SUAREZ, FRANCISCO, S.J, 1548-1617.

De virtute, et statu religionis

(FIRST set v. I)

OPVS
DE VIRTVTE,
ET STATV
RELIGIONIS.

AVTHORE P. D. FRANCISCO SVAREZ
Granatensi è Societate IESV, Sacræ Theologiæ, in celebri
Conimbricensi academia Primario professore.

*Ad Illustrißimum, & Reuerendißimum D. D. Alphonsum de Castelbranco,
Episcopum Conimbricensem, & Comitem Arganilensem, &c.*

NVNC PRIMVM IN LVCEM EDITVM.

Quæ in hoc primo volumine continentur, Index proximus indicabit.

LVGDVNI.
Sumptibus Horatij Cardon.

M. DC. X.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO D. D.

ALPHONSO A CASTELBRANCO

EPISCOPO CONIMBRICENSI,

Comiti Arganilensi.

OPVS de Religione, quod per hosce annos meditabar, tuo nomine, Illustrissime Presul, tectum, ac tutum prodibit in lucem: neque enim de Religione tractatus alium deposcit patronũ, aut amabit defensorẽ, quàm eum præsulem, in quo sic Religionis amor efflorescit, vt cum cætera summa habeat, hic tamen cæteris magnis, ac summis longè videatur eminere. Totam veteris Pontificis pulchritudinem, ac vestium ornamenta Dei vocabulum, teste Hieronymo, protegebat, & coronabat. Dum enim Pontifex sacrosanctum Dei nomen religiosè colit, & capite impositum humiliter reueretur, quidquid induit venustatis, ac decoris, noua exornare gloria, nouis insignire luminibus, nouis creditur ornamẽtis coronare. Haud aliter, quæ tibi benefico arridens vultu natura dedit ornamenta, quæ tua tibi peperit industria, quæ immortalis Deus manu cõtulit liberali, ea omnia, tua in Deum Religio, tua in superos pietas, tua in sacra loca obseruantia, ita locupletat, & exornat, vt coronam addere, ac diadema imponere videatur. Tua quidem nobilitas longa proauorum serie ab antiquis hausta temporibus, neminen latêre potest, eam tu, sua satis luce promicantem triplici ampliasti incremento: Pontificis dignitatem addidisti: Comitis prærogatiuam cumulasti; Supremi Lusitaniæ Gubernatoris insignibus euexisti. Hanc tamen generis claritudinem tua Religionis obseruantia protegit, & coronat: *Summa enim nobilitas est clarum esse virtutibus*, vt olim Hieronymus dictitabat. Inter cæteras verò, quæ generis cõmendant splendorem, pietas in Deum, ac Religio certũ obtinent principatum; præclarè enim Nazianzenus, cum Heronem dilaudaret, & ex optimis optimum, ex nobilissimis diceret nobilissimum; cautè adiunxit, *Nobilitatem dico, quam pietas, & mores notant.* Sed generis omitto splendorem, quem non tam tua tibi peperit industria, quàm maiorum inuexit excellentia. De tua doctrina, quam asiduo studio, perennique Sanctorum Patrum lectione comparasti, quid commemorẽ? Non possum sanè,

D. Hiero. in epist. ad Fabian.

D. Hieron. epist. 14.

Nazian. orat. 23.

& ingenij felicitatem, & studij vigilantiam, & memoriæ vbertatem non demirari, cum te audiam frequenter de rebus difficilibus disertè, de grauibus copiosè, de subtilibus acutè, de omnibus luculentè philosophantem. Sed hanc ingenij tui excellentiam, ac doctrinæ vbertatem tua in Deum singularis Religio protegit, & coronat: *Non enim* (inquit Ambrosius) *sufficit ad consummationem sapientiæ verbis præferre virtutem, nisi doctrina ornetur ex rebus:* Nulla verò res est, quæ maiorem sapientiæ afferat splendorem, quàm illa, quæ in Superis colendis insudat, & Deo religiosè famulatur. Iam verò quantus in te existat Religionis amor, qui hæc omnia felici coronat ornamento, neminem credo posse ignorare: cũ omnes tuæ curæ, & studia eò tendãt, vt Diuinus in tua diœcesi cultus præcipuè efflorescat. Testatur hoc in primis tua sedes cathedralis, cui augendæ, & exornandæ tam liberales opes contulisti, vt cum eam multis rebus indigam inueneris, nunc omnibus ornamentis ita possideas abundantem, vt in te mirificè quadret, quod in Gorgoniæ sororis laudem olim dixit Nazianzenus, ita Sanctam Gorgoniam templum, in quo ipse perorabat, suis exornasse muneribus, vt nusquam posteà ita videretur honestãdum. Testem quoque laudo eiusdem rei sacrarum Virginum Parthenonem, Annæ nuncupatum, quem ab imis fundamentis ad summum fastigium propriis impensis erexisti, situ amplum, opere magnificum, reditibus locupletem: denique talem, vt eius fama non Lusitaniæ terminis concludatur, sed ad exteras nationes meritissimo tuæ magnificentiæ præconio euecta deferatur. Ad hæc tuæ Religionis argumenta accedit ille tui animi affectus erga Religiosos ordines singularis, quos ad studia pietatis non solùm dictis promoues, sed factis. Seorsim verò nostra Societas tam multa à te accepit beneficia, vt non immeritò diffidat paria apud te posse obsequia collocare. Nam à primis annis, quibus litterarum studia iniisti, ad hoc temporis, quo Pontificiis infulis splendescis, semper tuus in nos amor maiora in dies habuit incremẽta. Sed quid communia persequor beneficia, cum propria, quæ in me ipsum contulisti, tam multa sint, vt nequeant à me omnia recenseri? Nam ab eo die, quo in hanc vrbem pedem posui, te vnum habere cœpi singularem meorũ studiorum Mecœnatem, qui non solùm editis à me libris authoritatem conciliabas, & honorem; sed etiam beneuolis me verbis ad vlteriùs scribendum erigebas, & liberalibus factis ad scripta euulganda adiuuabas. Quæ cum ita sint, librum hunc tam multis tibi debitum nominibus tuo tibi iure non dico, sed soluo; non dono, sed reddo. Tuus est, quia tuo fauore prodit; tuus sit, vt tuo patrocinio defendatur.

D. Ambros. de Pœnit. c. 8. tom. 5.

D. Gregor. Nazianzen. orat. 11.

INDEX

INDEX TRACTATVVM, ET LIBRORVM, QVI IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

TRACTATVS I.

TRACTATVS II.

TRACTATVS III.

Ordo, & numerus capitulorum vniuscuiusque lib. in illius initio designatur.

INDEX QVÆSTIONVM, ET ARTICVLORVM D. THOMÆ IN SECVNDAM SECVNDÆ, QVI IN HOC VOLVMINE EXPLICANTVR.

Tractauit D.Thom.de virtute Religionis,& de vitiis illi contrariis in 2.2. à q. 81. vsque ad 100. Cuius omnes articuli in hoc,& in sequenti volumine explicantur, ordine aliquantulum mutato,& ideo pro studentium vtilitate loca,in quibus singuli articuli exponuntur,in præsenti indicabimus.

QVÆ

LICEN

LICENTIÆ.

ORdine sanctæ,& supremæ Inquisitionis Senatus; qua potui diligentia, perlegi opus istud de *Virtute & statu Religionis*, quod post multa alia, eáque præclarissima, composuit insignis admodum Doctor Franciscus Suarius,ex sacra Religione Societatis IESV,Pater vtique & literis,& religione præstantissimus, & sicut alia eruditissimis quibusque admodum fuerunt probata, ita & præsens haud dubiè probabitur; quippe quod virtutem Religionis secundum se, actus illius tam internos, quàm externos, præcepta, & reliqua omnia, quæ ipsam concernunt,mira,de more, & subtilitate, & perspicuitate contempletur; exponendo interim ad mentem Sanctorum Patrum, multa loca sacræ Scripturæ,quorum expositiones tam speculationi, quàm rei morali mirabiliter patrocinantur. Tantum abest vt aliquid contineat orthodoxæ Fidei, vel sanctis moribus repugnans. Quare ad communem studentium vtilitatem dignissimum censeo, vt tam eximij laboris fructus in lucem prodeat,typisque mandetur.In Conuentu D. Francisci d'Enxobregas Olysippone,die 24.Septembris. Anno Domini 1607.

Fr. Ludouicus ab Angelis.

EGo Hieronymus Diaz Societatis IESV in Lusitana Prouincia Prouincialis,è facultate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre nostro Generali Claudio Aquauiua, facultatem concedo, vt hoc opus de *Virtute Religionis*, à Patre Francisco Suario Societatis nostræ, sacræque Theologiæ Doctore, & in Conimbricensi Academia primario Professore compositum, & eiusdem Societatis grauium doctorúmque hominum iudicio approbatum,typis mandetur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, sigillóque nostro munitas dedimus. Conimbricæ 1.die Iulij,anni Domini 1608.

Hieronymus Diaz.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis Jesu, in Prouincia Lugdunensi.

LVdouicus Michaelis Prouincialis Collegiorum Societatis IESV, in Prouincia Lugdunensi, iuxta priuilegium eidem Societati à Rege Christianissimo Henrico III.die x. mensis Maij, anni 1583. Et Henrico IV.nunc regnante 20.Decembris 1606. concessum,quo Bibliopolis omnibus prohibetur,ne libros ab eiusdem Societatis hominibus compositos, absque illorum permissione imprimant; permittit Horatio Cardon,Lugdunensi Bibliopolæ, vt *Opus de Virtute, & statu Religionis, Authore P. D. Francisco Suarez, &c.* ad sex proximos annos imprimere,ac liberè diuendere possit.Datum Lugduni die 6.Maij 1609.

LVD. MICHAELIS.

Summa Priuilegij à Christianissimo Galliarum Rege obtenti.

HEnrici IV.Galliæ & Nauarræ Regis diplomate cautum est, ne quis in suo regno, aliísve locis ditioni suæ suppositis, intra proximos annos decem à die concessionis præsentium inchoandos, excudat, vendat, excudendum vendendúmve quovis modo ac ratione conetur,librum, qui inscribitur, *Opus de Virtute, & statu Religionis,Authore P. D. Francisco Suarez, &c.* vno Horatio Cardon,Bibliopola Lugdunensi, excepto, cuíve ipse concesserit: Sub pœnis originali diplomate contra delinquentes expressis.Datum Lutetiæ, die 17.Iulij, Anno 1609.

Sic signatum.

De mandato Regis,

PERREAV.

OPVS DE VIRTVTE, ET STATV RELIGIONIS.

PROOEMIVM, ET RATIO TOTIVS OPERIS DE RELIGIONE.

SACRA Theologia ita subtili diuinarum rerum speculatione detinetur, vt humanas etiam dirigat actiones; speculatrix enim est, & practica. Hinc fit, vt cum Deum tanquam obiectum cōtempletur, non solùm eius nobis ingerat cognitionem, sed etiam modum ostendat, quo cognitum debito tantæ maiestati cultu veneremur. Minus quidem laudabilis esset Theologia, si mentem illustraret, non mores dirigeret, si diuinæ maiestatis notitiam conferret, neque ad eam colendam, viam, modumque ostenderet. Deum enim cognoscere, & non, vt Deum, honorificare, flagitium est omnium maximum, quod in antiquis Philosophis Paulus reprehendit *ad Rom.* 1. vt ibi Chrysost. adnotauit; ideóque diuina Sapientia non solùm mentem cognitione illustrat, sed etiam normam præfigit voluntati, qua Deum ita cognitum supremo cultu, ac veneratione extollamus. Cum ergò æquum sit Theologum doctorem, Theologiam, quam profitetur, æmulari, postquam ea Dei mysteria, in quibus speculatrix Theologia præcipuè versatur, pro meo captu euulgaui; non potui me ampliùs continere, quin ad explicanda illa descenderem, quæ nos Deo debitum cultum edocerent. Cum enim hic semper fuerit meorum laborum scopus, vt Deus ab hominibus & cognoscatur magis, & ardentiùs, sanctiúsque colatur; hoc peculiari opere id mihi perficiendum putaui, quò specialiùs homines ad cultum, & honorem Deo exhibendum incitarem. Cum verò, teste Clemente Alexan. 2, Strom. *Religio cæteras virtutes superans, antiquissimam, & supremam causam doceat colere, & venerari*, de Religione hanc institui tractationem.

Hæc præcipua causa est suscepti operis; cui accessit alia non minoris ponderis, quæ ex Superiorum sumitur auctoritate, à quibus sæpe ad hoc opus aggrediendum fui excitatus, eorum autem nutum, & voluntatis significationem tanquam imperium mihi suscipiendum semper existimaui. Quanquam facilè illud censeatur imperium, in quod animus ipse sponte propendet, atque in hoc ita libenter voluntas ferebatur, vt calcaribus non indigeret. Enimverò cum tractatus de religioso Statu ijs sit connectendus, quæ de virtute Religionis à nobis sunt explicanda; mirum non est, si animus, quò se gratum exhiberet, ad illius status commendationem properaret, ad quem diuina gratia ipsum euexit, & per plures annos consecrauit. Sicut enim conferre gratiam bonum est, ita non referre est durissimum, vt in lib. 1. de Offic. eleganter dixit Ambrosius.

Illud etiam benigno Lectori attentè considerandum est, multa ex his, quæ ad tertiam partem D. Thom. superioribus annis disputauimus, qualia sunt, quę de Adoratione, Sacrificio, Sacramentis, aliisq; similibus in lucem dedimus; ad materiā, & actus Religionis, vel directè spectare, vel proximè reuocari; ideoq; vniuersam illam doctrinam ex huius virtutis cognitione pendere, eiq; quodammodo subordinari, ac subinde tractationem hanc à superiori nō discrepare, sed eam quodammodo perficere, ac consummare. Iam verò quæ de Sacramento Ordinis dicenda erunt, maiori quadam ratione cum virtute Religionis copulantur: Nam per illud Sacramentum ministri diuini cultus consecrantur, & à virtute Religionis de actibus, quos in eo munere exercere debent, instruuntur. Denique ipsum etiam Matrimonij Sacramentum, cum votis tàm solennibus, quàm simplicibus, quæ inter actus Religionis numerantur, connexionem habet. Vnde si fauente Deo ad inceptum Sacramentorum opus aliquando reuertar, expeditior erit cursus, multis in hoc opere enodatis, quæ in illo incōmodè permiscētur. Quòd si vita, virtusq; defecerit, priusquam ad illud opus animū iterum appellam, quod video quàm

sit probabile,non me facti pænitebit, vt spero,quia non sunt pœnitendæ rationes, quibus inductus,illud opus interrupi,vt hoc aggrederer.

Est ergò Religio totius huius operis scopus,& obiectum.Sed quia duos hoc nomen *Religio* præcipuos habet significatus;alterum, quo exprimit virtutem quandam omnibus Christianis cōmunem,alterum,quo peculiarem significat statū eorum, qui propriè Religiosi appellãtur; duas præcipuas partes totū hoc opus continebit,quarū vna virtutis,altera status cognitionem cōprehendat. Quamuis enim D.Thom.22.à q.81.vsq; ad 100.de virtute Religionis disputauerit, & postea multis interiectis à q.183.& præsertim in 186. & sequentibus de Statu disseruerit;nihilominus virtus, & status Religionis ita mutuo nexu copulantur, vt ad vnius exactā cognitionem alterius notitia requiri videatur. Nam religiosus Status,& ad virtutis Religionis exercitium instituitur;ideoque statui Angelorum semper laudantium,& colentiū Deum, cōparatur ab Ambrosio,& eiusdem virtutis actibus constituitur,consueta nimirum votorum emissione,sine quibus status ille non cohæret, immò ipsam religiosæ vitæ professionem gratum Deo sacrificium S. Augustinus appellauit, & Gregorius addidit esse gratissimū Deo holocaustum.At votum,sacrificium, & diuina laus, actus virtutis Religionis sunt;non potest ergo ille status ab hac virtute,disputatione seiungi.

Ex dictis tamen manifestè deducitur, priorem huius operis locū virtuti esse tribuendum, quoniam ad illā,vt ad finem,& efficientē causam Status religiosus refertur. In virtute autem explicanda,quem in pertractandis aliis virtutibus tenere soleo ordinē,obseruabo. Prius enim eius naturam,subiectū,materiam,actus,essentiam,proprietates,vnitatem,& distinctionem ab aliis inuestigabo.Gradū postea faciam ad moralē doctrinam,atq; adeò tàm diuina,quàm humana præcepta ad hanc virtutem spectantia explicabo. Tum ea, quæ aliquid imperant,tùm etiam ea,quæ quippiam prohibent,& cum illis vitia omnia, quæ eidem virtuti opponuntur, recensebo,& explanabo. Quamuis enim in virtutum tractatione moralis doctrina,& copiosior,& præcipuè intenta esse debeat:nisi tamen exacta cognitio,speculatióque præcedat;non possunt fundamenta deprehendi,à quibus moralis doctrina deriuatur.

Est tamen postremo loco obseruandū,licet huius virtutis actus physicè (vt aiunt) spectati, multiplices sint; in præsenti non nisi sub ea ratione considerari, qua cultū Deo debitū continent.Sunt tamen nonnulli actus proprij huius virtutis, qui rationē ipsam cultus fundatā habent in quadā alia peculiari proprietate morali,ex qua noua,& specialis consideratio morali cōsurgit.Hi verò actus tres præcipuè inueniri vidētur,Oratio,Iuramentū,ac Votum.Oratio enim ad impetrandū aliquid ab alio refertur; Iuramentū ad confirmandā veritatem infallibili testimonio;Votum ad obligandum hominem peculiari modo,ratione promissionis, qu[illegible] omnes rationes sunt substratæ ad rationē cultus; & satis morales sunt, peculiaresq; tracta[illegible] exigunt.Quapropter priùs generatim de ipsa Religionis virtute, eiusq; præceptis,ac vitiis oppositis dicam:postea verò de tribus actibus paulo antea explicatis,& aliis,qui ad illos re[illegible]cantur,differam:quamuis in materia de Voto,& quia copiosior, & quia valde necessaria[illegible] longiùs erit immorandum. Atq; de industria hunc de Voto tractatum in vltimū huius vi[illegible]tis locum reseruabimus;quia ex voti,eiusq; naturæ consideratione,accommodato ordine[illegible] procliui quasi ductu ad religiosi status cōsiderationem transitum faciemus.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIM[I]

DE OBIECTO ET MATERIA VIRTVTIS RELIGIONIS.

LIBER

LIBER PRIMVS, DE OBIECTO, ET MATERIA VIRTVTIS RELIGIONIS.

HVNC *de Religione tractatum in tres præcipuas partes, seu libros diuidemus; in primo tam materiale, quàm formale obiectum virtutis Religionis explicabimus; In secundo generalem doctrinam de actibus eius tradem⁹; In tertio virtutem quoad eius habitum, excellentiam, seu perfectionis gradum, ac distinctionem à cæteris virtutibus exponemus. Priùs verò quàm ad rem ipsam accedamus, pauca de nomine Religionis præmittere opportunum iudicauimus.*

CAPVT PRIMVM.

Religio *vnde dicta sit, & quo modo solius Dei cultum propriè significet, licet ad alia etiam transferatur.*

1. Religionis significatū ex D. Augu. aliorumque sententia.

EX Latinis Patribus, & Doctoribus Aug. lib. 10. de Ciuitate cap. 1. quem imitatus est Ionas Aurelianen. li. 1. de cultu Imaginum ante medium, Religionem dixit, iuxta Latinè loquédi consuetudinem non imperitorum, sed doctissimorum, non significare solius Dei cultum, sed etiam officiū, quod hominibus cognatis, & affinibus, vel alia quacumque ratione nobis coniunctis exhibemus. Hanc tamen sententiam expendens D. Thom. 2. 2. quæ. 81. art. 1. ad 2. dicit, August. latè Religionis voce vsum fuisse, & secundùm vocis proprietatem soli Deo attributam esse, quod verum censeo, & hanc esse propriam, & primæuam huius vocis significationem, nó solùm ex vsu, & accommodatione Latinorum Patrum, quod certum est, sed etiam apud Latinos auctores. Nam Cicero lib. 2. de Inuentione. *Religio, inquit, est, quæ superioris cuiusdam naturæ, quam diuinam vocant, curam, cæremoniamque affert.* Quam definitionem vsurpauit Augu. lib. 83. quæstionum q. 31. Et in hac significatione à nobis in hac materia vsurpatur. Ad cognatos autem, nobísque coniunctos, pietas, vel amicitia, aut obseruantia haberi dicitur: non autem Religio, nisi fortasse quatenus vel per exaggerationem, vel per translationé, (vt infrà declarabo) quidquid magna cura, & studio animi fit, ex religione, vel religiosè fieri dicitur, vel etiam quatenus ipsamet Dei Religio beneficentiam proximorum, & præcipuè nobis coniunctorum imperat, iuxta illud Iacobi 1. *Religio munda, & immaculata hæc est, visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum.*

D. Thom. — *Cicero.* — *D. August.* — *Iacob. 1. 27.*

2. Religionis etymologia à verbo *relinquo* refertur.

Religio ergò Deum solum, eiusque cultum respicit. Quam significationem ex ipsa vocis origine, seu etymologia colligere possumus: quæ multiplex etiā ab auctoribus traditur. Primò enim quidam Religionis nomen deducere voluerunt à verbo *relinquo*, quia religiosum illud esse dicitur, quod propter sanctitatem aliquam remotum est, ac separatum à communi vsu. Ita refert ex Masurio Sabino, Aulus Gellius lib. 4. Noctium Attic. cap. 9. Nimis autem remota videtur deductio hæc, siue effectum, ex quo desumitur, siue ipsarum vocum dissimilitudinem cōsideremus. Secundò existimatum est, vocem *Religio* à verbo *religendi* deriuatam esse. Sic D. August. 10. de Ciuitate cap. 4. de Deo loquens. *Ipse (inquit) fons nostræ beatitudinis, ipse omnis appetitionis est finis; hunc eligentes, vel potius religentes, amiseramus negligentes: vnde & religio dicta perhibetur, ad eum dilectione tendimus, &c.* Eiusdem meminit 1. Retract. cap. 13. eámque tribuit latini sermonis auctoribus, Ciceronem subindicans; fortasse enim ita intellexit illa verba Ciceronis 2. de natura Deorum. *Hi dicti sunt religiosi ex religendo, tanquam eligendo ex legentes, & diligendo diligentes, intelligendo intelligentes.* Veruntamen constat, Ciceronem in alio sensu loquutum esse, vt statim dicam. Aliqui etiam putant Isidorum hanc sequi etymologiā, licet in alio sensu, scilicet, quia Religio si Deum reeligant, non quem amiserant, sed quem priùs elegerant. Veruntamen Isidorus nihil aliud facit, quàm sententiam Ciceronis sequi, & referre.

Aulus Gellius. — *D. August.* — Qui crediderunt à verbo *Religo* dictū Religionis nomen. — *D. Isidor. lib. 10.*

3. Religio à verbo *religo* haudquaquam deriuatur.

Denique Augustinus ipse in ea sententia non permansit; neque nobis placet, siue vocem, siue rem attendamus. Nam in primis nullum est verbum proprium latinum *religendi*, ex quo illa vox deduci potuerit, imò nec *religo* vsitatum inuenitur. Quinetiamsi illud admittamus, nó tam significabit eligere, quod neglectum erat, quàm iterum eligere, quod iam erat electum. Sicut religare non significat ligare ea, quæ soluta erant, sed iterum ligare ea, quæ iam erant ligata. Accedit, quòd eligere Deum iam negligenter amissum, vel non est munus Religionis, sed Pœnitentiæ, vel si Pœnitentia aliquo modo sub Religione continetur; illud munus est quasi secundarium, & accidentarium: nam Religio per se respicit Deum, & ad illum tendit, etiamsi nunquam negligenter amissus sit. Non est ergo verisimile, nomen Religionis fuisse tractum ex comparatione (vt sic dicam) ad priorem negligentiam, seu ad negligentem Dei amissionem.

4. Religionē à verbo Relego dicta dixit Tullius. D. Isidorus.

Tertiò igitur deriuata censetur vox *Religio* à verbo *relegendi*, quia nimirum ea, quæ ad Dei cultum pertinent, iterum, atque iterum legenda, seu cogitanda sunt. Ita Cicero lib. 2. de Natura Deorum, quem secutus est Isidorus lib. 10. Originum litt. R. in principio. Quorum sensus constat ex illis Ciceronis verbis. *Qui omnia, quæ ad cultum Dei pertinerent, retractarent; & relegerent, hi dicti sunt Religiosi à relegendo.* Alia autem verba suprà citata adducuntur tanquam exépla, non quia ex verbo *eligendi*, aut *religendi* in alia significatione sumpta sit etymologia, sed ex hac, qua propriè significat legere, quatenus ad cognitionem ordinatur. Estque probabilis deductio, siue vocum similitudinem, siue munus ipsum Religionis spectemus.

5. Religionē à religando Lactantius deriuauit.

Nihilominus Lactantius lib. 4. de vera sapientia cap. 28. Ciceronem in hoc deserit, & Religionem ex verbo *religandi* deducit, dicens, *Hac conditione gignimur, vt generati nos Deo iusta, & debita obsequia præbeamus, hunc solum nouerimus, hunc sequamur, hoc vinculo pietatis obstricti Deo, & religati sumus, vnde ipsa Religio nomen accepit, non vt Cicero interpretatus est, à relegendo.* Atque hanc Lactantij sententiam approbarunt D. Hieronymus circa illa verba Amos 9. *Qui ædificat in cælo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundauit.* Et D. Augustin. lib. de vera Religione cap. vlt. qui primam suam etymologiam retractat. lib. 1. Retract. cap. 13. Atque hæc sententia est maximè verisimilis, siue spectemus vocum allusionem, & propinquitatem, siue munus ipsum Religionis.

Amos cap. 9.

D. August.

6. In quo D. Hier. & Lactant. dissideant.

Est autem differentia inter Lactantium, & Hieronymum; Lactantius enim vult Religionem esse dictam, quia ipsa Deo homines ligat: Hieronymus verò, quia ipsos homines inter se ligat, & quasi in vnum congregat ad colendum Deum, & ideò ait; *Gregem iustorum, seu electorum fasciculum appellari, quia vna Domini religione constrictus est: vnde & ipsa Religio à religando, & in fascem Domini vinciendo, nomen accepit;* Lactantium videtur sequi Bernard. lib. de Natura, & dignitate diuini amoris. cap. 15, dicens. *Corporalibus religamur sacramentis, ne à Deo recedamus, vnde etiam à religando Religio dicitur.* E contrariò Abulen. Exod. 12. sub quæst. 49. *Religio*, inquit, *dicitur modus specialis colendi Deum, siue verum, siue falsos Deos; vocaturque Religio à religando, quia religant se homines illi modo viuendi, & colendi Deum.* Mihi magis placet, vt Religio dicatur, quia ipsamet religat homines Deo. Nam expositio Hieronymi est quidem accommodatissima ad eam significationem, qua vox Religio pro statu religionis accipitur; tamen quia illa primæua non est, sed deriuata, vt infrà dicam, ideò Lactantij consideratio potior videtur, & primario effectui religionis accommodatior. Religio enim primùm omnium vnit nos Deo; hinc verò consequenter fit, vt qui eundē Deum colunt, aliquo modo inter se colligati maneant; magis autem, vel minùs, iuxta rationem cultus.

D. Bernard.

Abulens.

Approbatur ea sententia, quę Religionē ita dictā credit, quia religat homines Deo.

7. Discrimen inter D. August. Lactantiique sententiam.

Rursus verò considerari potest aliud discrimen inter Lactantium, & August. nam Lactantius significat Religionem dictam esse ab illo vinculo naturali, quo Deo obligamur ex propria naturæ conditione: Augustinus autem potiùs dictam significat, quia huic vinculo nouum vinculum superaddit. Quod explicuit D. Thom. Opusc. 19. contra impugnantes Religionem cap. 1. dicens, *Religio iteratam ligationem importans, ostendit ad illum aliquem ligari, cui primo coniunctus fuerat, & ab eo distare incepit; & quia omnis creatura prius in Deo extitit, quàm in se ipsa, & à Deo processit, quodammodo ab eo distare incipiens secundùm essentiam per creationem; ideo rationalis creatura ad ipsum Deum debet religari, cui primo coniuncta fuerat, antequam esset; vt sic ad locum, vnde exeunt flumina, reuertantur.* Quæ explicatio subtilis quidem est, magis verò fauet sententiæ Lactantij, quatenus declarat, cur ipsum naturale vinculum subiectionis rationalis creaturæ ad Deum, dicatur potiùs religio, quàm ligamentum. Tamen nimis metaphorica, minùsque propria videtur illa deductio: nam creaturæ, prout sunt in Deo, non tam dici possunt alligatæ Deo, quàm esse ipsemet Deus: solùm ergò ligantur illi, quatenus sunt in se productæ, & ab illo distinctæ: ergò primum vinculum, quo illi coniunguntur, non propriè dicitur religio, sed ligamentum tantùm. Nec dicuntur tantùm religari, quæ dissoluta iam sunt, cum prius fuerint ligata, sed etiam, & fortè propriùs, illa, quæ licet ligata iam sint, vt fortiùs adhæreant, & non dissoluantur, iterùm religantur. Iuxta hanc ergò proprietatem videtur Religionis nomen rectè posse explicari: nam cùm creatura rationalis per naturale debitum, & inditam propensionem ligata sit ad colendum vnum Auctorem suum; per voluntariam electionem, & superadditam habitus inclinationem religatur: & ideò virtus, quæ hoc officium præstat, Religio dici potuit.

D. Thom.

Ligantur nō solùm dissoluta, sed ligata, vt firmiùs adhæreant; qui sensus optimè quadrat in Religionem.

8. Cum rationalis creatura naturaliter Deo sit subiecta, & alligata; meritò religio illa dicitur, quæ hoc vinculū religat.

Quod si fortasse obiiciat aliquis, hanc considerationem habere locum in omni habitu, nam auget inclinationem potentiæ, & ita quasi iterato eam ligat suo obiecto. Respondemus, hoc nihil referre; tum quia potuit hæc ratio, in hoc nomine imponendo considerari, & nō in aliis: tum etiā, quia hæc propensio rationalis creaturæ ad suum creatorem maxima est: nam quia est perfectissima subiectio, & seruitus, magnum debitum, & obligationem inducit, ideòque meritò vinculum, seu ligamen dicitur; & quia nec est nobilitas creaturæ rationalis, vt per se, & ex vi suæ originis, ad nullum alium, nisi ad Deum, vt ad finem ordinetur, ideo quasi per antonomasiam soli Deo naturaliter alligata censetur: meritò ergò illa virtus, quæ hoc vinculum confirmat, & debitum soluit, religio dicta est. Vndè etiam obiter intelligitur, vbi nouum vinculum voti superadditur in ordine ad hunc ipsum cultum, ibi specialiori quadam ratione quadrare nomen *Religionis* hoc modo deductum, ideóque ratio sic viuendi, & colendi Deum ferè iam sibi vsurpauit in Ecclesia hoc nomen *religionis* simpliciter dictum.

9. Aliæ religionis etymologiæ per habitudinem ad vinculum deductæ.

Vltimò ex his quæ dicta sunt de propria significatione, & etymologia huius vocis, intelligere licet, siquas alias significationes habet hæc vox, deductas esse aliquo modo ex comparatione, vel habitudine ad vinculum cum Deo iam declaratum, etiamsi aliquid immediatè ad Deum ordinatum cōtinere non videantur. Vt verbi gratia, religio apud Latinos aliquando sumi solet pro *anxia cura*. Sic Cicero de clar. Orat. dixit, quorundam hominum orationem esse attenuatam *nimia religione*, id est, solicitudine. Nam quia in diuino cultu maxima cura adhibenda est, & illa cæteris curis præferenda, ideò translata est hæc vox ad significandam quandam nimiam anxietatem in aliqua re agenda. Simili modo religionis nomine significari solet scrupulus conscientiæ, ac timor, iuxta illud Pamphili apud Terentium in Andria. *Dignus es odio cum tua religione*, id est, cum tuo timore, & scrupulo. Quomodo est frequens apud Ciceronem, *Religionem inücere*, id est, conscientiæ scrupulum; *Aliquid esse religioni*, id est, in debito conscientiæ, & similia. Intellexisse enim suo modo videntur etiam Philosophi, timorem conscientiæ ad cultum Dei aliquo modo pertinere; & è conuerso contra conscientiam agere, nihil aliud esse, quàm Deum offendere. Sic ergo Religionis vox ex significatione diuini cultus, ad significandum conscientiæ scrupulum translata est. Et inde etiam vlteriùs ad significandum nimium scrupulum, vel timorē in aliis rebus, vel actionibus traducta est.

Tandem

10. Tandem debitum officium in quocumque munere præstando, solet etiam à Latinis, religionis nomine significari. Quod fortè significauit August. in principio citatus, cum dixit, religionem etiam dici ad cognatos, vel affines. Generaliùs autem dixit Cicero 4. in Verrem. *Ego, quos adhuc magistratus mihi populus Romanus mandauit, sic accepi, vt me omnium officiorum religione obstringi arbitrarer.* Quæ extensio eandem ferè rationem habet, quam præcedentes: nam debitum officium præstare in omnibus, eatenus ad diuinum cultum pertinere potest, quatenus in eo deficere, redundat in offensionem Dei: vel certè, quia honor diuinus est officium maximè debitum per quandam analogiam ad illud, omne debitum officium, religionis nomine appellatur. Omnes ergò hæ significationes huius vocis, per extensionem quandam deriuatæ sunt à principali, & propria, qua religio solius Dei cultum importat.

D. August. *Cicero.*

CAPVT II.

Quot modis dicatur religio ad Deum, & sub quo illorum, virtus, vel status sit.

1. PRimùm omnium notanda est diuisio Religionis valde vsitata ab antiquis Patribus, in veram, & falsam, quam supponit Lactantius in suis Institutionibus; nam in primo libro agit de falsa religione; in 4. verò, & 6. agit de vera sapientia, & de vero cultu. August. etiam in libro de Vera religione, in ipso titulo tacitè indicat dari etiam religionem falsam, seu per errorem introductam, vt statim in cap. 1. significat, & in discursu operis latiùs prosequitur. Cum autem verum, & falsum propriè ad intellectum referantur, & rebus etiam tribui soleant, declarare oportet, quo ex his modis religioni accommodentur. Pro quo est animaduertendum, Religionem, iuxta modum etiam loquendi antiquorum, aliquando tribui intellectui, aliquando verò affectui. Priori modo dixit Mercurius Trismegistus εὐσέβεια γνῶσίς ἐστι θεοῦ. Quem imitatus Saluianus lib. 2. ad Ecclesiam catholicam non longè à fine dixit, *Religio scientia est Dei.* At verò Lactantius lib. 4. de Vera sapientia cap. 4. Religionem apertè tribuit voluntati, dum ait, religionem, & sapientiam ita esse coniunctas, vt nunquam separentur, quia idem Deus est, qui intelligi debet, quod est sapientiæ; & honorari, quod est religionis. *Sed sapientia, inquit, præcedit, religio sequitur; quia prius est Deũ scire, consequens colere.* Sicut ergò voluntas intellectum, ita religio sapientiam sequitur. Statim verò videtur hæc duo confundere, dicens, *Ita in duobus nominibus vna vis est, quamuis diuersa esse videantur*; Sed non negat hæc duo esse distincta, nam subdit, *Alterum est in sensu, alterũ in actione*, id est, in intellectu, & affectu; sed illa vnũ appellat in radice, & fundamento, nam *similia sunt, inquit, duobus riuis ex vno fonte manantibus, fons autem sapientiæ, & religionis Deus est.* Clemens etiam Alexand. lib. 2. stroma. num. 8. religionem à sapientia distinguit, significat autem religionem esse priorem, dum ait, *Religionem esse initium sapientiæ*, sed aliter loquitur de sapientia, quàm Lactantius; nam hic sapiẽtiam vocat fidem ipsam, seu quamcumque veram Dei cognitionem; Clemens verò loquitur de sapientia perfecta, quæ cum charitate coniuncta est, cuius initium dicitur esse religio, vel eodem modo, quo timor, vel quia à Deo est impetranda per orationem, quæ est actus Religionis.

Religio in veram, & falsam bipartitur.

Religionẽ qui attribuerint intellectui, & qui voluntati.

Ludouicus Viues in Scholia ad 4. c. lib. 10. de Ciuit. Dei.

Religio à sapientia distinguitur, sed se inuicem comitantur.

Clemens Alexand.

2. Ex hac ergò coniunctione inter sapientiam, & religionem ortum est, vt aliquando sapientia ipsa vocetur religio, & religio sapientia. Hoc enim sensisse videtur Clemens Alexand. suprà dicens: *Intelligentia* A *est rerum sanctarum cura, & prouidentia*, quod est Religionis munus, iuxta illud Ciceronis in principio citati. *Religio est, quæ diuinæ naturæ cultum, cæremoniámque affert.* Hæc autem cura proximè quidem affectus est, tamen quia ex vera Dei cognitione nascitur, intelligentia vocatur. Sic igitur, si Religio sumatur secundum id, quod in intellectu supponit, vera, vel falsa appellatur propriè, ac formaliter, prout hæc attributa in intellectu inueniuntur. Atquè ità *vera Religio erit veri Dei, verique cultus illi debiti vera cognitio.* Atque hoc modo fides christiana solet frequenter à Patribus appellari *sola, & vera Religio.* Quia veritatem continet in ostendendo Deo, qui colendus est, & in proponendo modo, quo colendus est; vtrumque enim ad veram Religionem necessarium est. B Est enim fides simul, & eminenter speculatiua, & practica: speculatiua quidem, ostendens Deum esse, & dignũ esse omni honore: practica verò, quatenus etiam docet modum, & obligationem colendi illum, & in vtroque munere veritatem requirit, vt simpliciter vera religio sit.

Religio, secundum id quod in intellectu supponit, formaliter dicitur vera, vel falsa.

3. Vnde è contrario falsa religio ex parte cognitionis duobus modis potest contingere: (nam malum ex quocumque defectu,) Primò quando pro Deo habetur, & colitur, quod Deus non est; & hoc modo fuit falsa religio apud Gentiles colentes falsos Deos, & est apud omnes illos, qui diuinum cultum creaturæ, aut dæmonibus aliquo modo communicant, vt latè C prosequitur August. lib. 2. de Doct. Christ. cap. 19. & sequentibus. Alio modo contingit error in ipso cultu, quia licèt colatur verus Deus, honor tamen eius in eis rebus ponitur, quibus re vera non colitur, neque adoratur. Et hoc modo est nunc falsa Religio apud Iudæos, & Paganos, & omnes illos Infideles, & Hæreticos, qui vnum verum Deum, & creatorem recognoscunt, & se colere profitentur; re tamen vera non colunt, quia vel falsis signis ad Deum colendum vtũtur, maximè Iudæi, vel cæremoniis superfluis, & ad salutem animæ nihil conferentibus, vt Pagani, & multi ex Hæreticis; vel certè quia in his omnibus numquam deest aliquis error circa ipsius Dei cognitionem, neque illi mentem subiiciunt, quod esse de- D bet veræ Religionis fundamentum. Propter quod D. Thom. dixit dicto Opusc. 19. cap. 1. *Primum vinculum, quo Deo ligatur homo, esse fidem*, scilicet veram, & quæ ita in ipso Deo fundetur, vt in nulla re aberrare possit.

Quibus modis falsa est Religio ex parte cognitionis.

D. August.

D. Thom.

4. Atque hinc vlteriùs Religio, prout spectat ad affectum, (quæ est propria, & formalis religio,) denominabitur vera, vel falsa, vel in esse rei, vel (quod perinde est) per habitudinem ad suum fundamentum, quod est fides, aut cognitio Dei. Erit ergo vera Religio, quæ in vera fide fundatur, & consequenter circa verum cultum veri Dei versatur; falsa autem erit omnis illa, quæ in errore fundata est, quæ etiam solet *superstitio* appellari, de qua posteà dicemus. Vnde in priori E est verum esse Religionis, quia constat ex illis principiis, quæ vera Religio postulat, & ideò dicitur *vera* in esse rei, & per conformitatem ad veras causas Religionis, quæ sunt verus Deus, veráque cognitio eius. Alia verò solùm habet nomen, & apparentiam Religionis, & ideò falsa dicitur, vel potiùs nulla, nam Religio simpliciter dicta, solùm est illa, quæ vera existit. Vnde etiam constat; religionem falsam, non esse virtutem, immò nihil, quod ad veram virtutem spectet, in ea, quatenus talis est, reperiri. Nam (vt rectè dixit Lactantius dict. lib. 4. cap. 4.) *Fons sapientiæ, & religionis Deus est, à quo hi duo riui, si aberrauerint, arescant, necesse est*; nihil ergò veræ virtutis fructificare possunt. Virtus enim opus honestum requirit; In cultu autem falsi Dei, vel in falso, & superstitioso cultu nulla honestas esse potest, cum rectæ rationi repugnet; quid-

Vera Religio, quæ in vera fide fũdatur.

Lactant.

quid ergò virtutis in Religione esse potest, in vera religione quærendum est.

5. Religionis nomen non solũ interno affectui, sed etiã externis actibus, atq; doctrinæ, quibus Deus colitur, tribuitur. *Exod. c. 12. Num. c. 19. Exod. 29. Leuit c. 7. & 16. Clemens Alexand.*

Rursus verò circa veram Religionem, (& cum proportione, idem est in falsa) aduertere oportet, nomen *religionis* non solum interno affectui, sed etiam exterioribus actionibus, immò, & rebus quibus Deus colitur, tribui solere, atque etiam doctrinæ, quæ talem cultum, vel cæremoniam docet. Hoc constat ex communi vsu loquendi etiam scripturæ. Nam Exod. 12. de Phase dicitur. *Quæ est ista religio?* id est, quid est ista cæremonia sacra, & actio religiosa? Et Num. 19. *Ista est religio victimæ, &c.* Vbi sermo est de sacrificio vaccæ rufæ. Sic etiam Exod. 29. Leuit. 7. & 16. dicitur aliquid esse faciendum *religione perpetua*, id est, lege stabili ad religionem, & cultum Dei pertinente. Sic etiam dixit Clemens Alex. lib. 2. Strom. num. 5. *Religio est actio quæ Deum sequitur.* Denique sicut fidei nomine significari solet, & doctrina fidei, & actus, vel habitus fidei; vel sicut votum dici solet, & res, quæ vouetur, & ipsa promissio, ita etiam *religio* dicitur, & cultus ipse, seu modus colendi Deum, siue in hominis actibus, siue in rebus, quæ talibus actibus deseruiunt, consideretur; & actiones ipsæ, siue exteriores, per quas talis cultus exercetur, siue interiores, à quibus proficiscuntur, & consequenter etiam habitus, à quo tales actiones propriè, & sub ratione cultus efficiuntur.

6. Quomodo aliqua honestas reperiatur in iis omnib', quibus Religionis nomen attribuitur.

Atque in his omnibus, prout ad veram religionem pertinent, aliqua honestas reperitur, sed diuerso modo. Nam in ipso cultu reperitur tanquam in obiecto, & materia, circa quam aliquæ actiones humanæ versantur. Est enim illud obiectum quoddam rectæ rationi consentaneum, id est, secundùm rectam rationem amabile, seu eligibile. In actionibus autem quatenus voluntariè, seu liberè exercentur, inuenitur moralis honestas, quia studiosæ sunt, & diuinæ legi conformes. In habitu etiam reperitur rectitudo, quatenus connaturale, & proximum principium est talium actionum, præbens optimum modum illas operandi.

7. Ex supradictis constat aliquẽ esse habitũ Religionis, qui vera virtus sit.

Vnde tandem constat ex his omnibus, quæ vera religio cõplectitur, & quæ nomen religionis aliquo modo participant, aliquid esse, quod vera virtus sit, nempe habitus ille, qui ad tales actiones inclinat; nã virtus simpliciter dicta nihil aliud est, quàm habitus per se studiosus, & honestus, qualem hunc esse constat ex dictis, ampliúsque ex discursu materiæ constabit. Atq; in hac significatione, qua huiusmodi habitum designat, ferè semper voce Religionis vtemur. Dico autem *ferè*, quia non possumus aliam omittere, in qua etiam pro statu Religionis sumitur, quæ licet ex priori deriuata sit, vt suprà tetigimus, & ideò analogiam quandam cõtinere videatur, tamen iam vox illa accipitur, vt omnino æquiuoca, propriè, & simpliciter vtrumque significans, statum scilicet, & virtutem; & ita etiam nos illa vtemur; nam ex materia subiecta constabit in qua significatione accipiatur. Quin etiam *religionis* vox prout statum significat, æquiuocationem continet, vt notauit Abulens. Leuit. 7. circa finem. Nam generalis status Ecclesiæ Catholicæ, quæ talem doctrinam, talémque modum colendi Deum profitetur, Religio christiana dicitur; imò & vnica, & sola Religio dici potest; quia extra illam nulla esse potest vera religio. Et eodem modo ante legem gratiæ synagoga Iudæorum erat vera religio, quamuis nõ esset vniuersalis, sicut nunc est Ecclesia Catholica; specialiori autẽ modo *religionis* vox applicata est ad significãdum peculiarẽ viuendi modũ, & statum, in quo aliqui fideles congregantur ad perfectiori modo colendũ Deũ; & hæc significatio nobis deseruiet simul cum alia priori, quæ virtutẽ indicat.

Religionis vox pro statu, ex sententia Abulensis est æquiuoca.

CAPVT III.

Quomodo Deus sub obiecto virtutis Religionis comprehendatur.

1. Ex vocis declaratione supponimus, vt per se notum, dari in nobis aliquam virtutẽ, quæ Religio vocatur, ad eiúsque naturam explicãdam ab obiecto incipimus. Videtur enim ex dictis colligi obiectũ illud, aut esse solum Deũ, aut Deũ saltem principaliter complecti. In contrarium verò facere potest, quòd D. Tho. dicta q. 81. art. 5. non permittit Deum vocari materiam, vel obiectum Religionis, sed finem. *D. Thom.*

2. Statuitur Deum verè, ac propriè ad obiectũ Religionis pertinere.

Dicendum nihilominus in primis est, Deum verè, ac propriè pertinere ad obiectum virtutis religionis. Ita sumitur ex D. Thom. art. 3. & ibi Caiet. annotat. Et probatur, quia omne id, circa quod virtus versatur, & ad quod tendit, pertinet ad obiectũ eius, ostensum autem est, virtutem Religionis ordinari ad Deum, immò circa illum solùm aliquo modo versari, quatenus solius Dei cultum, & honorem procurat, ergò Deus pertinet ad obiectum huius virtutis. Potestq; declarari ex illa vulgata diuisione virtutis moralis in eam, quæ ordinatur primariò ad moderandas passiones, & eam, quæ perficit operationes circa alterũ, quam tradit D. Tho. 1. 2. q. 60. art. 2. & nunc à nobis supponenda est potiùs, quam explicanda: sumpta verò est ex propriis obiectis, seu materiis, circa quas variæ virtutes versantur. Nã quarundam principale munus est, passiones reprimere, & ideò passiones ipsæ dicuntur materia, seu obiectũ illarũ. Aliæ verò virtutes pro fine proximo habẽt rectè, & cõueniẽter operari circa alios, & ideò dicuntur versari circa operationes, eásq; respicere, vt materiã circa quã versantur. Hæ autem virtutes sub hac materia, includunt personam illam, circa quam operantur; quia illam respiciunt, vt terminum habitudinis suæ.

Diuisio virtutis moralis ex Diuo Thoma.

3. Rursus hæ virtutes, quæ sunt ad alterum, Religionem sub se cõprehendunt. Nam (vt rectè adnotauit Caiet. in dicta q. 81. art. 1.) sicut omne peccatũ contra alterũ, est contra personam aliquam, quia per se nõ peccat homo cõtra brutum animal; ita etiam virtus ad alterũ solùm est cira rationalem, vel intellectualem personam. Hæc autẽ esse potest, aut Proximus, ad quem ordinatur iustitia, aut Deus, ad quem ordinatur religio: Angeli verò in hac partitione non numerantur, quia pro hoc statu non videntur habere nobiscũ necessitudinem aliquam, vel communicationem naturalem, quæ à nobis officium aliquod virtutis iustitiæ circa illos requirat; sed siquam habent, nõ est secundùm propriam, & specificam cõditionem suæ naturæ, sed secundùm cõmunem rationem sanctitatis, eiúsq; beatitudinis, ad quã cum illis ordinamur, & sub qua, Proximorum nomine cõprehenduntur. Est ergo Religio essentialiter virtus ad alterũ, scilicet Deũ. Sicut ergò iustitia sub obiecto suo cõprehendit proximũ, ad quem ordinatur, & in vniuersum, quidquid est ad alterũ, illum respicit vt finẽ, vel terminum; ita Religio in Deum tendit, & cõsequenter sub obiecto suo illum complectitur; nam in habitibus finis proprius, ac terminus habitudinis, seu tendentiæ ipsius habitus, & obiectum, idem sunt. *Caietan.*

Religio ordinatur ad Deum, iustitia ad homines, sed neutra ad Angelos ordinatur.

4. Vt autem hoc ampliùs declaretur, dubitari potest, quomodo Deus sit obiectũ Religionis, an proximũ, an remotũ. Si enim tantùm remotum est, nihil in hoc habet speciale Religio, nam cuiuscumq; virtutis moralis potest Deus esse obiectũ remotum, nam potest esse finis remotus, quod perinde esse videtur. Si autem dicamus Deũ esse finem immediatũ, Religionẽ extra ordinẽ virtutum moraliũ ponemus. Nam cùm virtutes morales immediatè versentur circa operationes, vel passiones, necessariò respiciũt, vt obiectũ proxi

proximum aliquid creatum: ergò nulla virtus moralis potest Deum respicere, vt obiectum proximum. A

5. Quo sensu Deus sit obiectum religionis proximũ, & quo remotum.

Ad hoc breuiter dicendum, Deum quodammodo esse obiectũ remotum, & quodãmodo proximũ Religionis. Possunt enim hæ voces sumi, vel in absoluta significatione, vel respectiua. Absolutè dicetur obiectũ proximum illud, inter quod & internum actum à virtute elicitũ, nihil mediat; sicut Deus est immediatum obiectũ charitatis; & moderata comestio, tẽperantiæ. Hoc ergo modo negamus Deum esse immediatũ obiectum Religionis, & hoc sensu loquutus est D.Thom. dicto art. 5. vt distingueret hanc virtutem à Theologicis, vt in sequẽtibus videbimus. Hoc etiam conuincit ratio facta; quia Religionis affectus, qui est eius actus internus, nunquam ita Deum attingit, quin mediet aliqua alia actio hominis, qua Deo cultũ, aut reuerentiam exhibet. Sicut etiam virtus iustitiæ nunquam ita immediatè attingit proximum, quin mediet actio aliqua, qua ius proximi conseruatur, aut restituitur. Sub nomine autem actionis, intellige etiam moralem carentiam eius, nam illa etiam potest esse medium attingendi alterum, vt quando volo non infamare proximum, vel non blasphemare Deum. B

6. Alio modo potest esse obiectũ proximũ respectiuè, seu cõparatione facta, ad finem extrinsecũ, & remotũ, seu ad omne illud obiectũ, quod per se nõ attingitur ab actu elicito à tali virtute, vt ab ea progreditur, sed solũ, vt ab alia imperatur. Quomodo Deus dici potest obiectũ remotũ castitatis, quamuis iuxta vsitatũ modũ loquendi, potiùs dicatur finis remotus. In hoc sensu, dicimus Deũ non esse obiectum remotum Religionis, sed sub proximo cõprehendi. Quod etiã probat ratio prius facta. Et declaratur ampliùs, quia religio ex vi eiusdẽ affectus, qui ab illa manat, & quasi eodem impetu, (vt sic dicam) quo versatur circa aliquã operationem, attingit etiam Deũ, quia non in illa sistit, sed per illam transit in Deũ, vt hæc locutio, & similes declarant. *Volo honorare Deum*: ergo hac ratione meritò dicitur Deus sub proximo Religionis obiecto contineri. Posset q; non incommmodè dici, Deũ esse obiectum proximũ Religionis, sed indirectũ. Sicut quando relatio cognoscitur, sub obiectum talis cognitionis, non solum cadit relatio, sed etiã terminus eius, diuerso tamen modo: nam relatio immediatè, & directè; terminus verò, media relatione, & quasi indirectè sub talem cognitionem cadit: & ideo cõparatione relationis, nõ videtur obiectum ita propinquũ: tamen quatenus illa cognitio nõ terminatur in relatione, nisi in ordinem ad aliud, verè continetur sub obiecto propinquo, quamuis indirecto; ad hunc ergò modum, in præsenti philosophandum est. C D

7. Caietani sẽtentia explicatur.

Et fortasse ita rectè explicatur, quod communiter dici solet ex Caiet. dicto art. 3. & 5. Deum esse obiectũ Religionis, non *quod*, sed *Cui*. Appellatũ est enim *obiectum quod* illud, quod omninò directè, & immediatè per internũ actum virtutis attingitur; vt se habet Deus ad actũ, quo amatur, nam talis amor immediatè, & directè circa Deum ipsum versatur. Obiectũ autem *Cui* est illud, quod solum, mediante alia actione, attingitur, quamuis cum illa cõiunctum sit; vt se habet res, quã honoramus, respectu voluntatis honorandi illã. Atq; hoc etiam obiectũ *Cui* solet vocari finis virtutis; sicq; D.Thom. dicto art. 5. Deum vocat finẽ religionis; intelligendũ enim hoc est, de fine intrinseco, & proximo; nam extrinsecus, & remotus, est quasi per accidens, ideóq; sub scientiã non cadit. Prçterquã quòd illo modo, Deus est finis virtutũ omniũ extrinsecus, & remotus. Religionis ergò est finis proximus per se, & intrinsecè, qui finis non est extra rationem obiecti, in quod virtus tendit, ideóque ab illo fine, actus talis virtutis suam speciem sumunt. E

D. Thom.

CAPVT IV.

Sitne Deus solus obiectum Cui *virtutis Religionis.*

1. Vt Deus sit adæquatum obiectũ Cui Religionis, tria requiruntur.

Diximus Deum esse obiectum Religionis, iam exponere oportet, an in ea ratione adæquatum sit. Dico autem *in ea ratione*, quia comparatione ad obiectum *quod*, seu materiam eiusdem virtutis, constat non esse adæquatum obiectum, nam præter illud necessaria est alia materia, circa quam proximè versatur talis virtus; quæ materia, obiectum sine dubio est, seu quasi pars obiecti, licet suo modo ad actiones externas eiusdem virtutis pertineat, vt posteà dicemus. Vt autem Deus priori modo sit obiectum adæquatum huius virtutis, tria necessaria videntur. Primò vt semper sit obiectum *cui*, & nunquam sit obiectum *quod* Religionis. Secundum, vt Religio solum Deum hoc modo attingat, & nullam aliam rem, vel personam attingat, vt obiectum *cui*. Tertium, vt Deus ad nullam virtutem præterquam ad Religionem pertinere possit, vt obiectum *cui*. Atque hæc tria breuiter à nobis explicanda sunt, quia re vera sunt necessaria ad perfectam, & (vt sic dicam) conuertibilem adæquationem, & multùm conferre possunt ad naturam, & excellentiam huius virtutis explicandam.

2. Circa primũ difficultas est, quia licet constet, Religionẽ per plures actus suos tantùm attingere Deũ vt obiectũ *Cui*, tamen per aliquos videtur immediatiùs attingere Deum, vt obiectũ *quod*. At si hoc verum est, non minus dicendus est Deus proximum, & immediatum obiectum *quod* Religionis, quàm Charitatis, & Fidei. Quia etiam hæ virtutes non omnibus actibus suis proximè attingunt Deum, vt obiectum *quod*, sed per multos versatur immediatè circa res alias, vt patet in amore proximi, & in actu credendi virginis integritatẽ. Assumptũ ergò probatur, quia oratio est actus virtutis Religionis, vt infrà videbimus. Oratio autem immediatè attingit Deum, vt obiectum *quod*, oramus enim Deum, sicut amamus Deum, & petimus à Deo, sicut speramus in Deo.

3. Dicet aliquis, semper proximã, & directam materiam orationis esse aliud à Deo, rem nimirum illam, quam postulamus: personam autẽ à qua postulamus, semper se habere, vt obiectum *cui*, quia indirectè, & per aliud attingitur, scilicet, per petendi actum. Sed contra hoc insto, quia non solum petimus à Deo res alias, sed etiam Deũ ipsum: sic enim interrogatus D. Thom. *Quam mercedem accipies*? respondit, *Domine nõ aliam nisi teipsum*. Sicut ergò hæc merces desiderari potest, & sperari, ita etiam postulari: ergò talis oratio omninò habet pro materia proxima directa, & indirecta Deum, quia petit Deum à Deo. Item dantur iustis non tantùm Spiritus Sancti dona, sed etiam persona ipsa Spiritus sancti, ergò etiam persona ipsa postulari potest. Hoc ergo satis erit, vt dicatur Deus obiectum proximum, & directum Religionis, sicut ob similem causam est obiectum spei, quia Deum à Deo speramus, quamuis res alias ab ipso speremus.

D. Thom.

4. Religionis virtus nunquã Deũ attingit, vt obiectũ (quod) sed vt obiectum (cui.)

Nihilominus dicendum est, virtutem Religionis nunquã attingere Deũ, vt obiectum *quod*, sed tantùm vt *cui*. Quod facilè probabitur, & soluetur difficultas proposita, si aduertamus sermonem esse de obiecto virtutis, quantùm ad propriũ, & internũ actum immediatè ab ipsa elicitum. Illud enim obiectũ, quod per talem actũ directè, & immediatè attingitur, dicitur esse obiectũ proximum eiusdem virtutis, cum eâdẽ proportione. Et respectu talis actus, satis quidẽ esse, quod virtus per vnũ actũ immediatè, & directè attingat aliquod obiectũ, vt illud dicatur esse proximũ, & directũ obiectũ *quod* talis virtutis, siue sit adæqua-

æquatũ, siue principale, hoc enim cõuincunt exempla adducta de fide,& charitate. Ratio verò est,quia illud, in quo virtus versatur, verè dicitur obiectum eius: ergò etiam illo modo,quo circa illud versatur.

5. Negãdum verò est, habere Religionem aliquem talem actum,quo circa Deum ita versetur. Nam petitio,de qua difficultas procedebat, non est hoc modo proprius,& internus act⁹ Religionis. Aliud enim est velle petere,aliud petere, sicut aliud est honorare, aliud velle honorare; velle ergò petere est actus internus immediatè elicitus à virtute Religionis,qui non attingit Deum,nisi media petitione:sicut voluntas credendi Deum, & Deo, directè, & immediatè non attingit Deum,sed credulitatem Dei. Ob hanc ergò causam, ipsa Religionis virtus directè, & immediatè non attingit Deum per talem actum, quia cum ipsa sit virtus voluntatis, immediatus actus eius est velle:non vult autem directè Deum,hoc enim ad charitatem,vel spem spectat; sed vult petere Deum, vel à Deo; ergò inter immediatum actum eius, & Deum interponitur petitio,ratione cuius non omnino proximè,& directè attingit Deum,vel circa illum versatur.

6. Statim verò oriebatur difficultas, quænam virtus sit,ad quam pertineat elicere actum petitionis Dei, & quomodo illa respiciat Deum,vt obiectum proximum,& immediatum; sed hoc meliùs infrà dicetur disputando de oratione. Nunc solùm addo, in ipsâmet petitione Dei,seu à Deo, duos respectus,seu rationes posse considerari. Prior est,quatenus illa petitio cedit in bonum, & commodum petentis, & vt sic,non pertinet ad Religionem, vt per se constat, quia Religio ad alterum tendit, eíque debitum reddit. Posterior est, quatenus ipsa petitio est quidam cultus,& honor eius, à quo aliquid postulatur,& vt sic,pertinet ad Religionem. Constat autem sub hac ratione,Deum non considerari,nisi vt personam, cui honor defertur,ideoq; non cõparari ad Religionem, vt obiectum *quod*,seu directum,sed vt obiectum *Cui*; Religio vult talem honorem deferre.

7. Circa secundũ punctum,ratio dubitandi est, quia videtur Religio habere plures actus,qui non habent Deum pro obiecto *cui*, sed alias personas,vel res:ac proinde non esse Deum sub ea ratione obiectum adæquatũ. Assumptũ probatur in actu adorandi sanctos viros,qui videtur ad officiũ huius virtutis pertinere, idémq; est de actu venerandi res sacras,vt imagines, calicé,& similia:nam hic actus nõ attingit talem materiam,vt obiectum *quod*,sed *cui*:Deúmque non proximè attingit, sed remotè, quatenus propter ipsum hæc omnia in veneratione habentur.

8. *Religio ita Deũ attingit vt obiectũ (cui) vt nihil aliud sub eâdem obiecti ratione respiciat.*

Nihilominus dicendum est, Deum etiam quoad hanc partem esse obiectum adæquatum *cui* Religionis. Quia nimirum nullum habet actum externum proprium,quo non attingat Deum illo modo. Vt autem hoc probetur, & soluatur difficultas proposita, aduertendum est, non omnem actum huiusmodi attingere Deum eodem modo. Sunt enim quidam actus primarij,quibus colitur Deus in se ipso, vt sacrificium,& similes,& hi proximè tendunt in Deum ipsum, in quem explicitè diriguntur per intentionẽ colentis Deũ. Alij verò sunt actus secundarij,quibus colitur Deus,non in se,sed in alio, vt in imagine,vel in re sacra, quando illa sumitur,vt tota materia proxima adorationis. Quia verò talis res non propter se adoratur,sed propter habitudinem aliquam, vel cõiunctionem,quam habet cum Deo, ipse Deus attingitur per talem actum,tanquam ratio adorandi. Hoc autem satis est,vt talis actus ex vi talis virtutis in Deũ tendat, quia licèt expressâ intentione tunc non dirigatur talis actus colendi in Deum, vt in rem adoratam, implicitè tamen, & virtute ad eum refertur.

Cum ergò dicitur Deus esse dicto modo adæquatum obiectum Religionis,seu(quod perinde est) Religionem circa solius Dei cultum versari, intelligendum est abstractè, itaut quilibet illorum modorum sufficiat,vt Religio secundũ totam latitudinem suorum actuum sic operetur. Quod clariùs cõstabit,explicando ipsos actus Religionis, & in genere, & in specie. Et multa,quæ huc spectant,attigimus in 1. tomo 3.p.disp.54.sect.5. & 3. tomo disp.81. sect.8. Actus ergò, quibus colimus sanctos gloriosos, si in eis sistant,vt in re per se adorata, propter propriam excellentiam,non sunt actus huius virtutis Religionis, de qua tractamus, & ita non potest ab illis sumi argumentum: Si verò solùm considerentur Sancti, vt templa Dei, in eísque colatur Deus quoquo modo, ex vi talis actus, iam Deus ipse erit etiam obiectum, *cui* eiusdem actus. Sancti verò per illos nõ coluntur, nisi in quantum aliquo modo sunt vnum cum ipso Deo. Idémque est quoad hanc partem, de quibusuis rebus sacris,quæ ob habitudinem aliquam immediatam ad Deum adorantur. Atque ita semper Deus ingreditur in obiecto *cui* huius virtutis, quoad omnes actus illius.

CAPVT V.

Síne Deus solius virtutis Religionis proprium obiectum Cui?

1. *Deus ita est obiectũ, Cui Religionis, vt neq; ipsa aliud obiectum,neque ipse aliã virtutẽ sub eâdem habitudine respiciant.*

Maior nonnulla difficultas est in tertio puncto explicando,quo modo scilicet Deus ita sit obiectum adæquatum Religionis, vt non solum Religio aliam personam non respiciat, vt obiectum per se adorabile, verũ etiam Deus ipse alteri virtuti morali non obiiciatur, sub simili habitudine obiecti *cui*. Quæ difficultas vt intelligatur aduertẽdum est, Deũ non esse obiectum vnius tantùm virtutis voluntatis, sed plurium,vt nimirùm charitatis, spei, & religionis,vnde absolutè, & secundùm rem,non potest dici esse obiectum adæquatum vnius tantùm virtutis, sed plurium, & ideò distinguimus in illo plures rationes,vel modos obiecti, vt circa illum plures virtutes voluntatis versari possint. Distinximus autem superiùs duos generales modos, quibus Deus obiici potest virtuti voluntatis, scilicet,vt *quod*, vel tantùm *cui*, seu omnino proximè, & directè, vel non omnino proximè, sed indirectè,& media alia actione. Prior ergò modus non est omnino specificus. Deus enim illo modo, non vni tantùm virtuti obiicitur,sed duabus,scilicet charitati,& spei,quas oportet proinde distinguere ex aliis rationibus obiectiuis, quæ in ipsâmet bonitate Dei cõsiderari possunt, de quibus alibi. Inquirimus ergo, an Deus sub alia ratione obiecti *cui*, vni tantùm Religioni obiiciatur, vel etiam aliis virtutibus. Quæ difficultas videtur esse coniuncta cum alia quæstione infrà tractanda, an virtus Religionis vna sit:nunc autem ab illa abstrahimus,& de toto genere Religionis (siue plures sub se species comprehendat, siue non) quærimus, an Deus,vt obiectũ *cui*,illi soli obiiciatur, vel etiã aliis.

2. *Proponũtur argumenta contra propositam assertionem.*

Et quidẽ videtur nõ illi soli obiici, sed aliis etiam virtutibus voluntatis. Primò quia voluntas credendi Deo,& Deum, attingit aliquo modo Deum, vt obiectum, & non attingit immediatè, & directè, quia inter Deum, & voluntatẽ mediat ipsum credere,ergò,attingit indirectè,& tanquam obiectum, *cui* fides adhibetur,vel de quo aliquid creditur: ergò in hoc conuenit talis voluntas cum actibus elicitis à Religione. Illi autem voluntati credendi respondet in voluntate proprius habitus, vt suppono ex doctrina S.Thomæ 22. quæ.4. art. 2. & ex his,quæ notaui in 1.

in 1.tom.quæst.7.art.3. Qui habitus, virtus est, nam est de obiecto valde honesto, & rectæ rationi cōsentaneo, estque virtus à Religione distincta, quia per se non respicit cultum, sed credulitatem. Vnde actus ipse credendi, prout relatus ad cultum Dei, imperatiuè tantùm, & extrinsecè censetur ad Religionem pertinere, vt infrà dicam. Et ob eandem causam quāuis Religio infusa non maneat in peccatore, fides tamen manet etiam quoad habitum piæ affectionis, quem in voluntate ponit. Datur ergò alia virtus in voluntate præter religionem, quæ attingat Deum, vt obiectum *cui*.

3. Idem videtur dicendum de virtute Obedientiæ, quia voluntas obediendi Deo est actus internus immediatè elicitus à tali virtute, & ille versatur circa Deum aliquo modo immediatè, & vi sua, non tamen omnino directè, & immediatè, sed mediante illo actu, per quem illi obedire aliquis vult: ergò in modo attingendi Deum, conuenit etiam cum Religione, à qua tamen distincta virtus est, vt nunc suppono ex sententia D.Thom. 2.2.q.104.art.2.& 3. communiter recepta. Tertio loco afferri posset Pœnitentia ad idem confirmandum, tamen quia de illa, quæstio est, an sub Religione comprehendatur, eam nunc omitto. Ratione denique vti possumus, quia si Deus, vt obiectum *quod*, cadit in multas virtutes voluntatis, cur non etiam, vt obiectum *cui*? Nulla profectò specialis ratio afferri posse videtur. Item, quia sicut voluntas suis actibus elicitis potest diuersis modis directè attingere Deum ipsum, ita etiam aliæ actiones, quas voluntas proximè vult, vt tendentes in Deū, possunt diuersas habitudines dicere ad Deum ipsum, quales sunt ratio cultus, obedientiæ, aut credulitatis.

D. Thom.

4. Cōfirmatur doctrina pposita, & argumēta dissoluuntur.

In hoc puncto dicendum est, dari quidem in voluntate alios habitus, seu virtutes attingentes Deum per modum obiecti *cui*: nihilominus tamen Deum peculiari modo obiici virtuti Religionis, vt obiectum *cui*: quo nulli alteri obiicitur. Priorem partem probant rationes, & exempla allata. Posterior autem necessaria est, vt inde possit Religio habere propriā, & specificam rationem suam. Vt autem explicetur, quid proprium in hoc habeat Religio, aduerto duobus modis pertinere posse Deum ad obiectum alicuius virtutis moralis. Primò tanquam personam, cuius bonum, vel commodum (vt nostro modo loquamur) per talem virtutem intenditur. Alio modo solùm, vt informans extrinsecè materiam, circa quam talis virtus versatur, id est, vt conferens illi fundamentum illius honestatis, quam talis virtus per se respicit. Qui duo modi ex genere suo sunt valde diuersi, & sufficientes ad distinguendas virtutes, non minus, quam Dei bonitas, vt amabilis ipsi Deo propter se, vel vt est summum bonum ipsius amantis, sufficit ad distinguendas virtutes charitatis, & spei.

5. Obedientia igitur & pia affectio voluntatis attingunt Deum posteriori modo spectatum, sed inter se differunt, quod altera respicit honestatem in ordine ad intellectum, alia verò in ordine ad voluntatem; Deus enim reuelando, seu testificando aliquid, constituit illud obiectum fide dignum, & ideo fides talis obiecti proponitur voluntati, vt eligenda secundùm rectam, & diuinam rationem. Voluntas ergò credendi Deo tendit in tale obiectum suum, quod est ipsa fides, non vt per eam colat Deum, aut aliquid ei retribuat, sed quia tale obiectum credibile est ex testimonio Dei. Similiter cum Deus aliquid præcipit, sua lege facit, vt res illa sic præcepta, inde habeat specialem quādam rationem bonitatis in ordine ad voluntatem, quæ subiecta esse debet suo superiori. Et ideo virtus obedientiæ, quæ quatenus specialis virtus est, hanc formalem bonitatem intuetur, non ita tēndit in Deum, vt illi aliquid propriè retribuat, sed tendit in rem præceptam ratione specialis bonitatis, & necessitatis, quæ in ea moraliter resultat ex præcepto Dei. Hac ergò ratione dicimus has virtutes solùm attingere Deum, vt extrinsecè informantem materias earum.

6. Religio autem tendit in Deum, quasi in ipsum referendo totam materiam suam, intendens per illam debitum cultum, & quasi ius suum Deo reddere. Proprer quod fortè D.Thom. dict. art.5. vocauit Deū finem religionis, quod non tam propriè dici potest de voluntate credendi, aut obediendi Deo. Atque hanc doctrinam insinuasse videtur idem D. Thom. d. q.104.art.2.ad 4. dicens. *Reuerentiam directè respicere personam excellentem, obedientiam verò respicere personæ excellentis præceptum.* Hæc enim diuersitas non in alio consistit, nisi quòd reuerentia respicit quasi commodum, seu bonum extrinsecum personę, cui exhibetur, & ideò dicitur directè respicere illam: obedientia verò non ita respicit personam, sed præceptum eius, quatenus à tali persona habet talem bonitatem, seu amabilitatem. Quod idem diuus Thomas iterum explicuit ibi, art.3. ad 1. dicens, *Obedientiam procedere ex reuerentia, quæ exhibet cultum, & honorem superiori, & quantum ad hoc sub diuersis virtutibus contineri, licet secundum se considerata, quatenus respicit rationem præcepti, sit vna specialis virtus.* Quæ doctrina suo modo applicari potest piæ affectioni ad fidem, nam etiam illa non respicit directè personam, sed dictum eius, quatenus sub auctoritate eius verum ostenditur.

D.Thom.

D.Thom.

D.Thom.

7. Sic igitur Deus, quatenus est persona, ad quam proximè, & directè refertur aliqua materia, seu actio hominis, est obiectum *Cui* solius religionis, ita illi adæquatum, vt & religio totam materiam suam in hoc obiectum proximè referat, & nulla alia virtus hoc munus exerceat, quæ religio non sit, vel sub religione non comprehendatur. Neque contra hanc doctrinam procedunt exempla de pia affectione, & obedientia, vt explicatum iam est: de Pœnitentia verò adhuc superest difficultas infrà tractanda.

CAPVT VI.

Deus sub qua ratione virtuti Religionis obiiciatur.

1. Omnis virtus in personā, in quam refertur, respicit rationem aliquā, quæ honestet actionē.

VT titulus intelligatur, supponendum est, cum voluntas studiosè tendit in aliquam personam, referendo in eam operationem aliquam; vel actionem; necessarium esse, vt respiciat in tali persona aliquam rationem, quæ talem actionem honestet, vt iustitia respicit ius, quod persona habet ad talem rem, vel actionem; misericordia, indigentiam, & sic de aliis. Sic ergò oportet, vt Religio etiam respiciat in Deo rationem aliquam, ob quam iustum, & honestum sit, cultum, vel quippiam simile illi tribuere. Inquirimus ergò, quænam hæc ratio in Deo sit?

2. Quæstionis status aperitur, & obiicitur plura esse attributa, sub quibus religio Deū respicit.

Est autem ratio dubitandi, quia licet Deus sit vnus, & simplicissimus, plura attributa habet, quorum distinctio, quamuis rationis tantùm sit, interdum sufficit ad distinguendas in nobis virtutes, quæ talia attributa, vt obiecta formalia, respiciunt, vt in fide, & charitate videre licet. Et ratio est, quia nostræ virtutes accommodantur actibus nostris, vnde sicut nos propter distinctos conceptus, & actus, ratione distinguimus illa attributa; ita & virtutes nostræ possunt optimè distingui per formales habitudines ad diuersa attributa. In præsenti ergò plura possunt esse attributa, propter quæ Religio cultum, orationem, & similia Deo offerat. Primum est excellentia, & perfectio

ctio diuina secundùm se:& hoc attributum assignat diuus Thomas tanquam proprium,& formale Religionis dicta q.81.art. 4.in Corpore, ad 3. Aliud attributum est,esse principium primum creationis, & gubernationis rerum , & hoc assignat D. Thom.art. 1. & 3. Hoc autem attributum esse diuersum à primo,constat,quia diuersis conceptibus nostris subordinatur. Et per mentis præcisionem intelligimus aliquam personam esse dignam honore propter excellentiam aliquam,etiamsi nihil operetur.

D. Thom.

D. Thom.

3\. Præter hæc considerari potest in Deo aliud attributum sufficiens ad fundandum hunc respectum, nimirum peculiare dominium , vel ius, quod Deus habet in res omnes,præsertim verò in res , & actiones humanas, nam hoc titulo debitũ est illi,vt quod suum est , ei reddatur, & ius illius in nullo violetur. Hoc ergò titulo debet homo Deo, non tantùm cultum, sed seruitutem , vt attigit D. Thom. art.3. ad 2. Constat autem dominium esse attributum distinctũ, & à causalitate,& ab intrinseca excellentia. Denique datur aliud attributum Benefactoris, cui sub tali ratione gratitudo debetur,vnde etiam gratiarum actio ad Religionem pertinere creditur. Aut ergò hæc omnia attributa formaliter concurrunt in obiecto Religionis,vel vnum eorum tantùm. Hoc posterius dici non potest , tum propter dicta, tum etiam quia non est maior ratio de vno , quàm de alio. Neque etiam videtur priùs dici posse , aliàs vel tot essent Religiones,quot sunt formalia attributa,quæ considerantur in reddendo cultu Deo:vel vna, & eadem virtus sub diuersis formalibus rationibus tenderet in Deum,quod non videtur fieri posse.

4\. Concluditur Religionem tendere in Deũ sub vna aliqua ratione.

D. Thom. *Caietan.*

Nihilominus dicendum est, Religionem tendere in Deum sub vnâ aliquâ ratione ipsi attributâ, quæ sit veluti adæquata ratio honestatis, quam habet ex parte talis obiecti actus Religionis. Ita supponit D. Tho.in his ar.quem sequuntur Caietanus, & omnes. Sufficientérque probatur ex proportione, & adæquatione requisita inter intrinsecum finem,seu obiectum,& virtutem. Eo igitur modo,quo Religio vna est, aut per modum vnius concipitur , necesse est ex parte Dei fundari in aliqua formali ratione aliquo modo vna.Et ideo hoc supponit tanquã manifestum D. Thom. art. 3. Addendum verò est,oportere hanc rationem formalem consistere in aliquo simplici attributo potentiæ, bonitatis, aut alio simili quatenus à nobis concipitur,vt præcisum ab aliis. Nam diuina excellentia, quatenus coalescens nostro modo intelligendi ex omnibus attributis,potest intelligi, vt adæquata ratio ob quam Religio colit Deum. Hoc etiam insinuauit D. Thom. dict. art. 3 .ad 1. dicens. *Diuersæ rationes attributorum concurrunt ad rationem primi principij,quia Deus producit omnia, & gubernat sapiẽtia,voluntate,& potentia bonitatis suæ.* Ex quo immediatè infert. *Et ideo religio est vna virtus.* Subticuit tamen, & nobis intelligendum reliquit subsumendam propositionem,videlicet,rationem primi principij, quatenus ad eam omnia attributa concurrunt, esse sufficienter vnam ad constituendam formalitatem huius obiecti. Non est autem intelligendum , attributa concurrere ad hanc rationem primi principij , quasi ab illis resultet tanquam nouum attributum ita peculiare in suo conceptu , vt ab aliis ratione sit distinctum,sicut ex bonitate, & cognitione resultat amor. Sed intelligendum est,omnia illa attributa concurrere intrinsecè, & formaliter ad constituendum primum principium,vt sic; quia neque extra illa potest intelligi aliud simplex attributum ab eis resultans, nec sine illorum formali perfectione concipi potest primum principium constitutum.

D. Thom. Ratio,sub qua Religio Deum respicit, est diuina excellentia,quatenus coalescit ex omnibus attributis. *D. Thom.*

5\. Immò vlteriùs aduertendum est, hoc primum principium duobus modis concipi posse. Primò in potentia tantùm ad se communicandum. Secundò, vt actu se communicans , & benefaciens hominibus, ac gerens curam eorum. Videri ergò potest, quando dicimus, rationem primi principij esse ex parte Dei formale fundamentum Religionis, intelligendum id esse ratione primi principij solùm , quantum ad infinitam virtutem agendi,quam habet,& infinitã bonitatẽ,ac sapientiã,quibus de se est aptum, (vt sic dicã) & propensũ ad agendũ,quia hoc tantùm pertinet ad intrinsecam excellentiam eius,quæ est vnica ratio colendi illum. Actualis enim operatio , vel in ipso non est,vel nihil perfectionis in ipso addit ; ergò non potest illo modo simul concurrere ad constituendam illã rationẽ primi principij, quæ est ratio colendi Deũ.

Suboritur obiectio.

6\. Soluitur obiectio, & ratio primi principij, quo modo sit Religionis fundamẽtum.

Nihilominus D. Thom. dicto artic. 3. ad 2. sentit, vtrumque esse necessarium ad constituendam illam rationem. *Quia eodem,* inquit,*actu homo seruit Deo , & colit ipsum.* Vndè per omnes actus Religionis protestatur homo,& diuinam excellentiam, & seruitutem suam,dũ autẽ seruitutẽ suam profitetur,dominiũ Dei profiteri necesse est,quod habet Deus per aliquã operationẽ ad extra,& non sine illa;ergò talis actus Religionis non fundatur adæquatè in sola excellentia Dei intrinseca,sed etiã in extrinseca dominatione, nec in sola virtute agendi, sed etiã in operatione. Atque hoc ipsum indicauit Lactantius lib. de Ira Dei, cap.8.vbi conatur ostendere,ablata ira Dei,id est iustitia vindicatiua eius, & consequenter ablata etiam remuneratiua,omnem Religionem euerti; &,*Si Deus nihil boni tribuit,nec gratiam refert colentibus,vanum est illum colere.* Statim verò sibi obiicit dicens, *Atqui naturam excellẽtem honorare oportet.* Respondet,*Quis honos haberi potest nihil curanti , & ingrato? An aliqua ratione obstricti esse possumus ei,qui nihil habeat commune nobiscum? Deus*(inquit Cicero)*si talis est, vt nulla gratia , nulla hominum charitate teneatur,valeat.* Quæ verba sano modo intelligenda sunt. Nam Deus à nobis colendus esset,etiamsi nullam mercedem , vel nullum beneficium propterea esset redditurus,nam per se tenemur illum colere, seclusa retributione , vt infrà dicemus. Sensus ergò debet esse , ablata Dei prouidentia , & omni operatione , auferri Dei cultum. Quia si apprehendatur Deus , vt nullam habens humanarum rerum prouidentiam,hoc ipso non apprehenditur , vt summè excellens,ac supremus Dominus, quod est quasi fundamentum Religionis,& cultus eius.

Lactant.

Cicero.

7\. Nec refert , quòd actualis operatio non sit perfectio Dei. Tum quia cultus,& reuerentia , non solùm propter intrinsecam perfectionem , sed etiam propter extrinsecam operationem ab interna perfectione manantem deberi potest,tum etiam quia ipse honor non est intrinsecum bonum , sed extrinsecum eius, qui honoratur ; quid ergò mirum , quòd propter extrinsecam etiam rationem deberi possit ? Maximè cum operatio,quæ ipsi Deo extrinseca est, redundet in bonum , & commodum intrinsecum ipsius hominis,qui ad diuinum cultum obligatur;& ipsemet cultus ita sit quoddam extrinsecum bonum Dei , vt sit intrinseca perfectio ipsiusmet hominis honorantis Deum. Tùm etiam , quia operatio Dei est quasi vinculum ita coniugens hominem cum Deo, vt indè oriatur obligatio colendi Deum.

8\. Et fortasse ob hanc causam , quando scriptura loquitur de reuerentia, & honore, quẽ Deo debemus, vtitur nominibus respectiuis indicantibus huiusmodi vinculum inter nos,& Deum. Huiusmodi est illud Malach. 1. *Filius honorat Patrem, & seruus Dominum suum,si ergò ego pater sum,vbi est honor meus? Et si Dominus ego sum , vbi est timor meus?* Igitur diuina excellentia , quatenus nobiscum habet hanc coniunctionem

Malach. 1.

vel

vel respectum supremi principij, & Domini, est ex parte Dei obiectiua ratio cultus debiti per Religionẽ. An verò hæc sit ratio omninò specifica, vel tantùm generica, & sub illa possint aliæ distingui, nondum explicatum est, nec potest commodè fieri, donec varios actus Religionis declaremus, & iuxta illos ipsius virtutis vnitatẽ inuestigemus, quod in sequentibus libris præstabimus: & ibi etiam explicabimus, quando operatio Dei in nobis sit tantùm conditio sine qua non, quando verò sit etiam ratio formalis, & mouens ad colendum illum.

CAPVT VII.

Quænam sit materia proxima, circa quam Religio versatur.

1. Actiones humanas, quibus cultum Deo deferimus, esse proximam materiam, siue obiectum, (quod) Religionis.

DIximus, Deum ita pertinere ad obiectum Religionis, vt non sit obiectum proximum, & directum. Hinc ergò sequitur necessarium esse, vt hæc virtus habeat aliam materiam propinquam, vt ea mediante Deum attingat, quæ materia etiam appellatur rectè communi vsu *obiectum materiale* quod *Religionis*; nam illud est, quod immediatè vult Religio, quamuis in ordine ad Deum, cui illud vult. De hoc ergò materiali obiecto certum in primis est consistere, vel omnino, vel principaliter in aliquibus actionibus humanis, quibus honorẽ, & reuerentiam Deo deferimus, quæ sub nomine cultus Deo debiti comprehendi solent, vt notauit Caiet. dicta q.81.ar.2. notabile 2. dicens. *Reddere Deo debitum cultum, seu honorem, esse adæquatum actum Religionis:* quod ibidem D. Thom. non obscurè docet, & art. 3. ad 2. & art. 4. ad 2. expressiùs verò artic. 5. dicit. *Hunc cultum se habere per modum materiæ, & obiecti ad Religionem.*

Caiet. *D. Thom.*

2. Est enim maximè aduertendum, quod suprà indicaui, in his virtutibus moralibus eosdem actus externos, (qui à virtute fiunt, & sunt effectus internorum actuum voluntatis elicitorum à virtute) secundùm se sumptos, & vt priores in ordine intentionis (vt sic dicam) esse obiectum, seu materiam talium virtutum. Ita ergo est in virtute Religionis, quia sicut Philosophia docet, finem, & effectum in idem coincidere, sub diuersis respectibus: ita hîc dicimus eundem cultum, quem efficienter Religio exhibet Deo, esse materiam, quæ proximè obiicitur eidem virtuti Religionis. Constat autem hunc cultum consistere in actionibus humanis, quales sunt *sacrificare*, *laudare Deum*, & similes. Ergo hæ actiones sunt *obiectum* quod *materiale* huius virtutis.

3. Quo pacto sacra instrumẽta sub materia proxima Religionis contineãtur.

Dixi autem *omninò*, *vel principaliter*, quia præter actus hominis possunt dici materia huius virtutis omnes illæ res sacræ, quibus aliquo modo vtimur, vt instrumentis ad Dei honorem, & cultum, cuiusmodi sunt *imagines, cerei accensi, vestimenta, aut vasa sacra, &c.* Omnia enim hæc volumus, & procuramus ad cultum Dei, & sub hac ratione dici possunt materia huius virtutis. Tamen omnia illa reducuntur ad operationem, quia ipsa sola per se se non continent cultum, sed in quantum alicui operationi deseruiunt, & hac ratione sub operatione continentur. Vnde sub sacrificio continentur templa, altaria, & aliæ similes res sacræ; sub adoratione continentur imagines, & sic de aliis; & ideo de hac materia, prout in his rebus consistit, nihil ampliùs dicemus, sed circa vnumquemque actum considerandaerit, prout ad illum spectauerit.

4. Proposita superiùs assertio cōfirmatur.

Iam verò superest explicandum, quinam sint actus hominis, in quibus hæc materia Religionis posita est. Hanc verò quæstionem latè disputaui tom. 1. in 3. p. disp. 51. sect. 2. & 3. tractando de actu adorationis; & occasione illius de omni actu, quo potest ab homine coli Deus. Et ideo, omissis opinionibus, resolutio breuiter est, omnem actum humanum honestũ, quatenus in Dei honorem, & gloriam referri potest, esse posse materiam Religionis. Nam in huiusmodi actu duo possunt considerari. Vnum est, actus ipse materialis, quo Deus coli dicitur; aliud est, quòd actus ille sit aliquo modo extrinsecum bonum Dei, & per hoc videtur formaliter compleri in ratione cultus; nam si hoc non habeat, nihil erit in tali actu, propter quod ad Deum pertinere dicatur. Hoc autem bonum, cum sit merè extrinsecum Deo, & non pertineat ad eius vtilitatem, vel commoditatem, solùm potest ad honorem, vel famam, seu æstimationem Dei spectare. Quia respectu personæ intellectualis, præter bona inherentia, & quæ ad illa consequenda sunt vtilia, solùm hæc duo bona extrinseca, talia reputantur; nam siqua alia sunt, quæ etiam videantur esse bona, & amabilia, vt sunt amari, vel timeri; hæc ipsa, vel ad illa reuocantur, vel solùm apprehenduntur, vt vtilia ad alios fines, vt videre licet apud Arist. 6. Ethic. ca. 8.

5. Est autem aduertendum, illa duo, scilicet famam, & honorem ita indifferenter accipi ab auctoribus in hac materia, vt pro eodem reputari videantur, vt constat ex modo loquendi D. Thom. in omnibus articulis d. q. 81. & ex his, quæ in dicta disput. 51. de adoratione tractauimus. Re tamen vera in hominibus hæc duo bona censentur distincta, vt colligitur ex eo, quòd gloria consistit in bona æstimatione, & fama iuxta definitionem d. August. lib. 83. quæstionũ q. 31. & tract. 100. & 105. in Ioannem, nam *Gloria est clara cũ laude notitia*, quam definitionẽ ex Ambrosio refert D. Thom. 1. 2. quæst. 2. art. 3. August. verò dixit, esse *frequentem famam cum laude.* Honor autem non in hoc consistit, sed in significatione, seu testificatione virtutis alterius, vt docet D. Thom. dicta quæst. 2. ex Arist. 1. Ethic. cap. 5. & 4. Ethicor. cap. 3. & 8. Ethic. cap. 14. Sunt ergo illa duo nobis distincta. Ergo etiam respectu Dei distincta erunt. Sicut Paulus illa distinguit 1. ad Tioth. 1. dicens *Soli Deo honor, & gloria.* Iudas verò in sua Epistola. *Soli Deo* (dixit) *gloria, & magnificentia, imperium, & potestas*, id est, recognitio, & laudatio ex talibus attributis proueniens. Declarandum ergò superest, an Religio vtrumque horum, vel alterum tantùm intendat; & si vtrumque, an per modum vnius, vel vnum propter alterum.

D. August. D. Ambros. D. Thom. D. August. D. Thom. Aristot. *D. Pau. 1. ad Timoth. D. Iudas. Canon.*

6. Religio, Dei honorem, & gloriam intendit.

In quo primo dicendum est, Religionem, Dei honorem, & gloriam simul intendere. Probatur quia vtrumque spectat ad debitum Dei cultum, vtriusque ergo officium, & cura ad virtutem spectat, sed non ad aliam, nisi ad Religionem, ergo ad illam spectat. Confirmatur, quia non est virtus multiplicanda propter illa duo, quæ ita sunt in actione coniuncta, vt vix possint separari. Immò si rectè aduertatur definitio gloriæ data ab Augustino, vtrumque comprehendit, scilicet bonam æstimationem, & honorem, laus enim quidam est honor, quatenus est bonitatis, & excellentiæ significatio, solúmque differt, quòd laus propriè tunc dicitur, quando verbis fit, honor autem quibuscumque signis exhibetur. Igitur gloria ex bona æstimatione, seu fama, & illius significatione, & manifestatione completur. Hæc autem duo ita videntur inter se comparari, vt æstimatio sit veluti finis, & terminus honoris, & laudis; quia actus honoris ad hoc videtur ordinari, vt debita æstimatio diuinæ excellentiæ in nobis, vel in aliis generetur, conseruetur, vel augeatur.

In quo honor, & laus differant.

7. Vt plurimũ nõdistinguũtur in cultu actus, quo significatur internaæstimatio Dei, & æstimatio ipsa.

Propter quod aliqui censent, licèt cultus respectu Dei sit materia proxima Religionis, nihilominus in ipso cultu illa duo distinguenda esse, scilicet actum, quo vtimur ad significandam internam Dei æstimationem,

mationem, & æstimationem ipsam; nam hæc inter se comparantur, vt materiale, & formale; quia actus, quo Deum colimus, ad eius æstimationem generandam proximè refertur. Quod quidem in multis actibus contingere potest, & rectè consideratum est; non tamen est necessarium in omni actu religionis illa duo distingui, vel illum ordinem seruari. Nam interdum sola ipsa debita æstimatio Dei potest interiùs exerceri ex affectu Religionis, quia illamet continet honorem Dei. Est enim hæc differentia inter hominem, & Deum: quòd homini non manifestamus existimationem, quam de illo habemus, nisi per aliquod signum, quo testimonium præbemus excellentiæ eius, & opinionis, quam de illo habemus: Deo autem ipsammet æstimationem, quam de illo habemus, illi offerimus in testimonium, (vt sic dicam) eiusdemmet bonæ famæ, quam apud nos habet, quia ipse per se fine alio signo eam intueri potest. Atque hoc modo honor diuinus aliquando vnico actu internæ æstimationis Deum decentis perficitur, solúmque possunt æstimatio, & cultus ratione, aut denominatione distingui. Sæpe verò actus aliquis exercetur distinctus ab æstimatione, & in ordine ad illam, non tamen semper ad generãdam, aut perficiendam illam, vel in nobis, vel in aliis, sed ad exercendam illam in laudem, vel honorem eius, quem sic æstimamus: Vt hoc modo æstimatio perficiatur, & quasi consummetur in ratione gloriæ, quę debet esse bona fama cum laude, id est, cum significatione, & testificatione illius bonitatis, vel excellentiæ, quam de alio conceptam habemus.

8. Obiectio.

Dices, hoc quidem habere locum inter homines, vt saltem ei, quem honoramus, significemus bonam æstimationem, quam de illo habemus: in Deo autem minimè, cum ipse mentem nostram intueatur: ergo, si actio, qua significamus excellentiam Dei, non ordinatur ad notificandam, vel manifestandam illam hominibus, superflua est, nec potest habere veram rationem virtutis, de cuius ratione est, vt ad finem intrinsecum conuenientem tendat.

Soluitur obiectio.

Respondetur ex dictis, significationem non semper ordinari ad nouam cognitionem gignendam in se, vel in alio, sed sæpe fieri ad exercendam, & profitendam interiorem cognitionem. Quod practicè, & moraliter loquendo sæpe est conueniens in ordine ad alios, vel vt ipsi, quam nos habemus de Deo opinionem, agnoscant, vel vt similem concipiant, vel ad eam exercendam excitentur, nam totum hoc pertinet ad gloriam Dei, & ita totum cadit sub munus Religionis. Aliquando verò illud officium confert ad conseruãdam in operante, vel augendam, vel actuandam illammet existimationem, quam de Deo habet, & maximè ad accendẽdum ipsummet affectum deuotionis ad Deum.

9.

Addo denique, etiam seclusis his effectibus, qui proprij videntur huius vitæ, vsum talium actuum, vel signorum respectu Dei, esse conuenientem per se se, & non tantùm propter alicuius vtilitatem, sed propter ipsammet Dei gloriam, quæ per sese appetibilis est. Tum quia illam Deus intendit in operibus omnibus suis, & illam maximè à nobis postulat in omnibus scripturis, præsertim in Psalmis, & epistolis Pauli, adeò vt omnia velit in gloriam Dei fieri, 1. ad Corinth. 10. & ideò hæc gloria in æternum duratura dicitur, nam hoc est præcipuum beatorum officium, vt in Apoc. passim describitur. Tum etiam, quia non potest homo, vel intellectualis creatura aliud veluti tributum Deo reddere ratione suæ seruitutis, & hoc est valde accommodatum, & rationi consentaneum, vt homo seruitutem Deo debitam, & mente, & opere, & affectu recognoscat, & prout potest exerceat.

CAPVT VIII.

Corollaria ex præcedenti doctrina, quibus materia diuini cultus magis explicatur.

1. Proxima Religionis materia ęstimationẽ, & actus alios illam manifestãtes cõprehẽdit, hi in ratione signi, illa in ratione cognitionis requiritur.

Ex dictis constare in primis potest, materiam Religionis comprehendere, & conuenientem de Deo æstimationem, & actus alios, quibus illa manifestatur, aut quouis modo significatur. In priori consistit bonum Dei nomen, seu fama, quam in nobis habet; in posteriori consistit honor, quem illi exhibemus, (sub honore comprehendendo adorationem, laudem, & omnia similia,) & vtrumque horum amplectitur Religio in sua proxima materia, quatenus ex vtroque diuina gloria consurgit: & ideò in scriptura hæc omnia quasi pro eodem accipiuntur. Atque hinc etiam fit, vt præter internã de Deo æstimationem, quæ requiritur in ratione cognitionis, reliqui omnes actus solùm cadant sub materiam Religionis, & veniant in vsum eius in ratione signi, non naturaliter repræsentantis ex aliqua impositione, vel voluntate hominis cum aliquo fundamento in ipso actu, vt statim explicabimus. Hoc autem signum interdum oportet esse publicum, id est, publicam, & aliis notam significationem habens, quando scilicet, ita oportet exhibere Deo honorem, vt vel communi omnium nomine fiat, vel certè expediat aliis esse manifestum. Aliquando verò sufficere potest signum priuatum, id est, proprio hominis arbitrio, & quasi impositione sumptum ad talem sui animi significationem, vt quando cultus priuatus est, & inter solum hominem, & Deum fit: nam cum Deum latêre non possit aliquis modus locutionis, vel significationis, respectu illius quilibet sufficiens est.

2. Tam interni actus, quã externi possunt esse materia proxima Religionis.

Atque hinc vlterius sequitur tam internos actus hominis, quàm externos posse esse materiam proximam Religionis. Possunt autem exteriores actus appellari, vel illi tantùm, qui per corpus, aut res corporales exercentur; vel etiam illi, qui licèt sint intra animam, sunt extra animam, sunt extra voluntatem, vel generaliùs etiam illi, qui licet sint in voluntate, sunt tamen extra ipsam virtutem Religionis, id est, non sunt ab ea eliciti, de qua distinctione dicemus plura libro sequenti. Nunc primo modo magis communi, & vulgari accipimus exteriorem actum, & interiorem, prout ab illo distinguitur. Non est autem existimandum, quemlibet actum exteriorem, vel intentionem esse posse materiã Religionis: sed illum, qui habet proportionem, vt ratio cultus, & significatio diuini honoris in eo fundari possit; quod non habent actus, verbi gratia mali, neque omnes indifferentes, vt deambulare, aut similes, vt per se notum est. Duobus autem modis potest aliquis actus esse proportionatus ad officium Religionis, vt sumitur ex diuo Thom. art. 1. ad 1. Vnus est, si talis actus habeat ex se aliquam honestatem in alio genere virtutis, ratione cuius ordinabilis sit ad cultum religiosum. Et hoc modo ait d. Thom. opera misericordiæ esse posse materiam religionis, quatenus per illamet opera potest honorari Deus, si per Religionem ad hoc referantur. Alius modus est, quando actus, licet ex se non habeat peculiarem honestatem, sed indifferens sit, habet nihilominus proportionem ad dictam significationem.

D. Thom.

3. Quilibet actus honestus est apta Religionis materia.

Circa priorem tamen modum dubitari potest, an quilibet actus honestus, hoc ipso, quòd honestus est, possit esse apta materia Religionis? Multi enim videntur esse actus ad hunc finem improportionati, licet aliàs honesti sint, vt verbi gratia, studere, temperatè comedere, debitum ex iustitia soluere, & similia. Nihilominus dicta disp. 51. sect. 2. in fine, oppositum

situm tanquam probabilius defendi, ex illo Pauli 1. ad Corinth. 10. *Omnia in Dei gloriam facite.* Quam sententiam D. Thom. & Augustini esse ostendi. Nunc autem addere possumus locum D. Thom. 2.2. q.104.art.3.ad 1.vbi vniuersaliter inquit, *Obseruationem præcepti, seu obedientiam, quatenus procedit ex reuerentia Dei, sub Religionem cadere.* Intelligit autem, cadere, tanquam materiam Religionis, seu deuotionis. Per obedientiam verò intelligit, vel quamcumque studiosam præcepti obseruationem, vel illam maximè, quæ formaliter respicit complementum voluntatis Dei: nam tunc præcipuè videtur obedientia procedere ex reuerentia Dei. Ex hoc ergò infero, omnem actum honestum, hoc ipso quòd honestus est, habere in se fundamentũ, vt in diuinum cultum assumi possit. Nam si absolutè præceptus sit, eo ipso habet illam proportionem, quam considerauit D. Thom. & quamuis non sit præceptus absolutè; semper est aliquo modo præceptus, saltem quoad specificationem, id est, vt si talis faciendus, sit tali modo, & cũ talibus circumstantiis, talique rectitudine fiat. Quoties ergò homo operatur aliquid seruans, & respiciens honestatem eius, prout ad actum virtutis est necessarium, implet aliquod præceptum diuinum, ergò eo ipso potest referre opus illud in diuinum honorem.

D.Thom. D.August. D.Thom.

4. Nihilominus tamen considerari circa hoc potest distinctio aliqua inter varios virtutis actus. Nam multi illorum in hoc nihil habent speciale in ordine ad Deum, præter generalem rationem honestatis, aut præcepti, & quòd tendunt in Deum tanquam vltimum finem, quod etiam ad diuinum honorem spectat: & huiusmodi sunt suprà numerati. Alij verò sunt actus honesti, qui non solùm ex dictis rationibus cũmunibus; sed etiam ex propriis; & peculiaribus modis habent maiorem proportionem ad cultum, vel adorationem Dei, & huiusmodi esse videntur inter actus internos, actus fidei; timoris, spei, atque etiam charitatis; inter externos verò, fortiter, & patienter ferre aliquid propter Deum, & actus misericordiæ, vt in citato loco latiùs explicuimus.

5. Actus interni orationis & promissionis, vt sunt materia Religionis proxima, primã honestatẽ habent ex diuino cultu.

Circa alium modum, quo potest actus non habens aliam honestatem, esse proportionatus ad Dei cultum, dubitari potest, an hoc contingat in solis externis actibus, vel etiam in internis. Nam in interioribus difficile videtur inuenire huiusmodi actum, in quo prior aliqua honestas non requiratur. Nam deuotio, cui hoc maximè tribui posset, non est propriè materia Religionis, sed potiùs actus proximè elicitus ab illa, quod longè diuersum est, vt infrà videbimus. Tantùm ergò videntur esse actus interiores hoc modo proprij Religionis, vel mentalis oratio, vel promissio aliqua interior, sola etiam mente facta. In vtroque autem istorum actuum, videtur requiri aliqua prior honestas. Nam vt Religio velit aliquam orationem offerre Deo, supponit, & requirit, illam esse de re honesta, & ex affectu recto, & cum circumstantiis debitis; ergò supponit in tali opere aliquam propriam honestatem, sine qua non esset aptum, vt in cultum Dei fieret. Atque idem cum proportione est de promissione. Nihilominus tamen rectè dici potest, hos actus ita esse materiam proximam Religionis, vt prima honestas obiectiua illorum sit diuinus cultus, quamuis in aliis materiis, in quibus ipsi versantur, aliam honestatem supponant. Est enim attentè considerandum, Orationem, (quæ est materia religionis,) habere aliam materiam, in qua ipsa versatur; nam est petitio alicuius rei, & idem est de promissione. Quamuis ergo in ea re, quæ petitur, vel promittitur, supponi possit alia honestas, in ipsa tamen oratione, vel promissione, non necessariò supponitur, sed per se primò, & immediatè ad Religionem pertinere

A potest, vt velle, vel vouère paupertatem, solùm ex intentione cultus, & sic de aliis, vt latiùs in propriis locis declarabitur.

6. Externi actus, & qui sunt propria materia Religionis, illorum significatio prouenit ex hominum voluntate cum fundamẽto.

In actibus autem exterioribus facilius inuenimus huiusmodi materiam, nam sacrificium, genuflexio, & similes sunt materia valdè propria huius virtutis, quæ per se se ad aliam virtutem non spectat, neque alterius honestatem participat: In ordine verò ad voluntatem religiosam habet efficientem honestatem obiectiuam, vt in eam meritò versari possit. Hæc autem honestas fundatur in hoc, quòd illi actus sunt proportionati, & secundùm rectam rationem accommodati ad cultum Dei significandum. In quo superest aduertendum, significationem talis actus ex B voluntate, seu institutione diuina, vel humana prouenire, quia non est merè naturalis, vt per se notum est, & latè declaraui in 3. tom. disp. 73. de sacrificio in genere. Vbi ostendi, hanc impositionem in sacrificio propriè dicto debere fieri auctoritate publica, quia cultus, & significatio publica sunt. In priuato autem cultu, seu adoratione fieri potest impositio, priuata voluntate operantis contraria ratione. Quia verò talis impositio non ita est ad placitum, quin debeat esse prudens, & cum aliquo fundamento in re, ideò in tali materia semper supponitur decentia, & aptitudo ad talem vsum, & significationem. Hæc autem decentia sumi potest, partim ex natura ipsius C actionis; oportet enim vt per se sit decens, & modum aliquem subiectionis præ se ferat, vt in genuflexione per se statim apparet: partim ex communi vsu, & apprehensione hominum vtentium similibus actionibus ad significationem honoris, vel præeminentiæ, nam tunc mutata intentione, facilè possunt accommodari, & eleuari ad diuinum cultum, si per accidens aliquid non obstet.

CAPVT IX.

Quomodo ratio debiti pertineat ad formale obiectum Religionis.

D

1. Quæstionis status aperitur.

Ratio dubitandi esse potest, quia Religio non solùm reddit Deo cultum debitum, sed etiam nõ debitum; nam reddit, verbi gratia, cultum per votum, quod merè voluntariũ est, & non debitum. Quanquã enim soluere votum, debitum sit; tamẽ facere, non est debitum, cũ sit religiosus cultus. Itẽ oratio non solũ est ex Religione, quãdo est debita, sed etiã quãdo est omnino spontanea, ergo signum est, rationem debiti non cadere formaliter in obiectum Religionis, sed materialiter, seu per accidens, sicut cadere potest in materiam temperantiæ, quæ non minùs exercet abstinentiam voluntariam, quàm præceptam. Aliàs distinguere oportebit duplicem Religionem; vnam, quæ reddat formaliter; aliam, quæ præbeat cultum merè liberaliter, sicut inter homines circa tribuen- E das pecunias, alia est virtus, quæ soluendo debitum illas reddit; alia, quæ omninò liberaliter donat. Rursus intra rationem debiti plura obiecta formalia distingui poterunt, sicut inter homines, aliud est debitum gratitudinis, aliud fidelitatis, aliud iustitiæ, quæ in formalibus rationibus obiectorum adeò distincta sunt, vt virtutes etiam distinguant, ergo eisdem modis distingui poterit debitum respectu Dei, ita vt aliquod esse intelligatur omnino rigorosum ex speciali iure Dei ad talem rem, vel actionem, aliud verò ex gratitudine tantùm, vel alio simili modo. Hæc autem non censentur formalia in obiecto Religionis, cum illam non distinguant, ergo nec ipsa ratio debiti pertinet ad formalitatem obiecti eius.

Debitum potest esse ex variis titulis.

2. Nihilominus communis vox omnium est, reddere

Statuitur proprium, & adæquatum Religionis munus esse, reddere Deo debitum cultum.
D. Thom.

Deo debitum cultum esse proprium, & adæquatum munus Religionis, vt constat ex D.Thom. in dicta q. 81. ferè in omnibus articulis. Nam in primo hac ratione dicit, appellatam esse Religionem, quia alligari debemus Deo, tanquam indeficienti principio. Et in solutione ad 3. hoc munus Religionis vocat specialem seruitutem ad Deum; constat autem, seruitutem debitum intrinsecè includere. Et in solutione ad 4. ait specialem rationem honoris, & cultus Deo deberi, cui attendit Religio. Et art. 2. ait ad Religionem pertinere, reddere honorem debitum Deo. Vbi Caiet. aduertit, hunc esse adæquatum actum, seu materiam proximam Religionis. Idem repetunt sæpe D.Thom. & Caiet. in cæteris articulis. Soto ibidem, Aragonius, & alij, tum ibi, tum etiam supra quæst. 57. art. 4. Ergo signum est, rationem debiti attendi formaliter in obiecto Religionis, seu (quod idem est) formaliter intendi ab ipsamet religione, quando munus suum exercet. Ratione ostendi potest, nam munus iustitiæ est, reddere debitum: Religio autē est pars potestatiua iustitiæ, ergo. Præterea ideo diximus, Deū sub ratione primi principij obiici Religioni, vt in eo spectetur aliqua ratio, ob quam honor ei debeatur, ergo honor, & cultus Dei non cadit in Religionem, nisi vt ei debitus.

D.Thom. Caiet. Sotus, Aragon.

3. Declaratur magis propositu doctrina.

Declarari præterea potest in hunc modum, quia homo nihil potest tribuere Deo per modum liberalitatis, quia cum sit seruus, & omnia, quæ habet, vel operatur seruus; sint magis domini, quam sua; non potest liberalitatem circa dominum exercere: quidquid ergo facit in obsequium eius, facit per modum debiti, quia inter donationem, seu officium merè liberale, ac debitum, non est medium. Vnde in hoc cernitur magna differentia hominis ad Deum, & hominum inter se, propter quam inter homines, præter virtutes ad alterum, quæ soluunt debita, datur virtus liberalitatis; respectu verò Dei nulla datur virtus, quæ in modo operandi liberalitatem imitetur. Tùm quia liberalitas propriè dicta, vt respicit alios, videtur respicere vtilitatem illorum, & versari in his rebus, quæ in eorum dominium transferri, vel in eorum commodum expendi possint; hæc autem respectu Dei locum habere non possunt. Tùm etiam, quia in modo operandi ita se habet liberalitas, vt in vsu pecuniæ, vel donatione alicuius rei, non consideret in altero conditionem aliquam, quæ vel minimam rationem debiti personalis inducat ad talem donationem. Nunquam autem homo ita operatur circa Deum, & ideò dicimus, nullam esse virtutem hominis ad Deum, quæ in modo conferendi aliquid, liberalitatem intendat. Cum ergo Religio sit virtus, per quam homo aliquid Deo tetribuit, necesse est, vt id faciat sub aliqua ratione debiti.

4. Debitū à D. Thom. in legale, ac morale diuiditur.

Ad soluendas autem difficultates priori loco positas, distingui solet duplex debitum; vnum legale, & alterum morale ex D.Tho. 2. 2. q. 80. vbi ait debitum legale esse ad quod reddendum aliquis lege astringitur; morale verò, quod aliquis debet ex honestate virtutis, in quo dicit esse latitudinem, nam aliquando est tantùm hoc debitum, vt sine illius obseruatione non possit honestas virtutis conseruari; aliquando verò tale debitum solùm confert ad maiorem honestatem. Dicunt ergò aliqui, debitum Religionis non esse legale, sed morale; quod interdum potest esse necessarium ad honestatem morum, interdum verò solùm ad melius esse, & ita satis fieri putant difficultatibus positis, quæ ad summum probant hoc debitum non esse legale. Et confirmari, ac declarari ampliùs potest hæc responsio. Quia reddere Deo illud legale debitū formaliter, ac propriè est virtutis obedientiæ, ergo non pertinet ad Religionem. Vndè etiā quando aliquis audit sacrum in die festo, si opus illud formaliter consideretur solum, vt præceptum est, & sub illa ratione fiat; non propriè ex Religione, sed ex Obedientia fit: è contrario verò si fiat formaliter ad reddendum Deo cultum illi debitum ratione suæ excellentiæ, est actus Religionis. Superest ergo, vt cum dicimus, rationem debiti pertinere formaliter ad obiectum Religionis, intelligendum sit de debito morali, quod per se separabile est à priori, & solet esse fundamentum eius, vt in alijs etiam præceptis, ac virtutibus videre licet. Sic enim dicunt Theologi, moralia præcepta fundari in bonitate debita ipsis rebus, vel actionibus, ac subinde, quædam opera esse prohibita, quia mala sunt, id est, quia carent bonitate debita: sunt ergo talia opera præcepta propter intrinsecam bonitatem sibi moraliter debitam; sicut colere parentes, ideo præceptum est, quia ex se bonum est, & moraliter debitum parentibus; est ergo morale debitum à legali distinctum, & prius illo; sic ergo potest attendi erga Deum per virtutem Religionis.

5. Obiectio insurgit.

Dicet verò aliquis, hoc genus debiti moralis commune esse omni virtuti, maximè quoad aliquos actus, qui natura sua habent bonitatem tam necessariam homini, vt ex illa sequatur obligatio præcepti, vt notauit Caiet. infra q. 104. art. 2. ad 1, cum D.Thom. ibi; ergo nihil in hoc habet speciale Religio, vt ei hoc debitum tribuatur tanquam pertinens ad formalitatem sui obiecti. Responderi potest, hoc debitum morale spectandum esse iuxta exigentiam materiæ, in qua virtus versatur. Nam re vera omnis virtus aliquo modo versatur circa debitum, quia omnis virtus seruat modum, speciem, & ordinem, vt ex August. sumitur, quem hic D.Thom. art. 2. citat, & ex ratione boni, quam virtus per se respicit, hæc autem includunt aliquam rationem debiti, secundùm conuenientem proportionē vnius rei ad aliam. Sed in hoc est diuersitas inter virtutes morales quæ solùm ad operantem, vel ad alterum pertinent. Nam priores solùm respiciunt debitum secundùm conuenientiam talis materiæ ad propriam naturam rationalem; posteriores verò respiciunt debitum, secundùm ius, vel conditionem alterius personæ rationalis, vel intellectualis, considerata etiam conditione operantis, comparatione illius. Et secundùm hunc respectum ad alterum intelligitur ratio debiti, quando de his virtutibus loquimur. Variatur autem hoc debitum iuxta conditiones, & proportiones personarum, & ideò quatenus est hominis ad Deum, habet specialem rationem, quam virtus Religionis formaliter respicit.

Caiet. D. Thom.

Respōdetur obiectioni iuxta aliorū sententiam.

D. August. D. Thom.

6. Cōcluditur debitū Religionis esse legale.
D. Thom.

Veruntamen licet hæc explicatio debiti moralis communis sit: tamen applicatio eius ad virtutem Religionis, & responsio etiam, iuxta distinctionem datam, apertè est contra mentem D.Thom. citato loco. Nam potiùs ibi distinxerat virtutes, quæ non deficiunt à proprietate iustitiæ in ratione debiti, ab illis, quæ in hoc patiuntur defectum. Et sub priori membro comprehenderat Religionem, & totum illud pertinere dicit ad debitum legale; sub posteriori autem membro complectitur virtutes, quæ solùm reddunt debitum morale in ordine ad alterum; debitum ergò Religionis ex sententia D.Thomæ legale est nō minùs, quàm debitum iustitiæ ad homines. Immò ex suo genere maius debitum est, sicut debitum pietatis inter homines, legale etiam est, vt ibidem docet D. Thom. & maius, quàm sit debitum iustitiæ ad homines, vt rectè notauit Caietanus 2. 2. q. 57. art. 4. & ibi Soto, & alij Doctores. Debitum autem ad Deum maius est, quàm ad parentes. Non dicitur autem hoc debitum legale, quia per legem constituatur, aut quia formaliter consideretur, vt est obligatio legis, & obedientiæ, vt in priori responsione insinuabatur, sed dicitur

D. Thom.

Caietan. Soto.

citur legale, quia hoc debitum est, quod maximè attendunt leges Reipublicæ. Id enim, quod hoc modo est debitum, vnicuique debetur ex proprio iure inuĕto in ipso: maximè autem interest bono Reipublicæ, & paci eius, vt hoc ius illæsum conseruetur. Religio ergò hoc modo reddit cultum Deo iure proprio illi debitum, & ideò debitum eius non vtcunque morale, sed proprium, & legale est.

7. Vera solutio propositæ obiectionis; & explicatur quale sit Religionis debitum.

Vt autem difficultati positæ satisfaciamus, aduertendum est, quanquam hoc debitum non sit semper tale, vt ex eo nascatur in singulis actibus obligatio præcepti, tale tamen esse, vt per singulos Religionis actus possit aliqua ex parte solui, & expleri: idque satis est, vt talis virtus possit respicere rationem debiti. Sicut, verbi gratia, qui ex iustitia aliquid debet, etiamsi soluat ante tempus, pro quo obligatur, verè soluit debitum, & intuitu illius operatur, vel si in communi debeat aliquid, quod possit in hoc, vel illo opere; vel in hac, aut illa re præstare, quamuis spontaneè hoc, vel illud faciat, nihilominus debitum soluit, & intuitu illius operatur. Ita ergò intelligendum est, fieri in actibus Religionis, quamuis spontanei videantur. Neque indè fit, vt materia, vel debitum Religionis exhauriri possit. Quia huic virtuti peculiare est; vt debitum eius nunquam possit impleri solutione; tum quia debitũ quodammodo infinitum est; tum etiam, quia ipsa solutione crescit, nam per eam nouum beneficium homini confertur. Quod non ita est in iustitia ad hominem, nam per solutionem eius potest ita finiri debitum, vt locum iam non habeat iustitiæ exhibitio. Per actus autem Religionis nunquã potest homo exhaurire debitum, quod ad Deum habet, siue in gratiis agendis, siue in quolibet alio cultu deferendo.

8. Debitũ Religionis magis explicatur.

Aliter etiam potest hoc debitum Religionis explicari, vt non tàm intelligatur esse in exercitio actus, quàm in specificatione illius. Dicitur enim actus debitus quoad exercitiũ, quando vrget obligatio exercendi illum: quæ obligatio non semper coniuncta est cum honestate actus, quia raro sequitur ex illa præcisè considerata, sed ex speciali præcepto, vel ex speciali necessitate. Quoad specificationem autem dici potest actus debitus alicui personæ, quando talis persona ratione suæ excellentiæ, vel alio simili titulo iure suo postulat talem actum, qui licet no semper necessarius sit, tamen, & aliquando esse potest, & saltem semper est necessariũ non operari contra tale debitũ.

9. Per hæc igitur sufficienter explicata videtur assertio posita, & solutæ difficultates omnes in principio positæ præter vltimam, quæ in præsenti non potest sufficienter explicari. Postulat enim illa difficultas, an sub hac ratione generali cultus Deo debiti, contineãtur variæ rationes debiti, adeò diuersæ, vt sufficiant actus morales specie distinguere, & consequenter, an ex his actibus diuersi etiam habitus generẽtur. Vtrũque autem horum commodiùs examinabimus in libris sequentibus.

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI DE ACTIBVS VIRTVTIS RELIGIONIS IN GENERE.

LIBER

LIBER SECVNDVS, DE ACTIBVS RELIGIONIS IN GENERALI.

De his actibus nihil in communi disseruit D.Thom. in d. q. 81. sed statim in q. 82. incipit agere de actibus huius virtutis in particulari. Nobis autem ad maius doctrinæ complementum, maioremque claritatem, necessarium visum est pauca de his actibus generatim præmittere; Sic enim posteà in singulis breuior, & facilior erit doctrina, meliúsque ipsius virtutis essentia, & vnitas explicari poterit. Nam Religio habitus operatiuus est, vnde à suis actibus speciem sumit, sicut cæteræ virtutes, & potentiæ: Breuiter igitur præ oculis ponemus huius virtutis actus secundùm generales rationes eorum; singulorum verò considerationem secundùm proprias rationes eorũ posteà suis locis trademus.

CAPVT PRIMVM.

De Interioribus actibus proximè à Religionee licitis.

1. DVPLICES esse solent virtutũ moralium actus; interni scilicet, & externi. Quoniam verò hæ voces, varias habent significationes, vt suprà attigi; in præsenti per internos actus solùm intelligimus eos, qui proximè, ac per se fiũt, vel fieri possunt ab ipso habitu, procedúntq; ex immediata inclinatione ipsius, quando ex habitu fiunt, aut si illũ præcedãt, ipsum secum afferunt, vel efficiendo, vt in acquisitis, vel proximè ad illum disponendo, vt in infusis. Externos autem actus voco omnes illos, qui non fiunt ab habitu, nisi mediantibus his prioribus actibus. In hoc ergò capite solùm de prioribus agimus, de aliis dicemus posteà: nam abstractior consideratio communis vtriusque necessaria non est, neque vtilis, quia non habent rationem communem, sed valde analogam, vt ex dicendis constabit, & ex generali doctrina actuũ humanorum, quæ traditur in 1.2. quæst. 18. notum esse debet.

2. *Interior Religionis actus est voluntatis supponens rationis iudiciũ.* Dico ergo primò, Interiorem actum Religionis esse actum voluntatis, qui supponit superioris rationis iudicium. Hoc notum est ex dictis de obiecto, & munere Religionis Nam ad cultum debitum Deo reddendum, duo necessaria sunt. Vnum est, agnoscere tale debitum, ideóque iudicare Deo esse reddendum. Aliud est voluntas soluendi tale debitum, exhibendo cultum illi proportionatum, & ex his duobus sequitur executio ipsius honoris, & cultus, quæ ad exteriores actus iam pertinet. Primum pertinet ad intellectum, siue operantem per naturale lumen, siue per fidem, vel per prudentiam, de quo posteà. In illo autem actu non consistit Religio, sed est præuius ad Religionem, sicut ad omnem virtutem moralem antecedit iudicium, de agendis in tali materia, cum quo iudicio stat, hominem non operari virtutem, si nolit, vel etiam contrarium operari, si velit, quamuis hoc moraliter non contingat A sine aliquo defectu in ipso iudicio. Et ita in præsenti materia potest quis rectè iudicare de cultu Deo reddendo, & illum non reddere.

3. *Argumentũ contra datã doctrinã de iudicio rationis.* Dices. Quando homo circa hoc rectè iudicat, conuenientem habet æstimationem de excellentia Dei: nisi enim hanc habeat, non potest rectè iudicare de honore illi debito: diximus autem suprà, ipsam debitam æstimationem de Deo esse quendam cultũ eius, ergò qui illam habet, iam Religionis actum exercet. *Respõdetur ad Argum. D. Iacobus cap. 2.* Respondeo, hîc optimè accommodari, quod Iacobus ait cap. 2. *Quid proderit, si quis dicat, fidem se habere, & opera non habeat? nam & Dæmones credunt, & contremiscunt.* Sic enim nos dicimus, ad officium Religionis, B existimationem parum prodesse sine voluntate. Conueniens enim de Deo existimatio obiectiuè pertinet ad cultum Religionis, formaliter autem non continebit cultum, nisi ex intentione honorandi, & colendi Deum voluntariè exerceatur.

4. *Posita assertio declaratur, & probatur.* Relinquitur ergò, vt internus actus Religionis, voluntatis proprius sit. Est ergò affectus quidam ad diuinum cultum, qui si sit perfectus & efficax, erit voluntas illa, quæ mouet cæteras potentias ad exhibendum actus, quibus colitur Deus. Probatur, quia hic est actus primus huius virtutis, & ab illo cæteri manant, ergò hic est proprius internus actus eius. Atque hoc confirmari potest ex ratione virtutis moralis, quæ est ad alterum: nam ex propria materia habet, vt ad voluntatem primò pertineat. C Quod maximè verum est in virtute Religionis, tum propter excellentiam personæ, cuius honorem procurat, tum etiam propter ipsam rationem cultus, & honoris, quę valde spiritualis est, & ideo non nisi per rationem proponi, & per voluntatem intendi potest. Nec circa hanc partem difficultas vlla occurrit.

5. *Probabile est dari actũ Religionis naturalem.* Dubitari verò potest, an hic actus Religionis naturalis sit, vel infusus, seu supernaturalis, vel in hæc duo membra sit distinguendus. Ad quod breuiter respondeo primò, possibile est dari aliquem actum naturalem, quo voluntas sola recta ratione naturali regulata, velit debitum cultum dare Deo, tanquam

auctori,& principio suæ naturæ.Nam per se loquendo hoc obiectum naturali ratione cognosci potest: ergò honestas eius naturalis est: ergò voluntas per naturalem actum potest illam velle, & exequi. Antecedens est D.Thom. dicta q.81.art.2.ad 3. & Caiet. ibi, dicentium reddere Deo debitum cultum esse de dictamine rationis naturalis, licet determinatio ad hũc,vel illum modum colendi Deum, sit ex lege diuina,vel humana,de qua re in 3. p.sæpe dixi, tractando de sacrificio,& Sacramentis. Hoc ergò satis est,vt honestus actus Religionis possit esse naturalis.

D.Thom. Caiet.

6. Ad actum Religionis naturalẽ an requiratur specialis Dei gratia.

Nec modò disputo, an requiratur aliquis modus gratiæ,vel specialis prouidentiæ Dei ad perficiendum talem actum cum omnibus requisitis circunstantiis: nam hæc quæstio communis est omnibus actibus moralibus, licet in hoc videatur habere nonnullam specialem difficultatem propter maiorem nobilitatẽ eius. Nihilominus communis doctrina, quæ de reliquis dari solet,in hoc etiam locum habet,quòd nimirum per se,& ex ratione specifica talis actus,ad illum non requiritur gratia, quia licet nobilis appareat, non excedit nobilitatem voluntatis, & rectæ rationis naturalis, & hoc præcipuè modo, dicimus illum esse actum naturalem.Ad illum enim lex naturæ obligat,nam ob hoc Paulus ad Rom.1.Gentes reprehendit: *Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt,aut gratias egerunt.* Lex autem naturalis non nisi ad actus naturales obligat. Vnde in natura integra certum est, potuisse esse talem actum per vires naturæ. In natura verò corrupta alia ratio est propter impedimentum peccati. Et saltem est verum, non posse esse perfectum ex vero Dei amore, super omnia cum perseuerantia, & sine admistione errorũ, & superstitionum absque auxilio gratiæ. An verò supposita naturali cognitione veri Dei, possit semel, aut iterum ille actus haberi sine speciali gratia, alia quæstio est,quæ ad præsens non spectat.

D. Paul. ad Rom.1.

7. Perfecta voluntas colendi Deum fideli cultu est supernaturalis.

Secundò verò dicendum est, voluntatem perfectã colendi Deum fideli cultu,esse per se infusam, atque in sua specie supernaturalem.Potest autem distinctio huius actus ab alio, eiusque supernaturalitas ex triplici capite considerari, scilicet ex parte Dei, ex parte materiæ, & ex formali honestate, seu conformitate ad rationem.Primùm patet,quia per actum naturalem colimus Deum, vt principium naturæ: per actum autem infusum colimus Deum, vt est primum principium gratiæ, & finis supernaturalis. Vnde nostro modo concipiendi apprehendimus Deum, quasi sub excellentiis diuersarum rationum, & ordinum, quod satis est ad distinguendas voluntates colendi Deum. Secundum patet, quia materia, quâ colitur Deus per actum merè naturalem, est tantùm naturalis ordinis: materia autem posterioris voluntatis infusæ,aliquãdo est supernaturalis, qualis est, *captiuare intellectum in obsequium Christi*,2.Cor.10.& in vniuersum actus fidei,spei,& charitatis,quatenus aliquando possunt imperari ex voluntate colendi Deũ. Item sacrificium,& sacramenta à Christo instituta, & similia materiam continent supernaturalem. Actus ergò voluntatis,qui circa illam versatur,si illi proportionatus sit,non est merè naturalis.

8. Virtutes morales acquisitæ,ab infusis distinguuntur.

Tertium patet ex ratione communi omnibus virtutibus moralibus per se infusis, quæ iuxta veriorem sententiam, ab acquisitis distinguuntur, etiamsi in eisdem materiis versentur, propter honestates diuersarum rationum, quæ in eis cerni possunt ex conformitate ad dictamen rationis supernaturaliter illuminatæ, vel (quod perinde est) per conformitatem ad naturam rationalem secundùm se, vel ad naturam eleuatam per gratiam ad participationem diuinæ naturæ. Vt videre licet apud D.Tho.1.2.q.63.art.3.& 4.

D.Thom.

A & Expositores ibi. Hæc igitur distinctio in actibus Religionis locũ habet,quia licet honestas Religionis dicatur sumi per comparationẽ ad aliũ,scilicet Deũ,nõ tamen excluditur cõparatio,& conformitas ad ipsum operantẽ,quem Religio ordinat ad Deũ,& ideo sicut in ipso homine quodãmodo sunt duæ formę diuersorũ ordinũ,scilicet naturæ,& gratiæ, ita & honestates, & actus colendi Deum sunt ordinum diuersorum.

9. Actus nõ esse supernaturales ex solis principiis.

Alij contenti sunt distinguendo hos actus ex parte principiorum, ita vt vnus sit naturalis solùm, quia à naturali principio procedit, tanquam proportionatus illi:alius verò sit supernaturalis:quia procedit à principio supernaturali:etiamsi ex parte obiecti nihil ampliùs,neque alio modo sit volitum per vnum actũ, B quàm per alium. Sed(quicquid sit, an simpliciter sit possibilis talis distinctio actuum)mihi nunquam visa est apta ad actus gratiæ explicãdos, tum quia nulla est necessitas, vel ratio exigendi supernaturales actus, quando ipsa obiecta illos non requirunt, neque hoc est iuxta prouidentiam debitã,& cõsentaneam rebus ipsis.Tùm etiam quia principia connaturalia his actibus,sunt habitus,qui potiùs ex actibus distingui debẽt, quàm è cõuerso,loquẽdo de formali,seu essentiali distinctione,& primaria:quamuis in existentia(vt sic dicam)distingui possit actus ex habitu,tanquam ex causa efficienti; sed de hoc latiùs in materia de gratia.

10. Actus Religionis ex diuerso modo tendendi in obiectum distinguuntur.

Aliter diuidi potest actus Religionis vtriusque ordinis,id est,tàm infusus, quàm naturalis,ex diuersis C modis, quibus voluntas solet tendere in bonum, vel auerti à malo, nam eisdem modis potest Religio operari circa suam materiam: est enim eadem ratio. Illi autem modi operandi, vel sunt communes appetitui sensitiuo,& rationali, vt *amare*, *desiderare*, *delectari*;vel includunt proprium modum appetitus rationalis, vt sunt *intendere*, & *eligere*. Sic ergò potest Religio habere actum amoris simplicis complacentiæ in diuino cultu per se spectato, & in honestate, quæ in actu ipso colendi Deum inest,& consideratur. Potest item habere propositum, & intentionem colendi Deum, in omnibus, & ad hunc finem eligere media. Præterea potest habere voluntatem, quã per D modum vsus actiui applicet corporis membra, aut vtatur aliis rebus,aut potentiis ad exercendum ipsum cultum Dei.Potest denique de ipso,& in ipso actuali cultu delectari propter ipsum honorem Dei. Nam per omnes hos actus tendit voluntas in eandem honestatem Religionis,licet diuerso modo propositam, aut applicatam. Omnésque illi actus ita sunt inter se connexi,vt vnus ex alio oriatur;ideóq;non est dubiũ, quin omnes ad eandem virtutẽ pertineant,quidquid sit de physica distinctione eorum inter se. Idémque dicendum est de actibus,quibus voluntas vult vitare malum immediatè oppositum honestati diuini cultus, seu quibus fugit carentiam illius boni.

11. Quomodo actus Religionis ex parte materiæ distinguantur.

Circa hos ergò actus, quantum ad modum, & di- E stinctionem formalem ex parte voluntatis, nihil speciale occurrit aduertendum, sed applicanda est generalis doctrina, quæ ex 1. 2. supponitur. Ex parte verò materiæ,licet considerare,quosdam actus voluntatis proximè imperare ipsum cultum Dei, vt est v. g. voluntas sacrificandi, vel orandi, alios verò solùm imperare, vel eligere aliquid ordinatum ad cultum Dei,vt est,v.g. mundare vasa, quibus sacrificandum est.Nam licet hæ actiones,quæ ad alias ordinari videntur, possint ab ipso operante immediatè referri, vt per illas honorificetur Deus, & vt ipsæmet sint signa subiectionis debitæ,& exhibitæ Deo:nihilominus illa ordinatio est quasi extrinseca ex parte ipsius operantis; propria autem ratio honestatis in tali actione est, quod ordinatur ad aliam in qua cultus consistit: quod notandum est ad explicãdas mul-

tas actiones Religioni attributas, de quibus infrà dicam. Sic etiam ex parte materiæ distingui potest interior actus Religionis, vt quidam sit prosequens bonum; alius autem fugiens, vel vitans oppositum malum: omnis enim virtus vtrunque munus amplectitur, imò in vniuersùm omnis appetitus, seruata proportione, vtroque modo operatur: Imò omnis facultas agendi aliquid, resistit contrario, quātū potest.

12. Suboritur difficultas.

Hic verò suboritur difficultas, quomodo voluntas non periurandi, seu non blasphemandi Deum possit esse actus Religionis: hoc enim ex dictis apertè sequitur. Ratio autem difficultatis est, quia respectu Proximi, voluntas non inferendi contumeliam non pertinet solùm ad obseruantiam, sed etiam ad iustitiam commutatiuam, cui opponitur vitium contumeliæ, vt patet 2.2.q.72. Et ratio est manifesta, quia alterum honorare non est ex debito iustitiæ, sed obseruantiæ: non priuare autem alium honore suo, est ex debito iustitiæ, sicut non auferre aliena; aufertur autem honor per contumeliam, ideóque nolle contumeliam inferre, iustitiæ est; ergò multò magis erit opus iustitiæ non dicere conuitium contra Deū, vel blasphemiam, vel aliquid huiusmodi: ergò voluntas vitandi hoc malum non est virtutis Religionis, (quæ est quasi obseruantia respectu Dei) sed iustitiæ.

13. Difficultas proposita expeditur. Disp. de Iustitia Dei, & in 4. tom. disp. de virtute Pœnitentię.

Respondeo primò, hunc actum non esse iustitiæ commutatiuæ: hæc enim ad homines, non ad Deum ordinatur, vt nunc supponimus, & aliis locis tetigimus. Si ergò talis actus ad aliquam iustitiam pertinet, illa erit iustitia hominis ad Deum, & longè altioris rationis, deficiens quidem à proprietate iustitiæ, quæ est inter homines in facienda æqualitate, & omnimoda distinctione tàm absoluta, quàm respectiua inter eos, inter quos versatur; nam homo, & est aliquid Dei, & æquale illi reddere non potest. Excedit tamen ille actus in ratione debiti, quia excellentius est ius, quod Deus habet ad suum honorē, & gloriam, quàm quod habet homo; maiórque iniuria illi fit, cum priuatur proprio honore, quàm creaturæ. Sicut detractio, seu falsum testimoniū contra Deum maiorem rationem iniuriæ habet, quam contra homines. Vnde actus voluntatis, qua homo statuit vitare omnem actionem, quæ cedit in contumeliam, infamiam, vel aliam similem iniuriam diuini nominis, non ad iustitiam commutatiuam humanam, sed ad altiorem virtutem pertinet, quam nunc sub Religione comprehendimus, quia cum illa conuenit in respectu ad alterum, quatenus ille alter semper est idem Deus: quem respicit media aliqua materia, nempe diuino honore, quem aliquo modo custodit, & procurat. An verò in hac latitudine obiecti distinguendæ sint plures virtutes ad Deum in sequentibus explicabimus.

14. Actus à Religione eliciti etiā ex parte motiui proximi distinguuntur.

Vltimò distingui possunt hi actus immediatè à Religione eliciti ex parte proximi motiui: nam licet hoc motiuum respectu totius virtutis adæquatè vnū esse videatur, tamen ad diuersos actus videtur applicari secundùm rationes valdè diuersas, quales sunt honorare Deum propter excellentiam, quam in se habet; velle gratias agere propter beneficium collatum, profiteri illum esse auctorem omnis boni aliquid ab eo petendo; velle seruare votum propter speciale debitum ex promissione contractum. Huiusmodi ergo voluntates non tantùm in materialibus obiectis, sed etiam motiuis proximis videntur differre. An verò tanta sit hæc diuersitas, vt sufficiat ad distinctionem specificam dicemus cap. 4. priùs enim de exterioribus actibus dicere necesse est.

CAPVT II.

Vtrum præter actus internos habeat Religio actus externos, & qui illi sint.

1.

HÆc quæstio ferè explicata est in superioribus, declarando materiam huius virtutis; quia, vt dixi, proxima materia virtutis moralis, illius præsertim, quæ est ad alterum, & exteriores actus eius, idem sunt; solúmque sub diuersis rationibus, vel habitudinibus sic denominantur; *materia*, quatenus subiicitur virtuti; *actus*, quatenus ab illa efficiuntur. Ex his ergo manifestum est, habere hanc virtutem aliquos actus exteriores, & hoc nomine, latè illo vtendo, appellari posse omnes illos, circa quos versatur voluntas colendi Deum. Probatur, quia omnes illi sunt materia proxima huius virtutis, quatenus in illis omnibus ratio cultus aliquo modo inuenitur.

2. Qui actus internus possit dici cultus, qui verò non.

Et iuxta hunc loquendi modum, hi exteriores actus distingui possunt: nam quidam sunt corporales, quidam verò spirituales. Rursus spirituales distingui possunt in actus intellectus, & voluntatis; nam vtrisque coli potest Deus, vt infra dicetur, & latiùs dixi in 1. tom. 3. p. Hic autem cultus, qui per actus mentis fit, communi vsu interior potiùs appellatur, vt distinguatur ab illo, qui exhibetur per actus corporis: nos autem explicuimus proprium respectum, quem tales actus habent ad ipsam virtutem. Quanquam aduerti potest, aliud esse loqui de cultu sub nomine cultus, aliud verò sub nomine actus, cultus enim solùm dicitur internus, vel externus, quia intus in anima, vel extra per corpus fit: vterque autem cultus dici potest actus externus ipsius Religionis, quia sic denominatur per habitudinem ad virtutem tanquā ad principium suum quodammodo extrinsecum, seu remotum. Actus autem ipse immediatè procedens à Religione, quem vocamus internum, non est propriè cultus, neque intrinsecus, neque extrinsecus, sed est affectus colendi, qui à cultu distinguitur, sicut actus à materiali obiecto. Nihilominus sæpè confundi solent hæ voces, ita vt omnis cultus interior dicatur etiam actus interior religionis, quomodo nos sæpe cum multis loquemur, aduertendo illa duo non conuerti, quia non omnis actus internus potest dici cultus, sed ille tantùm, qui remotus, seu imperatus est; nam alius, qui est propinquior, & elicitus, non est cultus, sed affectus cultus, vt dixi.

3. Quomodo affectus colēdi Deū possit rationem actus, & cultus simul participare.

Quanquam dubitari hîc potest, an ipsemet affectus colendi possit etiam induere rationem cultus, & consequenter, an possit idem actus, qui proximè fit à Religione, esse etiam materia eius, ac demum simul esse actus proximè elicitus, seu internus, & externus, in priori, & rigorosa consideratione. Ad quæ omnia breuiter respondeo, vnum, & eundem actum per se simpliciter, ac solitariè sumptum, non posse illas duas rationes simul induere, seu participare, tamen si fiat reflexio vnius actus in alium, posse. Patet prior pars, quia illæ denominationes includunt conditiones oppositas, & includentes contradictionem, vt sunt immediatè oriri à virtute, vel mediatè: hæc autem duo non possunt eidem actui solitariè sumpto, ac per se conuenire. Similiter esse obiectum, & esse affectum immediatum eiusdem potentiæ, vel virtutis animi, non potest eidē actui per se, ac nudè spectato conuenire quia virtus, per actum, quē facit, tendit directè in aliquod obiectū. Nec refert, quod actus à voluntate elicitus per se ipsum sit intrinsecè voluntarius, vt obiter attigi lib. 1. de Trinitate, & latiùs in 1.2. Deo dāte dicemus; Nam est voluntarius, non per modum obiecti, & effectus, sed solùm per modū actus, & implicitè potiùs, quàm explicitè. Vnde id non satis est, vt in

in præsenti talis actus denominetur cultus, quia non est voluntarius, vt cultus, sed vt affectus colendi.

4. Quo modo per reflexionē actus internus possit esse cultus.

Altera verò pars declaratur, quia non repugnat ex generali affectu colendi Deum, habere voluntatem sacrificandi, aut communicandi, maximè quando deest opportunitas exercendi hos exteriores actus. Tūc ergò ex illo affectu possum Deo in cultum offerre ipsam voluntatem sacrificandi, vel communicandi. Illa ergo eadem voluntas, & est affectus cultus externi, & est quidā internus cultus. Est item à Religione proximè factus, quia versatur circa materiam eius, & est etiam imperatus ab eàdem, medio illo priori affectu colendi Deum. Ac denique simul est actus proprius Religionis, & materia eius ratione prioris actus. Ratio verò à priori est, quia voluntas est reflexiua, & imperatiua vnius actus proprij per aliū; nam vult velle, seu amare, & hoc modo cōprehendit actus suos sub materia sua. Et similiter potest habere duplicem respectū ad eundem actum, scilicet imperantis, & elicietis. His autem modis potest operari intra materiam Religionis, quia eadem est ratio de illa, ac de aliis. Ob eandem ergò causam eadem Religionis virtus illum modum operandi participat, & per vnū actum sibi imperat aliū, quē ipsa etiam elicit. Semper autē ratio cultus cōuenit tali actui per ordinē ad aliū, cuius est obiectum, & à quo in talem finē ordinatur.

5. Actus externi cultus ex parte materiæ in duo membra diuiduntur.

Iam verò, vt aliud membrum propositum explicemus, actus colendi omnino externi, sunt actus corporis, vel vsus cuiuscunque rei corporalis, circa quem per se, & directè versatur affectus ipse colendi Deū, tum quia ille cultus non resultat ex alio actu, sed per illam directam voluntatem imperatur, tum etiam quia illi actus per se assumuntur in gloriam, vel honorem Dei, tanquam signa, per quæ homo protestatur diuinam excellentiam. Hic ergo cultus Dei exterior multiplex esse potest iuxta varietatem actionum, quas explicatas reliquimus, tractando de obiecto materiali: est enim eadem ratio.

6. D. Thom.

Solùm vt ea, quæ tractanda sunt præ oculis habeantur, oportet aduertere, hos actus ex parte materiæ in duo principalia membra distingui à D. Tho. d. q. 81. ar. 3. ad 2. & q. 89. in capite illius, quia possumus Deum honorare, vel exhibendo illi aliquid, vel assumendo quasi ad nostrū vsum aliquid diuinum. Hic posterior modus exercetur in vsu sacramentorum, in quo subiicitur homo Deo, vt sanctificatori suo, de quo vsu in 3. p. D. Thom. dictum est. Exercetur etiam hic modus in assumptione diuini nominis ad confirmandum aliquid, vt per Iuramentum, vel aliquid simile.

7.

Rursus prior modus honorandi Deum esse potest per varios actus. Quidam enim sunt, qui per membra corporis immediatè exercentur, vt sunt genuflexio, capitis inclinatio, totius corporis prostratio &c. Alij verò sunt, qui per alias res externas exercentur, vt per sacrificia, & oblationes, quæ interdū fiunt immediatè ipsi Deo, interdum verò mediatè, propinquè autem eius ministris, vt decimarum, & primitiarum solutio. Præter hos etiam, est alius actus, qui duos complectitur. Prior est promissio alicuius rei facta Deo, nā per talem promissionem speciali modo ipsa res promissa exhibetur Deo in honorē eius. Alius est actus, quo talis promissio impletur, & soluitur Deo debitū, per illam specialiter contractum. De quibus actibus posteà in speciali dicendū est. Hîc autem solùm aduerto, illos interdū esse posse purè internos, regulariter verò ab hominibus exteriùs fieri, & ideò inter externos actus collocari. Oratio verò è conuerso ponitur inter actus internos, quia ibi principaliùs consummatur, licet in actum etiam exteriorem prodire possit, & soleat.

8. Suboritur difficultas.

Difficultas verò circa dicta suboritur, quia motus appetitus sensitiui non videntur sub dicta numeratione cōprehendi, & tamen illis possumus etiā vti ad colendū Deum, ergò non videtur sufficiens diuisio. Maior patet, quia illi actus spirituales non sunt, vt cōstat, nec sunt ita corporales, vt ex affectu colendi Deum directè imperari, aut in nobis excitari valeant. Minor verò patet, tū quia deuotio est actus Religionis, & tamen magna ex parte pertinet ad appetitum sensitiuum: tùm etiam, quia appetitus sensitiuus potest aliquo modo in Deum moueri, iuxta illud Psalm. 83. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum:* ibi enim, nomine *cordis*, spiritualis appetitus; nomine *carnis*, sensitiuus appetitus intelligitur. At hic appetitus non mouetur, nisi media phantasia proponēte obiectū; potest ergò phantasia aliquo modo illi proponere Deum, ergò possunt tales actus huius inferioris portionis in diuinum cultum, & honorem referri.

9. Dupliciter voluntas ordinat motus appetitus directè scilicet, & indirectè.

Circa hanc difficultatem aduerto, duobus modis posse voluntatem per affectum in Deum excitare, vel ordinare motus aliquos sentientis appetitus, scilicet, vel indirectè, & per quandam concomitantiam, & sympathiam potentiarum, vel directè volendo talem actum, ita vt inferior actus sit obiectum superioris actus voluntatis. Priori modo mouetur appetitus, quando ex meditatione intellectuali rerum diuinarum, & ex affectu voluntatis in Deum, excitatur in phantasia apprehensio aliqua, & repræsentatio earundem rerum sub aliqua materiali forma, vel habitudine, & cōsequenter insurgit in appetitu motus proportionatus affectui voluntatis, delectationis, vel iustitiæ, timoris, aut desiderij, vel alius similis. Fit enim sæpè hæc motio appetitus, homine nihil de illa cogitante per intellectum, neque directè illam volendo per voluntatem, sed solùm ex coniunctione potentiarum, quæ in eàdem anima corpori coniuncta radicantur. Posteriori autem modo mouetur appetitus, vel phantasia, quando homo directè vult applicare internum sensum seu cogitatiuam ad cogitandum, prout potest, de rebus diuinis, vt de Deo sub ratione benefactoris, aut alia simili, sub aliqua ratione materiali, & similiter mouet appetitum ad aliquos affectus circa talia obiecta exercendos. Quo modo etiam potest voluntas ex affectu Religionis mouere directè appetitū sensitiuū, vt suo modo subiiciatur Deo, vel doleat, vel gaudeat, in ordine ad cultum eius.

10. Suborta difficultas dissoluitur.

Quando ergò appetitus mouetur priori modo, & eleuatur aliquo modo ad exercendos suos actus ex affectu, & consideratione superiori diuinarum rerum, tunc actus appetitus sub interiori cultu computantur, tanquam accessorium sub principali. Posteriori autem modo, imperati, pertinēt magis motus appetitus ad cultum corporalem, & externum, tùm quia directè intenduntur, & imperantur in ipso corpore, tùm etiā, quia tunc moraliter loquendo, non separantur ab actibus externis corporis, ad quos ferè semper ordinantur. Et ideò non oportuit hos actus ab interiori, & exteriori cultu distinguere, nam sub illis sufficienter comprehenduntur.

CAPVT III.

An cultus externus sit actus à Religione elicitus vel imperatus.

1. Argumentū quo probatur externū cultum à Religionis virtute nō posse elici.

SVb externo comprehendimus omnem actum alterius potentiæ à voluntate: Et hinc oritur ratio dubitādi, quia actus elicitus ab habitu debet etiā esse elicitus à potentia, in qua inest habitus, sed hic cultus externus non elicitur à voluntate, in qua inest Religio, vt infrà videbimus: Ergo neque ab ipsa religione elicitur. Minor per se clara est, quia ille cultus

externus per corpus immediatè exercetur, voluntas autē per se, & immediatè non efficit motus corporis: sed solùm applicat potentias exequentes ad mouendū, non ergo talem cultū elicit. Nam elicere est propriè, & per se efficere. Neque, vt voluntas dicatur elicere motum aliquem, satis est, vt applicet aliam potentiam ad efficiendum talem cultum, aliàs voluntas eliceret assensum fidei, vel opinionis, & actum visionis corporalis, & similia, quæ dici non possunt. Maior autem probatur, quia habitus nō est principiū per se efficiens, sed solùm coadiuuans potentiam, & ideò in tantùm habitus operatur, in quantùm potentia, cui adhæret, vtitur illo, & ideò habitibus vtimur, cum volumus, ergo non potest habitus elicere actū, nisi cum sua potentia, ergo necesse est, vt potentia eundem eliciat, & quod ad illum eliciendum applicet habitum, seu habitu vtatur. Et confirmatur, quia elicere actum, iuxta propriam illius verbi significationem cōmuni vsu receptam, idem est, quod immediatè, ac per se efficere actum, qui elici dicitur, at verò habitus non efficit hoc modo, nisi actus suæ potentiæ, ergo.

2. D. Thom. in hac re sententia proponitur.

Nihilominus D. Tho. dict. q. 81. art. 1. ad 1. & art. 4. ad 2. sentit, actus aliquos exterioris cultus diuini, esse elicitos à virtute Religionis. Et quia hoc non poterat in vniuersùm de omnibus affirmari, distinctionem talem indicat. Nam cum colimus Deum per actus aliarum virtutum vt fidei, misericordiæ &c. tunc cultus ille non est elicitus à Religione, sed tantùm imperatus; quando verò actus, quo Deum colimus, non habet per se honestatem alterius virtutis, vt est sacrificium, adoratio; tunc actus ille est propriè elicitus à virtute Religionis. Ratio huius sententiæ esse potest, quia necesse est, omnem actum virtutis, tàm externum, quàm internum elici ab alia virtute; sed actus, quibus colimus Deum, qui ex se non habent aliam honestatem, præter rationem cultus, non eliciuntur ab alia virtute extra Religionem, ergo eliciuntur ab illa.

3. Caiet. corollarium.

Vnde infert Caiet. non esse de ratione actus eliciti ab aliqua virtute, quod sit elicitus ab eâdem potentia, in qua est virtus; sed solùm, quod non eliciatur ab alia virtute, & quod sit à voluntate mouente aliam potentiam ad talem actum ex immediata inclinatione talis virtutis. Nam vt actus sit elicitus à virtute, non est necesse, vt sit ab illa quoad substantiā suam, sed satis est, quod ab illa habeat modum, id est, facilitatem, & promptitudinem. At verò quando fit immediatè ex propensione Religionis, non interueniente aliqua alia virtute morali, tunc licet non sit actus voluntatis, sed intellectus, aut alterius facultatis, à sola Religione habet, quòd facilè, & promptè fiat. Ergo est elicitus ab illa. Quæ ratio cessat quando actus habet propriam honestatem alterius virtutis, nam tunc ab illa habet immediatè promptitudinem, & facilitatem, vt eleemosyna à misericordia, & ideo talis actus non est elicitus à Religione, sed tantùm imperatus.

4. Soluitur argum. ex doctrina Caiet.

Vnde ad rationem in contrariam in summa respondet Caiet. negādo maiorem, quia vt actus sit elicitus à virtute, non est necesse, vt ab illa habeat substātiā sed modum; hunc autem potest habere actus à virtute superioris potentiæ, etiam si ab illa non eliciatur. Vnde alij inferunt, etiam actum virtutis, existentē in voluntate, & ab illa sola per se effectum, quoad suam entitatem, & substātiam, posse etiā esse elicitum à virtute existente in appetitu sensitiuo, quia mediante moderatione passionis alicuius, ab illa habet immediatè facilitatem, & modum virtutis; vt actus temperantiæ, qui est in voluntate, elicitur à virtute temperantiæ, quæ est in appetitu sensitiuo. Alij verò moderantur loquendi modum, & aiunt, virtutem voluntatis elicere actum potentiæ exequentis, non physicè, propter rationem à nobis in principio factam, sed moraliter, propter illam facilitatē, & modū virtutis.

5. Quæstio magis explicatur.

Sed ne fortasse sit quæstio de nomine, vel propter abusum vocis alicuius, circa rem ipsam erremus, explicemus priùs quid res ipsa habeat, & indè facile constabit, quomodo loquendum sit. Primò ergo certum videtur, Religionem non habere efficientiā aliquam, siue physicam, siue moralem in exteriorem actum, nisi medio actu elicito ab ipsa voluntate simul cum virtute Religionis. De physica efficientia, hoc est per se notum ex ratione in principio posita, quia habitus non operatur per se, sed quatenus illo vtitur potentia, & ideò nihil potest immediatè, ac per se efficere physicè, nisi proprium actum talis potentiæ. Item quia habitus per se efficere non potest, nisi in ordine ad obiectum suum, in suo autem obiecto seruat proportionem cum potentia, & ideo non potest immediatè operari nisi circa obiectum suæ potentiæ, & sub particulari aliqua ratione illius, atque ita immediatè nihil per se efficit, nisi cooperando ipsi potentiæ. De morali autem efficientia patet, quia Religio non est causa moralis per se actus exterioris, nisi quatenus moraliter applicat potentiam exequentem ad operandum, sed non applicat illam nisi mediante actu elicito à voluntate, id est, media voluntate sacrificandi, vel flectendi genua, vel quid simile, ergo.

6. Quotmodis virtus vnius potentiæ facilitatē præbeat ad actionē alterius.

Vnde obiter intelligitur, quo modo virtus vnius potentiæ det facilitatem ad actionem alterius potentiæ; variis enim modis potest illam conferre, vno modo per accidens tantùm, tollendo impedimenta, & hoc modo habitus appetitus sensitiui, quatenus moderatur affectum eius, potest dare facilitatem ad actum voluntatis. Hic tamen modus non satis est, vt actus voluntatis dicatur elici ab habitu appetitus sensitiui, quia illa facilitas solùm est à tali habitu, vt à causa per accidens. Alioqui etiam posset dici elici à frigefactione corporis, aut à complexione sic, vel sic tēperata, quia hæc etiam conferunt ad facilitatē remouendo prohibens. Alio modo confert virtus ad facilitatem ex parte obiecti, & per quandam concomitantiam, quia qualis vnusquisque est, talis finis sibi videtur, & quia faciliùs, & attentiùs cogitamus de his, ad quæ afficimur, vel inclinamur. Et hic etiam modus non sufficit, vt actus vnius potentiæ fiat ab alia vel à virtute eius, quia est etiam modus valde extrinsecus, & per accidens, magis per quandam occasionem, quàm per efficientiam.

7. Tertius facilitandi modus magis proprius explicatur.

Tertio ergo modo potest virtus vnius potentiæ dare facilitatem ad actionem alterius potentiæ, quatenus illæ potentiæ per se subordinantur, & superior applicat inferiorem ad operandum; quæ applicatio est moralis influxus per se. Et hoc modo in tantùm virtus superioris potentiæ, verbi gratia, Religio, dat facilitatem in actum inferioris facultatis, in quantùm voluntati dat facilitatem in efficiendo illum met actum, quo mouet inferiorem potentiam. Alio enim modo facilitatem per se dare non potest Vnde si potentia exequens in se habet aliā difficultatem, vel defectum virtutis, non sufficit virtus superioris potentiæ ad dandam facilitatem intrinsecam, vt sic dicam, sed per proprias dispositiones, vel habitus danda est, vt per se constat, & sumitur ex D. Thom. 1. 2. q. 56. art. 4. & 22. q. 4. art. 2. Facilitas ergò in actu potentiæ exequentis solùm potest esse per denominationem extrinsecam ab actu voluntatis, quatenus ille facilius fit ex habitu. Vnde propter illam solam rationem non poterit dici elici ab habitu tali, quia etiam actus imperatus participat hāc denominationē ab actu imperante, eò enim faciliùs fit talis actus, quò volun-

D. Thom.

tas

tas maiorem facilitatem habet in imperando, ergo participat illam, vt actus imperatus, non vt elicitus.

8. Actuũ externorũ cultus diuini, alij proximè à Religione imperantur, alij remotè.

Secundò nihilominus certum est, quosdam esse actus externos, qui in ratione actus honesti, & studiosi non postulant fieri nisi ex motione immediata Religionis per actum voluntatis pertinentem de se ad illam virtutem; alios verò esse, qui non fiunt ex immediata motione voluntatis per actum Religionis, sed per actum alterius virtutis misericordiæ, aut temperantiæ, vel alterius similis. Hoc constat satis ex supradictis, & ex doctrina D.Thom. & Caiet. Iam ergo, recténe dicátur priores actus eliciti à religione, & posteriores imperati propter dictam differentiã, & ad explicandam illam, quæstio est de nomine. Tamen quia periti in hac arte ita loquuntur, ita etiam nos loqui possumus. Satis verò esset, priores vocare proximè imperatos, posteriores verò remotè, quia illi sine alia virtute media imperantur, hi vero media alia virtute. Non video enim, cur sicut voluntas dicitur imperare genuflexionem, immediatè illam volendo, non dicatur etiam Religio illam imperare, immediatè concurrendo, & efficiendo illam voluntatem.

D.Thom. Caietan.

9. Immò vt actus sic imperatus à virtute, non semper necesse est, vt eliciatur modo alio habitu, nam assensus fidei imperatur à pia affectione voluntatis, licet fiat medio habitu fidei, & actus fortitudinis existens in irascibili, imperatur immediatè à voluntate, & ab habitu eius (si quis est) licet eliciatur ab appetitu medio habitu, quem in se habet. Tunc ergo dicitur actus alterius potentiæ à voluntate immediatè imperari à virtute voluntatis, quando illa potentia applicatur immediatè per actum voluntatis elicitum à tali virtute. Quando autem voluntas vtens vna virtute sua, non applicat aliam potentiam nisi media alia virtute eiusdem voluntatis, & actu illius, tunc dicitur mediatè imperare actum exteriorem, & hoc modo se habet Religio ad opera misericordiæ, & alia similia. Et ita satis cõstat distinctio talium actuum, siue quidam vocentur eliciti, & quidam imperati; siue illi dicantur proprij, & quasi connaturales Religioni, alij aduentitij, & extranei; siue denique hi dicantur immediatè imperati à Religione, alij mediatè. Quod propriè locum habet in actibus externis secundùm se spectatis, vt condistinctis ab internis; nam si consideretur actus externus, vt coniũctus interno, & quatenus ex vtroq; fit vnus moraliter, sic optimè dicetur talis actus elicitus à Religione, quando eliciendo internũ immediatè trahit externũ, & illũ proximè informat, & ita loquutus est D.Tho.

D.Thom.

10. Diui Iacobi verba licet à D.Thom. ad actus à Religione imperatos applicẽtur, propriè tamẽ de Religionis statu intelligenda sunt.

Ex quibus facilè intelliguntur verba Iacobi 1. *Religio munda, & immaculata hæc est, visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.* Quæ existimat D.Tho. dicto art. 1, ad 1. esse dicta, quia hæc officia solent à Religionis virtute imperari. Quod potest facilè sustineri, verba illa nudè considerando, quia in re verum est. Tamen inspecta intentione Iacobi, non videtur loqui de speciali virtute Religionis, sed de statu, seu professione religiosa, vt patet ex antecedentibus verbis. *Si quis putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio.* Ibi enim Religiosum appellat non à sola virtute Religionis, vt constat, quia non frænare linguã, non est contra specialẽ virtutem, sed contra sanctitatẽ, vt complectitur omnẽ virtutem, & consequenter veram professionẽ religiosam. Contrariam ergò professionem vocat vanam religionem, cui veram opponit, cum subiungit *Religio munda, &c.* Quæ profectò munda, & immaculata erit, etiamsi illi actus visitandi pupillos non fiant ex imperio peculiaris virtutis Religionis, sed ex pro- A priis virtutibus. Potest autem hoc intelligi, vel de professione religiosa, vt dicit statũ perfectionis. Quomodo dixit Euseb. in vita Hieronymi, *Sacerdos, & monachus sine misericordia, nauis est in medio pelagi vndique perforata, sunt hi monachi solo habitu, & nomine quorum vana est religio.* Vel magis ad mentem Iacobi intelligi potest de Religione christiana. Ac si dicat, nõ esse solidũ, ac bonũ Christianũ, qui linguã non moderatur, neq; opera misericordiæ exercet, & hanc esse Iacobi sententiam, dixit Abbas Isaias orat. 21. de Pentecost. tom. 2. Bibl.

CAPVT IV.

Habeátne Religio actus proprios inter se specie differentes.

B

1. NOn est difficultas de actibus propriè imperatis secundùm se spectatis, quia constat illos posse esse omnium virtutum, vt fidei, misericordiæ, vt suprà dictum est, qui secundùm se essentialiter distinguuntur. Idémq; est de multis actibus exterioribus, vt sunt, verbi gratia, Iurare, Vouere, Sacrificare; nam quoad materiales actiones apertè distinguuntur. Difficultas verò est, an in ordine ad Religionem, essentialiter distinguantur. Vbi simul quærendum est de internis actibus voluntatis, an voluntas orandi, verbi gratia, & sacrificãdi sint actus inter se specie distincti.

2. Differentia quæ constituit actũ in tali esse virtutis; ipsum etiam in tali esse entitatiuo cõstituit.

C Vt autem intelligatur difficultas, & vitentur distinctiones inutiles, aduertere oportet, in interiori actu voluntatis (si intrinsecè, & ex obiecto est actus virtutis,) ipsam differentiam, per quam constituitur in tali esse virtutis, esse etiam differentiam constituẽtem ipsum actum in suo esse entitatiuo, neque rectè considerari ipsum esse virtutis tanquam adiacens entitati essentiali talis actus. Secundò suppono de ratione actus voluntatis ex obiecto honesti, esse vt tendat in honestum, quâ honestum est: quia omnis actus voluntatis tendit in bonũ sub ratione boni: nullũ autem bonum est per se rectum, & consentaneũ rationi, nisi quod honestum est, & ideò nullum bonum reddit per se actum studiosum, & virtutis, nisi honestum, D quatenus honestum est. Atque eâdem proportione, & ratione tale bonum honestum, quatenus tale est, constituet actum in tali esse virtutis. Et hæc est ratio à priori ob quam ipsum esse virtutis est substantiale interno actui voluntatis, quia nimirum sumitur ex tendentia ad primarium obiectum talis actus, in qua tendentia consistit substantiale esse eiusdem actus. Tandem suppono, quod sæpe dixi, exteriores actus esse obiecta internarum voluntatum. Vnde in illis considerari potest, vel materiale obiectum, quod est talis, vel talis actus, vel formale, quod est honestas obiectiua existens in tali actione, quatenus cultus Dei est, à qua habet interior actus voluntatis suã honestatẽ formalem; quam etiã appellamus ipsum esse virtutis.

3. 1. Sententia

In prologo sententia.

E Duæ igitur sunt opiniones extremè contrariæ. Prima est dicentium, quoties exteriores actus Religionis in suo esse naturali, & materiali, specie distinguũtur, etiam distingui specie interiores voluntates, quæ circa illos versantur ob diuinum cultum. Ita sentiunt Nominales non in particulari de Religione, sed vniuersè de quocunque habitu, vel virtute morali. Fundamentum eorum est, quia sicut loqui, verbi gratia, vel genua flectere, vel sicut credere, & petere sũt actus natura sua specie distincti, ita velle hunc, vel illum actum facere, requirit volitionem specie distinctam, quia motio actiua debet accommodari passiuæ.

Nec refert (aiunt) quod illæ omnes actiones sint volitæ ad cultum Dei: nam inde solum sequitur, internas voluntates conuenire in eodem esse morali virtutis, non autem in eâdem specifica entitate actus.

4. Propositæ sẽtentia reiicitur.

Hæc verò sententia communiter reiicitur, quia distin

distinctio, & constitutio actuum, & habituum non sumitur sufficienter ex obiectis materialibus, quia & circa idem materiale obiectum contingit versari distinctos actus intellectus, & voluntatis, & eundem actum circa diuersa materialia obiecta, vt latiùs traditum est in Metaphysica. In præsenti etiam non admittimus distinctionem illam de esse morali, & naturali, seu entitatiuo in ipso interno actu virtutis, vt diximus. Quocirca si interiores actus virtutis Religionis, qui sunt in voluntate, dicuntur conuenire in specifico esse virtutis, simpliciter fatendum est esse eiusdem speciei, etiam in entitate. Neque oportet volitiones esse in sua entitate specie distinctas, etiamsi causent exteriores actiones, vel motiones in specie distinctas, quia vt exterior actio causetur ab interiori voluntate, sufficit, quòd sit volita, siue ex hoc, siue ex alio motiuo volita sit; vt autem speciem conferat, non sufficit sola materia, sed formale obiectum attendendum est.

5. Est ergo secunda sententia, quæ affirmat, omnes actus Religionis formaliter esse eiusdem speciei. Cuius sensus esse debet, exteriores actus, quamuis in entitate distinguantur, tamen in honestate, quam habent in ordine ad diuinum cultum conuenire, esséque eiusdem rationis in ratione obiecti honestè appetibilis; ac proinde interiores actus voluntatis, quibus talia obiecta, seu tales actus exteriores (sub quibus omnem Dei cultum comprehendimus) appetũtur seu imperantur, esse eiusdem speciei etiam quoad entitates physicas, seu naturales ipsorum. Vnde etiã fit, vt ipsi actus exteriores, quatenus ab his interioribus imperantur, & denominantur, moraliter conueniant in esse talis virtutis, quantumcumque in esse naturali distinguantur. Atque hæc sententia censetur esse D.Thom. in his articulis præsertim in 3. ad 1. & 2. & in 4. ad 1. & 2. Et eam sequuntur frequentiùs Moderni Thomistæ. Fundamentum est, quia Religio est vna virtus in specie, vt hîc docet D.Thom. ergò est vnus habitus specie; ergo omnes actus eius sunt eiusdem speciei. Probatur vltima consequentia, tùm quia actus generant habitum, ergò si sunt specie diuersi non possunt generare eundem habitum in specie. Tum etiam, quia si habitus est vnus, habet vnũ formale obiectum: ergo & omnes actus in eodem formali obiecto conueniunt, quia habitus non attingit obiectum nisi per actum: ergo etiam actus sunt eiusdem speciei; nam ex obiecto formali speciem sumunt immediatiùs, (vt ità dicam) quàm habitus; nam vt est vulgare, habitus per actus, & actus per obiecta specificantur.

D. Thom.

D. Thom.

6. Vera sententia.

Inter has sententias media via tenenda est. Et imprimis certum existimo, dari aliquam distinctionem specificam in actibus Religionis, eam scilicèt, quæ communis est omnibus habitibus, præsertim voluntatis. Nam (vt attigi in 4. Tom. tractando de virtute Pœnitentiæ, & generaliùs Disput. 44. Metaphysicæ sect. 11.) quando actus sunt inter se ordinati, vt vnus ex alio per se oriatur, vt odium mali ex amore Dei; desiderium, & delectatio ex amore boni præsentis, vel absentis; electio ex intentione &c. tunc omnes tales actus radicati in eodem obiecto formali pertinent ad eundem simplicem habitum, quamuis tales actus specie physica, seu entitatiua distinguantur ex diuerso modo attingendi tale obiectum, & participandi honestatem eius. Constat autem virtutem Religionis omnes hos actus voluntatis posse exercere circa eundem cultum Dei, nam habet affectum, ad illum per modum simplicis amoris, & simili modo potest odio habere diuinam irreuerentiam, vel defectum in cultu. Constat item amorem, & odium specie distingui inter se, & ex eodem principio nasci, ergo

Assertio 1.

saltem ex hac parte elicit Religio actus specie distinctos. Et eodem modo discurri potest per cæteros actus insinuatos. Neq; in his habet difficultatem fundamentum secundæ sententiæ, quia tales actus ratione connexionis pertinere possunt ad eundem habitũ, tanquã ad idem principium, & eadem ratione possunt illũ generare, præsertim ratione primarij actus, qui est quasi fundamentum reliquorum, vt in fine dictæ sectionis 11. in Metaphysica declaraui.

7. Hæc verò distinctio actuũ internorũ, circa eundẽ externum actum, seu obiectum versari potest, vt ex dictis facilè constat. Difficultas ergò propria relinquitur de actibus voluntatis, qui in generali modo tendendi, sunt eiusdem rationis; vt sunt actus amoris, vel intentionis, quãdo versantur circa diuersos actus externos, seu diuersos cultus Dei: est (inquam) difficultas, an inde habere possint distinctionem specificam. In quo secundò censeo certum, non semper illam habere, neque ad eam sufficere quãcumque distinctionẽ cultuũ. Hoc patet ex dictis contra primam sententiam. Deinde declaratur exemplis & ratione; nam genuflexio (verbi gratia) & vocalis confessio diuinæ excellentiæ, actus sunt materialiter, & physicè distincti, & tamen si fiant animo honorandi Deum, vt supremũ dominum non habent in ratione cultus honestates diuersarum rationum: ergò interiores actus volũtatis, & Religionis, qui circa tales materias versantur, erunt eiusdẽ speciei substantialis, cũ illam sumant ab honestate obiectorum. Consequentia patet ex dictis: & antecedens videtur per se euidens. quia honor resultans ex tali actione est idẽ, & inde habet hic actus suam honestatem, ergò accidentarium est, quod per hanc vel illam actionem materialem fiat. Ratio autem est à priori, quia honor est in genere signi, vnde sub ea ratione fundat honestatem, quæ in tali cultu reperitur: signum autem non variatur formaliter ex materia, quæ ad significandum imponitur, sed ex re proximè significata: ergò si cultus Dei ad eandem honoris significationem refertur, non variatur formaliter, nec sufficit ad distinguendos interiores actus Religionis, etiamsi materia cultus sit. Denique confirmatur à contrario: nam siquis neget fidem, flectendo genua Idolo, aut verbis confitendo illud esse Deum, idem peccatum in specie est: ergò & è contrario idem est Religionis cultus vero Deo tributus, siue hoc, siue illo signo fiat.

Secunda assertio. Quælibet diffinitio cultuum non facit diuersos specie actus voluntatis.

8. Adhuc superest difficultas, an inter varios actus exteriores cultus diuini, sint aliqui formaliter etiam diuersi in ratione cultus, ita, vt interiores voluntates, quæ circa illos versantur, distinguantur specie. Et quoad hanc partem assero tertiò, in latitudine actuum Religionis inueniri specificam diuersitatem. Probo primò inductione, nam promittere aliquid Deo, & implere promissum, sunt actus, qui moraliter, & per ordinem ad rectam rationem spectati, habent bonitates specie distinctas, propter diuersam rationem debiti, quam includunt. Similiter obseruare votum, & facere iuramentum, etiam valde diuersæ res videntur, non materialiter tantũ, sed etiã formaliter, & in ratione cultus, & honestatis; quia per vnum actum seruatur fidelitas debita Deo, per alium verò recognoscitur Deus, vt prima, & infallibilis veritas cui falsum dicere haut, confirmare repugnat: quæ duo planè videntur etiam in ratione honesti maxime diuersa: ergo voluntates interiores, quæ circa tales actus versantur, sunt etiam specie distinctæ. Cuius etiam argumentum à posteriori, seu à contrario est, quia peccata his actibus opposita sunt specie distincta, ac proinde in confessione distinctè aperienda, & idem est de peccato, verbi gratia, omittendi Missam, vel non implendi votum.

Tertia assertio. In actibus Religionis inuenitur diuersitas specifica.

Quòd

9. Peccata opposita actibus Religionis specie differunt.

Quod autem quidam Theologi moderni dicunt, hæc peccata esse eiusdem speciei,& nihilominus esse distinctè confitenda propter circunstantias varias notabiliter aggrauantes. Hoc, inquam, vt verum fatear,probabile non est. Quis enim vnquam dixit,periurium, & orationis omissionem ex voto debitæ,esse eiusdem speciei?Aut quomodo id credi potest, cum in illis actibus inferatur Deo iniuria valdè diuersæ rationis?Denique opinio asserens,circunstantias non mutantes speciem, sed intra eandem notabiliter aggrauantes,esse confitendas, non est adeò certa, quin opposita sit practicè probabilis: posset ergò aliquis conformando se illi opinioni non explicare has circunstantias, sed duas omissiones contra Religionem confiteri,vel certè vnam,si in die festo sacrum omisit, quamuis etiam ex voto ad id teneatur, quia tota illa tantùm esset vna grauior malitia,si esset eiusdem speciei,quod dicere esset absurdissimum, & periculosus error moralis.Et similia argumenta possunt fieri multa ex peccato periurij, blasphemiæ, simoniæ, & similibus.

10. Obiectioni occurrunt.

Apparentiùs respenderi posset, ex diuersitate specifica malitiarum non inferri similem distinctionem in actibus virtutum, quibus talia peccata,seu malitiæ opponuntur,quia eidem virtuti opponuntur vitia nō solùm specie diuersa,sed etiam contraria.Sed contrà, nam iuxta veram doctrinam malitia moralis in interiori actu voluntatis non est,nisi priuatio alicuius honestatis moraliter debitæ tali actui : ergò satis probabile argumentum sumitur à priuatione ad habitum, nam priuationes proximè distinguuntur ex positiuis, quibus priuant per se primò,& immediatè. Vnde licet eidem habitui virtutis opponantur vitia extrema, nihilominus actus virtutis,quibus opponuntur vitiosi actus contrarij,etiam sunt inter se distincti,vt verbi gratia,in liberalitate,cui opponitur auaritia,& prodigalitas,distincti actus sunt prudenter retinere,vel donare, habentque honestates actuales valdè diuersas, quibus opponuntur,vel nimia elargitio, vel nimia retentio..deinque considerare licebit in omnibus similibus vitiis.Est autem res clarior in his peccatis, quæ non distinguuntur tantùm ex diuersis modis recedēdi ab eodem medio virtutis per accessum,vel recessū, sed etiam per diuersam participationem obiecti talis virtutis,in quo inuenitur extēsio quædam non solùm in materiis particularibus talis obiecti, sed etiam in participatione motiui,seu formalitatis eius.

11. Ratio à priori distinctionis inter Religionis actus proponitur.

Atque hinc sumenda est ratio à priori huius partis, quia multi sunt actus voluntatis ad Religionem pertinentes, qui non solùm in materialibus,sed etiam in formalibus obiectis talium actuum distinguuntur: ergò huiusmodi actus sunt specie diuersi iuxta generale principium, quod supponimus, actus distingui specie ex obiectis formalibus. Antecedens probatur, ac declaratur, quia ad formale obiectum actus religiosi pertinet ratio honoris,seu cultus diuini,quæ cōsistit in exhibendo aliquo signo æstimationis debitæ, quæ habetur de diuina excellentia : hoc autem signū, & hic honor aliquando exhibetur solùm in testimonium diuinæ auctoritatis in testificando, vt in iuramento;aliquando verò exhibetur præcisè in testimonium supremi dominij Dei, vt in sacrificio. Quæ rationes sunt valde diuersæ formaliter præsertim in ordine ad nostros inadæquatos conceptus, & actus illis correspondentes:Ergò sufficit illa distinctio obiectorum ad distinguendos illos actus. Simile argumentum fieri potest quia ratio debiti etiam intrat obiectum formale Religionis, vt suprà ostensum est, sed hæc ratio valde diuerso modo participatur in diuersis materiis partialibus Religionis, vt patet in debito ex voto, vel ex simplici cultu, vel adoratione. Quæ omnia magis patebunt ex discursu materiæ. Difficultas,quæ hic superest,quamque tetigit contraria sententia de vnitate,vel distinctione habitus, vel virtutis Religionis tractabitur meliùs in sequentibus.

INDEX CAPITVM LIBRI TERTII DE HABITV VIRTVTIS RELIGIONIS.

LIBER

LIBER TERTIVS, DE HABITV VIRTVTIS RELIGIONIS.

EXPLICATIS *obiecto,& actibus Religionis, superest, vt de ipso habitu, seu (quod idem est) de propria virtute tractemus, de qua priùs quædam generalia expediemus, quia ex dictis faciliora sunt, deinde distinctionem illius à cæteris virtutibus inuestigabimus, vt tandem, quod difficilius est, vnitatem eius, ac specificam rationem inuestigare possimus.*

CAPVT PRIMVM.

An Religio sit habitus proprius naturæ creatæ intellectualis.

1. Prima assertio dari in nobis habitum Religionis.

PRIMO' certum est dari in nobis habitum Religionis, obiecto, & actibus, suprà declaratis correspondẽtem. Hoc pro certo supponunt diuus Thom. & omnes, qui de hac materia disputant. Potestque experimento constare aliquo modo, nam huiusmodi actibus fit homo promptior, & facilior ad similes actus efficiendos. Ratio etiam generalis, ob quam in nobis generantur habitus, maximè locum habet hîc; quia prædicti actus difficiles sunt, & ex multis capitibus repugnantes aliquo modo inclinationi naturali. Quæ rationes probant maximè de habitu acquisito, qui actibus naturalibus proportionatus est. Tamen supponendo ex suprà dictis dari etiam actus Religionis supernaturales, ad quorum singulos gratia est necessaria, euidentius est, dari etiã habitum Religionis per se infusum, & supernaturalem. Quia talis habitus non est necessarius propter solam facilitatem talium actuum, sed etiam propter substantiam eorum, scilicet vt sit principium intrinsecum ad eliciendos tales actus connaturali modo: hæc enim est causa ob quam in aliis materiis huiusmodi habitus inueniuntur. Datur ergò duplex habitus Religionis, vnus acquisitus, & alter infusus respectu diuersorum actuum. Ne tamẽ oporteat semper de illis sigillatim dicere, theologico more loquemur semper de infusa Religione, & cum proportione applicanda erunt omnia ad religionem acquisitam: quod si in aliquo fuerit diuersitas, id adnotabimus.

2. Secunda assertio hic Religionis habitus essentialiter est virtus.

Secundò dicendum est, hunc habitum Religionis essentialiter esse virtutem. Assertio certa est, quam rectè probat Diuus Thomas dicta quæst. 81. artic. 2. quia actus Religionis sunt boni, & honesti: ergò & habitus, qui ab eis generatur, vel est principium per se illorum, est habitus per se honestus, quod est esse habitum virtutis. Præterea D. Thomas art. 2. eandem veritatem demonstrat ex hoc principio, quod ad omnem actum per se honestum, & bonum necessaria est aliqua virtus, sed actus colendi Deum est per se honestus, & bonus: ergò ad illum est necessaria virtus; illam autem, Religionem appellamus; nam illius officium est, reddere Deo honorem debitum. Atque ita minor est satis nota ex dictis. Maiorem autem probat D. Thomas ex definitione virtutis, scilicet, esse illam, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. Circa quàm probationem dubitat Caiet. quia videtur supponere, quod omnis actus per se bonus, est ab aliquo habitu, vt significat D. Tho. dicens. *Omnis actus bonus ad virtutem pertinet:* & tamen hoc fallit in actibus, qui antecedunt habitum. Sed inspectis D. Thom. verbis non habet locum dubitatio, quia non dicit D. Thom. omnẽ actum bonum fieri ab habitu virtutis, sed *pertinere ad virtutem*: id est, postulare habitum, vt bene, & conuenienter fiat. Maius dubium habere posset, an de omni actu voluntatis honesto illa propositio vera sit absque exceptione. Sed nunc non necessarium id examinare. Quia de his actibus diuini cultus satis notum est, indigere habitu, vt in præcedenti assertione ostẽsum est. Atq; ideo licet, principiũ illud haberet aliquam exceptionem (in quo nunc non immoror) illa nõ haberet locum in præsenti, quia constat hos actus habere specialem, ac propriam honestatem, esséque satis difficiles, licet fortasse probabilius etiã sit, principiũ illud sine exceptione verum esse, de quo aliàs.

D. Thom.

4. Tertia assertio. Virtus Religionis est propria naturæ creatæ intellectualis.

Tertiò dicendum est, virtutem Religionis esse propriam naturæ creatæ intellectualis, vel rationalis. In qua assertione non solùm loquor de Religione, prout est habitus, vel qualitas; sic enim nulla virtus esse potest, nisi in natura creata, quia increata non est capax accidentium. Loquor ergò de Religione formaliter quoad perfectionem, & honestatem eius. Sicut loquendo de iustitia, & misericordia dicimus esse in Deo formaliter, & secundùm se, licet nõ quoad qualitates, vel alias materiales conditiones. In hoc ergò constituimus differẽtiam inter Religionem, & illas virtutes, vel alias similes, quod Religio non habet conceptum cõmunem naturæ creatæ, & increatæ, sicut sapientia, iustitia, sed definitum ex se ad naturam creatam: & hoc modo dicimus esse propriam perfectionem illius. Vnde fit, vt ex proprio cõceptu, seu ratione formali nõ dicat perfectionem simpliciter simplicem, sicut dictæ virtutes. Ratio est, quia intrinsecè respicit superiorem, habere autem superiorem imperfectionem inuoluit, propriúmque naturæ creatæ est. Sicut ergò natura diuina superiorem non habet, ita nec capax est Religionis. Et declaratur, quia Religio est ad alterum, nemo enim colit se ipsum, sed alium: At Deus non habet alterum Deum, quem colat, neque aliquem infrà se colere potest, sed amare, benefacere, aut misereri, quia omnia respicit, vt sibi inferiora, & indigentia.

Dices.

5. Obiectio 1. Soluitur, & ostēditur vnam personam diuinā, aliā nō posse colere.

Dices. Saltem posse vnam personam diuinam colere aliam, quatenus habet excellentiam relatiuam distinctam. Respondeo, non posse, tùm quia omnes personæ sunt vnum in voluntate, tum etiam quia sunt vnum in illa excellentia, secundum quam sunt dignæ cultu, & veneratione religiosa. Nam perfectio relatiua in tantum ad hoc sufficit, in quantum essentialem perfectionem in re includit: & ideo Trinitas vnica tantum adoratione simpliciter adoratur.

Obiectio. 2. *Isaiæ c. 42.*

Dices rursus, Deus vult gloriam suam formaliter, quatenus gloria est, iuxta illud; *Gloriam meam alteri non dabo*: ergo vult vt alij ipsum glorificent, & honorent: ergo formaliter vult cultum sub ratione cultus; sed in hoc cōsistit propria, & formalis perfectio Religionis, ergo.

Solutio eiusdem.

Respondeo, aliud esse velle sibi deferri cultum, aliud velle deferre cultum alteri: hoc posterius pertinet ad obseruantiam, & Religionem, non verò illud prius, quia re vera non est motus ad alterum, sed ad se; vnde magis spectat vel ad amorem sui; seu proprij commodi, aut quasi commodi, vel ad summum pertinet ad simplicem affectum boni honesti, quod ab vnoquoque amari, vel desiderari potest in alterius voluntate.

6. Tertia assertio magis explicatur.

Addidi verò in assertione, talem naturam debere esse intellectualem, vel rationalem, non solùm propter generalem rationem virtutis moralis, ad quā est necessarius vsus rationis propter libertatem, quam postulat virtus moralis, & propter cognitionem boni honesti, in quod tendit virtus: sed etiam propter specialem rationem huius virtutis. Quæ habet pro immediato, & proximo subiecto voluntatem. Tùm quia proprius actus eius est in voluntate, vt suprà ostendi, tùm etiam quia non versatur immediatè circa passiones, sed circa operationes, & ad alterum tendit. De his autem virtutibus, quæ sunt ad alterū, extra controuersiam est, quod sint in voluntate, (quidquid sit de aliis virtutibus) ergò Religio dicit ex intrinseca ratione habitudinem ad voluntatem creatam, quæ non est nisi in natura intellectuali, & ideò dicitur esse propria illius.

7.

Addo etiam, dici propriam talis naturæ, quia habet quandam adæquationem cum illa. Nam licet Religio, vt est habitus quidam, nō insit omni voluntati creatæ: nihilominus semina huius virtutis cuicunque intellectuali naturæ indita sunt, omnísque voluntas creata respicit Deum, vt superiorem, estque sub illius dominio, & ideò capax est Religionis, & illam postulat, vt magnam perfectionem suam, quia perfectio voluntatis creatæ consistit in debita coniunctione, & subiectione ad Deum. Quod adeo verum est, vt in humana Christi voluntate, quantumuis deificata, virtus hæc locum habuerit, & necessaria fuerit, quia semper mansit inferior, & subiecta, & ideò attentè non dixi, hanc virtutem esse propriam personæ creatæ, sed naturæ, quia potest esse in persona increata secundùm creatam naturam. Vnde à fortiori esse potest in omni persona creata. Ideóque in omnibus voluntatibus Beatorum hæc virtus inuenitur, quia maximè sunt subiectæ Deo, & ipsum adorant. Nec refert, quod habeant necessariam rectitudinem ex perfecta coniunctione ad ipsum Deū, quia ad hanc ipsam rectitudinem cooperatur Religio in eis existens.

8. Sítne Religio in dānatis.

De inferioribus autem voluntatibus, seu existentibus in inferiori statu constat, voluntates damnatorum esse incapaces huius virtutis non secundùm se, sed ratione status. Quod quidem generale quodam modo est omni virtuti propter obstinationem damnatorum in malo: speciali tamen ratione in hac verum est propter maximum odium Dei, quo semper tenentur: ex quo fit, vt illum blasphement, & contemnant, quantùm possunt. Quod si coguntur illi genua flectere iuxta illud ad Philippenses 2. *Omne genu flectatur cœlestium, terrestriū, & infernorum*: vt multi exponunt, tamen illud ipsum non faciunt ex virtute, sed ex necessitate, quia velint, nolint, coguntur recognoscere Christum, vt Deum, & Dominum, quamuis illi reuerentiæ signa non exhibeant, nisi vel ex praua intentione, vel necessitate, coacti à Deo per Sanctorum Angelorum ministerium, de quo aliàs. At verò viatores ex se capaces sunt huius virtutis: ex defectu autem cognitionis diuinæ, aut rectitudinis voluntatis possunt illa priuari.

D. Paul. ad Philip. 2.

9.

Specialiter autem dubitari posset de hac virtute, quatenus infusa est, an locum habeat in homine peccatore habente fidem, & spem. Et ratio dubitandi esse potest, quia talis homo potest habere actus proprios, & perfectos huius virtutis, & maximè potest orare Deum, vt supernaturalem finem, & auctorem, cum debita fiducia, & aliis requisitis ad impetrationem: Imò hoc est vnum ex potissimis mediis, quæ talis homo habet ad recuperandam gratiam: sed oratio supernaturalis est actus Religionis infusæ: Ergo etiam virtus ipsa habet locum in peccatore. In contrarium verò est, quia nulla alia virtus moralis censetur esse in peccatore, nec recuperari, nisi recuperata gratia. Propter quod hæc dubitatio videri potest generalis omnibus virtutibus moralibus, vt re vera est: habet tamen hîc specialem rationem dubitandi, quam proposui.

10. Sine gratia habituali potest quis habere actus Religionis supernaturales.

Videtur autem mihi ratio illa conuincere, posse peccatorem habere veros actus supernaturales pertinentes ad virtutem infusam Religionis, vt de oratione explicui, & idem censeo de sacrificio, nō solùm vt exteriùs fit, quod per se est clarum, sed etiam, vt procedit ex vera existimatione, & interiori affectu colendi Deū, vt fide propositū. Nam verā, & supernaturalē existimationē de Deo, & de cultu illi debito præbet fides, quę in peccatore manet, qua supposita, voluntas cum auxilio Dei, quod de se paratū est, pro libertate sua potest velle exhibere Deo illum cultū, quamuis non exhibeat perfectum amorem. Quia isti duo actus non sunt ita inter se connexi, vt honor necessario supponat amorem, præsertim perfectum appretiatiuè, & super omnia, & ideo ex parte Dei etiam non negatur auxiliū sufficiens ad efficiendū priorem actum, etiamsi alius non fiat. Nam peccator ponit in Deo suam totam fiduciam, & spem, etiamsi nondum in eo collocet totum amorem suum. Ergo simili proportione potest illum orare, vel sacrificium offerre ex affectu supremi cultus. Itaque quod ad actum attinet, mihi non est dubium, quin habere possit locum in voluntate peccatoris.

11. Habitus supernaturalis Religionis sine gratia in homine, de lege esse non potest.

De habitu verò non est ita necessarium: nam licet indirectè inferatur, nullam esse repugnantiam, quòd talis habitus sit in tali voluntate, nihilominus de facto verisimile est, sequi hanc virtutem, legem communem aliis virtutibus moralibus infusis, nimirum, vt Charitatem comitetur, & ab illa nō separetur. Fidelis ergò cum primū mortaliter peccat, Religionē infusam cum gratia amittit: postea verò quamuis actus Religionis supernaturalis, & ex auxilio gratiæ efficiat, non statim virtutem ipsam infusam recuperat, donec sufficientem de peccato pœnitentiam agat, quia neque illam meretur de condigno, cum non sit in statu gratiæ, neq; ad illam sufficienter se disponit. Quia hæc virtus non est talis, vt per se cōferatur, sed vt proprietas consequens ad formam gratiæ, & ideò sola illa est dispositio sufficiens ad talem virtutem recuperandam, quæ sufficit ad iterum obtinendam gratiā. Actus ergo illi pro eo statu non fiunt cōnaturali modo, sed sunt ab auxilio speciali Dei operantis,

rantis, nondum verò inhabitantis per sanctificantem gratiam.

12. Qualis Religionis habitus in appetitu sensitiuo esse possit.

Tandem quæri hîc potest. An hæc virtus possit esse solùm in rationali natura secundùm mentem, seu voluntatem spiritualem, vel etiam secundùm appetitum sensitiuum. Nam rationes superiùs factæ videntur probare, nullo modo posse esse in tali appetitu, tum quia iustitia, & virtus ad alterum non est in illo, tum etiam quia excellentia obiecti huius virtutis videtur transcendere illum inferiorem appetitũ. In contrarium autem est, quia hic appetitus potest aliquo modo tendere in Deum, vt suprà dixi. Vnde etiam dixi, posse hunc appetitum habere aliquos actus, quibus ad diuinum cultum suo modo cooperatur, in quibus actibus difficultatem aliquam patitur, vt experimento constat. Est ergo capax habituum, quibus ad huiusmodi actus promptior fiat, prout ipso vsu, & experientia cognoscitur. Talis ergò habitus ad hanc virtutem pertinet, illíque inseruit, vt voluntas faciliùs, & suauiùs in operibus huius virtutis se exerceat, dum appetitus ipse promptè in hoc officio illi cooperatur. Denique in simili causa, & ob rationes similes diximus tractando de Pœnitentia, dari in appetitu sensitiuo habitum aliquem pœnitẽtiæ, seu deseruientem virtuti pœnitẽtiæ, ergo cum proportione est hîc dicendum. Quod sanè concedimus; Quanquam, vt ibi etiam dixi, talis habitus non mereatur nomen virtutis per se spectatus, sed ad summum, vt coniunctus virtuti voluntatis, & ab illa quasi informatus moraliter. Et ideò nullam rationem illius habitus in præsenti habemus, sed solius virtutis, quæ in rationali, & creato appetitu existit.

Corollarium primum de causis virtutis Religionis.

13. Causæ virtutis Religionis. Finalis.

Ex dictis obiter intelligi potest, quas causas habeat hæc virtus, & ideò non oportet de hac re specialẽ disputationem instituere. Prima enim causa, quæ est finalis, iam declarata est, coincidit enim cum obiecto huius virtutis, si sit sermo de fine per se, & intrinseco, nam finis extrinsecus, quem adhibere potest operans, per accidens est, & variari potest, nec cadit sub scientiam. Causa efficiens (Efficiens.) propria, & physica in acquisito habitu sunt actus, in infuso, Deus, suppolita dispositione subiecti, quæ fit etiam per actus proportionatos. Moralis autem causa per meritum, vel impetrationem & instrumentalis per sacramenta, ita possunt interuenire in hac virtute, sicut in aliis, neque in hoc habet aliquid speciale hæc virtus. Causa formalis (Formalis.) physica, & propria hîc nulla est, quia ipsa religio est quædam forma: metaphysica verò est differentia specifica eius, quam mox inquiremus. Obiectum verò, quod solet reputari quasi forma virtutis, quatenus specificat illam: iam explicatum est. Denique materialis (Materialis.) causa virtutis nõ est nisi subiectum eius, quod in hoc ipso capite à nobis declaratum est, tàm quoad subiectum proximũ, quod est voluntas, quàm quoad remotum, quod est natura, vel persona. Alia item materia, quæ in virtutibus interuenit, & vocatur, *circa quam*, cum materiali obiecto coincidit, quod etiam declaratum est; nihil ergò de his causis dicendum superest.

Corollarium secundum de effectibus virtutis Religionis.

14. Effectus virtutis Religionis.

Omnes item effectus, qui in hac virtute considerari possunt, ex dictis colligi, & facillimè intelligi possunt: si tales sint, vt generaliter ad ipsam virtutem pertineant, ad duo enim capita reuocantur. Nam hic effectus potest esse, vel formalis, vel in genere causæ efficientis, quia causalitas materialis hîc locum non habet, vt per se constat. Finalis verò inueniri potest, multa enim ab homine fieri possunt propter hanc virtutem obtinendam, & tunc illa omnia possunt dici effectus huius virtutis in genere finis, tamen quia illa sunt extrinseca, & pro arbitrio operantis multiplicari possunt, non pertinent ad particularem considerationem huius virtutis. Tantùm ergo supersunt illi duo effectus, qui communes sunt omni virtuti, & tanguntur in definitione virtutis, cum de illa dicitur, quod *facit bonum habentem, & opus eius bonum reddit*. Nam primum horum facit formaliter, id autẽ præstat vnaquæque virtus ex parte, & ita hęc virtus facit habentem religiosum, id est, promptum, & facilem ad religiosum cultum Deo persoluendũ, vel si loquamur de infusa, inclinat ad colendũ Deũ superiori quadã ratione, & ad hoc dat & potestatẽ, & quandam connaturalitatem: & in hoc terminatur formalis effectus huius virtutis. In quo proportionem seruat cum reliquis, neque habet aliquid speciale notatione dignum. Secundum autem, id est, opus bonum facit hæc virtus effectiuè, siue physicè eliciendo, siue moraliter imperando iuxta superiùs tractata. Quibus nihil hîc addere necesse est, quia huiusmodi effectus cum actibus huius virtutis coincidunt. Potest autem hæc virtus mediis suis actibus habere alios effectus, non tam physico, quàm morali modo, & sic peculiariter habet effectum impetrandi, media oratione, de quo infrà dicemus, & habere potest etiam effectus merendi, vel satisfaciendi; sed hi communes sunt aliis virtutibus, & siquid habent peculiare aliqui actus huius virtutis, propter quod censeatur habere peculiarem aptitudinem, ad hos effectus, cum ipsis actibus explicandum est, ideóque nihil amplius de his effectibus hoc loco dicere necesse est.

CAPVT II.

Quomodo distinguatur Religio à Fide, Spe, & Charitate.

1. Ratio dubitandi.

Ratio dubitandi sumi potest ex Augustin. in Enchi. cap. 2. & 3. dicente, *Deum coli à nobis Fide, Spe, & Charitate*: ergo cum Religio tantùm sit ad colendum Deum, non est necessaria tanquam distincta ab illis virtutibus, cum dictum officium per illas sufficienter impleatur. Vnde idem Aug. lib. 10. de Ciuitate cap. 9. de dilectione Dei ait, *Hic est Dei cultus, hæc vera Religio*. (D. August.) Deinde de Spe, & Charitate est specialis difficultas, quia vel in Religione consideramus reuerentiam, quam Deo exhibet, vel affectum reuerendi Deum. Illa prior reuerentia videtur ad virtutẽ Spei pertinere, sub vna ratione, licet sub alia possit ad Charitatem spectare. Affectus autem ad Charitatem omninò pertinet, non est ergo necessarium distinctã addere virtutẽ. Minor quoad priorem partem probatur, quia reuerentia Dei est quidã timor eius, ex sententia D. Thom. 2. 2. q. 81. art. 2. ad 1. (D. Thom.) Timor autem est actus virtutis spei, vt alibi dixi, quatenus eiusdẽ virtutis est tendere in finẽ, & timere illo carere. Quod si timor est filialis, Charitatis est actus. Quoad aliã verò partem probatur eadẽ minor. Quia ille affectus reuerendi Deum, est quidam amor eius propter ipsum, sicut affectus quærendi in omnibus gloriã, & honorem Dei, actus est Charitatis eiusdem Dei, quia est beneuolentia ad ipsum propter ipsum, ergo nullus est affectus proprius Religionis, qui non sit etiam Charitatis. Religio ergo non dicit virtutem distinctam, sed continet, & declarat veluti secundariũ affectum Charitatis, quo primo vult Deo intrinseca

seca bona, deinde etiam extrinseca, inter quæ sunt cultus, timor, &c. Confirmatur, quia Religio dicitur esse idem, quod sanctitas, at sanctitas vera non est, nisi Charitas, ergo.

2\.

Vnica assertio, Religionis virtus à fide, Spe, & Charitate distinguitur saltê specie.

Dicendum nihilominus est, Religionem esse virtutem à tribus theologicis distinctam. Assertio est cummunis, & certa ex D.Thom. dicta. q.81. art. 4. & 5. & cæteris Theologis in 3.d.9. vbi breuiter de hac virtute disputant, & hoc vt certum supponunt. Et probatur facilè ex dictis de obiecto formali Religionis, nam distinctio virtutum ex obiecto proximo, & formali petenda est, obiectum autem proximum, & formale Religionis est diuersum ab obiectis illarum virtutum, ergo. Minor patet, quia si considerentur omnes hæ virtutes, vt tendunt in Deum, Religio formaliter respicit in Deo excellentiam, sub ratione cuius dignus est supremo cultu, & honore. At fides attingit Deum sub ratione primæ veritatis: spes sub ratione maximi boni nostri, Charitas sub ratione summi boni in se, & propter se amabilis. Quæ rationes omnes sunt valdè diuersæ ab ea, quā obseruat Religio. Itē si consideretur in his virtutibus materia proxima, in Religione semper est aliquid creatum, vt suprà visum est, in illis verò tribus est Deus ipse, ergò.

3\.

Religio à Fide quomodo distinguatur.

Meliùs verò hoc confirmabitur discurrendo per dictas virtutes singulas. Et primò de Fide loqui possumus, vel quoad habitum, quem ponit in intellectu, vel quoad illū, quem requirit in voluntate. De primo nota est distinctio, quia Fides, quoad illum habitum, est virtus intellectualis, Religio est affectiua, seu appetitiua; vnde Fides est in intellectu, Religio in volūtate. Est ergo clara distinctio. De secundo vero habitu conuenit ille quidem cum Religione in subiecto proximo, quia vterque habitus est in voluntate; conueniunt item, quia vterq; attingit aliquo modo Deū, vt obiectum *cui*, vnde vterque immediatè versatur circa aliquam materiam creatam, seu circa aliquem actum humanum, quo mediante attingit Deum, & vtraque respicit Deum, vt obiectum *quo*, seu formale talis materiæ, vt de Religione suprà est ostensum: de alio autem habitu patet, quia Deus reuelans, sicut facit res à se dictas credibiles, ita reddit fidem earū amabilem, & rectæ rationi cōsentaneā. Differunt autē, quia pia voluntatis affectio dum mouet, ac determinat intellectū ad credendum, non respicit in actu credēdi honorem, vel cultum Dei, sed veritatem infallibilem, sub testimonio Dei propositam per iudicium. Quod intelligitur ex iudicio, quod antecedit illam voluntatem. Iudicat enim homo credendū esse Deo dicenti, nō quia Deus est dignus cultu, & honore, sed quia est prima veritas testificans, quæ digna est credulitate. Vnde etiam inter homines aliud est esse fide dignū aliquem, quod habere potest etiamsi sit infimus de plebe; aliud verò esse dignum speciali obseruantia, quod requirit aliquam excellentiam. Est ergo clara distinctio Religionis à Fide quoad vtrunque habitum einsdem fidei.

4\.

Religio ab Spe quomodo distinguatur.

Quod ad spem attinet, generalis, & primaria differentia inter ipsam, & Religionem explicabitur in cap. seqq. quæ cōsistit in hoc, quod spes attingit Deū, vt obiectum *quod*, non autem Religio. Illa vero, quæ tacta est, sufficit, estq; magis specifica, quod spes non attingit Deum, vt superiorem, & excellentem formaliter: sed vt bonum summū sperantis. Vnde cum spes confidit in Deo, vel sperat ipsum consequi, non id facit, vt colat Deum, vel reuerentiam exhibeat, sed vt in illum tendat, vt in bonum consequendum. In quo officio statim apparet longè diuersa honestas, & ratio virtutis, quàm sit in Religione.

5\.

Ad difficultatem autem tactam de actu reuerentiæ respondeo, nomen hoc *reuerentiæ* æquiuocam esse, nam cum homo dicitur reuerentiam exhibere Deo, tria ibi concurrere possunt, duo interiora, & vnum externum. Primò enim interiùs cōcipitur æstimatio quædam, per quam aliquis magnam reputat diuinam excellentiam, & hoc fit per actus intellectus, vel fidei, vel sapientiæ, aut scientiæ. Secundò inde nascitur in animo veluti fuga quædam accedendi ad Deum, aut nimis familiariter tractandi cum illo, quæ ad voluntatem spectat, & sine dubio timor quidam est, qualis erat in illis, qui dicebant ad Moysem: *Loquere tu nobis, non loquatur nobis Dominus.* Tertiò hinc nascitur, vt tractando cum Deo, vel ad illum accedentes signa aliqua illius æstimationis, & timoris exhibeamus. Nomen ergo *reuerentia* his omnibus tribuitur. Vndè Henri. quodlib. 10. q. 6. & Palud. in 3. d. 9. q. 1. art. 3. dicunt. *Reuereri aliquem esse bonum alicuius magnum reputare*, quod pertinet ad primum actum. D.Thom. autem dicta q.81. art. 2. ad 1. ait, *Reuereri Deum, esse actum doni timoris.* Vndè sentit reuerentiam consistere in actu secundo. At Cicero lib. 2. de Inuent. *Obseruantia*, inquit, *est, per quam ætate, aut sapientia, aut timore, aut aliqua dignitate antecedentes reueremur, & colimus.* Et lib. 1. Offic. *Adhibenda est* (inquit) *quædam reuerentia aduersus homines.* Vbi ad tertium illud, quod proposuimus significandum, videtur vocem illam vsurpare. Atque ita expeditur facilè difficultas, nam reuerentia sumpta primo modo, non est actus à Religione elicitus, sed à Fide, vel alio dono intellectus. Secundò item modo quamuis D. Thom. significet, non elici à Religione, sed ab speciali dono timoris, nihilominus probabile est, sub aliqua ratione elici ab Spe, & à Charitate, quod non obstat distinctioni harū virtutū à Religione, vt per se constat. An verò reuerentia illis modis accepta possit esse actus imperatus à Religione, in superioribus tactum est, & paulò inferiùs in hoc capite dicemus. Esto tamen, sit actus imperatus, non sequitur, quod Religio non sit virtus distincta, quia vna virtus imperare potest alteri, à se distinctæ. Addo insuper, aliquem timorem reuerentialem posse esse elicitum à Religione sub diuersa tamen ratione. Nam Charitas timet accedere ad Deum indebito modo, ne illum offendat, Spes, ne priuetur Deo, & pœnam incurrat. Religio, ne deficiat in debito cultu Dei. Sic abstinere à frequentia communionis potest esse actus Religionis, & ab ea elicitus, sicut odisse irreuerentiam Dei. Reuerentia item tertio modo sumpta est actus Religionis. Et sic dicit D.Thom. dicta solut. ad 1. *Ad Religionem pertinere, facere aliqua propter diuinam reuerentiam*, id est, exhibere signa interioris æstimationis, & timoris diuini, quæ etiam nomine reuerentiæ significantur. Reuerentia verò hoc tertio modo accepta non significat solùm actum internū præcisè spectatum, sed vt procedit ab affectu accedendi ad Deū cum talibus signis, vel tali modo, qui consentaneus sit æstimationi, quam de illo habemus. Et hic affectus non est Spei, nec Charitatis, sed Religionis immediatè ab ea elicitus; exterior vero exhibitio signorum est actus exterior, vel elicitus, vel proximè imperatus ab eâdem Religione.

Reuerentia quid sit, & à qua virtute.

Exod. c. 20.

Henr. Palud.

D. Thom.

Cicero.

D. Thom.

D. Thom.

6\.

Religio quo modo à Charitate distinguatur.

Venio ad Charitatem, de qua nō est dubium, quin nullum commercium habeat cum Religione, quoad officium amandi Deum propter se ipsum, volendo illi omne intrinsecum bonum, quod habet, seu est. Difficultas verò est de Charitate quoad amorem, quem Deo exhibet, volendo illi etiam externa bona, quæ præcipuè sunt honor, adoratio, & gloria Dei: Cum enim affectus exhibendi Deo hæc eadē bona, pertineat ad Religionem, videntur quoad hos actus non distingui, & consequenter nomine Religionis nō significari virtutem à Charitate Dei distinctā, sed

 signifi

significari eandem Charitatem sub inadæquato quodam conceptu, scilicet, quatenus est veluti quædam beneficentia ad Deum. Sicut beneficentia ad proximum, non est alia virtus ab amicitia illius, sed dicit illam, vt afficit hominem ad benefaciendum amico.

7. Veruntamen ex hac ipsa comparatione ad res humanas, illam ampliùs expendendo, intelligetur facile distinctio, & soluetur difficultas tacta. Nam esto, amicitia humana, vel Charitas erga proximum sit benefactiua, hoc non impedit, quominus iustitia, gratitudo, & obseruantia, quibus proximo etiam aliquod bonum conferimus, & conferre volumus, sint virtutes distinctæ à Charitate proximi, seu amicitia, & beneficentia. Ita verò comparantur Charitas, & Religio ad Deũ, sicut amicitia, & iustitia ad proximum. Nam Charitas Dei amicitia quædam est cum illo, vt constat. 2.2.q.23. Et Religio est quædam iustitia, & obseruantia ad Deum, vt infra dicemus. Amicitia itaque per se primò respicit beneuolentiam personæ, cui vult bonum formaliter, ac præcisè propter bonũ eius. Iustitia verò intendit reddere alteri ius suum; quod quidem, quamuis re ipsa cadat in bonum, vel commodum eius, cui fit solutio, iustitia tamen ipsa formaliter nõ attendit hoc bonum, vel commodum, sed honestatem, quæ in constituenda æquitate per talem solutionem inuenitur. Ita ergo distinguetur Charitas à Religione etiam in his actibus, in quibus videntur circa eandem, vel similem materiam versari. Nam si aliquando Charitas amat diuinam gloriam, & honorem, illud ipsum est ex amicitia, & beneuolentia ad ipsam personam Dei, neque in eo attendit honestatem, quæ est in reddendo debito, sed hoc solùm, quòd sit aliquo modo bonum Dei, quem propter se diligit, tanquam vera amicitia ad Deum ipsum. Religio autem in diuina gloria procurãda, aut reddenda respicit diuinam excellentiam, & debitũ; quod ex illa nascitur, vt suprà satis declaratum est.

D. Thom.

8. *Prima expositio verborum Augustini.* *D. Thom.* Ad rationem ergo præcipuam dubitandi ex dictis satis respõsum est. Testimonium verò Aug. ibi adductum, variè exponitur. Primò D. Thom. dicta q.81. art.5. ad 1. respondet, sensum Augustini esse, Fidem, Spem, & Charitatem generare in nobis verum cultum Dei, ita vt sensus sit causalis, his nimirũ virtutibus, coli Deum, non quia ipsæ eliciant cultum Dei, sed quia generant, & inducunt illum, vel illuminando, vel imperando. Eodem modo intellexerunt Augustin. Durand. 3.d.9.q.1. Marsil. q.8. art.1. dub.3. Et quidem sententia verissima est in se; quòd verò ille fuerit sensus Augustini, non audeo dicere, quia in ca. 3. expresè interrogat, quomodo colendus sit Deus, & respondet in cap. 3. *Fide, Spe, & Charitate*, & in cap. 6. repetit *illa tria, per quæ colendus est*; non ergo agit de principio, & causa cultus, sed de ipso cultu, & de modo, & actibus, quibus Deus colendus est, quia in eis verus cultus continetur. Existimóque, cum Augustinus Fidem, Spem & Charitatem numerat, non solos actus internos ab his virtutibus elicitos intelligere, sed etiam omnes actus quacunq; ratione ab his virtutibus procedentes comprehendere, vt in altero loco lib. 10. de Ciuitate cap. 6. & 9. clariùs constat.

Religio elicit cultum Dei, aliæ imperant. *Durand.* *Marsil.*

9. *Altera expositio.* Aliter ergo idem D. Thom. in 3. d.9.q.1. art.1. q.3. respondet, coli Deum Fide, Spe, & Charitate tanquam actibus, quibus Religio vtitur, seu quos imperat ad colendum Deum, quia ipsi continent in se quasi materialem cultum Dei supremum omnium, licet formalis intẽtio eius sub ratione cultus ad Religionem pertineat. Sicut contritio ex Charitate est nobilissimus actus *Pœnitentiæ*, licet intendere illum sub ratione recompensationis sit specialis virtutis Pœnitentiæ, & non Charitatis. Vnde constat, non esse incõueniens, actus theologicarum virtutum à morali aliqua imperari, etiamsi illæ perfectiores sint. Quia hoc imperium non est nisi motio, seu applicatio ad actum proprium, propter finem alterius virtutis, quæ applicatio potest fieri ex libertate voluntatis, etiamsi ex natura rei necessaria non sit; atque ita potest virtus inferior vti actu superioris virtutis ad suum finem propter proportionem, quam ad illam habet. In quo nulla est inordinatio moralis, sed potiùs quoddam augmentum perfectionis, saltem extrinsecum, & accidentarium, quod in diuinam gloriam tandem ordinatur.

10. *Propositã D. Tho. explicatio ab aliquibus impugnatur.* Nihilominus hæc expositio aliis non probatur, tũ quia nõ est de mente Augustini, tum etiam quia falsam continet doctrinam. Putant enim nõ posse fieri, vt actus Fidei, Spei, & Charitatis à Religione imperentur in Dei cultũ. Non quia Religio non possit imperare actus perfectissimarum virtutum, id enim nõ repugnat, vt ostensum est, sed quia oportet, quando sic imperat, vt actus imperatus habeat proportionẽ, & aptitudinem ad finem Religionis, propter quem imperatur. Actus autem Fidei, Spei & Charitatis de se non sunt apti ad cultũ Religionis, quia non continent notam subiectionis ex parte colentis, nec significationem, vel testificationem diuinæ excellẽtiæ, & recognitionis eius. Vnde Bonauent. 3.d.9.art.2 q.2. ad 1. & 2. Ad Augustinum respondet, locutum fuisse latè de cultu, non prout pertinet ad specialem virtutem Religionis. Distinguit enim ibi triplicem acceptionem cultus, communis, proprij, & propriissimi. Primo modo significat omnem actum virtutis relatum in Deum, vt in finem. Secundo significat actus, quibus vnimur Deo, vt obiecto immediato, vt sunt actus Fidei, Spei, & Charitatis. Tertiò significat actus, qui fiũt specialiter in honorem Dei, & testimonium excellentiæ diuinæ. Ait ergo, Augustinum locutum fuisse in secunda significatione.

D. Bonauẽt.

11. *D. Tho. responsio propugnatur ve verissima.* Ego verò in 3. p. tom 1. ostendi, posse Religionem imperare actus theologicarum virtutũ in peculiarẽ, & maximum, ac propriissimũ Dei cultũ. Quod etiam D. Thom. dicta q.81. art.8. satis significauit, dum vniuersaliter tribuit sanctitati, (quam idem esse cum Religione docet, vt statim dicemus) posse imperare actus omnium aliarum virtutum. Vbi Caiet. expresè id docet de actibus theologicis: Imò tunc (ait) Religionem mereri nomen sanctitatis, quando imperat vnionem cum Deo per tales actus. Art. item 6. ad 1. & 2. eiusdem quæstionis, sine limitatione dicit, Religionẽ esse virtutem vniuersalẽ in imperando aliis, & omnia opera virtutũ omniũ, vt sunt ex imperio Religionis, esse quædã sacrificia. Sub qua vniuersali locutione, actus theologicos, etiã ipsius Charitatis cõprehendit, sicut & August. quem refert, & exponit. Idem tenet Greg. de Valent. 3. to. disp.6, q 1. puncto 2. Et vterq; vtitur argumento ex voto sumpto, quia actus virtutũ theologicarũ possunt esse materia voti, ergo possunt imperari à Religione. Quam rationẽ aliqui putant infirmã, quia sine promissione non possumus affectũ reuerentiæ attribuere his virtutibus, sicut nec aliis extra Religionẽ, at facta promissione, iam habet locũ in tali actu promisso affectus fidelitatis ad Deũ, quem Religio ibi exerceat. At profectò argumentũ satis firmum est, quia non solùm pertinet ad Religionẽ implere promissionem circa illos actus, postquam facta est, sed etiam promittere illos, nam ipsemet actus vouendi, Religionis est. In vouendo autem non cernitur affectus fidelitatis, sed cultus; ergò materia illa, quæ potest sub votum cadere, non potest esse inepta ad cultum. Nec video quid desit actibus theologicarum virtutum, quominus assumi possint vt notæ reuerentiæ, & submissionis, ac cultus. Quia eo ipso, quod per fidem captiuatur intellectus

Caietan. *D. August.* *Gregor. de Valent.*

ctus in obsequium Dei, est aptissima nota subiectionis, & submissionis. Idémq; est de alijs. Quapropter licèt affectus colendi non pertineat ad virtutes has, nec ad alias extra Religionã, (hoc enim nullus dicit:) tamen actus theologicarum virtutum aptissimi sunt, vt ex affectu colendi Deum, & tanquam testimonia excellentiæ eius Deo offerantur.

12. Hac ergò veritate supposita, rectè iuxta illam, Augustini verba intelliguntur, quia & intentio totius operis, & verborum proprietas optimè huic sensui accómodatur. Et ideò in alio loco de Ciuitate semper loquitur de actibus harum, & aliarum virtutum, non secundùm se, sed vt in Deum referuntur, & hoc modo vocat illa sacrificia, non, vt sacrificiũ dicitur de quodã peculiari signo externo diuini dominij, vt infra videbimus: sed vt dicitur de omni cultu Dei ex vera Religione profecto. Ac denique licet illam expositionem Bonauenturæ admittamus, & illas varias significationes cultus, (quamuis non omnes videantur satis vsu receptæ) nihilominus ex illis, & ex dicta interpretatione intelligi potest, in actibus theologicarum virtutum esse sufficiens fundamentum, vt à Religione imperari possint ex affectu cultus, ideò enim dicũtur esse proprij cultus de se, licet non propriissimi, quia de se non habent formalitatem illam, quæ est in affectu colendi, habent tamẽ quasi in actu exercito ipsam Dei reuerentiam, & quandam subiectionem ad ipsum, ratione cuius possunt ex affectu formali cultus imperari. Ex quo tandem patet, hinc non sequi identitatem inter Religionem, & has virtutes; sed potiùs indè distinctionem illarum inter se clariùs innotescere.

D. August.

13. Religio qua ratione sanctitas dicatur. D. Thom.

Superest, vt de sanctitate, quod in vltima confirmatione petebatur, pauca dicamus, propter D. Thomã dicta q. 81. art. 8. Vbi docet sanctitatem speciali ratione significare Religionem ipsam, quod pertinet magis ad vsum, & etymologiam vocis, quam ad rem nouam explicandam. Nec dubitari potest, quin iuxta proprietatẽ vocis latinæ sanctitas ad Religionem pertineat, nam propriè dicitur sanctè fieri, quod Religiosè fit, ac proinde sanctitas propriissimè dicitur de ipsa Religione, sub diuersa consideratione, seu appellatione. Nam Religio vocatur, vt præbet cultũ Deo, sanctitas verò; quatenùs mentem purificat, & disponit, (imperando etiam ad hunc finẽ actus aliarum virtutũ) vt firmiùs coniungatur Deo. Vbi obiter notare licet, pro his, quæ diximus; Religionem non tantùm posse imperare actus aliarum virtutũ, vt continent cultum materialem, sed etiam, vt bene hominem disponant ad colendum Deum. Quod vsu satis constat, nam homo affectus ad orationẽ temperatè comedit, vt fit ad orandũ melius dispositus. Tũc ergò abstinentia à Religione imperatur. Existimóque Religionem, vt officium sanctitatis exercet, imperare actus theologicos, vt supremum cultum, alios autem morales regulariter imperare, vt dispositiones ad cultum. Sic ergo Religio sanctitas est.

14. Nomẽ (Sanctitas) varias habet significationes iuxta D. August.

Oportet tamen aduertere, hanc vocem *sanctitas* varias habere significationes, vt notauit. Augu. serm. 14. de Verbis Apostoli, circa finem, & attigimus in 1. to. 3. p. Disput. 18, sect. 1. Sumpta verò sanctitas prout attribuitur homini, & ad animam, verámq; eius salutem refertur, generaliùs sumi solet pro ipsa gratia, vel iustitia, per quam formaliter sanctificamur. Quid enim sanctitas dici potest, quàm illud, quo propriè sancti efficimur? illud autem est gratia, seu iustitia. Et hoc sensu videtur dixisse Paul. ad Heb. 12. *Pacem habete cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* Similiter Concil. Trident. sess. 5. cap. 1. in hoc sensu dicit. *Adam in Paradiso sanctitatem, & iustitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse:* &c. ca. 2. subdit: *Acceptam à Deo sanctitatem, & iustitiam sibi, & nobis perdidisse.* Hanc autem sanctitatem declarat posteà in sess. 6. consistere in gratia, & donis Spiritus sancti, & ideò cap. 7. iustificationem sanctificationem appellat, quia nimirum ipsa iustitia sanctitas est, qua Deus nos sanctificat, *Signans, & vngens nos Spiritu promissionis sancto.* Et in eodem sensu dixit Basil. lib. de Spiritu sancto *Sanctificationem non esse absque Spiritu sancto:* Ita vt angelici spiritus suapte naturà sancti non sint, sine communicatione Spiritus: *Aliàs,* inquit, *nihil ab ipso Spiritu sancto differret:* Aug. verò lib. de salutaribus documentis, c. 9. dixit, *Sanctitatem in operibus iustitiæ positam esse:* quod intelligendum est de iustitia Christiana, & ad Deum relata.

D. Paul. ad Heb. c. 12.

Conc. Trident.

D. Basil.

D. August.

15. Nomẽ sanctitas, Religioni, & Charitati cõmune est.

Hinc ergò Charitas meritò etiam dici potest sanctitas animæ. Nam Augustin. dixit lib. de Natur. & gratia, 42. *Charitas est verissima, plenissima, perfectissimáque iustitia;* habet enim semper adiunctam secum gratiam, & cætera dona. Nam si Religiò vocatur sanctitas, eo quod aliarum virtutum opera ad Dei gloriam referat: maiori titulo potest Charitas hoc nomen sibi vendicare, quia altiori modo refert omnes virtutes, & ipsam Religionem in Deũ, & quia illa est, quæ præbet maiorem firmitatẽ, & animi puritatem ad ipsum diuinũ cultum præstandum. Itaque fatemur, hoc nomen cõmune esse posse Religioni, & Charitati: negamus tamen, indè sequi, illas esse eandẽ virtutem, quia vel æquiuocè de illis dicitur, vel solùm, quatenus aliquo modo conueniunt in tendendo ad Deum, & ordinando ad illum cætera virtutum opera, quæ ratio generica est, & non specifica.

CAPVT III.

An Religio sit virtus theologica, vel moralis.

1. Ratio dubitãdi proponitur.

QVamuis iam constet, Religionem non esse aliquam ex illis tribus virtutibus theologicis, adhuc dubitari potest, an theologica sit, & cum illis virtutibus sub tali genere proximo constituenda. Ratio dubitandi esse potest, quia videtur Religio habere quandam specialem cõmunicationem, seu conueniẽtiam cum virtutibus theologicis, ratione cuius solet illis annumerari, & ab aliis moralibus condistingui: sic enim D. Tho. 22. q. 30. art. 4. cum misericordiam præfert omnib. virtutibus moralibus, nõ videtur sub illis cõprehendere Religionẽ, nec 1. 58. arg. 2. vbi similiter loquitur de iustitia legali: ergò videtur Religio ad altius virtutis genus pertinere, quod esse non potest, nisi theologica virtus. Quod sic declaratur: Nã virtutes theologicæ illæ sunt, quę hominem ipsi Deo coniungunt, talis autẽ est Religio, ergò. Patet minor, quia Religionis munus est, totũ hominem consecrarẽ Deo, ideò enim deuotio ponitur præcipuus Religionis actus, & Religio ipsa hac ratione sanctitas appellatur, vt vidimus, ergò verè, & propriè vnit nos Deo. Cur ergò non erit theologica virtus?

D. Thom.

2. Argumenta quæ suadent Religionem esse theologicam virtutem. 1. Argum.

Solet responderi, non vnire nos Deo immediatè, sed mediante aliqua materia creata, seu actione distincta ab affectu ipsius virtutis; de ratione autẽ virtutis theologicæ esse, vt vniat nos Deo immediatè per actũ internum proximè à se elicitũ. Sed contra hoc insto discurrendo per singulas virtutes theologicas. Nã Fides theologica virtus est, etiã quoad habitum, quem ponit in voluntate, & tamẽ ille habitus nõ attingit Deũ immediatè, sed mediante alia actione distincta ab affectu proximè elicito ab illo habitu: qui est pia affectio, nõ immediatè ad Deũ, sed ad credendũ Deo: ergo. Maior probatur, quia Fides habet, quòd sit virtus propriè à voluntate, nam inde habet, quòd actus eius honestè, & liberè fiat, ergò si habi

2. Argum.

habitus voluntatis non est virtus theologica, nec Fides erit absolutè theologica virtus. Præterea de Spe est vulgare argumentum, quia nō attingit immediatè Deū, sed mediante beatitudine formali, per quam ipsi vniri speramus; & ita non vnit nos Deo ipsi per suum proximum affectum, sed beatitudini, qua illi

3. Argum.

vnimur, quæ beatitudo aliquid creatum est. Tandem charitas non solùm est virtus theologica, quatenus amat Deum in se, sed etiam quatenus amat Deo gloriam, & honorem propter ipsum, quia per hoc etiam amat Deum ipsum in se: Vndè talis amor respectu Dei est beneuolentiæ, licèt respectu honoris, & gloriæ Dei, sit concupiscentiæ.

3. Assertio 1. Religio nō est virtus theologica. D.*Thom.* *Caietan.* 1.ad Cor.13.

Nihilominus dicendum est, Religionem non esse theologicam virtutem. Ita docet D.Thom. dicta q. 81.art.4 & 5.& ibi Caiet.& omnes Theologi communiter in 3.d.9. & supposita doctrina præcedentis capitis, sumitur ex communi sensu Ecclesiæ, quia virtutes theologales tres tantùm esse creduntur, de quibus propterea singulariter dixit Paulus. *Nunc autem manent Fides, Spes, & Charitas, tria hæc.* Rationem aliqui conantur desumere ex sola ratione formali obiecti, quæ debet esse Deus sub aliqua ratione increata. Sed hoc satis non est, quia Religio etiam habet pro obiecto formali Deum ipsum, id est, diuinam, & increatam excellentiam: illa enim est ratio, sub qua Religio præbet cultum, vel adorationem, vt apertè docet D.Thom. hîc art.4. Vbi ex speciali ratione excellentiæ diuinæ colligit propriam, & specialem rationem virtutis Religionis, & distinctionem eius ab aliis virtutibus. Est ergò illa ratio formalis obiecti huius virtutis, quod etiam ex superiùs disputatis cōstat, ergò si ad rationem virtutis theologicæ sufficeret, vt respiciat Deum ipsum, vt obiectum formale sub aliqua ratione increata, nihil deesset Religioni, quominus virtus theologica sit.

D.*Thom.*

4. Quæ sint ad theologicā virtutē necessaria.

Addendum ergò est, quamuis huiusmodi formale obiectum sit necessarium ad virtutem theologicam, non tamen esse sufficiens, sed oportere, vt etiam proximè, & immediatè attingat Deum vt obiectū *quod.* Quia vt perfectè, & simpliciter sit virtus diuina, necesse est, vt vtroq; modo Deū attingat, id est, quod in illo nitatur tanquam in obiecto formali, & quod nos immediatè coniungat Deo, vt vltimo fini, & primo principio, quod spectat ad obiectum proximum, & immediatum, vt sumitur ex D. Thom. suprà, & 12 q. 62 art, 1.2.& 4. Religio verò licet nitatur Deo, & excellentiæ eius, vt obiecto formali, non tamen nos illi immediatè vnit vt obiecto *quod*, & ideò nō est theologica virtus. Quod à simili confirmari potest exemplo Pœnitentiæ, & Obedientiæ, quę hac ratione non sunt theologicæ virtutes.

D.*Thom.*

5. Denique potest declarari in hunc modū: Nam excellentia diuina ita est formalis ratio obiectiua Religionis, vt tamen nō sit obiectū, quod immediatè vult ipsa Religio, quia velle Deo illā excellētiā potiùs est affectus Charitatis, quàm Religionis: velle autē illam alteri, quàm Deo, nō esset actus virtutis. Solùm ergò respicit diuinā excellentiam medio honore, vel cultu, quatenus scilicet ratione illius Deus sic honorabilis est, & ab illa talis honor habet quòd sit honestus, & debitus Deo; quod secùs est in omnibus virtutibus theologicis. Quod in Fide est clarum, nam illa ita credit primæ veritati, vt credat etiā ipsam primam veritatem esse, vel infallibilem esse, vel quid simile In Charitate etiam est manifestum, quia ita nititur bonitati diuinæ in amando, vt illam etiam amet ipsimet Deo, & ita per se primò amat Deum ipsum. Idem denique est in Spe, nā ita sperat aliquid à Deo, vt primò, & principaliter speret, & amet ipsummet Deum, tāquam summū quoddam bonū eius, qui illū, & in illo sperat. Quia tamen hoc bonum non est (vt ita dicam) actuale bonū ipsius hominis, nisi ei vniatur, & coniungatur, ideò non speratur tale bonū, quin simul speretur possessio eius, sicut amatur calor vnitus, & pecunia possessa, amor verò nō tendit immediatè ad solam vnionē, vel possessionē sed maximè ad calorem, vel pecuniā, quod tamen nō ita est in Religione, quæ tātum respicit Deū, vt terminū cultus: nō vt bonum, quod immediatè amet, vt declaratum est.

6. Assertio 2. Religionem esse virtutē moralem.

Atque hinc à sufficienti diuisione cōcluditur, Religionem esse virtutem moralem. Quia virtus volūtatis sufficienter diuiditur in theologalem, & moralem, ostensum est autem, non esse theologalem, ergò est moralis. Atque est hæc cōmunis sententia. Solus Durandus in 4.d.14.q 2.dixit, partim esse moralem, & partim quasi theologicam, quod exponens num.7. ait, Latriam non esse purè moralem, quia non potest exire in actum suum, nisi præuiis actibus virtutum theologicarum ostendentium obiectum sub circunstantiis, ad quas ratio naturalis non possit attingere. Sed hoc non rectè dicitur, nec ipse Durandus in 3. d.9. ita loquitur, sed absolutè moralem eam vocat, sicut reuera est, quia nulla est virtus, quæ in sua essentiali ratione non habeat puram naturam virtutis moralis, vel theologicæ. Neq; ratio Durandi est alicuius momenti, quia religio operari potest ex proprio motiuo sine imperio Charitatis, vel Spei: Et Religio infusa solùm indiget proxima directione prudentiæ infusæ. Quòd autem supponat fidei fundamentū, non est contra rationem virtutis moralis, sed cōmune est omnibus infusis. Sed obiici potest, quia virtus moralis consistit in medio Religio autem minimè, quia nunquam potest homo tantùm reddere Deo, quin plùs debeat. Respondetur ex D. Thom. dicta q.81.art.5 ad 3 & Durando 3.d.9.q.1.ad 1. Medium Religionis imitari medium iustitiæ, quod est æqualitatem cōstituere. Quia tamen no potest illam attingere, seruat eam prout potest seruata proportione ad conditionem hominis, & Dei, ita vt Deum deceat, & hominis conditionem non excedat.

Durand.

Soluitur obiectiuncula ex D. Tho. & Durand.

7. Solutio prima in qua asseritur piā affectionem moralē esse virtutem.

Ratio dubitandi in principio posita ex dictis soluta est. Ad instantias verò factas de tribus virtutibus respondendum est. Ad primam de fide nego habitum piæ affectionis, qui est in voluntate ad credēdum, esse virtutem theologicam, quia reuera ille habitus per se spectatus plus habet virtutis moralis, quam theologicæ. Neque inde fit, fidem in ratione virtutis non esse theologicam, quia fides propriè, & per se est virtus intellectualis, & sub ea ratione est virtus theologica, nō secundùm eas denominationes morales, quas habet ab actu voluntatis. Adde quòd sicut actus credendi, vt includit affectum, & assensum, est moraliter vnus actus, qui simpliciter est theologicus, quia per aliquid sui immediatè attingit Deum, vt obiectū, ita etiam virtus fidei est suo modo moraliter vna, vt constans ex habitu piæ affectionis, & luminis intellectualis: & illa est simpliciter theologica, quia per actum suum immediatè attingit Deum, vt obiectum. Neque quoad hoc æquiparatur illi Religio, quantumcunque enim actus volūtatis cum actu intellectus per modum vnius cōiungatur, nunquam attingit Deū, vt obiectū, ex vi, & influxu Religionis, sed solùm, vt terminū cultus. Nam si per actū petitionis, cōtemplationis, aut similem attingitur Deus, vt immediatum obiectum, id semper prouenit aliundè, scilicet, quia ille actus, vel est fidei, vel alterius similis virtutis, vt suprà tactum est, & disputando de oratione latiùs dicemus.

8. Solutio secundi arg.

Ad secundam difficultatem de Spe, cōmunis responsio est, virtutem spei immediatè attingere Deū in se, quia ipse est summum bonum nostrum, quem nobis

nobis amamus per illam eandem virtutem, atque etiam speramus, vt mercedem potissimam nostrorum meritorum. Nec refert, quod non speremus illum, nisi sperando simul visionem, tanquam possessionem illius boni, quia non propterea spes attingit Deum mediante visione, sed vtrumque immediatè, vt bonum possessum, & id, quo possidetur. Quæ duo quasi componunt vnum finem ex formali, & obiectiuo conflatum, vt latiùs in Metaphysica,& in 1. 2. traditur. Neque est simile de Religione, vt dictum est; quia non Deum immediatè amat, sed vt reddatur cultus Deo. Nec Deus, vt cultus potest propriè dici immediatum obiectum Religionis,quia ibi inuoluitur denominatio ab exteriori actu Religionis, qui est proximum obiectum eius, non verò Deus ipse secundùm se.

9. Solutio tertij arg. qua etiam ostenditur virtutem theologicam non operari in omnibus actibus qua talem.

In tertia instantia de charitate petitur, an charitas, vt amat gloriam Deo, exerceat propriè officium virtutis Theologicæ ex parte obiecti *quod*,ita vt illud sufficiat etiamsi per impossibile perfectior modus attingendi Deum præscindatur. Vt autem intelligatur interrogatio, est aduertendum, virtutem theologicam non in omnibus actibus suis operari (vt sic dicam)quatenus theologica est quoad obiectum materiale, quia non semper operatur circa illud obiectum, à quo theologica denominatur, vt charitas, amando proximum, non operatur theologicè, & sic de aliis. Et ratio est, quia virtus non denominatur theologica ex adæquata materia,sed ex primario obiecto, quod proximè, & per se attingit, quod est Deus. Hinc ergò oritur dubium,quando ex charitate amamus gloriam Deo,an ille actus possit dici propriè, & formaliter theologicus ex ea parte, qua est amor beneuolentiæ Dei, quamuis illi solùm amet bonum extrinsecum creatum;& ex illa parte qua est amor concupiscentiæ ipsius gloriæ Dei,deficiat à ratione, & excellentia virtutis theologicæ.

10. In hoc ergò dubio vtraque pars videtur probabilis, & facilè defendi posset. Nam quòd ille affectus propriè theologicus non sit, probare videtur difficultas tacta, retorquendo argumentum ab actu Religionis ad actum charitatis ex similitudine rationis, quia per illum actum non attingitur Deus immediatè, sed gloria Dei. Et sequendo hanc partem manet solutum argumentum. Quia verò actus ille est verus amor amicitiæ, qui primò, & per se fertur ad personam tanquam ad obiectum,ideò satis verisimile est, illum actum esse theologicum, quia vnit nos ipsi Deo, vt amico. Neque hoc admisso, sequitur idem dicendum esse de actu Religionis, quia licet per illũ etiam velimus reddere gloriã Deo,nihilominus per illum actum non attingitur Deus, vt obiectum, quod amatur proprio amore amicitiæ.Et propria ratio esse videtur,quia ad amorem amicitiæ non sufficit velle alicui, quod est ei bonum, sed necesse est velle,quatenus bonum eius est, & propter ipsum: quomodo charitas vult gloriam Deo, vel potiùs vult Deum esse gloriâ affectum,& propter hunc specialem modum amandi dicitur immediatè coniungere affectum ipsi personæ amatæ, & non tantùm gloriæ eius. At verò Religio vult præbere gloriam Deo non formaliter ex affectu ad ipsam personam, neque propter ipsam, seu propter bonum eius, sed solùm propter iustitiæ æquitatem, & honestatem,vt suprà dicebam:& ideò talis actus formaliter, & propriè loquendo non est amor amicitiæ ad Deum, nec tendit in illum, vt immediatum obiectum *quod*, ac proinde ex vi talis actus non est Religio, theologica virtus. Si autem attentè consideremus, hoc totum prouenit ex eo, quod illemet Deus, cui amo gloriam ex charitate, est in se, & propter se primariò amatus per eandem charitatem, & non per Religionem, & ideò in hac differentia potissimè sistendum est.

Resolutio subortæ dubitationis.

CAPVT IV.

Quomodo Religio à vera, & propria Iustitia distinguatur.

1. Quæstionis status aperitur, ac prima suppositio præiacitur.

POst comparationem Religionis cum virtutibus theologicis, quibus propinquissima est, cum moralibus est conferenda, vt tandem eius vnitas, ratio, & dignitas intelligatur. Suppono autem primò, hîc solùm esse sermonem de virtutibus moralibus appetitiuis, seu voluntatis, vt excludamus virtutem moralem intellectualem, vt est prudentia, quæ cum in intellectu sit,satis claram distinctionem habet à Religione,quamuis Religio necessariò debeat esse coniuncta prudentiæ, vt ab illa in suis actibus dirigatur, quod commune illi est cum cæteris virtutibus. De qua prudentia religiosa, (vt sic dicam) an sit distincta à prudentia, prout versatur in materia aliarum virtutum, quæstionem habet generalem de vnitate prudentiæ, quæ ad hunc locum nihil spectat: nam vtcunque se habeat prudentia in se, & in suo esse, & vnitate, certum est, distingui à virtute Religionis, etiam prout versatur circa materiam eius, sicut distinguitur intellectus à voluntate, quia versatur circa illam materiam sub ratione veri,Religio verò sub ratione boni, & honesti secundùm talem speciem honestatis.

2. Secũda suppositio.

Secundò suppono, nullam hîc esse difficultatem de comparatione Religionis ad Fortitudinem, vel Temperantiam: sub his virtutibus includendo virtutes omnes, quæ harum partes potentiales appellantur,nam ab his omnibus differt Religio,non tantùm specie, sed etiam quodammodò genere. Nam virtutem moralem appetitiuam generali partitione diuidit S.Thom. 1.2.quæst.59. artic. 4. & quæst. 60. artic.2. in duo immediata membra, vnum dicit esse virtutum circa operationes, aliud circa passiones, quæ sub aliis vocibus dicuntur virtutes ad alterum, vel ad se.Quæ diuisio non est dubium quin esse possit in omni rigore generis in species proximas,& immediatas,licet quælibet illarum subalterna sit,& genus continens sub se plures species, vel etiam plura genera minùs vniuersalia, quia omnes virtutes sub illo quasi supremo genere, seu diuiso comprehensæ, sunt propriè, & vniuocè virtutes morales: Et illa prima duo membra ratione suæ honestatis habent inter se essentialem diuersitatem, quæ ita potest explicari. Nam sicut in accidentibus absolutum, & relatiuum essentialiter differunt: ita in virtutibus habere honestatem per respectum ad alterum, vel solùm per conformitatem ad ipsum operantem, sunt differentiæ virtutum, & honestatum valdè essentiales. Vnde honestates habent valde distinctas, & media diuersarum rationum. Imò multi volunt, etiam in subiecto differre, quia virtutes ad alterum sunt in voluntate, aliæ verò à multis creduntur esse in appetitu, de quo aliàs. Cùm ergò Religio sub priori membro virtutum ad alterum comprehendatur, vt ex suprà dictis constat, & ex D. Tho. 2. 2. quæst.80, fit plusquam specie, & quasi genere distingui ab omnibus aliis virtutibus, quæ ad se, vel circa passiones esse dicuntur, & sub temperantia,& fortitudine includuntur.

D. Thom.

D.Thom.

3. Atque hinc vlteriùs sequitur, si accipiamus illum communem conceptum virtutis moralis ad alterum, illum verè, & propriè, ac simpliciter esse vnum genus,complectens eas virtutes,quæ propriè, & vniuocè sunt ad alterum. Quæ mihi videtur esse doctrina diui Thomæ 1. 2. quæst. 60. art. 3. vbi in solutione ad 1.

D.Thom.

ad 1. ait, illam communem rationem posse appellari nomine iustitiæ, & sic non esse iustitiam vnam specialem virtutem, & quæst. 61. artic. 3. dicit expresse, sacros Doctores, & Philosophos interdum loqui de virtutibus sub generalibus rationibus, & sic iustitiam complecti virtutes omnes, quæ reddunt alteri debitum, vt partes subiectiuas. Ratio autem est, quia omnes illæ sunt propriè, ac simpliciter, & vniuocè virtutes morales voluntatis, quæ habent inter se conuenientiā essentialem in hoc, quod circa operationes ad alterum per se primò versantur, ergò ab illa conuenientia possunt accipere genericam, seu subalternam differentiam communem, in qua à cæteris omnibus virtutibus, quæ sunt circa passiones, generaliter differunt, inter se autem in illa conueniunt. Ergò ex illa differentia cum genere communi constituitur vna species subalterna, quæ est verum, & proprium genus ad omnes illas virtutes, quæ sunt ad alterum.

4. Sub qua cōsideratione Religio sit vera, & propria Iustitia.

Hoc ergò genus, quod vno simplici conceptu, id est, incomplexo habere possumus, possumus etiam simplici voce nominare. Non inuenio autem vocem aliquam simplicem ad hoc genus, ita significandum impositam, vel communiter vsurpatam. Nisi quis velit dicere, ita esse accipiendum nomen iustitiæ, quando generaliter sumitur, tanquam vnum membrum sufficienter diuidens virtutem moralem appetitiuam, in iustitiam, fortitudinem, & temperantiam. Et quidquid sit de hoc vsu vocis, tamen non est dubium, quin potuerit vel illa vox, vel alia similis ad illud genus significandum imponi. Quo posito, clarum est, Religionem esse veram, & propriam iustitiam illo modo acceptam, quia essentialiter, & vniuocè continetur, immò fortasse sub illo genere est perfectissima species, vt inferiùs dicam. At genus verè & propriè, ac simpliciter dicitur de specie sua: erit ergò Religio sub hac consideratione vera, ac propria iustitia. Differet autem ab illa, tanquam species à genere, non enim conuertitur cum illa, sed ratio talis iustitiæ sic sumptæ multò vniuersalior est, vt per se constat. Ita ergò vtendo his terminis, satis clarè constat propositæ quæstionis resolutio.

5. Multiplex Iustitiæ subdiuisio.

Non sumimus autem in titulo quæstionis nomen propriæ ac veræ iustitiæ in hoc sensu, sed in ea significatione, qua philosophi morales, & theologi, præsertim diuus Thomas pressiùs, & rigorosiùs illa vtuntur. Pro quo est vlteriùs sciendum, genus illud virtutis moralis ad alterum, quod explicuimus, subdiuidi posse in proxima mēbra, vel genera, aut species subalternas variis modis. Nam quia ille conceptus virtutis est ad alterum, qui alter potest esse, vel Deus, vel homo: ideò immmediatè diuidi potest in virtutem, quæ est ad hominem, vel ad Deum; item quia illa virtus, quæ est ad alterum, reddit ei debitum, ideò proximè diuidi potest in eam, quæ reddit debitum rigorosum, & quod legale vocant, vel debitum solùm ex quadam decentia, quod vocant morale. Item quia munus huius virtutis est constituere æqualitatem, etiam potest diuidi in eam, quæ tendit ad constituendam absolutam, & perfectam æqualitatem, & eam, quæ tantùm secundùm quid reddit æquale, prout potest. Omissis aliis diuisionibus, quæ præsenti instituto non seruiunt.

6. D. Thom.

At verò D. Thom. 2.2. quæst. 61. in principio, & quæst. 80. indicat, genus illud diuidendum esse in iustitiam formalem, (vt sic dicam) & potentialem. Distinguit enim ibi duplices partes iustitiæ, quasdam subiectiuas vocat, inter quas ponit iustitiam commutatiuam, & distributiuam, alias appellat potentiales, inter quas ponit Religionem, Gratitudinem, Pietatem, & plures alias. Et in partibus subiectiuis significat seruari propriam, & perfectam rationem formalem iustitiæ, in potentialibus autem esse tantùm conuenientiam aliquam cum formali iustitia, cùm aliquo defectu ab illius proprietate. Dum autem priores vocat partes subiectiuas, significat habere genus commune, in quo vera ratio formalis iustitiæ integrè saluatur; Et ideo vocaui hoc genus, iustitiam formalem. Et similiter dum alias omnes virtutes ad alterum, quæ hanc perfectionem iustitiæ non attingunt, potentiales vocat, etiam sentit in alio genere proximo conuenire, quod nos ex penuria vocum, potentialem iustitiam appellauimus.

7. Iustitia legalis ex doctrina diui Thomæ est vera, & propria iustitia.

In qua diuisione aduerto, quantùm ad prius membrum, omissam videri iustitiam legalem, quam vocauit generalem diuus Thomas, licet virtutem specialem esse declaret. 2.2. quæst. 58. art. 5. & 6. præterquam ponit iustitiam eâdem quæst. 58. art. 7. Quam rursus subdiuidit in commutatiuam, & distributiuam quæst. 61. artic. 1. Et ideo aliqui dubitant, an iustitia legalis sit propriissima, & formalis iustitia. Sed sine dubio D. Thom. supponit esse veram, propriam & (vt ita dicam) formalem iustitiam, & perfectiorem aliis, & ideo nunquam illam ponit inter partes potentiales iustitiæ. Sed agens de propria iustitia, priùs diuidit illam in generalem, & particularem, vt patet ex dicta quæst. 58. artic. 6. & 7. & quæst. 59. artic. 1. vbi simili modo diuidit iustitiam. Et quæst. 79. art. 1. vbi explicat partes, quas integrales vocat, vtriusque iustitiæ generalis, & specialis, quatenus in communi, & propria ratione iustitiæ conueniunt. Eandem distinctionem habet 1.2. quæst. 60. artic. 3. ad 2. Vnde cum 22. quæst. 61. in principio quastionis, & in art. 1. solum ponit duas partes subiectiuas iustitiæ, loquitur de iustitia, quam specialem vocat, nam de priori iustitia generali, seu legali post quæstionem 58. nihil ampliùs ex professo tractat. De illa verò, & de tota hac re nonnulla tetigimus in speciali disputatione de iustitia Dei.

8. Iustitia quæ inter homines exercetur, tres conditiones habere debet.

Vt autem aliud membrum, & ratio totius diuisionis intelligatur, quantùm præsenti instituto necesse est, aduerto ex D. Thom. in omnibus locis proximè citatis, & ex communi doctrina, cùm munus, & materia iustitiæ sit actio, per quam redditur debitum alteri, tria postulari ad quandam perfectam integritatem, & quasi consummatam rationem iustitia, scilicet, quod verum, & perfectum reddat debitum, quod cum æqualitate integrè reddat, quódque alterum omnino distinctum respiciat. Vnde fit, vt loquendo de iustitia humana, illa dicatur, & censeatur propria, & perfecta iustitia, in qua illa tria exactè inueniuntur; censentur autem inueniri in illa iustitia, quæ inter homines versatur, siue respiciat debitum communitati, vt sic, siue debitum personæ priuatæ in ordine ad commutationes, siue in ordine ad distributionem cum æquitate factam. Et ideo iustitia, vt dicit communem conceptum his virtutibus, vendicauit sibi nomen iustitiæ propriæ, seu formalis, quę comprehendit sub se tres iustitias, legalem, distributiuam, & commutatiuam, vt tres partes subiectiuas, de quibus hîc ampliùs dicendum non est.

9. Quæ sint partes potēntiales iustitię.

Aliæ igitur virtutes omnes ad alterum, vocantur partes potentiales illius propriæ iustitiæ, & sub illa consideratione censentur esse iustitiæ secundùm quid, quod nos significauimus per vocem illam *potentialis*, quia per quandam imitationem, iustitiæ vocantur, vel quia deficiunt in aliqua ex dictis conditionibus iustitiæ, vt in illa quæst. 80. latè D. Thom. declarat. Addit verò in 1.2. quæst. 61. artic. 3. quod licèt hæ partes potentiales iustitiæ dicantur deficere ab illa principalitate iustitiæ, nihilominus possunt habere aliunde principalitatem aliam, ratione cuius

D. Thom.

emi

emineant. Et ego addo, posse in aliqua conditione propria iustitiæ habere tantùm excessum,& eminentiam, vt etiam in vera latitudine iustitiæ emineant, dicantúrque deficere à proprietate iustitiæ potiùs per excessum, quàm per defectum, vt in secunda assertione statim explicabo.

10. Prima assertio. Religio est pars potentialis iustitiæ à qua differt essentialiter. D. Thom. Ratio.

Dico ergò primò. Religio non est vera,& propria iustitia, sed ab illa distinguitur essentialiter, & ab omnibus partibus subiectiuis sub illa contentis, atque hoc modo ponitur inter partes potentiales iustitiæ. Assertio est D.Thom. & communis. Ratio autem est, quia ex dictis tribus conditionibus iustitiæ, saltem duæ non inueniuntur cum omni proprietate in Religione. Vna est conditio ad alterum, nam licet homo sit res satis distincta à Deo physicè, seu entitatiuè; tamen moraliter est quasi vnum cum illo, quatenus est res Dei, filius, & seruus. Sic enim in hominibus non censetur esse inter Patrem, & Filium; Dominum,& seruum tam perfecta distinctio, seu alteritas, quanta ad propriam iustitiam necessaria est, idem ergo est in homine respectu Dei,vt bene notauit D. Thom. 2.2.quæst.57.art.3. & 3. part. quæst. 85. art. 5. Alia conditio iustitiæ, in qua maximè deficit Religio, est in constituenda æqualitate. Nam homo propter infirmam conditionem suam comparatione Dei, & quia quidquid est, vel habet, totum est Dei, ideo non potest debitum Deo cùm æqualitate reddere. Ergo deficit Religio à proprietate iustitiæ. Immò concludit hæc ratio, si attentè consideretur, nullam virtutem, per quam homo reddat debitum Deo, posse esse veram, ac propriam iustitiam in illo sensu, quia necesse est, vt in omni tali virtute duæ illæ cõditiones deficiãt. Vnde etiam sequitur, nullum actum virtutis, quo homo reddit debitum Deo, posse esse elicitum ab aliqua ex illis tribus propriis iustitiis,quas inter homines esse posse diximus, quia illæ virtutes cum veram æqualitatem de se constituant,non attingunt Deum. Et ita primò, & per se differt Religio à propria iustitia, quod iustitia propria,& humana versatur inter homines,Religio autem per se respicit debitum Deo.

11. Obiectio Durandi cõtra propositam assert.

Contra hanc assertionem referri potest Durandus in 4. dist. 14. quæst. 2. vbi vult, pœnitentiam, quatenus Deo reddit satisfactionem, esse propriam iustitiam, eandem nimirum commutatiuam,quæ inter homines versatur. Quod si verum est, indè concludi potest, illum defectum in Religione inuentum non obstare, quominus illa sit propria iustitia, & eadem cùm humana. Et ratio reddi potest,quia debitum ad Deum satis rigorosum est, non minus,quam ad hominem. Vnde differentia illa, quod persona, cui redditur debitum, sit homo, vel Deus, materialis videtur, quantùm spectat ad formalitatem debiti. Quòd autem homo non possit reddere æquale,etiam videtur accidentarium ad essentiam virtutis. Quia virtus non respicit effectum, sed affectum, vt dixit D. Thomas dicta quæst.81. art. 6. ad 1. Nam etiam ipsa iustitia commutatiua sæpe non potest soluere æquale ex defectu facultatis,& nihilominus eiusdem virtutis, & honestatis actum elicit, dando affectum soluendi quantum quis potest, etiam si non sit tantum, quantum debet. Ad hoc autem etiam Religio inclinat, nam si non reddit æquale, non est ex parte affectus, sed ex impotentia subiecti, ex qua non variatur ratio virtutis. Quod si hæc duo seruentur, non potest deesse sufficiens ratio ad alterum, quia verum debitum, & vera solutio non potest esse nisi inter personas diuersas, vel secundùm rationales naturas. Et licet inter eas intercedat aliqua habitudo filij,vel serui &c. illa est quasi materialis,& solùm facit quasi metaphoricam vnitatem, quæ non excludit proprijssimam distinctionem, & alteritatem, ergo non potest impedire proprietatem iustitiæ.

12. Cõfirmatur obiectio ex doctrina diui Thomæ.

Potéstque hæc difficultas augeri auctoritate diui Thom. 2.2.quæst.79. artic. 1. vbi docet, hæc duo *declinare à malo,& facere bonum* speciali quadam ratione (quam ibi explicat) esse integrales partes propriæ iustitiæ generalis, vel specialis, vt in corpore articuli disertè declarat: & tamen subdit ibidem. *Ad iustitiam generalem pertinet facere bonum debitum in ordine ad communitatem, vel ad Deum*, vel vitare malum oppositum. Sentit ergo virtutem, quæ reddit debitum Deo, esse propriam iustitiam, sicut iustitia generalis est propria iustitia, vt diximus.

13. Obiectio quoad primam partẽ dissoluitur.

Respondeo, sententiam Durandi de Pœnitentia esse falsam, & communiter reprobatam, vt in proprio loco latè ostendi. Et certè Durandus ipse non consequenter loquitur, nam in 3.dist. quæst.1. ex eodem principio docuerat, Religionem deficere à propria, & perfecta ratione iustitiæ, tum quia homo est aliquid Dei, cui per religionem debitum reddit, tum etiam quia non potest illi reddere æquale. Et hoc confirmatur ab eo exemplo Pietatis, quæ est ad parentes,nam propter similes causas distinguitur à propria iustitia. Vnde ad rationem à nobis factam libenter admittimus,debitum Religionis in tota latitudine sua rigorosiùs esse, quàm debitum iustitiæ commutatiuæ: ac subindè ex eo capite non descendere à rigore iustitiæ, sed fortasse excedere, vt in sequenti assertione dicam. Nihilominus (quidquid sit de illo rigore) dico ex hoc capite, posse sufficienter distingui Religionem ab omni humana iustitia, vt diuus Thom.in locis citatis ex 2.2.satis indicauit. Et ratio est,quia debitum illud ad Deum est alterius ordinis, ab omni humano debito: siue respiciamus excellentiam Dei in qua fundatur, siue Dominium, & superioritatem Dei in homines, siue quemcunque alium particularem titulum in quo possit tale debitum fundari.

14. Secũda pars obiectionis expeditur.

Vnde ad aliam partẽ de æqualitate dicitur, quando impotentia reddendi æquale non nascitur ab intrinseco, sed ex debiti magnitudine, seu quantitate materiali, & quasi homogenea, tunc habere locum obiectionem factam, secùs verò esse quando impotentia ab intrinseco nascitur, id est, ex debiti excellentia,quod est alterius ordinis,& ex conditione personæ,quia vel nihil habere potest proprium respectu illius, cuius est debitor, vel quia quo magis conatur reddere, eò magis crescit debitum, quia debitum est quasi transcendentale respectu omnium operum talis debitoris ad talem creditorem comparati. Tunc enim impotentia reddendi æquale ostendit planè singularem naturam illius virtutis quæ tale debitum reddit, longè diuersam à iustitia, quæ per se potest reddere æquale,& solum per accidens interdum non potest. Vnde licet verum sit,virtutem magis respicere affectum, quàm effectum: tamen etiam inclinat ad affectum proportionatum obiecto, seu debito ex natura sua talem conditionem habenti: Atque ita responsum est ad vltimam partem. Nam diuersa conditio ad alterum tunc confert ad variandam rationem virtutis, vel iustitiæ, quando ratione illius oritur diuersa ratio debiti, vel intrinseca impotentia reddendi æquale,& ita contingit inter Deum,& hominem,vt explicatum est.

15. Ad D. Tho. testimoniũ respõdetur.

Ad testimonium D.Thom. respondeo in primis, D. Thom. accepisse iustitiam non propriè, sed latè, vt dicitur de omni virtute, quæ versatur circa operationem,& non per se circa passiones. Hoc patet ex solut. ad 1. vbi ait, illas duas partes *Declinare à malo, & facere bonum*, quæ generales videntur, speciali ratione appropriari iustitiæ,& non aliis virtutibus moralibus.

ralibus. *Quia aliæ virtutes morales* (inquit) *consistunt circa passiones.* Ergò intelligit partes illas appropriati iustitiæ, vt adæquatè distinguitur à virtutibus, quæ consistunt circa passiones, aliàs inadæquata esset ratio, & in rigore falsum in ea assumeret. Vndè quod in corpore art. numeret iustitiam specialem, & generalem, & Religionem; gratia exempli accipiendum est; potuisset enim, si voluisset, alia adiungere, vt pietatem, quæ facit bonum reddendo debitum parenti, & declinat à contrario malo. Vnde cùm D. Thom. ibi dicit ad iustitiam generalem pertinere facere æquitatem in ordine ad communitatem, vel ad Deum, probabile est sumere iustitiam generalem non pro sola iustitia legali, aliàs illam confunderet cum Religione, sed largiùs, prout includit partes potentiales iustitiæ. Addo tandem, ibi insinuasse D. Th. Religionem habere quandam maiorem proprietatem iustitiæ, quàm habeant reliquæ virtutes annexæ religiosæ iustitiæ, vt in sequenti assertione declarabo.

16. Secunda assertio.

Dico ergo secundo. Religio in ratione debiti, quod Deo reddit, magis rigorosa iustitia est, quàm ipsamet propriissima, & perfectissima iustitia, & quam omnes aliæ partes potentiales iustitiæ, quæ extra Deum versantur, à quibus proinde essentialiter differt, vnde non tantùm metaphoricè, sed cum quadam proprietate iustitia ad Deum dici potest. Ad explicandam, & probandam hanc assertionem aduerto, inter virtutes circa operationes, seu ad alterum, quæ ponuntur potentiales partes iustitiæ, posse discrimen quoddam considerari, nam quædam illarum reddunt propriè debitum, non minus vel interdum magis rigorosum, quàm iustitia propriissima: aliæ verò solùm reddunt debitum largè sumptum, & interdum largissimè. Hoc significauit D. Thom. 2. 2. quæst. 80. dum distinxit duo membra illarum virtutum. Vnum est earum, quæ deficiunt in æqualitate, alterum illarum quæ deficiunt in ratione debiti: sub priori membro ponit primo loco Religionem, secundo Pietatem, tertio Obseruantiam: sub posteriori autem membro ponit Veritatem, Gratitudinem, Gratiam, Vindicationem, prout sine iniustitia fieri potest priuata auctoritate, Liberalitatem, Affabilitatem & Amicitiam. Sentit ergo, virtutes sub priori membro contentas non deficere à perfecta ratione debiti: immò statim declarat illas reddere debitum morale, & legale, ac necessitatis; nam de cæteris in secundo membro contentis, dicit reddere debitum morale tantùm. Quod vlteriùs subdistinguit, nam quoddam dicit esse necessarium ad honestatem virtutis, quale dicit esse in tribus illis, Veritate, Gratitudine, & Vindicatione; aliud esse tantùm congruentiæ, seu ad melius, vt in Affabilitate, & similibus, quas parum dicit habere de ratione debiti.

Probatur 1. pars assert.

D. Thom.

17. 2. Assertionis pars cõfirmatur.

Ex hac doctrina constat ex mente D. Thom. Religionem non deficere à proprietate iustitiæ ex parte debiti. Quod autem excedat ex genere suo, probatur facilè, quia excellentius est dominium diuinum, quàm humanum, quodcunque illud sit, & grauior est iniuria facta Deo, quàm homini, & promissio facta Deo maius debitum legale, & morale inducit, quàm facta homini. Cõfirmatur, Quia Pietas propriè dicta, prout est virtus, quæ reddit parẽtibus debitum, excedit iustitiam in ratione debiti, ex suo genere, nam coniunctio maior ex se non debet minuere obligationem debitoris, nec ius creditoris, sed potiùs augere. Vnde rectè dixit Caiet. 2. 2. quæst. 57. art. 4 Inter Patrem, & filium non esse propriè ius, sed esse plusquam ius. Et in eandem sententiam Soto inclinat lib. 1. de Iust. quæst. 1. art. 4. vbi dixit, licet inter Patrem, & filium minuatur ratio iusti, non tamen minui rationem debiti, sed augeri. Et addit (quod

Cõfirmatio.

Caietan.

Soto.

A hîc nos intendimus) multò magis hoc conuenire homini respectu Dei. Et meritò, nam quò maior est excellentia, & beneficentia Dei, quam parentum, eò maius est debitum honorandi, & colendi Deum, quàm parentes. Et ideò dixit Christus Luc. 4. *Si quis venit ad me, & non odit Patrem, & matrem &c. propter me, non est me dignus.* Ergò debitum, quod Religio respicit, superat debitum Pietatis. Propter quod dixit Ambros. in capit. 12. Luc. *Necessitudini generis diuinæ Religionis pietas antefertur.* Si ergo Pietas in ratione debiti superat iustitiam, multò magis superabit Religio.

S. Luc. c. 4.

D. Ambros.

18. Tertia pars assertionis stabilitur.

Atque inde tandem efficitur, Religionem superare in ratione debiti omnes alias virtutes, quæ sunt B ad alterum extra Deum; nam omnes illæ inferiores sunt Pietate in ratione debiti, & quia ratio sumpta ex diuina excellentia de omnibus concludit. Addidi autem limitationem illam *Extra Deum*, vt abstinerem à comparatione Religionis cum Obedientia, & Pœnitentia, quæ aliquo modo Deum respiciunt, & debitum illi reddunt, in quibus non habent locum rationes factæ, & ideò peculiari comparatione indigent, quam sequenti capite faciemus. Hinc verò satis per se constat altera pars assertionis, nimirum, distingui Religionem specie & essentialiter à virtutibus omnibus, quæ versantur circa operationes ordinatas ad alterum extra Deum, vt sunt partes potentiales iustitiæ. Tum quia ratio debiti in omnibus est C diuersæ rationis, vt ostendimus: Tum etiam, quia eo ipso quod Deum proximè non attingunt, differunt à Religione in obiecto formali, & magna ex parte in materiali.

19. Dub. An sit præferendũ debitũ Religionis debito iustitiæ

Vna verò grauis, & moralis difficultas ex hac comparatione oriebatur. An propter soluendum debitum ex Religione, prætermittendum sit debitum ex iustitia, vel ex Pietate, aut alia simili virtute. Nam ex dictis videtur sequi pars affirmatiua. In contrarium verò est, quia non potest quis iustè omittere solutionem debiti, vt sacrificet Deo, nec patrem in necessitate relinquere, vt religiosus fiat, nec relinquere sponsam, vt votum Castitatis impleat. Sed hæ quæstiones, quæ grauissimæ sunt, non sunt hîc obiter D transigendæ. Omittamus ergo illas in propria loca, quæ partim occurrent in materia de Voto, partim in materia de statu Religioso, partim ad alios tractatus pertinent.

20. Breuis resolutio.

Nunc dico breuiter, aliud esse loqui de obligatione negatiui præcepti, aliud de affirmatiui. De priori verum est, nunquam esse agendum contra Religionem, hoc est, contra Dei honorem, & gloriam propter seruandum, vel soluendum iustitiæ, vel Pietatis humanæ debitũ: & hoc probat illatio facta, quia diuinus honor omni rei creatæ præferendus est. De posteriori autem obligatione dicendum est, non semper esse præferendum Religionis opus aliis obligationibus. Nam in primis si Religionis actus tan- E tùm sit in consilio, & aliàs sit obligatio necessitatis, & ex præcepto, clarum est præferendam esse. Deinde præceptum affirmatiuum Religionis non solùm humanũ, sed etiam diuinum est, quod obligat, quando aliæ circunstantiæ, vel obligationes non occurrerent, cessat sæpe, & desinit obligare pro tali tempore, propter obligationes alias Iustitiæ, vel Pietatis occurrentes, vel quia illæ magis vrgent, & obligatio Religionis potest in aliud tempus differri, vel quia, stantibus talibus obligationibus, aut circunstantiis, deest materia apta ad colendum Deum. Quia non vult Deus coli bonis alienis, sed propriis, nec cum alterius iniuria, vel damno graui; sed de hac re (vt dixi) latiùs in sequentibus dicemus.

21.

Tandem ex dictis colligitur vltima pars proposita

sita

Religio quo modo sit propria iustitia.

sita in assertione, nimirum, Religionem esse aliquo modo propriam iustitiam, nam licet non sit cum illa exacta ratione, quæ in Iustitia humana reperitur, & explicata iam est, est tamen cum ea proprietate, quæ ad Metaphoram excludendam satis sit. Quod annotarunt in 22. Aragon. quæst. 58. artic. 5. post 2. conclusionem, & Salon. quæst. 57. artic. 4. & quæst. 58. art. 5. Eámque sumo ex D. Thom. in dicta quęst. 80. Nam postquam dixit, Religionem, (idémque est quoad hoc de Pietate, & Obseruantia) non deficere à proprietate Iustitiæ in ratione debiti, subdit, hoc debitum esse legale, *quod pertinet* (ait) *ad principalem iustitiam*, vbi per *principalem iustitiam* non intelligit solùm iustitiam propriissimam specialem, & legalem. Nam etiam Religioni attribuerat, quod reddat tale debitum proprium, & (vt sic dicam) rigorosum; ergo comprehendit sub illa principali iustitia omnes virtutes, quæ reddunt proprium, & principale debitum, ergo Religio est quædam principalis iustitia, atque adeò propria iustitia, licet non exacta, modo iam explicato.

Aragon. Salon. D. Thom.

22. D. Thom.

Vnde insinuat D. Thom. ibi alium modum diuidendi iustitiam communissimè sumptam pro virtute, quæ versatur circa operationes ad alterum. Nam quædam est principalis & propria, vt est omnis illa, quæ reddit proprium, & rigorosum debitum: alia magis metaphorica. Et vtraque subdiuiditur, nam propria iustitia, quædam est exacta, & rigorosa, quæ etiam vocatur simpliciter iustitia: alia est, quæ deficit in ratione ad alterum, & æqualitate constituenda, & sub hoc genere primum locum tenet Religio. Aliud item membrum subdiuidi potest in eam, quæ reddit debitum morale necessarium ad honestatem morum, & in eam, quæ solum habet congruitatem, seu decentiam absque necessitate. Estque consentanea hæc diuisio, & doctrina alteri doctrinæ D. Th. 1. 2. quæst. 60. artic. 3. vbi docet, ex ratione debiti distinguendas esse iustitias, ergò vbi in obiecto virtutis ad alterum fuerit vera, & propria ratio debiti, ibi saluatur propria, & vera iustitia, etiamsi in aliis conditionibus non attingat omnimodam æqualitatem, & proprietatem iustitiæ. Vbi autem ratio debiti fuerit quasi metaphorica, erit etiam metaphorica iustitia.

D. Thom.

23. Duæ conditiones ad rigorosam iustitiam quomodo in Religione repeiantur.

Neque huic proprietati iustitiæ obstant defectus illi in æqualitate constituenda, vel in respectu ad alterum, quia neuter defectus tantus est, vt excludat sufficientem proprietatem in vtrâque conditione, licet non cum exactissima ratione. Nam æqualitatem facit, quantam potest, & quantam Deus a debitore prudentissimè exigit, & hoc satis est ad propriam quandam æqualitatem, licet non summam. Et quoad hoc iuuat obiectio supra facta, quòd laus virtutis in voluntate, non in potestate consistit, vt dixit D. Th. dicta quæst. 81. artic. 6. ad 1. Quod verò spectat ad aliam conditionem, etiam constat inter Deum, & homines esse propriam habitudinem ad alterum, vt suprà etiam in quadam obiectione tactum est. Et licet ex aliis conditionibus minuatur hæc ratio ad alterum, id quidem satis est, vt Religio non sit exactissima iustitia, non verò, vt non sit propria, vt à metaphorica distinguitur. Denique illa conditio ad alterum in tantùm necessaria est, in quantùm ad verum debitum, & solutionem eius per aliquam operationem est necessaria; ad hoc autem sufficit ille modus alteritatis, qui est inter homines, & Deum, vt ex dictis constat, ergo.

D. Thom.

CAPVT V.

An Religio sit virtus distincta ab omni virtute morali, quæ circa homines versatur; præsertim à Dulia.

1.

Tota difficultas huius quæstionis consistit in explicanda distinctione virtutis Religionis ab illa virtute, qua colimus Sanctos: (nam de cæteris non est difficultas, vt ex dictis facile cōstat.) Ratio autem difficultatis est, quia ex dictis sequitur, virtutem Religionis, qua colimus Deum, essentialiter distinctam esse à virtute, qua colimus Sanctos, quæ Dulia specialiter appellatur, consequens autem videtur difficile. Sequela patet, quia dictum est, Religionem esse quandam iustitiam respectu Dei, quæ essentialiter distinguitur ab omni iustitia propriissima, vel potentiali, quæ versatur circa operationes ad alterum creatum, qualis est Dulia. Minor autem probatur primò, quia vna est Charitatis virtus, qua Deum, & proximum diligimus, ergò vna est virtus Religionis, quâ Deum, & proximum colimus. Probatur consequentia, quia sicut diligitur Deus per se, & homo propter Deum, ita etiam colitur Deus propter se, & Sancti propter Deum, vel sicut coli possunt Sancti propter suam sanctitatem creatam, ita etiam possunt amari propter virtutem creatam, ac supernaturalem, quàm in se habent. Ergo sicut est vna Charitas ad Deum, & sanctos, ita & vna Religio. Secundò fieri potest argumentum de virtute Obedientiæ, nam vna est tantùm virtus, per quam Deo, & hominibus superioribus nobis obedimus, ergo est etiam vna virtus, qua vtrosque colimus, sed per Duliam colimus superiores homines, ergo Religio non est alia virtus ab illa.

Ratio difficultatis.

Prima dubitandi ratio.

2. Marsilij sententia existimantis eâdem nos virtute colere Deum, & Sanctos.

Circa hanc difficultatem Marsil. in 3. quæst. 8. ar. 1. ad 1. opinatur, eandem esse virtutem, qua colimus Deum, & Sanctos: Licet diuersa nomina habeat secundùm inadæquatos conceptus suos, nam prout colit Deum vocatur Religio, prout Sanctos vocatur Dulia, sicut etiam eadem Dulia vocatùr Hyperdulia, prout colit quosdam excellentes Sanctos. Et iuxta hanc sententiam facilis est responsio ad primam difficultatem, concedendo totum, quod infertur. Immò ex illa difficultate fortasse nata est hæc opinio, argumento sumpto à paritate rationis. Quia verò argumentum hoc ab extrinseco sumptum est, per locum intrinsecum potest reddi ratio, quia totus Sanctorum cultus est respectiuus ad Deum. Vbi autem est vnum propter aliud, ibi est vnum tantùm. Sed dicet aliquis, hoc solū esse verum de illo cultu, quo in Sanctis adoratur Deus principaliter, & Sancti sunt solùm, vt materia, vel locus, in quo adoratur Deus, de quo cultu verum est esse à virtute Religionis; negari autem non posse, quin Sancti, vt tales sunt, aliter colantur propter intrinsecam, & supernaturalem dignitatem, quam in se habent: immò communi, & morali vsu hoc tantùm modo colendos esse, vt alibi diximus, hic autem cultus non videtur respectiuus. Sed contra, nam illa etiam posterior adoratio Sanctorum respectiua est. De illa enim loquuntur Sancti, cum dicunt. *Qui colit martyrem, Deum ipsum colere*, vt ex Leontio in quodam dialogo, & ex Germano in epistola ad Ioannem refertur in 7. Syno. Actor. 4. & ita etiam loqui solent alij Patres, vt ex propria materia constat.

3. superior sententia exemplis probatur.

Ratio verò est, quia ipsa sanctitas, quæ est per gratiam naturâ suâ est respectiua ad Deum, nam est participatio quædam diuinæ naturæ, & filium Dei constituit. Ideóque sicut honor exhibitus filio regis, etiam si ad filium ipsum verè terminetur propter dignitatem, quæ reuera in ipso est, nihilominus est respectiuus ad Patrem, & in eum aliquo modo redundat, ita honor Sācti, vt sic natura sua tendit in Deum, non solùm tanquam in vltimum finem, quo modo

tendunt

tendunt in eum omnia opera, eo ipſo quod honeſta ſunt: ſed ſpeciali quodam modo, tanquam in obiectum aliquo modo coniunctum. Hic enim modus coniunctionis videtur ſufficiens ad vnitatem habitus virtutis. Sicut in exemplo poſito coniunctio inter Patrem, & Filium ſatis eſt, vt ab eodem habitu procedat vtriuſque honor. Itẽ Legatus Regis licet in ſe verè adoretur propter dignitatem, quàm in ſe habet, videtur nihilominus coli ex vi eiuſdem virtutis, qua colitur Princeps, cuius Legatus eſt. Et Pontifex quatenus Vicarius eſt Chriſti, colitur quidem per ſe, & proprijſſimè, vt perſona digna tali honore, propter dignitatem, quam in ſe verè habet, & nihilominus ſatis veriſimile eſt, coli ex vi eiuſdem virtutis Religionis, qua Chriſtus ipſe colitur, quia ſemper eſt reſpectiuus aliquo modo cultus ille. Quia ex vi illius virtutis, qua colitur Chriſtus, inclinatur quis ad colendum Vicarium eius, & illa virtus eſt ſufficiens ad vincendam totam difficultatem, quæ eſt in illo actu, ergò non eſt neceſſaria alia virtus.

4. Prima aſſertio. Religio diſtinguitur re ipſa, & eſſentia à Dulia, & omni alia virtute quæ reſpicit rẽ creatam. *D. Thom. Bonauent. Albert. Durand. Richard. Gabriel. Alenſ.*

Nihilominus communis ſententia eſt, Religionem eſſe virtutem re ipſa, & eſſentia diſtinctã à virtute Duliæ, & omni alia, quæ reddit cultum perſonæ creatæ: hæc ſententia eſt D. Thom. in 2.2. quæſt. 85. art. 4. & quæſt. 103. art. 3. Et eſt communis Theologorum in 3. diſt. 9. Bonau. Alber. Durand. Richard. Gab. & aliorum, & Alenſ. 3. part. quæſt. 30. m. 1. art. 1. §. 2. vbi vtitur nominibus *Latriæ*, & *Duliæ*, tamen perinde eſt, nam Latria idem eſt, quod Religio, vt ex D. Thom. conſtat 2.2. quæſt. 84. artic. 1. & ex communi vſu. Item Concilia & Patres, quando communiter docent, Deum ſolum coli Latria, Sanctos Hyperdulia, indicant diſtinctionem inter has virtutes, ſaltem quoad actus ipſos, maximè quoad internos, & quoad intentiones, ſub quibus cultus Deo & Sanctis defertur. Nam in externis actibus ſæpè poteſt eſſe ſimilitudo & conuenientia, vt conſtat ex materia de Adoratione; intentio autem eſt, quæ moraliter, & formaliter cultus diſtinguit. Ergò diſtinguuntur Religio, & Dulia in primariis actibus ſuis, & internis affectibus, ergò etiam habitus diſtincti ſunt. Probatur conſequentia, quia diſtinctio inter illos actus non qualiſcunque eſt, ſed ex obiectis formalibus primò diuerſis deſumitur, ſine intrinſeca connexione, & habitudine eorum inter ſe; habitus autem, & virtutes diſtingui ſolent ex huiuſmodi actibus, & obiectis. Vnde Alenſ. ex differentia, quæ eſt inter excellentiam increatam Dei, & excellentiam cuiuſcunque creaturæ colligit differentiam harum virtutum. D. Thom. verò ex diuerſa ratione debiti, quia debitum reſpectu Dei eſt longè alterius ordinis, quàm reſpectu creaturæ. Quã etiam rationem tetigit Alenſ. in ſolut. argumentorum. Totum verò fundamentum eſt in diuerſitate excellentiæ, nam inde accipit Religio totam excellentiam, & vt ita dicam, ſingularitatem ſuam; & inde etiam variatur ratio debiti.

Alenſis.

D. Thom.

5. Cultus qui fundatur in excellentia increata, quã uis applicata ad rẽ creatã, pertinet propriè ad Religionẽ.

Vt autem hæc ratio magis explicetur, & ſoluatur ratio oſtenſiua in contrarium facta, aduertendum eſt ex ſuperiùs dictis circa actus, & obiectum Religionis, non eſſe de ratione Religionis, vt non colat, aut veneretur niſi ſolum Deum, aut perſonas increatas; poteſt enim interdum proximè verſati circa rem, vel perſonam creatam, tanquam in materia immediata, quam veneratur, vel colit; ſed de ratione illius eſſe, vt ſemper immediata ratio colendi aliquid, quidquid illud ſit, ſit excellentia increata ipſiuſmet Dei, quomodocumque ad illam applicetur, id eſt, ſiue intrinſecè, vt diuinis perſonis, ac diuinitati, ſiue extrinſecè per aliquam habitudinem, vt rebus ſacris, & ipſi Deo immediatè conſecratis vt tales ſunt. Omnis ergò cultus, qui neutro ex his modis fundatur immediatè in excellentia increata, ſed in aliqua creata, non pertinet ad Religionem, ſed nouum genus virtutis moralis requirit. Cultus autem Duliæ, qui tribuitur ſanctis, non fundatur immediatè in excellentia increata, ſed in illa participatione creata excellentiæ, quæ illis communicata eſt, vt ex materia de Adoratione conſtat. Non pertinet ergò elicitiuè ad Religionem, ſed propriam virtutẽm requirit.

6. Cultus Duliæ non eſt formaliter, reſpectiuus, ſed virtualiter tantùm ad increatã excellẽtiam. *Matt.* 25.

Neque verùm eſt, cultum hunc, ſeu adorationem Sanctorum reſpectiuum eſſe propriè, ac formaliter, ſicut eſt cultus imaginum, vel rerum ſacratum, ſed ſolùm virtualiter, ſeu largo modo dici poteſt reſpectiuus; quia qui Sanctos veneratur, virtute colit Deum, qui de ſuorum Sanctorum honore gaudet, & illum nobis commendat, & ita loquuntur interdum Patres, ſicut Chriſtus dixit, *Quandiu feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* Nec gratia creata eſt talis, vt ſolùm ſit adorabilis ex denominatione aliqua, vel habitudine ad excellentiam increatam Dei, ſed ipſa in ſe eſt quædam abſoluta excellentia quæ formaliter reddit dignam honore, & cultu perſonam, cui ineſt. Sicut natura ipſa rationalis, vel intellectualis, licet creata, reddit perſonam aliquo honore dignam. Neque honor in illa fundatus poteſt dici formaliter reſpectiuus ad Deum, eò quod natura illa ſit ad imaginem Dei, & participatio quædam intellectualis gradus per eſſentiam, qui in Deo eſt, quia ille honor non fundatur proximè in illo reſpectu formali, neque in termino eius: ſed fundatur in abſoluto eſſe, & perfectione talis naturæ. Idem ergò eſt in altiori veneratione, quæ fundatur in excellentia gratiæ creatæ, nam licet illa in ſe ſit participatio diuinæ naturæ, & perfectior quædam ſimilitudo eius, quàm ſit ſola rationalis natura: nihilominus ſuum abſolutum eſſe habet, ac intrinſecam excellentiam, quæ eſt fundamentum illius honoris.

7. Superioris ſententiæ exẽpla non conuincunt.

Ad exemplum autem de Patre, & Filio, ſuppono in primis non eſſe ſermonem de illis formaliter, vt relatiua ſunt, quia vel relationes ipſæ formaliter ſumptæ non ſunt rationes adorãdi, vel ſi ita ſumantur, non erit exemplum ad rem, quia gratia non eſt ratio cultus propter relationem, vt relatio eſt, ſed propter abſolutam perfectionem ſuam. Sic ergò loquendo de filio prout habet abſolutam naturã, quam à Patre accepit, Reſpondeo ſi ſermo ſit de filio naturali, eſſe longè diuerſam rationem, quia inter talem Patrem, & Filium eſt quædam æqualitas, & ideo mirum non eſt, quòd eorum veneratio ad eandem virtutem pertineat: Sic autem gratia creata non facit Filium, ſed longè inferiori, & quaſi metaphorica ratione. Si autem ſit ſermo de Filio adoptiuo inter homines, ſic etiam non tenet ſimilitudo, quia illa filiatio non confert abſolutam & intrinſecam perfectionem, ſicut confert gratia, & adoptio diuinam: & ideò ſi aliqua veneratio talis filij in ea fundatur, illa magis eſt reſpectiua, de qua poteſt eſſe quæſtio, ad quem habitum pertineat. Idémque eſt de aliis exemplis, Legati Regis, & Vicarij Chriſti; illæ enim dignitates nullam realem perfectionẽ, vel phyſicam excellentiam addunt perſonæ, & ideo in illis exemplis adoratio videri poteſt magis reſpectiua, & pertinere ad eundem habitum cum cultu Regis, vel Chriſti. Nihilominus tamen contrarium fortè eſt etiam probabilius in illis exemplis, quia in illa perſona eſt propria excellentia, & moralis dignitas, quæ ſufficit ad fundandum honorem abſolutum diuerſæ rationis. Sed de hoc aliàs, ad præſens enim non refert, quia (vt dixi) excellentia gratiæ creatæ multò magis abſoluta eſt, magiſque intrinſeca. Vnde cum diuerſam rationem abſolutam excellẽtiæ habeat, per ſe

se etiam habet propriam honestatem, propriámque difficultatem, quæ requirit propriam virtutem. Quia licet Religio possit imperando iuuare ad illum actum, non tamen per se elicere.

8.

Prima dubitandi ratio initio posita de exemplo Charitatis expeditur.

Superest verò, vt ad primam difficultatem ex exemplo charitatis desumptam respondeamus, quæ difficultas expediri non potest, nisi priùs examinando veritatem exempli de vnitate Charitatis erga Deum, & proximum, quod ex professo tractare, videtur ab hoc loco extraneum; tamen vt difficultas expediatur, attingemus tantùm, quod videbitur necessarium. Quidam ergo moderni superati illa difficultate, fatentur esse omnimodam rationem de Charitate, & de Religione. Nam sicut duobus modis potest coli Sanctus, ita etiam duobus modis potest amari proximus; & sicut cultus Sanctorum vno modo factus, est à virtute Religionis, alio verò modo requirit virtutem distinctam: Ita amor proximi vno modo exercitus est ab eâdem virtute Charitatis, qua diligitur Deus, alio verò modo postulat distinctam virtutem, quæ amicitia, vel beneficentia, aut specialis Charitas proximi dici potest, ergò nulla est differentia. Antecedens totum, quoad eam partem, quæ ad cultum spectat, in superioribus declaratum est. Nam Sancti (secluso periculo) adorari possunt non propter se, sed, vt imagines, & templa sunt Spiritus sancti, qui in eis adoratur tanquam in sua peculiari imagine, ac sede. Et hic cultus ad Religionem, qua Deus ipse colitur, pertinet ex omnium sententia, vt patet ex D. Thom. 3. part. quæst. 25. artic. 3. ad 3. Caietan. ibi, & 2. 2. quæst. 103. artic. 3. ad 4. Alens. 3. part. quæst. 30. mem. 3. artic. 2. §. 1. Albert. in 3. dist. 9. artic. 4. ad 2. & 3. Vuald. tom. 3. cap. 154. & latiùs à nobis dictum est in citato loco 3. part. Alio verò modo magis proprio, & vsitato adorantur Sancti propter intrinsecam dignitatem creatam, & excellentiam gratiæ, quam habent, & ita coluntur propria virtute Duliæ distincta à Religione.

D. Thom. Caietan. Alens. Alb. Magn. Vualdens.

9.

Quoad alterã verò partem declaratur assumptũ. Quia Charitas per se primò est amicitia ad Deum, cui ex vi talis amicitiæ volumus non solum bona intrinseca eius, sed etiam extrinseca, ex quibus vnum est, quod in hominibus honoretur, & glorificetur. Sic ergo possumus vno modo amare proximo omne bonum, etiam supernaturalem gratiam, & gloriã ex affectu immediato, & formali ad ipsum Deum, cuius bonum, id est, honor, & gloria reputatur totum illud, quod proximo amatur, seu proximus ipse, vt talibus affectus bonis. Alio verò modo potest diligi proximus ex sola beneuolentia, & complacentia ipsius, volendo illi bonum quodcumque, etiam supernaturale, & Deum ipsum ob ipsiusmet proximi commodum, vt sic dicam, sistendo in ipso tanquam in proximo, & formali obiecto, licet nunquam excludatur relatio ad Deum tanquam ad vltimum finem. Quæ distinctio amorum videtur per se manifesta, quia in illis obiectis cernitur illa duplex ratio amandi, & nihil repugnat ita exerceri; imò vsu videtur compertum ita fieri. Primus ergo amor non est amor amicitiæ ad proximum, sed ad Deum, nam per illum actum Deo ipsi volumus bonum propter ipsum, proximo autem non ita, sed volumus illi bonum, vt sit suo modo quoddam bonum ipsius Dei, & ita ibi potiùs amatur proximus amore concupiscentiæ comparatione ad Deum. Et ideo ille amor ab ipsâmet Charitate Dei elicitus est, & hic correspondet primæ adorationi Sanctorum, quæ est ex eâdem Religione Dei. Secundus verò amor est amicitiæ ad proximum, nam ex complacentia ad personam eius, illi volumus omne bonum, quod per illum actum volumus, vnde etiamsi illi velimus charitatem ipsam, & Deum, non est amor amicitiæ ad Deum, sed tantùm concupiscentiæ, quia illo actu non volumus Deo bonum propter ipsum, sed potiùs volumus Deum ipsum proximo, vt bonum eius, sicut gratia ipsa, vel Charitas amatur hîc ex concupiscentiæ amore comparatione proximi. Ergo talis amor non est ex charitate Dei elicitus, cum non sit amicitia ad ipsum; ergo necesse est, vt ad aliam virtutem pertineat, quæ per se, & adæquatè, vt sic dicam, versetur circa proximum, vt circa personam per se amatam, quæ propterea vocari poterit beneficentia, vel amicitia humana. Et hic amor respondet propriè duliæ Sanctorũ, & ita nulla relinquitur differentia inter illas virtutes in pluralitate, vel vnitate earum circa Deum, & proximum.

10.

Proposita sententia Durando adscribitur.

Potéstque hæc sententia attribui Durando in 3. d. 9. q. 3. ad 1. nam respondens argumento facto de comparatione inter cultum sanctorum, & amorem proximi respondet, in charitate nõ esse aliam formalem rationem diligendi Deum, & proximum, quia per charitatem diligitur Deus per seipsum, *& proximus solùm propter Deum. Et ideo est vna charitas.* Et subiungit. *Amicitia autẽ, per quã diligitur proximus propter aliquam aliam rationem, quam propter relationẽ, quam habet ad Deum, differt à charitate secundùm speciem.* Et huic posteriori amicitiæ significat esse similem cultum Sanctorum, quia fundatur in propria eorum excellentia, vt est distincta ab excellentia Dei. Alterius verò modi colendi Sanctos mentionem non facit, quia neque est, neque esse debet vsitatus. Atque hoc modo videtur respondisse ad idem argumentum D. Thom. 2. 2. q. 103. art. 3. ad 2. *Dicendum est* (inquit) *rationem diligendi proximũ esse Deum. Nõ enim per charitatem diligimus in proximo nisi Deũ, & ideo eadem charitas est, qua diligitur Deus, & proximus. Sunt autem aliæ amicitiæ differẽtes à charitate secundùm alias rationes, quibus homines amantur.* Et his posterioribus amicitiis dicit comparari Duliam, non priori amori, in quibus verbis illa exclusiua maximè ponderãda est. *Per Charitatem non diligimus in proximo, nisi Deum.* Nam inde videtur colligi, amorem Charitatis circa proximum obseruare tãtùm proportionem cum illo cultu proximi, quo solus Deus per se colitur in proximo, seu in homine, & ita in his seruari proportionem, neque esse necessarium alias differentias inquirere inter Charitatem, & Religionem.

D. Thom.

11.

Vera sentẽtia in qua assignatur differentia inter Charitatem, & Religionem, vt versãtur circa Deum, & proximum.

D. Thom. Alensis. Bonauent. Alb. Magn. Richard. Argent. Durand. Scot. Gabriel.

Nihilominus Theologi communiter differentiam aliquam quoad vnitatem, vel distinctionem assignare conati sunt inter Charitatem, vt versatur circa Deum, & proximum; & Religionem, ac Duliam, vt versantur circa Deum, & sanctos, vt patet ex D. Tho. 2. 2. quæst. 25. art. 1. ad 2. & quæst. 81. art. 4. ad 3. Alens. dicta quæst. 30. m. 1. artic. 1. §. 2. ad argu. Bonauent. in 3. d. 9. artic. 2. q. 4. ad 2. Albert. ibid. artic. 6. ad 1. Richad. artic. 3. quæ. 1. ad 1. & in 3. d. 27. & 28. Vbi etiam Argent. quæ. 1. artic. 1. in fin. & art. 3. & 4. Durand. quæ. 1. Scot. Gab. Richard. Albert. ibi. Quorum sententiam ego veram existimo, licet non sit facilis ad explicandum, & probandum. Vt autem hoc vtcumque præstemus, pauca de Charitate, vt est vna circa Deum, & proximos, præmittenda sunt. Quòd enim sit aliquo modo vna dubitari non potest. Quia scriptura hoc satis significat, cum de Charitate, vt de vna virtute loquitur 1. Corinth. 13. Illique tribuit dilectionem Dei, & proximi. 1. Ioan. 4. *Si diligamus inuicem, Charitas Dei in nobis perfecta est.* Vnde August. epistol. 29. expressè dicit, Charitate diligi Deum, & proximum, idémque constanter docent Theologi. Estque totius Ecclesiæ vnanimi consensione ita receptum,

Eâdem virtute Charitatis qua diligim⁹ Deũ, diligi, & proximum.

D. Paul. 1. ad Cor. 3. Ioan. Euãg. 1. epist. 4. D. August.

receptum, vt negari nullo modo possit. Vnde Greg. de Valent. tom. 3. disp. 3. quæ. 3. p. 1. in fine, certum esse dixit, eâdem Charitate, qua diligitur Deus; diligi proximum.

12. Amorẽ proximi ex Charitate esse amicitiæ.

Addo vlteriùs ex Charitate diligi proximum vt amicum, atque adeò amorem charitatis, vt est amor amicitiæ, non solùm erga Deum, sed etiam circa proximum versari. Ita docent Theologi, quos retuli. Et ratione declaratur primò, quia proximus diligendus est ex Charitate, non autem res irrationales, vt citati Theologi rectè distinguunt, in hoc differentiam constituentes, quod proximum ex Charitate diligimus, vt amicum; hoc enim significatur propriè illa voce *ex Charitate*, quia Charitas amicitia est, res autem irrationales amare possumus per Charitatem amore concupiscentiæ illarum, ex amicitia Dei, vel proximi, non verò ipsarum, & ideò illæ non dicuntur propriè diligi ex Charitate: ergò Charitate diligitur proximus amore amicitiæ ad ipsum.

13. Secundò, Deus amat nos amore amicitiæ, licet propter suam bonitatem nos præcipuè amet, & licet nos amando, magis amet se ipsum, quia nos amat, vt res suas, & vt media, vel materiam gloriæ suæ, ergo licèt nos amemus proximum ad imitationem huius amoris Dei ex Charitate, nihilominus verè dicemur amare illum amore amicitiæ. Antecedens commune est Theologorum. D. Thom. 1. part. q. 20. art. 2. & 2. 2. q. 23. art. 1. Scot. in 3. dist. 32. ad 2. Et ibi Capreol. in 1. dist. 45. q. 1. art. 1. & aliorum. Et de illo plura dixi Relect. 1. Disp. 1. sect. 2. num. 16. & sequentibus. Consequentia probatur ex paritate rationis, si enim in diuino amore non est contra rationem amicitiæ ad hominem; quod Deus sibi hominem amet: cur in amore meo ad Petrum, erit contra rationem amicitiæ ad eundem Petrum, quod eum Deo amem? nulla profectò reddi potest ratio. Idem argumentum sumi potest ex verbis Christi, *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos.* Diligit enim nos Christus, vt verè amicos, sicut ibidem subdit. *Vos amici mei estis, &c.* Ioan. 15. Nec dubitari potest, quin ex Charitate nos amet vt amicos, nam de se ibidem ait. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos.* At Pater ex Charitate Filium diligit, ex eâdem ergo nos diligit Christus illa dilectione, de qua ibidem subiungit. *Maiorem hac dilectione nemo habet.* Ergo ex eadem Charitate possumus, & debemus nos inuicem diligere, vt amicos. Et certè vnitatem illam animorum, de qua legimus Actor. 4. *Multitudinis autem credentium erat cor vnũ, & anima vna:* nec negare possumus fuisse ex Charitate, nec etiã negari potest fuisse verã, & supernaturalem amicitiam, vt ex Patribus rectè ibi confirmat noster Lorinus. Charitas ergò & Deum, & proximum amat, vt amicum.

D. Thom. Scotus. Capreol. Ioan. c. 14. Ioan. c. 15. Act. c. 4. Lorinus.

14. Tertiò ita hoc ostenditur, quia amor amicitiæ nihil aliud est, quàm beneuolentia cum redamatione, iuxta Aristot. 9. Eth. cap. 5. sed huiusmodi est amor charitatis ad proximum, est ergò vera amicitia ad illum. Minor quoad posteriorem partem nota est, nam ita diligimus proximũ, vt ab illo redamari possimus, & debeamus: vnde quantùm est ex hoc capite amor ille amicitiæ est. Prior verò pars probatur, quia ex charitate volumus proximo maximum bonum eius, scilicet Charitatem ipsam per essentiam illi vnitam media charitate participata. Et quamuis hoc etiam simul velimus, vt bonũ Dei suo modo, id est, vt pertinens ad gloriam eius, hoc tamen non excludit, quin illud velimus verè, & propriè ipsi proximo, vt verum bonũ eius: nã hæc duo repugnantia nõ sunt, vt patet in ipso amore Dei, quo nostrũ bonũ, vt nostrũ, simúlque vt gloriã suam amat. In hoc enim differt creatura rationalis ab irrationali, vt notauit D. Tho. 2. 2. q. 25. art. 3. quòd irrationalis non est capax habendi bonum tanquam proprium, quia non habet rationem, & libertatem: & ideò, licet velimus bonum creaturæ irrationali, non tamen, vt ipsius, sed solùm, vt nostrũ. At verò creatura rationalis est capax proprij boni propter intellectum, & libertatem, per quam potest vti suo bono, vt proprio. Vnde fit vlteriùs, vt sicut non est contra rationẽ boni proprij creaturæ rationalis, quod sit bonum Dei, & ad hoc principaliter ordinatũ, imò hoc pertinet ad perfectionem, & honestatem eius, ita etiam non sit contra verã, & perfectam beneuolentiã rationalis naturæ, velle totum eius bonum, vt cedit in gloriam Dei, quia nihilominus illud est velle bonum verum, ac proprium eiusdem creaturæ, imò etiam quatenus tale est specificatiuè, licet talis amor non ibi sistat, sed transeat in Deum. Simili ratione declaraui, in dicta Relectione, amorem amicitiæ Dei erga nos, quia non est propter aliorum vtilitatem, vel commodum, sed propter suã gloriam, qui respectus est adeò intrinsecus, vt excludi non debeat à vero, & honesto amore amicitię, pari ergò ratione non imminuet verã beneuolentiam, & amicitiã proximorum inter se ex Charitate. Quæ rationes vtique probant etiam illam dilectionem Charitatis, qua proximo velimus Deũ, & supernaturalia dona intuitu diuinæ beneuolentiæ, & affectus erga Deum, esse etiam verã, & supernaturalem amicitiam, non solum Dei, sed etiã proximorum. Quanquam respectu Dei sit veluti secundarius amor, (nã prior est, quo Deus in se, & propter se diligitur,) respectu verò proximi est primus, & purissimus amor.

D. Thom.

15. Inter homines amicitiam per se infusam nõ esse nisi Charitatem.

Hinc vlteriùs addo valde probabile esse, nullã esse inter homines amicitiam per se infusam intrinsecè supernaturalem ex obiecto tam formali, quàm materiali, præter Charitatem. Declaratur, nã duobus modis potest aliqua virtus esse per se infusa, vno modo ex obiecto formali tantùm, quia, scilicet, in eo consideratur conformitas ad supernaturalem regulã, etiãsi materia virtutis tota naturalis sit, vt contingit verbi gratia, in Temperantia infusa: Alio modo potest esse virtus infusa, quia & rationem formalem, & materiã, totúmq; fundamentum suum habet supernaturale, ideóque conformitas ad rationem supernaturalem in ea supernaturalis est, quia illa sola est proportionata tali materiæ, & non tantùm, quia ad illam veluti eleuetur. Suppono deinde vt probabile, homines ex natura rei esse capaces virtutis moralis amicitiæ inter se, quæ naturalis sit, & acquisita. Vnde etiam fit probabile, posse huic virtuti respondere in ordine gratiæ, aliam virtutem infusam, quæ in illãmet materia versetur sub altiori ratione, & consideratione honestatis, & conformitatis ad rationem rectam supernaturalem, de qua virtute probabile etiam erit, esse moralẽ tantùm, & à theologali Charitate distinctam: de hac ergò virtute modo non disputo, neque aliquid huiusmodi de illa affirmo, vel nego. Sed assero, homines, vt per gratiam vniuntur in supernaturali quadam natura, & quasi diuina; ratione cuius communicant in eodem fine supernaturali, esse capaces altioris, & supernaturalis amicitiæ, quam ideò voco intrinsecè suppernaturalem, quia totum id, in quo per se fundatur, supernaturale est, eíque debita est supernaturalis ratio diligendi, vt amor proportionatus sit. Hanc ergò amicitiam censeo probabilissimè esse ipsam Charitatem, & non aliam virtutem specialem, vt in hoc clariùs cernatur differentia inter Charitatem, & Religionem.

16. Probatur proposita sententia.

Probatur autem assertio primò ex dictis, quia ostensum est, proximum amari per Charitatem vero amore amicitiæ: ergo superfluũ est, aliam amicitiam in hoc genere multiplicare, cum hæc sufficiat ad omne

Secũda probatio. omne officium amicitiæ proximorum inter se. Deinde in eâdem vnitate, communicatione bonorum, & fine vnica tantùm amicitia proportionata, & eiusdem ordinis fundatur: sed inter homines, vt eleuatos per gratiam ad finem supernaturalem est vnica cõmunicatio, & quasi vnitas in participatione diuinæ naturæ, & beatitudinis, ergò & vnica amicitia infusa. Si ergo Charitas est vera amicitia infusa non solùm cum Deo, sed etiam cum proximo, vt est consequens ad prædictam vnitatem, & communicationem, profectò nulla alia fingenda est.

17. 3. Probatio. Tertiò si esset alia, esset maximè ad amandũ proximo Charitatem, & alia supernaturalia dona, & Deum ipsum, vt sunt bonum eius, in eo sistendo, vt in proximo obiecto, & fine. Hoc enim genus amoris, possibile esse admittimus, esseque bonum, & honestum, quia habet bonum obiectum nullam malam circunstantiam. Estque talis amor pertinens ad amorem amicitiæ talis personæ, vt per se patet, & nõ est amor formalis amicitiæ Dei, quia non est formalis beneuolentia eius, etiamsi virtute dici posset amor Dei, vel potiùs propter Deum, vt vltimum finem, quia talis actus fertur ex se in ipsum, sicut omnis bonus, & honestus amor. Nihilominus tamen asserimus, non esse necessarium, vt propter hunc actum, nouam Charitatem, & amicitiam omnino supernaturalem ad proximum introducamus, à Charitate distinctam. Probatur primò ab inconuenienti, quia talis virtus esset theologalis, & distincta à tribus cõmuniter numeratis. Quòd enim sit distincta à Fide, & Spe, vt manifestum supponitur, quòd verò distinguatur à Charitate, asseritur ab aduersariis. Quòd autem theologalis sit, probatur, quia immediatè fertur in Deum, vt in obiectum, quod diligitur, vt in finem vltimum supernaturalem proximi, erit ergò theologalis virtus, nam omnis virtus, quæ attingit Deum immediatè, vt proximũ obiectum, & finem, est theologalis, vt diximus. Quod si quis dicat, hunc finem, Deúmq; ipsum per talem virtutem amari proximo: hoc nihil obstat, quia solùm amatur illi, vt obiecto, seu fini, cui tale bonũ desideratur, hoc autem non est cõtra rationẽ virtutis theologicæ. Nã vnusquisq; etiã amat Deũ sibi, vt fini cui, & nihilominus talis amor spectat ad Spem virtutem theologalem, quia bonum proximè amatum, & finis propter quem, est ipsemet Deus: ergò similis virtus proportionata respectu proximi erit theologica, sicut Spes est virtus theologica. Neque etiam refert, siquis dicat, Spem esse virtutem theologicam, quia sperat illud bonum ab ipso Deo: nam simili modo amatur, & desideratur proximo: Vel ergò admittenda est alia virtus theologica voluntatis à Charitate, & Spe distincta, vel dicendũ est, amicitiam, qua volumus proximo supernaturalia bona, inter quæ primum, ac præcipuũ est ipse Deus, non esse aliam à Charitate, qua diligimus Deum.

18. Quarta, & vltima probatio. Vltimò declaratur, quia licet amor amicitiæ dicatur esse ad personam, cui bonum propter se amatur, ad bonum autem quod personæ amatur, dicatur esse concupiscentia, nihilominus absolutè, & simpliciter ipsa amicitia, vnica, & simplex existens, vtrumque amat, vt ait D. Thom. 2.2. quæ. 25. ar. 3. nam ex vtroque conficit sibi vnum obiectum, in quod simpliciter, & adæquatè fertur. Quocirca cum distingui solet amor amicitiæ ab amore concupiscentiæ secundùm realem, & essentialem distinctionem, non sumitur distinctio secundùm illos tantùm respectus inadæquatos eidem actui, sed per respectum ad diuersas personas, quæ amantur propter se, & propter bonum earum, nam quando talis amor est ad propriam personam amantem, dicitur concupiscentiæ; quando verò est ad alteram, est amicitiæ. Quomodo dixit Greg. hom. 17. in Euang. amorem debere esse ad alterum, vt possit esse Charitas, seu amicitia. At verò licet amicitiæ amor in hac proprietate sumptus sit ad alterum, semper tamen supponit, vt fundamentum, vel conditionem requisitam, vnitatem aliquam inter diligentem, & dilectum, seu communicationem in aliquo bono, iuxta doctrinam D. Thom. 2.2. quæst. 23. art. 1. & q. 25. art. 4.

D. Thom. *D. Greg.*

19. Hinc ergò fit, vt licet personæ, quæ amicitia coniunguntur, alioqui inæquales sint, si tamen vniuntur per cõmunicationem alicuius boni cõmunis omnibus, eadẽ amicitia omnes diligantur. Ita verò cõtingit in supernaturali amicitia inter Deũ, & homines. Nam ratio primaria, & fundamentũ huius amicitiæ est Deus ipse secundùm se, tùm quia eius bonũ propter ipsum primariò per hanc amicitiam diligitur; tum etiam, quia hoc bonum infinitum Dei, quatenus obiectum est æternæ fruitionis, est quasi vnicum cẽtrum, in quo tota hæc amicitia versatur, & terminatur. Et ideò Deus eâdem Charitate per essentiã, qua diligit se, etiam homines sibi amicos, vt amicos diligit, & in hoc nostra Charitas participata diuinam Charitatem imitatur. Nec refert, quod participatio huius boni, & formalis beatitudo sit inæqualis, quia hîc principaliter, & formaliter attenditur ipsum bonum, quo fruendum est, reliqua verò quasi via adillud, quæ materialem potiùs, quàm formalem diuersitatem faciunt; maximè quia tota illa participatio est diuini ordinis, & quodammodo eiusdem formalitatis ex parte obiecti: vnde licet in entitate sit diuersa, non tamen ita per se constituit diuersum gradũ naturæ creatæ, vt possit aliter haberi, quàm per specialem, & supperadditam participationem diuinitatis, & in eodem genere amoris diligitur, quo ipsa diuinitas, sicut necessarium cum principali.

20. Differentia inter Charitatem, & Religionem. Ex quibus omnibus rectè concluditur, necessariò constituendam esse aliquam differentiã inter Charitatem & Religionẽ. Nam Charitas ipsa per seipsam inclinat nos ad proximos, nõ solùm vt ad bona amici, qui est Deus, sed etiam vt ad eos, ad quos amicitiam habemus, volendo illis supernaturalia bona, vt expresè ait D. Thom. 2.2. q. 25. art. 2. ad 1. Religio verò per se sola, & immediatè solùm inclinat ad diuinam maiestatem, & excellentiam, non verò ad sanctos, vt propriã quandam excellentiam habent, sed hoc est alterius virtutis munus, scilicet Duliæ. Volens autem D. Thom. rationem huius differẽtiæ assignare 2.2. q. 25. art. 1 ad 2. dixit. *Amorem respicere bonũ in communi, honorem verò propriam excellentiam honorati.* Quæ verba apparent difficilia, quia etiam amor talis respicit particulare bonum personæ sic amatæ. Eandémque difficultatem habet, quod ait q. 81. art. 5. ad 3. Obiectum amoris esse bonum, honoris verò esse excellens, creaturæ autem communicari bonitatem Dei, non verò excellentiam. Quod est difficile, quia prout in se sunt nec bonitas, nec excellentia diuina communicatur personis creatis, secundùm aliquam autem participationem ambæ communicantur.

D. Thom. *D. Thom.*

21. D. Tho. loca difficilia de Charitate, & Religione enodantur. Possumus autem, & rem, & mentem D. Thom. ita exponere. Nam Religio formaliter respicit debitum ratione excellentiæ, vnde ex propria ratione habet respicere excellentiam secundùm illum peculiarem modum, quem habet in persona tali, & sic excellentia diuina incommunicabilis est. At Charitas respicit vnionem amicitiæ, in qua non ita formaliter consideratur ille respectus, sed absolutè talis bonitas, & communicatio. Quam differentiam latiùs attigi in 1. tom. 3. p. disp. 52. sect. 3. Vbi etiam declaraui, hanc esse mentem D. Thom. locis citatis. Cum enim ait, amorem ferri ad bonum absolutè, vel in communi, non est sensus, ferri ad bonum in communi. &

non in particulari: hoc enim tam apertè falsum est, vt non potuerit in mentem D.Thom.cadere.Intelligit ergo amorem amicitiæ ex formali ratione sua nõ niti in bonitate,vt constituit vnum superiorem alteri,sed vt constituit vnum cum altero. Vnde quamuis in exercitio,& modo,seu gradu amoris etiam attendat modum, & gradũ bonitatis,quia hoc spectat ad debitum ordinem,quem omnis virtus obseruat, nihilominus ad vnitatem amicitiæ sufficit cõuenientia in aliquo communi bono,licet illud bonũ non æquè ab omnibus participetur, hunc enim respectum non ita attendit amor,sicut honor.Quæ differentia etiam ex vulgari,& communi sensu omnium hominum cõprobari potest.Nam vbi personæ inæquales se se cõmunicant, vt amici quodammodo obliuiscuntur inæqualitatis,vel illam dissimulant, vt amicitia locum habere possit: cum verò honoris ratio habenda est, tunc vniuscuiusque excellentia, & dignitas formaliter attenditur.

22. Eadem distinctio veriusq; virtutis demonstratur magis,& rationi dubitandi in principio positæ fit satis.

Deniq; declaratur in hunc modũ,quia amor amicitiæ semper fundatur in aliqua vnitate; impossibile enim est,vt ego alicui velim bonũ propter ipsum,nisi supponam illũ tanquam vnũ mecum. Religio verò, & obseruãtia, seu Dulia potius respiciunt distinctionẽ,& diuersitatem inter honorantẽ, & honoratũ,& in ea fundantur.Hinc ergo fit,vt plures,(qui aliàs inter se diuersi sunt) in quantũ in aliqua vnitate cõueniunt,possint etiã eâdẽ amicitia amari, licet in ratione cultus,& honoris suã distinctionem retineant.Ita ergo videtur esse in præsenti, nã Charitas est specialis amicitia supernaturalis, hominis cum Deo, quæ fundatur in speciali vnitate spiritus,quam efficit gratia inter Deũ,& homines,quæ vnitas eiusdẽ formalis rationis est inter homines inter se:licet non sit in eodem gradu, quod est veluti materiale quid ad rationẽ amicitiæ: & ideo Charitas nõ est tantùm amicitia inter homines, & Deum, sed etiam inter ipsos homines,quatenus eodem vinculo inter se,quo cum Deo,vniuntur per gratiam.Religio verò non respicit hanc vnitatem,sed prorsus diuersitatem, vt dictum est.Et in hoc sensu dicitur excellentia diuina incommunicabilis creaturæ,scilicet,vt ratio est talis cultus. Bonitas autem dicitur communicabilis,non quidem ita,vt reddat creaturam æquè bonam,ac Deum, sed ita,vt coniungat creaturam cum Deo in vera amicitiæ vnitate,& consequenter etiam coniungat in eâdem amicitia personas omnes creatas,quę illam participant.Ita ergo satisfactum est rationi dubitandi in principio positæ. De confirmatione vero,& de virtute Obedientiæ dicemus cap.sequenti.

CAPVT VI.

Vtrùm Religio sit virtus distincta ab illa,quæ debitam obedientiam Deo reddit.

AD considerandam propriam vnitatem virtutis Religionis, & distinctionem eius ab aliis, superest,vt cum aliis virtutibus moralibus, quæ aliquo modo circa Deũ proximè versantur,eiq; aliquod debitum reddere videntur,eam conferamus.Duas autẽ inuenio virtutes,quæ in hoc puncto difficultatẽ aliquam ingerere possunt.Vna est Obedientia, & altera Pœnitẽtia;de priori dicemus in hoc capite, de altera in sequenti.

Ratio dubitandi ponitur.

Ratio igitur dubitandi ex suprà dictis oritur. Nam diximus,Religionem esse iustitiam quandam ad Deum,quia illi proprium quoddam, & rigorosum debitum reddit, at hoc etiam conuenit virtuti Obedientiæ, reddit enim obedientiam Deo, quæ illi summa cum proprietate, & rigore debetur, non minus, quam cultus, aut veneratio, ergò Obedientia est quædam iustitia ad Deum,ergo erit idem cum Religione, nam iustitia ad Deum vna tantùm est.

Responsio.

Respondebit aliquis fortasse,Obedientiam non considerare rationem debiti respectu Dei,sed solùm respicere honestatem, quæ in materia præcepta resultat,ex hoc præcisè, quod præcepta est, quod nos suprà tractando de obiecto insinuauimus.

2. Refutatur ratione tradita responsio

Cõtra hoc verò obiicitur,quia Obedientia est reuera debita Deo,vnde illi fit iniuria, si ei nõ obediatur,ergò ad aliquam virtutem pertinet hoc debitum reddere,ergò ad Obedientiã:Illa enim videtur maximè formalis obedientia, imò sola illa videtur specialem virtutem requirere;nã illa honestas, quæ in materia præcepta resultat posito præcepto,non est vna, sed nunc ad Temperantiam, nunc ad Iustitiam, vel aliam similem virtutẽ pertinet. Ergò propria,& formalis obedientia est iustitia quædã propria(licet potentialis)ad Deum.

D. Thom.

Vnde D.Thom.2.2.q.104.art.2. ex ratione debiti colligit honestatem Obedientiæ. *Quia cum multa*(inquit)*debeant subditi suis superioribus; Vnum eorum est obedire illis: quod habet specialem rationẽ boni.*& art.4.subiungit. *Moueri hominem ad obediendũ Deo ex quadam necessitate iustitiæ.* Ergò Obedientia & reddit debitũ Deo, & est quædam iustitia ad ipsum, est ergò idem,quod Religio;nam sola Religio est iustitia ad Deum,& omne debitum reddit ei, aliàs essent plures virtutes distinguendæ, quæ varia debita Deo redderent,quod admittendum non est,vt lib.1. tetigi,& infrà dicam.Tandem cõfirmatur,nã qui vouit Obedientiã Deo, certũ est debere illã ex speciali virtute Religionis,sed nõ est minus debitũ illud,quo ex se, & ex vi supremæ iurisdictionis Dei ipsa Obedientia debita illi est, ergò etiam secluso voto, reddere Obedientiam debitã Deo pertinet ad illam virtutem,quæ pro officio habet reddere debitum Deo.

3. Vera assertio. Religio ab Obediẽtia propriè distingui-tur.

In hoc puncto nullam inuenio moueri quæstionẽ à Doctoribus, sed omnes pro coperto videntur supponere,Religionẽ esse virtutẽ distinctã ab Obedientia,vt patet ex D.Tho.2.q.104.ar.& ibi Caiet. Valẽt. &c.Patres etiam semper de his virtutibus, vt de distinctis loquũtur.Et apertè Greg.distinxit actus earũ cum dixit.*Melior est Obedientia quam victima:* de quo testimonio plura in sequentibus.

D. Thom. Caietan. Valent. D.Gregor. Probatur assertio.

Ratio autem reddi potest,quia formaliter,& in ratione honesti,aliud est colere,aliud obedire; prius, est officium Religionis, posterius,Obedientiæ;virtutes autem ex officiis; seu actibus distinguuntur, ergo virtutes illæ distinctæ sunt.

Insurgit dubitatio.

Dicet aliquis,obedire, & colere non distingui tanquam duo membra specifica omnino condistincta,sed distingui,vt generale, & speciale, nam colere generalius est, obedire autem est quoddam colere. Nam obediendo Deo magnũ cultum ei exhibemus: transgrediendo autem præceptum eius iniuriam, & irreuerentiam illi facimus. Sicut colere,& orare distinguuntur,vt generale,& speciale,quia(orare) quidam cultus est.

4. Ostenditur ita diuersas esse rationes formales cultus,& reuerẽtię,vt vnum non contineatur sub alio tanquã sub superiori.

Sed contra,quia licet(obedire) possit esse materia cultus,si ex intentione formali ad eum finem dirigatur:sicut etiam credere, vel ieiunare;tamen obedire formaliter nõ est colere,nec adæquatè,nec tanquam particulare contentum sub generali, considerata ratione formali vtriusque,quæ ad distinctionem virtutum maximè spectãda est.Assumptũ declaratur,quia formalis ratio,& intentio obediẽdi nõ respicit reuerentiam debitam personæ,cui obeditur, propter excellentiam eius,sed respicit solum honestatem, quæ est in obseruãtia præcepti,seu(quod perindè est)quę est in conformitate voluntatis subditi cum voluntate Superioris volentis, & potentis obligare.

D. Thom.

Et hoc significauit D. Thom. dicta q.104 ar.2. ad 4. dicens, *Reuerentia directè respicit personam excellentem Obedientia verò*

verò respicit præceptum personæ excellētis. Velle ergo obedire, formaliter nō est velle colere superiorē, & ideo talis actus respectu Dei nō est actus à Religione elicitus, ac proindè nec Obedientia ipsa est Religio. Et potest ex dictis hæc differentia explicari, quia Obedientia, etiam prout versatur circa præcepta Dei, nō ita proximè tendit in Deum, sicut Religio. Tum quia Obedientia tota versatur immediatè circa præceptum, & auctorem præcepti solùm respicit tanquam extrinsecam causam efficientem præcepti, vel tanquam regulam extrinsecam, cui secundùm voluntatem conformari tenetur. Vnde D. Thom. dicta quæ. 104. art. 2. in corp. & ad 3. dicit, *Proprium obiectum Obedientiæ esse præceptum, quod ex alterius voluntate procedit.* Et ad 1. dicit, non facere aliquem formalem actū Obedientiæ, *nisi quando operatur ex intentione implendi præceptum.* Et August. 14. de Ciuitate cap. 12. dixit, *Obedientiam commendatam esse in præcepto.* At Religio immediatiùs, & directiùs tendit in Deum, immediatiùs quidem, quia non nititur in præcepto eius, sed in excellentia eius, atque ita in eo, quod ipse est. Directiùs verò, quia non respicit Deum vt causam efficientem, sed vt personam, ad quam tendit colendo illam, tanquam proximum finem, seu obiectum, cui reuerentiam defert.

Explicatio vberior positæ distinctionis.

D. Thom.

August.

5. Ad rationē dubitādi initio positam respondetur approbando datam respōsionē, & refutatio eiusdem confutatur. Notāda distinctio in Obedientia Deo debita.

Ad difficultatem igitur propositam benè responsum est, Obedientiā non attendere formaliter ad rationē debiti respectu personæ superioris, quod attēdit Religio. Sed generaliter dicit reddere debitum, quia implet obligationē præcepti, & hanc obligationem formaliter respicit. Ad replicam vero concedimus, Deo esse debitam Obedientiam. Aduertimus autem hoc duobus modis cōsiderari posse: vno modo, vt est quid pertinens ad bona Dei, vel (vt ita dicam) ad ius quoddam, quod Deus habet in creaturā suam, pertinétq; ad integritatem dominij eius, quod debet illæsum seruari: alio modo considerari posse solùm vt ex illo debito, & ex vsu illius potestatis nascitur quædam specialis honestas, quæ in re præcepta inuenitur, ex hoc præcisè quod præcepta est. Dico ergo Obedientiam non habere curam soluendi hoc debitū priori ratione spectatum, sed tantùm posteriori, vt explicatum est. Cum autem quæritur, an formaliter intendere debitum hoc reddere Deo, priori modo spectatum, scilicet quatenus quid illius, & in bonis eius extrinsecis computatur, pertineat ad aliquam virtutem, & quænam illa sit. Respondeo pertinere quidem ad aliquam virtutem, nam ibi profectò cernitur maga quædam, & specialis ratio honestatis. Arbitrórq; pertinere ad specialem iustitiam ad Deū, de qua statim in puncto sequenti dicam. Et hoc existimo sensisse D. Thom. dicta solut. ad 4. cum distinguit inter reuerentiam, & obedientiam; & subdit, obedientiam formaliter non respicere reuerentiam personæ, (vtiq; reddendo illi ius suum) posse tamen imperari ex reuerentia personæ. Quia nimirum ab illa virtute, quæ respicit hoc ius diuinum, optimè imperatur obedientia in præceptis Dei.

D. Thom.

6. LocaD. Th. suprà posita in meliorē sensum trahuntur iuxta eius doctrinam.

Ad D. Thom. respondeo, loca illa ex aliis eiusdem doctrinæ locis explicanda esse. Intelligit ergo obedientiam soluere quoddam debitum generali quadā ratione, quatenus omnis obligatio præcepti est debitum quoddam: in quo soluēdo hoc habet propriū, & speciale obedientia, quòd illam obligationē præcepti formaliter, ac præcisè attendit. Et hæc obligatio vocatur etiā quædam necessitas iustitiæ latè sumptæ pro quacunque obligatione, quæ quouis modo alterum respicit. Sic etiam facilè soluitur confirmatio ibi addita, de debito orto ex obedientiæ voto; in impletione enim illius voti formaliter loquendo, id est, si præcisè ex vi voti impleatur, attenditur speciale ius acquisitum Deo ex vi talis voti, ideoque actus ille, vt sic non est formaliter ex virtute obedientiæ, sed Religionis.

7. Eādem obedientia inclinamur ad obtemperādum Deo, & hominibus, non tamen eâdem Religione colimus Deū, & sanctos.

Deniq; ex his potest sumi aliqua ratio respondendi ad cōparationem relictam in præcedenti cap. inter obedientiam, & Religionem in vnitate. Quanquā enim hîc nec tractare velimus, nec definire illā quæstionem, an virtus obedientiæ, quatenus inclinat ad obediendū Deo, & hominibus, vna sit: supponendo tamē id, vt probabile, ratio differentiæ inquiritur, ob quam obedientia habeat illam amplitudinem: Religio verò sistat in solo Deo, & non habeat vnitatem cum virtute, quæ sanctos homines veneratur. Ratio igitur ex dictis reddi potest, quia obedientia solùm attendit honestatem, quæ est in obseruatione præcepti vt sic: quæ eiusdem rationis esse videtur, siue tale præceptum manet immediatè à Deo, siue per hominem. Religio autem respicit excellentiam, & debitum ratione excellentię, prout singularis rationis est, in Deo suprà omnem creaturam, & ideò singularem virtutem requirit. Quam rationem attigit D. Thom. dicta q. 104. art. 2. ad 4. vbi etiam adiungit, quod licet obediētia præceptorum vnius rationis sit, potest imperari à causis specie distinctis, quia obedientia ad præceptum hominis imperari potest à iustitia ad hominem, vel ab obseruantia: Obedientia verò ad Deū, à Religione, seu iustitia ad ipsum.

D. Thom.

CAPVT VII.

Sítne Religio virtus à Pœnitentia distincta.

1. Quæstionis status expēditur.

De hoc puncto tractaui in 4. tom. 3. part. & plenam eius resolutionem in hunc locum remisi, solùm quoad distinctionem inter virtutem Religionis, & Pœnitentiæ. Nam de aliis opinionibus, & variis modis explicandi Pœnitentiæ virtutem, & reducendi illam ad alias virtutes, vel Charitatis, vel Iustitiæ commutatiuæ, vel vindicatiuæ, vel in vniuersum ad omnes virtutes secūdùm varios actus, & materias Pœnitentię, ibi satis dixi. Quapropter nunc supponimus, proprios actus Pœnitentiæ, qui reducuntur ad voluntatem efficacem satisfaciendi Deo, & recompensandi iniurias ei factas, & destruendi illas, in quātum in nobis est: suppono (inquam) hos actus, vt tales sunt, non elici à Charitate, nec à Iustitia morali, & propriissima, neq; ab aliqua alia virtute particulari, excepta Religione. De hac ergò virtute sola videndū est, an eliciat illos, & cōsequenter an præter illam non sit necessarium, ponere aliam virtutem propter illos actus, sed illa met secundùm quendam inadæquatum conceptum vocetur pœnitentia.

2. Opinio Caietani de vnitate Religionis, & Pœnitētię.

Caiet. ergo 3. p. q. 85. art. 2. asseruit, Religionem ipsam elicere ipsum affectum pœnitentiæ, ideóq; nō esse necessariam aliam virtutem. Fundamentū Caiet. præcipuum, quo dicit conuinci intellectum suum, est quia actus pœnitentiæ non potest esse primarius, seu per se primò conueniens alicui virtuti, sed tantùm secundarius alicuius virtutis, ergò pœnitentia nō est virtus specialis condistincta ab omnibus aliis, ergò maximè cum Religione coincidit. Primum antecedens probat, quia nulla virtus, vt sit, vel vt operetur simpliciter, & absolutè, necessariò supponit peccatū, aut actum sibi contrarium in tali persona præcessisse. At pœnitentia quoad actus proprios pœnitentiæ, vt sic, supponit præcessisse peccatum, ergo signum est virtutem, à qua illi actus procedunt, non respicere illos actus per se primò, nec vt primarios, sed habere alios, ratione quorum potest, & esse, & operari in subiecto suo, etiamsi in illo actus peccati non præcesserit.

Ratio Caiet.

3. Aliquorum responsio.

Cui rationi aliqui satisfactũ iri putant, excipiendo pœnitentiam in hoc à cæteris omnibus virtutibus. Nam cæteræ (inquiunt) non sunt primariò ad destruendum malum, sed ad bonum per se primò tendunt, consequenter autem auersantur malum, prout tali bono contrarium. At pœnitentia tanquam medicina quædam per se primò est ad destruendum malum, ideoque nil mirum est, quòd peccatum in subiecto supponat, vt in eo sit, vel saltem, vt operari possit. Sed hoc modo, vt existimo, non euacuatur difficultas argumenti. Nam de omni virtute in vniuersum verum censeo, nunquam ita versari per se primò, vel adæquatè circa destructionẽ mali, quin principaliùs intendat bonum, vel vt introducendum, vel saltem, vt conseruandum. Hoc latè probaui in dicto to.4. Sumitúrque satis apertè ex D.Thom.2. 2.q.79. ar.1. vbi in principio art. ait. *Si loquamur de bono, & malo in communi, facere bonum, & vitare malum pertinet ad omnem virtutem.* Et infrà dicit, *Eiusdem virtutis est constituere aliquid, & constitutum conseruare in his quæ sunt ad alterum. Constituit quis æqualitatem iustitiæ faciendo vnum, id est, reddendo alteri, quod ei debet: Conseruat autem æqualitatem iustitiæ iam constitutæ, declinando à malo, id est, nullum nocumentum proximo inferendo.*

D. Thom.

4. Hæc doctrina applicari potest ad pœnitentiam cum proportione. Nam si ad illam pertinet facere bonum, & constituere æqualitatem ad Deum, prout potest recompensando offensam, ad eam etiam spectat declinare à malo, nullam iniuriam ei inferendo, quod non importat negationem, sed motum voluntatis repudiantis malum, vt in eodẽ ar. ad 2. D.Tho. dicit, ergo ex hac parte non supponit illa virtus, quæ est pœnitẽtia, peccatum vel iniuriam, quæ præcesserit in tali subiecto, quia per se potest conseruare illud ius diuinum illæsum, & ad hoc afficere voluntatem. Quod etiam expresse docuit Alen. 4 p. q.12.m. 1.art.1.§. *Ad vlt.* aliàs q.54.m.1.art.4. vbi respondet pœnitentiam esse in eo, qui non peccauit, *ad actum detestandi peccatum simpliciter.*

D. Thom. Alensis.

5. Caiet. principium recipitur, improbatur illatio, & probatio.

Fundamentum ergo Caiet. non deficit in antecedente, quod assumit, sed in illatione, vel saltem in eius probatione videtur deficere. Esto enim, pœnitentia sit talis virtus, quæ non necessariò prærequirat, quod præcesserit peccatum in subiecto suo, non inde immediatè sequitur esse Religionem: quia potest esse alia species virtutis, ad quam pertineat continere voluntatem, ne Deum offendat, & intendere in omnibus vitare diuinam iniuriam, diuinúmque ius illæsum conseruare, quæ ratio obiectiua videtur diuersa à ratione cultus, quam attendit Religio, ac proinde Religionem non esse illam virtutem, ad quam actus pœnitentiæ spectant. Sed contra hoc vrgere possumus argumentum in fauorem Caietani; quia Religio habet pro fine intrinseco, & adæquato reddere Deo debitum proprium, & legale, sed sub hoc debito includitur, vel recompensatio iniuriæ commissæ, vel obligatio, ne fiat, ergo totum hoc pertinet ad Religionis munus. Confirmatur primò, quia Religio est iustitia ad Deum vera, ac propria, quantùm inter Deum, & homines esse potest, sed ad virtutem iustitiæ respectu alicuius pertinet recompensatio debiti, tam contracti in actione alteri inuoluntaria, vt est iniuria, quam ex quocunque alio titulo: ergò. Respondent aliqui, pœnitentiam in hoc differre à iustitia, quia non purè intendit redditionem debiti, sed intendit destructionem peccati, ne Deus nobis ampliùs iratus sit, sed placatus: Iustitia verò solùm intendit æqualitatem facere, siue alter, accepta satisfactione, maneat offensus, siue placatus. Vnde aiunt, recompensationem pro iniuria Deo facta peccando, vt præcisè reddit debitum Deo, pertinere ad Religionem; vt verò tendit ad placandum Deum offensum, pertinere ad pœnitentiam.

Instãtia pro Caiet.

Responsio aliorum.

6. Vrgetur instãtia in fauorem Caietani.

Sed certè D.Thom.3. part. q.85. art.3. planè fatetur esse pœnitentiæ munus reddere Deo quoddam debitum, ideóque esse partem iustitiæ, solúmque deficere à perfecta iustitia in reddendo æquale; nunquam verò distinxit Pœnitentiam à Iustitia, vel Religione in hoc, quòd intendit placare Deum, ne peccatori ampliùs iratus sit, & ad hunc finem intendit destructionem peccati. Nec potest re vera ex hoc fine pœnitentia distingui ab aliis virtutibus. Quia placare Deum, ne nobis ampliùs iratus sit, ex duplici affectu potest in nobis procedere. Primò ex affectu beneuolentiæ ad Deum in se, seu ex complacentia ad ipsum, & sic intendere illum finem est proprius actus Charitatis, ad quã pertinet, & velle Deo omne bonum eius propter se ipsum, & complacentia in ipso propter ipsum, & auferre omnia impedimenta amicitiæ eius, quatenus talia sunt. Vnde si in actione, & satisfactione pœnitentiæ, interdum ex hac intentione homo operatur, quæ optima est, ex imperio, & motione charitatis operatur. Secundò potest quis intendere placare Deum anteà offensum, ne sibi ampliùs iratus sit, ex beneuolentia ad seipsum, & propter proprium commodum, quia magnum suum detrimentum reputat, & meritò, habere Deum sibi iratum. Et hic affectus, sicut non est Iustitiæ, ita non est proprius pœnitentiæ, sed est amoris proprij commodi, qui est beneuolentia quædam ad se ipsum, quæ concupiscentia nominatur. Quòd si supernaturaliter habeatur, pertinet propriè ad virtutem Spei, ad quam pertinet (vt alibi dixi) supernaturalis amor cõcupiscentiæ sui ipsius. Vnde illa intentio placandi Deum sic accepta, non differt ab eo, quod Concil. Trid. dixit, veram pœnitentiam debere esse cum Spe veniæ. Quid est enim placare Deum; nisi intendere consequi veniam ab illo? Intendere autem veniam, & sperare illam, idem sunt: habere autem spem veniæ, omnes fatentur esse actum spei præuium ad pœnitentiam, & quasi imperantem illam. Non ergò debet illud motiuum placandi Deum poni, vt peculiare pœnitentiæ, neque inuolui cum proprio eius motiuo, quod est recompensare Dei offensam, propter iustitiæ æquitatem.

7. Durãdi locutio recipitur, illatio refutatur.

Et quoad hoc meliùs locutus est Durand. æquiparando pœnitentiam cum iustitia humana. Nam sicut respectu hominis, cui iniuriam intuli, illud motiuum resarciendi inæqualitatem factam, est per se honestum, & constituit iustitiam ad hominem: ita respectu Dei simile motiuum est sufficiens ad aliquam virtutem constituendam, quæ non est nisi pœnitentia. At inter homines, licet etiam possit quis intendere per satisfactionem simul placare personam, ne sibi ampliùs sit offensa, vel irata: hoc per se non spectat ad iustitiam humanam, nec potest aliunde procedere, quam vel ex amore beneuolentiæ erga personam offensam, propter puram amicitiam, vel gratitudinem, vel aliquid huiusmodi, vel ex timore humano illius, radicato in amore concupiscentiæ, seu proprio. Sic enim interdum quis procurat placare amicum, quem offendit, solùm quia illum, illiúsque amicitiam amat: aliquando verò intendit quis placare Regem offensum, quia illum timet. Neque hinc multiplicantur aliæ virtutes, præter iustitiam elicientem, & amicitiam, vel amorem sui imperantem. Ita ergò contingit profectò in recompensatione diuinæ offensæ; nec quoad hoc ratio aliqua diuersitatis reddi potest. In hoc ergò nihil errauit Durandus, sed in eo, quòd inde intulit identitatem inter iustitiam humanam, & diuinam, falsum dixit, quia non attendit altiorem rationẽ debiti ex parte Dei, & inæqualitatem

tem recompensationis ex parte hominis, quæ postulant iustitiam alterius, & altioris rationis, vt suprà dixi.

8. Discursus pro Caiet. sententia, quo tandem probabilis iudicatur.

At verò hæc omnia videntur suadere opinionem Caiet. quia hæc iustitia excellentior erga Deum, non videtur esse nisi Religio. Et confirmatur, quia vel redditio debiti ad Deum, in hac generali, & adæquata ratione sumpta, est specifica in ratione obiectiua, ita vt vnã tantùm, & specialissimam virtutem iustitiæ constituat, & sic non distinguentur Pænitentia, & Religio: vel est generica, & sub illa distingui possunt rationes debiti ad Deum speciales, quæ sufficiant distinguere essentialiter plures virtutes reddentes debitum Deo, & sic non solùm duæ distinguendæ erunt, scilicet, Religio, & Pænitentia, sed plures aliæ, puta, gratitudo ad Deum, fidelitas ad Deum, obseruantia ad Deum, quæ specialissimè videtur dici Religio. Patet sequela, quia sicut aliud est debitum, quod nascitur ex iniuria illata; ita aliud est, quod nascitur ex beneficio accepto, aliud ex promissione facta, aliud ex dominio, vel excellentia personæ, ergo vel hæc omnia distinguunt virtutem, vel nullum; multiplicare autem tot virtutes videtur difficile, & inusitatum, ergo sistendum est in vna virtute, quæ hoc totum munus exerceat, totúmque reuocet ad cultum adæquatum Dei. Quia cum Deus non sit capax boni vtilis, vel alterius commodi; quidquid illi redditur, vt debitum quocunque titulo, ad gloriam, & cultum eius pertinet, nec potest esse aliquid huiusmodi, quod non innitatur diuinæ excellentiæ, eámque respiciat.

9. Sic igitur videtur fieri verisimilis, & probabilis opinio Caietani, quod Religio sit vnica virtus specialissima habens innumeros actus reddendi debita Deo, ex quibus quidam pertinent ad reddendum debitum pro peccato, sub qua habitudine peculiari, & per conceptum inadæquatum, illa virtus denominatur pœnitentia, re tamen vera est ipsa Religio. Est ergo hæc opinio probabilis.

10. Vnica assertio: Religio à virtute Pœnitentiæ distinguitur.

Nihilominus existimo non fuisse opinionem diui Thomæ, nec antiquorum Theologorum, vt in 4. to. probaui, ideóque probabiliùs censeo, iustitiam ad Deum, seu virtutem, quæ reddit debitum Deo ad minus distinguendam esse in duo membra essentialiter distincta, vt species sub proximo genere, siue singula membra sint species specialissimæ, siue subalternæ, de quo statim. Illa autem duo membra vsitatis nominibus dici possunt Religio, & Pœnitentia. Quarum distinctio ex duobus attendi potest. Primò, ac principaliùs in ratione debiti, nam licet conueniant, quòd vtraque respicit debitum Dei, tamen strictiùs, ac rigorosiùs videtur esse debitum Pœnitentiæ, quàm Religionis. Quod ita potest explicari, nam duplex ius ex parte Dei considerare possumus; vnum, quod habet tanquam proprius, & peculiaris Dominus vel famæ suæ, vel honoris, vel aliarum rerum externarum, ad quod specialiter pertinet dominium vitæ, & mortis humanæ, & iurisdictio suprema, quam in omnes homines habet ad præcipiendum &c. Aliud ius est, quod præcisè ratione suæ excellentiæ, potentiæ, & operationis habet, vt ab omnibus colatur, & honoretur. Ex quibus duobus iuribus primum videtur rigorosiùs, & inducere quandam maiorem rationem debiti. Vnde etiam violatio prioris iuris videtur esse ex genere suo magis propria iniuria, seu iniustitia contra Deum. Quomodo dixit D. Thom. 22. quæst. 94. art. 5. ad 1. occidere seipsum esse actum iniustitiæ contra Deum, quod videtur intelligendum de altiori iniustitia, quàm sit contra hominem. Quia sicut dominium Dei in vitam hominis altius est, ita violatio illius dominij est iniustitia altioris, & grauioris rationis. Sic etiam in speciali disp. de iustitia, sect. 2. dixi, infamationem Dei, vel detractionem de Deo esse propriissimam iniuriam Dei altioris rationis, quàm sit erga homines; Vnde dici potest non solùm iniuria, sed plusquam iniuria, vt in simili loquitur Caiet. 22. quæst. 57. art. 4. Igitur iuxta has duas considerationes diuini iuris, videntur satis probabiliter distingui duo genera virtutum, vnum Religionis, quod reddit Deo debitum ratione excellentiæ suæ, aliud quod illæsum seruat ius diuinum in tota latitudine dominij, & iurisdictionis eius, quod dici potest esse eiusdem strictioris iustitiæ, ad quam pertinet Pœnitentia.

Probatur 1. assertio ex diuersa consideratione diuini iuris, quod respicit vtraque virtus.

D. Thom.

Caietan.

11. 2. Probatur ex diuerso genere actuum & inæqualitate debiti.

Potest prætérea discrimen aliud inter hæc duo genera virtutum considerari, nam hæc virtus, quam generico nomine iustitiam ad Deum appellamus, per se non exercet erga Deum saltem ex necessitate actum positiuum in effectu, seu obiecto, aut materia, sed solũ in affectu, ex vi talis virtutis homo declinat ab omni iniuria Dei, habétque affectum conseruandi illæsum ius diuinum. Religio autem per se postulat ex parte obiecti, & materiæ positiuos actus, quibus colatur Deus, gratiæ agantur & cæt. Tamen supposita læsione iustitiæ diuinæ priori modo sumptæ, ipsamet obligat ad positiuos actus, quibus illa iniuria recompensetur, & æqualitatem reducatur, quoad fieri possit. Et ideo tales actus censentur esse præcipui in tali virtute, & ab illis maximè denominatur pœnitentia. Hinc ergò intelligitur altiùs, & rigorosius esse debitum prioris iustitiæ, quàm Religionis, licet vtrumque proprium, & grauissimum sit. Nam respectu superioris, & maximè Dei, maius est debitum non violandi iura eius, & non inferendi illi iniuriam, quàm sit reddendi ei cultum positiuum, & demonstrationem seruitutis. Eadémque ratione debitum recompensandi iniuriam, quod est proprium pœnitẽtiæ, vt sic, videtur ex suo genere altius, quam sit debitum colendi, (vbi iniuria non præcesserit) solùm ex obseruantia debita tali excellentiæ.

12. 3. Probatur ex inæqualitate solutionis vtriusque virtutis.

Tandem in constituenda æqualitate videtur esse alia diuersitas inter has virtutes. Nam respectu Dei potentior est homo ad iniuriam faciendam, quàm ad resarciendam, vt in 1. tomo 3. part. disput. 4. latè tractaui. Nam homo per se potest iniuriam facere Deo, suo modo infinitam, recompensare autem ad æqualitatem non potest, non solùm per se ipsum, suísque viribus, (sic enim in hoc negotio nihil potest) sed nec per auxilium gratiæ, quia semper infinitè distat à persona offensa, ex qua magnitudo iniuriæ pensatur. Quocirca si homo consideretur antequam iniuriam Deo inferat, peccando in ipsum, eúmque offendendo, non potest propriè per iustitiam ad Deum æqualitatem aliquam cum illo constituere, sed ad summum potest non facere summam inæqualitatem abstinendo ab omni iniuria Dei, quantùm est ex affectu, & propensione talis virtutis. Quod idcirco addo, quia homo per se, neque hoc simpliciter potest, nisi per Dei gratiam sibi donetur. Postquam autem homo iniuriam in Deum commisit, etiam si per illam virtutem ad recompensandam iniuriam afficiatur, & hoc intendat, nõ potest quidquam facere, quo æqualiter tale debitum soluat, tum quia non solùm habet naturalem conditionem infimam suæ personæ, sed etiam superadditam indignitatem peccati, tum etiam quia infinitis aliis titulis Deo debet, quidquid in satisfactionem offerre illi potest. At vero Religio seclusa omni culpa, & iniuria, potest aliquid Deo reddere pro suo debito, quod licet nõ sit omnino æquale, saltem continet aliqualem solutionem primi debiti ad Deum, & in eo soluendo seruat æqualitatem, quam potest. Hæc ergo videntur sufficere ad intel-

ligendam differentiam aliquam essentialem inter has virtutes. Quia vero communiter non solent distingui virtutes, quæ iustitiam quandam ad Deum seruant, nisi sub nomine Pœnitentiæ, & Religionis: ideo his nominibus semper vtemur; Et omnes actus, qui ad Pœnitentiam propriè non spectauerint, sub Religione comprehendemus, & eandem proportionem in pertractandis vitiis Religioni contrariis, obseruabimus.

CAPVT VIII.

An virtus Religionis sit vna secundùm speciem vltimam, vel solùm secundum genus continens sub se plures species.

1\. HÆc quæstio de vnitate, vel de distinctione specifica virtutum, & habituum difficilem habet resolutionem, quia valde difficile est, vltimam rerum differentiam cognoscere, & propria motiua internorum actuum, & vniuscuiusque rationem exactè discernere, & ideo proponam vtriusque partis verisimiles rationes, & vnicuique liberam opinandi facultatem relinquam; breuissimè tamen, quid mihi, vel consultius, vel verisimilius videatur insinuabo.

2\. *Ea sententia quæ Religionē genericā astruit, eiq; varias subjicit species, suadetur. D. Thom.* Quòd ergo hæc virtus vna tantùm genere sit, & sub se plures species contineat, hæc potissimum suadere videntur. Primum quòd virtutes, quæ reddunt debitum alteri, iuxta varias rationes debiti distinguuntur, sed intra latitudinem Religionis inueniuntur debita diuersarum rationum, ergo & virtutes. Maior est diui Thomæ 1.2.quæst 60.art.3.vbi ex diuersa ratione debiti concludit, esse plures virtutes circa operationes. Sunt autem verba eius notanda. *1. Ratio ex diuersis rationibus debiti.* *Sed debitum, non est vnius rationis in omnibus, aliter enim debetur aliquid æquali, aliter superiori, & aliter minori: & aliter ex pacto, vel ex promisso, vel ex beneficio suscepto. Et secundùm has diuersas rationes debiti, sumuntur diuersæ virtutes.* Et similem ferè doctrinam habet 2.2.quæst. 80. Et ratio est, quia si ratio debiti formaliter respicitur à virtute, profectò diuersa ratio debiti faciet formalem distinctionem in obiecto, & consequenter in ipsa virtute. Minor autem probatur ex eisdem verbis diui Thomæ. Nam licet in Religione non inueniatur prima diuersitas ex parte personæ, cui debitum soluit, quia semper est ad superiorem, tamen altera diuersitas ex titulo ipsius debiti, hîc inuenitur. Nam aliquid debetur Deo ex pacto, seu promisso, aliquid ex beneficio accepto, aliquid etiam ex vi solius excellentiæ eius. Confirmatur, quia similis varietas debiti erga proximum sufficit ad distinctionem virtutum circa eundem, nam debitum ex pacto soluit iustitia; ex promissione, fidelitas; ex beneficio, gratitudo; ex dignitate personæ, obseruantia.

3\. *2. Ratio ex diuersitate specifica habituum.* Secundò argumentor, quia in hac virtute sunt plures habitus specie distincti, ergò & plures virtutes. Patet consequentia, quia omnes illi habitus sunt virtutes essentialiter, ergo si in propriis differentiis specificis distinguuntur, planè distinguuntur in specie virtutis, & consequenter sunt plures virtutes essentialiter. Antecedés patet, quia suprà dictum est inueniri in hac virtute actus specie distinctos ex diuersa honestate proximi obiecti, quorum vnus ex alio non oritur, nec habent inter se connexionem, sed solùm genericam conuenientiam in ratione cultus diuini, vt sunt vouere, vel iurare, orare, sacrificare. Quilibet autem ex his actibus est sufficiens ad generandum habitum, & habitus, qui per vnum fit, non recipit ab actu alio specie diuerso augmentum, vel promptitudinem aliquam circa suum actum, sed hoc est sufficiens signum distinctionis habituum, vt generatim dictum est in Metaphysica disput. 44. sect. 11. Ergo vnusquisque ex his actibus generat simplicem habitum distinctum ab alio, atque adeo distinctam virtutem.

4\. *3. Ratio sumitur à distinctione Religionis à Pœnitentia, & Obedientia.* Vltimò argumentari possumus, quia in duobus proximè præcedentibus capitulis ostendimus distinctionem Religionis à Pœnitentia, & Obedientia, ex diuersis debitis respectu ipsiusmet Dei, vel ex diuerso modo, aut motiuo, soluendi, vel implendi debitum. Sed non videtur intercedere minor ratio distinctionis inter debitum verbi gratia, quod consurgit ex promissione iam facta Deo, & cultum redditum promittendo, nam illud prius, est planè magis rigorosum, & legale, & necessarium ad honestatem morum, & fortasse est cuiusdam iustitiæ superioris ordinis: debitum autem, quod ante promissionem potest considerari in ipsa promissione, nec iustitiæ est, nec rigorosum, nec necessarium ad honestatem morum, sed ex quadam decentia, & voluntario cultu, ergò ferè similis ratio distinctionis hîc interuenit.

5\. *Altera pars quæstionis quæ simplicē Religionis habitū, & infimam speciem credit, proponitur, ac præfertur. D. Thom. Caietan. Valent. Aragon. Soto.* Contrariam partem, nimirum vnicum esse, & simplicem Religionis habitum, vnámque virtutem, quæ totum id, quod generali nomine diuini cultus comprehenditur, exhibet Deo, suadet in primis auctoritas D. Thom. nam ita videtur sentire in dicta quæst. 81. art.3.&4. quem etiam ita intelligunt, & sequuntur Caietan. Valent. Aragonius, & alij moderni, & hoc etiam supponit Soto lib. 7. de iustitia. Vnde idem diuus Thomas proxima quæst. 80. licet respectu hominum veritatem, gratitudinem, & obseruantiam distinguat; de Religione nihilominus semper loquitur, vt de vna tantùm virtute, eíque tribuit omnes illos actus orandi, vouendi, & soluendi votum, adorandi, sacrificandi, &c. Et similiter in 1. 2. quæst.60.& vbique de hac virtute loquitur, vt de vna tantùm, eodémque modo loquuntur alij Theologi in 3. distinct. 9.

6\. *1. Ratio.* Accedit ratio satis congrua, nam quidquid homo reddit Deo per dictos actus Religionis, totum est sub ratione cultus, vel gloriæ, ac honoris Dei, sempérque in omnibus attenditur ratio diuinæ excellentiæ; nam cum homo agit gratias Deo, respectum habet ad excellentiam eius, nimirum vt aliter, & sub alia æstimatione illi agantur, quàm homini: & sic de aliis. Ergò hoc satis est ad vnitatem virtutis. Antecedens declaratur ampliùs, quia homo reddendo Deo hæc debita, nullum commodum, vel vtilitatem ei afferre potest, nec propriè dominium eius augere, quia ipse ex se, & ex sua potestate, & actione, est supremus Dominus omnium; ergo solùm superest ratio cultus, & honor, quæ in his omnibus actionibus religiosis intendi possit. Ergo licet in modo colendi, vel in qualitate debiti sit in eis aliqua diuersitas, illa conuenientia in ratione cultus cum connexione in eadem excellentia Dei, erit sufficiens ad vnitatem habitus, & virtutis.

7\. *2. Ratio ex eo sumitur quod non sint sine necessitate multiplicādę entitates.* Tandem quia sine necessitate cogente non sunt multiplicandæ res, præsertim illæ, quæ tantùm sunt propter necessitatem operandi, iam verò admisimus distinctionem inter quandam iustitiam ad Deum, seu inter pœnitentiam, & Religionem propter aliquam obiectorum diuersitatem: sed ad hæc duo membra possunt facilè reduci omnes actus, quibus Deo debitum reddimus, nam si qui videntur magis rigorosum debitum soluere, quam Religio obseruet, pertinebunt ad iustitiam erga Deum, & omnes alij ad vnam Religionem spectabunt, ergo. Vnde confirmatur, quia illa virtus iustitiæ ad Deum vna esse censetur, nam si iustitia commutatiua ad hominem vnica est, multò magis illa iustitia ad Deum, quæ commutatiuam

tatiuam imitatur, quantùm potest, ergo etiam virtus Religionis, prout ab illa condistincta, erit vnica species virtutis. Est enim æqualis ratio, nam sicut iustitia illa intendit diuinum ius illæsum conseruare, & in hoc fine connectit omnes actus suos, etiamsi varij esse videantur, ita Religio intendit cultũ integrum, & completum diuinæ excellentiæ tribuere, & omnes actus exercet, vt habent connexionem in hoc adæquato motiuo.

8. Iuxta 1. sent. in tres habitus tota Religio tripartitur, fidelitatem, gratitudinem, & latriam.

Vtraque pars habere videtur suam probabilitatem, vt argumenta facta ostendunt. Iuxta priora verò argumenta maximè distingui possent in latitudine huius virtutis tres habitus, quos fidelitatem ad Deum, gratitudinem ad Deum, & Latriam possumus appellare. Nam Latria propriè respicit diuinam excellentiam, vt sic, quam suis actibus, tanquam signis honoris, & excellentiæ protestatur, & ideo vnica sub illa saltem ratione esse videtur. Tum quia ratio debiti videtur eadem, cum immediatè ex eâdem excellentia nascatur, tùm etiam, quia illa distinctio signorum materialis esse videtur; tum denique, quia obseruantia erga homines, quando eandem excellentiam respicit, vna est, licet ex parte personarum, vel signorum, aliquam variationem actuum, immò & obligationum admittat, vt docet D. Thom. 22. quęst. 102. artic. 1. ad 2. At hæc Latria est tanquam obseruantia ad Deum, ergo erit in se vna. Gratitudo autem non fundatur in excellentia, sed in beneficio accepto, & magis exhibet, & profitetur grati animi significationem, quàm protestationem diuinæ excellentiæ, & ideò videtur præ se ferre diuersam honestatem, sicut etiam diuerso fundamento nititur, ideoque non est improbabile, ad officium hoc constituendam esse specialem virtutem ad Deum, vt sensit Cano in Relect. de Pœnitentia. Quod si hoc de gratitudine admittitur, maiori ratione de Fidelitate ad Deum idem sentiendum est, fundatur enim proximè non in sola excellentia Dei, neque in actione Dei erga homines, sed potiùs in actione hominis erga Deum, & ideò diuersam rationem honesti habet, ac proinde propriam virtutem postulare videtur. Præter has autem rationes non apparet alia probabilis ad multiplicãdos plures Religionis habitus. Et ita hæc pars visa est mihi probabilis in 4. tomo, saltem quoad distinctionem simplicium habituum. Nam potest quis dicere, ex illis tribus habitibus coalescere vnam virtutem Religionis, quæ aliquam vnitatem habet ex eo, quòd respicit adæquatam obseruantiam, & cultum Dei, quæ sine illis tribus habitibus consistere non potest, & ideo inter se habent connexionem aliquam. De quo modo loquendi contendendum non est, cum modus distinctionis, vel vnitatis iam declaratus sit, & congruum sit ita loqui, saltem propter communem vsum.

D. Thom.

Cano.

9. Probabilitas alterius partis quæstionis expenditur.

Nihilominus etiam potest probabiliter defendi vnam, ac simplicissimam esse virtutem Religionis, quæ omnes illos actus exercet. Quod certè de virtute per se infusa, faciliùs defendi, ac credi potest. Quia non acquiritur per actus, nec dat tantùm facultatem operandi, sed est quasi potentia quædam, quæ faciliùs admittit specificam distinctionem in suis actibus. Infunditur autem hæc virtus per se primò ad dignè, & cum debita reuerentia tractandum omnia, quæ ad exhibendam Deo seruitutem, illi debitam ratione suæ excellentiæ, & supremi dominij, pertinent: In quo obiecto, & fine videtur esse sufficiens vnitas, vt virtus ipsa vna sit. Maximè, quia tota illa varietas, quæ est in actibus huius virtutis, habet connexionem quandam ratione vnitatis diuinæ excellentiæ, quæ tota in quolibet illorum actuum semper attenditur. Nam etiam cum Deo gratiæ aguntur, habetur ratio diuinæ excellentiæ, & ratione illius intelligitur, illi esse singulari modo debita animi gratitudo. Vnde si solam honestatẽ grati animi spectes, non oportebit ad aliam virtutem recurrere, præter communem gratiam: ergo vt eleuetur aliquo modo respectu Dei, necessariò debet obseruari diuina excellentia, & ità consurgit quædam gratitudo reddens honorem Deo, & reuerentiam excellentiæ eius, & ita iam operatur ibi Religio. Idémque cum proportione de fidelitate dicetur. Quare meliùs dicimus, omnes hos actus esse vnius Latriæ, atque ita Latriam, seu Religionem esse vnam simplicem virtutem, saltem infusam. Nam de acquisita probabile est, quod in alio loco insinuaui.

CAPVT IX.

Quem perfectionis, & excellentiæ gradum habeat Religio inter virtutes omnes.

1. Religionis virtus theologaliũ cuique cedit in excellentia, & dignitate.

D. Thom. 22. quæst. 81. artic. 6. similem proponens quęstionem, solùm comparat Religionem ad alias virtutes morales, nec sine causa, quia cum ostensum sit, illam non esse virtutem theologalem, tanquam manifestum supponit Religionem esse inferiorem virtutibus theologicis. Nec immeritò, ita enim sentiunt communiter Theologi, & sumitur ex illo Pauli 1. ad Corinth. 13. *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc.* Vbi illis tribus quasi per Antonomasiam tribuit excellentiam, & eminentiam virtutis, ideoque de illis solis est certa, & indubitata sententia esse virtutes per se infusas: de cæteris enim solùm est opinio probabilior; Quare in illis principaliter, & quasi essentialiter consistit supernaturalis iustitia infusa, vt sumitur ex Trident. sess. 6. capit. 7. Ratio denique est, quia perfectio virtutis est, vt coniungat mentem Deo, saltem vt fini; ergò illæ virtutes, quæ immediatiùs, & perfectiùs attingut Deum, perfectiores sunt cæteris, quæ remotius in Deum ordinantur: sed virtutes theologales propinquius, & perfectiùs attingunt Deum, quàm Religio, vt ex suprà dictis constat, sunt ergo perfectiores illa.

D. Pauli 1. ad Cor. 13.

Conc. Trident.

2. Pia voluntatis affectio Religione perfectior est.

Solùm posset quispiam dubitare de habitu pię affectionis, qui comitatur fidem, prout est in intellectu. Nam de illo non procedit ratio facta, quia non immediatè nos vnit Deo, nec præcisè spectatus est virtus theologica, vt suprà dixi, sed magis est moralis. Vnde cogitare quis posset, cum Religio præfertur omnibus virtutibus moralibus, illi etiam habitui præferri. Nihilominus existimo, fidem quoad illum habitum antecedere, & præferri Religioni, quia licet per se non sit theologica virtus, tamen per se est necessaria ad quandam theologicam virtutẽ, cuius est quasi moralis forma. Item versatur circa nobilissimam materiam, puta intellectum, quem captiuat in obsequium fidei, vnde ex hac parte superat Religionem, & ex alia non est inferior in attingendo Deum in se, quia per illam materiam nobilissimo modo, & immediatè illum attingit; plus est enim, ad Deum ipsum ipsimet credendo accedere, quàm signa quæcumque reuerentiæ illi exhibere; ergo habitus voluntatis, qui immediatè mouet hominem, & eius mentem, vt priori modo Deo coniũgatur, perfectior est, quàm Religio, quæ posteriori modo in Deum mouet. Nec refert, quod Religio mouere possit ipsam Fidem, & Charitatem, vt sub ratione sua in Deum ferantur. Tùm quia Religio ad summum mouere potest ad exercitium illorum actuum. Pia verò affectio quoad specificationem ad actus credendi, intellectum determinat, quod longè altius, ac difficilius

cilius est. Tùm etiam quia Religio solùm vtitur actibus illarum virtutum, tanquam signis recognitionis, & subiectiuis ad diuinam excellentiam; supponit autem aliunde substantiam illorum actuum. At pia affectio vtitur intellectu ad eliciendum actum fidei, quoad substantiam eius. Estque suo modo per se necessaria ad illam, & ideò hinc magis commendatur eius perfectio. Virtutes ergo theologales quoad omnes habitus, quos includunt, perfectiores Religione sunt.

3. Ex D. Tho. sententia, vna Religio cæteras virtutes morales longo superat interuallo.

Comparando autem Religionem ad virtutes morales, D. Thom. dicta quæst. 81. art. 6. absolutè, & sine limitatione affirmat, Religionem esse perfectiorem virtutem omnibus virtutibus moralibus. Potéstque hoc persuaderi, quia virtutes theologales perfectiores sunt omnibus moralibus, ergò etiam Religio est perfectior illis. Patet consequentia, quia licet Religio non sit virtus theologalis, ita proximè ad eas accedit, vt minimùm ab illis distinguatur, ergo erit perfectior aliis, quæ magis à theologalibus distant. Nam id quod est perfectissimum, est quasi metrum, & mensura cæterorũ, quod ergo ad illud propinquiùs accedit, cæteris perfectius est. Ratio itẽ à priori est, quam D. Thom. tetigit, quia virtutes theologales habent excellentiam suam ex immediata coniunctione ad Deum, quia virtus sicut ab obiecto habet speciem suam, ita ex eodem habet suam nobilitatem. Deus autem est nobilissimum obiectum, & immediata tendentia in ipsum, omnium etiam excellentior est, & ideò virtutes theologales sunt nobilissimæ. Post illas vèro Religio attingit Deum propinquiùs, quàm reliquæ virtutes morales, ergò inde maiorem nobilitatem participat.

4. Hæc verò assertio D. Thomæ, licet quoad plures virtutes, & ferè omnes certissima, & per se clara sit; in quibusdam peculiaribus comparationibus habere potest nonnullam dubitationem, an scilicet, aliqua exceptio admittenda sit. Itaque quoad omnes virtutes, quæ versantur circa passiones, Temperãtiam, scilicet, & Fortitudinem, & omnes virtutes illis connexas, nulla est controuersia, nec occasio dubitandi. Item de nonnullis virtutibus connexis Iustitiæ, quæ cum proportione exercent cum proximo illud officium, quod Religio exercet cum Deo, clarum est, esse longè inferiores, vt constat de Pietate, Dulia, seu Obseruantia, &c.

5. Caietani sẽtentia legalẽ iustitiã præferens Religioni; ea tamen impugnatur. D. Thom.

Primum verò dubium est de Iustitia legali. De qua Caiet. dicto artic. 6. contendit præferẽdam esse Religioni. Nam D. Thom. 2.2. quæst. 58. art. 12. absolutè, & sine limitatione dixit, Iustitiam legalem esse præclariorem inter omnes virtutes morales. Tamen Religio sine dubio præstat etiam Iustitiæ legali. Et D. Thomas in dicto artic. 6. dum generalem, & sine vlla restrictione, vel prælatione facit comparationem, tacitè declarat comparationem in alio loco factam, scilicet vt intelligatur esse de virtutibus moralibus, quæ Deum, vt obiectum non attingunt, sed circa ea versantur, quæ in Deum, vt in finem ordinantur, vt ibi expressè dixit D. Thomas. Deinde hoc etiam declarat, & suadet ratio, qua diuus Thomas vtitur in dicto artic. 12. Inde enim probat iustitiam legalem esse excellentiorem, quia bonum commune præeminet bono particulari vnius personæ. Ex hac enim ratione constat, solùm comparare iustitiam legalem cum virtutibus moralibus, quæ circa personas creatas versantur. De huiusmodi enim personis loquitur. Nam si de honore, & gloria Dei sit sermo, præferendum sine dubio est hoc bonum cuicunque bono creato, etiam communi. Vnde sic potest ratio concludi, quia Religio nobilius obiectum habet, quàm iustitia legalis; nam illa habet pro obiecto *cui* Deum, & pro obiecto *quod* cultum illi debitum: hæc vèro pro obiecto *cui* habet Rempublicam, vel communitatem humanam, quæ Deo longè inferior est, pro obiecto verò *quod*, habet ius, seu bonum debitum huic communitati. Obiectum ergo Religionis excellentius est: ergo & ipsa Religio.

6. Instãtia pro Caiet. sentẽtia, sed tamen dissoluitur.

Sed ait Caietanus, Iustitiam legalem non omnino excludere Deum; quia etiam ad Iustitiam pertinet reddere debitum Deo, vel satis esse inquit, quod Deus sit finis particularis Iustitiæ legalis. Vnde ita argumentatur; iustitia legalis comparatur ad Religionem, sicut totum ad partem, vel sicut imperans, & ordinans ad imperatum & ordinatum: nam & leges latæ inueniuntur de his, quæ ad Religionem spectant, & iustitia legalis non minùs ordinat de reddendo debito Deo, quàm proximo, ergo. Sed non satis percipio, quid Caietanus his rationibus intendat. Nam si per iustitiam legalem intelligit, totam collectionem virtutum, vel omnium simpliciter, vel earum quæ sunt ad alterum, sic verum est, iustitiam legalem comparari ad Religionem, sicut totum ad partem, esséque perfectiorem non intensiuè, (si de sola collectione moralium virtutum loquamur) sed extensiuè, quia iustitia sic sumpta non est vna virtus simpliciter, sed plures virtutes. Hæc verò comparatio impertinens est, nec D. Thomas ita loquitur de iustitia legali, cum eius perfectionem exaggerat. Neque etiam Arist. lib. 5. Ethic. cap. 1. iuxta probabiliorem intellectum. Si autem legalis iustitia accipiatur pro vna speciali virtute iustitiæ, quæ à commutatiua, & distributiua distinguitur, iuxta Doctoris angelici doctrinam dicta. quæst. 58. artic. 5. & 6. Sic falsum est comparari ad Religionem, vt totum ad partem. *D. Thom. Aristotel.*

7. Solutio magis expẽditur, & ostenditur actus omnium virtutum, vel etiam theologaliũ sub imperio Religionis contineri.

Nam iustitia legalis sic sumpta, dici solet vniuersalis iustitia secundùm quãdam causalitatem, & materiæ extensionem. Quod videtur Caietanus considerasse, vt eam compararet ad Religionem, vt totum ad partem. Et præcipuè videtur eam considerasse, quatenus in Principe est legum latiua, & ferre potest leges in materia Religionis, in quibus ferendis etiam obseruat rationem boni communis, quod respicit hæc iustitia. Veruntamen neque ob illam causam iustitia legalis potest præferri Religioni, neque ad illam comparari, vt totum, vel superior, sed vt pars, & inferior. Probatur, quia etiam Religio in causalitate, & materia habet vniuersalitatem quandam, in qua non solùm æquiparatur, sed superat etiam iustitiam legalem. Patet prior pars ex suprà dictis de materia, & actibus imperatis ab hac virtute, nam omnium virtutum actus sub imperio suo complectitur, quatenus eos ordinare potest ad cultum Dei. Posterior vero pars patet. Primò quia Religio non tantùm moralibus virtutibus, sed etiam theologicis imperare potest, quod non potest ita propriè, & verè dici de iustitia legali. Deinde quia conferendo illas duas virtutes inter se, potiùs Religio imperat, & ordinat iustitiam legalem ad suum finem, quàm è conuerso. Proprio enim, & recto ordine, non debet diuinus cultus ordinari ad bonum Reipublicæ, vt ad pacem, & quietem eius, vel quid simile: sed potiùs totum Reipub. bonum ad hoc referri debet, vt Deus meliùs colatur, & in maiorem Dei gloriam cedat.

8. Religio aliquando potest per iustitiam ordinari, id tamen magis fit intentione operãtis, quã virtutis.

Non nego, quin etiam liceat aliquando curam Religionis in Republica haberi, vt pax eius, & omne aliud bonum meliùs in ea conseruetur, quia hic finis honestus est, & medium illud ad eum obtinendum est sine dubio vtilissimum. Tamen ita hoc licitum est, sicut licet sæpe ordinare superiora bona ad bonum inferius, ita scilicet, vt tandem omnia in maiorem

iorem Dei gloriam redundent. Nam humanæ Reipublicæ bonum inferius est, ad diuinam gloriam comparatum,& ideò diuinum bonum, quò est Deo propinquius, eò ex se magis comparatur, vt finis, quàm vt medium ad quodlibet humanum bonum. Cuius signum euidens est, quia Deus ipse vult bonum commune humanum propter gloriam suam. Igitur considerando has virtutes secundùm se, & non per accidens ex intentione hominis operantis, Religio imperat iustitiæ legali,& omne bonum eius refert in finem, & obiectum suum. Nullo ergò modo comparatur iustitia legalis ad Religionem, vt totum ad partem. Quia non in essentia, cum sint essentialiter condistinctæ,neque in integritate,aut alio genere compositionis,cum neque vna ex alia,neque ex vtrâque aliquod tertium componatur: Nec denique in virtute, aut causalitate vniuersali, cum Religio absolutè,& simpliciter prior sit,ac vniuersalior, & eminentior in agendo.

9. Religio ita est præstantissima in ratione Virtutis, vt sit in ratione iustitiæ aliis virtutibus inferior.

Neque quidquam refert, quod Religio ponatur inter partes potentiales iustitiæ, ac proinde deficere videatur à perfecta ratione iustitiæ.Nam si hæc ratio quidquam valeret, probaret Religionem esse virtutem minùs perfectam iustitia commutatiua, immò etiam probaret iustitiam commutatiuam esse perfectiorem legali, quia conditiones iustitiæ magis integrè, & exactè in ea inueniuntur. Aliud est ergo, considerare rigorem, & proprietatem iustitiæ, aliud excellentiam virtutis: nam in priori deficit aliquando Religio, & ideò pars potentialis iustitiæ dicitur, vt suprà explicatum est. Nihilominus tamen hoc non impedit, quominus in perfectione virtutis simpliciter superet propter excellentiam obiecti, & affectus voluntatis. Vnde D. Thom.in dicto artic.6. ad 1. in simili respondet,posse esse Religionem perfectiorem simpliciter in esse virtutis, licet in attingendo medium iustitiæ deficiat, magis ex impotentia subiecti, quàm ex imperfectione voluntatis.

D. Thom.

10. Caiet. fundamenta magis euertuntur.

Quòd verò Caietanus assumit, leges etiam ferri de his, quæ ad Religionem spectant: non video quid ad causam referat. Nam si in legislatore consideretur potentia legum latiua, hæc est bonum alterius ordinis, & cum illa non fit comparatio,vt per se constat. Si verò consideretur prudentia legis latiua, quatenus est vera virtus, non solùm intellectualis, sed etiam moralis: sic quidem illa præferri potest moralibus virtutibus: sed illa non est iustitia legalis, neque cum illa fit comparatio. At verò si in legis latore consideretur illa virtus voluntatis, quæ dirigit intentionem eius, vt rectè præcipiat in quacunque materia in ordine ad commune bonum, sic quidem habet iustitia legalis excellentiam quandam, tamen illa vincitur à Religione, quæ multò magis dirigere debet intentionem legislatoris, vt diuinam gloriam in ferendis legibus respiciat. Vnde hoc modo etiam dici potest Religio imperare, vt leges ferantur nòn solùm in sua materia, sed etiam in materiis aliarum virtutum, si ad diuinum honorem id spectet.

11. Deus nō est finis particularis iustitiæ legalis.

Quapropter falsum absolutè est, Deum esse finem particularem iustitiæ legalis, quia non est finis intrinsecus,& proprius, sicut est Religionis, quia non est obiectum, in quod immediatè dirigat iustitia legalis actiones suas. Neque etiam est finis comprehensus (vt ita dicam) intrinsecè in communitate illa cuius bonum procurat iustitia legalis. Nam Deus potiùs est finis vltimus extrinsecus, seu obiectiuus, in cuius gloriam quodlibet humanum bonum referendum est: quod ad Religionem spectat. Denique ob eandem causam falsum est, quod Caietanus ait, ad iustitiam legalem spectare reddere debitum Deo, nisi iustitiam legalem sumat pro collectione aliqua, vel pro aliquo genere virtutum, in quibus Religio contineatur. Nam loquendo de propria, & speciali virtute iustitiæ legalis, non pertinet ad illam reddere debitum Deo, vel proximo, qui sit priuata persona, vt talis est, sed solum communitati vt sic, seu quatenus ad commune bonū illius ius spectat. Quod hoc loco fusiùs explicari non potest; satis verò inde probatur, quod iustitia humana, sub qua legalis continetur, non attingit vllo modo Deum, vt obiectum *cui*; & hoc titulo longè inferior est Religione.

12. Misericordia ex sententia Caietani præstat Religioni.

D. Thom.

Secunda comparatio, de qua dubitari potest,cum misericordia fit. Nam Caiet. misericordiam præfert iustitiæ legali in dicta quæ.58.& 12. ergo si legalem iustitiam præfert Religioni, multò magis misericordiam. Fauétque D. Thom. 2.2.quæst. 30.art. 4. Vbi solam Charitatem videtur misericordiæ præferre in nobis: nam in Deo etiam Charitati misericordiam anteponit. Denique ad hoc suadendum afferri possunt illa verba Matth. 9.& 12.ex Oseæ 6. *Misericordiam volo, non sacrificium.* Quod perinde est, ac si diceretur. Malo misericordię opera, quàm Religionis, ergò testimonio Christi, & Oseæ, opera misericordiæ meliora sunt operibus Religionis, quia quod Deus præfert,& eligit, melius est, ergò & virtus ipsa misericordiæ est melior.

Matth. 9. & 12. Oseæ. 6.

13. Vera D.Th. sententia. Misericordiam licet aliis virtutibus præstet, Religioni tamen cedere.

Nihilominus dicendum est, Religionem esse perfectiorem virtutem misericordia. Ita sumitur ex diuo Thoma dicta quæst. 30. vbi, cum limitatione ait, *Misericordiam esse potentissimam inter omnes virtutes, quæ ad proximum pertinent,* non verò excedere illas virtutes, quæ coniungunt hominem Deo. Nam ei, qui supra se aliquem habet, melius est coniungi superiori, quàm supplere defectum inferioris. Et quamuis ibi D. Thomas solùm ponat exemplum in Charitate, non est tamen dubium, quin ea doctrina locum habeat in Spe, & Fide, quæ etiam coniungunt hominem Deo. Ob eandem ergò rationem habebit locum in Religione, quæ licet non æquè, ac virtutes theologicæ, tamen proximè post illas coniungit nos Deo, vt supremo principio, cui cultum defert. Idem confirmat D.Thomas dicta quæst.81.art.6. dum sine limitatione præfert Religionem cæteris virtutibus moralibus. Et ratio qua id probat, procedit etiam respectu misericordiæ, quæ non ita proximè nos vnit Deo, sicut Religio. Vnde in eâdem. quæst.art.1. ad 1. significat idem D. Tho. ita excedi misericordiam à Religione, sicut medium à fine, quia Religio attingit finem, propter quem misericordiæ actus imperandi sunt. Atque ita simul ratione, & auctoritate, probata est nostra resolutio.

14. Scripturæ loca pro Caiet. allata explicantur.

Hieronym.

Ad locum autem Oseæ, & Matth. Hieronymus super Oseam, per *misericordiam* videtur intelligere non nostram erga pauperes, sed Dei erga nos, quam exercet remittendo nobis peccata, vnde sic exponit. *Non in sacrificiis delector, & victimis, & multitudine holocaustorum, victimæ meæ, & holocausta salus credentium, & conuersio peccatorum est.* Quo sensu hæc sententia æquiualet illi Psal. *Quoniam si voluisses sacrificium dedissem, vtique holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, &c.* At communiùs exponitur de misericordia hominis,& exponitur primò, *Misericordiam volo, & non tantùm sacrificium,* seu, *nolo sacrificium, sine misericordia.* Ita Anselm. Matth. 92. Non velle Deum sacrificium externum sine interno, vel quod internum præferat externo: nam per misericordiam omnia Charitatis opera ex amore Dei facta intelliguntur. Ita Maldo. Matth. 9.& sumitur ex August. lib. 10. de Ciuitate cap.5.& 20.contra Faustum cap. 16. Tertiò significat Dominus, se non velle sacrificia hæc externa, quia illis indigeat in suam vtilitatem, ideoque vbi necessitas proximi occurrerit, se malle

Psalm. 50.

Maldonat. August.

miseri

Bellarm.

misericordiam. Ita ferè Bellarm. tom. 1. lib. 3. de cultu Sanctorum cap. 6. Vnde non fit, misericordiam esse meliorem, sed interdum esse magis necessariam, quanquam etiam tunc melius sit ipsammet misericordiam intuitu Religionis exercere propter Deum. Et ita licet interdum materia externa propria Religionis omittenda sit propter misericordiam, internus verò cultus nunquam est necessariò omittendus. Et sic facilè conciliantur omnes expositiones, & veritas constat.

15. Confertur Religio cū Obedientia, ac præfertur. 1. Reg. c. 1.

Tertia comparatio fieri potest cum virtute Obedientiæ. Nam de Obedientia scriptum est, 1. Reg. cap. 11. *Melior est Obedientia, quàm victimæ.* Item Obedientia videtur coniunctissima Charitati, & similis in materia, quatenus voluntatem propriam voluntati Dei subjicit. Nihilominus est dicendum, Religionem esse simpliciter perfectiorem. Ita sentit licèt obscurè diuus Thomas 2. 2. quæstione 104. artic. 3. Expressiùs verò Caiet. ibi, qui paucis verbis rationem comprehendit dicens, *Quoniam Religio Deum, qui præcipit, colit, Obedientia verò ad eius præceptum attendit.* Rationes etiam suprà factæ de iustitia legali hîc habent locum, quia Religio propinquior est virtutibus Theologalibus, quàm Obedientia, magísque deuouet Deo totum hominem, quàm Obedientia. Et in hoc est Charitati similior, vt ex suprà dictis constare potest, & infrà cùm agemus de deuotione magis constabit. Cum ergo Obedientia præfertur externo sacrificio, non ideo præfertur toti Religioni. Sed, vt Caietanus bene notauit, præfertur sacrificium internum externo, quia illo volūtas Deo mactatur, vt Greg. dixit vlt. Moral. cap. 12. At illa interior mactatio per Religionem fit media deuotione.

D. Thom. Caietan.

D. Gregor.

16. Comparatur Religio cū Pœnitentia, illa tamen ignobilior iudicatur.

Quartò conferri potest cum virtute Pœnitentiæ Religio, de qua comparatione nihil scriptum inuenio. Tractat quidem D. Thom. 3. part. quæst. 85. art. 6. an Pœnitentia sit prima virtutum, & significat naturâ esse inferiorem aliis, id est, excellentia, & perfectione, quia quod est per se, melius est, quàm id, quod est per accidens, aliæ autem virtutes sunt per se necessariæ, Pœnitentia verò per accidens, supposito peccato. Veruntamen D. Thom. illo in loco, in primis non comparat Pœnitentiam ad alias virtutes in perfectione, sed in vsu sui actus, & in hoc dicit quodammodo esse imperfectiorem Pœnitentiam, quæ comparatio est tantùm secundum quid, & præterea iuxta nostram sententiam, non habet locum in virtute Pœnitentiæ quoad totam latitudinem sui obiecti, suorúmque actuum, sed solùm in propriissimo actu detestandi peccatum commissum, nam in aliis per se habet illa virtus vsum suorum actuum, quoad odium peccati secundum se, & quoad propositum cauendi omnem diuinam iniuriam, & similes.

D. Thom.

17.

Quocirca facta comparatione absolutè, & simpliciter inter illas virtutes quoad perfectionem earum, verisimile mihi est, antecedere virtutem iustitiæ ad Deum, quæ nomine Pœnitentiæ significatur, si distincta est à Religione. Ratio est, quia cum modo attingendi Deum immediatè conuenit cum Religione, & in reddendo illi debito, attendit strictiùs, magísque rigorosum debitum. Vnde sicut in ordine ad proximum nobis non specialiter coniunctum perfectior virtus est iustitia propria, & rigorosa, quàm aliæ virtutes illi annexæ eundem proximum respicientes, vt Liberalitas, Obseruantia, &c. ita inter virtutes, quæ reddunt debitum Deo, illa videtur perfectior, quæ magis de perfectione, & obligatione iustitiæ participat. Nec refert, quod in constituenda æqualitate magis videatur deficere Pœnitentia, quàm Religio, vt suprà insinuauimus, nam vt notauimus etiam ex D. Thoma dicta quæst. 81. art. 1. ad 1. defectus æqualitatis cum non sit voluntatis, sed potestatis, parùm minuit perfectionem virtutis. Magis verò illam auget, quod ad conseruādum illæsum omne diuinum ius, quantùm in se est, toto affectu tendit, & quando læsum est, illud, quantum potest, restaurare studet. Et in Psal. 50. maximè commendatur sacrificium contriti cordis, vt notauit Aug. 10. de Ciuitate capit. 5. Nec D. Thom. alienus est ab hac sententia in illa quæst. 81. art. 6. Nam cum facit comparationem simpliciter, solas virtutes theologales præfert absolutè Pœnitentiæ. Caietanus verò saltem æquiparat Pœnitentiam Religioni, quia illas non distinguit. Vnde cum Religio numerari solet inter virtutes proximo loco post theologales, intelligendum existimo de Religione in cōmuni, & genericè, prout omnem iustitiam ad Deum sub se comprehendit.

D. Thom.

Caietan.

18. Comparatur cū Prudentia.

Vltimò fieri potest comparatio Religionis ad Prudentiam, sed hanc omittimus, quia est inter res diuersorum ordinum. Prudentia enim non tantùm moralis, sed etiam intellectualis est virtus, de cuius præstantia suprà reliquas virtutes morales alibi dicendum est. Atque ex his, quæ diximus de virtute Religionis, satis videtur natura eius declarata, simúlque causas, materiam, & effectum eius exposuimus generatim: nam in particulari tractari ampliùs non possunt, nisi discurrendo per singulos actus internos, & externos, huius virtutis, quod in sequentibus tractatibus faciemus, simúlque dicemus de præceptis pertinentibus ad hanc virtutem, quia hæc dantur de actibus in particulari, & quia doctrina moralis circa particularia etiam versatur.

Finis libri tertij.

TRACTATVS SECVNDVS.

DE PRÆCEPTIS AFFIRMATIVIS RELIGIONIS AD DEI CVLTVM,

& adorationem, præsertim externam pertinentibus.

EXPLICATA doctrina quasi speculatiua virtutis Religionis (seruando methodum, quam in pertractandis aliis virtutibus, vel sacramentis tenere soleo) materiam moralem huius virtutis quasi generaliter in hoc, & sequenti tractatu tradere decreui, priusquam ad nonnullos particulares actus eiusdem virtutis, qui sub specialibus, & propriis rationibus proprias, & prolixas postulant disputationes, descendam. Quia verò doctrina moralis de actibus humanis datur, & vt practica sit, & vtilis, ad particularia descendere debet, ideo necessarium erit in præsenti de nonnullis actibus Religionis in particulari dicere. Tria verò capita illorum actuum distinguimus, vt totam moralem materiam comprehendamus. Primum complectitur actus, qui secundùm substantiam suam pertinent ad alias virtutes, à quibus eliciuntur, licet à Religione possint ad suum proprium finem imperari, vt sunt actus Fidei, Humilitatis, & virtutum omnium, vt suprà tractatum est, & statim attingemus. Secundum comprehendit actus, qui ex intrinseca ratione sua continent cultum Dei, & in nulla alia specie virtutis per se collocantur, quos ad tres reuoco, qui sunt Oratio, Iuramentum, & Votum: & ad Orationem, Deuotionem reduco. Quamuis enim propriissimè sumpta, magis pertineat ad affectum cultus, quàm ad cultum; hæc enim duo distincta sunt, vt suprà declaraui, & statim attingam; tamen quia Deuotio maximè comitari solet Orationem præcipuè mentalem, de hac tractando, simul rationem Deuotionis, & obligationem declarabimus. Tertium genus est illorum actuum, qui ex se non habent aliquam rationem virtutis, aut cultus, assumuntur tamen, ad protestandum diuinam excellentiam; cuiusmodi sunt actus quidam externi, vt Genuflexio, Sacrificium, & similes. De primo ergo genere actuum nihil dicendum est, quia proprias habent rationes, & præcepta, quæ aliis in locis considerantur; quomodo autem applicari possint ad cultum Dei, obiter attingemus. De actibus verò secundi ordinis, quantùm ad ea, quæ illis propria sunt, dicemus postea: hîc enim solùm ea, quæ generaliter pertinent ad rationem cultus, ad illos poterunt applicari. In hoc ergo tractatu solùm explicabimus illa præcepta affirmatiua, quæ circa actus tertij ordinis versantur. Diuidemus autem hunc tractatum in tres libros: Primus erit de præceptis pertinentibus ad actus ipsos: In secundo verò, & tertio de temporibus, ac locis ad diuinum cultum destinatis disseremus: quoniam hæ duæ circumstantiæ præcipuè spectantur in diuino cultu, & materiam continent ad complementum & huius doctrinæ maximè necessariam.

Tractatus huius institutum explicatur.

In tria capita diuiduntur actus ad Religioné pertinentes.

Tractatus distributio.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI DE DIVINO CVLTV, EIVSQVE PRÆCEPTIS.

LIBER

LIBER PRIMVS DE DIVINO CVLTV EX PRÆCEPTO NECESSARIO, PRÆSERTIM PER OBLATIONES, DECIMAS, AC PRIMITIAS.

In hoc libro priùs à nobis explicandum est generale præceptum de diuino cultu, prout iuris naturalis est, ac diuini: Hoc autem in generali breuiter poterit expediri, quia præceptum illud, quatenus affirmatiuum est, & merè naturale, valde generale est, & indefinitum; ideóq; vix potest sine positiua determinatione ad praxim applicari: quapropter consequenter explicabimus, quomodo ex institutione diuina, vel humana ad aliquos particulares actus hæc obligatio applicetur. Vnde quoniam hæc institutio non datur de actibus purè internis, sed de externis, ideo fere totus hic liber erit de actibus externis diuini cultus, qui sub præceptum cadunt, qui ad tres positos reuocantur, videlicet, Oblationem, (sub qua sacrificium comprehendimus,) Primitiarum, ac Decimarum solutionem: nam præceptum orationis in alium tractatum reseruamus, vt dixi.

CAPVT PRIMVM.

An præceptum colendi, & adorandi Deum tàm corpore, quàm spiritu, naturale sit.

1. Philosophi qui cultum Dei abiecerunt. *Lactant.*

NONNVLLI Philosophi omnem cultum, & venerationem superioris numinis abiecerunt, & reprobarunt, vt significat Lactantius lib. 2. diuin. instit. c. 3. Quia cum ratione naturali cognoscerent falsas esse Religiones plurium Deorum, quas Gentiles profitebantur, & veram non valerent attingere, sine Religione manserunt. Et in hoc numero solet referri Comment. in 12. Met. Immò Caiet. 2. 2. q. 85. art. 1. suspicatur etiam Aristotelé in eodem errore fuisse. Sed hi omnes, vt ait Paulus Rom. 1. *Videntes sibi esse sapientes, stulti facti sunt.* Nam si illi credebant nullum esse verum Deum, quid magis stultum cogitari potest? si autem agnoscentes esse aliquem verum Deum, à cuius potentia, & prouidétia pendemus, nihilominus senserunt, non esse nobis colendum, contra omnem etiam naturalem rationem locuti sunt. Nam si ratio naturalis dictat parentes esse honorandos, multò magis dictat Deum verum esse colendum. Vnde propter hos Philosophos rectè dixit Paulus. *Cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt*, vnde etiam, *sunt inexcusabiles.* Fortasse tamen hi non de omni cultu, sed de externo tantùm loquebantur. Putarunt enim aliqui, hæc signa externa cultus respectu Dei permitti quidem posse propter vulgus, verè tamen nihil deseruire ad cultum Dei. Neque minùs errarunt Hæretici, qui dixerunt, Deum non esse adorandum actionibus corporalibus, quia *Spiritus est Deus, & in spiritu, & veritate debet adorari.* E contrario quorundam etiam Catholicorum sententia fuit, adorationem propriam per sola corporis membra, illa inflectendo, vel hoc, aut illo modo in notam submissionis componendo, exhiberi posse, etiam ad Deum, quia signo, vel actu spirituali non potest talis nota submissionis intelligi, licet interiùs exerceri possint alij actus colendi Deum, vt orandi, gratias agendi, & similes, qui non sunt adorationes. Ex qua sententia sequitur proprium præceptum adorationis dari posse de adoratione externa, & corporali, non verò de interna, & spirituali. Contra primum errorem disputaui latè in 3. tom. 3. p. disp. 3. sect. 1. & disp. 15. sect. 2. & tota disp. 73. Posteriorem autem sententiam copiosè tractaui in 1. tom. 3. p. disp. 51. sect. 2. vbi ostendi adorationem Dei non solùm esse posse internam, & spiritualem, verùm potiùs illam esse perfectissimam; illa ergo, quæ ibi dicta sunt, hoc loco repetere necessarium non est.

Caiet. — Rom. 1. Impugnantur hi Philosophi. — Hæreticorũ error. — Catholicorum falsa opinio.

2. An Deus possit actibus merè externis adorari. *D. Thom.*

Dico ergo in primis, Deum posse, & debere adorari à nobis actibus merè internis, & spiritualibus. Ita docet diuus Thomas dicta q. 84. art. 2. Vnde cum in initio illius quæstionis proponit se acturum de actibus exterioribus Latriæ, & primo loco ponit adorationem illam, per quam aliquis corpus suum ad Deũ venerandum exhibet, non intelligit, solam hanc venerationem per corpus proprium, habere veram rationem adorationis, sed potiùs supponit, Deum aliis etiam modis adorari posse; in illa autem quæstione de illo speciali modo adorandi tractare intendit, quia de aliis, vel iam dixerat, scilicet de adoratione purè interna. in q. 82. De alia vero externa, quæ per alias actiones fieri potest, in sequentibus quæstionibus ibidem tractare disponit. Vnde in eodem art. 2. ad 2. expressè comparat adorationem cum oratione, & dicit sicut

 datur

datur oratio mentalis, ita etiam posse dari adorationem mentalem, seu internam; non datur autem in mente solus affectus orandi, sed etiam vera oratio; ergo etiam datur interiùs in mente non solùm affectus adorandi Deum, sed etiam executio (vt sic dicam) illius affectus, atque adeò vera adoratio. Eadem est communis sententia Theologorum in 3. d. 9. Et sumitur ex August. 10. de Ciuit. cap. 4. Damasc. lib. 4. de Fide capit. 63. & optimè orat. 3. de imagin. circa mediũ & aliis Patribus, quos citato loco retuli. Immò etiam in scripturis hic modus loquendi de adoratione; quam Angeli exhibent Deo, & quæ in spiritu exhiberi potest, tam frequens est, vt eum per Metaphoram, vel Tropum exponere alienum à sincera scripturæ intelligentia videatur. Ratio autem est, quia inter puros spiritus esse potest ordo, & consequenter esse possunt diuersi gradus honoris, & reuerentiæ: Nã in omni Republica benè instituta, & in omni corpore mystico rectè composito hoc necessariũ est, potest ergo esse reuerentia, seu honoratio spiritualis, & interna, ergo etiam potest esse adoratio spiritualis & interna Angeli ad Deum, ergo etiam in homine suo modo esse potest.

August. Damascen.

Angeli verè Deũ adorãt.

3. Cuius potẽtiæ sit actus, adoratio interna.

Hîc verò statim occurrit quæstio similis illi, quam de oratione Theologi tractant, cuiusnam potentiæ actus sit hæc interna adoratio. Necesse est enim, vt consistat in aliqua operatione, nam adoratio, actus virtutis moralis est, vnde in operatione consistit, ergo cum sit interna, & spiritualis, & proximè ad Deum referatur, vt ad personam adoratam, necesse est, vt voluntatis, vel intellectus actus sit. Præterea in nostra anima corpori vnita manifestũ est, si non vtatur mẽbris corporis ad Deũ adorandum, non posse id facere, nisi actibus intellectus, vel voluntatis, per quod nõ excluditur, quin possit etiam cooperari phantasia. Necesse est ergo, vt mentalis adoratio præcipuè sit actus intellectus, vel voluntatis: Non videtur autem esse voluntatis, quia in ea est affectus adorandi, qui affectus non est adoratio, sed habet illam pro obiecto, sicut affectus orandi non est oratio, sed imperat illam. Nec etiam videtur esse actus intellectus, quia omnis actus intellectus est cognitio, tùm quia cognitio Dei est actus fidei, vel scientiæ, tum etiã quia stat cognoscere, & nõ adorare, Dæmones enim vel inuiti recognoscunt maiestatem Dei, quam non adorant.

4. Resolutio quæstionis.

Respondeo hanc adorationem posse esse vtriusque potentiæ actum, si ex affectu adorandi procedat, & sit aptus ad profitendam, indicandam, vel exercẽdam submissionem animi ad Deum. Et quidem in intellectu potest esse hic actus per modum cognitionis, & in nobis etiam esse poterit per modum locutionis humanæ mentalis, & internæ. Prior actus est, quando ex affectu colendi Deum, applicatur intellectus ad recognoscendam diuinam excellentiam, & recognoscit Deũ, vt supremum principem, & Dominum, & hanc ipsam recogitationem illi offert in cultum, & adorationem: Quod enim hic actus in puro spiritu exerceri possit, per se notum est, neque minus euidens est, illum esse sanctum, & honestum. Ar non est alterius virtutis, nisi Religionis formaliter loquendo, cũ moralem honestatẽ habeat ab affectu; à quo procedit, & immediatè oriatur ab affectu Religionis: Neque intra virtutẽ Religionis aliud esse potest, quàm adoratio, quia formaliter non est oratio, vt per se patet, neque etiam est deuotio, sed potiùs affectus ipse, à quo procedit; dici posset quædam deuotio; est ergo propriissima adoratio.

5. Neque refert, quòd illa cogitatio substantialiter (vt sic dicam) sit actus fidei, vel scientiæ, vel alterius doni Spiritus sancti, dummodo liberè, & ex dicto affectu exerceatur, nam inde sumit nomen, & formalẽ rationem adorationis, sicut genuflexio materialiter est motus localis, tamen ex tali affectu, & intentione habet, quòd sit adoratio Latriæ, vel Duliæ, &c. Vel sicut detestatio peccati propter Deum potest esse substantialiter actus Charitatis, & tamen factus ex affectu Pœnitẽtiæ, dici potest quædã satisfactio, vel recompensatio pro offensa, quantum ab homine exhiberi potest. Atq; hoc modo est etiam aptissimus actus ad hanc adorationem internam recogitatio propriæ naturæ, quatenus tam Angelus quã Homo ex se nihil est, & vel peccat, vel peccare posset, & in omnibus bonis à Deo pendet; hæc enim cogitatio, sicut animi submissionem fouet, ac generat; ita est aptissima materia, vt in signum, & notam eiusdem submissionis exhibeatur. Multò enim magis genuflectitur spiritualiter anima coram Deo per illam recogitationem ad hunc finem ordinãtam ex affectu colendi Deum, quèm corporaliter genuflectatur per crurium plicationem, & demissionem vsque ad terram.

6. Adoratio potest esse per modum locutionis.

Per modum etiam locutionis potest in nobis esse talis actus, eodem ferè modo, quo potest esse in nostro intellectu petitio, & gratiarum actio mentaliter loquendo per conceptus vocum nobis ad placitum significantium. Quod in primis explicatur in actu laudandi Deum, qui absque vlla controuersia potest dicto modo in mente fieri. Et licet laus Dei specialiter numerari soleat, vt actus distinctus ab adoratione, prout exhibetur per signa, quæ non sunt voces, nec ita expresè significant, sicut voces: Nihilominus distinctio illa materialis potiùs est in signis ad cultum exhibendum assumptis, quàm in formali ratione adorationis, si laudatio fiat ex affectu ostendendi submissionem animi ad Deum, & profitendum supremum dominiũ eius; sicut ergo possumus solo spiritu, & mente laudare Deum, ita etiam adorare. Deinde intelligi hoc potest in actu interiori expressæ confessionis diuinæ excellentiæ, & supremi dominij, facto in eiusdem Dei præsentia, per verba mẽtalia expressè significantia subiectionem, & submissionem illi maiestati debitam. Hęc enim interna confessio (quam esse possibilem, nemo vertit in dubium) distincta est à confessione laudis diuinæ, quia formaliter non ad hoc tendit, sed ad exhibendam Deo debitam seruitutem, saltem confitendo, & affirmando esse illi debitam ratione suæ excellentiæ, & supremi dominij, & hanc ipsam confessionem in signum illius recognitionis exhibendo. Sicut enim Homo confitendo interiùs coram Deo, se esse peccatorem, illammet confessionem offert Deo in aliqualem satisfactionem pro peccatis, ita confitendo interiùs dominatum Dei in nos, & subiectionem nostram ad illum, ipsammet subiectionem offerimus in notam, & signum talis subiectionis, & submissionis ad Deum, & hoc est esse adorationem.

7. Qui voluntatis actus ad adorationẽ spectent.

Denique in voluntate multi actus inueniri possunt aptissimi ad hanc animi submissionem significandam, vt in citato loco satis copiosè prosequutus sum. Vnus autem videtur propriissimus, qui est admiratio, qua post considerationem diuinæ maiestatis, & excellẽtiæ, anima quasi suspenditur, & suspensa quiescit in conspectu Dei. In quo actu multi Patres perfectissimam collocant contemplationem, vt infrà videbimus. Est autem admiratio actus voluntatis, vt in 1. tom. 3. p. q. 15. art. 8. declaraui, & quomodo in illo consistat interior reuerentia, & veneratio Dei, explicui in quæst. 7. disputa. 20. sect. 2. Est enim vel genus quoddam suauissimæ complacentiæ, seu gaudij, quo aliquis veluti in stuporem rapitur contemplans summam excellentiam Dei super omnia dilecti; vel est genus quoddam reuerentialis timoris, quo aliquis veluti reformidat ad Deum accedere, aut maiestatem

Admiratio quid sit.

rem eius contemplari, prout significabant Seraphin velantia capita, & pedes suos Isai.6. *Significabant enim* (ait Dionysius capit. 13. de cœlesti Hierarch.) *Sacram illam, ac plenam horroris venerationem, qua sancti celsiorem mysteriorum indaginem perhorrescunt.* Et Chrysostomus homil.1. in eadem verba Isaiæ. *Duabus* (inquit) *alis velabant faciem, simul excludentia radium è throno procedentem, eò quòd ferre non possent immensam illius gloriam, simul autem suam Religionem, & reuerentiam significantia, quam habent erga Dominum: Tali gaudio gaudent illa, tali lætitia exultant:* Et infrà: *Facies quidem velabāt propter metuendum spectaculum, quódque non possint inaccessam gloriam intueri.* Et infrà: *Quare pedes velant? inexplebilem erga conditorem reuerentiam exhibere student.* Et hom.2. *Cum* (inquit) *etiā ipsas supernas virtutes semper maximus obtineat stupor, propterea auertunt facies, alasq; vice murorum obiiciunt.* Et in alia enarrat. in cap.6. Isaiæ sic ait. *Quòd velabant pedes, quódque operiebant terga, vtrunque indicat, eos admiratione fuisse perculsos, & ad fulgorem tantæ maiestatis intremuisse.* Et in orat.7. ex decem nuper impressis in fine tom.5. eleganter hanc ipsam adorationem exponit. Hanc ergo internam reuerentiam, & adorationem participare possumus in hac vita per Spiritus sancti dona, & ita interiùs Deum adorare per actus volūtatis nostræ. Immò etiā per ipsos actus Spei, orationis, & similes, vt in loco citato latiùs sum prosecutus.

Isai.6. Dionys. Chrysostom.

8. An externis corporis actibus Deū adorare possimus. D.Thom. Damasc.

Dico secundò: Etiam actibus corporis, ex affectu reuerentis, ac submissi animi procedentibus, adorare possumus Deum, & debemus. Assertio est de Fide, quam docent omnes Theologi 3. distinct. 9. cum diuo Thoma suprà, & Damasceno lib.4. de Fide cap.13. Supponit autem hæc assertio, posse Deum ab homine adorari, etiam actibus corporis, quod suprà lib.1. satis est declaratum, estque ex se, & ex vsu satis notum, quia potest homo per actum externum corporis indicare suam mentem, & internum affectum, & hæc ipsa manifestatio dicitur adoratio, quando ex affectu submittendi se alteri, procedit. Supponit etiam, illum modum adorandi Deum esse honestum. Et hoc etiam est per se euidens, quia est rationi consentaneus, & ex eo quod sit corporalis, non habet intrinsecam indecentiam, quia non ordinatur ad Deum, vt illi innotescat noster animus, ac si illum ignoraret, sed vt nos omni modo nobis possibili ei seruitutem exhibeamus.

9. Vtriusq; naturæ actibus Deum colere debemus.

Vnde concluditur tertium, quod intendimus, nempe quod hæc etiam adoratio Deo debeatur, scilicet quia nos duplici natura constamus, corporali nimirum, & spirituali; & ideò vtriusq; actibus colere debemus Deum, quia vtriusque auctor est. Quam rationem cum aliis declarabimùs de oratione vocali disputando; est enim eadem ratio. Hoc etiam suadet vetustissima consuetudo non solùm Ecclesiæ in lege gratiæ (de qua mirum non est, quod Deum factum carnem, ipsis etiam corporeis membris, & genibus flexis, & manibus extensis, adoret) verùm etiam omnium fidelium Sanctorum tàm in lege veteri, quàm naturali, vt in veteri testamento passim legimus. Est etiam hic modus colendi tam naturalis homini, vt vix possit modo sibi accommodato aliter Deum adorare. Quia sicut intelligit spiritualia per sensibilia, & ad modum rerum corporalium, ita vix exprimit interiorem reuerentiam, & submissionem, nisi exhibendo aliqua sensibilia signa illius, per quæ, & suo affectui quodammodo satisfacit, & rursus per eadē in illo interiori affectu confirmatur, & crescit. Præterquam quòd cum homo non sit solitarium animal, sed sociale, & inter homines viuat, expedit, vt existimationem, quam de Deo habet, & adorationē, quam illi præbet, aliis ostendat: hoc autem non fit, nisi per corporalem adorationem, quia homines non vident internos actus nostros, sed sensibiles. His ergo rationibus, & infinitis aliis necesse est, Deo adorationem etiam corporalem exhibere.

10. An modus externæ adorationis habeat locū in spiritibus separatis.

Hîc verò fortasse aliquis curiosè inquirat, an modus hic externæ adorationis etiam in spiritibus separatis locum habere possit, & an possit esse debitus. Respondeo in primis, adorationem per propria membra corporis non habere in eis locum, quia corpora non habent. Deinde in assumptis corporibus posse illam exercere, si velint, vti in scriptura sæpe legimus & optimè declarat Chrysostomus in oratione 7. suprà citata, & non est dubium, quin possit Deus eam illis præcipere. Nam licet hoc non exigat eorum natura, tamen ad exercitium obedientiæ, vel propter communicationem cum hominibus posset eis præcipi. Præterea motus ipse localis angelicus potest interdum habere rationem cultus, & adorationis, vt si Angelus cum à cœlo in terram descendit ex obedientia Dei, illammet descensionem offerat Deo in cultum, & adorationem. Sic Angeli cum descenderunt ad præsepe, vt Christum natum adorarent, & glorificarent, illammet descensionem, & detentionem in illo loco potuerunt in diuinitatis eius recognitionem ordinare. Et quando illum ascendentem in cœlum comitabantur, tota illa comitatio habebat veram rationem cultus, & adorationis. Et his modis ad literam impletum est, quod Paul. ad Hebr. ait. *Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit, & adorent eum omnes Angeli Dei;* & quod dicit ad Phillippenses 2. *In nomine* IESV *omne genu flectatur, cœlestium, &c.*

Ad Hebr. ad Philipp.2.

11. Animæ purgatorij possunt Deum adorare.

Immò existimo, ipsas Purgatorij animas posse adorare, & colere Deum, ipsammet detentionem in illo loco, & passionem ab igne in Deum referendo. Nam sicut violenta detentio in animabus damnatis habet veram rationem pœnæ, & coactæ humiliationis, eò quod sit detentio in loco infimo, & vilissimo, repugnante voluntate, ita è conuerso voluntaria detentio in loco illo pœnali, sicut habet quandā rationē volūtariæ pœnę, ita potest assumi vt nota, & signū debitæ subiectionis ad Deum, potéstque illi offerri in recognitionem supremi dominij, & potestatis eius. Quamuis enim illa detentio, seu permanentia in illo loco fortasse non sit ex imperio proprio ipsarum animarum, nec sit in potestate earum inde discedere, nihilominus potest esse obiectiuè voluntaria, & hoc satis est, vt per eandem voluntatem ordinetur in cultum, & adorationem Dei. Sicut passio Martyris, vel etiam Christi Domini non erat effectiuè à voluntate eius, sed à militibus, seu ministris; erat tamen obiectiuè voluntaria, & hoc satis fuit, vt per modum cultus, & sacrificij potuerit Deo offerre. His ergo modis potest in spiritibus separatis, seu Angelis intelligi cultus, & adoratio per actus externos, seu imperatos, seu voluntariè ordinatos in recognitionem diuinæ excellentiæ.

12. Tàm interna, quàm externa adoratio Dei est de præcepto naturali.

Dico tertiò, vtramque adorationem Dei tam spiritualem, quàm corporalem esse homini in præcepto ex vi ipsius legis naturalis. Loquor de hominibus, quia de Angelis dicta sufficiunt. Est ergo hæc veritas certa omnino, & communis: Vt autem illam probemus priùs explicanda est. Distinguere enim possumus duplicem, vel, (vt alij volunt,) triplicem adorationem, purè spiritualem, constantem ex spirituali, & corporali, & purè corporalem. Ego verò hanc tertiam prætermitto, quia vera non est, sed ficta. Vt enim exterior adoratio vera sit, debet verè significare talem existimationem de excellentia rei adoratæ, qualem exteriores actiones significant, & procedere ex voluntate, & affectu illam profitendi,

Explicatur quæstio, & proponitur triplex adoratio.

 nam

nam si hæc conformitas signi cum interiori mente deficiat, fictio est, & mendacium, non vera adoratio, vt rectè dixit Chrysostomus homil. 8. in Matth. Si autem externum signum ex tali mente procedat, vocamus illam adorationem mistam ex corpore, & spiritu compositam. Purè autem spiritualis est, quando sine corporali signo Deus mente colitur, vt in prima assertione explicatum est. Quòd ergo ad fictam adorationem attinet, non solùm præcepta non est, verumetiam est omninò prohibita, tāquam continens perniciosum mendacium, vt infrà dicemus. Adoratio autem purè spiritualis non est in hac vita determinatè præcepta hominibus, quia si semper colamus Deum adoratione mista, satis implemus obligationem colendi Deum; nam licet adoremus corpore, simul adoramus ipsum in spiritu, & veritate. Et ideò dixi, non præcipi puram spiritualem adorationem determinatè, quia licet præcepto adorandi Deum sæpe satisfieri possit per solam internā adorationem, nunquam tamen nobis præceptū est, vt in illa sola sistamus, & ita quoad illam particulam (*pura*) non est determinatè præcepta, quia non est prohibitum, quin semper coniungi cum illa possit corporalis adoratio. Nullibi enim talis prohibitio reperitur, nec ratione aliqua naturali ostendi potest, nec est, cur homini prohibeatur semper operari modo faciliori, magísque accommodato naturæ suæ.

Chrysostom.

13. Quo modo adoratio mista, sit homini præcepta.

At verò è contrario adoratio mista, seu exterior est homini determinatè præcepta etiam ex lege naturæ: Quod non est ita intelligendum, vt existimetur homo obligari ad vtendum semper hoc genere adorationis, est enim hoc præceptum affirmatiuum, quod non pro semper obligat, & ideò sicut potest homo in multis temporibus non adorare Deum, ita potest, si velit, sæpe adorare sola mente sine vsu membrorum corporis, quia illa adoratio est prior, & abstractior, & non pendet à posteriori, neq; vt fiat, neque vt honestissimè fiat. Immo vtilissimum est, sæpe exercere animum in hoc adorationis modo, vel vt assuescat ad rerum spiritualium contemplationem, & vsum, vt sæpiùs, ac frequentiùs possit adorare Deum, etiam vbi non est commoditas exercendi externa signa adorationis. Quod ergo dicimus, est obligari homines ex lege naturæ, vt interdū etiam corpore Deum adorent, quia cū animo, & corpore constent, & vtrūque à Deo habeant, vtrunque debent Deo exhibere, hostiam viuentē, ac ei placentem in cultum, & adorationem eius. Item quia moraliter loquendo, & humano modo, non facilè potest homo reuerenter ad Deum accedere, nisi corpore ipso signa reuerentiæ exhibeat, & per corpus ipsum, animum componat: hic est enim modus homini maximè connaturalis, & licet interdum possit per spiritum ad Deum ascendere sine demonstratione corporis, rarò tamen, & post longam consuetudinem; & ideò cultus exterior homini præcipitur tanquam maximè connaturalis. Denique quod Paulus dixit, *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem*, ad cultum etiam religiosum Dei applicari potest; oportet enim, vt homo exteriùs se ostendat Dei seruum, & cultorem; & hoc etiam ipsa ratio naturalis dictat: ostendit autem se talem per veri Dei verum cultum externum. Est ergo hæc adoratio sub naturalis legis obligatione.

Rom. 10.

14. Obiectio.

Dices: si de hoc diuino cultu datum est naturale præceptum, quomodo in Decalogo inter præcepta primæ tabulæ, quæ ad Deum pertinent, datum non est? In illa enim tabula tantùm tria præcepta scripta esse legimus, ex quibus duo priora, quæ moralia erant, negatiua fuere. *Non habebis Deos alienos coram me*, & *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.* Tertium verò, quod affirmatiuum fuit de Sabbathi sanctificatione, non fuit morale, sed cæremoniale: propterea enim cessauit, & non seruatur, vt docuit Irenæus lib. 4. contra Hæres. capit. 31. & Augustin. 19. contra Faustum capit. 18. & lib. 3. contra duas Epistolas Pelagianorum, cap. 4. Respondeo præceptum hoc naturale, de quo hîc agimus, in primo præcepto Decalogi indicari, & ad tertium etiam posse reduci, nec fuisse necessarium, vt expresiùs traderetur. Primum patet, quia licet primum præceptum per formam negationis detur, supponit, & virtute includit affirmationem, in qua illa negatio fundatur. Ideò enim idololatria prohibetur, quia cultus vero Deo debitus non est ad falsos Deos transferendus. Et hoc significatum est in ipsa forma præcepti in verbo illo *Coram me*; perinde enim fuit, ac si diceret Deus, me solùm habebis tāquā verum Deum, quem colas, neque alium in consortium Deitatis mecum tibi propones.

Irenæus. August. Satisfit.

15. Abulens. Sensus verborum primi præcepti Decalogi.

Hinc Hebræi, vt Abulens. ibi quæstione 2. refert, dixerunt, verba illa: *Ego sum Dominus Deus tuus*, quæ præcedunt ante illam negationem: *Non habebis Deos alienos coram me*, continere primum præceptum Decalogi, & illud esse affirmatiuum de adoratione Dei, & sequens negatiuum esse secundùm. Quinimmò etiam Hieronymus Oseæ 10. circa illa verba: *Corripientur propter duas iniquitates suas*, dicit illas duas iniquitates populi Israel, *fuisse contra duo præcepta Decalogi: Ego sum Dominus Deus tuus, &c, non habebis Deos alienos.* Sic etiam illa præcepta distinxit Esichius Leui. 26. quem refert diuus Thomas 12. quæstione 100. artic. 4. Veruntamen licet non sit hoc admittendum, tum quia verba illa non habent formam præcepti: nullum enim verbum præceptiuum continent, tum etiā quia aliàs plura essent præcepta Decalogi, quàm decem, contra id, quod habetur Exod. 31. & 34. & Deuter. 4. nihilominus verum est, in verbis illis insinuatum esse, Deum verum esse singulariter colendum, & adorandum, & hoc fuisse propositum, & in memoriam redactum, vt inde facilè intelligeretur ratio præcepti negatiui statim subiuncti: *Non habebis Deos alienos.* Vnde D. Thomas articul. 4. ait; *Cum scriptum sit Matth. 7. nemo potest duobus Dominis seruire, eiusdem rationis esse, & sub eodem præcepto cadere, Ego sum Dominus Deus tuus, & non habebis Deos alienos.*

Hieronym.

Esichius. D. Thom.

Exod. 31. & 34. Deut. 4.

D. Thom.

16. An 3. Præceptū Decalogi sit morale.

Secundum patet, quia tertium præceptum licet quoad determinationem diei sabbathi cæremoniale sit, vt citati sancti docent, & est per se clarum, tamen quoad substantiam est morale, quatenus præcipit vt per aliquod tempus diuino cultui, & adorationi vacemus, vt rectè D. Thomas 12. quæst. 100. art. 3. ad 2. & Abulens. quæst. 3. & latiùs in 11. in cap. 20. Exodi, vbi ait, ibi præcipi etiam aliquam externam Dei adorationem, quia propter illam præcipiebatur vacatio ab operibus, non propter corporis otium; Et ideo in eodem præcepto dicitur: *Memento, vt diem sabbathi sanctifices*, sanctificatur enim dies per opera Religionis, quæ in eo exercenda sunt. Et ideo etiam errauit Esichius, vt D. Thom. notat dicto artic. 4. excludens præceptum de sabbathi sanctificatione à præceptis Decalogi, eò quòd cæremoniale sit. Nam præterquam quod hoc repugnat contextui scripturæ, est contra communem sententiā Patrū, & sensum totius Ecclesiæ, & contra rationem, quia (vt dixi) præceptum illud non tantùm cæremoniale est, sed etiam morale, & ideo ex illa parte potuit optimè inter præcepta Decalogi poni; Et fuit etiam conueniens, quoniam in illo præcepto indicatur seruitus Deo debita in recognitionem beneficiorum eius, vt diuus Thomas ait dicto articulo 4. & 5. & ideo debuit ab ipso Deo

D. Thom. Abulens.

D. Thom.

Deo tradi inter illa decem verba, quæ in tabulis digito suo scripsit.

17. Adoratione Dei nō fuit necesse tradi expressiùs in Decalogo. *Abulens.* *August.*

Tertium, videlicet non fuisse necessarium præceptum hoc adorãdi Deum clariùs, & expresiùs tradi in Decalogo, probatur ab Abulens. suprà q. 2. quia præceptum affirmatiuum colendi Deum non est vnum, sed multiplex, nam complectitur præcepta Fidei, Spei, & Charitatis, quibus maximè colitur Deus, teste Augustino in Enchir. capit. 3. & 5. & lib. 12. de Trin. c. 14. sed hoc parum vrget, nam licet præceptū adorandi Deum possit esse generale, quoad materiã, qua potest homo vti ad colendum Deum, nihilominus formaliter, & sub ratione adorationis, & Religiosi cultus potest esse speciale, saltem specie subalterna pertinente ad virtutem Religionis, iuxta illa, quæ de actibus huius virtutis præcedenti tractatu diximus. Aliter ergo D. Thom. dicta quæst. 100. art. 4. ad 2. ait, præceptum affirmatiuum non distingui à negatiuo, quando vnum comprehenditur sub alio, sicut non est aliud præceptum restituendi à præcepto non furandi, hîc autem præceptum adorandi Deum, & non colendi alium Deum, ita comparari, vt vnum sub alio comprehendatur. Addo verò, illud ipsum præceptum magis fuisse explicatum in primo præcepto per negationem, quàm per affirmationem, quia tam naturale est homini adorare Deum, vt solùm fuerit necessarium impedimenta remouere; quod factum est per illam prohibitionem, quæ illi populo, & illo tempore fuit maximè necessaria, propter pronitatem ad idololatriam, quam ex consuetudine, & conuersatione cum gentibus conceperat. Ablato autem hoc impedimento, solùm oportuit certum aliquod tempus exigere ad cultum Dei exercendum, quod in tertio præcepto factum est.

D. Thom.

CAPVT II.

Quomodo sit colendus, seu adorandus Deus ex vi legis, seu præcepti naturalis.

1.

Diximus in generali de præcepto adorandi, seu colendi Deum, quia verò illud non potest in vniuersali impleri, sed aliquo actu; & modo particulari, ideo necesse est exponere, quomodo hæc determinatio vel præcipiatur, vel fieri possit, ita vt præceptum impleatur. Possumus autem loqui vel de adoratione interna, quæ mente, vel de externa, quæ corpore fit: Item loqui possumus, vel de præcepto naturali, modum, & speciem adorationis præcipiente; vel de præcepto positiuo, aut diuino, aut ecclesiastico. Cum autem loquimur de diuino iure naturali, non illud tantùm intelligimus, quod pura naturalis ratio sine fidei lumine dictat; sed illud præcipuè, quod ipsi gratiæ connaturale est, & ex ipso fidei lumine intrinsecè, & connaturaliter nascitur, & quod de illo dixerimus, poterit cum proportione applicari ad ius ipsum naturale, quod in pura natura humana bene instituta, & ordinata ad suum naturalem finem inueniretur.

Status quæstionis.

2. Quo cultu interno teneatur homo Deum adorare.

Dico ergo primo. Ex vi solius legis naturalis non tenetur homo colere, vel adorare Deum alio cultu purè interno, præter illum, qui in actibus fidei, spei, Charitatis, & pœnitentiæ (si necessaria sit) continetur; immò in rigore præcepti legis naturæ non teneretur homo hos actus exercere formaliter sub ratione adorationis, & cultus, sed tantùm materialiter, seu in actu exercito; atque ita præceptum naturale in rigore non obligat ad adorationem purè mentalem. Vt ergo intelligatur assertio, suppono teneri hominem ex diuino iure ad credendum, amandum, &

Explicatur assertio.

A sperandum in Deum, & ad pœnitentiam agendam, si mortaliter peccauit. Per fidem autem habet homo de Deo conuenientem existimationem; per amorem verò, & spem illi vnitur vt summo bono, & supremæ causæ salutis suæ. Et, (si per peccatum à Deo auersus erat) per pœnitentiam ad eum conuertitur. Et hinc fit, vt illi actus sint aptissimi de se, vt in internum Dei cultum, verámque adorationem referantur: sicut in 1. tom. 3. p. disp. 51. sect. 2. ex mente Augustini, & D. Tho. & ex rationibus ipsorum, satis ostendi. Si ergo homo illis actibus colat Deum, & per virtutem Religionis eos imperet ad recognoscendam, & profitendam diuinam excellentiam, eíque debitã subiectionem tribuendam, satis implet obligationem B adorandi Deum pura mente, & spiritu, quatenus ad illam supremam mentis partem hoc officium pertinere potest. Et ita patet prima pars assertionis; nam licet fortasse possit mens nostra aliis etiam internis actibus Deum colere, tamen cum illi nos vniant Deo sufficienter, in aliis non est tanta necessitas.

D. August. *D. Thom.*

3. An obedientiæ actus sit necessarius.

Neque aliquem moueat actus obedientiæ ad Deum, nam quatenus necessarius est, in perfecta Dei dilectione continetur; quatenus verò sub speciali formalitate virtutis moralis exerceri potest, non est necessarius simpliciter ad salutem. Dices etiam pœnitentia posset in rigore per Charitatem sufficienter exerceri. Respondeo, verum id esse, nec distinctè nu- C merari, vt in rigore postuletur per modum specialis actus virtutis moralis, sed vt significetur in eo, qui peccauit, necessarium esse, vt non solum amet, sed etiam doleat, & se Deo submittat, siue per solam Charitatem vtrumque faciat, siue alio modo. Et hoc modo August. in Enchir. cap. 3. & lib. 10. de Ciuitat. cap. 4. & 12. de Trinit. cap. 14. Damascen. orat. 3. de Imaginibus circa medium; hos actus ponunt inter præcipuos actus diuinæ adorationis.

August. *Damasc.*

4. Prima pars assertionis probatur. *D. August.* *D. Thom.*

Iam verò probatur altera pars assertionis, nam duobus modis possunt hi actus theologicarum virtutum exerceri, vel ex propriis rationibus tantùm, prout eliciuntur à propriis virtutibus, vel ex affectu D colendi Deum, à quo suo modo imperari possunt, vt dixi. Ex his autem duobus modis prior est per se, & natura sua ex vi talium virtutum necessarius, quia substantia, & essentia talium actuum in illo consistit, & ideò cum illi actus præcipiuntur, necessariò præcipiuntur quoad proprias rationes suas in quibus materialiter (vt sic dicam) seu in exercitio includunt cultum Dei, & subiectionem ad ipsum. Posterior autem modus est accidentalis illis actibus, & ideo propter proprium illorum vsum, & exercitium necessarius non est. Neque verò est aliquod naturale principium, vnde colligi possit naturalis obligatio exercendi illos actus sub tali ratione, & imperio. Dices, etiam postulari ab homine, vt ex virtute Religionis, & proprio affectu illius reddat Deo debitam seruitutem. Respondeo, esto, E ita sit in genere loquendo, non tamen in particulari esse necessarium ex sola rei natura, vt Religio vtatur illis actibus internis ad Deum adorandum, quia vel potest id præstare aliis actibus, vt laude Dei interna, vel gratiarum actione, vel admiratione, vel pia meditatione, aut aliis similibus: vel certè posset illud officium exhiberi sufficienter per externos actus adorationis: nam cum illis mens subiicitur, vt suprà declaraui. Et ita in rigore præcepti naturalis non obligatur homo ad adorationem Dei purè mentalem, quia per mistam potest naturali obligationi satisfacere, sicut inferiùs etiam de oratione dicemus.

Obiectioni satisfit.

5. In exercitio adorationis internæ nulla determinatio.

Atque hinc tandem fit in hoc genere adorationis internæ, nullam determinationem quoad exerci-

tium (vt sic dicam) factam esse per proprias leges præcipientes diuinum cultum, & adorationem, vt talis est, quia nec naturalis lex facit hanc determinationem, vt declaraui, nec leges positiuæ, diuinæ, vel humanæ illam fecerunt. Nam Leges humanæ non dantur de actibus purè internis secundùm se: diuinæ autem quoad actus internos nullæ sunt, præter eos, qui ex natura rei sunt necessarij, nullæ enim aliæ nobis datæ, aut promulgatæ sunt. Hæc ergo determinatio ad arbitrium ipsius hominis operantis fieri potest, solúmque oportet, vt legitimis actibus, (vt sic dicam) & Deo decentibus fiat, quæ obligatio ex naturali quidem lege nascitur, sed pertinet magis ad negatiuum præceptum non exhibendi Deo superstitiosum cultum, quàm ad affirmatiuum, de quo præcepto infrà dicendum est.

6. Ex lege naturali an sit determinatus cultus externus adorat.

Dico secundo. Ex vi solius legis naturalis non est positiuè determinatus modus particularis adorandi Deum cultu externo, nec quoad genera actionum, nec quoad tempora, vel alias circunstantias, sed solùm datur vel præceptum affirmatiuum generale quoad exercitium, scilicet vt talis adoratio aliquando exerceatur, vel etiam quoad specificationem genericam, seu subalternam, vt modo decenti, & proportionato fiat, vel ad summum est affirmatiuum præceptum cum negatiuo coniunctum, scilicet vt adoretur Deus sine modo superstitioso, aut indecente. Hæc conclusio sumitur ex his, quæ latiùs, & distinctiùs tractauimus in 3. tom. disput. 73. per totam, præsertim section. 8. quibus hîc nihil ferè addendum occurrit. Probatur ergo prima pars ratione sumpta ex D.Thom. 22. quæstion. 85. articul. 1. ad 3. quia licet sit Homini naturale significare conceptus suos per sensibilia signa, tamen determinatio talium signorum est secundùm humanum placitum, ergo similiter cum adoratio hæc consistat in vsu aliquorum signorum externorum, licet vsus illorum in genere sit de lege naturæ, determinatio illorum non erit de lege naturæ, sed aliunde. Et confirmatur, quia nulla sunt principia naturalia, ex quibus necessariò inferatur his potiùs, quàm illis signis esse vtendum ad Deum adorandum. Confirmatur secundò ex varietate talium signorum: nam quæ lege naturali præscripta sunt, eadem sunt apud omnes, at in modo colendi Deum cultu externo, magna varietas fuit à principio orbis, etiam inter veros Dei cultores, ergo. Atque eodem modo constat, non habere præceptum hoc determinationem temporis ex sola lege naturali; nam est præceptum affirmatiuum, quod non obligat pro semper, nec pro certo numero actionum in anno, mense, vel hebdomada, & sic de aliis circunstantiis. Relinquitur ergo, vt solùm in generali sint hæc omnia sub proprio præcepto legis naturæ, determinationem autem faciendam esse vel per positiuam legem, vel per prudens arbitrium operantis. Quòd verò in hac determinatione necessaria sit prudentia, & decentia, per se notum est.

D.Thom.

Ratione probatur.

7. Externæ adorationes sũt indifferẽtes ad Deum, & homines.

Vt autẽ breuiter declaremus, quomodo hæc determinatio facienda sit, præsertim in modo actionum, aduerto quod si consideremus omnes actiones, vel signa externa posita in actionibus, vel motibus corporis (extra locutionem) quibus aliis honorem deferimus, omnia sunt indifferentia, & ad honorandos homines vsurpari solẽt, vt notauit Aug. lib. 10. de Ciuit. ca. 4. dicens: *Multa de cultu diuino vsurpata sunt, quæ honoribus deferuntur humanis, siue humilitate nimia, siue adulatione pestifera, ita tamen vt quibus deferantur, homines haberentur. Quis verò sacrificandum censuit, nisi ei, quem Deum, aut sciuit, aut putauit, aut finxit?* Immo Gregorius Nyssenus, quem D.Thomas refert Lucæ 22. in Catena irca illa verba, *Et positis genibus orabat*, dicit: *Honorifica signa, quæ inuicem exhibemus, fatentes nos humiliores esse respectu excellentiæ proximi, transsumpta esse à nobis ad obsequia incõparabilis naturæ. Quia humana natura nihil habet Deo condignum, quo eius excellentiam protestetur, ac recognoscat.* Vnde fit, vt hæc signa de se indifferentia sint ad humanam, & diuinam adorationem, solúmque ex adorãtis intẽtione, aut verbis discerni possint, nisi aliqua peculiari consuetudine, vel institutione signum aliquod soli Deo accommodatum sit. Vnde & in scriptura legimus, & vsu obseruari videmus, vt ferè omnia signa reuerentiæ, quæ Deo ipsi per corpus exhibentur, hominibus etiam tribuantur, vt sunt genuflexio, corporis humiliatio, prostratio, & similia. Sic Ruth 2. prostrata in terram adorauit Booz, & Abigail adorauit Dauid 1. Reg. 25. & Iudith. cap. 10. viso Holoferne, *adorauit eum prosternens se super terram.*

August.

Greg. Nys.

Ruth 2. 1. Reg. 25. Iudith. 10.

8. Vtroq; genu flexo Deus reuerenter colitur.

Similiter genuflexio ad hominem adorandum fit, sed ordinariè fit tantùm vno genu, & ideo qui reuerenter Deum colunt, solent vtrumque genu in terram figere, vt de Salomone legimus 3. Regum 8. & de Petro, Paulo, & Stephano, aliísque fidelibus Actorum 7. 9. 20. & 21. Veruntamen hoc signum interdum etiam exhibetur homini in signum adorationis, sicut de quodam Quinquagenario legimus 4. Regum 1. qui hoc modo adorauit etiam, & nunc solemus vtrumque genu coram Pontifice flectere. Addi præterea solet, in diuina adoratione manuum eleuatio ad cælum, vt significetur, totam adorationem ad Deum specialiter referri, sicut de Salomone loco suprà citato, & 2. Paral. cap. 6. legitur, & 1. Esdræ, cap. 9. *Curuaui genua mea, & expandi manus meas ad Dominum Deum meum.* Et ideo Psalm. 43. dicebat Dauid, *si expandimus manus nostras ad Deum alienum.* Quasi hoc sit proprium signum adorationis veri Dei, vnde Psalm. 140. ait, *Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Et nihilominus etiam hoc signum interdum extenditur ad homines, quia magis videtur ordinari ad postulandam misericordiam, vel auxilium, quàm ad exhibendam reuerentiam, licet vtroque respectu fieri possit; inde enim est illud Augustini libro de Cura pro mortuis agenda, cap. 5. *Orantes de membris corporis sui faciunt, quod supplicantibus congruit, cum genua figunt, cum extendunt manus, &c.* Vnde eo modo, quo potest ab homine misericordia, vel auxilium postulari, possunt etiam supplices manus ad illum eleuari, sicut facere solent pauperes coram diuitibus: & nos religiosiùs ad sanctos cum Christo regnantes genua flectimus, & manus cum debita intentione extendimus, ac eleuamus.

3. Reg. 8. Act. 7. 9. 20. & 21. 4. Reg. 1.

Manuum eleuatio ad cælum quid significet. 2. Paral. 6. 1. Esdræ 9. Psalm. 43. Psalm. 140.

August.

9. Pectus tundendi signũ cui cõpeat.

Signum etiam tundendi pectus videtur esse maximè proprium diuinæ reuerentiæ, quia est signum postulandi veniam peccatorum, quæ solùm Deus remittit: Vnde August. lib. 50. Homil. in 10. refert, consuetum fuisse Christianis tundere pectus, cum dicerent, *dimitte nobis debita nostra*; Exemplo scilicet illius publicani, qui non audebat oculos suos leuare in cælum, sed pectus suũ percutiebat dicens, *Deus propitius esto mihi peccatori.* De quo videri possunt multa apud Durantum libro 2. de Ritibus, capit. 12. numero 5. & ita Corduba libr. 1. quæst. 5. dubio 6. Vbi inter actus ad propriam Dei adorationem designatos ponit hunc percutiendi pectus. Et fortasse ex vsu frequenti, & communi ita est; tamen ex natura actus sine dubio indifferens etiam est. Nam solùm est actus ostendens submissionem animi petentis veniam pro offensione aliqua, quæ submissio fieri potest etiam homini à nobis offenso, ad postulandam etiam ab eo remissionem, quatenus ab eo fieri

August.

Durant. Cordub.

fieri poteſt; poſſet ergo per illum actum etiam ſignificari, ſi conſuetudo id ferret: Præterquam quod illud magis aſſumitur in ſignum contriti cordis, iuxta illud Auguſtini Enar. 2. in Pſal. 31. *Tunſio pectoris obtritio cordis*. Sic ergo potiùs ad virtutem pœnitentiæ ſpectat, quàm ad propriam adorationem, quatenus Religionis actus eſt.

August.

10. Adoratio externa determinanda per actum internum.

Igitur adoratio externa, aut eſt priuata, aut publica; Item aut fit ſigno non habente certam ſignificationem ex impoſitione, aut fit ſigno iam impoſito ſufficienter ad aliquid determinatè ſignificandum. Quando ergo adoratio eſt priuata, & fit ſigno de ſe communi, tunc vt fiat diuina, & propria Religionis quantùm ad ipſum operantem, per intentionem eius determinanda eſt, quia non eſt aliud principium, vnde talem determinationem accipere poſſit, & quia actus externus, vt exercitus, ab interno, ſeu ab intentione accipit rationem ſuam. Item quia hæc externa opera non ſignificant naturaliter talem, vel talem excellentiam eius, cui exhibentur, ſed ex inſtitutione, & ad placitum; ergo reſpectu ipſius operantis, & quoad priuatum vſum eius non poteſt commune ſignum aliunde habere talem ſignificationem, ſeu animi expreſſionem, niſi ex voluntate, & intentione eius. Dicitur autem adoratio priuata in rigore, omnis illa, quam vnuſquiſque exhibet pro ſe tantùm, & in perſona ſua tanquam priuatus cultor Dei. Hæc tamen ipſa priuata adoratio poteſt fieri, vel occultè, vel publicè. Quando fit occultè, ordinariè ſola intentio bona ex vera fide, ac deuotione profecta ſufficit ad determinationem faciendam; nam ex parte Dei nihil aliud requiritur, nec ex parte aliorum hominum, quia ſupponitur, actionem eſſe occultam. Et ita poteſt fieri quocunque tempore, loco &c. Solùm ex parte operantis attendendum erit, vt talis ſit geſtus, vel actio, aut vſus externorum membrorum, vt ad reuerentiam conciliandam, ac ſubmiſſionem, & deuotionem internam excitandam ſit accommodatus: & vt corporis etiam infirmitati, ac defatigationi ſit proportionatus, ita vt prudens mediocritas ſeruetur.

Adoratio priuata quæ.

11. Quid ſeruandũ ſit in hac adoratione, quando fit publicè.

Quando verò hæc ipſa adoratio priuata publicè fit, tunc aliorum ratio habenda eſt, & ideo tunc non ſatis eſt bona intentione operari, ſed neceſſe eſt, talibus ſignis vti, quæ alios non offendant, & cauere, ne ex circunſtantiis loci, temporis, & perſonarum aſtantium poſſint actiones ſignificare aliud, quàm operans intendit, nimirum aut adorationem illam non eſſe conſentaneam Deo, vel non indicare in ipſo adorante veram exiſtimationem de excellentia eius; aut ſignificare, propriam Dei adorationem tribui alteri, qui non eſt verus Deus, vt latiùs infra dicemus de idololatria tractantes.

12. Aliud ſignorũ externorum genus.

Quando denique adoratio fit ſigno iam impoſito ad ſignificandum peculiari modo diuinam excellentiam, iam in ipſo opere ablata eſt indifferentia, ideóque ſoli Deo poteſt per tale ſignum adoratio exhiberi. Hæc autem determinatio (ſecluſo ſacrificio, de quo nunc non agimus) vix inuenietur in actionibus externis, quæ ſolùm in aliquo vſu, vel inflexione membrorum corporis poſitæ ſint: ſed tantùm in verbis, & conſequenter in vſu linguæ, quatenus illa profert; vel manus, quatenus illa ſcribit. Et hac ratione oportet laudare, ſeu adorare Deum, quando ore adoratur, vocibus verè ſignificantibus excellentiam eius. Neque hoc loco plura de hac adoratione priuata dicam, quia de modo huius priuatæ adorationis nulla ſunt orta poſitiua præcepta, quæ explicare neceſſe ſit. Reliqua verò, quæ de hac adoratione deſiderari poſſunt in dicto 1. tomo 3. parte tractata ſunt, quæ verò ſpectant ad ſacramentorum vſum, in ſuis locis explicata ſunt.

13. Adoratio publica requirit externũ ſignum.

Atque hinc etiam conſtat, quid dicendum ſit de adoratione Dei publica: Voco autem publicam non omnem illam, quæ coram aliis fit, ſed illam, quæ ita de ſe fit coram aliis, vt nomine omnium fiat, ſicut fit ab Eccleſia, per miniſtros, & ſacerdotes ſuos colente Deum. Hoc enim genus adorationis neceſſe eſt fieri aliquo ſigno viſibili, quia communitas hominum non poteſt in alio ſignorum genere coaleſcere, & conuenire, vt rectè dixit contra Fauſtum Auguſtinus libr. 19. capit. 11. Eſtque per ſe notum, quia interiora ſigna per ſe occulta ſunt hominibus, qui non intuentur cor; adoratio autem quæ nomine omnium fit, debet ex ſe nota eſſe omnibus, debet ergo fieri ſigno viſibili. Oportet etiam, vt habeat ſignificationem auctoritate publica, & communi, aliàs etiam non poſſet nomine omnium fieri. Et conſequenter oportet, vt iam tale ſignum habeat ex impoſitione determinatam ſignificationem, & quod illa ſit accommodata veræ excellentiæ Dei, ſiue ille modus quoad alias circunſtantias per naturalem prudentiam determinandus ſit, ſiue per publicas leges ſit præſcriptus, vtrunque enim coniungi poteſt, & vtrunque ſeruandum eſt, vt in ſequentibus videbimus.

August.

14. Duo genera publicæ adorationis.

Eſt autem obſeruandum circa hanc adorationem publicam, ſeu communẽ, duobus tantùm modis eſſe, & fuiſſe in vſu inter homines. Vnus eſt per actionem ſacrificij; Alius per orationem publicam, inter quos duos modos prior ſemper habitus eſt, vt præcipuus, & primarius iuxta illud Pauli ad Heb. 5. *Omnis homo ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat*. Et cap. 8. *Omnis Pontifex ad offerendum munera, & hoſtias conſtituitur*. Huic autẽ muneri ſemper coniuncta fuit oratio, ſiue ad impetrandũ, ſiue ad laudandũ Deum, vel ei gratias agẽdum. Hæc enim duo actionum genera inuenta ſunt apta, & ſufficientia ad Deũ adorandum publico ritu, & cultu, aliæ enim actiones vel ordinantur ad ſanctificationem ipſorum fideliũ proximè, & immediatè, ad cultum verò remotè, vt eſt Sacramentorũ vſus, vel ſunt ad ornatum, & decentiam illarum actionum principalium. De publico ergo cultu Dei, qui oratione, vel laude fit, infrà ex profeſſo diſputaturi ſumus; de illo verò, qui conſiſtit in ſacrificiis, & oblationibus in citato 3. tom. 3. p. fusè diſputatum eſt. Hic ergo ſupponendo breuiter ea, quæ ibi dicta ſunt, ſolùm addemus ea, quæ ad præcepta eccleſiaſtica potiſſimum ſpectant: & ad conuenientem vſum dictarum actionum ordinantur, & ibi in hunc locum remiſſa ſunt.

Ad Hebr. 5.

CAPVT III.

An offerre Deo aliqua ſacrificia in cultum eius, ſit lege naturali, diuina, vel eccleſiaſtica præceptum.

1.

HIc breuiter explicabo, quæ D. Thom. in hac materia quæſt. 85. 22. attigit, ſolùm quatenus neceſſaria videbuntur ad huius materiæ complementum: & ad ea intelligenda, quæ poſtea de Superſtitione, Idololatria, & aliis vitiis Religioni cõtrariis, ſeu (quod perinde eſt,) ad intelligenda præcepta negatiua huic virtuti annexa, neceſſaria ſunt. Quia verò ſacrificium, oblatio quædam eſt, ideò prius ratio nominum oblationis, & ſacrificij præmittenda eſt. Differunt enim illa duo tanquam genus; & ſpecies: omne enim ſacrificium, oblatio eſt; non verò omnis oblatio eſt ſacrificiũ; propriè, & ſtrictè tã de oblatione, quàm de ſacrificio loquendo. Nomen enim oblationis latiſſimè patet: nam poteſt eſſe oblatio interna, &

Oblatio, & ſacrificiũ in quo differãt.

& externa; prior propriè pertinet ad deuotioné, qua homo se totum, & sua offert in obsequium Dei, posterior verò fit per actiones sensibiles, & externas. Rursum potest homo offerre seipsum Deo, non solum interiùs, & affectu, sed etiam exteriùs, & cum reali effectu, quomodo se offert quis Deo per professionem Religionis, vel per sacram ordinationem, imò & per Baptismum, vel Confirmationem, aut Pœnitentiam, & sic etiam Martyr per Martyrium vitam suam Deo offert. Et ita nonnulli inter actus peculiariter designatos ad cultum Dei, ponunt Martyrium, vt ex Aug. li. 10. de Ciuit. c. 4. notat Vvald. tom. 3. de Sacrament. cap. 117, num. 4. Cordub. lib. 1. q. 5. dub. 6. Aragon. 2.2. q. 84. artic. 2. in fine. Verumtamen non agimus hîc de his oblationibus, nam illæ secundùm proprias rationes, aut habent peculiares virtutes, ad quas pertineant, vt martyrium fortitudinem, & Charitatem; satisfactio, vel castigatio proprij corporis, Pœnitentiam. Licet ad cultum, & adorationem per Religioné assumi possint, vel certè multæ ex illis pertinent ad cultum Sacramentorum. Solùm illa de professione Religionis habere potest in hac materia peculiarem considerationem, quam infrà trademus, tractando de Voto præsertim solenni.

August. Vvald. Cordub. Aragon.

2. Quid sit oblatio propriè.

Oblatio ergò propriè dicitur actio exterior, per quam aliquid ex nostris sensibilibus bonis Deo offerimus in recognitionem dominij, & excellentiæ eius, & seruitutis nostræ ad ipsum, vel in quemcunq; cultum religiosum Dei. Hæc verò oblatio vlteriùs diuidi potest, nam quædam offeruntur Deo ipsi immediatè, tanquam illi, cui directè donantur, etiamsi postea cedant in aliquem hominum vsum, vt sunt multa ex his, quæ in Ecclesia, vel in altari offeruntur; alia offeruntur Deo tanquam ei, propter qué donantur, proximè verò, & directè donantur ministris eius, vt fit in decimarum solutione, sed illæ communiter non censentur propriè oblationes: Et ita D. Tho. 2.2. q. 85. ar. 3. ad 3. dixit, decimas non esse oblationes. Nunc ergo de oblatione in hac stricta significatione tractamus; Et adhuc sic accepta tandem subdiuiditur in oblationé simplicem, seu puram, & in sacrificium, quæ est oblatio cum aliqua consecratione, vel mutatione rei oblatæ, ita vt ipsa consecratio, vel mutatio fiat in peculiarem Dei venerationé: Et ita distinxit D. Thomas suprà oblationé à sacrificio, eamque distinctioné latè declarauimus, & ex Patribus confirmauimus in tom. 3. tertiæ partis, disp. 73. sect. 5. In hoc ergo capite de solo sacrificio tractamus, in sequentibus de Oblationibus dicemus.

Oblationis variæ diuisiones.

3. Sacrificium externum est quasi de iure gentium. *D. Thom.*

Dico ergo primò. Colere Deum per visibile sacrificium, & externá oblationem, licet non sit in rigore præscriptum solá lege naturæ, est adeò consentaneú illi, vt semper fuerit quasi de iure gétiú, quod quodámodo naturale dicitur. Hanc etiá assertionem attigi citato loco, & iuxta illá interpretor D. Thomam dicta quæst. 85. art. 1. dicentem, sacrificium esse de lege naturæ, quod de oblatione etiam dicit, q. 86. ar. 4. Prima ergo pars sequitur apertè ex præcedentibus, quia licet cultus per externas oblationes, vel sacrificia, generalis sit, & hac ratione videatur esse posse naturalis: nihilominus comparatus ad cultú externum in cómuni, iam addit determinationem aliquá, ná multi sunt cultus externi, qui non sunt sacrificia, nec oblationes externarum rerú, vt sunt genuflexio, tunsio pectoris, laudatio vocalis, & similis. Possent ergo homines esse contenti similibus actionibus ad Deum adorandú sine aliis oblationibus, neq; hoc haberet intrinsecá deformitatem ex vi legis naturæ, vt per se constat, quia ex nullo principio ostendi potest intrinseca malitia in limitatione talium signorú, cum negatione (vt sic dicam) aliorum. Ergo ex solis principiis naturæ non ostenditur necessarium præceptum talium oblationú.

4. Probatur cóclusio.

Altera nihilominus pars probatur ex ipso vsu, qui satis ostendit inclinationem hominis naturalem: nam in primis ex scriptura habemus, statim à principio mundi Abel, & Cain obtulisse Deo de bonis suis, quos naturali lege ductos fecisse testatur Chrisost. hom. 18. in Gen. & Cassian. collat. 6. c. 23. Et oblationes illas sacrificium fuisse sentiunt, estque communis expositio in illum locum. Et licet de Adam simile quid non legatur, verisimillimum est, filios à patris doctrina, & exemplo id didicisse. Nec oportuit scripturam omnia narrare, vt dixit D. Thomas dicto art. 1. ad 5. vbi etiam congruentiam addit, cur neque de Adam, neq; de Isaac id in scriptura referatur, quæ ibi videri potest. De aliis verò Patriarchis ante legem scriptam frequenter refertur, de Noë, Abraham, Iacob, Melchisedech. Nec solùm de fidelium oblationibus, & sacrificiis, sed etiam de gentium sacerdotibus, & sacrificiis, quæ diis suis, & idolis faciebant, scriptura loquitur, & præcipuè Genes. 47. fit mentio sacerdotum Ægypti, & singularis immunitatis eorum. Aristoteles etiam lib. 7. Polit. cap. 8. inter alia ad perfectam remp. necessaria, *Primum*, id est, præcipuum esse dicit, *circa rem diuinam cultum, quem vocant sacrificium*. Vnde in fine concludit, inter alios artifices, vel magistratus, necessarios esse *sacerdotes*, de quibus etiam dixerat lib. 6. cap. vlt. quosdam vocari sacerdotes, alios æditusos, qui templorum curam habent, & earum rerum, quæ ad diuinum cultum pertinent: Alios autem vocari sacrificulos, alios Reges sacrorum, alios Pontifices maximos: & lib. 8. Eth. cap. 9. sacrificia dicit esse antiqua. In Romana etiam Repub. & aliis hunc morem fuisse constat: satis ergo hinc ostenditur, quàm sit naturalis hic cultus. Non defuerunt tamen Philosophi, qui dixerint, hunc ritum visibilium sacrificiorum solùm propter continendum vulgus permitti, non verò quia ad Dei cultum conferant. Vt de Seneca refert August. li. 6. de Ciu. c. 10. sed hi ex dictis in c. præced. satis cófutátur.

Chrysostom. Cassian.

D. Thom.

Genes. 47.

Aristot.

Quod ergo hic modus colendi Deum, si aliàs in verum Deum referatur, & debitis circunstantiis fiat, honestus sit ex vi legis naturæ, manifestum est ex vsu omniú piorú, & vera fide colentium Deum. Ité quia in tali actu est aptitudo, & congruentia, vt ad diuinú cultum ordinetur, & alioqui nulla deordinatio, vel praua circúmstantia per se illi coniuncta est. Quę omnia in dicto loco latè deduxi, & patent breuiter, quia dú res aliqua Deo offertur, gratitudo animi erga illum ostenditur, & ipse tanquam bonorum omnium auctor recognoscitur. Neque enim hæc dona illi offeruntur, quia eis indigeat, vel quia illi sint vtilia, sed *Offerentium vtilitati prospicitur* (ait Philo lib. de Sacerdotum honoribus in principio) *dum enim assuescunt semper alimenti partem Deo decidere, nunquam in eius obliuionem veniunt, qua re nihil in vita potest contingere felicius homini*. Deinde cum huic oblationi adiungitur aliqua cæremonia sacra, qua res oblata mactatur, vel aliquo modo conficitur, vel consumitur, additur expressa quædá significatio dominij supremi Dei, à quo omnium aliarum rerum vita, & esse pendet, & interdum etiam ex diuina institutione ad aliquid aliud mysticè significandum accommodatur, quod totum sanctum, & religiosum est.

5. Hunc modú colédi Deú, esse honestú.

Philo.

Et hinc orta est conformitas, & consonantia inter hunc cultum, & naturá hominis, quæ sensibilis simul, ac rationalis est, vt Damasc. Orat. 3, de Imag. & lib. 4. de Fide cap. 13. adnotauit. Nam quia homo per sensibilia intelligit, per vsus etiam signorú sensibiliú explicat mentem suá, & memoriam renouat, & affectú suú mouet. Quod iucundius, & cum maiori attentione, & quasi admiratione facit, quando non tantùm verbis, sed

6. Cóformitas inter hunc cultú, & hominis naturam.

Damascen.

sed etiam factis, nec tantùm vsu membrorum corporis, sed etiam aliis actionibus, & rebus ipsis, seu bonis suis externis animum suum ostendit. Ita ergo in exhibenda reuerentia, præsertim Deo, his omnibus signis vtitur, estque hoc illi valde connaturale, & propensioni naturali consentaneum. Hic verò statim occurrebat declarandum, quæ circunstantiæ necessariæ sint, vt sacrificium honestè offeratur: sed hoc in 3. tom. latè tractatum est. Et summa est, primò ex parte materiæ seruandum esse, vt res Deo digna illi offeratur; secundò vt vero Deo offeratur; tertio vt iuxta legitimam institutionem; quartò, vt à debito ministro. Omnia verò pendent maximè ex institutione: qualis verò esse possit, an humana, vel tantùm diuina; dicto loco latè disserui.

7. Tandem vt explicemus ampliùs vltimam partem assertionis, interrogare possumus, quid sibi voluerit *D.Thom.* D.Thom. constituendo in hoc discrimē aliquod inter sacrificium, & simplicem oblationem, vt ex ipso licet colligere in 22.q.85.art.1.& q.86.art.1. Nā in priori simpliciter asserit sacrificium esse de lege naturæ, in posteriori verò ait, *huiusmodi oblationes de sui ratione* *Exod.23.* *habere, vt voluntariè offerantur secundùm illud Exod. 23. Ab homine qui offert vltroneus, accipietis eas.* Videtur enim difficile explicatu, in quo hæc differentia posita sit:

Difficultas proponitur. Nā si loquamur propriè, & in rigore de lege naturali, prout dicit præceptum obligans ex solo discursu rationis naturalis, non magis sacrificium, quàm oblatio simplex, est de lege naturæ, vt ostensum est: si verò loquamur latiùs de lege naturæ, prout dicit solùm moralem quendā vsum de se honestum, ac religiosum, & consentaneum naturæ hominis, non minùs simplex oblatio est de iure naturæ, quàm sacrificium, imò simplex oblatio videtur de se magis connaturalis, quia sine speciali impositione, aut institutione statim ipsa dictante natura, oblatio munerum, & fructuum à Deo receptorum repræsentatur, vt apta ad ipsius dominatum, & beneficentiam recognoscendam, ac protestādam.

Enodatur. Respondeo breuiter, quod ad legem purè naturalem attinet, nullam in hoc inueniri differentiam inter oblationem simplicem, & sacrificium, vt ratio facta conuincit, nec D.Thomas talem differentiam cōstituere intendit. Quin potiùs cum in art. 1. dictæ quæst.85. dicit, sacrificium esse de lege naturæ, latè videtur loqui de omni oblatione alicuius rei facta Deo in recognitionem dominij eius: hoc enim tantum probat eius ratio, vnde postea in art. 3. ad 3. distinctionem constituit inter oblationem, & sacrificium, sentit ergo doctrinam priorem vtrique esse communem. Postea verò in quæst. 86. art. 1. potiùs explicat, quibus modis nunc contingat interuentu humanæ voluntatis oblationem cadere sub obligationem.

8. Sacrificium est actio magis sacra, quam oblatio. Ex illo tamen loco videtur colligi quædam differentia; quia sacrificium semper habitum est, vt actio magis sacra, & publica, quàm simplex oblatio, & ideò regulariter de ritu sacrificandi, in vnaquaq; Republica semper fuerunt instituta iura, & præcepta specialia, tàm spectantia ad modum, & ritum sacrificij, quàm præcipientia vsum, & exercitium eorum. Sicut in lege veteri factum esse scimus, & in noua conspicimus, & verisimile est, idem fuisse in lege naturæ, tàm inter cultores veri Dei, quàm inter gentiles suo modo: Quamuis enim non omnes etiam fideles eodem modo sacrificarent, vt in sacrificio Melchisedech, & sacrificiis Noe, vel Abrahæ notari potest: tamē in vnaquaque congregatione credibile est fuisse solennem sacrificandi ritū, neq; fuisse vnicuiq; licitū, vel permisū suo arbitrio, & auctoritate ad libitū sacrificare, vt in dicta disputat. 73. latiùs tractaui. At verò vsus simplicium oblationum videtur fuisse semper magis liber, & voluntarius, & ideò D.Thom. illis oblationibus specialiter tribuit, quod ex sua natura spontaneæ sint, non solùm purum ius naturæ considerando, sed etiam spectando ad communem vsum, & quasi ius gentium. Et ideò licet vtraq; oblatio simplex, & sacrificij suo modo sit de iure naturæ quantùm ad honestatem, & congruitatem ad diuinum cultum, tamen sacrificium specialius videtur fuisse semper in præcepto quasi ex communi consensu omnium nationum; vsus verò oblationum, & modus earum minorem determinationem semper habuit, & vniuscuiusq; arbitrio relictus est. Ex his ergo satis tota hæc conclusio declarata, & probata est.

9. Sacrificium in noua lege est de iure diuino. Dico secundò. Cultus Dei per verum sacrificium in lege noua præceptum est iure diuino à Christo ipso instituto. Hæc assertio est de fide ex verbis Christi Domini Matth. 6. *Hoc facite in meam commemorationem*; Addita sententia Concilij Tridentini Sessione 22. cap. 1. dicentis, Christum illis verbis. *Hoc facite in meam commemorationem Apostolis, eorúmque in sacerdotio successoribus, vt offerrent præcepisse, vti semper catholica Ecclesia intellexit, & docuit.* Et Canone 2. ita definit. *Si quis dixerit illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, vt ipsi, aliiq; Sacerdotes offerrent corpus, & sanguinem suum, anathema sit.* *Matth.26.* *Concil.Trid.*

Ratio præcepti. Ratio verò huius præcepti est, quia Ecclesia Christi est visibilis congregatio sub vna Fide, & vno capite ad verum Dei cultum instituta, & ideo habere debuit à suo institutore visibile sacrificium, quo maximè Deum colere teneretur. Ergo Christus, qui est auctor Ecclesiæ, ritum etiam sacrificandi in ea instituit, & præcepit. De hac autem veritate latè disputatum est in 3. tom. 3. parte disputatione 73. Sect. 1. & secunda declaratum est, quomodo sacrificium hoc in mysterio Eucharistiæ conficiendo celebretur, & offeratur, & in toto discursu illius, & sequentium disputationum declaratum est, in quo consistat essentia illius sacrificij, & quas causas, & effectus habeat. Et specialiter in disp. 80. declaratum est præceptum huius sacrificij, quatenus ad ministros illius pertinet, & in disput. 88. quatenus ad alios fideles spectare potest.

10. Præceptum sacrificij datum esse Ecclesiæ. Vnde hîc solùm aduertere necesse est, præceptum hoc quatenus diuinum est, per se primò datum esse ipsi Ecclesiæ, relinquendo Pastoribus Ecclesiæ determinationem eius, tàm quoad tempus, seu frequentiam, quàm quoad modum obseruandi tale præceptum personis accommodatum; aliter enim per sacerdotes, vt tales sunt, offerri potest, & debet, aliter per alios fideles inferioris status quibus propterea præcipitur, vt certis quibusdam diebus huic sacrificio assistant, & suo modo per Sacerdotem offerant, ipsis verò sacerdotibus iniungitur, vt immediatè offerant, nam ad hoc sunt ordinati ministri, nec præceptum datum vniuersæ Ecclesiæ potest aliter impleri, nisi per sacerdotes offerendo. Et ita de obligatione huius præcepti, & quando, ac quomodo à singulis implendum sit, nihil hîc occurrit addendum. Cur autem non liceat in hac Ecclesia vti alio sacrificio, & quomodo in Christi institutione hæc prohibitio contenta sit, in disp. 74. Sect. 4. explicatum est.

CAPVT IV.

De ritu simplicium oblationum, præsertim in lege gratiæ.

1. Simplicium oblationum ritus est legi naturali consentaneus, & non malus de se. PRincipio statuendum est, hunc oblationum ritum, de se non esse malum, sed legi naturali consentaneum: quoniam diuinus cultus, & adoratio non tantùm sacrificiis, sed etiam aliis obla

oblationibus exerceri potest. Hæc assertio de fide certa est, nam ex scriptura colligitur satis apertè: quia in lege veteri tàm oblationum, quàm sacrificiorum vsus fuit approbatus, & præceptus: Nam Exod.23.generaliter dicitur *Non apparebis in conspectu meo vacuus.* Et ibi præcipitur oblatio primitiarum: Item cap.25.principio, & cap. 35. & Leuit.23.præcipitur oblatio de manipulis nouarum spicarum, &c. & de panibus propositionis, qui Deo per sacerdotes offerebantur.Leuitic.21.& 24.Exod.25. & Deut.18. sacrificia, & oblationes distinctè numerantur: Item, multi putant, oblationem Cain de fructibus terræ non fuisse sacrificium, sed simplicem oblationem, quæ non ideo displicuit Deo; sed quia non debita deuotione offerebat. Immò & de oblatione Abel eodem modo loquitur Concilium matiscon.2. Can. 4.& in Canone Missæ solùm vocatur *Munerũ oblatio.* Præterea etiam oblatio decimarum, quam vouit Iacob, videtur fuisse per modum simplicis oblationis propriæ, quia tunc non erant ministri, pro quibus decimæ redderentur, ipse enim Iacob tanquam primogeniti iure vtens, sacerdos erat, & aliis ministris non indigebat, sed immediatè videtur illa obtulisse. Denique quod Paulus ait de Pontifice, assumi, *vt offerat dona, & sacrificia*, multi per dona, simplices oblationes intelligunt, illæ ergo non solùm ex institutione legis veteris, sed ex dictamine rationis naturalis, præsertim fide illuminatæ in verum Dei cultum assumi possunt. Et ratio est clara, quia in illa actione est proportio ad significandum animum subiectum, & gratum Deo, rectéque de illius excellentia, & prouidentia sentientem, & aliunde nihil est in tali actione, per se loquẽdo, quod à recta ratione exorbitet, vt ex principiis positis de externo Dei cultu notum esse potest, & per se est satis euidens.

Exod.23. Leuit.23. Concil. matiscon.

2. Ex his ergo vlteriùs dicendum est, vsum oblationum etiam in lege gratiæ esse licitum, & sanctum. Prob. quia in Ecclesia vsus simplicium oblationum vltra sacram Missæ oblationem antiquissimus est, De hoc enim videtur loqui Hieronymus epist. 2. ad Nepotianum, cum ait, *si altari seruiens, altaris oblatione sustentor.* Nam de oblatione sacrificij Eucharistiæ non possunt ministri altaris sustentari; supponit ergo, cum illo sacrificio coniungi solitas alias oblationes, quæ in vsum ministrorum cedere possent. Vnde Paulus accommodans ad ministros noui testamenti illud: *Qui altari deseruiunt, cum altari participant*, etiam supponit, futuras fuisse similes oblationes in altari noui testamenti, sed hæc loca possent in rigore exponi de solutione decimarum, vel etiam primitiarũ, quæ altaris vocari possunt, quia propter altare fiunt, etiamsi in altari non fiant. Clariùs ergo ostenditur conclusio ex antiquissima consuetudine Ecclesiæ offerendi in altari, vel in Ecclesia tempore Missæ ordinariè panem, vinum, interdum verò etiam oleum, cerámque. Sic legitur in Canon. 8. sextæ synod. *Concurrendum est dominica die cum oblationibus ad Missarum solennia.* & in Canon. 28. Trullano declaratur, quomodo possint fructus aliqui offerri, vt verbi gratia, vuæ, non vt distribuantur cum Eucharistia, sed vt benedicantur, &c. At in Canon. 57. dicitur, non oportere offerre ad altare lac, & mel. Sed fortasse illa prohibitio specialis, facta est ad vitandam aliquam superstitionem, quæ illa occasione introducebatur; ibi autem significatur, aliarum rerum oblationes licitas esse. Vnde in Can. 69. permittitur Imperatori intra sacrarium ingredi, *quando voluerit Creatori dona offerre.* Præterea in Concilio matiscon. 2. capit. 4. præceptum videtur imponi de ferendis oblationibus panis, & vini ad Ecclesiam omnibus dominicis diebus: *Decernimus* (ait) *vt omnibus dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris, & mulieribus offeratur, tàm panis, quàm vini.* Et infrà concludit, vt anathemate percellantur, qui fuerint inobedientes. Refertúrque in tom. 1. Conciliorum inter decreta Fabiani Papæ, similis constitutio ex cod.decretorum sexdecim librorum lib.5.cap.7.eisdem ferè verbis. De quo præcepto capite sequenti dicetur.

Hieronym. Probatur assertio. Synod.6. Can.Trul. Concil.matiscon.

3. Videtur autem consuetudo hæc offerendi panem, & vinum, introducta esse in ordine ad Missæ sacrificium: Primò propter eius participationem, quia ex illis materiis conficitur & distribuitur. Vnde Cyprianus in lib.de Oper.& eleemosyn. circa medium reprehendit diuitem fœminam, *quæ ad dominium* (vtique templum, & sacrificium) *sine sacrificio* (id est, materia sacrificij) *venit, & partem de sacrificio, quod pauper obtulit, sumit.* Sic etiam August.serm.215. Oblationes (ait) quæ in altari consecrentur, offerte, *Erubescere debet homo idoneus* (id est, potens, vel diues) *si de aliena oblatione communicauerit.* Et quia hæc oblatio panis, & vini ad Eucharistiam ordinabatur, ideo in Concilio Laodicen. cap.49.ordinabatur, vt oblationes per Quadragesimam non fierent, nisi in sabbatho, vel Dominica, quia iuxta veterem Orientis consuetudinem solùm illis diebus consecrari poterat, & communicari, vt constat ex Canon. 52. Trullano. Deinde videtur consuetudo habuisse occasionem ex alio vsu panis benedicti, qui in Ecclesia introduci cæpit, quando quotidiana communio fidelium omnium, qui Missæ assistebant, incepit intermitti. Nam pro his, qui communicaturi non erant, cæpit panis benedici, qui in symbolum charitatis inter omnes sacrificio assistentes diuideretur. Potestque hoc colligi ex Concil. Laodic. cap. 14. vbi dicitur tempore Paschatis non esse faciendam hanc oblationem, & distributionem panis benedicti: Quia nimirum illo die omnes debent Eucharistiam accipere. Solebat etiam panis benedictus mitti à Prælatis ad suos parochos, vel ad alios Prælatos in signum concordiæ, & mutuæ communicationis, vt sumitur ex Innocent. 1. epist. capit. 5. De quo vsu panis benedicti (qui vsque ad nostra tempora multis in locis perseuerat aliqua ex parte) videri potest Guilielm. Durant.lib.4. Ration. offic.cap.53. & quæ refert, ac notat Pamelius in lib.de Oper.& eleemosyn. Cypriani sub numer. 5. & Stephanus Durant. libr.2 de Ritib. cap.58.vbi ostendit, vsum panis benedict. valde antiquum esse, & solitum fuisse dari Cathecumenis loco Eucharistiæ ex August. lib.1.de Peccator. mer.cap.20.& lib.2.cap.26.

Antiqua cõsuetudo panẽ, & vinum offerendi. Cyprian. August. Concil. Laod. Can.Trul. Panis benedicti vsus. Concil.Laod. Innocent. Guilliel. Durant. Stephan. Durant. August.

4. Præter panem autem, & vinum offerri solebant oleum pro luminaribus, thymiama ad incensum, & spicæ, ac vuæ nouæ pro primitiis (de quibus postea dicemus) ita habetur in Can. 2. alias 3.& 4. Apostol. & Eutichius Papa epist. 5. citans illum Canonem, cum vuis adiungit *fabas*, & fortasse idem erat de primitiis quarumcunque leguminum, vt iuxta quandam versionem in illo Canone Apostolorum legitur. Denique oleo adiungit ceram Augustin. dicto serm.215. de tempore dicens: *Qui possunt, aut cereolos, aut oleum, quod in cicindelibus mittatur, exhibeant.* Optimè Ambros. sermon.33.in feria 2.post.1. Dominicã Quadragesimæ, vbi multa in particulari recenset, videri etiam potest Iustin. Martyr. Apolog. 2.pro Christi.in fine, vbi meminit oblationum, seu collectarum, quæ in fine Missæ fieri solebant. Denique Concilium Emeritan. cap. 14. etiam pecuniam dicit solitam fuisse offerri à fidelibus.

Aliæ oblationes. Canon. Eutych. Papa. August. Ambros. Iust. Martyr. Concil. Emerit.

5. Vt verò partem hanc ratione declaremus, obiici priùs contra illam potest, quia in Christi Ecclesia non licèt aliud sacrificium offerre præter illud, quod ipse

Obiectiones proponuntur.

ipse instituit, ergo nec aliam oblationem offerre, loquendo de oblatione, quæ ipsimet Deo immediatè fiat. Antecedens supponitur ex loco suprà allegato in 3. tom. Consequentia verò probatur primò à paritate rationis, quia sicut vno sacrificio omnia comprehendit, & compleuit sacrificia, & illud instituendo, consequenter cætera prohibuit, non solùm vetera, sed etiam quæcunque alia, nec solùm significatiua futurorum, sed etiam moralia, aut mysteria iam facta verè significantia, ita pari ratione consummauit omnem oblationem, & virtute cæteras prohibuit. Atque ita in cap. *Non oportet*, de Conse. d. 2. dicitur, *Non oportere aliquid in Sanctuario offerri præter panem, & vinum, & aquam, quæ in typo Christi benedicuntur.* sumptúmque est ex Canonibus Martini Bracharensis Episcopi Can. 55. Secundò, quia ex oblatione simplici facilè fit transitus ad sacrificium, vt verbi gratia, oblationi panis benedicti nihil videtur deesse ad rationem sacrificij: nam fit oblatio cum benedictione, fractione, & distributione panis, vt consumatur. Vnde interdum ab Augustino sacramentum appellatur, vt patet lib. 2. de peccator. merit. cap. 26. Tertiò, omnes hæ oblationes pertinebant ad cæremonialia legis veteris, ergo non debuerunt in noua lege retineri, vel renouari.

Martin. Episcop.

6. Satis fit obiectionibus supra positis.

Respondetur in primis distinguendos esse varios modos harum oblationum. Nam interdum comprehenduntur sub oblationibus omnia munera, vel dona, quæ fideles in vita, vel per mortem donant Ecclesiis, aut piis locis, etiamsi non in templo, nec in Missa Deo offerantur. Et in hac ampla significatione videtur diuus Thomas de oblationibus loqui, cum dicta quæst. 87. artic. 2. inter oblationes debitas ponit, *cum aliquis offert donatione inter viuos, vel testamento relinquit Ecclesiæ aliquam rem mobilem, vel immobilem in posterum soluendam.* Et in hoc genere oblationum non procedunt difficultates factæ, quia in illis nihil est cæremoniale (vt sic dicam) sed morale tantùm, planè honestum, & sanctum, & de se ad seruitium, & cultum ipsiusmet sacrificij Eucharistiæ ordinatum. Secundò interdum fideles offerunt aliqua Deo per ministros eius, non intentione ea donandi, seu à se alienandi, sed solùm ad quandam sanctificationem, vel benedictionem, vt postea illa sic benedicta recuperent, vt maiori cum fructu, vel fiducia illis vtantur. De his videtur loqui Canon. 28. Trullanus seu ca. *Didicimus*, de Conse. d. 2. nam priùs prohibet vuas offerri, & distribui cum Eucharistia, & postea subdit, *Tanquam primitias autem vuæ allationem existimantes sacerdotes eam seorsum benedicentes, petentibus impertire possunt ad gratiarum actionem datoris fructuum, per quos corpora nostra diuina dispositione aluntur.* Breuiùs tamen dixit Gratianus, *Vuas seorsum benedictas populus, qui petierit, accipiat, & fructuum gratias agat.* De huiusmodi etiam oblationibus loqui videtur Augustin. lib. 8. de Ciuit. cap. vlt. cum agens de more piorum fidelium deferentium epulas ad sepulchra Martyrum, ait, *quas cum apposuerint, orant, & auferunt, vt vescantur, vel ex eis etiam indigentibus largiantur, sanctificari eas volunt ibi per merita Martyrum in nomine Domini Martyrum.* Hæc ergo deuotio bona fide, & mente facta honesta est, nec de illa procedunt difficultates suprà factæ. Quia hæc re vera non est propria oblatio, sed impetratio potiùs cuiusdam benedictionis, vel auxilij. Sicut quando quis offert Pontifici imagines, grana, vel similia, vt eis suam benedictionem, vel aliquam indulgentiam impertiatur, non facit oblationem propriam, sed potiùs gratiam aliquam postulat.

D. Thom.

Can. Trul.

August.

7. Tertiò offeruntur aliqua sacerdotibus per se, & directè ad eorum sustentationem, non ea intentione, vt offerantur immediatè Deo per modum specialis cultus: & huiusmodi videntur esse quædam oblationes, quæ prohibentur fieri in Ecclesia, vel altari, sed in priuatis domibus sacerdotum, de quibus sic habetur in Can. 3. & 4. alias 5. Apostol. *Non liceat autem aliquid aliud ad altare offerre, quàm oleum, & incensum tempore sanctæ oblationis: Omnis autem alius fructus domū mittatur, primitiæ Episcopo, & presbyteris, clarum autem est, quod Episcopus, & presbyteri diaconis, & reliquis clericis distribuunt.* Hæ igitur oblationes non continent ipsum immediatum cultum Dei, sed se habent ad modum decimarum, imò interdum fieri debent in defectum illarum, vt mox dicemus. Et ideo etiam de hoc oblationum genere non procedunt difficultates factæ, quia non sunt oblationes cæremoniales, aut mysticæ, (vt sic dicam) sed sunt largitiones morales, ac piæ subuentiones ordinatæ ad cultum Dei. Eadémq; ratio est de omnibus, quæ tribuuntur immediatè Ecclesiis ad ornatum earum, vel ad fabricam, vel ad vestimenta, & vasa sacra conficienda, & similibus, quando non priùs offeruntur Deo immediatè, & directè in cultum specialem, sed immediatè donantur Ecclesiæ ad aliquem vsum sacrum, habent enim eandem rationem honestatis, quam habent aliæ donationes rerum mobilium, vel immobilium Ecclesiis factæ, & ita in eis etiam non procedunt difficultates propositæ.

Oblationes sacerdotib9 factæ.

8. Punctū difficultatis soluitur.

Tota ergo dubitatio est de oblatione simplici, quæ immediatè fit Deo de aliquibus bonis ab eo datis in recognitionem beneficij ab eo suscepti, quales vidētur esse oblationes illæ, quæ in altari, & quasi coniunctim cum ipsomet sacrificio Missæ fieri cōceduntur. Vt, verbi gratia, oblatio illa panis, quæ fit Deo cum aliqua benedictione, vt postea inter fideles in symbolum concordiæ distribuatur. Item oblatio, & benedictio cerei paschalis videtur esse eiusdem modi. Item oblatio incensi cum benedictione, & thurificatione, quæ in Missa, & diuinis officiis fit. De his ergo oblationibus dicimus, etiam esse honestas debita institutione, & intentione factas, quia non sunt iure aliquo positiuo diuino prohibitæ, nec per se malæ sunt, cum nullam contineant superstitionem, aut falsitatem. Ac denique vsus Ecclesiæ satis illas approbat. Neque contra hoc obstat cap. *Non oportet*, suprà citatum, quia loquitur de his, quæ in ipsamet oblatione constitutiua (vt sic dicam) sacrificij Missæ offerenda sunt. De qua etiam loquuntur alia multa iura, quæ in illa d. 2. de Consecr. referuntur. Materia ergo illius oblationis non potest esse nisi panis, & vinum aquâ mistum, quod autem alia genera oblationum de aliis rebus fieri possint, non est contrarium illis iuribus. Neq; etiam ex vi institutionis sacrificij Missæ, prohibitæ sunt aliæ oblationes simplices, quæ vel tantum sunt morales, & quasi connaturales homini, sicut est oblatio alicuius partis fructuum in recognitionem diuini beneficij, vel si habent aliquam significationem quasi mysticam ex impositione Ecclesiæ, non in ea ponitur principalis, & quasi supremus cultus Dei, qui est in sacrificio, sed ordinatur potiùs ad maiorem solennitatem, & honorem ipsius sacrificij Missæ.

9. Soluūtur reliqua argumenta.

Et ita etiam responsum est ad secundum, nam tota illa cæremonia, & significatio est quasi sacramentale quoddam ad conciliandā maiorem reuerentiam ipsi sacramento, & sacrificio Eucharistico. Et ideo hæc signa interdum vocantur sacramenta lato modo, prout de omnibus signis aliquo modo sacris, & occultis interdum illa vox dicitur; propriè verò nec ad sacramenta, nec ad sacrificium pertinent. Ad 3. respondetur, oblationes legales quatenus tales sunt, cessasse in lege noua: de quibus loquitur Augustin. Enar.

August.

Enar. in Psal. 50. cum ait, Deum velle oblationem cordis non vitulorum, dicuntur autem oblationes legales, vel quoad propriam significationem illius legis, quæ erat præfiguratio futurorum mysteriorum Christi, & interdum etiam erat recordatio specialium beneficiorum temporalium illi populo concessorum, maximè liberationis ab ægyptiaca seruitute, vel etiam dicuntur legales quoad obligationem positiuam illius legis. Sic ergo cessarunt oblationes legales vt tales, & vt propriæ cæremoniæ illius legis. At ratio oblationis, vt sic non est legalis, sed moralis, sicut ratio templi, sacerdotij, & similes, & ideo non cessarunt per ablationem illius legis, sed in sua morali, & quasi connaturali ratione permanserunt, & possunt per nouam legem positiuam præcipi, sicut de primitiis, & decimis dicemus. Ita ferè D. Thom. quæst. 86. art. 1. ad 1. & art. 4. ad. 1. Durand. in 4. d. 1. q. 9. ad 1. de qua re videri potest Couar. lib. 1. Vari. cap. 17. nu. 1. §. *Hinc non* in fine, vbi alios refert.

D. Thom. Durand. Couar.

CAPVT V.

An oblationes Ecclesiæ ex præcepto debeantur.

1. Ratio dubitandi.

RAtio dubitandi esse potest, quia ex Patribus, & Decretis videtur colligi, oblationes esse simpliciter sub obligatione: Nam in primis Ambros. ser. 58. de Ascens. inter opera boni Christiani ponit, quod *quando ad Ecclesiam venit, oblationem, quæ altari debetur, exhibet*, & ibidem: *Qui de fructibus suis non gustat, nisi prius ex ipsis Deo aliquid offerat.* Et Clem. Rom. lib. 4. Constit. cap. 7. dicit, *oblationes populi fieri ad victum sacerdotum, & eleemosynas pauperum*: habent ergo, vel habere possunt eandem rationem obligationis, quàm decimæ, vel primitiæ, & ita in c. *Præter* d. 32. idem præceptum eodem tenore verborum de primitiis, decimis, & oblationibus ponitur. Similis ratio, & necessitas oblationum supponitur in capite *De his*, & capit. *Antiquos* 10. quæst 1. ex Concil. Aurel. cap. 16. & 17. & in tribus c. vltimis eiusdem quæstionis fertur anathema in laicos, qui Ecclesiæ oblationes vsurpant, & in capit. *Statuimus*, 16. q. 1. Anastas. Papa similem facit prohibitionem, & supponit populum debere suæ Ecclesiæ baptismali tales oblationes. Idem habet Greg VII. in capit. *Omnis Christianus* de consecr. d. 1. Denique c. præcedenti retulimus verba Fabiani, & Concil. matiscon. quibus hæ oblationes præcipi videntur. Propter hæc aliqui Canonistæ absolutè docuerunt, oblationes aliquas facere, esse in præcepto ecclesiastico. Referuntur pro hac sententia Glossæ in dicto cap. *Statuimus*, & dicto c. *Omnes Christiani*, & Hostiens. in Rub. de Parochiis, & latiùs in sum. tit. de Parochi. §. *In quibus*, vers. *sed nunquid tenetur*, &c. Lapus Alleg. 58. num. 1. & 7. Sed re vera hi omnes nihil diuersum docent ab his, qui solent etiam in contrarium referri, vt legenti constabit. Non enim fundant obligationem in pura lege ecclesiastica, sed in consuetudine, indigentia Parochi, vel promissione, aut legato.

Ambr. Clem. Rom. Concil. Aurel. Anastas. Papa. Grego. Papa. Glossa. Hostiens. Lapus.

2. Nō est præceptum faciendi oblationes.

Vera ergo resolutio est, quam tradit D. Thom. huiusmodi oblationes per se, & natura sua spontaneas esse, & de consilio, posse autem cadere sub obligationem aliquo ex quatuor modis paulò ante insinuatis. Est autem supponendum, nunc esse sermonem de oblationibus, prout distinguuntur à Primitiis, & Decimis. Nam de his separatim dicendum est, sic autem nullum inuenitur decretum absolutè, & in rigore præcipiens oblationes fieri, sed iura omnia citata præcipiunt, vt oblationes, quæ aliquo titulo debentur, soluantur à laicis, & declarant illas oblationes debitas reddēdas esse Ecclesiis, & Clericis, & non posse vsurpari à laicis. Et ita loquuntur fere omnia iura citata, simpliciter autem, ac per se, oblationes spontaneas esse declaratur in Concil. Cabilon. sub Carol. Magn. cap. 6. his verbis. *Animarum salutem inquirere sacerdos, non lucra terrena debet, quoniam fideles ad res suas dandas non sunt cogendi, neque circumueniendi: Oblatio enim spontanea esse debet iuxta id, quod ait Scriptura, voluntariè sacrificabo tibi*, Psal. 55. *Et illud. Omnis populus mente deuota obtulerunt donaria Domino.* Exod. 33. Atque ita docent communiter Theologi cum D. Thom. suprà, & Canonistæ, ac summistæ infrà referendi: Præserrim Anton. 3. part. tit. 12. cap. 11. Gabriel. in Can. lect. 6.

Concil. Cabilon. Psal. 55. Exod. 33. D. Thom. D. Anton. Gabr.

3. Quomodo hîc sumatur oblatio.

Magis verò hoc constabit, discurrendo per quatuor titulos à D. Thom. positos, ex quibus potest oriri hæc obligatio. Ad quos explicādos supponendum est, hîc non sumi oblationem pro sola illa simplici oblatione, quæ in Ecclesia, vel altari offertur immediatè ipsi Deo per modum proprij cultus, & adorationis, sed sumitur latiùs pro quacunque donatione facta Ecclesiæ de aliqua parte bonorum temporalium, siue immediatè detur ministris ad sustentationem eorum, siue Ecclesiæ ad fabricam, & ornatum, vel alias expensas eius, & siue detur res immobilis in perpetuum, & quoad proprietatem, siue ad tempus, vel quoad fructum, vel vsum tantùm siue detur res mobilis, &c. Quamuis enim priores oblationes Deo immediatè factæ in Ecclesia frequentiùs soleant illa voce intelligi, tamen D. Thom. generaliùs loquitur, & iura etiam citata ita loquuntur, & hoc modo omnia pia legata solent nomine oblationum significari, etiamsi sint *sacrificia eleemosynarum*, vt loquitur August. lib. quæst. ad Dulcitium quæst. 2. Et colligitur ex capite. *Qui oblationes* 1. & 2. &c. *Clerici* 13. quæstione 2.

D. Thom. August.

4. 1. Titulus oblationis, debitæ ob conuentionem.

Primus ergo titulus à diuo Thoma positus est, quando oblatio debetur per modum census, ratione conuentionis priùs factæ, vt cum quis vel in morte, vel in vita donat alteri talem possessionem cum onere faciendi talem oblationem Ecclesiæ talibus temporibus. Tunc enim nota est obligatio orta ex contractu, nihilque refert, quòd fuerit donatio legatum, aut venditio, vel alia commutatio, dummodo fuerit pactio. Et tunc obligatio erit iustitiæ tàm respectu primi donantis, seu contrahentis, quàm respectu Ecclesiæ, supposita eius acceptatione. Quia & iustū pactum obligat ex iustitia respectu eius, cum quo fit, & Ecclesiæ ex vi talis legati, vel donationis datum est peculiare ius ad talem oblationem, seu pensionem, siue hoc ius sit tantùm ad rem, siue in re, & siue sit cum actione in foro exteriori, siue absque illa, hoc enim pendet ex modo contractus, aut legati, & acceptationis ex parte Ecclesiæ. Neq; hoc est in præsenti latiùs tractandum, oporteret enim huc aduocare totam materiam de legatis piis, & multa ex materia de Voto, quod est à præsenti instituto alienum.

5. Secūdus titulus voti, vel Legati.

Et eâdem ratione nihil amplius dicere necesse est de secundo titulo à diuo Thoma posito, qui à præcedenti parum differt, videlicet quando per votum, vel legatum aliqua bona temporalia directè relinquuntur Ecclesiæ, siue illa mobilia sint, siue immobilia: Nam tunc obligatur, qui vouit rem promissam offerre, & donare Ecclesiæ non ex iustitia, neque ex præcepto humano, sed ex religione, & naturali iure dictante, vota esse reddenda. Et similiter obligatur hæres ad implendum legatum defuncti, quæ obligatio ex iustitia est, vt constat. Hæ autem oblationes non limitantur ad eas, quæ in Ecclesia fiunt, & immediatè Deo in se offeruntur, sed generaliter comprehendunt omnes eleemosynas, & donationes factas, vel promissas Ecclesiis, nam

nam omnes dicuntur offerri Deo, quia ad eius cultum proximè ordinantur.

6. Tertius titulus sustẽtandi ministros Ecclesiæ.

Tertius titulus est, quãdo ministri Ecclesiæ aliunde non habent commodam sustentationem: & hunc præcipuè, & sequenter ponunt omnes Canonistæ superiùs citati, neq; aliud reuera intendunt. Et ita cum eis cõueniunt Panor. Anchar. & alij in Rub. de Parochiis, & Summistæ omnes, & alij Doctores, quos refert, & sequitur Couar. dicto lib. 1. Variar. c. 17. n. 3. Et Gutierrez in Canon. q. q. c. 21. n. 139. & sequentibus Greg. Lopez in leg. 9. tit. 19. par. 1. Soto lib. 9. de Iusti. q. 3. art. 1. Solùm est aduertendũ, hanc obligationem reduci ad illam generalem, qua tenentur laici fideles alere ministros sacramentorum: *Nam dignus est operarius mercede sua*, de qua obligatione latiùs dicemus infrà, tractando de decimis. Ex vi autem huius generalis principij non tenetur homo magis subuenire Parocho, aut Prælato indigenti per propriam oblationem, quàm per primitias, vel decimas, vel per quemcunque alium modum contribuendi. Et ideo cum dicuntur fideles habere obligationes ad oblationes propter indigentiam ministrorum, intelligitur latè de oblationibus pro quocunque genere donationis, seu contributionis. Vbi autem vel ex consuetudine, vel ex pacto aliquo, seu transactione, aut concordia modus sustentandi ministros determinatus fuerit ad talem modũ oblationum, tunc erit obligatio determinata ad tales oblationes, quia iam simul cum hoc titulo concurrit alius ex dictis, vel titulus consuetudinis, de quo statim. Tunc etiam fieri potest talis determinatio ad oblationes, vel quantitatem, aut modum earum per ecclesiastica præcepta. Nam licet D. Thomas dicat, quando oblatio fit ex hoc titulo, licet oblatio ipsa sit necessitatis, quantitatem esse voluntatis, limitandum id est, nisi tam parua sit quantitas oblationum, vt nõ sufficiant ad congruam sustentationem, ad hanc enim obligat naturalis lex iustitiæ, & ideo in eo casu etiam obligat ad quantitatem oblationis ad hunc finem sufficientem, vltra illam verò erit voluntaria quantitas, nisi per legem, vel conuentionem taxata sit, vel certè nisi sit introducta consuetudo de tali oblatione, & in tanta quantitate determinatè, nam tunc eadem erit vtriusque ratio: Cum his ergo limitationibus sententia illa D. Thomæ intelligenda est.

Panor. Anchar. Couar. Gutier. Greg. Lop. Soto.

7. Apponũtur duæ declarationes huius tituli.

Addendæ verò vlterius sunt circa hunc titulum duæ aliæ declarationes. Vna est, vt procedat, quando necessitas ministrorum oritur ex eo, quod Parochiani non soluunt decimas, neq; primitias sufficientes, tunc enim necesse est, vt aliquo alio modo tribuant pro ministrorum sustentatione, & totũ illud comprehenditur sub oblationibus. At verò si parochiani soluunt primitias, & decimas, nõ solum sufficientes, sed etiam abundantes ad sustentationem ministrorum, tã proprij, vt est Parochus, quàm cõmunium, vt sunt Episcopus, & alij Prælati necessarij, ad quorum sustentationem cum debita proportione debent concurrere omnes fideles: si (inquam) parochiani soluunt decimas sufficientes, & nihilominus parochus, aut Vicarius non habet sustentationem congruam, quia decimæ ad alios vsus applicatæ sunt, vel in plura beneficia simplicia, aut præstimonia diuisæ fuerunt, vel quia vnus possidet beneficium, & Vicario nihil fere tribuit, aut è conuerso, quia beneficiarius nihil accipit ex decimis, sed omnes fructus alteri pro pensione dati sunt: In his, & similibus casibus, nõ iustè coguntur fideles ad nouas oblationes faciendas, seclusa cõsuetudine, vel alio titulo, propter solam indigentiam ministrantis proximè, siue proprietarius sit, siue mercenarius.

8. Ratio est, quia nullus iustè cogitur, vt duplicatam A mercedem soluat pro eâdem opera, sed Parochiani illi soluendo decimas dant stipendium, & sustentationem ministris, nõ tantùm sufficientem, sed etiam ordinariè abundantem, ergo titulo sustentationis nõ possunt iustè obligari ad nouas oblationes. Atque ita docent communiter Doctores superiùs citati. Vnde in eo casu, qui recipit decimarum fructus, tenetur sufficienter Ecclesiæ, & ministris eius prouidere: & Prælati tenentur solicitè curare, vt ita fiat, & ne pauperes, & fideles nimium grauentur. Atque hæc resolutio indubitata est, quando de facto proprius beneficiatus accipit decimas à Parochianis, quia tunc maximè procedit ratio facta. Difficultas B vero nonnulla esse potest, quando Papa illas accipit, vel applicat cui vult, de qua difficultate dicemus infrà, tractando de decimis.

Ratione cõfirmatur.

9. Secunda declaratio.

Alia declaratio, seu limitatio est, nisi Parochiani sint adeo pauperes, vt non habeant, vnde tot oblationes facere valeant, quot ad Parochi sustentationem necessariæ sunt. Ita aduertit Hostiens. in sum. tit. de Parochiis, idem Siluester ver. *Decima*, q. 2. citans Gloss. Innocent. & Raymund. sed tunc ait, vel sacerdos quærat aliquid ad supplendam sustentationem suam ex aliqua arte non indecente, iuxta cap. *Clericus victum* cum sequent. d. 91. vel certè Episcopus prouidere debet, vnde illius Ecclesiæ, & ministrorum eius, necessitati subueniatur, quia ad hoc facultatem C habet in sua diœcesi, iuxta ca. *Episcopus Ecclesiarũ*, & c. *Præcipimus*, 12. q. 1. & significat Hostiensis, Episcopum teneri ex propriis reditibus tali Ecclesiæ indigenti prouidere, si aliunde non habet, vnde prouideat. Quod existimo verum, quando commodè potest, attentis aliis sui status oneribus. Quod si Episcopus per se remedium adhibere non potuerit, vti debet remediis traditis à Consilio Trident. sess. 21. c. 7. & 8. de Refor. & sess. 24. c. 3. de Refor. & quando illa sufficientia non fuerint, summum Pontificem cõsulere oportebit, vt tanquam supremus dispensator bonorum Ecclesiæ illi necessitati prouideat.

Hostiens. Siluest. Glos. Hostiens. Conc. Trid.

10. Quartus titulus consuetudinis, an obliget.

Circa quartum titulum de Consuetudine variæ sunt sententiæ. Aliqui enim existimant per huiusmodi consuetudinem non induci præcepti obligationẽ. D Quia semper fit ex deuotione tantùm spontanea, huiusmodi autem consuetudines non inducunt legis obligationem, etiamsi diuturnæ sint, vt notarunt Caiet. in sum. ver. *Horæ Canonicæ*, §. 2. & Soto lib. 2. de Iust. q. 7. art. 2. quia actus agentium non operantur vltra intentionem eorum, qui ergo nunquam operatur intentione se obligandi, sed ex pura deuotione, etiamsi sæpius id faciat, non obligabitur. Sicut qui quotidie dat eleemosynam pauperi ad ianuam petenti, non propterea obligatur tandem dare, nec pauper acquirit ius, etiamsi per multum tempus petat, & accipiat. Quod autem talis sit hæc consuetudo, declaratur argumento Innocentij statim citandi, E quia vel oblatio in principio fuit spontanea, vel extorta: si dicatur hoc secundum, talis coactio est iniusta, & simoniaca, & ideo ex vi illius non potest obligatio induci, licet eodem modo sæpius repetatur: Si verò dicatur primum, procedit argumẽtum factum, quod per spontaneam donationem etiam continuatam non inducitur obligatio. Eò vel maximè quod hæ consuetudines oblationum non sunt adeo regulares, & continuæ, quin sæpius omittantur sine scrupulo peccati, quod satis est ad interrumpendam consuetudinem, seu præscriptionem.

Caietan. Soto.

11. Dices: licèt ab hac, vel illa priuata persona omittatur interdũ oblatio, tamẽ à populo nunquã omittitur, sed ad minimum fit à maiori parte, & hoc satis est ad præscriptionẽ. Sed contra, quia obligatio non inducitur in communitatem, nisi ratione singulorum, sed

ſed ſinguli non obligantur, ſi ſinguli interrumpant actus, ergo nec populus manebit obligatus, etiamſi in diuerſis perſonis actus ille continuetur, ſed habebit ſemper illam moralem continuationem, ſine obligatione tamen. Confirmatur ex cap. *Cum in Eccleſiæ*, & c. *ſuam*, de ſimonia, vbi damnatur exactio talium oblationum, non obſtante quacunq; conſuetudine, quæ ibi *corruptela* dicitur, & magis aggrauare culpã, quam excuſare: at verò ſi talis oblatio ideò eſſet debita, quia conſueta, eâdem ratione poſſet peti, & exigi, non minus quàm decimæ, vel primitię, ſicut etiam in tribus caſibus priùs dictis non ſolùm poſſunt recipi oblationes, cum offeruntur, ſed etiam exigi, ſi non ſoluantur; ergo ſignum eſt, in hoc quarto caſu eſſe ſemper voluntariam oblationem, non obſtante conſuetudine. Et ita tenet Angel. in verb. *Oblationes*, n. 1. in additione ad illum, & inclinat Sot. lib. 9. de iuſt. q. 6. art. 1. nam vbi decimæ ſoluuntur, non putat conſuetudinem oblationum obligare.

Angel. *Sot.*

12. Cõſuetudinem oblationũ obligare. *D. Thom. Aragon. Maior. Panor. Hoſtienſ. Sylueſt. Couar. Gutier.*

Nihilominus contraria ſententia cõmunis eſt, eam enim tenet D. Thom. 2. 2. q. 86. ar. 1. & ibi Caiet. Aragon, & alij. Maior in 4. d. 15. q. 4. Conc. 2. & ad argumẽta contra illã, Panor. Hoſtien. & alij in c. *ſuam*, & c. *Ad audientiam* de ſimon. Silueſt. ver. *Decima*, q. 2. & frequentiùs ſummiſtę, Couar. dicto nu. 3. vbi ait, eſſe cõmuniter receptam ſententiam, *nemine refragante*: Quam etiam multis allegationibus cõfirmat Gutierrez dicto c. 21. n. 140. & ſequentibus. Videtur autem ſufficienter probari ex dicto cap. *Ad audientiam*, vbi in primis *laudabilis* dicitur conſuetudo introducta in Eccleſia *pia deuotione fidelium* offerendi aliquid pro exequiis defunctorum, vel benedictionibus nuptiarum, aut aliis ſimilibus ſacramentorũ adminiſtrationibus, & deinde dicitur, *non eſſe permittendum fidelibus, vt has cõſuetudines laudabiles infringant, aut immutent, ſed compeſcendos eſſe, qui hoc tentauerint.* In quo apertè ſupponitur, hanc cõſuetudinem inducere obligationem, non enim poſſet Epiſcopus cogere fideles ad ſoluendas huiuſmodi oblationes titulo conſuetudinis, niſi eadem conſuetudo obligationem induxiſſet.

13. Reſpõſio ad argumentũ.

Reſponderi verò poteſt, in illo textu nõ dici, vt fideles cogantur cõſuetas oblationes ſoluere, ſed verba textus eſſe: *Sed per Epiſcopum loci, veritate cognita, cõpeſcantur, qui malitioſè nituntur laudabilem conſuetudinẽ immutare.* dixerat enim ſuperiùs: *Quidã laudabilem cõſuetudinem erga ſanctam Eccleſiã pia deuotione fideliũ introductam ex fermento hæreticæ prauitatis nituntur infringere, ſub prætextu Canonicæ pietatis.* Quãdo ergo præcipit, vt cõpeſcantur, qui laudabilem cõſuetudinẽ malitioſè immutare nituntur, videtur loqui de his, qui prauo ſpiritu nituntur infringere piã cõſuetudinem, vel damnando illã vt malam, vel ſimoniacã, quę pertinent *ad fermentum hæreticæ prauitatis*, vel alio modo impediendo fideles, ne piã conſuetudinẽ obſeruent. At verò hinc nõ ſequitur, ipſos fideles, qui non malitioſè, ſed propria voluntate oblationes omittũt, quia nõ putant, illas eſſe ex obligatione, ſed ſpõtaneas, eſſe cogendos ad illas ſoluendas propter ſolam cõſuetudinem. Nec ex eo textu id colligi poteſt; aliud enim eſt, malitioſè infringere piam conſuetudinem ex fermento hæreſis; aliud propria ſponte nolle oblationẽ offerre. Et hunc ſenſum expreſsè ſequitur Innocent. in dic. c. *Ad Apoſtolicam*, dicens nõ pertinere ad officium Epiſcopi cogere fideles, vt oblationes ſoluant, neq; hoc in illo textu doceri, ſed tantùm compeſcere eos, qui volunt tales conſuetudines mutare, ſollicitando, vel ſtatuendo, ne tales conſuetudines ſeruentur, Idémque videtur ſentire ibi Ant. de Butr.

Innocent. *Anton. de Butr.*

14. Alij verò Canoniſtæ, præſertim Hoſtiẽſ. & Panor. abſolutè intelligunt illũ textum, videlicet, in eo ſupponi, tamen conſuetudinẽ induxiſſe obligationem, & ideò cogi poſſe fideles per Epiſcopum, & debito modo, vt illas obſeruent. Et huic ſenſui fauent multum illa verba textus. *Prauam exactionẽ fieri prohibemus, & pias conſuetudines præcipimus obſeruari.* Nam hæc poſteriora verba abſolutum continent præceptum, quod nõ ſufficienter impleretur, ſolùm cõpeſcendo impedientes malitioſè. Reſpondere autẽ poſſet Innocent. illa verba intelligenda eſſe iuxta caſus propoſitionẽ, & iuxta verba vltima explicantia præceptum illud. Vnde ſenſus illorum eſſe poſſet, vt præcipiantur obſeruari conſuetudines, id eſt, nõ immutari, nec impediri, ſed in ſua libertate relinqui, vt ita obſeruentur, ſicut introductæ fuerunt, id eſt, vt ſponte offerentes aliquid, liberè, & ſine impedimẽto poſſint id facere, qui verò noluerint, non cogantur. Ita enim moraliter loquẽdo fiet, vt ſemper conſuetudo in ſua obſeruantia perſeueret, quia ex tota multitudine populi ſemper aliqui offerent, licet alij omittant, & qui offerũt, ſponte id faciant, & non ex obligatione. Atq; ita fateor, textum illum non omnino cogere, maximè cum ſint alia decreta multùm repugnantia huic exactioni, & obligationi.

15. Pars affirmatiua confirmatur ad hominem.

Nihilominus hic poſterior ſenſus Hoſtienſis, & Panormitani eſt ſimplicior, & magis pius, & ideo præferendus eſt. Et iuxta illũ ſimpliciter fatentũ eſt, per hanc conſuetudinem induci obligationem. Et ad hominem confirmari hoc poteſt contrà Innocentiũ. Nam ille concedit per conſuetudinem voluntariam poſſe induci obligationem, quando non in ipſa collatione ſacramenti, vel rei ſpiritualis adminiſtratione aliquid ex conſuetudine datur, ſed poſtea, *quia qui tanto tempore* (ait) *exſoluerunt, creditur, quod voluntariè ſe obligauerint.* Sed hæc ratio etiam habet locum in conſuetudine offerendi aliquid tempore ipſo, quo ſacramentũ miniſtratur, ergo. Et confirmatur, quia vel talis conſuetudo nõ obligat, ſolùm quia per ſpontaneã actionẽ incepit, & durauit, vel quia ſimoniæ labe infecta eſt. Hoc poſterius dici non poteſt, tum quia in illomet textu vocatur hæc pia cõſuetudo, tum etiam quia ibi nõ datur aliquid pro re ſpirituali, licet ſimul detur, ſed datur gratis: hæc enim duo nõ repugnant. Primum item non rectè dicitur, quandoquidem in aliis exemplis admittitur, per gratuitam oblationem continuatam poſſe obligationem induci: & nulla ratio affertur, cur hîc etiam non poſſit.

16. Soluuntur rationes in oppoſitum factæ.

Ratio autem huius ſententiæ magis conſtabit reſpõdendo ad rationes in oppoſitum. Circa primam, ac præcipuam de intentione ſponte offerentium occurrit aduertendum, duobus modis poſſe intelligi hanc obligationem, ſcilicet vel per modũ conſuetudinis habentis vim legis, & introducentis rigoroſum præceptum: vel per modum præſcriptionis Eccleſiæ, ſeu Parochorum contra laicos, ſeu parochianos offerentes: ſunt enim hæc duo valdè diuerſa, vt infrà cap. 13. latius explicabo. Si priori modo intelligatur, conſequenter dicendum eſt, quòd licet hæc cõſuetudo in principio gratis, & ſpontanea intentione inceperit: poſtea paulatim mutata eſt intentio in voluntatem ſoluendi illam oblationem vt iam debitam, ſiue ex voluntate ſponte ſe obligandi formali, aut virtuali, ſiue ex conſcientia erronea; quia cum priores offerentes gratis darent, ſucceſſores cogitantes illam eſſe obligationẽ in eodem officio perſeuerarunt, & cum illa apprehenſione reliqui proſecuti ſunt; & ita tandem inducta eſt conſuetudo habens vim legis. Atque ita explicat hanc obligationem Maior dicta q. 4 Et non putat eſſe ſingulare in hoc genere operis pij, ſed generale ad ſimilia opera Religionis publica, & communia, vt eſt obſeruatio alicuius diei feſti, vel ieiunij alicuius vigiliæ, verbi gratia, Natiuitatis Virginis, vel alterius ſimilis, vnde doctrina

Duplex caput huius obligationis proponitur.

Maior.

Caiet. Sotus.

ctrina Caiet.& Sot.ſuprà in contrarium allegata intelligenda erit,quando vſus incipit ſub apprehenſione,& intentione voluntariæ intentionis, & cum eâdem continuatur : ſecus verò erit,ſi paulatim mutetur intentio dicto modo,vt dictum eſt.

17. Præcedens expoſitio impugnatur. Cap. *Ad Apoſt.*

Cōtra hanc verò expoſitionem obiici poteſt, quia omnes Doctores ad valorem huius cōſuetudinis requirunt,vt ſit ſpontanea,& merè voluntaria oblatio, vt in ſuprà allegatis videri poteſt ex dicto cap. *Ad Apoſtol.cam,*ibi, *Pia fidelium deuotione introducta.* Hoc verò non vrget,tum quia iam ſupponitur conſuetudinis initium fuiſſe omnino purum ab omni pactione,& coactione,ſed perfectè voluntarium, tum quia etiam continuatio fuit ſine exactione,& compulſione,vt ſupponimus.Quod autem pro aliquo tempore fuerit ex conſcientia obligationis, au intentione ſe obligandi,non obſtat,quominus abſolutè ſit ſpontanea oblatio,quia illamet obligatio voluntariè aſſumpta ſupponitur,non per aliquam coactionem. Sicut quod ex voto redditur, dicitur eſſe ſpontaneum, & gratuitum in ſua radice,cap.*ex parte* de cenſib.

Soluitur Argumentum.

Cap.*Ex parte.*

18. Duplex proponitur difficultas cōtra ſolutionem datam.

Adhuc verò reſponſio illa duas patitur difficultates:Vna eſt,quia ſaltem ſequitur,deciſionem capituli *Ad Apoſtolicam*,non eſſe vniuerſalem;Nam vbi cōſtiterit offerentes nunquam habuiſſe intentionem ſe obligandi,neque ex tali conſcientia,aut exiſtimatione rei debitæ aliquid tale obtuliſſe, ſed tantum ex pia deuotione voluntaria, non erit inducta lex, nec obligatio, nec poterunt fideles compelli ad ſimiles oblationes faciendas: non eſt autem impoſſibile ſæpius poſſe conſtare de tali intentione:Imò eſt veriſimile in multis populis, vel Eccleſiis ita explicaturos fideles mentem ſuam,ſi interrogenrur. Alia difficultas eſt, quia licet fideles ex erronea conſcientia habuerint illam intentionem ſoluendi debitum,nō videtur ſufficiens ad inducendam obligationem, quia illa obligatio debet eſſe voluntariè inducta,error autem ille cauſat inuoluntariū,& ita non ſufficit ad inducendam talem obligationem. Quocirca ſi aliquādo talis conſuetudo obtinet vim legis,neceſſe eſt, vt non præſumatur ex tali errore fuiſſe inductam, ſed ex voluntate ſe obligandi,in hac autem materia ſupponitur vt conſtat, initium talium oblationum fuiſſe ſpontaneum,& non tranſiiſſe in cogitationem obligationis niſi per errorē, ergo difficile eſt, hoc modo ſaluare obligationem cum ſolido fundamento, niſi aliquid aliud addatur quod ſtatim videbimus.

An conſuetudo errore introducta obliget.

19. 2. Caput obligationis, quod eſt præſcriptio.

Alio ergo modo poteſt hæc obligatio intelligi per modum præſcriptionis, nam in præſcriptione nō interuenit abrogatio,vel inductio legis, ſed acquiſitio alicuius dominij,vel iuris in re,vel ad rem, in aliquē locum,vel in rem alterius, vel ad opus,aut ſeruitium eius, quod ius acquiri ſolet per diuturnū vſum cum bona fide,& aliis conditionibus in iure requiſitis,ſic enim acquiritur ius ſeruitutis in fundum, vel domū, vel etiam in perſonam, aut ius ad aliquam actionem humanam,vt ad eligendum, iuxta capit. *Cumana* de electione,& clarius in capit. *Cum Eccleſia ſutrina* de Cauſ.poſſeſſ. & propriet. Hæc autem præſcriptio in alterius perſonam vel actionem, aut rem eius, non requirit ex parte eius,ſuper quem cadit, conſenſum, aut voluntatem dandi tale ius alteri, aut obligandi ſe illi, ſed ipſo vſu, & facto ipſo acquiritur adminiculo iuris.Vnde ſæpe acquiritur,alio nihil ſciente, & conſequenter ipſo neque expreſsè,neque tacitè conſentiēnte. Quæ eſt differentia quædam notanda inter hanc præſcriptionem, & conſuetudinem derogantem legi poſitiuæ, nam hæc non poteſt hunc effectum habere, niſi interueniente tacito conſenſu principis, cuius legi per talem conſuetudinem derogatur, vt ex materia de legibus ſuppono. In præ- ſcriptione verò non requiritur conſenſus eius, contra quem præſcribitur, quia iura illum non requirunt,& præſcriptio inducitur virtute legis, imò videtur à lege inducta ad ſupplendum conſenſum alterius, vt poſſit tranſlatio iurium fieri ipſo vſu, ſine conſenſu alterius,ad quem antea pertinebat. Et nihilominus conſummata præſcriptione, ille contra quem præſcriptum eſt, obligatus manet ex iuſtitia ad ſeruandum alteri ius acquiſitum per præſcriptionem, non quidem in virtute alicuius legis poſitiuæ, inductæ per conſuetudinem,ſed ex vi naturalis iuſtitiæ,quæ obligat ad ſeruandum vnicuiq; ius ſuum.

Præſcriptio non requirit conſenſum. Cap. *Cumana.* Cap. *Cum Eccleſ.*

Diſcrimen inter abrogationem & præſcriptionem.

20. Clerici per modū præſcriptionis acquiūt ius in oblationes.

Sic igitur in præſenti dicimus per diuturnam conſuetudinem offerendi, acquiri Eccleſiæ, ſeu clericis,ius ad ſimiles oblationes,per modum cuiuſdam præſcriptionis, & conſequenter parochianos manere obligatos ad oblationes, non ex voto, vel ex ſpeciali voluntate;& intentione ſe obligandi, ſed ex vi iuris acquiſiti Eccleſiæ, quod ſeruandum eſt ex ipſo naturali iure, poſtquam re vera ſemel acquiſitum eſt. Vt autem acquiratur, non eſt neceſſarius ſpecialis conſenſus offerentium in voluntariam oblationem,continuatus tanto tempore; quia ad præſcriptionem, vt dixi,non requiritur ſimilis conſenſus,ex parte eius,contra quem præſcribitur. Neceſſarium verò eſt adminiculum iuris, & hoc videtur præſtari in dicto cap. *Ad audientiam*, in quo præcipuè hæc obligatio fundatur. Quod ſi quis dicat, illud ius fundari in præſumptione, quia, vt Innocentius aiebat, qui tanto tempore obtulerunt, præſumuntur voluiſſe ſe obligare, & ideo, ſi veritas in re ipſa non reſpondeat præſumptioni, legem illam, in conſcientia ſaltem,non obligare. Reſpondemus primò negando conſequentiam, quicquid ſit de antecedenti;nam illa præſumptio, fuit (vt ſic dicam) occaſio legis, non cauſa, & proprium fundamentum; nam non immeritò haberi poterat talis præſumptio; & quia illa non ſufficiebat ad certitudinem obligationis, voluit Eccleſia tollere omnem dubitationem conferendi Eccleſiæ ius, & modum præſcribendi: ideóque ſuppoſito illo iure, qui voluntariè perſeuerant tanto tempore in oblatione, conuincuntur velle ſe obligare iuxta illud ius,etiam ſi illud ignorent, & nihil de hoc cogitent. Secundò reſpondetur cum Panor. Couar. & aliis, negando hoc ius eſſe inductum propter præſumptionem, ſed in fauorem Eccleſiæ,& piæ cauſæ. Addit etiam Panor. cum Bart. hoc maximè habere locum in actionibus, quæ referuntur ad alium, ſub aliquo reſpectu, ad recompenſationem, in præſenti offertur aliquid miniſtris, in recognitionem beneficij,& in ordine ad ſuſtentationem eorum,ſimúlque in Dei honorem, & ideo Eccleſia ita acceptat illam oblationem, vt ſi tanto tempore duret,etiam ius acquirat.

Cap. *Ad audient.*

Obiectioni reſpōdetur.

2. Reſpōſio. *Panor. Couar. Bart.*

21. Quæ continuatio requiratur ad hanc obligationem. *Panor.*

Sed quæres, quanta continuatio,& quanto tempore neceſſaria ſit ad hanc obligationē inducēdam. Reſpondeo breuiter, in primis ſufficere tempus decem annorum. Ita docent Panor.& ratio eſt, quia hæc conſuetudo non eſt contra ius, ſed potius illi conformis,& eſt pia,& fauorabilis,& ideò decenniū in illa ſufficit, quia in huiuſmodi rebus nō ſolent iura longius tempus poſtulare ad præſcriptionem.Addenda verò eſt limitatio, niſi conſtet, conſuetudinem illam inchoatam, & continuatam eſſe, in ordine ad certum effectum, vt ad ædificationem Eccleſiæ, vel quid ſimile,nam tunc finito effectu, poteſt ceſſare conſuetudo, quia tunc non habet locum abſoluta obligatio, vel præſcriptio, vt per ſe notum eſt, & notat Panor.in capit. *Abolendæ* de ſepult. Modus autem continuandi, ſeu frequentandi actum ſine interruptione, debet eſſe accommodatus mate-

Limitatio concluſionis.

riæ,

riæ,& actioni. Hę namque oblationes interdum fiunt à particularibus,& solis singularibus personis, vt ab sponsis, in benedictionibus nuptialibus; ab ordinatis, qui solent candelam offerre, & in his non oportet, quod ab eisdē personis actus frequentētur; sed satis est, quod à diuersis, in simili occasione, vel causa. Aliquando vero fiunt oblationes à populo congregato in Ecclesia ad sacrificium, vel aliud diuinum officium, ita vt singuli aliquid offerant, & tunc satis est, vt pro maiori parte assistentes offerre soleant, vel qui potentes sunt, quia hoc satis est, vt absolutè censeatur esse in illo populo talis consuetudo, vt latè Paul. Castrens. probat Cons. 296. quem cum aliis refert Gutierrez sup. num. 148. Tunc autem, licet vnus, vel alius interdum omittat, non solum non interrumpitur consuetudo, verum etiam nec fortasse grauiter peccatur, præsertim si rationabilis causa interueniat, quia iuxta communem morem non introducuntur hæ consuetudines cum maiori rigore. Et ita responsum est sufficienter ad secundam rationē dubitandi.

Paul. Cast. Gutier.

22. Respōdetur iuris capitibus prohibētibus exactionem oblationum. *Maior.*

Ad alia verò iura, quæ videntur prohibere exactionem talium oblationum, Maior respondet illa loqui de oblationibus nondum satis præscriptis, & consuetudine firmatis. Addo verò etiam post ius acquisitum, prohiberi indebitum, & indecentem modum exigendi. Nam in primis priuatus parochus non habet propriā iurisdictionem ad cogendum alium, & ideo non potest auctoritate sua extorquere oblationem, neque cogere illum, qui non vult dare, sed per Episcopum cogi debet, & ab Episcopo peti debet, vt ipse exigat, & soluere cogat, prout cauetur in dicto cap. *Ad Apostolicam*. Deinde specialiter damnatur in illis iuribus modus extorquendi oblationes, negando Sacramenta, vel spiritualia officia, nisi oblationes priùs afferantur, vel detur cautio, aut aliquid simile. Hoc enim habet quandam speciem Simoniæ, & venditionis Sacramentorum. Et ideo prohibent iura, ne ita fiat, in quo non contradicit cap. *Ad Apostolicam*. Et ideo seruandum id est, vt etiam D. Thom. & omnes Doctores admonent.

Cap. ad Apost.

D. Thom. Caietan.

23. An possit negari Sacramentum nō soluenti oblationes.

Interrogat autem Caiet. dicta q. 86. art. 1. Quid faciet Parochus, si videat parochianum esse in malo statu, eo quod non soluit oblationem, & nihilominùs petere Sacramentum, nam tunc tenebitur illud negare, ne conferat indigno, & negando illud, videtur agere contra prædicta iura. Dicendum vero est, in primis necessarium esse, vt sit omnino certum, subditum esse in statu peccati, nam si sit res aliquomodò dubia, præsumi potest, illum habere bonam fidem, & sequi probabilem opinionem, vel consilium alicuius hominis docti, & ita poterit illi dari Sacramentum sine culpa. Imò vlteriùs oportet, vt crimen sit publicum, si Sacramentum publicè negandū est, quia peccatori occulto petenti publicè Sacramentū, dari potest sine culpa, imo etiam dari debet ab eo, qui ex officio tenetur, vt ex materia de Sacramentis, & Censuris constat. Si autem crimen est certum, & publicum, siue illud consistat in non dandis oblationibus debitis, siue in non soluendis decimis, siue in quacumque alia materia, negari potest, & debet, Sacramentum. Neque fit contra dicta iura, quia non negatur ad extorquendum temporale commodum, sed ne indignè conferatur Sacramentum, & tunc satis erit moderatam diligentiam adhiberi, vt hoc etiam publicè intelligatur, & ita omne scandalum vitetur.

24. Contra cōsuetudinem non potest populus aliquid statuere.

Ex quibus à fortiori sequitur, post inductam talem consuetudinem non posse populum, vel laicum aliquem statuere contra illam, vt non seruetur, vel continuetur, nam id esset contra ius Ecclesiæ acquisitum, ac subinde contra libertatem Ecclesiasticam, vt bene notauit Abbas dicto Cod. *Abolendæ* cum Bart. in leg. *Priuilegia*. capit. de sacros. Eccles. Et hoc ipsum vt notius supponit Innocent. Nam etiam si consuetudo nondum induxisset obligationem, illam prohibere, cum sit pia, impium esset, & contra Ecclesiasticam libertatem, quia esset dispositio, in spirituali materia à potestate laica omnino aliena.

Abbas. Bart. Innocent.

25. Qui oblationes non soluunt, an incurrāt cēsuram.

Sed quæret tandem aliquis, an qui non soluunt oblationes debitas, censuram aliquam, vel pœnam Ecclesiasticam eo ipso incurrant. Respondeo breuiter, nullam esse talem pœnam, vel censuram ipso facto incurrendam, per Ecclesiam latam aliquo iure; nullum enim tale inuenitur: sunt quidem aliqua iura, quæ præcipiunt excommunicari, vel ab Ecclesia vt infideles excludi eos, qui bona, Ecclesiæ legata, non soluunt; vel qui bona, semel Ecclesiæ donata, auferre moliuntur, vt patet in c. *Qui oblationes* 1. & 2. & cap. *Clerili* 13. q. 2. Sed ibi nulla censura fertur ipso iure, vt Glossa etiam notauit. Et illa iura non de omnibus oblationibus loquuntur, sed de illis specialiter, quæ vel iam donata sunt Ecclesiæ, & actu transierunt in eius Dominium, eiusque bona sunt effecta, vel testamento ei legata sunt, & post mortem testatoris etiam suo modo ad Ecclesiastica bona pertinent. De aliis vero oblationibus, quæ solùm ex consuetudine debentur, nihil peculiare statutum est in iure circa modum, quo cogendi sunt fideles ad illas soluendas præter illud, quod circa hoc statuitur in dicto cap. *Ad Apostolicam*, Vbi hoc videtur committi arbitrio Episcopi, *Vt veritate cognita*, id est, consuetudine, & obligatione bene examinata, *faciat pias consuetudines seruari*, prudenti arbitrio, pœnā & coactionem adhibendo. De quadā verò censura specialiter lata in Concil. Trident. sess. 22. c. 11. de Refor. & aliâ, quæ habetur in Bulla Cœnæ, estque nu. 17. an possit, vel debeat ad hanc materiam aplicari, dicemus commodiùs infra, tractando de Decimis, quia difficultas potest esse communis ad oblationes, decimas, & primitias; & in decimis, quæ magis debitæ esse solent, magisque pertinent ad Ecclesiasticos fructus, meliùs expendetur.

Cap. Qui oblat.

Cap. Ad Apost.

Concil. Trid. Bulla Cœnæ.

CAPVT VI.

Quæ personæ admitti possint, vel debeant ad Ecclesiasticas oblationes faciendas.

1. Variæ circūstātiæ numerantur.

IN hoc actu facile considerari possunt circunstantiæ omnes communes cæteris actibus moralibus, nam omnes cum proportione sunt necessariæ in his oblationibus faciendis, & in eis, quatenus ex solo iure naturali postulari possunt, nihil ferè occurrit peculiariter adnotandum; quatenus verò ex iure Ecclesiastico aliquid circa nonnullas illarum positū est, sunt aliquæ considerandæ, præsertim ex parte personæ offerentis, & eius, cui offertur, & rei oblatæ; nam reliquæ, vel nihil habent peculiare, vel in superioribus tactæ sunt; Nam de loco diximus, quādo, & quomodò faciendæ sint in Ecclesia, vel alibi, & in discursu huius capitis aliquid attingemus. De tempore cōstat, faciendas esse vel tempore consueto, vel debito ex alio titulo. Quod si oblatio sit merè voluntaria, etiam determinatio temporis proprio arbitrio fiet. De modo dictū est, debere fieri sponte, & sine coactione, &c. Denique fine constat debere fieri in Dei cultum, vel propter alium pium finem, vt est subuentio pauperum, aut ministrorum; in his ergò ampliùs immorari, non est necesse.

2. Persona offerens qualis debeat esse.

Circa personam ergò offerentem, cōmuniter dici solet, necessariū esse, vt sit persona baptizata, & fidelis, & ab Ecclesia non præcisa, neque publicus peccator. Et quidem de præcisis ab Ecclesia, seu excommuni

municatis, frequentiùs sermo est in sacris canonibus. Nam in Concil. Illibertin. cap. 28. sic habetur, *Episcopum, placuit, ab eo, qui non communicat, munera accipere non debere.* Qui canon duobus modis intelligi potest. Primò de communione, id est, receptione Eucharistiæ, ita vt sensus sit, ab eo, qui cum assistit diuino sacrificio, de illo non participat communicando, non esse oblationem suscipiendam. Fuit enim olim consuetudo, vt omnes audientes sacrum, in illo communicarent, quæ colligi potest probabiliter ex Can. 9. & 10. Apost. & ex Concil. Antiochen. can. 2. ideo ad verecundiam, & confusionem eorum, qui tam piam consuetudinem non seruabant, potuit Concilium ordinare, vt eorum oblationes non reciperentur. Sed hoc, ad summum, habere poterat locum in Missa diei, publica, & solenni, quia non est verisimile, vt in priuatis omnibus Missis omnes audientes communicare cogerentur, aliàs vel sæpius intra eundem diem communicare licuisset; vel non licuisset plures Missas in eodem die audire; vel certè oporteret excusationem afferre non communicandi, eo quòd iam eodem die communicassent, quod esset fraudibus, & scandalis expositum. Et fortasse nunquam fuit consuetudo, obligans ex rigoroso præcepto, communicare in Missa, etiam solenni, de quo alibi dictum est.

Conc. Illiber.

Can. 9. & 10. Apost. Côc. Antioc.

3. Proprius cõcilij sensus.

Propriè ergò, in allegatis verbis, de excommunicatis sermo est, qui non solum actu, verùm etiam neque potestate communicant, nec solùm à communicatione Eucharistiæ arcentur, sed etiam ab omni alia communicatione, præsertim spirituali, & Ecclesiastica. Quia ergo datio, & receptio oblationum, magna communicatio est, & suo modo spiritualis, ideo cum excommunicatis prohibetur. Quod ab Apostolis manasse testatur Clem. lib. 3. Const. Apost. cap. 8. & lib. 4. cap. 7. Et Confirmatur in Concil. Nicen. cap. 27. iuxta versionem Pisani. Et constat ex propria materia de Censuris, & à fortiori, ex aliis iuribus statim citandis.

Clemens. Conc. Nicen.

4. A quibus peccatoribus nõ sint accipiendæ oblationes.

De peccatoribus autem publicis, licet sint multa iura specialia; nullum tamen inuenitur decretum, in quo generaliter sit sermo de quocunque peccatore publico: & ideo quæri potest; an idem dicendum sit de quocunque publico peccatore, quod nimirum eius oblatio recipienda non sit. Nam Glossa in cap. *Oblationes.* d. 90. simpliciter negat, & probabili quidem ratione. *Nam hæc* (inquit) *est pœna* (est enim veluti quædam censura, & infamia) ergo non est extendenda vltra casus in iure expressos.

5. Argumenta in cõtrariũ.

In contrarium verò facit, primo, quod eadem Glossa extendit hoc ad publicas meretrices, cum tamen expressè in iure non habeatur. Nam licèt in quadam nota marginali ibidem allegetur Authentica de Lenonib. in princ. Collat. 3. illa non habet auctoritatem legis in materia, & pœna Ecclesiastica; præsertim quia nec de tali pœna ibi mentio fit; non est ergo ad rem ius illud; nec Glossa in eo fundata est, sed in ipsa rei decentia, & paritate rationis; ergo eâdem ratione, nec à publico concubinario oblatio recipienda est, & consequenter, nec à quolibet peccatore publico. Præterea videtur esse hoc quasi diuinum naturale ius; nam ipsi naturales philosophi illud agnouisse videntur: Plato enim, lib. 4. de Rep. dixit, nec virũ bonum ab impio se donari velle, nedum ipsum Deũ: & Cicero, lib. 2. de legibus, dixit; non placari Deum donis impiorum. Quibus consonat illud Ecclef. 34. *Dona iniquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationibus iniquorum.* Accedit, quod etiam in Ecclesia videtur fuisse hoc semper prohibitum; nam Clem. d. dicto lib. 4. cap. 6. generaliter ait, *Qui deliquerunt, & eos non pœnitet delictorum suorum, non solùm non exaudientur, cum precationes facient, sed magis Deum irritabunt; Prohibite igitur huiusmodi ministeria oblationum.* & cap. 7. *Præstat, fame perire, quam ab inimicis Dei quicquam accipere,* & cap. 9 ait; si contingat aliquid ob necessitatem ab impiis recipi, id nõ esse insumendum in cibos pauperum, sed in ligna, vel carbones esse impendendum. Item Petr. Damian. Epist. 1. *Dona,* (inquit,) *vel oblationes ab iniquo suscipere, quid est aliud, quàm propriam animam ex dantis squalore fœdare?* Denique, interdum etiam, propter indecentiam corporalem, prohibetur oblatio; vt de fœminis menstruatis refert Burchar. lib. 19. sui decret. cap. 140. Ex Concil. Mogunt. can. 6. ergo multo magis, pro indecentia status publici, in peccato mortali, arcendus quis est ab oblatione, & si ad illam accedere præsumpserit, non est admittendus.

Plato. Cicero.

Ecclef. 34. Clemens.

Petr. Dam.

Burchar.

6. Quæstioni satisfit per varios casus.

Hæc interrogatio, non videtur posse habere vnam simplicem, & vniuersalem responsionem: Nam distinguere oportet de vitio; quod vel ipsam oblationem commaculat, & est veluti circunstantia eius praua; vel tantùm afficit personam, & quasi materialiter se habet, respectu oblationis. Quando vitium est prioris generis, constat, non esse oblationem recipiẽdam, quia esset cooperari actioni iniustæ, vel irreligiosæ. Exempla sunt; primum in oblatione vsurarij, quæ recipi prohibetur in c. *Quia in omnibus,* de vsuris, non solùm in pœnam, & odium talis delicti; sed etiam, quia acquisita per vsuram, aliena sunt; ideóq; illa Deo offerre, non solum sacrilegium est; sed etiam noua iniustitia; ac propterea, ibidem præcipitur, vt talis oblatio statim restituatur, vt ibidem Glossa notauit, addens, rem oblatam, offerenti esse reddendã; vt ipse vero domino illam restituat; & eâdem ratione cauetur in cap. *Super eo,* de Raptore, ne raptorum eleemosynæ recipiantur ab Ecclesia. Atque eadem ratio est, de omnibus iniustè possessis, seu acquisitis, vt notauit D. Thom. dicta q. 86. art. 3. cum August. serm. 35. de verb. Domini; & ita exponit illud Ecclef. 34. *Immolantis ex iniquo, oblatio est maculata;* & habet locum in quacunque alia oblatione, vel eleemosyna, vt latè tradit Gregor. lib. 7. epist. 110. & habetur in cap. *Non est,* 1. q. 1. Qui etiam adiungit illud Ecclef. 34. *Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.*

Ab vsurario non accipiẽda oblatio. Cap. Quia in.

Gloss.

Cap. Super eo. Neque à fure.

D. Thom. August. Ecclef. 34.

Greg. Cap. Non est. Ecclef. 34.

7. Oblatio rei alteri obnoxiæ, non est accipienda.

Et similis ratio est de his rebus, quæ, licet iustè possideantur; secundum ordinem Iustitiæ, vel Charitatis, sunt obnoxiæ alteri priori, & maiori obligationi: Tunc enim, licet offerens non supponatur esse in statu peccati; peccaret tamen, vel contra Iustitiam, vel contra Charitatem, aut pietatem, rem suam offerendo Deo, vel Ecclesiæ, & ideo, eius oblatio recipienda non est. Talis est oblatio, quam filius facere vult, de re necessaria ad sustentationem parentis; quam reprehendit Dominus Matth. 15. Et eadem, vel maior ratio est de parente, qui oblationem facere vult, de rebus necessariis filiis, vel aliàs eis debitis. Item, de creditore, qui ex bonis debitis offert: & idem contingere potest in eleemosyna, quando necessitas proximorum vrget; quia tunc, Deus magis vult misericordiam, quam oblationem Matth. 9.

Matth. 9.

8. Quando vitium est personæ & non rei oblatæ potest recipi oblatio.

At verò quando vitium est tantum personæ offerentis, & in rem oblatam non redundat; per se loquendo non obstat, quo minùs oblatio talis personæ recipi possit, quantumuis eius peccatum publicum sit. Ita sumitur ex D. Thom. supra, & ex Glossa in capit. *Oblationes.* d. 90. Et ratio est, quia illa conditio personæ non obstat, quo minùs illa oblatio, sit verus Religionis actus; ergo nec obstare potest, quo minùs, recipere illam, licitum sit; quia tunc, nulla est ad malum cooperatio, nec alia malitia in tali acceptatione cogitare

D. Thom. Gloss.

Excipiuntur duo casus quorum primus,est scandali.

tari potest: Dixi autem *per se loquendo*, quia oportet duos casus excipere. Primus est quando ex tali oblatione sequitur scandalum; & hac ratione ait diuus Thomas supra, non licere nunc, accipere oblationem à publica meretrice, quia intelligitur esse de mercede prostibuli; quam accipere, prohibitum erat Deut. 23. & licet illa lex, quatenus cæremonialis erat, cessauerit; vt habet moralem rationem, potest durare. Ratio autem scandali, est moralis, ne videatur Ecclesia fauere iniquitati, si de mercede iniquitatis oblationem acceptet. Et ideo, non est eadem ratio de publico concubinario, qui non offert aliquid ex iniquitate comparatum, quia cessat dicta ratio scandali; si verò aliundè oriretur, etiam vitandum esset; vt si crederetur Ecclesia conniuere, & tolerare talem statum in tali persona, propter oblationem eius, vel quid simile. Sicut è contrario, si ratio scandali in meretrice cessaret, posset eius oblatio recipi; vt si meretrix publica, publicè conuertatur, & statum mutet; & postea, de bonis prius comparatis non iniustè, licet inhonestè, aliquid Ecclesiæ offerat, acceptari posset; quia iam tunc cessat scandalum: tunc enim non potest existimari, quòd Ecclesia faueat iniquitati; sed pœnitentiæ, & satisfactioni, pro præteritis peccatis. Nec aliundè est hoc prohibitum, iure positiuo, vt bene supra probatum est.

D. Thom. Deut. 23.

9. Secundus casus. Glos.

Alia exceptio est, nisi speciali iure prohibitum sit, talis peccatoris oblationem accipere; tunc enim, quod ius statuit, seruandum est. Ita notat Glossa dicto capit. *oblationes* d. 90. Et ex parte sumitur ex illo textu, quatenus ait, oblationes dissidentium fratrum recipiendas non esse. Altera verò pars illius textus, in qua dicitur, dona eorum, qui pauperes opprimunt, à sacerdotibus recipienda non esse, magis pertinet ad aliud membrum prius explicatum de oblationibus iniustis, ex parte etiam rei oblatæ, vt ex dictis constat. Et ita in Concil. Carthag. 4. illi sunt Canones diuersi, nonagesimus tertius, & nonagesimus quartus. Ad hanc vero partem spectat cap. *De viro*, 12. quæst. 2. vbi sacrilegis quibusdam, in partem pœnitentiæ, imponitur, vt in tertio anno pœnitentiæ, permittantur esse in Ecclesia *Inter audientes sine oblatione*. Et simile quid de Matricida statuit Nicolaus Papa in cap. *Latorem* 33. quæst. 2. Et de his, qui rebaptizantur. Fælix Papa in capit. *Eos, quos*, de conse. d. 4. Et de his, qui infantes suos rebaptizandos tradunt, Concil. Illerdens. cap. 13. Item facit, quod ex Aug. Epist. 187. refertur in cap. *Miror*, 17. quæst. 4. præcepisse nimirum, ne reciperentur oblationes Bonifacij Præsidis, qui homines de Ecclesia extraxerat. Ad hoc etiam adduci solet Canon trigesimus septimus Concilij Laodic. sed diuersa est illius decreti dispositio: Nam in primis, loquitur de Iudæis, & Hæreticis; ex quibus primi, baptizati non sunt; postremi, sunt præcisi, & excommunicati. Deinde, non videtur loqui de oblationibus Ecclesiasticis, sed de quibuscunque muneribus, quæ indicant amicitiam, vel communicationem, præsertim in ritu Religionis: Verba Concilij sunt, *Quod non oporteat à Iudæis, vel Hæreticis, quæ mittuntur munera festiua suscipere, nec cum eis festa celebrare.* Vbi munera festiua appellari videntur illa, quæ pro alicuius diei festiuitate, vel solennitate mitti solent, non tantùm Ecclesiæ, vel clericis; sed etiam inter amicos, vel quouis alio modo. In casibus ergo à iure expressis, non sunt oblationes iniquorum hominum suscipiendæ; etiam si aliàs fiant de rebus conuenientibus, & iustè possessis. Non sunt tamen extendenda illa iura ad alios casus, etiam si similes esse videantur, quia in pœnalibus legibus non habet locum hæc extensio, vt dicta Glossa notauit, quam ibi Turrecr. & alij sequuntur, & Silu. verb. *Decima*, num. 8. & ibidem Angel. Limitat hoc tantùm Siluester, nisi crimen sit horrendum; quod habere poterit locum, ratione scandali, non ex vi legis pænalis, quicquid ipse dicat.

Concil. Carth. Cap. De viro. Nicolaus Papa. Fælix Papa Concil. Ilder. August. Concil. Laodic. Turrec. Syluest.

10. An iura solùm intelligenda de oblationibus factis ad altare.

Interrogabit verò aliquis primò; an hæc iura, intelligenda sint tantùm, de oblationibus, quæ fiunt ad altare, & in Ecclesia, vel vniuersè de omni donatione, quomodocumque facta Ecclesiæ, inter viuos, vel in legato, aut testamento, aut quouis alio modo. Quidam, de quocunque modo offerendi, iura illa intelligunt, quia Laici nunquam offerebant immediatè per se, sed per Diaconum, iuxta cap. *Perlectis*, 25. d. nec deferebant oblata ad altare, sed ad sacrarium, vel gazo-philazium; quod etiam prohibetur his peccatoribus in dicto cap. *Oblationes* 90. d. At vero Glossa in dicto cap. *Eos, quos*, de conse. d. 4. de oblatione tantùm, quæ fit ad altare, intelligit textum illum, & capitulum *De viro*. 12. quæstion. 2. Vbi Turrecremata, etiam cum Hugone, restringit ius illud, ad oblationem, *quæ ad altare, ad manus sacerdotis defertur, iuxta c. Omnis Christianus, de conse. d. 1.* Et simili modo exponit cap. *Latorem*. 33. quæst. 2. de oblationibus, *quæ diebus Dominicis, & festiuis in Ecclesia fieri solent.* Et in eodem sensu videtur locutus August. in dicto capit. *Miror*: Et regulariter loquendo, est hæc expositio magis accommodata iuribus, & materiæ pænali, quę restringenda est. Nec refert, quòd laici non accedant ad altare immediatè, ad offerendum; satis enim est, quòd immediatè offerant, vel in manu sacerdotis, vel per diaconum, nam semper talis oblatio cẽsetur fieri immediatè Deo, & censetur magis sacra, & per se magis publica, ideóque specialiùs acceptari prohibetur. Hoc tamen non impedit, quo minus prohibitio possit generaliùs fieri, & exponi specialia verba alicuius Canonis, quando vel materia ipsa id postulauerit.

Ferdin. Mēdoza lib. 2. in Concil. Elib. cap. 54. Cap. Perlectis. Cap. Oblationes. Gloss. Cap. De viro. Turre. Hugo. Cap. Omnis Chris. Cap. Latorē. Cap. Miror.

11. An prohibitio sit solùm ad oblationes necessarias, vel etiā ad spōtaneas

Vlteriùs interrogari potest; an extendatur hæc prohibitio ad oblationes necessarias, vel tantùm ad spontaneas: Nam Glossa, Hugo, Archid. Turrecrem. & alij communiter exponunt, de oblationibus tantùm spontaneis; quia necessariæ, id est, quæ sunt in præcepto; vt primitiæ, ac decimæ, non solùm acceptandæ, sed etiam exigendæ sunt, etiam ab his malefactoribus; aliàs, commodum ex sua iniquitate reportarent, & id cederet in Ecclesiæ grauamen. Omissis tamen decimis, & primitiis, petimus, quid dicendum sit de oblationibus, quæ in principio spontaneæ fuerunt; iam verò vsu factæ sunt necessariæ? Nam hinc apparet, doctrinam, & rationem illorum auctorum in his locum habere, vt solui debeant, & recipi possint. Item de oblationibus necessariis ad sustentationem ministrorum, non videtur dubium, quin solui debeant à publicis peccatoribus, & recipi possint, imò & exigi. Aliunde verò obstat, quia tales solent esse oblationes, quæ ordinariè fiunt in Ecclesia ad Missam, in diebus Dominicis, & festiuis; & tamen ijdem Auctores dicunt, has oblationes suscipiendas non esse in casibus prohibitis; ergo intelligenda sunt illa iura, non solùm de voluntariis, sed etiam de necessariis oblationibus.

Glos. Hugo. Archi. Turre.

12. Sententia Auctoris.

Mihi ergo breuiter videtur, nullas oblationes, etiam necessarias aliquo ex dictis modis, recipiendas esse ab his peccatoribus, in Ecclesia, ad altare, vel in publica oblatione ad manum sacerdotis. Nam hoc, absolutè, & sine restrictione, prohibent dicta iura. Nec æstimant inconueniens, quod Ecclesia tunc priuetur illo temporali commodo in detestationem talis delicti, & ad confusionem, & humiliationem talis peccatoris; ad quos fines parum refert, quòd talis oblatio voluntaria sit, vel necessaria; & hoc modo, neque primitiæ à talibus recipiendæ sunt, per modum

dum sacrarum oblationum, quæ suo modo offeruntur immediatè in Dei cultum. Nihilominus verò res ipsæ, si aliàs sint debitæ in sustentationem ministrorum, possunt alio modo priuatim tradi, vel exigi; quia hoc non est prohibitum, vt dixi; & ratio Iustitiæ, id per se postulat. Item hoc modo exigi possunt primitiæ, sicut & decimæ; & quoad hoc eadem est ratio de oblationibus necessariis ad sustentationem ministrorum; quia illæ, per se primo debentur ministris; & modus offerendi illas in Missa, vel Ecclesia, accidētarius est illi fini. Cōfirmatur hoc ex c. *Quanto* de Vsuris, vbi dicitur, etiam Iudæos compelli posse ad soluendum valorem oblationum, vel pensionum, quas accipere solebat Ecclesia à domibus, vel terris, priusquam ad Iudæos deuenissent; de quo vide Siluestrum supra num. 8. Addo tandem; quando obligatio non nascitur ex simili iure Ecclesiæ, neque ex indigentia ministrorum, sed ex pura consuetudine, recipi quidem posse valoré illum, si extra actionem sacram datur, non tamen posse exigi, vt alio modo detur, quia consuetudo non obligat, nisi ad dandum tali modo, loco, & tempore, & ideò si tunc Ecclesia illas recipere non vult, peccator non obligatur, aliter illas offerre.

Cap. Quanto.

Syluest.

13. Vt oblationes non accipiantur, an expectanda sit condemnatio.

Tandem, interrogari potest; an ministri altaris teneantur, has oblationes non accipere ab his peccatoribus, eo ipso, quòd peccatum de facto notum est, ante condemnationem, vel etiam ante declarationem per sententiam? Ratio dubij esse potest, quia dicta Glossa nihil aliud requirit, nisi vt delictum sit notorium, id est, facto ipso publicum, & eam videntur approbare cæteri Doctores, vnde non requirunt condemnationem, vel sententiam. In contrarium verò est; quia (vt supponitur) hæc prohibitio non fit ratione scandali, nec quia ipsa oblatio, vel receptio eius mala sit; sed solùm in pœnam; at pœna, non est executioni mandanda ante sententiam, vel præceptum iudicis, seu superioris; ergo eadem regula, in præsenti, seruanda est. Vnde August. in dicto cap. *Miror*, specialiter dicit, *oblatio vero domus tuæ, à clericis ne recipiatur, indixi*, vel, *interdixi*; quia videlicet, sine ipsius præcepto, vel iudicio, non poterant ministri Ecclesiæ, alterius oblationem non recipere, seu illum ab oblatione excludere. Confirmatur, ac declaratur; Quia hæc est veluti excommunicatio quædam partialis, quia est priuatio cuiusdam Ecclesiasticæ communicationis; ergo non incurritur ipso facto, nisi in ipsa lege exprimatur.

August.

14. Vera sententia.

Circa re[m] hanc considerandum occurrit, duobus modis posse hanc pœnam, seu prohibitioné imponi; Primò, ex parte ipsius peccatoris, vt quando illi præcipitur, ne offerat, sicut fit in dicto cap. *De viro*, & dicto cap. *Tenorem*, & dicto, cap. *Eos quos*. Secundò, fit prohibitio ex parte ministrorum Ecclesiæ, interdicendo eis, ne talium peccatorum oblationes recipiant, vt fit in dicto cap. *Miror*, & in dicto cap. *oblationes*; & in dicto Concilio Laodiceno. Quando fit prohibitio priori modo, sine dubio nō obligat peccatorem, vt ipse ab oblatione abstineat, donec per Ecclesiasticum Pastorem arceatur, nisi vbi lex aliud disposuerit, verbis satis expressis, quod in decretis citatis ex iure communi factum non inuenio, & hoc mihi satis probant rationes posteriori loco factæ. Et tunc, consequenti ratione, non tenentur Ecclesiæ ministri, oblationes tales non recipere, donec offerens, per sententiam superioris damnatus sit, vel declaratus, iuxta legis exigentiam, vel donec ipsis à superiori Prælato præcipiatur. Quia nullâ lege directè eis prohibetur receptio talium oblationum, vt supponitur, nec etiam consequenter; cum alteri non sit prohibita donatio; & alioqui talis receptio, per se, & naturâ suâ, mala non est, vt constat. At verò, quando prohibitio fit directè ipsis clericis, ne talium hominum obligationes recipiant; tunc non videtur necessaria sententia, sed sufficit, delictum esse publicum, quia illud præceptum, licèt redundet in pœnam peccatoris, respectu eorum, quibus directè imponitur; non est pœnale, sed directiuum, & ita eos obligat ante omnem sententiam, & ideò satis est, quòd materia præcepti supponatur. Oportet tamē, factum esse notorium, & publicum, quia separatio illa, & quasi denegatio illius Ecclesiasticæ communicationis, publica est, & scandalum posset generare, nisi delictum esset publicum; & in hoc casu loquuntur Glossa, & Doctores allegati.

Cap. De viro. Cap. Tenorem. Caput. Eos, quos. Cap. Miror. Cap. Oblationes. Concil. Laod.

CAPVT VII.

Quibus personis, & de quibus rebus, faciendæ sint oblationes.

Diximus de conditionibus requisitis ex parte offerentis; sequitur, vt dicamus de eo, cui debent huiusmodi oblationes fieri, & de qua materia fieri debeant. In priori puncto, breuiter considerandum est, oblationes has, principaliter offerri Deo; & secundariò, ministris eius, sed non omnes eodem modo. Dupliciter enim potest aliquid offerri Deo principaliter, scilicet; vt quod, & vt quo (vt præcisis, & Scholasticis verbis rem explicem;) interdum enim Deus ipse est persona, cui directè, & proximè res offertur, quo modo sacrificiū dicitur offerri soli Deo; aliquando, non Deus, sed homo est, cui directè, & proximè res aliqua donatur; ratio autem, propter quam proximè donatur, est ipse Deus, seu cultus eius, vt per talem donationem conseruari, seu promoueri possit; & sic decimæ dicuntur offerri Deo, licèt proximè ministris eius dentur. Oblationes ergò, sunt veluti mediæ, inter sacrificium, & decimas; vnde vtroque modo fieri possunt, vt sæpiùs dictum est; aliquando enim Deo ipsi immediatè offeruntur, ita vt proprium cultum eius immediatè contineant; & tunc, ex parte eius, cui offeruntur, conueniunt cum sacrificio, vt cap. 3 declaraui. Huiusmodi ergo oblatio, ex parte eius, cui directè offertur, solum requirit, vt sit verus Deus; quia fit in recognitionem supremi dominij, & offertur quasi tributum soli Deo debitum.

1. Cōditiones requisitæ ex parte illius, cui fiūt oblationes.

Ille, cui fit oblatio, debet esse verus Deus.

Aliquando verò fiunt oblationes directè, & immediatè hominibus; & tunc, vt oblatio sit religiosa (de qua sola nunc loquimur) oportet, vt ratio offerendi & donandi proxima, sit Deus, ac diuinus honor, & cultus; & hoc modo, pertinent ad oblationes multa, quæ ipsis sacerdotibus sponte donantur, vt ad Diuinum cultum nutriantur, & sustententur, & sic, etiam ad oblationes pertinent ea, quæ ad ornatum, vel ministerium sacrum, templis donantur. In his ergo oblationibus, ex parte eius, cui donatio fit proximè, & vt quod; postulatur vt sit Clericus, seu Dei minister in spiritualibus; vel persona, ad Diuinū cultum aliquo modo deputata; quia aliàs, oblatio non esset religiosa, nec ad cultum Dei pertineret.

2. Aliquando immediatè fit homini, sed ratio offerendi est Deus.

Atque hinc constat, ius ad huiusmodi oblationes, seu ad res, quæ offeruntur, Ecclesiasticum esse, & spirituale, & quodammodò Diuinum; ideóque solis Clericis, & Ecclesiasticis personis conuenire posse; vt declarat Damasus, in capit. vlt. 10. quæst. 1. Et idem sumitur, ex duobus antecedentibus capitulis & ex cap. 1. & capit. *Peruenit*, 16. quæst. 7. Idem tradit D. Thom. 22. quæst. 86. art. 2. Alens. 3. part. quæst. 53. mem. 2. & omnes. Et ratio est, quia ministerium Diuini cultus, & cura eius, & salutis animarum,

3. Ius ad oblationes, est Ecclesiasticū, & ad clericos pertinens.

Damas. Cap. 1. Cap. Peruenit. D. Thom. Alensis. Ratio conclusionis.

rum, ad solos Sacerdotes, & Ecclesiasticos, per se pertinet; & ideò, ad illos etiam pertinent omnia, quæ in diuinum cultum offeruntur: Non tamen eodem modo, sed quædam, vt illorum vsui cedant, in eorúmque sustentationem consumantur; quædam, vt diuino cultui dicata maneant, & in eum finem conseruentur, sub cura, & dispositione ministrorum Dei; quædam verò, vt in eodem diuino cultu, vel eleemosynis pauperum consumantur, iuxta varia genera oblationum, & intentionem offerentium. Et in hoc sensu, dixit diuus Thomas supra, *Oblationes pertinere ad Clericos; vel, vt in suos vsus eas conuertant; vel, vt eas fideliter dispensent.* An verò acquirant earum dominium, vel solū ius vtēdi, ac dispensandi, quæstio generalis est de omnibus reditibus Ecclesiasticis, ac Decimarum, & Primitiarum; de qua alio loco, vbi de beneficiis Ecclesiasticis tractabimus, differemus. Nunc solùm aduertendum est, quòd licèt ius oblationum, sit proprium Clericorum; res tamen ipsæ oblatæ, præsertim mobiles, si consecratæ non sint, possunt in Laicorum vsum conuerti, per donationem, vel alium iustum contractum; quia nec res illæ in se sacræ sunt, nec aliquo iure est prohibitum; secus verò est, post consecrationem talis rei, vt D. Thomas notauit ex Damaso in capit. *Hanc consuetudinem.* 10. quæstione 1.

D. Thom.

19. Tribus modis sunt Religiosi oblationum capaces.

Sed quæres, an Monachi, seu religiosi, sint capaces oblationum. Respondet D. Thomas dicto art. 2. ad 2. Religiosos tribus modis posse oblationes accipere, vel de illis participare. Primo, vt pauperes, per dispensationem sacerdotum. Secundo, si sint ministri altaris, possunt recipere voluntarias oblationes. Tertio, si annexam habeant animarum curam, seu Parochiam; tunc etiam oblationes debitas accipiunt. Vnde videtur fieri, vt Religiosi, qua Religiosi sunt, non recipiant oblationes. Nam in primo modo, recipiunt vt pauperes, & ad illum effectum, accidentarium est, quod sint pauperes voluntarij, vel necessarij: Prætérquam quòd non recipiunt proprium ius decimarum, sed vsum: Secundo autem modo recipiunt oblationes, non vt religiosi, sed vt ministri altaris; vnde si exerceant idem ministerium, non ex professione religiosa, sed ex deuotione, poterunt etiam spontaneas oblationes recipere. Addo etiam, secundùm istum modum, non posse dici habere ius oblationum, sed capacitatem. Hanc verò, etiam habere possunt omnes personæ, peculiariter deputatæ diuino cultui, & orationi; potest enim, intuitu diuini cultus, aliquid eis sponte offerri, habebítque veram rationem spontaneæ oblationis: In tertio verò modo, Religiosi subeunt vicem Parochorum, & ideò, proprium ius oblationum participare possunt, sicut etiam recipere possunt decimas, vt infra videbimus.

20. An possit consuetudo introduci vt clerici aliquid dent laicis. Freder. Senē. Rosel. Greg. Lopez. Siluest. Gutier. Menochi.

Tractari etiam hic potest; an possit consuetudine introduci, vt in aliquo festo, & diuino officio, Clerici aliquid tribuant Laicis; vt, verbi gratia, in die festo Purificationis, cereos albos, vel quid simile. Hoc attigit Freder. Senen. cons. 155. & affirmat, posse valere talem consuetudinem. Sequitur Rosel. Ver. *Decima*, Additio ad Abbat. cap. 1. de consuet. nu. 2. Greg. Lopez in lib. 15. Tit. 17. part. 1. Illam verò Frederici resolutionem improbat Syluester; Ver. *Decima*, num. 7. & in eandem partem inclinat Gutierrez, referens Menochium lib. 2. quæst. Canonic. cap. 21. num. 156. Sed profectò, non est talis consuetudo per se, & intrinsecè irrationabilis, vt præualere non possit; quia non fit eo titulo, vt Ecclesia soluat tributum Laicis, neque vt eis offerat, loco Dei; sed est donatio quædam cuiusdam rei sacræ, qua fideles iuuentur, & excitentur ad deuotionem. Vnde falsum est, quod Siluester ait, per illam consuetudinem, subjici Ecclesiam Laicis; non enim ita est, sed potius se ostendit matrem erga illos. Sicut sacerdos, dando aliis Eucharistiam, non se illis subjicit. Deinde, hac largitione non multum grauatur Ecclesia. Sed ait Siluester; licet vna cādela non sit grauamen, dare tamen multas, esse grauamen notabile. Dico tamen, in hoc rationem esse habendam, & multitudinis populi, & facultatis Ecclesiæ, vt non nimium grauetur, vel per eiusdem populi oblationes iuuetur; in quo, iudicio pastoris Ecclesiæ standum est, qui hoc modo potest consuetudinem temperare, & alia etiam incommoda cauere, quæ, cum accidentaria sint, non considerantur.

21. De conditionibus rei oblatæ. D. Thom.

Vltimò dicendum superest de conditionibus rei oblatæ, de qua re egit D. Thom. dicta quæst. 86. art. 3. Ex cuius doctrina breuiter dicendum est, aliter loquendum esse de oblatione, quæ fit ex debito, & aliter de illa, quæ sponte fit: Nam quando oblatio fit ex debito, oportet, vt res oblata correspondeat debito, id est, vt talis sit, qualis debetur; vt, verbi gratia, si debeatur oblatio ex voto; vt talis offeratur, qualis necessaria sit, ac sufficiat ad implendum integrè votum: Si verò debeatur ex consuetudine, aut Superioris præcepto, eas conditiones habeat, quas habet consuetudo, vel præceptum postulat. Ratio clara est, quia aliàs, non satisfit obligationi. Sed quid, si obligatio cadat in rem, absolutè dictam? numquid satisfaciet quis, offerendo quamcunque rem talis speciei, etiam vilem, vel infirmam; vel tenebitur optimam offerre, vt, verbi gratia, si lex præcipiat offerre oleum, satisfaciet ne, offerendo quodcunque, etiam vilissimum, vel quale oportebit offerre? Idem de vino, & quacunque alia re simili, interrogari potest; & in materia voti, & similibus, eadem quæstio locum habet. Ad quod respondendum est; quando ex verbis legis, aut voti, aut intentione vouentis, huiusmodi circunstantiæ, rei offerendæ, determinatæ non sunt; tunc in primis considerandas esse circunstantias, & præsertim finem, propter quem res offertur, nam ex illis, sæpe determinari poterit qualitas, quæ in re oblata postulatur: Si verò, nec ex his circunstantiis satis colligi potest, arbitraria res est, & prudentis iudicio definienda; semper tamen cauenda est fraus, dolus, & ne aliquid contra reuerentiam, Deo debitam, committatur, iuxta illud Malach. 1. *Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculū* (supple integrum. & sine vitio) *& votum faciens, immolat debile Domino, quia Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in gentibus.* Itaque, quando obligatio simpliciter est, de offerenda tali re, saltem intelligi debet de re sana, & integra, & vsui sacro accommodata; & illam offerens, satisfaciet obligationi suæ; si autem optimum obtulerit, melius faciet.

Qualis res offerenda, quādo obligatio est de re absolutè.

Expeditur quæstio.

Malach. 1.

22. Qualis res offerenda, in oblatione spontanea.

At verò, quando oblatio est spontanea, tunc, ex parte rei oblatæ, nulla specialis conditio requiritur, quasi positiuè (vt sic dicam) præter illam supra insinuatam; quod scilicet sit de bonis propriis, & non de alienis; propriis (inquam) vel quoad dominiū; vel saltem quoad dispensationem, & vsum, saltem ex licentia veri domini, ita vt oblatio sine alicuius iniuria fiat. Quantitas verò rei offerendæ, ordinariè, in his oblationibus spontaneis, arbitraria est, vt D. Thom. & omnes notant; licèt consuetudine possit interdum etiam quantitas præscribi, vt suprà notatum est. Dico autem, non requiri specialem conditionem positiuam, quia generatim, seu negatiuè obseruare oportet, vt res oblata non habeat conditionem aliquam non decentem ad diuinum cultum. Qua ratione apud Malachiam dicto cap. 1. simpliciter

D. Thom.

Malach. 1.

pliciter dicitur esse malum, offerre Deo claudum, aut cæcum, quia, ex natura rei, videtur esse contra reuerentiam Deo debitam; vel quia, eius Maiestas videtur contemptui haberi; vel quia, per talem oblationem, non recte significatur perfectio Dei, in efficiendis suis operibus. Regulariter autem, & secluso contemptu, & scandalo, non videtur hoc peccatum graue, etiam, si ex auaritia, vel negligentia procedat; quia oblatio est spontanea, & defectus rei oblatæ, non est simpliciter contra substantiam oblationis, vt supponitur; sed contra perfectionem eius; & licèt aliquam indecentiam includat, regulariter leuis est. Vt si quis, ad offerendum in Ecclesia, & maximè in sacrificio, vile triticum, aut vinum eligat; si verò eligeret iam corruptum, vt vinum, factum acetum, grauis esset culpa, quia esset contra substantiam oblationis.

CAPVT VIII.

De Præcepto soluendi Primitias.

1. Quid sint Primitiæ. D.Thom. Alex. Deut.6. Hostiens. Raimun.

PRimitiæ sub oblationibus continentur, habent tamen specialem quandam rationem, & obligationem; & ideò, aliquid de illis in particulari dicendum est, cum D. Thom. dicta quæst 86. art. 4. Alex. 3. part. quæst. 52. Primitiæ igitur, dicuntur primi fructus frugum, terræ, vt ex Deut. 6. colligitur. Addit Host. in Sum. Raimund. & alij, esse primam partem fructuum Domino offerendam; Sed non oportet, hanc posteriorem particulam addere; quia, nec ex vi vocis significatur, nec pertinet ad rationem Primitiarum. Non enim ideo Primitiæ sunt, quia Domino sunt offerendæ; sed potiùs, quia sunt Primitiæ, id est, primi fructus frugum; ideo præcipiuntur Deo offerri. Potest autem dici fructus primus; vel origine, seu tempore, quia priùs maturescit, & ante alios colligitur; vel dignitate, quia est cæteris melior, aut pinguior. Interrogari ergo potest, an Primitiæ dicantur primi fructus tempore, vel bonitate, id est, optimi. Nam in modo loquendi Scripturæ videtur esse in hoc aliqua ambiguitas, nam Num. 18. sic dicitur. *Primitias, quas vouerint, & obtulerint filij Israel, tibi dedi,* &c. Quæ autem istæ primitiæ, ita explicatur: *Omnem medullam olei, vini, ac frumenti, quicquid offerunt primitiarum tibi dedi.* Vbi medulla vocatur, id quod est optimum; & hoc ipsum, nomine Primitiarum, significatur.

Primitiæ an sint primi fructus, an meliores. Num.18.

2. 2. Solutio quæst. Abulen.

Dicendum tamen est, licèt nomen Primitiarum varium sit, & multiplex in scriptura, vt latè tractat Abulens. in cap. 23. Matth. à quæst. 209. & Exod. 25. Num.18. & sæpè aliàs: Nihilominus vt significat materiam propriã illius præcepti de Primitiis quotannis soluendis, non à dignitate, sed ab ordine temporis sumptum est, id est, non optimos fructus, sed primos significat. Ita enim explicatur statim in eodem cap. 18. Num. *Vniuersa frugum initia, quæ gignit humus, & Domino deportantur, cedent in vsus tuos.* Et infrà: *Quicquid primum erumpit de vulua &c.* Itaque, sicut primogenita dicuntur, primi fœtus animalium, etiamsi optima non sint; ita Primitiæ, secundùm ordinem originis considerantur, non secundum bonitatis gradum. Denique, in præceptis tradendis, vox in propria significatione accipitur; Primitiarum autem vox, propriè significat primos in origine fructus; aliæ verò significationes, metaphoricæ sunt. E conuerso autem ijdem Primitiarum fructus, per quandam metaphoram, vocantur medulla; vel quia multum solent æstimari; vel quia ordinariè solent esse præcipui, vel vt tales reputari. Et hoc significauit D.Thom. dicta quæst. 86. art. 4. infra verò, aliam expositionem trademus. Circa hoc ergo Primitiarum præceptum; primò videndum est, quid ius naturæ statuat; deinde, quid fuerit in veteri lege præceptum; ac tandem, quid in lege noua obseruandum sit.

Num.18. D. Thom.

3. Aliqui dicũt, esse primitias de iure diuino naturali.

Circa primum; aliqui existimant, præceptum offerendi Deo Primitias, factum naturale esse, ac subinde, pertinere ad ius diuinum morale: Quod videntur sentire multi ex auctoribus, qui dicunt, præceptum de soluendis decimis, esse de iure naturali, quos seq. cap. referemus: Nam eodem fere modo loquuntur de præcepto Primitiarum, nam Primitiæ, eodem modo censentur debitæ, quo decimæ, iuxta Glossam in §. *His ita ver, Et primitias* post cap. 1. 13. quæst. 1. ex cap. *Reuertimini* 16. quæst. 1. Et hoc videtur tenere Andr. Hispan. tract. de Decim. quæst. 8. quem sequitur Rebuf. tract. de Decim. quæst. 1. nu. 21. Dicunt enim, non valere consuetudinem, contra præceptum de soluendis Primitiis; quia est contra gratitudinem, & honorem Deo debitum. Et potest hæc sententia suaderi, ex vsu antiquissimo honorandi Deum, Primitias frugum, vel cum proportione, primogenita pecorum ei offerendo: sicut de Abel legitur, Genes. 4. obtulisse *Domino de primogenitis gregis sui;* & Plinius. libro 18. cap. 2. refert, Romanos olim non priùs degustasse nouas fruges, aut vina, quàm sacerdotes Primitias libassent, & multa similia, ex antiquitate, refert Alexan. ab Alexand. lib. 5. Genial. cap. 18. Tiraquel. de primogen. in Præfat. num. 65.

Gloss. Cap. 1. Cap. Reuertimini. Andre. Hispan. Rebuf. Genes. 4. Plin. Alex. Tiraquel

4. Tria in primitiis consideranda.

Sed hæc sententia, si de proprio præcepto intelligatur, probabilis non est. Tria enim in Primitiis distingui possunt. Vnũ est, quod aliqua pars fructuum, Deo, in recognitionem beneficij, offeratur; Secundum est, vt illa pars, sit primorum fructuum. Tertiũ, vt sit in tãta quantitate. Quoad hoc tertium; omnes fatentur, nihil esse determinatum, de iure naturali, in solutione Primitiarum; imò nec de iure positiuo diuino, aut humano, id definitum est; sed arbitrio offerentium relinquitur, vel consuetudine interdum determinatur, vt videbimus. Vnde, in hoc differunt Primitiæ à Decimis, quòd decima in rigore sumpta, dicit certam partem aliquotam fructuum, vt vox ipsa præ se fert: Primitiarum verò præceptum non dicit partem certæ quantitatis, etiam proportionalis, sed absolutè primam partem fructuum. De secundo etiam manifestum est, nullum esse preceptum naturalis iuris obligans ad colendum Deum, per oblationem primorum fructuum, vt rectè docuit D. Thom. dicto art. 4. quem omnes sequuntur, & Henric. Boic. in c. 1. de decimis. Et fatetur etiam Rebuf. supra num. 22. vbi, hac ratione, dicit Primitiarum præceptum in lege veteri non fuisse morale, sed iudiciale. Ac denique est communis, & certa sententia: Quia nulla ratio naturalis dictat esse, ad honestatem morum necessariũ, offerre Deo primos fructus; quia aliis modis, & oblationibus potest coli Deus, & ostendi gratitudo ad ipsum, quantũ satis sit, ad non peccandum, vt ex dictis in c. 3. apertè constat, & ampliùs statim declarabitur.

D.Thom. Henr.Boic. Rebuf.

5. Quo modo primitiæ dicantur de iure naturali.

De tertio verò, ait D. Thom. supra. *Pertinere ad ius naturale, vt homo, de rebus suis, aliquid Deo exhibeat, in eius honorẽ.* Et sequitur Caiet. ibi & Anto. 2. p. tit. 4. c. 3. §. 3. & latè Didac. Per. in li. 1. ordinat. tit. 5. li. 1. Et in re consentit Abulens. Matth. 23. q. 221. Nam fatetur de iure naturali esse; vt aliud detur Deo, in recognitionẽ, vnde sine causa reprobat D. Tho. sententiam, cum re vera nihil aliud dicat. Veruntamen etiam illud dictum D. Thom. explicandum est, iuxta dicta in capit. 3. dici de iure naturali; non quia sit de absoluto præcepto legis naturalis, cum præceptum naturale colendi

D.Thom. Caietan. Anton. Didac. Per. Abulens. D. Thom.

colẽdi Deum, possit aliis modis impleri, si omnis determinatio iuris positiui excludatur: Sed dicitur pertinere ad ius naturale, quia habet quandam honestatem, & congruentiam moralem, valde consentaneam naturali rationi, & quia ipsa natura valde inclinat ad hunc modum colendi Deum, & recognoscendi eum, vt supremum benefactorem, & auctorem bonorum fructuum.

6. Obiectionibus impugnatur.

Occurrit vero statim obiectio: Quia, hoc modo etiam, primitiarum oblatio est de iure naturali, quia, etiam in oblatione primorum fructuum, est peculiaris congruitas, & aptitudo ad significandum gratum animum ad Deum, tanquam ad primum auctorem omnium fructuum, & maximum benefactorem, & supremum dominũ, cuius est terra, & plenitudo eius. Item inter homines, est peculiare signum beneuolentiæ, donare amico primos fructus arboris, & si id fiat ab Inferiori, respectu Superioris, est signum peculiaris reuerentiæ; & hoc fit, dictante, & inclinante natura; ergo, in dicto sensu, dici potest de iure naturali; ergo idem à fortiori verum est, de oblatione Primitiarum, facta Deo. Denique, hoc ostendit antiquitas huius consuetudinis, etiam inter gentiles, vt diximus.

Satisfit.

Respondeo, hæc argumenta probare locutionem illam, in bono sensu expositam, posse, vt veram admitti; nimirum, oblationem Primitiarum, etiam quoad eam circunstantiam, scilicet, vt de primis fructibus soluatur tributum, esse de iure naturæ, non vt simpliciter necessariũ, sed vt honestum, congruum, & conforme naturali dictamini, & propensioni.

D. Thom.

Neque hoc negat D. Thomas; nam in eodem art. solut. ad 1. ait, huiusmodi oblationem Primitiarum, esse retentam in lege gratiæ, quia est secundum dictamen rationis naturalis. Inter has ergo circunstantias, solùm potest differentia hæc constitui, quòd offerre aliquam partem fructuum, abstrahendo à prima, vel alia qualibet, generalius quidem est, & ideo immediatius dictatur à ratione naturali, & moralem quandam necessitatem, seu congruentiam habere videtur maiorem, quam oblatio ex Primitiis fructuum.

7. Caiet. An primitiæ prout à sacrificio distinguuntur sint de iure naturæ.

Interrogat autem Caiet. in dicto art. an oblatio Primitiarum, vel alicuius partis fructuum, intelligatur esse hoc modo de iure naturæ, etiam vt est distincta à sacrificio, vel solum, vt in ipso sacrificio fieri, & includi potest; & respondet, intelligendum id esse de tali oblatione, vt distincta à sacrificio; quia in hoc sensu, de illa tractat D. Tho. & in alio sensu, nihil suo discursu conficeret. Addit tamen Caiet. sacrificium, esse quasi per se de iure naturali; oblationem vero Primitiarum, vt distinctam à sacrificio, solùm esse de iure naturali, suppositâ indigentiâ ministrorum. Sed dico, in rigore iuris naturalis stãdo, vnica oblatione sacrificij, satisfieri posse rationi naturali, dictãti; Deo esse offerendam aliquam partem fructuũ, etiam primam, in recognitionem dominij, & beneficiorum eius; siue intelligatur hoc dictari, vt necessarium; siue, vt congruum, & consentaneum rationi naturali. Patet, quia Primitiæ directè, & proximè, Deo ipsi offeruntur, in cultum & honorem, & non ministris eius: licèt consequenter ad vsus eorum applicari soleant, quod sanè pendet ex institutione: nam possent etiam pauperibus applicari, vel permanenter conseruari, aut suspendi in signum honoris, donec per se se consumerentur, & perirẽt. In quo differunt Primitiæ à decimis, quæ directè, & proximè ministris soluuntur, & conueniunt cum sacrificio ex sententia eiusdem D. Th. & omnium. Ergo Primitiæ fructuum possunt simul & Deo offerri, & in oblatione ipsa, aliquid sacrũ circa ipsas exerceri; ergo illâ vnicâ actione, posset in rigore satisfieri & cultui sacrificandi, & recognitioni Diuini beneficij, per oblationem Primitiarum: Non enim est de ratione huius recognitionis, vt oblatio primitiarũ simplex sit, & sine aliqua consecratione, quin potius quò actio fuerit magis sacra, eò aptior erit ad gratias Deo agendas.

8. Obligationi Primitiarum sacrificij per vnã actionẽ posse satisfieri.

Nec etiam est necessarium, vt Primitiæ Deo oblatæ saluæ conseruentur, sed possent comburi, vel alio modo consumi in Dei honorem; non enim offeruntur Deo, quia illis egeat; sed solum in signum reuerentiæ, & gratitudinis. Et quòd cedant, vel cedere possint in vsum ministrorum, est per accidens; nam ex decimis, vel aliunde possent sustentari. Nec denique obstat, quod sacrificium, & Primitiæ, sub diuersis rationibus, offerri Deo videantur; sacrificium enim Dei maiestatem, & excellentiam secundum se respicit, & protestatur; oblatio autem Primitiarum, ipsius beneficentiam, & singularem prouidentiam recognoscit: Nam licèt hoc ita sit, vtrumque potest eâdem oblatione sacrâ significari; illud, quatenus in Dei honorem res consumitur; hoc verò, quatenus materia ipsa oblata, ex primis terræ fructibus, ad Deum honorandum offertur. Atque hoc modo vtrique rationi, & obligationi satisfecit Abel, offerendo Deo primogenitos gregis sui, & illos mactando, & sacrificando. Et idem intelligi potest, in oblatione Cain, ex fructibus terræ; potuit enim esse ex prima parte fructuum, & per modum sacrificij comburi. Et in lege veteri, oblatio Primitiarum non fiebat, sine aliquo genere sacrificationis, vt mox dicemus. Et in nostro Diuino sacrificio, etiam offerimus Deo Primitias omnium beneficiorum Dei, quia Christum offerimus, qui est primogenitus mortuorum, & Primitiæ resurgentium, & primus prædestinatus, in gloriam nostram.

9. Oblationẽ primitiarũ, distinctam à sacrificio fieri, consentaneũ est iuri naturæ.

Nihilominus tamen dicendum etiam est, consentaneum esse iuri naturali, vt præter sacrificium proprium, offerantur Deo Primitiæ, oblatione distincta, etiam sine indigentia ministrorum. Declaratur, & probatur; quia non dicitur hoc esse de iure naturali, quia præceptum illo iure, sed quia ratio naturalis ad id inclinat, dictando, esse honestum, & congruum, vt iam explicatum est. At ratio naturalis inclinat ad colendum Deum, non tantùm vno modo, sed multiplici; non tantũ corde, sed etiã ore; nec tantùm ore, sed etiam gestibus corporis; neque his solùm, sed etiam aliis actionibus, & rebus externis; ergo cum sacrificatio, & oblatio Primitiarum, ad diuersos fines ordinentur, satis consentaneum rationi est, vt rebus, & signis, seu oblationibus diuersis fiant. Nec esset ridiculum (vt Caiet. obiicit) offerre Deo simpliciter Primitias, etiam sine indigentia ministrorum; tum quia possent priùs, simpliciter offerri, in signum gratitudinis ad Deum; & posteà, ab ipsis offerentibus consumi; non ita, vt consumptio esset veluti pars actionis sacræ, sed solùm ad propriam sustentationem; sicut Dauid comedit de panibus propositionis: tum etiam, quia possent suspendi in loco, Deo dicato, vel in propria domo, in signũ, & memoriale permanens beneficiorum Dei, sicut nunc interdum, & spontanea pietate fieri videmus in floribus, & nonnullis primis fructibus. Et Hæc sunt satis, de oblatione Primitiarum, stando in iure naturæ.

10. De præcepto Primitiarum, in lege veteri.

De tempore autem legis veteris; certum est, sæpiùs latum esse præceptum de Primitiis Deo offerendis. In quo præcepto, in primis continebatur, quidquid, ex vi legis naturalis, desiderari poterat, vt per se constat; addebantur autem plures circumstantiæ, vel determinationes, quas ratio naturalis, vel non exigit, vel etiam non dictaret per se solam; sed ex peculiaribus occasionibus, fuerunt illi populo, tempori, ac legi accommodatæ, secundùm ordinem diuinæ sapientiæ. Nam in primis, præceptum fuit illi

illi populo, peculiari modo, offerre Deo primogenita. *Tam de hominibus, quam de iumentis.* Exod. 13. Quod fortasse, ratio naturalis non assequeretur, præsertim quoad proprios filios; nec etiam fortè extenderetur ad primos fœtus omnium aliorum animalium, sed satis esse crederet, aliquos offerre: præsertim ex his pecudibus, quæ ad cibum, & vestitum corporis humani maximè inseruiunt. Deinde ampliatum est illud præceptum *ad Primitias omnium frugum*, Exod. 23. 34. Num. 28. Deut. 26. Vnde August. lib. quæst. in Num. q. 32. distinguit primitiuos fructus animalium, à Primitiis, quas dicit fuisse ex primis fructibus terræ iam collectis, nam in dictis locis, hæ vocantur *Primitiæ frugum terræ*: Generalius tamen, nomen *Primitiarum*, etiam primogenita animalium comprehendere potest. Addit verò Abulens. sub nomine Primitiarum, non fuisse comprehensos, in veteri lege, fructus arborum; nam ex Primitiis fructuum arborum, ait, nihil erat debitum Deo; quod non ex scriptura, sed solùm ex quadam traditione Rabbinorum confirmat. Oppositum verò sentit August. dicta quæ. 32. in Num. ibi. *vel de arbore, vel de vite.* Et videtur planè colligi, ex allegatis locis scripturæ, in quibus sic dicitur: *Primitias frugum terræ tuæ offeres.* Constat autem, nomine frugum, etiam fructus arborum comprehendi, in omni proprietate latini sermonis; vnde Vatabl. vertit, *Principium primitiuorum fructuum terræ tuæ inferes in domum Domini Dei tui*; at fructus arborum fructus sunt terræ, vt notum est; non potest ergo illa limitatio admitti: Maximè cum Deut. 26. addatur distributio *de cunctis frugibus terræ*, seu *cunctorum fructuũ telluris*. Erat ergò materia huius præcepti, vniuersalis de omnibus fructibus, qui ad sustentationem corporis humani, deseruire poterant.

Exod. 13. | Exod. 23. & 34. Num. 28. Deut. 26. August. | Abulens. | August. | Vatabl. | Deut. 26.

11. Multiplex primitiarum oblatio. August.

Tertiò, non vna tantum erat Primitiarum oblatio, sed multiplex; vnde August. dict. q. 32. præter primogenita animalium, distinguit duplices Primitias frugum terræ: Quædam specialiter offerebantur ex ipsis fructibus arborum, aut segetum ante generalem fructuum collectionem, aliæ vero soluebantur de fructibus iam redactis ab agro. De prioribus primitiis videtur esse sermo Leuit. 2. cum dicitur: *Si obtuleris munus primitiarum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & sic offeres primitias tuas Domino.* Et ex illo loco colligitur, illam non fuisse simplicem oblationem, sed per modum sacrificij, vt notat D. Thom. 1. 2. q. 102. art. 3. ad 12. De eodem primitiarum genere videtur fuisse manipulus spicarum, qui Leuit. 23. ferri præcipitur ad sacerdotem tanquam primitiæ messis in festo Azimorum. Item panes etiam primitiarum, qui offerebantur in Pentecoste, vt ibidem habetur. At verò aliæ primitiæ offerebantur, vel dabantur sacerdotibus ex fructibus iam collectis, & congregatis in dolio, vel in area, aut alio simili loco, & de his primitiis videtur specialiter sermo esse Deut. 26. cum dicitur: *Tolles de cunctis frugibus terræ, &c.* Quod fieri solitum fuisse in festo tabernaculorum, notat Abul.

Leuit. 2. | D. Thom. | Leuit. 23. | Deut. 26.

12. Primitiarũ quãtitas nõ certa. Vide Abul.

Itaque ante decimarum computationem, & exactionem aliquid pro primitiis soluebatur, quod non erat in determinata quantitate taxatum, sed pro arbitrio soluentium dabatur. Vsu autem receptum erat, vt ex fructibus terræ ad summum daretur pars quadragesima, & ad minimum sexagesima, vel inter hæc duo extrema pro voluntate offerentium, vt Hieronym. tradit Ezech. 45. & ex eo refertur in capit. 1. *De decimis.* Addit verò Hieronymus, propter sacerdotum auaritiam, & duram exactionem determinatam esse ibi ab Ezechiele propheta quantitatem offerendam in primitiis, quod in lege prætermissum fuerat. Dices, Quomodo poterant primitiæ ex fructibus omnibus iam collectis deduci, cum illic iam non posset fieri distinctio inter primos, & cæteros fructus? Respondeo, vel tunc quantitatem aliquam fuisse solutam loco primitiarum, etiamsi nõ fuisset prima, quæ collecta, vel maturata fuerat, vel debuisse esse primam partem, quæ ex tali cumulo extraheretur, vel certè tunc locum habet, vt ex optimis fructibus pars aliqua eligeretur, quæ pro primitiis penderetur.

Hieron. Cap. De decimis. | Dubitationi satisfit.

13. Quæ causæ offerẽdi primitias in lege veteri.

Quartò habebat hæc primitiarum oblatio peculiarem determinationem in illa lege ex parte causæ: Tum quia non tantùm offerebatur in recognitionem generalium beneficiorum Dei, qui & terram ipsam hominibus dedit, & fructus eius multiplicat, sed specialiter in memoriam peculiarium beneficiorum illi populo collatorum, tam in liberatione de terra Ægypti, quàm in donatione terræ promissionis, vt ex allegatis locis cõstat, præsertim Deut. 26. Tum etiam quia peculiariter applicatæ fuerunt primitiæ Aaron, & filiis eius, Num. 18. Rationem autem illius applicationis reddit D. Thom. dicto art. 4. Quia primitiæ singulariter offerebantur tanquam supremo benefactori, & quia sacerdos est sequester, & specialis intercessor ad Deum pro populo, ideo peculiariter, & in signum maioris dignitatis applicatæ fuerunt sacerdotibus, Leuitis autem tanquam inferioribus decimæ donatæ fuerunt, ipsi verò etiam decimas decimarum sacerdotibus tribuebant, quæ nomine etiam primitiarum aliquando in Scriptura appellantur. Et hæc de veteribus primitiis nostræ intentioni sufficiunt, alia legi possunt in Abulensi, & aliis expositoribus veteris testamenti.

Deut. 26. | Num. 18. D. Thom. | Abulens.

14. In lege gratiæ est præceptum soluendi primitias. Gloss. Hieron. Malac. 3. Cap. Reuertimini. Gregor. Origen. Ambr. Concil. Arel. Concil. Forouil.

Vltimò ergo dicendum superest de tempore legis gratiæ. De quo primò certum est, latum esse in Ecclesia Christi præceptum aliquod soluendi primitias Deo. Ita docent Theologi omnes, & Canonistæ, & Glossa suprà citata in capit. 13. quæst. 2. primitias æquiparat decimis quoad præcepti obligationem, & idem tradit Glossa in cap. 1. de decimis, ver. *In primitiis*, & colligitur ex Hieron. in eodẽ textu relato: Et hoc ad minimum affirmat Malac. 3. & refertur in c. *Reuertimini*, 16. q. 1. idemque supponit Gregorius 7. in cap. *Decimas*, 16. q. 7. & Orig. dicta Hom. 11. in Num. & Ambros. serm. 33. Fauent etiam Concil. Arelaten. 3. c. 9. & Concil. Forouili. c. 14.

15. Hoc præceptũ non durat in Ecclesia ex vi legis veteris.

Secundò verò etiam est certum, hoc præceptum non durare in Ecclesia ex vi præcepti legis veteris, quia (vt ostendimus) illud non fuit morale, seu naturale, sed merè positiuum, siue iudiciale fuerit, siue (quod magis videtur) cæremoniale: At illa lex quoad vtraque præcepta cessauit, ita vt nec obseruari possit ratione antiquæ obligationis, nec retineri, seu renouari quoad cæremonias, quæ specialiter ad illum populum pertinebant. Vnde fit, vt solutio primitiarum, quæ in noua lege retinetur, abstrahat ab omni peculiari determinatione veteris legis, quia non præcipiuntur primitiæ in recognitionẽ beneficiorum liberationis ex Ægypto, aut donationis terræ promissionis, sed præcipuè ad Ecclesiæ sumptus, & consequenter in recognitionem quasi naturalem beneficiorum Dei, & prouidentiæ ipsius. Nec determinatio quantitatis primitiarum olim introducta modo à Hieron. relato nunc durat, sed omnino arbitraria est. Nec applicatio specialis sacerdotibus facta nunc retinetur, sed indifferenter primitiæ cum decimis, clericis, Ecclesiis, & pauperibus dispensantur. Denique hæc primitiarum solutio non videtur nunc in Ecclesia retineri per modum propriæ oblationis, quæ directè, & proximè Deo fiat: sed per modum tributi ad onera Ecclesiæ sustentanda, quia vbicunque in iure fit mentio primitiarum, in hunc finem

præcipuè instituta esse declaratur, eodem modo, quo decimarum solutio, nec in Ecclesia est aliquis vsus aliter offerendi primitias in templo, vel ad altare. Et ita omnia, quæ in illo præcepto veteri cæremonialia fuerunt, in lege noua cessarunt. Et consequenter sublata est illa multiplex primitiarum oblatio, quia tota illa in cæremoniarum ritu fundabatur. Quamuis non propterea prohibitum sit, quin manipulus spicarum, vel aliorum fructuum possit in Ecclesia offerri, vel suspendi in signũ gratitudinis, & gratiarum actionis, dummodo ex deuotione, non ex ritu legis id fiat, quia illud per se morale est, & nullum vestigium superstitionis habet.

16. Obligationem primitiarũ posse consuetudine variari, & auferri.

Tertiò hinc constat, obligationem hanc soluendi primitias, posse consuetudine non solùm minui, variari, & augeri, sed etiam omnino auferri. Quod affirmant Doctores in .i. puncto citati contra Rebuff. & Andream Hispan. Estque sententia communis, & clara: Quoad priorem quidem partem, quia in tali præcepto nulla quantitas determinata est, ergo de se est arbitraria, ergo potest consuetudine determinari, ergo & variari, vel in diuersis locis, vel in eodem pro diuersis temporibus: Nam humanæ consuetudines sunt variabiles etiam sine malitia. Quoad alteram verò partem patet, quia consuetudo potest præualere contra legem humanam. Idem à fortiori constabit ex his, quæ de decimis statim dicemus, est enim eadem ratio. Vnde quia (vt dixi) primitiæ hoc habẽt commune cum decimis, quod propter sustentationem ministrorum exigantur: semper subintelligendũ est, tunc valere dictam cõsuetudinem, quando ad sustentationem ministrorum primitiæ non sunt necessariæ, nec ad alia Ecclesiæ onera sustentanda, tamen quia regulariter satis prouisum his est, aut prouideri potest per alias oblationes, & decimas, & possessiones, seu reditus ecclesiasticos, ideo moraliter loquendo talis consuetudo valet. Immò ex communi sententia Doctorum in hac materia pro regula huius obligationis habenda est, tàm quoad gradum obligationis, quàm quoad quantitatem soluendam, & quoad personas, quæ ad primitias soluendas obligantur, & quoad loca, vel personas, quibus reddendæ sunt, vt sumitur ex Innocent. & aliis in cap. 1. de decimis, Siluest. ver. *Decima* q. 1. circa finem, vbi alios refert, vnde quæ de decimis quoad hanc partem dicturi sumus, ad primitias poterunt applicari.

Innocent. Siluest.

CAPVT IX.
De Præcepto soluendi Decimas, An sit in Euangelica lege.

1. Præceptum hoc est in Ecclesia, & ad virtutẽ Religionis pertinet.

PRæceptum hoc esse nunc in Ecclesia tanquam certum supponimus; quinque enim Ecclesię præcepta fidelibus communia etiam inter ipsa fidei rudimenta traduntur, & quintum eorum est de decimis soluendis, sicut de Primitiis diximus: & statim allegabimus iura, in quibus fundatur. Deinde præceptum hoc ad Religionis virtutẽ pertinere, supponit D. Thom. 22. q. 87. & cum eo Theologia omnis: Quod non caret aliqua difficultate, quia videtur potiùs pertinere ad iustitiam, sed explicando modũ, & fundamentum illius præcepti explicabimus, quomodo id verum sit. Nunc solùm supponimus tãquam manifestum, hoc præceptum trahere necessitatem suam à virtute Religionis, & à quibusdam actibus eius, tãquam ex primaria radice. Dictum est enim ad officium Religionis pertinere, vt sit in Ecclesia sacrificium, & cætera omnia, quæ ad illius religionem, & debitum cultum communem, & publicum Dei necessaria sint, ad quem etiã pertinent omnia sacramenta, & sacramentalia. Hinc ergo factum est, vt in Christiana Republica sint maximè necessarij ministri ad hoc sacrificium, & ad hunc Dei cultũ specialiter deputati, quibus consequenter spiritualis cura, & regimẽ animarũ peculiariter cõmissum est, quia medio sacrificio, & sacramentis, simul cum vera fide, & verbo Dei, animarum salus procuratur.

D. Thom.

2. Quale fuerit in Ecclesia instituẽdi Decimas fundamẽtũ.

Hoc ergo fuit primarium Decimarum fundamentum, nam hi Ecclesiæ ministri corporali sustẽtatione indigent, & non debent à diuino cultu, & aliis spiritualibus muneribus abstrahi, vt sibi necessaria ad vitã transigendam procurent: Tum quia neq; id erat decens, vel conueniens ad diuinum cultũ, neque ad bonum animarũ erat vtile: Tum etiã quia ratio postulat, vt qui laborant aliis spiritualia ministrando, ab eisdem corporaliter alantur, vnde est illud Paul. 1. ad Corinth. 9. *Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est, si carnalia vestra metamus?* Et iuxta alia testimonia, & iura, quæ infrà referemus. Hinc Doctores omnes duo distinguunt in Decimis soluendis, vnum est, vt ministris ecclesiasticis congrua sustentatio tribuatur, Aliud est, vt ad hunc finem designetur decima pars fructuũ, & illa reddi præcipiatur. Nam primum de se abstrahit à quota parte, vt vocant, posset enim esse maior, vel minor ad sustentandos ministros necessaria. Vnde si de illa tantùm cõgrua sustentatione sermo esset, vel nihil, vel parũ difficultatis haberet, quia ex suppositione facta, & ex tali statu Reipublicę fidelis ratio ipsa naturaliter dictat, illam sustentationem esse debitam lege non tantum Religionis, sed etiam naturalis iustitiæ, ad quam pertinet illud Pauli citato loco; *Quis militat suis stipendiis vnquam?* Et illud: *Non alligabis os boui trituranti;* Et illud: *Qui in sacrario operãtur, quæ de sacrario sunt, edunt; & qui altari deseruiunt, cum altari participat.* Hîc autem non de sustentatione in genere, sed de propria decima tractamus.

D. Paul. 1. ad Cor. 9.

Duo distinguunt Doctores in Decimis.

D. Paul. 1. ad Cor. 9.

3. Triplex Decimarũ distinctio proponitur.

Est igitur quæstio, an præceptum soluendi decimam partem fructuum naturale, aut positiuum, diuinum, aut humanum sit. Quia verò ad intelligendas opiniones, & ad claritatem materiæ oportet terminos exponere, ideò aduertere necesse est, duplices, vel triplices decimas solere distingui, scilicet prædiales, & personales, quibus Hostiensis in principio huius materiæ in summa, mistas addit, quem Angel. Siluest. & alij secuti sunt. Et latè Nauarr. conf. 1. De decim. Prædiales dicuntur, quæ ex fructibus prouenientibus ex terra, seu prædiis resultant, vt sunt frumentũ, vinum, & oleum, & sub his etiam cõtinentur omnes fructus arborum, & olera, & siqua sunt similia. Personales dicuntur, quæ ex lucro per negotiationem, vel, per quancunque actionem personæ comparato soluuntur, iuxta cap. *Ad Apostolicæ*, & cap. *Non est*, & cap. *Pastoralis* de decimis, vt ex mercatura, venatione, opificio, & similibus: In his enim exempla posuit Augustin. relatus in cap. *Decimæ*, 16. quæ. 1. Mistæ dicuntur, quæ ex fructibus animalium debentur, vt ex ouibus, & similibus, siue sint fætus ipsi, siue lana, caseus, & similia: Vocantur autem hæ mistæ, quia non proueniunt ex solis prædiis, sed ex illis simul cum industria hominum.

Hostiens. Angel. Siluest. Nauar. Prædiales.

Personales.

Cap. *Apost.* Cap. *Nõ est.* Cap. *Pastoralis.* *D. August.* Cap. *Decimæ.* *Mistæ.*

4. Mediæ decimæ impugnantur.

Fortasse tamen hoc membrum non est necessariũ, quia nullæ fere sunt prædiales decimæ, quæ iuxta illam considerationem non possint dici mistæ, quia nulli essent terræ prouentus, si industria hominũ ad illos non cooperaretur, plantando, rigando, triturando, quibus modis cooperatur homo ad fructus animalium, custodiendo, pascendo, &c. Et quamuis negari nõ possit, quin circa animalia maior industria, & custodia hominũ requiratur, tamen in ipsis prædiis hoc ipsum reperitur, maiorem enim industriã requirũt segetes, quàm arbores; & inter arbores maiorem oliuæ, quàm poma. Vnde Iurisperiti ipsos prædiales fructus

fructus distinguunt in naturales, & industriales, vt notauit Couar lib. 1. Var. c. 3. n. 6. cum Glos. in l. *Diuortio* ver. *fructus*, ff. solut. Matri. Nó quia in prioribus nulla sit necessaria industria, & in posterioribus nihil operetur natura, sed quia in illis multùm facit natura cum parua industria, in his verò multa industria necessaria est, vt iuuetur natura; & ita fructus arborum vocant naturales, segetum industriales, & oleum inter industriales ponunt, vt patet per Bart. in l. *Ex diuerso* C. de Rei vendi. Et eadem ratio est de vino, vt indicatur in l. *si eius* ff. de leg. 1. Et hoc modo etiam lac, lana, & animalium fœtus inter industriales fructus numerantur à Bart. suprà, & Bald. in l. *Ancilla* C. de Fur. & Panot. in c. *Grauis* de Recti. spoliat. Qui addũt alios fructus, quos ciuiles vocant, vt pensiones domorum, & similes, quos tamẽ Baldus industriales etiam vocat in l. vlt. C. de vsuris, & fructibus legatorum. Omnes ergò decimæ horum fructuum prædiales censendæ videntur, nisi velimus tot membra decimarum distinguere, quot fructuum distinguuntur: vnde Glos. in dicto cap. *Ad Apostolicæ*, duo tantùm membra ponit, & animalium decimas inter prædiales computat, eámque communiter approbari testatur Nauarr. d. consi. 1. de decimis. n. 8. Et habent fundamẽtum in textu; nam duo tantùm membra ponit, cõstat autem apud omnes, illas decimas nõ esse personales. Et ad tollendã ambiguitatem cõtra personales decimas possent distingui decimæ reales, quæ omnes dictas comprehendant, vt indicauit Tyndarus tract. de decimis n. 4. Differẽtiáq; inter eas est, quòd personales sunt ex lucris prouenientibus ab actionibus merè personalibus, vt sunt corporales, & artificiales omnes, vel doctrinales; & inter has etiã venatio, & piscatio computantur, vt notauit Innoc. in c. *Non est*, de decimis, & Tynda. suprà. Reales verò, seu prædiales sunt ex bonis prouenientibus à rebus distinctis à nobis, quas possidemus: Interdum autem breuitatis causa vtemur nomine mistarũ ad significandas decimas ex fructibus animalium, vbi specialis difficultas circa eas occurrerit. Non est autẽ semper facile discernere an aliqua decima sit realis, vel personalis, cum tamen id multum intersit ad sciendum, cui soluenda sit. Sed hoc pendet ex dicendis, & & præcipuè in c. 19. explicabitur.

Couar. Gloss. Bart. Bald. Panor. Nauarr. Tyndarus. Innocent.

5. 1. Assertio præceptũ soluendi decimas non est de puro iure naturali.

His positis, de præcepto soluedi decimas vnum cõstat apud omnes, scilicet non esse de puro iure naturali, secluso omni positiuo diuino, & humano, quia nulla ratio naturalis dictat, necessarium esse ad honestatem morum dare decimam partem prouentuũ sacerdotibus ad suam sustentationem, quia nec certum, nec euidens est, illam copiam esse illis necessariam, aut esse iustum stipendium. Vnde hoc non solùm est verum loquendo de lege naturæ, qualis in pura natura esse potuisset, sed etiam loquendo de lege, cõnaturali fidei, seu rationis illustratæ per fidem. Neque etiam hoc solùm fundari potest in hoc, quòd ipsemet ritus sacrificij, & sacerdotij, vt sic, non est ita necessarius ex puro iure naturali, quin aliquo etiam iure positiuo diuino, vel fortasse iure gentium fuerit introductum: nec etiam procedit, facta suppositione talis status sacerdotalis ad cultum Dei, & ministeriũ cæterorum fidelium ordinati: Nam etiam hoc modo ex puro discursu rationis non sequitur obligatio reddendi illam quotam partem, sed solum conuenientem sustentationem. Et ita ante legem scriptam nullum fuit præceptum de soluendis decimis, vt docuit D. Thom. 22. q. 87. art. 1. ad 2. ideoque in scriptura de toto illo tempore non legimus obligationem aliquã soluendi Decimas ex præcepto: nam licet Genes. 14. Abraham decimas dederit Melchisedech, non constat id fecisse ex obligatione sed ex gratitudine, vel reuerentia, ac deuotione, & gratiarum actione pro victoria in bello parta, & in recognitionem dignitatis, & sacerdotij Melchisedech, & fortasse spiritu prophetico, vt Christum in sua figura veneraretur, iuxta doctrinam Pauli ad Hebr. 7. Similiter licet Genes. 28. Iacob obtulerit Deo decimas dicens: *Cunctorum, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi*, tamen ipse modus offerendi ex voto, (vt rectè notarunt Hugo de S. Victor. infrà citandus, & Abulens. ibi) ostendit, non fuisse ex obligatione, sed ex deuotione, & spontanea promissione. Præterquam quòd illa decimarum solutio alterius rationis, & considerationis fuit, vt infrà probabo: Vtrumque autem modum offerendi decimas in Deo cultum, scilicet & ex voto, & in gratiarum actionem pro aliqua victoria fuisse etiam inter gentiles vsitatum, ex humanis historiis constat, quas breuiter indicat Cæsar Baro. tom. 1. anno Christi 57. nu. 74. & plura Azor. lib. 7. Instit. cap. 34. qu. 2. Salmer. tom. 4. in Euang. p. 3. tract. 34. & videri potest Plin. lib. 19. c. 14. & Plutarch. in Problemat. cap. 16. Hæc verò omnia non indicant naturale præceptum, sed ad summum consonantiam cum lege naturali. Et quamuis in contrarium referri soleant Innocent. in cap. vlt. de Parochiis, & Hostiens. in sum. tit. de decimis, §. 7. & Panor. in cap. *In aliquibus*, de decimis, & alij, quos refert Couar. lib. 1. Variar. cap. 17. nu. 2. §. *Et præter has*, tamen neque illi satis declarant, de quo iure loquantur, sed confusè valde tractant de iure diuino, neque illa sententia in illo sensu intellecta probabilitatem, aut verisimilitudinem habet, nec rationem, aut testimonium, cui respondere necessariũ sit.

Ante legem scriptã nullũ erat præceptum decimarum. *Genes. 14.* Abrahamus quas ob causas soluerit decimas.

D. Paul. ad Hebr. 7. Genes. 28. Baron. Azor. Salmer. Plin. Plutarch. Innocent. Hostiens. Panor. Couar.

6. Secunda assertio. In lege veteri datum est diuinum præceptum de soluẽdis decimis. *Exod. 22. & 23. Leuit. 27.*

Secundò constans, & certum est, in lege veteri fuisse datum diuinum præceptum de soluendis decimis sacerdotibus, & Leuitis; res est notissima Exod. 22. & 23. & Leuit. 27. &c. Duo autem circa præceptum illud declarare necesse est: Primum, an fuerit datum de solis decimis prædialibus, vel etiã de personalibus; Nonnulli enim Canonistæ, vt Innocentius, Panormitanus, & alij indicant de vtrisque datum esse illud præceptum, quatenus aiunt, etiam nunc præceptum soluendi decimas personales esse de iure diuino. Tamen D. Thom. 22. q. 87. art. 2. ad 1. docet tantùm decimas prædiales fuisse tunc præceptas, quia de personalibus nullum inuenitur datum præceptum, & eo ipso quod in lege datum nõ est, rectè colligitur, non fuisse, quia non erat naturale, vt dictum est, & idem colligo ex Philone lib. de Sacerdotibus honorandis, vbi post explicatum vsum Iudaici populi de soluendis decimis, subdit, *Et hæ quidem soluuntur ex priuatis possessionibus*. Sub prædialibus autem mistas comprehendi intelligendum est, vt disertè explicatur Leuit. 27. *Omnes* (inquit) *decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt*. Sub quibus etiam minimi fructus comprehẽduntur iuxta illud Luc. 11. *Decimatis menthã, & rutam, & omne olus.* Et additur in prædicta lege, *Omnium decimarum bouis, & ouis, & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quicquid decimum venerit, sanctificabitur Domino:* Quod etiam de quibuscunque fœtibus, & fructibus aliorum animalium intelligendum est. Vnde Luc. 18. Pharisæus ille dicebat: *Decimas do omnium, quæ possideo*. Vbi etiam notari potest, quòd licet se maximè laudare cuperet, non dixit, Decimas do omnium, quæ lucror, vel acquiro: Quod est signum, prædiales non personales decimas fuisse tunc præceptas. Atque hæc sententia vera est, & communiter recepta, vt videre licet in Soto lib. 9. de Iustit. q. 4. art. 2. Couar. Gutierrez, & aliis, quos infrà referemus, & tenuit etiam Hostiens. in dicto §. 7.

Phil. Leui. 27. Luc. 11. Luc. 18. Soto. Couar. Gutier. Hostiens.

7. Prima sententia astruẽs

Alterum explicandum circa illam legem est, An præceptum illud decimarum fuerit iudiciale, vel cæremonia

præceptū de decimis esse cæremoniale, non verò iudiciale, nec morale.

remoniale. Suppono enim ex materia de legibus notam distinctionem triplicium præceptorum illius legis, moralium, iudicialium, & cęremonialium: Suppono etiam præceptum decimarum non fuisse purè morale, vt ex prima assertione manifestum est, quia præcepta moralia dicuntur illa, quæ sunt de lege naturæ, in hoc autem præcepto specialis determinatio addita fuit ex iure diuino positiuo, ad quod pertinebant præcepta iudicialia, & cæremonialia. Inquirimus ergo, sub quo illorum membrorum contineretur hoc præceptum, videri autem potest esse præceptum cæremoniale, quia erat præceptum pertinens ad virtutem Religionis, omnes autem actus Religionis sub cæremoniis meritò comprehenduntur, ergo præceptum de tali actu cæremoniale erat, quia præceptum cæremoniale nihil aliud esse videtur, quàm præceptū de cæremonia religiosa. Item præceptum illud significationem aliquam habebat, quod etiam erat propriū cæremonialium præceptorum: Assumptum patet, quia denarius est numerus perfectus, vnde qui decimam sacerdoti soluit, dum nouem tantum partes retinet, imperfectionem suam profitetur, vt notauit Philo. lib. de Congressu quærendæ eruditionis gratia, ad medium, & ita etiam populus ille soluendo decimam, imperfectionem sui status, & perfectionem per Christum expectandam præfigurabat, & Paulus ad Hebræos. 7. perfectionem Melchisedech indicatam dicit in eo, quod Abraham ei decimas soluit. *Intuemini* (inquit) *quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha*, quæ perfectio in Christo præcipuè futura significabatur, vt ibidem exponit diuus Thomas & latiùs 3.p.q.31. artic.8. Accedit, quod D.Thom.12.quæst.104.artic. 4. reducens præcepta iudicialia ad quatuor membra, nullum assignat, sub quo possit hoc præceptum contineri, & in 3. p.quæst.65.artic.1.ad 7. decimas ponit inter sacramenta vetera, at verò præcepta Sacramentorum cæremonialia erant, iuxta doctrinam eiusdem Sancti 12.q.101.art.4. Ergo pręceptum decimarum erat cæremoniale, quoad quotam. Atque ita sensit Henric.quod 4.q.28.

Probatur.

Cōfirmatur ex eo quod illud præceptū erat significatiuū.

D.Paul.ad Heb.7.

Henric.

8. Vera D.Th. & aliorum sent. Esse Iudiciale quoad determinationē partis decimæ.

Nihilominus D. Thom. dicta q. 87. art. 1. (quam Soto, Aragon. Valentia, & alij sequuntur, & Astensis in Sum.2.p.lib.6.nu.35.) docet, præceptum illud fuisse iudiciale quoad determinationem partis decimæ. Ratio est, quia præcepta iudicialia dicebantur, quæ ad debitū ordinem, & æquitatem inter partes illius populi seruandam ordinabantur, vt latè D. Tho. declarat 12.q. 104. Præceptum autem decimarum ordinabatur ad cōstituendam æquitatem quādam inter homines illius populi secundùm specialem, & determinatum modum, quem sola naturalis ratio non dictabat, vt necessariū erat, ergo ex pręceptis iudicialibus. Minor declaratur, quia in primis tribus Leui nō habuit partem cum aliis tribubus in diuisione terræ quoad prædia, & possessiones, & ideo oportuit aliquo modo illud recompensari, quod factum est per solutionem decimarum. Deinde quia Leuitæ, & sacerdotes ministrabant populo, & ideo ratio etiā postulabat, vt à populo alerentur solutis decimis, iuxta illud Num.18. *Filiis Leui dedi omnes decimas Israel in possessionem pro ministerio, quo seruiunt mihi.* Et infrà: *Nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in vsus eorum, & necessaria præparaui.* Idem Deut.10.& 18. Præterea, præceptum illud non fuit primò, & per se datum propter significationem, sed propter conuenientem ordinem illius Reip. consequenter autem, vel indirectè habere potuit significationem suprà positam, nam id etiam præceptis iudicialibus cōuenit. Tandem cæremonialia præcepta ita cessarunt, vt renouari non possint per legem humanam. Præ-

Probatur 1.

Secundò.

Num.18.

Deut. 10. & 18.

Tertiò.

Quartò.

ceptum autem decimarum retentum est in Ecclesia, vt videbimus, quod in iudicialibus præceptis fieri potest, vt constat ex D.Thom.dicta.q.104.art.3. ergo signum est, esse iudiciale.

D.Thom.

9. 2. Sententia amplectitur & ad 1. fundamentū respondetur.

Ad rationem igitur in oppositum respondemus, si consideretur actus soluendi decimas, quatenus ad cultum Dei ordinatur, aliquid sine dubio participare de cęremonialibus pręceptis. Vt dixit etiam D.Tho. quodlib. 2. art. 8. Quia verò actus soluendi decimas immediatè, & quasi ex obiecto proximo pertinet ad iustitiam, ad religionem autem quasi remotè, quia formaliter non continet ipsum cultum Dei, sed ad illum ordinatur, ideo magis censetur illud præceptū iudiciale, quàm cæremoniale. Et sic dixit D. Thom. 22.q.85.art.3. ad 3. decimas non offerri Deo immediatè, sed ministris diuini cultus, & ideo non esse oblationes, neque sacrificia. Vnde etiam in rigore, & proprietate sermonis decimarum solutio non potest dici propriè cæremonia: nam sustentatio ministrorum non est cæremonia, vt per se patet: Determinatio autem ad talem modum nō fit propter cæremoniam, sed propter quandam prudentem legis moralis determinationem. Quod autem dicebatur de significatione iam solutum est, nam facilè potuit nunc retineri ille vsus sine illa significatione. Nihil autem impedit, quòd nunc etiam significet imperfectionem populi laici respectu sacerdotalis. Ad primum autem locum D. Thomæ respondetur, præceptum hoc reduci ad illud membrum ordinis debiti inter Principes, & subditos, hunc enim iudicialia præcepta constituebant, & inter Principes possunt Sacerdotes numerari, quod eleganter sensit Philo suprà dicto lib.de Sacerd. honor. vbi explicato præcepto decimarum subiungit, *Ex his liquet iuxta legis iudicium sacerdotes æquiparari honore, ac maiestate Regibus, siquidē illis tanquam principibus conferri tributa imperat.* In altero verò loco tertiæ partis latè vtitur D.Thom. nomine sacramenti pro quocunq; signo sacro; sic enim loquitur Hugo de S.Victor.1.de sacram. p.12.ca.10. quem ibi D.Thom. interpretatur, & ideo iuxta illius modum loquitur.

D. Thom.

Cōfirmatio infirmatur.

D. Thom. loca explanantur.

Tertiò principaliter dicendum est, fidelibus Christianis datum esse pręceptum soluendi decimas. Hoc in genere sumptum certissimum est, ac de fide. Quia verò in decima duo distinximus, scilicet congruam sustentationem clericorum, quæ vocari potest decima sustentationis, & determinatio tantæ partis, quæ vocatur decima quotæ, ex diuersis fundamētis vtrūque probandum est, nam quoad primum solutio decimarum de iure naturali rigoroso est, vt in principio diximus. Est etiam de iure diuino euangelico quasi confirmante, & explicante ius ipsum morale, quod apertè docuit Paulus 1.ad Corinth.9. vbi priùs ius naturæ declarat, dicens: *Quis militat suis stipendiis vnquam?* & pluribus aliis similibus verbis: Deinde euangelicum ostendit dicēs: *Ita & Dominus ordinauit iis, qui Euangeliū annunciant, de Euangelio viuere.* Significauit autem hoc Christus Dominus Luc.10. dicens: *In eadem autem domo manete edētes, & bibentes, quæ apud illos sunt, dignus est enim operarius mercede sua.* Idem docuit Paulus 1.ad Tim.5. dicens: *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeātur, maximè qui laborant in verbo, & doctrina, dicit enim Scriptura: Non alligabis os boui trituranti, &, dignus est operarius mercede sua.* Vbi Ambr. & aliqui interpretes per duplicē honorem intelligunt exteriorem reuerētiam, & sustentationem; Chrysostomus autem ibi homil. 15. de solo honore subsidij verba intelligit, sed illum futurum dicit esse duplicem, id est, non solum sufficientem, sed etiam abundantem, iuxta phrasim Scripturæ, *Duplici cōtritione conteret eos*, Ieremiæ 16. id est, *magna*, *Oportet enim* (inquit)

10. 3. Assertio. Præceptum soluēdi decimas, quo sensu est de iure naturali, & diuino euangelico.

D. Paul. 1. ad Cor. 9.

Luc. 10.

D. Paul. 1. ad Tim. 5.

D. Ambr.

D. Chrys.

Ierem. 16.

(inquit) doctoribus necessaria affatim ministrare, ne deficiant, neque soluatur, ne , minimis occupati, magnis se ipsos, atque alios priuent. Gregor. autem homil. 17. in Euangelia, duplicem honorē declarat subsidij conuenientis in terris, & condigni præmij in cœlis: *Vt hic* (inquit) *de labore prædicationis merces inchoetur, quæ ibi de veritatis visione perficitur.* Quocunq; autē modo illa verba exponantur, in eis naturale, & euangelicū præceptum de congrua, immò & abundanti sustentatione ministris euangelicis debita continetur.

D. Gregor.

11. Probatur hoc præceptū ex traditione Ecclesiæ, & iure canonico.

Altera verò pars huius præcepti de quota, probatur ab aliquibus Canonistis etiā ex Euangelio Matth. 23. *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, qui decimatis, &c.* & infrà, *hæc oportuit facere, & illa non omittere, &c.* Quod etiā habet Lucas cap. 11. Sed inde nihil probatur, quia Christus de tempore antiquæ legis ibi loquitur, & laudat Pharisæos in hoc, quod præceptum illud seruabant, reprehendit autem, quia alia prætermittebāt: Inde verò colligi non potest, quod illud idem præceptum pro tempore legis gratiæ approbauerit. Solùm ergo probandum est hoc præceptū ex traditione Ecclesiæ, & ex iure canonico, ita enim habetur in decretis, 16. q. 1. per multa capita, c. *Ecclesiæ*, cap. *de Decimis*, & cap. *Decimas*, & cap. *Statuimus*, & cap. *In sacris*, cap. *In Canonibus*, cap. *Reuertimini*, & cap. *Decimæ*, vbi specialiter August. ait, *Decimæ ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerit, res alienas inuasit*, serm. 219. de tēpore. Idem præceptum habetur in titulis de decimis lib. 3. decretal. & in 6. Ex quibus aliqua decreta statim indicabimus. Et in Clementina *Cupientes* de Pœnis, excommunicantur Religiosi, qui concionando, vel alio modo abalienant homines à soluendis decimis debitis, & in Concil. Trident. sess. 25. cap. 13. de Refor. dicitur, *Non sunt ferendi, qui variis artibus decimas Ecclesiis obuenientes subtrahere moliuntur, &c. Cum decimarum solutio debita sit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas inuadunt.* Deinde adiungit præceptum reddendi integrè decimas debitas. Et in Concil. Const. sess. 8. damnatur error VVicleph, qui dicebat decimas tantùm esse voluntarias eleemosynas, quas populus pro arbitrio negare potest sacerdotibus, malè viuentibus. Rationem autem, & antiquitatem huius præcepti explicabimus commodiùs cap. sequentibus.

Cap. De Decimis. Cap. Decimas. Cap. Statuimus. Cap. In Sacris. Cap. In Canonibus. Cap. Reuertimini. Cap. Decimæ. D. August. Clemen. Cupientes &c. Concil. Trid. Concil. Constant.

CAPVT X.

An præceptum decimarum nunc sit iuris diuini, vel tantum ecclesiastici.

1.

SVppositis his, quę in superiori capite diximus, vix relinquitur huic quæstioni locus: solet tamen latissimè tractari, & ideo non possumus omittere, quin breuiter illam attingamus. Canonistæ itaque contendunt esse de iure diuino, quod aliqui etiam naturale vocant: Inter ipsos verò duæ sunt opiniones. Prima affirmat, esse simpliciter de iure diuino hoc præceptum, tam quoad personales, quam quoad prędiales decimas. Hæc fuit opinio Innocentij in Rubrica de decimis. & in cap. vlt. de Parochiis, quam secuta est Glossa in c. 1. de decimis in 6. & Archidiac. in c. *Decimæ* 19. q. 1. & in c. *Quicunque*, vbi etiā Glos. 16. q. 7. & Anton. de Butrio in c. *Parochianos* de decimis: & esse communem sententiam Canonistarum ait Tyndarus tractatu de decimis q. 2. nu. 36. & eam constanter sequitur Andr. Hisp. tract. de decimis §. 2. vbi sentit fuisse præceptū naturale, & morale, & esse immutabile, etiam quoad quotam per ecclesiasticam potestatem. At verò Rebuf. in tract. de decimis q. 1. nu. 9. & 10. declarat, non esse de iure naturali, sed de iure diuino positiuo, dictante ratione naturali. Fundātur præcipuè in aliquibus decretis Canonicis, quæ ita loqui videntur sub tit. de decimis, vt in cap. *Parochianos*, ait Papa: *Cum decimæ non ab homine, sed à Deo sint institutæ, tanquam debitum exigi possunt.* Et cap. *Tua nobis*, dicitur, *Decimæ, quas Deus in signum vniuersalis dominij sibi reddi præcipit*, & idem in c. *Cum non sit*, & 16. q. 1. c. *decimas*, & *Reuertimini*, cum similibus, & in c. *decimas*, & c. vlt. eiusdem caus. & q. 15. & c. *Maiores* 16. q. 7. c. *Quadragesima* de consec. d. 5. ex Gregor. idemque habet Ambr. ser. 33. in fer. 2. post Dom. 1. Quadrag. & clariùs ser. 34. & habetur. *Namqui* 16. q. 2. & cap. *Quicunque* 16. q. 7.

Innocent. Glossa. Archidiac. Anton. de Butr. Tyndar. Notanda est sent. Andr. Hispan. & Rebuffi.

Cap. Tua nobis. Cap. Cum non sit. Cap. Decimas. Cap. Reuertimini. Cap. Vltimo. Ca. Maiores. Cap. Quadrages. D. Greg. D. Ambr.

2. Sent. asserēs præceptum soluēdi Decimas prædiales, esse de iure diuino, personales vero, ecclesiasti co.

Secunda opinio Canonistarum est, præceptū soluendi decimas prædiales esse de iure diuino, præceptum autem soluendi decimas personales esse tantum ecclesiasticū. Hæc fuit opinio Hostiens. in sum. tit. de decimis §. 7. & in cap. *In aliquibus* de decimis, eandem tenet Ioannes Andr. in regula, *Qui prior* in Mercurialibus, & Imola, & Florianus, quos refert Tyndarus suprà, & Felinus in c. *Causam* de præscription. Cardinalis, & Henricus cum aliis, quos moderni referunt, de quibus statim. Hæc opinio videtur orta ex eo, quod suprà diximus, prædiales decimas fuisse præceptas iure diuino legis veteris, non verò personales. Vnde sentiunt hi auctores, hoc ius diuinum, quod nunc obligat ad decimarum prædialium solutionem, esse illud ipsum, quod in lege veteri obligauit, & vix possunt exponi, vt solùm loquantur secundùm quandam imitationem, vel confirmationem, & non formaliter, ac per se, nam addunt tale esse illud ius diuinum circa prædiales decimas, vt nulla humana consuetudo possit contra illud præualere etiam quoad quotam: In personalibus autem id facile admittunt, quia præceptum eas soluendi humanum est.

Hostiens. Ioan. Andr. Imola. Florianus. Tyndarus. Felinus. Cardinalis. Henricus. Fundamentum.

3. 4. Assert. Præcep. alēdi ministros eccles. est de Iure naturali; Determinatio, quoad quotā de iure ecclesiastic.

Vera tamen sententia est, quæ ex discursu, & assertionibus c. præced. propositis facile colligitur, nempe obligationem alendi ecclesiasticos ministros de iure naturali esse, explicato etiam, & confirmato in Euangelica lege per Christum ipsum, & Apostolos, modum autem, seu determinationem decimæ quoad quotam ad prædictum finem reddendam in tempore legis gratiæ formaliter esse de iure ecclesiastico: Exemplariter autem (vt sic dicam) constitutum esse ad imitationem iuris diuini legis veteris. Addo præterea, radicaliter, seu potestatiuè manasse ex iure euāgelico, & potestate à Christo specialiter data. Hæc est doctrina D. Thom. 2. 2. q. 87. art. 1. vbi satis expressè omnes partes à nobis positas declarat, vltima excepta, idem Quodlib. 2. art. 8. Ita etiam est intelligenda sententia Hugonis de S. Victor. de Sacramēt. lib. 1. c. 4. & 11. qui dixit, decimas ante legem fuisse in consilio, sub lege in præcepto diuino, nunc de ecclesiastico: idem Alens. 3. p. q. 51. m. 1. 2. & 3. D. Anto. 2. p. tit. 4. c. 3. §. 5. Richard. in 4. d. 17. art. 2. q. 7 ad 4. Mai. 4. d. 15. q. 4. ad 2. cont. 3. c. & idem sentit in d. 25. q. 4. & in 3. d. 37. q. 36. Idem tenet Henr. Quodlib. 4. q. 28. Adrian. quodlib. 5. Abulens. Matth. 23. q. 63. Soto lib. 9. de iust. q. 4. artic. 1. & recentiores Theologi omnes, atque etiam moderni Canonistæ, præsertim Nauar. in Manuali c. 21. nu. 28. & in Apolog. de reditibus ecclesiast. q. 1. monito. 69. Couar. lib. 1. Variar. c. 17. à principio & Gutierrez lib. 2. Canon. q. c. 21. nu. 8. & sequentibus.

D. Thom. Hugo de S. Victor. Alens. D. Anton. Richard. Maior. Henri. Adrian. Abulens. Soto. Nauar. Couar.

4. Probatur ea asserti.

Ratio totius sententiæ facilis est ex dictis: nam in prima parte nulla est dissēsio, sed omnes cōuenimus, decimā sustentationis iure naturę, & diuino euangelico deberi. Cum autē euangelicū ius coniungimus naturali, nō existimamus in hac parte esse diuersum, quia in lege gratiæ non habemus specialia præcepta iudicialia, vel cæremonialia, præter præcepta sacrificij, & sacramentorum, & præcepta fidei, sub quibus spiritualis potestas in Ecclesia à Christo relicta,

cum obligatione illi obediendi comprehenditur, sed dicimus, hoc naturale præceptum peculiariter fuisse à Christo Domino in Euangelio declaratum, confirmatum, & ad vsum Ecclesiæ suæ accommodatum, in quibus omnibus nulla, vt dixi, dissensio est. Deinde loquendo in rigore de decima quoad quotam, & de proprio præcepto legis diuinæ naturalis, euidentissimum est, non esse nunc in Ecclesia hoc præceptum iuris diuini in hoc sensu, quia ex natura sua tale non est, & in hoc tempore non habet aliam naturam, neque est nunc peculiaris aliqua ratio naturalis, quæ per se sola conuincat magis esse debitam clericis decimam partem fructuum, quàm octauam, vel duodecimam, & sic de aliis. Ac denique vsus ipse ostendit, non esse hoc naturale præceptum, cum non eodem modo in omnibus Ecclesiæ prouinciis seruetur, idq; sine peccato, vt postea videbimus.

5. Præceptum decimarum non est idē, quod legis veteris.

Si verò sit sermo de iure diuino positiuo, duobus modis intelligi potest, decimam quotæ esse nunc de hoc iure diuino. Primò quia illudmet præceptum, quod populo Israel fuit datum, adhuc durat, ita vt ex vi illius obligentur nunc fideles. Et in hoc sensu id sentire hæreticum esset, quia de fide est, legem illam veterem iam non obligare, maximè quoad cæremonialia, & iudicialia præcepta, imò nec quoad moralia, quatenus illius erant, sed solùm quatenus naturali ratione dictantur. Et ideò Maior in tertio, Canonistarum sententiam quoad hanc partem hæreticam vocauit, quia re vera interdum significant obligare nunc illud præceptum eo ipso, quod non inuenitur expresè reuocatum, vt videre licet in Rebuffo, & aliis relatis ab ipso, & à nobis suprà. Veruntamen nō fuit necessaria reuocatio, quia illa lex non erat perpetua, sed temporaria; lex autē, quæ pro aliquo tempore datur, illo completo, desinit obligare absque alia reuocatione, illa autem lex *posita est, donec veniret semen*, vt dicit Paul. ad Galat. 3. & ideo adueniente Christo & consummata redemptione, cessauit, *fuit enim illa lex* (ait Paulus citato loco) *pædagogus fidelium in Christo, at vbi venit fides, iam non sumus sub pædagogo.* Et propterea quod hoc præceptum nunc non obliget in virtute illius legis, euidens argumentum est, quia illa lex non obligabat omnes homines, sed tantùm iudaicum populum, vel eos, qui per circuncisionem ad illum transibant. Hoc autem præceptū nunc obligat de se vniuersum mundum, & non media circuncisione, sed baptismate.

Maior. *Rebuf.* *D. Paul. ad Galat. 3.*

6. Commodiori modo explicatur illud ius diuinum, & impugnatur. *D. Thom.*

Alio ergo modo posset hoc ius diuinum positiuū intelligi, quia illud præceptum diuinum ex peculiari Christi confirmatione prorogatum est pro lege gratiæ. Et hic sensus non continet apertum errorem contra fidem, quia vt est cōmunis sententia D. Tho. & Theologorum, præcepta iudicialia legis veteris, licet vt erant illius, cessauerint, & mortua sint, possunt secundum eandem formam retineri in aliqua republica, si per legitimum principem ferantur. Vnde multò magis potuit hoc præceptum à Christo Domino pro sua Ecclesia confirmari, vel potiùs de nouo tradi. Est tamen illa sententia in hoc sensu voluntaria, & improbabilis, tum quia nullum habet fundamentum in Euangelio, neque in traditione, aut doctrina Patrum: Nam quæ Hostiens. Innocent. & alij Canonistæ afferunt ex Greg. Ambros. Augu. & Hierony. relatis apud Gratianum suprà, nihil probant, quia non loquuntur de speciali præcepto à Christo dato, sed ab Ecclesia tradito ad imitationem diuinæ legis antiquæ, vt ex Cypriano, & aliis capit. seq. referemus; est etiam contra receptam doctrinam Theologorum, quod cum lege noua non sunt à Christo data præcepta iudicialia, nec cæremonialia præterquam Sacramentorum, vt est D. Thom. 1. 2. quæ. 108. art. 1. & 2. & quolib. 4. art. 13. Relinquitur ergo præceptum hoc quoad hanc partem ecclesiasticum esse.

Hostiens. Innocent. D. Gregor. D. Ambr. D. August. D. Hieron. *D. Thom.*

7. Superuacanea distinctio.

Vnde etiam constat nullā esse in hoc necessariam distinctionem inter decimas prædiales, & personales, si in rigore loquamur quoad præcepti obligationem, quia si solum consideremus quatenus sunt decimæ sustentationis, sic veriùs dicunt, qui indifferenter asserunt omnes esse de iure naturali diuino, quia etiam illi fideles, qui possessiones non habent, tenentur concurrere ad sustentandos ministros spirituales, si ex labore, & actionibus suis habeant, vnde id facere possint. Si autem loquamur de decimis, quoad quotam, neutræ sunt de iure diuino quoad obligationem, vt dixi. At verò quoad imitationem admitti potest distinctio Hostiensis: Nam prædiales retentæ sunt in Ecclesia ad imitationem antiqui iuris diuini, personales verò sine exemplo addita sunt, cur autem id fecerit Ecclesia, postea videbimus. Atque ita constat quo sensu intelligenda sint iura canonica, quando decimas dicunt esse ex Dei præcepto, vel de iure diuino, loquuntur enim de præcepto diuino, non quod nunc obliget, sed quod aliquando fuit, & quo primum fuerunt decimæ sub necessitate constitutæ, & quia inde, seu exemplo illius sumptum est ecclesiasticum præceptum, ideo etiam hoc per quandam imitationem, diuinum dicitur. Sicut solent Patres præceptum quadragesimæ seruandæ diuinum vocare, quia exemplum eius in Domino præcessit, vt est apud Ambr. ser. 31. in 1. Dom. quadrag. & per nonnulla capita de Conse. d. 5. Vnde allegata iura præsertim loqui videntur de prædialibus decimis, nam personales neque isto modo dici possunt de iure diuino, nisi nimis remotè, & per quandam similitudinem rationis.

Decimæ in Ecclesia sūt ad imitatione legis antiquæ. *D. Ambr.*

8. Vltima asser. pars cōfirmatur.

Addidi verò in fine assertionis modum alium vtrisque decimis prædialibus, & personalibus communem, quo possunt omnes dici esse de iure diuino euangelico, non actu, sed potestate, seu in radice. Quod vtile est ad intelligendum, per quam potestatem potuerit hæc determinatio decimarum quoad quotam in Ecclesia fieri. Dicimus enim hoc pertinere ad potestatem spiritualem Ecclesiæ, non ad temporalem, seu ciuilem. Quod certum de fide est, quia disponere de spiritualibus, & de spiritualibus annexis, ad spiritualem potestatem pertinet, non ad temporalem, vt in materia de legibus, & in peculiari tractatu de immunitate Ecclesiæ, latiùs diximus, ius autem decimarum spirituale est, & decimæ ipsæ spiritualibus sunt annexæ, ergo taxatio, seu determinatio illarum ad spiritualem potestatem spectat. Vnde etiam omnes causæ decimales Ecclesiasticæ sunt, vt est indubitatum: Ac denique decimæ ipsæ peculiari titulo sunt bona Dei, & ideo tota cura, & prouidentia circa illas ad dispensatores Dei per Christum cōstitutos pertinet. Ergo determinatio decimæ quoad quotam in tempore legis gratiæ actus est spiritualis potestatis. Hæc autem potestas supernaturalis est, & ab ipso Christo immediatè data, & instituta in Ecclesia sua, ergo hæc determinatio peculiari modo trahit originē à iure diuino euangelico, saltem radicaliter, seu potestatiuè. Hac ergo ratione possunt etiā dici decimæ aliquomodo de iure diuino. Adde postquam hoc ius decimarum in Ecclesia cōstitutum est, decimas deberi Deo in ministris suis, & ratione iam peculiari modo pertinere ad ius diuinum. Itēm decimæ sunt res sacræ ac religiosæ, & ius percipiendi illas spirituale est, & ad diuinum cultum pertinet, & ideo hac etiam ratione diuinum appellari potest, id est ius Deo ipsi comparatum.

9. Potestatem determinā-

Atq; hinc obiter constat, hanc potestatem determinandi quotam decimæ primò, ac per se residere in summo

di quotam decimæ de iure diuino residere in summo Pōt.

summo Pontifice, & iure diuino soli illi immediatè conuenire, quia tota potestas spiritualis quæ est in Ecclesia in illo solo est immediatè ex diuino iure, aliis verò per ipsum communicatur, vt nunc suppono, est enim sermo de potestate spiritualis iurisdictionis, & gubernationis, non de potestate ordinis: sub illa autem generali potestate comprehenditur hæc de qua nunc tractamus. Quoad vsum verò huius potestatis aduertendum est, quod licet per se primò pertineat ad pontificem, præsertim respectu totius Ecclesiæ vniuersalis, tamen in his, quæ ipse non prohibet, vel si ipse non præueniat, modum, & ordinem vniuersalem in hac determinatione constituendo ad vnumquemque Episcopum in sua diæcesi pertinere, huiusmodi facere determinationem, & consequenter etiam potuisse vnumquemque Episcopum decimam in sua diæcesi imperare, etiamsi pro tota Ecclesia non esset lex lata per Pontifices, vel generalia Concilia, dummodo (vt dixit) non esset prohibitum. Quia vnusquisque Episcopus potest in sua diæcesi facere omnia, quæ ad conuenientem spiritualem administrationem pertinent in his, quæ sibi per Pontificem prohibita, aut limitata non sunt: Inter hæc autem continetur decimarum determinatio, sed in eo casu vt supponimus, nulla esset prohibitio, ergo. Quantam verò potestatem circa hoc, habeant nunc Episcopi, infra declarabimus. Difficultates etiam, quæ circa hoc præceptum occurrere possunt, in sequenti capite elucidabuntur.

CAPVT XI.

An determinatio decimarum conuenienti ratione in tempore legis gratiæ facta sit.

1. Prima ratio dubitandi.

Ratio dubitandi esse potest, quia hæc determinatio facta est ad imitationem legis veteris: non est autem eadem proportio inter hoc tempus; & illud, hanc legem; & illam, & ideo non videtur seruata æquitatis ratio. Declaratur minor. Primò quia in populo israelitico ex duodecim tribubus vna integra erat sacerdotalis, & ita ferè seruabatur proportio inter partem decimam fructuum & partem duodecimam totius gentis, at verò in Ecclesia non duodecima, nec vigesima pars fidelis populi pertinet ad clerum, seu brachium ecclesiasticum, ergo non cum debita proportione imperatur, sed sufficeret vigesima, vel trigesima. Secundò est alia magna differentia, nam in lege veteri non sunt datæ possessiones tribui Leui in terra promissionis, & ideo etiam sine causa ministerij quodammodo debebatur illi tribui aliquis census, vel subsidium loco possessionum. Nam licèt receperit ciuitates cum suburbiis vsque ad mille passus, tamen ciuitates solum erant ad habitandum, & suburbia non poterant deseruire ad sustentationem, sed ad summum ad quandam ciuium commoditatem, & necessariam recreationem, ergo debebantur illis alimenta, si prædia denegabantur. At nunc Ecclesiastici omnes possunt habere, & multi habent diuitias, & possessiones temporales æquè, ac Laici, ergo non est in eis eadem adæquata ratio, vt persoluantur ipsis decimæ, ergo neque ipsa quota stipēdij debuit esse æqualis. Tertiò est aliud discrimen suprà indicatum, quia in lege veteri solùm imperabantur decimæ prædiales, nunc autem etiam personales iuxta c. *Decimæ*. 16. quæst. 1. cum similibus, quod videtur nimium rigorosum. Præsertim cum ministri Euangelij debeant liberaliùs donare, quod gratis acceperunt, esseque minus affecti ad hæc temporalia, quàm fuerint Leuitici sacerdotes.

2. Ratio. — 3. Ratio. — Cap. *Decimæ.*

2. Hæreticorū error.

In hac re grauiter errauit Erasmus in annotationibus ad nouum Testamentum, nam ausus est dicere, exactionem decimarum esse tyrannidem. Referuntur etiam quidam heretici vocati Fratricelli, qui dixerunt, decimas non esse soluendas his clericis, qui paupertatem apostolicam non profitentur. Ita refert Turrecre. in summa de Ecclesia li. 4. p. 2. c. 37. & in eodem errore fuerunt Pseudo apostoli, vt refert Guido Carmelita, & Castro lib. 4 de hæreticis, verb. *Decimæ*. Fundamenta huius erroris, vel sunt eadem, quæ in ratione dubitandi indicata sunt, vel etiam supponunt alium errorem, scilicet clericos, & sacerdotes legis gratiæ esse prohibitos iure diuino, ne possint habere rerum temporalium dominium, de quo errore nunc dicendum non est. Nam spectat ad proprium tractatum de Sacramento ordinis, & statu ecclesiastico. Aliqui etiam catholici Doctores moti fortasse coniecturis, propositis existimant necessarium ad iustificandam hanc institutionem decimarum in lege gratiæ, dicere nō eo fine imperari decimas, vt in dominium sacerdotum transferantur, sed vt dispensationi eorum committantur, ita vt ex illis congruam, & decentem pro ratione status sustentationem accipiant, & Ecclesiarum vsibus, ac sumptibus prouideant, & reliqua, quæ superflua fuerint, pauperibus erogent.

Turrec. — *Guido.* — *Castro.* — Aliquorum doctorū sententia.

3. Ecclesiasticū præceptū de decimis quoad quotam iustè institutum.

Dicendum verò in primis est, præceptum hoc, etiam prout ecclesiasticum est quoad quotam, iustè, ac conuenienter institutum, & latum fuisse. Assertio est de fide, ad quam probandam sufficiunt iura, & Concilia suprà citata: Sufficit etiam auctoritas, & consensus vniuersalis Ecclesiæ, quæ errare non potest in moribus: & præsertim in re tam graui. Confirmatur verò hoc ampliùs ex antiquitate huius institutionis: Nam illius meminit Clemens Rom. lib. 2. Constit. Apost. c. 25. dicens: *Quæ secundum Dei mandatum tribuūtur, decimas dico, & primitias, insumat Episcopus vt homo Dei.* & lib. 8. ca. 30. idem dicit. Item Cyprianus Epist. 34. in fine, & clarius Epist. 66. prius commemorat veteris legis institutum. *Quod* inquit, *fiebat de auctoritate, & dispositione diuina, vt qui operationibus diuinis insistebant, in nulla re auocarentur, ne cogitare, aut agere secularia cogerentur.* Et statim de tempore legis gratiæ subiungit, *Quæ nunc ratio, & forma in clero tenetur, vt qui in Ecclesia Domini ordinatione clerica tenentur, in nullo ab administratione diuina auocentur, nec molestiis, & negotiis secularibus aligentur, sed in honore sportulantium fratrum tanquam decimas ex fructibus accipientes ab altari & sacrificiis non recedant. &c.* Origenes etiam Hom. 11. in 18. ca. Numer. dicit, præcepta Primitiarum, & Decimarum esse ex his, quæ ad literam sunt seruanda in lege Gratiæ: Imò indicat, ius ipsum naturale, & diuinum hoc exigere, quod vt sit verum secundùm magnam congruentiam, & propinquitatem, intelligendum est, & hoc modo præsenti instituto deseruit.

Confirmatio. — *Clemens Roman.* — *Cyprian.* — *Origen.*

4. *Chrysost.*

Sic etiam Chrysost. Hom. 4. ad Ephes. in fine agens de eleemosyna, & solutione decimarū: *Quanto est*, inquit, *hoc plenum probro, & dedecore, si quod apud Iudæos non habebatur in admiratione, hoc apud Christianos factum est admirabile. Si tunc erat periculum, decimas non reliquere, cogita, quantum nunc sit.* D. etiam Hieron. in Epist. 2. ad Nepotianum decimarum meminit dicens: *Si pars Domini sum, & quasi sacerdos viuo de decimis, habens victum, & vestitum, his contentus ero*: & Malach. 3. quod de Primitiis ibi a Propheta dicitur, etiam in Ecclesiæ populis locum habere dicit. Hanc etiam esse antiquam consuetudinem apertè indicat. Aug. lib. 50. Hom. in 48. dicens: *Maiores nostri ideo copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant*: & cætera, quæ referuntur in cap. *Maiores*, 16. quæst. 7.

Hieron. — *August.*

De reddendis etiam decimis habet integrum sermonem Augustinus 219. de tempore, vbi etiam locum Malachiæ accommodat, & inter alia decimas vocat *tributa egentium animarum:* Quem Augustini sermonem refert Conc. Triburiense Canon. 13. Vbi etiam adducit Gelasium Papam in Epist. 1. cap. 29. præcipientem, quatuor fieri partes de reditibus Ecclesiarum, & oblationibus fidelium, quod de decimis Concilium dictum intelligit. Et multa alia ex Conciliis, & Patribus infra afferemus, explicando, quibus personis & de quibus rebus dandæ sint decimæ.

5. Congruentia probatur decimarũ determinatio.

Ratione declarari potest hæc veritas, ostendendo congruentiam huius institutionis, seu taxæ, & vindicando illam ab omni iniustitia, nam absolutam necessitatem eius non possumus ostendere, cum ex impositione, arbitrio pendeat, vt diximus. Cõgruentia ergo est primo imitatio legis diuinæ: nam huius considerationis magnam rationem habent iura omnia Canonica, vt visum est. In quo etiam animaduertere possumus, non tantum in lege veteri, sed etiam ante legem insignes Dei cultores Abraham, & Iacob eam quotam elegisse, non sine instinctu Spiritus sancti, vt credimus, ad eundem Deum colendum, & vt auctorem omnium beneficiorum recognoscendum. Imò quasi naturali instinctu etiã gentiles infideles decimarum solutionibus vtebantur ad gratias agendas suis Diis, vt supra attigimus. Est ergo in hac parte aliqua moralis congruitas, quam Ecclesia etiam meritò obseruare voluit. Illa autem esse potest vel vt fideles Christiani non minus gratos se ostendant erga Deum, quàm antiqui iusti, vel autores legis veteris, vel etiam falsorum Deorum adoratores: hanc enim rationem, & August. supra, & Hieron, & nõnulla iura citata indicant, & Chrysost. Hom. 43. in 1. ad Corint. Vel etiam esse potest significatio mystica, non repugnans, sed potius valde accommodata statui legis gratiæ. Nam quæ in illa Sacerdotibus dantur, Christo, cuius personam gerunt, principaliter offeruntur: Decima autem Christi perfectionem significat, nam *decimus numerus* (ait Chrysost. Homil. 1. in Matth. in imperfecto) *quia numerus est perfectionis, mysteriũ habet Christi perfecti*, quod etiam supra tactum est, & ideo rectè illi quasi in tributum decima designatur: Et fortasse ob similem causam Deo ipsi semper oblata fuit, vel ad recognoscendum in illo omnem perfectionem, quæ nobis deest, vel ad profitendum, habere nos ab illo, quicquid boni, vel abundantiæ nobis prouenit. Quæ omnia, & similia conuenientissimè possunt etiam nunc fideles intendere, & confiteri in decimarum solutione.

August. Hieron. Chrysost.

Chrysost.

6. Decimarum quotam nõ esse rigorosam, probatur ex iis, ad quæ fuit instituta.

Sed considerando vlteriùs decimas secundùm moralem vsum, prout ordinantur ad sustentationem ministrorum Ecclesiæ, & ad onera ecclesiastica (vt sic dicam) sustentanda, non potest hæc quota videri rigorosa exactio. Et in primis si spectemus antiquam institutionem præcipientem, fieri distributionem decimarum in quatuor partes: Vnam pro Episcopo, aliam pro Clero, aliam pro fabrica Ecclesiæ, & quartam pro pauperibus, statim apparebit, esse equissimam decimarum exactionem. Habetur autem hæc institutio ex Gelasio Papa in epist. 1. cap. 21. Et habetur in cap. *Quatuor*. 12. q. 2. vbi ex multis aliis Pontificibus, & Conciliis eadem refertur: Et idem habetur in Concilio Maguntino 3. sub Græg. IIII. cap. 10. vbi specialiter dicitur, decimas esse *ad vsus Ecclesiæ, & pauperum*, & in Concilio Turonico tempore Leonis III. & Carol. Magn. c. 16. similiter dicitur, *esse dispensandas in vsus Ecclesiæ, & pauperum:* & in Conc. Meldensi c. 65. presbyteris dicitur, vt *si decimas acceperint, serta tecta Ecclesiæ, & luminaria exinde competenter prouideant, & restaurationem Ecclesiarum, & hospitum, ac pauperum receptionem exhibeant, populi necessitatibus debitè inuigilent.* Et similia leguntur passim in Decretis antiquis: Si hæc ergo institutio seruaretur, nulla esset prorsus difficultas, quin decimarum quantitas sit ecclesiastico statui necessaria.

Gelas. Pap. Cap. Quatuor. Concil. Magunt. Concil. Turon. Concil. Melden.

Nec etiam potest esse dubium, quin potuerit Ecclesia imperare decimas intuitu subuentionis pauperum (præter alia capita, quæ per se clarissima sunt) quia hæc cura, & solicitudo pauperum ad spirituale regimen Ecclesiæ maximè pertinet, & ideo Pastoribus Ecclesiæ specialiter commissa est, vt alibi tractatum est. Veruntamen hinc statim insurgit ardua illa quæstio de reditibus Ecclesiæ, & de obligatione, quam præbendati in Ecclesia habent ad eleemosynas faciendas, an sit ex iustitia, vel charitate, a qua nunc abstinere intendimus, quia in proprium tractatum de Beneficiis illam reseruamus. Ideóque addimus, siue stipendia decimarum dentur clericis cum onere, & obligatione iustitiæ dandi superflua pauperibus, siue absolutè in proprium stipendium cum speciali obligatione charitatis, vtroque modo habere posse æquitatem, & omnibus pensatis, esse moderatum stipendium: Quod declarabitur melius, respondendo ad difficultates propositas.

7. Cura pauperum cur Pastoribus specialiter commissa.

Prima ratio dubitandi erat, quia in populo Christiano pars Clericorum est multo minor respectu totius corporis Ecclesiæ, quam esset tribus Leuitica, respectu duodecim tribuum: Ad quam respondemus primo, quòd licet quantitate sit minor, qualitate, & dignitate est multò maior, & ideo nunc indiget maiori splendore, & auctoritate: vt in debita veneratione ab omnibus habeatur. In quo etiam considerandum est, hierarchiam ecclesiasticam esse multò maiorem, & altiorem, quàm fuerit in Leuitico sacerdotio: Nam & dignitas summi Pontificatus longè excellentior est, & sub illo sunt varij ordines Pontificum, dignitatum, sacerdotum, & clericorum, qui non possunt sine magnis sumptibus cum debito honore tractari. Accedit præterea (quod D. Thom. aduertit dicta q. 87. artic. 2. ad 1.) sacerdotes legis gratiæ debere magis abstractos esse ab omni negotiatione, quàm sacerdotes leuiticos, quibus non prohibebatur, quin possent honestè lucrari, sicut alij Iudæi. Præterea considerari potest, in lege veteri fuisse sacrificia carnalia, quæ magna ex parte cedebant in vsus sacerdotum cum innumeris oblationibus panis, & aliorum fructuum, & rerum vtesilium, quæ ferè ad vitæ sustentationem potuissent sufficere: quæ omnia in lege noua non inueniuntur ex vi diuinæ institutionis circa sacrificium: aliæ verò oblationes ferè sunt spontaneæ, vt suprà visum est, præter Primitias, quæ etiam in lege veteri imperabantur.

8. Soluuntur rationes partis contrariæ.

Cur sacerdotes nouæ legis maiori sumptu indigeant, quã veteris legis sacerd.

Secunda ratio dubitandi petit dubium, an sacerdotes aliàs diuites possint decimas recipere, & laici teneantur eis illas soluere. Aliqui enim dixerunt, decimas non esse soluendas clericis, quando diuites sunt, neque ipsos posse tuta conscientia illas recipere, quomodo videntur loqui Hieron. & Prosp. relati in cap. *Clericos*, & cap. *Pastores*, 1. q. 2. Dicendum verò est, & sacerdotes diuites posse licitè decimas recipere, si beneficium habent ecclesiasticum, cui ministrant, & fideles teneri ad eas soluendas sacerdoti, quantumuis aliàs diues sit. Ratio est, quia id, quod est per accidens, & non est fundamentum obligationis, non tollit ius, neque debitum iustitiæ, decimæ autem non debentur sacerdoti, quia pauper est, sed quia ex officio ministrat, & ideo, quòd sit diues, accidentarium est, neque ab illo tollit ius suum, neque ab altero debitum. Et hæc est certa, & indubitata sententia inter Catholicos, vt constat ex D. Tho. quodlib.

9. Sacerdotes alias diuites possunt decimas recipere.

Prosper. Hieron.

D.Thom. Caietan. Castro. Hieron. & Prosp. dicta explicantur.

quodlib. 6.ar. 10. & 22. quæst. 87. art. 3. ad 1.& ibi Caiet.Sot.& reliquis Theologis,Castro ver.*Decima*, & Couar. dicto c.17.num. 4. Dict. verò Hieron. & Prosp. videntur intelligenda de Clericis simplicibus,qui licet Ecclesiæ non deseruiant, volunt ex bonis Ecclesiæ sustentari, etiamsi aliàs diuites sint. De illis enim rectè dicitur,inique bona pauperum vsurpare,quia alimenta non debentur Clericis ex eo tantùm,quod clerici sunt,sed quia ex officio ministrare teneantur.Vnde licet Clericus sit pauper,si non ministret, non debentur ei decimæ ex iustitia commutatiua, sed ex misericordia , vel ad summum ex religione; è contrario verò si ministret, ex officio,ei debentur ex iustitia,licet aliàs sit diues.

10. D. Thom.

Ad improportionem autem,quæ inde videtur sequi inter institutionem Dei in veteri testamento, & hanc Ecclesiæ determinationē respondet D.Thom. dicta quæst.87. art. 3.ad 1.nullam esse. Quia in lege veteri vltra decimas , quæ dabantur tribui Leui,aliæ reseruabantur,vel ad sacrificandum,aut offerendum, vel comedendum in templo, de quibus etiam Leuitæ participabant,& vltra has reseruabantur aliæ tertio quoque anno ad vsum pauperum, & peregrinorum, de quibus etiam Leuitæ indigentes participare poterant:Quæ omnia constant ex Deut.14.& 26. & explicantur a Hieron. lib. 14. in Ezech.in principio circa cap.45.qui refertur in cap.1.de Decimis,& de illis videri etiam potest Abulens.Deut.12.q.7.& quæst.10.& Deut. 14. post quæstionem 4.& in fine, & Deut.26.quæst.4.& Rebuffus tract.de decim.q.3. num.9. & 11.At verò in lege noua tantum vna decima imperatur , non solùm ad integram sustentationem ministrorum altaris,sed etiam (ait D.Tom.) vt ex eis subueniant pauperibus, *& ideo non superfluunt, sed ad hoc necessariæ sunt possessiones ecclesiasticæ , & oblationes,& primitiæ simul cum decimis.*

Deut. 14. & 26. Hieron. Abulens. Rebuf. D. Thom.

11. Caietan.

Hinc Caiet.art.1.& 3.d.quæst.87.dixit non posse plenè iustificari hanc determinationem decimarum, prout in lege gratiæ fit , nisi ex eo, quòd pro subuentione pauperum simul cum sustentatione sacerdotum largiuntur , quia pro pauperibus nunquam satis sufficere possunt , licet amplissimæ sint : & eodem modo expedit hanc difficultatem Castro contra hæres.ver.*Decimæ*,vbi pauperum egestatem ponit inter causas iustificantes exactiones decimarum. Et subiungit , propter hanc causam docere peritissimos Theologos , Sacerdotes etiam aliàs abundantes in diuitiis posse decimas recipere, tanquam earum dispensatores, vt eas videlicet pauperibus distribuant, *& qui hoc non faciunt*,inquit, *iniustè eas retinent*.Et certè Hieron.Malach.3.ad hoc videtur alludere , cū sic inquit:*Quod de Decimis,Primitiisque diximus,quæ olim dabātur à populo Sacerdotibus, ac Leuitis,in Ecclesiæ quoque populis intelligite , quibus præceptum est , non solum decimas dare,& primitias,sed & vendere omnia,quæ habēt, & dare pauperibus,& sequi Dominum Saluatorem : quod si facere nolumus, saltem Iudæorum imitemur exordia , vt pauperibus partem demus ex toto , & Sacerdotibus,ac Leuitis honorem debitum deferamus. Honorem* vtique abundantis subsidij , quem *duplicem honorem* appellauit Paul.1.ad Tim.5.quem ibidem Hieron.allegat:sentit ergo primitias, & decimas nūc solui ad vtrunque finem subueniendi , & sacerdotibus, & pauperibus. Atque hic est communis modus loquendi Patrum, qui latè referuntur à Gratiano,16.quæst.1.ca.*Cunctis*, & sequētibus,& quæst.7.& 13.quæst.1.& 2.Et nonnulla alia suprà indicauimus.

Castro. Sacerdotes diuites esse decimarum dispensatores censent aliqui. Hieronym. Gratia.

12. Difficultas præcedentis respōsionis.

Hæc autem responsio , vt supra etiam tetigi,licet plenissimè expediat totam hanc difficultatem,videtur tamen nimium coarctare potestatem , & dominium ministrorum Euangelij circa decimas ; in quo videtur fieri multo deterioris conditionis, quam essent Sacerdotes, aut Leuitæ in lege veteri. Nam illi habebant proprium , & verum dominium illarum Decimarum , quæ ipsis in solidum soluebantur ; & præterea habebant vsum secundarum decimarum, quæ ad offerendum,& epulandum in templo reseruabantur,præter alias victimas, & sacrificia, quæ vel ex præcepto,vel voluntariè fiebant,& magna ex parte in vsum ministrorum cedebant. Et vltra hoc videntur fuisse exēpti ab speciali onere eleemosynarum , quia aliæ tribus ad hunc finem tertiam decimam reseruabant , ex qua poterat sufficienter subueniri pauperibus. Igitur iuxta illam responsionem videtur nimium inclinari in contrarium extremum. Et ideo non oportet, ita rem hanc intelligere , ac si decimæ non potuerint imperari in lege noua, vt inter Ecclesiæ ministros simpliciter distribuantur,iuxta munera,& dignitates suas,siue aliàs habeant secularia bona , siue non, id enim accidentarium est , & minùs frequens, ideoque in moralem considerationem non venit.

13. Decimas in dominium Ecclesiæ , & Sacerdotum trāsferri absolutè. Ratio assertionis.

Censeo ergo simpliciter potuisse hoc modo imperari, & de facto ita fuisse hoc præceptum impositum,vt omnes decimæ in Ecclesiæ dominium transferantur, & sacerdotibus , ac ministris ecclesiasticis, ex iustitia debeantur integrè , & sine diminutione, supposito Ecclesiæ præcepto in sua vi permanente, vt nunc loquimur. Ratio est , quia decimæ dantur Pastoribus Ecclesiæ ad sustentanda onera sui officij, inter quæ (præter propriam sustentationem congruam,tam personarum,quàm dignitatum, & status vniuscuiusque) numerantur sumptus Ecclesiarum, receptio peregrinorum,& subsidia pauperum. Nam vt rectè adnotauit Caietan. dicta qu.87.Prælati Ecclesiæ ex officio sunt patres pauperum , quia vt boni pastores tenentur , etiam animam suam , nedum exteriora bona offerre pro ouibus suis,Ioann.10. & ideo Paul.2.ad Timot. 2.ait:*Oportet,Episcopum hospitalem esse:* Item,loquendo de toto clero , includendo caput cum inferioribus Prælatis , & Clericis , sæpe necessarium est,vt possint etiam temporalibus Principibus subuenire ad defendēdam Ecclesiam:Item, sæpe necesse est,illis se gratos ostendere,adiuuando illos ex reditibus Ecclesiæ.

Caietan. Ioan.10. 2.Tim.2.

14. Aliæ personæ Ecclesiasticæ ex decimis aluntur, licet sacramenta non ministrent

Præterea , licet non omnes Clerici voluntariam paupertatem profiteantur,magna tamen pars personarum Ecclesiasticarum huiusmodi paupertatem obseruant,& multi ex his decimis Ecclesiæ aluntur, etiamsi ex officio non ministrent sacramenta,neque per modum stipendij decimas recipiant , sed per modum liberalis largitionis,seu applicationis Pontificum.Alij verò Clerici, licet capaces sint hæreditatum temporalium , nihilominus experientia constat , eos maximè applicari ad ecclesiasticum ordinem, qui illas non habent , siue illi sint ex communi plebe,siue ex nobilibus , quibus etiam ecclesiasticus ordo ornatur , expeditque, vt iuxta suam conditionem commodè possint ex ecclesiasticis reditibus sustentari. Omnibus ergo pēnsatis, non est excessus in huiusmodi designatione quotæ partis , & sanè experientia ipsa tot annorum satis ostendit , fuisse hanc determinationem Ecclesiæ conuenientem , ac necessariam. Et licèt in particulari interdum eueniat,vt quidam Clerici plus nimiò abundent,alij verò , & fortasse digniores , & qui plus laborant,multùm egeant, id non potest imputari excessui , vel superfluitati decimarum,sed interdum sunt particulares defectus,vel casu contingentes, vel ex negligentia aliquorum Prælatorum:qui defectus non possunt omnino impediri in rebus humanis.

15.

Concedo ergo sub oneribus Clericorum percipientium

Decimæ datæ Clericis habent respectum subuentionis pauperum.

pientium decimas comprehendi subuentionẽ pauperum, & consequenter decimas,quæ ad sustentanda onera Clericatus dantur,habere peculiarem respectum subuentionis pauperum: Hinc autem non oportet inferre aliquam partẽ decimarum nõ transferri in Ecclesiam, seu in clerum quoad dominium, sed solum quoad dispensationem, hoc enim nec necessarium est, nec fortasse verum, præsertim loquendo in communi de clero: Alioqui laici in rigore iustitiæ non tenerentur, saltem eam partem decimarũ soluere Ecclesiæ, nec illam Ecclesiæ restituere, si non soliti essent. Patet sequela, quia præceptum decimarum solum pertinet ad iustitiam, quatenus est solutio stipendij debiti, & quasi taxati ab Ecclesia, nam eo ipso materia illa transit in rationem iustitiæ; At verò pars illa quæ re vera non datur Clericis, sed pauperibus, non habet rationem stipendij, non est ergo materia iustitiæ, sed eleemosynæ. Et licèt ex speciali præcepto positiuo Ecclesia obliget ad dandam partem in eleemosynam per Pastores Ecclesiæ, tanquam per dispensatores, nihilominus totum hoc pertinebit ad circunstantiam eleemosynæ, non verò ad materiam iustitiæ, ergo qui omisserit dare illam partem, peccabit contra misericordiam, non contra iustitiam, & qui suo arbitrio illã dederit in eleemosynam, peccabit contra ordinem, & modum præceptum ab Ecclesia, non tamen contra iustitiam, nec tenebitur aliquid restituere. Imò posset quis excusari à culpa, si propterea illam partem daret pauperibus, & non parocho, quia certo experimento scit, si intret in possessionẽ Parochi, non esse peruenturam ad pauperes. Hæc autem & similia admittenda non sunt, nam planè repugnant legibus, & consuetudini Ecclesiæ, & possunt afferre multa practica incommoda, ergo.

Occurritur difficultati.

16. Decimæ etiam in partes possent partiri a Pontif.

Dico ergo, decimas omnes, & in integrum transire in verum ius, & dominium Ecclesiæ, & Cleri, generatim loquendo, & quantum est ex vi determinationis decimarum. Quod ideo addo, quia ipsamet Ecclesia, seu Pontifices, aut Concilia approbantibus Pontificibus, optimè possunt cumulum decimarum in aliquas partes diuidere, & vnam ita applicare pauperibus, & alteram fabricæ Ecclesiæ, vt neutra transeat in dominium Parochi, aut Episcopi, vel rectoris Ecclesiæ, aut alterius beneficiati, quia suprema potestas dispensandi hæc bona est in summo Pontifice, & ille modus dispensationis, & distributionis esse potest satis rationabilis. Et illo non obstante, semper laici tenentur integras decimas soluere ex iustitia, quia respectu totius Cleri absolutè imperantur vt iusta stipendia, & necessaria ad sustentanda onera ministrorum Ecclesiæ, quamuis modus applicandi, & distribuendi, decimas, vel partes earum per ipsosmet Ecclesiæ Pastores, & præsertim per Pontificem variis modis determinari possit: Inter quos ille, quẽ diximus, possibilis est, & non incongruus. An verò sit de facto, necne, non est huic loco necessarium, quia sine illo modo distributionis rectè intelligimus, assignationem decimarum habere æquitatem, & proportionem cum officio ministrorum Ecclesiæ, adiuncto etiam onere subueniendi pauperibus, siue hæc subuentio facienda sit ab ipsis ex decimis tanquam ex bonis iam propriis, & sibi concessis in verum dominium, siue tanquam à meris dispensatoribus: vterque enim modus sufficit ad prædictam æquitatem.

17. Cur personales decimæ imperẽtur in lege noua, & non

Tertia ratio postulabat causam, ob quã personales decimæ imperentur in lege noua, cum non præciperentur in veteri, quia hinc videtur augeri difficultas circa æquitatem huius impositionis. Quam difficultatem attigit D. Tom. dicta quæst. 87. art. 2. ad 1. & duas indicat rationes, vel vnam adæquatam, quæ ex duabus partibus coalescit. Prima est, quia in lege veteri omnes vndecim tribus extra leuiticam habuerunt in sortitione terræ suas proprias possessiones, ex quibus sufficienter poterant decimas soluere Leuitis, tam pro ministerio, quam quia carebant possessionibus. At in lege noua non sunt datæ possessiones fidelibus omnibus, quin potius maxima illorum pars prædia non habet, cum tamen æque fruantur labore, & ministerio sacerdotum, vnde si ex propriis operibus decimas non soluerent, nullo modo contribuerent ad sustentationem ministrorum sibi seruientium, quod præter rationem & æquitatem iustitiæ videretur. Et potest hæc ratio amplius explicari, quia in lege veteri, etiam si in singulis tribubus possent esse multi pauperes non habentes possessiones, & ideo non soluerent decimas, nihilominus ipse vsus sacrificiorum, & cætemoniarum talis erat, vt non posset quis vti ministerio, & opera sacerdotum, aut Leuitarum, quin per ipsasmet materias sacrificiorum, & oblationum aliquo sufficienti modo contribuerent ad sustentationem Leuitarum. In lege autem noua non ita est: Nam ex sacrificio, vt tale est, vel ex Sacramentorum administratione nulla vtilitas temporalis, per se loquendo, prouenit ministris. Nam si quæ oblationes cum his coniunguntur, id accidentarium est, & per se loquendo spontaneum, vt supra visum est. Et ideo oportuit, vt quota decimarũ communis esset de se omnibus fidelibus vndecũque haberẽt prouẽtus, aut lucra, cum omnibus sint communia spiritualia, quæ per se, & intrinsecè stipendium non includunt, vt explicatum est.

In veteri. D. Tho. Prima ratio.

18.

Altera ratio D. Tho. est, quia sacerdotes Leuitici licet priuati fuerint possessionibus in sortitione terræ, non fuerunt priuati potestate negotiandi, & lucrandi eodem modo, quo alij conciues, & ideo non fuit aliis impositum onus soluendi ipsis aliquid ex suis lucris. At verò in lege noua Clerici, vt possint dignè intendere diuino cultui, & ministeriis spiritualibus, quibus omnino dicati sunt, arcentur a negotiationibus secularibus, & lucris; & ideo meritò laicis imponitur, vt ex suis lucris aliquam partem eis impertiantur, cum propter eorũ vtilitatem ipsi Clerici priuentur similibus lucris. Quæ ratio optima est; supponit tamen, quòd totus cumulus decimarũ consurgens ex prædialibus, & personalibus, non excedit conuenientem quantitatem redituum Ecclesiasticorum, quod ex dictis in duobus prioribus punctis declarandum, & probandum est.

CAPVT XII.

Quid possit consuetudo circa obligationem, vel modum soluendi decimas,

1. An obligatio soluendi decimas possit auferri per consuetudinem.

PRiusquam de circunstantiis huius præcepti dicamus, videtur hæc quæstio hoc loco necessaria, tum quia pendet ex dictis in capitibus proximè præcedentibus, & illius resolutio doctrinam in eis datam magis declarabit, & confirmabit: tum etiam quia lucẽ afferet ad omnia sequentia, quia maiori ex parte ex cõsuetudine definiẽda sunt. Sub consuetudine autẽ præscriptionẽ cõprehendimus, quãuis aliquo modo inter se differant, vt dicemus. Præcipua ergo quæstio in præsenti est, an obligatio soluendi decimas, possit per consuetudinem auferri. In qua consequenter loquuntur Canonistæ, vt latè tractat, & refert Couar. d.c. 17. n. 8. & Gutierrez d. lib. 2. ca. 20. n. 31. & sequentibus, præsertim vsque ad 38. Qui ergo dixerunt, decimam deberi ex iure diuino, etiam quoad quotam, consequenter asserunt, nec tolli, nec diminui posse per contrariam consuetudinem, quia hæc non

Couar. Gutier.

hæc non potest derogare iuri diuino: Nam si naturale sit, illud est immutabile: Si verò est positiuum, pendet ex diuina voluntate, quæ nõ mutatur, neque aufert legem, propter prauam hominum consuetudinem. Et hanc opinionẽ tenent Innoc: & Ioan. And. quos tandẽ sequitur. Pan. in c. *In aliquibus*, de Decim. n. 7. licet satis dubius, & perplexus in hac re fuisse videatur. Nõnulli vero relati à dictis auctoribus valde inconstanter loquuntur, & errãt, quia ex vna parte asserunt, quotã decimæ esse de iure diuino, & ex alia affirmant, posse diminui per consuetudinem, licèt non prorsus tolli, quia ius, inquiunt, diuinum licèt non possit tolli, potest diminui. Quod omnino falsum est: Nã ratio facta æquè probat de immutabilitate quoad diminutionem, & quoad ablationẽ. Eò vel maximè quòd lex taxans stipẽdium, sicut & pretium, quasi in indiuisibili consistit, nam eo ipso, quòd præcipitur, & taxatur tanta quantitas, si illa non impletur, non seruatur lex. Isti ergo dũ illa duo admittunt, licet propriam vocem ignorare videãtur, in re dicunt, quotam non esse de iure diuino, sed aliquid aliud, quod per minorem partem impleri potest, nempe sustentatio ministrorum.

1. Opinio. *Innoc. Ioan. Andr. Panor.*

2. Alia opinio refertur.

Alij, qui inter prædiales, & personales decimas distinguebant, asserendo, priores esse de iure diuino, & posteriores de humano, consequenter distinguunt cũ proportione in præsenti, dicentes, prędiales nec tolli, nec diminui posse per contrariam consuetudinem, vt pote repugnantem diuino iuri: Personales autem aiunt, posse, & diminui, & tolli per consuetudinem, quia consuetudo potest præualere contra humanam legem, hæ autem decimæ tantum ecclesiastica lege debentur, vt supponitur. Atque ita distinxit Turrecr. in c. *Reuertimini*, 16. quæst. 1. art. 7. cum Hostiens. & aliis, quos latius referunt Couar. & Gutier. supra. Et hoc modo interpretantur multi §. *Ille quippe*, cap. *In aliquibus*, de decimis, in quo dicitur, illas decimas necessario esse soluendas, *Quæ debentur ex lege diuina, vel loci consuetudine probata:* Nam prior pars cens[e]tur posita propter decimas prædiales, quas dicunt, non pendere ex consuetudine, quia in lege diuina taxatæ sunt: Posteriorem verò partem accommodant ad decimas personales, nam quia illæ de iure humano sunt, ipsummet ius humanum potuit approbare, vel tolerare consuetudinẽ illis derogantem.

3. Opinio aliorum in hac materia.

Non defuerunt alij, qui aliter distinguerent, dicentes, cõsuetudinem per se solam, & non approbatam à Papa, non posse præualere contra decimas, etiam ad diminuendas illas, siue sint de iure diuino, siue de humano: Si verò sit approbata à Papa, putant sufficere, cuiuscunque etiã iuris sint. Ita refert Abb. d.c. *In aliquibus*, & non multum refragatur. Et idem significat Glos. ibi, ver. *Consuetudinem*. Latè illam defendit Didac. Perez in l. 1. tit. 5. lib. 1. Ordin. Ratio prioris partis quoad ius diuinum iam constat ex dictis, quoad humanum verò reddi potest, quia non quæcunque consuetudo potens est ad derogandum iuri ecclesiastico, sed illa tantum, quæ rationabilis est, consuetũdo autem non soluendi integrè decimas, irrationabilis est. Quod declarari potest ex dictis in præcedenti capite, nam si quota decimæ secundùm prudentem æstimationem Pontificum, & totius Ecclesiæ est conueniens subsidium Clericorum, & moraliter necessarium, ad sustentanda onera illius status, profectò consuetudo diminuens illam quotam, irrationabilis censenda est. Quod etiam ex effectibus declarari potest, quia necesse est, per talem consuetudinem diminui; & subsidium pauperum, & diuinum cultum, aut ornatum eius, & decentiam sacerdotum, seu clericorum, quæ omnia sunt à recta ratione aliena.

Abbas. Glos. Didac. Perez.

A Altera vero pars, scilicet, quòd interueniente approbatione Pontificis, hæc consuetudo præualere possit, si supponamus, quotam decimæ tantum de iure ecclesiastico deberi, facilis est, quia Põtifex potest Ecclesiasticam legem immediatè immutare, ergo etiam potest id facere, approbando consuetudinem. Item tunc cessat ratio in contrarium facta, quia Pontificis approbatio præsumitur rationabilis, & non fieri, n[i]si vbi aliter est sufficienter prouisum Ecclesiæ, & ministris eius. At verò si quota decimæ esset in rigore de præcepto diuino, difficile videretur illam partem sustinere, quia non potest Pontifex diuinum præceptum auferre, etiam ex parte. Posset autem quis dicere, posse Põtificem cedere iuri suo, vel B Ecclesiarum, & hoc modo probare consuetudinem, non directè mutando ius diuinum, sed quasi subtrahendo materiam eius, sicut qui remittit promissionem, tollit ab altero obligationem, nullam mutationem faciendo in iure diuino naturali.

4. Posterior pars opinionis probatur.

Alia distinctio magis recepta, & cõmunis est de decima sustentationis, vel decima quotæ: Nam contra priorem non potest valere cõsuetudo, potest autem præualere contra posteriorem, quando tota illa necessaria non est ad congruam sustentationem ministrorum. Ita tenet Couar. sup. n. 8. & Gutierrez n. 35. & in re idẽ tenet Sot. 9. de Iust. q. 4. ad 4. & Aragon. 22. q. 87. ar. 1. circa solutionem ad 5. Rebuf. etiã tract. de decimis q. 13. hoc ipsum sentit, licèt aliter C loqui videatur, quod fere in omnibus Iuristis citatis obseruari potest, & in Abulens. & aliis, quos statim referam. Et ex hac distinctione colligũt dicti auctores, consuetudine fieri posse, vt minuantur decimæ quoad quotam, id est, quod sufficiat soluere vigesimam, vel trigesimam partem, non verò posse fieri, vt omnino tollãtur. Quia cum diminutione potest manere sufficiens sustentatio ministrorum, non verò si omnino nihil soluatur. Vnde fit, vt etiam in diminutione necessariò sit assignãdus terminus, vltra quem iam non relinqueretur congrua sustentatio.

5. Alia distinctio de decima sustẽtationis, & quotæ. *Couar. Gutier. Sot. Aragon. Rebuf. Abulens.*

Deinde inferunt, consuetudine facilè posse introduci, vt personales decimæ absque culpa nõ soluantur, quia prædiales sufficiunt ad sustentationẽ mini-D strorũ. Cõsequenti autem ratione videtur posse inferri, vbi fuerit consuetudo soluendi decimas personales, & illæ fuerint sufficiẽtes ad sustentationẽ ministrorum, posse valere consuetudinẽ nihil soluendi de decimis prædialibus, quia tũc eadẽ procedit ratio: Neque auctores citati hoc negant, licèt illud taceant, fortasse quia vel raro, vel nunquam contingit talis modus consuetudinis. Cuius ratio esse potest, quia soluentes prædiales decimas ordinariè sunt diuites, soluentes autem personales frequentius sunt pauperes, rationabile autem est, vt diuites potius, quam pauperes ministros alant. Fructus etiam prædiales sunt magis naturales, vt sic dicã, & sunt magis certi & magis noti, & ideo, vbi est consuetudo soluendi decimas, ordinariè incipit a prædialibus. Nisi E fortasse in aliqua ciuitate (qualis potest cogitari Venetia, vel alia similis) in qua pauca, vel nulla sũt prædia, & ideo omnes vel artibus, vel negotiationibus incumbũt. In huiusmodi enim locis, facile posset introduci, consuetudo nõ soluendi decimas prædiales, dummodo personales persoluantur: E contrariò verò non itẽ, quia sine decimis personalibus nõ haberent Ecclesiastici sufficientem sustentationẽ, vt notarunt Greg. Lupus in l. 1. tit. 20. p. 1. & Archid. in lib. 1. tit. 5. lib. 1. Nou. recopila. quos refert, & sequitur Gutier. sup. nu. 33. cum Couar. d. n. 8. Ratio denique fundamentalis huius sententiæ est, quia decima sustentationis est de iure naturali, ergo debitum eius non potest tolli per consuetudinem, decima autem quotæ

6. Doctrina quæ ex superiori opinione infertur.

Greg. Lup. Gutier. Couar.

quotæ de iure humano est, ergo potest per consuetudinē tolli, vel quod perinde est, diminui in omni illa parte, quæ nō repugnauerit cōgruæ sustētationi.

7. Approbatur præcedens opinio & explicatur.

Et hæc quidem sententia in re vera est, indiget tamen explicatione quoad vtrumque mēbrum. Nam contra primum obiici potest, quia supra dictum est, soluendas esse primitias ex præcepto, quantitatem verò primitiarum, aut voluntate, aut consuetudine determinari. Si ergo esset consuetudo soluendi tantam quantitatem primitiarum, vt ad congruam sustentationem ministrorum sufficeret, posset ibi valere consuetudo nihil omnino soluendi ex decimis, tā prædialibus, quā personalibus, ergo non tantùm decima quotæ, sed etiam decima sustentationis potest consuetudine abrogari. Simile argumentū sumi potest ex oblationibus, nam illæ etiam cedūt in sustentationem ministrorum, si ergo illæ tantæ sint, vt sufficiant, non erit contra naturale ius, vel diuinū, nihil omnino ex decimis soluere. Presertim, quia supra dictum est, interdum teneri fideles ad oblationes soluendas, solum quia ministri illis indigēt ad suam sustentationem, ergo commutata proportione, quando ministri sufficienter aluntur per oblationes, poterit per consuetudinem tolli integrè, & omnino obligatio soluendi decimas. Tandem Ecclesiis dātur à fidelibus multa prædia & bona immobilia fructifera, & soluuntur census per pia legata, vel aliis modis Ecclesiæ relicti, ergo fieri potest, vt ex his fructibus habeant ministri Ecclesiarum sufficientem sustētationem, ergo ibi etiā non erit iuri naturali contraria consuetudo nihil omnino soluēdi ex decimis, poterit ergo præualere. Atque ita sine vlla distinctione decimarum hoc asseruit Glos. in c. *Quia cognouimus*. 10. q. 3. & in c. *In aliquibus*. §. *Ille quippe*, de Decim. Abulens. q. 185. in c. 23. Matth. & eandem opinionem constanter defendit Mencha. lib. 2. controuer. Illustr. cap. 89. nu. 8. Nec dissentit Rebuff. dicta q. 13. num. 43. & 44. ait enim non valere consuetudinem non soluendi decimas, nisi eadem consuetudo habeat, vt detur aliquid pro ipsis decimis, nā tunc, inquit, valeret: hoc autem in omnibus dictis casibus fit.

Obiectio contra primam partē. Gloss. Abulens. Menchac. Rebuf.

8. Argumenta facta nō procedere contra superiorem sententiam.

Dico ergo, huiusmodi argumenta non procedere contra mentem, & intentionem præcedentis sententiæ, si conuenienter declaretur. Non enim faciēda est vis, in voce, *decima*, neque in hoc, quod sustētatio congrua ministrorum deducēda necessario sit ex aliqua parte aliquota fructuum prædialiū, vel negotiorum, aut operū, sed in hoc tantū, quòd Clericis prouideatur de congrua sustētatione: Nā hoc est debitū ex iure naturali; quod autem impleatur hoc, vel illo modo, non est de iure naturali, vel diuino, & ideo si alia via sufficienter prouisum est Ecclesiis, nō est dubium, quin possit consuetudine introduci, vt nulla alia pars fructuum, vel lucrorum Clericis soluatur. Et hæc consuetudo dicitur esse in Italia, atque eadem dicitur viguisse inter Græcos.

Impugnatur Couar.

Vnde non video, cur Couar. d. c. 17. cum priùs D. Tho. & Theologorum sententiam defendisset, postea in fine n. 8. ver. *Vndecimo*, simpliciter dānet vt irrationabilem consuetudinē non soluendi aliquas decimas, *Etiamsi Sacerdotes* (inquit) *spiritualia ministrātes, aliunde habeāt, vnde cōgruè alimēta recipiāt*. Nec reddit aliā rationē, nisi quia est nimia illa exēptio, siquidem ex ea tollitur recognitio, quam exhibere debent laici Sacerdotibus ministrantibus eis sacramenta, præbendo eis aliquod stipendium: Veruntamen si supponantur ministri altaris habere ratione sui ministerij congrua alimenta, nō possunt dici omnino priuati stipēdio, nec Laici prorsus exēpti ab illo soluendo. Ideoque licet talis consuetudo laudanda non sit, vbi fuerit præscripta legitimè, Ecclesia non repugnante, non videtur damnanda. At vero si Couar. loquatur, in eo casu in quo ministri Ecclesiæ ab illa nihil habent, licet aliunde ex patrimonio, vel ex industria, seu arte alimentum habere possint: tunc vera esset eius sententia, nā esset irrationabilis talis consuetudo, vt eius ratio probat. Nos autem loquimur semper in priori sensu.

9. Vnde talis consuetudo posset oriri.

Atque hoc modo potuit contingere, vt huiusmodi consuetudines in principio introductæ fuerint ex benigna conuentione inter Clericos, & Laicos, consentientibus Episcopis, & approbante, vel saltem non repugnante summo Pontifice. Potuerūt etiam in principio Clerici, voluntariè cedere iuri decimarum, contenti solis spontaneis oblationibus: (Sicut Paulus 1. ad Cor. 9. de se dicit, non fuisse vsum potestate exigendi sustentationem, sed propriis manibus laborasse ad ea, quæ sibi necessaria erant, comparanda,) & postea vsu temporis illam consuetudinem præscriptam esse. Contra hūc ergo sensum non procedunt obiectiones factæ. Sed obiici potest, quia nemo potest præscriptione liberari ab obligatione soluendi tributum Regi, leg. *Comperimus*, c. de Præscription. trigint. &c. ergo minus poterit liberari à solutione Diuini tributi, qualis est decima, iuxta ca. *Tua nobis* de decim. Respondent Abbas, Felin. & alij in cap. *Ad audientiam*, de Præscript. negando consequentiam, quia tributa immediatè soluuntur in recognitionem regiæ potestatis, decimæ verò in commodum, & sustentationem ministrorum, & protestatio diuini dominij est quasi annexa, & secundaria in hoc actu, nam aliis actionibus primario fit. Dici etiam potest, ob hanc, & aliam rationem ius ciuile non admittere illam præscriptionem, ius autem canonicum illam admittere in decimis, quia noluit cum maiori rigore decimas impetrare.

1. Cor. 9. Leg. Comperimus. Cap. Tua nobis. Cap. Ad audientiam.

10. Quo sensu verum sit præceptum decimarum nō tolli per consuetudinem. D. Thom. Sot.

Circa hanc verò partem est aduertēdum ex mente D. Thomæ dicta quæst. 87. art. 1. & quodlib. 6 art. 10. ad 2. quod doctè animaduertit Soto dicto art. 1. in fine, hanc consuetudinem minuentem, vel tollentem solutionem decimarum, nunquam posse ita contra Ecclesiam præscribi, vt priuetur Ecclesia potestate imperandi decimas, etiam quoad quotam, non obstante tali cōsuetudine, quoties ad bonū Ecclesiæ expedire iudicauerit. Atque in hoc sensu verum est, præceptum decimarum non posse tolli, aut diminui per consuetudinem, nisi sit à Pōtifice approbata, vel saltem tolerata; est autem tolerata, quandiu Pontifex illi non resistit, maximè si illam non ignoret. Veruntamen etiam si ignoret illam, ratione iuris cōmunis censetur eam approbare, neque enim necessaria est specialis approbatio, quę prærequirit facti cognitionem, nullo enim iure hoc cauetur, & ex natura rei nō est necessarium, vt probāt omnia, quæ diximus. Sufficit ergo ius commune, quod frequenter in hac materia disponit, in decimarum solutione consuetudinem attendendam esse, vt patet ex cap. *Commissum*, c. *Cum sint homines*, & in c. *Dilecti*, & c. *Apostolicæ*, de decimis. Et idem probat dictum capitulum *In quibusdam*. §. *Ille*. Sensus enim supra relatus necessarius non est, sed proprius intellectus esse videtur, decimam soluendā esse ex rigore legis quoad quotam; vbi autem minus solutum fuerit, debere esse ex consuetudine approbata, censetur autem approbata, vt dixi, eo ipso, quod est legitimo tempore præscripta, & illi contradictum non est per eum, qui habet legitimam potestatem.

11. In Ecclesia est potestas ad ponendā decimam de nouo, etiam contra consuetudinem.

Non obstāte verò hoc iure communi, & quacunque consuetudine, etiā immemoriali, semper manet in Ecclesia spiritualis potestas ad imponendam decimam de nouo, etiam vbi nunquam soluta fuit, si iudicauerit, expedire. Hæc autem potestas de

facto

facto non est in aliquo inferiori summo Pontifice. Itaque vbi est præscripta consuetudo non soluendi quotam decimæ, vel simpliciter, vel ex talibus rebus, non possunt Clerici sua auctoritate illam petere, vel exigere, & iniustè facerent, si per coactionem vellent illā extorquere. Imò neq; Episcopi particulares, cuiuscumque dignitatis sint infra Pontificem, possunt imponere obligationem soluendi decimā contra cōsuetudinem receptā. Ratio est, quia hoc est contra ius cōmune, inferiores autē Episcopi nō possunt cōtra ius commune quicquam disponere, præsertim in re tam graui, & quæ potest esse onerosa fidelibus, & scandalum generare, quando de nouo introducitur. At verò in sūmo Pōtifice semper manet integra hæc potestas: Nam in primis semper potest iuri cōmuni derogare: & licitè id facit ex legitima causa. Deinde potestas illa imperandi decimas, quam supra diximus Pontificem habere, diuina est, & per nullam consuetudinem tolli, aut diminui potest: Et ideo sicut in principio, antequam esset in Ecclesia hæc, vel illa consuetudo, potuerunt Pōtifices præceptū decimarū imponere, ita sēper possunt, nō obstante quacūq; cōsuetudine. Vnde licet semper possint cedere iuri suo, vel Ecclesiarum, vel conniuere, aut priuilegia cōcedere, vt capite sequēti dicam, nunquam potest seipsum priuare potestate condendi hoc ius, quando, & vbi expedire cēserit, neque subditi possunt ita præscribere contra hanc potestatem, quin teneantur consuetudinem relinquere, quoties Pontifex illā reprobauerit, aut mutauerit, & hæc est cōmunis resolutio, quam expresse tenet Ant. 2. p tit. 4. c. 3. §. 16, & Syluest. ver. *decima*, q. 4. §. *Quantum ad tertium*. Couar. dicto cap. 17. num. 12. & Gutierrez allegat plures dicto cap. 21. num. 51.

Hoc solum ad summum Pontificem spectat.

12. Explicatur D. Tho. dupliciter.

Et iuxta hæc intelligendus est D. Thom. quando in dict. ar. 1. ad 5. ait, *eos qui propter desuetudinem non soluunt decimas, non esse in statu peccati, nisi fortè propter obstinationem animi habentes voluntatem non soluendi, etiam si ab eis petantur*. Duobus enim modis hoc potest intelligi: Primò quando adeo est obstinatus animus, vt licet clerici seruientes Ecclesiæ, non habeant congruentem sustentationem, & ideo illam petant, nihilominus fideles non sint parati ad illam dandam prætextu consuetudinis, nam hoc contra iustitiam esset. Vnde si fortasse Ecclesia aliqua superiori tempore habebat prædia, vel alios reditus, ex quibus posset ministros sustentare, & postea per mutationem rerum, & temporum ad paupertatem perueniat, & ideo de nouo petat decimas, sine dubio tenebuntur fideles illas soluere, saltē in ea quantitate, quæ ad sustentationē sufficiat, dūmodo ipsis de necessitate cōstet, quia iam tunc illud incipit esse debitū iustitiæ, & diuini, ac naturalis iuris, quod reddendū est, etiā sine interuentu humani præcepti. Imò si Ecclesia semper fuit indigens, & nihilominus antecessores parochi nō petebāt decimas, nec sustentationē, sed cedebant iuri suo, & aliunde victū, ac vestitū, & necessaria sibi quærebant, postea verò succedentes clerici nolint cedere iuri suo, sed petant sibi sustentationē debitā, tenebūtur fideles eā præstare, & consequenter vbicūq; status Ecclesiæ est huiusmodi, quāuis decimæ sine peccato nō soluātur, quandiu non petuntur, quia ita habet cōsuetudo, & quia censentur Pastores cedere iuri suo, nihilominus tenentur fideles esse parati ad dandum saltem congrua, si petantur, & tunc procedit, quod D. Thom. ait, illos esse in statu peccati, si sint obstinati in contrario proposito.

13. Cur D. Th. particulam fortè addiderit.

Dixit autē *forte*, non quia ius sit incertū, sed quia factū potest esse dubiū, id est, an Ecclesia verè indigeat, & an non solutio decimarū fundetur in volūtaria cessione clericorū, vel in alia recompensatione. Tamen supposita facti certitudine, obligatio satis certa est, quia contra naturale ius præscribi non potest, & quia liberalitas vnius cedentis iuri suo non potest successori præiudicium afferre, nec obligare illum, vt etiam ipse cedat iuri suo. Imò neq; eadem persona, propterea quod aliquo tēpore cessit, vel dissimulauit, obligatur, aut cogitur ad non petendum postea congruam sustentationem, si re vera illa indiget.

14. 2. Modus explicandi. D. Thom.

Alio modo potest intelligi illud dictū D. Th. de petitione decimarū, etiā quoad quotā, quāuis non tota sit necessaria ad congruā sustentationem ministrorū talis Ecclesiæ, vel prouinciæ, vel etiā si petatur in minori parte, noua tamen & nō solita solui, neq; propter nouam mutationem, & penuriam in bonis Ecclesiæ factā, sed solum propter vniuersale ius Ecclesiæ, eiusque potestatem. Et in hoc sensu erit hoc etiā verum in ordine ad potestatē Pontificis, propter rationē supra factā, & quia ipse respicit vniuersale bonū Ecclesiæ, & ita potest statuere de nouo aliquid, quod obliget particularē Ecclesiā, vel Prouinciā, etiamsi ibi non sit facta noua mutatio, neq; occurrat particularis necessitas, quia vniuersalis gubernator, & dispensator potest vti sua potestate propter vniuersaliores causas. Qui ergo in huiusmodi Prouinciis, vbi nunc est talis consuetudo non soluendi decimas, essent in animo obstinato non reddendi, etiāsi à Pontifice præciperētur, essent sine dubio in statu peccati mortalis. Si solū autē essent in proposito non dandi quotam decimæ, vel aliā partem nō necessariā ad sustentationem, etiā inferioribus clericis petentibus, tūc nō essent in statu peccati mortalis. Et ita videtur clarius locutus D. Th. in quodlibeto 2. ar. 8. dum ait, non obstante quacūq; consuetudine, Ecclesiam posse imperare decimas, & fideles debere esse paratos ad obediendum illi: nam per Ecclesiam supremam eius potestatem intelligit, vt Authores citati rectè intellexerunt.

D. Thom.

15. Posse cōsuetudine introduci varietatem in circūstantiis decimarum.

Ex his, quæ diximus de virtute consuetudinis ad minuendā, vel abrogandam obligationem soluendi decimas Ecclesiæ absolutè, & simpliciter, supposita aliunde sufficienti sustentatione ministrorū, sequitur à fortiori, posse consuetudine introduci mutationem, seu varietatem in circunstātiis (vt sic dicam) circa solutionem decimarū, vt v.g. quòd soluantur ex his rebus, & non ex illis, quòd soluantur huic loco potius, quā illi, v.g. Ecclesiæ vbi quis habet prędia, vel vbi recipit sacramenta. Item quòd soluantur hoc tempore, hac mensura, hoc modo potius, quam illo, vt v.g. quod solum soluantur, quando petuntur, vel etiamsi nō petantur, vel quod soluantur in arca, aut deferantur in Ecclesiam, seu domum Parochi, & similia; hæc enim omnia ex consuetudine pendent, vt iura supra citata docent, & in sequentibus in particulari dicemus. Ratio verò generalis est, quia iura nihil statuunt in particulari de his circunstantiis singulis, & consuetudo de se habet vim sufficientem ad introducendā humanam regulā in his rebus seruandam, præsertim quādo alia deest. Quod ideo addo, quia sub consuetudine comprehendi debent pacta, & conuentiones humanæ, seu concordiæ, quæ in huiusmodi circunstantiis possunt transigi, & constitui inter laicos & clericos, dūmodo sufficienti auctoritate confirmatæ sint. Nam si sint perpetuæ, Episcopi consensum requirunt, si verò ad tempus tantum, vel vitam fiant, ex partium conuentione fieri possunt: Vt notat Gloss. in cap. *Ex multiplici*; de decim. per textum ibi, & c. *Suggestum*, & c. *Nuper*, eodē tit. & c. *Statuimus*, c. *Veniens*, de transact. Deniq; semper in his consuetudinibus supponendum est, manere integrum ius naturale dandi sufficientem sustentationem ministris Ecclesiæ: Nam huic iuri nūquam potest consuetudo derogare, & hæc regula applicanda semper est ad particulares casus, quos infra attingemus.

Gloss. Cap. Suggestum. Cap. Nuper. Cap. Statuimus.

H Secundò

16. Potest per consuetudinẽ aliquis liberari à soluendis decimis. *Couar.*

Secundò sequitur ex dictis, posse aliquem vsu, & consuetudine legitimè præscripta liberari à debito soluendi decimas, vel ex parte, vel etiam in toto. Ita sentit Couar. dicto c. 17. num. 10. contra nonnullos Canonistas, quos ibi refert. Verum tamen illi Canonistæ fundabantur in opinione supra reprobata, quòd consuetudo non possit decimarum debitum tollere. Suppositis autem iis, quæ diximus, nulla in hoc potest esse dubitatio, quia si consuetudo potest liberare ab hac obligatione totam communitatem, à fortiori poterit vnã, vel aliã personam eximere, quia minùs est eximere vnam personam, quàm omnes. Itẽ sicut consuetudo potest abrogare legem, ita & aliquem liberare ab obligatione legis humanæ: sed ostendimus, hãc legem decimarũ quoad quotam esse humanã, & ideo posse abrogari per consuetudinem, ergo eadẽ ratione potest limitari (vt sic dicã) seu exceptionẽ pati quoad vnam vel aliã personam, supponimus enim per hoc non priuari ministros sacramentorum congruenti sustentatione; hoc enim ius semper debet manere illæsum. Et ita sequitur Gutier. sup. num. 64. citans etiam Menchac. lib. 2. Contr. illust. cap. 89. num. 10.

Gutierr. Mencha.

17. Obiectio.

Sed obiici solet, quia laicus non potest præscribere ius decimarum, id est, vt ei soluantur decimæ ab aliis, ergo nec potest præscribere ius retinendi decimas, quas ipse soluere deberet. Cõsequẽtia probatur. Quia hæc duo paria sunt; nã retinendo decimas, quasi à se ipso illas recipit: Antecedẽs autem certũ est apud Iurisperitos ex c. *Causam, quæ*, de Præscript. vbi videtur esse expressa diffinitio: Et ratio est, quia laicus est incapax spiritualis iuris, & persona incapax nunquam præscribit. Respondetur tamen, negando consequentiã: Nàm longè diuersa sunt acquirere ius decimarũ, vel liberari ab onere soluendi decimas, illud enim prius est acquirere ius spirituale: Nã ius obtinendi decimas spirituale est, onus autem soluendi decimas, temporale, & ideo immunitas ab hoc onere in rigore tantum est quædam commoditas, vel libertas temporalis, quæ consuetudine præscribi potest.

Cap. *Causam.* *Satisfit.*

18. Augetur argumẽti vis.

Sed vrgebis: Quia videtur contra iustitiam, quòd is, qui fruitur ministerio, & labore alterius, non soluat stipendium; cur enim onus hoc aliis accrescet, cum non magis participent de huiusmodi ministerio, quàm ille alius, qui decimas non soluit? Respondetur, posse hanc consuetudinem legitimè præscriptam non esse contra iustitiam, nam vel iniustitia consideratur respectu Parochi, vel respectu aliorum parochianorum, qui soluunt decimas: At verò respectu Parochi non est iniustitia, quia supponitur habere congruentem sustentationem, & illius parum interest, quòd ab hoc, vel ab illo soluantur, integræ autem decimæ non debentur illi, nisi iuxta consuetudinẽ præscriptam. Neque etiam respectu aliorũ parochianorum intercedit necessario iniustitia, tum quia fieri optimè potest, vt licet alius non soluat decimas, ipsi non plus soluant: tum etiã quia potest interdum rationabilis causa interuenire eximendi aliquem priuatũ à cõmuni onere aliorũ, & quãdo inuenitur cõsuetudo præscripla legitimè, præsumitur, exẽptionẽ illã ex aliqua legitima causa factã esse, imò etiã præsumitur, priuilegiũ aliquod præcessisse, vel saltem bona fide reputatũ semper esse, quia nõ est verisimile, Pastores, & Parochos, ad quos pertinebat ius taliũ decimarũ, tãto tẽpore dissimulasse, & patienter tolerasse, non solui sibi decimas sine aliquo iusto titulo.

Respõdetur.

CAPVT XIII.

De tempore necessario, vt consuetudo non soluendi decimas, sit legitimè præscripta.

1.

DIcendum est in primis, in hac præscriptione seruandam esse regulam Cap. primi de Præscriptionibus, in 6. Oportere, talem consuetudinem immemorialem esse, vel necessarium esse, ostendere titulum, in quo talis præscriptio fundata fuerit. Nam ad præscribendum contra Ecclesiam in his, quæ simul sunt contra ius cõmune, talis modus consuetudinis, & probationis ibi postulatur: Hæc autẽ præscriptio, de qua loquimur, & est contra Ecclesiam, & contra ius cõmune, vt constat, ergo in ea ius illius decreti seruãdum est. Et ita docent allegando alios, Couarruuias dicto cap. 17. numer. 7. 8. & 10. & Gutierrez num. 65. & 67. & Molina tract. 2. de Iust. disput. 75. Addunt vero iidem Auctores, non esse eandem rationem de consuetudine totius communitatis in non soluendis decimis, quia in illa sufficit tempus quadraginta annorum, etiam sine titulo, iuxta capitulum vlt. de Consuetudine, adiuncta Glossa, verb. *Legitimè præscripta*, & quæ ibi à Panormitano, & aliis notantur, & c. *Auditis*, de Præscriptionibus cũ similibus.

Quanto tẽpore opus sit ad præscribendum in decimis. Cap. 1.

Couar. Gutierr. Molin.

Aliter de cõmunitate loquendũ, aliter de particulari in hac materia. Cap. *vlt.* *Gloss.* Cap. *Auditis.*

2. Impugnatur tradita differentia.

Contra hanc verò differentiam obstare videtur ratio supra facta, quòd faciliùs videtur eximere vnam personam ab onere soluendi decimas, quàm totam communitatẽ, si ergo vt præualeat consuetudo totius communitatis contra debitũ decimarum, sufficit tẽpus quadraginta annorũ absque alio titulo; cur in priuata persona vltrà tempus quadraginta annorum postulatur titulus, & deficiente titulo, immemorialis consuetudo requiritur? Ad hoc respondent dicti Auctores, & rationem diuersitatis reddunt, quia peculiaris persona non eximitur ex vi solius consuetudinis, sed ex vi præscriptionis, communitas autẽ eximitur ex vi consuetudinis absque præscriptione, & ideo præscriptio priuatæ personæ regulanda est iuxta ius statutum in dicto capit. 1. de Præscriptionibus, in 6. quod de præscriptione contra Ecclesiam, quæ fit, resistente iure, expressè loquitur: Illud autem ius, cum odiosum quodammodo sit, & restringens, non est extendendum ad consuetudinem, quæ non est præscriptio, qualis est consuetudo totius communitatis de non soluendis decimis. Cum ergo iuxta ius commune ad talem consuetudinem sufficiat tempus quadraginta annorum cum aliis conditionibus requisitis, vt suum effectum habeat, idem dicendũ erit de consuetudine cõmunitatis non soluendi decimas.

Responsio.

3. In quo differant consuetudo, & præscriptio.

In hac verò resolutione, quam veram existimo, statim occurrit illa difficultas cur, vel in quo præscriptio à consuetudine distinguatur, quia præscriptio essentialiter videtur includere consuetudinem, cum nihil aliud sit, quam ius quoddam vsu longi temporis bona fide acquisitum; vsus autem longi temporis, & consuetudo idem esse videntur, & è contrario omnis consuetudo debet esse legitimè præscripta, vt vim habeat, vt dicitur in dicto cap. vlt. de Consuet. Omnis ergo consuetudo præscriptionem aliquam inducit. Quæ est ergo illa differentia? Et quæ reddi potest ratio, ob quam ad consuetudinem non soluendi decimam, sufficiat tempus quadraginta annorum absque titulo, non verò ad præscriptionem? Item, cur immunitas priuatæ personæ à debito decimarum vocatur præscriptio, & non liberatio, & immunitas totius communitatis? Quod enim aliqui respondent, præscriptionem, & consuetudinẽ differre, quod præscriptione ius acquiritur priuatis personis, consuetudine autem communitati, & est petitio principij, & ad summum est quædam vocabulorum accommodatio, non verò declarat rationẽ, ob quã plùs in priuata persona, quam in cõmunitate postuletur. Eò vel maximè quòd etiam communitas potest præscribere tam contra aliam communitatem, quam contra personas priuatas, vt ciuitas contra ciuitatem, & contra ciues, vt est res clara.

Cap. *vlt.*

Responsio quorundam impugnatur.

4.

In hac differentia assignanda inter consuetudinem, & præ-

Assignatur discrimen. Gloss. Couar. Matien. Molin. Gutierr.

& præscriptionem laborant iuris periti, cum Glossa in c.vlt.de consuet. & in c.vlt. 18. q. 2. Couarr.allegans alios in regula *Possessor* 2.p.§.3.n.2.& Matienzo in lege 1.tit.lib.5.nouæ recopilat. Gloss.6.n.3. Molina libr. de Primogeniis, cap. 6. num.10. Gutierrez, qui alios etiam refert dicto cap.21.n.68.& sequentibus. Omissis verò variis differentiis,quas ibi assignãt, breuiter dicendum videtur, si ad vsum tantùm terminorum attendamus, variam, & multiplicem esse, nam interdum consuetudo cõsummata vocatur præscriptio,& è conuerso, vt ex Paulo de Castro notauit Gutierrez suprà. In rigore verò illæ duæ voces videntur se habere, vt generalis, & specialis, nam omnis præscriptio consuetudo quædam est, vt ratio supra facta probat, non tamen omnis consuetudo est præscriptio,vt statim declarabimus. Hinc ergo est,vt cõsuetudo soleat interdum à præscriptione distingui applicando genericum nomen vni speciei, prout est Dialecticis consuetum. Et hoc modo loquuntur auctores citati in præsenti puncto.

Paul.de Castro.

5. Præscriptio est quid facti, consuetudo autem est quid iuris.

Differentia autem,quæ constituenda videtur inter præscriptionem, & consuetudinem, & ad rem præsentẽ maximè facit,est,quod præscriptio videtur esse quid facti (vt sic dicam) consuetudo autem quid iuris,accipiendo ius,prout ad legem pertinet,quia etiã illa vox æquiuoca est. Nam ius interdum sumitur pro lege,interdum verò pro facultate vtendi,vel non vtẽdi aliqua re,vt est dominium,vel seruitus, & alia huiusmodi. Et ius hoc posteriori modo sumptum vocamus quid facti, quia non constituit legẽ,nec aliquid illi æquiualens,sed respicit tantum dominia,& potestates morales vtẽdi rebus. Hoc ergo modo dicimus, præscriptionem esse quid facti, quia per se non constituit,vel mutat ius legale,sed mutat dominia rerum, vel æquiualentia iura, quæ generaliter loquendo cõsistunt in facultate vtendi,vel non vtendi rebus,consuetudinem verò specialiter sumptam dicimus esse quid iuris, quia propriè dicitur consuetudo illa,quæ habet vim legis, vel quæ habet vim abrogandi legẽ, seu liberandi à iugo legis, nam semper priuatio ad habitum reducitur,& eiusdẽ ordinis reputatur. In qua differentia res ipsa satis nota est, nam sine dubio inuenitur ille duplex modus iuris,seu facultatis,vt constat ex materia de legibus, & iustitia, & iure. Constat etiam, vtrunque illorum posse vsu, & frequentia actuum acquiri, vt ex eisdem materiis manifestum est. Quòd autem vocabula consuetudinis,& præscriptionis ad illa duo significanda rectè accommodentur, ex vsu sapientium est etiam notum, sufficítque ad vsum terminorum, maximè cum non habeamus alias voces quibus illa duo distinctè significemus.

6. Ex hac ergo differentia expeditur optimè difficultas tacta, & redditur ratio discriminis supra constituti circa tempus præscriptionis priuatæ personæ, vel consuetudinis communitatis de non soluendis decimis. Nam priuata persona non potest liberari à lege decimarum per solam vim consuetudinis strictè sumptæ, & ideo vt liberentur, necesse est, vt propriè præscribat cũ omnibus conditionibus in iure requisitis ad veram præscriptionem talis rei: Ratio autem,cur nõ possit liberari per consuetudinem, est, quia vnius tantum personæ vsus longæuus non potest legem introducere,nam lex propriè respicit communitatem. Et eadem ratione priuatus vsus vnius personæ non potest legem abrogare neq; immutare,quia eiusdem rationis,& potestatis est,ferre, aut abrogare illã,vel in illa dispensare. Et hinc est,vt priuata persona nunquam eximatur ab obligatione legis propter diuturnam nonobseruantiam eius, etiam si ex ignorantia inuincibili bona fide in illa perstiterit, sed quam primùm ignorantiam depulerit, incipiat lege

A obligari. Ergo per puram consuetudinem, vt est quid iuris, non potest aliquis eximi ab obligatione præcepti soluendi decimas: Oportet ergo, vt eximatur per præscriptionem, vt est quid facti, id est, vt potest dominia rerum augere, vel mutare, obligationes, & debita extinguere,seruitutes introducere, vel ab illis liberare,& similia.

7. Diuturnus vsus communitatis habet vim introducẽdi legem.

At verò communitas potest liberari à iugo decimarum per consuetudinem, vt est quid iuris: Et ratio est,quia frequens, & diuturnus vsus communitatis habet vim introducendi legem,& ideo potest etiam illam abrogare, si legitimo tempore duret. Ad abrogandam autem legem ecclesiasticam sufficit consuetudo quadraginta annorum, vt ex materia de B legibus notum est, ideóque etiam sufficit ad abrogandum præceptum de soluendis decimis respectu talis communitatis, in qua illa consuetudo introducta tolerata est. Imò sunt qui putent minus tempus sufficere, vt lex ecclesiastica per contrariam consuetudinem abrogetur. Sed hoc in generali pertinet ad materiam de legibus: in hac verò particulari lege decimarum, omnes auctores hoc tempus requirunt. Estque securior sententia,tum quia est iuri communi conformior, esto non sit in illo satis expressa: Tum etiam quia illa consuetudo est in graue damnum Ecclesiæ, & ideo temperanda est: tum etiam quia nõ potest prudenter præsumi in minori tempore de tacito consensu Pontificis, sine quo nihil potest consuetudo illa operari. Ob dictam verò causam,in com- C munitate non petuntur conditiones aliæ ad præscriptionem requisitæ: Non quidem quia communitas etiam præscribere non possit: hoc enim non est in vniuersim verum, vt obiectiones probant, sed quia non oportet expectare rigorosam præscriptionem, sed sola consuetudo sufficit, vt notatum est,

8. Ad præscriptionem requiritur bona fides,non verò in consuetudine.

Potest denique hæc ratio ampliùs explicari ex alia differentia notanda inter præscriptionem, & consuetudinem,sumptas eo modo,quo à nobis explicatæ sunt. Nam ad præscriptionem requiritur bona fides in præscribente ab initio temporis vsque ad consummationem eius: Maximè secundùm ius Canonicum, vt suppono ex toto titulo de Præscriptioni- D bus, & ex propria materia. At verò ad consuetudinẽ abrogantem legem non requiritur bona fides toto tẽpore illius: Nam in principio, quando consuetudo nititur contra legem, solet inchoari cum mala fide, & per actus prauos,vtpote legi contrarios, vt omnes fatentur, alias nulla consuetudo humana posset legem positiuam abrogare. Ex hac ergo differentia sequitur, meritò ad præscriptionem non soluendi decimas in particulari persona postulari immemorialem consuetudinem, aut in illius defectum postulari saltem consuetudinem longi temporis cum titulo. Quia vt præscriptio inducatur, requiritur bona fides, quando autem consuetudo est immemorialis, præsumitur bona fides,etiamsi de titulo non constet,quia sicut initiũ consuetudinis extra memoriam hominum E est,ita etiã facilè potuit obliuisci titulus; & ideo præsumitur bonus,cum probari non possit malus. Imò,si coniectura vtendũ sit: verisimilius apparet tam diuturnum, & constantem vsum non potuisse sine bona fide introduci. Imò licet in principio malè inchoatus fuisset, postea potuit bona fide continuari, & ex quo cœpit bona fides, potuit etiam sufficienti tempore præscribi,quia immemoriale tempus totum hoc comprehendere potest, & ideo totum præsumitur, quando aliud non constat.

Quando præsumatur bona fides in consuetudine, etiãsi nõ constet de titulo.

9. Quando præsumatur mala fides in cõsuetudine.

At verò quando de initio consuetudinis constat,& non apparet titulus, eo ipso meritò præsumitur mala fides, quia actus sine legitimo titulo factus contra communem legem de se malus est. At verò actus

ille, quo inchoatur præscriptio, nisi habeat legitimam excusationem de se iniustus est, quia est verbi gratia vsus, vel detentio rei alienæ, & ideo nisi ostendatur titulus, contra se habet præsumptionem, maximè in præsenti, vbi non soluere decimas est contra ius commune, & adeo graue, vt difficilè dispensetur, aut priuilegium contra illud concedatur. Item quia non potest quis in eo casu iustam causam obliuionis tituli allegare, cum ipsummet initium consuetudinis immemoriale non sit. At verò ad consuetudinem alicuius communitatis de non soluendis decimis sufficere censetur tempus quadraginta annorum absque alio titulo, quia, vt dixi, illa non est præscriptio, sed aliud genus consuetudinis, in quo in principio non requiritur bona fides, & ideo non postulatur præsumptio eius, sed siue præcesserit, siue non, consuetudo est sufficiens ad derogandum legi, dummodo habeat alias conditiones in tali consuetudine requisitas, & præsertim quòd sciente, & tolerante Pontifice, ad eum statũ peruenerit. Et per hæc satis respõsum est ad difficultates omnes supra insinuatas.

CAPVT XIV.

Quid possit Summus Pontifex in remittendis, vel dispensandis Decimis.

1. 1. Difficultas, an Pontifex possit abrogare totam legẽ decimarum.

EX potestate Summi Pontificis insurgit specialis difficultas circa doctrinam cap. 11. quæ hoc loco expedienda est; & simul declarabimus, quantùm extendatur potestas Pontificia, vel prout in ipso est, vel prout participatur ab aliis Episcopis tam circa ius decimarum, quam circa prouẽtus, seu reditus ipsos: Quod magna ex parte attingit materiam de beneficiis, non tamen inuoluemus illam, sed tantum nonnulla fundamenta iaciemus. Difficultas ergo est, quia videtur sequi ex dictis, Pontificem Summum posse abrogare totam legem decimarum, salua tantum congrua sustentatione clericorum: Consequens nulla ratione videtur admittendum, quia esset in magnam perniciem Ecclesiæ, & in destructionem, & non ædificationem, ergo. Sequela patet, quia dictum est, præceptum decimarum quoad quotam esse mere ecclesiasticum, solúmq; pertinere ad ius diuinum naturale ratione congrui stipendij: Pontifex autem potest abrogare totum id, quod est de solo iure ecclesiastico: Quia totum pendet ex voluntate ipsius, quia per quam voluntatem introductum est, potest etiam tolli; nam si affirmatio est causa adæquata affirmationis, negatio erit negationis.

2. 2. An possit sibi capere decimas relinquendo Ecclesiasticis sufficiẽs stipendium.

Secunda difficultas est, quia sequitur, posse Pontificem sibi vsurpare totas decimas quoad quotam, relinquendo cæteris inferioribus omnibus Ecclesiasticis ministris solum certum stipendium sufficiens ad congruam sustentationem iuxta vniuscuiusque statum: Consequens est durissimum, & nullo modo admittendum. Sequela patet, quia Pontifex habet in se supremam potestatem, ergo in rigore solum tenetur ad id, ad quod iure diuino naturali obligatur, nam positiuum ipse potest mutare, sed dando aliis stipendium sufficiens, satisfacit iuri diuino naturali, ergo vsurpando reliqua, contra nullam legem facit, ergo potest licitè id facere. Tertia difficultas similis est,

3. An possit liberare à decimis quem voluerit.

quia sequitur, posse Pontificem suo arbitrio liberare, quem voluerit à debito soluendi decimas, & dare, cum voluerit ius recipiendi illas, vel applicare illas ad hunc, vel illum locum, aut personam, ita vt etiam licitè id faciat, si ex rationabili causa, vel saltem validè, etiamsi absque illa pro sola voluntate faciat: Consequens autem non est admittendum, ergo. Sequela probatur eodem modo, quo aliæ, quia in omnibus illis factis nihil est contra ius naturale, sed tantum contra Ecclesiasticum.

3. Quorundã opinio.

Circa quæstionem hanc multi ex Canonistis docuerunt, Summum Pontificem non posse tollere in totum, seu absolutè, & simpliciter præceptum de decima soluenda, etiam quoad quotam, sed solum posse eximere aliquem ab hac obligatione, & concedere huic, vel illi vsum, aut ius decimarũ. Ita tenet Glossa in cap. *A nobis* de Decimis. Quam scribentes ferè sequuntur, Hostiens. Ioan. Andr. Panor. & alij, tum ibi, tum etiam in cap. *Licet*, & cap. *Ad audientiam*, & cap. *Ex parte tua*, eodem tit. Fundantur autem quoad primum dictum in hoc, quod præceptum decimarum est diuinum, & ideo non potest in totum abrogari à Papa: Confirmant hoc, & declarant, quia Deus ipse retinuit sibi decimas in signum vniuersalis dominij, iuxta cap. *Tua nobis*, de Decimis: Non potest autem Papa facere, quin homines recognoscant Deum, vt vniuersalem Dominum.

Gloss. Hostiens. Ioan. Andr. Panor.

Cap. *Tua nobis.*

4. Posse aliquos eximi à decimis.

Nihilominùs verò addunt, posse Pontificem eximere aliquos particulares ab onere soluendi decimas, quia potest, inquiunt, remittere ex parte ius diuinum, & naturale. Ponit glossa illa exemplum in iure libertatis humanæ, quod naturale est, & ideo non potest in totum tolli, non enim possunt omnes homines fieri serui, potest autem ex parte remitti, quia possunt aliqui in seruitutem redigi. Aliter verò Panor. & Hostiens. cum existiment, præceptum hoc decimarum pertinere ad moralia, differentiam constituunt inter illud, & alia moralia, quòd alia non possunt per Pontificem tolli, nec remitti, quia continent immutabilem honestatem. In hoc autem præcepto duplicem distinguunt considerationem: Vna est, quatenus ordinatur ad recognitionem supremi dominij Dei; & hac ratione dicunt, non posse tolli omnino à Papa. Alia consideratio est, quatenus concernit commodum clericorum; Et hac ratione dicunt, posse ex parte, & quoad aliquas personas remitti. De tertio autem puncto, scilicet, de potestate applicandi decimam ad hanc, vel illam personam ait Panormitanus, rem esse claram, quando personæ sunt ecclesiasticæ, quia ibi nihil fit contra præceptum diuinum, sed ad summum contra ecclesiasticum: Si verò decimæ conferantur laico est inter Canonistas nonnulla dissensio, quam in sequentibus attingemus: Nunc de duobus primis punctis pauca dicenda sunt.

5. Refellitur primum Canonistarum dictum.

Primum ergo dictum Canonistarum falso nititur fundamento, quia, vt ostendimus, totum hoc præceptum decimarum non est de iure diuino merè positiuo, quia ius positiuum legis veteris omnino cessauit; in lege autem euangelica nullum est ius positiuum diuinum de decima quoad quotam: Et licet inueniatur ius euangelicum de decima sustentationis, illud non est propriè positiuum, sed est explicatio iuris naturalis, quod in Ecclesia locum habet, supposita institutione eius, & ministrorum illius. Ex hoc ergo iure diuino solum potest colligi, Pontificem non posse dispensare, aut efficere, quominus ministris euangelicis congrua sustentatio debeatur, quia hoc est cõtra ius naturale. Si autem ipse alio sufficienti modo prouideat clericis, & Ecclesiis de sustentatione congrua, ex illo principio non potest ostendi, hoc esse extra Pontificis potestatem. Nec confirmatio illa de recognitione vniuersalis dominij diuini, alicuius momenti est, nam licet sit de iure naturali hæc recognitio, & protestatio illius per aliquod signum sensibile, determinatio autem huius signi per solutionem decimæ non est de puro iure naturali, vt est euidens ex dictis in principio huius libri. Quod si illa determinatio facta est in lege veteri, quoad illam fuit ius illud positiuum, & temporale, licet diuinum, & ideo

ideo iam nunc non obligat, vt lex diuina fuit. Ac subinde si talis determinatio nunc etiam est in lege gratiæ, solum est in quantum Ecclesia vult illam facere, & in ea imitari antiquum ius diuinum, & ideo quantum est ex hoc capite, per eandem Ecclesiam poterit talis determinatio auferri, & constitui, vt illa recognitio vniuersalis dominij Dei fiat per alias oblationes, vel contributiones, præterquam quòd etiam fit per diuinum sacrificium.

6. Refellitur secundum punctum.

Præterea, in secundo puncto non satis constanter loquuntur: Nam verũ ius diuinum, vt supra dixi, non solum non potest in totum auferri, verum etiam nec diminui circa propriam materiã suam. Quod in primis clarum est in iure naturali, seu morali proprio, id est, quod ex se necessariũ est, seclusa omni lege positiua diuina, & humana: Nã quod est contrariũ tali iuri naturali, intrinsecè malũ est, & prohibitũ, quia malũ, non malũ, quia prohibitum, & ideo in quocunq; indiuiduo semper est malum, quia semper secũ defert intrinsecam rationẽ suam, ergo tale ius non solũ in totũ, sed etiam quoad quãcunque partem immutabile, & irremissibile est, maximè per potestatem homini concessam. Neque exemplum adductum à Glossa ad rem facit, quia quòd homines sint liberi, & non serui, non est de iure naturali præceptiuo, (vt sic dicam) sed est de iure naturali concessiuo, seu creatiuo (vt sic etiam rem declarem) si enim puram naturam hominis consideremus, ab illa habent homines naturaliter, vt liberi procreentur. Non est autem aliqua lex naturalis, quæ præcipiat, vt homines in illa libertate conseruentur, aut generentur semper. Et ita cum ius libertatis dicitur naturale, illud ius non est propriè legale, sed dominatiuũ, vt supra in simili distinxi) quia videlicet dominium libertatis, seu propriarum actionũ naturale est, & ideo auferri non potest, nisi ex legitima causa, & potestate; Nam quod hoc modo auferatur, non est prohibitum præcepto naturali. Et in idem redit, quod aliàs dici solet libertatem esse de iure naturæ negatiuè, non affirmatiuè, quia lex naturalis non facit hominem seruum, neque etiam positiuè præcipit, vt semper sit liber. In illo ergo exemplo nec tollitur, nec remittitur ius naturale præceptiuum, de quo tantum in præsenti sermo est.

7. Differentiã supra traditã non subsistere.

Differentia autem à Panormitano, & Hostiensi assignata inter hoc præceptum, & alia moralia, subsistere non potest, supponendo, vt supponunt, hoc etiam præceptum morale esse. Nam si ius naturæ determinatè præcipit, vt homines habentes fructus terræ, soluant Deo quasi tributum decimæ partis in recognitionem vniuersalis dominij eius, nullus hominũ poterit eximi ab hac lege, sicut nullus filius eximi potest à lege honorandi parentes, & sicut nullus hominũ potest eximi à lege colendi Deum cultu externo illi naturaliter debito, quicunque tandem ille sit. Quapropter ex illo principio non solum deberẽt concludere, hanc recognitionem diuini dominij non posse in vniuersum auferri, verum etiam nec posse diminui, aut aliquem ab illa eximi. Verumtamen quia ius illud quoad talem determinationem, vt dixi, naturale non est, ideo quantum est ex hoc capite non, minus in totũ auferri, quam ex parte remitti potest. Addo, quod licet hoc ius esset positiuum diuinum, nihilominus dicendum iam esset, non posse ex parte remitti, magis quam auferri in totum, quia non potest Pontifex dispensare in iure Diuino positiuo, nisi fortasse in casu sibi specialiter concesso. Vnde sicut non potest auferre præceptum diuinum confitendi, vel communicandi, ita non potest cum aliqua persona in talibus præceptis dispensare. Dices; posse Pontificem remittere decimas debitas Ecclesiæ, etiamsi debeantur iure Diuino, quia hoc non est dispensare in præcepto Diuino.

Obiectioni respõdetur.

Respondeo in primis, hoc non satis esse, vt dicatur remittere ipsum ius Diuinum in parte. Nam hoc modo quilibet Parochus, vel beneficiatus habẽs ius ad decimas, potest eximere aliquẽ remittendo ius suum, nam ibi interuenit quædam virtualis donatio, & consequenter ex parte alterius præcedit virtualis solutio, per quam seruat præceptum soluendi decimas. Deinde illa remissio facienda à Pontifice solum haberet locum in decimis ad ipsum speciali titulo pertinentibus, quia non faceret illam per potestatem supra legem decimarum, sed per ius proprium, seu dominium, quod haberet circa tales decimas.

8. Pontificis potestatem dupliciter spectari.

Omissis ergo fundamentis illius doctrinæ, & supposita communi sententia Theologorum supra explicata circa modũ, quo decimæ sunt de iure Diuino, vel ecclesiastico, aduertendum vlterius est, potestatem Pontificis quoad iurisdictionem, seu administrationẽ ecclesiasticam, duobus modis spectari posse. Primò secundùm se, seu nudè sumptam, quomodo dici potest quædam absoluta potẽtia, secundò prout subest directioni, & regimini Spiritus sancti, quomodo dici potest potentia quædam ordinata. Rursus in vsu huius potestatis distinguendum est inter licitum, & validum. Multa enim per potestatem iurisdictionis fiunt, quæ licet illicitè fiant, facta tenent: Quanquam è conuerso nihil fiat inualidè, quin etiam illicitè fiat, per se loquendo, seu nisi ignorantia excuset, quia semper ibi interuenit illicita vsurpatio iurisdictionis, seu potestatis, quæ non habetur. Optimus autem vsus potestatis est, quando & est validus, & licitus.

9. Põtifex quo modo validè possit decimas omnino tollere.

Dico ergo primò, Pontificẽ absoluta potestate vtẽdo posse omnino obligationem decimarum tollere, ita vt si id faceret, factum teneret, quamuis malè faceret, saluo tamen semper naturali iure alendi ecclesiasticos ministros. Ita docent communiter Theologi supra citati, quos Couar. Gutier. & alij moderni Canonistæ sequũtur ex principio posito, quòd hæc obligatio est de iure ecclesiastico, potest autem Pontifex auferre totum ecclesiasticum præceptũ: quia semper pendet ex eius voluntate non vt talis, vel talis persona est, sed vt Pontifex est. Si ergo per impossibile daretur casus, in quo Pontifex totũ hoc præceptũ abrogaret, laici non tenerentur ad quotam decimæ soluẽdam, neq; in rigore ad aliquam determinatam partem fructuum, sed retinerent tantum naturalem obligationem alendi ministros suos, hanc enim auferre nõ potest Pontifex, etiamsi vniuersa ecclesiastica præcepta euerteret per impossibile (vt dixi) Et consequenti ratione, si in eo casu Pontifex non determinaret modũ alendi ministros, Episcopi possent, & deberent illũ determinare, quia sunt ordinarij Pastores, & habẽt sufficientẽ iurisdictionem, nisi impediantur. Quod si ipsi etiam hoc facere omitterent, tunc ipsimet fideles prudenti arbitrio possent modum illũ determinare, præsertim per modum compositionis cũ suis clericis diuina ministrãtibus. Et iuxta hanc assertionẽ & sensũ eius existimo, intelligendos esse auctores modernos dicentes, posse Pontificẽ remittere decimam, reducẽdo illam in vigesimam, aut trigesimã partẽ, non tamẽ posse in vniuersum præceptum de decimis auferre, vt videre licet in Soto dict. li. 9. de Iust. q. 4. art. 1. Couar. dicto c. 17. à n. 9. Gutier. dicto c. 21. n. 30. qui alios allegant. Intelligunt autem, vt aperte explicant, non posse auferre in totum præceptum decimarum, quatenus continet sustentationem necessariam ministrorum, vel nisi hæc aliunde suppleatur. Posset etiam id interpretari iuxta sequentem assertionem.

Couar. Gutierr.

Soto. Couar. Gutierr.

10. Quomodo non possit Pontifex decimarũ legẽ abrogare.

Dico secundò, simpliciter loquendo, non posse Põtificẽ legem decimarum in totũ abrogare, etiã quatenus ecclesiastica est. In hoc Canonistis assẽtior, Theologis non repugnantibus, vt ex declaratione patebit:

 Nam

Nam in primis certum est, talem abrogationem non posse licitè fieri, quia non esset dispensatio, sed dissipatio redituum ecclesiasticorum. Deinde talis vsus supremæ potestatis à Christo datæ Pontifici sine dubio cederet in grauissimum, & generale damnum totius Ecclesiæ, non solùm temporale, sed etiam spirituale, tum quia necessario fieret consequens, vt diuinus cultus, & maxima ex parte minueretur, & ferè in vniuersum indecenter, vel sine conuenienti ornatu, & honore fieret. Præterea ecclesiasticæ personæ vilescerent, essentque veluti mercenarij operarij laicorum, & ita ab eis contemnerentur, & sæpè etiam cogerentur ad sacramenta indignè tractanda. Vnde vlterius ipsimet clerici habentes animarum curam, nec de illa essent multùm soliciti, humano, & morali modo loquendo, neq; in administrando suo munere auctoritatem, & libertatem necessariam habere possent. Tandem, subuentio pauperum, & miserabilium personarum magna ex parte periclitaretur. Hinc ergo magna cum probabilitate inferimus, cum ad prouidentiam Spiritus sancti pertineat, regere, & gubernare supremam potestatem Pontificis, vt non erret, saltem cum notabili, & communi detrimento totius Ecclesiæ, fieri non posse, vt eum huiusmodi abrogationem facere permittat. Hoc ergo modo dicimus simpliciter non posse in totum tollere decimas, sicut etiam alibi diximus, non posse ecclesiasticam immunitatem abrogare, vel ecclesiasticas cæremonias auferre, aut similibus modis vniuersalem Ecclesiæ statum perturbare. Atque hic etiam loquendi modus consentaneus est modo loquendi ipsorum Pontificum, vt constat ex cap. *Litteras* de Restit. spoliat. cum similibus.

Cap. *Litteras.*

11. Pontifex potest cũ aliquibus dispensare in decimis.

Dico tertiò. Potest Summus Pontifex in particulari eximere aliquos à solutione decimarum, non tantum cedendo iuri suo, sed dispensando, vel in præcepto ipso soluẽdi decimas, vel in vsu, & applicatione ipsorum fructuum decimarum. Tota hæc assertio communis est, & satis certa ex vsu ipso, & praxi Pontificum; frequenter enim hæc priuilegia conceduntur, vt colligitur ex c. *A nobis*, & cap. *Ex parte* de decimis. & ex cap. *Nuper*, eodem titulo eadem potestas colligitur, quamuis similia priuilegia ibi aliquo modo restringantur: Eadem potestas colligitur ex cap. 2. de Ecclesiis ædificandis, & ex cap. vlt. *Vt lite pendente*, & ex variis priuilegiis Religionibus concessis, quæ interdum satis ampla sunt, & iuri etiam communi derogant, quæ fortasse inferius tractando de statu Religionis explicabimus: hic enim prouinciam hanc non assumimus, ne doctrinæ ordinem peruertamus. Videri potest interim Ioannes Azorius in 1. tom. li. 7. c. 37. q. 6. 7. & 8. Ratio denique est, quia præceptum soluendi decimas, ecclesiasticum est, vt sæpè dixi, & ideo per potestatem ecclesiasticam possunt aliqui eximi ab eius obligatione. Dices, præceptum hoc naturale esse saltem quoad decimam sustentationis, ergo dispensatio Pontificis non poterit omnino eximere à decimis soluendis, saltem quoad sustentationem. Respondeo, quamuis naturale ius dictet dandam esse ministris congruentem sustentationem, non tamen dictare, vt detur ab omnibus, & singulis personis, seu mẽbris communitatis, ideóque potest Pontifex eximere omnino aliqua membra in particulari, dummodo ex decimis, quas alij soluunt, habeant ecclesiastici ministri congruam sustentationem, vel aliunde eis sufficienter sit prouisum, hæc enim conditio semper subintelligenda est; ne illam repetere necessarium sit.

Cap. *A nobis.* Cap. *Ex parte.* Cap. *Nuper.*

Azorius.

12. Et ex ratione data constant aliæ partes assertionis, scilicet, hoc priuilegium nõ concedi per modum donationis, seu cessionis ex rebus propriis, vel pertinentibus ad proprium, & speciale ius Pontificis: Nam cõ-

A stat, generaliter priuilegia concedi respectu cuiuscũque Ecclesiæ, Episcopatus, vel beneficij. Datur ergo per modum dispensationis in lege communi, vt probatum est. Vel certè intelligi etiam posset per modũ applicationis talium decimarum ad vsum & sustentationem eorum, quibus tale priuilegium conceditur, vt in priuilegiis Religiosorum facilè considerari, & credi potest. Vnde circa huiusmodi dispensationes, ac priuilegia in primis necessaria est iusta causa, saltem vt licitè concedantur, quia dispensatio in lege communi causam iustam requirit, vt licitè fiat, sicut in materia de Legibus constans est. Maximè verò est necessaria talis causa, quando dispensatio redundat in aliquod præiudicium, vel grauamen aliorum, vt in præsenti contingit, nam exemptio aliquorum à decima-

Dispensatio in decimis requirit iustã causam.

B rum solutione minuit reditus Ecclesiasticorum. Quocirca etiam si hæc dispensatio consideretur, vt distributio, & applicatio redituum ecclesiasticorum, magnam causam requirit, vt aliis applicentur, quàm illis, quibus ex communi, & ordinario iure competebant. An verò hæc causa necessaria sit etiam ad valorem concessionis, statim dicemus. Est enim vlterius considerandum, qualis sit persona, quæ à solutione decimarum eximitur. Potest enim esse vel Ecclesiastica, vel laica.

13. Exemptio à decimis Ecclesiasticis facilè potest concedi. *Anton. Panor.*

De ecclesiasticis indubitatum est apud omnes, facilè posse illis hanc exemptionem concedi: Vt aduertunt Anton. & Panor. in cap. *A nobis* de decimis. Imò siquis rectè consideret iura omnia, & indulta, quæ su-

C pra ad hoc confirmandum allegauimus, inueniet, per illa omnia concedi hoc priuilegium ecclesiasticis personis: Nam religiosi omnes in hoc ordine continentur. Vnde certum existimo priuilegium hoc ecclesiasticis concessum validum semper esse absque alia extrinseca causa, tum quia ipsamet subuentio personarum ecclesiasticarum, vel alicuius particularis Ecclesiæ est causa iusta, & quasi intrinsecè inclusa in hac dispensatione. Tum etiam quia per hoc priuilegium non immutatur generalis ratio, & quasi adæquatus finis, & per se intentus in decimis, qui est diuinus cultus, & sustentatio ministrorum Dei, ac pauperum, sed immutatur particulare ius applicandi hanc partem decimarum huic Ecclesiæ, vel illi, his personis, vel illis: hoc autem licet aliquam causam requirat, quate-

D nus per tale priuilegium aliquo modo ius commune immutatur, tantò verò minor causa sufficiet, quantò minor est immutatio: præcipuè tamen cauendum est, ne tale priuilegium cedat in aliorum scandalum, vel rationabilem quærimoniam, iuxta capitulum *Suggestum* de decimis. Nihilominus tamen etiamsi in hoc Summus Pontifex interdum sit nimium liberalis, ita vt excedat iustitiam causæ, ac denique licet in tali concessione peccet, nihilominus censeo, priuilegium esse validum, quia contra nullum ius diuinum est, nec contra naturale; semper enim suppono, Ecclesiæ, & clericis relinqui sufficientes reditus, & ita in rigore non fit illis iniuria contra iustitiam commutatiuam, licet fiat contra legalem, & fortasse etiam contra prudentem distributionem, & fidelem dispensationem.

Cap. *Suggestum.*

Priuilegium hoc sine causa concessũ adhuc est validum.

E Et in hoc etiam videntur conuenire Ant. & Panormit. supra.

14. Quomodo Laicis possit concedi hoc priuilegiũ.

At verò in personis Laicis habet hoc priuilegium nonnullam maiorem difficultatem, quia per exemptionem earum non hæc, vel illa Ecclesia, aut hæc, vel illa pars personarum ecclesiasticarum, sed in vniuersum totum ecclesiasticum corpus illis ecclesiasticis reditibus priuatur. Quod videtur esse magnum præiudicium Ecclesiæ, & contra ipsam institutionem decimarum. Vnde ex nullo iure Canonico (quantum inuenire potui) probari potest tale priuilegium laicis concessum. Nihilominus certum est, ex iusta causa posse

posse hoc priuilegium concedi laicis. Probatur primò, quia per hoc non læditur ius diuinum, vel naturale: ergo non est, cur potestas Papæ ad hoc non extendatur. Secundò probatur à fortiori, quia laico potest Pontifex concedere decimas, quas alij soluunt Ecclesiæ, ergo ex simili, vel proportionali causa potest idem Pontifex laico concedere, vt decimas non soluat, sed sibi retineat. Vt autem tale priuilegium licitè concedatur, iusta causa necessaria est, vt ex dictis constat: An verò sit etiam necessaria ad valorem eius in sequenti capite dicemus.

CAPVT XV.

An priuilegium de non soluendis, vel de recipiendis decimis sine causa laico concessum, validum sit.

1\.

DIcemus priùs de priuilegio non soluendi decimas. Illud enim sine causa concessum laico esse inualidum, tenet Anton. in dicto cap. *A nobis.* Fundatúrque in hoc, quòd talis exemptio derogat iuri diuino decimarum, dispensatio autem, quæ attingit ius diuinum, si absque causa detur, inualida est, vt patet in voto, & iuramento, in quo ipse ponit exéplum. Sequitur hanc opinionem Panorm. ibi dicens, sic priuilegiatum non esse tutum in conscientia ex remissione Papæ. Quia licet Papa (inquit) habeat plenitudinem potestatis, debet tamen facere, sicut diligens pater familias, dispensando vnicuique, prout opus est. Citat etiam capitulum primum 16. q. 7. sed ibi nihil agitur de potestate Pontificis, sed de retentione, vel vsurpatione decimarum propria auctoritate. Panormitanum vero sequi videtur Syluest. verb. *Decima* quæst. 5. vbi refert Innocentium, & alios.

Panorm.

Syluest. Innocent.

2\. Validã esse exemptionẽ à Pontifice factã etiam sine causa.

Hæc autem sententia communiter non videtur probari ab aliis auctoribus, qui simpliciter asserunt, posse Pontificem eximere quoscunque fideles à solutione decimarum, dummodo id fiat sine præiudicio naturalis iuris sustentandi congruenter ministros Ecclesiæ. Et licet in particulari non definiant, validam esse exemptionem in dicto casu, tamen ex eorum principiis colligi videtur. Quia tota hæc dispensatio est tantum in iure ecclesiastico, & non in diuino positiuo, vel naturali. De positiuo est res clara, quia nullum est ius diuinum à Christo specialiter traditum, quod omnes Christianos in particulari obliget ad decimas soluendas. De naturali probatur, quia (vt supponimus) per exemptionem vnius non grauantur alij soluentes decimas (quod videri posset contra naturalem iustitiam) quia non plus soluunt, quàm si alter non esset exemptus. Neque etiam fit propria iniuria Ecclesiæ, quia nondum habet ius in decimis soluendis, priúsquam soluantur. Et quod talis persona in particulari teneatur soluere decimas, non est debitum Ecclesiæ ex iustitia, sed ex solo præcepto Ecclesiæ, ergo exemptio alicuius ab hoc præcepto licet sit illicita, non est contra iustitiam commutatiuam respectu Ecclesiæ, ergo talis dispensatio ex hac parte non est contra ius naturale, ergo nec est inualida ex tali capite, ergo simpliciter valida est, quia licet sit illicita ex suppositione præcepti communis ecclesiastici, & ex defectu causæ legitimæ, hoc non satis est ad nullitatem. Et confirmatur: Nã laicus potest præscriptione acquirere hanc exemptionem, vt diximus, neq; ad valorẽ talis præscriptionis specialis causa examinatur, aut postulatur, ergo signum est, hunc effectum tantum derogare iuri ecclesiastico, ac subinde posse fieri à Pontifice validè, licet inordinatè fiat. Dixi autẽ, *dũmodo id fiat sine præiudicio &c.* quia si propter talẽ exemptionẽ Ecclesia tantã indigentiã pateretur, vt nõ posset ministros, & fabricam sufficienter sustẽ-

A tare, tunc priuilegiũ non excusaret, quominus priuilegiatus teneretur soluere decimas saltem ad hunc finem necessarias, vt satis constat ex hactenus dictis.

3\. Potest Pontifex applicare partem decimarum aliis personis, etiam laicis.

Maior difficultas est, quando ex decimis, quæ re vera soluuntur Ecclesiæ à fidelibus, magna pars illarum applicatur aliquibus laicis per Pontificem. In quã supponimus in primis posse Pontificem, non solum Ecclesiis, vel personis ecclesiasticis, sed etiam laicis applicare aliquam partem decimarum, & validè, & licitè, si iusta sit causa. Ita docent omnes, & constat ex vsu. Ratio vero est, quia licet laicus sit incapax spiritualis iuris, non est tamen incapax fructuum decimarum, qui temporales sunt; Pontifex autem est supremus dispensator horum fructuum, ergo potest illos applicare cuicunque personæ capaci, si secundum B rectam & conuenientem causam expedire iudicauerit. Potest autem hæc causa esse vel pia subuentio personæ verè indigentis, & dignæ tali subsidio, vel adiutorium alicuius Principis ad defendendam Ecclesiam, vel gratitudo pro magnis laboribus pro Ecclesia susceptis, & aliæ similes. Quod totum ex frequenti vsu Ecclesiæ manifestum est.

4\. Applicatio ad personas ecclesiasticas valida est, etiam sine causa sufficiẽte facta.

Deinde solum quærimus de laicis, quia quando hæc distributio, vel applicatio fit inter ipsas Ecclesias, vel personas ecclesiasticas, aliter tamen, quam in iure communi ordinatum sit: Tunc etiam videtur certum, applicationem esse validam, etiamsi absque sufficienti causa fiat, non sine aliqua culpa, vel inordina- C tione. Ratio est, quia etiam tunc fit dispensatio tantùm in iure ecclesiastico & si aliquis defectus ibi committitur, non est in rigore contra iustitiam commutatiuam; & ideo non sufficit, actum facere inualidum. Quod totum constabit ex sequenti puncto, in quo est maior difficultas.

5\. Aplicatio facta Laico sine causa, nulla est.

Vltimo ergo videtur dicendum, largitionem decimarum factam laico per modum dispensationis, vel applicationis Pontificiæ sine causa pietatis, quæ honestet actionem, esse in conscientia nullam, & non reddere tutum nec Pontificem applicantem, nec eum, cui applicatur. Hæc assertio ex hypothesi tan- D tum procedit ad veritatem explicandam; credendum est enim, Pontifices, quoties has decimas distribuunt, habere rationabiles, & pias causas, & ideo, qui has gratias recipiunt, si bona fide procedant, & veram informationem causarum tribuant, securos posse esse in conscientia, præsumendo semper legitimam esse concessionem. Dicimus nihilominus, si contingat, talem dispensationem fieri sine causa, solùm ex humano affectu, vel prodigalitate quadam: Et hoc constet recipienti gratiam, non reddere illum tutum in conscientia. Hoc à fortiori sumitur ex sententia Panormitani, & Anton. supr citata, & ex eorum fundamento, nimirum, quia hoc repugnat aliquo modo iuri diuino naturali: Quod tamen fundamentum longè aliter, quam ipsi sentiant, nos explicamus: Non enim agimus de præcepto ipso sol- E uendi decimas, sed de alio diuino iure, quod illo posito resultat. Quod in primis declarari potest iuxta opinionem eorum, qui dicunt, decimas, & reditus omnes ecclesiasticos ipsi Deo immediatè donari, & sub illius dominio tantum esse, homines verò, etiam Pontificem, tantum esse illorum dispensatores: Nã ex hoc principio optimè sequitur, dispensationem taliũ bonorum contra Dei voluntatem factã, esse nullam, vtpote contra veri Domini voluntatem, & vltra illius commissionem, talis enim est dispensatio, quæ fit sine causa legitima, seu ad pietatem pertinente. Confirmatur: Quia dispensatio in his, quæ attingunt diuinum ius facta sine causa legitima, est nulla, vt constat in dispensatione voti, ergo similiter in præsenti applicatio est nulla, quia est contra ius Deo acquisitum.

Panor. Anton.

Cõfirmatur.

6. Aliud fundamentū commodius assignatur.

Quia vero principium illud non est certum, nec fortaſſe verum, ideo poſſumus aliter rationem explicare ſupponendo eccleſiaſticos reditus ſub dominio aliquo humano conſtitui, ſiue illorum dominus cenſeatur eſſe determinata perſona; cui ratione beneficij applicati ſunt, ſiue ipſa communitas Eccleſiæ, ad quā tales reditus pertinent, illiſque collati ſunt, vt in diuino cultu, & ſuſtentatione miniſtrorum eius, & pauperum, aliiſque piis operibus conſumantur. Sic enim etiam Papa non eſt Dominus decimarum, ſeu eccleſiaſticorum redituum, his exceptis, qui illi in particulari ratione ſuæ dignitatis, & officij, ſeu beneficij applicati ſunt, (de quibus hic nunc non tractamus) Ergo contra iuſtitiam, atque adeo contra ius diuinum naturale facit, quando decimas ex primæua inſtitutione ſua Eccleſiæ tributas ad prædictos fines, in vſus merè humanos, & profanos conuertit, ac prodigit: Eſt ergo talis elargitio nulla, quia etiam eſt contra voluntatem veri Domini, & contra iuſtam intentionem eorum, qui decimas ſoluunt, ac denique ſine poteſtate legitima facta, quia Deus non dedit Pontifici poteſtatem diſpenſandi in diſſipationem, ſed in ædificationem: Neque in hoc inuenio obiectionem aliquam, vel rationem, quæ contrarium probabiliter ſuadeat.

7. Iniuſtā eſſe applicationē ſi miniſter propriæ Eccleſiæ ſuſtētatione careat.

Hinc verò obiter infertur, quoties decimæ, ſeu fructus alicuius beneficij ita applicantur alteri loco, vel perſonæ, vt beneficiatus ipſe, ſeu miniſter Eccleſiæ debita ſuſtentatione priuetur, iniuſtam eſſe applicationem, & nullam, ſaltem quoad partem neceſſariā ad congruam ſuſtentationem miniſtri. Ratio eſt, quia talis actio eſt contra naturalem iuſtitiam, quæ dictat dignum eſſe operarium mercede ſua: Quæ ratio procedit, etiā ſi is, cui applicati ſunt fructus, ſit perſona eccleſiaſtica, vel locus pius, quia ſemper committitur dicta iniuſtitia. Vnde fit, vt non obſtante tali applicatione, teneatur is, cui tales fructus applicati ſunt, congruenter alere beneficiatum, niſi Pontifex ipſe aliter illi prouideat, vel conferendo ei aliud beneficium ſufficiens, vel penſionem, vel ex propriis bonis illum ſuſtentando. Patet, quia non poteſt aliter illa inæqualitas ad debitam æquitatem redigi. In quo tamen conſiderandum eſt (vt latius dicemus infra tractando de Horis canonicis) dupliciter poſſe aliquem recipere beneficium quoad titulū ſine fructibus etiā ad ſuſtentationem neceſſariis: vno modo ſciens, & videns, ac liberè conſentiens, & tūc nulla illi fit iniuria, ideóq; obligatur ſatisfacere officio, propter quod beneficiū datur, etiamſi nullum emolumentum ei cōferatur, quia voluntariè ſe obligauit ſuis expenſis inſeruire, quando ſcienter tali modo beneficium acceptauit. Et hoc generale eſt in omnibus beneficiis, tam curatis, quam habentibus miniſterium aliquod annexum, ſiue omnino ſimplicibus, ſeruata proportione, quia ratio facta in omnibus militat. Alio verò modo poteſt quis recipere tale beneficium per deceptionem, & ignorantiam, & tunc non tenetur ſine ſtipendio, ſaltem ſuſtentationis congruæ miniſtrare, quia nec ſe ſponte obligauit, nec iuſtè cogi poteſt, vt inuoluntariè ita faciat ſine aliqua extrema Eccleſiæ neceſſitate. Neque etiam cogi poteſt, vt beneficium relinquat, ſi abſque ſtipendio miniſtrare non vult, quia poſtquam illud recepit, eſt verus Dominus, & habet ius illud retinendi debito modo. Nec denique cogi poteſt, vt non inſeruiat, vel miniſtret, vt ſic Pontifex, vel tertia perſona, quæ fruitur decimis, liberetur obligatione ſuſtentandi illum. Tum quia ſi beneficium habeat curam animarum, illa deſerenda non eſt, ſi vero habeat annexum aliud miniſterium, vel ſeruitium Eccleſiæ etiam eſt præſtandum, quia non debet Eccleſia priuari ſeruitio ſuo, maximè quando ad

Dupliciter poſſe recipi beneficium ſine fructibus.

A ſpirituale regimen, vel bonum commune ſpectat, & eadem ratione nunquam poteſt obligari beneficiatus, vt non præſtet officium proprium ſui beneficij, ne ius ad proprium ſuſtentationem acquirat, quia hoc ſemper eſt, & contra commune bonum Eccleſiæ, & contra proprium ius, quod acquiritur ex vi tituli beneficij, talis ergo applicatio decimarum quoad hanc partem valere non poteſt.

8. Si nec Pontifex, nec Pēſionatius prouideat miniſtro Eccleſiæ, an populus ad id teneatur. Pars affirmatiua. *D. Thom.*

Sed quid ſi in eo caſu nec Papa, nec penſionarius prouideat miniſtro Eccleſiæ de congruenti ſuſtentatione, & ipſe nihilominus inſeruiat, tenebiturne populus, qui aliàs ſufficientes ſoluit decimas, illum congruenter alere, augendo oblationes, vel alio modo illi prouidendo? Aliqui affirmant, tribuíq; ſolet D. Th. B 22. q. 86. art. 1. quia affirmat, populum teneri ad alendum miniſtrum ex oblationibus, quando indiget, quę eſt certa, & communis ſententia, vt etiā ſupra à nobis dictum eſt, ſed in eo caſu ſacerdos indiget, vt ſupponitur, ergo. Confirmatur primò, quia ille ſacerdos nō poteſt licitè deſerere miniſterium ſuum, cum ſit paſtor ouium, nec tenetur gratis miniſtrare, & aliunde quærere victum, nam qui altari deſeruit de altari viuere debet, ergo tenetur populus illum alere. Confirmatur ſecundò, quia ille populus ſimpliciter debet huic miniſtro ſuſtentationem, & licet ſoluat decimas, illæ tamen cum effectu non perueniunt ad miniſtrum, nec ex illis ſuſtentatur, ergo non ſatisfit debito eius, ergo ſemper manet apud populum obli- C gatio implendi tale debitum. Sicut ſi debitor mittat per famulum pecunias debitas creditori, & famulus ei non tribuat, ſed defraudet, tenebitur debitor iterū eas ſoluere. Aliis videtur dura hæc ſententia, quia populus ille ſemel iam ſoluit iuſtum ſtipendium ſuorum miniſtrorum per decimarum exhibitionem, ergo non poteſt iuſtè obligari, vt iterum alat miniſtros, quia nemo tenetur duplicatum ſtipendium pro miniſterio præſtare. Item qui ſemel miſit debitam pecuniam creditori per miniſtrum ab eo deſignatum, vel admiſſum, vel certè publica auctoritate conſtitutum, etiamſi per iniquitatem miniſtri talis pecunia cum effectu non ſoluatur creditori, non tenetur debitor iterum eam ſoluere, ſic autem eſt in præſenti, D & in hoc multum deficit exemplum in contrarium allatum. Denique onus ſuſtentandi Vicarium, ſeu miniſtrum eſt quaſi reale, & inhærens ipſis decimis, vnde cum illis tranſit ad eum, cui conferuntur, vel ad Pontificem, per quem applicantur, ergo non poteſt ſimul manere in ipſo populo.

Pars negatiua.

9. Dirimitur quæſtio.

In hac re primo certum eſt, de iure non teneri talem miniſtrum, ſiue beneficiatum, ſiue Vicarium miniſtrare ſuis ſtipendiis, ſed illi deberi de iuſtitia ſuſtentationem ab aliquo. Secundò eſt certum primum debitorem (vt ſic dicam) huius congruæ ſuſtentationis eſſe illum, qui decimas recipit, ſiue ille habeat etiam titulum beneficij, & miniſter ſit Vicarius eius, ſiue è contrario ipſe miniſter habeat titulum beneficij, & alius recipiat omnes decimas E per modum penſionis, vtroque enim modo poteſt caſus accidere. Et in priori eſt res clarior, quia ille eſt proprius paſtor, & vicarius ſubit vicem eius: Veruntamen etiam in poſteriori modo aſſertio locum habet propter rationem ſupra inſinuatam, quod decimæ tranſeunt cum hoc onere, quæ ſtatim amplius confirmabitur. Tertiò videtur etiam certum in caſu, quem tractamus, ſcilicet, quando ſine iuſta cauſa decimæ alteri donatæ ſunt, ſeu applicatæ per Pontificem, ipſummet Pontificem teneri ſecundo loco (vt ſic dicam) ad miniſtrum alendum, id eſt, in defectum alterius, cui applicatæ ſunt decimæ; quando nec ipſe præbet congruam ſuſtentationem, nec Pontifex vult eum cogere. Tunc enim Pontifex ipſe

ipse tenetur, quia est prima radix, & causa illius iniustitiæ; vnde non potest iterum grauare populum sine grauissima causa ad commune bonum pertinente: Difficultas verò superest, quando neuter satisfacit huic obligationi, an cadat in populum quasi tertio loco: Nam pars quidem affirmans videtur sanè probabilis propter rationem priori loco factam: Iuxta quam dicendum esset, semper manere ius apud populum ad recuperandos huiusmodi sumptus, & è conuerso eum, qui recipit decimas, & in defectum eius Pontificem, teneri ad resarciendum populo damnum illud, quia est causa eius contra iustitiam.

10. Non teneri populum in eo casu ad sustentationē ministri. *Couar. Sot.*

Nihilominus censeo contrariam sententiam veriorem, scilicet non obligari populum ad præbendam sustentationem in eo casu, etiam cum dicto ordine; Quam indicat Couar. lib. 5. Variar. cap. 17. nu. 3. in fine, absolutè affirmans, non posse cogi in eo casu populum ad alendum ministrum, citátque in eandem sententiam Sotum lib. 9. de Iust. quæst. 3, art. 1. qui non tam clarè loquitur. Et quidem quando ille, qui seruit beneficio, est vicarius alterius proprij beneficiarij, res est clara, quia iam populus satisfacit proprio pastori: Et Vicarius non cum populo, sed cum ipso beneficiario paciscitur, propriéque est minister eius, & ideo ab illo, & non à populo iniuriam patitur, quare populum grauare non potest. Et ideo Concilium Tridenr. sæpius prouidit de congrua portione vicariis designanda, & soluenda, sess. 6. cap. 2. de Refor. & sess. 7. cap. 5. & 7. & sess. 25. cap. 16. Deinde licet proprius pastor, seu beneficiatus sit, qui ministrat, & Pontifex alteri iniustè applicuerit decimas, non relicta congrua sustentatione ministranti, non est ad illam præstandam populus grauandus, nec in conscientia obligandus, quia re vera soluendo decimas satisfecit suæ obligationi. Nec obstat, quòd non dederit ei, qui immediatè seruit tanquam proximus pastor, quia satis est, quod dederit supremo pastori, qui est etiam immediatus pastor, si vult, aut debet de illo sufficienter prouidere. Sicut etiam si Rex non soluat stipendia debita prætoribus, vel iudicibus Regni, non tenetur Regnū illa soluere, quia iam soluit Regi (vt supponitur) sufficientia tributa, vt per se, & ministros suos Regnum gubernet, & iudicet. Ad hunc enim modum se habet populus Christianus respectu Pontificis, nec possunt fideles aliter reddere suis proximis ministris sustentationem ex decimis debitam, ergo si per ipsum Pontificem impediatur, ne pars illa decimarum cum effectu perueniat ad beneficiatum ministrantem, non potest obligatio illa iterum in populum recidere. Neque tunc cogitur beneficiatus sine stipendio ministrare, nam semper habet ius stipendij, & Papa, vel alius tertius semper tenetur illud ei præstare: Quod si non faciant, & cogi non possint propter potentiam eorum, non potest propterea populus obligari ad resarciendam iniuriam, quam alius committit.

Concil. Trid.

11. Prælatos inferiores non posse ius decimarū mutare.

Vltimò, est in fine huius cap. addendum, reliquos prælatos Ecclesiæ inferiores Pontifice, nullam habere potestatem circa iura Decimarum immutanda, vel decimas ipsis aliter distribuendas, vel applicandas, quam iure communi statutum sit, vel legitima consuetudine receptum. Conclusio est communiter recepta ab auctoribus in hoc, & superiori cap. citatis, maximè ab his, qui vix in Summo Pontifice hanc potestatem agnoscunt. Et de Episcopis in speciali id docet Rebuffus q. 5. de decimis, num. 32. vbi multa iura adducit. Ratio verò est, quia cæteri Episcopi, vel prælati sunt inferiores iure communi, & non possunt immutare ea, quæ per Summos Pontifices stabilita sunt, nisi in casibus sibi concessis, hic autem nulla talis concessio eis facta est, neq; in iure vel Conciliis legitur: Sed solùm in quibusdam specialibus casibus eis committitur, vt decimas, vel aliquam earum partem, aut beneficia ex illis instituta ad aliqua opera, vel loca pia applicare possint: nunc vniendo beneficia, nunc diuidendo, vel decimarum partem applicando. Quæ concessiones maximè in Concilio Trident. factæ sunt, vt videre licet session. 7. cap. 5. 6. 7. & 8. de Reform. & session. 21. cap. 3. 4. 5. & 7. & session. 22. capit. 9. & session. 23. capit. 18. session. 24. capit. 13. & 15. session. 25. capit. 9. Et in plerisque ex his locis dicitur, hanc potestatem tribui Episcopis, vt Apostolicæ sedis legatis, & si attentè inspiciantur omnia dicta iura, & similia, concessiones illæ non tam sunt relaxationes communis iuris ad decimarum solutionem, & applicationem pertinentis, quàm directiones, & prouidentissima remedia, vt finis decimarum fructuosius comparetur, & ius ipsum executioni mandetur. Aliæ ergo dispensationes, vel exemptiones, aut liberales concessiones circa decimas, nec ad ordinariam potestatem Episcoporum pertinent, neque ipsis concessæ inueniuntur.

Rebuff. Ratio. *Concil. Trid.*

CAPVT XVI.

Vtrum præceptum soluendi decimas obliget omnes, & solos fideles, præsertim laicos.

1. Omnes baptizatos ad decimas obligari.

EXplicata vi, & origine huius præcepti, de circunstantiis, & modo implendi illud, agendum est; inter quæ primum occurrit persona, cui præceptum impositum est, in qua explicanda regula generalis facilis est: exceptiones autem sunt variæ, & obscuriores ad explicandum. Regula igitur generalis est, omnes baptizatos, qui de manu Sacerdotum sacramenta tenentur recipere, teneri per se loquendo, & ex vi communis iuris ad decimas soluendas, nisi aliquo legitimo titulo exempti sint. Hæc regula sumitur ex D. Thom. 22. quæst. 87. art. 1. & 4. & aliis Theologis, Canonistis, & Summistis infra referendis: Et probatur ex cap. *Ex transmissa*, & c. *A nobis*, de decimis: Nam in priori dicitur, fideles omnes teneri ad decimas soluendas; in posteriori additur exceptio, *nisi quis se exemptum ostendat.* Ratione declarabitur, & probabitur meliùs per singulas propositæ regulæ partes discurrendo.

D. Thom. *Cap. Ex trāsmissa.* *Cap. A nobis.*

2. Expenduntur tres partes positæ regulæ. 1. Pars.

Tres enim principales partes in proposita regula considerandæ sunt. Prima explicat conditionem necessariam, vt aliquid hoc præcepto obligetur, nimirū quod baptizatus sit; per quam excluduntur infideles omnes non baptizati. Et ratio est, quia præceptum decimarum considerari potest, vel quatenus naturale est, vel quatenus ecclesiasticum. Priori modo non obligat infideles, quia illi non sunt Ecclesiæ membra, & consequenter Sacerdotes Ecclesiæ non sunt eorum pastores, nec ministrant illis spiritualia; nec pro illis offerunt, ergo nec possunt ab eis exigere decimas, nec ipsi tenentur eas soluere ex vi iuris naturæ, cum in eis deficiat fundamentum illius obligationis, scilicet, illud: *Dignus est operarius mercede sua.* Posteriori etiam ratione non possunt obligari, quia præcepta Ecclesiastica solùm obligant baptizatos, *nam de his, quæ foris sunt, nihil ad nos.* 1. Corinth. 15. Dixi autem, *baptizatos* omnes obligari hoc præcepto, vt hoc modo explicarem verba dicti capit. *Ex transmissa. Fideles omnes.* Intelligenda enim sunt de fidelibus in foro Ecclesiæ, cuiusmodi sunt baptizati omnes: nam per baptismum vnusquisque Ecclesiæ subiicitur, & præceptis eius.

Infideles nō obligantur decimarum præcepto. *1. Cor. 15.*

3. Vnde hæretici baptizati re vera obligantur hoc præcepto: Tum quia ratione characteris obligantur Eccle

Hæretici tenentur decimas soluere.

Ecclesiasticis præceptis: Tùm etiam quia ante hæresim erant obligati, vt constat, non eximuntur autem à tali obligatione suo vitio, & voluntate; non est enim hoc in subditi potestate: Tùm præterea, quia licet de facto non sint fideles propter iniquitatem suam, iure tenentur esse fideles, & per Ecclesiam cogi possunt, vt ad fidem reuertantur. Et similiter licet fortasse de facto non recipiant spiritualia ab Ecclesiæ ministris, tenentur recipere, & ipsi sacerdotes parati sunt ad ministrandum, immò ex officio ad hoc tenentur, & debent actu facere, prout possunt, vel eos monendo, & illuminando, quantùm possunt, vel certè eos cogendo, vel puniendo propter hæresim, & Apostasiam. E contrariò verò, licet aliquis fidelis sit, quandiu baptizatus non est, sed cathecumenus, in rigore non tenetur ad soluendas decimas, propter rationem dictam, quia sola fides absque charactere, & solemni fidei professione, quæ in susceptione baptismi fit, non subiicit homines præceptis Ecclesiæ. Loquor autem de cathecumeno filio infidelium, qui sua sponte ad Ecclesiam venit, nam filij Christianorum ex vi originis subduntur Ecclesiæ propter characterem parentum, & per voluntatem, seu obligationem eorum, & ideo si contingat, eos habere dominia rerum, & fructuum priúsquam baptizentur, decimis soluendis sunt obnoxij, & tanquam baptizati censentur.

Qui cathecumeni obligentur ad decimas.

4. Obiectio. Cap. *De terris.* Cap. *Quãto.* Soluitur.

Duæ verò difficultates circa istam partem occurrunt. Prima est, quia per ius ecclesiasticum Iudæi non baptizati tenentur soluere decimas, capit. *De terris,* de decim. & cap. *Quanto,* de vsur. ergo non est in vniuersum vera regula posita. Respondent aliqui distinguendo inter personales, & prædiales decimas, & limitando regulam à nobis positam ad personales decimas, nam ad prædiales soluendas cogi possunt etiam infideles non baptizati, vt iura facta probant. In qua distinctione prior pars, nimirum hos infideles non teneri ad personales decimas, communis est cum Glossa in dicto cap. *De terris.* Et conuincitur rationibus factis. Panorm. verò in dicto cap. *De terris.* num. 6. illam limitat, vt intelligatur per se, & formaliter (vt sic dicam) de decima, nam per modum compensationis ait obligari Iudæum non baptizatum habitantem in parochia Christianorum ad soluendum Ecclesiæ valorem decimæ personalis, quàm Christianus ibidem habitans posset soluere: Nam infidelis habitando ibi impedit, ne Christianus habitet, & consequenter defraudat Ecclesiam personali decima, quam esset perceptura à fideli ibi habitante, & ideo cogi potest ad satisfaciendum interesse. Et hoc fortasse significauit Glossa in cap. *Tua nos.* ver. *Prætextu.* de decimis, dicens: *Nam & Iudæus præstat personales decimas quasdam quandoque, sed non omnes, licet non ratione diuini obsequij.* Non explicat enim, quæ sint illæ decimæ, nec qua ratione soluendæ sint, nec videtur alia posse excogitari præter eam, quam Abbas expressit.

Gloss. *Panorm.* *Gloss.* *Abbas.*

5. Iudæos non obligari ad decimas personales.

Hanc verò sententiam non probat Soto lib. 9. de Iustitia quæstion. 4. articul. 4. Nec mihi verisimilis videtur, Quia nullo iure fundatur, immò siquis rectè expendat caput penultimum de vsur. inde sumet argumentum ab speciali, satis probabile contra hanc sententiam. Dicitur enim ibi, cogi posse Iudæos ad satisfaciendum Ecclesiis pro decimis, quas de domibus, & aliis possessionibus recipere consueuerant, non ergo pro personis. Deinde neque in ratione habet illa sententia fundamentũ, nam ille prætextus non est solidus, neq; verus: Quia parochialis Ecclesia non habet ius acquisitum, vt omnes, qui intra eam habitant, laborent, & lucrentur aliquid manibus, aut negotiatione sua, ex quo decimam soluant, sed hoc liberum est, ac voluntarium etiam ipsis fidelibus. Alioqui nobilis habitans in aliqua parochia, cum personales decimas non habeat, deberet nihilominus satisfacere Ecclesiæ interesse pro decima personali, quam negotiator ibidem habitans posset dare, & similiter Clericus habitans intra parochiã, quia impedit, ne ibi habitet artifex, qui solueret personales decimas, deberet soluere interesse: hæc autem, vel similia admittere, ridiculum est, ergo etiam respectu infidelis similis prætextus fictus est, & non verus. Adde, posse Iudæum venire ad habitandum in Parochia Christianorum, de nouo ibi domum ædificando, & consequenter neminem impediendo. Denique si nunc in Iapone diuiderentur Parochiæ, & in singulis manerent gentiles habitantes inter fideles, possent obligari ad soluendas decimas personales ratione interesse. Quod dicere, nec pium, nec vtile esset, & sine dubio verum non est. Quia quòd gentilis hîc habitans impediat, vel non impediat habitatorem fidelem, & obnoxium personalibus decimis, & incertum, atque contingens, & accidentarium est: Nam ille vtitur iure suo, & per se non facit contra aliquod ius Ecclesiæ acquisitum, ergo ad nullam satisfactionem tenetur.

6. Ad prædiales decimas obligantur Iudæi. Cap. *Tua nobis.* *Panorm.* *Syluest.* *Hostiens.* *Gloss.*

De prædialibus autem decimis videtur illa sententia frequentior: Quam tenet Glossa in dicto cap. *Tua nobis,* Panormitanus supra, & Syluester ver. *Decima* quæst. 7. capit. 1. citans Hostiensem, & hoc maximè videtur probari per iura citata: Sed vt rectè aduertit Glossa in dicto capit. *De terris*, Iudæi non obligantur ad soluendas decimas vt sic, etiam prædiales, sed solùm obligantur ad soluenda onera realia talium prædiorum. Nam ipsi Iudæi, vel quicunque infideles non baptizati ratione suarum personarum non obligantur soluere aliquid, vt probatum est. Et ideo in assertione posui illam partem *per se,* quia hîc consideramus vim directam præcepti de soluenda decima. Nihilominus tamen, quia prædia ipsa habent annexam decimam Ecclesiæ soluendam tanquam onus ipsiusmet rei, necesse est, vt ad Iudæũ, & quemlibet alium transeat cum illo onere, vt Ecclesia seruetur illæsa, & hoc modo potest infidelis obligari ad decimas prædiales per modum satisfactionis interesse. Quod satis in iure ipso declaratur: Nam in dicto cap. *De terris* dicitur, *Ne fortè illa occasione Ecclesiæ valeant suo iure fraudari.* Itaque supponit, Ecclesiæ ius esse acquisitum in tali fundo, quoad talem pẽsionem, & Iudæos cogi, non ad decimam vt sic; sed ad non lædendam Ecclesiam. Immò in dicto capit. *Quanto* dicitur, Pœna etiam imposita cogendos esse Iudæos *ad satisfaciendum Ecclesiis pro decimis, & oblationibus debitis, quas de domibus, & possessionibus aliis accipere consueuerant, antequam ad Iudæos quocunque titulo deuenissent.* Vbi Glossa notat rationẽ, *Quia res* (inquit) *transit cum suo onere.* Supponitur ergo ius illud acquisitum in rem ipsam.

Cap. *De terris.* Cap. *Quãto.* *Gloss.*

7. Duplex modus quo Ecclesia acquirit ius reale in decimis.

Quod autem onus hoc intelligatur esse reale, & quasi adhærens ipsis rebus, duobus modis accidere potest. Primo ex vi alicuius contractus, vel per specialem donationem factam Ecclesiæ, aut inter viuos, aut per testamentum, aut legatum, vel quia possessio illa fuit aliquando Ecclesiæ, & cum illo onere illam alienauit, vel alio simili modo, & tunc nulla est difficultas, neque id pertinet ad ius decimarum, sed potiùs ad oblationes, de quibus suprà dictũ est. Alius modus est, vt possessio aliqua intelligatur habere hoc ex vi iuris decimarum, & hoc est, quod ad præsens spectat; quando autem prædium aliquod intelligatur habere tale onus reale, & quæ conditiones ad hoc requirantur, in cap. seq. explicabimus.

Ex

8. Infideles vbicunq; degāt, decimas Ecclesiæ debere, falsò quidā aiunt. Fundamentum eorum.

Ex his verò iuribus conuincitur, falsam esse sententiam Abbatis, vbi suprà, & Oldrandi Consil. 91. omnes infideles, vbicunque degant, debere Ecclesiæ prædiales decimas, & iure ad eas soluendas cogi posse, si facto esset possibile: Et si nunc conuertantur, teneri in conscientia ad persoluendas omnes decimas, quas antea non soluerant. Fundamentum eorum esse potuit, quia Ecclesia habet ius possidendi totam vniuersi terram, & consequenter exigendi decimas ab omnibus prædiis vbique gentium, & iniquè ab infidelibus impediri, ne hoc iure vtatur, & fruatur. Hæc ergo sententia falsa est, & improbabilis, vt Soto suprà notauit, & ex illo capite. *Quanto* satis improbatur: Nam ibi dicitur Iudæos posse cogi pro decimis, *Quas Ecclesia de possessionibus priùs accipere consueuerant.* Ergo alij infideles non possunt obligari pro decimis prædiorum, quæ ad Ecclesiam nunquam pertinuerunt. Ratio itaque est, quia illa prædia nunquam habuerunt tale onus reale, neque cum illo peruenerunt ad gentiles, verbi gratia, à quibus possidentur, ergo illi non tenentur ad tales decimas nec ratione suarum personarum, nec ratione rerum ipsarum, ergo nullo titulo. Nec ratio in contrarium quicquam probat, quia Ecclesia non habet proprium ius iustitiæ ad terras infidelium, nec ipsi peccant contra iustitiam, vel eas occupando, vel fidem non recipiendo, sed tantùm contra fidem ipsam, & contra salutem propriam, ideóque non habet in eis locum obligatio per modum satisfactionis, seu cuiusdam restitutionis. Habet tamen nonnullam probabilitatem in terris, quæ aliquando fuerunt Christianorum, & in eis fuerunt erectæ Ecclesiæ, & prædia in ius decimarū attributa fuerunt, postea verò ab infidelibus, & paganis per iniusta bella vsurpata sunt. Nunquam enim priuata fuit Ecclesia iure acquisito in illa prædia, vt à fortiori sumitur ex Concil. Hispal. 2. cap. 1. & habetur in cap. *Prima*, 16. q. 3. & cap. *Cum per bellicam* 34. quæst. 1. neque contra hoc ius ab infidelibus præscribi potuit, ideóque semper videntur obligari ad satisfactionem reddendam Ecclesiæ pro illo interesse.

Cap. *Quanto.*

Quā probabilitatē hoc habeat in terris, quæ iam fuerūt Christianorum. *Concil. Hisp.* Cap. *Prima.* Cap. *cū per.* Vide Barbosam in lege. (Diuortio) §. (Interdū) à num. 7. ff. solut. matrimonio.

9. Quid de hoc sentiendum.

Sed licet hoc de rigore iuris, & speculatiuè fortasse verum sit, tamen moraliter loquendo est nullius vtilitatis, quia isti infideles, dum in sua infidelitate manent, moraliter obligari non possunt ad hanc recōpensationem, multóque minùs possunt cogi, & facilè possunt excusari, saltē per ignorantiam inuincibilem. Nam licet fidei ignorantiam inuincibilem non habeant, huius tamen Ecclesiastici iuris omnino illā habere possunt. Si verò ad fidem conuertantur, nulla ratione obligandi sunt ad aliquid satisfaciendum Ecclesiæ pro huiusmodi decimis, seu interesse illius non soluto, tum quia esset intolerabile onus, & magnum fidei impedimentum, tum etiam quia Ecclesia id facere non consueuit: Eò vel maximè, quia licet ius Ecclesiæ semper duret quasi in habitu, vt scilicet, si contingat, prouincias illas ad Ecclesiam catholicam reuocari, diœceses, & parochiæ cum suis prædiis, quantùm de illis constare poterit, instaurentur, quod ad summum probant iura citata: nihilominus quandiu ibi spiritualia non ministrantur, videtur cessare ius illud, vel quasi suspendi in actu, quia debentur Ecclesiæ propter ministerium, & in sustentationem ministrorum, Ecclesiarum instaurationem, & cultum; cum ergo hæc omnia in illis regionibus cessent, non videtur peculiaris aliqua iniuria inferri Ecclesiæ, eo quòd decimæ illi non soluantur, sed fit iniuria generalis in detentione iniusta illius terræ totius, & omnium fructuum eius, quos omnes tyranni illi, & infideles restituere tenentur; sed illa restitutio (vt dixi) non potest ad praxim reduci.

10. Proponitur obiectio.

Statim verò occurrit altera obiectio, quia licet infideles non sint subiecti Ecclesiastico iuri, subiiciuntur nihilominus iuri diuino, ergo ratione illius obligantur ad soluendas decimas. Primò, quia ipsi etiam tenentur recognoscere Deum vt supremum Dominum; Deus autem ipse decimas sibi soli præcipit in recognitionem sui supremi dominij, vt dicitur in capit. *Tua nobis*, de decimis, ergo. Secundo quia licet non teneantur Gentiles soluere decimam quoad quotam, tenentur tamen quoad sustentationem, quia tenentur auditum fidei præbere, & prædicatores Euangelij recipere: & ad hoc possunt à Pontifice summo cogi, ergo etiam cogi possunt ad alendos huiusmodi prædicatores, & pastores Ecclesiæ, quatenus huic muneri incumbunt, & ad illud parati sunt, & ex officio obligati. Et hoc modo sacerdotes Ecclesiæ, etiam respectu infidelium, sunt ministri Sacramentorum saltem quoad baptismum, & seminant illis spiritualia per fidei doctrinam, & præcepta, ac Sacramenta, ergo etiam in illis habet locum illud Pauli: *Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?* 1. Corinth. 9. Confirmatur ipso vsu, & experientia: Nam ad mittendos prædicatores Euangelij ad Sinas, verbi gratia, vel Iaponios, magnas expensas facere necesse est, & plures ad conseruandos, nutriendos, & augendos illos, ergo potest Ecclesia has expensas ab ipsismet Gentilibus exigere, cum teneatur hoc modo illos pascere, & nemo militet suis stipendiis vnquam.

Cap. *Tua nobis.*

1. *Corinth.* 9.

11. Respōdetur obiectioni.

Prior pars huius obiectionis facilis est, Nam licet omnes homines teneantur iure naturæ diuinum dominium recognoscere, non tamen ex vi eiusdem iuris tenentur illam recognitionem facere per solutionem decimarum, vt supra ostensum est; Fuit ergo illa determinatio facta iure diuino positiuo, quod olim non omnibus hominibus, sed populo Israelitico positum fuit; nunc vero etiamsi demus sub illa etiam ratione morali fuisse ab Ecclesia retentum, tamen vt sic, non potest extra Ecclesiam extendi, vt probatum est. Qui ergo sunt extra Ecclesiam non tenentur hoc peculiari modo diuinum dominium recognoscere, donec baptizentur, sicut non tenentur ad colendum Deum per sacrificium Missæ, sed solùm quantùm naturalis ratio dictat. Difficilior est altera pars, non enim satisfacit, quod Soto ait, infideles non baptizatos, licet immediatè obligentur ad fidē, & baptismum suscipiendum, non tamen ad alia Ecclesiæ præcepta. Hoc enim verùm est de præceptis positiuis Ecclesiæ: & ita solum concludit de decima quoad quotam: Obiectio autem procedit de decima quoad sustentationem, & de præcepto iuris diuini, quod videtur annexum illi præcepto recipiendi fidē, & baptismum. Quia qui præcipit actum, præcipit omnia, quæ ad actum consequuntur, Deus autem ipse subiecit omnes gentes Ecclesiæ, quoad hoc, vt tenerentur prædicationem Euangelij per eius ministros suscipere, audire, & eis parere proximè, & immediatè quoad fidei, & baptismi susceptionem, sed ad hoc necessarij sunt ministri, & consequenter eorum sustentatio, ergo.

Soto.

12. Probabile est posse exigi tributum ab infidelibus ad prædicatores eorū alendos.

Probabile profectò est, hoc titulo posse Ecclesiam, & Principes eius aliquod tributum ab infidelibus exigere, ad quos de facto prædicatores Euāgelij mittuntur, tum ad expensas itineris, tum ad eos sustentādos, quandiu inter ipsos versantur. Sicut Romæ, verbi gratia, posset exigi à Iudæis tributum specialiter deputatum ad sustentandum prædicatorem Euangelij, qui illos doceat, & illuminet: Ecclesia verò non solet vti hac potestate maximè circa infideles sibi nō subditos tēporaliter, quia fortasse scandalum esset infidelibus.

Vnde

Vnde in principio, prius à Christo, pòst ab Apostolis missi sunt prædicatores, qui omnino gratis sine stipendio, etiam sustentationis, verbum Dei prædicarent, victum, & vestitum, vel suo labore querendo, vel ab his, qui fidem admittebant, accipiendo, vel certè ab ipsismet infidelibus eleemosynam postulando. Postquam verò Ecclesia, & Pontifices habere cæperunt Ecclesiasticos redditus, quos possent dispensare: ex decimis, quæ ab ipsis fidelibus præstantur, sustentare potuerunt ministros, quos ad infidelium ministerium mittebant, & eis prouidere, donec à fidelibus in singulis prouinciis conuersis sustentari possent. Et certè cum hæc cura pertineat ad vniuersalem Ecclesiæ Pastorem, qui est Pontifex, meritò potest ab Ecclesia fidelium exigere reditus sufficientes ad sustentandos ministros Euangelij etiam pro infidelibus, quando necessarij fuerint. Et fortasse hæc ratio aliis addita, quas suprà tractauimus, non parum cohonestat quotam decimarum, & abundantiam redituum ecclesiasticorum. Atque ita consulendum profectò est, vt Gentiles ipsi non grauentur, nec vexentur tributis pro prædicatoribus Euangelij, sed à Pontifice, & Christianis Principibus alendi sunt, donec fideles denuo ad fidem conuersi ex Gentibus, eos ex bonis suis spontè alant. Eò vel maximè quòd Deus semper vocat aliquos in Ecclesia sua, qui cum voluntariè pauperes sint, sine certo stipendio, vel viatico huic muneri incumbãt, ex eleemosynis victitando.

13. 2. Pars regulæ positæ explicatur qua sacerdotes liberantur à decimis.

Secunda pars regulæ positæ continetur illis verbis, *Qui de manu sacerdotum sacramenta recipiunt*, per quæ partim limitatur, partim ampliatur hæc regula. Limitatur enim ad eos fideles, qui Sacramenta à sacerdotibus recipiunt: ipsi enim Sacerdotes fideles etiam sunt, & baptizati, tamen quia ipsi sunt ministri constituti ad ministrandum aliis Sacramentum (sub quibus nunc omnia spiritualia comprehendimus, ideo non soluunt ipsi, vt tales sunt, decimas, sed potiùs ipsis penduntur. Sicut in veteri lege tribus vndecim decimas soluebant Leuiticæ: hæc autem aliis non soluebat: sic ergo limitatur assertio ad fideles, quibus ministrantur Sacramenta. Intelligitur autem de his fidelibus, qui pro Sacramentorum susceptione alicui subiecti sunt, qui ex officio teneatur illa eis ministrare, nam illi per se debentur decimæ, vt infrà ostendemus, & ita solùm fideles sic subiecti illas debent. Inter hos verò extenditur regula ad omnes, siue pauperes sint, siue diuites, siue nobiles, siue Principes, & Reges. Et ratio est, quia præceptũ de se vniuersale est, & generalibus verbis propositum, vt patet ex citatis iuribus, & ex communi forma ecclesiasticorum præceptorum vniuersali Ecclesiæ traditione recepta, & alioqui in his omnibus est capacitas huius obligationis, quia sunt fideles baptizati, subditíque pastoribus Ecclesiæ, & inuenitur etiam in eis fundamentum obligationis, nam omnes fruuntur opera, & labore ministrorum Ecclesiæ, ergo par est, vt omnes ad eorum sustentationem concurrant, ergo omnes obligantur ad solutionem decimarum, quæ ad hunc finẽ proximè, ac præcipuè ordinantur.

14. An inhumanũ sit obligari pauperes ad Decimas.

Circà vtranque vero partem occurrit difficultas, & primò circa ampliationem, primò ex parte pauperum; videtur enim inhumanum, pauperes ad soluendas decimas obligare, cum innumeri sint, qui vix possint seipsos, suámque familiam alere. Item, quia ipsæmet decimæ exiguntur ad pauperum sustentationem, vt suprà visum est, quomodo ergo ab ipsismet pauperibus extorqueri possunt? Secundò ex parte diuitum,

Sitne conueniens quòd Reges obligentur.

quia si omnes omnino fideles, quibus Ecclesia spiritualia ministrat, tenerentur per se loquendo, & ex vi iuris decimas omnium suorum redituum, & lucrorum reddere, obligarentur omnes Reges, & Principes Ecclesiæ decimam partem omnium suorum redituum, tributorum, ac fructuum, vel bonorum vndecunque sibi quotannis prouenientium Ecclesiæ reddere, & similiter omnes mercatores decimam partem omnium, quæ lucrantur, & sic de aliis, hoc autem incredibile est, alias immensæ essent Ecclesiæ opes.

15. Teneri pauperes ad decimas. *D. Thom. Soto. Alens. Syluest. Angel. Rebuff. Panorm. Hostiens.*

Ad primam difficultatem Doctores simpliciter docent, pauperes obligari ad decimas soluendas. Ita D. Thom. dicta q. 87. art. 4. & ibi Soto. & alij: Alens. 3. p. q. 51. Memb. 7. art. 1. & Syluest. Angel. & alij summistæ, Rebuffus dicto tract. q. 5. num. 14. cum Panor. & aliis in cap. *Cum homines* de Decimis: Hostiens. in summ. §. de decim. Ratio verò præter suprà tactam addi potest ex Alense, quia pauperes non eximuntur à tributis regiis soluendis, ergo nec eximi debent à solutione decimarum. D. Thom. aliam rationem indicat, quia pauperibus fidelibus subueniendum est per dispensationem Ecclesiæ, & ministrorum eius, & ideo non oportet, vt ipsi à solutione decimarum seipsos eximant; oportet enim vt soluendo decimas, Deum colant, & subiectionem Ecclesiæ recognoscãt, quod si aliàs indiguerint, meliùs illis per Ecclesiam subuenietur, quàm si ipsi suam partem decimarum præoccupent. Immò addit Alensis, promissionem esse Dei, vt qui fideliter decimas soluerit, penuriam non sentiat, per Malach. cap. 3. dicentem: *Inferte omnes decimam*, &c. *Et probate me super hoc, dicit Dominus* &c. Iuxta quam promissionem dixit etiam Aug. *Maiores nostri ideo omnibus copiis abundabant, quia Deo decimas dabant*, &c. lib. quinquaginta hom. in 48. & similia habet serm. 219. de tempore, & refertur 16. quæst. 7. cap. *Maiores*.

Malach. 3. *August.*

16. De quibus pauperibus sententia cõmunis intelligenda.

Veruntamen quod ad promissionem attinet, existimo illam, quatenus erat de temporali abundantia, vel extendendam non esse ad legem gratiæ, vel non esse absolutam, sed sub conditione, si ad spiritualem fructum fuerit cõueniens. Vnde licet verum sit, quod Augustinus refert, non oportet, vt ex rigorosa promissione id fieri soleat, sed ex ordinatissima prouidẽtia Dei. Quod verò spectat ad pauperum obligationem, licet doctrina communis vera simpliciter sit, intelligenda videtur de his pauperibus, qui licet tenuissimos prouentus, aut lucra habeant, nihilominus habẽt necessaria ad congruam sustentationẽ personæ, & familiæ, etiamsi decimas soluant. Nec enim verisimile est, vt Ecclesia velit cum tanto rigore obligare pauperes ad decimas soluendas, vt etiã ex rebus sibi moraliter necessariis illas soluere teneantur, & postea mendicatò illas postulare. Præsertim hoc tempore, quando pars illa ecclesiasticorum redituum, quæ pauperibus destinata erat, disparuit, vel cum aliis confusa est, & subuentio pauperum ex arbitrio Clericorum pendet.

17. Aliqui præcedentẽ doctrinam impugnant. *Panorm. Ioan. Andr.* Cap. *Parochianos.* Cap. *Tua.*

Hæc declaratio, & moderatio fuit antiqui cuiusdam Doctoris Canonistæ, vt Innocent. refert in cap. *Licet* de censibus, quam ipse non videtur improbare. Panormit. autem cum Ioanne Andr. & aliis eam non probat. Primò, quia decimæ debentur ex iustitia cap. *Parochianos*, de decimis, sed propter inopiam non potest committi iniustitia, ergo. Confirmatur, quia decimæ sunt ipsius Ecclesiæ ex reseruatione diuina capit. *Tua*, de decimis, ergo non possunt à quoquam detineri, etiamsi pauper sit, nisi fortasse in casu extremæ necessitatis, in quo omnia sunt communia. Et ita solùm illum casum excipiendum esse, tenet in specie Rebuff. suprà. Immò addit etiam in illo casu debere pauperem habere propositũ reddendi, si venerit ad pinguiorem fortunam, & in confessione id aperire, ac promittere. Sed hoc vltimum est planè falsum, nam qui in casu extremæ necessitatis

Rebuff.

Qui in necessitate extrema aliena consumit, non tenetur postea restituere.

cessitatis accipit alienum, & illud consumit, postea non tenetur aliquid restituere, quia nec ratione acceptionis, quæ iusta fuit, nec ratione rei acceptæ, quæ consumpta iam est, ergo a fortiori in præsenti: Item, quia tunc non consumitur res vt aliena, sed vt propria. At verò extra casum extremæ necessitatis pium, ac probabile est, quod dicti Auctores asserunt, pauperem debere suam necessitatem Ecclesiæ ostendere, id est, Pastoribus Ecclesiæ eam comprobare, & tunc ipsi Pastores tenentur decimam remittere, non tamen posse pauperem sua auctoritate eam retinere. Quòd maximè probabile est, si sententia illa vera est, quæ affirmat, decimas esse sub dominio Ecclesiæ, etiam antequam soluantur, quam postea discutiemus; illa tamen supposita, est consecutio valde apparens, quia nemo potest accipere alienum in graui necessitate auctoritate sua, sed debet à Domino postulare. Item Oeconomus non potest consumere sua auctoritate, & sine Domini voluntate propter necessitatem grauem, ergo idem est in præsenti, supposita illa sententia.

18. In graui necessitate nõ teneri quẽpiã ad decimas est probabile.

At verò quia illa sententia incerta est, & cõtraria est probabilis, ideo non videtur improbabile, quòd excusetur à culpa, qui propter solam necessitatem grauem decimam non soluit. Quia illa re vera indiget ad substentationẽ suam, & familiæ suæ: hæc enim necessitas grauis reputatur. Neque tunc facit iniustitiam propter vitandam inopiam, sed ipsa inopia facit, vt iustitia tunc non obliget, quia hoc præceptum affirmatiuũ est, & nõ obligat pro semper, sed cũ certis circunstantiis, & ita etiam licet decima per se debeatur, pro tunc tamen non vrget eius debitum. Immò licet dicatur decima esse sub dominio Ecclesiæ, antequã tradatur, dici posset, obligationẽ ad tradendam illam, etiã postulare circunstantias suas, & posse prorogari propter necessitatem. Sicut qui possidet rem alienam, & non potest reddere statim sine magna iactura personæ, vel status, potest differre. Maximè verò potest hæc opinio locum habere, quando pauper certus est de sua necessitate, & timet probabiliter, non esse subueniendum illi, nec remittendam decimam, etiamsi necessitatem suam ostendat, & cõprobet. In hoc verò casu, siue mala, siue bona conscientia decima non soluatur propter paupertatem, restituenda integrè erit postea, si ad pinguiorem fortunam deueniatur, & hoc ad minimum probant fundamenta contrariæ sententiæ.

CAPVT XVII.

An Clerici, & Ecclesiastici omnes ad decimas soluendas teneantur.

1. An Clerici ad decimas teneantur. Cap. 2.

HÆc quæstio petitur in secunda parte prioris difficultatis in præcedenti capite propositæ: quam hic separatim proponimus, quia largiorem disputationem requirit. Et ratio dubitandi pro vtraque parte oritur ex c. 2. de decimis. Nã in priori eius parte dicitur, *nouum esse, vt Clerici à Clericis decimas exigant*, appellat autẽ *nouum*, id est, insolitum, & præter ius, vt ex contextu constat, & ita sentit ibi Glossa vltima in fine. Contrarium verò suaderi potest ex eodẽ textu in fine, vbi quasi comprobando regulam contrariam ait, Clericos qui à Clericis spiritualia recipiunt, debere illis decimas persoluere. D. Thom. ergo dicta q. 87. art. 4. Clericos sub duplici ratione considerari posse dicit, scilicet vel quatenus Clerici sunt, & ministri spiritualium, vel quatenus fideles sunt, & à sacerdotibus possunt spiritualia recipere. Priori modo ait nõ teneri Clericos ad decimas soluendas, sed potius ad illos sub ea ratione spectatos pertinere decimas recipere. Posteriori autem modo ait, ex

D. Thom.

vi iuris teneri ad soluendas decimas, quia sic sub dicta regula includuntur, & nullo iure eximuntur. Et hanc doctrinam communiter recipiunt ibi Sot. Aragon. Valent. & alij, & communiter Canonistæ (licet sub diuersis terminis) in dicto ca. 2. & Summistæ in verb. *Decima*, Couar. lib. 1. var. c. 17. n. 8. Gutier. dicto c. 21. nu. 52. qui alios referunt.

Soto. Arag. Valent. Couar. Gutier.

2. Clericos nõ teneri ad decimas prædiales de reditibus Ecclesiæ. D. Thom. Alens. Gloss. Abb.

Atque ex hac distinctione, & doctrina inferunt primò, Clericum nõ teneri soluere decimas prædiales ex reditibus Ecclesiæ, quos recipit ratione beneficij, vel spiritualis ministerij ex decimis fideliũ, vel ex prædiis Ecclesiæ, quæ aliquo titulo ecclesiastico possidet. Ita sumitur ex D. Thom. supra & docet expressè Alens. 3. p. q. 51. mem. 7. art. 2. & alij Theologi, & Summistæ supra relati, idémq; sentiunt Canonistæ cum Glos. vlt. in dicto ca. 2. & Abbas. ibi, nu. 4. Et sumitur ex textu illo in principio, vbi in hoc comparat sacerdotes Leuitis, qui nõ tenebantur soluere decimas, quia nõ habebant propria bona, sed tantùm decimalia, ergo simpliciter Clerici ex his saltem bonis nõ soluũt decimas. Præterea probatur ex dicto principio, quia hi fructus cõpetunt Clerico, vt Clericus est, & minister Ecclesiæ, si ergo ex illis solueret decimas, iam solueret vt Clericus, contra dictũ c. 2. de decimis. Et contra rationem suprà insinuatã, quod talia bona potiùs debentur ipsi Clerico, vt talis est ratione sui muneris, ergo repugnat ex illis, vt decimas debeat. Aliàs sibi ipsi illas deberet, quod moraliter esse non potest, quia iustitia, & obligatio, seu debitum propriũ est ad alterum, & ideo nemo potest sibi soluere tributum, & similia, & in vniuersum inter dantem, & accipientem debet esse distinctio, vt dicitur in c. vlt. de institut. Circa hanc verò rationem occurrit difficultas, quam infrà tractabo.

3. Clericos teneri ad decimas prędiales ex prædiis alio titulo possessis. D. Thom. Alens. Soto. Siluest. Angel. Couar. Gutier. Glos.

Secundò inferunt, Clericos teneri ad soluendas decimas prædiales ex prædiis, quæ tẽporali, seu seculari titulo possident, vt ex bonis patrimonialibus, aut alio simili titulo acquisitis. Ita D. Tho. Alens. Sot. Et alij Theologi, & Siluest. Angel. ac summistæ, Couar. Gutier. & alij Canonistæ, quos referunt cum Glossa in d. c. 2. Ex quo textu in vltima parte illius etiã hæc pars probatur. Ibi enim asseritur, Clericos posse esse obnoxios decimis soluendis aliis, à quibus Sacramẽta recipiunt, ergo maximè ex his bonis temporalibus, cum ex spiritualibus illas non debeant, vt dictum est. Confirmatur, quia respectu talium bonorum per accidens est, quod talis persona sit Clericus, aut beneficiatus, ergo habet illa, non vt Clericus, sed vt ciuis, ergo vt sic non est exemptus à solutione decimarum ex talibus bonis: & aliunde est fidelis baptizatus, & ab alio potest recipere Sacramẽta, ergo comprehenditur quoad hæc bona sub generali regula eorum, qui ad decimas soluendas tenentur.

4. Idẽ cũ proportione de decimis personalib⁹ dicendum.

Tertiò inferunt, idem esse de personalibus statuẽdũ cum proportione: Nã persona Clerici potest aliqua lucrari, vt Clericus, id est, titulo, & actione spirituali, sicut comparat stipendiũ, seu eleemosynam pro Missa, vel anniuersario, &c. Aliqua verò lucratur vt artifex, vel corporaliter laborans. De priori ergo lucro non debet Clericus personales decimas, quia nullas decimas debet vt Clericus, illi autem prouentus ad illum pertinent, vt clericum, & ita tenet Couar. dicto ca. 17. num. 8. ver. *Primùm*, immò ibi absolutè sentit, esse probabilius, Clericos iure communi esse exemptos à personalibus decimis, quam sententiam dicit esse communem. Sed intelligenda videtur de his decimis ex lucris spiritualibus. Nam de aliis temporalibus consequenter dicendum videtur, clericos non esse exemptos ex vi iuris communis à decimis personalibus ex talibus bonis, propter contrariam rationem, quæ eundem locum habet in his de-

Couar.

cimis personalibus, quem in prædialibus ex patrimonio. Nec est textus in iure, vnde talis exemptio colligi possit, & ita sentit apertè Siluest. verb. *Decima*, nu. 13. Excipit tamen Clericos communiter viuentes, sed hoc spectat ad tertiam partem regulæ.

Siluest.

4. Duæ difficultates cõtra doctrinã traditã proponuntur.

Duæ vero difficultates circa hanc doctrinam occurrunt. Vna est circa fundamentũ, quod in hac doctrina supponitur, alia circa cõsequentiam doctrinæ. Supponitur enim in hac doctrina, Clericos esse debitores decimarum, saltem vt Sacramenta ab aliis Clericis recipiunt; declaratur autem hoc debitũ posse cadere in bonis laicis, non in clericalibus. Circa primum igitur est difficultas, quia sequitur primò, etiam summum Pontificem posse esse obnoxium decimis soluendis, saltem ex laicis bonis, si illa habeat. Consequens est falsum, ergo. Sequela patet, quia etiã ipse recipit Sacramenta, vel confessionis, dum est sanus, vel extremæ vnctionis, & communionis, quando est æger, immò & ordinem, & consecrationem recipere potest iam electus Pontifex, quin etiam cõfirmationem; si enim cõtingat nondum confirmatũ eligi, verus erit Pontifex, & cõfirmatione indigebit, ergo vt homo fidelis est, indiget aliquo veluti spirituali ministro, qui ei necessaria, vel vtilia Sacramenta ministret, & pro illo offerat, vel sacrum faciat, quando ipse non potest, ergo vt sic poterit esse obnoxius decimis soluendis. Falsitas autem cõsequentis patet, quia repugnat, Principem supremum soluere tributum: cui enim solueret? certè nõ superiori, illũ enim non habet: neque Ecclesiæ, nam etiam est supra totam illam, nec sibi ipsi, quia hoc repugnat, vt supra dixi, sed decima est veluti quoddã tributũ, quod Ecclesiæ soluitur, ergo Pontifex nõ est illi subiectus. Secundò sequitur, Clericos posse esse debitores decimarum, etiam vt Clerici sunt, quod est contra dicta. Sequela patet, quia vt Clerici sunt, spiritualiter pascuntur ab aliis Clericis, quod in omnibus inferioribus summo Pontifice videre licet. Nam in primis omnes Clerici ab Episcopis ordinantur, ergo Sacramenta recipiunt ab illis, etiã vt Clerici sunt. Deinde inferiores omnes regũtur spiritualiter à superiorib[9], vt sacerdotes simplices à Parochis, hi ab Episcopis, & omnes à Põtifice, regimen autẽ illud spirituale est, & cadit in Clericos formaliter, vt Clerici sunt, sic enim subiiciuntur ecclesiasticæ potestati, & regimini; ergo ratione illius debent decimas, etiam vt sunt Clerici. Et confirmatur primò; Nam omnes subditi in aliquo ordine debent recognitionem aliquã superiori eiusdem ordinis, ergo omnes Clerici inferiores in ordine Clericatus eandem recognitionem debent superiori, cui vt tales subordinantur, illa autem recognitio fit optimè per solutionem decimarum, ergo. Cõfirmatur, quia hoc modo Leuitæ in veteri lege ex decimis soluebant decimas summo Sacerdoti.

5. 2. Difficultas.

Atque hinc oritur secunda difficultas circa consecutionem doctrinæ. Nã si Clerici possunt esse debitores decimarũ, profectò non minùs ex spiritualibus reditibus, quàm ex temporalibus possunt illas debere. Primò quidem, quia possunt illas debere, vt Clerici, sicut ostensum est, & possunt illud debitũ soluere ex fructibus beneficiorũ. Respondent aliqui, non posse, quia non faciunt illos fructus suos, sed solùm eis dantur, vt ex eis sumant necessaria, & reliqua dẽt pauperibus. Er hoc titulo illos eximunt Innoc. & Abb. c. 2. de decimis: Sed illud impugnant ibi Anto. & Anchar. Et ex contrario fundamento fatentur teneri Clericos ad decimas soluendas ex illis fructibus tanquam ex lucro personali, quia re vera faciunt illos suos. Ego addo, licet nõ facerent illos suos, fundamentum videri inualidum, quia inter necessarios vsus suos, vnus est, soluere decimas seruientibus, & ministrantibus sibi, ergo hoc titulo debent soluere decimas ante omnes eleemosynas. Secundò quia si Clericus debet decimas, ideo est, quia recipit ab alio spiritualia, & ideo debet illi temporalia ministrare, ergo vndecunq; illa habeat, tenetur ex illis huic debito satisfacere, siue illa temporalia acquisita sint titulo spirituali, siue tẽporali, hoc enim valde accidentariũ videtur ad rationem illius debiti, & ad solutionem eius. Nam si Clericus debeat famulo stipendiũ, & nõ habeat, vnde soluat, nisi ex fructibus sui beneficij, certè ex illis tenetur soluere, & si vnus Clericus alteri promittat iusta stipendia centum Missarum, tenetur illa soluere ex quibuscunque bonis, titulo etiam spirituali acquisitis: Ergo si simplex Clericus, verbi gratia, debet suo parocho decimas, quia re vera est parochianus eius, profectò tenebitur illas soluere ex quibuscunque fructibus, aut lucris etiam ecclesiastico titulo acquisitis.

Innocent.
Abb.
Anton
Anchar.

6.

Vnde apparent valde infirmæ rationes adductæ pro dicto primo, quia licet Clericus soluat decimas ex fructibus ecclesiasticis, sibi aliàs competentibus, si illas tantùm soluat, quatenus fruitur opera, & ministerio Parochi communi aliis fidelibus laicis, semper soluet illas non vt Clericus, sed vt vnus ex fidelibus subditis. Quia hæc formalitas (vt sic dicam) non est attendenda ex titulo quo acquiruntur bona, ex quibus soluuntur decimæ, sed ex titulo, propter quẽ decima soluitur, quia hæc est ratio soluendi, non alia, & per illam reduplicationem ratio soluendi significatur. Sicut licet mercator soluat decimas ex lucro suæ negotiationis, & agricola ex fructibus sui agri, & venator ex præda, & sic de aliis, omnes soluunt sub eâdem ratione fidelis subditi, quia hoc titulo debẽt, non sub ratione venatoris, aut mercatoris, &c. Quia hoc materiale est ad rationem debendi decimam. Vnde è contrario, si Clericus debeat decimam, non solùm quia recipit Sacramenta modo communi aliis fidelibus, sed etiam quia speciali modo vel Sacramenta, vel alia spiritualia ministeria recipit ab alio, cui subiicitur, profectò dicendus est debere decimas vt Clericus, & vt talis soluere, etiamsi ex patrimonialibus, seu laicalibus bonis illas soluat. Videtur ergo illa distinctio sine fundamento conficta, sed potiùs esse vniuersaliter dicendum, Clericos & communi ratione, & titulo aliorum fidelium & speciali, ac proprio Clericorum recipientium ab aliis spiritualia, vel communia, vel propria modo explicato, esse posse debitores decimarum. Et quando tales sunt, illas debere tam ex personalibus, quàm ex prædialibus, vndecunque illas comparent attento naturali iure, vt determinato per ecclesiasticum, si aliunde non eximantur.

7. Augetur difficultas. Cap. 2.

Accedit tandem, quòd illa distinctio videtur inuenta ad cõciliandas duas partes illius capitis secũdi de decimis. Nã in priori dicitur esse nouũ, & improbatur, quòd Clerici à Clericis exigãt decimas: In posteriori verò subiungitur, illos Clericos, qui ab aliis Clericis Sacramẽta recipiunt, debere illis soluere decimas. At vtrumq; potest vniuersaliter, & simpliciter intelligi, si prior pars intelligatur de Clericis, vt ministrant actiuè spiritualia, posterior vero de Clericis, vt recipiunt illa. Nã in priori modo nõ respiciũt alios Clericos vt superiores, vel pastores, sed ad summum, vt cooperatores, vel coadiutores, & vt sic non possunt esse debitores decimarum, sed potiùs eis debetur pars decimarum. At posteriori modo respiciunt alios Clericos vt pastores suos, & sic meritò possunt illis debere decimas. Et in hoc sensu admitti poterit distinctio de Clerico, vt Clericus est, vel vt fidelis recipiens, id est, vt actiuè, vel passiuè comparatur ad spiritualia ministeria. Quamuis in secundo membro possit

possit habere locum eadem distinctio in alio sensu: Nam in ipsamet receptione Sacramentorum ab alio interdum se habet Clericus generali modo laicorũ, interdũ vero speciali,& vt Clericus. Quomodo antiqui Canones distinguunt interdum cõmunionem laicam à Clericali, & præcipiũt aliquando Clericum non cõmunicare vt Clericũ,sed vt laicum. Igitur vt Clericus dicatur soluere decimas vt Clericus, nõ satis est,quod soluat illas ex prædiis ecclesiasticis, si alioqui debet illas, quia cõmuni modo aliorum fidelium Sacramenta recipit: Et in hoc videtur D.Tho. in dicto art.4.quandam æquiuocationem cõmittere, priùs enim explicat distinctionem illam Clerici, vt Clerici,& vt fidelis,per respectum actiuum, vel passiuum ad ministerium Sacramentorum, postea vero explicat Clericum nõ debere decimas vt Clericum, id est *in quantum habet ecclesiasticam possessionem.* Hoc enim longè diuersum est:nam licet verum sit, Clericum non debere decimas, in quantum habet talem possessioné,id est, licet non indè nascatur ratio obligationis, potest nihilominus debere decimas ex illis ratione ministerij passiui Sacramentorum,& tunc re vera non debet illas vt Clericus, vt explicatum est. Distinctio ergo illa de decimis soluendis ex prouentibus temporalibus,vel ecclesiasticis, neq; necessaria est ad intelligentiam illius capitis secundi, nec veram doctrinam continere videtur.

D.Thom.

8. An Põtifex summus ad decimas teneatur.

Hæ difficultates postulant, vt doctrinam illam magis in particulari explicemus, & ad omnes ordines,seu gradus Clericorũ illam applicemus.In prima ergo difficultate petitur ,an summus Pontifex teneatur aliquo titulo,vel ex aliquibus bonis soluere decimas.In qua re aliqui Canonistæ sentiũt,Papam teneri ad decimarũ solutionem. Ita Rebuff.dicta q.5.nu. 26.cum Andrea Hispan.sua regula 10.q.11. Qui addunt rationem, quia etiam Papa tenetur Deo recognitioné facere, quia omnes sumus de populo eius, & oues pascuæ eius,& nihil habemus,quod ab eo nõ possideamus. Confirmari potest, quia Episcopus in sua Ecclesia,& Parochus in sua tenetur soluere decimas,ergo Pontifex in sua, vel in quacunq; possessionem habuerit. Dicendum verò est,præceptum decimarum propriè, & per se non obligare Pontificem ratione suæ personæ, interdum verò posse obligare ad aliquam decimam ratione possessionis, & debiti realis. Ad intelligendam vtranque partem suppono, quod in præcedenti puncto tetigi, decimam duplici titulo deberi,scilicet vel ratione personæ,vel ratione prædij:Quæ distinctio tangitur in cap. *Tua nobis*,de decimis circa finem,eamq; intelligo, nõ iuxta distinctionem decimarum in personales, & prædiales,sed iuxta distinctionem debiti in personale, & reale:interdum enim debitum oritur ex actione,vel passione ipsius personæ,interdum verò ex re accepta,vel possessa,quia secum affert onus illud. Et hoc modo dicebamus in puncto præcedenti, præceptum decimarũ directè, & per se respicere ipsos fideles, & ipsos obligare, interdũ verò onus soluendi aliquam decimam aduenire cum re ipsa habente tale onus, & sic posse transire hoc debitũ etiam ad infideles. Ad eum ergo modum nunc loquimur de Pontifice, quia ratione suæ personæ nõ obligatur hoc præcepto,potest autem obligari ad aliquam decimam ratione rei.

Rebuff. Andr.Hisp.

Resolutio quæstionis.

Cap. *Tua nobis.*

9. Rationes in contrarium soluuntur.

Probatur prima pars. Primò ratione facta,proponendo priorem difficultatem.Secundò quia Clerici, vt Clerici,vel nõ debent decimas, vel non nisi superioribus,vt infrà dicam;Pontifex autem nõ habet superiorem,ergo vt Clericus,& Pontifex nõ debet decimas,nec etiam vt fidelis, quia etiam non habet Pastorem,cui in perceptione Sacramentorum ex officio subdatur, quod necessariũ est ad personale debitum decimarum,vt in regula declaraui, ergo nullo modo habet hoc debitum per se,& vt personale. Vnde ratio in contrarium,quam tangit Rebuffus de recognitione ad Deum,parui momenti est,quia non est hæc propria, & per se ratio institutionis decimarum,sed sustentatio ministrorum,& sunt multi alij modi,quibus Pontifex profiteatur recognitionem ad Deum. Nec etiam obstat ratio illa,quod Pontifex recipit aliqua Sacramenta,& habere debet confessoré,vel ministrum ad hoc deputatum: Quia hinc ad summum sequitur, debere huic ministro sustentationem,eam verò præstare illi potest, non soluendo decimam,sed vel aliquod ei stipendium præstando, vel ex decimis aliorum fidelium partem aliquam illi applicando:Eo vel maximè quòd ille confessor Pontificis non est propriè ordinarius pastor eius, sed commissarius ab ipso electus,& tanquam vicarius, & minister ab ipso constitutus.Vnde sicut alios officiales suos alit Pontifex,non soluendo illis decimas, sed applicando eis partem vel decimarum, quas vniuersi fideles soluũt, vel aliorum ecclesiasticorum redituum, vel certum stipendium,ita & hunc alere potest. Ipsi enim Pontifici ex vi sui muneris debitum est ex reditibus ecclesiasticis totum id,quod ad sui,suæque familiæ, & omnium officialium suorum sustentationem necessarium fuerit,vt statim explicabimus. Non reperitur ergo in Pontifice proprium fundamentum decimarũ, quantum ad debitum personale earum, ideóque nec debitum ipsum inueniri potest.Deniq; hoc modo habet etiam vim alia ratio, scilicet quòd præceptum soluendi decimas,nõ obligat Pontificem, quatenus naturale est, quia vt sic obligat ad sustentationem ministrorum,de qua iam dictum est;Nec etiam vt Ecclesiasticũ, quia vt sic Papa est supra Canones. Et licet obligetur legibus ecclesiasticis quoad vim directiuam,illud procedit, quando lex respicit rationem vniuersalem, & honestatem communem Principi, & subditis, non est autem huiusmodi hoc præceptum decimarum, sed directè respicit fideles aliquo modo subditos in spiritualibus,vt dictum est,& ampliùs iam exponetur. Et hanc partem sequitur Abulens.Matth.23.q.193.infra.

Abulens.

10. Altera pars de debito reali confirmatur. *Abulens.*

Alteram partem de debito reali non videtur admittere Abulensis:est tamen vera, & fortasse intenta à Canonistis suprà citatis, & illa ad summũ suadetur ex proportione ad Episcopos,vel Parochos. Et breuiter declaratur, quia post Parochiarum,vel diœcesum diuisionem,prædia vnicuique Ecclesiæ assignata habent annexum tanquam onus reale debitum decimarum,respectu talis,vel talis Ecclesiæ,vt nunc supponimus,& cap.21.ex professo ostendemus. Ergò si Pontifex quocunque temporali titulo acquirat, vel possideat possessiones illas,vt proprias, acquirit illas cum suo onere, ergo tenetur ex illis soluere decimas illis Ecclesiis, quibus antea debebantur, quia res transit cum onere suo. Et licet summus Pontifex sit supremus dispensator decimarum, & iurium earum, non est tamen Dominus, & ideo non potest arbitrio suo illas vsurpare. Quapropter si Cardinalis aliquis antequam eligeretur in Pontificem, haberet prædia patrimonialia, vel alio modo propria, ratione quorum deberet alicui Ecclesiæ decimas, easdem ex eisdem, eidémque Ecclesiæ debebit postea etiam electus Pontifex, eadémque ratio est, licet iam factus Pontifex talem possessioné acquirat. Quòd si fortasse vti velit potestate põtificia,secũ ipse dispensando, & se eximendo ab illarum solutione, oportet vt ex rationabili causa id faciat, quomodo posset sibi applicare decimas alicui Ecclesiæ debitas ex aliis prædiis,& ideo hęc potestas nõ impedit,quominus simpliciter, & ex vi iustitiæ decimæ talium prædiorum

ſoluendæ ſint Eccleſiæ, etiamſi dominium prædiorum ad Pontificem tranſeat titulo temporali. Quod ſemper addo, quia ſi prædia pertineat ad Pontificem vt Pontifex eſt, quia ſcilicet ſunt de patrimonio Petri, ſic cõſtat, non poſſe ex eis debere decimas, quia ſibi ipſi illas deberet, & quia nõ ſola decima, ſed ſimpliciter omnes fructus taliũ prædiorũ ad ipſum pertinent. An verò teneatur ex eis quotam aliquã partem vel pauperibus, vel fabricæ applicare, alia quæſtio eſt, quæ ad debitum decimarum non pertinet. Et hæc ſatis ſunt de Pontifice per quæ prima pars primæ difficultatis ſatis expedita eſt.

11. Epiſcopos teneri ad decimas debito reali, non verò perſonali.

In ſecunda de Epiſcopis, & Prælatis petitur, an teneantur ad decimas, & omiſſis opinionibus, dicendũ eſt, non teneri ad ſoluendas decimas debito perſonali, attento iure eccleſiaſtico, poſſe tamẽ teneri debitò reali quoad aliquas prædiales decimas, nõ verò quoad perſonales etiam temporali titulo acquiſitas. Probatur prima pars, quia Epiſcopi nõ tenentur ſoluere decimas Parochis, aut ſummo Põtifici, nec aliis Epiſcopis, vel Archiepiſcopis, nec Clericis ſibi inferioribus; ergo per ſe non obligantur hoc debito, vt perſonali: Conſequentia tenet à ſufficienti partium enumeratione, quia hoc debitum immediatè debet eſſe ad aliquem hominem, ſub homine comprehendendo corpus myſticum ex hominibus conſtans, hoc autẽ ſufficienter comprehẽditur ſub illis tribus mẽbris, ergo illis excluſis, nõ manet debitum, quia nemo conſtituitur debitor, niſi reſpectu alicuius. Probatur ergo prima pars, quia licet attento iure diuino naturali, poſſit Pontifex poſtulare ab omnibus Epiſcopis quotam aliquam ſuorum redituũ tam eccleſiaſticorum quàm temporalium ad ſe, ſuáq; onera ſuſtẽtanda, nihilominus iure communi, & eccleſiaſtico non eſt vſus hac poteſtate quoad quotam decimarũ epiſcopalium, ſed aliis modis ſuſtentationi, & quaſi ſtipendio Pontifici debito prouiſum eſt Et ideo nõ dixi, Epiſcopos non poſſe ad hanc decimã obligari, nec dixi ſimpliciter non teneri, ſed cum limitatione, non teneri attento iure eccleſiaſtico. Nam quod in rigore obligari poſſent, mihi ſatis probant omnia adducta in ſecunda parte primæ difficultatis, & in tota difficultate ſecunda, quæ maximè procedit in debito perſonali decimarum poſſibili, abſolutè, attenta ratione naturali. Et ita etiam fatetur D.Thom. dicto art. 4. ad 3. quem omnes ſequuntur. Et loquitur non ſolum de Epiſcopis, ſed abſolutè de Clericis, quia eadem eſt ratio de omnibus, cum Pontifex ſit vniuerſalis omnium Paſtor.

D. Thom.

12. Quòd autem ſecundùm commune ius Pontifex non vtatur hac poteſtate, ſentiunt idem D. Thom. & omnes, & cõſtat, quia nullum tale ius eccleſiaſticum inuenitur, nec vſus illud oſtendit. Sed alitur Pontifex, & ſuſtentat onera ſua, partim ex tributis, & reditibus ſui dominij temporalis, quod Petri patrimonium vocatur, partim ex decimis, & reditibus eccleſiaſticis ſui Romani Epiſcopatus, partim ex partitione aliqua beneficiorum eccleſiaſticorũ, & Epiſcopatuum vacantium, aut de nouo prouiſorum, quam ſibi ſedes apoſtolica applicauit, in quo conſuetudines Prouinciarum, & regnorum obſeruari ſolent, partim ex certis quibuſdam iuribus, quæ in expeditionibus diuerſarum litterarum illi ſedi debentur, vel aliis ſimilibus reditibus. Et nihilominus poteſtatem retinet plura exigendi, & non ſolùm decimam decimarum, ſed etiam maiorem quotam, quando neceſſitas, vel occaſio aliqua id poſtulauerit, tamen de facto, & ex vi iuris communis conſtituti non tenentur Epiſcopi ſoluere decimas Pontifici, vnde à fortiori nõ tenentur aliis, ſiue ſuperioribus, ſiue inferiorib. aut æqualibus Prælatis, vel Clericis, quia in his nec ius inuenitur, nec fundamentum iuris, cum non ſint paſtores Epiſcoporum, nec illis ſpiritualia miniſtrent. Et licet in ſuperioribus videri poſſet eſſe aliquod fundamentum reſpectu inferiorum, vt in Archiepiſcopo reſpectu ſuffraganeorum Epiſcoporũ, & ſimilibus, nihilominus ex vi iuris communis nullum eſt tale debitũ, nec ſufficiens fundamẽtum eius, quia illa ſubiectio, & ſubordinatio parua eſt, & non meretur tantam recompenſationem: ſed onus illud vel cenſetur eſſe ſuperiori dignitati annexum, eíque ſufficienter prouiſum per reditus talis dignitatis, vel per contributiones alias, quæ pro actibus iudicialibus, aut viſitationibus debentur, ſufficienter compenſatur.

13. Probatur aſſertio quoad debitum reale. D.Thom. Innocent. Rebuff. Cardin. Cap. Queſti.

Ex his ergo ſatis probata manet aſſertio quoad perſonale debitũ: quoad alterã verò partem de debito reali, quod nimirũ hoc modo obligentur Epiſcopi ad decimas prædiales ſeculari titulo poſſeſſas, cõmunis ſententia eſt, vt ex D.Tho. & Theologis referemus in puncto ſequenti, & ex Inno. Et aliis Canoniſtis ſumitur in cap. 2. de decimis, & ſequitur Rebuff. dicta q. 5. n. 3. & 4. cum Cardin. conſ. 88. n. 7. Probari autem ſolet ex ca. *Queſt.* 16. q. 1. quod Gratianus refert ex Concilio Moguntino, inuenitur tamen ſolùm in Cabilonenſ. 2. ca. 19. Nihil verò ad rem præſentem facit, nam verba ſunt: *Queſti ſunt quidam fratres, quòd eſſent aliqui Epiſcopi, & Abbates, qui decimas nõ ſinunt dari Eccleſiis, vbi illi Coloni Miſſas audiunt. Proinde decreuit facere iſte conuentus, vt Epiſcopi, & Abbates de agris, & vineis, quæ ad ſuũ, & fratrum ſtipendium habent, decimas ad Eccleſias dari faciant. Familiæ verò ibi dent decimas ſuas, vbi infantes eorũ baptizantur, & vbi per totum anni circulum Miſſas audiunt.* Ex quibus verbis apertè cõſtat, ibi non eſſe ſermonem de prædiis patrimonialibus, ſeu ſecularibus Epiſcoporũ, ſed de his, quæ Eccleſia poſſidet ad Clericorum ſuorum ſtipendium, & ſuſtentationem, vt patet ex illis verbis: *Quæ ad ſuũ, & fratrum ſtipendium habent.* Epiſcopi enim non habent patrimonialia bona ad ſuum, & fratrum ſtipendium, vt per ſe conſtat, ad hoc autem dicuntur eccleſiaſticas poſſeſſiones habere, quia illas ſub ſua cura, & diſpenſatione habent.

14. Obiectioni occurritur.

Dices, hinc augeri difficultatem, quia ſequitur, teneri Epiſcopos ad ſoluendas decimas ex eccleſiaſticis prædiis. Nam ibi cõcluditur, vt ex dictis agris *decimas ad Eccleſias dari faciant.* Vnde à fortiori ſumitur argumentum, quòd multò magis ex patrimonialibus prædiis decimas ſoluere teneantur. Sed verba illa contrariũ habent ſenſum, nam intelligendũ eſt, *vt faciãt dari decimas ad Eccleſias ſuas.* Ita enim addit Gratianus, & fortè ita inuenit in antiquo Concilio, licet nunc in Cabilon. non legatur. Eſtq; conſonũ caſui, & deciſioni Concilij: Nam querimonia erat, quia Epiſcopi nõ permittebant, Colonos ſoluere decimas in ſuis Eccleſiis parochialibus, quæ (vt apertè ſupponitur) erãt diſtinctæ ab Eccleſiis Epiſcoporum, vel Abbatum. Deciſio autem Concilij eſt, vt ſi poſſeſſiones ſint eccleſiaſticæ, & ad ſuſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ deputatæ, Epiſcopi non ſoluant decimas prædiales Parochiis Colonorum, ſed illas retineant pro ſuis Eccleſiis, ipſos autem colonos (quos nomine *familiæ* intelligit) ſinant in parochiis ſuis ſoluere decimas, vtiq; vel perſonales, vel partiales, quas ex prædiis conductis habere ſolent, ſi prædia ſunt intra terminos ſuarum parochiarum cõſtituta, & in ſummario illius textus negatiuè legitur: *Non perſoluant de propriis prædiis Abbates, & Epiſcopi decimas.* Qui tamen titulus ſano modo intelligendus eſt de prædiis eccleſiaſticis, ſeu ſuarum Eccleſiarum. Atque ad hoc propoſitum adducitur textus ille à Gratiano: Ac denique ſenſus ille euidentius exprimitur in Canone Vrbani Papæ, qui ſub dicto ca. *Queſti*, refertur in noue Decreto

Vrban. Papa.

Gregoriano. *Perlatum est ad sanctam synodum, quod sint quidam Episcopi, & Abbates, qui colonos ad se pertinentes non sinant decimas dare ad Ecclesias, vbi Missas audiunt, & infantes eorum baptizantur. Proinde decreuit sacer iste conuentus, vt Episcopi, & Abbates de vineis, vel agris, ac frugibus, quæ ad suum, vel fratrum vsum laborant, decimas sibi pro benedictione, vel hospitium susceptione habeant, familiæ vero ibi dent decimas suas, vbi per totum anni circulum missas audiunt, & infantes eorum baptizantur.* Ille ergo textus nihil ad rem præsentem facit. Alij verò id probare conantur ex dicto c. 2. de decimis, sed nihil etiam probat, nam in priori parte eius potiùs negatur obligatio soluendi decimas: posterior verò, vbi affirmatur, non potest applicari ad Episcopos, quia per se loquendo nō sunt ex illis Clericis, qui ab aliis Clericis Sacramenta recipiunt, quia in ea parte sermo est de debito personali, non de reali.

Cap. 2.

15. Probatur ratione assertio.

Illa ergo pars eodem modo probanda est, quo similem de Pontifice ostendimus, quia res transit cum onere suo, & quia Ecclesia nō debet in bonis suis lædi, eo quòd ad temporale dominiū Episcopi prædia transeant. Quæ rationes eò fortiùs in cæteris prælatis infra Pontificem procedūt, quò minorem illi potestatem habent circa decimarū dispensationem, vnde constat, partem hanc nō procedere in prædiis ecclesiasticis, siqua fortasse specialiter Episcopo applicentur in stipendiū, & sustentationem propriam, ex illis enim decimas soluere non tenetur, vt à fortiori constabit ex his, quæ de parochis dicemus. Idémque iudicium est de quibuscunq; decimis personalibus, quia in illis non habet locum reale debitum, vt iterum etiam statim dicemus.

16. Parochū teneri ad decimas soluēdas debito reali, non verò personali.

Tertiò petitur in eâdem parte similis quæstio de parocho vniuscuiusq; Ecclesiæ, an teneatur ille soluere decimas. Cui cum proportione respōdendū est, parochos teneri quidē posse debito reali ad decimas prædiales soluendas, propriè tamen nō teneri ad soluendas vllas debito personali, attento iure cōmuni. Prima pars à fortiori constat ex dictis, & iuxta illam intelligo dictum D. Thom. in dicto ar. 4. ad 1. vbi ait, Clericos debere decimas de propriis prædiis, *etiamsi sint Clerici illarū Ecclesiarum, in quibus tales decimæ soluūtur.* Sub quibus Clericis etiam parochos cōprehendi expressiùs, quàm alij declarant Couar. & Gutier. supra. Et sic est res clara ex his, quæ de Pontifice, & Episcopis diximus: nam si prædia ipsa habent hoc reale onus, cum illo transeunt ad Clericū, etiamsi parochus sit. Limitandū autem hoc est ad prædia laicalia, seu titulo seculari acquisita; vt Soto dixit, & D. Tho. apertè sentit. Quia si prædia sint ecclesiastica, & parocho sint in particulari applicata ad eius sustentationem, non potest ex illis debere decimas, nam potiùs illæ habent locum decimarum, quæ ipsi parocho dantur ratione sui ministerij. Quod si Ecclesiæ prædium nō sit in particulari applicatum parocho, tunc non decimas, sed omnes fructus eius ad Ecclesiam peruenient, ex quibus sua pars ad parochum iuxta modum sui beneficij pertinebit, ex qua parte nullam decimam cogitur soluere propter eādem rationem. Secus verò est de fructibus secularis prædij, nam illi non pertinent ad personam parochi ratione sui ministerij, & ideo ex illis debet soluere decimas, saltem ex debito reali.

D. Thom.

Couar. Gutier.

17. Satisfit obiectioni.

Dices: in Ecclesia parochiali decimæ soluuntur ipsi parocho, ergo si parochus illius Ecclesiæ tales decimas debet, sibi debet, quod repugnat, vt suprà argumentabamur. Respondetur primò, licèt antecedens esset verum, nihilominus debere in hac persona distingui rationem debitoris, & eius, cui debetur: & verum semper esset, quod decima illius prædij non competit huic personæ, quatenus Dominus temporalis illius prædij est, sed quatenus tale beneficium habet. Secundò verò dicitur, antecedens esse falsum in rigore, quia decimæ non parocho propriè, sed Clero, seu ministris huius Ecclesiæ debentur, ex quibus pars aliqua ad parochum pertinere solet, vt magis sequenti capite explicabimus. Et hoc significauit D. Thomas in ratione, quam subdidit dicens, *Quia aliud est habere aliquid vt proprium: aliud vt commune.* Decima ergo ex tali prædio non potest vsurpari à parocho tanquam propria, sed debet illam exhibere suæ Ecclesiæ, vt communem, etiamsi postea ex ipsa tanquam beneficiatus participare debeat. Vnde longè diuerso modo, & distincto onere possidebit illos fructus, vt proprios ratione temporalis dominij, vel vt receptos ratione sui beneficij, vt constat.

18. Probatur secūda pars de debito personali.

Soto. Rebuff.

Secundam partem de debito personali in curato specialiter indicauit Soto, sentit enim, curatum solùm propter temporalem possessionem posse debere decimas, non verò ratione suæ personæ. Et idem sentit Rebuffus dicta quæst. 5. num. 9. & probatur ex dictis, quia debitum personale decimarum fundatur in receptione spiritualium ab aliquo pastore, qui ex officio ad hoc teneatur, & per ius ecclesiasticum consummatur, at in parocho, vel deest fundamentum illud, vel per ius Ecclesiæ non consummatur, ergo debitum illud non habet locum in parocho ratione suæ personæ. Minor declaratur, quia parochus non habet proprium pastorem, nisi Episcopum, & Pontificem (nam sub Episcopo comprehendo quemlibet alium participantem aliquomodo Episcopalem iurisdictionem, si esse contingat, nam eadem est ratio de illo) Respectu ergo summi Pontificis, quæ dicta sunt de Episcopo, à fortiori de parochis procedunt, quantùm ad potestatem exigendi ab eis decimas pro summo Pontifice, tamen de facto etiam nō est illis hoc onus impositum iure communi, vt sentit D. Thom. dicta solut. ad 3. & eodē modo declarari, ac persuaderi potest, quo in Episcopo, & ideo licet respectu Pontificis non desit fundamentum, deest tamen commune ius, & ideo attento iure, non est in parochis talis obligatio. Respectu etiam Episcopi nō deest fundamentum, vt probant obiectiones suprà factæ, quia etiam Episcopus est pastor ordinarius parochorum sibi subditorum, eisque spiritualia administrat, nam licet ordinariè nō tribuat illis Sacramēta, pascit eos verbo, & doctrina, & spiritualiter ipsos gubernat, sicut & cæteras oues suas, & in multis casibus speciali modo. Ergo intercedit inter parochū, & Episcopum sufficiens fundamentum persoluendi decimas, de possibili loquendo.

D. Thom.

19. Differentia inter summū Pontif. & Episcopos in decimis imponēdis.

Est tamen hæc differentia inter Pontificem, & Episcopum, quod Pontifex habet suo iure potestatem imponendi decimas parochis, sicut & Episcopis: Episcopus autem non potest illas imperare parochis sibi subiectis, nec tributum aliquod, aut subsidiū ab illis exigere, præter id, quod iure communi statutum est; vt patet ex cap. *Constitutū,* cap. *Nulli Episcoporum,* cap. *Ad hoc,* cap. *Prædicator,* 16. quæ. 1. Ratio vero est, quia Episcopi non sunt supremi dispensatores decimarum, sicut Pontifex, nec illis commissa est potestas ad imponendas decimas, non solùm parochis, verùm etiam quibuslibet Clericis, vel laicis, vt ex dictis iuribus, quæ fere omnia pontificia sunt, constat. Ex hoc ergo capite non tenentur, nec obligari possunt parochi ab Episcopis suis sibi decimas persoluere: illisque, & eorum sustentationi, ac oneri sufficienter prouisum est per communium decimarum portionē eis iuxta sacros canones designatam, vel (vbi cōmune ius receptum non est) per alios ecclesiasticos reditus vnicuiq; Ecclesiæ designatos. Denique in vno

Cap. Constitutum. Cap. Nulli. Cap. Ad hoc. Cap. Prædicator.

quoq; parocho respectu aliorum extraneorum Episcoporum, vel Clericorum, aut parochorum deest nō tantùm ius, sed etiam fundamentum decimarū, quia non recipiunt ab illis diuina, neque eis subordinantur. Et hoc sensu dixerunt aliqui, vt refert Rebuff. supra n. 6. Clericos non debere decimas Clericis æqualibus, ita intelligentes c. 2. de decimis, quæ sententia in se vera est, & rationi conformis, quicquid sit de accommodatione illius ad textum prædictum: Nomine autem æqualium comprehenduntur omnes non superiores in iurisdictione, vel pastorali munere respectu ipsorum.

20. Parochos nō teneri ad decimas soluendas ratione personarum.

Ita ergo inductione facta constat, parochos non teneri ad decimas soluendas ratione suarum personarum, quia nulla persona inuenitur, cui debitores constituantur. Dici verò potest debere illas suæ Ecclesiæ, vt in cumulum communem veniant cum aliis decimis, & postea omnes cum proportione diuidantur iuxta canones vel consuetudinem, sicut suprà dicebamus de debito reali decimarum prædialium ex secularibus possessionibus. Sed hoc etiam dici non potest, quia parochus ad suam Ecclesiam non comparatur, vt recipiens, sed vt cōferens sacra, vt hîc Soto aduertit, ergo non est, cur obligetur ad soluendas decimas: quia ad hoc solùm obligantur clerici, quatenus recipiunt ab aliis diuina, vt patet ex dicto cap. 2. de decimis, in fine. Nec refert, quod ipse etiam parochus sacramenta interdum ab alio recipiat, nam per se tantùm recipit illa à suo Episcopo, vel Pontifice, vel à vicario, quem loco illorum ex eorum consensu speciali, vel generali habet: & ideo non magis illi debet decimas, quam Pontifici, vel Episcopo. Nec est eadem ratio de decimis prædialibus debitis ratione ipsarum rerum, seu possessionum, quia in illis & ius, & fundamentum est longè diuersum, vt explicatum est. Atque ex his apertè concluditur, parochum non teneri ad soluendas personales decimas, siue spirituali titulo, siue temporali acquisitæ sint. Probatur, quia non tenetur ad soluendas illas ex debito personali, quia ad nullas omnino decimas hoc titulo obligatur, vt ostensum est: debitum autem reale non cadit in decimas personales, quia persona de se non habet annexum onus soluendi decimam, nisi quatenus resultat ex receptione diuinorum per laborem, & operam ministrorum Ecclesiæ, quod pertinet ad personale debitum. Atque ita tenet Rebuff. dicta q. 5. nu. 9. Couarr. supra, qui etiam generaliùs loquuntur, vt in sequenti puncto declarabo.

Rebuff. Couar.

21. Clerici simplices tenētur ex vi iuris ad decimas non solū reali, sed personali debito.

Quartò tandem similis interrogatio peti potest de aliis simplicibus clericis, de quibus alia ratio esse videtur. Et ideo dicendum est, alios clericos, qui non sunt pastores Ecclesiæ, nec ex officio diuina ministrant aliis fidelibus, per se, & ex vi iuris communis teneri ad decimas persoluendas, non solùm reali debito (vbi contigerit illud habere) sed etiam personali. Hæc conclusio in genere sumpta est D. Thom. & communis in dicto cap. 2. de decimis, vbi Hostiens. Anton. Abbas, Henr. Cardin. Cons. 90. Couar. Soto. Gutier. Rebuff. & alij suprà citati. Probatúrque sufficienter ex posteriori parte illius textus. In qua dicitur Clericos, qui ab aliis clericis recipiunt Sacramenta, decimis esse obnoxios, non quidem ratione rei possessæ, sed ratione operis, & laboris in eorum commodum impensi, ex quo titulo oritur debitum personale. Sine causa verò Glossa ibi hoc limitat ad clericos coniugatos: tum quia textus absolutè loquitur, tum quia ratio textus in omnibus Clericis recipientibus dicto modo Sacramenta locum habet, vt notauit Rebuff. suprà. Et ideo nec limitādus est ille textus ad clericos inferiores primæ tonsuræ, vel minorum ordinum, (quicquid ille insinuet) quia eadem

D. Thom. Hostiens. Anton. Abbas. Henric. Cardinalis. Couar. Soto. Gutier. Rebuff.

Glossa.

ratio est de clericis in sacris; etiamsi sacerdotes sint, vt Antoninus ibi, & alij dixerunt. Quia licet sacerdotes non ab alio, sed à se videantur Sacramenta suscipere, hoc solùm est verum de Eucharistiæ communione, quæ in ipso sacrificio fit: In aliis verò etiam ipsi subduntur parochis quoad spiritualia, quia eorum curæ subsunt in Sacramentorum receptione, vt communiter notant Canonistæ in cap. *Omnis vtriusque* de Pœnit. & remissi. ergo sub regula soluendi decimas comprehenduntur in rigore iuris.

22. Limitatio à quibusdā assignata. *Alens. Siluest. Angel.* Cap. 2.

Ab hac tamen obligatione excipiunt aliqui, Clericos inseruientes alicui Ecclesiæ, cui decimæ debentur: nam illos aiunt non teneri ad soluendas decimas etiam de patrimonialibus bonis. Ita Alensis suprà, quem Siluester & Angel. sequuntur, solúmque id probant ex cap 2. de decimis, sed inde nihil probari potest, quantùm ad decimas ex secularibus bonis, vt ex dictis facilè constat. Si ergo illa limitatio intelligatur de debito reali decimarum ex prædiis secularibus, probabilis profectò non est, estque contra D. Thomam, & communem suprà allegatam, & sine fundamento. Si enim parochus ipse tenetur illas decimas soluere, multò magis quilibet alius tali Ecclesiæ inseruiens. Item illud onus est annexum rei, & ideo diximus etiam Episcopum, & Papam obligari, ergo. Item aliàs grauiter læderetur Ecclesia, quia possent Canonici, & alij inseruientes ei, multas possessiones acquirere, & eam decimis priuare. Denique hoc euidenter supponitur in cap. *Si quis laicus, vel clericus*, 16. q. 1. vbi dicitur, nō posse Clericum rem propriam legare, aut dare, priuando priorem Ecclesiam decimarum prouentu, supponit ergo habere Ecclesiam decimarum prouētum ex rebus clericorum. Si verò illa sententia intelligatur de personali debito, erit fortasse magis tolerabilis. Simpliciter tamen vera non est, neque in iure habet fundamentum, quia cap. 2. quod pro illa citatur, in secunda parte sua potiùs contrarium probat, vt deductum est, in priori verò non agit de clericis, quatenus possident prædia more laicorum, sed ad summum vt clerici sunt, vt omnes exponunt, & ratio facta conuincit, vnde contraria sententia est etiam ratione destituta, nam in his clericis inuenitur fundamētum obligationis personalis harum decimarum, & forma generalis præcepti illos comprehendit tanquam fideles Sacramēta recipientes, & nullum est ius illos eximens, ergo.

Impugnatur.

Cap. Si quis.

Cap. 2.

23. Exceptio præcedens quomodo possit esse vera.

Intellecta verò illa exceptio de decimis ex possessionibus, vel reditibus ecclesiasticis, est probabilis, & communiùs recepta, & habet in illo capit. 2. magnum fundamentum iuxta expositionem D. Thomæ communiter etiam approbatam, & ita accommodatur exemplum à Leuitis in eo textu sumptum, nam illi non soluebant decimas aliis Leuitis, quia non habebant alia bona, nisi decimarum, ergo & nostri clerici non soluent aliis clericis decimas ex fructibus ecclesiasticis. Tandem ratione declarari potest, quia ad soluendas huiusmodi decimas nō obligantur hi clerici ex debito reali, quia possessiones Ecclesiæ non habent annexum onus soluendi decimas eidem Ecclesiæ, cuius sunt, vt suprà ostensum est cum D. Thoma, & aliis: Et eadem ratio est de omnibus fructibus, seu reditibus, nam secundùm ius commune Ecclesiæ decimæ non sunt obnoxiæ, vt ex illis soluantur aliæ decimæ, neq; in hoc Ecclesia imitata est legem veterem. Neque etiam obligantur hi clerici ad prædictas decimas soluendas ex debito personali, tum quia illo modo non plus obligantur, quàm laici, quia titulo, & onere laicorum obligantur, & ideo solùm obligantur ad soluēdum decimam ex reditibus possessionum secularium, sicut laici, tum etiam quia eo ipso quod eidem Ecclesiæ ministrant, & illo titulo

acci

accipiunt ecclesiasticos reditus in stipendium, & sustentationem, censentur illud stipendium accipere integrum, & liberum ab omni ecclesiastico onere, & hoc est, quod in dicto capit. 2. in principio significatur. Quandam verò limitationem in hoc puncto inuenio positam ab Alensi suprà, videlicet, quando Clerici testari possunt ex fructibus suorum beneficiorum, teneri etiam ad decimas præstandas ex eorũ reditibus. Sed hoc nullo iure fundatum esse video, nec ratione probari pôtest, & ideo admittendum non est, nisi vbi eadem consuetudo, quæ facultatem testandi induxerit, simul etiam decimandi obligationem introducat, quod tamen nec necessarium est, quia illa duo non sunt per se connexa, nec de facto consuetudine seruatur, quantum intelligo.

imitatio impugnatur. Alensi.

24. Denique ex his colligi potest, quid dicendum sit de personalibus decimis: Verisimiliùs enim est, clericos nunquam teneri ad decimas personales soluendas ex lucris acquisitis spirituali titulo propter eandem rationem cum proportione applicatam. Et potest etiam alia suprà insinuata induci, quia Ecclesia non vult clericos grauari in ecclesiasticis bonis, nisi in casibus in iure expressis, hic autem casus, seu decimandi modus non est in iure expressus. De aliis verò decimis personalibus ex lucris temporalibus variæ sunt opiniones, tamen in rigore iuris eadem ratio de illis est, quæ de prædialibus decimis ex secularibus possessionibus, licet consuetudo esse dicatur, vt tales decimæ non soluantur, maximè a clericis, quæ consuetudo, vbi fuerit, seruanda est iuxta suprà dicta, & dicenda in sequenti capite.

25. Religiosos teneri ad soluendas decimas.

Atque ex his constat, quid dicendum sit de Religiosis, & de quibuscumque personis ecclesiasticis, quocumque modo, aut titulo tales censeantur. Dicendum enim est, omnes teneri ad persoluendas decimas, quantùm est ex vi communis iuris. Probatur, quia non eximuntur ex eo præcisè, quod ecclesiasticæ personæ sunt, nam clerici simpliciùs, & propriùs sunt ecclesiasticæ personæ, & non propterea eximuntur, neque etiam ex eo, quod sub generali regula non comprehendantur, nam etiam illi sunt fideles participantes Sacramenta, & diuina à pastoribus Ecclesiæ. Quòd si interdum ipsi participant curam animarum ex officio, non id habent, quatenus Religiosi sunt, sed quatenus clerici, & beneficiati, & vt sic illorum regulam sequuntur, Religiosi autem per se, & vt Religiosi sunt, decimas debent, vt in capit. *De cætero*, cap. *Ex parte*, & capit, *Licet*, & aliis de decimis, habetur & cap. 2. §. *cæterum* de decimis, in 6. & idẽ supponitur in capit. *veniens* de transactio.

Cap. *De cætero.* Cap. *Ex parte.* Cap. *Licet.* Cap. 2.

26. Tandem ex his omnibus satisfactum est toti primæ difficultati, nam explicuimus, quomodo decimarum obligatio in singulos Clericorum ordines cadere possit. Solùm est cauenda æquiuocatio circa illam reduplicationem *De clericis, vt clerici sunt*, quia non in eo sensu accipitur à diuo Thoma, & aliis doctoribus, in quo in illa obiectione accipitur, non enim negantur Clerici soluere decimas vt Clerici, eò quod illas nõ soluant suis superioribus, qui illos speciali modo pascunt, & gubernant, etiam vt clericos, nihil enim repugnat, quin hoc titulo illas soluant, vt ostensum est: sed dicuntur non soluere vt clerici, quia quotiescunque decimas soluunt, non soluunt illas ex ecclesiasticis bonis, sed ex temporalibus, nam in illa formalitate soluendi (vt sic dicam) magis attenditur respectus ad bona, ex quibus fit solutio, quàm ad modum subiectionis ad prælatos Ecclesiæ, seu ad influxum spiritualem pastorum in subditos debentes decimas, nam quod ille influxus sit communis fidelibus, vel proprius clericorum, materiale quid est in ordine ad solutionem decimarũ. Et ita manet etiam expedita tota secunda difficultas, quæ in prædicta æquiuocatione fere fundata est. Cur autem bona, seu prædia seculari titulo possessa sint obnoxia solutioni decimarum, non autem ecclesiastica prædia, iam satis explicatum est.

27. Cum prædia vnius Ecclesiæ sunt intra terminos alterius, an Ecclesia teneatur ad decimas.

Vna verò superest difficultas circa hæc prædia ecclesiastica, quando prædia vnius parochiæ propria sita sunt intra terminos alterius parochiæ, an tunc Ecclesia, cuius est prædium, teneatur soluere decimam illi Ecclesiæ, in cuius territorio est prædium: nam ex dictis videtur sequi, teneri saltem ex debito reali, licet personale hic intercedere non possit, sequela patet, quia res transit cum suo onere, sed prædia existentia in termino alicuius Ecclesiæ, habent onus reale decimarum illi Ecclesiæ soluendarum, ergo licet perueniant ad dominium alterius Ecclesiæ, ad illam transeunt cum suo onere, scilicet soluendi decimas alteri Ecclesiæ. Et confirmatur, quia dictum est, etiam ad summum Pontificem, & Episcopos transire cum hoc onere, ergo multò magis ad aliam particularem Ecclesiam. Confirmatur secundò, quia aliàs monasterium emens, & colens prædia in alicuius Ecclesiæ terminis existentia, non teneretur ex illis soluere decimas tali Ecclesiæ ex vi iuris communis, quia iam efficiuntur ecclesiastica prædia: Consequens est contra multa decreta, capit. *Commissum*, cap. *Nuper* cum aliis de decimis, & 16. quæst. 1. ergo.

Cap. *Commissum.* Cap. *Nuper.*

28. Pars affirmatiua proponitur.

Ad hanc igitur difficultatem primò responderi potest, concedendo sequelam, nimirum tales Ecclesias tunc teneri ad soluendas decimas alteri Ecclesiæ, in qua sunt prædia debito reali. Quam sententiam tenent Abbas in dicto capite 2. numer. 6. & in dicto capite *Nuper* de decimis, Rebuffus dicta quæstion. 5. numero 20. Gutierrez dicto capit. 21. numer. 54. & esse communiùs receptam affirmat Couarruuias dicto capit. 17. numer. 8. §. *Secundo*, Et a fortiori tenet eandem sententiam Glossa in cap. 1. de Censibus versic. *Vllo onere*, ampliãdo illam etiam ad mansum, seu proprium fundum Ecclesiæ. Nam licet de illo manso in illo textu dicatur debere esse liberum ab omni onere, nihilominus Glossa illa dicit, quòd si priùs ex illo soluebantur decimæ alteri Ecclesiæ, etiam postea soluendæ sunt. Habetque hæc sententia magnum fundamentum in cap. *Ecclesiæ*, & cap. *Quicunque*. 16. quæst. 1. Quibus statuitur, antiquiores Ecclesias non esse priuandas decimis prædiorum, propter nouas Ecclesias in eis ædificatas. Addi etiam potest ratio vltra supra dictas, quia alias posset vna Ecclesia graue detrimentum pati, si aliæ possessiones intra illius terminos sitas acquirerent, qua ratione vtuntur sæpe iura citata, cum de Religiosis loquuntur.

Abb. Rebuff. Gutier. Couar. Gloss. Cap. *Ecclesiæ.* Ca. *Quicunque.*

29. Pars negatiua explicatur.

Nihilominus contrariam sententiam nimirum, in prædicto casu, Ecclesiam, cuius est possessio aliqua, non teneri ad soluendas decimas alteri Ecclesiæ, in qua est possessio, tenet expressè D. Thom. dicta qu. 87. art. 4. ad 1. vbi Caiet. Soto, Aragon, qui omnes limitationem adhibent, nisi contingat, ob eam causam Ecclesiam, in qua sunt prædia, magnam pati iacturam. Hi verò auctores nullam probationem ex iure offerunt, sed solùm hanc coniecturam, scilicet, quòd fundus eo ipso quod fit Ecclesiæ, efficitur ecclesiasticus, ac subinde spirituali muneri, ac Ecclesiæ fabricæ mancipatus: & ideo ad soluendas decimas alteri Ecclesiæ non manet obnoxius. Quæ coniectura parui momenti esse videtur. Primò quia non potest de nouo huic Ecclesiæ mancipari cum iniuria prioris Ecclesiæ, & ita per hanc rationem non satisfit obiectioni factæ, nec iuribus in contrarium adductis. Secundò quia non repugnat, fundum, vel pos-

D. Thom. Caiet. Sot. Arag.

sessionem aliquam habentem antiquum censum, vel pensionem, donari, aut vendi Ecclesiæ, & cum ipsomet onere transire ad Ecclesiam, vt in lib. de immunit. Ecclesiast. latè tractaui, & res est vulgaris, & receptissima. Maximéque hoc verum est, quando onus illud spirituale etiam est iuxta capit. 1. de Censib. in fin. Nihil ergo repugnat, fundum esse ecclesiasticum, & fructus eius quoad nonam partem, esse vnius Ecclesiæ, & decimam esse alterius, nam ita etiam totus fundus erit mancipatus spirituali muneri, vel fabricæ Ecclesiæ, non tamen vnius, & eiusdem, sed plurium, iuxta earum quasi partialia iura.

Cap. 1.

30. Cap. *Questi.*

Meliùs posset suaderi hæc sententia ex dicto capit. *Questi.* 16. quæst. 1. cum his, quæ circa illud suprà notauimus, videtur enim ibi facta concessio vnicuique Ecclesiæ, vt ex suis possessionibus, quas habet ad suorum ministrorum sustentationem, decimas alteri Ecclesiæ non soluat. Quod videtur generaliter intelligendum, vbicunque illæ possessiones sitæ sint, tum quia textus absolutè loquitur, tum quia ex contextu colligi potest de huiusmodi decimis ibi esse sermonem. Nam alias nulla esset ratio, cur clerici alterius Ecclesiæ conquererentur, quia Episcopus non sinebat, colonos suorum prædiorum alteri parochiæ soluere decimam. Neque enim est verisimile, querelam fuisse pro solis personalibus decimis colonorum, quia nec de illis ita solent curare Episcopi, neque Consilium tanta cum distinctione respondisset, si de solis illis esset quæstio, & ita videtur intellexisse textum illum Glossa in dicto cap. 2. de decimis verb. *A clericis.*

Cap. 2.

31. Reiicitur media sententia inter duas suprà relatas.

At verò Glossa in eodem ca. *Questi.* in proponendo casum illius textus, aliquid addit huic textui, & tertiam opinionem inducit, ait enim, Ecclesiam dominam agri altera in Ecclesia siti, si colat illum suis sumptibus, & famulis non teneri ad soluendas decimas alteri Ecclesiæ, & quoad hoc approbat posteriorem sententiam. Indicat verò per argumentum a contrariò, quod si per colonos agrum colat, tunc decimas soluere debet alteri Ecclesiæ iuxta priorem opinionem. Quam sententiam etiam approbat Turrecr. Sed profectò nō habet in textu illo fundamentum, quia textus non ponit illam conditionem, *Si agros suos propriis colunt stipēdiis*, sed verba textus sunt. *De vineis, & agris, quæ ad suum vel fratrum stipendium habent.* Quocirca licet illa distinctio in aliis casibus a Pontificibus tradi soleat, maximè in priuilegiis Religiosorum, vt infrà videbimus: In præsenti quæstione non habet fundamentum in illo textu, nec in alio iure, quod ego sciam. Omissa ergo hac distinctione, aliæ duæ opiniones probabiles sunt, quamuis prior magis nitatur rigore iustitiæ, & ideo in iure videatur habere maius fundamentum: nam sensus illius capit. *Questi.* dubius est, & satis obscurus. Defendendo autem illum sensum iuxta secundam opinionem dicendum cōsequenter est ad obiectionem factam, illam procedere secundùm generalem regulam, tamen in hoc Ecclesiam statuisse speciale ius in fauorem ecclesiasticorum prædiorum, quod sine dubio facere potuit, mutando aliqua ex parte iura Ecclesiarum, vt bona Ecclesiastica essent magis certa, & integra. Et ideo non est eadem ratio de prædiis, quæ veniunt in dominium personæ Pōtificis, vel Episcopi &c. quia per hoc non efficiuntur bona illa Ecclesiastica, vt constat. De Religiosorum autem prædiis statim dicemus. Denique licet in rigore iuris res sit dubia, vsu verò, & consuetudine D. Thom. sententia recepta est, vt Couar. & Gutier. significarunt. Et fortasse ipse D. Thomas in illo sensu est loquutus. Limitatio verò, quam Caiet. & alij adhibent, rationi consentanea est, iudicio tamen superioris Prælati discernendum erit, quando sit tam enormis læsio, vt ius illud, vel consuetudo admittenda non sit. Et hactenus de secunda parte regulæ.

Turrec.

Couar. Gutier.

CAPVT XVIII.

An aliqui eximantur à debito decimarum, vbi de priuilegio non soluendi decimas nonnulla disseruntur.

1. Explicatur tertia pars regulæ suprà positæ. Innocen. 3.

IN hoc cap. explicanda est tertia pars regulæ propositæ in c. 16. quæ habebat, omnes suprà dictos obligari ad decimas, *nisi peculiari titulo exempti sint:* Quam particulam, & limitationem expressè addidit Innocentius III. in c. *A nobis*, de decimis, in illis verbis: *Nisi à præstatione ipsarum specialiter sit exemptus*, & infrà: *nisi ab eis ostēdatur, quare ab huiusmodi sint immunes.* Et ratio talis limitationis est clara ex dictis in ca. 11. 12. & 13. Nam hæc obligatio soluendi decimas considerata in particulari, vt applicata singulis personis, non est naturalis, seu diuina, sed merè humana, ergo fieri potest, vt aliquæ personæ obligatæ aliàs ex vi iuris ad solutionem decimarum ab ea obligatione eximantur. Dices hoc solùm probare de exemptione à quota, non verò à tota solutione, quia præceptum decimarum solùm est humanum quantùm ad quotam. Respondeo hoc procedere respectu totius communitatis, vel parochiæ, vel Ecclesiæ, non verò respectu singulatum particularium personarum, vel familiarum. Quia de iure naturali, & diuino solum est, vt ministri Ecclesiæ habeant ab eâdem Ecclesia congruam sustentationem; quòd verò concurrant omnes & singuli de Ecclesia, aliquid contribuendo, nō est de iure naturali, neque quoad quotam decimæ, nec omnino quoad aliquam partem, quantumuis minimam, possunt ergo aliqui per Ecclesiam eximi ab hoc onere. Dices, saltem erit hæc acceptio personarum, quæ est contra ius diuinum, & naturale, quia est contra iustitiam distributiuam, vel etiam cōtra commutatiuam, quia dum quidam eximuntur, alij grauantur. Assumptum patet, quia cum omnes fideles gaudeant laboribus ministrorum Ecclesiæ, acceptio personarum est, quibusdam imponere totum onus sustentandi ministros, & alios eximere. Respondetur, hanc exceptionem semper fieri debere ex rationabili causa, & quando respicitur iusta causa, non accipi personam, neque hoc redundare in grauamen aliorum, qui non eximuntur, quia nō exigitur ab illis vltra decimam, ad quam ex iure tenentur, solùm ergo per hanc exceptionem diminuitur census, & stipendium ministrorum Ecclesiæ, quæ diminutio nunquam est, nec esse potest citra congruentem sustentationem, quod autem vltra illam datur, potest Ecclesia taxare, augere, & minuere, prout ad commune bonum expedire iudicauerit. Hæc ergo exemptio sæpe iustè fit, & ideo illa limitatio regulæ, necessaria fuit.

Obiectio.

Soluitur.

Obiectio.

Respondetur.

2. Exemptio à decimis à solo sum. Pōtif. potest fieri.

Est autem circa istam partem vlteriùs aduertendum ex dictis in cap. 15. solum Summum Pontificem posse hanc exceptionem facere, quia inferiores Prælati non possunt, vt ibi ostensum est. Et licet per consuetudinem comparari possit, vt diximus cap. 12. tamen ibidem adnotauimus, consuetudinem quoad hunc affectum pendēre semper aliquo modo à Papa, vt expressè, vel tacitè, in generali, aut in particulari admittente talem consuetudinem, quæ contra illius voluntatem, vel potestatem præualere non potest. Et hoc modo dicimus à solo Pontifice posse hāc exemptionem fieri. Possumus autem distinguere tres modos, quibus fieri solet. Primus est per ipsum com-

mune

Proponūtur tres modi eximendi à decimis.

mune ius, sub quo comprehendimus omnia priuilegia in corpore iuris inserta. Secundus est per priuilegia scripta, & concessa extra ius commune. Tertius est per consuetudinem non scriptam. De hoc tertio modo, quæ ad doctrinam generalē spectare possunt, tradita sunt in cap. 12. reliqua particularia, quæ ad factum potiùs, quàm ad ius pertinent, non possunt à nobis tradi, quia in diuersis prouinciis, populis, & familiis variæ sunt consuetudines, quas illi scire, & seruare tenētur, ad quos pertinent. In secundo etiam modo est magna varietas pro diuersitate religionum, & vnicuique remittimus, vt sua priuilegia consideret, & obseruet, & tractando de statu religioso attingemus aliqua, tum in communi, tum in specie de nostra religione Societatis. Nunc ergo de exemptionibus in iure concessis pauca dicemus, & quia illæ ad Religiosos maximè spectant, quædam etiam generalia principia de hoc priuilegio decimarum elucidabimus.

3. Primo modo eximuntur à decimis qui in communi viuunt. *Pascas. Papa. Alens. Siluest. Angel.*

Ad primum ergo modum pertinet exemptio à solutione decimarum personalium ex propriis laboribus, quam concedit his, qui in communi viuunt, Paschasius Papa in cap. *Decimas.* 16. quæst. 1. vt notant Alens. Siluest. & Angel. locis sæpe citatis. Et fit extensio in textu tam ad Monachos, quam ad Clericos communiter viuentes, id est, regulares, & paupertatem in communi profitentes, nam illi non sibi, sed suæ communitati lucrantur ad sustentationem illius, quæ ecclesiastica est, & siquid habet superfluū, in pauperes, & pia opera illud expendere debet, vt dixit Gregor. in responsione 2. ad August. Et ideo merito ab hac decima eximuntur. Imò Glossa Turrec. & alij intelligunt, ibi non solùm concedi exemptionem à decimis personalibus, sed etiam à prædialibus, quæ ex labore, & industria talium regularium proueniunt. Quod certè satis insinuatur in verbis illis textus: *Decimas de laboribus, seu nutrimentis suis propriis:* Nam licet vox illa, *de laboribus*, posset in rigore restringi ad decimas merè personales, per alias nimirum, *seu nutrimentis suis propriis*, extendi videtur etiam ad prædiales: Nam hoc verbum non est synonymum prioris, sed ampliat illud ad omnes labores, qui ad nutrimentum proprium ordinantur: huiusmodi autem sunt animalium quibus nutrimur, educatio proprij agri, vel horti cultura. Est ergo hæc sententia valde probabilis, vnde per hæc verba solent significari in iure decimæ omnes, quæ ex propriis laboribus proueniunt, vt in sequentibus videbimus.

Gregor. August. Glossa. Turrec.

4. Et confirmari potest ex cap. 2. de Ecclesiis ædi. Vbi extenditur hæc concessio ad leprosos communiter viuentes, quando sunt in tanto numero, vt propriam Ecclesiam cum suo cæmeterio, & proprium presbyterum habere possint. Qui dicuntur *sub communi vita congregati*, non quia Religiosi sint, vt bene ibi Glossa vltima supponit, sed quia per modū vnius communitatis quasi in hospitali sibi communi separatim viuunt. Illis ergo ibi conceditur, *de hortis, & nutrimentis animalium suorum decimas tribuere non cogantur.* Hoc ergo multò magis intelligitur concessum Monachis, & Clericis communiter viuentibus. Sed hoc euidentiùs in sequentibus confirmabitur. Addit verò Alens. dicta quæst. 51. Memb. 7. art. 3. per Clericos communiter viuentes intelligi etiam Canonicos seculares, quatenus de stipendiis Ecclesiæ viuunt, quia bona Ecclesiæ, ex quibus aluntur, communia sunt, ex quo concludit, illos nō teneri ad soluendas decimas de reditibus Ecclesiæ. Quæ conclusio in se quidem vera est, aliena tamen à sensu illius textus, vt ex communi expositione constat, & ex proprietate verborum, & quia Greg. 1. quem Paschasius citat per *Clericos communiter viuentes*, apertè intelligit regulares Clericos, qui proprium stipendium non habent, eósque distinguit ab illis, quibus propria portio ex decimis assignatur. Est ergo illa exemptio regularium propria, præter casum specialem in alio iure expressum.

Gloss. Alens. Greg.

Hoc autem priuilegium, quantùm ad prædiales decimas spectat, magis in aliis iuribus explicatur: Nam in cap. *Ex multiplici*, de decimis Adrianus 4. dicit, se concessisse simile priuilegium Cisterciensibus, illis verbis, *Vt de laboribus, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, nulli decimas soluere teneantur.* Eiusdem priuilegij meminit Alexan. III. in cap. *Ex parte* de decimis, dicitque priùs concessum fuisse à prædecessoribus suis fere omnibus, Religiosis, postea verò Adrianum solis Cisterciensibus, Templariis, & Hospitalariis, illud simpliciter concessisse, *Cæteris verò, vt de noualibus suis, quæ propriis manibus, vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & hortis suis, decimas non persoluant.* Et hoc idem priuilegium ipse confirmat, addens extra casus, in illo priuilegio expressos teneri Religiosos omnes ad decimas ex rebus omnibus soluendas: Et in duobus capitulis sequentibus declarat, per illud priuilegium non eximi à soluendis decimis, quas per Colonos excolunt. Et in cap. *Dilecti* eodem tit. declarat, Priuilegium illud arctari ad decimas prædiorum propriorum Religionis. Nam de prædiis conductis debent Religiosi decimas, etiamsi per se, vel famulos suos illa excolant. Et idem declarauit Innocentius cum Lateran. Concil. in cap. *Nuper* eodem tit. vbi etiam priùs priuilegiū Cisterciensiū reuocat quoad prædia ab illo tempore acquirenda, de quibus antea decimæ debebantur Ecclesiis, statuit enim, vt de illis decimas soluant, etiamsi terras suas suis laboribus excolant, & idem seruari statuit de omnibus regularibus habentibus similia priuilegia. Post illud verò Lateran. Concil. non inuenitur aucta, vel immutata hæc exemptio. Et ita ex vi iuris communis Religiosi iam non habent in hoc maiorem exemptionem, vt colligitur etiam ex cap. 2. §. *Cæterum* de decim. in 6. Et notarunt Rebuf. dicto tract. q. 5. nu. 5. & 29. cum sequentibus & q. 14. num. 30. & 42. & alij, quos refert Gutier. dicto cap. 21. num. 136. At vero per priuilegia particularia plurium Religionū nouæ exemptiones, & concessiones factæ sunt, quæ (vt suprà dixi) nunc exponere non est in animo, sed in proprium locum ea remittere.

Ca. Ex multiplici. Adrian. 4. Alex. III Quo pacto se habeant Religiosi circa decimas. *Cap. Dilecti. Innocet. Concil. Later. Cap. Nuper. Cap. 2. Rebuff. Gutier.*

6. Priuilegium Religiosorū, circa decimas non soluendas odiosū esse.

Hîc verò quædam generalis regula circa hæc priuilegia Religiosorum de non soluendis decimis, obseruāda est, quia locum habet etiam in priuilegiis in iure contentis. Est autem regula, hoc priuilegium exemptionis à decimis soluendis etiam Religiosis concessum odiosum esse: Nam licet ex parte eorum, quibus datur, videatur Religioni facere, tamen simpliciter derogat communi iuri, & secum affert præiudicium tertij, scilicet Ecclesiarum, & Clericorum, qui illis decimis priuantur, ideoque simpliciter odiosum reputatur, vt notarūt Oldra. Consil. 268. & Gutier. Consil. 5. nu. 15. & alij infrà referendi, vnde fit, vt strictè interpretandum sit, iuxta vulgarē regulam: *Odia restringi* &c. Ita vt quam minimum fieri possit, & iuri communi legis derogct, & iuri alterius noceat: vt in simili respondet Pontifex in cap. *Cum Capella* de Priuil. Ita enim solet Princeps priuilegium concedere, vt quoad fieri possit sine cuiusque præiudicio obseruetur, vt dixit I.C. in lege *Prætor ait* § *Si quis* 1. & 2. ff. Nequid in loco publico. Semper tamen ita est restrictio facienda, vt verba priuilegij in sua proprietate saluentur, & secundùm illam significationem priuilegium seruetur, & ad effectum perducatur

Oldra. Gutier. Pontifex. Cap. Cum. Capella. Leg. Prætor ait.

Decius. Bald.

eatur iuxta doctrinam Decij Conf. 113. num. vlt. & Bald. Consf. 271. in 1. volum. Quia voluntas superioris seruanda est, illa verò ex verbis propriè intellectis colligi debet, nisi aliunde de illius intentione constet. De qua re latiùs in materia de legibus dictum est. Et iuxta hoc videtur intelligenda Glossa in cap. *Ad audientiam* de decimis, quatenus dicit priuilegia hæc esse latissimè interpretanda, vtique quantùm ad proprietatem verborum retinendam, & explendam necesse fuerit. Ex hoc autem principio varia dubia breuiter definiri possunt, quæ in sequenti capite expedientur.

CAPVT XIX.

Exponuntur varia dubia circa priuilegia non soluendi decimas.

1.

PRimum dubium est, an per dicta priuilegia eximentia à solutione decimarum prædialium, liberetur quis à debito etiam reali soluendi decimam prædialem, quæ antea Parochiæ ex tali agro debebatur. Nam Oldra. dicto Consil. 268. putat non liberari, sed solùm à decimis agri noualis, quem Religiosi suis laboribus denuò excoluerunt. Quod sequitur Rebuff. 13. num. 114. & alij, vt referunt Couar, dicto cap. 17. n. 14. Gutier. dicto cap. 21. nu. 129. Ratio est, quia hoc priuilegium est odiosum, & ideo strictè interpretandum, ergo cum possit habere effectum, & sufficienter seruari in exemptione à decimis, quæ sine præiudicio tertij possunt non solui, non est vltra illas extendendum, sed intellectum de decimis noualium prædiorum cauetur præiudicium tertij, quia illa prædia nunquam fuerunt obligata solutioni decimarum alteri Ecclesiæ, & sufficiēter impletur priuilegium in rigore verborum. Tùm quia illa verba *de laboribus, quos propriis manibus, & sumptibus excolūt:* propriissimè arctātur ad noualia, & quæ proprio labore, & sumptu fructifera fiunt, prouentus enim antiquorum prædiorum suo modo aliorum laboribus attribui possunt, tum etiam quia cum aliquis eximitur à decima, optimè intelligitur eximi à debito personali, non à reali, quod magis est rei, quam personæ, cum ratione rei solius persona obligetur.

Rebuff. Couar. Gutier.

2. Pars affirmatiua communis, & certa. Couar. Gutier. Abb.

Nihilominus contraria sententia est communis, vt referunt Couar. & Gutier. suprà cum Abbat. in ca. *Dudum*, de Priuilegiis. Estque communis praxis. Et post declarationem Alex. 3. videtur mihi res indubitata. Nam antea poterat fortasse prior sententia apparenter sustineri, quia neq; Paschas. neque Adrian. Papa vsi fuerant verbis, quibus satis apertè ostenderent, se eximere non tantùm personas, sed etiam res prius obnoxias debito decimarum. At verò Alex. 3. in dicto cap. *Ex parte* 1. expresè distinguit dicens, antiquitus fuisse concessum omnibus Religiosis, vt decimas non soluerentur de laboribus suis, & intelligit à temporibus Paschasij 2. in dicto cap. *Decimas* 16. q. 1. Nam antea Monachi soluebāt decimas non minùs, quàm laici, vt notat Glos. in dicto ca. *Ex parte* 1. iuxta ç. *Alia causa* 1. adiuncta Glos. Ver. *Si munus* 16. q. 1. Rebuf. verò dicta q. 14. n. 27. & 38. addit Gregorium exemisse Monachos à decimis suorum prædiorum soluendis simpliciter, & sine illa limitatione: *De laboribus suis*, citatque Canonem Gregorij, qui in iure, vel operibus eius non inuenitur. Postmodum verò Paschasius religiosos exemit verbis suprà relatis, quę ambiguitatem tactam facere poterant. At vero attenta relatione, & confirmatione Alexandri, res est clara, dicit enim se cum Adriano eximere quosdam absolutè *a decimis soluendis de laboribus suis*, alios verò *tantùm à decimis de noualibus, animalibus, & hortis*. Ergo planè declarat, illos priores non tantùm quoad noualia, sed absolutè quoad omnes terras propriis manibus cultas eximi, siue priùs cultæ fuerint, & soluendis decimis assuetæ, siue non, alias nulla esset differentia inter illa duo membra. Et consequenter exponit illa verba *De laboribus, &c.* Extendi ad quæcunque prædia propriis laboribus, vel sumptibus culta, ac subindè in hoc sensu non fuisse antea concessum priuilegium. Ac denique in ca. *Ad audientiā* eodē tit. expresè refert priorem interpretationē, & explodit illā. Tandē Innocentius III. in dicto c. *Nuper* statuit vt Religiosi de terris amodo acquirendis decimas persoluant Ecclesiis, quibus ratione prædiorum antea soluebantur, ergo de terris ante illud decretum acquisitis non tenebantur soluere decimas, licet ratione prædiorum antea soluerentur. Et è contrario etiam nunc non tenentur soluere de noualibus, nam ex illis, vel ratione ipsorum nullis Ecclesiis prius decimæ soluebantur, ergò per illa verba generalia concessa erat exemptio à prædialibus decimis, etiam quoad reale debitum. Atque hoc euidentiùs locum habet in priuilegiis extra ius concessis Religiosis, in quorum fauorem interdum derogatur dictum cap. *Nuper*, interdum additur distributio *Ab omnibus decimis*, aliquando simpliciter dicitur *à prædialibus decimis*.

Alex. 3.

Gloss. Rebuff.

Cap. Ad audientiam. Innocent. Cap. Nuper.

3 Obiectio. Cap. Dudum de priuileg.

Sed obiici potest cap. *Dudum* de Priuileg. quatenus ex eo colligitur per priuilegium non soluendi decimas de noualibus, non priuari aliquā Ecclesiam iure, vel possessione exigendi decimas de talibus rebus, nisi hoc ipsum in ipso priuilegio exprimatur, ergo in vniuersum nisi indultum mentionē faciat debiti realis, non eximit ab illo, nec priuat tertium iure suo. Sic etiam in cap. *Dudum* de decimis per concessionem cuiusdam Ecclesię cuidam hospitali factam, non censetur Episcopus priuari iure decimarum talis Ecclesiæ, quia hoc in literis non exprimebatur, ergò idem est in præsenti. Respondetur, casum vtriusque textus esse longè diuersum. Nam in priori sermo est de priuilegio concesso ad non soluendas decimas de noualibus, & declaratur sub tali indulto non comprehendi noualia, à quibus Ecclesia decimas accipiebat priùs, quàm rumperentur, & excolerentur. Poterat enim prius accipere decimas ex herbis, pascuis; aut lignis talium terrarum, & tunc nō censetur Pontifex facere præiudicium Ecclesiæ possidenti, sed solùm cōcedere illa noualia, quæ omnino infructuosa erant Ecclesiis, quia ex vi vocis *noualium* hæc videtur esse intentio Pontificis, & ita declarata est illa vox in c. *Quid per nouale*, de verb. signifi. At in præsenti cum conceditur absolutè exemptio à decimis ex propriis laboribus, seu (quod idem est) ex prædiis propriis laboribus, vel sumptibus cultis, comprehenduntur etiam decimæ ex terris priùs cultis, & sub possessione Ecclesiæ constitutis quoad decimarum perceptionem, quia verba illa in proprietate hoc totum comprehendunt. Nam ipsa vox, *decima*, significat aliquid sub iure Ecclesiæ cōstitutum, à quo iure priuilegium liberat, quia implicitè saltem fit in eo sufficiens mentio illius iuris. Hinc verò inferunt Couar. & Gutier. hanc sententiam intelligēdam esse quoad decimas, quatenus communi iure debentur. Nam si alicui deberentur ex talibus prædiis ex particulari priuilegio, vel titulo: tunc illi non præiudicaret tale priuilegium, nisi vel alterius iuris specialis expressam faceret mentionem, vel daretur per verba adeò particularia, vt omnes similes titulos, & exactiones comprehenderet, vt in priuilegiis Religionum fieri nunc solet, quod mihi valde placet. In alio verò cap. *Dudum*, minor est difficultas, quia concedere Ecclesiam, seu illam vnire hospitali, aut monasterio, in rigore

Cap. Dudum

Soluitur.

C. Quid per.

Couar. Gutier.

rigore non est illi applicare iura Episcopalia illius Ecclesiæ, sec ad summum propria,& parochialia,& ideò nulla ibi erat difficultas, nec similitudo cum nostro casu.

4. An priuilegium de nō soluendis prædialibus decimis extendatur ad noualia. *Rebuff. Anton. Socin. Gutier.*

Secundò verò potest è conuerso dubitari, an priuilegium concessum *de non soluendis prædialibus decimis*, extendatur ad noualia, post concessum priuilegium culta, vel solum de prædiis vsque ad illud tempus cultis intelligatur. Quidam enim cēsent non extendendum ad noualia. Ita Rebuffus dicta q.14.nu. 29.& 30.refertque Anton. & Socin. Et eum sequitur Gutier. dicto c.21.num.130. Constituunt autem dicti Auctores differentiam inter priuilegium eximens à decimis soluendis ex propriis laboribus propriorum agrorū, vel absolutè eximēs à decimis propriorum prædiorum: Nam primum fatentur extēdi ad noualia, quod de altero negāt. Quocirca loquendo de priuilegiis in iure concessis simpliciter dicendum est, extendi ad noualia, quia in iure non inuenitur priuilegium eximens à prædialibus decimis, nisi cum illa duplici limitatione, *de prædiis propriis, & de propriis laboribus, vel expensis*, sed ita concessum extenditur ad noualia, ergo. Atque ita colligitur ex dicto c. *Ad audientiam*, ibi, *Nam si intelligeremus tantummodo de noualibus*, ergo intelligit etiam de illis, quamuis non solis. Idem argumentum sumitur ex cap. *Ex parte* 1. ibi, *Cæteris verò, vt de noualibus suis*, aliis ergo, id est, quibus priuilegium de propriis laboribus datum est, tam de noualibus, quā de aliis facta est gratia. Item potest sumi argumētum ex c. *Ex parte* 3. de decimis. Quia ibi dicitur, Parochianis, quibus concessæ sunt decimæ de laboribus terræ parochiæ suæ, concessas etiam esse decimas noualium, ergo similiter Religiosis, quibus concessæ sunt decimæ de propriis laboribus, noualia etiam data intelliguntur. Verum est, textum illum habere obscuriorem intellectum, de quo in capite sequenti.

Cap. *Ad audientiam.*

5 Prius verò quàm rationem reddamus, oportet expendere alteram partem de priuilegio absolutè concesso de non soluendis decimis prædialibus: Nam si hoc non extenditur ad noualia, difficile est, rationem differentiæ reddere. Illi enim Auctores hoc probant, quia hoc priuilegium est odiosum, & restringēdum: At idem argumētum procedit de altero: nam etiam est odiosum, vt dictum est. In vtroque ergò non est restrictio facienda vltra verborum proprietatem, vnde quia in noualibus implentur duæ illæ conditiones, nimirum quòd decimæ ipsorum sunt ex agris propriis (supponimus enim terras illas esse proprias monasterij priuilegiati) & sunt ex propriis laboribus (nam etiam supponimus propriis laboribus, & expensis fuisse ruptas) ideo sub illa negatione, non soluendi decimas ex prædiis, & laboribus, euidenter comprehenduntur etiam noualia. At verò hæc ratio procedit in alio priuilegio *de non soluendis decimis ex propriis prædiis*, quia etiam noualia sunt propria prædia, & illa negatio est absoluta, ergo omnia prædia comprehendit. Item inter hæc priuilegia solum videtur esse differentia, quod in vno exigitur duplex conditio suprà dicta: in altero verò vna tantum, scilicet quod prædia sint propria, ergo sicut illud extenditur ad omnia prædia, in quibus duplex conditio inuenitur, siue illa sint noualia, siue non, ita & secundum æquè vniuersaliter intelligendum est de omnibus prædiis, in quibus illa conditio verificatur, quod scilicet propria sint.

6. Alia differētia quæ assignatur.

Assignant verò aliam differentiam, quod quando priuilegium limitatur ad proprios labores, potest paruum detrimentum Ecclesiæ afferre, quia non possunt religiosi magnā terræ partem propriis laboribus colere, ideoque potest ad noualia extendi,

A secùs verò est de alio priuilegio sine tali limitatione concesso, quia potest magnum præiudicium afferre. Sed hæc differentia non est solida. Primò quia fieri facilè potest, vt priùs priuilegiū graue præiudicium afferat, si monasteriū multa prædia habeat, nam licet Religiosi nō possint facilè propriis manibus illa colere, possunt tamen facile propriis sumptibus, quod perinde est; & è cōtrario aliud priuilegium paruum detrimentum afferet, si monasterium paruam terram habeat: Secundò quia illud est per accidens, hîc autem per se loquimur, nam siue in vno, siue in alio priuilegio enormis læsio contingat, alio iure agendum est, ita vt vel soluantur decimæ, vel congrua compositio fiat, iuxta cap. *Suggestum*, de decim. cap.

B *Quid per nouale*, de verb. sign.& argum. cap. penult. de Cleric, non resid. Quapropter veriùs existimo, vtrunque priuilegium per se extendi ad noualia, quia proprietas verborum vtriusque id requirit, per accidens verò sæpius vni derogari propter enormen læsionem inde subsecutam, quàm alteri.

Cap. *Suggestum.* Cap. *Quid per.* Cap. *Penul.*

7. An priuilegia sint solum ad prædia acquisita an etiam ad acquirenda. *Oldra.*

Tertiò dubitari solet, an talia priuilegia limitanda sint ad prædia acquisita, & possessa tempore concessionis, an verò extendantur etiam ad acquirenda. Nam priorem partem affirmat Oldrad. Cons. 268. ex eodem principio, quòd tale priuilegium strictè intelligēdum est. Item quia res transit cum suo onere. Item quia in decimis non fit extensio ad futurum, cap. *Cum contingat*, cap. *Tua* 1. §. vltimò de decimis.

C Sed contrarium est omnino verum, maximè quando priuilegium est restrictum ad proprios labores, potestque id non obscurè colligi ex dicto ca. *Nuper*, de decimis in quantum decernit, *vt de terris amodo acquirendis decimæ ex tunc soluerentur, non obstante prædicto priuilegio*, ergo antea ad terras acquirendas extendebatur, & ex vi illorum verborum tales terræ compræhendebantur. Et ita omnes intelligunt in illo Concilio Lateran. factam esse reuocationem illius priuilegij quoad illam partem, & idcirco in priuilegiis postea concessis, quando extensio fit ad terras acquirendas, additur. *Non obstante capit. Nuper* &c. Deinde est ad hoc textus ferè expressus in cap. *Quia circa*, de Priuil. vbi interrogatus Pontifex, an

Cap. *Contingat.* Cap. *Tua.* Cap. *Nuper.* Resoluitur extendi etiā ad prædia acquirenda. *Consil. Late.* Cap. *Quia circa.*

D priuilegiū Monachis concessum ab Episcopo de retinendis decimis, extendatur ad possessiones acquirendas: respondet affirmando (si priuilegium fuit secundùm ius concessum) *Quia indefinitè concedendo, intellexisse videtur non solum de decimis illius temporis, sed futuris.* Hæc ergò decisio à fortiori procedit in priuilegio Pontificio, quod nō dubitatur esse legitimum. Nam rationes, quæ ibi redduntur, fortiùs in Pontifice procedūt. Prima, *cū nihil exceperit, & potuerit excepisse.* Secunda, *quia in beneficiis plenissima est interpretatio adhibenda*, vtiq; iuxta verborū proprietatem, vnde rectè dixit, *plenissima*, quia debent verba integrè expleri non addendo limitationē in verbis non contentam, nec necessariam ad æquitatem beneficij. Quæ ratio maximè locum habet in beneficiis supremi Principis

E iuxta regulam iuris. Tertia ratio, *quia non debet vna, eademq; substantia diuerso iure censeri.* Quæ licet nō semper cogat, vt seq. c. videbimus, est tamen congrua ratio, quando aliæ iuuant. Maximè quia ex illa colligitur alia, scilicet, *quod indefinita æquiualet vniuersali*, quando est eadem ratio de omnibus, vt ibidem aduertit Henricus in principio, & cum eo Couar. lib. 1. Var. cap. 13. in fine. Accedit tandem, quod priuilegium hoc includit negationem non soluendi decimas, tunc etiam indefinita transit in vniuersalem, vt ibidem latè Couarr. num. 7. Et per hæc satis est responsum fundamentis contrariæ sententiæ, Quia priuilegium est strictè intelligendum, sed planè, & tunc res transit cum onere, quando priuilegium illud

Henr. Couar.

illud non tollit, hic autem tollit, vt ostensum est. Nec est eadem ratio de præscriptione decimarum, de quibus textus ibi allegati loquuntur, vt in cap. sequent. videbimus.

8. An religiosi eximatur à soluendis decimis prędiorũ, quorum nõ habẽt propriũ dominium.

Quartò interrogari potest, an ex vi dictorum priuilegiorum eximantur Religiosi à soluendis decimis ex prædiis, quorum proprium dominium non habent. Quidam enim distinguunt, quia vel priuilegium concedit, vt non soluant Religiosi decimas *ex prædiis suis, seu propriis*, & tunc aiunt, soluendas esse decimas, si prædia non sint propria, etiamsi in Emphyteusim habeantur, vel priuilegium concedit, ne soluant decimas *ex prædiis, seu locis, quæ habent:* & tunc aiunt eximi à soluendis decimis, etiam ex agris conductis, quos ipsi suis manibus, vel sumptibus colunt, quia etiam prædia conducta habentur à conductore, & multò magis bona emphyteutica. Idémque videri potest dicendum esse, quando forma priuilegij est illa vsitata in iure, *De laboribus, & nutrimentis suis propriis*, vt habet cap. *Decimas* 16. quæst. 1. vel illa: *Indulsit decimas laborum suorum, quos propriis manibus, vel sumptibus colunt*, vt habetur in cap. *Ex parte* 1. de decimis. Nam si Religiosi manibus suis, vel sumptibus colant cõductitios agros, re vera illi fructus sunt de laboribus suis propriis, ergo de illis non debent decimas. Veruntamen hac in re vnum habemus de iure certum, nimirum si agri sint conducti, licet Religiosi eos colant propriis laboribus, vel sumptibus, teneri ad soluendas decimas. Ita enim declarauit Alexan. III. in cap. *Dilecti* de decimis, & sumitur etiã ex dicto cap. *Ex parte*, vt in vtroque loco notant Panor. & omnes, & Rebuffus dicta quæst. 14. num. 52. Neque oportet hîc alias rationes quærere, præter voluntatem Pontificis, qui noluit illam concessionem ampliùs extendere; tum ne parochiales Ecclesiæ enormiùs læderentur, tum ne Religiosi in conducendis agris excederent. Hæc autem declaratio solùm cadit in hæc priuilegia, quatenus in iure conceduntur, seu quatenus ante Alexandrum III. concessa erant, non enim poterat ipse declarare futura, si verbis distinctis concederentur. Contra illam verò declarationem videtur procedere vltima obiectio facta. Ad quam tacitè respondit Panorm. in dicto capit. *Dilecti*, quòd licet esset priuilegium simpliciter concessum de decimis non soluendis, restringitur contra propriam significationem verborum, vt tertiò non inferatur graue præiudicium. Et nihilominus inferiùs ait, non fuisse illam reuocationem partialem priuilegij, sed declarationem intentionis Pontificis.

Cap. *Decimas.* Cap. *Ex parte.* Non enim certum est in prædiis conductis. *Alexand. 3.* Panormitani respõsio.

9. Impugnatur prædicta responsio.

Sed in primis non videtur vera facti narratio, quia in iure non conceditur Religiosis priuilegium simpliciter de decimis non soluendis, sed cum limitationibus multis, vt patet ex verbis citatis. Deinde non videtur esse verum, quòd priuilegium restringatur contra propriam verborum significationem, quia hoc est contra naturam priuilegij, vt suprà dictum est: Vnde si Pontifex talem declarationem faceret, in rigore potiùs esset partialis reuocatio, quàm interpretatio, vel certè solus ipse posset illam declarationem adhibere, quia ipse nouit intentionem suã, licet fortasse per verba non bene fuerit explicata, quod in præsenti dicere necessarium non est. Vnde existimo ex vi, & proprietate verborum, quæ in iure habentur, priuilegium illud non extendi ad prædia conductitia: Nam in verbis illis Alexan. III. *Laborum suorum*, subintelligendum videtur *suorum agrorum*, nam subiungitur, *quos propriis manibus, vel sumptibus colunt*, non enim coluntur labores, sed agri, ergo necesse est, agros subintelligere, quos oportet esse suos, non conductos, vnde cum ibi referat Alexander, talem fuisse concessionem Adriani, in eodem sensu interpretatur priora verba *de laboribus suis*, seu *propriis*. Et addi præterea potest, labores culturæ tunc maximè dici proprios, quando in propriis agris fiunt, nam quando fiunt in alieno agro, potiùs videntur alieni, & domini agri venditi, seu locati. Atque hæc tandem videtur esse propria ratio huius declarationis, nimirum quia per hoc priuilegium eximuntur directè ab onere decimarum personæ, non prædia, nisi ratione personarum, vt notauit Abb. in dicto cap. *Ex parte*: Et ideo quando prædia sunt aliena, non eximuntur à decimis, etiamsi colantur à personis exemptis, quia sola cultura non sufficit, vt prædia censeantur exempta ratione personarum, si non sint sua. Quod ita etiam declaratur, quia fructus agri culti non sunt proprij ipsius colentis, vel laborum eius, sed sunt maximè fructus ipsius agri, & ideo decima illorum fructuum non potest dici ex propriis laboribus, nisi etiam agri ipsi sint colentiũ ipsos. Ita ergo verum existimo decimas ex agris conductitiis, etiam in rigore verborum non comprehendi in priuilegiis iure concessis sub prædicta verborum forma.

Alexand. 3. *Abb.*

10.

De illa igitur verborum forma, *ne soluant decimas ex propriis fundis, vel ex suis fundis*, à fortiori sequitur sub illa non comprehendi agros conductitios, quia illi re vera non sunt proprij, vel sui. Quod etiam conuincit dictum cap. *Dilecti*. Idem verò censeo dicendum de verbis illis, *non soluant decimas de prædiis, quæ habent*, seu *de bonis possessis, & obtentis*, & similibus: Et hîc maximè habet locum doctrina Panormitani, quod Pontifices voluerunt, satísque declararunt verba priuilegiorum istorum, quoad hanc partem esse strictè intelligenda, illa autem verba cum omni proprietate restringuntur ad bona, quæ habentur, vel possidentur, vt propria, non enim dicitur quis habere domum simpliciter, eò quod habeat conductam, sed dicitur habere secundùm quid, id est, ad habitandum aliquo tempore, seu habere vsum eius.

Cap. *Dilecti.* *Panor.*

11. An ex bonis Emphyteuticis monasterium debeat decimas.

Maior certè difficultas esse potest de bonis acceptis in emphyteusim, an si monasterium priuilegiatum aliqua talia habeat, & suis sumptibus colat, ex illis decimas debeat; videtur enim non debere, quia bona emphyteutica simpliciter, & absolutè in bonis propriis talis monasterij numerantur iuxta communem existimationem, & loquendi modum. Item contractus emphyteuticus distinctus est à locato, & conducto, vt constat ex iure, sed Pontifex in dicto cap. *Dilecti* solum excipit agros conductitios, ergo non comprehendit emphyteuticos, ergo exceptio illa firmat regulam in contrarium, ac subinde tales agri sub priuilegio exemptionis decimarum comprehenduntur. Denique Emphyteuta simpliciter solet vocari dominus agri, quia habet dominiũ vtile, ergo hoc satis est, vt monasterium, quod est Emphyteuta, dicatur colere agros suos ergo, &c.

Cap. *Dilecti.*

12.

In contrarium verò est, quia illi agri sunt alterius habentis dominium directum illorum; nam ille proprietatem eorum habet, vnde monasterium eos colendo, non potest dici proprios agros colere. Maximè quia verba huius priuilegij sunt strictè intelligenda, in rigore autem, & propriissime Emphyteuta non est dominus iuxta leg. 1. iuncta Glossa vltim. ff. si ager emphyteuticus petatur. Præterea si priuilegia illa extendantur ad agros emphyteuticos, pari ratione extendentur ad agros conductos ad longum tempus. Consequens admittendum non est, ergo. Sequela patet, quia re vera Empyteusis non est nisi quædam ad longum tempus locatio, & conductio, nam eosdem effectus, & easdem conditiones habet; & conductor longi temporis etiam censetur

Leg. 1. Gloss. vit.

Leg. 1.

Cap. Nulli. *Gloss.*

ſetur habere dominium vtile, ſeu actionem in rem iuxta leg. 1. ff. de ſuperficiebus; & locatio ad longum tempus etiam cenſetur in iure quædam alienatio iuxta cap. *Nulli* de reb. Eccleſ. non alien. cum Gloſſa in Clem. 1. eod. tit. Quod ſi hæc non dicitur alienatio niſi largè, nec etiam Emphyteuſis, & conſequenter nec ex parte excipientis eſt propria acquiſitio, eſt ergo æqualis ratio. Minor verò patet, tum quia conſequenter extendetur etiam ad rem locatam ad breue tempus, quia maioris, vel minoris temporis duratio ſubſtantiam contractus non mutat: tum maximè, quia Pontifex indefinitè loquitur de agris conductitiis, ergo vbi ipſe non diſtinguit, nec diſtinguere debemus. Maximè, quia illa declaratio eſt ſimpliciter fauorabilis, & ad euitandum grauamen, & præiudicium tertij, & ideo reſtringenda non eſt. Immò ſi verba textus attentè penſentur, videntur omnes illos contractus comprehendere, in quibus res accipitur ad culturam, & fructus, ſine dominio directo, & ſub certa pactione, ſub qua generalis omnis conductio ſiue ad longum, ſiue ad breue tempus, & Emphyteuſis comprehenditur, verba textus ſunt. *Conduxiſtis, & recepiſtis prædia ad formam,* ſcilicet penſionem, ſic autem accipiuntur etiam emphyteutica bona, ſeu ad longum tempus conducta argumento capit. *Veſtra* declarato. Quocirca licet res appareat dubia: hæc poſterior tutior, & probabilior eſt, nam eſt iuri conformior, & quia ex fundamentis eius contraria diſſoluuntur facilè, & non tanti momenti eſſe videntur.

13. Colonos Religioſorum non eximi à decimis per hæc priuilegia. Ratio aſſertionis.

Quinta dubitatio eſſe poteſt, an Coloni conducentes prædia Religioſorum habentium talia priuilegia, eximantur ipſi à ſolutione decimarum. In quo ſi de ſolis priuilegiis in iure contentis loquamur, reſolutio clara eſt, Colonos non eximi, ſed teneri ad ſoluendas decimas. Ratio eſt, quia hoc priuilegium expreſsè conceditur ſub illa conditione ex propriis laboribus, & explicatur, neceſſarium eſſe, vt propriis manibus, vel expenſis prædia colant, vt ſæpe dictum eſt, ergò ſi per Colonos id faciant, tenentur ipſi Religioſi ſoluere decimas de illis fructibus, quos ipſi percipiunt, vt expreſsè declaratur in capit. *Licet* de decimis, ergò etiam ipſi coloni tenentur ſoluere decimas illius partis fructuum, qua fruuntur, iuxta capit. *A nobis*, & capit. *Tua* 2. eodem titulo. Quando verò aliquis cenſendus ſit Colonus, & quomodo inter eum, & dominum integrè decimæ ſoluendæ ſint, infra capit. 35. explicabitur. Hoc autem procedit, vt dixi, & indubitatum eſt, attenta forma priuilegiorum iuris; ſi tamen forma mutetur, vel augeatur, vt interdum ſolet, tunc aliter iudicandum erit. Aliquibus enim Religioſis conceſſum eſt, vt de ſuis prędiis, etiamſi per Colonos ea colant, decimas ſoluere non teneantur. Quo ſtante priuilegio Coloni ipſi non tenebuntur ſoluere aliam decimam præter penſionem, quam Religioſis ſoluunt ratione contractus, non quidem quia Coloni ipſi aliqua ex parte priuilegio illo fruantur, vt ſtatim explicabo, ſed quia Religioſi poſſunt ſibi vendicare illam decimam, ſiue augendo ob eam cauſam quantitatem penſionis, ſiue diſtinctè exigendo tantùm pro penſione, & tantum pro decima. Quia cum ſimpliciter ſint exempti à decima, eam ſibi vſurpare poſſunt.

Cap. Licet.

Cap. A nobis. *Cap. Tua.*

Aliqui Religioſi circa hoc habent particulare priuil.

14. Diſcrimẽ inter priuilegiũ reale, & perſonale.

Et iuxta hæc intelligenda eſt communis diſtinctio iuriſtarum de Priuilegio reali, & perſonali. Dicunt enim ſi priuilegium detur tantùm perſonæ, & non prædio, tunc ad Colonos non extendi, ſi verò per priuilegium prædia ipſa eximantur directè, & abſolutè ab onere decimarum ſine alia conditione, vel onere, niſi quod talis Religionis ſint, tunc extendi ad conductores. Ita Gloſſa in Clem. 2. de decimis, verbo

Gloſſ.

A *Excolendas*, quam ibi omnes ſequuntur, & Abbas in capit. *Ex parte* 1. de decimis num. 5. Non explicant autem dicti auctores, quando priuilegium hoc cenſendum ſit tantùm perſonæ conceſſum, quando verò etiam prædio. Solùm Panormitanus ait priuilegia in iure contenta tantùm perſonis concedi, & ideò ad Colonos non extendi. Gloſſa verò illa dicit conſideranda eſſe verba priuilegij iuxta cap. *Porrò* de Priuilegiis. Quatuor ergo modis poſſunt concipi talia verba. Primus eſt, ille vſitatus in iure *de proprio*, vel *de agris, quos ſuis laboribus, vel expenſis excolunt*, & tunc res eſt clara, priuilegium eſſe perſonale, vt bene dixit Abbas. Secundus eſt, ſi priuilegium dicat, *Eximimus* B *tales Religioſos, & eorum prædia ab onere ſoluendi decimas*, vt de facto nunc habent aliqua priuilegia. Et tunc ſine dubio priuilegium eſt reale, vt prædicta Gloſſa expreſsè declarat, & verba ipſa præ ſe ferunt. Tertius modus erit, ſi priuilegium eximat Religioſos à decimis ſoluendis de ſuis prædiis, addendo, *ſiue per ſe, ſiue per Colonos illa colant.* Et tunc licet priuilegium videatur directè referri ad perſonas, tamen quia in fauorem earum ſimpliciter eximit terras, reale dici poteſt, & eundem effectum habet, vt mox explicabo. Quartus modus eſſe poteſt, ſi abſolutè eximatur Religio à debito decimarum prædialium ſuorum prædiorum, non addita reſtrictione, *ſi ea propriis laboribus colant*, nec ampliatione *licet per Colonos*, C &c. Et tunc Gloſſa illa ſentit priuilegium eſſe perſonale, ego verò cenſeo tranſire in reale.

Abb.

Panor.

Cap. Porrò.

Abbas.

15. Impugnatur diſcrimen à Gloſſa aſſignatũ.

Vt autem hæc intelligatur, & probetur, oportet expendere differentiam inter hoc priuilegium, quãdo eſt perſonale, vel reale, quam dicta Gloſſa aſſignat. Dicit enim, quando priuilegium eſt reale, tunc ſi ager tradatur aliis excolendus, colonos non teneri ad ſolutionem decimarum, *quia priuilegio participant*, & ſequitur Abbas, *quia fructus capiuntur ex terra priuilegiata.* Sed non exiſtimo hoc eſſe verum, niſi ſano modo intelligatur, quia priuilegium illud conceſſum eſt rebus, ſeu agris, in ordine ad commodum, & vtilitatem Religioſorum, non verò colonorum, nec enim intentio concedentis fuit directè, vel indi- D rectè, concedere beneficium aliquod conductoribus, ſed locatoribus. Igitur coloni non ſunt liberi à decima, niſi quatenus illam compenſant, ſoluendo eam Religioſis, vel augendo penſionem, quam ſoluere obligantur, niſi ipſi Religioſi illam remittant ex iuſta cauſa; aliter enim non poſſunt, quia eſſet abuſus priuilegij, & in virtute darentur Laicis bona Eccleſiæ ſine cauſa, & poteſtate, ergo coloni non participant priuilegiũ quoad exemptionem ab onere, ſed ſolùm quoad libertatem, vel facultatem ſoluendi religioſis, & non Eccleſiæ tales decimas. Reale igitur priuilegium in præſenti dicetur illud, per quod agri ita eximuntur, vt quomodocunque colantur, poſſint Religioſi apud ſe retinere decimas, & nõ E ſoluere illas Eccleſiæ, nec permittere, vt à colonis ſoluantur. Perſonale autem erit, quando conceditur cum onere perſonali, id eſt, colendi agros per ſe, ſeu ſuis ſumptibus, quia tunc ſi aliter fiat, non poſſunt priuilegiati retinere decimas illorum fructuum, quos percipiunt, nec colonos impedire, quominus pro ſua parte Eccleſiæ ſoluant: Iuxta hanc ergo doctrinam, quam omnino verã cenſeo, etiam priuilegium tertio modo conceſſum reale erit, quia per illud eximuntur omnino talia prædia ab onere decimarum Eccleſiæ ſoluendarum, & applicantur ipſis Religioſis, quomodocunque talia prædia excolantur.

Abb.

16. Obiectio.

Dices, verba illa poſſe habere hunc ſenſum; vt ſcilicet, Religioſi ex vi illorum liberentur ab onere ſoluendi decimas fructuum, quos percipiunt, qui interdum ſunt omnes fructus agri, vt quando illum

per se excolunt, interdum pars aliquota, vt quando colunt illum per colonos partiarios, seu pensionarios, & tunc ex altera parte fructuum, quam coloni percipiunt, soluent decimas Ecclesiæ, & sic priuilegium erit personale, non reale. At enim hic sensus erit probabilis, si priuilegium dicat, *Non soluant decimas de fructibus suis*; non solet autem sub hac forma concedi, sed sub hac *Non soluant de prædiis suis decimas, etiamsi per colonos, &c.* quod perinde est, ac si dicatur, *Non soluant decimas de fructibus prædiorum suorum*, pars autem illa fructuum, quam coloni accipiunt, de prædiis religionis sunt, licet ipsi fructus non sint illius, ergo etiam decima illorum fructuum ad religionem pertinet, quia illi etiam fructus eximuntur ex vi illorum verborum. Et ita priuilegium reale est, quia ex vi illius eximuntur illi fructus ab onere decimæ soluendæ Ecclesiæ, & applicatur religioni, cui per colonos danda est, vel ratione illius pensio augenda. Et re vera si rectè pensentur hæc verba: *Eximimus prædia religionis*, vel *eximimus fructus prædiorum religionis*, æquipollentia sunt: at verò idem est eximere personas à solutione decimarum ex fructibus cum illa ampliatione, quod eximere absolutè fructus talium prædiorum. Quamuis ergo non repugnet concessionem fieri in priori sensu, & ad illum iudicandum pensanda sint verba priuilegij, tamen iuxta formam verborum à nobis propositam, quam in multis priuilegiis legimus, sensus declaratus videtur proprius absque ampliatione verborum cum sola propria, & integra illorum significatione.

Explicatur.

17. Vltima forma priuilegiorum supra posita.

De vltima verò forma verborum posset esse nonnullum dubium, quia cum non addatur in ea illa ampliatio, *Licet per colonos*, non videtur derogari iuri cõmuni, nam posset illa clausula exponi secundùm cõmune ius. Sed nihilominus censeo ex vi illorum verborum eximi fructus, & prædia, absque illa conditione, *quod propriis laboribus colantur*, quando Pontifex illam non adhibet, quia quando vult, vt seruetur, solet illam addere, si ergo hic voluisset, expressisset, vt in simili ait Pontifex dicto capit. *Ad audientiam* de decimis. Item ius commune non statuit quasi positiuè, vt Religiosi non eximantur à decimis sine illa conditione, sed solùm negatiuè in hoc se habet, quia in eo non inuenitur priuilegium, tam absolutum, hoc autem nõ satis est, vt illa forma dicatur esse contra ius commune, sed esse vltra formam inuentam in iure communi, ergo non est restringenda ad formas iuris communis, quia potius omittendo illam conditionem, satis indicauit Pontifex velle ampliorem concessionem facere. Denique si Pontifex in priuilegio dicat, *Eximimus prædia Religionis*, non addendo restrictionem, neç ampliationem, sed purè, intelligitur absolutè eximere prædia, ita vt licet per Colonos colantur, non sint subiecta oneri decimarum vt dicta Glossa, & Panormitanus fatentur, & ego admitto, dummodo decimæ cedant Religiosis, non ipsis Colonis, ergo idem est, si purè dicat, *Eximimus Religiosos à decimis prædialibus*, quia siue hoc, siue illo modo explicetur, semper intenditur fauor Religiosorũ in omnibus illis decimis absolutè. Vnde si Religiosi non possunt sibi retinere decimam fructuum, quos percipiunt Coloni, re vera licet proximè videantur Coloni illam soluere, non ipsi, sed Religiosi soluunt, cum sit de prædiis ipsorum, & Coloni nihil iuris in illa habeant, at verò Pontifex per illa verba liberat eos ab onere decimarum prædialium purè, & absolutè, & sine conditione; ergo dicendum est, per illa verba simpliciter eximi prædia Religiosorum à tali onere, eo ipso quòd illorum sunt, à quocunque nomine illorum colantur.

Ca. *Ad audientiam.*

CAPVT XX.

Quibus modis priuilegium non soluendi decimas amittatur.

Tres modi amittendi hoc priuilegium communiter assignantur. Primus est, si priuilegium cedat in enormem læsionem, vel grauamen Ecclesiæ, & personarum, ad quas tales decimæ pertinerent, secluso priuilegio. Ita sumitur ex capit. *Suggestum* de decimis, vbi Doctores omnes, & Alensis, Sotus, Rebuffus, Couarruuias, & alij locis allegatis. Et ratio est clara, quia non est intentio concedentis, ita grauare Ecclesiam, vt sæpe dicitur in eodem titulo de decimis, aliàs concessio esset iniusta. Interrogari verò solet, an in eo casu amittatur priuilegium ipso iure, aut necessaria sit declaratio, vel reuocatio superioris. De quo puncto videri potest Panormitanus in dicto capit. *Suggestum*, & in cap. *Cum ad hoc* de Clericis non resident. num. 8. & in capit. *Quid per nouale*, circa finé de verbo significat. Et ibidem Ioannes Andr. & Felin. in capit. *Cum accessissent*, de Constitutionib. Breuiter tamen videtur dicendum, si priuilegiato clarè, & euidenter constet de enormi læsione, eo ipso amittere priuilegium in cõscientia, & iustitia. Ita Glossa in capit. *Rescripta*, 25. quæst. 2. ver. *Quod non lædat*. Panor. & alij, & patet, quia iam illi constat de mente concedentis & quia priuilegium semper habet intrinsecè inclusam illam conditionem, & ideo si à principio eam inuenisset, fuisset nullũ, ergo quam primùm impleta fuerit, cessat effectus priuilegij. Denique illa conditio resoluitur quasi in limitatione temporis, datur enim priuilegium, donec enormiter lædat, ergo dato termino cessat, ergo non potest priuilegiatus illo in conscientia vti. Nihilominus tamen in eo casu nõ poterit Ecclesia exteriùs cogere Religionem ad decimas soluendas propria auctoritate, sed per superiorem legitimum, quia nullo iure hoc ei conceditur, tunc autem satis est, vt causa decidatur per quemlibet iudicem competentem.

1. Proponuntur tres modi amittẽdi hoc priuilegium. Cap. *Suggestum.* *Alens.* *Soto.* *Rebuff.* *Couar.* *Panor.* *Ioan. Andr.* *Felin.* *Gloss.*

Si verò læsionis enormitas clara non est, & necessarium est arbitrium, recurrendum est ad Pontificem tanquam ad priuilegij auctorem, quia eius est interpretari rescriptum suum, vt bene Panormitanus, qui alia citat. Qui etiam addit in eo casu non esse moderandum priuilegium, quia totum extinctum est: Quod verum credo, si res agatur per inferiorem iudicem, quia læsio est manifesta, quia tunc cessauit simpliciter priuilegium, & inferior nec in totum, nec in partem potest illud restaurare. At si agatur coram pontifice, etiamsi iudicet læsionem esse enormem, potest moderari priuilegium, & non omnino auferre, quia vel non fuit ipso facto nullum, aut licet fuisset, ipse potest illo modo illud innouare. Neque habet vim ratio Panormitani, scilicet quia non est maior ratio, (inquit) quare magis in vna parte, quàm in alia consistat. Sufficiens enim ratio est, quòd priuilegium moderatum potest esse iustum, & antea erat iniustum. Et fortasse propter hanc causam dicunt iura, in casu talis læsionis debere Religionem, vel non vti priuilegio, vel compositionem cum alia parte facere, vt patet ex dicto capit. *Suggestum*. Quod maximè habet locum, quando enormitas læsionis non est manifesta, vel si sit occasio litium, aut dilationum sub spe obtinendi à Pontifice moderationem; tunc enim meliùs facient partes inter se componendo.

2. Quando ænormis læsio clara nõ est, quid agendum. *Panor.* Cap. *Suggestum.*

Secundò perditur hoc priuilegium per contrarium vsum soluendi decimas, non obstante priuilegio: Quod aliis priuilegiis commune est. & de hoc in specie traditur in cap. *Si de terra*, & cap. *Accedentibus*, de Pri

3. 2. Modus amittẽdi priuilegium. Cap. *Si de terra.* Ca. *Accedẽt.*

de Priuileg. In quibus duobus iuribus est differentia notanda, quia in priori videtur postulari tempus triginta annorum; in posteriori verò quadraginta, vt per contrauentionem hoc priuilegium amittatur; vnde videtur inter eos esse repugnantia. Aliunde autem videtur neutrum tempus esse necessarium, sed vnico actu posse priuilegium amitti, quia per renunciationem amittitur, vt in eisdem iuribus significatur; renunciatio autem vnico actu fieri potest, & ita multi putant priuilegium vnico actu contrario amitti ex cap. *Cum accessissent*, de Constitut. Sed quicquid sit de aliis priuilegiis, quod alibi tractandum est, de hoc est certum non amitti, nisi tempore legitimo, & sufficienti ad præscriptionem. Vnde considerandum est, duobus modis posse intelligi amitti hoc priuilegium, vno modo directè renunciando illi per voluntariam cessionem, alio modo indirectè, & quasi per consecutionem, quando alius acquirit ius. Hoc ergo priuilegium non amittitur priori modo, sed tantùm posteriori, siue hoc sit, quia (vt multi volunt) in hoc priuilegio non habet locum expressa renunciatio, eo quod est in fauorem Ecclesiæ, & Religionis concessum; & consequenter multò minùs admittitur tacita renunciatio, siue hoc sit, quia licet tota Religio, cui datum est priuilegium, possit illi renunciare, non tamen priuata domus, persona, aut prælatus; siue sit, quia iura ita statuunt, vt videlicet non admittatur, nec præsumatur talis renunciatio, donec alia Ecclesia contra Religionem sic priuilegiatam ius stabile acquirat, & hoc plane videtur statui in dictis iuribus. Vnde quia ad ius illud adquirendum requiritur præscriptio plurium annorum, ideo tot anni necessarij sunt, vt hoc modo priuilegium amittatur. Renunciatio ergo, de qua illa iura loquuntur, non est sola, sed coniuncta præscriptioni alterius partis, & in re non est aliud, quàm tacitus consensus in iure alteri dando contra suum priuilegium, qui tacitus consensus non nisi per plurium annorum cursum præsumitur, vel admittitur.

Ca. *Cum accessissent*.

4. Nō semper idē annorū numerus requisitus ad præscribēdū contra Ecclesiam. Cap. *illud*. *Gloss.* *Panor.*

Differentia autem, quæ in numero annorum in illis textibus reperitur, ad varia tempora pertinet, prius enim ad præscriptionem contra Ecclesiam triginta anni sufficiebant, postea verò inductum est, vt quadraginta anni sint necessarij, vt expresè dicitur in cap. *Illud*, de Præscript. Et hoc ius nunc seruatur, & aliæ etiam conditiones ad præscriptionem necessariæ seruandæ hic sunt. Et hæc est sententia Glossæ, & Panor. & communis in dicto cap. Ex qua obiter colligo, quod si priuilegium non soluendi decimas, non Religioni, nec in fauorem Ecclesiæ, sed priuatæ personæ fuisset concessum, posset breuiori tempore amitti, quatenus contra priuatam personam breuiori tempore præscribitur, immò etiam posset per renunciationem expressam dimitti, quia illa renunciatio non esset contra, sed in fauorem Ecclesiæ: Vnde consequenter habere posset in eo locum tacita renunciatio per actus contrarios, quando autem, vel per quos actus præsumeretur consummata talis renunciatio, ex materia de Priuilegiis petendum est, quia non habet hic specialem doctrinam, sed generalem.

5. 3. Modus amittēdi priuilegium. *Alens.* *Angel.* *Siluest.* Ca. *Ex multiplici.*

Tertius modus perdendi priuilegium est ex conuentione, seu pactione partium. Hunc ponunt Alens. Angel. & Siluester, supra allegantes caput *Ex multiplici*, de Decimis. Sed aduertendum est, conuentionem partium posse antecedere priuilegium, vel subsequi: Quando antecedit ad priuilegium, & priuilegium est conuentioni partium contrarium, quia scilicet vna pars petit priuilegium, vt non seruet pactum, tunc priuilegium à principio est nullum, si in eo non fuit facta mentio prioris conuentionis, quia est subreptitium, & hic est casus dicti capit. *Ex multiplici*, vnde tunc non reuocatur, nec perditur propriè priuilegium, sed à principio est nullum. At verò quando conuentio subsequitur post priuilegium ritè, & validè obtentum, tunc non videtur posse tolli per partium conuentionem, si in fauorem Religionis concessum est, quia tunc illa conuentio ex parte Religionis esset quædam expressa renunciatio, quæ fieri non potest, vt est probabile. Dicendum nihilominus est, tale pactum esse posse validum, & legitimum, & tunc sine dubio amitti, vel limitari priuilegium iuxta conditiones pacti. Probatur, quia talis conuentio non est per se mala; supponimus enim esse liberam ab omni labe simoniæ, neque etiam est vllum ius positiuum, quod talem conuentionem prohibeat, immò in multis casibus ius illam consulit, vt patet ex capit. *Suggestum*, capit. *Dilecti*, de decimis, & alioqui potest esse conuentio rationabilis, & vtilis vtrique parti, ergo per illam poterit tolli priuilegium. Neque illa dici potest absoluta, & quasi liberalis renunciatio, de qua obiectio procedit, sed iusta conuentio, quæ semper intelligitur esse congrua Religioni. Vnde quia talis conuentio non est contra commune ius soluendi decimas, sed potiùs secundùm illud, ideo non videtur necessaria confirmatio Papæ, vel alterius Prælati, præter illum, qui ordinariam potestatem habet ad similia pacta cum debito modo, & solennitate facienda.

Cap. *Suggestum*. Cap. *Dilecti*.

6. Quart' modus amittēdi hoc priuilegium.

Quartò addere possumus, hoc priuilegium amitti per alienationem prædiorum, quæ ab onere soluendi decimas eximebantur virtute priuilegij; intelligo autem, tunc amitti non simpliciter, sed quoad ipsa prædia: Hoc aduerto solùm propter distinctionem priuilegij in personale, & reale suprà traditam. Vt nimirum intelligatur hoc priuilegium nunquam ita esse reale, vt cum rebus ipsis, seu prædiis transeat, si contingat, illa vendi, aut alio modo à Religione alienari: Nam eo ipso quod prædium desinit esse sub dominio Religionis, desinit etiam esse exemptum ab onere decimarum. Quia (vt dixi) fauor ille totus fit Religioni, & intuitu eius, non ad commodum alterius, cui tale priuilegium concessum non est, nec etiam potest Religio, cum re etiā exemptionem transferre, licet maximè vellet, tum quia nec ex se habet talem potestatem, nec est illi in priuilegio concessa, tum etiam, quia vel hoc titulo venderet rem cariùs, & sic venderet priuilegium, quod esset & iniustum, & simoniacum, vel rem daret pro iusto pretio, & priuilegium liberaliter: & hoc esset dissipatio bonorum Religionis, & vsurpatio alienæ potestatis. Igitur eo ipso quòd res desinit esse sub dominio Religionis, desinit esse exempta, sicut si seruo, vel famulo Religionis daretur priuilegium exemptionis à decimis, verbi gratia, personalibus, si desineret esse seruus, aut famulus, eo ipso tale priuilegium amitteret. Verum est tamen, quòd si religio vnam rem immobilem pro alia cōmutaret, aut prædium venderet, vt ex pecunia aliud emeret, tunc prędium subrogatum loco alterius, & translatum in dominium religionis, exemptum esset à decimis iuxta tenorem priuilegij. Quod intelligo non solùm in his, qui modo gaudent his priuilegiis tam pro bonis acquisitis, quàm pro acquirendis, nam tunc res est omnino certa, & per se nota, sed etiam in his, qui post Concil. Lateranens. sub Innocentio III. non habent tale priuilegium pro terris acquirendis. Tum quia prædium subrogatum loco alterius non est simpliciter acquisitum de nouo, sed subrogatum loco alterius, & ita sapit naturam, & conditionem eius,

pro quo subrogatur. Tum etiã quia illa reuocatio fuit odiosa, & ideo restringenda ad acquisitionem omnino nouam. Tum denique quia tunc seruari videtur intentio Concilij, scilicet, vt opes Religionis non augeantur cum grauamine Ecclesiæ, cum autem fit illa commutatio, non crescunt opes per se loquendo, neque ampliùs Ecclesia grauatur moraliter, aut notabiliter, quod solum Concilium considerauit.

CAPVT XXI.

An secundùm commune ius decimæ soluendæ sint Ecclesiæ parochiali.

1. QVoniam hoc decimarum debitum non est immediatè ad Deum, sed ad homines intuitu Dei, ideo postquam dictum est de personis, quæ decimas debent, dicendum sequitur de illis, quibus debentur, sed quia personæ illæ semper habent respectum ad locum, seu Ecclesiam aliquam, cui inseruiũt, ideo prius de locis, postea de personis, quibus decimæ soluendæ sunt, dicemus. In priori ergo puncto distinguendum est, quid iure communi debeatur, quid vero aliis titulis excipi possit, ac debeat. Et quoniam diuersa est difficultas de decimis prædialibus, de personalibus prius dicemus. Sitque generalis regula, Personales decimas ex vi iuris communis deberi propriæ parochiæ, in qua quis tenetur ex eodem iure, vel Missas debitis temporibus audire, vel sacramenta recipere, &c. Ita D. Thomas dicta quæst. 87. attic. 3. ad 2. & ibi omnes, Abulens. in cap. 23. Matth. quæst. 196. Siluest. verb. *Decima*, num. 14. Canonistæ omnes in sequentibus cap. Expresse enim hoc traditum est in cap. *Ad Apostolicæ* de decimis, & cap. *Significauit* de Parochiis, & in cap. *Quæsti*, cap. *Statuimus*, cap. *In sacris* 16. quæst. 1. Et de eisdem decimis est maxime intelligendus textus in capit. *De Decimis*. ibidem. Ratio vero est, quia decimantur in sustentationem eorum, qui spiritualia ministrant, ergo vnusquisque fidelis illi maximè tenetur eas soluere, qui tenetur ei ex officio spiritualia ministrare, ergo illi Ecclesiæ debet eas soluere, vbi sacramenta recipit, nam parochus illius Ecclesię est propriùs sacerdos, & minister eius.

[Marginal notes: Personales decimas deberi propriç parochiæ. — D. Thom. Abulens. Siluest. — Cap. *Ad Apostolicæ*. Cap. *Significauit*. Cap. *Quæsti*. Cap. *Statuimus*. Cap. *In sacris*. — Ratio conclusionis.]

2. Declaratur præterea in hũc modum, quia decimæ personales non sunt onus reale, id est, rei extra personam, sed mere personale, ergo maximè debetur ab ipsa persona ratione ministerij, seu officij, quod circa illam Ecclesia exercet, ergo illi Ecclesiæ debetur decima personalis, in qua persona ipsa hoc beneficium suscipit. Et eadem ratio probat de Rectore eiusdem Ecclesiæ, quòd ei debeantur tales decimæ, quia ipse Rector suo parochiano inseruit, vt à fortiori probat cap. *Nouum* de decimis in 2. p. illius. Vnde infertur, quod si persona mutet domicilium in aliam parochiam, licet habeat possessionem in alia, decimas personales debet soluere ibi, vbi habet domicilium, quia ibi suscipit sacramenta, &c. At verò si non mutet domicilium, licet extra suam parochiam laboret, negotietur, aut lucretur, etiam per magnam anni partem, semper soluere debet decimas personales illi Ecclesiæ, vbi habet domicilium, quia ibi per se recipit Diuina, licet ex accidenti contingat ratione absentiæ, & peregrinationis, alibi ea recipere. Quod totum ex dicto cap. *Ad Apostolicæ* colligitur; & optime confirmatur ex cap. 3. de sepult. n. 6. Quod si contingat, vnam personam habere duo domicilia in diuersis parochiis, tunc si vnũ sit principale, aliud quasi accessorium, priori Ecclesiæ debentur decimę personales, si verò sint æqualia domicilia, diuiduntur decimę, vt resoluit Rebuffus supra q. 6. vbi alios similes casus sufficienter prosequitur. Sed non oportet immorari, quia hæ decimæ personales ferè sunt omnino sublatæ per consuetudinem, ita vt nullibi soluantur. Vt notauit Panor. in cap. *Cum homines* de decimis nu. 5. in fine. Si alicubi tamen soluũtur, semper propriæ Ecclesiæ soluuntur, neque legi, alicubi esse consuetudinem, vt persona ex propriis personalibus lucris decimas soluat extra suam parochiam.

[Marginal notes: Cõfirmatur assertio. — Cap. *Nouũ*. — Vide Nauar. conf. 2. de decimis. n. 3. Cap. 3. — Rebuff. — Panor.]

3. De decimis autem prædialibus est specialis difficultas, quæ inde oritur, quod aliquando contingit, personam habitare in vna parochia, vbi habet domicilium, in alia verò habere prædia, ex quibus percipit fructus: Quod interdum contingit in diuersis Episcopatibus, interdum verò in diuersis parochiis eiusdem Episcopatus: Nam sicut diœceses, & territoria Episcopatuum diuisa olim fuerunt, per localia spatia, quæ suis propriis terminis clauduntur: ita in vnaquaque diœcesi diuisa fuerunt territoria parochialia, (vt si dicam) quæ singulis Ecclesiis fuerunt commissa, quæ Ecclesiæ parochiales vocantur, & vnicuiq; tali Ecclesiæ præficitur sacerdos aliquis tanquam rector, cui talis Ecclesiæ demandata est cura, omniumque habitantium intra ambitum loci tali Ecclesiæ designatum, & totum illud spatium solet Parochia appellari, vt constat ex toto titulo de Parochiis, & Doctor. ibi in Rub. & ex cap. 1. 13. quæst. 1. vbi Turrecrem. & alij, & ex Siluest. & aliis verb. *Parochia*. Facta ergo hac diuisione optimè intelligitur, posse aliquem habere domicilium, (id est, suæ stabilis habitationis domum) in territorio vnius parochiæ, & possessiones, ac fructus in alia parochia eiusdem, vel alterius Episcopatus, & ita habere duas parochias, vnam personæ, quam personalem vocare possumus, aliam prædiorum, quæ prædialis nominetur. Cui ergo parochiæ decimas prædiales soluet? Videri enim potest, quòd eas debeat Ecclesia domicilij, quia ibi recipit sacramenta, & omnia ministeria, ratione quorum debet decimas, vt latè argumentatur Gratianus in illa quæst. 1. causæ 13. ferè per totam. Quam quæstionem adeo difficilem iudicauit Alexand. III. in capit. *Cum sint* de decimis, vt consuetudinem consulendam esse dixerit, nec aliter illam definierit.

[Marginal notes: Si domicilium in vna parochia fuerit, & prędia in alia, cui decimæ soluendæ. — Doctor. Cap. 1. Turrecr. Siluest. — Gratian. — Alexand. 3.]

4. Nihilominus dicendum est primo: Ordinario iure decimas prædiales illi Ecclesiæ soluendas esse, in cuius parochia sunt prædia. Hæc est certa, & communis resolutio D. Thomæ, Abulens. & aliorum Theologorum, Iuristarum, & Summistarum in locis citatis, & explicando iura, ex quibus illa probatur, quæ multa sunt: In primis cap. *Cum contingat*, cap. *Cum in tua*, de decimis: Idemque supponitur in cap. *Quoniam*, eod. tit. & cap. vltim. in fine de Parochiis, & optime in cap. vltim. de restit. spoliat. in 6. Ratio verò sumenda est ex ipsamet Ecclesiæ institutione, & Parochiarum diuisione, per eam enim factum est, vt prædia omnia, seu terræ sitæ in territorio vniuscuiusque parochialis Ecclesiæ illi applicarentur, vt illi soluerentur decimæ ex omnibus illis terris, quibus ex vi eiusdem communis iuris hoc onus reale impositum est. Hinc ergo fit, vt sicut illæ terræ immutabiliter manent in illo territorio, ita etiam ius illius Ecclesiæ parochialis ad tales decimas immutabile sit ex vi iuris communis, quantuncunque persona habens dominium talium terrarum mutet domicilium suum, seu parochiam, quia in soluendo reali onere non consideratur persona, sed res ipsa iuxta leg. *Imperatores*, ff. de Publicani. & vectigal. Quod autem talis fuerit Ecclesiæ institutio ex allegatis iuribus colligitur. Item ex dicto cap. 1. 13. q. 1. Vbi Dionysius Papa sic inquit: *Ecclesias singulas singulis presbyteris dedimus parochias, & cemeteria eis diuisimus, & vnicuique ius proprium habere statuimus, ita vt nullus*

[Marginal notes: Prædiales decimæ soluendæ vbi sunt prædia. D. Thom. Abulens. — Ca. *Cum cõtingat*. Cap. *Quoniam*. Cap. *vlt*. — Leg. *Imperatores*. Cap. 1. Dionys. Papa.]

nullus alterius Parochiæ terminos, aut ius inuadat, sed sit vnusquisque suis terminis contentus. Quibus verbis satis declarat ius illud fundatum esse in ipso territorio, eique quasi affixum, & hoc est esse onus reale. Quod optimè confirmat Concilium Maguntinum in cap. *Si quis Laicus, vel Clericus*, 16.quæst.1.dicens: *Si quis Laicus, vel Clericus, vel vtriusque sexus persona proprietatis suæ loca, vel res alicui dare delegauerit, decimationum prouentum priori Ecclesiæ legitimè assignatum inde abstrahere nullam habeat potestatem.* Et quicquid in contrarium tentatum fuerit, declaratur ibidem irritum, & inane, quia semper à possessore terræ poterit decima peti, quia res transit cum onere suo, vt ibi Glossa aduertit; fuit ergo hoc onus impositum ipsis terris, seu proprietatibus. Et idem habetur ex cap. *Ecclesiæ* & cap. *Quicunque* eadem causa, & quæst.

Concil. Magunt.

Gloss. *Cap. Ecclesiæ.* *Cap. Quicunque.*

5. Cõueniẽtia huius rei.

Fuitque hæc institutio magna ratione facta in hunc modum, vt iura Ecclesiarum, quoad fieri posset, firma, & immutabilia permanerent. Nam si prædiorum iura tranferrentur cum personis, infinita esset confusio, cum personæ ipsæ quotidie mutentur, vel prædia in hoc territorio existentia vendantur, donentur, aut legentur hominibus in alia diœcesi, vel parochia degentibus, vnde fieret, vt proprietates Ecclesiarũ essent permistæ, nam hodie ad hanc, cras ad illam Ecclesiam pertinerent. Quam rationem attigit Alexan.III.in dicto cap. *Cum sint homines* dicens: *Difficile nimis videtur, quod vna Ecclesia in Episcopatu alterius accipiat decimas, cum ex hoc Episcopatuum fines confundi nõ immeritò viderentur.* Vbi licet de solis Episcopatibus loquatur, in quibus illud inconueniens maius est, & clariùs cernitur, tamen etiam habet locum in Parochiis, vt apertè supponitur in cap. *Super eo*, de Parochiis, & in cap. *Licet*, 16.q.3. Et iuuat cap. *Quicunque* ibid. & cap. 9. de Reform. Concilij Trid. sess. 14. & optimè in sess. 24. cap. 13. in fine.

Alexand. 3.

Cap. *Super eo.* Cap. *Licet.* Cap. *Quicunque.*

6. Per hoc nulli parochiæ fit iniuria.

Nec verò per hanc institutionem aliqua iniuria fit illi Ecclesiæ, quæ sacramenta ministrat personis habentibus prædia in aliis Ecclesiis; tum quia ius Ecclesiarum æquale est per se loquendo, & per accidens est, quod huic Ecclesiæ hoc incommodum cótingat, potuisset enim etiam alteri accidere, & poterit cursu temporis commutari: Tum etiam quia vnicuique Ecclesiæ semper manent integra ex vi communis iuris sua prædia, quorum decimæ visæ sunt sufficere ad Clericorum sustentationem. Quod ergo in aliqua crescat numerus parochianorum sine augmento prædialium decimarum, non est inconueniens. Tum quia iam supponitur ius naturale impletum per congruam sustentationem, tum etiam quia sæpe augetur ille numerus personarum ex pauperibus, qui nullibi habẽt prædia: quid ergo refert, quòd augeatur ex aliquibus habentibus ea in alio territorio? Tum denique quia semper hi parochiani aliquid conferunt, vel ex decimis personalibus, vel ex oblationibus, & quotidianis cótributionibus, quæ solent esse maiores, quando Parochiani diuites sunt, etiamsi in aliis Ecclesiis prædia sua possideant. Accedit tandem quod humanæ leges considerant id, quod frequentiùs accidit, frequentiùs autem accidit, vt domini prædiorum parochiani sint illius Ecclesiæ, in cuius territorio prædia existunt, quod autem in hoc contingat mutatio, rarum est, & accidentarium, nec debet præiudicium afferre ipsi Ecclesiæ parochiali, quia ipsa parata est de se administrare eis sacramenta, si in suis fundis habitare voluerint.

Rebuffus q. 5. nu. 19. q. 6. nu. 11. q. 14. n. 39.

7. Quid in simili casu sẽtiendum de decimis mistis.

Superest verò videndum, quid dicendum sit in quæstione simili de decimis ex fructibus, & fœtibus pecorum, quas supra mistas appellari diximus. Est enim quædam differentia inter has, & præcedentes, quod res illæ, seu animalia, vnde producuntur, non sunt immobilia, sicut sunt prædia, vnde fit, vt interdum intra propriam Parochiam domini sui fructificent, interdum extra illam. Quando ergo intra illam habitant, & ibi producunt fructus suos, clarum est eorum decimas Ecclesiæ parochiali ipsiusmet domini esse reddendas, quia tunc & persona, & res fructiferæ ibi permanentem habitationem habent. Contingit autem vt hæc animalia, vt oues, verbi gratia, in hyeme in vno loco pascantur, & maneant longè ab Ecclesia Parochiali, immò interdum etiam à diœcesi, & prouincia, in æstate verò ad propriam habitationem reducantur. Tunc ergo difficultas est, an sequantur conditionem personalium, vel prædialium decimarum, & consequenter an tales decimæ soluendæ sint, vbi fructus percipiuntur, vel vbi dominus fructuum recipit sacramenta. Et ratio dubij est primò, quia iura nihil in hoc casu de his decimis disponunt, dictum enim capud *Ad Apostolicæ*, solùm distinguit de personalibus decimis messium, ac fructuum arborum, de his verò mistis nihil dicit, nec in alio textu disponitur, quem ego viderim: Nam caput, *Commissum*, quod adduci solet, non agit de animalibus, sed de pascuis, quorum decimæ, etiam prædiales sunt, vt constat. Secundò quia hæ decimæ sunt mistæ, & ideo non apparet, cuius extremi naturam sequantur; nam personalibus multùm assimilantur in hoc, quod ex hominum industria maximè pendere videntur, prædialibus verò in hoc, quod immediatè non ex lucris actionum, sed ex fructibus rerum possessarum ab homine proueniunt.

Ratio dubitandi.

Cap. *Ad Apostolicæ.*

Cap. *Commissum.*

8. Resoluitur quæstio.

In hoc puncto communis resolutio est, in eo casu diuidendas esse decimas, & pro rata temporis vnicuique Ecclesiæ partem fructuum esse reddendam, ita vt si per totum dimidium annum in alia Ecclesia oues habuerunt pascua, illi dimidia pars decimarum soluatur, alia verò dimidia detur propriæ Ecclesiæ ipsius personæ, si in ea per alium dimidium annum commorantur, & pascuntur, quod si in alia tertia Ecclesia per aliquam notabilem partem anni, verbi gratia, quartam depastæ sunt oues, illi etiam sua pars proportionalis detur, & diminuatur alteri, in qua temporis etiam diminutio facta est. Ratio est, quia hæ decimæ simpliciter sunt prædiales, & in Canonibus sub illis comprehenduntur, vt in principio huius materiæ ostendimus, & ideo illarum naturam, & legem sequuntur. Et potest confirmari, quia decimæ pascuorum debentur Ecclesiæ prædiali argument. dicti caput. *Commissum*, ergo quando hæc pecora aluntur ex prædiis parochiæ alicuius, illi debentur decimæ ex fructibus pecorum pro rata temporis. Ita tenet Glossa in dicto cap. *Ad Apostolicæ*, quam ibi Doctores sequuntur, & D. Thom. 2. 2. quæst. 87. artic. 3. ad 2. Et ibidem Sot. & alij. Alens. 3. part. quæst. 51. Memb. 4. artic. 4. in fine, Rebuffus dicta quæst. 6. num. 25. & sequentibus. Hæcque sententia in praxi sequenda est, nisi consuetudo aliud exposcat, vt mox dicemus. Minùs tamen certa est, quàm altera de decimis prædialibus, quia non est omnino certum, has mistas regulandas esse per iura prædialium. Vnde alij dicunt, quando dominus ouium domicilium habet in Ecclesia, in qua oues nunquam pascuntur, sed in alia vel aliis, vnam partem fructuum dandam esse Ecclesiæ domicilij, alias verò partes Ecclesiæ, vel Ecclesiis, vbi sunt pascua; quia vt personalis est hæc decima, sequitur personam, vt prædialis prædia. Ita indicat Nauarr. Consil. 1. de decimis. num. 10. Quia tamen verius est has decimas simpliciter censeri prædiales, ideo communis opinio probabilior est.

Cap. *Commissum.* *Gloss.* *D. Thom.* *Soto.* *Alens.* *Rebuff.*

Nauarri opinio.

9. Aliqua notatu digna.

Nonnulla verò occurrunt aduertenda. Primum A in his mutationibus gregum ab vno loco in alium distantem, solere multum temporis in itinere consumi, quod tamen non consideratur, sed solùm illi termini, in quibus habitatio, & quasi domicilium per plures menses figitur. Tum quia pascua itineris respectu singularum Parochiarum in itinere occurrentium sunt parui momenti, & moraliter fieri non potest, vt inter omnes diuidantur decimæ cum proportione, vt notat Nauar. suprà, num. 3. (*Nauarr.*) Tum etiam quia personæ peregrinantes non tenētur soluere aliquam personalē decimam in Parochiis, per quas transeūt, licet ibi sacramenta percipient, sed solùm vbi domicilium habent, vel si nullibi habeant omnino fixum, B vbi diutiùs permanent, & quasi domicilium ponunt. Est item vlteriùs considerandum in ipsamet prouincia, vbi oues, verbi gratia, pascuntur per totam hyemem, vel æstatem sæpe non permanere in eadem parochia per totū tempus veris, sed per varias discurrere, vnum mensem in vna, alium in alia tentoria figendo, & interdum etiam in diuersis Episcopatibus: Et tunc difficile erit, distributionem decimarum facere, ideoque iudicio prudentis existimo relinquendum, vel consuetudini, vt infrà dicam.

10. Quādo greges in vna parochia pascuntur, & in alia accubāt, cui decimæ debeātur. D. Thom. Alens. Soto. Aliorū probabilis opinio. Gloss. Henric. Bohic. Rebuff. Leg. Si plures.

Præterea considerandum etiam est, interdum solere contingere, vt greges armentorum pascantur in prædiis vnius Parochiæ, accubent verò in alia parochia, in qua habent quasi domicilium, seu habitatio- C nem. Et tunc D. Thomas cum Alense, quos Soto sequitur, dixit magis deberi decimam Ecclesiȩ prædiali, quia fructus gregis ex agris proueniunt. At vero citata Gloss. quam ibi sequitur Henric. Bohic. & Rebuffus suprà, putant tunc etiam esse diuidendas decimas. Et videtur hoc probabile, quia hę decimæ, vt dictum est, prædiales sunt, id ergo, quod hic tanquam prædium reputatur, sunt ipsa animalia, ergo sicut decima prædij debetur, vbi est prædium, ita hæ decimæ vbi sunt animalia. Dicuntur autem propriè esse non minùs vbi degunt, & iacent, quàm vbi pascuntur: Et induci potest, quod I. C. ait in l. *Si plures*, ff. Arborum furtim cæsarum, in vltimis verbis, *Si radicibus vicini arbor alatur, tamen eius est, in cuius fundo origo eius fuerit.* D Ita enim per quandam accommodationem, vbi oues iacent, & dormiunt, ibi quodammodo radices figūt, ibíque nutriuntur, & ab inclementiis cœli proteguntur, ergo ea ratione dicētur saltem ex parte illius territorij esse, & ea ratione pertinere ad ius illius Ecclesiæ quoad partem decimarum, licet altera debeatur Ecclesiæ prædiali propter rationem D. Thom.

Denique interdum potest contingere, vt oues neque pascantur, neque habitent per vllam partem anni in Ecclesia parochiali sui Domini, sed in aliis, & tunc nulla pars decimarum videtur deberi tali Ecclesiæ parochiali, sed diuidendas esse cum proportione inter alias Ecclesias, in quarum Parochiis vel pascuntur, vel iacent. Nauarr. autem vult, semper esse E soluendam saltem partem quartam Ecclesiæ parochiali, quia putat has decimas reputandas esse personales aliqua ex parte. (*Nauar.*) Sed illud prius videtur verius, præsertim quia nulla ratio illius quotæ, seu quartæ partis reddi potest, magis quàm sextæ, vel octauæ, quia nec ex debito personæ, nec ex quantitate temporis reddi potest. Igitur sequenda est regula prædialium decimarum, & applicanda cum proportione ad tempus pascuæ, vel habitationum ouium, semper tamen est consulenda consuetudo, vt generaliter nunc exponemus.

CAPVT XXII.

De consuetudine soluendi decimas in aliena parochia.

1. Cōsuetudine potest introduci cōtrarium. D. Thom. Cap. Ad Apostolicæ. Cap. Cum sint. Cap. Ad aures.

SVpponendum in primis est, contra supradictum ius consuetudine introduci, ac præscribi posse, vt decimæ prædiales non in Ecclesia, vbi est prædium, sed in alia Parochiali persoluantur. Hæc est sententia D. Thom. & omnium, quos supra retuli, & certa ex responsis Pontificum in cap. *Ad Apostolicæ*, & cap. *Cum sint homines*, de decimis, & colligitur ex cap. *Ad aures*, de Præscr. & cap. 1. de Præscr. in 6. Et ratio est, quia consuetudo habet vim derogandi ordinario iuri positiuo: Item quia inducit præscriptionem, per quam etiam iura, & dominia mutari solent, ita disponente ipsomet iure vt dominia, & iura rerum certa permaneant, vt in materia de præscriptionibus latiùs tractatur.

2. Quantū tēpus requiratur ad hoc ius. Panor. Couar. Gutier.

Difficultas verò est in explicando, quantum temporis necessarium sit, vt consuetudo tribuat hoc ius. Multorum enim resolutio est, decennium sufficere, tradit Panor. in dicto cap. *Cum sint homines*, in fin. Quem sequitur Couar. dicto cap. 17. num. 8. §. *Quarto*, Gutier. dicto cap. 21. num. 58. Fundamentum eorum est, quia in consuetudinibus, quæ non sunt contra ius, sed præter ius, sufficit diuturnū tempus, quod decennium esse censetur ad ius præscriptionis acquirendum, iuxta doctrinam communiter receptam ex Glossa in cap. vlt. de consuetud. in 6. (*Gloss.*) sed hæc consuetudo non est contra ius, sed præter ius, vel potiùs est ipsius iuris interpretatio, quia nullū est ius, quod absolutè prohibeat prædiales decimas solui Ecclesiæ Parochiali domini prædij, sed potiùs ipsum ius dicit, obscuram esse controuersiam inter vtranque Ecclesiam Parochialem, & prædialem, quando sunt distinctæ, & ideo consuetudinem esse seruandam, ergo. Potest etiam ad hoc ponderari dictum cap. *Ad Apostolicæ*, ibi, *Tu eligas in hoc, quod per consuetudinem diù obtentam, ibidem noueris obseruatum*: (*Cap. Ad Apostolicæ.*) Nam consuetudo tunc dicitur diù durasse, quando per decennium durauit, iuxta Gloss. in l. *De quibus*, Ver. *Inueterata* ff. de legit. (*Gloss.*) & quæ allegant tam illi, quam Panor. suprà, ergo.

3. Præcedens opinio impugnatur.

Contra hanc verò sententiam objici potest, quia hæc consuetudo potiùs est contra ius, ergo vt per eam inducatur præscriptio, necessarium est tempus quadraginta annorum, iuxta sententiam dictorum Auctorum; quæ satis communis est cum Gloss. in ca. fin. de consuet. Antecedens expressè asseritur à Glossa in dicto cap. *Cum sint homines*, Ver. *Ad consuetudinē*, ibi, *per quam iuri communi præiudicatur.* (*Gloss.*) Et in cap. *Ad Apostolicæ*, Ver. *Consuetudo*, dum ait, *ius commune in promptu esse, quod illi Ecclesiæ debent dari hæ decimæ, in cuius territorio sunt prædia*, & certè omnia quæ pro assertione adduximus, videntur hoc conuincere. Nam in dicto cap. *Cum contingat*, *Perceptionem decimarum ad Parochiales Ecclesias de iure contingere*, & erat sermo apertè de prædialibus, & de parochia, vbi prędia sunt, nam inde concluditur, decimas noualium eodem communi iure ad illam Ecclesiam pertinere, in cuius territorio noualia fuerint. Idem probat cap. *Cum in tua*; ibi, *Ad quas de iure communi spectat perceptio decimarum.* (*Cap. Cum in tua.*)

4.

Dicetur fortasse, hæc, & similia iura ordinare quidem, vt prædiales decimæ dentur Ecclesiæ territorij, non tamen prohibere, quin alteri parochiali dari possint. Nam potius dictum cap. *Cum sint homines*, & cap. *Ad Apostolicæ*, de Ecclesia parochiali generatim loquuntur, possuntq; intelligi vel de parochiali personæ, vel de parochiali prædij: Alia verò iura intelligi poterunt

poterunt indefinitè, seu absque præiudicio alterius Ecclesiæ, vt scilicet tales decimæ dandæ sint Ecclesiæ talis prædij, nisi alia habeat maius ius, vt apertè additur in cap. *Cum contingat*. Contra hoc verò instatur primò, quia ius non solùm disponit affirmatiuè (vt sic dicam) quod Ecclesiæ prædiali dātur decimæ, sed etiā priuatiuè, quia expresè prohibet, ne tales possessiones ita possint alteri Ecclesiæ applicari, vt altera priuetur decimis suis, vt patet ex c. *Siquis laicus, vel clericus*, 16. q. 1. & expressius ex seq. *Ecclesiæ antiquitus cōstitutæ, nec decimis nec vlla possessione priuentur, ita vt nouis oratoriis tribuantur*. Quod plane intelligitur de Capellis etiam intra eandem parochiam erectis, ergo à fortiori tribui prohibet extraneis Ecclesiis. Et idem habetur in cap. *Quicunque*, ibid, Itē in c. 1. 13. quæst. 1. ita diuiduntur iura parochialium Ecclesiarum per territoria, *vt nullus* (dicitur ibi) *alterius parochiæ terminos, aut ius inuadat*, scilicet, nullus presbyter parochialis, ergo recipere decimas ex terminis alterius parochiæ, planè est contra hoc commune ius. Tandem in cap. vlt. de Restitut. Spoli. in 6. dicitur, Præsumi, eos decimas iniustè occupare, qui eas exigunt ex prędiis in aliena parochia constitutis, hæc autem præsumptio in hoc fundatur, quod illa exactio est contra ius commune, vnde consequenter subiungitur. *Sicque manifestum* (*nisi aliud ostendatur*) *eas de iure communi ad eandem Ecclesiam pertinere*, quo modo dici poterat clariùs contrarium hoc esse contra commune ius? Deinde non refert limitatio illa, nisi consuetudo &c. nam eodem modo non soluere decimas est contra ius commune cum illa limitatione, vt supra dictum est, & nihilominus illud, simpliciter est contra ius commune.

Cap. *Cum contingat*. — Cap. *Siquis laicus*. — Ca. *Quicunque*. Cae. 1. — Cap. Vlt.

5. Alia responsio.

Aliter verò responderi potest, aliud esse, considerare ius introductum ab Ecclesia post diuisionem parochiarum: aliud, primæuum ius ipsarum decimarum secundùm se, quod maximè connaturale institutioni decimarum dici potest: Nam loquendo de priori iure, negari non potest, quin hæc consuetudo contraria sit iuri communi, vt videntur conuincere, quæ adduximus. At vero considerando primæuum ius, consuetudo illa non est iuri contraria, sed potius per illam redditur ad ius proprium, & quasi intrinsecum ipsis decimis. Quia iuxta illam consuetudinem soluuntur propriis ministris Sacramentorum, propter quos illæ primum institutæ sunt, & præceptæ, & ideo talis consuetudo non dicitur simpliciter contra ius, ac subinde ad illam sufficit decem annorum tempus.

6. Cap. *Accedentibus*.

Contra hoc verò obiicio ex cap. *Accedentibus*, de Priuil. ibi enim postulatur tempus 40. annorum, vt vna regularis Ecclesia cōtra aliam præscribat in perceptione decimarum a Religiosis priuilegiatis, qui tanto tempore suo priuilegio vsi non fuerunt, vt supra expendimus, quia talis consuetudo censetur esse contra ius Ecclesiæ, & necessarium erit tempus 40. annorum, vt Ecclesia parochialis, seu personalis (vt sic dicam) contra Ecclesiam prædialem præscribat. Probatur consequentia, quia vel per Ecclesiasticum ius intelligimus ius facti (vt sic me explicem) id est, facultatem illam, quam vnaquæque Ecclesia habet ad recipiendas, & exigendas, vel retinendas decimas virtute alicuius concessionis, priuilegij, aut consuetudinis, ita vt idem sit dicere contra ius Ecclesiæ, quod contra dominium, vel quasi dominium Ecclesiasticum: & sic non minus, immo quodā modo magis est dominium Ecclesiasticum, quod habet vnaquæque Ecclesia parochialis ad decimas prædiales sui territorij, quam quod habet monasterium priuilegiatum ad retinendas decimas suarum terrarum, aut Ecclesiarum sibi vnitarum, quia vtrumque ius est legitimum, & vera facultas moralis dominio æquiualens, & prius est ex iure communi, posterius ex priuilegio, ergo quoad hoc procedit æquiparatio. Nam si ad præscribendum contra ius illud ex priuilegio conueniens tempus 40. annorum necessarium est, multo magis ad præscribendum contra istud ius competens iuri communi, quod non minus Ecclesiasticum est. Vel per Ecclesiasticum ius intelligimus legale per Ecclesiam introductum, quod nil differt à præcepto Ecclesiastico, & sic propriùs est consuetudo contra ius Ecclesiasticum in nostro casu, quam in casu c. *Accedentibus*, nam casus hic est proximè contra ordinariam legem, & vniuersale præceptum Ecclesiæ, & ita in rigore opinio, quam dicti Auctores supponunt, scilicet, necessarium esse tempus 40. annorum ad derogandum communi iuri Ecclesiastico, magis procedit in nostro casu, quam in alio, vbi agitur contra priuilegium, quod minus propriè vocatur ius in hoc sensu. Et quamuis verum sit, incertam esse illam opinionem de necessitate temporis 40. annorum, vt consuetudo præualeat contra legem Ecclesiæ, & fortasse opposita sit probabilior, tamen re vera in præsenti consuetudo magis est contra ius facti, quam legis, & solum in vi præscriptionis confert, aut tollit ius Ecclesiæ, de qua certum est, postulare tempus 40. annorum, vt supra dictum est, & constat ex cap. *Auditis*, de Præscr. & ex cap. 3. de consuet. in 6.

Ca. *Auditis*.

Quapropter mihi probabiliùs videtur necessarium esse tempus 40. annorum, vt hæc consuetudo cōferat Ecclesiæ parochiali vnius personæ ius ad decimas prædiorum existentium in alia parochia, quia oportet, vt sit præscriptio contra Ecclesiam, quæ minori tempore non fit quod etiam si consideretur, vt est contra legem Ecclesiæ, falsum est per illam consuetudinem rediri ad aliquod antiquius ius, nūquam enim fuit in Ecclesia lex contraria, sed solum aliquādo non fuit in Ecclesia materia huius legis. Quando enim in singulis diœcesibus non erant diuisæ parochiæ, non poterat circa terminos, vel prędia earum propria lex constitui, tamen eo modo, quo poterat, eadem lex vigebat: Quia tunc vnusquisque Episcopatus totus erat veluti vna parochia, & ideo interdum ita appellatur, vt patet ex Can. 14. Apostol. & c. *Ad Apostolicæ* de decim. & in ca. *Apostolicæ*, de donation. Et inter diœceses ipsas eadem lex semper fuit seruata, vt ex allegatis iuribus constat. Denique in cap. *Ad aures*, de Præscrip. apertè supponi videtur, quadragennalem præscriptionem in hoc casu esse necessariam, & in cap. 1. de Præscrip. in 6. ad similes præscriptiones inter diuersas diœceses, idem tempus cum titulo postulatur, vel tempus immemoriale sine titulo.

7. Probabilius est tempus 40. annorū necessarium esse ad hanc præscriptionem.

Can. 14. — Cap. *Ad Apostolicæ*. — Cap. *Apostolicæ*. — Cap. *Ad aures*. — Cap. 1.

8.

Quare non video, quomodo sententia Abbatis possit defendi nisi in eo casu, in quo dubium esset de ipsomet prædio, ad quam illarum Ecclesiarum pertineret, tunc enim ipsummet ius commune esset dubium pro vtraque Ecclesia, & ibi posset decennalis præscriptio deseruire. Et in eo casu videntur apertè loqui Couar, & Gutier. Nam Couar. paulo superius num. 7. nobiscum sentit in casu proprio, quem tractamus. Fundamentum verò contrariæ sententiæ expeditum iam est. Ponderatio autem illius particulæ *Diu* in dicto cap. *Ad Apostolicæ*, parui momenti est: eadem enim vox habetur in dicto cap. *Accedentibus*, & non significat tempus decem annorum, nec aliquod tempus certum. Illa ergo vox solum ponitur ad declarandum, illam consuetudinem non debere esse minorem decem annorum, non verò vt tempus decem annorum semper ad illam sufficiat, interdum enim decem, interdum viginti, aliquando plures anni

Couar. Gutier. — Occurritur contrariæ sententiæ fūdamento.

res anni requiruntur iuxta diuersas materias, & personas. Ex illa ergo particula solum colligitur, ex vi illius textus esse necessariam consuetudinem longi tẽporis, quantum verò tempus necessarium sit in illo ordine, ibi non declaratur, sed ex aliis iuribus colligitur esse quadraginta annorum, vt ostensum est.

9. Consuetudo hæc non extenditur ad noualia antea non possessa.

Addendum verò est circa hanc consuetudinem, illam non extendi ad noualia antea nullo modo possessa. Itaque licet vna parochia consueuerit per longissimum tẽpus exigere decimas a prædiis, quæ coli consueuerunt in alia parochia: & in hac nunc denuo excolantur, & seminentur, vel plantentur agri inculti, non extenditur ad illos ius prioris Ecclesiæ, nec poterit ex illis noualibus decimas exigere. Hæc sententia communis est, & in hoc sensu dici solet, præscriptionem non extendi ad furem, & ita tenet Rebuffus dicta quæst.14.a num. 9. vbi doctè. & latè per varios casus hanc materiã explicat. Idem Couar. dicto cap. 17. num. 13. Gutier. dicto cap. 21. n. 78. & sequentibus. Et probatur bene ex cap. *Cum contingat*, de decim, vbi Glossa, ver. *Noualium*, & omnes notãt. Item ex cap. *Tua*. §. *nec*, eod. vbi additur, *in talibus non esse extendendam licentiam, sed potius restringendam*. Ratio etiam est clara, quia præscriptio supponit possessionem, & per vsum, & consuetudinem acquiritur, sed in eo casu Ecclesia, quæ præscripsit prædiales decimas, non possedit vnquam terras siluestres, & incultas, nec vsum habuit aliquid ab eis percipiendi, ergo non potuit præscribere decimã, quæ postea de nouo debetur ex nouis fructibus. Confirmatur, quia præscriptio in aliena parochia nõ extenditur ab vno prædio ad aliud, sed potest esse circa vnum prædium: & non circa aliud, etiam ex prædiis cultis, vt planè supponitur in cap. *Cum in tua*, de decimis. Ex illa ratione, quod non plus præscribitur, quam possideatur, & vsu capiatur, ergo à fortiori idem erit de prædiis incultis, illa ergo noualia non sunt præscripta, ideoque iure communi debentur illi Ecclesiæ, in cuius territorio sunt iuxta cap. *Quoniam*, de decim. & dictum cap. *Cum contingat*.

Rebuff. Couar. Gutier. Cap. *Cum contingat*. Gloss. Cap. *Tua*. Cap. *Cum in tua*. Cap. *Quoniam*. Cap. *Cum contingat*.

10. Quid faciendum si agri inculti antea possidebantur.

Et propterea addidi, hanc præscriptionem non extendi ad noualia, *antea nullo modo possessa*. Nam si agri inculti antea possidebantur, & ex herba, vel lignis vel pastu illorum aliquæ decimæ accipiebantũr, tunc licet postea de nouo excolantur, & crescant decimæ, ad omnes illas extenditur præscriptio, quia nec possessio, nec vsus deest, & aliæ cõditiones supponuntur, & videtur casus expressus in c. *Dudum*, de Priuil. Iuuat c. 2. §. 1. de decimis in 6. Nec varietas in fructibus, seu decimis obstat, quia præscriptio per se primò est realis circa terram ipsam, seu fundum, & ideo quicquid fructificet, præscribenti fructificat quoad decimam. Sicut si in eodem prædio culto ab antiquo in seminatione grani, & ita præscripto, postea plantetur vinea, etiam extenditur præscriptio ad decimam vini, quia illa varietas accidentalis est, & per se attenditur præscriptio terræ, vt à paritate rationis probatur apertè ex c. *Commissum*, de decimis, ibi. *Et sicut de pascuis olim decimæ persoluebantur, ita nunc de eisdem ad frugum fertilitatem translatis decimas volumus absque diminutione persolui*: vt ibi notat Glossa ver. *Pascuis*, & latiùs Auctores citati prosequuntur, & Couar. etiam in Practic. cap. 37. num. 5. & idem censent dicti Auctores esse, quando præscriptio cadit in fundum, qui simpliciter censetur vnus, quia certis terminis clauditur, & tanquam vnus, & indiuisibilis possidetur, tunc enim licet antea non coleretur in omnibus partibus suis, & in aliquibus earum postea fiant noualia, ad illa extenditur præscriptio, quia totus simpliciter censetur possessus, licet per partes, vt latè Rebuffus supra à num. 20. & Gutier. à num 101.

Ca. *Dudum* Cap. 2. Cap. *Commissum*. Gloss. Couar. Rebuff. Gutier.

11. Decimæ ad stæ eodem modo procedunt, quo prædiales quoad consuetudinem.

Tandem addo, hæc, quæ de consuetudine circa prædiales decimas dicta sunt, cum proportione habere locum in mistis, quia illæ etiam inter prædiales computantur, & in omnibus, quoad fieri potest, illas imitantur. Immò quia in his non est tam expressum ius, ideo fere omnes Auctores docent, in eis seruandam esse receptam consuetudinem, estque aliunde maior necessitas, quia res illæ, vnde percipiuntur hi fructus, non habent ita firmam sedem, & radicem, sicut prædia, & arbores, & ideo facilè potest prædialis Ecclesia (vt sic dicam) mutari, aut multiplicari: ex quo oriuntur varij casus, qui non possunt melius, quam consuetudine terminari, vt ex supra dictis constare potest. Quapropter in his decimis mistis, & in casibus dubiis supra tractatis circa diuisionem talium decimarum admitti facilè potest, sufficere consuetudinem decem annorum ad præscribendum, & acquirendum ius, quia non est tam clare contra ius commune, & ita non est certum, talem consuetudinem esse contra aliquam Ecclesiam, quia nulla est, quæ ex vi iuris communis habeat certum ius in casibus prædictis.

CAPVT XXIII.

De priuilegio, vt extra propriam parochiam decimæ soluantur.

1.

EX dictis in superioribus hanc generalem assertionem statuere possumus. Priuilegio concedi posse, vt prædiales decimæ non soluantur Ecclesiæ parochiali illius territorij, in quo sunt prædia, sed vel alicui Ecclesiæ alterius territorij, vel alteri non parochiali, in eodem territorio existenti. Conclusio est certa apud omnes & ex supra dictis satis nota. Nam ostensum est supremam potestatem dispensandi decimas, omnesq; Ecclesiasticos reditus esse in summo Pontifice, ac subinde posse priuilegia concedere ad retinendas, seu non soluendas decimas, eadem ergo ratione potest priuilegia concedere vni loco sacro, vt decimas accipiat, licet de iure communi ei non debebantur. Dices, non posse hoc fieri, quin alter locus, cui iure debebantur, illis priuetur, hoc autem contra iustitiam videri. Respondetur, semper supponendum esse, Ecclesiam illam, ad quam iure ordinario, vel etiam consuetudine decimæ illæ pertinebant, non priuari occasione talis priuilegij congrua sustentatione ministrorum, & omnium onerum suorum, alias argumentum concludi, priuilegium fore iniustum, & contra naturale ius, & quoad illam partem non valere. At verò quando Ecclesiæ relinquuntur sufficientes reditus, non est contra iustitiam, partem decimarum applicare alteri, vt supra ostensum est, quia illa solum est dispensatio in iure humano. & quia talis Ecclesia non habet absolutum dominium talium decimarum, sed pendens à iusta Pontificis dispensatione.

Obiectioni occurritur.

2. Duæ partes assertionis explicantur.

Duas autẽ partes in assertione distinximus: Vna est de applicatione decimarum ad Ecclesias alterius territorij, siue parochiales, siue non parochiales: Altera est ad Ecclesias eiusdem parochiæ nõ parochiales, nec curam animarum habentes. Prior dispensatio difficilior est, quàm posterior, quia in priori decimæ vnius Ecclesiæ distrahuntur ad aliam in qua fideles, qui decimas illas soluunt, nullam spiritualem vtilitatem, vel ministerium accipiunt, in posteriori autem, cum Ecclesia, cui applicãtur decimæ, maneat intra eandem parochiam, semper possunt illius parochiani diuinis officiis, quæ in illa fiunt, interesse, & aliquem spiritualem vsum illius habere, ideoque hoc posterius minus exorbitat à communi iure, & ab scopo,

scopo,& fine, propter quem decimæ à fidelibus soluuntur, hac ergo ratione difficilior est prior dispensatio: vnde in illo genere dispensationis quò fuerit minor elongatio, seu separatio Ecclesiarum, eo facilius poterit priuilegium, seu dispensatio iustificari, vt si pars decimarum vnius parochiæ applicetur Ecclesiæ alterius parochiæ intra eandem ciuitatem, seu populum, minus habet incommodi, quam si in diuersis populis fiat, & quando fit applicatio ad Ecclesiam alterius populi intra eandem diœcesim, minor est dispensatio, quam si fiat ad Ecclesiam alterius diœcesis, quia in iure difficile valde iudicatur, quod fructus vnius diœcesis in aliam transferantur, vt patet ex cap. *Cum sint*, de decimis.

Ca. *Cū sint.*

3. Vniones perpetuæ beneficiorum difficiles. *Concil. Trid.*

Et hinc in iure vniones perpetuæ beneficiorum B difficiles sunt, & odiosæ, quia per illas decimæ ad vnam Ecclesiam pertinentes alteri applicantur, vt satis significauit Consilium Trident. sess. 7. cap. 6. de Refor. Maximè verò illæ, quæ inter Ecclesias distinctarum diœcesum fiunt ex eodem Concilio, session. 14. cap. 9. Nihilominus licet hæc applicatio decimarum ad Ecclesiam alterius diœcesis, sit difficilis, & ideo non debeat, nisi raro, & magna ex causa fieri, tamen non est impossibilis, vt notauit Glossa in dicto cap. *Cum sint*, quia quod consuetudine introduci potest, etiam potest per priuilegium Pontificis concedi quia maior est potestas Pontificis, quam consuetudinis: ostensum autem est, id posse consuetudine introduci, ergo. Item hæc dispensatio sæpe necessaria est ad bonum Ecclesiæ, eiusque potestas Pontifici commissa est, vt supra ostendimus. Vnde non refert, quod fortasse Ecclesia, cui applicantur decimæ aliquorum fidelium, illis immediatè non seruiat, nec spiritualia ministret, tùm quia omnes sumus vnum corpus in Christo, & membra debent se inuicem iuuare, quando indigent, tum etiam quia Pontifex ipse potest à quibuscunque fidelibus decimas exigere, quatenus ad suum vniuersale regimen necessarium fuerit, nam ipse omnibus ministrat, & in omnes influit, & ideo potest etiam partem decimarum huic, vel illi Ecclesiæ applicare, prout necessarium iudicauerit.

Glos.

4. An per tale priuilegium noualiū decimæ concedantur. Ratio difficultatis.

Superest autem dubitatio circa hoc priuilegium, D quando vni Ecclesiæ conceditur decima prædiorum alterius Ecclesiæ, an sub illa concessione noualia comprehendantur. Vt autem ratio difficultatis intelligatur: supponimus, vt clarum, concessionem non extendi vltra vim verborum, quia priuilegia nō plus valent, quam sonant; vnde si determinatè concedantur decimæ talium prædiorum, vel terrarum, vel tantæ quantitatis fructuum, nulla potest moueri quæstio, quia solùm tales decimæ debentur, siue plures accrescant postea per noualia, siue non. Difficultas ergo est, quando indefinitè conceduntur decimæ talis Ecclesiæ, vel talis terræ, & in illa Ecclesia, vel terra postea fiunt noualia: Nam ex vna parte videntur tunc noualia concessa, quia concessio est indefinita, quæ nihil excludit, sed æquiualet vniuersali. Item E quia dictum est in priuilegio non soluendi decimas comprehendi noualia, ergo & in priuilegio percipiendi. Maxime verò suadetur ex cap. *Ex parte*, de decim. vbi sic dicitur: *Cū tibi, quod maius est, sit concessum, videlicet, vt de laboribus terræ parochiarum tuarum cum integritate percipias, de noualibus eas exigere satis potes, quia vbi maius conceditur, minus concessum esse videtur.* Ergo in absoluta concessione decimarum noualia comprehensa esse intelliguntur. In contrarium vero vrget non parum decisio, & ratio textus in cap. *Tua.* 1. §. vlt. eod. sic enim ibi dicitur, *Nec occasione dec mationis antiquæ (licet in feudum decimæ sint concessæ) sunt decimæ noualium vsurpandæ, cum in talibus non sit extendenda licentia, sed potius restringenda.* Quæ ratio in omni simili concessione locum habet, quia concessio A hæc odiosa est, & odia sunt restringenda. Item quia verba illa in rigore non continent distributionem. Item quia qui donat fructus suarum hæreditatum, non intelligitur donare fructus hæreditatum, quas postea acquisiturus est, sed quas nunc habet. Denique quia priuilegium æquiparatur præscriptioni, at præscriptio decimarum non extenditur ad noualia, vt supra visum est, ergo.

Ca. *Ex parte.*

Contraria pars proponitur.

Cap. *Tua.*

5. Communis sententia.

In hac difficultate, & in concordia illorum duorum Canonum variæ sunt sententiæ Doctorum. Prima, & communis distinguit inter priuilegium concessum Clericis, aut Laicis: Et de priori ait, extendi ad noualia propter cap. *Ex parte*, de posteriori autem negat propter ca. *Tua.* & ratio reddi potest, quia respectu laicorum tale priuilegium est valde odiosum, non verò respectu Clericorum: ita Glossa ibi, & Panor. estque cōmunis sententia, vt testatur Couar. dicto cap. 17. num. 13. Secunda sententia dicit, hoc priuilegium non extendi ad noualia, siue Clericis, siue Laicis concessum sit. Ita tenet latè Rebuffus dicta quæ. 14. a principio vsque ad num. 8. & num. 29. & sequentibus, Couar. dicto num. 13. Gutier. dicto c. 21. num. 120. & sequentibus, qui referunt Anchar. Fortuni. Gar. & alios, & suaderi potest primò, quia licet hoc priuilegium Clericis concessum, minus odiosum sit, quam concessum laicis, tamen simpliciter est odiosum, & præiudicat tertio, ergo vt sic, & C quoad hunc respectum restringendum est. Vnde sic argumentor. Vel verba priuilegij talia sunt, vt salua eorum proprietate possint restringi ad prius culta prædia, & non extendi ad noualia, vel ex vi verborum omnia comprehenduntur, nec possunt verba restringi absque impropria, & violenta interpretatione. Quando sunt prioris modi, tam in Clericis, quam in laicis restringenda sunt propter rationem factam: quando verò sunt posterioris rationis, non possunt ita restringi etiam pro laicis, nisi in eo casu, in quo intellecta plenè, & iuxta suam proprietatem continerent iniquitatem, vel iniustitiam, in quo casu etiam respectu Clericorum restrictio facienda esset, ergo non est conueniens illa distinctio, nec est verisimile in illis decretis esse intentam. Præterea multum iuuatur hæc sententia ex c. 1. de decimis in 6. Nam in principio illius cap. supponitur, priuilegium veterum decimarum non extendi ad noualia, nisi expressè addatur extensio, & quando additur, strictè dicitur interpretanda, quātum verba permittunt: & in §. 1. subiungitur. Quando priuilegium erat prius datum de percipiendis totaliter antiquis decimis, & postea de nouo extenditur ad noualia, quæ antea non erant concessa, restringendum esse ad medietatem decimarum noualium. *Quia non est verisimile (ait) si tunc de plena, & integra perceptione veterum fuisset expressum, quod Apostolica sedes pariter, & similiter noualium decimas in tam graue parochiarum dispendium indulsisset.* Additurque vt concessio noualium in posterum intelligatur restricta ad medietatem, etiam si absolutè concedatur. Et licet illa fuerit specialis dispositio iuris vltra vim verborum priuilegij, ex illa tamen colligitur, quàm sit hoc priuilegium in iure odiosum, ac subinde pro certo supponi, priuilegium de obtinendis decimis ad aliam Ecclesiam spectantibus iure communi, absolutè concessum sine expressa mentione noualium, ad illa non extendi: Ibi autem nulla distinctio fit de Clericis, aut laicis, sed absolutus est sermo, ergo.

Gloss. *Panor.* *Couar.*

2 Sententia.

Rebuff.

Couar. *Gutier.* *Anchar.* *Fortu.* *Gar.*

Cōfirmatur hæc sententia. Cap. 1.

6. Secunda sententia probabilior.

Quapropter hæc sententia probabilior videtur. Nec est eadem ratio de priuilegio negatiuo non soluendi decimas, tum quia hoc ex forma, & vi verborum

rum magis vniuersale est propter negationem inclusam, tum quia minus affert præiudicium Ecclesiæ, quia solum priuat illam decimis prædiorum pertinentium ad vnam personam, per aliud autem priuilegium percipiendi decimas alterius parochiæ omnino priuaretur Ecclesia illa toto territorio suo, si tale priuilegium ad noualia extenderetur, & omni spe habendi aliquam vtilitatem ex tota illa terra, quod est graue detrimentum, quod considerasse videtur Pontifex in dicto ca. 2. de decimis. Ad dictum autem cap. *Ex parte* respondent Rebuffus, & Couar. ibi non esse sermonem de priuilegio contrario iuri communi, de quo hic loquimur, sed de ordinario iure parochiali, declarato in cap. *Cum contingat*, de decim. Quem sensum satis indicāt illa verba explicantia concessionem: *Vt videlicet decimas de laboribus terræ parochiarum tuarum cum integritate percipias*. Refert autem Rebuff. quandam lectionem integram illius textus, ex qua sensus ille euidēs est. Nam ex illa constat, parochialem quandam Ecclesiam per quendam Episcopum priuatam fuisse veteribus decimis, quas ille Episcopus prætextu cuiusdam cõsuetudinis cuidam Canonico concesserat, illa vero Ecclesia veteres suas decimas à Pontifice recuperauerat. Postea verò petit, vt in illa concessione declararetur, sibi esse concessa noualia, quod profecto nulla declaratione indigebat. Tum quia ex vi alterius gratiæ, quam Episcopus Canonico fecerat in præiudicium Ecclesiæ (etiam si fuisset valida) non erant comprehensa noualia, quæ parochiæ de iure competebant, iuxta eandem opinionem, quam defendimus, quod sub generali concessione decimarum facta in Ecclesiæ præiudicium, non veniunt noualia. Tum etiam quia per illam cõcessionem restituebatur Ecclesia ad statum pristinum, & iuri consentaneum, & ideo non tā concedebantur ei noualia, quā sua esse declarabātur.

Cap. 2. Rebuff. Couar.

7. Enodatur difficultas. Rebuff.

Dices, cur ergo in illo textu pro ratione affertur, quia cui maius conceditur, minus intelligitur esse concessum. Respondet Rebuff. in integra nō esse talia verba, nec talem rationē; quæ vera non esset, quia in priuilegio non valet argumentum à maiori, sed a comprehensis ex vi verborum. Ratio ergo, quæ in integra ab illo relata redditur est. *Cum ergo perceptio decimarum ad parochiales Ecclesias de iure communi pertineat, per quod decimæ noualium, quæ fiunt in parochiis earundem ad ipsas spectare noscuntur* &c. Quia verò alia verba in Grægoriana compilatione habentur, possumus illa trahere ad eundum sensum, non enim esse potest sensus illorum verborum, in priuilegiis valere argumentum à maiori ad minus, si tantum sit à simili, & non simul ex vi verborum: igitur iuxta subiectam materiam intelligendum est, cum concessio, vel potius redintegratio, fuerit facta in eo, quod fuerat expresse ablatum, multo magis factam fuisse in eo, quod expresse ablatum non fuerat, & ad idem ius parochiæ pertinebat.

CAPVT XXIIII.

An in Ecclesia baptismali decimæ soluendæ sint.

1.

Dicendum superest de decimis soluendis in Ecclesia baptismali, Matrice, vel Cathedrali, quando hæc a parochiali distinguitur, vel quando intra terminos sui territorij habet parochiales Ecclesias ædificatas, ad quas proximè spectat Cura aliquotum parochianorū. Et vt intelligatur dubium, aduertendum est, regulariter, ac ordinariè eandem Ecclesiam solere esse baptismalem, & parochialem, baptismalis enim dicitur, in qua solent, & debent fideles filios suos baptizare, & quia in eadem Ecclesia solent etiam Sacramenta recipere, ac participare Diuina, ideò talis Ecclesia etiam est parochialis. Contingit autem aliquando, vt sub Ecclesia baptismali sint erectæ parochiales Ecclesiæ, quę baptismales non sint, sed purè parochiales, quia nimirum fideles iam baptizati in eis recipere debent alia Sacramenta, ibi tamen non baptizantur, sed in alia, in qua fons baptismi relictus est pro aliis Parochiis, quasi inferioribus, illa verò tunc speciali modo baptismalis dicitur. Non quia nullam omnino parochiam habeat, aliquam enim semper retinet, respectu cuius parochialis etiam est. Nam si solum sit erecta ad iuuandas parochiales in ministratione baptismatis propter periculum puerorum, tunc solum reputatur vt capella quædam parochialis Ecclesiæ, vnde in præsentem considerationem non venit, quicquid Rebuff. sentiat in dicta quæst. 6. num. 19.

Rebuff.

2. Quæ sit Ecclesia baptismalis.

Baptismalis ergo propriè est, quæ licet propriam habeat Parochiam, habet etiam alias, quæ illā aliquo modo recognoscunt in hoc, quod ad professionem solemnem fidei per susceptionem baptismi faciendam, subditos suos ad illam deferre tenentur, vnde talis Ecclesia respectu aliarum solet Matrix appellari, iuxta modum loquendi iuris in cap. *Ad audientiam* 1. de Ecclesiis ædific. & cap. *Ex transmissa* de Præscr. & cap. *Præterea* 2. de transaction. & Clemen. 1. de sent. excom. vbi id notat Glossa ver. *Matrix*, dicens baptismalem Ecclesiam Matricem vocari, quia sicut mater generat, sic & illa regenerat per baptismum. Sed iuxta hanc rationem omnis baptismalis Ecclesia esset Matrix, non tamen ita appelatur, nisi quando habet alias Ecclesias sibi aliquo modo subiectas, vt sentit Panor. c. *Ex parte* de Rescrip. n. 1. & notat Rebuffus tract. de decimis q. 6. n. 6. & 7. Qui etiā aduertunt, Ecclesiam Matricem simpliciter dictā, Cathedralem significare, nisi qualitas materiæ aliud necessariò postulet, iuxta cap. *Venerabili*, de verb. significat.

Cap. *Ad audientiam.* Ca. *Ex transmissa.* Cap. *Præterea.* Gloss.

Panor. Rebuff.

Cap. *Venerabili.*

3. Ratio dubitādi proponitur.

Hinc ergo nascitur dubium, quia iura interdum dicunt decimas soluēdas esse Ecclesiæ parochiali, c. *Quoniam*, cap. *Ad Apostolicæ*, cap. *Cum contingat*, de decimis, aliquando vero dicunt, soluendas esse Ecclesiæ baptismali c. 1. §. *In diœces.* 13. q. 1. & ca. *De decimis.* c. *statuimus*. cap. *In sacris* 16. q. 1. & in Concil. Lateran. sub Alex. 3. p. 4. ca. 3. vbi integre habetur cap. *Nuncios* de decimis & dicitur, *Omnes de Parochia tua moneas, vt decimas matricibus Ecclesiis persoluant*, vbi *Parochia* diœcesim plane significat: per Matrices autem Ecclesias videntur intelligi baptismales. Quando ergo eadem Ecclesia parochialis est, & baptismalis respectu eiusdem personæ, seu familiæ, tunc planè procedunt omnia suprà dicta, & de illis Ecclesiis loquuntur expresse ca. *Quæsti*, & c. *In sacris* 16. q. 1. Quando verò vna est baptismalis, alia parochialis, dubium est, quomodo sint applicanda, & intelligēda omnia, quæ diximus. Potestque hoc tam de personalibus, quàm de prædialibus interrogari. Primo ergo de personalibus probabilior sententia videtur, pertinere ad parochialem etiamsi baptismalis non sit. Ita tenet Glossa in dicto c. *de decimis*, verb. *Baptismale*, Abb. in c. *Cum contingat*, de decim. nu. 6. Ioan. Andr. & Anchar. in dicto c. *Ad Apostolicæ*, Rebuff. d. q. 6. n. 21. Et ratio est, quia regula iuris est, vt hæ decimæ parochiali Ecclesiæ debeantur, vt supra visum est, at Ecclesia parochialis, licet baptismum non tribuat, simpliciter parochialis est, ergo. Item si quis alibi baptizatus domicilium mutet, absolutè debet decimas personales illi parochiæ, vbi fixit domicilium, iuxta cap. vlt de Parochiis, ergo. Denique parochialis Ecclesia est, quæ permanenter ministrat spiritualia, illi ergo debentur maiora, & quasi continua stipendia, saltem ergo debentur decimæ parochiales. Addit verò Abb. dicto ca. *Cum contingat* cum Cardin. ibidem, verisimile

Ca. *Quoniā.* Cap. *Ad Apost.* Cap. *Cum contingat.* Cap. 1. Cap. *De decimis.* Cap. *Statuimus.* Ca. *In sacris.* Concil. Later. Ca. *Nūcios.* Cap. *Quæsti.*

Probabilior sententia.

Gloss. Abb. Ioan. Andr. Anchar. Rebuff.

Cap. Vlt.

Abb. Cardin.

verisimile esse aliquam partem harum decimarum esse dandam Ecclesiæ baptismali, quia Sacramentum aliquod administrat, & quia solet esse Ecclesia Matrix, cui aliqua recognitio facienda est. Sed hoc licet seruandum sit, vbi consuetudine fuerit receptum, per se tamen non videtur necessarium, tum quia semper in ipso baptismo fit aliqua oblatio, quæ in recognitionem, & stipendium illius ministerij sufficit, tum etiam quia quatenus Ecclesia baptismalis Matrix est, solet inferior Ecclesia aliis modis, vel actionibus subiectionem illam recognoscere iuxta c. *Ad audientiam* 1. Cum Glos. ibi, de Ecclesis ædific.

Cap. *Ad audientiam.* Gloss.

4. Decimæ prædiales ad parochialem spectant.

Secundò de prædialibus multa dicunt Panor. & Rebuff. supra, vera tamen resolutio esse videtur, vbi constiterit Ecclesiam parochialem habere territorium propriis terminis clausum, ad illam pertinere decimas omnium prædiorum, in illius territorio existentium, nisi aliunde constiterit, speciali aliquo iure pertinere ad Ecclesiam baptismalem. Ita tenet Abbas in dicto cap. *Cum contingat*, n. 8 & Archid. 13. q. 1. in principio, & ad hoc suadendum faciunt cum proportione rationes adductæ in puncto præcedenti. Fauent etiam iura adducta, quæ censent, hæc prædia esse adiudicata parochiali Ecclesiæ talis territorij, nam talis est illa Ecclesia simpliciter loquendo, licet baptismum non administret. Vnde alia iura, quæ de Ecclesia baptismali loquuntur, vel baptismalem accipiunt pro parochiali, quia regulariter sunt eadem, & illa partitio extraordinaria est, & rara, vel certe loquuntur, quia prædia sunt constituta intra parochiam ipsius Ecclesiæ baptismalis. Dices: Ordinario solet baptismalis Ecclesia esse antiquior parochiali, & antea sub terminis suæ parochiæ comprehendisse totum territorium nouæ Ecclesiæ parochialis, ac subinde omnia prædia illius territorij reali debito fuisse obligata illi Ecclesiæ antiquiori pro decimis prædialibus, ergo licet prædia postea transierint ad nouam parochiam, transierunt cum onere suo, ac subinde illorum decimæ non vicinæ Ecclesiæ parochiali, sed baptismali, & matrici debentur. Maximè quia in ca. *Ecclesiæ*, & c. *Quicunque* 16. quæst. 1. statuitur, vt Ecclesiæ antiquæ non priuentur suis decimis. propter nouarum ædificationem.

Abba. Archi.

Obiectio.

Ca. *Ecclesiæ.* Cap. *Quicunque.*

5. Soluitur Obiectio.

Respondetur, in primis argumentum posse conuerti, quando constiterit, parochialem Ecclesiam esse antiquiorem, nam illi etiam fauet ius parochiale, quod oritur ex continuo seruitio, seu ministerio spirituali, & obligatione ad illud. Et ita in eo casu rem esse indubitatã, fatetur Rebuffus supra n. 17. Deinde si fuerit dubium de antiquitate, pro parochiali præsumendum est, & ad baptismalem pertinebit probare suam antiquitatem, & ius (quidquid Rebuffus supra contendat) quia ius commune magis fauet parochiali, vt ostensum est, & propter rationem, quam nunc subiungemus. Vnde vlterius addo, etiamsi constet, Ecclesiam baptismalem esse antiquiorem, & prius habuisse illa prædia in suo territorio, per nouæ Ecclesiæ ædificationem iuxta illos terminos, & legitimam erectionem illius in parochiam, cum assignatione talis territorij, translata fuisse prædia etiã cum iure decimarum ad talem parochiam, non obstante præiudicio antiquioris Ecclesiæ. Quod sanè satis apertè videtur probare textus in dicto cap. *Ad audientiam* 1. de Ecclesiis ædific. Et ratio est, quia licet res soleat transire cum onere suo, tamen quando causa, & fundamentum illius oneris cum ipsa re, publica auctoritate, & ex rationabili causa in alium transfertur, etiam vtilitas illius omnis debet in eundem transferri, quia ratio iustitiæ, & æquitatis hoc postulat, in præsenti autem onus ministrandi Sacramenta, quod habebat antiqua Ecclesia, transfertur in nouam parochiam, & illud est præcipuum fundamentum decimarum, ergo & prædia antiquæ Ecclesiæ translata censenda sunt in nouam Ecclesiam cum vtilitate decimarum, ac subinde non cum onere tradendi decimas alteri Ecclesiæ, sed cum iure percipiendi illas trãslata sunt. Aliàs prior Ecclesia abiecisset à se onus onerosum (vt sic dicam) scilicet ministrandi Sacramenta in toto illo territorio nouæ parochiæ, & retinuisset ius, & vtilitatem ad onus reale eiusdem territorij, quod videtur contra æquitatem per se loquendo. Non est ergo id præsumendum, nisi aliqua certa ratione constet.

Rebuff.

Cap. *Ad audientiam.*

6. Explicantur iura.

Quando ergo iura dicunt, antiquis Ecclesiis non esse inferendum præiudicium quoad decimarum perceptionem per nouæ Ecclesiæ ædificationem, loquuntur in primis, quando per nouæ Ecclesiæ ædificationem non diuiditur parochia. Et ita loquitur apertè dictum cap. *Ecclesiæ* de nouis oratoriis, & cap. *Quicunque*, de Ecclesia, quam aliquis in sua proprietate ædificare vult de consensu Episcopi, quæ non solet esse parochia, sed simplex quædam capella. Secus verò est, quando ædificatio Ecclesiæ fit ad diuidendam parochiam, iuxta dictum cap. *Ad audientiam* renouatum, & auctum in c. 4. Concil. Trident. sess. 21. vbi declarat, posse hoc facere Episcopum, etiã inuitis rectoribus Matricis Ecclesiæ, seu baptismalis, iuxta formam prædicti cap. *Ad audientiam.* Ad quam formam maxime spectat, vt id non fiat sine magna necessitate parochianorum, vt quando alias non possunt accedere ad Diuina audienda sine magno incommodo, vt ibidem dicitur, & notant Doctores in dicto cap. *Ad audientiam.* Vbi videri potest Glossa 2. & circa illam Abbas, qui bene hoc explicat. Denique oportet aduertere, semper præsumi, hanc translationem decimarum ad parochialem Ecclesiam ex rationabili causa, & modo legitimo factam esse, nisi oppositum probetur, vt notauit Abbas, in dicto c. *Cum contingat*, num. 8. & Rebuffus in dicta q. 6. num. 15. ex cap. *Nisi essent*, de Præben. Et faciunt cap. vlt. 9. quæst. 2. & quæ congerit Felin. in cap. *de quarta*, de Præscription. num. 12.

Concil. Trid.

Glos. 2. Abb.

Rebuff. Cap. *Nisi essent.* Cap. Vlt. Felin.

7. Limitationis ratio explicatur.

Addidi verò limitationem, *nisi aliunde constiterit, Ecclesiam baptismalem retinuisse ius ad tales decimas*, quia certum est, multis modis hoc posse contingere. Vnus est, si constat, transactionem, & cõpositionem esse factam in erectione Parochialis Ecclesiæ, inter eam, & baptismalem cum approbatione Episcopi, & ex vi illius decimas retẽtas esse baptismali Ecclesiæ, & parochiali aliter esse prouisum: nam tunc id seruandum est, vt notat Rebuffus supra num. 12. Alius est, si parochialis Ecclesia non est omninò separata à baptismali, nec erecta in titulum beneficij curati, aut Vicariæ perpetuæ, sed est annexa baptismali, cuius parochus mercenarium illic constituit, vt in ea seruiat, tũc enim tota est quasi sit vna parochia, & ita omnes decimæ pertinent ad Matricem. Et sic ait Panor. per textum in cap. *Ex parte.* de Rescrip. *posse Ecclesiam Matricem plebanalem* (sic enim appellat) *tenere capellam positam in suo plebanatu, non ponendo ibi rectorem, sed capellanum, qui eam officiet.* Tertius esse potest titulus consuetudinis, nam in hac materia habet magnam vim, vt iura docent. Et consuetudo ostendit, à principio erectam fuisse inferiorem Ecclesiam cum hac conditione, & modo. Præsertim quando aliunde habet sufficientes reditus sine talibus decimis. Et tunc sine dubio sufficiet decennalis consuetudo, quia illa non est apertè contra ius, sed ad summũ est de iure dubio, & ideo Innocent. & alij in dicto cap. *Cum contingat*, dicunt, in toto hoc dubio standum esse consuetudini, nam si hæc fauet parochiali, multo magis procedunt ea, quæ diximus.

Rebuff.

Panor.

Innocent.

Addo

8. Idē sentiendum etiamsi baptismalis Ecclesia sit cathedralis.

Addo præterea, dictam resolutionem procedere, etiam si Ecclesia baptismalis sit Cathedralis, vel cuiuscunq; dignitatis, semper enim pro parochiali præsumitur, non solum, quando illi fauet consuetudo, sed etiam secluso hoc titulo, ex vi ordinarij iuris, quando oppositum sufficienter non probatur in alterius Ecclesiæ fauorem. Nam sola maior dignitas talis Ecclesiæ non cōfert illi speciale ius ad decimas prædiales alterius parochiæ, etiamsi illi alias subiecta sit. Dicit tamen Glossa in ca. *Quicunque* 16. q. 1. in fin. Pluralem Ecclesiam (sic enim parochialem appellat) debere suas decimas in quatuor partes diuidere, & quartam dare Ecclesiæ baptismali, alias pro pauperibus, fabrica, & suis Clericis retinere. Sed hoc nullo iure probat, & supra ostensum est, quartā illam portionem esse de iure Episcopali, non ergo debetur de iure Ecclesiæ baptismali, quæcunque illa sit. Vnde tandem constat, hoc ius prædialium decimarū, quod diximus esse in tali parochiali Ecclesia pura, extendi ad noualia, quæ post talis Ecclesiæ fundationem in illius territorio facta fuerunt, quia nō ex priuilegio, vel præscriptione habet tales decimas, sed ex vi iuris communis pertinentis ad Parochialem Ecclesiam, & ideò in illa locum habet decisio cap. *Quoniam*, & cap. *Cum contingat*, de decim. Idem verò dicendum est de baptismali Ecclesia in illis casibus, in quibus prædiales decimas antiqui territorij retinuisse ostēditur, tunc enim non nisi iure parochialis Ecclesiæ ab antiquo illi conueniente illas retinet, & ideo ad noualia semper extendi potest.

Ca. *Quoniā*. Cap. *Cum contingat*.

9. Quādo prędia in nullius parochiæ territorio sūt quid dicendum.

Tandem verò interrogari potest in hac materia, ad quam Ecclesiam pertineant decimæ prædiales, vbi constat, prædia non cadere intra territorium alicuius parochiæ. Respondeo breuiter, ad nullam Ecclesiam iure communi pertinere, sed ad Episcopalem mēsam. Ita docet Panor. dicto c. *Cum Contingat*, & sequitur Rebuffus q. 7. n. 8. & sumitur ex dicto c. *Quoniam*, quatenus decernit, decimas noualium ad Episcopos pertinere, quando terræ de nouo cultæ intra certam alicuius Ecclesiæ parochiam non continentur, nisi ipse Episcopus eas velit alteri Ecclesiæ deputare. Eadem autem ratio est de terris quibuscunque ab antiquo cultis extra terminos parochianorum existentibus. Generalis autem ratio esse videtur, quia Episcopus ante diuisionem parochiarū habet ius disponendi de omnibus decimis totius diœcesis, modo sacris Canonibus præscripto, si ergo in diuisione parochiarum aliquæ terræ nulli parochiæ designatæ fuerunt, sub antiquo iure remanserunt, vnde relictæ censentur pro mensa Episcopali, vel illi accreuisse, si postea de nouo cultæ sunt. Et ita videtur hoc ius declarari in illo cap. *Quoniam*.

Panor. Rebuff. Ca. *Quoniā*.

CAPVT XXV.

Possint ne decimæ deberi, aut iustè solui laicis.

1. Variis personis decimas solui.

Licet dictum sit, decimas certis locis, seu parochialibus Ecclesiis esse soluendas, tamen propter personas dantur, ad quarum sustentationē præcipuè ordinantur. Personæ autem sunt variæ, quidā enim sunt laici, alij Clerici, & inter Clericos quidam habent curam animarum, alij minimè, quidam item habent in tali Ecclesia ministeriū aliquod, quidam nullum habent. Igitur exponere necesse est, cui ordini personarum decimæ debeantur ordinario iure, & consequenter dicendū erit, quibus ex consuetudine, vel priuilegio competāt. Ad cuius quęstionis decisionem vulgaris distinctio supponēda est. Nam potest esse sermo vel de iure, seu tit. percipiendi decimas, vel de ipsis decimis, prout sunt quidam temporales fructus pretio æstimabiles. Inter quæ discrimen assignatur, quod ius ad decimas percipiendas

Vulgaris distinctio.

A spirituale quid est, quatenus est fundatum in spirituali ministerio, seu in potestate, & obligatione ministrādi spiritualia, ratione cuius ministerij temporalia dātur. Quod probatur optime ex ca. vlt. de rerum permut. vbi hac ratione dicitur, ius percipiendi decimas non posse temporali pensione compensari, quia non potest spirituale pro tēporali comparari. At fructus ipsi decimales temporales sunt, vt constat.

Cap. Vlt.

2. Obiectio.

Dices. Etiam ius ad decimas percipiendas potest esse temporale, vt siquis conducat beneficium, titulo cōductionis habet ius ad decimas, quod temporale est. Idem acquiri potest titulo venditionis, potest enim quis futuras decimas huius anni vendere, & consequenter alteri ius cōferre ad illas percipiēdas, B laici etiam sæpe videntur habere hoc ius, & tunc necesse est, esse temporale. Respondeo, sermonem esse de iure proprio, & per se pertinente ad decimam, vt talem, & iuxta institutionem suam, de hoc enim procedit ratio facta, & de illo loquuntur iura, cum dicunt, beneficium dari propter officium, & ideo esse quid annexum rei spirituali: Conductor autem, aut emptor non habet tale ius ad decimam, nec illā respicit vt decimam, nec vt stipendium pro munere spirituali, sed solum materialiter (vt sic dicam) vt est quidam temporalis fructus tanto pretio æstimabilis. Et similiter laici habentes decimarum concessionem aliquam non proprio iure illas recipiunt, sed quasi vice aliorum, vt statim dicemus.

Soluitur.

3. Decimæ, vt tales non debentur laicis.

C Ex his ergo dicendum est primò, decimas, vt tales, sunt, & vt sunt Ecclesiastici fructus, per se nō deberi laicis, neque illis esse soluēdas. Est certa, & communis sentētia, quam D. Thom. & alij Theologi 22. q. 87. art. 3 tenent. Idem D. Thom. Quodlib. 2. art. 8. ad argum. Alens. 3. p. q. 51. memb. 6. ar. 1. Abulens. q. 178. in dicto cap. 23. Matth. Glossa in communiter approbata in c. *Quamuis* de decimis, ver. *Concesserit*, & Glossa in cap. *Causam quæ* de Præscr. & Doctores communiter Rebuffus latè dicto tract. q. 10. ferè per totam. Couar. dicto c. 17. àn. 6. Gutier. dicto cap. 21. à n. 64. Et habetur sæpius in iure, cap. *Decimas* 16. q. 7. vbi Gregor. 7. cum Concil. Lateran. Sic ait, *Decimas, quas in vsum pietatis concessas esse Canonica auctoritas demonstrat, à laicis possideri auctoritate Apostolica prohibemus*, & infra *Decimas, & primitias, quas iure sacerdotum D esse sancimus* &c. Notatur autem in editione Gregoriana, priora verba reperiri etiam in Concilio Romano sub Innocen. 2. c. 9. Et vtrumque Conciliū extare in Bibliotheca Vaticana, posteriora autem verba in neutro Cōcilio inueniri. Idem verò habetur in c. *Quamuis*, cap. *Prohibemus* c. *Ad hæc*, c. *Tua* 1. de decim. & in c. *Causam* de Præscript. & generatim de oblationibus Ecclesię, idem tradit Damas. in c. vlt. 10. q. 1. refertque idem fuisse in Niceno Cōcil. statutum: sic etiam intelligendum est, quod in cap. vlt. 16. quæst. 7. dicitur vsum decimarum, & oblationum secularibus prouenire non posse. Idem fere in cap. *Peruenit*. 1. qu. 3. & 16. q. 7. Ratio vero clara est, quia laici spiritualia ministrare non possunt, ergo non sunt capaces spiritualis iuris, ergo proprium ius decimarum E non potest illis conuenire, ergo laicis non possunt per se, seu ratione illorum deberi decimæ.

D. Thom. Alens. Abulens. Gloss. Rebuff. Gutier. Cap. *Decimas*. *Greg. 7. Concil. Later.* *Concil. Rom.* Cap. *Quamuis*. Cap. *Prohibemus*. Ca. *Ad hæc*. Cap. *Tua*. Ca. *Causam*. *Damas. Concil. Nice.* Cap. *Peruenit*. Ratio assertionis.

4. Quam immutabilis sit hæc regula.

Atque hinc colligitur, hanc regulam non solum procedere de iure cōmuni, sed etiam simpliciter de iure ita fundato in naturali ratione, supposita institutione diuina, vt per nullam præscriptionem, vel humanam concessionem immutari possit, si formaliter, ac propriè loquamur. Declaratur in primis ex ratione facta, quia ratio naturalis dictat, neminem esse capacē stipendij, qui non est capax ministerij, aut laboris, cui stipendium respondet, sed laici iure diuino sunt incapaces spiritualis ministerij, vt nunc supponitur, & est

& est per se constans in iure, ergo sunt incapaces decimarum, vt sunt stipendium ministrorum Ecclesiæ, ergo nullo modo potest immutari ius prohibens ne laici decimas accipiant. Deinde per partes ostenditur. Et primo non posse laicos decimas præscribere aperte docet Alexand. 3. in cap. *Causam quæ*, de Præscription. ergo maximè id verum est de decimis hoc modo, & quasi formaliter spectatis, quatenus ratione proprij, & intrinseci iuris debentur. Et ratio est, quia præscriptio supponit capacitatem tituli, & possessionis iustæ, seu ciuilis, quia sine tali possessione non currit præscriptio, iuxta regulam iuris in 6. An verò possint laici præscribere decimas ipsas quasi materialiter, id est, fructus illos alio nomine, & ratione percipiendo, mox dicemus.

Alexand. 3. Præscriptione nō mutatur hoc ius.

5. Neque etiã humana cõcessione variatur hoc ius.

Tandem hinc etiam facilè probatur, non posse hoc ius immutari per humanam concessionem, etiãsi Pontificia sit, quia non potest Pontifex laicis concedere spiritualem titulum, quia non potest illis concedere spiritualia ministeria. Et hoc sanè clarum est in ministeriis, quæ essentialiter pendent à potestate ordinis, vt sunt oblatio sacrificij, & administratio Sacramentorum, & consequenter vsus spiritualis iurisdictionis in foro pœnitentiæ: De aliquo verò vsu spiritualis iurisdictionis in exteriori foro Ecclesiæ, & de aliquo spirituali ministerio, quod sine ordine aliquo potest exerceri, vel in publicis orationibus, vel in alio ministerio exteriori Ecclesiæ, potest esse nonnullum dubium, cur mediante tali ministerio non possit ius aliquod decimarum laicis concedi, saltem à Pontifice, sed de hoc inferius dicam. Nunc breuiter dico, & si aliquid possit hoc titulo aliquibus concedi, qui propriè Clerici non sunt, nihilominus non eis concedi vt laici sunt, sed vt aliquo modo fiunt Ecclesiasticæ personæ, vt postea declarabo.

6. Laicos posse licitè percipere fructus decim.

Secundo ergo dicendum est, non repugnare, quin laicæ personæ licitè interdum percipiant fructus decimarum, non proprio titulo, sed vel nomine Clericorum, ad quos pertinent, vel per iustam dispensationem, & applicationem Prælatorum Ecclesiæ. Sensus assertionis non solum est de perceptione decimarum quasi materiali, vel ministeriali, vt sic dicam, qualis est in famulo, vel œconomo, qui colligit fructus, non sibi, sed Domino, in cuius possessionem, & dominium statim transeunt, nam hoc non est propriè percipere decimas, neque hoc poterat in quæstionem venire, cum constet, posse Clericos per ministerium laicorum reditus suos colligere, ac percipere. Sensus ergo est de propria perceptione quasi formali, qua quis fructus colligit, vt in suam possessionem, & dominium illos transferat. Et in hoc sensu assertio est communis D. Thom. & aliorum, quos supra retuli, Glossæ receptæ, in cap. *Quamuis*, de decim. Abb. ibi, & dicto cap. *Ad hæc*, & dicto cap. *Causam*. Rebuffi, dicta q. 10. à n. 33. Tiraquel. de Retr. tit. 1. §. 1. Glossæ num. 51. Estque conclusio per se clara, quia decimæ hoc modo spectatæ res temporales sunt, ideóque in potestatem iustè venire possunt, dummodo ratio accipiendi illas, & ab his manet, quibus ius decimarum, & primarius vsus earum competit, & iustam aliquam causam habeat laicis accommodatam. Hoc autem modo illam accipiunt, quando & nomine Clericorum, ad quos pertinent, & ex aliqua iusta causa illas recipiunt. Atque ita probatur etiam assertio ex iure in cap. 2. de locato. Dico autem, hoc posse concedi per iustum contractum, & iure nō prohibitū, quia interueniẽte Ecclesiæ prohibitione, iã laicus nō perciperet decimas ex Ecclesiæ cõsẽsu, & approbatione, vnde nec nomine Ecclesiæ, nec iusta aliqua ratione, aut titulo eas posset exigere.

D. Thom. *Gloss.* *Abb.* *Rebuff.* *Tiraquel.* Cap. 2.

7. Statim verò occurrit inquirendum, quibus modis possint laici accipere hanc facultatem percipiendi fructus decimarum licitè, & validè, saltem nomine Clericorum, à quibus talem facultatem accipiunt. In quo in primis considerandum est, aliud esse accipere fructus, seu reditus decimarum iam perceptos ab ipsis Ecclesiasticis personis, ad quas pertinent, aliud verò esse, accipere facultatem durabilem, ac diuturnam exigendi decimas ex concessione habentium spiritualem potestatem, atque adeo nomine illorum. De priori modo hic nō tractamus, quia re vera tunc non soluitur decima laico (de quo tantùm hic agimus) sed postquam sacerdoti soluta est à laico, ipse sacerdos illam iterum dispensat in laicos, & tunc sacerdos est, qui propriè vtitur suis reditibus, eos dispensando, vel donando laico; postquam autem in dominium laici transeunt, iam non habent rationem bonorum Ecclesiasticorum, sed merè temporales sunt, & liberè illos potest expendere.

Quibus modis laici accipiant hoc ius.

8. Regula discernendi an iusta sit acceptio decimarum.

Regula autem discernendi, quando talis acceptio fructuum Ecclesiasticorum, etiam de manu Clerici licita sit, vel illicita laico, sumenda est ex parte Clerici, nam si Clericus bene dispensat, laicus licitè recipit, si autem sacerdos dat, quando non potest, alter iniquè accipit, quia saltem cooperatur iniquæ actioni, ac distributioni. Non tamen semper eodem modo, nam Clericus si dispenset eam partem decimarum, quarum non est Dominus, sed solum fidelis dispensator, & in donationem excedit suam commissionem, & decimas donet eis, qui non sunt capaces eorum iuxta titulum, & rationem dispensationis Clerico commissæ, tunc sicut dans dat contra iustitiam, ita & recipiens, nec potest acceptas decimas tuta conscientia retinere, sed tenetur eas Ecclesiæ restituere. Si vero Clericus donet decimas, quarum est Dominus, peccet autem in modo contra Charitatem, vel aliam Ecclesiæ prohibitionem non irritantem donationem, tunc peccabit quidem accipiens propter cooperationem: nihilominus tamen factum tenebit, & postea retinere poterit, quæ accepit, & illis licitè vti, quia effectus est Dominus. Quando autem Clerici habentes reditus Ecclesiasticos peccent vno, vel alio modo, vel nullo modo in expendendis decimis, dicemus, Deo dante, tractando de Clericis, & beneficiis, quia non pertinet ad præsentem materiam.

9. Alius modus, quo laici decimas percipiunt.

Agimus ergo in præsenti de alio modo facultatis, quæ interdum conceditur laico ad accipiendas, & exigendas decimas vice, & nomine Clericorum: & hæc etiam interdum concedi potest ex vi particularis iuris, quod Clericus, vel aliqua Ecclesia habet ad tales decimas, interdum verò ex vniuersali aliqua potestate gubernandi, & dispensandi Ecclesiastica bona. Priori modo vnusquisque Clericus habens Ecclesiasticum beneficium, ratione cuius decimas habet, potest sua auctoritate, & voluntate, eas locare ad breue tempus, & pro illo dare conductori facultatem ad exigendas illas, iuxta cap. 2. de locato. Et eadẽ ratio est de quolibet alio iusto contractu, vt satis indicatur in Clem. 1. de Reb. Eccles. non alien. in fine, vt autem contractus sit iustus, necesse est in primis, vt iure Canonico non sit prohibitus, vt in dicta Clement. & cap. *Nulli* de Reb. Eccles. non alien. Vbi constat maximè necessarium esse, vt contractus in alienationem iurium Ecclesiæ, seu bonorum immobilium non transeat, hæc enim maximè prohibita est. Reputatur autem alienatio, quando est locatio perpetua, seu ad longum tempus, vt notant Gloss. & Doctores in dict. cap. 2. de locat. qui tempus illud dicunt esse decennium, nam infra illud ex iure communi tempus reputatur breue, vt de Septennio habetur in cap. vlt. Ne prælati vices suas, & notat Gloss. in dicta Clem. 1. At verò Pius II. in Extrauagant. *Ambitiosæ* de Reb. Eccles. non alien. Hoc tempus contraxit ad triennium

Cap. 2. *Clement.* Cap. *Nulli.* Cap. *vlt.* *Gloss.* *Pius 2.*

& irritauit omnem locationem, aut venditionem longioris temporis. Quæ constitutio seruanda est, vbi non fuerit contraria consuetudine derogata. Vnde à fortiori fit, etiam concessionem ad vitam esse prohibitam auctoritate priuata, vel etiam Episcopi, vt notauit Abb. in c. *Quamuis* de decim. Quia concessio ad vitam non potest breuis temporis existimari, quod etiam de iure communi ille affirmat, & videtur verum. Oportet autem considerare, hanc prohibitionem non esse tantum in ordine ad laicos, sed etiam ad Clericos, quia etiam inter Ecclesias, monasteria, vel Episcopos nō licent hæ alienationes, & ideo nihil habent peculiare, quod ad præsens pertineat.

Abb.

10. Decimas p stipendio cō ferri laicis posse.

Alio etiam modo possunt decimæ conferri laico per modum temporalis stipendij: sic enim potest laicus accipere ab Ecclesia particulari, vel ab Episcopo portionem aliquam in fructibus decimarum, pro obsequio exhibito Ecclesiæ, vel in cantu publico, vel in docēda grammatica, vel in alio simili obsequio, quod per laicos exerceri potest, & tunc laicus non suo iure spirituali, sed Ecclesiæ, vel Episcopi auctoritate recipit fructus illos, tanquam mercedem pro temporali obsequio. De quo etiam modo percipiendi decimas, nulla est difficultas; quin licitus esse possit, quia in eo non conceduntur decimæ laicis, vt aliquam spiritualitatem habent, sed vt sunt quid merè temporale, & iusto titulo, & ab habente potestatē, vt supponitur, largiuntur. Vnde tunc etiam vsus decimarum non à laico, sed à Clerico, vel Ecclesia exercetur, & per illum vsum fit, vt pars illa decimarum ad temporalem (vt sic dicam) statum transferatur ex iusta causa, vt sit iustum pretium corporalis laboris, vel obsequij pretio æstimabilis. Et in hoc genere concessionis nulla videtur facta in iure temporis limitatio, sed potest ad decennium, & ad vitam alicuius fieri: in hoc enim contractu Ecclesia, vel Ecclesiastica persona nō locat bona Ecclesiæ, sed conducit potius alterius operas, quas potest ad longum tempus conducere, quod illi prohibitum non est, imò in vsu ita seruatur.

11. Alius modus conferēdi decimas laicis per donationes.

Ad alium modum concedendi decimas laicis per superiorem, & vniuersalem potestatem dispensandi Ecclesiastica bona spectant maximè liberales donationes decimarum, quæ interdum fieri solent laicis per legitimam potestatem. Sic enim Reges, & Principes seculares solent interdum percipere tertiā, vel quartam partem decimarum, vel certa quædam subsidia, aut alia genera contributionum ex Ecclesiasticis decimis. Hoc autem posse esse licitum praxis Ecclesiæ ostendit, nec enim verisimile est, tam frequentem consuetudinem inter Catholicos Principes, consentientibus Pontificibus, honestari non posse. Nec etiam ostendi potest in illo vsu decimarum intrinseca malitia, vt licitus esse non valeat. Multa verò cōcurrere necessarium est, vt sanctè fiat. Primum enim certum est, id non posse fieri propria auctoritate, & potestate ipsorum Principum secularium, siue enim illi vsurpare tentent hoc ius, siue aliis concedere, iniustè faciunt, & res Ecclesiæ rapiunt, vnde neque ipsi, neque illi, quibus eas concedunt, retinere illas possunt, & varias censuras incurrere, vt constat ex omnibus titulis de Reb. Eccles. non alien. & ex cap. *Prohibemus*, & capit. *Tua*, 1. de decim. Et in Bulla Cœnæ clausula 17.

Cap. *Prohibemus*. Cap. *Tua*. *Bulla Cœnæ*.

12. Has concessiones à Pōtifice fieri.

Oportet ergo, vt talis concessio per Ecclesiasticam potestatem fiat. Quam potestatem sine controuersia habet summus Pontifex: nam in omni genere gubernationis, & administrationis Ecclesiasticæ habet supremam potestatem. Item quia hæc potestas moraliter necessaria est ad bonum Ecclesiæ vniuersale, & commune, ergo non deest ipsi Ecclesiæ, ergo maximè est in Pontifice, nam per illum omnis similis potestas ad Ecclesiam manat, vt alibi ostensum est. Denique ex vsu ipso id constat, sæpè enim Pontifices, cum Regibus Hispaniæ, & Galliæ hac gratia vsi sunt, vt videre licet in Couar. lib. Pract. q. c. 35, Rebuff. q. 10. de Decim. An verò Episcopi inferiores hanc potestatem participent, infra dicemus. Denique necessarium est, vt talis concessio ex legitima causa fiat, qualis interdum sumitur ex magnis obsequiis, ac beneficiis ab aliquo Rege, aut Principe in Ecclesiam collatis, præsertim quando facta sunt cum magnis expensis, ac laboribus, nam huiusmodi gratitudo, & remuneratio ad vniuersale bonum Ecclesiæ necessaria est, vt constat, & indicauit D. Tho. dicto Quodlib. 2. art. 8. ad arg. Aliquando verò hæc concessio fit per modū subsidij propter imminentes necessitates ad resistendum infidelibus, vel hæreticis, & aliis Ecclesiæ hostibus. Sæpè verò conceduntur decimæ in feudum cum aliqua recognitione, & obligatione alicuius obsequij, vel adiutorij in certis occasionibus, vel necessitatibus, in quo etiam habetur ratio gratitudinis, & defensionis Ecclesiæ, simúlque id pertinet ad quendam splendorem, & auctoritatem Ecclesiæ, vt Prælati eius in maiori veneratione, ac honore, etiam à temporalibus Principibus habeantur. An verò talis concessio possit esse perpetua, cap. seq. dicemus.

Couar. *Rebuff.*

D. Thom.

CAPVT XXVI.

An decimæ possint dari Laicis in feudum auctoritate inferiorum Episcoporum.

QVoniam certum est auctoritate Pontificis hoc fieri posse, vt ex supra dictis constat, & obiter hîc dicetur, solum de cæteris Episcopis mouetur quæstio: In qua duo solent distingui tempora, vnum est ante Conc. Later. sub Alexan. 3. anno 1179. Aliud ab ipso Concilio. Ego verò (vt infrà dicam) potius distinguenda puto hæc tempora à tempore Vrbani II. qui per 84. annos ante illud Concil. Later. præcessit. Item distinguitur de concessione vel in perpetuum feudum, vel ad tempus, aut ad vitam. Primò ergo de concessione temporali, seu vitalitia, communis sententia est fieri posse ab Episcopo ex iusta causa, vt propter magnum obsequium Ecclesiæ præstitum, eam à Tyranno defendendo, vel propter aliud simile. Ita tenet Gloss. in cap. *Quamuis*, de decim. Quam refert communiter probatam esse dicens Couar. dicto cap. 17. num. 5. Illa verò Glossa dicit quidem posse hanc concessionem fieri Laico ad vitam, non tamen dicit Episcopum habere hanc potestatem, sed indifferenter loquitur: Vnde Abb. eam intelligit etiam de locatione, quæ propria, & priuata auctoritate fieri potest, ipse verò addit sine Episcopi auctoritate fieri non posse locationem ad vitam. Vnde extendendo sermonem ad concessionem remuneratiuam, vel feudalem, sentit ipse posse fieri auctoritate Episcopi, quod etiam significat in dicto cap. *Ad hæc*, refert etiā Couar. Cardin. & Bald. in eam sententiam, quam ipse etiam sequitur: Non tamen affert illius fundamentum, videtur autem posse probari ex decreto Vrbani II. quod refertur in Rubrica, *Episcopum, vel Abbatem*, in vsibus feudorum, de quo plura inferius. Et ratio reddi potest, quia hoc non inuenitur Episcopo prohibitum, ergo intelligitur concessum per ordinariam eius potestatem, cum ad bonum, & ordinarium regimen pertinere possit. Item ex his, quæ de feudis perpetuis statim dicemus, hoc potest colligi per argumentum à contrario, quia in feudis perpetuis facta est specialis prohibitio, ergo signum est, temporalia non esse ita prohibita, quin ab Episcopo dari possint,

1.

Cap. *Ad hæc*. *Couar.* *Cardin.* *Bald.* *Vrban. 2.*

possint, vnde hæc assertio communis in sequentibus magis expendetur, & explicabitur.

2. Potuisse Episcopū olim fructus decimarū in feudū perpetuū dare Laicis.

Secundò supponunt omnes, olim potuisse Episcopos fructus decimarum in feudum etiam perpetuum dare Laicis ex iusta causa, & multi existimant illud ius durasse vsque ad Concil. Lateran. sub Alexannd. III. fortasse tamen solum durauit vsque ad Vrbanum II. Vnde etiam attendendum est, similes concessiones antea factas, nunc posse retineri tuta conscientia. Ita colligitur ex Auctoribus statim citandis. Ratio prioris partis illa esse videtur, quæ facta est, quia ante illud tempus non erat talis prohibitio facta, ergo intelligebatur potestas concessa, quia Episcopus in suo Episcopatu potest, quicquid potest Pontifex in Ecclesia, nisi prohibeatur. Quæ regula maximè verum habet in his, quæ ordinariè fieri contingunt absq; dispensatione aliqua in iure communi, sed ex generali, (vt ita dicam) & communi Prælatorum prouidentia, huiusmodi autem sunt istæ concessiones seu infeudationes etiam perpetuæ, vt Doctores supponunt: præsertímque videri potest Felin. in c. *Quæ in Ecclesiarum* de Const. n. 69. §. *Quinta declaratio*. Maximè verò cōfirmatur ex dicto decreto Vrbani II. Ex quo etiam apertè probatur posterior pars, nam de feudis antea factis ibi dicitur *in suo robore permansisse*. Quia nimirum decretum illud non reuocauit concessionem, aut infeudationes antea licitè factas, sed solum prohibuit in futurum, ergo prius factæ validæ permanserunt, ergò tuta conscientia retinentur à laicis æquè, ac antea. Quod ex dicendis amplius declarabitur, & confirmabitur.

Felin. *Vrban. 2.*

3. A quo tempore concessio feudi perpetui irrita sit sine sum. Pōtificis auctoritate. *Couar.* *Aragon.* *Rebuff.*

Tertiò dicendum est, post illud tempus omnes concessiones laicis factas in feudum perpetuum decimarum sine Pontificia auctoritate illicitas esse, imò & irritas, & inanes. In hoc omnes Doctores conueniunt, multi tamen existimant, hanc prohibitionem incœpisse à tempore Concil. Later. sub Alex. 3. Quod maximè tradit Couar. dicto num. 5. quem Aragon. sequitur 22. quæst. 87. artic. 3. Ego verò cum Rebuffo, & aliis antiquiorem esse existimo prohibitionem, imò nullam inueniri specialiter ab Alexan. 3. factam. Quod ostendam, exponendo decreta, quæ in hac materia afferuntur. Primum est cap. *Prohibemus* de decimis ex dicto Concilio parte 1. cap. 14. in fine, vbi sic habetur. *Prohibemus, ne laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laicos possint aliquo modo transferre. si quis verò acceperit, & Ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura priuetur.* Quem textum latè expendit Rebuffus dicta quæst. 10. à num. 11. Tamen si attentè verba pensentur, intelligetur, illam prohibitionem non esse vniuersalem simpliciter, nec directè fieri Episcopis, ne decimas in feudum concedere possint eo modo, quo antea poterant, quia nulla mentio Episcoporum ibi fit, sed prohibitio directè dirigitur ad laicos, & non ad omnes indiscriminatim, sed specialiter ad illicitè decimas detinentes, nimirum, (vt Rebuffus significat) quia illas de manu Principum secularium, præsertim cuiusdam Regis Franciæ, & non de manu Prælatorum Ecclesiæ illas acceperant, vel certè generalius, quia ab illis acceperunt, qui dare non poterant, vt infra dicam, illi enim, qui decimas sic receperant, eas retinere non poterāt, & in malo statu erant, eas occupando, iuxta cap. 2. de Reb. Eccles. non alien. Vnde etiam sine prohibitione noua Conc. Later. eas non poterant trāsferre in alios, sed tenebantur statim eas Ecclesiæ restituere. Tamen ex iustis causis, & fortasse ad vitanda scandala noluit Conciliū eos ad hoc cogere per Ecclesiasticam personam, sed solum prohibere, ne illas in alios transferrent, vt saltem per mortem eorum ad Ecclesiam redirent. Nec tamen propterea eis concessit, vt licitè in vita retinerent, quæ malè acceperant, sed in hoc permissiuè se habuit, vt bene notat Rebuff. numer. 22. Et hic videtur proprius sensus illius textus. Ex quo nulla specialis prohibitio colligitur ab illo Concilio facta Episcopis, ne decimas dare possint in feudum perpetuum, vnde si antea hæc licebant, nihil circa illa videtur innouasse Conciliū & consequēter nec prohibuisse, quin in posterum Episcoporum etiam auctoritate similia fieri possint, alibi ergo quærenda est prohibitio.

Cap. Prohibemus.

4. Ab Vrbano 2. hæc prohibitio fuit facta.

Addo præterea in illo cap. non explicari, quinam sint laici, qui *decimas detinent in animarum suarum periculum*: ideóque non oportere coarctari ad eos, qui de manu Principum secularium illas receperant, sed intelligi posse etiam de multis, qui de manu Episcoporum illas acceperant. Nam ante illud Conciliū inuenimus, id fuisse prohibitum ab Vrbano II. & Alexand. 3. non legimus specialem circa hoc prohibitionem addidisse. Primum patet ex dicto decreto Vrbani secundi, relato in dicta lege de vsibus feudorū sub Rubricis *Episcopum vel Abbatem*, vbi sic dicitur: *Item, si Episcopus, vel Abbas, vel Abbatissa, vel dominus plebis feudum dederit de rebus Ecclesiarum, quæ eis subiectæ sunt, & tituli vocantur, nullum habere vigorem, secundum hoc, quod constitutum est à Papa Vrbano in sancta synodo, hoc est illud, quod post eius decretum fuerit datum, quod autem ante datum fuerit, firmiter permanere debet.* Fuit autem illud decretum editum ab Vrbano in Concilio Turonico, anno 1096. vt ex Archidiac. & Henric. refert Rebuffus dicta q. 10. num. 23. Qui inde concludit, prohibitionem illam factam esse Episcopis ante Alexand. 3.

Vrban. 2. *Archid.* *Henric.*

5. Est autem in allegatis verbis aduertendum in primis, absolutum esse sermonem de feudis sine limitatione ad perpetua, nihilominus de illis solis communiter intelligi, fortasse quia illa tantùm videntur esse simpliciter, & absolutè talia, & lex illa, quæ rigorem continet, est restringenda. Deinde aduerto, ibi non esse tantum sermonem de feudis Laicis concedendis, sed simpliciter de feudis, & ideo in vigore omnia videri comprehendi, nisi aliunde de limitatione constet. Semper tamen verum est, illam prohibitionem maximè propter Laicos factam esse, & in eis speciali ratione iustam fuisse. In Concilio autem Lateranens. sub Alexand. 3. videtur hæc prohibitio supponi potius, quam de nouo fieri, vt in dicto capit. *Prohibemus*, explicatum est. Idémque colligi potest ex cap. *Quamuis*, de decim. Quod etiam ex Alexand. 3. refertur, quod in dicto Concilio non inuenitur, sed ante illud fuisse ab Alexand. editum, Rebuffus supra insinuat. In illo ergo textu grauiter conqueritur Alexand. quod, cum Laicis non liceat decimas Ecclesiarum tenere, nonnulli prælati Ecclesiarum eas illis indulgent, & ideo suspensionis pœna imponitur ei, *qui alicui Laico in seculo remanenti Ecclesiam, decimam, oblationémque concesserit*, quod de decimis quoad feudum perpetuum ibi Glossa exponit iuxta dicta, & colligitur etiam ex cap. *Ad hæc*, eod. tit. vbi dicitur, non licere Laicis ita decimas possidere, vt iure hæreditario ad hæredes illas transmittant, & capit. *Cum Apostolica*, de iis, quæ fiunt à Prælat. &c. in fine de feudo perpetuo expressè loquitur. Vnde per argumentum à contrario Glossa, & Doctores colligunt, concessionem decimarum non perpetuam, nec ad posteros transfundendam, non esse illo iure prohibitam; habetur autem illud ius in dicto Concilio Lateranens. sub Alexand. 3. part. 50. capit. 39. Ex his ergo satis constat assertio posita, siue illa prohibitio incœperit à Concilio Lateranens. siue à Concilio Turon. sub Vrbano II. quod videtur probabilius.

Concil. Lat. *Cap. Prohibemus.* *Cap. Quāuis.* *Alexand. 3.* *Rebuff.* *Gloss.* *Cap. Ad hæc.* *Cap. Cum Apostolica.* *Concil. Lat.*

6. In quo fundetur hæc prohibitio.

Atque hinc intelligitur, hanc prohibitionem non esse in eo fundandam, quod ius decimarum spirituale est, & non potest Laicis concedi, vt nonnulli Doctores significant; nam hoc modo nonâ tempore illorum Conciliorum, sed semper fuit prohibitum Laicis decimas dare, etiam ad tempus, imò etiam ab ipso Pontifice non fit, saltem ordinario iure. Fundatur ergo in positiua prohibitione Ecclesiæ, quæ necessaria fuit propter abusum, & prodigalitatem prælatorum in concedendis decimis Laicis iure perpetuo. Et hinc etiam constat, concessiones factas ante hanc prohibitionem firmas permansisse, & vsque in hodiernum diem permanere. An verò illarum tempus computandum sit à tempore Alexan. 3. vel Vrbani II. potest esse controuersia: Nam Couar. supra pro indubitato habet, esse computandum à tempore Alex. & Concil. Lateranens. Ex dictis autem videtur sequi, numerandum esse à tempore Vrbani II. quia in dicta Rubr. de Vsibus feudorum ita refertur, & deciditur, & illa habet auctoritatem, teste Ioan. Andr. & aliis ibi, & ita tenet Hostiens. in Summa. Quod si hoc verum est, sequitur, concessiones factas ante Concilium Lateranense, & post Turonicum, non esse nunc firmas. Cuius contrarium videtur supponi in cap. 2. §. *Sanè*, de decim. in 6. Nam ibi declaratur, concessiones decimarum factas ante Concilium Later. posse ab eisdem Laicis Ecclesiæ, vel alicui religioni tribui de licentia Episcopi, vnde supponitur ibi, licitè nunc detineri à Laicis. Ita ergo illa declaratio facta in illo titulo de vsibus feudorum, videtur ampliata, & extensa vsque ad tempus Concilij Lateranensis, siue hoc factum fuerit consuetudine, & quasi præscriptione, siue expressa eiusdem Concilij declaratione, quamuis ego hactenus illam non inuenerim. Siue (vt Syluester ait) quia piè creditur, tempore Vrbani omnes, qui iniustè decimas tenebant, illas restituisse Ecclesiæ, & ideo præsumitur, omnes decimarum concessiones, quas laici antea habuerunt, & vsque ad Concilium Lateran. ab eis retentæ fuerunt, licitas fuisse.

Couar. Rubr. Ioan. Andr. Hostiens. Cap. 2.

7. Vtrum laici perpetui feudi decimas transferre in alios possint.

Solet autem vlterius dubitari, an isti laici, qui ab antiquo licitè retinent decimas in feudum perpetuum, possint iustè in alios transferre illas, siue in laicos, siue in Ecclesiasticos. Et quoad laicos quidē multi simpliciter negant, posse alteri laico donare, aut trāsmittere huiusmodi feudum etiam ex consensu Episcopi. Ita Abbas in c. *Prohibemus* de decimis, & dicit esse communem sententiam doctorum, quam tenet etiam Hostiens. in dicto cap. *Cum Apostolica* Archidiac. in cap. 2. de decimis in 6. Rebuffus dicta quæstione 10. à num. 26. Alij verò affirmant, id fieri posse saltem Episcopi consensu. Ita tenet Glossa in dicto cap. *Prohibemus*, quam sequitur Cardin. ibi, & Syluest. nu. 16. cum Raymund. summa Confess. & summa Pisan. Et idem tenet Ioannes Andr. in cap. 1. de præscriptione. in 6. Et hanc opinionem præualere in consuetudine ait Felin. (referens alios) in c. *quæ in Ecclesiarum*, de Const. num. 69. Et in c. *Causam*, de Præscriptione. num. 4. & Couar. dicto num. 5. §. *Præter hæc.*

Abbas. Hostiens. Archid. Rebuff. Gloss. Cardin. Syluest. Raym. Ioan. Andr. Felin. Couar.

Resolutio quæstionis.

Breuiter dico, aliter esse loquendum de decimis iniustè detentis à laico, aliter de iustè possessis per feudum licitum, & iustum, id est, vel antiquius Concilio Lateranensi, vel à Papa concessum. In priori enim casu certum est, non posse illas decimas transferri in alium laicum, etiam auctoritate, & consensu Episcopi. Et in hoc conueniunt omnes citati Doctores. Et probatur apertè ex cap. *Cum Apostolica*, & ex dictis cap. *Prohibemus*, & ex cap. *Ad hæc* de decimis, quæ maximè in hoc casu loquuntur, vt ex verbis planè cōstat, maximè in c. *Ad hæc*, & c. *Cum Apostolica* infra ponderebimus, in ca. autem *Prohibemus*, considerandum est verbum illud, *nullo modo transmittant*, nam excludit etiā hæreditariam successionem, quæ tamen in feudo iusto, & legitimo excludi non potest, vt infra videbimus. Habet ergo locum casus hic vel in decimis antiquioribus Cōcilio Lateran. quæ à laicis, & non à Prælatis Ecclesiæ receptæ fuerunt, vel in his quæ post illud Concilium sine auctoritate Papæ receptæ fuerūt. At verò in posteriori casu supponimus, feudum illud perpetuum transferri posse ad successores legitimos iuxta feudi institutionem, quia feudum priùs constitutum firmum manet, & eiusdem qualitatis, cuius antea erat, sicut ergo erat perpetuum, ita perseuerat. Non est autem perpetuum, nisi ratione successionis, saltem filiorum in ius parentum, ergo semper est locus huic successioni.

Cap. Cum Apostolica. Cap. Prohibemus. Cap. Ad hæc.

8. Quid faciēdum cū extinguitur linea.

Difficultas verò est, quando extinguitur linea, & tunc etiam duo tempora distingui possunt: vnum, in quo feudum adhuc durat, quia vltimus possessor viuit, aliud, in quo iam defunctus est vltimus possessor, & feudum vacauit: In priori quidem tempore, & casu ego non dubito, quin possit fieri translatio feudi in alium de consensu Episcopi. In quo secundam sententiam sequimur, quia cum transfertur feudum adhuc in suo esse permanens, re vera non erigitur de nouo, ergo ex vi verborum non comprehenditur hæc translatio sub prohibitione Vrbani, & Concilij Lateranensis, ergo fieri nunc potest, sicut antea poterat, ergo consentiente Episcopo, feudatarius potest illud transferre in alium etiam laicum. Et confirmatur, quia illa bona non sunt tunc sub dominio vtili Ecclesiæ, sed solùm sub directo, ergo per translationem illam non magis alienantur ab Ecclesia, quam antea essent, ergo quantum ad hoc nō cadunt sub prohibitione non alienandi, ergo nec etiā cadunt sub prohibitione non dandi illa in feudum. Et hoc à fortiori ex sequenti puncto patebit. Hinc verò colligitur, quod in altero casu, & tempore, quo feudum iam vacauit, mortuo vltimo feudatario sine successoribus, non possit Episcopus decimas illas in feudum dare, quia iam priùs feudum extinctum fuit, oportet ergo, vt omnino de nouo detur, ergo talis concessio comprehenditur sub prohibitione facta Episcopis per Vrbanum II. Et Alexandrum III. In illo etiam casu decimæ illæ fuerunt ipso facto per mortem vltimi feudatarij incorporatæ Ecclesiæ, ergo statim recuperat Ecclesia dominium vtile illius, ergo illa dare in feudum alteri Laico esset, illa alienare, quod Episcopo non licet. In hoc ergo casu est satis probabilis prior sententia.

9. Contraria sentētia probabilior. Cap. 2.

Nihilominus tamen etiam in illo videtur contraria probari fortiter ex cap. 2. *De feudis*, vbi interrogatus Innocentius III. an Episcopus, qui iurat, non infeudare bona Ecclesiæ, possit sine transgressione iuramenti, dare feudum alteri, quando contingit, vasallum decedere sine successore: respondet Pontifex, liberè posse id facere: declarans subinde sub iuramento non infeudandi de nouo, non comprehendi bona iam data in feudum, etiamsi per mortem vasalli ad Ecclesiam redeant: & ita omnes Doctores ibi fatentur. Eadem ergo ratione in præsenti sub prohibitione facta Episcopo non infeudandi in perpetuum, non comprehenduntur bona iam antea infeudata, etiamsi vacauerit antiquius feudum. Ratio verò est, quia illa bona non censentur esse simpliciter de mēsā Episcopi, vel Ecclesiæ, vt notant latè Panormit. & alij in cap. *Vt super*, de Reb. Ecclesi. non alien. Glossa in Clement. vnic. de Excessi. prælat. ver. *Ad mensam*, quia non sunt sub eius dominio vtili, & ideo ad illa non extenditur prohibitio. Item quia difficiliùs est de bonis omnino propriis, iámque incorporatis aliquid abscindere. & de nouo infeudare, quàm non admit

Panorm. Gloss.

admittere, vel incorporare, quod separatum iam erat: Vnde consequenter dicendum est, illas decimas prius infeudatas non incorporari Ecclesiæ quoad dominium vtile ipso facto, per mortem vasalli, sed necessariam esse acceptationem Episcopi: vnde prius, quàm illam det, potest infeudare alteri. Si autem illas semel incorporauit, iam non poterit iuxta doctrinam Abbatis in dicto c. *Vt super:* Atque hoc modo hęc sententia videtur probabilior. Solum occurrit addédum, quòd licet hæc sint vera quoad prohibitionem Concilij, & loquendo in rigore potestatis necessariæ, vt factum teneat: nihilominus, vt licitè fiat talis feudi renouatio, necessariam esse iustam causam, vt ita vtilitati Ecclesiæ consulatur, vel alia ratio gratitudinis, vel boni communis intercedat. Quia hæc ex natura rei est necessaria, & parum interest quoad hoc, vt feudum sit omnino nouum, vel instauratum, aut quasi continuatum per nouam concessionem.

Abbas.

10. An Laicus possit feudi decimas cuicumque Ecclesiæ dare. Cap. *Cum Apostolica.* Cap. *Cum & plantare.*

Atque ex his facilè responderi potest ad alteram partem initio propositam, an possit Laicus in eo casu dare illas decimas, cui voluerit Ecclesiæ, de consensu Episcopi. In quo sententia communis affirmat, quæ videtur expressè probari in ca. *Cum Apostolica,* de iis, quæ fiunt à Prælat. & in cap. *Cum & plantare,* de Priuileg. sed in hoc puncto etiam considerandum est, an Laicus verè, & iustè habeat tales decimas in feudum, vel solum iniustè detineat, quia non recepit illas ab habente dandi potestatem. In priori casu est indubitata dicta resolutio, & vel formaliter, vel à fortiori probatur ex citatis iuribus, vt videbimus. Imò addo ex Glossa in cap. 2. §. *Sanè,* de decim. in 6. Quando laicus habens feudum alicuius Ecclesiæ, vult eidemmet Ecclesiæ, cuius est vasallus, restituere decimas, quas in feudum habet, tunc neq; consensum Episcopi esse necessarium, quia ibi nihil subtrahitur vlli Ecclesiæ, sed acquiritur: Tunc ergo cōsensus Episcopi necessarius est, quando Laicus possidens decimas non vult illas reunire Ecclesiæ, cuius antea erant, sed alteri, quia tunc fit quædam alienatio ab vna Ecclesia in aliam, ideo meritò prælati cōsensus postulatur in dictis c. & in dict. §. *Sanè.* At verò quando feudatarius non est verus, & iustus possessor, sed intrusus, ac iniustus detentor decimarum, & non vult illas illi Ecclesiæ restituere, cuius erant; sed alteri, difficultas est, an possit fieri de consensu Episcopi. Et videtur profectò non posse: Nam ille iniuriam facit priori Ecclesiæ, ergo etiamsi consentiat Episcopus, non potest iustificari: Et consequenter neq; factum valebit, quia non potest Episcopus Ecclesias priuare suis decimis, illæ autem decimæ re vera sunt illius Ecclesiæ, etiamsi ab alio iniustè detineantur, & hoc videtur sentire Glossa vlt. in dicto c. *Cum Apostolica,* & Panorm. & alij ibi: & idem sumitur ex Panorm. in cap. *Prohibemus,* de decimis.

Gloss.

Gloss. vlt. Panor.

11. Opposita pars probatur.

Contrarium autem videtur probari ex dicto cap. *Cum Apostolica:* Nam quæstio proposita erat de decimis detentis à Laicis: dicuntur autem detineri, quæ non possidentur iustè, sed per vim detinentur: nam detinere ad factū refertur, possidere ad ius, vt in dicto cap. *Prohibemus* ponderauit Rebuff. dicta q. 10. num. 24. Eò vel maximè quòd Hieronymus citatus in eodem capit. *Cum Apostolica,* expressè dicit, *si fuerint à Laicis malè detentæ:* & nihilominus ait, sufficere consensum Episcopi, cuius sententiam in hoc Pontifex sequitur: Præterea videtur clarè hoc colligi ex illis verbis, *Monendus est Laicus, qui decimam detinet, vt eam restituat Ecclesiæ, ad quam spectat,* ergo loquitur de eo, qui iniustè detinet, & restituere tenetur, vt ibidem Glossa sentit. Ac tamen de illo subditur, vt si induci non possit, vt illi Ecclesiæ restituat, & alteri det de consensu Episcopi, donatio valeat. Item Pontifex ibi videtur intendere, vt in eo casu sufficiat consensus Episcopi in ordine ad locum religiosum, in quo non sufficeret respectu alterius Laici, vt patet ex illa ratione, *Cum per vtrumque vtilitati Ecclesiæ consulatur,* sed quando Laicus iustè possidet, potest in aliū Laicū transferre ius suum de consensu Episcopi, vt supra visum est, ergo vt aliquid speciale ibi concedatur de locis religiosis, oportet dicere, quod, licet restitutio fiat de iniustè detentis, applicatio fieri potest de consensu Episcopi.

Rebuff. Hieron.

12. Secunda sententia probabilior iudicatur.

His verò non obstantibus, Panorm. & alij conantur omnia verba illius textus, imò & capituli *Prohibemus,* accommodare ad iustam possessionem decimarum in verum, & validum feudum. Et vltimum argumentum à nobis factum retorquent, inde colligentes, non posse Laicum transferre in Laicum etiā ex consensu Episcopi decimas, quas legitimè possidet in verum feudum perpetuum. Sed profectò magnam vim inferunt verbis decretorum, & quoad hoc vltimum repugnant aliis iuribus, vt visum est: Ideóque probabiliorem putamus hanc sententiam cum declaratione, & restrictione addita in dicto §. *Sanè,* de decimis in 6. Vbi postquam declarauit Pontifex, Religiosos non posse habere decimas à Laicis sine consensu Episcopi, quantumuis fingant, ipsos illas dedisse Laicis in feudū, subiungit: *Illas autem decimas intelligimus, posse taliter à Religiosis de manibus Laicorum recipi, & acquiri, quæ ante Lateranēse Conciliū ipsis Laicis in feudum perpetuò fuere concessæ.* Dicit autem *taliter,* id est, ex consensu Episcopi, vt ex antecedentibus constat.

13.

De illis ergo decimis, quæ ante dictum Concilium à Laicis detentæ fuerunt, verum existimo de consensu Episcopi cuilibet loco religioso applicari posse, seu ita restitui posse, etiamsi iniustè detētæ fuerint. Hoc enim probant argumenta facta, idque videtur ab illis Pontificibus concessum ad maiora mala vitanda, & damna Ecclesiæ aliquo modo reparanda, prout fieri possit. Quia minus inconueniens est, decimas mutari ab vna Ecclesia in aliam, quàm à Laico possideri, nec per hoc fouet Ecclesia peccatum aliquod, vel aliquam iniustitiam, sed per piam Ecclesiæ dispensationem, & conniuentiam fit, vt materia iniustitiæ subtrahatur, etiam si restitutio fiat aliter, quàm in rigore fieri deberet, non interueniente prouidentia Ecclesiæ. Nam qui tenetur alicui centum restituere, si à creditore obtineat facultatem dandi illa pauperibus, vel alicui Ecclesiæ, sufficienter restituet, sic ergo licet alicui Ecclesiæ in particulari debeantur decimæ iniustè ab aliquo retentæ, vniuersalis Ecclesia, quæ est veluti principalis creditor, potest esse contenta, vt alteri Ecclesiæ donentur, illáque sufficiens restitutio habeatur. Id ergo in præsenti ordinasse videtur Ecclesia cum hac iustissima conditione, vt cum Episcopi consensu, & auctoritate applicatio decimarum alteri Ecclesiæ fieret. Omninò enim prohibitum est, vt Laici sua auctoritate de rebus Ecclesiasticis disponant 16. quæst. 7. per totam, vnde etiam in feudis, seu decimis iustè possessis à Laicis seruandum omnino est, vt sine consensu Episcopi nulli religioso loco eas audeant applicare iuxta cap. *Cum & plantare,* (sic intelligendum) de Priuileg. Denique accedit, quòd de illis decimis ante Concilium Lateranense in perpetuum feudum concessis, vix constare potest, an iustè vel iniustè concessæ fuerint, & ideo indistinctè concessum est, vt omnes illæ restitui possint Ecclesiis quibuscumque, dummodo consensus Episcopi accedat.

Cap. Cum & plantare. Aliter dicendū de decimis vsurpatis post Cōcil. Lateran.

14.

At verò de decimis vsurpatis à Laicis post Lateranense Concilium sine titulo iusto, existimo omnino esse restituendas illi Ecclesiæ, ad quam antea pertinebant, nec posse alteri applicari etiam de consensu

Episcopi, & in hoc verum habere sentētiam Glossæ, & aliorum. Quia nec ex iuribus dictis aliud colligitur, imò ex dicto §. *Sanè*, videtur hoc satis colligi. Nec est in cæteris eadem ratio, vel necessitas, neque hæc licentia, quæ videri potest in præiudicium aliquarum Ecclesiarum, amplianda est sine maiori fundamento.

CAPVT XXVII.

An Laici poßint præscribere decimarum perceptionem.

1. An laici possint præscribere decimas.

TAndem potest circa Laicos inquiri, an consuetudine, seu præscriptione possint laici decimas acquirere. Nam licet supra dictum sit, non posse præscribere ius decimarum, quod spirituale est, ita vt cōsuetudo efficiat, vt Laici quasi proprio dominio, & intrinseco iure illas possideant, quia illi non sunt capaces talis iuris, vel possessionis, nihilominus de ipsis decimis, (vt sunt quidam temporales fructus, & percipi possunt sine spirituali titulo, ex alia concessione) dubitari potest, an hoc modo possint consuetudine comparari à laico, ita vt eo modo, quo per priuilegiū Pontificium concedi possunt Laico, ita intelligantur consuetudine concedi. Aliqui absolutè negant ex c. *Causam*. de Præscript. vbi absolutè dicitur, *Laicos decimas præscribere non posse*. Hoc enim non videtur intelligendum tantum quoad titulum spiritualem decimarum, quia non est verisimile, virum illum nobilem (de quo ibi est sermo) pro spirituali iure decimarum contendisse, sed pro ipsis fructibus quacumque ratione præscribi possint, ergo oportet, vt nullo modo valeant præscribi, aliàs non potuisset illa ratione simpliciter priuari fructu decimarum, sed solum vt spirituali titulo eas non perciperet, quod non multùm ille curaret, dummodo illi concederentur. Intelligit ergo Pōtifex, decimas quacumque ratione spectatas præscribi non posse; atque ita videntur ibi omnes sentire.

Pars negatiua. Cap. *Causam*.

2. Affirmatiua pars proponitur. Cap. *super quibusdam*. Leg. *Hoc iure*.

In contrarium verò est, quia præscriptio longissimi temporis, seu immemorialis æquiparatur priuilegio, c. *super quibusdam*, de verb. signif. Vbi Glossa notat, cōsuetudinem, cuius initij memoria non extat, priuilegiū inducere nec indigere alio titulo, & ad hoc multa allegat, & notatur etiam à Doctoribus in leg. *Hoc iure*, §. 1. ver. *Ductus aquæ*. ff. de Aqua quotid. & æstiua, sed Laicus potest per priuilegium decimas obtinere, ergo & præscriptione. Respondet Felin. d. c. *Causam*, n. 2. cum Abb. & multis aliis, illam æquiparationem procedere in persona capaci, fallere tamen, quando præscribens est incapax, vt est in præsenti, respectu decimarum, sed contra, quia licet Laicus sit incapax iuris spiritualis, non est incapax illius commoditatis temporalis, quæ est in perceptione decimarum, ergo hanc potest præscribere, quod hic solum intendimus, non de spirituali iure. Et confirmatur, quia per priuilegium non dantur decimæ Laico, vt incapaci iuris spiritualis, nec enim per tale priuilegium aliquod ius spirituale illi conceditur; (& fortasse nec dari potest,) sed datur illud temporale commodum, cuius capax esse supponitur, atque ita priuilegium non dat capacitatem, sed illa supposita, dat actum, hunc ergo actū poterit etiam dare præscriptio, quia iam non deest capacitas.

Felin. Abb.

3. Quæstionis resolutio.

Dicendum breuiter est, consuetudinem, etiam immemorialem non sufficere in vi solius præscriptionis ad possidendas, & exigendas legitimè decimas, posse autem sufficere in vi cuiusdam probationis sufficientis priuilegij, in cuius virtute illa consuetudo inchoata, & continuata creditur, etiamsi tale priuilegium, nec inueniatur scriptum, nec aliter probari possit, quàm per diuturnam famam, & opinionem. Priorem partem intendit communis sententia ind. c. *Causam*. Et ratio est, quia præscriptio tunc censetur dare ius vi sua, quando potest transferre ab vna persona in aliam dominium proprium, seu ius in illa re, quæ præscribi dicitur; in præsenti autem materia non potest præscriptio hanc vim habere, propter rationem tactam, quòd proprium ius decimarum est spirituale, quod in laicum transferri non potest propter incapacitatem eius. Facultas autem illa ad fruendum decimis, quæ solet Laico per priuilegium concedi, non potest dari ex vi præscriptionis: Tum quia tota vis præscriptionis est, à lege instituente talem modum transferendi rerum dominia, vel iurisdictionem, aut alia similia, nulla est autem lex, in cuius virtute hæc facultas conferatur ex vi solius consuetudinis: Tum etiam quia præscriptio prærequirit bonam fidem, & possessionem; decimæ autem non possunt à Laicis possideri propria, & ciuili possessione, quæ requirit, vt proprio nomine, iure, ac titulo, res ipsa, vel ius ad illam habeatur; Laicus autem non est capax, vt proprio nomine, & iure decimas habeat, & ius ad illas vt dictum est. Vt autē possit illas accipere nomine Ecclesiæ, oportet, vt à Prælatis habeat legitimam facultatem, ergo vt consuetudo sit legitima, debet supponi hæc facultas, ac subinde non consuetudo, seu præscriptio dat talem facultatem, sed potius ex facultate debet manare consuetudo licita, & honesta, qualis ad huiusmodi effectus necessaria est.

Prior pars cōclusioinis probatur.

Hinc autem facilè ostendi potest altera pars, quam docuit expresè Felinus in dicto cap. *Causam*, numer. 3. cum Cardinal. ibi, & in dicto cap. *Cum Apostolica*, de his, quæ fiunt à Prælatis, vbi etiam idem tenent Baldus, & Imol. & Domin. in cap. 2. §. *Sanè*, de decimis in 6. & idem sentit Syluester verb. *Decima*, quæst. 10, dicto 2. refértque Ioannem Andr. in cap. 1. de Præscript. in 6. & in cap. *Super quibusdam*, de verborum significatione, dicentem, quando consuetudo illa immemorialis introducta est cum opinione, & fama, quòd ex aliqua concessione legitima petuntur tales decimæ à tali Laico, & ab antecessoribus eius, tunc præsumi probatum priuilegium, vel inuestituram feudi debita auctoritate factam, scilicet, Pontificis, vel Episcopi ante Concil. Lateran. & in re. idem sentit Couar. plures alios referens dicto cap. 17. num. 5. §. *Sed si dubitetur*. Vbi in principio videtur ita hoc ampliare, vt dicat, non esse necessariam probationem famæ, sed sufficere probationem immemorialis possessionis. Tandem verò concludit, necessarium esse, vt saltem ex fama constet, Laicos ex feudo decimas possedisse. Quod necesse est intelligi de feudo iusto, idémque est de quacumque legitima concessione. Sic ergo intellecta hæc opinio persuaderi potest optimè ex leg. vltim. ff. de aqua pluuia arcen. Vbi sic habetur: *Scæuola dixit, solere eos, qui iuri dicendo præsunt, tueri aquæ ductus, quibus auctoritatem vetustas daret, tametsi ius non probaretur.* Sic ergo tueri debemus priuilegium, cui auctoritatem vetustas dat, tametsi aliter non probetur, ergo in nostro casu licet consuetudo non det ius præscriptionis, tamen dat sufficientem auctoritatem, seu probationem priuilegio, sub cuius opinione, & fama continuata est.

4. Posterior pars ostenditur. *Felin. Cardin. Bald. Imol. Domin. Syluest. Ioan. Andr.*

Couar.

Leg. vltim.

Et ad hoc confirmandum adduci possunt multa exempla, vt de facultate eligendi confessorem, quia licet consuetudine comparari non possit, potest tamen consuetudo probare talem facultatem esse legitimam, & ex priuilegio manasse, vt alibi diximus: Item de vnione Ecclesiarum, quæ licet præscriptione fieri non possit, potest tamen consuetudine probari à superiore aliquo legitimè factam esse, vt ex Ioan. Andr. & aliis notat Felinus supra. Præterea est optima

5. Cōfirmatur exemplis.

Felin.

optima ratio pertinens ad forum animæ, quia vnusquisque præsumitur bonus, nisi probetur malus, sed in præsenti non probatur, prædecessores Laicos per vim & iniustitiam decimas vsurpasse, imò, vt supponitur, simul cum vsu recipiendi decimas currit opinio, quòd ex aliquo priuilegio, vel concessione legitima illas acciperent, ergo ita est præsumendum, & probata consuetudine sub tali opinione probatum censetur priuilegium. Alia ratio politica, seu ad externum regimen necessaria est, quia propter difficultatem probandi rem adeo antiquam, credendum est receptæ opinioni, seu famæ æquè antiquæ, ne pereat ius possidentis, præsertim quia in dubio melior est conditio illius, ne dum quando habet tam vehementem præsumptionem. Vnde constat, quòd si cum tali consuetudine percipiendi decimas, non coniungeretur constans fama, & opinio, quòd in virtute alicuius priuilegij reciperentur, cessaret præsumptio priuilegij, & præscriptio non sufficeret. Et ita componuntur omnia, quæ pro vtraque parte adducta sunt.

CAPVT XXVIII.

Ad quas personas Ecclesiasticas decimæ pertineant iure communi.

1. Decimas iure communi ad solos parochos pertinere.

EX dictis in præcedenti cap. constat, decimas ad Clericos per se, & iure pertinere; tamen quia inter Clericos est magna varietas, ideo explicare oportet, ad quos pertineat hoc ius decimarum, & quomodo: In qua re est quædam sententia satis communis, quæ affirmat, decimas iure communi ad solos parochos pertinere, & omnem aliam decimarum applicationem, seu donationem aliis Clericis, vel personis Ecclesiasticis factam, esse priuilegio, vel alio speciali iure factam. Ita sentit D. Thom. 2.2.q.87.ar.4. vbi ait, ius spirituale decimarum sequi ex debito, quo ministris altaris debentur sumptus de ministerio spirituali. *Quod* (ait) *ad solos Clericos pertinet habentes curam animarum, & ideo eis solum competit hoc ius habere.* Quam sententiam ibi Caiet. ita exponit, & defendit, quam etiã in art. 1. tradiderat. Et hanc opinionem habet Glossa in cap. *Cum contingat*, de decimis, ver. *de iure communi* per textum ibi, quatenus ait, *decimas de iure communi ad Ecclesias parochiales pertinere*, ex quo Glossa infert, *decimas parochiarum ita deberi parochis, vt Episcopi nullam in eis debeant habere portionem, sed solum in decimis suæ parochiæ, vel Episcopalis Ecclesiæ*: Sentit ergo, decimas ad solos parochos, vel pastores Ecclesiæ respectiuè pertinere. In idem inclinat Syluest. ver. *Decima*, quæst. 8. dicto 9. dum ait, Clericum non posse præscribere decimas, nisi habeat parochiam, sed solos parochos.

D. Thom. *Caiet.* *Gloss.* *Siluest.*

2. *Soto.* *Aragon.* *Valent.* Fundamentum huius sententiæ.

Hanc verò opinionem reprobant Sot. li. 9. de Iust. q.3. art.1. & 3. Aragon. 2.2.q.87. art.1. & 3. Et in hanc partem magis inclinant Valentia, & alij moderni. Fundamentum huius sententiæ est, quia non soli parochi, nec illi soli, qui curam animarum habent, ministrant Ecclesiæ in spiritualibus, & ex officio, sed decimæ institutæ sunt pro omnibus, qui ministrant in spiritualibus, iuxta sententiam Pauli sæpè citatam, ergo decimæ non parochis solis debentur.

Aliorũ opinio.

Alij denique distinctione vtuntur, dicentes, decimas solis parochis, seu habentibus animarum curam ex iustitia deberi, aliis verò Clericis deberi posse ex Charitate, & Religione, ac præcepto Ecclesiæ, non verò propriè ex iustitia. Ratio prioris partis est, quia soli curatores animarum ex obligatione, & officio habent quasi implicitum pactum cum populo, vt illi teneantur spiritualia ministrare, ideóque ab ipso alantur, alij verò, licet diuino cultui inseruiant, non ita sunt populo obligati, vnde nec ipse populus tenetur eos alere ex vi iustitiæ, cum illius vtilitati non seruiant: Ex præcepto autem Religionis, & Ecclesiæ teneri possunt, quia Ecclesia ita statuit.

3. Decimas ex prima institutione deberi Clero.

Hæc dissentio fortasse magna ex parte est de modo loquendi, & ideò vt tota res explicetur, incipiemus à prima institutione decimarum, & indicabimus, quid olim seruatum fuerit, & quid nunc seruandum sit in distribuendis decimis inter Clericos, ac tandem constabit, quid in hoc peculiare habeant parochi, vel in vniuersum omnes qui curam habent animarum. Dico ergo primò; decimas ex primæua institutione deberi Clero ad ipsius sustentationem, & ad omnes expensas necessarias ad Ecclesiarum seruitium, ac diuini cultus ministerium. Hoc facilè ostendi potest, ex dictis in principio huius materiæ, & ex proportione ad institutionem decimarum in veteri testamento, & ex decretis statim allegandis.

4. Diœcesum diuisio antiquissima.

Secundò ergo dicendum est, in Ecclesia factam esse à principio diuisionem diœcesum, & vniuscuiusque diœcesis decimas ad Clerum illius diœcesis pertinuisse, licet præcipua earum administratio Episcopo esset commissa, vt cum debita proportione eas distribueret. Prima pars de diuisione diœcesum constat ex ipsamet Scriptura, præsertim in Actibus Apostolorum, & Epistolis Pauli, & Apocalypsi, item ex Decretis Pontificum dicto 80. cap. 1. & sequentibus, & dicto 99. capit. 1. & sequentibus: Item ex Ecclesiasticis historiis, in quibus Hierosolymitanam Ecclesiam ab Apostolis fundatam, & Iacobum illius Episcopum creatum fuisse legimus: Item Antiochiæ Petrum priùs sedem suam collocasse paucis annis post Christi ascensionem, & alias Ecclesias per Syriam, & alias regiones fundasse, & postea Romæ sedisse, & partim per se, partim per discipulos à se missos Episcopatus varios erexisse, idémque Ioannem Apostolum Ephesi, & in aliis Orientis Ecclesiis, Paulum verò, & alios Apostolos ferè per vniuersum mundum fecisse, vt summatim collegit Baronius tomo primo, Anno Christi 39. à numero 9. vsque ad finem, & Anno 44. à numero 10. vsque ad 41. Ratio etiam illam partem suadet: Nam Episcopalis dignitas à Christo est instituta, & ita hæc diuisio Ecclesiarum Episcopalium à Christi præcepto manauit, licet modus, & determinatio in particulari ex Petri, & Apostolorum fuerit arbitrio, ideóque tanquam maximè necessaria ad Ecclesiæ ordinem, & regimen statim à principio quoad fieri potuit, indicata est.

Act. Paul. Apocalyp. *Baron.*

5. Decimarum vsus quando incepit.

Et ita etiam facilè suadetur pars secunda, nam licet fortè prior fuerit Episcopatuum diuisio, quàm decimarum institutio, (nam prius per aliquot annos omnia fuerunt communia, postea ex eleemosynis, & oblationibus fidelium Clerici viuebant, & pauperibus subueniebatur, vt intelligi potest ex illo Pauli 1. Corinth. 6. *De collectis autem, quæ fiunt in sanctos, &* ex aliis, quæ refert Baronius tomo 1. Anno 44. numer. 68. & sequentibus) nihilominus etiam decimæ imperatæ sunt non multò post, quandoquidem earum meminit Clemens lib. 2. Constit. cap. 25. 34. & 35. Et post eum ferè omnes antiqui Patres, quos in principio huius materiæ retulimus. Semper ergo pro Cleri, & ministrorum Dei sustentatione, & cum dicta proportione imperatæ fuerunt, vt in vnaquaque diœcesi ad Clerum illius diœcesis pertinerent, quia ratio iustitiæ id postulabat, & ad debitum ordinem necessarium erat. Imò quando erant omnia communia, non est putandum in vniuersa Ecclesia Catholica, iam per varias regiones dispersa, omnia fuisse

1. Corinth. 6 *Clemens.* Decimæ vnius diœcesis ad illius Clerum spectabant.

fuisse ita communia, vt essent sub dominio totius vniuersalis Ecclesiæ: sed ita vt in vnaquaque Ecclesia, vel ciuitate, Hierosolymitana, Alexandrina, &c. omnia essent ibi communia: Ita ergo decimæ, & oblationes ad singulas diœceses cum proportione spectabant. Quod etiam apertè probatur ex 16. quæstio. 7. cap. *Peruenit*, cap. *Omnes Basilicæ*, & cap. *Quoniã*, cum aliis: Et ratio est clara, tum quia in vnaquaque diœcesi ministri eius sunt illius Clerici, ergo illis dari debent illius diœcesis decimæ; tum etiam quia hoc necessarium semper fuit ad seruandum debitum ordinem, & confusionem, & dissentionem vitandam.

Cap. *Peruenit.* Cap. *Omnes Basilic.* Cap. *Quoniam.*

6. Cõfirmatur tradita doctrina. *Clemens.*

Quod ex tertia parte proposita apertè declaratur, & confirmatur: Nam vt Clemens dicit dicto cap. 25. Ad vnumquemque Episcopum decimarum, & oblationum distributio spectabat: vitanda autem semper fuit Episcopatuum confusio, ideóq; ad vniuscuiusque Episcopi curam suæ diœcesis decimæ pertinebant. Non tamen pro solo Episcopo soluebantur, sed pro ipso, & vniuerso Clero, aliísque Ecclesiasticis sumptibus, & oneribus, vnde non illi propriè, sed Clero per illum soluebantur. Et hoc ipsum sumitur ex multis decretis 12. quæst. 1. cap. *Videntes*, cap. *Episcopus*, cap. *Præcipimus*, & sequentibus. Et 12. quæst. 2. cap. *Vulterana*, cap. *Concessio*, cap. *Quatuor*, & sequentibus. In quibus de diuisione Ecclesiasticorum redituum in quatuor partes per Episcopum facienda, sermo est. Vnde in capit. 1. 16. quæst. 7. sic Gregorius inquit, *Decimas sub manu Episcopi fore censemus, vt ille, qui cæteris præest, omnibus iustè distribuat, &c.* & in cap. *Peruenit*, reprehendit Episcopos, *qui decimas, atque oblationes Christianorum, non in sacerdotes propriæ diœcesis conferunt.* In quibus verbis rationes etiam huius institutionis tanguntur. Quia decimæ institutæ sunt pro his, qui diuina populo ministrant, sed non soli Episcopi ministrant, sed etiam alij Clerici, ergo. In Clero autem Episcopus præest, ergo & illi peculiari ratione prouideri debet de necessariis ex fructibus decimarum, & ipsi tanquam aliorum pastori committi debuit omnium redituum diœcesis suæ gubernatio.

Cap. *Videntes.* Cap. *Episcopus.* Cap. *Præcipimus.* Cap. *Vulterana.* Cap. *Concessio.* Cap. *Quatuor.* Cap. 1. *Gregor.* Cap. *Peruenit.*

7. Quando decimæ vnius parochiæ ad illius Clerũ pertinere incepit.

Tertiò dicendum est, postquam diœceses in parochias diuisæ fuere, vniuscuiusque parochiæ decimas ad Clerum in illa parochia ex officio ministrantem Diuina per se loquendo pertinere, illique esse reddendas, & non soli parocho, licet per illum regulariter distribuantur, in quo consuetudo, vel Episcoporum ordinationes seruandæ sunt. Hæc assertio in primis habet fundamentum in his, quæ supra diximus de diuisione parochiarum à Dionysio facta cum assignatione propriorum finium, seu decimarum ad vnamquámque pertinentium. Inde enim planè constat, vniuscuiusque parochiæ decimas pro ministris propriis solui, non pro alienis: In hoc enim sensu probatum est, decimas parochiæ in illius Ecclesia soluendas esse, non in aliena: Item facta diuisione eadem proportio seruanda est inter parochias distinctas, quæ inter diœceses distinctas prius seruabatur, vt respondit Vrbanus III. in cap. *Super eo*, de Parochiis, & rationes supra factæ probant, ergo.

Dionys. *Vrban. 3.*

8. Differentia consideranda inter Parochias & diœceses.

Est autem hic consideranda quædam differentia, nam parochiæ nunquam debent intelligi ita diuisæ, vt vnaquæque solum parochum, & inferiores Clericos comprehendat, nam etiam Episcopus totius diœcesis ad Clerũ vniuscuiusque parochiæ aliquo modo pertinet, tanquam principalis illius populi gubernator, & minister in spiritualibus, & suo modo etiã proximus. Diœceses verò ita fuerunt semper distinctæ, vt Clerus illius diœcesis solum Episcopum, & inferiores comprehendat. Nam licet Papa ex institutione Diuina omnium Ecclesiarum, & Episcopatuum sit pastor, nihilominus quatenus Papa est, censetur esse extra, & supra Clerum vniuscuiusque diœcesis, præsertim quoad negotium decimarum, quia tanquam supremus Princeps, & caput non ordinario iure, sed altiori modo de reditibus singularum diœcesum participat, vt supra tetigimus, & statim amplius explicabimus. Alij verò superiores prælati Episcopalium diœcesum, quos Ecclesia constituit, vt Archiepiscopi, Primates, seu Patriarchæ, valdè etiam remotè attingunt regimen, & curam suffraganeorum Episcopatuum, & ideo extra Clerum illorum censentur, maximè in iure decimarum.

9. Decimę parochiales ad Episcopum etiam pertinent.

Ex his ergo satis probata manet, non solùm prima assertionis pars, sed aliquo modo etiã secunda quoad negationem illius exclusiuæ, nimirum quòd decimæ parochiales non pertineant ad solum parochum, etiã per se, & iure ordinario, quia etiam ad Episcopum diœcesis cum proportione pertinent, quo sensu dicimus sub Clero vniuscuiusque parochiæ comprehendi. Dico autem *cum proportione*, quia inter Clericos parochiæ cum proportione diuidendæ sunt decimæ, & inter eos prælatus computatur, ad quem pars decimarum spectat, vt rectè docuit Abulens. q. 176. in 23. ca. Matth. & Panor. in cap. *Cum contingat*, de decimis nu. 7. vbi quartam partem ad Episcopum pertinere dicit, & videtur expresè declaratum in cap. *Conquerente*, de offic. ordin. Vbi inter Episcopalia iura ponitur, *quarta decimationum*, & licet Glossa ibi dicat, quod hanc quartam Episcopus de consuetudine percipiebat; tamen & nullam probationem affert, & illa consuetudo sufficere potuit ad introducendum ius. Vel certè ex antiquo iure manasse, probabilius est. Nam illa consuetudo consentanea est antiquis decretis ca. *Vobis*, cap. *Vulterana*, & sequentibus 12. q. 2. Vnde in cap. *De quarta*, de Præscript. clarè supponitur, hanc quartam pertinere ad Episcopum iure ordinario, cum ibi dicatur, necessariam esse præscriptionem 40. annorum, vt parochus possit contra Episcopum se tueri in huius quartæ petitione. Et idem planè colligitur ex cap. *Quoniam*, de decim. ibi *tua parte retenta:* Nam planè supponitur, partem aliquam decimarum prædialium parochiarum ita ad Episcopum pertinere, vt tanquam suam possit illam retinere. Signum est ergo, esse certam partem aliquotam, quam oportet esse iure definitam, & concessam, nam propter solam consuetudinẽ contingentem non oporteret illam exceptionem facere. Idem colligitur ex cap. *Dudum*, eod. tit. vt ibi notant Ioan. Andr. & Hostiens. in illis verbis: *Intentione tua de iure communi fundata petisti.* Nec refert, quod Glossa, quam sequitur Rebuffus dicta quæst. 7. num. 11. dicat, illam esse narrationem partis, non Papæ, hoc, inquam, non obstat, tum quia id non satis constat ex verbis, tum etiam quia Papa inferius consentit, dum ait, non fuisse *iuri Episcopali* derogatum, loquitur enim de iure, quod pro se Episcopus allegauerat.

Abul. *Panor.* Cap. *Conquerente.* *Gloss.* Cap. *Vobis.* Cap. *Vulterana.* Cap. *De quarta.* Cap. *Quoniam.* Cap. *Dudũ.* *Ioan. Andr.* *Host.* *Gloss.* *Rebuff.*

10. *Ioan. Andr.* *Abbas.* Decimas mediante parochia debe ri Episcopo aliqui dicũt

Addunt tamen Ioannes Andreas, & Abbas in dicto cap. *Conquerente*, decimas de iure communi non deberi Episcopo, sed Ecclesiis parochialibus, has verò Ecclesias debere Episcopo quartã partem perceptarũ decimarum: Sed hoc in idem redit, dicuntur enim decimæ parochiarum non deberi Episcopo quasi immediatè, sed mediante ipsa parochia, quia immediatum ius est in ipsa parochia, seu Clero illius, & respectu illius totus cumulus decimarum ad talem Ecclesiam pertinentium congregandus: ex illo autem sua portio ad Episcopum spectat æquè primo, ac ad cæteros de illo Clero, vel etiam principaliùs, quia ipse de iure est principalis dispensator illius cumuli perceptarum decimarum, & ita etiam in hoc modo loquendi, vel non magis pertinent decimæ de iure communi

muni ad parochum, quam ad Episcopum, respectiuè loquendo de portionibus illorum vel ad summũ dici posse videtur, parochum esse quasi proximum ministrum, ad quem ius colligendi decimas Ecclesiæ suæ debitas pertinet. Propter hoc enim ille habet potestatem agendi ad petendas omnes decimas parochiæ contra iniustè occupantes, vt notauit Rebuffus q.9.n. 16. licet non sibi soli, sed aliis consortibus petat. Ratio autem huius institutionis est supra tacta, quia Episcopus est principalis minister singularum parochiarũ, ergo ratio postulat, vt de bonis, ac decimis vniuscuiusq; parochiæ principaliter participet, vnde olim etiam pars fructuum illi conferebatur, vt colligitur ex c. *Vnio*. 10. q. 3. Quod tamẽ nõ de decimis, sed de oblationibus multi intelligunt, iuxta alia iura eiusdẽ quęstionis. Inde verò roboratur saltem ratio facta, quod Episcopus semper habitus est tanquam pars, & caput parochialis Cleri, ideo enim etiam oblationum particeps fiebat, ergo licet illud de oblationibus ordinariis vsu videatur sublatum, merito participatio decimarum iure communi retenta est. Neque huic assertioni D. Thom. aut Caiet. refragantur, nam generatim loquuntur de Clericis habẽtibus animarum curam, sub quibus merito Episcopi comprehenduntur. Atque ex hac ratione constat, non esse hoc limitandum ad parochiam Cathedralis Ecclesiæ, quia quod attinet ad quartam partem decimarum prædialium iura de omnibus parochiis diœcesis loquuntur. Nec maiorem partem habet in decimis parochiæ Ecclesiæ Cathedralis, nisi vbi ipse fuerit proprius curatus eius (vt notauit Rebuff. dicta q. 7. num. 7. alios referens) quia nullo iure plus illi tribuitur.

Rebuff. | Ratio institutionis. | Cap. Vnio. | D. Thom. Caiet. | Rebuff.

11. Obiectio.

Dices, hac ratione concludi decimas singularũ Ecclesiarũ, siue parochialium, siue Episcopalium cũ debita proportione etiam ad summum Pontificem pertinere, quia ipse etiam est Clericus habens animarum curã, habet autem curã omnium animarum in omnibus parochiis degentium, & ibi suas decimas persoluentium. Respondeo breuiter ex supra dictis cap. 12. loquendo de possibili, potuisse quidem iure communi statui, vt in distributione omnium decimarum parochialium suam partem Summus Pontifex haberet, quia cum ipse sit caput omnium Ecclesiarum, & vniuersalis pastor spiritualis, in illo maximè locum habet finis proximus decimarum. Et ita supponit D. Tho. 22. quæst. 78. art. 4. ad 3. Alens. 3. p. q. 51. memb. 6. art. 6. Abul. dicto cap. 23. q. 176. Ioan. Andr. Hostiens. & alij in cap. 1. de decimis. Ad quod notari potest singulare verbum in Concil. Lateran. sub Alex. 3. p. 4. c. 4. *Cum homines &c. decimas Ecclesiæ, & mihi soluere teneantur*: Est enim consideranda illa particula, *Et mihi*, nam Pontifex est, qui loquitur, & significat, decimas sibi deberi. Sed illa particula in in ca. *Cum homines*. Extra de decimis omittitur, tamen potest intelligi, vt dicantur Pontifici deberi, tũ quia ex præcepto eius debentur, tum quia est supremus dispensator illarum, tum quia ius habet de illis participandi, si velit, & indigeat. Nihilominus iure communi, & ordinario non vsurparunt sibi Pontifices hoc ius, vt iidem Auctores pro comperto habent, & nos in dict. ca. ostendimus: & huius institutionis varias congruentias Abulens. supra adducit. Et in hoc sensu diximus supra, Papam non comprehendi sub parochia, seu Clero parochiali, cui debentur decimæ iure ordinario, & communi quamuis alioqui habeat supremum ius dispensandi omnes decimas, & aliquã earum partem postulandi ex vera, ac iusta causa, & necessitate. At Episcopus è conuerso quoad suam canonicam portionem iure communi censetur de illo Clero: quoad reliquas vero partes licet habeat potestatem administrandi, & distribuendi illas, habet tamen illam alligatam iuri communi, nec potest ea, quæ ad alios pertinent, vsurpare, nec nouum onus Clericis imponere, vt in multis decretis institutum est, 16. q. 1. Hac ergo ratione merito dicimus, decimas parochiæ non soli parocho deberi, quia etiam Episcopo magna ex parte, & quodammodo magis, ac principaliùs debentur.

Satisfit illi. | D. Thom. Alens. Abulens. Ioan. Andr. Host. Concil. Lat. Cap. Cum homines. | Abulens.

12. Quibus Ecclesię ministris decimæ etiã debeantur. | Soto.

Addendum verò vlteriùs est, alia etiam ratione deberi decimas non solis parochis; quia videlicet in vnaquaque Ecclesia simul debentur aliis ministris altaris, qui ex titulo alicuius beneficij ex decimis instituti tenentur ex officio altari, vel choro inseruire. Hanc conclusionem principaliter intendunt Soto, & qui eum sequuntur: & licet non possit positiuè, (vt sic dicam) & in particulari ex iure ostendi, ostenditur autem in primis illa ratione, quòd decimæ non sunt institutæ propter solum ministerium curandi animas, seu ministrandi illis Sacramenta, sed simpliciter propter ministerium diuini cultus cap. *Ex parte* 2. de decim. Quia populus Christianus non tenetur tantùm Sacramenta suscipere, sed etiam sacrificia offerre, ac Deum publicè colere, & laudare, fidémq; profiteri, ac tueri; ad hos autem fines necessarium est, non solùm alere ministros, qui curam habeant animarum, sed etiam alios, qui Deum variis modis colant nomine totius populi, & fidem tueantur, ac doceant, & verbo Dei populum pascant: ergo decimæ non tantùm curatis, sed etiam aliis ex officio ministrantibus spiritualia deberi possunt. Atque hoc modo potest hoc ex iure colligi partim negatiuè, partim ex generalibus locutionibus, & rationibus decimarum, quæ in re habentur. Negatiuè quidem, quia nullum est ius ita præcipiens decimas dari parochis, vt alij ministri Ecclesiæ excludantur; ad summum enim dicunt iura, decimas persoluendas esse parochiis, at in parochiis non solum computantur parochi, sed etiam alij ministri, licet cura, & administratio proxima parochiæ, & bonorum ad eam pertinentium peculiari modo Rectori eius commissa sit.

Cap. Ex parte.

13. Cap. Nõ est. Cap. Ex parte. Cap. Tua. | Cap. 1. | Cap. Ad hoc.

Vnde adiungi potest alia probatio ex generalibus locutionibus, nam in cap. *Non est* de decimis, dicitur, decimas esse *Ministris Ecclesiæ* tribuendas: & in cap. *Ex parte*, 2. supponitur *Canonicis* in sua Ecclesia esse debitas: & in cap. *Tua* 2. dicitur, *Deo debitam esse solutionem decimarum*, quia nimirum propter cultum suum principaliter imperantur, vnde subditur, *Esse Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit*. Et in capit. 1. 16. quæst. 7. absolutè dicitur, decimas in vsum pietatis concessas esse Canonica auctoritas demonstrat. Et hoc maximè probant antiqui Canones, qui in diuisione decimarum disposuerunt, vt quarta pars non solis parochis daretur, sed *Presbyteris, diaconibus, & Clero diuideretur*, vt dicitur in cap. *Ad hoc*, 16. quæst. 1. & aliis supra citatis. Quæ iura antiqua quoad hanc partem non sunt per posteriora decreta sublata, nec parochiarum diuisio obstat, quominus illa in sua vi possint remanere.

14. Obiectiones proponuntur.

Sed obiici potest, quia hinc sequitur decimas prædiales non ad solum Clerum pertinere, sed etiam ad pauperes, quia etiam illis sua portio decimarum ex vi communis iuris applicanda est: consequens est planè falsum, vt ex omnium sententia, & ex dictis in cap. præced. constat. Similiter sequitur, decimas aliqua ex parte non pertinere ad personas Clericorum, sed etiam ad ipsam Ecclesiam, seu fabricam eius, in qua etiam pars aliqua decimarum expendi debet, iuxta dispositionem iuris. Consequens est falsum, quia materiale ipsum templum non est capax iuris, sed Clerici, vel Rectores eius habent tale ius cum tali obligatione, seu onere. Denique si ratio facta esset efficax, quotquot ministri Ecclesiæ ex decimis

eius

eius aluntur, computandi essent inter eos, quibus decimæ debentur, etiam cantores laici, & famuli, quia omnibus datur aliqua pars decimarum ex vi illius legis, *Non alligabis os boui trituranti*, & *Dignus est mercenarius mercede sua*. Propter hæc, & similia dicunt aliqui, decimas solis parochis propriè deberi, & ad summum etiam Episcopis, cæteros autem Ecclesiæ ministros non habere ius decimarum, quia populus non tenetur eos alere, cum illius vtilitatẽ non procurent, sed Ecclesia, cui inseruiunt, ad hoc tenetur, quæ obligatio cadit in eos, qui habent animarum, & consequenter etiam Ecclesiarum curam. Tenentur enim illi alere ex suis reditibus ministros, & coadiutores sibi necessarios, vt suo muneri possint satisfacere, siue illi ministri Clerici sint, siue etiam laici pro ratione, & modo ministerij, aut seruitij Ecclesiæ, ad quod conducuntur.

Quorũdam opinio.

15. *Soluũtur obiectiones.*

Respondeo ad excludendas has, & similes obiectiones, & rem totam explicandam, dictum à nobis esse, decimas deberi illis ministris altaris, qui ex titulo alicuius beneficij tenentur in Ecclesia ad aliquod ministerium spirituale, etiam si propriam animarum curam non habeant. Quod omninò verum esse probatur. Quia illi propriè, & in rigore debentur decimæ, qui habẽt ius spirituale, in quo fundatur tale debitum, sed omnes illi, qui habent tale beneficium, habent ius ad percipiendos fructus eius, etiam si sint fructus decimarum, ergo Maior ex suprà notatis clara est, quia in decima duo tantùm à D. Thom. & Doctoribus distinguuntur, reditus ipsi materiales, & ius spirituale, cui ergo ista duo propriè conueniunt, proprissimè etiam decimæ debentur. Minor autem est etiam certa: Nam omnia beneficia, etiam si curata non sint, in spirituali iure fundata sunt, & illud principaliter includunt; temporale autem est quasi annexum: & hoc est totum fundamentum simoniæ in venditione, & emptione beneficiorum, non enim tantùm in beneficiis curatis, sed in omnibus simonia committitur, & ideò ait Soto, non posse sine errore negari ius ad decimas in talibus beneficiis spirituale esse. Et confirmatur, ac declaratur, quia licet alij Clerici non ita immediatè incumbant saluti animarum, sicut curati, nihilominus non tantum actiones propriæ Parochorum spirituales sunt, sed etiam aliæ, ergo aliæ etiam sufficiunt ad fundandum ius, & proprium debitum decimarum, quia non est de ratione huius iuris, vt fundetur in actionibus directè operantibus salutem animarum, sed satis est, vt sint actiones spirituales pertinentes ad cultum Dei. Eò vel maximè quod nullæ sunt huiusmodi actiones factæ à ministris Ecclesiæ, vt tales sunt, quæ non conferant ad animarum salutem, licet non omnes æqualiter, neque cum eadem necessitate quod parum refert.

D.Thom.

Soto.

16. Accedit tandem, quod vtrumque genus actionum pertinentium tam directè ad curationem animarum, quam ad alia ministeri diuini cultus, potest duobus modis fieri, scilicet vel ex proprio officio collato per Ecclesiam cum spirituali titulo, vel non ex officio, sed aut deuotione, vt fit à religiosis, vel ex mercenario stipendio, sicut fit à Clericis mercede conductis, inter quos modos tanta est differentia, vt etiam ministerium proprium parochorum, nisi fiat priori modo, non sufficiat, vt sic operantibus decimæ propriè debeantur. Et hac ratione Religiosis vt sic, & ex proprio iure non debentur decimæ, etiam si maximè cooperentur animarũ saluti, vt est certa omnium sententia. Nec etiam Clerico Capellano per mercedem conducto, vt parochum iuuet, debentur decimæ, sed parochus, vel Episcopus debet ei suam mercedem. Ergo simili modo dicendum est in aliis spiri-

A tualibus actionibus, ac ministeriis diuini cultus, quod licet facta ex deuotione, vel mercenaria conductione non sufficiant ad fundandum proprium debitum decimarum, nihilominus facta ex officio, ratione beneficij, & tituli spiritualis, fundant proprium ius, cui etiam correspondet proprium debitum decimarum.

17. *Non esse eādem rationẽ in pauperibus, atque in aliis Clericis.*

Et ita facilè respondetur obiectionibus factis. In primis enim non est eadem ratio de pauperibus, quia illi nunquam habent intrinsecum ius ad aliquam partem decimarum, sed ipsis Clericis dantur beneficia cum hoc onere subueniendi pauperibus, siue onus illud sit ex propria iustitia, siue ex Charitate, vel alia virtute, quod alibi est tractandum. Vnde optimè dixit B Ambros. serm. 58. de Ascens. *Ille bonus Christianus est, qui decimas Deo annis singulis erogandas pauperibus reddit, qui sacerdotibus suis honorem impendit.* Pauperibus ergo decimæ sunt erogãdæ, sed per sacerdotes locum Dei tenentes, qui decimarum solutione honorandi sunt. Sic etiam Clemens lib. 2. Constitutionum cap. 25. *Quæ secundum Dei mandatum* (ait) *tribuuntur, decimas dico, & primitias, insumat Episcopus, vt homo Dei, quæ causa pauperum sponte offeruntur, distribuat decenter* &c. Et plura de hoc videri possunt in Abulens. in dicto cap. 23. Matth. q. 177.

Ambros.

Clemens.

Abulens.

18 *Quid de tẽpli fabrica dicendum.*

Eadémque ratio est de fabrica cum proportione. Quod si fortasse contingat, vt olim obseruatum erat, partem aliquam decimarum nulli Clerico, seu C beneficiato applicari, sed ad vsum fabricæ, vel pauperum reseruari, tunc quidem decimæ illæ non debentur propriè alicui Clerico in particulari, vt in eius dominium transferantur: sed debentur Ecclesiæ non quidem materiali templo, vt obiectio procedebat, sed ratione templi debentur Ecclesiæ, id est Clero, vt in talem vsum, & non in alium illas dispenset; non est autem ita de decimis, quæ per institutionem beneficiorum Ecclesiasticorum variis modis applicatæ sunt Clericis ad varia ministeria, nam tunc proprium ius decimarum confertur Clerico habenti tale beneficium. Et ideo etiam non est simile de aliis, qui Ecclesiæ inseruiunt (etiam in spiritualibus) tantùm, vt D mercenarij conducti, quia illi non habent intrinsecum ius ad decimas, neque respectu plebis soluentis decimas habent propriam actionem, sed tantùm respectu Episcoporum, Parochorum, vel Ecclesiarum, quæ eos conduxerũt: secus verò est de his, qui ratione beneficij ministrant in quibuscunque spiritualibus actionibus, vt declaratum est.

CAPVT XXIX.

Corollaria, & assertiones, quæ ex doctrina præcedentis capitis inferuntur.

1. *Decimas primò Episcopis deberi.*

Ex dictis in superiori capite inferimus primò, E Decimas primò, ac principaliter deberi Episcopis, quia principaliter habent curam animarum ex officio, & præterea ad eos proximè pertinet spirituale regimen Clericorum, & Christiani populi in rebus Ecclesiasticis, etiam ad forum externum pertinẽtibus, propter quod munus etiam decimæ meritò impendi possunt. Ad eósque maximè spectat subuentio pauperũ, & omnia alia onera; propter quæ decimæ exigi possunt. Tria autem genera decimarum videntur ad Episcopos pertinere. Vnum est ratione Cathedralis Ecclesiæ, cuius peculiari modo est membrum, & caput, & ideo illi debetur iure ordinario magna portio decimarum, ac redituum talis Ecclesiæ. Aliud est ratione parochiarum suæ diœcesis, quarum etiam est suo modo membrum, & caput, & ideo quarta pars decimarum illi debetur iure communi, vt

Tria genera decimarum ad Episcopos spectantia.

osten

ostensum est. Quod si in aliqua, vel aliquibus Ecclesiis parochialibus ipse est immediatus curatus, ad illum etiam pertinebunt decimæ, quæ parochis deberi solent, siue illa parochia sit suæ Ecclesiæ Cathedralis, siue aliarum: eadem enim ratio quoad hoc est de omnibus. Vnde si aliquæ diœceses nunc sunt, (vt re vera sunt) in quibus parochiæ non sunt ita diuisæ, vt in singulis sint propria beneficia curata pro parochis instituta, sed sub cura Episcopi immediatè maneant, & per mercenarios Clericos ab ipso constitutos animarũ cura ministretur, ibi habebit Episcopus omnes decimas parochorum, tenebitur autem ipse congruenter alere dignos, & sufficientes animarum pastores, & alia onera talium Ecclesiarũ sustinere. Tertium genus decimarum Episcopalium esse potest ad ipsius personam, seu mensam immediatè pertinens ex prædiis, quæ sunt intra terminos suæ diœcesis, & nullius parochiæ, vel particularis Ecclesiæ sunt: nam decimæ prædiales inde consurgentes ad Episcopum pertinent, vt diximus. Et hæc dici possunt de communi iure, possunt tamen consuetudine augeri, vel minui, vt constat ex dictis, & paulò inferiùs aliquid addemus.

2. Post Episcopos decimas parochis præcipuè deberi. D. Thom.

Secundò sequitur ex dictis, post Episcopos decimas præcipuè deberi parochis tam titulo iustitiæ, quam omni alio, qui in hac materia interuenire possit. Et hanc conclusionem cum præcedenti fortasse intendit D. Tho. Nam hic duplex ordo ministrorum est maximè per se (vt sic dicam) necessarius in Christiano populo, & in qualibet etiam parochiali Ecclesia. In ministris ergo Ecclesiæ necessariis Parochi tenent secundum locũ (nam de Summo Pontifice nunc non agimus) ipsiq; maximè sustinent pondus ministerij spiritualis, & ad illud ex officio, & peculiari titulo tenentur, ergo illis maximè debentur decimæ ex iustitia, & consequenter etiam ex charitate, quia sunt peculiari modo spirituales patres, & pastores suorum subditorum, & ex religione, quia eorum sustentatio ad diuinum cultum maximè pertinet, & quia peculiari modo vicem Dei gerunt. Denique etiam ex obedientia maximè illis debentur, quia hæc est voluntas Ecclesiæ, vt illi præcipuè ex decimis alantur, & hoc maximè præcipiunt iura, ideóque diligentissimè prouident, vt beneficia curata in sua institutione conseruentur, & sufficientes habeant reditus, vt patet ex Trid. sess. 25. c. 16. de Refor. Quanta verò pars decimarum præsertim parochialium ad parochos pertineat, non inuenio in iure definitum specialiter. Si tamen spectemus ius antiquum, quarta pars fructuum decimarum vniuscuiusque parochiæ pertinet ad Clerum Ecclesiæ illius. Vnde si in illa Ecclesia non fuerint alia beneficia instituta ex decimis ad inseruiendum illi Ecclesiæ præter parochiale, ad parochum pertinebit quarta pars decimarum prædialium, præter personales, & oblationes, & alia commoda. Ipse verò tenebitur necessarios sibi ministros, adiutorésq; conducere, & suis sumptibus alere: Nec in hoc poterit amplius populum grauare, quia hac lege, & conditione illi tanta pars decimarum tribuitur in Concil. Trid. sess. 21. de Refor. c. 4. arg. c. vlt. de Ecclesiis ædif. *Et temporis*, 16. quæst. 1.

Concil. Trid.

3. Quibus etiã propriissimè debeantur decimæ.

Tertiò sequitur, Ecclesiarum Cathedralium capitulis, & eorum membris, seu Clericis præbendatis, vt sunt Canonici, Dignitates &c. propriissimè deberi decimas Ecclesiæ suæ, eo modo, & proportione, quo eorum mensis, vel beneficiis applicatæ sunt. Idémque cum proportione dicendum est, de quibuscũque Ecclesiis collegiatis ex decimis Ecclesiasticis legitimè fundatis. Ac deniq; idem est de omnibus Clericis, qui titulo cuiuscunque beneficij Ecclesiastici propriè dicti decimarum fructus vel aliquam eorum partem recipiunt. Hoc corollarium quantùm ad primam partem de Canonicis probatur ex c. *Ex parte* 2. de decimis, & consequenter inde probari possunt omnes propter similitudinem rationis. Est autem generalis ratio suprà facta, quia omnes hi proprio iure spirituali ad se pertinente decimas recipiunt. Et confirmatur: nam hi omnes non recipiunt fructus suos, vel partem decimarum ad se pertinẽtem à parochis propriè loquendo, licet enim (vt supra dixi) parochi sæpè habeant aliquam administrationem, vel curam circa collectionem decimarum (in quo est consuetudo consulenda) nihilominus nunquam sibi colligunt totas prædiales decimas suæ parochiæ, ita vt illarum efficiantur Domini, & postea teneantur aliis suas portiones dare, sed immediatè vnusquisq; habens beneficium, ius, vel dominium in sua portione obtinet, alioqui esset quasi pensionarius, vel stipẽdiarius parochi, quod falsum esse constat. Sicut ergo post diuisionem parochiarum vnusquisque parochus habet ius in parochiam suam, ita postquam Ecclesia diuisit reditus vniuscuiusque parochiæ in plura beneficia, vnicuique beneficiato per se, & directè competit ius ad portionem decimarum suo beneficio correspondentem, illi ergo propriè debentur decimæ.

Cap. Ex parte.

4. Hoc decimarũ debitum non solũ ad Religionẽ, sed etiam ad iustitiã pertinere.

Vnde etiam colligo, hoc debitum non solum ad Religionem, sed etiam ad iustitiam pertinere, cum tam propria obligatione iustitiæ, quanta est respectu Clericorum habentium curam animarum: Nam licet in his videatur esse maius quoddam fundamentum rigorosæ iustitiæ, in illis non deest sufficiens ad propriam, & veram obligationem iustitiæ. Quia illæ decimæ, quæ his conferuntur, debentur ex iustitia Ecclesiæ, & ipsa erigendo beneficiorum titulos transtulit ius suum proprium in suos ministros beneficiatos, ergo illis debentur ex iustitia decimæ. Item illi sunt veri ministri Ecclesiæ, ergo debetur illis sustentatio ex iustitia, ergo debetur iuxta taxam, & modum ab Ecclesia præscriptum, ergo debetur secundum proprium decimarum ius, vnde nihil obstat, quod ad hoc debitum necessaria fuerit institutio, taxatio, & præceptum Ecclesiæ, nam per tale præceptum, & institutionem constituitur illa materia in propria ratione iustitiæ. Sic enim etiam iustitia parochorum ad suas decimas pendet ex institutione Ecclesiæ, & naturalis, ac diuina obligatio iustitiæ, quam habet populus Christianus ad alendos ministros Ecclesiasticos, non est limitata ex se ad parochos (licet erga illos maiori quadam ratione vrgeat) sed extenditur generatim ad omnes etiam ministros, quos Ecclesia iudicauerit sibi esse necessarios, vel conuenientes, & ideo facta determinatione, & institutione beneficiorum per Ecclesiam illa obligatio iustitiæ ad omnes extenditur.

5. Clericis etiã diuitibus soluendæ decimæ.

Hîc verò inquiri solet, an omnes hi Clerici, & beneficiati, de quibus in his tribus assertionibus loquuti sumus, possint percipere decimas, eisque debeantur, etiam si diuites sint. Sed in hoc resolutio est certa, diuitias eorum nihil obstare, quominus eis debeantur decimæ, & iustè illas percipiant, si ministrent. Quia *Nemo militat suis stipendiis vnquam*, vt Paulus dixit, vnde accidentarium est, quod sint diuites, nam creditori diuiti suum debitum soluendum est, nemo enim suo iure priuatur propter diuitias. Ideóque meritò damnatus est error Pseudoapostolorum, qui negabant, decimas dandas esse Clericis, qui non profitentur Euangelicam paupertatem, vt referunt Castro verb. *Decimæ*, & Turrecremeta lib. 4. summæ, part. 2. cap. 37. De qua re in materia de Beneficiis, & reditibus Ecclesiasticis tractandum est, hîc enim non explicamus, quomodo Clerici teneantur vti decimis, quibus ipsi interdum non indigent, sed solùm agimus

Paulus. Castro. Turrecrem.

mus de debito soluendi illas ex vi præcepti, quod absolutè datur, & ideo respectu omnium obligat. Et eodem modo resoluenda est similis dubitatio de malis beneficiariis, an illis soluendæ sint decimæ. Nam Vvicleph. dixit, liberum esse fidelibus negare decimas malis sacerdotibus. Sed ille errauit in fundamento, quia putauit, decimas non esse debitas, sed voluntarias, ideóque articulus ille cum aliis damnatus est in Concil. Constantiensi, sess. 45. & expresè sententia illa reiicitur in cap. *Tua nobis*, de decimis. Et ratio est euidens, quia decimæ non dantur propter bonitatem vitæ, sed propter seruitium, & ideo si Clerici ministrent, vt debent, malitia eorum non liberat alios à debito decimarum. Vide Rebuffum q. 7. de decim. nu. 14. 15. & 16. & Abulens. dict. c. 23. Matth. q. 174. 175. & Alens. dicta q. 51. memb. 6. art. 3.

Decimæ soluendæ prædictis Clericis, etiã malis.

Concil. Const. Cap. *Tua nobis.*

Rebuff. Abulens. Alens.

6. Simplices Clericos nõ habere prop. iũ ius ad decimas.

Quartò è contrario sequitur, Clericos simplices nullum habentes Ecclesiasticum beneficium, non habere proprium ius ad decimas recipiendas, nec illis esse propriè debitas. Vtraque pars est certa, & communis. Ratio autem prioris est, quia ius decimarum non sequitur ipso facto, seu ipso iure ex vi characteris, seu Clericatus, sed ad summum intelligitur ordo, vel tonsura dare capacitatem quandam ad habendum tale ius, si aliquo titulo conferatur, quia cum laici non sint capaces illius iuris, Clericatus dat capacitatem. Non verò dat statim ius ipsum, quia nec Diuinum ius id statuit, vt per se constat, nec etiam Ecclesia illud confert, vbi enim est talis Ecclesiæ institutio, aut præceptum? Confirmatur, quia ex vi solius Clericatus non obligatur quis ad ministrandum populo Christiano in spiritualibus, ergo nec acquirit statim ius ad decimas. Et inde patet ratio alterius partis, quia si Clericus non est obligatus ex vi status ad ministrandum populo, nec populus est illi decimarum debitor. Dices; saltem Clerici in sacris obligantur statim ad horas canonicas recitandas, in quo toti populo Christiano inseruiunt, cum illius nomine orent, & à Deo impetrare illi possint multa bona. Respondeo obligari ad illud officium non debito iustitiæ, sed Religionis ex præcepto Ecclesiæ: Illud autem præceptum non imponitur quasi in vi pacti includentis obligationem iustitiæ, sed solùm ratione status ad Religionẽ pertinẽtis, vt infra tract. 4. li. 4. latè dicetur, & ideo nisi Clericus beneficium habeat, nullæ decimæ illi debentur ex vi ordinationis suæ. Vrgebis præterea, saltem illis, qui ministrant, & inseruiunt ex aliquo pacto debetur sustentatio, ergo & decimæ propter sustentationem ministrorum dantur. Respondetur ex dictis, deberi quidem illis sustentationem ab eo, cum quo pactum inierunt, non in vi iuris decimarum, sed in vi pacti, siue sustentatio illa detur ex decimis, siue ex aliis bonis, siue Ecclesiasticis, siue secularibus; vnde licet sæpè talia stipendia soluantur ex decimis, id est quasi per accidens, ita enim etiam laicis conferri possunt, vt supra vidimus.

Obiectio.

Diluitur.

7. Religiosis non debentur decimæ iure communi.

D. Thom. Alens. Abulens. Turrecrem. Abbas. Gloss. Anton. Cap. *Alia Causa.* Cap. *Placuit.* Cap. *Peruenit.* Cap. *Doctos.* Cap. *Si monachus.*

Quintò infertur, etiam Religiosos ex vi sui status non habere proprium, & intrinsecum ius decimarum, neque illis iure communi deberi. Ita D. Thom. 22. q. 87. ar. 3. ad 3. Et ibi omnes, Alens. 3. p. q. 51. mẽb. 6. art. 2. Abulens. dicto cap. 23. Matth. q. 189. Turrecrem. in cap. vlt. 16. q. 1. ad quæstionem primam, Abbas in cap. *Suggestum*, de decimis, notab. 1. Glossa, & Doctores in cap. penultim. de decimis, Anton. 2. part. tit. 4. cap. 3. §. 3. Et Canonistæ passim, ex quorum sententia sub Religiosis omnes personæ ita Deo deuotæ, vt aliquo modo Ecclesiasticæ censeantur, comprehenduntur. De quibus procedunt in primis omnia dicta in capite præcedenti. Et præterea probatur assertio ex cap. *Alia causa*, cap. *Placuit* 2. cap. *Peruenit*, 16. q. 1. & faciunt etiam cap. *Doctos* & ca. *Si monachus* ibidem. Quibus locis dicitur, ad Clericos pertinere ex altari viuere, non verò ad Monachos, nisi ad Clericorum statum, & munus assumantur: Et ideo Religiosis non deberi decimas ex vi status.

8. Ratio assertionis.

Ratio verò est, quia status Religiosus vt sic non constituit ministros Ecclesiæ, nec inducit obligationem seruiendi populo in spiritualibus, & ideò nec populus obligatur ex iustitia ad Religiosos sustentandos, etiamsi ipsi ex deuotione, vel regula, aut voto proximorum saluti maximè incumbant, sed solùm ex gratitudine, misericordia, seu Charitate, aut Religione poterit populus eos alere, non tamen Ecclesiam priuando decimis suis. Quia semper ius ad decimas manet integrum apud Ecclesiam, & ministros suos, ex officio ad id obligatos, etiam si ipsi Religiosi cooperatores, & coadiutores Clericorum voluntariè se exhibeant. Tandem ob hanc causam in Clem. 1. de decimis suspenduntur, aut excommunicantur (respectiuè) Religiosi, qui decimas Ecclesiis debitas sine iusto titulo vsurpant, & qui prauis artibus, & fraudibus impediunt, ne decimæ Ecclesiis debitæ illis persoluantur. Et in Clem. *Cupientes* de pœnis, excommunicantur Religiosi, qui suis sermonibus alios auertunt à solutione debitarum decimarum, & suspenduntur Religiosi, qui audiendo confessiones id detinentibus iniustè decimas scrupulum non iniiciunt. De quibus iuris videri possunt adnotata in tom. 5. de Cens. disp. 23. sect. 5. num. 3. & 36. & sequentibus, & disput. 31. sect. 6. num 9. 12. & 13.

Clem. 1.

Clem. Cupientes.

9. Religiosis variismodis decimæ cõferri posśũt. *D. Thom. Alens.*

Quamuis autem Religiosis non debeantur decimæ ex eo præcisè, quod religiosi sunt, conferri tamen possunt, & aliquo modo eis deberi variis modis. Primò si illis vt pauperibus conferantur, quod etiam D. Thom. & Alens. notarunt. Tunc autem non confertur Religiosis ius decimarum, sed fructuum, neque hi conferuntur ex titulo iustitiæ, sed ex Charitate, ideóque conferri non possunt, nisi ab his, quibus ipsæ decimæ proprio iure competunt, vel potestatem habent illas dispensandi, & applicandi. Et sic res est clara. Secundò possunt eas habere, si beneficium aliquod Ecclesiasticum eis conferatur, quod interdum fit, vniendo Ecclesiam, vel beneficium parochiale, aut simplex monasterio alicui, interdum conferendo beneficium ipsum alicui particulari Religioso. De quibus vnionibus, & collationibus, quo modo, & à quibus fieri possint, non est hic dicendi locus, tamen illis factis, non est dubium, quin ius decimarum in Religionem, vel Religiosum transferatur, quia per beneficium tale ius confertur sub onere ministrandi, quod onus in se suscipit Religio, vel Religiosus, qui supponitur etiam Clericus, & ideo capax est talis iuris.

10.

Tertiò possunt decimæ Religiosis conferri ex speciali priuilegio, quod satis constat ex vsu, & ex dictis in superioribus. Nam si hoc priuilegium potest laicis concedi, multo magis Religiosis. Quin potius in cap. *Quamuis* de decimis, ita prohibetur Episcopis, ne laicis secularibus decimas concedant, vt de religiosis etiam laicis id permitti videatur in verbis illis: *Si quis laico alicui in seculo remanenti.* Vbi Panormit. notat, laicum conuersum, & religiosum non excludi, quo minus ex priuilegio possint illi decimæ concedi. Vnde indicat differentiã inter laicos seculares, & Religiosos, nam prioribus potest concedi ex priuilegio perceptio decimarum, non tamen ius proprium ad illas. Religiosis autem potest non solum concedi priuilegium percipiendi decimas more laicorum per modũ cuiusdam eleemosynæ, vel charitatiui subsidij sine aliqua obligatione ad ministeriũ spirituale, vt est clarum c. vlt. 16. q. 1. Sed etiã potest concedi priuilegium percipiendi decimas sub aliquo titulo spirituali, & cum onere alicuius spiritualis ministerij, quia Religiosi

Cap. *Quãuis.*

Panor.

giosi possunt exhibere tale ministerium, & sunt capaces illius iuris, vt Abbas suprà docet per textũ in dicto cap. *Quamuis.* Et est communis sententia in ca. *Causam, quæ* de Præscrip. de qua re videri potest Couar. dicto cap. 27. nu. 13. Gutier. Consil. 5. nu. 2. & 17. Cætera verò, quæ de hoc priuilegio desiderari possunt, ex cap. 10. & 13. petenda sunt.

Abbas. Couar. Gutier.

CAPVT XXX.

An Clerici, vel Ecclesiasticæ personæ possint præscriptione acquirere ius decimarum.

1. Prima sententia.

HÆc quæstio locum habet in Religiosis, & in aliis Clericis, qui non sunt incapaces decimarũ, sicut laici. Et in hoc puncto aliqui docuerunt nõ posse Religione præscriptione acquirere ius decimarũ, nisi aliunde habeat, vnitam aliquam parochiam, ratione cuius præscribat decimas in alia parochiã. Et idem dicunt de quolibet Clerico, nam si parochiã, vel beneficium habet, ratione illius potest præscribere aliquas decimas, quæ videantur excedere titulum talis beneficij secundum commune ius, si tamen nec parochiam, nec beneficium habet, non potest præscribere. Ita sentit Hostiens. in Summa tit. 1. de decimis §. *An præscribi possint.* Et Abulens. in cap. 23. Matth. q. 188. Anton. 2. p. c. 4. tit. 3. §. 3. Quorum sententia ita explicari potest, & fundari, quia ius decimarum cõsuetudine præscribi potest quoad augmẽtum, vel extensionem suam (vt sic dicam) non verò quoad substantiam, seu quoad primum esse suum, seu respectu omnium decimarum.

Hostiens. Abulens. Anton.

2. Prior pars nota est ex superioribus, & ex omnibus iuribus, quæ in hac materia loquuntur. Nam si quis ea rectè consideret, tractant de extensione decimarum. Nam cap. *Cum sint homines* de decimis, agit de Ecclesiis parochialibus, quæ ius habent percipiendi decimas in suis territoriis, & interdum ex consuetudine extenduntur ad percipiendas decimas ex prædiis sitis in alia parochia, & de eodem loquitur cap. *Ad Apostolica*, & cap. *Ad aures* de Præscrip. in cap. autem *De quarta* de Præscriptione, illa præscriptio in quarta Episcopali est etiam per extensionem, quia Clericus habens iura parochialia, præscriptione extẽditur ad illud ius Episcopale. Sic etiam in cap. 1. de Præscriptione in 6. sermo est de Episcopo, qui præscribit contra Episcopum extendendo ius suum de percipiendis decimis ad alterius diœcesim. Et ratio huius partis est, quia qui habet ius ad aliquas decimas percipiendas, potest bona fide possidere aliarũ perceptionem, putans comprehendi sub suo iure, & ita currente tempore præscribere.

Cap. Cum sint homines. Ca. Ad Apostolica. Cap. Ad aures. Cap. De quarta. Cap. 1.

3. Fundamentũ assertionis.

Hinc verò sumitur ratio alterius partis, quia qui nullum habet beneficium, nec verum ius aliquarum decimarum, non potest possidere saltem bona fide aliquas decimas, quia non potest habere titulum etiam coloratum ad percipiendas illas, sine possessione autem ciuili, & bona fide non potest præscribi. Atq; hinc fit, vt de tali modo præscribendi decimas etiam à Clericis, vel Religiosis, nulla sit in iure mentio. Nam si aliquando indicatur, Religiosos posse præscribere, illud est ratione alicuius parochiæ, vel facultatis, quã ex priuilegio supponũtur habere, nam supposito iure ad aliquas decimas per priuilegiũ obtento, non est inconueniens, quin sub illius colore possint alias præscribere. Et ita videtur supponi in c. *Dudum* de decimis. Et fatentur Hostiens. & Abulen. supra, & potest etiam sumi ex ca. *Cum contingat*, & ca. *Cum in tua* de decimis. Vt verò totum ius decimarũ possit præscribi, non videtur habere exemplum in iure, neque fundamentum.

Cap. Dudũ. Hostiens. Abulens. Cap. Cum contingat. Cap. Cum in tua.

4. Secũda sententia contraria præcedenti. Rebuff. Turrec.

Contrariam nihilominus sententiam tenet Rebuff. q. 13. de decimis, nu. 63. ait enim absolutè, Religiosos posse præscriptione acquirere ius percipiendi decimas, etiam si Ecclesias parochiales non habeant, citatq; in eandem sententiam Turrecrem. in cap. vlt. 16. q. 1. ad q. 1. Sed ibi nullum habet verbum de præscriptione, sed potiùs absolutè dicit, Religiosos seclusa Ecclesiæ donatione per modum eleemosynæ, aut nisi parochiam habeant, non posse percipere decimas sibi non concessas, quæ ad aliorum ius pertinent, citat etiam dictum c. *Cum in tua*, sed ibi nec verbum est de cõsuetudine, & præscriptione, sed solum generatim supponitur, aliquando Religiosos iure accipere decimas maiores, & explicatur, quomodo illud ius ad minutas decimas extendatur, non verò dicitur, illud ius posse præscriptione acquiri. Referri solet in eandem sententiam Couar. dicto c. 17. n. 8. §. *Tertio.* Sed sine causa, nam ibi tãtum generaliter dicit, consuetudine fieri posse, vt decimæ ordinario iure alicui Ecclesiæ debitæ, alteri soluantur, quod verum est, supposito aliquo iure accipiendi decimas in vtraque Ecclesia. Illam verò sententiam sequitur Gutier. dicto c. 21. nu. 6. afferetque cap. *Statuto* §. Penult. de decimis in 6. sed sine causa, vt statim dicam.

Couar. Gutier. Cap. Statuto.

5. Fundamentum secundæ sententiæ.

Potest autem hæc sententia suaderi, quia iura, & dominia humana, quæ nullo iure prohibentur præscribi, præscriptione cõparari possunt, tale autem est ius decimarum respectu personæ Ecclesiasticæ, vel monasterij Religiosi, ergo. Maior cõmunis est in materia de Præscripti. Quia leges Ciuiles, & Canonicæ illam admittunt in materia non prohibita; etiam in spiritualibus iuribus, vt patet ex c. *Auditis* de Præscriptione cum similibus. Minor autem patet, quia in iure decimandi supposita capacitate personæ, nulla est prohibitio, neque ex natura rei, cum non sit hoc intrinsecè malũ, nec iure Canonico, quia in eo solum specialiter prohibetur, ne laici præscribant ius decimarũ, vnde potius per argumentũ à contrario, vel ab speciali indicat Clericos, vel monasteria posse præscribere eo ipso, quod nõ sunt laici, sed Ecclesiastici, licet nullũ aliud beneficium habeant. Et cõfirmatur, quia præscriptio, & priuilegium æquiparantur, vt supra dictum est, sed Religiosi possunt habere ius decimarum ex priuilegio, vt etiam dictum est, ergo etiam poterunt præscriptione illud acquirere.

Cap. Auditis.

6. Discrimen adnotandũ.

Mihi occurrit breuiter aduertendũ, aliud esse loqui de iure retinendi decimas prædiorum, aliud verò de iure accipiendi decimas iure ordinario debitas alteri Ecclesiæ. De primo enim nõ est dubium, quin possit à Religiosis, & aliis Clericis præscribi, cum etiã à laicis possit, quia illud nõ est ius ad recipiendas decimas, sed ad non soluendas, quod non est ius spirituale, sed immunitas quædam à temporali onere, quæ potest consuetudine acquiri. Et in hac specie loquitur ca. *Statuto* §. penult. de decimis in 6. quamuis neque illud loquatur de consuetudine, sed de priuilegio, sed quoad hoc, est eadem ratio, vt supra visum est. De acceptione verò decimarum sub distinguendum est, nam aut consuetudine præscribitur nõ tantum ius decimarũ, sed etiam fundamentum, quod est spirituale ministeriũ ex officio prestandũ, ratione cuius decimæ dantur, vel solum acquiritur ius ad decimas percipiendas separatum ab omni tali ministerio spirituali, vel obligatione ad illud, vt, verbi gratia, potest monasteriũ intelligi præscriptione acquirere decimas alicuius parochiæ, quia præscriptione acquisiuit ipsam parochiã, & ius parochiale illius, ita vt obligatum maneat ad gerendam cũram talis parochiæ, vel intelligi potest solum acquisiuisse ius ad decimas sine parochia ipsa, vel onere illius.

Cap. Statuto.

7. Dico ergo primò, rectè fieri posse, vt monasterium

Religiosos posse præscribere decimas alicuius Ecclesiæ suscipiendo illius onus. Siluest. Cap. *Ad aures*.

acquirat ius decimarum alicuius Ecclesiæ præscribendo ipsammet Ecclesiam, & illius onera in se suscipiendo. Hoc certum videtur apud omnes. Suppono enim, Ecclesiã posse præscriptione acquiri ab alio, qui sit capax eius, possitque illam possidere, quale est Religiosum monasterium, vt tradit Siluest. Verb. *Præscriptio* 2. nu. 4, ex cap. *Ad aures* de Præscriptione cum his, quæ ibi communiter notantur. Acquisita autem Ecclesia, clarum est, etiam decimas acquiri, quia acquiritur fundamentum decimarum, quod est principale, vnde fit, vt etiam acquiratur accessoriũ. Item tunc semper decimæ exiguntur titulo parochiæ, ergò optimè illo modo præscribi possunt. Item, licet quis non possit præscribere ius ad procurationem debitam ratione visitationis, si nõ visitet, nec visitare possit, tamen præscribendo ius visitandi, potest etiam procurationẽ præscribere, cap. *Cum ex officiis*, de Præscriptione, ergo similiter præscripta Ecclesia, præscribuntur decimæ. Quanto autem tempore præscribatur Ecclesia, & quis titulus sit necessarius, ad hunc locum non spectat.

Ca. *Cum ex officiis*.

8. Nõ posse Ecclesiasticum præscribere ius decimarũ sine parochia.

Dico secundò, per se, & directè non potest quispiam, etiam Ecclesiasticus totum ius decimarum sine parochia, vel alio simili titulo præscribere, potest tamen per talem præscriptionem sufficienter probari, seu præsumi priuilegium, ratione cuius tales decimæ iustè postulentur. Priorem partem probat mihi prioris sententiæ fundamentum, quia secluso priuilegio, nunquam potest decima exigi iustè ab eo, qui non seruit, nec laborat, quia decimæ intrinsecè habent, vt sint stipendium spiritualis ministerij, & ideo non possunt aliter iustè peti, nisi ratione concessionis, vel donationis à domino, vel dispensatore facta, quam nomine priuilegij comprehendimus. Sed in eo casu constat, talem personam, vel monasterium non accipere decimas vt stipendium, quia supponimus non suscepisse in se onus Ecclesiæ, seu beneficij, sed tantum commodũ; ideoq; non habet ibi locũ ratio stipendij, ergo nõ possunt aliter iustè peti, nisi ratione priuilegij. Neque sub alio colore potest valere præscriptio, quia per actionem iniustam non potest præscribi: & petere decimas, non ministrando, & sine concessione speciali, seu priuilegio, nunquam potest esse licitum. Neq; in hoc potest præsumi bona fides, quia cõtinet tam claram iniustitiam, vt nullo alio titulo colorari possit. Et ideo non procedit cõtra hanc partem fundamentum prioris sententiæ, quia hic nõ est necessaria specialis prohibitio talis materiæ præscribendæ, quia modus ille præscribendi intrinsecè continet iniustitiam, & excludit bonam fidem. Neq; etiam confirmatio quicquam probat, quia licet quicquid præscriptione acquiri potest, possit etiam priuilegio concedi, non tamen è contrario conuertitur, vt apertè probatur ex cap. *Accedentes*, de Præscriptione, vbi dicitur, posse aliquem priuilegio eximi à procurationibus pro visitatione soluendis, & nõ posse eximi præscriptione longissimi temporis, nõ ergo quicquid priuilegio obtineri potest, potest etiam præscriptione. Et ratio est, quia posito priuilegio interdum fit iustè, quod sine illo bona fide fieri non potest, quia non habet locum præscriptio.

Cap. *Accedentes*.

9. Probatur secunda pars conclusionis.

Hinc vero probatur facilè altera pars, quia si priuilegium sit, vel existimetur esse, tunc potest bona fide inchoari, vel saltem cõtinuari cõsuetudo exigendi decimas, ergo tunc nihil oberit, quominus possit præscribi illo modo, quia persona est capax, & habet locum bonæ fidei possessio. Tunc autem præscriptio nõ est propria præscriptio rei, seu iuris, sed est quasi præscriptio priuilegij, seu talis præsumptio eius, quæ & conscientiam reddat securam, & det actionem, & ius etiam in foro exteriori. Sicut supra dicebamus, hoc modo posse etiam laicos probare consuetudine priuilegium obtinendi decimas, etiamsi non possint aliter probare. Est tamen differentia, quia sicut priuilegium non dat laicis ius proprium spirituale decimarum, sed solum facultatem ad temporalem vtilitatem de licentia Ecclesiæ capiendam, ita nec illa consuetudo plus ostendit. In Religiosis autem quia per priuilegium dari eis potest ius etiam decimarum, idem potest consuetudine probari, si in modo consueto exigendi decimas sint sufficientia signa talis iuris, & quod illæ decimæ petantur tanquam debitæ ex proprio, & intrinseco spirituali iure. Quod maxime iudicari poterit, si monasterium, in quo est talis consuetudo, se agnoscit obligatum ex iustitia ad aliquod ministerium spirituale ratione talium decimarum. Hinc verò constat, ad hoc genus præscriptionis, vel consuetudinis necessarium esse immemorialem morem, iuxta dicta suprà de laicis, nam quoad hoc est eadem ratio, nimirum quod in hac cõsuetudine non potest allegari, & ostendi titulus, præter priuilegium ipsum, de quo dubitatur, & sola consuetudine ostenditur, & alioqui res, de qua controuertitur, est contra ius commune, ergo necessaria est immemorialis consuetudo ad plenam ostensionem, & quietem conscientiæ, iuxta decisionem cap. 1. de decimis in 6. & alia, quæ videri possunt in Couar. dicto cap. 17. nu. 7. & aliis suprà relatis.

Ad hãc præscriptionem immemorialis mos necessarius.

Cap. 1. Couar.

CAPVT XXXI.

Ex quibus rebus decimæ personales soluendæ sint.

1. Exponitur quæstionis sensus.

HÆc est tertia principalis circunstantia in decimarum solutione obseruanda, quæ pertinet ad circunstantiam *quid*, seu *circa quid*, & inde etiam pendet scire, quanta decimarum quantitas sit soluenda. Nam licet quoad quantitatem partis aliquotæ singulorum fructuum constet debere esse decimam stando in communi iure, tamen quantitas omnium decimarum pendet ex multitudine, vel paucitate rerum, ex quibus soluendæ sunt. Et quia hæc quantitas, & circunstantia maximè pendet ex modo supputandi fructus, ex quibus decimæ soluendæ sunt, ideo de hoc etiam modo in discursu dicemus. Quia verò in multis loquendum est aliter de prædialibus, quam de personalibus decimis, ideo prius expediemus, quæ ad personales pertinent, postea de prædialibus dicemus.

2. Decimę personales ex omnibus lucris soluendæ. August.

De personalibus ergo decimis generaliter dicendũ est, stando in iure cõmuni Ecclesiæ soluendas esse ex omnibus lucris, quæ quouis modo verè, ac iustè acquiruntur. Est communis sententia omnium, quos referemus, & sumitur ex verbis August. *De militia, de negotio, de artificio redde decimas. Præmiserat autem, Si tardiùs dare, peccatum est, quantò peius est, non dedisse?* ostendẽs esse præceptum. Habetur in c. *Decimæ*, 16. q. 1. Expressiùs, ac generaliùs id traditur in ca. *Ex transmissa*, de decimis, *Fidelis homo de omnibus, quæ licitè potest acquirere, decimas erogare tenetur*, & in c. *Non est*, eodem *De negotiatione, de ipsa etiam militia, & venatione, & omnibus bonis*. Ratio ergo huius tam generalis obligationis est Ecclesiæ præceptum; cõgruentia autem nunc sit, quia non est maior ratio de vno lucro, quam de alio, cum de omnibus honorandus sit Deus.

Cap. *Decimæ*. Ca. *Ex transmissa*. Ca. *Non est*.

3. An aliqua limitatio adhibenda cõclusioni.

Vt autem hæc generalis regula explicetur, nonnulla circa illam inquiri possunt. Primum est, An de omnibus licitè acquisitis debeatur hæc decima, vel aliqua limitatio, vel declaratio adhibenda sit. Ratio autem dubitandi est primò, quia multa acquiruntur per liberalem donationem aliorum, vel per legatum, aut hæreditariam successionem, ex quibus non est

est verisimile, deberi decimas, aliàs facilè bona omnia peruenirent ad Ecclesiam. Item, quæ aliquis acquirit ex propriis laboribus tanquam iusta illorum stipendia, iustissimè acquiruntur; & tamen durissimũ est obligare omnes ad soluendas decimas suorum stipendiorum, aliàs aduocatus ex mercede, Lector ex cathedræ stipendio, & omnes similes decimas ex his lucris deberent soluere. Quod videtur iniustũ onus; nam qui vendit equum, vel triticum suum iusto pretio, non tenetur soluere Ecclesiæ decimam; ergo nec ille, qui vendit laborem suũ iusta æstimatione, quod fit, quoties pro opere merces accipitur. Simile argumentum fit de militibus; cur enim decimas soluent de stipendio, quo vix possunt sustentari? Dices, soluant saltem de præda. Contrà, ergo tenebitur Princeps decimam partem terrarum, quas in bello iusto acquirit, Ecclesiæ dare, quia tenetur decimam soluere. Accedit, quod modus ille lucrandi in bello multis est periculis plenus, & quod hodie ab hoste accipitur, paulò post duplicatũ perditur; durum est autẽ prædam non accipere integram, & postea subire periculum amittendi illam non tantùm integram, sed etiam duplam. Et hæc difficultas inuenitur etiam in lucratis per ludum, quantuncunq; iustum, quia semper est dubia fortuna, ideóque non potest statim in lucrum computari, quod hodie per ludum comparatur, cras enim perditur: quod si lucrum antea obtentum postea amittatur, antequam soluatur decima, non videtur posse deberi. Quando ergo ex tali lucro orietur obligatio soluendi decimas? Denique si propter distributionem positam in cap. *Ex transmissa*, & similibus, de omnibus his lucris deberentur decimæ, etiam de omnibus bonis tam immobilibus, quam mobilibus denuo comparatis deberentur decimæ, quia in cap. *Non est*, absolutè dicitur, deberi *de omnibus bonis*: id autem dici non potest, vt omnes fatentur, ergo nec alia regula certa est.

Ratio dubitandi. — *Ca. Ex trãsmissa.* — *Ca. Non est.*

4. Stabilitur præcedens conclusio. *D. Thom. Abba. Rebuff.*

Respondeo nihilominus, ex vi iuris communis de omni vero lucro ab homine acquisito deberi decimam, quia ita loquuntur iura, & ita intelligunt omnes, vt præter D. Thom. & Theologos, ac Summistas, videri potest in Abbate, & aliis exponentibus illa iura, & latè per Rebuffum dicto tract. q. 8. à nu. 18. Et præterea quia non possumus dicere ex nullo lucro personali licito deberi decimã, quia est expressè cõtra ius, nec possumus cum ratione excipere vnum potius, quam aliud, tum quia nulla est maior ratio, tum etiam quia vbi ius non distinguit, nos distinguere non debemus sine alio iure, vel ratione cogente, ergo ex vi iuris generalis est illa obligatio. Dico autẽ semper *ex vi iuris*, quia consuetudine ferè sunt istæ decimæ sublatæ, & facile potuerunt consuetudine excipi aliqua lucra, & non alia, quia ipsa consuetudo derogat, vel minuit ius, & ita illa posita insurgit specialis ratio excipiendi. Interdũ verò dubitari potest de aliquibus bonis, quæ de nouo in nostrum dominium veniunt, an sint propria lucra, vt de lucro iura in hac materia loquuntur.

5. An propriè lucra sint quę per donationẽ acquiruntur. Pars affirmatiua. *Siluest. Hostiens.*

Et hoc in primis postulatur in prima obiectione posita de his bonis, quæ per donationem, vel aliam largitionem, vel per testamentum, aut successionem necessariam, vel alio simili modo cõparantur, an sint propria lucra, ex quibus decimæ debentur. Nam partem affirmantem simpliciter docuit Siluester verb. *Decima* cum Hostiens. & aliis solum propter absolutam, & vniuersalem locutionem iuris de omni lucro, nam omnia ista obtinentur titulo lucratiuo. Et hoc ipsum significant, qui dicunt ex omni lucro Castrensi, quasi Castrensi, aduentitio, vel profectitio deberi decimam. Vt loquitur Rebuffus dicta quæst. 8. nu. 2. cum Andr. Hispan. q. 12. Addi verò solet duplex limitatio. Vna est de filio succedente Patri in hæreditate, vel non habente fructus, vel habente illos iam decimatos, quia tunc non censetur filius aliquid lucrari, sed possidere incipere, quod iure suum iam erat. Ita Glossa in cap. *Pastoralis*, de decimis, Verb. *Quasi de lucro*, quam multi ibi sequuntur. Alij verò hanc exceptionem extendunt ad omnes ab intestato succedentes, quia illi sunt necessarij hæredes, & ideo non tam acquirunt, quàm rem sibi debitam accipiũt. Ita Glossa in cap. *Decima* 16. quæst. 1. Secunda limitatio est, vt de solis mobilibus bonis decima soluatur, non de immobilibus etiam de nouo per legatum, vel donationem acquisitis. Ita Glossa dicto cap. *Pastoralis*, quam ibi in hoc multi sequuntur, & Rebuffus dicta q. 8. num. vlt. *Quia frugum* (inquit) *nomine res immobiles non veniunt.* Et quia si ex immobilibus decima deberetur, omnia ferè immobilia bona ad Ecclesiam peruenirent.

Rebuff. Andr. Hisp. — *Gloss.* — *Rebuff.*

6. Pars negatiua proponitur. *Valent. Alberi. Innocent. Panor.*

Aliorũ autem opinio est de bonis nobis aduenientibus per liberalem largitionem alterius, siue per donationem inter viuos, siue causa mortis, siue per legatum, aut institutionem hæredis quantumuis extranei, non deberi decimas. Hanc sententiam benè defendit, ac declarat Valent. in sum. tom. 3. disp. 6. quæst. 5. p. 3. fuitque Alberi. vt Siluest. refert. Et in eam inclinat Innoc. in cap. *Non est*, de decimis, qui refert fuisse opinionem antiquiorum, & Panor. in dicto cap. *Pastoralis*, ait non esse facilè in hoc præcipitare sententiam, & tandem ait, standum esse consuetudini. Quem imitando assero, rem quidem esse dubiam, tamen in rigore iuris satis probabile videri de sic acquisitis non solui decimam. Quia ex nullo iure hoc satis colligitur, & non sunt augenda onera sine iure cogente. Antecedens patet, quia ex iure solum habemus soluendas esse decimas ex frugibus, seu fructibus, aut emolumentis rerum immobilium, vel animalium, quod pertinet ad decimas prædiales vel ex laboribus nostris, vel ex acquisitis nostra manu, opere, seu industria, quod spectat ad personales. At illa bona, quæ nobis donantur, quocunque modo, nec ad prius membrum pertinent, vt per se constat, nec ad posterius, quia non ex actione nostra nobis proueniunt, sed ex actione alterius in nobis recipiuntur, vt sic dicam, ergo.

7. Confirmatur hæc doctrina. *Ca. Non est.* *Rebuff.* *Cap. Tua nobis.*

Vnde confirmari, ac declarari potest, quia sicut decimæ prædiales debentur ex fructibus prædiorũ, ita personales ex fructibus personarum, qui fructus sunt actiones, & labores ipsius personæ, & lucra illorum; at quæ nobis dono dantur, neutro modo sunt fructus, ergo non sunt materia decimarum. Confirmatur secundo, quia si aliquo modo ex iure illa obligatio colligeretur, maximè ex generalibus locutionibus Canonum; inde autem non colligitur, ergo. Patet minor: nam in primis cap. *Non est*, & *De omnibus bonis*, non possunt tam latè accipi, vt nullam declarationem admittant; aliàs etiam de immobilibus testamento nobis relictis decimas deberemus, quod ab omnibus reiicitur: sequela patet, quia etiam res immobiles sunt bona, quæ verè acquirimus, cum nobis donantur. Vnde parum refert, quod non sint fruges, (vt Rebuffus argumentatur) tum quia textus ille non dicit de omnibus frugibus, sed de omnibus bonis; tum etiam quia si licet exponere de bonis, quæ sint fruges, vel fructus, etiam aliæ res mobiles, vt vasa aurea, & argentea, & vestes, & similes testamento nobis relictæ non sunt fruges, nec fructus, ergo etiam illæ non comprehenduntur sub illa generalitate. Videtur ergo illa locutio exponenda iuxta subiectam materiam, & contextum de omnibus prouentibus, vt loquitur cap. *Tua nobis*, de decimis: legata autem, vel donaria non dicuntur pro-

priè prouentus, quia non sunt reditus, & prouentus idem est, quod reditus. Vnde nec eleemosynæ nomine prouentuum, vel redituum cóprehenduntur. Et similiter quod dicitur in d.cap. *Ex transmissa de omnibus, quæ homo licitè potest acquirere.* &c. actiuè, (vt sic dicam) & non passiuè tantùm intelligendum videtur, id est, de his, quæ nostra actione, vel industria acquirimus, non de his, quæ nobis acquiruntur ex sola quasi actione, vel donatione alterius, alioqui etiam immobilia comprehenderet; (vt dictum est) quia simpliciter dicit de omnibus quæ acquirimus, & immobilia etiam acquirimus.

Ca. *Ex trãsmissa.*

8. Augetur argumẽti vis.

Atque idem argumentum vrgeri potest etiam cõtra aliam limitationem de acquirentibus per successionem ab intestato, quia etiam illi acquirunt de nouo; solum ergo possunt excludi, quia non per actionem suam acquirunt. Nam quod acquirant ex debito parum refert, nam etiam mercenarius acquirit rem sibi iam debitã ratione operis sui, iuxta leg. *Qui operas*, ff. locati. Solùm ergò constitui potest differentia, quia in mercenario lucrum fit debitũ per actionem eius, in hæreditate ab intestato nascitur iure sanguinis, quod ius partim humana lege, partim ex voluntate defuncti (saltem negatiuè se habente, non constituendo alium hæredem) prouenit, quando successio nõ est necessaria omnino, vt in filio, &c. Quæ differentia parum ad præsentem materiam facit, nisi supponamus nõ de omni lucro quocunque modo nobis adueniente, sed de comparato per propriam actionem decimam deberi. Nam si de bonis merè ab intrinseco prouenientibus deberi potest, quid refert, quod illa bona nobis debeantur, & proueniant ex sola voluntate testatoris positiua, & iure extraneo, vel quod proueniant iure hæreditario virtute legis, absque interuentu voluntatis defuncti. Imò etiam in successione filiorũ est parua differẽtia, quia illi etiam re vera acquirunt de nouo hæreditatem per mortem patris; licet antea haberent ius ad illam magis intrinsecum, & necessarium.

Cap. *Qui operas.*

9. Tandem confirmari potest, quia aliàs ex eleemosynis, quæ nobis conferuntur, teneremur decimas soluere; consequens videtur absurdum, ergo. Sequela patet, quia etiam acquisita per eleemosynam sunt bona quædam, vt per se constat, & sunt licitè comparata, vt etiam est clarum, quia excludimus omnem fictionem, & violentiam, ergo in rigore comprehenduntur sub illis generalibus locutionibus iurium; si nullam limitationem admittant. Consequens autem illud absurdum esse, constat ex sensu omnium, nullum enim Doctorem legi, qui diceret, ex eleemosynis decimam deberi. Nec in iure inuenitur verbum, in quo id fundari possit, neque fuisset conueniens pauperibus mendicantibus, seu ex eleemosynis viuẽtibus tale onus imponere. Vnde licet Canones interdum dicant Religiosos debere decimas ex laboribus, vel fructibus, nullibi tamen indicatur eos debere decimas ex eleemosynis etiam attento iure; ergo non de omnibus, quæ liberaliter nobis dantur, decimas debemus. Quod si quis fortè dicat de eleemosynis nõ exigi decimas, vel quia necessariæ sunt pauperibus, quibus dantur, vel quia pro minimis reputãtur, & de minimis lucris nõ exiguntur decimæ, quia minima in generali locutione non cõputantur. Respondemus, non minus esse necessariam mercedem pauperi mercenario, vel stipendiũ militi, quam eleemosynam mendicanti, ergo quoad hoc est eadem ratio. Nec est dissimilis in quantitate, nam in vtroque lucro inuenitur, & parua, & magna quantitas, & licet eleemosyna vnius diei sit parua, cumulus totius anni efficit magnam quantitatem, quod etiã in mercede operũ reperitur: & sæpe etiam per vnam tantũ eleemosynam magnã quantitas confertur. Non est ergo illa vera differentia, sed quæ ex modo acquirendi per propriam industriam, vel per alterius tantùm voluntatem insurgit. Nam iura loquentia de decimis, solùm dè acquisitis priori modo loquuntur, & illa vocantur propria lucra negotiationum, emptionum, ac venditionum, & aliarum actionum, de quibus planè loquuntur dicta iura, & cap. *Pastoralis* de Decimis, ibi. *Quasi de lucro.*

Euasio refellitur.

Cap. *Pastoralis.*

10. Quando res donãtur cum fructibus, quid faciendum.

Atque ex his satis responsum est ad fundamenta aliarũ opinionum, solum oportet aduertere, quando res fructiferæ, siue immobiles, siue se mouẽtes testamento, aut legato, aut successione sanguinis, aut alia donatione ad aliquem transeunt cum suis fructibus, considerandũ esse; an illi fructus collecti sint, nec ne. Nam si non sint percepti, clarum est, ex illis deberi decimam suo tempore ab eo, in cuius dominium, & possessionẽ talia bona transeunt, tum quia transeunt cum onere suo, & ex illis fructibus debetur Ecclesiæ decima debito reali; tum etiam quia illi fructus percipiuntur ab illo vltimo possessore ex rebus, & bonis suis, & ideo comprehenduntur in omni proprietate, & rigore sub decimis prædialibus, & verbis Canonum. Item ex fructibus in futurum producendis clarum est, soluendam esse decimam, ergo & de illis, licet iam essent nati, quia à principio nascuntur cum illa obligatione. At verò si fructus iam erant percepti, quando in alterius dominium transeunt, considerandum vlterius esset, an essent ex illis decimæ solutæ ante mortem testatoris, vel ante donationẽ. Nam si non erant solutæ, soluendæ sunt, propter eandem rationem, vt latiùs videbimus cap. seq. At verò si decimæ iam erant solutæ, non est alia decima soluenda ex reliquis nouem partibus fructuum, quę in horreis, vel cellariis inueniuntur, solum propter nouam acquisitionem illorum per donationem, vel testamentum, quia iam illi non habent onus reale, nec ex eis debetur decima prædialis, vt per se notum est, cum iam fuerit soluta, vt supponitur. Nec personalis etiam debetur propter omnia dicta. Vnde illi iam non habent rationem fructuum, vel prouentuum, sed perinde se habent, ac res aliæ mobiles, & vsu consumptibiles, pretio comparatæ à testamento, vel donatione, de quibus nullas decimas debet, qui dono, vel hæreditario iure illas recipit, vt dictum est.

CAPVT XXXII.

An aliqua propria lucra sint ab onere decimarum exempta.

1. HAnc quæstionem propono propter obiectiones factas in superiori capite, & exemplis, quæ in eis adducuntur, quibus non obstantibus. Dicendum est, in rigore iuris nihil esse excipiendum de propriis lucris per actionem, & industriam hominis comparatis. Quia & generalia verba iurium, & specialia, quibus illam obligationem applicant ad negotiationem, piscationem, venationem, militiam, lucrum, vẽditionem, & artificium, non permittunt, quin omnia similia lucra comprehendantur absque exceptione. Dico autem *in rigore iuris*, quia consuetudo potuit illud mutare, vt supra visum est, & de facto mutauit, ideóque consuetudo semper consulenda est, vt omnes docent, ad iudicandum autem de consuetudine oportet scire, quale sit ius. Probatur ergo assertio inductione. Nam miles debet decimam ex stipendio, quia ius dicit, *de militia*, & militia tam comprehendit lucrum stipendij, sicut lucrum iustæ prædæ, vt notant Cardin. & Panor. in dicto c. *Non est*. Eadẽ ratione aduocatus ex lucris sui patrocinij decimis soluendis obnoxius est, nam eadem est ratio; vnde militibus

Cardin. Panor.

tibus comparantur, & militare dicuntur in leg. *Aduocati*, C. de Aduocatis diuers. iud. in priori titut. Eademq; ratio est de publico Doctore quoad stipendiũ cathedræ, & de iudicibus, & omnibus aliis similibus.

Leg. *Aduocati.*

2. Nõ esse hoc præter æquitatem.

Nec in hoc genere obligationis, & præcepti est nimius rigor, vel præter æquitatem, quia cum nõ minus fructus laborum nostrorũ sint à Deo, quam fructus terræ, non minus decet, vt ex illis Deũ colamus, quam ex istis; cumque ministri Ecclesiæ suas operas in spirituale bonum fideliũ impendant, iustum etiam est, vt de fructibus quasi carnalibus operum eorundem fidelium participent. Et ideo non est simile de venditione rei per iustum pretium, quando ex illa non capitur nouum lucrum; at si cum nouo lucro vẽdatur, & ad hoc ordinetur talis rei acquisitio, & venditio, etiam ex illo lucro soluenda erit decima, iuxta cap. *Pastoralis* de decimis, & ita seruatur proportio. Eo vel maximè, quod propriè non dicitur quis vendere, sed locare operas suas, vel se ad operas suas: sicut è contrario dicitur pater familias conducere operarios in vineam Matth. 20. Ex locatione autem rei fructiferæ decima soluitur, vt mox videbimus. Quod verò addebatur de paupertate militum, vel aliorum mercenariorum locantium operas suas, non habet hîc specialem difficultatem, sed cõmunem suprà tractatam, quomodo pauperes obligentur ad decimas soluẽdas. Et iuxta ibi resoluta dicendũ hîc est, accidentarium esse, quod lucra sint tam tenuia, & persona adeo indigens, vt indigeat omnibus, quæ lucratur ad suam sustentationem: tunc enim meritò excusabitur, præceptum autem de se obligat, & generalius est. Ad cap. autem *Ex transmissa* & *Non est*, satis in superioribus dictum est, ex quibus facilè expediuntur cætera, quæ ibi tanguntur.

Cap. *Pastoralis.*

Matth. 20.

3. Decimas soluẽdas esse ex militia.

Circa decimas verò ex militia soluendas petitur ibi, an extendantur etiam ad prædã. Et sanè affirmandum est, quandoquidem præda in maximam partem lucri computatur, & cum obtineatur post cõparatam victoriam, maximè postulat gratiarũ actionem, & recognitionem diuini beneficij. Vnde Abraham de omnibus spoliis victoriæ decimas obtulit Melchisedecho, Genes. 14. & ad Heb. 7. Quo exemplo maximè ostenditur initium, & Religio harum decimarũ personaliũ, vt notauit Concil. Mogunt. in ca. *Decimas* 16. q. 7. Rursus verò postulatur ibidem, an ex rebus etiam immobilibus in bello captis decimæ debeantur. Ad quod iuxta doctrinam Glossæ, & aliorũ suprà relatã responderi potest, simpliciter non deberi, quia ex reb. immobilibus nõ debentur decimæ: & potest ad hoc induci dictum cap. *Pastoralis*, quatenus ibi significatur ex domo ædificata non deberi decimam, donec vendatur, & lucrum accrescat.

Genes. 14. Hebr. 7.

Concil. Mogunt.

Gloss.

Cap. *Pastoralis.*

4. Quid sentiendum de reb' immobilibus.

At verò quæstio illa generaliter proponi potest de quacunq; re immobili acquisita per modũ lucri per propriã actionem, an ex illa debeatur decima, vt v.g. si pro labore tanti temporis, nimirum septem annorum talis domus detur, vel quid simile. Et tunc certè nõ video, cur ex tali lucro non debeatur decima personalis. Quia hæc nõ solùm debetur, quando lucrum est, pecunia, sed etiam si sit triticum, vel ouis, vel aliquid simile, quia qualitas rei accidentaria est, & quia tunc illa res subit locũ pecuniæ, seu pretij, idem ergo est, etiamsi pro mercede detur res immobilis. Et hoc etiã suadent multa ex argumentis factis, quia iura indistinctè loquuntur. Nec obstat ca. *Pastoralis*, ibi enim nõ debebatur decima ante venditionem domus, non quia illa esset res immobilis, sed quia nondum erat contractus lucratiuus consummatus. Idem enim erit in rebus mobilibus, seu se mouentibus, nam siquis ad negotiandum emat agnos, vt illos nutriat, &c. non debet decimam lucri, donec vendat illos, & lucretur, quia antea non est consummatus contractus, nec fructus lucri perceptus. Et idem est in emptione, & venditione quarumcunque mercium. At in præsenti si vinea detur in mercedem, & stipendium operis, consummato opere, & accepta vinea, contractus, & lucrum consummatur, cur ergo nõ debebitur decima? Credo igitur deberi, sed nõ necessario in eadem specie, id est, in parte rei immobilis, sed sufficit dare in æstimatione & pretio, quia hoc est per se in tali lucro; aliud est per accidens. In casu autem illo particulari de bello, regulariter non debetur talis decima, quia cum bellũ debeat esse iustũ, si terræ hostium occupantur iustè, id est (regulariter loquendo) vel quia occupantur, & accipiuntur, vt propriæ, vel quia accipiuntur in recõpensationem iustarum expensarum, vel in pœnam iustam, & recompensationem iniuriæ illatæ, his autem causis interuenientibus illa bona non computantur in lucro, & hanc sententiam tenet Abulens. supra q. 159. in fine.

Abulens.

5. Ex ludo licito deberi decimas.

Præterea, petebatur in illis obiectionibus aliud dubium de lucro ex ludo cõparato, an debeatur ex illo decima. In quo distingui potest de ludo illicito, vel licito, nam de illicito iudicandum est per regulam cæterorum lucrorum ex actionibus illicitis, de quibus in puncto sequenti dicemus. De licito autem ludo non videtur dubium, quin per se loquendo decimæ debeantur ex illius lucro. Quia ille est quidam contractus licitus, & lucrum est iustum, nullique restitutioni obnoxium, & est verum lucrum ex actione, & industria hominis proueniens, licet enim sæpe interueniat fortuna, seu cõtingentia euẽtus, hæc ferè nunquã excluditur ab his lucris, & negotiationibus humanis, & quòd sit maior, vel minor, parũ refert ad veram lucri rationem, quando actio, & industria hominis interuenit. Quamuis ergo iura de hoc lucro in specie nõ loquantur, quia communiter turpe reputatur, includunt tamen illud sub generali ratione lucri, quoties iustum esse contigerit. Auctores etiam illud non excludunt, quamuis in specie non attingant. Tandem petebatur ibidem, quomodo ex his lucris peti possit decima, cum semper sint quasi in fieri, & in dubio euentu, sed hoc magis spectat ad quæstionem, quando soluenda sit hæc decima personalis, de qua dicam in sequentibus.

6. An personales decimæ debeãtur de rebus illicitè acquisitis.

Tandem inquiri solet de his personalibus decimis, an debeantur de rebus illicitè acquisitis. Duobus autem modis potest aliquid illicitè acquiri. Primo contra iustitiam commutatiuam, vt per furtum, per vsuram, per venditionem vltra iustum pretium: Et huc spectat omnis acceptio, in qua non comparatur dominium lucri acquisiri, etiam si non videatur esse contra iustitiam, vt sunt acquisita per simoniam, quæ religioni opponitur, vel per quamcunque largitionem ita lege prohibitam, vt dominij translatio per legem impediatur, licet illa acceptio non sit contra iustitiam commutatiuam, (quia dans non supponitur inuitus) sed contra obedientiam, vel iustitiam legalem esse videatur, tamen hæc omnia sub vno capite comprehẽdimus, quia de omnibus eadem est ratio. Et quia fortasse supposita lege prohibente, & impediente translationem dominij, illud lucrum non acquiritur moraliter loquendo sine iniustitia, quia licet dans nõ sit simpliciter inuitus, tamen moraliter cogitur, & præterea, quia licet consentire videatur, lex irritat eius voluntatem. Secundò potest aliquid illicitè acquiri sine iniustitia & verum, ac firmum dominium rei acquirendo, per vitiosam tamen actionem contra temperantiam, vel aliam similem virtutem.

Dupliciter aliquid acquiri illicitè.

7.

Dicendum ergo in primis est de acquisitis illicitè, id est, iniustè, ita vt lucrans vel nõ acquirat dominiũ rei,

De rebus in iustè acquisitis nõ deberi decimam.

rei, vel ad illius restitutionem teneatur, non deberi decimam, nec ab Ecclesia accipi posse. Hoc significaui in generali regula, cum dixi, *verè & iustè acquiruntur*, nam quorum dominium non acquiritur, verè non acquiruntur, & quæ obnoxia sunt restitutioni, non acquiruntur iustè. Et in hoc sensu accipiendum est verbum *Licitè*, positum in cap. *Ex transmissa*, vt ibi Glossa explicat, & omnes, & D. Thom. dicta q. 87. art. 2. ad 2. Et ibi omnes Theologi, & omnes Summistæ. Ratio autem est clara: Quia si lucrans non acquirit rei dominium, non potest de illa disponere, nec alienare, ergo nec potest eam, aut partem eius Ecclesiæ tribuere. Item si ita rem vsurpat, vt eam teneatur restituere, re vera non lucratur, quia illa sic acquisita non computatur in bonis eius, vt ait I. C. in leg. *Si fratres*, §. vlt. ff. Pro socio, & leg. *Non possunt*, ff. de iure fisc. Dices, qui accipit pretium, vt alium occidat, contra iustitiam commutatiuam peccat; & tamen inde tenetur decimam soluere, quia verè ditior factus est: similiter mulier coniugata, quæ propter adulterium mercedem accipit, contra iustitiam peccat, & nihilominus tenetur, ob eandem causam. Item qui seminat in alieno agro contra voluntatem domini, & fructus colligit, tenetur ex fructibus decimam soluere, licet contra iustitiam peccauerit. Et similiter, qui seminat triticum furto sublatum, contra iustitiam peccat, & tamen ex fructibus decimas debet, vt D. Tho. supra docet: Glossa, Innoc. & omnes in dicto cap. *Ex transmissa*. Denique Glossa in cap. *Decimæ*, 16. q. 1. ver. *Negotiatio*, docet, à fure, & raptore benè peti decimam, propter possessionem, quia decima sequitur quemlibet possessorem: *alioqui* (ait) *esset prædo melioris conditionis, quàm bonæ fidei possessor.*

(Ca. *Ex trãsmissa.* Gloss. D. Thom. Ratio conclusionis. Iuris C. Obiectio. D. Thom. Gloss. Innocent.)

8. Satisfit.

Respondeo ad priorem partem, cum dicimus ex lucratione iniusta non deberi decimam, intelligi formaliter de lucratione, quæ in se continet formaliter iniustitiam respectu eius, à quo res lucrata subtrahitur, & iniustè accipitur, de tali enim lucro procedunt rationes factæ. At verò in casibus, qui obiiciuntur, acceptio mercedis pro occisione, vel adulterio nõ continet in se formalem iniustitiã respectu dantis mercedem, sed est actio causaliter iniusta respectu eius, qui occiditur per assasinum, vel respectu mariti in vxore adultera, & ideo non est in illis casibus similis ratio. Nam in illis re vera comparat malefactor dominium sui stipendij, & non tenetur illud restituere danti, si opus præstitit, quod vt est quidam corporalis labor, æquiualet stipendio, licet ad iniustum opus applicatus sit. Ad alteram verò partem respondetur, illas decimas, quatenus debitæ sunt, non pertinere ad personales decimas, sed ad prædiales, quia debentur ex fructibus terræ, & ita non debentur ex actione iniusta; vt sic, nec ex re male parta, sed ex re à Deo producta ex ipsa terra, quæ cum illo onere nascitur. Vnde (vt supra dicebamus) debitum talis decimæ reale est, nõ personale, nisi ratione rei: Nec per hoc fit iniuria domino agri, si erat alienus, quia ipsemet teneretur decimas soluere, si fructus illos perciperet, & terra semper relinquitur sub dominio eius, & siquid illi debetur propter iniustam detentionem, & vsum terræ, ex nouem partibus fructuum satis superque satisfieri potest. Et similiter licet triticum seminatum furto esset ablatum, nulla fit creditori iniuria, exigendo fructuum decimam, quia non est ille dominus omnium fructuum, nec illi debentur, sed solùm quod furto sublatum fuerat, cum satisfactione pro lucro cessante, vel damno emergente ex iniusta detentione, quod totum ex residuis fructibus sublata decima satisfieri potest. Ad Glossam respondeo, aut loqui de decimis prædialibus, iuxta hæc, quæ proximè diximus, (vt illa non allegata) tacitè indicat Abbas in cap. *Pastoralis*, de decim. num. 3. Vel certè posset intelligi, à fure, & raptore peti posse decimã, non vt Ecclesia illam retineat, sed saltem vt eam partem vero domino recuperet. Quicquid verò sit de sensu eius, ipsius rationes nullius momenti sunt, quia fur, & prædo verè nõ possidet, sed facto detinet rem alienam, de re autem sic detenta non debetur decima. Nec propterea est melioris conditionis prædo, cum rem totam teneatur vero domino restitüere.

(*Abbas.*)

9. De acquisitis non iniustè etiam si turpiter, deberi decimas.

Secundò dicendum est, de acquisitis non iniustè deberi per se loquendo decimam, etiamsi aliàs turpiter acquisita sint. Ita sumitur ex D. Thom. supra, & ex his, quæ tradit Siluester cum Hostiens. verb. *Decima*, q. 6. Exempla sunt in meretrice, histrione, & aliis supra adductis. Ratio verò est, quia licet hęc sint turpiter acquisita, tamen sunt verè, & firmiter lucrata, id est, cum acquisitione dominij, & sine obligatione restituendi, ergo comprehenduntur sub regula generali decimarum personalium. Item hîc habet vim illa ratio, quòd non debet esse melioris conditionis turpis lucrator, nam consequetur lucrum totum sine onere decimæ, solum propter suam turpitudinem, ne videatur ergo commodum de sua malitia reportare, vt dicitur in cap. *Intelleximus*, de Iudiciis, æquum est, vt soluat. Optimum exemplum est in milite stipendiario in bello iniusto, nam ex stipendio debet decimam, quia licet sit turpe lucrum, non est iniustum respectu dantis, nec tenetur illud restituere, ex præda autem non debet decimam, quia est lucrum iniustum respectu eius, à quo subtrahitur, & non potest retinere illud, sed totum tenetur restituere. Dixi autem *per se loquendo*, quia si sequatur scandalum, vel indecentia Ecclesiæ ex acceptione talis decimæ, tunc Ecclesia non recipit illam, vt quando delictum v. g. meretricis publicum est, & consequenter talis meretrix excusatur tunc à decima soluenda, non quia illam, quatenus est ex se, non debeat, sed quia cum Ecclesia illam nolit, consequenter eam remittit. Dicunt autem aliqui, debere tunc meretricem dare illam pauperibus, vel insumere in alia opera pia. Quod potest esse bonum consilium, vt à Deo impetret auxilium ad resipiscendum, tamen ex vi præcepti decimarum ad id non tenetur, quia præceptum à principio ad hoc non obligabat, nec Ecclesia dum non acceptat, seu remittit decimam, imponit de nouo illam obligationem.

(D. Thom. Siluest. Hostiens. Cap. *Intelleximus.*)

10.

At verò si peccatum fuit occultum, & sine scandalo, potest recipi decima lucri, & peccator tenetur illam dare, & parochus potest accipere, etiamsi delictum nouerit, quia nulla lege prohibetur, nec aliud incommodum sequitur. Imò addit D. Thom. quòd etiam à peccatore publico postquam pœnitentiam egit & de vitæ mutatione constat, possunt decimæ ab Ecclesia recipi, etiã de anterioribus lucris. Idemque affirmat Siluester cum Raymund. & Innocent. Non tamen declarat, an in eo casu teneatur meretrix post conuersionem suam omnium priorum lucrorum decimas nunquam solutas Ecclesiæ reddere, & quasi restituere. Ego tamen existimo, non teneri, tum quia iam illas Ecclesia remisit, tum etiam quia non est verisimile, velle his peccatoribus hanc obligationem imponere, quæ ipsorum conuersioni magno impedimento esse posset. Denique quia hi peccatores potuissent antea illas decimas consumere sine iniuria Ecclesiæ, nec tenebantur illas conseruare, vt in sua conuersione, vel in fine vitæ illas darent, ergo si per accidens illas conseruarunt, sibi retinuerunt. Addit præterea Sot. nullibi solui has decimas, sed ille de consuetudine loquitur, nos de iure.

(*D. Thom. Siluest. Raymund. Innocent.*)

CAPVT

CAPVT XXXIII.

An decimæ personales integræ soluendæ sint vel deductis expensis.

1. An hæ decimæ soluendæ deductis expensis. Cap. *Tua nobis.* Ca *Commissum.*

CErtum quidem est, illas decimas, quæ debentur, integras debere solui, iuxta ca. *Tua nobis*, c. *Commissum*, cum similibus de decim. Quia ipsa ratio iustitiæ non permittit aliquid de solutione rei debitæ substrahere, & contra religionem specialiter est, aliquid ex decimis, quæ speciali modo Deo debentur, suffurari. Nihilominus tamen, meritò quæritur, an hæc integritas in præsenti materia spectari debeat in parte decima lucri, quod superest de ductis expensis, vel simpliciter. Et ratio dubij esse potest, quia decimæ prædiales integræ persoluendæ sunt ex omnibus fructibus, nihil ex illis priùs deducendo, vt infrà videbimus, ergo & ex personalibus. Patet consequentia, tum a paritate rationis; tum ex cap. *Non est*, vbi priùs proponitur ex sententia sanctorum Patrum, *decimas esse soluendas de vino, agro, fructibus*, & additur, *negotiatione, militia, venatione*, & ita prædiales, & personales comprehenduntur; & tamen subiungitur. *Præcipimus, quatenus antequam deducatis villas de bonis prædictis expensas, decimas cum integritate persoluatis*, ergo hoc præceptum etiam ad personales extenditur. In contrarium verò est, quòd in dicto cap. *Pastoralis* dicitur, *in negotiatione concessum esse, vt possint expensæ deduci priusquam decimæ soluatur ex lucro.* Et ideo ibidem subiungitur circa res acquisitas, vel factas de pecunia decimata, *cum ipsæ venduntur, deducendas esse expẽsas, & de residuo, quasi de lucro decimas persoluendas*, ergo idem dicendum est de omnibus decimis personalibus, quia omnium est eadem ratio.

Ratio dubitandi.

Ca. *Non est.*

Cap. *Pastoralis.*

2. In decimis personalibus deducendas esse expensas. *Gloss. Hostiens. Anton. Panor. Rebuff.*

In hac ergo re communis consensus omnium Doctorum est, expensas deducendas esse ante solutionem decimarum personalium. Ita docet indistinctè Glossa in cap. *Apostolica*, de decim. ver. *Personales.* Item Glossa in dicto cap. *Non est*, & in cap. *Pastoralis*, vbi in hoc conueniunt Innoc. Hostiens. Anton. Panor. & cæteri, Rebuff. q. 11. n. 4. & 6. Ratio præcipua est, quia ita Ecclesia declarauit suum præceptum, est autem hæc declaratio antiquior, quam sit cap. *Pastoralis*, nam in illo refertur tanquam iam facta illis verbis: *Sicut est in negotiatione concessum.* Aduertit tamen ibi Glossa, non inueniri ius scriptum antiquius illo capite, quo talis declaratio facta sit, sed vel consuetudine recepta, vel ratione cogente communi interpretatione factum esse, & in illo cap. tandem fuisse approbatum, & ad ius deductum. Et quamuis textus ille solùm de negotiatione loquatur, tamen Doctores absolutè id extendunt ad decimas personales, quamuis ex multis aliis actionibus debeantur, quæ re vera negotiationes non sunt, vt venatio, piscatio, artificium &c. Colligi autem potest extensio tum ex paritate rationis, tum ex verbo illo eiusdem textus suprà ibi, *de residuo quasi lucro.* Ex quo verbo sumunt auctores primam rationẽ huius iustissimæ moderationis, quia personalis decima præcipitur solui tantùm de lucro. At in negotiatione non est lucrum totum pretium, pro quo venditur merces, sed id, quod superest, deductis expensis, vt constat ex ipsamet appellatione lucri. & ex communi omnium sensu, ergo meritò in solutione harum decimarum expensæ deducuntur. Et eodem modo induci ad hoc potest dictum cap. *Ex transmissa*, vbi decimæ dicuntur soluendæ ex omnibus licitè acquisitis, at in negotiatione non dicitur homo acquirere, nisi quæ illi supersunt deductis expensis, ergo. Hæ autem rationes cum proportione procedunt eodem modo in omnibus personalibus decimis, omnes enim debentur ex lucro, & ex acquisitis.

Ca. *Ex transmissa.*

3. Assignatur alia ratio. *Glos. Hostiens.*

Aliam rationem tradit Glossa in dicto cap. *Pastoralis*, *Quia aliàs* (inquit) *de eadem re bis decima solueretur*, quæ ratio ab Hostiens. & aliis approbatur, & fundamentum habet in eodem textu ibi *acquisitas, vel factas de pecunia decimata.* Ideò ergo, quando res acquisitæ, vel factæ per talem pecuniam iterum vẽduntur negotiationis causa, non soluitur decima de toto pretio rei venditæ, ne prior pecunia bis decimetur, semel quia iam decimata supponitur, & iterũ quando resultat ex venditione rei, ac propterea tantum *de residuo* decima soluitur, de qua ratione plura inferius. Tertia etiam ratio redditur. *Ne clerici videantur improbi exactores, & ne ditentur cum graui iactura aliorum.* vt ex Hostiens. dicit supra Panor. Quam rationem declarare possemus ex differentia inter fructus terræ, & lucrum negotiationis, vel alterius operis, quia in fructibus terræ ex vno nasci solent decem, vel quid simile, ex negotiatione verò, vel actione hominis, vix ex decem vnum accrescit, seu vix quod accrescit sufficit ad compensandas expensas (regulariter, & vt plurimùm loquendo) quod leges humanæ considerant, & ideo intolerabilis esset exactio, si decimæ personales, non deductis expensis postularentur.

Hostiens, Panor.

4. Soluuntur rationes dubitandi suprà ollatæ.

Ex his ergò satis responsum est ad rationem dubitandi in contrarium, negando consequentiam, est enim longè diuersa ratio de prædialibus decimis, de quibus postea dicemus. Ad dictum autem c. *Non est*, responderi posset, illud ius fuisse antiquius, & reuocatum fuisse in c. *Pastoralis*, sed non placet, tum quia prius caput ex Cœlest. III. posterius ex Innoc. III. refertur, fuit autem Innoc. paulò posterior, cum ergo ipse nõ statuat de nouo hoc ius, sed dicat fuisse concessum, non videtur verisimile, Cœlestinum contrarium statuisse. Tum maximè quia rationes factæ ostendunt, tam magnum esse illud grauamen, vt non sit verisimile, aliquando fuisse ab Ecclesia impositum. Dico ergo, quamuis illa verba in dicto ca. *Non est: Antequam deducatis &c.* videantur indifferenter cadere super omnes actiones superius numeratas, nihilominus ex necessitate materiæ, & ne sequatur absurdum contra aliam legem, restringenda esse ad decimas prædiales. Quam responsionem significat Glossa ibidem. Addi etiam potest, illa verba accommodãda esse ad materiam capacem, talis autem materia inuenitur in fructibus prędiorum, vt per se constat, non autem in lucris humanarum actionum: quia non potest cognosci, an resultet aliud lucrum, nec ne, nisi priùs deducantur expensæ; quando autem lucrum post computationem expensarũ est liquidum, & notum, iam non habet locum deductio expensarũ, & ideo respectu lucri, ex quo solo decima personalis debetur, non fit in rigore deductio expẽsarum.

Cœlest. 3. Innocent. 3.

Gloss.

5. Quid sit in expensis cõputandum.

Solum superest in hoc puncto explicandum, quid sit in his expensis computandũ. Hoc declarat Rebuf. expressiùs, quã cæteri Auctores his verbis: *Deducitur expensa facta in mercibus emendis, quærendis, & vẽdendis, & in faciendo rem meliorem, etiam quæ datæ sunt mediatoribus, & similibus.* Sed interrogo, an deduci etiam debeant expensæ, quas ipsemet homo negotiator facit in sustentatione suæ personæ, & seruorum. Item an miles deducere debeat expensas, quas militando facit in victu, vestitu, &c. Idem de quolibet mercenario saltem seruitore interrogari poterit, & de aduocato, & Doctore, & similibus, vt non intelligantur teneri ad integras decimas ex toto stipendio, sed ex solo residuo post cõuenientem sustẽtationem suam. Cur enim non omnia ista inter expensas computabuntur, quandoquidem verè insumuntur, & necessaria sunt ad præstandum laborem, seu opus, ex quo lucrum

lucrum reportandum est.

6. Certè si hæc sententia vera est, multum alleuat pondus harum decimarum, & plenissimè satisfacit dubitationi supra propositæ de tenuitate huiusmodi lucri, vt plurimum loquendo de mercenariis, & militibus, aliisque hominibus stipẽdiariis, qui vix solent suis stipendiis viuere, & expensas necessarias ad suum ministerium ex suis stipendiis facere. Vereor tamen, ne videatur nimia hæc restrictio, & diminutio harum decimarum, sic enim ferè nulli ad eas soluendas obligarentur, nisi negotiatores, qui copiosa lucra acquirunt. Et ideo fortasse non displicebit distinctione vti. Nam hi sumptus, qui fiunt in alenda persona, & familia, duplices considerari possunt. Quidam sunt, qui non causantur ex ipso ministerio, vel arte, sed vel per se necessarij sunt, ita vt etiam sine exercitio talis artis, vel lucratiuæ actionis excusari non possint, vel sunt ita voluntarij, vt sine illis posset optimè talis negotiatio, vel actio fieri: alij sunt, qui præcisè propter tale ministerium fiunt, & accrescunt (vt sic dicam) sumptibus necessariis per se ad propriam conseruationem. Expensæ igitur in his posterioribus sumptibus consumptę deducẽdę sunt, & hoc probant omnia adducta; non verò illæ, quæ priori modo fiunt, quia illæ re vera non sunt expensæ, quæ propter lucrum faciendum fiant. Et potest distinctio sumi ex Glossa in leg. *Fructus*, ver. *Impensa*, ff. solut. matrim.

Distinctio accommodata.

CAPVT XXXIV.

Ex quibus bonis prædiales decimæ soluendæ sint.

1. Decimas prædiales soluendas esse ex fructibus omnium rerũ. Ca. *Nuncios*. Ca. *Ex parte*. Ca. *Ex transmissa*. Ca. *Tua nobis*. *D. Thom.*

DE his decimis generalis regula statuitur, soluendas esse ex fructibus, seu prouentibus, aut reditibus temporalibus rerum omnium tam immobilium, quàm se mouentium. Ita sumitur ex cap. *Nuncios* ibi, *de omni fructu*, & cap. *Ex parte*, 2. ibi, *de omnibus prædiorum fructibus*, & cap. *Ex transmissa*, ibi, *de omnibus, quæ potest acquirere*. Loquitur enim etiam de prædialibus decimis, vt ex conclusione capitis colligitur, & statim ostendetur, & cap. *Tua nobis*, ibi, *de cunctis omnino prouentibus*: Multaque sunt alia iura sub titulis de decimis, & 16. q. 1. & 7. Et conueniunt omnes Doctores super dicta iura, & Theologi cum D. Thom. dicta q. 87. art. 2. Rationes verò sunt illæ, quæ supra de præcepto decimarum datæ sunt, propter easdem enim de omnibus fructibus datum est. Et quia ita datum fuit a Deo in lege veteri, & nõ debent fideles minus liberales esse erga ministros Dei in noua lege. Ac denique quia non erat maior ratio percipiendi decimas ex quibusdam fructibus, quam ex aliis, cum omnes ex Dei munere proueniant, & ad sustentationem ministrorum Dei, & rerum necessariarum ad cultum eius omnes possint esse necessarij.

2. Exempla apponũtur. Ca. *Ex parte*. Ca. *Quicunque*. Cap. *Omnes*.

Hæc autem generalis regula variis exemplis illustratur in sacris canonibus: Et in primis de rebus immobilibus passim nominantur prædia, & fructus eorum in dicto cap. *Ex parte*, & in specie *granum*, & *vinum*. in dicto cap. *Non est*, & in cap. *Quicunque*, 16. q. 7. eademque ratio est de oleo. Generalius autem omnes fructus arborum in vtroque textu adiunguntur, & in c. *Omnes*, 19. q. 7. dicitur, *siue de frugibus, siue de pomis arborum*, & in dicto c. *Quicunque*, additur, *aut de horto*. Sub grano autem in rigore iuris palea comprehenditur tanquam accessorium sub principali, & quia etiam palea inter fructus computatur, vt Iuristæ colligunt ex leg. *Adeo* ff. de Acqui. rer. Dom. licet ibi expresè non dicatur, sed solum eiusdem domini esse triticum, cuius erat spica. Inde verò colligitur, etiam paleam esse eiusdem domini, cuius erat spica, priusquam à palea diuideretur. Notat autem Abbas in cap. *Peruenit*, de decimis num. 3. decimam deberi

Leg. *Adeo*. *Abb.*

A ex manipulis segetum, prout metuntur ex terra, & in rigore ita esse decimandas, quia tota illa res, seu materia est fructus terræ. Et ita iura sæpe sub nomine segetum, vel messium loquuntur, vt in cap. *Ad Apostolicæ*, ergo licet post triturationem decimetur granum, idem ius manet in palea in rigore iuris, licet consuetudo possit aliud introducere.

Ca. *Ad Apostolicæ*.

3. Ca. *Ex multiplici*.

Præterea adduntur expresè legumina cap. *Ex multiplici, de blado*, ait, *& vniuersis leguminibus*. Et ibi præter legumina adduntur etiam minutæ decimæ, quæ de oleribus esse intelliguntur, & ideo etiam de his ex vi iuris decimæ debentur; & hæc videntur etiam significari nomine *Hortorum*, cum de hortis decimæ soluendæ dicuntur, vt in cap. *Non est*. Præterea in dicto cap. *Peruenit*, additur fœnum: & eadem B ratio est de similibus. Adduntur etiam ibidem *prouentus molendinorum*, de quibus etiam in c. *Ex transmissa*, & cap. *Pastoralis*, vnde vlterius licet colligere, ex pensionibus domorum, quæ locantur, etiam si in pecunia soluantur, decimam deberi, vt in eodem ca. *Pastoralis*, significatur, vbi & domus, & clibanus numerantur inter res, ex quarum fructibus decima debetur, idemque supponitur in cap. *Plerique*, de Pactis, & in cap. *Commissum*, de decimis, vbi etiam additur, de pascuis soluendas esse, id est, de valore herbæ, si pratum ad pascendum locetur, vel si herba colligatur, & in fasciculos, vel saccos redacta vendatur, nam eadem ratio est de herba, quæ de fœno, & aliis rebus, etiamsi sint fructus maximè naturales, quia eos terra quasi sua sponte producit. Vnde fit, vt C etiam de lignis nemorum, quæ scinduntur, & pretio æstimantur, decima debeatur, & de lapidibus pretio æstimabilibus, quæ ex lapicidinis scinduntur, & de metallis, quæ ex terra eruuntur; nam de omnibus his est eadem ratio. De his autem posterioribus dubitari potest, an sint personales decimæ, vel prædiales, de quo statim dicetur. Denique additur in c. *Ex parte*, 2. de decimis, licet eadem terra plures fructus in eodem anno ferat, de omnibus esse decimas soluendas, quia omnes sub generali lege comprehenduntur.

Ca. *Non est*. Cap. *Peruenit*. Ca. *Ex transmissa*. Ca. *Pastoralis*. Ca. *Plerique*. Cap. *Commissum*. Ca. *Ex parte*.

4. Apponuntur exempla in decimis mistis.

Rursus quoad decimas mistas, seu ex animalibus varij fructus considerari possunt, de quibus varia etiam exẽpla in iure ponuntur, ex quibus alia intelligenda sunt. Et in hoc ordine primum locũ tenent greges ouium, & armenta boum, de quorum fœtiD bus soluẽda est decima, & de lacte, caseo, lana, butyro, & similibus, c. *Peruenit*, cum similibus, eod. Hæc enim omnia in fructibus pecorum computantur, §. *Item ea*, & §. *In pecudum*, Institut. de rerum diuis. Omnes autem fructus pecorum decimandi sunt cap. *Non est*, eod. & c. *Quicunque*, c. *Omnes*, 16. quæst. 7. vbi oues, & boues, & capreæ in particulari numerantur; eadem tamen ratio est de equis, & iumentis, ac denique *de omnibus, quæ sub pastoris virga transeunt*, vt Scriptura loquitur. Præterea de fructibus animalium domesticorum etiam debentur decimæ, vt ex gallinis pulli, oua, & similia, hæc enim sub minutis decimis comprehenduntur, vt notauit Glossa prima in cap. *Cum in tua*, eodem, & ita licet in particulari non E numerentur, ex aliis colliguntur. Maximè quia in ca. *Nuncios*, dicitur *de apibus, & de omni fructu*. Quod autem dicitur de apibus, quoad mel, & ceram intelligitur, nam hi censentur proprij fructus apum. De apibus verò ipsis, seu earum fœtibus, qui in noua examina prodeunt, nouisque aluearibus includuntur, non solet solui decima. Siue hoc sit de rigore iuris, quia nihil de hoc expresse dicit, siue quia apes tanquam feræ reputantur, vt dicitur in §. *Apes*, Instit. de rerum diuis. Et ita non videntur earum fœtus natura sua inter fructus computari, sed industria hominum capi, & in alueis includi. Et ideo siquid est

Ca. *Peruenit*. Ca. *Non est*. Ca. *Quicunque*. Cap. *Omnes*. *Gloss.* Ca. *Nuncios*

emolumenti

emolumenti in ea captura, magis ad industriam hominis, quàm ad naturalem procreationem pertinere censetur, ideoque si decima esset inde soluenda, potius esset personalis, & ita in desuetudiné abiit, præsertim quia res parui momenti reputatur. Præterea in dicto cap. *Peruenit*, numerantur *Piscariæ*, nam ex piscibus in stagnis inclusis, & possessis decimæ debentur, si vendantur, vel si pretio locentur, vt in eis piscari possit: Et idem cum proportione intelligitur de auibus, vel animalibus, quæ inclusa tenentur, & tanquam propria possidétur ad lucrosam capturam, vel locationem, nam est eadem ratio: Ex his autem non videtur solui decima per genituram, & fœtum, sicut in pecoribus, & ferè in auibus domesticis fit, sed per capita, quando capiuntur, & interficiuntur, quia vix possunt alio modo decimari, quamuis in hoc consuetudo consulenda esse videatur.

5. Defficultates proponuntur. *Abb.* C.a. *Pastoralis.*

Nonnulla verò explicanda supersunt: Vnum est, quia ex dictis videtur sequi, ex eadem re sæpè esse soluendam duplicem decimam, quod Deus non præcepit, & ideo nec Ecclesia præcipit, vt dixit Abbas dicto c. *Non est*, & sumitur ex dicto cap. *Pastoralis*, eo. Sequela patet: Nam siquis in silua cædua ligna cædat, ex illis iuxta valorem, quem ibi habent, debet decimam, quia est quasi fructus illius nemoris, quem ex illo capit, & rursus, quando illa ligna vendit, debet decimam, quia aliquid inde lucratur. Similiter si dominus stagni piscatoribus locet stagnum, seu vendat facultatem ibi piscandi, de illo lucro debet decimam, quæ re vera est decima piscium, & tamen piscatores ipsi etiam debent decimas ex captura illorum: Idemque est de venatione, & similibus. Sic etiam dominus prati ex pascuis soluit decimam, & tamen illamet herba virtute decimatur iterum in ouibus, quæ illam pauerunt. Vnde etiam fiet, vt si dominus prati proprias oues in eis pascat, nihilominus ex pascuis debeat vnam decimam, & ex ouibus aliam, quod videtur durum. Aliud explicandum est, quia videntur in his interdum confundi decimæ personales, & prædiales, & ita ambiguum relinquitur, cui Ecclesiæ soluendæ sint, iuxta superiùs dicta. Assumptum declaratur, quia venatio, & piscatio inter personales decimas numerantur, & tamen dicimus de animalibus, vel piscibus captis interdum deberi decimam prædialem. Idem de lignis cæsis ex silua, de labidibus, & metallis cum eadem proportione. Tertio, quod de minutis decimis dictum est, explicatione indiget, quia videtur nimius rigor, cauendum est enim (vt supra dicebam) ne Clerici videantur improbi exactores, id auté sequi videtur, si ex singulis minimis decimæ exigantur: Aliàs tenebitur vnusquisque ex horto tantum habente olera ad suum vsum, vel ficum ad suam voluptatem, & similia soluere decimas. Eademque difficultas est de columbis, cuniculis, & similibus, quando ad proprium tantùm vsum, vel voluptatem domi educantur.

6. Doctrina notanda ad soluendas difficultates suprà positas.

Circa priora duo dubia aduertendum est in primis, quando lucrum aliquod resultat ex actione hominis, aliquando comparari ex sola actione, aliquando verò non solum ratione actionis, sed etiam ratione rei acceptæ: Prior modus consideratur in actione fodiendi terram, vel inseruiendi alio modo simili: secundus in venatione, piscatione, in lignis cæduis, vel lapidibus, metallis eruendis. &c. Posset etiam tertium membrum addi de actionibus artificiosis, ex quibus aliquid factum, vel permanens resultat: sed hæc ad prius membrum reduci possunt, quia cum non computentur in lucro, nisi deductis expensis, totum lucrum videtur in actione, & industria positum, non in materia, in qua omnes expensæ insumuntur præter affectionem. Quando ergo lucrum est prioris generis, constat totum esse fructum personæ, ac subinde tantùm deberi vnam decimam personalem. At verò quando lucrum est posterioris generis, potest ex ipsa re accepta augeri, & quoad hoc videndum est, an ex illo augmento decima debeatur, & qualis illa sit, vt inde constet, cui soluenda sit. Est ergo considerandum vlterius, an res illa denuo capta, & lucrata, antea esset sub alicuius dominio, necne: nam diuerso modo est de illa censendum. Quando ergo res de nouo capta, seu acquisita nullius antea erat, vna tantum debetur decima totius lucri, quæ personalis erit, & consequenter Ecclesiæ personæ reddenda: quando verò res erat alterius, vel tanquam pars, vel tanquam fructus, vel tanquam nutrimentũ sui prædij, vel domus, tunc ex licito lucro duplex debebitur decima, vna prædialis, & altera personalis, ita tamen vt vtraque non excedat decimam partem valoris totius lucri.

7.

Exemplis res declaratur: Nam per venationem, vel aucupium capi possunt aues, vel animalia, quæ antea sub nullius erant dominio, & per capturam efficiuntur capientis. Tunc ergo vnum est tantum lucrum venationis, quod totum est capientis, & ratione illius vnam debet decimam, quæ personalis est ex omnium sententia. Tum quia non resultat ex prædio aliquo, neque ex re, quæ considerari possit vt adiuncta alicui prædio, vel domicilio. Tum etiam quia licet post capturam totum lucrum consistat in valore rei acceptæ, nihilominus totum censetur ortum ex actione personæ, quia cum res antea non esset sub humano dominio, non censebatur, vt sic, habere valorem, neque esse pretio dignam. At verò quando quis venatur, aut piscatur animalia sub alicuius dominio existentia, tunc ex parte rei, & ex ipsa actione potest accrescere lucrum: Nam dominus potest vendere ius venandi, aut piscandi, quod in re est vendere res illas secundum aliquem valorem, vel æstimationem, quam habent prius, quàm capiantur, & tunc illud lucrum est quasi fructus talis possessionis, vel talium animalium, & ideo ex illo debetur decima prædialis, iuxta regulam supra positam, & illam per se loquendo debet dominus talium rerum Ecclesiæ prædiali. Per capturam autem crescit valor illius rei, & inde accrescit lucrum venatori, vnde si vendat res captas, debet ex illo lucro decimam personalem, ac subinde computari debet deductis expensis, seu pretio, quòd dedit domino fundi, aut stagni pro facultate venandi, aut piscandi, & talis decima personalis est; vt constat, & vtraque simul non excedit decimam partem valoris integri rei captæ, vt facilè consideranti patebit. Atque hæc regula habet etiam locum in lignis, lapidicinis, metallis, & similibus, nam hæc omnia æquiparantur in Leg. *Item si fundi*. ff. de Vsufructu, & in vsufructu fundi computari dicuntur, si illi adhæreant; & ideo secundum prædictam regulam decimandæ sunt. Viderique potest Rebuffus dicta quæst. 8. num. 10. 14. 15. 16. 17. 23. & 24. In hoc tamen vltimo loco ait, decimam de argentariis, aut metallariis, vt personalem esse soluendam, sed intelligendum est, quando ad nullius fundi vsum fructum pertinentis ad aliquam Ecclesiam spectabunt, alioqui etiam est prædialis, sicut de lignis ipse statim ait num. 26. Ex dictis verò obiter colligo, ex partu ancillæ non esse decimam soluendam, quia ille non computatur in fructibus, vt dicitur in §. *In pecudum*, de Rerum diuis. Et Leg. *In pecudum* ff. de Vsur. Nec obstat, quod licet nõ in fructibus, saltem in reditibus cõputatur; iuxta Glossam vlt. in c. *Generali* de Elect. in 6. Nam iura loquentia de decimis, de fructibus loquuntur, & restringenda sunt. Præsertim quia sæpe addunt *pecudum*, vel

Leg. *Item si fundi.* *Rebuff.* Leg. *In pecudum.* *Gloss. vlt.* Ca. *Nuncios.* Ca. *Non est.*

dum, vel *animalium*, cap. *Nuncios*, & cap. *Non est* eod. Sub illa autem appellatione non veniunt homines.

5. Soluuntur difficultates.

Ex his ergo est responsum ad primum dubium: Nam re vera nunquam soluitur, nisi vna integra decima, licet hæc interdum per partes soluatur, & vna sit personalis, & alia prædialis, quia fructus ipse est quasi diuisus inter duos, & ex diuersis titulis. Et hoc tantùm probant exempla ibi adducta. Solùm in vltimo exemplo de pascuis aduertendum est, decimam, quæ ex pascuis soluitur, & ex fructu ouium, quæ ex pascuis aluntur, vtramque prædialem esse, nõ tamen ex eadem re, neque ex eisdem fructibus, vt per se cõstat. Quod autem oues nutriantur ex pascuis decimatis, valde remotum est. An verò dominus prati, qui non vendit herbam, nec locat pratum, sed in eo suas oues, vel alia animalia pascit, teneatur inde soluere decimam iuxta valorem pretij, non facilè dixerim; aliqui enim simpliciter negant, vt Azor lib. 7. cap. 35. q. 9. referens Panor. in cap. *Commissum*. At ille solum dicit de pascuis deberi decimam, & exponit, *id est, de pretio*. Statim verò addit, quod licet non vendantur, sed gratis alicui dentur, soluenda est decima, quia sicut non potest vendere nisi cum onere, ita nec donare, & quia ita est in aliis fructibus. Vnde sumitur argumẽtum, idem esse, si consumantur pascua in nutriendis propriis animalibus, tum quia in aliis fructibus ita seruatur, vt in tritico, &c. herba autem est quidam fructus, tum etiam quia eadem est ratio de consumptione, quæ de donatione, quia fructus nascuntur cum illo onere, & à natiuitate (vt sic dicam) decima pars est debita Ecclesiæ, vnde sicut donari, aut vendi non potest, ita neque consumi. Dices, Ergo siquis habitet propriam domum; debebit decimam ex valore illius vsus. Sed non est simile, quia vsus non computatur in fructu, nec domus habet fructum necessarium, sed voluntarium.

Azor. Panor.

Obiectioni occurritur.

6. Duplex modus lucrandi in pecudibus.

De secunda difficultate nihil ferè addendum occurrit, nam satis explicatum est, quomodo in exemplis ibi adductis personalis, & prædialis decima distinguenda sit. Solum occurrit aduertendum circa decimas, quæ de pecudibus soluuntur, duplicem modum lucrandi in his animalibus interuenire posse. Vnus est percipiendo fructus, qui ex illis nascuntur, vt sunt fætus, lana, & alij supra numerati. Et decimæ, quæ hinc soluuntur, inter prædiales computantur, vt sæpe diximus, & earum conditionem sequuntur, licet interdum mistæ nominentur. At verò alio modo cõtingit lucrari ex his rebus per modum solius mercaturæ, & negotiationis, vt fit, cum armenta boum in vno loco emuntur, & in alium transferuntur, vt carius vendantur, vel in eodem statu, vel melius nutrita, vel robustiora facta, qui modus negotiationis etiã in animalibus sterilibus locum habet, vt patet in mulis. Ex hoc ergo lucro etiam debetur decima, sed illa personalis est, & leges illius sequitur, quia non est ex fructibus ipsarum rerum, sed quasi ex substantia earum, media industria, & negotiatione hominum, vnde ita se habent tunc talia animalia, sicut res aliæ inanimatæ, ac infructuosæ, circa quas talis mercatura exercetur. Et iuxta hæc intelligenda sunt supra dicta de loco, vbi soluendæ sunt decimæ horum animaliũ, nam intelligẽda sunt de prioribus decimis, quæ sunt formaliter (vt sic dicam) de fructibus animalium, nõ de posterioribus, quæ sunt de mercatura, & negotiatione, in qua solum quasi materialiter animalia ipsa interueniunt.

7. Quid asserendum de decimis minutis. D. Thom.

Ad tertiam de decimis minutis D. Thom. dicta q. 87. art. 2. ad 3. significat, non cadere in præceptum propter argumentum factum, & propter exemplum legis veteris, in qua dicit, non fuisse in præcepto, sed in consilio, quia hæc minima quasi nihil computantur. Vnde concludit, nunc non teneri fideles ad has minutas decimas, nisi forte propter consuetudinem patriæ. Idem significat Alens. dicta q. 51. mem. 4. art. 3. licet obscurè loquatur. Verumtamen negare non possumus, quia iura Canonica etiam minutas decimas sub præcepto decimandi concludant. Tum propter iura supra allegata, quæ de fructibus satis minuris loquuntur; tum quia in dicto capit. *Ex multiplici*, minutarum decimarum in specie fit mentio, & clarius in cap. *Cum in tua*, dicuntur deberi, & dari mandantur locis, ad quæ pertinent. Tum etiam quia illi quoque sunt veri fructus, & iura cum distributione loquuntur. Et licet singula ex his videantur minima, & inde nominentur, tamen cumulus omnium potest esse magnæ æstimationis, & necessarius, vel valde cõmodus ad conuenientem sustentationem ministrorum. Er ita videtur sentire Sot. lib. 9. de Iust. q. 4. art. 2. ad 3. nisi immemorialis consuetudo aliud habeat. Tacitè autem exponit D. Thom. vt intelligatur de minutissimis oleribus, quæ ex priuatis hortis colliguntur, non ad lucrum, sed ad quandam commoditatem, & voluptatem. Quam limitationem etiam in viuariis domesticis, & stagnis omnes adhibent. Neque displicet, quod de immemoriali consuetudine Soto aduertit. Nam de illa intelligendas puto omnes limitationes, quæ in hac materia fiunt ab omnibus circa omnia supra dicta, quæ licet de rigore iuris procedant, consuetudine auferri possunt, & magna ex parte sublata sunt. Tamen quia illa consuetudo cõtra ius est, immemorialis esse debet, quia ordinariè nullo speciali titulo fundatur præter morem, cum titulo verò consuetudo quadragenalis sufficeret iuxta superiùs tradita.

Alens. Ca. Ex multiplici. Ca. Cum in tua. Soto.

CAPVT XXXV.

An prædiales decimæ integræ soluendæ sint.

1. In decimis prædialibus nõ priùs deducẽdas esse expensas.

SEnsus quæstionis est, an decimæ soluendæ sint ex omnibus fructibus nulla facta eorum diminutione, vel pro sumptibus compensandis, vel pro aliis tributis, seu pensionibus soluendis. In qua re iura Canonica expresè definiunt integros fructus decimandos esse sine vlla diminutione. Et primò non esse deducendas expensas expresè traditur in cap. *Tua nobis*, & in cap. *Non est*, & in cap. *Pastoralis*, & in cap. *Cum homines*, de Decimis, vbi Gloss. & Doctores sine controuersia id docent, & plures per Tiraquel. relati de vtroque retr. tit. 1. §. 15. Gloss. 1. num. 10. & de Primog. q. 74. num. 9. Deinde, non esse deducenda tributa, neque census expresè traditur in cap. *Cum non sit*, de Decimis. Quapropter dubitari non potest, quin ita sit seruandum, quia ita præceptum est. Vt autem ratio, & sensus præcepti magis explicetur, difficultates circa vtramque partem occurentes breuiter explicandæ sunt.

Cap. Tua nobis. Ca. Non est. Cap. Pastoralis. Cap. Cum homines. Gloss. Tiraq. Cap. Cum non sit.

2. Obiectiones.

Circa primam de expensis frequens difficultas est, quia decimæ solùm debentur ex fructibus, & expensæ non computantur in fructibus; sed illi tantum censentur fructus, qui supersunt, deductis expensis, vt expresè dicitur in leg. *Fructus* ff. soluto matrim. Et in leg. 1. C. de fructibus, & litium expẽsis, & quod magis vrget, additur in leg. *Fundus* ff. Familiæ Erciscundæ, quod *nullus casus interuenire potest, qui hoc genus deductionis impediat*. Estque hæc regula frequentissima in iure Ciuili, & Glossa, & Doctores in dictis locis notant. Confirmatur primò, quia quantitas illa fructuum, quæ seminata fuit, erat iam decimata, & iterum decimatur fructus ex illa productus, quin ipsa deducatur. Confirmatur secundò, quia interdum contingit, non plures fructus nasci ex terra, quam fuerit quantitas seminis, ergo iniustum videtur, tunc decimam

Leg. Fructus. Leg. 1. Leg. Fundus.

decimam exigere, sæpiùs verò cōtingit, ad summum excedere fructus quantitatem seminis in dupla, vel tripla quantitate, & tunc si computētur aliæ expensæ, quæ in cultura terræ, & collectione fructuū fiunt, vix sufficiunt fructus ad compensandas expensas, ergo iniquum est, non eas deducere. Deniq; licet multoties fructus sint vberiores, tamen computando steriles annos cum abundantibus, ferè dimidia pars lucri soluetur Ecclesiæ ex fructibus terræ, si expensæ nō deducantur, ergo videtur hæc esse nimia exactio. Atque hæc consideratio maximè videtur vrgere in nonnullis fructibus, qui & maioribus periculis expositi sunt, sæpiusque dificiunt, & maioribus sumptibus coluntur, vt sunt præcipuè vinearum fructus. Confirmatur tertio, quia in decimis personalibus soluendis expensarum deductio prius fit, sed prædiales decimæ magna ex parte conueniunt cum personalibus, saltem quoad sumptus, qui fiunt in adhibendo labore, & industria hominum & animalium, aliorumque instrumentorum, cur ergo saltem hæ expensæ non deducantur in his etiam decimis? Vltimò videtur durum, hoc extendere ad decimas mistas, quia res illæ ex quarum fructibus tales decimę soluūtur, non sunt ita durabiles, sicùt agri, vineæ, & arbores, sed facilè moriuntur, & sæpe cum magno dispendio dominorum, quod damnū totum in sumptibus numeratur, nec reparari potest sine magno dispendio, nisi ex fructibus eorundem animalium, ergo saltem hæc deductio fieri debet in solutione talium decimarum. Et hæc ratio procedit etiam in decimis, quæ ex molendinis soluuntur, propter magnas expensas, quæ in illis reparandis fieri solēt, & suo modo habet etiam locum in pensionibus domorum, & similibus.

3 Soluitur prima difficultas.

Ad primam difficultatem communis respōsio est, nullam esse in moralibus tam generalem regulam, quæ exceptionē non admittat, & ita in præsenti esse speciale in decimis, quod fructus computentur sine deductione expēsarum, cum generalis regula in contrarium sit. Ita Glossa in dicto cap. *Pastoralis* ver. *Credimus*, & Glossa in cap. *Grauis* de Rest. Spol. ver. *Fructus*, & Bart. & alij in dicta leg. *Fructus*. Ratio autem huius specialitatis reddi potest, quia ita statuit ius Canonicum, cui non potest ius Ciuile obuiare, etiamsi ipsum non admittat casum, in quo talis deductio non fiat. Ratio autem, cur ius Canonicum hanc specialitatem fecit, reddi potest, tum ex parte Dei, in cuius cultum decimæ soluuntur, & ideo cum omni plenitudine, & integritate soluendæ sunt; tum etiam quia hoc modo Deus ipse illas præcepit, quem Ecclesia imitata est. Quas rationes iura citata indicant. Addi etiam potest, Ecclesiam iudicasse ad sustentationem ministrorum suorum, & alia onera sustinenda, necessarium esse hoc tributum cum tali integritate exigere. Quæ responsio mihi satisfaceret, si ad illam confugere necessarium esset, tamen necessarium non est, quia re vera non est hæc specialitas, sed in aliis casibus hoc seruatur, vt videbimus.

Ca. Pastoralis. Ca. Grauis. Bart.

4. Alia responsio.

Alia responsio vulgaris, (vel potius eadē sub aliis terminis) est, fructus terræ considerari posse ciuiliter, vel naturaliter, & priori modo non computari, nisi deductis expensis, & ita procedere leges citatas; posteriori autem modo integrè computari, prout nascuntur ex terra, nulla deductione expensarum facta, & ita considerari à lege Canonica in materia de Decimis. Hanc responsionem indicauit Glossa in dicta leg. *Fructus* ver. *impensa*, in illis ver. *Et hoc inspecto exitu, interim tamen verè est fructus*. Quam ibi singularem dicūt Aretinus. & Iason, & ita exponunt; *Fructus dici deductis expensis interpretatiuè, non verè*, idē autē est *interpretatiuè*, quod *ciuiliter*, & *verè*, quod *naturaliter*. Eandē distinctionē approbat Innocētius in dicto c. *Pastoralis*, quem ibi Panor. sequitur. n. 9. Dico autē, hanc responsionem coincidere in pręcedentem, quia reddenda est ratio, cur in solutione decimarum fructus considerentur naturaliter, & non ciuiliter. Ratio autem non est alia, nisi quia ius Canonicum, quod à ciuili non pendet, ita statuit propter congruentias supra adductas. Refert præterea Panor. distinctiones alias, & rėsponsiones ex Hostiensi, & Bart. quæ in illis videri possunt latiùs, breuiter tamen eas attingemus.

Gloss. Areti. Iason. Innocent. Panor. Hostien. Bart.

5. Duplex fructuum consideratio.

Addimus enim, fructus dupliciter cōsiderari posse, vel vt sunt lucrum, & commodum vsufructuarij, vel secundum se, vt oriuntur ex terra, arboribus, &c. Priori modo considerantur in ordine ad restitutionem, seu reparationē damni illati vsufructuario, cum culpa, vel sine culpa alterius possidentis fructus, seu inferentis damnum. Et ideo tunc habet verum in vniuersum, quòd fructus computantur, deductis expensis, & ita procedunt tres leges supra citatæ; nam hæc est materia illarum, & loquuntur iuxta subiectam materiam, vt Glossæ declarant, pręsertim in dicta leg. 1. C. de Fructib. Vnde cum dicitur, ciuiliter computari fructus, deductis expensis, vt sit in vniuersum verum, intelligendum est quando fructus considerātur, vt lucrum, sicut fit in ordine ad restitutionem, vel damni compensationem. Ratio autem est, quia restitutio tanta esse debet, quantum fuit damnum, & non maior; nam si aliquando maior exigitur, est pœna, non pura compensatio, at vsufructuarius, vel dominus fundi non erat consecuturus fructus sine sumptibus, & ideo nec illi restituendi sunt, nisi deductis sumptibus, quia non maius damnum passus est: In ordine ergo ad talem effectum fructus considerantur ciuiliter, vel fortasse melius cōsiderantur, non vt fructus, sed vt lucrum; non est autem lucrum, nisi quod superest deductis expēsis, vt supra dicebamus. Atque simili ratione; cui legantur fructus omnes fundi, non eximitur ab expensis necessariis, iuxta leg. *Fundi*, ff. de vsufruct. leg. Quia intelligitur legari commoditas, & nō alteri imponi onus colendi fundum suis sumptibus, vt alter totum fructum integrum accipiat: esset enim res nimis iniusta. Et eadem ratione, si in beneficio omnes fructus pro pensione ponantur, demptis oneribus, & expensis intelligitur, quia aliàs nimis esset iniqua. Item eadem ratione, licet fructus beneficij sint centum aurei, si deductis expensis solum supersunt quinquaginta, nō creditur esse fraudulenta narratio, si tantum quinquaginta pendere dicatur, quia cēsentur narrari fructus, prout re vera cedunt in stipendium, & commodum, vel sustentationem Clerici. De quo vide Felinum. in cap. *Ad nostram*, de Iuriur. nu. 3. & 4. & in ca. *Ad aures*, de Rescript. num. 13. conclus. 12.

Prima consideratio. Leg. Fundi. Felin.

6. Secunda fructuum consideratio.

At verò cum cōsiderantur fructus posteriori modo, integri, & absque deductione expensarū considerari debent, quia isto modo fructus sunt: Et hoc modo regulariter accipiūtur in cōtractibus, vel aliis casibus, in quibus de aliqua parte fructuū disponitur, etiā secundum ius ciuile, vt patet ex leg. *Si pendentes*, ff. de vsufructu, vbi sic intelliguntur legari fructus, *quando fructus pendentes iam maturos reliquerit testator*, nō enim priores expensæ deducendæ sunt, *sed omnes extantes fructus accipiet vsufructuarius*, vt ibidem dicitur. Similiter siquis vendat feudū cum onere, vt sibi quotannis soluatur certa pars fructuum, intelligitur soluenda, non deductis expensis, etiam secundū ius ciuile, vt videre licet per Bartolum suprà. Simile est, si locetur ager pro tot mensuris, vel quarta parte fructuum, etiam intelligitur, non deductis expensis, vt explicatur apertè in dicto cap. *Tua nobis*, de Decimis: Ita ergo (vt ibi argumentatur Pontifex) in lege decimarum, cum nō agatur de restitutione damni, nec de commo

Leg. Si pendentes. Barto. Cap. Tua nobis.

commoditate eius, qui soluturus est decimas, sed de pensione certa Deo, & ministris eius soluenda, intelligenda est de fructibus integrè spectatis, vt naturales fructus sunt, ac subinde non deductis expensis. Quia nec ex vi, & proprietate verborũ aliud deduci potest, neq; ex materia, quia non considerantur fructus solùm, quatenus lucrum afferunt dominis suis, sed secundum se *in quantum proueniunt ex Diuino munere*, vt dixit D.Thom. dicta quæst. 87. art. 2. ad 4. in fine. Ob quam rationem ait Soto, dicto lib. 9. q. 4. art. 2. paulò ante solutionem argumentorum, tam esse hoc ius rationi consentaneum, vt non possit valere consuetudo in contrarium, scilicet, deducendi semen ante decimationem, vel alias expensas. Sed hæc exaggeratio nulla ratione fundata est, vt notauit Aragon. dicto art. 2. quia cum hic modus decimandi iure Ecclesiastico inductus sit, contra illud potest præscribere consuetudo. Necessaria verò erit immemorialis sine titulo, vel quadragenaria cum titulo, vt in aliis dictum est, & ita sufficienter est expedita principalis difficultas.

D. Thom. Soto. Aragon.

7. Respõdetur confirmatio nibus primi arg.

Ad primam confirmationem negatur sequela, nam semen iterum decimari non potest, cum necesse sit mori, vt fructum afferre possit; totus ergo fructus qui ex semine nascitur, de nouo fit, & donum Dei est, & ideo totum illum denuo decimari necesse est. Ad secundam confirmationem respõdetur, euentus, qui ibi considerantur, contingentes esse, & ideo nõ debere vnius, vel alterius anni fructus spectari, sed omnibus compensatis, hoc autem modo onus hoc considerando non est præter æquitatem, & moderationem debitã, vt vsus ipse, & experientia satis ostendit. In quo etiam duo consideranda sunt; vnũ est respectu Dei, nã tota hæc contingentia, & varietas fructuũ, id est, quod pauci sint, vel multi, ex illius prouidentia, aut per iudicium, aut per misericordiam prouenit, & ideò sicut proueniunt, ita reddendi sunt, vel in recognitionem misericordiæ, vel in confessionem iustitiæ. Alterum est erga Dei ministros, quod illi semper indigent, semperque laborant æqualiter, siue annus sit sterilis, siue fertilis, & nihilominus in se suscipiunt contingentiam, & periculum sterilitatis, sicut & vbertatis, ideóque cum eadem proportione decimandi sunt. Nisi tanta sit paupertas, vt propter impotentiam homines excusentur, tunc enim etiam ipsa Ecclesia conniuere debet, imò & de bonis suis debet pauperes iuuare.

8. Ad tertiam confirmationem iam suprà assignata est differentia inter decimas personales, & prædiales. Quia in personalibus fructus est in lucro; in prædialibus est in ipsis prouentibus, qui denuo procreantur. Item quia lucrum personale regulariter paruum est, & vix respondet singulis annis vnum pro decem, fructus autem prædiales multò vberiores sunt; vnde ex augmento illorum relinquitur sufficiẽs lucrum vltra expensas, etiam si soluatur decima, non deductis expensis. Item in negotiatione non oportet rem destrui ad lucrandum, sed satis est, aut transportari, aut pro alia commutari, &c. Vt autem terra fructificet, necesse est, semen corrumpi in his, quæ ex semine producuntur, vel saltem necesse est, vt Deus det incrementum arboribus, & materiam, ac dispositiones, vt fructificare possint. Et hoc sensu dixit Glossa cap. *Pastoralis*, ver. *Deducendas*, ideo in mercimoniis deduci expensas, & non in fructibus, *quia in negotiatione operatur manus hominis, in fructibus verò manus Dei.* Non quod lucrum negotiationis non pendeat etiam ex Dei prouidentia, & beneficio, (vt aliqui obiiciunt) sed quod magis cernatur eius operatio in fructibus naturæ, qui substantialiter producuntur, & minus ibi operatur industria humana,

Gloss.

quia *neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus &c.* Atque hoc etiam modo dixit Diuus Thomas, decimas non esse obnoxias mercedi operariorum, quia debentur Deo, in quantum fructus proueniunt ex eius munere. Et Soto dixit, cogitandum esse, in hoc negotio genus quoddam societatis inter Deum, & homines interuenire; nam homo laborem suum, & semen exponit, Deus autem protectionem, & operationem suam, ea solum conditione, vt homo pro suo labore, expensis, & periculo nouem partes obtineat, Deo autem decimam in recognitionem, & suorum ministrorum sustentationem soluat.

D. Thom. Soto.

9. Atque ita etiam patet solutio ad vltimam difficultatem de mistis decimis, in qua specialiter attingitur de sumptibus, qui fieri solent in reparandis proprietatibus, vt molendinis, domibus &c. De quo est expressa decisio in dicto cap. *Pastoralis*, etiam has expensas non esse deducendas, *Quia penes dominum* (dicitur ibi) *res permanent restauratæ*, & ideò expensis eius, non Ecclesiæ, restauratio fieri debet. Idemq; ibi esse dicitur, *Si pars aliqua moriatur armenti*; imò (quod notandum est) etiam in decimis personalibus, quæ ex negotiatione resultãt, *Si pars mercium deperiit*, dicitur ibi, non esse reparandam ex lucro aliarum partium ante deductionem decimarum, propter eã rationem, quod si reparatur, domini efficitur. Et addi potest alia, videlicet, quia expẽsæ factæ in parte mercis deperditæ, non fuerunt factæ ad comparãdum lucrum, ex quo decima soluitur, sed aliũde illud damnum accidit. Quæ ratio suo modo applicari potest ad decimas prædiales; vnde non est, cur onus illud durum videri debeat, præsertim quia licet in decimis merè prædialibus videantur magis durabiles terræ, & fundi &c. tamen semen ipsum quotannis perit, quod onus in aliis mistis non ita inuenitur, & ita in omnibus ferè eadem porportionalis ratio seruatur.

Ca. Pastoralis.

10. Decimã soluendam esse nulla prius deducta pẽsione.

Tandem circa alteram partem de non deducẽdis ex fructibus aliis pensionibus, vel tributis ante decimationem, est difficultas. Primò quia hinc fit, vt tributa regia ratione decimarũ minuantur. Item si quis teneatur soluere census ex fructibus alicuius prædij, tenetur suam pẽsionem integrã soluere pensionario, nõ ergo debet decimã prius soluere, alias altera pensio minueretur. Tandẽ colonus, qui conducit agrum pro parte fructuũ, qui partiarius dicitur, partem integram debet reddere domino fundi, vt supponi videtur in c. *Tua nobis*, de Decimis, ergo non debet fructũ priùs decimare. Respõdeo nihilominus, hanc legem semper esse inuiolabiliter seruandam, vt nihil Ecclesiæ depereat de integra decima parte fructuum, & in hoc sensu dicitur, decimam esse soluẽdam integram, nulla prius deducta pensione. Fieri tamen potest interdum, vt hoc potius æquiualẽter fiat, quam formaliter, quod nihil refert, dummodo Ecclesia illæsa permaneat, vt iam explicabitur, ex dicto cap, *Tua nobis*.

Cap. Tua nobis. Cap. Tua nobis.

11. Satisfit argumentis.

Itaque ad primum respondemus, in primis id non esse inconueniens, quia tributum Diuinum regio præferẽdum est, vt Diuus Thomas supra rectè significat. Alioqui decimæ ipsæ minuerentur propter tributum regium, & ita in virtute ex decimis solueretur tributum, quod non decet, nec fieri potest. Deinde dicitur, Regem ipsum teneri ad soluendas decimas ex suis reditibus, at si recipiat tributum ex fructibus decimatis Ecclesiæ, iam ex illo non tenebitur soluere decimam, & ita non grauatur, etiam si contingat, ea de causa, minui quantitatem absolutam tributi, quod accidere posset, si tributum consisteret in aliqua parte aliquota fructuum, nam si esset pensio determinatæ quantitatis absolutæ, tunc non minueretur, vt iam dicemus, est enim eadem ratio.

Ad secun

12\. Ad ſecundum ergo dicitur, ſi penſio ſit determinatæ quantitatis abſolutæ, verum eſſe antecedens, illationem verò non eſſe bonam: quia licet penſio ſoluatur ex nouem partibus fructuum, quæ remanēt ſoluta decima, poteſt integra ſolui, ſicut per cenſum conſtituta eſt, & ita eſt intelligendus contractus, quia non poteſt fieri cum Eccleſiæ iniuria. Tunc autem ex penſione non ſoluetur decima, quia ex fructibus iam decimatis accipitur, & dominus agri cenſetur in ſe accepiſſe onus decimandi pro illa, ideoque vel penſio minuenda fuit in contractu, vel pretiũ eius augendum, alioqui iuſtus non fuiſſet. At vero ſi penſio eſt de aliqua parte aliquota, quæ maior eſt ex integris fructibus, quã ex decimatis, tunc re vera eſt intelligẽda penſio de fructibus decimatis, & tunc penſionarius non tenebitur aliam ſoluere decimã ex ſua parte, & ita nihil grauatur. Nam ſi reciperet talem partẽ aliquotam ex fructibus integris, teneretur ipſe pro parte ſua decimare, & ſic tandem in idem rediret, & Eccleſia reciperet integram decimam.

13\. *A quo debeat ſolui decima, quando ager colitur per colonos.*

Et ita etiam cõtingit in caſu de colono, qui in vltima difficultate tangebatur, & petit illam quæſtionem, quando ager colitur per colonos, ex qua parte debeant ſolui decimæ. Reſolutio autem eſt, ſoluẽdas eſſe ex integris fructibus; ſiue priùs ex illis decima deducatur, & poſtea dominus & colonus inter ſe diuidant iuxta conuentionem ſuam, qui ordo videtur optimus, & iuri conſentaneus, quo facto, neuter illorum tenebitur ad alteram decimationem pro parte ſua: ſiue priùs inter ſe diuidãt fructus, & poſtea vnuſquiſq; pro ſua parte decimã ſoluat, nã in idem redit, & fieri poſſe ſupponitur in dicto ca. *Tua nobis.* Et ita rem hanc expediunt Gloſſ. Panormitan. & alij ibi, & Gloſſ. in cap. *Quæſti*, 16. quæſt. 1. Hoc autem procedit de proprio colono. Si verò loquamur de mercenario, qui ſeruit in cultura agri pro aliqua parte fructuum, tunc conſtat, illam penſionem pertinere ad expenſas, quæ fiunt in cultura agri, vel collectione fructuum, & ideo deduci non poſſe ante decimationem. Ait tamen Soto, mercenarium in illo caſu non teneri ad ſoluendas decimas ex ſua penſione. Quod erit verum quoad prædialem decimam, ſecus verò eſt de perſonali, quæ alterius rationis eſt, & aliud habet fundamentum, ideoque à mercenario tunc debetur, non minus quàm ſi in pecunia ſtipendium ſui laboris acciperet. Quod bene notauit Abulenſ. in ca. 23. Matth. quæſt. 204.

Cap. Tua nobis. Gloſſ. Panor. Quid ſentiẽdum quãdo ager colitur per mercenarium. *Soto. Abulenſ.*

14\. Addit vero Abulen ibidem, etiam dominum fundi, qui illum locat colono pro certa parte fructuum, vel certo pretio, transferendo in colonum onus ſoluendi integras decimas prædiales, teneri ad alteram decimam ſoluendã ex penſione, quam accipit, vel ex pecunia, quia eſt lucrum illi accreſcẽs de nouo, & ex omni lucro debetur decima. Nec putat, hoc eſſe inconueniens, quia exiſtimat hanc decimam eſſe perſonalem, quia ei datur ratione iuris, & dominij; iura autẽ dominij perſonalia ſunt, & ideò decima eſt perſonalis, ac ſubinde deberi poteſt ſimul cum prędiali. Sed hoc fundamẽtum re vera falſum eſt; quia totum illud lucrum pertinet ad reditus fundi reſpectu domini, & ideo decima, quæ ex illo deberi poteſt, prædialis eſt; quia ex fructu prædij datur, & non ratione perſonalis actionis, vel negotiationis, quod neceſſariũ eſt ad decimam perſonalem. Quod benè perſpexit Gloſſ. dicto ca. *Tua nobis*, ver. *Sic & dominus*; & nihilominus in principio indicat, ex illa deberi ſpecialem decimam, vt ait Abulen. Tandem verò ait Gloſſ. cõtrarium eſſe æquius, & Hoſtienſ. ac Ioan. Andr. dicunt, eſſe iuſtius, & mihi videtur omnino verũ. Quia dominus fundi iam ſoluit illam decimam per colonum, quando in illum transfert omnes fructus cum onere decimandi illos integrè, ibi enim ſua penſio eſt virtute decimata, nam ea ratione minor eſſe debuit, & proportionata valori nouẽ partium fructuũ tantùm; & ideo non debet iterum decimari, cum ibi nullũ ſit diſtinctum lucrum perſonale. Probabilius certè id dici poſſet de colono, quia licet ſoluat integram decimam prædialem, quicquid, ſoluta penſione, ex reſiduis fructibus lucratur, eſt lucrũ perſonale ex propria actione & induſtria, & ideo deductis expenſis, & in eis computando labores proprios iuxta ſuum valorem, videtur teneri ad decimam perſonalem ex tali lucro, nõ minus quam mercenarius, vel famulus ex ſua mercede, vel negotiator ex ſuo lucro. Veruntamen licet fortaſſe in rigore ita ſit, nõ tamen eſt in vſu, vel quia perſonales decimæ ſublatæ ſunt cõſuetudine, vel quia colonus ille cenſetur iam quaſi vſufructuarius, & habens dominium vtile fundi, & ita ratione illius fructus illos percipere.

Præcedens fundamentũ infirmatur. Gloſſ. Hoſtienſ. Ioan. Andr.

CAPVT XXXVI.

Quomodo ſint decimæ debitæ Eccleſiæ.

1\. *Quomodo Eccleſiæ decimę debeãtur.*

HActenus explicuimus ea, quæ ad ſubſtantiam huius pręcepti pertinere videntur, vt ſunt finis, & ratio propter quam poſitum eſt, perſona, cui imponitur, & reſpectu cuius, & circa quam materiam imponitur. Nunc de circunſtantiis, & accidentibus dicendum ſupereſt, vt ſunt quando, vbi, & quo modo facienda ſit decimarum ſolutio, vt præceptum illud impleatur. Reſolutio autem in his omnibus maximè pendet ex quadam graui quæſtione; quam propterea præmittendam duximus, nimirum, quomodo Eccleſiæ decimæ debeantur. Supponimus enim deberi, nam id iura ſtatim citanda ſæpè tradunt, & ex ipſo præcepto, & ratione eius colligitur, quia præceptum inducit debitum, vnde in cap. *Parochianos*, de Decimis, ſic dicitur; *Cum decimæ non ab homine, ſed ab ipſo domino ſint inſtitutæ, quaſi debitum exigi poſſunt.* Quæ ratio vim ſuam habet, ſiue præceptum illud fuerit à Deo immediatè latum, vt olim, ſiue per Eccleſiam, vt in lege gratiæ. Supponimus item ex dictis, hoc debitum non tantùm eſſe Religionis, ſed etiam iuſtitiæ, quia ſubſidiũ aliquod ad ea, quæ neceſſaria, vel cõuenientia ſunt pro diuino cultu, & pro ſuſtentatione miniſtrorũ eius, ex iuſtitia debitum eſt ex natura rei, vt ſupra viſum eſt: illud autem potuit taxare Eccleſia, quod feciſſe intelligitur, præcipiendo decimas. Facta verò illa taxatione iam tale, & tantum ſubſidiũ ex eadem iuſtitia debetur: ſicut taxato pretio frumẽti ex iuſtitia ſeruandum eſt, ſic enim lex humana cõſtituit talem materiam, & actum intra obiectum iuſtitiæ. Intra latitudinem autẽ iuſtitiæ poteſt res duobus modis eſſe debita, ſcilicet vel tanquam aliena, ſicut debetur res furto ſublata, vel tanquam propria creditoris cum obligatione tamen reddendi illam, ſicut debetur pecunia mutuò accepta: qui duo modi licet quod attinet ad obligationem conſcientiæ, & peccati, in idem redire videantur, tamen in ordine ad multos effectus morales, & ciuiles multùm differunt, vt videbimus, & ideo explicandum à nobis eſt, quo ex his modis decimæ ſint debitæ.

Cap. Parochianos.

2\. *Deberi decimas tanquam res alienas dicũt aliqui.*

Prima opinio dicit, eſſe debitas tanquam res alienas reſpectu debitoris, quia ex quo fructus percipiũtur, ſtatim eſſe incipiunt ſub dominio Eccleſiæ, ſeu Dei, etiam antequam ſoluantur, vel ſeparentur ex cumulo fructuũ. Ita tenet Abbas in dicto ca. *Tua nobis*, nu. 11. & dicto ca. *Commiſſum*, n. 4. de Decimis. Putatque eſſe ſententiam Innocentij, & Ioannis Andr. vel ex eorum dictis colligi. Deinde illam probat ex cap. *Tua nobis*, de decimis, quatenus ait, quod Deus præcepit ſolui decimas, *ſuas eſſe aſſeuerans*; nam pro-

Abb. Cap. Tua nobis. Cap. Commiſſum.

N nonnen

nomen *suum* dominium significat, vt habetur in iure ciuili; nec propter solam actionem ad rem potest quis dicere illam esse suam. Secundò expressiùs in c. *Omnes*, 16. quæst. 7. *Omnes* (dicitur) *Decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum Domini sunt:* sunt ergo sub speciali dominio Dei, quod Ecclesiæ ipse concessit, vel saltem talem illius administrationem, vt eodem iure agere possit. Tertiò Augustinus in cap. *Decima*, 16. quæst. 1. *Decimæ* (ait) *ex debito requiruntur*; explicans autem hoc debitum, addit, *& qui eas dare noluerit, res alienas inuasit.* Vbi Glossa, ver. *Alienas*, infert, *ergo ante separationem sunt Ecclesiæ.* debentur enim vt res, quæ non sunt sub dominio debitoris, aliàs non inuaderet res alienas, ergo sunt sub dominio Ecclesiæ, seu Dei.

Vide ff. de Argento legato. L. *Quintus Mutius* §. *Argento* & L. *Cum sua ancilla*, & L. *Scribit Quintus*. *August.* *Gloss.*

3. Quartò, quia priuilegium Ecclesiæ est, vt sine traditione consequatur dominiũ rei sibi legatæ, aut donatæ, ex cap. 2. de Cõsuetud. in fine, & clariùs ex lege vlt. Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis, ergo multò magis ex voluntate Dei, & Ecclesiæ transfertur dominium decimarum in Clericos, seu Ecclesiã ante traditionem, vel separationẽ, quia efficacior est voluntas Ecclesiæ, quam priuati donatoris. Quintò inducitur ca. *Moderamine*, 16. q. 1. quatenus ibi dicitur, sacerdotes ministrantes diuina, laudabiliter decimas sibi vendicare; fitque vis in verbo, *vendicare*, quia actio rei vendicationis non datur, nisi in rem propriam ab alio detentam, ff. de rei vendicat. leg. *In rem:* sed hæc actio datur Clericis ad exigendas, vel recuperandas decimas, ergo. Sextò Ecclesia potest exigere decimam à quocunque raptore, & iniusto detentore; potest etiã agere contra incendiarium, qui segetes combussit, & similia; ergo signum est habere ius in re, atque adeo dominium ipsarum decimarum. Et confirmatur maximè, quia si parochianus vendat omnes fructus non decimatos, potest Ecclesia cõtra emptorem agere, & ipse tenetur in conscientia restituere Ecclesiæ decimas suas, & agere contra venditorem pro illa parte, ex c. *Pastoralis*, de decimis. Immò si quis ex pecunia, seu fructibus non decimatis emit domũ, tenetur ex reditu domus decimam soluere Ecclesiæ, vt ex eodem c. colligitur, saltem per argumentum à cõtrario, ergo signum est, domũ illam, saltem quoad decimam partem, emptam fuisse ex pecunia Ecclesię, & ideo eadem proportione in ius illius transiisse.

Cap. 2. *Leg. Vlt.* Cap. *Moderamine.* Leg. *In rem.* Cap. *Pastoralis.*

4. Secunda sententia negat, decimã esse sub dominio Ecclesiæ, quãdiu separata nõ est ab aliis fructibus, seu partibus, nec tradita aliquo modo Ecclesiæ. Hanc sentẽtiam fuisse antiquorũ Canonistarum, refert superius Panor. & in eam magis inclinat Gloss. in dicto cap. *Moderamine*, verb. *sibi vendicent*, in fin. 16. q. 1. & Gloss. in dicto cap. *Tua nobis*, verbo, *Tributa*, etiam in fine. Licet priorem sentẽtiam satis probabilem censeat. Hanc verò cõstantiùs asseuerant Freder. Senens. Conſt. 74. & Rebuff. tract. de decimis quæ. 3. nu. 16. & 17. & quæst. 9. num. 8. & sequentibus. Fundamentum huius sententiæ ita potest explicari, quia decima, donec sit separata ab aliis partibus fructuum, est sub dominio eius, cuius sunt fructus; Arg. leg. 2. ff. de Pollicit. quæ loquitur, quando decima ex voto debetur, videtur autem eadem ratio, licet debeatur ex præcepto, quia votum est quasi lex quædam priuata. Ratiò vero est, quia in re nondum diuisa non potest acquiri dominium determinatæ partis. Dicetur, posse aliquem habere dominium rei, seu partis nondum diuisæ, vt quando plures habent dominium hæreditatis totius, vel quando cumulus tritici est multorum simul, & singulorum partialiter, licet nullus habeat dominium determinatæ partis materialis (vt sic dicam) sed formalis, seu aliquotæ in cõfuso. Sed contra, quia oportet ostendere titulum sufficientem huius dominij communis, quod hic fieri non potest: Nam Ecclesia non habet dominium commune in terris, v. g. quæ seminantur, nec in semine ipso, nec in arboribus, aut ouibus, aut aliis rebus similibus, à quibus proueniunt fructus, ergo nec in ipsos fructus habet tale dominium ex vi natiuitatis eorum, (vt sic dicam) nec etiam ex vi solius præcepti, quia præceptum nec tollit dominium, nec facit illud commune, nisi id satis explicet, quod in hoc præcepto non fit.

2. Sententia negãs decimã esse sub dominio Ecclesiæ quandiu non est separata. *Panor.* *Gloss.* *Freder.* *Rebuff.* Fundamentum. Leg. 2.

5. Ostenditur assertio. Potest autem hoc multis modis ostendi. Primò ex lege veteri, ad cuius exemplum nostrum præceptum datum est; tunc enim non videntur decimæ fuisse sub dominio Leuitarum priùs, quàm separarentur, & traderentur: Tum quia Exod. 22. dicitur, *Decimas tuas, & primitias tuas non tardabis reddere.* Vbi pondero particulam, *tuas*, quæ dominium significat, erant ergo decimæ illorum, à quibus tradendæ erant, donec eas traderent, & hoc tantùm eis præcipiebatur; & Deut. 14. *Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis*, &c. Omnes ergo fructus erant possidentis, & ille tenebatur segregare partem, & à se illam abdicare. Item, in illa lege tres decimæ præcipiebantur, & tamen verisimile non est, decimam pauperum, illorum fuisse, antequam daretur, ergo nec decima Leuitarum. Tandem, primitiæ non poterant transire in dominium Leuitarum ex vi legis, antequam darentur, quia non præcipiebantur in certa parte, vel quantitate, sed hoc erat ex arbitrio dantium, dominium autem debet esse de re certa, & tamen forma præcepti eadem erat in primitiis, & decimis, vt patet ex citatis verbis Exodi, & (quod notandum est) in dicto cap. *Tua nobis*, eodem modo dicitur, *Suas esse decimas, & primitias asseuerans.* Quod certè de primitiis intelligi non potest cum eo rigore, quem prior sententia ponderabat, sed eo modo, quo dicit Deus Exod. 13. *Sanctifica mihi omne primogenitum*, &c. *Mea sunt enim omnia.* Ergo eodem sensu dicitur Leuit. 27. *Omnes decimæ Domini sunt, & illi sanctificantur.* Dicuntur enim Domini, quia ad illius cultum specialiter erant deputatæ, non quia à dominio Israelitarum subtraherentur, antequam illas traderent, sicut primitiæ, & primogenita. Quod etiam ex Num. 18. non obscurè colligitur, si attentè legatur.

Exod. 22. *Deut. 14.* Cap. *Tua nobis.* *Exod. 13.* *Leuit. 27.* *Num. 18.*

6. Probatur ex Canonũ decretis. Præterea hoc declaratur ex verbis ipsorum Canonum: Nam in dicto cap. *Parochianos*, solùm dicitur, decimas peti posse, *tanquam debitum*, non ergo vt res propria, nam hæc duo in rigore diuersa sunt. Item in cap. *Ex transmissa*, dicitur: *Fidelis homo ex omnibus, quæ licitè acquirit, decimas erogare tenetur.* Priùs ergo acquirit rem totam, seu omnes fructus, & ex illis decimas dare tenetur, priùs ergo, quàm det, ipse retinet omnia, quæ acquisiuit. Præterea, solent in iure decimę vocari tributa, vel cum tributis comparari, cap. *Decimæ*, 19. q. 1. & dicto cap. *Tua nobis*. At tributa licet sint debita, non tamen fiunt extra dominium debentis, & sub dominio Principis, donec soluantur, ergo similiter decimæ, & ideo iura dicunt, Deum illas sibi reseruasse in signum vniuersalis dominij, in dicto ca. *Tua nobis*, & in cap. *Cum non sit*, eod. vbi speciali titulo esse reseruatas dicitur; & ideo in prærogatiuam dominij generalis præcedere solutionem decimarũ ante solutionem aliorum tributorum, aut pensionum. Non ergo ratione particularis dominij præfertur decimarum solutio: nam si illa ratio interueniret, illa esset præcipua, & maximè proponenda, sed præfertur ratione maioris excellentiæ, & strictioris debiti, ergo sicut aliæ pensiones, & tributa debita ex rigore iustitiæ, non sunt eius, cui debentur, nec extra dominium debitoris, prius quam soluantur, ita nec decimæ, sed in hoc æquiparantur.

Cap. *Parochianos.* Ca. *Ex trãsmissa.* Cap. *Decimæ.* Cap. *Tua nobis.* Cap. *Cum non sit.*

Tandem

7. Argumento negatiuo probatur.

Tandem oſtendi idem poteſt argumento negatiuo, quod in hac materia eſt ſufficiens: nã ſi ius ipſum diuinum, vel humanum per ſe ipſum nõ confert Eccleſiæ hoc dominium, non eſt, vnde illud habeat, nõ ſunt autem verba in iure, quibus indicetur tranſlatio talis dominij ipſo facto. Quod in primis declaratur ex iure antiquo diuino, & verbis, quæ in contrarium ponderantur, nam quod Deus appellet ſuas decimas, nimis generale eſt, quia etiam vocat ſua omnia, vt re vera ſunt, licet per hoc non immutentur humana dominia. Et ſpeciali titulo ſolet vocare ſua, quæ ad ſuũ cultum peculiariter reſeruauit, & deputauit, vt primogenita, & primitias, vt vidimus, neque alia verba fortiora inueniuntur in ſcriptura, ex quibus id probari poſſit. Hinc verò facilè etiam probatur de iure Canonico, quia ſi in illo reperiuntur ſimilia verba, ſolùm referuntur ex veteri lege, vnde in eodem ſenſu afferuntur. Poſſet etiam vocare Eccleſia decimas ſuas, antequam ſoluantur, quia in illis habet peculiare ius & actionem, ita enim in bonis computantur ea, ad quæ actio habetur iuxta Leg. *Rem in bonis* ff. de Acquirend. rer. domin. Et contraria ratione, qui debitum non ſoluit, per quandam æquipollentiam dicitur rem alienam rapere, vel inuadere. Imò interdũ Sancti vocant fures, & raptores, ac homicidas eos, qui ſuperflua non dant pauperibus, cum teneantur, quamuis non ſtatim illorum bonorum dominium amittant, vel pauperes ipſo facto illud acquirant ante omnem traditionem. Ex his ergo formulis loquẽdi nihil colligitur. Neque verbum *vendicandi*, plus probat, vt iam oſtendam.

Leg. *Rem in bonis.*

8. Præcedentiũ opinionũ iudicium, & concordia.

Inter has ſententias prior videtur magis pia, quia fauorabilior Eccleſiæ, poſterior vero magis ſecundũ rigorem iuſtitiæ. Poſſumus autem quadam moderatione adhibita vtramque ſententiam interpretari, & quaſi cõponere diſſenſionem, ſi dicamus, Eccleſiam nõ habere proprium, & rigoroſum dominium decimarũ, antequam illas percipiat, habere tamen vſumfructum illarum, atque adeo nõ ſolum habere ius ad illas, ſed etiam aliquod ius in illis, quod dici poteſt dominium vtile, licet non ſit directum, quale habet vſufructuarius in fructibus nondum perceptis. Priorem partem, quæ negat dominium directum, & perfectum, probant adducta pro ſententia poſteriori. Quibus non obſtant motiua prioris opinionis, quia tria prima ex modis loquendi Scripturæ, & Canonũ ſumpta, non probant, vt oſtendi. Quartum verò de priuilegio Eccleſiæ acquirendi dominium ſine reali traditione Dei habet locũ, vel quando res eſt certa, & determinata, vel certè quãdo de donatione proprietatis conſtat, quod hic non conſtat, vt dixi. Aliæ verò duæ rationes ſumptæ ex effectibus, ad ſummũ probant alteram partem de dominio vtili, & nõ amplius. Illa ergo pars videtur mihi ſatis probabiliter colligi ex ca. *Paſtoralis* de Decimis, vt ſtatim oſtendã, maximè verò probari ex effectibus aliquibus, qui ex hoc iure Eccleſiæ naſcuntur, qui varij poſſunt numerari; quorum declaratio maximè elucidabit hanc reſolutionem, & totam hanc materiam, & ideo per illos breuiter diſcurrere oportet, vt & falſi à veris ſeparentur, & veri rectè intelligantur.

Cap. *Paſtoralis.*

9. Dominium vtile Eccleſiæ in decimas probatur ex effectibus.

Primus ergo effectus huius dominij eſſe cenſetur, quia Eccleſia poteſt decimas poſtulare per rei vendicationẽ ab iniuſto inuaſore. At hic effectus in primis nõ colligitur ex iure, nam verbũ *vendicandi*, in illo ca. *Moderamine*, poſitũ, non accipitur in hoc ſenſu, quia nõ tractabat ibi Greg. de actione ciuili, qua poteſt vti Eccleſia contra non ſoluentes, vel vſurpantes decimas, ſed de ratione, ob quam poſſunt monachi accipere decimas, ſi ſacerdotum ordinem, & miniſterium accipiant, & tunc ait, poſſe illas ſibi vendicare, id eſt, vſurpare, vel appropriare, hæc enim eſt vis latina illius verbi, & eſt in vſu iuris, etiam in iure Canonico, vt in c. *Quia nonnulli* de Cler. non reſid. Alia verò ſignificatio non vſurpatur, niſi cum agitur de proprietate iuris ciuilis. Deinde ille effectus parum neceſſarius eſt Eccleſiæ, quia ſi tractetur de decimis, id eſt de iure decimarum, tunc Iuriſtæ dicunt, petendum eſſe actione confeſſoria, quæ in iuribus incorporalibus æquiualet actioni, quæ circa bona corporalia rei vendicatio dicitur, & meritò ita fit, quia illud ius ad decimas ſub dominio Eccleſiæ exiſtit. Hic verò non tractamus de decimis pro iure, ſed pro fructibus ipſis, qui peti poſſunt, cum iniuſtè detinentur, etiam ſi *ius ipſum* Eccleſiæ nõ vertatur in dubium. Et tunc actio perſonalis ſufficit, quæ dicitur ex lege, vel ex Canone: nec rei vendicatio affert ſpecialem vtilitatem. Propter quod dixit Hoſtienſ. in c. *Parochianos*, Canoniſtas non multùm curare de his formis petendi. Sic ergo neceſſarium non eſt, vt talis actio, ſeu poſtulatio procedat à dominio; nam certum eſt, non poſſe decimas accipi propria auctoritate, ſed petendas eſſe, ad quod ſufficit ius, & actio perſonalis, vt Rebuff. dicta quæſt. 9. latiùs proſequitur. Tandem ad ſummum inde probari poteſt ius aliquod in re, quia negari non poteſt, quin dominus fundi habeat actionem ad vẽdicandos omnes fructus integros ſui prædij, ſi ab alio iniuſtè occupentur, & contra illum habere actionem rei vendicatiuam. Poſſumus ergo dicere, parochianum habere actionem directam per rei vendicationem ad omnes fructus integros: Eccleſiam verò habere actionem vtilem per rei vendicationem ad ſuam partem. Nam iſtæ actiones etiam à Iuriſtis diſtinguuntur, vt patet ex Gloſſ. in §. *Si quis in aliena*, verb. *Vtilis actio*. Inſtit. de Rerũ diuiſione, & in Gloſſ. in Leg. *Idem Pomponius*. §. *De arbore*, ver. *dabant*. ff. de Rei vendi. Atque hoc modo ex hoc effectu rectè noſtra ſententia declaratur.

Gregor.

Cap. *Quia nonnulli.*

Hoſtienſ.

Rebuff.

Gloſſ.

10. Exponitur ſecundus effectus.

Secundus effectus eſſe poteſt, quia apud quemcunque fructus non decimati exiſtunt, poteſt Eccleſia ab illo immediatè ſuam decimam poſtulare. Itáque ſi parochianus vendidit omnes fructus non decimatos, poteſt Eccleſia decimam immediatè poſtulare ab emptore, & non à venditore, licet emptori poſtea ſuum ius maneat contra venditorem. Quod cenſetur verum non ſolum in iudicio externo, ſed etiam in foro conſcientiæ, in quo talis emptor tenetur reddere decimam Eccleſiæ, etiam ſi non petatur, vel etiam ſi Eccleſia ignoret ſuum nocumentũ. Hoc ergo videtur eſſe magnum ſignũ dominij, quia tunc tenetur ille emptor ratione rei acceptæ reſtituere, ergo ſignum eſt, illam decimam eſſe ipſius Eccleſiæ, cui debetur. Item quia niſi Eccleſia haberet ius in illa re, non tranſiret ius cum re contra emptorem, ſed maneret ſemper contra perſonam venditoris, vt ex aliis bonis ſuis ſatisfaceret Eccleſiæ. Atque ita in hoc effectu magnam vim facit Panormitan. nam ille effectus videtur certus ex cap. *Cum non ſit*, de Decimis, ait enim, eos ad quos cenſus, vel tributa ex fructibus indecimatis peruenerunt, cogendos eſſe, illa decimare Eccleſiis, ad quas pertinent. *Quoniam res* (inquit) *cum onere ſuo tranſit.* Quod autem ibi de parte fructuum dicitur, eadem proportione, & ratione procedit in omibus fructibus, ſi quouis modo ad alium indecimati perueniant. Idem patet ex capit. *Paſtoralis*, eod. vbi dicitur, *Fructus non poſſe alienari, niſi cum onere decimarum*, ſcilicet cum onere reali, quod ipſis fructibus veluti inhæreat, vt in alio cap. declaratur. Hoc autem onus non videtur eſſe aliud; niſi quod illi fructus quoad decimam partem ſunt alieni, nimirum Eccleſiæ, quæ poteſt illam recuperare, vbicunque inuenerit.

Panor.

Cap. *Cum non ſit.*

Cap. *Paſtoralis.*

11. Declaratur amplius hic effectus.

Triplex modus occupādi fruct' nō decimatos.

Circa hunc autem effectum priùs oportet exponere, quomodo sit intelligendus, vt sit verus. Tribus enim modis potest aliqua persona occupare fructus non decimatos, scilicet, per actionē iniquam, & iniustam cōtra possidentem, & cōtra Ecclesiam, secundo per actionem iniustam contra Ecclesiam, non verò contra possidentem, tertio bona fide, & sine iniuria alicuius. Primus modus habet locū in eo, qui omnes fructus indecimatos furatur, & tunc clarum est, teneri ad restituendos omnes fructus: tamen non dubito, quin satisfaciat illos omnes reddendo priori domino, imo fortasse non rectè faceret, reddendo nouem partes Domino, & decimam Ecclesiæ, quia nō potest ipse sua auctoritate decimam ab alio debitam ex illius bonis soluere, nam si parochus ipse non potest propria auctoritate capere, multò minus poterit alijs rapere, vt det parocho: vnde in eo casu nō videtur Ecclesia habere immediatam actionem cōtra furē, nisi quando dominus esset negligēs, & ea de causa Ecclesia pateretur: nā tunc Ecclesia habebit actionē ad decimā recuperandam, siue illa sit ratione rei acceptæ, siue ratione dāni illati, quælibet enim sufficit.

12. Secundus modus.

Secundus modus cōtingit vel in ipso parochiano detinente decimas, & nolente eas soluere cum iniuria Ecclesiæ, vel in emptore, qui mala fide emit fructus non decimatos ab iniquo venditore: tunc enim emptor nullam iniuriam facit venditori voluntariè vendenti, & pro iusto pretio; facit tamen iniuriā Ecclesiæ, nisi in se suscipiat onus soluendi decimā: Nam si hoc onus suscipiat, non peccat sic emendo, & accipiendo fructus nō decimatos, vt apertè colligitur ex dicto cap. *Pastoralis*, dicente: *Fructus autem ipsos alienari posse non credimus, nisi cum onere decimarū*; ergo cum illo alienari possunt; & idem planè supponitur in dicto cap. *Tua nobis*. Et ratio est, quia tunc venditor transfert in emptorem onus, & obligationem soluēdi decimam, & ita per illum quasi per suū ministrum soluit Ecclesiæ decimam. Tunc ergo mirum non est, quod Ecclesia habeat actionem immediatè contra emptorem, si decimam detineat, quam ei immediatè reddere tenetur ex vi pacti inter ipsum, & venditorē, quod pactum, etiam si expressum nō sit, interuenire censetur, quoties venditor apertè dixit emptori, fructus illos non esse decimatos, & ita illos vendere, quia censetur vendere, vt licitè potest, vt sensit Abulens. infra citādus. Imo in eo casu verissimum credo, illum emptorem non acquirere dominium illius decimæ, quia vendens, vel non potest, vel certè nō vult illud concedere, quia cum tali modo, & onere rem vendit. Semper tamen liberum erit Ecclesiæ à suo subdito, & debitore immediatè decimam petere, quia ille est primarius debitor, & non potuit se illo onere liberare omnino sine consensu Ecclesiæ, sed onus cum re ipsa incedit, vt notauit Glossa in cap. *In aliquibus*, de Decimis, verbo *Compellantur*, & Panormitanus ibi per illum textum, & alia suprà allegata. At verò qui emeret fructus indecimatos sine onere decimandi illos, sed cum intentione emendi etiam partem ad Ecclesiam pertinentem, tunc planè esset Ecclesiæ iniuriosus, siue cooperando damno illi iniustè illato per venditorem, siue rem ad Ecclesiam iure pertinentem emēdo, vnde, (velit, nolit,) tenebitur Ecclesiæ satisfacere, & sustinere onus decimādi, siue ratione rei acceptæ, siue ratione iniustæ acceptionis. Et ideo tunc etiam Ecclesia potest, si velit, immediatè agere contra emptorem ab illo postulando decimam, quia iniustè occupauit rem ad Ecclesiam pertinentem cum damno illius. Et præsertim potest hoc Ecclesia facere per censuras Ecclesiasticas, vt in dictis iuribus dicitur, quia cum talis emptor ex iustitia teneatur decimam restituere Ecclesiæ, meritò potest ab eadem Ecclesia per censuras cogi, vt restituat.

Cap. *Pastoralis*.

Cap. *Tua nobis*.

Abulens.

Gloss. Panor.

13. Tertius modus.

Tertius modus cōtingit in eo, qui bona fide emit fructus integros non decimatos, putans, esse decimatos, quia venduntur tempore, & modo, quo decimati fructus vendi solent, & non habet probabilem rationem suspicandi, venditorem peccare, aut malè agere, & tunc cum non teneatur ratione acceptionis, dubitari potest, an ratione rei acceptæ teneatur ad decimandum, & consequenter, an Ecclesia habeat actionem contra illum immediatè, si velit, vel si non possit à venditore valorem decimæ recuperare. Et in hoc dicendum videtur iuxta communem sententiam, emptorem teneri ad restituendum Ecclesiæ decimam illam, & Ecclesiam posse ab illo eam postulare immediatè, si velit, ipsum verò retinere actionem contra venditorem. Ita sumitur ex D. Thom. 22. quæst. 87. art. 2. ad 4. Qui licet non declararet, an loquatur etiam in casu, in quo emptor bona fide emit, tamen absolutè dicit, emptorem fructuum integrorum teneri ad decimam soluendam Ecclesiæ. *Quia habet* (inquit) *rem Ecclesiæ debitam*, & non dicit; *Quia Ecclesiam defraudauit*, sicut dicit de venditore; vnde planè sentit, obligationem oriri ex ipsa re, siue interuenerit culpa, siue non. Idem habet in specie Abulensis in cap. 23. Matth. quæst. 158. Et sumitur planè ex iuribus citatis, quatenus in eis dicitur, quod fructus transeunt ad emptorem cum onere suo, & hoc titulo eum teneri ad decimam soluendam, ergo hæc obligatio oritur ex ipsa re, & non tantum ex crimine, vel culpa ementis. Ratio verò sumi potest ex dictis suprà de prædiis ipsis, seu possessionibus, ex quibus decimæ soluuntur, nimirum habere in se onus reale decimarum respectu talis Ecclesiæ, & illud secum deferre, ad quemcunque dominum transeant, hinc ergo fit, vt fructus cum eodem onere nascantur, & transeant ad quemcunque possessorem, siue iustè, siue iniustè illos occupet. Totum autem hoc nascitur ex institutione Ecclesiæ, quæ ita hoc præceptum ordinauit, & tale ius sibi attribuit.

D. Thom.

Abulens.

14. Quale ius sit necessariū ad hoc dominium.

Iam verò explicandum superest, quale sit hoc ius, & an ad hunc effectum necessarium sit verum dominium, vel aliud ius minus sufficiat. Dico ergo, non esse necessarium dominium perfectum, & plenariū, seu dominium proprietatis, vel directum (vt vocāt:) necessarium tamen esse tale ius, quale censetur habere vsufructuarius in fructibus nondum apprehensis, quod suo modo dominium vtile potest appellari. Hoc declaro ex §. *Is verò*, instituta de Rerū diuision. Vbi de vsufructuario sic dicitur: *Is verò ad quem vsusfructus fundi pertinet, non aliter fructuum dominus efficitur, quàm si ipse eos perceperit.* Ex his ergo constat, vsufructuarium, antequam fructus ipse percipiat, nō consequi verum, ac radicale dominium illorum: Et tamen negari nō potest, quin priusquam fructus ex terra, vel arbore colligantur, vsufructuarius habeat aliquod ius in illis, ratione cuius habet potestatem recipiendi illos, & recuperandi, vel postulandi eos, si ab alio iustè, vel iniustè, percipiantur. Ac denique hinc constat, totum hunc effectum cum eadem proportione habere locum in vsufructuario. Nam si dominus fundi vendiderit fructus, vel donauerit alteri, quam vsufructuario, potest ille ab emptore illos postulare. Et ipse emptor à principio non potuit tuta conscientia illos emere, & si per ignorantiam id fecit bona fide, statim, ac sciuerit, tenetur vsufructuario illos fructus restituere. Sic ergo Ecclesia, licet non habeat proprium dominium decimarum, priusquam illas recipiat, videtur esse vsufructuaria partialis, vt sic dicam, & ita habere aliquod ius non tantum ad rem,

sed

ſed etiam in re in ipſa decima: Tale enim ius videtur habere vſufructuarius. In fructibus nondum perceptis, ratione cuius ei debentur tales fructus, antequam illos percipiat, non tantum perſonali debito, ſed etiam reali, ita vt ipſimet fructus habeant in ſe tale onus, cum quo tranſeunt ad quemcunque occupantem. Ita ergo videtur dicendum in decimis Eccleſiæ: nam quòd hoc ius ſufficiat, probat exemplum adductum, quòd autem neceſſarium ſit, probat prædictus effectus.

15. Declaratur hoc ex iure Eccleſiæ in poſſeſſiones.

Declarari etiã hoc poteſt ex iure, quod habet Eccleſia circa poſſeſſiones ipſas, ſeu prædia, ex quibus decimã partem fructuũ percipit, nam Eccleſia nõ habet propriũ, ac perfectum dominium talium poſſeſſionũ, vt conſtat ex cõmuni ſenſu omnium, & probat textus in dicto ca. *Paſtoralis*, ibi, *Quia apud dominũ res permanent reſtauratæ*. Ex qua ratione collegit Pontifex, non eſſe deducendas expenſas conſumptas in reſtauranda poſſeſſione, vel alia re, à qua fructus percipiũtur, quia ſemper res illa vt melior per reſtauratione effecta manet ſub poteſtate, & dominio parochiani. Neceſſe eſt autem, vt intelligat ſic manere ex omni parte, ita vt nec quoad decimam partem etiam in confuſo ſumptam intelligatur eſſe ſub dominio Eccleſiæ, alioqui ratio nihil valeret. Nam ſi decima pars domus, v.g. eſſet Eccleſiæ, deberet profectò ſoluere decimam partem expenſarum pro reſtauratione talis rei, & ſic eſſent expenſæ cum proportione deducendæ. Ergo vt illa ratio contrarium probet, oportet ita intelligi, vt Eccleſia non habeat proprium dominium illius rei, nec decimæ partis eius. Et nihilominus habet aliquod ius in illa re, ratione cuius res illa dicitur eſſe obnoxia Eccleſiæ debito reali, & ſecum deferre illud onus, quod ius non videtur eſſe aliud, niſi quòd res illa eſt vſufructuaria Eccleſiæ quoad illam partem. Eodem ergo modo fructus, qui ex illa naſcuntur, ſunt Eccleſiæ obnoxij, & ipſa habet idem ius in illos, quod ad prædictum effectum ſufficit. Atque in hunc modum intelligenda cenſeo alia verba illius cap. *Paſtoralis*, quæ licet ab Auctoribus primæ ſententiæ non afferantur: maximè videntur poſſe illorum ſententiam confirmare. Cum enim dixiſſet Innocent. III. non eſſe deducendas expenſas, quæ fiunt pro fructibus percipiendis, ſubdit rationẽ: *Quoniam ſalua decima, fructus efficiuntur eorum, qui faciunt ipſas expenſas*: Conſideranda enim eſt illa exceptio, *ſalua decima*, ſignificat enim Papa, fructus quidem effici poſſidentis fundum, non tamen omnes abſolutè, ſed præter decimam, & hoc modo videtur hic textus probare priorem ſententiam. Tamen intelligenda puto verba illa cum dicto moderamine, quia nõ omnes fructus ſimpliciter fiunt poſſidentis, ſed cum onere decimæ, ita vt quòad illam nõ habeat ſaltem vtile dominiũ, ſed hoc ſit penes Eccleſiam, & ideo illi ſemper, & vbique decima debeat ſalua manere. Hoc ergo modo ex hoc effectu, & ex illo textu optimè noſtra ſententia declaratur, & cõfirmatur.

Ca. Paſtoralis.

Innocent. 3.

16. Tertius effectus dominij Eccleſiæ in decimas.

Tertius effectus addi poteſt affinis præcedenti, quia Eccleſia poteſt petere decimas ab eo, qui iniuſtè ſegetes cõbuſſit, vel arbores ſuccidit habẽtes iam fructus. Non enim minus damnificat Eccleſiam, qui cõburit fructus, quàm qui ſibi rapit, ac detinet; ergo ſicut in hunc habet actionem ratione rei acceptæ, ita in illum ratione damni illati. Atq; ita docent Innoc. Ioannes Andreas, & Panorm. in cap. *Commiſſum*, de Decimis, & Couar. in reg. *Peccatum*, p. 2. §. 8. num. 12. in fin. vbi hoc extendit etiam ad decimas perſonales, vt venationũ, vbi fuerint in vſu, quando aliquis impedit iniuſtè, ne alius lucretur tali modo. Ex hoc ergo effectu etiam confirmat Panormitanus ſuam ſententiam. Veruntamen dato etiam illo effectu, ex illo non probatur habere Eccleſiam plus quam ius aliquod, ſeu dominium vtile illorum fructuum. Tum quia multò magis poteſt dominus fundi agere contra malefactorẽ ad reſarciẽdos integros fructus ſine vlla diminutione, iuxta prudentem æſtimationem, vt multa iura diſponunt, ergo ſignũ eſt, habere illũ dominum directum ius, & dominium talium fructuũ. Tum etiam quia in ſimili caſu vſufructuarius poſſet agere contra inuaſorem, aut deſtructorem fructuum, cum non poſſit aliter ſuum damnum reſarcire, ergo ex hoc effectu non poteſt ius maius colligi.

Innocent. Ioan. And. Panor. Couar.

17. Limitatio huius effectus.

Circa ipſum verò effectum aduertit Panormitanus cum Ioanne Andr. intelligendum eſſe, quando ſegetes, v.g. iniuſtè combuſtæ ſint, nam ſi iuſtè comburantur, tunc in damnificante nulla eſt obligatio ſatisfaciendi Eccleſiæ pro decima perdita, ideoque nec in Eccleſia eſt ius aliquid ab illo petendi. Exemplum eſt, ſi in bello iuſto ſegetes comburantur, deſtruantur vineæ, &c. Tunc enim non grauatur conſcientia militum, aut ducum, etiam reſpectu decimæ, in qua damnificatur Eccleſia, quamuis ipſa Eccleſia non fuerit cauſa belli, nec contra illam geratur; quia tunc hoſtes vtuntur iure ſuo, & non poſſunt ſeparationem facere. Crediderim autem hoc habere locũ, quando illa deſtructio fructuum eſt medium neceſſarium ad victoriam, ſeu ad agendum bellum ſecurè, & expeditè, tunc enim per ſe intenditur finis iuſtus belli, & damnum illud eſt per accidens. At verò quãdo id non fit, vt medium neceſſarium ad bellum, ſed fortaſſe in pœnam iniuriæ illatæ; tunc non videtur poſſe fieri iuſtè cum Eccleſiæ nocumento, quia poſſet agi bellum ſine tali damno, & poſt comparatam victoriam poſſet illa pœna imponi in bonis propriis eorum, qui deliquerunt ſine damno Eccleſiæ. Nunquam enim licet, innocentes cum nocentibus inuoluere in participatione pœnæ, quando ad finem belli neceſſarium non eſt, & comparata victoria, poteſt conuenienter ſeparatio fieri.

18. Quartus effectus.

Quartus effectus, vel quaſi extenſio præcedentis addi poteſt, quia non ſolum contra extrinſecos hoſtes, ſed etiam contra ſuum ſubditum, ſeu parochianum dominum fundi poteſt Eccleſia agere, ſi ſua cauſa fructus eius pereant: Nam hæc poteſtas videtur fundari in dominio, quod Eccleſia habet decimarum talium fructuum. Hunc autem effectum indicauit D. Thom. dicta q. 87. art. 2. ad 4. Vbi generaliter ait, ſi culpa domini pereant fructus, teneri ad reſarciendas decimas, *Quia ex culpa illius non debet Eccleſia damnificari*. Variis autem modis poteſt intelligi hæc culpa in parochiano. Primo quia iniuriã fecit alteri, qui odio, vel ira iuſta, vel iniuria prouocatus fructus in vindictam deſtruit. Et hæc culpa videtur valde remota, ac ſubinde per ſe ſolũ non ſufficere, vt propter illam cogatur parochianus Eccleſiæ pro decimis ſatisfacere. Quia nec tenetur ratione rei acceptæ, vt ſupponitur, nec ratione acceptionis, vel iniuriæ, quia nullo modo ad illam cooperatus eſt. Quoniam non poſitiuè, quia non eſt cooperatus illi actioni, & licet aliquam occaſionem dederit, valde tamen remotam, ad quam vitandam non obligabatur ex ſpeciali lege ſoluendi decimas, ſeu non ponendi impedimentum perceptioni earum. Vnde nec omiſſiuè concurrit, quia non tenebatur hoc peculiari titulo remouere illud obſtaculum, quia erat valde accidentarium, & remotum.

D. Thom.

19. Tribus modis poteſt dici ſubditus moralis cauſa damni Eccleſiæ. Primus modus.

Oportet ergo, vt culpa ſit talis, quòd re vera ratione illius poſſit ſubditus dici moralis cauſa nocumenti illati ſuæ Eccleſiæ. Quod tribus modis poteſt accidere. Primo commiſſiuè, vt ſi ipſemet parochianus ſuas ſegetes comburat, &c. Et tunc obligatio clara eſt, quia ſi extraneus tenetur, cur non ille? Item

Item quia si contra vsufructuarium totalem, vel partialem id fecisset, teneretur illi pro rata fructus restituere, ergo & Ecclesiæ. Secundo omissiuè, vt si potuit impedire damnũ, vel resistere hostibus sine maiori iactura, & non fecit; & hoc etiam putat D. Tho. sufficere, vt teneatur quis decimas soluere, si sua culpa fructus amiserit; & addit Soto, quòd si agricola fuit in mora triturandi, v. grat. vel recondendi fructus in area, & alluuione perierunt, tenetur Ecclesiæ decimas persoluere. *Secus verò* (ait) *esset, si absque negligentia notabili id accideret, quia tunc periculum quasi naturale est, & commune.* Tertius modus cogitari posset, siquis non habeat sui prædij fructus, quia noluit seminare, vel vineam colere, &c. De quo Auctores expresè non loquuntur; tamen consequenter videtur sequi, tunc etiam teneri, quia est in causa, vt Ecclesia careat decimis suis.

(Secundus. — D. Thom. — Soto. — Tertius modus.)

20. (Secundus, & tertius casus impugnatur.) At enim difficilè est, hanc obligationem imponere in secundo, & tertio casu, quia dominus agri non tenetur ex iustitia defendere, vel custodire, aut recōdere fructus propter vitandum periculum respectu Ecclesiæ, ergo licet in eo peccauerit, vel contra charitatem, vel per quandam prodigalitatem, & negligentiam contra debitam prouidentiam familiæ, & rerum suarum, non videtur inde obligari ad restitutionem decimæ respectu Ecclesiæ. Quia vbi non est iniustitia, nec res aliena detinetur, non potest esse restitutionis obligatio. Item eadem ratione, qui est negligens in metendis segetibus, vel fructibus ex arboribus colligendis, vel qui omnino nolit eos colligere, & qui circa agnos recens natos negligens fuit, & ideo mortui sunt, non videtur posse obligari ad decimas soluendas, quia contra iustitiam non peccauit. Alias qui propter negligentiam pauciores fructus habuit, quam potuisset, teneretur etiam diminutionem decimarum restituere, quod incredibile est. Denique eadem ratione credi non potest, eum, qui propter pigritiam tātum, vel auaritiam seminare noluit, nec agros colere, debere nihilominus decimas, quæ ex illis solent prouenire, cum coluntur, cum non teneatur ex iustitia seminare. Distinguendum igitur videtur de mora. (Quid in his sentiendũ.) Vna est, quando collectis iam fructibus, & in eo statu positis, in quo tenetur quis statim decimam tribuere Ecclesiæ, non soluit, sed detinet. Alia est mora in colligendis ipsis fructibus tempore opportuno, quo in statu non videtur adhuc obligare præceptum Ecclesiæ, quia solum obligat ad dandas decimas ex fructibus collectis, vt apertè habetur ex c. *Cum homines*, de Decimis. (Ca. *Cum homines.*) Quando ergo mora est primi generis, procedit indubiè sententia D. Thom. quod periculum decimarum ad parochianum spectat, vt dixit etiam Glossa in dicto cap. *Cum homines*, verb. *Fructibus collectis*, & Alens. 3. part. q. 51. memb. 5. ad penult. & Rebuff. q. 12. num. 2. (Gloss. Alens. Rebuff.) Et ratio est, quia sicut decimæ ex iustitia debentur, ita illa mora procedit contra iustitiam, & ideo nocumentum, quod ratione illius prouenit, imputatur debitori tanquam iniuria illi facta, & ideo illud restituere tenetur.

21. Quando verò mora est posterioris generis, procedunt obiectiones à nobis factæ, ad quas dicendũ videtur, in illis casibus posse Clericos, ad quos pertinent decimæ, monere parochianos, vt per se, vel per colonos, aut alios ministros colant agros, fructusve colligant tēporibus suis, & eos fideliter administrēt, vt Ecclesia non fraudetur suis decimis. Quod si noluerint, possunt per Ecclesiasticum prælatum eos compellere argum. tex. in cap. *In aliquibus*, de Decim. vbi præcipitur, vt domini prædiorum talibus personis, & taliter sua prædia excolenda committāt, quòd absque contradictione Ecclesiis decimas cum integritate persoluant, & ad id, si necesse fuerit, per censuras compellantur. Vbi Panor. num. 3. aduertit, inde colligi, ratione decimæ habere Ecclesiam quoddam ius in fundum, ratione cuius potest compellere dominum, vt talibus colonis fundum locet, qui vtiliter, & fideliter rem gerant, etiam respectu Ecclesię; ergo eadem ratione potest cogere ipsos colonos, vel etiā dominos, vt fideliter, & strenuè se gerant in cultura agrorum vsque ad fructuum collectionem; nam est eadem ratio. (Panor.) Vnde si in eo casu subditi non obedirent Ecclesiæ, posset Ecclesia iure assumere curam, & administrationem prædiorum, & se indemnem seruare, quod si propter potentiā domini, & ad maiora mala vitanda, id non faceret, tunc subditus contumax in conscientia teneretur ad resarciendum Ecclesię damnũ in amissione decimarum, quia per vim, & contra iustitiam illam priuat iure suo. At verò si pastores Ecclesiæ videntes, subditum negligenter se gerere in fructuum perceptione, illum non monent, neque cogunt vllo modo, nec se offerunt ad curam assumendam, si ipse non emendetur, non videtur subditus obligari ad soluendum plus quàm decimas fructuum, quos de facto percipit, etiamsi ex negligentia plures non fuerint exorti, vel ad maturitatem non peruenerint: & hoc mihi probant obiectiones factæ.

22. Potestque hoc totum explicari exemplo vsufructuarij partialis, vt sic dicam. Est enim notandũ, quod vsufructuarius cui legato, v. g. omnes fructus prædij relicti sunt, semper intelligitur eos recipere cũ onere expensarum, ita vt ipse teneatur prædium colere, fructus colligere, &c. & ideo non habet locũ in casu, quem tractamus. Nam si talis vsufructuarius fuerit negligens, sibi nocebit: At verò si alicui testamento legetur certa pars fructuum, tunc ad dominum proprietatis pertinet quidem cultura agri vsque ad fructuũ collectionem, etiam expensis suis faciendam, vt Bart. tradit in l. *Fructus*, ff. solut. matr. (Bart.) Tunc ergo licet proprietarius sit negligens, & ea de causa vel nulli, vel tenues sint fructus, & ideo pars illa minoris valoris; seu absolutæ quantitatis sit: quia in ea negligentia non peccauit contra iustitiam respectu alterius, non tenetur illi aliquid amplius soluere, aut restituere: habebit tamen vsufructuarius ius petendi, & procurandi, vt prædia illa fideliter, & vtiliter administrentur, vt se possit indemnem seruare, & vt ex malitia, vel negligentia alterius non priuetur conuenienti portione sua. Ita ergo in præsenti dicendum censeo; atq; ita ex hoc effectu, prout explicatus est, rectè explicatur, & confirmatur nostra sententia.

CAPVT XXXVII.

Quando, & vbi teneantur fideles soluere decimas.

1. (Quintus effectus.) EX principio superiori capite posito declarari facilè possunt hæ duæ circunstantiæ. Nam vlterius ex illo colligimus, Decimam dandam esse Ecclesiæ, etiam non petitam, & sine mora. Ita sentit Glossa in dicto cap. *Cum homines*, ver. *Fructibus*, & ibi communis, Rebuff. dicta q. 11. à num. 7. & alij infrà referendi: Et colligitur ex dicto cap. *Cum homines*. (Gloss. Rebuff. Ca. *Cum homines.*) Et prior pars constat ex forma præcepti, non enim præcipitur fidelibus, vt si requisiti fuerint, decimas soluant, sed absolutè vt soluant. Et ideo in lege veteri præceptũ erat, *offerre decimas*, Exod. 22. (Exod. 22.) Verbum autem *offerendi*, significat oblationem, quæ vltro danda est, etiam si non petatur. (Ratio fundamentalis.) Ratio verò propria est, quia vnusquisque tenetur reddere alteri, quod suum est, etiam illo non petente, sed decima est Ecclesiæ aliquo modo, saltem quoad dominium vtile, vt ostensum est, ergo.

Imò ad hunc effectum neutrum dominium videtur in rigore necessarium, sed sufficit, quòd decima verè sit debita, quia vnusquisque tenetur soluere debitum, etiam creditore non petente, quando iam tempus, pro quo debetur, aduenit. Maximè verò vrget hæc obligatio, quãdo res ipsa, quæ detinetur, est aliena, vel habet reale onus sibi annexum, ratione cuius alteri reddenda est, quale onus habet decima, vt iura docent. Atque hinc facile patet altera pars assertionis: Quæ etiam in lege veteri exprsè ponebatur, Exod. 22. *Decimas, & primitias non tardabis reddere.* Pertinetque hoc ad quandam integritatem solutionis: nam qui tardè soluit, minuit quodammodo solutionem, quatenus illa dilatio potest esse incommoda creditori, & ideo dixit lex ciuilis, *Minus soluit, qui tardiùs soluit:* præcipimur autem integrè decimas soluere. Denique pertinet hoc ad intrinsecam rationem præcepti, seruandum enim est eo tempore, quo obligat, aliàs contra illud fit; tunc autem censetur quis esse in mora, quando tempore præcepto non soluit.

L. *Si cui* ff. de ver. sign.

2. Quãdo fiat mora in soluendis decimis.

Statim verò occurit interrogandum, quando quis censetur esse in mora non soluendo decimam, videtur enim non esse in mora, donec decimæ petantur, vel (quod perinde est) donec subditus moneatur à parocho. Ita sensit Archid. in cap. 1. de Decimis in 6. quem sequitur Parisi. Cons. 15. in 1. volum. & solet pro hac sententia referri D. Thomas 2.2. quæstione 87. artic. 1. ad 5. quia dicit, non peccare, qui absque obstinatione animi differt soluere decimas, quia non petuntur, paratus reddere, si petantur. Quod etiam sensit Anton. 2. part. tit. 4. cap. 3. §. vltim. & pro hac opinione citantur iura, quæ monitionem postulare videntur, cap. *Peruenit*, de decimis cum similibus. Dicendum verò est, duplicem esse posse moram, vnam in ordine ad conscientiam, aliam in ordine ad forum externum, seu vnam in ordine ad culpam, aliam in ordine ad pœnam, seu censuram. Ad hanc posteriorem clarum est, esse necessariam præuiam monitionem, vt ex materia de excommunicatione constat, & ita loquitur apertè dictum ca. *Peruenit*, & c. *Omnes*, 16. q. 7. sufficiet tamen generalis monitio, quam in Ecclesiis solent facere parochi, si trina sit, quia illa sufficit ad contumaciam. Hîc verò non agimus de pœna, sed de culpa. Hoc ergo modo ad priorem moram nulla est necessaria præuia monitio, vel petitio. Quæ est certa, & communis sententia, vt patet ex Abbate, & aliis dicto cap: *Peruenit*, & dicto cap. *Cum homines*, Rota in Antiquis decision. in 25. Felin. in cap. *Si autem*, de Rescr. n. 5. Couar. 1. Var. cap. 17. num. 8. ver. *Octauo*, & num. 12. Gutier. dicto. cap. 20. num. 43. Et probatur facilè ex dictis in assertione præcedenti, quia tunc aliquis est in mora, quoad conscientiam, quando peccat, differendo solutionem debiti, sed vt aliquis peccet, non soluendo decimam, non est necesse, vt præcedat petitio, vel monitio, quia tenetur soluere, etiam non requisitus, vt ostensum est, ergo. Nec D. Thomas contra hoc aliquid docuit; loquitur enim de locis, vbi per consuetudinem abrogatæ sunt decimæ, & ibi ait, non peccare, qui non soluunt, & nihilominus vult, eos esse paratos ad soluendum, si petantur, quod quomodo sit intelligendum, supra à nobis declaratum est. Et eodem sensu loquitur Anton. & fortasse etiam alij doctores, moti enim sunt ex verbis D. Thomæ, & planè loquuntur, quando Ecclesia non petendo intelligitur remittere decimam, at hoc solum habet locum, vbi vel expressa est remissio, vel consuetudo, quæ tacitam remissionem indicat, vel inducit, nunc autem loquimur per se, & ex vi iuris, vbi integrum est.

Archi. *Parisi.* *D. Thom.* *Anton.* Cap. *Peruenit.* Quæstio resoluitur. Cap. *Peruenit.* Cap. *Omnes.* *Abb.* *Couar.* *Gutier.*

3. Quæ mora sit culpabilis in decimis personalibus soluendis.

Sed vlterius occurrit inquirendum, quando teneantur fideles soluere decimam, ita vt si differant, sint in mora culpabili. Circa hoc distinguere oportet de personalibus, & prædialibus decimis, & de personalibus dicendum est, nihil de illis esse iure præscriptum. Ideoque dixit Hostiens. in summa de decim. in fin. in his locum habere opinionem dicentium tunc deberi, quando petũtur. Sed melius dicitur, standum esse consuetudini, quæ succedit loco iuris, vnde cum frequentius consuetudo habeat, vt hæ decimæ non soluantur, cessat quæstio de tempore solutionis. Nihilominus vbi fuerint in vsu, aiunt doctores, per annos esse soluendas, ac subinde in fine singulorum annorum, quia hoc est Ecclesiæ vtilius, & magis accõmodatum moribus humanis. Ita Alens. supra, Glos. in ca. *Reuertimini*, ver. *Annus*, 16. quæst. 1. Panor. cum Ioan. And. in cap. *Peruenit*, de Decimis. Inclinat Rebuffus dicta quæst. 12. num. 4. & sequentibus, licet alias referat sententias, quæ videntur esse consilia bona; ad seruandum verò præceptum illud prius sine dubio sufficit: maior autem dilatio non esset permittenda, nisi consuetudine esset introducta.

Hostien. *Alens.* *Gloss.* *Panor.* *Ioan. Andr.* *Rebuff.*

4. Soluitur dubium supra tactum de compensatione.

Et iuxta hanc resolutionem facilè expeditur difficultas quædam in superioribus tacta, præsertim circa ea, quæ per negotiationem, vel militiam acquirũtur, quæ semper sunt periculis exposita, & non videntur plenè comparata, quandiu homo negotiatur, aut bellum gerit. Facilè enim respondemus, hanc computationem per annos singulos esse faciendam, & in vnoquoque anno expensas esse detrahendas, & in eis esse computanda damna omnia, & bona infelicibus euentibus amissa, & ex remanente lucro totius anni decimas esse soluendas. Inter diuersos autem annos non est talis compensatio admittenda, quia aliàs nunquam posset certa quantitas lucri haberi ad decimas persoluendas. Hæc igitur tempora sunt per annos singulos computanda, nulla enim ratio moribus humanis magis accommodata excogitari potest, regulariter loquendo. Annus autem hic per se loquendo videtur computandus secundum naturalem ordinem, & cursum eius; tamen in particulari possunt esse variæ consuetudines iuxta locorum, & materiarum exigentiam. Vel vnusquisque poterit annum computare, aut ex quo tempore cœpit negotiari, aut seruire, aut militare, aut iuxta communem modum computandi lucra, vt in hoc regno ab vno aduentu nauium ex India vsque ad alium, & in aliis locis à quibusdam nundinis vsque ad alias sequentis anni, & sic de aliis. Oportet ergo, vt veluti communi conuentione, vel prudenti arbitrio certa tempora designentur, in quibus hæc computatio, & solutio fiat.

5. Prædiales decimas collectis fructibus statim esse soluendas.

De prædialibus autem decimis communis sententia est, collectis fructibus statim sine morali mora persoluendas esse. Ita sentiunt D. Thomas, Alens. Glossa, Panorm. & Rebuffus supra citati, & Summistæ communiter: Quia in dicto cap. *Cum homines*, sic dicitur: *Mandamus, vt statim fructibus collectis, decimam persoluant.* Estque hæc determinatio consentanea legi diuinæ antiquæ, in qua tẽpus collectionis fructuum designabatur ad soluendas decimas, & respectu illius admonebatur sæpe populus, vt decimas soluere non tardaret. Item cum hoc præceptum sit affirmatiuum, cuius natura est, vt non obliget pro semper, oportuit, aliquod certum tempus pro illo designare; nullum autem poterat esse commodius, quia tunc maior est commoditas, priusquam insumantur fructus; & quia ex tunc incipit Ecclesia habere ius magis certum, & dominium talium fructuum quoad decimam partem, & ideo statim illi est tradenda, quia non potest res aliena detineri. Vnde colligunt Doctores, quod si idem prædium ter in anno fructus ferat, cum de singulis soluenda sit decima, iuxta cap.

D. Thom. *Alens.* *Gloss.* *Panor.* *Rebuff.* Ca. *Cum homines.*

Ca. Ex parte. *Ex parte*, 1. de Decim, non est expectandus finis anni ad soluendas omnes illas decimas simul, sed singulas reddendas esse suis temporibus, statim ac fuerint collectæ.

6. Assignatur tempus soluendis decimis animalium.

Et iuxta hæc iudicari poterit de decimis ex fructibus animalium, nam cum ex vno animali multiplex possit esse fructus, singulorum decima reddenda est suo proportionato tempore; nam fœtuum soluenda est decima paulò post partum; & quidam dicunt exspectãdos esse nouem dies, in quibus fœtus nutriantur, vt sine periculo possint decimari. Ita Rebuffus dicta q. 12. num. 3, cum aliis, quos refert, & melius q. 6. nu. 30. De hoc tamen non est certum ius, sed prudens arbitrium; tunc enim fœtus p̄stari debet, quando sine matre viuere commodè possit, & interim congruenter ad hunc finem nutriendus est, alioqui infructuosa esset decimatio, & non fideliter decimæ soluerentur: At verò lanæ decima solui debet, quando tondentur oues in fine: Alius fructus est ex lacte, quod potest in ea specie decimari, vel in caseo, butyro, &c. iuxta consuetudinem, vel conuentionem tacitam, aut expressam cum parochis, & quia hic fructus tractu longi temporis colligi solet, in fine totius temporis soluẽda est decima cum proportione. Hæc autem regula non potest omnino accommodari ad eas possessiones, quæ nõ reddunt proprios fructus naturales, sed pecuniam, vel aliquid simile, & in his fieri poterit solutio aut per singulos annos, aut in duabus, aut tribus partibus anni, prout videbitur expediens, aut magis consentaneũ: Hæc enim omnia ad consuetudinem tandem reuocanda sunt, quam oportet esse certam, & immemorialem, & tunc seruanda est, alioqui ius est seruandum in materia, in qua disponit, in aliis verò habet locum prudens arbitrium, quod per ius quoad fieri possit, regulandum est, & vtilitati Ecclesiæ semper est consulendum.

Rebuff.

7. Vbi, & quomodo soluẽdæ sint decimæ.

Iam verò dubitari vlterius potest, an fideles teneantur, non solum tempore debito offerre decimas, sed etiam illas deferre in domos, vel horrea Clericorum propriis sumptibus, & labore, quod est quærere vbi, & quomodo, & quibus auxiliis, seu subsidiis decimæ soluendæ sint. Aliqui dixerũt teneri fideles suis expensis deferre decimas. Ita sentit Glos. in c. *Reuertimini*, 16. q. 1. ver. *In horrea*, & in c. *Decimas*. 1. ver. *In horreum*, 16. q. 7. Et sequitur Panor. in c. *Peruenit*, de Decimis n. 3. vbi Ioannem Andr. & alios refert. Cõsentit ex parte Couar. supra, limitat enim, dummodo leui sumptu, & labore decimæ deferri possint, non verò aliàs, quem ferè in omnibus imitatur Gutier. dicto c. 21. n. 43. & sequentibus, vbi plures Iuristas pro illa sententia refert. Sed re vera hoc nullo iure probatur. Vnde veriorem censeo sententiam, quæ negat teneri fideles ad deferendas decimas suis sumptibus, & laboribus. Neq; oportet distinguere de sumptibus leuibus vel grauibus, nec de horreis publicis Ecclesiæ, vel priuatis, (vt Cou. distinxit) quia in nullo ex his casibus ius aliquid præscribit, & hoc modo tenuit hãc sẽtẽtiã Rota suprà, & Adri. quodlib. 5. art. 1. §. 2. Satis ergo implet hoc præceptũ, attẽto tenore iuris, qui post collectionẽ fructuũ monet parochum, vt decimam deferri faciat, quia iam est tempus percipiendi, & ipse est paratus ad dandum, ille enim iam soluit tempore debito, quantum in se est, vt indicauit Glossa in dicto c. *Cum homines*, verb. *Fructibus*, ergo ex vi iuris ad nihil aliud tenetur, nec est imponendum nouum grauamen sine expresso iure.

Glos. Panor. Ioan. Andr. Couar. Gutier. Rota. Adri. Gloss.

8. Non deferendos esse fructus indecimatos in horrea. Couar.

Benè autem Couar. aduertit, non esse fructus in horra mittendos indecimatos, sine scientia, & cõsensu Clericorum, quia aliàs possent laici fraudem committere in Ecclesiæ præiudicium, & ideo supposita lege, & debito decimarum ex natura rei videtur sequi hæc obligatio, quia *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari*. Item hoc sequitur ex dicto dominio, quod diximus habere Ecclesiam in decimas; nam ad debitum vsum, & securitatem illius iuris spectat, vt collecti fructus non recondantur sine consortio vsufructuarij. Denique quoad hanc partem hæc est recepta sententia, & praxis, vt latè Gutierrez suprà prosequitur. Postquam verò Clerici admoniti sunt, & certiores facti, si nolint deferre, vel negligentes sint, non tenetur dominus fructuum in area exspectare, sed potest vel omnes fructus recondere, vel etiam decimam in area relinquere, si consuetudo ita habeat, vt dixit Rebuf. in q. 13. nu. 50. cum Hostiensi, & aliis. Quamuis autem ex vi iuris hoc verum sit, si tamen consuetudo habeat, vt fideles deferant decimam in horra, seruanda est, & ad hoc sufficiet consuetudo decem annorum, quia non est contra ius; & eo modo seruabitur, quo fuerit introducta, id est quoad paruas expensas, vel etiam magnas, vel quoad publica horrea, vel quoad priuatas domos, prout habuerit consuetudo. Atque ita satis explicatæ sunt circunstantiæ in solutione decimarum seruandæ.

Gutier. Rebuf. Hostiens.

CAPVT XXXVIII.

Quomodo recuperari ab Ecclesia possint decimæ non solutæ.

1.

QVIA de modo soluendi decimas dictum est, oportet, vt de modo exigendi, vel recuperandi decimas non solutas, pauca dicamus. In quo in primis suppono, semper habere Ecclesiam ius ad petendas, & exigendas decimas ab iniustis detentoribus, quandiu illas non remisit, vel alij bona fide non præscripserunt. In quo grauiter errauit Parisi. lege 1. Consilio 15. num. 26. dicens, parochum, si non petiit decimas tempore collectionis, non posse postea petere; est enim practicè improbabilis, & planè temeraria assertio, quia nullo iure, vel ratione fundatur; imò nec est alterius auctoris, vt latè Couar. & Gutier. supra ostendunt. Ratio verò clara est, quia qui non petit debitum statim, ac potest, non censetur idcirco illud remittere, vt per se notum est. Imò semper potest omitti, vel differri petitio ex vrbanitate quadam, quando enim creditor plus expectat, tunc debitor tenetur magis ex iustitia, & gratitudine se offerre. Si ergo ipse sit negligẽs, semper potest creditor petere: Ita ergo est in præsenti. Imò licet parochus oblatas decimas nolit nunc recipere, potest postea postulare, & parochianus tenetur dare, & ex tũc incipiet esse in mora, si non det, antea enim iam fecerat, quod debebat, vt notauit Gl. in dicto c. *Cũ homines* ver. *Fructibus*.

Parisi. Couar. Gutier. Gloss.

2. Non potest parochus accipere decimas per vim sua auctoritate. Rebuf.

Secundò est certum, non posse parochum per vim accipere decimas sua auctoritate, etiam si subditus iniustè detineat, vel solutionem differat. Ita sumitur ex communi sententia Doctorum, vt tradit Rebuffus q. 9. per totam, maximè verò num. 20. Ratio est, quia fidelis quisque est in legitima possessione suorum fructuum, ergo non potest per vim priuari illa possessione auctoritate priuata, etiamsi verè sit debitor illorum; quia hæc vis est contra pacem Reipublicæ, & potest esse origo plurium iniuriarum, & scandalorum. Et ideo omnia iura dicũt per publicam potestatem cogendos esse soluere decimas, qui eas detinent, non verò priuata auctoritate. Quocirca non solum per vim corporalem, verum etiam nec per spiritualem (vt sic dicam) potest parochus propria auctoritate cogere parochianũ, vt decimas soluat. Tetigit hoc Nauar. in Consilio 2. de Decimis, vbi docet, non posse parochum negare parochiano sacramẽta, donec decimas soluat, quia hoc esset propria aucto-ritate

Ratio conclusionis. Nauar.

ritate illum cogere, & bonis suis, vel possessione, & vsu eorum priuare, quod non licet iuxta c. *in literis*, & cap. *Conquerente*, cum similibus de Rest. Spoli. Item quia vel illa coactio esset per iurisdictionem forensem, & coactiuam, seu punitiuam in foro externo, & hanc non habet parochus; vel esset per facultatē quasi intrinsecam non dandi Sacramenta indignis, & hac non potest vti parochus, nisi quando est publicum, & indubitabile delictum; hic autem peccatum non est publicum, quia non est per sententiam declaratum, vt supponimus, nec est ita indubitabile, vt sit publicum euidentia facti, quia potest quis habere excusationem, & ius aliquod prætendere, ergo nullo modo licet talis coactio priuata actoritate. Item, qui sic delinquit, non est excommunicatus ipso facto, vt supra dixi; & licet esset, non posset, à parocho publicè denunciari, donec per sententiam esset declaratum incurrisse, ergo antea non potest eo titulo excludi à participatione Sacramentorum, ergo illa coactio est violenta, & iniusta, si propria auctoritate fiat. Et hîc addi possunt, quæ supra in simili de oblationibus diximus.

Ca. In literis. Ca. Conquerente.

3. Prælatos, & Iudices Ecclesiæ posse cogere decimarum debitores. *Cap. Omnes. Concil. Trid.*

Tertiò est certum, Prælatos Ecclesiæ, & iudices Ecclesiasticos competentes posse cogere fideles debitores decimarum ad soluendas illas. Hoc constat ex cap *Omnes*, 16. quæst. 7. vbi dicitur, hos esse admonendos primò, secundò, & tertiò; & si non obedierint, anathemate feriendos vsque ad satisfactionem congruam. Idem sumitur ex multis cap. de Decimis, Ac tandem ex Tridentino sessione 25. ca. 12. de Reformatione. *Qui decimas* (inquit) *subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur, nec ab hoc crimine sine plena restitutione secuta absoluantur.* Ratio verò clara est, quia qui decimas detinent, sacrilegij crimen committunt, & æternæ damnationis reatum incurrunt, vt dicitur in cap. *Decimas*, 1. 16, quæst. 7. Ergo si admoniti contumaces sunt, meritò excommunicari possunt, & quandiù non restituunt, absoluendi non sunt, quia non sunt ad absolutionem dispositi, & quia semper cogi possunt, donec Ecclesiæ satisfaciant. Aduertit autem circa hoc Nauar. in Man. cap. 21. num. 33. hoc intelligendum esse de illo, qui potest restituere ante communionem, vel mortem, quia si excusetur impotentia, absolui poterit ab habente potestatem in foro interno, vel externo iuxta modum iurisdictionis, cum proposito satisfaciendi Ecclesiæ, cum primum possit, & sufficienre cautione iuxta occurrentes circunstantias.

Cap. Decimas. Nauar.

4. An prælati teneantur subditos cogere. *Panor. Cap. Peruenit. Alexand. 3.*

Sed quæres, an teneantur Episcopi, & Prælati hoc modo cogere subditos ad solutionem decimarum. Respondeo primò, per se loquendo, teneri. Ità Panormitanus cum aliis in cap. *Peruenit*, de Decimis. Ex, quo textu id rectè probatur, ibi, *Mādamus* &c. per quod preceptum hoc Prælatis imponitur ab Alexan. III. Præterquā quod ex vi sui muneris ad hoc tenentur, quia vt fideles ministri, & dispensatores tenentur non negligere Ecclesiasticorum bonorum defensionem, & custodiam. Secundò verò dicitur, posse interdum Prælatos Ecclesiæ conniuere, & non cogere propter vitanda scandala, & maiora mala. Ita sumitur ex Diuo Thoma dicta quæst. 87. art. 1. ad 5. & rationem reddit *Quia ministri Ecclesiæ maiorem curam habere debent spiritualium bonorum in populo promouendorum, quam temporalium colligendorum.* Et infrà, *Laudabiliter ministri Ecclesiæ decimas non requirunt, vbi sine scandalo requiri non possent.* Idem verò Diuus Thomas 2. 2. qu. 43. art. 8. significat, prælatos Ecclesiæ non posse dimittere temporalia bona Ecclesiæ propter scandalum vitandum, & in solut. ad 5. solùm excipit petitionem decimarum, vbi scandalum orrietur ex cōsuetudine non soluendi decimas. Alensis etiam 3 parte. q. 51. memb. 6. art. 1. dicit, propter vitandum scandalum generale, quod in schisma vergeret, posse prælatos dissimulare, & decimas non exigere, propter vitandum autem scandalum particulare non posse.

D. Thom. Alens.

5. Sed non existimo posse in hoc dari generalem regulam, sed prudentia opus esse; & præterea, adhibendam esse distinctionem, nam aliud est, si agatur de iure decimarum; aliud, si tantùm de temporali decima per iniustitiam negata, aut occupata. In priori casu non debet Ecclesia facile cedere propter scandalum publicum, seu schisma, vt optimè probat exemplum Sancti Thomæ Cantuariensis, & in libro de Immunit. Ecclesiæ latiùs ostendimus; & in hoc casu loqui videtur Diuus Thomas cit. loco, & ideo excipit consuetudinem, quia illa mutat ius. At verò in posteriori casu facilè possunt pastores Ecclesiæ non exigere decimas, propter vitandum scandalum, maximè si sit publicum, vel multorum. Interdū verò licere id poterit propter spirituale bonum alicuius, qui fortè per ignorantiam excusatur, & de fragilitate eius timetur, si cogatur. In quo valde mihi placet, quod Caietan. aduertit dicta quæst. 43. art. 8. aliud esse, bona, quæ iam sunt in potestate Ecclesiæ, benè dispensare; aliud, bona Ecclesiæ debita, & occupata recuperare. Nam primum ita est necessarium, vt nunquam contrarium licere possit propter vitandum scandalum, quia est contra præceptum diuinum negatiuum. Secundum autē pertinet ad præceptum defendendi, vel recuperandi res Ecclesiæ, quod non obligat pro semper sed pro loco, & tempore iuxta prudentis arbitrium & ideo interdum omitti potest propter scandalum vitandum.

Caietan.

6. Posse per cōpositionē desistere Prælatos ab hac coactione. *Caiet. Nauar.*

Addimus præterea, etiam posse prælatos Ecclesiæ desistere ab hac coactione per aliquod genus transactionis, & amicabilis compositionis, & interdū etiam per liberalem remissionem. Ita notat Caiet. cit. loco, vbi maximè de remissione agit, quando is, qui decimas debet, re vera indiget, saltem ad decentiam status: sic etiam Nauar. dicto c. 21. n. 33. ait, condonationem factam ab eo, cui debentur decimæ, sufficere ad liberandum ab hoc debito, & sentir, licitè posse fieri ab Ecclesiasticis, si debitor sit pauper, non verò si sit diues, quod debet intelligi, si absque rationabili causa fieret, at propter scandalum vitandum, vel alia mala posset honestè fieri, vt Caiet. sentit. Quod verò generaliter loquendo possint prælati, vel beneficiati, ad quos tales decimæ pertinent, in his euentibus paciscі, & per priuatam conuentionem rem transigere, indubitatum est apud omnes, vt patet ex Glos. in cap. *Vt super* de Reb. Eccles. non alien. ver. *Possessiones*, & Panor. in cāp. *Cum homines*, de Decim. num. 7. Et in c. vlt. de Rerum permut. Et colligitur ex dicto cap. *Vt super.* Ratio verò est, quia ibi non agitur de iure spirituali, sed de temporali debito, & ita in illa compositione nulla est simoniæ species, sed potest esse fidelis administratio, & dispositio de bonis Ecclesiæ.

Gloss. Panor. Ca. Vt super. Ratio assignatur.

7. Occurritur obiectioni.

Dices, saltem est quædam alienatio bonorum Ecclesiasticorum. Respondeo non esse alienationem bonorum immobilium, sed quorūdam redituum, & ideo ex iuxta causa vel in totum, vel ex parte remitti posse, vel commutari, aut aliter de illis transigi. Et ideo notant dicti Auctores, hanc compositionem licitam esse de præteritis decimis, non verò de futuris, commutando in perpetuum, vel ad longum tempus decimas futuras in alios fructus, vel possessiones. Nā hoc expressè prohibetur in Concil Lateran. sub Alex. III. part. 4. ca. 1. quod incipit, *Intelleximus*. Quod olim videtur fuisse sub titulo de Decimis in Decret. vt significat Glossa in cap. vlt. de Rerum permutat. in fine, asserens, non debuisse remoueri, nam illa prohibitio durat, vt ex eodem capite colligitur. Et ratio redditur

Concil. Later. Concil. Gloss.

ditur ab Alex. III. quia decimæ non sunt pro temporalibus immutandæ, id est, ius decimarum, quod videtur commutari, quando est de futuris decimis; vnde Panor. hoc explicans sentit, hoc maximè procedere in laicis. quia non sunt capaces decimarum, vel certè quia non possunt ab eis eximi, nisi de consensu Pontificis. Vnde inter Ecclesiam, & Clericos potest habere locum illa compositio in futurum; tamen quia tunc interuenit quædam alienatio rei perpetuæ, quale est ius decimarum, ideo sine auctoritate superioris, & debita solennitate, ac Ecclesiæ vtilitate fieri non potest, vt notatur latius in d.c.vlt.de Rerum permut. vbi videri potest Abbas, & in cap. 2. de Transact. & in dicto cap. *Cum homines* de Decimis.

Panor. — *Cap. vlt.* — *Abbas.*

8. An Prælati possint decimas petere non solū ab eo, qui debet, sed etiā ab eo qui agrum emit. Pars affirmatiua. *Gloss. Abb. Ioan. Andr. Hostien. Freder. Ca. Tua nobis.*

Quartò addunt multi, Pastores Ecclesiæ non solum posse petere præteritas decimas prediales non solutas ab illis personis, quæ illas non soluerunt, sed etiam ab his, quibus ipsa prædia vendiderunt, vel donarunt, aut testamento legarunt; nam illi vltimi possessores tenentur non solum ad soluendas futuras decimas, sed etiam ad præteritas ratione prædiorum. Ita docent Canonistæ, significat Glossa in c. *Tua nobis*, de Decimis ver. *Sic & dominus* in fine, tenet Abbas cum Ioan. And. & Hostiens. in c. *Pastoralis*, de Decimis num. 5. Idem Abbas in cap. *Cum homines* de Decimis nu. 6. cum Ioan. And. & Freder. Senens. Consilio 81. Fundantur in hoc, quod decimæ sunt tributa iuxta cap. *Tua nobis*, de Decimis. At tributum transit in nouum possessorem, ita vt etiam præterita tributa non soluta soluere teneatur, vt expressè dicitur in leg. *Imperatores* ff. de Publican. & vectig. ergo. Secundò allegat Abbas cap. *In aliquibus*, de Decimis, quia ibi dicitur, cogi posse dominos prædiorum ea locare illis personis, à quibus Ecclesia sine contradictione decimas percipiat. Citat etiam cap. *De terris*, quia ibi dicitur, vt Iudæi soluant decimas de terris, à quibus Ecclesiæ recipiebant decimas, vel illas compellantur relinquere; & cap. *Si quis laicus*, 16. quæst 1. vbi dicitur, vt nullus possit ita alienare prædia sua, vt prouentus decimarum inde abstrahere valeat.

Leg. Imperatores. — *Cap In aliquibus,* — *Cap. De terris,* — *Cap. Si quis laicus.*

9. Pars negatiua. *Abb. Freder.*

Nihilominus contrariam sententiam tenuerunt alij Canonistæ, vt Abbas, & Freder. referunt. Quæ primò probari potest, quia omnia, quæ adducunt dicti auctores in confirmationem suæ opinionis, probant solum prædia esse obnoxia pro futuris decimis, non verò pro præteritis. Nam cap. *In aliquibus*, c. *De terris*, c. *Si quis laicus*, cum similibus euidenter loquuntur de onere decimandi fructus prouenturos ex talibus prædiis à tempore, quo possidentur à quocunque. Hinc autem non licet colligere, etiam obligari pro præteritis, quia est debitum longè diuersum, & prædium iam dedit fructus obnoxios illi debito, & consequenter mansit liberum à tali onere. Vnde prima ratio, quæ videtur magis vrgens ex leg. *Imperatores* etiam non probat, tum quia ipsimet iuristæ fatentur, decimas non esse propriè tributa, sed per quandam similitudinem, & accommodationem, vt notat Glos. in d.c. *Tua nobis*, ver. *Tributa*, vbi multa dicit seruari in tributis, quæ non seruantur in decimis, ergo etiam in præsenti argumentum sumptum ex decisione Imperatoria circa tributa per solam similitudinem non est efficax, quia Pontifices hoc non disposuerunt circa decimas, & ad extendenda onera argumentum à simili inefficax est, præsertim vbi similitudo in aliis multis deficit. Tum maximè quia iura Canonica disponunt, vt onus præteritarum decimarum transeat cum ipsis fructibus, qui indecimati alienantur, quod in tributis non seruatur. Videtur autem vltra æquitatem, quod idem onus præteritarum decimarum maneat, & super possessionem, & super fructus præteritos, cum etiam semper maneat suprà personam primi debitoris, qui vendidit prædium, vt iidem Doctores fatentur. Vnde confirmatur, quia si ille debitor alienauit & prædia, & fructus indecimatos diuersis personis Ecclesia debet conuenire possidentem fructus, & non possidentem prædia, quia iura Canonica expressè disponunt, primum esse debitorem ratione fructuum, c. *Cum non sit in homine*, & cap. *Pastoralis*, de alio autem habente prædia solùm disponunt, vt teneatur ad decimas in posterum soluendas. Tandem declaratur, quia prædia habent in se onus decimarum, quatenus virtute continent fructus, sic autem comparantur ad futuros; nam præteritos iam protulerunt, & in illos transtulerunt onus decimarum, vnde si manerent obnoxia prioribus debitis, id esse deberet per modum pignoris, seu hypothecæ, vel in vi alicuius legis, nihil autem horum inuenitur.

Cap. In aliquibus. — *Cap. De terris.* — *Cap. Si quis laicus.* — *Leg. Imperatores.* — *Gloss.* — *Ca. Cum non sit.* — *Ca Pastoralis.*

10. Dupliciter prædia posse esse obligata pro decimis præteritis.

Quocirca dicendum censeo, duobus modis posse intelligi, prædia esse specialiter obligata pro præteritis decimis: vno modo speciali obligatione, quæ nascitur ex lege decimarū propter peculiare onus, quod Ecclesia imponit vnicuique prædio pro decima suorum fructuum: alio modo posset intelligi ex hypothecaria obligatione inducta beneficio legis in fauorem decimarum. Inter quos duos modos potest hæc differentia cogitari, quòd in priori onus non extenditur in vnoquoque prædio, nisi ad decimam suorum fructuum, non verò aliorum: Itaque si quis habens vineas, & prædia, quæ seminantur, & de vinis soluit decimam, non verò de granis, licet postea vendat vineas, non erunt obnoxiæ debito decimarum grani ex vi illius oneris, quia illud onus non extenditur nisi ad proprios fructus talis vineæ, vel possessionis, etiam futuros, ergo multò minus ad præteritos. At verò in alio modo obligationis, & hypothecæ, quodlibet prædium intelligetur esse obnoxium pro quolibet debito ex non solutis decimis contracto, ex quibuscunque fructibus illæ decimæ debeantur. Auctores ergo primæ opinionis videntur loqui de priori genere oneris, & obligationis, & fortasse est probabilis eorum sententia propter ipsorum auctoritatem, contra illam verò procedunt obiectiones à nobis factæ, quibus satisfieri aliquomodo posset. Ego tamen, vt verum fatear, non video sufficiens fundamentum illius obligationis, nec qua lege inducta sit, & ideo in hoc puncto illis non assentior, sed aliis iudicium relinquo.

11. Posset autem quis vlterius dicere, hæc bona immobilia fidelium esse obligata posteriori modo, scilicet per modum generalis hypothecæ tacita obligatione in fauorem decimarum, & ita semper transire cum hoc onere pro quibuscunque decimis non solutis. Eo modo, quo bona mariti dicūtur esse taliter obligata pro dote vxoris in c. *Ex literis*, de Pignor. Tamen quia hæc hypothecaria obligatio debet esse inducta virtute alicuius legis, cū ipsi fideles ad hoc nō se obligauerint voluntate sua: Oportet ostendere legem, vbi hæc obligatio imposita sit omnibus bonis fidelium. Dici verò potest, quod licet non sit expressum in iure, in fauorem Ecclesiæ extendi potest priuilegium illud concessum fœminis pro dotibus suis. Sic enim doctores illud extendunt ad dotem Ecclesiæ, cui bona prælati obligata creduntur pro mala administratione, vt videre licet in Glos. Abb. & aliis in dicto c. *Ex literis*. Item est aliud argumentum à simili, quòd bona tutoris sunt obligata pupillo, sed Ecclesia comparatur minori, ergo & bona fidelium erunt obligata Ecclesiæ pro decimis non solutis, tanquam pro bonis Ecclesiæ: Veruntamē licet hoc pium sit, non audeo illud proferre, quia huiusmodi extensiones nō sunt facilè admittendæ. Præsertim cum sit magna differentia inter singulos priuatos fideles, &

Cap. Ex literis. — *Gloss. Abb.*

prælatos

prælatos respectu Ecclesiæ, & tutore respectu pupilli, nam horum est multò maior obligatio. Quapropter probabiliter concludi videtur, hæc bona immobilia fidelium nō magis esse obligata ad debita præteritarum decimarū, quam ad quæcūque alia. Quod si verum est, per generalem regulam iustitiæ iudicandum est, quando ex illis bonis recuperari possint decimæ non solutæ. Vbi applicari possunt, quæ de restitutione vsurarum ex bonis vsurariis apud alium inuentis tradi solent, de quo videri potest Couar. lib. 3. Var. c. 3. n. 6. & Nauar. in Man. c. 17. n. 265. Sot. lib. 6. de Iust. q. 1. ar. 4. Med. Cod. de Rest. quæst. 4.

Couar. Nauar. Soto. Medi.

12. Quid sentiēdū si ex pecunia decimis obnoxia ager ematur.

Deniq; addunt aliqui, quod si ex fructibus, vel pecunia obnoxiis decimationi, ante solutā decimā ematur res fructifera, ex fructu illius debetur Ecclesię decima tanquam de re sua quoad partem decimā, quia empta fuit ex pecunia, quæ etiā erat Ecclesiæ quoad decimam partem. Ita sentit Panor. in ca. *Pastoralis*, de Decim. num. 6. Vbi ait esse opinionem Innocentij, & aliorum. Et inde etiam colligit, decimam esse sub dominio Ecclesiæ priusquam illi soluatur: Nam illa ratione, quicquid ex illa, vel ex pretio eius emitur, transit in dominium Ecclesiæ, ac subinde illi fructificat pro rata, saltem deductis expensis necessariis ad talem fructum. Sed hoc licet piè dictum, & consideratum sit, credo tamen non esse vsu receptum, nec facile posse ad praxim accommodari, nec satis posse fundari, quia non fundatur in iure, sed in principiis incertis. Vnum est, quod decima non soluta computatur in bonis, quæ sunt sub dominio Ecclesiæ, quod satis dubium est; nā de dominio perfecto, ac directo contrarium est verius; de dominio verò vtili, vel iure aliquo in re, licet id probabilius sit, valde tamen est dubium, an ad illos consequentes effectus sufficiat. Præsertim quod illa sententia supponit aliud principium, scilicet, bona, vel possessiones emptas ex bonis Ecclesiæ, esse Ecclesiæ, illique fructificare, etiamsi nec illius voluntate sint emptæ, nec illi traditæ, & applicatæ, quod non minus incertum est. Nam vel fundatur in alio generali principio, quòd bona empta alicuius pecunia iniustè occupata, sunt eius, cuius est pecunia: vel in aliquo speciali priuilegio. At illud generalissimum pronuciatum communiter non admittitur, vt latè tractat Couar. dicto lib. 3. Var. c. 3. n. 6. specialiter de re empta ab vsurario ex vsurario lucro, quia non censetur transire in dominium eius, qui soluit vsuras, sed acquiri vsurario, ac subinde quamuis ipse maneat obligatus restitutioni vsurarum, non tamen fructuū ex re empta perceptorum. Sicut non tenetur ad lucra, quæ sua industria cum vsuraria pecunia comparauit, vt docuit etiam Sot. dicto art. 4. sed de his aliàs.

Panor. Innocent.

Couar.

13.

Si autem dicatur, hoc esse speciale in Ecclesia, vt quicquid emitur pecunia illius, ipsius sit; hoc nec sufficienter ex iure probari potest, vt dixit Ioan. Andr. in additione ad speculat. tit. de Emptione, & venditione, §. 3. Quia ex c. 1. de Peculio Cleric. id generaliter non probatur, cum id habeat speciale rationem in clerico administrante bona Ecclesiæ: & aliud ius non affertur. Vndè multò magis erit incerta illa assertio in his, quæ emuntur ex decima non soluta, cum fructus, in quibus illa continetur, simpliciter sint illius, qui ex illis tales possessiones emit, & illius industria, & opera fit emptio, ergo illi tribuendi sunt fructus, qui ex possessione empta postea resultant. Valde igitur dubito, an in exteriori foro ille condemnaretur, nisi ad soluendum valorem decimarum non solutarum, & in conscientiæ foro nullam aliam obligationem ego illi imponendam iudico.

Ioan. Andr.

Cap. 1.

14. Occurritur obiectioni.

Solum potest pro sententia Panormitani induci illud cap. *Pastoralis*, per argumentum à contrario sensu. Dicitur enim ibi, ex fructibus prædij empti ex fructibus decimatis non deberi Ecclesiæ decimam, ergo à cōtrario ex fructibus possessionis emptæ ex fructibus non decimatis debetur Ecclesiæ decima. Sed hoc argumentum non est efficax, vbi ratio obligationis aliunde non constat. Negatur ergo consequentia. Nam ibi loquutus est Pontifex de his tantùm possessionibus, quæ ex fructibus decimatis emuntur, vel quia tantum de illis interrogatus est, vel quia illo tantum modo possunt tales emptiones licitè fieri, inde tamen non sequitur, contrarium esse intelligendum, quando emptio sit ex pecunia non decimata. Quin potius considerando immediatam decisionem illius textus, necessariò videtur extendenda, etiam ad emptionem factam ex pecunia non decimata. Nam ibi Pontifex nō agit de dominio rei emptæ ex tali pecunia, cuius videlicet sit, nec agit de fructu talis rei, si sit fructifera, sed agit merè de lucro comparato ex emptione, & venditione talis rei, quod potest accrescere tam in re immobili, & fructifera, quam in re mobili, & non fructifera, vt sunt ordinariæ merces, in quibus etiam ponit ibi exemplum Pontifex. Certum est autē, quod si quis negotietur ex pecunia non decimata, emendo, & vendendo merces, non debet Ecclesiæ partem lucri, vt lucrū est, imò licet tota pecunia negotiationi exposita, esset Ecclesię, nullum lucrum vt sic deberetur Ecclesiæ, sed tātum restitutio suæ pecuniæ, quia nec vsurarius tenetur mutuatario restituere lucrum, quod negotiando cum pecunia vsuraria comparauit, sed solam pecuniam.

Ca Pastoralis.

Si quis negotietur ex pecunia non decimata, non debet Ecclesiæ partem lucri.

15.

Dico autem, in eo casu non deberi partem lucri, vt lucrum est, quia ex lucro illo deberetur decima personalis, non quia ex pecunia Ecclesiæ, vel ex indecimata pecunia cōparatum est, sed quia ex omni lucro debetur personalis decima: Et hæc est decisio illius cap. *Pastoralis*. Illa ergo etiā habet locum in re empta ex pecunia nō decimata. Vnde si talis res empta esset fructifera, ex fructibus eius deberetur decima ex titulo decimationis prædialis, non tamen ex titulo dominij decimæ partis talis possessionis, vt citata opinio docet. Cuius signū est, quia etiāsi fundus ematur ex pecunia decimata, debetur ex illo decima prædialis, etiam nō deductis expēsis, vt ibidem dicitur, ergo decisio illius textus nullo modo induci potest in fauorem prioris sententię: Nisi forte aliquis cōsequenter dicat iuxta illam sententiam, quòd si prædium sit emptum ex pecunia nō decimata in primis debetur Ecclesiæ decima pars fructuum titulo dominij, vel peculiaris iuris circa partem pretij, quæ decima pars computanda esset, deductis expensis: & deinde ex residuis fructibus debetur decima prædialis, non deductis expensis: Sed hoc licet consequenter sit dictum, tamen per se incredibile est, & nullum habet fundamentum in textu, vnde potius ostendit illius sententiæ difficultatem, quam illam suadeat: Non ergo necesse est, nouis scrupulis, & oneribus rem hanc inuoluere, sed satis est, quòd fructus, vel pecunia non decimata semper est obnoxia Ecclesiæ pro decima non soluta, licet pro aliis lucris ex illa comparatis speciale debitum non oriatur.

16. Causæ decimarum ad quod forum pertineant.

Vltimò solet hoc loco tractari, ad quod forum pertineant causæ decimarum, vbi pro illis recuperandis, vel soluendis, aut non soluendis lites mouentur. Sed hæc quæstio generalis est de omnibus Ecclesiasticis bonis, & pertinet ad eorum immunitatem, & ideo illam generaliter tractaui in peculiari opere de immunitate Ecclesiæ. Hîc ergo illam omittendam censui. Generalis enim, ac certa regula est, decimales causas Ecclesiasticas esse, & in foro Ecclesiastico tractandas, quoties de iure decimarum, vel de difficultatibus, aut dubiis circa earum solutionem

Cap. *Prohibemus.* Cap. *Tua.* Cap *Ex tenore.* *Clem. vlt.* *Gloſſ.* Cap *Decernimus.* Ca. *Quanto.*

nem lites oriuntur. Ita ſumitur ex cap. *Prohibemus*, & cap. *Tua*, 1. de Decimis: Imò & ex toto titulo, vt ait Gloſſa in cap. *Ex tenore*, de Foro compet. ver. *Eccleſiaſticam*, ex Clem. vlt. de Iudic. cum Gloſſa ibi, ver. *Decimis*, & ex generali regula iuris in cap. *Decernimus*, de Iudic. *Vt Laici Eccleſiaſtica tractare negotia non præſumant*. Et a ſimili, vel ex alia regula tradita in cap. *Quanto*, eod. tit. vbi decernitur, cauſam iuris patronatus tantùm in iudicio Eccleſiaſtico poſſe terminari, quia eſt omnino coniuncta cum ſpiritualibus cauſis, ac rebus, non eſt autem minus coniuncta decimarum cauſa. Vnde generalis regula ſumitur, non tantùm ſpiritualia, ſed etiam ſpiritualibus annexa ad forum Eccleſiaſticum pertinere, ius autem decimarum ſpirituale eſt, vt oſtendimus, & conſequenter decimæ ipſæ ſunt ſpiritualibus annexæ, ergo vt tales ſunt, vel quatenus tales conſiderantur, ac tractantur, ad Eccleſiaſticum tantùm forum pertinent.

16. An generalis regula exceptioné aliquam patiatur.

An verò hæc generalis regula aliquas exceptiones patiátur, tractant latè Couar. in Practi. cap. 35. & li. 1. Var. cap. 17. n. 8. dicto nono, Rebuffus q. 10. de Decimis: Sed tam illi, quàm nonnulli alij, quos ipſi referunt, cautè legendi ſunt, quia plus quam oportet, inclinant in fauorem ſecularium principum, vt breuiter adnotauit Azor. lib. 7. Inſtit. cap. 36. quæſt. 3. & ſequentibus. Et inconcuſſa ſeruanda eſt generalis regula ſacrorum Canonum, Eccleſias cum decimis, & omnibus rebus ſuis ad ordinationem, & conſequenter ad curam, & iuriſdictionem Paſtorum Eccleſiæ pertinere, cap. *Decretum eſt*, cum multis aliis, 10. quæſt. 1. & cap. *Statuimus*, cap. *In ſacris*, cum tribus ſequentibus, 16. quæſt. 1. & ca. 1, & 2, cap. *Nullus*, ca. *In nona*, 16. quæſt. 7. Nulla ergo exceptio admittenda eſt, niſi vbi priuilegium, & ſpecialis licentia Summi Pontificis interuenerit, quandiu nimirum de Decimis agitur, vt decimæ ſunt: Nam ſi fructus decimarum iam ſoluti ſint Eccleſiis, & poſtea ſunt diſtracti, vel furto ſublati, aut in alios vſus temporales conuerſi, iam amiſerunt annexionem illam, quam habebant cum ſpirituali titulo, & nullo modo Eccleſiaſtica bona ſunt, & ideo ad Laicum tribunal pertinere poterunt cauſæ circa illos exortæ, niſi alioqui ratione perſonarum, inter quas tractatur, ad Eccleſiaſticum forum pertineant.

Couar. *Rebuff.* Azor. Ca. *Decretũ.* Cap. *Statuimus.* Ca. *In ſacris.* Cap. 1. & 2. Cap. *Nullus.* Ca. *In nona.*

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI, DE DIEBVS FESTIS.

LIBER

LIBER SECVNDVS, DE SACRORVM, SEV FESTORVM DIERVM OBSERVATIONE, ET PRÆCEPTO.

Hactenus explicuimus actiones, in quibus externus Dei cultus continetur, vel ad illum proximè ordinantur; nunc duæ circumstantiæ ad huiusmodi actiones necessariæ explicandæ supersunt, quæ sunt tempus, & locus: Nam de his etiam circumstantiis præcepta sunt data, ad virtutem Religionis pertinentia, quorum declaratio ad hunc locum maximè pertinet. Dicemus ergò priùs de tempore, postea de loco. De tempore autem duo præcepta data nobis sunt: Vnum diuinum, quod est tertium decalogi de sanctificatione Sabbathi, aliud humanū, quòd est primū inter generalia Ecclesiæ præcepta, quod est de Festorū obseruatione, quæ duo præcepta in huius libri discursu à nobis explicanda sunt.

CAPVT PRIMVM.

An præceptū de obseruatione Sabbathi, conuenienter inter præcepta primæ tabulæ latum sit.

1.

QVONIAM ab hoc præcepto deriuatum est præceptum Ecclesiasticum de obseruatione festorum, ideo ab huius præcepti declaratione initium huius materiæ sumendum est. Adnotandum autem in primis est in obseruatione alicuius temporis ad diuinum cultum dicati, duo posse considerari: vnum ad ius naturale spectās, aliud ad positiuum. Nam aliquid inuenitur, quod dictante ratione naturali necessarium est, etiam si nulla lex extrinsecùs addita sit, aliquid verò, quod per voluntatē alicuius legislatoris inductum est. Naturale enim est, vt aliquod tempus soli diuino cultui tribuendum sit, positiuum verò est, quòd tale tempus sit determinatū ad talem diem, vel horam, &c. Vtrumque facilè constat ex suprà dictis. Diximus enim, cultum Dei externum esse de præcepto legis naturalis, at hæc est hominis natura, vt ad suas actiones, præsertim externas tēpore indigeat, ergo sub idem præceptum cadit, quod in eo cultu exercendo tempus aliquod insumamus. Rursus hæc est etiam hominis conditio, vt non possit conuenienter vacare diuino cultui, nisi ab aliis operibus vacet, ergo hoc etiam cadit sub idem præceptū, pro eo nimirum tempore, quo cultui diuino vacandū est. Diximus præterea, naturale præceptum Religionis, quod affirmatiuum est, ex vi solius rationis naturalis non determinari ex necessitate ad certas cæremonias, vel actiones, & multò minus ad certa tempora, ergo illa præcepta, quatenus certa tempora determinant, non sunt naturalia, sed positiua.

2. In quo differat tertiū præceptum decalogi ab aliis. *D. Thom. Caiet. Alens. Iren.*

Primò ergo ex hac doctrina, quæ certa, clara, & communis est, inferunt Theologi, tertium præceptū decalogi, prout latum fuit in lege Moysis, hoc differre à cæteris eiusdem decalogi, quòd cætera purè moralia sunt, tertium verò partim morale, partim cæremoniale fuit. Ita D.Thom.2.2.q.122.artic.4.ad 1. & ibi Caiet.& alij. Idem D.Tho.1.2.q.100.art.7.ad 2.& 5. Alens.3.p.q.32.mēb.2.& omnes Scholastici, & Summistæ: Et notauit Iren. lib.4.cont. hær.c.31. Significat etiam Aug.lib.de Spirit.& Lit.c.16. Qui ob eandem causam dixit lib.3.contra duas Epist.Pelag.c.4. Decalogum seruari à Christianis, *Excepta Sabbathi obseruatione carnali, quæ spiritualem sanctificationem, quietemq́, significat:* Ait autem *obseruatione carnali*, id est, quoad id, quod ad literam præcepto illo mandabatur: sic enim paulò antea dixerat: *Christū abstulisse à nobis iugum carnaliū obseruationū:* inter quas ponit: *Ne Sabbatho, septeno dierum volumine redeunte, ab operibus etiā necessariis quiescamus:* E contrario verò dixit li.19.cont.Faust.ca.18. præceptum illud tertium spiritualiter seruari à Christianis: *Nunquid* (ait) *ipsum Sabbathum, quod ad intelligendam veram requiem pertinet, non obseruant Christiani?* *August.*

3. Alia differentia.

Hæc etiam differentia ex alia facilè ostenditur, quia ante legem Moysis præceptū de obseruatione Sabbathi non obligabat homines, cætera autem præcepta decalogi obligabant. Hoc posterius patet ex illo Pauli: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.* Rom.2. Primum autem constat, quia ante Abraham non erat Sabbathorum obseruatio, etiam apud pios, & Deum colētes, sicut neq; in nobis est, vt dixit Euseb. lib.1.Hist.c.4.post Iren. lib.4.cap. 30.& 42.& Tertul.lib.contra Iudæ.cap.2. Et post illos Damasc. lib.4.de Fid. cap. 24. Dices: Quid ergo est, quod Genes.2.dicitur Deus *benedixisse diei septimo, & sanctificasse illum?* Hinc enim aliqui collegerunt, ex tunc dicasse Deum diem illum ad suum cultum, quia non potest esse alia illa benedictio, & sanctificatio. Respondet autem ibi Abulens. quæst.4. illud esse dictum per anticipationem, vt est frequens in Scriptura: Itaque ex tunc dedicauit Deus illum diem ad suum cultum in sua mente, & proposito, non in executione. Vel certè tunc posuit (vt sic dicam) fundamentum illius sanctificationis, non obligationem, aut legem, quia nec illam specialiter promulgauit, nec per rationem naturalem patefecit: Non est autem improbabile, ex tunc incepisse obseruationem aliquam diei septimæ, quæ per traditionem ad posteros deuenerit: Nam Eusebius lib. 13. de Præparat. cap.7. refert *Septimam diem non Hebræos tantum, sed omnes ferè, tam Philosophos, quàm Poetas sacratiorem esse cognouisse.* Credit tamen ipse, hanc opinionem ad Philosophos ab Hebræis manasse, ac subinde vel antea non fuisse, vel per errores, & idololatrias fuisse extinctam

Rom.2. Euseb. Iren. Tertul. Damasc. Obiectio. *Gen.2.* Respōdetur. *Euseb.*

tinctam. Non fuit ergo illa lex purè moralis, ſed ex parte cæremonialis.

4. Quid morale, & quid cæremoniale in hoc præcepto. D. Thom.

Quid autem fuit morale in illo præcepto, quid verò cæremoniale? Reſpondeo, fuiſſe morale illud præceptum, quatenus abſolutè præcipiebat cultum Dei externum, hunc enim ibi eſſe præceptum docet D. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. *Quia ad interiorem cultum* (ait) *magis inducitur homo Spiritus ſancti inſtinctu; quam exteriori lege*, & ideò hæc data fuit de exteriori cultu. Item quia vacatio ab operibus ibi præcepta, propriè intelligitur de operibus externis, & ita præcipiebatur quædam exterior dedicatio alicuius temporis ad cultum Dei. Perinde autem eſſe videtur præcipere cultum Dei externum, & præcipere, vt tempus aliquod huic cultui deſtinemus, quia nec tempus præcipitur, niſi vt circumſtantia illius actionis, nec actio præcipi poteſt, quin etiam tempus aliquod illi tribuere ex vi eiuſdem præcepti neceſſarium ſit. Vnde Alenſ. dicta q. 32. memb. 3. art. 2. §. *Ad illud*, ait, ad interiam adorationem (quàm dicit pertinere ad primum præceptum) non fuiſſe additam in decalogo alicuius temporis determinationem, quia ad exercendam illam non oportet ab externis operibus vacare, *Exercetur enim* (ait) *hæc adoratio per latriam mentis, concurrente deuotione fidei, ſpei, & charitatis, quæ ſimul eſſe poteſt cum opere corporali*. Ad exercendum autem externum cultum Dei, neceſſarium eſt ab aliis vacare operibus pro illo tempore, & ideò dicit, hanc vacationem in illo tertio præcepto fuiſſe ſpecialiter determinatam: ſentit ergo fuiſſe illud præceptum de cultu exteriori.

Alenſ.

5. Qui cultus externus fuerit per illud præceptum impoſitus. Exod. 20. & 31. Deut. 5. Caiet.

Sed quæres, quiſnam externus cultus fuerit mandatus ex vi illius præcepti? Nam cultus hic conſiſtit in actu poſitiuo, at in forma illius præcepti nullus actus in Dei cultum exercendus in die Sabbathi deſignabatur, nec præcipiebatur, ſed ſola vacatio ab aliis externis operibus ſeruilibus, ſeu alienis à diuino cultu, vt videre licet Exod. 20. & 31. & Deut. 5. cũ ſimilibus. Ad hoc tacitè reſpondet Caiet. dicta q. 122. art. 4. in principio illum externum cultum ex vi illius præcepti neceſſarium non in poſitiuo actu, ſed in carentia actus conſtitiſſe: *Colebatur ſi quidem Deus* (ait) *Sabbatho in ipſa exteriori quiete ab operibus ſeruilibus, quia quieſcebant ad repræſentandum diuinam quietem à creatione mundi*. Vnde aliqui dixerunt præceptum illud negatiuum fuiſſe, quia nullum actum præcipiebat, ſed tantum ceſſationem ab actu. Et licèt forma illius videatur poſitiua: *Memento, vt Sabbathum ſanctifices:* tamen re ipſa ſanctificatio illa ibi præcepta ſolum conſiſtebat in priuatione quadam, vt ſi alicui præcipiatur quieſcere per horam, licet forma præcepti per verba affirmatiua proferatur, re ipſa eſt negatiua, quia nihil aliud præcipitur; quàm non moueri. Confirmatur, quia ſi præceptum illud fuiſſet affirmatiuum, oportuiſſet, vt obligaret ad exercendum aliquod opus externum diuini cultus in die Sabbathi, ſicut nunc præceptum Eccleſiæ de obſeruatione feſtorum poſitiuum eſt quoad aliquid, vt poſtea dicemus. At verò ex vi illius præcepti, vt erat legis veteris, non fuit determinatum ſpeciale opus cultus diuini neceſſario exercendum in die Sabbathi, vt ex dictis locis apertè conſtat, & Exod. 31. & 35.

Exod. 31. & 35.

6. Obiectioni ſatisfit.

Dices, licet non obligauerit præceptum illud ad particulare opus diuini cultus, nihilominus obligaſſe ad colendum aliquo modo Deum illo die externo cultu, prout vnuſquiſque vellet. At enim neque hoc colligi poſſe videtur ex ſcriptura, nam vbicumque de illo præcepto fit mentio, ſola ceſſatio ab opere præcipitur, non verò alicuius operis poſitiui cultus & ſpecialiter Leuitic. 23. dicitur, *Sex diebus facietis opus, dies ſeptimus, quia Sabbathi requies eſt, vocabitur ſanctus, omne opus non facietis in eo.* Vbi notanda eſt illa cauſalis, per illam enim explicatur verbum *Sanctificandi*, diem Sabbathi, conſiſtebat enim illa ſanctificatio in ceſſatione ab opere ſeruili, ordinata ad diuinum cultum tum propter ſignificationem eius, tum maximè, quia per eam deputabatur tempus illud diuino cultui, ad illam verò nullum opus poſitiuum diuini cultus poſtulari videbatur. Dici verò poteſt primò, licet per illud præceptum expreſsè, ac formaliter non præciperetur cultus poſitiuus, virtute fuiſſe præceptum, quia moraliter loquendo non poterat ceſſari ab omni opere modo religioſo, prout ibi præcipiebatur, & infra explicabimus, quin ſigno aliquo externo, & poſitiuo id oſtenderetur: tale autem ſignum pertineret ad externum cultum Dei. Item, cum lex naturalis obliget ad colendum Deum aliquando cultu externo, eo ipſo quod Deus determinat aliquod tempus huic cultui, vt fecit per illud præceptum, videtur conſequenter obligatio illa naturalis ad tale tempus determinari, & pro ipſo vrgere, ſicut præceptum diuinum communicandi, licet de ſe non determinet certum tempus ſuæ obligationis, nihilominus facta determinatione per Eccleſiam de die Paſchatis obligat pro illo. Atque hoc modo poſſet dici, præceptum illud tertium decalogi eſſe morale, & naturale quoad poſitiuam obligationem cultus, facta tali temporis determinatione.

Leuit. 23.

7.

Sed licet hoc probabile ſit, non ſatis colligitur ex forma præcepti, quia non determinat tempus illud; præcipiendo aliquid fieri, ſed ſolùm prohibendo, ne aliquid fiat, quod non ſatis eſt, vt dicamus, præceptum illud fuiſſe de cultu poſitiuo, præter ceſſationem ab operibus ſeruilibus. Quia hæc ceſſatio ex intentione præcepti, & ex intentione ſeruandi illud, eſſet religioſa, abſque alia demonſtratione exteriori. Neque ex tali ceſſatione fit conſequens, vt lex naturalis obliget ad exercendos actus exteriores diuini cultus in illo tempore, niſi per aliam legem poſitiuã pro tunc præcipiantur, ſicut de Eccleſiaſtico præcepto mox dicemus. Formaliter ergo nihil ibi præcipiebatur, niſi dedicatio quædam illius temporis ad cultum Dei, quæ vocatur ſanctificatio illius, vt ait D. Thom. dicto articulo 4. ad 3. Hæc autem dedicatio formaliter fit per ceſſationem ab opere, quæ pertinet ad externum cultum per ſignum negatiuum declaratum. Vnde materialiter videtur eſſe illud præceptum negatiuum: formaliter verò, & in genere ſigni, ac cultus eſſe affirmatiuum. Addi etiam poteſt, in illa lege fuiſſe alia præcepta poſitiua de aliquibus actibus diuini cultus exercendis in die Sabbathi, vt erat oblatio, & ſanctificatio panis propoſitionis, Leuitic. 24. & ſacrificandi eodem die duos agnos, & duas decimas ſimilæ, & liba. Numero. 28. ſed illa cæremonialia erant, & non pertinebant ad omnes, & ſingulos de illo populo, ſed ad ſacerdotes, non enim tenebantur omnes ad illa ſacrificia conuenire, vt conſtat. Addit verò Philo, & refert Euſeb. libr. 8. de Præpar. Euangelica, cap. 2. Moyſem inſtituiſſe, populum ſeptenis diebus congregari, *Vt conſidentes, ſcripturas audirent:* quem morem ex Euangeliis etiam, & Actibus Apoſtolorum colligimus. Videtur autem potius traditione, & quaſi morali conſecutione introductum, quam ex vi, ac forma præcepti, igitur tertium illud præceptum ſolùm fuit morale, quatenus generaliter continebat, tempus aliquod eſſe diuino cultui dicandum.

Quid formaliter per hoc præceptum mandaretur. D. Thom.

Leuit. 24. Num. 20.

Philo.

8. Tertium decalogi præceptũ in quo fuit cæremoniale.

Fuit autem præceptum illud cæremoniale quoad multa. Primò quoad ſignificationem, vt teſtatur D. Thomas dicto articulo 4. in corp. & ad 1. Nam datum eſt illud præceptum in ſignum rememora-

tiuum

tiuum beneficij creationis, vt expressè in eisdem locis ostenditur, quia pro ratione illius præcepti assignatur, *Quoniam sex diebus fecit Deus cælum & terram, & in septimo requieuit, & idcirco* (dicitur) *benedixit Deus diei septimo, & sanctificauit illum.* Exod. 20. Addit etiam D. Thomas, allegoricè significasse quietem Christi Domini in sepulchro, & anagogicè quietem æternæ patriæ. Secundò, fuit Cæremoniale quoad temporis determinationem, in qua determinatione duo distingui possunt. Vnum est, quod ad hunc effectum, non tantum singulis annis, aut mensibus, sed etiam singulis hebdomadis certum vnius diei tempus designatum sit, ita vt post sex dies operibus humanis occupatos, septimus quietis sequatur; & hoc licet positiuum sit, non potest tamen dici cæremoniale veteris legis, quia nihil habet proprium illius, poterat enim talis determinatio sine speciali cæremonia, vel significatione solùm propter moralem rationem, & vtilitatem fieri. Quia licet naturalis ratio non dictet illam determinationem vt necessariam, dictat tamen, vt conuenientem, vt sic per publicam legem homines ad seruandam naturæ legem inducantur. Et similiter est consentaneum rationi naturali, vt Dei cultus frequenter exerceatur, & ideò illa etiam temporis determinatio quoad dierum frequentiam poterat fieri ex morali, ac prudenti ratione sine propria cæremoniali significatione. Aliud verò fuit peculiare in illa determinatione, quod scilicet dies ille septimus fuerit talis, nimirum vltimus hebdomadæ, incipiendo numerationem à primo die creationis mundi, ita enim fuit dies ille determinatus in lege veteri, vnde non potuit, nisi à Deo, vel ex reuelatione Dei determinari, quia non poterat aliter cognosci, quis fuerit primus creationis dies. Et ideo dies ille per Antonomasiam Sabbathum appellatus est, quia tunc Deus ab operibus suis requieuit: Sabbathum enim iuxta Hebraicam deriuationem requiem significat: sic ergo illa determinatio sumpta est in ordine ad significationem, fuitq; propriè cæremonialis.

Exod. 20.

9. Quod Sabbath. solemnitas per 24. horas duret positiuum, & cæremoniale est. Leuit. 23.

Tertiò fuit etiam positiui iuris, & aliquo modo cæremoniale in illa determinatione, quod solemnitas illa Sabbathi per integras viginti quatuor horas iussa est obseruari, iuxta illud, *A vespera vsque ad vesperam celebrabitis Sabbatha vestra.* Leuitic. 23. Vnde non est dubium, quin hoc tunc fuerit diuino iure statutum. Aliqui verò sentiunt, illud fuisse ita immutabile, vt hodie etiam necessariò sit seruandum in celebratione Dominici diei, ita vt nulla consuetudine, vel potestate humana possit tempus illud viginti quatuor horarum minui, quia esset contra ius diuinum: ex quo planè sequitur, hanc circumstantiam illius præcepti non fuisse ex positiuo iure, sed naturali. Atque ita sentit Angel. verbo. *Dies festus*, in principio, & inclinat Syluester, Verbo. *Dominica*, numero 4. Sed hoc sine dubio est improbabile, quia nulla ratio naturalis dictabat tanquam necessarium ad honestatem morum, vt integer dies viginti quatuor horarum diuino cultui dedicaretur, quæ enim potest esse hæc necessitas? Item, non fuit de iure naturali, vt per singulas hebdomadas certum tempus præciperetur pro diuino cultu, poterat enim præcipi singulis mensibus, vt in lege veteri potuit Deus præcipere neomenias, & non Sabbathum, nam cur non? Ergo potuit præcipere in singulis hebdomadis tantùm dimidium diem, vel aliquas horas. Fuit ergo sine vlla dubitatione illa circumstantia temporis de iure tantùm positiuo diuino, & ad cæremonias pertinuit, quatenus propter significationem etiam obseruata est. Quamuis potuerit habere rationem moralem congruentiæ, non necessitatis; videlicet, vt diuinus cultus publicus, & solemnis durabilior esset, ac solemnior; & ita potuit Ecclesia in suis festiuitatibus hanc circumstantiam imitari, licet id non fuerit simpliciter necessarium, nec semper seruetur, vt infrà dicemus.

Angel. Syluest.

10. Otium, & requies Sabbathi positiua, & cæremonialia fuere.

Quartò fuit etiam positiuum, & cæremoniale in illa determinatione otium, & cessatio ab operibus ibi præcepta. Illa enim non erat per se, & ex sola ratione naturali necessaria ad diuinum cultum, vt per se manifestum est. Potuit tamen præcipi ex ratione morali congruenti, vt homines illo tempore essent magis expediti, & dispositi ad diuinum cultum, vnde hoc modo etiam Gentiles custodiebant suos dies festos, abstinendo ab humanis occupationibus, & laboribus, vt suis sacrificiis & cæremoniis vacare possent. Tamen quatenus in illa lege otium illud specialiter præceptum est propter proportionem, & analogiam ad significandam requiem Dei ab operibus, ad cæremonialia præcepta illud pertinuit. Et auget, ac declarat cæremoniam, quod propter exactam significationem, non solùm à seruilibus operibus voluntariis, sed etiam aliquo modo à necessariis vacatio præcipiebatur; in quo clara distinctio cernitur illius præcepti à præcepto Ecc[illegible], vt postea videbimus. Hæc igitur fuit ratio cæremonialis præcepti, ex qua intelligitur propter ignorantiam religionis errasse Senecam, qui Sabbatha Iudæorum reprehendebat, quod existimaret inutiliter septimam vitæ partem perdere, vt Augustin. refert 6. libro de Ciuit. capit. 11. Impium autem est existimare, inutiliter amitti tempus, quod in diuino cultu consumitur. Quod si quis vacans ab aliis operibus propter præceptum, diuino cultui, & bonis operibus non vacet, inutiliter tempus amittit, quia præcepto abutitur, & non quia præceptum de se inutile sit.

Senecæ error. August.

11. Quid de hoc præcepto cessauerit in lege gratiæ.

Secundò principaliter dicendum est, præceptum illud tertium decalogi quantùm ad totam illam determinationem, quam addit vltra moralem, ac naturalem obligationem, cessasse, & in lege gratiæ non obligare, sicut nec præcepta de aliis festiuitatibus in ea lege lata nunc obligant. Hoc de fide certum est ex generali doctrina de cessatione legalium, vnde eodem modo de cæteris festis Iudæorum, prout in ea lege obseruabantur, intelligendum est, & probabitur apertè ex locis Pauli infrà tractandis. In particulari verò de Sabbatho id tradit Gregor. libro 11. Epistol. 3. & in capit. *Peruenit*, de Conse. dicto 3. contra quosdam hæreticos, qui suo tempore errorem Ebionitarum excitando, Christianos cogebant ad seruandum Sabbathum, vacando ab operibus, & eandem hæresim ait excitaturum esse Antichristum, vt Iudæos sibi lucri faciat. Eandem veritatem tradidit Augustin. locis citatis, censens, eandem esse rationem de hoc præcepto obseruationis Sabbathi, quæ de tota lege veteri & in sermon. 251. de Tempore ait, *ideo sanctos Ecclesiæ Pastores decreuisse, omnem gloriam Iudaici Sabbathi in diem dominicam transferre, vt quod ipsi in figura, nos celebraremus in veritate*, Quod ipse optimè declarauit lib. 4. Genes. ad literam, cap. 13. Vnde Concil. Lugdunens. in capit. 1. de Conse. dicto 3. dixit, Christianos obseruare Dominicam diem, *ne Iudaismo capiantur*, vtique in obseruatione Sabbathi.

Gregor. August. Concil. Lugdun.

12. Cur lex vetus sit mortua, & mortifera.

Circa rationem autem huius assertionis oportet aduertere, vnam esse rationem, ob quam lex vetus mortua est, aliam, ob quam est mortifera, dicitur enim mortua, quatenus non obligat, mortifera verò, quatenus non solum non tenemur seruare ritus eius, sed etiam peccatum est, illos seruare. Ratio ergo, ob quam illa lex fuit mortua, est, quia non fuit in perpetuum posita, sed vsque ad Christi consummationem,

Galat. 3.

tionem, vt dixit Paulus ad Galat. 3. interrogans. *Quid igitur lex?* & reſpondens, *Propter transgreſſionem poſita eſt, donec veniret ſemen, cui promiſerat,* &c. Ratio autem, cur ſit mortifera, eſt, quia erat vmbra, & figura futurorum; & ideo adueniente luce, & veritate, prohiberi debuit, quia iam eius ſignificatio, & profeſſio falſa eſſet. Prima ergo ratio manifeſtè habet locum in præcepto de obſeruatione Sabbathi. Poſterior autem videri poteſt non ita neceſſaria, quia propria ſignificatio obſeruantiæ Sabbathi non erat de futuro aliquo myſterio, ſed de beneficio creationis, ſemper autem potuit verè ſignificari beneficium illud, & requies Dei ab operibus ſuis per quietem Sabbathi, etiam poſt Chriſti aduentum, & ſine iniuria eius. Vnde Clemens libro 7. Inſtitut. cap. 24. *Sabbathum cum Dominica ſeruandum eſſe, dicit, illud in recordationem fabricationis mundi, hanc reſurrectionis Domini.* Et hunc fuiſſe morem antiquum Eccleſiæ Orientalis, teſtatur Socrat. lib. 6. Hiſtor. cap. 8. & patet ex Canon. 64. Apoſtol. Ignat. Epiſtol. 5. Clemen. lib. 7. Conſtitut. cap. 24. Nec obſtat, ſi quis dicat cum D. Thoma ſuprà, illud otium Sabbathi etiam ſignificaſſe futuram requiem Chriſti in ſepulchro, quia non conſtat, illam ſignificationem fuiſſe in illo præcepto intentam, vel non oportet, illam ſignificari vt futuram, ſed poſſet ſignificari vt iam facta, ſicut ſignificatur beneficium creationis. Reſpondetur nihilominus, hac ratione ad ſummum probari, obſeruationem Sabbathi, ſecluſo ſpiritu Iudaico non eſſe intrinſecè malam, id eſt, ſi non fiat vel ex neceſſitate, & obligatione legis veteris, ac ſi illa duraret, nec in ſignificationem alicuius myſterij Chriſti, tanquam venturi. Atque hac ratione dicitur in Concil. Laodicenſ. cap. 29. *Quod non oporteat, Chriſtianos iudaizare, & otiari in Sabbatho, ſed operari eos in eodem die.* Quibus verbis oſtenditur mortuum eſſe antiquum præceptum: ſubditur vero ſtatim; *Præferentes autem in veneratione dominicum diem, ſi vacare voluerint, vt Chriſtiani hoc faciant,* id eſt, non eo ritu, & modo, quo faciebant Iudæi; alioqui *anathemate feriendos eſſe* decernit. Indicat ergo id non fuiſſe ſimpliciter prohibitum, ſed ſolùm ſi ſpiritu Iudaico fieret.

Clemens. *Socrat.* *Ignat.* *D. Thom.* Diluitur obiectio. *Conc. Laod.*

13. Sabbathi obſeruatio mortifera.

Nihilominus dicendum eſt, abſolutè eſſe mortiferam nunc obſeruationem Sabbathi, qualem præſcribebat lex vetus, meritóque eſſe ab Eccleſia prohibitam in deteſtationem Iudaicæ cæcitatis, ne videatur Eccleſia illi conſentire, & ideo ſuſpecti meritò ſunt de Iudaiſmo, qui Sabbathum cuſtodire inueniuntur. Nam in primis Eccleſia non præcipit obſeruantiam Sabbathi, vt per ſe notum eſt, nullibi enim talis lex Eccleſiaſtica reperitur. Quin potius Act. 15. vniuerſaliter dictum eſt ab Apoſtolis, *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis nihil aliud imponere vobis oneris,* &c. declararunt ergo etiam onus Sabbathi eſſe ſublatum: qui ergo illud obſeruat, meritò cenſetur ex obligatione legis veteris illud ſeruare, ac ſubinde ſpiritu Iudaico duci. Deinde Eccleſia abſolutè prohibet illam obſeruantiam, vt patet ex dicto cap. 1. & cap. *Peruenit*, de Conſecr. dicto 3. & ex traditione Eccleſiæ, quæ ex citatis Patribus colligitur, & ex tranſlatione Sabbathi in dominicam diem, de qua infrà dicemus. Quocirca, licet ſignificatio beneficij creationis facta per otium Sabbathi falſitatem non contineat, ſemper indicat imperfectionem legis veteris, & ſaltem obliquè indicabat, beneficium redemptionis nondum fuiſſe hominibus collatum: nam cum ſit longè maius, multò magis debuit illud coli & repræſentari per dominicum diem, quam beneficium creationis per Sabbathum. Nec oportuit vtrumque commemorari, vtrumque diem feſtum agendo, tum propter moralem rationem, quia non expediebat tantum onus perpetuum, ac continuum imponere Chriſtiano populo; tum etiam quia in die dominico poteſt vtrumque beneficium recognoſci, vel quia illo die cœpit mundi creatio, vt conſtat, vel quia eundem eſſe credimus mundi auctorem, & reſtauratorem.

Act. 15. *Cap. 1.* *Cap. Peruenit.*

14. Cõfirmatur. *Coloſſ. 2.*

Accedit, quod teſte Paulo ad Coloſſ. 2. etiam Sabbathorum obſeruatio erat vmbra futurorum adimplendorum per Chriſtum, & in Chriſto, cuius erat vmbra lex illa, & ideo ſignificatio futuræ quietis Chriſti in ſepulchro, non eſt tantum ab hominibus excogitata, ſed etiam ab ſpiritu ſancto intenta, licet fortaſſe vſque ad veritatis aduentum non fuerit declarata. Et quamuis illius diei obſeruantia, quæ priùs erat ſignum futuri, mutari potuerit in memoriam præteriti beneficij; tamen hæc memoria non per feſtum, & lætitiam, ſed per ieiunium, & mærorem debuit retineri, & repræſentari, & ideò Eccleſia ieiunari potius voluit illo die, ſeu à carnibus abſtineri, quam feſtum diem agi, vt Innocentius Papa tradit Epiſt. 1. ad Decentium. cap. 4. cap. *Sabbatho* de Conſecrat. dicto 3. Quam conſuetudinem antiquiſſimam eſſe conſtat ex Hieronymo, Epiſt. 97. ad Auguſtinum, & ex Auguſtino, Epiſt. 86. & & 118.

Innoc. Papa. *Hieron.* *Auguſt.*

15. Obiectio. Cap. *Licet.* *Alexand. 3.*

Vna verò ſupereſt contra hoc obiectio ex capite *Licet*, de Feriis, Vbi Alexand. III. prius dicit, *Licet tam veteris, quàm noui teſtamenti pagina ſeptimum diem ad humanam quietem ſpecialiter deputauerit*, poſtea verò ſubiungit, *quod tam eum, quam alios dies Maieſtati altiſſimæ deputatos, nec non natalitia Sanctorum Martyrum Eccleſia decreuit obſeruanda.* Ergo non ſolùm in veteri, ſed etiam in noua lege Sabbathina requies commendata eſt, & eius religioſa obſeruatio ſaltem ex Eccleſiæ præcepto retinenda eſt. Quod autem Pontifex ait, in nouo teſtamento eſſe Sabbathum approbatum, ideo dixiſſe videtur, quia Actor. 20. dicitur, *Paulum vna Sabbathorum conueniſſe ad frangendum panem,* & ſimile habetur 1. Corinth. 16. & clariùs Act. 13. Paulus ingreſſus eſt Synagogas in die Sabbatho ad docendum. Ad Alexandrum reſpondet ibi Gloſſa, partitionem illam deberi accipi cum diſtributione accommoda; nam vetus teſtamentum deputauit Sabbathum ad literam, & quaſi materialiter, *nouum verò* (ait) *ſpiritualiter illud ſeruat, primam diem pro ſeptima na celebrando.* Idem ſequitur Panor. Sed non placet, quia Pontifex loquitur de obſeruantia vera, & ad litteram, quæ in diebus feſtis ſeruanda eſt. Dicendum ergo eſt, Pontificem non fuiſſe locutum de Sabbatho, neque illud nominaſſe, ſed locutum eſſe de die ſeptimo. Septimus autem dies intelligi poteſt, vel ille, qui eſt ſeptimus, numerando à primo die creationis, quæ dici poteſt veluti materialis numeratio; vel poteſt dici ſeptimus quaſi generatim, ſeu formaliter ille, qui eſt vltimus in ſeptenario numero dierum, ſicut Ariſt. dixit, vltimam vnitatem eſſe formam numeri. Dico ergo Pontificem loquutum fuiſſe de die ſeptimo hoc poſteriori modo, ſenſúmque eſſe vtrumque teſtamentum approbaſſe morem deputandi ad quietem humanam ſeptimum quémque diem hebdomadæ, quod eſt formaliter deputare ſeptimum diem, licet materialiter non idem dies fuerit ille deputatus ad hanc quietem pro diuino cultu; vnde cum ſubdit, *tam eum*, &c. illud relatiuum *eum* non refert Sabbathum materialiter ſumptum, ſed refert ſeptimum diem, quem Eccleſia ad illam requiem deſignauit. Et hoc modo verum eſt, quod alij dicunt, ſeptimum illum diem in lege veteri eſſe Sabbathum; in noua vero eſſe Dominicam diem.

Act. 20. *1. Corin. 16.* *Act. 13.* Reſpõdetur. *Gloſſ.* *Panor.* Cõmodior reſponſio aſſignatur. *Ariſt.*

16.

Dices, vbi pagina noui teſtamenti dedicauit ſeptimum diem pro humana requie? Reſpondeo in primis, vbicum

vbicumque in nouo testamento approbatur Sabbathismus Iudæorum, virtute approbari dedicationē septimi cuiusque diei ad diuinum cultum, quia in præcepto de obseruatione Sabbathi hoc etiam continetur, vt dixi. Approbatur autem Iudaicum Sabbathum in nouo testamento, vel in generali, vbicumque lex vetus commendatur, vel in particulari, vbicumque legimus, tam Christum, quàm Apostolos Sabbathum obseruasse, vel honorasse, vt de Christo in multis eius verbis, & actibus legimus; cum enim sæpè argueretur à Iudæis de violatione Sabbathi, semper ostendit, se nunquam illud violasse, sed secundum veram intelligentiam, & pietatem obseruasse. Et præterea refert Marcus, cap. 6. quod *facto Sabbatho*, cœpit in Synagoga docere. Quam consuetudinem seruasse frequenter refert Luc. c. 4. & 13. & eodem modo Paulus se ostendit cultorem Sabbathi Act. 13. & 18. Verisimile enim est, Apostolos eo primo tempore, quo lex erat mortua, & non mortifera, Sabbathum obseruasse, nam qui circumcisionem retinebant consequenter etiam cæteras cæremonias legis, & Sabbatha cum honore sepeliebant. Per hæc autem facta non intelliguntur quidem Christus, vel Apostoli approbare, seu confirmare legem Sabbathi pro tempore legis gratiæ, sed approbare illam in se; vnde fit, vt generaliter etiam approbauerint dedicationem septimi diei pro diuino cultu, vt mox dicemus latiùs. Nunc ita interpretamur alia duo testimonia citata ex Act. 20. & 1. Cor. 16. Hinc enim *Vna Sabbathi*, diem Dominicam significat; dicitur enim *Vna*, id est, *Prima*; *Sabbathi*, id est post Sabbathum iuxta doctrinam Hieronymi Epist. 150. ad Hebidiam quæst. 4 Et in particulari ita exponit Pauli verba, lib. contra Vigilan. cap. 5. Estque communis expositio Anselmi, D. Thom. Caiet. &c.

Marc. 6. Luc. 4. & 13. Act. 13. & 18. Act. 20. 1. Cor. 16. Hier. Anselm. D. Thom. Caiet.

CAPVT II.

Vtrum Festorum obseruatio conuenienter in tempore legis gratiæ instituta sit.

1. Conuenientem esse festorum obseruationem in lege noua. Epiphan. August.

CIrca quæstionem hanc errauit Aerius, qui obseruationem hanc sacram festorū dierum damnabat, vt Auctor est Epiphan. hæres. 75. August. verò hær. 53. solum de Aerianis ait, *negasse statuta solemniter seruanda esse ieiunia, ne videamur esse sub lege:* quæ ratio etiam de diebus festis procedebat. Vnde maximè confirmari solet hic error, quia non licet in lege noua cæremonialia præcepta legis veteris retinere, aut in morem inducere, festorum autem obseruatio ad cæremonias pertinet. Et hunc errorem, licet alio modo explicatum, docent huius temporis hæretici, vt latè refert, & impugnat Bellarm. lib. 3. de cultu Sanctorum, cap. 10. Addúntque in sui erroris confirmationem verba Pauli ad Gal. 4. *Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos: timeo, vos, ne fortè sine causa laborauerim in vobis.* Et ad Colos. 2. *Nemo vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei festi, aut Neomeniæ, aut Sabbathorum.* Vbi Sabbathorum nomine omnes dies festos, qui ad otium, & cessationem à laboribus obseruantur, intelligere videtur.

Bellarm. Ad Galat. 4. Ad Coloss. 2.

2. Assertio.

Nihilominus dicendum est, præceptum de obseruatione festorum, seu dierum, qui ad diuinum cultum destinantur, conuenienter fuisse in Ecclesia traditum. Est assertio de fide, ex perpetua traditione, & communi Ecclesiæ consensu, qui ad hoc sufficit. In diuina enim Scriptura non habemus traditum, quod Christus Dominus alicuius festi obseruationem instituerit; & infrà ostendemus, nullum de hac re Ecclesiæ suæ peculiare præceptum tradidisse; quia præter leges fidei, & Sacramentorum, nulla præcepta positiua tradidit, sed suis ministris commisit. Tamen etiam non legimus, prohibuisse; ne festi dies in sua Ecclesia instituerentur, vel seruari præciperentur in religiosum cultum. Quia neq; hoc est per se malum, nec inutile, sed est valdè consentaneum rationi naturali, vt ostensum est; & potius est moraliter necessarium, tum ad conuenientem hominum gubernationem, sunt enim mortales, & laboribus corporis facilè distrahuntur, & ideo consentaneum naturæ illorum est, vt interdum à laboribns quiescant; tum maximè, vt certum tempus pro tota populi communitate designetur, in quo diuino cultui vacare, & ad illum publicè, & gregatim conuenire valeant. De Apostolis verò non solum certum est, obseruationem festorum non prohibuisse, sed etiam est certum ea obseruasse modo proprio, & peculiari legis nouæ, & probabilissimum est, aliquorum obseruationem lege lata sanxisse, quod in particulari ostendemus cap. sequen. per nonnullos dies festos discurrendo. Nunc duo testimonia Actor. 20. & 1. Cor. 16. suprà explicata de die Dominico sufficiunt, nam ex eis habetur, solitos fuisse fideles tempore Apostoli Pauli conuenire specialiter die Dominico *ad fractionem panis*, id est, ad Missæ sacrificium, & communionem, & in eisdem solitas fuisse fieri collectiones, & oblationes eleemosynarum pro pauperibus fidelibus, de quibus ibi Paul. & Rom. 15. & 2. Cor. 9. mentionem facit. Atque hoc modo ex traditione Apostolica confutat dictum errorem Epiph. Et eandem tradunt Hilar. in prolog. Psal. Tertul. lib. aduersus, Psychi. c. 15. Orig. li. 8. contra Cel. Nazian. orat in Pentecost. Basil. de Spiritu sancto c. 27. Aug. Epist. 86. & alij infrà referendi.

Rom. 15. 2. Cor. 9. Epiphan. Hilar. Tertull. Origen. Nazianz. Basil. August.

3. Ecclesiæ auctoritate confirmatur.

Denique quamuis hæc obseruatio, tam antiqua non esset, sufficeret Ecclesiæ auctoritas ad veritatem hanc confirmandam. Nam quod suprema eius auctoritate latum sit hoc præceptum, constat ex Canonibus scriptis sub titulo de Fer. & de Consec. dist. 3. quos in sequentibus afferemus: & ex vniuersali consensu, & consuetudine; cum autem ipsa Ecclesia sit columna, & firmamentum veritatis, clarum est in re tanti momenti, & quæ ad sanctitatem morum pertinet, errare non potuisse. Et confirmatur, quia licet hęc institutio non sit eadem, quæ fuit in veteri testamento, est tamen instar illius facta in his omnibus, quæ sunt consentanea rationi naturali, ac fidei; solúmque discrepat vel in maiori perfectione, vel in his, quæ ad speciales cæremonias, & significationem illius temporis, & non per se ad moralem vsum pertinebant, ergo nihil est in tali vsu, quod conueniens & honestum non sit. Vnde solutum manet fundamentum contrarij erroris: nam cæremonialia præcepta legis veteris abrogata quidem sunt, ideóque nullam obligationem inducunt, & consequenter etiam sunt prohibita, vt tanquam necessaria virtute illius legis fieri non possint. Ac subinde etiam est vetitum, ne secundum propriam, & specialem significationē illius legis, & consequenter nec secundum proprium modum ad illam significationem accommodatum in vsum reuocentur. Nihilominus tamen in illis cæremoniis, seu obseruantiis sunt quædam rationes generales, quæ secundum se pertinent ad moralē rationē virtutum, vt de se abstrahunt à particulari significatione, & ritu veteris legis, vt suprà dicebamus de oblationibus, primitiis, & decimis, & in præsenti ita se habent, quod aliquod certum tempus sit lege præscriptum ad cultum Dei, & quod in illo præcipiatur aliqua cessatio ab operibus, & similia, quæ (vt dicebam) consentanea sunt legi naturali, & in omni tempore, & in omni gente iuxta mensuram cognitionis Dei, quam habuit, obseruata sunt. Hoc ergo modo retinuit Ecclesia vsum de obseruatione festorum, & de ea re peculiare præceptum imposuit.

4. Exponitur D. Paulus. Hier.

Ad locum verò Pauli ad Galat. 4. copiosè respondet ibi Hier. Apostolum loqui ad litteram de Iudaicis ritibus, quos ex vi illius legis aliqui introducere in Ecclesiam volebant; illi ergo obseruabant *dies Sabbathorum, Neomeniæ, & Azimorum, &c.* Item *menses*, Martium ad Azimorum festum, Septembrem ad Festum tabernaculorum, &c. Item *tempora anni*, in quibus fructus terræ, vel maturescere incipiunt, vel collecti iam sunt, vel in quibus ter per annum in templum erat ascendendum: *Annos* denique obseruabant vel Sabbathismi terræ, vel remissionis, aut Iubilæi. Hunc ergo modum Iudaicarum obseruationum ibi reprehendit Apostolus, non Ecclesiasticam traditionem. *Nos enim* (ait Hieronymus) *non Azimorum Pascha celebramus, sed resurrectionis, & crucis, nec septem iuxta morem Israel numeramus hebdomadas in Pentecoste, sed Spiritus sancti veneramur aduentum, & ne inordinata congregatio populi fidē minueret in Christo, propterea dies aliqui constituti sunt, vt in vnum pariter veniremus.* Quasi dicat, nunc propter rationem moralem determinata esse hæc tempora, non propter Iudaicam cæremoniam. Et aduertit vlterius, Iudæos ita obseruasse illa tempora, vt extra illa non liceret tale, vel tale sacrificium offerre, vel conuentus illos facere, tabernacula figere, Azima obseruare &c. At nos quolibet die sacrificium offerre possumus, & de illo participare, & mortem, vel resurrectionem Domini recolere, & quoad hoc, ait Hieronymus, omnes dies nobis esse æquales, & Ecclesiam non obseruare dies, & annos, sed solum, vt omnia ordinatè fiant, designasse tempora accommodata, in quibus fideles teneantur, vel ad sacrificium congregati, vel peculiaria Dei beneficia propria legis gratiæ recognoscere, *Præsertim* (ait) *propter eos, qui magis seculo, quam Deo vacant, & negligentissimè viuerent, nisi per hæc præcepta ad officium religionis inducerentur.*

5. Alia eiusdē loci expositio. Orig.

Alij intelligunt, Paulum illo loco ritus gentilicos reprehendere, quod indicat Orig. lib. 8. contra Celsum, & videtur verisimile; nam quod loquatur ad eos, qui ex gentibus conuersi erant, verba illa ostendunt. *Sed tunc quidem ignorantes Deum, ijs, qui natura non sunt dij, seruiebatis:* Quod non Iudæis, sed gentibus dici poterat, & tamen subdit: *Nunc autem cum cognoueritis Deum, imò cogniti sitis ab eo, quomodo conuertimini iterum ad infirma, & egena elementa, quibus denuò seruire vultis? Dies obseruatis, &c.* Vnde Aug. in Enchir. ca. 79. intelligit Apostolum reprehendere illos, *qui certis diebus, siue mensibus, siue annis volunt, vel nolunt aliquid inchoare, eo quod secundum vanam doctrinam hominum fausta, vel infausta existiment tempora.* Et latiùs Epist. 119. cap. 7. *Eos* (inquit) *culpat Apostolus, qui dicunt, non proficiscar hodie, quia posterus dies est, &c.* Hinc idem Aug. lib. contra Adiman. c. 16. Cum ille abuteretur illis verbis Apostoli ad damnandas cæremonias legis veteris, & consequenter totam legem, & hoc modo Apostoli verba allegaret: *Dies obseruatis, & Sabbatha, & solemnitates, timeo vos, &c.* Illum arguit, quod malè verba referret, quia non ibi Apostolus nominat Sabbathum, aut solemnitates, sed dies, menses, &c. Significans, Apostolum non agere ibi de obseruationibus Iudæorum, quæ suo tempore sanctæ fuerant, sed de vanis superstitionibus, & diuinationibus Gentilium. Verumtamen non ita hoc docuit Aug. vt priorem sensum improbaret, imò in residua parte illius capitis, illum egregiè declarat, dicens, *Sed putet esse de Sabbatho dictum: Numquid, vt nos non dicimus ista non esse obseruanda, sed illa potius, quæ his significantur. Illi enim ea similiter obseruabant, non intelligentes ad quarum rerum significationem, & prænunciationem pertinerent. Hoc in eis culpat Apostolus, & in omnibus, qui seruiunt creaturæ potius, quam creatori: nam nos quoque & Dominicum diem, & Pascha solemniter celebramus; & quaslibet alias Christianas dierum festiuitates, sed quia intelligimus, quo pertineant, non tempora obseruamus, sed quæ illis significantur.* Et cætera, quæ prosequitur.

August.

6. Præfertur prima expositio. Anselm. D. Thom.

Atque ita vtrumque sensum amplectitur ibi Anselmus, vt probabilem; D. Thom. verò, licet hunc posteriorem sustineri posse dicat, priorem tamen præfert, & mea sententia meritò. Nam licet ibi loqueretur Paulus cum fidelibus ex Gentilitate conuersis, tamen non eos reprehendit, quòd ad Idololatriam, vel Gentilicam obseruationem, redire vellent, sed quod legalia vellent obseruare, & hoc agit in toto illo capite, & Epistola. Ergo etiam ibi tractat de obseruationibus Iudaicis, &c. Quod autem ait; *Quomodo conuertimini iterum,* non ideo dicit, quia ad idola conuerti vellent, sed ita loquitur, quia illa superstitio iam erat omnino vana, & veræ fidei ita repugnās, sicut Idololatria, & ideo ait, illos voluisse conuerti *iterum, & denuò* ad egena, & infirma elementa, quæ licet non essent idola, in superstitione, & inutilitate, ac falsitate conueniebant cum idolis. Vnde rectè ibi Caietanus ait, verum esse quod Apostolus ait, *quia conuertebantur iterum ad elementa, licet non eodem modo, prius enim adorando elementa, ad illa conuertebantur, postea non adorando, sed inutiliter seruiendo.*

Caiet.

7. Alius locus Pauli explicatur.

Eadem responsio est ad aliud Pauli testimonium ad Coloss. 2. Nam ibi clarè loquitur de obseruatione legalium; & monet Colossenses, vt non timeant, etiam si quis eos *iudicet*, id est, reprehendat, quod non discernant inter cibos mundos, vel immundos, *Nec in parte diei festi, aut Neomeniæ, aut Sabbathorum,* id est; nec in ea temporis parte, quæ ad festa Iudaica, Neomenias, & Sabbatha celebranda deputata erat, discretionem facerent, vel peculiarem obseruationem, vel (vt exponunt Hieronymus, & Origenes suprà) *partem festi* vocat, quia illa festa Iudaica non erant perfecta, & integra, sed imperfecta, & adumbrata. Nam vt statim subdit Paulus, illa omnia erant vmbræ futurorum, & ideo iam transierant, ideóque meritò illa non seruabant. At festa nouæ legis non sunt vmbræ futurorum, sed corpus ipsum Christi continent, ac repræsentant: nihil ergo ad has festiuitates illa Pauli monitio pertinet, vt omnes citati Patres concludunt.

Hier. Orig.

CAPVT III.

De diebus, quos vniuersa Ecclesia ex obligatione seruat, in generali.

1.

Explicuimus in generali hoc præceptum, tamen quia in multa diuiditur, quæ sub se quodammodo continet, & obligatio præcepti non nisi in particulari cognoscitur; ideo de his præceptis sigillatim dicere necesse est. Aduertendum autem est, dupliciter ferri posse huiusmodi præceptum de aliquo festo seruando, scilicet, vel pro tota Ecclesia, vel pro aliqua tantum prouincia, vel diœcesi. Hanc partitionem indicauit Pontifex in cap. *Conquestus*, de Feriis, vbi prius numerat vniuersales festiuitates totius Ecclesiæ, deinde addit, *Cæterisque solemnitatibus, quas singuli Episcopi in suis diœcesibus duxerint, solemniter venerandas.* Et in cap. *Quoniam*, eodem, dicitur secundùm diuersas consuetudines interdum celebrari vnum festum in vno loco, & non in alio, & hîc in vno die, alibi in alio. Idem sumitur ex cap. 1. de Consecratione distinct. 3. & generaliùs ex c. *Catholica*, distinct. 11. quod est ex August. Epist. 118. Priores ergo festiuitates vniuersales, posteriores particulares appellabimus, atque priùs de vniuersalibus, postea verò de particularibus dicemus.

Duplex solemnitas. Cap. Conquestus. Cap. Quoniā.

Circa

2. In quo sit potestas ferendi leges vniuersales celebrandi festa.

Circa vniuersales autem festiuitates supponendum est, esse in Ecclesia potestatem ferendi legem; aut leges vniuersales, quæ totam Ecclesiam obligent ad has, vel illas festiuitates seruandas. Hoc satis constat ex dictis in c. præced. Nã hæc celebritas, & consensio totius Ecclesiæ in aliquibus præcipuis festiuitatibus pertinere potest ad conuenientem vsum Religionis, & ad vnitatem Ecclesiasticam; & aliunde determinatio talium dierum non est facta diuino iure, vt dictum est, & dicetur, ergo necessaria fuit potestas in Ecclesia, qua huiusmodi legem possit statuere.

3. Vnde vlterius tanquam certum, & clarum supponimus, hanc potestatem præcipuè esse in Summo Pōtifice, & quodammodo in illo solo. Primum patet, quia Pontifex est vniuersalis pastor, & ideo habet vniuersalem potestatẽ legislatiuam in spiritualibus, vt alibi in materia de Legibus, & de Summo Pontifice latiùs probandum est: Inde verò probatur etiam exclusiua, per quam in primis excluduntur Imperatores, Reges, & omnes Potestates seculares, nō enim possunt illi in spirituali materia præcipere, vt generaliter in materia de immunitate Ecclesiastica ostensum est, & in particulari aliquid addemus in discursu huius cap. & sequentium. Excluduntur præterea, quicumque Episcopi inferiores Pontifice, quia nullus eorum potest legem vniuersalem pro vniuersa Ecclesia ferre. Dixi autem, *Quodammodo*, quia Concilium generale potest hanc legem ferre, non tamen sine Pontifice cogente, & approbante Concilium. Item vniuersalis consuetudo totius Ecclesiæ potest hanc legem introducere, non tamen sine Pontifice, vel expresse, vel tacitè approbante, vt cum proportione dicemus infrà de consuetudine particulari respectu Episcopi; est enim eadē proportionalis ratio.

4. Festiuitates quasdã esse Dei, alias sanctorum.

His positis, vt vsum huius potestatis circa institutionem vniuersalem festorum ad aliquem ordinẽ reuocemus, est præ oculis habendum; licet festiuitates omnes in Dei cultum, & venerationem primariò ordinentur; nihilominus inter eas quasdam esse, quæ in solius Dei memoria, & honore, vel gratiarum actione pro aliquo beneficio suscepto quodammodo sistunt; alias verò, quæ simul cum Dei cultu coniungunt specialẽ alicuius Sancti memoriam, & venerationem. Prioresque vocare possumus Dei festiuitates, posteriores verò festiuitates sanctorũ. Et vtrũque ex his membris in alia duo subdiuidere possumus: Nam inter Dei festiuitates, quædam ad Deum ipsum, vt Deus est, referuntur, eúmque quasi pro speciali materia, & obiecto habent, aliæ verò sunt propriæ festiuitates Christi, seu Dei hominis facti. Inter sanctos verò Virginem Beatissimam speciali cultu colimus, quem hyperduliam vocamus, alios verò omnes sanctos communi dulia: Et ideò festiuitates sanctorum in duo etiam capita diuidimus: quædam enim sunt propriæ Beatissimæ Virginis, quæ inter festiuitates Sanctorum sunt præcipuæ, & interdum ita sunt cum Christi festiuitatibus coniunctæ, vt aliquæ festiuitates tam Matri, quàm filio tribuantur, sub vltimo verò membro reliquorum Sanctorum festiuitates comprehendimus. Per hæc ergo capita breuiter festiuitates omnes, quas Ecclesia vniuersaliter celebrat, proponemus, & in singulis antiquitatem, rationem institutionis, & modum institutionis explicabimus.

CAPVT IV.

De diei Dominicæ obseruatione, & de festo Trinitatis.

1. Dies dominica.

QVoniam in ipsius Dei cultum, vt Deus est, præcipuè videtur in lege gratiæ Dominica dies ab Ecclesiæ exordio instituta, & tanquam præcipua festiuitas obseruari præcepta: cui postea temporis decursu speciale festum Trinitatis adiunctum est; ideo de his primo loco dicendum est. Et in primis celebritas Dominicæ diei habetur ex communi vsu, & sensu Ecclesiæ, & in ipsa Scriptura noui Testamenti commendatur. Nam Ioan. Apocal. 1. commemorat, se in Dominica die insignem illam reuelationem accepisse, vbi sine dubio diem illam dominicam appellat à Christo Domino, qui sua Resurrectione illam specialiter consecrauit, sicut Paul. 1. Cor. 11. Vocat cœnam Dominicam, sacram communionem, quã Christus Dominus instituit, & in qua ipse manducatur, vel certè Dominicam diem vocauit Ioannes, quia eã per Antonomasiam Dominus fecisse dicitur, iuxta illud: *Hæc dies, quam fecit Dominus, &c.* Quæ verba de ipso die Resurrectionis Dominicæ dicta sunt à Propheta Psal. 117. Nam totum euidenter est de Resurrectione Dominica, de qua ipsemet Christus illum interpretatus est, de se exponens illa verba, quæ proximè præcedunt: *Lapidem quem reprobauerunt ædificãtes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.* Post quæ verba immediatè subsequuntur illa: *Hæc dies, quam fecit Dominus, &c.* Dicta ergo sunt specialiter de die Resurrectionis, vt vniuersa Ecclesia intellexit. Imò Hieronymus Mar. 16. *Post Sabbatha tristia* (inquit) *felix irradiat dies, quæ primatũ in diebus tenet, luce prima in eo lucescente, & Domino meo cum triũpho resurgente, & dicente, Hæc est dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea.*

Dominicæ diei quam antiqua obseruatio. *Apocal. 1.* 1. Cor. 11. *Psalm. 117.* *Marc. 16.*

5. Inde igitur prima dies hebdomadæ, quam Ecclesia vt festiuã seruat, Dominica appellata est. Immò vt ait Euseb. lib. 4. de Demonst. Euang c. 18. *Is vnus, & solus re vera est proprius ac, Dominicus dies, & melior est aliis innumerabilibus diebus, siue qui communiter intelliguntur, siue qui à Moyse in solemnibus, & nouiluniis, & Sabbathis lege sanciti sunt.* Et statim subiungit, hunc solum, & verum Dominicum Saluatoris diem in sola Ecclesia per totum orbem diffusa, lucere, & nomen, ac dignitatem suam obtinere. Quia nimirum in Ecclesia semper celebris fuit, & Dominicus appellatus. Vnde non est dubium, quin Ioannes de illo, tanquam de die celebri, & omnibus fidelibus solemni loquatur, ad suam reuelationem etiam ex circũstantia temporis commendandam, vt Chrys. Beda, Ansel. & alij ibi adnotarunt. Ibi verò non declaratur, tũc fuisse diem illum, vt festiuum ab Ecclesia obseruatum: verumtamen Actorum 20. hoc magis indicatum est. *Vna autem Sabbathi cum conuenissemus ad frangendum panẽ, Paulus disputabat cum eis.* Nam illam diẽ fuisse Dominicam supra ostensum est; fractio autẽ illa panis non erat, nisi oblatio, & communio Eucharistiæ, ad quam diebus Dominicis conuenire solebant fideles, tanquam in solẽni, ac festo die, vt cōstat ex Patribus statim allegandis. Ibíque fiebat sacra cōcio, cuius etiã in eodẽ Act. loco mentio fit. Et eodem die fieri solebat oblatio fidelium ad diem festũ conuenientium, vt suprà tractando de oblationibus vidimus, quod etiam in Sriptura fundamentum habere constat ex 1. Cor. 16. Ita enim hæc loca Patres intellexerunt, vt suprà notatum est, & videri potest in Chrys. Amb. & aliis expositoribus Græcis, & Latinis.

Chrys. Beda. Anselm. Actor. 20. 1. Cor. 16. *Chris. Ambr.*

6. Cōfirmatur Patrum testimoniis. *Clemens.*

Hùc accedit traditio antiquissima Patrum docentium, hunc diem semper fuisse in Ecclesia tanquã festum obseruatum, & in magna veneratione habitum. Clemens lib. 7. Constitut. cap. 31. *Die, inquit, resurrectionis Domini, quem Dominicum dicimus, conuenite sine vlla conuetus intermissione ad agendas gratias Deo, & profitẽdũ beneficia, quibus nos Deus per Christũ affecit, cũ liberauit nos ignorantia, errore, vinculis, vt sic sacrificiũ vestrũ reprehensione careat.* Quæ ibi prosequitur, & latiùs

Ignat. infrà cap.37.idem habet Ignat.Epist.3.ad Magnesia. dicens. *Pro sabbathizatione diem festum celebret omnis Christianus Dominicam resurrectionem, regalem, eminentissimam omnium dierum*, &c. *Iust.* Idem latè Iust. Apolog. 2. pro.Christi circa finem vbi de conuentibus Christianorum in die Dominico agi solitis tractat. *Orig.* Idem Orig.hom.7.in Exod.Euseb.lib.4.de vita Constant. capi. 18. 19. refert Constantinum diem illum religiosissimè obseruasse & obseruandum præcepisse, Apostolicam nimirum traditionem amplectens. *Ambr.* *Aug.* Idē habet Ambr. in Lucam cap.17. August. serm. 251. de Tempore, dicens expressè, celebritatem huius festi ab Apostolis traditam fuisse. Prohibitio ieiunādi die dominica. Quam etiam declarat antiquissima prohibitio ieiunandi in illo die, propter solemnitatem, & alacritatem eius. *Can.* De qua extat Canon sexagesimus quintus Apostolorum, & apud Clementem lib. 6. de Constit. cap. vlt. in fine, & lib. 7. Constit. ca. 24. *Damas.* vbi Turrianus affert Damasum lib. de Ieiuniis, & alios: *Ignat.* Idem habet Ignat. Epist. 5. ad Philip. *Tertullian.* Tertullian. in Apolog. cap. 16. & de Coron. milit. c. 3. *Concil. Carthag.* vnde in Concil. Carthag. IV. Can. 64. dicitur. *Qui studiosè ieiunat die Dominico non credatur Catholicus.* *Conc. Gang.* Idem ferè in Concil. Gangrens. cap. 18. *Cap. Siquis. Cap. vltim. Cap. Sacerdotes. Cap. Placuit. Cap. Ieiuniū. Cap. Nequis. Cap. Ieiunia.* vide cap. *Siquis* 7. & cap. vlt. dict. 30. & cap. *Sacerdos*, 26. quæst. 7. & cap. *Placuit*, cap. *Ieiunium*, cap. *Nequis*. cap. *Ieiunia*, de Consec. dict. 3. ac denique videri potest latè Epiphan. in Epitome fidei ad finem, & Basil. de Spiritu sancto cap. 27.

7. Diei dominicæ obseruationē esse de iure diuino, qui dicant.

Ex his ergo intulerunt aliqui festiuitatē hanc diei Dominicæ in lege gratiæ non humano, sed diuino iure esse introductam. *Auct. Suppl.* Ita sentit Auctor supplementi ad summam Pisanam, ver. *Dominica* in Additione. *Abb.* Indicat etiam Abbas in cap. *Licet* de Fer. num. 3. Nam ex dispensatione in hoc præcepto infert, posse Papam dispensare in præcepto veteris, & noui testamenti. *Angel.* Angel. ver. *Feria*, num. 3. in fine dicit, esse quasi iuris diuini. *Syluest.* Simpliciter id affirmat Syluest. ver. *Dominica*, quæst. 1. §. 7. vbi alias etiam festiuitates adiungit, quas dicit esse de iure diuino, vt Natiuitatem Domini, Pascha, Pentecosten, & alias, de quibus infrà. Fūdamentū. Fundamentum esse videtur, quia supponunt hi auctores, septimi cuiúsque diei dedicationem ad diuinum cultum esse de iure diuino; & putant, determinationem ad talem diem, seu mutationem diei Sabbathi in Dominicam, esse ex institutione diuina in lege gratiæ. Confirmatur, quia aliàs posset festum hoc mutari, abrogari, aut prorogari per humanam legem, vel consuetudinem, quia omnis lex humana potest per hominem, vel per consuetudinem tolli; sed hoc admittendum non est in die dominica, vt communiter Doctores docent in dict. ca. *Licet*, & cap. *Conquestus*, de Fer. ergo.

8. Refellitur præcedens opinio.

Nihilominus hoc non probatur ex testimoniis Scripturæ adductis, nec ex traditione; vnde nec verū censendum est. Quia est contra regulam generalem, quod in lege noua non sunt data specialia præcepta diuina de his accidentalibus obseruātiis, sed tantùm de substantialibus, quæ sunt Fides, Sacramenta, & sacrificiū. Reliqua enim dispositioni Pastorum Ecclesiæ relicta sunt. Igitur tantùm ex præcepto Ecclesiæ retenta est determinatio septimi diei ad diuinū cultum, & eodem iure mutata est à Sabbatho in Dominicam. *D. Thom.* Ita D. Thom. 22. quæst. 122. art. 4. ad 4. dicens hoc esse de constitutione Ecclesiæ, & consuetudine populi Christiani: *Anton.* Idem Anton. 2. p. tit. 9. c. 7. *Bonauent.* Bonau. in 3. dict. 37. circa literam, & ibi *Maior.* Maior. quęst. 19. *Soto.* Sot. lib. 2. de Iust. quæst. 4. art. 4. ad 2. *Vualdens.* Vvaldens. de Sacramental. tit. 17. cap. 140. *Turrecrem.* Turrecrem. in cap. 1. de Consec. d. 3. *Nau.* Nauar. in Manual. c. 13. n. 1. *Tabiena. Rosel. Armill.* Tabiena, Rosel. & Armilla. ver. *Dominica*, & *Archid.* Archid. in c. *Ieiunia*, de Consf. d. 3. Fundamentum autem contrariæ sententiæ A ad summum probat, hoc præceptum non incœpisse à lege scripta Ecclesiæ, sed à traditione Apostolica; nam quod ex tunc cœperit consuetudo, apertè conuincitur ex testimoniis adductis. Probabile item est, id fuisse verbo tenus ab Apostolis tunc præceptum, & à toto populo Christiano receptū, vt necessarium ad honestatem morum, & Religionis Christianæ, atque sub hac æstimatione consuetudinem durasse. Quæ tandem legibus scriptis confirmata est, vt patet ex ca. 1. & ca. *Sabbatho*, de Conse. d. 3. & ca. *Quoniam*, c. *Licet*, & c. *Conquestus*, de Fer. *Cap. 1. Ca. Sabbath. Cap. Quoniā. Cap. Licet. Cap. Conquestus.* Et ipsi etiam Imperatores hoc præceptum suis legibus munierunt, vt patet toto tit. 6. de Feriis, præsertim leg. 2. & leg. *Omnes dies*, *Leg. 2. Leg. Omnes. Leg. vltim.* vbi post alias præcipuas festiuitates subditur. B *Et dies Solis, quos dominicos ritè dixere Maiores, qui repetito in se se calculo reuoluuntur, parem necesse est habere reuerētiam, &c.* & in leg. vlt. *Dominicum diē ita semper honorabilem decernimus, ac venerandum, vt à cunctis executionibus excusetur.*

9. Respondetur argum.

Ad argumenta verò de immutabilitate huius præcepti per consuetudinē, vel legem humanam respondetur, simpliciter loquendo, & quasi de potentia absoluta Ecclesiæ, seu Pontificum, tale præceptū mutabile esse, vt argumentum probat; tamen practicè, ac moraliter dici posse aliquo modo immutabile, licet ecclesiasticum sit. Quędā enim sunt ecclesiastica præcepta tàm propinqua, tamq; similia diuinis institutio- C nibus, & tā conformia legi naturali, & tot rationibus honestatis, ac religionis munita, & tā vetusta, ac vniuersali consuetudine firmata, vt simpliciter loquendo secūdùm ordinatā potentiā abrogari, & omnino tolli non possint, licet in particulari dispensari possint. Et per hoc posterius satis ostenditur, non esse de iure diuino. Ex primo autem non colligitur ius diuinū, & quia illud genus immutabilitatis solū oritur ex materiæ qualitate, & quia nō potest moraliter occurrere rationabilis causa talis abrogationis. Vnde cum semper futura sit in destructionem, & non in ædificationē, credendum est, Spiritum sanctū non permissurū, vt Ecclesia erret in tam sanctis legibus, & consuetu- D dinibus mutandis, etiamsi ecclesiasticæ sint. Exempla similia sunt in lege decimarum, vt suprà dictum est, & in lege Quadragesimæ, & similibus.

10. Obiectio.

Dices: Quamuis demus, non posse moraliter mutari legē quoad dedicationem diei septimi ad cultū Dei, cur non poterit mutari quoad mutationem talis diei? Nā lex vetus de obseruatione Sabbathi mutata est quoad hanc determinationem, etiamsi ab ipso Deo immediatè fuerit lata, cur ergo non magis poterit hæc determinatio mutari, si ab Apostolis facta sit? Maior est enim auctoritas Dei, quàm Apostolorum: maximè cum dictum sit, Apostolos non introduxisse hāc consuetudinem, vt promulgatores alicuius præcepti à Christo lati, sed vt instituentes nouum ius.

Satisfit.

Respondeo, hanc immutabilitatē non fundari in au- E ctoritate, & potestate immediati legislatoris, sic enim conuincit ratio facta, sed fundari in modo, materia, & ratione talis determinationis. Nā in primis Deus non fecit illam determinationem Sabbathi, statuendo illam lege perpetua simpliciter, sed tantùm secundùm quid, id est durante statu illius populi, & vtilitate, ac valore Circumcisionis, seu *donec veniret semen*, vt ait Paul. Vnde veniente illo tempore, per sese cessauit, non ex defectu potestatis, sed voluntatis ipsius legislatoris. At verò præceptum hoc Ecclesiasticum latum est sine temporis determinatione, ac subinde quantum est ex se in perpetuum, quia Ecclesia Christi est perpetua, id est, vsque ad finem mundi duratura, & illius vtilitas etiam est perpetua: Deinde præceptum illud legale includebat ordinem ad mysterium futurum, quod aliquando debebat

bat desinere esse futurum, & incipere esse præsens, aut præteritum, & ideo ex tunc oportuit tale præceptum abrogari. At verò hoc Ecclesiasticum præceptum nititur in mysterio Resurrectionis Christi iam facto, quod vt sic immutabile est, nec enim potest Christus non resurrexisse, nec potest non viuere gloriosè, postquam resurrexerit. Quod si hoc præceptum habet aliquem ordinem ad quietem perfectam futuram in gloria, quando illa comparata fuerit, cessabit etiam hoc præceptum. Denique rationes, quæ in die Dominico concurrunt, vt pro illo facta sit hæc determinatio, & mutatio, sunt rationes perpetuæ, & immutabiles, & ideo præceptum ipsum non potest rationabiliter abrogari; contra rationem autem, & contra vtilitatem Ecclesiæ non permittet Spiritus sanctus, vt dixi, qui Ecclesiam gubernat, talem fieri mutationem.

11. Assignantur rationes ob quas Dominica dies celebretur.

Sed quæ sunt istæ rationes, seu proprietates talis diei, propter quas ita oportuit in eum cadere tam fixam, & immutabilem determinationem? Plures à sanctis Patribus assignantur. Prima, & præcipua est, quia in illo die Christus resurrexit, illo enim die mysterium contigisse indubitatū fidelibus est, & tractatum à nobis est latè in 2. to. 3. p. disp. 46. sect. 2. Quòd verò illa fuerit præcipua ratio huius determinationis, testatur Aug. in ser. 154. & 251. de Tēpore, cuius verba, & aliorū Patrum ibi retuli, vnde etiam dies Dominicus, dies Resurrectionis à Patribus appellatur, & inde etiam Dominicus dictus est, quia Domini victoriam commemorat, vt videre licet in Leone Papa epist. 81. ad Diosc. c. 2. Chrys. hom. 5. de Resurrect. Greg. lib. 11. epist. 3. in fine, *Dominico* (inquit) *die à labore terreno cessandum est, atque omni modo orationibus insistendum, vt siquid negligentiæ per sex dies agitur, per diem Resurrectionis dominicæ precibus expietur.* Et ob hāc causam Dominico die genuflexio prohibita semper fuit, sicut in die Paschatis, vt constat ex Concil. Nicen. cap. 20. de Consec. d. 3. c. *Quoniam sunt.* Eámque esse apostolicam traditionem ex Iren. refertur sub nomine Iustin. q. 115. ad Orthod. Cùm autem ibi Irenæus martyr citetur, non potuit à Iustino allegari: cum ipse Iustinus quadraginta ferè annis ante Irenæū passus sit, vt doctè aduertit Couar. li. 4. Var. c. 19. Ergo vel illa responsio Iustini non est, vel allegatio illa ab aliquo addita est. Eiusdem verò traditionis meminerunt Tertull. de Coron. milit. cap. 3. Hieron. contra Lucifer. Aug. epist. 119. c. 15. & sequentibus, Ambr. optimè ser. 60. *Dominica* (inquit) *erecti, & stantes Resurrectionem Domini celebramus. Dominica enim ideo venerabilis est, atque solemnis, quia in ea Saluator velut sol oriēs emicuit, ac propterea ipsa dies ab hominibus seculi dies Solis vocatur, quòd ortus eam Sol iustitiæ Christus illuminet.* Atque eundem morem standi diebus Dominicis seruauit Ecclesia vsque ad Alexand. III. iuxta cap. *Quoniam*, de Fer. Et eundem postea Clem. 8. instaurauit.

Aug. Leo. Papa. Chrys. Gregor. Concil. Nic. Iren. Couar. Tertull. Hier. August. Ambr. Cap. Quoniam. Clem. 8.

12. Aliæ rationes afferuntur.

Præter hanc rationem considerantur aliæ in hoc die ex mirabilibus operibus, quæ in eo Deus operatus est, propter quæ (vt dicitur in Can. 8. Trullano) *Tanta debet esse illius diei obseruantia, vt præter orationes, & Missarum solemnia, & ea, quæ ad vescendum pertinent, nihil aliud fiat.* Secunda ergo ratio sumitur ex aduentu Spiritus sancti in Apostolos, & discipulos, qui in eundē diē contigit, vt in eodem Canone dicitur; & idem habent Leo Papa, & Aug. supra, idē Aug. serm. 154. & alij statim referendi, multaq; alia de hoc puncto dixi in d. 2. tom. disput. 46. sect. 2. Tertia ratio sit, quia in eodem die natus est Christus, vt expressè affirmatur in d. Can. 8. Trullano, idémque habet Rupert lib. 3. de diuinis officiis, cap. 16. & Cassiod. in id Psal. 117. *Hæc dies, quam fecit Dominus, &c.* Et latius au-

Can. Trullan. Leo Papa. August. Can. Trullan. Rupert. Cassiodor.

A ctoritate, & coniecturis confirmauimus d. 2. to. disp. 13. sect. 4. Atq; hinc sequitur quarta ratio, quia in eodem die circumcisus est Christus, & sanguinem pro hominibus fundere cœpit, & nomen *Iesus*, illi est impositum, vt notauit Niceph. lib. 1. hist. cap. 12. Quinta addi potest, ex eodem Canone Trullano, quod in eodem die stella Magis refulsit, quæ etiam sequitur ex tertia, quia eodem die stella Magis apparuit, quo Christus natus est, vt tradunt Leo, August. Fulgent. & alij in sermonibus de Epiphan. & diximus latiùs dict. 2. tom. disp. 14. sect. 4.

Nicephor. Leo. August. Fulg.

13. Sexta adiungitur ibidem, quia in eodem die baptizatus est Christus, quod etiam affirmat Augustin. serm. 154. de Tempore. Vnde verò id possit satis cōfirmari, nunc non inuenio, præsertim quia in eodem B sermone August. dicit, Christum etiam cœpisse sua miracula facere in die Dominico, conuertendo scilicet aquam in vinum; ostendimus autem in dict. 2. tom. disputatio. 26. sect. 1. non potuisse vtrumque mysterium in Dominica fieri, quia vtrumque est factum sexta die Ianuarij, & integer annus tantùm inter illa intercessit, fieri autem non potest, vt sextus dies eiusdem mensis in duobus annis continuis Dominicus sit, seu quicumque alius dies hebdomadæ; & ita vtrumque redditur incertum. Suppositis verò opinionibus, quas loco proximè citato secuti sumus, videlicet Christum baptizatum esse anno ætatis suæ trigesimo inchoato, & sexto die Ianuar. quo die facta C est Magorum adoratio, seu Epiphania, & supponendo ex iam dictis, in anno primo Natiuitatis Christi Epiphaniam incidisse in sextam feriam hebdomadæ, quia ipsa Natiuitas, & Circumcisio in Dominicam inciderunt ex his principiis per singulos annos computando, nō erit difficilè deducere, an in trigesimo, vel trigesimo primo anno ætatis Christi potuerit sexta dies Ianuarij esse Dominica. Nunc verò nolumus in hoc immorari, sed probabili fide sequimur, quod de baptismo dixerunt Patres sextæ synodi in Trullo congregati, quod & nomine Augustini in dicto sermone habetur. Aliud verò de miraculo nuptiarum omittemus: & eâdem ratione omitto aliam rationem, quæ in eodem sermone 154. August. ha- D betur, scilicet in hoc die benedixisse Dominū quinque panes, quibus quinque millia hominum satiauit: nam vnde hoc probari possit, non video.

August.

14. Septimam rationem addit Leo Papa in d. Epist. 81. his verbis: *In hac die Apostoli à Domino prædicādi omnibus gentibus Euangelij tubā sumunt, & inferendū vniuerso mundo sacramentū regenerationis accipiūt.* In quibus verbis obscurū est, de quo mysterio, vel de qua Christi apparitione ad discipulos suos post resurrectionem suam, Leo loquatur; nam si verba in superficie considerentur, videtur alludere ad illa Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* Quia per priora verba acceperunt Apostoli tubā Euangelij, per posteriora verò sumpserunt Sacramentum regenerationis E inferendum mundo. At difficilè est ostendere, quod Matth. ibi narrat de apparitione Christi facta vndecim discipulis in monte Galilææ, &c. die Dominico factum esse, quamuis neq; contrarium possit demonstrari. Quicquid ergo de hoc sit, quod tanquā incertū omittimus, melius fundatur hæc septima ratio in verbis, quæ statim addit idē Pontifex: *In hac die (sicut beatus Ioannes Euāgelista testatur) congregatis in vnū discipulis, ianuis clausis, cū ad eos Dominus introisset, insufflauit & dixit, accipite Spiritū sanctū, &c.* Nā hoc factū esse in ipsa die Resurrectionis ad vesperam, ac subinde in die Dominico, constat ex Lucæ vlt. & Ioā. 20. Et latè ostendimus d. 2. tom. disp. 49. sect. 4. Et ad idem mysterium possunt applicari priora verba Leonis. Quia tunc dixit etiā Christus discipulis, *Sicut misit me viuēs*

Leo. Papa. Matth. 28. Luc. vltim. Ioan. 20.

Pater,

Pater, & ego mitto vos. Per quæ verba Euangelij tubam absque dubio sumpserunt. Vnde etiam Lucas narrat, ibi dixisse Christum, *oportere, in nomine eius prædicari pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes*. Quibus verbis etiam Sacramentum regenerationis significatur. Hoc ergo mysterium meritò inter præcipuas huius diei prærogatiuas distinctè numeratur, quia licet eodem die Resurrectionis contigerit, specialia, & maxima beneficia continet Ecclesiæ collata: Nam tunc data est illi potestas remittendi peccata in Apostolis, qui tunc primùm consummati sunt Sacerdotes quoad potestatē in corpus Christi mysticum, vnde etiam tunc videntur primò consecrati Episcopi, & creati etiam Apostoli quoad spiritualem iurisdictionem in vniuersum orbem, maximè in foro sacramentali. Et fortasse ob hanc causam à sanctis Patribus, & Canonibus institutum est, vt Episcopi non nisi in Dominico die consecrentur, vt ex Decreto Anacleti Papæ refertur in cap. 1. d. 75. Nam Episcopi Apostolis succedunt cap. *In nouo*, dict. 21. ideo eodem die consecrantur, vt ibi notat Turrecrem.

Anacl. Papa. Turrecrem.

15. Assignantur prærogatiuæ à lege naturali & scripta petitæ.

Atque hæ quidem rationes ad illam dignitatem Dominicæ diei pertinent, quam specialiter in lege gratiæ obtinuit; non tamen caret prærogatiuis, quæ ad legem naturæ, & scriptam spectare videntur. Cōstat enim in die Dominica creatum esse mundum quoad substantiam cœli, & terræ, & in eâdem factam esse lucem, non solùm spiritualem, & angelicam, sed etiam hanc materialem, ratione cuius hæc fuit prima dierum omnium: Vt notat August. dict. serm. 251. & Beda lib. de offic. Eccles. cap. 1. Et idem habet Leo suprà, & dictus Canon. 8. Trullanus. Hanc ergo prærogatiuam dicimus communem esse legi naturę, quia in Deum, vt in naturæ conditorem refertur. Atque ita hic dies complectitur præcipuam dignitatem Sabbathi Iudaici: Non enim minùs per celebrationem huius diei, quàm per solemnitatem Sabbathi, beneficium creationis recognoscimus. Denique addunt prædicti Patres, præsertim August. & Orientales in dicto Can. 8. in hac die misisse Deum Manna de Cœlo, quod pertinet ad mirabilia patrata tempore legis scriptæ, immò est memoriale quoddam omnium beneficiorum, quæ Deus illi populo contulit. Idem affirmat Isidor. lib. 1. de Offic. Eccles. cap. 24. Probat ex cap. 16. Exod. Vbi in principio datum est Manna Hebræis per sex dies continuos, & cessauit in septimo, quia erat Sabbathum, vnde benè concluditur cœpisse in Dominico, seu primo die: *Vnde* (infert Isidor.) *intelligant Iudæi, iam tunc prælatam esse Iudaico Sabbatho Dominicam nostram: Iam tunc indicatum, quòd in Sabbatho ipsorum gratia de cœlo ad eos nulla descenderit, sed in sancta Dominica, in qua primùm Dominus illam pluit*. Sic ergo satis constat, quot, & quantis rationibus dies hæc ad diuinum cultum peculiariter in lege gratiæ electa est.

August. Beda. Leo. Can. Trull. August. Isidor. Exod. 16.

16. Dies dominica assignata ad colendum Deum propter se.

Est autem animaduertendum, licet ad hanc determinationem talis diei faciendam, hæ omnes prærogatiuæ considerati potuerint, nihilominus per se, ac directè non referri, vel institui hunc diem ad peculiarem commemorationem illorum operum Dei, sed ad Deum ipsum propter se colendum, & propter suā excellentiam, & maiestatem. Nam (vt sæpè diximus) naturalis ratio hoc modo principaliter dictat diuinū cultum, & quoniam sola ratio certum tempus ad hunc cultum non determinat, per positiuam legem fieri determinationem oportuit; & ita in lege veteri facta est in die Sabbathi, cui Dominica dies successit; ergo solemnitas, & requies ab operibus terrenis, quæ in hoc die indicitur, ad ipsam diuinitatem colendam ordinatur, etiamsi ad hanc determinationem pro tali die faciendam circumstantiæ illius diei, & opera, quæ in eo Deus fecit, fuerint considerata. Et confirmatur hoc; nam hac ratione in Ecclesia Romana Dominicus dies specialiter censetur dicatus in honorem totius Trinitatis, quia in lege gratiæ, sicut expressius cognoscitur Deus, prout in se est trinus, & vnus; ita ad profitendam hanc fidem, & Deum trinum, & vnum expressiùs colendum, septimus hebdomadæ dies specialiter destinatus est. Et ideo graues Auctores referunt, olim præfationem Trinitatis in omnibus Dominicis fuisse decantatam, quia Dominici dies sanctissimæ Trinitati dicati erant. Ita Micrologus de Eccles. obseruat. cap. 60. Et sumi potest ex cap. *Inuenimus*, de Conse. dicto 1. Vbi Pelag. II. inter præfationes, *quas longa retrò vetustas in Romana Ecclesia seruauit*, ponit præfationem sanctissimæ Trinitatis, cum tamen Ecclesia Romana speciale festum Trinitatis olim non seruaret, vt dicit Alexand. III. in c. 2. de Fer. Ergo verisimile est, præfationem illam fuisse dictam in diebus Dominicis, vt Micrologus dicit. Itē in eisdem diebus in ordinario tempore non impeditò consueuit dici in Matutino octauum responsorium de Trinitate. Et in eisdem Dominicis maximè obseruari præcipitur, vt symbolum fidei, quo Trinitatem profitemur, in Missa dici non omittatur. Sic ergo dicimus, diem Dominicum in Dei, ac Trinitatis cultum esse singulariter ordinatum.

Dominica dies specialiter dicata toti Trinitati.

Microlog. Cap. Inuenimus. Pelag. 2. Alexand. 3.

17. Neque obstat, quòd postea introductus sit mos in Ecclesia, vt in quadam peculiari Dominica festum Trinitatis celebretur, quod priùs in particularibus prouinciis, seu Ecclesiis incepit, vt Alexand. III. d. c. 2. refert, & sumitur ex Rupert. lib. 2. de diuin. Offic. c. 1. & Dur. in Rationali lib. 6. cap. 11. & postea Ioannes XXII. in Romana etiam Ecclesia celebrari voluit, vt notat summa Pisana ver. *Feriæ* §. 3. quod etiam nunc vniuersa Ecclesia seruat. Non (inquam) hoc obstat, quia illud meritò additum est ad maiorem reuerentiam Trinitatis, & vt expressior memoria, tam in officio toto, quàm in concionibus illius mysterij fieret. Nihilominus tamen omnes etiam Dominici dies ad peculiarem Trinitatis honorem instituti sunt.

Rupert.

CAPVT V.

De festis ad vitam, & mortem Christi pertinentibus, Virginique communibus.

1. ADuertendum est, sermonem esse de his festiuitatibus, quæ sub præcepto seruari mandantur vniuersæ Ecclesiæ, & populo eius, & in rigore tantùm sunt quinque; quibus nos duas addemus vsque ad Christi mortem. Sunt verò multæ aliæ, in quibus quoad Ecclesiastica officia, mysteria humanitatis Christi celebrantur, sed illæ non pertinent ad præceptum speciale de obseruatione festorum, de quo nunc disserimus, sed vel ad præceptum de horis Canonicis, vel de modo celebrandi Missæ sacrificium; & ideo nunc de illis non agemus; attingemus verò, quæ necessaria fuerint, vt intelligatur, an in aliquo illorū dierum præceptum hoc de obligatione festorum liget.

Festum Incarnationis,

2. Primùm ergo festum, vt secundùm ordinem rerum ea enumeremus, est festum Incarnationis diuini verbi; quod etiam festum Annunciationis Beatæ Virginis appellari solet. Immò in Concilio Toletan. 10. capit. 1. per Antonomasiam festum diuinæ seu dominicæ Matris appellatur; *Nam, quod* (ait) *festum Matris est, nisi Incarnatio verbi?* Et ita communiter inter festiuitates Beatissimæ Virginis hæc numerari solet, nec immeritò, quandoquidem in illa summam digni

In eodē die festum celebratur Verbi Incarnationis, & virginis annūtiationis. Conc. Tolet.

dignitatem, & excellentissima gratiæ dona consecuta est. Propriè tamen dici etiam potest festum verbi Incarnati, quod illo die conceptum est sanctum, vt per Angelum annunciatum est. Sicut enim festum conceptionis Virginis magis est festum eiusdem Virginis, quàm Matris eius Annæ, quamuis ex illa cõceptione magnus honor, magnáque Dei dona (vt credendum est) in gloriosam Annam redundauerint, ita festum Incarnationis Christi principaliter est festum personæ conceptæ, & mysterij, licet simul ad Virginem pertineat. Quapropter si secundùm se spectetur illud festum summæ dignitatis, & lætitiæ inter omnia, quæ ad humanitatem Dei pertinent, esse videtur. Quia in illo supremum beneficium Deus hominibus contulit, & maximum omnium mirabiliũ suorum operum fecit. Tamen quoad nos non videtur donum illud perfectè collatum vsque ad Virginis partum, & ideo quoad exteriorem lætitiam solemniùs illa Natiuitatis festiuitas celebratur. Et ob eãdem causam festiuitas illa præcipuè ad Christum, hæc verò ad Virginem referri videtur; & sine dubio Ecclesiasticum officium ad Virginem præcipuè dirigitur. Nihilominus tamen propter rationes factas, & propter ordinem festiuitatum hoc loco illam posuimus. Sciendum autem est, festum hoc duobus modis in Ecclesia celebrari, vno generali, & alio particulari: generali quidem modo celebratur eodem die, quo mysterium peractum est, nimirum vigesima quinta die Martij; particulari verò, prout in Hispania obseruatur, decima septima die Decembris ex decreto Concilij Tolet. 10. capit. 1. consuetudine, & Pontificum approbatione vsque ad nostra tempora retento; & olim in Ecclesia Mediolanensi iuxta ritum Ambrosianum celebratur in Dominica quarta Aduẽtus, vt refert Galesinus in annotationibus ad Martyrolog. Romanum: verumtamen hîc de proprio festo agimus, nam aliud potiùs institutum est per translationem quandam solemnitatis, vt in eodem Concilio dicitur.

Dupliciter hoc festum in Ecclesia celebratur.

Concil. Tolet.

3. De illo ergo festo in omni rigore obseruando non inuenio præceptum in iure expressum, & scriptum. Nam in cap. 1. de Conse. d. 3. inter festiuitates generales non ponitur, neque inter eas, quæ ad Christum, neque inter eas, quæ ad Virginem spectant, cum tamen inter priores ponatur Purificatio, & inter posteriores Natiuitas, & Assumptio Virginis. In cap. 1. extra de Feriis solum in generali dicitur. *Et omnes festiuitates Beatæ Virginis*, quæ autem illæ sint, non declaratur. Nihilominus tamen Doctores ibi communiter Host. Ioan. Andr. Panorm. & alij pro certo supponunt, Annunciationem ibi comprehendi sub festiuitatibus Virginis; & aduertunt, quatuor solemnes festiuitates Virginis in quatuor anni temporibus celebrari, Annunciationem in vere, Purificationem in hyeme, Assumptionem in æstate; Natiuitatem in Autumno, vt ita omnibus temporibus Virgo colatur, & vicissim omnia tempora Virginis solemnitatibus ornentur, & protegantur. Et sanè cum Gregor. IX. auctor illius decreti non sit admodum antiquus, verisimile non est, illius tempore festum Incarnationis non fuisse ex præcepto obseruatũ in vniuersa Ecclesia; nam vt colligitur ex Leone Papa epist. ad Episcopos Siciliæ, c. 2. *Sicut est aliud tẽpus, quo, annũciante Angelo, Beata Maria fœcundandam se per Spiritum sanctum credidit, & concepit; aliud quo salua integritate Virginea puer editus, exultante gaudio cælestium ministrorum, pastoribus indicatur: ita discernendæ erant causæ solemnitatum, & in omnibus institutis Patrum, Principúmque nostrorum rationabilis seruanda discretio. Nam spiritus Sapientiæ, & intellectus ita Apostolos, & totius Ecclesiæ erudiuit magistros, vt in Christiana obseruantia nihil inordinatum, nihil patere*

Cap. 1.

Annunciationem esse vnã ex Deiparæ festiuitatibus.

Gregor. 9.

Leo. Papa.

A *tur esse confusum.* Quæ verba omnia sunt Leonis, licet non eodem ordine, & contextu posita: vnde licet non expressè asserat has solẽnitates fuisse à principio distinctas, indicat tamen, & ex eisdem verbis satis congrua ratio eius institutionis colligitur, vnde non dubito, quin mysterium Incarnationis proprio, & speciali ritu, officio, ac die fuerit ab Ecclesia semper celebratum.

4. An verò vbique, & semper fuerit omnibus fidelibus propositum, vt ex præcepto obseruandum, vel quando hæc obligatio incœperit, mihi non constat. Item an vbique fuerit in vigesima quinta die Martij obseruatum, vel in alio die, mihi incertum est. Nam in dict. Concil. Tolet. 10. præcipitur obseruari in Hispania decima septima die Ianuarij, & de festiuitate Martij nulla fit mentio; immò significatur, tunc non celebrari propter officia Quadragesimæ, aut Passionis, vel Resurrectionis Domini, & ideò ne omitteretur illa solẽnitas, illum alium diẽ pro illa designari. Et additur. *Quod tamen nec sine exemplo decentis moris, qui per diuersas mundi partes dignoscitur obseruari, videtur institui. In multis enim Ecclesiis à nobis, & spatio remotis, & terris, hic mos agnoscitur retineri.* Non est autẽ dubium, quin loquatur illud Concilium de obseruatione propria festi omnibus fidelibus iniuncti: nam dixit *Debere esse ita solemne, sicut est eiusdem Natiuitatis Verbi.*

Quo die obseruari solitũ sit hoc festum, incertum est.

Concil. Tolet.

B

5. Atque eodem modo videtur mentio eiusdem festi fieri in serm. 18. de Sanctis apud Aug. qui est secũdus de Annun. quem aliqui tribuunt Fulgentio, sub nomine tamen Augustini legitur ab Ecclesia in die Natiuitatis Virginis: incipit autem in hunc modum, *Adest nobis dilectissimi optatus dies Beatæ, ac Venerabilis semper Virginis Mariæ, ideò cum summa exultatione gaudeat terra nostra tantæ Virginis illustrata die solemni &c.* Quæ verba satis indicant, magnam fuisse tunc illam festiuitatem, nec sunt admodum dissimilia, quibus sermonem alium in eandem festiuitatẽ inchoat And. Ierosol. auctor grauis, & satis antiquus. *Adest* (inquit) *nobis hodie gaudium omnium pristinam nobis noxam diluens, adest, qui est vtique, vt omnia gaudio impleat.* Ioannis etiam Chrys. oratio in eandem festiuitatem nobis indicat, eius antiquitatem, incipit autẽ in hunc modũ, *Rursus lætitiæ nuncij, rursus libertatis indicia, rursum gaudia, rursum à seruitute liberatio, &c.* Petrus etiam Chrysologus ante mille centum annos varias in illud festũ habuit hom. quæ inter ser. eius à 140. incipiunt, & in 142. sic incipit: *Audistis hodie, fratres charissimi, Angelum cum muliere de hominis reparatione tractantem*, &c. Et multa in cæteris habet similia, quibus illius festi obseruantiã indicat. Beda etiam in tom. 7. in eadem festiuitate cõcionem habuit, omitto Bernardum, Petrum Damianum, & recentiores, quamuis illi etiam suis concionibus festum illud vt solemne, & antiquum celebrent: & Guarricus in serm. 1. planè demonstrat, in proprio die obseruari solitum, sic enim incipit: *Opportunè nobis in his diebus Quadragesimalis obseruantiæ solemnitas interuenit Dominicæ Annunciationis*, &c. Non est ergo dubium, quin hoc festum antiquum satis sit: quando verò inceperit, & præsertim quando Romana Ecclesia, illud amplexa fuerit, & per vniuersam Ecclesiam obseruari primùm præceperit, affirmare non possumus, quia scriptum non inuenimus, certum tamen est, traditione satis esse firmatum hoc præceptum, & à Summis Pontificibus saltem ipso vsu approbatum. Et multò ante Gregorium IX. festiuitatibus præcipuis Virginis fuisse annumeratum, ac proinde fuisse ab ipso comprehensum in dicto capite vltimo in illis verbis generalibus, eáque satis esse vt dicamus, hoc festum esse vnum ex his, quæ iure communi in vniuersa Ecclesia obseruari præcipiuntur.

C

Quàm antiquum sit hoc festum.

August.

Andr. Ierosol.

Chrys.

Refert eam Metaph.

D

Petrus Chrisolog.

Beda.

Bernard.

Petrus. Damian.

Guarric.

E

Gregor. 9.

Cap. vlt.

Festum

Festum Natiuitatis.

6. Natiuitatis festũ ab Apostolis institutum. Cap 1. Cap. vlt. Clement.

Secundum est festum Natiuitatis Domini, quod primo loco ponitur in dictis cap. 1. de Consc.d.3.& vltim. de Feriis. Et illi statim adiunguntur festum sancti Stephani, sancti Ioannis Euangelistæ, & Innocentum, & sancti Syluestri, de quibus postea. Illud autem festum antiquissimum esse, & ab Apostolis institutum constat ex Clement. lib. 8. Constit. & ex perpetua traditione, cuius initium ignoratur, quod est signum illam esse apostolicam. Et ita Isidor. lib. 1. de offic. 25. cap. indistinctè ait: *Natalis dies Domini à Patribus votiua solennitatis institutus est.* Idémque ex variis concionibus antiquissimorum Patrum in illud festum facilè intelligitur. Nicephorus autem lib. 17. Histor. cap. 28. indicat, Iustinum hoc festum obseruari præcepisse his verbis vtens: *Idem Imperator* (agit autem de Iustiniano primo) *tum primum Seruatores exceptionẽ toto orbe terrarum festo die honorare instituit, sicut Iustinus de sancta Christi Natiuitate fecit.* Ita enim legẽdum est, non Iustinianus, vt habent nonnulla vetera exemplaria. Nam ibi tractat de Iustiniano, qui Iustino primo successit, ante quem non fuit alius Iustinianus. Igitur Iustino tribuit huius festi institutionem. Verumtamẽ non potest ita intelligi, vt tunc primum existimetur hoc festum incepisse: nam sine dubio est multò antiquius. Ad summum ergo potuit Iustinus augere illius diei celebritatem, & fortasse negligentiam aliquam, quæ irrepserat, sua lege emendauit, vt adnotauit Bellarm. lib. 3. de cultu sanctorum cap. 16. circa finem.

Isidor. Nicephor. Iustinus. Imperat. Bellarm.

7. Quo die celebretur.

Celebrat autem Ecclesia festum hoc eodem die mensis, quo factum est mysterium, scilicet vigesima quinta Decembris, illo enim die natus est Christus, de quo mysterio, & circumstantiis eius in dicto 2. rom. disp. 23. diximus. Non celebratur autem semper in eodem die hebdomadæ Natiuitatis Christi, ille enim in die dominico natus est, festum autem non potest semper in Dominica celebrari simul cum eodem die mensis, & ideo per omnes dies hebdomadæ mutatur. Cur autem id factum sit in hoc festo potiùs quàm in morte, vel Resurrectione Domini, tractat Durand. lib. 6. Ration. c. 4. & varias rationes affert, quas infrà agentes de Paschate attingemus. Nunc illa sufficit, hoc fuisse necessarium, vt singulis annis, seu post completum anni circulum festum posset celebrari, quod in omnibus aliis festis immobilibus obseruatum est, id enim per se erat conueniens, in Paschate verò propter specialem rationem immutatum est, & consequenter in quibusdam aliis festiuitatibus, quæ ab illa pendent, & mobiles appellantur, vt videbimus.

Durand.

Festum Circumcisionis.

8. Circumcisionis institutio valdè antiqua. Cap. 1. Cap. vlt.

Tertium festum est Circumcisionis Domini, quasi annexum præcedenti: & ita in dicto cap. 1. ponitur sub nomine Octauæ natalis, in cap. autem vltimo de Feriis sub proprio nomine Circumcisionis. Quàm verò antiqua sit solemnis, & festiua obseruatio illius diei, non satis constat, quia ante illa iura, nec Clemẽs, nec Isidorus, aut alij ex antiquis scriptoribus Ecclesiasticarum festiuitatum, huius facit specialem mentionem. Nec etiam Leo Papa, aut Augustinus, aut alij Patres illis ætate æquales, & de hoc festo proprias cõciones reliquerunt. Immò Leo Papa in sermonibus de Epiph. significat, festum illud proximè post Natiuitatem Domini solitum fuisse celebrari. Idem tamen Leo in dicta Epist. cap. 2. inter illa Christi Domini opera, & mysteria peculiari solẽnitate digniora illud ponit, *quo infans circumciditur.* Et Cyprianus, vel Auctor de Cardinal. Christi operibus huic festo peculiarem orationem dicauit: Beda etiam in quadam Hom. illius diei tom. 7. sic incipit: *Sanctam, venerabilémque præsentis festi memoriam paucis quidem verbis Euangelista comprehendit, sed non pauca cœlestis mysterij virtute reliquit.* Ex concionibus etiam Bernardi in illud festum intelligimus, inter celebres festiuitates illam fuisse annumeratam. Itaque dubitandum non est, quin sit satis antiqua, & sine certi initij memoria. Solet autem cum Natiuitatis festo confundi, quia est veluti terminus, & octaua illius. Tamen licet ratio octauæ sit sufficiens ad solemnitatem quoad officium, quoad obseruantiam autem festi non solet reputari sufficiens, nisi cum die Dominica, vel cum alio peculiari iungatur mysterio. Sicut in hoc die octauo adiunctum fuit mysterium Circumcisionis, quod peculiari festo meruit celebrari. Tum quia eodem die cœpit Christus pro nobis soluere pretium sanguinis sui. Tum etiam quia signaculum Circumcisionis, quod proprium lapsorum hominum videbatur, pro nobis sumpsit. Tum denique *Vt in nomine Iesu*, quod illa die accepit, *omne genu flectatur.* Ob has ergo, & alias rationes sub præcepto festum illud generaliter constitutum est. Et aliqui existimant illud etiam fuisse institutum ad impediendas superstitiones, quas Gentiles in illis calendis Ianuarij obseruare solebant, vt habetur ex cap. *Non obseruetis* 26. q. vlt. Tandem aduertit Durand. lib. 6. Ration. offic. cap. 15. festum illud non solùm Christo, sed etiam Virgini esse dicatum, & olim duas Missas solitas fuisse in eo celebrari, vnã de Virgine, alteram de mysterio, & nũc constat ex multis Missæ, & officij partibus, præsertim ex Collecta, Antiphonis, & Responsoriis, magnam officij partem esse de beata Virgine. Propter quod idem Durand. lib. 7. cap. 1. num. 47. illam vocat Octauam suppletionis, *Nam quia in Natiuitate* (ait) *multum actum est de partu, & parum de parturiente, ideò in Octaua plenius ipsa celebratur.*

Leo Papa. Cyprian. Beda. Cap. Non obseruetis. Durand. Festum hoc non solùm Christo, sed Virgini etiã dicari.

Festum Epiphaniæ.

9. Epiphaniæ festũ ab Apostolis decretum. Clemens.

Quartum festum est Epiphania, quod in eisdem iuribus expresse numeratur, estque adeo celebre, & antiquum, vt inter Apostolicas festiuitates post Natiuitatem numerari soleat, vt videre licet in Clem. lib. 5. Const. cap. 12. & lib. 8. cap. 33. vbi (quod valdè notandum est) pro ratione illius festiuitatis affert, *Quod in illa die declarata sit Diuinitas Christi testimonio Patris in baptismo, & Spiritus sancti, qui in specie columbæ ostendit astantibus eum, cui tributum erat testimonium.* Isidor. etiam lib. 1. de diuin. offic. cap. 26. eandem rationem ponit simul cum præcipua de manifestatione Christi Magis facta, eorúmque adoratione: addens etiam eodem die factum esse à Christo primum, & celebre miraculum conuersionis aquæ in vinum, de quorum mysteriorum concursu in eodem die fusiùs egimus dicto 2. tom. disp. 26. sect. 1. vbi Aug. Ambr. Origen. Maximum, Leonem, & alios Patres festum illud maximè venerantes retulimus. Et videri etiam potest Rupertus lib. 3. de diuin. offic. cap. 34. & Allin. lib. 4. cap. 23. & Ammianus Marcellinus lib. 21. Vbi circa tempora Constantij Imperatoris huius festiuitatis meminit, longè antiquiorẽ esse significans. De præcepto ergo seruandi hoc festum, & scriptum ius habemus, & Apostolicam traditionem, & magnas huius obseruantiæ causas, præsertim propter vocationem gentium, & Christi manifestationem, de quibus dicto loco est disputatum, & ideò hîc plura dicere non est necesse.

Isidor. August. Ambros. Origen. Maxim. Leo. Rupert. Allin. Ammian. Marcel.

Festum Præsentationis.

10. Præsentationis festum

Quinto loco inter Christi festa ponimus præsentationem, & oblationem eius in templo propter ordinem festiuitatũ, & quia re vera primaria ratio illius

solem

Christo simul, & virgini exhibetur.
Cap. 1.
Cap. *vlt.*

solennitatis est Christus: vnde in hoc ordine videtur numerari in dicto c.1.de Cõs.d.3. nam proximè post Epiph.ponitur ante Pascha, & inferiùs adduntur festiuitates Beatæ Mariæ & more Ambr. & iuxta Græcorum ritum ita numerari dicitur. At verò in c. vlt. de Feriis hoc festum omittitur, vnde sine dubio sub festis Beatæ Virginis comprehéditur; nam ita etiam numerari optimè potest, & communiter solet præsertim iuxta Romanum morem, vt ex lib. *Ordo Romanus*, & ex communi vsu satis constat. Habétque magnum fundamétum in ipso mysterio, quia simul cum oblatione Primogeniti sacrificium pro matre offerebatur, vnde & Purificatio Virginis, festum illud appellatur. Propter quod rectè dixit Beda, tom.7. in homil.illius diei. *Solemnitatem nobis hodiernæ celebritatis, quam quadragesimo natiuitatis die debitis veneramur officiis, maximè eiusdem Saluatoris nostri, simul & intemeratæ genitricis eius humilitate dedicatam sacra Euangelistæ lectio designat, exponens eos, qui legi nihil debuerant, implendis se legalibus per omnia subdidisse decretis.* Si autem illius festi officium attentè spectetur, maiori ex parte ad Christum referri, tàm ex collecta, quàm ex Introitu, Epistola, & aliis partibus facilè intelligitur.

Ordo Rom.

Beda.

11. Quando inceperit.
Niceph.

De antiquitate autem huius festi nõ est tam certa notitia, sicut præcedentis, vnde aliqui putarunt, cœpisse celebrari temporibus Iustiniani primi, quia Niceph.lib.17 c.28.sic de illo scribit: *Idem Imperator* (loquitur de Iustiniano seniore, seu primo) *tum primum seruatoris exceptionem toto orbe terrarum festo die honorare instituit*, vbi *seruatoris exceptionem*, illius præsentationem appellat more Græcorum, qui hoc festum hypátin vocant, id est, occursum, vel Simeonis, & Annæ, qui eo die obuiauerunt Domino, dum presentaretur in templo, vt ait Micrologus ca.48.vel celebrantium festum, qui fide Christo occurrunt, cum à Virgine matre in templum præsentãdus defertur, vt ex Martino Polono in Chr.lib.17.c.28.retulit Couar.lib. 4. Var.cap.19. Et cum Nicephoro concordare videtur Sigibertus in Chronico, qui huius festi institutionem ponit in anno Domini quingentesimo quadragesimo secundo, qui sine dubio cadit in Imperium Iustiniani, Duran.etiam in Rationali, lib.7.c.7.dicit tempore Iustiniani Imperatoris Constantinopoli magnã hominum multitudinem pestilentia fuisse sublatam, & ideo tunc fuisse institutam festiuitatem Purificationis. Georgius autem Cedrenus Iustino prædecessori Iustiniani institutionem huius festi tribuit anno quingentesimo vigesimoseptimo.

ὑπάντην.
Microlog.
Mart.Pol.
Sigibert.
Durand.
Geor. Ced.

12. *Baron.* Hoc festum Romæ celebratũ ad abolenda Lupercalia.

Apud Baron.verò in 1.tom.in I.Christi anno, nu. 41 reperio, Purificationis festum ad aboléda Lupercalia Romæ ceptum fuisse anniuersario die celebrari; ibi autem non refert, quo anno inceperit, nec potui alium locum inuenire, in quo id se dicturum promittit. Nam tom.6.Ann.496.n.46. dicit tẽpore Gelasij, & eius monitu Lupercalia fuisse à Senatu sublata, de Institutione autẽ festi illo tempore facta nihil narrat. At verò Beda in Martyrol.quinto Idus Septembris, & ordo Romanus referunt, Sergium Pontificem instituisse solemnẽ supplicationem, seu processionem, quæ illo die fit, illámque consuetudinem, & solemnẽ festiuitatem introductã esse ab Ecclesia ad mutandam lustrandi cõsuetudinem, quam gentes obseruabant, refert idem Beda in lib.de Ratione tẽporum, & Allin.Flac.de diuin.offic.c. de Purificatione, & Durand.supra. Vbi etiam tribuit hanc institutionẽ Sergio Papæ, vnde dici potest priùs fuisse hoc festum institutum Constantinopoli occasione pestis, postea verò Romæ alia ratione. At Sergius post Iustinianum I.fuit tempore Iunioris, & Tiberij. Ideoq; probabilius est, nõ fuisse festum à Sergio institutum, sed auctum, vt sensit etiam Bar.Ann.701.nu.3. Immò

Beda. *Ordo Rom.*
Allin. *Durand.*

verisimile est, antiquius esse hoc festum, (vt bene Couar.suprà aduertit; & sequitur Azor tom.2. li.1.c. 18.) nã antiquiorum Patrũ Gregorij Nysseni, Chrysost.Cyril.Hieron.& aliorũ declamationes, & homiliç in ea festiuitate habitç leguntur apud Suriũ: Inter quos Cyrillus indicare videtur processionum vsum, quæ accensis cereis fiunt. Fortasse ergo aucta est solemnitas, vel innouatum eius præceptum tum Constantinopoli, tum etiam Romæ, vt maiori cum pompa, & obseruatione celebraretur; ipsum autem festũ antiquius esse credibile est; nam & Leo Papa in dicta epist.4.illius tempus, & rationem, cum aliis solemnitatibus maioribus ponit.

Couar. *Azor.*
Leo Papa.

Festum Transfigurationis.

13.

Hæ festiuitates, quas hactenus enumerauimus, pertinent ad infantiam Saluatoris, de reliquis autem mysteriis eius, quæ ante passionem contigerunt, vnam tantùm festiuitatem videtur Ecclesia celebrare, quam sexto loco ponimus, scilicet Transfigurationis. Nam licet de aliis mysteriis vitæ eius peculiarem commemorationem faciat, vt de initio doctrinç eius in ætate duodecim annorũ, quando ad templum veniens cum matre ibi remansit, &c. & de illius Baptismo, Ieiunio, ac tentationibus, & de initio miraculorum eius, non tamen his mysteriis peculiarem festiuitatem dedicat, sed vel cum aliis festiuitatibus illa coniungit, vel in aliquibus Dominicis per annum ea commemorat, vt mansionem Christi in Templo celebrat in Dominica infra octauam Epiphaniæ; Baptismum in ipsãmet Epiphania, & in Octaua eius, initium miraculorum cum eádem etiam Epiphania, & prima Dominica post Octauam eius: Ieiunium verò in prima Dominica Quadragesimæ. At verò de Transfiguratione licet in secunda Dominica Quadragesimæ particularem mentionem faciat; specialis nihilominus instituta est festiuitas, quç sexto die Augusti celebratur. Qui mos in Ecclesia græca videtur esse antiquus, vt ex Menologio Græcorum colligitur. In Ecclesia autem Latina habuisse initium à Calixto III.affirmat Platina in vita eius, & in eo festo indulgentias illas concessisse, quas Vrbanus in festo corporis Domini concesserat. Occasionem illud instituendi in illo die dicit fuisse, quia in eo Christiani insignem victoriam à Turcis ad Belgradum reportarunt. Alij verò antiquius putant esse hoc festum, quia illius meminit VVandelbertus in suo Martyrol. Vixit autem ille ante Calixtum III.circa annum Domini 858.teste Trithemio lib.2.de Vir.illus. S.Benedicti c.36.Secundò quia Durand.lib.7.de diuin. off. c.22.& Ioan.Beleth.in explicatione diuin.off.c.144. hãc posuerunt festiuitatẽ in die sexta Augusti, & tamẽ sunt Calixto III.antiquiores. Tertiò quia legitur homil.S.Leonis in eo tẽpore habita. Quapropter in hac re nihil certum affirmare possum. Est autem verisimile, festum hoc quoad officium chori, altarísque solemnitatem ante Calixtum incepisse, quoad præceptum verò seruandi diem illum vt festiuum, à tempore ipsius Calixti exordium habuisse.

Multa Christi festa simul cum aliis celebrãtur.
Transfigurationis solẽnitas quã antiqua.
Menolog. Græcor.
Platina.
VVandel.
Trithem.
Durand.
Ioan. Belet.

14. Propositç opiniones in concordiam reducuntur.

Et ita facilè possunt in concordiam redigi prædictæ sententiæ: Nam Platina de propria obseruatione festi loqui videtur, Durandus autem, & Beleth.de officio præcipuè tractant; nam innumeras recẽsent festiuitates sanctorũ, quæ sub præcepto non sunt, licet Ecclesia de illis recitet. Minùs verò vrget, quod ex VVandelberto refertur, quia solent in Martyrologiis poni festiuitates, quæ nõ seruãtur ex præcepto, immò sæpe ponuntur sancti, de quibus Ecclesia nõ recitat. Aliquando etiam referuntur festiuitates, quæ apud Græcos celebrantur, etiamsi non obseruentur à Latinis; verisimile autem est, festũ hoc fuisse celebrius, &

antiquius apud Græcos, quàm inter Latinos, vt indicant orationes Sanctorũ Ephræm, Cyrilli, Alexandrini, Andreæ Creten. & Basilij Seleuc. in eam solemnitatem, quas refert Surius, & Simeon Metaphr. & prima habetur inter opera Ephræm. Verum est illas tantùm esse de mysterio, nihilq; de speciali festiuitate indicare, vnde potuerũt in Dominica 2. Quadragesimę proferri, quod etiã probabile est de homilia sancti Leonis. Denique quod ad præsens spectat, præceptũ seruandi illud festum non videtur multùm antiquum, & fortasse Romæ, vbi hoc festũ rigorosè seruatur, à Calixto 3. inchoatum est; non tamen videtur fuisse latum pro vniuersa Ecclesia, vel certè non vbique est consuetudine receptum, quia de facto nõ vbique obligat, sed cõsuetudini standum est. Et ideo hæc sufficiunt de hoc festo; nam de mysterio ipso in dicto 2. tom. disp. 32. tractatum est.

Surius. Metaphr.

Festum Passionis.

15. Passionis festum quãdo inceperit.

Septima Christi festiuitas poni potest dies mortis, & passionis eius cum his, quæ illam proximè antecedunt, & subsequuntur vsque ad diem Resurrectionis exclusiuè. Hoc enim festum, vt ab aliis distinctũ ponit Greg. IX. in d. c. vlt. de Feriis, his verbis, *Septem diebus Dominicæ Passionis*, & in leg. *Vt in die*, & leg. *Omnes dies*, C. de Feriis, septem dies præcedentes ante Pascha obseruari præcipiuntur. Et (quod maius est) Clem. lib. 8. Constit. c. 33. significat, illas fuisse institutiones Apostolorum. Sed sciendum est, aliud esse tractare de Feriis, quæ in ordine ad iudicia concessa sunt in iure, aliud verò in ordine ad obseruationem ex præcepto quoad abstinendum ab operibus seruilibus, audiendam Missam, &c. Priori modo considerantur maximè in iure ciuili, & magna ex parte in iure Canonico sub titulo illo de Feriis, & præsertim in illo ca. vlt. videtur de hoc præcipuè tractari, sic enim in principio dicitur: *Quamuis non prorogari, sed expediri deceat quæstiones, debet tamen iudicialis strepitus diebus quiescere feriatis, qui ob reuerentiam Dei noscuntur esse instituti.* Quam vltimã particulam addit, quia sunt aliæ feriæ, *quæ gratia vindemiarum, vel messium indulgentur* (vt ibidem subiũgitur) quas quidam Iuristæ *rusticas*, alij *temporales* vocant: Inter quas, & priores differẽtia constituitur in eodem capite in ordine ad strepitum iudicialem, quòd prioribus nõ possunt partes renunciare, nam etiam ex consensu illarum nõ possunt iudicia peragi, quia non in earum fauorem, sed in Dei honorem sunt introductæ: Posterioribus autem renunciare possunt partes, si inter se consentiant, vt eis non obstantibus, lis tractetur, quia sunt veluti priuilegium in fauorem earum concessum, cui renunciare possunt. His addunt Iuristæ ferias, quas repentinas vocant, id est, quæ non certa, & stabili lege, sed præcepto Principis ob occurrentem occasionem vno, vel alio die præcipiuntur. Quæ quidem vtroque ex dictis modis iuberi possunt, scilicet vel ab ecclesiastico Principe in honorem Dei, vel à seculari in honorem suum, vel propter aliam Reipublicæ commoditatem ob Principem natum, vel partam victoriam. Sed hæc obiter tantùm attingimus, vt nominum notitia habeatur, reliqua Iurisperitis remittimus.

Gregor. 9. Cap. vlt. Leg. Vt in die. Leg. Omnes dies. Clemens.

16. An septem dies sanctæ hebdomadæ obseruentur operum cessatione.

Quòd ergo attinet ad septem dies dominicæ Passionis, licet probabile sit, olim dies illos fuisse in præcepto ex vi iuris communis, etiam quoad religiosum cultum, & cessationem ab operibus seruilibus: Nihilominus dicendum est, nunc non esse sub peculiari præcepto totam illam hebdomadam, quam sanctam appellamus. Dico autem *sub peculiari*, quia prima dies eius sub generali præcepto de Dominica obseruanda continetur; de reliquis verò diebus nullum est præceptum generale obligans totam Ecclesiam. Et ita in cap. 1. de Consec. d. 3. nulla fit illorum dierum mentio. Et quamuis ibi Archid. dixerit hodie seruari feriam quintam, & diem Parasceues, tamen id non habet vniuersalis consuetudo, vt notat Siuest. ver. *Dominica*, q. 1. §. 7. qui addit limitationem his verbis: *Nisi fortè Parasceues vsque ad osculum Crucis.* Sed in hoc etiam consulenda est consuetudo, nam alicubi solet obseruari cessatio ab operibus seruilibus, ab officio Missæ feriæ quintæ vsque ad finem officij feriæ sextæ illius hebdomadæ. Frequentiùs tamen (vt opinor) hoc fit ex voluntaria pietate, ac deuotione, potiùs quàm ex obligatione in conscientia, & sicubi censetur esse obligatio propter consuetudinem, videtur solùm esse quoad cessationem ab operibus in publico exercendis propter scandalum, & perturbationem vitandam, non verò quoad obligationem audiendi Missam, seu sacrum officium, vel omnino cessandi ab operibus etiam in occulto. Cuius signum esse potest, quod quando dies Incarnationis cadit in aliquem ex illis diebus, longè alio modo, & rigore seruatur festiuitas à populo Christiano quoad Missam, vel officium audiendum, & quoad cessationem à laboribus.

Cap. 1. Archid. Siuest.

17.

Igitur si olim fuit tota illa hebdomada sub præcepto, consuetudine derogatum est, vt Summistæ cõmuniter docent Armill. ve. *Feriæ*, nu. 6. Rosella ibidẽ Anton. 2. p. tit. 9. c. 7. & alij. Verisimile autem est id, quod Clemens refert, non fuisse in vniuersa Ecclesia introductum, neque fuisse institutum, vt semper duraret, sed pro aliquo tempore. Nam ibidem refert, etiam Apostolos præcepisse tunc obseruationem sabbathi more Christiano per modum festi, quod fieri potuit pro illa regione, & tempore, donec lex vetus cum honore sepeliretur. De Gregorio autem IX. verisimile est, nullum de hoc tulisse speciale præceptũ, quia in dicto cap. vlt. non est sermo de cessatione ab omnibus operibus, sed ab strepitu iudiciorum: Et hoc solùm in principio proponitur, vt patet ex verbis citatis, & id solùm in fine capitis concluditur illis verbis: *Quibus solemnibus feriis (nisi necessitas vrgeat, vel pietas suadeat) vsque adeo conuenit ab huiusmodi abstinere, vt consentientibus etiam partibus, nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus huiusmodi promulgari.* Et certè verisimile non est, ante Gregorium aliam fuisse consuetudinem, nec facilè credi potest, illum voluisse nouam consuetudinem, & festiuitatem introducere.

Armill. Rosel. Anton. Clemens.

18. Quare ferię illæ solẽnes dicantur.

Neque obstat, quòd feriæ illæ dicantur solemnes, non enim ita vocantur propter festiuam solemnitatem religiosam, quam in omnibus illis obseruare necesse sit, sed quia stabili, & antiqua consuetudine receptæ sunt. Sic enim latinè etiam dicitur esse solemne, quod quotannis fieri solet, vel consuetudine receptum est: vnde etiam feriæ rusticæ æstiuales, vel autumnales solemnes appellantur, vt à repentinis distinguantur, vt sumitur ex Glossa dicto cap. vlt. & ibi Panorm. num. 8. Nec etiam obstat, quòd illæ feriæ dicantur in Dei reuerentiam, quia hoc optimè stat sine præcepto abstinendi omnino ab operibus seruilibus, vel audiendi sacrum omnibus illis diebus. Sunt enim multi dies peculiariter dicati in honorem Dei, vel alicuius Sancti, qui non præcipiuntur illo modo obseruari, sed specialis reuerẽtia, aut honor cernitur maximè in ecclesiastico officio, quod in diebus maioris hebdomadæ peculiariter fit in recordationem dominicæ passionis. Et vt maiori cum solemnitate fieret, adiunxit Ecclesia vacationem saltem à strepitu Iudiciorum, quæ non sunt tam necessaria ad hominum vitam, & sustentationem, sicut sunt alia opera, & ideo noluit Ecclesia vniuersale præceptum ferre de obseruatione festiua illorum dierum, licet iudi

Gloss. Panor.

iudicia prohibuerit in ordine ad reuerentiam Dei. Quin potiùs toto tempore Quadragesimæ iure ciuili prohibebantur iudicia criminalia, vt in l. *Quadraginta*, Co. de Feriis, & in c. 1. 15. q. 4. prohibetur, ne omnibus illis diebus liceat, aliquem damnare in exilium. Et in ca. *Decreuit*, 22. q. 5. à Septuagesima prohibetur, exigi ab aliquo iuramentum. Quę omnia nō seruantur, & decreta illa sunt tantùm Conciliorum prouincialium. Tamen ex eis intelligitur, quàm diuersum sit tempus feriatū in ordine ad iudicia, etiam in reuerentiam Dei, & bonum animæ, vel simpliciter festiuum.

Leg. Quadraginta. Cap. 2.

Cap. Decreuit.

19. Obiectio.

Potest tamen apparentiùs obiici, quia hinc sequitur ex vi illius Decreti nō probari, alios dies, qui ibi numerantur, etiam Natalis, vel Paschatis, & similes esse in præcepto iuris cōmunis quoad obseruationē rigorosam festi. Patet sequela, quia non aliter dicuntur feriati hi dies, quàm feriæ hebdomadæ sanctæ: Consequens autem videtur cōtra dicta. Respondeo, propter hoc argumētum esse probabilē opinionem, quam Siluester suprà communem dicit, in illo capite non tantùm præcipi vacationem ab strepitu iudicij, sed etiam ab operibus seruilibus in omnibus illis diebus. Sed nihilominus, inspecta intentione Pontificis in illa lege, & vi verborum eius, concedendum videtur, intentionem illius legis non fuisse agere de festis ex pręcepto obseruandis ab omnibus fidelibus, sed solùm de feriis, in quibus abstinēdum est ab strepitu iudicij propter reuerentiam Dei, quæ feriæ latiùs patent, quàm illæ festiuitates, vt declaratum est. Nihilominus tamen ex qualitate materiæ, & ex aliis iuribus, & maximè ex traditione Ecclesiæ intelligimus festiuitates, quæ ibi numerantur, esse ita solemnes, vt ab omnibus sint ex præcepto obseruandæ cultu religioso, & hanc esse generalem regulam, quæ nō admittit exceptionem, nisi vbi ex materia ipsa, vel ex consuetudine contrarium constet.

Diluitur.

Siluest.

CAPVT VI.

De festo Paschatis, & Resurrectionis Domini.

1. Paschatis festum antiquissimum.

1. Cor. 15.

HÆc est octaua, & plenissima Christi festiuitas, quam communiter Pascha appellamus, translato nomine ab vsu Hebræorum, qui circa illud tempus, suum Pascha celebrabant, quia iam Pascha nostrū immolatus est Christus, vt dixit Paulus 1. ad Corint. 15. Qua occasione solet hîc tractari de vocibus *Phase*, & *Pascha*, & significatis earum, sed de his satis pro nostro instituto dictum à nobis est in 2. tom. sect. 2. in fin. Iam ergo vsu Ecclesiæ Pascha significat tempus illud, seu solemnitatem illam, in qua dominicam Resurrectionem solemniter celebramus. De qua in primis certum est, cadere sub rigorosum præceptum sabbathizādi (vt sic dicam) seu festiuū agendi diem illū. Et ita sub nomine sancti Paschatis proponitur in dicto cap. 1. de Consec. distinct. 3. & sub nomine Resurrectionis in dicto ca. vlt. de feriis. Quam esse institutionem Apostolicam colligimus ex Clemente lib. 8. Const. cap. 33. & ex Canone 68. Apostolorum, vbi Quadragesima Paschæ ieiunari præcipitur, id est, quæ in solemnitate, & festiuitate Paschæ terminatur, vt ex Clemente intelligimus lib. 5. ca. 12. 16. 17. & 18. Et hanc constitutionem fuisse perpetuò in Ecclesia obseruatam sub obligatione legis, & præcepti notius est, quàm vt probatione indigeat. Nam in præsenti statu cōstat de cōmmuni consensu Ecclesiæ, & obseruantia; cuius nullum aliud initium assignari potest præter Apostolicam institutionem, nec assignari potest tēpus, in quo talis consuetudo fuerit in Catholica Ecclesia interrupta. Eam verò fuisse cōtinuam, ex Patribus ostendi potest, quos statim referemus. Vnde aliqui put... ant, hoc præceptum esse de iure diuino, ipsósque Apostolos nō proprio arbitrio, sed institutione diuina hoc festum Ecclesiæ tradidisse, quia summa, & quasi diuina ratione nititur, tum propter resurrectionem Christi, tum quia in illo omnes resurreximus, tum etiam quia illa est per Antonomasiam dies, quam fecit Dominus ad salutem, & iustificationem nostram. Vnde etiam fit, vt illud festum omnino immutabile videatur, ac proinde diuinum. Sed nihilominus idem de Resurrectione, quod de Dominica die censendum est, propter easdem rationes, simpliciter enim est ecclesiasticū præceptum licet Apostolicum, non diuinum, habétque omnem firmitatem, & rationem, quam habet dies dominica, cum maiori excellentia, & causa, quia illa est tanquam exemplar, & prototypon omnium Dominicarum anni, nihilominus tamen in eadem latitudine ecclesiastici præcepti continetur.

Cap. 1. *Cap. vlt.* *Clemens.* *Can. 68.*

Hoc festum nō est de iure diuino.

Vnde est vlteriùs obseruandū, ex dictis locis Clementis haberi, hanc institutionem in principio factā esse, de obseruāda tota hebdomada Paschæ, ita enim expresè dicit in dicto cap. 33. lib. 8. & quod ampliùs est, in dicto cap. vlt. ponitur dies *Resurrectionis cum septem sequentibus*, & in dicto ca. 1. ponitur *Sanctum Pascha cum tota hebdomada*. Nihilominus tamen certum est, licet tota illa hebdomada sit feriata in ordine ad iudicia, quod maximè intenditur in illo cap. vlt. non tamen esse totam sub præcepto festiuæ obseruationis quoad omnia, quæ ad diem festum pertinent, vt constat ex Ecclesiæ consuetudine. Vnde in Concilio Maguntino sub Carolo. cap. 36. præcipitur obseruari Pascha vsque ad quartam feriam simpliciter, & quintam cum aliqua moderatione. At verò iam nunc generalis consuetudo est, vt duo proximi dies post festum Paschæ ita obseruentur, sicut primus, ob maiorem solemnitatem, & honorem mysterij. In aliquibus item Prouinciis obseruatur tertius, reliqui verò vsque ad sabbathum nullibi obseruantur, & in obseruatione tertij diei, seu feriæ quartæ illius hebdomadæ consuetudini standum est. Nam iuxta morem Ecclesiæ Romanæ illa dies non est ita solemnis sicut priores. Vnde etiam in officio diei non habet æqualem solemnitatem, nam primi tres duplices sunt, & supremæ classis, quartus verò solùm vt semiduplex colitur. Et hæc est sententia communis, Anton. Siluestri, Angeli, Caietani, Armillæ, & aliorum.

2. Totam hebdomadā paschatis non esse festiuæ obseruationis. *Clemens.* Cap. 1. *Cap. vlt.*

Concil. Magunt.

Circa hanc autem festiuitatem nonnulla breuiter explicanda sunt, propter antiquam de hoc festo controuersiam, & vt ratio tēporis eius perspicuè cognoscatur. Secundò igitur dicendum est, festum Paschæ semper esse in dominico die celebrandum cum hebdomada sequenti in sensu iam explicato. Ita habetur ex traditione Ecclesiæ, quæ ab Apostolis traxit originem, vt sumitur ex Clemente dicto lib. 5. capit. 16. *Ne per errorem* (ait) *diem Resurrectionis Domini nostri Iesu Christi alio die, præterquam dominico tātùm celebremus*, Et cap. 18. *Sabbatho vsque ad galli cantum ieiunium producite, & illucescente vna sabbathorum, qui est dies dominicus, desinite, &c.* Et quoniam de obligatione huius institutionis aliqui dubitare cœperunt, Deus speciali reuelatione, Hermæ Doctori Ecclesiæ antiquissimo facta, illam confirmauit, vt refert Pius I. (qui anno centesimo quinquagesimo Christi sedit) in Epist. 1. decret. Vbi etiam de hac obseruatione specialem legem tulit, quæ habetur de Consec. d. 4. cap. *Nosse vos*, Quam post quadraginta annos confirmauit Victor Papa epist. 1. cap. *Celebritatem*, de Consec. d. 3. Et cum eo ferè tempore de hoc articulo controuersia orta esset inter Orientales Ecclesias, omnes Episcopi Orientis in Concilio quodam Palestino congregati statuerunt, omnino esse retinendam traditio

3. Pascha die dominico celebrandum.

Clemen.

Pius I.

Victor Papa.

traditionem, vt festum Paschæ in die dominica celebraretur, túncque ieiunium solueretur. Ita refert Euseb. lib. 5. Histor. cap. 22. addens, eo tempore in variis prouinciis tam Orientis, quam Occidentis, atque etiam Romæ fuisse de hac re motam quæstionem, & omnes Episcopos in hanc sententiam conspirasse: & cap. 23. refert Epistolas Polycratis ad Victorem, vbi perpetuam traditionem de hac obseruantia ostendit: : & cap. 24. refert decisionem Victoris Papæ de hac re, & concordiam Irenæi in sententia, licet iudicaret, non esse vnitatem Ecclesiæ scindendam propter vnius cæremoniæ diuersitatem.

Euseb. *Polycr.*

4. *Conci. Nic.* Tandem verò in Concilio Niceno controuersia omnis consopita est, & dicta veritas stabilita: Quamuis enim in actis Concilij, quæ modo habemus, nihil de hac causa tractatum legamus, & in eius Decretis vel viginti, vel octoginta, quæ in 1. tomo Concil. iuxta varias editiones leguntur, nullum sit ad hanc quæstionem pertinens, nihilominus communis traditio Patrum est, in Concilio Niceno statutum, vel potius constitutum esse, quod nunc Ecclesia seruat. Quod satis patet ex Consilio Antiocheno, vt statim dicemus: Item ex Socrate lib. 1. Tripart. ca. vlt. & Euseb. lib. 3. de Vit. Const. cap. 4. & 5. Qui referunt, duas fuisse causas præcipuas cogendi Concilium illud; vnam ad definiendam fidem contra Arium, alteram ad statuendum dominicum diem pro Paschate celebrando, contra Asiaticos. Et cap. 17. refert, vbi in Concilio de sanctissimo festo Paschatis disceptaretur, communi sententia stabilitum esse, vt vno die, videlicet dominico ab omnibus celebretur. Quòd etiam refert Niceph. li. 8. Hist. c. 19. Et attigit Athan. in epist. de synodo Arimin. & Seleuci. latiùs Epiph. hæres. 50. & 70. & Ambros. in epist. 83. aliàs in enarratione de Paschatis celebrandi ratione, vbi præterea refert in Niceno Concilio aureum numerum cōputo esse adiectum ad statuendam certam rationem inueniendi legitimum diem Paschatis celebrandi. Ipsum autem Decretū ex quadam epistola eiusdem Concilij ad Alexandrinam Ecclesiam, refert Theodor. lib. 1. Histor. cap. 9. & in lib. 2. Tripart. cap. 12. his verbis: *Euangelizamus de cōsonantia sanctissimi Paschæ, quia vestris orationibus est correctum hoc opus, ita vt omnes Orientales fratres, qui cùm Iudæis primitùs celebrabant, consonè cum Romanis, & vobiscum, & cum omnibus ab initio Pascha custodientibus ex hoc tempore debeant custodire.*

Conc. Antio. *Socrates.* *Euseb.* *Niceph.* *Athanas.* *Seleuc.* *Epiphan.* *Ambros.* *Theodor.*

5. *Quanta sit certitudo positæ assertionis.* Vt autem veritas magis declaretur, inquiri potest, quanta certitudine tenenda sit assertio posita, & quo sensu accipienda sit, & an sit mortale peccatum contrarium sentire, vel agere, & quo iure fundata sit. Quidam enim dixerunt, non debere Pascha celebrari semper die Dominica, sed in decima quarta luna primi mensis, in quacunque die hebdomadæ inciderit, iuxta Iudæorum obseruationem. In hac opinione fuerunt Asiani ante Concilium Nicenum, vt ex Euseb. relatum est, additque Niceph. lib. 4. cap. vltim. etiam post Concil. Nicen. aliquos in ea opinione perdurasse, eámque consuetudinem retinuisse; idémque refert Epiphan. hæres. 50. vbi sectatores huius ritus Quartadecimanos vocat: Et inter hæreticos eos ponit; sicut & Augustin. hæres. 29. Tessarascædecaritas eos vocat. Alij verò dixerunt, rem hanc indifferentem esse, & neutram fuisse vt necessariam statuendam. Ita videntur sensisse Nouatiani, vt ex Socrate lib. 5. Histor. cap. 20. & lib. 8. Tripart. cap. 9. colligitur. Et hæretici huius temporis dicuntur ita sentire, & multi alij, de quibus videri potest Bellar. lib. 3. de cultu Sanctorum cap. 10. Et ad hoc suadēdum induci potest historia supra relata de Irenæo, qui Victori Pontifici obstitit, ne propter cuiusdam cæremoniæ obseruationem Asianos excommunicaret. Allegari etiā potest, quòd Ioannes Euangelista fertur, morem illum celebrandi hoc festum 14. luna Ecclesiis Asiæ tradidisse, sicut Petrus tradidit Romanis vsum celebrandi illud in Dominica, & ideo neutrum morem fuisse damnandum; vnde refert Niceph. lib. 4. Hist. cap. vlt. cum Polycarpus Romam venisset tempore Aniceti, persuaderi ab illo nō potuisse, vt morem à Ioanne receptum relinqueret, & nihilominus vnione inter eos seruata discessisse: Idem habet Euseb. lib. 5. cap. 24. & ita etiam admittit Beda. lib. 5. Hist. cap. 25. & Bellarm. suprà. Denique cùm alia festa Christi non eodem die hebdomadæ celebrentur, quo mysteria ipsa facta fuerunt, videri potest commodius futurum, si idem in hoc festo seruaretur, ita enim maior vniformitas in festis celebrādis haberetur, & innumeræ difficultates circa obseruanda nouilunia ad legitimum diem Paschæ inueniendum euitarentur.

Euseb. *Niceph.* *August.* *Socrat.* *Bellarm.* *Niceph.* *Euseb.* *Beda.* *Bellarm.*

6. *Hæreticum est sentire illicitum esse celebrari Pascha die dominico.* Veruntamen; vt rectè notauit Castro, verb. *Pascha*, aliud est agere de doctrina, aliud de obseruatione. Quod ergo ad doctrinam attinet; in primis sentire, esse illicitam consuetudinem celebrandi Pascha in die dominico, & non in decima quarta luna, hæreticum est. Et hoc sensisse videntur illi, quos vt hæreticos damnant Epiphan. August. & alij Patres. Ratio verò est primò, quia est contra infallibilem Ecclesiæ vniuersalis auctoritatem, & contra apostolicam traditionem; impossibile enim est, vt Ecclesia, quæ est columna, & firmamentum veritatis, erret approbando pro licito id, quod illicitum est. Secundo, quia vel hoc esset illicitum, quia est contra præceptum legis veteris de celebratione Paschatis in luna 14. & hoc iudaicum est, & inuoluit hæresim, quod obseruatione legalium sit necessaria, vel esset illicitum, quia est iure naturali, aut alio diuino positiuo prohibitum, & hoc stultum est, quia nec naturalis lex habet hîc locum, vt est per se notum, nec de tali prohibitione est aliqua scriptura, vel traditio; imò illam fingere, est contra Ecclesiasticam traditionem, ac proinde hæreticum est; vel esset illicitum, quia contra præceptum aliquod humanum, & sic præter temerariam assertionem sine fundamento, inuoluitur hæresis, quod supra leges Pontificias, & Conciliares à Pontificibus approbatas, possit esse humana prohibitio, quæ actum reddat illicitum.

Castro. *Epiphan.* *August.* *Ratio.*

7. *Dempta Ecclesiæ lege, an per se sit illicitū celebrare Pascha aliis diebus.* At vero è contrario sentire, quod seclusa Ecclesiæ lege de ritu celebrandi Pascha die dominico, sit per se illicitum illud celebrare in aliis diebus hebdomadæ, in quibus 14. Lunam incidere contigerit, licet probabile non sit, non tamen est ita falsum, seu hæreticum, sicut contrarium assertum. Hoc propono contra aliquos, qui dixerunt, esse contra ius diuinum alio die celebrare Pascha, quàm dominico. Id enim supponitur in illa assertione, quam reprobamus, si enim hoc est illicitum seclusa Ecclesiæ institutione, & lege, oportet, vt sit contra ius diuinum. At illud ius esse non potest naturale, vt per se notum est, quia tota celebratio huius festiuitatis est vltra rationem naturalem, etiam suppositis ipsis mysteriis, & beneficiis mortis, & resurrectionis Christi, ex nullo enim principio morali sequitur necessitas talis festiuitatis, seu commemorationis, seclusa lege determinante, & præcipiente illam, ergo multò magis idem est de circumstantia talis diei in illa solemnitate seruanda. Nec etiam potest de hoc fingi præceptum diuinum positiuum, quia nec scriptum est, nec traditum. Et quia totum ipsum festum non est de præcepto iuris diuini, vt dixi, ergò multò minùs illa circumstantia. Et hoc ad summum probat argumentum sumptum ex facto Ioan. Euangelistæ, si verum est,

est, ipsum in vita sua celebrasse Pascha in 14. luna sine obseruatione peculiari diei dominicæ. Potuit enim tunc id facere quodam arbitrio humano, quia non erat res prohibita, & potuit fortasse tunc expedire in illis locis ad sedandos Iudæorum animos, sicut Paulus circuncidit Timotheum, & alia legalia interdum seruauit. Quanquam Ioan. non more Iudæorum celebrabat Pascha, sed ritu Christiano, solumque in circunstantia diei volebat cum Iudæis conuenire, vt minùs à nostra festiuitate abhorrerent. Vel certè id facere potuit ex aliis humanis coniecturis, vt ex propinquitate temporis ostenderetur consonantia rei,& figuræ, veritatis,& vmbræ,vel vt celebritas Paschæ haberet diem magis certum,vel aliis similibus, quæ in his moralibus rebus sufficiunt ad aliquam determinationem faciendam in re de se non mala,neque prohibita.

7. Post Ecclesiæ decretū non est indifferēs dies ad Pascha celebrandum. Socrates cautè in hoc legendus.

Dico vero tertiò, licet sit verū,hanc rem ante determinationem esse indifferentem, nō tamen ita esse indifferentem,vt nō possit Ecclesia circa illa necessitatem imponere,ac subinde nunc post Ecclesiæ præceptum non esse indifferentem, sed necessariam ad honestatem morū, & oppositum dicere hæreticum esse. In quo cautè legendus est Socrat.lib.5.Hist.cap. 20.& lib.9.Tripar.ca.38. Nam cōtrario errori fauere videtur. Probatur autem assertio,quia licet non seruare præceptum Ecclesiæ nō sit hæreticum, sed prauum,vel sacrilegum,vel scādalosum, aut etiam schismaticum,tamen dicere,nō esse peccatum agere contra præceptum Ecclesiæ,hæreticū est,quia est negare potestatem Ecclesiæ ad ferendum verum præceptū, & obligans in conscientia, quod est hæreticum. Et ita etiam hoc titulo iudicantur hæretici à Patribus omnes,qui in priori opinione Asianorum fuerūt pertinaces post Ecclesiæ determinationem, & præceptum,sicut etiam modò hæretici habentur,qui communionem sub vtraque specie retinere student contra Ecclesiæ prohibitionem.

8. Obiectio.

Dices non oportere, vt qui sic sentit de hac particulari materia, generaliter neget Ecclesiæ potestatē ad præcipiēdum,vel obligandum in conscientia: Sed in hac tantùm materia dicere posset quis, non obligare præceptum,aut consuetudinē, vel quia materia non est capax tantæ obligationis,vel quia non est iustum tale præceptum, cum alius ritus reputetur magis cōueniens.

Satisfit. Ambros. Euseb. Athanas. Pius. Victor.

Veruntamen dubitari nō potest,quin Ecclesia hoc statuerit tanquam necessariò seruandū ab omnibus Ecclesiis.Sic enim ait Ambrof.suprà. *Eò vsque Domini fratres dilectissimi à vero nos deuiare non conuenit,nec vago ingenio discrepare, vt quadam necessitas celebritatis huius omnibus sit imposita Christianis.* Et Euseb.suprà ait,statutum esse,*vt amplius non liceat,nisi die dominica Pascha celebrare.* Et Athan.in dicta Epist.ait *Visum esse Concilio.vt omnes obtemperarent.* Et ex summa diligentia adhibita ab Ecclesiæ Pastoribus,Cōciliis, & summis Pontificibus circa hanc obseruationem constat,ab eis iudicatam esse rem grauissimam,& ad vnionem, & decorem Ecclesiæ multùm pretinētem. Et similiter verba decretorum Pij, Victoris, euidenter ostendunt proprium præceptum, & idem referunt omnes citati Patres de decreto Concil. Nice. Alias nullius vtilitatis fuisset Concilij labor, si nihil stabile,ac firmū ab illo fuisset cōstitutum,nulla enim esse posset vtilitas, nisi res esset in necessitatē adducta,& imposita:Est ergo nunc hæreticum dicere,vel hoc non esse in præcepto,vel non potuisse ferri, aut præceptum esse iniustum, aut materiam non esse capacem illius, omnia enim hæc sunt contra communem sensum & traditionem vniuersalis Ecclesiæ, & Pontificum,Conciliorum,ac Patrum.

9. Neq; ab huius legis obligatione posset quis excusari eo titulo,quòd Ioannes Euangelista alium ritum tradidit, nam Ioannes tunc illū tradidit,quando oppositus non erat generaliter præceptus, & ipse non potuit cæremoniam statuere,quę per Petrum,& successores eius non posset reuocari.Imò neque poterat legem ferre obligantem vniuersam Ecclesiam sine consensu Petri,vel expresso,vel saltem tacito, qui in præsenti non interuenit: Vnde certissimū est,ritum illū non fuisse generalem.Et in rigore non est dubiū, quin potuisset Anicetus Papa obligare Polycarpum ad seruandum morem Romanum,tamen eo tempore non fecit,quia non expediebat. Atque eadem ratione certissimum esse censeo, quod si aliqua priuata Ecclesia pertinaciter vellet in hac obseruantia à Romana,& vniuersali discedere,siue cum Iudęis Pascha celebrando,siue in certo,ac fixo aliquo die mensis,vt tertio die Aprilis, vel 25. Martij, vel alio simili,iuxta varias opiniones de die Mortis, & Resurrectionis Christi: meritò posset cogi per censuras ad seruandū Ecclesiæ ritum,& si cōtumax esset,præscindi,& anathematizari. Quia illa esset grauissima culpa, & inobedientia cum scandalo, & schismate, & non sine magna suspicione hæresis. Vnde Concilium Antiochen.sub Iulio ca.1. sub grauissima censura præcipit, obseruari decretum Conc.Nice.de celebratione Paschatis in die Dominico & excōmunicat eos,qui celebrant in 14.luna more iudaico. Neque contra hoc obstat factum Irenæi, quia tunc fortè non erat tam clara obligatio,vel licet esset,pro tunc iudicauit,non expedire,coactione vti,non quia fieri non posset, sed quia tolerando,& conniuendo protunc, credidit potuisse melius remedium adhiberi.

Ex ritu tradito per Ioannem Apostolum, non excusari quē quam.

Concil. Antioc.

10. Tertia assertio.

Tertiò dicendum est,magnis rationibus Ecclesiam motam fuisse ad hanc obseruantiam retinendam, & præcipiendam, atque adeò hunc ritum secundùm se magis esse conuenientem, & oppositum sentire plus esse quam temerarium, id autem docere esse valde scandalosum & impiū. Non dico autem esse hæreticum, quia de hac maiori cōgruitate non inuenio expressam definitionem, neque necessariam consecutionem ex vi præcepti,vel traditionis de re ipsa, quia ad obligationem, & honestatem præcepti satis est, quod res sit pia, & honesta, ac subinde conueniens, quicquid sit de illa comparatione. Nihilominus tamen dicta ratio conuenientiæ euidenter supponitur & significatur à sanctis Patribus,& Ecclesiasticis decretis,& hoc sufficit ad prædictum gradum certitudinis.Rationes autem,quę potuerunt Ecclesiam mouere,sequentes occurrunt. Prima.quod ita sit à Petro, & Paulo traditum, & (vt credi potest)à cæteris Apostolis,saltem excepto Ioanne, & vniuersalis cōsuetudo,paucis exceptis, ita tenuit vsque ad Concil. Nice.vt ex Patribus, & Historiis vsque ad illud tempus constat,& allegatum est. Et ita locum habet ratio,quam ex Constant.supra indicat Euseb.dicto lib. 3.de Vita eius c.7. *Quia nefas est, vt in tanto,& tam solemni nostræ Religionis festo regnet dissensio, & quia graue, ac indecorum est,vt iisdem diebus,alij sint in mœrore,& ieiuniis,celebrando mortem Christi, alij in lætitia & animorū remissione Pascha celebrando. Quapropter* (ait) *istud rectiùs instituendum est, & ad vnam normam redigendum.* Ergo ratio ipsa postulat,vt pauciores pluribus cedant, & inferiores superioribus, & præsertim ipsi capiti Petro,& successoribus eius.

Prima ratio. Constant. Euseb.

11. 2. Ratio. Clem.

Secunda ratio tradita à Patribus est,vt non videamur Iudæis consentire, aut illos imitari, eodem die cum illis Pascha celebrādo.Hanc significauit Clemēs dicto lib.5.c.16.dicēs, *Neque ampliùs cum Iudæis tempus celebrandi Paschæ obseruetis, nulla enim cum eis nunc nobis communitas est.* Et addit,ipsos etiam Iudæos falli in suo calculo,& ratiocinatione. Quod etiam dixit

Epiphan. *Constant.*

Epiphan.heres.70. Et eandem rationem habet Constāt.suprà,& addit: *In nostra enim est potestate, vt illorum more resecto, veriore, ac magis sincero instituto (quod quidē à prima passionis die vsque hactenus recoluimus) huius festi celebrationem ad posteros propagemus.* Et infrà: *Est enim reuera absurdissimū, vt illi insolenter se iactant, nos absque ipsorū disciplinæ subsidio istas res obseruare non posse.* Ac si dicat, vitandam esse illam similitudinem cum Iudaica consuetudine, vt clarius profiteamur nos non celebrare Pascha ex obligatione suæ legis, nec indigere illorum ritibus ad verum Pascha celebrandum. Quæ ratio adeo mouit Concilium Nicenum, vt statuerit, nunquam esse celebrandum Pascha eodem die, quo Iudæi celebrant, etiamsi contingat, diem dominicam in 14. Lunam incidere, vt infra videbimus. Nam licet in rigore, festiuitatem tunc agere, non esset Iudaicum (sicut nunc sæpe festum agimus in die sabbathi sine ritu Iudaico, quia alio titulo, & modo id obseruamus) nihilominus ob celebritatem magnā Paschæ, & propter Iudæorum insolentiam, ac cæcitatem noluit Ecclesia cum eis vnquam concurrere in huius festi solennitate. Solet præterea hîc alia ratio tradi, quia nisi hoc modo celebretur Pascha, continget in aliquo anno non celebrari, & in alio celebrari bis. Hoc enim inconueniens videntur colligere Clemens, & Constantinus citatis locis ex obseruatione Paschatis more Iudæorum, sed non videtur procedere simpliciter, sed supposito alio errore Iudæorum, vt infrà dicam.

Concil Nice.

12. Ratio. 3.

Tertia ratio addi potest, quia per sese erat expediens, vt Ecclesia semper ageret Pascha in Dominica, hoc autē suaderi potest omnibus rationibus, quibus persuasum est, debuisse festum sabbathi in festū dominicę diei à Christianis commutari. Si enim propter gloriam dominicæ Resurrectionis, & propter spem nostram expediebat diem illum festiuum agere, multò certè magis conueniens erat festum ipsum Resurrectionis, quod est veluti prototypon omnium Dominicarum extra dominicam diem non celebrari. Rationem hanc longo discursu tractat August. Epist. 119. ad Ianuarium, præsertim à ca.9. vsque ad 17. vbi latè discurrens ostendit, debuisse ita celebrari Pascha in lege gratiæ, vt ante diem eius sabbathum præcedat, & ante illud dies crucis Domini, quia hoc Pascha nostrum non significat corporalem transitum, sed spiritualem, quem Christus nobis meruit, transeundo priùs de hoc mundo ad patrē, & postea transeundo de morte ad vitam gloriosam. Vnde in ca.13. sic inquit, *Dies dominicus, non Iudæis, sed Christianis Resurrectione Domini declaratus est, & ex illo cœpit habere festiuitatem suam.* Et in cap.14. præcipit attendere *triduum sacratissimum crucifixi, sepulti, suscitati.* Nam per diem crucifixionis sanctificatio laboriosa huius vitæ, quæ ferendo Christi crucem, obtinetur, significatur, per sepulturam verò requies gloriæ in anima inchoata, & per Resurrectionem consummatio nostra in gloria per generalem resurrectionem. Et concludit in fine cap. *Hoc ex auctoritate Scripturarum, & vniuersæ Ecclesiæ consensione per anniuersarium Pascha celebratur.* Vnde addit in principio cap.15. *In veteri lege ad celebrandum Pascha solùm præceptum est obseruare mensem primum, & lunam 14. Ex Euangelio tamen,* (ait) *quia iam manifestum est, quo etiam die Dominus crucifixus sit, & in sepultura fuerit, & resurrexerit, adiuncta est etiam dierum obseruatio per Patrū Concilia, & orbi Christiano persuasum est, eo modo Pascha celebrari oportere.* Eūdémque Augustini discursum breuiter, & dilucidè collegit Isidor.lib.1.offic.c.31.

August.

Isidor.

13. Cur Pascha nō celebratur semper certo die mensis.

Atq; ex hac assertione intelligitur ratio, ob quam festum Resurrectionis non celebretur in die fixo, & immobili alicuius mensis, vt fit in Natiuitate, & aliis festis, quæ immobilia vocantur. Nam eo ipso quod oportuit in Dominica semper fieri, non potuit in certo die mensis Aprilis, aut Martij, puta tertio, vigesimo quinto, aut alio simili numero fieri, quia non semper talis dies mensis est dominicus. Aliam rationem reddit August. in dicta Epist.119. cap.1. scilicet, quia in festo Natiuitatis, & similibus non repræsentatur aliquod Sacramentum, id est, sacra aliqua significatio, sed fit tantùm annua cōmemoratio talis mysterij, in festo autem Paschatis non solum fit commemoratio mysterij secundùm se, sed etiam repræsentatur peculiare Sacramentum, quod Deus obseruari voluit in sua morte, sepultura, & Resurrectione, prout talibus diebus factæ sunt. Vnde totus ille discursus ad hoc reducitur, quod oportuit hoc festum semper in Dominica celebrari, quæ nō potest immutabiliter in aliquo die mensis numerari. Dices, potuisse institui, vt in quarta Dominica Martij v.g. vel prima Aprilis semper Pascha celebraretur, & tūc fieret aliqua mutatio in numero dierū, mensis tamen fuisset longè minor, & faciliùs inueniri posset. Et hoc sufficeret ad repręsentandum omnia mysteria, & Sacramenta, quæ in hac solemnitate Augustinus suprà expendit, quia semper pręcederet sabbathū, & posset præcedere repræsentatio mortis Christi in feria.6. & ante Pascha potuisset etiam ieiuniū Quadragesimale designari, obseruata in vnoquoq; anno Dominica, & cum proportione possent celebrari Pentecostes, & alia festa, quę mobilia dicuntur, quæ aliquātulùm etiā tunc mutarentur, sed multò minùs, quàm nunc. Et ita hic discursus non videtur sufficienter ostendere necessitatem, aut conuenientiam in modo designandi Dominicam Paschæ, quem nunc habet Ecclesia. Respondeo concludere obiectionem, aliquid oportere addere discursui facto, vt hoc probetur, hactenus verò non fuit necessarium, quia solùm egimus de ratione celebrandi hoc festum in dię dominico.

August.

Obiectio.

Respondetur.

14. Pascha celebrādum die Dominico post 14. lunam.

Dico ergo quartò festum Paschatis celebrandum semper esse in die dominico, qui proximè cadit post 14. lunam primi mensis, idque conuenienter fuisse ab Ecclesia statutum, & præceptum. Doctrina huius assertionis nō minùs certa est quàm præcedentis, quia eadem auctoritate, & traditione Ecclesiæ, Pontificū, & Conciliorum, ac Patrum nititur. Nam vt ex omnibus suprà citatis constat, ita statutum est in Concilio Niceno, sicut antea fuerat generaliter obseruatum, & postea retentum est. Vt autem tota res breuiter exponatur, aduerto primò, Primum mēsem hic appellari illum de quo dicitur Exod. 12. *Mensis iste vobis principium mensium primus erit in mensibus anni,* qui statim ca. 13. vocatur. *Mensis nouarum frugum,* quo clarè ostenditur fuisse principium veris, quod inter Martium, & Aprilem cadit. Quamuis enim mensis septembris antea esset primus apud Hebręos, vt multi volunt, & fortè semper talis habitus fuerit in ordine ad negotia, & actiones politicas: tamē ex peculiari institutione diuina aliud principiū anni, atq; adeò alius primus mensis in eo capite designatus est. Sicut ergo Hebræi obseruabant illū mensem ad suum Pascha celebrandum, ita etiam voluit Ecclesia eundem ad verum Pascha obseruari. Diuerso tamen spiritu, nam Iudæi in recognitionem temporalis beneficij, quod in Ægypto receperunt, illum mensem obseruabant; Ecclesia verò in repræsentationem mortis, & Resurrectionis Christi. Illi enim celebrant Pascha propter transitum Angeli percutientis, vel propter transitum suum ex Ægypto in terram promissionis; nos propter transitum Christi ex hoc mundo ad Patrem, & à morte ad vitam, & propter transitum nostrum à morte spirituali ad vitam gratiæ in hac vita, & glorię (in spe) pro vita futura. Denique ait August.

Concil. Nic.

Exod.12.

Quis mensis prim' dicatur hoc loco.

August.

Obser

Obseruamus mensem nouarum frugum, quia innouationem nostram recognoscimus.

15. Annus lunaris obseruabatur à Iudæis in Paschate. *Exod. 13. Leuit. 23. Num. 18. Ioseph. Anathol.*

Secundò obseruare oportet annum, de quo ibi est sermo, esse lunarem, qui initium sumit à nouilunio primi mensis, in cuius decima quarta luna, id est, lunari die, Iudæi suum Pascha celebrabant. Vt ex dicto loco Exod. 13. & Leuit. 23. & Nu. 18. constat. Primus autem mẽsis erat semper circa æquinoctiũ vernale, sole in Ariete existente, vt ait Ioseph. libr. 3. Antiquitatum cap. 13. estque communis traditio Hebræorum, vt ex Anatholio statim referemus; sumiturque ex Scriptura, quæ mensem illum vocat nouarum frugum Exod. 13. Ac denique id etiam confirmat ecclesiastica traditio. Quia verò æquinoctium solùm cadit in vno die mensis ad non errandum in designanda decima quarta luna, quam Deus requirebat ad celebrationem Paschæ; oportet inquirere, an quilibet mensis, in cuius aliquo die cadit æquinoctium vernale, sit primus. In quo est certa, & communis responsio, non omnem mensem, in quo cadit æquinoctium, esse primum, sed distinctione vtendum esse, nam si æquinoctium cadat in ipsa decimaquarta die mensis, vel in quacunque alia antecedente, ille erit mensis primus. Si verò 14. luna, vel quod idem est, si 14. dies mensis lunaris præterita sit ante æquinoctium, tunc mẽsis ille non primus, sed vltimus anni, & consequenter illa decimaquarta luna Paschalis non est. Ita docent omnes, vt constat ex Clauio in Apolog. noui Kalend. lib. 1. cap. 1. & in explicatione eiusdẽ Kalend. c. 1. Pereira in c. 12. Exod. disp. 1. Azor to. 2. lib. 1. c. 3. & 4. Qui supponunt hanc fuisse diuinam institutionem, quam colligunt ex communi traditione Hebræorum, & Ecclesiæ, quam tradit Bed. de Ratione temporũ c. 43. & sequentibus vsq; ad 60. vbi primũ mẽsem Hebræorũ ad festiuitatem Paschæ celebrandam, illum esse definit, cuius decimaquarta luna cadit in ipsum æquinoctium, vel proximè post illud: & hanc fuisse traditionem Hebræorum, refert Anatholius antiquissimus, & peritissimus in his rebus, Laodiceæ Episcopus, apud Euseb. lib. 7. Hist. cap. 26. aliàs 28. ex qua concludit; *Pascha, & festum Azimorum omnino post æquinoctium agendum fuisse.* Idem attigit Niceph. lib. 12. cap. 32. Sozomen. libr. 7. cap. 18. Socrat. lib. 5. c. 20. & lib. 9. Tripart. cap. 38.

Exod. 13. Clauius. Pereira. Azor. Beda. Anatol. Niceph. Sozomen. Socrat.

16. *Epiphan.* Errores Iudæorum in Paschate obseruando.

Quod etiam sumitur ex Epiphan. hæres. 70 vbi notat, Iudæos quosdam in magno errore versatos fuisse, quatenus Pascha suum interdum ante æquinoctium vernum celebrabant. *Vnde sequebatur,* (ait) *vt intra eundem annum bis aliquando Pascha celebrarent.* Et ita ab inconueniente tacitè confirmat hanc sententiam; nam vt singulis annis ordinatè celebraretur Pascha, & non esset confusio, bis in vno anno illud celebrando, & in alio nunquam, necessarium fuit illud celebrari, vel in ipso æquinoctio, vel in prima 14. luna post illud. Atque ita eundem errorem Iudæorum notauit Constantinus apud Euseb. lib. 3. vitæ eius c. 17. & ante illum Clemens lib. 5. c. 16. De quibus tãdem concluditur, nouilunium, siue initium illius primi mensis potuisse antecedere æquinoctiũ, per vnũ, vel duos, vsq; ad tredecim dies, non verò ampliùs. Vnde aliqui dixerunt, illum mensem esse primum, cuius initium est propinquius æquinoctio vernali. Sed hæc regula non est vniuersalis, quia potest interdum nec plus, nec minùs distare, sed æqualiter, & tunc non potest regula applicari, nec est vera, vt dicti auctores latiùs probant, & ex dictis facilè potest intelligi. Rectè autem ex dictis colligitur, non esse necessarium, vt æquinoctium cadat semper intra primum mensem, nam fieri potest, vt aliquando cadat in vltimo mense, nimirum, quando æquinoctium cadit in 15. die mensis, vel post illam. Regula ergo generalis, tãtùm sumi potest ex 14. lun. ad æquinoctium comparata, vt scilicet non sit ante illud, sed vel in illo, vel prima post illud. Et hinc sumi potest nonnulla congruentia huius institutionis, nam quoties maior pars mensis præcedit æquinoctium, meritò mensis ille cum præcedenti anno cõputatur. Alia etiam ratio reddi potest, quia verisimile est, Deũ nõ creasse mundũ ante æquinoctiũ vernale, sed in illo, vel post illud nã in illo æquinoctio incipit proprium, & quasi naturale ver, & ideo cõueniẽs fuit Pascha nõ celebrare ante æquinoctium. Denique credibile etiã est, illam 14. lunã in cuius nocte Iudæi discesserunt ex Ægypto, incidisse, vel in ipso æquinoctio, vel post ipsum; celebrabant autẽ Pascha in memoriam illius beneficij, & ideò eodem modo 14. lunam Paschalem numerabant. Quod si verum est, inde etiam fit, Christum passum fuisse antè æquinoctium; ita ergo nostrum etiam Pascha celebrandum est.

Constant. Clemens.

18. Ecclesia Pascha celebrat post æquinoctium.

Ex his ergo colligitur; Iudæos interdum celebrasse Pascha in ipso æquinoctio, interdum post illud, nunquam verò ante illud, si legitimè celebrabãt. Tenebantur enim celebrare in 14. luna primi mensis; hæc autem interdum incidit in ipso æquinoctio, interdum post illud, nunquam verò ante illud, quia iam ille mensis non erat primus, sed vltimus, ergo & Pascha celebrandum erat in æquinoctio, vel post illud, nõ verò ante. Ecclesia autẽ nũc semper celebrat, & celebrare tenetur suũ Pascha post æquinoctiũ, id est, non ante illud, nec in illo. Ita enim ab eadẽ traditum, & præceptum est, vt patet ex Clem. Euseb. & Antho. Ambro. & Aug. ac Beda suprà. Et quidem quod non celebretur Pascha ante æquinoctium vernum præceperunt seuerissimè Apostoli Can. 8. vbi deponi præcipitur Clericus *celebrans Pascha cum Iudæis ante æquinoctium vernum.* Dicit autem *cum Iudæis* scilicet, qui in hoc etiam secundum suam legem errabant, vt suprà ex Clem. ac Euseb notauimus. Nam quòd antiqui, & veri Iudei hoc non facerent, constat. Primò quia Christus non ante æquinoctium mortuus est, & resurrexit, cum altero die à die Paschatis mortuus fuerit, & post triduum resurrexerit. Secundò quia hoc modo clariùs ostenditur quomodo Paschæ veritas per Christum adimpleta sit, & figuratum figuræ respondeat. Item propter alia mysteria, quæ Aug. suprà à c. 2. vsque ad 8. obseruat. Tertiò addi potest ex Cle. & Euseb. suprà, hoc fieri ad vitandum illud inconueniens, ne intra eundem annum bis Pascha celebremus.

Clemens. Euseb. Anath. Amb. August. Beda.

19. Sed obiici potest, hoc inconueniens per hoc non vitari, nam sæpe inter duo Paschata non intercedit annus integer, vt quando hoc anno celebratur in Aprili, & in proximè præcedenti, aut sequẽti in Martio; tunc ergo intra vnum annum duo Paschata celebrantur. Vnde etiam è conuerso aliquando intra duo Paschata tredecim menses interueniunt, & ita datur aliquis annus integer vacuus solennitate Paschali. Respondeò, hoc esse verum de anno solari, non verò de anno lunari, de quo procedit ratio facta, quia iuxta initium illius anni Paschæ tempus computatur. Vnde etiam fit, vt computando annum ab vno æquinoctio vernali vsque ad aliud, nunquam intra duo æquinoctia celebrentur duo Paschata, & hoc est inconueniens, quod dicti Patres inferebant.

Satisfit.

20. Probatur nõ celebrari Pascha ab Ecclesia in æquinoctio. *Concil. Nice.*

Quod autem Ecclesia nunquam celebret suum Pascha in ipso æquinoctio, patet; quia nunquam celebrat illud in 14. luna, sed post illam. Hoc autem ita seruat ex institutione, & traditione apostolica confirmata in Concilio Niceno, vt ex omnibus Patribus suprà citatis constat; statutum enim est ab Ecclesia, vt quando contigerit, decimamquartam lunam primi mensis incidere in diem dominicam, non celebretur

Pascha in illa Dominica, sed in proximè sequenti; & ita etiam nunc obseruatur. Ratio autem prima, ac præcipua fuit, quia eo anno Iudæi celebrabant suum Pascha in Dominica die, & noluit Ecclesia in illa solemnitate concordare cum illis propter rationes supra factas, quas hîc repetere necesse non est. Dicet verò aliquis, Ecclesia conuenit cum Iudæis in nō celebrando Paschate ante decimam quartam lunam, idq; sine incōueniente, quia nō propter eorum legē, sed propter suas rationes morales, aut mysticas id facit, ergo eodem modo posset cum illis cōcordare in celebrando Paschate, aliquando in ipsamet 14. luna, ac subinde in æquinoctio. Respondeo, non esse eandem rationem, quia in primo habet respectum ad ipsam Christi resurrectionem, in hoc verò secundo non potest habere hunc respectū, quia Christus Dominus nō est mortuus, nec resurrexit in 14. luna, sed post illam, mortuus est enim in 15. luna, & resurrexit in 17. & ideò non est, cur Ecclesia celebret suum Pascha in ipsa decimaquarta, ideoq; id non obseruat, ne videatur Iudæis consentire, vel id facere ex obseruantia legis veteris. Vnde conuenientia in sola illa negatione non celebrādi Pascha ante æquinoctium, non potest habere vestigium cæremoniæ Iudaicæ, obseruare autem positiuè (vt sic dicam) definitum diem decimæquartæ lunæ, multò maiorē habet conueniētiam, quàm omnino voluit Ecclesia vitare. Vnde in Can. 69. Apostolorum omnino cauetur, ne fideles in cæremoniis obseruandis Iudæos imitentur.

Obiectio. Enodatur.

Sed instabit aliquis: nam si contingat decimamquartam lunam esse diem sabbathi, & eandem esse æquinoctij diem, nihilominus tunc Ecclesia celebrat suum Pascha luna decimaquinta proximè sequenti. At tunc dies ille est solemnissimus dies festus Iudæorum; est enim primus Azimorum, qui erat etiam festum Paschæ iuxta Ioannem cap. 13. ergo si hoc non reputatur inconueniens, neque etiam fuisset, quod in ipsa decimaquarta luna interdum caderet nostrum festum Paschæ. Maior patet ex Beda lib. de Ratione temporis cap. 49. dicente, *Dominicum diem Paschæ à decimaquinta luna vsque ad 21. esse quærendum* & cap. 57. ait, *Dominicam Paschalem esse illam, quæ proximè sequitur post decimamquartam lunam*, talis autem erit, etiamsi incidat in decimamquintam lunam: & idem repetit cap. 59. 60. & 61. Idemque tradit Isidorus dicto lib. 1. cap. 31. & idem intēdit Victor Papa suprà, dum ait, *A quartadecima die primi mensis vsque ad vicesimam primam eiusdem mensis diem, eadem celebretur festiuitas.* Idémque ferè habet Aug. dicta epist. cap. 3. dicens, Ecclesiam celebrare Pascha tertia hebdomada lunæ, *Qui dies* (ait) *occurrit à quarta decima in vigesimam primam.* Hoc enim necesse est intelligi, vel à 14. exclusiuè & consequenter à 15. inclusiuè vsq; ad 21. etiam inclusiuè, vel intelligitur solēnitas Paschæ celebrari à 14. luna, quia incipit celebrari à vespera præcedentis diei, qui potest esse decimaquarta luna, vt dictum est, & ita augetur difficulas, quia tunc nulla erit differentia inter Pacha nostrum, & Iudaicum quoad temporis solemnitatem.

21. Instantia. Ioan. 13. Beda. Isidori. Vict. Papa. August.

Propter hoc fortasse dicet aliquis, non esse celebrandum Pascha in die illo dominico, quādo inciderit in decimamquintam lunam, sed in sequentem esse transferendū. Ita enim quosdā obstinatè sentire Clauius suprà refert. Meritò tamē id refellit ex testimoniis adductis, & aliis, quæ ex notioribus auctoribus ibi refert. Idemque ex sequētibus cōfirmabitur. Non enim posset Pascha vnquam celebrari die 22. Martij, nisi in luna 15. celebrari posset, quia luna decimaquinta non potest esse ante 21. diem Martij, in qua æquinoctium. At verò Dominicam Paschæ posse incidere in 22. diem Martij, certissimum est, vt videbimus. Denique si Dominica veniens in 15. luna non esset Paschalis, duæ Dominicæ omittendæ essent in hac celebritate, & transferendum Pascha in aliam sequentem, scilicet Dominica cadens in 14. luna, & cadens in 15. At Patres hoc nūquam docuerunt, sed solùm illam, quæ cadit in 14. lunam, transferendam esse docuerunt. Ad difficultatem ergo Beda suprà cap. 57. & 59. & lib. 3. Hist. c. 25. illam præsentiens, tacitè respondet, verum esse in eo casu, in quo dominica dies incidit in decimamquintam lunam, nihil obseruantiam ecclesiasticam à legali dissonare quoad tempus, discrepare verò multùm in Sacramentis, quibus Paschalem colimus, & ideò nullum esse inconueniens. Sed per hoc non omnino euacuatur difficultas, & ideò addo semper esse in hoc diuersitatem, quod Ecclesia nunquam celebrat vt festiuam vesperam illam decimæquartæ lunæ, quatenus pars illius diei est; illa autem vespera erat proprium Pascha Iudæorum, & ita non obseruando illud satis ostendit Ecclesia, non curare de cæremoniis legalibus, nec illas seruare, sed sua propria Sacramenta.

22. Occurritur instantiæ.

Ex his ergo concluditur assertio intenta, & proposita, videlicet Paschæ festum celebrādum esse Dominica proximè sequenti post decimamquartam lunam primi mensis. Quæ est cōmunis assertio Patrū, quos retuli, præsertim Clementis, Anatholij, Ambr. & August. Et probatur, quia celebrandum est Pascha in Dominica aliqua occurrente circa 14. lunā, & non in aliqua antecedente, quia illa etiam antecederet æquinoctium, ante quod non celebratur Pascha, vt ostensum est; nec etiā in 14. luna, in qua ipsum equinoctium incidat, quia hoc prohibitum est, vt ostendimus, ergo debet celebrari hoc festum in Dominica, quæ proximè cadit post decimamquartam lunā; non enim potest vltra differri, aliàs nullum esset tempus fixum, neque certum pro Paschate celebrado. Et hinc facilè intelligitur, quæ sit dierū mensis latitudo, intra quam potest hoc festum celebrari. Si enim loquamur de diebus mensis primi, & lunaris iuxta computationem Hebræorum, sic intra latitudinem septem dierum celebrari potest, scilicet à decimaquinta die vsque ad vigesimam primam, vt expressè docet Beda suprà. Et ratio est clara, quia sicut potest in Dominicam incidere decimaquarta luna, ita in feriam secundam, & quancunque aliam vsque ad sabbathum, solùm autem excluditur Pascha ab ea Dominica, quæ fuerit 14. luna, & tunc celebratur in proxima Dominica sequenti, ac subinde in 21. luna si autem 14. luna sit sabbathum, celebrabitur in 15. luna, vt ostēsum est, & sic consequenter de reliquis diebus intermediis; vltra vigesimam primam autem lunam differri non potest Dominica, quia iam non esset prima post 14. lunam. Obiiciet verò aliquis Innocētium I. Epist. 11. dicentem, in vigesima tertia luna nunquam celebrari Pascha, qui proinde videtur sentire in vigesimasecunda posse celebrari. Sed nulla est coniectura, ibi enim docet id, quod suo instituto sufficiebat, docebat enim quoddam Pascha, de quo dubitator, celebrandum fuisse in luna 16. quia alias differendū fuisset vsque ad 23. lunam, quod dicit esse contra morem inuiolabilem. Deinde dico, potiùs ex illa Epist. colligi posse, Pascha celebrari altera die post equinoctium, scilicet vigesima secunda Martij, quod nō potest esse, nisi etiā celebretur in 15. luna, quia non potest decimaquarta præcedere, nisi in die sabbathi, aliàs caderet ante æquinoctium, quod esse nō potest.

23. Clemens. Anathol. Ambr. August. Quæ sit dierū latitudo intra quam potest Pascha celebrari. Obiectio. Innocent. I. Soluitur.

At verò si loquamur de mensibus solaribus, licet olim aliquibus Patribus visum sit, tempus, in quo incidere potest Dominica Paschæ, solum extendi à 22. die Martij vsque ad 25. Aprilis, vt patet ex Epist. Synodali Theophili Cæsar. apud Euseb. li. 5. Hist. c. 23. & ex

24. A 22. die Martij vsq; ad 25. Aprilis potest incidere Pascha.

Theophil. Leo Papa.

& ex Epist.64. & 65.Leonis Papæ. Nihilominus postea certa ratione compertum est, extendi illud tempus vsque ad 25.diem Aprilis, vt nunc obseruatur. Vt ratio vtriusque partis breuiter intelligatur, supponendum est, æquinoctium vernum cadere in 21.diem Martij, ita enim in Cōcil.Niceno declaratum est, & constitutum tanquam magis certum, & stabile, & vt dies illa certa semper maneret per Kalendarium Gregorianum ad suam sedem restituta est, & modus inuentus, quo perpetuò in ea conseruetur, vt latè prosequitur Clauius in li. allegato. Hoc ergo posito facilè ostenditur prior pars, quā apertè docuit Innocentius I.in dicta Epist. 11. quia contingit, vt decimaquarta luna in ipso æquinoctio, simul in die sabbathi incidat, hoc enim ex ipsis motibus Solis, & Lunæ manifestum est. Tunc ergò dies dominica sequēs erit Paschalis iuxta superiùs dicta, quia erit prima post æquinoctinm, & post 14.lunam; tunc ergo Pascha erit 22.die Martij, ergò ab illo die potest incipere Dominica Paschæ, & consequenter eodem modo facilè probabitur posse cadere in 23. quia 14.luna potest cadere in feriam sextam, & in eandem incidere æquinoctiū, seu 21.dies Martij, & consequenter dies vigesimustertius erit Dominica Paschæ, vel etiam potest accidere, vt 14.luna cadat in sabbathum post æquinoctium præcedens in feria sexta, & tunc redit eadem necessitas celebrandi Pascha in die 23. Martij, & sic de aliis.

Concil.Nice. *Clauius. Innocent. I.*

25.

Quòd verò tempus extendatur vsque ad 25.Aprilis, & ibi terminetur, ratio est, quia potest luna decimaquarta primi mensis cadere in diem 18. Aprilis, & esse dies dominica, quæ proinde non potest esse Paschalis iuxta principia posita, ergo tūc necesse est, Pascha differri vsque ad diem vigesimamquintam Consequentia clara est, & antecedens patet, quia si nouilunium Martij cadat in septimam diem Martij, vt facilè potest, tunc ille non erit primus mensis anni sequentis, sed vltimus præcedentis, quia decima quarta luna eius cadet ante æquinoctium, vt facilè computanti patebit; cadet enim in.20. æquinoctium autem est in 21. vt positum est, ergo annus lunaris potest finiri in quarto die Aprilis inclusiuè; ergo primus mensis anni lunaris potest incipere quinto die Aprilis, ergo tunc 14. luna cadet in decimumoctauum diem, ergo si contingat, esse Dominicam, vt facile potest, cadet Pascha in 25.die Aprilis, ergo tanta est latitudo dierum mensium solarium, per quos potest variari Dominica Paschalis. Et inde facilè colligi potest, nouilunia, quæ dicuntur Paschalia (id est, apta, vt celebrationi Paschæ deseruiant) ab octaua die Martij incipere, percurrere autem vsque ad quintum diem Aprilis inclusiue, ita vt in quocunque ex omnibus illis vigintinouem diebus intermediis nouilunium contingat, illud fit in illo anno nouilunium Paschale, quia in prima Dominica post 14.lunam eius, celebrandum erit Pascha, vt ex dictis satis liquet.

26. Proponitur difficultas prima.

Solùm supersunt duo dubiola explicanda circa dicta. Vnum est, quia posuimus æquinoctium statuendum esse in 21.die Martij, & ex illo tanquā ex certo, & immutabili fundamento reliqua omnia esse deducenda. At illud mutabile etiam est iuxta numerationem nostrorum dierūm, mensium, & annorum, qui non adæquatè respondent motibus cæli, vt est constans apud Astronomicos: Nam communis noster annus ferè per sex horas deficit ab integro circulo solari per motum proprium, vndè fit, vt æquinoctium vno anno cōtingens, verb.grat. sexta hora matutina diei alio accidat hora 12.& in sequenti in hora sexta pomeridiana; & ita cōsequenter vt alio anno cadat æquinoctium in 22.Martij, & sic paulatim mutetur. Atq; hinc fiet, vt si semper vtamur 21.die Martij pro æquinoctio, accidat interdum vt luna 14 ante æquinoctium numeretur, & sic euertatur tota ratio colligendi verum diem Paschatis. Aliud dubium est, quia iuxta hanc computationem non poterit festum Paschatis celebrari eodem die naturali in vniuerso mundo, quod admittendum non est. Sequela patet, quia æquinoctium vernum non est in vniuerso orbe in eodē die, sed aliis citiùs, aliis tardiùs accidit iuxta diuersitatem regionum, & tanta est inter aliquas regiones oppositio, vt quod vni est æquinoctium vernum, alteri sit autumale.

Secūda difficultas.

27. Enodatur primum dubium. *Clauius.*

Respondetur ad priorem partem ex communi, & vera doctrina, quam Clauius dictis in locis copiosè, & eruditè explicat, verum quidem esse computationem ecclesiasticam non correspondere exactè, & ad amussim circulationibus cæli, id verò non esse inconueniens, quia hæc res non mathematicè, sed moraliter pensanda est, nam hoc totum ex iure ecclesiastico pendet, quod humanum est, & non poterat alio modo moraliter ferri, nec expediebat redigere totā Ecclesiā ad summā Astronomiæ subtilitatē, neque id erat necessarium ad cōuenientem mysteriorū Christi celebrationem, quæ in his festiuitatibus, & obseruationibus intenditur. Atque ita distingui solet duplex æquinoctiū, vnum naturale, aliud Ecclesiasticū, seu ex institutione, illud vix cognoscitur, & attingitur ab hominibus, prout in se est, sed solùm plus, minúsve, secundum ergo oportuit esse certum, & omnibus facilè cognitum, vt iuxta illud regula celebrandi Pascha computaretur. Quia verò hæc institutio, vt conuenienter fiat, debet accedere ad naturalem, quātùm moraliter fieri possit, ideò curatum diligenter est, vt obseruatio ecclesiastici ęquinoctij non multùm à naturali distet; & si cursu temporis paulatim ab illo recedat plus quam oportet, ad illud reuocetur. Sic ergo ex antiqua institutione Iulij Cæsaris, quam Ecclesia retinet, illa mutatio, quæ fit in annis propter horas, quæ in singulis annis communibus deficiūt, quarto quoque anno, qui bissextilis dicitur, reparatur per additionem vnius diei per quam æquinoctium ad suum statum reuocatur. Et intra curriculum trium, vel quatuor annorum non habetur ratio illius mutationis, seu postpositionis æquinoctij, etiāsi in re ipsa contingat ab vno die naturali in alium proximum sequenti anno transferri, quia, vt dixi, non potest aliter commodè fieri, & Ecclesia nō tam subtiliter hæc expendit, sed moraliter. Vnde etiam per additionem vnius diei integri naturalis, quæ in anno bissextili fit, in aliud extremum transitur, quia additio est aliquantulùm maior, quàm esset necessaria. Quoniam in singulis annis communibus non deficiunt sex horæ integræ, & postea supplentur integræ; vnde fit vt æquinoctia, prout in re fiunt, singulis annis anticipentur aliquantulùm, & paulatim præueniant diem vigesimumprimum Martij per vnū, duos, vel plures dies. Et nihilominus Ecclesia semper vsa est à temporibus Consilii Niceni die illo 21. pro æquinoctio, propter difficultatem magnam reducendi, & confirmandi semper æquinoctium ecclesiasticum ad proprium diem, in quo reuera existit. Quia verò illa discrepantia iam erat nimia, & in dies futura erat maior, difficultatem illam superauit insignis Pontifex Gregorius XIII. & Kalendarium correxit subtractis decem diebus anni 1582.in mense Octobri, & modum inuenit, quo in posterum æquinoctiū vernum firmius staret in eadem die 21. Martij parum, aut nihil recedendo ab æquinoctio naturali, statuendo, vt in posterum in singulis centenariis annorum vnus dies subtrahatur, ita vt vltimus annus centenarij, qui futurus fuisset bissextilis, non sit bissextilis,

bissextilis, sed communis. Nam tempore centum annorum plùs, minúsve per additionem dierum bissextilium, quæ fit quarto quoque anno, vnus dies vltra necessarios additus erat, & ita etiam æquinoctiū per vnum diem anticipatum fuerat, per subtractionem autem vnius diei ad propriam sedem reuocatur. Hoc ergo modo, & sensu rectè æquinoctium in 21. die Martij collocatur, & ad celebrationem legitimam Paschæ sufficienter deseruit.

28. Satisfit secundę dubitationi.

Ad 2. dubitationē respondetur, sine dubio Paschę festum celebrandum esse à Christianis totius orbis in eodem die, in eo nimirum, in quo Romana Ecclesia illud celebrat. Ita enim Pontifices Romani, Pius, Victor, & sequentes statuerunt, qui ius habent statuendi pro vniuerso orbe. Ita etiam Concilium Nicenum decreuit, vt enim suprà ex Theodoreto retuli, voluit omnes Orientales conformari Ecclesię Romanæ in celebratione Paschatis, loquitur autem de Orientalibus dissentientibus, & ita planè vult omnes fideles in hoc conformari. Vnde Euseb. suprà refert, statuisse Concilium, vt omnes vno die Pascha celebrarent: Idémque significat Concilium Antiochenum, & satis etiam declarauit Constantinus in sua epistola, cuius verba suprà retuli. Et in Concilio Arelat. 1. cap. 1. dicitur, *De obseruatione Paschæ Domini statuimus, vt vno die, & tempore per omnem orbem obseruetur, & iuxta consuetudinem literas ad omnes tu dirigas.* Scribunt enim ad Siluestrum Papam, & ideò fortasse in Decreto Gregoriano de Consec. d. 3. vbi hoc cap. refertur, additur, confirmatum esse à Siluestro Papa. Similiter in Concil. Carthag. 4. cap. 65. *Paschæ solemnitas* (dicitur) *vno die, & tempore celebranda est.* Idéque colligitur ex cap. *Placuit*, 1. & 2. de Consec. d. 3. Denique idem constat ex Leone Papa epist. 64. ad Martianum: dicit enim ex errore contingere interdū: *Quod non licet, vt non simul omnis Ecclesia, quod non nisi vnum esse oportet, obseruet.* Idem ferè habet in epist. 65. & optimè in 95. vbi ad Episcopos Galliæ, & Hispaniæ scribens, ait, cauendum esse, *Ne in Paschalis festi die vel ignorantia, vel præsumptio peccatum diuersitatis incurrat.* Iuuat etiam, quod in Concilio Aureliano 4. cap. 1. dicitur, vno die esse Pascha celebrandum, & si aliquod dubium occurrat, à sede Apostolica sacram cōstitutionem esse tenendam. Nec obstat huic legi, & vniuersali consuetudini Ecclesiæ, quòd tardiùs, aut citiùs æquinoctium in aliquibus prouinciis contingat, quia omnes seruare debent æquinoctium ab Ecclesia designatum, & id satis est, vt dixi, vnde non refert, quòd alicubi sit æquinoctium autumnale illud, quod nobis est vernale, quia regula sumi debet ex regione Iudææ, tum quia ibi Christus est mortuus prope æquinoctium vernale, tum etiam quia in Ecclesia Romana idem est æquinoctium. Estque animaduersione dignum, quòd sicut Christus resurrexit eo tempore, quo in nostro Emispherio incipit vernum tempus, ita etiam mortuus est in illo tempore, in quo habitantibus in alio Hemispherio incipit autumnus, & ideo mirum non est, quòd eodem die omnes festum illud celebremus, licet nobis vernale sit, aliis autumnale. Quod si quæ difficultates in aliis regionibus occurrant, per prouidentiam Summi Pontificis subueniendum est, vt & sciant, & commodè valeant, tum festum ipsum, tum cætera, quæ antecedunt, & subsequuntur, oportunè agere. Ita enim semper habuit consuetudo, vt dicitur in dicto Concilio Arelatensi, & in literis Pontificiis Pij, Victoris, Innocentij, & Leonis suprà relatis. Atque hæc præsenti loco de hac festiuitate sufficiunt, nam de fundamento illius, quod est tempus mortis, & Resurrectionis Christi Domini in secundo tomo 3. par. copiosè à nobis disputatum est.

Pius Papa. Vict. Papa. Concil. Nic. Theodor. Euseb. Conc. Ant. Constant. Conc. Arel. Greg. Dec. Conc. Cart. Ca. Placuit. Leo Papa. Concil. Aur.

CAPVT VII.

De aliis festiuitatibus ad Christi gloriam pertinentibus.

Festum Ascensionis.

1. Ascensionis festū ab Apostolis manauit. Clemens.

POst Resurrectionem celebrat Ecclesia alia festa mobilia, inter quæ primum locum obtinet Ascēsio, estque nonum festum ad Christum pertinens, de quo his verbis scribit Clemens lib. 5. cap. 18. *Numeratis* (ait) *quadraginta diebus à primo Dominico die celebrate festum Ascentionis Domini, &c.* & lib. 8. cap. 33. ait, *Die Ascentionis vacent, quòd hic fuerit impositus finis œconomiæ Christi*, vnde constat hoc festum antiquissimum esse, nam ab Apostolis manauit, nec aliud initium perpetuæ consuetudinis de illius obseruatione cognoscitur; & constat etiam ex antiquissimis Patribus, festum illud suis orationibus, seu homiliis celebrantibus. De illo enim dixit Epiphanius Cōstantiæ Episcopus: *Celebramus Christi Domini secundùm carnem ascensum, quod sanè festum inter Dominica fastigium obtinet, vt enim caput totam corporis constitutionem exornat, ita hæc solemnitas diuinæ œconomiæ pulchritudinem, quasi colophonem illi imponens, mirificè illustrat.* Et ideo etiam illud vocat *Festorum decus*, & Augustin. serm. 174. de Tempore ait, glorificationem Christi in Resurrectione factam, in Ascensione fuisse completā, & ideò vtrunque festum celebrari; & serm. 176. addit aliam causam. Quia sicut resurgendo, spē nobis resurgendi cōtulit, ita ascendendo, *victoribus, quò sequantur, ostēdit.* Et multa similia in Leone Papa, & aliis Patribus in Concionibus illius festi legi possunt. Deniq; hoc festum inter generalia totius Ecclesiæ in iure etiā ponitur in dicto ca. vlt. de Feriis, & in ca. 1. de Consec. d. 3. Circa quem textum obiter aduertendum est, addi in illo capite, & quasi cum hoc festo coniungi tres antecedentes dies, qui Rogationum dicuntur, propter solemnes Litanias, quæ in illis tribus diebus dicuntur, vnde videntur olim fuisse festiui, & in præcepto. Nunc autem certum est, nō ita esse, vt Anton. suprà, & omnes Summistæ tradunt, & Doctores in dicto cap. 1. & vltimo, & constat ex communi vsu totius Ecclesiæ. Neque fortè vllo tempore præceptum illud generaliter obseruatum est. Nam caput illud nō est alicuius Pontificis; sed Concilij Lugdunensis inscribitur, quod non extat in tomis Conciliorum, & solùm prouinciale fuit, quod totam Ecclesiam obligare non potuit, vnde verisimile est, peculiarem consuetudinem alicuius prouinciæ, quoad hanc partem declarasse, sicut de aliis in illo capite contentis postea videbimus. Tandem de tempore, in quo festum hoc celebrandum est, constat definitū esse ad certum hebdomadæ diem, scilicet feriam quintam, quia in illa cōpletur dies quadragesimus à die Resurrectionis, quo die quadragesimo Christus ascendit. Quoad diem autem mensis hoc festum inter mobilia computatur, quia semper cum proportione sequitur ad diem Dominicæ Resurrectionis, ita enim propriis temporibus, & cum exacta, non solùm memoria, sed etiam repræsentatione hæc festa celebrantur; cætera de ipso mysterio, quod in hoc festo celebratur in dicto 2. tom. disp. 51. tractata sunt.

Epiphan. August. Leo. Festum hoc generale est. Cap. vlt. Cap. 1. Anton. Conc. Lugd.

Festum Pentecostes.

2. Cur Pentecoste numeretur inter Christi festa.

Decimum festum est aduentus Spiritus sancti in discipulos, in die Pentecostes: Nam licet hoc festum potiùs de Spiritu sancto, quàm de Christo Domino esse videatur, tamen quia ipse Christus Spiritum sanctum promiserat, & verbum suum illo die impleuit, & quia donatio etiam Spiritus sancti fructus fuit merito

meritorum Christi, ac denique quia in hoc die quasi cœpit Christus regnare in Ecclesia sua militãte, cœpitque publicè prædicari in vniuerso mundo, ideo inter festa Christi hoc annumeratur. Atque ita hoc eodem loco illud ponunt Clemens Papa, dicto lib. 8. c. 33. & lib. 5. c. 19. & Gregor. IX. dicto c. vlt. & Concilium Lugdun. in c. 1. Isid. li. 1. de Diuin. off. ca. 33. Et eiusdem festi meminit etiam Tertullianus li. de Coron. milit. Basil. de Spiritusancto c. 27. Epiphan. in fin. Pannarij, Iustin. quæst. 115. Hilar. in procem. Psalmo. August. lib. 32. contra Faustum, c. 12. & epist. 118. c. 1. & epist. 119. c. 15. & 16. & in 17. concludit, *hæc de scripturis firmissimè teneri Pascha & Pentecostem.* Vnde multi arbitrantur, de hoc festo loqui Lucam Actor. 20. cùm ait de Paulo: *Festinabat enim, si possibile sibi esset, vt diem Pentecostes faceret Ierosolymis;* quia non erat tam solicitus de festiuitate Iudaica, sicut de Christiana: item de eodem loqui Paulũ ipsum 1. Cor. 16. cum ait: *Permanebo autem Ephesi vsque ad Pentecosten:* Cum enim ad fideles scriberet, verisimile est, loquutum fuisse de festiuitate solemni, & nota omnibus Christianis, atque adeò illam fuisse iam tunc seruatam, & illo nomine appellatã: Et ita intellexit illa loca Epiphan. hæres. 75. Et idem sentit Hieronymus in Proœmio epistolæ ad Ephesios. Qui etiam huius festi mẽtionem fecit ad Galat. 4. & Matth. 9. Hoc denique festum antiquissimi Patres suis concionibus, & homiliis celeberrimum semper fuisse, ostendunt. Vnde aliqui putarunt, nõ esse humano iure præceptum, sed diuino. Veruntamen regula sæpè repetita tenenda est, in lege euangelica non esse data de his cæremoniis peculiaria præcepta diuina, sed Ecclesiæ dispositioni fuisse commissa. Festum ergo Pentecostes, prout in lege veteri fuit obseruatum, de iure diuino fuit, illud autem ius iam cessauit, quia verò festum illud antiquum figura fuit diei Pentecostes, & aduentus Spiritus sancti, ac promulgationis legis nouæ, quæ in illo facta est, ideo hoc etiam festum legis gratiæ, quodammodo & per quandam imitationem ab illo iure manauit, simpliciter autem, & in se ecclesiasticum est. Habet tamen grauissimum fundamentum, & causam immutabilem, ideoque tale est, vt moraliter mutari non possit, sicut de aliis dictum est. Denique hoc festum, sicut & Pascha, voluit Ecclesia, non vno tantùm die dominico, sed etiam per duas sequentes ferias solemniter celebrari, & seruari, vt sumitur ex citatis iuribus, & constat ex vsu Ecclesiæ, & omnibus Auctoribus: cætera verò, quæ de illius diei mysterio scholasticè disputari possunt, tetigimus sufficienter in dicto 2. tom. disp. 46. sect. 1. ad finem, & in 1. p. lib. 12. de Trinit. c. 6.

Clem. Pap. Greg. 9. Conc. Lug. Isidor. Tertul. Basil. Epiphan. Iustin. Hilar. August. Actor. 20. 1. Cor. 16. Epiphan. Hieron.

Pentecoste in lege veteri fuit de iure diuino.

Festum Corporis Christi.

5. Festum Corporis Christi quando incœperit.

Vndecimum Domini festum est de sancto Eucharistiæ mysterio, quod festum corporis Christi appellamus, & magna solemnitate, & lætitia ab Ecclesia colitur feria quinta post octauã Pẽtecostes. Quod festum per mille ducentos annos non fuit in Ecclesia specialiter celebratum, sed eo ferè tempore ab Vrbano IIII. institutum est, insigni de hoc festo edita constitutione, quæ incipit: *Transiturus de hoc mundo ad Patrem Saluator noster, &c.* Quam postea confirmauit, & in iure posuit Clemens V. in Clem. Vnic. de Relig. & vener. Sanct. In illa ergo districtè præcipitur huius obseruatio festiuitatis, & commonentur fideles, vt singulari deuotione, ac lætitia diem illum festum colant, & publicis supplicationibus, seu processionibus venerentur, & peculiares indulgentiæ conceduntur assistentibus in illo die, vel per Octauam, diuinis officiis. Quod quidem institutum tanta fide, ac deuotione populus Christianus amplexus est, vt ab eo tempore nullum Domini festum maiori solẽnitate, ac deuotione celebrari videatur.

Vrban. 4. Clemens. 5.

Contra hanc verò institutionem fremunt hæretici reprehendentes, vel cultum tanti sacramenti, vel nouitatem in solemnitate, & modo iliam exhibendi. Illos verò sapientissimè redarguit Consilium Tridentinum session. 13. cap. 5. Vbi priùs definit, sacramentum hoc eodem latriæ cultu esse adorandum, quo ipse Christus colitur, cum in eo sit verè, ac realiter præsens. Et per hoc primum fundamentum obiectiones hæreticorum confutat: & statim tacitè subinferendo subiungit, *Declarat præterea sancta synodus, piè, ac religiosè in Dei Ecclesiam inductum fuisse hunc morem, vt singulis annis peculiari quodam, & festo die præcelsum hoc, & venerabile Sacramentum singulari veneratione, ac solemnitate celebraretur, vtque in processionibus reuerenter, & honorificè illud per vias, & loca publica circunferretur.* Addit verò duas elegentissimas rationes: vna est, *quia æquum est, Christianos omnes singulari significatione ostendere gratos animos erga communem dominum, & Redemptorem pro tam ineffabili beneficio, quo mortis eius victoria, & triumphus repræsentatur.* Alia est: *Quia oportuit victricem veritatem de mendacio, & hæresi triumphum agere, &c.* Et per hoc respondet ad aliud hæreticorum fundamentum, nam cum non multò ante Vrbanum Sacramentariorum hæresis exorta esset, auctore Berengario, eamque ferè toto illo tempore, Petrobrusiani, Henriciani, VValdenses, & Albigenses defendere, & disseminare conarentur, contra nouam impietatem, pientissimam, ac religiosissimã nouitatem prouidus Pastor inuenit. Existimóque, non sine diuina prouidentia factum esse, vt iam ex tunc præmuniretur sancta Ecclesia contra futuros nouatores Lutherum, Caluinum, & sequaces. Et eorum occasione in dies inter Catholicos augetur deuotio, & huius festiuitatis obseruantia. De qua hîc non dicemus plura, quia de illo venerabili Sacramento in 3. tom. 3. p. pro nostra tenuitate disputauimus.

4. Hæretici cõtra hanc solemnitatem fremunt. Conc. Trid.

Festum Inuentionis Crucis.

5. Quo pacto crux fuerit inuenta.

Duodecimum Domini festum merito numerari potest Inuentio Crucis, quod festum die tertia Maij ab vniuersa Ecclesia custoditur, & colitur. Circa hoc autem festum in primis supponẽdum est fundamentum eius, quod est historia inuentionis sanctæ Crucis. Referunt enim antiqui Patres, lignum illud sanctissimæ Crucis, in quo Christus pepẽdit, Iudæorum, & infidelium industria sub terram fuisse absconditũ, & in loco eius simulachrum Veneris fuisse positum, vt Christianis penitus esset ignotum; sicut fuit vsque ad tempora Constantini: Quo tempore non sine diuino nutu, & admonitione, illud Helena inuestigatura Ierosolymam petiit, & ipso Deo iuuante, illud tandem inuenit. Retulit hanc inuentionem Euseb. in Chronico Anno Domini 325. his verbis. *Helena Constantini mater diuinis monita visionibus beatissimũ Crucis signum, in quo mundi salus pependit, apud Ierosolymam reperit.* Latius totam historiam retulit Ambr. in Orat. de obitu Theodosij, & Paulin. epist. 11. ad Seuer. Sulpit. Et ipse Sulpit. lib. 2. historiæ, Ruffin. lib. 1. hist. cap. 7. & 8. Theodor. lib. 1. cap. 18. Socrat. lib. 1. cap. 13. Sozom. lib. 2. cap. 1. & lib. 2. Tripart. cap. 18. Niceph. li. 8. cap. 29. Qui Auctores nonnihil inter se in historia narranda differunt, sed nullam inuenio partem, quæ contrarietatem contineat. Licet enim vnus omittat, quod alius refert, omnia tamen conciliari possunt, vt quod Ambrosius ait, Crucem Domini ex titulo fuisse cognitam, & distinctam à crucibus latronum, Paulinus verò, & Ruffin. ex miraculo, quod diuerso modo vterq; narrat: subsistere simul potest. Nam potuit in principio ex coniecturis, aut vestigiis

Euseb. Ambr. Paulin. Sulpit. Ruffin. Theodor. Socrat. Sozom. Niceph.

tituli

tituli dignosci, non tamen sufficienti certitudine; postea verò vel vno miraculo, vel duobus, vt Nicephorus indicat, potuit certiùs differentia cognosci. Nec verò multùm referret, quod in his circonstãtiis esset aliqua contradictio, vel error in humana historia, quam non viderunt propriis oculis illi, qui referunt, & loco, ac tẽpore distantes fuerunt; satisque est, quòd in substantia (vt sic dicam) narrationis de Cruce inuenta omnes conueniant, vt historiam illam tanquam veram, & moraliter certam supponamus.

6. Difficultas.

Dubitabit verò aliquis, quomodo potuerit ab Ecclesia festum institui propter inuentionẽ Crucis, solùm humana fide, & opinione cognitam, vel quid in illa inueniatur tanta celebritate dignũ. Et auget dubium, quòd Gelas. Papa in c. *Sancta Romana*, d. 15. totam hanc historiam de inuentione dominicæ Crucis tanquam dubiam, & incertam reliquit, dicens, *esse nonnullas reuelationes, quæ cum ad Catholicorum manus peruenerint* (ait) *Beati Apostoli sententia præcedat; omnia probate, & quod bonum est, tenete.* Et auget dubitationẽ quod Euseb. antiquior omnibus, quos retulimus, & proprius illorum temporum historiographus narrans in li. 3. de vita Constantini peregrinationem Helenæ in Ierusalem, & quæ ibi fecit opera, nullam ibi de inuẽtione Crucis mentionem facit. Vnde aliqui suspicantur, quod in Chronico eius legitur, ab aliquo superadditum esse, nam aliqua similia in illud Chronicũ irrepsisse viri eruditi existimant. Vltimò magis auget difficultatem, quod in Põtificali Damasi, & in 1. tom. Consiliorum legitur. *Tempore Eusebij Papæ Crux Domini nostri Iesu Christi quinto nonas Maij inuenta est: Baptizatur quoque Iudas, post Quiriacus vocatus, Crucis inuentor.* Quod etiam affirmant Marianus, Scotus, & Guiliel. Duran. in Rationali li. 7. c. 11. Quomodo ergo potuit Helena illã inuenire, cum tẽpore Eusebij Papæ nondum esset Christiana? Nam tempore Siluestri, & post Constantinum filium suum baptizata est, vt apertè docet Euseb lib. 3. de vita Constantini c. 6. vel, si illi historiæ Damasi non creditur, cur alteri fides adhibebitur? vel quomodo potuit tam graue festum in tam incerta historia fundari?

Gelas. Pa. Ca. Santa Romana. *Euseb.* *Damas.* *Marian. Scot. Guiliel. Durand. Euseb.*

7. Enodatur difficultas.

Respondeo in primis, incipiendo ab vltima parte propositæ interrogationis, inuentionem Crucis non tam fuisse fundamẽtum huius celebritatis, quam occasionem. In ipsa enim Cruce ratione illius, qui in ipsa crucifixus fuit, est per se sufficiens fundamentum huius festiuitatis, in illum enim tota hæc religio tendit, & in venerationem Crucis propterea maximè festiuus dies designatur, quòd instrumentum nostræ redemptionis fuerit. Sed hoc antea solum fiebat ab Ecclesia publico cultu in die Parasceues, cum mors Domini celebratur, & crux speciali titulo populo adoranda proponitur. Postea verò occasione illius inuentionis noua festiuitas in illius specialem cultum dedicata est; vnde parum refert, historiam esse certam, aut dubiã, vt ab illa ritè, & sanctè sumatur occasio honestissimi, & religiosissimi cultus, semper enim manet in tali festo practica certitudo de conuenientia talis festiuitatis, & infallibilis veritas de sanctitate Crucis, tali festo, & veneratione dignissima.

8. Assignantur causæ celebrandi crucis festum.

Addimus verò vlteriùs, in illãmet inuentione considerari posse multa, & magna Dei beneficia, in quorum gratiarum actionem meritò potuit, ac debuit talis festiuitas constitui. Hæc enim solet esse maxima ratio instituendi has solemnitates, iuxta dictũ Aug. li. 10. de Ciuit. c. 4. *Et* (scilicet Deo) *beneficiorum eius solemnitatibus, festis, & diebus statutis dicamus, sacramusque memoriam, ne volumine temporum ingrata subrepat obliuio.* In hoc ergo festo primũ, & magnum beneficium Dei recognoscimus, quòd tã longo tẽpore infidelitatis crucem illã integrã nobis reseruarit; id enim

A sine speciali Dei prouidentia fieri non potuit: Dignũ enim admiratione est, quomodo Iudæi statim post passionẽ Domini crucem illam non combusserunt, si ad manus eorum peruenit. Nam vt ait Paulinus in dicta epistola: *Si ad manus Iudæorum omnia contra fidem Christi præcauentium lignum illud venisset, conterendum, & exurendum fuisset; neque enim in Cruce abolenda negligentes fuissent: qui signauerant sepulchrum &c.* Si autem Iudæis post passionem abscondita est, *Non nisi diuina manu latuit, vt postea inueniretur, cum religiosè coleretur.* vt idem sanctus paulò inferius subiungit. Dicet aliquis fortasse, quòd tempore Resurrectionis Christi crux Iudæos nõ latuit, sed potius ipsi in illius odium, eam in terræ abditis absconderunt. Quod magis in-

Paulin.

B sinuat Ambrosius dicens, *Video, quid egeris diabole, vt gladius, quo peremptus es, obstrueretur.* & infrà: *Quid egisti diabole, vt absconderes lignum, nisi vt iterum vincereris?* & infrà: *Aperuit humum, decussit puluerem, tria patibula confusa reperit, quæ ruina contexerat, inimicus absconderat.* Sed profectò si hoc verũ est, non minùs mirabile, necminoris diuinæ beneficẽtiæ in Ecclesiã suã signum est: Nam si ex odio fidei ab hostibus eius, siue Iudæis, siue gentilibus crux Christi in visceribus terræ sepulta est, quomodo non potius illam igne consumpserunt, & in cineres redegerunt, vt nunquam posset in manus Christianorum peruenire? Nonne hoc remedium securius, & facilius erat? Diuino ergo beneficio id tribuẽdum est, quòd infatuauerit, & dissipauerit eorum consilium. Aliud beneficium fuit, reuelare crucem il-

Ambr.

C lam Ecclesiæ, cum primum cœpit Ecclesia pacem habere sub Christianis Imperatoribus, quo satis significauit, vt Paulinus dixit, ideò ad tempus illam Deum occultasse, *Vt tunc inueniretur, cum religiosè coleretur.* Meritò ergo Ecclesia peculiari cultu religioso cœpit tunc crucem venerari, peculiare festum in eius honorem dicando, & gratias Deo agendo, quod ad fidelium consolationem sacrum illud lignum sibi reddiderit.

Paulin.

9. Satisfit primæ parti propositæ difficultatis.

Vnde vlteriùs ad alteram partem interrogationis, & dubitationis respondeo, humanam fidem, & moralem certitudinẽ rei gestæ satis, superq; fuisse ad instituendam solẽnitatem illius diei, vtroque titulo, & modo declarato, quia nullum perniciosi erroris periculum in tali celebritate esse poterat. Eò vel maximè quòd de inuentione Crucis in genere (vt sic dicam)

D dubitari non poterat, quando cœpit festum illud celebrari, quia res potuit esse notissima, & certissima, licet per humanã fidem haberetur. Sicut modò instituitur festũ in gratiarũ actionẽ pro victoria Christianis concessã, ad quod necessariũ non est, vt factum illud fide diuina constet, sed sufficit certitudo fidei humanæ, quæ in quadam publica, & euidenti testificatione fũdatur, talis ergo esse potuit in hoc facto, maximè si statim festum incœpit. vt credibile est. Vnde nihil obstat, quod ex Gelasio affertur, tum quia non constat, loqui de hac inuentione, sed fortè de aliqua alia, quæ tũc ex aliqua nouella reuelatione circumferebatur. Nam inuentio Helenæ, per cẽtum, & plures annos iam præcesserat, vel certè si de illa inuentione

E loquitur, non de ipsa re, nec de scriptis antiquorum Patrum, quæ ibidem approbat, sed de noua aliqua, & apochrypha scriptura, quę nouo modo illã historiam narrabat, & tunc legebatur, loquitur, tum etiam quia Gelasius non dicit historiam nõ esse veram, sed prudenter esse legendam, vt discernatur pretiosum à vili, & certum ab incerto; satis ergo est, quod factũ ipsum certum sit. Quòd autem Eusebius illud prætererit, casu accidere potuit, quia tunc non vitam Helenæ, nec omnia gesta eius enarrabat, sed quædam, quæ de ædificatione templorum dicere occurrit, occasione templi à Constantino ædificati, vt ibi etiam

retulerat.

retulerat. De vltima verò dubitandi ratione dicam in sequenti puncto.

10. An festum hoc iure cõmuni celebrari præcipiatur. *Angel. Silvest. Armill. Caiet. Panor. Hostiens. Ioan. Andr. Cap. Crucis.*

Inquiri enim tandem potest, an hoc festum sit ex his, quæ iure cõmuni celebrari præcipiuntur, & quãdo, & vbi latum fuerit hoc præceptum: Summistæ enim communiter ponunt hoc festum inter ea, quæ in iure communi continentur. Ita Angelus Ver. *Feriæ* num. 3. Siluester Ver. *Dominica*. num. 3. Armilla Ver. *Festum* num. 4. & 7. cum Caiet. Idem sequuntur Canonistæ, vt patet ex Panor. c. vlt. de Feriis, num. 6. vbi refert Hostiens. Ioan. Andr. & Specul. Omnes fundantur in c. *Crucis*, de Conse. distin. 3. vbi etiam Glossa id supponit. Difficultas verò est, quia textus ille non videtur habere auctoritatem, & alioqui hoc festum non ponitur in dictis iuribus cap. 1. de Consd. 3. vel c. vlt. de Feriis, ergo signum est, non esse de precepto ex vi iuris. Probatur Maior, quia in illo textu continetur error, & falsitas manifesta. Dicitur enim esse Eusub. Papæ in Epist. 3. Qui Eusebius ante Siluestrum, & ante Melchiadem præcessit; verba autem textus sunt. *Crucis Domini nostri Iesu Christi, quæ nuper nobis gubernacula Ecclesiæ Romanæ tenentibus quinto nonas Maij inuenta est, in prædicto Kalendarum die inuentionis festum vobis solemniter celebrare mandamus.* At hęc verba continent manifestam repugnantiam, quia nõ potuit Eusebius Papa esse auctor illius Canonis, cum non fuerit illius tẽpore Crux inuenta, vt suprà visum est, & in ipso festo in officio eius profitetur Ecclesia, illam inuentionem factam esse opera Helenæ matris Constantini, & Ruffinus, aliæq; historiæ referunt, accidisse etiam post Concil. Nicen. non ergo potuit esse tempore Eusebij, ergo vel Eusebius loquitur de alia inuentione, quam modo non celebrat Ecclesia, & ita decretũ illud non obligat. Præterquam quòd nulla talis inuentio vnquam fuit, nec poterat Crux inueniri tempore Eusebij, & iterũ occultari, rursúmq; inueniri tempore Siluestri, cum inter Eusebium, & Siluestrum vix quatuor anni intercesserint, vel certè fatendum est, legem illam nõ esse Eusebij, ac subinde non habere auctoritatem, quia nescimus à quo lata sit. Vnde in 1. tom. Concil. in 3. Epist. Eusebij circa finem, vbi illa verba referuntur, nota quædam marginalis, quæ videtur esse Surij, sic habet, *Hoc quidem est contra sensum omnium historicorum, aliunde igitur huic loco assimulatum est.* Et ex ipso contextu Epistolæ constat verba illa nec cum antecedentibus, nec cum consequentibus conuenientiam habere.

Textus cuiusdam falsitatis conuincitur.

11. Quomodo textus defẽdi possit.

Qui voluerit defendere decretũ illud esse Eusebij, oportet, vt dicat Helenam fuisse Christianam ante Constantinum, & ita potuisse, illo iam imperante, & nondũ Christiano, Ierosolymam adire tempore Eusebij Papæ, & Crucem inquirere, & inuenire. Nam quòd illa fuerit priùs Christiana, (licet Euseb. contradicat) nõ caret fundamento; nam Paulinus in dicta epist. 11. ait de Cõstantino. *Qui Princeps esse Principibus Christianis non magis sua, quam matris Helenæ fide meruit.* Hoc autem posito, reliqua nõ videntur repugnare, quia Eusebius rexit Ecclesiam 4. 5. & 6. anno Imperij Constantini, & licet ille non esset Christianus, tamen nõ erat malè affectus erga illos, & ideo nihil obstare videtur, quominus Helena illo tempore Crucem inuenerit. Sed nihilominus probare hoc non possumus, tum quia etiamsi dicamus, Helenam inuenisse Crucem ante cõuersionem filij, non tamen possumus negare, quin illa inuẽtio fuerit saltem post reportatam victoriam Constantini ex Maxentio, quo tempore iam Euseb. obierat, vt Cæsar Baronius in Annalib. deducit. Tum etiam quia Ruffinus, & ferè omnes referunt, inuentam esse Crucem post Concil. Nicen. Et certè per se est verisimilius, Helenam non potuisse tantum opus aggredi, nisi filij auctoritate, pietate, & fide niteretur; nec Eusebius, aut alius refert, illam iuisse Ierosolymam, nisi post fidem, & conuersionem filij. Quare constanter tenendum est, inuentã fuisse Crucem tempore Siluestri: Ex quo apertè sequitur caput illud *Crucis*, non esse Eusebij, an verò illud fuerit à Siluestro editum, & solum in nomine, & titulo error irrepserit, affirmare non possum, quia nullum ad id habeo fundamentum, & sola Gratiani auctoritas non sufficit, quia ille sine alia examinatione, vel collatione historiarum fragmentum illud accepit ex illa Epistola, vbi illud inuenit. Ex eo verò, quòd in Gratiani decreto positum fuerit, non cœpit habere vim legis, si antea non habebat.

Paulin.

Impugnatur adhuc.

Baron. Ruffin.

12. Antiquitas huius festi. *Ord Rom. Microl. Beda. Martyrol. Rom.*

De ipso autem festo non videtur dubium, quin sit valde antiquum; nam in Ord. Romano antiquo habetur, & in Micrologo, & Beda in suo Martyrologio illius facit mentionem, & Martyrologium Romanũ, & alia. Et (quod caput est) Ecclesia Romana illud festum celebrat tanquam ex præcepto obseruandum, & hæc est generalis consuetudo. Hoc ergo satis est, vt hoc festum inter ea, quæ ex præcepto generaliter obseruantur, numeretur, siue in iure contineatur, siue non. Verisimiléque est, incepisse hoc festum statim à tempore Siluestri, quia post illud tempus nullũ aliud initium eius inuenitur. Est autem vltimò aduertendum, præter hoc festum celebrare Ecclesiam aliud de Cruce mense Septembri, quod Exaltatio Crucis nominatur, quod festum tempore Heraclij Imperatoris incœpisse creditur, quando crucem dominicam ex potestate Persarum eripuit, & in Ierosolymitanũ templum non sine diuinis prodigiis, & singularibus auxiliis restituit. Veruntamen hoc festum ab Ecclesia Romana obseruari non præcipitur, neque id consuetudine receptum est, ideóque non pertinet ad ea, de quibus nunc tractamus, est enim festum solùm quoad ecclesiasticum officium, non quoad festiuam obseruationem ex præcepto.

Festũ Exaltationis Crucis.

CAPVT VIII.

De festis Beatæ Virginis Mariæ.

1. Deiparæ Virgin. festa meritò ab Ecclesia celebrari.

PRincipio statuendum est, meritò Ecclesiam nonnullos dies festos sub præcepto obseruari generaliter voluisse in peculiarẽ honorem Virginis beatissimæ. Hæc assertio est de fide certa, quã in 2. tom. 3. p. variis in locis attigimus; hoc verò loco solùm dicemus ea, quæ ad hoc præceptũ explicandum necessaria fuerint. Solent autem communiter recenseri quatuor tantùm solemnitates Virginis, quæ iure cõmuni sub præceptum cadunt, scilicet, Natiuitas, Annunciatio, Purificatio, & Assumptio: Verumtamen de secunda, & tertia iam dictum est; possunt enim, vt notaui, inter Christi, vel Virginis festiuitates numerari. De aliis verò duabus, licet solemnitate, & obligatione excellant, tamen vt ordinatè iuxta mysteriorum exigentiam omnes commemoremus, de illis suo loco dicemus.

2. Conceptio Virg. potuit ab Ecclesia sub præcepto cõstitui.

Prima ergo festiuitas Virginis est de Conceptione ipsius, de quo festo nonnulla dixi in dicto 2. tom. disp. 3. sect. 5. Quibus duo hîc breuiter addenda sunt. Vnum est, festum illud potuisse optimè ab Ecclesia sub præcepto constitui. Aliud est, de facto non esse ex vi præcepti seruandum, sed standum esse consuetudini. Primum non potest in dubium reuocari, quia certum est, esse licitum, ac pium, tale festum celebrare, ergo etiam debet esse certum potuisse ab Ecclesia præcipi. Antecedens ex dictis in illo loco est manifestum, quia Ecclesia non solùm permittit, aut tolerat hoc festum, sed etiam approbat, & consulit, & indulgentiis concessis fauet obseruantibus illud, non potest autem Ecclesia admittere vniuersalem

errorem in materia morali, ergo nec cultum illicitum positiuè (vt sic dicam) approbare, est ergo cultus illius festi sanctus, & licitus. Et ideò Sixtus IV. cum in Extrauag. *Cum praexcelsa*, de Reliquiis & vener. Sact. hoc festũ approbasset, & cultoribus eius indulgentias concessisset, statim in Extrauag. *Graue nimis*, excommunicat ipso facto eos, qui dixerint, non esse licitum, Conceptionem Virginis, eiúsque festum celebrare. Hinc verò facilè probatur prima illatio, quia Ecclesia habet potestatem præcipiendi actum pium, & religiosum, si expedire iudicauerit.

Sixtus 4. Extra. Cum praexcelsa.

Extr. Graue nimis.

3. Non est tamẽ hoc præceptum impositum.

Secundum verò dictum, videlicet tale præceptũ nõ esse latum ab Ecclesia, cõmune est Doctorum in hac materia. Et patet, quia ante Sixtum IV. Ecclesia Romana non tulit tale præceptũ, vt constat: Neque etiam Sixtus obseruationem illius festi præcepit, sed laudauit, & ad illam fideles induxit gratiis, & fauoribus concessis, nunquam verò necessitatem imposuit. Nec denique post illum latum est tale præceptũ scriptum, vt constat. Vnde in Concil. Oxomensi sub Stephano in principio præcipiũtur obseruari omnia festa beatæ Virginis: *Præter festum Conceptionis* (ait) *cuius celebrationi non imponitur necessitas*. Cum tamen initium festiuitatis huius in Anglia incœperit, vt fertur; consulenda ergo est consuetudo, quæ quidem etiam non est sub hac obligatione generaliter introducta, vt omnes sentiunt. Vt ergo alicubi censeatur cum eo rigore introducta, & obligare, oportet, vt aliquibus peculiaribus indiciis, & rationibus constet: Et ad Episcopos maximè pertinebit in vnaquaque diœcesi modum consuetudinis declarare, quod in multis ex sequentibus festiuitatibus est explicandum.

Concil. Oxom.

4. Natiuitas Virginis sub præcepto vniuersaliter obseruatur.

Secundum festum est Natiuitatis eiusdem Virginis. De quo fit specifica mentio in dicto cap. 1. de Consec. d. 3. Vnde comprehendi censetur in cap. vltim. de Feriis sub generali distributione omnium festiuitatum Virginis: Nam Doctores communiter id dictum esse putant propter quatuor præcipuas festiuitates, quarum vna est Natiuitas. Et ita de hoc festo obseruando recepta, & certa sententia est, datum esse præceptum obligans vniuersam Ecclesiam, & haberi ex iure communi, & ex consuetudine ita interpretante ius. Obscurum autem est initium huius festiuitatis, quando scilicet cœperit ab Ecclesia obseruari. Quod enim in primitiua Ecclesia obseruata nõ fuerit, magnum indicium est, in antiquis ecclesiasticis historiis nullam illius mẽtionem inueniri. Quin imò expresso testimonio D. Augustini videtur constare, suo tempore non fuisse celebratum festum de Natiuitate Virginis. Quia serm. 20. & 21. de Sanctis dicit, solius Christi, & Ioãnis natalem diem Ecclesiam celebrare, & nulli aliorum sanctorum hoc fuisse cõcessum. Violentum autem erit exponere de sanctis viris, non autem comprehendere fœminas, quia hoc præter ordinarium modum loquendi est, & serm. 40. de Diuersis dixit, *Solum duos natales celebrat Ecclesia, huius* (id est, Ioannis) *& Christi*. Nec est verisimile, fuisse tam absolutè locuturum cum exclusione, si natiuitas Virginis tunc celebraretur. Cuius etiam signum est, quòd nullus sermo eius in natale Virginis reperitur. Quin potius post Augustinum per multa tempora non videtur celebrata hæc festiuitas: Nam in Concilio Magunt. circa annum 800. c. 36. celebrato, numerantur festa obseruanda, & inter ea Assumptio, & Purificatio Virginis, & non ponitur Natiuitas. Verisimile ergo videtur, per plures annos non fuisse hoc festum obseruatũ saltem in vniuersa Ecclesia. Quod mirum videri non debet, quia cum multa festa de Christo essent communia Virgini, & aliis multis modis frequens memoria de Virgine ageretur, potuit facilè accidere, vt prius Natiuitas Ioannis, quàm Virginis solemni festo celebraretur. Præsertim cum illis primis temporibus non fuerit tanta pax in Ecclesia, vt potuerint omnia simul ad consummatum ordinem redigi.

August. Quando celebrari cœperit.

Conci. Mag.

5.

At verò licet hinc colligatur, festum hoc nõ fuisse vbique celebratum, vt v. g. in Africa, vel in Gallia, &c. quòd verò Romæ, vel in Italia, aut in Hispania non fuerit semper obseruatum, inde probari non potest, nec certò constat. Vnde affirmare possumus, esse satis antiquum, & multis in locis fuisse celebratum ante mille annos, vt ex variis indiciis colligi potest. Nam Gregor. in Sacramentario, & Antiphonario illud commemorat, & in ordine Romano fit illius mentio, & ibi refertur Sergium I. Papam ordinasse in illo festo fieri processionem, & Litanias decantari, sicut in aliis solemnioribus festis B. Virginis. Item in tom. 4. Blibliot. homiliarum refertur serm. 5. Illefõsi de Natiuitate Mariæ, in quo inter alia sic inquit: *Honorabilis dies, & sacra festiuitas, in qua nata est Virgo Maria Dei genitrix. Hoc est gaudium nostrum, hæc est festiuitas nostra, exultemus, & lætemur omnes in celebratione hodiernæ festiuitatis, &c.* Et in lib. de Virgine Maria idẽ significat; itẽ Beda in Martyrolog. illud posuit, quod in aliis Martyrologiis est frequens. Apud Damascenum etiam, & alios Patres reperiuntur Orationes, & homiliæ huius festiuitatis. Sed in his omnibus obseruandum est, aliud esse, loqui de celebritate religiosa illius diei ex deuotione ob sanctissimæ Virginis Natiuitatem, aliud verò de rigore præcepti obseruandi tale festum; primum euidenter colligitur ex dictis indiciis; secundum non cum tanta certitudine, quia similia possunt adduci de multis festis, quæ ex deuotione tantum celebramus. Initium ergo huius præcepti nobis incertum est; sed consuetudine videtur introductum, & tandem in iure ipso declaratum, vt dictum est.

Gregor. Ordo Rom. Serg. I.

Illef.

Beda. Damasc.

11. Festum Præsentationis Deiparæ.

Tertium festum Virgini dicatum est Præsentationis eius in templo, quo veneramur sacram illam oblationem, qua & ipsa Virgo seipsam & parentes eius illam Domino in templo obtulerunt in tertio anno ætatis eius. Hoc autem festum non præcepti est, sed deuotionis, & ideo nihil de illo hic addendũ occurrit his, quæ in 2. tom. attigimus, vbi de ipso mysterio, in quo festum fundatur, breuiter dixi in disp. 7. in initio. De celebratione autem diei in memoriam, & honorem illius mysterij, dixi disp. 22. sect. 1. Et videri etiam possunt Orationes Patrum Græcorum, quas de illa festiuitate refert Surius die 21. Nouẽbris. Quartum festum est Annunciationis Angelicæ, quæ inter quatuor principales Virginis festiuitates numerari solet, & sub eis comprehendi, quoties de his festiuitatibus sermo est; de quo festo iam suprà diximus.

Surius. Annunciationis festũ.

12. Visitationis festum.

Quinto ergo loco, & ordine succedit festum Visitationis, quando statim post filij cõceptionem Virgo Elisabetham salutauit. De quo etiam quę ad nostrum institutum pertinent in dicto tom. 2. disp. 22. sect. 1. dicta sunt; neq; hîc amplius immorari oportet, quia hoc festum deuotionis etiam est, non præcepti. Nam licet Auctores referant, Vrbanum VI. solemnitatem illam instituisse, non tamen cõstat, præceptũ de illius obseruatione tulisse. Potuit enim illã ordinare quoad ecclesiasticum officium, & celebrationem, non tamen præcipere quoad obseruationem. Quod si præcepit (vt Siluester cum Archidiacono docet) vsu receptum non est, nec custoditum; & addit Siluest. fortasse illam legem non fuisse promulgatam. In Concilio verò Basil. session. 43. hæc solemnitas iterũ erecta, & cõmendata est; veruntamen nec ibi habentur verba, quæ indicent præceptum de obseruatione festi, nec si essent, haberent vim obligandi totam Ecclesiam, cum Concilium illud tunc non procederet sub obedien-

Siluest. Archid. Concil. Basil.

obedientia Papæ, nec Papa postea illud quoad illam partem confirmauerit. Denique ex ipso vsu constat, Ecclesiam nunc non agnoscere tale præceptum; si tamen alicubi consuetudo illud introduxerit, seruandum est, oportet tamen, vt de modo consuetudinis satis constet, vt sæpe dictum est. Sextum festum est Purificationis, quod inter quatuor præcipuas Virginis solemnitates ponitur, de quo suprà dictum est.

13. Assumptionis festū de iure cōmuni seruandum.

Septimum, ac præcipuū est festum Assumptionis, in quo tria illa, quę sæpè indicaui, distinguenda sunt, Veritas mysterij, celebritas quoad officia cum publica solemnitate, ac veneratione; & præceptū obseruādi illum diem tanquam festiuum. De primo diximus in proprio loco in dicto 2. tom. disp. 21. per totam, & de secundo diximus ibidem specialiter in sect. 2. circa medium, & disp. 22. sect. 1. Neq; hîc circa illa duo puncta aliquid addendum occurrit. De tertio igitur puncto, quod huius loci est proprium, dicendum est, festum hoc Virginis ex præcepto iuris cōmunis seruandum esse. Ita docent omnes Doctores in ca. 1. de Conse. d. 3. vbi exprsè hoc festum numeratur, & in cap. vlt. de Feriis, vbi sub festiuitatibus Virginis hoc festum maximè comprehenditur. Nam est maximè propriū ipsius Virginis, & inter festiuitates eius habet quandam excellentiam, quia gloriam, præmium, ac triumphum sanctissimæ Virginis nobis repræsentat. Eiusdem præterea festi, & præcepti meminit Cōcil. Magunt. sub Carolo Magno cap. 36. *Conc. Mag.* Et, quod caput est, indubitata Ecclesiæ traditione, & consuetudine sub hac existimatione recepta, præceptum hoc inuiolabiliter ab Ecclesia obseruatur. Vnde Bernardus epist. 174. *Bernard.* tantum has duas festiuitates Virginis, vt ab Ecclesia vniuersaliter præceptas recognoscit Natiuitatem, & Assumptionem, eásque æquipatat dicens, *Accepi ab Ecclesia illum diem cum summa veneratione colendum, quo assumpta de seculo nequam, cœlis quoque intulit celeberrimorum festa gaudiorum. Sed & ortum Virginis nihilominus in Ecclesia, & ab Ecclesia indubitanter habere festiuum, atque sanctum, firmissimè cum Ecclesia sentiens, in vtero eam accepisse, vt sancta prodiret.*

14. Quapropter sine probabilitate loquūtur, qui festū Assumptionis iuri diuino attribuunt, qui per nullam consuetudinē derogari potest, quod senserunt Ioan. Andr. *Ioan. And.* in cap. *Licet*, de Feriis argum. c. vlt. de sent. excom. lib. 6. quem ex parte sequitur Angel. *Angel.* verb. *Feriæ*, nu. 3. dicens, esse quasi iuris diuini. Sed hoc per quandam exaggerationem dictum videtur. Nam re vera (vt sæpe dixi) nullum ex his festis est de iure diuino. Tamen hoc festum censetur esse tantæ dignitatis, vt in ipso diuino iure proximè fundatum, vel potius ex illo quasi necessaria collectione deductum, videatur, & ideò moraliter verum est, consuetudinem non posse prævalere cōtra obligationem huius præcepti, non quia esset contra ius diuinum, sed quia esset adeò irrationabilis, vt nunquam possit tam sancto, ac necessario præcepto derogare. Quod etiam sensit Siluester *Siluest.* verb. *Dominica*, q. 1. §. 7. Hinc denique intulerunt aliqui, festum hoc ab Apostolis incepisse: Quod non est improbabile quoad celebritatem, & cultum, ac annuam memoriam Dormitionis Virginis in ecclesiasticis officiis, & conuentibus. *Ab Apostolis manasse probabile est.* Et illius antiquitatis magnum indiciū sumitur ex traditione, & scriptis antiquorum Patrum, præsertim Græcorum, quos in dicto tom. 2. locis citatis adduximus. At de ipso præcepto obseruandi talem diem, incerta res est, quando inceperit, & (sicut de similibus dixi) videtur potiùs traditione introductum, quàm lege scripta: tandem, verò etiam iure confirmatum esse.

15. Octauum festum Virginis, & generale totius Ecclesiæ est Dedicationis templi S. Mariæ Maioris, quod dicitur sanctæ Mariæ ad Niues. *Festum B. Mariæ ad Niues.* Quod Romæ celebrari cœpit à tempore Liberij Papæ, vt ex historia illius diei constat. Non constat autem, ab eodemne Liberio fuerit latum præceptum de obseruatione illius festi; scriptū enim non extat, nec in historiis illius Dedicationis, ac prodigij, quod in illa accidit, aliud dicitur, nisi *quòd in illius dedicationis memoriā ex niue, quæ mirabiliter illo die cecidit, anniuersaria celebritate colitur.* Nullū ergo videtur præceptum de obseruatione festi traditum, maximè quod vniuersam Ecclesiā obligaret, vnde hodie plerisque in locis ex sola deuotione seruatur. Romæ autem videtur ex consuetudine seruari sub obligatione; est tamen particularis obligatio, non communis omnibus locis, nisi vbi constiterit, similem cōsuetudinem introductam esse. Vnde constat, solemnitates proprias Virginis sub generali præceptas tantùm esse quatuor, vel si duas illarum Christo tribuamus, vt de Incarnatione, & Præsentatione Christi diximus, tantùm esse duas, scilicet, Natiuitatem, & Assumptionem; alias verò quatuor deuotionis esse, nisi de speciali cōsuetudine aliud constet. *Quatuor Virginis festa sub generali præcepto seruantur.* Præter has verò sunt aliæ festiuitates Virginis, & particulares aliquorum regnorum, præsertim in Hispania festum Expectationis, & descēsionis Virginis, quarum mentionem fecimus in dicto 2. tom. disp. 22. sect. 1. *Expectationis festum.* Et magis ad caput decimum pertinent. Solùm aduerto, dici hæc festa particularia, non solùm propter præceptum de illis obseruandis, quia re vera non semper interuenit, sed etiam quia ex deuotione non vbique, sed in quibusdam prouinciis Ecclesiæ celebrantur.

CAPVT IX.

De aliorum sanctorum festiuitatibus.

1. *Sanctorū festa meritò seruantur.*

HIc etiam pro fundamento ponendum est, iure, ac meritò institutum esse ab Ecclesia, vt in aliquorum sanctorū honorem dies aliqui ita Deo dicati sint, vt ex obligatione, ac præcepto ab vniuersa Ecclesia seruentur. Doctrina in hac assertione contenta de fide est quoad multa; aliquid verò includit certū ex festo ipso. Primò ergo de fide est, sanctè, & honestè posse dies festos Deo dicari in peculiarem honorem aliquorum sanctorum. De hac parte multa diximus in 1. tomo tertiæ partis, tractando de cultu sanctorum, & ideò hic eam breuiter expediemus. Nam ex perpetua Ecclesiæ traditione, & consensu est manifesta: Clemens *Clemens.* enim lib. 8. Constitution. cap. 33. Apostolorum, & Martyrum festa dicit esse seruanda, *Quia & magistri nostri fuerunt ad docendum nos de Christo, nobisque Spiritum sanctum dederunt, & Christum vitæ suæ antepofuerunt.* Et apud Euseb. *Euseb.* lib. 4. Hist. capit. 14. aliàs 15. Extat egregia Epistola Ecclesiæ Smyrnensis ad alias Ecclesias, in qua historiam Martyris sui Episcopi Policarpi scribit, & concludit; *Sic nos postea ossa eius potiora lapillis pretiosis, auróque puriora ex cineribus selecta, eo loco reposuimus, qui illis erat decorus, consentaneúsque. Vbi sanè nobis in vnum aliquando coactis Dominus præstabit, vt celebrem eius martyrij diem instar Natalis festi cum exultatione, & gaudio, quantū fieri potest, maximo recolamus.* Quibus verbis satis ostenditur, quam sit antiqua consuetudo Christiana dies festiuos in honorem sanctorum dicandi: *Quare antiquus hic mos.* candémque egregiè declarat, quod idem Euseb. lib. 7. cap. 17. aliàs 19. refert, antiquos Christianos propter nullam persecutionem, aut loci incommoditatem à celebrandis sanctorum martyrum memoriis destitisse. Sic Tertullianus lib. de Coron. milit. dixit, *Ex antiqua maiorū traditione pro natalitiis annua die fecimus*, cum autem Tertullianus *Tertull.* non multùm ab Apostolorum temporibus distauerit, non potuit vocare antiquam maiorum

traditionem, nisi quæ ab Apostolis manauerat. Eamdémque traditionem planè confirmat Cyprianus Epistolæ 34. & 37.

Cyprian.

2. Finis huius institutionis, & modus illius. August.

Finem, & modum huius institutionis declarauit optimè Augustinus multis in locis, præsertim verò lib. 20. ca. 21. *Populus Christianus memorias Martyrum religiosa solemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atque orationibus adiuuetur, ita tamẽ vt nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrũ, quamuis in memoriam Martyrum constituamus altaria, &c.* Similia habet lib. 8. de Ciuitate capit. 27. lib. 22. capit. 2. Enarrat. 2. in Psalm. 88. 47. serm. de sanctis, & 101. de diuersis cap. 7. 8. & 9. in multis sermonibus qui antecedunt, & sequuntur; ac denique in omnibus, quæ de sanctis scripsit. Atque eadem ratione allegari possunt Nazian. Gregor. Nyssen. Amb. Chrysost. & alij antiqui Patres in orationibus, & cócionibus, quas de aliis sanctis, non solum Apostolis, & Martyribus, sed etiam Confessoribus, & Doctoribus, ac Virginibus, & in eorum festiuitatibus ad populum factas, scriptas reliquerunt. Denique Isidorus lib. 1. de diuinis Officiis cap. 34. *Festiuitates* (inquit) *Apostolorum, & in honorem Martyrum antiqui Patres in venerationis mysterio celebrari sanxerunt, &c.* Et capit. 35. addit, has festiuitates pro varietate regionum multiplicatas esse, *ne fortè rara congregatio populi fidem minueret in Christo.* Ratio denique huius veritatis est, quia sancti digni sunt cultu, & honore, non tantùm ciuili, sed etiam Religioso, vt in d. 1. tom. probatum, & declaratum est, sed ad hunc finem dedicantur festi dies in honorem sanctorum, & ideò illis diebus Deo sacrificamus, & cum sanctorum cómemoratione Deum principaliter oramus, specialiter tamen intercessione talis, vel talis sancti adiuuari postulamus. Denique sanctos ipsos non cogitamus, nisi vt amicos Dei cum illo iam regnantes, & vt nostræ salutis ministros, & instrumenta viua, & vt intercessores, ac patronos nostros apud Deum, hoc autem totum cadit, & terminatur in laudem, & gloriam Dei, ergo.

Nazian. Gregor. Nysse. Ambros. Chrysost.

Isidor.

3. Dies festos sanctorũ designare.

Hac ergo veritate supposita, facilè est alteram persuadere, videlicet iure, ac meritò potuisse Ecclesiam nónullos dies ita destinare ad cultum in peculiarem honorem aliquorum sanctorum, vt sub obligatione præcepti eorum obseruantiam constitueret, quia cum res sit sancta, & honesta, non excedit ecclesiasticam potestatem; nam est valde vtilis Christiano populo, propter rationes, quas Augustinus, & Isidorus tetigerunt, scilicet, vt fides excitetur, & non dormiat, vt spes erigatur, tum sanctorum gloriam conspiciendo, tum auxilium intercessionis eorum expectãdo, vt charitas etiam, tum ad Deum, tum ad ipsos sanctos, augeatur. Ac denique ad gratum animum pro beneficiis acceptis ostendendum, & alia similia. Et alioqui non est tale præceptum nimis onerosum, vel intolerabile Christiano populo, sed potius iuuat ad corporum leuamen, & moderandos labores externos, præsertim ne spiritum obruant. Nec est tanta multitudo harum festiuitatum, vt necessarios, ac conuenientes labores ad vsus humanæ vitæ impediat, vt experientia ipsa ostendit, & de prudentia, & prouidentia Pastorum Ecclesiæ semper sperandum est.

4. Duo hæreticorum errores circa festa sanctorum.

Quocirca dupliciter errant hæretici huius temporis circa has sanctorum festiuitates. Primò quia non putant, posse institui in cultũ religiosum, sed ciuilem tantũ, sicut Principes temporales possunt in aliquem honorem suum dies aliquos destinare. Est enim euidens, sanctos esse dignos altiori honore, & adoratione. Nec minus euidens est, hanc institutionem religiosam cedere in maiorem Dei gloriam, maioremq; fructum animarum: Nam fideles in illis diebus exercentur in operibus pietatis, & cultus diuini; túncque existimare debent diem festum agere, quando cultu sancto, & religioso Deum in sanctis suis venerantur, & laudant. Psal. 150. Secundò errant hi hæretici, quia Ecclesiæ negant potestatem præcipiendi obseruantiam festorum, quæ in sanctorum honorem ordinantur; putant enim, esse contra libertatem legis gratiæ, quam ipsi falsò confingunt. Sed hæc controuersia generalis est, eandemque rationem habet in omnibus præceptis Ecclesiasticis de ieiuniis, & similibus, de quibus in materia de Legibus dicendum est. Neque enim in his festis sanctorum est specialis ratio, vt ex dictis satis constat. Libertas ergo legis gratiæ nó excludit præcepta positiua, nec festiuitates, quæ fide, & spiritu Christi celebrantur, vt dixit Nazian. Orat. in sanctum Pentecosten, sed excludit necessitatem seruandi legem Moysis, & eius festa.

Psal. 150.

Nazian.

5. Instituisse Ecclesiã sub præcepto aliqua sanctorũ festa.

His ergo fidei veritatibus addimus, de facto institutum, & præceptum esse ab Ecclesia, vt aliqui dies festi non solùm in honorem Dei, & Filij, ac Matris eius, sed etiam in honorem aliorum sanctorum generaliter celebrentur. Ita docent omnes Doctores in dicto cap. 1. de Consec. d. 3. & in vlt. de Feriis, & Summistæ eodem ver. *Feriæ*, & verb. *Dominica*, & constat ex dictis iuribus, in eis enim plures festiuitates recensentur, quas constat ab vniuersa Ecclesia sub obligatione seruari: quod ipsa consuetudo, & traditio Ecclesiæ maximè confirmat. Vnde supposita hac notitia, & traditione, de fide certum relinquitur, nunc de facto teneri fideles vi præcepti ad has festiuitates obseruandas.

Cap. 1. Cap. vlt.

6. Angelorum festum.

Sed, vt hoc præceptum omninò explicatum relinquatur, oportet in particulari has festiuitates numerare: quod seruato ordine, quem Ecclesia in Litaniis obseruat, faciemus. Primũ ergo sit festum sanctorum Angelorum, quod Ecclesia in mense Septembri celebrat. Est enim aduertendum, Ecclesiam duo festa Angelorum celebrare: vnum mense Maio, quod peculiariter videtur institutum in honorem Michaelis Archangeli, occasione apparitionis eius in monte Gargano: aliud verò mense Septembri, quod, licet denominetur ex dedicatione templi Michaelis Archangeli, *eo tamen die* (vt ibi dicitur) *omnium Angelorum memoriam Ecclesia celebrat.* Vnde etiam incertum est, quod ex his festis sit antiquius: nam apparitio illa Michaelis antiquior est dedicatione templi eius. Quia, vt in eadem historia dicitur, apparitio facta est tempore Gelasij primi: templum autem Michaelis, *non ita multo post dedicatum fuit à Bonifacio Papa*, vt ibidem dicitur, debétque necessario intelligi de Bonifacio II. qui fuit septimus à Gelasio: nam Bonifacius primus Gelasium præcessit. Et quamuis non constet, ab eisdem Pontificibus Gelasio I. & Bonifacio II. hæc festa esse instituta respectiuè, non est tamen incredibile, imò dum aliud non constat, id videtur verisimilius. Nihilominus tamen festum Septembris est sub præcepto, nó autem festum Maij. Quod est certũ ex ipso vsu Ecclesiæ, & quia in dictis cap. 1. & vltim. festum dedicationis Angelorum specialiter numeratur, de alio verò non fit mentio. Vnde primum seruatur ex vi iuris communis, neque scitur esse alicubi consuetudine derogatum; aliud verò ex deuotione tantùm colitur, nisi alicubi consuetudo obligationem induxerit. Ratio autem non est alia, nisi quia obligatio non oritur ex antiquitate; sed ex præcepto, & licet festum Michaelis sit antiquius, solùm fuit institutum quoad ecclesiasticum officium & cultum; aliud verò simul habuit præceptum adiunctum. Et causa esse potuit, quod institutum fuit inhonorem omnium Angelorum, & vt præcipuum festum

Cap. 1. Cap. vlt.

Ratio.

festum etiam ipsius Archangeli Michaelis. Solent etiam in aliis locis celebrari festa, vel Gabrielis Archangeli, vel Angeli custodis, sed hæc, & similia sunt aliquorum locorum particularia, præsertim in Hispania; omnia tamen honestissimas rationes habent, si legitima potestate introducta, seu approbata sint.

7. Natiuitas S. Ioan. Bapt.

Secundo loco ponimus Natiuitatem sancti Ioannis Baptistæ, quod festum inter ea, quæ iure communi obseruari præcipiuntur in dictis iuribus numeratum, & ab omnibus auctoribus; illúdque esse antiquissimum constat, quia tempore Augustini iam colebatar vt antiquum, & ab Ecclesia traditum, sicut constat ex concionibus eius, & de initio illius nulla est memoria, quod est signum Apostolicæ traditionis iuxta doctrinam eiusdem Augustini in Epist. 118. & 119. Videtúrque hoc festum habuisse fundamentum in verbis Archangeli Gabrielis Luc. 1. *Et multi in Natiuitate eius gaudebunt*, & in prodigiis, & miraculis, quæ partim in eius sanctificatione in vtero, partim in eius natiuitate acciderunt.

August. *Luc. 1.*

8.

Atque hinc etiam factum est, vt cum duas de hoc sancto festiuitates celebret Ecclesia, vnam de natiuitate eius mense Iunio, aliam de ipsius martyrio in Augusto, priorem sub præcepto præcipiat, non verò posteriorem. Tum quia Gabriel Archangelus in citatis verbis significasse videtur, placitum Deo esse, vt huius sancti festiuitas in lætitia de natiuitate eius præcipuè ostendatur, tùm quia in prima sanctificatione, & natiuitate specialem quandam prærogatiuam habuit; tum etiam quia licet per vitam creuerit in gratia, & per mortem in illa fuerit consummatus, non tamen statim ad gloriam transiuit, & quoad hoc inter sanctos antiquæ legis cōputari potest, quorum festa non solet Ecclesia specialiter colere: Addit etiā August. in concionibus suis, Natiuitatem Ioannis celebrari propter mysterium, quod præ se fert. Quia Ioannes fuit quasi terminus legis veteris, & initium nouæ, & quasi indicium vbertatis spiritualis eius, & veluti nexus vtriusque, & quasi Lucifer indicans Orientem solem, & ideo solemnius ab Ecclesia celebratur. Denique adiungo, non solere Ecclesiam duo festa alicuius sancti sub præcepto constituere, hoc enim quasi in singulare signum excellentiæ adorationis hyperduliæ Virgini reseruatum est, & ideò quando de aliquo sancto plura festa celebrat, vnum censetur esse principale, alia veluti accessoria, & ad summum de principali præceptum datur. Quia ergo Ecclesia natiuitatem Ioannis principaliter celebrandam elegit propter rationes supra indicatas, ideo etiam de illius tantùm obseruatione præceptum tulit. Cætera, quæ de hoc sancto desiderari possunt, in 2. tom. 3. par. à nobis tractata sunt.

Cur Baptistæ Natiuitas potiùs, quàm mors sub præcepto seruetur.

August.

9. Apostolorū festa antiquissima. *Clement.* Cap. 1. Cap. *vlt.*

Tertio loco ponimus festa Apostolorum: Quam institutionem antiquissimam esse, constat ex Clem. d. lib. 8. c. 33. vbi specialiter ait: *In diebus Apostolorum vacent, Magistri enim vestri fuerunt, &c.* Vbi significat, iam tunc fuisse hæc festa sub præcepto constituta, & in dictis cap. 1. de Conse. distin. 3. & vlt. de Feriis similiter generatim ponuntur, *Festa duodecim Apostolorum*, vbi Doctores omnes, & Summistæ aduertunt, intelligi de festis principalibus, non de accessoriis, nam de aliquibus Apostolis, secundaria quædam festa celebrantur, quæ non sunt sub præcepto, vt de Petro vtraque cathedra Antiochena, & Romana, & Vinculorum festum. De Paulo conuersio eius, & peculiaris commemoratio, quæ post festum Petri, & Pauli, de illo fit, & de Ioanne Euangelista, festum ante portam Latinam vocatum.

10. Cur 12. Apostoli numerētur, cū sint 14.

Dubitare autem quis potest, cur duodecim Apostoli numerentur, cum illi sint quatuordecim: nam præter duodecim, sunt Paulus, & Barnabas: nec enim dicere possumus, Paulum ab hoc honore ab Ecclesia excludi. Respondeo, non excludi quidem Paulum, vt infrà dicam; Barnabam autem non numerari, quia etiam si cum Paulo fuerit ab Spiritu sancto segregatus. Actor. 3. & ideo Ecclesia Apostolorum nomine, ac officio illum honoret, & colat; nihilominus festum eius diem sub generali præcepto non constituit, vt est certa, & communis sententia Doctorum, quia nec in illis iuribus comprehenditur, nec in alio præcipitur, nec vsu receptum est tale præceptum; & ideo si alicubi ex consuetudine obseruatur, est particularis obligatio, non generalis lex. Non est autem eadem ratio de Paulo, tum quia, licet non sit ex primis Apostolis ordine electionis, seu vocationis secundum ordinem temporis, est tamen ex primis in munere, spiritu, & in laboribus pro Christo, & Ecclesia. Tum etiam, quia est (vt sic dicam) indiuiduus comes Petri, & quasi vnum quid cum illo: & ideo in illis iuribus specialis de illo mentio statim fit. Vnde cum numerantur duodecim Apostoli, sub Petro comprehenditur Paulus; quia diem festum habent commune; & Ecclesia nullum aliud festum solius Pauli proprium sub præceptum constituit. Idem, quod de Barnaba diximus, dicendum est de festis sanctorum Lucæ, & Marci Euangelistarum, quos Ecclesia ritu Apostolorum celebrare solet: eorum tamen dies festos sub generali præcepto hactenus nō constituit: etiam si aliud senserint Ioan. Andr. Panorm. & Anton. in dicto cap. vlt. & summa Pisana verb. *Feriæ* ex cap. *Gloriosus*, de Reliq. & ven. Sanct. Verumtamen inde nihil probatur, vt infrà circa Doctores adnotabimus. Et ita sentiunt Anton. Siluest. Angel. & alij. Præterea vniuersalis consuetudo ita est interpretata legem illam: nam in multis locis non seruantur illa festa: vbi tamen fuerit consuetudine recepta obligatio, seruanda est.

Ioan. Andr. *Panor.* *Anton.* *Summ. Pisa.* Cap. *Gloriosus.* *Anton.* *Siluest.* *Angel.*

11. Festum Petri, & Pauli à die martyrij illorum cœpisse. Cap. *vlt.*

Additur præterea in dicto cap. 1. Maximè feriandum esse in festo Sanctorū Petri, & Pauli, qui mundum sua prædicatione illuminauerunt, idemque ferè in dicto cap. vlt. dicitur. Vnde non videtur dubium, quin hoc festum à die Martyrij illorum Apostolorum fuerit Romæ, & in vniuersa Ecclesia latina magna veneratione celebratum. Quod etiam ex supra dicto loco Clementis à fortiori colligitur. Meminit huius festi Hieronymus epistol. 19. ad Eustoch. his verbis: *Festus est dies, & natalis Beati Petri festiuius est solitò condiendus.* Rerfert etiam Nicephor. lib. 16. Hist. cap. 35. tempore Anastasij Imperatoris auctum esse cultum illius festiuitatis Constantinopoli: nam senator quidam Romanus nomine Festus, cum illuc aliâ de causâ venisset, & vidisset, festum illud minore cura, & splendore celebrari, quam par esset, ab Imperatore petiit, vt iuberet eâdem reuerentia celebrari, qua Romæ fieri solitum erat. Imperatorem autem annuisse, & constitutione promulgata sanxisse, vt magnificè conuentus Ecclesiasticus in Apostolorum eorum honorem ageretur. *Et ab eo* (inquit) *tempore cōuentus eius celebritas magna cœpit incrementa, atque ingenti cum lætitia est frequentata.*

Clement. *Hieron.* *Niceph.*

12. Ioan. Euāg. festum antiquissimum.

Post hoc magna solemnitate colitur ab Ecclesia festum sancti Ioannis Apostoli, & Euangelistæ. Quod etiam est ex his, quæ in dictis iuribus expresè numerantur, præterquàm quòd vniuersali consuetudine obseruatur, & traditione adeo antiqua, vt illius initium ignoretur, à nullo enim scriptore ecclesiastico traditur, & Beda in Martyrol. & omnes alij scriptores de sanctis, vel de officiis ecclesiasticis, de hoc festo, vt de antiquissimo, & solemnissimo loquuntur. Celebratur autem ab Ecclesia, tertia die à natiuitate Domini. Cuius rationem aliqui esse putant, quia eo die, id est vigesimo septimo

Beda.

Decembris mortuus est. Alij mortuum in die 24. Iunij, quo die Natiuitas Baptistæ celebratur, & ideo translatum fuisse festum Ioannis in illũ alium diem, propter aliquam peculiarem rationem, quia vel tunc sedem Ephesinam accepit, vel ei est Ecclesia Ephesi dedicata, vt videre licet in Ioan. Belet. de diuin. offic. cap. 30. & Duran. lib. 7. cap. 42. Sed hæc incerta sunt, & probabile est, Ecclesiæ non constitisse de die obitus, seu transitus eius, ideóque illum diem designasse, & festum eius cum natali Domini coniunxisse ad augendam illius festi celebritatem, sicut de festo S. Stephani, & Innocentum verisimile est.

Ioan. Belet. Durand.

13. S Iacobi festum solénitér Hispania celebrat tribus de causis. Prima est quia ante martyriũ Hispaniã adiit.

Præterea, inter festa Apostolorum, festum S. Iacobi Maioris, fratris Ioannis valde celebre est in vniuersa Ecclesia, præsertim in nostra Hispania, quę illum singulari solemnitate colit, vt patronum & parentem, tribus potissimum de causis. Prima est, quia primus ipse Euangelium in Hispania prædicauit, prius enim, quam Ierosolymis martyrium pateretur, decimo anno post Christi Domini mortem Hispaniam peragrauit, & fidei semina iecit, quæ licet tũc parum fructus attulerint, tamen in virtute illius magnum Deus posteà incrementum dedit. Et quamuis hoc tempore nõnulli tentauerint hunc Iacobi in Hispaniam aduẽtum in dubium reuocare, nullo modo possunt antiquissimæ, & generali omnium Hispaniarum traditioni resistere, nec aliquid proponere, quod probabilem rationem dubitandi faciat: Nam quod Iacobus ante martyriũ potuerit in Hispaniam venire, & redire Ierosolymam, non repugnat his quæ de Apostolorum prædicatione, & gestis in Actibus Apostolorum, vel in aliis historiis fide dignis narrantur. Quia licet ex Actibus constet, per duos, vel tres annos primos ab Ascensione Domini, Apostolos non recessisse Ierosolyma, tamen de cæteris annis vsq; ad Iacobi martyrium nihil de factis à Iacobo, & aliis narratur, sed solum de Petro, & Paulo. Item licet ante Petri vincula (quando iam fuerat Iacobus mortuus) non credantur fuisse diuisi Apostoli in orbem terræ ad prædicandũ, non reuersuri ampliùs in Ierusalem: tamen nihil vetat, quominus ante id tempus exierint per diuersas prouincias, & digressiones facerent, & iterum Ierosolymam redirent. Sicut scimus, Petrum intra id tempus Antiochiam iuisse, ibíque primùm sedem suam fundasse, licet interim Ierosolymã proficisceretur, & Iudæam visitaret. Sic ergo potuit Iacobus intra idem tempus migrare in Hispaniam, & ibi prædicare, & posteà Ierusalem redire.

Act. Apost.

14. Ante factam Petro reuelationem, an gẽtibus prędicaretur Euangelium. *Actor. 10. Actor. 1.*

Neque etiam obstat, quòd eo tempore Apostoli Euangelium non prædicarent Gentibus vsque ad visionem Petri. Act. 10. Primum quidem, quia fortasse in Hispania etiam tunc aliqui Iudæi habitabant, quibus annunciari poterat Euangelium. Nam (vt colligitur ex Act. 1.) Iudæi dispersi erant per omnem nationem, quæ sub cœlo est, quandoquidem ex omnibus tunc venerant Ierosolymam, ergo etiam in Hispania esse poterant Iudæi, quibus prędicaretur Euãgelium. Tum etiam quia non est certum, ante reuelationem factam Petro, non fuisse Euangelium Gentibus prædicatum; nam certè Paulus statim post conuersionem suam in Arabiam abiit, & in alias regiones, vbi verisimile non est, solis Iudæis prædicasse, cum ipse esset Gentium prædicator, & non ab homine, nec per hominem, sed per Iesum Christum edoctus esset, quid, & quibus, & quando prædicaturus esset. Idem ergo credi potest de Iacobo, quem Deus in Prædicatorem, & fundatorem fidei in Hispania elegerat. Vnde reuelatio illa Petri eo tendit, vt Ecclesiæ vniuersæ, & præsertim ex Iudæis collectæ publicè iam proponeretur, omnes saluari posse per fidem Christi, & ideo omnes ad Euangeliũ vocandos esse. Vsque ad illud ergo tempus non fuit hæc veritas ita publicè declarata, vt inter Iudæos, Gentibus prædicaretur Euangelium, neq; ex Iudæis, & Gentibus vna Ecclesia cõgregari cœperit, nihilominùs tamen potuit ante illam reuelationem aliis Apostolis instinctu diuino inspirari, vt ad Gentium prouincias irent, eísque prædicarent. Tum denique quia illa reuelatio facta est Petro quatuor, vel ad minus tribus annis antè mortẽ Iacobi, & illud erat sufficiens tempus, vt iret in Hispaniam, & per vnum, vel duos integros annos ibi prædicaret, & postea Ierosolymam reuerteretur.

15. Nihil obest quod humanæ historiæ hunc aduẽtũ non enarreans.

Quòd si hoc non repugnat canonicæ Historiæ, neque aliis dogmatibus receptis, parum profectò refert, quòd priuatæ historiæ humanæ illorum temporum illius peregrinationis Iacobi mentionem nõ fecerint. Tum quia in ea Iacobi peregrinatione nihil accidit adeo publicum, & prodigiosum, vt in vniuersum orbem illius fama exierit, quo possent excitari historici ad id memoriæ prodendum. Tum etiam quia in illis temporibus non fuerunt in Hispania diligentes scriptores rerum, quæ in ea gerebantur, externi autem nõ poterant facilè illarum notitiam habere, nisi fortasse earum, quæ ad publica bella, & Reipublicæ statum & dominium pertinebant: nam aliarum rerum pertinentium ad religionem paruam, aut nullam rationem, vel curam habebãt. Vnde cum in illa ætate non fuerint scriptores ecclesiastici, qui de rebus Hispaniæ mentionem fecerint nisi tenuem, mirum non est, quod in historiis antiquis nihil de hac profectione Iacobi in Hispaniam reperitur. Nam profectò si Lucas acta Petri, & Pauli posteritati scripta non reliquisset, multæ illorum Apostolorum peregrinationes, & prædicationes obliuioni traditæ fuissent, nec aliter quàm ex traditione ipsarum Ecclesiarum, quas fundassent, cognosci potuissent. Sicut profectio Petri Antiochiam, quæ a Luca omissa est, non aliter, quam ex illius Ecclesiæ traditione cognita fuit nec ad nostram notitiam peruenisset nisi ex monumentis illius Ecclesiæ Clem. Alexand. & ab illo Euseb. & Hieron. illam scriptam reliquissent. Sic ergo aduentus Iacobi in Hispaniam non nisi ex eiusdem Hispaniæ traditione inquirendus est, hanc autem non permisit Deus excidere, nec obliuioni tradi, nec in angulo concludi, sed ab vniuersis Ecclesiis Hispaniæ retineri. Quis ergo audebit huic traditioni contradicere, aut quomodo aliæ ecclesiasticæ traditiones inconcussæ conseruari poterunt, si huic fides non adhibeatur?

Clem. Alex. Euseb. Hieron.

16. Firmatur hoc monumento Cæsaraugustano.

Eò vel maximè, quòd non tantùm à publica fama per dimanationem à parentibus ad filios, sed etiam à solemni, & antiquissimo monumento Cæsaraugustano testimonium habet hæc veritas. Nam Cæsaraugustæ, & in vniuersa Hispania est receptissima traditio, cum beatus Iacobus illuc peruenisset, & animo, ac cogitatione suspensus esset, quòd paucos homines ad fidem trahere potuisset, beatissimam Virginem in corpore mortali ei apparuisse, eúmq; fuisse consolatam, & ab ea certiorem factum, per discipulos paucos, quos congregarat, complendum fuisse, quòd ipse perficere non potuisset. Et in huius beneficij æternam memoriam insigne templum, & valde honorificum ibi fundatum est. Quòd in collegiatam Ecclesiam erectum magnis exemptionibus & priuilegiis Apostolicis donatum est, & sanctæ Mariæ de columna, vulgo *del pilar*, dicitur, quia saxum, vel columna in eo cernitur, quam ipsam sacram Virginem suis pedibus calcasse, eadem docet traditio. Hæc est ergo prima causa, ob quam meritò Hispania festum sancti Iacobi summa veneratione colit, simulque vt ipsius beneficium recognoscit, quod eius occasione beatissi

beatissima virgo antequam ex hoc mundo discederet, Hispaniam consolari, & sua præsentia honorare, & protectionem eius simul cum Iacobo assumere, dignata fuerit.

17. 2 Causa est quia eius habet corpus.

Alia causa est, quòd sacrũ Iacobi corpus post martyrium naui impositum diuina prouidentia, & peculiari eiusdem Spiritus sancti fauore in Galęciam Hispaniæ prouinciam appulit, ibique vsque in hodiernũ diem summa gentium omnium veneratione colitur. Tertia denique causa est, quòd Iacobus innumeris amoris signis, & beneficiis in Hispanos collatis, se semper ostendit singularem illorũ Patronũ, ac benefactorẽ, quæ res notissima est in historiis; Nec in his ampliùs immorari licet. Ex his verò duabus posterioribus rationibus multũ apud me prima cõfirmatur: Non enim sine causa Iacobus post mortem, & corporis præsentia, & gloriosi spiritus fauore tã propẽsum in Hispanos se se ostẽdit: sed profectò ea causa fuit, quòd in Christo Iesu in Euangelio ipse illos genuit, & illius protectione, ac precibus non solùm magna soliditate in fide permanent, sed etiam eorum ministerio, & industria Deus vti voluit ad fidem innumeris gentibus, & vt aiunt, nouo mundo prædicandam.

3. Causa.

18. S. Bartholomæi festum cur Roma diuerso die colat.

Atque hæc sufficiant de Apostolorum festiuitatibus dixisse, nam de cæteris Apostolis nihil nobis peculiare dicẽdum occurrit. Solùm de festo S. Barthol. scire oportet, quod licet Romæ die 25. Aug. celebretur, non obligat præceptum vniuersam Ecclesiam pro illo die, nam extra Romanam Ecclesiam die 24. celebratur, & pro tunc obligat præceptum, vel quia ita est consuetudine introductum, vt Auctores dicũt, vel certè quia Romana Ecclesia peculiari aliqua ratione ad illum diem immutandum ducta est: fortasse enim in illo die corpus S. Bartholomæi Romam est delatum; noluerunt autem Pontifices aliarum Ecclesiarum morem immutare.

19. Martyrum festa. S. Stephani festum antiquissimum. *Clemens. August. Fulg. Greg. Nis. Maxim.* SS. Innocẽtium festũ. *Orig. Chrysost. Aug. Hilar. Arelat. Beda.*

Quartò celebrat Ecclesia, & præcipit obseruari dies festos aliquibus Martyribus dicatos. Inter quæ festa primum, & antiquissimum est S. Stephani, nam illius specialiter meminit Clemens dicto li. 8. Const. cap. 32. & de illo habemus antiquissimas conciones Aug. Fulgentij, Gregorij Nysseni, Maximi, & aliorum. At denique hoc festum in iure etiam habetur in sæpe allegatis capitulis. Et huic affine est festum sanctorum Innocentiũ, quod in eisdem iuribus recẽsetur, & adeo est antiquum, vt Origenes homil. 3. in Diuer. dixerit: *Horum memoria semper vt dignum est in Ecclesiis celebratur secundum integrum ordinem sanctorum, vt primorum Martyrum pro Domino occisorum, & vt ipsa Bethleem primitias Domino Martyrum, in qua natus est ipse Saluator, obtulisse videatur.* Eodem fere modo loquuntur Chrysost. homil. 3. ex Variis in Matth. Aug. Hilar. Arelaten. Beda, & alij Patres antiqui in homiliis eiusdem festiuitatis. At nihilominùs Caiet. in Summa indicat, festum illud non obseruari ex generali præcepto, sed ex consuetudine. Contrario tamen modo sentiendum est: est enim sub pręcepto ecclesiastico, vt sufficienter probant, quæ adduximus, & communiter Doctores docent, & vsus Ecclesiæ confirmat. Nec est paruum indicium, quòd Ecclesia eâdem solemnitate, & cum celebritate Octauæ festum illud celebrat. Nunquam enim inuenietur Ecclesia celebrare festum alicuius sancti cum Octaua, cuius principalem festiuitatem non præcipiat obseruari; Lex ergo de se omnes obligat, poterit tamen in aliquo loco consuetudine esse derogata, quod aliis etiam festiuitatibus, & legibus humanis commune est. His simile est S. Laurẽtij festum, quod sub eodem iuris præcepto continetur, & in dictis cap. 1. & vltim. speciatim exprimitur. Et ab initio fere martyrij huius sancti celebre fuisse, satis indicant sermones sanctorum Leonis, Ambrosij, Augustini, Maximi, Petri Chrysologi, & aliorum, in illum diem. Præter hæc festa Martyrum nullum aliud inuenitur iuris præcepto mandatum obseruari, neque (quod ego sciam) vniuersali consuetudine per modum præcepti obligante receptum sit. Solum de festo S. Sebastiani potest videri contrarium probabile, quia valde generalis videtur esse consuetudo. Sed nihilominùs, quia est res pendens ex facto, non possumus id generaliter affirmare, sed vniuscuiusque loci cõsuetudinem esse spectandam.

Caiet.

S. Laurentij festum. Cap. 1. Cap. Vlt.

Leo. Amb. Aug. Maxim. Petrus. Chrysol.

Quid de festo S. Sebast.

20. Cõfessorum festum nullum generali præcepto seruatur. S. Siluestri festum. Cap. 1. Cap. Vlt.

Quintò de sanctis Confessoribus licet multas festiuitates solemniter Ecclesia celebret, nullius tamen inuenio festum, de quo certo affirmare possimus, generali præcepto Ecclesię obseruandum proponi. Maximè enim probabile id videri potest de Festo S. Siluest. multi enim credunt, ex vi iuris constitutum esse sub præcepto, quia expresśe numeratur in dicto cap. 1. de Cons. & dicto cap. vlt. de Fer. sed nihilominùs omnes fatentur, de facto vix seruari extra Romam, dicunt tamen, consuetudine contraria esse abrogatum. Veruntamen vt suprà insinuaui, ex solis illis duobus textibus, nisi aliunde traditio accedat, non satis probatur generale præceptum iuris de obseruatione alicuius festi. Quia ca. vlt. de Feriis solùm loquitur de diebus feriaris in ordine ad iudiciorum strepitum, & dictum cap. 1. non est ius Pontificium, nec generalis Concilij, & ideo non potuit generale ius introducere, si antea non erat, vt statim alio exemplo videbimus. Et ideo censeo, hoc non esse sub præcepto iuris cum Glossa in L. *Omnes*, ver. *Epiphaniarum*, C. de Feriis. Quamuis differentia non sit magni momenti, cum iam illud præceptum extra Romam derogatum esse constet, quòd perinde est, ac si non fuisset latum. Quòd si alicubi consuetudine obseruatur, ibi obligabit, si constet, talem consuetudinem non solum ex deuotione seruari, sed sub existimatione obligationis.

Gloss.

21. S. Martini festum. Cap. 1. *Siluest. Tabien. Armil. Abbas. Cap. Vult. Specula. Hostiens. Ioan. Andr. Concil. Lugd.*

Aliud festum, de quo dubitatum est à summistis, est S. Martini, quia in dicto cap. 1. cum aliis ponitur. Vnde Siluester, Tabiena & Armilla, & latiùs Abbas dicto cap. vltim. de Feriis, num. cum 6. Speculat. Hostiensis & Ioan. Andr. & alij dicunt fuisse quidem festum illud de iure antiquo, sublatum verò fuisse per ius nouum c. vlt. de Fer. quia ibi omissum est. Sed neque hoc admittit Abbas, *quia omitti* (inquit) *non est reuocari*, & ideo dicendum esset, reuocatum esse consuetudine. Sed existimo non esse necessariam reuocationem, quia Concilium Lugdunense non poterat facere generalem legem; numerauit autem illud, quia Galliæ Concilium erat, in Gallia autem meritò celebratur festum illud speciali titulo, & vt magis proprium illius gentis: at extra Galliam non est in ecclesiastico præcepto vniuersali, & ideo in alio capite omissum fuit. Est ergo consulenda consuetudo: Romæ enim obseruari solet sub præcepto, in Hispania verò minimè, nisi fortasse in aliquo priuato loco.

22. Festa Doctorum. *Clem. Vni. Ioan. Andr. Anton. de But. Panor. Abbas.*

Dubitatum præterea est de festis Doctorum; nam Canonistæ volunt esse in præcepto lato in Clem. vni. de Reliq. & Vener. sanct. Ita Ioan. Andr. Anton. de But. & Panor. supra citati. Quod si obiicias, quia ibi non inueniuntur verba declarantia tale præceptum; sed solùm, vt festa illa sub duplici officio celebrẽtur: Respondet Abbas, *non esse verisimile, pro illo modico dimanasse decretalem maturè, & ornatè compositam.* Expendi etiam possunt verba illius textus, quatenus videntur æquiparare festum sanctorum Doctorum festo Apostolorum. *Meritò* (inquit) *prouidit* (Apostolica sedes) *Apostolos, Euangelistas, & Confessores eosdem in vniuersali Ecclesia honorificentiæ potioris attollendos*, & infrà

concludit, *Volumus, statuimus, & præcipimus Apostolorum, Euangelistarum, & Confessorum festiuitates præcipuas annis singulis perpetuò celebrari sub officio duplici.* Nihilominùs tamen dicendũ est, ibi non ferri tale pręceptũ de obseruandis illis festiuitatibus, sed solùm de celebratione earum sub officio duplici, in hoc enim tantùm facit æquiparationem, & cum illa limitatione præceptum imponit, quod vltra vim verborum extendendum non est. Neque hoc est *modicum*, vt Abbas obiicit, quia ex vi illius decretalis celebritas, & solemnitas in officio Doctorum nõ parum aucta est, non sunt ergo hæ festiuitates sub præcepto iuris, licet possint alicubi ex consuetudine introduci. Et hæc sententia nunc magis recepta est Anton. 2. p. tit. 9. ca. 7. §. 1. Siluest. verb. *Dominica* Angel. & fere alij Summistæ verb. *Feriæ.* Idem dicendum est de Festo S. Nicolai, quod nullo iure cautum est, consuetudine autem videtur in multis locis obseruari, sed neque est vniuersalis consuetudo, nec vbi reperitur, creditur esse obligationis, sed deuotionis, vt Angel. & Siluest. notãt. Quod ferè regulariter ita est, in particulari tamen semper est examinandus modus consuetudinis. De Festo item S. Fran. aliqui dicunt esse latum præceptum à Sixto V. Sed de hoc mihi non constat, & consuetudini standum esse, iudico.

Anton. Siluest. Angel. S. Nico. festum.

Angel. Siluest.

S. Francisc. festum.

23. Nullum festum sanctarum mulierum ex generali præcepto seruatur. Cap. 1. *Cap. Vult. Concil. Oxom.*

Sextò dicendum est, nullum festum sanctarum mulierum esse ex vi iuris communis, vel generalis legis vniuersæ Ecclesiæ obseruari mandatum. Ita docẽt omnes Doctores citati, & cõstat, quia nec in illis c. 1. de Consec. d. 3. & vlt. de Fer. aliquod festum huiusmodi ponitur, nec alibi reperitur. In Concilio autem Oxomensi (quod supra retuli) trium sanctarum festiuitates obseruari mãdantur, Mariæ Magdalenæ, Catharinæ, & Margaritæ. Sed illa lex priuata fuit illius diœcesis, vel prouinciæ. De festo autem Magdalenæ multorum locorum est consuetudo, non tamen vniuersalis: Solet etiam esse S. Catharinæ, sed non est tam frequens. Multis etiam in locis S. Luciæ festum sacrum habetur. Sed hæc duo posteriora regulariter sunt ex deuotione tantùm; rarò verò sub obligatione. Festũ item sanctæ Annæ cœpit multis in locis introduci, præsertim in Hisp. Sed non est ex vi legis, neque hactenus videtur consuetudo obligationem introduxisse. Cur autem de sanctarum mulierum festiuitatibus præter Virginem, nulla sint data ab Ecclesia præcepta vniuersum Christianismum obligantia, possent facilè rationes, & congruentiæ excogitari, sed non est necesse in hoc immorari.

24. Festum omnium sanctorum generaliter seruatur. Cap. 1. Cap. Vlt. *Couar.*

Septimò institutum est ab Ecclesia generale festum de omnibus sanctis, & de illius obseruatione latum est præceptum vniuersale, & ita in dictis c. 1. & vlt. hoc festum inter solemnia numeratur, & de illius obseruatione, sub obligatione, vniuersalis est, & indubitata consuetudo. De antiquitate autem huius festi Couar. 4. Var. cap. 19. num. 8. circa finem, existimat esse ante tempora Augustini, propter concionem, quæ nomine Augustini in illa festiuitate legitur. Veruntamen multi obseruarunt, sermonem illum non esse Augustini, sed Alcuini seu Albini, vel alterius, qui ex scriptis Cypriani, & Chrysostomi illum concinnauit, ideoque à Louaniensibus inter sermones Augustini de sanctis positus non est, sed separatim inter incertos. Est ergo communis resolutio, festum hoc non fuisse ante Bonifacium 4. De quo referunt Platina in vita eius, & Raban. Homil. in illud festum, Bonifacium Romæ consecrasse templum, quod ab Ethnicis Pantheon dicebatur, in honorem omnium Martyrum, & Virginis, vnde hodie Ecclesia S. Mariæ Rotundæ vulgò vocatur. Inde verò (ait Raban.) crescente paulatim deuotione, & Religione fidelium, decretum est, vt dies primus Nouembris in honorem Sanctorũ omniũ obseruari præciperetur. Et Matth. Palmerius in Chronico refert, Gregorium 4. ante 835. annos id præcepisse, & ab eo tẽpore in vniuersa Ecclesia obseruatum esse, vt refert etiam Durandus in Rationali lib. 7. cap. 34. Post diem autem omnium Sanctorum instituta est cõmemoratio Defunctorum omnium, sed dies ille non est obseruari præceptus, nec ad festiuitatem pertinet. De suffragiis autem pro defunctis alibi diximus; & institutione illius diei videri potest Duran. supra cap. 35. Solent præterea hîc addi festa dedicationum, vel Patronorum, sed hæc licet fortasse manent à lege vniuersali, & ex vi iuris, vt exponam capite sequenti, tamen nullum est, quod obliget sub præcepto vniuersalem Ecclesiam, præter festum Angelorum, vel sanctæ Mariæ ad niues, de quibus dictũ est: aliæ enim dedicationes Lateranensis tẽpli, aut S. Petri, quas Ecclesia Romana celebrat quoad officium, de præcepto non sunt, vt constat.

Louaniens.

Festum hoc cœpit tempore Bonifacij 4. *Plati. Rab.*

Palmerius.

Durand.

CAPVT X.

De numero, & comparatione dictarum festiuitatum.

1\. Ex dictis in superioribus capitulis colligere licet, numerum festiuitatũ, quæ ex generali præcepto ab vniuersa Ecclesia obseruandæ sunt, ad numerum octoginta vnius dierum ad summũ accedere. Patet, quia Dominici dies regulariter sunt quinquaginta duo, ex festis autem Domini, quæ numerauimus, decem tantùm sunt sub præcepto, ex illis tamen duo cum Dominicis coincidunt, & duo alia Virgini tribui solent, pro eis tamen addi debent quatuor dies festiui, qui coniunguntur cum festis Paschæ, & Pentecostes, & ita relinquitur idem numerus decem dierum, quibus addendæ sunt quatuor solemnes festiuitates Virginis, & vnus dies Ioãnis Baptistæ, & decem Apostolorum (quia licet ipsi sint tredecim, sex illorũ bini celebrantur per singulos dies;) Martyrum verò tres tãtum festiuitates ex præcepto obseruamus, quæ omnes numerum octoginta dierum efficiunt: cui numero dies vnus omnibus sanctis dicatus adiungitur. Interdũ verò hic numerus dierum minuitur, quia sæpè sanctorum festiuitates in diem Dominicũ cadũt. Et ideo moraliter loquendo non potest augeri ille numerus, nisi de nouo feratur aliquod præceptũ, quia licet nonnunquam (scilicet) per singulos senarios annorum numerus Dominicarum crescat ad quinquaginta tres, semper, ex alia parte dierum festiualium numerus minuetur, & ideo vix vnquam accedet ad numerum dierum octoginta.

2\. An hi dies omnes æquales sint in obligatione. Cap. 1. *Cap. Licet.*

Sed quæret tandem aliquis, an hi omnes dies æquales sint quoad præcepti obligationem. Et ratio dubitandi esse potest, quia in iure quidam maiores, alij minores dicuntur, vt ex cap. 1. & ca. *Licet* de Fer. colligitur. Respondeo breuiter primò, si comparatio fiat in magnitudine, seu duratione temporis, hos dies omnes esse æquales, nimirum viginti quatuor horarum, non quia hoc pertineat ad ius Diuinum, vel naturale, vt quidam Summistæ falsò confingunt, contra quos supra egimus, sed quia ius commune de his diebus loquitur, vt patet ex c. 1. de Feriis, & aliis supra citatis; & quia simpliciter loquendo de diebus solent intelligi dies naturales, qui sunt viginti quatuor horarum, & ita præcepta ieiuniorum, vel orationum, quæ per singulos dies fieri debent, semper de his diebus intelliguntur

3\. Quid dicendum de rebus ad quas obligant.

Secũdò si comparatio fiat in actionibus, vel omissionibus, ad quas obligat præceptum obseruandi festos dies, sic etiam omnes hi dies sunt æquales, extensiuè, (vt sic dicam) licet intensiuè possit inter eos aliqua inæqualitas cogitari. Dico autem esse æquales in hoc

in hoc extensiuè, quia (vt infrà latè dicam) non obligat dictum præceptum ad plures actiones in vno festo, quàm in alio; nec ad abstinendum à pluribus operibus in vno, quàm in alio, quantumuis in se sit dignius alio. Ratio est, quia tenor præcepti vnus est pro omnibus diebus; nam positiuè iubet tantum audire Missam, negatiuè autem prohibet vniuersa opera seruilia, & omnia quæ ad illa reducuntur, vt infra videbimus. Neque in hoc fit ampliatio, aut restrictio pro diuersis diebus, & siquis velit fingere varietatem aliquam, nullam regulam aut rationem illius assignare poterit. Est ergò in hoc quædam æqualitas, quæ planè fuit necessaria, quia totum hoc præceptum fertur per modum vnius, nec poterat aliter ad diuersos dies applicari. Intensiuè autē dico esse in hoc quandā inæqualitatem, quia quò solemnius, & dignius est festum, eò maior est obligatio seruandi illud, & in illius transgressione, aut contemptu magis peccatur. Cuius signum est, quia magis scandalizat, seu offendit alios publica violatio festi, in vno quàm in alio. Et ratio est, quia hæc inæqualitas nō oritur ex forma præcepti, sed ex materia ipsa, quæ in vno actu eiusdem virtutis nobilior est, quàm in alio, & consequenter actus ipsi inæquales sunt, vnde fit, vt idē præceptum cadens in illos magis, vel minùs obliget. Existimo tamen, hanc inæqualitatem non esse tantam, vt notabilem diuersitatem faciat, quam in confessione explicare necesse sit, nisi ratione notabilis scandali, aut alterius extrinsecæ circumstantiæ.

Ratio conclusionis.

4. Dies festi inæquales sūt in solemnitate, & in difficultate relaxādi obseruationē.

Tertiò hinc fit, vt inter hos dies sit aliqua inæqualitas in solemnitate, & signis honoris, & cultus, quibus ab Ecclesia celebrātur, atque etiam, quod ad nos magis spectat, in difficultate relaxandi obseruationem talis diei. Prior pars pertinet ad clerum, & ad modū celebrandi Diuina officia in his diebus, & ideo eam vt notam, & ab hoc loco alienā remitto. Solum aduerto, quia hoc ad omnes pertinet, Alexandrū III. in c. 2. de Feriis, docere, *Dominicis diebus, & in præcipuis festiuitatibus* non esse flectanda genua in orationibus publicis, sicut obseruatur tempore Paschali, vbi obscurum est, quid intelligat per præcipuas festiuitates, & quod in hoc habeant singulare. Nam Glossa ibi ver. *Præcipuis*, intelligit, omnes festiuitates ibi comprehendi, quæ obseruari præcipiuntur in dicto c. 1. de Conse. d. 3. & in vlt. de Feriis, ac subinde in hoc etiam seruari æqualitatem in omnibus diebus festis. Sed in primis Cæremonia illa non spectat ad obligationem præcepti: Deinde fortè nunquam obseruata fuit in omnibus diebus festis indifferēter, sed in quibusdam maioribus, qui in eo textu dicuntur præcipui. Denique Clemens VIII. renouans cæremoniam illam in Breuiario, nō facit mentionem festiuitatum, sed tantùm Dominicarum. Posteriorem ergo partem posuimus propter c. *Licet* de Fer. vbi facultas datur laborandi in aliquibus operibus aliàs prohibitis in diebus festis, & ab illa dispensatione excipiuntur maiores anni solemnitates. Quæ exceptio, licet in particulari dispensatione fieri videatur, tamen ibi intelligitur data esse forma concedendi similes indulgentias, seu dispensationes, & quoad hoc dicimus, non omnia festa esse æqualia. Nam in maioribus festis conceditur ex aliqua causa indulgentia, quæ ex eâdem in minoribus concedi non debet.

Alex. 3.

Gloss.

Diebus festis an flectēda genua.

Clem. 8.

Cap. Licet.

Dubitant tamen ibi Doctores; quæ dicātur maiores festiuitates. Glos. enim ibi quinq; numerat Natiuitatē Domini, Epiphaniā, Pascha, Ascēsionē, & Pentecosten, nulla adhibita probatione; eā tamē sequuntur Ioan. Andr. & Panor. Addūt verò Assumptionem Virginis, nā illud festum inter quatuor maximè priuilegiata quoad interdictum numeratur in c. *Alma* de sent. Excom. in 6. vbi ex illis quinq; numeratis à Glos. omittuntur Epiphania, & Ascensio Domini, & aliis tribus æquiparatur Assūptio; ergo à fortiori in præsenti est comprehendenda sub festis maioribus. Censeo verò etiam esse addendū festum corporis Christi; tùm quia in Ecclesia non est receptū, vt minus solemne, quàm cætera enumerata, tum etiā quia illud etiā festū non est capax interdicti, iuxta concessiones Pōtificum, de quibus diximus in tom. 5. 3. p. disp. 34 sect. 1. nu. 41. Sunt autem hæc septē festa maiora limitanda, vt existimo, ad septē dies, quoad dictū effectum, quia non oportet illam difficultatē dispensationis extendi ad Octauarū dies, etiamsi aliqui eorum festiui sint, vt à fortiori cōstat ex his, quæ in dicto loco tom. 5. dixi. Cum autem hæc enumeratio nullo iure in rigore probetur, quia dictum c. *Alma* parum fauet Epiphaniæ, & Ascēsioni, oportet vt communi opinione, & existimatione nitatur, nam omnia illa festa communiter reputantur quasi æqualia, & Paschalia, (vt sic dicam) licet interdum in iure aliquod priuilegium vni concedatur, quod alteri non conceditur; quod non obstat, quominùs simpliciter ex maioribus censeantur. Vnde infero, quod si alicubi aliquod festum Patroni, vt ver. grat. sancti Iacobi Compostellæ, vel aliud simile, æquè solemne, ac prædicta communiter reputetur, meritò etiam possit inter maiores festiuitates ibi reputari, vt non debeat in illo indulgentia laborandi sine valde extraordinaria causa concedi.

5. Quæ festiuitates dicantur maiores. *Gloss.* *Ioan. Andr.* *Panor.* *Cap. Alma.*

CAPVT XI.

De festis, quæ in aliquibus tantùm Prouinciis, seu diœcesibus seruari debent ex præcepto.

QVamuis Ecclesia vna sit, & ideo in substantialibus, & principalibus ritibus, ac festiuitatibus vnitatem seruet; non est cōtra vnitatem eius, quod in aliquibus secundariis cæremoniis varietatem habeat, immò hæc varietas pertinet ad pulchritudinem eius. Hęc ergo varietas etiā in festiuitatibus cernitur, quædam enim in vno loco seruantur ex præcepto, quæ in aliis locis sub obligationem non cadunt, vt cōstat ex vsu Ecclesiæ, & supponitur in dicto c. 1. de Cōse. dist. 3. & ca. 2. & vlt. de Feriis, vbi Doctores omnes id aduertunt. De his ergo festis particularibus dicendū hîc est. Non possumus autem singula numerare, sicut in prioribus fecimus, quia pendēt ex priuatis legibus, & consuetudinibus, quæ variæ sunt. Solùm ergo ad nos spectat explicare ius, & modū introducendi tales festiuitates, & modū obligationis huius pręcepti, prout talibus festiuitatibus applicatur. Possumus autem intelligere, duobus modis introduci huiusmodi festa particularia, primò ex vi ipsius iuris communis sine speciali facto, seu voluntate alicuius inferioris prælati. Secundò per inferiorem legem, seu constitutionem extra ius commune, seu consuetudinem illi æquiualentem, & vterque modus est suo modo verus, & à nobis breuiter explicandus.

1. Aliqualis varietas Ecclesiæ decorem addit.

Cap. 1. Cap. 2. Cap. Vlt.

Dupliciter introducuntur festa particularia.

Primò ergo dicendum est, posse aliquod festum esse sub obligatione in vno loco ex vi iuris communis, licet non obligetur vniuersa Ecclesia ad illud festum obseruandum. Hoc patet, quia licèt præceptum sit iuris communis, nihilominùs materia præcepti potest in vno loco inueniri, & non in aliis, & sic obligare ibi, vbi est materia eius, & non alibi, vbi non occurit. Exemplis res declaratur; nam potest ius commune disponere, vt festum Patroni, Dedicationis, aut sancti Titularis vniuscuiusque loci, seu Ecclesiæ ex præcepto obseruetur; tunc enim hæc ciuitas ex vi huius legis tenetur obseruare festum sancti Antonij, vel sancti Vincentij, & nihilominùs obligatio illa particularis est huius diœcesis, & nō totius Ecclesiæ; & sic de aliis. Itaque in huiusmodi lege ad illius obli-

2. Primus modus explicatur.

gationem

gationem supponitur quidem aliquid speciale in tali loco, ratione cuius obligat lex ad tale festum obseruandum in illo potiùs, quàm in alio, sed illud, quod supponitur, non est particularis lex de festo ipso, sed est factum aliquod ex quo oritur materia legis, quale est Dedicatio talis templi facta hodie, & hoc loco, vel particularis ratio, & voluntas habendi hunc sanctum, vt Patronum, vel Titularem, hac enim materia supposita ipsum ius commune obligat. Sicut in materia de voto dicimus, obligationem seruandi votum de iure naturali esse, quamuis materia illius obligationis, quæ est promissio, ex propria, ac particulari pendeat voluntate.

3. An dies dedicationis templi in quouis oppido seruandus.

Iuxta hanc assertionem ad ius commune pertinet id, quod disponitur in ca. 1. de Conse. distin. 3. vbi inter obseruāda proponitur *Dedicatio cuiusque Oratorij.* Ex quibus verbis videtur colligi in vnoquoque oppido ex præcepto obseruandum esse diem Dedicationis templi eius. Et ita censuit Specul. in summ. tit. de Fer. §. 1. illa tamen verba omittuntur in cap. vlt. de Fer. & ideo alij censent, reuocatū iam esse illud præceptum. Immò Ioan. Andr. Anton. & Abbas in dicto c. vlt. intelligunt illa verba de festiuitate quoad officium, non quoad obligationem totius populi, quia esset (inquit) dura obligatio. Tamen quia textus ille à principio incipit, *Pronunciandum est laicis, vt sciant tempora feriandi per annum,* & infrà, *Feriandi autem isti sunt dies.* Et posteà consequenter, eodē modo omnes enumerat, & ideo difficile creditu est, in illo solo die sermonem esse de officio clericorum. Vnde potiùs dicendum censeo, quod supra iam dixi, legem illam non fuisse Pontificis alicuius, vel Concilij Generalis, & ita non potuisse per se constituere ius generale, sed particulare Prouinciæ Lugdunensis: neque etiam est extensum illud ius per consuetudinem; nam potius communi vsu, & regulariter talis Dedicationis dies non seruatur. In Concilio autem Oxomensi in principio inter festa obseruanda ponitur *Festum Dedicationis cuiuslibet Ecclesiæ in sua Parochia.* Sed illud etiam declarat particulare ius Anglicanæ cuiusdam Prouinciæ, non generale. Idéque censeo de alia lege ibi subiuncta, videlicet, *Quodlibet festū illius Sācti, in cuius honorem fundata est Ecclesia,* & loquitur *de festis obseruandis omni veneratione,* & non tantum quoad officij celebritatem: nam de his postea separatim tractat, estque lex illa satis pia, & consentanea rationi, nihilominus tamen non obligat generaliter, quia non habetur ex iure communi, neque etiam consuetudine generali recepta est. Idem dicendum est de simili lege lata in Concilio Magūt. sub Carol. c. 36. his verbis: *Et illas festiuitates Martyrum, vel Confessorum obseruare decreuimus, quorū in vnaquaque parochia sancta corpora requiescunt, similiter etiam Dedicationem templi,* sed de hoc vltimo iam dictum est. Illud verò prius, licet pium, & sanctum sit, non potest habere vim legis vniuersalis, quia illud etiam priuatum Concilium est, & in iure communi non inuenitur. Solùm ergo quoad officiorum celebritatem hæc seruanda sunt iuxta rubricas, & regulas Missalis, & Breuiarij Romani, quoad festorum autem obseruationem nulla est de hoc lex, aut vniuersalis consuetudo, vbi autem fuerit, seruāda est. Ex quibus cōcluditur, licet hic modus institutionis, & obligationis alicuius festi particularis ex vi iuris communis possibilis sit, de facto tamen nullum inueniri ius commune talem generalem legem statuens in obseruatione festorum, vt ex ea particulares obseruantiæ oriantur; nam præter ea, quæ attigimus, nullum tale ius commune inuenitur, quod ad nostram notitiam peruenerit.

Cap. 1. Specul. Cap. *vlt.* *Ioan. Andr. Anton. Abbas.* *Consil. Oxom.* *Concil. Magunt.*

4. Episcopos posse præcipere festa obseruanda in suis diœcesibus.

Secundò dicendum est, Episcopos in suis diœcesibus habere potestatem instituendi, ac præcipiendi festa particularia ibi obseruanda. Hoc certum est apud omnes, & statim probabitur. Non intelligimus autem, solos priuatos Episcopos habere hāc potestatem, quia non est dubium, quin summus Pontifex hanc habeat potestatem, cum supremam, & vniuersalem habeat, non solet tamen immediatè illa vti, nisi quando pro vniuersali Ecclesia festum instituit, sed ad summū præbet suam confirmationē, & assensum. Inquiri autē potest, an hic assensus necessarius sit, vel Episcopi auctoritas sufficiat. Dicendū verò est, vnūquemque Episcopum posse hanc legem ferre pro sua diœcesi, absque speciali facultate, vel confirmatione Pontificis. Ratio prima est, quia hoc non est Episcopo prohibitum, & eo ipso, quòd non prohibetur, censetur concessum, quia pertinet ad ordinariam pastoralem iurisdictionem. Secunda ratiò est, quia hoc ei expressè conceditur in dicto ca. vlt. de Feriis, ibi, *Singuli Episcopi in suis diœcesibus*, & in dicto cap. 1. de Conse. distin. 3. Tertiò hoc confirmat vsus antiquissimus Ecclesiæ, nam Episcopi hac potestate vsi sunt, vt ex historijs, & ex variis consuetudinibus diuersorum locorum, & Episcopatuum constat.

An auctoritas Summi pontificis ad hoc necessaria sit. Cap. Vlt. Cap. 1.

5. Obiectio.

Dicet aliquis, priuatas festiuitates ordinariè institui in honorem alicuius sancti, siue Martyris, siue Confessoris; at non possunt Episcopi sanctū aliquem Religiosè colendum suæ Ecclesiæ proponere, sine Romanę Ecclesiæ approbatione, vt declarat Alexād. III. in cap. 1. de Reliq. & vener. Sanctor. ergo neç possunt particularia festa ordinare sine Pontificis consensu. Respondeo, duo hîc esse distinguenda, vnum est facultas colendi aliquem vt sanctū publico, & solemni ritu, quæ per Canonizationem, aut Beatificationem (vt vocant) fieri solet, aliud est obligatio per præceptum inducta ad agendum diem festum in honorem talis Sancti. Hîc non de illo priori agimus, sed de hoc posteriori; nam sunt valde diuersa, quia prius potest esse sine secundo, vt patet in multis sanctis, quorum festiuitates non celebramur, licet canonizati sint; secūdum autem necessariò supponit primum, non potest enim in venerationem alicuius hominis mortui festum dicari, nisi supponatur Ecclesiæ legitimè propositus tanquam sanctus, & cum Christo regnans. De hac ergo legitima propositione loquitur Alexan. III. in dicto c. 1. de qua in materia de Fide, & de Summo Pontifice agendum est. Alia verò decreta, quæ Episcopis tribuunt dictam facultatem, loquuntur tantùm de secundo, id est, de præcepto obseruandi diem festum, supposita materiæ capacitate, vt rectè intellexerunt ibi Innocent. Ioan. And. & Abbas cum Gloss. in c. vnic. de Reliq. & Vener. sanctor. in 6. & Glos. in c. 1. de Conse. d. 3. Siluest. Ver. *Dominica.* num. 3. contra nonnullos Canonistas, qui dixerunt, posse Episcopos sine præuia Canonizatione, vel approbatione Pontificis, festos dies hominibus sub opinione sanctitatis defunctis dicare. Sed illi fortasse iuxta morem antiquissimum Ecclesiæ locuti sunt, quando ex tacita voluntate Pontificis summi id permittebatur Episcopis cum consensu Metropolitanorum; sed iam non licet sine expressa Pontificis approbatione iuxta decisionē Alex. III. Immò ille apertè significat non se de hoc nouam legem ferre, affirmat enim etiam ante illud decretum id non licuisse.

Alex. 3. Expeditur. *Innocent. Ioan. Andr. Abbas. Gloss. Siluest.*

6. Quid supponendum, vt ab Episcopo possit festū solius Dei præcipi.

Vnde vlteriùs addo, etiam in festis, quæ ad solius Dei venerationem ordinantur, vt est verbi gratia festum Trinitatis, si speciali præcepto in aliqua diœcesi præceptum esset (vt de eodē festo Trinitatis dicitur in cap. 2. de Feriis) necessariò supponendam esse veram fidem, & existimationem de tali mysterio iuxta dogmata ab Ecclesia Romana approbata: nam præceptum Episcopi solùm addit obligationem talis cultus, non verò fidem approbat. Et eadem ratione, quando

quando de Virgine, vel de Sancto aliquo, cuius fœlicitas, & sanctitas indubiè creditur ab Ecclesia, instituitur festum ob specialem aliquam rationẽ sanctitatis, aut propter sanctã Natiuitatẽ, oportet, vt ratio illa, & veritas eius prius ab Ecclesia Romana probetur, quàm tale festũ publicè indicetur, vel præcipiatur, ẽtiã in particulari Episcopatu. Quia oportuit festum, & religiosum cultum in veritate fundari, Episcopis autem non est cõmissa hæc facultas approbandi veritatem illam, aut mysteriũ, quod est fundamentum festiuitatis, sed supposita illa approbatione, data est iurisdictio præcipiẽdi cultum, etiam per festi approbationem. Et hac ratione olim non placebat Bernardo eorum deuotio, qui conceptionem Virginis celebrabant sine approbatione Romanæ Ecclesiæ, & meritò reprehenderetur; si non posset illa festiuitas in alio, quàm in præseruatione fundari, tamẽ quia generatim celebrari poterat, vel in honorẽ primæ sanctificationis Virginis, quocunque tandẽ momento facta fuisset, vel in gratiarum actionẽ ad Deum pro beneficio nobis collato, personam illam nobis dando, & producẽdo, ideo tolerari potuit illa deuotio, quę postea per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem confirmata est. Atque ad hunc modum de similibus particularibus festiuitatibus est iudicandum.

Bernard.

7. *Vtrùm necessarius sit Cleri, & populi consensus. Ratio dubij.*

Vlteriùs verò interrogari potest, an solus Episcopus possit hoc præceptum imponere sine consensu Cleri, & populi, vel necesse sit horum consensum simul concurrere. Et ratio dubitãdi est, quia ferre præceptum de obseruatione festi, est actus iuridictionis, sed iurisdictio est tantùm in Episcopo, non in populo, vel Clero; nam ad laicum populum non pertinet legem ferre ecclesiasticam, etiam particulariter, & cum clericis, sed tantùm obedire illis, Clerus autem cũ sit subditus Episcopo, illius tenetur obedire præcepto, quia iurisdictio Episcopi licet non sit suprema, est quasi monarchica in suo Episcopatu, & ideo illius præcepto tenentur subditi parere. Et confirmatur ex vsu, quia Episcopi ad huiusmodi leges statuendas non solent populum, vel Clerum in Concilium vocare, sed sua potestate illas condunt. Respondeo, in rigore iuris Episcopum non solum, *sed cum Clero, & populo* posse præscribere leges de peculiaribus festis in suo Episcopatu seruandis. His enim ferè verbis eius potestas circa hunc actum limitatur in c. vlt. de Feriis, & in cap. 1. de Consec. distinct. 3. Quibus locis id notant Doctores, præsertim Ab. num. 4. vbi allegat Innocent. & alios: sequitur Angel. Ver. *Feriæ* num. 5. Tabien. num. 10. Siluest. Ver. *Dominica* n. 3. Anton. 2. par. tit. 9. ca. 7. §. 1. Rationem verò deducit Abbas ex alio principio fortasse magis dubio, quòd ea, quæ possunt aliis afferre præiudicium, non possunt præcipi ab Episcopo sine approbatione, vel saltem non cum rationabili contradictione eorum, quorum interest. Quod principium ipse probat auctoritate Innocentij, Frederici, & Archidiaconi, non tamen ex iure, nisi ex cap. *Gesta* cap. *Vbi*, distin. 74. quæ prohibent Episcopis, ne aliquem inuitum ordinent, aut consecrent, quod longè diuersum est. Illud ergo principium licet sit consentaneum rationi, existimo tamen, in rigore solùm procedere in casibus à iure expressis, vel contentis in aliqua iuris regula. Quod mihi probat ratio dubitandi proposita; nam iurisdictio Episcopi de se monarchica est, nisi à superiori limitetur, limitari autem potest iure communi, vel à Pontifice; ergo quando non inuenitur talis limitatio, potest suos subditos obligare præcepto, aut lege sua, quæ nõ sit manifestè iniqua. Quòd si subditis grauis visa fuerit, non possunt sua resistere potentia, seu auctoritate, sed ad superiorem recurrere, secus verò erit, si potestas eius iure sit limitata.

Cap. Vlt. Cap. 1. Abbas. Innocent. Angel. Tabien. Siluest. Anton.

Innocent. Frederi. Archid. Cap Gesta. Cap. Vbi.

8. *Resoluitur quæstio.*

In præsenti ergo omnes admittunt dictam resolutionem quoad cleri consensum, fatentúrque, iurisdictionem Episcopi in hoc casu esse limitatam, vt sine clero nõ possit hanc legem ferre, ob dictum cap. vlt. de Feriis. Quod non est speciale, sed frequens in his, quæ pertinent ad negotia ecclesiastica, spectantia ad bona Ecclesiæ, vel commune ius clericorum, vt constat ex toto titulo de iis, quæ fiunt à Prælatis sine consensu capituli, vbi specialiter videri potest Panormit. in cap. *Nouit.* Quamuis in his multùm valeat consuetudo, vt decernitur in cap. 3. de Consuet. in 6. De altera verò parte, quæ ad populum spectat, Anton. de But. in dicto cap. vlt. negat, assensum, vel concursum populi esse necessarium propter rationem suprà positam, quia in his, quæ spectant ad Religionem, & bonum animæ, populus est subiectus Episcopo. Sed re vera dicta iura videntur contrarium expresse docere, nam æquè requirunt populi, ac cleri consensum; imò dictum cap. 1. de Conse. distin. 3. nullam mentionem cleri fecit, sed solius populi, sub eo tamen à fortiori includitur Clerus; vnde Abbas in dicto cap. vlt. dicit, requiri consensum, vel saltem præsentiam populi. Addit enim, non esse semper consensum necessarium, quia si populus sine legitima causa contradicat, non obstabit eius dissensus. Et in confirmationem adducit cap. 1. de iis, quæ fiunt à maiori par. capit. & cap. 1. 65. distinct. Quæ iura non de populo, sed de sacerdotibus loquũtur. Vnde si aliquid in præsenti probant, etiam de clero idem erit dicendum. Re tamen vera illa iura non probant, quia loquuntur, quando minor pars contradicit in his, quæ à capitulo, seu congregatione aliqua facienda sunt; tunc enim paucorum contradictio non obstat, nisi vbi aliqua ratio manifesta obstiterit, quæ coram superiore probanda est, vt Gloss. notat in dicto capit. 1. de his, quæ fiunt à maiori parte capit. At in præsenti ius expressè videtur postulare consensum populi, & si totus populus contradicat, videtur censenda maior pars, & cuius maximè interest, ergo debet præualere. Præterea notanda sunt verba dicti cap. 1. de Conse. d. 3. *Quam singuli Episcopi in suis Episcopatibus cum populo collaudauerint.* Vbi verbum, *collaudauerint*, requirit consensum expressum, vt notat Ægidius, quem refert, & sequitur Abbas in ca. 1. de his, quæ fiunt à Prælatis &c. nota. 2. num. 3. Ergo ex vi iuris, ac per se loquendo requiritur in præsenti casu consensus populi. Neque hoc videri debet præter debitũ ordinem, quia cum huiusmodi præcepta non sint ad salutem populi necessaria, sed ad quendam maiorem ornatum, & deuotionem, & aliàs possit inde grauari populus, dum à suis laboribus, & lucris impeditur, meritò potuit iure statui, vt sine suo consensu non cogeretur.

Cap. Vlt.

Panor. Cap. 3.

Anton. de But.

Cap. 1.

Abbas.

Gloss.

Cap. 1. Ægid. Abbas.

9.

Hoc autem videtur intelligendum, quando populus vnanimi consensu contradiceret, nam tunc præsumitur, ratione aliqua iusta moueri; & timeri meritò potest, tale præceptum non esse futurum vtile, si cum tanta contradictione populi ponatur: ac denique, quia ius illi fauet. At verò si Episcopus cũ clero communiter conueniret, & aliqui de populo assentirent, licet plures contradicerent, tunc fortè haberet locum opinio Abbatis, maximè vbi ratio contradictionis iusta, & clara non videretur, & tunc recurrendũ videretur ad superiorẽ. Hæc autem locum habent ante latum præceptum: semel autem præstito consensu, & stabilito præcepto, non erit in potestate populi cõtradicere, & illud abrogare, nisi Episcopus consentiat. Episcopus autem potest solus illud abrogare; quia quoad hoc potestas eius non est vllo iure restricta. Intelliguntur etiam hæc stando in iure communi, nam per consuetudinem videtur huic iuri

iuri derogatum: solent enim Episcopi cum consilio cleri, vel aliquorum de clero hæc præcepta populo dare, illo non vocato, nec consulto; & similiter solet populus talia præcepta timere, & acceptare. Quæ consuetudo seruanda est, vbi introducta fuerit, iuxta cap. 3. de Consuetudin. in 6. Et nunc etiam censetur populus consentire, per hoc solùm, quòd non contradicit.

Cap. 3.

10. Quibus conueniat præceptum particulare de festo seruando cum generali.

Dico tertiò, præceptum hoc de obseruando aliquo festo particulari in extésione obligationis quoad loca, & personas differre à generali præcepto, quoad cetera verò omnia ferè conuenire. Explico assertionem, incipiendo à posteriori parte. Nam si in hoc præcepto consideretur id, quod agendum, vel omittendum præcipitur in die festo, eiusdem rationis est præceptum hoc particulare, & vniuersale, id est, ad idem obligat, quia ius non constituit in hoc aliquam differentiam, sed eôdem modo, quo generalia festa obseruari mandantur, declaratur in iure, vel etiam præcipitur, vt obseruentur festa, quæ Episcopi seruari præcipiunt in suis Episcopatibus: ergo in hac parte est quædam similitudo, & æqualitas. Quin potiùs etiam in gradu obligationis, seu solemnitatis potest esse non minor intensiuè (vt sic dicam) obligatio seruandi particulare festum, quàm generale. Quia licet generalis lex videatur habere quandam maiorem dignitatem, & consequenter maiorem etiam vim obligandi ex vniuersali potestate, quæ maior est, nihilominùs in particulari festiuitate quodammodò illa vniuersalis ratio imbibitur, quatenus ipsum commune ius præcipit obseruare festa ab Episcopis indicta. Et prætereà ex particularibus rationibus potest augeri particularis festi obligatio, vt si sit insignis benefactor, & Patronus, vel ipsius reliquiæ magna populi veneratione colantur, & similia.

Æqualia possunt esse in solemnitate.

11. Conueniunt in tempore.

Deinde in tempore, pro quo tale præceptum ponitur, solet esse regulariter vniformitas; nam sicut festa generalia præcipiuntur pro vno die naturali per illa dessignato, ita etiam particularia, vt constat ex vsu, & ex paritate rationis. Dico autem *regulariter*, quia interdum præcipitur festum particulare pro dimidio tantùm die, verbi gratia vsque ad meridiem; hoc enim in aliquibus diœcesibus fieri obseruauimus in die aliquorum Martyrum, vt sancti Blasij &c. quod licet non sit frequens, reprehendi non potest. Quia nullum est ius Diuinum, vel naturale, quod præcipiat, vt festum necessariò esse debeat viginti quatuor horarum, aut quod prohibeat vnam partem tantum diei festiuam. Et alioqui illa determinatio est voluntaria, seu arbitraria, ergo nihil impedit, quominus rectè fiat tantùm pro dimidio die. Item hoc modo potest quis voto se obligare ad vacandum Deo hora matutina tantùm, ergo & totus populus, ergo etiam per legem particularem potest obligari, quia potest iusta ratio subesse, nam, vt aliqua vacatio fiat, potest suadere pietas, & gratitudo ad sanctum, vt tamen non fiat pro integro die, potest postulare populi necessitas. Et matutinum tempus sufficiens, & magis accommodatum iudicatur, propter Missam audiendam. Interdum verò alicubi præcipitur pomeridianum tempus in feria quinta hebdomadæ sanctæ (vt supra notaui) propter specialem venerationem illius temporis, & propter stationes, & frequentiam populi Christiani. Hæc verò differentia accidentaria valde est, quia non est in potestate, sed in facti contingentia; nam etiam posset Pontifex pro vniuersa Ecclesia præcipere festum dimidij diei. Quid enim obstat? Hactenus verò non fecit, quia non iudicauit necessarium; vel quia festa vniuersalia sunt digniora, vel quia vniuersales leges

Posse obseruari festum solùm vsque ad meridiē.

A non descendunt ad hæc particularia. Ex his ergo satis patet assertio quoad posteriorem partem.

12. Quibus rebus conueniant.

Prior verò pars declarat propriam, & per se differentiam inter hæc festa, quam posuit Concilium Lugdunense in dicto cap. 1. addens, quod festiuitates Episcopales *Vicinis tantum circummorantibus indicendæ sunt, non generaliter omnibus.* Ex quibus in primis constat, præceptum de tali festiuitate non obligare extra territorium præcipientis. *Quia extra territorium ius dicenti non paretur impunè.* Vt dicitur in L. vltima, ff. de Iurisd. omnium iudicum. Et capit. *Vt animarum.* De Constitut. in 6. Ex quo textu hæc pars sufficienter probatur. Et eius ratio ex eisdem verbis constat, quia actus agentis non extenditur vltra sphæram actiuitatis eius, sed vnusquisque Episcopus habet vt sphæram limitatam suæ iurisdictionis, territorium suum, seu diœcesim, ergo extra illam non obligat. Vnde etiam concluditur differentia in ordine ad personas, nam ad seruanda vniuersalia festa tenentur omnes fideles totius mundi, & vbicunque existant, ad seruanda autem festa particularia tantum obligantur illi homines, qui intra locum talis territorij continentur. Et hoc sensu dictum est in dicto c. 1. has festiuitates solum esse indicendas *Circummorantibus*, id est intra terminos diœcesis, vel loci, pro quo festum indicitur: Interdum enim solùm pro vno oppido, vel ciuitate iubetur. Sed de hac obligatione plura in sequentibus tractanda sunt.

Conc. Lug.

Leg. *vlt.* Cap. *Vt animarum.*

B C

CAPVT XII.

An Potestas laica possit obseruationem alicuius diei festi præcipere, sine Episcopi auctoritate.

1. Ratio dubitandi.

RAtio dubitandi esse potest, quia Princeps secularis subditis suis præcipere potest, vt aliquo die ab operibus obstineant, & festum diem agant propter diē Natalis sui, vel propter insignem victoriam, aut aliam rationabilem causam. Dices, posse quidem hoc præcipere per modum politici honoris, non per modum cultus religiosi, sic enim feriæ temporum propter temporales vtilitates interdum introducuntur. Sed contrà quia potestas secularis potest præcipere actus Religionis, sicut potest præcipere actus aliarum virtutum Iustitiæ, Temperantiæ, Fortitudinis, cur enim non poterit? Hoc enim natura le est, & Reip. conueniens, ergo potest præcipere obseruationem festi alicuius, etiam intuitu Religionis, vt ad gratiarum actionem Deo faciendam, & consequenter potest etiam præcipere non solum vacare ab operibus aliquo die, sed etiam opera Religionis exercere, vt audire Missam, & huiusmodi. Potest ergo festum aliquod instituere, & præcipere. Et confirmatur primò, quia vnusquisque Christianus potest se voto obligare ad diem aliquē obseruādum tanquam festiuum, ergo & Rex potest hoc præcipere subditis, quia votum est veluti lex priuata, quā sibi potest vouens imponere in materia Religionis, non est autem minùs potens voluntas Regis ad præcipiendum subditis, quam vnusquisque ad sibi legem imponendam: eò vel maximè, quòd sicut potest priuata persona vouere festiuitatem aliquā, ita potest totus populus, seu tota Respub. illam vouere, possunt ergo sibi legē imponere in religiosa materia, licet ipsi laici sint, ergo etiam Rex, vel Princeps id poterit. Tandem consuetudo laicorum potest festum diem introducere, ergo & lex Principis laici, nam hæc cum proportione æquiparantur: Atque huic parti fauere videntur multæ leges Codicis titul. de Feriis, vbi Imperatores

D E

Cod.

tores de diebus festiuis, & de modo, quo seruandi sunt multa disponunt.

2. Negatiua pars approbatur.

Nihilominus dicendum est, potestatem hanc indicendi, & præcipiendi dies festos, & cultui diuino dicatos, esse propriè spiritualem, seu ecclesiasticam, & ita ad solos Ecclesiæ pastores pertinere, ideóq; sine illorum consensu non posse Principes, vel communitates laicas festorum obseruationem præcipere. Ita sensit Panor. in cap. 2. de Feriis, num. 2. Syluest. ver. *Dominica*, num. 2. Anton. 2. p. ti. 9. c. 7. §. 1. & est clara, & communis. Sumitúrq; ex generali illo principio iuris, quòd laici in spiritualibus nullam habent præcipiendi auctoritatem c. *Cum laicis*, de rebus Ecclesiæ non alien. cap. *Decernimus* de Iudi. & cap. *bene quidem* cum tota d. 96. & similibus: nam festorum obseruatio ad publicum Dei cultum ordinata inter spiritualia continetur, nam directè, & immediatè ordinatur ad bonum animæ, & ad sacra pertinet, ergo.

Panor. Siluest. Anton. Cap. Cum laicis. Cap. Decernimus. Cap. Bene quidem.

2. Deinde potest speciale argumentum sumi à simili ex c. vlt. de Reb. Eccles. non alien. ibi enim habetur, non posse potestates laicas de mortuariis disponere, id est, leges ferre circa funera defunctorum, & modum, vel circumstantias in eis seruandas, quia illa omnia sunt annexa rei spirituali, & concernunt diuinũ cultum, & bonum animæ, vt ibi Doctores adnotant, & in capite *Ecclesia S. Mariæ*, de Constitution. Ergo eadem ratione non potest laica potestas disponere de obseruatione festorum, quæ magis directè ordinantur ad diuinum cultum, & animarum profectum. Et confirmatur, quia aliàs si secularis princeps posset festa præcipere per se, & sine consensu Episcopi, posset etiam prohibere, nam est eadem ratio, consequens autem est contra debitum ordinem Ecclesiæ, nam laica potestas debet esse subordinata Ecclesiæ in spiritualibus, & in omnibus, quæ ad illa ordinantur, aliàs sequerentur schismata, & diuisiones in Ecclesia, vel spiritualia impedirentur per dispositionẽ laicorum. Itaq; res est clara, & cõmunis.

Cap. vlt. Cap. Ecclesia S. Mariæ.

3. Respõdetur argumentis.

Ad argumentum ergo benè ibi responsum est, posse principes seculares interdum præcipere subditis feriari à laboribus, vel mechanicis operibus ad ciuilem honorem, vel ostensionem lætitiæ, vel ad cõmodam gubernationem in ordine ad requiem, & salutem corporum, vel in ordine ad collectionem fructuum, & similia, vt constat ex tit. de Feriis Cod. & ff. Tamen in ordine ad religiosum cultum non pertinet hæc cura ad temporalem principem. Quòd si aliquando rex iudicauerit occurrere rationem aliquam sufficientem ad instituendum aliquod festum; debet per Ecclesiæ prælatos competentes id procurare, qui semper eius desiderio satisfacient, prout res postulauerit. Et ad replicam in contrarium respondeo, finem Religionis esse altiorem, quam sit finis potestatis secularis: nam hic sistit in conseruanda externa pace, & iustitia Reipublicæ, & non attingit opera Religionis, nisi quatenus ad illum finem conferunt, nam alia ratione non cadunt sub laicam potestatem, sicut nec ieiunia, vel similia virtutum opera. At perfecta Religio primariò tendit in Deũ, & ad illius cultum ordinat ipsam pacem, & externam Reipublicæ conseruationem, & ideo materia diuini cultus, & Religionis ad superiorem potestatem spectat, præsertim in lege gratiæ, in qua hæ potestates per Christum distinctæ sunt, & perfecto modo subordinatæ. Hac ergo ratione non pertinet nunc ad ciuilem potestatem leges condere in materia Religionis, quia debent ferri præcipuè in ordine ad salutem animarum, & ad diuinum cultum secundùm se spectatum. Quod si aliquando fuerit conueniens, spiritualia præcipere in ordine ad temporalia, id debent facere principes per superiorem A potestatem, quæ possit illa omnia ad superiorem finem ordinare, & per altiora principia regulare. Vt si expedit publicam processionem facere ad obtinendum à Deo temporale beneficium salutis, victoriæ, aut fructus terræ, non potest princeps secularis immediatè illam præcipere, sed petere à Pastore Ecclesiæ, vt illam indicat. Idem est in ieiunio, & similibus. Idem ergo est in festiuitatibus seruandis.

4. Satisfit confirmationi.

Ad primam confirmationem de voto respondetur, non esse similem rationem, nam votum re vera non est lex, nec est actus iurisdictionis, sed est promissio Deo facta, cuius materia esse potest cuiuscumque virtutis actus, etiam ipsiúsmet Religionis: maior enim est Charitas, quam Religio, & tamen B actus ipsiúsmet Charitatis possunt esse materia voti, quia potest quis illos Deo promittere, etiam si merè interiores sint, ita ergo potest actum orandi, vel sacrificandi, & alios actus Religionis Deo promittere. Vnde non solum potest homo ad plura obligari per proprium votum, quàm per legem ciuilem, verùm etiam ad plura, quàm per legem ecclesiasticam, vt patet de operibus consiliorum, & de actibus internis, nulla est ergo illa consecutio. Quapropter, etiamsi votum sit totius populi, non obligabit in vi legis, sed tantùm in vi promissionis, ideóque tantùm obligabit vouentes, vel consentientes ipsis, quia obligatio voti est personalis, vt posteà videbimus. Vt ergo tale votum publicè seruetur ex C obligatione ab his, qui non vouerunt, nec consentire voluerunt, necessaria erit Prælati ecclesiastici auctoritas, quæ illis obligationem imponat in vi præcepti.

5. Sola consuetudo laicorum non potest introducere diem festum.

Ad id verò, quòd de consuetudine attingebatur, dicendum in primis est, solam consuetudinem laicorum non posse propriam obligationem diei festi introducere, quia cum obseruatio diei festi communis esse debeat clericis, & laicis, & specialiori modò ad clerum pertineat, non potest sola consuetudo laicorũ legem vniuersalem introducere, nec clericos obligare, iuxta communem doctrinam de consuetudine. Deinde, quod caput est, nec totius populi, & cleri consuetudo potest obligare in vi legis, nisi Episcopi D consensus expressus, vel tacitus accedat. Ratio est, quia consuetudo non habet vim inducendi obligationem legis, nisi includat consensum, & voluntatem eius, qui posset expressè talem legem ferre, vt ex materia de Legibus suppono: Atqui sine voluntate Episcopi non potest hæc lex de obseruatione expressè ferri, vt dictum est, ergo nec consuetudine. Oportet ergo consuetudinem esse notam Episcopo, & ab eo esse, vel expressè, vel tacitè approbatam, & ita cessat obiectio. Oportet tamen in hoc actu seruandi diem aliquem vt festum, duo distinguere; vnum est, facere id, in quo cultus talis diei positus est, vt sunt ver. grat. audire Missam, & cessare ab operibus; aliud est, facere hoc ex obligatione ab alio imposita, & non tantùm ex deuotione; dico autem *ab alio imposita*, vt excludam obligationem voti. Po- E test ergo interdum approbare Episcopus actum illum ex deuotione factum, non habendo voluntatem imponendi obligationem, nec approbando illam, & tunc non sufficiet consuetudo inducere obligationem præcepti, quia sine voluntate obligandi eius, qui potestatem habet obligandi, nulla est lex, cum vera lex debeat esse signum illius voluntatis, hîc autem sine voluntate Ecclesiastici Prælati voluntas totius populi non sufficit hanc obligationem imponere, vt dictum est; oportet ergo, vt Prælatus approbet actum vt ex obligatione factum, seu, quod idem est, vt approbet obligationem. Et hinc valdè difficile est discernere, quando talis consuetudo sit intro-

ducta, vt obligatoria, quando verò in vi tantùm deuotionis; existimóque vix posse discerni, nisi interueniat, vel expressa declaratio Episcopi, vel factum aliquod indicans talem voluntatem, vt si puniri faciat eos, qui festum non custodiunt, vel quid simile. Videtur etiam sufficere communis existimatio totius ciuitatis, aut diœcesis, quam non ignorat Episcopus, & non corrigit, sed tacitè approbat.

6. Leges Codicis quomodo intelligendæ.

Ad vltimam partem de Legibus Codicis, memini me aliis locis latiùs dixisse, illas leges Codicis, quæ in rebus Ecclesiasticis disponunt, vel non factas esse auctoritate Imperatorum tantùm, sed ex consensu, vel petitione Summorum Pontificum, vel si aliter factæ sunt per ignorantiam, vel potentiam, vsurpando iurisdictionem, non habere vim legum: Verumtamen de illis legibus in particulari, quę de sacris feriis loquuntur, dici potest, in eis non ferri leges de obseruatione festorum, sed suppositis ecclesiasticis legibus præcipientibus talia festa religiosè obseruari, Imperatores Christianos, tanquam Ecclesiæ protectores, & defensores, suis legibus imponere pœnas contra legum ecclesiasticarum transgressores: Hoc enim non excedit potestatem Principum seculariũ, maximè quando tales leges non reprobantur ab Ecclesia, sed tolerantur, & approbantur, vt vtiles ad disciplinam ecclesiasticam muniendam; sic enim leges ciuiles ferunt pœnas contra hæreticos, & alios similes; quamuis seculares iudices illis legibus vti non possint, nisi postquam Ecclesia tulerit sententiam de culpa ad suum forum pertinente, & punitionem eius brachio seculari remiserit.

7. *Siluest. Anton.*

Quin potiùs indicant Siluester; & Anton. suprà, posse Principem secularem sua lege statuere festum sub tali pœna, quam iustè à transgressoribus exigat, etiam si illi culpam non incurrant, eò quòd ad Principes non spectet festum instituere. Quæ sanè videntur repugnantia, nam si Princeps non potest talem legem ferre, ergo illa non est lex, ergo non potest Princeps iustè exigere pœnam ab his, qui non seruant. Item si nulla intercessit culpa, quomodo potest esse iusta pœna? Dicendum ergo est, quando lex ciuilis cadit super festum ab Ecclesia statutum, & punit transgressores eius, tunc puram imponere pœnam, licet non obliget ad culpam, quia illam supponit cõtra superiorem legem, nonnihil verò aggrauat illam culpã virtualis quidam contemptus, qui tunc interuenit contra secularem Principem. Si verò lex ciuilis præcipiat feriari in die non præcepto ab Ecclesia, tũc sicut non obligat ad cultum religiosum, ita non potest secularis iudex iustè punire eum, qui diem illum, vt proprium festum non obseruat, vt v. g. quia non audit Missam, vel quia priuatim, & secreto opera seruilia exercet. Poterit tamen punire eum, qui ciuilem honorem publicum, qui per talem legem intendi potest, non obseruauerit. Tunc autem certè transgressores legis non erunt immunes ab omni culpa, non quidem contra religionem, sed contra obedientiam, vel iustitiam legalem, aut debitam obseruantiam, nisi fingamus, legem ferri purè pœnalem, quod non repugnat, sed ad præsens nihil refert.

CAPVT XIII.

An obligentur peregrini ad festa patriæ seruanda.

1. Vtrùm absens obligetur legibus patriæ.

HÆc quæstio generalis esse potest pro materia de Legibus, & in materia de Ieiunio, & aliis tractari solet, tamen etiam est huius loci propria, & est annexa his, quæ proximè diximus. Duo enim dubia inde oriuntur: Primum est, an subditi Episcopi extra diœcesim existentes teneantur tale festum obseruare, quando in loco, in quo existunt, non est festum sub præcepto indictum. Loquimur autem de his, qui non mutarunt domicilium, sed solùm actualem præsentiam, seu existentiam; nam qui domicilium mutat, eo ipso desinit esse subditus, & ideo manifestum est, non teneri ad seruanda festa propria prioris territorij, seu diœcesis, aut parochiæ. De alio autem esse potest aliqua ratio dubitandi: Nam multi auctores docent, obligari aliquem legibus patriæ propriis, etiamsi absens sit, si non mutauit domicilium, vnde idem erit in hac lege de seruando festo. Tenet autem id Siluest. verb. *Ieiunium*, q. 2. dist. 2. & ibi Rosell. n. 16. & Ant. 2. p. tit. 6. cap. 2. §. 2. Palud. 4. d. 15. q. 4. art. 3. Fundamentum esse potest, quia ille semper est membrum illius communitatis, & ideo semper tenetur illi conformari in legum obseruatione; vel aliter, quia ille est subditus, ergo tenetur obedire præcepto sui Prelati, ac superioris: Secundò aliàs posset quis per fraudem subterfugere onus huius præcepti, vt v. g. in loco propinquo terminis territorij, posset quis in initio festi transilire trans territorij solum, vt laborare liberè posset; vel certè si festũ tantum esset vnius oppidi, posset in vicinum ire, vel si in eadem ciuitate festum solùm esset vnius parochiæ, vt esse potest, liceret parochianis illius Ecclesiæ transire ad domos alterius parochiæ, & ibi opera seruilia facere: Hæc autem videntur absurda, quia nemo potest per fraudem ab obligatione legis eximi, ergo.

Siluest. Rosel. Anton. Palud.

2. Pars negatiua eligitur.

Nihilominus dicendum est, personas aliàs subditas, dum extra territorium, id est, diœcesim, oppidum, aut parochiam (respectiuè) versantur, non teneri ad hæc festa obseruanda. Hæc videtur esse communis sententia Doctorum in cap. *Vt animarum.* §. *Statuto*, de Const. in 6. vt notauimus in 5. to. 3. p. disp. 5. sect. 4. Item in cap. *A nobis*, 1. de Sent. excom. vbi Abbas n. 11. & Felin. n. 6. Et hic alij referuntur. Idem tenet Nauar. in Manual. cap. 13. nu. 5. cap. 23. nu. 120. Couar. 4. Variar. cap. 20. num. 8. in fin. Et omnes, qui tenent, alienigenas, dum versantur in alieno Episcopatu, obligari statutis eius, vt videbimus dub. seq. Et probatur sufficienter ex cap. *Vt animarum*, vbi declaratur, non incurrere censuram per statutum Episcopi latam, qui extra territoriũ Episcopi agit contra statutum. Cuius decisionis ratio est, quia ille non peccat contra statutum, sed aut nihil peccat, si aliàs actio, vel omissio non erat contra legem diuinam, vel naturalem, sed tantùm contra humanã; vel si peccat, erit ex alio capite, quia agit v. g. contra legem naturalem, non quia agat contra statutum, nec quia sit contumax contra obedientiam suo Episcopo debitam, & ideo eius censuram non incurrit; illa ergo decisio euidenter supponit, statutum episcopale non obligare subditos, seu personas diœcesis extra diœcesim peregrinantes. Vt latè declaraui in dicta disp. 5. sect. 4. & 5. Et ex ibi dictis multa sumi possunt in huius sententiæ confirmationem. Et ibi rationes vniuersales declarauimus, quia statutum directè, ac per se respicit territorium, & pacem illius, vel communes mores eius, vt in eo seruandæ sunt, & ideo non cadit in personas etiam subditas, nisi vt existentes intra territorium. Et ita in eodem cap. additur ratio: *Quia extra territorium ius dicenti non paretur impunè:* Nã cum iurisdictio, vt respicit territorium, intra illud limitetur, lex quæ pro territorio fertur, non potest extra illud obligare, quia iam excederet iurisdictionem.

Cap. Vt animarum. Ca. A nobis. Abbas. Felin. Nauar. Couar.

3. Cõfirmatur. *August.*

Et confirmatur ex Aug. Epist. 118. & in ca. *Illa*, d. 12. dicente: Quòd non est cõtra fidem, & bonos mores, honestè obseruari debere iuxta morem eorum, inter quos viuitur. *Et ideo*, inquit, *in Sabbatho, si sum Romæ;*

Romæ,ieiuno;si Mediolani, non ieiuno: Idémq; refert ex sententia Ambr. Ergo signum est, non teneri aliquem seruare in alio Episcopatu priuatum festum sui Episcopatus. Tota enim hæc doctrina, quæ receptissima est, habet locum in hoc præcepto de obseruando aliquo particulari festo; nã præceptum illud maximè respicit publicum titum religiosum in tali loco seruandum. Et confirmatur: Nam de lege, vel consuetudine priuata ieiunij, vel abstinẽtiæ à carnibus in Lusitania v.g. pro vigilia S. Antonij, certum est, non teneri Lusitanum ad seruandã illam, dum in Castella versatur, vbi non est talis consuetudo, vt omnes fatẽtur, & consuetudo ipsa satis ostendit, ergo idem est in obseruatione festi particularis; est enim eadẽ ratio.

Ambros.

4. Soluitur argumentum.

Ad rationem ergo dubitandi solutio constat ex dictis: Nam lex talis non fertur ad subditos absolutè, & secundum se spectatos, sed ad subditos præsentes, & existentes in tali loco, vel potius directè fertur ad locum, præcipítque in eo seruari tale festum, & ideo non comprehendit absentes, quia non possunt seruare festum in tali loco. Ideóque licet alibi illud non seruent, non agunt contra obedientiam sui Prælati, tum quia non obligantur præcepto eius; tum etiam, quia re vera non agunt aliquid contra materiam præcepti, quia non violant festum in loco, in quo obseruari præcipitur, & ita eò ipso quòd sunt absentes, quasi mutant statum, ratione cuius materia talis præcepti in eis locum non habet. Ad inconuenientia verò, quæ ibi inferebantur, Nauarrus supra expresè illa concedit, & infert tanquam corollaria: Ait enim, ex dicto principio inferri, quòd operarij, qui ad locandas suas operas vadunt in alias regiones, non tenentur obseruare dies festos suorum locorum, vbi ad tempus commorantur; & quòd in festis illis, quæ in propria parochia obseruantur, non peccant, operas suas præstando in aliis parochiis, vbi illa festa non seruantur, nec posse ob eas rationes puniri iustè, etiamsi in vigilia festi, vel etiam in eodem migrent à loco, vbi seruatur festum, ad alium, vbi non seruatur. Nego igitur, illa esse inconuenientia, quia in nullo illorum casuum agitur contra id, quod præceptum iubet, quod solùm est, vt præceptum in tali loco non violetur, nunquam enim in illo loco violatur; & licet præcipiat, vt seruetur in tali loco, non tamen præcipit ibi assistere ad celebrandum illud. Quocirca ibi non interuenit propria fraus, aut dolus, sed fuga quædam (vt sic dicam) obligationis præcepti, quæ tamen contra præceptum non est, & ita licet per se non sit bona, non est mala, sed erit bona, vel mala aliundè pro ratione finis, aut causæ, propter quam fit.

Nauar.

5. Nauarri limitatio in Missa audiẽda.

Addit verò Nauarrus in hoc limitationem circa Missæ auditionem, dicens, nisi dies festus inueniat incolam in loco proprio, vbi festum seruatur, quam Summistæ posteriores secuti sunt, vt videre licet in Ludo. Lop. 1. par. Instruct. cap. 25. §. *Nec peccat*, Sairo lib. 7. cap. 3. num. 12. Manuele in Sum. 1. p. cap. 122. & & Emanuele Sà, in sua Sum. Sed de hoc dicemus commodiùs infrà cap. 15. in fine.

CAPVT XIV.

An obligentur peregrini ad obseruanda festa loci, in quo versantur.

1. HOc est secundum dubium superiori affine, videntur enim hi peregrini ad hoc non teneri, quia non sunt subditi, & lex non obligat, nisi subditos eius, qui legem tulit. Nec verò sola præsentia in tali loco facit subditos, quia illi non mutarunt domicilium, nec desierunt esse subditi alterius Episcopi. Vnde confirmatur, quia soli perpetui habitatores obligantur legibus ciuitatis, argum. l. *Debitor*, ff. de Pign. ergo similiter in proposito. Confirmatur secundò ex l. *Hæres*. §. *Proinde*, ff. de Iud. vbi dicitur, peregrinum, eò quòd in transitu emat, aut vendat, non comparare forum alicubi, nisi ibi ex proposito, & modo stabili ad negotiandum commoretur, & redditur ratio, *quia durissimum est, quotquot locis quis nauigans, vel iter faciens, delatus est, tot locis se defendat*. Ergo similiter in præsenti non obligatur quis ad seruandum loci festum, eò quòd ibi casu inueniatur statim discessurus, quia durissimum est, tot statutis, & consuetudinibus obligari, quot sunt loca, quæ in peregrinando mutat. Neque valet argumentum, quod ex puncto præcedenti sumi potest, quasi à commutata proportione, scilicet, nam si quis eximitur ab obligatione legis sui territorij, quia est absens, ergo è contrario obligabitur legibus alterius territorij, cui fit præsens: Non est enim similis ratio, quia ad obligationem duo requiruntur, scilicet & subiectio, & materia præcepti; in priori autem casu, licet subiectio non desit, deest materia præcepti, quæ per absentiam mutatur, & tollitur, vt declaraui; in præsenti verò casu semper deest subiectio, licet materia præcepti intercedere videatur, & ideo non oritur obligatio, nam ad excusandum, defectus vnius conditionis ad obligationem necessariæ sufficit, ad obligandum verò necesse est, vt omnes conueniant, & nulla deficiat.

L. Debitor. *L. Hæres.*

2. Prima sententia.

In hac re variè loquuntur Doctores. Prima ergo sententia esse potest, absolutè negans, aduenas obligari legibus loci, in quo morantur, nisi perpetuò habitaturi illùc accedant. Ita sentit Gloss. in cap. *Quæ contra*, d. 8. ver. *Aut peregrini*. Quærit enim, an peregrini, vel scholares obligentur dictis legibus, & prius ex illo textu, & aliis argumentatur pro parte affirmatiua; posteà verò in contrarium obiicit leges à nobis allegatas, quibus concludi videtur, solos perpetuos habitatores obligari legibus ciuitatis; & nihil respõdet, vnde videtur hoc sentire: & cum in quæstione posuisset tã peregrinos, quam scholares, videtur indistinctè loqui de omnibus extraneis, siue parum, siue diu ibi maneant. Idẽ sentit Glos. in c. *Illa*, d. 12. ver. *Veneris*. Nã licet dicat, *referre, an sint moraturi, vel citò recessuri*, tamen remittit se ad dicta in priori Glossa; & ita in eodem sensu videtur intelligere distinctionem, vt soli illi dicantur esse moraturi, qui ibi perpetuò mansuri accedunt. Et ita planè sentit Archid. dicto c. *Illa*, ver. *Serua*, referens Host. Palud. 4. d. 15. q. 4. art. 3. num 24. & ibi Palac. disp. 8. §. *At verò*, Ledes. 2. p. Quarti, q. 17. art. 3. §. *Tertiò dico*, indicat Siluest. ver. *Ieiunium*, q. 2. dum ait, *Si veniunt animo habitandi*, idem Rosella eodem verbo, num. 19. Medina Cod. de Ieiunio q. *Quando necessè est ieiunare*, & Turrecremata in dicto c. *Quæ contra*, n. 8. qui etiam ait, *nisi velint ibi habitare*, idem in dicto c. *Illa*. Hæc verò sententia non potest conuenienti ratione defendi, & ideo non censeo illam practicè probabilẽ, nec enim sufficit multitudo Auctorum sine ratione, aut fundamento probabili, maximè in re, quæ multùm potest vergere contra bonos mores. Quis enim dicat, scholares Conimbricenses, qui per magnam anni partem ibi morantur, non teneri ad audiendam Missam in diebus festis propriis illius Episcopatus? Profectò est contra communem sensum, & contra omnem bonam gubernationem, est etiam contra rationem, vt statim videbimus.

Gloss. *Gloss. Cap. Illa.* *Archid. Hostiens. Palud. Palac. Ledes. Siluest. Rosel. Medin. Turrecr.*

3. Secunda sententia.

Propterea est secunda opinio, quæ præcedentem moderatur, distinguítque inter habitationem perpetuam, & transeuntem præsentiam, & diuturnam habitationem, per quam non acquiritur domicilium, quia

quia non fit cum animo ibi perpetuò manendi, quod ad domicilium requiritur, vt est receptum apud omnes, sed acquiritur quasi domicilium iuxta ea, quæ tradimus in 4. tom. tractando de ministro confessionis, vbi exempla posuimus in scholaribus manentibus in loco Vniuersitatis, seu Studij per magnam anni partem in curialibus, mercatoribus &c. Dicit ergo hæc opinio, non solùm ratione domicilij, sed etiam ratione quasi domicilij obligari aliquem ad seruanda festa localia, quandiu alicubi manet, non verò propter quamcumque aliam permanentiam transeuntem, etiam si multorum dierum, vel plurium etiam mensium sit. Hanc opinionem quoad omnes eius partes tenet satis expressè Felinus in cap. *Quod Clericis* de Foro Compet. Vbi refert, & approbat sententiam Dominici in dicto c. *Quæ contra*, ille enim reprobat opinioné Glossæ supra citatam, quatenus æquiparat scholarem peregrino, quoad hoc, quod non obligatur statuto loci vnde ait, scholares obligari, quia acquirunt forum, licet non acquirant domicilium. Vnde sentit ad hoc sufficere quasi domicilium, peregrinum autem non obligari contraria ratione, quia nec domicilium, nec quasi domicilium, nec forum acquirit. Pro eadem sententia citari possunt Auctores, qui specialiter de peregrinis, vel trãseuntibus negant obligari statuto loci; de aliis autem diutiùs ibi commorantibus affirmant obligari, & nihil distinguunt in modo commorandi. Quomodo videtur sentire Anton. 2. part. tit. 6. cap. 2. §. 1. Medin. 1. 2. q. 96. art. 5. Distinctiùs autem, & copiosiùs Sancius in 1. tomo de Matrim. lib. 3. disput. 18. q. 1. Vbi refert Speculat. & plures alios,

Felin. Domin. Gloss.

Anton. Medin. Sancius. Speculat.

4. Prima pars relatæ sententiæ approbatur. Ratio asser.

In qua sententia maximè probanda est pars prior affirmans, habitationem ita diuturnam, vt ad forum acquirendum, & quasi domicilium sufficiat, sufficere etiam ad obligationem seruandi festa loci, & idem est de similibus statutis. Ratio est primò, quia hoc genus permanentis habitationis sufficit ad acquirendum forum in ordine ad vsum Sacramentorum ordinarium, & conuenientem ad professionem vitæ Christianæ, ergo etiã sufficit ad subiectionem habédam Episcopo loci, immò & ad actus iurisdictionis voluntariæ satis est, id est, ad dispensationem, vt est probabilis multorũ opinio, ergo multò magis sufficiet ad obligationem seruandi omnia festa, & statuta loci, pertinentia præcipuè ad commune regimen spirituale animarum illius loci. Secundò, quia per se est valdè absurdum, quod isti non teneantur viuere toto illo tempore secundùm legem patriæ, & quòd etiam non teneantur viuere secundum legem loci, in quo habitant. Tertiò quia similiter est valdè exorbitãs à ratione, quòd ciuitas publicum festũ obseruet, vel ieiuniũ, & tamé scholares ibi permanéter habitãtes, & qui interdum esse solent magna pars populi, non conueniant cum ciuitate in his cómunibus moribus Christianorũ, negari enim non potest, quin tunc illi sint pars illius populi, & in illis locum habeat axioma Augustini, turpem esse partẽ, quæ non consonat toti.

5. Cõfirmatur.

Et confirmari hoc potest, quia isti solent interdum vocari incolæ, & habitatores alicuius ciuitatis, vt sumitur ex Bulla Gregorij XIII. de anno Iubilæi apud Nauar. tract. de Iubilæo nota. 32. vt ipse notat Ver. *Incolæ*; & ex multis, quæ adducit Tiraquel. de Retract. lignagi. §. Gloss. 2. num. 26. & Panormit. in capit. *Quod Clericis* de For. compet. num. 5. Vbi hac ratione dicit, acquiri forum per hanc habitationẽ diuturnã & ex iure, & doctoribus id latè confirmat, ergo hi habitatores meritò obligantur ad seruanda loci festa, & statuta. Deniq; confirmari hoc potest ex dicta leg. *Hæres absens* §. *Proinde* ff. de Iudi. quatenus, ait, mercatores sortiri forum per diuturnam permanentiam ad negotiandum, etiam si domicilium perpetuum ibi non figant, ergo idem erit in præsenti, & ex sequentibus hæc pars latiùs confirmabitur. Declarant autem, & bene citati auctores, non oportere, vt aliquis priùs in loco faciat magnam temporis moram, quam obligetur legibus loci, sed satis esse, si ad locum veniat, & ibi morari incipiat cum intentione permanendi diuturno tempore, quo solet studium, aut negotium durare. Quia sicut ad acquirendum domicilium non requiritur mora, vel successio temporis, sed translatio actualis habitationis cum proposito perpetuò permanendi (vt rectè Siluest. Ver. *Domicilium* num. 2. & bene Nauar. de Iubil. ad §. *In Leuitico* not. 32. §. *Incolæ* n. 43. & in Consil. 4. de Const. n. 43. & Sancius suprà disput. 23.) ita ad acquirendum quasi domicilium sufficit habitatio cum proposito, est enim eadem ratio.

Bulla. Greg. 13. Nauar. Tiraquel. Panor.

Leg. Hæres absens.

Siluest. Nauar. Sancius

6. Quanta mora sit necessaria, vt quis ad leges teneatur.

Sed quæres, quanta mora temporis, saltem animo, & proposito concepta sit necessaria ad obligationem fundatam in hoc titulo quasi domicilij. Quidam ex dictis Auctoribus postulant maiorem partẽ anni. Itáq; requirunt vel explicitum propositum permanendi ibi pro maiori parte anni, vel (quod perinde est) intentionem existendi ibi tempore necessario ad talem actionem, quæ regulariter, aut semper requirit ad minus partem anni maiorem, ita sentit Siluest. ver. *Domicilium*, nu. 2. quatenus ait ad perceptionem Sacramentorum necessarium esse habitare in aliqua parochia per maiorem partem anni, ex Innocentio c. *Omnes*, de Pœnit. & remis. Sed licet hoc sine dubio sufficiat ad acquirendum quasi domicilium, & habitationem simpliciter, tamen quòd id sit necessarium, nimis restrictum est, & non potest sufficienti ratione probari; nam etiam habitatio quatuor, vel quinque mensium est satis diuturnum tempus, vt quis dicatur ibi habitare eo tempore, vel accedere ad habitandum ibi, quãdo accedit animo habitandi per plures menses, etiamsi non sit maior anni pars. Vnde placet mihi, quod Nauar. loco suprà citato dicit, satis esse accedere cum animo habitandi ibi ad tempus incertum, putà ad tale negotium, quod solet tardiùs, vel citiùs fieri, moraliter autem requirit notabilem durationem; vel, (si quis non determinat actionem, nec tempus) satis esse accedere cum animo viuendi ibi pro aliquo tempore diuturno, non determinando illud; vel denique si determinet tempus certum, satis esse, quòd sit adeo magnũ, vt arbitrio prudentis possit dici esse ibi habitator. In quo addo, licet in ordine ad alios effectus possit fortè iuxta hoc prudens arbitrium, postulari maior anni pars, nihilominus in ordine ad eum, quem nunc tractamus, non videri hoc rationabile arbitrium, quia etiam pro minori tempore prudenter postulatur vniformitas cum toto populo in publica obseruatione festorum, vel similium legum propriarum talis loci, quod ex sequenti puncto apertè constabit.

Siluest.

Innocent. Cap. Omnes.

Nauar.

7. Secũda pars relatæ sententiæ reiicitur.

Altera ergo pars huius sententiæ, nempe ad hanc obligationem esse necessarium quasi domicilium, & omnes aduenas breuiùs commorantes alicubi, vel peregrinantes, & transeuntes per varia loca, non teneri ad seruanda localia statuta; hæc (inquam) pars mihi nullo modo probari potest. Est ergo tertia sententia, quæ indifferenter ait, peregrinos, & aduenas obligari legibus loci, in quo inueniuntur, & consequenter teneri ad festa seruanda, ieiunia, &c. Ita tenet Maior. 4. d. 15. q. 5. Dried. li. 1. de Libert. Christia. c. 17. §. *Vna est*, Ledesm. 1. p. 4. q. 15. art. 2. dub. 2. Lud. Lopez 1. p. Instruct. cap. 52. §. *Vnaquæq; ciuitas*, Couar. lib. 4. Var. cap. 20. n. 8. circa finem, Nauar. in Manual. cap. 13. n. 5. in fine, clariùs in cap. 23. nu. 120. Vbi de ieiunio loquens ait, peccare, qui vescitur carnibus, trans-

Tertia sententia. *Maior. Dried. Ledes. Lopez. Couar. Nauar.*

transeundo per alias regiones, etiam quando licitè illis vesceretur in terra sua, & in fine subdit, idem esse dicendum de festis, & similibus præceptis. Citat Panor. in cap. *Consilium*, de Ieiun. obser. vbi num. 6. expresè dicit, quòd peregrini in ieiuniis, & similibus debent se conformare consuetudini loci, & ad hoc inducit textum in dicto cap. *Consilium*, & Gloss. ibi: Additq; posse peregrinos ad hoc compelli per Episcopum, vbi clarè supponit habere Episcopum iurisdictionem in hos, subdit tamen pro ratione, *ne sit alicui scandalum*, de qua ratione infrà dicam: Idem Abbas cap. *A nobis*, 1. de Sent. Excom. & ibi Host. & in Sum. tit. de Obser. Ieiun. §. *Quando ieiunandum*, num. 5. Porcius in dicto §. *Sed & quod Principi*, num. 26. Cardinal. Immol. & Bonifac. in Clem. 2. de Celebrat. Missar. idem sentit Archid. in dicto cap. *Quæ contra*, quatenus ait, peregrinum ligari statuto loci, per quem transit, & pro transgressione eius posse puniri. Hanc etiam partem indicat Angelus ver. *Ieiunium*, n. 7. licet non de Missa, sed de ieiunio agat. Et pro hac sententia faciunt omnia, quæ circa c. *Vt animarum*, de Const. in 6. diximus in d. dis. 5. sect. 5. to. 5.

Panor. Cap. *Consilium.* Gloss. Abbas. Hostiens. Porcius. Cardin. Immola. Bonifac. Archid. Angel.

8. Sententia vera proponitur.

Hæc verò sententia ita indifferenter, & generaliter intellecta non videtur æquè certa, quia infra illos duos modos domicilij, & quasi domicilij potest esse magna latitudo in modo existendi alicubi, & in modo ibi permanendi; & non in omnibus approbatur à Modernis hæc sententia, & re vera non est æquè certa in vniuersum. Possumus ergo subdistinguere alios duos modos. Vnus est, quando quis peruenit ad locum, vbi per aliquot dies moretur, vel recreetur, vel negotietur, ita vt ille sit quasi terminus peregrinationis, & viæ, licet quis in illo paruo tempore duraturus sit. Alius modus est, quando præsentia in tali loco solùm est in transitu, tanquam in hospitio viæ, prandendo, vel pernoctando, & statim discedendo sine alia mora. Quando ergo præsentia est prioris modi, dicendum omnino censeo cum præcedenti sententia illam sufficere, vt quis teneatur ad festum, vel statutum loci seruandum. Duobus autem modis hoc fundari potest, vel in consuetudine, vel in vi legis, & iurisdictionis. Cum enim contraria opinio maximè fundetur in defectu iurisdictionis ferentis talem legem in personas sibi non subditas; aliqui hac ratione fatentur, hos extraneos non teneri ad has leges seruandas ex vi subiectionis suæ, seu iurisdictionis alterius; nihilominus tamen aiunt teneri ratione consuetudinis; nam omnes fideles, qui per dies aliquos alicubi manent, si in eis occurrat festum, vel ieiunium loci, existimant, in conscientia se teneri ad seruandum illud; at consuetudo huiusmodi solet inducere obligationem, vt constat ex materia de Consuetudine, ergo. Confirmatur, quia talis est rationabilis, & necessaria ad bonos mores Reipublicæ, quia sæpè huiusmodi externi sunt plures, & habent amicos, & socios loci incolas, qui facilè inducuntur ad non seruandum festum, vel non ieiunandum, si alij, quos comitantur, id faciant, ergo talis consuetudo meritò obligat exteros, vt se potiùs aliis conforment quàm eos impediant. Dices, hoc esse ratione scandali. Respondeo, licet vitatio scandali sit occasio, vel indicium obligationis, non est tamen propria ratio obligationis, sed consuetudo est sufficiens ratio.

Duplex modus permanendi in loco.

In consuetudine potest fundari obligatio hæc.

9. Ex Augustino confirmatur.

Atque hoc modo probari etiam potest hæc sententia ex August. in dict. cap. *Quæ contra*, seu 3. *Confess.* dicente, vitanda esse flagitia, quæ sunt contra mores hominum, & subdit. *Vt pactum inter se ciuitatis, aut gentis consuetudine, vel lege firmatum nulla eius, aut peregrini libidine violetur, turpis enim est pars suo vniuerso non congruens.* Peregrinus enim certè non dicitur, qui alicubi habet domicilium, vel quasi domicilium: loquitur ergo Augustinus de extraneis hominibus per paucos dies alicubi existentibus, & in eis censet, esse flagitium rumpere leges hominum, inter quos pro tunc habitant. Et in ratione, quam adducit, expendo Augustinum hos etiam peregrinos numerare inter partes illius vniuersitatis, vt hac ratione teneantur non dissentire à toto. Præterea in dicto cap. *Illa*, seu Epist. 118. cap. 2. loquens de his moribus, & legibus ait, *Nec disciplina vlla est in his melior graui, prudentique Christiano, quàm vt eo modo agat, quo viderit Ecclesiam, ad quamcumque fortè deuenerit.* Vbi planè de his peregrinis loquitur, non dicit tantùm apertè, hoc cadere sub obligationem, sed esse bonum, & prudens consilium; infrà verò addit. *Pro eorum, inter quos viuunt, societate seruandum est.* Et statim refert, quomodo in simili dubitatione Matris suæ consuluerit Ambrosius, eiúsque responsum in summa fuisse. *Ad quam fortè Ecclesiam veneris, eius morem serua, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quémquam tibi.* Et addit Augustinus, se suscepisse hanc sententiam Ambrosij tanquam cœleste oraculum, & cap. 4. addit, *violare quietem, & pacem, qui illam non seruant*, in quibus omnibus non paruam obligationem indicat, sempérque de peregrinis loquitur, & in consuetudine fundatur.

Cap. *Illa.*

10. Non solũ cõsuetudine, sed etiam ea iurisdictione tenentur peregrini ad festa loci, in quo sunt.

Addo verò, non solum ratione consuetudinis, sed etiam per se ex vi legis, & ratione iurisdictionis, teneri huiusmodi peregrinos ad seruanda hæc festa, & statuta. Quod in primis ita declaro, quia licet consuetudo interdum habeat vim legis, nunquam tamẽ potest habere illam vim, nisi quatenus in iurisdictione aliqua fundatur; nam si sit in materia temporali; oportet, vt fundetur consuetudo in consensu Reipublicæ, vel communitatis habentis iurisdictionem ad ferendam legem, qua iurisdictione tacitè vtitur, quando in talem consuetudinem tacitè consentit, vel si communitas talem potestatem non habeat, requiritur expressus, vel tacitus consensus Principis, qui illam habeat; & in materia, & legibus spiritualibus necessarius est consensus Papæ, vel Episcopi cum proportione, vt suprà dictum est, & in materia de Legibus est notum. Interrogo ergo, à qua iurisdictione habeat vim obligandi hæc consuetudo, aut enim à iurisdictione illius communitatis, vel Episcopi illius loci, vbi festum seruandum est, & ita poterit etiam lex ipsa in vi iurisdictionis ferentis ipsam obligare peregrinos, etiam sine consuetudine, nam potestas, quæ dat vim consuetudini, potest legem ferre. Vel illa consuetudo obligat in vi alterius iurisdictionis; & hæc non facilè explicari potest, cuius sit, vel qualis, quia non potest esse alterius communitatis particularis, vel Episcopi proprij ipsius personæ, quia minùs potest obligare extra propriam diœcesim, vel est iurisdictio Papæ per tacitum consensum, vel per ius commune præcipiens, vt hæ consuetudines seruentur, & hoc ius nõ videtur posse facilè ostẽdi, & illo dato non potest commodè intelligi, nisi intercedat iurisdictio particularis prælati, aliàs hi peregrini tenerentur seruare hæc festa ex vi iuris communis, & non ex vi talium statutorum, aut particularium consuetudinum. Vnde potiùs videtur dicendum, illam consuetudinem, vt aduenæ commorantes per aliquos dies in vno loco se conforment moribus loci in his, quæ ad communem vitam spectant, esse quasi ex iure gentium, & inde habere vim suam; tamẽ quia obligatio ad seruandum tale festum non est immediatè ex iure gentium, sed ex statuto talis Episcopatus, necesse est, dicere quasi communi iure gentium, & ex consensu omnium fidelium, & præcipuè Pastorum, & Pontificum, introductum in Ecclesiam esse, vt Episcopi possint suis statutis obligare, non solùm incolas, sed omnes ad tempus aliquod habitantes

tantes in suis diœcesibus, vel locis sibi subiectis, ergò supposita illa consuetudine vniuersali,& quasi de iure gentium, obligatio iam est ex vi iurisdictionis episcopalis.

11. Variis indiciis ostenditur hęc iurisdictio.

Potéstque vlteriùs hæc iurisdictio variis modis, & indiciis ostendi. Primò à posteriori, quia Episcopi solent punire huiusmodi peregrinantes non seruantes festa, vel ieiunia sua, idq; iustè ab eis fieri, docent Auctores graues Canonistæ suprà citati, quia non est verisimile, vsum tam frequentem Prælatorum esse iniustum, ergò habent iurisdictionem coactiuam, & directiuã circa tales personas. Secundò à priori, quia hæc obligatio est necessaria ad bonum regimen proprij gregis, quia vt dicebamus, periculum est, vt multi incolæ non seruent legem si, peregrini non seruant.

Obiectioni Respõdetur.

Dices satis esse, quòd peregrini ex iure naturali teneantur ad scandalum vitandum. Sed contrà, quia sicut ratio scandali vitandi obligat ex charitate ad vitandam hanc, vel illam actionem, aut ad omittẽdam illam, ita potest inde sumi ratio sufficiens ad præcipiendum, vel prohibendum simpliciter, ne talis actio in tali loco fiat, ita vt nõ relinquatur vniuscuiusq; arbitrio, an sequatur scandalum, necne, sed absolutè feratur talis lex, quæ considerat id, quod moraliter accidit, & ad vitanda incommoda publica certam regulam operandi statuit. Hoc ergo modo ex scandalo, quod moraliter timeri potest, si aduenæ non conformentur populo in obseruatione festi, seu localis statuti, colligimus Episcopum loci, seu alium similem legislatorem habere ius, & potestatem ad obligandum omnes, qui actu degunt in tali loco, ad seruandã legem, & vniformitatem cum aliis, quia hoc est per se necessarium ad pacem, & bonum regimen talis loci, ergo hac ratione illi aduenæ, quatenus ibi existũt, sunt subditi gubernatori loci, quatenus ad illum spectat, paci talis loci consulere, & consequenter etiam statuere de moribus ad illam necessariis, ergo per se etiã, & directè obligantur tali lege, vel cõsuetudine.

12. Cõfirmatur ex potestate Principum laicorum.

Et confirmatur, quia Princeps laicus in multis casibus habet potestatem statuendi leges in terra sua, etiam in ordine ad peregrinos, quãdo respiciunt bonum, & vtilitatem suæ terræ, vel populi in ordine ad externam iustitiam, & pacem, ergo idem poterit Episcopus in ordine ad spirituale bonũ. Antecedens constat ex vsu omnium regnorum, & quia illa potestas est necessaria ad conseruationem, & bonum regimen reipublicæ in tali loco existentis: Item inductione, de lege prohibente deferre talia arma, vel extrahendi tales merces ex tali loco & similibus, de quibus per Bartol. Bal. & alios in l. 1. C. de iurisdict. Omni. iudi.

Bartol. Bald.

Consequentia verò probatur, quia non est minùs perfecta spiritualis potestas in ordine ad suum finem, quàm sit temporalis in ordine ad suum, vtramque comparando ad suum territorium, ergò non solùm subiiciuntur Episcopo incolæ loci, sed etiam aduenæ in ordine ad leges, quarum generalis obseruantia in illo loco necessaria est ad bonum suarum ouium. Denique declarari hoc potest ex dictis suprà, & latiùs in 5. to. de Censuris: quia statutum per se primò respicit territoriũ, & ratione illius personas ibi degentes, sed isti aduenæ pro tunc ibi degunt, & tenentur vti illo loco iuxta leges eius, & prout expedit ad cõmune bonum eius, ergo tenentur etiam hanc legem seruare.

13. Declaratur amplius.

Tertiò id declaro in hunc modum, Quia lex habet vim constituendi actum in tali, vel tali virtute iuxta exigentiam materiæ eius, & similiter habet vim constituendi medium virtutis, vt temperantiæ, & iustitiæ, ac denique habet vim præscribendi circumstantias necessarias temporis, & loci, vt actus in tali virtute honestè fiat, vt lex ieiunij facit, vt carnes hodie non sint materia temperantiæ, vel quod perinde est,

A vt hodiernum tempus non sit, quale esse oportet ad vsum carnium. Quod si lex illa limitata sit ad tale territorium, determinat etiam, locum illum pro tali tẽpore non esse conuenientem ad esum carnium, & similiter lex de obseruatione festi facit, vt opus seruile tali tempore, & loco factum sit contra Religionem. Illa autem lex simpliciter statuta est pro omnibus, qui hoc die in hoc loco sic operari voluerint, & indifferenter ponitur pro omnibus ibi morantibus, ergò etiam respectu aduenarum illud opus tunc est contra Religionem, & prudentiam, quatenus dictat de circumstantiis seruandis ad operandum sine offensione Religionis. Neque hoc excedit potestatem legislatoris, quia habet plenam potestatem in talem locum respectu omnium, qui in illo operari

B velint, vndecúmq; illuc veniant. Sicut si pretium tritici taxatum est tali loco, aduena ibi vendens triticũ suum, tenetur ex lege iustitiæ seruare legem, & taxã, quia ibi illud est medium iustitiæ non solum pro incolis, sed simpliciter pro omnibus operantibus in illo loco in illa materia iustitiæ; habet enim Princeps potestatem ita constituendi legem iustitiæ in illo loco; de quo nullus dubitat. Vnde sumi potest optima ratio, nam statutum loci potest in materia iustitiæ constituere medium, quod aduenæ ibi seruare teneãtur, etiam si peregrini sint, ergò potest etiam constituere medium in actu temperantiæ ibi exercendo, à quocunque exerceatur, ergo similiter in materia Religionis, ad quam spectat præceptum seruandi festum. Et hoc modo facilè intelligitur, aduenam fieri subditum ratione loci, quia posita illa lege pro tali

C loco, illud est medium virtutis in illo loco, & non alibi.

14.

Tandem non est contemnenda illa ratio. Quòd isti sic existentes in alieno territorio, eo ipso excusantur ab obligatione seruandi festa peculiaria suæ patriæ, & alias similes leges, ergò meritò obligantur ad obseruanda festa loci, in quo existunt: debet enim esse æqua conditio præsentiæ, & absentiæ, vt seruetur conueniens distributio, & ne homines illi fiant liberi, & exempti ab omnibus legibus municipalibus, seu Episcopalibus, sine vlla legitima causa. Et quia ratio iuris postulat, vt sentiat onus, qui sentit commodum cap. *Qui sensit* de Regul. in 6. Neque ob-

Cap. *Qui sensit.*

D stat euasio supra insinuata, quia, vt ostensum est, non deest hîc sufficiens subiectio ratione loci, pro quo materia in tali virtute constituta est, vt dixi.

15. Ab incõmodo probatur.

Potéstque ab incommodo non parum hoc confirmari. Nam inquiro, quid dicendum sit de illo aduena, quando idem festum in vtroq; loco tum præsentiæ, & domicilij seruatur ex statutis; vel consuetudinibus particularibus, non ex lege vniuersali Ecclesiæ; peto inquam, an tunc teneatur aduena seruare festum in loco, vbi est præsens? Absurdum enim videtur dicere, possit etiam tunc festum illud non seruare, quia absentia à proprio territorio non videtur illum excusare, cum in loco, in quo inuenitur, eadem sit obseruantia. Et ita Sancius suprà supponit tanquã

Sancius.

E certum, in eo casu non excusari. At verò aut contrarium dicendum est, aut inde concluditur nostra sententia: nam ille tunc non tenetur seruare festum in loco, vbi est præsens, ex vi constitutionis, aut consuetudinis suæ patriæ, quia hæc non obligat extra territorium, vt in superiori puncto dictum est. Ergo si obligatur, ex vi consuetudinis, aut statuti illius loci, in quo inuenitur, obligatur, quia non obligatur ex lege generali Ecclesiæ, vt supponitur, & oportet, vt ex aliqua lege obligetur, ergò nihilominus obligaretur, si etiam in terra sua non esset eadem consuetudo, vel lex, quia supposita absentia illa nihil confert ad hanc obligationem, ergo vel etiam in eo casu non obligatur,

tur, quod reputatur absurdum, vel semper obligatur. Et confirmatur; nam in eo casu habet locum ratio, quòd ille non est subditus Episcopi loci, vbi est præsens, & lex alterius non obligat illum, ergò è contrario si tunc obligatur à lege loci, ratione eiusdem loci est subditus, neque ad hoc refert, quod in loco domicilij sit, vel non sit similis lex.

16. Soluũtur argumenta opposita.

Neque contra hanc resolutionem obstant, quæ in principio obiecta sunt. Nam principale fundamentum de carentia iurisdictionis in vno, & subiectionis in alio satis expeditum, ac declaratum est. Leges autem, quæ afferuntur, non sunt ad rem. Nam prima siquid probaret, concluderet, esse necessarium domicilium, & perpetuam habitationem, quod planè improbabile est. In illa ergò lege *Debitor*, non est sermo de obligatione legis, neque de habitatione necessaria, vt quis obligetur legibus loci: sed casus legis erat, *quando in pignus datur prædium cum omnibus ibi importatis, inductis, natis*, &c. An intelligantur comprehensi serui, qui ad prædium colendum mittuntur; & respondetur, *eos duntaxat comprehendi, qui hoc animo à Domino missi essent, vt ibi perpetuò essent*, exponit autem Glossa *Perpetuò*, id est, quandiu ibi essent necessarij. Inde autem nullum potest sumi argumentum, quia in illo casu serui non erant dati, vel promissi per se in pignus, sed ad summum poterant comprehendi tanquam res accessoriæ, & connexæ cum prædio, quia verba pacti postulabant illam connexionem, quę respectu seruorum non poterat esse alia, nisi destinatio illorum ad insistendum prædio. At in præsenti lex fertur simpliciter ad totum territorium, seu locum, & ad sui obseruationem non requirit aliam connexionem, nisi actualem habitationem, & vnionem cum cæteris de populo, quæ ex actuali habitatione nascitur. Alia verò lex magis videtur pertinere ad casum sequentem. Dico tamen, illam loqui de illo, qui transeundo per locum emit ibi, aut vendidit, & pertransiit, posteà enim non potest conueniri in illo loco, & meritò, quia per vnam transeuntem actionem non acquiritur forum quasi permanens, & dans ius in alium, etiam absentem. At nos loquimur de obligatione, quæ durat solùm quandiù durat præsentia, & ideò nulla est similitudo. Esset autem nonnulla, si ageretur de conueniendo aduena in eodem loco, in quo contraxit, antequam inde discederet; & tunc sine dubio potest in eodem loco conueniri, si fraudem commisit, vel si est debitor, aut non vult stare conuentioni factæ, vel quid simile. Et ita potiùs fauet exemplum.

Le. Debitor.

Gloss.

17. Qui solùm in transitu, alicubi sunt, non teneri ꝓbabile est.

Superest videndum, an hæc resolutio habeat eodem modo locum in his, qui solùm in transitu, & tãquam in hospitio, & ad horam alicubi inueniuntur solùm ad refectionem sumendam, vel ad quietem nocturnam, & statim sunt discessuri. Aliqui enim nõ putant esse admittendam obligationem hanc cum tanto rigore, tũ quia esset res nimis onerosa, & scrupulosa iter facientibus, tum etiam quia consuetudo non videtur cum tanto rigore introducta; tum denique quia in moralibus parum pro nihilo reputatur, & ideo esse in transitu tantum non reputatur præsentia. Nam in iure, quod breui tempore durat, quasi non esse censetur, iuxta cap. *Nam & ego*, de verb. sign. vbi ex Hieronymi sententia dicitur, vocari vnigenitum Salomonem, quia prior frater vterinus statim mortuus est, & ideo quasi non fuisse censetur. Et iuxta cap. *Ad audientiam*, iuncta Glossa, Verb. *Statim*, de Regular. dicente, *non dicitur factum, quod non durat.* Tandem addi potest argumentum, quia Sacerdos Græcus transiens per latinam Ecclesiam, non tenetur ritus Ecclesiæ latinæ seruare, præsertim quoad consecrandum in Azimo, & multò minùs Latinus

Cap. Nam & ego. Hieron.

Cap. Ad audientiam. Gloss.

A transiens per Græciam tenetur consecrare in fermẽtato, vt in 3. to. dis. 44. sect. 3. diximus, allegando Epistolã Leonis Papę, ergò similiter in proposito. Quoad hanc ergò partẽ potest contraria opinio probabiliter sustineri, & qui in praxi illa vti voluerit, nõ peccabit.

18. Contrarium tamen certius.

Nihilominùs si consequenter loquendum est, censeo idem esse sentiendum de his transeuntibus pro eo tẽpore, pro quo in tali loco quiescunt, seruata proportione quoad tẽpus habile (vt sic dicam) ad obligationem, & executionem præcepti. Probatur primò, quia citata iura, seu testimonia Aug. indifferenter loquuntur de peregrinis, seu venientibus ad aliquem locum, siue parùm, siue multùm ibi sint moraturi. Secundò, quia rationes sumptæ, vel ex necessitate ad communem pacem, & vnitatem, vel ex necessitate

B præscripta in materia, & circumstantiis virtutis pro tali loco, æquè applicari possunt ad hos peregrinos citò transituros. Et similiter vrget inductio facta de lege taxante pretium, seruare enim tenetur illam, etiã qui ad horas tantùm ibi manet. Item de lege non ferendi arma tali hora noctis, & similibus. Tertiò quia si extraneus non habens domicilium, nec quasi domicilium in aliquo loco, obligatur legibus loci, non possumus per maiorem, vel minorem moram hanc obligationem limitare, aut discernere, quia neque vlla regula moralis, & certa potest assignari ad hãc discretionem faciendam, neque ratio. Quia maior, vel minor mora non videtur dare iurisdictionem vni, vel subiectionem alteri. Vnde argumentor quartò,

C quia si non obligaretur viator ad seruandum festum loci, ad quem hospitij gratia peruenit, maximè esset, quia non est subiectus, at respectu agendorum in tali loco, & concernentium locum, est subiectus, nam hoc modo subiectus est, qui per paucos dies ibi commoratur, vt ostensum est. Et differentia illa permanentiæ maioris, vel minoris, seu quòd sit tanquam in termino viæ, vel tanquam in via ipsa, seu termino medio, videtur, & valdè materialis, & nimis speculatiua potiùs quàm moralis, ergò in omnibus his casibus idem est dicendum cum proportione.

19.

Quintò induco rationem illam, quia statim, ac aliquis exit ex terminis sui territorij, desinit obligari lege territorij ad seruandum proprium festum eius, nec ad hoc consideratur mora temporis, aut loci

D distantia, sed satis est, vt sit extra territorium, ergò eadem proportione, vt obligetur lege alterius territorij, satis est, vt intra illud versetur, nulla spectata temporis mora, nam debet esse proportio, & æqualitas in onere, & commodo, seu in suscipiendo vno iugo, & abiiciendo alio. Atque hinc potest vlteriùs argumentum sumi de his, qui nullum fixum habent domicilium, sed semper vagantur, & ideo vagi dicuntur, vt distinguantur à peregrinis habentibus alicubi proprium domicilium: Illi ergo licet nunquam sistant per moram notabilem in vno, vel alio loco, sed semper hùc, illùcque discurrant, tenentur seruare festa locorum, in quibus inueniuntur. Idémque est de similibus statutis, vel consuetudinibus, ergò & alij

E peregrini ad hoc tenẽtur. Patet cõsequẽtia, quia quòd hi habeãt domiciliũ alibi, nihil obstat huic obligationi, cũ eo ipso, quòd extra domicilium sunt, non obligentur legibus eius, manẽt ergo æquè liberi, & expediti, vt statutis aliorũ locorũ conformari debeant. Itẽ è contrario, quia si peregrini non subiiciũtur his statutis, quia nec sunt incolę, nec veniũt illùc animo manẽdi per aliquod tẽpus notabile: etiã isti vagi nõ sunt incolæ, neç veniunt animo manendi vt supponitur, ergò est eadem ratio. Dices, isti vagi, quia nullibi domicilium habent, censentur illud acquirere quocumque veniunt, non sic alij. Respondeo, proprium domicilium re vera non acquirunt, nec illud habent,

cum nunquam habeant animum manendi, sed dicuntur acquirere domicilium quoad effectus necessarios ad bonam eorum gubernationem. Ita ergo peregrini licet alibi domicilium habeant, tamen dum peregrinantur, perinde se habent quoad statuta domicilij, ac si illud non haberent. Ergo quoad hunc effectum eadem est ratio de illis, ac de vagis.

20. Quòd autem isti vagi obligentur, probatur, primò, quia isti vagi non possunt aliter acquirere iura, seu effectus domicilij, secundò quia aliàs isti essent exēpti ab omnibus statutis & consuetudinibus Episcopalibus. Dices nullum esse inconueniens, eum, qui nullum certum domicilium, nec durabilem habitationē habet, nullis consuetudinibus, aut statutis particularibus obligari. Sed re vera est contra bonos mores talium personarum, & nō posset esse sine perturbatione reipublicæ, & ideo meritò possunt isti vagi coerceri à Præfectis vrbium, & à Pastoribus Ecclesiarum ad se conformandū loco, in quo sunt. Vnde tandem confirmatur, quia aliàs contingeret, istos tam vagos, quàm peregrinos per multos dies, & mēses alicubi morari, & nūquā obligari ad seruanda festa occurrentia in tali loco, & similia statuta. Sequela patet, quia si aliquis horum perueniat ad locum cum animo statim transeundi, non statim obligatur iuxta contrariam sententiam, ergo licet per occasionem differat discessum per vnum, vel alium diem semper habens animum statim discedendi, nunquam obligabitur, quia semper est in transitu, vt enim dixit I. C. in l. *Nihil interest*, 25. ff. de Capti. & postlimin. reuer. *Oportet, vt ea mēte venerit, vt non illo reuertatur. Neque enim satis est, corpore quem domū rediisse, si mente alienus est.* Habens ergo animum transeundi, nunquam manet, etiamsi diu corpore præsens sit, sed transit, ergo si præsentia in transeundo non satis est ad obligationem, nec mora longa sufficiet cum illo animo. Consequens autem est inconueniens morale, & contra pacem, & bonam gubernationem, & potest esse occasio multarum fraudum, & perturbationum. Ergò rectiùs, & securiùs dicitur, quamlibet præsentiā sufficere ad hanc obligationem, dūmodo cum debita moderatione, & proportione explicetur. Quòd quidem si prudenter fiat, nec scrupulosa, nec nimis onerosa videri poterit hæc obligatio. Quomodo autem id fieri debeat, breuiter in nostro casu explicabo, & inde facilè poterit ad alias materias applicari.

Leg. *Nihil.*

21. Distinguenda ergo sunt duo, quæ ad obseruationē festi pertinent, & differentia inter ea est constituēda. Vnum enim est positiuū, scilicet audire Missā; aliud negatiuum, scilicet abstinere ab operibus seruilibus. Vnde primum vno actu, & vna particula diei impleri potest. Secundum verò habet tractum successiuum per totum diem, & per modum negatiui præcepti obligat semper, & pro semper intra illum diē. Hinc ergo facilè intelligitur, hanc posteriorem obligationē posse cadere in eum, qui peruenit ad talem locum etiamsi post horam sit discessurus, quia tenebitur pro illa hora non vacare operibus seruilibus, statim enim, ac transierit etiam eodem die ad locum, vbi tale festum non seruatur, ampliùs non tenebitur ad seruandum festum, vt per se clarum est. Et pro illa hora, vel paruo tempore vix potest esse obligatio grauis, saltem propter materiæ leuitatem; si tamen esset totum tempus ante, vel post meridiem, vel magna eius pars, tunc censeri potest materia grauis. In quo etiam omnino cauendum est, ne saltem publicè talia opera fiant, quia re vera tunc maximè procedunt rationes factæ, & saltē scandali periculū vitari non potest, si quis tamen occultè, vel noctu aliquid simile faceret addictus primæ opinioni, non damnarem illum.

Duo spectāt ad obseruationē festi.

Ad posterius negatiuum tenetur transiens.

22. De auditione autem Missæ, quia breui tempore A impletur, dubitari potest, an eo ipso, quod aliquis est in loco aliquo per tempus sufficiens ad audiendam Missam, teneatur illam audire, si potest. Nam videtur teneri ex rationibus factis, quia tunc obligatur præcepto de seruando festo, & potest illud quoad hanc partem implere. Sed dico in primis, cum, qui agit iter per locum, vbi dies est festiuus, etiamsi illac transeat hora Missæ, non teneri ad permanendū ibi pro tempore illo, vt audiat Missam, nec cessare ab itinere, si aliàs non erat sibi opportunum, quia tunc nulla est ratio talis obligationis, vt est per se notum. Nec rationes suprà factæ tunc habent locum, quia ille re vera non est ibi, sed illac transit, nec obligatur ad ibi operandum aliquid, nec ad permanendum B ibi aliquo tempore, quia præceptum de festo non obligat ad permanendum (vt suprà dicebam) sed supposita permanentia obligat ad obseruationem, & ita procedunt rationes fectæ. Et de his transeuntibus dixit in hoc sensu Nauar. *Solum transitum non ita obligare*, vt ex contextu est clarum. Deinde licet contingar, in illo loco quiescere tēpore opportuno ad Missam audiendā, si indiget illo tēpore ad necessariam actionem pro itinere, nec potest audire Missam, nisi à suo itinere retardetur, non credo teneri: Nam procedit ferè ratio proximè facta.

An teneatur ad primum, quod est positiuum.

Negatiua pars vera est.

Nauar.

23. Et eâdem ratione existimo, si dormiat in loco, vbi sequens dies festiuus est, non obligari ad audiendam Missam, si statim perventurus est ad loca, in C quibus festum illud non seruatur, quia non potuit tam breuis, & transitoria mora inducere tantam obligationem cum incommodo itineris. Secus verò est, quando aliquis moratur toto tempore matutino in loco, vbi est dies festus, etiam si alienigena sit, & à prandio sit discessurus, existimo enim teneri ad Missam audiendam, quia tunc habent locum iura, & rationes adductæ pro secunda sententia, quæ hoc etiam affirmat. Idémque dicendum censeo, si aliquis discedat summo manè ab illo oppido, vbi seruatur festum, quod simili modo seruetur in toto illo territorio, per quod vsque ad meridiem acturus est iter, nam procedit eadem ratio.

Quid, si dormiat in loco, vbi sequēs dies est festiuus.

24. Vnde obiter colligi potest generalis regula pro D discernenda mora necessaria ad hanc obligationem, nam si obligatio sit præcepti negatiui, hęc semper vrget pro rata temporis, quo durat præsentia in tali loco, quia præceptum æquali proportione obligat pro toto tēpore, & pro qualibet parte eius. Si verò obligatio sit præcepti affirmatiui, necesse est, vt quis sit in loco saltem pro toto illo tempore, quod ad implēdum actum præceptum per se conceditur, quia aliàs præceptū non obligat talē personā, quia nec ratione domicilij, quod ibi non habet, agimus enim de peregrino, seu transeunte, non de incola. nec etiam ratione præsentiæ, quia est in puro transitu, nec tunc habet locum ratio scandali, nec alia ratio boni communis.

Regula generalis discernēdæ moræ.

25. Neque contra hanc doctrinam obstant in contrarium adducta. Ad 1. enim dico, esse quidem hoc aliquod onus, sed rationabile, & leue, quod facilè, & E sine scrupulis tolerari potest, si considerentur, quæ diximus. Ad 2. potiùs consuetudinem fauere huic sententiæ, quia re vera omnes timorati obseruant talia festa, & se sentiunt obligari. Ad 3. ex illo principio, quod parum pro nihilo reputatur, respondeo, quando res ipsa aliunde habet consummationem suam, licet paruo tempore duret, non esse paruam, dummodo duret, quantum necessarium est ad actū. Vt consensus prauus mortale peccatum est, etiam si breuissimo tempore duret, & illa parua duratio non facit, vt res illa pro nihilo habeatur; & in præsenti materia, si quis discedat à suo oppido, statim ac exit

Soluuntur argumenta.

ac exit terminos eius, desinit obligari statuto eius ad festa seruanda, etiam si noctu reuersurus sit, quia ad hoc non consideratur duratio, sed absentia: ita ergo est è contrario. Nec iura, quæ afferuntur, obstant; nam illa interpretatio vnigeniti à Hieronymo tradita,& relata in dicto cap. *Nam & ego*, non est sine aliqua metaphora,& improprietate,vt notat Abbas in dicto cap. *Nam & ego*, & ideo non potest ab illa sumi argumentũ. Vnde fortè Salomon dictus est vnigenitus,quia solus,vel primus ex legitimo matrimonio natus est.Vel etiam,quia quando natus est, iam prior erat mortuus,& sic parua duratio fratris dicitur ad hoc contulisse,quia iam ille non erat,at licet paruo tempore vixerit,verè filius,& genitus fuit. Sicut Pontifex electus,licet per horam tantùm viuat, verus Pontifex est,& in numero Pontificum computandus, licet secundum æstimationem, & metaphoram habeatur,ac si non fuisset. In præsenti autem ad iudicandum de obligatione habenda est ratio veritatis, & durationis necessariæ ad tales effectus. Vnde etiam dictum illud Gloss.in dicto capite *Ad nostram, Non dicitur factum, quod non durat*, in rigore non est verum, vt ex re ipsa constat, & exemplis adductis de consensu prauo citò transeunte, & Pontifice electo, & paulo post mortuo. Dictum ergo illud solùm metaphoricè quoad aliquam considerationem sustineri debet, & præsertim in ordine ad præsumptionem, de qua in illo textu agebatur, scilicet, de tacita professione,à qua statim quis resilit, nam præsumitur non consensisse, si autem consensit, nihil refert breuitas durationis.Hic autem non de præsumptione agimus, sed de veritate, ad quam spectanda est mora sufficiens ad actum, & ad debitam conformitatem cum populo in obseruatione festi, maior enim mora accidentaria est ad hunc effectum.

Abbas. Gloss.

26. Cur Græcus non teneatur ad Latinorum ritus quando inter eos est.

Ad vltimum de consuetudine Græcorum,& Latinorum, respondeo in primis ibi interuenire specialem rationem, quia ipsa Ecclesia ita interpretata est illos ritus, & vult illo modo seruari propter specialem rationem, quam attigimus in dicta disputation. 44. tomo 3. Clarum est autem, quòd si lex ipsa ita lata esset,vt explicaret, se velle obligare incolas terræ,& non alienigenas illuc venientes, tunc eos non obligari, hîc autem agimus de lege, quæ indifferenter ponitur pro tali loco.Deinde addo, legem illam, vel consuetudinem quoad ritus accidentarios in sacrificio seruandos non esse vniuersaliter, & indifferenter propositam pro omnibus fidelibus, aut pro omnibus sacerdotibus, sed Ecclesiam ipsam admittere in hoc magnam varietatem, sicut videmus in multis cæremoniis,aliter monachos,aliter verò clericos celebrare. Neque hi obligantur illorum cæremoniis vti,neque è conuerso, etiam si in aliorum locis, vel Ecclesiis celebrent, quia ipsæ consuetudines non sunt locorum,sed(vt ita dicam)personarum,seu statuum,ac professionum;statuta verò,de quibus agimus, localia sunt, & de se ad omnes fideles cuiuscúmque professionis pertinere possunt.

27. Quomodo hæc extendenda ad festa generalia Ecclesiæ.

Vltimò tandem extendenda sunt,quæ diximus in his duobus punctis,ad festa generalia Ecclesiæ, quãdo ex consuetudine in aliquo particulari loco ablata est obligatio,vt in inuentione crucis, vel in festo Innocentũ, aut aliis minoribus festis accidere diximus. Nam in his habent locum duo principia; quæ ex dictis colliguntur. Vnum est, incolas illius loci, in quo præceptum illud derogatum est,si extra illũ inueniãtur, vbi præceptum suam vim retinet, non posse vti indulgentia sui loci,sed teneri ad seruandum festum siue ibi maneant,siue sint in transitu.Patet à fortiori, quia si in alio loco seruaretur festum illud ex particulari lege loci,tenerentur illi alienigenæ se illi conformare,vt diximus, ergo à fortiori, si ex lege generali Ecclesiæ ibi non derogata tale festum seruetur. Sic dixit Felin.in dicto ca.*Quod clericis*,de For.comp. cum Cardin.in Clem.*Dignum*, de celebr.Miss. quæstion.5.peccare Catalanum comedentem carnes Tolosæ die Sabbathi, etiam si in sua patria sine peccato posset eas comedere,quia extra locum consuetudinis non potest illa vti,vbi lex generalis in contrarium viget.Idémque dixit Nauar.cap.23.nu.120. de Castellano comedente extrema animalium in die Sabbathi dum per Lusitaniam,vel Nauarram vagatur,vbi mos Castellæ non est receptus. Immò multi ex auctoribus, qui in legibus particularibus non censent aduenam transeuntem obligari ad earum obseruationem: nihilominùs in generalibus id fatentur, etiam si in patria hominis alienigenæ ex consuetudine non seruetur.Quia leges illæ de se,& per se omnes obligant,& derogatio, quæ alicubi facta est per consuetudinem,est quasi affixa illi loco,nec extendenda est, cum sit odiosa. Neque se habet vt priuilegium personale, quod cum persona incedat, quia nec isto modo introductum est, nec est vlla ratio, cur sic explicetur. Maximè quia ordinariè solent tales consuetudines introduci ex peculiaribus rationibus locorum, vnde etiam pro solis talibus locis introducuntur,aut permittuntur.

Felin. Cardin. Nauar.

28. In 4.d.15.disput.8. post. 6.conc. fol. 126.§.*At verò.*

Vnde contraria sententia,quam Palaci.& alij nonnulli moderni docere ausi sunt,mihi nõ videtur practicè secura,quia nulla auctoritate, nec ratione satis probabili,nedum firma nititur.Aiunt enim,licet illud videatur priuilegium,nihilominùs eo gaudere,qui ad breue tempus foras exeunt redituri,quia fictione iuris habentur pro præsentibus. At enim cur non habentur etiam pro præsentibus quoad obligationem seruandi statuta localia, vel consuetudines addentes obligationem? Contra rationem enim videtur,habere illos vt præsentes quoad consuetudines relaxantes ius commune,& non quoad honestas consuetudines addentes aliquid iuri communi. Dicent fortasse, illum esse fauorem,& ideo ampliandum,hoc verò esse onus, & quasi odium, & ideo esse restringendum. Ego verò potiùs relaxationem communis iuris censeo esse odiosam, ideóq; non esse extendendam.præsertim per solam fictionem iuris.Maximè quia fictio iuris nõ extenditur vltra casus in ipso iure expressos, vel eandem rationem habentes,quod de præsenti casu dici non potest. Denique contrarium est consuetudine receptum,& oppositum valdè nouum,& scãdalosum apparet, si Mediolanensis v. g. qui Romam peregrinatur, velit ibi in quatuor primis feriis Quadragesimæ carnes comedere, quia (vt aiunt) Mediolani id ex consuetudine licet, & idem est in exemplis supra allatis:Quamobrem censeo,non esse contrariam sententiam introducendam.

Euasio. Impugnatur.

29. Non teneri peregrinum ad festũ generale, si sit, vbi non celebretur.

Aliud verò principium huic correspondens est,incolam loci, in quo festum, vel aliud præceptum iuris cõmunis suam vim,& obligationẽ retinet, si perueniat ad locũ, in quo ex consuetudine non obligat, etiam si transeundo tantùm illic sit, non teneri pro tunc ad seruandum festum illud,& idem est de ieiunio &c.Quod etiam est communiter receptũ,vt patet ex Nauar. Couar. & aliis supra citatis. Et colligitur planè ex sententiis Aug.suprà adductis,quòd potest quisq;se conformare consuetudini populi,in quo inuenitur,in his rebus,quæ per se malæ non sunt.Ratio etiam proximè facta hîc applicari potest,quia relaxatio illa iuris cõmunis per consuetudinem facta in tali loco,introduxit ibi priuilegium, quasi locale, vt eo vtantur omnes, qui loco etiam vtuntur, & in eo præsentes sunt.Nec oportet ibi fingere absentiam,eo quòd ille habeat animum citò redeundi, quia hæc obli

Petr. Ledes. de Matrim. q.45.art.5. punct.3.dub. vlt. Nauar. Couar. August.

obligatio, vel excusatio non in fictione, sed in veritate fundanda est. Atque hoc etiam habet vsus, nam Lusitani per Castellam transeuntes sine scrupulo vescuntur extremitatibus arietum in diebus Sabbathi, & sic de aliis.

CAPVT XV.

An sit in Ecclesia præceptum de Missa in die festo audienda.

1. Proponitur quæstio.

DVas partes, vt suprà dicere cœpi, habet hæc obligatio seruandi festa, vna affirmatiua est, alia negatiua, in quibus substantia illius consistit, quæ iam à nobis explicanda est: hactenus enim ferè tantùm ostendimus, præceptum illud esse, & simul attigimus causas eius, & quas personas obliget. Hoc ergo c. & sequenti explicabimus, ad quid obliget, seu quid agere præcipiat, posteà verò dicemus, quid prohibeat.

2. Præceptum hoc ad audiédam Missam obligat.

Dico ergo primò. Hoc præceptum obligat ad audiendam Missam integram in diebus festis, quæ sub præcepto obseruari præcipiuntur. Hanc conclusionem tractaui latè in 3. tom. 3. part. tota disput. vltima, & ideo hic breuissimè rem totam perstringam, ad illum enim locum lectorem remitto. Conclusio ergo certissima est ex communi consensu, & traditione Ecclesiæ: certum est enim, hoc præceptum non esse diuinum, sed ecclesiasticum. Potest quidem probabiliter dici, ius ipsum diuinum legis nouæ obligare omnes Christianos, vt interdum diuino sacrificio intersint, illúdque per sacerdotem, & cum sacerdote offerant, quia lex colendi Deum per sacrificium quasi naturalis est, & hæc determinata est in lege gratiæ ad sacrificium Missæ, & ideo ex vi institutionis illius diuini sacrificij videtur sequi hæc obligatio, vel saltem quòd sit diuino iuri valdè consentanea, vt dicta disp. sect. 2. dixi. Nihilominus quòd hæc actio exercenda sit in singulis diebus festis, audiendo integrum Missæ officium, de iure ecclesiastico est, tum quoad aliquam institutionem, nimirum orationum, & aliarum cæremoniarum, quæ in Missa fiunt, quæ sunt ex institutione Ecclesiæ, præter substantiam sacrificij, tum quoad præceptum de tali actione, quia Christus nunquam hoc determinauit ad tales dies, nec ad determinatum tempus. Ecclesia ergo hoc determinauit.

Vtrùm sit de iure diuino.

3. Vbi, & quando sit hæc obligatio imposita. Cap. *Missas.*

Sed quæres, Vbi, & quando? Quidam censent, non inueniri hoc præceptum in iure scripto: quia solum inuenitur in capite *Missas* de Consecration. distinction. 1. Et illud nec est Concilij vniuersalis, sed prouincialis, nec loquitur de omnibus festis, sed de Dominica, nec ad omnes fideles, sed tantùm ad seculares. Non multùm autem refert, An hoc præceptum sit satis expressum in aliquo Canone scripto, cum de vniuersali traditione, & consensu Ecclesiæ constet. Dico verò, hanc ipsam consuetudinem esse optimam interpretem iuris scripti, & ita etiam contineri hoc præceptum scriptum in citato Decreto. Nam in primis licet illud sit Concilij Agathensis prouincialis, tamen illud vniuersa Ecclesia acceptauit. Addo etiam, sufficienter haberi in 6. Synodo, cap. 8. quod non est ex Trullanis Canonibus, sed ipsius Concilij generalis, ibi autem dicitur, esse licentiam iter agédi in die Dominico, *dummodo Missa non omittatur*, quam prius audiendam esse dixerat, docet ergò hoc esse sub obligatione. Deinde iam suprà dictum est, dies festos esse æquales quoad obligationem præcepti, vnde, quòd statuitur de Dominica, intelligitur esse statutum de omnibus festis, sed nominatur Dominica, quia est veluti generale festum in quo fit prima determinatio temporis deputati ad diuinum cultum secundùm se, vt suprà explicatum est. Vnde in eodem Concil. Agathensi, c. 21. supponitur in omnibus festiuitatibus esse Missam audiendam, tamen in solemnioribus esse ad communem parochiam accedendum c. *Siquis* ead. dist. 1. de Conse. idé in c. *Quando*, & in c. *Qui die solemni* ex Conciliis Aurel. & Carthag. Sermo etiam est generalis, & de tempore diei solemnis, id est, festiui, in quo fideles debent ad Missas conuenire, & inde non discedere, donec à sacerdote benedictionem accipiant, & in eadem distinctione sunt alia decreta hoc explicantia, vt videbimus. Et in Concil. Tribur. cap. 35. expresse dicitur, in diebus dominicis, Sanctorum festis omnes Christianos debere ad Missas conuenire. Quod ergò de Dominica præcipitur, ad omnes dies festos extenditur, qui autem sint hi dies festi, breuiter perstrinxi in dicta disp. sect. 4. multò verò distinctiùs in superioribus capitibus. Et ex vtroque loco cóstat, hanc obligationem non extendi ad dies profestos, quia nullum est de hoc præceptum ecclesiasticum. Denique quòd in illo Decreto seculares exprimantur, non refert, quia non est factum ad limitandum, sed ad augendum, seu ad ostendendum generalitaté præcepti, ita vt subaudiendum sit, *etiam seculares*; nam clarum est, religiosos, & ecclesiasticos magis ad hoc obligari, & hoc etiam interpretatur consuetudo, & alia iura, vt latè dixi in dicta disp. sect. 3. vbi de personis, in quas hoc præceptum quoad hanc partem cadit, tractaui.

Conc. Agath. Synod. 6. Cap. *Siquis.* Cap. *Quãdo.* Cap. *Qui die.* Conc. Aurel. Conc. Carth. Concil. Trib.

4. Antiquitas audiédi Missam in festo.

Addo verò, propter alteram partem interrogationis, hoc præceptum antiquius esse, quam Agathense Concilium: hoc enim post quingentos ferè annos post Christi ortum coactum est, traditio auté agendi diem festum per sacrificij Eucharistici communem oblationem, ad quam omnes Christiani conuenire debét, longè est antiquior, & à tempore Apostolorum incœpisse videtur. Nam in Can. 10. Apostolorum, & cap. *Omnes fideles* de Conse. dist. 1. supponitur hic mos, & præcipitur, vt fideles non discedant ab his sacris conuentibus ante communionem. Clariùs Clemens lib. 5. Const. ca. vlt. in fine, *Cunctis* (inquit) *Dominicis diebus conuentus ecclesiasticos celebrantes, lætitia fruimur.* Et lib. 7. ca. 31. *Die Resurrectionis Domini, quem Dominicum dicimus, conuenite sine vlla conuentus intermissione ad agendum gratias Deo, &c. vt sic sacrificium vestrum reprehensione careat, sitq́; Deo acceptum, & gratum, qui de Ecclesia sua œcumenica dixit, In omni loco offeretur mihi sacrificium mundum &c.* Ex quibus locis Cleméntis intelligi potest, quoties antiqui Patres docent festa, & solemnitates ecclesiasticas celebrandas esse à fidelibus, præcipuè loqui de celebratione per Missæ sacrificium, & in hoc ponere quasi substantiam huius celebritatis. Vnde Iust. in Apolog. 2. pro. Christ. in fine, describit modum, quo antiqui fideles in diebus Dominicis ad Missas audiendas conuenire solebant. Quem morem tempore etiam Hieronymi fuisse, satis ipse indicat in Epitaphio Paulæ Epist. 27. ad Eustoch. cap. 10. dum ait, Paulam cum Virginibus solitam fuisse diebus Dominicis ad Ecclesiam procedere vtrinq; ad Missam audiendam: nam illo die solitam esse celebrari, idem tradit in Epist. 53. ad Ripar. contra errores Vigilantij cap. 4. Vnde Augustinus serm. 215. de Tempore ad omnes fideles ait; *Omni die Dominico ad Ecclesiam conuenite, si enim infelices Iudæi tanta deuotione celebrant Sabbathum, quanto magis Christiani in die Dominico soli Deo vacare, & pro animæ suæ salute debent ad Ecclesiã conuenire?* Et ser. 251. in Dominica, & solemnitatibus festorũ soli Deo vacandũ esse dicit, *& vesperi etiam esse orandum in die verò* (subiungit) *nullus se à sacra Missarum celebratione separet.* Itàque constat, traditionem hanc ecclesiasticam longè anti

Can. 10. Cap. *Omnes* Clemens. Iust. Hieron. August.

antiquiorem esse Concilio Antiocheno,& ex modo, quo à Patribus cómemoratur,non obscurè colligitur fuisse introductam vt necessariam ad festorum obseruationem, & debitum Deo cultum, licet fortè rigorosa oblatio præcepti non fuerit in principio tam clarè proposita,sicut fuit postea, quod ad præsentem Ecclesiæ statum non multùm refert,

5. Præceptum Missæ sub mortali obligat.

Secundò ergo dicendum est,hoc præceptum obligare ex genere suo sub mortali culpa,eámq;committi per voluntariam Missæ omissionem in die festo, etiam si non ex consuetudine, vel contemptu omittatur,sed semel tantùm, an iterum nisi excusatio sufficiens interueniat.Conclusionem hanc latè probaui in dicta disput. sect.1. Vbi retuli nonnullos Autores dicentes non esse peccatum mortale transgressionem huius præcepti,nisi ex contemptu fiat,per contemptum autem consuetudinem interpretantur. Sed assertio est omnino vera, & communis, vt patet ex Palud.4.dist.15.q.5.art.1.Anton.2.p.tit.2.cap.10. §.1. Siluest. Verb. *Missa*, 2. quæst.1. vbi dicit penè omnes hanc sententiam tenere. Item Panormit. in c.1.de Vit.& honest.cler.nu.8.Lapus allegat.58.Nauar.c.21.num.2.Caiet.in Sum.Ver.*Festorum violatio.* Sot.in 4.d.13.quæstione 2.art.1. Abulens. Exod.20. quæstione 13.Ratio à priori est,quia præceptum hoc pertinet ad virtutem Religionis, quæ ex suo genere grauissima est, & Missæ sacrificium est etiam materia satis grauis,vt dicto loco satis ostendi,& variis exemplis confirmaui.Nunc solùm addo,quòd si vna transgressio huius præcepti voluntaria non est peccatum mortale, nec ratione consuetudinis esset culpa mortalis, quia plura peccata venialia non efficiunt vnũ mortale, nec sola consuetudo sufficit, vt quod ex illa fit, censeatur fieri ex contemptu; aliàs mentiri ex consuetudine esset mentiri ex contemptu, & consequenter esset peccatum mortale, quia quodlibet peccatum,licet per se leue sit,si fiat ex cõtẽptu,est mortale.Immò transgressio regulæ nõ obligantis ad culpam,vel omissio consilij, si ex contemptu fiat, censetur communiter esse mortale peccatum, de quo latiùs agitur in materia de Legibus, vbi explicatur,quid sit contemptus,quod nec facilè, nec breuiter fieri potest.Est tamẽ ab hoc proposito alienum, quia frustra hic postulatur contemptus ad grauitatem transgressionis; aliàs præceptum de Missa audienda in die festo non esset proprium, & rigorosum præceptum, quod dicere erroneum est.Sequela patet, tum quia peccare ex contemptu non accidit tantùm contra præcepta, sed etiam contra consilia, quia tunc actio, vel omissio non accipit suam malitiam ex transgressione regulæ, cui per se opponitur, sed ex contemptu, qui est per accidens. Tum etiam quia si est rigorosum præceptum, transgressio illius satis deliberata non potest esse venialis, nisi ex leuitate materiæ; materia autem tota huius præcepti non potest dici leuis sine magno errore.

Palud. Anton. Siluest. Panor. Nauar. Caiet. Sot. Abul. Ratio.

6. Si leuis pars Missæ omittatur,est veniale tãtum.

Propterea enim additum est in assertione *ex suo genere*;per quam particulam significari solet,si peccatum sit consummatũ,& integrum in tali specie, esse mortale, posse tamen esse veniale ex leuitate materiæ,quod etiam in præsenti verum est,nam licet non audiatur integra Missa,si pars, quæ omittitur, leuis est,peccatũ non erit mortale,sed veniale,sicut in aliis præceptis vulgare est.Quãdo autẽ pars Missæ omissa censenda sit leuis,in dict.disp.sect.2. sufficienter explicui.Vbi etiam declaraui latè quænam Missa sit audienda,vt præceptum integrè impleatur.Et in sect.3. addidi,quid sit audire illam,& qua attentione audiẽda sit, vt præceptum integrè, vel sufficienter seruetur.Denique addidi in assertione,*nisi excusatio sufficiens interueniat*, quia omnia præcepta positiua hanc patiuntur exceptionem, & multò faciliùs quando humana sunt, quibus autem ex causis possit hæc excusatio prouenire,tractaui latè in dicta disput.sect.6.

7. Vnum verò superest explicandum circa tempus, pro quo obligat hoc præceptum, nam quoad hanc partẽ affirmatiuum est,cuius natura est,vt licet obliget semper non pro semper; ergo cum proportione participat hoc præceptum hanc conditionem: nam obligat semper in die festo,donec impleatur,non tamen pro toto die,nec pro qualibet parte eius.Dubitari ergo potest, quomodo assignandum sit certum tẽpus,pro quo obliget.Cui dubitationi nõ satisfaciet qui dixerit, obligare pro toto tempore ante meridiem,quia in toto illo potest præceptum impleri, & non extra illud,quia solũ illud est ad dicendum Missam deputatum.Non,inquam,hoc satisfacit omnino, tum quia etiam illud tempus est indefinitum,& non pro toto illo obligat præceptum,sed pro quadã parte illius satis breui,& de illa quærimus,quomodo designanda sit. Tum etiam quia ad hoc præceptum est quasi per accidens, quod Missæ dicantur tantum in tẽpore Matutino.Nam si Missa vel ex occurrenti occasione,aut necessitate,vel ex consuetudine recepta, & approbata,vel ex priuilegio dici posset hora secũda,vel tertia pomeridiana,satisfaceret huic præcepto, qui vsq; ad illud tẽpus auditionem Missæ differret. Igitur præceptum de se indifferenter obligat ad audiendum Missam in qualibet parte temporis illius diei,in quo inueniri possit. Vnde si in pluribus horis eiusdem diei festi Missæ copia possit haberi,liberum homini relinquitur,vt in quacumque hora velit,possit præceptum implere.Et tunc,quamuis horam anticipet, pro qua nondum præceptum vrget, sufficientissimè illud implet,neq;oportet tunc assignare tempus illud,pro quo præceptum obliget,quia iam tempus illud quasi præuentum est; vt sic dicam. Si verò auditio Missæ dilata est vsq; ad vltimam horam diei, in qua potest Missæ copia inueniri,pro illa hora vrget iam hoc præceptum, quia est quasi vltimus terminus obligationis,extra quem impleri non poterit; neque aliter potest certum aliquod tempus, pro quo obliget hoc præceptum,determinari.

8. Vnde infertur,posse hoc præceptum impleri statim post mediam noctem, si tunc Missa dicatur, vt notat Siluest. Ver. *Missa* 2.q.1.quia iam auditur Missa illo naturali die,& hoc tantum præcipitur.Et similiter è conuerso sequitur, quod vbicumq; possit dici, & de facto dicenda sit in aliqua hora post meridiem, non teneatur quis audire Missam anteà,etiam si possit,quia talis determinatio in ipso præcepto formaliter non continetur,neq;ex vi,& forma præcepti affirmatiui colligi potest. Et eâdem ratione è conuerso si alicubi Missa tantùm dicenda sit hora 8.vel 7.vel alia antecedente matutina,ibi,& in tali die obligare pręceptum pro tali hora,& non posse aliquem licitè,nec bona fide tunc scienter eludere præceptum, non audiendo Missam illa hora eo prætextu, quòd præceptum nõ obligat pro tali hora, sed absolutè pro toto tempore matutino; & ideo posse illius executionem licitè differre vsq;ad meridiem;quod si tunc Missa nõ inueniatur, esse per accidens, & inducere excusationem,est enim vanus prætextus,quia præceptum non concedit positiuè, vt sic dicam, vt toto tempore antemeridiano possit differri Missa,sed simpliciter præcipitur,vt illo die audiatur, & consequenter virtute conceditur, vt possit differri, quandiu copia illius expectatur intra totum illum diem; quando verò iam futura non speratur, præceptum iam pro tunc obligat, & ideo non habet locum excusatio. Vnde etiam fit,vt teneatur homo præuenire,& audire Missam, quamprimum potest in illo die, si probabiliter timet

timet superuenturum impedimentum, ratione cuius non possit post talem horam Missam audire, etiamsi aliàs defutura non sit, quia vt dixi, præceptum simpliciter obligat ad Missam audiendam in illo die, & tunc non potest aliter impleri, nisi audiendo Missam in illa hora; nam hic, & nunc, & in tali persona illa est quasi vltima hora diei apta ad implendum præceptũ in qua, & pro qua præceptũ obligat. Et in hoc omnes doctores conueniunt, & consuetudo ita declarauit præceptum, neque esse potest vlla dubitandi ratio.

9. Atq; hinc tandem fundari potest, quod suprà in fine c. 13. hûc remisimus circa sententiam Nauarri dicentis, in festo locali alicuius oppidi, teneri incolã illius loci, quem dies festus ibi reperit, priusquam inde discedat, vel ad laborandum in vicino oppido, vbi festũ illud non seruatur, vel ad iter agendum, audire Missam, etiamsi post breuissimũ tempus futurus sit extra territorium illius oppidi, pro quo solo obligat illud præceptum. Cuius rei rationem his breuissimis verbis reddit Nauarr. quia dies festus, vbi ipsum deprehendit, ad hoc ipsum obligauit. Posteriores verò Summistæ nullam rationem reddunt; nec in illis verbis explicatur, quid sit, cur ita obliget tunc præceptum, quandoquidem eius obligatio non durat pro toto die, quia non obligat nisi in illo territorio, & talis persona nõ est futura intra illud toto die, immò nec toto matutino tempore, & licitè, ac sine peccato discedit, quia præceptum non obligat ad permanendum ibi toto die, vt suprà dictum est. Vnde non desunt moderni scriptores, qui probabilem censeant oppositam sententiam, scilicet posse in eo casu incolã discedere, non audita Missa, quia præceptum non obligat pro illa breui hora matutina, & posteà cessat omnino eius obligatio. Quòd si obiicias, præceptum obligare ad præueniendũ, vt diximus; respondent, id esse verum, quando obligatio præcepti duratura est eo tempore, quo superuenturum est impedimentum: nam tunc re vera homo obligatur præcepto, & licet possit excusari per superueniens impedimentum, illa tamen excusatio non habet locum, quando impedimentum fuit præuisum, & potuit præueniri per actũ simpliciter præceptum illo die. At verò in altero casu non ita est, quia præceptum in re ipsa non obligat pro toto matutino tempore, & ita postea non interuenit excusatio, sed totalis ablatio obligationis, qualem homo non tenetur præuenire.

Sancius lib. 3. de Matr. disp. 28. nu 21.

10. Sed hoc licet ingeniosè excogitatum sit, nihilominus non videtur admittendum; tum quia in re practica, & morali non est facilè recedendum à cõmuni sententia; tùm etiam quia hæc videtur esse consuetudo populorum, quæ pia est, & sancta, & non expedit, occasionem præbere oppidis ad minuendum suorum festorum cultum. Tum denique, quia ex dictis colligitur sufficiens ratio, nam hoc præceptum, quatenus affirmatiuum est, nec requirit, nec concedit aliquam certam temporis latitudinem, pro qua possit eius obseruantia differri, sed obligat, vt quamprimùm possit, impleatur, si postea implendum non est, nam hæc est vis, & natura præcepti affirmatiui, si in illo aliud non exprimatur. In hoc autem præcepto audiendi Missam in die festo nihil aliud exprimitur, sed simpliciter imponitur obligatio: postquam ergo hæc obligatio comprehẽdit personam, implenda est, quamprimùm possit, neq; potest exequi, vt sic dicam, per solum voluntarium discessum, nisi priùs impleatur. Et in hoc, vt suprà dicebam, est magna differentia inter præceptum affirmatiuum, & negatiuum circa diem festum, quia negatiuum obligat pro toto tempore diei, & in singulis partibus eius pro illis tantùm impletur, & non pro aliis, & ideo potest seruari in oppido pro illo tempore, quo ibi permanetur, & pro altera parte eiusdẽ diei extra territorium non seruari, præceptum autem affirmatiuum præcisè obligat ad vnum actum, & per illum impleri debet, quam primum possit, si postea cessaturum est. Neq; illa tunc est propriè præuentio, sed est solutio obligationis, quæ pro tunc vrget eo ipso, quòd ampliùs duratura non est. Et ita parum refert differentia assignata inter excusationem, & carentiam obligationis.

11. Posset tamen sententia Nauarri iuxta vim nostræ rationis non improbabiliter limitari, vt locũ habeat, quando potest quis in eo casu hora matutina Missam audire, priusquam in aliud oppidum ad laborandum illò die discedat, nam tunc procedit maximè ratio facta, quam hoc modo etiam consuetudo confirmare videtur. At verò si toto illo tempore Missa ibi non diceretur, quam posset homo audire, expectandum illi esset ibi vsque ad meridiem pro Missa audienda, at durum videtur hanc obligationem imponere, quia præceptum per se non obligat ad permanendum ibi, quia ratio præcepti negatiui ad hoc non obligat, vt omnes supponimus, ergo nec ratio præcepti affirmatiui, sed pro illo tempore, pro quo obligauit personam ibi existentem, per illam non stetit, quominùs illud impleret, vt in casu supponitur, ergo non apparet, vnde obligari possit ad expectandũ ibi vsque ad meridiem. Nec videtur hoc esse contra intentionem Nauarri, & aliorum, cum enim dicunt posse iri ad laborandum audita Missa, supponere videntur, hanc conditionem debere esse ita possibilem, vt moraliter non destruat priorem partem, vt ferè destrueretur, si illa conditio cum maiori rigore esset exigenda. Accedit etiam quòd per modum excusationis potest hoc frequenter honestari, quia ordinariè casus hic solum habet locum in pauperibus, qui non videntur cum tanto grauamine obligandi, vt labore suo, vel maiori parte ipsius priuentur, propter expectandam Missam, quando ad horam tantùm obligantur, & per illos non stat, quominus tunc audiant. Sed nihilominus in eo casu maximè cauendum est scandalum, & consulenda, ac seruanda est consuetudo, & si circa hoc fuerit aliqua Episcopalis, seu Synodalis constitutio, obseruanda etiam est.

CAPVT XVI.

An in die festo aliæ actiones sacræ sint in præcepto.

1. *Hoc præceptum, quatenus affirmatiuum, nihil vltrà iubet.*

Regula generalis est, hoc præceptum colendi Deum in die festo, quatenus affirmatiuum est, non obligare ad exercendum intra illum diem alium actum diuini cultus, siue internum, siue externũ, præter Missam. Assertio est communis, præter paucos auctores in vno, vel alio puncto, quòd statim indicabo. Ratio autem vnica est, quia Ecclesia nihil aliud præcepit, quia nec scriptum inuenitur tale præceptum, nec traditione, seu consuetudine habetur, & qui oppositum senserit, oportet, vt alterutrum horũ ostendat, meliùs autem hoc probabitur discurrendo per alias obligationes illius diei, quæ vel ab aliis assertæ sunt, vel excogitari possunt.

2. *An ad hoc spectet communicatio in die Paschatis. Can. Apost.*

Prima exceptio, & singularis est de die Paschatis, in qua obligamur ad communicandum, qui est actus Religionis, & ad cultum Dei spectans. Adde in Can. 10. Apostolorum dici, communione priuandos esse illos, qui in solemnitatibus sacris ab Ecclesia discedunt, antequam Missa peragatur, & sanctam communionem percipiant. Sed hoc non est ad rem, quia illa obligatio non est ex vi præcepti obseruandi festum, sed ex vi alterius præcepti, cui accidentarium est, quod tempus illud, pro quo actus præcipitur, feriatum sit. Vnde qui non cõmunicat illo die, si Missam audit,

audit, nullo modo peccat contra hoc præceptum, sed contra aliud. Adde, iam illud præceptum non esse determinatum ad diem festum; nam potest in diebus profestis antecedentis, sequentisq; hebdomadæ sufficienter impleri. Multò verò magis consuetudine sublatum est id, quod de communione videtur fuisse ordinatum, in illo Canone Apostolorum; si in hunc modum intelligatur, habere enim potest alios sensus, vt in 3.to.3. par. disp.69. sect.3. circa finem diligentiùs pertractaui.

3. Sitne præceptum orãdi in festo Synod. 6.

Secunda instantia esse potest de actibus orationis distinctis à Missa; nam in iure distinctè hæc præcipiuntur in d.enim c.8.sextæ Synodi dicitur, *Diei Dominici tanta debet esse obseruantia, vt præter orationes, & Missarum solemnia, & ea, quæ ad vescendum pertinent, nihil aliud fiat*, & infrà in necessitate datur licentia iter agendi; *ita duntaxat, vt huius occasione Missæ, & orationes non prætermittantur.* Ergo orationes sub eâdem necessitate, qua Missa constituuntur. Quòd autem illæ orationes à Missa distinctæ esse debeant, patet, tum ex accurata numeratione illarum, vt distinctarum; tum ex eo, quod Missa paruam diei partem occupat, orationes pro toto illo die imponuntur. Ad hoc etiã facit, quod id Concilio Tribur. sub Arnulpho ca. 35. dicitur, *Diebus Dominicis, & Sanctorum festis, vigiliis, & orationibus insistendũ, & ad Missas cuilibet Christiano cum oblationibus est currendum.* Multáque similia leguntur in Concil. Matiscon. 1.c.1. Atque in hanc partem videtur inclinare Abul.q.13.in c.20.Exod.nam reprehendit eos, qui dicunt hoc præceptum solum obligare ad vacandum primatiuè à laboribus corporalibus, non verò ad vacandum positiuè Deo per orationes, &c. Inferius autem videtur id limitare dicẽs, *per orationes, vel Missæ auditionem.* Sed nec illa disiunctio est necessaria, quia præceptum definitè est de Missa audienda, & de oratione, quam intrinsecè includit, cum attentè auditur, & non de alio actu.

Concil. Trib. — Concil. Mat. Abulens.

4. Pars negatiua approbatur. Can. Omnes.

Dicendum ergo est, hoc præceptum non obligare ad alias orationes fundendas in die festo præter eas, quæ in Missa dicũtur, assistẽdo, & attendẽdo ad illas. Hoc patet ex vsu Ecclesiæ, & ex d. Can. *Omnes fideles*, qui est decimus Apostolorum, per quem interpretandum est cap. 8. 6. Synodi, dicitur enim ibi, *Omnes fideles, qui conueniunt in solemnitatibus sacris ad Ecclesiam, & Scripturas Apostolorum, & Euangelium audiant, qui autem non perseuerant in oratione, vsque dum Missa peragatur*, &c. *cõmunione priuari*, ex quibus verbis constat, non præcipi alias orationes ex vi huius præcepti, præter illam, quæ in Missa fit, in qua iubentur fideles perseuerare, quia cum debita attentione debent illi assistere. Possúntque si velint, alias orationes priuatas pro sua deuotione ibi dicere, vt in alio loco ostendi, nõ tamen tenentur, sed attẽdendo orationibus sacerdotis, præcepto satisfaciunt. Extra tempus autem Missæ non tenentur aliis publicis orationibus Ecclesiæ, seu horis Canonicis assistere, vt infrà tractando de horis Canonicis videbimus. Nec etiam tenentur priuatas orationes domi, aut in Ecclesia dicere; quia, licet hoc optimum sit, & consulendum, non est positum sub obligatione præcepti. Cuius signum etiam est, quia præceptum positiuum de aliquo actu exercendo, semper datur de actu, & duratione determinata, Ecclesia verò nullum orationis tempus præscripsit fidelibus pro die Dominico, aut festo extra Missam, nec quid orare debeant, determinauit, nullum ergo est tale præceptum. Canones ergo, qui de orationibus loquuntur, vel intelliguntur de orationibus, quæ in ipsa Missa fiunt, vel si de aliis intelligantur, continent consilium, non præceptum, aut certè indicant tantùm finem præcepti, vt dixit Siluest. ver. *Dominica*.q.6. qui finis non cadit semper sub præceptum, iuxta doctrinam communem D. Thom. 1.2.q.100.art.9.

Siluest.

5. Obligenturne fideles ad concionẽ in festo. Conc. Carth. Cap. Sacerdote. Cap. Omnes. Can. Apost.

Tertia instantia esse potest de auditione sacræ concionis. Videntur enim obligari fideles ad audiẽdam concionem in die festo, quando in publico Ecclesiæ conuentu fit: Dicitur enim in Concilio Carthag.4.cap.24. *Sacerdote verbum Dei in Ecclesia faciente, qui egressus de auditorio fuerit, excommunicetur*. cap. *Sacerdote*, de Consec. dist. 1. & in cap. *Omnes fideles*, ex dicto Can. 10. Apostolorum dicitur, debere fideles, qui ad Missas conueniunt, *Sanctas scripturas audire.* Accedit, quòd, teste Augustin. lib. 50. Homil. homil. 26. non est minus verbum Dei, quàm corpus Christi; habetur in cap. *Interrogo*, 1.q. 1. Vnde ipse infert, non minus reum esse, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm qui corpus Christi indignè tractauerit, ergo similiter non minus reus erit, qui concionem non audierit, quàm qui Missam omiserit. Prætereà, pabulũ verbi Dei maximè est fidelibus necessarium, vt dicitur in cap. *Inter cætera*, de Offic. ord. ex Concilio Lateran. sub Innocentio III. cap. 10. ergo non minùs, sed magis debet, quàm Missa præcipi. Propter quod aliqui Doctores dixerunt, in die festo præferendam esse sacram concionem Missæ, si vtraque simul audiri non possit. Denique in Concilio Trid. session. 24. cap. 4. de Refor. sic dicitur: *Moneat Episcopus populum diligenter, teneri vnumquemque parochiæ suæ interesse, vbi commodè id fieri potest, ad audiendum verbum Dei*: Est ergo hoc in præcepto.

August. — Cap. Interrogo. — Cap. Inter. — Conc. Later. — Conc. Trid.

6. Non esse in præcepto cõcionem.

Dico tamen, nullum esse præceptum, quod obliget in rigore, ac per se ad audiendam concionem in die festo. Ita supponunt vt clarum Doctores omnes, & constat ex communi vsu, & sensu fidelium. Item, quia nullibi extat hoc præceptum. Prætereà, est optimum argumentum, quia si fideles tenerentur audire cõcionem sacram, Pastores Ecclesiæ tenerentur prouidere, vt omnibus diebus Dominicis, & festis fieret concio in Ecclesia, Pastores autem ad hoc non tenentur, nec de facto ita fit, ergo. Dices, obligationem fidelium esse, vt concioni assistant, si fiat, quæ obligatio potest consistere, etiamsi concio nec semper, neque ex obligatione Parochorum fiat. Respõdeo, gratis affirmari illud primum, quia nullibi extat tale præceptum conditionatum, nec solet ab Ecclesia ita poni, & ratio declarat, quòd si oportuisset imponere populo obligationem audiendi concionem, cum fit, maiori ratione fuisset sacerdotibus imponenda obligatio illam faciendi, vel semper, vel pro aliquibus determinatis diebus.

Obiectio. — Soluitur.

7. Instantia. Conc. Trid.

Dices, ita esse impositam per Concilium Tridenr. sess. 5. c. 2. & sess. 24. c. 4. de Refor. Præcipit enim Episcopis, & inferioribus Pastoribus, seu Parochis, vt saltem in omnibus Dominicis diebus, & solemnioribus festis populis suis per se, vel per alios prædicent verbum Dei. Respondeo, Pastores Ecclesiæ ex officio teneri ad prædicandum verbum Dei, & docendum, ac instruendum, & excitandum populum; hanc ergo obligationem ibi Consilium proponit, & quia de se non habet tempus definitum ex diuino iure, neque ex antiquis Canonibus, vt frequentiùs executioni mandetur, determinat, vt saltem diebus Dominicis, & solemnioribus festis hoc faciant. Nõ tamen videtur tam rigorosè, ac præcisè id præcipere, vt peccare grauiter censeantur, si interdum, vel sæpius illud omittant, quia non vtitur Concilium verbis tantam obligationem indicantibus, sed mandat, vt id faciant, illis diebus, & aliis per Quadragesimam, & Aduentum, *Si ita oportere duxerint*, vt ibi additur, *& aliàs quotiescunque id opportunè fieri posse iudicauerint.* Debent ergo Pastores hoc officium non negligere, & curare, vt diebus illis, quantum commodè fieri possit,

Satisfit.

verbum Dei populo prædicetur; pro singulis tamen Dominicis,& festis non est rigorosum præceptum, vt etiam cõsuetudo interpretatur. Et hoc satis est, vt ex parte fidelium non sit talis obligatio audiendi concionem singulis festiuitatibus. Immò sępe teneri poterunt Pastores Ecclesiæ ad prædicandum,& nihilominùs ipsi fideles nõ tenentur ad audiendum ex generali præcepto positiuo; sed vnusquisque potest cõsulere conscientiæ, vt iuxta necessitatem suam se sentiat obligatũ, aut immunem. Obligatio enim Pastoris respicit totum populum, qui semper indiget verbo Dei, licet nõ singuli de populo æquè indigeant, obligatio autem fidelium ad audiendum est singularis, & personalis vniuscuiusq; respectu sui ipsius,& ideo nec est ita generalis de se, nec habet tam certam temporis determinationem, sicut alia.

8. Explicantur capitis cuiusdam verba.

Ad illud ergo caput *Sacerdote*, respondetur, in primis non esse Concilij Generalis, sed Prouincialis; deinde cum non dicat, *Excõmunicatus sit*, sed *excõmunicetur*, videtur magis positum ad terrorem, & comminationem, quàm ad proprium præceptum, saltem quod sub mortali obliget. Præterea ibi non præcipitur fidelibus, vt audiant, sed, *vt sacerdote concionante, nemo egrediatur*. Si ergo antequàm inciperet concionari, quis egrederetur, non ageret contra illum Canonẽ, qui propter vitandam perturbationem,& scandalum, mandat, vt dum fit concio, nemo egrediatur. Et ita Angel. ver. *Feria*, n.44. textum illum intelligit de eo, qui egreditur cum contemptu, vel scandalo. Denique licet in eo loco, vel tempore fortasse fuerit illud statutum necessariũ propter vitandam aliquam prauam consuetudinem, nunc de illa re nullum est peculiare præceptum, præter id, quod naturalis ratio de cauendo scandalo,& publico impedimento verbi Dei, dictat. Addo etiam, nunc posse Prælatũ monere eum, qui aliquo modo in hoc perturbat Ecclesiam, vel est negligens in audiendo verbo Dei cum publico scandalo,& præcipere, vt audiat, & excommunicare, si sit contumax: Tamen hoc neque pertinet ad præceptum de seruandis festis, neque de facto est in præcepto iure ipso lato, licet per homines possit imponi. Aliud verò caput, *Omnes fideles*, non videtur loqui de concione, sed de lectione sacræ Scripturæ, id id, Epistolæ,& Euangelij, quæ in Missa recitari solet. Vnde in textu Gratiani additur, *Scripturas Apostolorũ, & Euangelium audiant*, quæ verba per paraphrasim aucta videntur; nam in originali non habentur illa duo verba *Apostolorum & Euangelium*. Adde, ibi non præcipi, vt audiant, sed vt illi, qui audiunt lectionem sacram, non egrediantur, vel abeant, antequam sacrum officium compleatur propter inquietudinem, & scandalum vitandum. Vnde sic concluditur, *Velut inquietudines Ecclesiæ commouentes, conuenit communione priuari*, vnde videtur Canon ille editus contra aliquos, qui ex aliqua perturbatione, aut falso ritu nolebant cum aliis in oratione, & sacris communicare, sed tantùm in scripturis audiendis, vt in dicto tomo 3.d.69.sect.3.circa finem dixi.

Angel.

9. Explicatur August.

Ad Augustinum respondeo, non loqui de verbo Dei ratione sensibilis soni, sed ratione veritatis æternæ,& necessariæ ad salutem, quam proponit, vt rectè notauit Bellarm. lib.2. de Euchar. ca.24. circa finem; Et ita non posse inde inferri obligationem audiendi corporis aure verbum Dei, sed de obligatione corde recipiendi illud; quando fuerit ad salutem necessarium. Et ita dixit August. curãdum esse, vt verbum Dei, *De corde puro non pereat*. Et licet inde possit colligi, interdum esse necessarium corpore audire verbum, vt mente possit veritas eius retineri, nõ tamen potest inferri, necessariũ esse, vt id fiat diebus festis, nec quòd illa necessitas pertineat ad hoc præceptum de festorum obseruatione. Et hæc tantùm necessitas ex aliis iuribus probatur, & non alia, quæ oriatur ex speciali præcepto, quia hæc non est imposita. Nec habet eandem rationem cum Missa, quia cultus Dei per sacrificij oblationem æquè pertinet ad omnes, & ideo omnibus debuit imponi præceptum Missæ, necessitas autem audiendi verbum Dei nõ est æqualis in omnibus, nec est propter se, sed propter tollendam ignorantiam; & ideo non præcipitur omnibus generaliter, sed iudicatum est sufficere, vt ex parte Ecclesiæ,& Pastorum eius verbum Dei non desit, & vt inuitentur fideles ad illud audiendum, quia non debent omnia sub rigore præcepti constitui.

Bellarm.

10. Non relinquẽda Missa propter cõcionem.

Quapropter probanda non est illa sententia, quæ præfert auditionem cõcionis auditioni Missæ in die festo; nam per se loquendo contrarium est omnino verum,& certũ, vt dixi in dicto tom. 3. disp. vlt. sect. 1. in fine, quia præcepta præferri debent consiliis, vt ibi latius explicui. Denique ad Concilium Trident. respondeo, cum ipsummet addiderit, teneri, *vbi commodè id fieri potest*, satis declarasse, non loqui de rigorosa præcepti obligatione, vnde session.22.ca. de obseruandis in Missa, ait: *Moneant Episcopi populum, vt frequenter ad suas parochias saltem diebus Dominicis, & maioribus festis accedant*: quæ verba satis ostẽdunt, hoc non esse necessitatis, sed cõgruitatis. Dico præterea, fortasse Concilium non loqui de obligatione, quæ descendat ex præcepto Ecclesiæ, sed ex lege Charitatis, qua quis tenetur habere curam animæ suæ, non solum adhibendo media simpliciter necessaria, sed etiam vtilia, quale sæpè est, concionem audire, & ita illa obligatio non pertinet ad hoc præceptũ. Et tunc monet Concilium, vt ad parochiam accedant fideles, si commodè possunt, vel certè si in eis cõmodiùs instruendi sunt. Vnde etiam indicat Cõcilium obligationem iuris communis, qua tenentur fideles interesse parochiis suis; additur autem *ad audiendum verbum Dei*, non quia hoc sit per se præceptum, sed quia hic etiam fuit finis Ecclesiæ, & quia est moraliter coniunctus cum auditione Missæ, si concio inter officium Missæ fiat, in rigore tamen nõ est ita præceptum, sicut Missa, neque nunc est in rigore præceptum parochiis interesse, vt alibi dictum est.

11. An ad oblationes obligatio sit in festis.

Cap. Omnis. Consil. Trid.

Quarta instantia est de oblationibus sacris, nam ad has etiam videntur obligari specialiter fideles in diebus Dominicis,& festis, nisi propter paupertatem excusentur. Ita enim declarari videtur in cap. *Omnis Christianus*, de Conse. d. 1. Et clarius in dicto Concil. Tribur. ca. 35. *Dominicis diebus, & sanctorum festis ad Missas omni Christiano cum oblationibus est currendum.* Sed de hoc puncto videnda sunt, quæ supra lib. 1. cap. 2. tradidimus, vbi prius caput exposuimus; loquitur enim de oblationibus faciendis inter Missarum solemnia, non verò declarat in Dominicis, vel aliis festis diebus esse faciendas; & non habet verbum præceptiuum, sed solùm dicit, *Omnis Christianus procuret ad Missarum solemnia aliquid Deo offerre.* Quæ verba solum admonitionem, vel exhortationem quandam continere videntur; & ita potest etiam aliud Concilium intelligi, proponit enim nõ solùm substantiam actus audiendi Missam, sed etiam modum, & sæpè modus nõ cadit sub præceptũ, licèt substantia cadat. Addo verò, licet ius oblationum possit cõsuetudine esse introductũ, obligationem verò, quæ inde nascitur, non pertinere ad hoc præceptum seruandi festa sed ad aliud speciale, vel Religionis ratione alterius diuini cultus, vel iustitiæ ad ministros eius, quæ obligatio posset etiam extra diem festum impleri, vel per contrariam consuetudinem tolli, manente integro præcepto de obseruatione festi.

12.

Quinta instãtia esse potest de cultu merè interno per

Dilectio Dei an ex hoc præcepto elicienda.
Scot.
Tabien.

per dilectionem Dei super omnia, etiam si homo sit in statu gratiæ. Nam hoc affirmauit Scot. 3. distin. 27. à 1. Verb. *Quantum ad* 2. quem sequitur Tabiena verb. *Charitas* num. 20. Non apparet autem, quo fundamento satis apparenti possit hæc opinio suaderi. Quia si respiciamus decalogum, vel in illo non præcipitur specialiter amor Dei, vel si in aliquo præcepto includitur, magis in primo cõtinetur, nec præcipitur pro determinato tempore, sed simpliciter. Si verò respiciamus ecclesiasticum præceptum, nullum est, quod hãc imponat obligationem. Item hoc præceptum est de cultu Dei, atque adeò est virtutis Religionis, amor verò per se non pertinet ad cultũ, nec ad Religionem, sed ad superiorem virtutem. Tertiò vt rectè argumẽtatur Caiet. 2. 2. q. 122. art. 4. tertium præceptum decalogi non fuit de cultu interno, sed de externo, idemque est cum proportione de præcepto Ecclesiæ: amor autẽ etsi possit ex intentione cultus fieri, ad interiorem cultũ pertinet, non ergo præcipitur hoc præcepto. Nec verò talis actus est necessarius homini iusto, vt possit dignè Missam audire, aut alium actum Religionis exercere, quia non est de necessitate actus honesti, quòd ab amore imperetur, nec etiam hoc pertinet ad particularia præcepta, ergo nullo titulo cadit sub obligationem talis actus pro omnibus festis.

Caietan.

13.
Obiectio.
Diluitur.

Dices, Amoris præceptum nõ habet de se certum tempus, pro quo obliget, & ideo obligat pro temporibus opportunis, nullum autem videtur esse magis opportunum, quàm dies festus, ergo. Respondeo, nõ obligare pro omnibus temporibus opportunis, sed vel pro articulis necessitatis, vel quando ad vitam rectè instituendam necessarius moraliter est talis actus; non est autem sic necessarius in omnibus diebus festis, & in multis profestis potest esse magis necessarius. Adde eâdem ratione dicendum fore, teneri hominem in die festo ad exercendum actum fidei, & spei, quia de se sunt in præcepto, & non habent determinatum tempus de se, & illud tempus diei festi est opportunum. Quapropter cõtraria sententia negans necessitatem huius actus in die festo, & vera, & communis est; & sumitur ex D. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. quatenus ait, per præceptum de obseruatione Sabbathi non fuisse mandatum cultum internũ per orationem, vel deuotionem internam; nam eadem ratio est de amore, vt bene notat ibi Caietan. Nauar. in Manuali ca. 13. n. 17. Sot. lib. 2. de Iust. q. 4. art. 4 & in materia de Charitate cæteri communiter.

D. Thom.
Caietan.
Nauar.
Sot.

14.
Sitne in festis act^9^ pœnitentię imperatus.
Angel.

Sexta instantia præcedenti similis est de cultu interno per actum pœnitentiæ, contritionis, vel attritionis, nam quòd hic sit necessarius ex vi huius præcepti, saltẽ homini existenti in peccato mortali, dixit Angel. ver. *Feriæ*, nu. 43. tanta exaggeratione, vt affirmarit, rem esse indubitatam. Fundatur autem solùm in hoc, quòd existens in peccato mortali, præcipuè si habeat memoriam illius, non potest vacare Deo per aliquod tempus diei festi, vt exigit hoc præceptum, ergo. Potéstque hæc opinio confirmari ex eo, quòd in die Sabbathi præcipiebatur Iudæis: *Affligetis animas vestras*, Leuit. 16. & 23. quod significat pœnitentiam de peccatis, ergo idem nunc erit cum proportione. Sed de hoc puncto dixi in 4. tom. tractando de præcepto pœnitẽtiæ, & ostendi, hanc opinionem esse falsam. Et planè fundamentum Angeli nullius momenti est, quia licet homo sciat, se esse in mortali, potest audire Missam eo modo, quo exigit præceptum, vt à fortiori constat ex his, quæ de intentione, & attentione necessaria ad Missam audiendam, dixi in dicto 3. tom. disp. vlt. sect. 3. Ergo propter Missam non est necessaria contritio: at hoc præceptum non obligat ad vacandum Deo in die festo alio modo, seu per alios actus, ergo propter vacandum Deo non est necessaria pœnitentia: nec etiam per se, & directè præcipitur, ergo non cadit sub hoc præceptum. Et ita sentiunt Caietan. Sot. Nauar. Armil. Rosel. & alij cõmuniter, Siluester etiam verb. *Dominica*, q. 6. dicto 4. fatetur, non teneri peccatorem conteri in die festo ex vi præcepti de festo, tamen si recordetur sui status, teneri ex vi memoriæ. Sed hæc obligatio, si vera esset, communis esset aliis diebus, non est tamen vera, sed hoc pertinet ad materiam de Pœnit. vbi de hoc latiùs.

Leuit. 16. & 23.
Pars negatiua certa est.

Caietan.
Sot.
Nauarr.
Armill.
Rosel.
Siluest.

15.
Destruitur fundamentũ oppositæ sẽtentiæ.

Ad fundamentum ergo contrariæ sententiæ negatur assumptũ, nam qui est in peccato mortali, potest orare, & Missam audire. Ad confirmationem primò dici potest, illam legem nunc non obligare; secundò dicitur, illud mandatum, *Affligetis animas vestras*, non pertinuisse ad diem Sabbathi, nec ad omnia festa Iudæorum, sed ad quoddam specialẽ, quod celebrabatur decimo die Septembris, & in eo distinctè præcipiebatur cessatio ab opere seruili. Vnde potiùs sumitur argumentum è contrario, quòd illa afflictio non pertineat ad festorum obseruationem, vt sic, neque ad obseruationem Dominicæ, quæ Sabbatho successit. Festum autem illud peculiare omnino iam cessauit, & si quid illi successit in lege noua, fuit pœnitentia, quæ tempore confessionis annuæ agi præcipitur. Nam per illud festum significabatur futura emundatio à peccatis Christiani populi, vt dixit D. Thom. 1. 2. q. 102. artic. 4. ad 10. in q. verò 103. art. 3. ad 4. dicit, illi festo expiationis succedere in Ecclesia festa Martyrum, & Confessorum. De quo videri potest Cano. Relect. de Pœnitent. p. 4. in fin.

D. Thom.

Cano.

16.
Difficultas.

Sed obiiciet aliquis contra dicta; nam sequitur, non peccare contra hoc præceptum, qui in toto die festo nullum alium actum diuini cultus exercet, pręter Missæ auditionem, etiamsi reliquum tempus ludendo, confabulando, &c. consumat, dummodo contra alteram partẽ præcepti prohibentem opera seruilia, & profana, nihil committat: consequens videtur esse absurdum; aliàs sine causa præciperetur hominibus vacatio ab aliis laboriosis operibus toto illo die, quia meliùs esset corporaliter laborare, quàm otiosè diem transigere. Sic enim dixit August. lib. de Decem chor. cap. 3. loquens de Iudæis in Sabbatho otiantibus; videtur autem esse eadem ratio proportionalis de Christianis. Respondeo nunc non tractari, an peccare in die festo sit contra hoc præceptum ex ea parte, qua prohibet certa quędã opera, de hoc enim statim dicemus, sed quæstionem esse solùm de omissione actuum diuini cultus. Et ex hac parte concedo nullum incurri peccatum omissionis cõtra hoc præceptum, etiamsi nullus alius actus Religionis in toto festo fiat, præter auditionem Missæ, quia nullum extat de hoc præceptum affirmatiuum, negatiuum autem prohibens opera seruilia non obligat ad aliquid agendum; ex negatione enim non benè sequitur affirmatio: neque propterea illud inutiliter præcipitur, quia propter cultum præcipitur, finis tamen præcepti vt sic, non cadit sub præceptum, mediũ autem ipsum de se vtile est, & ideo rectè præcipitur, licet finis non ita præcipiatur. Tandem posset hîc quęri, an saltem cum aliquis non potest audire Missam in die festo ex iusto impedimento, teneatur loco illius aliquid recitare, vel Religionis opus exercere: & similiter quando aliquis Missam omisit, an teneatur aliis precibus eodem die illam compensare, vel in sequenti die Missam andire. Dico tamen, non teneri, de quo videri possunt resoluta in d. disp. vlt. sect. 5. dub. vlt. & sect. 6. dub. penult. Et iuuare etiam possunt eã, quæ de omissione horarum Canonicarum in simili diximus.

August.

CAPUT XVII.

Sola corporalia opera esse prohibita in die festo, non tamen omnia.

1. INcipimus de altera parte huius præcepti agere, quæ negatiua est, & longiorem disputationem requirit, quia in illo loco tertij tomi nihil de illa diximus. Ad illam ergo explicandam suppono primò: præcipi fidelibus vacationem quandam ab operibus in die festo. Hoc constat ex iure, nam in ca. 1. de Feriis dicitur esse abstinendum *ab opere illicito*, & in cap. *Licet ab omni opere seruili*, & in cap. *Conquestus*, & in aliis locis alia opera prohibentur, vt infrà videbimus. Præterea Clemens lib. 8. Constit. cap. 33. his verbis explicat hoc præceptum, *Omnes fideles Dominico die vacent in Ecclesia*, & infrà, *vacent serui* indicans, vacationem debere esse ab opere seruili: in sexta etiam Synodo cap. 8. prohibentur in diebus festis corporalia opera, præter ea, quæ necessaria sunt ad victum, vel similia; in Concilio Aureliano 3. ca. 27. abstinendum dicitur *ab opere rurali*: in Concilio Antisi. cap. 16. dicitur, *Non licet in die Dominico boues iungere, aut alia opera facere*, vtique similia. Quod pluribus verbis explicatur in Concilio Matiscon. 2. cap. 1. Vbi non tantum seruilia opera numerantur, sed quædam alia, de quibus, infrà, & similiter in Concilio Magunti. sub Carolo cap. 36. 37. dicitur esse prohibitum opus seruile, cuius aliqua exempla inde colliguntur, scilicet, arare, seminare, hortum, vel vineam colere, aut sepem circundare, deinde adduntur alia opera, quæ forensia possumus appellare, de quibus posteà. Denique communi traditione, & consuetudine Ecclesiæ hoc receptum est, & omnes Doctores in hoc conueniunt.

Cap. 1. Cap. Licet, Cap. Conquestus. Clemens, Synod. 6. Concil. Aur. Conc. Antisi. Concil. Mat. Conci. Mag.

2. Sed dubitabit aliquis, quàm sit antiquũ hoc præceptum quoad hanc partem, videtur enim ex dictis sequi, non esse admodum antiquum: nam iura, quæ habentur in Decretalibus recentiora sunt. Alia verò, quæ adduximus, non probant maiorem antiquitatem: nam quædam non habent sufficientem auctoritatem ad vim præcepti, vt libri Clementis. Alia verò fere omnia sunt Concilia Prouincialia, præter sextam Synodum, cuius decretum obscurum est, quia videtur plus prohibere, quàm prohibitum re vera sit, vel vnquam fuerit, vt mox dicemus. Et ideo posset aliter, quàm de proprio præcepto exponi, quia verba in rigore non omnino cogunt. Auget ergo præterea difficultatem modus loquendi Conc. Laodicen. cap. 29. Cum enim dixisset, *Non oportere Christianos Iudaizare* (quod mox exponemus) subdit. *Praeferentes autem in veneratione Dominicum diem, si vacare voluerint, vt Christiani hoc faciant.*

Quam sit antiquum præceptũ quoad hoc. Clement. Conc. Laod.

3. Nihilominus tamen certum est, ante sextam Synodum, & ante omnia dicta Concilia Prouincialia fuisse in Ecclesia hanc obseruantiam sub præcepto, vt colligitur ex dicto loco Clementis, & ex omnibus, quibus suprà probauimus translationem diei sabbathi in diem Dominicum. Dicunt enim Patres factam esse translationem quoad quietem, & vacationem quandam ab operibus profanis seu *à labore terreno*, vt dixit Gregorius lib. 11. epist. in 3. Constat autem ex ibi dictis, translationẽ illam esse antiquiorem synodo Laodicena. Item Hieronymus, & Augustinus huius traditionis testes sunt, & eiusdem ferè ætatis, id est, non multo tempore post Laodicenam synodum, & tamen loquuntur de illa consuetudine, vt antiqua, & vetusta suo seculo: Hieronymus epist. 22. ad Eustochium cap. 15. dicit, Monachos Ægypti solitos fuisse laborare per hebdomadam, vacare autẽ die Dominica, vtique propter Ecclesiæ præceptũ, Augustinus verò serm. 215. *Si infelices Iudæi tanta deuotione celebrant sabbathum, vt in eo nulla opera terrena exerceant, quanto magis Christiani in die Dominico soli Deo vacare, & pro animæ suæ salute debent ad Ecclesiam conuenire?* Expressiùs serm. 251. *Sciendum est* (ait) *quòd ideò à sanctis Patribus nostris constitutum est Christianis, & mandatum, vt in solemnitatibus sanctorum, & maximè in Dominicis diebus otium haberent, & à negotio terreno vacarent, vt paratiores, & promptiores essent ad diuinum cultum*, infrà verò, per *sanctos Patres* exponit *Apostolos, & Apostolicos viros*. Quomodo autem Concilium Laodicenum intelligendum sit, statim dicam. Hoc ergo præceptum non est de nouo latum quoad substantiam suam in illis iuribus, quæ habentur sub titulo de Feriis, sed ibi scriptum est, quòd traditione iam habebatur, & fortasse quoad aliquid, vel auctum, vel magis declaratum est.

Gregor. Hieron. August.

4. Secundò supponendum est, cessationem ab operibus, aliter Christianis præcipi in diebus festis, quàm præcipiebatur Iudæis; nam Christianis non fit tam arcta prohibitio operum in die Dominico, sicut Iudæis fiebat in sabbatho, vt notat Abulens. Exod. 20. quæst. 13. & patet, tum quia multa opera nunc permittuntur Christianis in festis, quæ non permittebantur Iudæis in sabbatho, de quibus infrà, tum etiam quia in lege noua facile conceditur licentia laborandi in festo, quæ in lege veteri non concedebatur. Ratio verò est, quia Iudæis omnia contingebant in figuram, quæ debet esse maximè conformis rei significatæ, & inuariata manere, vnde quia per sabbathum repræsentabatur quies Dei ab operibus exercendis, ideo tam arctè præcipiebatur illud otium; item illa prohibitio erat iuris diuini, & ideo immobilior erat.

Diuersa est cessatio ab opere in Christiano, atq; in Iudæo. D. Thom. Abulens.

5. Hinc sæpe Patres cauendum præcipiunt Christianis, ne more Iudæorum in die Dominico otientur; & hoc modo intelligi potest Concilium Laodicenum, nam sic habet, *Quod non oporteat Christiano iudaizare, & otiari in sabbatho, sed ipsos eodem die operari.* Quod autem subiungit. *Praferẽtes autem Dominicam*, dupliciter potest intelligi: Primò vt Dominicam præferant sabbatho, otiantes nimirum illa ex præcepto. Et nihilominùs si etiam sabbatho vacare voluerint, *Vt Christiani hoc faciant.* Secundò potest sic legi: *Vt si in die Dominico vacare voluerint, vt Christiani hoc faciant, si autem iudaizare inueniantur, excommunicentur*; non verò ideo dictum est sub ea conditione, quia tunc non esset necessaria ex præcepto, sed voluntaria vacatio Christiana in Dominica, sed vel, quia possunt vacare fideles plusquàm teneantur, & ab operibus non omnino prohibitis cessare, quod ait Concilium posse fieri licitè, dummodo Christiano spiritu, & modo, & non Iudaico fiat, vel fortè legendum est; *si valuerint*, nam alia versio habet, *Si modo possint.* Eandem doctrinam obseruauit Concilium Aurelianum 3. cap. 27. vbi refert quosdam *persuasisse populis die Dominico cum caballis, & bobus, & vehiculis itinerari non debere, neque vllam rem ad victum præparare, &c. quæ res* (ait) *ad Iudæam magis, quàm ad obseruantiam Christianam pertinere probatur.* Eundẽ errorem ex professo damnat Gregorius dicta epist. 3. lib. 11. docens, contra fidem esse, otium sabbathi ad literam custodire, non solùm quoad diem, sed etiam quoad modum otiandi, & specialiter damnat quosdam, qui dicebant, non licere die Dominico toto corpore lauari, etiam pro necessitate corporis.

Concil. Laod. Conc. Aurel. Gregor.

6. Tertiò statuendum est, opera, quæ hoc præcepto prohibentur esse tantùm externa, & corporalia. Ita sumitur ex D. Thom. supra dicta quæst. 122. artic. 4. & ex aliis Doctoribus statim referendis. Et probatur primò ratione generali, quæ comprehendat etiam legem diuinam datam Iudæis de obseruatione sabbathi, quia illa lex tantùm data est de cultu exterio

Hoc præcepto solũ corporalia prohibentur opera. D. Thom.

exteriori Dei, ergo solùm præcipiebat vacationem ab operibus externis, & corporalibus, ergo opera prohibita tantùm corporalia sunt; secundò ratione speciali de lege Ecclesiæ, quia Ecclesia non præcipit, nec prohibet internos actus secundum se, sed per se versatur iuxta externos, de internis autem solùm disponit, quatenus cum externis connexi sunt, ergò dum præcipit vacare in diebus festis, externam, & corporalem cessationem ab operibus mandat, ergo dum prohibet seruilia opera, prohibet opera corporalia, & externa. Quod etiam nomen ipsum seruiliũ operum præ se fert, nam interna opera animæ non sunt seruilia, vt per se constat.

7. Non omnia corporalia opera prohibita.

Quartò suppono, non omnia corporalia opera esse prohibita Christianis in die festo. Hoc non indiget probatione, nam vsu ipso satis constat; & præterea etiam colligitur ex ipsa lege, non enim sine causa addita est illa particula *seruile*, cum dictum est: *Omne opus seruile non facietis in eo*, sed ne omne opus corporale, & externum prohibitum putaretur. Præterea idem patet inductione, nam iter agere, scribere, loqui, & similia opera corporalia sunt, & tamen prohibita nõ sunt, vt cõstat. Sed obiici potest, quia Exo. 20. absolutè dictum est, *Non facies omne opus in eo*, & Leuit. 23. *Omne opus non facietis in eo*, ergo simpliciter omnia opera prohibẽtur in die festo; nam Ecclesia suũ præceptum tulit ad imitationem illius. Ad hoc verò vno verbo responderi posset ex dictis; Præceptum Ecclesiæ sumptum esse ad imitationem, non verò ad æqualitatem præcepti antiqui.

Obiectio. *Exod.* 20. *Leuit.* 23.

Enodatur.

8.

Oportet autem vltrà considerare, in lege veteri non fuisse æqualem hanc prohibitionem pro sabbatho, & omnibus festis; nam pro sabbatho tam generalis erat prohibitio, vt nec cibos illo die præparare liceret, sed proximo præcedenti die præparari debebant, vnde parasceue vocabatur, (vt multi interpretantur) & in deserto non permittebãtur manna colligere in sabbatho, ideo enim eis non dabatur, sed feria sexta pro vtroque die colligebãt illud. At verò in festiuitatibus ordinariè non prohibebantur præparare cibos, vt Exod. 12. expressè dicitur de die primo, & vlt. Azymorum, *Nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad vescendum pertinent.* Vnde in ipsis etiam Scripturæ verbis notari potest hæc differentia, interdum enim simpliciter dicitur, *Non facietis omne opus*, vt in citatis locis, interdum additur non facietis *Omne opus seruile*, vt de primo, & septimo die Azymorum dicitur Leuit. 23. Per hanc enim differentiã notatur, non fuisse æqualem prohibitionẽ, nam priora verba indicant, neque ignem incendi, nec cibos parari, nec aliud simile opus etiam necessarium ad vitam fieri potuisse illo die, quando anteà præueniri poterat, per alia autem verba notatur hæc opera non fuisse prohibita, sed tantùm seruilia. Quam differentiam notauit noster Ribera lib. 5. de Templo, &c. cap. 5. cum Abulens. Exod. 20. q. 13. & Leuit. 27. quæst. 7.

Exod. 12.

Ribera.

9. Quid prohibitum Iudæis in sabbatho.

Fatemur ergo in die sabbathi prohibita fuisse Iudæis non tantùm opera seruilia, sed etiam alia, & in die festo expiationis die decimo Septembris æqualis censetur fuisse prohibitio, quia Leuit. 16. de festo illo specialiter dicitur. *Affligetis animas vestras, nihilque operis facietis in eo*, & c. 23. dicitur. *Omnis anima, quæ operis quicquam fecerit, delebo eam de populo meo, nihil ergo operis facietis in eo.* Verum est, paulò inferiùs ibi addi opus seruile, & Num. 29. tamen, vt dicti auctores notant, nec in Hebræo, nec in Græco est additio illa *seruile*, & Abulens. notat, illo die solitos fuisse Iudæos abstinere à cibo, & potu per totum diem, & ab vxoribus, à balneis, calceamentis, & ab omni occasione gaudij, vel delectationis. In aliis autem festiuitatibus non prohibebantur hæc, sed tantùm opera seruilia, Ecclesia ergo quoad hoc potiùs alia festa, quàm sabbathum imitata est. Et ratio est, quam attigit D. Tho. dicta quæst. 122. art. 4. nam illa quies sabbathi non erat moralis, sed cæremonialis, & significatiua, Ecclesia autem non amplectitur hanc vacationem, nisi quatenus moralis est, & ad diuinum cultum, & ad conuenientem gubernationem accommodata, & ideo non tam generaliter opera prohibet. Adde etiam in die sabbathi non fuisse Iudæis prohibitas simpliciter omnes actiones corporales, & externas, nam poterãt iter agere ad certam mensuram, & necessaria opera facere, quæ præueniri non possunt, vt ducere animalia ad adaquandum ea, vel extrahere illa de fouea, si in eam caderent Matth. 12. Ioan. 7. & sumitur ex 1. Machab. 2. Christianis verò non solùm hæc, sed etiam illa opera, quæ præueniri possunt, si ad vsum communem corporis necessaria sint, permittuntur.

Leuit. 16. *Leuit.* 23. *Num.* 29. *Abulens.*

Cur Ecclesia non fuerit imitata Iudaici sabbathi quietem.

Matth. 12. *Ioan.* 7. 1. *Mach.* 2.

10. Quæ opera corporalia prohibita Christianis.

His positis difficultas tota circa hanc partem est in explicando, quæ opera corporalia, vel laboriosa in festis prohibita sint, & quæ permissa, & qua certa regula discerni possint. Ad hoc ergo explicandum suppono inter opera hominis, quædam esse seruilia, quædam non seruilia, quæ liberalia, vel spiritualia latè dici solent. Quam diuisionem postcà fusiùs explicaturi sumus: nũc satis sit, voces declarare. Seruilia enim opera dicuntur, quæ commoditatibus corporis inseruiunt, & ideo per seruos fieri solent, vt terram colere, artificia facere, & similia; ab his verò distinguuntur opera, quibus animus excolitur, vt loqui, legere, docere, &c. Nam quia humana seruitus secundum corpus attenditur, animus verò liber est, ideo priora opera dicuntur seruilia, posteriora verò libera. Sunt igitur in hac materia duæ generales regulæ obseruandæ. Prima est affirmatiua, & vniuersalis cum exceptione, videlicet in festis prohiberi omnia seruilia opera, nisi iure, vel consuetudine sint exempta. Secunda est negatiua, & vniuersalis cum exceptione scilicet: Nulla opera libera prohiberi in die festo, præter ea, quæ in iure specialiter prohibentur. Prima regula sufficienter probatur ex cap. *Licet*, de Feriis cum aliis in prima suppositione adductis, cap. præced. & illa prius tractanda est, nam de secunda posteà dicemus.

Duplex regula ad opus prohibitum agnoscendum. Cap. *Licet.*

11. Triplex opus seruile.

Vt autem declaremus, quid sub seruili cõprehendatur, triplex seruile opus distinguere possumus ex mente. D. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. videlicet Religiosum, quod diuinum seruitium dici potest; peccaminosum, quo dicitur homo seruire peccato, aut Dæmoni: & indifferens, ac humanum, quo vnus homo solet alteri seruire. Nam opus seruile respectu alicuius dicitur, quia per opus seruile alicui seruitur; ille autem esse nõ potest, nisi aut Deus, cum quo numerantur sancti cum ipso regnantes, vel Dæmones, seu peccata, vel mortales homines. Illa ergo opera, quibus colitur Deus, seruilia sunt Deo, quia Latria est quædã seruitus, est tamen Religiosa, & diuina seruitus, quia in Deum terminatur. Peccata verò dicuntur seruilia, quia, *qui facit peccatũ, seruus est peccati*, vt dicitur Ioan. 8. Quia *vnusquisque est seruus eius, cui obedit siue peccati ad mortẽ, siue obeditionis ad iustitiã*, vt dicitur ad Rom. 6. & 2. Petr. 2. *A quo quis superatus est, eius & seruus est.* Opera verò, quibus vnus homo ministrat alteri in his, quæ ad corpus pertinent, indifferentia sunt, & ad seruitutem humanam pertinent. De actionibus ergo primi generis nulla ferè est quæstio; nam in illis actionibus consistit externus Dei cultus, & sanctorum honor, ad quem cultum principaliter festiui dies ordinantur, non ergo prohibentur in festo opera seruitutis diuinæ, sed potiùs commendantur,

Ioan. 8. *Rom* 6. 2. *Petr.* 2.

Quinimò nec talia opera seruilia dici debent, sed maximè liberalia, quia seruire Deo, regnare est, & quia licet per corpus exerceantur, principaliter ordinantur ad subiiciendam mentem Deo, & ad excitandum animum ad deuotionem, & internum Dei obsequium. Potest autem nonnullum dubium moueri circa hanc partem, quod infrà commodiori loco expediemus. Nunc de secundo membro dicendum est, vt illo etiam excluso, tertium, quod propriè ad hoc præceptum, & ad primam regulam positam pertinet, clariùs explicemus.

CAPVT XVIII.

An per quodcumque peccatum, præsertim mortale, festa violentur, & ideo specialiter censeantur prohibita in diebus festis.

1. Vtrùm peccatum mortale specialiter prohibeatur in festo.

PRima opinio affirmat, peccattum mortale esse specialiter prohibitum in die festo ex vi generalis prohibitionis operis seruilis, ac subinde omne peccatum in die festo commissum, præter malitiam, quam habet ex propria materia, & obiecto, habere malitiam sacrilegij cótrariam huic præcepto, & ideo circunstantiam illam in cófessione esse aperiendam. Hanc opinionem videtur docere D. Thom. dicto art. 4. ad 3. cum enim distinxisset triplex opus seruile, quo seruimus Deo, homini, & peccato, ait, primum non esse contra præceptum de obseruatione sabbathi; secundum autem, & tertium esse contra illud. Idem tenet Alens. 3. part. quæ. 32. memb. 3. art. 2. ad vlt. Anton. 2. p. tit. 9. cap. 7. §. 3. & 3. part. tit. 14. ca. 19. §. 7. & tit. 17. cap. 17. §. 4. in fine, & 5. circa medium, vbi refert in hanc sententiam Lyranum in capit. 20. Exod. vbi idem tenet Abulens. quæst. 11. & 12. item Med. Cod. de Orat. quæst. 10. & 19. Idem sentit Bonauent. 3. d. 37. circa expositionem literæ, dum ait, hoc præcepto præcipuè prohiberi opera carnalia, vt ebrietates, & iurgia, & similia, quæ maximè libertati spiritus repugnant. Idem ibi Gabriel quæst. vnica art. 1. not. 5. §. *Quorum distinctio*, in fine & Maior 4. d. 17. quæst. 4. Angel. ver. *Feriæ*, num. 36. & verb. *Interrogationes*, circa tertium præceptum, & verb. *Præceptum*, num. 5. Rosel. verb. *Confessio*, 2. num. 7. Cather. lib. 5. contra Caietan. Denique latè, & alios referens Corduba in Quæstion. lib. 1. quæst. 6. támque acriter illam defendit, vt audeat dicere, aliam non esse satis tutam. Fauétque huic opinioni Ambrosius Lucæ 13. prout illius verba retulit D. Thom. dicto artic. 4. arg. 1. dicens, *Lex in sabbatho non hominem curare, sed seruilia opera facere, id est, peccatis grauari prohibet.* Hæc verò eadem verba ex Gloss. in Luc. retulit idem D. Thom. 3. d. 37. art. 5. In Ambrosio autem ea formaliter non inuenio, sed illius sententia in illo loco est, Deum in sabbatho prohibuisse opera secularia, non religiosa: *Sicut Deus* (ait) *quieuit ab operibus mundi, non ab operibus sanctis*, & subdit: *Hoc autem non intelligens Archisynagogus prohibebat quemquam curari sabbatho, cum sabbathum futurarum typus sit feriarum; & ideo non operis boni, sed mali feriæ sunt, eòque præscriptum sit, vt nullam ferentes sarcinam delictorum, nec bonorum ieiuni operum, sabbatha futura post mortem celebremus.*

Pars affirmatiua. D. Thom. — Alens. — Anton. — Lyran. — Abulens. — Medi. — Bonauen. — Gabriel. — Maior. — Angel. — Rosel. — Cather. — Corduba. — Ambros.

2. August.

Præterea fauet Augustinus lib. de Decem chor. cap. 3. dicens, *Melius faceret Iudæus in agro suo aliquid vtile, quam si in theatro seditiosus existeret, & melius eorum fœminæ in sabbatho lanam facerent, quàm quòd tota die in Neomeniis suis impudicè saltarent.* Quod enim ait *melius*, pro *minùs male* positum est, vt constat, vtrúque enim malum esset, censet autem Augustin. maius malum esse peccare in festo, quàm laborare. Vtrumque ergo est prohibitum, & illud magis. Facit præterea idem Augustin. lib. de ver. & fals. pœnit. cap. 14. & habetur in cap. *Consideret*, de Pœnit. d. 5. vbi prius ait, ad pœnitentiam considerandam esse circunstantiam temporis. Et posteà sic illam explicat: *Si in tempore orationis constituto, aut in festiuitate sanctorum, & in tempore ieiunij.* Denique fauet cap. 1. de Feriis, in quo dicitur, hoc præcepto prohiberi omne opus illicitum in die festo. Ratio verò pro hac opinione est, quia opus peccati est maximè seruile, & maximè contrarium diuino cultui, & impeditiuum illius, sed hæc sunt opera, quæ ibi maximè prohibentur, ergo.

Cap. Consideret. — Cap. 1. — Ratione probatur.

3. 2. Opinio negans peccatum specialiter prohiberi in festo.

Secunda opinio asserit, opus peccati ex eo tantùm, quòd peccatum sit, non contineri in materia huius præcepti, nec ex vi illius prohiberi, ac subinde peccatum etiam mortale in die festo commissum non habere ex illa temporis circunstantia specialem malitiam, quæ in confessione necessariò aperienda sit. Hæc opinio non habet auctores multum antiquos, vt verè notauit Corduba, habet tamen plures, & graues. Ex Theologis illam docuit Caietan. 22. quæst. 12. 2. artic. 4. & 1. 2. quæst. 7. art. 1. & in Sum. ver. *Festorum violatio*, & tom. 1. Opusc. tract. 18. quæ. 3. Sot. in 4. distinct. 18. quæst. 2. artic. 4. & lib. 2. de Iust. quæst. 4. art. 4. Vict. in Sum. de Sacr. tit. de Consec. num. 195. Almayn. in 4. d. 17. quæ. 1. Ex Summistis Siluester verb. *Dominica*, quæ. 8. dicto 4. vbi se ipsum refert, ver. *Circunstantia*, §. 3. & ver. *Confessio*, 1. §. 10. & in Rosa aurea casu 63. vbi ait quosque viros doctissimos sui ordinis ita sentire. Et consentit Armilla. verb. *Feriæ*, num. 12. Tabiena eod. ver. num. 47. Angl. in Floribus Theolog. quæst. 9. Et ex iurisperitis latè Nauar. in cap. *Consideret*, de Pœnit. d. 5. in principio, num. 22. & seq. Couar. in cap. *Alma*, 1. p. §. 5. nu. 3. & lib. 4. Var. cap. 19. in fine, Gutier. lib. 1. Canonic. quæst. cap. 13. Pro hac etiam sententia potest referri D. Thom. in 4. d. 32. artic. 5. quæ. 2. quatenus ait, tempus diei festi non esse circunstantiam, quæ trahit actum in nouam speciem peccati, & in 3. d. 37. artic. 5. quæst. 2. ad 2. quatenus dicit, peccata non dici opera seruilia, nisi mysticè, ad literam verò opera seruilia esse opera corporalia pertinentia ad mechanicas artes, quas serui exercere solent, & ab actibus liberalium artium condistinguuntur, significátque præceptum tertium decalogi prohibens opera seruilia, ad literam, & propriè intelligendum esse, non mysticè.

Corduba. — Caiet. — Sot. — Vict. — Almayn. — Siluest. — Armil. — Tabien. — Nauarr. — Couar. — Gutier. — D. Thom.

4. Nauarri rationes aliquæ improbantur.

Rationes ad hanc sententiam confirmandam afferuntur variæ, sed non omnes sunt solidæ. Nauar. enim inter alia argumentatur, quia sicut laicis sunt deputati dies festi ad orandũ, ita clericis omnes dies, sed clerici peccantes quolibet die, non peccant specialiter cótra circunstantiam temporis sibi ad orandum deputati, ergo nec laici peccantes in die festo, &c. Hæc verò ratio parum probat, quia prior opinio non dicit peccari specialiter contra diem festũ peccando in illo, quia dies ille est orationi deputatus, sed quia toto die vacandum est ab operibus cultui diuino contrariis, vel impedientibus illum. Licet enim non præcipiatur nobis toto die festo orare, vel exercere actus cultus diuini, prohibetur nihilominus, ne per totum diem aliquid agamus seruile, & diuino cultui contrarium. Hoc autem non præcipitur clericis omnibus diebus, etiamsi illis oratio aliqua singulis diebus præcipiatur. Alia ratio eiusdẽ Nauarri est, quia lex de festo seruando non obligat arctiùs in lege gratiæ, quàm in lege scripta, sed in scripta non obligabat ad non peccãdum in die festo, ergo. Patet Minor, tum quia non obligabat illos ad internẽ quietem cum Deo, nec ad internum cultum, sed solũ ad externã quietem, cessando ab opere seruili; tum etiã quia aliàs lex illa tunc obligaret ad contritionem eum, qui esset in peccato. Sed hæc ratio non vrget contra

contra priorem sententiam, quæ eodem modo loquitur de præcepto hoc, vt fuit datum à Deo, & ab Ecclesia. Negabitur ergo Minor. Ad probationem verò dicetur, quòd licet hæc lex non obliget directè ad internum cultum, obligat ad non impediendum illum, ideo enim præcipit vacationem ab operibus, vt homo possit Deo vacare, etiam mente, si velit, & ideo contra hanc vacationem censetur esse opus peccati, ac subinde contra præceptum, etiamsi ad internum cultum non obliget. Et ideo etiam non sequitur in rigore illud consequens de contritione; sunt enim hæ diuersæ quæstiones, neque oportet eas confundere; nam aliud est, non peccare, aliud non permanere in statu peccati priùs commissi. Qui ergo dixerit, hoc præceptum obligare ad non peccandum in die festo, non cogitur dicere, etiam obligare ad non permanendum illo die in peccato habituali, quia peccatum habituale non impedit cultum Dei, sicut peccatum actuale, vt constat.

5. Ratio fundamentalis.

Vnica ergo ratio huius sententiæ est, quia præceptum de sabbatho, seu festo seruando non obligat specialiter ad nō peccandum in illo die, ergo peccare in illo die non est contra hoc præceptū, quatenus opera quædam prohibet, nec etiam est contra præceptum Ecclesiæ, quatenus præcipit audire Missam, vt per se constat, quia potest quis in parte vna illius diei audire Missam, & in alia peccare, immò, vt alibi dixi, eodem tempore, quo Missam audit, peccare potest ex intentione praua, quæ veram Missæ auditionem non impediat. Quòd si contingat, aliquem peccare tali modo, vt inde impediatur à Missa audienda, tunc quidem peccatum illud erit contra hoc præceptum, non quia peccatum est, sed quia impedit Missam; vnde etiamsi aliàs peccatum non esset, sed opus indifferens, & impediret Missam, inde fieret peccaminosum, in vtroque autem casu non haberet inde aliam malitiam, quàm omissionem Missæ, cuius est causa. Hoc ergo est per accidens, & hîc non consideratur.

6. Probatur assumptum. *Caiet.*

Probatur ergo assumptum duplici ratione facta à Caietan. & cæteris. Prima est, quia opus peccati, vt sic non est seruile. Dico autem *vt sic*, id est, ex eo, quòd peccatum est; nam ex parte actus materialis potest aliquod peccatum esse opus seruile, vt si quis in die festo scindat ligna aliena, vt illa furetur, peccat quidem specialiter contra diem festum, non tamen quia illud opus erat contra iustitiam, sed quia seruile est, vnde quantum ad hoc præceptum idem peccaret, etiamsi ex loco publico, & communi ligna sine iniustitia scinderet. Peccatum ergo non est seruile ex eo, quòd peccatum est, licet ex materia possit esse seruile, ergo peccare in die festo in materia non seruili, non est opus seruile, ergo non est prohibitum hoc præcepto. Antecedens probatur inductione, quia imperare actionem iustam in die festo ratione materiæ non est opus seruile, vt per se notum est. Item fœminam cognoscere non est opus seruile, aliàs etiam maritalis copula in die festo esset opus seruile, & directè prohibita hoc præcepto, quod improbabile est. Item ludere lusu prohibito, vel iniusto non est opus seruile, & sic de aliis, sunt enim infinita peccata, quæ nō perpetrantur per actiones mechanicas, aut seruorum proprias, sed per actiones liberorum, ac dominorum, & principum. Immò ipsæmet actiones liberalium artium possunt peccaminosè fieri, vel cōtra prohibitionem humanam, vel ex iniqua intentione; vel contra iustitiam. Vt omittam, peccari etiam posse in die festo per omissionem retinendo alienum, & complacendo in illo, vel non curando infirmū, cum obligatio pro tunc occurrit. Illud ergo peccatum non potest dici opus seruile ex parte materiæ, cum neque opus sit. Idémque argumentum sumitur de peccato merè interno; nam per illud præceptum solum opus externum prohibetur, vt sæpe cum D. Thom. dictum est. Hoc ergo argumentum efficaciter probat, non omne peccatum posse dici opus seruile ex parte ipsius operis, quia vel non est opus, vel non est externum, ergo eadem ratione quando opus (licet sit corporale) ex parte sua non est seruile, propter solam malitiam non fit seruile, ac proinde nec prohibetur hoc præcepto.

D. Thom.

7. Quomodo peccator dicatur seruus. *Ioan.* 8.

Nec refert, quòd peccans dicatur fieri seruus vel Dæmonis, vel suæ concupiscentiæ, vel peccati, vt dicitur Ioan. 8. Tum quia illud tantum symbolicè dictum est, nam peccator re vera non est seruus propriè, est enim liber propria libertate, & rex, vel dominus suarum rerum, sicut anteà erat; sed metaphoricè dicitur seruus fieri, quia subiicitur Dæmoni, & suæ libidini, ac culpæ; ita ergo peccatum ipsum non est propriè, & ad literam opus seruile, licet metaphoricè ita vocari possit, quod nihil refert, quia præcepti verba propriè, & literaliter accipienda sunt, aliôqui nihil in eis esset certum, & firmum, ex illa ergo symbolica appellatione nullum argumentum sumitur; nā, vt aiunt Theologi, ex sensu symbolico per se non sumitur argumentum efficax. Tum etiam quia cum dicitur homo fieri seruus peccando, causaliter potiùs, quam formaliter intelligitur, quoniam non tam fit homo seruus peccādo, quia ipsummet peccare seruire sit, quàm quia in pœnā peccati homo traditur in seruitutem, & captiuitatem Dæmonis, & quia peccando fouet concupiscentiam, quæ posteà rationi dominatur, & quia peccatum commissum semel suo pondere in aliud trahit.

8. Euasio.

Hæc ratio iuditio meo efficaciter probat, peccatū vt sic nō contineri formaliter in materia præcepti, seu sub opere per præceptum prohibito. Dici tamen potest contineri virtualiter, vel per æquiualentiam, quatenus prohibetur opus reddens hominem ineptum ad cultum Dei, quòd maximè facit peccatum. Cōtra hoc verò procedit altera ratio à Caiet. & aliis tradita, quia finis præcepti non cadit sub præceptum, ex D. Thom. 1. 2. q. 96. art. 3. ad 2. & art. 9. ad 2. Qui. 2. 2. q. 44. art. 1. ad 2. hac ratione ait, licet finis præcepti sit charitas. 1. ad Thim. 1. nihilominùs non omnia præcepta aliarum virtutum dari de actu charitatis, quia aliud est, quod præcipitur, aliud propter quod præcipitur. De quo principio videri possunt, quæ adducit Couar. in dicto cap. *Alma*, §. 5. in principio. Iam verò in præsenti præcepto cultus Dei proprius non est materia præcepti, sed finis; materia verò est, vacare ab operibus seruilibus, ergò licet peccatum impediat illum finem, non est contra hoc præceptum, cum non contineatur sub materia eius, vt in priori ratione ostensum est.

Caietan. D. Thom. 1. Thim. 1. Couar.

9. Subterfugium.

Sed responderi potest, licet hac lege non directè præcipiatur positiuus cultus Dei, præcipi tamen, vt caueatur impedimentū eius, & quia peccatū maximè impedit cultū, maximè etiam prohiberi. Vnde licet finis præcepti non cadat sub præceptum, tamen mediū ad finem sub præceptum cadit; mediū autem in præsenti est, non se reddere ineptum, & inhabilem ad cultum; sub quo medio comprehenditur nō peccare. Vnde hac ratione multi Theologi, & iuris Canonici interpretes dixerunt, licet per festum nō prohibeatur directè coniugalis copula, nihilominùs virtute, & indirectè prohiberi, quia per illā copulā redditur persona inepta, & indisposita ad cultū Dei, quę indispositio vitāda est ex vi præcepti de obseruatione festi. Sed contrà, quia sicut præceptum de medio non obligat ad finem, quia non est de illo, ita præceptum de vno medio non est de omnibus, vt præceptū de iustitia seruanda nō est de misericordia, licet

Impugnatur.

vtrúque sit medium ad proximi dilectionem seruandam, sic ergo lex prohibens vnum impedimentū cultus, non prohibet omnia, sed illud tantùm, quod propriis verbis exprimit. Ergo hæc lex de obseruatione festi, licet prohibeat opus seruile propter cultum, vel quatenus est impedimentū cultus; non tamen prohibet omnia impedimenta, quæ possunt apponi, sed illa tantum, quæ exprimit, ergo licet peccatum impediat cultum, non propterea est prohibitum specialiter illo præcepto, quia in verbis non continetur. Et declaratur, ac confirmatur. Nam interrogo, de quo impedimento cultus sermo sit? aut enim de illo, quod solùm impedit, quandiù durat, vel de illo, quod relinquit hominem ineptum ad cultum per reliquum diei tempus. Si de primo loquamur, euidens est, non omnia impedimenta cultus esse prohibita in die festo, aliàs dormire nimium, esset contra obseruationem festi, quia per somnum redditur homo inhabilis ad cultum, saltem pro tempore, quo durat: item, confabulari, ludere, studere, ac similia impediunt pro tunc cultum, & tamen constat, non esse peccata, ergo licet peccatum pro tempore, quo fit, impediat cultum, ex ea parte non est peccatum speciale. Aliàs etiam peccatum veniale fieret mortale ex eo tantùm, quòd in die festo fit, maximè si duret per tempus notabile, id autem absurdum est, quod nec Auctores primæ opinionis admittunt. Opus autem seruile est speciale peccatum, quia specialiter prohibitum est.

10. Si verò sit sermo de opere, quod relinquit hominem inhabilem, etiam postquàm transactum est. In primis hoc non habet quodlibet peccatum etiam mortale: nam licet quis in die Dominico labatur in aliquod peccatum in principio diei, potest postea Missam audire sine impedimento, quod obstet saltem substantiali obseruationi præcepti. Deinde, licet peccatum relinqueret hominem inhabilem per totum diem, vt ebrietas si impediret etiam Missam, ex ea parte inuolueret malitiā omissionis eius, vt supra dixi, tamen, si committeretur post Missam, non esset ex hoc capite speciale peccatum contra præceptum de festo, quia licet impediat cultum, non impedit cultum necessarium ex præcepto, & ideo nullam aliam omissionem peccaminosam, vel contrariam præcepto inuoluit. Reddere autem seipsum ineptum ad voluntarium cultum, non est speciale peccatum contra præceptum de diuino cultu, cum omittere id, quod voluntarium est, non sit peccatum. Secùs verò esset, si tale impedimentum poneretur, exercendo opus seruile, nam illud esset peccatum non propter omissionem, cuius est causa, sed per modum commissionis, quia est specialiter prohibitum tale opus.

11. Obiectio. Dices; ex ratione, propter quam prohibetur, colligi non minùs prohiberi æqualia, vel maiora impedimēta; nam lex extenditur per paritatem rationis, interdum etiā si pœnalis sit, quòd recta ratio ad bonum commune, vel homines spectans id postulat, vt videtur esse in præsenti. Quî enim fieri potest, vt Deus, vel Ecclesia prohibeat bonam artem mechanicam exercere, vt homo sit expeditus ad cultum Dei, & non prohibeat peccatum? Respondeo, falsum esse assumptum; nam leges positiuæ, quæ pendent ex libera voluntate diuina, vel humana ferente legem, non extenduntur propter similitudinem rationis, præsertim quando lex est onerosa, vel pœnalis, vt ex propria materia suppono. Eò vel maximè, quòd licet in aliquo appareat similitudo, vel etiā excessus, nunquam est in omnibus, neque in eo, quod mouit specialiter legislatorem; vt in præsenti non fuit intentio huius præcepti prohibere opera aliàs illicita, nec peccata omnia, quia iam per se satis erant prohibita; sed specialiter prohibere voluit opera quædam alioqui licita, quia & sunt magis in vsu, & frequentius distrahunt homines, & auertunt à cultu Dei, & nisi specialiter prohiberentur, liceret in illis occupari. Et hoc ipsum indicatum est Exod. 20. (vt bene notarunt Nauar. & alij) dum præmittitur: *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua, septimo autem die sabbathum Domini est, non facies omne opus in eo.* In priori enim parte de operibus licitis tantùm sermo est, nam illicita non conceduntur fieri, ergo etiam posterior pars per se prohibet similia opera, non verò alia, siue absque peccato fiant, siue cum illo.

Exod. 20. Nauar.

12. 2. Opinio vera est, & securissima. Hoc ergo discursu efficaciter satis probatur hæc secunda sententia, quæ sine dubio est practicè securissima, & vera, quantùm ad præsens institutum spectat. Priùs verò, quàm argumentis respondeamus, oportet adnotare, in rigore, ac formaliter diuersas esse quæstiones, an scilicet peccare in die festo sit speciale peccatum directè, ac formaliter pugnans cum præcepto de die festo seruando, quatenus prohibet certa quædam opera; vel, an peccatum commissum in die festo habeat ex illa circunstantia temporis aliquam peculiarem malitiam. In priori ergo quęstione euidens mihi est pars negans, quam secunda defendit opinio; & hæc est quæstio, quæ huic loco inseruit, & ideo dixi pro præsenti instituto discursum factū conuincere. Stante verò resolutione primæ quæstionis, adhuc est locus alteri quæstioni, quia seclusa illa speciali prohibitione, & supposita sanctificatione illius temporis festiui ex speciali dedicatione ad cultum Dei, insurgit inde generalis obligatio sancta sanctè tractandi, contra quam peccat, qui abutitur re sanctificata. Vt verb. grat. eo ipso, quod calix est sanctificatus ad cultum Dei, est indecens, & culpabile, vti illo in communi, & vulgari mensa, non propter specialem prohibitionem, sed propter generalem rationem, quæ oritur ex sanctitate rei, vt infra etiam dicemus circa locum sanctum; sic ergo peccare in die festo videtur abusus quidam illius temporis, & violatio sanctificationis eius, & ita potest inde aggrauari, vel sumi malitia aliqua, etiam si in prohibitione de opere seruili illud opus non contineatur.

Duplex quæstio indicatur.

13. Declaratur secūda quæstio. Et declaratur optimè, quia hoc modo etiam peccare in Parasceue Domini, aut vigilia alicuius sancti, aut in die Rogationum censetur habere maiorem deformitatem, non propter specialem prohibitionem, quia illis diebus etiam seruilia opera prohibita non sunt; sed propter specialem sanctitatem illorum dierū, quam censentur habere per specialem deputationem ad honorē Dei, & ad communē orationem, vel cōmemorationem beneficiorum Dei. Deniq; hoc modo non tantùm opera, quæ sint peccata, sed etiam alia de se bona, vel indifferentia, si habeant aliquam indecentiam, quæ secundum rectam rationem videatur non congruere cum sanctitate illius temporis, censentur non benè, nec sine aliqua deformitate fieri in illis diebus. Quomodo dicunt graues Auctores copulam coniugalem non esse omni ex parte licitam in die festo, vt videre licet in D. Thom. in 4. d. 32. art. 5. & in multis aliis, quos refert Sancius to. 2. lib. 9. dis. 12. qui non ideo hoc affirmant, quia talis copula per prohibitionem operis seruilis formaliter prohibita sit, hoc enim verisimile non est, sed quia est opus indecens pro tali tempore, nam prudentia in omni opere requirit, præter alia temporis congruitatem; nam vt Sapiens dixit, est tempus tacendi, & tempus loquendi &c. Et similiter taurorum agitatio, seu cōgressio specialiter est prohibita à Pontificibus in diebus festis, & permissa in profestis, non quia sub prohibitione operū seruilium contineretur, sed quia habet

D. Thom. Sancius.

Sapient.

habet peculiarem indecentiam pro diebus festis. Potest ergo dies festus esse circunstantia augens malitiam peccati, quod in ipso cōmittitur, vel etiam reddens actionem malam, quæ alio tempore non fuisset mala, etiamsi tale peccatum, vel talis actio opus seruile non sit, nec per se, ac formaliter prohibita per legem de obseruatione festi.

14. Probabile est peccatū in festo factum habere malitiam peculiarem. *Nauarr.* *Sot.*

Iuxta hæc ergo satis probabile censeo peccatum ex hoc, quòd in festo fiat, malitiam aliquam, seu malitiæ augmentum accipere, dūmodò hoc conuenienter intelligatur, & explicetur. Primò enim intelligi potest de augmento malitiæ intra eandem speciem, & non addendo malitiam sacrilegij. Et ita hoc expressè fatetur Nauar. suprà num. 33. ad 1. & Sot. dicto art. 4. vers. *Sed ais*, Vict. in Summa. 4. q. 195. Et res est facilis; quia maiorem quandam deformitatem habet cum recta ratione actus in tali tempore factus, quàm in alio, nam prudentia, vt dixi, hæc omnia obseruat, & ponderat; & ideo est vna respectu omnium virtutum moralium, quia iudicat de singulis cum quadam connexione ad cæteras expendendo circonstantias omnes, etiam prout oriri possunt ex connexione ad alias virtutes. Atq; hoc modo potest iocosa locutio, vel otiosa, aut inutilis esse deformior in die festo. Immò etiam actio non mala potest fieri deformis ex hac circonstantia, vt de copula coniugali est probabile etiam intra latitudinem temperantiæ, & seclusa graui causa, vel necessitate honestante actum, & de malitia veniali, non mortali, sic enim grauiores Auctores loquuntur, de quo suo loco latiùs.

15. 2. Genus augmenti nouæ malitiæ.

Secundò potest hoc intelligi de augmento per additionem nouæ malitiæ contra Religionem, nō quia talis actus sit prohibitus per hoc præceptum; hoc enim iam improbatum est, sed quia eo ipso quod tale tempus est sanctificatum, & cultui diuino dicatum, quodammodo polluitur, & violatur, quodcūque peccatum præsertim mortale in illo cōmittendo. Quod in hunc modum declaratur: Nam eo ipso, quòd aliqua res consecratur, vel cultui diuino dicatur, ex ipso iure naturæ absque alio præcepto positiuo sequitur obligatio tractandi rem illam cum debita reuerentia, & non profanando illam, ergo cum dies festus sanctificatus sit Deo, vt Scriptura loquitur, eadem naturalis prohibitio in illo locū habet vltra omnem positiuam, ergo ratione illius habebit omne peccatum in festo commissum specialem deformitatem contra temporis sanctitatem, ac subinde contra Religionem. Confirmatur denique, quia idem peccatum publicè factum in die festo maius solet scandalum generare, quàm si in alio tempore fiat; ergo signum est iuxta comumnem æstimationem, quam omnes habent ductu quodam naturæ, habere peccatum ex illa circunstantia specialem deformitatem.

16. Ex hoc capite non habet peccatū nouam malitiam mortalem.

Nihilominùs tamen dicendum est ex hoc capite non habere peccatum in die festo commissum nouam malitiam mortalem contra Religionem, nisi directè fiat ex contemptu talis festi; tunc enim non est dubium, quin sit graue sacrilegium, declarandum specialiter in confessione; quia ex intentione formali opponitur diuino cultui, & contemnit illum; quod semper, & in omni materia graue crimen est, vt omnes citati Auctores notant; & specialiter D. Thomas quæst. 2. de Malo artic. 6. ad 2. Secluso autem contemptu, non apparet in eo actu grauis deformitas contra Religionem; quia dies festus non est ita sanctificatus, vt teneamur omnes eius partes, tanquam Deo consecratas, reuereri aliter, quàm non faciendo in illis opus specialiter prohibitum. An verò hoc sit speciale peccatum veniale contra Religionem, infrà videbimus tractando de Loco sacro, nam de his duabus circunstantiis cum pro-

D. Thom.

A portione loquendum videtur, vt constat ex vsu Philosophorum moralium, immò etiam iurisperitorum per textum in lege *Vinum*, ff. Si certum petatur. Quicquid verò in hoc teneatur, constat hanc circunstantiam non esse de necessitate confessionis, vt dixi in 4. tomo 3. p. quia sicut peccatum veniale non est de necessitate confessionis, ita nec circunstantia habens malitiam distinctæ speciei solum venialem. Vnde Caiet. dicto art. 4. §. *His igitur expeditis*, & in Sum. ver. *Dies festus*, quem sequitur Armilla num. 23. docet illicitum esse, totum diem festum, vel magnā eius partem consumere ludendo, aut iocādo, actionibus de se non peccaminosis; quia propter hoc multùm quis impeditur à vacatione diuinorum: & nihilominus subdit, illam non esse malitiam mortalem B & consequenter neque esse de necessitate confessionis, licet contra Religionem esse videatur. Sed hoc dictum Caiet. habet eandem dubitationem, quam, vt dixi, infrà expediemus.

L. Vinum.

17. Respondetur argumētis oppositæ partis. *Ambros.* *D. Thom.* *August.*

Superest, vt ad motiua superioris sententiæ breuiter respondeamus. Ad Ambrosium ergo dico non explicare ibi sensum literalem præcepti de obseruatione sabbathi, sed mysticum, & spiritualem. Et ita exponit D. Thom. 3. d. 37. art. 5. q. 2. ad 2. & ex formali sententia Ambrosij, quam nos retulimus, satis cōstat. Ad Augustinum respondetur ipsum non dicere magis esse contra præceptum de obseruatione sabbathi, lasciuè saltare in sabbato, quàm filare, vel seditionem C efficere in sabbatho, quàm arare: sed dicere, illud esse peius: quod verum esse potest, quia illa peccata contra iustitiam, vel castitatem, aut charitatem, possunt esse in se maiora, quàm sit violatio diei festi. D. Thom. autem in dicto art. 4. q. 122. videtur apertè exponere illa verba de maiori transgressione huius præcepti, & ita etiam sentire, sed exponendus ipse est, vt Caietan. vult, de oppositione, & contrarietate ad hoc præceptum quoad finem eius, non verò quoad substantiam eius. Et ita magis videtur comparatio fieri inter opera secundùm se spectata, quàm vt sunt materia talis præcepti: nam hoc posteriori modo magis est contra substantiam huius præcepti opus per illud prohibitum, quàm aliud pecca- D tum, & simul etiam est contra finem huius præcepti, & interdum esse poterit maius peccatum, & tunc erit etiam magis contra finem eiusdem præcepti. Quando verò aliud peccatum est maius, erit magis contra finem, licet non sit contra substantiam præcepti. Ad cap. *Consideret*, respondetur, multa ibi haberi de consilio, quæ non sunt de præcepto. Item dicitur temporis sacri circumstantiam posse interdū aggrauare notabiliter vel ratione scandali, vel ratione contemptus, vel certè, si opus ipsum, quo peccatur, simul etiam seruile sit. Ad ca. 1. de Fer. respondetur, ibi non esse sermonem de opere illicito in genere, sed in tali materia, id est, de opere prohibito hoc præcepto, quod ibi non explicatur, quale sit. Ad rationem iam responsum est, peccatum, vt sic, non esse E opus seruile in proprio, & literali sensu, nec esse ex his operibus impedientibus diuinum cultum, quæ illo præcepto prohibita sunt.

D. Thom.

Caiet.

CAPVT XIX.

Vtrum omne opus mercenarium seruile sit, ac subinde sit specialiter prohibitum in die festo.

1. Quid sit opus mercenarium.

DIcitur mercenariū opus, quod fit propter temporale lucrum, vel stipendium, quod interdum, ac sæpe contingit esse de se conditionis seruilis, & tunc non est locus quæstioni, vt per se patet, quia, si opus seruile propter mercedem fiat, non propterea desi-

definit esse seruile. Sed quæstio est, quando lucrum, vel merces, seu intentio eius additur operi de se non seruili, an eo ipso opus reddatur ita seruile, vt sub generali prohibitione, & regula suprà posita contineatur. In quo puncto, quod fundamentum est multorum casuum moralium, duo subdistinguenda sunt, vnum de lucro, aliud de mercede, seu stipendio, hæc enim diuersa sunt, vt statim declarabo.

2. 1. opinio opus causa lucri esse seruile.

Prima ergo sententia in hac materia est opus sufficienter dici, & esse seruile ex solo respectu ad lucrum temporale, etiã si ex nullo alio capite seruile sit; vnde si extrà hunc respectũ habuerit opus conditionem seruilem, infra explicandam, pluribus modis erit seruile. Ita sentiunt multi Canonistæ in cap. 1. de Fer. vt videre licet in Antoni. ibi Abb. num. 4. & in legistis in L. *Omnes iudices*. cap. de Fer. qui latè referuntur in Addit. ad Abbat. citato loco, & per Iacobum Abbarotium in Proœmio feudorum capite 1. eandem significant Angelus, & alij infrà citandi: dicunt enim ipsum studere, quod videtur opus maxime liberale, si spe, & intentione lucri principaliter fiat in die festo, esse festi transgressionem, & peccatum graue. Vnde necesse est, vt dicant illud opus esse seruile: quia, cum non sit specialiter prohibitum in iure, nec per consuetudinem, vt constat; si est contra obseruationem festi, oportet vt sit prohibitum per illam generalem prohibitionem, *Opus seruile non facies*: ergo illa relatio sufficit ad constituendum opus seruile. Et ita expressè docent Richar. Silnest. Angel. & alij: qui propterea distinguunt triplex opus seruile, materialiter tantum, formaliter tantum, & materialiter, ac formaliter simul; & hoc tertium aiunt solum prohiberi hoc præcepto. *Materialiter* autem intelligunt, id est, quod sit opus corporale, & externum; *formaliter* autem, quod fiat propter lucrum, seu temporale commodum principali intentione. Vnde etiam indicant hanc intentionem esse necessariam ad opus seruile prohibitum hoc præcepto. Sed de hoc puncto, & de tota illa partitione in sequentibus dicam. Eandem ferè sententiam docet Abul. Exod. 12. quæst. 25. dist. duplex opus seruile; vnum, quod est opus potentiæ executiuæ laboriosum, & non necessarium, nec immediatè ordinatum ad conseruationem vitæ humanæ, quod ipse ibi latè explicat: aliud tantum ex fine, quia ad lucrum ordinatur, quia seruus propter lucrum operatur. Vnde vniuersaliter concludit, omnes operationes exteriores, secundum se liberales, ex hoc fine fieri seruiles, & prohibitas. Fundamentum huius sententiæ, examinando, & impugnando illam declarabitur.

Anton. Abbas. L. Omnes. Abbarot. Angel.

Rich. Siluest. Angel.

Abulens.

3. Refellitur. *Caietan. Sot. Nauar.*

Hanc ergo sententiam meritò reprobat Caiet. dicta. q. 122. ar. 4 dub. vlt. in 1. supposit. quam facit, & eum sequuntur Sot. Nauar. & alij infrà referendi. Dicendum ergo est, solum respectum ad lucrum ex intentione operantis non esse satis, vt opus sit prohibitum, tanquam seruile. Hoc solum probat Caiet. vnico exemplo, quia negotiatio, seu mercatura fit maximè spe lucri temporalis, & tamen non fit inde opus seruile, quia non est prohibita ex vi illius primę regulæ generalis, cuius signum est, quia ideo de illa negotiatione addita est in iurę specialis prohibitio vt infra videbimus. Sed Auctores allegati negarent assumptum: nã si de studio id negant, maiori ratione idem negarent de negotiatione: cuius lucrum minus nobile, minusque liberale, magisque periculosum est: & consequenter dicerent, prohiberi speciatim in iure, non quia non contineatur sub regula generali, sed vel vt tolleretur omne dubium: vel certè, vt absolutè prohibeatur, siue fiat proter lucrum, siue propter alium finem magis pium, nam illo etiam modo non licet, vt infra dicam. Sed instat Caiet. quia negotiari est opus liberorũ, qui sunt domini pecuniarum, & non seruorum, qui nihil habent. Respondebunt tamen consequenter, esto negotiari secundùm se non sit opus seruile, nihilominus factum propter lucrum fieri opus seruile, sic enim de studio dicti Auctores dicunt. Vnde solùm illum respectum sufficere putant, vt opus aliàs liberale, si nobili intentione fiat, intuitu lucri factum sit seruile, quia proprium seruorum est operari propter lucrum.

4. Atenim hæc ipsa ratio ostendit sine fundamento hoc dici: Quia operari spe lucri non est proprium seruorum, quod patet tum inductione, quia nobiles, & principes illa spe, & intentione sæpe operantur, & nulli se propterea seruire putant, tum etiam, quia nulli re vera seruiunt: quia nec ratione operis, cum non tendat de se ad commodum alterius: nec ratione intentionis, quia intendendo lucrum, potius quis operatur propter se. Præterea, ratio magis moralis est. Quia Ecclesia per hoc præceptum non prohibet operari hac, vel illa intentione, sed prohibet facere hoc, vel illud opus: ergo si opus secundùm se non est contra prohibitionem Ecclesiæ, neque factum ex intentione lucri est contra generalem Ecclesiæ prohibitionem de opere seruili, ergo signum est non fieri opus seruile propter solam intentionem. Et confirmatur, quia aliàs studere in die festo ex intentione consectandi famam, & magnum nomẽ & honorem, esset opus seruile, & contra præceptum de obseruatione festi, quod ridiculũ est. Sequela probatur, quia illud censetur maius lucrum, quam sit pecunia, & licet sit nobilius, & altius, minusq; seruile, quàm sit pecuniarum lucrum, nihilominus moraliter & mysticè loquendo, ambitio honoris non minùs est idolorum seruitus, quàm sit auaritia, neutra tamen est vera seruitus cum proprietate. Et tandem declarari rectè potest ex D. Tho. 2. 2. q. 118. art. 5. ad 4. vbi exponens illud ad Ephes. 5. *Auaritia est idolorum seruitus*, ait non propriè, sed per similitudinem dictum esse. Est autem similitudo in hoc; quod, sicut idololatra subiicitur idolo, ita auarus pecuniæ: differentia vero est, quod idololatra subiicitur idolo ad cultum, & ideo idololatria est propria seruitus, auarus non subiicitur pecuniæ ad cultum, sed ad vsum. Ergo intendens pecuniæ lucrum nõ seruit propriè; & consequenter nec opus factũ ex illa intẽtione inde fit seruile, si aliàs nõ est. Et ex sequenti pũcto hoc à fortiori cõfirmabitur.

D. Thom. Ephes. 5.

5. 2. Opinio asferens omne opus mercenarium esse seruile.

Secunda opinio est, opus fieri seruile, si fiat intuitu mercedis stipendij, seu salarij, etiam si de se seruile non sit, sed liberum. Differt autem hæc sententia à præcedenti, quantum differt merces à lucro: videntur autem differre tanquam genus, & species, nam merces lucrum quoddam est, vt constat; non tamen omne lucrũ est merces, nam lucrũ, quod negotiatione comparatur, non est merces, nec stipendium. Merces ergo dicitur, quando lucrum speratur ab aliquo, qui in recompensationem obsequij sibi facti tantum lucrũ redditurus est, quantum tali obsequio debetur. Hinc ergo videtur intentio mercedis magis seruilis, quàm intentio lucri, quod non est merces, nec stipendium: quia qui ab alio mercedem sperat, illi seruire conuincitur, nõ verò, qui sperat aliunde lucrum, vt in præcedenti puncto declaratum est. Sic igitur ait hæc sentẽtia opus mercenarium eo ipso esse seruile, ac subinde esse prohibitum per illa generalia verba, in die festo: Ita sentiunt à fortiori omnes Doctores citati in opinione præcedenti, & præterea antiqui Summistæ Astens. lib. 1. tit. 22, art. 4. & tit. 23. ar. 3. q. 5. Summa confes. lib. 1. tit. 12. q. 9. Angel. verb. *Feriæ* n. 9. qui ex hoc principio multa infert n. 26. & sequentib. Et adducit Richar. pro hac opinione in 3. d. 37. artic. 2. quæstion. 4. & sequitur Siluest. ver. *Dominica* quæst

In quo differant hæ duæ opiniones.

Asten. Angel.

Richar. Siluest.

quæst.4.& 5.vbi de lucro in genere loquitur,& satis lubricè, tamen in quæst. 5. conclus.3. planè affirmat esse peccatum mortale in Aduocato dare consilium in die festo,si principaliter intendat lucrum,(quod in eo est stipendium) etiam in eo casu,in quo non peccaret dando illud consilium sine lucro, vel non intendendo illud principaliter,sed tantum secundariò. Tenet etiam Tabiena verb. *Feriæ* num. 39. Rosella num. 7. Fundamentum huius sententiæ iam declaratum est. Quia operari propter stipendium est seruilis modus operandi , & proprius seruientium, & ideo constituit opus seruile, quòd aliàs non esset. Et confirmari hoc potest inductione, nam piscari in die festo recreationis causa,non est seruile opus,nec contra obseruationem festi, & tamen factum propter stipendium , vel lucrum est seruile , & prohibitum, quia sine dispensatione non licet cap. *Licet* de Fer. Item transcribere gratia doctrinæ non est seruile, transcribere autem propter mercedem est seruile,& prohibitum,vt multi volunt,& sic de aliis.

Tabien. *Rosel.* Fundamentum. Cap. *Licet.*

6. Opus nō fieri seruile ex mercede.

Dicendum nihilominus censeo,nũquam opus fieri seruile , eò quòd fiat propter mercedem,& stipendium,si aliàs ingenuè factum non sit seruile, sed liberum.Immò etiam addo, quod licet opus ex se seruile sit,& mechanicum,ac per se prohibitum in die festo, si hîc,& nunc occurrat necessitas, vel causa iusta excusans a præcepto,non esse illicitum,nec contra præceptum illud facere propter mercedem,& non aliàs, ac subinde iam tunc non fieri specialiter illud opus seruile ex relatione ad mercedem. Præcipuus defensor huius sententiæ est Caietan. in dicto articulo 4. dub.vltim.qui valde ingeniosè, & acriter illam confirmat,& sequitur Sot. dicto art.4. licet fortasse non in omnibus consequenter loquatur,tenet etiam Medina in sua instruct. confes.lib. 1. cap.14.§.8.Ludou. Lopez in suo Instr.1.p.cap.25.Nauar.in Man. cap. 13. num.5.Armilla ver.*Feriæ* num. 22. Azor.2.p.sum.lib. 1.cap. 28. quæst. 1. Et Moderni frequentiùs hoc sequuntur. Ratio moralis est, quia Ecclesia nullibi prohibuit operari in die festo propter mercedem,nisi in quantum prohibet ipsum opus , quotiescunque ergo ex vi festi non prohibet opus,non prohibet,nec curat,an fiat propter mercedem,vel gratis,hoc naturali iuri,& profectioni relinquit.Ergo opus de se non prohibitum , quia de se liberale est, & non seruile, non prohibetur in die festo , etiamsi propter mercedem fiat.Et similiter licet opus aliàs sit seruile , & de se prohibitum,si hîc,& nunc permittatur ex causa,licet non fiat sine mercede , non propterea magis violatur festum,quàm si gratis fieret.Nam licet aliàs respectu aliarum virtutum ex hac conditione , vel intentione possit benè,vel malè,aut minùs benè, fieri, tamen respectu Religionis,& festi non magis violatur eò quòd ex mercede fiat , quàm si fiat gratis. Nisi in casu , in quo permissio sit per dispensationem sub illa conditione concessam , nam tunc est specialis ratio , quæ potiùs confirmat sententiam nostram , vt iam declarabo.

Caietan. *Sot.* *Medi.* *Lopez.* *Nauar.* *Armil.* *Azor.*

7. Cōfirmatur assertio.

Potest ergo assertio posita confirmari præsertim quoad posteriorem partem ex eo , quod interdum dispensatur cum operariis, vt possint in templo ædificando laborare,aut lapides,vel ligna ad Ecclesiam, vel hospitale deferre , dummodo gratis id faciant. Quæ dispensatio iusta est , quia inuoluit commutationem vacationis præceptæ in opus pietatis , ergo si absolutè daretur sine tali restrictione (vt dari licitè posset,si necessitas id postularet)tunc sine vlla transgressione, vel violatione festi possent fideles laborare propter mercedem. Quia in præcepto sunt simpliciter dispensati , & nullum est aliud , quo prohibeantur stipendium accipere , cum alioqui opus dignum sit mercede, licet ex dispensatione tantum liceat. Item aliquando conceditur dispensatio piscandi ad lucrum sub hac conditione , vt pars lucri Ecclesiæ,aut pauperibus detur, vt patet ex capite *Licet*, de Feriis iuxta verum eius intellectum. Non enim ibi datur facultas sub conditione soluendi decimas Ecclesiis,vt Gloss.putauit,sed sub conditione faciendi aliquam eleemosynam ex lucro illo ; tum quia textus apertè loquitur de pauperibus , & de Ecclesiis circumuicinis,quibus non solent deberi tales decimæ,quæ personales sunt. Tum etiam quia cum solutio decimarum per se debeatur, non oportebat illam in dispensatione declarare , vt bene notauit Panor.ibi. Neque illa concessio sic facta simoniaca est, quia non venditur dispensatio propter partem lucri, sed imponitur illud opus pietatis quasi in commutationem præcepti. Ergo habita illa dispensatione, non violatur festum , etiam si quis piscetur propter lucrum,quod ex piscatione sperat.

Cap. *Licet.* *Gloss.* *Panor.*

8. Obiectio.

Dices, hoc esse verum , si intendat secundariò,& consequenter,nō verò si intendat principaliter; nam potiùs debet intendere opus illud pietatis, vel eleemosynæ,aut publicam vtilitatem, propter quam dispensatio conceditur. Sed hoc gratis dicitur , tum quia , vt dixi , Ecclesia non præcipit, vel prohibet in his actionibus hac , vel illa intentione operari : tum etiam quia accidentarium est, illam dispensationem concedi sub conditione talis eleemosynæ , posset enim simpliciter concedi , & tunc non deberetur talis eleemosyna ex præcepto,sed ex consilio, vt etiam Angel.num.35.& Siluest.quæ.5.concedunt, & tunc non peccabit quis,etiam si non intendat facere eleemosynam ex lucro. Similiter licet dispensans ordinariè intendat publicam vtilitatem , tamen vtens dispensatione non tenetur intendere communem vtilitatem,sed potest intendere proprium commodum, neque in hoc peccabit contra festum. Immò interdum posset esse hæc causa iustæ dispensationis,quoad vnam , vel aliam personam , propter indigentiam eius.

Infirmatur. *Angel.* *Siluest.*

9. Instantiæ satisfit.

Sed dices tandem , hoc esse verum de intentione lucri,non verò de intentione mercedis. Sed re vera vnum sequitur ex alio;nam inquiro, cum piscatio illa fieri non possit sine multis cooperantibus, An omnes illi,qui adiuuant, teneantur gratis iuuare, vel esse debeant partiarij lucratores(vt sic dicam?)Certè neutrum dici potest;non primum, quia sic vana esset dispensatio , nulli enim vellent illa vti ad gratis seruiendum;non etiam secundum, tum quia moraliter id fieri non potest de omnibus quomodocunque iuuantibus,sed oportet , vt multi sint stipendiarij , & mercede conducti. Immò multi pauperes non aliter laborarent , quia volunt lucrum certum, & non dubium , quale est in partiariis. Vnde rectè aduertit Caiet. quòd nisi liceret mercedem accipere pro his operibus seruilibus , quæ ob necessitatem in festis permittuntur,rarò inuenirentur seruientes, nec subueniretur necessitatibus , quia pauci sunt , qui gratis velint intendere aliorum commodis.Eò vel maximè, quia licet opus sit necessarium ad remediũ proximi, non est tamen necessarium,vt gratis fiat,quando proximus potest mercedem dare , ergo nullum peccatũ est, illam postulare , imò iniustum videretur cogere ad seruiendum gratis ei , qui potest seruitium compensare;non est ergo cōtra obseruantiam festi talem mercedem exigere,ergo nec intendere illam, siue secundariò,siue principaliter , quantùm attinet ad obseruantiam festi,sed illa intentio aliunde discutienda est. Rectè ergo hinc concluditur etiam altera pars, quando opus nō ex dispensatione, vel per excusationem licet , sed per se , quia seruile non est, nec aliàs specia

Caiet.

specialiter prohibitum, tunc enim nulla malitia; vel circunstantia cõtraria obseruationi præcepti illi adiungitur, eò quòd fiat propter mercedem, quia hæc relatio non magis in hoc opere, quam in quolibet alio est contra præceptum de obseruatione festi.

10. Opus nõ acquirit malitiam præcepto contrariam ex mercede.

Applico deinde cum proportione rationem factã, quia licet opus sit liberale, & de se non seruile, potest esse pretio æstimabile, vt constat ex communi sensu omnium, & exemplis statim declarabitur, ergò si non est contra obseruantiam festi tale opus gratis facere, neque erit contra eandem obseruantiam exigere pro illo iustam mercedem, maximè ab eo, qui commodè potest illam reddere, quia nemo cogitur suũ opus alteri gratis impẽdere, quod pretio æstimabile est. Item, quia talia opera sæpè sunt necessaria in die festo ad conuenientem Reipublicæ, vel Ecclesiæ ornatum, vel ad aliquam publicam necessitatem, & si gratis exhibenda sint, pauci, aut nulli ad illa præstãda inducentur. Cogere autem illos, vt gratis faciant, cum Reipublicæ hoc non intersit, videtur contra rationem iustitiæ, & sine vlla causa Religionis; hoc enim per se ad cultum Religionis nec necessarium est, nec ferè confert. Tandem hoc confirmatur euidenti inductione, nam cantare, & pulsare citharam, & similia, opera sunt non seruilia de se, & tamen videmus in ipsis Ecclesijs non fieri à ministris earum, nisi propter stipendium certum. Nec refert, dicere illud non esse intentum principaliter, sed secundariò; tùm quia incertum hoc est; multi enim, præsertim stipendiarij, & maximè laici principaliter hoc intendunt, & siue in hoc aliàs peccent per simoniam, siue non, tamen ex illo capite non violant festum, quia, vt sæpè dixi, prohibitio operum in die festo non datur de intentione, sed de ipso opere; tum etiam quia satis est, quod non intendant sic seruientes gratis operari, sed ob mercedem, nec sine illa seruirent, si ergo tunc opus non est seruile, nec prohibitum, quantumcunque hoc sit præcipuè intentum, opus non erit seruile. Item in multis academijs tenentur Lectores stipendiarij docere in aliquibus festis ratione stipendij, & ita propter illud docent, & non aliter, & tamen id non censetur illicitum, nec contra festum. Et similia exempla multa adducit Caiet. ex quibus rectè concludit, communẽ populi Christiani cõsensionẽ esse, non esse cõtra obseruautiã festi locare operas suas in illo die, quando aliàs tales operæ nõ sunt in festo prohibitæ, vel ex causa permittuntur.

Caiet.

11. Diruitur fũdamentum alterius sententiæ.

Ad fundamentum ergo contrariæ sentẽtiæ negatur, ex hac sola relatione fieri opus seruile, quod de se non est; hoc enim nulla efficaci ratione ab aduersarijs probatur. Contrarium autem probat Caiet. tribus rationibus. Prima est, quia multa sunt opera seruilia, etiam si absque intuitu mercedis fiant, vt infra videbimus. Hæc vero ratio solùm videtur probare habitudinem hanc, seu conditionem mercedis non esse de necessitate operis seruilis, quod verissimum est, vt infrà tractabimus. Non tamẽ videtur immediatè, & efficaciter cõcludere respectũ illũ non sufficere ad reddendum opus seruile, quod de se tale non erat.

Prima ratio. Caiet.

12. 2. Ratio.

Addit ergo secundam rationem Caiet. quia aliud est operari seruiliter, aliud mercenariè, à diuersis autem non fit illatio, quando inter se connexionem necessariam non habent, quæ hîc nulla est. Quia operari seruiliter, est operari in commodum Domini, propter illum, operari autem mercenariè est operari propter se, & in commodum proprium. Vnde concludit, hæc non solum non esse connexa, verum etiã repugnare eidem operi, quia opus seruile est proprium seruorum, seruis autem non redditur merces, quia omnes operæ serui sunt Domini. Sed hoc posterius nimirũ est, quia sine dubio nõ repugnat opus esse seruile, & esse propter mercedem, laborare enim in domo ædificanda, vel in vinea colẽda, sine dubio est opus seruile, & tamen propter mercedẽ fit. Vnde cũ opus seruile dicitur esse seruorum, non oportet intelligere *seruorum* nomine mancipia captiua, & libertate carentia, vt Caiet. indicat; nam hi serui sunt, qui nihil habent, & qui suas operas dominis debent, de quibus Caiet. vult, illud esse intelligendum. Ego verò non ita opinor, nam opera seruilia exercentur proprijssimè, & satis seruiliter à famulis liberis, qui seruire proprijssimè dicuntur, licet stipendium accipiãt. Sunt ergo opera seruilia seruorum, id est, seruientiũ, & de his nõ semper est verum, nihil habere propriũ; aut omnia sua opera debere dominis, sed illa tantum, pro quibus mercedem accipiunt. Tunc clarum est non repugnare, opus esse seruile, & propter mercedem factum. Nec vero repugnat simul esse hæc duo, operari propter dominum, & propter se; nam duplex vtilitas ex opere resultat, vna tanquam immediatus effectus operis, & quasi intrinsecus terminus eius quasi physicus; alia tanquam recompensatio operis, quæ dici potest mediatus effectus, moraliter potius, quã physicè. Ille igitur, qui propter mercedem, verbi gratia, fodit vineã, immediatè intẽdit terram præparare; & colere in commodũ Patroni, & ita operatur immediatè propter illum, mediante autem hoc labore intendit comparare sibi mercedẽ, & ita proximè operatur propter dominũ, & vltimatè, seu remotè propter se. Et hac ratione non repugnat ex hoc capite operari mercenariè, & seruiliter, seu idem opus esse seruile, & mercenarium.

13. Tertia Caietani ratio.

Sed instat Caietan, in ratione tertia, quia ex hoc, quod opus fiat propter commodũ alterius, nõ fit seruiliter, quia potest fieri gratis, additio autem relationis ad mercedem non est vinculum seruile, quia hæc relatio operis mercenarij terminatur ad operantem, & nõ ad aliũ, quia operari propter mercedem vt sic, est operari propter se, & non propter alium. Sed in hac etiam ratione quandam repugnantiam inuenio: nam si operari propter mercedem, vt sic, non est vinculum seruitutis, vt re vera non est, & bene probatur discursu Caiet. Ergo operari gratis non tollit vinculum seruitutis, quia solum tollit vinculũ mercenarij operis, ergo ex eò quòd opus factum in commodum alterius gratis fit, non rectè infert Caiet. nõ fieri seruiliter; alioqui repugnaret, opus gratis fieri, & esse seruile, quod falsum est, vt dixi, & infra ostendam. Quod si fortasse quis dicat, & pro Caietano respõdeat, opus gratis factum propter commodũ alterius esse posse seruile, tunc autem non seruiliter fieri, quia liberaliter fit: consequenter fateri cogetur, opus factum in commodum alterius propter mercedem, licet in se seruile non sit, illo tamen modo seruiliter fieri, quia non gratis fit.

14. Potest opus factũ immediatè in cõmodum operantis esse seruile.

Vt ergo consequenter loquamur, & ex toto hoc discursu rationem efficacẽ colligamus, dicendum in primis est, licet de ratione operis seruilis sit, vt fiat propter commodum alterius, non tamen hoc satis esse, vt opus sit seruile, quia etiam opus liberale, quale est opus doctrinæ, vel artis liberalis potest fieri propter commodum alterius. Hæc ergo relatio, & modus operandi propter commodum alterius non facit opus seruile, sed abstrahit, & cõmunis est operi liberali. Immò addo vlterius, nõ repugnare opus fieri immediatè in commodum operantis, & nihilominus esse seruile, vt quando quis laborat in propria vinea, & propter suum commodũ. Ex his ergo relationibus, vt esse possunt in operante, non discernitur opus seruile à non seruili, nec aliqua earum constituit opus seruile, licet neutra illi repugnet, & illa, quæ est ad commodum alterius, magis accedat ad seruitutem.

Et

Et idem ferè est de relatione ad mercedem additam operi de se non seruili;non enim constituit illud seruile,quia illa relatio vt sic, non respicit commodum alterius, sed ipsius operantis,vt bene Caietan.dixit, nec repugnat operi seruili, si in eo conditionem seruilem supponat,quam infrà explicabimus.

15. Relatio ad mercedem quod opus faciat.

Relatio ergò ad mercedem facit opus mercenarium, non seruile, cuius signum est,quia si pro mercede intendatur honor, aut gloria, nemo dicit inde fieri opus seruile,quamuis mercenarium re vera fiat. Item operari propter stipendium non est proprium seruientium,nam principes,& duces, & magistri, & lectores, & ministri Ecclesiæ operantur propter stipendium, & non propterea dicuntur seruiliter operari,sed mercenariè. At denique licet daremus illos operari modo seruili,non tamen dicere possemus facere opera seruilia, quod præcipuè intendimus. Quia Ecclesia nõ prohibuit modum operandi mercenarium,nec præcepit liberalem, id est,gratuitum, sed prohibuit opera seruilia. Et hoc est clarum, & morale fundamentum huius veritatis, quod modus ille operandi propter mercedem, siue vocetur mercenarius, siue seruilis (quod potest pertinere ad modum loquendi) non cadit sub Ecclesiæ prohibitionem, tùm quia nihil de hoc Ecclesia in suis decretis explicauit; tùm etiam quia ille modus est magis intentionalis, quàm realis: pendet enim ex intentione, & relatione extrinseca operãtis,Ecclesia autem prohibet opus ipsum,non intentionem, nec opus ex tali intentione factum. Et hæc ratio maximè viget contra eos,qui fatentur, non esse contra hoc præceptum operari propter mercedem, quando non est principaliter intenta,sed secundariò,quod fatentur Auctores ferè omnes contrariæ sententiæ. Sine causa verò addunt, esse contra præceptum, si sit principaliter intenta merces,quia Ecclesia,vel non disponit de intentione extrinseca operis, sed solùm de voluntate necessariò connexa cum opere, vel si interdum potest prohibere externum opus vt natum ex tali intentione,& non ex alia,nunquam censetur id facere, nisi quando expresè id declarat, vt suppono ex materia de Legibus: hîc autem nihil de tali intentione Ecclesia declarauit, nec ex prohibitione operis seruilis sequitur prohibitio talis intentionis, vt satis declaratum est.

16. Scribere propter mercedem non est seruile.

Circa confirmationem pro illa sententia factam ex quadam inductione, occurrebat tractandum de aliquibus operibus in particulari, maximè de venatione,piscatione,scriptione,& transcriptione, an sint opera seruilia,nec ne,& consequenter an sint prohibita in die festo. Multi enim Doctores, & Summistæ in priori sententia citati,cum supponant, hæc opera, vel de se non esse seruilia, vel saltem non semper,sub distinctione quadam respõdent, si fiant propter mercedem,vel lucrum,seruilia esse, & prohibita;si verò fiant gratis,vel recreationis gratia, non esse seruilia,nec prohibita. Sot.etiam dicto artic. de actu scribendi agens in §.*Tertium genus*,ait,scribere ,quatenus est quædam locutio cum absente, nõ esse opus seruile,*Si tamen*(ait)*ad opus seruile vergat,vt stata mercede transcribere,aut alia ratione calamo mereri, id minimè fas est.* Vnde videtur dicere, rationem, cur aliquando non liceat,solùm esse, si stata mercede, aut ad merendum stipendium fiat. Si autem Soto hoc sentit,non est consequenter locutus, quia hoc repugnat cum superiori resolutione. Supponendum ergo est, scribere vt sic de se non esse opus seruile, quod omnes fatentur ,præserti m verò declarat Caietan. dicto artic. 4. §. *Ad 2. dubium*, & Nauarr. in Manual. cap.13. num. 14. & infrà probabitur; cum enim hactenus non explicuerimus, per quid constituatur opus in ratione seruilis, non possumus propriam rationem reddere, cur hoc opus excludatur à ratione operis seruilis; hoc verò supposito, consequenter dicitur, nunquam tale opus fieri seruile ex eo solùm,quòd propter stipendium, vel lucrum fiat, hoc enim planè sequitur ex resolutione data, & rationibus eius. An verò ex alio capite alius modus scribendi sit seruilis,vt etiam Caietanus,& multi volunt,infrà videbimus. Nunc solùm dico, si scribere aliquo modo seruile est,siue gratis, siue mercenariè fiat,seruile esse,& consequenter,si nulla scriptio gratis facta seruilis est, nullam etiam pretio factam seruilem esse.Et idem dico de venatione,& quacunque alia actione, & ita respondeo ad confirmationem illam. An verò intra eandem speciem actionis, quædam possit esse seruilis, alia non seruilis,ex dicendis constabit.

Sot.

Caietan. Nauar.

17. Opus ex se est seruile,& non ex aliqua relatione.

Ex dictis ergò circa opinionem tractatam, & circa rationes Caietani rectè concluditur, non constitui opus sufficienter in ratione seruilis propter relationem ad lucrum, vel ad stipendium, sed necessarium esse, vt ipsum opus in se, & absolutè, & (vt sic dicam) materialiter spectatum habeat proprietatem & conditionem operis seruilis. Hoc enim probant omnia, quæ adduximus contra superiorem sententiam,& ita sentiunt omnes Auctores, quos pro nostra sententia retulimus. Vnde obiter constat, diuisionem illam Richardi, & Summistarum de triplici opere seruili materialiter tantùm, formaliter tãtùm, & materialiter, ac formaliter simul,superfluam esse, & falsum supponere, saltem quoad secundum membrum, nullum enim est opus seruile ex sola formalitate intentionis (de hac enim illi loquuntur, & alia cogitari non potest)nisi materia ipsius operis, id est, opus ipsum materialiter sumptum seruile sit. Adde Siluestrum,Angelum, & alios nõ solùm vocare opus seruile formaliter tantùm opus ipsum externum de se non seruile factum ex intentione lucri, sed etiam cogitationem,vel internam meditationem,aut consultationem factam in die festo de opere mercenario, aut seruili faciendo postea in die profesto; vt si Aduocatus in die Dominica cogitet de his, quæ feria 2. proponere debet propter lucrum, aut mercator de cõtractu faciendo,aut colonus de cultura terræ ex mercede facienda. At verò licet hi Auctores fateantur,hoc opus non ita esse seruile, vt sit prohibitum ex vi præcepti obseruandi festum, sed tantùm de consilio, vt dicit Angel.dicto num. 9. & Siluest. quæst.4. dicto 2. nihilominus immeritò vocant illud opus seruile,quia neque opus est, nec sub diuiso illo continetur. Patet, quia illa cogitatio merè internus actus est(ita enim ipsi supponunt)opus autem seruile hîc diuidendum,est opus externum, quia hoc solum hoc præcepto prohibetur, vt suprà probatum est. Quòd si illa præparatio non sistat in cogitatione, & meditatione interna, sed in actionem externam prodeat, tunc eadem ratio de illa erit, quæ de aliis corporalibus actionibus ad lucrum, vel stipendium relatis. Quia nisi opus ipsum seruilem conditionem habeat, propter solam formalitatem ad mercedem non potest dici opus seruile formaliter tantùm, ita vt contineatur sub prohibitione ratione festi. Hoc enim est,quod ad rem spectat; nam siquis vocet seruile formaliter, & postea dicat,illam seruitutem non sufficere ad prohibitionem, nec ad peccandum contra præceptum,de nomine tantùm disputabit. An verò duo alia membra illius partitionis sint necessaria, ex sequentibus constabit.

Richard.

Siluest. Angel.

CAPVT XX.

Quidnam sit de ratione operis seruilis hoc præcepto prohibiti.

1. Prima operis seruilis descriptio. *Abulens.*

VArias descriptiones seruilis operis apud Auctores inuenio, tres tantùm attingam, quoniam ex illis satis colligi potest qualitas, & ratio operis seruilis, quatenus ad hoc præceptum explicandum necessaria est. Primò Abulens. in cap. 12. Exod. quæst. 24. sic opus seruile describit, *Est opus laboriosum organorum executiuorum, nulla vrgẽte causa, ad humanam vitam non immediatè sustentandam, aut fouendam.* Quam descriptionem latissimè explicat, summatim verò dicit, particulam *laboriosum* additam esse ad excludendum opus de sa facile, vt comedere, & bibere. Per *Organa executiua*, exponit opera manus, linguæ, & potentiæ secundùm locum motiuæ, quia organa istarum actionum sunt propriè actiua, & voluntati obediunt, quæ duo requiruntur ad propriam executiuam virtutem humanam, & ita excludit opera sensuum, quæ per se non subsunt voluntati, & eadem ferè ratione excludit opera partis vegetatiuæ. Illam verò particulam *Nulla vrgente causa*, non declarat, licet satis obscura appareat; fortasse verò intelligit, hoc opus ita esse ab executiuo organo, vt ab intrinseco moueatur, & non per coactionem ab aliqua extrinseca causa, quæ vrgens causa, & quasi vim inferens dici potest. Denique in reliqua parte declarat, opus seruile debere esse ad sustinendam vitam humanam, non tamen immediatè, *per quod* (ait) *excludi præparationem ciborum à ratione seruilis operis*, quia non prohibetur in die festo.

2. Impugnatur.

Sed ex hac ipsa explicatione constat, descriptionẽ illam voluntariè compositam esse ad propriam opinionem postea ex illa inferendam, quod est contra rationem definitionis, quæ ex cõmunibus cõceptionibus, & notionibus sumenda est. Præterea multa sunt opera non seruilia, quibus tota illa descriptio conuenit, nam scribere est opus laboriosum, &c. Similiter etiam cantare, ac pedibus ambulare, quæ tamen seruilia non sunt ex suo genere, quidquid ipse dicat. E contrario verò paratio ciborum re vera est de se opus seruile, licet non prohibeatur, vt infrà videbimus, & vestem facere, vel barbam tondere, opus seruile est, cum tamen laboriosum propriè dici non possit. Nec propter excludendum opus comedendi, & bibendi erat necessaria illa particula, quia per vltimam sufficienter excludebatur multò magis, quàm operatio parandi cibos. Hãc ergo definitionem missam faciamus, & ex illa tantùm sumamus, opus seruile distingui posse ab opere naturali, quod immediatè ordinatum est à natura ad eandem naturam fouendam, vel propagandam, seruile autem dicitur, quod remotiùs naturæ inseruit. Et potest etiã hîc aduerti, operationem seruilem quodã modo dici posse operationem manus, quæ est organum organorum, quo ratio, & voluntas vtuntur ad iuuandam naturam, vnde vix vllum (vt opinor) opus de se seruile inuenietur, quod non sit à manu aliquo modo, licet nõ semper sit à sola illa, quod ex sequentibus planum fiet; non tamen per hoc sufficienter definitur opus seruile, quia non omne opus quod est à manu, seruile est, vt de scriptione postea dicturi sumus.

3. Secunda descriptio. *D. Thom.*

Secunda ergò descriptio sumi potest ex D. Thoma 2.2. quæst. 122. art. 4. vbi dicit; *Opus seruile esse aliquod corporale opus ex his, in quibus vnus homo alteri inseruire solet.* Quamuis eo loco non intendat exactè definire opus seruile, sed qualemcunque notitiam illius dare. Duo tamen sunt in illis verbis obseruanda: vnum est, non esse de necessitate operis seruilis, vt in seruitium, vel commodum alterius hominis exerceatur, nam etiam potest homo opera seruilia exercere in suum proprium seruitium, & commodum; tamen quia seruitus propriè dicta est ad alterum, ideo explicatur opus seruile per qualitatem, & conditionem illius operis; quod solet homo exercere in obsequiũ, & seruitium alterius hominis: & ita dixit D. Thom. in 3. d. 37. art. 5. q. 2. ad 2. Opera seruilia propriè dici illa, *ad quorum exercitium seruos deputatos habemus*, non itaque tunc solùm seruilia sunt, quando per seruos exercentur, sed in se sunt talia à quocunq; exerceantur, quia semper, quãtùm est de se, apta sunt, fieri per seruos, & propter exercitium illorum solent serui deputari; nam, vt aiunt, verba in definitionibus, seu descriptionibus non dicunt actum, sed aptitudinem. Alterum aduertendum est, quod suprà obiter dixi, cum opus seruile à seruitute denominari dicitur, & describitur per habitudinem ad seruum, non oportere id intelligi de seruo rigorosè sumpto, vt mancipium captiuum, & non habens libertatem, (vt Caietan. intellexisse videtur) quia hoc non est necesse ad opus seruile, nec enim ad omnia opera, quæ propriissimè seruilia sunt iuxta intentionem huius præcepti, habemus ordinariè deputatos huiusmodi seruos, vt patet de omnibus operibus artium mechanicarum Reipublicæ, quæ seruilia reputantur, & non possunt dici esse talia, vt ad eorum exercitium habeamus deputatos huiusmodi seruos. Ergò seruitus ibi latè sumitur pro famulatu, & ministerio corporali, quo vnus homo iuuatur ab alio in his corporalibus & materialibus rebus, & qui sic ministrat, seruire dicitur, & si ad illud ministerium sit deputatus, vocatur seruus lato modo. *Caietan.*

4. Declaratur magis præcedens descriptio.

Tertiò declarat ampliùs hanc descriptionẽ idem D. Thom. in 3. loco proximè citato, dicens: *Opera seruilia propriè esse illa, ad quorum exercitium seruos deputatos habemus, in quibus debent artes mechanicæ dirigere, quæ à liberalibus distinguuntur.* Itaque non omnia opera, quæ per corpus exercẽtur, licet per ea possit vnus homo aliũ iuuare, seruilia sunt, sed illa, quæ per mechanicas artes dirigi possunt; nam in his operibus dicitur propriè vnus homo alteri seruire, quia circa corpus propriè versantur, secundùm quod attẽditur seruitus vnius hominis ad alium. Hinc opus seruile à liberali distinguitur, & (vt suprà dixi) illud esse dicitur opus corporale, & materiale quasi per antonomasiã, hoc verò dicitur magis opus mentis, & spirituale. Rectè autem aduertit Caiet. in dicto art. §. *Ad 1. horum* vtrumque opus esse ab anima, & à mente tanquam à principio, & per corpus exerceri tãquam per organum, & priori ratione etiam opus mechanicum posse dici spirituale, quia mente, & ratione dirigitur; posteriori autem ratione etiam opus liberalis artis corporale esse, & non spirituale in sua substantia, sicut est loqui, scribere, &c. Ideoq; ex terminis, seu passionibus proximè intentis distinguenda esse hæc opera. Nam opus mechanicũ ita est ab anima, & exercetur per corpus, vt pro fine habeat aliquod opus materiale, & corporeum, & in corporis vtilitatem proximè cedens, vt est calceos, vestes, domus, aut alia similia artefacta conficere, & omnia, quę ad culturam terræ ordinantur. Opus autem liberale licet corporeo organo fiat, quia homo non potest exponere aliis mentem suam, tamen immediatè nõ fit propter materialem passionem, sed ordinatur ad spiritualem, vt ad instruendum alium, ad illuminandum, vel excitandum animum, &c. *Caietan.*

5.

Sic ergo ratio operis seruilis in primis postulat, vt sit opus mechanicũ, & corporale, nõ solùm ex parte instrumenti, sed etiam ex proximo effectu, ad quem natura sua, vel ex vi suæ institutionis ordinatur. Atq; hoc modo excluditur à prohibitione huius præcepti omne

omne opus liberale, quantum est ex parte vniuersalis prohibitionis operis seruilis, nisi aliàs specialiter prohibitum sit. Ita ergò satis explicatum videtur, quid, vel quale sit opus seruile, quod in festo generatim prohibetur. Superest tamen exponere, quàm latè pateat hoc opus, & an possit dari opus interdum seruile, & interdũ liberale, & an in vniuersum prohibeatur, necne, quæ omnia tractando sequentia dubia, meliùs exponentur.

CAPVT XXI.

De operibus naturalibus, pietatis, seu Religionis in festo non prohibitis.

1. TRes difficultates occurrunt circa ea, quæ de opere seruili diximus, quæ in hoc capite explicandæ sunt. Prima est circa opera mechanica, quæ ordinariè, & quasi per se sunt necessaria corpori humano quotidie ad sui sustentationem, vt sunt comedere, & bibere, & multò magis parare ea, quæ ad cibum, vel potum quotidianum necessaria sunt; hæc enim iuxta descriptionem datam sunt seruilia, quia & corporalia sunt, & circa corporalem terminũ versantur, & ibi quasi sistunt; vnde etiam per artes mechanicas dirigi possunt & de facto diriguntur, & ad illa seruos deputatos habere solemus, quamuis qui seruos habere nõ possunt, per se ipsos illa exerceant, hæc ergo opera seruilia sunt. Vnde Arist. 1. Polit. cap. 4. ciborum præparationem vocat *ancillarum ministeria*. Et tamen non sunt in hoc præcepto prohibita, vt constat, ergò non satis explicatum est opus seruile, quod est materia huius præcepti, in quo vniuersaliter omne opus seruile prohibetur. (*Arist.*)

2. *Enodatur difficultas.* Ad hoc respondeo in primis de actu comedendi, & bibendi non esse opus seruile, nec contineri propriè sub opere, quod in ea partitione diuiditur; nam opus, quod in seruile, & liberale diuiditur, est opus artificiale aliquo modo, quod per artem dirigi potest, vt D. Thomas indicauit, quódque veluti inuentum est ad iuuandam naturam in spiritualibus, vel corporalibus. Ab opere autem sic sumpto distingui potest opus naturale, & ideo propriè seruile non est, nec liberale, sed naturale. Tale ergo est comedere, & bibere, & ideo non cadit sub hoc præceptum. Tale etiam existimo esse generare, & ideo non cadere sub prohibitionem huius præcepti, siue turpiter fiat, vt per fornicationem, siue honestè, vt inter coniuges: de quo plura infrà tractando de operibus peccaminosis: tale item censeo opus lauandi non solum manus, & faciem, sed etiam totum corpus, quod non prohiberi dixit Gregor. lib. 11. Epist. 3. cap. *Peruenit* de Consec. d. 3. Eadémq; ratio est de aliis operibus necessariis, quę corpus humanum, etiam in diebus festis, vitare non potest, vt sunt indui, spoliari, & alia viliora, quæ licet maximè seruilia videantur, si conditio earum attendatur, tamen non sunt propriè seruilia, sed naturalia. (*D. Thom.* *Gregor.*)

3. *Quid sentiẽdũ de actione præparãdi cibos.* De actione verò coquendi cibos, & aliis, quæ ad præparationem coquinæ, & mẽsæ ordinariè fiunt, respõderi potest, hæc quidem seruilia esse, & ex vi verborum præcepti contineri sub illo, saltem quoad ea omnia, quæ præcedenti die præueniri possent, tamen ex consuetudine populi Christiani exempta esse ab illa lege, & ita cessat difficultas, quia hæc exemptio in omni lege positiua locum habet, quia per consuetudinem derogari, aut limitari potest. Ita indicat Caietan. dicto art. 4. §. *In eodem articulo*, & §. *His igitur expositis*. Sed non est intelligendum, ex intentione, & vi ecclesiastici præcepti, hæc esse prohibita, & per consuetudinem ablatam esse prohibitionem, nunquam enim Ecclesia has actiones prohibuit, nec fuit intentio eius, vt Christiani ab his actionibus abstinerent in Dominica, vel festis, sicut Iudæi abstinebant in sabbatho, potiùs Ecclesia semper prohibuit seruare festa Iudaicè, id est, abstinendo etiam ab his operibus, vt patet ex his, quæ suprà adduximus. Vnde D. Thom. dicto art. 4. ad 4. apertè dicit, non prohibuisse Ecclesiam coquere cibos, quia non fecit tam arctam prohibitionem, sicut fiebat in die sabbathi. Intelligendum ergò est, hanc exceptionem in ipso præcepto contineri, sicut declarata fuit, quoad festiuitates aliquas in lege veteri, Exod. 12. *Nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad vescendum pertinent*. Hanc ergò exceptionem addidit Ecclesia in suo præcepto. Tamen quia non inuenitur ita clarè scripta, dicitur haberi ex consuetudine populi Christiani, non per derogationem, sed per interpretationem, vel quia totũ ipsum præceptum traditione incœpit, & à principio ita incœpit, & semper durauit. (*Caietan.* *D. Thom.* *Exod. 12.*)

4. *Ex consuetudine multa opera licere, quæ alioqui prohiberentur.* Addi etiam potest exceptionẽ hanc consuetudine auctam esse, nam plura fortasse ex consuetudine licent, quæ ex vi legis excipi necessariũ non erat: nam ad ordinarium victum non erant necessarij pastilli, & alij cibi artificiosi, qui nõ sine magno labore fiunt, & tamen consuetudine permittuntur, & præparatio ciborum ad omnes has delitias ampliata est. Immò etiam interdum ampliatur ad actiones colligendi fructus eodem die, vt saniores, vel integriores, & meliores sint, vel ad actiones occidendi, vel ad excoriãdi animalia, & similes, quæ maximè fieri solẽt, quando ratio aliqua necessitatis interuenit. Hæc verò, & similia extendenda non sunt, sed quoad fieri poterit coarctanda ad eas res, quæ conuenienter præcedenti die præparari nõn possunt, vel quia non commodè conseruantur, vel quia propter multitudinem populi non sufficiunt. Et ita regulariter non licet panem coquere in die festo, quia potest commodissimè præueniri, vbi autem id fieri non posset, vel propter populi multitudinẽ, vel quia dies festi continui plures sunt, tunc eodem die præparari posset, sicut alij cibi; & per hæc de similibus iudicandum est.

5. *De opere curandi proximum.* Secunda difficultas est circa opera, quæ cum infirmis propter necessitatem exercentur, illa enim sæpè sunt satis seruilia, nam & corporalia sunt, & pro termino habent opus aliquod materiale artefactũ, quod corpori ad eius leuamen applicatur, vt emplastrum, potio, &c. Atque hûc spectant externa opera Chirurgorum, & minuentium sanguinem, seu venam scindentium, hæc enim opera, & similia mechanica sunt, ac subinde seruilia, & tamen prohibita nõ sunt, vt cõstat. Ad hæc, & similia responderi potest ex Caietan. supra §. *In tertio casu*. Hæc opera, quæ secundùm se, & extra necessitatem sumpta sunt seruilia, tempore necessitatis desinere esse seruilia, & fieri communia, ideóque consequenter etiam fieri extra prohibitionem. Assumptũ declaratur, quia opus seruile dicitur, quod est seruorum proprium; at verò in casu necessitatis desinũt hæc opera esse seruorum propria, quia sunt cõmunia, & per omnes tam seruos, quam liberos exerceri debent; desinunt ergò esse seruilia, quia exuunt seruitutem ratione necessitatis. Quam respõsionem colligit Caiet. ex D. Thom. ibi dicente. *Corporalia in Dei cultum non pertinentia in tantùm seruilia esse, in quantum propriè pertinent ad seruientes, in quantum verò communia sunt seruis, & liberis, seruilia non dicuntur*. Vnde concludit, non violare sabbathum, qui hæc opera propter necessitatem proximi facit in die festo, quia tam liber, quàm seruus tenetur proximo in necessitatibus subuenire. (*Caietan.* *D. Thom.*)

6. *In festo licitè fiunt, sed* Sed quamuis certum sit in casu necessitatis proximi esse licitum hæc opera facere in eius obsequiũ, quia tunc lex non obligat, iusta excusatione interueniente,

nõ desinunt esse seruilia hæc opera.

niente, vt dicemus infrà. Tamen quod per occasionem necessitatis desinat opus esse seruile, non videtur mihi propriè dictum, neque in rigore verum. Quia opus factum in obsequium, vel commodum proximi non est seruile ex eo, quòd extra casum necessitatis fiat, sed ex eo, quòd est corporale opus mechanicum, & habens pro fine, seu termino proximo aliquem corporalem effectum; quod autem fiat in necessitate, vel absque illa, valde extrinsecum est ad rationem operis seruilis. Item opus fieri ex Charitate, & esse seruile, non repugnat; dicit enim Paulus ad Galat. 5. *Per Charitatem spiritus seruite inuicem*, quod & est præceptum tempore necessitatis, & consilium extra illam, in vtroque autem euentu est idem seruitium, & æquè proprium. Vnde quod dicitur, hæc opera esse communia seruis, & liberis tempore necessitatis, non est, cur ad illud tempus limitetur, nam etiam extra necessitatem possunt esse communia saltem ex consilio. Nam liber, & non indigens potest suis manibus laborare, vt habeat, vnde tribuat egenis, etiamsi ad hoc non obligetur, sicut Monachi, & pij viri, aut fœminæ sæpe faciunt, tunc sine dubio opus seruile faciunt, ideoque in diebus festis nõ faciunt, nec fieri potest, vt statim dicam. Ergò quod opus sit commune seruis, & liberis, mutata intentione, vel genere obligationis, non obstat, quominus opus aliquod seruile sit. Et ratio est, quia opus non habet, quod sit seruile ex intentione operantis, nec ex conditione, vel necessitate personæ, in cuius commodum fit opus, sed ex intrinseca conditione operis, & termini eius, vt explicatum est. Vnde nullum est opus seruile, quod de facto exerceri nõ possit à personis non seruis, nec ex officio seruientibus, nihilominus tamen, quando illud faciunt, actu seruiunt, & seruile opus operantur, siue ex obligatione ob necessitatem proximi id faciant, siue ex libera Charitate, & amicitia. Sicut etiam è contrario nullum est opus adeò liberale, quod non possit à seruo fieri, potest enim seruus studere, docere, & tamen in his non se gerit, vt seruus, sed vt homo ratione vtens, in qua liber est.

Galat. 5.

7. Concedo igitur, in illis casibus, & similibus opera illa esse seruilia; & nihilominus licitum esse, illa facere in die festo, non obstante præcepto, vel quia non prohibentur, eò quòd sicut non prohibetur præparatio ciborum, licet seruilis sit, ita nec prohibentur remedia necessaria, vel conuenientia ad salutẽ humani coporis, & conseruationem eius, vt Gregorius satis indicauit in dicto c. *Peruenit*, vel certè quia licet præceptum de se hæc opera prohibeat, necessitas tamẽ excusat, vt in multis alijs casibus infra videbimus, vbi etiam explicabimus differẽtiam inter excusationem, vel non prohibitionem; nam licet in idem videantur reuolui, tamẽ in rigore distinguuntur, vt in sequenti puncto etiam attingam. Neque existimo, D. Thom. voluisse dicere hæc opera, cum ob necessitatem fiũt, non esse seruilia, sed solùm non esse illicita, nec vitari pro tunc, quia qui illa exhibet, ob necessitatem excusatur, & ita non se gerit, vt seruiens, sed vt necessitati subueniens.

Gregor. Ca. Peruenit.

8. Tertia difficultas est circa opera corporalia, & mechanica, quæ fiunt in cultum Dei, vel seruitium eius, quia hæc etiam videntur seruilia, cum sint opera corporalia, & mechanica, solúmque in intentione operantis videantur ab aliis differre, & nihilominus talia opera non prohibentur in die festo. Ergò circa hoc distinctione vtendum est; nam quædam sunt ex his operibus, quæ immediatè non fiunt in vtilitatem alicuius hominis, sed in solius Dei obsequium, huiusmodi sunt templum scopis mundare, tapetis ornare, vel (si necesse sit pro ratione solemnitatis) tabulatum efficere, vel aliud artefactum, item campanas pulsare, onera aliqua deferre, & similia. Alia verò sunt opera, quę immediatè versantur circa homines, vel in eorum commodum fiunt, referuntur tamen in cultum, & honorem Dei, vt qui laborat reficiendo vestes pauperis, aut religiosi ex affectu ad Deum, & in honorem eius.

9. Rursus priora opera distinguenda sunt: nam quædam sunt omninò intrinseca diuino cultui, quia ex illis quasi cõponitur, vel illis exhibetur cultus Dei. Et hæc quantumcunque grauia, vel onerosa corpori, aut mechanica videantur, licita sunt in die festo absque alia necessitate, sed solum ad exercendũ cultum Dei. Ita docet D. Thom. dicto art. 4. ad 3. Et ibi Caietan. Sot. & omnes. Et hac ratione dixit Christus Matth. 12. *An non legistis in lege, quia sabbathis sacerdotes in templo sabbathum violant, & sine crimine sunt?* *Violant* (inquit) non quoad præceptum (alioqui non essent sine crimine) sed quoad quietem, & otium, & quoad vacuitatem operis, quam sabbathi nomen significat, & tamẽ *sine crimine sunt*, quia opera illa diuini cultus nõ prohibentur illo præcepto de obseruatione sabbathi. Sic etiam Ioan. 7. *Circuncisionem accipit homo in sabbatho, vt non soluatur lex Moysi.* Licet enim actio illa materialis videri posset prohibita per legem sabbathi, quia iuxta aliam legem ad cultum Dei pertinebat, non erat omittenda die sabbathi. Quocirca in hoc casu non solùm interuenit excusatio à præcepto prohibente opera seruilia in die festo, sed etiam absoluta non prohibitio, quia talia opera seruilia non sunt, nec tali præcepto prohibentur, vt rectè D. Thom. dixit. Et ratio constat ex dictis, quia per illas actiones non seruitur homini, sed Deo immediatè, ergò non sunt ex operibus seruilibus, quas hæc lex prohibet, immò sunt ex his, quæ præcipit, vel quibus maximè solet festum ipsum celebrari.

D. Thom. Caietan. Sot. Matth. 12.

Ioan. 7.

D. Thom.

10. Aliud genus operum magis remotũ.

Alia verò sunt opera, quæ licet fiant tantùm propter cultum Religionis, non tamen continent ipsum cultum, sed remotè concurrunt ad illum, vel ornando locum templi, aut viarum, si futura sit processio, vel alia necessaria præparando, & in his Caietanus dicto art. 4. §. *Ad hoc dicitur*, & Sotus lib. 2. de Iust. quæst. 4. art. 4. tria genera distinguunt: nam quædam sunt ita propinqua cultui, vt in eodem die requirantur, vt pulsatio campanarum, & similia, de quibus eadem est ratio, ac de ipso cultu, quia accessorium sequitur principale, & quia ibi interuenit vera necessitas publica.

Caietan. Sot.

11. Alia sunt antecedentia, quæ licet pro tali festo requirantur, possunt antecedẽti die præparari, vt mundatio altaris, ornatus, & similia: de quibus aiunt non esse reseruanda in diem festum, nisi vel plures dies festi continuè succedant, vel aliud impedimentum occurrat. Nõ tamen declarant, an sint verè talia opera seruilia, neque an sit graue peccatum, illa reseruare in diem festum: magis verò indicant, non esse propriè seruilia, hoc enim solùm tribuunt operibus tertij gradus; & sanè est probabile, præsertim quando sunt valdè vicina cultui diuino, & ex modo suo determinata ad illum, vt ornare altaria ipsa, & vestes sacras extrahere, ac præparare. Vnde hæc non censeo esse prohibita, licet consulendum sit, vt ante festum fiant; tum propter turbationem vitandam, tum vt tempus, & locus maneant toto die magis expedita, & libera ad cultum Dei: si verò ex negligentia aliud fiat, non censeo esse peccatum præsertim graue, secluso scandalo. At verò actio mundandi scopis templum, & parietes vestiendi tapetis, & similes magis remotæ sunt à cultu, & ex se sunt seruiles, & communes ad alia loca, vel domos, & ideò reseruari non debent in diem festum. Neque id fiet sine

An liceat tẽplum in die festo scopis mundare.

fine aliqua culpa, non credo tamen esse mortalem, seclusо contemptu, vt bene indicat Caietan. dicto artic. 4. & in Sum. Verb. *Festorum violatio*, quia materia de se non est grauis, & fit leuior ex coniunctione ad cultum Dei. Vnde si intercedat obliuio, vel inaduertentia præcedens, excusari poterit omnis culpa, & si contingat ex negligentia omitti opus, posteà iam erit casus necessitatis, in quo sine nouo peccato fiet opus.

Caietan.

12. Sotus. In tertio gradu ponit Sotus opera mechanica, quæ remotè cedunt in vtilitatem templi, vt arare, & colere agros templi gratis in Ecclesiæ subsidium, ligna, & lapides ad Ecclesiæ ædificium congerere, & è longinquo vehere, partem aliquam templi in festo ædificare, vel dealbare parietes, aut aliter perficere. Et de his ait esse verè opera seruilia; quod verum censeo, quia sunt merè materialia, & mechanica, & de se ordinata ad corporale seruitium hominū, licet ex relatione operantis extrinsecus referri possint, & referantur in cultum Dei. Quapropter sine dubio sunt per se prohibita, ne fiant in die festo, vt sentiunt Caietanus, Sotus, Nauarrus & alij. Dico autem per se, quia iusta necessitas excusare potest, & pietas sufficiet ad iustam dispensationem, vt infra dicturi sumus. Videntur autem contra hoc sentire Angel. Verb. *Feriæ* numero vigesimooctauo, & Siluester, & Antoninus. Ad illos verò statim respondebimus.

Caietan. Sot. Nauarr. Angel. Siluest. Anton.

13. Quid de operibus misericordiæ iudicandū. Vnde à fortiori constat, quid dicendum sit de operibus misericordiæ corporalis, & de se seruilibus relatis ab operante in honorem Dei. Dico *de se seruilibus*, quia si non includant opus seruile, vt visitare infirmos, pascere esurientes, &c. clarum est, in die festo licere. Aliquando verò consistunt in opere seruili, vt est consuere vestem pauperis, vel ligna illi portare, &c. & tunc dicendum est, talia opera per se non licere, quantum est ex vi præcepti, & non interueniente necessitate, vt rectè docent Caietan. Sot. Nauar. & Armilla citatis locis. Et ratio est, quia sunt opera seruilia. At verò nonnulli Doctores indifferenter aiunt, hæc opera, si fiant in subsidium pauperum, non esse prohibita in die festo. Ita Siluest. ver. *Dominica*, q. 4. ver. *Tertia* in fine, Angelus suprà num. 30. Anton. 2. part. tit. 9. cap. 7. §. 5. Citant cap. *Conquestus*, de Feri. ibi, *Nisi necessitas vrgeat, vel pietas suadeat*, vbi Glossa ad verbum illud, *Pietas*, rationem reddit, *quia in operibus misericordiæ dierum distinctio non est habenda*, & illam sequuntur Abbas, & alij Doctores ibi. Sed hi Auctores non negant, illa esse seruilia, sed dicunt, facta illo modo non esse prohibita, quasi lex ista prohibens opera seruilia in die festo tacitam conditionem includat explicatam in dicto cap. *Conquestus*, nimirum nisi fiant tanquam opera pietatis, vel misericordiæ.

Caietan. Sot. Nauar. Armil. Siluest. Angel. Anton. Cap. Conquestus. Gloss. Abbas.

14. Impugnatur interpretatio. Sed hæc interpretatio admitti non potest sine alia declaratione, aut limitatione. Alioqui omnes artifices Reipublicæ possent laborare in die festo, vt ex lucro facerent eleemosynam, & si voto hoc Deo offerrent, votum esset licitum, quod sine dubio falsum est, & contra communem vsum, & sensum Ecclesiæ. Debet ergo hoc necessariò limitari, & intelligi de operibus misericordiæ, quibus pauperes, vel infirmi actu indigent in die festo, vel quando ita indigent, vt licet ex parte necessitatis satis illis esset, quod in die profesto prouideretur, nihilominus si in die festo id non fiat, sine remedio, vel subsidio relinquentur, quia nemo inuenietur, qui eis gratis subueniat in die profesto, & ipsi non valent stipendium soluere. Quando ergo pietas est huiusmodi, sine dubio est licita in die festo: neque hoc negant priores Auctores.

15. Præterea, illa opinio posterior in duobus non placet. Vnum est, quia parum, aut nihil distinguit inter hæc duo, scilicet, quod opus liceat propter excusationem, vel quia prohibitum non est, quæ tamen in rigore sunt distincta, vt infrà dicam. Vnde in proposito, quando pauper, vel infirmus indiget actu pro ipsomet die festo, opus seruile in subuentionem eius ita licet, vt nec prohibitum esse videatur, nec vlla consultatione, vel dispensatione opus sit, vt licitè fiat; quia ita se habent illa opera ad proximum, vt se habet ad vnumquemque victus quotidianus, vel ea, quæ ad conseruationem vitæ, vel corporis sunt necessaria, vnde sicut præceptum non prohibet vnicuique hæc opera circa se ipsum, ita neque illa circa proximum. At verò quando necessitas non instat pro illo die, & tale opus posset sufficienter fieri sequenti die profesto, tunc solum licet opus misericordiæ, aut pietatis per modum excusationis: & ideò necessaria est ponderatio necessitatis, & causæ, & quando non fuerit per se clara, & magna, necessaria erit Pastoris licentia. Et hoc etiam confirmat vsus Ecclesiæ, quoties enim hæc opera publicè fiunt, Prælati facultas postulatur. Secundò non placet in illis Auctoribus, quod omninò requirunt, vt hoc opus pietatis, vel subuentionis proximi gratis fiat, & per modum eleemosynæ, quia necessarium non est, neque sufficit, si enim infirmus, verbi gratia, omninò indiget nunc in die festo opera artificis alicuius, verbi gratia, vt vena scindatur, vel aliquid simile, non indiget tamen, vt gratis fiat, quia potest stipendium reddere, non cogitur alius ex vi festi gratis hæc facere, quia hoc non spectat ad festi obseruationem, necessitas enim operis est, quæ excusat, non liberalitas, vel misericordia, vt talis est. Vnde è contrario si opus non esset necessarium, licet gratis fieret, & ex misericordia, quæ in alio die esset supererogationis, in eo non esset licitum sine dispensatione aliqua. Ad caput autem *Conquestus* dicam infrà.

Posteriorem opinionē in duobus deficere ostenditur.

CAPVT XXII.

An opera liberalia prohibeantur hoc præcepto, vel cur permittantur.

VT ratio dubitandi intelligatur, suppono, non esse quæstionem de omni genere liberalium operum; nam sunt quædam, quæ vel ipsum cultum Dei continent, vt oratio, vel ad illum proximè conferunt, vt lectio, doctrina, concio, & similia, quæ Caietan. dicto art. 4. §. *Ad primum*, vocat spiritualia ex spiritu gratiæ: de quibus ait non solùm, non prohiberi, sed etiam commendari in die festo; de his ergò nulla quæstio est. Alia sunt opera liberalia ad cultum Dei per se non spectantia, sed ad alia obiecta, vt opera artium liberalium, & studium inferiorum sciētiarum, vel etiam Theologiæ, si purè speculatiuum sit. De his ergo mouetur dubium, & illius ratio esse potest, quia si finem huius præcepti inspiciamus, non minùs videtur necessaria prohibitio horum operum, quàm seruilium scilicet, vt homo possit manere expeditus ad vacandum Deo: Quia non minus impediunt attentionem mentis ad Deum opera liberalia, quàm mechanica; immò plùs impedire videtur, quia de se plus occupant mentem, & si diu continuentur, ita fatigant corpus, vt orationi, aut aliis actibus diuini cultus vacare non valeat. Et præterea, quia nobiliora sunt, quàm mechanica, magis delectant, & in eis libentiùs, ac faciliùs homo occupatur; & ita magis à diuinis cogitationibus distrahitur, ad quas propter earum excellentiā, & spiritualem perfectionem cum difficultate attollitur, ergo magis debuerunt hæc opera liberalia prohiberi, quàm seruilia.

1. Ratio dubitandi. Caietan.

2. Opinio asserens, non licere in festo studere. *Butr.*

Hinc nonnulli Doctores Canonistæ dixerunt simpliciter, non esse licitum in festo studere. Ita tenuit Anton. de But. in cap. 1. de Fer. Et licet videatur præcipuè loqui de studio propter lucrum, tamen etiã absolutè loquitur de omni studio, quod nõ est in materia spirituali, & rationem reddit, *Quia dies deputata ad seruitium Altissimi deputatur ad seruitium actus mundani*; tale enim est studium, quod non est de materia spirituali. Item quia studere in materiis inferioribus abstrahit mentem à contemplatione, & cultu Dei, ergo non licet in die festo. Vnde fit cõsequens, hunc auctorem idem à fortiori sensisse de quocunque actu artis liberalis, qui ad cultum Dei per se non spectat, tum quia nullus est magis liberalis actus, quàm studium, tum etiam quia rationes factæ æquè in cæteris procedunt. Expressiùs, ac scrupulosiùs docuit hãc sententiam Abulens. Exod. 12. q. 26. vbi ait, interdum opera nec in se seruilia, nec ex fine lucri esse prohibita in die festo, quia impediunt quietem diei festi, vt siquis toto die Dominico studeat, etiam Theologiæ, & causa pietatis, & non lucri, non caret culpa, quia tollitur quies festiuitatis, & quia est præferenda vacatio ad Deum studio, tanquam finis medio, vnde etiam infert, non licere docendo, aut legendo totum diem festum cõsumere, etiam causa pietatis, & multa alia consequenter infert satis scrupulosè, quæ ibi videri possunt.

Abulens.

3. Liberalia opera nõ prohiberi in festo.

Dicendum verò est, opera liberalia, & non seruilia non esse prohibita in die festo, nec esse peccatum contra festi obseruationem in eis consumere totum diem, quacunque intentione fiant, dummodo ab audienda Missa homines non impediant. Prima pars est expressa D. Thom. in dicto art. 4. Et ibi Caiet. Sot. Nauar. Armil. Et in ea præcisè sumpta consentiunt etiam Panor. Pet. de Ancar. Andr. Barbat. & alij in dicto ca. 1. de Fer. loquentes in particulari de studio cuiuscunque rei. Idem Archid. in cap. *Ieiunia*, de Cõsec. d. 3. Gloss. & Doctores in l. *Omnes iudices*, cap. de Fer. Et quoad hanc partem non dissentiunt Angel. Siluester, & Rosel. in locis sæpè allegatis. Ratio est, quia hæc opera non sunt seruilia, & lex ipsa expressè limitauit prohibitionem ad opera seruilia: vnde licet nos lateret ratio legis, parùm referret, quia verbis, ac dispositioni eius standum est. Nec refert, quòd hæc opera impediant vacationem ad Deum, quia finis præcepti non cadit sub præceptum (& in hoc videtur maximè deceptus Abulens.) vacatio autem ad Deum per positiuos actus contemplationis vltra Missam, non est materia huius præcepti, sed finis, & ideo ex hoc solo capite non fiunt contra hoc præceptum huiusmodi actiones, nisi tanta sit occupatio in illis, vt etiam Missam impediant.

D. Thom. Caietan. Sot. Nauar. Armill. Panor. Ancar. Barbat. Archid. Gloss. Angel. Siluest. Rosel.

4. Ostẽditur secũda cõclusionis pars quoad cõtinuationem.

Hinc ergo manifesta est secunda pars assertionis de continuatione talium operum per totum diem, tùm quia eadem est ratio vnius operationis liberalis, & plurium per se loquendo, tùm etiam quia talis continuatio per se non est mala, nec prohibita, vnde non habet malitiam commissionis, nec etiam impedit actum præceptum, vt ostensum est: nam supponimus, non impedire Missam, ergo nec malitiam omissionis habet, ergo nullam. Tertia verò pars de relatione ad lucrum, seu finem in superioribus latè probata est. Quòd si finis nõ sit acquisitio lucri, vel mercedis, sed alius finis humanus etiam prauus, poterit quidem actio esse mala cõtra alia præcepta, tamẽ inde non erit cõtraria huic præcepto, quia per illud nõ prohibentur specialiter omnes actiones prauæ, aut peccaminosæ ex quocunque capite, vt etiam supra ostensum est. Denique vltima pars clara est ex dictis, quia actus, qui est causa omissionis alicuius præcepti, malus est, vt per se constat.

5. Studium nõ prohiberi.

Ex hoc ergo principio concluditur, non peccare contra hoc præceptum, qui toto die dominico studet, suo tempore audiendo Missam, non solùm si studiis Theologiæ vacet, (quod est manifestũ) sed etiam si Philosophiæ, aut Mathematicæ, aut iuri Canonico, vel etiam ciuili incumbat, quia studium quodcunque immediatè ordinatur ad perficiendam, & illuminandam mentem, vnde nullum studium est seruile de se. Dices ergo etiam mechanicas artes licebit addiscere in die festo, quia etiam illæ illuminant, & perficiunt intellectum, ergo etiam licebit earum vsus in die festo, quia est medium ad illas addiscendas, nam si finis licet, etiam media ad finem. Respondeo in artibus mechanicis duo esse, vnum est mentis conceptio, & instructio, alterum est praxis, & vsus ipsius artis. In festo ergo non licet vacare acquirendæ arti quoad facilitatem, & promptitudinem in ipso vsu, nam quoad hanc partem non acquiritur ars, nisi per exteriores actus eius, qui sunt opera mechanica, & seruilia: licet tamen addiscere artem in die festo quoad theoremata artis, & mentis instructionem, quia hoc seruile non est.

Instantia.

Occurritur.

6.

Vnde etiam constat, licitum esse die festo docere quancumque scientiam, & artem prout ad mentem pertinet, siue voce, siue scripto fiat, quia totum hoc liberale est. Immò licet ad Mathematicas docendas vel addiscendas necessarium sit, aliquas ducere figuras, id non erit contra hoc præceptum, non solùm quia leue est, sed etiam quia seruile non est. Nam illa delineatio non fit, vt homo vsu ipso addiscat figuras illas depingere, quod videri posset seruile, vt statim dicemus de actione pingendi, sed fiunt tantùm ad manuducendum intellectum, vt vim demonstrationum percipiat, & per hæc est iudicandum de similibus actibus, quos constat liberales esse, de quibusdam verò, qui possunt videri dubij, statim in particulari dicetur.

7. Diruitur fũdamentũ oppositæ partis.

Ad rationem ergo dubitandi respondetur in primis, etiamsi opera liberalia circa res creatas impediant, ne pro tunc mens vacet circa Deum, nihilominus Deum non prohibuisse illa in omnibus festiuitatibus Iudæorum, quia ad finem à se intentum satis esse iudicauit, tollere impedimenta operum seruilium, quod Ecclesia imitata est. Et hæc ratio sufficiẽs fuit ad constituendum præceptum sub illa forma. Item non debuit tanta prohibitio fieri, vt omnis operatio tam liberalis, quam mechanica prohibita esset, sic enim nihil licitè agere possent homines, nisi quod diuinum esset, & ad cultum Dei pertineret, vel esset necessarium, quod planè fuisset, omnes ferè homines coniicere in euidens periculum transgrediendi tale præceptum, ergo oportuit non omnia opera prohibere. Prohibita ergo fuerunt potiùs seruilia, quàm liberalia, tum quia inferioris ordinis, tum quia magis communia sunt, quæ præcipuè solent occupare homines, & distrahere illos à rebus diuinis. Nam operationes liberales de se honestiores sunt, & quia non sunt adeo necessariæ vitæ humanæ, neque ita vtiles ad humana commoda ideo non solent ita homines abstrahere à rebus diuinis regulariter loquendo, leges autem attendunt ea, quæ frequentius accidunt. Denique siqua sunt opera non seruilia, quæ animum multum perturbant, & distrahunt, vel occupant in rebus temporalibus, illa specialiter prohibita sunt, vt videbimus, generaliter autem non oportuit liberalia prohibere, sicut seruilia.

CAPVT XXIII.

Denturne opera nec liberalia, nec seruilia, & quomodo ad hoc præceptum comparentur.

IN

1. An dentur opera, quæ nec seruilia sint, nec liberalia. *Caietan.*

IN hoc capite examinandum est, an dicta diuisio operum in seruilia, & liberalia sufficiens sit, vel sint aliqua opera tertij ordinis sub neutro illorum membrorum comprehensa, & quid de illis dicẽdum sit, quod attinet ad obseruationem festi, & prohibitionem eorum. In quo dubio Caiet. suprà; quẽ multi sequuntur, supponit dari quædã opera nec liberalia, nec seruilia, quæ vocat cõmunia, ac subinde diuisionem illã bimembrem pro hac materia non esse sufficientẽ, sed addendũ esse hoc tertiũ membrũ. Ratio eius est, quia opera seruilia sunt ea, quæ sunt propria seruorum, liberalia verò, quæ sunt propria liberorũ, seu dominorum; at sunt quædam vtrisque communia, vt etiam D. Thomas in illo art. 4. indicauit, ergo. Et confirmatur inductione; nam iter agere commune est seruis, & dominis; item venari, piscari, scribere, & omnes actiones similes, quæ ex suo genere non includunt seruitutem, quamuis neque illam excludant; rectè ergo communes, seu indifferentes appellantur, & tertium membrum operationum constituunt. Hinc dicunt consequenter hi Auctores, has actiones nec semper esse prohibitas, nec semper concessas in die festo; sed quatenus possunt inducere modum seruilem, prohiberi; nam sub ea ratione seruiles sunt, & propriæ seruorum. Si verò à modo seruili abstrahantur, non esse prohibitas, quia seruiles nõ sunt. Quis autem sit ille modus, quo tales actiones efficiuntur seruiles, non satis à dictis Auctoribus explicatur, & à nobis statim inquiretur.

Ratio pro affirmatiua parte.

D. Thom.

2. Difficultas præcedentis opinionis ostenditur.

Hæc ergo opinio speculatiuè spectata mihi est difficilis, & ad expediendos casus morales veram rationem in eis reddendo, non videtur sufficiens. Primò enim in generali obiicio, quia inter hominem seruũ, & liberum non potest dari medium, ergo neque inter opus seruile, & liberum: patet consequentia à paritate rationis, ideo enim in homine non datur medium, quia illa membra, vel priuatiuè opponuntur, vel includunt immediatã contradictionem, nam qui relatione seruitutis caret, eo ipso liber est, quia liber esse dicitur sui iuris, in quo negatio indicatur, scilicet, non alterius, sicut cum dicitur Deus esse à se, negatio declaratur, id est, non ab alio; hæc autem ratio non minus probat in illis terminis ad opera applicatis, nam eo ipso quòd opus non habet conditionem, & relationem seruilem, liberum est.

3.

Secundò non apparet, quomodo distingui possint opera propria seruorum, ac liberorum, ita vt aliqua vtrisque communia relinquantur. Aut enim agimus de personis seruis, & liberis absolutè, vel formaliter vt serui, vel vt liberi sunt. Priori modo nullum est opus ita proprium serui, quod non possit à persona libera exerceri, vt supra dicebam; nam rex potest artem mechanicam exercere, in eo tamen non se geret vt rex, sed vt artifex, & si pedes suorum lauerit, vel mensis ministrauerit, seruilia profectò opera exercebit, & licet ipse sit liber, & dominus, in eis se geret vt seruus. Igitur quòd persona operans libera sit, non tollit, quin opus sit simpliciter seruile, atque ita nullum est opus seruile proprium seruorum materialiter, vt sic dicam, seu quoad statum, & conditionem personæ. Et similiter è conuerso nullum est opus ita ingenuum, quod nõ possit fieri ab eo, qui est seruus, quamuis in eo opere re vera non seruiat. Igitur isto modo nõ possunt distingui inadæquatè opera in seruilia, & libera, per relationem ad conditiones personarum operantium. Si autem illa distinctio sumatur in ordine ad personas operantes formaliter spectatas, sic nõ videtur posse dari medium inter opus seruile, & liberum, nam illud, quod dicitur commune, si exerceatur à seruo, nõ fiet ab illo, vt seruus est, sed vt conuenit cum libero in ratione personæ rationalis: vel è conuerso, si eo ipso, quòd fit à seruo fiat ab illo, vt seruus est, profectò licet fiat à persona libera, in eo non se gerit vt liber, sed vt seruus, vel potiùs vt seruiens, quod satis est ad rationem operis seruilis.

4. Responsio.

Dici potest, opus seruile posse quidem esse in persona libera, nõ tamen tanquã in proprio subiecto, sed tanquam in alieno; & è cõuerso de actione libera: atque ita opus seruile dici proprium serui, quia illum respicit (vt sic dicã) tanquam connaturale, & proportionatũ subiectum, licet in alio esse possit quasi per accidens, & præternaturaliter. Sed contra, quia hoc dato, idem insurgit argumentum, quod nõ possit dari opus medium, quia eo ipso quod opus non postulat seruũ tanquam proprium, & connaturale subiectum, est opus liberũ; atque ita licet possit esse commune quoad personas liberas, & seruas, quia in omnibus esse potest sine præternaturalitate (vt sic dicam) nihilominus non est commune quoad abstrahendum à seruili, & libero, sed simpliciter liberum est. Nullum enim opus est adeò liberum, quod non possit esse in seruo sine vlla præternaturalitate. Quod enim opus magis liberum, quam amare, & laudare Deum? & tamen hæc sunt in seruis non minùs connaturaliter, quam in liberis, si alioqui iusti sunt. Ita ergo scire, & docere possunt conuenire seruis tam connaturaliter, ac liberis, eo ipso quod rationales sunt.

Impugnatur.

5. Aliter eadẽ difficultas ostenditur.

Denique moraliter magis hoc inquirendo, si idem opus dicitur esse cõmune, quia nunc potest esse seruile, nunc non esse; inquiro per quid fiat seruile. Respondent multi, fieri seruile per relationem ad mercedem, vel temporale lucrũ; sed hoc iam reprobatũ est, & à Caiet. & aliis auctoribus, cum quibus disputamus, reprobatur. Et præterea, qui id affirmant, non negant, illud opus per se spectatum esse liberale; imò dicunt, omne opus liberale fieri seruile illo respectu. Aliter responderi potest, dari quidem posse opus, quod secundùm suam speciem seruile nõ sit, nec positiuè liberum, quia vsque ad certam mensuram, vel corporalis laboris, vel durationis, vel alterius similis conditionis, aut modi liberum est; nam exerceri potest ab homine libero, vt liber est, id est, absque eo, quod sic operando censeatur seruire, aut aliquid agere minus decens hominem liberum, ac dominum: si autem idem opus crescat, & augeatur in labore, vel duratione, vel alia simili conditione, iam erit opus seruile contraria ratione. Exemplũ esse potest in itineratione, & potest sumi ex lege veteri, in qua breue, & suaue, iter non censebatur seruile, imò nec contrariũ sabbatho; maius autem iter esset contrarium sabbatho, cum tamẽ idem sit secundùm speciem. Idémque videtur nunc esse in venatione, prout sumitur recreationis causa, vel ex officio. Atque hoc videtur sensisse Abulen. in c. 12. Exod. q. 24. dum definit, opus seruile esse opus laboriosum organorum exequentiũ. &c. Vnde infert in fine illius quæstionis esse peccatum mortale ambulare vnam, vel duas leucas ad venationem, aut maiorem diei partem in ea immorari. Item ait, esse mortale ambulare itinerando pro negotio aliquo expediendo.

Abulens.

6. Opus non seruile ex se, non fit seruile propter corporis laborem.

Sed hæc, & alia similia, quæ ibi scrupulosissimè colligit, sunt contra communem vsum Ecclesiæ, & iudiciũ omnium prudentum, nullumque habent sufficiẽs fundamentũ, vt mox videbimus. Et ideò difficile creditu est, quod opus eiusdẽ rationis, & in sua substãtia nõ seruile fiat seruile propter corporis laborẽ, aut defatigationẽ, aut propter temporis cõtinuationẽ. Quia studium licet per multum diei tempus continuetur, & licet in eo nõ parum defatigetur corpus laborando etiam interdum corporaliter in mouendis, aperiendis, & claudẽdis libris, nõ tamen propterea fit opus seruile, nec prohibitũ, idémq; est in itineratione,

Ratio assertionis.

aut venatione,& similibus.Et ratio est,quia hoc præcepto non prohibetur labor corporis, vel continuatio operis, sed opus seruile, continuatio autem non est seruilis,si opus, quod inchoatur, non est seruile. Idemque est de labore, nam auget opus intra suum ordinem & labor operis liberalis labor liberalis est, non seruilis;sic enim labor corporalis in cæremoniis, quibus colitur Deus, seruilis non est,sed religiosus,vt sentit D.Tho. d. art. 4. ergo etiam labor corporis in quibuscunque spiritualibus actibus (ita enim D. Th. vocat omnes actus liberales) non est seruilis,sed spiritualis seu liberalis.Idemque est de intétione actionis,vel similibus conditionibus, ad quas rationes factæ applicati possunt, præter has autem non occurrunt aliæ,quibus possit discerni, quando idem opus ex non seruili transeat in seruile.

D.Thom.

7. Non dari opera media inter seruilia & liberalia.

Quamobrem generatim loquendo, probabile existimo, non oportere tertium illud membrum adiungere.Nam si opus corporale sit, & circa materiã, & effectum corporalem versetur, & nõ sit quasi connaturale opus ad conseruationem,propagationem,& vegetationem corporis ab ipsa natura datum, sed industria hominis, vel arte adiunctum, & ordinatum principaliter ad sensibilem, seu corporalem vsum, tale opus seruile est,vt ex dictis constat, vnde licet sit facile, & parum duret, erit quidem leue opus, intra genus tamen seruilis operis continebitur. Opus autem,quod non habuerit illam conditionem,non erit seruile, quomodocumque fiat, & consequenter non erit prohibitum ex vi generalis prohibitionis operis seruilis, nisi alia lege, vel consuetudine prohibitum sit, vel nisi ratione operum seruilium, quæ potest interdum habere adiuncta.

8. D.Thom.

Nec ego apud D.Thomam inuenio illud tertium membrum operis communis, quod à seruili, & non seruili abstrahat, vel quod secundùm diuersos gradus possit esse seruile,& non seruile.Sed solum dixit in illo articulo 4. *Corporalia ad spiritualem Dei cultum non pertinentia in tantum seruilia dici, in quantum propriè pertinent ad seruientes.* Vbi sub corporalibus operibus ad Dei cultum non pertinentibus,etiam opera liberaliũ artium cõprehenduntur,quæ per corpus exercentur, & ad Dei cultum non spectãt. Et de illis operibus generaliter ait,seruilia non dici;si sint communia seruis,& liberis,id est, si non sint propria seruientium,vt tales sunt;inde verò non sequitur, talia opera esse media inter seruilia,& non seruilia,sed potius sequitur, illa non esse seruilia, & consequenter, aut libera esse, aut naturalia. Sed hoc explicabitur ampliùs, & meliùs descendẽdo ad nonnullas particulares actiones, quæ maximè mouerunt alios Auctores,quia videntur interdum prohiberi, tanquam seruiles, interdum permitti, tanquam non seruiles; si autem constiterit, vel non esse necessarium hoc admitere in aliqua ex his actionibus,quæ ab aliis afferuntur,vel si in aliqua reperitur,oriri ex alio capite,constabit satis nostra sententia,eritque ad fundamentum alterius satis responsum.

CAPVT XXIIII.

Vtrùm actio scribendi aliquando seruilis sit,& prohibita in die festo.

1. Quid de actione scribendi sit dicendum.

DE hac actione apud omnes indubitatum est de se, & ordinariè esse opus liberale, & non seruile,quia est opus mentis,non solùm effectiuè, & directiuè, quod habet opus cuiuslibet artis, sed etiam terminatiuè,& quasi finaliter. Nam scriptio est quædam locutio permanens(vt Caiet.loquitur)ordinata ad exprimendos conceptus proprios, & gignendos

Caiet.

A similes in mente loquentis, & ita tota ordinatur ad animum,ideoque liberalis, & non seruilis est, vt expresse docuit D. Thom. dicens: *Docere tam verbo, quàm scripto spirituale opus esse.* Quod autem dicit de scripto doctrinæ, eandem rationem habet in scripto instructionis,consilij,petitionis,historię,& similibus, & tam in eo, quod fit propter gignendam notitiam in alio,quam in eo,quod fit propter memoriam conseruandam, quia id fit excitando iterum in nobis similes conceptus. Et in his concordant Caietan. Sot. Siluester,& omnes.

D.Thom.

Caiet. Sot. Syl.

2.

Nihilominus tamen quidam illorum dicunt, opus scribendi interdum esse seruile, non solum si fiat transcribendo, sed etiam si fiat tantum scribendo, & tunc aiunt, esse prohibitum in die festo ex vi prohi-
B bitionis generalis operis seruilis. Quod si interroges, quando scriptio talis sit; respondent, quando quis mercede conductus scribit. Nec enim possunt vel ex labore scribendi, vel ex temporis longitudine differentiam sumere, quia fatentur, si Doctor tanto tempore,& labore suos conceptus ad suam memoriam, vel ad docendum scribat,non facere opus seruile,nec peccare, & tamen in amanuensi, qui locauit operas suas,dicunt esse opus seruile.Nec mirũ est,quòd hoc dixerint Richard.Angel. Siluest, Abulen.& alij,qui ita in vniuersum censent de omni opere mercenario, quibus iam satis responsum est, & eorum sententia improbata.Sed mirum est, quòd hoc etiam doceant aliqui Doctores, aliàs nobiscum docentes, opus non
C fieri seruile, eo quòd propter stipendium fiat, inter quos videtur esse Soto dicta q.4.art.4. Nam licet priùs de transcriptione loquatur,postea generaliter subdit;*aut alia ratione calamo mereri.*Et in eandem inclinat Azor dicto lib. cap.27. q.4. ait enim, libenter fuisse assensurum contrariæ sententiæ,quæ mitior,& benignior est,si ratione satis firma, & efficaci probaretur,& ideo concludit,dictæ sententiæ adhærendum esse, quia tutior est,& communi Doctorum consensu recepta.

Richard. Angel. Siluest. Abul.

Soto.

Azor.

3. Actus scribendi non prohibetur ex prohibitione operis seruilis.

Nihilominus dico,actum scribendi nunquam esse prohibitum ex vi generalis prohibitionis operis seruilis, an verò interdum speciali lege prohibeatur, etiamsi liberalis sit, saltem vt pars actus iudicialis, vel mercaturæ,infra dicetur.Probatur assertio firma,
D & efficaci ratione, vel certè morali demonstratione, supposito illo principio, quòd opus secundùm se liberale non transit in seruile, ex eo solùm, quòd fiat ob lucrum.Nam inter scriptionem factam ob lucrum vel sine lucro nulla alia differentia assignari potest, ergo si vna non est seruilis,nec alia erit. Respondent aliqui scribere propter lucrum, esse opus seruile,non quia opus liberale de se transeat in seruile ratione mercedis, sed quia sub genere scribendi sunt duæ species,vna operis liberalis, altera seruilis; nam scribere causa sciendi, docendi, aut addiscendi,liberale opus est,causa verò quæstus,seruile. At hæc plana est contradictio, aut verborum ludus. Interrogo enim, si scribere est genus ad seruile, & non seruile, per
E quid cõtrahatur ad seruile,vel in quo differat scribere non seruile à seruili.Certè scribere quod seruile dicitur, nihil addit nisi habitudinem ad mercedem, & quæstum;& aliud scribere non seruile existit per solam negationem illius quæstus, ergo per solam hanc habitudinem transfertur à non seruili in seruile, quod est contra hypothesin.

4. Explicatur amplius discurrẽdo per varios scribendi modos.

Præterea rem magis ita explico, quia tripliciter potest quis scribere;vno modo per sese proprios conceptus exprimendo;alio modo vt discipulus, alterius dictata ab illo excipiendo, tertiò vt instrumentum alteri ministrans,& illi scribens,vt sic dicam. Vnde ipsa etiam scriptio aliquando esse potest in vtilitaté

scri

scribentis tanquam disciplina eius, interdum in vsum & vtilitatem dictantis, aliquando verò in vtilitatem aliorum. Denique potest etiam esse in vtilitatem istorum omnium, loquor autem de vtilitate scripturæ, vt signum mentis est. Quando ergò aliquis, vel per se se scribit conceptus suos, vel ab alio recipit dictata in suam disciplinam, sine dubio non exercet opus seruile, vt omnes fatentur. Maximè quia, qui sic scribit sibi, (vt ita dicam) regulariter non scribit mercede conductus, vel propter stipendium. Posset tamen scribere intentione alterius lucri temporalis, quomodo fieri etiam potest studium, & lectio, aut locutio; & tunc euidens est, actionem scribendi non fieri seruilem, alioqui concionator scribens concionẽ in die festo spe lucri temporalis, violaret festum, & discipulus scribens lectionem, vt addiscat, & inde reportet temporalia lucra, quæ principaliter intendit, similiter peccaret cõtra festum, quod ridiculũ est.

5. Atque hinc vlteriùs facile persuadebitur, eum qui per se suos conceptus scribit, non operari seruiliter, etiamsi mercede conductus ita scribat, quia si mercedem ab alio accipit, certè in vtilitatem eius scribit, ergò illum scripto docet; at verò docere propter mercedem in die festo, non est seruile opus, vt supra ostensum est, ergò neque sic scribere. Idemque erit, licet scriptura non sit ad docẽdum propriè, sed ad narrandam historiam, vel nouos euentus, aut quid simile, vt si quis propter mercedem voce narret historiam, vel recitet versus, non propterea censetur seruile opus facere, ergò neque si id faciat scribendo. Denique idem erit, etiamsi ab alio dictata excipiat ratione stipendij, quando simul illa excipit ad suam disciplinam, vt si famulus scholaris, & condiscipulus sui domini in eadem facultate pro domino lectionem scribat in scola ratione stipendij, simul addiscens, & vtens illa scriptura ad suam instructionem, ille enim opus per se liberum facit, & intentio mercedis, vel vtilitas domini intenta non potest transferre illud in opus seruile.

6. *De eo, qui scribit, vt instrumentum alterius.*

Venio ad eum, qui scribit, vt instrumentum alterius; in quo potest esse magis apparens dubitatio, quia ille non loquitur, sed quasi depingit. Et in primis si quis dicat, scriptionem huius propter stipendium esse seruile opus, profectò idem dicere debet, etiamsi gratis & ex charitate (non tamen vrgente necessitate) id faciat, at si gratis faciat, non censetur facere opus seruile, vt videntur aduersarij etiam supponere; ergò nec proter mercedem scribendo seruile opus facit. Maior patet, tum ex dictis, quia alioqui non potest assignari in illa scriptione, per quid transferatur in seruitutem, nisi per respectum ad mercedem, tum etiam, quia (consequenter loquendo) illud scribere ex eo seruile iudicatur, quòd scribens non ex propria mente id facit, sed tanquam organum alterius, ergò sic factum etiam gratis, erit seruile. Hoc autem esse falsum absolutè ostendo, quia ille scriptor non operatur, vt instrumentum inanime, sed mente concipiendo, & postea ex suo conceptu scribendo, at verò rem priùs visam, vel auditam, ex propria mente scribere, seruile opus non est, ergò nec erit seruile, rem simul audire, & eandem statim scribere. Item si hoc licet, & non est seruile, quando scribitur, quod ab alio dictatur in vtilitatem propriam scribentis, id est, vt scriptura in vsum eius cedat, cur erit seruile, quia fit in vtilitatem dictantis? quia hæc intentio extrinseca est, & non reddit opus seruile, quando opus illud, per quod hæc vtilitas alteri comparatur, in se seruile non est.

7. *Quãdo scribens nõ percipit significationẽ verborum, quid dicendum.*

Atque hæc omnia euidentiora sunt, quando scribens intelligit, quæ excipit; nam tunc, per se loquendo, illa scriptio est quædam locutio permanens, & immediatè dirigitur ad mentem eius, & aliæ intentiones, seu respectus extrinseci sunt, & ideo non reddunt opus seruile. Quando verò scriptor non intelligit significationem verborum, quæ scribit, tunc non videtur tam animi, quam corporis opus facere, quia non percipit verba vt verba sunt, id est, vt sunt signa, sed tantum, vt sunt quædam materiales figuræ; & ideo videri potest illa actio seruilis, sicut actio pingẽdi, vel imprimendi librum; quod fortasse in eo casu non esset omninò improbabile, consequenterque loquendo, affirmandum id esset, siue propter mercedem, siue gratis sic scribatur, vt patet ex rationibus factis. Veruntamen neque in illo modo scribendi id admitto, quia spectanda est natura actionis, non accidentalis conditio scribentis: Quòd ergo ille non intelligat idioma dictantis, accidentarium est, actio verò ipsa natura sua mentalis & spiritualis est, sicut enim loqui, & proferre voce verba, quorum significata non percipis, sed eorum tantum conceptus, nõ vltimos habes, non est opus seruile, sed spirituale, & mentale, licet imperfectum, ita calamo eosdem conceptus scribere seruile opus non est. Eò vel maximè, quòd licet ego non intelligam, possum scribere, vt alij intelligant, & ita etiam illa scriptio ad mentem, non ad corpus per se, & natura sua ordinatur, non est ergò seruilis, ergò licet accedat stipendium, non est seruilis.

8. Tandem durum, & asperum videtur dicere, non posse Doctorem vti amanuensi in die festo ad scribenda ea, quæ sanctè & vtiliter concipit pro se, vel pro aliis. Nec satis est respondere, hoc posse licere ratione necessitatis, quia si actio ipsa secundum se spectata est seruilis, & prohibita, ad minimũ semper, vel regulariter loquendo, esset necessaria dispensatio, quia in hac materia non occurrit regulariter tanta necessitas, vt per se sola sufficiat impedire obligationem præcepti. Consequens autem est durissimum & contra communem vsum omnium piorum, & timoratorum virorum, non ignorantium, sed doctissimorum. Quòd si hoc per se licet, ergò non est opus seruile scribere vt instrumẽtum alterius excipiendo, quæ ille dictat; ergo qui hoc potest facere gratis, potest etiam stipendium accipere sine violatione festi, quia ex hoc non violatur festum, vt supra ostensum est.

9. *Hæc opinio non caret auctoribus.* *Caietan. Nauar. Med. Lopez.*

Habet ergo hæc sententia firmissimas rationes: nec est destituta Auctoribus: nam illã tenent Caiet. dicto art. 4. Nauar. dicto cap. 13. n. 14. Med. & Ludo. Lopez locis supra citatis, & omnes, qui nobiscum sentiunt, ratione stipendij non fieri opus seruile, excepto Soto, qui non satis suam mentem explicuit, nec rem ex professo tractauit, sed obiter attigit. Vnde immeritò dici existimo, contrariam sententiam esse communi doctorum consensu probatam, nisi quis dicat, opinionem asserentem, opus mercenarium, aut propter lucrum temporale factum eo ipso esse seruile, communi sensu Doctorum esse probatam, quia de actu scribendi in particulari Doctores non loquuntur, nisi quatenus propter mercedem fit, vt patet ex Angel. n. 31. & Siluest. num. 7. §. *Quinta*; & ita loquuntur alij Quamuis autem sententia illa, quæ omne opus mercenarium eò ipso dicit esse seruile, ac prohibitum, olim fuerit communis, iam est antiquata, & communi calculo reiecta, & ideo ratione illius non potest nũc dici communis eadem doctrina ad scripturam in particulari applicata. *Angel. Siluest.*

Cõtraria sententia non est dicenda tutior.

Quapropter nec verum est, illam sententiam esse tutiorem in ordine ad electionem opinionum, vel operationum, tunc enim dicitur aliqua pars tutior in ordine ad electionem, quando res est dubia ex vna parte, & certa ex alia, hîc autem non est dubium, sed

sed certum practicè, in hac actione nullum esse peccatum, vbi enim veritas constat per rationem, & auctoritatem sufficientem, non est res dubia, vt constat ex materia de Conscientia in 1.2.q.19.& attigit Nauar. in c. *Consideret*, de Pœnit. d. 5. in principio, n. 37. & aliis locis, & cum aliis Auctoribus, quos ibi refert. Eò vel maximè, quòd non semper id, quod iustius, & æquius est, ex multitudine Auctorum pensandum sit, cũ vnius sententia, & ratio possit alios vincere, vt dixit Imperator in l. 1. §. *Sed neque*, C. de Vetere iure enucl.

Nauar.

CAPVT XXV.

An transcribere, sit opus seruile in die festo prohibitum.

1. Siluest. Angel. Rosel.

DE transcriptione potest esse nonnulla maior ratio dubitandi. Quia Siluest. Angel. & Rosel. eodem modo, & cum eadem distinctione loquuntur de transcriptione, qua de scriptione, nimirum, si fiat propter pretium, esse opus seruile, si liberaliter, minimè. Et ferè idem sentit Soto; Caietanus verò simpliciter, & nulla facta distinctione, nec mentione pretij, dicit, transcriptionem esse prohibitam, *quia est opus seruile, & quia est opus mechanicum, & corporalis operis limen non exit, sicut pingere, vel statuam facere.* In quo fundamento magis consequẽter loquitur, nam quòd transcriptio fiat gratis, vel mercede, non refert, si alioqui opus in se non supponatur seruile. Idemque videtur sentire Nauar. dicto c. 13. n. 14. licet enim loquatur de transcriptione facta ob mercedem, explicat tamen, non esse seruilem propter mercedem, sed quia ipsa in se est opus seruile. Vnde consequẽter dicere debet, esse opus seruile, etiamsi gratis fiat. Potestque suaderi, quia transcribere non est opus mẽtis, neque artis liberalis, quia solùm est ita pingere characteres, sicut in originali leguntur. Et confirmatur, quia imprimere librum, mechanicum est sine vlla dubitatione, & tamen etiam est genus quoddam transcriptionis.

Soto. Caiet. Nauar.

2. Transcribere, opus est liberale, nec prohibetur.

Nihilominus contrariam sententiam docet Med. in Instruct. lib. 1. c. 14. §. 8. & Lud. Lop. in Instruct. c. 52. Quam etiam recentiores Theologi frequentiùs sequuntur, & satis ipso vsu recepta videtur; eamque veram, & tutam esse existimo: oportet tamen illius rationem diligenter inspicere, vt possimus illam securè opponere auctoritati Doctorum contrarium sentientium. Primò ergò statuo, transcribere non esse in vniuersum opus seruile, nec prohibitum in die festo. Hoc planè supponunt Summistæ communiter, vt dixi, quia solùm damnant illud, quando fit pretio, idẽque sentit Sot. & consentit Azor suprà q. 5. Et probatur, quia transcribere gratia addiscendi, seruile non est, sed liberale opus, nec peccat scholaris, qui in die festo transcribit lectionem omissam, vel materiam aliquam, vt illam tunc, vel postea addiscat, vel vt eam memoria retineat. Probatur, quia tunc illud opus est doctrinæ, vel disciplinæ, ergò non est seruile, sed spirituale. Item, est actus & à mente procedens, & ad mentẽ ordinatus, scilicet, vt illi significet, & illam instruat, & non sistit in commoditate corporis, ergò. Tertiò scripto accipere lectionem in die festo à præceptore dictante illã voce, non est opus seruile, ergò accipere eandem lectionẽ ab eodẽ præceptore quasi docẽte illam per scriptum suum, nõ erit opus seruile. Probatur cõsequentia quia (vt Caietan. & omnes fatentur) perinde est loqui scripto, ac verbo, ergò perinde est scribere, quod verbo audio, vel quod vsu audio (vt sic dicam) ab eo, qui per scripturam mihi loquitur, ergò sicut non est seruile scribere, quæ magister voce dictat, ita nec scribere, quæ per suum scriptum dictat: & hoc est transcribere. Idemque erit, si transcriptio fiat ex quaternione condiscipuli, quia non accipitur, nisi vt signum magistri loquentis, & impertinens est, quod cartha ipsa scripta sit magistri, discipuli, at cuiuscunque alterius. Quartò qui studet in die festo per librum, licitè facit sententias eius in suo codice scribendo, ita vt memoriæ scriptio inseruiat, ergò non facit opus seruile, & illa est quædam transcriptio. Quid enim refert ex impresso codice, vel manuscripto trãscribere? Ergò sententia Caiet. quatenus absolutè, & sine vlla restrictione omnem transcriptionem damnare videtur, nulla probabili ratione defendi potest; & ita hæc assertio iam sine dubitatione recipitur.

Sot. Azor. Caiet.

3. Angel. Sil. Transcribere propter mercedẽ nõ est seruile, quando etiã transcribentis disciplinæ inseruit.

Ex hac verò assertione infero contra Angel. Silu. & alios, & consentaneè ad superius dicta, si transcriptio fiat dicto modo, & gratia disciplinæ, etiamsi fiat propter mercedem, non esse actionem seruilem, nec prohibitam in die festo. Probatur, quia transcriptio huiusmodi sine mercede facta non est seruilis, vt ostensum est, ergò nec cum mercede facta, quia nulla actio propter solã mercedis adiectionẽ transfertur ex non seruili in seruilem, vt ostẽsum est. Exẽplis declaro: primũ sit supra tactum de famulo scholari, & sui domini in eadem facultate audienda condiscipulo, qui pro stipendio, vel sustentatione, quam à domino recipit, lectionem illam transcribit, in ea transcriptione simul intendens suam doctrinam, & mentis vtilitatem, ad quã sperat illa eadem scriptura vti. Profectò illa transcriptio per se spectata & seclusa mercede, seruilis existimari non potest, quia per se, & natura sua, ac etiam de facto est opus propriæ disciplinæ ipsius transcribentis, quòd autem adiungatur vtilitas domini, vel quod cartha ipsa sit domini, & in eius possessione, ac dominio mansura sit scriptura, extrinsecum, & accidentarium est, nec mutat naturam operis. Vnde si gratis id fieret cum eadẽ intẽtione, non censeretur opus seruile, sed liberalis pietatis; at sola merces addita non facit seruile opus, ergò. Aliud exemplum est, si quis amanuensis docti viri, cui operas suas locauit, ab illo scripta describat, vt per illam transcriptionẽ in doctrina proficiat, & eisdem codicibus à se scriptis pro aliquo tẽpore ad suum spiritualem, seu mentalem profectum vtatur, profectò liberale opus facit, licet coniunctum habeat vsum alterius, & lucrum proprium etiam principaliter intentum, quia hęc intentio non facit opus seruile, nec refert aliquid ad præceptum de obseruatione festorum.

4. Non est seruile transcribere etiam sine proprio profectu.

Vnde vlterius infero, quod licet aliquis transcribat etiam mercede conductus, & ad domini vsum sine propria vtilitate, vel profectu spirituali, non facit opus seruile, nec prohibitum in festo, ex vi generalis prohibitionis operis seruilis (quidquid accidere possit ex alia prohibitione speciali, de qua postea dicturi sumus.) Probatur primò, quia illa actio de se mentalis, & spiritualis est, & per accidens ad illam est, quod hac vel illa intentione fiat ab operante, ergò inde non efficitur seruilis; neque verò fit seruilis ex lucro, vel mercede iuxta principium supra positum, ergo nullo modo est seruilis. Dicunt fieri seruilem eò ipso, quod non intenditur profectus mentis, quia deest finis liberalis in operante, sed dico in primis, hoc esse impertinens, quia opus liberale non attenditur ex fine operantis, sed ex obiecto operis. Deinde dico, intentionem mercedis non esse seruilem, sed mercenariam. Præterea etiam potest intendi proprius profectus mentalis, non minùs, quàm per scriptionem, vt dictum est, & quod non intendatur, est per accidens. Denique eo ipso quod quis intẽdit cooperari actioni liberali eius, qui per ipsum scribit, & per

per actionem de se liberalem, habet sufficientem intentionem liberalem, etiam si alias intentiones extrinsecas adiungat. Vnde argumentor secundò, quia in omnibus eadem est ratio de transcriptione, quæ est de scriptione, quæ fit alio dictante cum eadem intẽtione, & circũstantiis, sed ostensum est, scriptionem sic factam, etiam propter stipendium non esse opus seruile, ergo idem dicendũ est de trãscriptione. Probatur Maior, quia si quis dictet duobus amanuẽsibus simul, & cum eisdem circumstantiis, neuter eorum facit opus seruile, quia concomitantia alterius non facit opus esse seruile magis, quàm si quis solus scriberet, vt videtur per se notum, ergò licet vnus prius scribat, & alter transcribat, non magis facit opus seruile transcribens, quam scribens: tum quia quod simul scribant, vel successiuè non mutat naturam operis: tum etiam quia vterque scribit dictante alio, vnus mediatè, alter immediatè, quod etiam impertinens videtur, vt opus sit, vel non sit seruile.

5. Vnde argumentor 3. quia perinde est loqui scripto, ac verbo, ergò perinde est scribere, quæ dictãtur verbo, vel quæ dictantur calamo, sicut ergo non facit opus seruile, qui scripto recipit, quæ ego dicto voce, ita nec qui scribit, quæ ego calamo dicto, id est, qui transcribit, quæ ego scribo, nam scribendo illi dicto, & hoc argumentum est efficax ad hominem contra Caietanum, qui fatetur, ita esse iudicandum de locutione permanente per scripturam, ac de vocali, & transeunte; simileque argumentum contra eum est, quia scribere per alium non est magis opus seruile, quàm scribere per se, vt rectè idem Caiet. dixit, & ideò quando ego per alium scribo, dictando illi, nec ego facio opus seruile, vt per se constat, nec ille, qui scribit. Tum quia veluti vnum mecum in illa actione reputatur, & quia in liberali opere mihi ministrat actione de se liberali; tum etiã quia aliàs si opus scriptoris esset seruile, mihi imputaretur, & ita nunquam mihi liceret per alium scribere, nec tale opus posset dici simpliciter non seruile, igitur quando ego per aliũ scribo, nec ego nec ille, per quem scribo, seruile opus facimus. At quando alius transcribit, quæ ego dictaui, aut scripsi, etiam ego per illum secundò scribo, ergo. Præterea quando ego per me ipsum iterum eandem rem scribo, non magis facio opus seruile, quàm cum primum scripsi, & quando eandem rem bis voce dicto, ille qui secundò scribit, non facit opus seruile, ergo nec etiam si dictem illi per scripturam priorem, opus facit seruile, illam transcribendo. Denique si ego ipse transcribam, quæ priùs scripsi, non magis facio opus seruile, quàm si secundò scriberem sola memoria, quid enim refert, quod iuuer exemplari scripto ad memoriam? ergo transcriptio de se non est opus seruile, circumstantiæ verò, quæ adduntur, scilicet, quod sit transcriptio alieni scripti, vel in vtilitatẽ alterius, vel propter mercedem, non transferũt opus non seruile in seruile, vt ostensum est, ergo.

Caiet.

6. Denique nulla sufficiens ratio differentiæ inter scriptionem, & transcriptionem assignatur, sed scriptio etiam cum illis circumstantiis non est opus seruile (vt ostendi, & Caiet. supponit) ergo nec transcriptio erit. Maior patet, quia transcriptio solùm differt à scriptione in hoc, quod transcribens, si alienos conceptus scribat, oculis, & non auribus percipit, quæ scribit, quod valde accidentarium est, si verò scribit conceptus proprios ex priori scripto, differt solùm, quia nunc iuuatur exemplari externo, quod prius non habuit, quod minùs refert ad seruile opus, quia vtroque modo actio est spiritualis, & ad mẽtem ordinata.

7. Respondetur contrarix partis fũdamento.

Ad fundamentum ergo in contrarium negatur, transcribere esse opus seruile. Nego etiam transcribere vt sic, idem esse quod depingere characteres ad imitationem eorum, qui sunt in exemplari, nam qui transcribit, per se nõ habet hunc finẽ, sed sensa mentis, vel suæ, vel alienæ in signo sensibili ponere, quo possint ad aliorum mentes deuenire. Sicut enim hic est scriptionis finis per se, & intrinsecus, ita etiam transcriptionis, quantùm est ex vi operis, quidquid sit de intentione operantis. Et huius signum esse potest, quod transcribens non vtitur scripto exemplari ad imitandum illud materialiter, sed formaliter, vt signum est, & ideo transcribens nõ imitatur formam, vel figuram literarum exemplaris, sed significationem, vnde sæpè fieri potest, vt simul transcribat, & in aliam linguam vertat, quod profectò simile nón est.

8. Imprimere est opus seruile.

Ad confirmationem autem de impressione respõdeo sine dubio imprimere esse opus seruile, quia non fit per modum locutionis, & expressionis conceptuum mẽtis, sicut fit scriptio, vel transcriptio. Duo enim sunt in impressione, vnum est compositio, & ordinatio literarum, aliud est impressio earum, & ante hæc duo antecedit formatio singularum literarum, quæ sine dubio fit per actionem mechanicam, & seruilem, scilicet, infusionem metalli liquefacti &c. quæ per se terminatur in illo corporali artefacto perficiendo. Similiter literas compositas imprimere, & quasi fingere, planè est merè materiale, & corporale, nec illa actio ex intrinseco modo suo dirigitur, nisi ad imprimendam chartæ illam figuram, sicut imprimitur ceræ sigillum, vel imago, vel quiduis aliud, quod planè mechanicum est, & tali actioni accidentarium est, & remotum, quod figura ex illa compressione resultans sit mentale signum, nécne; in ipsa verò ordinatione, & compositione literarum maior quædam artis, & mentis ratio videtur inueniri, tamẽ non transcendit ordinem actionis, mechanicæ, & de se seruilis, siue mercede fiat, siue gratis, quia solũ est veluti præparatio quædam materiæ, seu instrumentorũ ad aliam actionẽ imprimendi, quæ seruilis est. Vnde etiam terminus illius actionis est materialis illa compositio literarum, cui valde extrinsecum, & accidentarium est, quòd inde resultent signa, quibus mentis conceptus exprimuntur. Denique illa compositio nõ fit de se per modum locutionis, & expressionis mentis, sicut fit scriptio & transcriptio, nec in ea formantur literæ ipsæ, sicut fit etiam in transcriptione, & ideo non tenet similitudo. Et hoc consonat communi sensui, & existimationi apud omnes, à quibus tota imprimendi ars mechanica reputatur, non sic autem ars scribendi, qua vtimur, siue scribendo, siue trascribendo, & ideo vtroque modo actio est æquè liberalis.

CAPVT XXVI.

Actus pingendi sítne seruilis, & prohibitus in die festo.

1. Dubium hoc ex præcedenti sequitur, habetque magnam rationem dubitandi pro vtraque parte. Nam quod actus pingendi sit opus seruile, probari potest primò, quia ars pingendi mechanica est ex omnium sententia, ergò opus eius seruile est. Item est opus corporale terminatum ad extrinsecam materiam, & dirigibile per artẽ mechanicam, sed per has conditiones supra descripsimus opus seruile ex diuo Thoma in 3. d. 37. ergo. Tertiò alias sequeretur, posse licitè, & sine trangressione huius præcepti hoc opus exerceri in die festo per totũ diem etiam ex officio, & propter pretium, vel lucrum, dummodo Missa non omittatur, sicut de studio diximus. Consequens est falsum, & contra communem vsum; vnde videtur etiam esse contra pietatem, & bonos mores fideliũ, ergò

D. Thom.

ergo. Sequela patet, quia si opus de se non est seruile, propter intentionem pretij, non fit seruile, nec propter durationem, vel corporalem laborem, vel occupationem, vt dictum est. Quartò si depingere imaginem non est opus seruile, nec sculpere imaginem, vel conflare esset opus seruile, quod manifestè falsum est; aliàs nec fabrilis artis opus esset seruile, ergo. Sequela patet, quia non est maior ratio. Nam quod hæ artes sculpendi, vel conflandi laboriosiores sint quoad corpus, non satis est, vt opera earum dicantur seruilia, si ex fine proprio, & materia, seruilia non sunt. Simile argumentum est, quia si depingere penicillo non est opus seruile, ergo nec depingere acu erit opus seruile; nam etiam id est opus ingenij, & sine magno labore, aut motu corporis fit; at constat id esse falsum, ergo. Propter hæc fortasse Caiet. dicto art. 4. §. *Ad secundum,* pingere ponit inter opera per se seruilia, quæ non licent in die festo, siue gratis, siue mercede fiant; & æquiparat illa duo pingere, & statuam facere.

Caiet.

2. Suadetur actionem pingendi non esse seruilem.

In contrarium autem est primò, quia pingere non magis videtur seruile, quàm scribere, vel transcribere, quia exteriùs solùm consistit in ferendis quibusdam lineis, & figuris, quod etiam in scriptura fit. Interiùs autem est opus mentis, & ad mentis informationem ordinatur, vnde etiam pictura historiam quodammodo narrat, & memoriam conseruat; est ergo eadem ratio de pictura, quæ de scriptura. Secundò quia opus pingendi non est opus seruorum proprium, vnde licet mechanicum sit, quod negari non potest, tamen est ita nobile, vt à quolibet libero homine exerceri possit, quia solum consistit, vt dixi, in quadam veluti scriptione, non est ergo opus seruile. Tertiò, si esset opus seruile, nunquam liceret in die festo, etiam ob voluptatem, vel pietatem, quia prohibitio est absoluta, & vniuersalis, & illi fines non possunt extrahere opus à ratione operis seruilis, si natura sua tale est, licet ob necessitatem possit excusari opus, vel propter leuitatem materiæ, saltem à mortali. Consequens autem est falsum, quia omnes fatentur, esse licitum, pingere in festo tantum voluptatis gratia, vel ad artem discendam occupari in die festo, aliqua imagine pro exemplari proposita illam imitando, & delineando, eam attentè intuendo, quę certè non liceret, si pingere vt sic seruile esset.

3. *Medin. Lopez.*

Hanc ergo partem absolutè tuentur Med. & Lud. Lop. supra: vnde consequenter concedunt, non esse illicitum pingere in die festo gratia lucri, & mercedis acquirendæ. Alij verò Auctores, qui dicunt pingere ob lucrum esse prohibitum, non verò si absque lucro aliis de causis fiat, planè sentiunt, opus ipsum non esse seruile materialiter, vt ipsi loquuntur, sed fieri seruile formaliter ex fine lucri. Denique idem sentire debent, vt consequenter loquantur, qui dicunt, non peccare eos, qui ad artem pingendi addiscendā, *aliquid in festo depingunt, seu designant,* vt loquitur Angel. n. 31. Et clariùs Siluest. verb. *Dominica, q.* 5. §. *Quinta: Excusantur* (inquit) *pictores, qui in diebus festis retrahunt in Ecclesiis pulchras figuras, quia ad peritiam artis id faciunt.* Et Armil. ver. *Festum,* n. 21. id declarat de his, qui figuras ab aliis factas pingunt, & extendit *ad puellas, quæ recamaturas faciunt* (sic ipse loquitur) *vt addiscant.* Item ad eos, qui designant in chartis, quæ phantasia singunt, vt postea illa perficiant, vel fabricentur. Et similia habet Rosella, & alij Summistæ.

Angel. Siluest. Armill. Rosel.

4. Auctoris iudicium.

Hæc controuersia videri potest de nomine, & modo loquendi, si res speculatiuè consideretur, nihilominus ad definiendos casus morales, non est parui momenti, & fateor, rem mihi videri dubiam, quia hinc verendum est, ne nimia licentia his artificibus tribuatur, aliunde verò non sunt scrupuli iniiciendi. Neque etiam sine sufficienti ratione differentiæ vnū opus approbandū est, & aliud simile improbandum. Sentio igitur, hoc opus esse seruile ex genere suo, moueorque primò quasi à posteriori, quia ad definiēdos casus morales, hęc pars videtur securior, & rationabilior. Secundò, quia rationes pro illa factæ sunt satis probabiles, & non facilè expediētur. Aliæ verò in contrarium factæ non habent difficilē solutionem: Nam inter picturam, & scripturam est magna differentia. Primò, quia licet pictura procedat à mente, nō tamen sicut scriptura, sed sicut quælibet alia ars fabrilis, nam scriptura procedit à mente ad exprimendos mentis conceptus, ratiocinia, & iudicia, pictura verò solum progreditur à mente tanquam quoddam artefactū, quod conformatur idolo mentis, quod etiā habet domus, statua &c. Secundò etiam differunt in fine intrinseco, ad quem tendunt, nam scriptura per se tendit ad mentem instruendam, sicut locutio, & ideo per se opus est doctrinæ, & disciplinæ, opus verò pingendi natura sua solum ordinatur ad assimilandam imaginē arte factam rei veræ. Quòd verò inde sequatur cōseruatio, vel excitatio memoriæ, accidentarium est ad illam actionem, consequitur enim ad illam, sicut ad productionem cuiuscunque obiecti similis sequitur, vt ducat in cognitionem similis, vel sicut ex generatione filij, qui est naturalis imago patris, sequitur vt excitet memoriā, vel amorem eius. Atque hinc fit, vt ars pingendi non sit ex his, quæ ad disciplinas, vel liberales artes pertinent, vnde nec per se pertinet ad eos, qui in Republica nobiles, & liberaliores reputantur, sed ad eam deputantur inferiores ministri, & ita illa actio dici potest ex his, ad quas seruos deputatos habemus. Quòd si interdum nobiles eam exercēt, est ad modicum, & ad quandam honestam, vel iucundam occupationē, quomodo etiam aliarum artium opera interdum exercent. Atque ita patet responsio ad 2. rationem, ad 3. verò ex sequenti puncto constabit.

5. Pingendi opus est in festo prohibitum.

Ex dicta enim resolutione infero, pingendi opus simpliciter esse prohibitum in die festo, siue pretio, siue liberaliter fiat, quia hoc non variat rationē operis seruilis, vt dixi. Immò etiā causa pietatis, vel religionis per se non licet, nisi aliqua iusta excusatio interueniat. Vt si templi pars aliqua, vt parietes, aut tectum, pictura sit ornāda, nō licebit, id operis in festo facere, etiam si gratis, & ob reuerentiam templi fiat, nisi necessitas Ecclesiæ, & dispensatio Prælati interueniat: Et ita habet vsus. Item licet quis depingat imaginem animo illam donandi Ecclesiæ, non licet, in festo id facere sine licentia Prælati, quia nō licet seruile opus facere in festo, etiā causa pietatis, sine necessitate excusante, vt suprà dictū est. Quapropter multò minùs licebit id facere voluptatis causa, sicut nō liceret, vas argēteum, aut aureum facere, etiam si quis in eo delectetur, & ea ratione id faciat. Quod si fortasse id permittitur ad modicū tempus, id erit ob materiæ leuitatē, & excusari poterit à culpa veniali, vel ex consuetudine, si talis est, vel ex benigna interpretatione Ecclesię, quæ modico tempore illam actionem licet seruilem permittit, quia proximè accedit ad liberalē, & supremum infimi attingit aliquo modo infimum supremi: Vel etiam excusari potest ex quodam colorato titulo moralis necessitatis, quia non potest homo, præsertim secularis, & ad id non assuetus, toto die integro lectioni, vel orationi vacare, & ideo, ne sit otiosus, vel actionibus minus honestis occupetur, indiget moraliter loquendo aliqua huiusmodi operatione, & ideo potest illa operatio modica, vel alia similis rationabiliter permitti, tanquam medium ad sublenandam naturam sine culpabili otio.

Atque

6. Nō licet in festo pingere ad artem addiscendā.

Atque eodem modo assero, per se non licere, pingere in die festo ad artem addiscēdam quoad vsum, & facilitatem ipsius corporalis operis, quia hoc totum non transcendit seruilem conditionem, & intentionem, & quia suprà ostensum vniuersaliter est, non licere hoc modo in die festo occupari in vsu corporali artis mechanicæ propter illam addiscendam, quamuis liceat theoremata eius, vel regulas addiscere, & memoriæ mandare. Vnde illa, quæ ex Sūmistis retulimus, cum mica salis intelligenda sunt: Non enim licet, in die festo imaginem ab alio pictā, pingendo transferre, quia non minùs seruile est pingere ad imitationem sensibilis exemplaris propositi coram oculis, quàm ex propria mente, & imagine interna, immò hoc videtur minus seruile, quia magis mentale, & internum, sicut magis liberale censetur scribere, quàm transcribere. Nec verò intentio addiscendi honestat actionem, quia medium est seruile. Illa ergò actio delineandi tantùm imaginem attentè inspectam, ad illam postea imitandam, & pingendam, si excusanda est, ex paruitate materiæ in primis excusari potest, & ex consuetudine, & ex benigna interpretatione præcepti cum quodam colore necessitatis, vt de pictura voluptatis causa diximus. Vel etiam hîc addi potest, quod illud propriè nō est pingere, sed solùm memoriam, & mentem iuuare, vt possit postea idolum talis imaginis perfectè formare, & hoc videtur ad disciplinam liberalem accedere. Et iuxta hæc de aliis exemplis iudicandum est.

CAPVT XXVII.

An iter agere, saltare, & similia, seruilia sint, & in die festo prohibita.

1. QVod ad itinerationem spectat, supponendum est, hîc considerari non quatenus potest impedire auditionem Missæ, nam illa est obligatio alterius rationis, de qua iam dictum est, & quomodo excusari possit omissio ratione iusti itineris, alibi diximus. Supponamus ergò non omitti Missam, sed post auditionem eius reliquum diei tempus agendo iter consumi. Videtur ergo opus hoc satis seruile, quia est corporale, laboriosum, & si propriis pedibus fiat, solet esse proprium seruorum, si verò fiat equitādo, habet ferè semper annexas actiones plures seruiles. Vnde Caiet. dict. art. 4. §. *In eodem articulo* sentit hoc opus esse seruile, & per se prohibitum, licet consuetudine populi Christiani liceat, sicut coquere cibos, & infrà §. *His igitur*, id ampliùs declarans dicit, itinerare longo itinere quasi seruiliter fieri, ideóq; in lege veteri fuisse prohibitum, nunc autem consuetudine licere. Vnde idem ait de nauigatione per flumen, quæ est itineratio quædam: & idem sentit Soto dict. art. 4. §. *Tertium genus*, cum magna enim circumspectione, & limitatione dicit, *Itinerari audita Missa, maximè illis, qui in itinere sunt, mos quarundam prouinciarum admittit*: In quo loquendi modo significat, per se non licere, etiam continuando iter, sed tantùm ex consuetudine, quam non dicit esse vniuersalem, sed quarundam prouinciarum. Idem sentit Abul. Exod. 12. q. 25.

Caiet. *Sot.* *Abul.*

2. Nō esse seruile, nec prohibitum. *Angel. Rosel. Nauar.*

Dico tamen, hoc opus non esse seruile, nec per se prohibitum in die festo. Ita tenet Angel. n. 15. Rosel. num. 26. & in idem inclinat Nauar. cap. 13. num. 7. licet dicat, consuetudinem etiam excusare. Et non est dubium, quin consuetudo sit vniuersalis, & per se sufficiens ad derogandum legi quoad hanc partem, etiam si hoc prohibuisset. Quòd auté iter agere ex vi festi prohibitum non sit, probat Angelus; quia hoc opus non est tale, vt animum impediat, quominus possit vacare Deo: ergò, cum in particulari non prohibeatur, non est, cur in generali prohibitione continetí censeatur. Præterea, in lege veteri, cum esset strictissima prohibitio, nihilominus agere iter non omnino prohibebatur, sed potiùs concedebatur intra certam mensuram, quæ dicitur iter Sabbathi Actor. 1. ergò signum est agere iter de se non esse opus seruile, nec omninò contrarium cultui diuino, aut quieti Sabbathi. Quod auté tunc longiùs iter prohiberetur, peculiare fuit illius præcepti, quod nunc non obligat, nec constat, Ecclesiam illud in hoc fuisse imitatam. Immò mihi etiam non constat, quod illa prohibitio agendi longiùs iter extenderetur in lege veteri ad alias festiuitates eiusdem legis, quia non inuenio extensionem expresè factam; & aliàs scimus, non fuisse factam tam strictam prohibitionem operum pro aliis festiuitatibus, sicut pro Sabbatho. Prætereà suprà dictum est, opus quod non est seruile in paruo tempore, vel paruo labore factum, non fieri seruile propter durationem, aut laborem, quia semper est eiusdem rationis; sed agere iter modicum, & suaui modo non est seruile opus, ergò, licet augeatur, & duret, per se non fiet seruile, ac subinde neque prohibitum ex generali prohibitione operis seruilis. Minor patet, tùm quia ob eam rem non prohibebatur olim in Sabbatho, tùm quia illud opus nec est propriè seruorum, nec est propriè mechanicum, sed quasi naturale ad corporis vegetationem, & conseruationem, & situationem ordinatum, &, vt ita dicā, ad omnes actiones alicubi exercendas; vnde est quasi præuium ad omnes, & non inclusum sub opere, quod in seruile, vel liberale diuiditur. Nec refert, quòd si sit nimium iter, vel cum celeritate, & fatigatione corporis, efficiat ne mens vacare possit Deo; quia, vt dixi, hic est finis præcepti, qui non cadit sub præceptum: nec etiam omnia media illum impedientia prohibita sunt, sed illa, quæ ex vi verborum legis sub ipsa comprehenduntur.

Actor. 1.

3. Quodnam iter faciendi genus prohibeatur.

Hæc verò intelligenda sunt de Itineratione vt sic, nam, si addantur circumstantiæ, quæ includant, vel requirant opera seruilia, ex eo capite poterit tale opus esse prohibitum. Et hac ratione prohibitum est, per se loquendo, iter agere, deferendo bestiam, aut currum onustum, ita vt interdum onera leuare, interdum imponere sit necesse; nam hoc de se seruile est, & ideò, nisi ex necessitate, vel paruitate materiæ excusetur, non licet. Vnde in Concilio Matiscon. 2. ca. 1. sic legitur de die Dominico: *Nemo sibi talem necessitatem exhibeat, quæ iugum ceruicibus iumentorum imponere cogat.* Quæ verba generalia sunt de omni vsu seruili iumentorum, quamuis specialiter de actione arandi terram possint intelligi. Distinguendum verò est inter inchoationem, vel continuationem itineris: nam si iter ante diem festum bona fide inchoatum est cum his oneribus, excusatur continuatio vel propter publicam vtilitatem, ad quam necessarium sæpè est, vt sine mora, & grauamine hæc transportatio rerum, & mercium fiat, vel certè propter vitandum graué nocumentum, quod paterentur iter agētes, & præsertim hi agasones, seu muliones, si cogerentur in omnibus diebus festis quiescere, quocúmque iter agendo peruenirent, & ideò consuetudo etiam hanc excusationem approbauit. De inchoatione verò non est facilè admittenda consuetudo quoad hæc onera propter rationem factam, & ideò meritò Caietanus, quem Nauarrus, & alij sequuntur, abusum illam vocat: secus verò est quoad simplex iter. Vnde benè aduertit Caiet. si isti muliones ducant mulos sine oneribus, non esse illicitum ita progredi, vel ab vno loco in alium transferre animalia in die festo, quia id solùm est iter agere, & non habet adiunctum opus seruile. Denique addit, quando homines in lectica, vel curru deferuntur, licitum esse, omnia

Conc. Matisc. *Caiet.*

omnia opera necessaria facere ad illos iuuandos, vel ad imponendam mulis lecticã, & similia, quia omnino ordinantur ad iter tantùm personarum. Et eadem ratione erit licitum, onera necessaria ad vsus itineris deferre, vt lectum v.g. necessaria ad mensas, & cibũ etiam iumentorum, si opus sit: vel quia hæc omnia censentur accessoria itineri, vt sic, vel quia parua reputantur, vel certè, quia consuetudine recepta sunt.

4. Expenduntur cantandi, saltandíq; actiones.

Simile dubium tractari solet de actibus corporalibus, vel musicæ, vocum, aut instrumentorum, vel etiam de illis agitationibus corporum, quæ in saltationibus, choreis, & tripudiis fiunt. Multi enim Summistæ variis distinctionibus vtuntur, quæ ad rem non faciunt, vt videre licet in Angelo, Siluest. & Rosel. eásque latissimè prosequitur Abulens. in capit. 20. Exod. quæst. 25. 26. & sequentibus. Distinguunt enim, An hæc fiant propter lucrum nécne? Et, An propter certum stipendium in particulari taxatum, vel propter incertum, vel commune? Item an principalis intentio ad hoc habeatur, vel secundaria? Item, an fiant ex causa pia, & honesta; vel sinistra, aut vana intentione? nam priori modo non censent per hæc violari festum, vt per se notum est, posteriori autem modo putant violari. Vnde aliqui addunt, si totus dies festus, etiam audita Missa, in his actibus cõsumatur, grauiter peccari, quia festa Christiana ridiculo exponuntur, vt ait Armil. num. 23. qui Caiet. adducit: non intelligunt autem, esse mortale, sed veniale, vt disertè declarant.

Angel. Siluest. Rosel. Abul.

Armil. Caiet.

5. Nõ esse seruiles has actiones resoluitur.

Sed dico in primis, hæc opera omnia non esse seruilia, tum quia Musica inter artes liberales computatur, ad quam hæ omnes actiones reducuntur, tum etiam, quia ista per se non sunt opera seruorum, neq; ad seruiendum fiunt ex genere suo. Quòd autem interdum fiant mercenariè, id non mutat naturam operis. Tùm denique, quia quædam ordinantur solùm ad animi oblectamentum, vt cantus: & Musica de se excitat mentem, & ita est actus sermocinationis tali modo factus, vel instrumentis ornatus, & adiutus, quæ omnia liberalia sunt. Alia verò, quæ magis corporalia videntur, solùm consistunt in quadam agitatione, & motione corporis ad eius leuamen, & vt cooperetur exultationi, & gaudio animi, & ita etiam pertinent ad liberalem actionem.

6. Vnde vlteriùs infero per se, & ex vi generalis prohibitionis operum seruilium non esse prohibita. Ita sentiunt dicti Auctores, dum hæc non ponunt inter seruilia materialiter, sed tantùm formaliter ex fine, nos verò supponimus, ex solo fine non fieri opus seruile, & ita concludimus, simpliciter hæc opera non esse prohibita: quod etiam Caiet. Sot. Nauar. Medin. & alij sentiunt. Ex quo etiam constat, distinctiones illas esse impertinentes, quia intentio pretij non obstat, vt sæpè dictum est, nec etiam refert, quod intentio sit vana, vel turpis, vel principalis, &c. Quia inde poterit actus habere malitiam alterius generis, non tamen propterea pertinebit ad violationem huius præcepti, vt dictum est. Nec denique continuatio per totum diem faciet mortale peccatum, secluso contemptu, vel scandalo, vt etiam in superioribus dictũ est. Si verò actiones illæ fiant cum excessu, & otio, erunt venialia in alio genere peccati, & non est improbabile, habere tunc ex circumstantia festi aliquam malitiam venialem, vt iam etiam tactum est.

Caiet. Soto. Nauar.

CAPVT XXVIII.

De venatione, Piscatione, & Militia.

1. Quid sentiẽdum de actu venandi, vel piscandi.

Solet præterea dubitari de venatione, (eadémque ratio est de piscatione.) An sit actio seruilis prohibita? Habet enim hæc actio ferè easdem rationes dubitandi, quia est quodammodo communis, seu media, conuenit enim hominibus liberis, dominis, & conuenit etiam seruis. Vnde quando fit ad delectationem, videtur actio libera: quando verò fit ex officio ad sustentationem vitæ, videtur seruilis: vnde à multis numeratur inter actiones communes seruis, & dominis. Præterea in cap. *Licet*, de Fer. supponitur, piscationem hoc posteriori modo factam esse prohibitam, nam ex dispensatione, & non sine commutatione in aliud opus pium, in peculiari casu ob necessitatem, & ex dispensatione conceditur. Et ita quam plures Auctores sentiunt, venationem ob animi delectationem licere, quæ verò fit quæstus gratia, esse seruilem, & illicitam. Ita Angel. nu. 26. Siluest. Rosel. & idem sentit Soto. Et Angelus ex eo sumit argumentum, quòd venatio prohibetur in diebus ieiuniorum; ergo multò magis in die festo. Antecedens probatur ex Gloss. in cap. *Qui venatoribus* d. 86. & videtur haberi in cap. *An putatis*, in eadem d. Ambr. in serm. 33. aliàs 41. in Dominicam 3. Quadrag.

Angel. Siluest. Rosel. Soto. Gloss. Cap. An putatis. Ambros.

2. Alij verò existimant venationem non esse opus seruile, nec prohibitam in die festo, etiamsi fiat quæstus gratia. Ita expresè Nauar. d. cap. 13. n. 11. §. *Sexto*; *quia non est* (ait) *seruile opus, nec finis quæstus facit illud seruile.* Idem Med. & Ludouicus Lopez suprà. Et sanè distinctio illa de venatione voluptatis, vel quæstus gratia facta, mihi probari non potest quoad hoc, vt vna dicatur seruilis, & non alia. Quia si differunt in solo fine, parum id refert ad prohibitionem, vel ad rationem seruilis operis, vt rectè dicit Nauar. & sæpè probatum est. Et præterea, non magis honestus est finis voluptatis, quàm finis acquirendi lucrum, imò hic posterior faciliùs potest honestari, quia ordinariè, qui illo fine venatur, indiget illo iuuamine ad suam sustentationem. Si verò differunt illæ venationes in aliqua intrinseca conditione, ratione cuius vna est seruilis, & non alia, inquiro, Quænã illa sit? Non enim est continuatio tẽporis, nec corporalis labor maior, vel aliquid eiusmodi, tũ quia re vera non intercedit talis differentia; non enim minùs laborant per totum diẽ diuites, & nobiles in venatione, quã pauperes, qui ex officio ad se sustentandum venantur: ergò neq; ex hac parte dici potest vna venatio seruilis, & non alia.

Nauar. Medin. Lopez.

3. Venatio est opus seruile.

Mihi ergò videtur venationem, vt sic, & per se spectatã, opus seruile esse. Primò, quia venatoria ars inter mechanicas computatur, vt ex Dialectica constat. Secundò, quia est opus corporale, laboriosum, sistens omnino in materia, & effectu corporali; vnde quodammodo est commune homini cum bestiis, nam illæ etiam venationi insistunt. Solùm addit homo artem, & industriam, ac varia instrumenta venationũ; & vtitur etiam his animalibus brutis ad venandum aptis, vt eis in eo opere iuuetur: tota verò hæc industria in materia, & corpore sistit, & ideò non transcendit actionem seruilem. Tertiò addo argumentum à simili: nam scindere arbores, & ligna colligere seruile opus est sine controuersia; ergo laborare in occisione animalium, & illa mortua deferre, seruile opus est ex genere suo. Patet consequentia, nam hæc opera solum differunt, quia in vno maior est fatigatio corporis, & minor industria, & voluptas, quàm in alio reperitur, quæ differentia ad rationem seruilis operis parum referre videtur.

4. Quartò moueor, quia si non esset opus seruile, nullo modo factum esset prohibitum in die festo, vt benè argumentatur Nauar. quia nec specialiter prohibitum inuenitur, nec sub generali prohibitione operis seruilis continetur. Prior pars constat, quia in nullo Canone hæc specialis prohibitio continetur: argumentum verò Angeli nullius momenti est; tum quia argumentum à simili in his legibus non valet, tum etiam,

Nauar. Angel.

etiam, quia assumptum est falsum, nam in diebus Quadragesimæ, vel ieiuniorum non est per se prohibita venatio, nec Ambrosius potuit vniuersalẽ de hoc lagem ferre. Vnde vel loquitur de venatione illicita saltem per accidens, quatenus vel in ea interueniunt alia peccata, vel propter eam omittuntur alia præcepta, vel reprehendit illam, vt indecentem pro illo tempore, non vt simpliciter prohibitam. Posterior pars satis probata est; quia sub illa generali prohibitione non continetur opus; quod de se seruile non est; neque illud fit seruile ex fine, vel aliis circumstantiis. At verò tantam licentiam dare venatoribus in diebus festis, vt simpliciter, ac per se, & quocumque modo eis liceat, nimium mihi videtur. Et contra illud non parum vrget dictum c. *Licet*, de Feriis, vbi piscatio sine dispensatione supponitur esse illicita, neq; enim ibi de nouo prohibetur, nec ex alio capite illicita esse supponitur, nisi quia seruilis actio est, vt ibi Panormitanus, & alij interpretes docent. Responderi potest, ibi non esse sermonem de venatione, sed de piscatione. At hoc parum refert, quia hæc opera materialiter potiùs, quàm formaliter differunt; vnde eadem ratio operis seruilis, quæ in vno est, reperitur in alio. Dicunt aliqui, etiam piscationẽ non esse opus seruile, sed habere adiunctas actiones seruiles, propter quas censetur prohibita, vt sunt extendere retia, educere, lauare, item remigare, & similia, quæ non videntur in venatione interuenire. Sed profectò istæ actiones non tantùm ex adiunctis, sed per se etiam sunt seruiles, vt ostendi. Et præterea, etiam in venatione necessariæ sunt multæ actiones laboriosæ, & seruiles, vt exercitio ipso constat; licet fortasse plures cum piscatione coniungantur, præsertim in ea, quæ in mari fit.

Capit. *Licet.*

Panor.

5. Hæc opera sunt prohibita in festo per se.

Hinc ergò vlteriùs censeo, opus hoc per se prohibitum esse in die festo, quia sub generali prohibitione operis seruilis continetur: nam hoc apertè sequitur ex præcedentibus. Quapropter si aliqua venatio, recreationis gratia assumpta, excipienda est, per modum excusationis eximenda est, non quia per se seruilis non sit, nec prohibita. Erit autem excusatio prima ob leuitatem materiæ, & ex quadam morali necessitate ad vitandum vel otium, vel peiora opera. Et quidem, si venatio esset moderata, & solum à prandio per duas, aut tres horas, mihi non displiceret excusatio, vt suprà in simili dixi: Tamen quia difficilè est damnare illos omnes, qui maiorem sumunt licentiam, ideò potest addi alia excusatio ex consuetudine, quæ potest legem remittere, quæ videtur in hac parte præualuisse scientibus, & tolerantibus Pastoribus Ecclesiæ. Quamuis fortasse introducta fuerit ex apprehensione, & vulgi existimatione, quod venationem nobili modo exercitam non reputant opus seruile, neque inde scandalum sumunt, etiam si in die festo fiat.

Quæ liceant ex consuetudine.

6. Vnde etiam piscatio in fluminibus recreationis gratia facta ex eadem consuetudine licet; maximè quando est moderata, & sine magno labore ministrantium in illa. Alia verò, quæ fit in mari, non est in consuetudine, nisi propter peculiarem necessitatem, & ideò non licet: & de hac maximè loquitur dictum c. *Licet*. Itáq; in hoc differimus ab aliis Auctoribus, quòd non approbamus hanc actionem per se, & ad improbandam illam, tanquam aliquando seruilẽ, circũstantias extrinsecas quærimus, vt faciebat prima opinio, quia hoc non potest consequenti ratione fieri, vt secunda opinio rectè argumentatur: sed è contrariò per se dicimus prohiberi, in casu verò, vel tali modo factam permitti ex ratione speciali; vel consuetudine; quòd in operibus lege humana prohibitis facillimùm est.

7. Bellandi actus an seruilis.

Tandem dubitari potest de actu bellandi, an sit seruilis, & prohibitus in die festo, siue iustum sit bellum, siue iniustum, hoc enim non variat rationem prohibitionis, vt ex dictis constat? Videtur ergò hoc opus non esse seruile, quia non est opus seruorum, sed potiùs ingenuorum, & nobilium hominum, vt ex vsu constat, & hominum æstimatione, & Arist. 3. & hic c. 6. & sumitur ex 2. Polit. c. 7. quatenus ibi dicit Arist. vitam militarem continere multas virtutis partes. Secundò quia, vt Iuristæ dicunt, Militia, & studiũ in honore, & ingenuitate comparantur, at studium non est opus seruile, nec prohibitum in festo, vt dictum est, ergò nec militia. De qua ratione videri possunt iuris ciuilis interpretes in L. *Aduocati* C. de Aduocat. diuers. iudic. & Panor. in c. 1. de Fer. n. 4. Tertiò ex L. *Diuus* ff. de Fer, vbi dicitur, ea, quæ ad militarẽ disciplinam pertinent, etiam diebus feriatis esse peragenda, vbi Glossa id notat, & in L. *Omnes iudices* C. de Fer. & vtraq; Glossa planè docere videtur, non minùs esse licitam actionem Militiæ in die festo, quàm studium. Et confirmatur, quia si militare esset illicitum in festo, etiã priuatim rixare, & pugnare esset speciale peccatũ in die festo, & multò magis in priuato duello congredi in die festo: consequens videtur falsum, quia non magis hoc peccatum habet specialẽ malitiam ex circumstantia temporis festi; quàm alia.

Arist.

L. Aduocati. *Panor.* *L. Diuus.*

Gloss. *L. Omnes.*

8. Bellandi opus seruile esse.

Hoc verò dubium eodem modo, quo præcedens, expediendum videtur. Vnde assero in primis, opus actualis Militiæ, seu pugnæ de se seruile esse. Loquor de opere ipso quoad executionem, nam regere Militiam, & ordinare necessaria ad illã, liberale opus est, quia est potiùs opus mentis, quàm corporis, at ipse actualis pugnæ congressus opus seruile est. Primò quia hoc modo etiam Militaris ars inter mechanicas computatur, & non est dubium, quin artifices, qui iuuenes docent ensium, & armorum vsum, mechanici censeantur. Vnde non dubito, quin de se sit seruile opus, per actualem vsum membrorum corporis, & instrumentorum pugnæ, exerceri in docenda, vel addiscenda huiusmodi arte: & ita vsu ipso constat, id non fieri, nec permitti in die festo. Secundò, quia si intendere occisioni ferarum opus seruile est, cur non magis intendere occisioni hominum? Vnde rationes factæ de venatione cum proportione ad militiam, quæ dici potest hominum venatio, applicari possunt: est enim hæc actio merè corporalis, & laboriosa, & circa effectus corporales omninò insistens. Simile argumentum est, quod vsus chirurgiæ censetur opus mechanicum, & de se seruile, ergò & militare.

9.

Tertiò ad hoc opus habet Respublica suos ministros deputatos, qui sub ea ratione serui reputantur. Neq; refert, quòd ille actus nobilis videatur, & ideò ab ingenuis, & nobilibus indifferenter exerceatur: habet enim nobilitatem suam non ex fine proximo, ex quo attenditur ratio operis seruilis; quid enim magis seruile, quã homines occidere? sed habet illã nobilitatem tùm ex fine remoto, quia ad Reipublicæ defensionem, & ad famam, & nobilitatem captãdam ordinatur; tùm etiam ex eo, quòd si iusta causa fiat, insignis actus virtutis fortitudinis est, & indicium præstantis animi, & fortis corporis, & magnarum virium. Et hoc solùm probat ratio prima in contrarium facta; & ideò non obstat, quominùs hoc opus ex se seruile sit, licet aliunde nobilitatem accipiat. Nec etiã obstat ratio secunda, quia illa æquiparatio studij, & militiæ non est accipienda in omnibus, & maximè in intrinsecis conditionibus ipsorum operum; sed in vtilitate, & necessitate eorum ad commune bonum Reipublicæ, & in aliquibus priuilegiis, quæ illis in iure conceduntur: & ideò argumentum ab studio ad militiam

militiam in præsenti nullius momenti est. De tertia verò ratione dicetur statim.

10. Bellandi actio per se est prohibita in festo. *Abbas. Anton.* Cap. 1.

Secundò consequenter assero, actualem militiam per se esse prohibitam in die festo, licet per accidens, & ex causa interdum toleretur, & permittatur. Primum docuit Abbas ex Antonio in cap. 1. de Fer. dicens, licere militare in diebus feriatis iure Ciuili, non tamen Canonico; & allegat cap. 1. de Treuga; & pace, qui textus nihil probat, tùm quia nō est ibi sermo de festis, sed de Aduentu, Quadragesima, & aliis quibusdam diebus: tùm etiā, quia lex illa derogata est per contrariam consuetudinem. Meliùs videtur probari ex c. *Quod non licet*, de Reg. iur. vbi inter ea, quæ non licent in die festo, nisi ob necessitatem, ponitur militare. Sed nec illud decretum cogit; quia ibi solùm generalis regula constituitur, quòd necessitas facit licitum, quòd non erat: aliud verò de militia solùm adducitur in exemplum ex Machabæis, quorum tempore militia extrà necessitatem in Sabbatho erat prohibita. Potest autem quis dicere, illud fuisse, quia in lege Iudæorum non solùm prohibebatur seruile opus in Sabbatho, sed simpliciter opus. An verò illud exemplum etiam in lege noua verum habeat, ibi non declaratur. Ratione ergò probandum hoc est ex principio posito, quia illud opus de se seruile est, ergò per se continetur sub generali prohibitione.

Cap. *Quòd non.*

11.

Altera verò pars constat, quia duplex est bellum, aggressiuum, & defensiuum. Defensiuum ergò est licitum in die festo ratione necessitatis: & de hac militia loquitur lex ciuilis suprà citata, vt sensit cū Ant. Abb. in dict. c. 1. de Fer. Et sic concordat ius Canonicum cum Ciuili Gloss. per textum in c. *Si nulla* 23. q. 8. & notauit Gloss. in c. 1. de Treuga, & pace. Bellum autem aggressiuum ordinariè non licet in die festo: sed per epiikiam, & dispensationem dict. ca. *Licet*, de Fer. (cum proportione applicata) licebit in bello iusto, si se offerat bona occasio comparandi victoriam, quæ semel amissa, non facilè solet redire, & ita patet responsio ad tertiam rationem in principio obiectā.

Anton. Abbas. Ca. Si nulla. Gloss.

Et ad confirmationem dicendum est, cum eadem proportione loquendum esse de priuato duello, aut rixa. Adde solere tēpore pacis fieri in die festo quasdam exercitationes, & demonstrationes militares, quæ in consuetudine sunt, & damnari non possunt, non solùm ratione consuetudinis, sed etiam ratione moralis necessitatis ad publicā custodiam ciuitatis, quia non possunt commodè aliis diebus fieri: ac denique quia illa, quæ tunc fiunt, aut parum, aut nihil de seruilibus operibus habent: & ad memoriam potiùs exercendā, vel cognitionem personarum habendam, quàm ad exercendam militiam ordinantur, & si aliquid seruile miscetur, ex aliis causis honestatur.

CAPVT XXIX.

De operibus non seruilibus, seu liberis speciali iure prohibitis.

1. Quæ opera liberalia iure prohibeātur.

HActenus explicuimus generalem regulam de prohibitione operum seruilium cum exceptionibus, quæ occurrerunt, & obiter ostensum est, opera non seruilia non esse comprehensa vnquam ex vi illius prohibitionis, quia per limitationē illam, *seruile*, excluduntur, & quia in nullo alio iure generalis prohibitio liberorum, seu spiritualium operum facta inuenitur. Quia verò nonnullæ actiones non seruiles in die festo specialiter prohibitæ inueniuntur, illas recensere, ac exponere ad huius doctrinæ complementum necessarium est. Sunt autem hæ actiones prohibitæ no plures, quàm quinque, vt constat ex cap. 1. de Fer. ibi enim prohibentur mercatus, placitum, iudiciū ad mortem, vel ad pœnam, & iuramentum. In aliis etiam iuribus inueniuntur prohibita quædam ex his, vt in c. vlt. eiusdem tituli prohibentur omnia, quæ ad iudicium pertinēt, sub nomine *Strepitus iudicialis*, sub quo *Placitum: & Iudicium ad mortem, vel ad pœnam* cōprehenduntur. In Concilio item Matisc. 2. c. 1. solùm dicitur, *Nullus vestrū litium fomitibus vacet, nullus causarum actiones exerceat.* In Concil. Turon. ca. 40. solùm mercatus, & placitum prohibentur: Idémq; fit in Cōcilio Maguntiaco ca. 37. & circa placitum additur limitatio, *Vbi aliquis ad mortem, vel ad pœnam iudicetur*: quæ nunc necessaria non est, nam generalis est prohibitio, maximè ex d. c. vlt. de Feriis. Itáq; duo genera actionum sunt principaliter prohibita, scilicet Mercaturæ, & Fori, seu Iudicij. In solo autem dict. c. 1. additur iuramentum, quòd multi putant, sub iudicio includi; sed an hoc sit in vniuersum verum, infrà dicemus. Consonátq; hæc prohibitio iuri Ciuili, tum antiquo, tùm etiam nouioti: refert enim Cicero li. 2. de Legibus, & li. 1. de Diui. iuxta leges duodecim tabularum in feriis cessandum fuisse à iurgiis, & in leg. penult. ff. de Fer. dicitur, *Ferias dare vacationem à forensibus negotiis*, sub quibus omnes dictæ actiones possent comprehendi, quia omnes quodāmodo in foro fiunt. Sed præcipuè intelligi solent, vt Gloss. ibi notauit actiones iudiciales, quæ C. de Fer. latè prohibentur in festis in l. 1. 2. 3. & vlt. Constat autem has actiones de se seruiles non esse, quia nec sunt propriè seruorū, nec sunt mechanicæ, sed ad cognitionem, & conuictū humanum ordinantur, specialiter ergò prohibentur, licet liberales sint. Et magna quidē ratione propter iurgia, & dissensiones, & secularem distractionem, quam secum afferunt, vnde quietem, & vacationem in die festo intentā maximè impedirent. Hæc autem ratio in mercimoniis, & contractibus tēporalibus nō minorem vim habet, & propterea ius Canonicū has etiā actiones expressè addidit: & quia de se pertrahūt ad peccatū, vt notauit Panor. in ca. vlt. de Fer. Præter has autē actiones non inueniuntur aliæ liberales specialiter prohibitæ, neq; in aliis tam generaliter habēt locum rationes factæ. Ista ergò prohibitio ad prædictas actiones reuocatur, de quibus pauca notāda sūt.

Cap. vlt. *Conc. Matis. Conc. Turon. Conc. Mag. Cicer. Leg. Penult. Gloss. Panor.*

2. Quid sub Mercatus nomine prohibeatur. *Caiet. Sot.*

Circa mercatum ergò si vim iuris attendamus, & propriam illius vocis significationem, per illam prohibentur in die festo omnes contractus emptionum, & venditionum, locationum, & permutationum, vt Doctores omnes ibi, & Sūmistæ, Caiet. Soto, & alij notant. Aduertit tamen Caiet. nunquam fuisse prohibitū, emere in die festo necessaria ad illius diei victum, & potum. Quòd censeo verum de his, quæ ante illum diem commodè emi non possunt, aut vbicúmq; moralis necessitas occurrit: tamen, quæ facilè vitari possunt, vitanda sunt, nisi propter leuitatē materiæ, & communē vsum excusentur. Præcipuè verò prohibentur publicæ nundinæ, quæ cum magno cōcursu hominum in certis locis fieri solent, ad quæ variæ merces deportantur negotiationis causa, ad quas nundinas solent certi dies semel, aut bis in anno assignari, illi ergò dies ex vi huius iuris, festi esse non debent. Deinde idē est de nundinis magis priuatis, quæ in singulis hebdomadis certò quodam die fiunt, quæ iam vulgò Mercatus nomine appellari solent, si ergò in illum diem festum aliquod inciderit, cessandum est à Mercatu, & in alium diem transferendus est. Tertiò prohibentur etiam priuati contractus, præsertim si publicè, vel publica solemnitate fiant, quia in his etiam propriissimè Mercatus fit, qui absolutè, & sine restrictione prohibetur.

3. Obiectio.

Dices communem Ecclesiæ praxim contrariam esse huic legi. Nam publicæ nundinæ in diebus festis vbiq; fiunt, neq; solùm, quando contingit, festiuitatē coniungi cum die ad nundinas designato, sed etiam ex directa

ex directa intentione festum designando; quia in eo celebriores sunt nundinæ, quàm si in profesto fiant. Deinde bona mortuorum publicè solent in diebus festis subhastari, & voce præconis publicè vendi. Item simili modo solent beneficia, aut Ecclesiarum prouentus, aut terræ publicè ad locandum proponi. Item solent operarij conduci in die festo à prādio, & mitti in villam. Item mercenarij artifices solent in die festo vendere merces, aut calceos, vel alia huiusmodi; & hæc omnia publicè tolerantur à Pastoribus Ecclesiæ: vnde in eis non videtur grauiter peccari. Circa hæc rigorosè loquuntur Hostiens. & Abbas in cap. 1. de Feriis, dum aiunt, nullam consuetudinem excusare posse, vt Mercatum in die festo facere liceat; quia est praua consuetudo, & irrationabilis. Quòd probat Panormitanus, quia licet mercari non sit peccatum, est tamen ex actionibus, quæ ad peccandum pertrahunt, vix enim inter ementes, & vendentes non interuenit peccatum, cap. *Qualitas*, de Pœnitentia distinct. 5. & propter hanc causam specialiter prohibetur mercatus in festis, & quia nimium distrahit animum à diuinis, ad quæ festa destinantur. Censent ergò hi auctores, tales consuetudines esse iniquas, & ad summum excusare posse ab exteriori pœna, non tamen à culpa.

Hostiens. *Abbas.* *Panor.* Cap. *Qualitas.*

4. Respōdetur.

Nihilominùs dicendum est, consuetudines has, quoad fieri possit, cauendas, vel moderandas esse, ita vt nec introducantur, vbi non sunt, nec extendantur, vbi sunt; nihilominùs tamen vbi receptæ fuerint, excusare à culpa. Ita sentiunt Caietanus dicto articulo 4. & in Sum. ver. *Festorum violatio*, Nauar. dicto cap. 13. n. 8. Ratio clara est, quia tota hæc festorum obseruatio est de lege humana, cui potest per consuetudinem derogari. Nec refert, quòd hæc actio sit obnoxia periculis peccandi; tùm quia hoc non obstat, quominùs tale opus licitè exerceatur aliis temporibus, ergò nec obstabit, quominùs in die festo licitè fiat, si in illo non sit specialiter prohibitum; vbi autem consuetudo præualuit, iam cessauit prohibitio. Tùm etiam, quia illa ratio pertinet ad motiuum legislatoris; non tamen facit materiam legis adeò necessariam, vt cōtra illam non possit præualere consuetudo. Denique consuetudo contraria posset omninò festi obligationem auferre; ergò & minuere. Adde in omnibus illis casibus interuenire rationes aliquas honestantes consuetudines ex aliqua publica necessitate. Solent enim nundinæ in festo fieri, interdum, vt rustici, & pauperes, qui non possunt in profestis operas suas deserere, illas possint adire. Aliquādo fiunt, quia tali die solet multitudo populorum ad locum aliquem conuenire pietatis causa, &, ne cogantur iterum illûc venire, vel nimium ibi detineri cum magno dispendio, & publico, nundinæ in eodem die constituuntur. Oportet tamen obseruare, nunquam istam consuetudinem ita introduci, vt Missa omitti possit licitè absque speciali necessitate.

Caiet. *Nauar.*

5. In mercatibus autem, qui in singulis ciuitatibus, vel oppidis semel in hebdomada fieri solent, non ita præualuisse videtur hæc consuetudo, quia facilè transferri possunt in alterum diem, & ita obseruandum est, quoad fieri possit, nisi consuetudo inueterata omninò resistat. Venditiones verò solent publicè fieri in festo, præsertim in paruis oppidis; quia aliàs pauci essent emptores, & res vilissimè venderentur: Et similes causæ cum proportione in aliis casibus reperientur. Interdum etiam venditio potest illo die fieri in gratiam emptoris, qui fortasse est rusticus agricola, aut peregrinus, qui alio die adesse ibi non potest, vel alia ratione tunc indiget tali re. Interdum verò in gratiam venditoris, qui alio die non posset vendere ex defectu ementium, &c. Quæ omnia generatim spectata ad publicam vtilitatem pertinent, & ideò aliquid participant de dispensatione cap. *Licet*, de Feriis, quam inferiùs exponemus. His tamen non obstantibus lex ipsa Canonica per se suam vim retinet; & seruanda est, vbi non fuerit in aliquo casu particulari per consuetudinem derogata.

Cap. *Licet.*

6. Placitū prohiberi diebus festis.

Circa aliam partem de Placito, seu iudicio forensi certum est, prohibitum esse in diebus feriatis, vt vidimus; tamen quia in hoc iudicio plures interueniūt personæ, & actiones, nonnulla circa illas breuiter notanda sunt. Personæ sunt Iudex, & Partes: Actor, scilicet, & Reus, Testes, Tabellio, Aduocatus, & si qui sunt alij horum ministri. Circa quas personas generatim solùm possumus dicere, omnes teneri ad seruandam hanc legem quoad actiones forenses ad singulas pertinentes, vt eleganter, & speciatim declaratur in l. vlt. C. de Fer. Et similiter singuli gaudent illa indulgentia, etiamsi aliis onerosam esse contingat; quia lex indifferenter, & generaliter loquitur.

Leg. *vlt.*

7. Dubitari autem solet, cuius personæ habenda sit ratio in hac cessatione ab strepitu iudicij, contingit enim, vt partes, & iudex in diuersis locis domicilia habeant; & festum, vel ferias in vno loco seruari, non in alio; cuius ergò loci consuetudo seruanda est, iudicísne, an rei, vel actoris, vel omnium? Respondeo, spectandum semper esse locum illum, in quo iudex adest, & causa tractatur, & iudicium ordinatur. Tùm quia iudex est principalis persona, & quasi caput in hoc negotio; & ideò ratio postulat, vt cæteri illum sequantur. Tùm etiam, quia in modo ordinandi iudicium, attenditur consuetudo loci, in quo agitur causa; ergò etiam in tempore apto ad iudicium. Tùm denique quia iudex ipse tenetur, loci, in quo adest, & operatur, festa seruare, & consequenter ibi tenetur à forensibus actibus abstinere. Non verò tenetur etiam indulgere partibus, vt suorum locorum feriis, seu festiuitatibus vtantur; quia hæc esset nimia iudiciorum dilatio; & quia possunt, vel debent ad locum iudicij accedere, vbi iam non tenentur festa suorum locorum propria obseruare. In hoc conueniunt Canonistæ in cap. vlt. de Feriis, vt rectè ibi expendit Abb. n. 23. qui magis loquuntur de feriis temporalibus, seu rusticanis; tamen cum proportione eadē ratio est de solemnibus, seu festiuis. Addo verò, si aliquæ actiones pertinentes ad illam causam extrà locum iudicij transigendæ sint, posse optimè fieri in eo die, qui est festus in loco iudicij, & nō in loco, vbi tales actiones sint. Vt v. g. si testes sint in alio loco examinandi ex commissione iudicis priùs data, optimè poterit in illo die ab eis exigi iuramentum, & consequenter etiam examinari poterunt. Aduocatus item, si alibi resideat, & Tabellio, si alio in loco inquisitionem faciat, vel instrumentum, sua munera eodem die præstare possunt; quia obligatio seruandi tale festum, nō se extendit ad alia loca, vt supponimus: Et ita ex hac parte talis actio non est contra festi obligationem. Aliunde verò non est contra vacatioenm concessām pro illo die in tali iudicio; quia illa vacatio solùm præcipitur, & conceditur pro tali loco; & ibi non fit progressio, sed in remotis dispositionibus, (vt sic dicam) seu præparationibus, quæ in aliis locis fieri possunt.

Abbas.

8. Secundò circa actionem iudicij dicendum est, sub illa comprehendi omnes actiones, quæ propriè forenses, & publicæ sunt, & pertinent quasi intrinsecè ad acta iudicij; & expressè, vel virtute in capit. 1. & vltim. de Feriis continentur. Hoc in primis constat generali ratione, quia hæc prohibitio nititur in lege ecclesiastica; ergò tanta est, quantam legis verba exigunt. Verba autem Canonica legis in dicto cap. vlt. sunt, *Debet iudicialis strepitus diebus conquiescere*

Cap. *vlt.*

quiescere feriatis, qui ob reuerentiam Dei noscuntur esse statuti. In fine verò hæc cessatio strepitus duobus verbis declaratur, scilicet, *vt nec habeantur processus, nec feratur sententia*; ergò ex vi illius iuris ea omnia, quæ pertinent ad formationem processus iudicialis, & ad prolationem sententiæ, prohibita sunt. In cap. autem 1. eiusdem titu. his verbis declaratur hæc prohibitio, *His diebus nec Placitum fiat, neq; aliquis ad mortem, vel ad pœnam iudicetur, nec sacramenta* (id est, iuramenta) *præstentur:* In quibus, quid nomine *Placiti* significetur, ex vsu. Canonum sumendum est, quia extrà illos non inuenio vocem illam in hac significatione, vt forensem causam, vel litem significet: propriè enim significare solet voluntatis electionem, & cõsensum. Vnde etiam obiectum voluntate approbatum placitum vocatur Gen. 24. *A Domino egressus est sermo, non possumus extra placitum eius quicquam loqui.* Vnde etiam significat conuentionem, & pactum ex mutuo consensu definitum, vt Gen. 29. & 30. videre licet. Vel etiam significat mentis decretum, quomodo dicuntur esse Philosophorum, & Medicorum placita. Atq; hoc modo quæ decreta, vel statuta sunt à Deo, vel Principibus, vel Senatu, placita vocantur, Prouer. 10. *Labia iusti considerant placita, & os impiorum peruersa.* Ac denique terminus definitus ad aliquid agendum placitum vocari solet 2. Reg. 20. *Moratus est extra placitum, quòd ei constituerat rex.* Quia ergò in forensi iudicio iuxta voluntatem, & arbitrium iudicis legibus regulatum, vel termini constituuntur, vel decreta dantur, & sententiæ, ideò tota causa iudicialis, & forensis tractatio nomine Placiti in iure Canonico significatur, vt videre licet in dicto cap. 1. 15. q. 4. per totam. Iuxta hanc ergò interpretationem idem est prohiberi in die festo placitum, ac prohiberi strepitum iudicialem, vt in alio capite dicitur.

(Cap. 1. — Quid Placitum. — Gen. 24. — Gen. 29. & 30. — Prou. 10. — 2. Reg. 20. — Ca. 5. & 15.)

9. Difficultas. At enim dubitabit aliquis, si hoc ita est, quid necesse fuerit addere cætera verba in illo c. 1. quia, prohibito toto strepitu iudiciali, cætera prohibita erant, scilicet, Iudicium, ac Iuramentum, quæ per alia verba exprimuntur. Quòd si totum ipsum per partes explicari oportuit, debuissent omnes actiones forenses numerari: alioqui cogitare quis poterit, illas tantùm duas actiones esse prohibitas, & genus per species limitatum esse; quòd tamen falsum est. Et præsertim habent difficultatem illa verba, *Neque aliquis ad mortem, vel ad pœnam iudicetur*, quia videtur per ea limitari hæc prohibitio ad iudicium criminale; nã in illo tãtũ per se agitur de infligenda pœna; immò nec semper illud prohiberi videtur, sed solùm quando condemnandus est reus ad pœnam; si ergò absoluendus sit, non erit tale iudicium in festo prohibitum; quòd etiam falsum est. Hanc difficultatem quoad hanc tãtùm posteriorem partem sensit Glossa in dicto cap. 1. ver. *Ad mortem*, & ideò addidit, subintelligendum esse, *maximè, quia nulla causa* (inquit) *tunc tractari debet*, maximè verò causa sanguinis. Panormit. autem existimat nomine *Placiti*, solùm significari causam ciuilem, & citat cap. *Placita*, 15. q. 4. sed ibi hoc non declaratur, nam absolutè dicitur, *vt Placita secularia Dominicis diebus, vel aliis præcipuis festis non fiant*; at criminalia iudicia magis secularia sunt, quàm ciuilia. Et ideò dici posset cũ Caiet. d. art. 4. §. *Sed ad hoc*, in fine, tempore illius Concilij, à quo caput illud desumptũ est, non fuisse prohibita omnia iudicia in die festo: & sanè in Concilio Maguntiaco suprà citato hoc multùm indicatur. Verumtamen quia ex c. 1. & 2. 15. q. 4. quæ sunt antiquiora, contrarium colligitur, non videtur omninò deserenda Panorm. sententia. Est enim probabilis illa vocis significatio; quia placitum magis significare solet decretum spectans ad ciuilem gubernationem, quàm ad punitionem. Supposita ergò illa significatione, per primùm verbum omnes causæ ciuiles, per secundùm verò omnes criminales, prohibitæ sunt, & in singulis prohibitæ sunt omnes actiones iudiciales. Cur autem iuramentum specialiter expressum fuerit, paulò inferiùs dicam.

(Satisfit. — Gloss. — Panor. — Caiet. — Concil. Mag.)

CAPVT XXX.

De actibus forensibus in particulari prohibitis, vel irritis in die festo.

1. QVoniam multa prohibentur, quæ, si fiant, facta tenent, quando per legem expresè non irritantur; ideò in his actionibus forensibus maximè necessarium est, vtrúmque explicare. Et vt doctrina moralis vtilior sit, ad particulares actiones descendere necessarium est. Primùm ergò ex dictis constat, prohibitas esse omnes partes iudicij, quæ ad tres reuocantur, Inchoatio causæ, quæ à citatione maximè incipere videtur; Processus formatio, & causæ cognitio; Ac terminus iudicij, seu sententiæ prolatio. Et ita docent omnes, quia in his consistit strepitus iudicialis. Adduntur verò in dicto cap. vlt. de Fer. duo valdè notanda. Vnum est, tales actiones non solùm esse prohibitas in die festo, sed etiam esse ipso iure nullas; nam expresè dicitur, *Nec processus habitus teneat, neq; sententia.* Quæ verba magis clara sunt, quàm illa, quæ habentur in iure ciuili, leg. *Vt in die*, C. de Feriis, in fine, *Quòd contra hoc factum fuerit, omnibus modis irritetur.* Nam ex vi verbi *irritetur*, dubitari poterat, An esset irritum ipso facto, vel solùm per iudicem irritandum? Ius autem Canonicum euidenter declarat, totum esse ipso facto nullum, quia non tenet. Existimóque eundem fuisse sensum Imperatoris, quia verba illa *omnibus modis*, multùm ampliant verbum irritandi, irritari enim debet, non solùm factum tollendo, sed etiam declarando, validum non fuisse. Semper tamen est differentia, quia lex ciuilis poterit hoc facere in causis ciuilibus, non verò in ecclesiasticis; lex autem Canonica in omnibus. Item lex illa Imperatoris in priuatis regnis potuit non seruari, lex autem Canonica vbique obligat. Aliud in dict. ca. additum est, ita esse prohibitas has actiones in die festo, vt neque ex conuentione partium fieri possint; neque etiamsi fiant, factæ teneant, ita enim expresè in textu declaratur, vt Gloss. verb. *Quibus* notauit, quam omnes sequuntur.

(Cap. vlt. — L. Vt in die. — Gloss.)

2. Et in hoc constituitur in eodem textu differentia inter ferias festiuitatum, vel aliorum temporum, quòd his posterioribus possunt partes renunciare, nõ verò prioribus. Et ratio clara est, quia hæ temporales feriæ in partium leuamen conceduntur, festiuales verò in honorem Dei, & Sanctorum. In hoc tamen notari potest differentia, & conuenientia inter Mercatum, & Placitum, seu Iudicium, quòd neutrũ licet in die festo, etiam ex conuentione partium, propter illam rationem, quòd vtrúmque est in honorem Dei prohibitum: & nihilominùs contractus ita factus in die festo validus est, & instrumentũ etiam extra iudiciũ factum ad illius confirmationem validũ est; acta verò in iudicio non sunt valida. Ratio autem est, quia lex ipsa prohibens mercatũ non irritat illum, vt patet ex dict. ca. 1. lex autem prohibens acta iudicij irritat illa. Ita sumitur ex Ioanne Andr. & Panorm. in dict. cap. vlt. & notat Siluest. verb. *Dominica*, q. 3. in fine, qui allegat leg. *Actus*, C. de Feriis, sed ibi nihil dicitur, nisi quòd tales actus in diebus festis *Conquiescant*.

(Cap. 1. — Ioan. Andr. — Panor. — Siluest. — L. Actus.)

3. An citatio facta licita sit, & valida. Specialiter verò dubitari solet quoad litis initiũ, An citatio facta in die festo licita sit, & valeat. In quo est breuiter aduertendum, aliud esse, citationem fieri pro die festo, aliud vsque ad diem festum, aliud verò esse,

esse, fieri in die festo. Primò modo facta citatio iniqua est, & inualida, quia sensus est, citari partem, vt in die festo respondeat: hoc enim indicat particula *pro*, vt constat. Continet ergò illa citatio præceptum iniquum, & iniustum, & ideò apertè est inualida pro illo die. Dices, saltem obligabit ad comparendum alio die habili proximè sequenti, quia in citatione duo præcepta continentur, vnum comparendi, aliud tali die comparendi, & primùm impleri potest, & est iustum. Respondetur ita sensisse Innocentium; Ant. & alios. Communior tamen sententia est, tale præceptum nullam omninò obligationem inducere, quia est irritum, & nullum ex vi d.cap.vlt.vt latè refert, & ostendit ibi Abb.n.21. Et credo esse veram, quando directè, & formaliter (vt sic dicam) citatio facta est pro die festo, vt pro Dominica, vel pro sancti Ioannis festo, &c. quia tunc directè est contra præceptum de obseruatione festi, & ita est irrita, & nulla. At si expressè solùm fiat pro tali die mensis, vel hebdomadæ, & contingat, in illum diem festum incidere, tunc probabilis est opinio Innocentij. Et saltem quòd ad nos pertinet, tunc iudex non peccat: nec agit contra festum, vt patet ex vi talium verborum: nec præsumenda est praua intentio, vbi non ostenditur. Hinc autem sequitur, talem actum non esse contra legem, nec per illam esse irritum factum, sed obligare, prout potest, scilicet in diem proximè sequentem, & habilem.

Instantia. Diluitur. *Innocent. Anton.* *Abb.* *Innocent.*

4. Citatio facta secundo modo valida est.

Secundo verò modo facta citatio, in legitimo sensu, quem habere potest, & debet (nisi aliud exprimatur) iusta est, & valida, nã illa verba indicant prorogationem temporis, pro quo fit mandatum, vsque ad talem diem festum, v.g. vsque ad Dominicam, & sensus esse debet, vt totum illud tempus vsque ad Dominicam inclusiuè prorogetur, & intra illud nõ peccetur, non comparendo, die autem proximè sequenti respondendum sit. Qui sensus est satis vsitatus, & consentaneus verbis, & in illo præceptum nihil continet contra festi obseruationem, vt per se constat. Prætereà, si alicui præcipiatur, vt intra octo dies compareat, licet intra illos dies vnus vel plures dies intermedij sint festiui, tenetur comparere intra terminum præfixum, si vltimus non est dies feriatus, quia non oportet, vt pro toto tempore octo dierum, & singulis partibus eius possit quis compelli ad cõparendum, sed satis est, quòd intra illud tempus detur sufficiens mora, & terminus habilis ad comparendum, ergò licet vltimus dies præfixi termini sit festiuus, citatio erit valida, quia potest præueniri terminus vltimus, & intra totum illud tempus in die non feriato proximè præcedenti mandatum impleri, ergò multò magis erit licita, & valida in priori sensu implendi videlicet illam proximè post diem festum designatum pro termino. Et hæc etiam resolutio satis communis est, vt videre licet in Ioan. Andr. Abb. & aliis Doctoribus in dict. cap. vlt.

Ioan. Andr. Abbas.

5. *Abbas.*

De tertiò autem modo est magna disceptatio, & dissensio inter Canonistas, vt latè tractat Abbas ibidem n.19. Breuiter tamen dico, citationem factam in die festo, etiamsi mandatum eius pro die profesto fiat, & intimetur, prohibitam esse ex vi cap.vlt.de Feriis, ac subinde irritam. Duo enim possunt in tali citatione considerari. Vnum est quasi actio ex parte iudicis, scilicet, emanatio præcepti ab illo, & decretum citationis, vt sic dicam. Aliud est quasi passio respectu eius, qui citatur, scilicet quòd ei intimetur præceptum, & contingere potest, vt vtrúmque fiat in die festo, vel alterum tantùm, & omnibus modis censeo esse nullum illum actum. Et primò actio iudicis continens citationis præceptum, in festo facta nulla est, etiamsi non in festo, sed in profesto die sit intimanda reo. Ratio est, quia illa pertinet ad iudicialẽ strepitum, qui totus prohibitus, & irritatus est. Item quia illud præceptum continere censetur interlocutoriam quandam sententiam, vt Abbas docet; omnis autem sententia in illo die prolata prohibita est, & nulla. Item quia illud præceptum non fit sine causæ cognitione, quæ omninò est prohibita illo die, & cõsequenter etiam vox, seu præceptum, quòd ab illa manat, vt sumitur ex l.vlt.C.de Feriis. Denique quia fauores ampliandi sunt, præsertim cum in hoc negotio simul religionem erga Deum, & pietatem erga reum hic fauor contineat. Atque hinc sequitur, quocúmq; die tale præceptum intimetur, non obligare, quia à principio fuit nullum.

Leg. vlt.

6. At verò si è contrario iudex protulit præceptum in die profesto, intimatio autem facta fuit in die festo, duobus modis id potest contingere. Vno ex vi ipsiusmet citationis, quia nimirum per ipsam expressè præcipiebatur, vt ita fieret. Et sic etiam censeo præceptum fuisse iniquum, ac subinde nullum, propter dicta in priori puncto, quæ cum proportione hîc applicari possunt, quia illa intimatio nulla est, vt iam dicam. Alio modo potest intimatio præcepti fieri in die festo, vel per accidens ex ignorantia ministri, vel ex malitia eiusdem, aut etiam iudicis, qui priuatim, & extra iudicium id ordinauit, & talis intimatio, quocúmq; ex his modis fiat, nulla est in die festo ex vi eiusdem ca.vlt.& dictæ legis *Vt in die*. Nam ibi præcipitur quies à litibus, & ab strepitu iudicij, & irritatur, quicquid in contrarium fit, hæc autem intimatio est contra quietem, & est pars non modica iudicialis strepitus, ergò. Nihilominùs tamen præceptum ipsum in se validum manet, quia in se non cõtinuit illum errorem, & alioqui habili tempore latum est. Poterit ergò alio die profesto citatio fieri ex vi illius, quia non fuit extinctum propter indebitam applicationem eius, sed solùm tunc non habuit effectũ. Et ita, nisi iterum intimetur, nullam inducet obligationem ex vi intimationis factæ in die festo, nec ex vi illius poterit processus formari, alioqui omnia erunt nulla, vt ex dictis constat.

Le. Vt in die.

7. An in die festo possint testes examinari.

Secundò quoad processum, seu progressum litis, quæri solet, an in die festo possint testes examinari? Vnum est certum, scilicet non posse illo die exigi iuridicum iuramentum, id enim expressè, & specialiter prohibetur in dict. cap. 1. de Feriis. Quæ prohibitio maximè intelligitur de solemni, ac iuridico iuramento, siue à testibus, siue à partibus postuletur. Cum ergò testes non possint dicere testimonium, nisi præuio iuramento, sicut iurare non possunt in die festo, ita neque examinari. Dices, posse iuramentum antecedere in die profesto, & tunc hæc ratio non obstabit, quominùs interrogationes, & responsa in die festo fiant. Ad hoc multi Canonistæ totum concedunt, dicentes puram examinationem testium non esse prohibitam in die festo, si antea præcessit iuramentũ, & examinatio articulorũ, & interrogationum, quæ testibus proponendæ sunt; vt dixit Gloss. in Clem. vnic. de Offic. de leg. ver. *Iudices*, cum Specul. Ioan. Andr. & aliis, quos refert Abbas in dicto cap. 1. Fundamẽtum est, primò quia illud examen retrotrahitur ad diem iuramenti. Secundò, quia non est actus iudicialis, sed extraiudicialis, nam per merum executorem fieri solet. Contrarium autem tenuit ibi Anton. dicens, totum illum actum esse prohibitum, & esse nullum. Panormitanus verò mediam sententiam amplectitur dicens, actum quidem esse validum, esse tamen illicitum, quia distrahit à diuinis. Quæ distinctio mihi non probatur; quia vel ille actus est prohibitus tanquam iudicialis, & pertinens ad strepitũ iudicij; & sic erit nullus iuxta cap. vlt. Si verò non est

Obiectio. *Gloss. Specul. Ioan. Andr. Abbas.* *Anton.* *Panor.* *Cap. vlt.*

est prohibitus specialiter, de se non erit illicitus, quia non est opus seruile; & ita non est prohibitus generaliter; ergò nullo modo. Quòd autem distrahat, non satis est, vt sit peccatum, quia finis præcepti non cadit sub præceptum, vt sæpè dictum est. Aliàs etiam legere historias humanas, vel de nouis euentibus interrogare in festo, esset speciale peccatum.

7. Auctoris sententia.

Inter aliàs verò duas sententias opinio Antonij sicut magis pia, ita & probabilior mihi videtur. Primò enim illa retrotractio ficta est, nam re vera ille actus fit in die festo: non est autem admittenda fictio à iure non introducta, nec probata; imò parum consentanea iuri, & obseruationi festi multùm derogans. Eò vel maximè, quòd potiùs iuramentum præcedens solet quasi repeti, & confirmari in illo die, in quo testis examinatur; semper enim præmittitur, interrogationem esse faciendam sub præstito iuramento, quòd ipse acceptat. Deinde non intelligo, cur actus ille non sit in præsenti materia existimādus iudicialis, nam sine dubio multum pertinet ad strepitum iudicij; quem totaliter prohibet, & annullat dictum cap. vlt. de Feriis, & l. *Vt in die*, Cod. eodem: vbi etiam præcipitur, vt lites quiescant, non quiescunt autem, sed progrediuntur, si examen fit testium. Item, tota illa actio pertinet ad formationem processus, & solet esse magna pars eius; at in dicto cap. vlt. dicitur absolutè, *Nec processus habitus teneat*; ergò neque etiam quoad illam partem tenet. Item, in leg. vlt. C. de Feriis prohibetur in illo die omnis executio, *& ne vlla quémquam vrgeat admonitio*; & infrà, *sit ille dies à cognitionibus alienus*; quæ omnia planè violantur per testium depositionem. Item, testes non possunt tunc cogi ad respondendum, vt Panormitan. fatetur, ergò non iuridicè interrogantur; ergò nec eorum depositio valida erit. Vel è contrariò, si iuridicè interrogentur, actus iudicialis est, & ita per legem ecclesiasticam irritus factus. Denique sine dubio grauiter peccat Tabellio scribendo, & fidem dando, quia illa scriptio pertinet ad processum iudicialem conficiendum, quòd prohibitum est, & consequenter irritum. Neque obstat, quòd hæc examinatio testium fieri possit per aliquem deputatum à iudice, qui non sit iudex, sed quasi merus executor, qui iurisdictionem non habet, quia nihilominùs illa actio fundatur in iurisdictione iudicis, & pertinet ad executionem eius in contentioso foro.

(Margin: Cap. vlt. Le. Vt in die. — Leg. vlt. — Panor.)

8. Vtrùm hoc liceat in causis spiritualibus.

Ab hac tamen generali regula excipiunt aliqui causas spirituales; nam in illis aiunt, licitum esse, & validum iuramentum accipere, & consequenter etiā testes examinare, non verò in temporalibus, de quibus solis intelligunt prohibitionem iuramenti factā in dicto cap. 1. Addúntq; ideò esse specialiter factam, quia licet ex aliqua necessitate licitum sit, iudicium ferre, seu litem agere in causa tēporali, nihilominùs exigere iuramentum, etiam tunc prohibitum est. Ita sentit Caiet. dicto art. 4. Et adducit D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 10. At D. Tho. ibi non allegat dict. cap. 1. neq; illud exponit, sed solùm de iuramento in communi loquens, siue solemni, & iuridico, siue priuato: ait, *Pro spiritualibus negotiis iuramenta possunt præstari in solemnibus diebus, quibus est spiritualibus rebus vacandum: non tamen tunc sunt iuramenta præstanda pro rebus temporalibus, nisi fortè ex magna necessitate.* Vbi etiam non dicit, hoc esse omninò prohibitum, sed non esse faciēdum, quia non est consentaneum fini diei festi, qui est spiritualibus vacare: si tamen fiat, non dicit esse speciale peccatum contra aliquam iuris prohibitionem. Quapropter veriùs censeo prohibitionem factam in dicto cap. 1. generalem esse ad omnia iudicia, & causas forenses, siue de temporalibus causis, siue de spiritualibus agatur, quia verba textus generalia sunt, nec talis limitatio in eo habet fundamentum. Nec etiam ratio D. Thom. hîc applicari potest, quia neutræ causæ tractandæ sunt in die festo. In casibus autem, in quibus propter necessitatem potest esse licitum iudicium in die festo, sicut exceptiones habent locum in causis spiritualibus, ita in tēporalibus, si in eis vera necessitas occurrat. Nam duplex illa exceptio, quæ in eodē textu additur, *Nisi pro pace, vel alia necessitate*, indifferenter ponitur, & in iudicio etiā de causa temporali habere potest locum, vt infrà dicam. Si ergò in causa temporali talis occurrat necessitas, vel pietas, vt ratione illius licitum sit iudicium in festo, etiam erit licitum iuramentum exigere, & testes examinare, quia iam ibi occurrit necessitas. Si verò è contrario iudicium fit in causa, & negotio spirituali, & non occurrit necessitas; ob quam in die festo iudicium agere liceat, nec etiam tunc licebit iuramentum exigere, nec testes ad dicendum cogere, vel examinare, quia deest necessitas, quæ in dict. cap. 1. pro iuramento præstando postulatur.

(Margin: Caiet. D. Thom.)

9. Sítne omnis sententia prohibita in festo.

Tertiò dubitari potest quoad finem iudicij, An omnis sententia sit prohibita in die festo? Ad quòd Caiet. suprà respondet, non omnem esse prohibitam, quia sententia excommunicationis ibi non prohibetur, neque est nulla: quòd est verum, quia non fit cum strepitu iudicij. Et idem tenent Freder. de Sen. Con. 11. 12. & 13. & Abbas in dict. ca. vlt. de Fer. n. 16. 17. & 18. vbi plures in eandem sententiam refert. Antonius verò ibi contrarium tenet, quia Lex dicit, vt omnis vox iudicis sileat in die festo. Sed dico, magis in hoc esse attendenda verba Canonum, quàm Legum. Item respondeo, intelligendum esse de voce pertinente ad strepitum iudicij, & ad processum iudicialem, excommunicatio autem, vt Caiet. benè notauit, non tam est procedere, & iudicare, quàm veluti legem ferre, aut præceptum imponere. Vnde à fortiori constat, absolutionem ab excommunicatione non esse in die festo prohibitam, quia eadem de illa procedit ratio, & aliunde est fauorabilior, quia est spirituale bonum, & per eam subuenitur periculo animæ. Quanquam hæc ratio possit etiam suo modo applicari ad ipsam excommunicationem, quæ est medicinalis pœna, & ad bonum animæ ordinatur.

(Margin: Caiet. Freder. Abb. Anton.)

10. Addunt prætereà Abb. Host. Ioan. Andr. & Specul. actus etiā voluntariæ iurisdictionis non esse prohibitos in die festo, argumentum sumentes ex lege *Actus*, C. de Fer. vbi emancipationes, & manumissiones in diebus festis fieri posse dicuntur, & super his acta fieri permittuntur. Efficaciùs verò id suadetur ex dicto cap. vlt. eod. vbi solùm iudicialis strepitus prohibetur, & quæ ad illum pertinent: dicitur autem esse iudicialis strepitus, vbi causa est contentiosa, & litigiosa, ac denique, vbi *quæstiones, & iurgia* tractantur, vt ibidem significatur in ipso proœmio. At ea, quæ sunt iurisdictionis voluntariæ, non fiunt cum strepitu iudiciali, vt dispēsationes, indulgentiæ, priuilegia, & huiusmodi, neque pertinent ad contentiosum iudicium, vt constat, ergò in eo cap. non prohibentur: sed neque in alio sunt prohibita, vt satis constat ex omnibus allegatis, ergò. Addit verò Panormitan. limitationem, dicens, hos actus esse validos, licet in die festo fiant, non tamen fieri sine culpa, si absque speciali necessitate fiant. Sed hoc iam suprà in simili reiectum est, quia, si hi actus valent, ideò est, quia in illo cap. non sunt prohibiti, vt ipse fatetur, sed neque in alio loco sunt specialiter prohibiti, vt dixi, nec etiam sunt opera seruilia, vt constat: ergò manent in ordine actuum indifferentium (vt sic dicam) pro diebus festis: non ergò possunt magis damnari, quàm confabulationes, & ludi de

de se non mali, & similes res.

11. Executionē sententiæ prohiberi in festo.

Denique ex his à fortiori concludunt dicti auctores, omnes actus extraiudiciales factos in die festo validos esse, & non esse prohibitos ex vi illius ca. vlt. Probatur, quia ibi solùm prohibetur strepitus iudicialis, & formatio processus vsq; ad sententiam. Vnde infert Panor. in ca. vlt. de Iud. n. 22. executionem sententiæ latæ in die profesto, licet fiat in die festo, validam esse: quia non est actus iudicialis. Sed alij oppositum sentiunt, vt videri potest per Felinum in cap. vlt. de Iudi. nu. 13. Ego verò censeo, executionem prohiberi in die festo in dicto ca. vlt. & consequenter etiam irritari, quantùm iuridicè potest. Probo primò, quia Panormitanus fatetur esse prohibitam in c. 1. de Feriis, præsertim in causa criminali: vnde, licet textus ille solùm prohibeat, *ne quis in festo ad pœnam iudicetur*, ipse intelligit, *etiam esse prohibitum adiudicari, & executioni mandari*. Ergo eadem ratione, vbicúmque prohibetur sententia in die festo, magis (vt sic dicam) prohibetur executio eius. Item probatur ex leg. *Actus*, leg. *Vt in die* leg. vlt. C. de Fer. Quamuis enim hæc materia non videatur pertinere ad leges Ciuiles, tamen cū disponant immediatè de actibus Ciuilibus, & in fauorem Religionis, per eas rectè explicatur ius Canonicum. Ibi autem prohibentur omnes actus in die festo, qui sunt iudicij contentiosi, & irriti etiam declarantur in dicta leg. *Vt in die*, & in leg. vlt. expresè dicitur. *Vt à cunctis executionibus excusetur, nulla quémquam vrgeat admonitio, taceat apparitio, præconis horrida vox silescat*, &c. quæ omnia executionē sententiæ significant. Vnde tandem executio sententiæ non immeritò sub strepitu iudicij comprehendi videtur, vt apertè significatur in dicta lege, *Vt in die*, & in illa esse solet maior perturbatio partium, & populi, & maior distractio, quàm in sententię probatione: videtur ergò comprehensa in d. ca. vlt. de Fer. At ibidem irritantur omnes actiones, quæ prohibentur: ergò. Dico autem, quantùm possint: quia, cum executio consistat in facto, aliquando est irreuocabilis, vt constat.

Panor. Felin. L. Actus. L. Vt in die Leg. vltim.

12. Fieríne possit appellatio in festo.

Tandem de appellatione dubitari potest, An liceat in die festo illam interponere? Et ratio dubij esse potest, quia non licet in die festo, seu feriato appellationē prosequi: ergò nec illā proponere. Antecedens commune est Doctorum, vt statim dicam, & sumitur ex leg. 1. C. de Fer. Consequentia verò probatur, quia sicut prosecutio appellationis pertinet ad strepitum iudicij, ita etiam propositio, loquimur enim de iudiciali appellatione; illa autem actus iudicialis est, & pars processus, ergò. Et confirmatur, quia non est necesse, appellationem in continenti fieri, nam iura decem dies concedunt: & ordinariè meliùs, ac maturius est, non statim appellare: ergò nulla moralis necessitas esse potest appellandi in die festo, quia intra decem dies semper sunt aliqui profesti; &, si vltimus sit festiuus, nullum incommodum est, præuenire: vel, si primus feriatus sit, postponere. Cur ergò dabitur hæc licentia pro die festo? Adde nullum ius Canonium talem licentiam dare, iura autem ciuilia vel etiam id non dicunt, vel, licet dicerent, non sufficeret. Multa enim opera fieri permittuntur in diebus feriatis iure ciuili Digestorum, & Codicis in tit. de Fer. quæ in die festo non licent, nisi quatenus per Canones permittuntur, quia hæc materia Canonica est.

Leg. 1.

13. Quid in hoc censeant Iurisperiti.

Nihilominùs Doctores Iuristæ communiter docēt; appellationem posse in die festo interponi, licet eam prosequi tunc non liceat. Ita Gloss. in dicto cap. vlt. de Fer. & ibi Panor. n. 12. Gloss. in leg. 1. de Feriis, & Caietanus dicto art. 4. §. *Sed ad hoc*, dicens, *prohiberi homines litigare in die festo, actu appellandi excepto, qui omni tempore licitus reputatur*: nullam verò probationē adiungit. Glossa autem dicta id colligit ex dicta lege 1. C. de Feriis adiunctis leg. 1. §. *Dies* ff. Quando appellandum sit, & Authent. de appellatione, & intra quæ tempora, Collat. 4. in principio. Sed in illis legibus nihil inuenio de hoc articulo tractatum: nam §. *Dies*, & in Auth. solùm agitur de numero dierum, intra quem appellandum est: & quòd illi dies sint vtiles, ita vt per iudicem non impediatur appellatio. In lege autem prima Cod. de Feriis solùm dicitur, ita esse seruandas, quoad appellationem, ferias repentinas, sicut solemnes, *Sine vlla adiectione*. Vnde ex his iuribus inter se collatis ad summum videtur posse colligi, licitum esse appellare in die festo, quando necessitas vrget vel præfinitus numerus dierum finitur, nisi ita fiat; ex quacúmque causa id accedat. Nam cum appellatio sit quædam naturalis defensio, meritò tunc cōceditur; ne homo illa priuetur. Si verò cōmodissimè potest anteponi, vel postponi ad diem festum, nec ratio naturalis defensionis postulat, vt id fiat tali die; nec iura citata id permittunt, nec si permitterent, extendenda viderentur ad festa religiosa. Quare licet non audeam id damnare; nec videatur excessus grauis, quia sine magno strepitu fieri potest, & est res fauorabilis; nihilominùs consulerem, vt in die profesto fiat, quoties commodè possit.

Gloss. Panor. Caiet.

14.

Aduertendum prætereà est, cum dicitur, actus extraiudiciales validos esse, & licitos, intelligendum id esse ex vi illius Decreti, seu Legis, per quàm processus, sententia, & strepitus iudicialis prohibentur; nam alio ex capite contingere potest, vt actus malus sit. Est item notanda differentia inter cap. 1. & vlt. de Fer. quòd in 1. non additur, irritatio, quæ additur in vlt. Et ideò omnia, quæ in primo cap. prohibentur, si non prohibentur in vltimo, licet cum peccato fiant, valida sunt. Quæ autem in neutro ca. prohibentur, & seruilia non sunt, illicita non sunt ex eo præcisè, quòd in festo fiant, nisi aliunde habeant malitiam.

Differentia inter duo capita iuris.

15. Enodantur duæ difficultates.

Et ex hoc principio expediendum est dubium, quod Caiet. proponit; An liceat aduocato informare iudicem in die festo? Dicendum est enim hoc in neutro capite esse prohibitum, quia est actus extraiudicialis, & non est seruilis, & ideò nullo iure prohibitus est. Item ex eodem principio respondendum est interroganti, an iudicium arbitri sit in die festo prohibitum. Distinguendum enim est (cum Abbate, dicto c. vlt. n. 10.) de verò arbitro. & de internuncio, quem ipse *arbitratorem*, seu *compositorem* vocat. Et de primò dicendum est, non licere coram eo causam agere in die festo, nec ei sententiam ferre. Ita habetur expressè in l. *Omnes dies*, C. de Fer. vbi dicitur; *Nec apud ipsos arbitros, vel à iudicibus flagitatos, vel sponte electos, vlla sit cognitio iurgiorum*. Et ratio est, quia ille procedit iudiciali modo instar iudicis. De alio verò ait Panormit. posse munus suum exercere in die festo, quia solùm est amicabilis fœderator, & conciliator pacis; fœdera autem, & similia pacta non sunt in die festo prohibita, vt ex eisdem iuribus colligitur, & latiùs ipse probat.

Caiet. Abbas. Leg. Omnes dies. Panor.

16. Vtrùm sit licitum in festo iuramentum extraiudiciale.

Tandem circa tertium caput harum actionum quæri potest, An iuramentū extraiudiciale sit in die festo licitum, vel prohibitum? Nam de iudiciali iam suprà dictū est, per se vniuersaliter prohiberi in qualibet causa, nón solùm ex vi illius specialis prohibitionis, sed etiam ex vi prohibitionis totius iudicij forensis. De aliis verò iuramentis extraiudicialibus Panormitan. in dicto cap. 1. de Fer. num. 8. & clariùs in capit. vltim. num. 18. sentit, etiam extrà iudicium esse prohibitum omne iuramentum in die festo. Potéstque suaderi; tùm quia in dict. ca. 1. distinctè ponitur prohibitio iuramenti, & prohibitio Placiti, ac iudicij, tùm etiam, quia fuisset superflua illa prohibitio

Cap. 1.

hibitio iuramenti, si de solo iudiciali intelligeretur; quia iam erat contenta in prohibitione iudicij. Tum denique, quia ibi excipitur iuramentum pro pace, quod extra iudicium fieri solet in quocumque fœdere, vel conuentione. Nihilominùs Caiet. in dict. ar. 4. §. *Secundum*, intelligit illud cap. 1. de Iuramento *solemniter in iudicio præstando*. Et suaderi potest, tùm, quia textus, iuxta subiectam materiam, videtur loqui de iudicialibus actionibus; tũ maximè, quia aliàs omne iuramentum, alioqui licitum ex obiecto, fine, & aliis circumstantiis extra tempus, ex eo solùm, quòd in festo fiat, esset speciale peccatum; quòd videtur absurdum, & contra omnem vsum, & sensum Ecclesiæ; & contra rationem, quia nulla erat causa, vel necessitas prohibendi hoc modo omnia iuramenta. Et similiter omne iuramentum, aliàs illicitum, in festo prolatum, esset duplex peccatum, quod etiam est contra generalem regulam de aliis peccatis positam.

Caiet.

17. Auctoris iudicium.

Ego verò dicerem, nec omnia iuramenta, publica, & priuata, & quomodocúmq; facta, esse prohibita in illo textu, propter secundam rationẽ pro Caiet. factã, & quia non oportet adeò extendere legem odiosam: Nec sola iuramenta, quæ in iudicio postulantur, esse ibi prohibita, sed omnia etiam, quibus pacta, & conuenta inter homines firmantur, & præsertim illa, quibus contractus, ibi cõprehensi sub nomine *Mercatus*, firmari solent. Moueor autẽ præcipuè illa exceptione, *Nisi pro pace*, nam iuramentũ pacis non est iudiciale, & ne videatur comprehensum, excipitur, ergò signũ est, non prohiberi tãtùm iudiciale iuramentum. Pertinet autem illa exceptio ad iuramenta conuentionum, & obligationum humanarum, ergò rectè coniectamus, illa esse prohibita; nisi in casibus exceptis. Consonat etiam ipse contextus, duo enim fuerant prohibita, scilicet contractus, & iudiciũ, additur ergò iuramentum, quo illa firmari solent. Itaque textum illum intelligo de iuramento solemniter facto in aliqua publica actione humana, siue illa pertineat ad iudicium, siue ad alia negotia publica, quæ inter homines geruntur, & præsertim illa, quæ fieri solẽt ad pacta firmanda, & nouas obligationes inducendas. Et propterea specialiter iuramentum pro pace permittitur, quia est valdè pium, & quia pax est omni tẽpore procuranda. Sub pace autem intelliguntur omnia, quæ ad iurgia remouenda, & concordiam faciendam inter aliquos transiguntur, nam hæc in festis licent, & iuramento firmari possunt, vt sentit Gloss. in ca. vlt. de Fer. ver. *Quibus*, in fine, & ibi Panor. n. 14. Et simili modo, quotiescúmq; iudicium ob piam causam in die festo agi potest, iuramentum etiam postulari potest, vt iidem sentiunt, tum quia est eadem ratio, tum etiam quia concesso principali, conceduntur accessoria, maximè quæ necessaria sunt, iuramentum verò est moraliter necessarium in iudicio.

Gloss.

Panor.

18. Explicatur limitatio quædam legis.

Atque ex his facilè est explicare limitationem, quæ huic prohibitioni adiungitur in dicto cap. vlt. de Fer. his verbis: *Nisi necessitas vrgeat, vel pietas suadeat*; quacúmque enim ex his duabus causis interueniente, potest licitè causa iudicialis tractari in die festo sine vlla dispensatione hominis, quia ipso facto cessat obligatio legis, quia lex ipsa expresse illam limitauit. Procedit autem dicta limitatio in qualibet causa, siue ciuili, siue criminali, vt omnes docent, ac subinde in causa tam temporali, quàm spirituali. Quia lex tã indefinitè, & generaliter excipit, sicut prohibuerat, ergò, sicut omne iudiciũ prohibuerat, ita omne concedit in illis duobus casibus. Cum autem distinctis verbis, & modo diuerso vtrámque causam ponat, certum est, distinctas causas, & rationes per illa verba significari.

19. Necessitatem ergò in primis omnes Doctores in-

A telligunt esse, quando id ad effectum ipsius iudicij est necessarium, vt in festo fiat. Quòd his verbis declarauit Vlpianus in l. 1. §. *Sed excipiuntur*, ff. de Feriis, *Si res tempore peritura sit, hoc est, si dilatio actionem sit peremptura*: cui consonat c. *Significauerunt*, vltimum de Iudic. Item *rei seruandæ causa*, vt dicitur in l. 2. ff. eod. id est, vt Glossa exponit, *quando est debitor suspectus, ne dilapidet*: Idémq; erit, ne fugiat, vel ne res pereat, aut notabiliter interim damnificetur. Vnde additur ibidem in l. 3. *Solere ius dici in feriis de rebus, quæ tempore, vel morte perituræ sunt*, quarum varia exempla subiiciuntur. Et in fine additur, *Item in eum, qui quid nundinarum nomine aduersus communem vtilitatem accepit*. Vnde intelligimus, & proprium litigantium cõmodum, & publicam vtilitatem posse hanc necessitatem

De necessitate.

Vlpian.

Cap. Significauerunt.

Leg. 2.

Gloss.

Leg. 3.

B inducere. Vnde Host. & Abb. in dicto cap. vlt. rectè adnotarunt, non solùm periculum spiritualis nocumenti, sed etiam temporalis damni priuati, vel publici ad hanc necessitatem sufficere, nam de temporali loquuntur prædicta iura ciuilia, de spirituali ratio à fortiori probat, quia spiritualia temporalibus præferenda sunt, vnde tunc necessitati etiam pietas coniungitur. Habet denique locum hæc necessitas non solùm in causis ciuilibus, sed etiam in criminalibus. Sic enim latro suspectus de fuga potest in die festo incarcerari, & contra eum procedi, quantùm necesse fuerit iuxta Glossam, Bartolum, & alios in leg.

Hostiens. Abbas.

C vlt. Cod. de Fer. Item si atrox delictum cum publico scandalo commissum sit in die festo, potest statim publicè iudicari, & puniri, si ad publicum exemplum ita expediat. Item hac ratione solent hæretici in diebus festis publicè iudicari; & supplicio affici, vt maior concursus populi fieri possit, quòd ad populi terrorem, & instructionem valdè necessarium est. Et ob similem causam in paruis oppidis solent similia iudicia in festis permitti, quia in profestis non adsunt rusticani, & agrorum cultores. His ferè modis explicant verba illa, *Nisi necessitas vrgeat*, Glossa, Host. Panorm. & alij in dicto cap. vlt. Glossa etiam vlt. in dicto cap. *Significauerunt*: Et Gloss. 1. 15.

Gloss. Bartol.

D q. 4. in principio; Glossa etiam, & Doctores in dicta l. 1. Et sequentibus, ff. de Feriis.

Altera verò pars de causa pietatis rectè explicatur à Caiet. dicto art. 4. §. *Ad hoc dubium*, vbi distinguit pietatis nomen, nam interdum pro Religione sumitur, interdum pro misericordia, interdum propriissimè pro virtute obseruantiæ ad patriam, parentes, & consanguineos; dicítque, ibi sumi pro misericordia pauperum, & indigentium personarum; nam hæc sola interdum sufficit, vt liceat iudicia in festis agere absque alia necessitate, præter eam, quàm vera ratio misericordiæ includit. Et ita etiam sentiunt omnes Doctores citati, & exemplum ponunt in causis miserabilium personarum ad quas pertinent illa exempla, l. 2. ff. de Fer. *Vt tutores, & curatores dentur, alimenta*

20. Quid pietatis nomine intelligatur in hoc loco. Caiet.

E *constituantur, &c.* Eadem ratione, si litigantes sint valdè pauperes, possunt in die festo expediri, ne grauentur expensis vltra id, quod possunt, & sic de aliis. Addo verò, non ita oportere restringere hanc pietatem ad misericordiam, vt non possit etiam pro Religione, & pro patria iudicium peragi in die festo; quia, si similis ratio, & causa subsit in persona Religiosa, vel in aliqua Ecclesia, vel in causa ciuitatis, seu patriæ, poterit etiam in illa iudicium exerceri in die festo; quia titulus Religionis, vel propriæ pietatis adiunctus non minuit, sed auget rationem huius indulgentiæ. Neque hoc voluit negare Caietan. sed intelligit, solùm finem, quasi extrinsecũ, Religionis, vel pietatis ad parentes, vel patriam, non sufficere, nisi aliqua ratio indulgentiæ, vel miseriæ in eis subleuandæ, concurrat. Quòd verissimùm profectò est, quia

Leg. 2.

quia oportet, pietatis causam talem esse, vt causam rationabilem tribuat non differendi iudicium in die festo; solus autem Religionis, vel cognationis, aut patriæ titulus non affert rationabilem causam, nisi ex parte ipsorum sit aliqua indigentia, ratione cuius illis celeriter subueniendum sit. Deniq; aduertit optimè Caiet. hanc exceptionem, quoad hanc partem, nõ esse extendendam ad opera seruilia, neq; ad alia prohibita extra iudicialia; nam de solis actibus iudicialibus dictũ cap. vltimum loquitur. Quia de illis tãtum excipit, de quibus prohibitionem facit, vt per se constat; nam illa exceptio est pars eiusdem legis, & eodẽ contextu proponitur. Vnde, licet prior pars, quæ est de necessitate, in aliis operibus locum habeat, non est ex vi huius capitis, sed vel ex ipso iure naturæ, vel ex generali intentione legum positiuarum. Posterior autem pars de pietate est ex peculiari indulgentia huius legis, quæ noluit cum maiori rigore prohibere iudicia in die festo; & ideò extendenda non est ad alia opera seruilia, vt illa liceant in die festo, propter solam misericordiam, non necessariam pro illo die; quia hoc non licet, vt suprà vidimus.

Caiet.

CAPVT XXXI.

Quanta sit obligatio huius prohibitionis, & quantùm duret.

1. Trãsgressionẽ huius præcepti esse mortalem.

DVo hæc supersunt explicanda circa obligationem huius præcepti, quæ ex dictis breuiter expediri possunt, & ideò simul illa proponimus. Primum est, quanta sit hæc obligatio, id est, an sit tanta, vt ex suo genere obliget sub reatu mortalis culpæ, vel tantùm venialis? In quo Auctores, qui dixerunt præceptum hoc quoad partem affirmatiuam non obligare sub mortali, idem fortasse dicerent de hac parte negatiua, quia est eadem ferè ratio. Dicendum verò est, grauem esse obligationem huius præcepti, atque adeò transgressionem eius ex suo genere peccatum esse mortale, licet in indiuiduo possit esse veniale ex leuitate materiæ, aut excusari ex conscientia erronea probabili ex consilio alicuius, qui reputatur doctus, ac fide dignus, vel ex aliqua simplici inaduertentia, & cogitatione. Hæc resolutio est clara ex superioribus: nam primò hoc præceptum est virtutis Religionis, & ex ea parte graue, ordinatur etiã ad grauissimum finem, qui est diuinus cultus; ergò cessatio, quam præcipit, spectata, vt cadit sub hoc præceptum, materia est satis grauis. Prætereà Deus in lege veteri grauissimè puniebat hoc delictum; & Ecclesia interdum excommunicat fideles, propter transgressionẽ diei festi, ergò signum est, culpam esse de se grauẽ. Deniq; hic est cõmunis sensus Ecclesiæ.

2. Posse esse veniale ex leuitate materiæ.

Nihilominus ex leuitate materiæ, posse hoc esse veniale certissimum est ex generali regula operum humanorum; nulla enim ratio specialis occurrit excipiendi hoc præceptum ab illa regula. Confirmatur, nam ex communi sententia hac ratione excusantur à culpa mortali tondentes barbam, & capillos capitis in die festo; si enim per partem horæ paulò plùs, minúsve id faciant, non censetur materia grauis, vt est communis doctrina Siluestri, Angeli, Caietani, Soti, Nauarri in locis citatis, & aliorum communiter. Nam sicut exiguum opus censetur materia leuis, ita etiam opus breui tempore durans. Quantum verò sit hoc tempus, incertum est. Quidam dicunt, si non attingat tertiam partem diei, non esse materiam grauem. Sed nimia est licentia, multúmque præiudicat præcepto, & nulla probabili ratione nititur. Alij dicunt, si attingat horam integram, iam esse materiam grauem. Sed nimia est, & rigorosa restrictio, quia respectu totius diei pars vigesima quarta non apparet nimia, nec multum impedire finem præcepti, qui est cultus Dei. Quare prudenti arbitrio hoc existimo relinquendum; nam considerare oportet qualitatem, & laborem operis. Atque hinc patet posse etiam hoc accidere ex iudicio conscientiæ, nam cum hoc pendeat ex arbitrio, facilè potest quis decipi inuincibiliter, putans esse leuem materiam, quæ in se grauis est, & tunc certum est, excusari à culpa mortali, licet non excusetur à veniali. Adde in his casibus, si cum materiæ leuitate simul concurrat aliqualis necessitas, licet magna non sit, facilè posse etiam venialem culpam excusari, vt ex his, quæ dicemus, constabit.

Siluest. Angel. Caiet. Soto. Nauar.

3. Obligatio huius præcepti durat integro die naturali.

Circa secundum punctum dicendum in primis est, obligationem huius præcepti ordinariè durare pro toto tempore vnius diei naturalis, id est, viginti quatuor horarum, nisi in aliquo particulari præcepto pars tantùm diei designetur. Hoc totum satis explicatum est, agendo de temporis determinatione facta in tertio præcepto Decalogi. Ibi enim ostendimus, hoc tempus viginti quatuor horarum non esse determinatum iure naturali, (quod etiam per se est satis notum,) in lege autem veteri iure diuino tempus illud definitum esse pro celebratione Sabbathi, & ferè pro singulis festiuitatibus. Vnde intulimus, ridiculam esse opinionem asserentium, hanc determinationem esse nunc de iure diuino, vel esse immutabilem; quia ius diuinum antiquæ legis nunc non obligat, & oppositum sentire, esset hæreticum: ius autem diuinum naturale in hac re locum non habet, superest ergo, vt tota hæc determinatio sit nunc de iure Ecclesiastico. Vnde constat, posse in Ecclesia dari præceptum vacandi in festo aliquo pro dimidio tantùm die naturali, vel etiam artificiali, vt ab ortu Solis vsque ad meridiem, quod suprà probatum est. Id tamen non fit in festiuitatibus toti Ecclesiæ communibus, & hoc satis est, vt dicamus, ordinariè tempus hoc esse viginti quatuor horarum, quia ita determinatur in illis festiuitatibus generalibus, & frequentiùs etiam in particularibus, licet rarò in aliquibus aliud fiat. Et quidem quando pro minori tempore fit determinatio, statim in ipsa lege declaratur principium, & finis temporis designati, & ideò nihil de illo dicere oportet. At verò, quando tempus est diei naturalis, varij sunt modi assignandi principium, & finem eius. Nam potest computari ab occasu ad occasum Solis, quomodo computantur in lege veteri dies festini ex præscripto eiusdem legis, *A vespera vsque in vesperam celebrabitis Sabbatha vestra.* Potest etiam computari ab ortu Solis vsque ad sequentem ortum, vel à meridie vsque ad meridiem, vel à media nocte in mediam noctem, vt videre licet in Gloss. in l. *More Romano*, ff. de Fer. & latiùs in Alciato in l. 2. §. *Cuiusque diei*, ff. de Verbor. sign. Tiraquel. de vtroque retract. lib. 1. §. 1. Gloss. 11.

Gloss. Alciat. Tiraquel.

4. A media nocte in mediã noctem seruandus dies festus.

Dico ergò secundò: Initium, & finis diei, pro quo toto vacandum est ratione festiuitatis, iuxta regularẽ vsum Ecclesiæ à media nocte in mediam noctem sumendum est: licet in variis prouinciis aliud possit consuetudine introduci, quod seruandum ibi est. Prior pars non est scripta in iure Canonico, quin potiùs in cap. 1. de Fer. dicitur, Dominicam obseruandam esse à vespera vsq; ad vesperam, & illo tempore abstinendum esse ab omni opere illicito, id est prohibito. Idémq; habetur in cap. 1. de Consec. d. 3. Nihilominus prior pars certa est ex communi consuetudine, & traditione Ecclesiæ, de qua in Hispania, Italia, & Gallia satis nobis constat, & idem credimus esse in vniuersa Europa, nec de alia cõsuetudine nobis constat,

Cap. 1.

constat, non est autem dubium, quin hæc consuetudo ad præcepti determinationem sufficiat. Ratio autem fuisse videtur, vel quia hic modus computandi naturales dies, more Romano obseruatus fuit, vt dicitur in dicta leg. *More Romano*; & ita etiam Ecclesia Romana illum retinuit, & ab illa vt à capite ad alias manauit: vel certè, quia hic mos est facilior, & videtur maximè rationabilis, vt tota dies dominica obseruetur, & eius obseruantia incipiat à tẽpore Resurrectionis Domini, vel proximè circa illud; & omnino distet ab obseruantia Sabbathi Iudaici. Potéstq; hoc explicari exemplo præcepti ieiunandi, nam ex vi illius à media nocte vsque ad mediam noctem à carnibus abstinendum est, ita ergò hic ab operibus seruilibus. Et hæc est communis resolutio, vt videre licet in Couar. lib. 4. Var. cap. 19. num. 9. Nauar. cap. 13. num. 5. & 8. Soto, & aliis.

L. More Romano.

5. Est tamen notandum, aliud esse agere de principio, & fine diei festiuitatum in ordine ad officia Ecclesiastica: aliud in ordine ad obligationem seruandi festum. Nam priori modo incipiunt festiuitates à primis vesperis, & durant vsque ad secundas vesperas, vt voluit Glo. in c. *Alma* §. *In festiuitatibus*, ver. *Assumptionis* de Sent. Excom. in 6. vel potius vsque ad completorium diei, iuxta Clement. 1. cum Gloss. ibi ver. *In primis* de Reliq. & Vener. Sanct. Quod est verum in ordine ad suspensionem interdicti, de qua loquitur cap. *Alma*, vt latiùs dixi in 5. tom. disp. 34. sect. 3. n. 20. & 21. Nam quoad officium ecclesiasticum vsq; ad mediam noctem protendi potest, vt infra de Horis Canonicis dicendum est; & videri potest Couar. infrà citandus. At vero quoad obseruantiam festi incipit à media nocte, vt dictum est. Vnde non est dubium (quicquid Rosella dicat, n. 5.) licitũ esse artificibus laborare die Sabbathi post occasum solis, & vsq, ad mediã noctem: quia prohibitio non incipit prius obligare. Eadem autẽ ratione certũ est, teneri ad cessandum ab operibus in die festo, etiã post occasũ solis vsq, ad mediam noctem, quia, vt dixi, per naturalem diem durat prohibitio, vbi expresè non limitatur.

Gloss. Clement. Gloss. Cap. Alma. Couar. Rosel.

6. Ad c. ergo 1. de Cons. d. 3. facilè dici posset, non potuisse statuere legem generalẽ, quia est Concilij Prouincialis, quod in hac parte neq; approbatum, neque receptum est. Et idẽ dici posset ad c. 1. de Fer. Si solam originem eius spectemus: nam refertur ex Concilio apud Compendium, quod nec generale fuit, nec extat. Tamen quia Greg. IX. pro lege illud statuit, non habet iam locum dicta responsio. Dici ergo potest consuetudine esse abrogatum, vt multi interpretes ibi respondent: & Panormitanus non abnuit. Occurrit verò difficultas, quia consuetudo hæc obseruandi festa hoc modo, antiquior esse videtur Greg. IX. qui solus potuit auctoritatem legis vniuersalis dare illi capitulo, vt dixi; ergò verisimile non est, Gregor. IX. voluisse morem Romanum immutare. Vnde Glossa ibi exponit de celebratione festi quoad officium. Sed non videtur expositio posse accommodari, præsertim ad c. 1. de Feriis, cum in illo expresè explicetur de vacatione ab operibus prohibitis. Et ideò Panormitanus ibi per vesperam intelligit ortum solis. Hanc verò expositionem maximè refellit Couar. lib. 4. Variar. cap. 19. num. 9. & sine dubio per ortum solis non potest intelligi ascensus solaris corporis suprà nostrum Horizontem; tum quia non congrueret expositio cum commmuni obseruantia, vt Abbas intendit; tum etiam quia nemo tempus illud vocauit vesperam, sed potiùs lucem. Nihilominus ortus solis interdum dicitur punctus medius noctis, quando sol incipit ad nos appropinquare, vt notaui in 2. tom. 3. p. d. 46. sect. 2. Clariùs verò diceretur, ibi vesperam sumi pro nocte, & non determinari punctum noctis, à quo incipit festum; sed intelligendum esse iuxta communem consuetudinem.

Greg. 9. Paner. Difficultas elucidatur. Gloss. Cap. 1. Panor. Couar. Abbas.

7. Ex his ergò infertur, eum qui intra tempus illud naturalis diei designati ad festiuitatem, seruilia opera exercuit, siue tunc peccauerit, siue aliquo iusto impedimento excusatus fuerit, non teneri alio die abstinere ab operibus, nec vacare cultui diuino, vt illum defectum suppleat; quia illud fuit onus illius diei, quod cessat, transacto die. Sicut si non audiuit Missam intra illud tempus, non tenetur postea illam audire, nec in recompensationem aliquid aliud facere præter contritionem, & confessionem de peccato cũ satisfactione pœnitentiæ iniunctæ; quia nihil aliud præceptum est, vt etiam notaui in 3. to. 3. p. disp. vlt. dub. vlt. Solùm est hîc aduertendum, sæpè accidere, vt festum, in diem impeditum cadens, in sequentem transferatur quoad ecclesiasticum officium; nihilominùs tamen non transfertur quoad obligationem audiendi Missam, & vacandi ab operibus, vt constat ex vsu Ecclesiæ; & ideò semper festum in suo die seruandum est; alius verò dies, in quem transfertur officium, non cadit sub obligationem.

CAPVT XXXII.

De causis, quæ excusare possunt à festi obseruatione.

1. Discrimen inter non obligari, & excusari.

DE hac materia ex professo dixi in d. tom. 3. disp. vlt. sect. vlt. Et omnia capita, quæ ibi numeraui, ex quibus quis potest excusari ab audienda Missa in die festo, applicari possunt ad hanc obligationem vacandi ab operibus seruilibus. Solùm ergò est aduertendum, aliud esse non obligari, aliud verò esse excusari. Non obligatur enim aliquis in die festo ad abstinendum ab aliquo opere, quando opus illud re vera non est materia illius præcepti, nec per illud prohibetur, vt diximus de opere liberali, vel de præparatione cibi necessarij in illum diem. Excusari verò dicitur quis, quando lex quidem prohibebat tale opus; tamen causa, vel necessitas occurrens suspendit pro tunc obligationem legis, vel aufert illam pro tali casu. Et ideò quando non est excusatio, sed absoluta non obligatio, non tenemur præuenire necessitatem operis, etiamsi possimus; sed absque vlla necessitate, vel dispensatione possumus tale opus in diem festum reseruare. Quando verò per excusationem permittitur opus, necesse est, vt necessitas præueniri non possit, vel vt intercedat dispensatio. De operibus ergò, quæ simpliciter non cadunt sub hanc prohibitionem, dictum est suprà, quia necessarium fuit ad explicanda opera, quæ per se prohibentur. De excusatione verò licet aliqua attigerimus de operibus liberalibus specialiter prohibitis, generalem tamen de operibus seruilibus tractationem in hunc locum reseruauimus. Supponimus ergò, posse interdum interuenire excusationem circa hanc prohibitionem; hoc enim ferè commune est omni præcepto positiuo, & maximè humano. Deinde hæc excusatio dupliciter accidere potest. Primò absque dispensatione, vel cum illa; & ad vtrúmque modum necessaria est aliqua causa, saltem vt iustè fiat. Tamẽ in priori modo tam grauem oportet esse causam, vt per se faciat, obligationem cessare, eò quòd intelligatur, non fuisse mentem Ecclesiæ obligare pro tali casu: In posteriori autẽ modo causa non tollit per se obligationem, sed adiuncta voluntate, & licentia Prælati, quæ ex tali causa iusta, & rationabilis redditur. Prior ergò propriè vocatur excusatio, & ita illam appellabimus, posterior verò propriùs dicitur dispensatio, de qua in cap. seq. dicetur.

Causa

2. Propria necessitas excusat in die festo.

Causa ergo generalis, inducens excusationem, est necessitas imminens, quæ præueniri non potuit, vel quia est repentina, vel quia multis diebus durat, vel quia vsus, & conditio humana aliud non patitur. In particulari verò primum caput huius excusationis est necessitas propriæ conseruationis, vel sustentationis propriæ vitæ, aut familiæ. Quia intentio Ecclesiæ nō est obligare cum tanto grauamine, vt dixi in dicta disp. vlt. sect. vlt. & quæ ibi dixi in 3. & 4. ca. de excusationibus, ferè possunt cum proportione ad præsentem casum applicari. Et huius excusationis habemus exempla in scriptura 1. Mach. 2. de Machabæis pugnantibus in die sabbathi propter periculū, quod eis imminebat, nisi se defenderent. Et de Elia affert D. Thom. exemplum, quia vt fugeret persecutionem Iezabel, confecit iter in sabbatho maius, quàm per legem liceret; quod nō inuenio expressum in Scriptura: Sumi autem potest ex 3. Reg. 19. quatenus ibi dicitur, quòd ambulauit quadraginta diebus, in quibus sabbatha continebantur. Item adducit illud Matt. 12. *Quis erit ex vobis homo, qui habeat vnam ouem, & si ceciderit sabbatho in foueā, nonne tenebit, & leuabit eam?* Item quod ibidem Christus excusat discipulos in sabbatho vellentes spicas, propter necessitatem. Denique de hac excusatione habet regula iuris, *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.* Sumpta ex Beda Marc. 2. & habetur cap. *Quod non est*, extra de Reg. iur. vbi exemplum Machabæorum adducitur, & ibi Glossa alia refert.

1. Mach. 2. — D. Thom. — 3. Reg. 19. — Matth. 12. — Beda. — Cap. Quod non. — Gloss.

3. Ex hoc ergo capite possunt excusari veri pauperes, qui nisi laborent, non possunt sustentare se, vel familiam suam. Qui tamen obseruare debent in primis, vt sine scandalo id faciant, & secretè; secundò, vt certa sit, & euidens necessitas sufficiēs; &, quia regulariter ipsi non possunt per se hoc iudicare, tum propter periculum affectus, tum propter defectum doctrinæ, vt securè id faciant, consulere debent virum, vel confessarium pium. & doctum, cuius iudicio stare possunt. Quòd si res fuerit dubia, petāt dispensationem à suo Pastore; vel abstineant, quia eo ipso, quod causa est dubia, est insufficiēs, vt per se sola obligationem auferat. Item, ex hoc capite excusantur agricolæ, qui ingruente pluuia laborant, vt segetes tueantur, illas cōtinnando, vel operiendo; vel, qui ob venti commoditatem purgant triticū in area propter imminens periculū, quia fortasse commoditas venti deesse solet. Sed in his, & similibus casibus seruanda est regula data, vt scilicet necessitas sit certa; vel si sit dubia, licentia petatur. Et quādo actiones sunt publicæ, optimū consilium est, vt non fiant sine consensu parochi.

4. Caietan. Sot.

Item hinc excusat Caiet. coquentes lateres, tegulas, & calcem in festo: quod tamen Soto non probat, quia possunt vno, vel duobus diebus profestis decoqui, & in die festo potest cessari sine dispendio: secùs verò est de vitro, & similibus. Sed hæc doctrina pendet ex facto, non ex iure: vnde regula est, quando inchoatum opus non potest intermitti in die festo sine dispendio notabili personæ, vel communitatis, tunc potest opus in die festo continuari, secus, quando nō est hæc necessitas: quando verò in casu hoc cōtingat, necne, ad artifices spectat, & illis credendum est: Et ex hoc etiam capite excusant multi famulum, qui cogitur præcepto domini ad laborandum in die festo, nec potest illi nō parere sine graui incommodo, quia vel priuaretur stipendio, vel alimento necessario, vel domo excluderetur, & famulatu priuaretur cū graui iactura, quia non sperat aliud commodum facilè inuenire. In his ergo casibus, & similibus Doctores hos excusant, vt patet ex Caiet. supra Nauar. ca. 13. nu. 7. cum Siluest. Angel. Rosel. & aliis, Anton. 2. p. tit. 9. c. 7. §. 5. Et ratio est, quia hîc non solùm excusat necessitas naturalis, vel quasi ab intrinseco, sed etiam necessitas per vim, & metum, quia eandem indigentiam, & causam inducit. Quamuis oppositum expressè doceat Abul. in ca. 12. Exod. q. 23. sed sine fundamento. Nisi intelligatur, quando vis infertur in iniuriam, vel contemptum festi, aut Religionis, quod etiam alij Doctores aduertunt: tunc enim propter nullum metum licet agere contra legem ecclesiasticam, vt constat ex materia de Legibus.

Regula cognoscendi, quando potest opus cōtinuari in festo. — Caietan. Nauar. Siluest. Angel. Rosel. Anton. — Abulens.

5. Necessitas Reip. etiam inducit excusationem.

Secundum caput excusationis esse potest necessitas Reipublicæ, seu cōmunitatis, quia non minùs, immò magis illi subueniendum est, quam propriæ necessitati. Item, quia Ecclesia nō vult obligare ad hoc otium cum publico incommodo Reipublicæ, vt satis declaratum est in cap. *Licet*, de Feriis. Item, statim dicemus, hoc licere propter priuatam necessitatem proximi, ergo multo magis ob publicam. Et ex hoc principio excusantur multi opera seruilia, vel prohibita faciētes ob publicam necessitatem. Vt excusantur milites bellum agentes in die festo ob defensionem Reipublicę, & parantes tormenta bellica, & qui vallo circundāt oppidum, vel fossam faciunt tempore necessitatis. Item reficientes pontes, & vias, vel fontes, & alia, quę sunt publici vsus, & vtilitatis, quādo sine magno incommodo publico non potest remedium differri. Item hac ratione licet laborare in prouidenda Republica de necessariis ad victum diei festi quoad eas res, quæ præueniri antea non possunt. Adde etiam excusari eos, qui pro causa publica, honesta, & cōuenienti Reipublicæ aliquod opus faciūt, licèt vtilitas non sit simpliciter necessaria, sed ad cōmunem populi lætitiam, vel splendorem in occasione moraliter necessaria, vt in aduentu Regis, vel ortu Principis: tunc enim laborare solent artifices his diebus, vt vestes, vel publica artificia, & tabulata, & theatra vel perficiant, vel ornent, & similia: quæ ita sunt consuetudine recepta, vt ipsa sufficiat ad excusandum. Tamen in his casibus securius est licentiam à Pastoribus postulare, nam sine dubio similes causæ sufficientes sunt, vt iustè illam concedant, quando talia sunt opera, vt præueniri non possint, & fieri in diebus profestis, vel quando occasio talis est, vt breuitas temporis id non permiserit.

Cap. Licet.

6. Proximi necessitas excusat in die festo.

Tertium caput est necessitas proximi, etiam priuata; nam *Deus plus misericordiam vult, quàm sacrificium*, Oseæ 6. ex quo loco argumentatur Christus contra Iudæos, Matth. 12. vnde infrà concludit, *Licet sabbathis benefacere*, quando scilicet charitas, & necessitas proximi id postulat, quia tenemur proximos diligere, sicut nos ipsos. Vnde etiam gentilis Scæuola de hac re consultus respondit, *In feriis agere licitū est, quod si intermitteretur, nobis, vel aliis noceret*: refert Macrob. lib. 1. Satur. cap. 16. Itaque si salus, aut vita proximi periclitatur, licet pro illa tuenda, & defendenda laborare in festo; & si domus proximi accenderetur, laborandum est ad extinguendum ignem; & sic de aliis. In quibus habet locum illud Bernardi, *Quæ pro charitate inducta sunt, non debent contra charitatem militare.* Neque in hoc potest certior regula tradi, sed in particulari est necessaria prudentia, & consilium in prima regula datum hîc etiam applicari potest. Ordinariè verò securiùs potest quis proprio iudicio duci in laborando in die festo ad subueniendum necessitati proximi, quàm propriæ, quia non tam facilè excedet in hoc ex affectu ad alium, sicut ad se ipsum; nihilominus tamen tutum semper est vti consilio prudentis, quando necessitas non est patens, nam si sit euidens, tutiùs est excedere, quàm deficere, & si bona intentione fiat, nunquam in hoc committetur delictum. De quo videri possunt dicta in illa disp. vlt. sect. vlt. §. *Quartum caput.*

Oseæ. 6. — Matth. 12. — Macrob. — D. Bernar.

7. Pietas similiter vel in Deũ, vel in proximum.

Quartum caput est pietas in Deum, vel in proximum: hoc enim modo excusantur, qui in templo ornando, & parietibus insternendis aulæis, & tapetibus laborant. Sed de hoc puncto, iam suprà explicatum est, quando, & quomodo locum habeat hæc excusatio. Et ad hæc reducuntur omnes rationes, & causæ, quæ possunt ab his operibus exercendis excusare. Et omnes tanguntur in cap. vlt. de Fer. in illis duobus verbis, *Nisi necessitas vrgeat, vel pietas suadeat.* Circa quem textum suprà dictum est, in eo nõ esse sermonem de operibus seruilibus, sed de operibus liberalibus, seu de actionibus forensibus, quæ cum iudiciali strepitu fiunt. Vnde quia in illis actionibus specialiter fit exceptio, expressa in ipsâmet lege prohibente illas actiones in die festo, dici non immeritò potest, actiones illas in casibus ibi expressis non solùm esse licitas per modum excusationis, sed etiam quia pro illis casibus prohibitæ non sunt. Quod fuit maximè conueniens in illis actibus propter peculiarem causam, nimirum quia non solùm prohibentur, sed etiam irritantur, vt supra visum est, & ideo oportuit expresè excipi, ne fortasse de valore actus dubitari possit. Vnde quod non sola necessitas, sed etiam pietas sufficiat, videtur esse peculiaris concessio in illis actibus, vt suprà dictum est.

Cap. *vlt.*

CAPVT XXXIII.

De dispensatione in hoc præcepto.

1. Dispensatio ab hoc præcepto eximit. Quę duplex est.

Dispensatio est quædam generalis ratio excusans, vel potiùs auferens obligationem præcepti in particulari: & locum habet in omni lege positiua, & ideo non indiget diffusa tractatione, sed sola applicatione generalium regularũ. Vt autem omnes excusationes comprehendamus, distingui potest hæc dispensatio in expressam, & tacitam, id est, in eam, quæ ab ipso superiore, verbo, aut scripto apertè conceditur, & eam, quæ vsu, & cõsuetudine, cognita, & tolerata à Prælato, inducta est. Et rursus prior subdistingui potest, nam vna est ab homine, alia à iure: prior frequens, & ordinaria est, posterior in vno, vel alio casu inuenitur. Ad dispensationẽ ergo ab homine necessaria est potestas, & causa, & vt accedat voluntas.

Prima necessaria.

2. Quæ potestas.

Potestatem ergo dandi hanc dispensationem habet in primis Papa, vt per se notum est. Deinde habet illam Episcopus non solum in propriis festiuitatibus, sed etiam in generalibus totius Ecclesiæ, vt omnes docent. Quanquam enim Episcopi nõ possint generaliter in suo Episcopatu generalia festa tollere, quæ iure communi scripto, vel per traditionem generalem ab vniuersa Ecclesia obseruantur; quia nec potestatem habent de se, vt constat, nec hoc illis est cõcessum vel iure scripto, vel consuetudine: nihilominus possunt cum particularibus personis, aut populis in obseruatione talium festorum, quoad aliquos actus, dispensare. Ita docent Anton. 2. part. tit. 9. ca. 9. Caietan. dicto art. 4. §. *In septimo casu*, Sot. Siluest. Angel. Nauar. locis citatis, & alij communiter. Et ex vsu satis cõstat. Ratio verò est, quia hæc potestas est moraliter necessaria ad ordinarium regimen animarum pro casibus repentinis, vel extraordinariè occurrentibus. Vnde rectè dicunt iidem Auctores, non solum Episcopum posse hanc licentiam dare, sed etiam in absentia eius, pastorem illum, qui maiorem habet in populo auctoritatem. Vnde in paruis oppidis, quando non potest facilè recurri ad superiorem prælatum, seu Episcopum, parochus potest licentiam dare solùm ad tempus, & pro ratione occasionis actualis occurrentis. Nam si oporteret, diuturnam, & stabilem facultatem concedere, Episcopus consulendus esset; quia ad illum per se spectat hæc dispensatio. Nomine autem Episcopi omnem Ordinarium intelligimus; qui Episcopalem habet, vel participat iurisdictionem, de quo, quis sit, aliis locis latè diximus. Et hæc de potestate.

Anton. Caietan. Sot. Siluest. Angel. Nauarr.

3. Quæ causa.

Circa causam oportet hîc applicare doctrinã, quæ in generali de Legibus dari solet, nimirũ ad omnem dispensationem, vt iustè concedatur, necessariam esse rationabilem causam, diuerso tamen modo; nam quando Prælatus dispensat in lege propria, licet causa desit, dispensatio erit valida, quamuis malè concedatur, quãdo verò dispensat in lege superioris, si datur sine causa, & iniusta est, & nulla. Sic ergo quando Episcopus dispẽsat in festo proprio sui Episcopatus, valida est dispensatio, etiam si contingat, malè, & sine causa dari. Si verò dispenset sine causa in festis, quę sunt de iure communi, dispensatio est nulla, quia est in lege superioris, & ita non potest, qui illam accipit, tuta cõscientia illa vti. Si autem bona fide procedar, & non constet illi certò, causam esse nullam, vel insufficientem, præsumere potest pro facto superioris, & securè vti dispensatione sua. Dices, si necessaria est causa, inutilis est dispensatio, quia causa per se excusabit. Respondeo, non omnem causam, sufficientem ad dispensationem iustam, & validam, sufficere ad tollendam per se obligationem. Quando ergo necessitas tanta est, vt cõstet clarè, tunc legem nõ obligare, nõ erit necessaria dispensatio, per se loquẽdo, tamen quia sæpe necessitas nõ est tanta, vel nõ est tam clara, ideo tunc est vtilis dispensatio. Item licet causa sit certa, & sufficiens per se, tamen, si nõ sit publica, nec euidens omnibus, opus autem seruile, vel prohibitũ sit in festo publicè faciendũ, tunc ad tollẽdam scandali occasionem, & ad publicam satisfactionem necessaria est dispensatio. Et hæc de causa.

Obiectio.

Satisfit.

4. Quæ voluntas.

De voluntate nihil aliud dicere oportet, nisi per illam consummari dispensationem, & ideo necessarium esse, vt sufficienter manifestetur, & vt de illa satis constet iuxta occasionis exigentiam. Non tamẽ est per se necessarium, vt scripto cõcedatur, quia hoc nullo iure cauetur. Quæri autem potest, an interdum sufficiat voluntas pręsumpta, seu ratihabitio? Dico tamen breuiter, per se non sufficere, quando causa est dubia, & potest superior consuli; quando tamen necessitas instat, & non est locus adeundi Prælatũ, tunc Siluest. ver. *Dominica* q. 4. §. *Quæ autem* cum Verucio ait, non fore peccatum operari dispensatoriè ex præsumpta voluntate Prælati, seu (quod idẽ est) tunc ratihabitionem habere locum. Sed hoc intelligo esse verum, quando causa occurrẽs vel est probabilis necessitas, licet dubia, vel est in iure ipso approbata, saltem æquiualenter iuxta prudens iudiciũ. In his enim casibus formari potest practicum iudiciũ probabile, ac subinde practicè certum, quod lex tunc non obligat, etiã si deficiat dispensatio. At si casus est ita dubius, vt sine dispensatione hominis nõ cesset obligatio legis, nec probabiliter id iudicari possit, tunc, quãtumcunq; ego credam, Prælatum, si adesset, fuisse dispensaturum, non est mihi licitum, vti præsumpta voluntate, nec spe ratihabitionis, quia de facto hîc, & nunc vinculum legis non est sublatum, nec aufertur per meam præsumptionem, vel spem ratihabitionis. Et hæc de dispensatione ab homine.

Siluest.

5. Dispensatio duplex.

Quoad dispensationes iure ipso latas, duas tantùm inuenio, de quibus simpliciter affirmare possim, esse ipso iure concessas, & in superioribus tactę sunt. Vna habetur in cap. *Licet*, de Fer. & datur in speciali casu, scilicet ad piscandum alecia, quando occasio offertur; quia si amittatur, non facilè redit. Est enim Alec, seu Halec, vel potius Halex genus quoddam piscis, cuius captura copiosa est, quando apparet, & Reipublicę vtilis: solet autẽ rarò, aut certis tẽporibus adueni-

Cap. *Licet.*

Prima.

aduenire,& ideo tunc datur in illo textu facultas piscandi in diebus Dominicis, festísque non solemnioribus, ne publica vtilitas amittatur. Quæ autem sint festiuitates maiores, quæ ibi excipiuntur, in superioribus dictum est. Quidam verò dicunt, hodie hoc licere etiam in maioribus festiuitatibus: sed hoc sustineri non potest ex vi iuris, quia repugnat illi, secus ex vi consuetudinis, vbi de illa constiterit. Crediderim etiam Prælatum posse dispensare etiam pro maioribus festiuitatibus, vbi viderit expedire.

6. Ad similia applicatur. *Caietan.*

Est item aduertendum cum Caiet. suprà §. *In septimo casu*, licet dispensatio illa in particulari concessa videatur, nón esse tamen casum materialiter sumendum pro sola captura illius pisci, qui Halex vocatur, nam etiamsi sit alterius speciei, si in eo eædem circunstantiæ concurrant, eandem dispensationem cõcessam esse, intelligendum est, quia illa dispositio nõ materialiter, sed formaliter, tanquam generalis lex, accipienda est. Et idem sentiunt Canonistæ ibi, & ponunt exempla Sardinis, & Thynnis. Oportet autem, vt in his eædem circunstantiæ occurrant, & vt sit vera necessitas tali die piscandi, quia alioqui illud commodum vel amittetur, vel magna ex parte diminuetur, quia ex his insurgit vera causa, propriáque materia illius dispensationis. His autem concurrentibus, nón est necessaria Prælati auctoritas, licet Siluester oppositum indicet sine causa, quia illa dispensatio iure ipso concessa est: non enim dicitur ibi, vt Prælatus dispensare debeat, sed Pontifex ipse dicit, *Indulgemus*. Quæ concessio iuri inserta habet vim legis, & ideo formaliter intelligitur, & regulam generalem cõstituit dispensationis concessæ pro omnibus similibus casibus, in quibus magna vtilitas, præsertim communis, & ad bonum commune pertinens impediretur ratione festi. Quod potest habere locũ non solùm in piscatione, sed etiam in venatione, & in aliis acquisitionum generibus, licet in piscationibus frequentiùs id accidat.

Siluest.

7. Vtrobiq; tamen cum onere. *Caietan.*

Adnotauimus autem suprà dispensationem illam non fuisse absolutam, sed cum aliquo onere, & commutatione faciendi aliquam eleemosynam ex lucro, vt ibi declarauimus. Et ideò addit Caietan. omnes, qui in vi illius iuris in festo piscati fuerint, teneri ad sustinendum illud onus: quod verissimum credo, opinor enim, illud non esse consilium, (vt Siluest. sine fundamento dixit,) sed conditionem, seu limitationem dispensationis, vt planè declarant illa verba; *Ita quod post factam capturam, &c.* & ideo, quicunque illâ dispensatione vtitur, quasi ex pacto tenetur ad conditionem: vel ex vi commutationis, per quam subrogatum induit eandem obligationem, & legem, sub qua erat opus, cuius loco subrogatum est, vt etiã Angel. sensit. Hoc autem intelligendum est, quando ex vi illius tantùm iuris quis vtitur dispensatione illa. At vero si accedat Episcopi dispensatio, illè poterit ex speciali causa eam absolutam concedere sine tali onere; & tunc cessabit hæc obligatio.

Siluest.

Angel.

8. An ex vi illius iuris licitũ sit operari personæ priuatæ, ne occasionem lucri amittat. *Angel.*

Sed inquiri potest, an ex vi illius iuris liceat vnicuique priuatæ personæ laborare in die festo, vt non amittat occasionem alicuius vtilitatis, vel lucri notabilis, quod alio die acquirere nõ poterit. Nam Summistæ in hoc obscurè loquuntur, Angel. num. 34. ait, nõ solum propter necessitatem vitandi damnum, sed etiam pro acquirendo aliquo vtili, quòd alio tempore acquiri non posset, licitum esse, vti facultate data in illo cap. *Licet, Et idem dic* (ait) *de quocunque simili.* Statim verò num. 35. subiungit, in illo casu necessariam esse dispensationem, si possit haberi commodè, vel ab Episcopo, vel à proprio sacerdote, si Episcopus adiri non potest. Et idem ferè dicit Siluest. d. q. 4. citans Veruecr. & Angel. Hæc verò non consequenter dicuntur. Nam, si dispensatio cap. *Licet* habet locum in hoc casu, non est necessaria dispensatio Prælati, vt ostensum est. Vndè è contrario, si Prælati dispensatio necessaria est, non procedit in eo casu dispensatio cap. *Licet*.

Siluest. Verue.

9. Resoluitur.

Dico ergo in primis, non esse dispensationem illam extendendã ad priuatam vtilitatem priuatæ personæ, sed inspiciendam esse præcipuè vtilitatem publicam, quam Pontifex in illo textu considerauit, vt ibi notãt interpretes, præsertim Andr. Barb. in Scholio ad Abbatem. Et quamuis in textu non apertè declaretur, ex materia eius non obscurè colligitur: nam illa vtilitas, quæ prouenire solet ex huiusmodi piscationibus, communis est, & publica, & ideo necessitas reputatur, vt in eodem textu appellatur: & ob eandem causam generaliter illa facultas conceditur. Quapropter quandò solùm cessat vtilitas priuatæ personæ, non existimo habere locum textum illum, sed tunc esse necessariam dispensationẽ Prælati proprij, quia illa non est necessitas: neque ibi agitur de vitando damno emergente, sed tantùm de acquirendo lucro, propter quod non solet cessare obligatio præcepti, nec debuit tam facilè ipso iure dispensari. Immò neque ordinariè videtur ex illo solo capite resolutare sufficiens causa dispensationis, nisi vel persona sit aliàs indigẽs ita, vt illa vtilitas in aliquam necessitatem transeat: vel vtilitas, quæ cessat, tanti sit momenti, vt prudenti arbitrio æstimari possit eius amissio non mediocre nocumentum.

Barbat. Ratio.

10.

Quando autem casus talis est, vt solum ius non censeatur dispensare, licet homo dispenset ad quandam illius iuris imitationem, tunc nõ tenetur dispensans apponere onus illud, quod in illo textu positum est, quia nullo iure ad hoc astringitur. Et tunc habebit locum, quod Siluest. ait, onus illud esse in consilio, non in præcepto. Nam etiamsi quis dispensatus ad laborandum in die festo, ne vtilitatem acquirendi amittat, magnum lucrum comparet, non tenetur ex illo eleemosynam facere in rigore præcepti, nisi sub hac conditione fuerit dispensatio concessa: quia ex alio capite non est, vnde oriatur obligatio ad faciendam eleemosynam ex illo lucro magis, quam ex aliis bonis. Potest tamen Prælatus, si iudicet expedire, illud onus apponere, vt suprà dixi: quia nullo iure prohibetur, & est consentaneum iuri, & tunc inducet obligationem propter rationes superiùs factas.

Siluest.

11. Secunda dispensatio. Cap. *Conquestus.*

Secunda dispensatio iuris colligi potest ex capit. *Conquestus* de Feriis, vbi ea, quæ ad iudicium forense spectãt, & in die festo prohibita sunt, fieri cõceduntur, *Si necessitas vrgeat, vel pietas suadeat.* Sed illa in rigore non est dispensatio in lege, sed exceptio, in ipsamet lege cõtenta: quæ potius præuenit, ne lex in illis casibus obliget, quàm dispenset, cum dispensatio sit ablatio obligationis legis in particulari casu, in quo lex de se obligabat. Et de illa (quouis nomine appelletur) satis dictum est in cap. 30. & 31.

12. Dispensatio ex consuetudine.

Superest tantùm dicendum de dispensatione ratione consuetudinis, id est, quam ipsa consuetudo inuexit. De qua breuiter dicendum est, consuetudine fieri posse, vt aliquæ personæ licitè possint in die festo aliqua opera seruilia, vel aliter in festo prohibita, exercere. Vt autem hoc efficiat consuetudo, necessarium est Prælatorum consensus saltem tacitus, qui est, quando videndo, & tacendo tolerant: & hæc dici potest tacita dispensatio. Hæc assertio sumitur ex communi doctrina de Legibus, & de Consuetudine: eámque in particularibus casibus huius præcepti tradunt Anton. 2. p. tit. 9. c. 7. §. 1. Siluest. ver. *Dominica*, q. 1. §. vlt. Caiet. ver. *Festorum violatio*, & 2. 2. q. 122. art. 4. & ibi Sot. 2. de Iust. q. 4. art. 4. Tabien. ver. *Feria*, num. 14. Armil. ver. *Festum*, num. 3. Nauar.

Anton. Siluest. Caietan. Sot. Tabien. Armil. Nauar.

cap.13.n.8. Ratio prioris partis est, quia consuetudo potest derogare legi humanæ, vnde potest illam totaliter abrogare, ergo etiam in parte potest obligationem eius auferre; siue illam obligationem auferendo ab his personis, & non ab omnibus, vel in eisdem personis auferendo illam circa quasdam actiones, & non circa alias. Patet cõsequentia, quia in his omnibus eadem est ratio. Secundæ verò partis ratio est, qui nemo potest tollere obligationem legis, nisi qui potest illam ferre, vel ab illo habet potestatem; sed consuetudo populi non potest introducere legem de festo aliquo seruando sine voluntate Episcopi, saltem tacita; ergo nec potest festi obligationem tollere, vel minuere sine tacito consensu Prælati. Hinc verò facilis est tertia pars, quæ ad modum loquendi solùm spectat; nam dispensatio est iuris relaxatio ex aliqua parte concessa ab habente potestatem; sed talis est exemptio, quæ consuetudine acquiritur; nam semper nititur tacita voluntate eius, qui potest dispensare, ergo. Neque est nouum, dispensationem tacitè concedi: nam omnes Doctores fatentur interdum facto concedi sine verbo, vt agentes de Censuris sæpe attigimus, & in tractatu de Legibus dicemus.

13. Obiectio. Satisfit.

Dices, Ad dispensationem requiritur causæ cognitio, quæ in his consuetudinibus non semper interuenit. Respondeo primò, non semper esse necessariam causæ cognitionẽ, saltem ad valorem dispensationis, præsertim quando aliquis dispensat in lege propria. Et fortasse, neque cum dispensat in lege superioris, nam licet requiratur, vt in re causa subsit, non videtur necessarium, vt dispensans illam cognoscat, sed valebit dispensatio, si in re causa subsit, licet dispensans illam nõ examinet, sed vel temerè dispenset, vel eam remittat conscientiæ dispensati, tunc enim est quasi cõditionata dispensatio, si habes causam, tecum dispenso; tu videris, an illam habeas. Deinde dico, quando de consuetudine constat Episcopo, illa videtur secum afferre sufficientem causam dispensationis, vel ad tollendum animarum periculum, quale esset, habere vinculum legis contra talem consuetudinem, tum quia præsumitur, ex aliqua necessitate cõmuni illam consuetudinem introductam esse. Illa ergo consuetudo relaxat prohibitionem huius, vel illius operis in die festo, in his, vel in illis personis, & ideo dicitur quædam tacita dispensatio.

14. Ex consuetudine excusari multa, alioqui prohibita.

Atque ex hoc principio definiuntur multi casus morales, & excusantur multa, quæ in Christiana Republica fieri videmus, ex quibus aliqua sunt tacta in superioribus. Nam quoad opera seruilia ex hoc principio excusantur interdum piscatores, & venatores, vel pictores: nõ omninò, sed quoad aliquos frequentiores actus, vel in quibusdam particularibus materiis, vt vidimus. Ex eodem excusantur tonsores, qui per aliquod tempus capillos tondent, & barbas radunt in die festo: nam, licet excusentur interdũ propter necessitatem eorum, qui tondentur, vel propter materiæ leuitatem, tamen etiam possunt consuetudine excusari, si conditiones suprà dictæ concurrant. Sic etiam excusantur aliqui artifices, qui in die festo ad vesperam materiam aliquo modo præparant pro labore diei sequentis: non proprium artis opus efficiendo, sed solum applicando materiam ad certum locũ, vel instrumenta artis mundando, vel quidpiam simile. Quoad alia verò specialiter prohibita, iam supra vidimus, quomodo multa, quæ ad mercatũ pertinent, consuetudine liceant. Et ex eodem principio excusat Caietan. officiales vendentes in die festo rusticis venientibus de villis suis vestes, calceos, &c. Quamuis hi etiam titulo necessitatis excusari possint, sicut ex vtroque capite excusari possunt iudices, aut Prælati dicentes ius in die festo rusticis, vel agricolis, qui non possunt in diebus profestis comparere: hoc enim Caietan. etiam ex consuetudine defendit, habet tamen etiam causam necessitatis, & pietatis. Huiusmodi autem consuetudines ampliandæ non sunt, sed coarctandæ, tum, quia dispensatio regulariter strictè accipienda est; tum etiam, quia consuetudo relaxans disciplinam odiosa est, & facilè crescit, nisi populi multitudo diligentia, & solicitudine Prælatorum in officio contineatur.

Caietan.

INDEX CAPITVM LIBRI TERTII, DE LOCIS SACRIS.

LIBER

LIBER TERTIVS DE TEMPLORVM, AC LOCORVM SACRORVM RELIGIOSA ObSERVATIONE, ET PRÆCEPTIS AD ILLAM SPECTANTIBVS.

EXPLICATA *Religiosa obligatione pertinente ad tempora Deo dicata, dicendum superest de altera circunstantia proposita, scilicet de locis Deo consecratis: nam vt suprà dixi, hæ duæ circunstantiæ in ordine ad actus humanos, præsertim publicos, quandam inter se proportionem obseruant. Supponit autem hæc disputatio esse posse, ac debere, iuréque, ac merito esse etiam in lege gratiæ aliqua loca specialiter destinata, ac sacrata ad Deum in eis religiosè colēdum; quod multi hæretici, & præsertim his temporibus nouatores, & sanctorum templorum euersores pertinaciter negant. Contra quos longa hîc fuisset instituenda disputatio, nisi illa, quæ nostro instituto sufficiunt, tradita à nobis fuissent in 3. tom. 3. partis disputat. 81. sect. 1. & 2. vbi ex diuina Scriptura, & Ecclesiæ definitione, ac traditione hanc veritatem ostendimus. Quæ adeo etiam est rationi naturali consentanea, vt vix ratio apparens occurrat, qua error contrarius fundari possit. Hoc igitur errore omisso, in præsenti tantùm à nobis sunt declaranda præcepta, quæ vel debitum cultum talium locorum præscribunt, vel eorum irreuerentias prohibent.*

CAPVT PRIMVM.

An ex affirmatiuo præcepto aliqua reuerentia loco sacro debeatur, vel solùm ex negatiuo.

1. Locus sacer triplex.

VT constet, de quibus locis loquamur, supponendum est primo, locum sacrum, ac religiosum in præsenti materia appellari, qui ad actiones diuini cultus exercendas peculiariter deputatus est, præsertim ad sacrificia, & orationem. Hîc autem locus triplex distingui potest. Vnus est (Primus.) auctoritate Episcopi ædificatus, ac consecratus, vel benedictus, & ad prædictum finem destinatus: qui propriè Ecclesiæ nomine venire solet, cum de materiali Ecclesia sermo est. Alius est (Secundus.) auctoritate quidem Episcopi erectus ad eundem finem, non tamen benedictus, de quo loco ait Siluester (*Siluest.*) verb. *Ecclesia* 2. non dici Ecclesiam, nisi æquiuocè, sed vocari basilicam, seu domum regiam. Et Glossa (*Gloss.*) in capit. 1. de Religios. domib. verb. *Dedicanda*, *Tunc*, ait, *accipit nomen Ecclesiæ, cum consecratur, sicut electus tunc accipit nomen Episcopi, cum consecratur.* Verum tamen, si talis locus publicè sit destinatus pro ordinario vsu fidelium ad Missas, & conciones audiendas, recipiendaque sacramenta, simpliciter solet Ecclesia vocari. An verò semper, & quoad omnes iuris effectus cōprehendatur in iure nomine Ecclesiæ, infrà videbimus. Vt tamen nulla sit æquiuocatio, priora loca absoultè appellabimus Ecclesiæ nomine, hæc verò posteriora cum addito vocabimus Ecclesias non benedictas. Tertium (Tertius.) genus horum locorum est eorum, quæ non publica auctoritate, sed priuata, destinantur ad sacra munera, quæ non appellantur Ecclesiæ, nisi æquiuocè. Immò nec loca sacra simpliciter dici possunt, vt enim dixit

A etiam Iur. Consf. in leg. *In tantum* ff. de Rerum diuis. (Leg. *In tantum.*) *Sacræ res sunt, quæ publicè consecratæ sunt.* Vocantur ergo hæc vel oratoria, si sunt in domibus priuatis, vel eremitoria, si sint per se separata, interdum etiam vocantur capellæ. Quamuis nomen hoc multiplex sit, interdum enim significat locum aliquem intra Ecclesiam constitutum, ad diuina deputatum, benedictum, qui est pars eiusdem Ecclesiæ, & vnum cum illa corpus efficiens; interdum verò significat Ecclesiam integram, propriam, ac benedictam, non parochialem, nec matricem, sed simplicem, (vt sic dicam;) aliquando verò indifferenter pro Ecclesia sumitur, vt in titulo de Capellis monacho- B rum. Hîc ergo præcipuè sermo est de primo genere sacrorum locorum, & de illis semper loquemur prius, deinde verò adnotabimus, quid de cæteris locis dicendum sit.

2. Dei templū quo modo tractandum.

Deinde suppono, Dei templum, seu Ecclesiam debita reuerentia tractandam esse, hocque pertinere ad religiosum cultum Deo debitum. Hæc assertio certissima est, sumitúrque ex D. Thom. (*D. Thom.*) 2.2. q. 99. artic. 1. & 3. vbi de hac re à Doctoribus disputatur; & de illa videri possunt dicta in d. disp. 81. 3. tom. sect. 8. Et ratio est, quia rebus sacris debetur religiosus honor: sed templum Deo dicatum inter res sacras meritò computatur, ergo. Maior continetur in generali definitione fidei tradita in septima Synodo (*Synod. Nicæ.*) ge- C nerali Nicæna. 2. vbi dicitur, res sacras, & cultui diuino dicatas debito honore afficiendas, & venerandas esse. Minor verò est per se euidens, quia non est minus sacrum templum, quam vestis, vel aliquid simile: & ex Decretis referendis cum aliis multis, quæ ex sanctis Patribus in dicto loco adduximus, manifesta etiam est. Vnde omnes Theologi inter species sacrilegij numerant irreuerentiam, quæ temlpo fit, tanquam factam rei sacræ.

3. Dupliciter explicatur reuerentia teplis debita.

Vt autem hanc veritatem declaremus, præmittendum præterea est, quod in dicta section.8. in principio animaduerti, duobus modis posse hanc reuerentiam Deo debitam explicari; vno modo per obligationem positiuam, seu affirmatiuam aliquid faciendi in honorem talis loci; alio modo per obligationem priuatiuam, seu prohibentem aliquid fieri, quod in iniuriam cedat talis loci: sicut etiam in superioribus diximus, obseruationem diei festi consistere partim in aliquo opere præstando, partim in aliquo vitando. Rursus circa priorem modum obligationis considerandum est, aliud esse obligari ad exhibendum Deo cultum in tali loco, aliud verò obligari ad colendum, vel honorādum locum ipsum. Quamuis enim locus, quantumuis consecratus, non sit capax honoris propter seipsum, quia res inanimis est; ideóque, si aliqua veneratio illi exhibeatur, tota sit propter Deum, qui in eo speciali modo habitare censetur, & cuius cultui specialiter deputatus est, atque ita totus honor loco datus, ipsi Deo semper, ac principaliter dari videatur: nihilominus aliud est, colere Deum ipsum in tali loco, aliud verò, locum ipsum venerari. Nam illud prius fit per actum directè terminatum ad Deum, vt obiectum, quod colitur propter se ipsum, id est, propter excellentiam propriam, quam in se habet, & quæ per talem actum adoratur vt quod, seu vt ratio adorandi. At verò hoc posterius fit per actum proximè terminatum ad locum ipsum, vt ad obiectum, quod est veluti materia, circa quam versatur actus Reuerentiæ: attingit verò Deum, vt rationem colendi templum ipsum. An verò hæc duo possint interdum simul fieri per vnum, eundemque actum, nonnullam quæstionem, & difficultatem habet, quæ hîc necessaria non est, & generalis est ad omnes res sacras, imagines, reliquias, ideóque in materia de Adoratione est latè disputata. Nunc ergo satis est, modos illos secundum se distinctos esse, posseque vnum cadere in obligationem sine alio. Sic enim in tempore sacro, seu die festo habemus præceptum affirmatiuum colendi Deum in eo tempore per sacrificij oblationem, seu Missæ auditionem, & non inuenitur aliud præceptum colendi aliter, aut venerandi sacrum illud tempus.

4. An sit speciale præceptum colēdi Deum in Ecclesia.

Dico ergò primò: Nullum est præceptum speciale colendi Deum in tali loco, scilicet, in Ecclesia, vel templo, nisi quatenus actio aliqua diuini cultus legitimè exerceri non potest extra talem locum. Si hæc conclusio intelligatur, stando in naturali iure, est manifesta, quia ius naturæ non determinat certum modum cultus externi dandi Deo, vt suprà est ostensum, ergo nec circunstantiam loci determinat. Et hûc spectat illud Ioan.4. *Spiritus est Deus, & in spiritu, & veritate debet adorari*; ideóque ex se non determinat locum, quia vbique est, omnia prospicit, licet ex parte nostra, id est, eius, qui colit, vel eorum, coram quibus colit, prudentem circunspectionem requirat, vt locus sit aptus, & sine impedimento, vt infrà tractando de Oratione vocali magis explicabimus. Si verò intelligatur conclusio de iure positiuo, vt præcipuè intelligenda est, sic declaratur primò in præcepto audiendi Missam, quod ferè est vnicum de cultu externo datum omnibus fidelibus. Illud ergo præceptum de se non obligat ad dandum illum cultum Deo in Ecclesia, seu templo, quia hoc non ponitur in verbis, & forma præcepti: iubemur enim audire Missam in Dominicis, & diebus festis, non verò in Ecclesiis, vel templis. Sed hoc aliunde necessarium est, nimirum quia Ecclesia aliàs præcipit Missas non dici extra Ecclesiam iuxta modum declaratum, & tractatum in dicta disput. 81. sect. 4. Vnde quacunque ratione cesset hæc necessitas, quia contingit inuenire Missam extra Ecclesiam, vt in priuato oratorio, vel in campo sub dio, vel tentorio, illam ibi audiendo impletur præceptum audiendi Missam, quamuis in Ecclesia non audiatur: signum ergò est, hoc præceptum per se non respicere locum.

*Ioan.*4.

5. Cap. *Siquis etiam.* Cap. *Nulli.*

Verum est, sacris Canonibus antiquis interdum præcipi audire Missas in propriis Ecclesiis, saltem in quibusdam maioribus solemnitatibus, vt patet ex cap. *Si quis etiam*, de Consec. distinct. 21. & in capit. *Nulli*, de Consec. distinct. 3. Et supra vidimus, olim fuisse consuetudinem audiendi Missas diebus dominicis in propriis parochiis: iam verò hoc non est simpliciter sub præcepto generatim loquendo. Ex vi ergo huius præcepti non est determinatus locus colendi Deum. Ratio verò assertionis est, quia licet Ecclesiarum ritus conuenientissimè sit institutus, vt fideles habeant publica, & sancta loca, in quibus commodiùs possint Deum colere, non fuit tamen necessarium illos arctare ad cultum exhibendum in illis locis, cùm in quolibet honesto loco possint Deum colere. Solùm ad cultum sacrificij propter sanctitatem eius, & solemnem, ac publicum ritum determinatum est, vt in tali loco fiat, & non in alio sine dispensatione; & ita ratione illius potest hæc obligatio ad eos redundare, qui tali sacrificio cooperari, vel interesse obligantur, vt explicatum est.

6. Explicatur id ipsum in præcepto orandi.

Simile quid considerare quis poterit in præcepto de Oratione: Nam diuinum, seu naturale præceptum orandi Deum, non est de se determinatum ad certum locum, sed vbique potest orari Deus, vt in tractatu. 4. videbimus. Nec etiam est in Ecclesia præceptum vniuersale omnibus fidelibus propositum, quod omnes, & singulos obliget ad orandum specialiter in Ecclesia. Solùm in Horis canonicis, quatenus ab Ecclesiæ ministris publicè recitandæ, vel canendæ sunt, præscriptum est, vt in Ecclesiis fiat talis oratio publica. Hîc autem non de oratione agimus, sed alio cultu, qui per alias actiones exhibetur, vt in principio notauimus. Instari item potest de oblationibus, quæ fieri in Ecclesia debent, interdum ex præcepto: sed illud præceptum generale non est, sed ad summum vbi fuerit consuetudine introductum. Et tunc etiam non respicit personas, sed potius ipsum sacrificium, vel aliud diuinum officium. Fiunt enim tales oblationes tempore Missæ, & quia Missa fit in Ecclesia, ideo etiam oblationes in Ecclesia fieri debent. Si tamen quocunque casu contingeret, Missam illam solemnem, quæ pro totius populi congregatione canitur, extra Ecclesiam, seu templum fieri, ibi fieri posset oblatio, & satisfieret obligationi offerendi: illa ergo per se, & immediatè vt (sic dicam) non respicit talem locum.

7. Præceptum colendi loca sacra negatiuum esse.

Dico secundo: Nullum esse datum affirmatiuum præceptum absolutum de exercendo aliquo actu venerationis, seu cultus circa loca sacra templorum, seu Ecclesiarum: ac subinde præceptum hoc reuerenter tractandi loca sacra, licet formam affirmatiui præcepti habeat, in negatiuum resolui, & per cessationem ab omni opere, quod sit templo iniuriosum, aut contra reuerentiam eius, posse impleri. Hæc assertio sola declaratione sufficienter probabitur, eámque propono solùm, vt tota materia comprehendatur. Præceptum ergo affirmatiuum absolutum dicitur, quod ad opus aliquod interdum efficiendum absolutè obligat, vt est præceptum audiendi Missam. Hoc ergo modo nullum inuenimus in præsenti materia absolutum præceptum, quia

quia, si non occurrat necessitas, vel obligatio directè exercendi in Ecclesia actus diuini cultus, vt sunt sacrificium, oblatio, vel si quid est simile, propter aliam specialem loci venerationem non tenemur templum adire, vel alia signa venerationis ostendere, vt per se cōstat, quia nullum potest assignari tale præceptum, nec necessitas, vel vsus illius. Quando verò occurrit obligatio colendi Deum exterius publicè, & in Ecclesia; tunc satis impletur hæc obligatio exercendi actum ipsum cultus erga Deum immediatè, & directè, licet nullo modo ad locum ipsum terminetur, nec formaliter (vt aiunt) nec materialiter, nisi tantum per accidens, quatenus ille cultus Dei in tali loco fit. Sic ergò constat, nullum esse tale præceptum affirmatiuum absolutum, sed ex suppositione aliqua, quæ pendet ex voluntate operantis; vt attentio orationis dicitur esse in præcepto, etiam in spontanea oratione, non tamen est absolutum illud præceptum, sed quasi conditionatum, quia absolute non obligatur quis attendere ad Deum, tamen supposito, quod vult orare, obligatur ad præstandum attentionem. Simili itaque modo ego nunc non teneor absolutè circa imagines sanctorum, quas apud me habeo, actionem aliquam exercere, tamen si aliquam exercere volo, illa esse debet reuerentiæ, & honorariæ adorationis (vt septima Synodus loquitur). Ita ergo in præsenti dicere possumus, licet hîc non interueniat affirmatiuum præceptum absolutum, inueniri tamen conditionatum, seu hypotheticum (vt sic dicam,) quia si quis velit ad templum accedere, debet reuerenter accedere, & si velit signa æstimationis, quam de illo habet, exhibere, debet proferre signa reuerentiæ, & honorariæ adorationis. Quod est manifestum ex dicto Concilio Nicæno 2. & ex secunda suppositione. Atque hoc modo videtur loqui c. *Decet*, de Immunit. Eccles. in 6. quod latè exponit Nauar. in Enchir. de Orat. c. 5. Verum est tamen, priorem partem illius capitis suasoriam magis esse, quam præceptiuam, interim tamen, & quasi per occasionem declarat reuerentiam hoc modo Ecclesiæ debitam quasi naturali lege.

Synod. 7.

Concil. Nican. Ca. Decet. Nauar.

8. Atque ex his facilè patet vltima pars assertionis. Quæ in primis ex dictis de præcepto sanctificandi sabbathum constat; habet enim affirmatiuam formam, impletur autem per cessationem ab omni opere seruili, seu prohibito in tali die, & ipsamet cessatio est de se signum quoddam reuerentiæ in Deum, si debito modo, & intentione obseruetur. Ita ergo cum dicimus, templa esse reuerenter tractanda, per negationem debet explicari, id est, non esse irreuerenter tractanda; nam omnis irreuerentia loci sacri tanquam sacrilega prohibita est, vt in dicta sect. 8. 3. rom. in principio latè ostensum est. Ergo absolutè loquendo, hoc præceptum sufficienter impletur, si homo se abstineat ab omni actu irreuerentiæ, vel iniuriæ loci sacri. Et ideo, vt dicebam, si homo velit actum aliquem exercere in templo, vel circa templum, qui sanctitatem eius attingat, tenetur ita se gerere, vt actum honorariæ adorationis exhibeat, quia aliàs contra sanctitatem loci ageret, & ita irreuerentiam illi faceret. Sic igitur tota hæc obligatio in negatiuam resoluitur, & per solam carentiam actus seruari potest, si homo nolit aliquid positiuè operari. Vnde licet in hoc libro de affirmatiuis præceptis directè tantum disseramus, hîc necessariò dicendum est de his actibus, qui in templo fieri prohibentur, tanquam continentibus irreuerentiam, seu iniuriam eius, sicut de operibus die festo prohibitis supra tractauimus, quia non potest reuerentia loco sacro debita nisi per hanc negationem sufficienter explicari.

9. *Quæ actiones in templo vitandæ.*

Dico ergo tertiò: Ob reuerentiam loco sacro debitam tenemur vitare, non tantum omnem actionem directa, & formali intentione factam in contumeliā, seu irreuerentiam templi, sed etiam omnem exteriorem actum, qui in se continet irreuerentiam templi, quacunque intentione fiat. Declaratur, quia duobus modis constituitur actus aliquis in aliqua specie peccati, vno modo ex directa, & formali intentione operantis, vt cum aliquis ad vxorem alterius accedit, vt de marito vindictā sumat, vel eum inhonoret, ac infamet. Alio modo ex sola operis voluntate, vt cum quis adulterium committit, sola carnis concupiscentia ductus, & dolens, quod cum illo actu coniuncta sit iniuria alterius, quod non obstat, quominus iniustus sit. His ergo duobus modis potest committi sacrilegium, & irreuerentia in locum sacrum. Primò ex directa, ac formali intentione, quæ vix potest cadere nisi in hæreticum animum. Sic enim peccant in Deū hæretici, qui templa infringunt, comburunt, & euertunt, directè enim id faciunt, in contemptum, & iniuriam templi. Posset etiam talis intētio cadere in hominem obduratum, desperatum, & odio habentem Deum, vt per se constat. Secundò potest hæc culpa cōmitti, quasi materiali voluntate, vt sic dicam, id est, volendo facere aliquid in loco sacro, quod in se continet iniuriā talis loci, & licet illa directè intenta non sit, est consequenter volita cum ipso opere, quia per se loquimur, & seclusa ignorantia, vel alia causa excusante. Vt cum quis inimicum occidit in loco sacro, quem nollet ibi occidere, sed id vult, quia aliter non posset occidere, nihilominus sacrilegus est, quia ad malitiā voluntatis, & actionis culpabilis satis est velle externum actum habentem talem conditionē non ignoratam, etiam si illa non intēdatur. De priori ergo modo irreuerentię clarum est, esse intrinsecè malam, ac subinde semper prohibitam, vt in prima parte assertionis dicitur. Immò tam praua est illa intentio, vt quamuis exterior actio, vel irreuerentia loci sacri leuissima esse videatur, semper mortalis, & grauissima culpa sit, quia procedit vel ex contemptu, vel ex odio ipsius Dei, aut sacrarum rerum ad ipsum pertinentiū, vel ex animo hæretico, vel infideli, quæ omnia, & singula sufficiunt, vt peccatum mortale sit in omni materia etiam leuissima. Quin potius licet exterior actus ex se non esset iniuriosus, sed indifferens, vt confabulatio de rebus indifferentibus; si fieret ex contemptu loci sacri, & ad significandum non oportere differentiam facere inter illum locum, & communem, esset peccatū mortale, quia esset peccatum ex contemptu, quod semper graue est. De hac ergo formali irreuerentia nihil aliud dicēdum superest, quia cum species eius ex ipsa formali intētione sumatur, facilè cognoscitur. At verò in posteriori modo peccandi contra locum sacrum, difficile est discernere, quando actio ex se sit iniuriosa loco sacro, ita vt inde habeat actus specialem malitiam contra Religionem, etiamsi iniuria loci sacri intenta non sit, ideóque in sequenti capite accuratiùs tractandum hoc est.

CAPVT II.

De actibus in loco sacro prohibitis, qui illum polluunt.

1. *Ad tria capita reducūtur, quæ fieri in Ecclesia sacrilegium est.*

MVlta sunt iure prohibita fieri in loco sacro, seu in Ecclesia, quæ si fiant, sacrilegia esse censentur; quæ ad tria capita reuocat Siluester ver. *Sacrilegium*, §. *Quintum*. Primum est, effundere voluntariè humanum semen intra Ecclesiam; secundum effundere humanum sanguinem, sub quo necesse est, vt homicidium comprehendatur. Tertium est, iniustè aliquid

aliquid auferre de templo. Sed re vera sunt multa alia in hoc genere prohibita, quæ ad tertium illud eaput reuocari non possunt, vt videbimus. Aliter ergo possumus tria capita numerare, & sub singulis varios actus recensere tanquam species sub genere subalterno. Primum est efficere actū in Ecclesia, quo ipsa Ecclesia polluitur. Secundum est, vti Ecclesia vt cōmuni, & vulgari loco ad actum profanum in ea exercendum. Tertium est, violare immunitatem loci sacri. Discurrendo autem per hæc tria capita, & per omnia membra, quæ sub singulis continentur, constabit, diuisionem, & numerationem esse sufficientem simulque declarabimus; an hæc omnia ex iure humano pendeant, vel aliqua etiā subsistant in iure naturali?

2. *Quinque actus Ecclesiam polluētes.*

Circa primum caput dicendum est, quinque actus esse prohibitos in Ecclesia, quibus ipsa polluitur, ideóque ad Religiosum Dei cultum pertinere, illos cauere, & in quocunque illorum malitiam sacrilegij inueniri. De hac conclusione disputaui latè in dicto 3. tom. 3. p. disp. 81. sect. 4. Et ideo breuiter illa commemorabo, & pauca adiungam. Primò ergo prohibitum est in Ecclesia homicidium; nam illo polluitur, vt constat ex capit. *Proposuisti* de Conse. Eccles. Dixi autem in citato loco hoc debere intelligi de homicidio voluntario, non de casuali, sed ibi hæ voces sumptæ sunt iuxta subiectam materiam, & generalē vsum Philosophorum moralium, cum docent, peccatum debere esse voluntarium, non iuxta vsum iurium loquentium de homicidio voluntariò, vel casuali in ordine ad irregularitatem, vt in 5. tom. fusè explicauimus. In præsenti ergo excluditur illud homicidium casuale simpliciter, seu omnino, id est, quod nec directè, nec indirectè voluntarium est, & consequēter neque est culpabile, saltem moraliter: nam cum ille actus, quatenus mortem hominis infert, non sit actus humanus, nec sacrilegium esse potest, & consequenter neque Ecclesiam violat, vt ibi dixi. At verò si sit homicidium voluntarium, etiam indirectè sufficiet ad crimen sacrilegij, & ad effectum polluendi Ecclesiam, vt communiter Doctores sentiunt, quia ius simpliciter loquitur de homicidio contentioso, seu peccaminoso, tale autem est etiam homicidium casuale, si culpabile sit propter indirectam voluntatem. Et ita est intelligenda etiam Glossa in capit. vnic. de Consecration. Eccles. in 6. & Panorm. in dicto cap. *Proposuisti*, qui eodem modo loquuntur.

Primus. *Cap. Proposuisti.* *Glos. Panor.*

3. *Secundus actus.* *Cap. Vnic.*

Secundo prohibita est in Ecclesia humani sanguinis effusio, nam per eam etiam Ecclesia polluitur, vt habetur in capite vnic. de Consecration. Eccles. in 6. Quæ prohibitio in rigore distincta est à præcedenti, quia potest esse homicidium sine sanguinis effusione per suffocationem, & potest esse sanguinis effusio sine homicidio, vt constat. Et ita hæc distinctè explicui in dicta sect. 4. neque aliquid nunc addendum videtur. Tertiò prohibetur in Ecclesia humani seminis effusio, per quam etiam Ecclesia violatur, vt ibidem latè tractaui, & copiosiùs postea explicuit noster Sanc. 2. tom. de Matrim. lib. 9, disp. 15. per totam, qui videri potest. Quartò similiter prohibitum est excommunicatum in Ecclesia sepelire, alioqui polluta etiā manet, iuxta c. *Consuluisti*, de Conse. Eccles. quod nunc de excommunicato vitando intelligendum est iuxta decretum Concilij Constanti. vt dicto loco notaui, & latiùs in 5. tom. disp. 12. sect. 4. Vnum autem dubium hic addendum occurrit, quod in fine capitis expediam. Quinta prohibitio huic similis est, ne Paganus, id est, non baptizatus intra Ecclesiam sepeliatur, quia per hoc etiam polluitur iuxta cap. *Ecclesiam*, 12. de Consecr. distin. 1.

Tertius. *Sancius.* *Quartus.* *Cap. Consuluisti.* *Concil. Constan.* *Quintus actus prohibitus.* *Cap. Ecclesiam.*

4. Ex his ergo satis probata manet conclusio, nam alius casus in quo, vt notaui, solet Ecclesia pollui, scilicet, per incendium eius, quia non pertinet ad actiones prohibitas in Ecclesia, sed ad Ecclesiæ destructionem. Vnde ille casus non pēdet ex culpa præcedente; nam licet incendium casu, & sine vlla culpa contingat, si habet effectum sufficientem ad execrandam Ecclesiam, id est, destruendam consecrationem eius, reconsecranda erit, vt Glossa, Abbas, & reliqui Doctores sentiunt in cap. *Ligneis*, & cap. *Proposuisti*, de Consec. Eccles. & in capit. *Ecclesiis*, de Conse. distin. 1. & ex verbis absolutis illorum iurium colligitur apertè. Et patet, nam ratio illius effectus est, quia tollitur fundamentum consecrationis, parum autem refert, quod tollatur cum culpa, vel sine culpa. Vnde è contrario licet Ecclesia per summum sacrilegium incendatur, si cum effectu non comburuntur parietes, licet tectum, vel alia ædificia lignea comburantur, non manet Ecclesia execrata, vt dicitur in dicto capit. *Ligneis*. Vnde nec violata, seu polluta manet, quia nullum est ius, quod dicat propter tale crimen Ecclesiam pollui, aut indigere reconsecratione, aut expurgatione: non pertinet ergo ille casus ad eos, quos nunc tractamus. Immò in citato loco 3. tomi notaui, in eo casu non propriè pollui Ecclesiam, sed destrui saltem quoad eas partes, in quibus residet consecratio. Vnde nunc addo, licet in eo casu sit necessarium consecrationem iterare, vt talis Ecclesia verè consecrata maneat, tamen si benedicta simul erat, ac consecrata, non indigere noua consecratione, benedictione, aut expurgatione, vt in ea possint licitè diuina officia celebrari, quia illa Ecclesia per incendium, & combustionem parietum solum amisit consecrationem, aliud vero impedimentum non contraxit, nec benedictionem amisit; quæ ipsi solo, & quasi pauimento adhæret, vt ibi notaui; & ideo si reficiatur, & commodè reparetur, statim apta, & expedita manet ad officia Diuina, non pertinet ergo hic casus ad eos, quibus annexa est Ecclesiæ violatio.

Additur sextus casus. *Glos. Abb.* *Cap. Ligneis*

5. *Differentia inter duos vltimos casus & tres priores.*

Secundò notanda est differentia inter duos casus vltimos ad tres primos comparatos. Nam in tribus primis Ecclesia polluitur per actionem quasi transeuntem, & ex vi illius Ecclesia relinquitur polluta, etiamsi actio omnino transierit, nullumque effectū physicum in Ecclesia reliquerit. In vltimis verò duobus casibus quodammodo polluitur Ecclesia per effectum in Ecclesia permanentem ex vi prioris actionis, id est, per corpus excommunicati hominis, vel infidelis in tali loco sepulti. Et hinc est, vt in prioribus casibus ad purgandam Ecclesiam necessariū non sit, aliquid ab illa abstrahere, sed solùm orationibus, & aspersionibus iuxta Ecclesiæ ritum illam reconciliare; at verò in quarto, & quinto casu ante omnia necesse est (per se loquendo) corpus ibi humatum extrahere, & extra Ecclesiam proiicere, & benedictionem, seu expurgationem adiungere, vt dicta iura præscribunt: Vnde etiam fit (quod notare oportet) in primis tribus casibus non pollui Ecclesiam, nisi quando actio est voluntaria, & cum graui culpa fit, vt proponendo illos tres casus declarauimus, & latiùs ostendimus in dicto loco tertij tomi. At verò in duobus vltimis casibus licet contingeret corpus pagani in Ecclesia sepeliri sine culpa, vt quia putabatur baptisatus, & postea publicè constat, fuisse paganum: nihilominus Ecclesia maneret polluta ex vi corporis ibi sepulti, ita vt non possit in ea celebrare, nec fidelis sepeliri, donec inde auferatur corpus, & Ecclesia purificetur, quia iura ita disponunt, nec attendunt, quo casu, aut scelere corpus tale in Ecclesia sepultum sit, sed tantum quod ibi sit, vt clarè sumitur ex capit. *Sacris*, de Sepultur. tam ex verbis, quam ex ratione eius, vt facile consideranti patebit: Sed licet hæc differētia inter prædictos casus vera sit, nihilominus

Ca. Sacris.

minus in hoc omnes cõueniunt, quod per se loquendo, & ex genere suo graue peccatum sacrilegij est, aliquid agere in Ecclesia, quo ipsa Ecclesia polluitur, quia id non fit sine graui irreuerentia loci sacri.

6. An hi actus fiant mali, quia per eos Ecclesia polluitur, vel è contra.

Quæri verò potest hoc loco, præsertim circa tres priores casus, An huiusmodi actus sit malus, quia per ipsum Ecclesia polluitur, vel è conuerso, quia talis actus est malus, & grauis irreuerentia loci sacri, ideo ex Ecclesiæ statuto in talis irreuerentiæ odium illa veluti irregularitas loci sacri addita sit. In hoc enim puncto obiter, & quasi aliud agens dixi in dicta sect. 43. tom. §. *Tertio*, actionem non fieri peccaminosam, quia polluit Ecclesiam, sed potiùs quia ipsa est turpis, & repugnans Ecclesiæ sanctitati, ideò ex institutione Ecclesiæ illi adiunctam esse illam irregularitatem, seu interdictionem talis loci. Hanc verò sententiam aliqui improbant ex eo, quòd illi actus non contingent malitiam sacrilegij, nisi quia prohibiti sunt ab Ecclesia, per se enim vel non essent mali, vt sepelire puerum non baptizatum in Ecclesia malum non esset, nisi esset prohibitum, vel si sint mali in alia specie, vt fornicatio in specie intemperantiæ, nõ sunt tamen sacrilegium facta in Ecclesia, nisi quia Ecclesia prohibet specialiter ibi fieri in reuerentiam loci sacri, vt supponitur. At Ecclesia non prohibet illos actus nisi quatenus statuit, vt per illos polluatur Ecclesia, vt videre licet in omnibus iuribus citatis, non enim continent specialem prohibitionem, sed solùm dicunt illis modis pollui Ecclesiam, ergo in tantum prohibent, in quantum volunt, vt per illos polluatur Ecclesia, ergo ideo sunt sacrilegia, & peccata in tali specie, quia polluunt Ecclesiam, non è contrario.

7. Resolutio quæstionis.

Nihilominus dicendum censeo, actum, verbi gratia, effundendi sanguinem in Ecclesia non sumere malitiam suam, quam in ratione sacrilegij habet, ex eo, quod per eum polluitur Ecclesia, sed potiùs è contrario ideo polluere Ecclesiam, quia hoc Ecclesia statuit, quasi in pœnam, & detestationem sacrilegij (idemque est de aliis actibus supra numeratis.) Sunt autem hic duæ quæstiones distinguendæ: Vna est, an hic actus sit sacrilegium, sola prohibitione iuris positiui, alia est, an sit sacrilegium ex eo, quod polluit Ecclesiam. Hîc enim non tractamus priorem, nam de illa inferiùs dicemus; sed tractamus tantùm posteriorem, quæ optimè locum habet etiamsi hoc sacrilegium sit de iure positiuo. Ratio, (quam etiam in dicto loco insinuaui) est, quia effectus ille moralis polluendi Ecclesiam, per se, & vt sic non est culpa, sed veluti pœna, & ad modum censuræ, actus autem prohibitus ab Ecclesia sub censura, vel irregularitate, non ideo est malus, quia per illum incurritur censura, sed ideo incurritur per illum censura, quia malus est, esto sit malus, quia prohibitus, ergo idem erit in præsenti. Minor declaratur: nam cum Ecclesia prohibet furtum sub excommunicatione, non est actus malus, quia per illam incurritur censura, sed potiùs quia malus est, ideo illi imponitur censura. Respondent, non esse simile, quia per illas prohibitiones non cõstituitur furtum in alia specie vitij præter iniustitiam, quam ex se habet. Sed contra; nam idem erit, si non omne furtum, sed illud tantum, quod fit in loco sacro, prohibeatur sub excommunicatione ob reuerentiam loci sacri. Quia tunc etiam non ideo committitur sacrilegium, quia incurritur excommunicatio, sed potiùs è contrario, quia illud est tale crimen, ideò imponitur excommunicatio, & tamen actus ille furandi in Ecclesia accipit specialem malitiam sacrilegij ratione prohibitionis. Idem esset, si ipso iure interdiceretur locus, in quo aliquod crimen fieret; non enim illud opus crimen esset, quia per illud interdiceretur Ecclesia, sed è conuerso, quia tam graue crimen esset, ideo tam graui pœna puniretur. Quod verum est, siue illud crimen sit tale, quia prohibitum ab Ecclesia, siue prohibeatur, quia de se malum est, & siue sit sacrilegiũ, siue quodlibet aliud vitium. Idem videre licet in omni irregularitate, quæ est pœna, semper enim supponit culpam, siue contra ius diuinum, siue contra ecclesiasticum. Et optima ratio in omnibus aliis est, quia pœna supponit culpam, præsertim pœna spiritualis, & ideo præceptũ Ecclesiæ prohibens sub cẽsura, vel propria pœna spirituali, vel prius supponit actum esse culpabilem, vel priùs facit illum esse culpabilem prohibendo illum, & tunc ratione illius fert censurã, aut pœnam. In præsenti autem licet hic effectus polluendi Ecclesiam, non videatur propria pœna, se habet ad modũ pœnæ, & in odium talis sacrilegij, & ad exaggerandum illud ille moralis effectus ei adiungitur, ergo eodem proportionali modo intelligenda est prohibitio.

8. An ex eo solum quod actus polluat Ecclesiam, fit peccatum mortale.

Addo præterea, quod licet Ecclesia statuat, vt per talem actum polluatur Ecclesia, intrinsecè non sequitur actum illum esse peccatum mortale, nisi vel formaliter prohibeatur, vel aliàs de se malus sit in eo gradu; valde namque dubium est, an propter solum effectum polluendi Ecclesiam, actus ille tam prauus fiat, declaratur per comparationem ad irregularitatem, si enim Ecclesia non prohibeat aliquem actum, sed tantùm statuat, vt qui illum fecerit, fiat irregularis, non sequitur, peccare tunc mortaliter, qui facit illum actum, vt constat in omnibus actibus criminalis iudicij, per quos incurritur irregularitas ex defectu lenitatis, quæ non facit illos actus esse peccaminosos in laicis. Immo multi existimant, quod nisi illi actus essent per se interdicti clericis, non peccarent grauiter exercendo illos, propter solum periculum irregularitatis, quod magis incertum est, quia clerici fortasse tenentur ratione sui muneris irregularitatem vitare. Ad hunc ergo modum cum hæc pollutio Ecclesiæ non sit vera macula in illa, sed solùm impedimentum quoddam morale per Ecclesiam positum, vt in tali Ecclesia non possint diuina officia celebrari, donec purificetur, efficere actum, per quem tale impedimentum introducitur, non esset fortasse mortale peccatũ ratione huius impedimenti, & quasi nocumenti illati Ecclesiæ, si actus ipse in se non esset prius ab Ecclesia prohibitus. Et ita supponit Angelus verbo. *Debitum coniugale*, num. 35. ait enim per maritalem copulam in Ecclesia habitam, etiam in casu necessitatis pollui Ecclesiam, & nihilominus coniuges tunc non peccare mortaliter, quia eis tunc non prohibetur copula; licet enim illud falsum sit, tamen apertè sentit hic auctor, illa duo non esse repugnantia, & rationem culpæ sumendam esse non ex pollutione, sed ex prohibitione. Vnde licet fortasse talis culpa aggrauetur ratione talis quasi nocumenti moralis, propter maius scandalum, quod inde oritur, & propter incommodum fidelium, primaria nihilominus ratio talis culpæ non inde sumitur, sed ex irreuerentia, quæ fit Ecclesiæ, vel ex natura talis actus, vel supposita Ecclesiæ prohibitione. Sicut quando furtum in Ecclesia prohibetur sub censura excommunicationis, aggrauatur quidẽ culpa ex eo, quod fit contra talem censuram propter maiorem contumaciam, scandalum, & nocumentum proprium, nihilominus tamen substantialis culpa, (vt sic dicam) quæ ibi interuenit, non est ratione censuræ, sed ratione prohibitionis, quam supponit censura.

9. Iura, quæ de Ecclesiæ violatione

Neque obstat, quod iura, quæ de Ecclesiæ violatione in his casibus loquuntur, non præmittant expressam prohibitionem efficiẽdi talem actum in Ecclesia

clesia; nam sine dubio illam supponunt. Immo si quis attentè cōsideret, neque ille effectus violationis Ecclesiæ per huiusmodi actus ibi instituitur, sed supponitur, & ex illius suppositione aliquid ordinatur, vt in capit. *Si motum*, de Conse.d.1. dicitur, *Si homicidio, vel adulterio Ecclesia violata fuerit, diligentissimè expurgetur, & denuò consecretur*. Vbi non instituitur, sed supponitur violatio, & de remedio prouidetur, & in c. *Sequenti*, similiter dicitur, Ecclesias consecratas non esse iterum consecrandas, nisi exustæ, vel sanguinis, aut seminis effusione pollutæ fuerint, eodéque modo loquuntur c. *Proposuisti*. c. *Aqua*, c. *Si Ecclesia*, extra de Consecr. Eccles. &c. & capite vnic. eod. titul. in 6. Vnde nō est dubium, quin tàm prohibitio hæc, quam institutio antiquior sit, quam hæc iura Decretalium, nam tempore Concilij Nicæni iam erat in vsu, Gratianus enim Concil. Nicæno tribuit dictum Canonem, *Ecclesiis*, quanquam nunc inter Canones omnes Concilij Nicæni non habeatur. Antiquior verò est Canon, *Si motum*, quem ex Hyginio Gratianus refert, & ille etiam loqui videtur de hac violatione per talia crimina, vt de re antiquiori. Igitur verba Canonum non obstant, quin intelligamus, à principio, quando hæc institutio incœpit, prohibitas fuisse has actiones in Ecclesia sub eo grauamine, & quasi censura, vt si fierét, Ecclesia polluta maneret. Nec denique obstat, quòd Auctores interdum ex effectu polluēdi Ecclesias colligant prauitatem actionis, & malitiam sacrilegij, tum quia non ex professo has rationes distinguūt, & considerant, sed moraliter per modum vnius de illis loquuntur; tum etiam qui argumentantur potiùs à signo, seu à posteriori, quàm à priori ex causa. Adde, multos illorum ponere primam radicem huius malitiæ sacrilegij in prohibitione Ecclesię eodem modo, quo in furto facto in Ecclesia, vt statim referemus. Alij verò priùs ponunt rationem talis culpæ in irreuerentia, quæ fit loco, & deinde coniungunt effectum polluendi Ecclesiam, vt patet in Supplem. Gabrielis in 4.d.32.quæst.vn.concl.11. vbi ait, *in Ecclesia abstinendum esse à coitu propter loci reuerentiam*, ecce rationem primariam, simpliciter necessariam, *Et ne seminis emissione polluatur*, ecce rationē secundariam, & planè non necessariam ad talem malitiam; sufficeret enim Ecclesiæ prohibitio, licet effectus violationis non esset adiunctus, sicut sufficit in furto sacrilego, & aliis, de quibus infrà dicemus.

loquuntur, supponunt prohibitionem.

Ca. *Si motū*.

Ca. *Sequēti*.

Ca. *Proposuisti*.
Ca. *Aqua*.
Ca. *Si Ecclesia*.
Cap. *Vnic*.
Concil. Nican.
Gratian.
Canon. *Ecclesiis*.

Gabr.

10. An hi actus sint sacrilegi solū quia prohibentur ab Ecclesia.

Iam verò occurrebat tractanda altera quæstio, videlicet, an hi actus sint sacrilegi solùm quia ab Ecclesia sunt prohibiti, vel de se, & natura rei habeant adiunctam sacrilegij malitiam, eo ipso quod in Ecclesia fiūt? In qua nōnulla sunt clara, quæ hic possunt breuiter expediri, alia verò coniuncta sunt cum dicendis in capite sequent. & illuc remittuntur. Primò ergo certum videtur duos vltimos casus de sepultura excōmunicati, & Pagani in Ecclesia, fundari proximè in Ecclesiastica prohibitione. Prior enim magis pertinet ad effectus censurę excommunicationis, quā ad peculiarem reuerentiam, vel immunitatem Ecclesiæ, vt constat ex dicto loco quinti tomi. Effectus autem censuræ ex institutione Ecclesię tantùm sunt, vt in eodem tomo in principio ostendimus. Nec dici potest, censuram esse de iure Ecclesiastico, illa autem posita, de iure naturali esse, vt excommunicatus non se eliatur in sacro: Nam censura non habet determinatum esse, (vt sic dicam) nec definitam amplitudinem natura sua, sed tantum ex institutione. Vnde potuisset Ecclesia priuare excommunicatum vi censuræ ab omni communicatione ecclesiastica, dum viuit; nō priuando illum sepultura post mortem ex vi cēsuræ, (hoc enim nullā repugnātiam, nec in ordinationē inuoluit:) Hoc autem posito, ex vi talis censurę nō esset malum, excommunicatum in loco sacro sepelire, nam censura, vt sic, non facit indignum sepultura Christiana, nisi ipsa id formaliter prohibeat, vt patet de suspensione, & est etiam probabile de interdicto generali personali. Quòd ergo nunc excommunicatus non sit in Ecclesia sepeliendus, prouenit ex immediata prohibitione Ecclesiæ, nam tota censura est quædam ecclesiastica prohibitio, seu collectio prohibitionum, (vt sic dicam,) latiúsque declaraui in principio materiæ de Censur. Ergo hæc prohibitio immediatè est de iure positiuo; ad naturale autem non pertinet, nisi remotè, quatenus ius naturæ dictat, positiuas leges esse seruandas, vt in eodem loco dixi. Et signum huius manifestum est, quia nunc potest sepeliri in Ecclesia excommunicatus occultus, seu non vitandus, solum quia Ecclesia quoad hoc abstulit prohibitionem suam, ergo hæc prohibitio non aliter oritur ex censura, nisi quatenus ipsamet prohibitio formaliter includitur in censura.

Addo etiam, ex hac prohibitione sepeliendi excommunicatum vitandum in Ecclesia, non sequi ex natura rei per sepulturam eius pollui Ecclesiam, sed ad hunc effectum necessariam fuisse nouam legem inducentem illum effectum, quatenus prohibet in tali Ecclesia celebrari diuina, donec corpus excommunicati extrahatur, & Ecclesia reconcilietur: Nisi enim Ecclesia hoc specialiter statuisset in dicto cap. *Consuluisti*, ex vi prohibitionis non sequebatur, cum non habeat intrinsecam connexionem, nec enim ex quacunque transgressione graui Ecclesiæ præcepti circa Ecclesiæ immunitatem sequitur Ecclesiæ pollutio, vt patet de vi illata Ecclesiæ infringendo seras, & spoliando illam, & similibus: Neque in cadauere hominis excōmunicati est tanta malitia, vel alia praua affectio, vt per se, & natura sua reddat illum locum ineptum ad celebrationem diuinorum. Fecit ergo hoc rigor ecclesiasticæ disciplinæ in aggrauationem illius censuræ, & odium contumaciæ, propter quam fertur. Et in hoc casu constat euidenter, quod diximus, non ideo esse malum, sepelire excōmunicatum in Ecclesia, quia illam polluit, sed potiùs quia illud malum est, ideo Ecclesia alteram prohibitionem addidit, ratione cuius Ecclesia pollui dicitur. Vnde sepultura excommunicati non denūciati nunc polluit Ecclesiam, quia per Ecclesiam non prohibetur. Et idem argumentum sumi potest à sepultura hominis personaliter interdicti, prohibita enim est in iure, tamen per illam nō polluitur Ecclesia, quia hoc institutum non est.

11. Ex sepultura excōmunicati vitādi non polluitur Ecclesia ex natura rei.

Cap. *Consuluisti*.

Quanquam de hoc puncto noua possit moueri quæstio, videlicet an per sepulturam hominis personaliter, & nominatim interdicti polluatur Ecclesia? quam appello nouam, quia non inuenio illam motam à Doctoribus, quos consulere potui in dicto ca. *Consuluisti*, nec à Summistis verbo *Consecratio*, vbi de hac materia tractant, nec à Nauar. in Manuali, ca. 27.n. 256. vbi hos casus explicat, nec mihi occurrit, vel in 3. tomo, cum illos exponerem, vel in 5. agens de hoc effectu interdicti disp.35. sect.3. Quanquam ex quibusdam verbis, quæ in fine illius sect. habentur, colligere quis potest, etiam in illo casu Ecclesiam pollui. Verba autem sunt. *An verò si talis persona* (id est nominatim interdicta) *de facto sepeliatur, exhumanda sit, donec absoluatur, idem dicendum censeo, quod de persona excommunicata, quia quoad hunc effectum æquiparātur in iure*. Igitur licet de interdicto id non exprimatur, per æquiparationem cum excommunicato idem de illo dicendum videtur. Nam hæc paria iudicantur, iuxta Glossam in c. 1. verb. *Obseruari* de Sent. excom. in 6. per illum textum, & alia, quæ allegat. Item facit, quod Turrec. in cap. *Nullus* 12.q.1. numerans quindecim

12. Vtrum polluatur Ecclesia per sepulturā hominis personaliter interdicti.

Glos.

Turrec.

decim casus, in quibus aliquis prohibetur sepeliri in Ecclesia, subiungit, in illis omnibus cadauer exhumandum esse, iuxta dictum c. *Consuluisti*.

13. Auctoris iudicium.

Nihilominus probabiliùs censeo, in eo casu non pollui Ecclesiam. Quod videntur mihi supponere Doctores, & ideo nullam mentionem de interdicto fecisse, nam certè valdè verisimile est, aliquem eorũ fuisse id traditurum, vel insinuaturum, si ita sensisset. Ratio verò est, quia in iure non exprimitur, nec pœnæ sunt extendendæ, nec æquiparatio habet locũ in materia pœnali; maximè quia excommunicatio multò grauior censura est, quàm interdictum: Item quia excommunicatio magis priuat omni communicatione, quàm interdictum. Nec in dictis verbis oppositum insinuauimus. Nam verum quidem est, cadauer hominis interdicti in Ecclesia sepultum exhumandum esse, quia expresè priuatur sepultura ecclesiastica, & ideo si per vim, vel alio modo illam habuit, non est permittendum, illam retinere. Item quia cap. *Sacris*, de Sepulturis, non de excommunicatis tantùm, sed *de præcisis ab Ecclesia*, loquitur, cum dicit exhumanda esse talia corpora; at interdicti etiã sunt ab Ecclesia præcisi, vt ibi Panorm. n. 1. in fine notauit. Et ideo dixi in citatis verbis quoad hunc effectum æquiparari in iure. Ex quibus verbis potest per argumentum à contrario intelligi quoad alium effectum polluendi Ecclesiam, non esse faciendam æquiparationem, quia iure non fit. Quapropter si contingat, tale corpus interdicti non exhumari, non erit prohibitum celebrare in tali Ecclesia, quia nullibi inuenitur talis prohibitio, & quando postea exhumatum fuerit, non erit necessaria noua consecratio, aut expurgatio Ecclesiæ, quia nullibi etiam postulatur. Nec æquiparatio inter illas censuras in omnibus facienda est, aliàs non essent distinctæ, sed in his, quæ generaliter censuræ, vt sic conueniunt, vel in iure exprimuntur, vt patet ex cap. 1. & cap. *Is, cui*, de Sent. excom. in 6. Ex quibus potest sumi argumentum ab speciali, non esse æquiparationem indifferenter, & in omnibus inter hæc faciendam, vnde ad dictum Turrecr. supra respondeo, multò minus probabilem videri æquiparationem illam, seu illationem ab excommunicato sepulto in Ecclesia ad omnem illum prohibitum ibi sepeliri, propter alia peccata, quæ non habent excommunicationem annexam; vt propter vsuras, & similia. Contra hanc enim illationem multò fortius procedunt rationes factæ, & ipsa nullo iure, vel ratione fundatur. De quo nonnulla addam in sequenti casu.

Ca. *Sacris*. *Panor.* Cap. 1. Ca. *Is, cui.*

14. De sepultura hominis pagani.

Alter etiam casus de sepultura hominis pagani planè fundatur in iure mere positiuo prohibente, huiusmodi corpora sepeliri in locis sacris, seu Ecclesiis: Nam licet dici possit eo ipso, quòd Ecclesiæ & earũ cæmeteria destinantur pro sepulchris fidelium, illicitum esse, infideles ibi sepelire; hoc erit verum, si intelligatur illa dedicatio esse exclusiuè pro solis fidelibus sepeliendis, & sic in idem redit, quia illa institutio voluntaria fuit Ecclesiæ, & consequenter humana, & in ea inuoluitur satis expresè, ac formaliter dicta prohibitio. Accedit, quòd nomine infidelis ibi intelligitur omnis non baptizatus, vt Doctores exponunt, vnde comprehenditur filius infans Christianorum, qui mortuus fuit, priusquam posset baptizari; at hoc perfectò non potest ex natura rei prouenire, quia videri poterat puer ille habere ibi ius sepulturæ ratione patris, nec in eo esset intrinseca templi irreuerentia, cum corpus illud non fuerit propriis peccatis maculatum, nec sit ignibus inferni tradendum, esto, non sit glorificandum; est ergo ex sola prohibitione Ecclesiæ. Item comprehenditur ibi etiã cathecumenus fidelis, si enim antè baptismum re ipsa susceptum moriatur, non est in Ecclesia sepeliendus propter illa iura, & per illam generalem regulã, quòd quibus non communicamus viuis, neque etiam communicamus defunctis; cathecumeni verò non sunt capaces sacramentorum ante baptismum, nec in sacrificiis, & suffragiis communibus cum fidelibus cõmunicant, & ideo nec defuncti in Ecclesia esse debent. Tota verò hæc est institutio ecclesiastica fundata in ratione congrua, per se autem, & intrinsecè id non esse malum cum illi iusti esse possint, ergo illa prohibitio simpliciter humana est.

15. Obiectio. Satisfit.

Dices, saltem esse per se, & intrinsecè malum ibi sepelire infidelem adultum, quem constat esse damnatum. Respondeo, idem argumentum fieri posse de quolibet publico peccatore, vel desperato fideli, etiã si excommunicatus non sit; nam etiam constat, hunc esse damnatum. Hæc verò ratio prohibitionis non pertinet ad casus, de quibus nunc tractamus, id est, ad eos quibus Ecclesia polluitur, quia ex eo quòd publicus peccator mortuus impœnitens sepeliatur in Ecclesia, non polluitur Ecclesia, cum in iure hoc non sit expressum; quamuis ergo ex illo capite id esset per se malum, non esset ratione infidelitatis vt sic, quod nunc agimus, sed ratione magis vniuersali, quia est corpus hominis damnati ad gehennam. Addo verò, etiam illam prohibitionem non esse de iure diuino, seu naturali, considerando præcisè sanctitatem loci sacri, & reuerentiam eo titulo illi debitam; sed ex alia ecclesiastica institutione pendere. Primum patet, quia licet aliquis in peccato mortali moriatur, potest aliquis humanus honor eius corpori deferri propter alios titulos dignitatis Ecclesiasticæ, vel ciuilis; aut propter honorem quendam, ac decentiam ipsorum viuentium; aut denique propter aliquam humanitatis demonstrationem cum illo ostendendam ob aliquam coniunctionem; ergo seclusa Ecclesiæ prohibitione, non videtur per se, & intrinsecè malum, illud cadauer in Ecclesia sepelire propter hanc humanitatem, vel honorem humanum, si Ecclesia non prohibuisset. Quia illa intentio mala non est, & actio non ita est contra reuerentiam Ecclesiæ de se, & intrinsecè, vt sit illi iniuriosa, quia licet corpus defuncti non possit iuuari ad spiritualia bona ratione loci sacri, in quo sepelitur, tamen non deformat, nec inhonorat locũ sacrum, nisi aliunde id prohibeatur. Altera verò pars declaratur, quia Ecclesia ideo vult fideles in loco sacro sepeliri, vt ibi iuuentur suffragiis, & orationibus viuentium, & vt ib tanquam sacrum depositum collocentur, donec ad vitã beatam resurgant: & ex hac intentione, & institutione Ecclesiæ orta est prohibitio, vt nullus in peccato mortali defunctus, ita vt de peccato, & impœnitentia publicè, ac moraliter, vel ex præsumptione iuris constet, in loco sacro sepeliatur: Quæ prohibitio hoc modo colligitur ex c. *Quibus*, & quatuor sequentibus, cap. *Quæsitum*, ca. *Fures*, 13. quæst. 2. Et pertinere censetur ad Ecclesiæ immunitatem, quam ex institutione Ecclesiæ habet, vnde contraria transgressio ad illas maximè pertinet, quæ cõtra Ecclesiæ immunitatem committuntur, de quibus infrà dicturi sumus.

Ca. *Quibus*. Ca. *Quæsitũ*. Ca. *Fures*.

16.

De aliis verò tribus casibus, in quibus Ecclesia polluitur, cum clarum sit, effectum illum polluendi Ecclesiam, consistere tantum in vi prohibitionis iuris ecclesiastici, dubitari potest, an illæ actiones, quibus ille effectus annexus est, sint iure diuino in Ecclesia prohibitæ, vel etiam solo humano iure Sed de his actionibus simul cum aliis dicemus in cap. sequent. Nam eadem est ratio dubitandi in omnibus. Tandem inquiri hìc potest, quid nomine Ecclesiæ, vel loci sacri in hoc puncto intelligendũ sit. Sed hoc, quantùm pro materiæ necessitate mihi sufficere visum est, dixi

dixi in dicto 3.to.dis.81.sec.4. Et specialiter illa explicui, aliqua addendo pro quarto casu de excommunicato in Ecclesia sepulto (eademque ratio est de infideli) in 5.tomo.disp.12.sect.4.n.6. & 7. Qui verò plura desiderat, videat Sancium dicto lib.9.de Matr. disp.15. q. 3.

CAPVT III.

An omne opus profanum in templo factum, sit contra loci sanctitatem.

1. Dupliciter potest actus esse profanus. Prior modus.

CONstat ex proprietate vocis profanum religioso opponi; illud enim profanum appellamus, quod religiosum non est. Vnde est illud. Ezechiel. 22. *Inter sanctum, & profanum non habuerunt distantiam.* Potest autem hæc oppositio intelligi vel negatiuè tantum, vel positiuè, & contrariè. Priori modo dicetur profanus omnis actus, qui ad Religionem, & cultum Dei non spectat. Et hæc significatio non deseruit præsenti instituto; nam vt certum supponimus, non omnes actus, qui in Ecclesia fiunt, & ad religionem, vel cultum Dei non spectant, eo ipso sacrilegos esse, vel sanctitati loci contrarios. Probatur primo, quia possunt esse actus boni aliarum virtutũ, & non Religionis, nec ex imperio eius, vt actus eleemosynæ, actus patientiæ, & similes. Hi autẽ nec propriè profani dici possunt, nec mali fiunt ex illa circunstantia, quia nullum est præceptum diuinum, vel humanum prohibens in Ecclesia omnes actus, qui non sunt virtutis religionis, etiam si honesti sint; vel præcipiens, vt ibi fiant ex imperio, & relatione Religionis, & non aliter: Non enim sunt talia præcepta gratis, & sine maiori fundamento confingenda. Secundò quia possunt esse actus indifferentes, qui si fiant propter honestum finem, & cum aliis circunstantiis debitis, iam erunt honesti in indiuiduo, & sic erit eadem ratio de illis, quæ de aliis honestis; si verò fiant propter malum finem, erunt peccata, & ita dubitari non potest, an non tantum negatiuè, sed etiã aliquo modo contrariè opponantur sanctitati loci, ideoque pro alio membro de oppositione positiua relinquendi sunt: si verò (iuxta probabilem opinionẽ) in indiuiduo maneant indifferentes ex parte finis, & ex aliis circunstantiis, non est verisimile, ex hoc solùm, quod actus in Ecclesia factus caret honestate specifica Religionis, & in vniuersum omni honestate, esse iniuriosum loco sacro, aut inde accipere malitiam aliquam sacrilegij, etiam leuissimam. Probatur eodem ferè discursu, quia nulla lex positiua prohibet, omnes actus tales fieri in tẽplo, nullibi enim extat, nec traditione habetur: nec etiam ex solis principiis naturę potest talis prohibitio colligi, etiam supposita sanctitate loci, quia ratio naturalis non dictat, esse debitũ sanctitati loci, vt in eo nihil omnino fiat, nisi opus, vel Religionis, vel saltem alicuius virtutis: ex quo enim principio naturali potest hæc obligatio colligi? Item ratio naturalis solum dictat, nihil esse faciendum in Ecclesia contra reuerentiam ei debitã, at facere actum indifferentem non est contra reuerentiam debitam tali loco, ergò.

2. Obiectio. Occurritur.

Dices, nonnullam esse irreuerentiam loci sacri, eo vti vt loco communi, & non sacro, sic autem illo vtitur, qui actus non bonos in illo operatur, etiamsi mali non sint. Respondeo negando Maiorem, si in eo vsu nihil speciale includatur sanctitati loci contrarium, nam locus sacer generalem rationem loci retinet, possumus ergo illo vti, vt locus tantum est, & vt habet generales cõmoditates loci, videlicet quod defendit, tegit, recreat, &c. non vtendo illo, vt sanctus est; dummodo nequid contra illius sanctitatem faciamus. Neque verò hinc sequitur, omnem actum de se indifferentem in Ecclesia factum esse etiam licitũ, vel non esse irreligiosum, quia nec de omni actu aliàs honesto id admittimus: solùm ergò dicimus, ex eo, quod est indifferens, non sequi, esse irreligiosum factum, in Ecclesia, an verò aliundè possit aliquis actus indifferens, vel etiam honestus habere specialẽ repugnantiam, vel indecentiam in loco sacro, statim videbimus.

3. De actibus profanis posteriori modo sumptis. 1. Sententia. Caiet.

Superest ergò quæstio de actibus profanis posteriori modo, id est, aliquomodo positiuè repugnantibus loco sacro, vt sacer est: Et de his actibus sunt inter Doctores variæ sententiæ. Prima docet, nullum actum esse hoc modo contrarium loco sacro natura sua, & seclusa formali intentione operantis, sed tantum ex positiua lege Ecclesiæ prohibentis, ne talis actus in tali loco fiat in illius loci reuerẽtiam. Ita sentit Caietan. 2.2.q.99.ad 5.dubium, quod erat, in quo cõsistat directè agere contra sanctitatem loci, vt propriè sit sacrilegium. Respondet enim, consistere in hoc, quod est, incurrere voluntariè in illud, ad cuius cõtrarium inest sanctitas loco, vt verbi gratia ad hoc, vt non possit inde aliquis extrahi violenter, vel aliquid huiusmodi, & in tom.1. Opusc. tract.31. qui est 17. Responsionum in 12. dub.2. addit propositionem exclusiuam, tunc circunstantiam loci sacri esse circunstantiam necessariò confitendam alicuius actus, quando ille est prædicto modo contra sanctitatem loci sacri, & non aliter, scilicet, quando agitur contra id, ad quod locus consecratur, vel sanctificatur. Sanctificari autem ad hũc, vel illum effectum, solum est ex lege positiua statuente, vt hoc, vel illud non fiat in tali loco in irreuerentiam eius, quia hoc ex sola rei natura definiri non potest, etiam supposita talis loci benedictione, vt constat exemplis, quæ vtroque loco adducit, & ideo in priori loco statim subiungit, posse Ecclesiam sua prohibitione facere, vt sit sacrilegiũ, quod de se tale non erat, sentiens per huiusmodi prohibitionem id fieri, & nõ aliter. Idem significauerat, licet non tam clarè idem Caiet. 1.2.q.7. vbi addit, omne peccatum aggrauari ex circunstantia loci sacri per accidens, id est, in sua malitia specifica, non verò nouam speciem malitiæ contrahendo. Hanc etiam opinionem apertè tenet Sot. libr.2. de Iust. q.4. art.4. §. *Sed ais*, vbi dicit, Sacrilegium in loco sacro esse ratione ecclesiastici statuti, vt si sanguis, vel semen in loco sacro effundatur; Immo addit, *Locum sacrum nõ contaminari, nisi duobus dictis modis, nam etsi in Ecclesia* (inquit) *peieres, vel blasphemes, non est sacrilegium.* In quibus verbis illa exclusiua incredibilis mihi est, sed paulatim est in sequentibus impugnanda. Idem videtur sentire Vict. in Sum. 4.q.196. quatenus negat, locum sacrum esse circunstantiam necessariò confitẽndam nisi in casibus prædictis. Item Anglef. in Flori. q. 9. in diffic. An locus sacer in quolibet peccato speciẽ mutet, & Nauar. in Manuali, cap.6.n.11. §. *Sexto*, clarius, & latius in cap. *Consideret*, de Pœnit. d.5. in principio, n.19.20.21. & 39. quem Gutier. sequitur lib.1. Canon. quæst. c. 31. n.35. Idem opinatur Sancius lib. 9. de Matr. disp.15. n.5. vbi alios modernos refert.

Sot. Victor. Angel. Nauar. Gutier. Sancius.

4. Probatur hæc opinio.

Hæc sentẽtia suaderi potest, quia non omnia peccata facta in loco sacro sunt sacrilegia, ergo quòd aliqua sint sacrilegia, & non alia, non potest aliundè discerni, quàm ex Ecclesiæ prohibitione, seclusa intentione formali directa, & sacrilega operantis, vt excludi supponimus. Antecedens supponitur ferè à dictis Auctoribus vt manifestum, quia aliàs illa circunstantia esset semper in confessione aperiẽda, quod est durum, & inusitatum. Et ratio à priori esse debet, quia non omne peccatum ex eo, quòd in Ecclesia fit, habet ex natura rei specialem repugnantiam cum ratione, si quis enim in Ecclesia temerè de pro-

ximo iudicat, aut epistolam scribit continentem mortalem culpam, nihil agit habens specialem repugnantiam cum ratione recta ratione talis loci. Hæc autem regula discernendi circunstantias addentes specialem malitiam traditur à D. Thom. 4. d. 16. q. 3. art. 2. quæst. 3. ergò. Et confirmatur, quia hac ratione non omne peccatum commissum à persona sacra, vel cōtra personam sacram est sacrilegium, vt docet S. Thom. 2. 2. q. 99. art. 3. ad 3. Ergò idem à fortiori de loco sacro dicendum est. Prima consequentia probatur: Quia nulla ratio reddi potest, cur furtum in Ecclesia factum sit sacrilegium, non verò mentiri decipiendo alium, vel etiam falsum iurando, nisi quia vnum est ab Ecclesia specialiter prohibitum, & non aliud. Item, dare alapas alteri in Ecclesia, non est speciale sacrilegium, vulnerare autem, & sanguinem effundere est speciale sacrilegium. Item pollui in Ecclesia, vel fornicari est speciale sacrilegium, habere autem in Ecclesia tactus impudicos, &c. non est speciale sacrilegium, secluso morali periculo pollutionis. In his autem, & similibus non potest ex sola rei natura assignari ratio, vel differentia, ergò tantùm prouenit ex lege positiua Ecclesiæ id prohibente, & quasi constituente in his, & non in aliis, loci sanctitatem.

D. Thom.

5. Simile argumentum fieri potest de actibus non malis; nam quidam actus de se non mali, vel etiam boni, si in Ecclesia fiant, sunt sacrilegia, alij verò minimè, ergò hæc differentia non potest reuocari, nisi in Ecclesiæ prohibitionem. Antecedēs quoad posteriorem partem satis est in principio huius dubij declaratū: Quoad priorem verò patet exemplis. Nam matrimonialis copula de se nō est actus malus, immò bonus, & tamē in Ecclesia factus extra casum necessitatis est sacrilegiū. Item iudicare per se non est malum, nec vendere, aut emere, & tamen si in Ecclesia fiant, nunc sunt sacrilegia, ergò tota ratio huius sacrilegij in prohibitionem Ecclesiæ reducēda est. Vnde confirmatur generaliter prior pars: nam circunstantia, quæ per se non potest trasferre actum de non malo in malum, nisi interueniat specialis prohibitio, non potest addere actui aliàs malo nouam speciem malitiæ, nisi ratione specialis prohibitionis. At circunstantia loci sacri non potest transferre actum de non malo in malum, nisi interueniat specialis prohibitio, vt patet de iudicio, mercatura, &c. Ergò neque quando actus est aliunde malus, fit sacrilegium ratione loci, nisi ratione ecclesiasticæ prohibitionis.

6. Secunda sententia superiori ferè omninò contraria in primis affirmat, omne peccatum in Ecclesia factū esse sacrilegium ex ipsa rei natura, & secluso Ecclesiæ statuto. Deinde affirmat, ex aliis actibus, qui extra Ecclesiam peccata non sunt, aliquos esse sacrilegia, si in Ecclesia fiant, sæpe quidē ex prohibitione speciali Ecclesiæ, interdum verò etiam ex natura rei. Hanc sententiam, præsertim quoad priorem partem tenent multi Auctores. Vt autem eos sine æquiuocatione referamus, supponamus abstractè nos loqui de malitia diuersæ speciei, seu cōtra Religionem, siue illa sit mortalis in illa specie, siue venialis: Hoc enim pendebit ex circunstantiis, vt infra videbimus. Sic ergò tenet illam opinionem Siluest. ver. *Confessio* 1. q. 10. fatetur enim omne peccatum factum in loco sacro habere specialem malitiam sacrilegij saltem venialem: indicat verò nunquam esse mortalem, nisi in tribus casibus ab Ecclesia prohibitis suprà numeratis in principio huius capitis, hoc tamē magis declarat in aliis locis statim referendis. Eandem sententiā tenet, magísque illam declarat Cordub. in Sum. q. 190. ait enim, omne peccatum mortale in Ecclesia factū esse mortale sacrilegiū, si verò sit veniale, etiam in ratione sacrilegij esse tantùm veniale; & licet in principio loquatur de peccatis luxuriæ, in fine extendit sermonē ad omnia peccata mortalia. Allegátq; Siluest. in Ros. aur. q. 63. quæ est in tract. 3. inter impertinētes, ibi tamen nō constituit tam generalem regulam. Tamen ita videtur exponere ver. *Sacrilegium* §. *Quintum*, & clariùs ver. *Immunitas* 1. num. 5. ibi enim fatetur, actum de se malum, vel notabiliter deformem in Ecclesia factum esse graue sacrilegium etiam in casibus ab Ecclesia non prohibitis. Eandem opinionem tenet Med. Cod. de Confes. q. de Circunstantia loci sacri. Referri etiam potest pro hac sententia Anton. 3. par. tit. 14. cap. 19. §. 7. Vbi ex sententia diui Thomæ ait, circunstantiam trahere peccatum in aliud genus, quādo habet specialem repugnantiam ad aliud præceptum diuinæ legis. Sicut furtum, ait, ratione loci sacri habet specialem malitiam sacrilegij: *quia repugnat præcepto, quod est de veneratione sacrorum*, quod præceptum non est Ecclesiæ, sed naturalis, ac diuinæ legis. Præterea ex vltima parte assertionis videtur necessario inferri prima. Nam si aliqui actus, qui non sunt peccata, facti in loco sacro sunt sacrilegia propter irreuerentiam loci sacri, quam ex natura sua secum ferunt, seclusa prohibitione Ecclesiæ, profectò multo magis erūt sacrilegia omnia peccata commissa in Ecclesia, quia magis sunt contra reuerentiam debitam loco sacro.

2. Sententia dicēs omne peccatum in Ecclesia factū esse sacrilegium.

Siluest.

Cordub.

Medi.

Anton.

7. Vltimam ergo partem docet clarè D. Tho. 1. Corinth. 11. lect. 4. exponens illa verba: *Nunquid domos non habetis ad manducandum? Non enim* (inquit) *est licitum, domum Dei, quæ deputata est pro sacris vsibus, communibus vsibus applicare. Vnde & Dominus* Ioan. 2. *Eiecit vendentes, & ementes de templo, dicens, Domus mea domus orationis vocabitur, &c.* Addítque subinde D. Tho. in necessitate licitum esse, *vti Ecclesia ad comedendum, & bibendum, & ad alios* (inquit) *vsus licitos*, sentiens extra necessitatem etiam ad licitos vsus harum rerum communium non licere; ad illicitos verò nunquam. Sentítque hanc obligationem oriri ex natura rei ex ipsa Ecclesiæ sanctitate, & consequenter oppositum esse contra Religionem, & sacrilegium. Ad hoc etiam videtur alludere Chrysost. in eum locum, Homil. 27. *Quarta* (inquit) *accusatio est, quia non solùm pauperes, sed etiam Ecclesia afficitur contumelia; sicut enim Dominicam cœnam facis priuatam, etiam rursus locum, vtens Ecclesia tanquam domo.* Et idem significat ibi Ambros. dicens, *Domi hæc esse agenda, non in Ecclesia, vbi vnitatis, & misterij causa conueniuntur, non dissensionis, & ventris.* Quæ verba etiā vsurpauit etiam Anselm. & subiungit, *Ecclesiam Dei ad orationem, & ad percipiēda Sacramenta consecratam, contemni, dum in ea irreuerenter carnales cibi sumuntur.* Et in commentariis Hieronymo attributis, ad illa verba illa; *An Ecclesiam Dei cōtemnitis?* rectè additur, *Facientes eam triclinium epularum.* Sic etiam Basil. in Reg. breui. regul. 310. ex verbis Pauli colligit, communes epulas non esse in Ecclesia manducandas. Sentiunt ergo hi Patres ex natura rei, & ex fine, ac consecratione Ecclesiæ illicitum esse, in ea huiusmodi actiones communes efficere, etiamsi alioqui peccata non sint, multò ergo magis hoc dicent de omnibus peccatis. Quod tandem confirmari potest ex verbis Hieronymi contra Vigilant. *Ego confiteor timorem meum, ne forte de superstitione descendat, quando iratus fuero, & aliquid mali in meo animo cogitauero, & me nocturnum phanthasma deluserit, basilicas Martyrum intrare non audeo, ita totus & animo, & corpore pertremisco.* Quid ergo sentiret Hieronymus de audacia committendi peccatum intra Ecclesiam?

D. Thom.

Ioan. 2.

Chrysost.

Ambr.

Ansel.

Hieron.

Basil.

Hieron.

8. Hæc quidem posterior sententia magis ad veritatem accedere videtur, aliqua tamen indiget explicatione.

Iudicium Auctoris.

tione. Vt ergò diſtinctè,& in particulari declaretur, quid in hoc prohibitum ſit ſpecialiter, & quo iure, & conſequenter quando operatio illicita in Eccleſia ſit propriè ſacrilegium mortale,aut veniale, multa in particulari dicere neceſſe eſt, & ideo in ſequentibus capitulis paulatim exponetur.

CAPVT IV.

De Actionibus forenſibus in templis prohibitis,ob eorum reuerentiam.

1. ANte omnia ſupponendum eſt, Eccleſiam habere poteſtatē ita prohibendi actiones aliquas in locis ſacris fieri, vt eo ipſo ſacrilegæ ſint cōtra huiuſmodi prohibitionem factæ, etiam ſi de ſe tales non ſint. Hæc eſt certa, & communis ſententia omnium Doctorum, quos retuli cap. præced. & in ſequentibus referam.Declaratúrque ex illa doctrina de legiſlatore humano, qui habet poteſtatem conſtituendi actum præceptum in certa ſpecie virtutis, iuxta materiæ capacitatem, & ſimiliter actum prohibitum in certa ſpecie vitij. Dices,legiſlatorem non poſſe facere,vt actus per ſuam legem fiat illius virtutis, cuius antea non erat,ſed poſſe tantùm facere, vt actus virtutis, qui non erat neceſſarius intra illam virtutem, poſita lege, ſit neceſſarius ad ſeruandum medium illius virtutis:vt quando præcipitur ieiunium, non fit per præceptum, vt ieiunium ſit actus temperantiæ, nec videtur hoc fieri poſſe per legem; tum quia hoc pendet ex materia quaſi intrinſeca actui, quam lex nec dare poteſt,nec auferre, tum quia lex,vt præcipiat,videtur ſupponere rationē virtutis in actu, quia ſupponit honeſtatem;ſolùm ergò facit illa lex, vt actus ieiunij, qui de ſe eſt actus virtutis temperantiæ, non tamen neceſſarius,fiat neceſſarius ratione legis; ergò in præſenti ſi actus de ſe non eſt Religionis, non poteſt per legem Eccleſiæ fieri Religionis. Et conſequenter nec contrarius actus poterit fieri ſacrilegium propter prohibitionem.

2. *Satisfit.* Reſpondeo in primis non eſſe eandem rationem de actu virtutis, & vitij, nam ex vi legis humanæ prohibentis actum, incipit eſſe vitium, quod antea non erat,& ſimpliciter, & in tali ſpecie, vt comedere carnes in die Veneris eſt intemperantia poſita prohibitione Eccleſiæ, cum antea non eſſet:& idem videri poteſt in iniuſtitia, & aliis. Et ratio eſt,quia lex poteſt præſcribere medium virtutis in materia eius,quo medio exiſtente, incipit eſſe vitioſus in eadem materia receſſus ab illo, cum antea non eſſet vitioſus,quia illud non erat medium, & ita non erat receſſus à medio. Item quia malitia eſt carentia bonitatis debitæ in eſſe: Vnde eadem carentia,quæ antea erat pura negatio, & ideo non erat mala, incipit ratione præcepti eſſe priuatio, quia iam eſt debita contraria bonitas. Vnde reſpondendo ad obiectionem fateor,legem ſupponere materiam aptam, vt in ea conſtituatur medium talis virtutis, & hac ratione poſſe (regulariter loquendo) in tali materia actum talis virtutis exerceri abſque lege, ſi ratio per ſe poſſit medium ſufficiens ad talem honeſtatem ibi inuenire, licet ſecluſa lege non iudicet eſſe neceſſarium, lex autem facit,vt illud medium ſit neceſſarium, & (vt ita dicam)vnicum. Hoc autem totum in præſenti materia ſpectare licet. Nam abſtinere à deambulatione,verbi gratia,in Eccleſia propter reuerentiam eius, etiam ſecluſa lege, eſt bonum,& ad materiam Religionis ſpectans; ſi ergò addatur lex id præcipiens intuitu reuerentiæ templi, faciet,illud eſſe neceſſarium intra illam virtutem, & conſequenter faciet contrarium actum eſſe ſacrilegium: Idem eſt de actu vendendi, & emendi, iudicandi, & ſimilibus, nam ceſſatio ab his operibus in loco ſacro ob ſanctitatem eius de ſe eſt materia apta ad honeſtatem Religionis, & ad actum eius, etiam ſecluſo præcepto, ideóque lex poteſt intra illam virtutem facere illum actum neceſſarium, & contrarium irreligioſum. Idem videre licet in præcepto abſtinendi ab opere ſeruili in die feſto, nam ante præceptum illud non erat neceſſarium ad virtutem Religionis, erat tamen materia apta, vt poſſet intuitu Religionis obſeruari. Vnde etiam ſecluſo præcepto potuiſſet aliquis id velle actu honeſto, & religioſo, vt ſiquis velit intra hebdomadam vno die vacare ab illis operibus, vt ſe totum tribuat cultui Dei, etiam ſecluſo præcepto,honeſtè,ac religiosè id facere poterit.Præceptum ergò Eccleſię,quod illo intuitu materiam illam prohibet, intra virtutem Religionis legem conſtituit, & ideo commiſſio contraria ſacrilegium eſt ſolùm contra legem humanam.

3. *Dupliciter poſſe actum fieri ſacrilegum.* Secundò ſuppono, duobus modis poſſe fieri ſacrilegum aliquem actum ratione legis poſitiuæ, qui abſque illa talis non eſſet. Vno modo tantùm antecedenter, ſeu præſuppoſitiuè: alio modo formaliter, per propriam, & directam prohibitionem, vt verb. grat. quòd res aliqua ſanctificetur hoc, vel illo modo,& ad talem finem, pendet ex poſitiua lege vel Chriſti,vel Eccleſiæ; & tamen poſtquam res conſecrata eſt iuxta illam legem, ſine noua prohibitione erit ſacrilegium aliquid facere circa illam rem, quod, ſi fieret circa illam rem non ſanctificatam, ſacrilegium non fuiſſet. Vt verbi gratia ſanctificatio Chriſmatis, vel olei infirmorum ex lege eccleſiaſtica pendet, tamen illa poſita, ſacrilegium eſt,oleum illud contemnere, vel irreuerenter tractare, etiamſi hoc non eſſet formaliter ab Eccleſia prohibitum; tunc ergò dicimus ſacrilegium pendere ex lege poſitiua præſuppoſitiuè,ſeu antecedenter. Formaliter autem pendet, quando præſuppoſita rei ſanctificatione talis actus circa illam non eſſet ſacrilegium, niſi per ſe, ac ſeparatim eſſet prohibitus, vt in dicto exemplo, etiam ſuppoſita ſanctificatione Chriſmatis, non eſſet peccatum, illud ſeruare in domo particulari, & propria:ſi autem accedat præceptum Eccleſiæ,vt in templo tantùm ſeruetur, & inde non extrahatur,incipiet oppoſitum eſſe ſacrilegium ex formali Eccleſiæ prohibitione. In hac ergò aſſertione loquimur de ſacrilegio circa locum ſacrum, quod ratione formalis prohibitionis tale eſt, & ſine illa nō eſſet,etiam ſuppoſita conſecratione Eccleſiæ, & dedicatione eius ad talem finem; nam aliud genus ſacrilegij, quod dicitur ex præſuppoſitione tantum legis poſitiuæ, re vera potius eſt ex vi legis naturalis dictantis ſancta ſanctè tractanda eſſe, quamuis rei ſanctitas ex humana ſit inſtitutione: ſicut peccatum contra votum, peccatum eſt contra legem naturalem, quamuis pendeat præſuppoſitiuè ex voluntate humana voluntariè promittentis: Si ergò reſpectu loci ſacri eſt aliquod ſacrilegium huiuſmodi,illud ex natura rei eſſe dicemus, & in ſequenti aſſertione de illo agemus.

4. Tertiò aduerto ex ſuperioribus, actiones forenſes duplices eſſe,quaſdam pertinentes ad placitum, ſeu ſtrepitum iudicij,alias ad mercatum, ſeu negotiationem. De vtriſque ergò in hoc capite tractamus,de aliis verò poſtea dicemus.

5. Dico ergò primò. Placitum ex Eccleſiæ prohibitione in templis fieri non poteſt, vnde ſi fiat,ſacrilegium committitur,quamuis abſque prohibitione Eccleſiæ non ſemper eſſet ſacrilegium, etiam ſuppoſita inſtitutione templorum, & illorum ſanctificatione. Hæc vltima pars per ſe clara eſt,& pro nunc ſupponitur, quia actus iudicij per ſe non eſt malus, vt con

vt constat, nec videtur adeo indecens, vt semper includat intrinsecam irreuerentiam contra locũ sacrum, de quo in sequẽti puncto plura dicã. Prior ergo pars probatur primò ex c. *Cum Ecclesia*, de Immunit. Eccl. Circa quod aduertendum in primis est, ibi non prohiberi simpliciter omne placitum, sed solùm, *in causis, vbi de sanguinis effusione, & corporali pœna agitur.* Hæc enim sunt formalia verba textus. Ex vi ergo illius textus nõ potest illa prohibitio vlteriùs extendi, vnde pro ratione additur. *Absurdum enim est, & crudele, ibi iudicium sanguinis exerceri, vbi est tutela refugij constituta.* Quæ ratio in causis ciuilibus locum non habet, ergo nec prohibitio ex vi illius textus, de alio enim statim videbimus. Secundò ex parte loci extenditur illa prohibitio ad Ecclesias, & cœmeteria; crediderim tamẽ id additum esse maioris explicationis gratia; nam facta prohibitione pro Ecclesia, censetur esse facta pro cœmeterio, quia sub illa comprehenditur, tanquam accessorium sub principali, licet non conuertatur, arg. cap. vnic. de Cõsec. Eccles. in 6. quod loquitur de pollutione cæmeterij, eadem autem ratio procedit in præsenti, vt constat.

Cap. Cum Ecclesia.

6. Denique additur in illa prohibitione, *sub interminatione anathematis*, quod certum est, intelligendum esse de censura ferenda, nõ ipso iure lata, vt ex vi verborum constat, & Glossa ibi cõmuniter recepta notat. Item talis pœna nõ extenditur extra causam sanguinis, quia pœna non debet extendi vltra formalia verba legis. Et fortasse ideo Lucius III. in illo textu de solis causis criminalibus locutus est, quia in illis tantùm voluit pœnam addere. Quamuis autem ipse non prohibuerit placitum in Ecclesia circa alias causas, tamen si antea facta erat prohibitio, illam non abstulit. Atque ita Glossa ibi ad verbum *Sanguinis effusione*, addit, *maximè*, quia etiam causæ ciuiles seculares (inquit) *prohibitæ sunt.* Videriq; potest illa prohibitio ante Lucium III. inueniri in cap. 1. eod. tit. de Immunit. Eccles. vbi dicitur, nõ posse iudices domos Ecclesiarum ad placitum faciendum vendicare. Vnde Glossa, & omnes Doctores à fortiori colligunt; idem intelligi de ipsis Ecclesiis. Et sanè meritò; tum quia maiori ratione immunitate hac gaudẽt Ecclesię, quàm earũ domus, nam propter quod vnumquodq; tale, & illud magis, tum etiam quia ipsa Ecclesia est quædam domus, quæ (vt ita dicam) magis est sua, seu iuris sui, quàm domus eius sint sub ipsius iure.

Gloss. Luc. 3.

7. Aduerto tamen, quòd licet ex illo textu tanta colligatur prohibitio in Ecclesia, quanta in domibus Ecclesiæ, non tamen maior, quantum est ex vi illius legis, quia formaliter solum loquitur de domibus Ecclesiæ, & per vim rationis extenditur ad Ecclesias, ergò eadem ad summum potest colligi prohibitio. Quamuis autem inde habeamus prohibitionem, ne iudices seculares agant placita in Ecclesiis, quasi iure suó, aut præscriptione vtentes, vel consuetudine, non tamen videtur haberi absoluta prohibitio, ita vt etiam consentientibus Prælatis Ecclesiæ, non possint ibi placita exerceri, vel ipsis Prælatis prohibitum ibi sit, ne talem licentiam præbeãt. Probatur, quia (vt dixi) tanta est ibi prohibitio de domibus Ecclesiæ, quãta de Ecclesiis; at non obstante illo textu, possunt iudices seculares placita facere in domibus Ecclesiarum ex concessione Ecclesiæ, vt expresè ibi notat Abbas, dicens: *Intelligo, quòd in domo Ecclesiæ non debet secularis ius reddere, quando propria auctoritate, quasi ex iure publico elegit sibi mansionem in domo Ecclesiæ.* Quod probat ex illo verbo textus, *Quasi pro consuetudine. Secus autem puto,* (ait) *vbi haberet domum illam conductam ab Ecclesia, vel gratis concessam.* Ergò idem dici poterit respectu Ecclesiæ. Potest etiam hoc confirmari alia æquiparatione; nam ibi æquè, & eisdem verbis prohibetur his secularibus ministris hospitium, ac placitum in domibus Ecclesiarum, at hospitium non simpliciter prohibetur, sed ne illud iure suo vendicent, nam ex liberalitate Ecclesiæ, vel alio voluntario pacto id prohibitum non est, vt etiam Glossa notauit, ergò idem dici poterit de placito.

An Episcopi cõcessione possit placitum in Ecclesia fieri. Abbas. Confirmatur aliter. Gloss.

8. Videtur ergò prohibitio illa alterius rationis, & immunitatis ab ea, de qua nunc tractamus. Ibi enim nõ consideratur specialis sanctitas Ecclesiæ, & proprius finis eius, quatenus est domus orationis, & diuini cultus, vt ea ratione prohibeatur simpliciter placitum in illa, sed consideratur libertas Ecclesiæ in se, & in bonis suis, ratione cuius non possunt laici ea sibi subiicere ad aliquam veluti seruitutem, & onus tẽporale: & ideo non videtur ibi prohibitio simpliciter, sed tantùm, ne possint iudices seculares quasi iure suo vtentes ibi placita facere. Tandem potest hoc declarari ex alia differentia notanda inter prohibitionem illius textus, & de qua nunc agimus. Nam illa extenditur nõ solùm ad actus inuoluntariæ iurisdictionis, sed etiam voluntariæ, quia ad nullos potest iudex secularis ius sibi vsurpare in domibus Ecclesiæ; at verò prohibitio, de qua nunc tractamus, nõ extenditur ad actus iurisdictionis voluntariæ, vt mox dicemus. Vnde difficile reperietur (vt opinor) in antiquiori iure tam absoluta prohibitio.

9. At in iure nouiore satis expresè facta, vel declarata est per Gregor. 10. cum Concilio Lugd. in c. *Decet*, de Immunit. Eccles. in 6. *Omnis* (inquit) *in Ecclesiis secularium iudiciorum strepitus cõquiescat, nulla inibi causa per laicos, criminalis maximè agitetur, sint loca eadem à laicorum cognitionibus aliena.* Quod autem hæc prohibitio facta sit intuitu tantùm Religionis, & sanctitatis ipsius loci, constat ex principio textus; *Decet domum Domini sanctitudo, decet, vt cuius in pace factus est locus, eius cultus sit cum debita veneratione pacificus, &c.* Vnde iuxta hanc prohibitionem, & rationem eius nullo modo, aut titulo permitti potest hic actus in Ecclesia, etiam ex consensu clericorum, quia est absoluta prohibitio, & ratio eius est generalis, & independens à voluntate, seu concessione Prælatorũ; illa enim non obstante, semper talis actus est cõtra quietem, & pacem, quæ in illo loco postulatur.

Gregor. 10. Concil. Lugd. Cap. Decet.

10. Dices, hac ratione probaretur, etiam ipsos clericos iudices nõ posse sua placita Ecclesiastica in Ecclesiis exercere, quia etiam illa sunt contra pacem, & quietẽ in Ecclesia, & domo orationis necessariã. Respondeo ita sensisse Deciũ in ca. *Qua fronte*, de Appellat. nu. 1. & ad id ponderat, quòd in dicto ca. *Decet* dicitur, *Cessent cuiuscunque fori tumultus.* Sed hæc verba non sunt ad rem, quia non intelliguntur de foro iudiciali, sed de foro (vt sic dicam) locali, seu materiali, vt bene intellexit Nauar. suprà num. 46. Et constat ex contextu, & quia aliàs repugnarent illa verba sequentibus, in quibus expressa adhibetur limitatio. Respondeo igitur negando sequelam; quia non potest lex contra sua verba extendi propter rationem suam, quia potest legislator vti sua ratione, quantùm, & quomodo velit; in illa autem prohibitione bis fit expresè limitatio prohibitionis ad laicos iudices, & ad secularium iudiciorum strepitus. Et alioqui sacri Canones non solùm permittunt, sed etiam monent, vt ecclesiasticæ causæ in Ecclesia fiant, in cap. vltim. 2. quæst. 2. vbi Turrecr. intelligit esse præceptum. Sed Glossa in dicto capit. *Cum Ecclesia* rectè dicit, non esse de necessitate, sed de quadam honestate, arg. capit. *Qua fronte* ibi, *Prout est Canonicum, & honestum.* Atq; ita fuisse semper limitanda, & intelligenda antiqua iura, docuerunt cum Glossa Panormitanus, & alij Doctores ibi, & in dicto cap. 1. de Immunit. Eccles.

Obiectio. Respondẽt. Decius. Cap. Decet. Nauar. Cap. vlt. Turrecr. Gloss. Cap. Qua fronte. Panor.

11. Proponūtur duæ difficultates. Enodatur. 1.

Sed vrgebit quis interrogando, cur prohibitio non fuerit vniuersalis, cum ratio generalis videatur? Item cum in die festo prohibeantur etiam placita ecclesiastica, cur non in loco sacro? Ad hoc tacitè respondent Glossa & Panormitan. suprà dicentes, voluisse Ecclesiam iudicia sua in Ecclesiis feri, *Vt propter loci reuerentiam magis caueant à periuriis, & mendaciis.* At enim ob hanc rationem etiam secularia iudicia deberent ibi permitti. Respondeo, potuit Ecclesia in hoc habere maiorem rationem suorum iudiciorum, & causarum, quàm secularium. Item potuit consulere honestati suorum clericorum, sicut in cap. *Testimonium*, 11. quæst. 1. dicitur, clericum, vt testimonium dicat, in Ecclesia esse examinandum. Deníque meritò præsumit Ecclesia, ecclesiastica iudicia cum minori strepitu esse transigenda, & breuiori tempore; ac denique iudicem ipsum ecclesiasticum maiorem curam habiturum, vt sine indecentia loci fiant. Alia verò ratio est de die festo; quia minùs debent occupari illo tempore in his forensibus actionibus personæ ecclesiasticæ, quàm seculares. Sed licet hæc vera sint, nihilominùs negari non potest, quin satis conueniens sit, vt etiam placita ecclesiastica extra Ecclesiam fiant in Episcopali palatio, vel in alio loco commodo, vt habet vsus, & significatur in dicto capit. *Qua fronte*. Hinc autem intelligi facilè poterit, hanc prohibitionem esse ecclesiasticā, & de iure positiuo, saltem magna ex parte; pendet enim ex arbitrio, & coniecturis humanis, neque in opposito actu intrinseca malitia semper inuenitur; An verò aliquando inueniatur, infrà dicam.

Instantia. Expeditur. Cap. *Testimonium.* Explicatur altera difficultas. Cap. *Qua fronte.*

12. Hęc prohibitio sub mortali obligat.

Dico secundò, illa prohibitio ex suo genere sub mortali culpa obligat, quia materia est satis grauis, & necessaria ad communem pacem & spiritualem Ecclesiæ vtilitatem. Item pertinet ad virtutem Religionis, vt declaratū est, ergo ex suo genere sub mortali obligat. Item quoad causas sanguinis hoc prohibetur sub anathematis vinculo; vnde nullum potest de his esse dubium. De aliis verò negare videtur Siluester num. 5. Sed veriùs credo de omnibus, quia materia omnium est satis grauis, & non est dubium, quin prohibitio de se sit rigorosa: Nam ibi præcipitur Ordinariis, vt ibi *interdicta* obseruari faciant, vbi expendenda est vox, *interdicta*, quæ rigorosum præceptum dicit, vnde ibi distinguūtur *interdicta*, ab aliis, quæ ibi tantum suadentur. Et de prioribus additur, vt ordinarij ad illa cauenda seculares compescant, vbi Gloss. addit *per censuras, vel alias pœnas*. Ergo signum est, hanc esse obligationem grauem, & necessitatem inducentem.

Siluest. Gloss.

13. Placita in Ecclesia facta annullari.

Deinde in eodem §. non solùm prohibentur huiusmodi placita, sed etiam annullatur, quicquid in eis actum fuerit intra Ecclesiam, nam de *processu, & sententia* dicitur, *omni careant robore firmitatis*. Quòd eodem modo exponendum est, quo similem irritationē de actis in die festo declarauimus. Aduertit autem, & benè Panor. in dicto cap. 1. de Immunit. Eccles. hanc irritationem non extendi ad placita, quæ in domibus Ecclesiæ, extra Ecclesiam fiunt, quia in dicto cap. *Decet* de solis Ecclesiis sermo est, & irritatio, cum sit odiosa, non debet extendi. Quod sequitur Siluester ver. *Immunitas*. 1. quæst. 1. Limitant item Panorm. in dicto ca. *Cum Ecclesia*, & Siluester supra, irritationem ad acta iurisdictionis inuoluntariæ, ita vt acta voluntariæ iurisdictionis licet secularia sint, & in Ecclesia fiant, sint valida. Vnde consequenter dicere debent, illa non esse prohibita, tùm quia ibi sola illa acta irritantur, quæ prohibentur; tum etiam quia est eadem ratio quoad verborum proprietatem. Ratio ergo esse debet; quia sub strepitu iudiciali non solent in iure comprehendi acta iurisdictionis voluntariæ. Item quia actiones voluntariæ iurisdictionis, vt dispensationes, & similia in die festo validè fiunt, vt suprà dictum est, ergo & in loco sacro, nam in iure eisdem ferè verbis prohibentur, & irritantur. Denique isti actus fauorabiles sunt.

Placita, quæ fiunt in domibus Ecclesiæ, non irritari. Panorm. Cap. *Decet.* Siluest. Acta iurisdictionis voluntarię neque irritantur, neque prohibētur. Panor. Siluest.

14. Abb.

Addit nihilominus Abbas, quod si huiusmodi actus cōcernant pietatem, nō solum valide, sed etiam licitè fiunt in Ecclesia, si verò pietatem non concernant, licèt validi sint, non tamen licitè fiunt intra Ecclesiam; nam idem censuit suprà de diebus festis. Dico tamen ex vi iuris positiui non magis prohiberi hos, quàm illos, quia in dicto cap. *Decet* non prohibentur, vt ratio facta clarè probat, si consequenter loquendum est, & in cap. 1. extra, Eod. non est absoluta prohibitio, vt suprà ostendi, neque in alio Canone reperitur. At verò ex natura rei etiam non est per se prohibitio talis in Ecclesia, vt suprà dixi. Interdum verò, si impediant Ecclesiæ quietem, vel officia, non fient honestè in Ecclesia, etiam si actus iurisdictionis voluntariæ sint: ex ratione generali infra tractanda, hoc autem potest contingere in actu pio, vt in subuentione pupilli, quando necessitas non vrget, vt in Ecclesia fiat, & potest æquè commodè extrà fieri.

15. Quid dicēdum de collatione gradus doctoralis.

Ex quibus obiter constat, quid dicendum sit de quibusdam actibus publicis, qui cum placito habent quandam similitudinem. Vnus est collatio gradus doctoratus. De quo certum est, non esse prohibitum, vt in Ecclesia fiat, quia re vera non est placitum; neque actus iurisdictionis contentiosæ, neque sub alia generali ratione, neque in propria specie inuenitur prohibitus. Et consuetudo idem declarat; nam ita fit in grauissimis Academiis; & ita docent Ioan. And. Panor. & alij in dicto cap. *Cum Ecclesia*, & Siluest. suprà. At ex natura rei interdum potest esse indecens, vel illicitum, si fiat tempore incommodo, & cum perturbatione diuinorum officiorum, vel alia circunstātia indecente pro illo loco. De quo latiùs Nauar. in ca. 5. de Orat. nu. 37. §. *Quartò sequitur*, & sequentibus.

Ioan. And. Panor. Siluest. Nauar.

16. Concilium seculare an prohibitum in Ecclesia.

Alius actus est conferre, vel Concilium seculare facere in Ecclesia de rebus temporalibus, & politica gubernatione. Hæc enim non censentur prohibita sub nomine placiti; vnde nec in festo sunt simpliciter prohibita. Et ita dicendum est ex vi illius specificæ prohibitionis (vt sic dicam) non prohiberi, nihilominus per alia verba interdici in dicto ca. *Decet: Cessent in locis illis vniuersitatum, & societatum quarumlibet Concilia, Conciones, & publica Parlamenta*. Quod omninò videtur intelligendum, quando materia talium actuum est merè temporalis, ac secularis, nam, si sit de re ecclesiastica, vel pertinente ad pietatem, non est prohibita, vt benè Ioannes Andreas ibi, & Panormitanus notarunt.

Ioan. And. Panor.

17. Ecclesia non debet conuerti ad vsus belli extra casum necessitatis.

Deniq; ex eisdem iuribus colligunt Doctores, Ecclesiā non debere ad vsus belli cōuerti, vt in illa munitio, vel quasi arx constituatur. Quod maximè colligunt ex dicto cap. *Cum Ecclesia*. Nam si causæ sanguinis in Ecclesia nō sunt tractandæ, multò minus est in ea constituendus locus ad sanguinem effundendum, & homicidia facienda deputatus. Ita ferè Innocent. & Panormitanus ibi, Siluest. *Immunitas* 1. quæst. 1. §. *Quarto*, Angelus num. 4. sed hoc intelligendum est extra casum necessitatis occurrentis in bello defensiuo, tunc enim licere, iidem Auctores notant; estque manifestum, quia licet ius esset expressum, cessaret ob necessitatem, multò ergo magis cum in hoc casu expressum non sit, sed per illationem. Et optimè hoc confirmari potest ex capit. *Relinqui*, de Custod. Eucharist. Additque Siluester ex Hostiens. debere id fieri de licentia Episcopi per se loquendo, quod

Cap. *Cum Ecclesia.* Innocent. Panor. Siluest. Angel. Ca. *Relinqui.* Siluest. Hostiens.

Cap.1. quod rationi valde consentaneum est, & ca.1. de Immunit. Eccles.

18. Mercatus non potest fieri in templo. Cap. Decet. Synod. 6.

Dico secundò, Mercatus est etiam actus iure ecclesiastico prohibitus in templis fieri. Habetur hæc prohibitio in d. ca. *Decet*, his verbis; *Cessent in Ecclesiis, earúmque cæmeteriis negotiationes, & præcipuè nundinarū, ac fori cuiuscunque tumultus.* Idem probatur ex 6. Syno. & in 3. to. disputatione 81. sect. 8. §. *Secundo ex hoc*, sufficienter tractaui, quātum ad materiam moralem spectat, neque aliquid hîc addere necessarium videtur. Addi verò hîc possunt, quæ suprà in simili puncto de Mercato in festis prohibito dixi; nam eisdem fere verbis fit in iure vtraque prohibitio: & ita sensit Glossa in dicto cap. *Decet*, ver. *processius*; Vbi aduertit, quòd licet peccent, qui faciunt contractus mercium in Ecclesia per illum textum, nihilominus contractus validi sunt, quia in iure non irritantur, nec comprehenduntur sub irritatione Placiti, quia illa, cum sit odiosa, non est extendenda; & in vtróque consentit Panorm. in dicto cap. *Cum Ecclesia*, num. 6. & 7. & Siluest. ver. *Immunitas* 1. num. 3. & 4. Et constat etiam ex dictis de contractu facto in die festo. Et videri etiam potest Nauarr. dicto cap. 5. de Orat. numer. 32. 35. & 36. atque 37. Vbi hanc prohibitionem latiùs explicat.

Gloss. Panor. Cap. Cum Ecclesia. Siluest. Nauarr.

19. An hæc prohibitio sit de iure ecclesiastico. Ioan. 2. Matth. 21. Alex. Papa. Ca. Ex multis.

Dubitare autem potest aliquis, cur hunc actum hîc numeremus, quia hæc prohibitio nō videtur esse ecclesiastici iuris, sed diuini, ac naturalis. Nam Christus Dominus in veteri templo hoc reprehendit tāquam graue crimen Ioan. 2. & Matth. 21. Imò aduertit Alexand. Papa in ca. *Ex multis*, 1. q. 3. *Et solicitè cōsiderandum* dicit, *quod per totum textum sancti Euangelij nusquā reperitur, Dominum tanta seueritate, tamque districta censura iustitiæ peccantes corripuisse, &c. Sicut illos vendentes, & ementes in templo.* Et licet idem Pontifex illud statim transferat ad sensum mysticum per illos vēdentes, & ementes simoniacos intelligens, quod etiam Gregor. Beda & alij tradiderunt, ibidem relati in capitulis sequentibus, nihilominùs certum est, ad literam reprehendisse Christum, & corripuisse irreuerentiam, quæ per illas negotiationes templo fiebat, vt satis declarant illa eius verba, *Auferte ista hinc, & nolite facere domum Patris mei domum negotiationis.* Nihil ergo aliud Christus in illo actu culpauit, nisi iniuriam templi, quia in loco sacro, & orationis actibus deputato, profanæ negotiationi, ac lucro intendebatur; culpauit autem Christus actum illum, non quia positiuo præcepto legis, talis negotiatio in templo specialiter esset prohibita, quia nec tale præceptum inuenitur, nec Christus illud allegauit, sed sola veluti naturali ratione sumpta ex templi sanctitate, & fine vsus est: ergo multò magis nunc est hoc per se malum ex ipso diuino, ac naturali iure.

Gregor. Beda.

20. Enodatur. Nauar. Cap. Decet.

Respondeo valde probabile hoc esse, ideóq; simpliciter asserui, in citato loco tom. 3. hoc prohiberi, quia malum, quod etiam de aliis actibus dixi, & Nauar. in cap. *Qualitas* de Pœnit. d. 5. nu. 23. fatetur, eos quos Dominus eiecit de templo, malè fecisse ratione circunstātiæ loci, & ideo fuisse à Domino correptos. Et ita etiam interpretatur dictum cap. *Decet* de Immunit. in 6. dicens, multa ibi reprobari, quia ob circunstātiam loci mala sunt. Hæc verò ita intelligenda sunt, vt nō de omnibus, & singulis actibus in indiuiduo accipiantur, sed de actibus his à toto genere, vel etiam regulariter. Dupliciter enim de negotiatione loqui possumus. Vno modo generatim, & secundum intrinsecam rationem suam: & sic dicere non possumus esse ex natura rei intrinsecè malum omnem actum negotiationis, seu mercaturæ intra Ecclesiam factum; quia in indiuiduo potest actus in se esse honestus ex obiecto, nempe iustitiæ, & ex fine aliquo honesto, & potest fieri tali modo, vt sine perturbatione Ecclesiæ, ve alio incommodo fiat, ergò tunc nō haberet de se malitiam sacrilegij ratione loci. Interdum verò posset aliquam habere tantummodo venialem, & leuem, si in modo contendendi, vel vociferandi, aut alio simili esset aliquis excessus.

Dupliciter posse spectari negotiationem. Primus modus.

Aliquis actus negotiationis in tēplo fieri potest.

Aliter tamen loqui possumus de negotiatione, & mercatura ex suo genere; & sic dici meritò potest, rationem naturalem dictare, mercaturam non esse in templo exercendam, quia ex se habet magnam improportionem cum tali loco; estque actio multis periculis peccatorum exposita, vt non immeritò Christus Dominus dixerit, facere Ecclesiam locum negotiationis nihil aliud esse, quàm facere illam speluncam latronum. Quia in negotiatione secundum se, & moraliter spectata nunquam desunt furta, fraudes, periuria, & similia, quæ templi sanctitati valde repugnant. Vnde in Imperfecto Chrysost. in Matth. Homil. 38. & habetur in cap. *Eiiciens*, d. 88. dicitur: *Eiiciens Dominus vendentes, & ementes de templo, significauit, quia homo mercator vix, aut nunquam potest Deo placere.* Sic etiam dixit Leo Papa epist. 90. alias 92. & habetur in cap. *Qualitas*, de Pœnit. d. 5. *Difficile est, inter ementis, vendentisque commercium non interuenire peccatum.* Sic ergo talem actum exercere in loco sacro, malum ex suo genere dici potest, maximè si frequenter fiat, & faciendo Ecclesiam domum negotiationis, licet necesse non sit, omnes, & singulos actus esse malos; Id autem satis est, vt actus simpliciter prohibeatur per legem positiuam, quia licèt non ita habeat intrinsecè malitiam, vt ex natura rei inseparabilis ab ipso sit in omni indiuiduo, habet tamen vt plurimum; leges autem morales attendunt id, quod sæpius accidit, & periculis, ac incommodis moralibus occurrunt, & multa in indiuiduo prohibent, quæ secundum se mala non essent. Atque ita hæc prohibitio absoluta de iure Ecclesiastico dici potest, quia illa posita, iam non tantum ex genere, sed in indiuiduo omnis talis actus prohibitus est, & malus, quamuis semper talis prohibitio magnum fundamentum habeat in naturali lege. Et eodem modo cum proportione intelligenda sunt, quæ de aliis actibus dicemus.

21. 2. Modus. Negotiatio ex suo genere ratione naturali prohibetur in tēplo fieri.

Chrysost. Ca. Eiiciens. Leo Papa. Cap. Qualitas.

CAPVT V.

De actionibus furti in templo prohibitis ecclesiastico iure.

HOc est tertium genus operum, quæ ob templorum reuerentiam in eis fieri Ecclesia peculiariter prohibuit; quam prohibitionem Ioannes Papa in cap. *Quisquis*, 17. q. 4. his verbis declarauit. *Sacrilegium cōmittitur auferendo sacrū de sacro, vel nō sacrum de sacro, aut sacrū de non sacro.* Ex quibus tribus mēbris tertium non spectat ad præsentem materiā, dicitur enim quis furari sacrum de non sacro, quando calicem ver. gra. vel alia bona Ecclesiæ, quæ sacra censentur, rapit non de templo, sed in alio loco non sacro inuenta; & ita furtum illud non habet rationem sacrilegij ex circunstantia loci, de qua sola nunc tractamus, sed ex conditione rei, seu materiæ, circa quam furtum versatur; de quo genere sacrilegij diximus in alio opere de Immunitate bonorum, & personarmm ecclesiasticarum: Et videri potest Iacob. Menoch. lib. 2. de Arbit. Iud. Centu. 4. casu 289. Vnde etiam primum membrum, quatenus hoc caput includit, cum tertio coincidit, quoad alteram verò partem cum secundo conuenit, & ex illius declaratione constabit, an illud primum furtum ex duplici capite sacrilegium sit.

1. Furtum in Ecclesia prohibetur iure ecclesiastico.

Menoch.

De illo ergò secundo membro aliter ius Ciuile, quàm

2.

Aliter ius Canonicũ, aliter Ciuile videtur disponere in furto rei nõ sacræ de téplo. *Bartol.* *Iul. Clar.*

quàm Canonicum disponit; nam in l. *Diui*, ff. Ad leg. Iul. Peculatus, *Res priuatorum, si in ædem sacram deposita, surreptæ fuerint, furti actionem, non sacrilegij esse.* Vbi Glossa simpliciter ait, in eo casu non committi sacrilegium, immò nec in tertio, quando sacrum de non sacro surripitur, sed tantùm quando vtrumque concurrit; & idem tenet Bartol. ibi. Et communiter legis periti, vt refert Iul. Clar. lib. 5. §. *Sacrilegium*, num. 1. Et ita ipse distinguit, secundum ius Ciuile tantum in primo casu censeri sacrilegium, quando sacrum de sacro aufertur: Secundum verò ius Canonicum quodlibet sufficere. Veruntamen ius Ciuile non statuit de peccato, an tale sit, necne, sed solùm de actione, quæ in criminali foro contra huiusmodi furem datur, de hac enim apertè loquitur dicta lex, quæ potuit habere apparentem rationem, etiamsi tale peccatum non sit immune à malitia sacrilegij, quia directè, & quasi per se iniuria, & nocumentum fit domino rei furto sublatæ, & ideò illi datur actio, non loco, cui indirectè, & quasi per accidens iniuria fit; domino autem rei non competit actio sacrilegij, sed furti. Quòd verò furtum illud in se adiunctam habeat malitiam sacrilegij, non videtur contrarium iuri Ciuili: Nam in l. *Aut facta*, ff. de Pœnis, dicitur: *Locus facit, vt idem, vel furtum, vel sacrilegium sit*, id est, vel tantùm furtum, vel etiam sacrilegium. Et licet dici posset, hoc procedere, quando res est sacra; tamen vix afferri potest ratio, cur locus habeat hanc vim circa rem sacram, & non circa alias, vt nimirum furtum rei sacræ, quod aliàs non esset sacrilegium, fiat sacrilegium adiuncta circunstantia loci, & non ita sit in furto rei non sacræ.

Ius Ciuile cum Canonico conciliatur.

Leg. *Aut facta.*

3. Circa hoc dissensio est etiam inter Theologos.

Sed omisso iure Ciuili, ad quod non spectat, proprias rationes vitiorum, & peccatorum in ordine ad conscientiam discernere, sed solùm in ordine ad politicam gubernationem, aut vindictam; etiam inter Theologos videtur esse in illo secundo membro opinionum diuersitas. Quidam enim simpliciter negant esse sacrilegium furari rem laicam de Ecclesia: Cuius opinionis videntur fuisse Victoria, & Soto locis citatis cap. 3. in 1. opinione. Nam generaliter excludunt, alios casus sacrilegij ratione loci sacri, præter effusionem sanguinis, & seminis; vnde idem Soto lib. 5. de Iust. quæst. 3. artic. 1. §. *Hinc inepte*, explicando, quando furtum sit sacrilegium, ait, *Si quod furto rapitur, res est sacra, sacrilegium dicitur.* Vnde significat, si de loco sacro surripiatur, tunc etiam solum esse sacrilegium ratione rei acceptæ, & conditionis eius, non ratione loci. Et hoc fortasse modo defenderet Soto generalem exclusiuam, quam in alio loco posuit, scilicet, quia licet alia sacrilegia fiant in loco sacro præter effusionem sanguinis, & seminis, non tamen propter solam contaminationem, vel irreuerentiam loci, sed ex aliis titulis, vt hîc, propter rem sacram inde sublatam. Atque ita in 4. distinct. 18 quæst. 2. art. 4. §. *De dic*, ait, non esse necessarium confiteri circunstantiam loci sacri, nisi quando illic effunditur vel semen, vel sanguis, *vel surripitur res Ecclesiæ.* Non enim casu, sed consultò, non dixit *in Ecclesia*, sed *Ecclesiæ*, sicut de effusione seminis, & sanguinis dixerat, & paulò superiùs idem dixerat de homicidio, quod in aliis locis sub sanguinis effusione comprehendit. Fundamentum huius opinionis esse oportet, quòd huiusmodi furtum non est ex natura rei iniuria loci sacri magis, quam alia peccata, neque etiam est speciali iure prohibitum sub tali ratione.

Victoria. *Sot.*

Fundamẽtũ huius opinionis.

4. Impugnatur præcedẽs opinio. *C. Quisquis.*

Sed contra hanc sententiam, & eius fundamentum obstat dictum cap. *Quisquis*, cum enim ibi dicatur esse sacrilegium, furari rem non sacram de loco sacro, vel supponitur ex natura rei tale esse, vel ibi virtute fertur prohibitio: Nec ego video, quid possit ad textum illum responderi. Et ita propter illum fatentur ibi Glossa, Archid. Turrecrem. & alij, hoc esse verum sacrilegium, & idem dicit Iul. Clar. suprà, & alij statim referendi. Aliqui verò hanc sententiam communem limitantes, & primam declarantes distinguunt duos modos, quibus potest res non sacra in Ecclesia esse. Primò, quia est quasi sub iure, & potestate Ecclesiæ, quia scilicet vel illi ad custodiendum tradita est, vel in pignus data, vel alio simili modo in Ecclesia deposita. Secundò potest res aliqua merè temporalis per accidens, & casu esse in Ecclesia, vel quia ibi est persona, quæ illam secum defert, vel quia casu ibi relicta est.

Gloss. *Archid.* *Turrec.* *Iul. Clar.* Limitatio cõmunis sententiæ.

In priori casu affirmant, sacrilegium esse, furari bona in Ecclesia: in posteriori autem negant. Et prior pars suaderi potest primò, quia saltem id est necessarium, vt partitio sacrilegij posita in dicto cap. *Quisquis*, in omnibus suis membris verificari possit. Secundò potest confirmari ex lib. 2. Machab. 3. vbi refertur historia præclara de Heliodoro diuina virtute flagellato, eò quod pecuniam in templo depositam regia auctoritate contra illius templi immunitatem, & sanctitatem, & in eius contemptum (vt ibidem dicitur) rapere tentaret. Tertiò est optima ratio, quia quod hoc modo est in templo, est sub speciali patrocinio, ac custodia diuina, est enim templum speciali modo, ac titulo sub dominio Dei, & ideo quod ibi deponitur, & per Dei ministros acceptatur, censetur veluti sub Dei fide, & defensione recipi; & ideo tale furtum specialem malitiam habet contra reuerentiam Deo, & templo eius debitam. Atque hæc pars mihi etiam videtur certa, existimó que etiam in solo diuino, ac naturali iure veram esse, vt probant exemplum Heliodori, & ratio facta; magis verò indubitata est, addito iure Canonico in dicto cap. *Quisquis.*

5. Probatur prior pars in limitatione posita. Cap. *Quisquis.* 2. *Mach.* 3.

Veram esse hãc partem resoluitur.

Alteram verò partem probabilem censent aliqui moderni Theologi. Quia cum res ibi non esset sub speciali custodia templi, sed quasi per accidens ibi esset, non videtur per illud furtum, grauis iniuria templo irrogari. Et alioqui tale furtum non est specialiter interdictũ ab Ecclesia in honorẽ templi; ergo non est vnde habeat mortiferam malitiam sacrilegij. Atque ita iuxta hos Auctores non erit hæc circunstantia furti de necessitate confessionis.

6. Probatur secunda pars.

Ego verò censeo, communem sententiam esse omninò veram, quæ sine vlla distinctione affirmat, furtum in loco sacro sacrilegium esse, ac subinde esse mortale ex suo genere, id est, nisi ex leuitate materiæ excusetur. Ita tenent communiter Canonistæ cum Gloss. in dicto capit. *Quisquis*, & in capit. *Sacrilegium*, 17. quæst. 4. vbi Turrecrem. quæst. 5. & communiter etiam Summistæ ver. *Sacrilegium*, Siluest. §. *Secundum*, Angel. num. 1. declarans, esse propriè sacrilegium, Caietan. in Sum. ver. eod. & Armilla num. 1. qui declarat, esse hanc circunstantiam de necessitate confessionis: Idem Nauarr. in Manuali cap. 6. num. 4. Fundamentum præcipuum huius sententiæ esse debet, quia in dicto cap. *Quisquis*, simpliciter, & sine limitatione ponitur species sacrilegij furari non sacrum de sacro: vbi autem lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. leg. *De pretio*, ff. de Publician. nisi vel alia lex obliget, vel ratio cogat, quando aliàs sequeretur absurdum; hîc autem nihil horum interuenit. Immò distinctio, seu limitatio illa quodammodo destruit decisionem, & partitionem illius textus: Nam res, quæ secundùm se non sunt sacræ, quatenus constitutæ sunt sub patrocinio Ecclesiæ, quæ in depositum, vel custodiam illas recepit, iam sunt aliquo modo sacræ, sicut alia bona Eccle-

7. Communis sentẽtia approbatur, & sine vlla limitatione dicitur furtum in tẽplo esse sacrilegium. *Gloss.* Cap. *Quisquis.* Cap. *Sacrilegium.* *Turrecr.* *Siluest.* *Angel.* *Caietan.* *Armil.* *Nauar.* Cap. *De pretio.*

Ecclesiæ, vel sicut promissio iurata, licet secundùm se temporalis sit, vt est sub testimonio diuino, est sacra, & pertinet ad forum Ecclesiæ; sic ergo res depositæ in Ecclesia ad forum, & defensionem Ecclesiæ pertinent, ideoque illas furari, potiùs est furari sacrum de sacro, quàm non sacrum, ergo in rigore necesse est, aliud membrum de aliis rebus intelligere. Eò vel maximè, quod licèt hæc lex videatur odiosa latronibus, tamen simpliciter fauorabilis est, quia fauet Ecclesiæ, & Religioni, ergò amplianda est potiùs, quàm restringenda, vel (quod nobis satis est) secundùm integrum, & absolutum significatum verborum accipienda. Præterea priùs in illo textu ponit Pontifex pœnas sacrilegij, postea varia sacrilegia enumerat, & inter ea ponit illa tria membra, & infrà loquens de Ecclesiis, monasteriis ait *Vel siqui deposita, vel alia qualibet exinde abstrahunt, velut sacrilegi Canonicæ sententiæ subiaceant.* Ergo non potest ad illum textum alia restrictio accommodari. Denique in eo capite apertè intendit Pontifex Immunitatem Ecclesiæ defendere, magna autem, & valde rationabilis Ecclesiæ Immunitas est, vt res in ea existentes quandam securitatem ab omni iniuriosa acceptione participent, & ideo, qui illas inde furatur, contra immunitatem Ecclesiæ agit, ac subinde contra reuerentiam illi debitam sacrilegium committit, iuxta ea, quæ dicemus cap. sequent.

8. Hæc immunitas Ecclesiæ est naturali rationi cõsentanea. An sit sacrilegium furtum in templo factum stando in solo iure diuino.

Est autem hæc Immunitas satis consatenea naturali rationi, quia sine dubio dictat, totam hanc reuerentiam esse debitam Deo, qui in templo peculiariter habitat, vel templo, quatenus Deo specialiter sanctificatum est, quod in idem redit. Sed nihilominus stando in iure diuino solo fortasse malitia sacrilegij in tali furto vel nulla esset, si iniuria templi non esset intenta, vel certè non esset adeò grauis, vt mortifera iudicari posset, quia non videtur habere tantam rationem iniuriæ, vt de aliis peccatis postea dicemus. At verò adiuncta immunitate concessa Ecclesiæ per ius Canonicum, est formalior (vt ita dicam) iniuria, & in illa specie longè grauior, quia ex institutione Canonica habet Ecclesia peculiare ius, vt sit veluti inuiolabilis custodia rerum, quæ intra illam existunt. Et quoad hoc est maior ratio in furto, quã in aliis peccatis, quæ in Ecclesia fiunt, & non ita sunt contra ius, & immunitatem, & quasi contra munus, & officium loci, sicut est furtum, vt attigi in 4. tomo. dis. 22. sect. 4. nu. 20. Et confirmari hoc tandem potest ex dictis circa præcedentem actum, nam si negotiatio in templo prohibetur, quia de se est iniustitiis, & rapinis obnoxia, quomodo non maiori ratione prohibebitur specialiter furtum in Ecclesia?

9. Hoc furtum in ratione sacrilegij est mortale peccatum.

Ex his ergo concluditur tale peccatum in ratione sacrilegij ex genere suo mortale peccatum esse: Hoc enim sentiunt Auctores citati, & probant rationes factæ. Et declaratur, quia intra latitudinem illius materię, aut modi furandi esse potest mortale, vt, verbi gratia, latrones, qui in Ecclesia crumenas occultè suffurantur, vel abscindunt, profectò grauissimum sacrilegium committunt, & communi Christiani populi æstimatione tale reputatur, & tamen illi solùm peccant, auferendo non sacrum de sacro. Propter quæ omnia attentè spectata censeo, non esse iudicandam practicè probabilem, ac securam sententiã, quæ absolutè negat, circustantiam loci sacri in furto de re non sacra non esse de necessitate confessionis, quia est paucorum Doctorum contra torrentem aliorum sine textu, & sine firma ratione, vel quæ probabiliter suadeat. Non est tamen negãdum, quin in hoc sacrilegium possit esse veniale ex leuitate materiæ, nam etiam furtum rei sacræ potest etiam hoc modo esse leue peccatum. Et probabile est, quoties furtum

Ex leuitate materię potest esse veniale sacrilegium.

in ratione iniustitiæ est veniale, etiam in loco sacro factum esse veniale in ratione sacrilegij. An verò è cõtrario dicendum etiam sit, quotiescumque est mortale in ratione iniustitiæ, esse etiam mortale in ratione sacrilegij, non omnino definio, sed prudentibus considerandum relinquo. Quia cùm furtum sit magis per se, ac directè volitum, quàm iniuria loci sacri, non videtur repugnare, vt aliqua materia, & modus furandi sufficiat ad iniustitiam mortiferam committendam, quæ in ratione irreuerentiæ loci sacri, vel violationis immunitatis eius non sit ita grauis offensio. Sed quia difficile est hæc distinguere, & prudenter ponderare, securiùs existimo pro generali regula statuere, quotiescumque peccatum furti mortale est, & in loco sacro fit, circunstãtiam loci esse in confessione aperiendam, vt mortiferè aggrauantem in alia specie.

CAPVT VI.

De aliis actionibus, quæ ob templorum reuerentiam in eis fieri Ecclesia prohibuit.

1. Ca. Relinqui. Innoc. 3.

IN hoc capite breuiter comprehendemus actiones alias in templis prohibitas, quæ minùs graues cõmuniter cẽsentur. Vna est in cap. *Relinqui*, de Custod. Euchar. vbi Innocentius III. ait, *Firmiter prohibemus, ne huiusmodi suppellectilia,* (id est, tam clericorũ, quàm aliorum) *in Ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates vrgentes, ad eas oporteat habere refugium, &c.* Quæ verba ex forma, & vi eorum præceptum præ se ferunt, vt ex initio illorum satis constat. Illud tamen non dirigitur ad eos, qui sua suppellectilia deferunt ad Ecclesiam, sed ad eos, ad quorum munus spectat illa admittere, vel repudiare, vt constat ex verbo *admittantur.*

Particularia suppellectilia intra Ecclesiam non admittẽda.

Vnde si extra casum necessitatis hoc fiat, peccatum magis erit admittentis, quàm inferentis, non tamen excusabitur hic à culpa, tum quia per consequentiam prohibitio etiam ad illum spectat, tum etiam quia inducendo alium ad id, quod licitè facere non potest, cum illo peccat. Tantoque erit grauior culpa, quantò fuerit instantior petitio, quod si vim faciat, erit maxima. Si autem bona fidè petat, putans esse casum necessitatis, vel saltem dubitans licet admittens fortasse peccet, poterit sæpe alius excusari. Hoc autem peccatum, quantum est ex forma prohibitionis, graue est, vt notauit Angel. ver. *Immunitas*, nu. 5 tamen ex parte materiæ regulariter non videtur esse graue, nisi tantus sit excessus, vt notabiliter impediatur Ecclesia, vel fædetur, aut contemni videatur. Denique strictè hoc intelligendum est de loco Ecclesiæ, non de sacristia, nec de aliis locis adiunctis Ecclesiæ, vt constat ex proprietate verborum, & ex ratione textus, & ex vsu. Cœmeterium autem comprehendi solet tanquam Ecclesiæ annexum; & ita censet Angelus supra. At iuxta subiectam materiam vix potest accommodari, quia in Cœmeterio non solent supellectilia poni, vt custodiantur, neque ibi posita inducerent ea incommoda, quæ in Ecclesia, & ideo probabile existimo ibi de sola Ecclesia esse sermonẽ.

Angel.

2. Cap. Decet. Nauar. De aliis rebus prohibitis in Ca. Decet. Nauarri sententia. Angel.

Alia multa sunt prohibita in dicto capit. *Decet*, de Immunit. Eccles. in 6. quæ fusè satis, & piè tractat Nauar. in Enchir. de Orat. capit. 5. Post singulorum autem explicationem addit in nu. 42. transgressiones contra textum non esse peccatã mortalia, sed venialia, nisi per contemptum fiant, vel cum notabili impedimento diuinorum officiorum, secutus in hoc Angelum ver. *Immunitas*, num. 5. vbi ait, eã omnia, quæ in dicto cap. *Decet*, prohibentur, non esse peccata, nisi per se sint mala, vel fiant ex contemptu. Idem sequitur ibi Tabien. & Siluest. quæst. 2. num. 5. licet ille

Tabien.

ille aliam addat limitationem, *Nisi res ex se magnam contineat irreuerentiam.* Ponit tamen exempla in his, quæ alibi, & non ibi prohibentur, vt in furto, effusione seminis, etiam licita &c. Sumunt autem hi Summistæ argumentum ex eo, quod in §. *Ordinarij* subiungitur, vt ordinarij suadenda suadeant, & interdicta compescant, ex quibus verbis videntur colligere, ordinariis præcipi, vt hæc compescant, respectu verò subditorum ibi non dari præcepta, sed suasiones, & consilia.

3. Auctoris sententia circa idem caput.

Aliter verò intelligo textũ illũ: Duæ enim partes in illo sunt distinguendæ: vna docens, & suadens, quod in Ecclesia agendũ est, alia vetans, quod agendum nõ est. Prior cõtinetur à principio textus vsque ad versiculũ: *Nullus in locis eisdẽ*; exclusiuè. Posterior durat ab illa clausula vsque ad finem textus extra paragraphũ. Prior igitur pars tota suasoria tantùm est, & præcepta non continet, & de illa intelliguntur illa verba, *suadenda suadeant*, vt expressè declarauit Glossa ver. *suadenda*, & ex contextu ipso satis constat. In posteriori autem parte forma est præceptiua. Vnde opinor quantũ est ex vi legis inducere obligationem, quàm potest iuxta materiæ capacitatem, & ex illa spectandum esse, An peccatum contra illam legem sit mortale, aut veniale, quia ex parte legis nihil deest ad vtramque obligationem. Hoc patet primò, quia per verbum prohibendi imperatiuo modo lex illa loquitur. Secundò, quia de illis sic prohibitis dicit inferius, *Interdicta huius Canonis auctoritate compescat.* Vtique per pœnam, & censuram, vt Glossa exposuit. Quomodo autem possent Episcopi hoc modo compellere auctoritate illius Canonis, si totus esset suasorius tantùm, & non præceptiuus. Tertiò, vox illa, *Interdicta*, vt suprà ponderabam, in rigore significat prohibitionem obligantem. Quartò materia illius legis magna ex parte est grauissima, & postulans prohibitionem, vt de strepitu iudiciali ostensum est, & idẽ est de mercatu, nundinis, & similibus. Lex ergo illa de se in omni proprietate, ac rigore legis prohibet. Ad discernendam autem qualitatem transgressionis materia consideranda est.

Glos.

Glos.

4. Seditio prohibetur in templo sub mortali.

Prohibet ergò in primis, *Seditionem* fieri in Ecclesia, in qua parte sine dubio obligat sub mortali, quia seditio de se grauissimum crimen est contra communem pacem, & iustitiã, vnde in Ecclesia facta magna est irreuerentia. Adduntur verò ibi duo verba, *Nullus conclamationem moueat, impetumve committat.* Quæ duo videntur prohiberi vt coniuncta seditioni, &, vt sic clarum est, grauissimam materiam prohibitionis continere. Nauar. autem suprà n. 25. ex illis verbis colligit ibi prohiberi in Ecclesiis omnes ludos clamorosos, & tripudia, quæ cum profano tumultu fieri solent, ex quo multa infert contra ludos, qui fieri solẽt cum nimia perturbatione, & tumultu, præsertim in quibusdã festis, & supplicationibus solemnibus. Sed de his existimo iudicandum esse secundùm prudentem rationem attento fine, & fructu, vel impedimẽto talium ludorum, nam illa lex per illa verba, nihil de his disponit. Magis ad hunc articulum pertinet prohibitio cap. *Cum decorem*, extrà de Vit. & honest. Cler. Vbi prohibentur fieri in Ecclesia, *ludi theatrales, & spectacula, in quibus introducuntur monstra laruarũ, &c.* Quam prohibitionem omnes intelligunt de turpibus ludis; nam ludi honesti, & repræsentationes, quæ possunt ad pietatem mouere, non sunt prohibitæ, vt ibi notant Glossa, & Panorm. n. 1. Siluest. verb. *Immunitas*, 1.

Nauar.

Ca. Cum decorem.

Glos. Panorm. Siluest.

5. Quo pacto secularia cõcilia in templo prohibeantur.

Additur præterea in dicto cap. *Decet*, prohibitio *secularium Conciliorum, & parlamentorum in Ecclesia*, de qua iam diximus. Et quoad hanc partem probabile existimo, regulariter non esse hanc materiam peccati mortalis, secluso scandalo, violentia, contemptu, & graui turbatione diuinorũ officiorum. Item oportet, vt cõcilia non sint de rebus iniquis contra iustitiam, vel pacem, aut aliquid huiusmodi; nam tũc magnam irreuerentiam cõtinerent. At verò si sint purè politica, & sine necessitate ibi fiant sine prædictis circunstantiis, sed propter aliquam humanam commoditatem, non videtur esse materia grauis peccati, quia irreuerentia modica esse videtur.

6. Quid de cõfabulatione in Ecclesia dicendum.

Additur vlteriùs in eodem c. *Cessent vana, & multò fortius fœda, & profana colloquia, cessent confabulationes qualibet.* In quibus vltimis verbis dubitari potest, An etiã colloquia aliàs honesta ad cultum Dei, vel ad finẽ pro quo Ecclesia deputata est, nihil pertinẽtia prohibeantur, ita vt non sine culpa fiant, saltẽ veniali. Respondeo, non ita prohiberi, nisi habeantur illo tẽpore, quo Diuinis officiis attendendum est, vel quo alij ad hoc ibi assistunt, qui nostris confabulationibus impedirentur. At verò extra hæc tempora, si colloquia sint honesta, non erũt contraria loco sacro, & ideò ex natura rei non erunt culpabilia, etiamsi non pertineant ad finẽ diuini cultus: Quia non tenemur semper esse in templo, & vti illo, vt templum est, (vt sic dicã) hæc enim est obligatio quasi affirmatiua, quę non obligat pro semper, & ideo satis est nunquam agere contra illam. Vnde etiam non est verisimile, hoc esse absolutè prohibitũ per illa verba, sed quatenus colloquia vel otiosa omninò sunt; vel aliàs mala. Vnde statim subditur. *Sint quæcumque alia, quæ diuinũ possunt turbare officium, aut oculos diuinæ Maiestatis offendere, ab ipsis prorsus extranea.* De his ergò colloquiis si tantùm otiosa sint, credo solùm etiam habere malitiam venialem, vt sunt contra hoc præceptum; idemque fortasse erit, licèt aliam malitiam habeant alterius vitij, in quo etiã mortalem grauitatem non attingant. At si sint aliàs mortifera, credo, non excusari à noua malitia graui cõtra hanc prohibitionem, & præsertim si sint fœda, turpia, & inhonesta, nam hæc ibi cum exaggeratione prohibentur. Adduntur verò etiam profana, quod intelligo de profanis contrariè ad religionem, vt erunt detractiones graues, verba, quæ iurgia, & odia fouẽt, & similia. Denique prohibentur ibi Mercatus, & Placita, de quibus iam dictum est.

7. Ca. Nõ oportet. Ca. Nulli.

Conuiuia in Ecclesia prohibita.

Tandem ad hunc locum pertinet, quod in cap. *Nõ oportet* 2. d. 42, dicitur: *Non oportere agapes*, id est, conuiuia, *facere in Ecclesiis, & intus manducare, vel acubitus sternere*, & in cap. *Nulli*, statim subiungitur, vt Episcopi, & Clerici non conuiuentur in Ecclesiis, *Nisi forte* (ait) *transeuntes hospitiorum necessitate illic reficiantur*, & additur, *Populi etiam ab huiusmodi conuiuiis, quantùm fieri potest, prohibeantur.* Quæ iura de propria prohibitione exponit Nauar. supra nu. 30. Sed vix aliquid continent præter id, quod decentia loci ex natura rei postulat. Nam in priori non ponitur verbum præceptiuum, sed tantùm dicitur, *Non oportet.* In posteriori verò pro communi populo nulla prohibitio fit, sed dicitur, vt prohibeantur, & cum limitatione, *Quantùm fieri potest.* Quoad Clericos verò videtur fieri aliqualis prohibitio, sed cum tali exceptione, quæ extẽdi potest ad omnem casum, vbi prudentia dictauerit esse aliqualem necessitatem. Et ita in hoc nõ censeo esse specialem culpam contra ius positiuũ, sed solùm quãtùm ratio naturalis dictauerit pertinere ad reuerentiam loci sacri, de quo statim. Quod verò additur in c. penul. & vlt. dictę dist. 42. vt in oratorio pœnitùs nihil agatur, præter orationem, & psalmodiam, vel quod diuinis ministeriis conueniat, non est lex Ecclesiastica, sed regula sancti Augustini, & sancti Benedicti: Quæ etiam de se consilium continet, non præceptum.

Nauar.

CAPVT

CAPVT VII.

Sintne aliqua opera facta in templo mala ex tali circunstantia, & ex naturali lege sine interuentu ecclesiasticæ prohibitionis.

1. Aliqua ipso naturæ iure in templo fieri prohibentur, licet de se mala non sint.

ALiqui Theologi, quos sup. indicaui, nunquam putant posse ex 3. sola circustãtia loci sacri opus fieri malum, nisi Ecclesiæ prohibitio interueniat. Nihilominus contrarium existimo verum, asseroque multa esse opera, quæ, licet de se mala non sint ex natura rei, & aliqua prohibitione Ecclesiæ, malè, & inordinatè in templis fiunt. Quod vt ostendam, suppono ex dictis sermonem esse de iure naturali, quod supponat aliquam institutionem humanam; multa enim sunt de humana institutione, ex quibus sic institutis oriuntur multę obligationes naturales, vt esse Doctorem est ex institutione hominum, illa verò posita, debentur Doctori sua iura debito naturali, & calicis consecratio est de iure humano, facta verò cõsecratione ex naturali iure debetur illi, vt cum maiori reuerentia tractetur, quàm vasa communia. Sic ergo dicimus, licet dedicatio, consecratio, & benedictio templi sit de iure ecclesiastico; hoc tamen posito, ex iure naturæ prohiberi aliqua fieri in templo, etiamsi peculiari præcepto Ecclesiæ distincto ab ipsa templi sanctificatione non prohibeantur. Probari autem potest primò ratione generali, quia in aliis materiis, & rebus consecratis hoc genus naturalis obligationis inuenitur, cur ergo non ita etiam erit respectu tẽplorum? Certè id nulla ratione fundari potest; cur enim, sicut datur in hac materia sacrilegium, quia prohibitum, non poterit etiam dari sacrilegium prohibitum, quia de se, & secundùm rectam rationem tale est?

2. Probatur assertio.

Sed præterea probatur assertio inductione, nam actus copulæ coniugalis de se malus non est, & sine vlla culpa fieri potest in loco conuenienti, & tamen in Ecclesia indecentissimè fit, præsertim si nulla vrgente necessitate fiat. Vnde multi Auctores dicunt, quòd licet Ecclesia id non prohibuisset, non sine peccato mortali ibi fieret: Quod sentit Siluester verb. *Immunitas*, 1. n. 5. quatenus inter ea, quæ ex se continent maximam irreuerentiam loci sacri, ponit pollutionem licitam aliàs, quæ non potest esse nisi actus matrimonialis. Et ita intellexit, & secutus est Nauar. dicto c. 5. de Orat. n. 42. Et idem planè tenet Alensis 2. p. q. 147. memb. 9. & ad idé alludit, licet obscuriùs quæst. 168. memb. 3. §. *Quæritur, si vir*, ait enim matrimonialem copulam semper esse peccatum in Ecclesia, etiamsi probabile sit per eam non pollui Ecclesiã, quia ratio peccati fundatur in contemptu loci sacri, pollutio verò pẽdet ex iure humano. Et idem videtur sentire Salzedo in Pract. crim. ad c. 39. litera B. priùs enim approbat opinionem dicentem non pollui Ecclesiam per copulam maritalem, quã dicit, posse procedere, quando coniuges longo tempore in Ecclesia habitant, & nihilominus subdit, eos in eo casu non excusari à culpa mortali, ergo sentit, hoc non prouenire ex prohibitione Ecclesiæ, nam hæc cessat in illo casu, si in eo Ecclesia non polluitur. Et certè Auctores, qui tenent, numquam licere coniugibus coire in Ecclesia, etiamsi longo tempore ibi morentur, & pugnam carnis habeant, videntur in hoc maximè fundari, quia ille actus, licèt aliàs malus non sit, tamen propter fœditatem, & turpitudinem suam habet intrinsecam deordinationem, si in loco sacro fiat. Nam si ex sola prohibitione Ecclesiæ crederent esse malũ, non putarent Ecclesiæ præceptum cum tanto rigore obligare. Tenent autem illam sententiã Palud. 4. d. 18. q. 8. ar. 4. & d. 31. q. 3. ar. 2. Ant. 3. p. tit. 1. c. 20. §. 3. Caiet. in Sum. verb. *Matrimoniũ*, c. vlt. Armil. verb. *Debitum*, n. 6. Nauar. in Manuali, c. 16. n. 32. & alij multi, quamuis ipsi (vt verùm fatear) non satis explicent, vtrum hac ratione moueantur.

Siluest. Nauar. Alens. Salzed. Palud. Anton. Caiet. Armill. Nauar.

3. Obiectio.

Dices: iuxta contrariam opinionẽ, quæ verior est, posse argumentum in contrarium retorqueri, quia in eo casu cessat malitia actus propter necessitatẽ, ergo signum est, esse ex sola prohibitione Ecclesiæ, quia si esset ex natura rei, non cessaret. Respondeo, negando consequentiam & probationem eius. Optimè enim sequitur, quòd, si malitia est ex sola prohibitione Ecclesiæ, cesset in illo casu, quia ecclesiastica prohibitio non fit cum tanto rigore, vt latè prosequitur Sancius citato loco à n. 12. quia supponit totam malitiã illius actus in Ecclesia facti oriri ex prohibitione Ecclesiæ: Nihilominus illud fundamentũ necessarium non est, nec è contrario sequitur, etiam in necessitate actum illum esse peccaminosum, si extra necessitatẽ est deformis ex natura rei, & non tantum ex prohibitione Ecclesiæ, quia etiam interdum ob necessitatem cessat obligatio naturalis legis, quãdo ex circunstantiis materia ipsa moraliter mutatur. Ita verò est in præsenti, nam hæc copula sine vrgente necessitate facta in loco sacro continet virtualem contemptũ eius, & ideo tunc non fit sine irreuerentia loci sacri, at verò interueniente necessitate, iam cessat contemptus, & irreuerentia, quia quod necessitate fit ad subueniendum animæ periculo, non censetur moraliter fieri cum irreuerentia loci sacri: & ideò tunc cessat naturalis deformitas. Sicut Dauidi licuit comedere panes sanctos propter necessitatem, quod sine illa non liceret, etiam ex natura rei, supposita tali sanctificatione panum. Atque ita patet ratio assertionis, quoad hoc particulare exemplum, quia eligere locum sacrum ad illum actum sine morali necessitate cogente, ex natura rei habet quãdam deformitatem, quæ statim ipsi naturali rationi repugnat, quæ repugnantia non fundatur solùm in morali malitia, quam interdum habet ille actus, licet inde augeri possit, sed etiam fundatur in fœditate quadam, & impuritate illius actus quoad materialem actionem eius. Sicut exonerare ventrem in templo ex voluntate, & sine necessitate planè repugnat cum ratione naturali, nec potest excusari à culpa sacrilegij, eò quod licet actus de se non sit malus, nec sit specialiter prohibitus in illo loco iure positiuo, nihilominus de se, & ratione talis materialis actionis illa est magna irreuerentia, & vilipendium illius loci (quod potest esse aliud exemplum ad confirmandam conclusionem) ergò eadem, vel maiori ratione coitus cum fœmina etiam aliàs licitus est iniuriosus loco sacro, si sola voluntate absque cogente necessitate ibi fiat.

Satisfit. Sancius. Ex necessitate aliquãdo cessat obligatio naturalis.

4. Fornicatio simplex in Ecclesia occultè facta est sacrilegium.

Vnde valde displicet opinio eorum, qui dicunt, fornicationem simplicem in Ecclesia factam occultè, non esse sacrilegium, nec habere circunstantiam necessariò in confessione aperiendam, etiam nunc supposito toto iure ecclesiastico. Fundãtur enim in hoc, quod fornicatio non est sacrilegium, nisi in quantum ex iure positiuo polluit, & violat Ecclesiam, & fornicatio occulta iuxta veram sentẽtiam non polluit Ecclesiam, ergo illa fornicatio non opponitur Ecclesiæ præcepto, & consequenter non est sacrilegium. Cui opinioni videtur fauere Sot. 4. d. 32. art. 3. Conc. 3. quatenus simili distinctione vtitur in maritali copula, nam si sit occulta, censet non esse culpabilem, publicã verò esse culpabilem. Quam distinctionem aliquimoderni Summistæ secuti sunt, illi tamen semper loquuntur de copula aliàs licita, & occulta, de fornicatione autem, vel illicita pollutione occulta id censuit probabile Vaz. 12. d. 98. n. 6. Mihi verò (vt dixi) omnino displicet: Primò, quia, vt iam dixi, non ex sola

Soto.

ex sola prohibitione Ecclesiæ, sed ex se habet copula carnalis intrinsecam irreuerentiam loci sacri, quæ maior est in fornicatione, quàm in copula de se licita, quia illa turpior est, & magis volũtaria, nulla enim necessitate honestari potest, aut excusari. Secundò, quia licet ex prohibitione Ecclesiæ tantùm oriretur illa specialis malitia, satis est prohibita per Ecclesiam omnis fornicatio, & illicita seminis effusio in Ecclesia. Quamquàm enim fornicatio nõ violet Ecclesiam actu, (vt sic dicam) & in foro Ecclesiæ, quandiu occulta est, tamẽ Ecclesia suo præcepto nõ prohibet tãtùm publicam seminationẽ illicitam in Ecclesia, sed simpliciter seminis emissionem voluntariã, & maximè illicitã: Et hinc est, vt licet in principio quando talis actus est occultus nõ polluat Ecclesiã: nihilominùs si postea fiat publicus per publicã partis confessionem, vel sufficientem famam, incipit Ecclesia esse polluta, iuxta cap. *significasti*, de Adult. ergò à principio actus ille fuit culpabilis contra Ecclesiæ prohibitionem, quia culpa non pendet ex futuro euentu, nimirùm an fornicatio illa sit aliquando futura publica, necne; & actus ipse de se polluit sufficienter, & ideò est cõtra specialem prohibitionem Ecclesiæ. Eò vel maximè quòd suprà ostendi, non esse actũ illum culpabilem, quia polluit Ecclesiã per actualem obligationem abstinendi à celebratione in illa, sed potiùs è contrario, quia talem malitiam habet, siue contra legem naturalem, siue contra ecclesiasticam, talem effectum, & quasi censuram inducere. Et ideò licet ad hunc effectum sit necessaria conditio, quòd delictum sit publicum; nihilominus priùs committitur peccatum, quàm talis effectus fiat, vel sequatur ex defectu notitiæ. Quamobrem Nauar. suprà omninò reprobat illam distinctionem Soti in actu matrimonialis copulæ, quod maiori ratione faceret in fornicatione, & in quacunque alia illicita seminis effusione. Et idem optimè dixit Sancius suprà num. 11. plures allegans. Quid verò dicendum sit de aliis turpibus actibus, dicam infià.

Nauar. *Sancius.*

5. Cõfirmatur aliqua ex natura rei esse prohibita in templo. *1. Cor. 11.*

Præterea potest assertio ostendi ex his, quæ in confirmationẽ secundæ sent. adduximus, cap. 3. Quia non solùm Patres ibi citati, sed etiam Paulus 1. Cor. 11. significat esse irreuerentiam Ecclesię in illa manducare, & bibere communi, & ordinario modo, nihil discernendo inter illam, & profanum locum: Est ergò hoc irreligiosum ex natura rei sine prohibitione Ecclesiæ. Et confirmatur, quia vsus Calicis sacri in mensa vulgari ex natura rei est sacrilegus contra reuerentiam debitam rei sacræ. Vndę Hieron. Dan. 5. circa factum Balthasaris Regis, qui iussit vasa templi afferri ad vtendum illis in conuiuio, inquit, *Quandiu vasa fuerunt in idolio Babylonis, non est iratus Dominus, (videbantur enim rem Dei secundùm prauam quidem opinionem, tamẽ diuino cultui consecrasse) postquam autem humanis vsibus diuina cõtaminant statim pœna sequitur post sacrilegium.* Fuit ergo opus illud sacrilegum ex natura rei, ergo etiam in cõmuni vsu loci sacri potest dari sacrilegium ex natura rei. Hoc ipsum cõfirmat Christi factum eiicientis ementes, & vendentes de templo; nam sine dubio illud factum eo modo, quo tunc fiebat, reputauit sacrilegum, & contrarium templi sanctitati, vt omnes Patres, & expositores ibi intelligunt, & suprà tactum est; illa autem malitia non erat ratione positiuæ prohibitionis, sed ex vi naturalis rationis supposita sanctitate illius loci, ergò idem multò maiori ratione de nostris Ecclesiis fatendum est. Præterea, canere in Ecclesia, lasciua, aut vana, vel pulsare in cythara, aut organo sonos profanos, sacrilegiũ est, *quia loco sacro iniuria fit, dum in dicato ad Dei laudem loco profana hæc fiunt, vnde ad illam sacrilegij speciem spectat, quo loco sacro iniuria fit*, vt dixit Caiet. 2. 2. quæ. 91. art. 1. §. *Inter hæc*, circa fin. Ergò eâdem ratione omnes actiones, quæ ex natura rei, vel diuina officia de se impediunt, vel habent indecentiam in illo loco, habent specialem malitiam sacrilegij, si in illo fiant. Nõ dicimus autem illam malitiam esse semper mortalem, sed potius frequenter esse venialem, nisi specialis prohibitio Ecclesiæ interueniat, vel tam fœda, & turpis sit actio, vt prudenti iudicio grauem iniuriam loci sacri continere censeatur.

Hieron. *Caietan.*

6. Omne peccatum in Ecclesia factũ habet aliquã malitiã sacrilegij.

Ex his infero, & dico secundò: Omne peccatũ saltem externum in Ecclesia factũ habere inde aliquam malitiam sacrilegij saltem venialẽ, raro autem mortalem, nisi vbi prohibitio Ecclesiæ interuenerit, vel notabilis irreuerentia in ipso actu apparuerit. Hanc assertionem docent Auctores citati cap. 3. in secunda opinione; & fere ex dictis probata est, explicatur autem per partes. Nam in primis quòd peccatum aggrauetur aliquo modo ex hac circunstantia, omnes ferè Auctores etiam primæ opinionis fatentur, vt Caietan. Nauar. &c. Quia sine dubio magis repugnat cum recta ratione, quòd peccatum fiat in illo loco, quàm in alio. Quòd verò hæc grauitas sit in specie sacrilegij, præsertim quando actus exterior peccati in Ecclesia exercetur, vel in Ecclesia fieri proponitur, probatur. Primò quia quando actus de se non malus tamen improportionatus loco sacro, in eo fit, habet ab illo specialem malitiam sacrilegij; (optimũ enim signum ad cognoscendum, quando circunstantia addit malitiam in propria specie, est, quando trãsfert actum de non malo in malum, vt est commune in materia de Pœnit. & ratio id conuincit, quia tunc non habet aliam speciem,) ergo idem dicendum est de omni actu, qui aliunde habet malitiam, quando ex loco sacro malitiã accipit, quòd illa sit distinctæ speciei, siue illa mortalis sit, siue venialis. Patet consequentia, tum quia illa circunstantia nõ minùs potest dare suam propriam malitiã actui de se malo, quàm indifferẽti, nec enim prior malitia impedit, cum possit idem actus habere duas malitias; tum etiam quia prior actus ideò accipit malitiam sacrilegij, quia est iniuriosus loco sacro, sed non minùs iniuriosus est posterior, ergò. Atque hinc confirmatur hæc pars, quia multi actus de se non mali, sed indifferentes, vel interdum boni, efficiuntur sacrilegia, ex hoc solùm, quòd in loco sacro fiunt, ergò multò magis peccata, licèt de se non sint sacrilegia, efficientur sacrilegia ex eo, quòd in templo fiunt, quia magis repugnat sanctitati loci peccatum, quàm actus indifferens. Quæ ratio apud me euidenter probat, comparando illa duo ex genere suo, ac subinde probat, multa peccata posse accipere nouam sacrilegij speciem ex circunstãtia loci sacri. Quòd autem omnia illam accipiant, vel quòd omnia ibi sint specialiter prohibita ex natura rei ex vi sanctitatis loci, non videtur tam euidenter conuinci. Quia, vt suprà dicebam, actus potest repugnare sanctitati loci nõ tantùm ratione malitiæ, sed etiam ex modo, & conditione ipsius actus materialis; & fieri potest, vt maior repugnantia ex hoc posteriori capite, quàm ex priori nascatur. Sed responsio ad hanc difficultatem ex aliarum partium declaratione constabit.

Caietan. Nauar.

7. Probabile est peccata interna in tẽplo facta nõ habere malitiam sacrilegij.

Limitaui ergo assertionem ad exteriora peccata, quia probabile videtur, peccata merè interna in Ecclesia facta non accipere specialem malitiam sacrilegij ab illo loco, vt est locus, in quo persona illa peccat. Vt enim notaui in 4. tom. disp. 22. sect. 4. locus sacer dupliciter comparari potest ad actum internum; vno modo vt circunstantia, seu pars obiecti voliti, alio modo vt circũstantia ipsius personę operantantis. Priori modo contingit, quando quis desiderat furari in Ecclesia, vel ex Ecclesia, vel in ea fornicari,

aut

aut quid simile, & tunc siue persona sit in Ecclesia, siue extra illam, quando illud desiderium habet, clarum est committere sacrilegium mentale, & internũ, quia internus actus accipit ab obiecto malitiã eius, & consequenter etiam à circunstantia obiecti cum illo concupita accipit malitiam illi proportionatam: Et in hoc omnes conueniunt. De hoc ergo genere peccati nunc non loquimur. Alio igitur modo peccat quis in Ecclesia existens per desideria mala, non tamen appetendo illa implere intra Ecclesiam, sed vel expresse desiderando peccare extra Ecclesiam, vel nihil de circunstantia volendo, sed solùm desiderando quasi abstractè talem actum. Et hoc modo hîc consideramus locum sacrum respectu peccati merè interni, & mentalis, & dicimus non accipere specialem malitiam à loco sacro, quia nec est specialiter prohibitum per Ecclesiam, quę non iudicat de occultis, nec actus interior infert specialem iniuriam loco sacro, quia cum non sit actus sensibilis, non fit per se in loco sensibili, nec irreuerentiam contra illum continet. Et hoc maximè docent Siluest. Nauar. & alij citati in 1. opin. Et Cano. Relect. de Pœnit. part. 5. §. *Multa hic, &c.* Ludo. Lopez 1. part. Instruct. ca. 33. & Cord. dicta quæst. 190. agens de exterioribus peccatis, de interioribus subticuit.

Siluest. Nauar. Canon. Lud. Lopez. Cord.

8. Contraria opinio proponitur.

At verò Siluester ver. *Confessio*, 1. q. 10. oppositum sentit: nam priùs de turpi cogitatione, & desiderio in Ecclesia habito censet esse sacrilegium mortiferum, *maximè* (inquit) *quando sunt etiam de scelere perpetrando in Ecclesia*, dicens enim, *maximè*, sentit etiamsi sint de scelere perpetrando extra Ecclesiam, habere similem malitiam, tamen ratio eius non hoc probat, sed tantùm primum, scilicet quòd cogitationes, & operationes ad eandem speciem pertinent, est enim hoc verum tantùm, quando operationes sunt obiecta cogitationum. Addit etiam cogitationes superbiæ in Ecclesia habitas habere malitiam sacrilegij, licet venialem, idemque sentit de omni alia cogitatione mala extra materiam veneream, in qua censet malitiam esse maiorem. Et potest hoc suaderi argumento suprà facto, quia talis circunstantia auget malitiam cogitationis, habet enim maiorem deformitatem cum ratione, ergò auget per additionem malitiæ nouæ speciei, licet venialis. Sed nihilominus contrarium videtur verius, quia vel illud augmentum nullum est, cũ non fiat iniuria loco sacro, vel solum est ex parte operantis, quatenùs se continere deberet saltem ob circunstantiam loci à talibus cogitationibus, & non facit, sed prona quadam concupiscentia se ferri sinit. Et hoc tenuit idem Siluest. Ros. aur. casu. 63. Vbi ait cogitationes prauas in Ecclesia esse grauiores, sed nõ in noua specie malitiæ. Quod extendit etiam ad verba, *quia sistunt* (inquit) *in aere, & non attingunt structuras nisi per accidens.* Quæ ratio non multùm ponderis habet.

9. Malitia peccati in tẽplo facti cõmuniter est venialis.

De externis ergò peccatis alia ratio esse videtur, quia per se, & natura sua dicunt ordinem ad sensibilem locum, & ideò quando sunt actus praui aliquam irreuerentiam sacri loci continent. Addidi verò alteram limitationem nimirùm, hanc irreuerentiam, & malitiã regulariter esse venialem, quia ordinaria peccata regulariter non cõtinent grauem irreuerentiam secundùm prudens iudiciũ, nec sunt specialiter prohibita per Ecclesiam. Et hanc partem cum eadẽ limitatione tenet præter Siluest. Leornardus Lessius d. li. 2. ca. 45. dub. 3. Cordub. verò d. q. 190. solùm excipit peccata venialia facta in Ecclesia: nam de mortalibus in vniuersum ait esse etiam mortifera sacrilegia, si in Ecclesia fiant. Ad id nec iure constat, nec ratione efficaci probari potest, quia licèt respectu Dei malitia reddat actum magis detestabilem, magisque iniuriosum Deo, non tamen semper respectu loci sacri. Vt licèt secũdum se peior actus sit detractio, quàm furtum, non ita repugnat immunitati loci, & reuerentiæ illi debitæ detractio sicut furtum, etiam ex natura rei loquendo, quia actus furti magis directè repugnat loco, quatenus per illum actum videtur priuari locus re, quam specialiter continet; sic etiam copula etiam licita magis repugnat puritati debitæ tali loco, quàm verbum iocosum, vel falsum. Nõ possumus ergo cum sufficiente fundamento dicere omnia peccata mortalia in Ecclesia facta esse etiam sacrilegia mortalia. Si verò accedat Ecclesiæ prohibitio, omnes fatentur, tũc esse sacrilegium mortiferum; nam prohibitio Ecclesię potest etiã efficere, vt sit mortale sacrilegium, quod sine illa nullum peccatum esset, vt ostendi, ergo multò magis id faciet, quando cadit in actum, qui de se peccatum mortale erat in alia specie. Vnde licet verum sit, non obstante prohibitione Ecclesiæ, posse transgressionem esse venialem ex leuitate materiæ, tamen quando actus prohibitus est alioqui peccatum mortale, semper censeri debet grauis materia respectu ecclesiasticæ prohibitionis, vt per se notum videtur. Et ideò si ad malitiam actus grauem in sua specie accedat prohibitio Ecclesiæ, malitia etiam sacrilegij, quæ additur grauis, & mortifera est. Dices, Quomodo lex humana potentior est ad hanc malitiæ grauitatem, quèm naturalis lex? Respondeo quia lex humana potest nouam obligationẽ imponere proportionatam materiæ, & additam legi naturali. Immò ad hoc data est hominibus hæc potestas, vt possint adiũgere obligationem, determinando, quod lex naturalis per se non ita determinabat. Denique quando non est lex directè prohibens, irreuerentia loci est solùm indirecta, & ex generali principio, ideoque potest esse leuis, quando verò addita est prohibitio, iam est directa irreuerentia, quia lex humana determinat abstinentiam à tali actu in loco sacro in cultum eius, & in signum reuerentiæ illi debitæ.

Siluest. Lessius. Cordub.

Dubium.

Soluitur.

Ex hoc autem inferunt nonnulli Auctores suprà allegati, sacrilegium ex circunstantia loci numquam esse peccatum mortale, nisi interueniat Ecclesię prohibitio, vel (quod idem est) nunquàm actum prohiberi in loco sacro sub reatu mortifero ex vi legis naturæ solius, sine interuentu ecclesiasticæ prohibitionis. Sed hoc mihi probari non potest ita vniuersaliter sumptum, tum quia nullam rationem hactenus vidi, quæ hanc generalem regulam persuadeat, tum etiam quia hoc repugnat cum dictis in cap. 7. Si enim actus non malus moraliter potest isto modo prohiberi in loco sacro ex vi legis naturæ, cur non magis actus malus? Nam malitia non obstat. Et aliunde ex parte actus materialis potest esse non minor improportio. Ideò ergo addidi in vltima parte assertionis, licèt illa regula frequenter vera sit, tàm turpẽ posse esse actionem peccaminosam, vt ex natura rei pertineat ad reuerẽtiam debitam loco sacro, illam ibi cauere, & cõsequenter vt illam exercere graue sit sacrilegium. Exemplum huius suprà posuimus in fornicatione, vel pollutione occulta.

10. Sacrilegium ex circunstantia loci nunquam esse peccatũ mortale, malè quidam dicunt.

Nunc addimus, idem videri probabilius de tactibus impudicis præsertim grauioribus, & in partibus inhonestis. Quod præter Cordu. & Siluest. & Lud. Lopez in locis proximè citatis affirmat etiam Emanuel. 1. to. Sum. c. 207. n. 1. & idem sentit Petr. Ledesma in Sum. Sacrament. c. 19, circa loci circũstantiam, ait enim etiam verba inhonesta altiori voce in Ecclesia prolata esse sacrilegium. Hi autem Auctores nõ possunt fundari in ecclesiastica prohibitione, nam hæc prohibitio facta non est nisi de seminis emissione in Ecclesia, & ideò nullus tactus impudicus in Ecclesia, seclusa seminis emissione, & morali periculo eius

11. Tactus impudici grauiores, sunt mortalia sacrilegia. *Cordub. Siluest. Lopez. Ledes. Emanuel.*

eius (quod perinde ac actus moraliter reputatur) est specialiter ab Ecclesia prohibitus, nullibi enim inuenitur, nec continetur in illis iuribus, in quibus dicitur, Ecclesias pollui per effusionem seminis. Nam illa intelliguntur de actu completo, & consummato in illa ratione, & ideo si non peruenitur ad seminis effusionem, non polluitur Ecclesia, quantumuis præcedant actus turpes eiusdem malitiæ inchoactiuè. Illi ergo non prohibentur specialiter ex vi præcepti ecclesiastici, si ergo sunt sacrilegia grauia id habent ex vi legis naturalis aduersantis illos actus in loco sacro, tanquam indecentissimos sanctitati eius. In quo genere actus illi reputantur prudenter materia grauis, & sufficiens ad grauem irreuerentiam loci sacri. Fortasse tamen non erit idem de turpi aspectu, aut nutu, aut leui verbo, maximè quando in transitu, & sine notabili mora, & scandalo fiunt, quia non videntur materia ita grauis. De quo non potest ferri certa regula, sed id prudenti iudicio relinquendum est. Vnum autem ex signis non contemnendis est, quando graue generat scandalum, quia licet malitia scandali videatur diuersa, & per accidens, tamen indicat propriam malitiam, quando sub illa mouet actus ad scandalum, ita verò est in præsenti, quia, qui hæc operantur in templo, non solùm apprehenduntur, vt luxuriosi, ac leues, sed etiam vt irreligiosi, & in locum sacrum iniuriosi, & sub ea ratione grauiter offendunt populum, ergo signum est, sub ea etiã ratione grauiter offendere Deum, & templum eius.

12. Satisfit fundamentis prioris sententiæ.

Ad fundamenta prioris sententiæ relatæ in capit. 3. quatenùs aliqua ex parte doctrinæ datæ repugnant, respondendum est, omnia peccata externa habere aliquo modo repugnantiam cum sanctitate loci, si in Ecclesia fiant, & ideo omnia participare aliquam malitiam sacrilegij, hanc verò non esse semper mortiferam, sed aliquando. Regula autem ad discernendum, quando sit grauis, vel leuis materia talis culpæ, non esse solam Ecclesiasticam legem, sed etiam prudentem rationem iudicantem per legem naturalem, vt in aliis peccatis contingit. Quocirca cum Caietanus ait illum actum esse contra sanctitatem loci, qui impedit vsum loci, ad quem est institutus, si intelligatur de vsu, ad quem destinatur ex vi consecrationis, aut benedictionis, aut in quantum templum est, est apertè falsum, quia templum per se non instituitur, vt sit locus securus rerum in eo existentium, neque vt sit velut asylum confugientium ad ipsum, sed hæc habet per specialia priuilegia, vt de furto tactum est, & de aliis dicemus capit. sequent. Si verò sub vsu, ad quem locus sanctificatur, comprehendantur omnia priuilegia specialia iure humano concessa Ecclesiis, sic est impropria locutio, quia non omnia illa pertinent ad proprium finem Ecclesiæ, sed ad priuilegia illi cõcessa, vel immunitatem, & petitur principium, seu assumitur, quod probãdum erat: supponitur enim ex vi solius sanctificationis Ecclesiæ, prout destinatur, & consecratur ad vsum sacrificij, orationis, & diuini cultus, nullum actum in illa prohiberi, nisi alio speciali iure prohibeatur, & fiat repugnans sanctitati, & fini eius, vel quod perinde est, nisi abstinentia à tali actu iure humano speciali adiungatur aliquo modo sanctificationi ipsius Ecclesiæ. Hoc autem non credimus esse verum, nec à Caiet. aut aliis Auctoribus probatum: vnde dicimus, aliquid quidem esse posse contrarium sanctitati Ecclesiæ isto modo, aliquid verò ex natura rei repugnare cũ sanctitate eius, quatenus illam vilescere facit, quantùm est de se, & ideo virtualem eius contemptum concludit, sic enim omnis vsus, & contrectatio similis rei sacræ iure naturæ prohibita est. Atque hæc omnia patebunt magis ex his tract. 3. lib. 3. quæ dicemus de sacrilegio, vbi etiam expediemus quæstionem supra huc remissam. An eodem modo sentiendum sit de tempore, & loco sacro? nam ex ibi dicendis pendet.

Caiet.

CAPVT VIII.

De multiplici Immunitate Ecclesiarum, & præsertim quoad tuitionem delinquentium, & quo iure introducta sit.

1. Duplex est.

IMmunitas Ecclesiæ (vt in principio alterius operis de Immunitate ecclesiastica diximus, & est frequens apud Auctores) nihil aliud est, quàm exemptio Ecclesiæ ab oneribus, vel operibus, aut vsibus eius sanctitati, & libertati repugnantibus. Sicut auté nomen, *Ecclesia*, interdum significat Ecclesiam viuentem, seu cõgregationem fidelium, vel totam, vel præcipuam eius partem, quæ est ecclesiasticarum personarum, interdum verò significat materiale templum, ita etiam Immunitas Ecclesiæ, alia est personarum, vel in se ipsis, vel in bonis suis, & de hac diximus in prædicto opere. Alia est Immunitas templorũ, quam ad hunc locum remisimus, & in tribus præcedentibus capitulis inchoata est, in hoc verò est consummanda præsertim quoad priuilegium, quod habent Christiana templa, vt sint loca refugij ad se confugientium, quæ iam quasi per antonomasiam retinuit nomen Immunitatis Ecclesiæ materialis, & ita in sequentibus nomine Immunitatis propriè hanc intelligimus.

2. Templi, & bonorum illius.

Vlterius considerandum est, in huiusmodi Ecclesia distingui posse, & templum ipsum, & bona ad illud pertinentia, habere enim debet dotem suam, quæ ad onera eius sustentanda sufficiat, & sine illa consecrari non debet capit. *Placuit*, & cap. *Nemo*, de Consecration. distin. 1. Quæ dos interdum mansus Ecclesiæ in iure appellatur cap. 1. de Eccles. ædific. & c. 1. de Censib. vbi id notat Panormitanus, & Glossa, vbi Archid. & alij in capit. *Secundùm Canonicam* 23. q. 8. Et solet præterea Ecclesia habere prædia, & reditus pro ministris, fabrica, & pauperibus. Quoad hæc ergo bona etiam Ecclesia gaudet sua Immunitate, quia libera est à tributis, & exactionibus, & collectis, cap. *Quanto*, de Censib. cum similibus. Sed hæc Immunitas communis est ecclesiasticis bonis, vt talia sunt, immò propriè non pertinet ad Ecclesiã, vt materiale templum est, sed ad clerum illius, quia templum non est capax dominii, aut iuris, sed clerus, vel cõmunitas ratione templi, seu in ordine ad templũ, ideoque de hac Immunitate, vel de prohibitione violationis eius hîc dicendum non est, quia comprehenditur sub immunitate ecclesiasticorum bonorum, de qua in dicto loco dictum est.

Ca. Placuit. Ca. Nemo. Cap. 1. Panorm. Glos. Archid.

Ca. Quanto.

3. Vt sint illæsa.

Vnde ad hanc etiam Immunitatem pertinet ius, quod templum ipsum censetur habere, (intelligendũ autem est dicto modo) vt integrum, & illæsum conseruetur. Sic enim contra Ecclesiæ Immunitatem esse censetur, Ecclesiam infringere, aut suis bonis spoliare, c. *Sacrilegium*, c. *Quisquis*, c. *Qui rapit*, cum aliis. 17. q. 4. & c. *Cõquesti* de Sent. excom. Vbi etiã censura fertur in eos, qui tale sacrilegium contra Ecclesias cõmittunt. Quando autem, & quomodo illa incurratur, latè à nobis explicatum est in 5. tom. disp. 22. sect. 2. à nu. 4. Circa hæc vero iura aduertendum est, non solùm in eis prohiberi, ne quis Ecclesiam infringat, aut spoliet, verùm etiam statui, vt eius confinia, & domus, quæ in illis sunt, eadem securitate, & Immunitate gaudeant: Ita habetur in cap. *Sicut antiquitus* 17. quæstione 4. Et declaratur, hæc confinia in Ecclesia maiori extendi per circuitum quadraginta passuum, in minoribus verò Ecclesiis per triginta.

Ca. Sacrilegium. Ca. Quisquis. Ca. Qui rapit. Ca. Conquesti.

Ca. Sicut antiquitus.

In dicto

In dicto autem cap. *Quisquis* simpliciter dicitur *per triginta passus*: Et excipiuntur Ecclesiæ, quæ sunt intra ambitum murorum castellorum, in quibus propter locorum angustiam non potest hoc obseruari. Sed inter ipsam Ecclesiã, & ea, quæ sunt in confiniis Ecclesię magnum est discrimen: nam respectu Ecclesiæ prohibitio hæc est iuris diuini, & naturalis, quia vnicuíque est iure naturæ debitum, vt nulla vis, nullúmve nocumentum ei fiat, & hoc ius omnibus est naturale, conuenit ergò etiam Ecclesiæ ex ipso iure naturæ, quia vt dixi, in hoc consideratur Ecclesia, tãquam persona quædam capax sui iuris, & dominij, siue hoc pertineat ad Deum ipsum immediatè, siue ad clerum, siue ad fidelem populum. Violatio ergò huius iuris ex se & iniustitia est, & sacrilegium supposita Ecclesiæ sanctificatione; & ideò prohibitum est, quia malum; non malum, quia prohibitum. At verò extensio huius Immunitatis ad confinia per 40. aut 30. vel plures, aut pauciores passus, non sequitur ex natura rei ex vi consecrationis, aut dedicationis Ecclesiæ, vt per se notum videtur; sed fuit veluti priuilegium quoddam à Pontificibus Ecclesiæ concessum ad maiorem loci sacri venerationem. Quo priuilegio stante, sine dubio peccatum mortale est, illud violare, vt bene notarunt Ang. ver. *Immunitas*, 1. n. 10. & Siluest. eod. ver. q. 2. §. *Sexto*. Estq; tale peccatum sacrilegium contra ius positiuum; quia Ecclesia dando illud priuilegium, reposuit illam materiam in virtute Religionis, voluítq; abstinentiam ab omni violentia intra illa confinia esse signum honoris, & cultus ex necessitate tribuendi ipsi Ecclesiæ. An verò priuilegium hoc quoad totam illam distantiam passuum nunc integrum sit, néc ne, existimo standum esse consuetudini, quæ videtur habere, vt Ecclesia cum suo Cœmeterio, cuiuscúmque magnitudinis sit, de hoc priuilegio gaudeat. An etiam hoc intelligendum sit de violentia de se iniusta, vel etiam de illa, quæ in alio loco iusta esse posset, dicemus infrà tractando de Securitate confugientium ad Ecclesiam.

Eorúmque confinia. — *Angel. Siluest.*

4\. *Et domus.* *Quoad iudicium. Cap. 1. Et hospitiũ.*

Præterea ad hanc Immunitatem, seu ius Ecclesiæ spectant multa alia secularia onera, à quibus secundùm iura Canonica libera esse debet Ecclesia. Nam in primis ad hoc genus Immunitatis propriè pertinet, quòd in c. 1. de Immun. Ecclesiarum statuitur, vt in domibus Ecclesiarum seculares ministri placitum non faciant, neque hospitium sibi vendicent, quasi pro consuetudine, quod ad Ecclesias extenditur secundùm omnes, vt suprà retuli. Nam, vt ibidem notaui, ibi non simpliciter prohibentur hi actus, sed vsurpatio eorum, quasi proprio iure, grauamen Ecclesiis in se, vel in domibus suis imponendo. Atque ita hoc ius pertinet ad Immunitatem bonorum Ecclesiasticorum, & ita spectat ad Ecclesiam, non tàm consideratam, vt habet rationem loci sacri, quàm vt habet rationẽ personæ habentis ius proprium in se, & in bona sua. Cuius signũ est, quia illud ius ad domos Ecclesiarum extẽditur, quæ domus propriè loca sacra nõ sunt, licèt sint res sacræ eò modo quo cætera Ecclesiastica bona, & ea ratione violatio illius iuris sacrilega est, iuxta c. *Sacrilegium*, & c. *Quisquis*, 17. q. 4. Et potest dici tale sacrilegium fundatũ in iniuria cõtra naturalem legem: nã talis est illa vsurpatio, supposito Ecclesiarum iure. Vnde quoad hæc, eadem ratio est de omni vsu Ecclesiæ, vel domorum eius, violento, & sine concessione Prælatorum Ecclesiæ.

Cap. Sacrilegium. Ca. Quisquis.

5\. *Diruta non posse ad vsus profanos assumi.* *Hygin. Papa.*

Vltra hoc verò prohibitum est, vt non solùm quãdiù integra est, & suum vsum loci sacri habet, verum etiam post quàm diruta est, ad seculares vsus, vel profanos non conuertatur. Ita statuit Hyginius Papa de Consecration. distin. 1. in cap. *Ligna Ecclesiæ dedicatæ non debent ad aliud opus iungi, nisi ad aliam Ecclesiam, vel igni sunt comburenda, vel ad profectum in monasterio fratribus, in laicorum vero vsum non debent admitti*; idem in cap. *Ad hæc* de Religiosis domibus. Quæ prohibitio purè ecclesiastica est, vt constat, sed ad Religionis virtutem pertinet, ratione iam sæpè declarata. Tamen siquis rectè consideret, hoc priuilegium, non spectat ad vsum Ecclesiæ, vt locus quidam est priuilegiatus, sed spectat ad illam, vel quamcúmque partem eius, vt est quædam res sacra, seu aliquomodo sacrata, de qua generalis regula est, *Quæ semel consecrata sunt, non debere ad profanos vsus conuerti*, vt videri potest in regula *Semel*, de Reg. iur. in 6. cum Glossa ibi, & cap. *Quæ semel*, 19. q. 3. cap. *Altaris* cum sequentibus de Conse. dist. 1. Et de hoc genere Immunitatis nonnulla diximus in 3. tom. 3. p. disp. 81. sect. 8. sub §. *Quartò addendum*, & videri etiam possunt Siluest. & Angel. locis suprà citatis, & Panorm. in d. cap. *Ad hæc* num. 5. Ex cuius doctrina colligere aliquis potest, quòd sicut ligna Ecclesiæ dirutæ non possunt conuerti ad profanos vsus, ita nec ligna profanæ domus destructæ possunt ad Ecclesiam construendam applicari. Nam dicet, quòd sicut ex vestibus sacris scissis non potest fieri vestis profana, ita nec ex veste alicuius fœminæ potest fieri vestis sacra, iuxta Gloss. in cap. *Ad nuptiarum*, de Consec. dist. 1. Sed re vera vtrúmque falsum est, quia licèt iura prohibeant res sacras conuerti ad vsus profanos, non tamen prohibent, res antea profanas conuerti, & dedicari ad vsum sacrum, dummodo sub debita forma, & modo applicentur, & posteà suum statum retineãt: Immò potius hoc modo non solùm bona, sed etiam personæ ex profanis fiunt sacræ. De quo videri possunt, quæ Auctores notant in cap. *Mancipia*, de Rerum permut.

Cap. Ad hæc. *Reg. semel. Gloss. Cap. Quæ semel. Cap. Altaris. Siluest. Angel. Panor.* *Gloss.*

6\. *Quoad officiũ, & vsum loci.*

Vltra hæc omnia habet Ecclesia suam peculiarẽ Immunitatem, vt officium, vel vsum loci exercet. Ad quam Immunitatem generaliter loquendo pertinẽt ferè omnia, quæ in præcedentibus capitibus attigimus. Est enim Ecclesia locus specialiter deputatus, & consecratus ad sacrificium Deo offerendum, & ad orationem, & alios actus diuini cultus; & ex hac parte debitum illi est, vt sit immunis ab omni immunditia, & pollutione. Deinde est Ecclesia deputata ad sepulturam fidelium, & ex hac parte debetur illi, vt nec infideles in ea sepeliantur, quia *Nulla participatio fidelis cum infideli* 2. ad Corint. 6. neque excommunicati maiori excommunicatione, quamuis, vt suprà dixi, magis fortasse id pertineat ad vim censuræ, quàm ad Ecclesiæ Immunitatem. Id verò aliqui extendunt ad excommunicationem minorem, vt Archid. in ca. *Sanè*, 24. q. 2. quòd, saltem quando excommunicatio minor est publica, admittit Turrecremata cum Guilielmo in cap. *Nullus* 13. q. 2. Sed loquitur sine textu, & consequenter sine ratione, quæ in hac materia sumi debet ex iure positiuo, & ideò improbabilis mihi videtur illa extensio, quia inter effectus excommunicationis minoris iste communiter non computatur, vt constat ex dictis in 5. tom. disp. 24. sect. 2.

Ac sepulturam. *2. Cor. 6.* *Archid.* *Turrecr. Guill.*

7\. *Cap. Quia. Cap. Placuit.*

Alij verò sunt casus, in quibus iura prohibent, aliquos propter specialia delicta sepeliri in loco sacro, vt propter vsuras in c. *Quia in omnibus* de Vsuris, vel propter desperationem occidendo se cap. *Placuit* 23. q. 5. & ob alia, quæ in Turrecr. suprà videri possunt, pertinéntque, vt dixi, ad rigorem Ecclesiasticæ disciplinæ. Ad Immunitatem autem Ecclesiæ sub quadam generali ratione spectare possunt, nimirum quatenus ad sanctitatem illius loci spectat, vt non nisi fideles, & qui in fide viua decessisse præsumuntur, ibi sepeliantur, vt suprà tactum est, Et ita potest intelligi ca. *Nullus* 13. q. 2. cùm Gloss. Præcipitur enim ibi, *Vt nullus mortuus in Ecclesia sepeliatur, nisi Episcopi, aut Abbates, aut*

Gloss.

aut aliqui præsbyteri, vel fideles laici. Multi verò restringunt illam particulam *Fideles*, ad laicos insignis sanctitatis, vel qui etiam fidẽ miraculorum assecuti sunt, vt videre licet in Turr. ibi, & Siluest. ver. *Immunitas* 1. n. 7. & Ang. nu. 6. Vnde inter Immunitates Ecclesiæ ponunt, vt laici, & fideles, regulariter non sint intra Ecclesiam sepeliendi, sed in atrio, seu cœmeterio. Quod quidem licet in eo textu fundari satis non possit, sumitur ex cap. *Præcipimus* 13. q. 2. Vbi simpliciter prohibetur, ne sepulturæ concedantur intra Ecclesiam, & additur, *Secundùm instituta maiorum*, quo significatur prohibitionem esse antiquam, & generalẽ, & in Conc. Trib. c. 7. habetur eadem prohibitio. Videtur ergò in rigore iuris ita fuisse seruandum ad maiorem Ecclesiarum reuerentiam, & munditiam. Iam verò consuetudine receptum est, vt omnes fideles, qui in gratia decessisse præsumuntur, intra Ecclesiam sepeliantur. Et potuit etiam ex pietate introduci absq; templorum violatione, vel irreuerentia; & ita sine peccato fieri potest, vbi talis fuerit consuetudo.

Turrecr. Siluest. Angel. — *Cap. Præcipimus.* — *Concil. Trib.*

8. Non vsum profanum.

Præterea debetur Ecclesiæ, & loco sacro, quatenus talis est, vt sit separatus ab omni vsu profano, quia hoc postulat talis loci sanctitas, atque ita procedunt omnia dicta in capitibus præcedentibus. Ex quibus etiam constat, hanc Immunitatem partim connaturalem esse Ecclesiæ, vt sacer locus est, id est, iure naturæ debitã, supposita sanctitate loci, partim iure Ecclesiastico esse auctam, vt vidimus. Præter hęc verò, quia ad locum spectat continere, & conseruare res, quæ in eo locantur, ideò ad dignitatem talis loci pertinet, vt in hoc habeat quasi peculiarẽ virtutem, vel eminentiam, & ideò omne furtum in Ecclesia specialiter prohibitum est, vt suprà vidimus. Atq; ad hanc prærogatiuam pertinet speciale priuilegium, quòd habet Ecclesia, vt sit tanquàm asylum ad se confugientium.

9. Delinquentes. — *C. Definiuit. Cap. Miror. Cap. Nullus. Cap. Id constituimus. Cap. Inter alia.*

Dicendum ergò est, concessam esse Ecclesiis Christianorum hanc Immunitatem, vt delinquentes, qui ad illas confugiunt, per vim extrahi non possint. Ita habetur 17. q. 4. cap. *Deffiniuit* c. *Miror*, cum tribus sequentibus, cap. *Nullus*, & c. *Id constituimus*. Item in ca. *Inter alia*, de Immunit. Eccles. De hac verò Immunitate in primis dubitari potest, An sit de iure diuino, vel tantùm de humano. Aliqui enim Iuristæ, sicut censent Immunitatem personarum, vel bonorum ecclesiasticorum esse de iure diuino, ita idem significant de hoc genere Immunitatis templorum. Pro qua sententia refert Couar. lib. 2. Var. cap. 20. num. 2. in fine Ioannem Igneum in lege prima in principio, ff. Ad Syllanian. num. 26. Et nonnulli argumentum sumunt ex eo, quòd in lege veteri templum gaudebat hac Immunitate ex diuino iure. Hanc verò sententiam sic relatam latè impugnat Abulens. in cap. 20. Iosue, quæst. 7. Breuitérque dicendum est hanc Immunitatem non esse de iure diuino. Hoc patet, quia vel esset de iure diuino naturali, vel positiuo; neutrum dici potest, ergò. Probatur prior pars Minoris, quia non est per se, & intrinsecè malum, malefactores de templo extrahere per vim; quia, cum hoc non fiat formali, & directa intentione in contemptum, vel irreuerentiam templi, vt supponendum est, ex vi solius operis, & seclusa prohibitione positiua, non est irreuerentia, aut iniuria templi, vnde infrà videbimus, in casibus non prohibitis hoc fieri posse sine irreuerentia templi. Atque hoc est signum, in casibus prohibitis id esse malum, quia prohibitum est, & non è conuerso, ideò esse prohibitum, quia per se est malum. Ratio autem à priori est, quia actio illa per se iusta est, & non est indecens in tali loco, præsertim quando est necessaria. Nec etiam ipse locus ex vi consecrationis suæ habet peculiare

Ioan. Igneus. — *Abul.* — Hoc nõ esse de iure diuino naturali.

A ius ad tuendum confugientes ad se, nisi ei ab aliquo habente potestatem concedatur; ex solo autem iure naturæ non inuenitur principium, ex quo constet, illi esse concessum. Ad summum ergò dictat ratio naturalis, esse consentaneum dignitati illius loci, vt hoc ei priuilegium concedatur. Dices; Saltem, postquam est priuilegium concessum, erit contra naturalem iustitiam, & Religionem illud infringere. Respondetur, concedendo sequelam; tamen quia illud priuilegium est ex voluntate humana, ideò prohibitio hæc non est de iure naturali, sed proximè fundatur in iure positiuo.

Obiectio. — Solutur.

10. Nec eodem positiuo.

Quod autem hoc ius positiuum diuinum non sit propriè, & in rigore, probatur, quia vel est diuinum legis antiquæ, vel legis gratiæ. Primum dici non potest: Primo quidem quia, esto, fuisset cõcessum à Deo, B antiquo Tabernaculo, aut templo, illud ius non extenderetur ad templa Christiana: tùm, quia sunt diuersarum rationum, & priuilegium vni concessum non transfertur ad alia: tùm maximè, quia illud ius pertinuisset ad cæremonialia legis veteris, quæ in noua non habent vim. Vnde ex hoc capite erroneum esset dicere, templa nostra gaudere nunc hoc priuilegio in virtute, & efficacia legis veteris, quia hinc sequeretur, legem illam non esse mortuam quoad cæremonialia, cum tamen etiam mortifera sit. Addit præterea Abul. suprà, antiquum templum nõ habuisse hoc priuilegium à Deo, tum, quia nullibi legitur in Scriptura hæc concessio, immò 3. Reg. 2. legimus, C Ioab iussu Salomonis occisum fuisse in Sanctuario eo tempore, quo Salomon creditur Deo placuisse, scilicet in principio regni sui: Vnde factum illud nullibi reprehenditur. Tùm etiam, quia in illo populo assignatæ fuerunt à Deo aliæ ciuitates refugij, quæ sufficientes erant ad tutelam confugientium. Tum denique; quia, cum templum illud tantùm esset vnum, non poterat esse sufficiens pro refugio illius populi totius: neque oportuit illud addere vltra omnes ciuitates refugij, quia, cum omnes ad templum concurrerent gratia sacrificiorum, non oportebat illud grauari concursu delinquentium confugiẽtium ad ipsum, quos in eo diu morari oportuisset, & ita non possent non polluere templum illud, præsertim iuxta ritus illius legis: Quæ sententia probabilis est. Alij verò existimant, templum Iudæorum non caruisse D hac Immunitate; nam quod Exod. 21. dicitur *Constituam tibi locum, in quem fugere debeat*, ratione tẽpli dictum esse putant: nam statim subditur, *Siquis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo euelles eum, vt moriatur*. Quæ videtur esse exceptio à regula generali, nimirum vt, qui non per insidias, sed per occasionem hominem occideret, & ad templum confugeret, ibi esset securus. Idémque seruatum fuisse in aliis casibus, colligi potest ex 3. Reg. 1. vbi Adonias timens Salomonem, in templum confugit, tanquam ad locum securum. Quod verò statim cap. 2. de Ioab refertur, ideò non fuit contra Immunitatem, quia Ioab homicidia per insidias cõmiserat. Atque ita res videtur incerta, quamuis non E videatur improbabilis opinio Abulensis, quia, si talis Immunitas fuisset templo concessa, expressiùs fuisset in lege declarata.

In lege veteri. — *Abul.* — *3. Reg. 2.* — *Exod. 21.* — *3. Reg. 1.*

11. In lege gratiæ.

Altera verò pars de iure diuino positiuo legis gratiæ facilè probatur, Primò, quia tale ius neque scriptum est, neque ab Apostolis traditum, nec enim talis traditio ex Patribus, aut alia probabili via ostendi potest. Secundò ex illo principio generali; quod Christus nullas leges cæremoniales Ecclesiæ suæ tribuit, præter substantiales ritus sacrificij, & sacramentorum; reliqua enim, quæ ad cæremonias, & sacra pertinent, per suos vicarios disponenda reliquit: inter hæc

hæc autem computari potest hæc Immunitas. Vnde ipsamet templorum benedictio, & consecratio ab Ecclesia est instituta, modus etiam huius Immunitatis, determinatio eius quoad loca, personas, delicta, effectus, & alia huiusmodi, tota est de Ecclesiastico iure, vt videbimus; ergò ipsa etiam Immunitas propriè, & immediatè solùm est de iure eodem. Dico autem *propriè, & immediatè*, tùm, quia ius Canonicum solet interdum vocari diuinum à Iurisperitis: hæc autem Immunitas propriè est de iure Canonico, & ad illud spectat illam præcipere, & instituere, quia res spiritualis est, & ad Religionem spectans: tum etiam quia mediatè, & remotè potest dici hæc Immunitas manare à iure diuino, quia potestas ad illam instituendam ab ipso Christo data est, & ipsamet Immunitas est valdè consentanea generali voluntati ipsiúsmet Christi, qua voluit, omnia in Ecclesia sua ordinatè disponi, & sancta sanctè tractari. Atque his fortasse modis locuti sunt de iure diuino illi Iuristæ, quos Abulens. allegat, dicit tamen illos præcipuè fuisse fundatos in Immunitate sanctuarij, & ideò fortasse vocarunt diuinum hoc ius per quandam imitationem, quod etiam in iure non est inusitatum. Tamen simpliciter etiam ipsi Iuristæ fatentur, hanc Immunitatem esse de iure Ecclesiastico, vt constat ex Abbate, & aliis in dict. cap. *Inter alia*. Et eandem sententiam optimè declarat Couar. suprà toto nu. 2. vbi eruditè hanc institutionem congruam esse ostendit, tàm exemplis Scripturæ sacræ, quàm multis aliis ex humana historia desumptis.

Abul. Abbas. Couar.

12. Quando incœperit.

Secundo verò interrogari potest, quàm sit antiqua in Ecclesia hæc Immunitas. Respondeo breuiter, nihil de hoc certò constare; vnde probabile est, cũ ipsa templorum solemni dedicatione incœpisse, hoc est, à temporibus Constantini, ab eo enim tempore Ecclesiæ Christianæ publicè ædificatæ sunt. Et tamen Nazian. & Amb. illius ferè ætatis Episcopi illam significasse videntur; ille orat. 20. hic Epist. 33. aliàs lib. 2. Epist. 14. Constat etiam tempore Chrysost. iam fuisse latam legem pro hac Ecclesiarum Immunitate: nam Eutropius contra hanc Immunitatem fecit, ab Imperatore Arcadio legem statui, contra quam legem extat oratio apud Chrys. to. 5. Illa verò lex nõ præualuit, sed statim extincta est, vt referunt Niceph. lib. 13. c. 4. Socrat. lib. 6. c. 5. & Prosper de Prædictionibus, & promissionibus Dei, 3. p. ca. 38 Eandem legem consuetudine obseruatam supponit Aug. Epist. 187. ad Bonifacium. Decreta etiam, quæ allegauimus satis antiqua sunt, nimirum Gelasij I. ante mille centum annos, & Concil. Ilerdensis cap. 8. ferè eiusdem antiquitatis. Item Concil. Aurel. primum in c. 3. 4. & 5. hanc Immunitatem latè declarat, & inter alia inquit; *De homicidis, adulteris, & furibus, si ad Ecclesiam confugerint, id constituimus obseruandum, quod Ecclesiastici Canones decreuerunt, & lex Romana constituit, vt ab Ecclesiæ atriis, vel domo Episcopi reos abstrahere omnino non liceat.* Ex quibus verbis satis constat, hanc Immunitatem antiquiorem esse illo Concilio, cum tamen illud etiam fuerit tempore Hormisdæ Papæ ante mille centum annos celebratum.

Nazianz. Ambros. Chrys. Niceph. Socrates. Prosper. Aug. Gelas. Pap. Conc. Ilerd. Conc. Aurel. Hormis. Pap.

13. Constat etiam ex eisdem verbis non solùm iure Canonico, sed etiam Ciuili hanc Immunitatem fuisse confirmatam. Quod etiam constat ex toto titulo C. de His, qui ad Ecclesiam confugiunt. Nam licet solùm ius Canonicum potuerit hoc ius introducere, & in rigore non indigeat ad illud introducendum Imperatoria, vel regia potestate, nihilominùs, & Principes ipsi seculares potuerunt pro sua pietate hoc priuilegio Ecclesiam (vt sic dicam) præuenire, & condecorare, & ipsi Pontifices, & Concilia ad maiorem suæ legis obseruantiam voluerunt etiam Principum auctoritate iuuari. Et ideò Concil. Tolet. 12. cap. 10. sic dixit, *Pro his, qui quolibet metu, vel terrore Ecclesiam appetunt, consentiente pariter gloriosissimo Domino nostro Eringio Rege, hoc sanctum Concilium definiuit, vt nullus audeat confugientes ad Ecclesiam, vel residentes inde vi abstrahere.* Et Innocent. III. in dicto ca. *Inter alia, statuta Canonum, & traditiones Regum allegat.*

Cod. Conci. Tolet.

14. Vnde verisimile est, quod, sicut aliæ Immunitates Ecclesiasticæ, quamuis auctoritate Pontificum fuerint principaliter introductæ, non sine consensu Imperatorum fuerunt generaliter stabilitę non quidem ex necessitate, sed ex suaui Ecclesiæ prouidentia, vt alibi diximus; ita hæc Immunitas Ecclesiarum, de qua tractamus, eodem modo simul à iure Canonico statuente, & adiuuante Ciuili, initium sumpsit. Et ita leges Ciuiles, & Canonicæ, quæ hanc Immunitatem concedunt, ferè eiusdem antiquitatis sunt: quamuis inter eas, quas inuenimus scriptas, Ciuiles paulò antiquiores videantur. Vtcumque tamen sit, certum est, ius Canonicum in hoc puncto maiorem habere auctoritatem; immò propriam, & (vt sic dicã) intrinsecam potestatem, quia materia hæc (vt dixi) Ecclesiastica propriè est, & Canonica, vt rectè tradiderunt Glossa in dicto cap. *Sicut antiquitus*, 17. q. 4. & Glossa in dicto cap. *Inter alia*, & ibi Abbas num. 24. & alij multi, quos refert, & sequitur Couar. suprà nu. 3.

Gloss. Abbas. Couar.

CAPVT IX.

Quænam Ecclesiæ propria Immunitate gaudeant.

Circa hoc, primò dicendum est, Ecclesiam auctoritate Episcopi fundatam, & consecratam, seu benedictam primo, & principaliter gaudere hac Immunitate. Hoc manifestum est ex dictis iuribus, & tradunt omnes Doctores citandi, & à fortiori cõstabit ex dicendis. Solùm quæri potest circa hanc assertionem, si in huiusmodi Ecclesia nondum sunt celebrata diuina mysteria, An gaudeat hac Immunitate: sed hæc quæstio in Ecclesia propriè consecrata vix locum habet, cum consecratio sine Missa esse nõ debeat c. 2. & c. *De fabrica* de Conse. d. 1. Nihilominùs tamen interdum posset contingere sine Missa consecrari, quia Missa non est de substantia consecrationis, vt cum Hostiensi, & aliis docet Siluest. verb. *Consecratio* 2. Tunc ergò dicendum est, talem Ecclesiam gaudere priuilegio Immunitatis. Immò etiam, si propriè consecrata non sit, sed tantùm benedicta, iam est Religiosus locus, & perpetuò Deo dicatus. Item, est simpliciter Ecclesia in propria, & vsitata significatione, ergò iura, quæ hanc Immunitatem concedunt Ecclesiis, illam comprehendunt: maximè cum fauores Ecclesiarum extendendi sint. Denique id colligitur ex cap. penult. de Immunit. Eccles. vt statim videbimus: nam quæ in sequenti puncto dicemus, hoc à fortiori confirmabunt.

1. Quæ Ecclesiæ hac Immunitate gaudeant. Sacrata. Cap. 2. Cap. De fabrica. Hostiens. Siluest. Benedicta.

2. Etiam non benedicta.

Secundò ergò dicendum est, etiam Ecclesiam non consecratam, nec benedictam, si obsequiis diuinis dedicata sit, & in ea diuina mysteria celebrentur, eodem priuilegio Immunitatis frui. Ita declarat Gregor. 9. in ca. *Ecclesiæ* de Immunit. Eccles. quamuis expresse solùm loquatur de Ecclesiis non consecrata: Et ideò dubitari possit, An comprehendat Ecclesiam non benedictam. Aliqui enim sentiunt non gaudere, quia simpliciter Ecclesia non est, vt Abbas in Rubr. de Consecrat. Ecclesiæ, & Angel. & Siluest. verb. *Ecclesia*. Item, quia Ecclesia non benedicta non censetur locus sacer: Cuius signum est, quia non polluitur, neque indiget reconciliatione. Sed nihilominùs dicendum est, decisionem illius textus extendendam esse etiam

Greg. 9. Abbas. Angel. Siluest.

etiam ad Ecclesiam non benedictam, si habeat aliàs conditiones in illo textu requisitas. Ita sentit Abbas in d.ca. *Ecclesiæ*: Et clariùs in cap. vlt. de Censib. num. 4. vbi dicit, Oratoria, si sint auctoritate Episcopi constructa, gaudere hac Immunitate: Idem in cap. *Petentibus* de Priuilegiis num. 3. Ang. ver. *Immunitas* n. 26. Siluest. verb. *Immunitas* 5. q. 1. in fine, & verbo *Loca Religiosa*, q. 2. & Greg. Lopez in L. 4. tit. 11. p. 1. Couar. cum aliis infrà citandis. Colligitúrque primò ex ratione textus in d. cap. penult. seu *Ecclesiæ*, scilicet, *quia Ecclesia obsequiis diuinis dedicata, nullis est temerariis ausibus profananda*: Sed potest esse Ecclesia sufficienter dedicata diuinis officiis, etiamsi benedicta non sit; ergò gaudebit hoc priuilegio. Minor patet, si Ecclesia sit auctoritate Episcopi primùm lapidem ponentis dedicata: quia talis Ecclesia hoc ipso manet perpetuò dicata diuino obsequio, nec potest ad profanos vsus conuerti; ergò iuxta rationem Gregor. IX. hoc satis est, vt Immunitate gaudeat.

Abbas. Angel. Siluest. Lopez. Couar. Greg. 9.

3. Cap. *Ad hæc*.

Et ita confirmatur optimè hæc sententia ex cap. *Ad hæc* de Religiosis domibus, vbi de hospitali, & consequenter de omni loco *auctoritate Pontificis* (id est, Episcopi) *ad sacrum vsum destinato*, dicitur ita esse Religiosum, vt non possit ad profanos vsus conuerti; ergò & Ecclesia sic dedicata est locus Religiosus, qui profanari non debet; ergò gaudet dicto priuilegio. Præterea talis Ecclesia, si fuerit sanguinis, vel seminis effusione polluta, purificanda est, vt constat ex c. vlt. de Conse. Eccles. vnde mirum est, quomodo aliqui moderni oppositum dixerint. Vnde ibi Gloss. verb. *Non consecrata*, aduertit, Ecclesiam non consecratam gaudere eodem priuilegio, quo consecrata, *Et si aliquis* (inquit) *illuc confugerit, debet ab Ecclesia defendi, & hoc ideò, quia locus auctoritate Episcopi dedicatus est diuino cultui, & quod semel Deo dedicatum est, ad profanos vsus redire non debet.* Denique talis Ecclesia simpliciter venit appellatione Ecclesiæ, vt probant dicta iura: & licet Panor. dict. cap. *Ecclesiæ*, nu. 2. dicat, hoc procedere *largo sumpto vocabulo*, tamen hoc intelligo intra propriam significationem, cum iura ita loquantur. Et ideò id nihil obstat, quominùs hæc Immunitas Ecclesiis concessa ad has extendatur, quia, vt dixi, hæc priuilegia in fauorem Ecclesiarum extendenda potiùs sunt, quam limitanda.

Cap. vlt. Gloss. Panor.

4. Et in qua diuina officia non sint adhuc celebrata. Panor. Hostiens. Cardin. Siluest. Cap. *Ad hæc*.

Atque hinc vlteriùs hoc ampliatur, vt procedat, etiamsi in huiusmodi Ecclesia diuina officia nondū cœperint celebrari. Ita docet Panormitanus cū Hostiensi, & Cardinal. in dicto cap. *Ecclesiæ*: sequitur etiā Couarruuias suprà num. 4. dicitque esse frequentiori Interpretum sententia probatum. Idem Siluest. verb. *Immunitas* 1. quæst. 1. Colligitúrque ex dicto cap. *Ad hæc* de Religiosis domib. quatenus statuit locum auctoritate deputatum ad hospitalitatem esse locum Religiosum, & ad profanos vsus non ampliùs conuertendum. Ex quo colligunt Doctores, vt infrà dicemus, gaudere hac Immunitate, cum tamen in illo necessarium non sit diuina officia celebrari, ergò à fortiori idem dicendum est de Ecclesia auctoritate Episcopi deputata, etiamsi nondum sit in ea oblatum sacrificium, vel celebratum aliud diuinum officium. Præterea talis Ecclesia iam est simpliciter Ecclesia, quia non incipit esse Ecclesia propter sacrificium in ea celebratum, sed potiùs ideò iam potest in illo loco legitimè, & quasi iure ordinario celebrari, quia est vera Ecclesia; & quoad hoc dedicatio facta auctoritate Episcopi æquiparatur benedictioni: ergò iura concedentia Ecclesiis hoc priuilegium, hanc cōprehendunt; & procedunt aliæ rationes suprà factæ. Tandem fauet ratio textus in dicto cap. penult. de Immunitate Eccles. *Quia diuinis officiis dedicata, nullis est temerariis ausibus profananda*, Quæ ratio idem apertè probat de huiusmodi Ecclesia.

5. Obiectio. Gloss.

Obiici tamen potest, quia in principio loquitur ille textus de Ecclesia, in qua diuina officia, & mysteria celebrantur: Propter quæ verba Glossa ibi contrarium sentit dicens, Ecclesiam, in qua mysteria nōdum celebrata sunt, nondum plenè dedicatam videri diuinis obsequiis. Respondetur in primis ad textum, per illa verba non statui, vel postulari illam cōditionem, sed solùm ab illa nominari, quia ita frequentiùs accidit, tamen sub illa voce comprehendi Ecclesiam proximè aptam, & sufficientem, vt in ea diuina mysteria celebrentur: & hæc fuit intentio Pontificis, vt ratione sua declarauit. Neque est nouum vt nomen, significans actum, vsurpetur ad significandam aptitudinem, neque etiam est inusitatum, vt aliud significet nomen, præter id, vnde impositum fuit ad significandum. Quod autem dicit Gloss. dedicationem non esse consummatam ante celebrationem mysteriorum, falsum est in rigore loquendo, quandoquidem talis Ecclesia non potest ampliùs ad humanos vsus conuerti. Vnde etiam est falsum, quod ibidem subdit, ibi non dici committi sacrilegium; quia ille locus est sacer, & Religiosus, ergò ex parte sua sufficit ad sacrilegium. Denique repugnare sibi videtur, cum subdit, talem locum, si semine, vel sanguine polluatur, expiandū esse, priúsquam in eo celebretur, ergò signum est, ibi committi sacrilegium; ergò etiam est signum, locum illum gaudere immunitate. Nam licet multa loca gaudeāt hac Immunitate, quæ non polluuntur, quia non sunt Ecclesiæ, nihilominùs, si ille locus, de quo tractamus, polluitur, signum est, esse veram Ecclesiam, & magis Religiosum locum, quàm alia, quæ gaudent illo priuilegio, licèt non sint Ecclesiæ. Ergò gaudet hac Immunitate Ecclesiis concessa.

Satisfit.

6. Interdicta, vel polluta. Host. Panor. Siluest. Ratio assertionis.

Præterea extenditur hæc Immunitas ad quamcúmque ex dictis Ecclesiis, etiamsi interdicta sit, vel etiam, si fuerit polluta, & nondum sit reconciliata. Ita docent Hostiens. Panor. & communiter Doctores in dicto cap. *Ecclesiæ*, præsertim quoad priorem partem, & Siluester verb. *Immunitas* 1. q. 1. Et ratio est, quia inter effectus interdicti non ponitur, vt priuet Ecclesiam sua Immunitate pro eo tempore, quo interdicta est: nullo enim iure hoc habetur, vt constat ex his, quæ de Interdicto suo loco tractauimus in 5. tom. disput. 33. & sequentibus. Interdictum autem non plus operatur, quam iure statutum sit: Neque extendendum est, cum sit pœnale, quod omnibus censuris commune est: Et præsertim non est facienda extensio in maius grauamen Ecclesiæ. Atque hæc ratio eadem efficacitate procedit in Ecclesia polluta, quamuis illa non sit propriè interdicta, nec de illa in particulari Doctores citati loquātur. Conuenit enim in hoc pollutio Ecclesiæ cum interdicto, quòd iure ecclesiastico introducta est, sicut interdictum, & ideò illos habet effectus, quos ius statuit, & non plures. Statuit autem ius, vt Ecclesia polluta sit impedita quoad diuina officia, & sepulturam, non verò, quòd priuetur sua Immunitate. Et ratio optima est, quia Ecclesia non peccauit, neque in se fuit polluta, id est, priuata, & diminuta sua sanctitate, immò semper manet ad celebranda diuina mysteria immutabiliter dedicata. Solùm ergò ex institutione iuris, dicitur esse polluta in ordine ad publica officia diuina, & funera fidelium, ad terrorem fidelium, & vt maiorem reuerentiam circa talem locum concipiant: propter hoc ergò non debuit ipsa priuari suo iure, ac Immunitate. Confirmari hoc potest, primò ratione sæpè facta, quod Ecclesia, licèt sit ita polluta, simpliciter est Ecclesia. Secundò, quia Clericus excommunicatus, vel interdictus non priuatur Immunitate.

Tertiò,

Tertiò, quià talis Ecclesia non priuatur aliis Immunitatibus, v.g. vt sit libera à placito, & à mercatu, & ab omni alia contaminatione, tributo, &c. Ergò idem est de præsenti Immunitate. Neque circa hoc difficultas occurrit.

7. Immunitas hæc quoad totã Ecclesiæ fabricã.

Ampliatur præterea hæc Immunitas, vt non solùm Ecclesia quoad internum ambitum suum, sed etiam quoad totam suam fabricam, seu habitationẽ, aut capacitatem, & quoad externum cœmeterium hoc gaudeat priuilegio. Vtráque pars communi consensu Doctorum recepta est: Nam quoad priorem, omnes constituunt differentiam inter Ecclesiam, prout pollui potest, vel prout gaudet hac Immunitate. Quia non polluitur per actus, qui fiunt, vel suprà tectum, vel in turri, vel in alio simili loco cum illa coniuncto, & extrà illam existente, & ad sacros vsus non deputato: At verò quoad hanc Immunitatem nomine Ecclesiæ omnia ista comprehenduntur. Cuius ratio esse videtur, quia nomine Ecclesiæ lata significatione, & in communi modo loquendi vsitata, tota hæc fabrica comprehenditur, & fauores ampliandi sunt, maximè in causa Religionis. Præterea consuetudo, quæ est optima legum interpres, ita hoc exposuit. Multùm præterea fauet cap. *Id constituimus* 17. q. 4. dicens, *Obseruandum esse, quod Ecclesiastici Canones decreuerunt, & lex Romana constituit, vt ab Ecclesiæ atriis, vel domo Episcopi reos abstrahere omninò non liceat:* Ergò multò minùs licet abstrahere de habitaculis, seu locis ipsiúsmet Ecclesiæ. Expressiùs verò id habetur in cap. *Siquis contumax*, eadẽ causa, & quæst. ibi *De atrio Ecclesiæ, vel de porticibus, quolibet modo Ecclesiæ adhærentibus:* Vbi Glossa in confirmationem adducit, quod etiam iuxta Ciuile ius, *Quæ Religiosis adhærent Religiosa sunt*. L. *Quæ Religiosis*, ff. de Rei vindica.

Cap. Id constituimus. — *Cap. Siquis.*

8. Et cœmeterium.

Atque ex his iuribus, & ex cap. vlt. de Immunit. Eccles. satis probata relinquitur altera pars de cœmeterio, quod secundùm ius antiquum (vt suprà notauimus) extenditur ad ambitum duadraginta passuũ pro maioribus Ecclesiis, & triginta pro minoribus, in illarum circuitu, ex cap. *Sicut antiquitus*, & cap. *Diffinivit*, cum aliis 7. q. 4. Sed, vt dixi, in hoc standum est cõsuetudini, & in vnaquaque Ecclesia illud spatium pro cœmeterio habendum est, quod vel est benedictum, vel pro loco sacro ab Episcopo deputatum. De quo videri potest Panor. dicto cap. *Ecclesiæ* num. 10. & latiùs Couar. dicto cap. 20. num. 5. Vnde colligunt Doctores, eum, qui confugiendo ad Ecclesiam, portæ clausæ adhæret, & vectem manu tenet, seu ansam, quia ingredi non potest, gaudere hac Immunitate. Ita Couar. dicto cap. 20. num. 18. cum Ioan. Igneo in leg. 1. ff. ad Syllan. num. 57. Ratio reddi potest, quia, licèt ille non sit intrà Ecclesiam, est in illa magis, quàm si esset in cœmeterio, & ordinariè est intrà concauum ipsius parietis Ecclesiæ, & ita est intrà spatium eius non minùs, quàm si esset in superiori cubiculo. Sed quid, siquis suprà tectum Ecclesiæ sit, & super tegulas? Hoc non inuenio in specie interrogatum à Doctoribus: videri autem potest non gaudere, quia non est in Ecclesia, tanquam in loco, nec muris eius vllo modo continetur, sed est in aëre. Nihilominùs probabiliùs est gaudere: Tùm quia priuilegia Ecclesiæ amplianda sunt; tùm etiam quia ille re vera est in Ecclesia, quia ibi dicitur aliquis esse propriè, vbi pedes habet, licèt à tali corpore non circumdetur: sicut corpora Sanctorum erunt in cœlo, quia pedibus calcabunt superficiem conuexam cœli, licèt à corpore cælesti non circumdentur. Tùm præterea, quia etiã illæ tegulæ Religiosæ sunt iuxta illam regulam: Quæ Religiosis adhærent, Religiosa sunt; & ideò, qui adhæret illis tegulis, non potest ab illis religiosè euelli. Tùm denique, quia, licèt ille homo tunc non sit intrà Ecclesiam, est intrà situm Ecclesiæ, & adhæret illi; gaudet ergò Immunitate; non minùs, quàm qui est in camera superiori: Ille enim non tàm videtur gaudere propter muros, quibus circumdatur, vel propter tectũ, quo tegitur, quàm quia est suprà ipsam Ecclesiam, & intrà situm eius.

Couar.

9. Hospitale.

Denique extenditur hæc Immunitas ad alia loca, quæ in iure Religiosa censentur, vt est hospitale auctoritate Episcopi dedicatum, iuxta cap. *Ad hæc* de Religiosis domibus, estque communiter receptum per Innocent. Panormit. & alios in dicto cap. *Ecclesiæ:* & plures refert Couar. suprà num. 4. Idem est de Monasteriis Religiosorum quoad totum claustrum Monasterium, seu habitationem eorum, quia totus ille locus Religiosus, & sacer est, vt constat ex toto titulo de Religiosis domibus: Et optimè probatur ex ca. *Ligna*, de Conse. dist. 1. Atque hoc etiam consuetudo confirmat. Denique addunt Doctores, etiam domum Episcopi hac gaudere Immunitate, quod expressè habetur in dicto cap. *Id constituimus*. Nonnulli tamen voluerunt illud restringere, vt intelligatur, quando domus Episcopi intrà quadraginta passus Ecclesiæ suæ sita est. Sed hoc iuxta antiquum ius nullum fuisset priuilegium Episcopi, illud autem Decretum aliquid speciale illi concedere voluit. Item non est, cur fauorem limitemus sine fundamento in textu: Igitur vbicúmque situm sit palatium Episcopi, hoc gaudet priuilegio. Et ita sensit Glossa ibi, & Abbas suprà num. 9. Couar. verò dicto num. 5. §. *Quintò* dicit priorem limitationem esse forensi consuetudine receptam; quod si ita est, illi standum erit, quia talis consuetudo non est expressè contra ius Canonicum.

Cap. Ad hæc. Innocent. Panor. Couar. Cap. Ligna. Palatium Episcopi. Cap. Id constituimus. Gloss. Abb. Couar.

10. Non quoad oratoria priuata.

Vltimò addendum est in hoc puncto, oratoria priuata non gaudere hac Immunitate. Ita docent Innocent. in cap. *Inter dilectos*, de Donationibus, & Abbas in capit. vltim. de Censib. num. 4. Siluester locis citatis, & verb. *Interdictum*, 6. quæst. 5. Armilla verb. *Immunitas*, num. 19. & Iulius Clar. lib. 5. vltim. quæst. 30. num. 7. Et ratio est, quia huiusmodi oratorium non est Ecclesia, simpliciter loquendo iuxta modum iuris. Immò neque est locus Religiosus: Nam priuata auctoritate erectus est, & eâdem potest ad profanos vsus conuerti: vtrúmque autem repugnat loco Religioso, & sacro strictè, ac propriè sumpto. Dicitur autem Oratorium priuatum, quod auctoritate Episcopi dicatum non est, vt omnes colligunt ex cap. *Ad hæc*, de Relig. domib. Glossa in Clem. *Quia contingit*, de Relig. domib. Neque sufficit, vt de licentia Episcopi possit in eo sacrum celebrari, quia per hoc non manet locus ille immutabiliter deputatus ad sacra ministeria. Quomodo autem constare debeat oratorium, seu capellam esse publicam, & auctoritate Episcopi dicatam, vt hac gaudeat immunitate, tractant Doctores in cap. *Patentibus*, de Priuilegijs, & Summistæ in verb. *Ecclesia*, & verb. *Loca sacra*, qui videri possunt, nam res est facilis, & magis pertinens ad externum forum, quàm ad nos, multúmque ex consuetudine pendet. Tandem non omittam adnotare, Hostiensem extendere hanc Immunitatem ad sacerdotem Eucharistiam deferentem per plateas, & ad thronum, seu tabernaculum, in quo idem corpus Domini defertur, ita vt si reus fugiens illud amplexetur, capi non possit. Quod sequitur Turrecrem. in cap. *Quæsitum*, 13. q. 2. & Siluest. num. 1. in fine, & multi alij, quos refert Couar. num. 6. qui non iure, sed pia quadam consideratione fundantur, & ideò ipse dubius est. Glossa verò in dicto cap. *Quæsitum*, 13. quæst. 2. oppositum tenet, quia priuilegia non debent trahi per consequentiam. Sed certè consequentia, quæ hic fit, valdè probabilis est, quia Corpus

Innocent. Abbas. Siluest. Armil. Iulius. Clar. Hostiens. Turrecr. Siluest. Couar. Gloss.

Christi est fundamentum huius Immunitatis. Præterquam quòd videtur hoc pertinere ad reuerentiam iure diuino debitam corpori Christi. Denique nomen Ecclesiæ non absurdè extenditur ad locum illum, in quo actu est (quamuis in transitu) corpus Christi, & ideò communem sententiam seruandam in praxi censeo.

CAPVT X.

Quæ personæ gaudeant propria Ecclesiarum Immunitate.

1.

DIximus de amplitudine huius priuilegij ex parte locorum sacrorum, dicendum consequenter est de illius extensione, seu latitudine ex parte personarum. Primò ergò certum est, omnes fideles baptizatos gaudere hoc priuilegio. Ita docent omnes; & sumitur ex citatis iuribus, quæ indefinitè, & sine limitatione loquuntur. At verò indefinita locutio in lege prolata æquiualet vniuersali, quia non licet nobis excipere, vel distinguere sine auctoritate, vel ratione cogente, vbi lex indistinctè loquitur. Eò vel maximè quòd cum hæc lex prohibitionem contineat, includit negationem, quæ distribuit, & vniuersalem reddit sermonem. Hinc ergò fit, vt hac Immunitate gaudeant, non solùm homines liberi, sed etiã serui, si fideles, & baptizati sint, exceptis casibus, in quibus illa negatur, de quibus infrà dicemus. Atque ita colligitur ex dicto cap. *Si quis contumax*, 17. q. 4. & ex cap. *Inter alia.*

Cap. *Si quis.* Cap. *Inter alia.*

2. Quid si seruus dominũ timens ad Ecclesiam fugiat?

Additur verò ibi specialiter de seruo confugiente ad Ecclesiam ex timore Domini, compellendum esse redire ad Dominum, postquam Dominus de serui impunitate clericis iuramentum præstiterit: In quo puncto considero, seruo non solùm concedi Immunitatem respectu iudicis, si delictum commisit, propter quod possit publicè puniri, sed etiam respectu domini, si solùm ita deliquit, vt priuatim ab eo puniri possit. Quoad primam ergò Immunitatem nulla ibi fit distinctio inter liberũ, & seruũ, & ita æqualiter illa gaudent, vt ibi benè notauit Panor. num. 23. in fine. *Quia*, vt ait, *non est acceptio personarum apud Deũ:* Seruus autem respectu iudicis tanquam liber comparatur, & conditio serui accidentaria omnino est. Secùs verò respectu domini, quia dominium illius habet, & ius ad opera illius, vt notatur in l. vlt. circa finem, C. de His, qui ad Ecclesiam confugiunt. Vnde sumitur etiam argumentum ab speciali, nam cum ille textus solùm respectu domini addat dictam limitationem, in aliis nullam admittit. Circa limitationem verò ipsam addit aliam Panormitanus cum Cyno, nisi seruus fugiat propter magnam atrocitatem domini, quia non est exponendus tunc tam graui periculo; & idem fortasse est, quoties prudenter timetur morale periculum de graui nocumento serui, non obstante iuramento. Tunc enim aut cogendus est dominus maiorem cautionem adhibere, vel certè seruum vendere, vt Panor. ait. Additur verò in leg. *Si seruus*, C. de His, qui ad Ecclesiam confugiunt, si seruus armatus in Ecclesiam irruat, statim extrahendum esse, vel domino liberam concedi facultatem illum extrahendi. Verumtamen Angelus verb. *Immunitas*, n. 12. hoc etiam intelligit cum cautione iuris Canonici, scilicet, promissa impunitate. Quod intelligo esse verum ex vi talis conditionis personæ, scilicet quòd sit seruus; secùs verò erit ratione delicti; si ita irruat armatus in Ecclesiam, vt in ipsa delinquat; quòd aliis etiam commune est, vt infrà videbimus.

Panor. L. vlt. L. Si seruus. Angel.

3. Fidelis excõmunicatus

Secundò colligitur ex dictis, fidelem gaudere hoc priuilegio, etiam si excommunicatus sit. Ita docet Couar. dicto cap. 20. num. 11. in principio, cum Host. in Summ. tit. de Immunitate, & aliis pluribus, quos refert dicens, esse communem sententiam: Et ratio eius est, quia hæc Immunitas Ecclesiis, non delinquẽtibus concessa est; vnde tacitè infert, non esse vim inferendam Ecclesiæ, etiamsi delinquens excommunicatus sit. Oportet verò addere, esse concessam Ecclesiæ hanc Immunitatem cum generali prohibitione, quæ comprehendit etiam excommunicatos, cùm non excipiantur. Item hîc habet locum ratio supra tacta, quòd excommunicatio non habet alios effectus, nisi quos ius declarauit, nullo autem iure statutum est, vt excommunicatus non possit habere tutelam in Ecclesia, ergò non obstante excommunicatione inde extrahi non potest. Vnde sequitur, idem à fortiori dicendum esse de interdicto, quia grauior est censura excommunicationis, & magis priuat participatione diuinorum: Item quia nullibi ponitur hic effectus inter effectus interdicti: Item quia Ecclesia interdicta gaudet sua Immunitate, ergò Ecclesia non interdicta gaudebit illa respectu personæ interdictæ.

hoc habet priuilegiũ. Couar. Hostiens. Idem dicendum de interdicto.

4. Felin.

Huius verò contrarium docuit Felin. in c. *A nobis*, de Exceptionibus, n. 5. Loquitur tamen specialiter de illo, qui interdictus est ab ingressu Ecclesiæ, & adducit cap. *Quia frustra*, de Vsur. vbi dicitur, *Frustra legis auxilium inuocare, qui committit in legem.* Interdictus autem ab ingressu Ecclesiæ in eam delinquit ingrediendo, ergò non potest illa protegi, ac defendi. Item quia interdictus ab ingressu Ecclesiæ, non potest in ea sepeliri, cap. *Is cui*, de Sent. excom. in 6. Et pro hac sententia citat Couar. Summam confessorum titulo de Immunitate Ecclesiæ, q. 5. Ipse verò horum Auctorum sententiam reprobat; vnde sentit, etiam personale interdictum prohibens expresè ingressum Ecclesiæ non excludere effectum huius Immunitatis. Quod mihi etiam placet propter rationes factas, & quia ille tunc fugiens ad Ecclesiam necessitate compulsus non censetur facere contra suum interdictum, non enim contemnit Ecclesiam, nec prohibitio illa videtur obligare cum tanto rigore. Præsertim cum non ingrediatur Ecclesiam in ordine ad actus Religionis, vel cultus, quo sensu videtur maximè prohiberi ille ingressus. Et ideò non cẽsetur violare tale interdictum, qui per Ecclesiam transit, neq; etiam qui in eam se recipit, vt à pluuia v. g. & ab iniuriis temporum se defendat, maximè si alibi non possit. Et ita cessant rationes Felini.

Cap. *Quia frustra.* Cap. *Is cui.* Couar.

5. An clerici hoc gaudeãt beneficio.

Dixi autem in assertione, laicos frui hoc beneficio, quia de Clericis est controuersia; aliqui enim existimant, eis valere Immunitatem; Ita Innoc. in d. cap. *Inter alia*, & ibi Cardin. q. 6. Romanus, & alij apud Couar. Et sanè ratio à nobis pro assertione facta hoc etiam probare videtur, quia iura, quæ de hac Immunitate loquuntur, non de solis laicis, sed generaliter de omnibus tractant, scilicet de liberis, & seruis, d. cap. *Inter alia*, Clerici autem maximè liberi sunt, item de reis in d. cap. *Id constituimus*, vel de confugientibus ad Ecclesiam, cap. *Diffiniuit.* Maximè verò videtur vrgere cap. *Nullus Clericorum*, 17. q. 4. vbi dicitur: *Nullus clericorum seruum, aut discipulum suum fugientem ad Ecclesiã extrahere audeat, vel flagellare præsumat*, ergò multò minùs potest clericus inde extrahi, vt puniatur.

Innocent. Cardin. Roman. Couar. Cap. *Inter alia.* Cap. *Id constituimus.* C. *Diffiniuit.* Cap. *Nullus.*

6. Pars negatiua approbatur.

Nihilominùs contrariam sententiam tenet Panor. in dicto cap. *Inter alia*, num. 13. quamuis fateatur, se non reperisse textum, vbi hoc prouideatur; allegat tamen Glossam in dicto cap. *Nullus*, quæ sentire videtur Prælatum ecclesiasticum non peccare extrahendo clericum ab Ecclesia, si id non faciat ex odio, sed zelo disciplinæ. Et hanc opinionem sequitur Angelus n. 14. & Siluest. q. 3. §. *Tertium*, & Couar. d. cap. 20. nu. 16. & Remig. de Gonny tract. de Immun. Fallentia

Panor. Gloss. Angel. Silue st. Couar. Remig.

21. &

Nauar. Iul. Clar.

21. & Nauar.in Man.capit.25.num.21. & 22. Iulius Clar.dicto §.finali,q.30. & alij moderni. Qui etiam referunt, ita esse vsu receptum. Ratione etiam declaratur ab incommodo ex Siluestro suprà;nam aliàs Religiosi nunquam possent incarcerari, quia semper sunt in Monasterio, quod totum est locus Immunitatis,vt suprà dictum est:Consequens autem est planè absurdum, vt per se constat: Item maior est Immunitas personalis clerici,vt sic dicam,quæ illi conceditur ratione suæ consecrationis, quàm illa, quæ prouenire potest ex circumstantia loci, sed prior non impedit,quominùs à suo Prælato possit Clericus incarcerari,& corporaliter puniri intrà Ecclesiasticos limites,c.*Vniuersitatis*,de Sent.excom.ergò nec locus sacer impediet. Item Ecclesiasticum iudicium censetur magis medicinale, quàm vindicatiuum, & spirituale potiùs,quàm temporale,& ideò tale iudicium intrà Ecclesiam fieri non prohibetur, ergò nec prohibebitur fieri circa personam clerici,extrahendo illum ab Ecclesia.

Cap. Vniuersitatis.

7. Limitatur superior cõclusio. Nauar.

Hæc ergò sententia probanda est, limitanda verò (vt benè dicit Nauar.) vt procedat de clerico respectu Ecclesiastici iudicis. Nam in eo casu,in quo secularis iudex potest manus iniicere in clericum v. g. minorem non beneficiatum, neque tonsuram,& habitum gestantem,(iuxta Trident. sess.23.cap.6.)non potest illum ab Ecclesia extrahere,quia tunc reputatur vt laicus, & non debet esse peioris conditionis, quàm ille. Aliam præterea limitationem addidit Bernardus Diaz in Practica cap.115.aliàs 123.Nisi delictum clerici dignum sit depositione, & traditione curiæ seculari,quia tunc,inquit,iudex Ecclesiasticus, vel non debet illum extrahere, vel si extrahat, non debet illum brachio seculari tradere. Couar. autem considerat, limitationem non esse necessariam, quia quando delictum est tam atrox,Ecclesia non defendit delinquentem,vt mox videbimus; tunc ergò neque Ecclesia defendet clericum, quominùs à suo iudice tradi possit brachio seculari. Et hoc mihi placet, quandocumque delictum huiusmodi fuerit. Si verò detur delictum, quod non excipitur ab Ecclesiæ tuitione,&nihilominùs propter illud,vel propter incorrigibilitatem in illo, potest clericus tradi brachio seculari, tunc meritò habere debet locum limitatio Bernardi, quia non debet esse peioris conditionis clericus, quàm laicus. An verò dari possit huiusmodi delictum, in sequentibus attingemus, quamuis hoc magis ad iurisperitos pertineat.

Concil. Trid. Bern. Diaz. Couar.

8. Respõdetur fundamento oppositæ sententiæ. Panor. Cap. Inter alia.

Ad fundamentum autem contrariæ sententiæ dicendum est, licet Canones expresè non limitent ad laicos, tamen consuetudinem ipsam ita illos declarasse,est enim optima legum interpres. Addit Panor. ex ipsis iuribus posse colligi,loqui de iudicibus secularibus; nam in d.c.*Inter alia*,statim additur, *Nec inde debet damnari ad mortem, vel ad pœnam, sed rectores Ecclesiarum sibi obtinere debent membra,& vitam.* Vbi cum rectores Ecclesiarũ distinguantur à iudicibus,& illis committatur defensio personæ, non iudicij, indicari videtur Immunitatem concedi aduersus iudices seculares,& eorum punitionem. Vnde obiter colligo, etiam laicas personas in his,in quibus possunt ab Ecclesiasticis iudicibus corripi,non posse tueri aduersus illos protectione Ecclesiæ, quia hæc Immunitas Ecclesiæ non conceditur aduersus ipsam Ecclesiam,seu potestatem eius.

9. An infideles hac gaudeāt Immunitate. Gloss. Host. Ioan. And. Tiraquel.

Denique dixi, *Laicum fidelem*,&c.quia de infidelibus etiam est controuersia. Quod enim etiam illis valeat hæc immunitas, docuit Glossa in dicto cap. *Inter alia*,verb. *Extrahendus*,addit enim, *etiam Iudæus*, quam ibi sequuntur Hostiens. Ioan. Andr. & Tiraquel.tract. de Primog.q.66.num.8. & plures alij per eum relati, & per Couarruuiam suprà num.11. Potéstque confirmari ratione suprà facta, quia iura generalem regulam constituunt,& non nominant fideles, vel Christianos, sed simpliciter omnes reos, vel ad Ecclesiam confugientes, ergò non est limitandus fauor, præsertim quia non fit ipsis reis, vel infidelibus, sed Ecclesiæ. Item quia Ecclesia humanitatem exercet, etiam cum infidelibus in his,quæ pertinent ad vitæ conseruationem, vel defensionem, quando illa indigent. Nihilominùs contrariam sententiam tenet Glossa in leg.1. Cod. de His, qui ad Ecclesias confugiunt,quam veriorem existimauit Abbas dicto cap.*Inter alia*,num.6.& plures alij,quos refert,& sequitur,Couar.dicto num. 11. qui solùm hoc probat, quia non est par, ab Ecclesia defendi eum, qui eius gremio,tutelæ,& fidei committere se ipsum recusat: Quæ ratio profectò non multum conuincit, si quæ diximus pro contraria sententia expendantur, præsertim quia etiam dicere quis posset non esse par, vt Ecclesia defendat iniquum, & homicidam. Sicut ergò de illo dicimus, hîc non tam considerari beneficium personæ,quàm loci sanctitatem,neque Ecclesiam defendere iniquitatem hominis, sed vitam,ita etiam dici potest de infideli. Et præterea cum hoc pendeat ex iure positiuo, illa opinio præferenda videtur, cui verba legis magis fauent.

Couar. Leg. 1. Abbas. Couar.

10.

In iure ergò Canonico nihil inuenio, quo possit hæc posterior opinio probari: nam verba Canonum generaliter,& indifferenter loquuntur,& in hoc magis fauent priori sententiæ. Potest autem aliquis dicere, Canones loqui iuxta subiectam materiam de hominibus, & personis, quæ sunt sub Ecclesiæ iurisdictione: *Nam de his, quæ foris sunt, nihil ad nos*,& ideò ex materia subiecta verba limitari ad fideles,etiamsi in ipsis verbis limitatio non addatur, quæ ratio probabilis est,rem tamen relinquit satis dubiam. Et ideò vlteriùs considero, circa hanc Immunitatem leges ciuiles,quæ Canonicis non repugnant, vim, & efficaciam habere;nam in dicto cap. *Inter alia* apertè dicitur, *Iuxta statuta Canonum, & traditiones legum Ciuilium,&c.* Si ergò ius Ciuile aliquid in hoc statuit,obseruandum est. At verò in l.1.C.de His,qui ad Ecclesiam confugiunt, de Iudæis, qui simulant se Christianæ legi velle coniungi, dicitur, vt ad Ecclesiam fugientes non defendantur; quod à paritate rationis de Pagano,vel Sarraceno similiter procedit. Vnde sumitur argumentum à contrario, quòd si non simulato animo, sed ex corde baptizari petat, ab Ecclesia defendendus est. Non enim sine causa addita est illa restrictio, *qui simulant se, &c.* Quia verò simulatio, aut veritas non potest iudicibus clarè constare, ad præsumptionem necessariò recurrendum est.

Leg. 1.

11. Sententia Auctoris. Angel. Siluest. Innocent.3.

Aut ergò infidelis confugiens ad Ecclesiam petit baptismum,vel non;si non petit,credo,non gaudere, vt supponit secunda opinio,& expresè notat Angel. n.13. quicquid Siluest. contradicat, solùm quia iura Canonica sine restrictione loquuntur. Sed cum Innocentius III. adiungat legem ciuilem,optimè possumus in hac parte ius Canonicum per Ciuile interpretari(præter aliam coniecturam, & responsionem superiùs datã) in dicta autem lege euidenter supponitur,infidelem non petentem baptismum non gaudere hoc beneficio. Nam si is, qui simulatè petit,non gaudet, vt ibi statuitur, multò minùs qui non petit. De illo autem,qui petit, vlteriùs distinguo; nam vel ante commissum delictum, & conceptum iudicis timorem voluntatem ostenderat conuersionis suæ,vel solùm post fugam ad Ecclesiam, baptismum petit,vt defendatur. In priori casu profectò probabilior est prima opinio; quia nulla ratio tunc est præsumendi simulationem, & ita multum fauet dicta lex.

Neque tunc habet locum responsio Glossæ, scilicet, verba illa solùm denotare frequentiam, quia etiam verum non est, in huiusmodi hominibus frequentiùs reperiri simulationem. Accedit, quòd ille tunc aliquomodò erat fidelis ante delictum, quia erat quasi cathecumenus, & animo iam fidem conceperat: Item tunc cessat coniectura alterius sententiæ, maximè enim par est, vt Ecclesia huiusmodi hominem defendat. Et huiusmodi casus contingere potest frequenter in captiuis seruis, vel aliis infidelibus, qui inter nos versantur.

12. At verò quando infidelis solùm post delictum, & fugam ad Ecclesiam, incipit ostendere voluntatem fidei, magna est præsumptio, quòd simulatè petit; nam, vt Panormit. ait, est præsumptio iuris, & de iure, contra quam non admittitur probatio; quòd autem illa præsumptio sit non tantùm iuris, sed etiam de iure, solùm probat ex illa lege, quia ratione huius præsumptionis statuit, vt isti infideles nõ defendãtur ab Ecclesia, donec debita soluant, vel innocentiam probent. Verumtamen si attentè consideretur lex illa, non dicit, vt non defendantur, sed vt non suscipiantur, scilicet ad baptismum, donec &c. Nam post solutionem debitorum, vel probatam innocentiam, parũ indigerent Ecclesiæ Immunitate: Vnde quoad illam partem lex illa nullius momenti est, quia disponit in materia aliena; hoc enim iudicium pertinet ad Ecclesiam. Priùs tamen dicit, vt isti arceantur, vtique ab Ecclesia; sed hoc non generaliter statuit, sed cum illa limitatione, *Qui simulant se, &c.* Et ideò non videtur ita statuere, vt inducat præsumptionem de iure. Ideóque probabiliorem existimo priorem opinionem, quam etiam sequuntur Angelus, & Siluester, cum communi Canonistarum. Potest enim Ecclesia huiusmodi ad se confugientem, & petentem baptismum, protegere, donec examinet, an verè, vel simulatè petat; atque ita admittere probationem contra præsumptionem. Quòd si Ecclesia iudicauerit, illam non esse simulationem, sed veram voluntatem ea occasione à Deo inspiratam, vt sæpè accidit, sicut potest illum hominem baptizare, ita & vel declarare, vel efficere, vt Immunitate gaudeat. Si verò præsumptio purgari non potest, tunc procedet secunda opinio iuxta prædictam legem.

Angel. Siluest.

13. Quid de Hæreticis dicendum.

Sed quid de Hæreticis? illi enim licet sint infideles, sunt tamen baptizati, & ex hac parte vidẽtur melioris conditionis, quàm alij infideles. Aliunde verò non inuenitur propter hæresim illis imposita hæc pœna, vt hac Immunitate Ecclesiæ non gaudeant. In contrarium verò est, quia omninò sunt indigni tali fauore. Propter quod Couar. suprà nu. 11. §. *Decimo quarto*, negat, hæreticum gaudere hoc beneficio; citat Villarieg. tract. de Hæret. q. 11. n. 15. & alios, Siluest. autem *Immunitas*, 3. q. 3. §. *Secundùm*, dicit etiam hæreticum gaudere hac Immunitate, quantùm ad alia maleficia ab hæresi. Itáque certum est pro ipsa hæresi non gaudere, tum propter atrocitatem criminis, vt infrà dicemus, tum quia illa causa est Ecclesiastica; suprà autem diximus, Immunitatem hanc contra ecclesiasticum iudicem non valere. De aliis verò criminibus probabilis videtur Siluestri opinio, quia non habemus fundamentum ad excipiendam personam, vbi crimen non est exceptum.

CAPVT XI.

In quibus causis valeat templorum Immunitas.

1. PRimùm distinguenda est duplex causa, Ciuilis, & Criminalis. De Ciuili est res minùs certa; multi enim negarunt, gaudere beneficio Immunitatis eum, qui propter debita ad Ecclesiam confugit. Ita sensit Iason in l. *Vinum*, ff. Si certum petatur, num. 5. ductus planè argumento leui, scilicet, quod in die festo potest capi debitor, ergò & in loco sacro, quia à tempore ad locum valet argumentum, sicut etiam è conuerso. Sed certè non valet in omnibus, præsertim in his, quæ à iure positiuo pendent. Estque euidens in eadem materia, nam etiam malefactor capi potest, & incarcerari in die festo, non autem in loco sacro. Meliùs argumentum sumitur ex verbis iurium: Nam in cap. *Id constituimus*, dicitur Canones, & Leges statuisse, *Vt non liceat ab Ecclesiis reos abstrahere*, debitores autem non sunt propriè rei. Et infrà de seruo dicitur: *Si confugerit pro qualibet culpa*, non ergò pro debito. Deinde dictum cap. *Inter alia*, sic inquit: *Si liber quantumcúmque grauia maleficia perpetrauerit, &c.* Loquitur ergò tantùm in causis criminalibus. Congruentia etiam addi potest, quia iura solùm intendunt, hominem defendere à pœna, vt ex eodem cap. *Inter alia*, colligitur, non ergò intendunt priuare creditorem iure suo. Nam hac ratione statuunt, vt seruus reddatur domino, præmissa cautione de impunitate, quæ in debitore non est necessaria, quia clarum est, non posse creditorem illum punire.

In quibus causis prosit confugere ad Ecclesiã. Iason. Cap. Id constituimus. Cap. Inter alia.

2. Propter quam rationem alij distinctione vtuntur, scilicet Ecclesiam valere confugienti ad illam propter debita, in ordine ad iudicem, scilicet, vt extrahi non possit, vt incarceretur, vel aliter in persona sua cogatur ad solutionem, concessa tamen in hoc securitate, posse cogi, vt exeat ad soluendum eo modo, quo possit, scilicet, tradendo creditori bona, quæ habet, vel quæ secum ad Ecclesiam detulerat, vel certè suis operibus seruiendo, aut lucrando creditori, vt aliquorum regnorum iura disponunt. Ita tenuit Oldrandus cons. 54. & approbat Panor. dict. ca. *Inter alia*, num. 22. Et plures alios pro hac sententia refert Couar. suprà n. 14. Et fundamentum est, quia Ecclesia non vult per hanc Immunitatem iuri alteriùs derogare, sed solùm confugientem à pœna, vi, & coactione defendere.

Oldran. Panor. Couar.

3. Hãc Immunitatẽ habere locum in causis ciuilibus.

Nihilominùs alij simpliciter affirmant, Immunitatem hanc habere locum in causis Ciuilibus, ita vt qui propter debita ad Ecclesiam cõfugit, tutus omninò esse debeat. Ita tenet Couar. dicto num. 14. §. *Sed profectò*, cum aliis, quos refert; & videtur apertè probari ex lege 1. Cod. de His, qui ad Ecclesiam confugiunt; ibi, *Vt ad Ecclesiam confugientes euitare possint crimina, vel põdera debitorum.* Et in l. vlt. §. *Cum autem*, ibi, *in publico priuatóve contractu actione Ciuili, &c.* Quæ latè prosequitur Imperator, declarando modum, quo causa illius tractanda est, qui propter debita ad Ecclesiam confugit. Cum ergò lex Canonica in hoc non repugnet, iuxta legem Ciuilem, quam ipsa allegat, & approbat, erit interpretanda. Vnde cum in cap. *Id constituimus*, 17. q. 4. dicitur, obseruandum esse, *quod Ecclesiastici Canones decreuerunt, & lex Romana constituit, vt ab Ecclesia reos abstrahere non liceat*; non oportet hoc limitare ad reos de Criminibus, sed latè intelligere, prout reus in iudicio appellatur, qui prouocatur, & postulatur ad causam, siue ciuiliter, siue criminaliter agatur. Et ita etiam fauent alij Canones, qui vniuersaliter loquuntur de confugientibus ad Ecclesiam, vt suprà visum est. Aliqui verò hoc limitant, nisi quis sit obnoxius publicis tributis, propter Authenticam, de Mandatis Principum, §. *Publicorum.* Verumtamen non est admittenda exceptio, quia præiudicat Immunitati Ecclesiæ per Canones concessæ, vt dixit Abbas suprà num. 24. quem sequuntur Siluester dicta quæst. 3. §. *Sextum*, & Couar. suprà qui alios refert. Aliæ prætereà limitationes adhibentur, quæ

Couar. Leg. 1. Leg. vlt. Cap. Id constituimus. Authent. Abb. Siluest. Couar.

quæ nobis non videntur necessariæ, sed de illis legi potest Couar.suprà.

4. Regula in causis criminalibus.

De criminalibus causis regula generalis est, propter nullum crimen posse reum ab Ecclesia violenter extrahi, nisi tantù in casibus in iure exceptis, vel æquiualenti consuetudine. Ita docent Doctores omnes; & est manifestum ex iuribus citatis: Nam & generalem regulam constituunt, & exceptionem addunt, quæ vim etiam habet firmandi regulam in contrarium. Igitur in dicto cap. *Inter alia*, additur exceptio, *nisi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum, &c.* Atque ita de his duobus delictis nulla est difficultas. Addit verò Couar. consuetudine receptum esse, vt fures etiam simplices non gaudeant templorum Immunitate, & hanc consuetudinem introductam esse, videntibus, & consentientibus clericis, & Pastoribus Ecclesiæ: Quod si ita est (vt planè esse videtur) dicendum est, exceptionem hanc auctã esse per talem consuetudinem, neque dici posse illam esse contra Immunitatem Ecclesiæ, quia non censetur introducta, nisi ex beneplacito ipsius Ecclesiæ, & in odium delicti, non in diminutionem reuerentiæ Ecclesiæ debitæ.

Cap. Inter alia. *Couar.* Fures non habent hoc priuilegiũ.

5. Illatio aliquorum improbatur.

Ex hac verò exceptione inferunt aliqui, excipiendum esse quodcumque crimen æquè graue latrocinio publico, vel nocturnæ depopulationi. Sed hoc improbabile est, vt omnes Doctores statim citandi annotant, quia d.c. *Inter alia*, priùs dicit, *Quantumcumq; grauia maleficia perpetrauerint*; Et deinde addit in particulari duas illas exceptiones, ergò non licet ad alia omnia crimina æquè grauia illas extendere; aliàs non esset exceptio, sed destructio regulæ. Item in cap. vlt. de Immun. Eccles. specialiter excipitur homicidium factum in Ecclesia, ergò supponitur, si extrà Ecclesiam fiat, posse homicidam in Ecclesia defendi, cum tamen homicidium ex se grauiùs sit, quàm latrocinium. Denique in huiusmodi rebus non licet extendere iura propter solam similitudinem, non enim sine causa in particulari loquuntur. Vnde licet alia crimina sint grauiora furto, tamen propter maiorem frequentiam huius delicti, & maiorem pacis, & securitatis publicæ perturbationẽ potuerunt meritò hæc crimina excipi potiùs, quam alia.

Cap. vlt.

6. Excipitur crimẽ in Ecclesia admissum.

Quæri autem potest, An præter has sint aliæ exceptiones admittendæ? De quo multa legi possunt in Panor. Siluest. & Couar. suprà. Breuitérq; dicendum est, nonnullas aliàs exceptiones præter dictas admittendas esse. Prima est, si delictum in ipsa Ecclesia cõmittatur. Ita habetur in d. ca. vlt. de Imm. Eccles. Qui textus loquitur in particulari de committentibus homicidia, vel mutilationes membrorum in Ecclesia: Et ideò meritò dubitari potest, an ad alia delicta extendatur. Mihi tamen videtur, intentionem Pontificis fuisse excipere omnia grauia delicta in Ecclesia cõmissa: Quod tenuit ibi Panor. n. 9. & Couar. n. 15. & idem sentit Nauar. c. 25. n. 20. dicens, esse opinionem cõmunem, quam etiã latè tractat Remig. de Gonny in tractatu de Immun. Fundari autem potest in ipso textu: Nam in principio sic incipit: *Nonnulli impunitatem suorum excessuum per defensionem Ecclesiæ obtinere sperantes, &c.* De his ergò excessibus generaliter loquitur; de homicidio autem, & mutilatione mentionem facit quasi gratia exempli. Deinde in decisione etiam est vniuersalis sermo, & rationes etiam eius generales sunt, videlicet: *Cum in eo, in quo deliquit, puniri quis debeat, & frustra legis auxilium inuocet, qui committit in legem, mandamus, &c.* Solet etiam dubitari; An hic casus absolutè excipiatur, vel solùm quando in Ecclesia quis delinquit spe Immunitatis, nam in textu fit mentio huius spei. Nihilominùs allegati Doctores communiter asserunt, indistinctè hoc intelligendum esse de delinquente in Ecclesia, siue spe Immunitatis, siue alia ratione delinquat, quia Põtifex in decisione sua nõ fũdatur in spe, sed in qualitate delicti, & iniuria Ecclesiæ; atque ita vsus etiam legem illam exponit.

Cap. vlt. *Panor.* *Couar.* *Nauar.* *Remig.*

7. Si non in Ecclesia omninò committatur.

Sed quid si delictum non omninò fuerit in Ecclesia commissum? Potest autem hoc contingere multis modis: Primò si existens in Ecclesia feriat extra Ecclesiam existentem; & tunc existimo non gaudere Immunitate cum Siluestro, & aliis, quia licet effectus delicti extrà Ecclesiam consummetur, ille absolutè delinquit grauiter in Ecclesia, quia ibi exercet actionem suam, quæ graue peccatum est: Item quia rationes textus tunc habẽt suam vim. Et ex eodem fundamento censeò, idem esse dicendum, si quis in Ecclesia mandet ministro, aut famulo, vt alium extra Ecclesiam occidat, quod etiam sentit Siluester, nam ille etiam peccat grauiter in Ecclesia, & de illo dici potest debere puniri in eo, in quo deliquit: Item quia si spe Immunitatis confugisset ad Ecclesiam ad tale mandatum ibi dandum, sine dubio indignus esset, quem Ecclesia defenderet; dictum est autem in hac materia non referre, quòd delictum fiat spe Immunitatis, vel absque illa, ergò. Idem censeo esse dicendũ, si delictum fuit extra Ecclesiam inchoatum, & intra illam consummatum, vt si quis extra Ecclesiam existentes, sagitta, vel alio instrumento existentem in Ecclesia percutiat, vel per seruum ad hoc missum, quia ille re vera in Ecclesia delinquit, etiãsi in Ecclesia non sit. Nam ipsum delictum in Ecclesia cõmittitur, & fit ab illo, qui extra Ecclesiam est, sicut sol illuminat hîc, licet non sit hîc. Itẽ quia in delicto sic cõmisso locũ habent rationes dicti cap. vlt. & verba eius in omni proprietate comprehendũt illud delictũ. Et ita tenet Couar. suprà num. 15. §. *Vigesimo septimo.*

Siluest. *Couar.*

8. Obiectio.

Posset tamen obiici, quia leges punientes delicta, non extenduntur ad delicta inchoata, vel imperfecta, sed coarctantur ad consummata, & perfecta, vt in materia de Censuris sæpè dictum est. Respondetur, illud esse verum, secundum exigentiam verborum legis, & ita in præsenti, hæc pœna, vel quasi pœna non incurretur, donec delictum in Ecclesia factum sit, tunc verò illam incurrunt omnes, qui illud committunt, seu ad illud cooperantur, quia verba, & rationes dicti capituli non plus requirunt. Alia item obiectio fieri potest, quia sequitur, eum, qui furatus est extra Ecclesiam, si intra illam, rem furto sublatam iniustè contrectet, ea vtendo, vel illam occultando, eo ipso censeri in Ecclesia peccare, quia illa contrectatio peccatum est; & interdum nouum, & distinctum, ac subinde ea ratione non gaudere Immunitate. De hoc puncto latè tractat Couar. num. 15. §. *Vigesimo octauo*, & refert opinionem Angeli sententis in illo casu amitti priuilegium Immunitatis, ipse verò Couar. contrarium sentit. Ego verò in primis assero iuxta superiùs dicta, tolli fundamentum huius dubitationis, quia fur, licet extra Ecclesiam furetur, iam non gaudet Immunitate. Vnde nec incipiet priuari illa, eò quòd rem sublatam intra Ecclesiam retineat, vt est per se notum. Si autem ponamus, alicubi valere Ecclesiam pro furto simplici dicendum videtur, si fur velit abuti Ecclesia ad occultandam rem sublatam, quantum ad illud delictum, non gaudere Immunitate, quia decisio, & ratio dicti cap. vlt. tunc planè locum habet, secùs verò erit, si casu accidat, esse in Ecclesia secum deferendo, vel vtendo illa re, quia tunc moraliter non censetur peccare in Ecclesia, neque in Ecclesiam, illi iniuriam inferendo.

Diluitur.

9. *Couar.*

Prætereà Couar. suprà §. 26. hanc exceptionem extendit ad eum, qui deliquit propè Ecclesiam spe confugiendi ad illam, quando de tali spe per coniecturas

tas constare potest, vult enim illum non gaudere Immunitate Ecclesiastica, refértq; Ancharanum, & alios, & affert coniecturam à simili de illo, qui committit peccatum reseruatum spe Bullæ, aut Iubilæi. Verùm hæc omnia non videntur mihi sufficere ad extendendam legem odiosam, & quodãmodo coarctantem Immunitaté ecclesiasticam. Præsertim quia textus ille distinctè loquitur de Ecclesia, & cœmeterio eius, ergò in virtute ponit Exclusiuam, vt tantùm de illis locis loqui intelligatur. Item qui prope Ecclesiam peccat absq; spe Immunitatis, non priuatur illa, vt apertè Couar. supponit, sed peccare cum spe, vel sine illa non variat in præsenti effectum illius legis, vt ipse etiam fatetur, ergò neque in præsenti refert. Item si coniecturæ, & exempla, quibus vtitur, valerent, eodem modo probarent de eo, qui longè ab Ecclesia peccat cum spe confugiendi: nam etiam ille abutitur beneficio &c. Non est ergò extensio facienda; nam lex illa solùm voluit præcauere, ne Immunitas daret occasionem peccandi in Ecclesia. Et in hac partem censeo veriorem, quam tenet apertè Angel. verb. *Immunitas* num. 7.

Ancha. Angel.

10. Qui per insidias aliũ interficit, an potiatur hac immunitate. Cap. 1.

Altera exceptio fieri solet de homicida per insidias ex cap. 1. de Homicidio, quòd ita habet; *Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo euelles eum, vt moriatur.* Circa quem textum aduertendum est, plures non intelligere illum de laicis homicidis, sed de clericis, & consequenter dicere ibi non agi de Immunitate Ecclesiæ denegãda his homicidis, sed de pœna imponenda clerico occidenti alium per insidias, nimirum quòd *ab altari sit euellendus*, id est, deponendus, & degradandus, *vt moriatur*, id est, brachio seculari tradatur. Ita Panorm. & multi alij. Sed expositio mihi valdè displicet. Primò, quia sine fundamento in textu limitãt illum ad clericos, cũ textus absolutè dicat, *si quis*. Secundò, quia metaphoricè interpretatur verba textus, quod non licet, maximè in lege morali, & pœnali. Vnde illámet assertio, quòd clericus propter tale delictum sine alia speciali atrocitate, vel incorrigibilitate, statim degradari possit, & tradi brachio seculari incerta est, vel fortasse falsa, vt Couar. cum multis aliis censet, & intelligi potest ex his, quæ in materia de Degradatione diximus in 5. tom. disputation. 30. sect. 2. Et mihi saltem certum est, ex illo textu non probari. Tertiò, quia textus ille non est alicuius Concilij, vel Pontificis ante Greg. IX. Sed sunt verba sumpta ex Exod. 21. quæ Gregor. IX. inseruit iuri Canonico, & ita ex illis fecit Canonicam legem, ergò in sensu literali, & proprio illa vsurpauit, & transtulit ad idem cum proportione significandũ, sed in Exodo erat sermo de quocumque occidente per insidias, & statuebatur, quod in templo defendi non posset, ergò idem significant verba illa in illo textu, vt benè intellexit Glossa ibi communiter probata, fauétque. Nec refert, quod Concil. Trid. sess. 4. c. 7. de Reform. illa verba inducit ad statuendum, vt omnis voluntarius homicida semper sit irregularis, & inhabilis ad ordines, & beneficia: nam argumentatur à simili, seu à fortiori, & in hoc nobis fauet, quod nõ solùm de clericis, sed etiam de laicis loquitur.

Panor. Couar. Exod. 21. Greg. 9. Gloss. Concil. Trid.

11. Hoc ergò verò sensu supposito, optimè ex illo probatur dicta exceptio, iuxta quam dicendum est, eum qui per industriam, & insidias alterum occidit, siue in Ecclesia, siue extra Ecclesiam, siue clericum, siue laicum, & siue ipse clericus sit, siue laicus, violenter extrahi posse ab Ecclesia à suo iudice: ita enim ex dicta expositione apertè colligitur; & certè tale delictum dignum est hac Ecclesiæ seueritate, & meritò in hoc lex Canonica imitata est legem diuinam veterem. Neque obstat c. *Inter alia*, quod Panor. obiicit, nam licet Innocentius III. ibi hanc exceptionem non fecerit, potuit posteà fieri à Greg. IX. Atque ita sentiunt Felin. in dict. c. 1. & Franciscus Aretinus in c. *Cum non ab homine*, de Iudiciis, & sequitur Couar. suprà num. 7. referens plures alios; & Abul. q. 16. & 21. in cap. 21. Exod. vbi ait legem illam Exodi fuisse canonizatam in dicto cap.

C. Inter alia. Panor. Innocent. Greg. 9. Felin. Aretin. Couar. Abul.

12. Explicantur verba c. 1. de Hom.

Sunt autem in illo textu notanda duo verb. scilicet *per industriam* & *per insidias*, quæ non sunt synonyma, nec conuertũtur, omnis enim, qui occidit per insidias, occidit per industriam, vt per se clarũ est, nõ tamen è conuerso. Dicitur enim per insidias occidere, qui à tergo alium occidit, vel quocumque alio modo interficit hominem, nihil tale præcauenté, maximè cũ nulla esset præcauendi causa, seu qui dolosè circumuenit alium, & calidè seducit, vt eum occidat iuxta Gloss. in ca. Clericus, 1. 46. d. Exemplum optimũ est in Absalone, quando fratrem Adoniam occidit 2. Reg. 13. & ita Bartol. in l. *Respiciendum*, §. *Delinquunt*, ff. de Pœnis, exemplum ponit in occidente sedentem in mensa; idémque est de occidente socium itineris secum securè incedentem, vt fecit Ioab ad Abner 2. Reg. 3. vel qui dato signo pacis, & securitatis alium occidit, vt cum Amasa fecit idem Ioab. 2. Reg. 20. Itẽ de propinante venenum, & similibus; in omnibus ergò his casibus planum est non valere Immunitatem, quia & industria & insidiæ interueniunt.

Gloss. 2. Reg. 13. Bart. 2. Reg. 3. 2. Reg. 20.

13. At verò siquis ex proposito, & vtendo tota sua industria alterum occidat, non tamen incautum, nec per dolum, sed prouocando illum, vel ita aggrediendo, vt possit conari vel ad fugiendum, vel ad se defendendum, ille per industriam quidem occidit, non tamen per insidias. Et ideò dubitari potest, an ille etiam priuetur Immunitate; nam textus copulatiuè loquitur *per industriam, & per insidias*, copulatiua autem in singulis membris vera esse debet, & ita intellexit locum Exod. Abulens. ibi, nihilominùs probabiliùs est, illud homicidium non comprehendi sub hac exceptione, nam duæ illæ voces coniunctim sumendæ sunt, ita vt posterior sit determinatio prioris. Quod sensisse videtur Couar. dicto num. 7. §. *Tandem*, dicens, *per industriam, & insidias, id est, per industriam insidiosam*, quam expositionem confirmat ex Gloss. & Bartol. in l. 1. ff. de Pactis. Et potest confirmari, quia illa lex est odiosa, & ideò restringenda, quòd illo modo fit. Item quia, qui occidit alterum de industria, non semper occidit incautum, vt Abulens. supponere videtur, vis enim vocis non hoc significat, sed solùm, vt opus data opera fiat; at verò non omne homicidium data opera intentum intelligitur ibi exceptum iuxta communem sententiam, & consuetudinem, debet ergò esse industria insidiosa. Dices, ergò superfluè ponitur illa particula per industriam. Respondeo, eodem modo posse retorqueri argumentum, nam si omne homicidium per industriam exciperetur, non oportuisset addere, *& per insidias*, coniuncta ergò sunt illa duo, vt vnum per alterum explicetur, & alterum per alterum limitetur. Ex his ergò concluditur, nullum homicidium non insidiosum, Hispanè, *No hecho a traicion*, esse exceptũ per hoc caput, siue casuale culpabile, siue sit voluntarium repentè factum, siue sit voluntarium præmeditatum cum industria, & sine dolo. Quia qui sic delinquit, non est homicida per insidias, & ita tradit Couar. in dicto num. 7. §. *In his*, & §. *Nono*, quamuis de præmeditato homicidio dicat sæpè fieri contrarium propter plurium Doctorum auctoritatem, qui oppositum senserunt, sed re vera sine fundamento iuris.

Abul. Couar. Gloss. Bart.

Si homicidiũ insidiosum non sit, hoc loco nõ excipitur. *Couar.*

14. E contrario verò dubitari potest, an aggrediens per insidias ad occidendum aliquem, si effectum non est

est consecutus, priuetur fauore Immunitatis, propter solam vulnerationem insidiosam, vel propter culpabilem, & punibilem iaculationem, etiam si manus aberret: Aliqui enim affirmant, vel Ioannes Igneus in leg. 1. §. *Si Dominus*, ff. Ad Syllanianum n. 7. & 20. Sed contrarium videtur probabilius in rigore iuris: Quod tenuit Rebuffus tractatu de Immunitate, articulo primo, quaest. 5. Ratio est, quia haec lex expressè loquitur de illo, qui occidit, vnde ex vi verborum requirit actum consummatum cum effectu subsecuto; non enim dicitur occidisse quantùm ad homines, & quantùm ad factum ipsum, qui tentauit occidere, sed frustra, licet quoad Deum, & quoad culpam aequè peccauerit; leges autem humanae loquuntur etiam humano modo, & restringendae sunt ad proprietatem verborum, praecipuè quando odiosae sunt. Solùm posset prior sententia defendi, quando consuetudo illam extensionem fecerit.

Igneus. *Rebuff.*

15. De Assasinis quid dicendum.

Praetereà ex dictis etiam expeditur casus de Assasinis, quẽ latè tractat Couar. suprà n. 10. sumitur enim illa vox dupliciter, vt etiam notaui in 5. tom. disp. 23. sect. 4. n. 46. Primò pro illis, qui pecunia accepta, alios incautos occidunt, vel pro publicis depraedatoribus viarum, & in hoc sensu constat, hos comprehendi in superioribus exceptionibus. Alio tamen speciali modo Assasini dicuntur quidam infideles patrio nomine ita vocati, quorum opera vti solebant nonnulli ex Christianis ad alios etiam Christianos insidiosè occidendos. Et in hoc sensu constat, hanc legem non esse necessariam pro talibus Assasinis exequentibus homicidia, quia illi cum infideles sint, nullo modo gaudent immunitate, tamen si opus esset (propter opiniones) à fortiori comprehenderentur, vt constat.

16. Dubitari praetereà potest de mandante alterum insidiosè occidi, An comprehendatur in hac exceptione saltem post subsecutum effectum, nam si non sequatur, iam dictum est, non habere locum hanc legem, verumtamen etiam si sequatur, non videtur mandãs verè occidere, & lex poenalis, vt dixi, non est extendenda. Nihilominùs existimo, mandantem etiam cõprehendi in hac exceptione, quia *qui facit per alium, est perinde, ac si per se ipsum faceret* vt habet regula iuris 72. in 6. Vnde haec non est extensio legis poenalis, sed interpretatio ab ipso iure facta, & sanè tale delictum dignum est huiusmodi poena, & maiori; loquendo etiam in particulari de mandante occidere per homines Assasinae gentis: Valdè probabile est, etiam effectu non secuto, non gaudere Immunitate, saltem ex vi cap. 1. de Homicidio in 6. Vbi licet in speciali hoc non declaretur, tamen in poenis ibi latis videtur haec à fortiori comprehendi.

Reg. 72. Cap. 1.

17. Raptores virginũ an hac gaudeant immunitate. *Authen.* *Cap. Raptoribus.*

Tertia exceptio esse potest de raptoribus Virginum: de qua est controuersia; nam iure Ciuili excipitur etiam hoc crimen in Auth. de Mandatis Principum §. *Neque autem*, ver. *Quod si delinquentes*, & §. *Sed neque*, ver. *Neque autem*, iure autem Canonico statuitur contrarium in cap. *De raptoribus* 36. q. 1. & ideò inter Iuristas est dissensio: nam seruandum esse ius Canonicum censent Glossa Panormitan. & frequentiùs Doctores in dict. cap *Inter alia*, quia materia haec Canonica est, & ideò illa Authentica per iura Canonica quoad hanc partem derogata est, & hoc sequitur Angel. n. 17. & Siluest. verb *Immunitas*, 3. q. 2. Contrariũ verò tenuit Ancharranus in dict. cap. *Inter alia*, & Hippolitus in leg. vnic. Cod. de Raptoribus, quos sequitur Couarruuias suprà nume. 8. qui credit iura Canonica antiqua esse in hac parte derogata, & ita respondet ad dictum cap. *De raptoribus*. Faciliùs tamen respondere posset, decretum illud non esse Pontificium, neque vniuersalis Concilij, sed Aurel. 1. Prouincialis, & ideò facilè potuisse non vniuersaliter recipi; nam de alia derogatione per ius nouum non constat, cum ius ciuile illam facere non potuerit. Indicat tamen Couar. factam esse per noua iura Canonica, quatenus non ita indistinctè concedunt Ecclesiae hanc Immunitatem, sicut antiquiora decreta, sed aliqua grauia crimina excipiunt; quae Reipublicae maximè nocent. Vnde quia raptus Virginum nec minùs graue crimen est, nec minùs Reipublicae nociuum, ideò putat, cum aliis esse exceptum. Verũtamen hic discursus facilè potest in contrarium retorqueri, nam exceptio firmat regulam in contrariũ, vnde cum antiqua iura Canonica vniuersalem regulam constituant, & noua quasdam exceptiones addant, confirmant regulam quoad omnia crimina non excepta. Neque licet extendere exceptionem propter solam similitudinem rationis, alioqui esset etiã excipiendum adulterium, quod in dicta etiam Authentica excipitur, & Ancharanus consequenter fatetur, sed reprobatur ab omnibus, immò multa etiam alia vitia essent excipienda, quod suprà ostendimus, admitti non posse. Quapropter ex vi iuris videtur probabilior prior sententia, ex consuetudine autem fortasse posset haec exceptio admitti, quando videntibus, & consentientibus Praelatis Ecclesiae introducta esset. Vel certè raptus Virginum posset aliquomodo reuocari ad vitia excepta in ca. *Inter alia*, quia rapina in genere latrocinium quoddam est; raptus autem virginis quaedam rapina esse videtur ex D. Th. 2. 2. q. 66. art. 4. ad 3. Et ideò licet habeat aliam malitiam luxuriae adiunctam, non incongruè potest intelligi hoc vitium comprehensum sub latrocinio, nam re vera habet malitiam iniustitiae grauiorem, & ferè eiusdem rationis: Ob hanc ergò causam non est improbabilis haec exceptio, praesertim accedente consuetudine.

Gloss. *Panor.* *Angel.* *Siluest.* *Anchar.* *Hipol.* *Couar.* *Conc. Aurel.* Auctoris iudicium. *Cap. Inter alia.* *D. Thom.*

18. Vtrùm fuga ex Carcere excipiatur.

Vltima exceptio esse potest fuga è carcere, in quo malefactor iam comprehensus erat, & praesertim si carcerem infringat, & inde ad Ecclesiam confugiat. Ratio esse potest vel propter publicum nocumentum illius delicti contra publicam custodiam, vel quia ille non confugit ad Ecclesiam, cum esset liber, sed iam in vinculis constitutus, iura autem tantùm fauent illis, qui in sua libertate existentes ad Ecclesiã confugiunt. Vnde hac ratione dicunt multi Doctores, si ministri iustitiae delinquentem captum ferentes per Ecclesiam transeant, posse eadem vi, qua illũ introducunt, abducere, quia iam captus in Ecclesia ingressus est, vt dixit Archid. in cap. *Sicut antiquitus*, 17. q. 4. quem Couar. num. 13. cum aliis, quos refert, secutus est. Et simili ratione quamuis criminosus in sua libertate existens confugiens ad Sacerdotem deferentem Eucharistiam per viam, ibi sit securus, iuxta opinionem Host. suprà relatam, nihilominùs, si corpus Domini deferatur ad communicandum hominem in carcere detentum, non potest inde praetendere Immunitatem, quia non liber, sed in vinculis iam constitutus est, vt idem Host. Siluest. & alij respondent, ergò similiter in praesenti casu.

Archid. *Couar.* *Host.* *Siluest.*

19. Pars negatiua stabilitur.

Nihilominùs illa exceptio admittenda non est, quia nullo iure nititur, neque firma, aut probabili ratione fundatur. Nam in primis illud delictum (si tamen delictũ est, quod nunc non disputo) non est graue, sed valdè excusabile, propter naturalem hominis inclinationem ad fugiendã poenã, & ad vitam, ac libertatẽ conseruandã, ergò hoc titulo non potest admitti haec exceptio; praesertim cũ dictum sit, non esse extendendas exceptiones in iure positas sine aliquo fundamento in ipso iure. Neque etiam ex alio capite sumitur probabile fundamentum, quia qui è carcere fugit, eò ipso constituitur extra vincula, & in sua libertate, & ex illa se committit protectioni Ecclesiae.

Et

Et ideò non sunt similia exempla, quæ adducuntur: Nam in primo supponitur homo captus, & coactus deferri, & ita non intrat Ecclesiam tanquam in locum refugij, sed per illam ducitur tanquam per aliam viam, licet casus non videatur moralis, nisi accidat, nullam aliam esse viam, quod vix potest contingere. In altero verò exemplo res est clara. Atque ita in nostro principali casu docuit Archid. in dicto cap. *Sicut antiquitus*, num. 116. quem alij communiter sequuntur. Vnde à fortiori constat, gaudere etiam hac Immunitate eum, qui cum iam esset captus à ministris justitiæ, ab eorum manibus elapsus fugit ad Ecclesiam, quod maiori ratione dicendum est de illo, quem actu iudex insequebatur, & priùs ad Ecclesiã peruenit, quam iudex; in quo nullam rationem dubitandi esse posse video, quicquid aliqui Iuristæ dixerint, quos meritò Couar. suprà num. 12. reprehendit.

Couar.

20. Difficultas.

Dubitari autem hîc solet, si huiusmodi reus iam captus sub iuramento eundi recta ad carcerem, liber dimittatur; vel iam incarceratus sub iuramento redeundi, permittatur exire, contra iuramentum ad Ecclesiam confugiat, an gaudeat immunitate; illi enim videtur obstare graue crimen sacrilegij, seu periurij, & infidelitatis. Nihilominùs communiter Doctores docent, Ecclesiam ius suum retinere ad tuendum illum, siue ipse peccauerit, siue non. Quòd tenent Angel. n. 19. Siluest. q. 3. §. *Quintum*, & Abb. d. c. *Inter alia*, in fin. qui referunt Ioan. Andr. in Additionibus ad Speculatorem tit. de Iureiurando, & plures refert Couar. sup. nu. 3. §. *Decimo octauo*, quos ipse sequitur. Addunt tamen omnes, si iniustè captus fuerat, nullo modo esse tradendum iudici, sed relaxationem iuramenti procurandam; si tamen iustè fuerat captus, licet non possit inuita Ecclesia extrahi, tamen Pastorem Ecclesiæ posse dare facultatem extrahendi illum, habita cautione de impunitate pœnæ corporalis, non verò cum morali periculo talis pœnæ.

Enucleatur.

Angel. Siluest. Abbas. Ioan. Andr. Couar.

CAPVT XII.

De effectibus, quos habet Immunitas templi in eos, qui ad illud confugiunt.

1. Varij effectus huius Immunitatis.

SVpponimus, primum, ac præcipuum effectum huius Immunitatis esse, quem hactenus explicuimus, videlicet vt reus non possit indè, & inuita Ecclesia abduci; de quo iam satis dictum est. Quærimus autem, An præter hunc habeat alios?

2.

In quo in primis dici potest, alium effectum esse, vt etiam intra ipsam Ecclesiam non possit ei aliqua violentia fieri, qualis esset ibi ligari, vel in vinculis poni, nam hoc esset ex Ecclesia carcerem facere, quòd eius Immunitati magis repugnat. Vnde in Concilio Tolet. 12. c. 10. definitur, vt *nullus audeat, confugientes ad Ecclesiam, vel residentes indè abstrahere, aut quodcumque nocibilitatis, vel damni inferre.* Et ibidem subditur, permittendum esse huiusmodi delinquentibus, vt extrà Ecclesiam per triginta passus securè exire valeant. Supponit ergò non esse ligandos, &c. Et expressè id cauetur in Leg. *Præsenti* C. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt, ibi, *Nec in ipsis Ecclesiis ita quemquam detineri, atque constringi, vt ei aliquid victualium rerum, aut vestis negetur, aut requies.* Atque ita docuit Couar. cum aliis suprà num. 12.

Concil. Tolet.

L. Præsenti,

Couar.

3. 3. Effectus.

C. Definiuit.

Tertius effectus est, vt in Ecclesia non spolietur rebus, aut bonis, quæ secum tulerit. Ita colligitur ex eisdem iuribus: nã in c. *Definiuit* 17. q. 4. dicitur, *Aut quodcũque nocibilitatis, vel damni, seu spolium, &c.* priuatio autem bonorum damnum, seu spolium est. Hoc autem intelligo de bonis, quæ sine alicuius iniuria secũ defert, vel ibi retinet: nam si debita aliena ibi detineret, posset illis spoliari per eum, qui ad hoc haberet potestatem. Sicut in c. *De raptoribus* 36. q. 1. de raptore dicitur, quòd si secum deferat raptam ad Ecclesiã fœminam, subtrahenda est, licet ipse non sit per vim abducendus. Atq; ad hunc modum dixit Couar. suprà num. vlt. §. *Trigesimo sextò*, eum, qui fugit ad Ecclesiam cum armis prohibitis, posse ibi expoliari armis per iudicem, quia habere ibi huiusmodi arma, contra legem est, quòd Ecclesia defendere non intendit: vnde illa non est propriè pœna, sed subtractio materiæ culpæ. Eò vel maximè quòd illud ipsum quoddam peccatum est, quòd in Ecclesia committitur, vel continuatur, & ideò quoad illud cessat Immunitas, licet persona ob eam causam extrahenda non sit.

Cap. De raptoribus.

4. 4. Effectus.

Quartum effectum addit Couar. n. 16. §. *Trigesimo primò* cum ait, non posse Ecclesiam obsideri propter eum, qui ad Ecclesiam confugit. Sed hoc intelligendum est cum limitatione ab eo addita, videlicet, hoc non licere ad impediendum, ne alimenta, & vestitus, & alia necessaria ad vitã, & ad humanas actiones recluso in Ecclesia deferãtur, quia esset manifesta coactio, quæ tanta esse posset, vt reus vel se tradere, vel exire, vel mori cogeretur. Et hoc apertè cautum est in leg. *Præsenti* in verbis citatis, vt notant Hostiens. & Panor. in dicto cap. *Inter alia*. Si verò Ecclesia obsideatur à iudice solùm ad præcauendum, ne reus liberè fugiat, vel certè vt, si extrà fines Ecclesiæ exeat, capiatur, illud non erit contra Immunitatem, quia nulla vis fit existenti in loco sacro, sed solùm locus non sacer obseruatur, vt si voluntate sua illùc exeat delinquens, ibi teneatur, vbi iure capi potest. In hoc tamen obseruandum est, quòd Panormitan. 13. reprehendit iudices, *quia si fugiens ad Ecclesiam* (inquit) *ponit pedem extra Ecclesiam, statim eum capi faciunt.* Sic etiam Siluest. Couar. cũ Io. And. & aliis, docent contra Immunitatem esse illum, qui est intra Ecclesiam in vltimo termino eius, & clamidem vestis habet extra terminos Ecclesiæ apprehensa extremitate vestis violenter trahere, & ab Ecclesia abducere, nam dum persona est intra Ecclesiam, gaudet Immunitate, etiam si vestis extra Ecclesiam extendatur, qui potest etiam numerari inter effectus huius fauoris. Et ratio reddi potest, tùm quia illa vis non infertur vesti, sed personæ, quæ gaudet Immunitate, cum sit intra Ecclesiam, tùm etiam quia accessorium sequitur principale, vestis autem adhæret personæ tanquam accessorium principali, & ideò dum persona est ibi, gaudet Immunitate, consequenter etiam vestis, maximè cum semper maior pars vestis sit intra Ecclesiã. Vnde idem credo esse dicendum, etiam si manum, vel pedem extra terminum Ecclesiæ extendat, dummodo caput, & præcipuæ partes corporis intra Ecclesiam maneant, propter easdem rationes.

L. Præsenti. Hostiens. Panor.

Siluest. Couar. Ioan. Andr.

5. Vltimus effectus.

Vltimò pertinet ad hos effectus, vt huiusmodi reus quandiù in Ecclesia perseuerat, non possit ad mortem, vel corporalem pœnam damnari. Ita notat Abbas suprà nu. 3. 8. & sequentibus: & colligitur ex dicto c. *Inter alia*, nam priùs dicit, *Non est violenter ab Ecclesia extrahendus*, & statim addit. *Neque indè damnari debet ad mortem, vel ad pœnam.* Est ergò hic effectus distinctus à primò, & sensus apertus est, quòd licet intra Ecclesiã existens iudicari possit, non tamen ad illas pœnas damnari. Vnde Panor. per pœnam ibi intelligit *pœnam corporis afflictiuam*, quam dicit esse strictam pœnæ appellationem. At verò Glossa ibi de omni genere pœnarum vocem intelligit, allegans c. *Id constituimus*, 17. q. 4. vbi dicitur, *de morte, & debilitate, & omni pœnarum genere sint securi.* Vera tamen videtur sententia Panor. nam in eodem c. *Inter alia*, statim subiungitur: *Super hoc tamen, quòd iniquè fecit, est aliàs legitimè puniẽdus*: nõ potest autẽ puniri nisi aliqua

Abbas. C. Inter alia.

Panor.

Gloss.

Cap. Id constituimus.

pœna,

pœna, non ergo omnis pœna prohibetur, ergo tantum stricta pœna corporis afflictiua. Tamẽ quia pœnæ etiam corporis multiplices esse possunt, ideo de illis etiam possunt intelligi verba illa alterius textus, *& omni pœnarum genere*, scilicet, *corporalium*. Dixi autem, *quandiu in Ecclesia perseuerat*, quia si inde exeat & capiatur, corporaliter damnari poterit: Quamuis Syluest. q. 4. in fine contrarium sentiat dicens, quod licèt exeat de Ecclesia, ex quo semel cófugit ad eam, iam non potest de illo maleficio corporaliter damnari, iuxta Glossam, & Archid. in cap. *Reum*, 17. q. 4. sed Glos. loquitur, quando exit fide data, & iurata à iudice de impunitate eius, tũc enim iam Ecclesia illi obtinuit remissionem pœnæ corporalis; nos autem loquimur, quãdo ille exit nulla compositione facta, & sic res est clara, quia cessauit immunitas, & res manet integra sicut antea, & ita colligitur ex dicto cap. *Id constituimus*.

Syluest. Glos. Archid.

6. Quæ pœna possit imponi cõfugiẽti ad Ecclesiã. Panormit. Syluest. Glos.

Hinc verò nascitur quæstio, quænam sit hæc pœna, quæ imponi potest, & quomodo. Ad priorem partem respondet Panorm. esse pœnam pecuniariam, sequitur Syluest. dicta q. 4. & sumitur ex Glossa dicto cap. *Reum*, & videtur necessarium, maxime loquendo de pœna criminaliter imponenda, quia seclusa pœna corporali, hæc videtur ferè necessaria, vel saltem facilior, & frequentior. Addit præterea Glossa in dicto cap. *Reum*, quod si reus non habet pecuniam, potest damnari, vt seruiat perpetuò ei, cui iniuriam intulit, sicut de raptore dicitur 36. qu. 1. cap. *De raptoribus*. Ego verò hoc non admitterem, etiam si Archid. & Panormit. consentiant, quia illa pœna est grauissima, & maior, quam multæ corporales, sicut non posset condemnari ad triremes, etiam si ibi verberandus nõ esset, solum propter duram, & laboriosam seruitutẽ. Neque etiam existimo posse cõdemnari ad exilium, quia hæc etiam esset grauis pœna, & inter corporales computatur, ergo neque ad seruitutem cogi potest. Vnde dispositionem illam in raptu virginum specialem esse existimo, propter illius delicti atrocitatem, & in illo etiam crimine nõ definitè ponitur illa pœna, sed sub disiunctione, *Aut seruiendi conditioni subiectus sit, aut redimendi se liberam habeat facultatem*. Vnde si pecunia possit satisfacere pro delicto, clarum est teneri, & posse etiam ad hoc condemnari: si tamen esset impotens ad soluendum, in illo casu, & ex vi illius decreti, vbi esset receptum, posset obligari ad seruiendum: existimo tamen, nõ esse in vsu, etiam in illo casu, neque Canon ille, vt supra notaui, per se posset vniuersam Ecclesiam obligare. Cætera autem de ordine seruando in huiusmodi pœna imponenda legi possunt in Panor. & aliis in dicto cap. *Inter alia*. Qui etiam aduertunt, posse huiusmodi peccatorem, etiam si ad Ecclesiam confugerit, cogi à Pastoribus Ecclesiæ ad agendam aliquam pœnitentiam pro salute animæ, quia hoc non est contra immunitatem, cum possit pœnitentiam illam intra Ecclesiam agere, & immunitas non sit cõcessa contra salutem animæ. Vnde hoc præcipuè intelligitur de pœnitentia medicinali, vel quando peccatum est publicum, & ad tollendum scandalum necessaria iudicatur.

Cap. De raptoribus. Archid. Panormit.

CAPVT XIII.

Quale crimen committant, & quam pœnam incurrant Iudices reos ab Ecclesiis extrahentes.

1. Quomodo Iudex contra hanc immunitatem delinquit.

Circa hoc in primis statuendum est in casibus à iure exceptis nullum esse peccatum extrahere per vim confugientem ad Ecclesiam absque vlla facultate Pastorum Ecclesiæ. Patet, quia tunc non agitur contra immunitatem: Item ius ipsum dat talem facultatem, ergo ad euitandam culpam non est necessarium, illam ab homine obtinere, ergo neque etiam petere, per se loquendo, quia hoc nullo iure cauetur. Atque ita docet Couarru. suprà num. 18. §. *Trigesimo quarto*, cum Guidone Papa, & Gulielmo Benedicto, quamuis referat, aliàs tenuisse contrarium ex Authent. *Siquis ei*. C. Ad legem Iuliam de adulteriis. Sed inde nihil probatur, vt bene Couar. aduertit.

Couar. Guid. Guli. Auth. Siquis ei.

2.

Secundò certum est, si iudex vim non inferat, sed blanditiis, & promissionibus roget reum, vt secum exeat, & ipse voluntariè, & sine vlla coactione cõsentiat, & egrediatur, nullum esse peccatũ, etiam si fortasse clerici non consentiant. Quia tunc non fit contra immunitatem, quia non fit violentia, & hæc sola est, quæ ex vi immunitatis prohibetur: nam expressè dicitur in dicto cap. *Inter alia*; *non est violenter extrahendus*: & eodẽ modo loquuntur alia iura. Et ratio est, quia beneficiũ non cõceditur inuito, vnde neque ipsi reo fit iniuria, cum non sit inuoluntarius, neque Ecclesiæ, quia re vera reus nõ extrahitur, sed ipse egreditur, potest autẽ egredi sine culpa, etiã clericis inuitis, quod notauit Nauar. in Manuali c. 15. n. 21. citans Hostien. & communem in c. vlt. de immunit. Eccles.

Cap. Inter alia.

Nauar. Hostien.

3. Obiectio.

Tertiò, si ex iusta licentia Pastorũ Ecclesiæ reum etiam inuitũ iudex extrahat, nõ peccat contra immunitatem. Probatur, quia licèt tũc faciat vim personæ, non facit vim Ecclesiæ: hoc autẽ priuilegiũ Ecclesiæ directè concessum est, non delinquentibus. Dices, Quo modo possunt Rectores Ecclesiæ hanc licentiã dare in casibus ab ipso iure nõ exceptis? Respondeo posse illam dare habita prius securitate de delinquẽtis impunitate quo ad vitam, & membra, & omnem corporalem indemnitatem. Ita docet Syluest. ver. *Immunitas*, 3. q. 4. & colligitur ex cap. *Id constituimus*, 17. q. 4. ibi, *Reos abstrahere non liceat, sed neque alteri consignare, nisi ad Euangelia datis sacramentis, de morte, debilitate, & omni pœnarum genere sint securi*. Ergo, si hæc securitas habeatur, potest dari hæc facultas à Rectoribus Ecclesiæ; ergo illa habita, non peccat iudex extrahendo reum: neque Ecclesia tenetur rei cõsensum expectare ad hanc facultatem dandam, quando iudicauerit expedire, & prudenter censuerit inde nullam iniuriam parari, aut timeri posse reo. Tunc autem tenetur iudex stare promissis, alioqui grauissimè peccat, & tenebitur ad restituendũ reum, & cogi poterit per Ecclesiam, vt à fortiori patebit ex dicendis.

Satisfit.

Syluest. Cap. Id constituimus.

4. Iudex ab Ecclesia reum extrahẽs sacrilegium committit. Cap. Sacrilegium D. Thom.

Quartò igitur dicendum est, iudicem, qui reum extrahit ab Ecclesia per vim, & contra Ecclesiæ immunitatem, graue sacrilegiũ committere. Hoc certissimum est, quia violatio immunitatis Ecclesiasticæ sacrilegium est, vt constat ex cap. *Sacrilegium*, cum multis aliis, 17. q. 4. & specialiter de hac violatione id tradit D. Thom. 2. 2. q. 92. art. 2. ad 3. Idem constat ex verbis Canonum, & ex pœnis, quas imponũt, vt statim videbimus. Vnde fit primò, posse Ecclesiam per vim resistere iudici volenti reum ab Ecclesia extrahere in casu non concesso, quia licitum est vim vi expellere, & Ecclesiasticam immunitatem tueri. Hæc autem vis ex parte Ecclesiæ præcipuè debet esse spiritualis, censuris cogendo iudicem, vt à tali violentia desistat, vt latè scribit Remigius de immunit. Eccles. quæst. 12. & consentit Couarru. supra vers. vlti. & ita habet Ecclesiæ vsus. Potest etiam Ecclesia resistere, fores claudendo, & omnibus aliis mediis externis vti ad impediendam vim, seu effectum eius absque aggressione, seu bello actiuo, (vt sic dicam) quod etiã constat ex vsu, & quia in hoc nulla est indecentia, nec prohibitio.

Remig. Couar.

5. An liceat clericis ar-

An verò liceat clericis, vel Ecclesiasticis personis sumere arma, & vti (vt sic dicam) bello actiuo ad defendendũ confugientem ad Ecclesiã, dubitari potest, quia

quia interdum ita fit, & videtur Ecclesia vti iure suo ex illo principio, quod vim vi repellere licet. Verumtamen Couarr. supra cum aliis negat, id fieri debere, non verò declarat, an possit. Dicendum tamen videtur, ipsis personis Ecclesiasticis per se hoc non licere, quia clericis prohibitũ est sumere arma sine speciali dispensatione, quæ in hoc casu non conceditur, nec regulariter necessaria est. Possent tamen interdũ Pastores Ecclesiæ vti auxilio laicorum ad Ecclesiã defendendam: Sed hoc rarissimè expediet, quia sequi possunt magna scandala, quę maioris momenti sunt, & magis vitanda, quã vnius Ecclesiæ violatio. Quando autem magna esset necessitas, & graue, vel commune damnũ Ecclesiæ timeretur, tunc id fieri posset interueniente præcipuè Summi Pontif. auctoritate.

sma capère contra Iudicem, reum e xtrahentẽ.

6. Tenetur Iudex restituere Ecclesiæ reum. Syluest. Angel. Panormit. Bartol. Oldrad. Cap. Miror.

Secundo sequitur ex dictis, teneri secularem iudicem ad restituendum Ecclesiæ eum, quem vi, & contra immunitatem extraxit. Ita docent Syluester suprà quæst. 7. & Angelus num. 20. cum Panor. dicto cap. *Inter alia*, num. 26. & Bartol. in leg. *Præsenti*, Cod. de his, qui ad Ecclesiam cõfugiunt, & Oldrado consil. 53. & colligitur apertè ex cap. *Miror*, 17. q. 4. quod est Aug. Epist. 187. ad Bonifacium, quem reprehẽdit, quod hominem de Ecclesia rapuerat, & subdit, *Ecclesiæ igitur illæsum reuoca, quem vt irreligiosissimus rapuisti.* Et infra illum communione priuat, donec resipiscat. Et ratio clara est, tum quia Ecclesia passa est iniuriã, & ideo debet resarciri, tum etiã quia alias iudex iniquus quodammodo ex sua iniquitate commodũ reportaret, si personam retinere posset, quam sacrilegè extraxit, & parui esset fructus beneficium huius immunitatis, si semel violatum reparari non posset. Vnde addunt prædicti Doctores, quòd licet iudex postquam extraxit reum, velit cautionem de impunitate dare, & ea conditione reum retinere, non satisfacit Ecclesiæ, nec conscientiæ suæ, sed debet prius restituere, quod abstulit, & postea de alia compositione cum Ecclesia tractare. Vnde si iudex nolit hoc modo satisfacere Ecclesiæ potest per censuras Ecclesiasticas ad id compelli, quia est pertinax contra Ecclesiam in re valde graui, quod etiam docent Auctores omnes, & vsus comprobat.

7. An Iudex propter hoc sacrilegium incurrat pœnam. Leg. 2. Leg. Præsenti. Cap. Quisquis.

Sed quæret aliquis; An iudex propter hoc sacrilegium incurrat aliquã pœnam. In quo est aduertendum, cum ille violet ius ciuile, & ecclesiasticum, de vtriusque pœna posse dubitari. Nam leges etiam ciuiles grauissimã pœnam imponunt, vt patet ex leg. 2. & leg. *Præsenti*, Cod. de his, qui ad Ecclesiam, &c. Vbi dicitur, Maiestatis crimine teneri, qui in hoc delinquit, & capitali, & vltimi supplicij animaduersione esse plectendum, sed hæc pœna non videtur esse in vsu, neque ad nos pertinet. De iure autem Canonico imponitur pœna excommunicationis propter hoc crimen, vt significatur in cap. *Quisquis*, 17. qu. 4. ibi, *Donec in conuentu admonitus legitimè satisfaciat, sciens se communione priuatum*: Quæ verba videntur continere censuram ipso facto incurrẽdam. Verumtamen siquis attentè legat textum illum, illa verba non cadunt super hoc delictum, sed super aliud rapiendi ex Ecclesia bona illius, & fortasse etiam respectu illius delicti non continent propriam censuram ipso iure latam, vt latiùs tractaui in 5. to. disput. 22. sect. 2. n. 9. Nulla ergo censura inuenitur in iure lata ipso facto propter hoc crimen. Ait autem Syluest. suprà q. 8. iudicem sic delinquentem debere excommunicari. Sed intelligendum est non absolutè, sed sub conditione, nisi Ecclesiæ satisfaciat, & reum restituat, vt ipse etiã declarare videtur. Et idem sentit Turrecr. in cap. *Miror*, 17. q. 4. Et ratio est, quia pro delicto commisso non fertur excommunicatio, nisi quatenus pendet in futurum, seu habet tractum successiuũ quoad emen-

Syluest.

Turrecr.

A dationem. Præter hoc verò imponitur iure canonico pœna pecuniaria propter hoc delictum, vt patet ex cap. *Siquis contumax*, & cap. *Quisquis*: de qua legi potest D. Thom. 2. 2. quæst. 99. artic. 4.

Cap. Siquis. Cap. Quisquis. D. Thom.

8. An Iudex peccet non solũ contra Ecclesiã, sed etiam cõtra reum quem extrahit.

Vltimò superest hoc loco graue dubium; An iudex extrahens violenter aliquem ab Ecclesia, non solum contra Ecclesiam, sed etiam cõtra ipsum hominem, cui vim infert, delinquat? & consequenter, An inferat illi iniuriam cõtra iustitiam commutatiuam, ac subinde teneatur ad restituendũ illi omnia damna inde subsecuta. Et ratio dubitandi esse potest primo quia ius Canonicum tantùm dicit, committere peccatum sacrilegij, qui hoc facit, vt patet ex dicto cap. *Quisquis*, & cap. *Siquis contumax*. Vnde in dicto cap. *Miror*, ait August. *Ecclesiæ illæsum reuoca, quem vt irreligiosissimus rapuisti*, vbi non dicitur iniustus, sed irreligiosus. Et auget difficultatem D. Tho. nam in 2. 2. q. 99. art. 2. ad 3. ait, quando iudex capit aliquem de loco sacro, qué in aliis locis licitè capere posset, actũ illum non habere aliam malitiam, nisi sacrilegij, *quia non habet* (inquit) *aliam deformitatem, nisi quia res sacra violatur*. Ergo non habet deformitatem iniustitię respectu personæ ab Ecclesia extractæ. Ratione item hoc confirmatur: Quia immunitas hæc non est priuilegium personæ delinquentis, sed solius Ecclesiæ, ergo illa persona semper est sub iurisdictione iudicis, ergo iudex extrahendo illã, & vim ei inferendo, non facit ei iniuriam, etiamsi contra Ecclesiã peccet, quia respectu personæ exercet verum actum iurisdictionis. Atque hinc sequitur, iudicem non teneri ad restituendum aliquid illi personę, etiamsi magna detrimenta ob eam causam passa fuerit, quia vbi non est iniuria contra iustitiam commutatiuam, non nascitur obligatio ad restituendum. Sequitur etiam, quod si talis iudex contra hominem sic captum iuridicè in reliquis procedat vsque ad condemnationẽ, & mortem, non tenetur reus homicidij, & consequenter nihil ob eam causam debere satisfacere, aut restituere. Probatur, quia licèt malè egerit, actum suæ iurisdictionis exercuit, ergo factum tenuit, ergo quicquid postea consequenter ad factum illud ex eadem iurisdictione facit, & exequitur, validè fit, & sine iniustitia respectu talis personæ, licèt respectu Ecclesiæ semper addat offensionem, ergo.

Cap. Quisquis. Cap Siquis. Cap. Miror. August. D. Thom.

9. Pars affirmatiua præfertur Turrecr.

Nihilominus contrariam sententiã existimo probabiliorem, pro qua referunt aliqui Turrecrematam in cap. *Sacrilegium*, 17. q. 4. ille verò nouem ibi habet quæstiones, & in octo primis nihil de hoc puncto disputat, sed solam malitiã sacrilegij in hoc crimine declarat; tamen in quæst. 9. in genere loquẽs de pœna pecuniaria sacrilegij, dicit soluendam esse ei, cui facta est iniuria, & infra ait; *Pœna, quæ pro rei damno debetur, persoluenda est ei, cuius res est, vel fuit, qui damnum passus est*, nunquam verò declarat in hoc peculiari crimine aliquid esse restituendum ei, qui ab Ecclesia extrahitur, hic autem de restitutione agimus, non de pœna. Restitutio enim nõ est propriè pœna, sed potius est quædam vitatio culpæ, seu continuationis eius, & ideo est per se necessaria, etiam si lex nullam pœnã imponat, nec iudex; pœna autẽ solùm imponitur ratione legis, & ordinariè requirit actionẽ iudicis. Addo etiam in præsenti non constare, pecuniariam pœnam, quæ solet imponi iudici seculari committenti hoc delictum, applicandam esse ei, qui ab Ecclesia abductus est, nullo enim iure hoc habetur, nec Turrecremata id affirmat, sed potius ait pœnam, quæ pro immunitate Ecclesiæ violata imponitur Ecclesiæ, cui illata est vis, præstandam esse, iuxta cap. *Siquis in atrio*, & cap. *Siquis deinceps*, 17. q. 4. quæ licet in diuersis casibus loquãtur, tamẽ à fortiori hoc probare vidẽtur. Præterea referũtur pro hac sentẽtia Hostiensis,

Cap. Siquis.

Hostiensis. Victor. Couar. Remig. Syluest. Angel. Panormit. Valent.

Hostiensis, & Victoria, quos inuenire non potui: Alij verò Auctores, qui de hac immunitate tractarũt, huius quæstionis non meminerunt, vt patet in Couarr. Remigio, Syluestro, Angelo, & aliis Summistis, Panormita. & aliis expositoribus in prædicto cap. *Inter alia:* Moderni verò Theologi, qui eam attigerunt, in hanc partẽ magis inclinant, vt videre licet in Valẽtia 3. tom. Summæ disputat. 6. quæst. 15. puncto 1.

10. Ratione probatione.

Ratione igitur probatur primò iudicem extrahẽtem aliquem de Ecclesia, iniuriam illi facere contra iustitiam commutatiuam, quia ibi non habet in eum iurisdictionem, ergo non exercet in eum iurisdictionis actum, ergo exercet tyrannidem, & meram violentiam, ergo facit iniuriam contra iustitiã commutatiuam. Consequentiæ omnes sunt per se euidentes: Antecedens autem probatur ex illo principio iuris: *Extra territorium ius dicenti impunè non paretur*, cap. 2. de Constitutionibus, in 6. leg. vlt. ff. de iurisdictione omnium iudicum, vbi Glossa aduertit, illud esse verũ tam inter non subditos, quã inter subditos extra territorium. Et ex citato capite habetur expressè: nam ibi agitur de obligatione subditi extra territorium existentis ad seruandam legem sui Prælati, & dicitur, nõ obligari illa, quia iurisdictio extra territoriũ non extenditur, sed in casu, de quo agimus, iurisdictio tẽporalis iudicis non extenditur ad Ecclesiam, quoad hunc actum comprehendendi delinquentem in illa legitimè receptum, est enim quoad hoc Ecclesia locus exemptus, locus autem exemptus extra territoriũ esse censetur, & iurisdictio intra territoriu limitata, ad illum non extenditur, vt colligitur ex cap. *Cum Episcopus*, de Officio ordinarij in 6. & ex cap. *Luminoso* 18. q. 2. Item ex c. 1. de priuilegiis in 6. ibi, *Dummodo sit in loco exempto commissum delictum, vel contractus initus, aut res litigiosa*, quia nimirum quando contingit, hæc esse, aut fieri in loco exempto, non censentur esse in territorio, quia non sunt in loco iurisdictionis. Idem colligitur ex Clement. vlt. de Priuilegiis, quatenus in ea dicitur, Prælatos non posse exercere actus iurisdictionis in locis exemptis præter eos actus, qui eis specialiter conceduntur. Cum ergo Ecclesia sit locus exemptus à iurisdictione temporali quoad actum inferendi manus in eum, qui ad Ecclesiam cõfugit, quãdo iudex secularis per vim ibi exercet talem actum nõ est iurisdictionis, sed tyrannidis.

Cap. 2. Leg. vltim. Glos. Cap. Cum Episcopus. Cap. Luminoso Cap. 1 Clem. vlt.

11. Cõfirmatur conclusio.

Et cõfirmatur primò, nam iudex secularis, qui manus infert in personam Ecclesiasticam, non solùm sacrilegus est, sed etiam iniustus respectu talis personæ, quia non exercet verè iurisdictionem in illam, cum eam non habeat, ergo similiter in præsenti. Nec refert, quod ibi persona est exempta, hic autem nõ, sed locus: nam ex hac differentia solum sequitur, in priori casu personam vbique esse exemptam, quia immediatè, & ratione personalis status exempta est, in posteriori autem casu, licet non interueniat tanta exemptio, nam locus est, qui directè eximitur, tamen ratione illius redundat in personam, vt contentam in tali loco, & ideo, vt sic, exempta etiam est, atque ita cum proportione procedit ratio. Et consequenter cessat ratio contrariæ sententiæ, nam licet hic fauor principaliter, & per se concedatur Ecclesiæ, quia verò conceditur illi, quatenus cõtinet, ac tuetur confugientes ad se, consequẽter redundat in eos, quatenus ibi sunt. Item eo ipso quod talis locus per illum fauorem eximitur à iurisdictione seculari, consequenter etiam persona, quæ ibi est, eximitur ab eadem iurisdictione quoad talem actum ibi exercendum, licet alias subdita sit. Sicut eo ipso quod regnum Galliæ V. G. est extra iurisdictionem iudicum Hispaniæ, si Hispanus aliquis delinquens se transferat intra terminos regni Galliæ, exemptus fit à iurisdictione iudicum Hispaniæ quoad actum exercendum in illo territorio, non quidem ratione sui, sed ratione loci, & hoc exemplũ confirmat etiam assertionem positam. Quæ tandem confirmatur; nam ille, qui est in Ecclesia potest sine culpa resistere, & se defendere, ne comprehendatur, ergo signum est, eum, qui illum aggreditur, non facere actum iurisdictionis, sed iniuriæ, quia non potest dari bellum iustum ex vtraque parte.

12. Actus ille extrahendi est nullus.

Et ex hoc fundamento sequitur, actum illum capiendi, seu extrahendi reum, & incarcerandi illum, iuridicè nullum esse. Dico *iuridicè*, quia de facto ille re vera extrahitur, & incarceratur, tamen non propterea iudex acquirit ius, & potestatem in ipsum, & hoc modo dicimus, actum esse iuridicè nullum. Sicut qui accipit rem alienam, vel aliquid vltra sortem in mutuo, de facto accipit rem, tamen quia non acquirit dominium illius, dicimus actum esse ipso iure nullũ: Ita ergo est in præsẽti. Quod apertè probatur ex fundamento posito, quia ille nõ est actus iurisdictionis, sed violentiæ, & iniustæ rapinæ, (vt sic dicam) ergo per illum non potest acquiri noua potestas, aut ius in talem personam. Item iudex non potest reum sic captum sub sua custodia detinere, sed tenetur illum statim restituere Ecclesiæ vt ostensum est ex cap. *Sicut antiquitus*, 17. q. 4. cum aliis: Vnde quasi cõtinuè peccat, dum voluntariè illum retinet, ergo signum est, actum fuisse nullum, & per illum nullum ius, vel potestatem in reum acquisiuisse.

Cap. Sicut.

13. Cap. Decet.

Potest etiam hoc confirmari ex alio principio tradito in cap. *Decet*, de immunit. Ecclesiæ in 6. quod omnis processus iudicum secularium in Ecclesia factus est irritus, & inanis. Nam si cæteri actus istius iurisdictionis inuoluntariè in Ecclesia facti irriti sunt, cur non magis actus comprehensionis, magísque Ecclesiæ iniuriosus? Video, responderi, & instari posse, quia processus iudicialis in die festo, etiam est irritus, & tamen actus comprehendendi malefactorem in die festo, validus est, & ratio est, quia comprehensio, licèt sit actus iurisdictionis, non est tamẽ actus iudicialis, sed extraiudicialis; eadem autẽ ratio videtur habere locum in presenti, quia in illo cap. *Decet*. non irritantur, nisi actus iudiciales. Dico tamen, non esse parem rationem, quia comprehensio delinquentium nõ est prohibita in die festo, vnde non est iniusta, est autem prohibita in loco sacro, & locus ipse est exemptus ab vsu talis iurisdictionis in ipso. Et ideo licet ex vi formalium verborum non videatur conuincere dictum capit. *Decet*: tamen ex subiecta materia valde probabiliter extenduntur illa verba ad omnes hos actus. Vel saltem à pari, vel fortiori ratione sumitur inde argumentum, quod cum Ecclesia sit magis immunis à violenta incursione, quam ab strepitu iudicij, si actus iudicialis strepitus irritantur, multo magis actus violentæ extractionis. Vnde quamuis hæc irritatio non esset expressa in iure, ex ipsa immunitate, & exemptione talis loci necessario sequitur. Verumtamen etiam est in iure satis expressa, quatenus non minùs prohibet retentionem personæ sic comprehensæ, quam capturam eius.

14. Omnes actus iudiciales postea factos esse nullos.

Et hinc sequitur secundo, omnes actus iudiciales postea factos circa huiusmodi reum, esse ipso iure nullos, & non esse actus iurisdictionis, sed violentiæ. Probatur, quia si fundamentum est nullum, necesse est, omnia, quæ in illo fundantur, frustranea esse, sed omnes illi subsequentes actus fundantur in captura, & quasi possessione in reum ipsum; ergo cum hæc nulla sit, cætera omnia etiam sunt irrita. Itaque si iudex postea reum sic captum interroget, & examinet, non iuridicè interrogat, quia nõ habet iurisdictionem in eum vt sic captũ. Cuius signũ euidens est, quia ille reus non tenetur respondere veritatem,

quod omnes pro indubitato habent, quia illi reo datur actio contra talem iudicem, vt se eximat de manibus eius, ergo donec audiatur, non potest cogi ad respondendum illi. Item quia in Ecclesia interrogatus non teneretur respondere, ergo propter violentiam sibi illatam non amisit hoc ius, sed quantùm est in se, potest iustè in omnibus ita se gerere, ac si esset intra Ecclesiam. si autem reus non tenetur respondere, profectò iudex non iuridicè interrogat, quia non datur bellum iustum ex vtraque parte, cum hic non interueniat ignorantia, neque aliqua iusta ratio coactionis. Vnde si vlterius iudex procedat, vel ad torquendum, vel ad condemnandu, vel ad exequendam pœnam, semper iniurias multiplicat, & nullum actum veræ iurisdictionis exercet, quia semper procedit per actus nullos, vt declaratum est.

15. *Iudex tenetur ad damnum reo secutum.*

Tertiò hinc concluditur, teneri huiusmodi iudicem ad restituendum reo omnia nocumẽta, & damna illi secuta ex huiusmodi actionib⁹. Probatur, quia ex actione iniuriosa contra commutatiuam iustitiam oritur obligatio restituendi omnia nocumenta, quæ restitui possunt, vt est per se notum. Dices, Nullus iudex talem restitutionem facit, difficilè autem creditu est, hanc tam communem praxim cõtinere tam grauem errorem. Respondetur in primis nos hic nõ tractare, quid fiat, sed quid fieri debeat, nulla enim consuetudo præualere potest contra hoc ius, quod naturale est, supposita Ecclesiæ Immunitate, cui etiã iudices per sua facta violenta derogare non possunt: ille igitur abusus, si re vera est, ex inconsideratione rationis huius obligationis procedit. Addo vlteriùs, si iudex à culpa excusetur per ignorantiam inuincibilem vel facti, vel iuris ex aliqua opinione, vel auctoritate probabili, ex qua credidit, talem esse casum, vt in eo non gaudeat reus ecclesiastica Immunitate, tunc consequenter excusari à restitutione damnorũ, quia hæc restitutio (vt supponimus) non nascitur ex re accepta, sed ex iniusta damnificatione, & ideo interueniente excusatione quoad iniustitiam, cessat obligatio restituendi. Et hinc fortè nascitur, vt pauci restituant, quia pauci sibi persuadent se iniustè agere, sed credunt se probabili ratione duci. Cauere tamen debent, ne in hoc sint præcipites, quia sæpe ducuntur nimio affectu, & sine sufficienti ratione, aut motiuo sibi persuadent non iniustè agere, quod coram Deo non reddit securos, quia est ignorantia vel affectata, vel nimium crassa. Oportet etiam considerare, aliud esse loqui de ipsa iniuria, quæ per actionem violentam extrahendi ab Ecclesia fit, vel contra corpus ipsum, quod multum interdum pati solet in huiusmodi actibus, vel contra honorem, aut famam, quibus etiã non parum derogatur: aliud verò esse loqui de nocumentis, quę fiunt in bonis fortunæ, vt expensis, rebus, aut pecunia sublatis, vestibus dilaceratis, & similibus. Hic ergo principaliter loquimur de restitutione horum bonorum, quæ in indiuiduo, vel in specie, vel in pecunia solui possunt. De restitutione autem honoris, famæ, aut damni corporalis generales regulæ obseruandæ sunt, & hîc applicandæ.

Obiectio.

Diluitur.

16. *Soluuntur rationes oppositæ partis.*

Ad rationem dubitandi in principio positam iam responsum est, illationes verò, quæ ex illa fiebant, ex posito principio corruunt. Quia ostensum est, quomodo iudex in illis actionibus nullam veram iurisdictionem exerceat. Ad iura verò ibi citata respondetur, iura Canonica solùm agere de hoc peccato, quatenus ipsis contrarium est, & ideo semper de illo tanquam de sacrilegio loqui: non excludunt autem aliam malitiam, si ad priorem cõsequitur. Ad diuum Thomam quidam respondent solùm loqui de actu extrahendi ab Ecclesia, & de illo fatentur esse actum sacrilegij, & non iniustitiæ, si tamen postea iudex vlterius procedat contra talem reum, dicunt, iam peccare peccato iniustitiæ. Sed in primis à nobis ostensum est, etiam ipsam extractionem esse iniustam; deinde non consequenter loquuntur, quia non est magis iniusta retentio, quàm extractio, si ergo reus non iniustè extrahitur, profectò nec retinetur, ergo contra sic retentum non iniustè proceditur, etiamsi semper contra Religionem agatur. Alij dicunt, si iudex extrahat reum sine alio damno, vel expensis, saltem tunc non peccare contra iustitiam, & hoc satis esse ad saluandum dictum diui Thomæ. Sed illud falsum est, nam illamet violentia sine vera iurisdictione facta iniuriosa est: sicut fieret à priuato homine, etiam si non inferret aliud peculiare damnum. Aliter responderi potest D. Thom. solùm gratia exempli illud posuisse, exemplorum autem non semper requiri veritatem, sed posse intelligi, quasi in sensu hypothetico, scilicet, illum actum esse sacrilegum, etiam si non haberet adiunctam iniustitiam. Et fortasse D. Thom. considerauit primam malitiam illius actionis esse sacrilegium, quod verum est, & sufficiens ad intentionem diui Thom. iniustitia verò consequitur ibi per quandam redundantiam, vt declaratum est, quod fortè D. Thomas non negasset.

D. Thom.

17. *Quid, si reus à priuato homine per fraudẽ extractus non pendeat à Iudice.*

Sed quid, si huiusmodi reus à priuato homine per vim, vel deceptionem extra Ecclesiam traheretur & ibi à iudice inueniretur, nunquid peccaret iudex illum capiendo? Respondent aliqui etiam tunc peccare contra Religionem, & iustitiam, quia etiam tunc est obligatio restituendi illum Ecclesiæ, & quia non potest ratio differentiæ reddi. Alij simpliciter negant iudicem peccare, quia non agit cõtra immunitatem, quod in rigore est verum, si non fuit particeps prioris violentiæ. Distinguendum ergo est, nam si iudex misit alterum, qui tanquam priuatus amicus falsus illum deciperet, vel inimicus vim inferret, tunc sine dubio non potest capere illum, quia actio principaliter est iudicis, & ideo ipse tenetur reum Ecclesiæ restituere. Si verò ipse nihil cogitando de priori iniuria reum inuenit extra Ecclesiam, potest sine dubio illum capere, & contra illum procedere, quia extra locum sacrum illum inuenit, & ibi incipit exercere iurisdictionem suam, & ideo non violat immunitatem, neque ipse tenetur hominem restituere Ecclesiæ. Alter verò, qui illum extraxit, tenebitur restituere, quod si iam non potest, est per accidens, & satisfaciet restituendo expẽsas, & damna, prout potuerit.

Finis libri Tertij.

TRACTATVS TERTIVS.

DE VITIIS RELIGIONI CONTRARIIS, ET NEGATIVIS PRAECEPTIS, QVIBVS ILLA PROHIBENTVR.

INTER disputandum de præceptis affirmatiuis Religionis,obiter diximus de nonnullis prohibitionibus, quæ in eisdem præceptis affirmatiuis virtute continentur,vel tantam cum eis connexionem habent,vt vnum sine altero explicari non potuerit: præter illa verò sunt alia præcepta, quæ directè, & per se tantùm sunt negatiua, prohibéntque omnem deformitatem contrariam diuino cultui, siue per excessum,siue per defectum,de quibus in hoc tractatu dicendum est. Hoc autem optimè fiet, explicãdo vitia diuino cultui contraria,illa enim sunt,quæ per propria præcepta negatiua prohibentur. De his autem vitiis disputauit D.Thom.2.2. à quæst.92. vsque ad 100. quia prius de virtute ipsa,& de omnibus actibus eius tractauit. Nos autem in primo tractatu solùm de virtute secundùm se,& de diuino cultu diximus,& quosdam actus, qui præter cultum peculiares quasdam rationes habent, scilicet, Orationem, Iuramentum, & Votum ad proprios tractatus reseruauimus:& ideò hîc non dicemus de vitiis,quæ his actibus propriè opponuntur,vt sunt periurium, infidelitas in promissis diuinis,& defectus,qui committi possunt in oratione ad Deum, quamuis quæ de aliis vitiis dicemus, non poterunt non pertinere aliquo modo ad illos actus, quatenus illi participant rationem cultus.

Præterea circa hæc vitia generaliter aduerto, posse in eis tria distingui:Primò materialem,& realem actionem,quæ in omni peccato commissionis interuenire solet,& solet dici materiale peccati,seu vitij. Secundò deformitatem,quam talis actio solet habere frequenter,in alio genere,seu contra aliam virtutem à Religione distinctam:solétque esse fundamentum,vel occasio malitiæ cõtra Religionem.Tertiò spectare possumus malitiam ipsam formaliter Religioni contrariam. De his ergo vitiis,vt formaliter constituuntur per hanc vltimam malitiam,hîc consideramus,tamen ad ipsam malitiam explicandam,& vt ipsa vitia comprehendantur, sæpe necessarium erit, ipsas materiales actiones priùs exponere, & si quam aliam inuoluunt,aut præ habent malitiam aperire, quantùm necesse fuerit ad declarandum,quomodo in eis malitia cõtra Religionem fundetur.Diuidemus autem hunc tractatum in tres libros,vnum de Irreligiositate, alterum de Superstitione, & tertium de Sacrilegio, cuius partitionis ratio ex primo capite libri sequentis constabit.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI DE IRRELIGIOSITATE.

LIBER PRIMVS.

DE IRRELIGIOSITATE, EIVSQVE SPECIEBVS.

CAPVT I.

Irreligiositas quid sit, & quot modis dicatur, & quomodo vitia Religioni contraria generatim distinguenda sint.

1. Omnia vitia Religioni cõtraria posse vno cõceptucõcipi, & vna voce significari.

SICVT virtus Religionis vna est, ita vitium illi cõtrarium sub ratione vnius concipi, & significari potest. De conceptu patet, tum quia oppositorum eadem est ratio cum proportione loquendo, tum etiam quia omnia vitia contraria Religioni in hoc conueniunt, quòd medium, & honestatem Religionis destruunt, ergo ab illis omnibus abstrahi potest conceptus communis vitij Religioni contrarij. Id autem, quod vno conceptu concipitur, potest etiam vna voce significari. Hoc ergo potest esse primum significatum huius vocis, *Irreligiositas*, illam scholasticè accommodando; licet apud Latinos admodum freqnens non videatur, illa tamen vsus est D. Thomas in hac materia, licet in significatione magis restricta, vt statim dicam. Nulla etenim vox videtur esse magis accõmodata ad illum generalissimum conceptum huius vitij exprimendum. Posset tamen etiam appellari Irreuerẽntia, quæ magis Latina vox est, verumtamen ex se latiùs patet, quia non tantùm diuinam, sed etiam humanam irreuerentiam significat, Irreligiositas autem propriè indicat irreuerentiã Deo, ac Religioni contrariã. Confirmari hoc potest exemplis aliarũ virtutum: nam vitium in cõmuni opposità iustitiæ Iniustitiam appellamus, & similiter intemperãtiam tẽperantiæ opponimus, ergo & irreligiositatẽ Religioni. Hoc igitur modò & idololatria, & sacrilegium immò & periurium, & omne simile vitiũ Irreligiositas est.

2. An Irreligiositas sit species infima?

Statim verò occurrit inquirendũ, An vitium hoc sic conceptum, & significatum sit vnum in specie vltima, vel quam habeat vnitatem? Quidam enim distinguunt de hoc vitio materialiter sumpto, vel formaliter quoad malitiam Religioni oppositam. Priori modo dicunt non habere vnitatem specificam, sed valde genericam, vel analogam, quod est manifestũ, siue considerẽtur materiales actiones, quibus in hoc genere peccatur, interdum enim sunt corporales, interdum spirituales; aliquando sunt voces, aliquando corporis gestus, sæpe vero actiones circa exteriorem materiam, &c. Siuè considerentur malitiæ contra alias virtutes, quas in huiusmodi actionibus ante malitiam Religionis inesse contingit, nam aliquando est malitia infidelitatis, aliquando mendacij, vel furti, homicidij, aut similes. De toto ergo hoc materiali nulla est controuersia. In formali autem malitia dicunt esse vnum vitium in specie vltima, quod variis nominibus significatur, & ita in plura vitia distinguitur ratione materiæ, & non ratione formæ. Fundamentum est illud vulgare, quòd malitia moralis consistit in priuatione honestatis, honestas autem Religionis vna est in specie (supponimus enim ex supradictis Religionem esse vnam virtutem) ergo & malia est vna, quia priuatio ex habitu opposito sumit speciem suam.

3. Pars affirmatiua impugnatur.

Hæc verò sententia probari nullo modo potest. Primò quia incredibile est, idololatriam, & periuriu verbi gratia nõ habere malitias formaliter distinctas, quatenus sunt vitia Religioni opposita, quia statim recta ratio in eis inuenit deformitates valdè diuersarum rationum, & longè diuerso modo destruentium honestatẽ Religionis. Secundò, quia alias non oporteret, has varietates vitiorũ Irreligiositatis distinctè explicare in confessione per se loquendo, & vbi ad alias malitias explicandas non esset necessarium, maximè iuxta opinionem asserentem, non esse necessarium in confessione explicare circunstãtias, nisi mutantes speciem malitię: Consequens autem in omniũ sententia absurdũ est. Tertiò, quia in aliis virtutibus commune est, habere multa vitia opposita specie diuersa, non tantùm materialiter, sed etiam formaliter, sicut opponũtur liberalitati auaritia, & prodigalitas: nemo enim dixit, in his vitiis esse malitias eiusdem rationis; neque est verisimile, cum habeant modos destruendi medium liberalitatis extremè contrarios. Habet ergo Irreligiositas vnitatem communem, & valdè genericam. Dico autem *valdè*, quia sub illo genere non descenditur immediatè ad species infimas, sed ad subalternas, seu ad genera media, quæ sub se habent alias species, vel vltimas, vel interdum etiam subalternas magis contractas, vt videbimus, & nunc breuiter vno, vel alio exemplo declarari potest. Nam sub Irreligiositate dicto modo accepta continetur, superstitio, & similiter sacrilegium, hæc autem inter se distinguuntur, & sub se continent varias species formales, & in genere talis malitiæ, quod argumento facto de confessione sufficienter ostendi potest à posteriori: non enim quis sufficienter confitetur, dicens se commisisse vnum sacrilegium, nisi speciem eius aperiat, & idem est de superstitione. Vnde communis consensus omnium est, in his vitiis reperiri specificas diuersitates formales, & in genere malitię. Atque hęc est clara doctrina diui Thomæ in discursu prædictarum quæstionum, & signatim in q. 92. artic. 2. ad 1. & quæst. 99. art. 3. ad 1. quibus locis Caietanus id notat, & tanquam manifestum supponit, & vterque respõdet fundamento contrariæ sententiæ.

D. Tho. Caiet.

Ad

4. Respondetur fundamento contrariæ opinionis.

Ad vulgare igitur argumentum facilè respondēt, qui negant, malitiam moralem consistere in priuatione, sed in positiua habitudine contraria; sic enim vnum potest habere multa contraria, licet non omnino, & extremè opposita; sed illud fundamentū falsum esse existimo; illud tamen in Primam secundæ remitto. Respondeo ergo primò, licet virtus Religionis quoad habitum vna sit specie, habere tamen actus specie differentes, vt in primo lib. dixi, & secūdum hanc varietatem actuum posse dari vitia specie distincta Religioni opposita. Quia formalis malitia vitij in actu spectatur potius quam in habitu; nam actus non generat habitum per malitiam, sed per positiuam entitatem. Secundò dicitur cum diuo Thoma, & Caietano suprà, bonitatem consurgere ex integra causa, malitiam autem ex quocunque defectu, & ideo licet bonitas Religionis sit vna, destrui posse multis modis, seu per varios defectus diuersarū circunstantiarum, & inde posse resultare malitias specie distinctas. Vnde ad argumentum, cum dicitur, priuationem specificari ex habitu, seu ex forma positiua, quam destruit, respondetur id esse verum, tamen illam speciem nō esse vltimam, nisi priuatio sit totalis (vt sic dicam) id est, nisi priuet tota forma, & totaliter, ac omni modo. At vero quando priuatio est quasi partialis, non oportet, vt priuationes eidem formæ oppositæ sint eiusdem speciei. Ita vero comparantur varia vitia Irreligiositatum respectu Religionis: nam licèt singula totam honestatem Religionis expellant à suo actu, non tamen singula destruunt totaliter ipsam Religionem: nam sacrilegium, verbi gratia, non introducit cultum falsi Dei, & non omnino excludit cultum veri Dei, & sic de aliis. Et ex hac responsione intelligitur ratio à priori huius veritatis, quā in hunc locum propterea reseruaui; genus enim Irreligiositatis complectitur totam materiam Religionis, & omnem modum destruendi in illa honestatem Religionis: vitia autē particularia sub Irreligiositate contenta: non ita destruunt honestatem Religionis in tota materia, & omni modo, & ideo sub illo genere plures species, & genera malitiarū contineri possunt.

5. Declaratur diuisio Irreligiositatis. D. Thom.

Irreligiositas autem sic accepta diuidi potest in Irreligiositatem magis propriam, & sacrilegium, hæc enim mihi diuisio non displicet, quamuis alij Doctores illa non vtantur. Quod vt declarem, aduerto D. Tho. in princip. quæst. 92. cum nihil dixisset de communi genere, seu vitio Religioni opposito, statim illud distinxisse in superstitionem, & Irreligiositatem, quæ duo membra distingui dicit, quia superstitio opponitur Religioni per excessum, Irreligiositas per defectum. Nam superstitio conuenit quasi materialiter cum Religione in hoc, quod exhibet cultum, differt autem, & opponitur illi, quia in cultu exhibendo excedit, & errat, sicut prodigalitas conuenit cū liberalitate in largiendo, sed excedit. Irreligiositas autē differt à Religione, quia despicit cultum, & ita opponitur Religioni per defectum, sicut auaritia opponitur liberalitati, quia retrahit à largiendo. Sub his autem duobus membris plura D. Thom. subdistinguit, & ita discurrit, & procedit explicando singula vitia. Quam rationem distinguendi non improbo, sed vtor alia, quæ mihi est aptior ad distinctionem singulorum vitiorum explicandam. Possunt enim hæc vitia, & in vniuersum habitus, & actus habere inter se varias conuenientias, & differentias propter varias habitudines, quas continent, & secundum illas possunt variis modiis distingui, sine falsitate, vel oppositione. Diuus Thom. ergo in toto suo discursu solum vtitur voce Irreligiositatis ad significandum quoddam genus subalternum vitij Irreligionis, (vt sic dicam) nam communi generi nullum nomen imposuit, vt notaui, & nullam speciem vltimam huius vitij illo nomine appellauit. Nos autem sumemus etiam illam vocem pro genere subalterno, sed diuerso modo, imò etiam necessarium erit ad aliquam speciem vltimam illud nomen accommodare, vt videbimus.

6.

Vt ergo priorem diuisionem à nobis positam explicemus, aduerto, ex dictis in 1. lib. Religionem duplices habere actus, quidam primarij sunt, quibus Deus ipse in se colitur, vt sunt adoratio, sacrificium; & similes, alij sunt secundarij, quibus res omnes Deo dicatæ, & ad eius cultum sacratæ cum debita veneratione, ac reuerentia tractantur. Iuxta has ergo duas rationes duo generalia vitia Religioni opposita distinguimus. Vnum, quod Deo ipsi irreuerentiam exhibet, seu cultum ipsiusmet Dei incongruè tractat: Aliud, quod in irreuerentia debita rebus Deo dicatis deficit: & primum quidem aptè retinet nomen Irreligiositatis, quia Religio Deum ipsum respicit tanquam proprium obiectum, & ideò Irreligiositas dicitur vitium oppositum Religioni quoad primarium obiectum eius. Aliud autem vitium iam communi vsu sacrilegij nomen obtinuit, de cuius vocis etymologia infrà suo loco dicemus. Satis ergo probabili ratione, vt apparet, diuiditur primo illud generale vitium in hæc duo membra, datur enim illa diuisio per obiecta, per quæ solent habitus, & actus distingui: illa etiam obiectorum distinctio prima omnium esse videtur, quæ in obiecto Religionis cōsiderari potest, siue materiale, siue formale obiectū spectemus: nam ex parte materiæ Deus, qui per se colitur maximè distinguitur ab omni re creata, quæ ad ipsius cultum consecrata est, excellentia etiam Diuina, quę est ratio formalis huius obiecti longè aliter & in Deo ipso, quam in aliis rebus sacris: nam in Deo est per essentiam, in aliis per quandam participationem, seu in Deo est formaliter, & intrinsecè, in aliis per quādam habitudinem, seu denominationem. Vnde longè alterius rationis est irreuerentia Dei in se ipso, vel in rebus sacris ordinatis ad ipsum, ergo conuenienter diuiditur vitium Religioni contrarium irreuerētiam ipsiusmet Dei in se, quam vocauimus Irreligiositatē minus latè sumptam, & sacrilegium, seu irreuerentiā rei sacræ. Atque ita constat distinctio horum membrorum, & propria vniuscuiusque ratio, & adæquatio eorum cum diuiso. Nam in obiecto adorabili aliquo modo per virtutem Religionis non potest intelligi, nisi aut obiectum per se adorabile, vel propter aliud, quia hæ duæ differentiæ immediatè, & contradictoriè opponuntur, ergo neque in vitiis contrariis inueniri potest aliud, quod sub aliquo illorum membrorum non contineatur.

7. Subdiuiditur vlterius Irreligiositas. D. Thom.

Omisso autem pro nunc sacrilegio, de quo dicemus in tertio libro huius tractatus, Irreligiositas subdistingui vlterius potest in Diuinam Irreuerentiam, seu Irreligiositatem tertio modo strictiori sumptam, & superstitionem; ita vt ad hæc duo membra specialiter accommodetur, quod D. Tho. dixit de vitiis Religioni oppositis per defectum, vel excessum, nam hæc duo inueniri possunt in cultu ipsiusmet Dei secundum se, vt D. Thom. fatetur partim quęst. 92. partim in 97. in capitibus quæstionum, licèt in secundo loco addat alia vitia opposita Religioni per defectū, de quibus dicemus agentes de sacrilegio. Superstitio ergo dicitur opponi Religioni per excessum, & varias habet species, de quibus postea dicturi sumus. Irreligiositas verò, seu Irreuerentia Dei contrarietatem cum Religione habere dicitur per defectū, quia tunc peccari dicitur hoc modo contra Religionem, quando in ipsomet actu, qui deberet esse cultus, defectus aliquis cōmittitur, ratione cuius cedit potius in irreuerentiam Dei. Sub hoc autem membro duas

tantum species D.Tho.posuit in dicta quæst.97. spectantes nimirum ad Irreuerentiam Dei secundùm se, scilicet,tentationem Dei,& periurium,quarum sufficientiam non declarat, neque aliam ratioñe diuisionis assignat. Ex illis autem duabus speciebus, periurij consideratio,vt dixi,differenda à nobis est,donec de peculiari actu iuramenti tractemus , & ita ex illis speciebus,quas sub hoc genere D.Thom.posuit, sola diuina tentatio superest nobis explicanda. Possétque non immeritò post materiam de Oratione tractari, quia re vera potissimùm orationi opponitur,vt videbimus,tamen quia in rigore generalius vitium est,& in aliis factis inueniri potest,ideò in capit. sequenti hoc vitium, & præcepta,quæ ad illud pertinent, explicabimus.

8. Numeratur quædã vitia ad Irreligiositatem pertinentia. D.Thom. Blasphemia

Non video autem cur blasphemia Religioni non opponatur,& ad hoc genus vitij Irreligiositatis non pertineat,nam re vera continet magnam Irreuerentiam Dei in se,& opponitur cultui eius, non per excessum cultus,vt constat, sed per summum defectũ, & contemptum diuinæ reuerentiæ , per quem contemptum D.Thom.hanc Irreligiositatem declarauit. Non videtur etiam hoc vitium in hac materia prætermittendum,quamuis de illo tractauit D.Tho.2.2. q.13.& q.14.eo quod fidei cõfessioni opponi videatur, sed profecto etiã Diuina tentatio suo modo opponitur confessioni fidei,imò & idololatria,& multa alia similia vitia, quæ cum infidelitate magnam habent coniunctionem. Sicut ergo hoc nõ obstat,quominus cætera Religioni propriè opponantur,ita etiã non obstat , quominus blasphemia sit vitium Religioni contrarium, de illo ergo in hoc libro etiam dicemus. Sunt præterea alia vitia Religioni contraria per defectum,quæ sub hoc etiam membro collocari possent. Vnum est perfidia , seu infidelitas ad Deum in promissis, quod constat, magnum vitium esse, & directè ad Irreuerentiam Dei pertinere , non minus quàm periurium ; opponitur autem Religioni , mediante voto,& ideo de illo simul dicemus tractando de voto ; à D.Thom. autem prætermissum videtur, quia magis opponitur Religioni , seu voto per modum omissionis , quam per modum commissionis, nam directè opponitur præcepto affirmatiuo , *Vota tua Domino reddes*, vt suo loco latius tractabimus.

Infidelitas ad Deum in promissis.

9. Ingratitudo ad Deum.

Aliud vitium esse potest ingratitudo ad Deum,sicut enim gratiarum actio ad Deum actus est Religiònis,vt suprà vidimus, ita ingratitudo, quæ illi cõtraria est , Religioni etiam opponitur , non quidem per excessum, vt constat, ergo per defectum ; continetur ergo sub prædicta Irreligiositate. De hoc autem vitio nonnulla diximus, tractando de Pœnitentia,vbi ostendimus, ordinariè non esse speciale vitiũ, sed in omni peccato materialiter,seu generaliter includi.Quando autem specialem malitiam habet,magis videtur in omissione,quam in commissione consistere, & ad defectus Orationis pertinet, vt patebit ex his , quæ de Oratione dicemus. Potest autem hoc vitium formaliter committi per contemptum diuini beneficij, vt dixit D.Tho.2.2.q.107.art.2. ad 1. & consequenter etiã exteriùs ostendi potest per quemcunque actum procedentem ab huiusmodi contemptu,,ad significandum illum.Hic autem modus peccandi contra Deum vix separatur à blasphemia , ẽstque rarissimus & cum proportione ita est explicandus,sicut ingratitudo ad homines,& ideo D.Thom. nihil de hac ingratitudine ad Deũ, dixit in 2.2. præter ea, quæ generaliter tractat in illa quæst.107. ad quam pro nunc lectorem remittimus. Denique omnes defectus,qui in oratione contingunt,& reddunt ipsum actum orationis Irreligiosum , ad hoc membrum Irreligiositatis pertinent,quamuis sub alia ratione possint sacrilegia reputari , vt suo loco declarabimus. Omnes verò illi defectus,vel in omissione consistunt, vel ex illa originem ducunt , & orationi proximè opponuntur,ideóque explicando conditiones ad benè orandum necessarias , totum hoc genus vitij declaratum manebit.

D.Thom.

10. Irreligiositas tertio modo sumpta adhuc est genus.

Ex quibus satis constat,Irreligiositatem hoc etiam tertio modo sumptam non esse infimam speciem alicuius vitij, sed quasi genus proximum plures species infimas sub se continens , quales sunt tentatio Dei, periurium , blasphemia , infidelitas in promissis ad Deum , ingratitudo ad Deum , & incongrua oratio, vel si quod aliud est huiusmodi innominatum vitiũ, nobis enim de alio non constat , neque aliam rationem huius sufficientis numerationis reddere possumus, nisi quia non inueniuntur alia officia Religionis,quatenus directè Deum colit, præter ea,quæ numerauimus:& id eo etiam nõ inuenitur alius modus deficiendi in Religionis officio erga Deum , præter supra dictos.Est ergo,vt summatim quæstionem resoluamus,triplex acceptio Irreligiositatis : In prima est genus quasi generalissimum in hac materia , sub se continens omnia vitia contraria Religioni : In secunda est genus medium , quod superstitionem sub se complectitur,& à sacrilegio distinguitur, in tertia est genus infimum à superstitione distinctũ, & prædictas sub se continens species.

11. An malitia, quæ in omni peccato includitur, spectet ad Irreligiositatem.

Vna tantum hic difficultas occurrebat de malitia Diuinæ iniuriæ, quæ in omni peccato includitur, & ad auersionem Dei pertinere dicitur. Illa enim,cum sit quædam iniuria Dei , speciale vitium constituere videtur, & virtuti Religionis opponi, ad quam spectat , Deo debitum ius reddere : hoc autem vitium sub tota enumeratione facta minime comprehenditur. Sed non est hic locus disputandi de illa malitia, quam non omnes in peccato agnoscunt tanquã specialem,& ab aliis distinctam ; illa autem posita, consequenter fatendum est,illam vel opponi Religioni, vel reduci ad aliquod speciale vitium Deo contrariũ. Credimus autem, illam per se opponi illi virtuti iustitiæ ad Deum, quam vocamus Pœnitentiam, vt in 4.tom.3.p. diximus. Hic autem vel supponimus,Religionem re ipsa esse distinctam virtutem ab illa iustitia, & pœnitentia, vel certè de illa disputamus sub hoc præciso cõceptu,quo à Pœnitentia distinguitur saltem formaliter , seu ratione cum fundamento in re,ideóque vitium illud, qualecunque illud sit , non pertinet ad ea , quæ Religioni opponuntur : & ideo de præceptis,vel prohibentibus tale vitium,vel præcipientibus contrariam æquitatem , & iustitiam ad Deum, in materia de Pœnitentia satis dictum est.

CAPVT II.

De tentatione Dei formali, & expressa.

1. Duplex tentatio. *August.*

Tentatio duplex in Scripturis inuenitur:vna probationis,seu experimenti,altera inductionis,seu seductionis, vt notauit Augu.Epist.146.ad Consentium,& quæst.58. in Exod. Et vtraque potest alicui attribui vel actiuè,vel passiuè : Nam passiuè dicitur tentari homo, quando examinatur,vt scientiam suã, vel virtutem ostendat, vel cum ad prauum aliquid agendum inducitur:actiuè autem tentare dicitur,qui alterum examinat,vel inducit ad malum:& frequentiùs sumitur hoc secũdo modo,nam secundùm communem vsum tentatio illa , quæ est inductionis , in malam partem sumitur,& ideo vocata est ab August. *tentatio seductionis*.Et hac ratione dicit Iacobus,*Deum neminem tentare*, scilicet,tentatione inductionis,quia neminem ad malum inducit. Aliis verò locis dicitur Deus

Deus tentare hominem, vt Abraham, Tobiam, Iob, & populum suum tentatione examinis, ac probationis. Vnde dicitur, Deuteronom. 13. *Tentat vos Deus, vt palam fiat, vtrùm diligatis eum,* Vbi obiter notanda est illa particula, *vt palam fiat,* non enim Deus tentat hoc modo hominem, vt ipse cognoscat, sed vt alios cognoscere faciat, sicut exponitur communiter illud Genes. 22. *Nunc cognoui, &c.* id est, feci, vt omnibus notum sit. Verumtamen hoc loco non agimus de tentatione, vt Deo potest actiuè tribui, sed passiue, & quoniā omni passioni respondet actio, hæc ipsa tentatio est actiue ab homine, qui Deū tentare dicitur.

Deuter 13.

2. Homo varus modis Deū tentat.

Potest autem homo variis modis tentare Deum, & in primis accommodari possunt ad Deum aliquo modo illi duo modi tentationis ad inductionem, vel ad probationem. Prior tentatio non ita habet locum in Deo, sicut in homine, quia nec Deus seduci potest, sicut homo, neque ad peccandum prouocari. Quis enim tam stolidus esse potest, qui tentet, aut Deum seducere, aut ad malum inducere? Nihilominus tamen duplici ratione potest membrum illud ad Diuinam tentationem accommodari: Primo, vt tentare Deum, sit illū ad iram prouocare: nam per hoc, quantum est ex parte hominis, quasi affligitur Deus, & ad malum pœnæ inferendum inducitur; qui modus loquendi non est inusitatus in Scriptura, vt notauit Iansen. Psal. 77. circa versicul. 21. sic enim quod ibi dicitur versic. 40. *Quoties exacerbauerunt eum in deserto, in iram concitauerunt eum in inaquoso?* statim exponitur in vers. 46. *Et conuersi sunt, & tentauerunt Deum, & sanctum Israel exacerbauerunt.* & vers. 56. *& tentauerunt, & exacerbauerunt Deum.* Et eodem modo potest intelligi satis accommodatè illud Ecclesiast. 18. *Ante orationem præpara animam tuam, & non sis, quasi homo, qui tentat Deum,* id est, ne tibi contingat, vt loco placādi Deum per orationem, illum ad iram prouoces. Quamuis hic locus possit etiam de probationis tentatione exponi, vt voluit D. Thom. 2. 2. q. 97. art. 3. ad 2. Tentatio verò Dei hoc modo, licèt sit ex peccato, quia Deus non prouocatur ad iram, nisi ex peccatis nostris, nō tamen habet specialem malitiam contra religionem, sed communis est omnibus peccatis. Alio item modo potest hæc tentatio inductionis fieri ab homine erga Deum, quando ab illo postulat auxilium ad aliquid prauum perpetrandum, vt ad interficiendum inimicum, vel ad seducēdam fœminam, & ad turpem amorem inducendum: in his enim, & similibus casibus videtur homo velle Deū ad malum inducere, quamuis re vera homo non intendat Deum inducere ad peccandum, quia si Deus faceret id, quod ab ipso postulatur, vt ab ipso factū, iam non esset peccatū. Nihilominus tamen illa actio (quocunque nomine appelletur) iniuriosa Deo est, & religioni contraria: eius autem malitia aduersatur propriè orationi ex parte materiæ, circa quam debet oratio versari, & ideo non solet hæc vocari tentatio Dei, sed praua oratio, cuius malitia constabit infra in tract. de Orat. Quocirca cum agimus de tentatione Dei, non agimus de tentatione inductionis, sed probationis, seu experimenti, vt notauit D. Thom. dicta q. 97. art. 1. & omnes scribentes in hac materia.

Iansen. Psal. 77.

Eccles. 18.

D. Thom.

3. Tētat Deū, qui de eo experimentum vult sumere. D. Thom.

Dicitur ergo tentare Deum, qui ad sumendum experimētum de Deo, aliquid petit, aut facit, & in hoc etiam genere tentationis Dei duplicem modum distinguit D. Thom. suprà; potest enim homo tentare Deum, aut formaliter, aut interpretatiuè: Hic posterior modus obscurior est, & ideo postea de illo separatim dicemus. Tentatio ergo formalis Dei est, quando homo expressa, & formali intentione aliquid facit, vt exploret, & cognoscat aliquid de Deo. Hæc autem tentatio non est in omni materia æquè deordinata; & ideo subdistinguenda est. Nam in Deo considerari possūt aut perfectiones intrinsecæ, quæ omnino pertinēt, ac necessariæ sunt ad esse veri Dei, aut possunt considerari operationes, affectus, & locutiones Dei ad extra, quæ pendent ex libera determinatione Dei. Inter hæc autem duo est differentia, nam dubitare de prioribns perfectionibus Dei per se loquendo intrinsecè malum est, quia est cōtra debitam fidem, & existimationem, quam homo debet de Deo habere. Exemplum est, si quis aliquid cupiat, aut petat, vt exploret, An Deus sit omnipotens, bonus, aut sapiens? nam iste dubitat de his, quæ de Deo cognoscere, ac certo credere debet, quia illa attributa, & similia sunt de veritate ipsius Dei. At verò dubitare de posterioribus actibus non est ita per se malum, quia non tenetur homo, nec potest in omnibus scire voluntatem Dei liberā, nec de omni effectu potest statim cognoscere, quomodo à Deo sit, & ideo in explorandis his actibus non statim apparet malitia, sed circunstantiæ spectandæ sunt, vt dicemus. Prior ergo tentatio Dei videtur esse maximè propria, & ideo breuitatis gratia ita illam simpliciter vocabimus, alteram verò appellabimus tentationem voluntatis, seu, actionum Dei.

4. Tētare Deū per se malū esse, & contra religionem. D. Thom. Psal. 77.

Primò ergo dicendum est, tentare Deum ex formali intentione, per se malum esse, & religioni contrarium, reduci tamen ad defectum quendam in modo orandi ex parte materiæ orationi debitæ. Prima pars huius assertionis est D. Thomæ, & omnium: & colligitur ex dicto Psal. 77. *Tentauerunt Deum in cordibus suis, vt peterent escas animabus suis, & malè locuti sunt de Deo, & dixerunt: Nunquid poterit Deus parare mensam in deserto? quoniam percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt, nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo? ideo audiuit Dominus, & distulit, &c.* Ex quibus verbis constat, tentationem illam maximè displicuisse Deo, eo quod ex dubitatione de potentia, & bonitate eius nasceretur, & ideò tanquam grauissimum peccatū ibi damnari. Sic etiā Exod. 27. dicitur: *Tentauerunt Dominum dicentes, éstne Dominus in nobis, an non?* Quoties ergo simili modo tentatur Deus, graue peccatū committitur, & ratio clara est, quia talis tentatio procedit ex quadam infidelitate, procedit enim ex dubio in materia fidei, & fouet illud, dubius autem in fide infidelis est, quia re vera non credit, cum fides in assensu certo, & firmo consistat. Atque ita constat hoc peccatum, & mortale esse, & nunquam esse posse veniale ex parte materiæ, quia quodlibet dubium deliberatū in materia fidei peccatū mortale est, ex subreptione verò potest esse veniale, & per ignorantiam inuincibilem potest aliquando excusari, vt infra dicam.

Exod. 27.

5. Obiectio contra secūdā partem conclusionis.

Hinc verò nascitur dubium circa secūdam partem assertionis: Nam sequitur, hoc peccatū non esse contra Religionem, sed contra fidem, vel fidei confessionem, nam actus imperatus habet eandem malitiam cum imperante, imò ab illo denominatur, sed huiusmodi tentatio est actus imperatus ab infidelitate mentis, & inde habet totam malitiam suam, ergo habet malitiam infidelitatis, non irreligiositatis. Ad hoc verò optimè respondet D. Thomas dicta quæst. 97. art. 3. ad 1. Sicut ex certitudine fidei aliquis exhibet Deo reuerentiā, ita ex incertitudine fidei, vel ex falsa fide posse actum irreuerentiæ erga Deum facere, vnde sicut reuerētia, licèt sit ex fide, ad religionem formaliter pertinet, vt constat de actu adorationis, ita irreuerentia, licèt procedat ex infidelitate, est vitium irreligionis, sicut in idololatria manifestum est. Hinc ergo probatur illa secunda pars assertionis, nam tentatio hæc Dei est magna irreuerentia Dei, nam est petere ab ipso probationem (vt sic dicam) suæ excellentiæ,

Solutio.

cellentiæ, potentiæ, vel sapientiæ, quod est contra reuerentiam Deo debitam.

6. Difficultas. Dices, hac ratione non satis probari, in hoc actu esse formaliter specificam malitiam contra religionē, sed solū materialiter, eo modo, quo plures alij actus, qui indebito modo circa Deum versantur, possunt reputari contra reuerētiam Deo debitam. Nam ipsemet actus dubitandi de omnipotentia Dei, est cōtra reuerētiam illi debitam, & multo magis credere aliquid repugnans excellentiæ Dei est iniuriosum illi, & contra reuerentiā illi debitam, idémque est de odio Dei, & similibus actibus, qui tamen non pertinent ad irreligiositatem, sed ad vitia contraria vel fidei, vel charitati, &c. ergo idem erit de tentatione Dei. Hoc verò expeditur facile explicando, & probando tertiam partem propositam in assertione: Nam vt D. Thom. inquit in dicto artic. 1. tunc aliquis hoc modo tentat Deum, quando ea intentione aliquid à Deo postulat, vt exploret eius scientiam, aut potentiam, & similia, id est, vt experimēto cognoscat, an Deus verè aliquid sciat, aut possit, &c. Ergo hæc tentatio dicit actum distinctum ab actu dubitandi de huiusmodi attributis Dei, & ab actu, quo posset exterius exprimi illa dubitatio. Nam potest quis exterius profiteri, & dicere, se dubitare de hac, vel illa veritate fidei, & in hoc cōsummare malitiā confessionis contrariæ fidei, & tamen per illum actum præcisè sumptum nōdum tentare Deum. Si autem vlteriùs homo procedat, & à Deo ipso petat nouum, & extraordinarium modum ostendēdi illam veritatem, vt illam exploret, nouum genus peccati committit, quod iam non spectat ad speciem infidelitatis ex parte obiecti sui, sed ex illo habet nouam inordinationem, quæ consistit in hoc, quòd aliquid à Deo in materia indebita postulatur, in quo fit contra reuerentiam Deo debitam; hoc ergo modo illa malitia est contra religionem, quatenus in materia orationis versatur.

D. Thom.

7. Enodatur difficultas. Et ita cessant obiectiones; nam qui elicit, vel profert hæresim, peccat contra fidem, & confessionem eius tantùm, si non vltra progreditur: si tamen petat à Deo miraculum in confirmationē suæ hæresis, iam contra religionem peccat. Et similiter si per illā falsam doctrinam intenderet honorare Deum, ex alio capite contra religionem peccaret per superstitionē, vt infra videbimus. Idémque est de odio Dei, ac similibus actibus; nam si in propriis rationibus eorum sistatur, habet vnusquisque malitiam tantum contra suam virtutem; si autē assumantur vt materia cultus, vel eorum occasione aliquid indebitum à Deo petatur, iam priori malitiæ adiungitur altera contra religionem. Neque verum est, quod dicebatur, actū imperatum non habere malitiam, nisi ab actu imperante, nam sæpe habet malitiam ex proprio obiecto, vt ex 1.2. constat. Sic ergo hæc tentatio Dei ex obiecto suo habet malitiam contra religionem, quia per eam petitur aliquid à Deo contra reuerentiā illi debitam.

8. Instantia. Dices præter hunc modum tentandi Deum expressè per verba Orationis esse alium modum tentandi factis, quando homo per ea, quæ facit, intendit experimentum sumere Diuinæ scientiæ, seu potestatis, vt dixit D. Thom. dicto artic. 1. Ergo hæc malitia non tantum inuenitur in oratione, sed etiā in opere.

D. Thom.

Occurritur. Respondeo, nunquam tale opus habere rationem expressæ tentationis Dei, nisi quatenus habet coniunctum desiderium explendi per tale factum, An Deus talis sit, vel an hoc sciat, aut possit. Illud autem desiderium tali opere declaratum est quædam virtualis, seu tacita oratio. Imò tūc videtur homo habere propositum non credendi, id, de quo dubitat, nisi Deus tali opere ostendat veritatem, quam scire desiderat, & ita virtute postulat à Deo extraordinarium modum confirmandi veritatem ad nutum suæ voluntatis, & non diuinæ, quod maximè irreuerentiæ est.

9. Explicatur dubium. Sed occurrit duplex dubium circa conclusionem positam. Nam contingere potest, vt aliquis non peccet, dubitando de aliqua perfectione, vel proprietate Dei. Nam si sit supernaturalis veritas, fieri potest, vt non sit illi satis proposita eius reuelatio, vel etiam si sit veritas naturaliter cognoscibilis, potest homo simplex, & qui philosophari non nouit, sine peccato de illa dubitare, quandiu in ordine ad fidem nō sufficienter proponitur. Ergo tunc non erit malum ex tali dubitatione petere a Deo signum aliquod, vel opus miraculosum ad explorandam illam veritatem, ergo non semper tentatio Dei ad probationē veritatis illicita est. Vnde de Gedeone legimus Iudic. 6. cum ei apparuisset Dominus, & mitteret illum ad liberādum Israel, suúmque auxilium ei promitteret, respōdisse, *Si inueni gratiam coram te, da mihi signum, quòd tu sis, qui loqueris ad me.* In quo non reprehenditur, sed prudenter egisse creditur, vt ex Glossa ibi notauit Caiet. dicta quæst. 97. artic. 2. & August. lib. 2. de consensu Euangelistarum exponens verba illa Matth. 22. *Interrogauit eum vnus ex eis legis doctor tentās eum, Magister quod est mandatū magnum in lege, &c.* Inquit, fieri potuisse, vt illa tentatio non fuerit in malam partem, *Tanquam volentis* (inquit) *decipere inimicum, sed cauta potius, tanquam experiri amplius volentis ignotum: neque enim frustra scriptum est, qui facilè credit, leuis est corde.* Igitur non semper tentatio hæc mala est, sed tunc solùm quando dubitatio mala est.

Iudic. 6. Glos. Caiet. August. Matth. 22.

10. Proponitur alia difficultas. Aliud dubium est circa eandem assertionem, quia supponit hanc tentationem procedere semper ex dubitatione, quod non est vniuersaliter verum. Nam licet aliquis sit certus, potest sine peccato desiderare, vel certior fieri ex parte sua ad excludēdam omnem humanam tentationē, vel amplius illuminari in illa veritate, de qua certus est, vel propter se, vel saltem propter alios; ergo si tunc à Deo petat speciale signū ad hunc finem, non peccabit, etiam si ipsum tentare videatur. De qua re multa occurrunt in Scriptura exempla; sic enim Elias 3. Reg. 18. conditionem sacrificij consumendi per ignem de cælo missum popolo proposuit, & conclusit, *Deus, qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus.* Quod factum videtur fuisse quædam Dei tentatio; nam fuit ordinatum ad sumēdum experimentum de vero Deo, tamen quia nō processit ex dubitatione, sed recta fide, intentione, ac necessitate, honestissimū fuit. Similiter Abraham Gen. 15. ad Deum sibi loquentem dixit: *Vnde hoc sciam?* vel *secundùm quid sciam?* vt legit August. quod verbum videtur fuisse tentantis Deum, & petentis signum extraordinarium ad explorandam veritatem eius, & tamen non reprehenditur Abraham, quia non id dixit dubitans de veritate Dei; nam de illo iam ibi scriptū erat; *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam,* à qua fide non defecit, quando alia verba subiunxit, *sed aliquam similitudinem petiit, qua eius rei, quā crediderat, modus agnosceretur:* teste Augu. 17. de Ciuit. cap. 24. Vbi etiam affert exemplum beatissimæ Virginis, quando dixit; *Quomodo fiet istud: Nam ita* (inquit) *Abraham rem credidit, modum autem scire optauit*; & in eundem sensum Chrysost. Homil. 37. in Genes. ita exponit verba Abrahæ: *Non vt incredulus hoc interrogo, sed quia iterum mihi hæreditatem nominas, volebam & clariùs signum accipere, quòd possit infirmas meas cogitationes solidare.* Sic etiam Gedeon Iudic. 6. post sufficientem reuelationem Dei, cui ipse iam crediderat, & ex illa fide multa operatus fuerat, duplex signum velleris à Deo petiit. Quamuis enim D. Thom. dicta q. 97. art. 2. ad 3. illum non excuset, nihilominus excusari facilè potest, maximè cum Deus illum non reprehen

3. Reg. 18. Genes. 15. August. Chrysost. Iudic. 6. D. Thom.

prehenderit, & signa postulata concesserit, quibus Christi mysteria præfigurata sunt, vt docuit Aug. 12. contra Faustum, cap. 32. Vnde verisimile est, id fecisse ex speciali instinctu Dei, sicut de Abraham idem S. Thom. docuit. Atque etiam id facere potuit sine vlla dubitatione in fide, vel ad se magis confirmandum, & excitãdum, vel certè propter populum, vt facilius crederet, se esse à Deo missum. In hoc ergo modo tẽtandi Deum, non inuenitur vlla deformitas, quia nec petere à Deo tale signum, per se malum est; nec modus est malus, cum nõ sit defectuosus in fide. Et ideò Deus sæpe inspirat talem petitionem, vt Isaiæ 7. legimus dixisse ad Achaz: *Pete tibi signum à Domino Deo tuo*, & non laudatur, sed potiùs reprehenditur Achaz eo quòd non petierit.

August. Isai. 7.

11. Soluuntur dubia.

Ad hæc duo dubia potest vno verbo responderi, verum esse in his casibus licitè posse fieri huiusmodi petitionem à Deo, in eis tamen propriè tentari Deũ, quia tentare Deum in Scriptura, in malam partem accipitur, & ita etiam nunc de illa loquimur. Et ne videamur in solo vsu vocis fundari, explicare id possumus ex re ipsa. Nam in casu posito in prima difficultate, cum non supponatur in homine sufficiens potestas ad cognoscẽdam veritatem, de qua dubitat, neque homo peccat dubitando, vel suspendendo assensum, donec veritas sufficienter proponatur, nec explorat aliquid de perfectione Dei, sed explorat, An ille, qui loquitur, sit Deus, & ideo non tentat Deum. Vnde rectè Caiet. dicto art. 2. dixit, tentare Deum inuoluere ignorantiam, vel dubitationem malam, *Et ideò* (ait) *siquid est, quod licet dubitare de Deo, hoc extra tentationem Dei est, si cum debitis circunstantiis fiat.* Quia nimirum, qui in eo casu petit signum, non explorat Deum propriè loquendo, sed postulat instrui ab eo, & ideo neque peccat, neque tentat Deum. Idémque in posteriori casu clariùs constat, quia in eo, qui petit signum, non explorat veritatem, de qua iam certus est, sed vel maiorem instructionẽ pro se postulat, vel pro aliis maiorem, magísque publicã confirmationẽ.

Caietan.

12. *Caietan. D Thom.*

Rectè autem admonet Caiet. oportere, vt hoc debitis circunstantiis fiat, & sumitur ex D. Tho. ibidem dicente: *Cum subsit iusta necessitas, seu pia vtilitas, & alia, quæ ad hoc concurrere debent.* Igitur ex defectu talium circunstantiarum poterit cõmitti tentatio Dei, etiam in illis casibus. Circunstantiæ autem necessariæ sunt, prima, vt occurrat necessitas, tum ex parte finis, tum etiam ex parte medij. Ex parte finis, vt nimirum talis veritas sit necessaria ad salutem, vel propriam, vel aliorum, vel ad voluntatem Dei implendam, vel saltem vt sit valde conueniens ad aliquod commune bonum: Ex parte verò medij, vt non omittantur ordinaria media à Deo præstituta ad veritatem agnoscendam; nam si prætermissis illis, extraordinarium signum à Deo petatur, irrationabilis est petitio, & ad tentationem Dei spectans, etiamsi non videatur ex infideli dubitatione procedere. Nam si homo nõ adhibeat media, quæ prudenter adhibere potest, tunc magis tentat Deum, quàm sperat in eo, vt dixit Aug. 16. de Ciuit. cap. 19. & lib. 22. contra Faustum, cap. 36. vbi variis exemplis hoc ostendit, & lib. de opere Monachorum, cap. 27. illa repetit, ex quibus concludit; cum possumus ordinaria media adhibere, non oportere tentare Deum. Et D. Thom. dicta q. 97. art. 1. refert ex Glossa Deuter. 6. *Illum tentare Deum, qui habens, quod faciat, sine causa petit extraordinarium opus à Deo.* Deinde etiam posita necessitate, oportet modũ seruare in huiusmodi petitione, quod Caiet. his verbis declarauit; *Licitum est humiliter petere signum pro opportuna instructione*, nam in particula *humiliter*, totum hunc modum comprehendisse videtur.

Quæ circũstantiæ necessariæ sint vt hoc licitè fiat.

August.

D. Thom. Glos.

Caietan.

13. Ad hanc ergo summissionem animi spectat, vt homo nõ ita determinet fidem suam ad signum aliquod particulare, quod à Deo postulat, vt nisi illud concedatur, nõ sit crediturus, nam hic modus petẽdi de se est planè temerarius, & contra fidem, & subordinationem Deo debitam. Quando ergo homo petit huiusmodi extraordinariam instructionem à Deo, ordinariè non debet determinatum signum, vel modum petere, sed solùm, vt Deus prouideat iuxta dispositionem sapiẽtiæ suæ, vel si aliquid in particulari petit, non debet id facere cum animo obstinato non parendi, vel non credendi, nisi id fiat, sed cum debita subordinatione ad voluntatem Dei, qualem habebãt tres pueri apud Danielem, cap. 2. quando Regi respõderunt: *Ecce Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis ò Rex liberare, quod si noluerit, notum sit tibi ò Rex, quia Deos tuos non colimus:* Ita enim sperabant miraculosam protectionem Dei, vt parati essent ad credendum, etiam si illam non daret. Et hoc ipsum significauit August. cum in dicto lib. de opere Monach. c. 27. dixit: Quod si Christi discipuli persecutores fugientes interrogarentur, cur non starent potius, & inuocarent Deum, vt per eius mirabilia eruerentur, *Responderent* (inquit) *non se oportuisse tentare Deum, sed tunc eum talia si vellet, esse facturum; cum ipsi quid facerent, non haberent*, expendo enim illam particulam, *si vellet*, quia semper talis petitio debet habere hanc conditionem virtute coniunctam, alioqui tentat Deum, qui ab illo petit signum, quale ipse petẽs vult, & illud præscribit tanquam vnicum medium explorandi veritatem. Quòd si aliquando Sancti hoc fecisse videntur, credendum est, id non fecisse sine speciali Spiritus sancti impulsu, vt de Abraham dixit D. Thom. & de Elia videtur mihi esse indubitatum. Et idem credo, quoties lego aliquos viros sanctos petijsse à Deo signum aliquod publicum ad confundendum aliquem hæreticũ, aut veritatem fidei confirmandã, est enim tam excellens, & supernaturalis hęc petitio, vt sine speciali Dei motione fieri rectè non possit. Et hæc videntur sufficere de propria, & formali tentatione Dei de his, quæ necessariò illi conueniunt.

Fides non determinãda ad signũ particulare.

Dan 2.

August.

D. Thom.

14. Malum est tentare Deũ explorando eius voluntatem de euentu futuro.

Secundò dicendum est; tentare Deum ad explorandam eius voluntatem, vel determinationẽ de aliquo futuro euentu per se etiam malum est, licèt sit minus graue peccatum ex genere suo, quam sit altera tentatio Dei. Hæc assertio erit clara, si auferatur quęstio de nomine quoad verbum *tentandi*: Nam petere à Deo opportunam instructionem, etiam extraordinariam, & miraculosam ad cognoscendum aliquid huiusmodi, non semper malũ est, vt rectè dixit Caiet. dicto art. 2. & sumitur ex D. Thom. ibidem, & artic. 1. Talis autem petitio debito modo facta non censetur esse tentatio Dei, quia re vera non fit animo explorandi, aut sumendi experimentum de Deo, sed ad cõparandam necessariam instructionem à Deo. Talis ergo tentatio contingit, quando homo indebitè, & irrationabiliter vult nosse in aliquo voluntatem Dei, & ad illam explorandam aliquid à Deo petit, loquimur enim nunc de formali, & expressa tentatione in tali materia, quæ non sit sine tali intentione: Constat ergo, talem tẽtationem prauam esse, & irreligiosam, tum quia contra reuerentiam Deo debitam est, secretam eius voluntatem indebito modo, & contra eandem voluntatem velle nosse, tum etiam, quia multo maior audacia est, propter hunc finem à Deo postulare aliquod signum, vel extraordinariũ opus, vt per se constat. Quod autẽ in huiusmodi materia sit minus peccatũ, patet, quia non procedit per se loquendo ex dubitatione in fide, neque ex ignorantia culpabili, seu de re, quam homo scire teneatur: non enim tenetur scire homo, quid Deus facturus sit, aut quid velit

Caietan. D Thom.

velit in his, quæ non reuelauit, ergo dubitare de voluntate Dei in illis non est peccatum, ergo neque explorare talem Dei voluntatem ex hoc capite malum est, sed ex eo solum, quod aliunde est indebitus modus, & inordinatus appetitus, est ergo hæc tẽtatio ex vi suæ materiæ minus graue peccatum, quam prior. Locuti autem sumus de voluntate, quam Deus non reuelauit: nam si Deus iam sufficienter manifestauit & proposuit determinationem aliquã suæ voluntatis, vel effectum, quem facturus est, dubitare de illo non tantùm esset dubitare de voluntate, sed etiam de veritate, & fidelitate Dei, ideóque tentatio Dei in illa materia ad priorem modum pertineret.

15. An huiusmodi tentatio Dei sit peccatum mortale.

Sed quæret aliquis; An tentatio Dei, etiam expressè, & formalis in huiusmodi materia, quæ nõ requirit dubitationem in fide, sit peccatũ mortale per se, & ex vi sui obiecti: Dico autem *per se, & vi sui obiecti*, quia ex aliis capitibus sæpè potest esse mortale, præsertim ex duobus. Primò ex fine si lethale malum sit, vt est generale, etiam in operibus indifferentibus. Secundò ex periculo alicuius grauis nocumenti, vel scãdali, vt si quis temerè offerat, & petat publicum miraculũ ad cognoscendam Dei voluntatem in aliquo negotio: aut si te in puteum proiicias, vt Deus te protegendo, ostendat beneuolentiã erga te, sicut de quodam Monacho legitur apud Cassian. Collat. 5. c. 5. Loquendo autem per se, & ex vi obiecti videri potest hoc peccatum non esse mortale, quia solùm videtur esse nimia quædam curiositas cognoscendi consilium, vel voluntatem Dei in his, quæ neque homini necessaria sunt, neque ad ipsum pertinent, ex quo fine non habet talis actus grauem malitiam, neque etiam ex materia, quia, vt supponitur, res, quæ postulatur, non est mala nec denique ex modo, seu ex medio, quod est postulare à Deo tale signũ, quia per hoc non videtur irrogari Deo grauis iniuria. Et ita sentiũt aliqui moderni, imò putant illam nõ esse propriè tentationem Dei, quia nõ procedit ex dubitatione de perfectione Dei, sed solùm de libera determinatione voluntatis Dei, & videtur fauere D. Th. dicta q. 97. art. 2. Nam totã rationẽ peccati, & propriæ tentationis Dei in hoc ponit, ꝙ procedat ex dubitatione de perfectione Dei.

D. Thom.

16. Resolutio quæstionis. Caietan. Tolet.

Nihilominus dicendum est, hoc peccatũ ex genere suo esse mortale. Ita tenet Caietan. in Summa ver. *Tentatio Dei*, & sequitur Tolet. lib. 4. Instructio. c. 19. & alij. Ratio est, quia illa est notabilis irreuerentia Dei, quia nõ solùm vult, qui sic petit, vt Deus foueat, & cooperetur ad vanam curiositatẽ, sed etiam vult, vt Deus sua potentia aliquid mirabile, & extraordinarium operetur solùm ad illum vanum finem, quod est valde alienum à sapientia, & prudentia Dei, petit ergo à Deo aliquam rem, quæ non decet illius Maiestatem, vúltque habere Deum tanquam magistrũ rerum ipsi inutilium, ídque per ostensionem potentiæ suæ, quod indecentissimum est. Ideóque hoc peccatũ multum derogat religioni erga Deum, siue vocetur propria tentatio Dei, siue alia grauis irreligiositas, quod pertinet ad quæstionẽ de nomine. Non video tamen, cur nõ sit propria tentatio, cum sit exploratio quædam Diuinæ volũtatis expresè intenta, per tale medium. Neque oportet, vt omnis tentatio sit ex dubitatione de perfectione diuina, quamuis illa sit grauissima, & pessima inter omnes tẽtationes Dei. Nam inter homines, qui aliquid petit ab aliquo, vt exploret eius amorem, vel propositum, propriè dicitur tẽtare illum, non oportet ergo verbum hoc respectu Dei limitare ad explorationem alicuius perfectionis necessariò conuenientis Deo. Et sanè cum Deuter. 6. & Matth. 4. prohibetur tentatio Dei, de hoc modo tentandi Deum videtur esse sermo. Quando enim diabolus à Christo petiit, *Mitte te deorsum*, non videtur petiisse, vt probaret diuinam potentiam, sed affectum erga ipsum, & ideo adiunxit: *Angelis enim suis mandauit de te, &c.* & tamen illi Christus respondit: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Et hæc ipsa prohibitio ostendit grauitatem huius delicti; est ergo peccatum mortale ex suo genere; immò vix potest esse veniale, nisi fortasse ex ignorantia, & simplicitate non omnino crassa, qua quis id faciat ex quadam inepta specie pietatis.

Deuter. 6. Matth. 4.

CAPVT III.

De tentatione Dei interpretatiua.

1.

Dicendum superest de alio modo tentãdi Deum interpretatiuè, & implicitè, quem omnes Doctores cum D. Tho. suprà ponunt; dicúntq; esse, quãdo aliquis opere ipso Dei potẽtiam, vel amorem explorat, quamuis hoc non intendat formaliter. Sic D. Thom. inquit, illum tentare Deum interpretatiuè, *qui etsi non intendit experimentum de Deo sumere, aliquid tamen petit, vel facit, quod ad nihil aliud est vtile, nisi ad probandam Dei potestatem, vel bonitatem.* Exempla cõmunia sunt, siquis continuos quadraginta dies velit abstinere ab omni cibo, & potu, vt Christum imitetur: Item si quis aperto vitæ periculo se exponat sine necessitate, vel nolit vti mediis ordinariis, vel à Deo institutis, vel ad salutem tuendã in graui morbo, vel ad actionem aliquam conuenienter exercendam. Sic Nauar. in Manuali, cap. 11. nu. 40. dicit peccare mortaliter eum, qui voluntariè omissa præuia meditatione, concionatur, vel qui in graui morbo solùm prouidentiæ diuinæ se cõmittit, nullo vtens remedio absque necessitate. Similiter erit graue peccatũ ad probationem alicuius veritatis miraculoso experimento vti velle, vt apud multos fuit aliquando in vsu, vt paulò post attingemus. In his ergo, & similibus casibus censetur tentari Deus interpretatiuè propter rationem cõtentam in verbis D. Thomæ suprà relatis. Qui etiam exemplũ adiungit. Nam cùm quis equum currere facit, vt euadat hostem, non sumit de equo experimentum, si verò absque vlla necessitate, vel vtilitate equum currere faciat, nihil aliud facere censetur, quàm experiri equi velocitatem: ita ergo dicit esse in præsenti.

Nauar.

D. Thom.

2. Sitne in tentatione interpretatiua specialis malitia contra religionem.

In hoc verò tentationis genere, licèt regulariter facilè sit, deformitatem, & malitiam inuenire contra alias virtutes à religione distinctas, vt contra iustitiã, si actio fiat cum periculo vitæ proximi, vel alterius iniusti nocumenti, vel contra charitatem, si fiat cum periculo proprio, vel contra temperãtiam, aut aliam similem virtutem, si imprudenter eius medium, & necessarius actus omittatur, vt patebit facilè, hoc applicando cum proportione ad exempla adducta: nihilominus non est facilè in hoc opere declarare specialem malitiam contra religionem, si non interueniat expressa, & formalis intentio probandi Deum, si autem hæc intentio interueniat, iam non erit interpretatiua tentatio, sed expressa: Ergo loquendo de vitio cõtrario religioni, nulla est interpretatiua tentatio, sed illa, quæ sic appellatur, vel dicetur tentatio præsumptione quadam, & non verè, vel solùm materialiter, quia illa actio talis est, vt de se sit apta ad tentandum Deum. Antecedens declaratur in illo exemplo, quando aliquis ingreditur ignem ad probandam innocentiam suam, aut enim id fit sine vllo intuitu religionis respectu Dei ex temeritate quadam, & tunc ibi nulla ratio irreligiositatis inuenitur, sed solùm temeritatis, & periculi propriæ mortis, & publici scandali, sæpe enim continget illo modo, & innocentem comburi, & vulgarem populum decipi, dum putat, illo modo probatum esse delictum, cum re vera non sit, vt rectè dixit Iuo episto. 74. Si verò illud

Iuo.

illud fiat intuitu Dei, id etiã esse potest duobus modis: Vnus est, existimando ad diuinam prouidentiam pertinere, non permittere, in eo casu innocentem cremari, etiamsi necesse sit, miraculosè actionem ignis suspendere, & hinc concipiẽdo certam, & indubitatam fiduciam nõ patiendi ab igne detrimentum, cum is, qui ingreditur, certus de sua innocentia sit. Alius modus esse potest, quando aliquis non habens hanc existimationem, & spem certam, vult suo periculo experiri, an Deus innocentiam hoc etiam modo tueatur, & defendat? Si ergo hoc posteriori modo fiat, erit quidem tentatio Dei, non tamen interpretatiua, sed satis expressa, & formalis, vt ex ipsa declaratione satis constat. Non tamen solet ita fieri regulariter, sed priori modo, & de illo videntur loqui Auctores, quãdo hanc vocãt tentationem Dei interpretatiuã. At verò tum nihil minus esse videtur, quã tentatio Dei: Nam tentatio Dei debet esse ex dubitatione, vel de perfectione Dei, vel saltẽ de eius voluntate, vt suprà visum est, & diuus Thomas docet; ergo vt sit interpretatiua tentatio, oportet, vt sit etiam saltem interpretatiua dubitatio: ibi autem neutra inuenitur, sed potiùs nimia certitudo, vel potiùs pertinacia circa credulitatem de tali futuro euentu ex speciali prouidentia Dei.

D. Thom.

3\. Vnde confirmatur primò, quia illud potiùs videtur esse vitium præsumptionis Spei oppositum per excessum, & procedens etiam ex quadam fide nimia, & voluntaria, & ideo videtur extremè distans à tentatione Dei, quæ est ex defectu fidei, vel confidentiæ in Deo. Confirmatur secundò, quia per huiusmodi operationem non explorat homo aliquid de Deo, nec quoad attributa, nec quoad actus eius, sed explorat aliquid de homine, verbi gratia, an fecerit hoc delictum, necne? vel an in hoc verum dicat, aut aliquid huiusmodi: ergo illa non est tentatio Dei, sed potiùs hominis. Vnde tandem cessare videtur ratio D. Tho. & in contrarium reuolui; dicit enim tũc esse tentationem interpretatiuam, quãdo actio nõ est ad aliud vtilis, nisi ad experimentum sumendum de Deo; at in præsenti actio putatur vtilis ad alios fines, vt ad probandam propriam innocentiam, vel ostendendam singularem sanctitatem, etiamsi fortasse ostentatio vana sit, vel certè ad confirmandam veritatem, etiam fidei, ex zelo indiscreto, & temerario, ergo.

4\. *Ad tentationẽ interpretatiuã necesse est, vt opus fiat cũ aliquo respectu ad Deũ. Caiet.*

In hoc puncto in primis dicendum est, ad hanc tentationem Dei interpretatiuam necessarium esse, vt opus fiat cum aliquo respectu ad Deum etiam ex intentione operantis. Hoc rectè probat discursus factus. Declaratur præterea ex eo, quod Caietanus in dicto ar. 1. ait, formale huius tentationis Dei interpretatiuæ cõsistere in hoc, quod sine vtilitate, vel necessitate respuat homo causas secundas, nã hoc non est intelligendum merè negatiuè, quia non sufficit hoc ad tentandũ Deum, debet ergo intelligi positiuè, scilicet quòd homo contentus sola causalitate causæ primæ respuat secundas, ergo saltem hic respectus ad Deum necessarius est ad hanc tentationem. Antecedens declaratur, nam siquis ingrediatur ignẽ, non vt liber euadat, sed vt comburatur, non censetur tentare Deum, sed se occidere, vel per desperationem, vel per specialẽ instinctum Spiritus sancti, vt Tecla. Item qui aliquem grauem dolorem, vel vlcus patitur, & respuit causas secundas, nullam adhibendo medicinam, non vt sine his causis sanetur per solam virtutem causæ primæ, sed quia non vult sanari, sed potiùs illam infirmitatem continuè pati, ille non tentat Deum, quia nec formaliter, nec virtute aliquid de illo explorat. Vnde si imprudenter id agat, peccat quidem, non tamen contra Religionem, nec contra Dei honorem, sed contra suam salutem. Si verò ex bono fine, & prudẽti discretione id faciat, vt de viris spiritualibus, & sanctis dicit Caiet. in illo art. 1. faciet quidem opus virtutis, tamen ex obiecto non facit opus Religionis, sed patientiæ, humilitatis, aut aliquid huiusmodi, ergo ad tentationem interpretatiuam Dei non satis est respuere causas secũdas, nolendo effectum, sed oportet, velle effectum sine causis secũdis: nemo autem est ita stolidus, vt possit velle effectum sine vlla causa tam secunda, quàm prima, ergo qui tentat Deum etiam interpretatiuè, vult effectum à causa prima sine secunda, ergo tentatio Dei fit semper saltem cum hoc respectu ad Deum. Et in hoc conuenit hæc tentatio Dei cum formali, & expressa.

5\. *In tentatione interpretatiua committitur peccatum cõtra religionem.*

Addendum præterea est, in hoc modo operandi peccatum committi, non solùm contra alias virtutes iuxta materiæ capacitatem, sed etiam contra Religionem. Probatur, quia in eo opere interuenit, vel formalis, vel saltem virtualis imploratio diuini auxilij, sed illa est indebita, & cõtra rationem, & in materia, quæ non pertinet ad honorem Dei, ergo est irreuerentia contra Religionem Deo debitam; nam siuè expresè, & formaliter, siue interpretatiuè, & (vt ita dicam) in actu exercito aliquis imploret diuinum auxilium debet id facere prudenter, & iuxta beneplacitum eius. Quòd autem in illo operãdi modo intercedat imploratio diuini auxilij, manifestũ est, quia eius intuitu homo aggreditur tale opus, etiam sæpe cum periculo vitæ. Vnde ordinariè adiungi solet etiam expressa inuocatio diuini auxilij, vt constat ex multis historiis, quas eruditè congerit Martinus del Rio li. 4. Disquisit. magic. c. 4. q. 4. & sequentibus; & moraliter vix poterit homo aliter tale opus aggredi; nam licèt voce forte non oret, corde tamen implorabit Deum, in quo ita confidit; vel certè quamuis nec interius loquatur orando, ipso desiderio, & intentione obtinendi à Deo talẽ protectionẽ, vel cooperationẽ, virtualiter implorat extraordinariũ auxiliũ ad talem effectum necessarium. Quòd autem ille modus inuocandi Deum, sit indebitus, & contra honorem ipsius Dei, probatur, quia est cõtra ordinẽ prouidẽtiæ eius. Itẽ hoc probãt omnia adducta in c. præcedẽti respondendo ad vltimã difficultatẽ in fine propositam.

Delrio.

6\. *Hoc genus peccati diuersum est à formali tentatione Dei.*

Præterea, concedendum est, hunc modum peccati longè diuersum esse à formali, & expressa tentatione Dei; quod satis probant obiectiones factæ; nam formalis tentatio procedit ex aliqua dubitatione, hæc verò culpa, de qua nunc agimus, procedit ex nimia confidentia. Item, illa est exploratio Diuinæ perfectionis, aut voluntatis ex intentione operantis, & ex ipsa actione, in hoc autem opere nihil exploratur de Deo, sed solùm imploratur, quod non oportet, saltem ex intentione operantis. His ergo stantibus, quæstio satis speculatiua est, an hęc malitia, quam nunc explicuimus, sit specie distincta à malitia formalis tentationis Dei? Tamen argumenta facta videntur mihi satis persuadere esse distinctam, quia longè diuersa ratione pertinet ad Irreuerentiam Dei, & quia procedit ex principiis, & causis moralibus longè diuersis. Et quòd ad mores spectat, clarum est, necessarium esse in confessione aperire, an tentatio Dei fuerit expressa, vel tantùm interpretatiua, quia saltem necessarium est, aperire intentionem, qua factum est opus, quo tentari Deus dicitur.

Vtrum specie differant inter se.

7\. *An hoc peccatum congrue voce tur tentatio Dei.*

Hinc verò nascitur alia quæstio, quæ in eisdem obiectionibus tangitur, an rectè vocetur hoc peccatum tentatio Dei, etiã interpretatiua, cũ nihil videatur habere cõmune cũ propria tẽtatione Dei. Sed hæc quæstio tantum ad modum loquendi spectat, in quo non est recedendum à communi vsu: Omnes autem Theologi hoc peccatum vocant tentationem Dei,

ſaltem cum illo addito, *interpretatiuam*, ita etiam loquitur Aug. in dicto lib. de Opere Monach. c. 27. & lib. 22. contra Fauſtum, c. 36. vbi regulam ſtatuit, tentare hominem Deum, quando non vult vti debita induſtria. Imo etiam iura Canonica ita loquuntur, quæ ſtatim referemus. Ratio verò reddi poteſt, quia malitia huius peccati, licèt ex præſumptione procedat, non eſt preſumptio, ſed Irreligioſitas: Sicut ſuprà dicebamus, expreſſam tentationem Dei, licèt procedat ex infidelitate, non eſſe infidelitatem. Hæc autem Irreligioſitas conuenit cum formali tentatione Dei, tum quia eſt formalis, vel virtualis petitio diuini auxilij contra ordinem prouidentiæ diuinæ, tum quia fit per opus de ſe exploratiuum, vt ſic dicam, diuinæ ſapientiæ, aut potentiæ. Et ita dixit Auguſt. 16. de Ciuit. c. 19. quod *ſi Abraham periculum, quantum caueri poterat, non caueret, magis tentaret Deum, quam ſperaret in Deo.* Hæc ergo ſufficiunt ad rationem vocis, maximè cum hæc cenſeatur eſſe tentatio Dei non ſimpliciter, ſed cum illo addito *interpretatiua*: Quia in eo opere Deus tentari videtur, vt dicitur in cap. vltim. de Purgat. vulg. & fortaſſe ita etiam poteſt commodè exponi illud Eccleſiaſt. 18. *Noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum*, quod de interpretatiua tentatione exponit D.Thom. quia ille, qui imperatus ad orationem accedit, vult fructum, ſeu effectum orationis ſine mediis ordinatis à Deo, quod eſt interpretatiuè tentare ipſum, vt declarauimus, & tamen ille non dicitur ſimpliciter tentans Deũ, ſed *quaſi tentans*, vt ponderat ibi Caiet. dicens, *Non niſi extenſo vocabulo irreuerentiæ hæc tentatio, Dei eſt.*

August. | August. | Eccleſ.

8. Probationes vulgares merito prohiberi. C. Mennã. Cap. Conſuluiſti. Ca. Monomachiam. Ca. 1. & 3.

Atque ex his infertur, merito prohiberi per ſacros Canones probationes illas, quæ purgationes vulgares appellantur, vt patet ex c. *Mennam*, 2. q. 5. & c. *Conſuluiſti*, & c. *Monomachiam*: Item c. 1. & 3. de Purgatione vulgari, & cap. *Ex tuarum*, de Purgat. Canonica, in quibus prohibẽtur purgatio, vel probatio per experimẽtũ ferri cãdẽtis, & aquæ feruẽtis, & idẽ eſt de quibuſcũq; operibus, vel ſignis, in quibus miraculoſa diuinæ virtutis oſtenſio expectatur, vel poſtulatur ad veritatis occultæ probationẽ. Et eãdẽ ratione prohibetur monomachia in eũdem finem facta, vt patet ex eiſdem iuribus, & ex Concilio Tridentino ſeſſ. 25. c. 19. de Refor. vbi generaliter duellũ prohibetur, & cõſequenter etiã hic caſus continetur. Nam licet duellũ potiſſimè prohibeatur propter periculum & propriæ mortis, & homicidij alterius, tamen quando fit in oſtenſionem veritatis, etiam prohibetur ratione Diuinæ Irreuerentiæ, quia ibi virtualiter poſtulatur à Deo peculiare auxilium, vt ille, cui veritas fauet, victor euadat, alioqui nulla eſſet probatio veritatis in illo opere; illud autẽ à Deo poſtulare, magna Irreuerentia eſt. Quocirca, ſi ea, quæ diximus, conſiderentur, facilè intelligetur, hæc prohiberi, quia mala ſunt, & non tãtum eſſe mala, quia prohibita: nam ipſa iura dicunt, hæc prohiberi, quia in eis tentatur Deus; tentatio autem Dei etiã interpretatiua per ſe mala eſt, ſecluſa humana prohibitione. Et ideo nihil refert, quòd iura in vna, vel altera particulari actione loquantur, quia nihilominus prohibitio ratione materiæ æquiualet vniuerſali, vt rectè ſenſit D.Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. & 3. p. q. 80. art. 6. ad 3. & Alex. Alenſ. 3. p. quæſt. 45. memb. 3. Abbas, Ancharanus, & alij in dicto cap. 3. de Purgat. vulgari, Turrec. in dicto c. *Conſuluiſti*, 2. q. 5.

Conc. Trid. | D. Thom. | Alenſ. Abb. Anchar. Turrecr.

15. Obiectio. Del Rio. Num. 5.

Sed obijci poteſt, quia Deus ſimilẽ delicti purgationem ſæpe per miracula confirmauit, vt variis exẽplis oſtẽdit del Rio ſuprà ſect. 3. & ſequentibus, ergo ſignũ eſt, nõ eſſe per ſe malam. Adde, quod Numer. 5. quoddã ſimile purgationis genus præcepit Deus in muliere ſuſpecta de adulterio. Item in Cõcilio Vormacienſi cap. 15. & habetur in cap. *Sæpe* 2. quæſt. 5. præcipitur, vt ſi furtum in Monaſterio committatur, fratres purgentur hoc modo, vt fratres omnes in fine Miſſæ de manu Abbatis communicent in hæc verba: *Corpus Domini ſit mihi ad probationem hodie.* Et in cap. 10. Similem purgationem poſtulat ab Epiſcopo vel presbytero ſuſpectus de graui crimine, & habetur cap. vlt. 2. q. 5.

16. Satisfit.

Reſpondetur ad primã partem de miraculis, vel ea accidiſſe in aliquibus caſibus, in quibus ex ſpeciali inſpiratione diuina id fieri potuit, vel certè quia Deus voluit innocẽtiæ fauere, etiãſi homines ineptè id poſtularẽt ex ignorãtia, vel inuincibili, vel etiam craſſa, bona tamẽ intentione agendo. Ad 2. licet Alenſ. ſuprà ſẽtiat illã fuiſſe permiſſionem tãtum, nõ legẽ Dei, verius videtur placuiſſe tunc Deo vti cũ illo populo tali genere miraculoſæ probationis, & ideo tũc fuiſſe licitã, quia iam nõ erat tentatio Dei, nam erat medium ordinariũ ab ipſomet conſtitutũ. Et eãdem ratione nõ eſt tentatio Dei, quoties fit ex ſpeciali reuelatione, aut æquiualẽte inſpiratione Dei, quia tũc iam eſt mediũ proportionatũ, & Deus ipſe vult tale miraculum à ſe poſtulari. Ad 3. D. Thom. idem cenſet de illa purgatione per ſumptionem corporis Domini, quod de aliis purgationibus vulgaribus, eſſe ſcilicet per ſe malã, & interpretatiuam tẽtationẽ Dei, iuxta cuius ſententiã cõſequẽter dicendũ eſt, erraſſe illud Concil. Prouinciale, quod planè fatetur Valentia 3. tom. diſput. 6. q. 14. p. 1. in fine, vbi cenſet, illa decreta fuiſſe reuocata per noua iura. Alij verò cẽſent, illam probationẽ non eſſe illicitam, ſi auctoritate publica iudicis eccleſiaſtici fiat, de quo videri poteſt Martin. del Rio dicto libr. 4. cap. 4. quæſt. 3. Et ego nullibi illam inuenio ſpecialiter prohibitã, ſed ſolũ in generali, in quãtum peregrina iudicia inhibita eſſe dicuntur in dicto cap. *Ex tuarum*; neque etiam videtur eſſe intrinſecè tentatio Dei, quia non fit ad aliquam oſtenſionẽ miraculoſam, ſed ſolùm quaſi in teſtimonium, & iuramentum innocentiæ. Nihilominus non cenſeo eſſe conuenientem propter periculum animæ, & magis propter Irreuerentiam Sacramenti.

Alenſ. | D. Thom. | Valent. | Cap. Ex tuarum.

CAPVT IIII.

De Blaſphemia quid ſit.

1. Quid ſit Blaſphemia. D. Thom. Buda.

IN definiẽda Blaſphemia non conueniunt Auctores, nam Diuus Thomas 2. 2. quæſt. 13. artic. 1. dicit, Blaſphemiam importare quandam derogationem alicuius excellentis bonitatis, præcipuè diuinæ; Budæus autem dixit, Blaſphemiam eſſe execrationem, & maledictionem, ſeu conuitium; vocat etiam nocens dictum, & ſacrilegam infamationem: vnde conſtat, Blaſphemiam ex vi ſuæ ſignificationis, non ſolùm circa Deum, ſed etiam circa creaturas verſari poſſe, ſicut maledictionem. Iam verò vſu receptum eſt, vt Blaſphemia ad derogationem diuini honoris, ac bonitatis applicata ſit, vt notauit Augu. lib. 2. de moribus Manichæorum, cap. 11. dicens, *Eſt autem Blaſphemia, cum aliqua mala dicuntur de bonis, itaque iam vulgo Blaſphemia non accipitur, niſi mala verba de Deo dicere.* Et ſubiungit optimam rationem accommodationis vocis. *Quia de hominibus dubitari poteſt, Deus autem ſine controuerſia bonus eſt.* Diuus Athanaſius Orat. de Blaſphemia in Filium hominis, & in Spiritum ſanctum dixit, *Qui blaſphemat contra ipſam Deitatem, impiè agit.* & Hugo de Sancto Vict. lib. de Fructu carnis, & ſpiritus, c. 6. dixit, *Blaſphemiam eſſe cum quadam probroſa Irreligioſitate, & diminutione honoris diuini vituperium, ac conuitium.* Idem ſumitur ex cap.

Aug. | Athan. | Hug.

ex cap. 2. de Maledicis, vbi Glossã, & Doctores notant, Blasphemiam esse vitium linguæ diuino honori contrarium. Ex his ergo breuiter sic potest Blasphemia definiri; *Est verbum maledictionis, conuitij, seu contumeliæ in Deum:* Quam definitionem per partes explicando, multa, quæ ad hoc vitium pertinent facile declarabuntur.

Cap. 2. Glos.

2 Blasphemia in locutione cõmittitur.

Dicitur ergo hoc vitium esse *verbum*, ad denotandum esse peccatum, quod locutione committitur. Sicut enim Religio honorat Deum, non tantùm factis, sed etiam lingua, laudando ipsum, & eius excellentiam recognoscendo, ita potest etiam malitia hominis verbis inhonorare Deum; hoc ergo verbũ dicitur Blasphemia. Est autem duplex verbum; mẽtale, & externum, seu sensibile, vtroq; ergo potest blasphemari Deus, sicut potest etiam mente, & ore laudari. Et ita in prædicta definitione verbum abstractè accipitur: vnde obiter diuidi potest Blasphemia in internam, & externam. Interna dicitur, quæ fit locutione purè mentali. Externa, quæ fit per sensibile verbum. Circa priorem aduertere oportet, illam non esse in voluntate, sed in intellectu, nam locutio mentalis actus intellectus est. Et ideo distinguere necesse est inter affectum Blasphemiæ, & Blasphemiam ipsam internam. Affectus enim Blasphemiè propriè nõ est Blasphemia in re, vt sic dicam, sed in voto, & appetitu, & ideo licet tota malitia formalis Blasphemiæ sit in illo affectu, ideoque talis affectus dici possit Blasphemia mentalis, sicut desiderium occidendi hominem vocatur homicidium mentale: nihilominus non est verè, & realiter Blasphemia, sicut desiderium occidendi non est realiter homicidium, sed morali quadam imputatione. Blasphemia autem interior est propria Blasphemia in vsu, & executione, vt sic dicam, & comparatur ad affectum, vt obiectum eius, & respectu volũtatis dici potest actus externus, licèt respectu corporis sit internus. Quod declarari potest his, quæ suprà diximus de Adoratione, distinximus enim affectum adorandi ab adoratione etiam interna, est enim adoratio obiectum affectus, & actus externus comparatione illius, consistitque in exhibitione signi submissionis: Sic ergo è conuerso Blasphemia consistit in locutione verbi maledicentiæ contra Deum, quæ interior dicitur, quando sola mente fit locutio, exterior verò quando fit corpore, & tũc cẽsetur esse consũmata Blasphemia.

Blasphemia diuiditur in externam, & internam.

3 An signa omnia externa cõceptus explicãtia cõprehendãtur definitione blasphemiæ.

D. Thom.

2. Edes9.

Dubitari autem potest, quando Blasphemia dicitur esse verbum, An intelligatur propriè de verbo oris, vel extendi etiam possit ad omnia signa, quibus mẽtem nostram significamus, etiamsi in factis sæpè consistant. Et ratio dubitandi esse potest. quia interdum loquimur factis, & signis; sic enim peccatorum confessio, quamuis ordinariè per verbum proprium fieri debeat, potest aliquando fieri per alia signa. Item diuus Thomas ait, Blasphemiam opponi confessioni fidei, at confessio fidei non tantùm verbo, sed etiam opere, vt in Martyribus constat; ergo etiam blasphemia potest vtroque modo fieri. Sicut enim Catholici, qui versantur inter hæreticos, deferendo publicè rosarium, crucem, & aliud simile signum, fidem confitentur, ita è contrario, qui inter infideles, cæremonias eorum exerceret, vel aliis signis religiosis propriis alicuius sectæ vteretur, diffiteretur fidem, ergo etiam potest quis blasphemare non tantùm verbis propriis, sed etiam aliis signis. Tandem confirmatur, quia de facto potest esse aliquod vitium huiusmodi contra Religionem, scilicet quo factis, & signis inhonoretur Deus, verbi gratia, siquis in cœlum expueret in signũm diuini cõtemptus, vel puluerẽ versus cœlũ iaceret, vel alio simili signo ex impositione vteretur, profectò grauissimũ peccatum

A contra Religionem committeret, & tamen non est aliud vitium, ad quod pertinere possit, nisi ad Blasphemiam, quia esset Irreligiositas directè contra Deum, & non per excessum superstitionis, vt constat, sed per defectum cultus, immò per contrarietatem ad cultum, positiuè inhonorando Deum, ergo necesse est, ad Blasphemiam pertinere. Quia solùm materialiter differt in modo signi, formalis autem ratio Irreuerẽtiæ, ac iniuriæ eadem esse videtur; modus etiã loquẽdi Scripturæ fauet, nam 2. Esdræ c. 9. de Iudæis, *Cũ fecissent sibi vitulum conflatilem, & dixissent: Iste est Deus tuus* subditur: *feceruntque blasphemias magnas*: Et iterũ inferiùs: *Quia recesserunt à Deo, & proiecerunt legem post terga sua, & prophetas occiderũt*, & additur: *Feceruntque blasphemias grandes*. Item quando Iudæi imposuerunt B Christo chlamydem coccineam, coronã, & arundinẽ, & genua flectebant ante eũ, illudendo, & dicẽdo: *Aue Rex Iudæorum*, non solùm blasphemabãt, proferendo hæc, & similia verba, sed etiã exhibẽdo illa signa: vnde inferiùs ait Matth. c. 27. *Blasphemabant eũ, mouentes capita sua, & dicentes, vah, &c.* Vtroq; ergo signo blasphemabãt. Similiter non tantùm erat Blasphemia in Christum, vocare illum malefactorẽ, sed etiam cũ latronibus eum crucifigere, quia *per hoc inter iniquos reputatus est*. Itẽ sicut est Blasphemia verbo dicere, Eucharistiã esse cõmunem panẽ, ita etiã facto id significare, ponẽdo illã in mẽsa cõmuni, vel brutis animalib⁹ illã præbendo, quia in re est iniuria eiusdẽ rationis.

Matt. 27.

4.

Nihilominus dicendũ est, verbum in illa definitione propriè sumi pro verbo expresè significante ex C impositione: ita sentit D. Tho. suprà, & clarius Alens. 3. p. q. 13. memb. 6. Nauar. in Manual. c. 12. n. 81. & cõstat ex communi vsu, ex quo sumenda est vocum significatio: Blasphemia enim vitium linguæ apud omnes significat, vt patet ex omnibus, quos in principio huius capitis citauimus. Declarari etiam potest à contrario, nam laus diuina tantùm proprio verbo fit, quamuis enim Deus aliis gestibus, & actibus corporis adorari possit, tamen propria laus actus est oris, iuxta illud Psal. 33. *Semper laus eius in ore meo.* Vnde diuus Thomas 2. 2. quæstione 103. artic. 1. ad 3. differentiam constituit inter laudem, & honorem, quod laus consistit in solis signis verborum, honor autem in quibuscunque externis signis: sic ergo Blasphemia D propriè dicta, quæ laudi Dei opponitur, tantùm verbis exprimitur, item Blasphemia non tantùm inhonorationem continet, sed etiam infamationem, dicitur enim esse sacrilega infamia, infamatio autem non fit sine verbo, ergo & Blasphemia proprium verbum requirit. Deniq; aliàs idololatria, & omnia similia vitia possent dici Blasphemia, quod constat, non ita esse propriè loquendo, quamuis per metaphoram interdum fortasse ita appellentur. Cum autem dicimus Blasphemiam exteriorem consistere in proprio verbo, non solùm de verbo prolato, sed etiam de verbo scripto intelligẽdũ est, quia verbũ scriptũ tam expressam significationẽ habet, sicut prolatum & loco illius substituitur, & ita de vtroq; verbo dicitur Senacherib. 2. Paralip. 32. *Alia multa locuti sunt serui eius contra* E *Dominũ Deũ, epistolas quoque scripsit plenas Blasphemiæ in Dominum Deum Israel, & locutus est aduersus eum.*

D. Thom. Alens. Nauar.

5.

Ad primam autem rationem dubitandi respondetur, ad Blasphemiam non quãcunque significationẽ, sed expressam requiri, & licèt in aliis confessionibus interdũ sufficiãt signa minùs expressa, tamen in Blasphemia ex peculiari ratione sua semper requiritur expressũ signũ, sicut de laude Dei dictũ est. Vnde propria ratio Blasphemiæ non consistit in quacunque confessione alicuius erroris, sed in maledictione, & conuitio Dei, & ideo dicemus infrà, formaliter, ac per se non opponi confessioni fidei,

Soluuntur argumenta oppositæ partis.

ſed diuinæ laudi, & benedictioni, & ideo non omnis actio, vel ſignum externum contrarium confeſſioni fidei eſt Blaſphemia, ſed eſſe poterit infidelitas, vel idololatria, aut quidpiam ſimile. Ad alteram confirmationem reſpondetur, de facto non eſſe inter homines vſum talis ſigni ſeparati à verbo Blaſphemiæ, & ideo ſimpliciter Blaſphemiam dici conſiſtere in verbo. Si tamen fingeretur aliquod tale ſignum, vſus illius ſine dubio reduceretur ad Blaſphemiam, vt argumentum rectè probat; tamen non habetur ratio illius, quia (vt dixi) non eſt in vſu, & licèt eſſet quaſi nihil reputaretur reſpectu verborũ, quia, vt dixit Aug. lib. 2. de doctr. Chriſtiana, ca. 3. *Omnia ſigna verbis cõparata pauciſſima ſunt:* Quæ verba in ſimili puncto adduxit D. Thom. 2. 2. q. 72. ar. 1. & ex illis concludit, cõtumeliam inter homines, propriè loquẽdo, in verbis cõſiſtere, quia verba inter homines habent principalẽ vim ſignificandi, quãuis extẽſo nomine, poſſit etiã factis fieri. Sic ergo poteſt dici de Blaſphemia, loquẽdo, (vt ita dicam) de poſſibili; nã de facto, vt dixi, nullus videtur eſſe vſus talium ſignorum, quæ ſine verbis habeant huiuſmodi impoſitionem. Vnde etiam in Scriptura quoties alicui peccato, quod videtur in facto conſiſtere, tribuitur nomen *Blaſphemia* ſemper eſt ratione alicuius verbi adiuncti, vt Iudæi dicuntur blaſphemaſſe, quando fecerũt vitulum cõflatilẽ, quia ſimul dixerunt: *Hi ſunt dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti*, Exod. 32. Et ſimiliter quando illudebant Chriſto, ſemper adiungebãt verba contumeliæ, vt eſt illud, *Aue Rex Iudæorum*, & illud, *Vah, qui deſtruis templum Dei, &c.* Aliæ verò iniuriæ, quas Chriſto fecerunt, & quæ de Euchariſtia in vltimo argumento proponuntur, nõ conſiſtunt in factis, vt ſigna ſunt, ſed vt facta ſunt; & ideo non habent rationem Blaſphemiæ, etiam extenſo vocabulo, ſed inſignis cuiuſdam ſacrilegij, ſeu iniuriæ, quæ ad ſacrilegium reducenda eſt, quatenus proximè verſatur circa rem, vel corpus creatum, quãuis prout eſt contra perſonam diuinam maior quædam Irreligioſitas eſſe videatur, vt dicemus infrà tractando de ſacrilegio.

August. D. Thom. — *Exod 32.*

6. Aliquorum opinio proponitur.

Secundo loco dictum eſt in definitione Blaſphemiam eſſe *Verbum conuitij, contumeliæ, aut maledictionis in Deum.* Circa quam partem aduertendum eſt, quoſdã ſenſiſſe, veram Blaſphemiã tãtùm eſſe in verbo, quo diuinæ Maieſtati, poteſtati, aut bonitati aliquid detrahitur; vt fit, quãdo negatur aliquid de Deo, quod ei cõueniat, aut affirmatur, quod ei non conueniat, aut quãdo id, quod pertinet ad propriam excellentiã Dei, alteri tribuitur, conuitiũ autẽ, maledictionẽ, aut contumeliã cõtra Deũ, non niſi impropriè dici Blaſphemiam. Ita videtur ſentire D. Thom. 2. 2. q. 13. ar. 1. Nam ibi in corpore, & ad 3. ſolùm illo priori modo explicat verba Blaſphemiæ; videturque in hoc fundari, quòd Blaſphemia opponitur confeſſioni fidei; fidei autem confeſſioni non opponuntur conuitia, & maledictiones, ſed falſæ aſſertiones. Et in hanc ſententiam propenſus eſt Couar. licèt tandem in ea non perſiſtat, in c. *Quamuis*, de Paſt. 1. p. §. 7. n. 8. Et poteſt tandẽ ſuaderi, quia falſitas eſt de ratione Blaſphemiæ, ſed falſitas non inuenitur propriè, niſi in propoſitione, qua affirmatur aliquid, vel negatur, non verò in ſimplici conuitio, vel maledictione per verbum optandi, aut imprecandi, ergo.

Couarr. D. Thom

7. Reijcitur præcedens opinio.

Nihilominus rectè dictum eſt, Blaſphemiam eſſe verbum maledictionis, conuitij, aut contumeliæ, nam quodlibet huiuſmodi verbum in Deum prolatum eſt verè, ac propriè Blaſphemia, & è conuerſo omnis Blaſphemia in aliquo ex illis verbis continetur. Prior pars patet primo ex cap. 2. de Maledicis, vbi abſolutè dicitur, Blaſphemiam proferri, quando lingua contra Deum, vel Sanctos relaxatur; idem apertiùs tradunt Auguſt. & Hugo Victo. in principio citati, D. Thom. etiam in dicto art. 1. arg. 1. dicit, Blaſphemare eſſe contumeliam, vel aliquod conuitium inferre in iniuriam Creatoris. Idem ſentiunt ibi apertè Caietanus, & alij expoſitores: Et iuris interpretes, quorum plures refert Couarruuias ſuprà, & ipſe tandem dicit, omnem hanc eſſe veram Blaſphemiam, & debere maximè habere nomen Blaſphemiæ, & eodem iure, eiſdemque conſtitutionibus adæquandum fore. Ratio denique eſt, quia in his omnibus eſt malitia Irreligioſitatis directe contra Deum, & per verbum inhonoratiuum Dei (vt ſic dicam) ergo in omnibus illis eſt vera malitia Blaſphemiæ.

Prima pars cõclusionis probatur.

August. Hugo. D. Thom. Caietan.

8. Cõ[...] [...]

Altera verò pars probatur, explicando varios modos, quibus Blaſphemia proferri poteſt, qui in genere in duos diſtingui poſſunt, vnus eſt, quando per verba indicatiui modi, derogatur Diuinæ excellentiæ, aut potentiæ: Alius eſt, quando per verba execrationis, ignominiæ, aut contumeliæ diuino honori iniuria infertur. Prior modus ſubdiuiditur in illos tres à D. Thoma poſitos, ſcilicet, quando affirmatur aliquid de Deo, quod illi non conuenit, aut negatur, quod conuenit, aut creaturæ tribuitur, quod eſt proprium Dei, nam per hoc etiam derogatur excellentiæ Diuinæ, dum æquatur creaturæ, & talis fuit Blaſphemia eorum, qui dixerunt: *Iſti ſunt Dij tui.* Similiter quoties Chriſtus videbatur ſibi vſurpare, quæ ſunt propria Dei, vt remittere peccata, ſedere à dextris Dei, &c. de Blaſphemia à Iudæis accuſabatur, vt Matth. 9. & 26. Omnes autem hi tres modi ad maledictionem pertinent, non enim ſumitur maledictio tantum pro imprecatione alicuius mali, ſed in vniuerſum pro locutione cuiuſcunque mali. Iuxta illud Pſalm. 77. *Et malè locuti ſunt de Deo, dixerũt: Nunquid poterit Deus parare menſam in deſerto? &c.* Ex quibus verbis etiam conſtat, ad hoc genus blaſphemiæ pertinere, non ſolùm falſum aliquid de Deo proferre, ſed etiam in dubium reuocare, quæ pertinent ad perfectionem eius, vt ad omnipotentiam, ſapientiam, iuſtitiam, &c. Poſterior modus blaſphemandi de Deo interdũ fit per verba optandi, aut deſiderandi, aut imprecãdi Deo malum aliquod, vel carentiam alicuius boni, vt cum aliquis Deo ipſi maledicit, aut æquiualẽtia verba execrationis in eum profert, quorũ aliqua ſpecialia exempla infrà adhibebimus: Aliquando verò Blaſphemia committitur ignominioſè nominando ea, quæ Deo conueniunt, præſertim ſecũdùm humanitatem, & ſecundùm inferiores, & obſcuriores partes eius: Omnia enim hæc verba cedunt in contumeliam Creatoris, & ideo propriiſſimè Blaſphema ſunt.

D. Thom. — *Matth 9. & 26* — *Psal 77.*

9. Obiectio.

Dices: Blaſphemia tantùm eſt, quando aliquid falſum contra diuinum honorem, & excellentiam profertur, vnde falſitas cenſetur eſſe de ratione Blaſphemiæ, vt Caietan. notauit dicta q. 13. art. 1. ex D. Thom. ibi in corpore, & ad 1. & 3. Vnde definiri ſolet Blaſphemia, vt ſit ratio, per quam de Deo falſa dicuntur, vt videre licet in Alex. Alenſ. q. 131. m. 1. At verò falſum non profertur, niſi per verbum indicatiui modi, non optando, aut deſiderando. Et ſimiliter nominando vera membra corporis Chriſti, non ſignificatur falſum, etiam ſi irreuerenter ſignificentur, ergo his modis non committitur Blaſphemia. Ad hoc reſpondet Caiet. in omni verbo Blaſphemiæ inueniri falſitatem, ſed non eodem modo, propriè enim, ac formaliter inuenitur in Blaſphemia enunciatiua, vt per ſe conſtat, in aliis autem dicit eſſe virtualiter, ſeu in actu exercito. Vt in Blaſphemia optatiua, ſeu imperatiua, nõ quidẽ enũciatur aliquid falſum, tamẽ appetitur id, quod eſſe nõ poteſt, aut nõ decet, vt

Caietan. — *Alens.* — Solutio Caietan

v.g.

v.g. Deũ non esse beatũ, aut habere malum aliquod, aut ignominia affici, vel quid simile. Et similiter qui vera Christi membra ignominiosè nominat in actu exercito dicit, ea esse vituperabilia, & contumelia digna, quod falsum est, licet sit verum in Christo esse talia membra. Hæc Caietani responsio sustineri quidem potest: est tamen nimis metaphorica, & generalis, nam hoc modo etiam qui odit Deum, in actu exercito falsum significat, nam virtute dicit, Deũ esse odio dignum, quo modo in vniuersum dictum est, *Errant, qui operantur malum*, Prouer. 14. Nec enim in illis Blasphemijs alius error, nisi purè practicus reperitur: Nam qui ex ira, vel odio in Deum profert verba optantis malum illi, non sentit, illud esse possibile, aut decens, sed appetit, licet sit impossibile, & indecens, vt satisfaciat furori suo. Et similiter qui veneranda Christi membra cõtumeliosè nominat, non dicit etiam in actu exercito illa membra esse vituperabilia, id est, digna vituperio, sed facto tantùm vituperari posse ad explendum inordinatum affectum. Error ergo, qui ibi interuenit, est merè practicus, qui omnibus vitijs inordinati affectus communis est. Ideoque simpliciùs responderi potest, negando falsitatem aliquam esse de speciali, & propria ratione Blasphemiæ vt sic. Nulla enim ratione hæc necessitas probatur, & argumentum factum oppositum sufficienter persuadet: Et in hanc partem magis inclinat Alensis suprà, & tenet aperte Azor tom. 1. lib. 9. c. 28. q. 1. & 2. & ex dicendis ampliùs constabit.

Prou. 14.

Accõmodatior solutio.

Alens. Azor.

10. Blasphemia solùm cadit in Deum.

Tertiò additum est in definitione, Blasphemiam esse verbum contumeliæ *in Deum*, vt per hanc vltimam particulam determinaretur hoc peccatum ad speciem vitij Religioni contrarij: Sicut enim Religio habet Deum pro obiecto *cui*, & sicut laus non quælibet, sed Dei est actus Religionis, ita Blasphemia, de qua tractamus *in Deum* est. Quamuis enim nomen Blasphemiæ interdum latiùs sumi soleat; nihilominus vt suprà ex Augustin. notaui, iàm est applicata illa vox ad maledictionem de Deo, qui solus summè bonus est. Ac per hoc distinguitur Blasphemia à maledictione, conuitio, aut contumelia in hominem prolatis; nam illa sunt peccata contra iustitiã, vel charitatẽ proximi, nõ cõtra Religionẽ Dei.

CAPVT V.

Quotuplex sit Blasphemia.

1.

VAriæ solent huius vitij tradi partitiones, quæ obiter fere tactæ sunt eius definitionem explicando; duæ tamen indigent peculiari declaratione, quas hic breuiter attingimus. Primò itaque diuidi potest Blasphemia in eam, quæ est contra Deum, & contra Sanctos. Hæc diuisio colligi potest tum ex c. 2. de Maledicis: *Si quis* (ait) *contra Deum, vel aliquem sanctorum suorum, & maximè Beatam Virginem linguã in Blasphemiam publicè relaxare præsumpserit.* Tum ex Glossa in id ad Ephes. 4. *Blasphemia auferatur à vobis*, quę addit, *in Deum, & in Sanctos*; tum denique ex D. Tho. dicta q. 13. ar. 1. ad 2. vbi Caiet. nõ solũ dicit esse Blasphemiã in Sãctos, sed etiã dicit esse eiusdẽ speciei.

Cap. 2.

Glos. Ephes 4. D. Thom. Caietan.

2.

Sed occurrit difficultas, quia hæc diuisio videtur contraria definitioni. Diximus enim in definitione, Blasphemiam esse contra Deum; in hac autem diuisione dicimus etiam esse contra Sanctos, aut ergo hoc falsum est, aut definitio non conuertitur cum definito. Propter hoc aliqui addunt in definitione: *Contra Deum, vel Sanctos*, vt videre licèt in Nauar. d. n. 81. Verumtamẽ non est necessarium, dicimus enim verbũ maledictionis, vel cõtumeliæ in Sãctos, nõ esse propriã blasphemiã, nisi quatenus est aliquo modo in Deũ prolata: Quia nimirum in Sanctis suis maledicitur Deus: Ita respõdet Alens. dicto memb. 1. & idẽ fere habet D. Tho. dicta solut. ad 2. Ait enim, quòd *sicut Deus in Sanctis suis laudantur, in quantũ laudatur opera; quæ Deus in Sanctis efficit, ita & Blasphemia, quæ fit in Sanctos, ex consequenti in Deum redundat.* Et simili modo dixit idem Sanctus 2. 2. q. 76. ar. 2. *Maledicere rebus irrationalibus, in quantum sunt creaturæ Dei, esse peccatum Blasphemiæ.* Et idem dicit de detractione creaturæ ibidem ar. 4. ad 1. quia talis maledictio, aut detractio creaturæ, vt est opus Dei, redundat in Deum, *Et sic habet* (inquit) *rationem Blasphemiæ.* Iuxta hanc ergo doctrinam etiamsi maledictum in Sanctos Blasphemia sit, nihilominus non est diminuta definitio, nam etiam illa Blasphemia est in Deũ, imò sub ea tantum consideratione habet propriam rationẽ Blasphemiæ. Erit ergo illa particula intelligenda, quòd Blasphemia sit in Deũ, vel in se, vel in Sãctis, & creaturis suis.

3. Instantia.

Sed nondum est euacuata tota difficultas, quia adoratio Sanctorum simpliciter distinguitur ab adoratione Dei, licèt possit Deus in Sanctis adorari, ergo similiter Blasphemia Sanctorum est distincta à Blasphemia Dei, etiamsi possit Deus in Sanctis blasphemari, nam contrariorũ eadem est ratio. Quæ difficultas petit, an verba contumeliæ, vel iniuriæ in Sanctum simpliciter prolata ex se, seu ex vi talis obiecti contineãt veram malitiam Blasphemiæ contra Deũ, aut tunc solum quando sic loquens formaliter intendit Deum ipsum inhonorare in Sancto suo. Constat enim vtrumque modum operandi esse possibilem, & inter se multùm differre, cum intentio moraliter distinguat operationes: Quando ergo homo operatur ex formali intentione blasphemandi Deum in Sanctis, optimè procedit responsio & doctrina data, quia nemo dubitat, quin tunc iniuria principaliter fiat Deo, & consequenter illa sit propriissima Blasphemia Religioni Dei contraria.

Difficultas ergo est, quando simpliciter conuitium profertur in Sanctum, nihil aliud intendendo nisi contumeliam talis personæ. Videtur enim tunc actio illa solum esse contra virtutem illam, qua honoramus Sanctos, quę non est Religio, sed Dulia. Quia sicut cultus Sanctorum absolutè illis datus non est cultus Dei, nec virtutis Religionis, ita nec Blasphemia prolata in Sanctum illo modo est verè, & propriè Blasphemia Dei, nec contra Religionem eius. Quod ex verbis D. Tho. suprà citatis cõfirmari potest, æquiparat enim Blasphemiã laudi. At verò laus alicuius sancti nisi expressis verbis, vel saltem ex formali intentione operantis extendatur ad Deum, non est propria laus Dei, neque habet aliam honestatem, nisi Duliæ, ergo similiter Blasphemia in Sanctum ex vi obiecti, & seclusa speciali intentione operantis non habet propriam malitiam Blasphemię, quæ est contra Deum, sed tantum inobseruantiæ contra Sanctos. Denique maledictio creaturæ irrationalis secundum se, & absolutè facta nõ est Blasphemia, sed est vana, & illicita actio, vt dixit diuus Thomas dicta q. 76. art. 2. Vnde vt sit Blasphemia necessariũ est, vt sit maledictio creaturæ, vt creatura Dei est. Non videtur autẽ posse creatura maledici sub hac ratione, nisi ex praua intentione maledicẽtis. Et fortasse ideo addidit D. Thomas dicta q. 76. art. 4. ad 1. talem maledictionem per accidens habere rationem Blasphemiæ, id est, ex intentione, & relatione operantis, non ex vi operis, seu obiecti, ergo simili modo contumelia, aut maledictio in sanctum prolata per se, & ex vi obiecti non est propriè Blasphemia, sed tantùm ex intentione, & relatione operantis.

D. Thom.

5. Vasq. Valentiã. tom. disp. 1. q. 13. pũct. 2. Vaz.

In hoc puncto aliqui morderni Auctores fatentur, conuitium prolatum in sanctum simpliciter, & absolutè spectatum vt in sanctitatem excellentẽ nõ ha-

quez lib. 1. de Ador.disput. 6. c 4.

bere propriam malitiā Blaſphemię Religioni contrariam propter rationem factam: & ideo vt contumelia irrogata Sanctis habeat rationem Blaſphemię in Deum neceſſarium eſſe exiſtimant, vt verſetur circa Sanctos, quatenus habent aliquem reſpectum ad Deum, non tamen poſtulant formalem intentionem inferendi Deo iniuriam, ſed ſatis eſſe putant ſi ſancti apprehendantur cum aliquo reſpectu ad Deum. Alij verò Auctores ſimpliciter, & ſine diſtinctione aſſerunt, contumelias Sanctorum, præſertim defunctorum, & cum Chriſto regnantiū eſſe veras, & proprias blaſphemias in Deum, quacunque intentione fiant, dummodo ſufficienti aduertentia, & libertate proferantur. Ita loquuntur Alenſis D. Thom. Caiet. ſupra, & in Sum. verb. *Blaſphemia*, & ibidē Armilla, Silueſt. & alij Sūmiſtæ, & Nauar. dicto cap. 12. Et Couar. dicto §. 7. numer. 9. & fauet ius in dicto cap. 2. de Maledicis, nam abſolutè eodē modo loquitur. Et quamuis poſſit dici, non omnem Blaſphemiam iuridicam eſſe propriè, & in rigore blaſphemiam, vt Silueſt. indicat, nihilominus veriſimilius eſt, ius ipſum conſideraſſe pręcipuè iniuriam, quæ in Deum ipſum redundat per huiuſmodi contumeliam in Sanctum, & ideo illam vt propriam blaſphemiam damnaſſe. Probabiliter ergo defendi poteſt hæc ſententia. Et declarari poteſt ex generali regula, quod ad contrahendam malitiam non eſt neceſſaria formalis intentio, ſed ſufficit interpretatiua, quando in obiecto ipſo eſt ſufficiens fundamentum, ita enim eſt in præſenti, nam ſancti ex vi ſui ſtatus habent quaſi intrinſecam habitudinem ad Deum, & ideo ſi contumelia afficiantur, iniuria tranſit in Deum ipſum, etiamſi hoc formaliter non intendatur, vel licet illa habitudo expreſſè non conſideretur, ſicut conſiderari poſſet, & deberet.

Quid recentiores aliqui in hoc ſentiant.

Alenſ. D. Thom. Caiet. Armil. Silueſt. Nauar. Couar.

6. Tripliciter contumeliā proferri poſſe in Sāctos.

Itaque in tribus modis poteſt contumelia in Sanctum proferri. Primò expreſſè cogitando ſimul de Deo, & intēdēdo honori eius detrahere in ſācto ſuo, & tunc eſt formaliſſima Blaſphemia Dei, vt per ſe conſtat, quia non ex ſono verborum, ſed ex ſignificatione, & animi intentione malitiā ſuam deſumit. Hic tamen modus blaſphemandi Sanctos, rariſſimus eſt, & ideo non poſſumus ad illum tantum modum limitare hanc Blaſphemiam Dei in ſanctis ſuis. Secundò poteſt quis cogitare de Sancto cum aliqua expreſſa habitudine ad Deum, ſcilicet peculiaris amici, aut miniſtri eius, vel quid ſimile, & nihilominus voluntariè in Sanctum proferre verba contumelię, & tunc etiam cenſetur iniuria tranſire in Deum; & ideo habet propriam malitiam blaſphemiæ, quia ratione illius vinculi, quod inter hanc perſonam, & Deum conſideratur, in Deum cadit opprobrium, etiamſi hoc formaliter non intendatur. In quo minus requiritur ad iniuriam, quam ad cultum, & honorationem, quia bonum eſt ex integra cauſa, & ideo requirit intentionem magis formalem. Tertiò igitur fieri poteſt, vt cogitatio de Sancto non ſit expreſſè reſpectiua, in ordine ad Deum ſed ſolùm de illa excellentia ſanctitatis, in qua talis reſpectus fundatur, & tunc licèt imperfectior ſit blaſphemia in Deum, tamen indirectè participare videtur eandem malitiam, quia ad hanc ſufficit voluntas talis obiecti, quod de ſe cedit in opprobrium Dei. Item quia ſi formalis intentio inhonorandi Deum, non eſt neceſſaria, etiam expreſſa cogitatio illius habitudinis non erit neceſſaria ad incurrendam malitiam Blaſphemiæ, quia ad voluntarium indirectum ſatis eſt, quòd potuerit, & debuerit cogitari. Ratio autem in contrarium facta ſolùm ſuadet, eſſe in illo actu malitiā cōtra Duliam, quod fatemur; addimus verò, etiam eſſe in illo malitiam contra Religionem, neque enim hæc duo repugnant: Qualis autem ſit illa malitia, explicabimus amplius cap. ſeq.

7. Secūda Blaſphemiæ diuiſio

Altera diuiſio Blaſphemiæ eſt in hæreticalem, & ſimplicem, ſeu non hæreticalem; Quæ diuiſio eſt maximè neceſſaria ad explicāda iura, quæ ferunt pœnas contra Blaſphemos, vt paulò poſt videbimus. Dicitur autē Blaſphemia hæreticalis, quæ hæreſim, ſeu falſitatē contra fidē formaliter, aut virtualiter continet, & ſignificat. Huiuſmodi eſt omnis Blaſphemia enūciatiua, ſiue affirmando, ſiue negando aliquid de Deo quod fides docet: vel etiam tribuendo creaturæ id, quòd ſecundùm fidem ſoli Deo conuenit; vel de his etiā dubitationem oſtendendo. Itē ad Blaſphemiā hæreticalē pertinent nomina quædam conuitij Deo attributa, vt ſiquis eum nominet iniuſtum, ignorantem, vel quid ſimile: nam licèt expreſſè id non affirmetur enunciando, & componendo, ſed ſimpliciter ita nominando, nihilominus virtute ſatis affirmatur, quod ita profertur. In hoc etiam ordine ponuntur illæ Blaſphemiæ grauiſſimæ, quæ his verbis ſolēt proferri, *Non credo in Deū, diſcredo, abnego*, vulgo, *reniego*, & omnes ęquiualētes, quia omnia hæc formam infidelitatis habēt, vt bene notauit Soto lib. 8. de Iuſt. q. 2. ar. 3. Blaſphemia autē nō hæreticalis dicitur omnis illa, quæ nec formaliter, nec virtute continet falſitatē, quaſi ſpeculatiuā contra fidei veritatem, vt ſunt omnes Blaſphemiæ, quæ proferuntur per modos optandi, imperādi, aut imprecādi: Item quæ fiunt, nominando aliquid, quod in Deo verè reperitur, tamē per modum contumeliæ, & irriſionis. Nam in his omnibus ſolùm eſt quædam falſitas practica, quæ non opponitur fidei, & ideo non ſunt ita hæreticales Blaſphemiæ, ſicut priores.

Soto.

8. Aliquę vulgares Blaſphemiæ expenduntur.

Et ad hunc ordinem pertinent multa vulgaria verba Blaſphemiæ, vt, *diſpliceat Deo. Ad deſpectum Dei, Per vitā Dei*, & ſimilia, quia per hęc nō indicatur infidelitas, ſed contemptus quidā Dei, nā verbum illud quod ſermone vulgari dicitur, *Peſſe, &c.* Non tam eſt affirmantis, quàm imprecantis; per aliud autem verbum vulgo, *A deſpecho, &c.* nō ſignificatur aliquid fieri poſſe cōtra efficacē Dei voluntatē, ſed vel ſignificatur voluntas faciendi aliquid, etiam ſi Deo diſpliceat eo modo, quo diſplicere poteſt per antecedētem voluntatē, aut ſigni, quę nihilominus eſt magna irreuerētia, & magnus cōtēptus; vel certè profertur etiā per modum imprecationis, optando Deo diſplicentiā, vel tædiū de tali re, vt Soto etiā indicat: Illud autē verbū vulgare, *Poruida*, eatenus Blaſphemiā continet, quatenus execratoriū verbū eſt, quaſi ſubijciēdo vitā Dei defectioni, & morti, niſi ita ſit, aut eueniat, quod affirmatur: Et ita in his nō eſt propriè falſitas ſpeculatiua, quæ ad infidelitatem ſpectat, ſed grauiſſima iniuria, & contumelia Dei, & ideo hæreticales non ſunt, vt cenſuit etiam Salzedo ad Practicā Bernardi c. 110. §. *Et quia*. Multa etiā de his Blaſphemijs in particulari legi poſſūt in Couar. dicto §. 7. n. 9. Ex dictis verò à nobis ſufficienter patet ratio, & diſtinctio vtriuſque membri, quæ magis ex ſequenti capite patebit.

CAPVT VI.

Qualis, & quanta ſit malitia Blaſphemiæ.

1. Blaſphemia ex ſuo genere mortale peccatū eſt. *D. Thom. Alenſ.*

IN primis certum eſt, hoc peccatum mortale eſſe, & ex ſuo genere grauiſſimum. Ita docet D. Tho. dicta q. 13. ar. 2. & 3. p. q. 80. art. 5. Alex. Alenſ. dicta q. 131. membr. 3. & 5. vbi Blaſphemiam & homicidio, & periurio præfert ex genere ſuo: Et idem ſentiunt communiter Theologi, & Summiſtæ. Eſt autem aduertēdum ad propriam malitiam Blaſphemiæ neceſſarium eſſe, vt verba Blaſphemiæ formaliter, ſeu ſignificatiuè, & ſeriò proferātur: Nā ſiquis materialiter referat verba Blaſphemiæ, conſtat de ſe nullum

lum esse peccatum. Quòd si ex leuitate animi loco illa proferat, esse quidem poterit peccatum leuitatis, & alicuius irreuerentiæ assumendo nomen Dei in vanum, non tamen est propria Blasphemia, de cuius ratione est, vt formaliter proferatur per modum conuitij, aut maledictionis in Deum, & ideo si humano modo fiat, semper est grauissimum peccatum.

2. Blasphemia non potest esse venialis ex sola leuitate materiæ.

Et quidem quod attinet ad grauitatem absolutam, manifestum est, illam esse mortalem, nec posse esse venialem ex sola leuitate materiæ, nisi accedat etiam surreptio, & indeliberata voluntas: Nam ex hoc capite clarum est, hoc peccatum posse esse veniale, & ita fatentur omnes: Contingit autem id duobus modis. Primo quando quis ex subita passione, aut motione prius protulit verbum, quàm aduerteret sensum, vel significationem eius, secundum quam Blasphemiam continet, tunc enim non profert voluntariè, ac formaliter Blasphemiam, sed tantum materialiter verbum de se Blasphemum, & ideo excusatur à culpa graui, vt notauit Caiet. ver. *Blasphemia.* Secundo solet hoc accidere ex quadam praua consuetudine, quæ licèt de se non excuset, præsertim quandiu voluntaria est, nihilominus si in ipso actu re vera tollat aduertentiam rationis, itavt homo priùs loquatur, quàm aduertere possit, quid loquitur, tunc in actu non est noua malitia præsertim mortalis, sicut si per vehementem passionem perturbantem, & impedientem plenum rationis vsum similia verba quis proferret. Extra casum autem, vel casus huiusmodi inaduertentiæ semper tale peccatum mortale est, vt benè Caiet. supra dixit.

Caietan.

3. Nō est grauius peccatū Blasphemiæ, omni alio.

De grauitate autem comparatiua huius peccati, cum grauissimum esse dicitur, non est existimandum, esse simpliciter grauius omni alio peccato, nam simpliciter grauius est odium Dei, & peccatum hæresis etiam est maius, vt statim dicam: imò etiam desperatio grauius peccatum est ex genere suo, quia sicut virtutes theologales excellentiores sunt virtute Religionis, ita peccata illis contraria ex genere etiam suo deteriora sunt, quam Blasphemia, quæ Religioni opponitur, vt iam videbimus. Inter peccata autē Religioni opposita hoc videtur esse maximum ex suo genere, quia directè opponitur diuinitati, & excellētiæ eius secundum se, eique non solùm negat debitum cultum, sed etiam summam irreuerentiam, & & iniuriam infert, quantum potest, & quasi aperto Marte, vt sic dicam, bellum Deo indicit. Cùm enim homo non possit Deo in se malum aliquod inferre, exacuit linguam contra Deum per Blasphemiam, vnde Hieron. Isaiæ 18. *Nihil* (inquit) *horribilius Blasphemia, quæ ponit in Excelsum os suum, omne quippe peccatum comparatum Blasphemiæ leuius est.* Et ideo Deus in Scriptura maximè hoc vitium detestatur, & illud grauissimè punit, vt patet Leuit. 24. vbi lapidibus obrui præcipitur Blasphemus, & Isai. 37. 4. Reg. 19. & 2. Mach. 15. & sæpe alias leguntur grauissimæ, & extraordinariæ vindictæ, quas propter hoc vitium Deus de hominibus sumpsit.

Hieron.

Leuit. 24. *Isai.* 37. 4. *Reg.* 19. 2. *Mac.* 15.

4. Quomodo Blasphemia distinguatur ab infidelitate. Ratio dubitandi. *D. Thom.*

Vt autem propria malitia huius vitij magis explicetur, nonnulla dubia explicanda sunt. Primum ac præcipuum est, quomodo Blasphemia ab infidelitate distinguatur: Et ratio dubitandi est, quia D. Thomas 22. q. 13. hoc vitium ponit vt contrarium confessioni fidei, confessio autem fidei non est actus Religionis, sed est actus fidei exterior, ergo malitia Blasphemiæ est contraria fidei, saltem quoad exteriorem actum: Vnde idem D. Tho. eadem quæst. art. 3. ex eo, quòd Blasphemia opponitur confessioni fidei, concludit, habere in se grauitatem infidelitatis, & aggrauati ex eo, quod prorumpit in verba contumeliæ, & maximè, si accedat detestatio voluntatis. *Sicut à contrario* (inquit) *laus fidei augetur, si accedat Dei amor, & prorumpat in laudem Dei.* Et augetur difficultas: nam idem D. Tho. in dicto art. 1. ait per blasphemiam derogari Diuinæ bonitati, affirmando de illa, quod ei non conuenit, vel negando, quod cōuenit. *Quod* (inquit) *potest contingere dupliciter, vno modo secundum solam opinionem intellectus, alio modo coniuncta quadam affectus detestatione*, & subiungit: *Huiusmodi ergo derogatio Diuinæ bonitatis vel est secundum intellectum tantum, vel etiam secundum affectum; si consistat tantum in corde, est cordis Blasphemia, si autem exterius prodeat per locutionem, est oris Blasphemia, & secundum hoc Blasphemia cōfessioni opponitur.* Ergo iuxta hanc doctrinam Blasphemia interior non differt ab hæresi, seu infidelitate: & blasphemia exterior non differt ab externa negatione fidei, hæc enim propriè opponitur contrariæ confessioni fidei.

5. Caietan.

Hæc difficultas non tam in re ipsa consistit, quàm in doctrina, & verbis diui Thomæ: In quibus explicandis multa dicit Caietan. Nos autem primò explicabimus rem ipsam, & inde cōstabit, quid ad Diuum Thomam dicendum sit. Primò ergo loquendo de blasphemia secundum totam latitudinem suam, manifestum est, Blasphemiam, vt sic, nec esse infidelitatem propriam, neque illam præsupponere, neque etiam esse semper contrariam confessioni fidei. Primum patet, quia propria infidelitas consistit in sentiendo aliquid falsum de Deo, quod per se spectat ad mentem, & intellectum: Manifestum autem est, Blasphemiam non consistere in falsa opinione de Deo; nam Catholicus potest esse Blasphemus, & *Dæmones credunt, & contremiscunt*, & nihilominus maximè sunt Blasphemi, vt D. Thom. supra art. 4. docet. Dices, licèt non omnis Blasphemia sit infidelitas, tamen è conuerso infidelitas ipsa Blasphemia quædam est, saltem mentalis, si infidelitas in mente tantùm sit. Respondetur falsum hoc esse, vt etiam Caiet. dicto art. 1. notauit, quia sentire falsum de Deo est infidelitas, non Blasphemia; Nam Blasphemia, vt diximus, consistit in locutione contumeliosa Dei, non in ipso sensu, vel opinione falsa de Deo. Et declaratur; nam in fide duo sunt, scilicet, assensus intellectus, & voluntas assentiendi, quæ voluntas distinctæ honestatis est à voluntate honorandi, vel colendi Deum. Hæc ergo duo cum proportione inueniuntur in infidelitate, seu hæresi, scilicet error intellectus contrarius veritati assensus fidei, & voluntas ita sentiendi de Deo, contraria voluntati credendi, ergo voluntas hæc sentiendi aliquid de Deo, quod falsum est, formaliter loquendo, non est voluntas Blasphemandi Deum, aut iniuriam illi inferendi, sic ergo infidelitas interior non est Blasphemia.

Blasphemia neq; est infidelitas, neque illam supponit. Probatur primum.

D. Thom. Obiectio.

Respōdetur Caietan.

Quod verò neque ad Blasphemiam necessario supponatur; eodem argumento conuincitur, quia in credentibus inuenitur Blasphemia. Et hoc euidentiùs constat in Blasphemia non hæreticali, quia per illam non profertur aliquid falsum de Deo, vt cap. præced. visum est, ergo non est, cur talis Blasphemia necessariò supponat in mente errorem contra fidem; nam error practicus, qui in tali Blasphemia inuoluitur, non est fidei contrarius. Vnde in alijs etiam peccatis inueniri potest, vt suprà declaratum est. Immò hinc etiam constat, saltem ratione huius Blasphemiæ verè dictum esse, Blasphemiam non semper esse contrariam confessioni fidei, quia vbi nihil falsum profertur contra fidem, non negatur fides etiam ore, ergo nec peccatur contra fidei confessionem, sed per hanc Blasphemiam non profertur aliquid falsum, quo fides negari videatur, ergo illa non est contraria confessioni fidei. Minor patet, quia qui dicit aliquid verum de Deo, tamen per irrisionem, & contumeliam,

6. Probatur secunda pars assertionis.

liam, vel qui malum aliquod Deo imprecatur, non confitetur exterius aliquid contra fidem, sed solùm ostendit prauum suum affectum erga Deum. Neque obstat, quod huiusmodi Blasphemus in actu exercito se gerat erga Deum tanquam contemptibilem, vel mali capacem, quia per hoc non confitetur, Deum esse contemptibilem, seu capacem mali; igitur malitia Blasphemiæ non hæreticalis per se, ac formaliter non opponitur cōfessioni fidei, sed Religioni, & laudi Dei. Et ideo Tolet. lib. 4. Instruct. c. 12. apertè fatetur, se in hac parte à D. Thom. dissentire. Alij verò illum interpretantur; vt loquatur latè de confessione fidei, prout oratio, & laus Dei potest dici quædam fidei confessio. Ita Bañez dicta q. 13. Et ferè idem habet Valen. suprà puncto 2. Alij autem putant D. Thomam non in vniuersum de Blasphemia locutum fuisse, sed de Blasphemia hæreticali, quod probabile est, & tenet Azor lib. 9. c. 28. q. 1.

Tolet. *Bannez.* *Valent.* *Azor.*

7. Blasphemia hæreticalis habet malitiam Religioni contrariā distinctam ab infidelitate.

Sed de Blasphemia etiam hæreticali dicendum est, habere propriam malitiam Religioni contrariam, & distinctam ab ea, quæ est in infidelitate interna, vel externa, licèt sæpius cum illa coniuncta sit. Probatur, quia etiam hæc Blasphemia non semper procedit ab interiori infidelitate, vt omnes fatentur; nam potest quis ira, vel alio animi dolore Deum vocare iniustum, aut improuidum, non quia ita de illo sentiat, sed solum vt, vel illo mendacio, vindictā de illo sumat quatenus potest. Quod exemplo humano apertè declaratur, interdum enim vt vnus homo alteri contumeliam faciat, eum vocat stultum, vel Iudæum, etiamsi talem opinionem de illo non habeat, imò etiam si sciat, esse mendacium, quia de hoc nihil curat, dummodo illi iniuriam faciat. Ita ergo se habet huiusmodi Blasphemus erga Deum, & ita etiam Dæmones blasphemant Deum, &, vt credibile est, eum vocant iniustum, inuidum, licèt re vera hæc de ipso non credant, sic ergo manifestè distinguitur, & separatur Blasphemia hæreticalis ab infidelitate, & hæresi. Semper tamen videtur hæc Blasphemia contraria confessioni fidei, quia semper continet negationem fidei saltem exteriorem, qui autem exterius negat fidem, non negando interius, licèt infidelis, aut hæreticus non sit, peccat tamen contra fidei confessionem, quia ex intrinseca fidei obligatione tenemur non negare fidem, etiam exteriùs.

8.

Hoc tamen non obstat, quominus in illomet actu præter malitiam contrariam confessioni fidei, sit etiam malitia contraria laudi, & honori debito Deo, quæ propriam Blasphemiam constituit, & Religioni opponitur. Sicut fidelis, qui metu mortis sacrificat Idolo tantùm exteriùs sine interiori infidelitate, deficit quidem in confessione fidei, & hoc titulo grauiter peccat, nihilominus tamen simul committit peccatum Idololatriæ Religioni contrarium, quia honorem soli Deo debitum alteri defert. Et simili modo infidelis, vel hæreticus, qui ex falsa opinione, quam habet de Deo, falsum de illo loquitur, vel aliquid dicit, quod in contumeliam Dei cedat, simul & hæreticus est, & Blasphemus, quia & contra fidem, & confessionem fidei peccat, & contra diuinum honorem loquitur, etiamsi fortasse id formaliter non intendat: Nam, vt sæpè dixi, ad peccati malitiam contrahendam sufficit voluntas faciendi actum de se inhonoratiuum alicuius, licèt honoris detractio per se non intendatur. Hac ergo ratione omnis abnegatio fidei blasphemiam continet: Et sic dixit diuus Thomas quodlib. 9. artic. 14. Petrum negando Christum non solùm defecisse in confessione fidei, sed etiam Blasphemasse: Atque ita etiam de hac Blasphemia hæreticali intelligi potest, quod Diuus Thomas in alio loco citato dixit, Blasphemiam includere infidelitatem, vtique exteriorem saltem, & aggrauare illam, habendo Irreligiositatem, & præsertim si accedat detestatio voluntatis, seu intentio detrahendi bonitati Dei, & eius honori. Et ita etiam videtur intellexisse Soto lib. 8. de Iust. q. 2. art. 3. in principio, & Caiet. in re idem sentit.

D. Thom. *Soto.* *Caietan.*

9. Quomodo blasphemia distinguatur ab odio Dei, & de speratione. *D. Thom.* *Caietan.*

Atque hinc etiam obiter intelligi potest, quomodo Blasphemia distinguatur ab odio Dei, & à desperatione. Constat enim in primis Blasphemiam posse proferri sine odio Dei, quia potest proferri sine voluntate directa, & formali inhonorandi Deum, vt Diuus Thomas, & Caietanus docent, & experientia constat; quoties enim aliquis verba Blasphemiæ vsurpat ad significandam animi sui indignationem cum sufficienti aduertentia ad verba, quæ profert, verè Blasphemat, & saltem indirectè voluntatem habet derogandi diuino honori. Secundò fieri potest, vt aliquis blasphemet ex directa intentione infamandi Deum, vel detrahendi eius honori, & non ex proprio odio, sed ex quadam acerba ira, vel superbia, & elatione animi, quod maximè contingit quando Blasphemia procedit ex infidelitate, vt videre licèt in facto Senacherib. 4. Reg. 19. & Nicanoris 2. Machab. 15. Et quoad hoc perfectior, & formalior solet esse Blasphemia in infideli, quàm in fideli, etiamsi contrarium indicet Caietan. dicta quæst. 13. artic. 3. Nam licèt infidelis non credat in Deum, quem Blasphemat, nihilominus directè, & formaliter intendit detrahere vero Deo, quem fideles colunt, quæ intentio blasphemandi Deum, non solet regulariter inueniri in fidelibus, quamuis possint interdum tam peruersam habere voluntatem, vt illo etiam modo blasphement Deum. Tertiò potest Blasphemia ex odio Dei prouenire, sicut ex odio hominis prouenit maledictio, & conuitium, quomodo maximè blasphemant damnati, vt D. Thomas dixit art. 4. Et nihilominus odium ipsum non est Blasphemia, quia licèt in re ipsa sit iniuriosum Deo, formaliter tamen non est contra honorem, sed cōtra amorem Deo debitum, nec consistit in verbo, sed in prauo affectu. At verò siquis velit hoc ipsum odium verbo ostendere, vel profiteri, iam illud erit verbum Blasphemiæ imperatum ab odio. Atque eodem modo censendum est de desperatione, formaliter enim non est blasphemia, sed alius prauus affectus, proferre tamen verba desperationis erit Blasphemia, quia per talia verba semper detrahitur diuinæ bonitati, veritati, aut potentiæ. Est etiā desperatio radix quædam Blasphemiæ, quia & excludit timorem iniuriam inferendi Deo, vt D. Th. notauit ar. 4. & quasi ex natura rei auertit animum ab affectu Dei, de quo aliquis desperat, & ita facilè ad blasphemandum de illo prouocatur.

4. Reg. 19. *2. Mac. 15.* *Caietan.* *D. Thom.* *D. Thom.*

10. Malitia blasphemię distinguitur à iuramento.

Secundò principaliter comparari potest malitia Blasphemię ad alia vitia contra virtutem Religionis. Et primò conferri potest cum periurio, seu iniquo iuramento: multi enim existimant Blasphemiam ad temeraria, seu irreligiosa iuramenta pertinere, vt referunt Couar. suprà num. 8. & Azor. d. c. 28. q. 1. Et Soto dicta q. 2. art. 3. conclus. 1. Blasphemiam dicit esse *scelestissimam periuriorum speciem.* Et iuramentum per falsos Deos etiamsi aliàs verū sit, dicit esse Blasphemiam, idemque ait de iuramento per creaturam, vt talis est. Nihilominus certum est, malitiam Blasphemiæ vt sic esse distinctam à malitia Irreligiosi iuramenti. Ita fatentur dicti auctores, nec negat Soto, & sumitur apertè ex D. Thom. 2. 2. q. 13. iuncta q. 98. Et patet, quia malitia Blasphemiæ potest omnino separari à iuramento, ac subindè ab omni malitia iniqui iuramenti. Vt cum quis profert verbum conuitij

Couar. *Azor.* *Soto.* *D. Thom.*

uitij contra Deum,nihil iurat, & tamen blaſphemat. A

Ratio à prio ri.

Ratio denique à priori eſt, quia malitia iuramenti non interuenit, niſi vbi adducitur Deus in teſtem, ſæpe autem quis blaſphemat, non afferendo Deum in teſtem,vt per ſe notum eſt.

11. Malitia blaſphemię ſæpe eſt cõiuncta cum malitia iuramenti.

Addendum verò eſt, malitiam Blaſphemiæ ſæpe eſſe coniunctam cum malitia iuramenti: Hoc patet, primò in illis iuramentis,quæ fiunt cum quadã exaggeratione,quæ redundat in Blaſphemiam, & contumeliam Dei, vt ſuprà dicebamus de illa execratione, *Per vitam Dei*,nam per modum iuramenti fieri ſolet, non eſt autem idem de viſiato verbo,*viuit Deus*,quia in illo non fit comparatio,vel execratio,ſed ſolum viuens Deus teſtis adducitur.Item iuramenta,illa, quæ fiunt nominando Deum modo contemptibili, aut ignominioſo exprimendo aliquas inferiores partes B corporis Chriſti,& iniqua iuraméta ſunt,& Blaſphemiæ,vt apertè ſupponit Pius Papa in c.*Si quis* 22. q.1. dicens,*Si quis per capitulum Dei,vel caput iurauerit, vel alio modo Blaſphemia contra Deum vſus fuerit &c.*Idem ſumitur ex Authẽtica,*Vt non luxurientur homines* &c. collat.6.tit.5.Idemque cenſet Soto ſuprà de iuramento per corpus,& ſanguinem Domini.Caietanus verò ver.*Blaſphemia*,quem ibi Armilla ſequitur,non putat eſſe Blaſphemiam, *dicere ad ſanguinem, vel ad corpus Dei ſiue inuocando per modum iniuriantis,ſiue reſonando in rixa, aut turbatione contra aliquem.* Vnde à fortiori idem dicturus eſſet, quando per modum iuramenti illa proferuntur præſertim cum pro ratione afferat, *quia ex quo verbum caro factum eſt, Deus carnem, & ſanguinem habet.* Nam ſi hæc ratio bona eſt, etiam in illo modo iurandi locum habet:& ita ſequitur,& ampliat illam ſentẽtiam Nauar.dicto c.12.n.85.Re tamen vera ratio non eſt formalis:nam etiam Deus caro factus habet caput capillos,iecur,& alia pudentiora membra:& nihilominus per hęc iurare,vel ea cõtumelioſè nominare Blaſphemia eſt.Quia non ſatis eſt eſſe verùm,quod dicitur,ſi contumelioſè dicitur,nam vt ſuprà dixi, huiuſmodi Blaſphemia non conſiſtit in falſitate, ſed in contumelia.Quocirca quando abſque forma iuraméti per modũ iniuriæ,& indignationis aliquis dicit. *Ad corpus Domini*,vulgò:*Cuerpo de Dios*,mihi videtur in rigore blaſphemia grauis, niſi per inaduertentiam excuſetur,quia eſt verbum contumeliæ,& contemptus in Deum. Aliqui verò excuſant huiuſmodi locutionem,prout frequenter profertur in rixa,& perturbatione cum alio,quia non ſolet proferri ex indignatione contra Deum ſed contra illum, cum quo fit rixa. Sed certè ſi verba ipſa de ſe blaſphema ſunt,illa non erit ſufficiẽs excuſatio, alioqui etiãſi aliquis ex ſimili indignatione ad hominem cum quo contendit,prorumperet in verba maledictionis, vel abnegationis Dei non blaſphemaret,quod dici non poteſt:Ad blaſphemiam ergo non eſt neceſſaria formalis indignatio in Deum,ſeu in actu ſignato,vt ſic dicam,ſed ſatis eſt, quòd in actu exercito ex indignatione cum homine prorumpat aliquis voluntariè in verba contumeliæ contra Deum, quod per illa verba fit,non minus quàm per alia, quantum eſt ex vi ſignificationis illorum,ſæpe enim proferuntur quaſi materialiter,& omnino ignorando, quid ſignificent. & tunc ſic loquentes excuſari poſſunt à culpa graui blaſphemiæ. At verò quando quis iurando nominat corpus, & ſanguinem Domini, faciliùs poteſt à blaſphemia excuſari,ſi cum debito modo & reuerentia id faciat,ſicut ſine blaſphemia poteſt iurari per ſacramentũ Euchariſtiæ,quod nomine corporis,& ſanguinis Domini ſignificare ſolemus:& ita iuxta communem vſum non videntur illæ partes cum conuitio,& contumelia diſtinctè nominari,quia & diſtinctè conſecrãtur,

Pius Papa. Ca.Si quis

Auth Vt non. Soto.

Caietan. Armil.

Nauarr.

Ad blaſphemiã non eſt neceſſaria formalis indignatio in Deum.

Si quis iurãdo nominet corpus, & ſanguinem Domini nõ blaſphemat.

& ſicut in ſingulis totum continetur,ita etiam nominatur,& illa diſtinctio fieri ſolet nõ ad deſpectum, ſed ad maiorem iuramenti conteſtationem,commemorato illo myſterio, ſeu paſſione Domini,quæ per illud ſignificatur; ſicut ſolent aliqui iurare per Chriſtum crucifixum, in quo non eſt blaſphemia, quicquid ſit de nimio exceſſu in modo iurandi, de quo aliàs.Vide Couar.in dicto cap. *Quamuis pactum*. p. 1. §.1.n.6.

Couar. Cap. Quamuis pactum

12. Alius blaſphemandi modus cum veritas humanæ æquiparatur.

Alius præterea modus blaſphemandi coniunctus cum iuramento eſſe ſolet,quando Diuina veritas humanæ æquiparatur, vt cum aliquis infirmat tam verum eſſe quod dicit,quàm eſt verum,Deum eſſe, vel quam eſt verum,Chriſtum natum eſſe ex Virgine,vel quàm eſt verum euangelium,& ſimilia.Ita ſentit Soto ſupra,quamuis ſolùm dicat,hanc formam iurandi non longè diſtare à blaſphemia,ſed certè illa comparatio multum videtur derogare Diuinæ bonitati, & veritati;nam per illã tribuitur veritati humanæ tanta infallibilitas,& certitudo,quanta eſt in diuina, & ita tribuitur creaturæ id, quod eſt proprium creatoris, quod ad blaſphemiam pertinet.Poſſet tamen excuſari,dicendo,non fieri æquiparationem in certitudine, & infallibilitate,ſed ſolùm in veritate,quę in indiuiſibili,& totali adæquatione conſiſtit,& ideo non videtur eſſe maior in vna veritate, quã in alia. Veruntamen non eſt ſufficiens excuſatio, quia comparatio illa fit ad confirmandam certitudinem veritatis, & firmandum intellectum in aſſenſu eius,ideo enim aſſumitur comparatio ad veritatem diuinam,& non ad C alias. Quapropter in rigore verborum videtur illa magna irreuerentia,& contumelia Diuinæ veritatis, ac ſubinde ad blaſphemiam pertinere. Fateor tamen, hoc multùm pẽdere ex intentione loquentium, qui ſæpe loquuntur per exaggerationem, & non intendunt facere omnimodam æquiparationem.Et ita excuſari poterunt à malitia blaſphemiæ, vel quia non aduertunt,quid verba illa ſignificent, vel quia verba illa capacia ſunt alterius ſignificationis,quam ipſi intendunt.

Soto.

Excuſatio.

Reijcitur.

13. Iurare per falſos deos eſt blaſphemia.

Præterea verum eſſe videtur,quod Soto docet,iurare per falſos deos,blaſphemiam eſſe,ſicut etiam iurare per creaturam,vt creatura eſt,quia per tale iuramentum tribuitur creaturæ vel idolo, quod eſt proprium veri Dei,hoc autem,eſt blaſphemia.Item quia D illud iuramentum eſt contrarium confeſſioni fidei; nam per illud in actu exercito cõfitetur,qui iurat,aliquid aliud eſſe primam veritatem in teſtificãdo præter verum Deum,ergo eſt Blaſphemia. Dices,ergo erit grauius peccatum iurare verum per falſos deos, quam iurare falſum per verum Deum, quia blaſphemia maius peccatum eſt, quam periurium, vt ſentit D.Thom. dicta q. 13. ar. 2. & docet expreſſè art. 3. ad 2.afferens Gloſſam ſuper ad Epheſ.4. eſtque aperta ſententia Auguſt. lib. contra Mendacium capit. 19. dicens:*Ideo peius eſt blaſphemare,quàm peierare; quoniã peierando falſæ rei adhibetur teſtis Deus, blaſphemando autem de ipſo, falſa dicuntur Deo.* Conſequens autem falſum eſt;Nam idem Auguſt.Epiſt.154.ad Publicol. & habetur in cap.*Mouet*.22.quæſt. 1. dicit, *Sine vlla* E *dubitatione minus malum eſt, per deos falſos veraciter iurare,quàm per Deum verum fallaciter. Quanto enim per quod iuratur, magis eſt ſanctum, tantò magis eſt pœnale periurium.* Ergo ſignum eſt, iuramentum per falſos deos non eſſe Blaſphemiam.

Obiectio.

D.Thom. Epheſ 4. Aug.

C.Mouet. Soto.

14. Reſponſio Soti reijcitur. Soto.

Ad hoc reſpõdet Soto, iuramentũ per falſos Deos minus malũ eſſe in ratione periurij, quã periuriũ per Deum verum, & in hoc ſenſu fuiſſe locutum Auguſtinum,*Qui tamen* (inquit) *non negaſſet,quin idololatria, quam includit iuramentum per falſos Deos,ſit grauius peccatum,quam periurium per verum Deum.* Sed difficile eſt accom

est accommodare solutionem, nam iurare verum per falsos Deos non est periurium, ergo sub ea ratione non potest comparari, neque ita comparatur ab August. Sed quatenus habet rationem mali, vnde comparatio esse videtur inter testificationem veri per falsum Deum, aut falsitatis per verum Deum. Aliter respondent Alex. Alens. 3. p. q. 31. memb. 3. art. 2. §. 2. Bonauent. in 3. d. 39. dub. 4. circa litteram, & Turrecr. in dicto cap. *Mouet.* q. 4. Qui dicunt, in iuramento esse duo, scilicet quod asseritur, & per quem asseritur: & in primo aiunt, minus peccare iurantem verum per falsum Deum; & in secundo autem magis peccare. Sed habet responsio eandem difficultatem, quia qui verum iurat per falsos Deos, nihil peccat in re asserta, sed solùm in testificatione eius; comparatur autem cum altero, quatenus peccat. Itē ratio Augustini hoc ostendit, nam ex maiori sanctitate veri Dei cōcludit, maius esse peccatum peierare per illum, quàm abducere in testem falsum Deum, siue ad verum, siue ad falsum confirmandum.

Alens. Bonauent. Turrec.

Aliorū responsio refellitur.

15 Vera solutio.

Dici ergo potest, iurantem verum per falsos Deos, simpliciter, & intensiuè (vt sic dicam) grauius peccare, iurantem autem falsum per verum Deum, peccare grauiùs secundùm quid, & extensiuè. Nam prior vno tantùm modo peccat, posterior autem duobus, quia & mentitur, & contra humanam iustitiam peccat, ad quam pertinet fides in pactis humanis, de quo iuramento ibi loquitur Aug. Et præterea peccat contra Deum, illum adducendo in testem falsitatis, pluribus ergo modis peccat, & hoc vocamus *extensiuè* grauius. Comparando autem priorem malitiam idololatriæ, seu Blasphemiæ cum periurio, vt est contra Deum verum, sine dubio prior est grauior malitia, vt bene sentiunt omnes dicti auctores: Quod satis est ad respondendum obiectioni. An verò apud Deum, seu in diuino iudicio illa vnica malitia iuramenti veri per falsum Deum, sit digna maiori pœna, quam omnes simul malitiæ, quæ in periurio per verū Deum, inueniuntur, incertum est, pendetque ex modo peccandi, & circunstantiis: nam generatim loquendo fieri potest, vt multitudo malitiarum inferioris rationis moraliter æquiualeat, vel excedat grauitatem vnius malitiæ superioris rationis. Addo etiam iuramentum mendax per falsum Deum præter malitiam Blasphemiæ habere rationem periurij, saltem ex conscientia erronea iurantis, sub hac autem ratione grauius esse periurium per verum Deum, quàm per falsum, quod etiam videtur comprehendisse Aug. & probat ratio eius, quia maior est sanctitas veri Dei, quàm falsi, etiā prout cogitatur, vel reputatur ab eo, qui per illum iurat: ratio autem blasphemiæ semper est maior, quia illa consistit in iniuria illata vero Deo, non tantùm vt testificanti, vt fit in periurio, sed vt existenti (vt sic dicam,) & habenti supremam excellentiam, cui per talem Blasphemiam derogatur.

August.

Incertum est quis a Deo sit magis puniendus, An iurans falsū per verum Deū, An iurans verum per Idolum.

Aug.

16. In eodem actu duplex malitia distincta potest esse, periurij scilicet, & blasphemiæ.

Ex quibus omnibus intelligi potest, quamuis contingat, Blasphemiā, & periurium in eodem actu coniungi: nihilominus semper manere distinctas malitias, ideoque ita esse actum in confessione aperiendum, vt vtraque illius malitia explicetur. Vnde etiam è conuerso sequitur, licèt iuramentum ratione modi iurandi Blasphemiam contineat, si tamen non cadat supra mendacium, non habere specialem malitiam mortalem periurij, sed tantū Blasphemię, quia, vt supponitur, iuramentum est per verum Deum, & non est periurium, quia non est ad confirmandum falsum, ergo non habet malitiam mortalem sub præcisa ratione iuramenti, sed solùm sub ratione cōtumeliæ, & conuitij in Deum. At verò è conuerso, qui per Deum verum falsum iurat, si nullam aliam circunstantiam prauam misceat, licèt sit periurus, non est Blasphemus, vt docuit D. Thomas suprà art. 3. ad 2. Quia licèt afferat Deum in testem falsitatis, non tamē affirmat, eum esse mendacem: neque sperat, Deum testificaturum illud mendacium, sed solum sub Dei auctoritate vult alium decipere, & potiùs sperat (vt diuus Thomas ait) *quòd Deus super illud non testificetur per aliquod euidens signum.* Atque ita constat, malitias periurij, & blasphemiæ adeò esse distinctas, vt sæpè possint mutuò ad inuicem separari, licèt interdum possint coniungi.

D. Thom.

Et iuxta hæc potest fieri discursus circa alios actus Religionis, & vitia, quæ contra illos committuntur: nam cum illis potest sępe coniungi Blasphemia, præsertim si cum sufficienti aduertentia, & multò magis si cum directa intētione fiant, vt si quis Deo promittat peccatum aliquod in honorem eius facere, non solùm est iniquus in malè promittendo, sed etiam est blasphemus, quia illud magis est verbum conuitij, quàm honoris, potiusque videtur esse comminatio, quàm promissio. Similiter qui ad laudandum Deum profana, aut turpia verba assumit, si per ea verba Deū laudare intendat, Blasphemiam in ipsum committere videtur, quia in actu exercito significat, Deum gaudere similibus laudibus, & ita facit Deum contemptibilem potiùs, quàm laudabilem; & ita videtur sentire Nauarr. dicto cap. 12. num. 87. Verum est, quod si huiusmodi cantilenæ non proferantur, nec referantur ad laudem Dei, sed misceantur aliis veris laudibus Dei, nō erit propriè Blasphemia, licèt non careāt alia malitia Irreligiositatis, vel sacrilegij, vt infrà dicemus de Oration. tractando. Similiter aliqui inter Blasphemias numerant abusum verborum sacræ Scripturæ ad conficiendos profanos libellos vel ad actiones ludricas, & similia. Hoc tamen vitium regulariter potiùs sacrilegium est, quàm Blasphemia: Si tamen tantus esset abusus, vt veritati, & auctoritati illorum verborum derogari videretur, profectò cōtumelia transiret in auctorem eorum, & malitiam Blasphemiæ participaret, & ideo Cōcil. Trident. sess. 4. in fine hoc vitium reprehendens, & prohibens, à nomine sacrilegij, vel Blasphemiæ abstinet, vocatque *temeritatem, irreuerentiam, & contemptum.*

17. Qui promittit peccatum in honorem Dei se facturum, est blasphemus.

Et qui ad laudandum Deum turpi vtitur verbo.

Nauarr.

Blasphemia item est abusus verbis scripturæ, nō tamen semper.

Concil. Triden.

Tertio loco fieri potest comparatio inter ipsas diuersarum Blasphemiarum malitias inquirendo, an omnes sint eiusdem speciei, seu (quod idem est) eiusdem grauitatis essentialis, nam quod in indiuiduo, seu accidētaliter vna possit esse grauior alia, dubium non est. In quo Caiet. d. quæstion. 13. art. 1. & in Sum. ver. *Blasphemia*, absolutè docet, omnem Blasphemiam esse eiusdem speciei; quem multi moderni sequūtur, nullam tamen probationem adducunt, nisi quòd omnes Blasphemiæ sunt contrariæ Religioni, quatenus cultum latriæ debet Deo, vnde inferunt, quod sicut Religio, & Latria vna est, ita Blasphemia; quæ tamen ratio non conuincit, quia faciliùs vitia multiplicantur, quàm virtutes, vt suprà dictum est. Potest tamen illa sententia confirmari, quia omnia periuria sunt eiusdem speciei, & omnes hæreses, ergo & omnes Blasphemiæ. Nihilominus contrariam sentētiam censeo esse valde probabilem: nam Blasphemiæ hæreticales videntur specie distingui à non hæreticalibus, quia continent deformitatem, & iniuriam longè diuersæ rationis. De hæreticalibus autem inter se comparatis D. Tho. d. q. 13. art. 1. ad 3. sentit non differre specie formaliter in ratione Blasphemiæ, quia omnes reducuntur ad enunciationem falsam de Deo. Et similiter Blasphemiæ non hæreticales solùm videntur distingui secundùm magis, & minùs in ratione contumeliæ, aut conuitij.

18. Vtrùm blasphemię omnes sint eiusdem speciei.

Caietan. Pars affirmatiua.

Negatiua pars valde probabilis iudicatur.

D. Thom. Blasphemiæ hæreticales non differūt specie.

19.

Possunt autem in hoc ordine distingui specie in ratione Blasphemiæ, maledicta, aut contumeliæ in Deum,

Vtrùm blasphemia in Deũ prolata distinguatur specie ad ea, quæ profertur in Sanctos.

Deũm, vel in Sanctos immediatè prolata, quia adoratio Sanctorum etiam respectiuè, & in ordine ad Deum est diuersæ rationis ab adoratione debita ipsi Deo propter se. Sed licèt in Blasphemia contra Sanctum prolata inueniatur aliqua malitia specie distincta à propria malitia Blasphemiæ, quæ est contra Deum, nihilominus, facilè sustineri potest malitiam Blasphemiæ, quæ est in illo actu, quatenus in Sancto male dicitur Deus, eiusdem speciei esse cum Blasphemia immediatè in Deum prolata. Parum verò hoc refert, dummodo intelligamus in conuitio contra sanctum prolato duas ad minùs esse malitias, vnam contra illam personam, quæ contumelia afficitur, cum sit per se digna honore quæ malitia propriè est contra Duliam, & consequenter est distincta specie à propria malitia Blasphemiæ. Altera malitia est, quatenus illa contumelia redundat in Deum ipsum, & illi censetur principaliter fieri, & per hanc constituitur propriè ille actus in ratione blasphemiæ. Hæc tamen distinctio sufficit, vt ratione alterius malitiæ coniunctę hæc circunstantia explicanda sit in confessione, & ita in ordine ad illam talis differentia quasi specifica censenda est, quod est obseruandum pro omnibus blasphemiis, quæ habent adiunctas in ipsis materialibus actibus malitias aliarum rationum. Et hæc sufficiant de malitia Blasphemiæ.

CAPVT VII.

De pœnis Blasphemiæ in foro diuino, canonico, & ciuili.

1. Nulla est blasphemia irremissibilis.

MAteriam hanc breuissimè, ac remissiuè expediam, quia quæ ad dogmata fidei, vel ad conscientiam spectant, alibi à nobis tractata sunt, quæ verò ad externum iudicium pertinent, nostra non sunt. Primò ergo respondet Blasphemiæ grauissima pœna in foro Dei, quæ erit æterna, nisi in hac vita remissio talis culpæ obtineatur: vbi statim occurrebat quæstio, An aliqua Blasphemia sit apud Deum irremissibilis, ita vt hæc sit quasi pœna tali blasphemiæ specialiter imposita in foro diuino? quod tractare solent Theologi de blasphemia in Spiritum Sanctum. Sed de hac re dixi disp. 8. de Pœnit. sect. 1. vbi explicui, nullam esse Blasphemiam irremissibilem simpliciter, sed aliquam ita appellari, quia directè opponitur dispositioni necessariæ ad peccati remissionem, & ideo reddit illius remissionem valde difficilem.

A Secundò considerari potest Blasphemia in ordine ad Sacramentale iudicium confessionis. Et sic potest in primis de illa dubitari, an Blasphemia habeat censuram aliquam ipso iure annexã, vel reseruationem, nam hæc etiam esse solet quasi quædam pœna. Breuiter tamen dicendum est, nullam incurri censuram ipso facto propter tale peccatum, quia in iure nulla legitur solùm enim in capit. *Si quis*, 22. q. 1. imponitur: pœna depositionis clerico blasphemanti; veruntamen nec imponitur ipso facto, sed imponi præcipitur, nec etiam illo modo pœna illa est in vsu, vt Doctores statim citandi fatentur. Qua propter nec reseruationem habet hoc peccatum ipso iure annexã, quia nec talis reseruatio facta est Papæ, quia hæc non solet fieri sine annexa censura, nec etiam facta est B Episcopo ex vi communis iuris, quia nullibi legitur, nam in cap. *Statuimus*, de Maledicis, quod citari solet, non est sermo de reseruatione in foro Pœnitentiæ, sed de pœna in foro contentioso, vt notaui disp. 28. de Pœnit. sect. 3. num. 10. vbi hoc latiùs tractaui, & specialiter aduerti, Concil. Lateran. sub Leone X. sess. 9. supponere ordinarios confessores posse absoluere ab hoc peccato, præcipere tamen, vt id non faciant, nisi imposita grauissima pœnitentia. Sed in hac etiam restrictione, vt ait Armilla ver. *Blasphemia* num. 5. lex illa non est in vsu recepta; atque ita communi, seu diuino iuri in hoc standum est.

2. Nulla censura incurritur propter blasphemiã ipso facto.

Ca. Si quis

Cap. Statuimus.

Concil. Later.

Armil.

Tertiò decernitur propter hoc delictum pœna in exteriori iudicio humano imponenda, tam per legem canonicam antiquam, & communem, vt pro C clericis in dicto cap. *Si quis* 22. quæstion. 1. pro laicis verò in dicto capit. 2. de Maled. quam per nouas constitutiones dicti Concil. Later. & Iulij III. in quodam motu proprio, qui incipit *in multis deprauatis*, & in alio Pij V. qui incipit. *Cum primum Apostolatus officium.* Hæ verò nouæ constitutiones vsu receptæ non sunt. Punitur etiam hoc delictum per leges ciuiles in Authentico, *Vt non luxurientur*, &c. suprà citato. De quibus pœnis legi possunt Glossa, & Doctores eisdem locis, & Bernardus Diaz cum scholio Salzedi dicto capit. 110. Practicæ, & Couarruuias dicto §. 7. à num. 10. & Iul. Clar. lib. 5. §. *Blasphemia*, & Simancas in Catholicis institutionibus titul. 8. Castro lib. 1. de Iusta hær. punit. capit. 12. & Azor. dicto lib. 9. capit. 28. q. 5. & sequentibus, qui referunt alios, & latè tractant D quomodo peccatum hoc sit misti fori, & quomodo Blasphemia hæreticalis ad Inquisitores hæreticę prauitatis pertineat, & alia, quæ ad forense negotium magis spectant.

3. Propter hoc crimẽ decernitur pœna in iudicio humano imponenda.

Ca. Si quis. Cap. 2. Concil. Later. Iulius. 3. Pius 5. Auth Vt non. Glos. Bernard. Diaz. Salzed. Couar. Iul. Clar. Simancas.

Finis libri primi.

INDEX

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI DE SVPERSTITIONE.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

DE SVPERSTITIONE.

Svperstitio ex communi sententia vitium est Religioni Dei contrarium, vt in superioribus tactum est, & mox latiùs videbimus. Non est autem vna tantum species vitij, sed quasi genus quoddam proximum multas sub se continens species, nam quædam superstitio est circa Deum verum, alia circa Deos falsos vel expressè, vel tacitè, de quibus omnibus in discursu huius libri dicendum est.

CAPVT I.

Quomodo superstitio circa Deum verum esse possit, & quid illa sit.

1.

PRIMVM omnium obseruandum est, quod superstitio excessum quendam importat, quia iuxta communem vsum nimium Dei cultum significat, vt constat ex vsu tam Latinorum, quàm Theologorum cum Diuo Thoma 2. 2. q. 93. Vnde Aulus Gellius lib. 10. Noct. Atticar. dixit, superstitionem esse *importunam, & ineptam Religionem*, & idem ferè habet Cicero lib. 2. de Nat. deor. Circa etymologiam autem huius vocis variè loquuntur auctores: nam Cicero suprà putat deriuatum esse nomen illud à voce *Supersto*, seu à nomine *Superstes*, nam *qui totos* (inquit) *dies immolabant, vt eorum liberi superstites essent, superstitiosi sunt vocati*. Isidorus verò lib. 8. etymol. c. 3. ex eadem voce *superstes* aliam deriuationem refert; *Alij* (inquit) *à senibus, quia multis annis superstites per ætatem delirant, & errant superstitione quadam nescientes, quæ vetera colant, aut quæ veterum ignari adsciscant, superstitionem dictam putant*. Deinde refert ex Lucretio superstitionem dictam esse *à superstando*, quasi superstitio sit cultus superstantium rerum, seu rerum, quę supra nos sunt, id est, cœlestium, ac diuinarum. Quam etymologiam ipse reprobat, quia cultus talium rerum non est superstitio, sed maximè legitimus. Vnde ipse potius sentit superstitionem dictam esse *à superstatuo*, vel *superinstituo*. Nam superstitio est superflua obseruantia in cultu super statuta, seu instituta Maiorum. Quæ descriptio ad significationem vocis declarandam apta est, ad vocis autem deriuationem non videtur satis vocibus ipsis accommodata. Et ideo alij è contrario existimant etymologiam Lucretij cum vocibus quadrare, licèt ille in re explicanda errauerit. Fuit enim Epicureus, qui omnem Dei Religionem contempsit, quia non putauit Deum habere prouidentiam humanarum rerum, & ideo omnem Dei cultum superstitiosum esse credidit, quia procedit ex timore Dei super nos stãtis, quem timorem in vniuersum vanum esse putauit; in quo turpiter errauit. Potest autem hic timor esse nimius, & irrationabilis, & inde potuit nimius Dei cultus superstitio vocari, quasi procedat ex nimio timore Dei super nos stantis. Parum tamen ad nos refert, vnde vox deriuata sit, dummodo constet, quid significet.

D.Thom. Aul.Gel. Cic. Nominis Etymologia. Isidor. Lucret.

2. Dupliciter fit cultus superstitiosus, vel ex parte rei cultæ, vel ex parte modi, quo colitur.

Est autem aduertendum secundò, ad legitimum cultum Religiosum duo requiri, vnum est, vt cultus sit legitimus ex parte rei cultæ: aliud est, vt in modo etiam colendi prudens, & moderatus sit. Vnde è contrario quia malum contingit ex quocunque defectu, dupliciter potest cultus esse superstitiosus, scilicet vel ex parte rei cultæ, si non sit cultus veri Dei, sed falsi, vel ex parte modi obseruandi etiam in adoratione veri Dei. Posset etiam quis addere tertium membrum, scilicet, cultum deficientes in vtroque; nam Cicero suprà etiam in cultu falsi Dei significat posse esse superstitionem in modo, sed nobis non est hoc tertium membrum necessarium, Gentilis enim, qui putabat cultum exhibitum suo idolo iuxta suas leges, & mores esse legitimum, vocauit superstitionem cultum eiusdem idoli vltra instituta suorum maiorum, nos tamen totum cultum talis Dei, qualiscunque cultus sit, vt superstitiosum omnino abijcimus, & ideo in tali cultu non curamus de modo eius, vt superstitiosũ appellemus. Sic ergo apud Theologos, & alios Doctores duplex distinguitur superstitio: vna est in cultu veri Dei, alia in cultu falsi Dei, & hæc posterior generaliter vocari potest falsus cultus, seu superstitio idololatrię. Prior verò vocatur indebitus, vel nimius cultus veri Dei. Ita docet D. Thomas communiter receptus in 2. 2. q. 92. art. 2. Vbi superstitionem ex parte rei cultæ, quam nos generatim idololatriam vocauimus, in tres distinguit species, scilicet in idololatriam expressam, seu strictè sumptam, & diuinationem, & vanam obseruantiam; quæ idololatriæ tacitæ dici possunt, de quibus postea dicemus. Alteram verò superstitionem in cultu veri Dei in duo membra distinguit, scilicet, in superstitionem perniciosam, & superfluam, de quibus in præsenti tractabimus.

D.Thom. Multiplex superstitionis diuisio.

3. Error hæreticorum, qui nihil distinguunt inter idololatriã, & superstitionem.

Antequam verò vlteriùs progrediamur, oportet circa diuisionem datam lectorem aduertere cuiusdam erroris nouorũ hęreticorũ, qui nihil distinguũt inter idololatriã, & superstitiosũ cultum veri Dei, sed omnẽ superstitiosũ cultũ, etiãsi circa Deũ verũ versetur, idololatriam vocant. Quod solum faciunt, vt catholicos calũnientur, eosque idololatriæ falso coarguant. Ad quod concludendum alium adiungunt errorem, fingentes superstitionem, vbi non est, vt

paulò post videbimus; non tamen suo furori satisfaciūt, Catholicam Ecclesiam, vt superstitiosam reprehendentes, nisi etiam idololatram illam faciāt, & ideo superstitionem etiam illam, quæ est circa verum Deum, idololatriam vocant. Hunc errorem copiosè, & doctè refutauit Gregor. de Valen. in suo 3. tom. disp. 6. quæst. 11. punct. 1. & postea Leonardus Lessius lib. 2. de Inst. capit. 43. dub. 4. & ideo nobis necesse non est in hoc errore confutando immorari. Nam si vocem ipsam attendamus, nihil aliud est idololatria, quam idoli latria, seu suprema adoratio; Deus autem verus idolum non est, ergo contra vocem ipsam est, aliquem cultum veri Dei idololatriam vocare, quod etiam confirmat, & conuincit frequentissimus Scripturæ sacræ, & Sanctorum Patrum vsus, vt dicti Auctores latè prosequuntur. Si autem rem ipsam spectemus, euidentissimum est, deformitatem, & malitiam longè diuersæ rationis esse in adoratione falsorum Deorum, quàm sit in adoratione veri Dei, quantumuis superstitiosa, vt ex terminis ipsis videtur per se notum, & ex rebus humanis declarari potest; nam longè maiorem iniuriam facit Regi, qui alium Regem in eodem Regno præter legitimū recognoscit, quam qui ipsummet verum Regem indebito modo reueretur. Vnde nemo est, qui Iudæos nunc idololatras vocet, quia Deum verum colunt, etiam si malè colant, & idem esse potest de Paganis cognoscentibus vnum verum Deum, vt mox dicemus, & à fortiori idem erit de Christianis, etiam malè colentibus Deum. Benè ergo generalis illa partitio data est secundum illa duo genera malitiarum per excessum in cultu. Benè etiam nomina singulis membris adaptata sunt, quæ immutare non licet, præsertim cōtra vsum Scripturæ, & Sanctorum. Nam ex verbis inordinatè prolatis hæresis incurritur. Quàm verò stultè isti hæretici calumnientur Ecclesiam de idololatria, eo quod sanctos cum Christo regnantes colat, in 1. tom. 3. par. ostensum est.

Valen. *Lessius.*

4. Vtrū in cultu veri Dei possit esse superstitio.

Sed adhuc superest nobis disputatio quasi per contrarium extremum cum Lactantio lib. 4. Instit. capit. 28. Vbi reprehendit Ciceronem, eo quod dixerit superstitionem esse posse in vera Religione, nam vera Religio tātùm est in cultu veri Dei, quē ipse Lactantius nō putat posse esse superstitiosum: *Nā superstitio* (inquit) *solùm est in cultu nouorum, & falsorū Deorū, qui superstitio appellatus est, eo quòd homines, relicto antiquo, & vero Deo, superstitem suorū Deorū memoriam colere cœperint.* Suaderiq; potest hæc sententia, quia in cultu veri Dei non potest esse excessus. Probatur, quia in veri Dei amore excessus esse non potest, ergo nec in cultu, & Religione. Patet consequentia, quia sicut Deus super omnia amandus est, ita etiā colēdus; ergo sicut amor Dei non potest esse nimius, ita neque cultus. Itē vel hic excessus accidere potest in cultu interno, vel in externo: Nō quidē in interno, quia interna de Deo æstimatio, si sit vera, non potest esse nimia, sed quātò maior æstimatur, tantò veriùs cogitatur, si autem non sit vera æstimatio, iam cultus, qui ex illa nascitur, non pertinebit ad cultum Dei. Nec etiam potest esse nimis, sed oportet, vt sit, verus, & commensuratus: nam ex vero, & moderato actu interno non potest oriri excessus in exteriori actu, si autem externus cultus non nascatur ex vero, ac legitimo cultu interno, iam non erit veri Dei cultus.

5. Posse dari resoluitur.

D. Thom.

Sed dubitari non potest, quin in colendo vero Deo possit superstitio committi, id est, peccatum per excessum in modo colendi verum Deum: Ita enim docent Theologi omnes cum D. Thoma dicta quæstion. 98. articul. 2. Declaratur autem in primis ratione, hoc vitium esse possibile, & quomodo intelligendum sit, deinde exemplis, & testimoniis confirmabimus tale esse. Primum autem facilè intelligetur, distinguendo illa duo, quæ suprà in cultu, & adoratione distinximus. Vnum est vera existimatio de excellentia personæ, quam colere intendimus: Aliud est signum illud, quo vtimur ad recognoscēdam illius excellentiam, nosque illi submittendum, in cuius signi exhibitione cultus ipse, & adoratio consistit. In cultu ergo veri Dei, etiamsi superstitiosus sit, non potest omnino deesse primum ex his, quæ posuimus, & hoc probat ratio dubitandi proposita, quia si existimatio vera Dei omnino deesset, iam non esset cultus veri Dei, id enim adoramus, quod nobis in mente, & intentione adorandum proponimus, per falsam autem existimationem Dei nemo sibi proponit verum Deum adorandum, sed falsum, & à se fictū, ergo adoratio, quæ inde oritur, non est adoratio veri Dei, ergo nec est superstitio, de qua nunc agimus.

Obiectio.

Dices, Iudæus, vel Sarracenus falsam de Deo habet existimationem, quando illum apprehendit, & iudicat, esse vnum, & non trinum, & nihilominus verum Deum colit.

Soluitur.

Respondeo, in aliquo quidem decipi, quatenus Trinitatem personarum in Deo negat: in aliquo verò non errat, sed verum Deum secundùm essentiam cognoscit, ipse autem non adorat Deum, quantum ad id, quod de illo negat, sed quantum ad id, quod affirmat, seu de illo cognoscit, & ita veram de Deo existimationem habet, verumque Deum colit; quamuis (vt ita dicam) in eo non cōlat, quicquid reuera colendum est. Atque ita cum dicimus ad cultum veri Dei siue legitimum, siue superstitiosum necessariam esse veram de Deo existimationem, non est sensus oportere ita esse veram, vt nullam habeat admistam falsitatem, alioqui nulli infideles, vel hæretici adorarent verum Deum, quod falsum est, dicente Paulo de Gentibus, *Cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt*, ad Roman. 2. & de Iudæis capit. 10. *Testimonium perhibeo illis, quod æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam.* Sensus ergo est, necessariam esse de vero Deo existimationem saltem quoad substantiam, & essentiam, ac existentiam eius confusè conceptam, etiam si alia de illo ignorentur, vel falso existimentur.

Rom. 2.

6. In signo quo Deus colitur potest dari error.

At vero, licèt hæc existimatio veri Dei supponatur, in materia cultus, siue in illo signo, quo vtimur ad Deum adorandum, potest esse error, & superstitio: Quia hæc duo valdè diuersa sūt scilicet, Deum esse dignum honore propter talem excellentiam, quam habet, & hanc rem, vel illam esse aptam ad exhibendum Deo debitum honorem, ergo licèt in primo non erretur, potest in secundo error contingere. Quando ergo aliquis intendens colere verum Deum illis rebus vtitur ad illi exhibendum honorem, quæ ad illud officium aptæ non sunt, neque illis verè Deus honoratur, tunc superstitio committitur, & cultus ille superstitiosus dicitur. Vnde fit, vt hoc genus culpæ maximè contingat in exterioris adoratione, quamuis non in sola. Primum significat diuus Thomas quæstione 93. articulo 2. ad 2. quia signum, quo in tali adoratione vtimur, non est natura sua impositum ad significandam vel Dei excellentiam, vel nostram submissionem ad illam, & ideo facilè potest in tali adoratione contingere error circa vsum signi, vel materiæ quæ ad Deum colendum assumitur. Quod in humana adoratione facilè perspicitur, contingit enim, rusticum hominem ineptis verbis, aut gestibus vti ad regem adorandum, qui non errat in persona regis, quam adorat, sed in modo, & actibus quibus illum adorat. Vnde mirum est, quomodo Lactantius, alioqui eruditus, dixerit, *Omnino quid colas, interest, nō quemadmodū colas.* Est enim hic manifestus error moralis, & practicus, & valdè generalis; nam hone

D. Thom.

Lactan.

honestas actionum multùm pendet ex modo; & ex defectu modi sæpe tota bonitas actus destruitur, quia bonitas integram causam requirit, vt in moralibus notum est; ergo non tantùm interest, quid colas, sed multum etiam, quomodo colas. In defectu ergo huiusmodi superstitio hæc, de qua tractamus, consistit. Vnde etiam constat altera pars, scilicet posse hanc superstitionem interuenire in interiori cultu; nam zelus, seu æmulatio pro Deo, actus interior est, & potest quis illum concipere ex intentione colendi Deum, & tamen si zelus indiscretus sit, vt esse potest (teste Paulo citato loco ad Rom. 10.) erit superstitio, non Religio. Et idem in timore, & similibus actibus internis aptis ex suo genere ad colendum Deum, cótingere potest, si in particulari imprudenter exerceantur, quia talibus actibus re vera non honoratur Deus, neque sunt apti, vt ad illum finem ordinentur.

Rom. 10.

7. Inductione declaratur in Iudæis, & Gentilibus.

Iam verò ex vsu ipso, & quasi inductione hoc genus vitij declaratur, habet enim locum tam in infidelibus, qui verum Deũ aliquo modo agnoscunt, quã in catholicis, qui perfectè, & absque errore illum cognoscunt. Nam in primis Iudæi nunc circuncidentes filios suos, sabbatha seruantes, superstiosi sunt, quia verum quidem Deum colere illis cæremoniis intendunt, sed tamen illis iam Deum non honorant, sed potiùs offendunt. Sic dixit Ambros. in Psalm. 118. Enarrat. in Octon. 5. circa illa verba: *Statue seruo tuo eloquium tuum in timore tuo. Iudæi habent zelum Dei, sed quia non habent secundum scientiã in ipso zelo, & timore maiorem contrahunt Diuinitatis offensam.* Et postea de circũcisione, & sabbathis adhibet exẽpla. Gentilis etiã, si quis nunc esset verũ Deum agnoscens, & Christianam fidẽ non acceptans, si offerat Deo sacrificium vituli, superstitiosus est, quia licèt Deũ verum colere intendat, illi offert, quod re vera sacrificium non est, nec verus Dei cultus. Nam licèt olim illud esse potuerit sacrificium, nunc re vera non est: nam vt rectè dixit August. Epist. 49. q. 3. *Cum hæc exhibentur Deo secũdum veram inspirationem, atq; doctrinam, vera Religio est.* Illud autem sacrificium non offertur secundùm Dei veram inspirationem, atque doctrinam, ergo nõ est actus verę Religionis, est ergo superstitio. Nec refert, quod illud sacrificium videatur legi naturali conforme, est enim conforme negatiuè, id est, non habens ex sola lege naturæ indecentiam, tamen postquam à Deo reprobatum est, & in meliùs commutatum, iam rationem cultus non habet, sed superstitio est. Quod si fortasse continget, Philosophum Gentilem sic offerentem habere ignorantiam inuincibilem fidei, & ductu naturę duci, ille quidem excusaretur à culpa propter ignorantiam, tamen actio ipsa in se superstitiosa esset, quia re vera non est sacrificiũ, nam ex vi Diuinæ institutionis, vnius incruenti sacrificij oblatione omne aliud sacrificium irritum factum est, & nullum: etiam si per ignorantiam excusaretur, qui illud intentat. Adde, multis aliis modis posse contingere superstitionem in huiusmodi Gentili si Deum verum variis obseruationibus colere intendat, vt alij circa falsos Deos faciebant.

Amb. Psal 118.

August.

8. Ostenditur posse reperiri in hæretico, & catholico.

Præterea hæretici multis modis superstitiosi esse solent, vel in sacrificio Eucharistiæ aliquid admiscendo, quod Christus non obtulit, vel in Baptismo, aut aliorum Sacramentorum vsu. Multi etiam in ritibus orandi, ieiunandi, aut aliis operibus, quibus Deum colere solemus, infinitas superstitiones miscuerunt, qui tamen omnes verum Deum colebant. Denique etiam catholicus potest interdum in hoc vitium labi: sic enim Cælestinus Papa Epist. 2. ad Episcop. Galliæ capit. 1. quosdam sacerdotes reprehendit, qui ambulabant *amicti pallio, & lumbo præcincti*, vt viderentur ad litteram obseruare Christi verba Luc. 12. *Sint lumbi vestri præcincti*, & de illis dicit: *superstitioso potiùs cultui inseruire, quàm mentis, vel fidei puritati.* Sic etiam dixit Alex. Papa Epist. 1. cap. 4. *Repulsis opinionibus superstitionum, panis tantùm, & vinum aqua permistum in sacrificium offeratur.*

Calest. P.

Luc. 12.

Alex. Papa

9. Hæreticorũ error asserẽtium omnẽ cultum humano discursu introductum prohiberi.

Oportet tamen in hoc puncto cauere alium hæreticorum huius temporis errorem, dicunt enim, omnem cęremoniam, & omnem cultum à Deo ipso nõ præceptum, seu in Euangelio non contentum superstitiosum esse, imo & idololatriam vocant, vt paulò antea notaui. Funданturque præcipue in illo Deuter. 12. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, neque addas quicquam, nec minuas.* Vnde colligunt, omnem cultum non pręceptum eo ipso prohibitum esse, & ideo Paulũ ad Colossens. 2. dixisse, *Videte ne quis vos decipiat per philosophia & inanem fallacia, secundum traditionem hominum, secundùm elementa mundi, & non secundùm Christum.* Et infrà: *Nemo vos seducat, volens in humilitate, & Religione Angelorum, quæ non vidit ambulans, frustrà inflatus sensu carnis suæ.* Vnde colligunt, omnem cultum voluntarium, & ex humano discursu introductum esse illicitum & à Deo prohibitum. Verumtamen hæc sententia hæretica est, quia non solùm est contra vniuersalem consuetudinem & perpetuam traditionem Ecclesię, sed etiam contra Scripturam, & contra rationem naturalem, vt ostendi in 3. tom. 3. part. disputat. 15. section. 2. Et patet breuiter, quia Scriptura ipsa præcipit obseruare vota, quæ tamen voluntariè, & non ex pręcepto promittuntur. Et ratio naturalis dictat, non solùm esse facienda bona præcepta, sed etiam esse vtile plura bona, & honesta facere, quàm præcepta sint. Item vix possunt homines non vti determinatione aliqua humana in actionibus diuini cultus, quia lex diuina, vel naturalis non omnia determinauit, vt sæpe in superioribus ostensum est. Vnde etiam hæretici ipsi suos peculiares modos, & ritus introducunt in modo colendi Deum, qui non sunt in Euangelio, vel diuina lege præcepti, immò nec ipsi inter se in huiusmodi ritibus conueniunt, ergo planè ignorant, quid loquantur, & se ipsos tanquam superstitiosos, & idololatras condemnant. Non est ergo superstitiosum quicquid præceptum non est, sed quicquid contra præceptum est, siue sit contra diuinam institutionem siue contra ecclesiasticam, siue contra rationem naturalem ostendentem in aliquo ritu vel inutilitatem, vel superfluitatem, vel aliquid huiusmodi.

Deut. 12.

Colos. 2.

10. Explicatur locus Deuteronomij.

Et ita intelligitur locus ille Deuter. Ibi enim specialiter prohibebat Deus Hebræis vti cæremoniis Gentium, vt ex verbis proximè præcedentibus constat: & in hoc sensu concluditur ibi nihil fuisse addendum, vel minuendum, vtique legi sibi traditæ contrarium. Non verò prohibebantur omnia, quæ non erant præcepta, dummodo non essent præceptis contraria, sed potiùs eis consentanea, vt in ipsamet lege explicatur Leuit. 23. vbi post præcepta festiuitatum, oblationum, & sacrificiorum additur, *Exceptis sabbathis Domini, donisque vestris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ sponte tribuetis Domino.* Quæ lex non est derogata per prohibitionem in Deuteronomio factam, vt constat. Vnde postea iuxta legem Leuitici instituerunt Iudæi aliquas festiuitates in lege non præceptas; & Christus Dominus vsus est multis cæremoniis in lege non præceptis, vt in dicto loco ostendi. Vnde nec Paulus ad Colossens. 2. omnem voluntarium cultum damnat, cum ipsemet 1. ad Corint. 7. virginitatem, & abstinentiam ab opere coniugij propter orationem consulat, etiam quãdo præcepta non est: in dicto ergo loco ad Colossens. 2. agit præcipuè de vitanda superstitione legalium cæremoniarum, & cauendis deceptoribus, qui illam sub

Leuit. 23.

Colos. 2.

1. Corin. 7.

speciе humilitatis, & Religionis Angelicæ, seu per Angelos traditæ introducere volebant, vt D. Thomas exponit. Quanuis extendi possit Doctrina illa ad omnem superstitiosum cultum non fundatum in recta ratione, sed in hypocrisi, & irrationabili volũtate, vt Caiet. & alij declarant, in hoc enim sensu rectè dici potest superstitio Religio ita voluntaria, vt nec lege, nec iusta ratione fundata sit, quæ superstitio etiam in cultu veri Dei locum habet, vt dixi.

D Thom.

Caiet

11. Lactantij fundamento respondetur.

Ad fundamentum ergo Lactantij non est difficile ex dictis respondere, fatemur enim, ex parte Dei non posse esse excessum in cultu, si aliàs cultus sit rationi consentaneus, & in eodem sensu rectè etiam dicitur, non posse esse excessum in quantitate veri cultus, quia nullus potest adequare excellentiam Dei nedum excedere, vnde Eccles. 43. dicitur, *Glorificantes Dominum, quantumcumque potueritis, superualebit adhuc, & admirabilis magnificentia eius. Benedicẽtes Dominũ exaltate eum quantum potestis, maior enim est omni laude. Quis magnificabit eum, sicut est?* Nihilominùs tamẽ ex circunstãtiis, & modo, seu qualitate cultus potest hic interuenire excessus, vt bene declarat Diuus Thomas dicta quæstion. 92. art. 1. & in idẽ redit, quod quæstion. 93. artic. 2. ait, in cultu Dei nihil esse posse superfluum, seu excedens secundùm quantitatem absolutam, quæ videlicet supponat verum cultum, tamen secundùm quantitatem proportionatam posse esse superfluum, quatenus id offertur in cultum, quod aptum non est.

Eccles. 43.

D Thom.

12. 1. Obiectio.

Sed occurrunt nonnullæ obiectiones. Prima, quia hinc sequitur, hoc non esse vitium per excessum, sed potiùs per defectum: Patet, quia qui colit Deum actu improportionato, ipsum re vera non colit, ergo non excedit, sed deficit in cultu Dei, sicut qui daret pauperi fictam pecuniam, & non veram, non peccaret per excessum contra misericordiam, sed potius per defectum. Secunda, quia si in quantitate proportionali potest esse excessus, etiam in absoluta: Nam qui bis in die communicat, excedit, addendo quantitatem absolutam in vero cultu: nam secunda communio tam vera communio est, sicut prima. Tertia quia etiam è conuerso potest illa quantitas minui, vt si quis offerat in sacrificio corpus, & non sanguinem, erit illud peccatum non per excessum, sed per defectum, & tamen superstitio est iuxta sententiam Gelasij in capit. *Comperimus*, de Cons. d. 2. qui de illis, qui ita offerebant, ait: *Nescio, qua superstitione docentur astringi.*

2. Obiectio.

3. Obiectio.

Gelas. Cap. Comperimus.

13. Respõdetur ad obiectiones.

Respondeo, omnia procedere ex quadam æquiuocatione, Nam excessus non debet considerari in formali cultu, vt sic dicam, sed in materiali: Nam si cultus semper sit verus, & legitimus, nunquam potest esse excessus in colendo Deo, vt dictum est. Quando verò aut ex materia actionis, aut ex circunstãtiis contingit, vt cultus transeat in superstitionem, iam quidem desinit esse cultus, & ita verum est, non esse excessum in cultu formaliter sumpto. Est tamen excessus in multiplicandis, vel faciendis actionibus pro cultu, quæ ad illum nõn deseruiunt, & hoc modo vocatur hoc vitium per excessum. Quod potest non incommodè declarari per ordinem ad affectum colentis: habet enim superstitiosum affectum colendi, vel saltem illum ostẽdit, quantum est ex parte operis, & excedere existimatur in eo affectu, quando quidem opportunè, & importunè (vt sic dicam) colere vult, & quicquid occurrit in cultum offert, siue sit aptum, siue non sit. Ad 1. ergo respondeo, negando sequelam. Ad probationem dico verum esse, illum non excedere, verè colendo, & honorando, excedere tamen operando ad cultum modo, aut tempore, aut loco repugnantibus vero cultui. Ad 2. respondeo ibi etiam non esse excessum in cultu formali, qui solum pertinere hic dicitur ad quantitatem absolutam, sed in materiali, quia licèt communio de se sit materia veri cultus, si tamen indebito modo fiat, desinit esse verus cultus, & ita illa secunda communio hic, & nunc non continet verum cultum, neque honorat Deum, etiam si sit tam vera communio, sicut prior, quia non fit tam debito modo. Ad 3. similiter respondeo, ibi quidem peccari per defectum quoad integritatem sacrificij, operari tamen per excessum in materia cultus, quatenus pro sacrificio offertur, quod re vera sacrificium non est, vnde, quoad hoc interuenit ibi superstitio an verò quoad alium defectum de mutilatione sacrificij ibi adsit sacrilegij genus contra reuerentiam rei sacræ debitam, infrà dicetur.

CAPVT II.

Quot modis, & quam grauiter peccari posit in cultu veri Dei per superstitiosum cultum.

EX dictis in præcedenti cap. manifestè colligitur superstitionem in cultu veri Dei vitiosam esse, & moraliter malam, ac subinde esse prohibitam. Primum patet, quia vitium est quicquid declinat à medio virtutis: ostensum est autem superstitionem hanc non seruare medium Religionis, quia vel non assumit materiam aptam ad cultum, vel non quando, & quomodo oportet, ergo est vitium morale, ac subinde moraliter mala, quia malum ex quocunque defectu. Vnde etiam concluditur, talem cultum prohibitum esse, quia omne malum morale prohibitum est, siue sit malum, quia prohibitum, siue prohibitum, quia malum. Videndum ergo superest, quale sit hoc malum, ac subinde quibus modis committi possit hæc superstitio, simulque constabit, quam graue peccatum sit.

1. Superstitio in cultu veri Dei vitiosa est.

Diuus Thomas ergo dicta quæstion. 93. hanc superstitionem diuidit in perniciosam, & superfluam. Perniciosam declarat esse illam, quæ falsa est, & mendacium continet, nam eo ipso tale mendacium perniciosum est, iuxta doctrinam Augustini lib. de Mendacio, cap. 14. quia est in rebus ad Religionem Dei pertinentibus: Additque Diuus Thomas, hoc mendacium posse contingere dupliciter, scilicet vel ex parte rei significatæ, à qua discordat significatio cultus, vel ex parte personæ colentis, quando ille est minister Ecclesiæ colens Deum in persona Ecclesiæ, & tamen in colendo non seruat modum ab Ecclesia præscriptum: nam tunc etiam falsarius censetur, quia aliquid proponit ex parte Ecclesiæ, quod ipsa non præscripsit. Superfluam superstitionem appellat diuus Thomas illam, quæ offert Deo pro cultu id, quod nec ad gloriam Dei spectat, nec mentem, vel corpus hominis Deo subijcit, prout debet, ac lege, vel consuetudine impositum est: Tunc enim superfluè talis actus in cultum Deo offertur, cum Deus illo non honoretur. Atque hanc diuisionem optimè Caietan. exponit in dicta quæstion. 93. ex illo Ioan. 4. *In spiritu, & veritate*: nam falsitas veritati opponitur; superfluitas autem spiritui, qui enim colit Deum eo modo, qui spiritui non seruit, superfluum cultum exhibere dicitur, ille autem in spiritu non adorat, quia in exterioribus totus insistens ad interiorem cultum nihil proficit, vt diuus Thomas significat.

2. D. Thom. Superstitionũ aliæ perniciosæ, aliæ superfluæ sunt. Aug. D. Thom.

Caiet. Ioan. 4.

D. Thom.

Circa hanc verò doctrinam, vt tota varietas huius vitij explicetur, nonnullæ difficultates proponendæ sunt. Prima est, quia omnis superstitio falsitatem conti

3. Proponũtur difficultates circa hanc doctrinam.

continet, saltem ex parte colentis, nam significat se colere Deum, re tamen vera non colit, ergo falsum significat, ergo non rectè diuiditur superstitio per falsum cultum, & alium, quia oporteret, illum alium falsum non esse, talis autem non inuenitur. Vnde Lactantius lib. 4. Instit. cap. 28. dixit: *Religio veri cultus est, superstitio falsi*, id est, falsi cultus; ideo enim Religio non est, quia verum cultum non offert, vero autem falsum opponitur, ergo omnis superstitiosus cultus falsus cultus est. Secunda è contrario est, quia omnis superstitio continet superfluum cultum, ergo non rectè per illum diuiditur. Patet antecedens ex Isidoro lib. 8. Etymol. capit. 3. vbi ait: *Superstitionem dictam esse, eo quod sit superflua, aut superstatuta obseruatio*. Et Seruius dixit, superstitionem esse *inanem, & superfluum timorem*. Et ratione probatur, quia dictum est, superstitionem esse vitium per excessum secundum aliquam circunstantiam, quæ inanem, imo & iniuriosum Deo talem cultum reddit, ergo semper talis cultus superfluus est. Quid enim magis superfluum, quàm quod fini est improportionatum, seu quod omnino inutile est? talis autem est omnis superstitio.

Lactant. *Isidor.*

4. *D. Thom.*

Tertiò augetur vtraque difficultas, quia ex D. Thomæ doctrina planè sequitur, eosdem superstitionis actus sub vtroque membro collocari. Nam in primis sub cultu superfluo ponit omnem illum, qui ad Dei gloriam non pertinet, at nullum mendacium ad gloriam Dei pertinet, erit ergo superfluus cultus. Vt verbi gratia qui ad cultum Dei supponeret falsas reliquias, & mendax esset, & superfluus in cultu Dei, quia non indiget mendaciis, quibus honoretur. Sicut qui ad confirmandam fidem falsa miracula confingeret, & vanus, ac superfluus esset, & falsus. Item ait D. Thomas in dicto articul. 2. id, quod est præter Dei institutionem, vel consuetudinem communem, superfluum esse in Dei cultu. Vnde fit, vt ministrare sacramentum; vel offerre sacrificium contra modum diuina auctoritate constitutum, & in Ecclesia consuetum sit cultus superfluus, quia est præter institutionem, & consuetudinem: at D. Thomas in artic. 1. hunc vocat cultum perniciosum, seu falsum secundo modo, ergo confunduntur illa membra. Quartò potest obijci, quia ex dicta doctrina D. Thomæ in illo articulo 1. sequitur omnem cultum falsum, etiam si solùm sit falsus ex parte operantis, mendacium perniciosum continere, ac subinde omnem superstitiosum cultum peccatum mortale esse, quod difficile creditu est. Sequela verò patet, quia omnis superstitiosus cultus, est falsus cultus, vt ostendi, ergo est mendaciũ perniciosum, at omne mendacium perniciosum est peccatum mortale, ergo.

D. Thom.

5. *D. Thom.*

Quintò aliunde apparet illis duobus membris addendum fuisse tertium, sicut enim potest Deus superstitiosè coli mendaciis, & vanis actibus, seu inutilibus ad virtutem, ita potest coli superstitiosissimè, & perniciosissimè aliis peccatis, & turpibus actibus. Vt verbi gratia si quis occidat homines in sacrificium Dei, non solùm superfluus, sed etiam perniciosus dici potest, secluso mendacio significationis; nam etiam illud in ratione vitij moralis contra Religionem videtur habere peculiarem deformitatẽ, sicut longè alterius malitiæ est vouere Deo actum indifferentem, vel inutilem, vt deambulare, aut ludere, vel vouere rem intrinsecè malam, vt mentiri. Ergo vel distinguendum fuit hoc genus perniciosi cultus à falso, & superfluo, vel non erat, cur illa distinguerentur. Sextò potest obijci, quia aliquis videtur esse superstitiosus cultus, qui dici potest defectuosus potiùs, quàm superfluus; vt Missam dicere sine vestibus sacris, & similes.

6. *Varietas in superstitionibus sæpe ex actionibus materialibus pēdet.*

Vt his obiectionibus respondeamus & occasione illarum varietatem harum superstitionum explicemus, recolendum est, quod supra notaui, licet in hac materia, formaliter consideremus vitia, quatenus continent malitias contrarias Religioni, nihilominus illarum varietatem sæpe pendere ex materialibus actionibus, quibus veluti adhærent, & ex malitiis, quæ in eis præsupponi solent, etiamsi alterius rationis sint. Sic ergo in præsenti interdum vtitur quis mendacio in ipsomet cultu Dei, interdum verò absque proprio mendacio superstitiosus est ex aliis capitibus: priorem ergo vocauit Diuus Thomas cultum perniciosum, posteriorem autem superfluum cultum. Et ita diuisio est adæquata, quia membra contradictionem proximè includunt. Distinguuntur autem primo, & quasi radicaliter ex parte cuiusdam malitiæ, scilicet mendacij, & falsitatis, quæ in vno membro supponitur, & non in alio. Vnde falsitas illa, ratione cuius aliquis superstitiosus cultus perniciosus dicitur, nõ est falsitas cultus: nam hæc communis est omni superstitioni, vt rectè obiectio prima ostendit, sed est peculiaris falsitas, quæ in ipso facto supponitur, non solùm quatenus significat cultum, vel excellentiam Dei, sed quatenus aliquam aliam rem significare supponitur, vt verbi gratia, circuncisio nunc est superstitio quędam, quia est signum gratiæ futuræ, & nondum exhibitæ, teste August. lib. 6. contra Iul. capit. 3. illa autem significatio falsitatem continet distinctam à falsitate, seu à nullitate cultus, eiusque fundamentum existit, ideo enim cæremonia illa nunc superstitiosa est, & inutilis ad cultum, quia falsam significationem habet ex vi suæ primæuæ institutionis. Itaque cultus superstitiosus in genere dici potest falsus, non falsitate, quæ vocatur in dicendo, seu significando, sed falsitate in essendo, vt Metaphysica loquitur. Specialiter autem cultus perniciosus dicitur, qui in aliqua falsitate in significando fundatus est. Vnde etiam expeditur facilè secunda obiectio: fatemur enim, omnem cultum superstitiosum posse dici superfluum, vt ibi adducta probant: nihilominus tamen illa vox accommodata est ad specialem cultum significandum, illum videlicet, qui inanis est, non propter mendacium, sed propter quemcunque alium defectum. Perniciosus enim cultus dicitur, qui non solùm inanis est, sed etiam mendax, superfluus autem vocatur qui nimius est, & inanis absque speciali mendacio. Et eodem ferè modo expedienda est tertia difficultas; nam ex dictis constat, non posse eundem cultum superstitiosum sub vtroque membro contineri; aut enim cõtinet mendacium, & sic non spectat ad secundum membrum, etiamsi ad gloriam Dei non pertineat: nam illa doctrina D. Thom. & quasi descriptio superflui cultus intelligẽda semper est cum exclusione, id est, vt tantùm ad Dei gloriam, & verum honorem non pertineat, quamuis aliam falsitatem nõ includat.

Cultus alius perniciosus, alius superfluus. *August.* *Qui cultus perniciosus dicatur.*

8. *Superstitio peri i ipsa alia falsitatem habet ex parte rei significatæ, alia ex parte colentis.* *D. Thom.*

Circa illam verò tertiam obiectionem explicanda est illa subdiuisio perniciosæ superstitionis in eam, quæ falsitatem continet ex parte rei significatæ, vel ex parte colentis. Prius enim membrum optimè explicatur per ritus Iudaicos, quorum vsus nunc continet falsitatem in significatione ipsarum actionum, vt diuus Thomas dixit. Quia non solùm verba, sed etiam facta imponuntur ad significandum, & ideo in factis ipsis esse potest falsa significatio, quatenus rem iam factam significant vt nondum factam, sed futuram. Interrogare autem quis potest circa hoc membrum, an ad cultum perniciosum hoc modo sufficiat, actionem illam fuisse olim impositam ad significandam rem futuram; vt futura est, vel necessaria etiam sit intentio exercentis illam actionem ad idem

Duplex intẽtio potest reperiri in circũcisione à Iudæis modò facta. *Caiet.*

significandum? In quo est distinguenda duplex intentio; vna est formalis intentio mentiendi, alia est intentio significandi per illud factum id, quod à principio ex Dei impositione significauit. De priori mouit dubium Caiet. dicta q.93. art.1. quia Iudæi modò non habent illam, licèt posteriorem habeant; sed sine dubio illa intentio non est necessaria ad committendam hanc superstitionem perniciosam, quia sufficit intentio exhibendi signum falsum, quia in facto ipso continetur mendacium, à quo nõ excusatur operans propter ignorantiam, cum illa culpabilis sit.

8. Difficultas circa secũdã intentionẽ.

Hic verò ego dubito de posteriori intentione, quã sine dubio habent Iudęi: quęrimus autem, an necessaria sit? Et ratio dubitandi est, quia si dicamus non esse necessariam, damnabimus omnem vsum circuncisionis post Christi mortem, etiam quando lex vetus nondum erat mortifera, quod dici non potest. Si autem dicamus, necessariam esse, sequetur, nunc non esse superstitiosum vsum circuncisionis, si nõ fiat animo significandi futura, nec ex obligatione, aut ritu legis veteris, sed solum propter quandã cum Christo conformitatem, vt Æthiopes facere dicũtur.

Resoluitur.

Respondeo vt talis ceremonia dici possit perniciosa, necessarium esse, vt qui illam exercet, ea vtatur vt signo habente talem impositionem, aliàs non loquetur per illud, nec falsum dicet: & hoc optimè probat exemplum Pauli circuncidentis Timotheum, & similia. Neque hinc sequitur, vsum illius actionis per modum cæremoniæ sacrę nunc non esse superstitiosum alia intentione factum; tum quia esto, tunc non sit perniciosus cultus, erit saltem superfluus, quia est prorsus inutilis ad cultum Dei, finita iam, & abolita impositione Dei. Et illa intentio assimilationis ad Christum in hoc vulnere, seu cicatrice est prorsus vana, nihilque pertinens ad gloriam Dei. Tum etiam quia licèt vsus talis cæremoniæ ex tali intentione non appareat intrinsecè malus, & consequenter nec prohibitus, quia malus, nihilominus ex communi consensu, & consuetudine Ecclesię prohibitus est, & ideo etiam est malus, ac superstitiosus: & fortasse etiam est perniciosus propter falsitatẽ materialem quam ex vi operis continet, licèt non sit formale mendacium ex intentione operantis. Nam qui profert propositionem, quæ in communi, & vsitata significatione terminorũ falsa est, non intendens id significare, sed aliud, quod ipse sibi fingit, seu imponit, licet à formali mendacio excusetur, nihilominus simpliciter falsum profert, & perniciosè alios decipit, & ex hac parte à malitia mendacij saltem indirectà non excusatur. Ita ergo intelligi potest in pręsentiarum ex communi sensu Ecclesię circuncisio verbi gratia facta vt cæremonia sacra illam significationem habet, & ideo non excusatur à superstitione perniciosa, qui illa vtitur, etiamsi priuata intentione aliud intendat.

9. An quęlibet falsitas in cultu reddat illum perniciosum? *August.*

Rursus verò interrogari potest circa idem membrum, An quęlibet falsitas huiusmodi cultus reddat illum perniciosum, vel solum illa, quæ fuerit in materia Religionis, aut in materia fidei? Nam Aug. in citato loco de Mendacio non dixit, omne mendacium in materia Religionis Christianę esse perniciosum, sed dixit, omne mendacium *in doctrina Religionis esse capitale*, quod longè diuersum est. Nam mendacium in doctrina Religionis pertinet ad errorem, & hæresim; mendaciũ autẽ in materia Religionis nõ semper continet hæresim, sed aliquã irreuerentiã, vt siquis in cõfessione falsum dicat, confitendo quod non fecit ob indiscretam humilitatem; illud ergo non videtur perniciosum mendaciũ, quia nec alicui nocet, nec est contra doctrinã Religionis, ergo licèt ille cultus sit superstitiosus, vt superfluus, nõ tamen vt perniciosus.

10. Pars affirmatiua vera resoluitur. *D.Thom.*

Nihilominus tamen D.Thom. omnẽ superstitionẽ, quæ in re significata falsitatẽ continet, perniciosam appellat. Et ita videtur absolutè loquendum, quia omne tale mendaciũ, in quacunque materia sit, vsurpatũ ad colendũ Deum per illud, est iniuriosum Deo peculiari modo, & ideo perniciosum mendacium est: Omne enim mendacium, quod in alterius iniuriam cedit, perniciosum est, ergo si in diuinã iniuriã cedat, maximè erit mendaciũ perniciosum: Cedit autem in diuinã iniuriã, quoties in eius cultũ adhibetur. Quanuis autẽ perniciosum mẽdacium ex suo genere mortifera culpa sit, non est necesse, vt sit semper, & in omni indiuiduo peccatum mortale; nam potest esse mendacium perniciosum, quod in aliqua materia peccatum veniale sit, vt patet de falso testimonio in materia leui. Sic igitur licet hæc superstitio perniciosa dicatur, non semper in indiuiduo est peccatum mortale: nam si falsitas sit contra doctrinam Religionis, tunc semper peccatum est mortale, seu capitale, vt August. dixit, quia talis materia semper esset grauissima, vt per se constat; si autem non sit contra doctrinam Catholicam, sed solùm consistat in facto aliquo, tunc interdum esse poterit venialis culpa ex leuitate materiæ, licèt sæpe sit mortalis: Et ita in exemplo adducto de falsitate in confessione si mendacium sit vel in materia necessaria, vel in tota materia Sacramenti, grauis est culpa, quia est cõtra substantiã Sacramẽti, si verò sit in materia partiali, & nõ necessaria cẽsetur culpa venialis ex leuitate materiæ, iuxta ea, quæ in 4. tom. d.22. sect.10. diximus.

Superstitio perniciosa non semper est mortale peccatum.

August.

11. Explicatur alia pars diuisionis de falsitate ex parte colentis.

Aliud membrum illius diuisionis de falsitate in cultu ex parte colentis, obscurius est: quia non videtur excedere gradum, & rationem superflui cultus, vt probat obiectio facta, quia hæc falsitas solùm in hoc consistere dicitur, quòd aliquis exhibet cultum aliter, quàm à Christo sit institutum, vel ab Ecclesia ordinatum, seu consuetum, quod habet omnis superfluus cultus. Dicendum verò est, falsitatem hãc in hoc cõsistere, quòd offerẽs, seu colens Deũ nomine Christi, aut Ecclesiæ, id offert in cultũ, quod nec Christus, nec Ecclesia suo nomine offerri voluit. Nam eo ipso sic colens falsarius inuenitur, quia virtute, seu in actu exercito affirmat, alium, cuius nomine colit, id offerre in cultum, quod ipse offert, quod tamen falsum est. Hoc modo videtur mentiri, qui se fingit Sacerdotem, cum non sit, & sacrificium se offerre simulat. Quamquam in illo videantur simul concurrere duo modi falsitatis; nam & falsus est in re, quam significat per verba, quæ profert, nam re vera non sunt corpus, & sanguis Christi, quæ esse affirmat: & falsus etiam est, gerendo se vt Christi ministrum ab illo missum, & constitutum, vt nomine Christi offerat, cum re vera talis non sit. Hæc autem posterior falsitas sine priori inueniri videtur in sacerdote vero ab Ecclesia pręciso vel deposito, qui se nihilominus ingerit sacris, & nomine Ecclesiæ sacrificiũ offert, & in eo publicè orat; nam in eo falsarius est, quia Ecclesia re vera illi non commisit talem legationem ad Deum pro se. Item falsitatem hoc modo committit, qui nomine Ecclesiæ petit, quod ipsa non ordinauit peti.

Sacerdos depositus, si sacrificiũ offerat, falsarius cur sit?

12.

Vnde intelligitur, duobus modis posse aliquem in hoc publico, & communi cultu Dei agere contra institutionem Christi, vel Ecclesiæ: Vno modo exercẽdo, vel offerẽdo nomine alterius, quod re vera illi cõmissũ nõ est, qui potest dici defectus in substãtia cultus, seu fictio in legatione, quã exercet nomine alterius, à quo cõstitutus nõ est, vt in exemplis positis. Et optimũ est in Saule 1.Reg. 13. qui holocaustum obtulit, cum Sacerdos non esset, & ideo multũ Deo displicuit. Ad hoc item genus mendacij reducit Caiet. abusus cæremoniarum Ecclesiæ, vel rerum sacrarum, trans

1.Re.13.

Caietan.

transferendo illas ad profanas significationes, contra earum institutionem, de quibus in c. *Quicunque*, 26. q. 5. Addit item Caiet. etiam huc spectare peccatũ concionatorũ, aut Doctorũ, qui falsis testimoniis, aut miraculis fidem confirmẽt, sed illa actio non videtur ad cultũ pertinere, sed ad doctrinã, & fidei confessionẽ, ac persuasionem, & ideo magis videtur peccatũ illud esse vel contra ipsam fidem, seu fidei confessionem, vel contra charitatem. Præterquam quòd illud mendacium non tam est ex parte colentis, quàm ex parte ipsius rei significatæ, quia res ipsa, quæ profertur, non ita se habet, sicut per verba, vel scripta significatur. Et similiter alij abusus rerum sacrarum magis spectant ad falsitatem ex parte rei significatæ, quia re vera illa signa non significant id, ad quod assumuntur, & ideo illæ actiones magis ad sacrilegium, quàm ad superstitionem pertinere videntur, vt constabit attentè legenti dictum cap. *Quicumque*. Alio modo potest esse defectus in modo tantùm, vt si sacerdos offerat calicem non mistum aqua, sed in puro vino consecratum, vel si absque vestibus sacris offerat, & similia. Primus ergo modus pertinet ad falsitatem, & superstitionem perniciosã, secundus verò spectat ad aliud genus sacrilegij, vel ad superstitionem cultus superflui, quia in illo cultu non est falsitas etiam ex parte colẽtis, nam re vera offert in persona Christi, & Ecclesiæ, licèt in modo malè se gerat, non est ergo falsarius, sed sacrilegus, & dici potest superfluus in cultu, quia licèt deficiat potiùs, quàm excedat in modo colẽdi, inde tamen fit, vt totus ille cultus sit superfluus, quia melius esset non colere, quàm sic colere. Quando ergo dicitur, illum esse falsarium hoc modo, quia agit contra Christi, vel Ecclesiæ institutionem, intelligendum est, quando defectus est in substantia institutionis ipsius cultus vel secundùm se, vel prout offerendus est nomine alterius, si verò defectus sit in modo accidentali, etiam si quis agat contra Ecclesiæ ordinationem, non erit falsarius, sed alio modo sacrilegus, vel superstitiosus, & ita conciliantur ea, quæ in illa tertia difficultate attinguntur.

Cap. *Quicumque*.

13. Aliter verò ea conciliat Caiet. dicta q. 93. accuratè obseruans verba D. Thomæ. Qui agens de superstitione falsa ex parte colentis, dixit esse contra modum ab Ecclesia institutum, agens verò de superfluo cultu dicit esse præter Dei, & Ecclesiæ institutionem. Ponderat ergo Caiet. differentiam poni in esse cõtra, vel præter Ecclesiam. At enim, etiam superfluus cultus potest esse contra Ecclesiam, id est, contra consuetudinem, vel constitutionem Ecclesię, vt ipse Caiet. cum D. Thom. fatetur. Oportet ergo explicare, quo alio speciali modo falsus cultus ex parte colentis sit contra Ecclesiam. Certè non apparet alius, nisi quia est contra voluntatem Ecclesiæ nolentis talem ministrum offerre nomine suo, vel prohibentis, ne talis oratio, vel aliquid huiusmodi nomine suo offeratur, quod non inuenitur in superfluo cultu.

D. Thom.

14. An superstitio perniciosa ex parte colentis sit solùm in cultu cõmuni, vel etiã in priuato.

Hinc verò nascitur dubium tactum à Caiet. in dicta q. 93. an hic modus perniciosæ superstitionis ex parte colentis inueniatur tãtùm in cultu communi, in quo minister proximus exercet cultum in nomine Christi, vel Ecclesiæ, vel etiam in priuato cultu: Nam ex his quæ diximus, videtur sequi tantùm reperiri in communi cultu, quia falsitas illa tota consistit in hoc, quòd cultor proximus, vt sic dicam, nomine alterius offert, quod ille non vult. In contrarium verò est, quia D. Tho. dicit, hanc falsitatem *præcipuè inueniri in cultu communi*, dicendo autem *præcipuè*, insinuauit reperiri etiam in cultu priuato. Propter quod Caiet. ibi hoc simpliciter affirmat, affertque exempla sequentia. Primum est, si quis ieiunet in Dominica die contra Ecclesiæ prohibitionem, nam illud ieiunium tunc non prohibetur tanquam actus intemperantiæ, nec lex illa respicit ieiunium, vt habet materiã temperantiæ, sed vt materiam Religionis, quia illa prohibitio fit in detestationem errorum Manichæorum, Priscillianistarum, & aliorum hæreticorum, qui superstitiosè illo die ieiunabant, ne Christi Resurrectionem venerari, & de illa lætari viderentur: Nam sicut non credebant, illum fuisse verum hominem, ita neque verè mortuum esse, ac resurrexisse, vt Leo Papa Epist. c. 3. c. 4. notauit: Et sumitur ex Melchiade in cap. *Ieiunia*, de Cons. d. 3. & ex Concil. Cæsar august. c. 2. in ca. *Ne quis*, ead. d. Secundum exemplum Caietani est, si quis Dominicam orationem omnino priuata intentione recitet, omnem Ecclesiam ab illius participatione excludens, nam fingit se non omnium nomine, sed priuato illam offerre contra Christi institutionem. Tertium exemplum esse potest de illo, qui falsas reliquias vt veras proponit in cultum Dei, vel Sanctorum.

D. Thom.

Caietan.

Leo Papa. Melchi. Conc Cæs. August.

15. Difficile inuenire falsitatem hanc in cultu priuato.

At enim difficile est intelligere, in quo consistat hæc falsitas ex parte colentis in cultu priuato, quia qui priuatè colit in sua propria persona cultum exercet, & in hoc non mentitur, quia re vera suo nomine offert, & non alterius: hoc est enim de ratione priuati cultus: nec Caiet. exponit, quis alius modus falsitatis possit esse ex parte operantis in cultu priuato. Nec illius exempla hoc declarant; nam ieiunium in die Dominica, si ex superstitione fiat, continet potiùs falsitatem ex parte rei significatæ, quàm ex parte operantis: nam qui sic ieiunat, non in persona Ecclesiæ se ieiunare simulat, sed priuatum ieiunium exercet, vt Caiet. supponit, in hoc ergo non mentitur, quia verò ieiunat, vt illa cæremonia profiteatur, non esse credendam, vel colendam Christi resurrectionem, mendax est, quia falsum significat per illud factum, hæc autem est falsitas ex parte rei significatæ non ex parte colentis, vt constat.

Caiet exẽpla hoc non ostendere.

16. Aliud est orare in persona Ecclesiæ, aliud orare pro Ecclesia.

In secundo verò exemplo aduertendum est (quod in materia de Oratione latiùs dicam) aliud esse orare in persona Ecclesiæ, aliud orare pro tota Ecclesia. Nam primum fit per orationem per se publicam; secundum autem fieri potest per priuatam. Oratio ergo Dominica non est à Christo instituta, vt in persona Ecclesiæ tantùm dicatur: nam omnibus, & singulis dixit; *Vos autem sic orabitis*, sed data est, vt pro omnibus, seu pro tota Ecclesia fiat, vt verba eius ostẽdunt. Qui ergo illam orationem proferret intendens nullo modo orare pro Ecclesia, non esset mendax ex parte orantis, quia in sua persona propria, & priuata orans, & non in persona Ecclesiæ, nihil falsum profitetur, quia re vera ita orat, immò & orare potest licitè, si in alio non deficiat, ergo vel nulla falsitas ibi interuenit, nec superstitio, sed peccatum contra Charitatem excludendo alios à participatione orationis, quæ debet esse communis ex parte eorum, pro quibus oratur, vel si aliqua est falsitas, tantùm est ex parte rei significatæ, quia verba data ad significandam orationẽ pro omnibus, transferuntur ad aliam significationem omnino priuatam, quam re vera non habent. Denique licèt quis teneretur dicere illam orationem in persona Ecclesiæ, vt sacerdos in Missa, & nihilominus intenderet non prodesse omnibus per illam; sed sibi tantùm, non esset mendax in cultu externo, quia re vera potest oratio totius Ecclesiæ pro vno priuato fieri: esset ergo prauus in intẽtione contra Charitatem communem, & contra fidelitatem sui muneris. Nullo ergo modo inuenitur in illo actu falsitas ex parte operantis.

17. Qui falsas reliquias

Neque etiam in tertio exemplo: nam qui falsas reliquias proponit, non facit actum illum in persona Ecclesiæ, sed propria, vt constat, ideo enim cultus pri-

uatus dicitur, in eo ergo non mentitur, sed quia signum est falsum,& rei non existentis,ideo mentitur, falsitas autem illa non est ex parte operantis, sed rei significatæ,vt bene notauit Tolet.in Sum. lib. 4. cap. 14. Concludo igitur illud genus falsitatis solùm in communi cultu inueniri, quia in priuato vnus non colit Deum nomine alterius,vt in hoc possit falsitatem miscere,sed vnusquisq; in propria persona colit: solùm ergo potest falsum cultum exercere vtẽdo falso sig no,significãdo id,quod non ita est. Diuus Thomas autem addendo *præcipuè*, non oportet, vt in eo rigore illo termino vsus fuerit, sed largiùs, vt idem significat,quod maximè,seu principaliter.

supponit,nõ in persona Ecclesiæ,sed propria hoc facit. Tolet.

D. Thom.

18. Hoc genus falsitatis ita graue peccatum est, vt vix fieri possit leue.

Atque hinc sequitur hoc genus falsitatis, & mendacij perniciosum valdè esse,& ex suo genere mortale peccatum ita vt vix fieri possit leue ex materię paruitate,quia fit Deo iniuria, & Christo,vel Ecclesiæ, sicut qui apud vnum Regem se fingeret legatum alterius,vel aliquam legationem vni proponeret quam alter nõ commisit,vtrique faceret grauem iniuriam, ita multò magis in præsenti. At verò quando defectus esset in modo accidentali, licèt ex suo genere etiam sit culpa grauis, cum sit contra Religionem, nihilominus esse poterit venialis ex parte materiæ leuis.Exempla satis insinata sunt in cultu sacrificij, & similia facilè peti possunt ex administratione sacramentorum,nam absoluens aliquem v. g. sine iurisdictione falsarius est, non solùm in re significata, sed etiam quia se gerit vt ministrum Christi,& Ecclesiæ, vbi constitutus non est, & ideo grauissimè semper peccat:Si autem absoluat cum sufficienti potestate,& valore sacramenti cum aliquo defectu in modo,non erit falsarius, licèt possit esse superstitiosus grauiùs, aut leuiùs pro materiæ qualitate. Tale censeri potest peccatum eius, qui in Missa,vel officio diuino accidentales ritus non seruat,vel pro sua deuotione alios adiungit,ideóque regulariter non censetur mortaliter peccare, sed venialiter (secluso contemptu) nisi graue aliquod Ecclesiæ præceptum violet, vt bene censuit Nauar.in Manual.n.11.c.24.cum Caiet.verb. *Superstitio*,& dicta q.93.art.2.

Nauarr. Caietan.

19. Soluitur quarta difficultas.

Et ita relinquitur obiter expedita quarta difficultas; committitur enim in ea æquiuocatio de falso cultu;nam,vt dixi, licèt omnis superstitiosus cultus dici possit falsus in essendo,non tamen in significando.Et ideo loquendo primo modo de falso cultu, vt illa obiectio in sua probatione procedere videtur, non sequitur omnem superstitiosum cultum esse semper peccatum mortale,quia licèt falsus sit, id est, nullus,& inutilis, non tamen semper falsum significat, nec semper aliunde continet grauem iniuriam. At verò si sermo sit de cultu falso ex parte operantis, id est, falsitatem continente respectu eius, in cuius persona fit,sic concedo, illum semper esse peccatum mortale,moraliter loquendo, quia vix cogitari potest materia leuis talis delicti, licèt fortasse in aliquo casu non repugnet, vt si quis in oratione publica, quæ fit nomine Ecclesiæ,misceat aliquid profanum, quod Ecclesia non permitit suo nomine proferri in laudibus Dei:Nam vt infrà suo loco dicetur, illud ex se graue peccatum est, tam leue autem verbum esse posset,aut tam indifferens,vt ex leuitate materię posset à mortali culpa excusari.

20. Superstitionẽ superflui cultus posse diuidi in turpem, & leuem.

In quinta obiectione petitur, an superstitio, quæ dicitur esse superflui cultus, diuidi possit in turpem, & leuem, seu vanum cultum. Ad quod breuiter respondeo, nihil impedire, quò minùs sic diuidatur, nam re vera inueniũtur illi duo modi superstitionis sub illa generali specie, etiam prout distinguitur à superstitione falsi cultus, & in ordine ad malitiam moralem est magna differentia inter illos duos modos superstitionum. Turpem ergo cultum appello, quando Deus coli intẽditur illismet actibus,qui alias praui, & turpes sint, etiamsi non sint mendacia: Exemplum positum est de sacrificio per immolationem hominis,quæ intrinsecè mala est,vbi de præcepto,& auctoritate Dei non fit:Idem est,si quis ex iniustè acquisitis Deo offerat in cultum, quæ oblatio *maculata* vocatur, Eccles. 34. Rectè ergo hic cultus non solùm superfluus, sed etiam turpis appellatur. Immò etiam posset aliquis dicere talem cultũ etiam inuoluere mendacium iniuriosum Deo, ac subinde perniciosum;nam qui huiusmodi actione Deum colit,profitetur illam actionem placere Deo, quòd falsum est,& perniciosum mendacium. Sed hæc collectio valdè remota est,quia non est ex propria significatione ipsius actionis,sed per quandam argumentationem ex intentione operantis, quæ supponit in illo talem existimationem, quamuis facto suo illam non exprimat, & ideo propriè mendacium non est, nec falsitas in significando, sed tantùm in essendo. Turpis autem meritò dicitur talis cultus, quia turpitudinem, & malitiam inuoluit in ipsamet actione colendi.

Eccles. 34.

Potest autem esse alius cultus superstitiosus,& superfluus sine turpitudine, sed ex alia ineptitudine actionis ad effectum colendi,vel ex defectu aliarum circunstantiarum.Et inter hæc duo membra hæc potest considerari moralis differentia, quòd turpis cultus semper est peccatum mortale, vt exemplum de voto actionis prauæ rectè probat, & infrà suo loco declarabitur;Et ad hoc valet illa collectio,quã paulò antea faciebamus,quia is, qui tali actu Deum colit, ipso vsu profitetur, esse Deo gratam talem actionem, quod grauem iniuriam Dei continet. At verò alius cultus purè superfluus(vt sic dicam)ordinariè potest esse venialis culpa,nisi contemptus interueniat, vel sit contra expressum Ecclesiæ præceptum in materia notabili,& maximè si fit ex intentione introducendi in Ecclesia talem ritum. Et ita sunt intelligendi, qui absolutè hoc affirmant de superstitione superflua, vt Caietan.Nauar.& Toletus suprà.

21. De alio cultu superstitioso, sine turpitudine.

Caietan. Nauarr. Tolet.

22. Dupliciter actus veri cultus exercetur sine debita circunstantia.

Tandem circa sextam obiectionem aduertendum est, quando aliquis actus veri cultus exercetur sine debita circunstantia,dupliciter id fieri posse;vno modo ex quadam negligentia, vel temeritate culpabili; alio intentione introducendi ritum contra communem legem,vel consuetudinem, seu(quod idem est) omittendo statutas circunstantias, seu cæremonias propter inutiles, vel superstitiosas. Prior modus vel ad superstitionem non pertinet, sed ad alium modum Irreligiositatis, aut sacrilegij, vel si ad superstitionem reducitur, est indirectò modo participando culpam, quæ propriè in altero modo reperitur. Posterior ergo modus est propriè superstitiosus, nam introducit nouum ritum in cultu Dei contra communem legem, vel consuetudinem.Nec refert, quod talis cultus fortasse sit per modum priuationis, quia illamet priuatio exigitur, vt pars ritus, tam superstitiosum enim est sacrificare in solo pane,introducendo id tanquam ritum necessarium, vel conuenientem,vel sufficientem in illo sacrificio, quam esset superstitionem addere vltra panem & vinum, aliam materiam. Et tunc illa superstitio ad superfluum cultum pertinet, etiamsi ritus ille sit quasi priuatiuus,quia ille etiam superfluus est,& reddit totum cultum vanum, & inutilem ad internum cultum,in quo consistit ratio superflui cultus.

Ex quibus omnibus constare sufficienter potest in hoc genere peccati superstitionis, non tantùm duas,sed plures species malitiæ reperiri adeò formaliter diuersas, vt in confessione videantur explicandæ:

23. Sub genere superstitio-

nis plures species malitiæ sunt in confessione declarandæ.

dæ: nam superstitio perniciosa malitiam habet longè alio modo iniuriosam Deo, & à ratione exorbitantem, quàm superstitio, quæ tantùm est superflui cultus. Et inter perniciosas longè aliud peccatum videtur circuncidere puerum more Iudaico, vel sine ordine sacro fingere sacrum, vel cum ordine sacro ab Ecclesia præcisum, vel suspensum ministrare. Item in alio genere superflui cultus longè grauior deformitas etiá in sua specie videtur esse in cultu per actum turpem, & bonitati Dei contrarium, quàm in cultu excedente tantùm in cæremonia impertinente. Et in materia Sacramentorum alia superstitio est, quæ substantiam Sacramentorum immutat, & euertit; alia, quæ solum in accidentalibus ritibus superflua est. In quibus omnibus possemus etiam speculatiuè varias rationes malitiarum considerare, sed quia id magis contentiosum est, minusque vtile, constanter statuendum videtur hanc variationem malitiarum tantam esse, vt necessarium sit in confessione modum superstitionis aperire; siue id sit, quia nonnullæ ex his supponunt hæresim in mente, quam oportet explicare, aliæ verò illam non supponát, siue quia in alio genere peccati includunt malitiá specie diuersam, vt in genere mendacij perniciosi, vel alterius turpitudinis, vel specialis sacrilegij & iniuriæ rerum sacrarum, siue quia non possunt aliter à confessore curari, imò nec secundum suam necessariam grauitatem intelligi, nisi secundum suum modum peculiarem explicentur. Siue quia in genere moralis malitiæ formaliter differunt, quod profectò satis probabile apparet ex omnibus, quæ diximus.

CAPVT III.

De Idololatria quid sit, & quod obiectum habeat.

1. Idololatria aliquando metaphoricè accipitur pro varijs rebus. *Ephes. 5. Philip. 3.*

VOx *Idololatria* interdum accipitur metaphoricè, vt patet ex Paulo ad Ephes. 5. vbi auaritiam vocat *Idolorũ seruitutem*, nam auarus totum suum affectum in pecuniis habet, & ideo videtur pecunias tanquam Deos colere. Sic etiam idem Paulus ad Philippens. 3. de hominibus ventri deditis dixit: *Quorum Deus venter est*, & eadem ferè ratione omnis, qui mortaliter peccat, potest per metaphorá idololatria vocari quia creaturá, propter quam peccat, pro Deo habere censetur, quatenus illam super omnia amat. Atque ita Hieronymus Amos 2. tractans illa verba: *Super tribus sceleribus Iuda, &c.* ait, *Vnumquemque peccatorem Christianũ adorare vitia sua, eumque incipere habere Deum, à quo victus est, dicẽte Petro, à quo quis superatur, eius & seruus est.* Et Isai. 44. circa illa verba: *Hæc dicit Dominus, &c.* Similiter, inquit hæreticos esse idololatras, vtique per metaphoram, *Qui simulachra dogmatũ suorum, atque mendacij, artifici corde componunt, & venerantur ea, quæ sciunt à se simulata.* Quibus similia habet Aug. libr. de vera Rel. c. 38. Sed idololatria hoc modo sumpta non significat aliquod speciale vitium Religioni oppositum, sed vt dixi, vniuersis peccatis mortalibus attribui potest, & præsertim aliquibus, in quibus maior inordinatio affectus erga creaturam cognoscitur, & ideo hæc significatio præsenti instituto non seruit. Quamuis necessarium fuerit adnotare illam, tum ne vitia confundantur, tum vt Scripturæ intelligantur, tum denique quia ex metaphorica significatione intelligi potest esse aliam propriam, à qua translatio facta est.

Hierony.

August.

2. Quid propriè sit idololatria.

Idololatria ergo propriè dicta idem significat, quod voces simpliciter, ex quibus illa componitur, præ se ferunt, nimirum idolorum latriam, vnde explicando, quid in præsenti sit idolum, & quid latria, explicatum relinquetur, quid sit idololatria, & quo- A modo committatur. Idolum ergò iuxta primariam significationem, statuam, vel imaginem significat, vt ex Sap. 13. colligitur, vbi latè describitur Idoli fabricatio per artem sculpendi, & pingendi, & de idolo concluditur; *Imago enim est, & opus est illi adiutorio*, & c. 14. *Per manus* (dicitur) *quod fit idolum, maledictum est & ipsum, & qui fecit illud.* Et infrà: *Acerbo enim luctu dolens pater cito sibi rapti filij fecit imaginem.* Et infra: *Imaginem Regis, quem honorare volebant, fecerunt.* Idolum ergo iuxta primæuam significationem, imaginem significat. Non tamen quælibet imago idolum dici potest, vt mox dicemus. Dicunt tamen aliqui, tunc solum imaginem idolum posse appellari, quando rem non subsistentem nec possibilem significat, sed fictam, vt chimæram, vel quid B simile. Ita sentit Origen. Hom. 8. in Exod. sic exponens, quod Paulus ait 1. ad Corin. 8. *Scimus, quia nihil idolum est in mundo.* Quod sequitur Theod. q. 38. in in Exod. & Oecum. in 1. ad Cor. & multi alij. Veruntamen licèt verum sit, multa talia fuisse idola Gentium: vt sumi potest ex Athanas. Orat. contra idola Nihilominus negari non potest, quin idolum potuerit etiam esse imago alicuius rei veræ & aliquando subsistentis, quod ex citatis locis Sap. apertè colligitur. Ná in eis dicitur idololatriam cœpisse, fabricando, & depingendo imagines hominum, vel aliquorum animalium, quæ res veræ, ac subsistentes sunt. Et Cyp. li. de Idolorum vanit. latè ostendit, Deos Gentium maiori ex parte fuisse homines. Et Aug. lib. 8. de Ciuitate c. 26. Vnde li. 20. cótra Faustum c. 5. latè pro- C bant idola, & Deos Gentium aliquas res veras esse, seu corpora vera, ad salutem autem nihil esse, neque etiam ad cultum diuinum promerendum.

Sap. 13. & 14.

Solũ imaginẽ rei fictæ vocari idolũ qui dicát.

Origen. 1 Corin 8. Theod. Oecum.

Athan.

Contrarium est verum.

Cypri. August.

Qua propter alij existimant, rationem idoli non compleri per hoc, quod sit imago rei falsæ, vel fictæ, sed per hoc, quod sit imago ad indebitum cultum alicui tribuendum destinata. Nam etiam imago chimeræ, vel rei fictæ, si non ad cultum, sed ad delectationem, aut memoriam, vel exercitium artis fabricetur vocari non potest idolum. Atque ita Sapien. d. c. 13. describẽs constitutionem idoli præter sculpturam, & picturam adiugit; *Et fecit ei dignam habitationem, &c.* Et c. 14. cum dixisset, patrem rapti filij fecisse imaginem, subdit, *Et illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter* D *seruos suos sacra, & sacrificia*; & infrà vocat idola *figmẽta*, quæ iniqua consuetudine, aut lege ex deceptione, aut inordinato affectu colebantur; *Incommunicabile* (inquit) *nomen lignis, & lapidibus tribuerunt*, Sentit ergo, idolum vocari effigiem ad cultum indebitum institutam. Dico autem *indebitum cultum*, quia si imago sit alicuius rei veræ, & dignæ secundum rectam rationem aliquo vero honore, & cultu & solùm erigatur talis imago ad rem illam debito honore, colendam, non potest illa imago idolum appellari. Et hac ratione septima Synodus act. 7. definit imagines Christianorum, & prout Ecclesia catholica eas recipit, & approbat, idola dici non posse, vt latè tractaui in 1. to. de Incar. disp. 54. sect. 7. Et hoc sensisse videtur Tertul. lib. de Idolol. c. 4. dicens; imagines E carũ rerũ, quas colit humanus error, idola appellari.

3. Idolum esse imaginẽ destinatam ad indebitum cultũ alicui tribuẽdum. *Sap. 13. & 14.*

Synod. 7.

Tertul.

Et Isidor. li. 8. etymol. dixit, *Idolum esse simulachrum, quod humana effigie factum, & consecratum est.* Quæ descriptio quoad priorem partem nimium restricta est, non est enim de ratione idoli, vt sit ad humanam effigiem, expresse enim dicitur in d. c. 13. Sap. *Et assimilat illud imagini hominis, aut alicui ex animalibus illud comparat.* Et ex c. 32. Exod. constat, Hebræos imitantes Ægyptios idolum fecisse in vituli effigie, latiusq; explicauit Paulus ad Rom. 1. dicens: *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis,*

4. *Isido.*

Sap. 13.

Exod. 32.

ptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum. Imo etiam potest figurari idolū, quod non sit alicuius rei veræ, vel speciei effigies sed fictæ, vt diximus. Quoad posteriorē verò partem videtur illa descriptio diminuta, quia vt humana imago sit idolum, non satis est, quod sit consecrata, id est, ad cultum dicata, debet ergo restringi ad consecrationem indebitam, seu excedentem humanæ naturæ capacitatem. Et ideo optimè Aug. lib. 7. Q. in lib. Iud. idolum declarat, id est, *Cuiusdam Dei falsi simulacrum*, & in hoc sensu accommodari potest Originis sententia. Nam licèt idolum possit esse imago veri hominis, si tamen destinetur ad colendum illum hominem vt Deum, iam erit imago falsi Dei, & sub ea ratione erit imago rei non existentis. Immò fortassis eadem, vel proportionali ratione si quis iniquum hominem, & in peccatis mortuum sibi depingeret ad cultum, quamuis non vt Deum, sed vt sanctum hominem illum colere vellet, talis imago rationem idoli participaret, vt sensit Sanderus lib. 1. de Imaginibus, quia licèt talis imago repræsentaret verum hominem, simul referret falsum Sanctum. Et in hoc sensu rectè dicitur, idolū inuoluere falsitatem in sua repræsētatione, ac subinde imaginem falsam. Sic enim scriptura de idolis loquitur, vt notauit Bellar. lib. 2. de Imaginibus ca. 5. Et propterea fortasse Zach. 11. de iniquo pastore, qui officium pastoris non exercet, dicitur, *O Pastor & idolum*. quia non est verus pastor, sed fictus, & nomine potius, quàm re, sicut idolum vocatur Deus, cum non sit, vel certe, vt ibi ait Hieron. sceleratus pastor vocatur idolum, dum se appellat Deum, & vult ab hominibus adorari. Et ita etiam potest intelligi Paul. 1. Corint. 10. cum dicit, idolum nihil esse, scilicet in ratione, qua Deum, vel personam summo honore dignam repræsentat. Vnde post illa verba: *Scimus, quia nihil est idolum in mundo*, subiungit, *& quod nullus est Deus, nisi vnus*. Et ita etiam dicuntur idola non esse Esth. 14. vt exposuit Hieron. Oseæ 7.

August. | Origenis doctrina cōmodè explicatur. | Sande. | Bellar. Zach. 11. | Hierony. | 1. Cor. 10. | Esth. 14. Hierony.

Ex hac verò primæua significatione extensum est nomen idoli ad significandam quamcumque creaturam, quæ tanquam Deus colitur, seu colenda proponitur supremo cultu vero Deo debito, etiam si talis res non sit imago, neque vt imago alicuius falsi Dei adoretur, sed vt ipsemet falsus Deus, nam in hac significatione videtur profectò sumi in ipsomet nomine *Idololatria*. Nam omnis adoratio creaturæ, per quā vt Deus colitur, idololatria est, ergo omnis creatura sic adorata idolum est, etiā si non in aliqua imagine, sed in se, & propter se immediatè adoretur. Et similiter omnes, qui creaturam, vt creatorem adorāt, in eis computantur, qui à Paulo vocantur *Idolis seruientes*. 1. ad Corint. 5. & 6. siue creaturæ adoratæ sint statuæ, siue ignis, aut aqua, & similia, quæ Sap. 13. numerantur, & rectores terrarum, ac Deos putatos esse à Gentibus refertur, & qui eos adorabant, inter idololatras numerantur. Vnde Paulus 1. ad Corinth. 10. cum dixisset, *Fugite ab idolorum cultura*, subiungit: *Quæ immolant gentes, Dæmoniis immolant.* Et sic etiam August. lib. 5. Locutionum de Deut. in fine, Idololatras, inquit, appellari qui idolis seruiunt, & idololatriam esse idolorum seruitutem: vbi nomine idolorum intelligere videtur omnes Deos Gentium, atque adeo quicquid creatum tanquam diuinum numen ab eis colebatur. Atque eodē modo loquitur Athan. Orat. contra idola aliquantulum à principio. Et Tertul. libr. de Idololatr. capit. 3. hac ratione dixi Idololatriam agi posse sine idolo, id est, sine simulacro, & aliquādo factam esse *sine isto nomine, licèt non sine isto opere*. Vnde significat, nomen idoli, & idololatriæ non fuisse, donec simulacra pro Diis adoranda introducta sunt, rem autem ipsam, id est, idololatriæ vitiū sine simulacris sensibilibus exerceri potuisse. Vnde fit, vt simili modo nomen idoli, licèt ab statuis pro Diis adorandis sumptum sit, nihilominus quatenus significat adæquatum obiectum idololatriæ, omnem rem creatam, quæ tanquam verus Deus adoranda proponitur, comprehendat. Ex his ergo satis constare potest, & quid nomine idoli in voce idololatriæ significetur, & quod sit huius vitij obiectum, quamuis eiusdem obiecti ratio, & modus magis in sequentibus elucidanda sint.

5. Quæuis creatura, quæ tāquam Deus colitur dicitur Idolum. | 1. Corint. 5. & 6. | Sap. 13. | 1. Corint. 10. | August. | Athan. Tertul.

Altera verò pars illius vocis est *Latria*, quæ cum omni proprietate, ac rigore intelligenda est de adoratione, ac seruitute soli Deo debita, vt exposuit August. dicto li. 5. Locutionum de Deut. & lib. 1. Quæstiō. in Genesim, q. 61. & lib. 1. de Trinit. cap. 6. Et satis declaratur à Sapiente dicto cap. 13. vbi hanc latriam declarat per votum, orationem, & petitionem de omnium rerum euentu & cap. 14. idem declarat per cultum sacrorum, & sacrificiorum, immo addit etiam appellationem, & æstimationem Dei, *Et incommunicabile, inquit, nomen lapidibus, & lignis imposuerunt.* Et hoc idem est quod Paulus ad Rom. 1. dixit. *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentum.*

6. Latria est adoratio soli Deo debita. August. | Sapient. 13. | Rom. 1.

Vt autem explicetur, quomodo latria potuerit idolis tribui, ac subinde committi vitium idololatriæ, aduertendum est ex supra dictis, latriam & internis, & externis actibus fieri posse. Et quidem internis, vt sit vera non ficta adoratio primo requirit actum intellectus, quo res adorabilis, seu quæ adoranda proponitur, æstimetur, seu habeatur pro Deo: Deinde in voluntate requiritur voluntas, & intentio adorandi, id est, exhibendi aliquod signum submissionis, & recognitionis excellentię diuinæ in tali re. Vltimò consūmatur adoratio in exhibitione talis signi, vel interioris, si adoratio sit merè interna vel exterioris, si externa sit. Hæc ergo tria debent in idololatria concurrere circa idolum, vt omnino vera, & consummata sit in suo genere, scilicet, opinio aliqua diuinitatis de idolo, seu re, quæ adoratur, affectus adorationis, & adoratio ipsa, seu exhibitio signi submissionis, & recognitionis alicuius excellentiæ diuinæ in re sic adorata: quæ tria breuiter à nobis explicanda sunt, vt ratio idololatriæ exactè cognoscatur, & simul explicabitur multiplex modus eius.

7. Latriā constare & internis & externis actibus.

CAPVT IIII.

Quomodo adoratio diuina tribui possit idolo, & consequenter quotuplex sit idololatria.

Ratio dubitandi oritur ex actibus numeratis in fine præcedentis capitis, qui sunt opinio intellectus, affectus voluntatis, & exhibitio signi diuinæ excellentiæ, non enim apparet, quomodo hi omnes in idolorum cultu concurrere possint. Et primò circa existimationem intellectus dubitari potest: Quomodo sit possibilis talis existimatio diuinitatis de idolo manibus facto, cùm sit per se euidens, illud non habere vitam, neque excellentiam vllam, præter eam figuræ pulchritudinem, quam ab artifice habet. Et confirmatur: nam eo ipso, quod Idololatriæ cultus multis Diis dabatur, nulli dari poterat ex opinione, seu æstimatione veræ diuinitatis: Quia excellentia diuinitatis in eius singularitate, & eminentia super res alias consistit, & ita destruitur, quando inter multos diuiditur, ergo fieri non potest, vt adoratio diuisa inter multos procedat ex opinione veræ diuinitatis in singulis. Secundò, Esto sit possibilis illa

1. Quomodo actus latriæ concurrere possint in adoratione idolorum. 1. Dubium. | 2. Dubium.

illa existimatio, non tamen videtur necessaria ad propriam idololatriam: Quia latria, quam idololatria inuoluit, non est vera latria, sed mendax, ergo non est necesse, vt procedat ex existimatione veræ diuinitatis. Et confirmatur, quia multi Philosophi agnoscentes tantum vnum summum Deum Idololatræ fuerunt, adorando Angelos bonos, & malos, vel animas cælorum, iuxta illorum opinionem, vel animas hominum mortuorum, quas pro ratione meritorum in numerum inferorum Deorum ascribi putabant, vt colligitur ex August. lib. 8. de Ciuit. cap. 12.

August.

2. 3. Dubium.

Tertiò circa affectum colendi, seu honorandi idolum dubitari potest, quia etiam hic actus non videtur necessarius ad committendam idololatriam; nam potest quis exterius exhibere alicui honorem sine intentione honorandi illum, ergo potest etiam hoc modo exhiberi honor diuinus idolo, sine affectu honorandi illud, & tamen illa externa adoratio erit vera idololatria, quia ad nullum aliud vitium pertinet, ergo ille affectus non est de ratione idololatriæ. Accedit, quod sine opinione veræ Diuinitatis in idolo, non potest esse affectus exhibendi illi diuinum honorem, ostensum est autem, non posse haberi illam opinionem de idolo creato, ergo nec potest circa cultum eius talis affectus haberi. Quartò circa ipsum actum externum cultus, similis oritur difficultas quia nullus actus exterior continet adorationem Latriæ, nisi in intentione operantis, vt suprà li. 1. visum est, sed talis intentio vel haberi non potest, vel certè sæpe non inuenitur in idololatria, vt dictum est, ergo. Confirmatur, quia si aliquid externum de se continet veram latriam, & proprium Dei cultum, maximè sacrificium, sed hoc potest offerri creaturæ sine idololatria, sic enim per Missæ sacrificium etiam sanctos colimus, & templa eis dicamus, eosdemque suffitibus incensi, thymiamatis, & aliarum rerum similium veneramur, illud autem genus sacrificij quoddam est, quod Deo offerri solet, vt ex Scriptura constat, ergo.

4. Dubium.

3. Idololatria alia vera, alia ficta est.

Hæ difficultates expedientur facilè, præmittendo idololatriæ necessariam partitionem. Est enim quædam idololatria vera, alia ficta. Circa quę membra est considerandum, duobus, seu tribus modis posse adorationem aliquam dici veram, scilicet, vel ex parte adorantis, vel ex parte personæ adoratæ, vel ex vtroque capite. Cum enim adoratio consistat in recognitione, & confessione excellentiæ per signum aliquod protestatiuum talis excellentiæ, vt existentis in tali persona, interdum talis significatio falsa est, quia res ipsa non ita est, sicut significatur, neque in tali persona talis excellentia reperitur, & tunc dicitur adoratio fasa ex parte personæ adoratæ, etiamsi ex intentione adorantis, non sit ficta sed vera intendit talem rem adorare. At verò si adorans non intendat interiùs ita adorare, sicut exteriùs significat, tunc adoratio dicitur falsa ex parte personæ adorantis, etiamsi fortasse sit in re ipsa ex parte personæ adoratæ, quia nimirum in ea inuenitur verè illa excellentia, quam signa exteriora indicant, licèt adorans illam non recognoscat, aut confiteri nolit. Et potest claritatis gratia talis adoratio dici ficta potiùs, quàm falsa. Si autem signum adorationis & in se falsum sit, & ab orante ficto animo exhibeatur, tunc adoratio & ficta simul, & falsa dici poterit. Applicando igitur diuisionem hanc ad idololatriam dicẽdum est, omnem idololatriam esse falsam adorationem ex parte rei adoratæ, quia in ea significat excellentiam, quæ in illa non est. Vnde in hoc sensu omnis idololatria potest dici falsa latria: Latria enim significat adorationem significatiuam Diuinæ excellentiæ in eo, cui exhibetur, & ideo tunc est simpliciter, & verè latria, quando verè significat talem excellentiam in re adorata, quando autem falsò illam significat, est falsa latria; quæ idololatria dicitur.

Omnis Idololatria est falsa adoratio ex parte rei adoratæ.

4. Idololatria aliquando vera, aliquādo falsa ex parte adorantis.

At verò hæc ipsa idololatria potest interdum esse vera idololatria ex parte adorantis, interdum verò ficta. Veram appello, quia non ex animo ficto procedit, sed ex intentione adorandi, licet alias falsum significet, sicut qui falsam propositionem affirmat, putans esse veram, & ex intentione dicendi verum, formaliter non mentitur, licèt materialiter falsum dicat. Sic ergo potest esse aliqua vera, id est, non ficta idololatria, licet in se sit falsa latria: aliqua verò idololatria potest esse ficta, seu falsa etiam ex parte adorantis, qui non ex animo talem cultum exhibet. Quæ fictio interdum potest esse ex parte intellectus, vt cum quis non opinatur esse in re sic adorata diuinam excellentiam, tamen propter extrinsecas causas vult illam externo signo confiteri: aliquando è contrario potest esse fictio in solo affectu, vt esse patet in dæmone, qui velit, nolit, credit esse in Christo diuinam excellentiam, & cogitur interdum illam confiteri, eique genua flectere, & nihilominus non habet affectum honorandi Christum, sed solum exhibendi hoc, vel illud signum, quia cogitur: Sæpe verò potest esse fictio ex vtroque capite, vt contingit in fideli, qui à tyranno cogitur thus offerre idolo, in quo nec credit esse Diuinam excellentiam neque habet animum actum illum faciendi in honorem idoli, sed solùm exterius faciendi talem actum, & aliquando poterit interiore affectu in verum Deum significationem illam referre.

5. Ad idololatriam veram ex parte colentis quid requiratur.

Ex his ergo concludimus, ad idololatriam omnino veram ex parte colentis necessariam esse opinionem diuinitatis, seu alicuius diuinæ excellentiæ in idolo, seu in re adorata, vt satis ex dictis declaratum est. Neque est impossibilis talis idololatriæ modus, vt in prima difficultate obiicitur, quia post originale peccatum ita fuit corrupta natura, vt in summam cæcitatem vsque ad veri Dei ignorationem peruenerit. Qua ignoratione existente, facile fuit, in opinionem plurium Deorum deuenire. Quam opinionem in triplicem Theologiam iuxta August. lib. 6. de Ciuit. cap. 5. & Euseb. lib. 1. 2. & 3. de Præpar. Euang distinxerunt Philosophi, præsertim Varro, in physicam, ciuilem, & fabulosam: Ad primum membrum pertinent opiniones, quas de vno, vel pluribus Diis Philosophi in suis scholis, & libris docebant; nam verisimile est, vnumquemque secundum opinionem suam Deos plures coluisse, etiamsi illos populis non proponerent publico, & communi ritu colendos, vt ibidem Augustinus indicat. Has verò Philosophorum opiniones ad duas reducit D. Thom. dicta quæst. 94. artic. 1. Prima fuit eorum, qui totum mundum animari ab ipso Deo, dicebant, & ideo sensibilem mundum, vel præcipuas partes eius adorabant, tanquam Diuinitate plenas, prout Varro etiam sentit apud August. lib. 7. de Ciuit. capit. 5. & 6. qui latius hæc prosequitur capit. 16. & sequentibus. Et in eadem sententia dicuntur fuisse Pythagorici, & alij Philosophi, qui non supremum Deum, sed inferiores putabant animare mundum, fortasse enim non vnum, & eundem Deum existimabant animare totum mundum, & singulas partes eius; sed varia numina esse in Sole, Luna, elementis, &c. Sic enim videtur intelligendum, quod Sapien. 13. dicitur hos Philosophos, *Aut ignem, aut spiritum, aut citatum aërem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut Solem, & Lunam rectores orbis terrarum Deos putasse.* Nam in prima parte illius cap. apertè loquitur Sapiens de Philosophis, quos asserit Deum inquisiuisse, & in operibus illius conuersatos

August. Euseb.

Varro triplicem distinxit Theologiam, physicam nempe, ciuilem, & fabulosam.

D. Thom.

Quidā mūdum à Deo animari dicebant, & ideo illum, vt Deum adorabant.

Varro.

Sap. 13.

satos fuisse, ad illius tamen cognitionem non peruenisse, & ideo huius mundi partes tanquam Deos, & rectores orbis terrarum coluisse. Non declaratur autem ibi, an coluerint hæc sensibilia corpora propter se ipsa, vel propter eorum animas, quas putabant esse numina quædam his corporibus cōiuncta. Veruntamen ex ipsorum Philosophorum dictis, & ex Augustini, & Thomæ sententiis hoc posterius eos opinatos fuisse colligitur: estque per se verisimilius, quia non est credibile, homines non solùm ratione vtentes, sed etiam aliquo modo sapientes sibi persuasisse, corpora inanimata ex se habere Diuinitatem aliquam, aut esse per se digna supremo cultu.

6. D. Thom. August. Plato vnum summum Deum, & alios minores Deos colebat.

Altera opinio philosophorum, quam D. Thom. refert, est Platonis, & aliorum, qui vt testatur Aug. 7. de Ciuit. c. 12. cum agnoscerent, esse vnum summum Deum cæterarum rerum conditorem, nihilominus plures minores Deos colebant, quos intelligentias, aut dæmones vocabant, inter quos etiam ponebant quorundam mortuorum hominum animas diuinitatis participes effectas, sed fortasse hi philosophi, licèt confiterentur vnum summum Deum, non in omnibus perfectionibus suis summum, & vnicum illum existimarunt: quia licèt crederent, cæteros Deos esse inferiores in perfectione, nihilominus non credebant, pendere ab illo in omni operatione & efficacia sua, sed habere supremam efficaciam, & virtutem in aliquo genere, ideoque etiam illos esse ab hominibus colendos vt Deos, id est, supremo quodam cultu illis propter se debito, arbitrabantur: vel certe licèt speculatiuè non errarent in ferendo iudicio de perfectione, & dependentia illorum minorum Deorum à primo, errabant practicè in iudicio de cultu illis tribuendo, nullam in hoc constituentes differentiam inter summum Deum, & cæteros: sicut inter homines licèt Reges terræ inæquales sint in potestate, & dominatu, omnes tamen volunt, eisdem titulis honoris, & excellentiæ coli.

7. Substantias separatas nō fuisse ab alio factas aliqui credebant.

Addo præterea, multos philosophos existimasse substantias separatas, quas Angelos vocamus, non fuisse factas ab alio, & ita in hoc æquiparabant illas Deo, idque satis erat, vt eis diuinum cultum tribuerent, siue alias dicerent esse inæquales, siue æquales in absoluta perfectione. Eo vel maximè, quod Gentiles cultum Deorum referebant ad propriam vtilitatem: Vnde quantum putabant posse à Diis iuuari, aut commodum aliquod accipere, vel ab incommodis seruari, tantùm adorationis, & cultus illis tribuebant: Existimare autem poterant, inferiores Deos non minus sibi esse posse vel beneficos, vel maleficos, quam summum Deum, maximè si circa diuinam prouidentiam errabant, & huiusmodi administrationem intelligentiis inferioribus tribuebant. Atque ita fieri potuit, vt eos adorandos crediderint vt Deos, id est, supremo cultu soli Deo debito.

8. Cur Theologiæ pars quædam dicta fuerit ciuilis.

Secunda Theologia circa Deorum, seu Idolorum cultum, ciuilis vocata est, quia veluti communi ciuium vsu, & consensu introducta erat, & Pontifices, ac Populi in cultu plurium Deorum frequentiùs illa vtebantur. Et licèt difficile sit explicare, quomodo Varro hanc Theologiam à naturali, & fabulosa distingueret, vt latè prosequitur August. lib. 6. de Ciuit. c. 6. & sequentibus. Verisimile tamen est: hanc Theologiam positam fuisse in opinionem diuinitatis, quæ simulachris ab hominibus factis inesse putabatur. Quam opinionem idem August. lib. 8. de Ciuit. c. 23. Hermeti Trismegisto tribuere videtur, dum ait: *Ille alios Deos dicit à Summo Deo factos, alios ab hominibus.* Nam priores Dij videntur ad Theologiam physicam pertinere, posteriores verò ad ciuilem: Nam hi Dij ab hominibus facti videntur esse Idola, & simulachra, *quæ opera sunt manuum hominum*; vt ibidem Aug. subiungit. Addit verò: *At ille* (id est, Trimegistus) *visibilia, & contrectabilia simulacra, velut corpora Deorum esse asserit. Inesse autem his quosdam spiritus inuitatos, qui valeant aliquid, siue ad nocendum, siue ad desideria eorum nonnulla complēda, quibus eis Diuini honores, & cultus obsequia deferuntur.* Hanc autem opinionem, & ciuilem Theologiam introductam esse ait per artem quandam copulandi visibilibus imaginibus, & statuis spiritus inuisibiles, ita vt simulacra essent quasi animata corpora illis spiritibus dicata, & subdita. *Et hoc* (dicebat Trismegistus) *esse Deos facere, eamque magnam, & mirabilem Deos faciendi accepisse homines potestatem*, vt Augustin. ait. Non erat tamen magna potestas, sed mirabilis fraus Dæmonum, qui se statuis immiscebant, & per ea ita loquebantur, & responsa dabant, vt viuere existimarentur.

Trimeg. August.

9. Quod discrimen sit inter Theologiam ciuilem & naturalem.

Inter hanc ergo Theologiam ciuilem, & naturalem hæc in primis potest differentia constitui, quòd naturalis sine sensibilibus imaginibus haberi, & exerceri poterat, hæc verò ciuilis in simulachris præcipuè fundata erat: Item prior creaturam à Deo factam; posterior verò statuam ab hominibus fabricatam vt Deum colebat: Item illa in discursu aliquo Philosophico, licet sophistico fundabatur; hæc verò in sola deceptione Dæmonum per experientias aliquas & apparentia signa. Quod si fortasse aliqui philosophi vtebantur imaginibus Solis, aut Lunæ, aut aliarū partiū mundi, nō illas colebāt vt habentes diuinitatē aliquā sed solùm vt repræsentantes falsos Deos, quod etiam ad Idololatriam pertinebat, longè tamen diuersa ratione, quàm simulachra, quæ per Theologiam ciuilem adorabantur, vt habentia in se diuinitatem, saltem per aliquam vnionem inuisibilium spirituum. Atque de hoc genere Idololatriæ videtur loqui Sapiens cap. 13. vbi postquam vanam Philosophorum Theologiam reprehenderat, subiungit. *Infelices autem sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appellauerunt Deos opera manuum hominum, aurum, & argentum, artis inuentionem, & similitudines animalium, &c.* Et ad prædicta duo genera falsæ Theologiæ applicari potest, quod Paul. ad Colossens. 2. dicit: *Videte, ne quis vos seducat per Philosophiam, aut inanem fallaciam secundùm traditionem hominum, secundùm elementa mundi, & non secundùm Christum.* Ac denique ad hanc politicam, seu ciuilem Theologiam pertinere maximè videtur, quod Dauid ait Psal. 95. *Omnes Dij Gentium Dæmonia*; Loquitur enim de Diis, quos in Idolis suis publico ritu Gentes colebant, qui (vt diximus) erant Dæmones, qui in statuis, & idolis se insinuabant, vt ab hominibus deceptis colerentur, & ideo aiebat Paul. 1. Corinth. 10. *Quæ immolant gentes, Dæmoniis immolant*, vt notauit August. dicto lib. 8. de Ciuit. c. 24. & Euseb. lib. 4. de Præp. Euang. c. 6. & Lactant. lib. 2. Diuin. Instit. cap. 16.

Sapient. 13. Colos. 2. Psal. 95. 1. Corint. 10 August. Euseb. Lactant.

10. Qualis fuerit Theologia fabulosa. August.

Tertia denique Theologia gentium ab eodem Varrone fabularis seu fabulosa appellata est, referente Augustin. libr. 6. de Ciuit. cap. 5. & 6. Ad eam enim spectabat adoratio quorumdam hominum mortuorum, quos gentes vt Deos colebant ex falsa deceptione, & traditione. Et quamuis priores Theologiæ non minùs falsæ essent, quàm hæc, nihilominus hæc veluti per Antonomasiam fabulosa dicta est, quia nec vanis ratiocinationibus, nec solis præstigiis Dæmonum, sed vanis hominum inuentionibus, & poëtarum figmentis fuit introducta. Vtebantur autem Gentiles idolis, & simulachris etiam in hoc idololatriæ genere, sed vt ait diuus Thomas in dicta q. 94. art. 1. non adorabant ipsas imagines vt Deos, sed homines quosdam, qui

D. Thom.

qui per illas repræsentabantur, quos appellabant Iouem, Apollinem, &c. De quibus hominibus innumeras fabulas confinxerunt, & de illis (quod mirabilius est) innumera scelera & turpissima flagitia narrabāt, & credebant, & nihilominus eos Deos esse existimabant, & vt tales illos colebant. Quid autem nomine Dei, aut deorum illi Gentiles intelligerent, vix explicari potest, quia non poterant sub illo nomine concipere aliquid perfectissimum, vt quod sit à se, & nō ab alio, vel quod sit rerum principium, vel quidpiam simile. Quomodo enim de illis, quos credebāt fuisse homines, & tales homines, aliquid huiusmodi opinari, aut concipere potuissent? Videntur ergo cogitasse diuinitatem esse aliquam excellentiam, quæ ab hominibus comparari potest, non solùm virtute, sed etiā industria, potentia, vel alio simili modo, etiamsi cum vitiis coniuncta sit. Et maximè videntur Gentiles existimasse, tales homines post mortem posse sibi esse noxios, vel vtiles ad obtinēdas in hac vita res necessarias ad aliquos humanos vsus, & ea ratione illos coluisse, vt noxia auerterent, & vtilia conferrent. Et ita iuxta innumeras hominum necessitates innumeros deos multiplicauerūt, vt latè tractat Augustin. citatis locis. Denique huius etiam falsæ Theologiæ, ac superstitionis specialiter videtur loqui Sapiens Sap. 14. vt paulò post videbimus.

August.

Sap. 14.

11. Explicatur prima difficultas.

Ex his ergo satis explicata manet prima difficultas, in qua petebatur: Quomodo cultus idolorū procedere potuerit ex opinione diuinitatis existentis in ipsis statuis: nam explicatum est, non statuas nudas adoratas fuisse, sed aut ratione numinis superioris, quod illis coniungebatur, vel ratione hominum, qui per ipsas repræsentabantur, & vt Dij colebantur. Ad confirmationem autem ex eo sumptam, quod vera dignitas, & excellentia nō potest in plures personas, seu res adoratas diuidi, respondeo breuiter verè quidem non posse; existimatione autem falsa posse. Nam potentia creandi tantum potest esse vna, tamen per deceptionem existimari potest Angelos habere eam potestatem, & ideo esse dignos suprema quadā adoratione. Et similiter licèt re vera vna tantum sit suprema rerum omnium prouidentia, nihilominus per errorem existimare potuerunt gentes, diuisam esse curam, & gubernationem rerum vniuersi, & alium Deum esse, qui curam habeat segetum, alium vinearum, alium aliorum fructuum, aut aquarum, & elementorum, ac cælorum vel metallorum, &c. vt latè prosequitur August. lib. 4. de Ciuitate, cap. 8. & seq.

Quomodo existimari possit dari plura numina.

August.

12. Obiectio.

Dices esto crederent plures esse rerum vniuersi rectores, seu moderatores, nihilominus non potuisse existimare omnes esse supremos dominos earum rerum, quibus præsident, & independentes ab omni alio, quia hoc apertè repugnat conuenienti regimini vniuersi. Vnde August. suprà refert agnouisse Gentiles maiores & minores Deos, & inter omnes vnum supremum, quem Iouem appellabant, ergo licet alios colerent, quatenus illis indigere se credebant, non est necesse, vt proprium diuinitatis cultum eis tribuerēt.

Satisfit.

Respondeo de facto ipso satis constare, gentes errasse sacrificando pluribus diis, ac subinde vnumquemque ex illis diis tanquam verum Deum, seu (quod idem est) sub aliqua ratione supremæ excellentiæ colēdo. Vnde verisimile est credidisse, vnumquemque Deum in aliquo munere, seu præsidentia, & efficacia circa res aliquas habere supremam vim, & potestatem, etiamsi alij dicerentur maiores, alij minores iuxta dignitatem rerum, quibus præsidebāt. Vel certè multi Gentilium, præsertim commune vulgus cæca quadam ignorantia, & falsa traditione, ac fide ducebantur, putantes singulis rebus vim quandā inuisibilem, ac supremam præsidere, ideóque supremo cultu esse colendam, sine vlla relatione ad vnum supremum creatorem & gubernatorem omniū, nec discurrebant, quomodo id fieri posset, aut quomodo sine vno supremo numine, ac progenitore mundus posset subsistere.

13. Explicatur 2. difficultas asserit̄ūque ad fictā idololatriā non esse necessariā opinionē Deitatis in idolo.

Ad secundam difficultatem iam responsum est ad fictam, seu apparentem idololatriā tantùm externam non esse necessariam opinionem diuinitatis in idolo, seu re adorata; ad veram tamen idololatriam necessariam esse talem opinionem, quia sine tali opinione non potest esse affectus, & intentio significandi verè, & ex animo supremam excellentiā in tali re sic adorata; sine hoc autem affectu, & intentione non est vera idololatria, vt declaratū est, quia, vt diximus, aliud est, esse veram latriam, aliud, esse veram idololatriam: Et licèt non sit de ratione veræ idololatriæ, vt contineat latriam re ipsa veram, oportet tamen, vt contineat illam veram saltem ex intentione operantis. Ad confirmationem autē de Philosophis agnoscentibus vnum supremum Deum, & sub illo alios: Respondetur 1. multos ex illis, licet inæqualitatem aliquam agnoscerent, non tamen veram subordinationem, & dependentiam omnium ab vno, & ita illos fecisse æquales saltem in aliqua independentia, & eminentia alicuius perfectionis vel potestatis. Et hac ratione plures coluisse vt supremos, & sine vlla relatione ad supremum cultum vnius veri Dei, & hoc fuisse satis ad veram idololatriam. Secundo dicitur, multos fortasse ex illis, licet cognoscerent vnum Deum, cui soli supremus cultus debetur tanquā supremo principio, & fini omnium aliorum, nihilominus exteriori cultu plures Deos æqualiter coluisse, vel adoratione omnino ficta, vt populo condescenderent, vt de aliquibus August. significat; vel certè quia decipiebantur à dæmonibus, qui affectantes diuinos honores, illis persuadebant sibi etiā esse debitos propter insignem excellentiam, & potestatem. Et vtroque modo potest intelligi, quod Paulus ad Rom. 1. dicit de Gentilibus Philosophis, *Cum cognouissent Deum, non sicut Deum illum glorificasse, & mutasse gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrū, & quadrupedum & serpentium, &c. Et coluerunt* (concludit) *& seruierunt creaturæ potiùs, quàm creatori.*

August.

Rom. 1.

14. 3. Dubium enodatur.

Tertia præterea difficultas ex dictis expedita relinquitur. Fatemur enim posse externum honorem exhiberi sine affectu honorandi, illam tamen nō esse veram idololatriam, sed omnino fictam; cuius deformitas, licèt contra religionem sit, & ad idololatriam reducatur, tamē in illo genere actus imperfectus est, vt cap. seq. dicemus; & præter illam deformitatem habet etiam malitiam mendacij perniciosi, & iniuriosi veræ religioni. Quod autem ibi additur, non posse haberi affectū colendi aliquem, vt Deum, sine opinione diuinitatis in illo, non est in vniuersum verū. Nam sicut duobus modis potest quis verbo proferre mendacium, scilicet vel putans se dicere verū, vel volendo loqui contra mentem, ita duobus modis potest quis velle exhibere diuinum honorem ei, qui non est verus Deus: Primo deceptus falsa opinione diuinitatis in illo cogitatæ: secūdo sine tali opinione per adulationem, vel diabolicum timorem volens adorare, & signum falsum excellentiæ exhibere; & vtraque est idololatria, licèt prior sit magis propria, & omnino vera, nam posterior falsitatem formaliter includit, etiā ex parte colentis, vt suprà declaratū est.

Dupliciter potest aliquis dare Dei honorē ei, qui non est Deus.

15. 4 Obiectio soluitur, declaratúque quomodo sint iam determinata signa ad colendū Deū.

Ad 4. difficultatem respondetur, licèt ex natura sua nullum signum externum habeat significationē determinatam ad excellentiam diuinitatis, nihilominus ex communi vel impositione, vel consuetudine omnium populorum sacrificium, & quæ illud concernunt, vt templum, sacerdotium, & similia esse de-

terminata ad diuinum cultum; & ideo quacunque intentione hæc tribuantur creaturæ, vt rei principaliter adoratæ, idololatriam committi aut veram, aut saltem affectatam, vel fictam. Vnde secundò dicitur, alia etiam externa signa adorationis, quæ de se indifferentia sunt ad latriam, & alios cultus, vt genuflexio, capitis inclinatio, & suo modo oratio, vel promissio, per intentionem colentium posse determinari ad cultum latriæ, & sic attributa creaturis propter se ipsas continere idololatriam. Si verò debita intentione referantur ad creaturam, nó esse idololatriam, vt latiùs in 1. tom. tractando de adoratione Sanctorum, Reliquiarum, & imaginum declaratum est; per quæ ibi satisfactum est calumniis hæreticorum, qui Ecclesiæ crimen idololatriæ impudenter attribuunt, quæ hoc loco repetere necessarium non est. Vnde ad confirmationem negamus, Ecclesiam offerre sacrificium aliquibus creaturis, seu sanctis hominibus, vel dicare illis templa, sed vni tantũ vero Deo, licèt concomitanter, & secundariò intendatur peculiaris honor, & memoria alicuius Sancti in alicuius templi dedicatione, vel sacrificij oblatione Deo ipsi facta, quod non pertinet ad cultum latriæ, sed Duliæ, vt citato loco declarauimus. Incensi autem, vel aliorum suffituum cultus, aut suauium odorum concrematio, vel vsus candelarum ardentium, & similia, nec sunt sacrificia, sed sacramẽtalia quædam, seu accidentales cæremoniæ, nec continent latriæ cultum de se, vel ex impositione, sed per intentionem colentium determinantur. Et ita fiunt interdum, vel in honorem Sanctorum ad significandam eorum sanctitatem, vel ad excitandos animos fidelium ad deuotionem vnicuique rei congruentem.

De aliis signis indifferentibus.

CAPVT V.

De origine Idololatriæ quænam fuerit.

1. Quæ causa idololatriæ, & quo tempore inceperit.

HÆc quæstio non difficilè potest ex dictis in præcedenti capite definiri. Potest autem intelligi vel de origine causali, vt sic dicam, id est, de causis & occasionibus idololatriæ, vel de temporaria origine, id est, de initio temporis, in quo introduci cœpit idololatria: Et vtramque partem attingit D. Thom. dist. q. 94. artic. 4. priorem in corpore articuli, posteriorem in solutionibus argumentorum. Quod ergo ad priorem sensum attinet, docet D. Thom. idololatriam partim ex ignorantia veri Dei, partim ex praua hominum dispositione quoad effectum, partim ex deceptione dæmonum originem duxisse. Alij verò ex Sap. 14. simpliciter asserunt, originem idololatriæ fuisse ex erectione statuarum, & imaginum in memoriam mortuorum, accedente potẽtia, & tyrannide hominum potentium, & nimium diligentium mortuos suos, eorúmque honorem affectantium. Distinguendum autẽ videtur de duplici idololatria: Nam quædam cõmitti potuit, & inchoari sine imaginibus, vt significat D. Thom. dicta q. 94. art. 1. ad 4. alia cum imaginibus, & idolis sensibilibus, & prior modus facilè contingere potuit in idololatria, quæ in physica Theologia nitebatur, posterior verò in ciuili, & fabulosa Theologia maximè locum habet.

D. Thom.

Sap. 14.

Idololatria quædã sine imaginibus fiebat, alia cum illis.

2. Vnde prima fuerit orta.

Dico ergo, priorem idololatriam abstrahentem ab idolis sensibilibus ortam fuisse ex ignorantia veri Dei, & imbecillitatẽ humani discursus, adiuncta hominum negligentia, & dæmonum industria, ac deceptione. Hoc ferè totum colligitur ex cap. 13. Sap. quod ita incipit: *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei, & de his, quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum, qui est, nec operibus attendentes agnouerunt, quis esset artifex.* Et subiungit, hanc ignorantiam fuisse culpabilem, & ex illa ortum fuisse errorem colendi partes vniuersi vt Deos, quæ idololatria per se imagines non requirit. Ratio etiam hoc ostendit, quia Theologia naturalis, seu physica non est orta ex ciuili, vel fabulosa, nam potiùs philosophi, qui in suis scholis illam tradebant, in suis etiam libris popularem, & fabulosam idololatriam irridebant, licèt fortasse in vsu illius, cõsuetudine quadam, & humano timore ducerentur, vt in Varrone, & aliis Augustinus reprehendit, ergo error illius Theologiç physicæ non est ortus ex imaginibus, sed potiùs si in illo genere idololatriæ vsus idolorum, seu inanium imaginum adiunctus est, ille ortus est ex falso errore plurium Deorum præsidentium diuersis mundi partibus, aut rebus corporeis, ad quarum similitudinem imagines formabantur. Ita enim bouem, vitulũ, serpentem, & species similes in suis imaginibus adorabant, quia putabant, diuersa numina inuisibilia his rebus præsidere, quæ in illis imaginibus colebant: Et eâdem mente alij colebant Solem, Lunã, ignem, &c. tanquã mundi partes in se diuinũ aliquid continentes, quibus postea imagines dicarẽt, vt eas magis præsentes haberẽt, vt apertè sentit D. Tho. in dicto art. 1.

Sap. 13.

August.

D Thom.

3. Idololatria cum imaginum cultu ex nimio affectu mortuorum orta est.

Secundò verò dicendum est, idololatriam cum cultu, & veneratione sensibilium simulachrorũ sculptilium, & falsarum imaginum originem, vel occasionem habuisse ex nimio affectu ad aliquos homines mortuos, & desiderio præsentiæ illorum, accedente tyrannide, vel nimia Principum assentatione, & adulatione, quæ prauam consuetudinem induxit, & paulatim errorem auxit, cooperante dæmone suis præstigiis, ac deceptionibus. Hæc etiam assertio sumitur ex Sap. 14. vbi priùs dicitur, idolorum vsum nõ fuisse ab initio, sed ab hominibus otiosis, & vanis inuentum esse; modum autem inuentionibus describit Sapiens dicens: *Acerbo luctu dolens pater, citò sibi rapti filij fecit imaginem, & illum, qui tunc tanquam homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter seruos suos sacra, & sacrificia. Deinde interueniente tempore, conualescente iniqua consuetudine, hic error tamquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta.* Et postea subiungit, ideo fecisse homines imagines eorum, quos honorare volebant, *Vt illum, qui aberat, tanquam præsentem colerent. Et hæc* (concludit Sapiẽs) *fecit vitæ humanæ deceptio, quoniam aut affectui, aut regibus deseruientes homines, incommunicabile nomen lapidibus, & lignis imposuerunt.*

Sap. 14.

4. Obiectio.

Obiici autem potest, idololatriam hãc potiùs duxisse originem ex affectũ filij erga parẽtem mortuũ, quam ex affectu patris ad filium, vt Sapiens dicit. Assumptum patet ex multorum Patrum sententia asserentium, mortuo Belo primo Assyriorum Rege, Ninum filium eius in solatium doloris imaginem illius erexisse, cui tantam reuerentiam exhibebat, vt reis omnibus ad eam confugientibus pepercerit, & ideo homines imaginem illam diuinis honoribus colere incœpisse. Ita refert Abul. cap. 4. Genes. q. 13. in fine, & cap. quæst. 34. in fine ex Euseb. Iosepho; sed Iosephi locum inuenire non potui, neque Eusebij. Quamuis enim hic in Chronic. in principio dicat, Ninum Beli filium fundasse ciuitatem Niniue, nihil verò dicit de imagine Beli à Nino erecta. Isidorus autem lib. 8. Etymol. cap. vlt. magis hoc indicat, dum ait, Bel fecisse idolum Babylonicum, & subiungit. *Fuit autem Bel pater Nini primi Assyriorum Regis.* Idem sentit Hieronym. Oseæ 2. circa illa verba: *Et erit in die illa:* dum ait, *Ninum in tantam peruenisse gloriam, vt patrem suum Belum referret en Deum.* Et subdit inferiùs. *Didicimus exordium dæmonis, imò hominis in dæmonem consecrati.* Ambrosius etiam idem affirmat, si eius sunt commentaria in Paulum, quæ sub illius nomine circunferuntur in id ad Rom. 1. *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, &c.*

Abul. Isidor. Euseb. Ioseph.

Hieron.

Ambr.

Rom. 1.

Accedit

5\.

Accedit quòd multi existimant, idololatriam per vsus simulachrorum incepisse à tempore Enos filij Seth,& nepotis Adæ,nõ quod credendum sit, ipsum fuisse idololatram, id enim verisimile non est,nec in Scriptura indicatur,imò potiùs cõtrarium;sed quod ipse cœperit Dei imaginem ritu Catholico erigere iuxta illud Gen.14. *Iste cœpit inuocare nomen Domini:* Et inde alij sumpserint occasionem idola condendi, & depingendi Deum sub forma sensibili tanquam propria Dei,quod ad idololatriam pertinet.Ita sentit Dionysius Cartha. sequens scholasticam historiam, quam refert Genes.4. Et sumitur ex Hebræorum lectione & interpretatione, quam ibi Lippomanus in Catena refert ex Hieron. in q.Hebr. super illum locum.Nec dissentiunt Hugo Card.Oleaster,& Honcala ibidem.Si autem hoc verum est,longè diuersum initium habuit idololatria per imagines falsas,quam Sapiens describit.Denique licèt daremus idololatriã fabulosam habuisse illud initium, quod profert Sapiens, nihilominus ciuilis idololatria, quæ etiam est per imagines, potuit esse antiquior: non enim orta est amore parentum,aut filiorum mortuorum,sed ex dæmonum industria,ac deceptione.Vnde verisimile est,illud idololatriæ genus esse antiquissimum, quia dæmõ semper fuit valdè solicitus in deceptione hominum maximè affectando sibi diuinos honores.

Genes.14. Dionys. Carth. Lipom. Hieronym. Hugo. Oleast. Honcala.

6\. Responsio aliquorum.

Ad primam partem respondent aliqui Sapientem loqui de priuato cultu,historiam autem de Nino intelligi de publico:quia Ninus fuit primus, qui occasionem dedit publicæ idololatriæ,imaginem patris publicè erigendo & proponendo,vt à populis coleretur: nihilominus tamẽ fieri potuisse,vt ante illum acciderit,quod Sapiẽs narrat,vt homo aliquis potẽs ex amore filij præmaturè mortui, eius imaginem depingi fecerit,& priuatim illam coluerit.Sed profectò etiam Sapiens loquitur de publico cultu per ritum sacrorum & sacrificiorum, & per inductionem subditorum ad illum ritum seruandum, vt ex contextu constat.Meliùs dici posset, Sapientem nõ facere vim in hoc,quod occasio huius idololatriæ fuerit amor parentis ad filium mortuum,vel amor filij ad parentem mortuum,sed in hoc,quod ex affectu ad præsentiam, & reuerentiam mortuorum hominum illa occasio sumpta sit:& ita sentiunt,ac loquuntur Doctores citati, præsertim Hieronymus & Ambrosius, & optimè Cyprianus lib.de Idolorum vanitat.Vnde reliqua,quæ in particulari dicuntur,videntur poni gratia exempli, nam fieri quidem potuit, vt & filius ex amore patris,& pater ex affectu ad filium, & subditi ex affectu ad Regem, & amicus ex affectu ad amicũ illi consuetudini initiũ dederit. Sapiens autem vnũ, vel aliud exemplum indicat,non verò excludit alia, nec dicit,illud exemplum de amore parentis ad filiũ, fuisse omnium primum. Potuit ergo aliud de Nino præcedere.

Impugnatur. Vera solutio. Hieron. Ambros. Cyprian.

7\. Soluitur aliter argumẽtum:

Addo verò, illud etiam satis incertum esse, vt ex allatis Auctoribus constat: Ideóque verisimile esse credo, Sapientem attingere historiam de aliquo parente,qui filij emortui fecit imaginem,& illi consuetudini initium,seu primam occasionem dedit.Quam historiam multi profani Auctores fortasse ignorauerunt,& ideò dixerunt, Ninum fuisse primum, qui vsum illum inchoauit. Non tamen desunt etiam inter profanos Auctores,qui illius historiæ mentionẽ fecerint:Nam diuus Fulgentius (si eius est opus) in lib.1.Mytholog.§.*Vnde idolum dicatur*, in hunc modũ scribit: *Diophanes Lacedæmonum auctor libros scribit antiquitatum viginti quatuor, in quibus ait Syrophanem Ægyptium familia, substantiáque locupletem filium genuisse,quem velut enormis substantiæ successorem ineffabili, vltra quam paternitas exigebat affectu erga filium dilectum. Isque dum aduersis fortunæ incursibus raperetur, patri geminæ orbitatis crudele dereliquit elogium, &c.* Et infrà. *Denique doloris angustia, quæ semper inquirit necessitatis solatium,filij sibi simulachrum in ædibus instituit.* Et infrà. *Denique idolum dictum est Idodynin, quod nos Latini species doloris dicimus. Namque vniuersa familia in domini adulationem,aut coronas plectere,aut flores inferre:aut odoramenta simulachro succendere consueuerat. nõnulli etiam seruorum culpabiles,domini furiã euitantes, & ad simulachrum profugi veniam merebantur, & quasi salutis certissimo collatori florum,aut thuris offerebant munuscula, timoris potiùs effectu,quàm amoris affectu.*

8\. In prima mũdi ætate non fuisse idololatriã. *D Thom. Abul.*

Ad secundam partem, quæ posteriorem sensum quæstionis suprà positum attingit, respondeo verisimile esse, quod D.Thom. dicto art.4.ad 2. docet, in prima mundi ætate nõ fuisse vsum idololatriæ,quod etiã sequitur Abul. locis citatis.Quia cognitio vnius veri Dei ab Adamo tradita tam erat recens, viuente adhuc ipso Adamo, vt nec cogitatio plurium Deorum,nec idololatria videatur potuisse tam citò introduci. Quæ ratio licèt non conuincat de toto tempore illius primæ ætatis vsque ad diluuium, neque de tota multitudine hominũ in varias congregationes, & populos iam diuisa;in quibus fere omnibus innumera vitia percrebuerant, quibus ratio, & traditio obscurari,& obliuisci potuit; persuadet nihilominus non incepisse à temporibus Enos, nec occasione illius. Et certè in Scriptura hoc nullum habet fundamentum, maximè iuxta vulgatam lectionem, quæ à nobis retinenda est, in qua solùm dicitur Enos cœpisse *inuocare nomen Domini*;quod non oportet intelligi de ritu imaginum, sed de aliquo quocumque solenni ritu per publicas deprecationes,vel templa,aut sacra,vel certa sacrificia communia,vt alij multi exponunt,& videri potest in Mendoza in quodlib.q.7. positiua. Et licèt daremus Enos incepisse Dei imagines instituere ad instructionem, & memoriam: per metaphoricam aliquam repræsentationem, non per propriam similitudinem id fecisse credendum est. Quod verò inde sumpserint alij occasionem idola fingendi,Scriptura non docet,nec est fundamentum ad id asserendum.

Idololatria non incepit occasione Enos. Mendoz.

9\. Quidam dicunt ita piũ fuisse Enos, vt tanquam Deus coleretur ab hominibus. *Theod. Anastas. Nicæn. Lipom.* Impugnatur. *Caietan.*

Alij verò dicunt, Enos fuisse tam pium & sanctũ, vt cœperint illum inuocare,eíque tanquã Deo imaginem dicare;quod significat Theodoretus quest.47. in Genes. Et Anastasius Nicænus in quæst.Eccles. Et alij citati in Catena Lippom.Genes.4.Sed neque hoc fundamentum habet in Scriptura, vt ex dictis constat,quia Scriptura non dicit passiuè, *incepit inuocari*, sed actiuè, *incepit inuocare*;& licèt passiuè loqueretur, iuxta illam lectionem non diceretur,ipsum Enos incepisse inuocari,sed tunc, id est, eo tempore cœpisse inuocari Deum, vel speciali ritu publico, vt dixi, vel speciali nomine Iehoua,vt Caieta. ait. Nullum ergo habemus fundamentum, vt dicamus, tunc incepisse idololatriam, præsertim per imagines,& figuras hominum.Quando autem inceperit, incertum mihi est: nam auctores varia referunt, & nullam certam, vel satis probabilem historiam prodũt.De quã re videri possunt Lactant.lib.1.cap.22.& lib.6.c.11.& sequen. Euseb.lib.10.de præpar.Euangel. & in Chron. anno mundi ter millesimo sexcentesimo quinquagesimo, August. lib.4.de Ciuit. & sequentibus vsque ad 8. Isidor.lib.Etymol.cap.11.& Cæl.Rhodig.lib.8.Lect. antiq.cap.36.& Polyd.Virgil.de rerum inuent.c.3.

Euseb. August. Isidor. Cæl.Rhod. Polyd. Virgil.

10\. Priùs fuerit ab hominibus imaginum institutæ, quã dæmones sensibilis insinuassent.

Ad tertiam partem concedo,Sapientem præcipuè loqui de fabulosa idololatria, à qua vel non distinguit ciuilem,vel de illa specialiter non loquitur. Vnde licèt fortè acciderit, idololatriam ciuilem alicubi introductam esse industria dæmonum sine illa speciali occasione,quam Sapiens assignat, illud non re-

pugnaret cum assertione Sapientis, sed esset res diuersa, de qua Sapiens non loquitur, neque illam excludit. Addo tamen, verisimilius esse, prius fuisse ab hominibus inchoatas, & in æstimatione habitas imagines hominum, & postea dæmones sese insinuasse, & cœpisse per illas imagines aliqua responsa dare, vel alia prodigiosa facere, vt homines deciperent, & in eis aliquid diuinum esse persuaderent. Atque ita concluditur, prius fuisse imagines, vt imagines repræsentantes homines, quam vt idola deificata putatiue (vt sic dicam) per immissionem, seu coniunctionem inuisibilium spirituum. Est autem valdè consentaneum & testimonio Sapientis, & humanæ coniecturæ, imagines hominũ cœpisse depingi occasione mortuorum hominum, vel absentium, & ex affectu nimio ad illos cœpisse etiam in veneratione haberi. Vnde tandem concluditur, primam occasionem totius idololatriæ siue fabulosæ, siue ciuilis per imagines ex dicto affectu faciẽdi præsentes homines mortuos incepisse, prout Sapiens significat.

11. An priùs fuerit idololatria sine imaginibus, an cum illis.

Sed quæri potest, comparando inter se idololatriam sine imaginibus & cum imaginibus, quænam illarum antiquior fuerit, & prius incœperit, ac subinde quodnam fuerit primum totius idololatriæ initium. Videri enim potest verisimile, idololatriã cum imaginibus fuisse omniũ primam, & maximè illam, quæ per adorationem hominum mortuorũ inchoata est. Hoc suadet in primis locus Sapient. 14. supra tractatus. (*Sap* 14.) Deinde quia munus philosophandi, & inquirendi Deum ex creaturis, non videtur tam antiquus, sicut idololatriæ imaginũ. Nam tempore Abrahæ iam erant idola, quæ progenitores eius adorabãt, vt ex Iosue 14. constat, vbi sic habetur. (*Iosue* 14.) *Trans fluuium habitauerunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham, & Nachor, seruierúntque Diis alienis.* Quicquid enim sit de illa quæstione, An Abraham etiam fuerit idololatra, (quæ nunc nobis necessaria non est, & de illa videri potest Mendoza suprà) certum ex illo loco est, patrem, & auum eius fuisse idololatras, & incertum est, An etiam proauus, vel alij progenitores eius magis remoti idololatræ fuerint, vel quando cœperit post diluuium vsus idololatriæ in illa progenie. Certum item est, cultum illum falsorum deorũ fuisse per sensibilia idola, tum quia hoc solet intelligi in Scriptura nomine falsorum deorum; tum etiam quia Laban pater Rachel huiusmodi habebat idola, quæ Rachel furata est Genes. 31. (*Genes.* 31.) quæ quasi iure hæreditario, & patrio more in illa familia retinebantur. At philosophorum sectæ, & opiniones recentiores sunt, vt latè tractat Euseb. lib. de præpar. Euang. (*Euseb.*)

12. *Euseb.* Idololatriã sine imaginibus priùs fuisse in vsu testatur Eusebius.

His verò non obstantibus, idem Eusebius Cæsar. lib. 1. de præparatio. Euangel. sentit, idololatriam sine imaginibus priùs fuisse in vsu, quàm cum illis. Nam colere Solem & Lunam, & alias partes mundi tanquam Deos, idololatria est; refert autem Eusebius. *Ægyptios primos omnium Solem & Lunam Deos putasse: Quibus non sanguinem, aut nidorem offerebãt, sed fruges terræ, quam etiam ipsam vt Deum adorabant.* Quæ ibi, & alia multa ex Porphyrio refert, & ex Platone in Cratylo. (*Porph. Plato.*) Addit verò, eo tempore homines tunc non fuisse vsos simulachris, aut templis, *quia neque pingere, neque fingere, aut cælare, sed nec ædificare adhuc sciebant.* Vnde infrà concludit: *Quibus omnibus apertissimè liquet non fuisse apud vel Græcos, vel barbaros simulachrorum dedicationem, &c.* Itaque pro comperto habet, idololatriam creaturarum cælestium sine idolis ab hominibus fabricatis antiquiorem fuisse, non tam ex propria Philosophorum inuentione, quam ex quadam admiratione cælestium corporum, & siderum, & præsertim Solis & Lunæ.

13.

Sed licèt hoc probabile sit quoad priuatum cultum, quem vnusquisque sibi eligebat iuxta proprium errorem, vel opinionem, tamen loquendo de publico cultu per dedicationem templorum & sacrificiorum, dicẽdum est incepisse cum idolis, & ab illis initium accepisse. (Probabile illud esse de cultu priuato, seu de publico dicendum. *Sap.* 14.) Quia Sapient. 14. expresse dicitur. *Initium fornicationis idolorum inuentio.* Loquitur autem ibi Sapiens de propriis idolis arte factis, & fornicationem vocat iuxta communem phrasim Scripturæ, superstitionem colendi creaturas diuinis honoribus; ergo necesse est, vt dicamus saltem communem, & quasi generalem corruptionem hominum in hac parte ab idolorum, & vanarum imaginum fabricatione, & dedicatione initium sumpsisse. Vnde etiam verisimile fit, originem illam, quam ibi ponit Sapiẽs de nimio affectu ad homines mortuos, & exemplo, ac coactione tyrãnorum, fuisse primam occasionem huius corruptelæ, quæ postea aucta fuit, præsertim ex propensione hominis ad præsentiam sensibilem rerum, quas colit, partim ex industria dæmonum, vt suprà declaratum est.

CAPVT VI.

Quàm sit grauis culpa idololatriæ, & quæ pœna illi imposita sit.

1. Idololatria est peccatũ grauissimũ ex suo genere. *D. Thom.*

QVod ad culpam attinet, constat, hoc esse grauissimum peccatum ex genere suo. Hoc de fide certum est, & euidens lumine naturali, vt omnes Theologi sentiunt cum diuo Thoma dicta q. 94. art. 2. & 3. Ad explicandam verò hanc malitiam, & varios eius gradus, distinguendi sunt tres modi suprà insinuati, quibus committi potest hoc peccatum. Primus est, quando ex infidelitate mentis procedit, & ex errore circa Deorum multitudinem, & tunc manifesta est huius peccati grauitas: (Primus modus idololatriæ.) Tum quia ita sentire de Deo, grauissimum peccatum est, ergo errorem illum exteriùs profiteri, etiam est grauissimum peccatum, sed illa idololatria tunc est quædam professio falsæ fidei, & existimationis de Deo, ergo. Tum etiam quia tale peccatum est directè, & formaliter contra honorem Deo debitum, nam sicut diuina excellentia singularis est, ita etiam postulat singularem cultum, & honorem, ergo contra illius honorem directè fit, quoties incommunicabile nomen Dei, & consequenter incommunicabilis honor alteri, quàm vero Deo communicatur.

2. An possit interuenire ignorãtia inuincibilis circa multitudinẽ Deorum. *D. Thom.*

Sed quæres, An in huiusmodi errore possit inuincibilis ignorantia interuenire? Aliqui enim simpliciter negant, quia tale crimen tam apertè repugnat lumini naturæ, vt nulla possit esse excusatio sufficiens talis erroris. Alij absolutè affirmãt, quia de tota fide, atque adeò de Deo ipso vero, & vno potest dari inuincibilis ignorantia, vt sumitur ex diuo Thoma 2. 2. q. 10. artic. 1. quia licèt Deus possit euidenter cognosci lumine naturæ, non tamen adeò facilè, quin vel doctrina, vel inquisitio sufficiens necessaria sit: potest autem vtraque deesse absque hominis culpa, ergo tunc poterit esse ignorãtia inuincibilis. (Resoluitur quæstio.) Verumtamen hæc quæstio ad materiam de fide spectat. Et ideo breuiter dico si quis habeat aliquam cognitionem vnius Dei, & erret putando esse alios deos, quibus diuinus cultus tribuendus sit, nullo modo posse per ignorantiã inuincibilem excusari. Sic enim dicit Apost. ad Roma. 1. (*Rom.* 1.) fuisse inexcusabiles Philosophos, *qui cum cognouissent Deum, nõ sicut Deum glorificauerũt, &c.* Quia ipsamet existimatio vnius veri Dei erat sufficiens ad illam ignorantiã, & deceptionem expellẽdam, si vellẽt aduertere. Nam qui credit, & recognoscit esse in Repub. vnum supremũ Regem, quomodo ignorare potest peculiarem honorem illi debitum non

non esse alteri tribuendum? At verò si quis omnino ignoret Deum verum, & vnitatem eius, excellentiamque supremi numinis, pro ratione talis ignorantiæ excusabitur vel à culpa, vel à tanta culpa colendi plures Deos. Hoc constat, quia si illa ignorantia culpabilis sit, non excusabit quidem culpam, tamen quatenus ignorantia est, aliquo modo minuet illam; si verò contingat, ignorantiam esse inuincibilem, excusabit omnino culpam, vt constat. An verò id possit contingere, in materia de fide dicitur ex professo. Nunc dico, vel illam nunquam dari, vel saltem esse rarissimam, & non posse inueniri, nisi in homine adeò rudi, vt vix censeatur habere plenum vsum rationis, præsertim in his superioribus rebus. Vt contingere potest in aliquo gentili, qui & nullam rectam instructionem habet, neque per se philosophari valet, vt multi nunc inueniuntur in Æthiopia, Brasilia, & aliis similibus regionibus.

3. Secũdus modus peccandi per idololatriam.

Secundus modus peccandi per idololatriam esse potest sine propria mentis infidelitate, cum effectu tamen tribuendi diuinum honorem alteri, quàm Deo vero. Vt si quis credens, Dæmonem non esse Deum, velit illi exhibere sacrificium aut aliquid simile, animo honorandi ipsum, vt eum sibi habeat propitium. Et circa hunc modum refert diuus Tho. dicto art. 2. veterum sententiam asserentium, hoc non esse malum, quia idem honor præsertim externus, qui creatori tribuitur tanquam debitus, potest sine culpa simul tribui creaturæ propter aliquam insignem excellentiam eius, vel propter aliquod commodum. Sed hoc non solùm est hæreticum, sed etiam contra rationem naturalem, quia cùm adoratio debeatur ratione excellentiæ, vbi est propria, & incommunicabilis ratio excellentię, etiam debet esse incommunicabilis adoratio; excellentia autem, & ratio adorandi Deum vnica est, & incommunicabilis puræ creaturæ, ergo & adoratio, quam latriam vocamus. Quæ ratio non solùm probat de interna adoratione, sed etiam de externa, quę ad Deum specialiter determinata est, vt illius singularem excellentiam, & dominum significat, qualis est sacrificium: Et ideo sacrificium offerre creaturę tam intrinsecè malum est, sicut verbis confiteri illam esse verum Deum, vt ait Aug. lib. 10. de Ciuit. cap. 19. Vnde sicut esse crimen læsæ Maiestatis humanæ in vno regno alium vt Regem recognoscere præter verum Regem, saltẽ exterioribus signis regum honorem ei deferendo, ita est crimen læsæ Maiestatis diuinæ diuinũ honorẽ creaturę tribuere præsertim animo, & affectu honorãdi illã.

D. Thom.

August.

4. Prior idololatriæ mod' comparatur cum hoc secũdo in grauitate.

Quin potiùs si hunc secũdum idololatriæ modum cum primo comparemus, videtur hic esse damnabilior, quia est cum certa scientia, & cognitione Dei, & ideo maiorem contemptum, & formalius mẽdacium perniciosum inuoluit: Vnde licèt prior peccandi modus sit deterior quãtum ad id, quod supponit, scilicet infidelitatem, & errorẽ; nihilominus quoad id, quod formaliter ponit, id est, quoad propriã culpam Religioni contrariam, peior est ratione modi hic posterior modus peccandi, quàm prior. Sicut D. Tho. 22. q. 10. art. 6. dixit, simpliciter grauiorem infidelitatem committi per hęresim, quã per Paganismum, quia illa est cum maiori cognitione veritatis, & repugnantia eiusdem fidei, vt declarauit Aug. libr. 21. de Ciuit. capit. 25. ita in præsenti ex genere suo grauius est peccatum idololatriæ hoc secundo modo commissum, quàm primo. Accedit, quòd vix potest aliquis sciens, aut credens soli vero Deo esse latriam tribuendam, velle illam ex animo tribuere creaturæ, nisi ex Dei odio, & ad vindictam sumendam de illo, sicut operantur Dæmones, & damnati. Qui modus operandi & supponit summam peruersionem voluntatis, & illam participat. Dices posse interdum id fieri sine tali odio, aut intentione vindictæ ex adulatione quadam vel ex concupiscentia, aut timore inordinato, sicut posset accidere in simili crimine læsæ Maiestatis humanæ. Respondetur hoc esse verum de tertio modo idololatrandi ficto animo de quo statim dicetur; nam ille satis est ad fines prędictos, nec inter homines plus inuenitur: At verò hic loquimur de adoratione ex intentione, & affectu, quæ ad solam adulationem, vel ad satisfaciendum affectui alterius necessaria non est, & ideo regulariter quando talis adoratio fit ex animo, & contra veritatem cognitam, maximè videtur procedere ex odio Dei, vel ex formali contemptu illius; licèt non repugnet etiam fieri ex indiscreta, & voluntaria adulatione, assentatione, vel alio simili affectu.

D. Thom.

August.

Obiectio.

Responsio.

5. Tertius Idololatriæ modus, quando exhibetur externum signum sine errore intellectus, & sine affectu colẽdi.

Tertius modus committendi idololatrię peccatum est sine errore intellectus, & sine affectu colendi creaturam vt Deum, sed solùm exhibendi signum externum adorationis soli Deo debitæ cum exteriori significationis adorandi creaturam sine intentione cultus. Sicut de Seneca refert August. lib. de Ciuit. c. 6. & de Platonicis lib. 10. c. 1. & de Cicerone Lactan. lib. 2. de Orig. error. cap. 3. Qui philosophi, & multi alij in hoc etiam videntur errasse, quod non putarunt hunc modum idololatriæ prauum esse, quando fit ob ciuilem causam, vel saltem (vt alij voluerunt) quando fit necessitate vrgente ad vitandum grauissimum malum mortis, vel aliud æquiualens. In quem errorem lapsi sunt etiam antiqui philosophi, vt testis est Aug. lib. de vera Relig. c. 5. & lib. 6. de Ciuit. ca. 10. Et idem secuti sunt antiqui hęretici, vt testatur D. Tho. dicto art. 2. Sed hic error ex professo impugnatur in materia de Fide, vbi ostenditur, non solàm fidem esse de necessitate salutis, sed etiam fidei confessionem, iuxta illud ad Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Illa autem idololatria externa, licet ficta, est contra fidei confessionem, nam est confessio alterius Dei, & consequenter continet negationem veri Dei, nam duo simul esse non possunt. Vnde etiam illa fictio est Religioni contraria, tum quia continet perniciosum mendacium contra Dei honorem, scilicet quod alter sit Deus, vt D. Tho. rectè dixit; tum etiam, quia qui sic colit falsos Deos, decipit alios perniciosè, quia veraciter eum agere existimant, vt Aug. suprà dixit, vnde grauissimum scandalum in eis generat. Et ideo Eleazarus sanctissimè respondet 2. Machab. 6. pręmitti se potiùs velle in sepulchrum, quàm tale peccatum cõmittere; *Non enim ætati nostræ dignum est* (inquit) *fingere, vt multi adolescentium arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum, & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc maculam, atque execrationem meæ senectuti conquiram.* Est gitur sine vlla dubitatione grauissimum hoc peccatum, & diuino honori, ac Religioni valde contrarium. Vnde Christus Dominus Matth. 10. aiebat: *Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est, qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.*

August. Lact.

D. Thom.

Rom. 10.

August.

2. Mach. 6.

Matth. 10.

6. Probatur externam idololatriam esse malum.

Denique ratio est manifesta, quia huiusmodi actus externæ idololatriæ est intrinsecè malus, nam est mendacium perniciosum Deo iniuriosum, & hominibus valde scandalosum, ergo quocumque respectu timoris, vel amoris humani factum semper malum est, & Religioni contrarium. Dices; Quomodo potest actio exterioris adorationis ad peccandum sufficere, si voluntas desit, cum ratio peccati in voluntate sit? Item illa non est vera idololatria

Dubia aliquot proponuntur.

tria, sed ficta, ergo nec est verum peccatum, sed apparens. Item aliàs esset idololatra tragœdus, qui in theatro exterius exhibet diuinum honorem alteri repręsentanti personam Iouis, quod constat esse falsum. Sequela verò paret, quia ibi exhibetur actio externa honoris absque voluntate. Respondetur ad 1. hoc peccatum non committi sine voluntate, quia illa actio exterior voluntariè exhibetur, licet fiat sine intentione honorandi. Vnde ad 2. dicitur, illud esse verum peccatum externę idololatrię, licèt desit interior, respectu cuius illa exterior actio dicitur ficta idololatria, quia falsam significationem habet, non quia veram malitiam non habeat. Ad 3. verò negatur sequela, quia tragœdus etiam exterius non seriò exhibet honorem, sed solùm repręsentat, qualiter exhiberi solet; de ratione autem huius fictę idololatriæ est, vt exteriùs seriò exhibeatur, profitẽdo exteri⁹ verè, & animo exhiberi, etiãsi falsò, & cũ mẽdacio id fiat.

Enodantur.

7. Vtrum hic tertius modus excedat præcedentes in grauitate.

Hic verò inquiri potest, comparando hunc modũ idololatriæ ad præcedentes, in quo illorum grauior malitia reperiatur. Videri enim potest hoc vltimum genus peccati esse grauissimum inter dictos idololatriæ modos. Nam in primis includit totam malitiam superstitionis, & idololatrię, & deinde fit ex certa scientia, & non ex ignorantia, in quo excedit primum peccandi modum, ac deniq; addit perniciosum mendacium, in quo excedit secundum modum peccandi. Vnde Aug. lib. de Ciuit. c. 10. dicit Senecam eo damnabiliùs coluisse idola, quò id mendaciter agebat. Nihilominus certum est hunc postremum peccãdi modum non esse tam grauem, sicut secundum. Probatur, quia secunda est vera idololatria, hęc tertia est tantùm simulata. Item illa est formaliter in ipsomet affectu, à quo grauitas malitiæ maximè dependet, hęc verò est tantum in voluntaria exhibitione externi signi honoris, sine affectu honorandi. Item in vtroque illo modo idololatriæ inuenitur mendacium non solùm materiale, sed etiam formale, quia vtroque modo attribuitur exteriùs diuina excellentia illi, in quo non existit. Quod si aliqua maior ratio mendacij in tertio modo inuenitur, non auget malitiam, sed potiùs minuit, quia minus malum est, falsò ostendere affectum honorandi idolum, quam talem affectum habere, & opere ostendere. Denique ratio scandali respectu aliorum non minùs in secundo modo, quam in tertio reperitur, vt constat.

August.

Resoluitur quæstio.

Vnde Augustinus in citato loco non loquitur de sola ficta adoratione idolorum tertio modo facta, sed de quacumque mendaci adoratione falsi Dei, etiamsi absque existimatione diuinitatis in re sic adorata fiat: Nam verisimile est, Senecam, de quo ibi Aug. loquitur, ex animo adorasse idola Gentium, quamuis certò sciret, Deos non esse. Vel certè mens Aug. fuit dicere, peccatum Senecę in particulari grauius fuisse, quàm peccatum communis populi adorantis eadem idola, ob circunstantiam grauiorem scandali, quod ex actu talis personæ sequebatur, & non ex aliis. Hoc autem accidentarium est, nos verò loquimur per se, & comparatione facta ad easdem personas, ac cęteris paribus. Comparando autem inter se primum, & tertium modum colendi idola, videntur se habere, sicut excedens, excessus: Nam primus excedit, tum quia supponit infidelitatem in tali persona, tum etiam quia includit affectum verum adorandi falsum Deum. Tertius autem modus excedit, quia est peccatum ex certa scientia, & non ex ignorantia, sicut primus: & consequenter quia regulariter, & ordinariè fiet cum maiori scandalo propter circunstantiam personæ. Vnde dicendum videtur per se, & intra grauitatem superstitionis in primo modo esse maiorem malitiam, per accidens verò, & propter nocumentum proximi posse tertio modo grauiùs peccari contra charitatem, & ratio vtriusque partis facilè constat ex dictis.

August.

9. Vtrum idololatria sit grauius peccatum omnibus aliis.

Vlteriùs verò fieri potest comparatio inter idololatriæ peccatum in tota latitudine sua spectatum in supremo gradu malitiæ, quem intra suum genus habere potest, ad omnia alia peccata aliis virtutibus etiã theologicis contraria. Vnde potest secundò inquiri, An idololatria sit grauius peccatum, quàm cætera omnia aliis virtutibus, vel ipsi Religioni opposita. Et quidem inter peccata Religioni cõtraria omnes Doctores communiter fatẽtur, hoc esse maximũ, quia est crimen læsę Maiestatis diuinę, maximè contrariũ singulari eius excellentiæ, & honori. Vnde non est etiam difficile creditu, quod sit ex suo genere grauius, quam cætera peccata virtutibus moralibus opposita, vt ex dicendis magis patebit. Sed difficultas est, cõparatione facta ad peccata opposita Theologicis virtutibus. Aliqui enim Thomistæ id etiam contendunt, eoquod D. Tho. dicta q. 94. art. 3. in corpore simpliciter dixerit, idololatriæ peccatũ secundùm se, & ex parte ipsius peccati, id est, ex vi suæ speciei, grauissimum esse inter omnia peccata, quę contra Deum committũtur, quia idololatria, quantũ est in se, facit alium Deum in mũdo, minuens diuinum principatum: & in solut. ad 1. defendere conatur non solùm veram idololatriam, sed etiam fictam excedere infidelitatẽ in malitiæ grauitate, & idem sentit de desperatione, & odio Dei, nã de illis omnibus argumentũ procedebat. Et ita exponit, & sentit Caiet. dicens, idololatriam esse grauius peccatum, quã odiũ Dei, & infidelitatẽ, quia vtrumq; includit, *quoniam vtriusque protestatio est: Colens namque idola,* (inquit) *quantum in se est, tollit à Deo suam singularem excellentiam, qua solus Deus est, hæc est autem sua Deitas, quod ad odium Dei spectat; & negat huiusmodi singularitatem, quod ad infidelitatem spectat.*

Cõparatur cũ peccatis Theologicis virtutibus oppositis. D. Thom.

Caietan

Verũtamẽ hęc sentẽtia mihi nõ probatur: Quia vel Caiet. loquitur de proprio, ac formali odio Dei, propriaq; infidelitate, vel loquitur de interpretatiuo odio, & infidelitate. In vtroq; autem sensu vel ratio assumit falsum, vel malè infert, vel vtrumque defectum committit, ergo. Probatur minor quoad priorem partem, tum quia, vt ex dictis facilè intelligi potest, primus idololatriæ modus procedit quidem ex infidelitate, non ex odio Dei, nam vel idololatra ignorat omnino verum Deũ, & ita non potest illum propriè, ac formaliter odio habere, quia volũtas nõ fertur in incognitũ, vel cognoscit aliquo modo Deũ supremum, errat tamẽ credẽdo, cũ illo esse aliquos Deos dignos diuino honore, & tũc licèt nõ repugnet odisse supremũ Deũ, id tamen necessarium non est, vt colat inferiores Deos, vt per se notũ videtur, & de Platone, ac aliis Philosophis August. refert. E cõtrario verò in secundo modo idololatrię nõ præcedit infidelitas, nec speculatiuus error intellectus: odium autẽ Dei, licèt præcedere possit, & regulariter fortasse ita sit, non est tamẽ in rigore necessarium. Nã pro suo arbitrio potest quis velle tribuere diuinũ honorẽ ei, quẽ scit non esse verũ Deũ, propter alia inferiora motiua humana, sine formali odio veri Dei, vt paulò antea declaraui. Accedit, quod ratio Caietani non probat, idololatriam includere formaliter odium Dei, sed tantùm interpretatiuè, vt consideranti facilè patebit.

Displicet Caiet. opinio.

August.

Responderi autem potest ex eodem Caiet. licèt idololatria ex genere tantum spectata, non includat formale odium Dei, idololatriam tamen summam, id est sũmè peruersã procedere ex sũmo, & formali odio, & idẽ esse de infidelitate, & desperatione: vnde cõcludit, cõparando summũ ad summũ, grauius peccatum esse idololatrię, quia includit reliqua, & addit aliquid. Sed hoc modo apertè committitur defectus in illatione: Nam licèt peccatum aliquod fiat ex odio

11. Solutio Caietan.

Impugnatur.

odio Dei, non ideò, est maius, quàm odium, vt licèt furtum fiat propter mœchiam, non ideo est maius peccatum, quàm intentio mœchiæ, vt est per se notum. Est autē eadē ratio in præsenti, quia licèt idololatria procedat ex odio Dei, semper manent peccata formaliter, & specie distincta: inde enim solùm fit, vt vnum sit causa alterius per modum actus imperātis, & imperati, vel per modum intētionis & electionis; odium enim imperat irreuerentiam, & tunc odium habet vim intentionis mouentis ad electionem idololatriæ, ad satisfaciendum odio. Hæc autem emanatio vnius ab alio non tollit distinctionem actuum inter se, nec confundit malitias, quas ex propriis materiis aliàs habent vt in exemplo allato de mœchia, & furto manifestum est. Nam furtū propter mœchiam factum veram malitiam furti habet specie distinctam à malitia mœchiæ, quamuis etiam illam participet per quādam denominationem. Idem ergo cum proportione est de idololatria procedente ex odio.

12. Odium Dei est omnium peccatorum grauissimū.

At verò odium Dei ex suo genere est grauissimum inter omnia peccata, quia est affectus summè inordinatus, & contrarius directè excellentissimæ virtuti charitatis vt testatur etiam D.Tho.2.2.q.34.art.2. ergo etiam quando ex tali odio imperatur idololatria, odium manet grauius peccatū, quam sit idololatria. Et hæc ratio probat eodem modo de idololatria procedente ex infidelitate, maximè quia tunc infidelitas solùm se habet ad idololatriam dispositiuè, & tanquam remouens prohibens potiùs, quàm imperatiuè. Vnde licèt idololatria addat nouum peccatum vltra peccatum infidelitatis, nihilominus ambo manent distincta in rationibus suis, & suam specificam grauitatem retinent. Constat autem infidelitatem ex suo genere maius peccatū esse, quam sit idololatria, quia opponitur altiori virtuti, & quia maior iniuria Dei est, non adhibere illi fidem quam honorem illi debitum alteri communicare, vt etiam ex D. Tho. sumitur 2. 2.q.10.art.3.& q.20.art.3.ergo.

13. Idololatria non includit formaliter infidelitatē, neque odiū Dei.

Ex quibus intelligi potest, semper esse falsum dicere, idololatriam includere formaliter infidelitatem, vel odium Dei, nam licèt contingat idololatram præhabere infidelitatem, vel odium Dei, & inde procedere ipsius idololatriam, nihilominus ipsa idololatria non includit in se formaliter alia peccata, vnde hac ratione non potest dici superare illa, tanquam includens illa. Quòd si comparatio fiat inter peccatum odij præcisè sumptum, & ipsummet adiunctum peccato idololatriē, sic inanis, ne dicam puerilis, est comparatio; sic enim etiā blasphemia, quatenus ex odio, vel infidelitate potest procedere, dici potest grauior illis: nullus autem ita loquitur. Deinde inde etiam nō concluditur maior grauitas culpæ, sed multiplicatio culparum, quæ dici solet augmentum extensiuum, de quo nulla poterat esse quæstio. Ac denique comparatio illo modo facta nō tam est ex parte peccati, quàm peccatoris, qui grauiùs extensiuè peccat plura peccata committendo, quàm vnum tantùm: at hic comparantur ipsa peccata, vt disertè D. Thom. distinguit. Quòd si tādem altera pars eligatur, & dicatur idololatria includere odium non formaliter, sed participatiuè, seu interpretatiuè: sic nihil valet illatio, quia omne peccatum mortale includit hoc modo odium Dei, quatenus includit auersionē à Deo, & vltimum finem ponit in creatura. Vnde D.Thom. dicta quæst. 34. artic. 2. ex hoc ipso principio concludit formale odium Dei esse grauius peccatum ex suo genere, quolibet alio peccato mortali, quia illud est quasi per se, ac formaliter mortale peccatum, alia verò per participationem eius.

D.Thom.

15. Idololatria non excedit

Dico ergo, peccatum idololatriæ non esse ex suo genere tam graue peccatum sicut peccata formaliter contraria virtutibus Theologicis, vt diuus Thomas in aliis locis citatis apertissimè docet, & probat, & ex dictis satis patet: Dicitur autem esse grauissimum peccatorum inter peccata opposita moralibus virtutibus. Et in hoc sensu forte locutus est diuus Thomas dicto articulo 3. Nam cum in prioribus locis fecisset cōparationem inter vitia contraria virtutibus Theologicis, & moralibus, eam hic supponere videtur, & solùm cum vitiis moralibus collationem facere.

peccata opposita virtutibus Theologicis; excedit verò opposita virtutibus moralibus

Obiectio.

Atenim dicet aliquis, verba diui Thomæ difficilè illum sensum admittere, quia in corpore dicit, hoc peccatum esse grauissimum inter omnia, quæ sunt contra Deum. Sed potest exponi de peccatis, per quæ fit irreuerentia Deo, vel quæ sunt contra Deum, quatenus attingi potest per virtutes morales, non verò attingitur per virtutes Theologicas.

Solutio.

16. Grauitas extensiua idololatriæ maxima est.

Sed vrgeri vlteriùs possunt, quæ dicit in solutione argumentorum, præsertim ad 1.& 4. sed fortè in illis solutionibus non tam intendit diuus Thomas explicare intēsiuam grauitatem peccati Idololatriæ, quàm extensiuam, quam censetur habere ex coniunctione, & cōsortio aliorum vitiorum: Vnde addi potest, hoc peccatum idololatriæ secundum quandam rationem esse grauissimum, vel potiùs maximè periculosum. Primum quia ordinariè pessimam habet originem, qualis est infidelitas aut odium Dei, vt supra explicatum est. Loquimur enim de Idololatria vera, & ex animo, nam ficta non habet tantam grauitatem, vt dixi, quamuis ratione scandali soleat esse grauissima, & pręterea etiam sit grauissimo periculo exposita. Nam qui exterius infidelitatem profitetur, in magno periculo versatur amittēdi etiam internam fidem & Religionem. Solet esse præterea idololatria origo, & radix ferè omnium vitiorum, partim industria Dæmonum, & id permittente Deo in vindictam huius grauissimæ iniuriæ suæ, vt latè prosequitur Paulus ad Roman. 1. partim ex natura talis vitij, quod ad alia incitat, vel per modum finis, vel per modum occasionis, vt diuus Thomas dixit dicta quæstion. 94. articul. 4. ad 1. Et ob hanc causam dicitur Sapient. 14. *Initium fornicationis est exquisitio idolorum, & adinuentio illorum corruptio vitæ est.* Quam corruptionem Sapiens inferiùs explicat dicens. *Et non suffecerat, errasse eos circa Dei scientiam, sed & in magno viuentes inscitiæ bello tot, & tam magna mala pacem appellant. Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insaniæ plenas vigilias habentes, neque vitam neque nuptias mundas iam custodiunt, sed alius alium per inuidiam occidit, aut adulterans contristat, & omnia commista sunt, sanguis, homicidium, furtum,* & cætera, quæ prosequitur, & concludit, *Infandorum enim idolorum cultura omnis mali causa est, & initium, & finis.* Non quòd idololatria sit adæquata causa huiusmodi vitiorum, sæpe enim aliunde oriuntur, & ante ipsam idololatriam præcedunt, & illi occasionem præbent, sed quòd omnia soleant ex idololatria oriri & maximam occasionem in illa habeant.

Rom. 1.

D.Thom.

Sap. 14.

17. An sint alij modi idololatriæ pręter tres suprà numeratos.

Tertiò inquiri potest, an præter tres modos supra enumeratos, sint alij modi committendi hoc idololatriæ peccatum. Ad quod breuiter respondeo, omnem propriam, & formalem idololatriam in illis tribus modis contineri, causaliter tamen, seu cooperādo aliqualiter ad idololatriam posse aliis modis malitiam eius participari. Declaratur vtraq; pars, quia idololatra propriè vocatur, qui alteri, quàm vero Deo, diuinum honorē exhibet; formalis ergo, & propria idololatria posita est in exhibitione talis honoris, hæc autem exhibitio honoris esse non potest, nisi vel merè externa, vel etiam interna, & hæc vel concurrente simul intellectu, & voluntate, vel sola voluntate sine errore intellectus: ergo præter illos tres

modos formalis idololatriæ nullus alius excogitari potest. Quò autem illa malitia possit aliis modis participari, constat ex generali principio, quod dás causam, vel cooperationem alicui peccato particeps est illius. Sic ergo Dæmon ipse, cum sibi affectat, & procurat diuinum honorem, idololatriæ vitium participat, licèt propriè ipse idololatra non sit, nec formalem idololatriam ipse exerceat: Idemque est de Tyranno, qui seipsum vt Deum adorare facit: Nam licèt alium falsum Deum ipse non adoret, nec etiam seipsum, tamen quia alios ad idololatriam inducit, & quia ipse affectat diuinos honores, idololatriæ maculam incurrit, idéque crimen læsæ Maiestatis diuinæ committit, imò grauiùs in eo genere delinquit, quàm ipsi, qui eum adorant, tùm quia maiori superbia contra Deum eleuatur, tùm etiam qui in virtute, B & radice complectitur vniuersa aliorum peccata.

18.

Simili proportione iudicandum est de illo qui alteri consulit idololatriam, etiamsi ipse idolum non colat, nec ex errore cósulat, sed ex odio, vel deceptione, nam præter alia vitia, quæ in illo actu interuenire possunt, incurrit etiam prauitatem idololatriæ, idemque est de quocumque cooperante, & moralem occasionem præbente alteri, vt idolum colat, nam hoc generale est omnibus peccatis, vt ex 1.2. supponitur, Atque de hoc genere peccati loquitur D. Thomas 2. 2. q. 169. art. 2. ad 4. cum ait, peccare artificem fabricantem idola, vel aliqua ad cultum idololatriæ pertinentia. Hic verò sese offerebat occasio tractandi, quando in huiusmodi actionibus sit propria cooperatio, quando verò sit tantùm permissio, item tractari poterat, quando scandalum quod in his operibus interuenire potest, sit actiuum, quádo verò passiuum: & an malitia illa scandali in hac materia data ad idololatriam pertineat, vel solùm contra charitatem sit. Verumtamen hæc, & similia in præsenti omitto, quia generalia sunt de singulis ferè vitiis tractari possunt, vt constat ex citato loco D. Thomæ, & quæ ibi tractat Caiet. Vnde generaliter quæstio hæc pertinet ad materiam de Scandalo, 2. 2. q. 43. & tractari etiam solet in 1. 2. q. 6. art. 3. & q. 73. art. 8.

D. Thom.

Caietan.

19. De pœnis à Deo inflictis pro idololatria.

Vltimò superest dicendum de pœna, quæ ratione huius peccati incurritur; quod breuissimè expediri potest, quia hîc non agimus de pœnis quibus Deus huiusmodi peccatum punit vel in hac vita, vel in futura; nam hoc ad humanam scientiam, vel iudicium non spectat. Tantùm ergo dicere possumus, solere Deum in hac vita punire hoc peccatum subtractione gratiæ suæ, & permittendo homines labi in alia quáplurima peccata, vt ex Paulo retulimus ad Rom. 1. Item constat, Deum aliquando immittere grauissimas pœnas temporales, seu corporales huius vitæ propter huiusmodi scelus, vt patet Exod. 32. & aliis similibus locis veteris testamenti. Non constat autem de huiusmodi pœna certam aliquam legem esse à Deo latam, sed pro arbitrio suo interdum punire hoc peccatum in hac vita, interdum conniuere. Pro futura autem vita, si in hac per pœnitentiam non deleatur, certum est, iuxta grauitatem eius respondere illi grauissimam inferni pœnam, quam Deus ipse statuit. Omisso ergo iudicio diuino, & tractando de humano, aduertendum est, peccatum idololatriæ committi posse ab infidelibus non rebaptizatis & à baptizatis hominibus. Pro prioribus certum est, nullam esse pœnam ab Ecclesia latam, imò nec ferri posse, per se loquendo, quia Ecclesia non iudicat de his, quæ foris sunt. Posset autem hic tractari, an Ecclesia possit punire hoc peccatum in idololatris non baptizatis, vel sibi temporaliter subiectis, vel etiam non subiectis, & an tales infideles aliàs liberi, & nullo modo subiecti Principibus Christianis, possint

Rom. 1.

Exod. 32.

Infidelibus non potest statui pœna ab Ecclesia pro Idololatria.

per eos compelli ad relinquendam idololatriam, & vnum verum Deum colendum. Sed hæ, & similes quæstiones pertinent ad materiam de Fide, & infidelitate, & tractari etiam solent in materia de Bello, & ideo in propria loca illas remitto.

20. Quæ pœnæ homini baptizato statuātur, quādo ex infidelitate interna idololatriā committit.

Loquendo autem de hominibus baptizatis, qui Ecclesię iurisdictioni per Baptismum subduntur, aduertendum est, duobus modis posse hoc peccatum ab eis committi, vno modo apostatando à fide, & ex interna infidelitate, animo, & mente concepta, & credita: alio modo absque infidelitate interiori, siue ex adulatione aliqua, & ambitione humana, siue ex contemptu, & odio Dei, siue tantùm fictè ex timore humano. Quando priori modo committitur peccatum illud idololatriæ, est etiam apostasia à fide, & professio exterior internæ infidelitatis, & ideo non est dubium, quin ille sic delinquens incurrat censuras omnes, & pœnas latas per Ecclesiam in Apostatas, & hæreticos, de quibus agitur in 2. 2. q. 11. & 12. Vltra illas verò nulla est pœna specialiter imposita propter talem idololatriam, seu, quod idem est, propter apostasiam à fide tali modo, id est, per actum externum idololatriæ protestatā, & declaratam, nulla enim talis pœna in iure aliquo reperitur. Et ideò de illis pœnis non est hîc aliquid addendum. Vnde quádo tale crimen solùm committitur exteriùs sine interiori infidelitate, certum est propter illud nullam specialem imponi pœnam ratione idololatriæ peculiariter latam, quia, vt dixi, nulla est talis pœna lata pro vera, & consummata idololatria, ergo multò minus pro ficta.

Quando solum exteriùs cōmittitur idololatria non imponi specialem pœnam.

21. An propter tale peccatū incurrantur cēsuræ latæ contra hæreticos. *Caietan.* Pars affirmatiua proponitur.

C Dubitari autem solet, an propter tale peccatū incurrātur censuræ, & pœnæ latæ contra hæreticos, & apostatas? Nam Caiet. dicta q. 94. art. 1. simpliciter affirmat. Ratio eius est, quia tale peccatum habet veram malitiam infidelitatis, & Apostasię exterioris, sed censuræ, & pœnæ sunt latæ pro huiusmodi culpa, ergo. Confirmat exemplo, nam si excommunicatio esset lata contra furem, qui ex metu solùm furaretur contra voluntatem suam, & habens odio ipsum furtum, nihilominùs excommunicationem incurreret, quia reuera furtum committeret, ergo similiter, &c. Confirmari item potest, quia Ecclesia punit actus externos non internos, de quibus illi constare non potest, sed ille actus externus vere est peccaminosus in tali specie prohibita, ergo. Contraria verò sententia, D sicut communis ita etiam verissima est, sicut tradidimus in 5. to. disp. 4. sec. 3. n. 15. cum Nauar. in Manual. c. 11. n. 27. & aliis, quos ipse refert. Et expresè tenet idem Syluest. verb. *Apostasia* 1. q. 1. & ver. *Hæresis* 1. q. 5. & 6. Qui refert Alens. 2. p. Ille verò q. 165. memb. 2. solùm dicit, non esse verè Apostatam, qui exteriùs ex metu Paganorum ritus obseruat absque interiori infidelitate, de excommunicatione autem nihil expressè dicit. Vtrumque verò expressit Angel. verb. *Apostata* q. 9. Tabien. ver. *Apostasia*, q. 3. Rosel. n. 1. Armil. ver. *Hæresis* n. 4. Simancas etiam de Cathol. Inst. tit. 17. n. 35. optimè dicit, hanc esse differentiam inter hæresim, & alia crimina, quòd alia metu commissa nihilominus perfecta esse possunt, non verò hæresis, nisi més etiam accedat, vnde infert n. 36. qui metu lapsus E est exteriùs, non verò corde discessit à fide, non esse puniendum hæreticorum pœnis: Et in eam sententiam citat Alens. & Albertinum in Rub. de Hæret. li. 6. q. 13. num. 67. & Brunum lib. de Hæret. c. 4. & idem habet Direct. Inquisit. p. 1. q. 9. comment. 24. Denique sententiam hanc sequuntur communiter moderni Scriptores.

Negatiua, vt vera, eligitur. *Nauar.* *Syluest.* *Alens.*

Angel. *Tabien.* *Rosel.* *Armil.* *Siman.*

Alens. *Albertin.* *Brun.* *Direct. Inquisit.*

22. Ratione probatur.

Ratio autem ex dictis manifesta est, quia leges pœnales restringédæ sunt, quantùm rigor verborum permiserit, at hæ pœnę non feruntur, nisi in infideles hæreticos, vel apostatas, quales non sunt illi, qui animo non

ino non consentiunt infidelitati, licèt opere externo illam simulent, ergo non extenduntur ad illos talium legum pœnæ. Vnde facilè respondetur fundamento Caiet. Falsum est enim tale peccatum habere veram malitiam infidelitatis, licèt habeat aliquam verã malitiam externæ idololatriæ, vel perniciosi mendacij contra fidei confessionem. Ad 1. verò confirmationẽ iam est assignata differẽtia inter furtum & hæresim, nam furtum est perfectum in sua specie, etiamsi ex metu fiat, non verò idololatria, si deest falsa existimatio. Ad 2. verò confirmationem respondetur, licèt Ecclesia nõ puniat actum merè internum, interdum verò non punire externum, nisi vt procedentem ab interno, vt latiùs in dicto loco tomi 5. explicuimus.

CAPVT VII.

De Superstitione diuinatiua quid sit, & vnde habeat malitiam, seu deformitatem.

1. Diuiditur superstitio in diuinatiuam, & vanam obseruantiam. *D. Thom.*

POstquam de aperta, & expressa idololatria dictũ est, sequitur, vt de tacita, seu implicita dicamus, nam hæc etiam inter superstitionis species religioni contrarias à diuo Thoma & omnibus Doctoribus numeratur. Hæc autem superstitio in duas species subdiuiditur: Vna cognitionis dici potest, altera operis: cõmuniter verò prior appellatur diuinatiua, posterior verò vanæ obseruantiæ dicitur, vt patet ex D. Thoma & interpretibus 2.2.qu.95. & 96. Vt autem communis ratio huius superstitionis, & sufficientia dictæ diuisionis intelligatur, aduertendum est ex doctrina D.Thom.2.2.q.92.art.2.& q.95.art.2. diuinum cultum non solum ordinari ad reuerentiam Deo exhibendam, quasi recognoscendo solùm excellentiam Diuinitatis, & Maiestatis eius, sed etiã referri ad aliquid ab eo obtinendum, quod solus ipse præstare potest. Superstitio ergo idololatriæ expressæ opponitur reuerentiæ debitæ priori modo, hæc autem superstitio tacitæ idololatriæ opponitur cultui soli Deo debito posteriori modo. Duo autem sunt, quæ homo potest à Deo velle singulariter obtinere, vnum est mentis instructio in cognitione rerum occultarum, quas per suæ naturæ vires consequi non potest; aliud est effectio alicuius operationis, seu effectus superantis vim causarum naturalium, quas homo suis naturalibus viribus applicare potest, siue effectus ille sit externus, & sensibilis, siue internus, qualis est affectus voluntatis. Quando ergo homo aliquid ex his duobus intendit consequi ab alio, quàm à Deo, & aliquid facit eo fine, superstitionem continentem idololatriã tacitam censetur cõmittere, quæ si ordinetur ad cognitionem occultorum obtinendam, diuinatio dicitur, si ad præter naturalem effectionem dicitur vana obseruantia, nos Magiam appellabimus. Quæ omnia in discursu sequentium capitum declarabuntur & probabuntur. Dicemus autem priùs de diuinatione, postea de vana Obseruantia, seu Magia.

2. Quid sit diuinatio.

Primò igitur ex dictis intelligi potest, quomodo diuinatio in præsenti sumatur, & quid sit: Si enim vim vocis attendamus, diuinatio idem videtur esse, atque diuina notio, id est, participatio quædam illius cognitionis rerum futurarum, seu occultarum, quæ diuinitatis est propria. Vnde iuxta hanc latam etymologiam diuinatio & bona, & mala esse potest, vnde Cicero lib. 1. de diuinatione dicit, diuinationem esse à diuis sumptam, quia est præstantissimæ rei nomen, significat enim scientiam, seu præsensionem futurorum: Et in lib. 2. addit: Diuinationem etiam significare vim quandam interpretandi diuina oracula, & responsa. Veruntamen quia tota hæc cognitio in Gentibus proueniebat ex virtute dæmonis, ideo vsu Scripturæ, & ecclesiasticorum Doctorum diuinatio ferè semper in malam partem accipitur. Nam si cognitio occultorum ex Dei dono, seu reuelatione accipiatur, bona, & sancta existit, & dicitur prophetia, vel scientia aliqua infusa. Diuinatio autẽ dicitur, quando cognitio, seu prænotio rerum futurarum, seu occultarum, quæ vi naturæ ab homine cognosci non possunt, per media indebita comparatur seu procuratur. Sic docet D.Thom.q.95. art.1. ex Hieronymo in cap.3. Michææ circa finem dicente in Scripturis semper in malam partem sumi iuxta illud Numer.5. *Non est augurium in Iacob, nec diuinatio in Israel.* Quod in laudem illius populi dictum est, in quo erat prophetia, non diuinatio. Vnde in eodem cap.3. Michææ de falsis prophetis, qui pretio diuinabãt, dicitur: *Nox vobis pro visione erit, & tenebræ pro diuinatione.* Vnde Origenes homil.16. in Numeros, Diuinationem putat per antiphrasim ex contrario nomen accepisse, *quasi quæ per homines dæmonibus repletos fiat.* Isidor. autem lib.8. Etymol. cap.9. dicit, istos superstitiosos diuinatores dictos esse *Diuinos, quia diuinitate se plenos simulant, & astutia quadam fraudulentiæ hominibus futura coniectant.* Diuinatio ergo est vsurpatio indebita prænotionis, seu prædictionis rerum futurarum, seu occultarum, quæ diuinitatis est propria, & ideo qui à Deo ipso hanc cognitionem per reuelationem suscipit, non dicitur propriè diuinare, quia non vsurpat Dei cognitionem, vel (vt D.Thom. ait) non facit, quod diuinum est, sed suscipit.

D. Thom. Hieron. Num. 5. Mich. 3 Origen. Isidor. D. Thom.

3. Diuinatio est peccaminosa actio. *Deuter 18.*

Secundò dicendum est, Diuinationem hanc prauã esse, & peccaminosam actionem. Hoc de fide certum est: Primò quia in Scriptura sancta prohibetur & reprehenditur: Deuter. 18. *Non inueniatur in te, qui ariolos sciscitetur, nec qui pythones cõsulat, nec qui diuinos, &c. Omnia enim hæc abominatur Dominus.* Et infrà: *Gentes istæ, quarum possidebis terrã augures, & diuinos audiunt; tu autem à Domino Deo tuo aliter institutus es.* Et Leuit. 19. *Non declinetis ad malos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, &c.* Item Leuit. 20. *Vir siue mulier, in quibus pythonicus, siue diuinationis fuerit species, morte moriatur.* Vnde Ecclesiast. 24. *Vana spes, & mendacium viro insipienti, &c.* Et infrà: *Diuinatio erroris, & auguria mendacia, & somnia malefacientium, vanitas est.* Secundò quia hæc prohibitio non fuit tantùm in lege veteri, sed etiam nunc durat, & in sacris Canonibus continetur 26. quæst. 5. per multa capita, & in aliis Pontificiis decretis, quæ in sequentibus exponemus, & habetur etiam in iure ciuili Cod. de maleficiis. Non fuit autem hæc prohibitio de solo iure positiuo diuino in lege veteri, vel humano in lege noua; sed fuit semper de iure diuino naturali, quod illis positiuis legibus declaratur, & additis pœnis roboratur: Nam hoc vitium nõ ideò malum est, quia prohibitum, sed ideo prohibitum, quia malum.

Leuit. 19. & 20. Eccles. 24.

4. In diuinatione & finis, & media distinguẽda sunt.

Ad intelligendum autem rationem, & modũ huius malitiæ, & deordinationis, duo in hac diuinatione distinguenda sunt: Vnum habet rationem finis, aliud rationem mediorum. Primum ergo interuenit in hoc negotio per modum intentionis finis appetitus, & desiderium sciendi occulta; nam licèt hæc ipsa cognitio possit appeti vt medium ad alios fines, vt ad vanos honores, & famam comparandam, vel ad lucrum, vel ad vitanda pericula, & similia, tamen isti fines sunt per accidens ad malitiam diuinationis, quam inquirimus: nam ipsa cognitio occultorum est per se appetibilis, & sæpe desideratur ex sola quadam nimia curiositate sciendi, & ita in proposito solùm cõsideratur vt finis, propter quem illa media eliguntur, quæ ad talem cognitionem obtinendam deseruire possunt. Secundò ergo interuenit in hoc opere medium, seu modus, & via acquirendi talem cognitionem, & in hoc consistit propria deformitas huius actionis,

Nõ in fine, sed in medijs consistere diuinationis deformitatem.

actionis, prout nunc à nobis consideratur. Si enim tantùm spectetur secundum se illa intentio, seu desiderium talis cognitionis, videtur esse ex obiecto indifferens, vt expressè docuit Origenes homil. 16. in Numeros. Non enim est intrinsecè malum cupere scire occulta, & abdita sapientiæ diuinæ, tum quia hoc videtur conforme appetitui naturæ, quo omnis homo naturaliter scire desiderat; tum etiam quia interdum potest esse honestus ille appetitus, si ex bono fine, & cum debita mensura habeatur. Vnde quando habet malitiam, id est, vel quia propter malum finem concipitur, vel saltem quia sine honesto fine habetur solùm ex vana quadam curiositate. Vel certè quia in modo appetendi talem cognitioné, exceditur, amando illam nimium, & per modum vltimi finis, quod tunc maximè cognoscitur, quando talis cognitio per iniqua media inquiritur. Igitur in mediis, seu modis inquirendi talem cognitioné potissima malitia huius actionis existit, vt breuiter attigit D. Thom. dist. quæst. 95. artic. 2. ad 1.

Origen.

D. Thom.

5. Hác deformitatem in eo consistere, quod per doctrinam dæmonum occulta cognitio inquiratur. D. Thom.

Tertiò dicendum est, Diuinationis malitiá in hoc consistere, quod futurorum contingentiú, seu rerum occultarum cognitio per instructionem, & doctriná dæmonum inquiritur, vel cóparatur. Hanc assertionem declarauit D. Tho. in dicta q. att. 1. & 2. Nam in primo dicit, tunc diuinationem committi, quando prænunciatio futurorum occultorú vsurpatur indebito modo. Ibi autem non explicat, qualis sit ille indebitus modus, nec etiam dicit, omnem indebitum modum esse superstitionem diuinatiuam, nec reuera ita est: Nam potest quis curiosè, vel superfluè appetere cognitionem aliquorum occultorum, eámque à vero Deo indebitè postulare, & tunc non erit superstitiosus, nec diuinus, sed erit tentans Deum, aut indiscretè deprecás Deum. Tales erant discipuli, quando à Christo interrogabant: *Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel?* Quibus ille respondit; *Non est vestrum nosse tempora, vel momenta quæ Pater posuit in sua potestate.* Reiiciens interrogationem illam tanquá ineptam, & appetitum illum vt curiosum, vt ibi Auctores omnes aduertunt, maximè Chrysost. & Augustinus epist. 78. & 80. Immò cum multorum sententia sit (vt testis est Iustin. quæst. 112.) in ea interrogatione errasse discipulos cogitantes, regnum Christi fore terrenum, Christus ibi hunc errorem dissimulauit & non reprehendit, quia fortè excusabantur ignorátia, (vt nonnulli moderni expositores volunt) quam noluit Christus remouere vsque ad Spiritus sancti aduentum, reprehendit autem curiosam interrogationem de re futura, & soli diuinæ ordinationi, ac præscientiæ reseruata.

6. Matth. 24.

Sic etiam Matth. 24. Christus interrogatus à discipulis: *Dic nobis, quando hæc erunt, & quod signum aduentus tui*, respondit: *De die illa nemo scit, neque Angeli in cælo, neque filius* (vt addit Marcus) *sed solus Pater.* Vbi adnotát catholici Doctores, licèt Christus diem iudicij non ignoraret simpliciter, & absolutè, sed solùm certa quadam ratione, quia non à se, nec ex humanitate sciebat, voluisse tamé nihilominus cum illa exaggeratione loqui ad retundendam curiosam interrogationem, & nimiam auiditatem discipulorum sciendi futura, quæ ex Dei voluntate pendent. Excesserant ergo discipuli in illo appetitu, interrogatione ac petitione; non possunt tamen dici fuisse superstitiosi, nec diuini, aut diuinationis affectatores, quia non ab alio, quam à vero Deo cognitionem futurorum inquirebant, & licèt indebito modo eam quærerent, quia intempestiuè, ac sine causa, non tamen talis erat ille modus indebitus, vt ad superstitionem pertineret. Igitur non omnis indebitus modus in hac materia sufficit ad superstitionem diuinatiuam, nec per illa sola verba explicatur specifica ratio superstitionis, sed ad summum generica.

7. Qualis sit modus indebitus superstitionis.

Proprius ergo modus indebitus diuinationis futurorum, quo hæc superstitio completur, est, quod talis cognitio non à vero Deo, sed aliunde inquiritur, ac postulatur, nimirum, à dæmonibus, nam secluso vero Deo, non superest recursus, nisi ad dæmones. Vnde ab Ecclesia, & Patribus hoc nomine maximè damnatur hæc ars diuinatoria; & superstitiosa censetur, quod à dæmonibus cognitionem rerum occultarum procuret. Et ideo in Conc. Anquirensi cap. 1. prout refertur in cap. *Episcopi*, 26. quæst. 5. de his diuinatoribus dicitur, quod *relicto creatore, diaboli suffragia quærunt.* Idem testatur Augustin. lib. 2. de doctrina Christia. cap. 22. in fine, & 23. in principio dicens: *Istæ opiniones quibusdam rerú signis humana præsumptione institutis ad eadem illa, quasi quædam cum dæmonibus pacta, & conuenta referendæ sunt. Hinc enim fit, vt occulto quodam iudicio diuino, cupidi malarum rerum homines tradantur illudendi, & decipiendi pro meritis voluptatum suarum, illudentibus, ac decipientibus eos Angelis.* Vtique malis, & infrà: *Omnes igitur artes istæ, vel nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum, & dæmonum, quasi pacta infidelis, & dolosæ amicitiæ constituta penitus sunt repudianda, & fugienda Christiano.* De qua re videri etiam potest lib. de diuin. dæmon. à cap. 3. vsque ad 6.

Concil. Anquir. Cap. Episcopus. August.

8. Cypria.

Similiter Cypria. lib. de idolor. vanit. *Nequissimi* (inquit) *spiritus afflatu suo vatum pectora inspirant, extorum fibras animant, auium volatus gubernant, sortes regunt oracula efficiunt, falsa veris semper inuoluunt, nam & falluntur, & falluut.* Et Origenes homil. 16. in Numer. *Est* (inquit) *quædam in ministerio præscientiæ operatio dæmonum, quæ artibus quibusdam ab his, qui se dæmonibus manciparunt, colligitur.* Idem ostendit Euseb. lib. de præpar. Euang. cap. 7. testimoniis Gentilium id confirmans, qui Diis suis artes tribuebant, quos dæmones esse constat testimonio Dauid dicentis: *Omnes Dij gentium dæmonia.* Ratione præterea declarari potest: quia homo duplicem tantùm habet viam acquirendi cognitionem: vna est per inuentionem, alia est per disciplinam, res autem occultæ, quæ per diuinatoriam artem cognoscutur, tales sunt, vt per solam inuentionem, & naturalem facultatem ingenij humani cognosci non possint ea certitudine, ac modo, quo per talem superstitionem expetuntur, ergo necesse est, vt per disciplinam ab aliquo eas agnoscente discantur, ergo talis disciplina, seu instructio à dæmone postulatur, secluso vero Deo.

Origen.

Euseb.

Ratione probatur.

9. Cōfirmatur ratio facta à rebus, quæ per diuinationem acquiruntur.

Maior certissima est, & ex vsu ipso supponitur, ideo enim homines curiosi his superstitionibus vtútur, quia non possunt per se talium rerum cognitionem comparare. Patet etiá ex materia subiecta; nam hæc cognitio in primis est de actibusliberis, & futuris contingentibus, quæ ab illis pendent, de quibus non potest esse humana cognitio: & licèt esse possit aliqua coniectura, homo tamen per hác superstitionem certiorem quærit cognitionem, immò certissimam & infallibilem, quæ propria est Dei, vel reuelationis eius, iuxta illud Isaiæ 41. *Annunciate nobis futura, & dicemus, quia Dij estis vos.* Deinde si inquiritur hæc cognitio de rebus, quæ in præsenti tépore fiunt, hæ aut sunt cogitationes, & spirituales affectiones métis humanę nullo externo signo manifestatæ, quas solus Deus nouit, vt dicitur 2. Paral. 6. Vel si sunt exteriores effectus, fiút in locis ita absentibus & distantibus, vel aliter occultis, vt sub humanú sensum, vel cognitionem tali tempore cadere non possint, quando earú cognitio postulatur. Rursus peti potest hæc cognitio de rebus præteritis eodem modo occultis, & remotis à sensibus humanis, & cum certitudine superante

Isai. 41.

2. Paral. 6.

superante omnem humanam, & naturalem coniecturam. Postulari etiam potest de rebus pertinentibus ad ordinem diuinæ prædestinationis, aut singularis prouidentiæ, vel certè de aliquibus rebus naturalibus ita occultis hominibus, vt nullis effectibus, vel signis sensibilibus indicentur, vt sunt plures herbarum proprietates, vel lapidum, aut mineralium, & similia. Vel denique licèt talia sint, vt humana industria, ac diligentia cōparari aliquo modo possint, per hanc verò superstitionem sciri desiderantur sine humano labore, aut inquisitione, & breuiori tempore, faciliori modo, maioríque certitudine, quā per vires humanas possit. Constat igitur hanc cognitionem non posse obtineri per inuentionem humanā, quod in antecedenti sumebatur.

10. A quibus diuinatio procuretur.

Procuratur ergo hæc cognitio ab aliquo alio, qui eam possit docere, & tradere, vnde necesse est, illum esse intellectualem personam: Quia res inferiores siue inanimes, siue animatæ irrationales non possunt hominem docere propria doctrina, vt per se notum est. Nam licèt cæli dicantur loqui, & bruta animalia, vt formicæ, interdum dicantur docere hominem, nō tamen propriè, sed metaphoricè, quatenus ex illorū actibus, vel operibus excitari potest homo, vt per discursum suum aliqua intelligat, quod ad inuētionem pertinet, propriam autem disciplinam nō accipit homo, nisi per illuminationem, & locutionem aliquam propriam naturæ intellectualis. Diuinatiua ergo cognitio ab aliquo intelligente postulatur: Non petitur autē à vero Deo, vt supponitur ergo à dæmone. Probatur hæc vltima consequentia; quia inter Deum, & dæmones tantum sunt vel sancti Angeli, vel alij homines: sancti autem Angeli, cum sint Dei ministri, & ab illius voluntate discrepare non possint, nihil homines docent, nisi quæ à Deo accipiūt, vt de illis homines instruant, vnde quicquid à sanctis Angelis in hoc genere petitur, ad Deum reuocatur. Idémque est de animabus sanctis cum Deo regnantibus; nam vel ab eis solùm postulari potest, vt à Deo nobis impetrent aliquarum rerum cognitionem, quando nobis expedit, vel si ab ipsis animabus instructio, aut reuelatio aliqua postulari posset, solùm esset per communicationē illius cognitionis, quam à Deo participant, & cum subordinatione ad voluntatem eius; & ita tota illa petitio ad orationem Deo fusam reducitur, vt in tractatu de orat. latiùs dicemus: ideóque cognitio illo modo habita non esset propria diuinatio de qua loquimur, sed ad prophetiam, seu sacram reuelationē reduceretur. Homines verò per vim naturæ, seu per inuentionem non possunt hæc occulta cognoscere, vt diximus, & ideo sub ea ratione non potest vnus homo ab alio discere, aut petere talium rerū cognitionem. Quod si ab alio homine petatur, oportet, vt ille supponatur habere hāc cognitionem, vel à Deo, vel à dæmone; si à Deo, iam illa non erit diuinatio, & hoc modo requirere scientiam ab homine, idem est, quod à Deo illam expectare mediatè, quia expectatur ab homine, vt organo, per quod Deus loquitur. Et pari ratione quando petitur ab homine, & non vt ministro veri Dei, à dæmone inquiritur. Sic ergo tota hæc superstitiosa diuinatio per dæmonum instructionem, seu disciplinam inuestigatur.

11. Diuinatio intrinsecè est mala, & nō quia prohibetur.

Hinc ergo rectè concluditur huiusmodi diuinationem per se, intrinsecè, ac semper prauam esse, ac detestabilem natura sua, & non solùm propter positiuam prohibitionem. Probatur primò, quia diuinatio hæc est studium præsciendi futura, seu cognoscēdi occulta per medium omnino improportionatum, & inordinatum; hoc autem est rationi, & voluntati Dei cōtrarium, ergo. Probatur minor, quia medium illud inuoluit societatem, & communicationem familiarem cum dæmone, dicit autē Paulus 1. Cor. 10. *Nolo vos fieri socios dæmoniorum.* Vnde Origen. homil. 16. in Numer. *Non vult Deus* (inquit) *auditores, nos fieri, & discipulos dæmonij, neque vult, vt si quid volumus discere, discamus à dæmonibus: melius est enim ignorare, quam à dæmonibus discere.* Cuius prohibitionis ratio sufficiens est, quādo alia deesset, quia omnis societas cum dæmonib⁹ noxia est, & periculis plena. Sed hoc latiùs declarabimus cap. seq. ostendendo, qualis sit malitia huius vanæ diuinationis. Non omittam egregiam rationem, quam indicauit Origenes dicta homil. 16. in Numer. *Nam si expedit nobis scire futura, dicentur à Deo per spiritum suum; si verò non dicuntur, neque denunciantur, scito, quia non nobis expedit futura prænoscere. Quod si idcirco non dicuntur nobis, quia ea scire nobis non expedit; qui diuersis artibus, & dæmonum inuocationibus gestiunt futura prænoscere, nihil aliud, faciunt, nisi ea cupiunt scire, quæ sibi scire non expedit.* Quæ ratio aliis iungenda est, vt grauem malitiam ostendat, nam vt suprà dixi, hæc malitia magis ex medio sumenda est, quàm ex fine. Qualis autem, & quàm grauis sit, magis in seq. cap. declarabitur, & si quid difficultatis hic occurrere poterat, ibi expedietur.

1 Cor. 10.

Origenes.

CAPVT VIII.

Qualis, & quanta sit superstitiosæ Diuinationis malitia, quando expressè postulatur à Dæmone, & quomodo Religioni opponatur.

1. Varij modi petendi aliquid à dæmone per expressam communicationem.

SVpponendum primò est duobus modis posse hāc superstitionem committi. Primò per expressam cum dæmone communicationem: Secundò per tacitam & implicitam. De hoc posteriori dicemus in capitibus sequentibus, hîc priorem explicabimus: est enim facilior ad intelligendum. Tum etiam committitur talis superstitio, quando expresè à dæmone cognitio rerum occultarum postulatur. Quod variis modis accidere potest, primò simpliciter petendo à dæmone, vt aliquid doceat petentem sine vlla promissione, vel pacto ex parte petentis, sicut enim homo pius interdum simpliciter postulat à Deo scientiam, ita impius eam postulare potest à dæmone. Aliquando verò id fit cum expresso pacto, quo petens se obligat ad obsequium dæmonis, vel ad perpetuam societatem, vel subiectionem, si res occultas eum doceat. Et similiter è contrario ex parte dæmonis esse potest interdum expressa responsio simplex, & sine pacto, aliquando verò solet etiam acceptare pactum, & ipse simul obligari ad docendum, & instruendum hominem de his occultis, ipso homine inuicem se obligante. Modus etiam ex parte petentis varius est, interdum enim ad petitionem adiungūtur sacrificia, suffitus, & aliæ cæremoniæ in honorem dæmonis factæ. Aliquando adiunguntur adiurationes, figuræ, vnctiones, & similia iuxta pactum cum illo factum. Vnde aliquando solo imperio inuocatur dæmon, & quasi cogitur respondere in vi pacti, & regulariter non deest ipse promissis, nisi à Deo impediatur, non propter vim fidelitatis, mendax enim est, sed propter odium hominis, & auiditatem nocendi illi; nam etiam antequam inuocetur, hominem inducit, & tentat, vt ipsum inuocet. Aliquando verò fieri potest, vt licèt homo postulet à dæmone talem cognitionem etiam oblata aliqua conditione ipse non doceat illum, neque vllum præbeat responsum, vel quia Deus non permittit, vel propter alias rationes nobis occultas. Tunc autem propria culpa diuinationis, quam infrà explicabo, iam commissa est ab homine, etiamsi effectus desideratus non fuerit subsecutus.

2. Varij modi, quibus dæ-

Solet etiam hic effectus instruendi homines variis modis ab Angelis fieri. Primò per expressam locutionem

mones homines instruunt per locutionem. Primus. Secundus.

nem sine ostensione alicuius loquẽtis sub specie hominis, vel alia figura visibili, sed per nudam tantùm auditionem, vt non ante multos annos publicè comprobatum est in quodã falso propheta. Secundò loquũtur dæmones immediatè sub specie personæ humanæ, in qua apparẽt. Hanc enim speciem posse Angelos formare virtute naturali non impedita, sed habente potius paratum generalem primæ causæ concursum, certum est, vt traditur à Theologis in materia de Angelis. Tunc autem licèt id, quod apparet, non sit verum corpus humanum, & consequenter nec corpus viuum, ac subinde neque illa sit vera locutio vitalis, est nihilominus verus, & realis sonus, qui per aures percipitur, & consequenter est sufficiẽs ad docendum, vel illuminãdum, vel potiùs decipiendum hominẽ modo humano, non minùs quàm vnus homo aliũ doceat. Dixi autem hoc procedere, quando dæmon immediatè docet hominem sub tali specie, nam quando docet mediatè vnum hominem per alium viuentem, immediatè profertur diuinatio per verum hominem, & veram vocem humanam. Tunc autem solet pactum cum eo tantum interuenire, qui à dæmone edoctus fuit, non repugnat autem, vt cum vtroque intercesserit expressum pactum tali, vel tali modo factum. Vnde ad hunc etiam modũ pertinet, quod interdum solet dæmon futura prædicere per verum hominem viuentem intrando in illum, & per eum futura prædicendo. Qui homo sic arreptus solet pythonicus, vel pythonissa appellari. Et per huiusmodi pythones solent alij homines dæmonem consulere, & ipse per eos dat responsa, vt ex Deuter. 18. 1. Reg. 28. Isai. 8. & aliis locis colligitur.

Deuter. 18. 1. *Reg.* 28. *Isai.* 8.

3. Tertius modus.

Tertiò etiam solet dæmon homines docere per corpus mortuũ, in illud intrans, & per illud loquens, ac si esset viuum, solétque hoc fieri adhibitis quibusdam vanis cæremoniis, vel incantationibus, quas vt dixi, necesse est ab ipso dæmone traditas esse, & in pacto inito fuisse adiunctas. Nam, vt rectè dixit Euseb. lib. 5. de præpar. Euang. cap. 7. *Vnde homines, quibus dæmones coguntur, quam ab ipsis dæmonibus discere potuissent?* Quod in omnibus aliis modis sequentibus eadem ratione locum habet. Atque ad hunc modùm pertinet, quod interdum fingunt dæmones suscitare hominem mortuum, vel spiritum eius adducere, qui loquatur in corpore assumpto, sicut de Samuele legitur 1. Reg. 28. (de qua apparitione magna est controuersia, qualis fuerit quæ infrà habebit commodiorem locum) & hic modus diuinationis *Necromantia* vocatur, licèt hæc vox sæpe latiùs sumatur.

Euseb. 1. *Reg.* 28.

Quartus.

Quartò potest dæmon, & solet hoc modo decipere homines, loquendo per alia animalia, aut vera, & viua, vel tantùm apparentia, sicut locutus est Eua in forma serpentis, siue ille fuerit verus serpens, siue nõ, quod modò non refert. Quintò potest dæmon hoc facere per imagines, seu statuas inanimes, & humana arte confectas, sicut olim dabat responsa per idola, quæ oracula dicebantur, quibus occulta, & præsertim futura prædicebat; nam id facere facillimè poterat per realem, & sensibilem sonum voci similem; siue vteretur, vt instrumento partibus idoli, & figura ad illum sonum formandum; siue, quod verisimilius est, in contiguo aëre inuisibili modo ita sonum efficeret, vt idolum ipsum loqui videretur, ideóque à miseris hominibus viuum putaretur.

Quintus.

4. Alij modi instruendi per signa sensibilia.

In his autẽ modis omnibus interuenit instructio per auditum realiter, & verè immutatum; aliis verò modis solet hæc dæmonis illusio fieri sine reali sono, vel auditione sensibili per exhibitionem alicuius signi sensibilis; ad quod necesse est vt tale signum id habeat ex impositione ab ipsomet dæmone facta, & homini manifestata, vel certè ab ipso homine designata, & postulata, & ab ipso dæmone acceptata, denique ex vtriusque conuentione determinata. Sunt autem hæc signa multiplicia, & secundum illa varia nomina diuinationum imposita sunt. Primum est *Aruspicium*, in quo diabolus respondet per signa ostensa in extis animalium, quæ illi sacrificantur. Secundum est *Insomnium*, facit enim dæmon hominẽ somniare, quæ vult ab ipso credi. Tertium dicitur *Præstigium*, vel etiam *Delusio*. Quamuis enim interdũ multi ex illis modis, quos diximus fieri per realem somnum auditus, soleant præstigia, & illusiones vocari, propriè verò hæ voces ad sensum visus, vel phãtasiam referũtur; & ita præstigium fit per aliquã speciem oculis impressam, vel imaginationi. Quamuis enim Angelus (vt creditur) non possit virtute naturali has species sensibiles per se efficere, quia non potest per se transmutare materiam, aut corpora ad formas aliquas, vel qualitates: potest tamen applicãdo actiua passiuis medio motu locali facere, vt mediis corporibus sensibilibus tales species imprimantur. Quod interdum facere potest obiecto vero corpore sensibus externis, interdum vero formato exterius apparẽti corpore, quod licèt reuera sensibile sit, non tamen sit illud, quod apparet. Aliquando verò, id facit cõmouendo humores, & spiritus animales, & deferendo illos vsque ad sensus externos: sæpe verò decipiendo sensus internos, & phãtasiam illudendo, vt latiùs prosequitur Caietan. dicta q. 95. artic. 3. & tractant Alens. 2. p. q. 43. membr. 3. artic. 1. & Gabr. in 2. dist. 8. q. 2. artic. 3. & in materia de Angelis copiosiùs tractatur.

1. Signum. Secundum. Tertium.

Caietan. Alens. Gabr.

5. Quartum. Quintum.

Quartò respondet dæmon per sortes, quarũ euentui fidem adhiberi vult, & vocatur *Sortilegium*. Quintò vtitur variis figuris factis in elementis, vel aliis corporibus inanimatis, & varia habent nomina: Nam si fiat in terra, vel re terrestri, dicitur *Geomantia*, si in aqua dicitur *Hydromantia*, si in aëre, *Æromantia*, si in igne *Pyromantia*: Et sub his varij alij modi distingui solent, quos referre inutile est. Sextò potest hoc fieri per volatus aliquarũ auium, vel per garritus, aut alios sonos animalium, quod vocatur *augurium, omen, auspicium*. Nam licèt hæc, & alia soleant inter pacta implicita cum dæmonibus recenseri, tamen si cõtingat, dari ab ipso dæmone tanquam signa euentus, vt infallibiliter credantur, per expressum pactum, & impositionem, ad hanc primam speciem pertinebunt. Hanc enim speciem totam vt vnam tractamus, quia prædictæ differentię omnes nobis videntur materiales, & physicæ potius, quam morales, quia genus vitij formaliter non distinguunt, vt infrà videbimus.

Sextum.

6. Dæmõ aliqua cognoscit, & alia ignorat ex his, de quibus fit diuinatio.

Secundò principaliter suppono, dæmonẽ aliquid ignorare de his occultis, de quibus fit diuinatio, aliquid verò posse cognoscere. Nam diuinatio generaliter, vt de illa nunc loquimur, esse potest (vt dixi) & de futuris contingentibus liberis, & de animi cogitationibus merè internis, ac mentalibus, & de supernaturalibus mysteriis. Præter hæc verò potest etiam diuinatio esse de rebus iam factis per se quidem sensibilibus, ex accidenti verò hominibus occultis: Item de rebus, quæ actu fiunt, in locis tamen abditis, aut remotissimis. Futura ergo contingentia, quæ ab aliena voluntate libera pendent, siue diuina, siue humana, siue angelica, non possunt certò, & infallibiliter cognosci virtute naturali ab Angelis, vt est sententia catholica ab omnibus Theologis recepta, quam paulò inferiùs confirmabimus. Dixi autem *quæ à libera voluntate pendent*, nam illa futura contingentia, quæ à solis causis naturalibus prouenire solent, etiam ratò, & per accidens, propter concursus oppositarum causarum, cognosci possunt à dæmone virtute naturali, non in vna, vel altera causa per se spectata, sed in omnibus

omnibus ſimul ſumptis exactè cognitis, & inter ſe collatis, quod facilè poteſt Angelus facere; comprehendit enim omnes naturales cauſas vniuerſi tam ſuperiores, & cæleſtes, quam inferiores, & elementares, ſeu terreſtres, & tam efficientes, quam materiales, & futurum concurſum omnium, niſi à cauſa libera impediantur, vel tranſmutentur. Et ita poteſt etiam Dæmon ſua virtute naturali hæc prædicere, quia tamen hæc omnia ſunt ſubiecta diuinæ prouidentiæ, ac liberæ diſpoſitioni, ideò etiam de his non poteſt habere Dæmon omnimodam certitudinem, quia nõ poteſt diſpoſitionem Dei cognoſcere, habet tamẽ cognitionem certam ſaltem naturali certitudine.

7. Propriam ſuam voluntatem futuram cognoſcit Dæmon, & poteſt prædicere. *Auguſt.*

Dixi etiam *à libera voluntate aliena*, quia quæ pendent à propria voluntate, cognoſcere poteſt Dæmon, & prædicere, quia habet propoſitum illa faciendi: ſic enim ait Auguſtin. lib. de Diui. Dæmon. c. 5. & lib. 2. Gen. ad lit. c. 17. Dæmones multa prædicere, quæ ipſi facturi ſunt. Verumtamen hęc ipſa cognitio, & prædictio non eſt omnino certa, & infallibilis: Nam quia voluntas Angeli abſolutè eſt mutabilis, ideo licèt nunc habeat propoſitum faciendi aliquid, poſtea illud mutare poteſt, etiamſi futurum prædixerit, maximè cum mendax ſit, & falſum dicere non erubeſcat.

Dæmon poteſt mutare propoſitum.

Aliunde etiam habet incertitudinem illa prædictio, quia licet Dæmon aliquid ſtatuat facere, & ideò illud futurum eſſe prædicat, poteſt à Deo, & miniſtris ſanctis eius impediri, ne id faciat, & conſequenter fiet, vt falſa fuerit diuinatio. Habet ergo illa prædictio duplicem conditionem adiuncta, vnam, vt intelligi debeat ſecundum præſentem diſpoſitionem cauſæ, niſi mutetur; alia erit, ſi à ſuperiori cauſa libera non impediatur. Dixi præterea non poſſe hæc futura *certò, & infallibiliter cognoſci*, quia per coniecturas, & probabiliter aliquo modo præſentiri poſſunt etiam ab homine, multò verò magis ab Angelo etiam malo, vt Aug. ſupra latè declarat, tum quia Dæmon hominis complexionem cognoſcit exactè, & naturæ vniuſcuiuſque propenſionem, & ita magna cum probabilitate coniectat, quid homo faciet in tali, vel tali euentu, & talium obiectorum concurſu. Tum etiam quia maximè iuuatur diuturna experientia, qua cognoſcit, quibus modis maximè moueri ſoleat voluntas humana, & ad volendum induci: Dixi denique *Virtute naturali*, quia interdum poteſt Dæmon cognoſcere volũtatem Dei ipſo reuelante, vel in Scripturis, quas Dæmon intelligere valet, vt Damaſc. tradit lib. 2. de Fide c. 4. vel ex Dei locutione in aliquo facto particulari, vt in calamitatibus Iob illi innotuit, quod Deus eas ſibi facere permiſiſſet, neque eſſet illum impediturus, quia cognitione poteſt interdum abuti Dæmon ad decipiendos homines, ac ſi ipſe ſua virtute poſſet cognoſcere futura.

Auguſt.

Damaſc.

8. Cogitationes internę, & actus liberi non cognoſcuntur à Dæmone. *2. Paral. 6.*

Eodemque ferè modo philoſophandum eſt de internis cogitationibus, & actibus liberis mentis humanæ: nam hæc etiam non poteſt Dæmon ſua virtute cognoſcere certò, & infallibiliter, niſi quatenus per ſigna, vel effectus externos manifeſtãtur. Vt eſt communi ſententia Theologorum receptum, & in Scriptura ſatis ſignificatur 2. Paral. 6. *Tu ſolus noſti corda filiorum hominum.* Loquitur autem Salomon de cordibus, vt ſunt in actuali cognitione, & affectu, quas vocat vias hominis, dum ait: *Redde vnicuique ſecundum vias ſuas, quas noſti, eum habere in corde ſuo.* Et hac ratione dicitur eſſe propriũ Dei ſcrutari corda hominum Hierem. 17. Vnde in li. de Eccleſ. dogmat. c. 81. dicitur, *Internas animæ cogitationes Diabolum nõ videre certi ſumus.* Additur verò ibidem, *ſed motibus eas corporis ab illo, & affectionum indiciis colligi, experimento didicimus*: Habet ergo de his Dæmon cõiecturalem cognitionẽ, non certam. At de aliis effectibus iam factis, vt de furto, de locutione humana, & ſimilibus, etiamſi fiant in loco remotiſſimo, & occultiſſimo, habere poteſt Dæmon notitiam certiſſimam, & intuitiuam, ſi velit attendere, vt per ſe clarum eſt. Et ita ex re præſẽti, etiam facta in vno loco poteſt prædicere ſimilem futuram in alio loco, quia ex fluxu alterius euẽtura eſt naturaliter, ipſe autem Dæmon celeritate naturæ, & cognitionis præuenit effectũ, & manifeſtat illũ prius, quã fiat. De quo multa legi poſſunt in Athanaſio ex Antonio in vita eius, aliquantulum à principio. Quia vero non ſemper actu omnia cognoſcit, & cõſiderat, quando effectus eſt iam omnino præteritus, nullũque illius veſtigiũ actu durat, poteſt ita ignorare illum, vt non poſſit certò dicere, aut reuelare, an factũ fuerit, poteſt tamen vti coniecturis, & ex indiciis colligere, vel à quo factũ ſit, maiori multò probabilitate, quam poſſit homo: propter rationem factam de maiori rerum comprehenſione, & experientia, quibus eſt præditus. Vt ergo breues habeamus terminos, quibus loquamur, res illas, quæ ſoli diuinæ cognitioni reſeruatæ ſunt, vocabimus per ſe occultas, alię verò dicentur per accidens occultę, iuxta modum etiam loquendi Theologorum in aliis materiis.

Hier. 17. Eccleſ. dogmat.

9. Diuinationem præcedit appetitus ſciendi res abditas, & alij plures actꝰ.

Tertiò ſupponendum eſt, plures actus in hoc genere vitij interuenire poſſe, qui nec eandem habent malitiam, nec ſemper contrariam Religioni, & ideò diſtinctè tractandi ſunt. Primò ergo ex parte hominis antecedere ſolet appetitus ſciendi occulta per actum non ſolùm elicitum, ſed etiam per deliberatum conſenſum, qui in hoc negotio ſe habet tanquam intentio finis, vt ſupra tetigi capit. præced. vbi etiam explicaui malitiam huius actus: neque de illo hic aliquid addendum occurrit, quia per ſe non habet grauem malitiam, nec Religioni contrariam, niſi quatenus ex ſequentibus actibus illam participat, vel ex intentione alterius finis praui, propter quem talis cognitio quæratur, vt ſupra etiam tactum eſt. Et pręſertim ſolet eſſe hic finis vana oſtentatio ſanctitatis, quæ grauem ſacrilegij malitiam continet, & perniciosæ hypocriſis: vnde ex hoc capite eſſe poteſt talis intentio mortale peccatum ex ſuo obiecto ante omnem malitiam Diuinationis. Secundò additur petitio, ſeu voluntas expreſſa conſequendi hanc ſcientiam per induſtriam Dæmonis. Tertiò addi poteſt pactum expreſſum cum Dæmone, quod poteſt eſſe magis, vel minùs graue iuxta modum ſubiectionis, vel obligationis, quã homo de ſe ipſo, vel de ſuis rebus Dæmoni facit. Vnde hic adiungi poſſunt ſacrificia, & alia ſigna honoris, & cultus, quę homo Dæmoni exhibeat, vt ab eo, quod deſiderat, obtineat. Quartò maximè conſiderare oportet, quid homo à Dæmone in hoc negotio petat, an videlicet petat certam, & indubitatam cognitionem internorum actuum cordis humani, ac liberorũ, ſiue præſentiũ in corde latentiũ, ſiue futurorum cum effectibus, qui ab illis pendent; vel ſolũ petat cognitionem aliorum effectuum occultorum ſolùm ratione abſentiæ, vel diſtãtiæ tẽporis præteriti, aut loci, aut certè de aliis futuris, & per ſe occultis ſolũ petat illã maximam coniecturam, quam Dęmon de illis facere poteſt: nã longè grauior malitia in priori petitione reperitur, quàm in poſteriori, vt ex dicendis conſtabit. Quintò poſt datum à Dęmone reſponſum ſequi poteſt, & ſolet ex parte hominis fides, quam dicti eius adhibet. Sextò ad hanc conſequitur exterior Diuinatio, & prędictio talium effectuum, vel vt omnino certa, & infallibilis, vel ſaltem vt cognita altiori modo, & maiori certitudine, quam humano modo comparari poſſit, & inde etiam ſubſequi poſſunt alia opera ex vitalis credulitatis facta, de quibus eadem ratio eſt, quod ad pręſens pertinet.

His poſitis dico primò: Prima diuinationis malitia

E E grauiſ

10. Præcipua Diuinationis malitia consistit in petitione rerum per se occultarum à Dæmone. D Thom. Caiet. August.

grauissima, & ratione cuius est superstitio contra Religionem, est, quando à Dæmonio per se postulatur cognitio certa rerum per se occultarum. Assertio est certa, & communis, vt patet ex D. Thom. suprà, Caietan. & aliis: omnes enim ponunt Diuinationem aliquam inter species superstitionis falsum cultum continentis iuxta doctrinam Augustini 2. lib. de Doctr. Christ. cap. 20. Ergo maximè hoc competit prædictæ Diuinationi, nam ex omni capite includit malitiam, quæ ad hanc speciem spectare potest, scilicet ex consortio, vel societate cum Dæmone, ex parte materiæ cognoscendæ, & ex modo cognitionis. Ratio verò propria est, quia cognitio certa rerum per se occultarum est propria Dei, vnde illam à Dæmone petere est, ipsi attribuere id, quod est proprium Dei, quod est recognoscere in Dæmone excellentiam quandam Diuinitatis, sed hoc spectat ad superstitionem falsi cultus, & tacitam idololatriam in se continet, ergo. Maior de fide certa est: Nam scriptura ponit vt signum Diuinitatis certam cognitionem futurorum liberorum Isai. 21. & 41. Et similiter ponit, vt signum diuinæ reuelationis, ac fidei, prædictionem certam futurorum contingentium, & mysteriorum per se occultorum, vt ex Esai. 46. planè colligitur, & ibi notat Hieronymus circa illa verba: *Ego Deus, & non est vltra me Deus, nec similis mei annuncians ab exordio nouissima, & ab initio, quæ nondum facta sunt. Quasi dicat*, inquit Hieronym. *Considerate, quod præter me nullus sit, qui potuerit scire ventura, nisi ego, qui per Prophetas nuncio.* Et Dan. 2. *Confitentur* (inquit) *Magi, & confitentur arioli, & omnis scientia secularis literaturæ præscientiam futurorum non esse hominum, sed Dei, ex quo probatur Prophetas spiritu Dei locutos.*

Fundamentum. — Isai. 21. & 41. — Esai. 46. Hieron. — Dan. 2.

11. Origenes. Iustin.

Similiter Orig. lib. 6. contra Celsum, ait, certam prædictionem futurorum esse characterẽ proprium diuini sermonis, & ex euentibus iudicari: Et hinc lib. 7. contra eundem, à principio probat oracula Gentium non fuisse Dei, sed Dæmonum, prophetias autem Iudęorum fuisse diuinas. Et Iusti. Respons. ad quęst. 146. *A Deo* (inquit) *rerum futurarum & prædictio, & euentus proficiscitur: Dij autem gentium, sicut absunt à vera diuinitate, sic etiam à prænotione rerum futurarum.* Idem habet Chrys. hom. 18. in Ioan. *Certa* (inquit) *prædictio futurorum immortalis dumtaxat Dei opus est*: Damasc. lib. 2. de Fide, c. 4. & alij Patres communiter. Qui eodem modo loquuntur de cognitione cogitationum cordium, maximè Hieronymus epist. 40. & August. Tract. 32. in Ioan. & Chrysost. Homil. 30. in Matth. & Cyril. lib. 2. in Ioan. cap. 19. *Nulli* (inquit) *alij, sed diuinæ tantummodo naturæ Propheta illud attribuit: scrutans corda, & renes Deus.* Colligitur etiam optimè ex illo 1. Cor. 14. *Si omnes prophetent, intret autem quis idiota, vel infidelis, conuincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus: occulta enim cordis eius manifesta fiunt, & ita cadens in faciẽ adorabit Deum, pronuncians, quòd verè Deus in nobis sit.* Cum ergo talis cognitio sit propria Dei, qui illam à Dęmone postulat, in primis supponit, Dæmonem illam habere, quia nemo potest docere, quę ignorat, ergo attribuit Dæmoni propriam quãdam excellentiam Dei. Deinde supponit, posse Dæmonem sua virtute hæc prædicere, quod etiam est contra singularem Dei prærogatiuam, ergo talis deprecatio, & consortium cum Dæmone includit recognitionem diuinæ excellentiæ in illo, ac subinde tacitam idololatriam, ac falsam superstitionem contra cultum veri Dei

Chrysost. — Damasc. — Hieron. August. Chrysost. Cyril. — 1 Cor. 14.

12. Obiectio.

Dices, fieri optimè posse, vt qui hanc cognitionem à Dæmone procurat, ignoret esse propriam Dei taliũ rerũ scientiã, & consequenter vt petendo non tribuat Dæmoni diuinam excellentiã formaliter, quod solùm posset ad superstitionẽ, vel tacitam idololatriam pertinere. Item licet aliquis credat, Dæmonem hæc certò cognoscere, potest existimare, non ita illa cognoscere, vt Deus cognoscit, sed inferiori modo, licet certè, & dependenter à Deo, vel ex aliquo dono Dei, ergo ex vi illius petitionis non tribuitur Dæmoni diuina excellentia. Denique licet aliquis hanc cognitionẽ à Dæmone petat, potest non intẽdere illum colere vllo cultu, nedum diuino; sicut quãdo vnus homo ab alio interrogat, quid in curia Regis, vel Pontificis fiat, non intendit illum honorare, aut ei reuerentiam exhibere, neque ex vi talis operis id facit, si id non intendit, ergo similiter respectu Dęmonis cõsulere illum etiã de his rebus per se occultis, & ab illo petere certam prædictionem earum non est colere illum; non est ergo hæc superstitio, esto sit aliud peccati genus.

13. Respondetur

Respondeo ad priorem partem, hic non considerari id, quod est per accidens ex parte operantis, quale est, quòd per ignorantiam operetur, & ideò interdùm excusetur; sed cõsiderari, quòd per se conuenit actioni ex vi sui obiecti, & materiæ. Illa ergo operatio superstitiosa est, & de se contraria diuino honori: nã cõtra honorem Dei est, alteri attribuere, quod est proprium eius, quod per illam actionem fit, licèt operans excusari possit. Dicẽdum verò vlteriùs est, in illo modo consulendi Dæmonem, adiungi aliud genus peccati de se grauis, nimirum perniciosum errorem, quo creditur Dæmon esse omnisciens, vel aliquid simile; quod credere de se hæreticum est, & vix potest per ignorantiam à graui culpa excusari. Si tamen contingeret, (quod non videtur repugnare) aliquem per inuincibilem ignorantiam credere Dæmonium posse hæc futura certò cognoscere, tũc verum est operãtem excusari ab hac peculiari malitia, quam modò tractamus, licèt aliis modis peccet, vt in sequenti puncto tractabimus; nam quoad hoc eadem est ratio. Regulariter verò illa ignorantia est culpabilis, & crassa, maximè in Christianis, & tunc non excusatur operans à malitia superstitionis, & tacitę idololatriæ, quia actus redit in naturam suæ formæ ratione talis ignorantiæ, id est, ad eandẽ culpam imputatur, quam de se habet, & quam aliquis committeret, si scienter illum faceret. Vnde ad secundam partem eadem ferè responsio applicanda est. Nam si Dæmoni tribuatur hæc scientia vt connaturalis, eo ipso datur illi diuina excellentia, quia non solum est proprium Dei habere talem sciẽtiam in tali gradu perfectionis, vel indepẽdentiæ, sed simpliciter habere illam ab intrinseco ex vi suæ naturæ, vt testimonia supra adducta probant. Ex dono autem Dei per se loquẽdo, vel regulariter nõ potest hæc scientia Dæmoni tribui, cũ sit hostis Dei, neque hoc intenditur in hoc Diuinationis genere, vt per se notũ est. Quòd si interdum in his intercedat aliqua ignorantia, est per accidens, & de illa iudicandum est iuxta doctrinam, & distinctionem datam.

14. Ad falsum cultũ ex parte rei adoratæ non semper requiri formalẽ intentionẽ colendi.

Ad vltimam denique partem dicitur, ad falsum cultum ex parte rei adoratæ nõ semper esse necessariam formalẽ intentionẽ colendi, vt actio habeat malitiam talis cultus, sed satis esse, vt actio de se pertineat ad cultum, & honorem eius, cui exhibetur; sicut ad rationem homicidij, & malitiam eius non semper est necessaria formalis intentio occidendi, satis est voluntaria effectio talis operis. Et ratio generalis est, quia ad malitiam actionis multò minùs sufficit, quàm ad honestatem, quia malum ex quocunque defectu, & ideò licèt ad actum studiosum Religionis necessaria sit intentio colendi, ad prauum cultum necessaria non est. Addo verò vlteriùs illam actionem postulandi à Dæmone, vt doceat ea, quæ solus Deus docere potest, de se continere magnum cultum, & honorem Dæmoni impensum, sicut oratio ad Deũ ritè facta de se con

ſe continet religioſum cultum Dei; vnde talis deprecatio ad Dæmonium videtur opponi Religioni ſecundum debitum actum orationis; nam ſicut oratio reſpectu veri Dei poteſt continere verum cultum latriæ, ita illa deprecatio reſpectu Dæmonis continet tacitam idololatriam, ſiue fiat cum formali intentione cultus, ſiue non, vt in priori reſponſione dictum eſt. Neque eſt ſimile exemplum humanum allatum, quia cognoſcere humano modo externa facta hominum, vel in præſentia viſa, vel ab aliis relata, nõ pertinet ad ſingularem excellentiam, vel perfectionem hominis, vnde illa interrogare de ſe non eſt nota ſummiſſionis, aut cultus, at certò cognoſcere futura per ſe occulta, ſummæ excellentiæ eſt, & Dæmon non alia ratione illam affectat, niſi vt ſit aliquo modo, vel habeatur, ſicut Deus, & ideò talis deprecatio de ſe includit huiuſmodi cultum, & idololatriam ſaltem tacitam.

15. An ſit ſuperſtitio, quando ſolũ à Dæmone petitur cognitio rerũ earum eo modo, quo ille cognoſcit.

Valen. diſp. 6. q. 12. p. 3.

Pars negatiua.

Maiorem difficultatem ingerere poteſt hæc vltima obiectio, quando in hoc facto, vel conſortio cum Dæmone nihil aliud poſtulatur, niſi vt reuelet, & patefaciat occulta eo modo, quo illa cognoſcere poteſt, nimirum vt ſi ſint per ſe occulta, ſummam diligentiam ſibi poſſibilem adhibeat ad coniecturam faciendam, & proferat id, quód in cauſis, & ſignis veriſimiliùs continetur. Si verò res, de quibus interrogetur, tantum ſunt per accidens occultę, certam de illis cognitionem tradat, quam naturaliter habere poteſt. In hoc enim peccati genere aliqui exiſtimant non committi ſuperſtitionem, & conſequenter nec tacitam idololatriam. Ratio eſt, quia tunc non poſtulatur à Dæmone aliquid proprium Dei, neque aliqua diuinitatis excellentia: Et hoc maximè confirmat adductum exemplum de ſimili interrogatione inter homines. Et prætereà licèt dicamus, eſſe aliquod genus honoris, & cultus, quando in rebus difficilioribus, quæ altiorem vim intelligendi, aut perfectionem requirunt, petimus ab alio edoceri, quia illi nos ſubijcimus profitentes eius excellentiam, totus hic honor non eſt contrarius Dei Religioni, nec eſt ſuperſtitioſus, etiamſi in Dæmonem fiat, quia reuera etiam Dæmon habet illam perfectionem naturalem, in qua nos ſuperat, & verè illam recognoſcimus. Nec videtur eſſe contra Dei honorem, quòd homo profiteatur ſe indigere Dæmone ad talem cognitionem, & hac ratione aliquo modo illi ſubijci, ſicut diſcipulus ſubijcitur magiſtro, & profitetur ſe illius ope indigere ſine iniuria Dei. Vnde etiam non eſt dubium, quin Dæmon licèt non poſſit homini infundere ſciẽtiam, poſſit nihilominus illum iuuare virtute ſuæ naturæ ad illam acquirendam, vel obiecta præſentando, vel tollendo impedimenta, vel docendo modo humano, ergo hoc poſtulare à Dæmone non eſt idololatria.

16. Pars affirmatiua vera iudicatur. D. Thom.

Nihilominus dico ſecundo: Etiam in hoc genere ſocietatis cum Dæmone inueniri malitiam ſuperſtitionis, & irreuerentiæ diuinæ Religioni contrariæ. Hæc aſſertio ſumitur ex D. Thoma dicta quæſtione. 95. art. 2. Nam vniuerſaliter ait, *Ad ſuperſtitionem pertinere, cum aliquis aſſumit auxilium Dæmonis ad aliquid faciendum, vel cognoſcendum.* Vbi nihil diſtinguit inter cognitionem propriam Dei, vel non propriam, ſed ſimpliciter de auxilio ad cognoſcendum loquitur. Affertque ad id confirmandum Aug. lib. 2. Doctrin. Chriſt. vniuerſaliter dicentem, *quicquid ſpectat ad conſultationes, & pacta quædam ſignificationum cum Dæmonibus placita, atque fœderata* ad ſuperſtitionem pertinere. Et hoc etiam apertè ſentit Caietan. in fine dicti art. 2. & inſinuat peculiarem rationem in verbis, quibus reſpõdet ad obiectionem, quam fecerat: quod ſcilicet vti pacto Dæmonis abſolutè videatur ad ſocietatem, & non ad cultum ſpectare, & per hoc diuinationem non eſſe ſuperſtitionis ſpeciem, (quæ obiectio in materia huius aſſertionis maximè locum habet) reſpondetque ſine vlla diſtinctione, aut limitatione, quòd *ratione affectatæ excellentiæ diuinæ à Dæmone, implorare illius auxilium, vel conſilium ſuperſtitionis eſt.* Quamuis ergo non conſulatur Dæmon, neque fiat pactum cum illo ad obtinendam ab eo altiorem rerum occultarum cognitionem, quam ipſe poſſit conſequi, & communicare virtute naturali, quia tamen per hanc ipſam ſocietatem Dæmon intendit vſurpare aliquid de excellentia Dei, & de honore illi ab homine debito, in hoc ſaltem quod homo, relicto Deo, ad ipſum recurrat, & ipſi ſe ſubijciat, tanquam indigens auxilio eius, & in eo confidens, etiam inuito Deo, vt ſic dicam; ideò homo conſulens Dæmonem prędicto modo planè conſentit, & cooperatur Dæmoni vſurpare conanti diuinam excellentiam, & ideò contra Religionem Deo debitam ſuperſtitioſè operatur.

August.

Caietan.

17. 4. Reg. 1.

Et confirmari hoc poteſt ex illo 4. Reg. 1. *Numquid non eſt Deus in Iſrael, vt eatis ad conſulendum Beelzebub Deum Accaron?* Quamuis enim Ochozias fortè erraret, aliquid diuinum cogitans in illo idolo, non tamen de hoc ſpecialiter reprehenditur, ſed abſolutè, quia contempto vero Deo, Dæmonem conſulebat, quod erat contra honorem veri Dei, vt ibi Abulenſ. indicauit q. 7. *peccaſſe Ochoziam,* inter alia, *quia conſulendo Beelzebub, contemnebat Deum, ac ſi nullus eſſet.* Et in q. 8. loquens de illo, qui petit aliquid à Dæmone, vel idolo humiliando ſe illi, ait. *Et iſtæ venerationes conſtituunt idololatriam.* Vnde poteſt conſiderari alia ratio, quia iuxta communem quaſi impoſitionem, & hominum æſtimationem huiuſmodi conſultatio de futuris, quæ humanam cognitionem excedunt, habetur tanquam ſignum recognitionis, & confeſſionis alicuius Diuinitatis in eo, qui conſulitur, maximè quando conſulitur, vt per ſe reſponſurus ſine coniunctione ad alium. Cum ergo Dęmon non habeat talem coniunctionem cum Deo, vt per relationem ad eum conſulatur, conſultatio, quę ad illum fit, eo ipſo ſuperſtitionem idololatriæ participat.

Abul.

18. Declaratur magis ratio.

Prętereà poteſt alio modo ratio ſuperſtitionis in tali diuinatione declarari magis explicando rationem Caiet: Nam Dęmon licèt in principio conſulatur non tanquam infallibilis veritas, vel tanquam certò ſciens omnia, etiam per ſe occulta; tamen quatenus eſt in ſe, intendit deducere hominem in eam exiſtimationem, vel ſaltem vt eam profiteatur, & ſignis oſtendat, & ideo qui quocumque modo Dęmonem conſulit, ſocietatem, vel quodcumque pactum, cum illo contrahendo, in magno periculo verſatur incidendi in illud barathrum apoſtatandi à Deo. Nam effectus Dęmonis inordinatiſſimus eſt per ſummam ſuperbiam, & odium; & artes ad decipiendum, & induſtria, ac experientia ſunt ei maximę. Idemque, ſi Deus permittat, facilè decipiet quoſcumque, qui ſocietatem cum illo ineunt, qui merentur etiam à Deo deſtitui, & labi permittit propter ſummam audaciam, & ingratitudinem. Igitur qui talẽ inchoat ſocietatem, ſtatim incipit declinare à vera Religione, & ſuperſtitioſus eſſe, quia moraliter eiuſdẽ vitij eſt cõmittere aliquid, & morali periculo, & occaſioni cõmittendi illud, ſe exponere. Sicut qui vanã ſocietatẽ cõtraheret cũ muliere infami, & fornicationibꝰ, vel adulteriis debita, & maximè ſi de illa cõſtaret, mentẽ, & vſũ eius eſſe, amicos ſuos ad libidinẽ turpiſſimã inducere eo ipſo, & ex vi talis ſocietatis cenſeretur iã malitiã libidinis cõtraxiſſe, etiamſi nondũ actu ipſo formali in eam lapſus eſſet: ita ergo eſt in preſẽti.

19. Explicatur aliter culpa hæc.

Denique potest aliter explicari hæc culpa, quia Dæmon est publicus hostis Dei,& hominum, & in omnibus intendit obscurare gloriam Dei,& ideo qui vni Deo tanquam supremo Regi, & principi adhærent, eo ipso renunciant omni societati cum Dæmone,vt Christiani faciunt in Baptismo, quia sub vero Deo militando bellum contra Dæmonem profitentur. Propter quod aiebat Paulus; *Non est nobis colluctatio aduersus carnem,& sanguinem, sed aduersus Principes,& Potestates tenebrarum*; ad Ephes.6.Vnde Aug. Psal. 54. in principio dixit contra Dæmones indictam nobis esse luctam,& bellum. Qui ergo societatem cum Dæmone init, eique se tradit docendum, & instruendum quomodocumque, eo ipso crimen læsæ diuinę Maiestatis committit. Ac subinde grauissimam Deo iniuriam facit contra honorem eius, & contra fidelitatem ei debitam, non ex vi voti, sed ex vi subiectionis, & seruitutis debitę Deo. Sicut si vassallus vnius Regis transiret ad Tyrannum, & publicum hostem, qui Regem à suo throno deturbare conatur, & cum illo amicitiam contraheret, & ab eo auxilium peteret, planè ageret contra fidelitatem, & obseruantiam debitam suo principi, & honorem illi debitum censeretur in hostem transferre: Ita ergo est in præsenti. Et ideo in præsenti causa omnis societas cum Dæmone,& consultatio, vel obsecratio ad sciendas res occultas quocumque modo est irreligiosa Dæmonis veneratio,ac subinde superstitio.

Ephes 6. August.

20. Cũ vtroque modo cõsulendi Dęmonẽ coniunctas esse alias malitias.

Dico tertiò: Cum vtroque modo consulendi Dęmonem de occultis siue per se, siue per accidens,sunt coniunctę alię malitię interdum contrariæ aliis modis ipsi Religioni, & interdum aliis virtutibus. Hæc assertio patebit facilè discurrendo per alios actus, & circunstantias,quas in tertia suppositione numerauimus. Primò ergo in omni huiusmodi consultatione Dæmonis inuenitur morale periculum deceptionis perniciosæ vel consulenti, vel aliis, & ex hac parte habet sæpe hoc crimen specialem malitiam, vel contra charitatem propriam,vel proximi, vel etiam contra iustitiam.Primum certissimum est,& traditur frequenter à Patribus, quia Dæmon ab initio mendax est,& pater mendacij, & nullam viam nocendi deserit,sed circuit quærens,quem deuoret. Vnde Augu.li. 4.de Trinit.c.17.*Potestates*, inquit, *aereæ superbæ, atq; fallaces,etiamsi quædam vera per suos vates de societate,& ciuitate sanctorum & vero mediatore dixisse reperiuntur, id egerunt, vt per hæc aliena vera etiam fideles Dei,si possent, ad sua falsa traducerent*: Et li.2.Genes.ad lit.c.17. *Fatendum est*(inquit)*quando ab istis*:(id est ab astrologis iudiciariis rerum humanarum)*vera dicuntur, instinctu quodam occultissimo dici,quod, cum ad decipiendos homines fit, spirituum seductorum operatio est.* Vnde in fine capitis concludit:*Quapropter bono Christiano diuinantes impiè, etiam dicentes vera cauendi sunt,ne consortio Dæmoniorum animas deceptas pacto societatis irretiant.* Multaque similia in Patribus suprà citatis reperientur. Cum ergo hæc sit Dæmonis intentio, & astutia, constat summum esse periculum grauiter errandi in omni cognitione, ac doctrina ab ipso accepta, & in societate cum illo ad illam comparandam:hominem autem huic periculo se voluntariè exponere planè inordinatissimum est.

August.

21. Hęc malitia est proportionata materię,& intẽtioni operãtis.

Erit autem hæc malitia proportionata materiæ, & intentioni operantis: Nam si materia talis cognitionis sit purè philosophica, seu naturalis, & humana, omninoque speculatiua, id est, non ordinata ad aliquid agendũ,sed solùm ad curiositatẽ,vel vanã ostentationẽ,non erit periculũ deceptionis contra iustitiã, vel charitatẽ in re graui,sed solũ contra prudentiã,& studiositatẽ,quia tenetur homo periculum deceptionis vitare in quacumq; materia, hæc autẽ per se spectata non est grauis. At verò si materia cognitionis practica sit,& accipiatur vt regula operandi aliquid, tũc peccatũ esse poterit vel cõtra iustitiã,si aliquo modo periculũ grauis nocumẽti aliis inde proueniat,vel cõtra charitatẽ propriã, si periculum vergere possit in proprium dãnum spirituale, vel corporale:poterit etiam esse contra fidem, si sit periculum errandi in materia eius.

22. Quãdo idololatria cõmittatur in Diuinatione. *Abul.*

Præterea solet coniungi cum hac diuinatione expressus cultus Dæmonum, siquidem si sit per sacrificia,vel alias cæremonias determinatas ad diuinum cultum,tunc præter malitiam diuinationis, est in tali actu expressa idololatria, vt est per se manifestum,& notat Abul.suprà,& omnes. Si verò sit cultus per actiones communes, quibus solent Sancti honorari per se,& propter suam sanctitatem creatam, & desit intentio formalis colendi Dæmonem vt Deum, sed solùm sit intentio honorandi illum propter excellentiam suę naturæ, & scientiæ, & ad habendum illum propitium, sic non erit expressa idololatria, sed dici poterit idolodulia, quia directè est opposita. virtuti Duliæ, licèt indirectè sit etiam contraria Religioni, & tacitè participet superstitionis malitiã, vt in secunda assertione explicatum est. Rursus quando consultationi, & societati Dæmonum adiunguntur iniqua verba, seu promissiones cum aliquo expresso pacto, præter malitiam falsi cultus iam explicatam,tunc pro ratione promissionis poterit esse noua blasphemia, vel alia similis iniquitas, vt si promittat renunciare Christo,vel nunquam in illius amicitiam redire, nec eius sacramentis vti, vel si animam suam, aut perpetuam obedientiam Dæmoni promittat.Hæc enim,& similia solent Dæmones à miseris hominibus postulare, de quibus omnibus constat habere peculiares malitias nunc Religioni, nunc charitati Dei, nunc charitati propriæ oppositas, iuxta diuersas materias, quæ attendendæ sunt ad iudicium ferendum de tali crimine.

Quando fiat idolodulia.

23. In fide Dæmoni adhibita idololatria,& hæresis cõtinetur.

Vltra hęc verò omnia accedere solet fides, & credulitas,quã tales homines prębẽt Dæmoni aliquid sibi dicẽti,in quo actu duo spectãda sunt, scilicet modus credendi, & res credita. Ex parte modi erit noua malitia grauis, si Dæmonis respõsum tanquã certũ,& infallibile credatur,nã in tali fide,& implicita idololatria,& hæresis continetur.Nam qui sic credit, Dæmonẽ apprehendit vt numen infallibile, in cuius obsequium intellectum captiuat,vel submittit, quod ad idololatriam spectat. Item qui sic credit Dæmoni, planè supponitur credere,Dæmonẽ non esse malum, nec fallacem,nec etiã esse talem,qui falli possit:Vtrũque autem contra fidem est. At verò si nõ hoc modo credatur assertio Dæmonis,sed solũ fide quadã humana,vel (vt ita dicã) angelica tanquã res valde probabilis,& magnæ auctoritatis,licèt fallibilis,tunc nõ incurretur hęc specialis malitia.Erit autem cõsideranda materia diabolici oraculi, nã potest continere errorẽ contra fidẽ Catholicã, & tunc cõmittetur expressum peccatũ hæresis,vt per se cõstat. Tandẽ si ex hac fide sequatur exterior diuinatio,& prædictio talium rerum,& inductio aliorũ ad illas credẽdas, vel ad aliquid agendum ratione illius cognitionis,tunc adiungitur malitia scandali,& iuxta materiæ proportionem censeri poterit talis diuinator,vel hæresiarcha,vel seductor in materia iustitiæ, vel in aliis materiis morum, vel hypocrita, vel fur, & latro, si hæc, & similia intendat, vel ex eius praua operatione sequantur, nam ita sunt cum hoc vitio moraliter coniuncta, vt excusari non possint regulariter loquendo.

Materia diabolicio raculi consideranda.

24. In ordine ad scientiam

Ex his ergo satis cõstat,qualis sit Diuinationis culpa,& quotuplex, quando committitur cum expressa socie

consideratur id, quod est per se in actu.

societate cum Dęmone. Solùm est aduertendum, in ordine ad scientiā, & doctrinam considerari id, quod est per se, & primariò in actu, & ideo tale peccatum simpliciter poni sub specie superstitionis, falsi cultus, & Religioni contrarij, nam reliquæ malitiæ, quæ adiunguntur, vel sunt accidentariç, & variabiles, quia ex adiunctis sumuntur, vel sunt minùs graues, & secundariç, vt explicatum est. At in ordine ad praxim, & ad iudicium ferendum de tali crimine, vel in confessione sacramentali, vel in forensi iudicio omnia dicta spectanda sunt, & ponderanda, vt condigna sententia ferri possit.

CAPVT IX.

Vtrùm interdum committatur superstitiosa Diuinatio per implicitum pactum cum Dæmone, & quomodo, ac quibus modis id fiat.

1.

Diuinatio superstitiosa committitur sine expresso pacto cum Dæmone. *D. Thom. Caietan. August.*

COmmunis, & vera sententia est posse hoc peccatum superstitiosę diuinationis committi absq; expresso pacto, vel negotiatione cum Dæmone. Ita docet D. Thom. dicta q. 95. ar. 2. vbi latè Caiet. & omnes: & sumitur ex D. August. lib. 2. de Doct. Christ. cap. 20. & sequentibus: & ex aliis statim referendis. Hinc ergo concludunt etiam omnes cum D. Tho. ad hoc peccatum sufficere pactum implicitum cum Dęmone. Nam hoc peccatum non committitur sine aliquo pacto cum Dæmone, vt ex adductis in præcedenti cap. constare potest: Nam ad superstitionem falsi cultus necessarium est, vt aliquis cultus diuinus in aliquam personam, vel rem creatam trāsferatur, Diuinatio autem, præcisè spectata, vt est vana inquisitio cognitionis rerum occultarum, vel voluntaria, & temeraria credulitas earum, non est cultus alicuius rei creatæ, nec potest illam rationem induere, nisi quatenus includit pactum cum Dæmone, quia ex nullo alio capite, nec respectu alterius rei, vel personæ potest ibi falsus cultus admisceri, ergo necesse est vt intercedat pactum saltem implicitum, & quod illud sufficiat; quandoquidem expressum non est semper necessarium. Duo ergo explicanda supersunt: vnum est, quid requiratur ad hoc pactum implicitum: aliud est, quid sufficiat.

2.

Quid requiratur ad hoc pactum implicitum. *D. Thom. Caiet.*

Quoad primum dicendum est, vt in huiusmodi cognitione interueniat pactum implicitum cum Dæmone, necessarium esse, vt quæratur absque ope Diuina, & per vanam inquisitionem, seu per medium ineptum, & de se inutile, vt talis cognitio acquiratur. Ita docet D. Tho. dicto art. 2. Caiet. & alij. Et ratio quoad priorem partem est clara: Quia si veritatis inquisitio cum fundamento nitatur in diuina auctoritate, vel auxilio, clarum est per se malam non esse, cum Deus sit fons omnis cognitionis, & veritatis. Cur autem hæc conditio ponatur, paulò inferiùs explicatur. Deinde additur necessarium esse, vt inquisitio vana sit, quia si illa non sit vana, non est, cur cognitio per illam comparata implicito pacto cum Dæmone tribuatur; aliàs omnis humana inquisitio ex effectibus, & signis naturalibus, Dæmoni esset tribuenda, quo temerarium iudicium est, & iniuriosum naturæ, & Catholicæ veritati contrarium. Vt autem humana inquisitio ad cognitionem tendens, vana non sit, duo requiruntur, & sufficiunt: Primum est, vt medium cognitionis sit obiectum aliquod proportionatum humanæ cognitioni, quę per sensus acquiritur, id est, vt sit obiectum sensibile ab homine: Secundum est, vt tale medium sit etiam proportionatum veritati, quæ per illud inquiritur, vel ab illo accipitur; id est, vt habeat naturalem aliquam connexionem cum illa, ratione cuius optime possit hæc ex illo colligi, ita vt mediū illud aliquo modo in se contineat illā veritatē.

Quale debeat esse medium cognitionis, vt inquisitio non sit vana.

3.

Quia habere debeat medium, vt proportionatū sit veritati quęsitę.

Hoc autem duobus modis tantùm contingere potest, scilicet, vel vt medium contineat conclusionem tanquam causa effectum, vel tanquam effectus causam. Inter quos duos modos est notanda differentia, quia causa licet virtute contineat effectum, & ideo in illa, vel per illam cognosci possit effectus, vt possibilis, non tamen semper est determinata ad effectum, quia potest esse causa libera, & indifferens, vel si naturalis sit, potest esse causa impedibilis per occursum alterius. Quia ergo scientia occultorum; de qua tractamus, non est de effectibus possibilibus, sed de rebus existentibus, seu futuris certo aliquo tempore, ideo vt inquisitio illorum non sit vana, non satis est, vt medium sit causa effectus, sed oportet, vt sit causa determinata ad effectum, & non impedienda, vel vt sumatur cum circunstantiis, in quibus hæc determinatio, & expeditio ad operandum vt existens, vel futura contineatur. At verò effectus supponitur iam actu existens, & ideo in se includit determinationem, & expeditionem suæ causæ, determinationem inquam, actualem, sine qua effectus non fit, siue illa fuerit necessaria, siue ex propria libertate.

4.

Nō esse addendum tertiū medium quādo scilicet signatum continetur in signo.

Neque oportet addere membrum, quo signatum continetur in signo, & per illud cognoscitur, quia vt tale signum naturali cognitioni, & humanæ inquisitioni deseruiat, necesse est, vt sit naturale signum; omne autem naturale signū ad effectum, vel causam reuocatur, quia res non sunt factæ per se ad significādum, sed in tantum ex natura rei significant, in quantū habent connexionē cum suis causis, vel effectibus, siue mediatā, siue immediatā. Potest enim hæc significatio esse vel per immediatam habitudinē effectus ad causam, aut causæ ad effectum, vel per connexionem duorum effectuum in vna causa, à qua vterq; procedit. Tunc enim vnus effectus per alium significatur, vt serenitas per iridis arcum, non quia vnus effectus sit causa alterius, vel è conuerso, sed quia vterque sequitur ex eadem causa, & ita mediante causa vnus effectus indicat alium, nam cum causa facit vnum effectum, ex illo colligimus alium esse futurum. Solum posset instari de speciebus intentionalibus, vel notitiis, quæ repræsentant obiecta, licèt non sint effectus eorum: At illa repræsentatio non est per inquisitionē ex medio cognito, de qua nunc tractamus, sed est effectiua, vel formalis repræsentatio tanquam medium incognitum, vt vocatur, quæ præsenti instituto non seruit. Atque ita tādem concluditur, tunc inquisitionem naturalem non esse vanam, quando est per causam, vel effectum, ac subinde tunc esse vanam inquisitionem quando fit per medium inutile, id est, quod non habet sufficientem connexionem causæ, vel effectus cum re, quæ inuestigatur. Hæc est ergo prima, & præcipua cōditio necessaria, vt in cognitione alicuius effectus occulti pactum implicitum interueniat.

5.

Species diuinationis iuxta varia media vana distinguuntur.

Atq; hinc fit, vt iuxta varia media inutilia, & vana, quæ solent esse in vsu diuinorum ad res futuras, & incertas, vel aliter occultas prędicēdas, varię etiā distinguantur species huius diuinationis per pactum implicitum, quæ quidem materialiter diuersæ sint, & inde varia nomina accipiunt: In ratione autem pacti impliciti, atque adeo in ratione superstitionis candē rationem formalem habere videntur. Vnde è contrario multæ ex his speciebus in materia conueniunt cum speciebus diuinationum, quę fiunt per pactum expressum, quia eadem signa possunt vtriq; pactioni deseruire. Solent autē diuidi quasi duę species subalternę sub illo genere, vna vocari solet *Augurium* in lata significatione sumptū: alia *Sortilegium*. Prior fit per

Numerantur variæ ...

uinationum ſpecies.

inſpectionẽ aliquarum rerũ, vel figurarũ, aut effectuũ naturalium, ex illis colligendo, & prędicendo effectus alios, cum quibus non habẽt cõnexionẽ. In quo genere primo numeratur *Iudiciaria Aſtrologia*, qua Genethliaci vtuntur: Itẽ. *Inſomnium, Auſpiciũ, Omẽ, & Auguriũ* ſtrictè ſumptũ. Quę quidẽ ferè nomina etiã in capite præced. explicuimus, quia illa ſigna, & ſimilia accipi poſſunt ex cõuentione cum Dæmone, & pacto expreſſo, quando verò ſine tali pacto accipiuntur, vt media cognitionis, ad vanã inquiſitionẽ ſpectant, & pactũ implicitũ indicãt. Addũtur etiã hîc *Chiromãtia*, quæ eſt Diuinatio futuri euentus ex inſpectione lineamentorũ manus: *Mecopoſcopia*, quæ diuinat in frõte: *Spatulamantia*, ſeu *Hotomantia*, quæ in dorſo, ſeu ſcapulis fit, *Phiſiognomia*, quę fit in figura, & ſignis totius humani corporis, & prę ſertim totius faciei. Altera ſpecies huius diuinationis fieri dicitur per obſeruationem aliquarum humanarum actionum, ex quarũ euentu, vel inſpectione aliquid diuinatur, inquiritur, aut creditur, quod nullam habet cum altero effectu, vel euentu connexionem naturalẽ; ſub quo genere varij modi referuntur, ſed omnes continentur ſub *Sortibus vanis*, quocumque modo conſtituantur, vt ex D. Thom. dicta quæſtion. 95. artic. 3. & 8. intelligere licet, & infra in particulari explicabimus.

D.Thom.

6. Quãdo prædictę ſpecies reperiantur in rerum cognitione.

Sed circa omnia iſta genera, vel nomina diuinationũ aduertendum eſt ex ſupradictis, accipienda eſſe, vel quantũ ad illos effectus, qui ex talibus ſignis nullo modo deduci poſſunt, vel ſaltem quoad eum modum cognitionis, qui ex vi taliũ mediorũ cparari nõ poteſt; nã hoc neceſſariũ eſt ad vanã inquiſitionẽ, vt declaratũ eſt. Vnde ſi ex ſigno ſẽſibili, vel effectu viſo per certã deductionẽ fundatã in aliqua ex habitudinibus ſupra explicatis, cognoſcatur aliquis effectus, & ſolus ille inquiratur, ceſſat omnis ratio illicitæ diuinationis. Sic ex Eclipſi v. g. prædicere alios effectus futuros, nõ eſt ſuperſtitioſa diuinatio, quia nõ ſumitur Eclipſis in ratione puri ſigni nullã habentis naturalẽ connexionẽ cũ talibus effectibus, ſed vt effectus ortus ex tali cauſa aſtrorũ, ac cælorũ cõcurſu, & ex quo alij etiã effectus ſequi ſolent. Sic enim diximus vnũ effectũ alicuius cauſæ poſſe indicare alium effectũ eiuſdẽ cauſæ. Simili modo ſi ex aliqua cauſa poſſit cõiectari probabiliter aliquis effectus, nõ tamẽ poſſit certò cognoſci, & per tale mediũ ſolũ inquiratur ſecundũ illũ gradum cognitionis, nõ eſt illicita diuinatio, vt ſiquis obſeruet fugã, vel cantũ auiũ, vt inde cõiectet, an pluuia ſit futura, nõ eſt diuinatio, vt docuit D. Tho. dicta q. 95. ar. 7. ad 2. ex illo Hierem. 8. *Miluus in cælo cognoſcit tẽpus ſuũ, &c.* Idẽ enim eſt in ſimilibus. Tales etiã ſunt diuinationes, & cõiecturæ medicorũ ex ſignis, quæ in corporib⁹ obſeruãt: Idemque eſt de aliis, quorũ ratio cõſtat ex dictis. Voces ergo illæ, quibus ſignificantur vanæ artes ſeu obſeruãtiæ huius diuinationis, in malã partẽ accipiũtur, quatenus vitium ſignificãt, & in hoc omnes cõueniũt: Quod ſpectãt effectũ aliquẽ, vel obiectũ ſẽſibile ſub pura ratione ſigni alterius effectus, quã inquirũt ſine vlla cõſideratione alterius cõnexionis, vel habitudinis cauſę, & effectus inter ſe, vel plurium effectuum ad eandem cauſam. Et hoc eſt quaſi formale conſtitutiuum huius vanæ inquiſitionis, quando in diuina reuelatione non fundatur.

7. Vt obſeruatio ſit vana, neceſſe eſt, vt tale ſignũ non habeat impoſitionẽ a Deo.

Vlteriùs enim addere oportet alteram conditionem, quaſi negatiuam, neceſſariam ad vanam obſeruationem alicuius ſigni ad aliquid cognoſcendum, nimirum quòd illud ſignum non habeat impoſitionem à Deo. Nam ſi illam habeat, clarum eſt, non eſſe vanum, tale ſignum obſeruare ad cognitionem acquirendam, quia poteſt per illud ſignum occulta veritas agnoſci, ſicut per ſcripturam. Deus enim auctoritatem habet ad imponendum aliquid ad ſignificandum placitum ſuum, vt per ſe conſtat. Significat ergo aliquid eſſe futurum, ſi à Deo impoſitum eſt, ſed talis ſignificatio non poteſt non eſſe vera, ſi à Deo imponitur, quia Deus non poteſt mentiri; & tunc imponendo illud ſignum per illud loquitur, & affirmat, talem effectum eſſe futurum, vel eſſe in tali loco, ergo. Sicque non ſuperſtitioſè, ſed ſanctè diuinat, qui viſo arcu cæli, credit, non eſſe tantam futuram pluuiam, vt diſſipet terram, quia Deus illum pro ſigno poſuit Geneſ. 9. Et id ſatis eſt, ſiue illa ſignificatio etiam fundetur in naturali aliqua connexione illorum effectuum in cauſa, ſiue non, ſufficit enim ſolum verbum Dei.

Geneſ. 9.

8. Hanc diuinã ſignificationẽ variè fieri poſſe.

Vnde hæc ſignificatio, quam diuinam poſſumus appellare, interdum eſſe poteſt per expreſſam reuelationem publicam, & canonicam; ſicut eſt illa, quæ fit in ſcriptura, vt in exemplo dato, & in ſignis aduentus Spiritus ſancti in die Pentecoſtes, quæ verè, ſufficienterque ſignificabant effectum naturaliter occultum, ſuppoſita præcedenti Chriſti promiſſione, & prædictione. Aliquando verò poteſt talis impoſitio cognoſci per priuatam reuelationem expreſſam, & ſæpè per internum Spiritus ſancti inſtinctum. Sed in his caſibus oportet examinare ſpiritus an à Deo ſint. Non deſunt tamen in Scriptura huiuſmodi ſignorum exempla, quę inferiùs, tractando de aliquibus ex prædictis diuinationibus, afferemus. Et hoc modo nonnunquam ſancti viri ex vno verbo obiter audito, aut lecto ſignum diuinæ voluntatis, aut ſpecialis prouidentiæ ad dirigendas ſuas actiones accipiunt, non per vanam ominationem, ſed per inſtinctum Diuinum, vel prudentem, & probabilem coniecturam, vt legi poteſt apud Auguſt. libro 8. Confeſſion. capit. 12. & Gregor. Turo. libr. 2. Hiſtor. Franc. capit. 37. Quando ergo vel certa inſpiratione, vel probabili, & prudenti coniectura creditur ſignum prouenire ex diuina prouidentia, vel admonitione, ceſſat vanitas obſeruationis. E contrario verò vbi nulla eſt ratio prę ſumendi ſignificationem diuinam, & medium cognitionis de ſe inutile eſt, & vt ſignum tantùm accipitur, vana eſt inquiſitio.

Auguſt. Gregor. Turo.

9. An inquiſitio hoc modo vana cõtineat pactũ Dæmonis implicitum.

Iam verò ſupereſt explicandum, An eo ipſo, quòd inquiſitio eſt vana modo explicato, interueniat pactum implicitum Dęmonis, & An hęc ſit ſola prę ſumptio, vel re vera tale pactum exiſtat, & in quo conſiſtat. Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia licèt aliquis inquirat cognitionem veritatis occultę in re, vel ex medio, vnde cognoſci non poteſt, poteſt id facere ex quadam ſtultitia, aut vanitate; ergo non eſt, cur ſtatim præſumatur rationabiliter, ac prudenter pactum implicitum cum Dæmone & licèt de facto prę ſumatur, non oportet vt ita ſit. Præterea pactum implicitum ſupponit explicitum, quomodo enim intelligi poteſt, aliquem operari ex pacto implicito, niſi operetur in virtute alicuius pacti expliciti, quod præceſſit? Quid enim eſt pactum illud implicitum, ſi non ſit veluti moralis virtus relicta ex pacto explicito? Certè explicari non poteſt. At ſupponimus, eum hominem, qui ſic operatur, non habuiſſe vnquam pactum explicitum cum Dæmone, ergo non eſt poſſibile, nedum neceſſarium, vt operetur ex pacto implicito. In contrarium verò eſt, quia talis vſus diuinationis, inquirendo veritatem occultam, vnde ſciri non poteſt, & credendo illam ex puris ſignis ſine vlla connexione medij cum re credita abſque reuelatione, vel ſpeciali inſtinctu Dei, dãnatur ab Eccleſia, & à D. Tho. & Doct. vt ſuperſtitio falſi cultus Religioni cõtraria, ergo per illã trãsfertur diuinus cult⁹ ad Dæmonẽ, quia nõ poteſt in alio conſi

D. Thom.

consistere falsitas illius cultus,vt ex dictis constat.Vt autem cultus Dei tribuatur Dæmoni, necessaria est aliqua societas,vel pactum cum illo, & illud non est explicitum,vt supponitur,ergo oportet,vt sit saltem implicitum.

10. Resoluitur quæstio.

Dicendum ergo est,hoc pactum interuenire,quoties homo seriò vtitur his signis ad veritatem occultam per illa significatam inquirendam, & illam credit, quando iuxta regulas alicuius artis diuinatoriæ per illa media significatur, vel accedit cum animo adhibendi fidem talibus signis,quando illa obseruat. Hoc satis probat quasi à posteriori ratio moralis facta:nam actio illa, seu illud studium, prout à nobis explicatum est, graue, ac perniciosum crimen est, damnatum in pluribus locis veteris Testamenti suprà adductis. Additque Caietan. dicto artic. 2. etiam prohiberi à Paulo in nouo Testamento,& alludit,vt paulò inferiùs declarat, ad locum Pauli ad Galat. 4. *Dies obseruatis,& menses & tempora,& annos,timeo vos, ne forte sine causa laborauerim in vobis*: Hæc enim verba,intelliguntur à multis de obseruatione harum rerum,vt sunt signa futurorum. Quos secutus est Gratianus 26.quæstone 2.§.*Vnde*,post cap.1.Et inde colligit Caietan. hæc omnia esse per se mala, & ideò prohiberi,& non è cõuerso ideò esse mala,quia prohibita.Sed esto,hoc ita sit,tamen ex testimonio Pauli non colligitur: nam verba illa commodè intelliguntur de obseruatione cæremoniarum legalium,vt etiam Caiet.ipse in Paulum intellexit: & D.Thomas ibi Lect. 4. dicit quod licèt prior expositio sustineri possit, quia veram doctrinam continet, non tamen est secundum mentem Apostoli.Nihilominus Patres illas obseruationes damnant vt superstitiosas,& continentes tacitam idololatriam, vnde sine dubio sentiunt ibi interuenire pactum implicitum, vt expresè declarauit Diuus Thomas dicto articul. 2. & dicta Lection.4.Testimonia autem Patrum legi possunt in Decret.26.quæst.1.& 2.cum sequentibus.

Caietan. Galat. 4. Gratian. Caietan. D.Thom. Decret.26.

11. In quo consistit hoc pactum implicitum.

Modus autem pacti in hoc solùm videtur poni à Diuo Thoma dicto artic.2.& 3.adiuncta expositione Caiet. quod ille, qui his vanis inquisitionibus vtitur,ita se gerit,vt virtute velit Dæmonem illis obseruantiis immisceri.At enim ad summum habetur, talem hominem se exponere periculo societatis cum Dæmone, non verò quod iam vtatur pacto implicito.Vt ergo declaretur hoc pactum, in primis supponendum est,hominem exercẽtem hãc artem,vel obseruantem talia signa,vti illis, vt vtilibus ad cognoscendam rem occultam, & spe adinueniendi illam per hoc medium;& hoc vocauimus in assertione,*Seriò his attendere,& cum animo adhibendi fidem.* Nam siquis aliquid huiusmodi faciat, non quia putet esse vtile, nec quia sperat per illud medium scire veritatem, sed solùm otiosè quærendo, quid casu accidat, vel quid designet tale signum iuxta regulas talis artis, licèt falsas, & nullius momenti eas esse credat: Tunc constat, non operari ex pacto implicito Dæmonis,nec esse Ariolum,aut Diuinum,sed materialiter facere id,quod isti solent formaliter facere. Vnde in eo modo operandi hæc, non est peccatum superstitionis, sed otiosæ actionis,ideoque per se loquendo,& secluso scandalo,vel periculo per illa ioca perueniendi ad seria, illud non est peccatum mortale, sed veniale, vt rectè Caietan. suprà notauit, & est communis sententia.

Vti his signis,non cũ animo adhibendi illis fidem, solùm est veniale. Caietan.

12. Semper fundantur isti superstitiosi in doctrina Dæmonis.

Deinde supponimus eum, qui sic operatur, non ponere spem suam, aut fidem suam in Diuina reuelatione,quia re vera nulla est, vt supponitur. Neque isti illam somniant, neque in illa fundatur. Cuius signum est,quia vtuntur regulis suæ artis,vel aliquibus traditionibus humanis.Hinc ergo apertè cõcluditur, eos tacitè fundari in disciplina, & instructione Dæmonis,& hoc est operari ex pacto implicito cũ Dæmone. Probatur hæc vltima illatio, quia non potest acquiri cognitio alicuius rei occultæ per aliquod signum, quod illam ex rei natura non significat, nisi quia significare creditur ex impositione alicuius habentis auctoritatem, sed in præsenti hæc signa non sunt naturalia, vt supponitur,& ostensum est, ergo qui illis vtitur, vt vtilibus,credit esse imposita ad significandum ab aliquo habente auctoritatem, cui credendum sit,sed non sunt imposita à Deo, & consequenter nec à sanctis Angelis,vt cõstat ergo à Dæmone,ergo vti illis signis in virtute est à Dæmone discere, & illi credere,& hæc est societas, aut pactum implicitum cum illo.

13. Duplex modus vtendi his mediis.

Et declaratur ampliùs; nam dupliciter potest quis vti rebus,& mediis,vno modo supponendo, & credẽdo,in eis esse vtilitatem,& veram significationem, alio modo non supponendo vtilitatem ex impositione iam facta,sed sperando habere illam ex superiori aliquo,& occulto instinctu,vtroque autem modo intercedit pactum implicitum,ergo.Minor patet, quia in priori modo, qui magis vsitatus est, procedit discursus factus,quod illa impositio non potest esse,nisi à Dæmone.In posteriori autẽ modo,cum non possit illa reuelatio sperari à Deo,necesse est,vt speretur à Dæmone, imo si expresè ita fiat, magis videbitur esse pactum explicitum,quàm implicitum, quia licet tale pactum in eo casu non præcedat,speratur tamen & intuitu illius fit illa inquisitio,seu vana obseruatio. Vocamus autem hic pactum, non tantum quasi stabilem coniunctionem per mutuam promissionem,& obligationẽ,sed quamcumque societatem,& deprecationem, seu petitionem auxilij ad aliquid cognoscendum,nam vtrumque horum sufficit ad superstitionem falsi cultus,vt suprà declaratum est. Constat autem in illo casu esse saltem tacitam deprecationem, & postulationem auxilij à Dæmone, quando quidem sub illa spe fit vana inquisitio. Neque est necesse,vt expresè speretur à Dæmone,iam enim esset expressa inuocatio,vt dixi,sed satis est, quod homo his vanis inquisitionibus intendat, spe cognoscendi futura,quia,vt diuus Thomas ait, statim Dæmon se ingerit,vnde virtualiter hoc est,quod homo affectat.

D. Thom.

14. Declaratur ampliùs hoc pactum implicitum.

Tandem potest hoc pactum implicitum declarari, quia non potest homo his vanis inquisitionibus intendere animo, & spe cognoscendi futura via inuentionis,sed via disciplinæ,magister autem illius disciplinæ non potest esse,nisi Dęmon,ergo cõuincitur homo,quòd tacitè intendat doceri à Dęmone,& hoc est pactum implicitum.Maior declaratur, quia illud medium,quod vt signum veritatis occultæ,seu futuri euentus assumitur,neque est causa determinata ad illum effectum,vt supponitur, neque est effectus, à quo possit incipere cognitio, nam potiùs intenditur vt terminus eius;vnde non est medium,sed cõclusio scienda; nec est effectus habens in causa necessariam connexionem cum alio effectu, quia nulla talis connexio inter signum,& veritatem inquisitam inuenitur,vt in Auguriis, & aliis similibus artibus in particulari demonstratur;ergo assumitur illud medium vt purum signum. At huiusmodi signum inutile est ad acquirendam cognitionem via inuentionis,quia non est signum naturale,sed ad placitum, vt supra declaratum est:omnis autem acquisitio cognitionis per signa ad placitum pertinet ad disciplinã potiùs, quàm ad inuentionem.Docetur enim homo ab illo,qui talia signa scripsit,vel primo imposuit ad talem significationem. Argumentum denique euidens est, quia cognitio acquisita per talia signa, tota reducitur ad auctoritatem eius,qui signa præbuit,& dixit esse ve-

ra,& hoc, vel illud significare, nam in vi solius discursus,& luminis intellectualis ex rebus ipsis id colligi non potest.

15. Solum Dæmonem esse auctorem illorum signorum.

Iam ergo probatur minor, quod solus Dæmon conuincatur esse auctor illorum signorum, seu falsæ impositionis,seu fictionis eorum,quia non est Deus, vt constat,nec homo creditur potens per se ad talem doctrinam tradendam,est ergo Dæmon. Vnde si doctrina illa per modum alicuius artis, & certis regulis contenta in aliquibus libris scripta continetur,à Dæmone per aliquem ministrum suum scripta est,& qui nunc illam addiscunt,à Dæmone docentur,sicut qui studet libris Augustini, ab Augustino docetur, & qui Scripturam legit,& credit,a Deo docetur. Atque hoc modo interuenit ibi pactum implicitum, & reducitur ad explicitum,quod cum aliquo primo enunciatore illius doctrinæ præcessit. Et ita responsum manet ad præcipuam rationem dubitandi.

16. Obiectio, 1.

Sed dicet aliquis primò,posse aliquem velle vti his vanis inquisitionibus, expresse intendendo non habere pactum cum Dæmone,sed solùm propter experientias aliquas,quæ ostendunt,futura ita euenire,sicut signa illa(quæ a nobis vana censentur) indicant, iuxta regulas talis artis,vel iuxta traditionem peritorum in illa.Neque iste sic illa vtens addendit, vel curat,quomodo fuerint nota hominibus talia signa sed ab hoc abstrahit,& ab omni pecto cum Dæmone per expressam voluntatem suam, vt supponitur, ergo non potest sic operanti attribui pactum implicitum. Secundò fieri potest,vt sic operans opinetur,talia signa non fuisse demonstrata à Dæmone;sed vel à Deo fuisse sic instituta ad significandum, sicut Origenes existimauit de signis cælestibus,vel casu esse inuenta, & postea vsu compertum esse vera significare,& habere illam significationem permanentem, ergò qui sic illis vtitur, non profitetur pactum implicitum cum Dæmone. Denique, qui non probatur malus, bonus præsumitur iuxta regulam iuris,ergo si aliquis re vera nesciat, talia signa esse ex traditione, & societate Dæmonum, & ideò velit illis vti, quia non probatur habere malam originem, sed occultam,ille talis non profitetur pactũ implicitum cum Dęmone. Hoc autem modo videntur illis vti omnes homines qui non habent expressum pactum cum Dæmone: Ac subinde falsum est dicere eo ipso quod aliquis vtitur his signis, & inquisitionibus, nesciens esse à Deo,profiteri pactum implicitum cum Dæmone.

2. Obiectio. Origen.

17. Respondetur ad primam obiectionem.

Ad primum respondetur, interdum per crassam ignorantiam, vel incogitantiam velle aliquem contraria, vnum in se, ac formaliter, aliud virtute, & in alio. Sic ergo accidit in illo casu, nam licèt is, qui voluntariè vtitur talibus inquisitionibus vanis,explicitè dicat, se nolle pactum cum Dæmone, implicitè vult illud:& licèt nolit expressum pactum,de facto vult tacitum, quia vult vti illis mediis, vt vtilibus, cum tamen vtilitatem habere non possint, nisi interuentu Dæmonum. Nec refert,quod credat, illa esse vtilia propter experientiam, nam hoc ipsum est credere ex consortio cum Dæmonibus habere vtilitatem, quia illæmet experientiæ ab ipso Dæmone procuratæ sunt,vt homines ab eo decepti credant illa esse vtilia; vt enim supra ex Aug. notaui, Dæmones aliquando vera enunciant, vt auctoritatem sibi concilient cum hominibus,& ita securius illos decipiant. Vide Aug.d.lib.de Diuinat.Dæmon.à c.3.& li. 2.Genes.ad lit.c.17.& li.5.de Ciuit. Addo præterea illam experientiam valdè fallacem esse, quia re vera multò frequentiùs inueniuntur falsæ illæ prænunciationes,quam veræ,nam veræ notantur, & numerantur,quia paucæ sunt, falsæ verò innumerabiles sunt. Quod etiam Phauorinus agnouit apud Aulum Gellium li.14.Noct.c.1.& Cic.lib.2.de Diuinitat.Et rursus ex illis,quæ vera eueniunt,multa sunt casu, & quasi sorte,vt ait Aug.7.lib.Confession.c.6. Regulariter autem iste casus est in paucioribus,vt dixi, & ad summum ad vtrumlibet ex vitalium signorum;& ideò si quid ampliùs ex illis signis docetur,& creditur (vt re vera creditur ab Ariolis)totum id fundatum est in tacito pacto,& operatione Dęmonis.Neque excusantur isti, dicendo se non curare, vnde talis doctrina originem traxerit:tenentur enim hoc curare, & eo ipso quod non curant, & nullam probabilitatem habent,quod sit à Deo,voluntariè ignorare se fingũt, quod à Dæmone sit,& virtute volunt illa vti,etiamsi à Dæmone sit.

August. Gelli. Cic. August.

18. Satis fit secundæ.

Ad secundum iam suprà dixi,considerandum esse, quid per se conueniat actioni,non quid possit excusare ignorantia.Qui ergo crediderit,talia signa esse à Deo creata,& instituta ad significandum naturaliter, etiam sine vlla connexione causæ, vel effectus in re ipsa valdè decipietur,& materialiter saltem id faciet, quod de se includit tacitum pactum cum Dæmone: ipse verò excusari poterit vel à toto,vel à tanto iuxta gradum ignorantiæ: Non enim videtur impossibile, aliquando esse inuincibilem, licèt regulariter valdè crassa videatur: id tamen ex generalibus regulis de ignorantia discernendum est,vt rectè dixit Caiet.suprà,quia non potest particularis regula certior dari. At verò qui non putat illa signa esse à Deo,& ducitur propter vsum,& consuetudinem, & experimentum verorum euentuũ,non excusatur,vt dixi:quia totum id ad experientiam reducitur,quæ ex industria,& societate Dæmonum prouenit,vt declaraui.

Caietan.

19. Soluitur 3.

Ad tertium nego, non probari has artes habere malam originem,quia non solum negatiue nescitur, vnde sint,sed etiam positiuè scitur, esse à Dæmone, hoc enim probant discursus suprà facti, quod non continent scientiam inuentionis per discursum, sed traditionis per disciplinam, quæ fidem præbet docenti,& eius tantùm auctoritate fundatur. Similiter dico in his artibus non solùm nesciri,An sint à Deo, seu non sciri,quòd sint à Deo, sed etiam sciri, quòd non sint à Deo, non solùm quia Deus id docet, & profitetur in Scriptura,detestás tales artes,sed etiam quia frequentiùs illa signa fallunt,& continent mendacium, & quia nihil pietati deseruiunt sed potiùs occasionem prębent committẽdi multa flagitia.Vnde talia signa nec viris sanctis reuelata sunt,nec probi illis vtuntur,sed flagitiosi homines, incantatores, & similes. Notat etiam Aug.lib.2.de Doct.Christ. c. 24.talia esse hæc signa Dæmonum, vt non significent,*nisi consensus obseruatis accedat.*Ideo enim(inquit) augures *id agunt,ne videant volatus, aut audiant voces auium*, ne scilicet sibi aliquid mali significent esse. Vnde non obscurè constat,totum hoc ex pacto cum Dæmone.Igitur non possunt tales artes præsumi bonæ,vel indifferentes, nec alterius doctrinam continere,nisi Dæmonis. De quo vide plura apud Aug.suprà,& 5.de Ciuit.c. 17. Orig.lib. 6. & 7. contra Celsum,Euseb.lib.5.6.& 10.de Præpar.

August. Origen. Euseb.

CAPVT X.

Expediuntur nonnullæ difficultates circa superiores diuinationum species.

4. An Diuinatio per pactum explicitum differat specie ab ea, quæ fit per implicitum. D. Thom.

PRima dubitatio est, an hæc diuinatio per pactum implicitum in ratione superstitionis differat specie ab illa,quę est per actum expressum.Aliqui absolutè affirmant, differre specie in genere vitij, & mali moralis:Quod significat Diuus Thom. artic. 3. in corpore,& ad 1.Difficilè verò est,hanc sententiam persuade

persuadere,quia tacita,vel expressa voluntas,aut pactum implicitũ non solent morales actus distinguere in specie morali:sicut professio tacita, & expressa eiusdem speciei sunt,& sic de aliis. Deinde in illis superstitionibus est eadem participatio idololatriæ, & priuatio eiusdem honestatis Religionis:Cur ergo distinguentur morali specie? Quare in rigore loquendo, probabile est, non distingui, sed solùm vt actus perfectus,& imperfectus, completus,vel incompletus intra eandem speciem:Nihilominus tamen in ordine ad praxim, præsertim in ordine ad confessionem,& ad pœnas, seu censuras, & ad præsumptionem de hæresi,& alios similes effectus, non dubito, quin perinde sit de illis censendum, ac si essent distincti specie. Quia certissimum iudico, vbi pactum expressum cum Dæmone intercessit, explicandum esse in confessione, quia longè diuersum iudicium faciendum est de illo peccato a confessore,quam de alio, & sic de aliis.Et quoad hoc verissimũ est,quod D.Th.ait.d.art.3.ad 1.*Multò grauius esse, Dæmones inuocare,quàm aliqua facere,quibus dignum sit, vt se Dæmones ingerant.* Hoc enim declarat bene maiorem grauitatem notabilem in confessione explicandam, sed non specificam diuersitatem in rigore: tum quia committere peccatum aliquod,verbi gratia,fornicationem,& exponere se morali, ac proximo periculo illius,eiusdem speciei sunt,& ita possunt esse in præsenti:tum quia in pacto implicito etiam est inuocatio Dæmonis, vel vsus, & credulitas doctrinæ eius, quod perinde est.

2. An distinguenda sint sub his mẽbris plura vitia specie distincta.

Simile dubium est,An sub aliquo ex dictis membris distinguenda sint plura vitia superstitionum specie distinctarũ. Aliqui enim censent,in his vanis obseruantiis,quæ continent implicitum pactum,specie distingui ea,quæ obseruant signa, quæ in rebus ipsis sine industria hominis præexistunt, vt sunt Astrologia iudiciaria,Augurium,& similes;ab his,quæ vtuntur vanis actionibus humanis vt ad sortes pertinentibus.Nam Diuus Thomas etiam dicto art. 3. hæc ponit vt genera distincta superstitionum. Sed certè D. Tho.sicut distinxit hęc genera,ita etiam distinxit sub vnoquoque illorum plures species quasi vltimas. Quòd si hæ non sunt veræ species morales distinctæ in genere vitij,& mali moralis,certè non est,cur inter illa duo superiora capita distinctio propria, & essentialis quasi specierum subalternarum intercedere credatur.Deinde sub genere superstitionis huius,quę fit cum pacto expresso,non distinguũtur plures species formaliter diuersæ,sed tantùm materialiter,ergo nec sub altero de pacto implicito: nulla enim apparet sufficiens ratio differentiæ. Denique non minus vnum & simile est medium ad cognoscendam veritatem occultam, quod assumitur in Augurio, quam quod assumitur in sortibus,& è conuerso, nec in ordine ad iniuriam Dei multùm videtur referre, quod credatur Dæmoni loquenti per signum factum ab homine, vel datum in dispositione aliarum rerum: ergo hæc materialis diuersitas signorum non magis videtur sufficere ad specificam diuersitatem malitiarum,quàm multiplex alia varietas,quæ in hoc genere Diuinationum reperitur.

D. Thom.

3. Obiectio.

Sed obijci potest ex D.Tho. quia hæc signa assumuntur vt principia cognoscendi: diuersitas autem principiorum diuersam significat speciem etiam in scientiis demõstratiuis,ergo & hîc.At hæc ratio non minùs probat de omnibus speciebus horum signorum in particulari:quam de illis duabus generalibus Auguriorum,& Sortium.Deinde,in neutris ostendit diuersitatem formalem in genere vitij moralis, sed ad summum in genere cognitionis.Et pręterea etiam in cognitione licèt ostendat diuersitatem quoad apprehensionem,non verò quoad iudicium de re significata,si detur.Vt licèt Deus reuelet veritatem occultam per varia signa verborum,scripturarum, vel rerum,vel actionum humanarum, qualia in Prophetis inueniuntur; nihilominus assensus,qui eius testimonio datur,eiusdem speciei est: ita ergo credere Dæmoni danti signum,eiusdem rationis est,licèt signum sit materialiter diuersum. Et ob eandem causam vti signo in Dæmonis auctoritate fundato,tanquam vtili ad cognoscendam veritatẽ,pactum implicitum cõtinet eiusdem rationis,etiamsi signa sint materialiter diuersa. Vnde Aug.lib.2. de Doct.Christ.c. 23. & 24. postquam omnia dicta signa numerauit, concludit, *Quæ omnia tantùm valent, quantum præsumptione animorum,quasi communi quadam lingua, cum Dæmonibus fœderata sunt.* Omnia ergo habent linguam eiusdem rationis in ratione mali, & in fallacia loquentis per illa,licèt materialiter varia sint.

August.

4. Vtrum sufficienter diuidatur Diuinatio in Augurium, & sortilegium. Ratio dubij.

Tertium dubium esse potest circa hanc eandem diuisionem bimembrem diuinationis cum tacito pacto,in Augurium,& sortilegium,An sit sufficiens? Ratio autem dubitandi est, quia præter illos modos inuenitur alius præsagiendi futura ex signis aliquibus occurrẽtibus,qui vanus est,& superstitiosus sine expresso pacto,& ad neutrum illorum pertinet.Assumptum patet in illa,quæ dicitur vana obseruãtia euentuum ad actiones proprias moderandas,vel timẽdos, vel sperandos futuros successus, ad quos tales euentus nihil conducunt.Huius vanitatis multa exempla ponit Aug.lib.2.de Doct.Christ cap. 20. *Si membrum* (inquit)*aliquod salierit, si iunctim ambulantibus amicis, lapis,aut canis,aut puer medius interuenerit.* Et infrà, *limen calcare,cum ante domum suam transit:redire ad lectũ, si quis dum se calciat sternutauerit:redire domum,si procedens offenderit.* In omnibus enim his inuenitur quidam modus opinandi de futuris ex signis inutilibus, qui pertinet formaliter ad generalem rationem Diuinationis,vt ex eius declarationibus constat. Quòd autem sub illis duobus membris non comprehendatur, patet quia non fit per inspectionem effectuum prouenientium ex dispositione rerum naturalium, nec ex humanis actionibus ad eum finem factis. Potest verò aliquis respõdere, illa omnia non pertinere ad Diuinationem,quia Diuinatio fit quasi ex instituto,dum homo quærit signa, vnde diuinet, quod in illis obseruantiis non fit,sed casu signa eueniunt. Et præterea Diuinatio ordinatur ad cognitionem, illæ autem obseruantiæ potius ad dirigendas operationes referuntur.Vnde D.Thom.in tota q. 95. illarum non meminit,sed eis peculiarem locum tribuit in quæst. 96.artic.3.

August.

D.Thom.

5. Cõm. moratas obseruationũ vanitates reduci ad Diuinationem. D Thom.

Nihilominus assero, illas omnes vanitates ad Diuinationem reduci.Ita sensit Diuus Thomas in dicto art.Et optimam reddit rationem;quia illi euentus solùm obseruãtur vt signa,cùm tamen neque ex natura rei,neque ex Diuina impositione significent. ergo ex Dæmonis industria, ergo omnis credulitas,quæ illis datur,accipitur vt Diuinatio Dæmonis. Et ideo nihil refert,quod talia signa nõ sint quæsita,& casu oblata; tum quia satis est,quod volũtariè acceptentur,& credantur;tum etiã quia licèt pręsens euentus casu accidat,tamen ars Diuinãdi ex illo ex instituto quæsita,& comparata supponitur.Neque item refert,quod talis obseruatio ordinetur ad dirigendas actiones,tũ quia inde solum fit,vt cognitio illa sit practica,non tamen quod non sit cognitio, quod satis est ad Diuinationem,si per vana fiat de occultis:tum etiam quia illa ordinatio solùm est ex parte scientis,seu addiscentis, hoc autem modo vix est vlla Diuinatio,quæ non ordinetur ad actionem. Addit verò Diuus Thomas suprà,hanc Diuinationem reduci ad illam, quæ fit per astra,

astra, quod maximè verùm est de omni vna obseruatione dierum hebdomadæ, mensis, aut anni reputando quosdam faustos dies, alios infaustos ad aliquas actiones sine vllo fundamento, quia ex astris sumitur varietas dierum. At verò alia omnia, in quibus obseruantur fortuiti euentus, sub Omine continentur. Vnde Chrysost. homil. 21. ad Populum circa finem: *Et quid tandem (inquit) sunt omnia? sæpè domum quis suam egressus hominem vidit vnoculum, vel claudicantem, & ominatus est.* Et infrà: *Si virgini occurreris, sterilis dies erit; si verò meretrici, dextera, & bona, & multa mercatione plena.* Vnde etiam potest hæc Diuinatio vocari Augurium lato modo, quia ex motu situ, aut aspectu alterius rei occurrentis fit: & quòd casu occurrat, vel ex industria queratur, est impertinens ad rationem signi ex consortio Dæmonis habētis authoritatem, vt dixi.

6. In iis obseruationibus idem genus peccati est. Caietan.

Est ergo in hac vana obseruantia idem genus peccati, ac subinde ex suo genere eandem habet grauitatem, licèt ex ignorantia possit esse veniale. Imò Caiet. d. art. 3. & in sum. verb. *Superstitio obseruationum*, cēset, ordinariè esse veniale, quia ex quadam simplicitate fit absque præsumptione mali, aut pacti cum Dæmone. Immò addit posse fieri sine vllo peccato, quando ex præsenti occursu concipitur suspicio alterius mali euentus ex causa vtrique communi. Sed hoc posterius tunc habet locum, quando illa coniunctio in communi causa potest in aliqua probabili ratione fundari iuxta doctrinam superiùs datam, alioqui nulla est ratio excusationis. Deinde fieri potest, vt aliquis non præbeat definitum assensum de futuro effectu ominato, sed solùm quòd ex vano quodam timore concepto, vel alia simili leui voluntate, cesset ab actione vel aliam inchoet, &c. Et tūc facilè potest credi, solùm cōmitti culpam venialem per se loquendo, & secluso scandalo, aliisque circunstantiis. At si quis definitè credat, futurum tristem euentum, quem præsagit solùm propter vanam obseruationem, non possumus peccatum illud à malitia graui excusare, nisi maxima sit ignorantia, & ruditas personæ.

Venialepeccatum solū in his sæpè datur.

7. An hæ omnes species sine prohibitione etiā sint malæ intrinsecè. Ratio dubitandi. Genes. 24.

Vltimò verò dubitari potest, an omnes species numeratæ in hoc genere Diuinationis, quæ sine pacto expresso fit, sint ita intrinsecè malæ, vt seclusa etiam positiua prohibitione Dei, vel Ecclesiæ, honestari non possint. Et ratio dubitandi esse potest, quia in Scriptura videntur sæpè nonnullæ istarum Diuinationū approbatæ, vt cum seruus Abrahæ, Genes. 24. dixit. *Puella, cui ego dixero, inclina hydriam tuam, vt bibam, & illa respōderit, Bibe Domine, quin & camelis tuis potum tribuā, ipsa est, quam præparasti seruo tuo Isaac.* Planè ominatus est, vnde inferiùs subditur: *Ipse autē contemplabatur eam tacitus, scire volens, vtrùm prosperum fecisset Dominus iter suum, an non.* Ecce obseruationem ad Omen, vel Augurium pertinentem, & tamen non fuit mala, sed potiùs à Deo per ipsum effectum approbata. Similiter Ionathas 1. Reg. 14. pergens contra inimicos cum armigero suo conditionem posuit, *Si dixerint, Manete, &c. stemus*, si autem dixerint, *Ascēdite, ascendamus, quia tradidit illos Dominus in manibus nostris.* Quæ verba planè sunt ominatiua. Similiaque sunt, quæ dixit Dauid ad Ionatham 1. Reg. 20. *Si dixerit, Bene, pax erit seruo tuo; si autem fuerit iratus, scito, quia completa est malitia eius.* Ecce prædictionem occulti effectus ex signo valdè incerto, in quo nulla connexio, vel ratio causæ, vel effectus reperitur. Præterea, est manifestum exemplum 1. Reg. 6. Vbi sacerdotes, & Diuini Philistinorum dederunt signum de Arca Domini: *Si per viam finium suorū ascenderit contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande; sin autem minimè; sciemus, quia nequaquam, &c.* Quod signum ex se nullius momenti videri poterat, & tamen Diuina prouidentia illud probasse videtur. Præterea, Ioseph erat

1. Reg. 14. 1. Reg. 20. 1. Reg. 6.

vir sanctus, & tamen auguriis, & augurandi scientia vsum fuisse, testantur ipse, & dispensator eius Gene. 44. Denique aliqui vtuntur loco Iob. 37. *Qui in manu omnium hominum signat, vt singuli nouerint opera sua.* Referuntque illa verba ad lineamēta manuum, vt inde suadcant, non esse per se malum, ex lineis, & signis manuum futura diuinare. Est autem eadem ratio de similibus.

Genes. 44. Iob 37.

8. Error Rabbi Kimhi. Abul.

Circa hoc notari potest quidam error Rabbi Dauid Kimhi, quē refert Abul. 1. Reg. 14. q. 4. Qui dixit, auguria, quæ obseruantur in animalibus, & aliis similibus, esse semper illicita: omina verò, quæ sumuntur ex verbis humanis, non semper esse illicita: Mouebaturque ex nonnullis testimoniis adductis, rationem verò differentiæ non assignabat. Sed hæc sententia falsa, & erronea est, vt ibi latè Abul. ostendit. Quia in vniuersum damnantur, & prohibentur omnia talia omina in Scriptura; nec est vlla probabilis ratio illa excipiendi. Item quia in eis est eadem ratio malitiæ, quia non minùs sūt signa incerta, & vana: & ita æquè damnantur à Patribus tanquam pertinentia ad reliquias idololatriæ. Quocirca generaliter dicendū est, hoc genus Diuinationis intrinsecè malum esse, nunquamque honestari posse, si rationem Diuinationis à nobis explicatam retineat. Hæc sententia sumitur ex D. Thoma dicta quæstio. 95. art. 2. & 3. Quam fusiùs, quam ceteri, explicuit Caietanus in art. 2. docens hoc vitium esse prohibitum, quia malum, & non è cōuerso, quem omnes sequūtur; & rationibus suprà factis, quibus malitia huius vitij explicata est, hoc satis conuincitur. Et consequenter idem probant testimonia Patrum relata 26. quęstione 1. & sequentibus. Si ergo hoc vitium prohibetur, quia malum, apertè sequitur, esse intrinsecè malum, quia non aliūde quam ex propria materia, & cōditione deformitatem habet. Quapropter quotiescumque aliqua actio materialiter similis (vt ita dicam) videtur concessa, seu approbata, signum est, non fuisse vsurpatam cum conditionibus requisitis ad propriam diuinationem, ac subinde nullum pactum implicitū cum Dæmone inclusisse. Duas autem conditiones necessarias suprà posuimus. Prima erat, vt nō obseruetur effectus, vel causa, vt re vera talis est, sed tantùm sub ratione signi. Secunda, vt non obseruetur tanquam signum à Deo acceptū, seu inspiratum. Vbi ergo ista duo concurrunt, semper reprehenditur Diuinatio: è conuerso autem vbi approbari videtur, aliqua illarum conditionum deest.

Diuinationes has omnes esse intrinsecè malas. D. Thom. Caieta.

9. Soluitur exemplum serui Abrahæ.

In prima igitur quasi diuinatione, & verbis serui Abrahæ vtraque conditio deesse potuit. Nam in primis verisimile est, illa verba protulisse peculiari instinctu Spiritussancti, à quo in illo negotio gubernabatur, & non videtur dubium, quin ex magna fiducia in Deum illa verba protulerit, sperans peculiare patrocinium eius ad eligendam sponsam futuram Isaac. Et hoc significauit D. Tho. dicta q. 95. art. 7. ad 3. dum dixit, *Eliezer attendisse verba puellæ, oratione præmissa ad Deum.* De qua oratione bis fit expressa mentio in dicto c. 24. Gen. Et idem sensit August. lib. 1. Quæst. in Gen. q. 63. dicens, aliud esse, mirum aliquid petere, quod ipso miraculo signum sit, aliud hæc obseruare, quæ ita fiunt: *Vt mira non sint, sed à coniectionibus superstitiosa vanitate interpretentur.* Hoc ergo posterius ait pertinere ad auguria; primū verò minimè, & tale dicit fuisse factum Eliezer. De quo subiungit, magis posse dubitari, an reprehendi potuerit, quia tētaret Deum, quā quòd augurari videretur, ait tamen nec tentationem Dei illam fuisse, sed consultationem, & sanctam petitionē ex instinctu ipsius Dei, qui id circo orationem acceptauit, & omnia compleuit, sicut seruus petierat, vt ait Chrysost. Hom. 48. in Gen. Qui etiā significat, potuisse Eliezer accipere signum illud vt coniecturam

D. Thom. Gen 24. August. Chrysost.

cturam probabilem candoris, & probitatis animæ illius Virginis: *Quia sciunt* (inquit) *Patriarchæ hospitalitatem, & quia Virginem inde ducēdam congruebat iisdem esse moribus præditam, quibus iustus nullam aliam coniecturam inquirit, sed characterem virginitatis animi hospitalitate colligere vult, & inquit, Cui dixero &c. Non solū faciet, quod petitur, sed & candorem, ac liberalitatem mētis suæ declarabit morum suorum imitatē satis ex aquæ præbitione ostendendo.* Erat ergo signum illud per se etiam aptum ad prudentem faciendam ex illo coniecturam tanquam ex effectu optimæ indolis, & virtutis non vulgaris. Possumus verò vtrumque coniungere ex Abulensi ibi, nam Eliezer & à Deo inspiratus hoc signum petiuit, & tale signum petiit, in quo magna bonitas ostenderetur: *Ad quam nulla Virgo inclinaretur, nisi eam Deus specialiter inclinasset.*

Abulens.

10. Enodatur secūdum de conditione posita à Ionatha. *Abulens.*

Ad 2. de conditione posita à Ionatha cum armigero suo latè respondet Abulensis suprà dicta q.4. Et in summa dicit primò affirmandum non esse, nec credendū, Ionatham in eo facto peccasse, tum quia nec in Scriptura, nec à Patribus reprehenditur, tum quia Deus approbasse videtur intentionem, & actum eius, victoriam illi prębendo etiam miraculoso modo. Secundò sentit, eodem modo esse excusandum factū illud, quo proximè tractatum de Eliezer. Et sanè quòd Ionathas non cōmiserit omen, vel augurium superstitiosum contra Deum, constat, quia non à Dæmone sed à Deo expectabat victoriam, vt patet ex illis verbis: *Non est Domino difficile saluare vel in multis, vel in paucis.* Ab eodem igitur sperabat instrui mediante illo signo, sic enim cōludit: *Ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris, hoc erit nobis signum.* Si ergo excessus aliquis potuit esse in Ionatha, magis pertinebit ad tentationem Dei, quàm ad superstitionem. Ab hac autem etiam excusatur, quia credēdum est, id fecisse Diuino instinctu, & inspiratione, & præmissa oratione ad Deum, quamuis hoc expresè in Scriptura non referatur.

11. Explicatur tertium de verbis Dauid, & quartū de signo dato à sacerdotibus Philistin. *Abulens.*

Idem dici posset de verbis Dauid, tamen ex alio capite intelligimus, illud non fuisse omen, sed humanam coniecturam prudentem, & probabilem; quia ex vultu, & verbis alicuius coniectari potest affectus odij, aut praui animi: tale autē fuit signū à Dauid datum, vt bene ibi exponit Abulēsis q.13. De signo autem dato à sacerdotibus Philistinorum Abulensis 1. Reg.6.18. ait, eos non peccasse in eo facto, tentando Deum, quia non agnoscebant Deum Israel esse verum Deum, non tamen explicat, an peccauerint ominando, & vtendo quodam signo de se incertissimo, cuius nullam probabilem rationem habere potuerūt. Maximè quia potuit Deus nulla speciali prouidentia dirigere vaccas, & casu accidere, vt per aliā viam irēt, & falsum tūc esset signum, item quia nulla erat connexio inter signum illud, & rem, ad quam significandam assumebatur, possent enim ire vaccæ per viam Bethsames, etiamsi per impossibile Deus non fecisset illis nocumentum illud. Nihil ergo obstat, quin dicamus, Sacerdotes illos in eo peccasse, & ductos fuisse sua consuetudine augurandi, & cōsultandi etiā Dæmones; Deum autē vsum fuisse malitia eorū, & speciali prouidentia voluisse, vt vaccę irent recta via, ad confusionem infidelium, & honorem, ac reuerētiam suæ Arcæ conciliādum etiam ab hostibus. Nec etiam est, cur excusentur à peccato tētandi Deum, nam licèt non crederent, in hoc ipso peccabāt, & habebant alia media, quibus sufficienter agnoscere poterant, virtutem Diuinam ibi intercessisse; vnde sine dubio peccabant, nouum signum quærendo.

12. Ioseph nunquam vsus

Circa verba Ioseph, & serui eius, omnes expositores pro certo supponunt, Iosephum nunquam fuisse vsum huiusmodi arte, quia iniqua, & intrinsecè mala est, & quia ipse cum interpretabatur somnia, spiritu diuino id faciebat, idque suis verbis profitebatur Genes.40. *Nūquid non Dei est interpretatio?* & c.41. *Absque me Deus respōdebit prospera Pharaoni.* Quocirca si verbū augurādi in proprio sensu intelligatur pro iniqua arte, tres sunt expositiones. Prima est, Iosephum iocò fuisse locutum, ita August. lib. Quæst. in Gen. q. 145. quem secutus est D. Thomas dicta q.95. art.7. ad 1. & Magister Histor. in Gen. Secunda est, Iosephum quidē seriò id de se affirmasse, & falsum dixisse, vt fratres cogeret ad veritatem dicendam, vel vt timorem incuteret; ideoque à peccato mendacij non excusari; illud tamen officiosum fuisse, non noxium, & ideò excusari à mortali. Quia licèt videretur se grauiter infamare, tamen fratres non illum agnoscebant, & putabant esse idololatram quendam Principem, & ita nihil illi nocebat, quòd etiam putarent esse augurem. Ita Abulēsis ibi. Tertia expositio est, non fuisse mentitum Ioseph, sed amphibologia vsum esse, interrogando: *An ignoratis, quod non sit similis mei in augurandi scientia?* In quibus verbis multiplex est amphibologia: vna quia interrogans non enunciat, nec affirmat aliquid; nam licèt audiētes possint illum sensum concipere, potest loquens illum non intendere, sed suo iure vti ambiguè loquendo, quicquid Abul. contra Ioannem Gallensem obijciat. Altera amphibologia esse potuit in pronomine *Mei*, quia nō, id, quod erat, sed id, quod gerebat exterius, & esse putabatur, significare voluit, vnde nō affirmauit, se esse augurem, sed eum, qui in illo gradu honoris, & principatus esset collocatus, timendū fuisse, vt augurē. Ita fere Theod. q.104. in Gen. Denique in illo verbo, *sit*, potuit esse amphibologia: nam secundùm veritatem, vel secundùm vulgi opinionē accipi potuit, vt sensus à Ioseph intentus fuerit: *An ignoratis, quòd nullus reputatur, & æstimatur similis mei, &c.* Et hoc etiam significauit D. Thomas in prædicta solut. dicens: *Referens fortè hoc ad illud, quod vulgus de eo opinabatur.*

fuit hac arte. Gen. 40 & 41.

August. D. Thom. Magis. Hisp.

Abulens.

Abulens. Ioan. Gall.

Theod.

D. Thom.

13. Cōmodior expositio.

Denique etiam in verbo *Augurādi*, potuit esse amphibologia, quæ mihi maximè placet, & stabit sētentia, etiamsi affirmanter, & seriò accipiatur. Nam verbum Augurandi latè sumi solet, vt conuertitur cum verbo Diuinandi, vt indifferens est ad præcognitionem futurorum, vel occultorum, siue prauā, siue honestam, vt ex Cicerone, Plinio, & Aristotele ostendit Perer. Genes.44. disp. 1. Potuit ergo Ioseph in hac significatione illo verbo vti, etiamsi sciret à fratribus in alio esse accipiēdum, permittendo in hoc falli absque suo mendacio. Ita Rupert. ibi, quem Caiet. sequitur, & Pererius ibi disp.2. Qui rectè aduertit, non dixisse Ioseph se habuisse sciētiam augurādi in scypho, sic enim falsum dixisset, vel illud additum contraheret significationem verbi ad praua auguria, nam Diuina non fiebant in scypho. Quare seruus, qui ita locutus est, non potest hoc vltimo modo excusari, sed vel iuxta Augustini expositionem, vel concedendo illum fuisse mentitum.

Cicero. Plin. Aristot. Perer.

Rupert. Caietan. Perer.

14. Chyromantiam quandam naturalem, & bonam, aliam vanam.

Ad vltimam obiectionem ex loco Iob 37. possumus in primis respondere, duplicem esse Chyromantiam, vnam naturalem, quæ par est Physiognomiæ, aliam Astronomicam, & vanam. Prior non omnino reprobanda est, si intra debitos limites se contineat, vtendo signis, quæ sunt in manu, tāquam effectibus: ex quibus aliquo modo colligi potest corporis dispositio, & temperamentum, cui solent animi inclinationes accōmodari. Altera omnino vana, & superstitiosa est, quia nullū habet fundamētum in natura, sed in figmentis iudiciariæ Astrologiæ, vt latè ostendit Valles c.32. Sacræ Philosophiæ, & Martinus Del Rio. lib.4. Disquisit. Magic. cap. 3. quæst. 5. Igitur licet quispiam contentiose velit verba Iob intelligere de lineis

Valles. Del Rio.

lineis,& dispositione manuum, de naturali Chyromantia id exponere poterit nam ad alteram verba illa applicare,& vanum est,& sine fundaméto, ac plane impiú,nam est doctrinam vanã,& superstitiosam Spiritui sancto attribuere. Atque hoc in Summa latè tradit Valles supra,& in fine addit mysticam expositionem non contemnẽdam,nimirum,per ipsam manum,& figuram manus significatum esse homini natum esse ad laborãdum,& ad Deum adorandum.&c.

15. Manum pro facultate operã di sumi in Scriptura.

Nihil verò est,quod nos cogat ad locum illum intelligendum de propria manu materiali,sed de potestate operandi,nam quia manus est organum organorum, pro facultate operandi solet in Scriptura sumi,iuxta illud *In manu Domini omnes fines terræ*, & illud,*Opera manuum eius annunciat firmamentum*; & similia. Soletque sæpè significare liberam agendi potestatem,sicut paulò antea cap.36. in eodem libro de Deo dicitur: *In manibus abscondit lucem, & præcipit ei, vt rursus adueniat*,id est,in sua libera potestate. De hac ergo exponuntur dicta verba in Cõment. Hieronymo attributis in eodem loco,ita vt sensus sit. *Qui in manu hominum signat*,id est,qui signũ,& characterem posuit in libera hominis potestate ad agendum,*vt nouerint singuli opera sua*,id est,vt vnusquisque attẽtè iudicet,& discernat, quid sibi agendum sit. Vel vt alia litera habet,*vt nouerit homo infirmitatẽ suam*;qua vsum etiam est Concilium Mileuit.capit.7.huic fauens expositioni. Quæ certè plausibilis est,& si cum antecedentibus,& sequentibus cohæreret,non esset cõtemnenda. Verumtamen ibi loquebatur Eliu de mirabilibus operibus Dei,in temporum varietate,& in tonitruis,varijsque tempestatibus, quæ in orbe fiunt; & tandẽ dixerat: *Qui præcipit niui,vt descendat in terram, & hyemis pluuiis,& imbri fortitudinis suæ*,Et statim adiungit. *Qui in manu omnium hominum signat*:id est,qui per has temporum varietates,& iniurias,homines sæpè impedit,& quasi claudit manus eorum,ne laborare possint,*vt nouerint singuli opera sua*;id est,vt curam habeant suorum operum,nec oportunum tempus laborandi amittant cum tam facilè,mutata cæli dispositione impediri possint. Et huic sensui consonant sequentia verba,*Ingredietur bestia latibulum*,vtique coacta eàdem cæli intemperie: *Et in antro suo morabitur*, quasi ibi signata,& clausa,ne cibum quærere,nedum operari possit. Hoc ergo ipsum cum proportione est, quod de hominibus dixerat, & verbum *Signare*,non sumitur,vt idẽ,quod signo indicare, sed vt est idem, quod obsignare, & claudere,vt est vsitatum in scriptura,prout latè ostendit Pineda suprà, qui eruditè locum hunc in hanc sententiam explicat, quam expositionem etiam Martin.del Rio cum Olympiodoro,& Philippo presbytero amplexus est.

Hierony. *Conc. Mileu.* *Pineda. Del Rio. Olympiod. Philip.*

CAPVT XI.

Quousque se extendat prohibitio ferendi iudicium de rebus occultis, vel futuris per astrorum constellationes.

1.

Diximus in præcedentibus capitulis, diuinationem tunc esse superstitiosam, & prohibitam, quando nec Diuinæ auctoritati,nec naturali connexioni effectuum cũ suis causis,vel causarum cum suis effectibus est fundata;vel quando in hac ipsa inuestigatione modum excedit. Iam verò ad maiorem huius materiæ cognitionem possemus per singula signa huius diuinationis discurrere,& expendere,quantam habeant cõnexionem cum effectibus,qui ex illis prædicuntur,vt ita clariùs constaret, quãdo diuinatio ex vnoquoque signo perniciosa sit. Sed ad rem moralem sufficere nobis visum est,de tribus in particulari dicere,scilicet de astris,sortibus,& insomniis,quia de his specialiter tractauit D.Thom. dicta q.96.art.5.7. & 8.& quia magis pertinent ad materiam moralem, & Theologicam,nam eorum occasione nonnulla iura humana,& testimonia Scripturæ explicanda sunt. De cæteris verò signis sufficiut,quæ obiter dicta sũt, explicando generalem doctrinam,& qui plura desiderauerit,legere poterit Martinum del Rio dicto lib. 4.c.2.præsertim quæst.6.tota,& q.7.sect.1.& 2.& c.3. q.2.3.4.& 5.& quos ipse allegat. Igitur de prædictionibus ex astris in hoc capite dicendum est, & explicandum,quando illicitæ sint,& quo gradu,& genere peccati. Supponimus enim, non omnem prædictionem sũptam ex obseruationibus siderũ esse illicitum; nam iura etiam Ecclesiastica aliquam permittunt. Et ratio ipsa docet,cũ cæli,& astra naturales causæ sint inferiorum effectuum, ab illis, vt tales sunt,aliquorum effectuum,cognitionẽ desumi posse. Quia verò illæ causæ & nõ sunt per se causæ omnium effectuũ, qui in hoc orbe inferiori fiunt, & eorum, quorum sunt causæ,non semper sunt solæ,sed indigẽt aliarum cooperatione,neque etiam semper sũt efficaces,quia impediri possunt, ideo etiam est clarum, multos ex his effectibus, non posse per astra cognosci,vel non cum certitudine. Eo vel maximè quod licèt astrorum virtus multùm valere possit ad hos effectus tamen est à nostris sensibus remotissima,& maiori ex parte occulta,& ex hoc etiam capite necesse est, vt multi ex his effectibus non lateant.

D.Thom.

Non omnis prædictio ex astris est illicita.

2.

Hinc duplex Astrologia distinguenda est, vna dicitur naturalis,altera iudiciaria,quam diuisionem de Astronomia tradidit Chrysost.orat.9.ex Nouiter additis in 5.tom. Sed prior Astrologia naturalis nomen Astronomiæ obtinuit, posterior Astrologiæ nomen retinuit, quamuis de se generalius esse videatur. De Astronomia ergo nulla est quæstio,constat enim esse licitam,sicut est Philosophia,cuius illa est pars. In hac verò Astronomia duo munia distinguere possumus, vnum est cognoscendi naturã,proprietatesque astrorum ex effectibus eorũ diu obseruatis. Ad hoc etiam officium spectat inuestigare numerum astrorum,magnitudinem,velocitatem,vel tarditatem motus, stationem,retrogradationem, aspectus, & similia omnia,quæ non in futurũ prædicuntur,sed in ipsis astris facta conspiciuntur, aut coniectantur. Aliud munus est,ex his, quæ per priorem inuestigationem de ipsis astris,& proprietatibus, ac moribus eorum inuenta sunt inuestigare,ac prænoscere aliquos effectus, qui in ipsis cælis euenturi sunt. Et huc spectant eclypsium prædictiones,aspectus,coniunctiones, & oppositiones variæ futuræ in ipsis astris post plures etiam annorum reuolutiones, & in his omnibus per se nullum est vitium morale; imò est inquisitio per se honesta,& vtilis, quia ex principiis naturalibus procedit,& perficit mentem circa obiectum satis nobile, & ad dirigendas exteriores actiones corporales per humanam prouidentiam potest esse vtilis illa præcognitio.

Chrysost.

Astronomiã licitam esse.

3. In Astronomia facilè contingit error.

Potest tamen in ea contingere vitium artis, seu cognitionis,quod est error,ac deceptio. Nam hæc inuestigatio quoad priorem sui muneris partẽ sine dubio est valdè incerta in multis rebus. Nam certè paucorum astrorum virtutes proprias cognoscere potest ingenium humanũ naturali inuestigatione,quia non habet medium proportionatum,& sufficiẽs ad illam cognitionem acquirẽdam. Solùm enim possumus ex affectibus discurrere ad has virtutes astrorum inuestigandas:effectus autem,& pauci sunt respectu tantæ multitudinis stellarum,& ordinariè possunt à variis sideribus prouenire,neque homo potest facilè inuenire,an sint à Saturno, vel ab alio planeta. Potest tamen fieri in his probabilis coniectura post multam experien

experientiã, & obseruationẽ, nõ tamẽ certũ iudiciũ, nisi in paucis, & in his maximè, quæ à Sole, vel à Luna fiũt, quia horũ duorũ planetarũ influẽtia notior nobis est. Ex hoc ergo capite potest interdũ cõtingere falsitas in hac inuestigatione, nõ tamẽ perniciosa, sed humana. Siquis tamen interdũ excedat pro certis iudicãdo, quæ vix probabiliter cognoscit, id nõ pertinet ad superstitionẽ, sed ad imprudentiã, & temeritatẽ virtuti studiositatis contrariam. In altera verò sui muneris parte, quãdo prædictiones nitũtur in solis motib⁹ cęli, solet esse hæc inuestigatio, & cognitio certissima, quia & motus illi vniformes sũt; & si aliquãdo vidẽtur habere aliquã difformitatẽ, in illa met seruãt vniformitatẽ, & faciliùs cognosci potest; & ita potest cũ certitudine supputari cõcursus, vel similis euentus futurus ex progressionibus taliũ motuũ, neque in his cõtinget deceptio, nisi fortasse in supputatione error cõmittatur. At verò quando prædictiones sunt de aliis effectibus futuris ex efficiẽtia astrorũ, maior est incertitudo propter rationẽ tactã: Sed hoc iam spectat ad iudiciariam doctrinam in generali sumptam, quam Astrologiam vocauimus: ideoque de Astronomia hæc sufficiant præsenti instituto.

4. Distinguuntur varij effectus, circa quos versatur Astrologia.

Circa prædictiones ergo Astrologicas ad discernendũ, an licitæ sint, vel illicitæ natura sua, cõsiderare oportet, quales sint effectus, qui per eas prædicuntur. Possunt enim esse aut naturales, ac necessarij, saltem physicè, id est, vt plurimũ, vel frequentius: aut possunt esse merè contingẽtes, & casuales, etiã ex vi causarum naturaliũ, aut possunt etiã esse liberi, seu contingẽtes ex interuentu alicuius causę liberæ, à qua effectus immediatè, vel mediatè pẽdet. Rursus possunt hi effectus prædici vel in vniuersali tantũ, vel in particulari; & in hoc ipso potest esse magna varietas secundũ maiorẽ, vel minorẽ determinationẽ circũstantiarũ prædictorũ effectuũ. Nam interdũ potest esse tã generalis prædictio, vt à certis personis, & locis abstrahatur; aliquãdo possũt designari loca, & nõ personæ; interdũ è cõuerso prædici potest effectus de persona in particulari, non verò pro determinato loco, vel tempore. Vnde in his omnibus modis (si quis rectè consideret) tanta potest esse abstractio, & vniuersalitas, vt effectus non sit cõtingens, sed naturalis, & necessarius; nam si prædicas, Petrum esse moriturũ, non effectum contingẽtẽ, sed necessarium prædices. Vt ergo prædictio sit accommodata materię, de qua tractamus, oportet, vt sit determinatè, & in particulari de aliquibus circunstãtijs, quæ re vera efficiant effectum contingentem simpliciter, id est, liberum, vel omnino casualem.

5. Nõ esse malũ cõiectare ex astris effectus naturales.

Dico ergo primò: Neque est per se malum, nec prohibitum, coniectare ex astris, effectus naturales, qui per se proueniunt ex influentijs cælestibus, & ex ortu, & occasu, & concursu planetarũ, vel aliorum astrorum, eorumque aspectibus, neque in hoc cõmittitur diuinationis culpa, potest tamen aliter peccari per excessum in hoc genere inquisitionis, aut credulitatis, aut in vsu eius. Prior pars huius assertionis est D. Tho. & cõmunis: Sumiturque ex Sixto V. in Motu proprio 21. *Cæli, & terræ creator Deus*, qui est cõtra iudiciariam astrologiam: ibi enim circa principium, dũ damnat artes inuentas ad prænoscendos futuros, & fortuitos euẽtus, limitationẽ interponit dicens: *Exceptis dũtaxat futuris euentibus ex naturalibus causis necessariò, vel frequẽter prouenientibus, quæ ad diuinationẽ non pertinẽt.* Nã, vt supra diximus, diuinatio in malã partẽ sumitur, & propriè tantũ est de contingẽtibus, ac per se occultis. Et infrà ferendo legẽ cõtra iudiciarios, addit; *Præterquam circa agriculturam, nauigationẽ, & rem medicam.* Quia nimirũ hæ artes vtuntur obseruationibus horum effectuum futurorũ, ac naturaliũ, vt sunt æstus, frigus, serenitas, tempestas, & similes. Et ideo

D. Thom. Sixtus V.

fortasse Hieronymus in Epist. 13. ad Paulinum & in Biblijs habetur loco præfationis, circa medium, alias c. 6. inter artes vtilissimas generi humano ponit non solum Astronomiam, sed etiam Astrologiam, hanc scilicet, naturalem. Ratio verò est clara, quia hi effectus nõ sunt per se occulti, sed verè indicari possũt per suas causas, sed huiusmodi causæ sunt cæli, vt supponitur, ergo nec est per se malum, illos per tales causas inuestigare, nec est, cur hoc prohibeatur, cùm ad vsus vitæ humanæ admodum vtile esse possit.

Hieron.

6. Cognitio per astra est valde incerta hominibus.

Altera verò pars assertionis declaratur supponẽdo hanc ipsã cognitionẽ taliũ effectuũ, licèt in se possibilis sit per astra, hominibus esse valde incertam, ac difficilem, tum quia, vt dicebam, pauca homo assequitur & pauciora potest naturaliter certò cognoscere de virtutibus, ac proprietatibus stellarum. Tum quia effectus non pendent ex vna tantum, vel duabus stellis, sed ex multis, & sæpe stellę fixę possunt impedire actiones planetarum, & è conuerso; & licèt concursus planetarum inter se faciliùs cognoscatur, non tamen concursus eorum cum stellis fixis, qui semper varius est propter motus octauę, & nonę sphęrę. Tum præterea quia effectus hi non solũ pendent à causis celestibus, sed etiam ab inferioribus, nec solùm à causis efficientibus, sed etiam à materialibus, vt à dispositione aëris, aquæ, ac terræ, non solùm prout se habent in vno loco, sed etiam in diuersis, quia sæpe excitantur ventorum motus in vno loco, qui in alio impediunt naturales effectus, quos ibi astra indicare videbantur. His ergo omnibus prudenter consideratis, statim apparet, quã certa, & incerta possit esse cognitio: Quod etiam experiẽtia confirmat; nã multæ ac variæ prædictiones, quæ quotãnis de his effectibus fiũt, ac peruulgantur, magna ex parte inter se inueniuntur cõtrariæ, quod est signũ magnæ incertitudinis, & multò maius est, quod singulæ inueniũtur maiori ex parte deficere, & falsum prædicere; vt sæpe obseruauimus, & à viris in illa sciẽtia doctissimis obseruatum est. Quocirca vt prædictio talium effectuũ prudẽter fieret, non deberet esse omnino absoluta, sed cum limitatione, vt v. gratia, Influẽtiæ cælestes indicant serenitatẽ, aut pluuiã; vel sub hac forma; Sterilitas, aut pestis imminet, aut valdè timeri potest. Interdum verò solet experiẽtia constare, frequentius euenire tales effectus ex talibus causis, rarò autem impediri; & tũc magis possunt absolutè prædici, nam illa verba semper patiuntur philosophicum sensum: Idque maximè contingit, quando non solùm constellationes cælestes, sed etiam aliqua proxima signa in elementis, vel aliis effectibus naturalibus considerantur, & tales solent esse prædictiones nauticæ, & medicæ, ac similes.

Vide Ioan. Picum Mirand. lib. 2. cõtra Astrologos c. 9.

7. In prędictione horũ euẽtuũ temeraria assertio esse potest, hoc tamen nõ pertinet ad superst.

Hinc ergo constat secunda pars assertionis: nam in hoc genere peccari potest aut verbis nimiùm absolutis, aut nimia certitudine hæc prædicendo, aut credendo: Est enim tunc temeraria assertio, vel imprudens. Non videtur autem hoc peccatum, per se loquendo, ad superstitionem pertinere, quia nullum pactum implicitum ibi interuenit, sed leuitas, & inconsideratio, firmiter adhibendo fidem indicationis vnius causæ, non considerando, nec rationem habendo impedimentorum, quæ occurrere possunt, vt frequenter contingit, ipsa etiam experiẽtia teste. Dices, quod ergo peccati genus hoc est, vel contra quam virtutem est illa malitia? Respondeo, in primis esse contra puram, & sinceram veritatẽ, nam illud quoddam genus mendacij est; affirmare enim incerta pro certis, vel futura sub conditione, tanquam absolutè futura, mendacium est. Tamen ex hoc capite tantùm erit peccatũ veniale ex genere, nisi nocumentum aliquod publicum, vel aliàs graue inde timeatur, iam enim esset perniciosum mendacium. Adiungi

Hoc peccatũ est contra veritatem.

etiam solet in huiusmodi actu arrogantia, & ambitio, vel etiam immodicus lucri appetitus, sed hæc extrinseca sunt. Hinc verò consequenter fit, vt etiam peccari possit in vsu talis prædictionis, aut credulitatis. Et hinc reprehenduntur medici, qui grauitatem, aut periculum morbi, aut vulneris ex solis astris, vel signis Zodiaci metiuntur, spectando, sub quo aspectu ægritudo incæpit, &c. De qua re videri potest Martin. del Rio lib. 4. c. 3. q. 1. ad finem: Vbi rectè ostendit, nec esse tantam vim in stellis, vt ex illis sumi possit iudicium de his particularibus effectibus, & conditionibus eorum; nec sine aliarum causarum consideratione, præsertim complexionis, & dispositionis talis corporis, aëris, ac terræ posse probabile iudicium ferri. Peccatum autem, quod in hoc cōmitti potest, vltra supra dicta, sæpe potest esse contra charitatē, si vsus ille sit noxius alicui, vel etiam esse poterit contra iustitiam pro ratione nocumenti illati, & obligationis vitandi illud.

8. Posse inclinationē futuram nascentis pueri prædici, non tamē certò.

Dico secundò: Non est per se malum, nec vniuersaliter prohibitum ex stellarum constellatione, obseruata pueri natiuitate, coniectare temperamentum eius, & ex illo naturalem inclinationem futuram, & propensionem ad iram, vel mansuetudinem, & ad hæc, vel illa studia, & similia: hæc verò etiam in vniuersali tanquam certa, vel nimiùm probabilia prædicere, stultum est, & sine aliqua culpa non fit. Hanc etiam assertionem docet D. Thomas suprà, quem alij sequuntur. Probatur prima pars de malitia per se, quia hic effectus merè naturalis est, temperamentum enim corporis humani à causis naturalibus procedit, ergo verisimilè credi potest, magnam vim in eo habere cælestes influentias, ergo ex illis coniectare huiusmodi effectum, non est per se malum; quia nec pactum implicitum continet, nec fundatur in astris, vt in puris signis, sed vt in causis, nec etiam est de se alicui noxium, vt constat, ergo non est, cur per se malum sit: Nec etiam aliquo iure positiuo damnatum inuenitur. Hinc etiam facilè persuadetur secunda pars assertionis, quæ est de inclinatione, & propensione naturali hominis ad hos, vel illos effectus, & consequenter ad hæc, vel illa studia; nā hæc inclinatio magna ex parte fundatur in naturali corporis temperamento, & complexione; ergo sicut coniectari potest temperamentum, ita & hæc inclinatio.

D. Thom.

9. Prædictionē hanc incertissimā esse.

Nihilominus verò addimus, (confirmando tertiam conclusionis partem) totam hanc inuestigationem incertissimam esse, & vix peruenire ad suspicionem quandam, non verò ad coniecturam, vel cognitionem omnino probabilem, nedum ad certam. Ita sentiunt communiter Patres, & Theologi, & ex peritis in Astrologia, qui prudentiores sunt. Et probatur à fortiori ex dictis in præcedenti assertione, nā tota incertitudo, quam ostendimus esse in cognitione naturalium effectuum, inuenitur in hac inuestigatione humanarum complexionum ex conceptionum, vel natiuitatum obseruationibus: & augetur mirum in modum ex alijs capitibus. Primò quia qualitates, & conditiones rei generādę magis pendent ex dispositionibus materiæ, ex qua producenda est, & ex efficacia proximæ virtutis actiuæ, quam ex influentia cælorū: ergo ex solo aspectu syderum, qui hora natiuitatis concurrit, non potest satis colligi futura complexio temperies, aut inclinatio prolis genitæ. Antecedens est per se euidens, quia istæ causæ intrinsecę, vel propinquiores, sunt magis proprię & determinant influxus vniuersales. Consequentia verò etiam per se euidens est. Totum autem argumentum exemplo, & experientia declaratur. Nam si duæ terræ diuersæ virtutis, qualitatis, & dispositionis simul eodemque tempore seminentur tritico diuersæ qualitatis, etiam si eodem tempore germinare incipiant, & producere triticum: nihilominus meliorem, & vberiorem fructum producet bona terra, quam mala, cæteris paribus: quòd si terra bona meliùs etiam triticum recipit, multò etiam melius illud reddet, quòd si vltra qualitatem terræ, & seminis, accedat melior cultura, crescet magis perfectio effectus, etiam si influentia syderum ex se æqualis sit. Ita ergo est in generationibus hominum: nam licèt duo infantes sub eadem constellatione nascantur, si mater alterius melioris complexionis sit, melioremque materiam cōceptioni filij ministret, multùm cōferet ad meliorem fœtus complexionem: si verò accedat paterna virtus fortior, calidior, &c. sine dubio multùm efficiet ad meliorem filij complexionem: Et augeri tandem poterit, multumque mutari ex sanitate, temperantia, alimentis, & aliis exercitiis matris, dum prolem gestat in vtero: ergo cum hæc omnia nec considerentur, nec considerari possint ab his diuinatoribus, non potest non esse eorum suspicio valde infirma. Atque hunc discursum insinuauit Augustinus libr. 5. de Ciuitate capit. 2.

August.

10. Non minùs cōfert ad tēperamentū infantis cōceptio quàm natiuitas.

Præterea, non minùs, imò multò magis conferre potest ad temperamentum prolis conceptio, quàm natiuitas, quia in conceptione formatur corpus humanum, & tunc perficitur eius organizatio, & consequenter etiam complexio, & temperamentum tunc principaliter perficitur, quod non facilè postea mutatur: in natiuitate autem non accipit fœtus nouas qualitates, vel alterationes intrinsecas, sed solùm separatur à matre, secum autem fert illud temperamentum, quod in cōceptione accepit cum eo modo, perfectione, aut imperfectione; quam per nouem mensium educationem in vtero consecutus est. Ergo si cæli aspectus obseruandus est ad præiudicandum de pueri cōplexione, ac temperamento, potiùs aspectus syderum in conceptione, quàm in natiuitate occurrens obseruandus esset: Non enim minùs influunt sydera tempore conceptionis, formationis, & educationis, prolis in vtero, quàm tempore natiuitatis. Quod enim Aristoteles dixit: *Sol, & homo generant hominem*, non minùs, imò magis de formatione ipsa, & generatione in vtero, quàm ex vtero verum est. Nec enim prolis occultatio (vt sic dicam) in ventre matris impedire potest cælorum influentiam, quæ in visceribus terræ suā efficaciam habet, & totum ipsum maternum vterum conseruat, & fouet. At Mathematici nihil de conceptione curant, sed tantùm de tempore natiuitatis ex vtero, non possunt ergo cum firmo fundamento loqui, sed ad summum tenuissima coniectura.

Arist.

Probatur cōiecturā Mathematicorum esse debilem.

Sed fortasse ideo non considerant aspectum conceptionis; quia punctum, & hora conceptionis non potest ita cognosci, sicut tempus natiuitatis. At hinc fortiùs dupliciter redarguuntur: Primò quia hinc conuincitur, obseruationem illam natiuitatis esse mancam, ac diminutam, quia pendet tota ex dispositione, quam proles accipit in conceptione, & ex modo, quo illa dispositio aucta, & consummata fuit toto tempore nutritionis in vtero, ergo cùm totum hoc non consideretur, infirma est coniectura. Secundò quia ferè tam incertum est punctum natiuitatis, sicut & conceptionis: Quamuis enim confuso modo magis constare possit de tempore, die, & hora natiuitatis, quàm conceptionis; tamen de proprio puncto natiuitatis exactè constare nō potest. Dicunt autem Mathematici vt Gregor. contra illos argumentatur, vim constellationis consistere in puncto; & illo, vel minimùm, variato, vim constellationis multùm variari, propter magnam velocitatem motuum cælestium, ex qua prouenit, vt breuissimo momento astrorum aspectus tam inter se, quàm respectu prolis multùm varientur, & præsertim quoad stellas fixas pro-

Gregor.

pter

pter maximam celeritatem octauæ sphæræ, vt ex Astronomia constat. Ergo ex sola obseruatione natiuitatis non nisi tenuissima coniectura fieri potest. Et huc accedit argumentum de geminis, qui sæpissimè temperamenta sortiuntur valde distincta; quod argumentum vrget Gregorius Homil. 10. in Euang. & latiùs Augustinus 5. de Ciuit. per septem prima capita, occurrendo vanis omnibus Mathematicorum euasionibus, quas propterea omitto.

Gregor. August.

12. Non caret culpa qui ex solis astris inclinationem pueri, vt certam nuntiat.

Ex his ergo facile ostendi potest postrema pars assertionis, videlicet de huiusmodi temperamentis, & inclinationibus hominum, & de alijs corporum proprietatibus, quæ naturalia esse videntur, ex solis astris, vel signis Zodiaci, & obseruatione horoscopi certam cognitionem inuestigare, aut promittere, non carere culpa, & peccato interdum graui, nisi per ignorantiam ex parte excusetur. Hanc enim partem à fortiori probant, quæ in simili diximus in priori assertione, quia hîc maius imminet periculum falsitatis. Potest etiam in hoc genere diuinationis interuenire maius periculum introducendi superstitionem aliquam, quæ se extendat ad prędictionem actuum humanorum, & ideo regulariter maior culpa in hoc genere iudiciorum committi potest. Addo etiam videri posse hoc genus præiudicij esse à Sixto V. prohibitum, dum solùm excipit iudicia, quę ad nauigationem, agriculturam, aut rem medicam pertinent; nam hoc præiudicium de temperamentis, & inclinationibus infantum ad nullum illorum membrorum pertinere videtur. Sed in rigore non videtur omnino prohibitum quoad id, quod per se malum non est, quia statim subijciuntur hæc verba: *Aut facientes iudicia, & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, &c. aliquid affirmare audent, etiamsi non certò se id affirmare asserant, aut protestentur.* Itaque nisi prædicantur futura in se, ac determinatè, non habet locum illa prohibitio. Qui autem solum coniectat temperamentum, & inclinationem, & nihil aliud prædicit, non præiudicat futura contingentia, nec casus fortuitos, non ergo agit propriè contra hanc prohibitionem. Aget autem contra prudentiam, & veritatem, si certitudinem promittat, vel definitum iudicium ferat absolutum, sed ad summum suspicionem, vel limitatum iudicium, videlicet, horoscopum hunc promittere, vel quidpiam simile.

Sixtus V. non prohibuit omnino hoc iudicium.

13. Prædicere futura, quæ pendent ex libertate, est peccatum omni iure prohibitum. *D.Thom. Caietan. Anton. Alens. Bonauen. Ioan. And. Panor. Del Rio. Esai.47.*

Dico tertiò: Prædicere futura contingentia, quæ ex libertate dependent, ex signis cæli, & astrorum, superstitionis peccatum est omni iure grauissimè prohibitum. Assertio est certa, & communis, D.Thom. dicta q.95. art.5. & ibi Caietan. & alij, Anton. 2. p. tit. 12. c. 1. §. 6. Alens. Bonauent. & aliis locis suprà citatis, Summist. verb. *Astrologia*, & verb. *Superstitio*: Et Canonistæ in c. 2. de Sortileg. vbi Ioannes And. & Panor. Deci. in cap. *Nouit* de Iudic. Not. 1. plures refert Martin del Rio lib. 4. c. 3. q. 1. Probatur 1. ex veteri testamento Esai. 47. *Stent, & saluent te augures cæli, qui contemplabantur sidera, vt ex eis annunciarent ventura tibi.* Vbi Septuaginta vertunt *Astrologi cæli*, & Hieronymus addit: *Qui vulgò appellantur Mathematici, & ex astrorum cursu, lapsuque siderum res humanas regi arbitrantur.* Et ex hoc loco intelligimus, quoties scriptura augures detestatur, ac prohibet, hos etiam Astrologos, & Mathematicos comprehendere: Nam vt ait Isidor. lib. 8. Origen. c. 9. *Astrologi dicti sunt, eo quod in astris augurantur*; intelligit verò de iudiciariis, quia nomen Astrologi, aut Mathematici generalius est, & honestam artem significare etiam solet. Facit etiam illud Hierem. 10. *Iuxta vias gentium nolite discere, & à signis cæli nolite metuere, quæ timent Gentes, quia leges populorũ vanæ sunt:* Vbi simul cõiungit idololatrias, quas vias Gentium vocat, & diuinationem per astra, quæ signa cæli appellat, & omnia dicit esse vana. Ex nouo Testamento adduci potest illud ad Galat. 4. *Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos, timeo vos, ne fortè frustra laborauerim in vobis:* Nam licet, vt suprà dixi, hoc testimonium alium possit habere sensum, tamen in hoc illud vrget contra Iudiciarios Sixtus V. in dicto motu proprio dicens: *Vt illos meritò Apostolus arguat, atq; increpet illis verbis, Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos, timeo vos.* Item de his maxime videtur intelligendum, quod dicitur Act. 19. *Eos, qui fuerunt curiosa sectati, tulisse libros, & coram omnibus combussisse.*

Isidor. Hierem. 10. Galat. 4. Sixt. 5. Act. 19.

14. *Cap. Illos August.*

Secundo in capit. *Illos* 26. quæst. 2. dicitur, *Planetarios, quos Mathematicos vocant, Christiana, & vera pietas repellit, & damnat.* Sumptaque est hæc sententia ex Augustino libr. 4. Confessor. capit. 3. & in ea significatur opus hoc per se esse malum, ac detestabile, & non solùm, quia prohibitum; & capit. *Sed & illud*, inter alias superstitiones ponitur, *Requirere stellarum cursus, & ex his euentus futurorum rimari.* Ex Orig. Homil. 5. in Iosue, & in capit. *Non liceat*, 26. quæst. 5. prohibentur Christiani *obseruare lunæ, & stellarum cursus, aut inanem signorum fallaciem pro domo facienda, &c.* Sumptũque est caput illud ex Canonibus Martini Bracarensis capit. 72. Intelligitur autẽ iuxta subiectam materiã de obseruatione Lunæ, aut stellarum inani, ac superstitiosa, & iuxta *Gentilium traditionem*, vt ibidem dicitur, qui putabant lunam, & stellas esse rectores orbis terrarum (vt dicitur Sapient. 13.) ex quorum influxu necessariò cætera eueniunt, & ideo in Cõcilio Tolet. 1. in assertione fidei dicitur: *Siquis Astrologiæ, vel Mathesi existimat esse credendum, anathema sit.* In quo modo definiendi significatur, hoc nõ fieri sine heresi, de quo statim dicam. Præterea etiã iure Ciuili damnatur hoc vitium, vt patet in leg. 2. 5. & 7. Cod. de Maledic. & Mathem. & leg. *Mathematicos* Codice de Episcop. audient.

Cap. Sed & illud. Orig. Cap. Non liceat. Martin. Brac. Sap 13. Concil. Tolet. Leg. 2. 5. & 7. Leg. Mathematicos.

15. Patres scripserunt contra hanc Diuinationem ex astris. *August. Euseb.*

Præterea contra huiusmodi Diuinationem ex astris scripserunt in primis sancti Patres, præsertim August. dicto lib. 5. de Ciuit. & 2. lib. de Doct. Christ. Euseb. lib. 6. de Præparat. Euang. in principio refert insaniam Porphyrij, qui dicebat, Deos Gentium ex stellis cognoscere omnia futura, etiam hominum facta, & ideo potuisse illa prædicere; vnde conijcere licet, hanc Astrologiam, eiusque deceptionem fuisse originem totius operis superstitionis diuinatiuæ. Illum verò errorem confutat Euseb. per totum illum librum, ostendens stellas non posse liberas actiones impedire: & capit. 8. refert optimam disputationem Bardesanis Syri de hac re: & capit. 9. aliam Origenis, de qua infrà pauca dicemus. Libro etiam 14. capit. 4. refert, Socratem distinxisse Astronomiam: & ex verbis eius colligo Socratẽ sensisse, quãdam esse vtilem, quæ ad rectè cognoscenda tempora deseruit: aliã nimiũ curiosam, & parùm vtilẽ, non tamẽ perniciosam, nẽpe illam, quę nimia solicitudine distantias astrorũ, magnitudines, & similia speculatur; aliam verò esse perniciosam Astrologiam, quæ videlicet futura inquirit: ideo enim aiebat: *Omnino non esse curandum homini, vt per cælestia corpora, futurorum, quæ in potestate Diuinæ sunt, cognitionem perquirat. Nec enim posse homines illa cognoscere, nec Dijs gratum esse, si quæ illi occultarunt, ea tu diligenter inquiras.* Anast. Nicæn. Quæst. 18. in Scriptur. Vbi ex Greg. Nazian. aliqua refert Basil. optimè Homil. 6. Hexamer. exponens illud Genes. 1. *Vt sint in signa, & tempora:* Nam quia his verbis abutebantur Genethliaci, ideo contra illos vehementer inuehitur. Eumq; imitatus est Ambrosius li. 4. Hexamer. capit. 4. Breuiùs Anastas. Sinai lib. 4. in Hexamer. circa eadem verba, inquit: *Non ea dicit Deus volens Astrologiam docere homines, neque in sola luna, & astris habere spẽ gubernatio*

Bardesa. Orig. Socrat. Anastas. Nicen. Greg. Nazian. Basil. Ambr. Anast. Sinai.

nationis, vt desipientium Astrologorum videtur vanitati, & cæt. Olympiodor. in Ecclesiast. 7. ita legit illa verba: *Quis nouit, quid sit homini bonum, aut quid futurū est sibi? Quis homini nunciabit, quid post eum futurum sub sole sit? Præsens* (inquit) *hæc auctoritas nostris Ecclesiastæ omnē funditus euertit Diuinandi superstitionem, vanasque Astrologorum nugas de hominum geniturís. Nullus enim mortalium certam futurorum scientiam consequi potest.*

Olimp.

16. Cyrillus.

Præterea Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 4. §. De statu hominis, cōfirmans arbitrij libertatem, addit: *Neque enim ex generationis natura peccas; neque propter animam fornicaris; neque (vt nonnulli fingunt) astrorum inclinationes ad amplectendam impietatem te cogunt. Cur tua ipsius mala confiteri detrectas? cur innocuis astris culpā ascribis? Non ergo deinceps attendas Astrologis, &c.* Et in fine dicit, æquè esse vitādos Astrologos, sicut alios augures, ac diuinatores. Et ideo Lactant. lib. 2. c. 17. æquè dicit, Astrologiam esse à Dæmonibus inuentam, ac reliquas magicas disciplinas. Chrysost. item Homil. 6. in Matth. breuiter, sed efficaciter confutat errores eorū, qui ex sidere, quod Christo nato, Magis apparuit, colligebāt, veras esse Astrologiæ prædictiones: *Nam si Christus* (inquit) *secundùm leges natus est astrorum, quomodo Astrologiam soluit, fatumque destruxit omnemque artis huius obruit officinam?* Quod latiùs prosequitur Auctor Imperfecti Homil. 2. Neque omittadu ertere, Albinum Flaccum lib. de Diuin. offic. c. 5. illā lam quidem Astrologiæ partem inter magicas artes & superstitiones damnatas recensere, subiungere verò, *Illius artis scientiam vsque ad Euangelium fuisse concessam, vt Christo edito, nemo exinde natiuitatem alicuius è cælo interpretaretur.* Quæ verba vel impropria sunt, vel errori fauent eorum, qui dixerunt hoc genus diuinationis ante Christi aduentum, licitū fuisse vsque ad tempus, in quo Christus fuit à Magis adoratus, ex tunc verò fuisse prohibitum, quem errorem Del Rio supra refert ex Salisberiense lib. 1. c. 11. Quamuis ille auctor non dicat simpliciter, sed *aliquatenus* illam artem tunc licuisse. Certum autem est, per se non licuisse, quia errorem, & malitiam continet contra rationem naturalem. Vnde Albinus fortasse solùm dicere voluit, eo tempore fuisse à Deo magis permissam, & quasi toleratam illam artem, sicut etiam erat permissa idololatria, non ita vt liceret, sed ita, vt non puniretur, sed videretur eam dissimulare Deus. Sicut autem per Euangelium idololatria destructa est, ita etiam huius artis malitia magis patefacta, & reprobata est. Quamuis etiam ipsi Ethnici olim illam reprobauerint, vt constat ex Cicer. in libris de Diuinat. & in disputat. Phauorini apud Aulum Gel. lib. 14. Noct. Atticar. c. 1.

Lactant. Chrysost. Auct. Imp. Albin. Del Rio. Salisb. Cicer. Phauor. Gel.

17. Probatur ratione esse illicitam hanc artem.

Tandem est ratio à priori, quia vel prædictio morum humanorum, & aliorum futurorum contingentium liberorum fundatur in cōstellationibus, & astris tanquam in causis, & sic fundatur in hæresi, ideoque non solùm superstitiosa est, sed etiam hæresis confessionem virtute continet vel fundatur in astris, vt in puris signis, & sic continet diabolicam superstitionem, eodem modo, quo alia auguria, & diuinationes, necesse est autem, vt in altero horum fundetur, ergo non potest non continere grauissimam, ac perniciosam doctrinam, & culpam. Illatio cum minori nota sunt ex generali doctrina suprà data. Maior verò quoad priorem partem constat, quia vt prædictio illa possit esse certa, necesse est, vt ex constellatione siderum ex necessitate ineuitabili sequantur talia futura: & ita ferè supponebant Gentiles antiqui, putabant enim omnia fato euenire, & inde huiusmodi diuinationem, & artem commendabāt, vt ex Origene, Augustino, & aliis supra citatis constat, & ex Cicerone lib. de Diuinat. Ergo vtendo hac arte isto modo, tollitur humana libertas, & voluntates nostræ influxibus cælestibus ex necessitate subijciuntur, vitiaque omnia & peccata non homini, sed cælo, eiusque auctori erunt attribuenda. Denique supponitur in illo errore animas humanas, & facultates earum intellectum, & voluntatem, materiales esse, & corporeas, quando quidem necessitati, & influxui corporalium causarum subijciuntur. Quæ omnia sunt hæretica dogmata: & illationes sunt euidentes, & ita illis potissimè vtuntur Patres in locis citatis.

Origen. August. Cicer.

18. Obiectio.

Posset verò aliquis dicere, vt talis cognitio certa ex astris habeatur satis esse, vt cæli tanquam causæ vniuersales determinent causas secundas, etiam voluntates humanas, ad vnum infallibiliter operandum, nā ad certitudinem prædictionis satis est, quod effectus sit infallibiter futurus, & vt talis cognoscatur, etiamsi nō ex necessitate eueniat, sed liberè; ergo ex illa positione non sequitur, aut libertatem tolli, aut nostras voluntates necessitati ex influxu cęlorum. Aliud enim est, effectum esse futurum infallibiliter, aliud esse euenturum necessariò, seu ex necessitate: nam infallibilitas non infert necessitatem, nec tollit libertatem, vt in Diuina scientia constat. Similiter aliud est, voluntatem determinari à superiori causa, aliud necessitari; quia (vt aliqui credunt) Deus determinat illam, & non necessitat. Ergo si quis de cælo idem respondeat, non cogetur illos errores fateri. Atque eadem ratione non sequetur cælum, vel Deum auctorem naturæ esse causam peccati, nisi quoad materiale, quod admittere non recusant illi Catholici, qui dicunt Deum determinare voluntates hominum ad materialia peccatorum. Denique poterit negare vltima illatio, quia licèt anima humana non sit corporea, est corpori coniuncta, & ideo pendet à corpore in suis actionibus nō intellectualibus, & hoc satis esse dicent, vt mediante cælesti influxu in corpus, & sensus externos, & internos, determinetur ad vnum, etiam si non satis sit, vt necessitetur.

19. Respōdetur.

Respondemus tamen ex doctrina sanctorum Patrum, & ex euidenti ratione non minùs falsum esse, dicere voluntates hominum determinari ad vnum per influxum astrorum, quam necessitari; quia stellæ naturaliter influunt, ac necessariò quantùm possunt, ergo si possent nostras voluntates ad vnum determinare, illa determinatio esset merè naturalis physica, & necessaria, & præueniens vsum humanæ libertatis; non enim esset in nostra potestate, illam impedire neque in potestate cęlorum illam suspendere, aut moderari, ergo talis determinatio infert necessitatem, vel potiùs est idem cum illa, & quasi descriptio illius: quia necessitari nihil aliud est, quam determinari ad vnum per actionem necessariam, quæ non sit in potestate illius, qui determinari dicitur. Sic ergo infallibilitas futuri effectus, quæ ex tali determinatione prouenit optimè infert libertatis euersionem, & inductionem necessitatis simpliciter, quia est necessitas antecedēs, ac merè naturalis, non consequens. Et ideo non est simile de scientia, nam infallibilitas eius nō est antecedens, sed consequens, nec est in causa prędeterminata ad vnum, sed in effectu liberè futuro, & obiectiuè præsenti in æternitate. Quod autem dicebatur de Deo determinante nostram voluntatem antecedente aliquo influxu ab ipso solo procedente, falsum quidem est, sed non in eodem gradu certitudinis, quo ille error, quem nunc improbamus. Quia possent nonnullæ differentiæ inter Deum, & cælum assignari: nam Deus mouet liberè cælum naturaliter, Deus suaui modo & sapientia, ac libertate sua moderando, & accommodando motionem: cælum verò operatur merè naturaliter, & quantùm potest: Deus denique mouet spiritualiter: cælū merè materialiter. Fateor tamen

men has differentias adeò esse materiales (vt sic dicã) A vt negari non posse videatur, quin ex prædicta æquiparatione, & ex doctrina Patrum in præsenti materia magnum sumatur argumentum contra illam sententiam in illo sensu intellectam. Sed nunc de illo puncto non tractamus.

20. Posito influxu illo cœlesti in nostrã voluntatem sequitur nullam esse peccata.

Ad illud verò de causa peccati respondeo, posito illo genere influẽtiæ cælestis in nostram voluntatem, potius sequi, nulla esse peccata, quia sine libertate nõ peccatur, tunc autem nulla esset libertas. Essent tamen conuersiones ad obiecta turpia, & praua, quæ, si liberè fierent, essent peccata. Et ita euidenter sequitur ex illa positione ea, quę nunc sunt peccata, & nobis tribuuntur, quia liberè fiunt à nobis, posita illa hypothesi, Deo fuisse tribuẽda quoad illam turpitudinem, quam tunc ex necessitate haberent, hæreticum autem B est, dicere, primam causam, & radicem omnium actionum, quæ ab homine turpiter fiunt in Deum esse referendam. Neque hoc admittent Theologi, qui aliàs tribuunt illam determinationem Deo, qui cum illa conantur componere libertatem, ratione cuius saluari putant, quòd malitia in hominem, & non in Deum refundatur. An verò nondum satis expediant, lector attentè consideret, nos enim de hac re alibi copiosè disputauimus. Ad vltimum denique respondetur, non minùs euidens esse corporalem causam non posse determinate ad vnum spiritualem voluntatem de se liberam, ac non posse illam necessitare, tum quia ostensum est, hæc duo idem esse maximè respectu causæ naturaliter agentis, tum etiam quia neutrum fieri potest, nisi per influxum directum, & C immediatum in ipsam voluntatem. Nam sensus, & sensibilia obiecta non habent vim determinandi ad vnum volũtatem, quacunque ratione, aut modo proponantur, nisi ita perturbentur, vt rationis vsus impediatur, quod non fit in actionibus humanis, de quibus loquimur, & quæ futura contingentia vocantur, de quibus fiunt Astrologicæ prædictiones, quas improbamus.

21. Has prædictiones esse superstitiosas, si ab astris fiant, vt pura sunt signa.

Venio ad aliud membrum propositionis assumptæ, videlicet si hæ prædictiones fiant ex astris, vt pura signa sunt, non vt sunt causæ, superstitiosas esse. Tunc enim procedit generalis doctrina suprapositã; nam talia signa nõ sunt signa naturalia, quia nec sunt causæ determinatæ rerum futurarum, vt supponitur; D nec sunt effectus earum, vt per se notum est; neque habent cum illis communem causam, in cuius influxu necessariò connectantur. Ergo sunt signa ad placitum significantia, & ex illis quæritur cognitio non in vi inuentionis, sed in vi alicuius disciplinæ. Hæc autem non potest esse nisi Dæmoniaca; vt in superioribus generaliter ostensum est, ergo in tali disciplina interuenit consortium, & pactum tacitum cum Dæmone, & consequenter omnis superstitio, quæ in illo continetur, prout suprà satis explicatum est. Quin potiùs omnis alia superstitio diuinatoria in hoc fundata esse creditur: nam omnia fere alia signa vana diuinationũ in elementis, aut circulis, aut figuris confictis, vel aliis huiusmodi, fiunt obseruando certam aliquam siderum dispositionem, quasi inde omnia pendeant. E

22. Obiectio.

Sed aiunt istius artis amatores, suis regulis, & experimentis inuenire, vera esse, quæ prædicuntur per talis artis peritiam, se autem solam veritatem quærere, quæ vbicumque inuenta fuerit, amabilis est, & iustè arripi potest, etiamsi ibi ab ipso Dæmone reposita fuerit. Sicut esset licitum thesaurum absconditum in visceribus terræ, etiamsi ab ipso Dæmone ibi fuisset absconditus, extrahere. Respondemus in primis, veritatem occultam à Dæmone discere, vel inquirere semper esse malum; & hoc sensu falsum est, licitum esse arripere veritatem à Dæmone. Eodemque modo

Fit satis.

si ad effodiendum thesaurum occultum oporteret, à Dæmone discere, vbi esset, non liceret, id quærere ab illo, quia iam iniretur societas cum illo. Secus verò esset, si aliàs patefactum esset, vbi fuisset absconditus thesaurus, nam tunc licet opera Dęmonis ibi esset repositus, licitum esset, illum effodere, quia hoc nullum esset pactum cum Dæmone. Atque eadem proportione si quis ope Dæmonis didicisset veram philosophiã, quæ semel acquisita iam non penderet ex testimonio Dæmonis, sed ex suis principiis certis, tunc licitum esset, inde discere naturalem veritatem, quia tunc iam nullum esset cum Dæmone commercium. Non est autẽ sic in præsenti, sed credulitas prædictionis semper nititur in Dæmonis auctoritate, qui signum imposuit, seu (quod idem est) hominibus persuasit, talia astra esse signa talium futurorum, & vera significare. Vnde vlteriùs dicimus falsò supponi, in tali prædictione, vel inquisitione inueniri veritatem. Imò qui hoc supponit, iam fidem Dæmoni adhibet, & cum illo pactum init. Nec refert, quòd interdum eueniant, quæ sic prædicuntur, quia vt suprà dixi cum Aug. de Diuin. Dæmon. c. 5. & 2. de Doctr. Christ. cap. 24. hoc & est rarum, & casuale, & sæpe ab ipso Dæmone procuratum ad decipiendos homines. Vnde fit, vt per talem artem quasi obligentur Dæmones ad procurandum, vt eueniant ea, quæ per astra iuxta suas institutiones prędicuntur, & consequenter vt homines illis vtẽdo tacitè implorẽt auxilium Dæmonum ad hoc, vt eueniant ea, quæ ipsi prædixerunt.

Cur nõ possit, quis vti hac arte à Dæmone docta, posset verò vti philosophia.

August.

23. Aliqui dicũt astra esse signa à Deo imposita ad significandũ. *Gen. 1.*

Solent verò aliter Mathematici respondere, negãdo illationem illam; Astra obseruantur, vt pura signa, ergo vt Dæmoniaca signa. Dicunt enim potiùs esse signa Diuina: Quia Deus (inquiunt) in cælo mediis astris scripsit futura omnia, quantumuis contingentia, & libera: ita interpretantes illud Gen. 1. *Et sint in signa, & tempora, & dies, & annos.* Astrologia ergo docens significationem hanc astrorum, non est Dæmoniaca, sed Diuina scientia. Soletq; huiuscemodi sententia tribui Origeni apud Euseb. lib. 6. de Præpar. cap. vlt. vbi postquam probauit latè, stellas nõ esse causas nostrarum actionum, significat, non esse inconueniens, esse signa à Deo instituta, quia significatio non ita repugnat libertati nostræ, sicut efficientia. Dei enim præscientia non præiudicat libertati, ergo nec signa per eam data, vt constat de prædictionibus in Scriptura contentis: *Sic enim* (ait) *fieri potuit cælum tanquam liber Deo conscriptus ad futura significanda.* Adducitque orationem quãdam Ioseph, in qua dicit, *Legi in tabulis cæli quæcunque contingent vobis, & filiis vestris*, & illud Isai. 34. *Complicabuntur cæli vt liber*, quia nimirum eius significata adimpleta iam erunt. Eademque opinio tribuitur Alberto Magno in Speculo. Et ita sensit Pet. Aliaco lib. de Legibus, & sectis, & q. 30. in Gen. Denique Aug. lib. 5. de Ciuit. c. 1. hanc attingẽs euasionem ait, *Nõ enim hominũ mediocriter doctiorũ fuit ista sentẽtia.*

Origen. Euseb.

Isai. 34.

Alber. Mag. Pet. Aliac. August.

24. Erroneũ est dicere futura contingẽtia posse certò cognosci ex astris. *Ierem. 10. Orig.*

Respõdeo, quocũque modo asseratur, futura cõtingẽtia posse certò cognosci ex sideribus, erroneũ esse, & vti tali arte esse superstitiosum. Absolutè enim, & sine vlla distinctione dãnatur ab Ecclesia & Hierem. 10. qua ad irridendam illam euasionẽ dicitur: *A signis cæli nolite metuere, quæ timent Gentes, quia leges populorũ vanæ sunt.* Siue ergo timeantur vt causæ, siue vt signa, vanũ est. Vnde Orig. supra hoc ipsũ testimoniũ adducẽs nõ videtur persistere in priori sentẽtia, sed cõcludit: *Ieremias autẽ vt homines ad se ipsum conuertat, & vt formidinem, quæ à signis impendet, auferat; ac vt omnẽ forsan huiusmodi opinionem ab hominum animis deyciat, A signis, inquit, cæli non timeatis.* Sentit ergo radicitus esse tollendam talem de signis cæli opinionem, quia quomodocumque ex illis possent præsciri certò futura, eadem solicitudo, anxietas, & perniciosa curiositas

in animis hominum remaneret. Et præterea etiam isto modo non excluderetur pactum tacitum cum Dæmone. Esto enim haberent astra à Deo talem significationem, vnde, quæso, esset hominibus nota? Certe Deus illam non reuelauit: vbi enim est talis reuelatio? Numquid in regulis Mathematicorum? At illę incertissimę sunt, & sepissime deficiunt, ac mentiũtur, quod est Dæmonis proprium: ergo oportet, vt illa significatio quæratur à Dæmone, tanquam ab eo, qui illam cognoscit, & per eam pręscit futura & sic eadem superstitio committitur. Addimus deniq; falsum omnino esse, astra esse imposita ad huiusmodi significationem, quod August. suprà demonstrat argumento facto de geminis, & variis illorum moribus; nam sicut indirectè infertur, eos non necessitari à cælo, ita conuincitur, non significari. Quia stellæ significantes, & concursus, seu aspectus earum idem est, vt supponitur: ergo non potest de vno gemino significare, quod erit malus, & de alio, quod erit bonus, quia vnum signum in se vniforme, & eodem modo se habens non potest in duobus natis sub eodem signo cõtraria significare, vel si in vtroq; significat bonitatem, vel malitiam, in altero falsum est signum, & non est à Deo. Quòd si dicantur esse veluti æquiuoca signa ad plura significandũ imposita, tunc incerta, & æquiuoca redditur tota significatio, nec potest certis regulis cõprehendi, quas Mathematici tradunt, sed oporteret singulas significationes, seu impositiones antea præsciri, per reuelationem eius, qui talia signa imposuit; vnde esset superflua (quia reuelatio per se sufficit) & ad saluandas Astrologorum vanitates est prorsus inutilis.

25. Explicantur testimonia Scripturæ in contrarium allata.

Testimonia verò Scripturæ, quæ pro illa significatione suadenda afferuntur, nullius momenti sunt. Nã verba Genes. 1. ab omnibus Patribus intelliguntur de signis datis à Deo ad numerandos annos, diuidendos dies, & cognoscenda tempora, apta ad vsum huius vitæ, vt ad nauigandum, seminandum, & alios vsus vitæ necessarios. Duplex ergo est expositio; vna, vt per illa duo verba idem significetur, & vnum explicet aliud: cum enim dictum esset, *Vt sint in signa*, additum est, *& tempora*, id est, in signa temporum quę tempora sunt dies, & anni. Ita ferè Aug. in imperfection. Genes. capit. 13. Alia est, vt sint signa æstatis & hyemis, ita vt tempus seminandi indicent, alia metendi, alia nauigandi. *Ita vt* (ait Cyril. Hierosol. Catech. 6.) *homo in naui sedens & incertis fluctibus nauigans, in stellam aspiciens dirigat nauem.* Et infrà dicit per solem contulisse pulchritudinem diei, per lunam noctis tenebras consolatum esse. Et hęc est expositio etiam Basil. Ambros. & aliorum ibi, quam Augustinus dicto capit. 13. complectitur. Alter locus Isaiæ varias habet expositiones, quæ in Benedicto Pereira legi possunt tomo 1. in Genesim libr. 2. capit. 3. contra diuinationem ex astris. Sed cùm constet, locutionem illam esse metaphoricam, nullum ex ea potest firmum argumentum sumi. Vt enim demus, metaphoram in hoc consistere, quòd sicut liber inuolutus legi non potest, ita nec in cælis post iudicij diem legi poterit; nihilominus non inde sequitur, nunc omnia futura posse in eo legi, neque enim in quolibet libro res omnes leguntur. Cæli ergo iam tunc non significabunt id, quod significare naturaliter possunt, nimirum, serenitatem, & pluuiam, ver, & hyemem, tempus nauigandi, vel seminãdi, &c. hæc enim, & similia sine motu cæli non significantur, sicut neque fiunt: quia ergo tunc motus cessabit cælorum, ideo complicabuntur, sicut liber. Vel generaliùs, quia vsus libri est ad legẽdum, tunc solet complicari, quando iam non est vsui; cæli ergo complicari dicuntur, quia vsus eorum, influentiæ, & ministeria varia cessabunt. Vel deniq; exponi potest ille locus per alium Apocal. 6. *Et cælum recessit, sicut liber inuolutus.* Quod dictum est de tribulatione futura tẽpore Antichristi: de qua dixit Christus Matth. 24. *Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum.* Sic ergo recedet cælum, non motu locali, sed ab oculis hominum, sicut recedere solet liber inuolutus, quia litteræ eius videri non possunt. Oratio autem illa Ioseph, quam citat Origenes, non solùm Canonica non est, verùm neque vllam habet auctoritatem, eamq; reijcit Athan. in Synopsi, vt notauit Perer. Gen. 49. in principio.

26. Ex astris nõ possunt prædici futura, quæ ex sola Dei voluntate pendẽt.

Atque ex hac assertione à fortiori colligitur, non posse ex astris prædici futura, quæ ex sola Dei voluntate pendent. Nam liberior est voluntas Dei, multoq́ue cælis superior, quam volũtas humana, & ideo lõgè grauius peccatũ est, velle ex astris prædicere, quid Deus sua libera voluntate facturus sit, quàm quid homo. Est etiam longè impossibilius, quia de homine aliqua saltem coniectura fortè sumi potest propter actionem cæli in corpus, cuius inclinationem solet sequi anima. At Dei voluntas omnibus modis altior est, & neque directè, neq; indirectè, neque per se, neque per accidens eam potest inclinare cælum, sed ipsa regit, & gubernat cælum, prout vult. Vnde fit, vt etiã ipsi naturales effectus futuri ex necessaria influentia cęli, prędici non possint ex astris cum tanta certitudine, vt non sint subiecta mutationi, & defectui, si Deus voluerit effectus impedire. Et ita est intelligẽda Gloss. in c. *Non licet* 26. q. 5. quam sequitur Abbas in c. 2. de Sortileg. n. 7. cum dicit, posse hos effectus prædici ab Astrologis, sed non vt habentes necessitatem. Ratio autem, quam isti Auctores subdunt; scilicet quia corpora cælestia sunt signa rerum, & non causæ, non est ad rem, nec veritati Theologicæ consentanea, vt ex dictis patet. Ratio ergo est, quia non sunt prima causa, sed illius prouidentiæ subiecta. Valde ergo errarũt, qui somniarunt, effectus etiam externos, & corporales factos in vniuerso ex peculiari prouidentia, vel voluntate Dei, potuisse in astris præcognosci, vt sunt Diluuium, Christi Natiuitas, & similes. In quo errore dicitur fuisse Petrus de Aliaco, quem in Italia nõnulli imitati sunt contra quos legi potest Ioannes Picus Mirandulanus lib. 2. & 3. contra Astrologos.

27. Præterita etiã, vel præsentia hominibus occulta ex astris non agnoscuntur.

Secundò ampliatur posita assertio, vt non solùm in futuris, sed etiam in rebus iam factis, vel quæ actu fiunt, si ita sunt occultæ, vt humano modo sciri non possint, locum habeat. Ita docent omnes Auctores citati, & specialiter Alex. Alens. 2. par. quæst. 164. memb. 6. 3. & Turrecrem. in cap. *Illos.* 26. q. 2. ar. 4. vbi docent, hac ratione graue crimen esse inuestigare de rebus clam furto sublatis per iudicia astrorum, & inspectionem astrolabij, vbi sint, aut à quo sublatæ sint. De quo extat ca. in iure. *Ex tuarum.* de Sortilegiis: vbi sacerdos, qui cum quodam infami ad priuatum locum accessit, vt per inspectionem astrolabij furtum Ecclesiæ posset recuperare, licèt sine pacto expresso cum Dæmone, sed ex zelo, & simplicitate id fecisset, grauissimè peccasse dicitur. Quem textum expendit bene Caiet. dicta q. 95. art. 2. Et ex eo colligit, ignorantiam rarò excusare grauitatem huius delicti. Præterea in cap. 1. eod. tit. generaliter dicitur, esse prohibitum de furtis inquirere per diuinationem: vnum autem genus diuinandi est per astra. Ratio autem est, quia ex astris nõ possũt cognosci ab homine hęc occulta, & ideo illa inquisitio pactum implicitum inuoluit, quia vel supponit artem aliquam à Dęmone traditam, vel eo tendit, vt Dęmõ se immisceat & quod desideratur, ostendat. Antecedẽs notũ est, quia vel pręteritę actiones inuestigantur nũc ex dispositione, & aspectu, quę nũc astra habẽt; & sic minùs possunt ex illis cognosci, quã actiones futurę, quia multò minùs pendẽt iam ex causa

Origen. Euseb.

constitutate cæli, quã futura, vt rectè notauit Origenes apud Euseb. supra. Si verò inuestigentur præterita ex præteritis constellationibus, habent ad illa eandẽ habitudinem causarum insufficientium, & non imponentium necessitatem. Denique eodem modo comparantur ad illa, sicut præsens constellatio comparatur ad futurum euentum, ergo illa inuestigatio præteritorum contingentium habet eandem malitiam, quæ futurorum. Quòd si loquamur de actionibus, quæ eodem tempore fiunt, vel illæ sunt occultæ, quia sunt actus liberi merè interni: & sic constat non posse cognosci in astris, quia non sunt causę per se illorum, nec in illis ponunt necessitatem: vel sunt actiones, aut res externæ, sed occultæ propter distantiam loci, vel remotionem eius à sensibus hominum: & sic etiam non potest talis effectus in præsenti per astra cognosci, quia per astra non potest haberi notitia intuitiua talis effectus, vt constat, nec abstractiua, quia etiam ad hoc non imposuerunt astra necessitatem, vt res in tali loco reconderetur; vel vt Romæ nunc hoc, vel illud fieret ab hominibus. Ergo in his omnibus diuinationibus est idem genus superstitionis, & malitiæ.

28. Idem etiam dicendum de effectibus casualibus.

Tertiò extenditur assertio etiam ad effectus casuales, qui licèt à causa libera non eueniant, ex accidentario concursu, & impedimento causarum naturaliũ ratò cõtingunt. Ista enim, vt talia sunt, non habẽt certam causam in astris, & ideo ex illis ea inuestigare; idem vitiũ est superstitiosæ Diuinationis, vt expressè docuit D. Thom. in dicta q. 95. art. 5. & alij suprà citati. Ratio verò est, quia huiusmodi casualis effectus, vt talis est, non habet causam per se, vt dixit Arist. in 6. Met. vtique infra Deum, qui sua infinita scientia, & prouidentia omnia comprehendit, & ipsum etiã concursum, seu occursum cõtrariarum causarum, aut intendit, aut ex certa scientia permittit. In cælo autem nihil tale coniectari potest, quòd sit causa illius concursus causarum, à quibus proximè casualis effectus euenturus est, ergo nullo modo potest ex astris prædici.

D. Thom.

Aristot.

Obiectio.

Dices; Per Astrologiã non inspici tantùm vnam, vel aliam stellam, sed concursum, & aspectum futurum in omnibus, ergo in collectione omnium poterit cognosci effectus casualis futurus.

Soluitur.

Respõdeo, negãdo consequentiam; tum quia homo non potest omnium stellarum, etiam fixarũ concursum, & vim exactè cognoscere; quod necessariũ esset ad talium effectuum certam cognitionem; tum maximè quia casualis effectus non solùm pẽdet ex astris, sed etiam ex causis inferioribus, & ex materię dispositionibus, quę in astris cognosci non possunt, & hominibus notæ non sunt, neque per illas artes considerãtur. Vnde neque Angeli ipsi possunt naturali virtute hos casuales effectus in solis astris cognoscere; sed indigent comprehensione omniũ aliarum causarum tam efficiẽtium, quàm materialium, quæ in tali puncto concurrere possunt, vt ex propria materia constat; homines autem non possunt hæc omnia comprehendere, ergo ex astrorum obseruatione talis cognitio haberi non potest, ergo cum inde quæritur, superstitiosum est, & disciplina Dæmonum tacitè desideratur.

29. Asseritur nõ solũ nõ posse hæc prædici, vt certò euentura, sed neq; vt probabiliter futura.

Quartò ampliatur assertio, vt nõ solùm locum habeat, quando hæc prædicuntur, vt certò euentura, sed etiã quando simpliciter, & in particulari asserũtur, & credenda proponuntur etiam, secundum moralem, & probabilem coniecturam. Hoc non est ita certum, sicut cætera: aliqui enim Auctores Catholici significant hoc non esse peccatum, quia nec per se malum esse videtur, nec inuenitur prohibitũ. Prior pars constat, quia coniecturalis cognitio haberi potest ex his causis, nec ex illa sequuntur incommoda suprà illata, quia nec tollitur liberum arbitrium, nec inducitur fatum, &c. Altera verò pars probatur, quia nullum inuenitur ius humanum, in quo aliquid amplius in hoc genere prohibeatur, quam quod per se malum sit. Alij verò etiam hoc genus probabilis prædictionis damnant: quod in particulari inuenio in quodam scholio ad Panormit. in cap. 2. de Sortileg. verb. *Sed meo, &c.* Quod probat ex c. *Illos planetarios* 26. q. 2. vbi Augustinus ait, Christianam pietatem repellere, damnareq́ue omnem consultationem horum Astrologorum; at si posset expectari saltem probabilis cognitio sine peccato, non esset damnãda talis consultatio, quia in hominibus probabilis cognitio ad multa esse potest vtilis, ideoque sine peccato ex naturalibus causis inquiritur. Est ergo prohibitum rimari futura ex astris, siue ad certam cognitionem eorum habendam, siue ad coniecturalem.

Panor. Cap. Illos. August.

30. Qui verbis prædicit hæc futura, damnatur & punitur iure, vt Diuinus.

Sed in hoc puncto loqui possumus vel in ordine ad iudicium externum; quod in præsumptione sæpè fundatur, vel in ordine ad conscientiam, & ad Deum, qui iudicat de culpa actionis, prout in se est. Vnde etiam sermo esse potest vel de exteriori prædictione; vel de interiori intentione, & credulitate. Primò ergo quod spectat ad externum forum, ac iudicium; Qui simpliciter, & absolutis verbis prædicit hæc futura in particulari, vt hunc futurum esse Episcopum, vel ducem, vel similia; vel reuelat particularia facta omninò occulta, iure Ecclesiastico damnatur, & punitur vt Diuinus, licet postea explicet intellexisse suam prædictionem, vt probabilem. Hoc euidẽter probatur ex verbis Sixti v. statim referendis. Et ratio est, quia vnusquisque iudicandus est apud homines iuxta planum verborum sensum: nam si illi euasioni daretur locus, nullus posset conuinci, quia ipsi nunquam dicunt hoc infallibiliter esse euenturum, imò fatentur in generali interdum sua principia deficere. Quarè in tali prędictione absoluta non deest grauis culpa saltem propter scãdalum, & propter speciem mali cum præsumptione iuris, & de iure. Vnde vlteriùs addimus, quòd licèt in his prędictionibus expressè addant, se non affirmare id tanquam certum, nihilominus coram Ecclesia non excusantur, sed puniendi sunt. Hoc declarauit expressè Sixtus v. in dicto Motu dicens: *Statuimus, vt contra facientes iudicia, & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus aliquid euenturum affirmare audent, etiamsi id se non certò affirmare asserant, aut protestentur &c. Inquirant, & procedant, & in eos seueriùs Canonicis pœnis, & alijs corũ arbitrio animaduertant.* Vel ergo Pontifex supponit, hoc esse iure Ecclesiastico prohibitum, vel tacitè id prohibet, seu prohibitionem auget, aliàs non iuberet, eos puniri, non obstante prædicta declaratione, & protestatione ipsorũ. Ratio autem esse potest, vel quia etiam ille modus prænunciandi futura, est perniciosus Reipub. quia eadem incommoda, & vanæ inuestigationes ex illo sequuntur; vel quia semper præsumitur, ea verba proferri ad occultandam malitiam, & diuinationem; vel certè quia etiam illa est vera Diuinatio, vt iam dicam. In tota ergo hac exteriori prędictione inuenitur culpa, saltem ratione scandali, & prohibitionis Ecclesiæ.

Sixt. V.

Sixt. V.

31. Etiamsi non vt certa hæc prædicantur neque prædicens interiùs aliud habeat superstitiosè tamen agit.

Dico vero vlteriùs, etiamsi quis interiùs non plùs intendat, quam verbis profert, & declarat, cum dicit, se id non affirmare vt certum, sed vt probabile, superstitiosè agere, & aliquam culpam grauem superstitiosæ Diuinationis committere. Ratio est, quia ex solis astris comparari non potest cognitio talium futurorum, vel occultorum ita probabilis, vt ad definitum iudicium ferendum sufficiat, scilicet, ita esse futurum; qui autem ita illa prædicit, vel ea intentione illa

inuestigat, saltem hanc determinatam cognitionem humanam talium futurorũ inquirit, ergo tacitè vult ex disciplina Dæmonis talem cognitionem comparare. Minor, & consequentia nota est. Maior autem patet ex superiùs dictis, quia sola astra sunt remotissimæ causæ, & illæmet sunt maiori ex parte hominibus ignotæ, & quia plures omnino ignorãtur, & paucæ illæ, quæ cognoscuntur, imperfectissimè cognoscuntur quoad earum virtutem, & influentiam. Et confirmatur: quia hæc Diuinatio etiam sub specie probabilitatis solùm fundatur, vt supponimus, in regulis artis iudiciariæ: at illæ regulæ non possunt habere etiam probabilitaté ex solis astris, & ideo damnantur, vt industria Dæmonum introductæ, ergo illa inuestigatio, vel credulitas, etiam si sit cum formidine, superstitiosa est. Et hoc tandem bene confirmant verba Dei per Ieremiam: *A signis cæli nolite metuere*; non enim irrationabiliter timerentur, si iudicium probabile, & cognitionem humanam conferre possent. Si ergo timenda non sunt profectò nec sub illa specie inquirenda, aut consulenda sunt. Secus autem esset, quando non ex astris solis, sed ex aliis circunstantiis, & causis particularibus sumeretur coniectura, vt ex temperamento personæ, ex aliis actibus eius, & similibus circunstantiis: nam talis obseruatio non est diuinatio, sed prouidentia; vnde si inter alias coniecturas consideretur etiam aspectus astrorum, quatenus aliquid conducere potest, id non pertinet ad superstitionem, sed ad naturalem Astrologiam, quæ non est damnata, vt diximus.

Ierem.

CAPVT XII.

An sortium vsus semper sit superstitiosus, & prohibitus.

1. An sortes se per superstitiosæ sint, & prohibitæ. *Deut.* 1. *Act.* 9. 1. *Reg.* 10. *Luc.* 1.

RAtio dubitandi est, quia sortium mos & tempore legis scriptæ, & in lege gratiæ inuenitur à sanctis Patribus vsitatus, ergo de se non est malus, sed potest licitè fieri. Antecedens patet; nam terra promissionis per sortem diuisa est, Deut. 1. Act. 17. Saul per sortem electus est. 1. Reg. 10. Ministeria etiam sacerdotalia sorte diuidebantur, iuxta illud Luc. 1. *Sorte exiit, vt incensum poneret. &c.* Imò in ipsis diuinis sacrificiis sorte eligebatur, quid esset offerendum Deo Leuit. 16. Præterea Iosue ad cognoscendum malefactorem occultum sortem misit; Iosue 7. Et Ionathas sorte cognitus est, 1. Reg. 14 Ionas etiam sorte agnitus est Ionæ 1. Ac denique Matthias sorte electus est Act. 1. Vnde August. Concion. 2. in Psal. 30. circa illa verba, *In manibus tuis sortes meæ*, colligit, sortes non aliquid mali esse, *sed res est* (ait) *in dubitatione humana posita diuinam indicans voluntatem.* In contrarium verò est, quia sortilegia, id est sortium vsus, vel per sortes electio iure damnata est, toto titulo de Sortilegiis, & 26. quæstion. 1. 2. & sequentibus, vbi multa ex Patribus referuntur.

Leuit. 16. *Iosue.* 7. 1. *Reg.* 14. *Ion.* 1. *Actor.* 1. *Aug.* *Psal.* 30.

2. Sortes vel diuisoriæ, vel cõsultatoriæ, vel diuinatoriæ sunt.

Resolutio verò clara est, adhibita sortium diuisione, quæ trimembris dari solet ex D. Thom. dicta quæstio. 95. artic. 8. Nam quædam sortes dicuntur diuisoriæ, quædam consultatoriæ, quædam diuinatoriæ: sed huius partitionis sensus, & ratio intelligetur meliùs, ad duo membra vsum sortium reuocando. Ad duos enim fines mitti possunt sortes, scilicet vel ad aliquem effectum faciendum, vel ad aliquid occultum cognoscendum, seu reuelandum. Quando priori modo mittuntur, dicuntur generaliter sortes diuisoriæ, & dici potest contractus sortium seu sortes, quæ mittuntur in vi alicuius contractus: nam ille effectus, qui per sortes intendi potest, non est effectus physicus, quia per sortes non applicatur aliqua physica causa ad operandum, sed est effectus moralis, qui ex conuentione hominũ fieri potest, vt est translatio dominij eius rei, quæ in sortem mittitur, vel collatio officij, aut beneficij, aut alterius potestatis, quæ per electionem, vel sortem conferatur. Quoties autem sortes ad aliquem huiusmodi effectum faciendum, mittuntur, necesse est, vt in vi alicuius pacti & conuentionis præuiæ inter eos, quorum consensu ille effectus fieri potest, mittantur, aliàs non essent operaturæ: accedente verò illo pacto, in virtute illius operantur. Nam pactum includit voluntatem quasi conditionatam eius, qui potestatem habet ad talem effectum faciendum, quę voluntas transit in absolutam, impleta per sortem conditione: nam licèt illa conditio casu impleatur, non refert, quia non aliter posita erat in pacto. Et ita pro diuersitate huius pacti variæ possunt esse istæ sortes: aliæ enim sunt lusorię, vt sunt in omni ludo, cuius euentus pendet ex pura fortuna; aliæ sunt electoriæ, seù quæ ad electionem faciendam ordinantur. At verò quando sortes solùm mittuntur ad cognoscendum occultũ aliquid, tùnc generali nomine dici possunt & consultatoriæ, & diuinatoriæ, quia omnis inquisitio veritatis occultę quædam consultatio est, & omnis prædictio, vel præcognitio illius potest dici Diuinatio generatim loquendo. Tamen quia Diuinatio in malam partem sumitur, vt supradiximus, sortes illæ, quibus tacitè, vel expresè consulitur Dęmon, Diuinatoriæ dicuntur, si verò consulatur Deus dicuntur consultatoriæ ver vocis etiam appropriationem.

Ad duo mẽbra hęc tria reuocantur.

3. Sortes diuisoriæ per se malæ non sunt.

Dico ergo primò: Sortes diuisoriæ, seu quæ fiunt in vi contractus per se, & natura sua malæ non sunt, aliquæ verò sunt humano iure prohibitæ, aliæ verò indifferentes adhuc manent, Conclusio est communis, & clara. Prima enim pars constat, quia in illis sortibus nulla superstitio inuenitur, quia nec ad cognitionem rei incertæ ordinantur, sed immediatè ad operationem; nec etiam continent expresè, aut tacitè aliquam Dęmonis inuocationem; quia nec ad docendum, nec ad operandum aliquid imploratur eius auxilium, cùm per eas sortes nihil intendatur, quod superet efficaciam voluntatis humanæ, vel diuinę, si iussu, vel nutu illius sortes mittantur, vt dicemus. Per se autem non requiritur in tali sortiũ vsu aliquis Dęmonis consensus, vel cooperatio. Materialiter autem potest cõtingere, vt aliquis habens aliquam cum Dæmone societatem, pactum cum illo faciat, mittendo sortes pro determinanda obligatione ad hanc; vel illam actionem; verũtamen ibi ratio superstitionis non consistit propriè in sortibus, sed in paciscendo cùm Dæmone. Abstrahendo ergo ab hac speciali malitia, in vsu sortium ex contractu ad aliquid diuidendum, vel conferendum, per se, & natura sua malitia superstitionis non est; nec etiam habet talis vsus malitiam iniustitiæ, nisi aliunde ex materia, vel aliqua deceptione, vel ex modo sortium illi adiungatur; id enim interdum accidere posse infrà videbimus; est autem quid singulare, & quasi accidentarium, Per se autem sortes non inuoluunt iniustitiam, quia in eis est voluntaria pactio, & potest esse cum æqualitate vtriusque partis. Nec denique est ibi per se coniuncta malitia contra alias virtutes, quæ probabili ratione cogitari possit. Sortes ergo hæ non sunt intrinsecè malæ.

4. Sortes generaliter non prohiberi. *L. Si duobus.*

Neque etiam inueniuntur sortes generaliter prohibitæ: nullibi enim ostẽdi poterit talis lex vel Ciuilis, vel Canonica. Quia potius iure Ciuili in multis casibus approbantur, vt pater ex leg. *Si duobus* Cod. Communia de legatis; vbi in varijs casibus, in quibus hæredes, vel legatarij, quibus æqua data est potestas eligendi

eligẽdi seruum, vel rem aliã, inter se de electione contendunt, omnibus dicitur ibi: *Sancimus in huiusmodi casibus rei iudicem fortunam esse, & sortem inter altercantes adhibendam, vt quem sors prætulerit, is quidem habeat potestatem eligendi.* Et Glossa ibi verb. *Fortuna*, aliam legem Digestorum refert. Nec talis lex iudicari potest iniqua, tunc quia quod priuati homines possunt licitè facere ex communi consensu ad tollendas controuersias, potest per legem statui, vt ita fiat, tum etiam quia illud est in talibus casibus optimum medium ad dirimendas lites, & nulli parti est iniuriosum, cum in omnibus sit æquale ius; quod vt supponitur, nec diuidi potest, nec omnibus æqualiter applicari, & ideo incertitudo etiam sortium æqualis est. Nec ius Canonicum leges illas pro similibus casibus reprobauit. Et statim afferemus casus alios, & regulam generalem constituemus ad discernendum, quando huiusmodi sortes liceant aut non liceant.

Glos.

5. Ius Canonicũ prohibet sortes in electionibus Ecclesiasticis. *Ca Ecclesia.*

Tertia ergo pars assertionis declaratur, quia in iure Canonico prohibentur sortes in electionibus Ecclesiasticis faciendis. Hoc patet ex capit. *Ecclesia* extra de Sortilegiis, vbi prius dicitur, *multa reprehensione dignum, quòd sors in talibus interueniat.* Et postea concluditur: *Sortis vsum in electionibus perpetua prohibitione dãnantes* Ex quibus verbis colligitur primò, prohibitionem illam extendi ad omnem Ecclesiasticam electionem, quia absolutè, & sine restrictione fit: & in talibus locutionibus indefinita locutio æquiualet vniuersali, quia generales regulæ per eas constituuntur, sicut in doctrinalibus. Quod maximè est necessarium in lege prohibente, quia prohibitio includit virtualẽ negationem, quæ vim habet distribuẽdi. Imò ex discursu illius textus constat, non tantum esse prohibitam sortẽ in ipsa dignitate Ecclesiastica, officio, aut beneficio conferendo, sed etiam in eligendis, vel nominandis compromissariis ad electionem faciendam. Ibi enim dicitur fuisse reprehensione dignum, quòd potestas nominandi, seu eligendi compromissarios, vni per sortẽ delata fuerit. Et ratio est, vel quia etiam tunc prouisio Ecclesiæ immediatè reducitur in sortem, vel quia eadem incommoda in illa sortitione inueniuntur, nam fieri potest, vt ille, qui per sortem assumitur ad compromissarios nominandos indignus sit, & ineptus ad illud munus, ex quo tota electio Episcopi, aut alterius similis postea pendet. Et hac ratione (vltra vim verborum) extenditur illa prohibitio ad omnem electionem ecclesiasticam, per quam vel iurisdictio, etiam ad vnum actum, vel ius eligendi, aut nominandi, vel ecclesiastica dignitas, aut officium, vel beneficium, vel administratio ecclesiastica confertur: & in hoc conueniunt expositores ibi cum Glossa, & Theologi cum diuo Thoma dicto articul. 8. & Summistæ.

Glos. D.Thom.

6. An sortes liceat inter duos mittere quando suffragia sũt paria.

Sed quæri potest circa hoc primò, An saltem in eo casu, in quo suffragia paria sunt & duo habuerunt in electione (semel, bis, aut sæpius facta) paria suffragia, An inquam liceat inter illos duos sortem mittere. Videri enim potest licitum: tunc quia vix superest tunc aliud remedium, tum quia vterque illorum sufficienter iudicatur idoneus per suffragiorum multitudinem, & ita cessat periculum, in quo solo ratio legis fundatur: tum denique quia tunc non videtur sors fieri in electione simpliciter, quod est prohibitum: iam enim electi sunt illi duo præ aliis, & inter se vt æquales, & quasi disiunctim, vt alter illorum dignitatem, aut officium habeat; & solùm mittitur sors, vt electio facta habeat effectum in vna illarum personarum potiùs, quàm in alia. Accedit, quòd in multis congregationibus est in vsu, vt in electione Pastoris, vel Rectoris plures eligantur, non vt omnes officium habeant, sed vt postea inter eos solos sors mittatur, per quam vnus ex eis tandem officium consequitur. Hæc ergo sortitio non est prohibita, alioqui non ita esset tolerata, & recepta. Eadem autem ratio est de hac, & præcedenti: ideo enim hic modus eligendi cum sortibus videtur licere, quia per electionem illorum plurium ablatum est periculum eligendi indignum, quia omnes illi per electiones suas propositi sunt vt digni; & ita sortitio non est simpliciter ad electionem, sed ad quandam electionis factæ determinationem, seu executionem. Atque hoc confirmari potest ex facto Apostolorum Act. 1. talis enim fuisse videtur electio Matthiæ: nam prius Apostoli constituerunt duos quasi ab ipsis electos, & approbatos vt idoneos ad Apostolatum, & postea inter duos tantùm illos miserunt sortem. Sed de hoc facto latiùs infrà.

Act. 1.

7. Pars negatiua eligitur nõ posse scilicet mitti sortes inter duos illos.

Nihilominus censeo, ex vi iuris communis non esse licitum in priori casu per sortitionem, terminare illam electionem, seu diuisionem suffragiorum componere. Ratio est, quia illa esset vera electio per sortem, quæ in vniuersum, & sine limitatione prohibita est. Falsumque est tũc non superesse aliud remedium: nam superest remedium compromissariorum, quod in iure approbatum est in cap. *Quia propter* de Electione. Aliud autem remedium sortium non inuenitur approbatum; imò in dicto cap. *Quia propter*, omnis electio facta aliter, quam per omnes electores, vel per cõpromissarios, reprobatur. Neque etiam est verum, vtrumque illorum æqualia suffragia habentium fuisse sufficienter iudicatum idoneum, quia Capitulum eligentium de neutro hoc iudicauit, quia non censetur esse iudicium totius Capituli, nisi saltem maior pars electorum in illo conueniat. Ideoque in neutrum illorum facta est electio ad aliquid, nec approbatio sufficiens personæ eius; & ideo si sortes postea mittantur, re vera tota electio est per sortes, quod reprobatum est. Et hæc videtur expressa sententia Glossæ in cap. *Duobus* de Rescript. in 6. verb. *teneantur*. Vbi expressè quærit, quid erit, si electores pari numero discordant in eligendo inter duos, respondetque, superiorem posse eos compellere, vt concordent, & eligant intra certum tempus, aliàs ad eum deuolui electionem; vnde supponit, non posse per sortem electionem terminari, & ita etiam sentit Felinus in cap. *Capitulum* de Rescript. cum Cardinali in capit. *Licet causam* de Probat. in fin. vbi generalem regulam statuit, in beneficialibus non esse locum sorti.

Cap. Quia propter.

Glos. Ca. Duobus.

Felin. Cap. Capitulum.

8. Non posse plures eligi, vt postea per sortes vnus accipiat munus ecclesiasticum.

Vnde ad secundum casum respondemus primò, in illo aliquam maiorem rationem inueniri non reprobandi sortes, quia iam singuli illorum, qui mittentur in sortem; sunt re vera electi ad maiorem numerum suffragiorum ad tale officium, vel dignitatem, non vt illam determinatè habeant ex vi solius electionis, sed vt illam habere possint, & ita singuli sunt approbati à Capitulo ad munus illud. Nihilominus tamen addo secundò, etiam illum modum electionis non licere in propriis electionibus Ecclesiasticis propter generalem prohibitionem, à qua non licet casum excipere sine fundamento iuris, vel euidenti necessitate. Nec admitto, dari talem consuetudinem in electionibus Ecclesiasticis, sed in quibusdam congregationibus, quæ potiùs Ciuiles, seu laicæ sunt, quàm ecclesiasticæ. Et officia, ad quæ tales electiones fiunt, nec iurisdictionem, nec administrationem propriam, & ecclesiasticam habent. Quòd si in aliqua communitate, & electione ecclesiastica talis fuerit eligendi modus, erit ex vi alicuius constitutionis approbatæ per Papã, per quam aliquo modo derogatur iuri communi, quo sublato, ille modus electionis per se malus nõ est. Et hoc modo posset defẽdi electio

di electio Matthiæ per sortem, quia tunc nulla erat prohibitio positiua diuina, vel humana de tali vsu sortium neque ex natura rei in illa erat periculũ prauę electionis, quia solùm mittebantur sortes inter duos selectos, & iudicatos idoneos, & dignos: & fortasse Apostolis nõ innotescebat, quis esset dignior, & ideo miserunt sortem. Sed in illo particulari facto aliquid ampliùs necessariò dicendum est, quia non fuit tantùm sortitio electiua, (vt sic dicam) sed fuit etiam consultiua, & ideo specialem Dei instinctum interuenisse necesse est, vt infrà dicam.

9. An electio talis per sortes non solũ sit prohibita, sed etiam nulla.

Secundò inquiri potest circa hanc partem, An talis electio per sortes non solùm sit iure prohibita, sed etiam sit nulla. Quod enim non sit nulla videtur colligi ex dicto cap. *Ecclesia*, vbi licèt dicatur reprehensibilis electio facta per sortes, non dicitur esse nulla, imò supponitur fuisse valida, cum Pontifex illam cõfirmet, nõ enim illam innouat, & denuo confert, sed tantum cõfirmat, confirmatio autem supponit valorem actus. Et idem sentit Glossa ibi ver. *Ad gratiam* dicens, ideo confirmationem illam ad gratiam computari, *quia de iure debuit cassari*: ergo non fuit irrita, sed ad summum irritanda, ac subinde valida. Denique postea in prohibitione nullum est verbum annullans, sed tantùm prohibens vsum sortium in electionibus, lex autem prohibens non irritat, nisi addat verbũ declarãs nullitatem actus, vt in materia de Legibus tractamus. Nihilominus Panormitanus ibi n. 5. ait, censendam esse electionem illam nullam, quando sors in illa interuenit. Primò quia est facta contra dispositionem Legis. Secundò quia est contra formam eligendi datam in capit. *Quia propter* de Elect. Sed primum motiuum apud me non concludit, quia, vt argumentabar, actio contra prohibitionem legis, quæ non habet verba irritantia, non est irrita ipso facto, sed ad summum irritari potest, & ideo ex vi illius cap. *Ecclesia*, non credo, esse talem electionem nullam ipso facto. At verò in dicto capit. *Quia propter* expresse dicitur, *Aliter electio facta non valeat*, ideo ex vi illius textus verum esse existimo irritam esse electionem ad aliquam Ecclesiã quæ per sortes fit, quia in ea seruari non potest forma præscripta in dicto c. *Quia propter*, & consequenter de illa verificantur illa verba. *Aliter electio facta non valeat*, nam aliter facta est.

Ca. Ecclesia. *Glos.* *Panor.* *Cap. Quia propter.* *Ca. Ecclesia.*

10. *Ca. Ecclesia.* *Ca. Quia.* *Innoc. 3.* *Honor.* Electio cõmissariorũ per sortes non facit irritam electionem ad Ecclesiã per eos factam.

Dices, Ergo in casu capituli *Ecclesia*, electio de qua ibi tractabatur, nulla fuerat ipso facto ex vi capituli *Quia propter*, nam ius illud antiquius erat: conditum enim est ab Innoc. III. qui Honorium III. præcessit, à quo aliud ius manauit. Quomodo ergo Honorius nõ censuit illam electionem irritam, sed validam, quandoquidem illam confirmauit? Respondendum videtur, rationem esse, quia in illo casu dicti cap. *Ecclesia*, non est electio ad Ecclesiam facta per sortes, sed per suffragia, & electionem commissariorum, & ita potuit in ea seruari forma capit. *Quia propter*, iuxta illa verba: *Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Ecclesiæ viduatæ prouideãt de Pastore.* Quod totũ in dicto capit. *Ecclesia* seruatum est, solum fuit erratum in modo cõmittendi eligendi potestatem commissariis, interuentu sortium. De hoc autem modo committendi potestatem eligendi aliis, nihil dispositum erat in cap. *Quia propter*, neque circa hoc ibi est forma præscripta ad committendam talem potestatem. Potuit ergo commissio esse valida licèt per sortes fuerit facta, si autem commissio fuit valida, etiam electio à commissariis valida esse potuit, quia in ea, vt dixi seruari potuit forma cap. *Quia propter*. Et ideo restrictè dixi, electionem ad Ecclesiam sortibus factam esse nullam, & non simpliciter omnẽ actionem ordinatam ad electionem, neque omnem prouisionẽ beneficij per sortes factam esse nullam, quia in dicto ca. *Quia propter* de sola propria electione ad Ecclesiam facienda, forma præscribitur, & sola illa aliter facta annullatur. In aliis verò casibus, vbi necesse non est illam formam seruare, etiam si vsus sortium sit prohibitus, non inuenitur ius actionem, vel collationem irritans; & ideo quoad hoc censeo procedere priorem sententiam Glossæ per textum ibi in dicto capit. *Ecclesia*.

Glos.

11. Vtrùm licitum sit litigantibus de aliquo beneficio mittere inter se sortes.

Tertiò quæri potest, An ex vi illius ca. *Ecclesia* prohibitum sit, vti sortibus ad terminandas, vel tollendas lites Ecclesiasticas, præsertim in causis beneficialibus. Aliqui simpliciter negant factam esse talem prohibitionem, ac subinde licitum esse inter litigantes de aliquo beneficio, mittere sortes, & ita componere litem. Quia in dicto cap. *Ecclesia* solum prohibentur sortes in electionibus, quæ lex cum odiosa sit, restringenda est ad proprietatem verborũ: non est ergo amplianda ad reliquas conuentiones, quæ electiones nõ sunt: at qui componunt litem per sortes, non eligunt, ergo non prohibentur id facere illo iure. Nam ille, cui sors fauit, non accipit beneficium ex vi sortis, sed ex vi tituli, aut iuris, quo pro se litem prætendebat; & per sortem solum fuit ablatum impedimentum: ergo hoc nec de se malum est, nec prohibitum, erit ergo licitum. Vnde à fortiori idem dicendum erit de quocunque alio negotio Ecclesiastico, quòd nec electio sit, nec ad electionem ita proximè ordinetur, vt sub illa contineri videatur. Atque ita sensisse nonnullos iuris peritos, refert Felin. in dicto cap. *Capitulum* num. 21. At verò Abbas in dicto capit. *Ecclesia* solùm dicit, in illo cap. non esse prohibitum inter Clericos vsus sortium in causis, & litibus temporalibus, quod certè manifestum est, & satis conuincitur discursu facto. Per illum autem limitatum loquendi modum insinuat Abbas, in causis, & litibus beneficialibus non esse licitum, vti sortibus ad componendas illas. Expressiùs verò id docuit Cardinalis in dicto cap. *Licet causam* de Probat. in fine dicens, *in beneficialibus causis non esse locum sorti*; & hoc sequitur Felinus suprà, addens limitationem in Papatu ad tollendum schisma, de quo alibi. Ratio verò dictæ regulæ (omissa pro nunc exceptione) est, quia per huiusmodi sortem incurritur periculum obtinendi beneficium sine iusto titulo, contra regulam primam de Reg. iur. in 6. dicentem, *Beneficium Ecclesiasticum non posse licitè sine institutione Canonica obtineri*, & contra c. vnic. de Eo, qui mittitur in possess. lib. 8. Vbi dicitur, in his litibus beneficialibus cauendum esse, ne aliquid fiat, *per quod ad beneficium vitiosus pateat ingressus*. At per sortem incurritur periculum vitiosi ingressus, ergo non habet locum in componendis causis beneficialibus.

Felin. Cap. Capitulum. *Abbas.* *Cardi.* *Reg. Iur.*

12. Resolutio quæstionis.

In hoc puncto dicendum censeo primò, non esse prohibitum ex vi dicti capit. *Ecclesia*, vti sortibus ad componendas lites Ecclesiasticas, etiam in beneficialibus. Hoc mihi probat ratio primæ sententiæ. Et videtur esse opinio Glos. in dicto cap. *Licet causam* de Probat. ver. *Vti possidetis*, vbi loquens de litigantibus super beneficio, ait, *Vbi nullus, vel vterque ostendit titulum, & omnino sunt æquales probationes, nec apparet, quis ad iudicium prouocauit sorte dirimatur.* Et allegat iura Ciuilia, & c. *Sors* 26. quæst. 2. quatenus dicit, sortem de se non esse malã, vnde supponit, in tali materia etiam non esse prohibitam. Et hanc opinionem esse vsu receptam, & iustam dicit ibi Hostiens. num. 20. nec dissentit Abbas numer. 37. Licèt adhibeat limitationem, quæ ad rem nostram non pertinet, scilicet, vt sortes mitti possint, consentientibus partibus, non verò repugnante altera, vel vtraque. Nam illud prius sufficit, vt intelligamus hoc non esse prohibitum, quicquid sit de posteriori parte, quæ alibi examinanda est.

Glos. *Cap. Sors.* *Hosti.* *Abb.*

13.

Secundò dico, hunc modum componendi litem beneficialem

Les beneficialis nō potest cōponi per sortes auctoritate priuata litigantium.

beneficialem per sortes, nō posse fieri per auctoritatē priuatam ipsorum litigantium. Ita intelligendam puto secundam opinionem suprà positam. Et hoc probat bene ratio, quam pro illa adduximus, quia fieri posset, vt per talem sortem beneficium obtineret, qui non habet titulum. Et quoad hoc potest hic applicari sententia multorum Canonistarum asserentium in dicto capit. *Licet causam* sortem non habere locum in dubio facti, sed iuris. Nam illud dictum applicatū ad præsentem materiā habet verum, quando voluntates partium, etiamsi inter se paciscātur, non sufficiunt ad tollendum dubium facti: tunc etiam incurritur periculum vitiosi ingressus, quod periculū per huiusmodi sortes non vitatur. Ita verò est in proposito, quia si litigator nō habebat iustum titulum, etiamsi maximè cōueniat cum alia parte in sortibus mittēdis, & super illum cadat sors, non sufficit consensus partis aduersę ad dandū ei titulum; hac ergo ratione non licēt huiusmodi sortes. Secus verò est in causis temporalibus in quibus res, de qua litigatur, potest per priuatū pactum litigantium alteri adiudicari. Vnde iuuari potest hæc assertio ex generali regula, quod super beneficium, de quo litigatur, non licet pactum facere priuata voluntate sine auctoritate iudicis, imò tale pactū simoniacum censetur: sed hæ sortes non fiunt sine pacto, vt supra ostensum est, ergo non licent. Hinc verò obiter colligitur, peccatum ibi commissum non esse superstitionem, de qua nunc tractamus, sed ad sacrilegium, vel simoniam pertinere, vt constat.

Ca. Licet.

Peccatū cōmissū in his so. tionon est superstitio.

14.

Glos.

Deinde concludimus, & dicimus tertiò, auctoritate iudicis posse fieri huiusmodi sortes. Ita sentiunt Glossa, & Doctores allegati: & patet à sufficienti partium enumeratione nam hoc licet aliquo modo, & non auctoritate priuata, ergo saltem auctoritate iudicis. Item patet ex contraria regula de simonia: nam si super beneficio litigioso partes paciscantur in manibus iudicis, & ipse admittat, & iuxta pactum sententiam proferat, tenet, & nulla sit simonia nec sacrilegium, ergo idem erit, si pactum sit de sortibus. Nam sicut in tali dubio, vel litigio pactum operatur, vt accedente auctoritate iudicis, eiusque sententia, caueatur periculum vitiosi ingressus, quia ille, cui per talem sententiam fuerit adiudicatum tale beneficium, verè illud consequetur, & ille censetur sufficiens titulus; quando sine fraude, aut vi, vel clara iniustitia, bona fide processum est; ergo eadem ratione tolletur illud periculum, etiam si pactum sit sortium, nam illud quasi materiale est, & tota ratio in iudicis auctoritate consistit.

15. An prædicta prohibitio extendatur ad secularem electionem.

Quartò dubitari potest, An prohibitio capit. *Ecclesia* extendatur ad electionem ciuilem, seu secularē. Videtur enim extendi, tum quia textus absolutè loquitur de electionibus, & non limitat prohibitionem ad beneficialia: tum etiā quia illa prohibitio fundata est in illa ratione naturali, quòd per sortem committitur electio fortunę, vt possit cadere sors super indignum, vel minùs dignum, quod de se est contra iustitiam, etiam in ciuilibus magistratibus, &c. In contrarium verò est consuetudo, quæ est optima legum interpres, quia non obstante illo iure vsus sortium frequens est in Ciuilibus electionibus. Ratio etiam addi potest, quia ius Canonicum non disponit nisi in propria materia: vnde in eodem textu dicitur, reprehensione dignum esse, quod sors *in talibus* interueniat id est, in his, quæ ad beneficia pertinent; ergo de his tantùm subiecta est sequens prohibitio. Respondeo breuiter, prohibitionem illam, vt positiui iuris, non extendi ad Ciuiles magistratus, & officia, vt rectè probatum est: estque omnium sine dissensione sententia. Nec refert, quod in vltimis verbis, in quibus prohibitio fertur, absolutè dicatur *in electionibus*, quia semper intelligi-

Resoluitur quæstio.

A tur iuxta subiectam materiam, & iuxta præcedentia verba, & discursū textus, vt adnotauimus. Ratio verò in priori parte facta rectè probat, interdum esse posse iniquam sortitionem illam in publicis officiis ciuilibus contra legem naturalem, etiamsi nulla sit prohibitio humana, illa verò iniquitas non consistit in superstitione, nec est contra Religionem, sed erit contra iustitiam distributiuam, cui repugnat, vt id, quod secundum merita conferendum est, per sortem detur, & contra cōmutatiuam, ac legalem, quia id repugnat debitæ administrationi Reip. eiusque cōmuni bono. Vt ergo huiusmodi sortes in electionibus interdum liceāt, oportet aliquo modo præuenire, vt solùm mittantur inter eos, qui ita sunt digni officio, vt vix possit inter eos manifestus excessus iudicari, sic enim vi-B tatur illud periculum, & non alio modo. Et quia difficile est, hanc cautionem adhibere, ideo fortasse dixit Panor. d.c. *Ecclesia* n.3. ibi quidem non prohiberi electiones seculares per sortes, *Et ita* (inquit) *in multis locis faciunt laici. Melius tamen puto abstinendum, quia militant rationes allegatæ.*

Panor.

Atque hinc tādem nota est vltima pars assertionis, nimirum diuisorias sortes esse indifferentes, & de se posse honestè fieri. Hoc enim intendit Augustinus in dicto c. *Sors*, seu Con.2. in Psal. 30. Et hoc probat vsus veteris testamenti in principio adductus; nam licèt nonnulla ex illis tunc fierent speciali Dei mandato; illud tamen nō est semper necessarium, cum actio de se mala nō sit. Dico autem *de se*, quia variis modis potest hic misceri peccatum. Primò si ex praua intentione, C vel existimatione erronea fiat. Potest autem hæc intentio esse multiplex. Primò siquis putet, actus humanos sortiri effectus iuxta dispositionem stellarum, & ideo mittat sortes, quia putat constellationem sibi fore propitiam ad sortitionem dirigendam. Tunc enim actus est in genere superstitionis tractatæ capit. præcedenti. Secundò erit praua intentio, siquis sortiatur confisus de adiutorio, Dæmonis, vel aliqua illius promissione, vel prædictione, tunc enim etiam est superstitio, non verò est propriè diuinatoria, sed magica, & malefica, de qua infrà dicturi sumus, quomodo à diuinatione distinguitur, quia tunc non tam expectatur à Dęmone reuelatio rei futurę, quàm effectio, & motio manus extrahentis sortem, quam sine dubio potest ipse efficere, si permittatur. Tertiò mitti potest sors D ea intentione, vt euentus ex fortuna eueniat. Et tunc (ait Diuus Thomas artic.8.) *Nō videtur habere vitium, nisi forte vanitatis.* Intelligendum autem hoc est, nisi quis ita fortunæ se committat, vt prouidentiam Dei non agnoscat; tunc enim esset Gētilicus error: semper enim verum est illud Prou.16. *Sortes mittūtur in sinum, sed à Domino temperantur.* Si autem quis ita se fortunæ committat, vt non excludat Diuinam prouidentiam, vel dirigentem, vel permittentem, tunc ex parte huius intentionis non est actus malus, sed erit actus otiosus, si absque necessitate, vtilitate, vel honesta causa fiat, & tunc potest vanitas vocari: si autem fiat ex iusta causa, vel necessitate, nullum erit peccatum, imò licèt fiat ludi, vel lucri causa, non erit semper malum: nam hæc motiua indifferentia sunt, & possunt E honestari ex aliis finibus. Secundò potest in his sortibus interuenire peccatum ex parte materiæ, vel contra iustitiam distributiuam, vt paulò ante explicatum est in electionibus ad officia, vel cōtra cōmutatiuam, vt si ad puniendum delictum cōmissum, per sortes eligatur persona, nam præter diuinationē (de qua infrà) est euidens periculum, vt puniatur innocens, & nocens relinquatur impunitus, vt latè declarat Abulens. 1.Reg.14. quæstio. 27. & 28. vel etiam potest misceri malitia sacrilegij ex parte materiæ, vt suprà explicatum est, & ita potest fortasse de aliis contingere.

16. Cōcluditur diuisorias sortes posse honestè fieri.

August.

Variis modis possunt hic misceri peccata. 1. Modus.

Secundus.

Tertius.

D. Thom.

Prou 16.

De peccato quod in sortibus interuenire potest ex parte materiæ.

Abulens.

Tertiò

Tertiò potest in his sortibus interuenire malitia, si per eas intendatur effectus, qui non potest per voluntatẽ, vel consensum sortientium fieri, vt si sortiantur de re aliena, seu de re, quam non possunt suis voluntatibus diuidere, aut applicare. Tunc enim est clara iniustitia, & potest esse impietas, seu sacrilegium pro materiæ qualitate, vt constat. Quod si in tali casu expectetur à Deo effectus per aliquod signum, tunc iam illæ sortes sunt potiùs consultatoriæ, de quibus posteà. Quartò potest hic esse peccatum ex modo, vt si quis fraudibus vtatur in sortibus, sicut in ludo: tunc enim esset iniustitia. Item poterit esse irreuerentia, seu irreligiositas, si quis vteretur libro Euangeliorum, vel Diuinis oraculis ad sortiendum præsertim in rebus terrenis iuxta August. epist. 119. cap. 20. Quamuis ibi potiùs de consultatoriis sortibus loqui videatur, vt infrà dicam. Quintò possunt sortes esse malæ solùm quia prohibitæ, vt in casu suprà tractato. Constat autem hæc omnia extra rationem sortium esse, & ideo rectè dici tales sortes de se indifferentes.

August.

17. Exẽpl smõstratur non esse sortes de se malas.

Potestque hoc variis exemplis monstrari, vt de sorte ad dandam eleemosynam huic potius, quam illi, apud Aug. 1. de doctrina Christiana cap. 28. De sorte ad eligendum inter duos Dei ministros tempore persecutionis, aut pestis, quis permãsurus sit, vel recessurus, apud eundem August. Epist. 180. Et idem dici posset, si sortirentur (stante æqualitate) quis esset ad Indos iturus, vel inter eos mansurus: sic enim leguntur Apostoli diuisisse inter se missiones suas per orbẽ quod indicat Cyril. lib. 5. in Isai. ca. 81. Turrian. in lib. 8. Const. Clemen. capit. 5. Item de sorte, quæ mittitur ad tollenda iurgia, iuxta illud Prouerb. 18. *Contradictiones comprimit sors, & inter potentes quoque diiudicat:* & sic de aliis. Vnde tandem infero, non rectè dixisse Baldum in Leg. *Meminimus* Codice Quando, & quibus quarta pars debeatur, sortem non licere, nisi in casibus à iure permissis, & in aliis omnibus peccatum continere. Cõtrario enim modo dicere debuisset, sortem non continere peccatum, nisi vel ex circunstantia accidentaria, & extrinseca, vel in casibus in iure expressis, extra illos verò per se loquendo licere, vel saltem esse rem indifferẽtem. Et hoc sensit Glossa vlt. in dicto c. *Ecclesia*, & Felin. dicto cap. *Capitulum* de Rescrip. num. 21. & dicto cap. *licèt causam* de Probat. n. 44. circa finem, vbi alios allegat. Et ratio satis constat ex dictis, nam in illis etiam casibus, quæ iura ciuilia expressè permittũt nõ ideo licitæ sunt sortes quia iura illas permittũt, nam sola permissio nõ faceret illas licitas, si ipsæ de se malæ essent, quia verò malæ non sunt, ideo iustè permittuntur interdu, non solùm ad vitandum maius malum, sed propter aliquam vtilitatem, vel commoditatem vt dictum est.

Cyril. Turri. Clemen. Prou. 18.

Baldi.

Glos. Felin.

18. Vsus sortiũ ad cognoscẽdã occultã veritatẽ illicitus est, nisi Dei inspiratione fiat.

Secundò ac principaliter dicendum est. Vsus sortium ad cognoscendam veritatem occultam, nisi fiat ex Diuina inspiratione expectando ab ipso Deo veritatis cognitionem, illicitus est, & ex suo genere grauem malitiam continet. Sub hac assertione sortes diuinatorias, & consultorias comprehẽdo: ambæ enim ad hoc tendunt, vt veritas occulta per indicium sortium cognoscatur: sed differunt, vt diximus, quia per consultationem intelligitur Diuina, & est, quoties per indicium sortis à Deo postulatur, & expectatur cognitio rei desideratæ: Diuinatio autem intercedit in sortibus, quoties à Deo non expectatur cognitio. Rursus mittere sortes, expectãdo à Deo indiciũ veritatis, dupliciter fieri potest, scilicet prudẽter, & temere. Si prudenter fiat, non erit vitium, quia vitium non fit prudenter, si autem fiat temerè, vitium erit. Quod autem possit hoc interdum prudenter fieri, probat in primis vsus Sanctorum in veteri testamento, quem in principio adduximus in testimoniis secundo loco citatis. Nam sortitio facta à Iosue fuit quidem ad reuelandum malefactorem occultum, per Dei tamen expressum mandatum, vnde non tam erat consultatoria, quàm executiua Diuini mandati; vnde & fuit prudentissima, & cum spe certa, quòd sors esset ita à Deo dirigenda, vt veritatem indicaret.

19. De sortibus à Saule missis.

De sorte autem missa à Saul ad similem finẽ Abul. ibi putat, etiam Saulẽ id fecisse ex Diuino præcepto, quod leuibus coniecturis suadet: & qui voluerit, potest id credere, quia non habet incõmodum, licet non probetur. Non est tamen nobis necessarium defendere, bene, & prudẽter fecisse Saulem, quia nec erat sanctus nec spiritu Dei in actionibus suis ordinarie regebatur, neque de illa habuit expressum mandatũ Dei, nec in scriptura refertur aliqua circunstãtia vnde colligatur id fuisse ex Diuina inspiratione. Nam licèt verisimile sit Deũ postea temperasse sortem, eamque ita direxisse, vt vere indicaret personam inquisitã; nihilominus potuit esse sors illicitè intentata, vt indicauit idẽ Abul. 1. Reg. 14. q. 20. nam illa directio sortium est quasi quędam gratia gratis data, quã Deus dat, quibus vult etiam si peccẽt vtendo sortibus, quia Deus bene vtendo eorum praua actione, assequitur alium finem, quẽ ipse intendit. Sicut in facto Ionæ est manifestum: nam ibi non est dubium, quin nautæ ineptè egerint, sortem mittendo, & tamen Deus direxit illã, vt per eã veritas indicaretur, & Ionas mitteretur in mare, & sequerentur alia mirabilia, quæ ipse intendebat, vt indicauit etiam Abul. 1. Reg. 14. q. 37. Vnde quod Prouerb. 16. dicitur: *Sortes mittuntur in sinum; sed a Domino temperantur* etiam si de materialibus sortibus ad literam intelligatur, nõ est necesse limitari ad sortes sine culpa missas omnes enim à Domino tẽperantur, licèt non omnes eodem modo: nam quando mittuntur ex suo mandato, vel speciali instinctu, ita diriguntur, vt infallibiliter ostendant veritatem: quando verò mera humana voluntate fiunt, à Domino temperantur vel per specialem, vel per generalem prouidentiam, interdum directiuam, interdum permissiuam, semper tamen eueniunt ex eius prouidentia, & hoc est temperari ab ipso. Illa verò prouidentia potest esse specialis, & specialissima in directione sortis, vt veritatem attingat, etiam si fortè non sine peccato, & temeritate fuerit missa.

Abul. Vide sup à locũ Chrysost. Prou. 16.

20. De sorte missa ad Matthiæ electionem.

At verò de sorte ab Apostolis missa ad Matthiam eligẽdum, variè loquuntur Patres. Cùm enim omnes cõueniant nullum ibi interuenisse peccatum, quod est certissimum, quia licèt nondum essent Apostoli tunc confirmati in gratia, magnam tamen lucem, & gratiam ab Spiritu sancto acceperant, vnde nec ignorare poterant, quid in eo facto liceret nec sine causa committere quicquam, quod peccatũ esset. Maximè cùm omnium consilio vel consensu electio facta fuerit, & præmissa oratione communi, post grauissimam Petri admonitionem. Cùm hoc ergo certum sit, nonnulli ex Patribus hoc attribuunt alicui imperfectioni, vel potiùs minori perfectioni Apostolorũ. Hoc enim significat illud Bedæ Act. 1. *Sorte quæritur quia nondum erat plenitudo Spiritus Sancti in Ecclesia effusa. Septem autem diaconi postea non sorte, sed electione discipulorum sunt ordinati.* Quod refert, & approbare videtur D. Thomas dicto artic. 8. & idem sensisse videtur Chrysost. homilia 3. in Acta cùm dixit: *Quoniam non erat spiritus sorte rem peragunt.*

Qui tribuãt hanc sortem imperfectioni Apostolorum.

Beda. D. Thom. Chrysost.

21. Explicatur præcedens Patrum assertio.

Sed hæc sententia non est intelligenda de imperfectione morum in illo facto, sed ad summum de defectu alicuius cognitionis, vel instructionis, quã nondum Petrus, & Apostoli habebãt; vel certè de imperfectione status Ecclesiæ in illo tempore. Nam quod ad mores attinet, nec peccatũ; nec imperfectio vlla in illo facto notari potest. Si enim sortes illas tantùm vt

diuisorias

diuisorias spectemus, & in Apostolis supponamus potestatem ad prouidendum de successore loco Iudæ, & quod electio modo humano facienda fuisset; nulla moralis imperfectio in illa electione notari posset, etiamsi facta fuisset sine extraordinaria inspiratione, aut motione diuina, sed ordinaria prout nũc fit electio Pontificis. Nam si ex communi consensu, vel ad plura suffragia vnus tantùm electus fuisset, quia ille reputatus esset dignior, nulla fuisset imperfectio. Ergo si contigit (vt credendum est) quod illi duo Matthias, & Barsabas reputati fuerunt digniores cæteris, & inter eos iudicari humano modo non potuit, quis esset dignior nulla imperfectio fuit, ambos priùs eligere, vt alia via postea fieret electio inter ipsos. Sic enim etiam nunc in quacunque electione fieri posset seclusa prohibitione positiua, etiam in electione ad Papatum, vt eligẽtes priùs inter se conuenirent si fieri posset, vt inter duos, vel tres electio fieret, maximè si publicè constaret, illos esse dignissimos. Rursus facta illa prima electione, cùm non superesset via humana ad cognoscendum, quis illorum esset dignior, aut cuius electio magis futura esset iuxta beneplacitum Dei, profecto electio per sortem honestissima erat, nullaque imperfectio in ea notari posset. Quia in primis supponebatur, vtramque personam esse dignam, & ferendo arbitrium humano modo, quamcunque illarum potuisse iustè eligi determinate. Qua suppositione stante, per sortem eligere nec malum, nec imperfectum erat ex natura rei. Et alioqui nulla erat tunc prohibitio humana, & licet fuisset Petrus, & Apostoli potuissent in illa dispensare. Deinde nulla erat superstitio, aut tentatio Dei, vt per se notum est, & statim ampliùs explicabitur. Denique nullus perfectior modus excogitari potest, si enim aliquis esse posset, maximè quod Petrus, vel congregatio illa vnum ex illis duobus definitè eligeret, at fortasse nullam habuerunt humanam rationem ad id faciendum, ergo meliùs fecerunt id committendo prouidentiæ diuinæ, vt planè fecerũt, præmissa oratione & mittendo sortem. Fuit etiam illud medium tunc aptius ad tollendam omnem offensionem, & cõtentionem, & ad ostendendam sinceritatem intentionis, & desiderij procedendi sine vlla priuata affectione. Itaque considerando illam electionem tantùm vt humano modo factam sine vlla exteriori ostensione diuinæ voluntatis per sensibile signum, nõ inuenitur in ea morũ imperfectio, nec aliquid singulare propter quod sit necessarium recurrere ad specialem instinctum Spiritus sancti.

22. *Prædicta sors nõ solùm diuisoria, sed etiã consultatoria fuit.*

Addimus verò illam non solùm fuisse sortem diuisoriam, sed etiam consultatoriam, voluerunt enim Apostoli per illam intelligere diuinam voluntatem circa electionem inter illos duos. Et hoc supponebat in illis aliquam imperfectionem, non ad mores, sed ad cognitionem pertinentem, vel, vt ita dicam, spectantem ad ordinem gratiæ gratis datæ, non gratum facientis. Cùm enim Apostolatus esset dignitas personalis (vt sic dicam) quæ non erat in Ecclesia perpetuò duratura, dubitare potuerunt Apostoli, An esset nouus Apostolus loco Iudæ eligendus. In hoc verò per intelligentiam prophetiæ Dauid illuminatus fuit Petrus à Spiritu sancto, vt doceret alios, Episcopatum Iudæ alteri fuisse dandum, & nouum testem Resurrectionis Christi fuisse ex tota illa congregatione creandum. Tamen quia Apostolatus erat dignitas, quam solus Christus immediatè cõtulerat, dubitare vlteriùs potuerunt, an oporteret cælesti signo demonstrari electionem à Christo factam, vt firma, & indubitabilis permaneret. Et ita supponitur in Apostolis hæc imperfectio, quia nondum sciebãt, quomodo esset illa dignitas conferenda. Vel certè si fortasse intelligebant se posse designare personam, quamuis Christus immediate daturus esset potestatem (vt satis verisimile est, nam sicut designarut duas, potuissent vnam tantum designare, si expedire iudicarent, vel si certi essent de maiori eius idoneitate) nihilominus propter imperfectu statum, quem tunc habebat Ecclesia, & quia nõ erat tota satis instructa de his mysterijs, & vt maiori reuerentia, & fide susciperet electum, & quia forte ignorabãt, quis illorum duorum esset dignior, opportunũ iudicarunt, à Deo ipso electionem inter illos duos expectare. Sic ergo consultatio illa ad Deum imperfectionem aliquam supponebat, non tamen cum morali imperfectione facta est. Vnde probabiliùs credo cum Apostoli orarunt: *Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende, quem elegeris.* Ostensionem publicam per aliquod signum visibile petiisse, vt verba ipsa sonãt: neque id fuit tentare Deum, quia non sine morali necessitate, & publica vtilitate, nec sine diuino instinctu, (vt credendum est, & oratio ipsa ostendit) id fecerunt.

Act. 1.

23. *Probabile est fuisse datum signũ aliquod diuinum in electione Matthiæ.*

Vnde cùm postea dicitur, *Et dederunt sortes eis, & cecidit sors super Matthiam*, probabile est, indicium aliquod diuinum fuisse datum, quo omnibus constitit, Deum elegisse Matthiam. Quæ fuit sentẽtia Dionysij cap. 5. de Eccles. Hierar. Vbi etiam ait, ob reuerentiam tantæ dignitatis Apostolos Deo ipsi electionem commisisse, vt nõ ab hominibus, neque per homines, sed à Deo ipso immediate tribueretur, & ideo Deum, exhibito aliquo mirabili signo sensibili, quẽ eligeret, declarasse. Et ita intellexerunt etiam Maximus, & Carthus. in Dionys. Turrecr. in scholi. ad lib. Const. Clem. lib. 8. cap. 5. Qui ait, nullas sortes materiales (vt sic dicam) fuisse datas Matthiæ, & Barsabæ, sed dare sortes nihil alind fuisse, quam eos proponere, vt super quem caderet certum aliquod de cælo signum, electus haberetur. Quod est probabile, & consentaneum Dionysio: sed magis literale est, quod fuerint eis datæ propriæ sortes, & extractæ, & quod ceciderit super Matthiam, vt communiter expositores Act. 1. sentiunt, & Hieronymus Ionæ 1. & diuus Thomas supra videtur supponere, & esse communem sententiam dicit Anton. 1. part. Histor. cap. 1. in principio, & cap. 15.

Dionys. Maxim. Carthus. Turrecr. Clemen. Hieronym. D. Thom. Anton.

24

Nihilque vetat, quod simul signo aliquo visibili ostensum fuerit, sortes illas euenisse ex singulari Dei directione, qui Matthiam eligebat, & Apostolũ creabat. Nam hoc videntur postulasse Apostoli, cùm dixerunt: *Ostende, quem elegeris.* Et præterea illi tempori, & loco videbatur cõuenientissimum ad maiorem consolationem, & satisfactionem illius Ecclesiæ, quę nondum erat per Spiritus sancti aduentum confirmata, vt certo omnibus constaret, Deum fuisse, qui Apostolicam dignitatem Matthiæ tribuisset. Item vt Apostoli, qui Dominum per sortes illas consulere voluerunt, ab ipso haberent responsum, aliquo peculiari signo manifestatum. Nam si nihil aliud ibi contigisset, præter id, quòd in omnibus sortibus humanis accidit, nimirum, vt sors pro Matthia educeretur; nihil singulare ex parte Dei habuisset illa electio, nec magis ibi ostendisset suam voluntatem, quam in aliis sortibus humanis, quod non videtur verisimile, nec intentioni, & orationi Apostolorum consentaneum. Et hoc certè sensit Hieronymus Ionę 1. dicens illam sortem factam esse ex speciali priuilegio, nullũ autem fuisset, nisi aliquod signum diuinum intercessisset. Et hoc ipsum significauit Orig. homil. 13. in Iosue, dicens: *Præcedente namque oratione, non iam casu, sed prouidentia, sors diuinum iudicium deferebat.* Idemque significat Aug. dicta Concione 2. in Psal. 30. cùm ait: *Electi sunt duo iudicio humano, & electus de duobus vnus iudicio diuino.* Etenim si sortes illæ nihil amplius

Act. 1

Hieronym. Orig. August.

habuissent, quàm aliæ materiales sortes, non magis constasset fuisse à Deo electionem vnius ex duobus, quàm ipsorum duorum electionem, quia vtrumque factum est ex prouidentia, & directione diuina. Cùm ergo subdit August. *De duobus cõsultus est Deus, quemnam ipsorum esse vellet, & cecidit sors super Matthiam:* Intelligit ita cecidisse, vt cælesti aliquo signo ostendere Deus suã voluntatem & responsum daret consultationi Apostolorum. Quale autem fuerit illud signum, à Luca declaratum non est, quia nobis id scire necessarium non erat: fortasse tamen fuit aliquis cælestis radius; vel (sicut Num. 17. legimus de Aaron) potuit virga florere in manu Matthiæ, & non Barsabæ, vel aliquid simile diuinitus fieri.

Num. 17.

25. Orig.

Rectè igitur ab Origine in d. homil. 13. dictum est sortes consultatorias de se sanctas, & bonas esse, vtique si debito modo fiant, id est, propter honestum, & grauem finem, & necessitate exigente, & cum debita reuerentia, nec sine speciali instinctu Dei. Hæc enim omnia, in sortitione Matthiæ seruata esse, satis ex dictis constat. Vnde fit illam sortitionem fuisse consultatoriam, nam licet ordinaretur ad aliquid faciendum, quod pertinet ad sortes diuisorias, præsertim ordinabatur ad cognoscendam Dei volũtatem, & vt constaret omnibus, quis esset dignus tanta dignitate, & Deum esse qui illam conferebat, quæ omnia ad consultationem spectant. At verò si aliter hæc diuina consultatio temerè, & imprudenter fiat, erit graue peccatũ. Est autem in hoc aduertendũ primò, quando talẽ peccatum interuenit, non esse superstitionem diuinatiuam, de qua tractamus, sed esse, aut tentationem Dei, aut sacrilegiũ. Si enim talis modus consultationis fiat sine necessitate, & prætermissis ordinariis mediis diuinæ prouidentiæ, est tentatio Dei, vt constat ex supra dictis de hoc vitio. Et ita docuit diuus Thomas dicto artic. 8. Si verò fiat indebito modo, erit aliquod genus sacrilegij, ad quod videntur spectare duo alij peccandi modi in hoc genere, quos D. Thomas ponit. Vnus est, si quis nulla oratione præmissa, vel sine debita reuerentia, & humilitate accedat ad Deum hoc modo cõsulendum. Alius est, si medio improportionato vtatur, vt si sortes sint de temporalibus rebus, & diuina oracula ad hoc cõuertantur, id est, Euangelia, vel aliquid huiusmodi, vt Caiet. exponit, & supra dictũ est in sortib⁹ diuisoriis.

Sortẽ Matthiæ fuisse consultatoriam.

Si hæc consultatio temerè fiat, est graue peccatum.

D. Thom.

Caiet.

26. Duplici intentione potest fieri hęc Dei consultatio. 1. Intentio.

Deinde est considerandum, duobus modis, seu duplici intentione posse fieri hanc Dei cõsultationem. Primò intendendo, & expressè, vel tacitè petendo à Deo, vt signo aliquo diuino, & extraordinario ostendat, quid in tali negotio agere expediat, vel quis sit dignus tali dignitate, vel quis sit futurus vtilior Ecclesiæ, si illam suscipiat, vel similia. Ad quem modum diximus, Apostolos cõsuluisse Dominum in electione Matthiæ. Et hic modus consulendi adeò est extraordinarius, vt non solùm necessitatem, vel vtilitatem requirat, sed etiam motionem diuinã valde specialem ad id postulandum, & extraordinarium instinctum, alioqui non vitabitur tentatio Dei, vt in superiori libro diximus. Et talem motionem credendum est, habuisse aliquos Sanctos vtentes fortuita apertione libri sacri ad vtilitatem Dei, vel futurum aliquem euentum cognoscẽdum, vt de Tetrico Episcopo sancto refert Gregor. Turon. lib. 4. Historiæ Francorum cap. 16. Secundò potest quis intendere solum impetrare à Deo occultam directionem sortium per specialem prouidentiam, quæ licet miraculosa dici non possit, pertineat tamen ad specialem gratiam, & beneficentiam Dei, illáque tanta fiducia postuletur, vt secum homo statuat, id, quod sors tulerit, amplecti tanquam ex diuina voluntate, & ordinatione, & non tantùm ex permissione profectum. Quomodo videntur intellexisse orationem Apostolorum in electione Matthiæ, qui non putant signum aliquod cæleste, & visibile fuisse in ea ostensum. Estque hic modus facilior, & non requirit extraordinarium instinctum Spiritus sancti, vt absque temeritate fiat, sed satis est prudens ratio ex cõiectura humana sumpta ex necessitate, & honestate causæ, & ex dubitatione occurrente, quia non inuenitur melior modus ad faciendam determinationem, & ex modo, quo fit, præmissa oratione, & recta intentione, & in tali materia, in qua ex successu sortium non sit periculum iniustitiæ, aut alterius mali, tunc enim sine temeritate, aut tentatione Dei credi potest, Deum sua prouidentia affuturum. Et si quis rectè consideret tunc magis videntur illæ sortes diuisoriæ, quàm consultatoriæ, quia non tam intenditur cognitio per sortem, quàm determinatio ad aliquid faciendum; solúmque concipitur probabilis spes, Deum illo modo tacitè approbaturũ determinationem, quæ spes nec superstitiosa, nec vana est, sed probabilis, vt declaraui. Sed dices, Quid necesse est, tunc sortibus vti, cùm oratio sufficiat ad impetrandam à Deo necessariam cognitionem, & illi sit promissa exauditio, non sortibus. Respondeo, per has sortes non excludi orationem; sed cùm homo timeat postulare apertam reuelationem, & non suppetat (vt supponitur) aliud medium humanum ad tollendam ambiguitatem, & ancipitem dubitationem, vtitur eo medio, quo potest, inuocato diuino auxilio quod illud dirigat. Sempérque supponendum est, in neutra parte earum, quæ in sortibus mittuntur, etiamsi fiat, seu eligatur, esse aliquid contra iustitiam, vel rectam rationem. Quando ergo hæc omnia concurrunt, non est in tali genere consultationis aliqua malitia.

Greg. Tur. 2. Intentio.

Obiectio.

27.

Superest tandem, vt alteram partem de diuinatoriis sortibus explicemus, & concludamus, sequitur enim veluti à sufficienti partium enumeratione. Nam eo ipso, quod sortes mittuntur ad occultam veritatẽ cognoscendam, & non nituntur in Deo, eiúsque prouidentia, superstitiosæ sunt, ac subinde illicitæ, & cõtra Religionem. Duobus autem modis supra positis possunt hãc malitiam participare. Primò per expressam societatem cum dæmone, vel ab illo apertè petendo, vt sortes dirigat, & fidem illi adhibendo; vel pactum aliquod cum illo contrahendo, & signum sortium ab illo accipiendo, & illo tanquam regula actionum vtendo. Et quãdo hoc modo delinquitur, clara est malitia superstitionis, & eiusdem rationis cũ aliis diuinationibus diabolicis cum pacto expresso, solúmque in signo materiali differt. Alio modo potest hic etiam peccari ex pacto tacito, quod interuenire censetur, quoties manifestatio veritatis non à Deo expectatur. Nam tunc procedit generalis ratio supra facta de signis vanis, & inutilibus; nam hoc etiã medium sortium de se vanum signũ est, quia nec ex natura sua, nec ex aliqua legitima impositione habet talem significationem. Non natura sua, quia non est causa, nec effectus illius rei, cuius cognitio inquiritur, neque cum illa habet cõnexionem naturalem in aliqua causa, vt per se notum est. Non etiam ex impositione legitima, quia nec à Deo data est, nec ab hominibus cum fundamento dari potuit; ergo necesse est, vt vel à dæmone manauerit, vel ab illo tacitè expectetur; vel certè, vt ipse se ingerat ad decipiendum hominem, qui in eo ipso peccat, quod tali periculo moraliter se exponit, vt de aliis dictum est.

Sortes diuinatoriæ dupliciter participant malitiam superstitionis.

28. De hac diuinatione sunt iura intelligenda. Cap. *Non liceat.* *Conc. Brac.*

Et ob hanc causam prohibita est Ecclesiastico iure talis diuinatio; sic enim intelligenda sunt iura, quę de tali diuinatione loquuntur. Vt sunt cap. *Non liceat* 26. q. 5. vbi sortilegi cum diuinatoribus, & maleficis æquè damnatur ex Canone 72. Martini Brachar Episcopi.

Con. Tolet. Cap. Si quis. Cap Peruenit Cap Contra. Gregor. Leo. Cap. Si quis clericus. Conc. Aurel. Cap. Aliquanti. Conc. Agat. August.

scopi.Idem ex Conc.Tolet.4.c.28.in cap.*Si quis Episcopus* ibidem,& cap.*Peruenit* ex Greg.lib.9. epist.47. & in cap.*Contra idolorum* ex eodem Greg.lib.7.epist. 66.Similiter Leo Papa ad Episcopos Brit. c.4. sortes tanquam diuinationes,& maleficia dicit esse damnãdas.Præterea in cap.*Si quis clericus* ex Conc.Aurelia. cap.32.& latiùs in cap. *Aliquanti* ex Conc.Agathens. cap.42. damnantur, *qui sub nomine fictæ religionis per eas,quas Sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque Scripturarum inspectione futurorum scientiam promittunt.* In quo videtur alludi ad eos, *qui de paginis Euangelicis sortes legunt*: de quibus Augu.Epist.119.c.20. Quos solum damnat, *quia ad vitæ huius vnitatem diuina oracula volunt conuertere*: & significat minùs peccare, *quam qui ad dæmonia consulenda concurrũt.* Sed nihilominus si illo genere sortium vtuntur,vt puris signis,ac sortibus sine speciali recursu ad Deum,vel ex motione eius saltem probabiliter credita ex aliquibus cõiecturis,superstitio clara est; licet sit minus peccatum,quàm expressa consultatio dæmonis,non immunis à tacita consultatione. Et ideo in cap.*Episcopi* eadem causa, & quæst. ex quodam Concil.Anqui. ars sortilega tanquam à dæmone inuenta damnatur.

Cap. Episcopi. Conc. Anqu

29. Harum sortium quædã ordinantur solùm ad cognitionem, aliæ ad operationem.

Vt verò malitia huius peccati magis declaretur, aduerto, has sortes diuinatorias interdum esse quasi speculatiuas (vt sic dicam) id est, ordinatas ad cognoscenda futura, seu occulta solùm propter cognitionem in illa sistendo,vt cùm per sortes inquiritur, quis obtinebit cathedram, aut victoriam, & similia: non ad aliquid operandum, sed solùm ad voluptatẽ, & satietatem curiosi appetitus,& affectus:aliquando verò esse practicas,quia ordinantur ad aliquid agendum ex tali cognitione,vt quando per sortem inquiritur,quis fuerit malefactor occultus ad puniendum illum,vel quid simile.Quando fiũt priori modo sunt purè consultatoriæ dæmonis,& ideo tantùm habent malitiam superstitionis,sicut intentio futurorum per astra,vel auguria,&c. de qua nihil superest addendũ. Quando verò fiunt posteriori modo,non sunt sortes purè consultatoriæ dæmonis,sed ordinariè participãt aliquid de diuisoriis,nam ad illas pertinet distributio honoris,vel pœnæ per sortes.Et ideo præter malitiã superstitionis interuenire solet malitia iniustitiæ, infamando v.g. proximum, vel innocentem, si sors in ipsum cadat,vt potest, & sæpe accidit,vel nocentem occultũ publicando,quod etiam est iniustũ.Item eodem modo peccatur exponendo innocentẽ periculo pœnæ,quã non meretur,si sors super illum cadat. Et licèt cadat in eũ,qui reuera fecit delictũ, grauissima iniustitia est,illũ punire non probatũ nocẽtem. Nam per sortes reuera non probatur nocens, nisi testimonium dæmonis recipiatur, quia sortes per se nullam probabilitatem faciunt,cùm sint merè casuales:& in vtrumque,nocentẽ scilicet,& innocentẽ,possit æquè cadere sors. Deferre autẽ fidem dæmoni non solùm sacrilegium est,sed etiã in eo casu est iniustum, quia mendax est,& magis appetit malum inferre innocẽtibus,quã malefactoribus.Et ita ad hoc genus sortiũ pertinet duellũ ad veritatem occultã manifestãdam, nam præter malitiã sortium continet iniustitiã respectu proximi,& peccatũ contra charitatẽ respectu sui. De quo latè Caiet.d.art.8.& Mart.del Rio lib.4.c.4. q.3.& seq.Vbi de superstitiosis purgationibus etiam disserit,de quibus supra diximus, quia pertinere etiã possunt ad tentationẽ Dei. Denique eadem ratio est de omnibus sortibus,quæ ad aliquid agendum ordinantur,in quo inest periculum grauis nocumenti vel sui,vel proximi in fama,honore,fortunis,aut vita.

Caiet. Delrio.

30. Inepta aliquorum excusatio.

Nec verò,qui his vtuntur excusari possunt dicendo se expectare à Deo dirigendas esse sortes,quia ipse est,qui temperat illas, Prouerb.16. falsa enim est, & vana excusatio,quia Deus non semper temperat dirigendo,sed sæpius permittendo,nec talem directionem promisit, nec ordinarij euentus aliud ostendũt. Dixerunt verò quidam, in anima humana esse sufficientem potestatem ad sortes dirigendas, obseruata cæli constellatione,quod referri solet ex Agrippa lib. 2.Philosoph.c.54.Sed illa philosophia non solùm vana,sed diabolica, & superstitiosa est,quia & inuoluit superstitionem iudiciariæ Astrologiæ, & addit nouã sortilegiorum.Vnde etiam potest anima humana talem potestatem sibi arrogare, nisi ex dæmonis suggestione,ac deceptione?Est ergo eadem ratio de hoc diuinationis genere,quæ de auguriis,& similibus.

Agrip.

CAPVT XIII.

Quando Diuinatio per somnia superstitiosa sit.

1. Quid sit somnium. Aristot.

PRincipio supponendum est, somnium appellari imaginariam visionem,seu apprehensionem,quę in sensu interiori sit tempore somni, quãdo exteriores sensus sopiti sunt,vt videre licet apud Arist.lib.de somniis.Solétque variis nominibus appellari, dicitur enim somnium,& insomnium,visum, phantasma,& interdum etiam oraculũ, quas voces accuratè distinguit Auctor lib.de Spir.& anima cap.25. inter opera August.tom.3.Tamen reuera idem sunt,pręter nomẽ oraculũ,quod ad diuina insomnia magis applicatur, imò de se omnem diuinam prophetiam etiam extra somnum factam solet significare.Hic ergo iuxta subiectam materiam priores quatuor voces pro eadem accipimus. Non pertinet autem ad præsens institutũ philosophicam materiam de somniis tractare,sed solùm quæ necessaria fuerint ad explicandũ,quale peccatum misceri possit in adhibenda fide insomniis. Agimus ergo de somniis,quatenus nobis significare possunt aliquid esse futurum,vel factum esse,vel fieri in distãti,vel occulto loco,vel quolibet alio occulto modo.Tripliciter autem intelligi potest per somniũ aliquid huiusmodi significari,scilicet vel tanquã per causam,vel tanquam per effectum,vel tanquam per signum,& quasi per locutionem quandam.

Tripliciter aliquid potest intelligi per somnium significari.

2. 1. Modus colligendi ex somnio tanquam ex causa impugnatur.

Primus modus significãdi,aut colligendi ex somnio tanquam ex causa, vix potest habere locum, aut esse alicuius momenti, nec esse in vsu, nisi adiunctis aliis superstitionibus,vel cõiecturis.Quia somnium, vel quod in eo cogitatur,aut apprehenditur, præter speciem,& memoriã sui, quam relinquit, non potest in homine habere aliquem effectũ,qui ex illo postea sit ex necessitate euenturus,sed ad summũ,mediante apprehensione illius,seu recordatione,quæ in vigilia fit,potest esse occasio,vel ratio operãdi aliquid,quod ab homine non necessario, sed liberè fit, si rationis vsum habet,vt constat.Et hoc satis indicauit D.Tho. dicta q.95.art.6.dicens, *somnia quandoque esse futurorum euentuum causam,cùm mens alicuius solicita ex his, quæ videt insomniis,inducitur ad aliquid faciendum, vel vitandum.* Constat ergo, talem effectum non posse cognosci in somnio tanquã in causa,nec ab illo,qui passus est somnium,nec ab alio, qui de illo notitiam habuit.Quia talis causa nec est efficax ad talem effectum,nec determinat hominem,seu voluntatem eius ad illũ. Imò ille idem effectus non sequitur, nisi mediante aliqua alia credulitate de re significata per somnium, quæ credulitas voluntaria est, & non necessaria;& adhuc illa posita dispositio de aliquo alio faciendo,vel vitando libera est, & rarò euenit. Ergo ex somniis tanquam ex causa non solùm accipi non potest certa cognitio futuri effectus,verumetiam nec probabilis coniectura.

D.Thom.

3.

Nec potest aliquis in hoc peccare,aut errare saltẽ quoad

quoad iudicium certum ferendum de futuro euentu, nisi vel reducẽdo illum ad aliquam constellationem cælestem, vel ad aliquam occultam significationem; & sic iam non est cognitio in somnio tanquam in causa, sed tanquam in effectu, vel tanquam in signo, & inuoluit, vel errorem Astrologiæ iudiciariæ, vel dæmoniacæ superstitionis, vt ex dicendis constabit. At verò si solùm fieret coniectura, non esset tantus error, tamen si ex solo somnio fieret, satis vana, & ridicula esset coniectatio, vt ex dictis patet, si tamẽ vltra somnium considerentur dispositio, & complexio personæ, & fortis eius apprehẽsio, & facilitas in credendo, vel timendo, aut deliberando, posset fieri probabiliter, & sine peccato talis coniectura, præsertim si fieret ad præueniendum, ne talis effectus homini nociuus consequeretur. Neque de hac prima consideratione somniorum aliquid amplius aut D.Thom. aut Doctores docuerunt, nec videtur necessarium.

4. Secunda cõsideratio sõnij prout effectus est, & significat causam. *Gregor. Isidor.*

Secundò potest insomnium considerari, vt effectus, qui solet esse signum suæ causæ, quę significatio naturalis est, & de se bona. Sciendum autẽ est, varias esse somniorũ causas. Nam Greg.lib.4. Dialog.c.48. lib.8.Moral.c.13.aliàs 18.sex enumerat, eúmque imitatur Isidor.lib.3. Sentent.c.6. Illæ autem causæ sunt ventris repletio, vel inanitas, cogitatio præcedẽs, dæmonis illusio sola, vel illusio cum cogitatione permista, seu ex illa occasionem sumens, diuina reuelatio sola, vel cum cogitatione mista. At Greg.Nyssen.lib. de hominis opific.cap.13.primas tantùm duas causas somniorum ponit, quas latè, & optimè declarat; de dæmone verò nihil dicit, diuinas autem visiones, quę inter dormiendum fiunt, non tam vult vocari somnia, quàm visa diuina in somno. D.Tho.autem dicto art.6.aliter has causas enumerat, sed ferè in idem redit, licet aliquas addere videatur. Primùm enim has causas distinguit in internas & externas; & internas dicit esse duas, scilicet animalem & corporalem, quæ coincidunt cum duabus primis à Grego.positis, nam animalis dicitur esse cogitatio præcedens, corporalis dispositio aliqua, vel temperamẽtum corporis, quod significauit Gregor.nomine impletionis & inanitionis, quia frequẽtiùs ex actuali dispositione, qua corpus afficitur per cibum & potum, & ex actione illorum, & ex vaporibus, qui ad caput inde ascendunt, solent somnia ex parte corporis excitari. Sub causis extrinsecis videtur D.Tho. quatuor causas numerare, duas spirituales, scilicet Deum, & dæmonem, quas sub nomine reuelationis, & illusionis Greg.posuit, & duas corporales, scilicet elementa, ea præsertim, quæ nos circunstant, & cælum, quas D.Gregorius omisit, quia fortasse hæ causæ non nisi media corporis humani alteratione, & immutando temperamentum, vel dispositionem eius causæ sunt somniorum, & ita sub prima causa repletionis, & inanitatis corporis videtur Gregorius has omnes causas comprehendisse, eásque optimè discernit, & variis exemplis declarat. D.Tho.verò è conuerso causas illas mistas, quas Gregor. posuit, omisit, quia sub simplicibus virtute continentur, & multis aliis modis possunt causæ illæ misceri ad somnia generanda, & ita plura alia mẽbra numerari possent, quod nunc necessarium non est.

Greg.Nyss. *D.Thom.* *Gregor.*

5. Varia somniorum nomina ab eorum causis desumpta.

Solùm est ad vsum vocum vlteriùs obseruandum, somnia illa, quæ proueniunt ex intrinseca causa corporis, vel etiam ab extrinseca corporali solere, naturalia vocari, quia omnes illæ causæ naturales sunt, & naturaliter operantur, illa verò quæ sunt ex præcedenti cogitatione, vocari animalia, vel moralia, quia in moribus, & cognitionis actibus habent fundamẽtum; alia verò dicũtur diuina, seu oracula, quæ à Deo immittuntur, alia verò, quæ sunt à dæmone, dæmoniaca dicuntur. Cùm autem hæ denominationes à causis sumantur, sicut idem somnium potest à pluribus causis prouenire, ita potest simul esse, & naturale, & animale, &c. Denique animaduertendum est, somnium, vt est effectus quidam, comparari posse vel ad suam causam præcisè, quatenus illam indicat, vel ad alium effectum futurũ ab eadem causa ipsiusmet insomnij; nulla enim alia habitudo vtilis ad cognitionem ex tali effectu interuenire hic potest. Nam vt supra dixi, ex effectu tãtùm cognosci potest vel causa eius, vel alius effectus futurus ab eadem causa, quando in illa habet sufficientem connexionem cum priori effectu.

6. Nõ est malũ per somnia inuestigare eorum causas. *D. Thom. Caiet. Anton.*

Primò igitur certum est, per se non esse malum ex somniis inuestigare causam, vel causas eorũ, imò potest esse bonum, & vtile, & interdum necessarium. Ita docent D.Thom.Caiet.& omnes de hac materia scribentes in 2.2.& Anton.2.p.tit.12.c.1. Estque manifestum. Primò quia ex effectu, & cõditionibus eius per se malum non est, causam inuestigare, nisi ex intentione operantis, vel aliunde malitia adiungatur, quod est per accidens. Secundò quia somnia ipsa varia sunt, quam varietatem sine dubio à suis causis accipiunt, ergo ad reddendam rationem illius varietatis, necessarium est, causam vnicuique somnio proportionatam inquirere, quod est per effectum quęrere causam: quęrere autem huiusmodi rationem, bonũ est per se loquendo, & interdum necessariũ, vel vtile ad vitam humanam, vt videbimus, ergo. Tertiò hoc ostendit vsus medicorum: illi enim ex qualitatibus somniorum coniectare solent de humoribus corporis, de prædominio, vel abundãtia alicuius, & de qualitate temperamenti, vt constat ex Arist.lib.de Diuin. per somnia, Hippocrate lib.6.Epidemiorum, & lib.de Insomniis, & Galeno lib.de Pręsagio ex insomniis, & lib.3.de locis malè affectis cap.4. Idem etiã ostendit vsus Patrum, & Theologorum, nam quia insomniũ potest esse à Deo vel à dæmone, docent ex conditionibus somnij inuestigare & coniectare, à qua ex illis causis fuerit profectũ, vel an à neutra earum, sed fortasse ex aliqua præterita cogitatione, vel si nõ ab illa, an à causa naturali, & quænam illa sit. Itaque tota hęc coniectatio de se licita est.

Aristot. Hippocr. Galen.

7. Ex somniis difficile est cognoscere eorum causam. *Gregor. Isidor.*

Dico verò secundò, hanc coniectationem ex somniis adeo esse tenuem, & difficilem, vt vix possit probabilis cognitio causæ propriæ ex tali effectu comparari, nisi adiunctis multis aliis circunstantiis, vel naturalibus, vel moralibus, vel supernaturalibus. Hãc veritatem affirmãt, & probant optimè Greg.& Isido. supra. *Sed nimirum* (inquit Gregor.) *cùm somnia tot rerum qualitatibus alternent, tantò eis credi difficiliùs debet, quantò, & ex quo impulsu veniant, faciliùs non elucet.* Isidor.verò ait. *Facilè credi somniis non opus est, quia diuersis imaginationum qualitatibus oriuntur, & vnde veniant, raro consideratur.* Ratio itaque assertionis est, quia causæ somniorũ variæ sunt, vt vidimus, & nullũ est somnium, quod ab vna causa proficiscatur, quod illã necessario requirat: nam (vt Caiet.bene notauit) saltem dæmon potest se ingerere, & applicando actiua passiuis facere, vt excitẽtur somnia, quæ ab humoribus, vel aliunde possunt prouenire. Et licèt Deus possit in somnio in intellectũ immittere aliquã cogitationem immediatè, quod non potest facere dæmon, tamen si illa cogitatio sit per modum somnij, id est, cum conuersione ad phantasmata, nunquam ex solo somnio cognosci poterit sufficiẽter, Deum fuisse causam eius, quia similia phantasmata possent virtute dæmonis applicari & excitari. Solùm ergo somniũ nunquam est sufficiẽs signũ suæ causæ determinatæ.

Caiet.

8. Ostenditur prędicta difficultas discurrẽdo per causas.

Denique hoc clariùs constabit, discurrendo breuiter per singulas causas supra enumeratas. Et quidẽ prima causa, quæ est dispositio corporis, & temperamentum,

mentum, ac humores redundantes, &c. negari non potest, quin saltem in suo genere multum conferat, vt medici, & philosophi docent, & experientia indicat. Et ratio est, quia motus phātasiæ inter dormiendum, aliquam mutationem obiectiuam præsupponunt, quæ ab humoribus mediis spiritibus animalibus fit, & ideo verisimile est, esse proportionatam dispositioni corporis, & humorum. Sic ergo è conuerso potest talis causa ex qualitate somnij coniectari, vt medici faciūt: *Quia secundum morborum discrimina* (ait Nyssen. supra) *somniorum etiam species diuersas ægris accidere affirmant. Alias nimirum his, qui stomachi vitio laborant, alias, quibus cerebri membranæ sunt læsæ, alias febri correptis, alias iis, in quibus nimius humor fit bilis; alias, quibus pituita fit molesta, &c.* Et ita læta somnia indicant abundantiam sanguinis, tristia melancholiæ; onerosa, & timida, pituitæ, bellicosa, bilis. Sic etiam ait Nyssen. *qui sitiunt, ad fontes se esse somniant, qui esuriunt in conuiuiis, adolescens per ætatem lasciuiens, consentanea libidini suæ imaginatur.* Constat igitur has causas naturales esse accommodatas his effectibus, & per illos non improbabiliter significari. Tamen incertum semper est indicium, quia similia somnia possunt prouenire ex aliqua præcedenti cogitatione vel affectione, etiamsi corpus illis humoribus non abundet, vt qui flores, rosas, musicam, &c. in vigilia desiderat, facilè de his somniat, etiamsi non multo sanguine abundet. Item licèt aliquis atra bili non abundet, somniat tristia, si per occasionem tristis in vigilia fuit. Vltra hoc dæmon potest similia somnia procurare absque similibus materialib⁹ causis intrinsecis, aliunde applicādo vapores, & alia corpora, quæ similia phantasmata faciant vel moueant. Ac denique ex actione corporis ambientis, vel influentia cæli potest somnium variari, stante eadem intrinseca corporis dispositione, nimirum si actio ambientis, vel cæli diuersa sit. Oportet ergo ad coniectandam dispositionem corporis ex qualitate somnij, nosse, & considerare affectus somniantis, & consuetudinem, & præcedentes cogitationes, & cælestem constellationem: ac denique quoad fieri possit ex aliis coniecturis obseruare, an dæmonis industria, vel etiam Dei specialis actio interuenerit, de quibus coniecturis paulò post dicemus. Cùm autem hæc omnia sint valde interna, vel aliàs occulta, & sæpè ignota, non potest ex omnium collatione certa cognitio haberi. Erit autem coniectura probabilis, si omnia ritè spectentur & conferantur: ex solo autem somnio tenuissima erit coniectura, vt ex ratione facta patet.

Nyssen.

Secunda causa erat præcedens cogitatio, sub qua etiam affectio, & frequens consuetudo comprehenditur. Et de hac etiam non est dubium, quin possit esse sufficiens causa, iuxta illud Eccles. 2. *Multas curas sequuntur somnia.* Et ratio est, quia cogitatio præcedens relinquit phantasmata, quæ facilè in somno commouentur maximè si proximè præcessit cogitatio, & si fuit valde intenta, vel sæpius repetita. Vnde rectè dixit Claudi. *Omnia quæ sensu voluuntur vota diurno, Tempore nocturno reddit amica quies.* Et Nyssen. suprà in fine; *Quibus* (inquit) *quis assueuit diurno studio, eorum in somnis etiam, simulacra fingit:* Et ad hāc causam videtur reducendum illud somniorum genus, *quod* (vt ait Nyssen. suprà) *vnicuique pro morum varietate formatur, nam aliæ sunt hominis fortis, aliæ timidi imaginationes nocturnæ; aliæ temperantis, aliæ intemperantis somnia, alia homini auaritia inexplebili, alia liberali per somnum obijciuntur.* Hæc enim omnia media cogitatione prouenire videntur: nam quia homo vigilans cogitationes habet suis affectibus accommodatas, ideo similia etiā patitur somnia. Si quis autem attentè consideret, vix ex huiusmodi somniis cognoscet se habuisse in vigilia tales cogitationes: nam sæpe illa somniat, quæ non cogitauit vnquam: vel non tam vicino tempore, vt verisimile sit, inde fuisse excitata in somno phantasmata. Potius ergo solet in tali coniectura supponi aliunde cognitio causæ, & tunc per comparationē vtriusque fit probabilis coniectura, quod tale somnium ex tali causa processerit. Vt verbi gratia somniat quis se occidere inimicum, & simul recordatur se de inimico, vel vindicta in die cogitasse, tunc sanè probabiliter colligit ex tali cognitione manasse somnium. Et idem est de aliis similibus affectionibus.

9. Expenditur 2. causa somniorum. Eccles. 2.

Refert Lorin. Eccl. 2. Claudi. Nyssen.

Tertia causa erat Deus, de qua iam dictum est, & plura statim dicemus, & de quarta etiam, scilicet dæmone. Quinta ergo est aër continens, aut aliud simile vicinum elementum, de quo clarum est, tunc non afficere phantasiam, quia neque immediate potest, vt per se constat, neque tūc mouet sensus externos, quia supponuntur per somnum impediri. Solum ergo potest tunc corpus alterare, & ita non nisi remotè, & quasi per accidens causare somnia: quapropter ex somnij qualitate ad summum poterit coniectari, an corpus fuerit calidum, frigidum, humidū, &c. Quòd verò illa dispositio corporis ex circunstante, vel propinquo elemento euenerit, nō potest ex somnio cum probabilitate colligi, nisi forte aliunde constet, corpus de se non fuisse ita affectū, nam tunc potest cum probabilitate credi à medio, seu aëre circunstante originem duxisse.

10. Expenditur quinta causa, quæ comprehendit vicina elementa.

Sexta, & vltima causa est cælum, creditur enim influere in phantasiam, quæ corporea est, & organis corporeis immersa, ac subinde posse in eam producere varias species imaginarias, etiam quando sensus exteriores ligati sunt somno, & ita posse esse causam somniorum. Sed non est intelligendum posse cælum directè, & per se influere in phantasiam varias imaginarias species, sicut in materia corporali varias formas producit. Quia fieri non potest, vt ad phātasiam ingrediātur nouæ species imaginariæ, seu noua phātasmata, nisi per sensus externos, quia hæc est vnica, & naturalis via acquirendi species sensibiles in sensibus internis, scilicet per externos. Et ideo impossibile est, vt virtute cæli imprimatur phantasiæ species lucis, aut coloris, quando sensus externus nunquam illas percepit: sicut dixit D. Thomas in simili 1. p. q. 111. art. 3. in corpore, & ad 2. Vnde (seclusa diuina actione possibili) insomnia fieri non possunt, nisi excitando phantasmata præcedentia, quæ in memoria conseruantur, & postea in somno mouentur, vel ad simplices actiones, vel ad varias, & quasi compositas apprehensiones, & quibus varia somnia, & monstra interdum consurgunt. Illa autem motio fit partim per alterationem organi phantasiæ, per quam alterationem magis disponitur ad vsum talis phantasmatis, quàm alterius; partim & potissimùm per agitationem spirituum animalium, in quibus imagines earundem rerum sensatarum deferūtur, & applicantur phantasiæ, eámque ad operandū per similia phātasmata excitant. Quę omnia ex philosophia constāt. Cælum ergo nō potest esse causa somniorum imprimendo imagines, vel phantasmata interno sensui, sed ad summum alterando per influentiam suam hoc, vel illo modo humores corporis, & ipsosmet spiritus animales, (corporei enim sunt, & influētiæ cælesti subiacent,) & ipsum cerebrum, ac organum phantasiæ. Atque hinc fit, vt nec ex solo aspectu cæli, & siderum colligi possit, quale fuerit somnium, neque ex sola qualitate somnij cognosci possit, à qua cæli influentia processerit. Et ratio vtriusque est, quia cælum non est immediata causa somnij, vnde nō per se necessitat

11. Vltima causa, quæ est cælum.

 phan

phantasiam ad hanc, vel illam apprehensionem, sed solùm mediis humoribus corporis, & potentiis, & organis, quæ alterat, & mouet. Hæc autem alteratio non est semper ab eodem aspectu cæli, sed accommodatur materiæ, & dispositioni eius; & ita varia est iuxta varietatem humorum, & temperamenti: ergo ad coniectandam causam cælestem somnij ex ipsomet somnio, oportet præcognoscere corporis somniantis dispositionem, qualitatem humorum, & copiam, & alia, quæ difficillimè cognoscuntur à nobis: ergo coniectatio huius causæ est tenuissima, & vix ad probabilitatem peruenit. Præsertim quia ipsa virtus stellarum occulta nobis est; nam licet de vna, vel altera obseruatum sit an bilem flauam, vel atram generet, aut sanguinem; tamen quælibet potest ab aliis occurrentibus impediri, & ita valde incerta redditur influentia, vt supra cap. 11. dictum est latiùs. Ita ergo hæc coniectatio causarum somniorum ex ipsismet somniis tantùm, vt ex effectibus, incertissima est.

12. *Non posse ex somnio tanquam ex effectu cognosci aliũ effectum futurum. Caiet.*

Hinc dico tertiò, impossibile esse homini, ex somnio tanquam ex puro effectu cognoscere alium effectum futurum, vel naturalem cum certitudine, vel contingẽtem ad vtrumlibet, vel liberum vllo modo. Hanc assertionem sumo ex Caiet. art. 6. Quam multis verbis, satísque obscuris ibi proponit. Declaratur autem prima pars; nam si ex somnio vt ex effectu posset cognosci alius effectus futurus, solùm esset, quia haberent connexionem in vna causa communi, vt diuus Thomas ibi dixit; nam alius modus cogitari non potest, vt sæpe dictum est, at illud medium valde incertum est, quia ipsa cognitio causæ per talem effectum, scilicet somnium incerta valde est, vt ostendimus, ergo multò magis incerta erit coniectatio alterius effectus in tali causa cõmuni. Declaratur præterea, quia hoc genus coniectationis non habet propriè locum in somnio animali, nec in diuino, vel dæmoniaco. Nam in somnio animali causa est præcedens cogitatio, vel affectio, quæ causa, & incerta est respectu ipsiusmet somni, & de se non habet alium determinatum effectum futurum, qui ex illa, vel necessariò, vel vt in plurimum nascatur. Quid enim cogitari potest? Præsertim cùm præterita cogitatio possit, vel non habere ordinem ad sequentem operationem, vel effectum, vel esse adeò leuis, & transiens, vt vix ad effectum alium incitet, nedum cogat. De diuino autem somnio, & dæmoniaco id clarius est; quia causæ illorum sunt liberæ; vnde licèt somnium effecerint, non est necesse, vt sint determinatæ ad aliquos alios effectus faciendos. Et quamuis essent, non posset id colligi ex solo somnio, vt effectus est: nam vt signum nunc non consideratur. Solùm ergo supersunt causæ naturales somnij, ex quibus illa, quæ intrinseca est, habere facilè potest aliquem naturalẽ effectum communem cum somnio, vt verbi gratia si somnium indicat atram bilem, ex illo coniectari potest, talem personam passuram esse tristem apprehensionem, si verò persona est infirma, & somnium indicat repletionem humorum, coniectari inde potest ægritudinem fore grauem, vel indigere inedia, aut alia euacuatione, & similia. Et istæ naturales indicationes, & præsagia sine dubio sunt licita, & de his maximè videtur loqui diuus Thomas. Quam verò sint incerta, à fortiori patet ex dictis in præcedenti conclusione, quia additur coniectatio alterius effectus ex tali causa, quæ habet suam peculiarem incertitudinem, & obscuritatem, vt constat. Aliæ verò causæ naturales sunt extrinsecæ, scilicet elementaris, & cælestis. De priori nihil est, quod dicamus, quia vix potest cogitari effectus, quem habeat communem cùm somnio præter similem alterationem, quam diximus potuisse dare occasionem, vel materiam somniandi, hoc vel illud, cognoscere autem illum effectum, nihil noui est.

D. Thom.

13. *Caiet. Quidã putant posse futura cognosci ex sõnio, quòd somniũ indicat influẽtiam cæli.*

In cælesti ergo causa fieri solet maior vis, & propter illam præcipuè hoc disputatur, vt Caietanus etiã in suo commentario art. 6. supponere videtur: nam totam doctrinam ad hanc causam dirigit. Hi enim, qui nimiùm de influentia astrorum, & de arte iudiciaria confidunt, mediante illa putant, posse multa futura cognosci ex indicio somniorum, quia somniũ indicat constellationem, & influentiã cælestem, qualis sit, & per illam putant posse cognosci, quid futurum sit. Verumtamen hæc cognitio etiam in ordine ad effectus naturales incertissima est, víxque potest gradũ probabilitatis attingere. Tum quia ex vi somnij solius constellatio cælestis, tenuissimè, & obscurissimè indicatur. Tum etiam quia licèt aliquo modo indicetur, nõ tamen plenè, neque cum concursu omnium astrorum quæ esse possunt. Contingere enim potest, vt occurrant aliqua, quæ licèt non impediant effectum somnij propter materiæ qualitatem, impediant alium propter alias circunstantias. Tum præterea quia, licèt tempore somnij fuerit talis constellatio, nescitur quantum duratura sit, imò certum est, statim variari, & mutari astrorum aspectum, & distãtiam, tam inter se, quàm à tali, vel tali loco terræ, præterquam quòd statim oriuntur nouæ stellæ, quæ possunt effectum impedire, vel alium inducere. Tum denique quia suprà ostensum est, quàm sit tenuis, & incerta influentiarum cælestium cognitio, etiam directè obseruata, & inquisita, qualis ergo erit adumbrata solùm per indicia somniorum? Vnde tandem fit, quòd si talis coniectatio sit de effectibus liberis, aut merè casualibus, vel aliàs omnino occultis, non solùm sit incerta, sed etiam prorsus vana, & inutilis, quia propter omnia dicta habet indeterminationem, & occultationem à causis proximis, & præterea tales sunt hi effectus, vt ad illos influentia per se non attingat.

Ex somnio constellatio cæli obscurè cognoscitur.

14. *In hac diuinatione nõ datur peccatum superstitionis, si solùm tẽdat ad effectus naturales. D. Thom.*

Atque his tandem vltimò concluditur, in hoc genere diuinationis naturalis (ita enim illã voco, quia ex naturali effectu, vt talis est, ad inuestigandum naturalem effectum procedit) per se loquendo nõ esse peccatum superstitionis, si intra discursum, & inquisitionem ex effectu semper contineatur, vt D. Thom. & omnes docent. Quia in hoc genere inuestigationis nec pactum cum dæmone inuenitur, nec moralis occasio eius; & ita nulla fit irreuerentia Dei; neque aliunde habet talis actio aliquid contra religionem: imò neque contra aliam virtutem inordinationem continet per se loquendo, quia non excedit limites philosophiæ naturalis. Quòd si quis in hoc genere nimiùm credat suis discursibus, & diuinationibus philosophicis, aut medicis, & nimis constanter, ac confidenter affirmet, credat, & prædicet, quod coniectat fundatus solùm in discursu ex effectu, peccare quidem poterit contra prouidentiam, & studiositatem, ac modestiam, & interdum etiam contra charitatem, iustitiã, aut similem virtutem, si talem cognitionem temerè ad aliquid operandum applicat cum graui periculo alicuius nocumenti proprij, vel proximi. Tamen ex vi illius excessus non peccabit contra religionem, quia totum illud negotium non versatur in materia religionis. At verò si diuinatio transgrediatur terminos naturalium effectuum, & transeat ad liberos, eos cum certitudine, vel nimis absolutè prædicendo, iam committitur superstitio, quæ ordinariè videtur esse eiusdem rationis cum diuinatione ex astris, nisi aliud pactum expressum cum dæmonibus intercedat, vt ex dictis satis patere potest, applicando discursus, & rationes in superioribus factas.

Datur tamẽ si effectus liberos inquirat.

15. Tertio loco dicendum est de vsu somniorum, non vt esse

vt effectus tantùm, sed vt signa, & quasi voces interdum sunt. Non est enim dubium, quin apprehendantur in somniis aliqua, quæ aliquos effectus futuros, vel occultos significant, nõ vt effectus, quia nec sunt, nec creduntur esse causæ talium effectuum, nec habent cum illis aliquam connexionem in causa communi, sed apprehenduntur, vel formantur tantùm vt signa imposita; vel data ad tale quid significandum. Solent autem hæc signa dari interdum per modum expressæ locutionis per conceptus aliquarum vocũ, quæ ita formantur in phantasia dormientis, ac si ea per auditum corporis audiret, qui modus videtur esse frequens in diuinis somniis, iuxta illud Num. 12. *Si fuerit Propheta inter vos, per somnium loquar ad eum.* Et hoc modo videtur facta locutio ad Ioseph, & Magos dormientes Matth. 1. & 2. Dæmon etiam potest hoc modo loqui in somniis, quia sicut potest applicare phantasmata rerum, ita etiam vocum, concitando spiritus, & humores, & applicando illos modo accommodato ad illum effectum.

Expenditur vsus somniorũ, prout signa sunt.

Num. 12. Matth. 1.

16. *De somniis quæ fiũt per imagines rerum significatarum.*

Aliquando verò immittuntur hæc somnia significantia per apprehensiones visionum quarundam, quæ sint veluti imagines rerum per eas significatarũ. Et hæ imagines possunt etiam esse in duplici differentia. Quædam enim sunt veluti imagines propriæ, & formales rerum, quas significant, vt Gene. 31. vidit in somniis Iacob *ascendentes mares super oues fœminas, varios, & maculosos, & diuersorum colorum.* Quæ visio significabat id ipsum, quod euenturum erat Iacob, vt oues parerent varios fœtus, quibus ipse ditaretur, sicut Angelus in eodem somno illi apertè declarauit. Simile fuisse videtur somnium Pauli Actor. 16. quando noctu vidit hominem Macedonem deprecantem illum, vt in Macedoniam transiret. Simile fuisse creditur somnium Theodosij, quando præuidit, coronã imperij sibi imponi à Meletio Antiochiæ Episcopo, vt refert Theod. lib. 5. Histor. c. 6. & 7. Aliæ verò sunt imagines in somno ostensæ, quæ tantùm metaphoricè, seu per analogiam quandam, & tropũ significant: & hæc in somnia sunt frequentia in Scriptura, vt Genes. 28. de Iacob qui scalam vidit in somno, & cap. 37. de somniis Ioseph Manipulorum, & Solis, Lunæ, ac Stellarum, & cap. 40. de somno pincernæ, & magistri pistorum Pharaonis, quorum alter somniauit, se vuas exprimere, & dare poculum Pharaoni, alter vidit in somnio tria canistra, &c. & cap. 41. de somniis Pharaonis, de septem bobus, & de septem spicis. Et de statua Nabuchodonosor. Daniel. 2. & de arbore magna, &c. Daniel. 4. & de quatuor ventis, & bestiis quatuor, eiusdem Daniel. cap. 7. Tale etiam videtur fuisse somnium Polycarpi, de quo refert Eusebius lib. 4. histor. c. 14. triduo ante martyrium suum in somniis vidisse ceruical flamma accendi, atque consumi. Vterque autem modus somniorum huiusmodi potest facilè per naturalem virtutem Angeli immitti, quia illa omnia repræsentantur per phantasmata priùs sensibus percepta, & spiritibus animalibus inhærentia, quę per motum localem applicari possunt, & ita componi, vt huiusmodi faciant repræsentationes tam proprias, quàm symbolicas, vt constat ex doctrina D. Th. 1. p. q. 111. art. 3. Et ex August. 12. Gene. ad lit. c. 13. & 14. Solet autem esse discrimen inter hæc duo vltima somniorum genera, quòd quando somnium est per imagines proprias, facilè intelligitur significatio ei⁹, in quo conuenit cum somnio, quod per apertam locutionem percipitur; & sic Theodosius facilè intellexit somnium suprà narratum. At verò quando somnium est per tropum, & figurã, sæpè non intelligitur à somniante, vt de Pharaone, & aliis constat: nisi etiã tam similis sit analogia, & cum talibus circunstãtiis, vt facillimè percipiatur, sicut in casu Polycarpi videre licet.

Genes. 31. Duplex imaginum genus. Act. 16. Theod. Genes. 28. & 37. Daniel. 2. & 4. Daniel. 7. D. Thom. August. Assignatur discrimen inter hæc duo genera somniorũ.

17. *Hæ somnia nec animalia, nec naturalia esse possunt.*

Deinde statuendum est, hæc somnia nec animalia esse, nec naturalia esse posse. Prior pars constat, quia licèt somnium proueniat à præcedenti cogitatione, vel affectu non potest inde participare aliam significationem, præter eam naturalem, quam habet, vt effectus quidam est, nõ potest autem inde habere specialem habitudinem, vel quasi impositionem ad aliquid aliud significandum, vt per se notum videtur. Et eadem fere ratione potest probari altera pars, quia naturales causæ, siue intrinsecæ, siue extrinsecæ, siue elementa, siue cælum, & astra non habent vim ad tale signum imprimendum, vt signum peculiare, & ad placitum significans, hoc enim est proprium alicuius motoris intellectualis, qui per talia signa indicare velit mentem suam, vel aliquid aliud. Quocirca manifestè errarunt Prothagoras, & alij Stoici, qui dixerunt, nulla esse somnia, quæ non aliquid significẽt, & ideo nulla esse negligenda, vel cõtemnenda. Nam illud prius falsum aperte est in somniis merè naturalibus, vel animalibus. Hoc autem pósterius non est etiam in vniuersum verum, vt dicemus. Somnia ergo hæc, quæ vt signa quædam immittuntur necesse est, vt ab aliqua superiori mente, & intelligentia proueniant: sunt enim veluti locutiones quædam mentales, seu imaginariæ, quæ ab ipsomet somniante fieri non possunt, tum quia non vtitur tunc ratione, tum quia ordinariè sunt de rebus sibi ignotis, & occultis. Nec etiam possunt fieri ab alio homine, vt per se patet, ergo oportet, vt proueniant ab aliquo extrinseco spiritu.

18. *Tertul. Epicureorũ error. Quid Arist. in hoc senserit.*

Explicandum verò superest, à quo spiritu sint: Nam in hoc errarunt Epicurei, qui (vt refert Tertul. lib. de Anima, cap. 46.) nulla somnia immitti à vero Deo affirmabant, quia prouidentiam Dei negabant. Nec videtur ab hac sententia alienus Arist. in lib. de diuinat. per somnium, negat enim, Deum esse causam somniorum. Aliqui verò eum exponunt, quòd non dixerit, nulla somnia esse à Deo, sed non omnia esse illi tribuenda. Vnde Tertul. supra sic de Aristot. scribit: *Aristoteles maiore sententiam mendacio recitans, agnoscit & verum,* id est, cùm priùs videatur generali sententia mendacium profiteri, negãdo esse à Deo somnia, postea veritatem agnoscit: fatetur enim, aliqua somnia habere superiorem, & occultam causam, vel, vt Pamelius illa verba exponit, licèt Aristoteles senserit, somnia maiori ex parte esse mendacia, tamen in aliquibus veritatem agnoscit. Et hinc colligit ipse Pamelius, sensisse Aristotelem, non omnia somnia esse à Deo, non verò dixisse, nulla esse à Deo. Sed profectò Aristoteles absolutam posuit negationem. Et licèt postea dicat, aliqua somnia esse vera, addit tamen, id esse vel à casu, vel à dęmone. Plato etiam in Sympos. non agnoscit somnia diuina, sed dæmoniaca: è conuerso verò Hippocrates lib. de insomniis, præter naturalia somnia, ponit diuina, de dæmoniacis autem nihil dixit. Veritas autem Catholica est, hæc somnia & à Deo, & à dæmone immitti posse. Sub Deo autem ministros eius Angelos bonos comprehendimus. Et ita diuiduntur adæquatè hæc somnia in diuina, & dæmoniaca. De diuinis plenæ sunt Scripturæ, ex quibus iam multa exempla desumpsimus, quæ hanc probant veritatem. Item ex historiis Sanctorum similia somnia diuina referuntur frequenter à Patribus, præsertim à Gregor. in Dialogis. Denique Numer. 12. promisit Deus se locuturum prophetis in somniis. Et Iob 33. de Deo dicitur: *Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines.* Vnde sentit etiam Tertul. suprà sæpe huiusmodi somnia vera Ethnicis communicata fuisse à Deo ex liberali beneficentia propter illorum, vel aliorum commodum. De dæmone verò, quòd possit

Tertul. Pamel. Hæc somnia & à Deo & à dæmone possunt immitti. Greg. Num. 12. Iob 33. Tertul.

talia somnia in dormientibus facere, iam probatum est, & nemo dubitat. Quòd autem multa somnia huiusmodi sint, satis indicauit Sapiens, cùm dixit: *Multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in eis.* Eccles.34. Quod de somniis dæmoniacis, & vanis intelligendum est. Et de eis videtur accipiendū illud Eccles.1. *Vbi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates.* Et illud Ierem.29. *Ne attendatis ad somnia vestra, quæ vos somniatis, &c.* Hæc enim dicuntur propter somnia, quæ opera dæmonis credenda proponūtur, vt constat, quæ in Gentilibus fuisse frequentissima, confirmat Tertul.dist.lib.de anima c.46.& 47. Et hęc distinctio est frequentissima in aliis Patribus. Legi potest August.lib.12.Genes.ad lit. ferè per totum: & Gregorius Nyssenus lib.de Opificio hominis, cap.33. & 34. Et attingit Lactantius lib.de Opificio Dei, cap. 18. Vbi etiam ex Virgilio illam refert eisdem ferè verbis, quibus ex Homero eandem Tertullia.retulit. Videri etiam potest Philo.lib.de insomniis.

Eccles.34. Eccles.1. Ierem.29. Tertul. August. Greg Nyss. Lactant. Virgil. Philo.

19. Diuinis sōniis fides habenda.

Ex hac ergo distinctione, ac doctrina duę sequuntur indubitatæ regulæ. Vna est diuinis somniis fidem adhibere non modo vanum non est, verùm potiùs sanctum, & necessarium, si de origine somnij satis moraliter constet. Hoc constat exemplis Scripturæ, de Gedeon Iudic.7. de Daniele locis citatis; & de sancto Ioseph, & Magis, Matth.1. & 2. Ratio verò est, quia Deo loquenti fides adhibenda est, parúmque refert, quòd hoc, vel illo modo loquatur, dummodo constet ipsum loqui, sed huiusmodi somnium à Deo immissum, est quædam locutio Dei, iuxta illud: *Per somnium loquar ad eum,* ergo talis credulitas tam necessaria est, sicut fides, quando alia necessaria concurrunt. Duo autem sunt maximè necessaria, vt his somniis fides adhibeatur: vnū est, vt sufficienter constet, illorum auctorem esse Deum, vel bonum Angelum ministrum eius; quia sicut nō creditur prudenter, nisi quod sufficienter proponitur vt reuelatum à Deo; ita nec somnio fides prudenter datur, nisi aliquo sufficienti modo constet, Deum esse somnij auctorem. Aliud requisitum est, vt significatio somnij patens, & clara sit, vt solet maximè esse in somniis, quæ per expressam locutionem fiunt, vel saltem vt ex circunstantiis, & coniecturis sufficienter innotescat. Aliàs enim si interpretatio somnij ignoratur, (quod maximè locum habet in somniis ænigmaticis) non potest illi adhiberi fides, nimirum vt particulare aliquid significat, sed ad summū in generali credi poterit hoc signum esse verum, & id, quod per illud significatur, re vera esse futurum. Hic verò interrogari potest, an liceat futurorum, vel occultorum cognitionem desiderare, vel petere per huiusmodi somnia à Deo immissa. Verumtamen hæc interrogatio de quacunque diuina reuelatione fieri potest. Nunc ergo breuiter dicimus per se, ac ordinariè hoc non licere, nisi vrgens necessitas, & honestissima ratio occurrat: vel nisi ex speciali Spiritus sancti instinctu id fiat. Quando autem in hoc peccatur per excessum, magis pertinet tale peccatum ad tentationem Dei profectam ex ambitiosa, ac superba curiositate sciendi occulta diuinæ Sapientiæ, quàm ad superstitionem, de qua nunc tractamus. Poterit tamen tale peccatum ad præsentem speciem reduci, si homo ex tali immoderato affectu se exponat morali periculo, vt dæmon sese ingerat, & transfiguret in Angelum lucis, & ita eum in suam societatem adducat.

Iudic.7. Matth.2. & 3.

20. Dæmoniacis somniis fidem adhibere superstitio est. D.Thom.

Secunda regula est: dæmoniacis somniis fidē dare peccatum esse superstitionis, contrarium religioni eo modo, quo aliæ superstitiosæ diuinationes. Ita diuus Thomas, & omnes. Et colligitur ex testimoniis Scripturæ citatis, in quibus huiusmodi somnia damnantur, & credulitas, vel fiducia in eis prohibetur. Idémque sumitur ex cap.*Episcopi* 26.q.5. Et latè, ac optimè tractat Augustinus supra, & lib.8.de ciuitate, cap.16. & sequētibus; & alij Patres supra allegati. Est autem hoc peccatum manifestum, quando præcedit expressum pactum dæmonis, qui per somnia respondere promisit; vel etiam si postquam quis somnium vidit, & non intellexit, ad dæmonem recurrit pro eius interpretatione, sicut faciebat Nabuchodonosor Daniel.2.& 4. Et ad hoc expressum pactum spectat, vti peculiaribus cæremoniis, vel ante somnum, vel in modo ipso dormiendi, vt sibi per somnia reuelentur occulta: hæc enim spectant ad gentilicos mores, atque adeò ad pacta, & instructionem dæmonum, de quibus legi potest Cælius Rhodigin.lib.27. Lection. antiq.cap.14. Idem denique vitium est, si pactum tacitum intercedat, vt in aliis dictum est; intercedit autem hoc pactum, quoties quis nihil de Deo cogitās, nec rationem habens ad credendum esse à Deo, illis fidem adhibet. Ratio est superiùs tradita, quia somnia, vt talia signa sunt, non sunt signa naturalia, sed ad placitum, vel ex generali impositione, si verba sint, vel ex intentione, aut auctoritate loquentis, si sint alia signa voluntariè assumpta, seu imposita ad aliquid in particulari significandum: ergo cognitio, quæ ex illis accipitur, non est per modum inuentionis, seu naturalis inquisitionis ex effectibus, ergo per modum disciplinæ, in qua discipulus fidem adhibet magistro testificanti, ergo qui sic credit talibus somniis, vult dæmonem habere magistrum, & illi fidem adhibet, & societatem cum eo tacitè profitetur. Probatur hæc vltima consequentia, quia non fundatur in Deo, vel auctoritate eius, vt ostēsum est, quia nullum habet indicium eius. Dices; Etiam non habet indicium, quòd sit à dæmone. Respondeo; Eo ipso, quòd non constat, somniū esse à Deo, vel existimandum est, esse merè naturale; quod rationem signi ex impositione significantis induere non potest, quia vel nullam habet, vel si contingat aliquam habere, erit merè casualis, nullámque potest per se habere auctoritatem, vt ei credatur: vel certè, si accipitur vt signum datū ab aliquo alio intelligente, & superiori, necesse est, vt vel expressè, vel tacitè dæmoniacū sit.

Cap. Episcopi. August. Daniel.2. & 4. Rhodig. Obiectioni respōdetur.

21. Difficile est discernere, vtrùm somnium sit à Deo.

Tota verò huius negotij obscuritas, & difficultas est in discernendo, & diiudicando, An somnium sit à Deo, nécne? In quo in primis admonent omnes Patres citati, non satis esse ad credendum talia somnia esse à Deo, quod experimento aliquo sit cognitum, sæpe fuisse vera, seu habuisse euentum significationi conformem: quia (vt suprà dicebamus) consuetudo dæmonis est, sæpius vera dicere, vt semel fallat, & in re aliqua maioris momenti decipiat. Et similiter non satis est, quòd somnia esse videantur de rebus vtilibus, vel ad humanam vitam, vel ad vitādum aliquod malum imminens, quia hoc modo solet dæmon homines attrahere, & beneuolentiam eorum captare, vt benè obseruat D.Thom.2.2.q.172. art.6. Et sumitur ex Chrysost. homil.19.Imperf.& Augustino lib.2.de doctrina Christia.cap.19.& sequent. Vbi adducit illud Deuter. cap.13. *Etiamsi dixerint vobis, & ita euenerit, non credatis eis.* Immò nec satis est, quòd somnia sint de bonis actibus, & honestis, ita vt ad illos inclinare, & inducere videantur, quia hoc etiam modo solet Sathanas transfigurare se in Angelum lucis. Quare non est etiam sufficiens signum diuini somnij, quod futura contingentia verè significet, vel internas cogitationes, vel aliqua mysteria fidei. Nam, vt in aliis signis suprà diximus, ferè hæc omnia potest aliquo modo interdum docere dæmon, scilicet futura contingentia ex coniecturis, vel quia ipse ad illa cooperatur, & inde euenit, vt possit sæpè verū dicere, licet nō semper. Atque eodē modo cogitationes alterius,

D.Thom. Chrysost. August. Deut.13.

alterius, vel affectus indicat. At mysteria fidei per intelligentiam Scripturæ cognoscere potest, vel per reuelationem bonorum Angelorum, vt ait D.Tho.2.2. q.172.art.6. ad 1.cum August.12.Genes. ad lit.c.19. Tunc ergo dæmon interdum vera docet hominem in vno mysterio, vt in altero fallat, & ita in errorem, vel hæresim illū inducat. Hæc ergo signa, licet iuuare possint, tamen ambigua sunt, nisi aliqua addantur.

D. Thom. August.

22. Quędam in somnio obseruanda, vt cognoscatur à quo sit. Somnium turpe à quo sit.

Possunt ergo ad hanc differentiam coniectandam obseruari in primis, quæ in ipso somnio inter dormiendum accidunt, & tunc quando illa sunt turpia, obscœna & inhonesta, signum est, non esse somnium à Deo; potest autem interdum esse naturale, vel animale, iuxta somniātis aut temperamentū, aut mores. Si tamen eorum de rata personæ conditione, verisimilius apparet, non habuisse somniū in tali homine huiusmodi causas, signum ferè euidens est, esse à dæmone, vt sensit Iustin. Martyr in Respons. ad quæst. 21.& Theonas apud Cassianum collat.22.cap.6. Sed hoc indiciū magis spectat ad somnia moralia, vt sic dicam, quàm ad diuinatiua, de quibus nunc agimus. Sic etiam ex contrariis effectibus coniectare licet. Nam si somnium sit suaue, & de re speciali, & animū relinquat deuotum, seu bene dispositum ad deuotionem, indicium est, esse à bono Angelo, vel Spiritu sancto præparante animam ad officium virtutis per illuminationem aliquam, & bonam affectionē, & spiritualem suauitatē, & humilem, atque deuotam, quā post se relinquit, vt tractat Gregor. suprà, & attigit Aug.6.confes. Secundò obseruari debet materia somnij; nam si inducit ad aliquid malum, clarum signum est, non esse à Deo: idémque est, si nihil aliud, quam vanam curiositatem, vel elationem, & affectum æstimationis apud alios fouere videatur, quia Deus non est auctor harum vanitatum, nec sine magna causa, & ratione homines modo extraordinario docet, & illuminat. At verò è contrario quando materia non apparet Deo improportionata, & indicatio per somnium potest habere vtilitatem honestā, vel publicā, vel priuatam; tunc aliquod indicium est, esse à Deo, non tamen est per se sufficiens, vt ex dictis constat & notant expressè Tertul. Gregorius, & Isidorus supra.

Iustin. Theonas. Cassian.

Gregor. August.

Materia somnij obseruāda est.

Tertul. Gregor. Isidor.

23. Circunstantiæ somnij considerandæ sunt.

Tertiò considerandi sunt alij effectus, & circunstántiæ, non solum, quæ in ipso somnio acciderūt, sed quæ postea etiā relinquuntur. Est enim aduertēdum, licet reuelatio in somniis quoad apprehensionē percipiatur durante somno, iudicium nihilominus de qualitate somnij, & de veritate per illud pręcepta, nō fieri in ipso somno, sed postea in vigilia. Quod intelligo de proprio somnio, quod fit in phantasia, nam si inter dormiendū Deus eleuet mentem ad intelligendum, & perfecta ratione vtendum sine dependentia à phantasmatibus, vt facilè potest; tunc in ipso somno fiet perfectum iudiciū, & modus ipse percipiendi reuelationem, est sufficiens signum Dei loquentis, quia non potest dæmon ita illabi in animam, nec ita eleuare dormientem ad intelligendū. Tunc autem maximè locum habet, quod Nyssenus rexit, talem reuelationem non rectè inter somnia computari, nisi velimus omnes diuinas apparitiones somnia appellare. Est ergo, Ecstasis, vt dicemus infra lib.2.de Orat. vel prophetica reuelatio altioris ordinis non somnium. Quando ergo est proprium somnium, non iudicatur de illo in somno, sed postea in vigilia iuxta doctrinā D.Thom.1.p.q.84.art.8.& q.94.art.4.& 12.de verit. artic.2. ad 1.& 2.& q.28.art.3.ad 6. Atque ita Iacob, cum inter dormiendum vidisset scalam Genes. 28. cum euigilasset de somno dixit: *Verè Deus est in loco isto, & ego nesciebam.* Et de Petro dicitur Act.12.quod *ad se reuersus dixit: Nunc scio verè, quia misit Dominus Angelum suum, &c.* Videtur enim prius non perfectè euigilasse. Itaque iudicium de qualitate, veritate, & origine somnij in vigilia ferri debet.

Nyssen.

De somnio nō rectè iudicatur in somno. D. Thom. Genes.28.

Act.12.

24. Duplex modus ferendi iudicij de somnio

Duobus autem modis ferri potest iudicium de somnio, quod à Deo sit; vno modo assensu firmo, & certo, qualis est assensus fidei. Et ad hoc necessaria est specialis gratia Spiritus sancti, quæ pertinet ad discretionem spirituum: consistitque in quadam interna illustratione mētis, & suaui, honesta, & efficaci inclinatione affectus, qua mens certa redditur, Deum esse, qui loquitur, vt benè tractat Gregorius locis supra citatis. Quando verò non datur hæc peculiaris instructio Spiritus sancti (nec enim necesse est, semper dari, etiamsi significatio somnij fuerit à Deo, vel bono Angelo) tunc coniectare licet. Nam si ex occasione, materia, & effectibus constet, somnium ordinari ad aliquod opus pietatis, & doctrinæ fidei, ac honestati morum esse cōsentaneum, vt ad præparandam animam ad martyrium, vel ad aliquam superuenientem tribulationem patienter ferendam (vt in somnio Polycarpi) facile cōiectari potest esse à Deo. Et ad hoc etiam conferre possunt aliæ coniecturæ sumptæ ex internis effectibus spiritualibus, vt sunt susceptio visionis cum humilitate, deuotione, & reuerentia ad Deum, & similibus. Tunc autē licet non perueniatur ad certitudinem fidei, sufficit coniectura probabilis, quæ ad prudens iudicium satis sit, vt homo credat, tale somnium esse à Deo, & secundum illud aliquid operetur, vel prouideat. Est autem in hoc euentu consilium optimum, iudicio & consuetudine sapientum vti, qui & doctrina, & pietate polleant, & experientia spiritualium rerum nō omnino careant.

Gregor.

25. Non excusatur à graui culpa, qui temerè credit somniis.

At verò quando quis sine prudenti discretione, & iudicio facilè credit huiusmodi somniis, non excusatur, per se loquendo, à graui culpa, etiamsi temerè dicat, se credere illa esse à Deo, quia euidenti periculo dæmoniacæ deceptionis se exponit, & quantū est ex se, vult illa credere, etiāsi à dæmone sint, nec vult discernere inter diuina, & dæmoniaca somnia. Maiórque erit culpa, si iam aliàs quis expertus est in similibus casibus se esse deceptum, taliaque somnia falsa inuenisse, illud enim est maximum signum illusionis dæmonis, vt D.Tho.not.2.2.q.172.art.5.ad 3. ex Chrysost.homil.19.Imperfe.& ex illo Deuter.18. *Quod in nomine Domini Propheta prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus non locutus.* Notant autem Caietanus in Sum.Verb. *Somniorum obseruatio,* & Nauar. in Manuali, cap.11.num.33. posse hoc peccatum excusari à grauitate mortali, quando homo non omnino credit rem in somnio ostensam esse veram, seu futuram, & nihilominus aliquid operatur ratione talis somnij, quod aliàs malum non est, nec contra præcepta Dei, vel Ecclesiæ, (& ita non potest obesse, potest autem prodesse) vt euitet aliquod malū, quod somnium minatur, vel quid simile. Tunc enim licet sit aliqua leuitas, vel simplicitas, aut nimia timiditas, nō apparet grauis malitia, quia (si quis rectè consideret) ille non tam credit illud esse à Deo, vel esse verum, quàm posse esse, in quo multò minus erroris est, licet multùm sit vanitatis. At verò si quis ita sit obseruator somniorum, vt ordinariè per illas indicationes, & diuinationes in agendis gubernetur, non potest excusari à graui culpa, & superstitione, nam hæc obseruatio auguriis comparatur Leuit.19. *Non augurabimini, neque obseruabitis somnia.* Et similia habentur Deuter.18.& 2.Paralip.33. Sicut ergo auguriis fidem dare, & per illa proprias actiones dirigere, grauis superstitio est, ita & somnia obseruare. Plura de diuinis insomniis dicemus Deo dante in materia de prophetia: & de illis videri potest Perer.lib.1.in Daniel.in fine, vbi de hac materia egregiam habet disputationē, & Martinus del Rio lib.4.cap.3.q.6.

D. Thom. Chrysost. Deut.18. Caiet. Nauar.

Leuit.19. Deut.18. 2.Paral.33.

Perer. Delrius.

CAPVT

CAPVT XIV.

An in operibus Magiæ pactum cum Dæmone, & superstitio interueniat.

1. Magia sumitur pro philosophia naturali.

PRincipio necesse est, significationem vocis declarare, quia Magorum nomen (vt est vulgare) æquiuocum est; olim enim apud Græcos significabat sapientes, & eos præcipuè, qui in philosophia erant eruditissimi. Et quia inter naturales scientias illa videbatur altior & admirabilior, quæ cælorũ, & astrorum motus considerat, & assequitur, ideo illi maximè solebant Magi appellari, qui in illa scientia eminebant, sempérque in siderum obseruationibus versabantur. Sic enim tres illos viros primos Christi ex Gentibus adoratores vocatos esse Magos Matth.2. satis significauit Leo Papa sermone 4. de Epiphan. dum illos vocat *gentem, quæ spectandorum siderum arte pollebat*. Et ideo serm.3. eos appellat *viros ad hæc* (id est, sidera) *spectanda non inscios*. Cum ergo Magi à Magia denominãtur, Magia in hoc sensu idem est, quod philosophia naturalis, vel magis strictè, idem quod Astrologia, vel Astronomia. Postea verò translata est hæc vox ad significandam artem, quæ docet facere aliqua opera insolita, & quæ mira hominibus apparent, quia rara sunt, & occultas habent causas.

Matth.2. Leo Papa.

2. Diuisio Magiæ in superstitiosam, & naturalem. *Hieron. Guliel. Victoria.*

Secundò aduerto Magiam diuidi vlteriùs solere in naturalem, & superstitiosam. Hanc diuisionem insinuauit Hieronymus Daniel.2. in principio, declarans differentiam inter Magos, & maleficos. Latiùs, & apertiùs Gulielm. Paris. in secunda parte principali de vniuerso, parte secunda illius cap.21. Optimè Victoria Relect. de Magia nu.7. vbi ad explicandam hanc Magiam naturalem multa congerit exempla, quæ mirabilia videntur, quia per virtutem naturalem occultam fiunt, ex Augustino 12. de Ciuit. cap. 4. & 5. Aristot. Plinio, & aliis, & plura habet Gulielm. suprà. Igitur sicut duplicem Astrologiam supra distinximus, ita hic duplicem Magiã: est enim eadem, seu proportionalis ratio. Sicut enim Astrologia interdum intra naturæ limites continetur, & tunc naturalis dicitur, aliquando verò conatur ex astris diuinare, quod per illa naturaliter significari non potest, & tunc in superstitionem transit: ita ars factiua aliquorum operum verorum, aut apparentium, quæ hominibus mira videntur, aliquando non transcendit virtutem causarum naturalium, sed applicando actiua passiuis cum exacta cognitione virtutum, & dispositionum agentium, & patientium, naturaliter resultant, aliis verò mira videntur, vel quia virtutes rerum ignorant, vel etiam quia ipsamet applicatio fit cum tanta industria in seruanda proportione, & cum tanta velocitate, & artificio, vt omnino causa occultetur, & ita effectus mirabilior sit, vel appareat. Quando ergo tota hæc applicatio intra hanc moderationem continetur, vt & applicentur causæ aptæ ad effectus, & applicatio fiat modo hominibus possibili, vocatur Magia naturalis. Quando verò exceditur, & vel applicatio fit peculiari aliquo modo humanas vires superante, vel ad facienda opera huiusmodi applicantur ea, quæ virtutem naturalem non habent ad aliquid faciendum; illa est Magia superstitiosa, quæ ad præsentem locum solum spectat. Nam Magia naturalis per se non est mala, vt constat, quia in sola cognitione, & industria naturali nititur. Solet tamen esse nimis curiosa, & vana ex defectu vtilitatis, & præterea esse etiam solet periculosa, ideóque cauenda, quia est nimis propinqua Magiæ superstitiosæ, & paulatim ad illam inuitat & excitat: Dæmónque non dormit, sed quamprimùm potest, se immiscet, addendo aliquid, quod humanam industriã, & cognitionem excedat, vt sic homines ad Magiam superstitiosam transferat, quæ non per causas naturales, sed ope dæmonis aliquid intentat. Et ab hac dicti sunt Magi malefici, & incantatores, sicut fuit Simon Magus Act.8. & Elymas Act.13. Et in hoc consensu prohibetur consultatio Magorum Leuit. 19. & 20.

August. Aristot. Plin.

Act 8. & 13. Leuit 19. & 20.

3. Magiã latè sumptam comprehendere superstitiosam diuinationem & eius species. *Plin.*

Omissa ergo naturali Magia, circa superstitiosam notandum est tertiò, interdum largè sumi, interdum strictè & strictissimè. Largè Magia comprehendere solet diuinationem superstitiosam, omnésque eius species, vt Pyromantiam, Chiromantiam, &c. vt constat ex Plinio lib.30. cap.2. Et hoc modo in Scriptura arioli, diuini, augures, incantatores, & similes Magi appellantur: sic enim Magi appellari solent, qui & futura prænunciant, & mira opera faciunt, vt Simon Magus, & similes. Et in iure tam canonico, quàm ciuili sæpe hoc modo sumitur Magiæ nomen, vt infrà videbimus. Fundamentúmque habuisse videtur hic vsus in prima huius vocis significatione, nam Magia nomen est sapientiæ, illorum autem sapientiam homines maximè admirantur, qui futura prænoscere possunt, & occulta: & ideò non minùs diuinos, quam mirabilium operum effectores, Magos appellarunt. Deinde vtrumque munus eandem habet originem, & eiusdem dæmonis societati innititur: ac denique inter se sunt coniuncta, vt sæpe ad prædicendum futura, fiat aliquod mirum opus, quale est suscitatio mortui, vel quid simile; & ideo vtrumque munus potuit optimè eodem Magiæ nomine significari.

4. Discrimen inter Magiam, & diuinationẽ.

Nihilominus alio modo potest accipi nomen, Magia, magis strictè, prout distinguitur à diuinatione, nam hæc ars, quę ordinatur ad aliquid faciendum vltra humanas vires, & non virtute Dei, sed dæmonis, per se, & ex obiecto, ac fine diuersa est ab alia, quæ ad cognoscendum ordinatur, licet mutuò iuuare se possint in suis prauis actionibus: Ergo rectè possunt diuersis nominibus significari. Si enim intra genus diuinationis diuersæ sunt voces varias veluti species significantes, quia plurimis modis fit diuinatio: cur non magis tota superstitio operandi mira, distincta voce nominabitur ab arte tota cognoscendi occulta? Nullum autem aliud nomen inuenio vsitatum, quod huiusmodi artem peculiariter significare possit, & soleat, præter vocem Magiæ. Imò non incommodè intelligi hinc potest prohibitio illa Leuit. 19. *Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini*. Et cap.20. *Anima, quæ declinauerit ad Magos, & Ariolos, &c. interficiam illam, &c.* Arioli enim diuinatores propriè dicuntur: Magi ergo ab illis videntur distingui tanquam præstigiatores in operibus faciendis, vel tanquam malefici, ita ergo Magia distinguitur à diuinatione. Vlteriùs verò Magia sic etiam sumpta in duas veluti generales species diuidi potest (ex Suida, quem refert Perer. in cap.7. Exod. disput.2.) scilicet in Magiam strictissimè sumptam, & maleficium propriè etiam dictum. Tota enim hæc ars, quatenus malè operatiua est, scilicet ope dæmonis, maleficium dici potest: interdum verò nõ solum malo modo facit, sed etiam malum, & tunc dicitur propriè maleficium, vel Græcè pharmacia: aliquando verò bonum operatur, licet malo modo, & tunc retinet nomen Magiæ strictissimè sumptum. Sunt & alij multi vsus harum vocum: sed ad rem, quam intendimus, declarandam hæc sufficiunt. Hic enim Magiam sumimus illo medio modo, nam quia de diuinatione iam diximus, hîc de Magia tractamus, quæ ars est faciendi aliquid virtute dæmonis, siue illud sit hominibus proficuum, siue nociuum, quod propriè maleficium dicitur.

Magia operatur mira, diuinatio verò cognoscit occulta.

Leuit.19.

Suida. Perer.

Igitur

5. An re vera detur Magia. Refertur quoddã fundamentum falsum eorum, qui eã negant. D Thom. Bonauent. Orig.

Igitur de Magia sic sumpta quæri potest, An re vera aliqua talis sit? Aliqui enim hoc negarunt, qui in fundamento diuisi sunt. Quidam enim negarunt esse dæmones,& consequẽter esse magiam, quæ illorum efficacitate vtatur. Hunc errorem quoad maleficos,& maleficia refert D.Thom. in 4.dist.34.q.1.artic.3. & ibi Bonauent. q.2. Eámque fuisse vanam aliquorum medicorum opinionem refert Origenes tract.4. in Matth. circa illa verba capit.17. *Miserere filio meo, quia lunaticus est.* Verumtamen fundamentum huius erroris euertit magna ex parte nostræ fidei doctrinam,& historiam. Nam si non sunt dæmones, falsum est, quod de tentatione primæ mulieris,& de Christi tẽtatione,& Iob persecutione Scriptura refert. Et quod Paulus ait ad Ephes.6. de certamine hominum cum principibus tenebrarum. Sed hoc in propria materia latius tractandum est, nunc tanquam de fide certum suppono, esse dæmones, id est, angelos malos, Dei, & hominum hostes.

Ephes.6.

6. 2. Fundamentum eorum, qui negant posse dari pactum inter homines, & dæmones. Binsf. Matth 4.

Alij ergo dixerunt, nullam esse Magiam, quia nullum re vera intercedit, vel intercedere potest pactum inter dæmones,& homines. Ita refert Petrus Binsfel. Tract. de confes. malef. Prælud.6. illúdque latè impugnat. Verumtamen non est etiam, quod in hoc immoremur, nam est sententia erronea. Aut enim negat posse hoc pactum intercedere, aut negat factum. Primum est contra omnem rationem, & fidem: nam Matth.4. legimus, dæmonium obtulisse pactũ Christo: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.* Cur ergo non poterit simile pactum offerre Mago, Faciam hoc, vel illud, si me colueris, vel quid simile? Item dæmoni non deest potestas loquendi cum homine, nec potestas ad faciendum multa, quæ homines mirentur,& affectent,& quibus decipiantur. Cur ergo non poterit tale pactum cum homine facere? Atque eisdem modis conuincitur secundum, scilicet, non posse negari, quin cum effectu sæpe hoc fiat. Nam hoc supponunt Scripturæ, & omnia humana iura,& Patres statim referendi. Item, ex suprà dictis de diuinatione cõstat, ex appetitu cognoscẽdi futura, sæpè homines pacisci hoc modo cum dæmonibus, & è conuerso dæmones sese offerre,& immiscere ad decipiendos homines per falsas,& sacrilegas diuinationes. Cur ergo dubitandum est, quin etiam in ordine ad miras,& apparentes operationes simili pacto vtantur ad decipiendos homines,& ad extorquendũ ab illis adorationem, & cultum? Præterea contraria sententia solùm fundatur in hoc, quòd putat, omnia, quæ de operibus Magorum narrantur, esse meras nugas, & fictiones hominum mentientium se hoc, vel illud efficere, cum re vera nihil faciant, quod per industriam,& malitiam humanã fieri nõ possit. At hoc fundamentum est vanum, & falsum, & contra Scripturam,& infinita testimonia humana: ergo temerè, & sine fundamento id dicitur. Assumptum constabit latiùs ex dicendis. Non defuere tamen qui admittendo hos effectus dicerent non dæmoni, sed Deo esse tribuendos, vel sanctis Angelis. At hoc blasphemum est, cum in his nihil honestatis, vel vtilitatis reperiatur, & cum hæc Deus abominetur, vt ostendemus. Et contra hunc errorem videri potest Martinus del Rio lib.1.q.1.

Delrius.

7. Dari Magiã certum est.

Dicendum ergo sine dubitatione est, dari Magiã, quæ docet mira aliqua facere, quæ virtute humana, & per causas naturales, prout ab homine cognosci, & applicari possunt, fieri non valent: ac subinde talem Magiam superstitiosam esse, quia sine pacto dæmonis non fit. Hæc assertio est tam certa, vt sine errore in fide negari non possit; nam satis expressè habetur in Scriptura. Primò quia in ea narrantur similia opera facta esse à Magis, vt patet Exod.7. & 8. de signis factis in Ægypto per Magos Pharaonis, & 1. Reg.28. de Pythonissa, quæ vocauit Samuelem. Circa quæ facta est considerandũ, non esse de fide res illas, quæ exteriùs fiebant, vel apparebant, re vera fuisse tales, quales apparebant: est tamen de fide tales apparuisse,& visas esse, vel si loqui videbantur, esse sensu auditus perceptas: nam hoc expressè docet Scriptura. Et hoc satis est, vt dicamus necessariò ibi interuenisse operationem dæmonis: quia illa, quæ exteriùs apparebant, qualiacumque essent, non poterant fieri per meram fraudem, aut inuentionem humanam, quia non potest homo tanta velocitate applicare corpora, vt illæ res, vel imagines rerum fiant; nam etiam tales imagines fieri non possunt sine magna rerum mutatione, tam subita, vt humanam industriam superent. Atque hoc planè supponit Christus Matt.24. cùm dicit: *Surgent Pseudochristi,& Pseudoprophetæ,& facient signa,& prodigia.* Qualia videntur illa Simonis Magi, de quo Act.8. dicitur, *Quod multo tempore Magis suis dementasset eos.* Supponimus autem semper in his illationibus fidei veritatem, quæ non agnoscit alios Angelos præter sanctos, & dæmones. Nec disputamus cõtra antiquos Gentiles, qui medios quosdam dæmones ponebant distinctos à cælestibus Angelis,& non hostes hominum, sed potiùs beneficos; quibus hos vtiles effectus Magiæ tribuebant, vt videre licet in August. lib.8. de Ciuit. à cap.13. & clariùs lib.10. à cap.9. Sed error ille repugnat Scripturis, & communi sensui,& traditioni Ecclesiæ, vt in materia de Angelis ex professo tractandũ est. Cum ergo hæc opera Magiæ, vtpote vana, curiosa, & ad deceptionẽ hominum ordinata, non possint sanctis Angelis attribui, necesse est, vt ex pacto dæmonum proficiscantur. Alij verò ea retulerunt in animas hominũ mortuorum. Sed hoc etiam fidei repugnat, quia illæ animæ non versantur inter nos, sed vel in cælis, vel in inferno commorantur, vt latè prosequitur Chrysost. Homil.29. in Matth. & alio in loco proprio docetur. Imò probabile est, animas separatas sua virtute naturali nihil posse circa corpora operari. Ac denique etiam animæ ipsæ aut sanctæ sunt, aut damnatę, & priores non magis possent Magię cooperari, quàm sancti Angeli: de damnatis autem, etiamsi aliquid facere possent, eadem ratio quoad malitiam esset, quę de dęmonibus.

Exod 7. & 8. 1. Reg.28. Matth.24. Act. 8. Chrysost.

8. Probatur assertio principaliter. Exod.22. Deut 18. Leuit.19. & 20. & 21. Cap Illud. August.

Secundò principaliter probatur assertio, quia propter hanc causam mutabantur Magi iussu Dei Exod. 22. Deuter.18. Leuit.19.& 20.& 21.& refertur in cap. *Illud* 26.quęst.5. ex Isidor. lib.8. Origin. cap.9. Idem testatur,& latè tractat Augustinus in multis aliis locis, pręsertim lib.15. de Ciuit. cap.23. vbi specialiter de dęmonibus incubis dicit, tam constantem esse famam, & experientiam, vt id negare impudentię videatur. Et lib.18. cap.17. & 18.& lib.3. de Trinit. c.7. & sequentibus, pręsertim 10.& 11.& lib.12. Genes. ad lit. cap.13.& 14.& epist.5. ad Marcelli. sub finem, & optimè lib. Octoginta trium quęstionum quęst.79. Et in libro Cypriano attributo de Dupli. Martyr. nu. 12. sic habetur: *Qui Magicis artibus vtũtur, tacitè Christum abnegant, dum cum dæmonibus habent fœdus.* Sic etiam Tertullianus lib. de Anim. cap.57. Magiam vocat *secundam idololatriam,& fallaciam: sed ratio fallaciæ* (inquit) *solos non fugit Christianos qui spiritalia nequitiæ non quidem socia conscientia, sed inimica scientia nouimus.* Et in Apolog. cap.23. ait, Magi ad sua opera habent dęmonum sibi assistentem potestatem. Idem Lactant. lib.2. de Origin. error. cap.17. Euseb. lib.5. de pręparat. cap.7. & lib.6. cap.3.

Cypria. Tertul. Lactant. Eusèb.

9. D. Thom. Bonauent.

Tertiò probari potest assertio communi sententia Theologorum, D.Thom.2.2.quæst.95.& 96. & in 4.distinct.34.quæst.1.artic.3. vbi etiam Bonauent.

Scot.

Scot. Anton. Gulıel. Victor. Perer. Delrius.

Scot.& alij. Gabr.2.dist.8.quæst.2.artic.4. Anton.2. par.tit.12 Guliel.Paris. latissime lib.de Legibus versus finem, præsertim §.*His autem ita positis.* & §.*Procedamus igitur.* Victoria Relect.de Mag.quæst.1. Benedict.Perer. Exod.7.disput.2. Et copiosissimè Martinus del Rio in suis disquisitionibus Magicis. Denique ipsi etiam Gentiles non ignorarunt Magiam esse dæmoniacam fraudem, & ideo tandem illam detestati sunt, vt constat ex Plinio lib.30.cap.1. & 11. Et ex gestis Martyrum constat, miracula, quæ in eis fiebant, attribuisse tyrannos arti Magicæ, supponentes esse superstitiosam artem quæ aliquid operatur virtute dæmonum. Nec oportet, ratione veritatem hanc comprobare, quia est res facti, quæ magis pendet ex testimonio, quàm ex ratione: satis enim est, quòd ratio ostendat esse possibilē, vt iam satis ostensum est. Tamen ex effectibus potest hæc veritas etiā conuinci, de quibus pauca dicemus inferius. Solùm oporteret hîc euasiones præcludere, quibus istarum artium cultores excusare se affectant, ne [illegible]m dæmonibus pactum habere iudicentur. Sed illæ planè sunt friuolæ, & nugatoriæ, vt latè, & eruditè ostendit noster Martinus lib.1. suarum Disquisit.cap.3. per quatuor quæstiones; & cap.4.per alias quatuor. Nos verò in sequentibus breuissimè pauca attingemus.

Plin.

Delrius.

10. Magiæ, & Diuinatio nis peccata solùm materialiter differunt.

Ex his ergo principiis primò conuincitur, ac declaratur, quale sit Magiæ crimen: Est enim superstitio, & tacita idololatria Religioni contraria. Imò si quis rectè consideret, Diuinatio, & Magia peccata sunt eiusdem rationis, solúmque materialiter differunt. Nam per diuinationem comparatur ope dæmonis occultorum cognitio, per Magiam obtinetur ab eodem aliquorum operum effectio. Ratio autem malitiæ in vtroque vitio formaliter consistit in contrahenda cum dæmone societate, & in tacito cultu, & veneratione illius; ad quam malitiam parum refert, & materialiter se habet, quod hæc societas ordinetur ad aliquid cognoscendum, vel faciendum. Et ideo in Scriptura hæ omnes artes ferè semper simul, & sub eadem pœna prohibentur. Idémque est in Iure canonico, & ciuili, & simili modo de eis loquantur Patres, vt præcipuè intelligi potest ex Augustino locis citatis. Vnde etiam intelligitur, sicut diuinatio dupliciter committitur, scilicet cum expresso pacto cum dæmone, & cum solo tacito: ita etiam Magiam posse vtroque modo fieri, nam est eadem ratio; & ita quoad hoc ferè eandem doctrinam habent, vt ex diuo Thoma, & cæteris Auctoribus cōstat. Quando ergo Magia fit per pactum explicitum, manifestam habet malitiam, eámque grauissimam, etiamsi in minima materia versari videatur; quia inuocatio dæmonis grauissima iniuria Dei est, etiamsi ad rem minimam inuocetur. Nec etiam in hoc potest admitti ignorantia, inter fideles præcipuè, neque inaduertentia; cum ad expressam inuocationem, & dæmonis cognitio, & satis plena aduertentia necessaria sit. Item sicut de diuinatione dixi, ita etiam hîc, quòd dæmon inuocetur ad hunc, vel illum effectum, licet grauitatem criminis augere possit, tamen intra rationem superstitionis non mutat speciem peccati. Quia in ordine ad Religionem totum illud materiale est. Et confirmatur à fortiori, nam dictum est, ipsam diuinationem, & Magiam non differre specie inter se in ratione vitij oppositi Religioni; multò ergo minus distinguentur duo opera Magiæ, vel dæmonum inuocationes ad diuersos effectus.

August.

D. Thom.

11. Ex circunstantiis quo modo Magia variętur.

Dixi autem, *intra rationem superstitionis*, quia sæpe ex circunstantiis variatur hoc vitium multipliciter, addendo superstitioni varias malitias contra eandem Religionem, vel contra alias virtutes. Nam contra Religionem sæpe additur sacrilegium, vt quando rebus sacris, aut Euangelicis verbis ad sua maleficia Magi abutuntur. Item quando pactum est expressum, addi etiam solet expressa idololatria per sacrificium, aut alium similem cultum dæmoni exhibitum, sicut in diuinatione explicatum est. Frequenter etiam admiscentur turpissima vitia contra castitatem, vsque ad nefariam cum dæmone commistionem, vt si prà tactum est. Immò in hæresim sæpe incidunt, quia qui hoc modo dæmoni mancipantur, vel non credunt ipsum esse Deo subiectum, & ab ipso in suis operibus pendêre, vel non credunt, illum esse damnatum: vel certe nihil firmiter credunt; & tanquam athei sunt. Sæpe etiam directam apostasiam committunt à religione Christiana, nam Christo renunciant, & eius sacramentis; contra quæ alia sacrilegia committunt, dum aliquibus cæremoniis etiam characterem à se abraderent, si possent: vel certè in eo etiam hæretici sunt, quod putant illum deleri posse. Vnde fit etiam, vt plures blasphemias proferant; quæ omnia latiùs prosequuntur, qui de his rebus fusiùs scripserunt, hæc verò instituto nostro sufficiunt.

12. In his maleficiis grauissimæ iniustitiæ cōmittuntur.

Solùm addimus, in his maleficiis committi solere grauissimam iniustitiam contra salutem, & vitam hominum, & alia temporalia damna eis faciēdo, vel occidendo animalia, segetes destruendo, & similia. Quæ cum fiunt, certum est, etiamsi opera dæmonis fiant, ipsos maleficos ad restitutionem obligari. Ratio est clara, quia qui causam damni dat, damnum fecisse censetur: isti autem malefici, seu venefici sunt causa horum nocumentorum, etsi opera dæmonis tanquam ministri vtantur: tenentur ergo restituere. Sicut qui per Assasinos alium occidit, vel eius res dilapidat, ad restitutionem tenetur. Accedit, quòd isti malefici aliquomodo proximè cooperantur, moraliter loquendo, ad hæc damna, quia adhibent signa, quibus positis, dæmon nocumentum infert, aliàs nō illaturus. Vnde licet dæmon possit dici quasi minister hominis, qui illum ad maleficium faciendum veluti conduxit, mediante pacto cum illo inito; tamen ipse homo est veluti instrumentum dæmonis ad illud damnum perpatrandū; quia est veluti causa moralis exhibens signum, sine quo dæmon non operatur: ergo sine vlla dubitatione ad restitutionem omnium damnorū tenetur. Vnde rectè intulit Petr. Binsfeldi. dicto libr.Prælud.13. iuxta quandam doctrinam Nauarri in Man.cap.15.num.25. hanc obligationem non extingui, etiamsi maleficus corporaliter puniatur, nam per illam pœnam satisfit Reipublicæ, & iustitiæ legali, non parti læsæ, nec iustitiæ commutatiuæ. Et ideò si talis maleficus bona reliquit, quæ ad hæredes transierunt, illi tenentur ad restitutionem, iuxta cap. *In literis* de Raptoribus, &c. & cap.vlt.de sepult. Si verò ad fiscum peruenerunt, fiscus tenetur priùs damna illata restituere, iuxta leg. *Non possunt*, & leg. *In summa* ff.de iur. fiscus, Vbi optima ratio redditur, quia quæ æri alieno obnoxia sunt, in bonis defuncti non computantur. Sed hæc aliis debitis communia sunt. Solùm hîc adnotamus, nihil esse in hoc delicto speciale, quod hos maleficos, vel bona eorum ab hoc debito excuset.

Binsf. Nauar.

Cap In literis Cap vlt. Leg. Non possunt. Leg. In summa.

13. Prędicta ceterum communia sunt superstitioni, siue committatur per pactum tacitum, siue per expres.

Atque hæc omnia ferè communia sunt huic superstitioni, siue per expressum pactum, siue per tacitum committatur: quāuis multò clariora sunt, quando pactum est explicitum. Nam si solùm sit implicitum, non possunt formaliter committi illa delicta, seu circunstantiæ, quæ directè, & formaliter respiciunt ipsam personam dæmonis, vt sunt, vota ei offerre, vel oblationes, vel obsequia, & similia. Nihilominus hæc aliquo modo participantur, saltem propter morale periculum perueniendi ad illa, & ita pro ratione periculi maior, vel minor erit participatio talium

talium deformitatum. Subſtantialis autem malitia, (vt ſic dicam) quæ eſt ſuperſtitionis, formaliter ſemper ineſt, quia ad illam ſufficit pactum implicitum, vt ſupra in Diuinatione declaratum eſt: & iuxta ibi dicta explicandum hîc eſt hoc pactum implicitum, nam eſt eadem omnino ratio, ſeruata proportione: Sicut enim ibi dicebamus, cum aliquis intendit, vel conatur quærere cognitionem per ſigna de ſe inutilia, vel credit illam poſſe conſequi per talia media ſine Deo, eo ipſo cenſeri, pactum implicitum cum Dæmone habere, vel (quod perinde eſt) illud intendere, & procurare: ita in præſenti eo ipſo quod quis applicat medium de ſe inutile ad efficiendum aliquem effectum, vt ille effectus fiat, tacitè vult effectum ex operatione Dæmonis; (ſupponimus enim non expectare illum à Deo miraculosè) quia re vera non vtitur illo medio, vt cauſa, quæ naturaliter poſſit habere illum effectum, cum ſit prorſus inutile, ſed vt ſigno, ad cuius præſentiam Dæmon operaturus eſt. Sed hæc ratio, & tota malitia huius taciti pacti melius intelligetur, explicando ſpecies eius, & ſigna, quibus fieri ſolet, & virtutes, vel inutilitates eorum; quod breuiter præſtabimus attingendo ſolùm ea, quæ ad perfectam notitiam huius ſuperſtitionis neceſſaria videbuntur.

CAPVT XV.

Quæ ſint ſpecies, ſeu modi Magicæ ſuperſtitionis.

1. Quando pactũ eſt expreſſum pactum refert, quòd effectus per Magiam editus ſit mirabilis, aut non ſit.

POſſunt hæ ſpecies diſtingui vel ex parte effectuũ, qui ſunt veluti fines proximi, ad quos tendunt opera huius artis, vel ex parte ſignorum, quæ ad tales effectus efficiendos applicantur. Supponimus autem, ſermonem eſſe de diſtinctione materiali ſpecierum, non de formali in ratione malitiæ; iam enim ſæpe diximus, hanc non eſſe neceſſariam, nec inueniri ſufficiens fundamentum illius, ſicut de Diuinatione etiam dictum eſt. Præterea, eſt notandum hîc diſcrimẽ inter Magiam cum expreſſo pacto, vel cum implicito: nam quando pactum eſt expreſſum, neceſſarium non eſt, quòd effectus intentus, vel modus externus illius ſit aliquo modo mirabilis, vel ſuperans vires humanas: nam licèt ſit merè naturalis, vel talis, vt poſſet à famulo fieri, vel ab alio agente ordinario: quacumque ratione aliquis ad illum vtatur opera Dæmonis, expreſſè poſtulando, vel acceptando illam, etiam ad ferendam epiſtolam modo ordinario, vel ad dirigendum in via, vel aliquid ſimile; illa eſt ſuperſtitio contraria fidelitati, & cultui Deo debitis, & pertinet ad ſpeciem Magiæ; quia continet expreſſam inuocationem adiutorij Dæmonis, & quia ſemper talis effectus habet aliquid mirabile ex parte occultæ cauſæ, ſaltem in hoc quod à Dæmone fit. At verò ad tacitum pactum Magiæ neceſſarium eſt, vt vel opus in ſe excedat virtutem naturalium agentium, vel certè in modo, quo fit; & maximè vt id, quod applicatur ad illud efficiendum, ſit vanum, & inefficax ad obtinendum effectum. Et ideo ad intelligendam benè hanc tacitam ſuperſtitionem neceſſarium eſt, ſpecies, & modos illius declarare.

2. Species Magiæ ex parte effectus ad tria capita re ducuntur.

Igitur ex parte effectus ad tria capita poſſunt hę ſpecies reduci, ſcilicet ad artem effectricem ſcientiæ, ſeu cognitionis, ſanitatum, & maleficiorum. Poteſt enim à Dęmone expectari auxilium vel ad effectus animæ, vel corporis. Effectus igitur animæ comprehendimus ſub nomine ſcientiæ, vel cognitionis, ad has enim poteſt iuuare Dæmon; nam ad virtutem non iuuat, ſed potius ad malum, & ad peccandum, quod hîc non conſideratur, quia non eſt proprium artis Magicæ, ſed ad generale officium Dæmonis ſpectat, quod eſt, homines tentare. Quòd ſi in hoc aliquid ſpeciale operatur in arte Magica, ſub aliquo ex illis tribus effectibus continetur. Effectus autem corporis poſſunt eſſe vel proficui corpori, vel rebus humanis, & hos comprehendimus ſub ſanitate: vel poſſunt eſſe nociui, qui ad maleficia pertinent. Poſſent autem his addi quidam effectus, qui videntur à Dæmonibus fieri circa cadauera, & animas mortuorum: ſed hi vel Diuinationi tantum deſeruiunt, & ideo ſub Necromantia comprehenduntur; vel certe, quatenus coniunctam habent aliquam operationem, ad maleficia illos reuocamus.

3. Aſſignatur diſcrimẽ inter primam ſpeciem Magiæ, & Diuinationem.

Circa primam ergo ſpeciem primum aduerto, eſſe diſcrimen inter hanc artem, & Diuinationem: nam hanc ponimus partem Magiæ, & conſequenter à Diuinatione illam diſtinguimus in hoc, quòd Diuinatio eſt de rebus, quæ naturaliter cognoſci non poſſunt: vnde earum veritas, fides, & qualiſcumque cognitio tota reſoluitur in Dæmonis teſtimonium, & auctoritatem. At verò in hac arte Magiæ non talis quæritur ſcientia, vel cognitio, ſed talis, qualis vel per ordinarium ſtudium, vel per infuſionem Diuinam haberi poteſt, ita vt per eam manifeſtetur veritas per propria media, vel principia, à quibus poteſt naturaliter, ſeu neceſſariò deduci, ſicut in Philoſophia, vel alia ſimili ſcientia fit. Inquiritur tamen hæc ipſa ſcientia per artem Magicam modo extraordinario, & præternaturali, vnde ſi non inquiratur à Deo, neceſſe eſt, vt à Dæmone quęratur, & ita hęc ars pertinet ad operationem Dęmonis, non ad Diuinationem. Nam qui hoc modo docetur Philoſophiam, vel Mathematicas opera Dęmonis, etiamſi repente euadat philoſophus, vel mathematicus, non dicetur Diuinus, vel diuinare, quia non futura prędicit, nec occulta pandit, ſed demonſtratione, vel ratiocinatione vtitur ad veritates neceſſarias, & philoſophis notas demonſtrandas.

4. D.Thom. An Notoria ars ad hanc Magiæ ſpeciem pertineat.

Obſeruandũ pręterea eſt ex diuo Thoma 2.2. quæſtione 96. articulo 1. quandam eſſe ab hominibus inuentam artem, quam Notoriam vocant (cur autem ita vocetur, Auctores non dicunt) quę per quaſdam obſeruantias, & per quędam ieiunia, & orationes ad Deum, & figurarum inſpectiones, & prolationes ignotorum verborum (vt diuus Thomas ibi dicit in primo argument. & in corp.) ſubitam, ſeu extraordinariam ſcientię acquiſitionem promittit. Quam eſſe vanam, ac pernicioſam diuus Thomas ſupra docet. An verò ad hoc genus ſuperſtitionis, quod nunc tractamus, pertineat, non declarat. Imò in fine corporis dicit, in arte Notoria non quęri ſcientiam per magiſterium Dæmonis loquentis cum homine, ad eum modum, quo vnus homo docet alium. Et in ſolut. ad 3. ait, *In arte Notoria non interuenire ſocietatem initam cum Dæmone.* Addit etiam ibidem diuus Thomas, artem illam eſſe inefficacem. Vbi Caietanus aduertit, ideo dici inefficacem, quia finis eius eſt conſequi ſcientiam per infuſionem; ergo à Deo quærit ſcientiam, vt in primo etiam argument. diuus Thomas objicit, & in ſolutione non negat, ſed dicit, quærere illam modo indebito, & in hoc conſiſtere malitiam eius. Videtur ergo malitia hæc non pertinere ad ſuperſtitionem, ſed vel ad tentationem Dei, quia ab eo petitur miraculum, ſeu opus ſupernaturale ſine cauſa, vel neceſſitate; vel etiam ad cultum indiſcretum, & vanum, non tamen falſum, quia re vera ibi nõ colitur alius Deus, ſed verus indebito modo. Quia licet aliquæ ex obſeruantiis, quibus ars illa vti dicitur, non ſint ſuperſtitioſæ, vt ieiunia, & orationes, tamẽ cõiunctæ cũ aliis vanis obſeruantiis, facient totum cultum ſuperſtitioſum, non tamẽ falſum, quia

Caietan.

semper intenditur acquisitio scientię à vero Deo.

2. Pars affirmatiua vera est. D.Thom.

Dicendum nihilominus est, artem Notoriam sub hac parte, & specie Magiæ comprehendi, & pactum implicitum cum Dæmone continere. Ita sumitur ex D.Thoma dicto artic.1.in 1.part.corpor.ait enim artem illam vti ad scientiam obtinendam quibusdam vanis obseruantiis,non vt causis, sed vt signis superuacuis. *Et per consequens*(ait)*sunt signa pertinentia ad pacta quædam significationum cum Dæmonibus placita, atque fœderata. Et ideo ars Notoria penitus est fugienda Christiano,sicut aliæ artes nugatoriæ, vel noxiæ superstitiones.* Perinde ergo iudicat de hac arte,sicut de tota Magia,vel Diuinatione quoad superstitionem,& pactum cum Dæmone. Cum ergo dicit in fine corporis, per arté Notoriam non quæri scientiam à Dæmone docente, nõ intendit excludere omnem modum acquirendi sciétiam opera Dæmonis,sed solùm illum modum addiscendi à Dæmone loquente, & docéte,more humano; non enim ita inquiritur scientia per arté Notoriam,sed alia via breuiori,& faciliori, sine vllo hominis studio,per solam vanarum obseruantiarum exhibitionem.Et ideo vehementer suspicor in solut. ad 3. vbi negatiuè legitur: *Quæ societas cum Dæmone inita in proposito locum non habet*,mendum irrepsisse, & delendam esse negationem, affirmatiuéque legendum, *locum habet*. Aliàs diuus Thomas non soluisset argumentum, sed confirmasset. Obiecerat enim, in hac arte non esse illam superstitionem,quæ est in Diuinatione, quia ibi inquiruntur à Dæmone futura, quæ ipse cognoscere non potest,hîc autem procuratur scientia, quam ille optime nouit. Respondet autem,in Diuinatione non tantum esse peccatum, quia procuratur à Dæmone cognitio veritatum, quas ipse non cognoscit, sed simpliciter propter societatem cum eo initam.Ergo necesse est, vt concludat, hanc posteriorem inordinationem etiam habere locum in arte Notoria;aliàs si hoc etiam concederet, non habere locum in hac arte, plane concessisset totum, quod argumentum probare nitebatur. Atque ita videtur legisse Caietanus cum ex hac solutione notat, ad peccatum mortale sufficere pactum initum cum Dæmone, *quod constat*(inquit)*in obseruantiis artis Notoriæ committi.*

D. Tho. locus mendosus corrigitur.

Caietan.

6. Caietan.

Cum ergo idem Caietanus ait, *per illam artem intendi scientiam per infusionem*, non est intelligendus à Deo,sed à Dæmone,vel expressè,si expressum pactum præcessit,vel tacitè,& interpretatiuè,ac moraliter, etiamsi expresè non intendatur. Et ratio huius intentionis est,quia qui his obseruantiis vtitur, vult obtinere scientiam sine studio, & labore, sic autem obtineri non potest,nisi per infusionem, ergo virtualiter intendit illam habere,per infusionem:non potest autem fieri illo modo, aut per astra, aut per verba, vel per obseruantias,quę adhibentur, vt per se euidés est, neque à Deo procuratur, quia nullis mediis ad hoc proportionatis ars illa vtitur, nec Deus promisit infusionem scientiarum per ieiunia, vel orationes, nedũ per ignota verba, vel inspectiones figurarum.Ergo velit,nolit,qui sic operatur, conuincitur se velle à Dæmone habere scientiam infusam,& consequenter se habere societatem cum Dæmone, vel saltem dare illi moralem occasionem, vt se interserat qui illam non omittet. Vnde qui sic operatur, in virtute attribuit Dæmoni virtutem infundendi scientiam, quod solius Dei proprium est. Quamuis autem hæc vera sint de illa arte, siquis tamen ex ignorantia, & simplici intentione vellet,à Deo ipsam scientiam infusam impetrare,& ad hoc non adhiberet vanas obseruationes illius artis,sed media ordinaria, quibus Religiosè vti solemus ad aliquid à Deo impetrandum, vt sunt orationes,ieiunia,& alia bona opera, vel corporis afflictiones, non committeret idololatriæ superstitionem,sed tentaret Deum,vel improbe coleret, si id faceret sine speciali instinctu Dei,&,sine causa, & non adhibendo industriam,& diligentiam,quam ex parte sua posset apponere.Et ratione periculi(si esset aliquo modo præuisum) posset participare malitiam superstitionis,& hoc tantum probat obiectio facta.

7. Omnis ars addiscendi scientiam ope Dæmonis ad Magiam spectat.

Vltimò verò addendum hîc est, ad hanc speciem Magiæ,quam modò tractamus, non pertinere solum propriam artem Notoriam, vt à diuo Thoma explicatur, sed etiam omnem artem addiscendi scientiam ope Dæmonis, quocumque modo intendatur. Vt siquis studendo, & faciendo, quod in se est,ad scientiam acquirendam, simul vteretur vanis obseruantiis, quibus speraret, vel vim memoriæ acquirere, vel facilitatem, & acumen ingenij, vel organa sensuum melius disposita,vel similia,quæ virtute naturali talium obseruantiarum fieri nõ possunt;fieri autem aliquo modo possunt virtute Dæmonis,vt latè exponit Martinus li.2.q.24.sine dubio hoc genus superstitionis committeret.Itemque ille,qui vellet à Dæmone edoceri eo modo, quo docetur ab homine loquente, siue intendat, vt Dæmon sibi loquatur ad aures corporis in corpore visibili assumpto, siue solùm in imaginatione formando eadem verba,quod etiam facere potest. Quacumque enim ratione ineatur societas cum Dæmone, etiam si nihil petatur expresse, vel tacitè, quod virtutem eius naturalem superet,superstitiosum est,& ad hanc partem artis Magicæ pertinet.Et multa ex his, quæ diximus, sine societate expressa fieri non possunt, vt consideranti facile patebit, erit autem saltem implicita, quando ad effectum intentum obtinendum vanæ obseruantiæ adhibentur,quæ non possunt esse causę, & ideo non sunt nisi magica,& diabolica signa.

Delrius.

8. Quæ spectet ad alterá speciem Magiæ quæ sanitatum dicitur. D.Thom.

Ad alteram speciem, quam sanitatum appellauimus, pertinent ea, quæ Diuus Thomas tractat 2. 2. quæstion.96.articul. 2. vbi recte declarat, sub nomine sanitatum comprehendi omnes immutationes corporum similes,& maximè illas,quæ ad hominum commodum & vtilitatem,seu beneficium fiunt, siue immediate fiant circa ipsa corpora humana; siue circa animalia, siue circa arbores, & similia. Item hûc spectant effectus alij, qui per hanc artem hominibus promittuntur, verbi gratia, vt non possint lædi ab hostibus, nec subesse casibus fortuitis, & similes. In hoc autem genere effectuum, vt pactum implicitum intelligatur,præcipuè oportet considerare, an effectus ipsi secundùm se spectati tales sint, vt per causas naturales,vel creatas fieri possint, necne.(Aliquando enim sunt naturales, vt sanitas, quæ recuperari potest medicamentis adhibitis, & valetudo quæ potest conseruari naturalibus remediis,& virtutibus herbarum, vel obseruata qualitate ciborum. Multa etiam fieri possunt per solum motum localem, vt inuentio,vel transportatio thesauri, congregatio nubium,vt conuenienti tempore pluat,& sic fructus sint vberiores;fugatio,vel alia. Aliquando verò possunt esse effectus suprà virtutem omnium causarum naturalium corporalium, vt maximè ille, quòd homo non sit expositus effectibus, seu casibus contingentibus;quia nulla est causa naturalis, quæ hos impedire possit,nec prouidentia humana,quę preuenire illos in vniuersum valeat.

9. Quando effectus sunt suprà vires causarũ creatarũ talis ars est diabolica.

Quando ergo effectus, qui per hanc artem promittitur, suprà vires est creatarum causarum, certum est, talem artem esse diabolicam, & magicam deceptionem.Probatur,quia media,quæ ad tales effectus adhibentur,non possunt esse causæ, ex se habétes virtuté ad illos,quia illa media sút actiones humanę,vel applicationes rerũ naturaliũ, effectus auté sunt

sunt longè superiores; ergo adhibentur vt signa, ad quorum præsentiam aliquis alius operetur; sed ille non est Deus, nec sanctus Angelus; tum quia Deus nunquam talia signa instituit; tum quia in eis nihil est, quod Deum deceat, nec quod pietatem promoueat. Est ergo Dæmon, à quo non verè, sed per præstigia fit talis effectus, vt postea dicemus. Exempla sunt in illo effectu immunitatis (vt sic dicam) ab omnibus effectibus contingentibus aduersis. Quæ enim causa, vel dispositio naturalis potest hoc præcauere? Similis est effectus ille præseruandi corpus; seu reddendi illud immune à læsionibus hominum, quia hic effectus per se pendet ex libero vsu vtriusque hominis, & percutientis, & percussi; circa quem vsum nihil possunt per se naturales causæ, & præterea sæpe per accidens pendent ex casuali occursu, vel occasione. Quod si intelligatur immunitas esse ex parte corporis percussi, vt scilicet taliter sit affectum, quod licet vulneretur vel fortiter pungatur, lædi non possit etiam si nulla arma defensiua habeat præter gestationem v. g. amuleti, vel alterius similis inuolucri, vel certæ scripturæ, &c. Tunc etiam euidens est nec in his rebus, nec in vlla causa naturali posse esse virtutem ad talem immunitatem corpori præstandam. Et ideo in his, & similibus ex natura effectus licet pactum colligere, vt dictum est.

10. *Etiamsi res, aut verba sint sacra, potest in vsu committi superstitio.*

Vbi obiter adnotari potest, quod D. Tho. docet in dicta q. 96. art. 4. etiam si res, aut verba sacra sint, posse superstitionem in eorum vsu committi, si aliquid adiungatur, quòd vanum sit, & inutile, ad diuinam reuerentiam, vel ad diuinum auxilium impetrandum. Vt quòd tali modo, aut talibus impertinentibus signis res deferatur, aut a verbum scribatur, vel proferatur. Quia iam quoad illam partem signum est dæmoniacum & superstitioni adiungitur sacrilegium. Addo præterea quòd, licet seclusa omnia huiusmodi superstitione, sanctum, & religiosum sit, Reliquias sanctorum ad collum suspensas deferre, vel Euangelium, V. G. initium Ioannis in pectore scriptum portare, & similia, bona fide sperando per modum impetrationis peculiarem Dei protectionem, & Sanctorum intercessionem, nihilominus id tanquam omnino certum sperare, non minùs, quàm si esset à Deo promissum, non caret superstitione, si non falsi cultus, saltem superflui. Et præterea interuenire ibi potest tentatio Dei, si ob eam confidentiam nimiam temerè se homo periculis exponat, aut in periculis omittit ordinaria media, quibus se tueatur. Quia postulare à Deo miraculosam defensionem, aut protectionem sine causa, vel speciali instinctu est tentare ipsũ: vnde oratio, vel alius cultus, qui propter hunc finem illi offertur, superfluus, & vanus est, quia re vera per talem actionem ipse non honoratur. Et præterea illa nimia confidentia de consequendo illo effectu ab ipso Deo, cum non sit fundata in promissione eius, vel est vana, & purè voluntaria, vel etiam est nimia confidentia sui, & suorum meritorum; & ex hac parte potest continere perniciosam superbiam. Denique modus ille quærendi commoda hæc temporalia per vsum Reliquiarum, vel aliarum rerum sacrarum cum tanto affectu, & credulitate infallibiliter obtinendi illa, non caret periculo, quòd Dæmon se ingerat, & in aliam maiorem superstitionem hominem inducat. Oportet ergo cum debita reuerentia, & spe in Deum, & in Sanctorum patrocinium, quod vtique non deerit homini, quando, & quomodo illi fuerit expediens, precationes dirigere. Et cum proportione idem sentiendum est de vsu Sacramẽtalium, vt sunt Agnus Dei, & Aqua benedicta. De quibus est ratio peculiaris propter virtutem spiritualem impetrandi, quam habent nomine Ecclesiæ, ex eius institutione, & benedictione, vt in tomo 1. de Sacramẽtis tractauimus.

11. *De effectibus qui non sunt ex se simpliciter miraculosi.*

Omissis verò supernaturalibus effectibus, sunt alij, qui ex se non sunt simpliciter miraculosi, quia licet superent aliquo modo virtutem humanam, non tamen angelicam, neque omnem efficaciam causarum creatarum. In his ergo oportet modum considerare. Hic autem modus duplex esse potest: vnus ex parte rei seu instrumẽti, aut medij, quod ad talem effectum applicatur. Alius est ex parte temporis, seu celeritatis, qua fit effectus. In priori modo est infinita varietas superstitionum, quas hîc ex professo docere aut numerare, necessarium non est, nec ad præsentem doctrinam pertinet. Satis ergo est scire, hæc media interdum consistere in actionibus transeuntibus, interdũ in permanentibus signis, aliquando in vtrisque simul. Deinde transeuntia aliquando sunt verba, aliquando verò sunt actiones aliquæ vel manuum, vt benedictiones cum certo modo, & figura, vel oris, per aliquam insufflationem, aut halitum, vel totius corporis per alios ritus, & cæremonias. De verbis generalis regula sumitur ex D. Tho. dicta q. 96. ar. 4. si aliquid contra fidem, vel clarè falsum contineant, superstitiosa esse; item si in lingua peregrina, quæ non intelligitur, nec est in vsu in communi consuetudine Ecclesiæ: nam est præsumptio, ibi latere aliquid falsum, vel superstitiosum, maximè quando necessarium putatur, vt in tali lingua proferantur. Item si verba sunt prorsus inutilia, quia non continent precationem, nec inuocationem, aut laudem Dei, vana signa, & dæmoniaca esse conuincuntur. Et huc spectant incantationes veneficorum, de quibus dicitur Psalm. 57. *Non exaudiet voces incantantium, & venefici incantantis sapienter.* At verò (vt ex D. Thoma colligitur) si verba nullam falsitatem contineant, nec Dæmonis claram inuocationem, & alioqui sint verba sacra, & apta ad orandum, vel colendum Deum per eorum prolationem, vt est Oratio dominica, vel angelica, nomen Iesu, & similia, ex hac parte non poterit iudicari superstitio: esse tamen poterit ex intentione, si illud verbum adhibeatur vt signum infallibile talis effectus. Quia cum tale signum non sit à Deo institutum, à Dæmone datum esse conuincitur, qui sub specie bonorum verborum vult homines decipere, & simul vult profanare verba sacra, & eis ad Magiam vti. Et præterea, quando in verbis ipsis non statim apparet superstitio, aliæ obseruantiæ, quæ simul adhibentur, & necessariæ reputantur, considerandæ sunt. Videri de his verbis potest Delrius, libro 1. cap. 4. q. 3.

In his duplex modus considerandus, alius ex parte medij, alius ex parte temporis.

Verba quædam, vt media adhibentur. *D. Thom.*

Psal. 57. *D. Thom.*

Delrius.

12. *Aliæ actiones, quæ adhiberi solent communiter sunt superstitiosæ.* *August.*

Præter verba, vel etiam sine verbis, adhiberi solent aliquæ actiones per modum signorum, aut cæremoniarum. Et in his fere generalis regula est, quicquid sit præter signum crucis, ordinariè, ac generaliter esse superstitiosum, & frequenter cõtinere expressam idololatriam. Quia per huiusmodi ritus solent Dæmones affectare diuinos honores, vt docet Augustinus libr. 10. de Ciuitat. capite 9. & 10. Sed hoc magis videtur spectare ad Magiam, quæ fit cum expresso pacto. Secluso verò expresso cultu Dæmonis in his actionibus semper inuenitur inutilitas in ratione causæ, quia nullam vim naturalem habere possunt ad effectum intentum. Quia solùm sunt cæremoniæ quædam, quæ per leues motus manuum, aut aliorum mẽbrorum corporis fiunt, quæ per se non sunt actiuæ circa alios, ad quorum commodum ordinariè fiunt, nec in ipsomet, qui mouetur, si in eo effectus intendatur, possunt per se causare, nisi hoc, vel illud vbi, & per accidens calorem aliquem, si motus sit ad illum sufficiens: sed in præsenti nec solet esse talis, nec ob eam causam fit. Omnis ergo iste ritus adhibetur solum in ratione signi, quia seclusa ratione causæ, nulla alia ratio superest, vt sæpe dictum est. Tale autem signum

gnum, cum non sit à Deo traditum, solùm ex pacto Dæmonis haberi potest, nec ipse moueretur signis ab alio traditis, vt de signis Diuinationum diximus cum Euseb. 5. de Prępar. c. 7.

Euseb.

13. Quo pacto iudicandum sit de rebus permanentibus, quæ adhibentur.

Prӕterea, eadem fere regula seruanda est in rebus permanentibus, quę pro remedio adhibentur: nam in primis si in ratione naturalis causæ sunt prorsus impertinentes, quia nullam virtutem naturalem habent, & sufficienter hoc de illis constat, procedit generalis regula, quòd adhibentur, vt signa dæmoniaca. Quia non sunt instrumenta Dei, qui potest lutum super oculos imponendo, visum restituere: nihil enim tale promisit Deus se facturum per huiusmodi res inutiles ad operandam sanitatem applicatas. Est ergo mera superstitio. Si verò res, quæ applicatur, talis est, vt possit habere naturalem aliquam virtutem vt est herba aliqua, oleum, vel quid simile: tunc in primis consideranda est alia circunstantia suprà posita ex parte modi, An scilicet effectus tanta celeritate fiat, vel fieri credatur, & speretur, vt naturalem vim talium agentium naturalium superet; & tunc in idem redit, nam ad illum modum operandi tale medium est naturaliter improportionatum, vnde est signum aliunde prouenire proportionem, & virtutem. Et pręterea, hac ratione solent circa res tales fieri aliquę cęremoniæ vanæ ex his, quę in primo, & secundo membro positę sunt, quasi ad supplendam virtutem, quę rei permanenti deest, cum tamen omnes illæ cæremoniæ inutiles sint ad illam conferendam, & ita in eandem superstitionem reuoluitur. Quæ expressè dãnatur in capit. *Non licet* 26. q. 5. Vbi fit prohibitio, ne in collectionibus herbarum, etiam medicinalium, aliquas obseruationes, vel incantationes liceat attendere. Aliquando verò alicui rei permanenti ex materia prorsus inutili ad talem effectum, adduntur alia signa permanentia, vt figuræ, lineæ & similia, vt per ea virtus suppleatur, vel compleatur, cum tamen ipsęmet figuræ de se inutiliores sint ad tales effectus, & ita in idem vitium reditur, quia tota illa res talibus characteribus, aut numeris depicta in ratione causæ tã inutilis est, sicut antea; ergo solum relinquitur in ratione perniciosi signi. Et ideo Augustinus libro 2. de Doctrina Christiana capit. 20. & sequentibus dicit hęc omnia *ad molimina Magicarum artium pertinere.*

Cap. Non licet.

August.

14. Quid sentiẽdum sit de alio modo qui in his effectibus est ex parte temporis.

Atque ex his facile constat, quid dicendum sit de altera parte suprà posita ratione cuius potest talis effectus superare causas naturales, scilicet ex modo actionis in facilitate, & velocitate, vt si homo repente, ac subito sanetur sine miraculo, vel interuentu virtutis diuinæ, vel cum actio habet effectum in distantem locum, vt si faciendo hîc imaginem Petri Romæ existentis, ibi ille doleat, vel cum ad prolationem aliquorum verborum res magni ponderis eleuatur, & ab vno loco in alium transfertur, vel cum persona, adhibita v.g. certa vnctione, breuissimo tempore in locum distantissimum ducitur, & similia. Dicendum enim est, totum hunc effectum reduci ad eam radicem superstitiosæ Magiæ, quia nimirum media, quæ ad talem modum actionis applicantur, re vera de se non sufficiunt ad illum, nec possunt habere talem virtutem naturalem, & ideo manifestum est adhiberi non vt causas, sed vt signa, ac subinde adhiberi ex pacto cum Dæmone, quandoquidem non possunt Deo attribui. Aduertere autem oportet, sæpe talem esse modum harum actionum, vt non superet omnem virtutem creatam; ad colligendum autem superstitionem, & pactum satis esse, vt pensatis omnibus circunstantiis concurrentibus in modo talis effectus, constet superare naturalem virtutem agentium corporalium, necessariumque esse, vt aliquod inuisibile, & incorporeum agens ibi interueniat, nam hoc satis est, vt de pacto cum Dæmone constet. Quia supponimus, virtutem illam superiorem, & incorpoream ibi interuenientem non esse diuinam, nec ministrum eius, & ideo rectè concluditur esse Dæmonem, vt c. præcedenti satis declaratum est.

Aduertendũ

15. Præcluditur subterfugiũ recurrentiũ ad virtutem ab anima, imaginatione, vel affectu his signis impressam.

Duo autem subterfugia Magorum hic breuiter reijcienda sunt. Vnum est eorum, qui dixerunt, hæc signa, quæ adhibentur, vt verba vel alia similia, licet de se inefficacia videantur, accipere virtutem ad prædictos effectus, etiam quoad extraordinarium operandi modum, ab efficacitate animæ, vel imaginationis, aut affectus ipsius hominis operantis hæc mira opera. Dicunt enim esse in anima vim ad imprimendam virtutem his signis, quæ adhibentur, quando illa signa talia sunt, vt proportionem aliquam seruent ad effectum, qua possint excitare affectum, & imaginationem operantis: vt si sint verba significantia sanitatem, vel aliquid simile. Sed hoc subterfugium tam vanum est, vt in illius impugnatione immorari superuacaneum videatur. Primò quia id nulla probabili, aut verisimili ratione fundatur: Secundò quia imaginatio hominis non habet vim mouendi externa corpora, sed ad summum commouendi internos spiritus, & humores hominis, cum quibus habet naturalem ordinem, vnionem, ac sympathiam. Et eadem ratio est de interno affectu, & desiderio, nam per se, & immediatè non operatur aliquid in alium, vel in verba, sed ad summum potest aut membra ipsiusmet hominis patientis illos affectus localiter mouere, aut humores eius concitare, in alio verò nihil potest efficere, nisi vel aliquid, quod per motum localem fieri possit, vel aliquam alterationem, vel obiectiuam motionem, quæ ex humoribus concitatis, vel ex halitu, aut spiritibus prouenire possit, hæc verò motio, vel alteratio non est productiua illius mirabilis virtutis: *Nec enim potest capillum vnum album facere nigrum*, vt dicitur Matth. 5. Quomodo ergo poterit illam virtutem efficere, aut vnde in ea est tanta efficacia? Est ergo id vanum, & contra rationem, & sensum omnium. Tertiò constat experientia, eos, qui applicant hæc signa ad huiusmodi opera, non moueri illa vehementi imaginatione, & affectu, sed perinde illa verba proferre, & tangere manu, vel applicare oleum, aut pannum cum certis cæremoniis, sicut solent vel medici, vel alij artifices sua opera facere. Ergo figmentum est, illam excusationem prætendere. Vnde etiam vanum est, significationi verborum, vel cęremoniarum aliqua ex parte hanc efficacitatem attribuere, cum significatio illa solùm sit ex impositione vel publica, vt est in verbis ad significandum: vel priuata, & voluntaria, vt solet esse in aliis ritibus, quibus isti vtuntur; quod totum vel est ens rationis, vel denominatio extrinseca, nihilque proinde potest ad recipiendam virtutem deseruire. Denique maius miraculum esset, in transitorio verbo, quod vix per momentum durat, per solum affectum, desiderium, aut imaginationem producere tam mirabilem virtutem, quæ subito sanitatem efficiat, vel ingens pondus à terra eleuet, & similia; quam facere ipsum effectum sola imaginatione, vel desiderio ad præsentiam talis signi: Sicut ergo hoc dicere insanum esset, ita etiam illud. Plura, si libet, lege in Martino, libro primo capit. 3. quæstion. 2. & 3. & ca. 4. quæst. 3.

Matth 5.

Delrius.

16. 2. subterfugium recurrentium ad cœlestes influentias impugnatur.

Aliud effugium Magorum est ad influentias cœlestes, quod ex parte receperant aliqui viri aliàs prudentes, & docti: & ideo attentiùs considerandum est. Et in primis vix solet vsurpari in signis transitoriis, vt sunt verba, & signa manuum, & similia, tum quia ipsimet Magi in his signis faciendis nullam constellationem obseruare solent,

tum

tum maximè quia per se est incredibile, quod in re tam debili, & incapaci, vt est sonus verborum, aut motus manuum tam subito, & in continenti tam magna virtus imprimatur à cœlo. Tum prætera quia nec de tali virtute cœli constat, nec humano modo constare potest. Solet ergo peculiariter hoc dici de signis permanentibus ex auro, argento, vel simili materia factis, vel in forma annuli cum certis figuris, vel in forma imaginis alicuius astri, vt sunt illæ, quæ imagines astronomicæ dicuntur. De his ergo dicunt aliqui, quòd licet ex materia sola, seu forma naturali non habeant hanc virtutem, si fabricentur peculiari modo per artem cum talibus figuris, seu characteribus, & sub tali constellatione cœlesti, inde accipere possunt virtutem intrinsecam ad tales effectus, ideoque non posse inde colligi pactum cum Dæmone. Quam euasionem approbat Caiet. dicta q. 69. ar. 2. defendendo imagines astronomicas, quando sine aliis characteribus, vel numeris, aut certis punctis fiunt, sed solùm cum imagine alicuius signi cœlestis, vt Leonis, Virginis, & in certa constellatione, & solùm dicitur talis imago esse vtilis contra aliquem morbum, vt contra dolores renum, vel contra melancholiam, vel ad alium effectum similem.

Caietan.

17. Caiet. Ratio, qua approbat imagines astronomicas.

Ratio Caiet. est, quia ille effectus non est supernaturalis, sed fieri potest per artem medicinæ, & herbas medicinales, ergo non est superstitiosum credere, imaginem auream, vel argenteam v. g. fabricatam in tali constellatione, & cum illa forma signi Leonis habere talem virtutem medicinalem ex impressione cœlesti, quam aurum, vel argentum sine illa imagine non haberet, quia illa figura per conformitatem ad astra, potest esse dispositio ad recipiendam ab astris talem influentiam, & virtutem, quam aliàs non reciperet. Nam figura secundum se potest aliquo modo ad actionem conferre, vt patet in instrumentis artis, & in rotis, & organis Mathematicis, & in motu grauium, in quibus figura iuuat naturam; & in viuentibus figura est magna pars organizationis: ac denique conformitas ad astrum in tali figura potest etiam cōferre ad suscipiendam influentiam eius. Cum ergo influentiæ cœlestes sint nobis occultæ, non videntur tales imagines astronomicæ, si simplices sint damnādæ. Secus autem (inquit) est si addantur alij characteres, quia illi sunt impertinentes, & nihil conferre possunt ad actionem. Et ideo solùm possunt adhiberi vt signa indicantia pactum cum Dæmone. Et hanc doctrinam cōfirmat Caietanus ex Diuo Thoma 3. cōtra Gent. ca. 105. nec putat illam retractasse in dicto art. 2.

18. Impugnātur hæ figuræ.

Veruntamen nullo modo admittenda est à viro Theologo hæc euasio, quia re vera est superstitiosa, & nulla probabili ratione fundata, & vt omittam alias imagines, quæ cum superstitiosis cæremoniis, & characteribus variis modis formantur (de quibus legi potest Martinus libr. primo capit. 4. quæstion. 1.) etiam in simplicibus nullam mihi videtur habere probabilitatem opinio Caietani. Et primò illam simpliciter condemnat diuus Thomas dicto articul. 2. ad 2. Qui optima vtitur ratione, quia forma artificialis non potest habere virtutem agendi, ab artifice quia solùm procedit ab idea mentis, quæ non est actiua (actione scilicet, & alteratione naturali) nec etiam ex natura sua talem vim habet, quia solùm consurgit ex compositione, ordine, & figura, quæ nec sunt principia agendi, nec disponunt ad recipiendam virtutem agendi ex influentia cœlesti. Additque diuus Thomas auctoritatem Augustini libr. 10. de Ciuitat. capit. 9. & 11. vbi cum ex Porphyrio retulisset, fieri solere in terra ab hominibus herbas, lapides & cæt. certis quibusdam figurationibus, atque figmentis, quibusdam etiam obseruatis in cœli cōuersionibus motibus syderum, quę virtutem idoneam habeant aliquibus exequendis; addit August. *Totum hoc ad Dæmonis pertinere ludificationes, & cæt.* Verum est Augustinum ibi indistinctè loqui de figuris, & aliis vanis cæremoniis, & obseruantiis, nihilominus tamen satis huic sententiæ fauet, & contra easdem imagines astronomicas optimè scribit Chrysostomus Homil. 8. in Epist. ad Coloss.

Delrius.

D. Thom.

August. Porph.

19. Caiet. ratione nullius momenti esse ostēditur.

Prætera, rationes Caiet. nullius momenti sunt; primò quia figura nūquā est actiua, nec propriū principiū agēdi, solumque ad motum localem confert, & ad actionem instrumentorum, vel agentium, quæ per motum localem applicantur ad agendum. Et tunc etiam figura solùm disponit, vt agens, vel instrumētum possit faciliùs, vel commodiùs applicari huic, vel illi loco, prout ad actionem intentam expedit. Et quoad hoc meritò est vtilis, quia per motum localem tenditur ad vbi, ipsa autem figura seruat proportionem cum Vbi, & illi naturaliter accommodatur, & ideo ad localem applicationem deseruit. At verò ad alterationem, vel ad naturales effectus, & virtutes, qui per alterationem fiunt, per se nihil confert. Nec potest intelligi, quid figura solis in metallo, lapide, aut ligno descripta ad hanc, vel illam cœli influentiam recipiendam conducat: nec enim lignum melius cōburitur, eo quòd sit huius figuræ, vel illius, nisi illa deseruiat, vt melius applicetur: superstitiosum autem esset, imaginē ignis in lapide depingere, vt actionem ignis melius reciperet. Distinctio autem illa Caiet. de figura, vt figura est, vel vt est forma artificialis, planè friuola est: nam illa denominatio formæ nihil prorsus addit, nisi vel habitudinem ad artem, vel ad subiectū, quod informat, vel certè (vt in Metaphysica dixi) forma illa physicè spectata potest includere alias qualitates, quę ordinariè actiuę nō sunt; sed colores aliqui, qui ad recipiendam virtutē agendi nō disponunt, nec in his imaginibus astronomicis solent considerari.

Disp. 42. sect. 3. in fin.

20. Consonātia inter imaginem, & astrū reiicitur.

Prætera, consonantia illa, quæ à Caietano spectatur inter imaginem, & astrum, seu signum cœli, cum sit tantum quædam relatio, vel extrinseca denominatio, quid conferre potest ad influentiam? Eo vel maxime quod hæc conformitas non est vera, & naturalis: nec enim in cœlo est vera facies Leonis, aut externa forma scorpionis, & similia: sed ex variis dispositionibus astrorum, variæ figuræ, vel imagines sunt ab Astrologis excogitatæ, & accommodatæ ad distinguendas partes Zodiaci, vel explicandas virtutes, & numerum stellarum, quarum habet maiorem obseruationem. Potuissent autem aliis figuris, & modis illas depingere, vel explicare. Quid ergo talis pictura, quę ex sola humana accommodatione, & inuentione pendet, potest ad influentiam deseruire? Hinc ergo concluditur, non posse certam virtutem ratione illius imaginis tali rei quasi infundi, quia per illam figuram non repræsentatur vnum simplex astrum, sed congeries multorum, ex quibus videtur in cælo consurgere talis figura, & licet inter illa astra fortasse aliquod sit præcipuum, tamen alia simul influunt, & habent diuersas, vel contrarias virtutes; imo etiam aliæ vicinæ stellæ, vel planetæ tunc occurrentes influere possunt, & suam virtutem dare, ergo vanum est putare certam aliquam influentiam, & virtutem vnius astri peculiariter imprimi. Et prætera, esto, posset hoc fieri, non potest ab hominibus cognosci; sunt enim occultissimę huiusmodi influentiæ, nam præter impressionem lucis, & quatuor simplicium qualitatum, vix aliæ influentiæ singularium virtutum cognosci possunt, prę ter eas, quæ ad formas substantiales per naturalem generationem consequuntur, quas melius recipiunt herbæ,

lapides,& metalla, quàm imagines artefactæ. Ac deniquelicet aliquid aſtra influerent in tales imagines, incredibile eſt,ita immobiliter imprimi, vt poſtea ſemper duret. Eſt ergo vſus talium imaginum ſuperſtitioſus,quia non poſſunt re vera exhiberi vt cauſæ,ſed vt mera ſigna.

Oſtenditur hanc eſſe D. Tho. ſententiam.

Nec Diuus Thomas 3. contra Gentes capite 105. oppoſitum ſentit, quin potius ibi etiam ex profeſſo probat veritatem hanc:ſolùm in fine capitis, poſtquã rationes multas contra hoc magicum ſignum fecerat, ſubiungit hanc euaſionem, quaſi dari poſſet ab alijs,ſcilicet,formam artificialem,vt talis eſt,poſſe eſſe rationem ſpecialis influentiæ,& conſequenter ſpecialis virtutis. Et ad illam non reſpondet ex propoſito,ſed ait ſolùm, in characteribus alijs, & numeris, quæ adduntur in his imaginibus, non habere locum. Et ita videtur tacitè illam reſponſionem approbare. Ad hoc verò dupliciter reſpondet ibi Ferrar. Primò artificialem formam non ratione ſui,ſed ratione mutationis, quæ fit in materia, quando illa imprimitur, poſſe diſponere ad aliquam influentiam. Sed hoc neque poteſt accommodari ad Diuum Thomam,neque ad rem,de qua tractamus. Primum patet, quia eadem reſponſio dari poſſet de omnibus characteribus, qui in his imaginibus imprimuntur, nam etiam in illis ſculpendis,vel imprimendis neceſſe eſt, aliquam mutationem in materia fieri. Quòd ſi inſtetur, quia per quoſcumque characteres fieri poſſet ſimilis mutatio in materia;illi autem characteres, vt tales, vel in tali numero,adhibentur vt neceſſarij. Eâdem proportione vrgere poſſumus de imaginibus,quia mutatio materiæ eadem fieret,imprimendo aliam imaginem, & tamen hæc cenſetur neceſſaria.Eſt ergo eadem ratio, & ita redargutio D.Thomę fuiſſet inefficax.

22.

Atque hinc probatur ſecundum, & refutatur doctrina in illa euaſione contenta. Primò ratione inſinuata,quia talis forma adhibetur vt neceſſaria in tali conformitate,& ſimilitudine ad aſtrum,ergo ſignum eſt,adhiberi vt artificialem formam per ſe,& non tãtùm ob aliam alterationem,quæ fit in materia, quando illa imprimitur:nam hæc fieri poſſet per aliam formam,vel ſine vlla,comprimendo illam materiam,vel denſando,vel cauando,vel liquefaciendo illam priùs, & poſteà infundendo, nec enim in tali materia fieri ſolent alterationes aliæ,& hæ poſſent in illa fieri ſine impreſſione alicuius imaginis, vt conſtat. Secundò quia nec ex parte huius mutationis poteſt conſurgere in tali materia diſpoſitio ſufficiens:tum quia poteſt illa mutatio eſſe tantum localis,diuidendo,& ſeparãdo aliquas particulas illius materiæ ab aliis,per quam ſeparationem non applicatur illa materia cœlo meliùs ad recipiendum calorem,vel lumen,ſicut in terra motio eius ſolet conferre ad influentias cœli meliùs recipiendas,vel vt calor magis penetret,vel vt humiditas aquę meliùs illam diſponat, quod in propoſito non habet locum; tum etiam quia licet ſæpè, dum imprimitur figura,fiat aliqua alteratio caloris, ſtatim tranſit,vnde non poteſt eſſe diſpoſitio ad perſeuerantem influentiam, nec poteſt eſſe ſola illa diſpoſitio ſufficiens in corpore tam denſo, & terſo, & natura ſua alieno à tali virtute.Tota ergo ſuperſtitio ponitur in imagine,& interdum fortaſſe tantùm requirent imaginem depictam,quæ ſine alteratione materiæ fieri poteſt. Alia ergò reſponſio melior eſt,Diuum Thomam ibi non curaſſe de explodenda ex profeſſo illa euaſione,tum quia per rationes factas priùs in eodem capite expugnanda erat, tum etiam quia ex integro ritu talium imaginum ſatis conuincebatur eſſe ſuperſtitioſas.Plura de his imaginibus lege in Martino lib. 4.quæſt.1.Vbi alios Auctores refert.

Exponitur D. Thomas.

Delrius. Chryſoſt.

23.

Vna verò ſupereſt obiectio partim ab experientia, partim ab auctoritate ſumpta, præſertim in actionibus ordinatis ad conferendam ſanitatem,morboſque pellendos. Videmus enim palam, ab aliquibus multa fieri cum corporum vtilitate,ac fructu, & per media de ſe inefficacia, vt ſunt verba quædam, vel ſola, vel cum aliqua vnctione olei, vel ſolum adhibendo fruſtrum panniculi linei, vel alterius materiæ ab eiſdem artificibus benedictum. Quibus remediis ſuo modo adhibitis ſanant vulnera, quæ à Medicis creduntur incurabilia, & interdum ſubitò, vel tam breui tempore,vt vix credibile ſit naturali aliqua virtute id fieri poſſe.Idemque eſt de his, qui in Hiſpania ſalutatores vocantur, qui ſanitatem conferunt ſuo tactu, vel benedictione, aut aliis obſeruantiis,non quidem clarè ſuperſtitioſis,de ſe tamen inefficacibus, & præſertim valere ſolent contra rabiem canum,ſeu morſus eorum. Accedit,quod ibi publice faciunt hæc, & interdum examinantur ab Epiſcopis, & Inquiſitoribus, & facere non prohibentur. Ergo vel ſignum datum ad cognoſcendum pactum implicitum Dæmonis ſufficiens non eſt, vel non ſemper eſt damnandus vſus rerum,quæ vim habuerint ex tali pacto,quando ille,qui eis vtitur,id ignorat,& bona fide operatur,& in verbis,aut factis,quibus vtitur,nihil fidei contrarium,neque falſum, nec contra Eccleſiæ cæremonias, neque aliter pernicioſum apparet. Vnde etiam Caiet.2.2.q.96.art.4. excuſat eos, qui vtuntur quibuſdam annuis confectis ex nummis oblatis crucifixo in die Paraſceue,cum adoratur, vt eis iuuentur contra morbum contractionis neruorum;& in vniuerſum eos, qui ſimilia faciunt ex ſimplicitate, & deuotione,credentes Diuina virtute illa fieri, ſolùm quia ita acceperunt ab aliis, & ita experti ſunt. Hac ergo ratione poterunt omnes excuſari.

Obiectio, in qua de iis agitur,qui per verba,& lintei applicationem vulnera ſanant.

Caietan.

24.

Explicatur obiectio, in quãtum cõprehendit eos, qui herbis medicis vtuntur.

Ad hoc non poteſt vna generalis reſponſio dari, quæ omnes iſtos homines comprehendat. Quidam enim vtuntur aliquibus herbis medicinalibus habẽtibus re vera virtutem ad illos effectus, ad quos applicantur,& adeò ſunt efficaces,vt citiſſimè,& regulariter operentur,multùm autem occultę,& inuſitatę; & inde prouenit, vt curationes illę vulgo exiſtimentur mirabiles.Et tunc clarum eſt,non interuenire peccatum per ſe loquendo, quia illa curatio non pertinet ad ſuperſtitioſam Magiam,ſed ad naturalem. Solent autem interdum hi homines tam occulte, & artificiosè vti his remediis naturalibus,vt ſine illis operari appareant,vt hoc modo in maiori ęſtimatione,& admiratione habeantur;& tunc quidem poteſt eſſe peccatum vanitatis, vel etiam auaritię, non tamen erit mortale, niſi vel iniuſtitiam tranſeat; vel ſcandalum graue inde generetur, inducendo homines, vt iudicent,illud fieri opera Dęmonis,vel ſub illa ſpecie maiora promittendo,quæ ſupra virtutem ſint naturaliũ cauſarum, & parando viam ad introducenda opera ſuperſtitioſæ Magiæ. Et quia in his hominibus ſemper eſt morale periculum,ideò non ſunt publicè permittendi, niſi clarè oſtendant ſaltem Magiſtratibus Reipub.quibus herbis vtantur,& probabili aliqua via oſtendant,tales herbas talem habere virtutem.Poteſt autem contingere, vt virtus talis herbę caſu cognita ſit, vel traditione accepta à peritiſſimis Medicis, vel certe aliquando etiam poteſt eſſe à Dæmone manifeſtata,non quidem illi,qui nunc ea vtitur,ſed aliis,qui præceſſerunt, & poſtea experimento cognitum ſit, Dæmonem verum dixiſſe. Et tunc nullum erit peccatum tali herba vti, quia ille vſus iam non fundatur in ſocietate Dæmonis, ſed in virtute à Deo data, iamque experimento cognita. Quod autem illa cognitio occaſionem, vel originem ſumpſerit ex doctrina Dæmonis, per accidens eſt. Ita rectè notauit Victor. dicta Relect. num. 15. Aliqui etiam credunt,

credunt, interdum has virtutes reuelatas esse Diuinitus, vel apertè, vel per insomnia, vt ex Plinio 2. lib. 25. Natur. Histor. refert Nicol. Leonicus in procemio ad lib. Arist. de Præscensione per somnium. Vndecunque ergo talis cognitio originem traxerit, vsus virtutis cognitæ per se licitus est, & non pertinet ad Magiam, de qua agimus.

Vide Plin. li. 3. c. 1 & lib. 24. ca 17. & li 30. cap. 1.

25. Quid dicendum de modo, quo salutatores curant.

Alij sunt, qui conferũt sanitatem aliquorum morborum, vel vulnerum sine remediis naturalibus, vel propriè artificialibus, sed solis verbis deprecatoriis ad Deum cum signo Crucis, vel alio simili nõ superstitioso. Et hoc modo dicuntur operari hi, qui salutatores appellantur. De quibus dubius est Victoria supra num. 16. præsertim quia solent esse homines vitiosi, & quæstuosi; sed non audet illos condemnare, quia gratiæ gratis datæ interdum cõmunicantur peccatoribus; vnde præsumi de his potest, quòd habeant à Deo gratiam sanitatum, quia vnusquisque præsumitur bonus in aliqua actione, si in ea non appareat malus. Vnde communiter ab Ecclesia videntur hi homines tolerari, & ideo non sunt à nobis facilè damnandi. Addit etiam Victoria, posse in his hominibus esse virtutem aliquam naturalem cõtra morbum certum, verbi gratia morsum canis rabiem patientis, &c. non per sola verba, vt verba sunt, sed vt halitũ, & spiritum secũ deferunt, in quibus potest esse ex tali complexione aliqua bona virtus, sicut in fascinatione dicitur esse mala, vel sicut dicitur fuisse in Psylis contra morsus serpentum. Quapropter in his multùm considerandum est, an vtantur certis quibusdam verbis, vel signis, quæ ab aliis didicerunt, & quibus putant inesse virtutem, ita vt à quacunque persona fiant, eundem habeant effectum: nam quando ita fit, est apertum signum, non esse gratiam gratis datam, quia hæc non adhæret verbis, aut signis, sed communicatur personę. Et non est in potestate recipientis illam, aliis eã communicare, sed gratis dat illam Deus, cui vult. Et eodem signo ostenditur, tunc non esse virtutem naturalem, quia quando talis est, est quasi indiuiduális ex tali complexione, & temperamento, & ideo non adhæret verbis, à quocunque proferantur, nec est in potestate vnius trãsfundere illam cõplexionem in alium. At verò quando virtus est personalis, & non habuit malum initium, de quo cõstet, sed persona illa, vel casu, vel ex fide bona, & simpliciter incœpit operari, & postea experta est effectum, & à Deo illum sperat, & non ab alio, non videtur damnanda. Præsertim quando is, qui illam exercet, piè viuit, & illa gratia honestè vtitur, alioqui suspectus esse debet. Nã licet Deus interdum conferat aliquam gratiam gratis datam homini peccatori, non tamen permanenter, & habitualiter, & quasi ad arbitrium eius, sed solùm ad aliquem actum, per occasionem, & propter aliquam fidei vtilitatem, vt ex diuo Thoma notauit Victor. supra numer. 14. At isti profitentur se habere hanc virtutem priori modo, & ideo suspecti sunt.

Victor.

Vide Plin li. 7 c. 2. & Calepin. verb. Psylli.

D. Thom. Victor.

26. Quid dicendum de aliis qui per verba, & panniculi applicatio e alios sanant.

Alij denique vtuntur ad huiusmodi effectus præstandos quibusdam remediis externis, certis; ac definitis, de quibus euidens est, non posse esse causas naturales talium effectuũ, ac subinde esse signa. Et dicuntur esse talia, vt à quocunque addiscantur, & proferantur talia verba, & applicetur pannus cum tali benedictione, & similia, effectus infallibiliter fiat. Et hoc potissimùm modo dicuntur nunc aliqui similes curationes efficere, & publicè tolerari, & ita de illis maximè procedit difficultas proposita. Ad quam, quòd ad conscientiam attinet simpliciter censeo, non esse ita tolerandos, vt Confessores illam licentiam eis concedant, eosque absoluant. Nam licet pro aliquo tempore excusari aliqua ex parte per ignorantiam potuerint: quia nimirum per solam aliorum traditionem id acceperant, quia ita experti fuerant sine aliquo consortio cum Dæmone, & ipsi etiam postea experti sunt sine suspicione mali: nihilominus in re ipsa, & secundum se non erat id licitum, ita vt vix potuerit ignorantia fuisse omnino inculpabilis: quia illi non habent probabilem rationem ad præsumendum diuinam virtutem esse infallibiliter assistentem illis verbis, & actionibus, vt sæpe dictum est. Quia hoc est proprium verborum Sacramentalium, & aliquid simile introducere sine Ecclesiæ auctoritate superstitiosum est, & in fide periculosum. Quid enim si quis crederet, se habere propria quædam verba, quibus infallibiliter sanctificetur anima ex promissione diuina? nonne hæreticus reputaretur? ergo perinde ferè reiiciendus est, qui simile quidpiam dixerit de quocunque supernaturali effectu. Relinquitur ergo, vt qui hoc modo illis verbis, vel vanis obseruantiis vtuntur, velint, nolint, tacita societate Dęmonis vtantur, & in illa confidant, vel saltem morali periculo illius se exponant.

27. Caietan. Non posse pręsumi Deũ alicui Sancto hãc gratiam cõcessisse.

Nec sufficiens reputanda est excusatio à Caiet. data, quòd isti possunt præsumere Deum alicui Sancto gratiam illam concessisse, quia Deus non consueuit conferre has gratias quasi permanentes, & affixas ipsis verbis, (vt sic dicam) à quocunque proferantur. Neque id fuisset consentaneum diuinæ sapientiæ, & prouidentiæ, quia per se non confert ad salutem æternam, & alioqui esset occasio multarum illusionum, & deceptionum Dæmonum: hoc enim colore possunt infinitę fraudes Magorum occultari. Ac denique nulla est verisimilis ratio ad id pręsumendum. Quamquam fortasse, quando opus aliquod per se redolet pietatem, & fouet illam, nihilque falsum, aut malum præ se fert, nihil noceat credere, alicui Sancto factam esse talem gratiam propter tale opus, neque etiam oberit imitari illum in tali opere, aut deuotione, si forte Deus simile beneficium concedere dignetur; non quia credatur infallibiliter futurum ex promissione, id enim superstitiosum est, sed quia impetratio à Deo per opera pietatis semper potest sperari. Isti autem largitores sanitatũ non hoc modo operantur; sed cum certitudine effectus, & consequenter ex aliquo pacto superstitioso, & nihil faciunt, quod redoleat pietatem, nec ipsi hoc spiritu operantur, imò ad decipiendũ, & lucrandum sępè fraudes, & mendacia adiungunt; & ideò non est aperienda hęc ianua propter desiderium temporalium beneficiorum. Ideoque non arbitror, posse hoc in foro conscientiæ dissimulari. In foro autem exteriori fortasse interdum conniuetur, quia non probantur sufficientia indicia ad pactum tacitum pręsumendum.

28. De Maleficio.

Superest dicendum de tertia specie huius Magię, quam maleficium appellauimus: circa quam hoc loco non immorabimur; tùm quia omnia, quę de secunda specie diximus ad hanc possunt cum proportione applicari: tum etiam quia in hac certiora, & euidentiora sunt indicia pacti cum Dęmone, quia cum tota hęc actio malefica ad deceptiones, impuritates, & iniurias ordinetur, pręse fert diabolicum adiutorium, vnde in signis ipsis nihil conspicitur, quod non ostendat vanitatem, irreligiositatem, & sępissimè apertam idololatriam. Tùm denique quia omnia, quę duobus capitibus dicenda supersunt, ad actiones huius tertię speciei maximè pertinent: & ita ex illis sufficienter declarabuntur omnia, quę ad doctrinam moralem huius speciei desiderari possunt.

CAPVT XVI.

Vtrùm omnia opera Magiæ præstigiosa sint, vel solida, & vera.

1.

Corporeos effectus à Magia editos actione Dæmonum fieri.

HIc iam non inquirimus, an omnia ista opera fiant ab hominibus per meram imposturam, ac deceptionem. Supponimus enim ex suprà dictis sępissimè talia esse, vt nulla virtus ac subtilitas humana ad illa sufficiat. Vnde distinguendo omnes actiones Dęmonis ab his finitionibus hominum, dicere possumus: omnia opera Magiæ verè, & realiter esse opera dæmonum. Sicut dici verissimè potest, columbam, quæ in baptismo Christi apparuit actione vera, & propria Angelorum bonorum formatam fuisse, quia siue illa fuerit vera columba quoad substantiam talis animalis, siue tantum imago eius, vtroque modo debuit industria, & monitione sanctorum Angelorum formari. Ita ergo in præsenti supponimus, hos corporeos effectus, vel motus, qui per Magiam fiũt, per realem, ac veram operationem Dęmonum fieri. Inquirimus autem de substantia ipsorum effectuum, qualis sit, id est, An sint veræ res, quales apparent, vel solum appareant per effectionem aliquarum veluti imaginum, specierum, aut phantasmatum, quæ omnia generali vocabulo præstigia vocamus. Videri autem potest hæc quęstio speculatiua potiùs, quàm practica, & pertinere magis ad factum, quàm ad ius, & ad historiam magis, quàm ad mores. Sed nihilominus prætermitti omnino non potuit, quia ad explicãdum ius, & malitiæ grauitatem, & obligationes, quæ inde nascuntur, factum ipsum intelligere necesse est; breuissimè tamen ex doctrina speculatiua sola illa resumemus, quæ pręsenti instituto necessaria fuerint.

An res quæ apparẽt, veræ sint.

2.

De potestate, quæ est in Dęmone operãdi circa res sublunares.

Quoniam autem hi effectus, qui à Magis fiunt, à Dæmone, seu virtute eius fiunt, ideò ad declarandum, quales sint ipsi effectus, necessarium est de potestate Dęmonis ad operãdum circa homines, & has res sublunares pauca præmittere. Quæ res ex professo tractanda est à nobis in materia de Angelis; & ideo satis huic loco erit, principalia principia, & fundamenta proponere, ac breuiter corroborare. Primò ergo supponimus, omnem virtutem, & potestatem operandi ad extra, seu actione transeunte, & corporali, quæ Angelis est naturalis: in Dæmonibus post peccatum integram mansisse, quia per peccatum non fuerunt in Angelis naturalia diminuta, nedum amissa, vt est axioma Theologorum cum D. Thom. 1. p. q. 64. art. 4. sumptumque est ex Dionysio cap. 4. de diuinis nominibus. Solùm est aduertendum, quòd licèt virtus ipsa in se non fuerit diminuta, nihilominus subiectio, & subordinatio illius aliquo modo immutata est propter ordinem gratiæ, & supplicium culpæ. Naturaliter enim Angelus in naturali perfectione superior cogere potest inferiorem, aut ei resistere, ne sua virtute exteriùs operatiua vtatur, quia sicut est natura superior, ita etiam actiuitate. Qui ordo non est mutatus in Dæmonibus inter se, vt Theologi tradunt, tamen respectu sanctorum Angelorum immutatus est, quia licet Angelus bonus sæpe sit inferior in natura, nihilominus minimus sanctus Angelus potest cogere supremum Dæmonem, eique efficaciter præcipere: itavt minimus Angelus custos possit potentiæ totius Inferni resistere. Et ratio est, quia tunc non operatur sanctus Angelus sola virtute naturali, sed vt minister Dei sine cuius nutu, & voluntate nihil intentat.

D. Thom. Dionys. Virtus naturalis non est in Dæmone imminuta per peccatũ, subordinatio tamẽ illius est immutata.

3.

Dæmones virtute naturali multa facient circa corpora.

Secundò statuendum est, Dæmones virtute naturali multa posse facere, & operari circa corpora, & res inferiores. Hoc in primis ex historia canonica colligitur: nã in Scriptura legimus, Dæmones multa operari circa homines, vel alia corpora; sed non operan- A tur illa virtute gratuita, aut supernaturali, ergo. Minor euidens est, quia Dæmones sunt hostes Dei, qui publicum bellum contra eum gerunt, cur ergo Deus supernaturalem virtutem eis tribueret? Item Dæmon non vtitur hac virtute, nisi ad malefaciendum ac decipiendum, ergo non est specialiter infusa à Deo, aliàs videretur infusa propter illum finem, quod à diuina bonitate alienum est. Data ergo fuit à principio cum ipsa natura, & propter optimum finem, propter quem data est natura; mansit verò postea in natura per peccatum lapsa, quia Deus noluit propter peccatum naturalia auferre, sed gratuita. Maior autem propositio constat, nam Tobiæ 3. legimus, Dæmonium nomine Asmodæum occidisse septem viros Saræ. Et Iob. 1. & sequentibus multa mala narrantur, quæ Sathan in B tentatione Iob operatus est; & capit. 41. dicitur. *Non est super terrã potestas, quæ cõparetur ei.* Et Petrus de Dęmone, seu de Diabolo, qui idem est dicit quod *circuit quærens, quem deuoret.* 1. Petri 5. Quod non nisi operando, & aliquid agendo circa corpora, & ipsos homines, exequitur. Et Paul. ad Ephes. 6. vocat Dæmones *mundi rectores tenebrarum harum*, qui nobis insidiantur, & ideo aduersus illos colluctari debemus. Non possent nobis insidias parare, nisi aliquid circa nos, vel res exteriores, aut interiores, quæ nos mouẽt operando. Nec nobis curandum esset de illorum bello, si nihil erga nos agere possent, & similia sunt sexcenta in Scriptura. Certum ergo de fide sit, Dæmones habere aliquam vim agẽdi in homines, & in corpora, hæc præsertim sublunaria. Ratio reddi potest ex C perfectione Angelicæ naturæ, quia non est verisimile esse expertem omnis actionis, & virtutis actiuę in corpora: vt omittamus rationes physicas ex motibus cœlorum & similes.

Tob. 3. Iob. 1 & 41.

1. Petr. 5.

Ephes. 6.

4.

Dæmones possunt corpora mouere loco. Matth.

Hinc tertiò pro certo habent Theologi statim referendi cum Augustino, posse Dæmones corpora loco mouere, & ita facere, vt distent, quæ propinqua erant, & vt incipiant esse propinqua, quæ erant distantia. Quod etiam euidenter probatur ex Matth. 4. Vbi dicitur: *Tunc assumpsit eum Diabolus in sanctam Ciuitatem, & statuit eum super pinnaculũ Templi. Et iterum assumpsit eum in montem excelsum, & ostendit ei omnia regna, &c.* Quæ verba euidenter significant motum localem à Dęmone factum in corpore Christi, & ostensionem illam omnium regnorum per aliquam ex parte D obiectorum mutationem, vel repręsentationem factam esse multi non improbabiliter arbitrantur, quæ mutatio (siue ad sensum corporis, siue ad phantasiam facta fuerit repræsentatio) sine aliqua corporum mutatione intelligi non potest. Certum etiam est, Dæmonem locutum fuisse ad Christum sensibiliter ad aures corporis, & probabile est, locutum fuisse in forma visibili, quæ omnia sine monitione locali corporum fieri non possunt. Ex libro etiam Iob clarè constat Dæmonem excitasse ventum validũ, & alia multa fecisse, quæ sine motu corporis fieri non possunt. Ratio denique naturalis reddi potest, quia motus localis facit in mobili minimam transmutationem inter omnes motus, ergo cum Dæmon possit immutare corpora, saltem localem motum poterit in eis efficere. Quin potius alios motus non potest immediatè E efficere in corporibus, vt in sequenti puncto dicemus, ergo necesse est, dicere saltem mutationem localem efficere posse. Dices, ergo poterit Dæmon inuertere totum ordinem vniuersi, vel hunc montem in alium locum transferre. Respondeo primùm licet possit mouere corpora localiter, non ideo hoc posse sine vlla mensura, quia virtus eius finita est, & ideo fortasse non potest mouere violẽter corpus cuiuscũque magnitudinis, nec potest quanta voluerit velocitate corpus quodlibet mouere. Vnde nõ est improbabile,

Iob.

Obiectio.

Respondetur.

babile, plures Dæmones simul plus posse efficere vel maius corpus, aut velocius mouere, quàm vnum solum. Secundò dicitur etiam intra mensuram, quam pōtest, non semper permitti agere, quantum potest, vt constat ex lib. Iob, & Tobiæ, & Matth. 8. & sæpe alibi in Scriptura. Nam hoc spectat, ad diuinam prouidentiam, & dependentiam omnis virtutis creatæ ab ipso Deo. Hac ergo ratione non potest Dæmon inuertere ordinem vniuersi, neque alia multa satis minora facere, quæ sine dubio faceret, si permitteretur. Vide diuum Thom. 3. contra Gent. capit. 108.

Matth. 8.

D. Thom.

Quartò statuēdum est, non posse Dæmonē immediatè, ac per se trāsmutare corpora ad formas, vel qualitates, sed solùm posse ad has trāsmutationes operari applicādo actiua passiuis per motum localē. Vnde fit, vt præter hūc motum nihil possit in corporibus, vel potentiis hominum, vel aliorum efficere, nisi virtute alicuius agentis naturalis hoc, vel illo modo applicati fieri possit. Ita docet Augustin. libr. 83. Quest. q. 79. & lib. 3. de Trinit. capit. 7. & seq. diuus Thom. 1. p. q. 65. artic. 4. Et quæst. 110. artic. 2. 3. & 3. contra Gent. capit. 130. Alens. 2. q. 43. Bonauent. & alij in 2. d. 7. Hinc ergo fit primò, vt transmutationes & formationes rerum, quæ per aliqua agentia naturalia fieri non possunt, non possint verè per virtutem Dæmonū fieri, sed ad summum apparenter. Patet, quia Dæmones nihil possunt agere immediatè nisi motum localem, reliqua vero solùm applicādo naturalia agentia, ergo si naturalia agentia ex se non habēt virtutem ad effectus aliquos, quātumuis ad illos applicentur, illos non efficiunt. Sic non potest Dæmō homines resuscitare, quia licet possit fortasse animam separatam localiter mouere, & intra corpus mortuum præsentialiter cōstituere (si permittatur) non tamē potest illam iterum corpori vnire, nec in corpore restituere organizationem ad hoc necessariam, quia naturalia agētia extrinseca non possunt illam efficere. Et eadem ratione non potest hominem generare per solam applicationem extrinsecorum agentium, quia organizatio corporis humani tam perfecta est, vt fieri non possit naturaliter, nisi ex humano semine, & in matrice fœminæ per naturalem calorem, & alias virtutes animæ ad illud munus deputatas. Potest tamen Dæmon coeundo in corpore assumpto, nunc cum viro tanquam succubus, postea cum fœmina vt incubus, facere; vt illa cōcipiat verum hominē, tamen ibi genitor illius hominis re vera est vir ille, à quo priùs Dæmon semen accipit; quia ille virtutem seminariam cōfecit, & emisit, quamuis ad vterum fœminæ non nisi mediante industria, & mutatione locali Dæmonis peruenerit, quę differentia accidētaria est. De qua re legi potest Aug. 5. de Ciuitate c. 23. & quæ tradit Isidorus lib. 8. Originum ca. 11. in fine, & communiter Scholastici cum Magistro 2. distin. 8. & alij multi, quos refert, & sequitur Petrus Binsfeldius libr. de Confessionibus Malefic. post prælud. Concil. 5.

5. Dæmones solum applicando actiua passiuis inducūt formas, & qualitates in corpora.

August. D. Thom. Alens. Bonauent.

Formationes rerum, quę per agētia naturalia fieri nō possunt, apparenter tantùm Dęmones faciunt.

August. Isidor.

Magis. Binsfel.

Secundò eadem ratione non possunt industria, & arte Dæmonis fieri animalia perfecta, quæ ad suam generationem multā, & perfectam organizationem requirunt, & ideo nec ex putrefactione, vel per alia quasi casuali, vel accidentario concursu particularium agentium, & patientium fieri possunt; sed solùm per viam à natura institutam, sicut de humano corpore dictum est: nam quoad hoc est eadem ratio. Hinc etiā rectè colligitur, omnes transmutationes hominum in bestias, quæ fieri dicuntur virtute Dæmonis non esse veras, sed apparentes, nam vt essent verę, oporteret, animam hominis, qui mutari dicitur, à corpore separari, & illi vniri veram animam bouis, aut asini, & cæt: vtrumque autem falsum esse constat. Primum quidem, quia si anima talis hominis semel à corpore separetur, non posset idem homo postea redire virtute eiusdem Dęmonis, quia non posset resurgere, contrarium autem fit in his trāsmutationibus, nam idem homo postea redit, sicut antea erat. Secundum etiam est falsum, quia non potest Dæmon per applicationem agentium naturalium, ita hominem interficere, vt materiam eius disponat, & organizet sufficienter ad introductionem animæ bouis, aut asini, vel similis bruti perfecti maximè immediate, & subito, vt istæ apparitiones fiunt, sunt ergo illusiones sensuum, & Dęmonum pręstigia, vt docuit Augustinus 18. de Ciuit. c. 17. & 18. Chrysost. homil. 29. in Matth. Isidor. li. 8. Origen. c. 9. Rabban. lib. de Magorum pręstig. & habetur in c. *Non mirum* 26. quæst. 5. Idem D. Thom. q. 6. de Potentia art. 5. ad 6. Et 1. p. q. 114. art. 4. ad 2. Bonauent. 2. distin. 7. art. 2. q. 2. Victor. Relection. de Magia, Castrus libr. 1. de Iusta hæreticorum punitione, c. 14. Paulus Grillan. libr. 2. de Sortilegiis quæst. 7. Petrus Binsfeldius lib. de Confessionibus Malefic. circa conclusionem 3. vbi plures alios refert.

6. Arte Dęmonū fieri non posse animalia perfecta.

Transmutationem hominis in bestiam à Dęmone non verè sed solùm apparenter.

August. Chrysost. Isidor. Origen. Rabban. D. Thom. Bonauen. Victor. Castr. Grillan. Binsfel.

Ex eodem autem principio sequitur, posse Dæmones verè, & non tantū apparenter efficere aliquos effectus, qui per celerem motum localem, & applicationem elementorum naturaliter agentium, & patientium, consurgere possunt, vt sunt ranæ, mures, muscæ, & similia, vt Auctores citati docent, & alij Theologi cum Mag. 2. d. 7. & D. Th. q. 110. & 114. & Alens. 2. par. q. 43. memb. 2. ex Aug. 3. de Trinit. cap. 7. & sequentibus. Et ratio est clara, quia Dæmon potest naturaliter mouere hæc corpora magna cum celeritate, ergo etiā potest ita illa applicare, vt ex eis resultent illi effectus, qui ex putrefactione, vel ex casuali occursu talium rerum solent casu consurgere, iuxta doctrinam Arist. 7. Metaph. textu 23. Accedit, quod ad has generationes multum conferunt astra, & influxus eorum: vnde cum Dæmon optimè cognoscat astrorum dispositiones, & virtutes potest etiam ita applicare inferiorem materiam, & agentia, vt aptissima sint ad tales generationes faciendas. Et ideo id, quod legimus Exod. 8. & 9. de Sapiētibus, & maleficis Egyptiis, quod fecerunt ranas, serpentes, &c. verè factum esse, & non tantùm apparenter sentit Aug. suprà, & lib. 20. de Ciuit. c. 18. Et facilè credi potest. Quod autem ciniphes facere non potuerint, diuino consilio factum est: vt constaret, eos non Dei virtute operatos fuisse, sed ope Dęmonis, qui non semper permittitur facere totum id, quod potest, vt deceptiones eius detegātur.

7. Verè Dæmones efficiunt animalia imperfecta.

Magis. D. Thom. Alens. August.

Arist.

Exod. 8. & 9.

August.

Similiter dubium non est, quin possit Dęmon mulieres has, quæ sagæ, seu striges vocantur (*Bruxas*) verè, & realiter deferre in loca distantissima breuissimo tempore, quia hic effectus non excedit virtutem naturalem Dæmonis, vt constat. Vnde etiam constat, posse Dæmones has fœminas verè introducere in domos vsque ad interiores partes earū, etiamsi clausæ sint: nō quia possit per ianuam, vel fenestram clausam hominem introducere (id enim virtute nullius agentis naturalis, aut creati fieri potest.) Sed quia potest portas subitò, & sine strepitu aperire, & iterum claudere: nam hæc, & similia per solum motum localem fieri possunt. Qua propter etiam non possunt humanum corpus intromittere in aliquē locum per foramen adeò paruum, vt capere corpus integrum non possit, nisi nimiùm densetur, vel comprimatur, quod sine graui læsione, & dolore corporis, & interdum sine interitu hominis fieri non possit. Potest tamen Dęmon celerrimè dilatare viam, & foramen, & statim ad priorem statum restituere, quia hæc omnia per solum motum localem fieri possunt; itaque hæc, & similia facere possunt. Quamuis autem hæc mira hominibus videantur, quia insolita, & quia supra vires humanas sunt, non sunt tamen vera miracula, vt notauit

8. Striges verè deferūtur in loca distantissima breui tempore, & intra domos.

D. Thom. Alens. Isidor. Iustin. Quid sit miraculum.

tauit D.Thomas.1.p.q.110. art.4. Alens. 2.p.q.42.& 43.Et reliqui Theologi 2. d. 7. Et attigit Isidor. lib.8. Orig.c.9.Iustin.Martyr q.24.& 26.vbi distinguit vera miracula ab omnibus Magiæ operibus. Ratio verò est,quia miraculum proprie illud est, quod simpliciter fit vltra totam virtutem causarum naturalium, & rarum est,& insolitum : hæc autem opera Demonum nunquam esse possunt supra totam virtuté causarum naturalium,vt declaratum est,& ideo non sunt vera miracula,etiásí rara,& extraordinaria videantur.

9. His positis de potestate Dæmonum, quæstio superest de facto,quales sint effectus, quos per Magos operantur.Nam esse possunt veri,aut apparētes,& sine dubio vtroque modo generatim loquendo, ab eis fieri possunt;ambiguum autem est, quomodo fiant. Sub qua quæstione generali,multę particulares continentur, vt an ranę factę à Magis in Ægypto fuerint veræ;an Samuel verè appàruerit ad vocē Pythonissæ,vel an lamiæ.vulgò *Bruxas*,realiter transferantur ad loca distantia,vel solùm phantasia;quæ omnia prosequi longum esset;attingemus autem necessaria, & reliqua ad alios auctores remittemus. Prima ergo opinio fuit,hęc omnia fieri tātùm per præstigia,& illusiones phantasiæ,non verè.Ita videtur sensisse Plin. lib.30.c.1.Sed ille re vera magis sentit errorem suprà impugnatum, quòd ista opera nullo modo sint per actionem Dæmonis,sed per industriam,& ludum, ac deceptionem hominum.Ex his autem,qui opera huius artis talia esse confitentur,sine ope Dæmonis fieri non possit,non inuenio,fuisse auctoré,qui in vniuersum negauerit, aliquem verum effectum fieri à Magis.Nihilominus potest hoc suaderi ex c.*Episcopi*, 26. quæst. 5. vbi post narrationem quarundam similium actionum, vel mutationum, quæ à strigibus fieri dicebantur, dicitur, quòd Sacerdotes per suas Ecclesias omni instantia prędicare debent, falsa esse, & à maligno spiritu per phātasiam,& seductionem fingi. Vnde videtur ibi apertè doceri vniuersè, & sine restrictione vlla hæc Magorum opera solùm per illusionem,& phantasiam fieri,nunquam per veritatem. Coniectura adiungi potest,quia vel Dæmon ipse,qui pater est mendacij,nihil verè operari vult,volens potiùs omnibus modis homines decipere, & illudere; vel fortè quia non permittitur à Deo aliquod mirum opus verè facere,ne homines ignorantes credant, æqualia esse talia opera à Dæmonibus facta, & à Deo per miraculum,vel per gratiam gratis datam.Alioqui non possumus ex operibus discernere, quid à bono, quid verò à malo spiritu fiat;atque ita multa supernaturalia opera vím suam amitterent ad testificandam, seu confirmandam diuinam virtutem, & veritatem. Ac denique certissimum est,multas ex his rebus,quę per Magiam fiunt apparentes esse, est autem eadem ratio de omnibus,vel saltem nihil aliud iudicare possumus,quia non possumus inter illas discernere.

1. Opinio asserēs omnia hęc opera esse solū apparentia. Plin.

Vide Vict. Relect. de Magia, c.1. & 2. Martinum lib. 2. q. 6. & sequentibus. Cap. Episcopi.

10. 2. Opinio extremè contraria.

Alia sententia esse potest extremè contraria, omnes hos effectus verè, & in re ipsa tales esse, quales apparent,& à Magis fieri dicuntur.Quod fortasse crediderunt aliqui Gentiles, vel homines simplices, aut valde idiotæ;nullum tamen auctorem legi, aut relatum inueni,qui id asseruerit.Potest tamen cōuertendo argumentum proximè factum suaderi : Quia certum est,multos effectus Magicos veros esse, vt videbimus;cur ergo non idem credetur de omnibus?cùm nulla sit nobis ratio ad hoc potiùs credendum de quibusdam, quàm de aliis, vel assignandus erit modus discernendi inter hos effectus, quod difficillimum apparet.Accedit;quòd Scriptura eodem modo loquitur de his effectibus, sicut de veris. Nam de Magis Ægyptiis dicit : *Et fecerunt similiter*, vtique sicut fecerat Aaron. Et de Pseudoprophetis Antichristi ait Christus Matt.24. quòd *dabunt signa magna & prodigia*,solę autem phantasticę illusiones non possunt dici magna signa.

Exod.7. Matth.24.

11. Nō semper veros esse hos effectus neque semper falsos. D.Thom.

Nihilominus vera,& communis sententia est,non semper hos effectus esse veros,nec semper falsos, sed interdum vno modo, interdum alio fieri à Dęmone. Ita docent Theologi omnes 2.d.7.& 4.d.34.D.Thom. 1.p.q.114.artic.4.ad argum.& 3.contra Gent. c. 104. & sequentibus, & quæst.6. de Potent.artic.5.ad 8.& quæst.16.de Malo,art.9. ad 10. & 2. ad Thessal. 2. lection.2.in fine,Alens.2.part. quæst.43. per totam;Victória dicta Relect. cap.7. Abulens. in cap. 4. Matth. quæst. 47. Martin. libr. 2. quæst. 6. Estque sententia Augustini lib.3.de Trinit.c.7.& sequentibus; & aliis locis sæpe citatis.Idemque sumitur ex Iustino, Tertullian. Origen. aliisque Patribus, qui interdum docent aliquos effectus horum Magorum esse veros, interdum tantùm phantasticos. Ratio autem huius varietatis partim ex impotentia Dęmonis,partim ex malitia reddenda est. Difficultas verò est in vtraque parte huius rationis explicanda,& in assignando modo ad hos effectus discernendos.

Alens. Victor. Abulens. Delrius. August. Iustin. Tertul. Origen.

12. Regula assignatur ad cognoscendos effectus falsos.

Dico ergo. Quoties effectus omnē vim causarum naturalium,& corporearum superat, & requirit formalem aliquam mutationem quoad substātialem formam,vel qualitates,talis effectus non fit verè per Magiam,sed tātùm phantasticè,vel per aliquem motum localem, qui ita ab ipsomet Dæmone fit, vt ab alio fieri appareat.Hæc assertio sequitur apertè ex principiis suprà positis.Nam Dæmon non habet virtutem ad efficiendos verè huiusmodi effectus, ergo quando illos promittit,aut exhibet,mendaciis, ac præstigiis vtitur. Tunc ergo falsitas est ex defectu potestatis. Possumusque hoc breuiter exemplis declarare, discurrēdo per tres species horum effectuum suprà positas.Nam in prima non potest Dęmon scientiam infundere subitò, quia hoc non potest fieri per causam naturalē,quēdo ergo tale aliquid facere videtur,pręstigio vtitur.Vt interdum facit Dæmō,vt is,qui prorsus diuinam Scripturam ignorabat,repente facto aliquo signo,vel sumpto aliquo cibo, totam illam memoria tenere, & intelligere videatur. Sic enim de Anabaptistis refertur,quòd sumpto bolo illius panis, quem ipsi pro Eucharistia sumūt,repente de Scripturis disputant, & illas se nosse gloriantur illam scientiam,sed Dæmon ipse præoccupans hominem, eius linguam mouet,vt loquatur, & phantasmata eius ita excitat,vt putet se illa scire.Quòd autem illa sit actio Dæmonis probatur ratione sumpta ex eius impotentia ad infundendos habitus, vel species, & ad applicandum tam subito omnia phantasmata, & faciendum omnes actus internos necessarios ad illam sciētiam acquirendam.Tum etiam experientia;nam si talis homo Dæmonem deserat, & conuertatur ad fidem, abstineatque ab illa hęretica cœna; inuenitur tam rudis,sicut antea erat, quia Dæmon etiam illum deserit, quòd etiam referunt, qui illud experiri potuerunt.

Non potest Dæmō sciētiam infundere.

13. Mortuos non verè suscitat Dęmon.

In secunda verò specie Magię intelligetur esse clara impostura Dęmonis,quando per Magiam promittit hominis mortui resuscitationé,quam efficere non potest,sed vt sibi fidem conciliet,illam fingit, vel fingendo hominem mortuum,vel occisum,seu decollatum,qui re vera non est:quia potest eludere sensus,& facere,vt appareat caput abscissum,& sanguis fluens, cum re vera nihil tale fiat.Vel si homo verè supponitur mortuus, ipse ingreditur cadauer eius, vel aliud omnino simile apparens format ex aere, & in eo ita loquitur, vt viuere reputetur. Quod interdum facit, vt credatur potens ad resuscitandos homines, vel vt animas hominum post mortem Dæmones fieri suadeat,

D Thom. August. Chrysost.

deat, vt ait D. Thom. 1. p. quæstio. 117. artic. 4. ad 2. ex Augúst. lib. 10. de Ciuit. capit. 11. & Chrysost. Homil. 29. in Matth. Idem manifestum est in his amuletis, & periammatis, quando ars magica homini promittit fore per illa impassibilem, vel non posse vllo casu contingente lædi, si talem artificiosam imaginem portet, vel quid simile. Tunc enim re vera non fit corpus impassibile, vel immune ab his nocumentis, sed tam subest illis, sicut antea, & quoad hoc dicimus effectum esse præstigiosum, & falsum. Nihilominus tamen accidere poterit, vt alius effectus re vera consequatur, nimirum vt talis homo ense punctus non feriatur, & vt lapis rectà cadens obliquè cadat ne illi noceat. Nam hæc operatur Dæmon ipse, quia inuisibiliter potest interponere aliquid, quod resistat, vel ensis motum continere, aut impedire valeat, nec vltra progrediatur, vel lapidem aliò mouere. Et ita hic effectus est quasi mistus ex veritate, & apparentia nam quoad carentiam lesionis est verus, vt experientia ipsa cognosci potest; quoad modum verò est fictus, attribuitur enim virtuti amuleti, & re vera fit à Dæmone, ille enim potest per motum localem hoc facere; amuletum autem nec potest talem motum efficere, nec illi resistere, seu illum impedire. Ita etiam contingit, quando Magia promittit hoc, vel illud facienti habiturum se statim vel equos ad iter agendum velocissimè, vel copiam auri repente inuentam in arca, vel copias armentorum, aut quid simile. Ordinariè enim hæc omnia vana sunt, & per illusionem phantasiæ fiunt, quia Dæmon non potest talia animalia verè producere applicando actiua passiuis, imò fortasse neque aurum, præsertim tam repentina actione. Vnde etiam ferunt solere tale aurum paulò post in carbones conuerti: vnde est illud Hispanum prouerbiũ, quod Victoria adducit, *Bienes del trasgo*. Et licet possit Dæmon huiusmodi res, & diuitias veras breuissimo tempore aliunde afferre inuisibiliter, tamen vel non permittitur semper id facere, quia esset nimia occasio decipiendi homines; vel certè ipse etiam non vult hoc commodum familiaribus suis conferre, sed tantùm eos illudere.

Victor.

14. Homines in bestias apparenter solũ transmutat; eodem modo mortuorum animas euocat ad corpora. 1. Reg. 28.

In tertia specie maleficiorum collocantur omnes transmutationes hominum in bestias, quas Dæmon verè facere non potest, vt diximus. Item hùc etiam spectat animarum hominum mortuorum euocatio ad corpora, vt in eis, & per ea loquantur, & occulta aliqua narrent, & futura prædicant: cuius exemplum habemus 1. Reg. 28. Est enim ibi præter deceptionem diuinationis, illusio in fingenda præsentia, & actione animæ hominis mortui. Nam licet Dæmon naturali virtute possit animam separatam loco mouere, etiam coactam: tamen secundùm legem à Deo statutam hoc ei non permittitur. Quia in animas sanctas nullam habet potestatem, quod de cœlestibus est clarum: idem verò est certum de animabus Purgatorij, quia lex diuina est, vt inde non exeant, donec soluant, & tunc rectà tendant in cælum. Nec Dæmones habent in illas animas potestatem vllam. Quòd si fortè aliquando aliqua illarum inde permittitur exire, solùm est ex speciali dispensatione Diuina, pertinetque ad eius gratiam, vel liberalitatem, non ad Magiam. Animæ verò Inferni ita sunt ex lege Dei alligatæ loco, & igni Inferni, vt nec sua, nec Dæmonum omnium voluntate inde exire valeant. Vnde diues ille existens in inferno Luc. 16. non potuit inde exire, licet maxime cuperet. Nec Dæmoni hęc licentia datur, quia illæ damnatæ sunt ad perpetuum carcerẽ, ibique possunt à Dæmonibus torqueri, non tamen inde extrahi etiam per momentum; quia neque ipsi possunt legem Dei violare, nec est, cur eis talis licentia detur.

Luc. 16.

15. An Samuelis anima verè apparuerit? August.

Hic verò statim occurrebat difficultas de anima Samuelis. An verè apparuerit, cum a Pythonissa fuit euocata? Quæ res satis vulgaris est, & dubia; illamque in vtramque partem versat Augustinus lib. 2. Simplic. q. 3. & tandem concludit faciliorem intellectum, & expeditiorem exitum esse dicere eum, qui tunc apparuit, non fuisse Samuelem, nec quoad animam, nec quoad corpus, sed spectrum, & imaginem eius. Nam solent (inquit) Augustinus imagines rerum in Scriptura nominibus rerum appellari, idemque respondit ad Dulcit. lib. 8. Quæst. ad illum q. 9. In li. verò 2. de Mira. spec. Aug. attributo c. 11. hæc sentẽtia constantiùs affirmatur: imò in li. Quæstion. veteris testaméti q. 27. sub nomine eiusdem Sancti sic dicitur: *Indignum facinus æstimo, si secundum verba historiæ cõmendatur assensus, id est, quod verus Samuel apparuerit.* Sed est nimia censura, & aliena à mente Augustini in aliis eius locis certis, & indubitatis. Tertul. tamen lib. de de Anima cap. 57. cum exaggeratione dicit: *Absit, vt anima cuiuslibet Sancti, nedum prophetæ à Dæmonio credamus exactam, edocti, quod ipse Sathan transfiguretur in Angelum lucis.* Eandem sententiã habet Iustinus, si ipse est auctor Quest. ad Gent. q. 52. Sequitur etiam Cyril. li. de Adora. in spir. Guil. Paris. li. de Vniuers. 1. p. 2. p. princip. circa finem. Et Turre. in c. *Nec mirum* 26. q. 5. At verò Iustin. Dialog. cum Tryphone versus finem planè docet contrariam sententiam. Probat enim animam manere post mortem ex eo, *quòd Samuelis animus ab ea, quæ Pythone afflata erat, Saulis rogatu reuocatus est*, Imò sentit habuisse Dæmonẽ potestatem ad id faciendum quasi generali lege illius temporis: *Videntur enim* (inquit) *omnes etiam animi eorũ, qui ita iusti sunt, & prophetæ ita venisse in potestatem talium virtutum, qualem fuisse in illa Pythonissa res ipsa declarat.* Et infra subdit debere nos petere, *ne in tale dominium animæ nostræ incidant.* Et sequuntur Lyra, & Caiet. in 1. Reg. & latè ibi Abul. q. 18. Et constantissime Bened. Perer. in c. 7. Exod. 18. Et fauet non parùm August. libr. 2. de Cur. pro mortuis agend. c. 12. Denique D. Thom. dicta q. 95. art. 4. ad 2. & 2. 2. q. 174. art. 5. ad 4. & 1. p. q. 89. ar. 8. ad 2. vtramque sententiam, vt probabilem, videtur relinquere, & Caiet. ait, adhuc sub iudice litẽ esse, quod etiam asserit Pamelius in Scholiis ad Tertul. supra. Idem ferè habet Sot. libr. 8. de Iustitia, quæstione 3. artic. 2. Castr. libr. 2. de Iusta hæreticorum punitione cap. 14.

Tertul. Iustin. Cyril. Guil. Turrec. Lyra. Caietan. Abul. Perer. August. D. Thom. Pamel. Sot. Castr.

16. Soluũtur rationes assertentiũ fuisse veram animam.

Igitur qui negant, fuisse veram Samuelis animam, præcipuè id conantur colligere ex ipso loco Regum, vt latè expenditur nomine Augustini dicto li. de Mirab. & Quæst. veter. testam. Nam in primis ibi nunquam affirmatur, illum fuisse verum Samuelẽ, sed de Pythonissa dicitur: *Cùm vidisset Samuelem*, quod rectè intelligitur iuxta mentem eius, quia putauit se videre: & similiter de Saule subiungitur: *Intellexitque Saul, quòd Samuel esset*; intellexit ergo ille, non tamen inde sequitur, ita fuisse, neque id ibi affirmatur. Rursus verò subditur; *Dixit autem Samuel ad Saul, Quare inquietasti me, vt suscitarer.* At verò etiam dicitur loqui Samuel, id est, qui putabatur esse Samuel à Saule, & Pythonissa. Frequens enim est in Scriptura, vt iuxta hominum opinionem vocibus vtatur. Preterquam quòd (vt Augustinus ait) sæpe imagines solent vocari nominibus rerum, quas repræsentant, & qui personam agit alterius, nomẽ eius suscipit, sicut Angelus loquẽs nomine Dei solet in Scriptura Deus appellari. Quòd autem Samuel dixit, *Quare suscitasti me*, & potest esse dictum iuxta mentem Saulis, & potest intelligi fuisse mendacium à Dęmone prolatum; Dæmon enim erat, qui ibi loquebatur, & mentitus est, dicens se esse Samuelem resuscitatum, vt etiam Saulem, & Pythonissam magis deciperet. Quòd autem Dæmon loquens ad Saulem

August.

ad Saulem nomine Samuelis futura omnia verè prophetauerit, Dei permiſſio, & ordinatio fuit in pœnã, & afflictionem Saul. Vnde etiam illud, quod Dæmon inter alia dixit ad Saul *Tu, & filij tui cras mecum eritis*, verum fuit, vt dictum à Dæmone, quia Saul non cum Samuele in loco piorum, ſed cum Dæmone in Inferno futurus erat.

17. *Eccleſ. 46.* Obijcitur locus Eccleſiaſtici.

Maiorem difficultatem habet hic locus ex alio Eccleſiaſt. 46. Vbi de vero Samuele videtur hæc apparitio exponi, ſic enim de Samuele dicitur: *Poſt hæc dormiuit, & notum fecit regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia delere impietatẽ gentis.* Quę verba adeò clara videntur, vt Aug. dicto li. de Cura pro mort. agend. & D. Thom. in citato loco 1. p. ſignificent, ſi liber Eccleſiaſtici inter Canonicos recipiatur, non poſſe negari, quin vera Samuelis anima apparuerit; at nunc de fide iam certum eſt, librum illum eſſe Canonicum. Nihilominus Ianſenius ibi illum locum in priori ſenſu interpretatur dicens, Spiritum ſanctum in vtroque loco tenuiſſe eundem modum loquendi circa phantaſticum Samuelem, vocando ſimpliciter Samuelem, qualem Saul, & Pythoniſſa decepti eſſe putarunt. Dices; Quomodo ergo in poſteriori loco in laudem Samuelis ponitur, quòd etiam poſt mortem prophetauerit. Si enim non ipſe fuit, ſed Dæmon ſub imagine eius, nulla illius laus exiſtit. Reſpondebunt tantam fuiſſe apud Deum Samuelis auctoritatem, vt non permiſerit, mentiri etiam Dæmonem, qui nomine eius loquebatur: & ideò prophetia illa, etiamſi à Dæmone proximè dicta, Samueli attribuitur, quia propter illum, & propter bonum nomen eius conceſſa eſt. Et addi poteſt, Dæmonium non potuiſſe certò ſcire, quod prædixit, niſi à Deo per aliquẽ miniſtrum ſuum edoctum; fieri autem potuit, vt Deus ordinauerit, quod Dæmon inſtrueretur à Samuele de his, quę dicturus erat, & ita non fuerit locutus niſi ex reuelatione, & permiſſione ſibi facta per Samuelem, ideoque tam prophetiam, quam laudem eius Samueli attribui. Ita ergo hæc pars defenditur.

D. Thom. *Auguſt.* Explicatur locus. *Ianſenius.* Obiectio. Solutitur.

18. Præfertur opinio aſſerens fuiſſe veram animã Samuelis.

Quoniam verò oppoſita ſententia ſincerius verba Scripturæ interpretatur, & ſine incommodo poſſunt ita ſubſiſtere pręferenda videtur. Illa verò ſuppoſita, addendum eſt; ſi Samuel verè apparuit, non in vi artis Magicæ apparuiſſe, ſed ex peculiari ordinatione diuina ad maiorem terrorẽ, & confuſionem Saul. Vnde aliqui cenſent, Samuelem pręueniſſe incantationẽ Pythoniſſæ, quod non repugnat Scripturę, licèt ex ipſa non ſatis colligatur. Quocirca ſi Samuel venit, non ex poteſtate Dęmonis venit, ſed ex voluntate Dei. Nec enim probandum cenſeo, quod Iuſtinus ſentit, Dęmonem habuiſſe poteſtatem in Samuelis animam, vt eam ſuo nutu, ac volũtate poſſet ad vocem Pythoniſſæ à Limbo educere, & ad terram deferre. Incredibile enim eſt, Dęmonem habuiſſe poteſtatem ordinariam talem ſuper ſanctorum Patrum animas, vt per ſe notum eſt; nec eſt magis credibile, Deum illam ei ex diſpenſatione conceſſiſſe ſuper animam Samuelis. Quamquam enim hoc non ſit ita abſurdum, quin fieri poterit vt Auguſtinus ad Simplicianum, dicit, tamen nec neceſſarium eſt ad hiſtoriam etiam cum omni proprietate, & rigore verborum intellectam, neque habet decentiam vllam, vel congruitatem. Nam cognita Dei voluntate, anima Samuelis poterat per ſe venire, & loqui virtute diuina. Præterea eſto, anima ipſa venerit, non eſt neceſſe proprium, & verum corpus Samuelis apparuiſſe, quia poterat anima Samuelis faciliùs apparere in corpore aſſumpto, & formato ad ſimilitudinem ſui corporis, ſicut Angeli facere ſolent. Quamuis enim anima ſeparata fortaſſe non poſſit virtute naturali corpus aſſumere; tamen poteſt Deus hanc virtutem illi conferre. Eo vel maximè quod licet verum corpus Samuelis ibi aparuiſſet, non eſt veriſimile, propriam, & veram reſurrectionem eius ibi eſſe factam, quia fieri non poterat, niſi virtute diuina, & ad effectum ibi intentum, & narratum, neceſſe non erat, tantum miraculum tunc operari: ergo qualecunque fuerit illud corpus, ſi vera anima Samuelis ibi aduenit, ſolùm erat in illo tanquam motor in mobili, & ita per illud loquebatur, vt notauit Caſtro loco citato.

Auguſt. *Caſtro.*

19. Nõ ſemper eſſe veros effectus Magię, licet Dęmon illos verè poſſit efficere.

Secundò principaliter dicendum eſt; Quamuis effectus, qui per Magiam fiunt, ſæpè ſint ex his, qui poſſunt verè fieri virtute Dæmonum, modo ſuperiùs dicto, nihilominus non ſemper verè fiunt, nec ſemper phantaſticè, ſed interdum vno, interdum alio modo. Hæc eſt communis ſententia. Poteſt autem probari inductione in tribus ſpeciebus, ſeu generibus effectuum ſuprà numeratis, nam ratio à priori hîc reddi non poteſt, cùm non pendeat ex poteſtate, ſed ex libertate, ſeu voluntate Dæmonis. Cur autem aliquando velit ſic operari, ideſt verè, aliquando autem fictè, nobis ſatis conſtare non poteſt: ſed interdum fortè non ampliùs permittitur; aliquando verò ad ſuos prauos fines cenſet vnum modum eſſe vtiliorem, aliquando verò alium.

20. Probatur aſſertio in primo genere effectuum, quos Dęmõ edit.

Quod verò vtroque modo operetur in primo genere effectuum ad ſcientiam, & cognitionẽ pertinentium, probatur, quia ſupra oſtenſum eſt Dęmonem in ſuis diuinationibus interdum vera dicere, & ſæpius falſa, non ſolùm caſu ſed etiam ex inſtituto: quid ergo mirum eſt, quod in alicuius ſcientiæ acquiſitione interdum hominem verè adiuuet, interdum verò tantum fictè: Item graues auctores ſentiunt, & inter eos Tertul. lib. de Habitu mulierum, capit. 2. aliquas virtutes occultas lapidum, aut herbarum innotuiſſe hominibus per doctrinam Dæmonum, tunc ergo verum effectum habuit Dęmonum inſtructio. Item Dęmones poſſunt interdum priuare homines vſu rationis, & re vera facere amentes, quia poſſunt phantaſiam notabiliter lædere, & non videtur dubium, quia interdum id faciunt permittente Deo, ergo pari ratione vt poſtea decipiat homines ſæpe miniſtrabunt prius illis ad ſcientias addiſcendas, vel confortando phantaſiam, vel applicando obiecta, vel docendo, vt ſuprà dictum eſt. Poteſtque hic effectus non difficile cognoſci ab eo, qui illum recipit, ex facilitate cognoſcendi ſuperante vires naturales, quas in ſe expertus eſt, & ex permanentia effectus, & modo cognoſcendi per veram demonſtrationem, vel per effectuum experientiam, &c. Quòd autem multa huiuſmodi etiam contingant per illuſionem, de ſe credibilius eſt propter Dæmonis malitiam, & decipiendi affectum. Vnde hùc ſpectat, quòd ſępè etiam apparet Dæmon in forma viſibili verè ſe ipſum profitendo, & manifeſtando, aut verbis ipſis, ſpecie tetra, & deformi, vel alicuius animalis venenoſi, ac nociui, vt ſerpentis, canis, &c. Sæpiùs verò ſe alium fingit, & apparet ſub alterius ſpecie mentiendo, ac illudendo, itavt etiam ipſum Chriſtum interdum ſe fingat, ſæpius verò transfiguret ſe in Angelum lucis, & tunc ad diſcernendum, & cognoſcendum illũ magna diſcretione ſpiritus opus eſt. Poteſt quidem ex dictis, vel factis, vel aliis ſignis ſæpe diſcerni, vt ſi aliquid contra ſanam doctrinam loquitur, vel in vniuerſum falſum dicere deprehẽditur, vel aliquid ſacrilegum facere, vel odiũ in Chriſtum, aut Sãctos oſtendere, ſi excitat hominem ad ſuperbiã, vel alium ſimilem affectum. Sępe tamen difficillimũ homini eſt per ſe ſe iudicium ferre, & ideo orationẽ, & conſilio prudenti opus habet. Quòd ſi ipſemet Dæmon perſuadere conatur, ne quis conſiliũ capiat, ſed ſe occultet, aut ne ad virũ probum, & ſanctũ, ſed ad alios accedat, hoc ipſo

Tertul.

ipso se satis manifestat, quòd malus Angelus sit, & non bonus. Videri potest de hac re S. Anton. apud Athanas. in Vita eius ante medium, vbi tanquam expertus, & à Deo illuminatus optimè loquitur. Aliqua etiam habet Macar. Homil. 7. Interrog. 2. Videri etiam potest Tertul. in Apolog. cap. 22. & 23. vbi proprios; & varios Dæmonis effectus recēset, & quibus dignosci possit.

S. Anton.
Macar.
Tertul.

21. Probatur in 2.

De secundo etiā genere effectuum non videtur dubium, quin aliquando verè, interdum fictè fiāt. Aliquando enim per artē magicā subitò homines ditātur pecuniis, quę paulo post in vilē aliquā materiā resoluūtur, seu potiùs apparent. Aliquādo verā monetam non ab eis factam, sed aliunde sublatā Dæmones conferūt suis maleficis, vt experiētiis cōstitisse referunt: De quo videri potest Petr. Binsfel. d. li. de Confes. Malef. prælud. 6. Similiter facilè credi potest, quod sæpe sanitas comparata opera Magiæ sit vera sanitas, aut vulneris curatio, id enim ex operationibus hominum, & ex diuturnitate effectus bene cognosci potest. Et in similibus effectibus eadem est ratio. Vnde quod D. Tho. in 3. d. 22. q. 2. art. 4. ad 4. dixit, *Illa quæ fiunt per artem Dæmonis præter viam naturæ non sunt diuturna.* Intelligendum est de his, quæ ita fiunt præter viam naturæ, quoad ipsas causas naturales, id est, quæ talia sunt, vt per naturales causas fieri non possint. Illa enim vt diximus, fucata sunt, non vera, & ideo non diu consistunt. At verò si solùm fiant præter viam naturæ, quoad applicationem causarum (nam illa applicatio longe alio modo potest fieri à Dæmone, quàm ab homine, vel ab aliis causis naturalibus) sic facta possunt esse diuturna, si talia sint, vt à causis naturalibus conuenienter applicatis fieri possint; nam tunc ad veritatem, vel durationem effectus nihil refert, quod hoc, vel illo modo facta fuerit applicatio. Vnde è conuerso, & à posteriori si effectus est diuturnus, magnum indicium est, quòd sit verus: præsertim si cum hac proprietate alia etiam signa concurrant, vt quod res sic facta habeat eandem virtutem operandi, & similia.

Binsfel.
D. Thom.

22. Expenditur tertiū genus effectuum.

Denique lōgè certius est in tertio genere maleficiorū effectus esse plusquam veros (vt sic dicam) est enim magis proprium Dæmonis nocere, quàm benefacere, imo nunquam benefacit, nisi vt occasionem nocendi captet, & ideo frequentiùs in effectibus maleficiorum veritas inuenitur, quā in aliis, & propter hanc causam tam seuerè prohibetur hæc ars maleficiorum, & ipsa maleficia puniūtur, vt suprà ex iure canonico, & ciuili allegatum est, quia re vera nocent valde, & non apparenter tantùm, & ita vltra Religionis perniciem, etiam contra iustitiam sunt valde nociua Reip. Quod euidenter ostendit maleficium illud, quod impotētem reddit hominem ad generandum, & veluti per Antonomasiam nomen maleficij obtinuit: nā impotentia illa tam vera est, vt iure canonico censeatur illud sufficiens impedimentum ad irritandum matrimonium postea contractum. Vt patet ex cap. vltim. de Frigid. & malefic. & cap. vlt. 33. q. 1. & ex cōsensu omnium Doctorum ibi, & Theologorum 4. d. 24. & aliorum. De qua re, & experientiis illius vide Martinum lib. 3. p. 1. quæstion. 4. sect. 8. Solùm hic obseruo, cum dicimus hunc effectum esse verum, non semper intelligi quantum ad intrinsecam impotentiam, sed solùm quoad actum ipsum, qui semper impeditur, siue id contingat propter impedimētum per se, vt ita dicam, id est propter infrigidationem, desiccationē, vel aliquid simile, per quod ipsa virtus generandi intrinsecè debilitatur; siue per obstaculum aliud interpositum, etiamsi virtus integra sit: vtroque enim modo accidere potest, vt in dicta d. 34. latè docēt Theologi, præsertim Palud. q. 2. art. 3. Quomodo autem hoc non obstante maleficium possit censeri perpetuum, maximè quando virtus ipsa generandi in se non est immutata, cum semper pendeat à voluntate Dæmonis tractatur latè in 4. vbi suprà, & benè Thomas Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 94. Ad rem verò præsentem non refert, nobis enim sufficit, vt effectus ipse re vera fiat virtute Dæmonis, quacunque ratione fiat.

Cap. vlt.
Delrius.
Sanchez.

23. An striges verè locum mutent, pars negatiua proponitur.

Alius vulgaris effectus maleficiorum est mutatio locorum superans omnes vires humanas, omnémque actiuitatem corporum naturaliū. In quo maximè solet dubitari de lamiis, seu strigibus, quę dicūtur ferri per aera ad loca distantissima in breuissimo tempore, An hoc verè illis contingat, aut solùm per phātasiæ illusionem? Nam quidam hoc posterius affirmant, præsertim Canonistæ, quibus hanc opinionem tribuit Victoria in dicta Relect. Et videtur in eam inclinare Turrecrem. in cap. *Episcopi* 26. q. 5. art. 2. præsertim ad 5. Et fundatur in illo c. *Episcopus*, propter quod dixit Nauarrus in Man. nu. 11. c. 38. esse peccatum mortale credere striges corporaliter per aera ferri ad diuersa loca, nisi aliquando, & rarò Deo permittente. Et huic opinioni fauent aliquæ experientiæ, quæ referuntur, quales sunt illæ, quas Abul. in capit. 13. Genes. q. 354. & Caiet. 2. 2. q. 95. art. 3. referuntur de quibusdam fœminis maleficis, quæ dicebant media quadam vnctione ferri ad loca distantissima, in quibus aliarum similium consortio, & omni voluptate perfruebantur. Et tamen ad sumendam experientiam se se coram aliis vnxerunt, & statim graui sopore correptæ in eodem loco iacuerunt, donec ad se redierunt: & tamen narrabant se ad illa loca, & conuiuia fuisse perductas. Vnde conuictæ sunt, non re ipsa, sed sola illusione phantasiæ illa omnia eis accidisse.

Victor.
Turrec.
Cap. Episcopus.
Nauar.
Abul.
Caiet.

24. Pars affirmatiua.

Nihilominus tamen alij docent, omnino deferri has sagas corporaliter, ac verè ad loca distantia, & ibi cum aliis congregari ex variis, ac distantibus locis, multáque turpia, & sacrilega in illis locis cum aliis similibus, & cū ipsis Dæmonibus, fortasse in forma visibili, & humana committere. Hæc est sententia communis Theologorum, & Iuristarum, vt ait Pegna in Direct. Comment. 68. Eámque ita affirmat Abul. quæstion. 47. in cap. 4. Matth. vt dicat non posse hoc sine impudentia negari, cum mille testes occurrant, qui harum rerum conscij sunt. Idem latè prosequitur Iacob. Sprengerus in Malleo Maleficorum, & Castr. li. 1. de Iusta hæreticorum punitione c. 16. & Paulus Grillanus de sortilegis quæst. 7. & alij, quos refert, & sequitur Martinus lib. 2. q. 10. & lib. 5. sect. 16. nu. 4. & 5. Vbi etiam Patres antiquos refert, qui loquūtur de potestate Dæmonis ad hos motus efficiendos, in quibus etiam varia occurrunt exempla, vt de Simone Mago ducto in aera virtute Dæmonū apud Clementem lib. 6. Constit. cap. 9. & de cellula sancti Equicij loco mota à Dæmone apud Gregorium 1. Dialog. capit. 4. De his item lamiis dicitur experimento cognitum esse, sæpe accidisse in illis congregationibus, & locis, ad quæ deferūtur, vt nonnullæ aliqua occasione deterritæ, vel nomen IESV proferant, vel signo Crucis se benedicant, & statim congregatio dissoluatur, & omnes dispareant, ac Dæmones fugiant, & solæ maneant, quæ signum sacrum fecerunt, & in eodem loco, in quo esse putabant, se inueniant, & pedibus, &

Pegna.
Abul.
Sprenge.
Castr.
Grillan.
Delrius.
Clemens.
Greg.

bus,& non sine magno labore domum redire cogantur:& interdum priùs à Dæmone propter non seruatam nequissimam disciplinam,& scandalum aliis datum vehementer cædantur. De qua re varia exempla referuntur in dicto lib.de Confessionibus Maleficiorum Prælud. 10. versus finem. Denique ratio vnica,& prudentialis potiùs,quàm speculatiua est,quia potestas non deest Dæmoni, vt hoc verè faciat,vt iam constat,nec est,cur Deus id non permittat,vt etiam est per se notum, cum permiserit Dæmonem transferre ipsum Christi corpus ab vno loco in alium: voluntas item Dæmonis promptissima est ad has mutationes & cōgregationes prauas verè; & realiter efficiendas, si videat illo modo posse ad maiora peccata illas mulieres inducere,vel magis id sibi præstare,vt ab eis *maiorem cultum, & adorationem consequatur.* Vnde infinita sunt testimonia, & confessiones ipsarum sagarum, quæ ita sibi hoc accidisse narrant, ideóque multi prudentes iudices illis fidem adhibent,& iuxta grauitatem delicti, quæ inde resultat, illas puniunt. Rectè ergo dixit Abul.non posse hoc prudenter negari.

Abul.

25. Resolutio quæstionis.

Quare in hoc effectu optimè locū habet cōclusio posita,& ex illo vtraque pars eius cōprobatur. Nā interdū totū hoc fit per illusionē phantasiæ, vt probant experientiæ prioris opinionis. Sæpiùs autē verè & realiter fiunt saltem quantū ad translationem localem,& similem actionē. Et hoc videtur esse regulare,aliud autem veluti per exceptionem. Quam fortasse ideo Dæmon interdum facit, vt putetur semper ita fieri,& non verè. Quando autem vno modo,vel alio fiant, ex confessionibus ipsarum personarum,attentis circunstantiis, quas ipsæ narrant,prudenter pensandum erit. In dubio autem,& quandiu aliud satis non probatur, præsumendum videtur, quòd verè factum sit, & ita esse puniendum. Quamuis etiam si res per illusionem interdū fiat,tunc etiam grauissimum peccatū committatur, & eodem fere supplicio dignum propter pactum cum Dæmone,& conatum ad totum illud delictum verè,& realiter præstandum.

26. Explicatur argumētum petitum à Cap. *Episc.*

Circa cap. *Episcopus*, quod negotium facere solet contra communem sententiam duo solent dubitari. Primum est de Auctore, secundum de sensu. De 1. dubium est,quia Gratianus illud refert ex Concilio Anquirensi,quod sub hoc nomine extat, & si fortè legendum est Ancyrano, in illo etiam non habetur, sed in appendice illius sumpta ex quodam libello sexdecim librorum partialium li. 6.c.7.vt in 1.to. Concil. quod non videtur certæ auctoritatis. Adde, magnam partem illius capitis inueniri nomine Augustini lib.de Spirit.& Anim. cap. 28. Nihilominus omnes recipiunt caput illud vt autenticum. Et quidam putant fuisse Damasi in quodam Concilio Romano:quod sentit Baron. tomo 4. An. 382. num. 20. & 22. & in Decret. Gregor. annotatur, in quodam peruetusto codice Romano de Vitis Sanctorum in vita Damasi fieri mentionem cuiusdam Concilij Romani sub illo Pontifice,in quo fit mentio istarum mulierum illusarum à Dæmonibus. Alij verò adscribendum illud putant Concilio Ancyrano, quia traditione antiqua hoc receptum videtur, à qua non videtur facilè recedendum. Maximè quia quod ex Concilio Romano sub Damaso affertur, non est contrarium. Ibi enim solùm fit mentio dictarum mulierum, & præcipiuntur excommunicari: quod potuit rectè fieri, etiamsi in Ancyrano Concilio (quod censetur antiquius) Canon ille editus fuisset. Vnde etiam potius videtur Auctor libri de

August.

Damas.

Baron.

A Spirit. & anima ex illo capite partem quandam transcripsisse,quam è contrario.

27.

Hac ergo parte supposita, circa alteram de sensu breuiter dicendum est,quæ in illo capite dicuntur,non esse generaliter accipienda, sed applicata ad casum & materiam, de qua ibi erat sermo, scilicet, de quibusdam mulieribus, quæ credebant dari aliquam Deam Dianam, quæ veram potestatem, & dominatum haberet, cuius virtute interdum per aera equitando ferrentur,& ad illius obsequium,& seruitium vocarentur, cui etiam obediendum esse credebant, & fortasse etiam putabant illam Deam posse veros equos formare, & per aera mittere,& similia, quæ ex verbis, & discursu capitis satis constant. Item quod de Herodia

B de illa cogitabant,incredibile erat, in re ipsa verū esse, cum illa damnata sit, & non sit in potestate Dæmonis illam ab Inferno educere, multóque minùs poterat illi verum corpus restituere, vt cū lamiis equitando per aera discurreret. Sic ergo in illa narratione multi errores includuntur,vt constat:& de illis, ac similibus intelligenda sunt verba,quæ ibi subiunguntur: *Quia talia,& similia credunt, fidem amittentes.* Et ita huiusmodi credulitas in illa materia ibi magis damnatur, quam opus faciēdi maleficia ex pacto cum Dæmonibus, quamuis hoc etiam valde damnabile sit. Nos autem loquimur de solo effectu mutandi locum, & faciendi aliquas actiones corporeas, quæ sine dubio virtute Dæmonum fieri possunt. Vnde

C addere possumus,semper in his maleficiis interuenire aliqua,quæ non verè,sed apparenter fiunt, vt quòd dicuntur istæ sagæ deferri in hircis, præstigium est,stultúmque esset credere illos esse veros hircos;sunt enim ipsi Dæmones sub tali specie, & sic possunt aliæ illusiones contingere, & nihilominus mutationes,& actiones locales veræ esse. Atque sic intelligunt textum illum Doctores cōmuniter, præsertim verò Turrecr. ibi articul. 3. & Abulen. supra ad 1. & satis latè Syluester verb. *Hæresis* 3. latius verò Martinus libr. 5. sect. 16. versus finem.

Turrec. Abul. Syluest. Delrius.

CAPVT XVII.

Quibus mediis vti liceat ad tollenda maleficia.

D

HÆc quæstio de maleficiis proponitur, quia quando vsus Magiæ ad bonum aliquod siue fortunæ,siue corporis,siue intellectus,sibi, aut alteri acquirendum,ordinatus est, etiamsi cōtingat, effectum illum esse comparatum,necessarium non est contra talem effectum iam factum,seu possessum remedium aliquod adhibere; sed solùm contra peccatum,quod in tali effectu procurando cōmissum est,& ne iterum in posterū fiat. Ratio est, quia per talem effectum nulli facta est iniuria, & ita nulla est obligatio resarciendi damnum, vel restituendi aliquid. Aliunde verò bonum illud,

1. **Quæ bona per Magiam acquisita retineri possint.**

E quod factum est,secluso ordine ad talem causam, nullam habet malitiam, nec in illo effectu habendo, vel retinendo est aliqua inordinatio moralis per se loquendo,vt supponitur, & est per se clarum. Nam si talis effectus per media naturalia, & generalem Dei prouidentiam, & proprio, ac honesto labore humano esset comparatus, nulla esset inordinatio illud retinere, & conseruare, ergo quamuis effectus eiusdem rationis per iniquam superstitionem comparatus sit, non tenetur quis illum destruere,sed potest honestè retinere,ac illo vti humano modo,quia respectus ad talē causam iam cessa

iam cessauit,& culpa per pœnitẽtiam potuit moraliter omnino deleri. Sicut lucrum acquisitũ v. g. à meretrice sine iniuria alicuius, licet turpiter acquisitum fuerit, honestè postea retinetur, maximè mutando vitam,& honestè postea illo vtendo. Ita ergo in præsenti fieri potest seruata proportione.

2. Ea retineri possunt, quæ in conseruatione nõ pẽdent à Dæmone.

Duo autem seruare necesse est. Vnum est, vt conseruatio talis boni ab opera Dæmonis omnino iam nõ pendeat, alioqui non cessasset malitia, quæ ritur ex ordine ad talem causam, & ideò semper esset illicitum ita retinere, & conseruare tale bonum. Vt v. g. si alicui esset per Magiam sanitas restituta nõ absolutè,& simpliciter, sed cum onere conseruandi illam tali, vel tali remedio superstitioso, vt quotidie vtendo tali cæremonia vana, vel deferendo tale amuletum dæmoniacum, tunc non licebit tale bonum ita retinere, sed oportebit potius salutem perdere, quam tali medio illam conseruare. Si autem sanitas semel esset comparata absolutè sine tali dependentia, licèt per superstitiosum remedium,& cum pacto Dæmonis etiã expresso obtenta esset, clarum est non esse propterea abiiciendam, neque aliud remedium esse necessarium contra talem effectum, sed solùm contra peccatum. Optimúmque consilium est recognoscere illum effectum vt à Deo collatum, ipse enim est per se, ac principalis causa eius, & permittendo mala, interdum confert beneficia, quæ ab illo semper recognoscenda sunt. Et quod dicimus de sanitate, habet locum in scientia naturali, seu cognitione alicuius virtutis herbarum, vel similibus. Quia, vt suprà dicebam, licèt hæc malè comparata sint, si omnino cesset postea pactum cum Dæmone,& recursus ad illum, licitum est illa retinere,& honestè tali cognitione vti. Ac denique idem erit de pecunia, & aliis bonis fortunæ, si cõstet, esse vera,& non tantùm ficta, & apparẽtia.

3.

Et hoc est alterum obseruandum pro his externis bonis, nam frequentiùs in illis cõtingit elusio, & ideo nisi res sit satis probata,& euidens, cauendum est ab vsu talis pecuniæ, vel alterius rei similis, quia in eo vsu potest facilè iniustitia committi, & consequenter graue scandalum generari. In his etiam bonis contingere potest, vt per rapinam alteri sublata sint, non ab ipso, qui Magiam exercuit,& à Dæmone illa recepit, sed ab ipso Dæmone. Nam cum ille non possit verum aurum efficere sæpè vt det vni veram pecuniam, ab alio surripit. Si ergo hoc constaret possidenti talem pecuniam, profectò obligandus esset ad illam domino reddendam, quia saltem ratione rei acceptæ videtur ad hoc teneri.

Obiectio.

Dices: Eo ipso quod Dæmon illam subtraxit ab alio, permittente Deo, videtur alius dominum talis rei amisisse, quia potens est Dæmon ad auferendum illud: ergo ex re ipsa non nascitur talis obligatio, ergo si alioqui illa non fuit iniusta acceptio ex parte Magi, non videtur ad restituendum teneri.

Responsio.

Respondeo, negando, alterum amisisse talis rei dominum propter solam Dæmonis rapinam, quia Dæmon per se licèt possit rem auferre, quæ localiter mutari potest, non potest tamẽ eradicare (vt sic dicam) illius rei dominium, quod personæ ipsi quasi adhæret, nec Deus permittendo ablationem rei, concedit licentiam auferendi dominium, nec est, cur Dæmon quasi iure suo tantam habeat potestatem. Hoc tamen vix potest ad praxim reduci, quia constare non potest, vnde talem pecuniam Dæmon tulerit, potuit enim ex thesauro in terris recondito, vel in maris profundo existente illam citissimè portare, vel alio modo illam donare sine detrimento tertij: & ideo vbi certis indiciis de domino non constiterit, retineri potest. De remediis ergo circa hos effectus nihil dicere amplius necesse est.

4. Remedium Magi adhibendum.

Vnum tamen per occasionem dicere non prætermittam, quod maleficis etiam commune esse potest. Solent enim hi Magi, quando expressum pactum cum Dæmone ineunt, Christo,& Sãctis eius, suæque spirituali saluti, & Sacramentis omnibus renunciare, seque totos Dæmoni in obsequium tradere, dato etiam chirographo, suo interdum sanguine consignato. His ergo hominibus, vt resipiscant, primum omnium remedium contra desperationem, & hæresim adhibendum est; solent enim miseri existimare, nullum sibi remedium ad æternam salutem superesse, eo quòd iam illi renunciarunt, & ad perpetuam societatem,& subiectionem Dæmoni se obligàrunt. At vero definito iudicio hoc credere hæreticum est, & secundùm illam existimationem, vel apprehensionem operari, desperationis peccatum est. Tenentur ergo isti firmiter credere in primis non solùm licitè posse, sed etiam teneri, pactum rescindere, & Dæmoni abrenunciare, & quantum in se est, omnia signa perrumpere, & omnino à prioribus maleficiis, seu Magiis abstinere. Deinde tenentur credere etiam hoc peccatum per pœnitẽtiam posse deleri, ad quam subinde excitãdi sunt, nã hoc remedio omnino rescinditur prius pactum siue Dæmonium chirographum reddere cogatur, sicut de Sanctis aliquibus legitur, siue non: illud enim nihil in fine vitæ coram Deo nocebit, si per pœnitentiam sufficienter deletum sit. Quæ doctrina hic ex professo nõ probatur, quia prior pars per se nota est, nam cum pactum illud sit iniquissimum & Deo iniuriosum, clarum est, esse inualidum, ac subinde seruari non posse, sed omnino debere rescindi. Altera verò pars ex materia de Pœnit.& Gratia Dei, manifesta est, & ex generalibus Dei promissionibus Ezechiel. 18.& 33. & sæpe aliàs sine tali exceptione. Denique Sanctorum exempla in hoc nota sunt, vt de sancto Cypriano in vita eius,& de Theuda Damascen. in Histori. Barlaam. capite 32. vbi hanc veritatem egregiè confirmat. Et de alio ab Augustino relato post enarrationem Psalmi 61. vbi hanc etiam veritatem confirmat. Et de B. Ægidio Lusitano Ordinis Prædicatorum in Historia eiusdem Ordinis Ferdinan. Castelli part. 1. lib. 2. cap. 72. & in vitis Sanctorum similia facilè reperientur, in quibus veluti experimento cognitum est, quod *Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia.* Roman. 5.

Ezech. 18. & 33. *Cyprian.* *Damas.* *August.* *Castel.* *Rom. 5.*

5.

Venio ad propriòs effectus maleficij, de quibus sciendum est, in duplici statu posse considerari: primò quando ita sunt facti, vt à maleficio ampliùs non pendeant, vt si quis per maleficium vulnus accepit, aut stolidus factus est, vel aliquid simile passus, quod durat quoad corporale detrimentum absque dependentia quasi conseruatiua per maleficium. Secundò affectus maleficij potest ab arte ipsa Magiæ, & ab opera Dæmonis in futurum pendêre, & solent interdum Magi signa quædam externa conficere, quibus durantibus, durat effectus maleficij, & illis destructis cessat. Pro vtrisque ergo effectibus curandis, possunt triplicia remedia adhiberi, scilicet supernaturalia, physica, seu humana, superstitiosa; hic non agimus de superstitiosis, sed de licitis; nam de aliis dicemus capite sequenti.

Triplicia remedia possunt adhiberi ad curandos Magiæ effectus.

6.

Supernaturalia ergo remedia cõtra effectus vtriusque

Quæ remedia supernaturalia ad hoc sint vtilia.

triusque generis vtilia sunt,præsertim verò oratio cum firma fide,& spe,ac conscientia pura , ad quã puritatem vsus sacramentorũ maximè necessarius est:Item ad eundẽ finẽ plurimùm conferunt bona opera,præsertim misericordiæ, ieiunij , humilitatis,& similia:Præcipuè verò sacrificiũ Missæ, quod magnam vim habet impetrãdi.Sed hæc, & similia remedia vtilissima sunt,&moraliter necessaria,sũt tamen generalia pro omni tribulatione,tẽtatione, ac necessitate,&ideo nihil ampliꝰ de illis hoc loco dicere est necessariũ.Solũ possumus addere,quãdo effectus talis est,vt pendeat semper ex artificio,& opera Dæmonis,tunc nõ solùm prodesse remedia spiritualia,priuata(vt sic dicam)sed etiam publica. Priuata voco,quæ à quolibet adhiberi possunt,& vim habẽt impetrandi à Deo , quasi ex opere operantis.Inter hæc tamen quædam sunt,quæ ratione significationis suæ peculiarẽ vim habẽt cõtra Dæmonem,vt est vsus nominis IESV, & signi crucis, & humiliatio cordis ad Deum,& similia,quæ Dæmon maximè detestatur,& fugit propter superbiã suam,& odium in Christum.Publica autẽ remedia voco exorcismos,qui ex Ecclesię institutione fiũt, & in persona eius,& inde peculiarem vim habent impetrandi , quod etiam de vsu aquæ benedictæ dici potest, dę quibus sacramentalibus in 1. & 4. tom. 3.partis plura diximus.Et de his remediis spiritualibus late scripsit Martinus lib.6. cap. quæst. 3.sect.3.Breuiter verò,& vtiliter Leonardus Lessius lib.2.de Iustit.cap.44.dubit.5.

Delrius.
Lessius.

7. De remediis naturalibus.

De remediis etiam naturalibus , seu physicis pauca hoc loco dicẽda sunt,quia vel effectus maleficij iam à Magia nõ pendet,licet per illam fuerit effectus,& tũc de illo perinde iudicandum est, ac si ex aliqua causa naturali esset factus , ideóque si sit ægritudo,aut læsio capitis, vel intrinseca impotentia generandi , vel aliquid huiusmodi , ad Medicos spectabit iudicare,an talis effectus physicè sit incurabilis,vel si curari possit,quæ remedia poterunt esse accommodata. Si verò non sit maleficium in ipsomet corpore , sed in rebus externis,vt fuit in Iob,occisio boum,ouium,& aliorum animalium,ac seruorum vsque ad filios , & solet esse combustio segetum,& destructio arborum,& similia detrimenta , quæ per hanc artem fieri dicuntur,contra hæc nulla suppetunt naturalia remedia,sed præcipua sunt moralia, vt est patientia eius,qui passus est damnum, & iustitia ex parte illius,qui auctor eius fuit. Nam , si potest aliqua ex parte illud resarcire , tenetur , vt suprà diximus. Denique si effectus pendet semper ab arte mala, & à Dæmone,parũ proderunt naturalia remedia, vel medicinæ,quia,si permittatur à Deo, Dæmon potest facilè impedire talium remediorum efficacitatem , vel adhibendo contraria resistentia, vel corrumpendo ipsa medicamenta vel vias obstruendo , alitérve impediendo , ne applicentur. De his verò remediis legi potest Martinus supra sect.2.

Delrius.

8. An liceat destruere signa quibus positis fiunt maleficia.

Solùm de quodam humano remedio, quale est destruere signa maleficij , quando per propriam hominis actionem, vel potestatẽ destrui possunt, quæri solet,an sit licitum,vt v.g.an liceat capillos ligatos dissoluere,aut comburere,annulum taliter confectum frangere , eruere à terra rem aliquam ibi defossam. His enim , & similibus signis solent veluti firmari pacta inter maleficũ,& Dæmonẽ,vt quãdiu signũ permanet,teneatur Dæmon malefacere ex vi pacti, destructo autẽ signo,vel cesset obligatio,vel etiam teneatur Dæmon à malefaciendo cessare. Hinc ergo oritur ratio dubitandi, quia ablatio talis rei impertinens est,vt cesset effectus maleficij in ratione causæ, vt constat,ergo qui illã efficit , solùm vtitur illa vt signo , quó moueatur Dæmõ ad cessandum malefacere, ergo est ibi quidam vsus Magiæ,& societas cum Dæmone, à quo in vi prioris pacti postulatur, vt desinat malefacere.Secũdò si hoc esset licitum,pari ratione liceret, apponere cõtrarium signum ad eundem effectum; nimirum vt pactum rescindatur , & consequenter cesset maleficium,& maleficiatus sanitatem recuperet. Sequela declaratur,& probatur. Fingamus enim signum Dæmonis fuisse priuatiuum tãtùm, vt quãdiu Petrus maleficiatus annulum in tali digito non posuerit,vel quandiu non percusserit sagam.Vel certè possit esse signum simul priuatiuũ, & positiuum,vt quandiu ex tali loco non fuerit eruta olla,v.g.ibi defossa,& loco illius fuerit posita res alia.In his(inquam)& similibus casibus licebit contrarium signum apponere : Consequens est falsum , quia per illud signum positiuè quis concurreret ad petendum à Dæmone , vt cesset quod non licet,vt suprà dictum est, ergo:Tertiò , interdum pactum est tale,vt obligetur Dæmon, oblato signo,non solùm ad cessandum , sed etiam ad restituendum subitò hominem ad pristinam sanitatem,qui ergo auferret signum , peteret à Dæmone restitutionem salutis , at hoc nunquam licet, ergo. Quartò affertur testimonium Hieronymi in vita Hilarionis , vbi refert , cum virgo à Dæmone obsessa ad Hilarionem liberanda delata esset , respondisse Dæmonem, *Exire me cogis , & ligatus subter limen teneor , non exeo , nisi me adolescens , qui tenet dimiserit.* (vtique ablatis signis maleficij) Addit verò Hieronymus. *Noluit autem sanctus antequam purgaret virginem , vel adolescentem , signa iubere perquiri , ne aut solitis incantationibus recessisse Dæmon videretur , aut ipse sermoni eius accommodasse fidem.* Vbi Hieronymus duo mala significat esse in auferendis istis signis,vnum,quia pertinet ad vsum incantationum,aliud,quia datur fides Dæmoni.

Hieronym.

9. Licere signa hęc destruere ostenditur.

Nihilominus communis sententia est , licere simpliciter hæc signa destruere,si,vbi sint , deprehendantur,vel ad manus deueniant. Quod ita docuit Scot.4.d.34.q.vnic.vt quæstionem hanc *Trufaticam* appellauerit,*quia non solùm* (inquit)*licet , sed meritorium est destruere opera Diaboli.*Quem imitatur Gabriel 2.d.8.q.2.ar.4.dub.2.Henricus autem lib. 5.q.33.dixit : *Catholicum est destruere opus superstitiosum Dæmonis,& in hoc ei contrariari.*Idem.Caiet.Sot. Castr.Syluest.Nauar.Petr.Binsfel. & omnes supra citati , & alij,quos Martinus, & Sancius referunt. Ratio à priori est , quia destruere hæc maleficia, non est positiuo iure prohibitum , nec est per se, & ex natura rei intrinsecè malum , & fieri potest bona intentione,ac fine;ergo per se loquendo licitum est. Prima pars Maioris ab omnibus supponitur tanquam indubitata , quia nullibi extat talis positiua lex , neque in iure Canonico , neque in Scriptura. Atque hinc probatur in primis secunda pars , nam in Scriptura sæpe prohibetur, quicquid in vsu harum prauarum artium malum est ex natura rei. Nam (vt suprà dixi)prohibitiones , quæ in veteri testamento de hoc habentur, non sunt de iure positiuo legis veteris , sed explicant naturale ius:cum ergo ibi numquam prohibeatur destructio talium signorum, profectò magnum argumẽtum est,non esse per se malũ. Adde, quòd potius Scriptura sæpe præcipit aras idolorum destruere,statuas confringere , lucósque succendere:Exod. 34. Deut. 7. cum similibus. Vt autem rectè notauit Henric. supra , perinde est, signa

Scot.
Gabr.
Henric.
Caiet.
Sot.
Castr.
Syluest.
Nauar.
Binsfel.
Delrius.
Sancius.

Exod.34
Deut.7.
Henric.

signa Magiæ destruere, ac idola tollere. Simile argumentum negatiuum sumitur ex Patribus, & ex Iure canonico, quia nullibi hanc destructionem prohibent in particulari, neque in generalibus prohibitionibus Magiæ continetur, vt ostendemus. Vnde licet sæpissimè ab illa generalitate ad multas species Magiæ descendant, vt illas reprehendant, vt maxime videre licet in Augustino 2. de Doctrin. Christ. capite. 20. & sequentibus, hanc actionem nunquam reprehendunt, nec verba ex Hieronymo citata continent reprehensionem, vt infrà ponderabimus, ergo signum est, talem actionem per se malam non esse. Dices, etiam sanctos Patres illam non approbare. Hoc certè parum refert, tum quia vt non sit mala, satis est quòd non damnetur, nec reprehensibilis appareat; tum etiā quia Sancti non semper approbant positiuè, quicquid potest esse licitum, semper autem reprehendunt, quæ sunt per se illicita. Adde, multos, & graues Theologos hoc factum approbasse, idque tanquā clarum, & certum docuisse, quod nō est verisimile, facturos fuisse in re per se, & intrinsecè mala.

Aug.

Obiectioni occurritur.

10. Ratione probatur.

Ratione tamen ostenditur hæc eadem pars, quia in destructione maleficij nulla est societas cum Dæmone, neque vlla honoratio eius, ergo per se nō est actio superstitiosa, ergo nec mala. Hæc vltima consequentia clara est, quia nullum aliud vestigium malitiæ alterius speciei in illa cogitari potest. Prior etiam consequentia est per se nota, quia nullus alius modus superstitionis, vel irreligiositatis in illo actu fingi potest. Antecedens autem probatur, primò, quia actio illa potiùs tendit ad destruenda vincula impietatis, & dissoluendum pactū, & consequenter quantū est ex se ad tollendam societatem cum Dæmone: Secundò illa destructio est inuoluntaria ipsi Dæmoni, nam saltem ex se inuito illo fit, & independenter à volūtate eius, ergo per se non est Dæmonis honoratio. Tertiò per illā ablationem nihil per se postulatur à Dæmone, sed tollitur efficaciter id, vnde solet Dæmon moueri ad operandum, & faciendum malum. Hoc autem per se est maximè laudabile. Vnde Hieronymus suprà refert, Hilarionem reprehendisse virginem, eo quod talia fecisset, ob quæ à Dæmone obsideretur. Sicut ergo est optimum tollere peccatum, ne Dæmon inde possit moueri ad nocendum nobis, ita licet destruere iniquum signum, quo Dæmon solet excitari ad malefaciendum. Quartò in destructione illius signi non interuenit vsus alicuius vani signi per modum causæ ad faciendum aliquid, ad quod tale signum est inutile, sed in hoc consistit ratio superstitionis cum pacto implicito, ergo. Antecedens patet, quia potius illa est destructio vani signi, non vt causæ, sed vt signi, quia vt signū solet mouere Dæmonem, ergo meritò destruitur, nec ibi est vlla supestitio etiā tacita.

Hierony.

11. De intentione, qua hæc signa destrui possunt.

Iam probatur, & declaratur altera pars de intentione: nam in primis si loquamur de intentione finis remoti illa, est intrinseca, nam est intentio operantis, non operis, vnde clarum est, esse posse bonam, vt v.g. liberare proximum ab illa vexatione corporis, quod ad misericordiam pertinet, item tollere proximo occasionem cadendi spiritualiter continuando pactum cum Dæmone, & alteri proximo ampliùs nocendi, & similia. Quod si contingat, intensionem esse malam, aut vanam, tunc poterit per accidens actio esse mala, tamen non proinde erit superstitio. Loquendum est ergo de intentione finis intrinseci, & operis; & hæc per se bona est: quia non est, nec esse debet intentio obligandi Dæmonem ad aliquid agendū, nam in hoc misceretur superstitio: Sed intentio est, destruendi incentiuum Dæmonis ad tale maleficium committendum. Nec enim dubitari potest, quin Dæmones his signis excitentur, & inducātur ad nocendum, & quod cessare soleant, illis destructis: nam hoc experientia notum est. Vnde hoc credere nulla est superstitio, quia non à Dæmone hoc discitur, vt à docente (vt sic dicam) vel testificante; sed ex operibus eius malignis, & longa consuetudine hoc per experientiam cognoscitur. Et consequenter ratione constat moueri Dæmonem illis rebus, non vt res sunt, sed vt signa sunt ab eis data, ergo licitè, & prudenter creditur, Dæmonem habere talem consuetudinem. Ergo optima intentio ad destruendum talia signa est tollere incentiuum Dæmonis ad malefaciendum destruendo illud non per artem, vel beneuolentiam eius, sed per propriā hominis potestatem, ipso etiam inuito.

12. Probatur inductione posse tolli hæc signa.

Tandem cōfirmatur hoc inductione: nā imagines astronomicæ quid sunt, nisi signa pacti, & societatis cū Dæmone? Quid autē magis vsitatum, magisque Religiosum, quā similes imagines cōfringere? Idē argumentū sumitur ex omnibus superstitiosis amuletis, & periaptis: omnia enim sunt signa fœderum cum Dæmone, & tamē optimum est, illa rumpere, vel cremare. Neque est vllus confessarius prius, & doctus, qui pænitentem absoluat priùs, quam hæc destruat. Idem est, si quis haberet scripta certa verba Dæmonis ad curādum superstitiosè, debet enim tale scriptum igni tradere. Ergo sēper est licitū destruere hæc signa, quātū per humanam industriā fieri potest. Deniq; qui dedit chirographū Dæmoni, quando renūciauit Christo, vt cū illo iniret societatē, nūquid nō potest rūpere chirographum, si ad manus eius perueniat? Potest quidem maximè: nam si licet pœnitere, & rescindere contractum, cur non licebit, signum eius perūpere? Nulla ergo videtur hic esse ratio dubitandi.

13. Non solùm hoc licitum esse, sed etiā in præcepto.

Vnde vlteriùs addo, non solum esse hoc licitum, sed etiam esse in præcepto per se loquendo. Est in primis respectu ipsius malefici, seu Magi, qui pactum cum Dæmone fecit, & signum posuit, clara est obligatio ex iustitia, quia tenetur non inferre damnum proximo. Imò suprà ostensum est, teneri ad restituenda, seu resarcienda damna illata; ergo multò magis tenetur ad non inferendum vlteriùs similia nocumenta, ergo & ad rescindendum pactum cum Dæmone, quo mediante, est causa illius damni. Sed auferre signū, nihil aliud est quā pactum rescindere, nec potest illud rescindere alio medio apto, & licito, ergo. Et confirmatur: nam iudex in foro externo iuste potest illum cogere ad maleficium tollendum, & in foro interno idem faciet prudens confessus, nec absoluet illum, donec illud destruat; tum propter obligationem iustitiæ declaratam, tum propter obligationem Religionis ad tollendam omnem societatem cum Dæmone, omneque signū eius, quantùm in se est, & quantùm licitè potest. In aliis verò non est hæc obligatio ex iustitia, nisi fortè in iudice, vel prælato, qui tenetur ex officio consulere vniuersali bono Reip. & impedire grauia, & iniusta nocumenta subditorum. Si ergo illi constet de maleficio, & de modo, quo potest per simplicem & humanam actionem destrui, tenebitur ex officio ordinare, vt cum effectu destruatur. Alij verò obligari poterunt ex charitate, quia vnusquisque tenetur subuenire proximo necessitatem patienti, & impedire illius iniuriam, si commodè potest. Dixi autem *per se loquendo*, quia ex accidenti posset quis non obligari, si graue aliquod damnum inde sequatur.

In quo generales regulæ de iustitia,& charitate seruandæ sunt.

14. Soluitur primũ argumétum in contrarium adductum.

Ad 1. ergo argumentum in contrarium respondetur,cõcedendo, ablationẽ signi non esse causã cessationis effectus maleficij, quia sicut affirmatio nõ erat causa affimationis,ita nec negatio negationis.Qui ergo destruit artificiũ illud,nõ intẽdit destruere causam,sed signũ maleficij:nego tamen,inde sequi,quod vtatur illo signo ad excitandũ Dæmonẽ, vel exigẽdum aliquid ab illo,vel in vi præcedẽtis pacti,vel quasi per nouã intercessionem,& rogationẽ Dæmonis:hæc enim omnia illicita sunt, in illo tamẽ opere nõ miscẽtur,sed solũ intenditur ablatio signi,quo Dæmon alliciebatur. Quod lõgè diuersũ est, vt facilè constat;nã in prioribus actionibus est inductio positiua Dæmonis, quæ licèt sit ad non agendũ,non est homini permissa, vt declaratũ est;in hac verò actione potius est priuatio inductionis Dæmonis,vt sic dicã;nam est ablatio signi,quod obiectiuè solet excitare,& inducere Dæmonẽ ad malefaciendum.Vnde tandẽ negatur secunda consequentia;nam hic non est vsus Magiæ, sed est vsus potestatis humanæ, quam homo ex se habet ad destruendum illud artificium. Qui vsus supponit quidem cognitionem, quod tale artificiũ sit signum, quo Dæmon abutitur: quæ scientia non est per se mala vndecumque habeatur,& vsus eius ad destruendum maleficium optimus est; nec per illum intenditur aliquid in vi pacti, vt iam declaratum est.

15. Difficultas.

Dices: Qui aufert signum, credit fore certum, vt Dæmon cesset malefacere; aliàs frustra tolleret, ergo nititur in pacto, & in virtute illius intendit cogere Dæmonem, vt desistat. Deinde hoc maximè habet locum, quando prius pactum inter Dæmonẽ,& Magum sub illa forma transactũ est,scilicet,vt ablato signo, non solùm possit Dæmon, sed etiã debeat à malefaciẽdo desistere,vt in tertio argumento proponebatur.

Enodatur.

Respõdetur in primis nõ esse necessariũ, certò sperare Dæmonẽ cessaturũ, ablato signo,sed satis esse id probabiliter existimare ex his, quæ regulariter,& ferè semper accidunt, nã hoc satis est ad prudentem actionem. Est autẽ experientia notũ,Dæmonem solere hæc pacta seruare,& nocere,quandiu signũ extat,& cessare illo destructo;siue hoc sit, quia Deus non permittit Dæmoni liberè nocere hominibu suo arbitrio, &cooperãte homine prauo per pacta,& signa Magiæ id permittit, vt eius bonitas in vno,& hominũ malitia in alio magis ostẽdatur,vt attigit Vict.in d. Relect.n.36.ad 4.Siue hoc sit quia Dæmõ ipse voluntariè cõsueuit seruare hæc pacta, non vt fidelitatem seruet, mendax enim est,& pater mendacij, sed vt illo modo securiùs homines decipiat, dum fidenter audent cum illo pacisci. Quacunque tamen de causa id faciat Dæmon, experimento constat, frequentiùs,ac regulariter ita facere. Qui autem destruit signum non curat de causa, cur Dæmon cesset à nocendo, ablato signo: sed solùm intendit fugare illum,saltem tollẽdo incentiuum, quo moueri solet. Vnde parum refert, quòd ex priori pacto se obligauerit Dæmon ad cessandum, quia qui aufert signum, non intendit obligare illum in vi prioris pacti,sed solùm obiectum, quo moueri solet, amouere.Quod est facillimum, quando destructor signi est tertia persona, quæ pactum non fecit,nec signum posuit, & potest facilè ignorare,qualiter pactum factum sit. Verũtamen etiamsi sciat,immò etiamsi sit ipse maleficus si pœnitere velit, & emendare delictum, potest etiam intentionem mutare, & tantùm intendere rescindere omne pactum, & nihil exigere ex vi prioris pacti,sed solùm amouere signum, vt inductiuum Dæmonis ad malefaciendum.Eadem enim actio vna intentione facta potest esse mala, quæ, mutata intentione, erit bona,quando actio ex se, ac per se indifferens est. Denique vt potest Dæmon ablato signo,adhuc continuare maleficium,si permittatur à Deo, quando ex priori pacto non se obligauit ad cessandum, ablato signo; ita etiam potest in maleficio perseuerare, etiamsi prius se obligasset ad cessandum, quia est mendax, & non semper seruat pacta, sed solùm quando vel non permittitur aliter facere, vel quando existimat sibi commodius ad suos prauos fines, igitur qui destruit signum, non debet curare, quid facturus sit Dæmon,vel quale fuerit pactum,sed solùm debet intendere tollere talem occasionem mali, & restituere hominem ad eum statum,in quo erat, quando non erant talia signa,sperans,quòd sicut antea non alliciebatur Dæmon ad malefaciendum, ita nec postea signis destructis excitabitur.

16. 2. Argumẽtũ soluitur.

Ad secundum argumentum in primis respondere posset, non esse omnino eandem rationem quia plus est dare signum, quàm tollere,quia per ablationem solùm destruitur superstitio, quod bonum est, per actionem autem effectricem signi videtur quodammodo continuari superstitio & interuenire aliqualis positiua cooperatio ad illam, & ideo maior cautela in tali casu videtur necessaria. Nihilominus tamen re attentè spectata, si illa actio, licèt positiua videatur, præcisè ordinetur ad auferendum, vel impediendum signum, non est mala,nec superstitiosa, nec magis pertinet ad societatem cum Dæmone,vel ad honorem eius, quam pura ablatio positiui signi.

Quod signũ positiuum dari possit licitè,vt Dæmõ desistat à maleficio.

Vt verb. grat. si signum datum à Dæmone esset,se non cessaturum à maleficio talis hominis, quandiu corpus eius lotum non fuerit:Non pertinebit ab Magiam lauare corpus, si id fiat, non intentione positiuè sanandi illo medio, aut opera Dæmonis, sed tantùm tollendi signum, vt ille cesset malefacere, quia intentio illa bona est, & medium est indifferens de se,& supposita malitia Dæmonis,est bonum, quia solùm est auferre incentiuum mali, & parum refert quòd ablatio signi fiat per actionem positiuam alterius rationis,siue non.Item finge, Dæmonem dedisse pro signo se nociturum tali homini, quandiu ille non se signauerit cruce, vel quandiu non habuerit tales reliquias ad collum appensas: Numquid propter prauã Dæmonis conditionem, & intentionem non licebit illa facere:Licebit sine dubio,non solùm propter specialem sanctitatem talium rerum, sed etiam ad destruendum signum à Dæmone datum.Et hoc paritate rationis colligitur ex citatis Auctoribus: & satis in particulari significat Syluester verb.*Maleficium*, q. 9. cum Hostiens. in c.*Litteræ*, §. *Mulieres*, de Frid.& malefic. sed ille generalius loquitur. Idem verò expressè notauit Lessius supra dub. 10. in vlt.assert.

Syluest. Hostiens. Lessius.

17. 3.Argumentum enodatur.

Ad 3. iam ferè responsum est, quicquid enim Dæmon antea spoponderit, potest malitia eius separari ab actione destruẽtis signum ex bona intentione operantis, quia actio de se indifferens est.Ille ergo nunquam intendet,(vt rectè operetur)vt maleficiatus consequatur salutem per actionem,& industriam positiuã Dæmonis,absit,hoc enim intrinsecè malum est, nam est inuocare Dæmonem, & excitare illum:Solùm ergo intendet negationem hanc,quæ bona est,& pactũ non includit,scilicet,vt Dæmõ non habeat, vnde specialiter excitetur ad nocendum,quod ipse homo sua naturali vitute, & actione

actione efficere potest tollendo signum. Postquam verò actio ita fit, vt postea Dæmon non solùm cesset à malo, sed etiam operetur aliquid ad salutem restituendam, per accidens est, nam id faciet malitia sua, & quia vult fidelem se alteri ostendere, non tamen faciet prouocatus ab eo, qui abstulit signum, qui tunc solùm se habet, vt permittens illam Dæmonis operationem, non vt cooperans ad illam, nec vt rogans aliquo modo, aut honorans Dæmonem, sed potiùs vt rescindens pactum eius, quantum in se est.

18. Hieronym. locus explicatur.

Ad locum Hieronymi dico in primis, Hieronymum ibi non dicere, Hilarionem noluisse inuestigare signa, quia id malum esset, sed simpliciter, noluisse. Vnde potiùs in tali absoluta locutione indicat, non ex necessitate; sed ex perfectiori virtute ita se gessisse, ac subinde non id omisisse, quia esset malum, sed quia plus de Deo cõfidebat. Erat enim dignum tali viro, vt altiori virtute, & modo Dæmonis opera destrueret, & ideo de quærendis signis non curauit. Deinde, fortasse timuit Hilarion aliquod scandalum, vt significant illa verba: *Ne solitis incantationibus recessisse videretur*, id est, ne astantes id putarent, & aliquod scandalum sumerent; facile enim crederent, non potuisse Dæmonem expelli à viro sancto inuitum, & non ablatis signis. Tunc ergo sine dubio non expediebat tali viro, & in tali occasione vti illo medio, esto illud per se, & natura sua malum non sit.

CAPVT XVIII.

An sit intrinsecè malum, vel aliquando liceat vti maleficio ad maleficium destruendum.

1.

SVperest dicendum de remediis superstitiosis, quæ possunt adhiberi vel ad tollendum nocumentum prius factum per præcedens maleficium, quod iam omnino præteriit, & cessauit, solúmque reliquit effectum suum; vel possunt adhiberi ad maleficij signa destruenda, & rescindendum pactum, quod durat. Item in hoc distingui potest inter ipsum Magum, qui talibus maleficiis vtitur, & alium, qui ab ipso petit, vt tollat maleficium iam factum. Primò ergo certum est, si effectus relictus est ex maleficio, & maleficium iam cessauit, non licere vti opera artis Magicæ ad curandum talem effectum, quòd à fortiori docent omnes Doctores infrà referendi. Quia non est licitum vti arte magica ad curandum morbum, ortum à causis naturalibus, & propria naturæ corruptione, ergo nec ad curandum morbum ex maleficio causatum; est enim eadem ratio deformitatis in vtroque remedio; & quòd morbus prouenerit ex priori maleficio valde accidentarium est. Item non licet vti arte magica ad benefaciendum, ergo nec ad recuperandas diuitias, quæ per maleficium destructæ, aut cõbustæ fuerant, ergo neque omnino ad expellendum quemcumque similem effectũ. Quæ rationes probant, nõ solùm non esse licitum, in eo casu per se vti arte magica, habendo pactum cum Dæmone expressum, vel pactũ, quod intrinsecè malum est; verùm etiam nec licere vti industria Magi ad talem effectum submouendum, vel curandũ; etiamsi Magus ipse maximè paratus sit ad tale remedium tribuendum. Quia non licet petere à Mago parato, vt naturali morbo per suã iniquam artẽ remedium adhibeat: Nam hoc est, quod vniuersa Scriptura, & omnes Canones, & leges prohibẽt: ergo idem est, etiãsi morbus, vel alius similis effectus per aliud maleficium fuerit factus. Est enim (vt dixi) eadẽ ratio. Quæ autẽ sit propria ratio à priori huius prohibitionis, in sequenti puncto dicetur.

Non licet vti Magia ad tollendum effectũ remanentem ex maleficio, quod iã cessauit.

2. Mago non licet vti maleficio ad aliud tollendum.

Secundò certum est, Mago ipsi nunquam licere vti maleficio ad maleficium tollendum, etiamsi ipsemet prius maleficium fecerit, & nõ possit aliter illud destruere, sicut interdum contingit. Ita docẽt omnes statim referendi tanquã certum, & indubitatũ in fide. Et patet rationibus factis, & ex omnibus, quæ hactenus diximus de malitia talis operis, quod intrinsecè malum est, & vniuersaliter prohibitũ. His ergo stantibus, quæri nihilominus solet, an liceat vti opera eiusdẽ, vel alterius Magi ad impediendum, vel tollendum prius maleficium, & effectum eius per aliud maleficium efficacius, vt sic dicam. In qua re Auctores variis distinctionibus vsi sunt. Prima est, quia vel maleficus paratus est ad vtendum maleficio, vt priùs destruat, & sic cesset effectus eius, vel non est paratus, sed oportet rogare, & inducere illum. Quando nõ est paratus, omnes fatentur, non licere vti opera malefici, vt maleficus est. Tamen in alio casu quando est paratus, dicũt, esse licitum ab alio petere, vt maleficium maleficio soluat. Hanc sententiam tenet Angel. in Sum. verb. *Superstitio*, num. 13. referens pro illa Aureol. 3.d.34. quæst 2. Fundantur solùm in hoc, quod licet ad bonũ finem vti malitia hominis parati, sicut licet petere mutuum ab vsurario, & iuramentum ab infideli, qui per Deos falsos iuraturus est. Addi potest in confirmationem, quòd tunc non petitur effectus positiuus, seu auxilium Dæmonis ad aliquid agendum, sed sola destructio maleficij, quæ bona est. Confirmatur secundò, quia ab ipso Dæmone liceret petere, vt desistat à malo faciendo, ergo à ministro Dæmonis idem licet postulare, vel certe ab ipso Dæmone per suum ministrum. Antecedens patet, quia sanctus Angelus, & interdũ homo præcipit Demoni, vt desistat à malo faciendo; ergo qui non valet imperare, vel cogere illum, poterit saltem petere.

An aliis liceat vti opera Magi ad tollendum vnum maleficium per aliud.

Pars affirmatiua.

3. Pas affirmatiua erronea iudicatur.

Verumtamen hæc sententia sibi ipsi contraria est, & omnino falsa speculatiuè, & practicè improbabilis, & tam repugnans dogmatibus fidei, vt erronea iudicetur. Prima pars, quæ est fundamentum cæterarum, declaratur: Nam dicti Auctores fatentur, non licere inducere illum, qui maleficia facere nouit, nõ tamen est solitus, nec paratus illa facere, vt maleficium maleficio soluat: Quod certissimum est, & ratio est, quia in ipsomet Malefico, seu Mago intrinsecè malum est, per magicam artẽ aliquid efficere, aut procurare, & ideo nunquam licet, etiamsi propter bonum finem fiat: quia *non sunt facienda mala, vt veniant bona* ad Rom. 3. Quod in his maximè verum est, quæ sunt intrinsecè mala. Quòd autem tale sit opus Magiæ, constat ex omnibus hactenus tractatis, & ex dictis in puncto proximè præcedente. Quando enim maleficium cessauit, & effectus maleficij permanet, non est licitum, illum curare per remedia magica, quæcumque illa sint, si talia sint, vt non possint esse naturales causæ, sed signa non diuina; nam eo ipso sunt signa dæmoniaca, & pactum cum Dæmone includũt, quo vti intrinsecè malum est, & vt tale prohibitum in Scriptura, & iure canonico, vt supra visum est. Hæc autem ratio eodẽ modo procedit, quando neque effectus maleficij cessauit, neque ipsum maleficiũ: ergo non minùs est intrinsecè malũ, vti maleficio, seu arte magica ad tollendum maleficiũ, quia pactũ cũ Dæmone idẽ intercedit, nec magis potest ex hoc fine honestari, quã ex aliis, vt rectè docuit D.Thom. in 4.d.34. ar.3. ad 3. & ibi Bonau. Scot. & omnes. Sicut ergo ipse Ma-

Rom. 3.

D.Thom. Bonau. Scot.

gus non potest licitè vti arte sua ad maleficium tollendum, ita neque alius potest licitè illum ad id faciendum inducere, præsertim quando ille paratus nō est, quia nūquā licet aliū ad malū inducere. Et ita dicti Auctores in primo pūcto rectè sentiūt.

4. Caiet. Ex illo autem conuincuntur falsum dicere in secundo puncto, seu membro diuisionis suæ. Nam vt rectè aduertit Caiet. 2.2.q.78.art. 4. tunc licet ab aliquo petere aliquid, quod ille sine peccato facturus non est, quando id, quod petitur, per se licet, & sine peccato fieri potest: tunc enim accidentariū est, quod alter peccaturus sit, id faciendo: nam ex malitia sua addit operi postulando malitiam, nō ex vi petitionis. Ac verò opus per se illicitū, quódque bene fieri non potest, nunquam potest ab alio licitè postulari, quantumcunque ille paratus sit. Et ratio est, quia tunc petendo opus, petitur malitia, quia inseparabilis est ab opere; at qui petit, auctor est operis, nam rogans, sicut & consulens: causa moralis est operis postulati: ergo est etiam auctor malitiæ, & propria causa talis peccati ob eandem rationem, quia inseparabilis est malitia à tali opere. Dices: Quando alter est paratus, non videtur induci ad opus, quia ipse per se se est satis inductus qui ergo petit opus aliquod à tali homine sic disposito non est causa operis, vel peccati, sed tantum vtitur malitia alterius. Respondeo, falsam, ac perniciosam esse hanc doctrinam, aliàs ordinariè, ac regulariter licebit petere maleficia, seu veneficia à Magis, quia ipsi paratissimi sunt ad illa facienda, neque qui sic peteret, censeretur esse particeps talis delicti, vt Magia est, quia non est causa eius iuxta illam doctrinā. Consequens est erroneū, vt ex dictis constat, ergo. Et alia similia absurda possunt inferri in materia morali. Falsum ergo est, quod in illa euasione assumitur. Nā qui petit ab alio, vt det, vel faciat aliquid, causa est moralis talis operis, etiamsi alter sit paratissimus ad dandum. Et qui petit mutuum ab vsurario parato, non excusatur à culpa, quia non sit causa mutui, nam re vera causa est, sed excusatur, quia mutuum de se bonum est, & ipse non est causa vsurarum, neque illas petiit, sed permisit. Secus autem est quando quod postulatur, est ipse actus flagitiosus, à quo non est separabilis malitia, tunc enim qui tale opus petit etiam à parato, ad totum opus, & malitiam eius illum inducit, & ideo à culpa excusari non potest. In præsenti autem ita est, quia opus illud destruendi maleficium per maleficium, seu Magiam, intrinsecè malum est, vt ostendimus, & ideo non potest postulari etiam à parato, absque eodem genere peccati. Et hæc, vt dixi, est communis, & indubitata resolutio Theologorum in 4.d. 34. & aliorum, Caiet. tomo 2. Opusc. tract. 12. Castr. li. 2. de Iust. hæret. punit. c. 15. Abulen. Matth. 19. quæst. 90. Turrec. in capit. vltim. 33. quæst. 1. art 3. Couar. in capite. *Quamuis pactum* p. 1. §. 1. numer. 10. Nauar. in Man. capite 11. numer. 29. & aliorum, quos latè referunt Martinus libr. 6. c. 2. sect. 1. q. 2. & Sancius, lib. 7. disp. 65. num. 7. & Petrus Binsfel. in l. 4. cap. de Mathe. & Mali. q. 5.

Opus per se illicitū nunquam potest ab aliquo peti, etiamsi ad illud sit paratus.

Obiectio.

Caiet. Castr. Abul. Turre. Couar. Nauar. Delrius. Sancius. Binsfel.

5. Per hæc ergo & partes omnes assertionis probatæ sunt, & responsum est ad fundamentum, & exempla Aureoli. Ad 1. verò confirmationem dicitur in primis, si maleficium maleficio tollendum est, aliquod positiuum crimen postulari, & contrarium negatiuo præcepto, quia petitur, vt fiat illud maleficium, quo aliud tollendum est. Et ita licet ipsa destructio prioris maleficij de se mala non sit, tamen procurare illam tali medio, intrinsecè malum est. Secundò respondendo simul ad secundam confirmationem dicitur, quod licet destructio maleficij in se bona esse possit, tamen postulare illam à Dæmone, intrinsece malum est, quia inuoluit societatem, & pactum cum ipso Dæmone, & quendam cultum eius. Nam rogare Dæmonem vt aliquid non faciat, non minùs est quidam cultus eius, & quædam subiectio ad ipsum, quam rogare illum, vt aliquid faciat, sed petere ab illo quodlibet bonum, vel remedium alicuius mali intrinsecè malum est, ergo & petere ab illo, vt à maleficio cesset intrinsece malum est. Vnde Leo Papa sermon. 19. de Passione, de Dæmonibus ait, *Multis, quod dolendum est, ita per nequitiam simulationis illudunt: vt quidem illos & timeant pati infensos, & velint habere placatos, cum beneficia Dæmonū omnibus sint nocētiora vulneribus, quia tutius est homini inimicitiā Dæmonis meruisse, quā pacē.* Nihil ergo ab eis licet petere, seu rogare, ergo nec dissolutionē maleficij. Atque ita docuit Sot. 4. d. 34. ar. 3. §. *Quod si quis* & Martinus, ac Sancius suprà contra quendam Briāsonium (quem referunt) in Collectari. supra 4. sent. q. 13. concl. 3. Noster etiam Lessius dicto lib. 2. c. 44. dub. 10. dicit, licitum esse, verbo petere à Diabolo, vt desinat nocere, modo id non petatur deprecando. Sed est sano modo intelligendum: nam petere, & deprecari parum differunt, vnde petere per modum supplicationis non licet, petere autem per modum obiurgationis, & contemptus licitum est, vt si dicas: Abi hinc, cessa malefacere: in hoc enim nulla est societas cum Dæmone, nec aliquid ab eo propriè postulatur, nec honor ei defertur. Et ita nihil contra hoc obstat ratio suprà facta, quia quando Angelus, vel sanctus homo præcipiunt Dæmoni, imperando id faciunt virtute diuina, vt ministri Dei, eiusque obsequentes voluntati, at quando homo rogat Dæmonem tanquam supplex, & indigens eius ope, planè se illi subiicit, eúmque quodammodo Deo præfert iuxta illud 4. Reg. 1. *Nunquid non est Deus in Israel, vt eatis ad consulendum Belzebub?* Deus ergò orandus est, vt liberet à maleficio, non Dæmon. Quòd si Deus liberare noluerit, nō propterea orandus, aut colendus est Dæmon, vt in simili dixerunt tres pueri Daniel. 3. Eò vel maximè quòd siquis rectam fidem teneat, non potest cum fiducia petere à Dæmone aliquod remedium, etiam in proprio maleficio, cū sciat, illum esse mendacem, & perniciosum hostem, qui bonū etiam corporis non confert, nisi in ordine ad animæ malū, & ideo etiā ratione periculi moralis nō potest hoc fieri sine graui peccato.

Poscere à Dæmone vt cesset a maleficio, non licet.

Leo.

Soto. Delrius. Sancius.

4. Reg. 1.

Daniel. 3.

6. Hinc ergo apertè concluditur, non licere petere à Mago, vt maleficium maleficio tollat, quantumuis paratus sit. Satis enim paratus est Dæmō, à quo non licet id postulare; quando autem petitur ab aliquo Mago, ab ipso Dæmone postulatur, quamuis per Magum. Quia petere à Mago, vt maleficium faciat ad tollendum maleficium, nihil est aliud, quā petere ab illo, vt id à Dæmone obtineat tamquam eius amicus, & socius, qui cū illo pactū habet, ergo qui hoc petit à Mago, per illum petit à Dæmone, quod eiusdē malitiæ est. Sicut qui petit à Sancto, vt à Deo impetret, religiosè orat, quia per Sanctum à Deo petit: ita ergo hic superstitiosè petit, quia per Magum à Dæmone petit.

7. Hinc verò sumpserunt aliqui occasionem aliter distinguendi inter petitionem, & coactionem, ac dicendi, non licere rogare Magum, vt maleficium tollat per suam artem, propter rationes factas, nihilominus tamen licere, cum cogere minis, ac pœnis, vt tali modo maleficium destruat. Quia hoc non est societatem cum Dæmone inire, sed

Refertur opinio asserēs nō licere id à Mago petere, licere tamen eum ad id cōgere minis.

ſed iure ſuo vti,& quaſi ſe defendere. Item quia ſi Dæmoně ipſum cogere homo poſſet,non eſſet illicitum eum cogere ad tollendũ maleficium,quia illud non eſſet colere illum, ſed eſſet imperare, & quodammodo conculcare. Ita refert ex quodam Remigio Martinus ſuprà, eúmq; impugnat, eiuſque argumenta diſſoluit, quæ omitto, quia futilia ſunt, & eius ſententia planè falſa,& improbabilis. Nam in primis ſi talis diſtinctio locum haberet, non minùs liceret paratum cogere imperio, quàm reluctantem cogere minis, ac terrore: quia eius argumenta æque in vtroque procedunt, ſcilicet, quia coactio inhonorat, & expers eſt omnis pacti,& ſimilia. At vtrumque improbabile eſt: quomodo enim licitum eſſe poteſt alium cogere ad malum faciendum,etiam quando aliàs inuitus eſt, & à tali crimine alienus,ſi non licèt etiã paratũ inducere, ac rogare? Itaque licet cogere non ſit honorare,non propterea non eſt moraliter efficere,& efficaciùs cauſare crimen illud, ad quod faciendũ alius cogitur. Et hæc eſt præcipua ratio malitiæ in hac inductione, quæ efficacior eſt in coactione;& ideo nullo titulo, vel neceſſitatis, vel recepti nocumenti honeſtari poteſt. Solùm ergo habere poſſet locũ illa coactio ſine peccato,quãdo Magus qui maleficiũ fecit, poteſt illud deſtruere abſque nouo maleficio, nouoúe auxilio Dæmonis. Tunc enim licitum eſſet cogere Magum,vt tali modo licito maleficium tolleret,iuxta ea, quæ in ſequenti puncto dicemus.Et in eo tantum caſu procedit alia ratio, quòd licet vim vi repellere, & cogere illum qui nocumentum infert,vt ceſſet,quia id ſine peccato optimè poteſt.At tunc impertinens eſt diſtinctio,quia tunc non ſolùm licet cogere, ſed multò magis rogare, ſiue paratus ſit,ſiue nõ paratus,quia non ad malum, ſed ad bonum inducitur.

Delrius.

8. Diſcrimen quod eſt inter Magũ, & Dæmoně quoad petitionem, vel coactionem quæ eis inferatur.

Vnde obiter intelligitur differentia inter Dæmonem ipſum, & Magum miniſtrum eius. Quòd Dæmõ in nullo caſu poteſt à nobis cogi, vel rogari,etiamſi daremus poſſe tollere maleficium ſine peccato ſuo; ſicut re vera poſſet ex vi obiecti, licet ipſe nunquam id ſit facturus ſine aliqua malitia propter obſtinationem ſuam,& prauam intentionem,quod eſſet per accidens,ſi aliud non obſtaret. Obſtat tamen in primis quoad coactionem; quia mortalis homo(ſeclusa virtute diuina,quæ in præſenti non operatur,vt ſupponimus) non poteſt cogere vnũ Dæmonem niſi virtute alterius,ac ſubinde per pactum cum alio Dæmone ſuperiori, qui poteſt inferiorem cogere. Propter quod rectè dixit D.Th.q.6.de Potent.art.10.ſecluſa virtute diuina, non poſſe Dæmonem cogi ab homine, niſi per artem Magicã, id eſt, in virtute alicuius pacti cũ ſuperiori Dæmone,vt latè etiã proſequitur Victoria in dicta Relect.à n.20. Sicut ergo nunquã licet vti arte magica,ita nunquam licet homini cogere Dæmonem. At verò vnus homo poteſt ab alio cogi, & facto, propter maiores vires vel etiam iure, quando ſine inductione ad malum, & ſine iniuſtitia id fieri poteſt. Vtrumque autem horum concurrit in coactione Magi ad deſtruendum maleficium, quando ſine maleficio poteſt, & ideo talis coactio interdum licet circa Magum, nunquam verò circa Dæmonem. Similiter oſtenſum eſt, nunquam licere rogare Dæmonem, quia omnis ſocietas cum illo nobis eſt interdicta, vt contraria fidelitati, & Religioni debitæ Deo, at non ſic nobis eſt interdicta omnis ſocietas cum Mago viatore, quando cum illo agimus, non vt Magus eſt, ſed vt homo: hoc autem modo rogamus illũ, cum ab eo petimus, vt deſtruat

D. Thom.

A maleficium, quod ſine peccato deſtruere poteſt.

9. Declaratur opinio.

Atque hinc colligitur declaratio ad aſſertionem proximè poſitam contra Angelum, quæ partim eſt ampliatio,partim videri poteſt reſtrictio eius.Nam à Mago etiam parato ad Magiam exercendam, non poteſt peti expreſsè, vt per illam maleficium deſtruat,vt probatum eſt.Vnde fit, quòd ſi conſtet tale eſſe maleficum,vt ſine nouo maleficio, ſeu auxilio Dæmonis diſſolui non poſſit, non licet petere à Mago, etiam indifferenter, & in communi vt maleficium diſſoluat, quia in tali caſu, & opere illud eſt virtute petere, vt opus magicum exerceat. Idemque erit, ſi deſtructio maleficij in genere petatur, non ab eodem Mago, qui illud fecit,ſed ab B alio, qui de illo, vel de loco, vbi ſunt ſigna eius, nihil nouit: nam in tali homine talis petitio, licèt in ſpecie verborum indifferens videatur, re vera eſt petitio maleficij. Quoad hoc ergo aliquo modo ampliatur prædicta aſſertio. At verò ſi conſtet, maleficum optimè poſſe abſque maleficio nouo ſoluere maleficium, licitè ab eo petitur in particulari, vt modo licito, & ſine vſu pacti cum Dæmone illud deſtruat, quia hoc non eſt contra poſitam aſſertionem: nec ratio eius contra hoc militat, cum talis petitio non ſit inductio ad opera Magiæ. Vnde hoc modo non ſolùm licèt id petere à parato, ſed etiam à non parato: imò à non parato, C ſecuriùs petitur, quia quod petitur bonum eſt, & in illo minus eſt periculi, cum non ſupponatur paratus ad opera Magiæ præſtanda. Difficultas verò nonnulla eſt, An ab his, qui norunt vtroque modo diſſoluere maleficium,licito, ſcilicet,& illicito; liceat abſolutè petere, vt maleficium deſtruãt, Poteſt autem ſic petens triplicem opinionem,ſeu exiſtimationem habere de illo Mago, à quo petit. Primò vt probabiliter credat, illum non vſurum mala arte, quando per ſe habet poteſtatem ad deſtruendum ſignum maleficij, & ita diſſoluendũ illud.Et tunc ſine dubio eſt licitum abſolutè petere, quia petitio eſt indifferens ex ſe, & ex parte perſonæ ceſſat morale periculum. Secundò poteſt D petens timere, dubitare, an alius ſuperſtitioſo,vel licito modo ſit diſſoluturus maleficium. Et in hoc etiam caſu licitum eſt ſic petere, quia etiam petitio eſt de ſe indifferens, & poteſt honeſto modo impleri,& in dubio poteſt præſumi bonũ potius, quàm malum, & quia petens non conſtituit alium in morali periculo, de quo ipſi conſtet, & à fortiori propter ea, quæ dicemus in ſequenti puncto. Loquimur autem in hoc puncto, quando dubium eſt de futura voluntate talis hominis; nam ſi dubium ſit de poteſtate, ſeu ſcientia, non videtur licere in dubio petere, quia cùm conſtet, illum eſſe maleficum, & non conſtet,illum ſcire tollere maleficium ſine vſu ſuæ artis, præſumendum contra illum eſt, quia iſti fre-E quentiùs neſciunt ſoluere maleficia, niſi per artem ſuam, vt auctores citati docuerunt: Præſertim verò quia ſi dubito, an ille ſciat ſoluere ſine maleficio,dubito,an illa diſſolutio poſſit licitè fieri;id autem, de quo eſt dubium,an licitè fieri poſſit,nec petendum,nec agendum eſt,ſtante dubio.

An poſſit hoc peti à Mago, qui nouit licito, & illicito modo tollere maleficia.

Tertiò poteſt petens certus eſſe, vel probabiliter credere, quòd ſi à tali Mago petat deſtructionem maleficij, potius per artem illicitam, quàm per poteſtatem licitam illud ſit deſtructurus. Et in eo caſu dicunt aliqui, non eſſe licitum petere, etiam indifferenter, & in communi. Quod tenet Caietanus tomo 2. Opuſcul. tractatu 12. & noſter Martinus indicat ſect. 1. quæſtione 2. in fine 4. concluſ. Sed oppoſitum verum exiſtimo;

quod

Sententia Auctoris. *Ledes. Henricus. Sanchez.*

quod tenent apertè Petrus Ledesmus de Matrimo. quæst. 58. à 2. dubio 2. capit. 3. Henricus lib 2. alias 12. de Matrim. capit. 8. n. 3. in fine, Sancius suprà n. 11. Et ratio est clara, quia tunc peto rem, quam alius licitè præstare potest, & habeo ius petendi, ergo nec induco ad malum, nec moralē præbeo occasionem, quia vtor iure meo. Et per accidens est, quòd alius malitia sua vsurus sit, nam ego permitto illam, non consentio nec sum causa eius. Et hoc probant optimè exempla, quæ Angelus, & Aureolus afferebant. Et si attentè legatur Martinus, non enim dicit, quod licèt possit, & sciat maleficius soluere sine maleficio, malum sit ab eo petere; sed passiuè ait, *licet possit maleficium solui.* Vnde videtur loqui in casu, quando maleficium quidem ex se potest dissolui sine peccato, ille tamen à quo petitur, vt illud destruat, non nouit illud soluere sine maleficio, de hoc enim tantum exemplum adducit. Et de illo verum est, non licere ab illo petere, vt dixi quia impertinens est respectu talis personæ, quòd maleficium secundùm se sit aliter dissolubile, si talis persona illum modum licitum nescit, tunc enim absolutè ab illa peteretur, quod non nisi illicito modo facere nouit: Nos autem loquimur, quando persona scit, & consequenter potest licitè facere, sed creditur non factura, tunc enim eius malitia non obstat, vt declaratum est, & in hoc sensu loquuntur Ledesma, & Henricus, quos pro se Martinus citat.

Angel. Aureol. Delrius.

10. Caietani opinio reiicitur.

Caietanus autem apertè sentit contrarium, non tamen sufficienter id probat. Ait enim oportere particulare opus petere, & non vagè, relinquendo in arbitrio praui hominis petitionē propriam. At enim satis est petere effectum determinatum, qui possit licitè ab alio fieri, neque oportet semper medium, aut modum determinatum proponere. Aliàs non posset ab infideli peti, vt iuret, sed oporteret petere, vt per verum Deum iuret: & sic de aliis. Vnde etiam falsum est, quod sumit, tūc petitionem fieri à malefico, vt talis artifex est, quia non petitur opus, quod ex se requirat talem artem, vt ex suppositione constat. Ergo talis petitio ex vi verborum non dirigitur ad artificem prauum vt sic, sed ad illum hominem vt tenetur dissoluere maleficium, quæ petitio ex natura rei videtur ita intelligenda, etiamsi absolutè proponatur. Quod ergo Caietanus docet, est bonum consilium, non tamen simpliciter necessarium per se loquendo, & ex vi Religionis. Quod addo: nam si esset spes, quod petendo, & rogando, vt medio licito vtatur, ad id posset induci, & retrahi à peccato, charitas obligaret ad id consulendum, & petendum tali modo; quando verò non est spes, etiam ipsa charitas non obligat, quia vtor iure meo, & illa est tantùm permissio. Cauendum enim est, ne adhibeatur aliqua cooperatio ad maleficium, si fortasse Magus velit maleficio vti, quod non potest sine cooperatione petentis, vel maleficiati applicari, talis enim cooperatio nunquam licet, quia determinare est ad actum per se illicitum.

CAPVT XIX.

De pœnis, quas Diuini, Magi, & Malefici incurrunt.

1. Eadem est pœna Diuini, Magi, & Malefici.

QVæstionem hanc simul de his omnibus criminibus, seu modis cōmittendi hoc crimen tractandam reseruauimus, quia ferè iura omnia tam canonica, quàm ciuilia eisdem pœnis afficiendos decernunt eos, qui talia crimina committunt. Vt videre licet tota causa 26. in Decret. & Codice toto tit. de Malefic. & Mathem. Atque hæc est regula generalis; si verò aliqua inuenitur exceptio breuiter adnotari poterit. Quin potius etiam in lege veteri eadem pœna his omnibus criminosis imponebatur, & sub eodem tenore legis, ac prohibitionis ferè semper ponuntur. Nā licet Exod. 22. Solùm dicatur; *Maleficos non patiaris viuere*: tamen nomine Maleficorum isti omnes comprehenduntur, quia in propria, & vitata significatione non solum dicitur maleficus, qui arte Magiæ ad nocendum vtitur, sed absolutè qui pactū habet cū Dæmone, & aliquid ex illo operatur. Vnde Leuit. 20. additur: *Vir siue mulier, in quibus Pythonicus, siue diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, &c.* Et Deuter. 18. ferè omnes modi huius peccati distinctè numerantur, & subditur: *Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter huiusmodi scelera delebit eos, &c.* Et ita Paul. ad Galat. 5. omnia hæc vitia sub vna voce comprehendit, quādo inter opera carnis ponit *veneficia.* Et eodem sensu dicitur Apocap. 18. *In veneficiis tuis errauerunt omnes gentes.* Et simile habetur c. 21. Itaque omnia hæc flagitiorum genera eodē iure censentur, & ita eisdem pœnis generaliter puniri solent. Duæ autem possunt esse hæ pœnæ, scilicet canonicæ, & ciuiles: Canonicæ, item pœnæ quædā esse solent, quæ ipso iure, seu facto incurruntur; aliæ, quæ per iudices ecclesiasticos imponendæ sunt: atque istæ etiā postremæ ad forum contentiosum spectant, & à iuris canonici peritis tractari debent, ad quos etiā pertinet modum, & ordinem inquirendi, ac ferendi iudicium de hoc delicto exponere. Priores autem pœnæ ad forum conscientiæ maximè spectāt, & ideo de illis priùs dicemus: de cæteris verò pœnis vtriusque fori externi, ciuilis nimirū, & Canonici solùm capita indicabimus, & ad proprios auctores remittemus.

Exod. 22. *Leuit. 20.* *Deuter. 18.* *Galat. 5.* *Apoca. 18. & 21.*

2. An hi omnes incurrāt excommunicationem ipso facto.

Quia verò pœnæ canonicæ, quæ ipso facto incurrūtur, potissimum sunt censuræ, ideo ante omnia videndum est, an omnes isti sic criminosi sint ipso facto excommunicati, vel aliquam censuram incurrant. Quidam enim dixerunt, propter hoc crimen incurri excommunicationem ipso facto. Ita tenet Tabiena verb. *Excommunicatio,* 1. casu 4. allegans ad hoc quandam extrauagantem Ioā. 22. Et solet ad hoc allegari caput *Sortes* 26. q. 5. vbi de sortibus dicitur: *Ne exerceantur, sub anathematis interdicto prohibemus.* Verumtamen hæc verba non continent sententiam latam, sed ferendam, vt ex materia de Censur. constat. Magis videntur vrgere verba textus in cap. *Si quis ariolos,* ibidem, in quo dicitur: *Si quis ariolos, aruspices, aut incantatores obseruauerit, aut phylacteriis vsus fuerit anathema sit.* Nam hoc vltimum verbum sententiam latam continere solet.

Tabien. Extrau. *C. Sortes.* *C. Si quis.*

3. Negatiua pars statuitur. *Alens. Syluest.*

Dicendum nihilominus est, propter hoc crimen nullam censuram, vel ecclesiasticam pœnam ipso facto incurri. Ita sentit Alexand. Alens. 2. p. q. 164. mem. 5. dum ait, *hos esse excommunicandos,* Syluester ver. *Superstitio,* q. vlt. vbi quærens de pœna, licèt non ponat expressè negatiuam partem de censura ipso iure lata, dicit tamen solùm propter hæc delicta esse ferendam excommunicationem in quo planè sentit, donec feratur, nō incurri. Et simile argumentū sumi potest ex eodem Syluestro, Caiet. Nauar. & aliis Doctoribus, qui numerando casus, in quibus excōmunicatio ipso iure incurritur, hunc prætermittunt, quos in lib. de Censur. nos imitati sumus. Deinde hoc probatur, quia

Caiet. Nauar.

Tit. de Malefic.

quia in nullo decreto iuris Canonici talis censura fertur: Nam in tit. de Maleficis nulla fit mentio talis censuræ, licèt facta ipsa prohibeantur, & eorum malitia exaggeretur, & aliæ pœnæ imponendæ assignentur. Idem latiùs videre licebit 26. Causa ferè per totam. Solum verbum citatum ex cap. 1. *Anathema sit*, videtur habere nonnullam apparentiam, quia talia verba sufficienter declarare solent censuram ipso facto latam, vt diximus dis. 3. de Censu. sect. 3.

Causa 26. Cap. 1.

4. Explicatur Caput, Si quis Ariolos.

1. Cor. 16. Rom. 9.

Responderi tamen potest, in illo textu incertum esse, an vox *Anathema*, sumatur propriè pro excommunicatione, vel solùm pro quadam execratione, seu pro persona execrabili, & separanda à consortio bonorum, vt patet 1. Corint. 16. & Roman. 9. Sed hoc non placet, quia secundum vsum Canonum accommodata est illa vox ad significandam excommunicationem maiorem, etiam cum quadam exaggeratione: Et Canon ille non est admodum antiquus, sumptus est enim ex Concilio Romano sub Greg. II. qui sedit sub anno 716. Imò omnes Canones illius Concilij sub eadem forma feruntur; & in multis est euidens, sermonem esse de propria censura. Aliter dici potest, verbum, *sit*, non semper dicere sententiam latam, sed præcipere, vt feratur. Imò Nauar. in Manuali cap. 27. n. 12. sentit, in rigore ita esse interpretandum verbum illud, nisi ex aliis iuribus, vel circunstantiis aliud colligatur. Sed fortasse contrarium est verius, vt citato loco dixi, & Nauar. fatetur esse communiorem sententiam. Quod etiam testatur expresse Panor. in c. 2. de For. compet. in fin. & cap. *Si diligenti*, eod. titul. & Felin. in cap. *Rodulphus* de Rescrip. n. 31. vers. *Sit excommunicatus*, qui Baldũ, & alias Glos. allegat. Addunt nihilominus omnes exceptionem, nisi ex aliis iuribus aliud constet. Et ita exponunt Glossam vlt. in cap. *Si quis ex clericis comam relaxauerit.* de Vit. & honest. cleric. Nam ibi additur: *Anathema sit*. Glossa verò exponit, *id est, fiat, non enim est excommunicatus ipso iure*. Et tamen illud cap. sumptum est ex eodem Concilio Rom. sub. Gregor. II. estque vltimum capitulum eius. Quod etiam habetur in cap. *Siquis*, d. 30. vbi Glossa etiam ita exponit de censura ferenda, fortè quia materia, vel alia iura id postulant. In nostro ergo cap. poterit eadem interpretatio ad mitti, quia sunt multa alia iura, quæ declarant, illam esse censuram ferendam, ac subinde non esse latam. Patet hoc ex aliis iuribus illius quæst. 5. Nam in cap. 2. & 3. Pœnitentia quinquennij imponitur pro hoc crimine. In cap. autem *Non oportet*, quod est Concilij Laodic. 36. capit. dicitur: *Eos autem qui talibus rebus vtuntur, proiici ab Ecclesia iussimus*. Et non fertur illa pœna generaliter contra omnes fideles, sed contra clericos Magos. Idēq; habetur in Cõcil. Agathens. c. 78. Idẽ verò Cõsiliũ c. 42. tã de laicis, quã de clericis, siquis eorũ tale crimen commiserit, *ab ecclesia* (inquit) *habeatur extraneus*. Et habetur in dicta q. capit. *Aliquanti*. Quæ verba, cũ sint de futuro, hominis sententiam requirunt, vt constat. Similia sunt in capit. *Siquis clericus* ibidem: *Ab ecclesiæ communione pellantur*. Et loquitur etiam tam de laicis, quàm de clericis; estque Concilij Aurelian. 1. capit. 32. Et idem fere habetur in capit. *Auguriis* ex Concil. Carthag. 4. capit. 89.

Conc. Rom. — Nauar. — Panor. Felin. Bald. Glos. — Conc. Rom. Ca. Siquis. Glos. — Ca. 2. & 3. — Cap. Non oportet. Concil. Laodi. — Con. Agat. — Cap. Aliquanti. Ca. Siquis. — Con. Aurel. C. Augur. Concil. Car.

5. Difficultas, quæ in præcedenti explicatione iuris reperitur.

Sed, vt verum fatear, hæc omnia mihi non satisfaciunt, quia cõsidero, hæc omnia iura antiquiora esse, quam Concilium Romanum sub Gregorio II. vt facilè constare potest consideranti tempora Conciliorum, quæ allegauimus. Vnde colligo, non posse ex illis Decretis antiquis limitari, aut exponi dictum caput. *Siquis Ariolus*, quia potuit rigorem addere prioribus iuribus, & eo ipso quòd modum loquendi mutauit, & per verba latæ sententiæ censuram imposuit, videtur id fecisse. Nec verò post illud tempus inuenimus Decretũ, quod de hac censura loquatur tanquam de imponenda per hominem. Quin potiùs Concilium Romanum sub Zacharia Papa, qui fuit paulo post Gregor. 2. in capit. 9. puniens similia delicta vtitur etiã illo modo loquendi, *Anathema sit*. Et habetur capit. *Siquis* 26. q. 7. Quòd autem ibi de his vitiis sit sermo, licèt ex verbis, quæ Gratianus refert, obscurè colligatur, satis apertè constat ex Epistola vltima eiusdem Pontificis Zachariæ ad Bonif. & ex alia Epistola Bonifacij ad ipsum. Quapropter non videtur improbabile, circa illa tẽpora percrebuisse prauam ariolandi consuetudinem, & ideo prædictos Pontifices rigorem censuræ addidisse, vt ipso facto incurreretur, prout verba sonant. Sed licèt hoc non sit improbabile in rigore iuris, nihilominus non videtur ita consuetudine receptum, vnde vel consuetudo derogauit illi iuri quoad hanc partem; vel certè; cum sit optima legum interpres, ita verbum illud interpretata est, vt scilicet in illo iure perinde fuerit dicere, *sit anathema*, ac si diceretur, Anathematizetur, seu sit anathemate feriendus. Quod autem hæc sit consuetudo, constat ex Glossis adductis, & ex Doctoribus communiter, qui hanc censuram non agnoscunt tanquam iure latam.

Con. Rom. — Ca. Siquis. — Gratian. — Zachar. Bonif.

6. Præterea extrauagans Ioannis XXII. quam allegat Tabiena, nec in iure habetur, nec in Bullario romano edito anno 1586. inter constitutiones illius Pontificis continetur. Refert tamen illam Eymeric. in Direc. Inquis. p. 2. q. 43. Et habetur etiam vt ibi notat Pegna Comment. 68.) in Repertori. Inquis. Et ex eius tenore constat excommunicari hos omnes sortilegos ipso facto. Nihilominus tamen non videtur illa constitutio ita promulgata, cognita, & recepta, vt illum induxerit effectum. Denique in Concilio Lateran. sub Leone X. sess. 9. tit. de Reform. curiæ in fine de his sortilegis generatim dicitur, quod, *Si fuerint clerici, per superiores infamia notentur, si verò non destiterint, deponantur, & in monasterium detrudantur, & beneficiis priuentur, Laici verò excommunicationis & aliis pœnis iuris, tam Ciuilis, quàm canonici subiaceant*. Ex his ergo omnibus non satis colligitur censura, quæ ipso facto incurratur.

Eymeric. — Pegna. — Conc. Later.

7. Difficultas.

Superest verò difficultas, quia ex alio capite videntur hi malefici incurrere excommunicationem ipso facto, vel saltem quod ab Ecclesia vt tales tractandi sunt, quia vel sunt hæretici, vel saltem hæretici præsumuntur: hæreticus autem ipso iure excommunicatus est, vt constat. Assumptum patet: Tum quia isti sunt idololatræ, & omnis idololatra vel est, vel præsumitur infidelis, ac subinde hæreticus, seu apostata, si fidelis, vel baptizatus erat: tum etiam quia omnis illa societas, quam isti habent cum dæmonibus, inuoluit multa veræ fidei contraria, vt in discursu præcedentium capitum explicatum est. Ad hoc breuiter respondetur: primò non omnem superstitionem suprà numeratam continere hæresim, nec manifestè illam sapere. Hoc probatur apertè ex cap. *Causam*, §. *Sane*, de Hæret. in 6. Vbi Alex. 4. præcipit Inquisitoribus, ne se cum his diuinatoribus, & sortilegis intromittant, *nisi hæresim saperent manifestè*. Supponit ergo non semper hæresim sapere, & ita tunc procedunt ea, quæ diximus sine vlla limitatione.

Non in omni superstitione dari hæresim. Soluitur.

Cap. Causam. Alexand.

8. Secundò concedimus sæpissimè hæc peccata exerceri cũ aperta hæresi, vt in superioribus explicatum

catum est,& habetur in capit. *Episcopi* 29. q.5. Et tunc fatemur, ratione hæresis incurri excommunicationem ipso facto,& alias pœnas, illæ tamen non incurruntur formaliter ratione superstitionis, quod hic tractamus, sed ratione apostasiæ à fide, & propriæ infidelitatis in homine Christiano, ac baptizato, quod longè diuersum est. Aduerto autem, cum pœnæ hæreticorum tunc incurrantur, quando interna hæresis exteriùs manifestatur, etiãsi occultissimè id fiat, ad incurrendas illas pœnas in hoc casu satis esse, aliquam actionem huius artis exteriùs exercere ex falso errore, vel circa potestatem Dæmonis, vel circa eius malitiam, & damnationẽ, vel aliquid simile fidei dogmatibus contrarium. Nam inuocatio Dæmonis ex tali credulitate, vel alia similis actio est sufficiens manifestatio externa interioris erroris: & licèt occultè, vel cum solo Dæmone fiat, sufficit ad censuras incurrendas, vt ex generali doctrina de Censuris, & de hæresi constat.

Cap. Episcopi. Quando simul cum superstitione datur hæresis, ratione huius solùm incurritur excõmunicatio.

9. Quomodo iudicandum de censura in foro interiori, vel exteriori.

Tertiò dico, aliquando fieri hæc crimina cum magna suspicione hæresis, licèt non sit manifesta. Et tunc quantum ad forum conscientiæ attinet, ad iudicandum de censura, & aliis pœnis veritas spectanda est non præsumptio, vt constat, quia vt suprà de idololatria dicebamus, qui exteriùs illam exercent sine animo hæretico, non incurrunt hæreticorum pœnas, ergo à fortiori idem dicendum est de idololatria, quæ per has superstitiones committitur siue tacitè, siue, expresse. At verò in foro exteriori iuxta qualitatem suspicionis, seu præsumptionis, aut vehementis, aut leuis iudicandum erit.

10. Duæ regulæ assignantur ad cognoscendum suspectos de hæresi in hac materia.

Hic verò interrogari potest, quando censeatur quis suspectus de hæresi propter hoc crimen, quod late tractant Doctores, qui de hac materia scribunt; ex his verò, quæ dicunt, duæ breues regulæ colligi posse videntur. Vna est, quoties hi Diuini, vel Magi, aut malefici expresse inuocant Dæmomonem, aliquid ab eo postulando, quod à solo Deo cognosci, reuelari, aut fieri potest, vehemens oritur suspicio hæresis, quia nemo petit ab aliquo, nisi quod credit ipsum facere posse. At quando solum petitur à Dæmone aliquid, quod naturales vires Angeli non excedat, cessat dicta præsumptio. Et tunc est adhibenda secunda regula: nam si in illo pacto,& inuocatione Dæmonis intercessit adoratio Dæmonis per latriam, vehemens generatur suspicio, quia illa est expressa idololatria, quæ de se est infidelitatis protestatio,& ostensio. Præterea etiam si sit per solam duliam, magna generatur suspicio, quia talis adoratio indicat, non credi talem esse Dæmonem, qualem secundum veram fidem esse credimus, ac subinde illam etiam esse ostensionem, & confessionem cuiusdam infidelitatis. Item crescit hæc suspicio, si in pacto cum Dæmone interueniat exterior fidei abnegatio, vel renunciatio Christi, aut Sacramentorum eius, vel etiam si in vsu talis artis abusus Sacramentorum, vel rerum sacrarum misceatur, & tanto maior erit suspicio, quanto res fuerint sacratiores, & præsertim si fuerit ipsa Eucharistia. Quando verò nihil horum interuenit, & præsertim si pactum non sit expressum, sed tantum implicitum, cessat dicta suspicio: Plura de hac re videri possunt in Castr. libr. 1. de Iusta hæreticorum punitione capit. 13.14.15.& 16. Et Siman. de Cathol. institut. tit. 21. præsertim à num. 10. & tit. 62. num. 2. & 3. tit. 63. num. 29.& 34. Iuli. Clar. libr. 5. verb. *Hæresis* nu. 24.& 25. vbi alios refert. Eymericus in Direct. Inquisit. p.2. q.42.& 43.& ibi Pegna referens plures Comment. 67.& 68.

Prima. Secunda. Castr. Siman. Iuli. Clar. Eymeric. Pegna.

11. Ad quod forũ pertineat hoc delictũ.

Tandem potest hic consequenter interrogari, ad quod forum hoc delictum pertineat, & quæ pœnæ per competentem iudicem sint propter illud imponendæ, & quo ordine ac modo id faciendum est. Tamen hæc etiam omnia breuiter remittam, quia aliena sunt. In primo ergo puncto si delictum inuoluat suspicionem hæresis, ad Inquisitores pertinet, vt constat ex dicto capit. *Causam*,& ex omnibus allegatis auctoribus. Quibus addendum est per motum proprium Sixti V. contra iudiciarios, ampliatam in hac parte esse iurisdictionem Inquisitorum, præsertim in diuinationibus, *etiam quoad casus, in quibus antea procedere non valebant*, vt ibidem dicitur. Si verò sit pura superstitio sine expressa suspicione hæresis, non pertinet ad Inquisitores, vt in eo capite ordinatur: & tunc censetur communiter esse misti fori, nisi ratione personæ ad iudicem tantum ecclesiasticum pertineat. Itaque si delinquens sit clericus à Prælato suo iudicabitur: si verò sit laicus, siue vir, siue fœmina, misti fori est,& à præoccupante iudice, siue laico, siue ecclesiastico iudicabitur. Et hæc est sententia Abba. in capit. 1. de sortilegiis nu. 3. & 4. Alder. in Rubrica de hæretic. num. 13. Castr. li. 1. de Iusta hæretic. punit. cap. 16. Iulij Clari lib. 5. verb. *Hæresis*, num. 25. Binsfel. de Confession. Malefic. Prælud. 14.

Cap. Causam. Sixto V. Abbas. Isidor. Cast. Iul. Clar. Binsfel.

12. Quæ pœnæ sint imponẽdæ pro hoc delicto si à clerico committatur.

In secundo ergo puncto, omissa culpa hæresis, vel suspicionis eius, quæ ad aliud genus punitionis pertinet, & propria est Inquisitorum: crimen superstitionis ab vnoquoque iudice iuxta ius suum puniendum est: Ab Ecclesiastico per leges Canonicas, quæ maximè habentur in titulo de sortilegiis,& 26. q.5. & 7. Circa quas aduertendum est, si reus sit persona ecclesiastica, ordinariè puniri, vel aliqua suspensione, vt in capit. 2. de sortilegiis vel depositione, vt in capit. *Si quis Episcopus* 26. q.5. Ita enim legendum est, vt in Concil. Tolet. 4. capit. 18. habetur, & non *Suspensus*, vt legit Gratianus, & ibi additur pœna perpetuæ pœnitentiæ in monasterio, vt tamen aduertit Panormitanus in capit. 2. de sortilegiis aliquando imponitur leuior pœna, interdum grauior, quia & delicta secundùm se non semper sunt æqualia,& ex parte circunstantiarum potest esse magna varietas, quam iudex considerare debet. Vnde etiam interdum potest adhibere censuras, quæ laicis communes sunt, vt in capit. *Aliquanti*, ibidem expresse dicitur. Addidit etiam Antonius de Brut. in capit. *At si clerici*, de Iudice debere clericum propter hoc crimen deponi, & tradi brachio seculari, allegátque caput. *Admoneat*. 26. quæstione 7. Sed ille textus non refertur nisi ex Augustino apud quem non inuenitur. In Concilio autem Turon. 3. capit. 42. Vbi reperitur desunt vltima verba, quæ continent pœnam. Adde ibi solùm de degradatione fieri mentionem, non de traditione curiæ secularis; pœna autem non est extendenda, cum rectè possit intelligi de degradatione verbali. Et ideo meritò illam opinionem reiicit Panormitanus in eodem capit. numer. 37. concludens clericum propter hoc delictũ puniendum esse iuxta. c. *Tua*, de Pœnis. Vbi pro grauibus criminibus generatim dicitur imponenda pœna degradationis, seu depositionis, & perpetuæ detrusionis in monasterium ad agendam pœnitentiam. De quo videri potest Bernar. Diaz in Pract. c. 17. vbi plures alios refert. Deniq; circa Clericorum pœnas addimus, nullas incurrere ipso iure, quia nulla censura sic illis imponitur, nec irregularitas,

Cap. 2. Con. Tolet. Gratian. Panor. Cap. Aliquãti. Anton. de Cap. Admoneat. Con. Turon. Panor. Cap. Tua. Bern. Diaz.

irregularitas, vt dixi in 5. tomo disp. 63. sect. 4. n. 8.

13. De pœna laicis imposita à iure Canonico pro hoc crimine. Cap. 1. Panor.

Quod ad laicos attinet, variæ pœnitentiæ illis imponuntur pro hoc delicto in iure Canonico, vt patet in c. 1. de sortil. vb pœnitentia tantùm quadraginta dierum imponitur, quæ videtur intelligenda, quando leue est delictum, vel certè, vt Panor. notat, intelligitur de pœna imponenda in foro pœnitentiæ, nam in foro contentioso grauior pœna imponenda est. Veruntamen pro foro pœnitentiæ isti Canones pœnitentiales iam nõ sunt in vsu, sed prudenti arbitrio Confessorum relinquitur. Et fortasse similis est pœna quinquẽnij pœnitẽtiæ, quæ his imponitur in ca. 2. & 3. 26. quæstion. 5. Ibi enim in cap. *Non oportet*, & sequentibus iubentur isti excommunicari, vt vidimus, quæ longè maior pœna est. Additur in capit. *Quisquis* 2. quæstion. 8. *Qui ad Sortilegos, Magosque concurrerint, nullatenus ad accusationem esse admittendos.* Vnde colligit Syluester verb. *Superstitio*, quæstion. 11. hos esse infames. Sed ibi non agitur de omnibus sortilegis, sed de his, qui ad illos accedunt, qui sæpe id faciunt, vt eos accusent, & illi repelluntur tanquam suspecti, & vt tollatur occasio calumniæ vt Húgo, & Turrecer. exposuerunt. Vnde illa nõ est propriè pœna. At verò Gregor. Papa lib. 7. Epist. 66. ad Ianuar. & habetur in capit. *Cum idolorum* 26. quæst. 5. si post sufficientem admonitionẽ isti emendari noluerint, præcipit eos, *Si serui sint verberibus, cruciatibúsque, quibus ad emendationem peruenire valeant, castigari, si verò sint liberi, inclusione digna, districtaq; esse in pœnitentiam redigendos.* Additur denique in capit. *Episcopi* ead. causa, & quæstion. *Episcopi, si aliquem virum, aut fœminam huiuscemodi sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parochiis suis eiiciant.* Et hoc solet magis vsu seruari, vt notat Panormit. c. 1. de Sortilegiis, Solent enim hi cũ mitra infami puplicè verberari, vel etiam in scala nudi, & melle vncti publicè collocari: de quo videri potest Salced. in Schol. ad cap. 107. Pract. Bernardi, vbi alios Doctores, & iura allegat. Addit verò Syluest. verb. *Hæresis*, 3. quæst. vlt. posse interdum ecclesiasticũ iudicem hos reos remittere brachio seculari, non solùm quando conuincuntur esse hæretici relapsi, sed etiam quando crimina sunt atrocia, & habent adiuncta alia morte digna. Quod verum esse existimo, quia nullibi est prohibitum, & potest ad commune bonum necessarium esse.

(Ca. 2. & 3. Cap. Non oportet. Cap. Quisquis. Syluest. Hugo. Turrec. Greg. Cap. Cum idolorum. Cap. Episcopi. Salced. Syluest.)

14. Pœna à Iure Ciuili imposita pro eodem crimine. Cap. De Malef.

At verò ius Ciuile longe grauiorem pœnam his maleactoribus imponit; nam capitalis sententia in eos ferenda decernitur, fere toto tit. C. de Malef. & Mathemat. Sed de his pœnis iuris periti consulendi sunt; leges enim illæ præcipuè videntur punire iniustitias, & nocumenta, quæ reipub. & priuatis personis hi malefici inferre solent, & ideo tam grauiter illos puniunt. Vnde in illis legibus cauendum est, quòd interdũ asserunt, non esse dignos supplicio eos, qui his artibus vtuntur, non ad malefaciendum, sed potiùs ad medendũ corporibus, vel impedienda aliqua nocumenta in fructibus terræ, vt patet in leg. *Eorum*. C. eod. tit. & in legib. Partitarum Hispaniæ, in leg. vlt. tit. 23. part. 7. Non enim credendum est leges illas approbasse talia facta, aliàs errorem in fide continerent, vt ex suprà dictis patet, sed solùm noluisse illa punire, sed permittere, quod interdum facere possunt leges Ciuiles, quando peccata non sunt contra iustitiam, nec contra publicam pacem. Quod ita etiam intellexerunt Bartol. & Salycet. in dicta leg. *Eorum*, & Gregorius Lopez, dicta leg. vltim. & Azebed. li. 8. Recopilat. tit. 1. leg. 5. num. 13. Addit verò Gregor. Lopez cum Angel. dicta leg. *Eorum*, posse illas leges intelligi, quando illa remedia licet ordinaria, & naturalia non appareant, non continent apertam superstitionem, vel illicitam incantationem, sed credi possunt fieri virtute diuina. Hic tamen sensus difficilè accommodatur ad illas leges; tamen per alias leges Ciuiles videtur prohiberi Magia etiam ad vtilitatem humanam exercita, vt ad inuentionem thesauri leg. vnic. C. de Thesaur. lib. 10. & notat Petrus Binsfel. in tit. de Malefic. & Mathemat. lib. 4. quæst. 5. vbi alios refert; & in vniuersum hæc maleficia, etiamsi propter salutem, vel alios fructus terræ fiant, eadem pœna damnantur in legibus Hispaniæ lib. 8. Nouæ Recopilat. tit. 3. leg. 6. quæ fuit à Ioanne 1. edita, anno millesimo quadringentesimo decimo.

(L. Eorum. L. Partit. Leg. vlt. Bart. Salyc. Greg. Lop. Azebed. Angel. L. Vnica. Binsfel. Ioann. 1. Leg. Hisp.)

15. Circa tertium punctum, seu ordinem seruandũ à iudicibus in huius delicti punitione nolumus immorari; tum quia magis ad Iuristas pertinere credimus: tum etiam quia de hac re latissimè scripsit Martinus Delrius in suis Disquisitionibus lib. 5. per totum. Breuius Gregorius de Valentia in su. part. disp. 6. quæst. 13. punct. 4. Satis etiam distinctè, ac erudite Petr. Binsfeld. de Confess. Malefic. præsertim memb. 2. & super titul. de Maleficis multa sparsim attigit. Præcipuè videri potest Malleus Maleficarum p. 2. & 3.

(Delrius. Valent. Binsfeld. Malleus. Malefic.)

16. Libri huius artis cremari debent.

Vltimo loco non prætermittam admonere, summè necessarium esse ad puritatem Catholicæ fidei, & Ecclesiæ, vt omnes libri de his superstitiosis artibus concrementur, iuxta exemplũ Apostolicum, quod Actor. 19. refertur; tales enim erant illi, de quibus ibi dicitur, quòd *multi eorum, qui fuerant curiosa sectati contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus.* Sic enim intellexit Augustinus in fine Psal. 61. post totam enarrationem eius, & illos dicit fuisse imitatum Mathematicum quendã pœnitentem, quem ibi commendat. Et simile exemplum Cypriani refert Nazianzen. orat. 18. in eundem; & de Theuda. Damasc. in Histor. Barlaam, capit. 32. & ad eundem antiquiorem morem videtur alludere Athanas. de Incarnatione Verbi prope finem, dum inter alia Christi fidei mirabilia hæc ponit. *Qui hactenus idola adorauerunt, iam ea conculcant, qui Magiam adorauerant; volumina comburunt.* Extat etiam de hac re lex Theodosij, & Honorij. C. de Episcopali audient. leg. *Mathematicos*, vbi hos libros coram Episcopo comburi præcipiunt, & inter hæreticorum libros ab Ecclesia prohibitos hi comprehenduntur, vt constat ex Indice librorum prohibitorum. Quem hac in parte restrictè obseruari sub pœnis in eo contentis, præcipit Sixtus in motu proprio superiùs allegato?

(Act. 19. August. Nazian. Cypr. Damasc. Athan. Theod. Honor. L. Mathematicos.)

Finis libri secundi.

INDEX CAPITVM LIBRI TERTII DE SACRILEGIO.

LIBER TERTIVS, DE SACRILEGIO, EIVSQVE SPECIEBVS, ET PRÆCEPTIS, QVIBVS PROHIBENTVR.

Sacrilegium quid propriè significet. *Isidor.*

Sacrilegium dictum censetur à sacro, & lego: hoc autem ver. interdum significat furari, aut rapere: vnde sacrilegium primo impositum videtur ad significandum furtum, vel iniquam contrectationem rei sacræ: atque ita Isidorus lib. 1. Origin. lit. S. dixit: Sacrilegus dicitur ab eo, quod sacra legit, id est furatur. *Inde autem extensum est ad significandam omnem iniuriam, vel violationem rei sacræ. Potest autem res sacra largè dici etiam Deus ipse: & sic omne peccatum contra Religionem poterit dici sacrilegium, quomodo cultus idolorum sacrilegus vocatur, & ignem, quo victimæ, aut odores idolis adolentur sacrilegium appellauit Tibullus. Strictè verò, ac propriè res sacra ab ipso Deo distinguitur, & est illa, quæ Diuino cultui peculiariter dicata est: & hoc modo sacrilegium propriè dictum, & vt hic sumitur, est vitium cõdistinctum à vitiis hactenus tractatis, quibus ipsi Deo quasi directè, & in se iniuria infertur, & ita nec periurium, nec alia similia vitia sunt propriè sacrilegia. Per sacrilegium enim immediatè res Deo dicata violatur, & ita illa est quasi materia proxima huius peccati, quæ vocari solet obiectum* quod, *Deus autem est obiectum* cui, *seu in cuius iniuriam remotè actio redundat. Habet autem hoc vitium species varias, & ideo prius in genere rationem eius aperiemus, illudq; in sua membra diuidemus, postea de singulis speciebus dicemus.*

Res sacra strictè sumpta distinguitur à Deo.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit, & quotuplex sacrilegium.

1. Definitur sacrilegium. *D. Thom.* *Gloss.* *Turrec.*

SVpposita vocis etymologia, & significatione supra declarata, rectè sacrilegium definitur, esse violationem rei sacræ, vt ex Diuo Thoma sumitur 2.2. q. 99. art. 1. Et eandem definitionẽ habet Glossa in capit. *Omnes Ecclesiæ* 17. q. 4. Turrec. in capit. *Sacrilegium* 17. q. 4. Vbi alias descriptiones refert: sed vel non sunt de proprio sacrilegio, vel ad hanc reuocantur. Quid verò nomine *rei sacræ* in illa descriptione intelligatur, patebit ex sequentibus; nunc solùm dicimus, *rei sacræ* nomine intelligi quamlibet rem creatam, quæ ex peculiari dedicatione ad cultum Dei sancta, vel sacra effecta est; violatio autem talis rei dicitur quælibet irreuerentia, aut indigna eius tractatio.

2. Particula à Caietan. addita in definitione sacrileg. ad excludendum simoniam.

Caietanus verò in dicto artic. 1. addendum putauit esse violationem rei sacræ per actionem, seu commutationem inuoluntariam: obiicit enim simoniam esse quandam violationem rei sacræ, & non sacrilegium. Vt ergo illam excluderet, necessarium putauit illam particulam addere, vel secundum illam verba Diui Thomæ interpretari. Declarat hoc exemplo vitiorum, quæ sunt opposita iustitiæ, distinguuntur per hoc, quod quædam versantur in cõmutationibus voluntariis, vt vsura, quædam inuoluntarij, vt furtum. Sic enim existimat in virtute Religionis sacrilegium esse violationem, & actionem inuoluntariam, simoniam verò non esse sacrilegium, quia non est in actione voluntaria, cõmittitur enim per modum emptionis, & venditionis: Alij constituunt differentiam inter sacrilegium, & simoniam, quòd per sacri- A legium violatur res sacra in aliquo vsu suo, vt si quis vtatur calice consecrato in communi mensa, &c. per simoniam verò non derogatur vsui rei sacræ, sed ipsimet rei, quatenus vilipẽditur, & indignè tractatur.

3. Reiicitur Caiet. sententia.

Sed nihil video, quod cogat negare peccatũ simoniæ esse verũ sacrilegiũ, quia pro materia proxima habet, non Deũ, sed rem sacram, vt beneficiũ Sacramentũ, &c. ergo illud peccatum non cõtinetur sub illis vitiis oppositis Religioni, quibus Deo directè iniuria irrogatur, ergo continetur sub vitio cõmuni quo irrogatur iniuria rei sacræ, seu (quod idẽ est) quo res sacra inique violatur; hoc autẽ vitiũ sacrilegium vocatur, quod in plura specie distincta B diuiditur, vt postea videbimus: vnũ ergo inter alia est simonia. Accedit, quòd multa possunt esse sacrilegia per actiones voluntarias, nam vendere res Ecclesiæ indebitè sacrilegium est, non enim est simonia, vt infra ostendimus, & est peccatum contra Religionem, quod non potest ad aliam speciem pertinere, & ita etiam in iure appellatur, vt videbimus: & tamen illa iniuria fit per contractum voluntarium, ergo hoc nõ obstat rationi sacrilegij. Item matrimonium sacerdotis, vel Religiosi, aut habentis votum castitatis sacrilegium est, & tamen committitur per actionem voluntariam, scilicet per contractum siue inualidum, quando vo- C tum est solemne, siue validum, quando est omnino simplex. Vnde etiam sumitur argumentum, quia illud peccatum non est simonia, licèt sit iniuria per actionem vtrinque voluntariam ex parte hominis, ergo etiam illo modo à Caietano intento non adæquatè explicatur ratio simoniæ, nec ratio sacrilegij. Præterea exemplum de iniustitia non videtur rectè accommodari, quia iustitia est ad alterum hominem, & ideo iniuria potest variari ex diuerso modo

modo, quo actio, qua infertur, est voluntaria, vel inuoluntaria ei, cui fit iniuria; quomodo etiam Diuus Thomas 2. 2. quæstione 66. articul. 4. distinxit furtum, & rapinam per diuersum modum inuoluntarij ex parte illius, qui patitur iniuriam. At verò ratio iniuriæ, quæ est in sacrilegio attenditur principaliter respectu Dei, vt infra videbimus; Deo autem non est minùs inuoluntaria irreuerentia rei sacræ, quæ fit per simoniam, quàm illa quæ fit per alias actiones, ergo siue illæ actiones inter homines sint per voluntarium pactum, siue alio modo, illud non impedit, quominus tales actiones sint vera sacrilegia. Et ita facilè excluditur alia differentia, tũ quia ad summũ est specifica secundùm diuersas species sacrilegij, non tamen excludit conuenientiam in genere sacrilegij: tum etiam quia illa differentia non constat, percussio enim clerici sacrilegium est (non quia sit contra vsum sacerdotij,) sed quia est indigna tractatio rei sacræ, & venditio doni gratuiti etiam est contra debitum vsum eius, datum est enim, vt gratis detur, & venditio beneficiorum, & ordinum maximè est contra bonum vsum eorum, vt omnia iura clamant.

4\. Dico ergo, nihil esse absurdi concedere simoniam esse speciem sacrilegij, vt rationes factæ probant, contra quas nihil affertur alicuius momenti, nisi quod Diuus Thomas, & alij Doctores separatim tractant de simonia, & sacrilegio, dico tamen id fuisse propter specialem rationem simoniæ, & amplissimam eius materiam, sicut nos etiam faciemus in hoc libro, & sequenti: neque hic noster sensus alienus est à modo loquendi Doctorum, & Iurium. Soto enim libr. 9. de Iust. quæstione 5. artic. 1. & 2. simoniam vocat sacrilegium, & Beda lib. Retract. in Acta capit. 8. dicit Simonem Magum tentasse facere emptionem sacrilegã: Et Glossa in capit. *Audiuimus* 1. q. 3. dicit sacrilegium in simonia committi, & ibi Turrec. num. 2. dicit; *bene sacrilegium dicitur simonia.* Et habet fundamentum in textu, vbi Gregorius ait, *A sacrilegio hoc facinus non dispar dixerim*: Quamuis enim per hæc verba formaliter non dicatur, simoniam esse sacrilegium, satis nihilominus indicatur. Denique licet dici possit sacrilegium interdum accipi quasi specificè, vt distinguitur à simonia, nihilominus negari non potest, quin illa vitia conueniant in generali ratione violandi rem sacram; neque negari potest, quin hoc genus optimè sacrilegij nomine significetur; hoc ergo modo hic definitur, & ideo nulla additio necessaria est. In sequẽtibus autem capitulis prius dicemus de sacrilegio quasi distinguendo illud à Simonia; de qua postea in particulari dicemus.

D.Thom. — Soto. — Beda. — Glos. Cap. Audiuimus. — Turrecr. — Gregor.

5\. Sacrilegium in tres species diuidit D. Thomas.

Ita ergo generatim declarata ratione sacrilegij, ad explicandam totam latitudinem eius oportet varios modos sacrilegij proponere, & explicare. D.Thom. igitur dicta q. 99. art. 3. sacrilegium distinguit ex parte rerum sacrarum, quæ per illud violantur. Quia sicut habitus (ait) distinguuntur ex obiectis, ita vitia per materias, circa quas versantur, materia autem sacrilegij est res sacra, ergo iuxta diuersitatem rerum sacrarum diuidentur sacrilegia. Vnde colligit Diuus Thom. sicut tria sũt genera rerum sacrarum, scilicet: personæ, loca, & quædam res aliæ, ita triplicem esse speciem sacrilegij contra personas, & contra loca, & contra res alias Diuino cultui dicatas.

D. Thom.

6\. Difficultates circa propositam diuisionem.

Circa quam partitionem multiplex oriri potest dubitatio. Primò circa singula membra, quid sub se contineant, & quale in eis sacrilegium committatur. Secundò circa eorum sufficientiam, quia inter res sacras computatur tempus Deo dicatum; vnde sacrilegium committit, qui illud violat, vt supra visum est, & tamen in illa diuisione non cõprehenditur. Item Scriptura sacra est res valde sacra, vnde qui peruertit verba eius, sacrilegus appellatur à Diuo Thoma dicta q. 99. art. 2. ad 1. Quod si fortè dicatur, hæc omnia, & similia comprehendi sub tertio membro rerum sacrarum, sic erit aliunde superflua, vel merè voluntaria distinctio, quia non minus distinguuntur tempus, aut Scriptura, seu verbum Dei ab aliis rebus sacris, quàm locus sacer, cur ergo magis specialiter ponitur locus, quam cæteræ res sacræ? Valde etiam obscurum, & incertum remanet, quæ sint illæ res sub tertio membro contentæ.

D. Thom.

Tertiò occurrit difficultas circa illorum membrorum distinctionem, tum quia cum sacrilegium consistat in irreuerentia rei sacræ, potius sunt distinguenda sacrilegia ex parte sanctitatis, per quã res constituitur inesse sacræ, quam ex varietate rerum quæ sacræ denominantur, & quasi materialiter ad sacrilegium pertinent: sed in locis sacris, & vasis, & similibus non est sanctitas diuersæ rationis, quia in omnibus est solùm per quandam denominationem, & deputationem, seu benedictionem extrinsecam in ordine ad cultum Dei; ergo distingui non debent. Tum etiam quia in eadem re possunt esse varij tituli sanctitatis, vt verbi gratia in eadem persona est sanctitas gratiæ, & fidei, & characteris baptismalis, & simul esse potest sanctitas ordinis, seu consecrationis, & præterea sanctitas voti, vel professionis religiosæ; & similiter idem calix Ecclesiæ sacra res est, & quatenus consecratus est, & quatenus sub bonis Ecclesiæ est, & quatenus in loco Ecclesiæ custoditur; magis ergo secundum has rationes distinguenda essent sacrilegia, quam secundum res ipsas sacras materialiter sumptas. Tum denique quia ex modo violationis magis pendet malitia sacrilegij; nam furari imaginem, & illam conculcare, aut comburere, lõgè diuersum sacrilegium esse videtur, quãuis circa eandem rem vtrumque versetur: ergo non sumitur sufficienter hæc distinctio ex parte rerum sacrarũ.

8\. Defenditur proposita diuisio.

Nihilominus trimembris illa diuisio sacrilegij ex parte materiæ sacræ multum recepta est inter Doctores, vt videre licet in omnibus Summistis, verb. *Sacrilegium*, Angel. num. 1. Syluest. §. 1. Caieta. eod. verb. & 2. 2. q. 99. Eandem habet Alens. 2. part. q. 170. memb. 2. & illam attigit Bonauẽt. in 3. distinctione 37. dubio 7. circa literam: eandem habent Canonistæ in capit. *Sacrilegium* 17. q. 4. Vbi Turrec. q. 5. & 6. Habétque illa distinctio magnum fundamentum in sacris Canonibus: nam illa tria genera sacrilegiorum tanquam maximè propria in eis numerantur: nam de sacrilegiis contra personas sacras loquuntur capit. *Sicut*, & capit. *Quisquis* 17. q. 4. Imò si attentè legantur tota trimembris distinctio in eis continetur. Præterea de sacrilegiis contra personas sacras extant multi Canones in cap. *Siquis deinceps*, vsque ad cap. *Si quis suadente*, ead. caus. & q. & de sacrilegiis contra loca sacra in capit. *Miror*, & capit. *Frater* cum alijs ibidem: & de sacrilegijs contra res, seu bona Ecclesiæ, cap. *Sacrilegium*, cap. *Omnes Ecclesiæ*, & capit. *Attendendum* ibid. Et expressè in cap. *Qui rapit* dicitur, *Qui pecunias, vel res Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit.* Ratio verò, & sufficientia huius diuisionis non est speculatiuo rigore exigenda, solùm enim hæc traditur tanquam magistralis diuisio accommodata ad omnia sacrilegia explicanda,

Angel. — Syluest. — Caiet. — Alens. — Bonauent. — Turrec. — Ca. Sicut. — Ca. Quisquis. — Ca. Siquis. — Ca. Siquis suadente. — Ca. Miror. — Ca. Frater. — Cap. Sacrilegium. — Cap. Omnes. — Cap. Attendendum. — Cap. Qui rapit.

& sub certis capitibus comprehendenda: satisque est, vt membra illa sufficientem distinctionem in ratione sacrilegij inter se habeant, & quòd sub illis nihil includatur, quòd rationem sacrilegij non habeat; ac denique quòd nullum sit sacrilegium quod ad illa tria membra non reducatur, quamuis sub illis membris possint diuersæ etiam species sacrilegiorum magis in particulari distingui. Quæ omnia discurrendo breuiter per illa membra facilius declarabuntur, simulque difficultates soluentur.

CAPVT II.

De multiplici sacrilegio contra personam sacram.

1. Persona fit sacra, vel per ordinationẽ, vel per statum Religiosum, vel per quandam participationem illius.

Circa primum membrum de persona sacra primò supponendum est, nomine *personæ sacræ*, hic intelligi illam, quæ peculiari modo diuino cultui dicata est. Nam (vt diuus Thomas dixit dicta quæstion. 99. artic. 1.) Sacrum dicitur aliquid ex eo, quòd ad Diuinum cultum ordinatur, ac deputatur, nam inde efficitur quodammodo Diuinum, & speciali reuerentia dignum: ergo etiam persona eadem ratione dicetur sacra. Duobus autem modis videtur fieri persona sacra iuxta vsum Ecclesiæ, scilicet per ordinationem sacram, & per statum Religiosum, vel quandam eius participationem; qualis est per votum simplex castitatis, aut alium modum dedicationis ad cultum Dei perpetuum ab Ecclesia approbatum. Non enim quælibet priuata deuotio, aut propositum se totum dicandi ad Diuinum constituit personam sacram, sed necesse est, vt ex iure fiat talis consecratio personæ, hæc autem non fit, nisi altero modo ex duobus supra positis. Quod potest confirmari ex sententia Hieronymi relata in capite *Duo sunt*. 12. quæstion. 1. sic enim ait: *Duo sunt genera Christianorum. Est autem vnum genus, quod mancipatum diuino officio, & debitum contemplationi, & orationi ab omni strepitu temporalium cessare conuenit, vt sunt clerici, & Deo deuoti, videlicet, conuersi & cæt.* Hoc ergo primum genus sacras personas continet, (nam aliud continet laicos, & communem plebem Christianam) & in illo, duo illi modi inueniuntur; nam clerici ordinatione constituũtur, reliqui, qui conuersi, seu Religiosi dicuntur, per votum, vel statum aliquem ab Ecclesia approbatum. Aliquis ergo ex illis modis necessarius est, vt ex conditione personæ sacrilegium insurgat, & quilibet illorum sufficere potest.

Hierony.

Cap. Duo sunt.

2. Obiectio.

Dices: Etiam fideles omnes sunt generali quodam modo sacri, ille ergo sufficiet, vt sacrilegium circa personã fidelem committi possit. Antecedens patet, quia per baptismum, & fidem speciali modo dicatur homo Diuino cultui, & per gratiã specialiter sanctificatur. Consequentia verò probatur, quia per talem sanctificationem fit talis persona digna speciali reuerentia, & honore propter specialem habitudinem, seu coniunctionem ad Deum. Nam Sanctos cum Christo regnantes specialiter colimus Religioso cultu ratione sanctitatis, & ideo sacrilegium est, eos blasphemare, vel alio modo irreuerenter tractare; ergo idem erit de omnibus participantibus illã sanctitatem. Et confirmatur ex Concilio Tolet. 4. c. 64. *Constituit* 17. q. 4. vbi prohibetur, ne Iudæi permittantur publica officia exercere in terris Christianorum, vt hac occasione Christiani à Iudæis iniuriam non patiantur, & subditur. *Si quis autem iudicium hoc permiserit, velut in sacrilegum excommunicatio proferatur.* Illa ergo iniuria, quæ fit Christianis censetur sacrilegium: nam ob hanc causam, qui per iniustam permissionem in illam consentit, tanquam sacrilegus punitur: & ita Gratianus ibi dicit, *sacrilegij reatum incurri, qui Iudæis publica officia committit.*

Concil. Tolet.

Cap. Constituit.

Gratian.

3. Soluitur.

Respondetur, propriè loquendo non committi sacrilegium propter iniuriam, vel aliam irreuerentiam hominis Christiani, etiamsi iustus reputetur; quia talis irreuerentia non est contra Religionem, sed aut contra iustitiam, aut contra obseruantiam proximo debitã. Quod videtur limitandum, nisi id fiat ex peculiari intentione conculcandi Religionem Christianam, aut inhonorandi Deum ipsum, vel Christum in tali persona, nã tunc intentio illa contra Religionem est, & consequenter actus, qui ex illa fit, eius malitiam participat. Addo verò, etiam iniuriam factam Christiano illa intentione non esse sacrilegium strictè sumptum, vt nunc de illo loquimur, licèt generali modo ita vocetur, eo modo, quo quælibet irreligiositas solet vocari sacrilegium: est enim illa irreuerentia ipsius Dei magis, quam talis personæ, nam illa solùm assumitur vt materia in qua Deus ipse contemnitur, & inhonoratur. Sicut è conuerso cultus, & adoratio Dei, etiamsi in signo externo circa aliquam rem creatam versetur, directè, & per se est cultus Dei, non autem rei creatæ, nisi fortè concomitanter. Ita ergo de actu contrario censendum est. Vnde hic modus inhonorandi Deum non solùm in homine Christiano, vt sic, sed etiam in homine vt ad imaginem Dei facto, imò in quacumque re, quatenus in ea Deus aliquo modo residet, potest inueniri. Et ideò non pertinet hoc peccatũ ad sacrilegium, quod ex parte personæ committi dicitur. Vnde non obstat, quòd persona aliquomodo sanctificatur per fidem, vel gratiam, quia ratione illius non tenemur colere ex Religione illius talẽ personã, & ideo neque irreuerentia illi facta est contra Religionẽ. Quid autẽ dicendũ sit de Sanctis cum Christo regnantibus, ex sequentibus patebit. In illo autem capit. *Constituit*, sacrilegium latè sumitur vt sentit, Turrecrem. in capit. *Sacrilegium* 17. quæstion. 4. articulo 5. Nam Iudæi iniurias inferunt Christianis, vt Christiani sunt, & in odium Christi, ac religionis Christianæ, & ideo qui in hoc illis fauent, aliquo modò tanquam sacrilegi reputantur.

Non cõmitti sacrilegiũ propter iniuriam Christiano illatã.

Cap. Constituit.

4. Quot genera sacrilegij contra personas sacras dentur.

Iam verò circa personas sacras ratione ordinationis, vel status, seu specialis dedicationis ad diuinum cultum dubitari potest, quomodo sacrilegium circa tales personas, vel ab eisdem ratione talis circunstantiæ committatur. Ad quod breuiter dicendum est, tria, vel quatuor genera sacrilegiorum circa has personas distingui. Primum est inferre manus violentas in talem personam, violando priuilegium, seu immunitatem eius, quæ Canonicis dicitur propter cap. *Si quis suadente*. 17. quæst. 4. Secundum est violatio fori circa talem personam, quod magna ex parte continetur in primo, sed est aliquomodo diuersum. Tertiũ quodammodo præcedenti annexũ est violatio immunitatis clerici à soluendis tributis, & ab aliis seruilibus oneribus. Quartum sacrilegium in hoc genere committitur per fornicationem, vel similem turpitudinem. Circa primum modũ sacrilegij aduertendum est, illum potissimè constare ex iure positiuo in dicto capit. *Si quis suadente*, Nam ibi specialiter interdicitur iniectio manuum violentarum in clericum intuitu Religionis, & in talis personæ reuerentiam, & ideo ex vi illius Canonis materia illa constituitur in virtute Religionis, & sub eius obligatione.

Ca. Si quis.

Primum genus sacrilegij.

obligatione. Et ideo illa iniuria, quæ alias esset contra iustitiam ex natura rei, incipit esse contra Religionem ex vi illius Canonis: sicut supra tract. 2. libr. 3. diximus de aliquibus actionibus prohibitis in loco sacro. Dubitari autem potest, an talis iniuria Clerici, ex natura rei sacrilegium, etiam secluso iure ecclesiastico. Videri enim potest responsio affirmans vera, quia illa esset semper irreuerentia personæ sacræ. Et non videtur improbabile. Communiter tamen oppositum verius creditur, quia seclusa lege positiua, talis actio non esset formaliter contra sanctitatem personæ, quia ex natura rei non esset debita talis immunitas huiusmodi personæ ex peculiari titulo sanctitatis; nisi Ecclesia suo præcepto id effecisset, quod sentit Caietanus in dicta quæstione 99. ad 5. dub. 44.

An clerici iniuria ex natura rei sit sacrilegium.

Pars affirmatiua verior iudicatur.

5. Confirmatur.

Confirmatur, ac declaratur: nam in aliquibus casibus clericus ordinatus non gaudet illo priuilegio Canonis, in quibus casibus sicut persona manus iniiciens in clericum, non incurrit illam censuram, ita non censetur inferre manus sacrilegas, sed tantùm iniustas, ergo signum est hoc sacrilegium esse contra ius positiuum. Vnde aliqui dixerunt peccatum illud ratione excõmunicationis annexæ nouam speciem malitiæ accipere. Sed re vera malitia illa non oritur ab excommunicatione adiuncta, nam malitia talis supponitur excommunicationi, quia propter tale sacrilegium fertur. Nascitur ergo ex prohibitione, quæ prior est, quàm excommunicatio. Vnde si fieret prohibitio intuitu Religionis sine adiuncta excommunicatione, illa sufficeret ad tale sacrilegium: non est ergo excõmunicatio ratione illius malitiæ, quamuis in tali materia possit esse signum eius. Occurrebat autem hoc loco declaranda materia illius Canonis, quæ latissima est, sed id factum à nobis est in 5. tomo de Cens. disput. 22. sect. 1. per totam.

6. 2. Genus sacrilegij.

Secundum item sacrilegij genus contra personam sacram integrum postulabat tractatum ad sui declarationem, tamen in opusculo de Immunitate personarum sacrarum, & bonorum ecclesiasticorum omnia, quæ in hac materia nobis occurrunt, prosecuti sumus, & ideo hoc loco illa prætermititmus: solumque aduertimus circa secundum genus sacrilegij illud sub priori genere magna ex parte comprehendi: nam in dicto capit. *Si quis suadente* omnis iniuriosa violentia clerico fieri prohibetur, siue sit iniuriosa ex natura rei, siue supposito aliquo Canonico iure. Vnde si iudex secularis vim inferat clerico, vt illum in carcerem coniiciat, etiam propter verum delictum, & carcere dignum, in censuram Canonis incidit, quia reuera manus violentas in clericum iniicit. Simul verò agit contra immunitatem fori, ex quia nascitur, vt illæ manus iniustæ, ac sacrilegæ sint, atque hoc modo sæpe sacrilegiũ commissum in personam clerici contra priuilegium fori, materialiter (vt sic dicam) coincidit cum sacrilegio contra priuilegium Canonis, semper tamen formalis ratio vtriusque diuersa est.

Ca. *Siquis.*

7. Multiplicatio præceptorum prohibentium eundẽ actũ quando sufficiat ad multiplicandas malitias.

Et quanuis multiplicatio præceptorum prohibentium eundem actum sub eadem ratione virtutis sufficere non soleat ad multiplicandas malitias in eodem peccato, imò neque ad augendam malitiam ita notabiliter, vt necessarium sit illam circunstantiam in confessione aperire, vt probabilior fert opinio, sicut dixi in 4. to. disp. 22. sect. 4. dub. vltim. Et bene tractat Sancius libr. 9. de Matrimon. disput 15. nu. 6. alios referens; nihilominus in prædicto casu sentio, hanc multiplicationem prohibitionum, & priuilegiorum, quibus illæ fundãtur, variare multum rationes sacrilegij, quia sunt immunitates Religiosæ (vt sic dicam) diuersarum rationum. Vnde si iudex vt persona priuata feriat clericum, vel vt iudex illum violenter detineat, non satisfaciet præcepto confessionis, generaliter confitendo, se manus violentas in clericum iniecisse, sed tenetur declarare, an id fecerit iurisdictionem exercendo; tum quia est iniuria, & violentia longe diuersa, tum etiam quia illo modo multiplicantur censuræ. Vltra hoc verò potest sæpe sacrilegium committi, exercendo iurisdictionem in Clericum, non inferendo in illum manus violentas, & tunc omnino separatur sacrilegium huius secundi generis à priori, vt per se manifestum est.

8. 3. Genus sacrilegij.

De tertio etiam genere sacrilegij, seu fundamenti eius, quod est immunitas personæ ecclesiasticæ à tributis personalibus, disputaui latè in dicto Opusculo, & ideo hic solùm aduerto; quòd licet furari temporalia clericorum bona non sit sacrilegium, nihilominus per impositionem tributi illa iniustè exigere, & extorquere sacrilegium est, quia per simplex furtum nec vis infertur personæ, nec fit contra immunitatem aliquam specialiter clericis concessam. Nullum enim Canonicũ ius specialiter prohibet furari à clerico magis, quã à laicis, sicut prohibet manus violentas illis inferre. At verò imponere Clerico tributum, vel ab eo exigere extra casus permissos specialiter est iure Canonico prohibitum capite *Non minus*, & capite *Aduersus* de Immunitat. Eccles. cum similibus. Et ideo licèt hæc iniuria non videatur esse circa personam, sed circa bona Clerici, quando violentia personalis non intercedit, nihilominus in ea interuenit sacrilegium contra personam, quia fit contra immunitatem eius, & circa illam exercetur quædam potestas dominatiua similis, seu proportionalis iurisdictioni, eique correspondens, cùm tamen ab illa potestate persona clerici quasi in Religiosum honorem exempta sit. Qua propter si vltra impositionem, & petitionem, tributi accedat exactio per violentiam ipsimet personæ clerici factam, duplex ratio sacrilegij, sicut & duplex censura, interueniet iuxta ea, quæ in puncto præcedenti diximus. Cætera, quæ hîc desiderari possunt ex citato loco petenda sunt.

Cap. *Non minus.* Cap. *Aduersus.*

CAPVT III.

De Sacrilegio personæ, vel in personam per violationem castitatis.

1. Quod pacto hoc peccatũ inter sacrilegia numeretur. D. *Thom.* *Syluest.* *Caiet.*

QVartum genus sacrilegij per actus venereos censetur committi in personam, vel à persona Clerici ratione voti castitatis, quod est ordini annexum; & eadem ratio erit de quocumque habente simile votum, vt sumitur ex D. Thoma 2. 2. quæstion. 114. artic. 1. & ex Syluest. Angel. Caietan. & aliis verb. *Sacrilegium*, & Tolet. libro 5. Instruct. ca. 12. Vnde nascuntur duo dubia. Primum est, quomodo hoc peccatum numeretur inter species sacrilegij, cum reuera sit quædam perfidia in Deum, & consequenter pertineat ad irreligiositatem, vt est vitium condistinctum à sacrilegio, vt in principio huius tractatus

 visum

visum est. Et declaratur, nã aut hoc peccatũ consideratur, vt committitur ab ipso clerico fornicante, vel vt committitur à complice, qui cum illo fornicatur. Priori modo interuenit ibi fractio voti, cuius malitia non pertinet ad sacrilegium, quia directè est contra Deum ipsum, cui fit promissio voti, neque vltra hanc malitiam est in illo peccato alia malitia cõtra Religionem ex vi eiusdem voti, quia non sunt gratis multiplicandæ malitiæ, alioqui in omni fractione voti duplex malitia similis interueniret, quod incredibile est. Vnde vlterius etiam ex parte alterius peccantis cum clerico inueniri potest malitia fractionis voti per modum cooperationis, quatenus cum illo concurrit ad violandum votum suum, quæ malitia non pertinebit ad sacrilegium, vt ostensum est, & multò minùs est multiplicanda malitia ex parte voti in socio criminis, quam in principali delinquente: ergo ex hac circunstantia personæ sacræ non consurgit sacrilegium, siue consideretur vt circunstantia *quis*, siue vt circunstantia *circa quid*.

2. Caiet. sententia in hac materia.

Circa hoc Caiet. dicta quæst. 99. duo dicit, vnũ est fractionem voti esse perfidiam contrariam fidelitati, quàm Deo debèmus, quod verissimum quidem est, vt constabit ex materia de voto; neque de hoc puncto hic amplius dicendum est. Secundum est huiusmodi perfidiam sub sacrilegio comprehendi, ac subinde omnem fractionem voti esse sacrilegium, tam in votis realibus, quàm in personalibus. Ratio est, quia eo ipso, quòd res, actus, vel persona Deo promittuntur, dicata manent cultui Diuino, ergo efficitur res sacra, & consequenter subtractio eius per fractionem voti est violatio rei sacræ. Atque ita infert, qui vouit ieiunare tali die, & non ieiunat, sacrilegium committere contra sanctitatem suæ personæ, quia per votum illud sanctificata fuit talis persona, & dicata Deo quoad talem actum. Sicut mulier, quæ votum simplex castitatis emisit, sacrilega censetur fornicando, vt sumitur ex D. Tho. in illa q. art. 3. quia per votum suum sanctificauit se Deo quoad talem materiam. Et cum eadem proportione loquitur de vòtis realibus, nam qui voluit dare pecuniam, vel vineam Ecclesiæ, vel pauperibus & non implet, sed bona illa apud se retinet, sacrilegus est, tanquam iniquè occupans bona Deo iam sacrata, sicut in iure dicitur sacrilegium committere, qui rem Ecclesiæ legatam retinet Capit. *Sacrilegium*, cum multis aliis 17. quæst. 4.

D. Thom.

Cap. Sacrilegium.

3. Ostenditur difficultas, quæ in doctrina Caietani est.

Hæc verò doctrina Caietani intellecta de proprio sacrilegio, prout ipse, & nos loquimur, difficilis mihi est. Primò quia perfidia in Deum, & sacrilegium sunt peccata quodammodo genere diuersa, ergo fieri non potest, vt vnum per aliud essentialiter contrahatur, ergo si fractio voti est perfidia, non contrahittur formaliter ad speciem sacrilegij: Antecedens probatur tum iuxta diuisionem horum vitiorum à nobis positam, tum etiam iuxta eam, quam Diuus Thomas tradit. Nos enim distinximus primò, ac præcipuè vitium irreligionis in irreligiositatem, quæ directè continet irreuerentiam Dei, & proprium sacrilegium, quod spectat ad irreuerentiam rei Deo sacratæ, quæ duo diximus esse tanquam duo genera maximè diuersa sub illo primo. At verò perfidia in Deum continetur sub genere irreligiositatis directè contrariæ Deo, nam sicut votum directè continet cultum Dei, ita perfidia irreuerentiam

D. Thom.

Dei, ergo est vitium omnino condistinctum a sacrilegio. Vnde etiam Diuus Thomas in principio quæst. 97. vitia, quæ pertinent directè ad irreuerentiam Dei à sacrilegio condistinguit. Et ideo nemo dicet periurium contineri posse sub sacrilegio, quia est sub genere condistincto à sacrilegio; at verò non minùs directè est talis perfidia contra irreuerentiam Dei, quàm periurium iuxta doctrinam D. Thomæ 2. 2. q. 89. artic. 8. dicentis maiorem irreuerentiam esse in infidelitate ad Deum, quàm in periurio, ergo fractio voti hoc modo non potest esse sacrilegium.

4. Responsio impugnatur.

D. Thom.

Dicet fortasse aliquis fractionem voti specificari per sacrilegium, non formaliter, sed quasi materialiter, eo modo, quo fornicatio etiam specificatur per sacrilegium in Virgine sacra, vt ait D. Thomas dicta q. 99. art. 3. ad 3. Sicut enim vitium contra vnam virtutem potest esse materia peccandi contra aliam, & tunc dicitur specificari ab illa, vt in adulterio luxuria specificatur per iniustitiam, non metaphysico modo, sed morali, ita intra eandem virtutem potest vna malitia per aliam diuersæ rationis quasi contrahi ratione moralis coniunctionis in eadem materia: vt si quis promittat aliquid Deo dare sub iuramento, fractio talis voti perfidia est simul contracta ad periurium. Sic ergo fractio voti esse potest perfidia contracta ad sacrilegium. Sed hoc nihil aliud est, quã dicere in omni fractione voti esse duas malitias, vnam perfidiæ, & alteram sacrilegij, quia illa contractio materialis nihil aliud est, quam coniunctio duarum malitiarum in eadem materia, vt patet in exemplis adductis, & quia esse non potest per modum generis, & differentiæ, vt ratio facta plane ostendit, ergo non potest intelligi, nisi per coniunctionem duarum malitiarum in eadem materia. At incredibile est, vt supra argumentabar, in omni fractione voti esse duas malitias. Et confirmatur ex Paulo 1. ad Timoth. 5. dicente: *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*. Loquitur enim de viduis, quæ votum castitatis fregerunt iuxta communem omnium interpretationem, & tamen non aliam malitiam in eo peccato declarat, nisi fregisse primam fidem, ergo non oportet aliud malitiæ genus in eo actu cogitare.

1. Tim. 5.

5. Fractionem voti solam malitiã perfidiæ habere probabile est.

Quapropter probabiliter dici potest, fractionem voti propriè, & in rigore non habere, nisi malitiam perfidiæ. Quod à contrario actu declarari potest, nam ieiunium v. g. ex voto factum non habet aliam honestatem religionis, nisi quia est fidelitas quædam ad Deum, ergo è contrario fractio ieiunij tantùm habet malitiam infidelitatis. Item materia illa non aliter dicitur consecrata Deo, nisi quia illi promissa est, ergo contraria omissio, vel actio non aliter est violatio rei sacræ, nisi in quantũ non est impletio promissionis. Et idem videtur esse cũ proportione de voto castitatis, per quod magis videtur persona consecrari Deo, quã per alia vota particularium actuum, & tamen illa consecratio non est, nisi obligatio orta ex promissione, ergo nec violatio illius sanctitatis aliud est, quàm infidelitas promissionis.

6. Obiectio. D. Thom. Con. Tole.

Quòd si obiiciatur, quia cõmuniter peccatum luxuriæ dicitur esse species sacrilegij, vt patet ex D. Thom. 2. 2. q. 154. art. 10. Imo in Concilio Tolet. 2. cap. 1. expresse dicuntur sacrilegij rei Clerici violantes votum castitatis. Responderi potest primò omne peccatum contra religionem solere vocari sacrilegium, vt supra diximus, & hoc modo fractionem voti vocari sacrilegium. Nã & D.

& D.Thom. in dicto artic. 10. non aliter probat hoc esse sacrilegiũ, nisi quia castitas voto promissa est, actus religionis, quatenus ordinata est ad cultum Dei. Addi verò potest fractionẽ voti quasi eminenter continere rationem sacrilegij, quia ipsamet perfidia erga Deum est quædam violatio rei aliquo modo consecratæ Deo ad talem actum, vel officium sanctitatis. Et hoc maxime videtur habere locum, quando votum non solum ex promissione, sed etiam ex ordinatione, & acceptatione, Ecclesiæ habet peculiarem vim dedicandi personam Diuino cultui, vt est votum solẽne, vel votum castitatis factum in manibus Prælati; nam per illud censetur Virgo quasi desponsari Christo; tunc ergo cum maiori proprietate est coniuncta violatio rei sacræ cum perfidia, & ideo dici potest propriè sacrilegium; & tunc non est improbabile addi specialem malitiam sacrilegij vltra perfidiam. Quod sentiunt Auctores, qui existimant, religiosum fornicantem non satis explicare peccatum suum in cõfessione, dicendo se habere votum castitatis, nisi explicet etiam statum personæ; quod tenent multi Theologi moderni, quorum opinio optimè in hoc fundabitur, quòd alias licet declaret malitiam perfidiæ, non declarat sacrilegij. Sed quid de illa opinione sentiendum sit, dicam in materia de voto, nunc relicto statu, & ex vi solius voti verius videtur in fractione voti vnam tantum esse malitiã, quæ essentialiter est perfidia contra Deum, & cõcomitanter violat personam, quia tamen non violat nisi ratione perfidiæ, ideo non multiplicat malitias. Præsertim quia sola promissio non videtur facere materiam eius propriè sacram, nisi in ordine ad fidelitatem Deo seruandam.

7. An tota ratio sacrilegij in materia castitatis sit votum. Ratio dubitandi.

Secundum dubium est, an tota ratio sacrilegij circa personam sacram in materia castitatis sit votum. Et ratio dubitandi maximè in Clericis est, quia præter votum habent consecrationem, per quam efficiuntur personæ sacræ, ergo etiam secluso voto, turpitudo luxuriæ est contra sanctitatem talis personæ ad eum modum, quo supra dicebamus turpes actus in Ecclesia ex natura rei esse cõtra sanctitatem loci, etiam seclusa speciali prohibitione Ecclesiæ. Atque ex hac quæstione pendet alia, scilicet, an constituti in minoribus ordinibus, præsertim si Diuino cultui actu dicati sint, sacrilegium committant fornicando, vel quæ cum eis scienter fornicantur. Item hinc potest pendere alia quæstio, quæ in materia de confessione tractatur, an Sacerdos violans castitatem, teneatur in confessione explicare se esse sacerdotem, vel satisfaciat dicendo se habere votum castitatis. Nam si illud peccatum est Sacrilegium, non solùm ratione voti, sed etiam ratione Sacerdotij, oportebit vtramque circunstantiam explicare, & ita esse explicandam, scripsit Petrus Ledesma in Sum. sacram. c. 19. de Pœnit. dub. 1. & 2. de circunstantia personæ, qui dicit Sacerdotem, vel Episcopum non satisfacere explicando se habere ordinem sacrum, nisi explicando talem ordinis gradum, indicat ergo ex vi sacerdotij committi sacrilegium per fornicationem, etiam præter obligationem voti.

Ledesma.

8. Initiati minoribus ordinibus, peccãdo cõtra castitatem, vel nullum, vel solũ veniale cõmittunt sacrilegium.

In hoc tamen breuiter assero, secluso voto, in his, qui minoribus ordinibus initiati sunt, hoc peccatum vel nullum esse sacrilegium, vel non esse mortale in specie. Hoc indubitatum est apud omnes, nam docent illam non esse circunstantiam de necessitate confessionis, & à fortiori patebit ex dicendis. Idémque sentiendum est de subdiaconatu per se spectato sine voto, prout aliquando fuit. Item de Diaconatu etiam nunc verissimum est non addere specialem malitiam grauem præter votum. Nam ob eam rem est apud omnes indubitatum, non esse necessarium explicare in confessione illum gradum ordinis, si votum sufficienter explicetur, vt dicendo se habere ordinem sacrum, vel esse religiosum, vel (vt est etiam probabilius) habere votum castitatis. Ratio verò omnium est, quia licèt hæ personæ efficiantur aliquo modo sacræ, tamen secluso voto, non sacrantur ad vsum castitatis, neque peccatum castitati contrarium reddit personam ineptam ad actus illos, ad quos consecratur, ergo per tale peccatum non violatur formaliter persona sacra, vt sacra est, sed ad summum materialiter, ergo tale peccatum, vel nullum est sacrilegium, vel ad summum habebit inde aliquam malitiam venialem.

Idẽ dicendũ de Subdiaconatu, & Diaconatu.

9. Quid de sacerdotio sentiendum.

At verò in sacerdotio videtur esse maior deformitas, tum quia per illud dedicatur persona ad ministerium longè altius, & sacratius, tum etiam quia per tale peccatum grauiter polluitur talis persona in ordine ad dignam, & conuenientem administrationem sui muneris. Propter quod multi graues Auctores censuerunt, obseruantiam castitatis ex Diuino iure esse annexam sacerdotali ordini, vt infra in materia de voto videbimus, quod saltem videtur verisimile quoad abstinentiam ab illicitis actibus castitati contrariis, ita vt sanctitas illius ordinis per se obliget ad abstinendum à talibus actibus propter quãdam indecentiã, quam præ se ferunt comparatione illius. Et cõfirmari potest, nam lex ipsa naturæ semper dictauit in sacerdotibus ex vi talis muneris pudicitiã maximè postulari. Et ideo etiam in lege veteri hæc munditia maximè commendabatur sacerdotibus, vt ex Leuit. 21. & aliis locis colligitur, & ex 1. Regum 21. Et apud Ethnicos maximè commendabatur pudicitia sacerdotibus, vt multis testimoniis ostendit Tiraquel. in legibus Connu. leg. 15. à nu. 118. Ergo quantum sacerdotium nouæ legis dignius est, eo videtur hæc obligatio esse maior ex vi Religionis. Denique non videtur posse negari, quin fornicatio sacerdotis notabiliter aggrauetur ex tali circunstantia personæ, quæ grauitas pertinet ad propriam rationem sacrilegij vltra perfidiam, quæ est in transgressione voti, ergo quamuis non interuenisset votum, & consequenter nec malitia perfidiæ, maneret grauius malitia sacrilegij ob personæ sacræ violationem. Est ergo hæc sententia pia, & probabilis, sed incerta. Quia iuxta illam oportebit dicere blasphemiã in ore sacerdotis esse graue sacrilegium ex circunstantia personæ vltra malitiam blasphemiæ, quia non minus videtur polluere talem personam, & impedire illam à sacro ministerio, quam fornicatio. Consequens autem communiter non admittitur, vt videre licet in Caiet. dicta quæstione 99. dub. 5. & Nauar. in Sum. cap. 6. num. 13. & in cap. *Consideret* de Pœni. d. 5. num. 50. Aliàs omnia peccata grauia sacerdotis essent sacrilegia ex circunstantia personæ, quod est difficile creditu.

Leuit. 21. 1. Reg. 21.

Tiraquel.

Probabile est peccata carnis in sacerdote esse sacrilegia ex se, etiã præscindendo à voto. Obiectio.

Caiet. Nauar. Cap. *Consideret.*

10. Responsio aliquorum.

Respondent aliqui concedendo, omnia peccata nõ solùm sacerdotis, sed etiam personæ sacræ esse sacrilegia, tamen sub ea ratione habere tantùm malitiam venialem, etiamsi in alio genere mortalia sint; quia licèt repugnent sanctitati personæ, non tamen speciali repugnantia, sed generali, sicut nos supra diximus de loco sacro. Verumtamen si hoc semel concedatur, valdè probabiliter sequitur tam excellentem posse esse per se consecrationem, & tantam peccati deformitatem, vt

violatio illa personæ sacræ grauem malitiam contineat in ratione sacrilegij, consecratio autem sacerdotis satis excellens est, & peccatum turpe, vt fornicatio; & enorme, vt blasphemia, satis grauiter illi repugnant. Si ergo generalis illa repugnantia sufficit ad rationem sacrilegij, graue augmentum sufficiet ad malitiam mortalem in eo genere: hoc autem admittere valde scrupulosum est pro materia de confessione.

11. Opposita pars satis probabilis.

Satis ergo probabile est respectu personæ sacræ illam generalem repugnantiam non sufficere ad propriam rationem sacrilegij, quia ex vi consecrationis non prohibentur illi omnes actiones prauę speciali prohibitione, vt alibi Deo dante latius ostendetur. Quo fundamento posito consequenter dicendum est, solam consecrationem sacerdotij per se non sufficere ad sacrilegium mortale, nisi ratione voti adiuncti, vel Ecclesiasticæ legis specialiter obligantis tales personas ad abstinendum à venereis intuitu Religionis, & sanctitatis. De qua re dicemus plura in sequentibus libris tractando de continentia sacerdotum, & statu Religiosorum. Et ideo de hac specie sacrilegij hæc sufficiunt, nam alia duo dubia, quæ hic desiderari possunt, scilicet, an hæc species sit infima in ratione sacrilegij, & cur opponatur Religioni, & non obseruantiæ, & duliæ, in capite sequenti melius tractabuntur.

CAPVT IIII.

De sacrilegiis contra locum, & alias res sacras.

1. An tempus sacrum constituat propriã speciẽ sacrileg.

DE secunda specie sacrilegij contra locum sacrum multa essent dicenda, nisi in superiori libro omnia essent tradita, & explicata. Hic ergo solùm est reddenda ratio, cur tempus sacrum non constituat, speciem propriam sacrilegij, sicut locus, nam solennitates inter res sacras computantur, teste Diuo Thoma 1. 2. quæstione 101. articulo quarto ad quintum. Ad quod altero è duobus modis responderi potest, primò concedendo dari propriam quandam speciem sacrilegij ex violatione temporis sacri. Ita sentit nouissimè Leonardus Lessius lib. 2. c. 45. num. 15. & 18. Ponit tamen hoc sacrilegium in terra specie, ita vt tempus diuino cultui dicatum inter res sacras connumeretur tanquam mensura rerum sacrarum. Duobus autem, vel tribus modis violari potest festum, primo per omissionem Missę, & hoc (vt rectè dicit) non est sacrilegium, sed irreligiositas quædam erga Deum ipsum per ommissionem potius, quàm per commissionem. Nam sacrificium non est veneratio alicuius rei sacræ, sed est supremus cultus ipsiusmet Dei, cuius obligatio determinatur ab Ecclesia ad dies festos; & ideo illius omissio habet malitiam directè contrariam cultui secundum se, neque aliter opponitur sanctitati festi. Secundo violatur festum faciendo in illo opus seruile, seu directè prohibitum in die festo; & hanc violationem dicit esse propriè sacrilegium, quia per illud opus sanctitas diei festi violatur, vel contemnitur. Tertio modo potest sacrum tempus violari, faciendo in illo opus, quod licèt non sit specialiter prohibitum, repugnat ex generali ratione sanctitati temporis, vt peccando in die festo, & hoc etiam dicit esse sacrilegium idem Auctor eodem capit. 45. dub. 4. Ait tamen malitiam sacrilegij esse venialem: quod intelligendum est secluso contemptu, seu nisi ex directa, & formali intentione tale opus fiat in despectum: & iniuriam illius diei; nam tunc erit graue peccatum, vt constat, & videtur esse propriissimum sacrilegium.

D. Thom.

Primus dicẽdi modus affirmatiuus.

2. Probabilis iudicatur præsens sententia. Cur sacrilegium cõtra tempus non cõstituit speciem distinctã ab aliis, quemadmodum sacrileg. contra locum.

Quæ sententia probabilis mihi videtur, oportet tamen rationem reddere, cur sacrilegium contra locum sacrũ ponatur species distincta ab omni sacrilegio contra alias res sacras, non verò sacrilegium contra tempus sacrum. Quia si consideremus species malitiarum, violatio festi per opus seruile est peccatum æquè distinctum ab irreuerẽtiã facta calici, vel imagini, ac est distinctum ab eisdem futurum factum in loco sacro. Si verò locus, & tempus inter se comparentur, videntur seruare proportionem, vt supra argumentati sumus; nam vtrumque est mẽsura actionum, & sicut actio sacra determinatur ad tale tempus, ita & ad talem locum, vel è conuerso tam tempus, quàm locus fit quid sacrum, quia dicatur ad actiones sacras, igitur videtur esse eadem vtriusque ratio. Sed licet fortasse non possit speculatiua differentia assignari, responderi poterit, ratione doctrinæ illam diuisionem fuisse sic traditam, quia sacrilegium contra locum sacrum habet in iure specialem considerationem propter multiplicem modum committendi illud, & propter varia priuilegia locis sacris concessa. Vel certè dici posset hanc speciem sacrilegij contra tempus sacrum reduci potiùs ad secundam speciem sacrilegij, quæ ex loco sumitur, quia hæ duæ circunstantiæ in moralibus seruant proportionem, & ita de illis loquitur Diuus Thomas in illa solutione ad 5.

3. Secũdus dicẽdi modus negans per violationem temporis nõ cõmitti sacrileg.

Aliter dicendum occurrit, in violatione temporis sacri non committi propriè sacrilegium, & ideo tempus sacrum in hac enumeratione non computari. Quod declarari potest primò ex physica differentia inter tempus, & locum: nam locus est res permanens, & ideo est capax specialis consecrationis, & venerationis: tempus autem est res transiens, vnde non aliter sanctificatur, quàm determinando actiones sacras, quæ in illo fieri debent, & ideo non censetur habere aliam sanctitatem præter sanctitatem talium actionum. Intelligendum autem hoc est de tempore, quod est mensura extrinseca, ita vt seruetur proportio ad locum; tempus autem intrinsecum actioni sacræ eodem modo sacrum est, quo actio ipsa: illud autem propriè, ac per se non violatur, nisi in quantum actio ipsa sacra, vel omittitur, vel impeditur, vel malè fit, quod non pertinet ad sacrilegium, sed ad alia peccata contra Religionem.

Declaratur primò.

4. Ostenditur discurrendo per peccata, quæ fiunt in tempore sacro.

Secundò declaratur, discurrendo per illa tria, quæ supra enumerata sunt: nam omissio Missæ nõ est sacrilegium, vt probatum est. Commissio etiam seruilis operis in die festo non videtur esse propriũ sacrilegium, sed alia species irreligiositatis contra cultum Dei in se. Quod patet, quia vacatio ab operibus seruilibus in die festo non præcipitur quasi in venerationem ipsius temporis, sed directè in cultum ipsius Dei, siue illa vacatio instituatur in signum venerationis debitæ Deo, siue præcipiatur, vt homo sit expeditus ad vacandum cultui Diuino: ergo contrarium opus non est contra reuerentiam alicuius rei sacræ, sed contra reuerentiam Dei in se: & in hoc cerni potest differentia inter locum, & tempus. Nam prohibitio verbi gratia negotiandi in Ecclesia immediatè fit propter reuerentiam habendam ipsi Ecclesiæ, quamuis magis remotè totũ ordinetur in Deũ: prohibitio autẽ negotiandi in die festo non fit in reuerẽtiam tẽporis, sed immediatè in cultum, seu ob cultũ Dei, & ideo prior transgressio propriè est sacrilegium,

posterior

posterior autem magis est irreligiositas immediatè contra Deum. Vnde etiam non videtur necessarium admittere illum tertium modum sacrilegij in die festo per opus in eo specialiter prohibitum, quia tale opus licet aliàs malum sit, non est violatio alicuius rei sacræ, neque aliter repugnat Religioni, nisi quatenus specialiter repugnat sacræ actioni, vel vacationi tali tempore præceptæ. Vnde neque in hoc oportet omnino seruari similitudinē inter locum, & tempus, quia locus eo ipso, quod ad sacra munia publicè destinatur, abstrahitur, & separatur ab omni vsu profano instar aliarum rerū sacrarū, vt statim dicturi sumus, tempus autem extrinsecum, & commune non ita dedicatur, & abstrahitur, sed solùm quoad eas actiones sacras, quæ in ipso fieri præcipiuntur: sub actionibus comprehendo carentiam actionum iuxta regulam à diuo Thoma positam 1.2. quæstione 71. art. 6. ad 1.

D. Thom. De tertia specie sacrilegij. 5. D. Thom.

Circa tertiam speciem sacrilegij D. Thomas in dicta quæstione 93. art. 3. non aliter explicat materiam huius speciei sacrilegij, nisi numerando varia genera rerum sacrarum, quæ per hanc speciem sacrilegij violari possunt. In primo ponit Sacramenta, in secundo vasa sacra & ibi enumerat imagines sacras, & reliquias Sanctorum, in quibus, inquit, personæ Sanctorum honorantur, & *dehonorātur*; in tertio ponit res, quæ pertinent ad ornatum Ecclesiæ, & ministrorum, in quarto ponit bona ecclesiastica ad sustentationem ministrorum Ecclesiæ deputata. Non declarat autem Diuus Thomas, hæc omnia sub vna specie sacrilegij numerentur, cùm locus ponatur in specie distincta. Nam alioqui solet templum, vel tabernaculum comprehēdi sub generali appellatione sacrorum, seu rerum sacrarum, eodem modo, quo vasa sacra, vt patet ex eodem Diuo Thoma 12. quæstione 101. art. 4. vbi hæc omnia vocat instrumenta cultus. Nec videtur esse minor distinctio in ratione rei sacræ inter vasa sacra, & imagines, ac reliquias quàm sit inter loca, & vasa sacra. Hæc verò difficultas, totáque enumeratio explicabitur meliùs capite sequenti.

D. Thom.

CAPVT V.

Qualis sit diuisio sacrilegij in tres species.

1. An tria mēbra assignata sint species infimæ. D. Thom. Pars affirmatiua.

DVo præcipuè sunt in hoc capite explicanda, vnum est, an illa tria membra sint species vltimæ sacrilegij, aliud, an sint formaliter diuersæ. Circa primum Diuus Thomas (vt aliqui ei tribuunt,) sensisse videtur; illas esse species vltimas. Nam in dicta quæst. 99. art. 3. in corpore articuli, de his videtur loqui, vt de tribus speciebus vltimis: & in solutione ad primum dicit, non tantùm differre materialiter in ratione sacrilegij. Et quod magis mouere potest, in solutione ad secundum dicit, percussionem Virginis sacræ, & commistionem cum illa esse eiusdem speciei in ratione sacrilegij; supponit ergo omne sacrilegium in personam sacram esse eiusdem speciei: ergo eadem ratio est de reliquis. Item violatio Ecclesiæ per effusionem sanguinis, vel seminis eiusdem speciei est in ratione sacrilegij, licèt peccata, quibus fit talis violatio, in se diuersissima sint, ergo eadem ratio erit de aliquis. Et confirmari potest, quia nisi ita dicamus, difficillimum erit, vel species vltimas agnoscere in hoc genere vitij, vel rationes constituendi, & distinguendi illas assignare. Et ita clarè sentit Caietanus dicta quæstione nonagesima nona, dubio tertio.

Caiet.

2.

Sed nihilominus certum existimo, non omnes illas esse species infimas, imò probabilius mihi est, nullam earum esse vltimam. Et quidem in prima specie ad minimū existimo esse distinctum sacrilegium manus violentæ, vel turpis actus, quia vnum est perfidia contra votum, vt supra declaraui; aliud est violatio cuiusdam peculiaris immunitatis talis personæ, quæ duo valdè distincta sunt in genere moris, quia repugnant Religioni secundum actus, & honestates valde distinctas. Nec fortasse Diuus Thomas sensit oppositum in illa solutione ad secundum, non enim dicit, illa duo conuenire in vna specie vltima, sed simpliciter in vna specie sacrilegij, scilicet in vna ex tribus enumeratis qualescumque illæ sint. De aliis verò sacrilegiis in personam per varias violationes immunitatum aut Canonis, aut fori, aut tributorum magis incertum est, an inter se distinguantur specie, non est tamen improbabile etiam illas inter se distingui, quia immunitates, quæ per illas violantur, sunt moraliter diuersarum rationum. Et quod ad praxim spectat, clarum existimo in ordine ad confessionem habendas esse tanquam species distinctas, quia nec peccata, quibus fiunt, possunt aliter explicari, nec de illis in ordine ad iudicium ferendum de iniuria Ecclesiæ facta, & de satisfactione illi debita, potest aliter haberi sufficiens notitia.

Pars negatiua certa iudicatur.

Sacrilegium manus violentæ, & turpitudinis distinguuntur specie. D. Thom.

3.

Similiter in secundo sacrilegio in locum sacrū, cū iura distinguant in genere furti tres species sacrilegij, scilicet furando sacrum de sacro, aut non sacrū de sacro, aut sacrum de non sacro; sicut tertiū distinguitur specie à duobus tribus, ita duo prima videntur inter se specie distingui, cum tamen vtrumque sit contra locum sacrum. Sed hoc non multum cogit, nam dici facile potest, secundum, & tertium membrum esse simplices species sacrilegij, quia vna est contra rem sacram tantùm, vt cùm quis furatur sacrum de non sacro; altera verò est contra locum tantùm, vt quando quis furatur non sacrum de sacro. At verò prima species non est simplex, sed mista, neque est vna, nisi materialiter, formaliter autem est duplex per coniunctionem duarum malitiarum sacrilegij in eodem actu, atque ita malitia sacrilegij, quæ in vtroque furto est ratione loci sacri eiusdem est speciei. Aliis ergo exemplis potest ostendi hæc specifica differentia; nam furtum in loco sacro videtur sacrilegium specie distinctum à violatione templi per effusionem sanguinis, vel seminis, habet enim deformitatem diuersa ratione repugnantem rectæ rationi: & à posteriori suaderi potest ex effectu violandi Ecclesiam. Si enim effusio sanguinis, vel seminis censetur sacrilegium eiusdem speciei, quia eodem modo violant Ecclesiam, cur non censebuntur diuersæ speciei à furto, cum longè aliter violent. Quòd si dicas hoc pendere ex statuto Ecclesiæ. Respondeo, hanc variam Ecclesiæ dispositionem indicare magnam diuersitatem in crimine non solùm accidentalem, sed etiam essentialem moraliter. Imò meliùs colligitur differentia in criminibus ex differentia in illo effectu, quàm identitas sacrilegij ex conuenientia in eodem effectu, nam sæpe sacrilegia specie distincta inducunt eundem effectum excommunicationis, vel irregularitatis, quia ad hoc satis est, vt conueniant in quadam grauitate, vel acerbitate criminis, licet aliàs differant: at verò quādo vnum crimen est dignum tanta pœna, & non aliud in tota sua latitudine, non paruum signum est specificæ distinctionis. Præterea, abstrahere delinquen

Ostenditur specifica distinctio inter Sacrilegia cōmissa in loco sacro.

Obiectio. Soluitur.

delinquentem à loco sacro, vel in illo loco iudicium, aut mercaturam facere; videtur plane iniuria loci valde diuersa, & contra immunitatem loci moraliter distinctam: & ita in hoc genere sacrilegij existimo esse varias species, & maximè in ordine ad confessionem necessarium moraliter esse ita reputari, & explicari. Quod aliis exemplis statim ampliùs confirmabitur.

4. Sub tertia specie sacrilegij varias cõtineri species.

Denique de tertia specie, de qua præcipuè dubium propositum est, videtur mihi res clarior. Primò propter varietatem rerum sacrarum, quæ in hoc membro continentur, & modis valde diuersis sanctitatẽ participant. nam vasa sacra sunt instrumenta Diuini cultus, at sacramenta sunt vasa Diuinæ gratiæ, & in aliquo illorum Christus ipse realiter continetur: in imaginibus verò, & reliquiis est alius modus sanctitatis per certas quasdam habitudines ad personas sacras, bona autem ecclesiastica per denominationem magis remotam sacra censentur. Dicit autem D. Thomas in illo art. 3. secundùm diuersam sanctitatem rerum sacrarum distingui species sacrilegij, ergo etiam sub illa generali ratione rei sacræ distinguendæ erunt diuersæ species, cum in illis rebus distinguantur etiam sanctitates (vt ita dicam) diuersarum rationum. Neque satisfacit, quod Caiet. respondet, omnes has res sacras conuenire in hoc, quòd tantum relatiuè sunt sacræ; nam hæc est ratio valde generalis, & sub illa continentur sanctitates relatiuæ diuersarum rationum; & certè sanctitas loci relatiua est, seu moralis per humanam deputationem, & benedictionem, & sicut locus dicit relationem continentis, ita & vasa sacra suo modo. Et in vestibus sacris considerari potest relatio genere diuersa pertinens ad prædicamentum *Habitus*, & ita inter sanctitatem vestis, vasis, imaginis, & reliquiarum esse poterit generica diuersitas relationum, quæ à Caietano consideratur in loco respectu aliarum rerum sacrarum, non ergo satisfacit illa responsio.

D. Thom.

Caiet. respõsum reiicitur.

5. Probatur inductione.

Præterea, hoc potest inductione confirmari: nam licèt furari pecuniam Ecclesiæ sacrilegium sit, tamen calicem confringere, & irreuerenter tractare, longè diuersum sacrilegium est, cum tamen vtrumque ad hoc membrum pertineat. Sicut enim aliquis cultus, & honor debetur calici, qui non debetur pecuniæ Ecclesiæ, ita diuersum est sacrilegium, quo fit calici irreuerentia, vel quo pecunia Ecclesiæ subtrahitur. Imò circa eandem sacram, verbi gratia, calicem possunt esse diuersi modi sacrilegij, ita profectò distincti, vt in confessione exprimendi necessariò sint, non ex accidentali grauitate, sed ex propriis rationibus eorum, vt si quis, verbi gratia, vtatur calice in mensa communi ad vsus profanos, profectò longè aliud sacrilegium committit ab eo, qui calicem furatur, nam licet vt res sacra sit eadem, modus violandi illam est longe diuersus, adeò vt prior sit contra Religionem ex ipsa lege naturali, posterior verò videatur esse tantùm ex lege positiua; nam ex sola rei natura fortasse esset tantùm iniustitia. Et similia exempla sumi possunt discurrendo per alias res sacras, præsertim sacramenta, reliquias, & imagines. Quis enim dicat baptizare, & absoluere indignè esse sacrilegium eiusdem speciei cum irreuerentia facta imagini, & sic de aliis. Denique Simonia, vt supra conclusimus, species est sacrilegij, & sine dubio sub tertio membro continetur, vt ex infra tractandis constabit: Nemo autem negat esse speciem vitij, ab aliis sacrilegiis contra res sacras distinctam.

6. Concludo ergo hanc speciem non infimam, sed subalternam, & licet difficile sit in his omnibus specificam rationem distinguendi cognoscere, tamen hæc difficultas ferè in rebus omnibus, præsertim in actibus humanis inuenitur. Item licet speculatiuè id sit verum, tamen moraliter ex ipsa rationis regula in multis apparet statim magna differentia, & in ordine ad confessionem optimum consilium est, quãdo modus sacrilegij, vel ex parte rei sacræ, vel ex modo violandi illam, est multum diuersus, & de se habens sufficientem grauitatem ad mortale peccatum, illud explicare in cõfessione tanquam habens peculiarem speciem in ratione sacrilegij.

7. D. Thom.

Non solùm materialiter sed etiã formaliter differunt inter se tres species sacrile.

Atque ex his expeditum fere est, quod secundo loco proposuimus: Quia veluti à fortiori constat rectè à D. Thoma dictum esse, tres illas generales species sacrilegij non tantùm materialiter, sed etiam formaliter sub genere sacrilegij distingui, nam quæ diximus de speciebus contentis sub singulis membris, magis probant de ipsis membris inter se. Caietanus etiam hoc declarat, quia persona est formaliter, & simpliciter sancta, vt subiectum sanctitatis, locus verò vt contentiuus personarum, & rerum sacrarum, alia per habitudinem, qua ad sanctitatem ordinantur. Quod generatim loquendo rectè consideratum est, dummodo ad species conueniẽter applicetur, vt diximus. Et præterea in eo, quod de persona dicitur, aduerto, personam esse quidem formaliter, & simpliciter sanctam, præcipuè ratione gratiæ, & iustitiæ inhærentis, hic autem non solam hanc sanctitatem personæ considerari, imò nec principaliter, vt infra dicam, est enim sacerdos, & religiosus persona sacra sufficientissimè ad rationem sacrilegij, etiamsi nec formaliter, nec simpliciter sancta sit. Nam ratio sacrilegij ab hoc abstrahit, & præscindit, & solum consurgit ex eo, quod talis persona est Diuino cultui dicata speciali modo, & ad aliquod ministerium eius, & ideo dixi supra, hanc sanctitatem esse respectiuam: non excludo tamen, quin possit esse formalis. Circa locũ etiã cõsidero, quod licet sub ratione loci dicati ad continendum Dei populum ad diuinum cultum congregatum, cẽseatur habere peculiarem rationem sanctitatis, sub qua spectat ad illam secundam speciem sacrilegij: nihilominus quatenus res quædã consecrata est, & destinata ad diuinum cultum, habet quandã conuenientiam cum aliis rebus sacris, sub qua ratione existimo, posse aliquod sacrilegium contra templum, vel monasterium esse eiusdem speciei cum sacrilegio contra rem aliquam sub tertio mẽbro contentã, vt v.g. templum destruere, aram, & vasa sacra infringere, vestes sacras scindere, & similia existimo esse sacrilegia eiusdẽ. Item sicut vi, vel furto occupare bona Ecclesiæ mobilia, vel immobilia, sacrata, vel nõ sacrata eiusdem speciei sacrilegium est, magis, vel minus graue, ita per vim occupare templum, aut monasteriũ præcisè stãdo in ratione rapinæ, aut furti rei sacræ sacrilegium eiusdem rationis esse videtur. Neque hoc est cõtra dictã diuisionẽ, nam in ea cõsideratur locus sacer, vt locus est, & quoad immunitates speciales, quas habet, vt exercet rationẽ loci, propter quas habet etiam alias communes rebus sacris, vt in lib. 1. de Immunitate notaui c. 14. Et hoc modo potest aliqua moralis ratio illius diuisionis dari, nã persona sacra vt sic, & locus sacer vt sic habent singularem

Locus sacer dupliciter spectari potest.

rem modum sanctitatis, & immunitatis, præsertim iuxta ecclesiastica iura, & ideo illa duo specialiter numerata sunt, alia verò sub ratione magis generali, quia vitia eis contraria fere non habent in iure diuersam considerationem, licèt in genere mali, & vitij moralis possint habere diuersas rationes specificas, vt declaratum est. Et ita obiter responsum est ad difficultates in principio positas.

CAPVT VI.

Proponuntur nonnulla dubia de quibusdam rebus sacris.

1. An irreuerētia cōtra Eucharistiā sit sacrilegium. Ratio dubij.

SEd adhuc supersunt nonnulla explicanda circa res sacras, quæ in tertio membro numerantur. Et in primis meritò dubitari hic potest, an irreuerentia contra Eucharistiam dicenda sit sacrilegium. Et ratio dubitandi est, quia Eucharistia nō est sancta, sicut aliæ res sacræ, sed sicut Deus ipse, quia reuera est Deus, ergo sicut irreuerentia contra Deum ipsum directè non est sacrilegium, sed irreligiositas alterius rationis, ita irreuerentia contra Eucharistiam plus est, quàm sacrilegium. Et confirmatur, quia cæteris rebus sacris præter Eucharistiam non debetur suprema adoratio Latriæ, sed secundaria quædam veneratio, vt septima Synodus docuit, Eucharistiæ autem debetur idem latriæ cultus, qui verò Deo debetur, vt definit Cōcil. Trident. sess. 13. c. 5. & Can. 6. ergo etiam irreuerētia facta Eucharistiæ est aliquid maius, quàm sacrilegium, quod fit aliis rebus sacris, & directè opponitur illi secundariæ venerationi rerum sacrarum. Declaratur tandem, quia adoratio debita Christo in Eucharistia eiusdem speciei est cum adoratione, quæ dabatur Christo in propria specie visibili existenti, vt expresè docet Concil. Trident. dicto cap. 5. ergo etiam irreuerentia, aut iniuria facta Eucharistiæ, vel Christo in propria specie eiusdem rationis est, iuxta illud: *Reus erit corporis, & sanguinis Domini*, 1. ad Corinth. 11. At verò iniuria facta Christo in specie visibili non tantùm erat sacrilegium, sed maior quædam irreligiositas, ergo idem dicendum est de Eucharistia. Ad hoc verò respondere quis potest ex Caiet. dicta q. 99. dub. 6. irreuerentiam contra Eucharistiam nō esse contra sanctitatem Christi, vt est sanctitas personæ. Sed non satisfacit, quia res ipsa contenta in sacramento est persona, & sanctitas illius rei est sanctitas per essentiam. Et ideo adoratio illius rei est tam vera Latria, ac adoratio personæ: Et ad hoc nihil refert, quòd ibi non sit corpus per modum corporis, ergo idem est de irreuerentia.

Synod. 7. Conc. Trid. — *1. Cor. 11.* — *Caiet.*

2. Contra Eucharistiā cōmitti posse peccatū maius, quàm sacrilegium.

Conuincor ergo his argumentis, vt dicam contra Eucharistiam committi posse peccatum, quod directè, & principaliter sit maioris rationis, quàm sacrilegium, quatenus nimirum est contra ipsam Christi personam, concomitanter verò esse sacrilegium, quatenus est contra reuerentiam debitam speciebus sacramentalibus, quæ res sacræ sunt. Sicut enim adorato Christo in Eucharistia coadorantur species, ita proportionaliter est iniuria, & ideo sicut illa adoratio simpliciter est primaria Latria respectu personæ Christi, eminenter verò continet secundariam venerationem specierum, ita etiam irreuerentia principaliter est irreligiositas contra Christi personam, continet verò rationem sacrilegij respectu eius, quod ibi est Sacramentum tantùm. Nec refert, quòd illa irreuerentia videatur immediatiùs versari circa species, quàm circa Christum, quia respiciendum est magis ad rem contentam sub speciebus, cui directè, & formaliter fit iniuria: Sicut quando clericus trahitur per vestem, iniuria fit ipsi personæ, licèt non attingatur persona, nisi mediante veste. Quod non obscure significauit Paulus 1. Corinth. 11. Cum dixit. *Iudicium sibi manducat & bibit non diiudicans corpus Domini.* Et ita optima ratione: intelligitur verum esse, quod Caietan. dixit dicta quæstion. 99. dub. 6. grauius esse hoc sacrilegium contra personas sacras, loquendo de grauitate secundùm speciem suam. Ratio enim propria est, quia hoc peccatum est altioris rationis, vt sic dicam, quàm omne aliud sacrilegium eo quòd sit directè contra excellentiam diuinam personæ Christi. Et nihilominus verum etiam est, quod idem Caietan. subiungit in dub. 7. propter peccatum inferendi manus violentas in Eucharistiam non incurri excommunicationem latam contra inferentem manus violentas in clericum. Et ratio à priori non est, quia illud peccatum non fit contra sanctitatem Christi, vt Caietan. vult, sed est quia nomine clerici, in capit. *Si quis suadente*, non comprehenditur Christus, sed clericus viator, & visibilis, ac minister huius Ecclesiæ militantis, vt constat ex vsu illius vocis, & ex ipso contextu, & ex communi omnium intelligentia. Neque etiam obstat, quod illa iniuria Eucharistiæ sit grauius peccatum, nam pœna non extenditur ad dissimile crimen, etiam si grauius sit, & sæpe censura fertur pro crimine minùs graui, quia est maior necessitas coercendi illud, quàm aliud grauius, quod rarissimum est.

1. Cor. 11. — *Caiet.* — Propter crimē iniiciendi manus in Eucharistiā non incurritur excōmunicatio. — *Ca. Si quis.*

3. An reliquiæ, & imagines Sāctorū bene in hoc ordine numerentur.

Deinde dubitari potest circa easdem res sacras, an reliquiæ, & imagines Sanctorum benè in hoc ordine numerentur. Et ratio dubij est, quia irreuerentia istarum rerum non videtur esse contra Religionem, sed contra virtutem obseruantiæ, vel Duliæ, ad quam pertinet veneratio Sanctorum. Probatur ex Diuo Thom. dicente irreuerentiam istarum rerum in hoc consistere, quod in eis personæ Sanctorum inhonorantur, ergo sicut honor Sancti in imagine sua est actus Duliæ, & non Religionis, ita irreuerentia contra imaginem, vel reliquiam alicuius Sancti est contra Duliam, & non contra Religionem, quia videtur potiùs esse inobseruantia quædam (vt sic dicam.) Nam peccatum, quod committitur contra reuerentiam debitam alicui personæ, illi virtuti opponitur, ad quam spectat venerari talem personam, vt irreuerentia contra parentem est impietas, non sacrilegium, sed personæ creatæ quantumuis Sanctæ non debetur honor ex virtute Religionis, sed ex obseruantia, ergo inhonoratio talis personæ non est sacrilegium, sed inobseruantia, ergo multò minùs irreuerentia reliquiarum, vel imaginum Sanctorum erit sacrilegium contra Religionem, sed aliud vitium innominatum, & secundarium contra obseruantiam, seu Duliam.

D. Thom.

4. 1. Respōsio. Vazquez

Ad hanc difficultatem responderi potest primò concedendo totum, quod argumentum intendit, vt planè concedit Gabriel Vazquez libr. 1. de Adorat. disp. 6. cap. 8. vbi ait percussionem clerici, aut Religiosi non esse sacrilegium contra virtutem Religionis, sed contra virtutem obseruantiæ propter rationem factam. Et hoc idem consequēter dicit de irreuerentia facta reliquis, vel imaginibus Sanctorum ex eodem fundamento. Secus verò sentit de imaginibus Dei, & de rebus sacris inanimis, quarum irreuerentiam dicit esse contra virtutem Religionis. Quia illæ res ex Religione in veneratione habentur, vnde idem consequēter diceret, sicut reuera dicendū est de Cruce, & aliis imaginibus

imaginibus Christi Domini, & de reliquiis Crucis, aut aliis instrumentis passionis, aut vestibus, quæ Christum tetigerunt, quia hæc omnia ex virtute Religionis coluntur. Quæ quidem sententia quoad hanc posteriorẽ partẽ clara est, neque cõtra illam versatur difficultas posita. Quoad primam verò partem videtur esse contra communem modum loquendi tam Canonum in dicto c. *Si quis suadente*, ibi, *Sacrilegij reatum*, quàm D. Thomæ, & reliquorum Auctorum. Responderi autem potest, quod sicut cultus sanctorũ religiosus dicitur propter coniunctionem quam habet cum Diuino cultu, licèt à virtute Religionis non eliciatur, ita percussio clerici dicitur sacrilegium, quia versatur circa personam sacram, & Deo coniunctam, licèt propriè contra Religionem non sit. Sed contra hoc est, quia quando D. Thomas, & Doctores diuidunt Sacrilegium per tria membra explicata, de sacrilegio propriè dicto, & Religioni opposito loquuntur, vt constat. Item sacrilegium per turpem accessum ad personam sacram, propriè contra Religionem est, quia est contra votum, sed eodem modo censent omnes de sacrilegio, quod committitur in percussione personæ sacræ. Imò D. Thomas dicit conuenire in specie sacrilegij. Denique iura interpretanda sunt iuxta receptũ vsum vocum: Maximè quando communiter ita intelliguntur.

C. *Si quis.*

Difficultas huius respõsi.

D. Thom.

Propter hoc ergo non censeo, negandum, quin percussio clerici, & irreuerentia reliquiarum, & imaginum Sanctorum sit sacrilegium contra Religionem, licèt irreuerentia talium rerum, vel personarum sub aliqua ratione possit esse contra obseruantiam, hæc enim duo non repugnant, vt agẽtes de Blasphemia diximus, & ex materia de Adoratione constat. Et posteriorem quidem partem probat ratio facta in difficultate proposita. Prior verò declaratur in primis in percussione clerici. Nam illud sacrilegium est cõtra ius positiuum, vt dixi, lex autem Canonica non prohibet illam percussionem intuitu obseruantiæ, sed intuitu Religionis Dei, & ita constitui contrarium actum, seu carentiam actus in materia virtutis Religionis, ergo illa percussio est vitiosa contra Religionem. Primum antecedens constat; nam quòd possit Ecclesia hoc modo prohibitionem facere, & in materia Religionis actũ constituere, supra ostensum est, nam si hoc potest facere circa locum sacrum, & circa bona Ecclesiastica, cur non multò magis circa ministros Dei. Quòd autem ita fecerit, & ex verbis Iurium constat, & ratio suadet; quia Ecclesia in hac prohibitione non respexit ad excellentiam creatam personæ clerici, sed ad ministerium, quatenus ratione excellentiæ diuinæ, ad quam ordinatur, venerandum est, & ita non prohibet illam actionem, nisi vt cedit in quandam irreuerentiam Dei, seu quod idem est, vt irreuerentia talis personæ, quatenus minister Dei est. Præterea siquis faciat iniuriam sacerdoti in despectum, & contumeliam ministerij, sine dubio committit sacrilegium contra Religionem Dei, vt etiam dictus Auctor fatetur, quia peculiarem respectum habet cõtra Deum, in quem transit illa iniuria, sed Ecclesia per suam legem potuit ita prohibere illam iniuriã vt ad Deum pertinentem præcipiendo abstinentiã ab illa in quendam cultum religiosum Dei. Et ita sine dubio instituit immunitates personarum sacrarum, sicut & templorum, & ecclesiasticorum bonorum, ergo sacrilegia contra has immunitates æquè sunt contra Religionem, etiamsi quando sunt contra personas rationales, plerũmque sint etiam contra obseruantiam, vel iustitiã, hoc enim non excludit, quin possit in eodem actu coniungi malitia sacrilegij: Neque ad hoc necessarium est, vt percutiens clericum intendat iniuriam facere Deo; nam in peccatis committendis non est necessaria similis intentio, quando in obiecto ipso est specialis malitia, sed sufficit facere id, quod ex se, vel ex prohibitione habet talem malitiam.

5. Percussio Clerici, & irreuerẽtia reliqui. & imagi. sunt sacrilegia.

6. Ob hanc ergo causam dixi in superioribus, personam sacram, vt ponitur inter materias sacrilegij, magis considerari secundum sanctitatem respectiuam pertinentem speciali modo ad cultum Dei, quàm prout est in se excellens, vel sancta absoluta quadam sanctitate, & excellentia. Quòd si sub hac ratione absoluta velimus loqui de personis Sanctis, etiam cum Christo regnantibus, verum quidẽ est, si absolutè adorentur propter creatam sanctitatem non adorari Religione, sed dulia. Et consequenter etiam est verum, irreuerentiam irrogatam, Sanctis, nõ vt habent respectũ ad Deũ, sed vt homines sunt excellentes, vt sic non Religioni, sed Duliæ opponi; vt bene etiam obseruauit Valen. in 3. tom. disp. 1. q. 14. pũcto 2. At verò si Sancti considerentur, quatenus amici Dei sunt, & in eis ipse honorari potest, & illi etiam per respectum ad ipsum, vt sic per religionem Dei coluntur, & consequenter etiam iniuria eis facta sacrilegium est contra Religionem Dei. Vnde probabile est, quòd omnis iniuria Sanctorum præsertim cum Christo regnantium transit in Deum, & participat malitiam sacrilegij contrarij Religioni, etiamsi iniuria Dei intenta non sit. Nam ad peculiarem illam adorationem in Sanctis requiritur peculiaris intentio, quia actus virtutis est, at verò ad contrariam iniuriam non est hoc necessarium. quia actus vitij est, ad quem satis est, quod malitia sit in obiecto, vt supra dicebam. Sicut irreuerentia facta Principi transit in Regem, licèt non sit intenta respectu Regis: & hæreticus contumeliam inferens imagini Dei, iniuriam facit Deo, etiamsi millies dicat, se id non intendere. Ita ergo est valde probabile de iniuria Sanctis facta. Et quamuis fortasse speculatiua consideratione, & secundum alium statum rerum possit dari irreuerentià in Sanctum, quæ non transeat in Deum, tamen loquendo de Sanctis cum Christo regnantibus, & considerato communi modo, quo in Ecclesia Dei coluntur, vix potest irreuerentia in Sanctum separari à sacrilegio in Deum, quia æstimandi sunt, vt coniunctissimi Deo, qui vult eos maximè à nobis honorari, & tanquam suam æstimat irreuerentiam, quæ contra illos fit.

Sancti possunt coli vel Religionis, vel Duliæ actu. *Valent.*

7. Ex his ergo facilè respondetur ad alteram partem de reliquiis, & imaginibus Sanctorum: sunt enim materia sacrilegij, non quatenus referunt Sanctos, vel sunt partes, aut aliquid eorum, sistendo in ipsis, vt sic enim verum est vitium illud ad Duliam pertinere. Sed circa res tales committitur sacrilegium, vel quatenus inhonoratio, quæ in illis, vel per illas Sanctis fit, non in illis sistit, sed ad Deum transit, vt declaratum est, vel certè quia secundùm Ecclesiæ vsum hæ res habẽtur, & æstimantur, vt instrumenta Diuini cultus, & ideo habentur sacræ non tantùm in ordine ad Sanctos, sed etiam in ordine ad Deum, nõ minùs, quàm sacræ vestes, vel altaris ornamenta.

Iniuria quæ per reliquias fit sanctis, transit in Deum.

8. Tertiò circa easdem res sacras dubitari potest, cur inter eas numerentur sacramenta, & non sacrificium, quia sicut Sacramentum consistit in quadam actione, seu receptione sacra, ita sacrificium

Cur inter res sacra numerentur sacramenta, & nõ sacrificia, & Oratio.

crificium consistit in sacra actione, & ita potest hæc irreuerenter fieri, sicut illa, ergo sicut irreuerentia Sacramenti est sacrilegium, ita etiam irreuerentia sacrilegij, ergo numerandum esset sacricium inter res sacras, quæ per sacrilegium violantur. Eadem interrogatio cum eadem dubitandi ratione fieri potest de oratione, quæ est etiam actio sacra, & irreuerenter fieri potest Ad hoc breuiter dico, hic non numerari illas actiones, quæ ipsum Dei cultum directè, & immediatè continent, quia irreuerentia, quæ in eis committitur, non est sacrilegium, sed aliud genus Irreligiositatis circa Deum, quæ vel ad superstitionem pertinet, vel ad eam reducitur. Et ratio est, quia talis irreuerentia Deo ipsi immediatè fit, non ipsi actioni tanquam rei sacræ, qui enim orat inattentè, Deo ipsi irreuerentiam facit immediatè, & tanquam proximo obiecto *Cui*, & idem est de sacrificio; nam hi actus continent ipsum formalem cultum Dei. Actiones autem Sacramentorum non ita continent immediatum Dei cultum, sed sunt instrumenta, quibus sanctificantur cultores Dei, & ideo merito inter res sacras computantur, quæ per sacrilegium irreligiosè tractari possunt.

9. Quid de cócione sacra dicendum.

Sed quid de concione sacra, seu verbo Dei; nam illud etiam videtur actio sacra, & non continet cultum Dei, sed est etiam instrumentum diuinum ad sanctificandos cultores Dei, & potest indignè, & irreuerenenter tractari, ergo circa illud potest sacrilegium committi, & tamen à D. Tho. inter res sacras non numeratur. Ad hoc Caiet. dicta q. 99. dub. 2. fatetur, irreuerentiam factam Verbo diuino esse sacrilegium, tum quia per illud Deus nos sanctificat iuxta illud Ioann. 13. *Vos mundi estis, propter sermonem meum,* tum, etiam quia verba, & nomina sacra propter significationem sacram merentur aliquam venerationem, vt constat ex materia de Adoratione, & ex 7. Synodo can. 3. Quæ sententia mihi placet, præsertim quoad nomina Dei, Christi & Sanctorũ, quæ fortasse sub imaginibus comprehensa sunt à D. Thoma. Et idem censeo de proprio verbo Dei, vt est verbum Scripturæ canonicæ, quod religiosam reuerentiam meretur, quatenus singulari modo à Deo ipso dictatum est, & reputari potest tanquam reliquiæ ipsius Dei, & ideo adulterare hoc verbum, peruertendo illud, sacrilegium est, præterquamquod potest etiam esse blasphemia, & hæresis, vel participatio eius. Aliud verò verbum doctrinæ in tantum potest ad materiam Religionis pertinere, in quantum coniunctum est cum ipso verbo Dei, in cuius irreuerentiam redundat quicquid in sacra doctrina præsertim pro concione, indignè tractatur. Seclusa autem hac irreuerentia verbi Dei, alia peccata, quæ possunt in docendo committi, non pertinent, vt opinor, ad sacrilegium, quia illa actio non est ita propriè res sacra, vt venerationem aliquam religiosam mereatur. Et ita videtur satis explicata tota materia sacrilegiorum, Simonia excepta, de qua postea dicturi sumus. De variis autem modis, vel actionibus, quibus omnes istæ res sacræ violari possunt, diximus in variis locis, de Sacramentis, tractando de illis; de vasis, & vestibus sacris in 3. tom. disp. 81. sect. 8. de imaginibus, & reliquiis in materia de Adoratione, de bonis ecclesiasticis in Opusculo de Immunitate.

Ioan. 13.

Synod.

CAPVT VII.
De grauitate sacrilegij, & qualitate malitiæ illius, ac pœna eidem debita.

1. Peccatum sacrilegij mortale est ex suo genere.

EX dictis in præcedentibus capitibus constat hoc peccatum sacrilegij in omnibus tribus speciebus eius esse mortale ex genere suo, quia est contra excellentium virtutem Religionis, & in omnibus speciebus habet materiam satis grauem vt patet facile per illas discurrendo. Nam percussio clerici ex genere suo grauis materia est, & similiter vsurpatio iurisdictionis in clericum, vel cum ab illo tributum exigitur. Item violatio castitatis in persona sacra per votum peccatum mortale est ex suo genere, vt constat. De violationibus etiam loci sacri satis hoc est declaratum in superiori tract. lib. 3. In tertio denique genere iniqua administratio, vel receptio Sacramentorum ex suo genere peccatum mortale est. Peruertere etiam Scripturam ad confirmandos errores, grauissimum sacrilegium est, imò etiam illa abuti ad res turpes, & obscœnas, graue peccatum est. Sicut etiam vti vitiis sacris ad vsus profanos, seu communes. Denique occupare bona Ecclesiæ, vel iniustis oneribus illam grauare, clarum est esse ex suo genere graue peccatum. Est autem hoc verum, siue sacrilegium fiat ex directa intentione contemnendi, & inhonorandi res sacras, vt faciunt hæretici, siue fiat solùm ex voluntate libera propter alium finem, vel vtilitatem vt delectationem humanam, quia vt circunstantia det specialem malitiam, non est necessaria formalis intentio, sed sufficit libera voluntas, vt ex prima secundæ constat.

2. Peccatũ hoc potest esse veniale, ex leuitate materiæ, & ex inaduertentia. *Caietan.*

Potest autem hoc peccatum esse veniale duobus modis consuetis. Primò ex leuitate materiæ, vt Caiet. & omnes Summistæ verb. *Sacrilegium.* fatentur. Et ratio est, quia etiam si res sit sacra, potest irreuerentia eius esse leuis, vt per se constat, & disputando de Sacramentis, & de locis sacris, & sæpe alias tractatum est. Semper tamen necessarium est, vt absit contemptus, ita vt irreuerentia non fiat ex formali intentione inferendæ iniuriæ rei sacræ, tunc enim semper est mortare, quantumuis iniuria leuis esse videatur, quia intentio illa continet magnam irreuerentiam. Item ad iudicandum de leuitate materiæ oportet considerare omnes circũstantias eius, & modum prohibitionis, vt an sub graui cẽsura sit ab Ecclesia prohibita. Vt v. g. exigere ouum à clerico in tributum, leue quidem apparet, si tamen consideretur ius, & potestas quæ vsurpatur, gauis materia est: similiter violenter detinere clericum breui tempore in ratione nocumenti, vel corporalis iniuriæ leue reputatur, & nihilominus considerata immunitate clerici sufficit ad graue sacrilegium, iuxta capit. *Nuper* de Sent. excom. & ea, quæ diximus in 5. to. disp. 22. sect. 1. nu. 25. & sequent. Secundò potest hoc peccatum esse veniale propter inaduertentiam, quæ licèt non sit omnino inuoluntaria ratione negligentiæ, tamen illa est leuissima, & ita actus nõ plene deliberatus est, & ideo nõ est peccatũ mortale.

Ca. *Nuper.*

3. An hoc peccatum possit esse omissionis.

Tria verò mihi supersunt explicanda circa malitiam sacrilegij. Primum est, An hoc peccatum sit semper cõmissionis, vel possit etiã esse omissionis? Videtur enim sacrilegium intrinsecè requirere positiuum actũ, quo res sacra irreuerenter tractetur; & ideo semper esse peccatum commissionis. Item hoc peccatum est contra præceptum negatiuum non violandi res sacras, ergo est peccatum commissionis. Item aliàs omissio communionis, vel confessionis in tempore præcepti esset sacrilegiũ: consequens videtur falsum, quia cum res sacra, id est, Sacramentum tunc non sit non potest dici irreuerenter tractari.

4. Affirmatiuè resoluitur quæstio.

Nihilominùs dicendum est, aliquod peccatum omissionis esse posse contra reuerentiam debitam rei sacræ, ac proinde sacrilegium. Probatur, quia interdum est sub præcepto affirmatiuo aliqua veneratio rei sacræ. Id constat ex c.1. de Custodia Eucharistiæ, & c. *Sanè* de Celebr. Miss. vbi Clerici præcipiuntur custodire Eucharistiam clauibus adhibitis, idque sub graui suspensionis pœna trium mensium ab officio. Illud autem præceptum per solam omissionem violatur, vt constat. Item in eodem c. *Sanè* præcipitur omnibus, vt cum in Missa eleuatur hostia salutaris, se reuerenter inclinent. Omissio ergo illius adorationis peccaminosa est, & ad irreuerentiam omissiuam pertinet. Item in c.2. de Custodia Eucharistiæ præcipitur, vt Oratoria, vasa sacra, vestimenta, palæ, & corporalia nitida, & munda conseruentur: hoc autem sine commissione per solã omissionem violatur, quia sine culpa alicuius hæ res paulatim sordescunt, & quia non mundantur, vel lauantur, præceptum illud violatur. Multaque similia peti possunt ex locis supra citatis, in quibus ostendimus, quomodo veneratio aliqua istarum rerum sub præceptum affirmatiuum cadat, contra præceptum autem affirmatiuum peccatur per omissionem, vt constat. Quòd autem hæc malitia pertineat ad sacrilegium, patet, quia est contra Religionem, & versatur circa rem sacram per defectum reuerentiæ illi debitæ, nec pòtest reduci ad aliud vitium ex his, quæ contra hanc virtutem numerantur.

Cap. 1. Ca. Sanè. Cap. 2.

5. Soluũtur argumenta in contrarium adducta.

Ad primum ergo respondetur, in moralibus omissionem reuerentiæ debitæ reputari irreuerentiam. Verum est etiam sacrilegium ordinariè committi per actum positiuum, & inde fortasse nominari; nihilominùs tamen interdum incurri posse per omissionem. Vnde ad secundum dicitur, licèt sæpius sacrilegium sit contra præceptum negatiuum interdum etiam esse contra affirmatiuum. Ad tertium dici potest primò tunc sacrilegium omissiuum committi, quando res sacra existit, & actio aliqua præcepta, & pertinens ad honorem eius omittitur. At verò præceptum de recipiendo Sacramento non est huiusmodi, & ideo fortasse quando omnino omittitur sacramentum, nõ est sacrilegium sicut supra dicebamus de omissione Missæ in die festo. Secundò responderi potest vsum alicuius sacramenti pertinere ad quandam venerationem eius, & ideo quando omittitur tempore præcepti sacrilegium committi. Neque obstat, quòd res sacra nõ sit, nec fiat, quia satis est, quòd debeat esse, vel fieri.

6. An in hoc vitio dentur peccata quædam per excessum, & alia per defectum. D. Thom. Pars negatiua.

Secundò explicandum est, An in hoc genere vitij peccetur semper per defectum, vel in eo esse possint duo vitia extremè opposita per excessum, & defectum? Nam Diuus Thomas quæstione 97. in principio sacrilegium collocat sub vitio Religioni opposito per defectum: vnde non videtur agnoscere sacrilegium, quòd per excessum opponatur Religioni. Et confirmari potest ex dictis, quia si sit sacrilegium omissiuum, manifestè est per defectum, si autem sit commissiuum, semper habet rationem sacrilegij, quatenus actio circa rem sacrã fit cum illius iniuria vel sine debitis circunstantiis ad reuerentiam necessariis.

7. pars affirmatiua proponitur.

In contrarium verò est, quia sicut circa Deum ipsum potest peccari, & deficiendo in cultu, ac reuerentia, & excedendo indiscretè in modo cultus, ita circa res sacras potest vtroque modo peccari: sed propter illam causam distinguuntur irreligiositates in Deum per excessum, & defectum, ergo eodem modo distinguenda sunt in irreligiositate circa res sacras. Minor declaratur exemplis: nam adorare imaginem Sancti adoratione latriæ, peccatum per excessum est. Sed ad hoc bene responderi potest, tunc non adorari imaginem vt imaginẽ, sed vt idolum, & ideò illam esse superstitionem contra Deum ipsum. Sed licèt hoc verum sit, non tamen videtur repugnare, quin sit sacrilegium respectu talis rei sacræ. Clariùs verò exemplum erit, siquis publico cultu in Missa, vel in oratione publica colat Sanctum à Pontifice non propositum per Canonizationem, vel sufficientem beatificationem contra ca.1. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum, illud autem peccatum per excessum est. Idemque est de veneratione reliquiarum, vel publica sine auctoritate, contra cap. 2. de Reliq. & venerat. Sanct. & Concil. Trident. sessione 25. in decreto de hac re, vel priuata veneratione sine morali fide, satisque probabili de sanctitate personæ, aut de veritate reliquiarum, contra rectam rationem.

Cap. 1. Cap. 2. Concil. Trid.

8. Dari sacrilegium per defectum, & excessum resoluitur.

Non videtur quidem posse negari, quin hoc vitium per excessum in hac materia committi possit. Vnde à Concilio Trident. supra, superstitio vocatur ibi, *Omnis porro superstitio in Sanctorũ inuocatione, reliquiarum veneratione, & imaginum sacro vsu tollatur.* Superstitio autem peccatum per excessum est, vt suprà vidimus: vnde sine dubio est peccatum specie distinctũ à sacrilegio, vt sonat vitium per defectum. Et licèt, quando transit in Idololatriam, pertineat ad superstitiones supra tractatas, quæ sunt directè contra Deum: tamen quando sistit in modo inepto, insolito, vel irrationabili colendi ipsas res sacras, videtur esse superstitio specie distincta ab omnibus supra positis, quia non immediatè circa Deum, sed circa cultum rerum sacrarum committitur. Est enim contra secundarios actus Religionis, seu secundariam latriam (vt vocant) non contra primariam. Nam si hæc ratio sufficienter distinguit vitia per defectum, non video, cur non distinguat etiam per excessum. Neque cõtentiosè disputandum est, An hæc superstitio circa res sacras dicenda sit sacrilegium, necne? nam erit contentio tantum de vocabulo. Fateor tamen secundum communem vsum vocis non appellari proprie sacrilegium: & fortasse ideo Auctores de hoc vitio specialiter non disputant, quia potest ad superstitionem contra Deum reuocari, & quia non indiget speciali explicatione, sed per proportionem ad superstitionem indebiti cultus diuini debet intelligi, ac declarari.

9. An hæc malitia sacrilegij possit esse sola in actu peccati.

Tertiò explicandum est, An hæc malitia sacrilegij possit interdum esse sola in actu peccati, vel semper supponat actum peccaminosum, cui adhæreat? Videtur enim non posse separari, quia non sumitur ex obiecto, sed ex circunstantiis, & ideo semper supponere videtur malitiam in actu ex obiecto, quia si actus sit bonus ex obiecto, non videtur esse sacrilegium, neque irreuerentia rei sacræ. Dicendum verò est, licèt frequenter hæc malitia coniuncta sit cum aliis, & in eis quodammodo fundetur, nihilominus sæpe posse esse solam, & separatam ab aliis, quia nimirum actus non habent aliam deformitatem, nisi quia res sacra violatur, vt expresse docuit D. Thomas quæstione 99. articulo 2. ad 3. Et licèt aliqui ab hac regula excipiant sacrilegia contra personas sacras, tamen in eis hoc etiam inuenitur: nam coniux habens votum castitatis, si petat debitum ab altero coniuge, sacrilegium cõmittit, & non peccat contra iustitiam, neque contra temperantiam. Deinde si Prælatus Religionis iuste præcipiat verberari

Resolutio quæst. D. Thom.

berari subditum suum, tamen sine necessitate faciat illum verberari per laicum, sacrilegus est parè contra ius positiuum in capit. *Vniuersitatis* de Sēt. excom. Vnde peccatum illud non est contra iustitiam, neque contra aliam virtutem præter Religionem. Item si quis fuste percutiat Clericum, ipso voluntariè consentiente, non facit illi iniustitiam, & nihilominus est actio sacrilega contra speciale ius positiuum cap. *Contingit* de Sent. excom. Sic ergo in prima specie separabilis est malitia sacrilegij ab omni alia. In secunda autem specie copula matrimonialis habita in Ecclesia extra casum necessitatis sacrilega est, vt supra vidimus, & tamen aliam malitiam non habet neque contra iustitiam, neque contra temperantiam. In tertia etiam specie frequentissima sunt exempla, vt in indigna sumptione, vel administratione Sacramenti, profano vsu vasorum sacrorum, & similia.

Cap. *Vniuersitatis*.

Cap. *Contingit*.

10.

Vnde constat in hac tertia specie sacrilegij oriri malitiam ex ipso obiecto proximo, seu materia, circa quam versatur actio sacrilega: & hinc est vt sæpius in illa accidat separatio malitiæ sacrilegij ab aliis, & ita cessat ratio dubitādi in principio proposita. Tamen etiam in prima specie, persona sacra, circa quam versatur actio sacrilega, se habet vt proximum obiectum peccati, & ideo etiam in illa facile inueniri potest talis separatio. Quādo verò tantū concurrit vt circunstantia *quis*, non se habet propriè vt obiectum, nihilominus tamen quia tali personæ potest esse prohibita actio (aliàs non mala) ratione voti, vel legis positiuæ latæ intuitu Religionis, ideo etiam hoc modo potest in tali persona separari sacrilegium à ceteris peccatis. Atque hoc vltimo modo contingit etiam in loco sacro, ille enim propriè non est obiectum, sed circunstantia actionis, nisi fortasse ex formali, & directa intentione fiat actio in contemptum, & iniuriam loci sacri, & tunc clarum est, præcipuam speciem talis peccati esse sacrilegium, siue in ipsa actione sit alia malitia, siue non sit.

Tamen addendum superest vnum verbum de pœna sacrilegij, quæ duplex cogitari potest; vna spiritualis, vt censura; alia temporalis, vt pœna pecuniaria. De priori certum est, non per omne sacrilegium incurri ipso facto aliquam censuram; sed solum in tribus casibus. Primò in percussione clerici, contra Canonem, *Si quis suadente*, quæ in 5. tom. disp. 22. sect. 1. disputata est. Secundò in fractione Ecclesiæ cum raptu, de qua, quomodo intelligenda sit, dixi in eodem tomo, & disp. sect. 2. à num. 9. Tertia est contra violatores immunitatis ecclesiasticæ, quæ in variis casibus incurritur contentis in Bulla Cœnæ Domini, quæ in eodem tomo declarata est, & videri potest Concil. Tridēt. sess. 22. c. 11. de Refor. Alij addunt etiam incendium Ecclesiæ. Sed de hoc quid sentiendum sit, dixi in eod. tom. disp. ac sect. à num. 15. Et ideo circa illas censuras ampliùs hic non immoramur. Vltra hos verò casus nec censura aliqua, nec irregularitas incurritur ipso facto, quia nullibi continetur. Circa alteram verò pœnam aliqua sunt iura Canonica, in quibus pœna pecuniaria imponitur propter hoc delictum, quæ habentur 17. q. 4. Quam pœnam sufficienter explicat, & eius rationem reddit D. Thom. dicta q. 99. art. 4. Et ideo nihil amplius de illa dicere necesse est, maximè cum illa magis pertineat ad forum externum, quàm ad internum, quia nemo tenetur illam soluere, donec iuridicè condemnetur. Occurrebat statim quæstio, an hoc delictum sit merè Ecclesiasticum, aut misti fori, sed hanc etiam disputationem ad Iurisperitos remittimus.

11. Pœna sacrilegij vel spiritualis est, vel temporalis.

Cap. *Si quis*.

Conc. Trid.

D. Thom.

INDEX CAPITVM LIBRI QVARTI DE SIMONIA.

LIBER QVARTVS.
DE SIMONIA.

Expeditis aliis speciebus sacrilegij, quæ breuiorem tractatum postulabant, superest dicendum de Simonia, quæ vitium est sub genere sacrilegij contentum, vt diximus, & sub se habet varia membra, ratione quorum copiosiorem habet materiam, Nam quia vitium hoc in aliquam hominum vtilitatem redundare solet, & interdum fouet appetitum diuitiarum, interdum appetitum honoris, & dignitatis, ideo frequentius in Ecclesia *committitur & in magnam eius perniciem cedit. Maximè quia propter hoc vitium sæpius beneficia indignis conferuntur, electiones iniustæ fiunt, & res sacræ, ac diuinæ indignè tractantur. Ob has ergo causas separatim de hoc vitio tractamus, eique hunc integrum librum tribuimus, quia non potest non esse copiosior illius consideratio. Priùs ergo quid Simonia sit, postea quotuplex sit, & quas causas habeat, ac tandem quas pœnas vel effectus inferat, declarabimus.*

Ordo eorũ, quæ in hoc libro sunt tractanda.

CAPVT PRIMVM.

Quid Simonia sit, & cur hac voce significetur.

1. Quod vitiũ significetur per hoc nomen Simoniæ.

PRincipio supponendum est hoc nomine Simoniæ vitiũ quoddam significari, quod committitur, vendendo, emendo; aut quocumque modo commutando rem sacram, seu spiritualem pro temporali. Nam quòd huiusmodi contractus fieri possit, & soleat, notius est, quàm vt declaratione indigeat. Quòd verò talis contractus cedat in iniuriam rei sacræ, nunc supponatur, nam infra ex professo probandum est in variis speciebus Simoniæ, quia non in omnibus eandem radicem malitiæ habet. Ideoque sufficit nunc quædam breuis declaratio, nam eo ipso, quod res sacra, vt sacra est, pro re tẽporali, ac profana commutatur indignè tractatur, ac profanatur: ergo talis commutatio malitiã sacrilegij inuoluit. Vel aliter eo ipso quòd res spiritualis temporali pretio emitur, aut venditur, illi æquiparatur in valore, & æstimatione, quia contractus ipse postulat quandã æqualitatem inter ea, quæ commutantur, at hoc ipsum est contra debitam æstimationem, & dignitatem rei sacræ, ergo talis actio vitiosa est, meritoque inter sacrilegia connumeratur. Quòd denique hoc vitium nomine Simoniæ significetur, constat ex vsu totius Ecclesiæ, & ex Titulis de Simonia, in Decretalibus, Sext. & Clement. & ex innumeris Decretis, Causa 1. per sex primas quæstiones, vbi hæc materia ex Patribus, & à Doctoribus tractatur: & à Theologis in 4. d. 25. & 22. quæstione 100. & ab aliis multis Doctoribus, qui de hac materia scripserunt.

2. Quis huic vitio nomen Simoniȩ imposuerit. *Chrysost.*

Solet autem hic quæri, quis nomen Simoniæ huic vitio imposuerit, & qua ratione ita appellatum sit. Sed non est res magni momenti. Nam de auctore nominis nihil (vt arbitror) certum dici potest. Chrysostom. quidem Homil. 60. ad Populum omnes qui hoc vitium committunt Simones vocat, dum prohibet, ne vllus Simon communicare audeat: & Homil. 13. in Marc. Simonem proponit A tanquam primum huius vitij exemplar, quem imitari dicit omnes, qui gratiam Christi emere student & eodem modo loquuntur Patres illi æquales, vel antiquiores, distinctè verò non vtuntur voce Simoniæ pro ipso vitio significando. Greg. autem lib. 7. Epist. 110. 113. & 114. Simoniacam hæresim appellat. Legimus item antiquiores Patres mentionem facere cuiusdam hæresis, quam Simoniacam appellant, vt patet apud Nazian. Orat. 44. in Pentecost. prope initium, & Epiphan. hæres. 21. Sed illa longè alia hæresis fuit à vitio Simo- B niæ; imò fuit infinitarum collectio hæresum, nam ille Simon & negabat Deum esse creatorem cæli, & terræ, seque creatorem Angelorum faciebat; Et Spiritum sanctum quãdam fœminam esse dicebat & sexcẽta similia deliramẽta effutiebat. Imò ait Irenæus libr. 1. contr. hære. cap. 20. ab illo hæreses omnes substitisse, & sectatores eius vocatos esse Simonianos, vt etiam appellat August. libr. de hæres. in 1. qui longè diuersi sunt à Simoniacis Ergo hæresis Simoniaca, de qua loquitur Gregor. non complectitur totam doctrinam falsam Simo- C nis, sed pro illa speciali, quam Simon indicauit quando virtutem dandi Spiritum sanctum emere voluit, vox illa vsurpata est à Gregorio, & inde postea vox incomplexa *Simoniæ*, deriuata est ad proprium vitium & sacrilegium significandum.

Greg. *Nazian.* *Epiphan.* Quæ hęresis quondam Simonia diceretur. *Irenæ.* *August.* *Greg.*

3. Rationes assignantur, cur à Simone nomẽ acceperit hoc vitium. Prima. Secunda.

Rationes autem ob quas à Simone hoc vitium nomen acceperit, plures redduntur. Prima est, quia ille fuit primus, qui in lege gratiæ hoc vitium commisit, an verò ante hanc legem alij illud commiserint, infra videbimus. Secunda est, quia ex parte materiæ grauissimè deliquit, quia ipsammet D personam Spiritus sancti, & dona eius venalia esse voluit, & consequenter voluit Spiritum sanctum sibi subiectum, & tanquam seruum venalem habere, sicut scripsit Tharasius ad Paschasium Papam & habetur in capite *Eos*, 1. quæstione 1. Tertia, est quia simul emendo, & vendendo Spiritum sanctum peccauit, saltem affectu, intentione, & conatu. Formaliter enim emere tentauit potestatem dandi Spiritum sanctum, & quia hæc potestas non datur sine ipso Spiritu sancto, ipsum etiam Spiritum sanctum emere voluit. Et ita ex loco Actor. 8. probat Chrysost. Homil. 13. in Marc. non solum esse malum vendere spiritualia, sed etiam emere. *Nam Simon Magus* (inquit) *non*

Tharas. Cap. *Eos* Tertia *Actor. 8.* *Chrysost.*

quia vendidit, sed quia emere voluit, damnatus est. Nihilominus addit Diuus Thomas dicta quæstione 100. articulo 1. ad 4. etiam peccasse vendendo Spiritum sanctum, saltem affectu, & intentione, quia ad hoc emere volebat potestatem, vt postea ipsum Spiritum sanctum venderet, & allegat capi. *Saluator* 1. quæstion. 3. vbi Vrban. 2. ait, *Simon Magus non Spiritum sanctum propter Spiritum sanctum, quo ipse erat indignus, sed ideo quantum in ipso erat, emere voluit, vt ex venditione signorum, quæ per eundem fierent multiplicatam pecuniam lucraretur.* Sic etiã Epiphan. hæres. 21. inquit: *Cum Simon non haberet rectum cor, neque cogitationem rectam, sed lucro, & studio pecuniarũ intentus esset, offerebat pecunias Petro Apostolo, vt daret ipsi potestatem dandi Spiritum sanctum per manus impositionem, ita ratione secum inita, qua dare vellet multis pro modica pecunia, atque sic per exhibitionem Spiritus multas pecunias cumulare, ac lucrari.* Et Cyrillus Hierosolymit. Catechef. 16. *Non dixit* (inquit) *date mihi Spiritus sancti communionem, sed potestatem, vt aliis venderet, quod non erat venale:* Et similem sentẽtiã habet Augustin. tract. 10. in Ioan. Neque hanc prauam Simonis intentionem temerè iudicarunt Patres, sed ex verbis, & circunstantiis personæ, & operum eius prudenter eam collegerunt. Expresse enim ipse Simon dixit Apostolis. *date mihi hanc potestatem, vt cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum:* Cùm enim aiebat: *Date*: non liberalem donationem, sed oblationem pretio venditam postulabat, eodem ergo modo dare intendebat. Vnde rectè August. Tract. 10. in Ioã. *Putabat* (inquit) *mercatores esse Apostolos, talis enim ipse erat, & quod venderet, emere volebat.*

D. Thom. — Cap. Saluator Vrban. Pa. — Epiph. — Cyril. — August. — August.

4. Ratio. — Gelas. Pap. — Cap. Quos — Cap. Reperiuntur. — Vrban. Pa.

Quarta ratio sumi potest ex eo, quod hoc vitium in Simone primum per apostolos damnatum & quasi anathematizatum est. Vnde est illud, quod Gelas. Papa Epist. 1. cap. 26. de Simoniacis scripsit. *Dantem simul, & accipientem damnatio Simonis, quam sacra lectio testatur, inuoluit.* Et habetur in c. *Quos* 6. 1. q. 1. & similis sententia potest sumi ex c. *Reperiuntur* 7. Quinta ratio sumi potest, quia in Simone nõ solum ipsum vitium dãnatum est, sed etiam radix eius, quæ est auaritia, à qua maximè oriri solet. Quod adeo exaggerat Vrbanus Papa in dicto capit. *Saluator*, vt dicat *Nec Apostolus emptionem Spiritus sancti (quã bene fieri non posse, nouerat) sed ambitionẽ quæstus talis, & auaritiam, quæ est idolorum seruitus, in eodẽ Simone, exhorruit, & maledictionis iaculo percussit.* Vbi non intelligit, Apostolum non exhorruisse, vitium ipsum emendi Spiritũ sanctum; nã in vniuersum affectum illum exhorruit, maximè verò talem, qui ad turpẽ quæstũ ex nimia auaritia ordinabatur. Vnde illi maximè sunt Simoniaci, maximeque hæreticum illum imitantur, qui ob temporalem quæstum spiritualia emunt, quamuis omnes ementes, & vendentes simoniaci sint, quacũque intentione id faciant. Sexta etiam ratio addi solet, quia Simon ex falsa fide, & ex hæresi concepta in vitium illud prolapsus est. Quod ex verbis Petri nõ obscurè colligitur: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.* Illa ergo existimatio non erat secundùm fidei puritatem, vt ponderauit Amb. lib. 2. de Pœnit. c. 4. c. *Petrus* 1. quæst. 1. Fuit ergo aliqua hæresis. Illa verò duobus modis explicari potest. Primò quia reuera non existimabat, nec credebat, illud esse donum Dei, sed putabat, Apostolos esse Magos, sicut ipse erat, & volebat ab eis doceri artem illam, & ad hoc pecunias offerebat. Hoc indicauit Magis. Histor. in Actib. cap. 44. dicens, existimasse Simonem, Apostolos quadam peculiari industria potestatem illam solitos fuisse conferre, potuisseque pecunia comparari. Secundò quia existimauit Spiritum sãctum, & dona eius venalia esse, & pecunia obtineri posse, vt ait Niceph. lib. 2. Histor. c. 6. & indicat Cyril. Hierosoly. Catech. 6. Ex quo manauit hæresis affirmans spiritualia posse pecunia æstimari, quam Armenis tribuit Guido Carmelita, vt refert Castro verb. *Simonia*.

Sexta. — Ambr. — Niceph. — Cyril. — Guido. — Castro.

5. Cur hoc vitiũ simoniaca hæresis appelatur. — Greg. — Cap. Presbiter. — Cap. Cum liqueat. — Cap. Statuimus. — Cap. Eos. — Cap. Patet. — cap. Quoties. — Grego. — cur simonia neophytorũ hæresis dicatur. — Glos.

Atque ex his obiter intelligitur, cur vitium hoc, quod sacrilegium esse diximus, simoniaca hæresis à Gregorio appelletur. Estque in iure Canonico valde vsitatus ille modus loquendi, vt patet 1. quæst. 1. capite. *Presbyter.* 3. cum aliquibus sequentib. c. *Cum liqueat* 13. c. *Statuimus* 206. & grauissimè in c. *Eos.* 21. Vbi Macedonij hæresi hæc antefertur: nam Macedonius Spiritũ sanctũ Patris, & Filij seruum faciebat; Simon autẽ hominum, quem simoniaci imitantur. Et in c. *Patet* vlt. 1. quæst. 7. cum magna exaggeratione dicitur, simoniacos tanquã primos, & præcipuos hæreticos esse detestandos. Et quòd loquãtur hæc iura de ipso vitio simoniæ, patet ex capit. *Quoties*, extrà, de Simon. vbi quidam dicitur ordinatus per Simoniacã hæresim: vnde apertè constat, ipsum vitium hæresim appellari. Solet etiã Gregorius hanc vocare Neophytorum hæresim, vt patet ex dicta Epist. 110. & ex l. 4. Epist. 55. & li. 5. Epist. 107. & c. *Quisquis.* 1. quæstione 1. non quia ab aliquo homine sic appellato originem traxerit (nullum enim talem Historiæ referunt) sed quia Simon adhuc Neophytus, id est, recens baptizatus illam inuenit, vt ibi notat Glossa, & alij.

6. Simonia per se non est fidei contraria. — D. Thom.

Sed nihilominus certum est, vitium hoc per se, & formaliter non esse cõtrarium fidei, quia per se non requirit errorem in intellectu contrarium fidei. Nam, licèt non malè sentiat de rebus sacris, potest tamen ex aliquo prauo affectu, vel intentione eas indignè tractare. Aliàs omne sacrilegium hæresis esset, quod verum non est. Dicit Diuus Thomas dicto articulo 1. ad 1. simoniam vocari hæresim quoad externam professionem, quia qui donum Spiritus sancti vendit, profitetur, se esse domini Spiritus sancti dominum. Vel generaliùs loquẽdo, qui rem spiritualem, & sacram vendit, eam tãquam venalem se æstimare significat, ac subinde iudicare esse rem pretio æstimabilem, quod speculatione iudicatum hæresis esset. Tamen quia potest vitium committi cum solo iudicio practico sine illo speculatiuo, ideo propriè, & verè hæresis non est. Et ita Glossa, & Doctores in c. *Firmissimè* de Hæreti. notant, simoniacum vocari hæreticum latè, non propriè: Fortasse etiam ab origine dicta est hæc pestis simoniaca hæresis, quia ex hæresi primum orta est, & qui illam exercet, primum hæresiarcham noui Testamenti imitatur. Propter quæ omnia vitium hoc præsertim frequenter vsitatum, suspicionem hæresis afferre solet, & pœnas aliquo modo similes mereri, vt infra suo loco videbimus.

7. Definitio simoniæ proponitur, & explicatur. — Hostien. — Abas.

Posset ergo simonia iuxta dicta breuitèr definiri esse sacrilegium, quod committitur in emptione, & venditione, seu in cõtractu quolibet, quo res spiritualis vt talis est, pro temporali commutatur. Quòd enim hoc vitium sub hoc genere contineatur, supra ostensum est, quia reuera est profanatio quædã & iuriosa cõtrectatio rei sacræ. Per hoc ergo genus ab aliis vitiis Religioni contrariis, quæ sub hoc genere non continentur, distinguitur. Per alias verò particulas explicatur differentia propria constitutiua huius vitij; & ita illam declarant Host. & Abas in capite *Nemo* de Simonia. Vnde per easdem distinguitur simonia ab aliis speciebus sacrile

ſacrilegiorum: nam in aliis non tractantur indignè res ſacræ, vt tales ſunt, per voluntariam commutationẽ, ſed per actiones longè diuerſas, vt ſupra viſum eſt. Quæ differentia tanta viſa eſt Caietano, vt crediderit, per eam diſtingui hoc vitium quaſi genere ab omnibus aliis vitiis conrra Religionem hactenus tractatis. Verumtamen ſatis eſt, ſi dicamus per illam diſtingui ſpecie ab omnibus aliis ſacrilegiis. Nam à genere ipſo excludi non poteſt per illam differentiam; nec enim deſcriptio propoſita ex repugnantibus partibus conſtat. Nam licèt emptio ſit voluntaria actio, nihilominus eſt contra reuerentiam rei ſacræ, & ideò differentia illa optimè poteſt contrahere genus ſacrilegij. Quòd autem ſimonia distinguatur ſpecie, etiam morali, & in genere vitij à cæteris ſacrilegiis, probari poteſt ex diuerſa ratione deformitatis in ordine ad rectam rationem, & ex aliis, quæ de diſtinctione harum ſpecierum ſæpè diximus. Et vt abſtrahamus à ſpeculatiua quæſtione, ſaltem eſt moraliter certum, hanc ſpeciem eſſe diuerſam in ordine ad confeſſionem, quia neceſſe eſt, in confeſſione explicare ſimoniæ peccatum commiſſum eſſe. Neque ſatis eſſet, in genere dicere ſacrilegium aliquod eſſe commiſſum, quod eſt indubitatum apud omnes, & cõmuni conſenſu totius Eccleſiæ receptum. Imò etiam in ſpeciebus ſimoniæ (ne de illarum diſtinctione iterum dicere neceſſe ſit) idem cum proportione obſeruare neceſſarium erit. Nam inter eas eſſe ſolet tanta varietas, vt modum, & materiam ſimoniæ declarare neceſſarium ſit; ſiue id ſit propter rigoroſam ſpecificam diſtinctionem, ſiue quia in ordine ad mores humanos non poteſt aliter de illa ferri morale, ſeu Sacramẽtale iudiciũ.

Caiet.

Simoniã diſtingui ſpecie à ceteris ſacrileg.

8\.

Ex his ſufficienter declaratum videri poterat, quid ſit ſimonia generatim ſumpta, quia clarior, & diſtinctior notitia non eſt in hoc principio requirenda, ne omnia confundamus. Nihilominus prætermittere non poſſumus communem, & vſitatam definitionem ſimoniæ, eiuſque breuem declarationem, ne illam reprehendere, aut contemnere videamur. Non eſt enim ita, ſed in re non putamus diſtingui ab ea, quam tradidimus, immò in hoc excedit, quod per vniuerſaliores terminos, & abſtrahentes à particularibus opinionibus datur: nos enim vt inſinuaremus conſequentiam huius doctrinæ ad traditam in ſuperioribus, & vt ſupponeremus omnia, quæ dicta ſunt in genere de ſacrilegio, in ſimonia ſupponenda eſſe, ideo per genus ſacrilegij illam deſcripſimus: vſitata verò definitio ſic habet.

9\. Definitio ſimoniæ magis vſitata explicatur.

D.Thom. Soto. Altiſ. Alenſ. Anton. Nauar. Arma. Gloſ. Turrec.

Simonia eſt *ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum.* Hãc amplectitur D. Th. in d. 25. q. 5. art. 1. & omnes Theologi in 4. d. 25. & Altiſ. li. 3. Tract. 21. Alenſ. 2. p. q. 167. aliàs 185. memb. 2. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 5. §. 1. Sot. lib. 9. de Iuſt. q. 5. artic. 1. Iuris Canonici interpretes in Rub. de Simon. Et Summiſtæ eodem. Nauar. capit. 23. num. 100. Armach. lib. 10. de q. Armen. c. 12. Eſtque ſupra ex Gloſſa in principio 1. 1. ver. *Quidam.* Vbi Turrec. latè illam tractat, & defendit. Ponitur autem loco generis *ſtudioſa voluntas,* vel quia generaliſſimum genus eſt, de quo non poteſt eſſe controuerſia, quin ſit de ratione cuiuſcunque peccati, & vitij, quia ſine volũtatẽ eligente peccari non poteſt, & hæc dicitur voluntas ſtudioſa; vel ad denotandum, hoc vitium eſſe oppoſitum Religioni, quæ eſt pars iuſtitiæ, & voluntatẽ habet pro ſubiecto proprio. Vel ad indicandum, vitium hoc non opere tantùm, ſed etiam ſolo affectu deliberato poſſe committi, non ſolùm A generali ratione, qua omne peccatum poteſt ſolo deſiderio fieri, vt Nauar. ſignificat, ſed etiam alia ſpeciali, quam in ſimonia mentali infra explicabimus. Vel denique quia prima ſimonia in Eccleſia cõmiſſa, à quo hoc vitium nomen accepit, ſola ſtudioſa voluntate, & conatu commiſſa eſt, vt placuit Victoriæ in Relect. de Simon. nu. 3. cum Armach. ſupra. Et ſumpta videtur illa particula ex capit. *Qui ſtudet.* 1. quæſtione 1.

Nauar.

Victor. Arma. C. Qui ſtud.

10\. Quid loco differentiæ.

Reliquæ particulæ ponuntur loco differentiæ, & ferè coincidunt cum ſuprà poſitis: tria verò in eis inſinuantur, ex quibus pendet tota cognitio huius vitij. Primũ eſt materia ſimoniæ, quæ explicatur B illis verbis, *aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum.* Vbi ſtatim occurrebat inquirendum, quid hic ſignificetur nomine ſpiritualis, & quid per ſpirituali annexum. Verumtamen ad exactè hoc explicandum oportet, multa dubia infra tractanda hic anteuertere: quod confuſionem pareret. Et ideo Diuus Tho. non curauit hoc per definitionem explicare, ſed per exempla, vt in argum. *Sed contra,* ait vendere Altare, decimas, vel Spiritum Sanctũ, eſſe ſimoniam, ex c. *Altare* 1. q. 3. & in ſolut. ad 6. numerat *Sacramenta, & alia* (inquit) *huiuſmodi.* Victor. verò poſt longam diſputationem concludit in numer. 6. ſpirituale in propoſito eſſe idem, quod *donum Spiritus Sancti,* iuxta illud Act. 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia donum Dei exiſtimaſti* C *pecunia poſſideri.* Et ſub hoc dono ait comprehendi tam gratias gratis datas, quæ numerantur 1. Corinth. 12. quam varia miniſteria, ſeu Eccleſiæ dignitates, quæ ad Epheſ. 4. recenſentur, Nauarrus autem dicto capit. 23. numer. 99. & ad Rubr. de Iudic. numer. 24. in primis declarat, debere eſſe donum ſupra naturale ad ſalutem animarum ordinatum, & deinde addit, non oportere, vt ſit immediatè datũ à Deo, ſed ſatis eſſe, quod ſit ab Eccleſia inſtitutum per ſupernaturalem poteſtatem à Chriſto ſibi gratis datam. Et addit vltimo oportere, *vt ſit gratis dandũ.* Sed hoc addere non oportet, quia ſi res ita ſit ſpiritualis, vt ſit materia ſimoniæ, eo ipſo habet, vt gratis danda ſit, vt infra dicemus.

D.Thom.

Cap. Altare Victor.

Act. 8.

1. Cor. 12.

Epheſ. 4. Nauar.

11\.

Richar.

D Sed vt dixi hæc materia non poteſt hic ſatis explicari, nec ferè vna definitione deſcribi, ſed paulatim explicanda eſt in diſcurſu doctrinæ, & ideo dico breuiter cum Richardo 4. diſtin. 25. art. 3. q. 1. & aliis Theologis ibi, quos alij, & præſertim Summiſtæ omnes imitantur. Spirituale hic non dici ab ſpiritu creato, ſed ab increato, id eſt, ab Spiritu ſancto, quatenus eſt auctor donorum gratiæ, quæ per antonomaſiam ſpiritualia dona vocantur: ſub ſpiritualibus autem donis hic intelligimus omnes gratias gratis datas, & omnia dona Spiritus ſancti, & miniſteria diuinitus ordinata ad ſpiritualem ſalutem animarum, & à fortiori inſtrumenta eiuſdem ſalutis, & quicquid propter illam eſt à Deo, E vel Eccleſia ſpecialiter inſtitutum. Hoc non aliter nunc probatur, quã ex verbis Chriſti, Matth. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date.* Ibi enim (vt infra declarabo) intrinſecam malitiam ſimoniæ ſignificauit, vnde etiam indicauit propriam materiam eius, quæ ſunt gratiæ gratis datæ, & alia ſupernaturalia dona, quæ gratis dantur in ordine ad ſalutem animæ. Item ex verbis Petri. *Exiſtimaſti, donum Dei pecunia poſſideri.* Spirituale ergo in dicta definitione ab Spiritu Sancto denominatur, ſeu à ſalute animæ, quæ per antonomaſiam ſpirituale bonum dicitur, quia eſt ſuprema participatio Spiritus Sancti; & maxima perfectio ſpiritus creati, ideoque omnia dona, quæ ad hanc ſalutem ordinantur per ſe, ac proximè, ſingulari titulo ſpiritualia vocãtur.

Quid in hoc loco ſignificet donum ſpirituale. *Matt. 10.*

Et hic est communis consensus omnium, quia vitium simoniæ circa totam hanc materiam versari potest,& illã nõ excedit,vt ex sequentibus cõstabit.

12.

Addo verò,bona spiritualia in tantum esse posse materiam simoniæ,in quantum facto licet non iure pro materiali pretio æstimari,ac cõmutari possunt.Quia tamen hæc spiritualia de quibus homines praue negotiari possunt non sunt purè immateriali,imò frequentius sine corporalibus nõ subsistunt,vt dicitur in capit. *Siquis obiecerit* 1. q. 3. ideo in definitione adduntur ea, quæ sunt spiritualibus annexa.Huiusmodi autem sunt,res quædam, quæ licèt in se materiales sint, cum spiritualibus connectuntur vel tanquam materia cum forma,vt calix argenteus cum consecratione, vel tanquam materiale cum formali, vt ablutio cum ratione Sacramenti, vel vt principium,seu inchoatio ad terminum, vt ius patronatus ad beneficium, vel tanquam effectus ad causam aliquomodo, si beneficium datur propter officium,vnde ex his,quædam dicuntur annexæ antecedenter,aliæ consequenter, aliæ concomitanter, de qua partitione infra suo loco dicemus.

Cap.Siquis

Quæ res dicãtur annexæ spiritualibus.

13. In venditione rei sacræ peculiariter explicatur simonia.

Secundò in illa particula definitioni insinuatur id, in quo maximè realis simonia consistit, id est, indebita actio circa rem sacram, de qua dicitur, esse emptionem, vel venditionem eius. Quia res spirituales,& sacræ multis modis possunt iniuria affici,& non omnes pertinent ad Simoniam,sed tã tùm ille,qui fit per huiusmodi contractum. Declarat autem Diuus Thomas supra, & omnes cũ illo sub nomine emptionis, & venditionis comprehendi alios contractus æquiualentes venditioni, quales sunt: Do,vt facias,vel vt obligeris ad hoc, vel illud, & similes. Nam etiam in iure Ciuili solet interdum venditionis contractus in hac generalitate sumi,vt expresè dicitur in leg. *Sicut* §.*Venditionis*.ff. Quibus modis pignus, &c. Et ibi Glossa refert alia iura. Et latiùs Tiraquel.li. 1. de Retract. §.1. Glos.2. Tertiò in eadem venditionis voce indicatur tertium, quod in hoc peccato interuenit,nimirum pretium sine quo nec datio rei spiritualis esset venditio,nec receptio esset emptio, sed esset gratuita donatio, & acceptio, quod est contra rationem simoniæ,vt declaratum est,& sumitur ex cap.1. &c. *Gratis* 1.q.1. quatenus ibi dicitur,simoniacos non gratis, seu gratuitò ordines accipere, & clariùs ex Act.8. *Existimasti donum Dei pecunia possideri*.Tamen sicut diximus venditionem latè sumi pro acceptione non gratuita, ita pecunia vel pretium accipiendum est pro quacumque re æquiualente,seu pretio æstimabili:vnde aliqui addunt illi definitioni particulam *pro re temporali*. Sed non est necessaria, quia in ipso verbo vendendi satis continetur,& quia nonnullam patitur dubitationem,de qua infra dicetur.

D.Thom.

Le. Sicut. Tiraquel. Glos.

Cap.1. Cap. Gratis. Act.8.

14. Particula à Canonistis addita reiicitur. Hostiens. In actu interno potest dari Simonia, quæ si non habeat adiunctum actũ externũ non est capax pœnarũ Ecclesiæ.

Addunt aliqui Canonistæ huic definitioni aliã particulam, nimirum,*opere subsecuto*,quia si per solam voluntatem definiatur conueniet definitio Simoniæ mentali,non verò reali, vel conuentionali, ita Host. in capit. *Nemo* de Simon. nec repugnat ibi Abbas.Sed posset contra eos cõuerti ratio,quia addita illa particula,definitur realis Simonia,& externa,nõ verò mentalis,in qua est essentialis ratio peccati:nam actus exterior non addit essentialem malitiam actui.Vnde illi videntur locuti vt Iuristæ de Simonia,quæ ad forum Ecclesiæ externum pertinet, & est capax pœnarum Ecclesiæ, quæ semper requirit aliquod opus subsecutum, etiamsi mentalis sit. Tamen apud Deum potest dari vera simonia per solam voluntatem. Fateor tamen potuisse Simoniam definiri non per voluntatem, sed per actum ipsum, dicendo esse venditionem rei spiritualis,sicut definitur furtum esse acceptionem rei alienæ,&c. Et sicut ibi non excluditur furtum mentale,quia intelligitur esse acceptionem actu, vel voto, seu desiderio. Ita dici posset de Simonia. At verò etiam è conuerso cum dicitur,est voluntas vendendi, &c. non excluditur actualis venditio voluntaria,& studiosa, seu deliberata, quia actio illa, vt Simonia sit, voluntatem illam includit.Vnde tota controuersia est de modo loquendi, nam res satis constat, & vulgata definitio sustineri poterit sine vlla additione. Illa verò, quam nos dedimus per proprium genus vitij, & differentiam eius,videtur profectò satis accommodata, & iuxta vtramque totam hanc materiam prosequemur.

15. In quatuor capita distribuuntur omnia, quæ de Simonia sũt dicenda.

Ex dicta ergo essentiali ratione huius vitij reducere possumus, totam illius materiã,& amplitudinem ad quatuor capita, seu quatuor diuisiones, iuxta quatuor conditiones eius,quæ ex dictis definitionibus colliguntur, scilicet, genus vitij, seu sacrilegij; materia, circa quam versatur, quæ est res aliqua spiritualis. Pretium seu res temporalis, quæ pro tali re spirituali datur;actio ipsa vendendi seu commutandi, & ad primum ex his capitibus potest accommodari diuisio Simoniæ in intrinsecè malam, vel solùm quia prohibita est.Nam vitium consistit in deuiatione à regula; constituitur enim per carentiam conformitatis ad regulã: regula autem est lex,seu ius prohibens talem actionem,hoc autem ius explicatur per illam diuisionem; rectè ergo generi accommodatur. Ad secundum pertinent variæ diuisiones Simoniæ, quæ ex parte materiæ dari solent vt quod Simonia alia est circa rem spiritualem:alia circa rem annexam rei spirituali;vel in particulari solet distingui Simonia in ordinibus,vel in beneficiis, & aliis similibus. Ad tertium pertinet diuisio illa Simoniæ ex parte pretij,scilicet à manu, à lingua, ab obsequio, ex cap. *Ordinationes* 1.q.1.capit. *Totum* 1.q.3. Et huc spectant aliæ quæstiones de variis rebus,quæ in commutationem rei spiritualis dari possunt. Ad quartum spectat communis etiam diuisio Simoniæ in mentalem,realem, & conuentionalem, & huc etiam spectant omnes modi pactionum,& contractuum qui sufficiunt ad Simoniam committendã, ex quorum cognitione pendet, qui non sufficiunt. In his ergo quatuor capitibus totam hanc materiam, quantum ad explicandam culpam spectat, comprehendemus,& eodem ordine illam prosequemur,quia videtur satis accomodata ad naturam,& varietatem huius vitij explicandam: qua intellecta,facilè erit de obligationibus, quæ ex ea resultare possunt & de pœnis illis impositis dicere.

Cap.Ordinationes. Cap. Totum.

CAPVT II.

Sitne aliqua Simonia iure diuino prohibita. Incipitque explicari prima diuisio Simoniæ in eam, quæ est prohibita, quia mala,& eam, quæ est mala, quia prohibita.

PRIMA SIMONIÆ DIVISIO.

QVoniam præcipua huius tractatus intentio est, declarare malitiam Simoniæ, quæ per comparationem ad regulam, quæ est ius, seu præceptum sumenda est, ideo primo loco tractanda est diuisio Simoniæ, quæ per comparationem ad hanc regulam sumitur. Ante omnia ergo supponenda est diuisio Simoniæ in eam,quæ est contra ius Diuinum, & eam, quæ tantum est contra Ecclesiasticum. Quam diuisionem omnes fere admit

1. Diuisio Simoniæ in eã quę est de iure diuino, & in eam, quæ est de iure ecclesiastico.

admittunt, vt de Iurisperitis constat ex Glossa in capit. *Cùm pridem* de Pactis. verb. *Illicitæ pactionis*; alia Glossa in capit. *Ex parte* 1. de Officiis deleg. verb. *Dimittere*. Quam ibi Innocent. Hostiens. Abbas, & alij approbant. Idem sentit Glossa in capit. *Saluator* 1. q. 3. verb. *Et iudicem*. Turrec. in capit. *Latorem*, artic. 2. numer. 5. 1. q. 1. Eandem distinctionem admittunt Theologi, vno, vel alio excepto, vt infra. Et in generali persuaderi facilè potest. Primò ex communi ratione sacrilegij; nam aliquod esse potest sacrilegium contra ius diuinum, & aliquod contra ecclesiasticum, vt suprà visum est: ergo eadē ratione poterit esse Simonia vtriusque modi. Patet consequentia, quia Simonia sacrilegium quoddam est, & ita ex vi generis non repugnat ei dicta partitio, nec ex propria ratione potest ostendi repugnantia. Secundò ostendi potest in particulari de singulis membris. Nam in primis Simon Magus propriam, & grauissimam Simoniam cōmisit, vt ex dictis capit. præcedentibus constat; sed ille non peccauit contra positiuam legē Ecclesiæ, quia nec lata tunc erat, nec ille tenebatur illā scire, ergo peccauit contra diuinum ius. De altero verò membro, quòd possibile sit, probatur ex generali principio, quod lex humana potest constituere materiam aliquam vt necessariam in aliqua specie virtutis, quæ ex natura sua necessaria non erat, & sic potest facere, vt aliquid sit malum contra talem virtutem, quod seclusa lege positiua, malum non esset: vt seculare iudicium agere in loco sacro est sacrilegium cōtra ius humanum, quia Ecclesia id prohibuit in peculiarem reuerentiā loci sacri: sic ergo negotiari, vendendo, vel emendo rem aliquam annexam rei sacræ, vel permutare beneficia propria authoritate, potuit ab Ecclesia prohiberi, vt necessarium, ad reuerentiam talis, rei, & tunc opposita actio erit Simonia contra ius Eccesiæ.

Glos. Cap. Cum pridem. Glos. Ca. Ex parte. Innocen. Hostiens. Abbas. Ca. Saluator. Torrec.

Probatur diuisio.

2. An primum membrū Simoniæ sit cō tra ius diuinum naturale, vel contra positiuum. Ratio dubitandi. *D. Thom.*

Quantumuis autem hæc diuisio recepta sit, non desunt circa illam difficultates, nec etiam desunt, qui in aliquo contradicāt, & ideo vtrumque membrum sigillatim tractandum est. Circa primum ergo membrum de Simonia contra ius diuinū dubitari potest, An talis Simonia sit cōtra ius Diuinum naturale, vel positiuum? Et ratio dubij est, quia D. Th. in d. art. 1. (quem omnes sequuntur) vtrumque coniungere videtur. Nam prius probat, Simoniam esse malam duplici ratione, scilicet, quia res spiritualis, & sacra indignè tractatur, cùm pretio æstimatur, & quia vendit homo rem, cuius non est dominus, scilicet rem sacram, & spiritualem. Quæ duæ rationes videntur eò tendere, vt probent, hoc esse contra ius diuinum naturale. Deinde verò adiungit tertiam rationem sumptam ex verbis Christi Matth. 10. *Gratis accepistis gratis date*. Quæ ratio procedere videtur de iure diuino positiuo, nam ex natura rei non est intrinsecè malum rem gratis accceptam non gratis dare, nisi aliunde resultet malitia, sic enim homo gratis à Deo accepit libertatem naturalem, vires ad laborandum, & similia, & tamen illa vendere vel fructus, aut vsus eorum, non est per se malum. Videtur ergo D. Th. velle, hoc vitium esse contra vtrumque ius diuinū.

Matth. 10. Probatur esse contra vtrumque.

Aliunde verò apparet contra neutrum esse; non quidē contra ius diuinū positiū in lege gratiæ, quia hac lege nulla sūt data præcepta positiua à Christo Domino, præter præcepta Fidei, & Sacramentorū; circa modum autem tractādi Sacramenta, vel alias res sacras nihil peculiare præcepit Christus, præter id, quod iure naturæ sequitur ex sanctitate, seu dignitate vniuscuiusque rei sacræ. Et confirmatur

3. Probatur non esse cōtra vtrunque

Probatur nō esse contra ius diuinum positiuum.

A quia verba illa: *Gratis accepistis, gratis date*: possunt facile per modū consilij explicari. Tum quia nullum est verbum, quod rigorosum præceptum, eiusque obligationem requirat. Tum quia ibi non tantùm monet venditionem, sed etiam quancumque munerum oblationem, etiam gratuitam si in recompensationem facti beneficij offeratur; vt Iās. in Concor. capit. 55. animaduertit, & tamen hoc non est præceptum, sed consilium, vt constat. Tum denique quia statim subiungitur, quasi in confirmationem præcedentis consilij: *Nolite possidere aurum, neque argentum neque pecuniam in zonis vestris.* Quod tamen consilium est, licet sub eadem forma imperando proponatur.

Iasen.

B Quod verò nec contra ius naturale sit hoc vitium, probari potest, quia duæ priores raiones Diui Thomæ non videntur hoc conuincere. Non quidem prima, quæ inde sumebatur, quod videtur res spiritualis indignè tractari, dum per temporale pretium cōparatur. At hoc nō videtur cogere: tum quia sæpe in contractibus iustitiæ fit licitè permutatio, vel recompensatio inter rem, quæ per pecuniam satis recompensari non potest per pretium pecuniæ, vt fama, vel corporis membrum non potest pecunia recompensari, & tamen qui abstulit famam, vel abscidit membrum, potest ex conuentione humano arbitrio facta iniuriam pe-C cunia recompensare. Tum etiam quia non oportet, vt hoc fiat ex falsa æstimatione æqualitatis inter rem temporalem, & spiritualem, sed ex voluntaria quadam pactione, instituendo, vel designando certum aliquod pretium loco rei æqualis, quod ab eo, qui æquale dare nō potest, videtur posse postulari, quod potest sine iniuria rei dignioris, quam ille accepturus est. Sic enim non possumus nos reddere æquale Deo pro iniuria, quam illi fecimus & tamē ipse honestissimè à nobis postulat in recōpensationem id, quod facere possumus. Et confirmatur; quia si hæc ratio valida esset vtique probaret, nec scientiam naturalem posse vendi, nec sanitatem, quia hæc non possunt pretio vllo æstima-D ri. Respondebit aliquis sanitatem, aut scientiam non vendi, sed actiones, aut industrias, quæ iuuant ad illas acquirendas, quæ actiones humanæ sunt, & pretio æstimabiles. At enim eodem modo dicemus, non vendi gratiam, quæ per Sacramenta, verbi gratia, datur, nec virtutem Sacramentorum, nec sanitatem, verbi gratia, quæ per gratiam gratis datam confertur, sed actiones quasdam humanas, quæ ibi interueniunt, & pretio æstimabiles sunt.

4. Probatur nō esse contra naturale.

1. Ratio D. Tho. impugnatur

Altera ratio Diui Thomæ sumitur ex eo, quod non sumus domini rerum spiritualium, sed dispensatores; nemo autem vendere potest, nisi id, cu-E ius est dominus. Quæ ratio videtur habere fundamentum in capit. *Eos* 1. q. 1. Potest autem refutari ex obiectione proximè facta, quia licèt non simus domini donorum spiritualium, sumus tamen domini actionum, quas per illa dona exercere possumus, ergo possumus illas vendere. Secundò quia falsum videtur assumptum: aliqui enim censent, esse nos dominos gratiæ, & spiritualium virtutum, quas in nobis recipimus, vt beneficiatus est dominus sui beneficij, & sic de aliis. Tertiò quia esto, non habeamus dominium, habemus vsum; vsuarius autem potest vendere ius suum, etiam si dominus rei non sit; ergo qui prophetiæ, vel linguarum donum accepit, poterit vsu illius, vt concionandi, aut interpretandi pretium accipere. Tandem confirmatur, quia si hæc ratio esset valida, sequeretur esse simoniacum, rem

5. 2. Ratio D. Tho. impugnatur.

Cap. *Eos.*

Cano Rele. de Pœnit. p. 4. §. Ad 2. Le desin. in 4. q. 3. art. 2. dub. 3. & aliqui moderni in 2. 2. disputantes de dominio.

rem spiritualem pro alia spirituali commutari: consequens est falsum, vt suppono, ergo, Sequela patet, quia qui non est dominus, sed dispensator, nullam recompensationem potest exigere, nec temporalem, nec spiritualem, quia nullum habet ius, cùm non sit dominus. Vt qui dispensat eleemosynā alterius gratis dandam secundùm voluntatem eius non potest exigere à paupere, vt aliquam orationem dicat, vel Missam, si sit sacerdos, imponendo illi obligationem.

6. Simonia nō solum potest esse, sed regulariter est contra ius diuinum naturale. *D.Thom. Caietan. Sot. Victor. Durand. Palud. Richard. Adrian. Armac. Glos. Act.8.*

In hac dubitatione breuiter aliqua dicenda sunt. Primū est, vitium Simoniæ ex genere suo esse posse, imò regulariter esse contra ius diuinum naturale. Hæc est sententia, & mens D. Thomæ dicto art. 1. & expressius in ar. 2. quem ibi Caiet. & alij sequuntur, Soto lib. 9. de Iust. q. 5. art. 1. & 2. Victor. dicta Relect. n. 11. Dur. 4. d. 25. q. 5. n. 7. & ibi Palud. q. 4. art. 2. & idem sentit Richar. art. 3. q. 1. Adria. Quodlib. 9. ad 3. Armach. lib. 10. capite 9. Et nullum inuenio contra dicentem quoad hoc membrum, & Glossæ, ac Iuristæ allegati illud tanquam indubitatum supponunt. Ideoque pars hæc omnino certa videtur; & conuincitur ex verbis Petri, Act. 8. *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia donum Dei existimasti pecunia possideri:* Vbi ex ipsa natura & conditione talis doni arguit Simonem, non ex aliqua positiua prohibitione, sentit ergo ex natura rei affectum illum, & conatum fuisse iniquum, & sacrilegum. Videtur autem esse vis rationis à Petro insinuatæ, quia contra dignitatem, & excellentiam doni, quod est proprium Dei, & ex eius gratuita voluntate pendet, est, vt per humanum contractum, ac temporale pretium acquiratur, hoc autem fit per Simoniam, est ergo magnū sacrilegium ortum ex ipsa rei natura, quia est contemptus quidam, & vilipendium diuini doni. Est etiā grauis iniuria ipsiusmet Dei, quia eius dona ita tractantur, ac si ipse esset per pecuniam inducendus, & quasi cogendus ad sua gratuita dona præstanda. Vel certè quia dum hæc dona ab homine emuntur, ipso opere, & facto significatur, non Deum, sed hominem esse principalem auctorem talium donorum, & ab illius voluntate, & efficacia principaliter pendere, non ex gratuita voluntate Dei. Ergo talis modus acquirendi, vel conferendi hæc dona diuina, ex natura rei est contrarius sanctitati, & propriæ conditioni talium donorū, ideoque ex natura rei illicitus est, & sacrilegus. Et confirmatur, quia lex naturalis dictat, Sancta esse sācte tractāda, & ideo de Sacramētis dicimus, quòd licèt eorum institutio sit de iure diuino positiuo, tamen illa supposita institutione, contra legem naturalem est, sacramenta indignè suscipere. Ita ergo in præsenti eo ipso quod hæc dona supernaturalia, & diuina sunt, contra legem naturalem est, ea indignè tractare, deducendo illa ad viles & temporales contractus. Vnde intelligitur obiter, hoc ius non dici naturale eo quod per nudum naturale lumē dictetur, sed quia ratio fide illustrata naturaliter hoc dictat, ita vt hoc ius sit quasi connaturale ipsi fidei, vt in materia de legibus latiùs expositum est.

7. Rationes D.Thom. calumnia vindicantur. *Durand. Richard. Iansen.*

Præterea rationes D. Thomæ optimæ sunt, & communiter ab omnibus probantur, imo fere illis solis vtuntur ad veritatem hanc confirmandam, vt videre licet in citatis Auctoribus, presertim Dur. & Rich. & in Ians. Matth. 10. Prima autem ratio vt efficacior sit, non est fundanda in sola inæqualitate inter pretiū temporale, & rem spiritualem, sed maximè in improportione quadam, ratione cuius res spiritualis indignè tractatur; quando pro temporali pretio commutatur. Quia tractatur vt subiecta humano arbitrio, & æstimationi, & non vt res suo modo diuina, & pendens ex liberali largitione Dei. Item tractatur vt res vilis, & paruæ æstimationis: nam vt recte dixit Hornisda Papa de hac eadem re scibens ad Episcopos Hispaniæ. *Quis non vile putat esse, quod venditur?* Et ita cessant obiectiones factæ. Nam licèt in bonis merè humanis distingui soleant bona diuersorum ordinum, vt diuitiæ, fama, & vita, inter quæ fit interdum commutatio, vel compensatio aliqualis, & arbitraria, esto res non sint omnino commensurabiles: nihilominus omnia illa humana sunt inferioris ordinis respectu bonorum gratiæ, & inter se in hoc conueniunt, quòd omnia sunt bona merè temporalia, & humana, & ideo possunt sine vlla irreuerentia in commutationem afferri, quia nullum ex illis bonis est sacrum, vel dignum aliqua veneratione. Et similiter sine iniustitia possunt ita commutari, quia permutantes possunt ita conuenire, & tale ius inter se constituere, vel cedere iuri suo. Secus verò est in bonis gratiæ, & rebus sacris, quæ speciali veneratione tractandæ sunt & ideo non sunt per temporalia pretia æstimādæ, nec ad hos tēporales contractus deducendæ. Vnde non est simile, quod afferebatur in priori difficultate de recōpensatione diuinæ offensionis per Pœnitentiā, quia licèt ibi non sit æqualitas, est tamen quædā proportio, & id quod in recōpensationem offertur, diuinum donum est, & non ex humana, sed ex diuina voluntate taxatur, & postulatur. Eodemque fere modo respondet D.Thom. suprà de gloria, quæ per merita quodā modo emitur. In confirmatione autē addita ad primam difficultatē postulatur, An sacræ functiones, saltem ratione materialis operis ac laboris humani possint vendi, saltem stando in iure naturæ. Sed hoc infrà in particulari tractandū est: nunc dicimus saltem ex natura rei non posse vendi, prout sacræ sunt quod ad propositum satis est. Nec in hoc æquiparantur eis aliæ actiones humanæ, quia semper sunt inferioris ordinis, vt in seq. magis exponemus.

Hornis. Pap.

D. Th.

8. Quid dicendū de beneficiis ecclesiasticis.

Ad 2. difficultatem, quod attinet ad beneficia ecclesiastica quatenus aliquid spirituale in illis est, eadem ratio est de illis, quæ de aliis rebus spiritualibus, quatenus verò temporale emolumentum habēt infra tractādum est, quomodo sub sint dispēsationi Prælatorum Ecclesiæ, vel eorū qui illa possident, & quomodo in eis Simonia cōmittatur, de illa enim non satis constat, an sit contra ius diuinum, vel humanū, & ideo necesse nunc non est de illa in particulari miscere sermonē. Tamen de alijs bonis propriè spiritualibus, vt sunt gratia gratum faciens, & gratis data cū omnibus donis quæ ad has reducuntur, probabiliùs simpliciter est, non cadere sub humanum dominium, vt hic supponit D.Tho. atque etiam docuit 1.2. q. 73. ar. 9. ad 2. & Sot. 4. de Iust. q. 2. Et videtur habere fundamentum in Paschasio Papa, in d. c. *Eos qui* 1. q. 1. quatenus in hoc maximè fundat iniquitatem Simoniæ.

Gratiam nō cadere sub dominiū hominis probabilius est. *D.Thom. Pas. Papa.*

9. Licet cadat sub dominium adhuc non posse vendi. *Victor.*

Veruntamen etiamsi demus esse non dominos aliquomodo donorum gratiæ, quæ nobis collata sunt, potest ratio subsistere, quam Victoria variis modis declarat. Primò quia licet nostra sint, data sunt à solo Deo, quæ autem sic habentur, non possunt vendi; *Nam videtur* (inquit) *iure gentium, quòd pisces maris, ferè omnibus sint communes.* Secundò quia sunt data nobis ad communem vtilitatem, quæ autem talia sunt, non possunt in vtilitatē priuatam conuerti, illa vendendo. Tertiò quia quæ gratis, & sine operibus nostris conferuntur, nobis

liberaliter

liberaliter debent distribui, vt aqua, sol, &c. Sed profectò parum cogunt. Quia licèt aliqua bona sint à Deo solo, & gratis donata, si mihi in particulari donata sunt, licitum mihi erit illa, vel vtilitatem, vel vsum illorum vendere, si aliunde non repugnat, quia dominiũ dat hanc facultatem, siue à solo Deo, siue à quoqunque alio originem duxerit; parum enim hoc refert. Nec exempla sunt ad rem, quia pisces & feræ tunc vendi non possunt, quando non sunt alicui in particulari ad dominiũ applicatæ, at verò facta applicatione vendi possunt. Et si Deus ipse alicui immediatè pisces aliquos, aut feras donasset, posset illas vendere, sicut vidua potuit vendere oleum, quod per Eliseum Deus miraculosè donauerat. In præsenti autem hæc dona gratiæ non dantur tantùm generi humano in communi, sed dantur diuisa, & applicata tali personæ, diuidente Spiritu sancto singulis prout vult, ergo ex hoc capite non procedunt exempla, nec rationes factæ. Neque etiam videtur sufficere, quòd dentur propter aliorum vtilitatem, quia simul dari possunt propter communem vtilitatem, & priuatam, posset enim quis deseruire communitati, vtendo verbi gratia dono sanitatis, etiamsi propter curationem aliquid acciperet, vel operam suam venderet.

Rationes Victoriæ non cogere ostẽditur.

10. Aliter ergo exponenda est illa ratio: nã in his donis gratiæ ad summum potest considerari aliquod dominium quoad actus eorum, quatenus illos liberè exercemus, & ea ratione dicimur esse illorum domini. Tamen hi actus dupliciter considerari possunt, vno modo, vt pertinent ad sanctificationem operãtis. & illi possunt esse vtiles ad meritum: & vt sic constat, non esse vendibiles pretio tẽporali, quia non possunt transferri in dominium aliorum, imò neque efficaciter transferri in vtilitatem aliorum. Alio ergo modo considerari possunt, vt possunt per eos conferri aliqua spiritualia bona proximis, & vt sic etiam vendi non possunt, quia nos nõ sumus domini illorum spiritualium bonorum, quæ per illos actus conferenda sunt aliis, sed pendent ex sola institutione, acceptatione, ac voluntate, & efficacitate Dei, & ideo si quis tentet vendere tales actiones, quatenus spirituales fructus aliis afferunt, non actiones, sed fructum ipsum venderet. Et ita Petrus reprehendit Simonem, quòd donum ipsum Dei emere tentasset, quãuis ille ab Apostolis non postularet, nisi actionem illam, per quam conferri posse putabat tale donum. Adde actionem ipsam spiritualem, vt talis est, esse donũ Dei, quod vilesceret si pecunia æstimaretur. De actione autem ipsa materiali an intrinsecè maneat inuendibilis ex natura rei eo ipso quòd eleuata est ad tale esse spirituale, vel ad talẽ efficaciam supernaturalem efficiendam, infra videbimus tractando de Sacramentis, & aliis actionibus corporalibus, vbi efficacia harum rationum, & intrinseca malitia Simoniæ magis constabit.

11. *In lege gratiæ non est positiuum præceptum prohibens venditionẽ rerum spiritualiũ; naturale tamẽ explicatum est.* *D.Thom.*

Secundò dicendum est, in lege gratiæ non esse latum speciale præceptum diuinũ positiuum prohibens venditionem rerum spiritualium, sed naturale esse à Christo Domino in Euangelio explicatum. Priorem partem ponit expressè Victor. in d. Relect. num. 11. quem posteriores sequuntur propter rationem supra insinuatam, quòd in lege noua, nec negatiua nec affirmatiua præcepta data sunt à Christo, præter præcepta Fidei, & Sacramentorum, vt sumitur ex D.Thoma 1.2.q.108.ar.1.ad 2.& art.2. in corp. vbi ostendit hoc pertinere ad libertatem legis gratiæ. Confirmarique potest hæc pars ex preced. assertione. Quia omnis Simonia, quæ cõmitti potest cõtra res per se spirituales, vel contra illas res sacras, quæ sunt ex ipsius Christi institutione est immediatè, vel mediatè contra legem naturalem, ergo non fuit necessarium addere specialem legem positiuam diuinam circa hanc prohibitionem, licèt fuerit conueniens ius ipsum naturale à Christo indicari.

12. *Probatur vltima pars assertionis.*

Sic ergo procedit altera pars assertionis, quæ probari solet ex Matth. 21.& Ioan. 2. vbi Christus eiecit vendentes, & ementes de templo, inter quos erant vendentes columbas, quia columba Spiritum sanctum, & dona eius repræsentat. Vt exponunt in Matth. Hieronymus, & Beda, Ambrosius, Luc. 19. Chysostomus bene Homil. 13. in Marc. vbi ferè omnia dicta confirmat. Et de eodem testimonio habentur multa iura 1.q.3. c. *Ex multis*, cum sequentibus. Veruntamen licèt auctoritas patrum reddat hoc argumentum efficax, tamen ex testimonio per se spectato non sumitur, quia est mystica expositio, à qua non solet efficax argumentum sumi. Possumus etiam inde argumentari quasi, à fortiori. Nam si Christus tam acriter reprehendit negotiationem in templo, multò certè magis dãnat negotiationes, & venditiones ipsarum rerum sacrarum, ac diuinarum. Potissimè verò probanda est hæc pars ex dictis verbis Christi; *Gratis accepistis, gratis date.* In quibus verbis in primis pro certo statuendum est, aduerbium illud *gratis*: in vtroque loco propriè accipi. Quod aduerto, quia Maldonatus exposuit, *Gratis date*, id est, *largiter*, nam quæ gratis dantur, largiter dantur. Sed sine dubio illa non est proprietas vocis; nec fundamentum illius translationis videtur in vniuersum verum: nam sæpe quæ gratis dantur, etiamsi gratis accepta sint, cum magna moderatione, & mensura dari solent; nisi contingat, multum esse liberalem: qui donat. Denique quicquid sit de hac metaphora, proprietas vocis priùs tenenda est; tum propter generalem regulam interpretandi Scripturam; tum quia & Patres, & Theologi omnes ita intelligunt, vt gratis sit, dare sine pretio; tum etiam quia hæc est significatio aptissima pro materiæ qualitate, & ad mores maximè necessaria, & nullum habet inconueniens. Tum denique quia in hoc sensu dicitur, *gratis accepistis*, id est, sine pretio, & sine merito ex gratuita voluntate dantis, in eodem ergo sensu subiicitur, *gratis date.*

Hieron. Beda. Ambros. Chrysost. cap. Ex multis. Maldonat.

13. *Prædicta Christi verba præceptũ continent.*

Secundò est supponendum, verba illa præceptum continere, & necessitatem indicare, non consilium. Ita in rigore postulat imperandi verbum, si aliunde non constet de alio leniori sensu, quod hic constare non potest, neque ex materia, quia illa capax est talis præcepti, vt constat: neque ex Patrum expositione: nam potius illi & expositores communiter, ac Theologi intelligunt, ibi præceptũ contineri, quo prohibetur Simonia. Et licèt Patres hac voce non semper vtantur, sed auaritiæ turpis, quam dicunt ibi Christum prohibuisse, tamen in re in idem reddit, quia idcirco auaritia in illa materia est grauiter culpabilis, & turpis quia est sacrilega, & contra dignitatem ac sanctitatem diuinæ gratiæ. Sic Hieronymus ibi exponens illa verba inquit: *Quia semper dona spiritualia, si merces media sit, viliora fiunt, adiungitur auaritiæ condemnatos: Gratis accepistis, gratis date.* Sentit ergo damnari illam venditionem, vt sacrilegam, & redundantẽ in vilipendium spiritualium donorũ. Vnde subiungit: *Ego magister, & Dominus absque pretio hoc vobis tribui, & vos sine pretio date, ne Euangelij gratia corrumpatur.* Quod optimè confirmãt verba Petri 1. epist.

Hierony. 1.Pet.4.

epist.c.4. *Vnusquisque prout accepit gratiam, in alterutram illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.*

14. Cõfirmatur.

Vnde noua insurgit confirmatio: cum enim hæ gratiæ, & ecclesiastica ministeria ad confirmationem, & fructificationem doctrinæ ordinentur, si pretio venderentur, corrrumperetur Euangelium, id est, inefficax, & inutile redderetur, tum quia signa ipsa, & verbum vilescerent, nec æstimarentur tanquam Diuina, sed vt artes, vel inuentiones humanæ ad lucrandum; & ministri acciperent occasionem vacandi potiùs quæstui, quàm doctrinæ, & auditores minùs beneuoli redderentur ad verbum Dei suscipiendum. Et hoc ferè modo expendit locum illum latè ibi Abul. q. 65. 62. & 63. Continent ergo verba illa præceptũ de re valde necessaria ad Apostolicum ministerium. Nec refert, quod sequentia verba contineant consilium, quia verba adaptantur materiæ, in quã cadunt. Quamuis dici possit, etiam sequentia verba continere verũ præceptum, ita enim loquitur ibi Hieronymus. Siue illud fuerit quasi personale præceptum pro solis Apostolis, & pro illo tempore datum, vt significat Augustinus lib. Quæst. Nou. & vet. Test. q. 104. & Ambr. li. 7. in Luc. 10. circa illa verba. *Nõ perã*, &c. Et exponit latè Iansen. Matth. 10. Siue spiritualiter intelligendum sit, nimiam solicitudinem talium rerum ibi prohiberi, quæ solet esse turpis auaritiæ mater. Vt ibi latiùs expositores declarant; & vno verbo attigit Ambr. lib. de Ioseph. c. 13. dicens; *Misit Dominus discipulos sine auro, &c. id est, vt incentiua litis, & instrumenta eriperet vltionis.* Et Psalm. 118. Oct. 5. *Ideo dixit Dominus: Nolite possidere aurum vel argẽtũ, ne vos auri, & argẽti cupiditas auara possideat.*

(Abul. — Hieron. — August. — Ambr. — Iansen.)

15. Preceptum in illis verbis contentum non est positiuum tantùm.

Addo verò vlteriùs, præceptum in illis verbis contentum non esse positiuum tantùm, sed ex natura, rei, & ex vi talis materiæ necessarium. Hoc satis declaratum est, & probatum rationibus factis, quia & finis talium gratiarum, & dignitas earum postulat, vt mercatui non exponantur. Sic ergo dixit Ambr. lib. 5. in Luc. 8. *Tam vili actione vult æstimari se Christus, vt ab omnibus ematur, ne quis pauper deterreatur, Gratis* (inquit) *accepistis, gratis date, pecuniam non quærit diuitiarum altitudo, sed gratiam.* Vbi vtramque rationem & ex parte finis, & ex dignitate gratiæ attigit. Sic etiam dixit idem Ambrosius li. de Dignit. sacer. capit. 5. *Si gratia gratis datur, & pretio non comparatur, à te cur gratia pecuniis comparatur?* Vbi obseruandum occurrit, in verbis Christi vtrũque *gratis*, cum eodem rigore, & proprietate sumi, eo nimirum modo, quo gratia diuini, & supernaturalis ordinis, gratia per Antonomasiam appellatur, quia videlicet omnino gratis datur, ita vt omne debitum excludat, siue meriti perfecti, siue imperfecti, siue connaturalis habitudinis ad ipsam naturam. Quod enim gratis sic accipitur, gratis etiam, & sine pretio communicari debet, eo modo, quo potest ab vno homine alteri communicari, quia si communicetur propter pretium, agitur cõtra naturam talis gratiæ & contra auctorem eius; nam venditur id, quod ipse solus potest conferre, & ita homo opus Dei vendit tanquam suum, & id, quod vendit, vult æstimari vt suum, non vt Dei.

(August. — Ambr.)

CAPVT III.

Qualis, & quanta, & quam intrinseca sit malitia Simoniæ.

1.

Priusquam ad aliud membrum diuisionis declarandum accedamus, nonnulla dubia quæ ex dictis circa primum membrum oriuntur, expedienda sunt, vt hæc malitia Simoniæ, quam intrinsecè malam esse dicimus, & de qua nunc tantùm agimus, perfectè intelligatur. Ex dictis ergo constat primò, hanc malitiam esse contrariam directè, ac proxime virtuti Religionis, quatenus ad Religionem pertinet res sacras, atq; diuinas debita veneratione tractare. Hoc enim est, quod per Simoniam maximè violatur, vt declaratum est. Et omnes rationes, quæ fiunt ad declarandam malitiam naturalem huius vitij, vt efficaces sint, eò tendere debent, vt declarent, quomodo per venditionem seu temporalem pactionem, aut cõmutationem diuinis donis, & consequenter Deo illorum auctori grauis irreuerentia fiat, quod etiam in superiori capite pro viribus explicatum est.

Peccatũ hoc ex genere suo est contra Religionem.

2. Peccatũ hoc ex genere suo est mortale.

Et hinc sequitur secundò peccatum hoc ex genere suo mortale esse, atque grauissimum, quod est certissimum dogma, & ab omnibus doctoribus tam Theologis, quàm Iurisperitis, & Summistis receptum, satisque est declarata hæc grauitas à Petro illis verbis; *In felle amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.* Et in Iure tanta exaggeratione reprehenditur hoc vitium, vt omnibus aliis peccatis mortalibus ex genere suo præferri videatur. Nam in capit. vlt. 1. q. 7. dicitur: *Omnia crimina ad cõparationem Simoniacæ heresis quasi pro nihilo reputantur.* Et in capit. 1. 1. q. 3. dicitur, non esse dispar à sacrilegio. Et in capit. *Reperiuntur* 1. quæst. 1. vocatur *execrabile flagitium.* & in cap. *Quisquis.* ead. dicitur *piaculare flagitiũ*, id est, vt exponit Glossa, quia comparatur ei, quod morte expiatur. Et in capit. *Siquis Episcopus* ead. ex Concil. Calced. capit. 2. vocatur *turpissimum lucrum*, & capit. *Sane* 15. q. 3. dicitur, *ad instar publici criminis, & lesæ maiestatis puniendum.* Similia habentur in capit. *Tanta*, de Simon. Quæ non sunt intelligenda cum tanta proprietate, vt omnino credatur, hoc peccatum ex genere suo reliqua omnia superare. Nam sine dubio maius peccatum est hæresis, & omnia, quæ directè opponuntur virtutibus Theologicis maiora sunt, vt supra generaliter ostensum est. Et intra latitudinem peccatorum contra Religionem maius peccatum est idololatria, vt rectè notauit Alens. dicta q. 167. memb. 2. §. 3. Nam idololatria immediatè est contra ipsum Deum, & maiestatem eius, Simonia verò proximè est contra dona eius. Intelligendum ergo est omnia illa esse dicta per exaggerationem ad explicandum esse hoc accerbissimum, & grauissimum peccatum.

(Act. 8. — Cap. vlt. — Cap. 1. — Cap. Reperiuntur. — Cap. quisquis — Glos. — Cap. Si quis — Con. Calc. — Cap. 2. — Cap. Sanè. — Cap. Tanta. — Alens.)

3. Cur hoc vitium tantũ exaggeretur à Patribus.

Præsertim verò exaggeratur à Patribus, quia est vitium perniciosissimum Ecclesiæ. Tum quia ratione auaritiæ, & ambitionis, quæ cum illo coniunguntur, nimiùm diffunditur, & vt cancer serpit, & ideo vocari solet Simoniaca pestis. Et hac ratione dicitur in capit. *Sicut* de Simonia, *Simoniaca pestis alios morbos vincit:* vtique in extensione, & virtute corrũpendi mores. Et ob eandem causam in dicto cap. *Reperiuntur* 1. q. 1. dicitur *Cancerosum vulnus, & vsitatum malum.* Tetrum etiam quia magnum nocumentum affert Ecclesiæ, nam occasione huius vitij indigni eliguntur, & sanctum datur canibus, & res Ecclesiæ vilescunt. Ratione ergo harum circunstantiarum solet exaggerari, & præferri aliis vitiis. Et eodẽ modo posset exponi Amb. li. 4. in Luc. Et habetur in c. *Cito* 1. q. 1. quatenus significat, grauiùs fuisse punitum hoc pẽccatum in Giezi 4. Reg. 5. quam idololatriam in Moabitis, Deuter. 23. Quia Giezi dictum est. *Lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo vsque in sempiternum,* De Moabitis autem dictum est. *Non intrabunt in Ecclesiam vsque in tertiam, vel quartã generationẽ* (vt legit Ambrosius), Esto enim fuisset imposita maior pœna, non inde inferretur esse absolutè maius peccatum.

(Cap. Sicut. — cap. Reperiũtur. — Ambr. — Cap. Cito. — 4. Reg. 5. — Deuter. 23.)

tum. Quia sæpè in Republica maior pœna ponitur ad coercendum peccatum, quod maiùs nocumentum communitati affert, vel quod frequentiùs accidit, quia natura est in illud procliuior, licet in se non sit simpliciter grauius. Re tamen vera ex illis locis non potest sumi illa comparatio, tū quia Moabitæ non fuerunt puniti propter idololatriam, sed *quia noluerunt Hebræis occurrere cum pane, & aqua in via, quando veniebant ex Ægypto*, vt ibidem dicitur, tum quia non dicitur *vsque in tertiam, & quartam*: sed dicitur, *etiam post decimam generationem non intrabunt in Ecclesiam Domini in æternum*: tum denique quia pœna Moabitarum erat in suo genere longè grauior, quàm lepra corporalis, scilicet non admitti in Ecclesiam, neque ad amicitiam cum populo Dei, vt ibidē subiungitur. Sunt ergo alia peccata grauiora, licèt hoc & mortale, & grauissimum sit.

4. An hoc peccatum possit aliquando esse veniale?

Vnde interrogari non immeritò potest, An hoc peccatum possit esse aliquando veniale, nihil enim inuenio ab Auctoribus dictum. Et habere potest dubitationem ex generali regula, quòd mortale ex genere fieri potest veniale ex leuitate materiæ, vbi materia talis est, quæ possit augeri, & minui, vt videtur esse in præsenti; nam & res spiritualis, quæ venditur, potest esse in suo genere leuis, vt verbi gratia, si vendatur parum aquæ benedictæ, aut cereus agnus, vel quid simile; & pretium potest esse tam paruum, vt pro nihilo reputetur.

5. Ex leuitate materiæ non potest hoc peccatum esse veniale.

Dico nihilominus, in hoc peccato non dari leuem materiam, nec fieri posse veniale nisi forte per inconsiderationem, vel ignorantiam habentem admistam negligentiam tantùm venialem. Priorem partem videntur mihi satis insinuasse Doctores loquentes tam absolutè, & acerbè de grauitate huius peccati, & nullam faciendo mentionem venialis peccati ex leuitate materiæ, cùm in aliis sacrilegiis, superstitionibus, & similibus vitiis illam non omittant, vnde in aliis peccatis dicere solent esse mortalia ex genere; in hoc verò non addunt limitationem, *Ex genere*, sed simpliciter dicūt esse graue, & grauissimū peccatum. Ratio verò est, quia nec ex parte rei spiritualis, nec ex parte pretij potest ita diminui hoc peccatum. Primum patet, quia nullum donum gratiæ, quantumuis paruum videatur, esse potest vendibile sine graui irreuerentia Dei, & ipsiusmet doni, quod licet in suo ordine sit paruum, nihilominus non potest contemni, neque conculcari sine graui culpa, & eadē ratione nec vendi potest sine culpa, quia per hoc grauissimè contemnitur, & tanquā quid vile tractatur. Et quantum est ex parte talis actionis, substrahitur à gratuita donatione Dei. Nam quod pretio potest æstimari, ac dari, non reputatur tanquam pendens ex gratuita donatione Dei. Vnde sicut laberetur grauissimè qui vel minimum opus pietatis sibi tribueret, & non gratuitæ donationi Dei, neque in tali cogitatione potest inueniri leuis materia; ita grauiter peccat semper, qui donum aliquod gratiæ, etiamsi minimum esse videatur, venditioni exponit. Sic existimo esse peccatū mortale, vendere vel vnum nimirum cereum agnū, vel pro vero pretio vnam orationem Angelicam, vel aliud simile spirituale facere, aut conferre. Multóque certiùs est esse peccatum mortale, primam tonsuram pretio dare licet in gradu ordinum videatur quid minimum: idemque est in similibus.

Ostenditur non dari leuitatem ex parte rei spiritualis.

6. Probatur nō posse oriri leuitatem ex parte pretij.

Idem facilè ostendi potest ex parte pretij: nam si illud magnum sit, eo ipso apparet grauis deformitas, quia tunc ex vtroque capite satis magna est materia talis delicti. Item, illud est magnum lucrum temporale, & est turpissimum, quia per abusum rei spiritualis acquiritur; est ergo graue peccatū. Dices, rationem hanc probare solùm ex parte vendentis; nam ille qui emit, nihil lucratur tēporale, sed potiùs iacturā patitur. Respondeo primùm ementem peccare saltem ex priori capite, quia rei spirituali iniuriam facit, & quò maius pretium dat, eò (vt sic dicam) minùs gratis vult habere illā, atque ita gratiam vult habere non gratis, quod peruersum est (vt dicitur in c. *Gratia* 1. q. 1.) etiam in minimo dono gratiæ. Et deinde, cum emere, & vendere correlatiua sint, si venditio est Simoniaca, etiam emptio; & si vna est grauis, etiam altera, saltem per quandam societatem, & cooperationē. Si autem pretiū sit vile, eo magis videtur vilipendi, & contemni res spiritualis, quæ sic venditur; æquiparatur enim pretio tēporali, & quia in suo ordine parua esse videtur, vili pretio danda, aut comparanda censetur. Itaque cuiuscunque quantitatis sit id, quod pro re spirituali datur, si revera vt pretium datur, & accipitur, Simonia est, & per eam grauis irreuerentia fit rei sacræ, & ideo non potest excusari à peccato mortali propter materiæ leuitatem.

Obiectio.

Satisfit.

Cap. *Gratia*.

7. Quo pacto possit dari peccatū veniale in hac materia.

Cumque hæc actio fiat per humanam conuentionem, & contractum, certè non potest ex surreptione, vel indeliberatione, excusari, quia contractus humani cum sufficienti libertate ad peccandum mortaliter fieri solent. Potest nihilominus interuenire ignorantia, vel facti, quia vel non aduertit, quis rem illam esse spiritualem, aut non putat, illā esse venditionem, aut pactionem æquiualentem; vel certè potest esse ignorantia iuris, si existimet, in tali materia non dari Simoniam prohibitam. Veruntamen hæc posterior rarò erit excusabilis in materia pertinente ad ius Diuinum, de qua nunc loquimur, nisi vbi fuerit res dubia, & sub opinione constituta; & tunc siquis adhæserit opinioni probabili, ignorantia erit probabilis, & inuincibilis, & ita excusabitur etiam à culpa veniali, alioqui verò non excusabitur à mortali: poterit nihilominus contingere, inaduertentiam, vel ignorantiam esse aliquo modo culpabilem, sed cum leui culpa, vel negligentia, & tunc etiam Simonia poterit esse venialis quasi ex surreptione, & indeliberatione. Sed hoc tam est accidentarium, & rarum, vt non obstet, quominus moralis regula absolutè possit constitui, hoc peccatum semper esse mortale.

8. Obiectio.

Sed obiici potest, quia sacrilegium, etiam in materiis Sacramentorum potest esse veniale, & mendaciū in sacramentali confessione potest esse veniale, & infidelitas in seruando voto potest esse venialis ex leuitate materiæ; ergo Simonia, cùm tantùm sit quædam species sacrilegij, eadem ratione poterit etiam esse venialis ex materiæ leuitate. Respondeo, negando consequentiam: nam sub genere Irreligiositatis possunt esse multa peccata venialia ex leuitate materiæ, & nihilominus blasphemia, quæ species est Irreligiositatis, non potest esse venialis ex parte materiæ, vt supra dictum est. Ita ergo de Simonia, quæ meritò potest cum blasphemia comparari, nam facto ipso (vt sic dicam) continet quandam Blasphemiam. Nam qui vendit spirituale donum, facto profitetur, esse rem pretio æstimabilem, & comparabilem industria humana, ac subinde non esse supernaturale donum gratuitum, quod in omni materia habet grauem deformitatem; in aliis verò materiis aliorum sa-

Soluitur.

crilegiorum hoc non inuenitur, vt constat.

9. An Deus possit dispensare in vendendis rebus spiritualibus.

Vlterius verò dubitari potest, An hæc malitia sit adeo intrinseca actui Simoniæ, vt non possit talis actus illa carere, & honestari, etiam de potentia absoluta Dei? Quod est quærere, An possit Deus nobis dare licentiam emendi, vel vendendi spiritualia sine labe Simoniæ? Quæ interrogatio partim potest pendere ex illa, An præcepta moralia naturalia sint indispensabilia? partim potest aliquid diuersum inquirere. Est enim considerandū, aliud esse, quærere, An stantibus, omnibus conditionibus, & circunstantiis, quæ nunc sunt ex parte materiæ, & obiecti Simoniæ per se prauæ, fieri possit, vt actio vendendi, & emendi rem sacram, purgetur à malitia Simoniæ, per diuinam dispensationem immediatè tollentem obligationem legis, & non mutantem materiā talis actionis: aliud verò esse, quærere, An res spirituales possint à Deo nobis aliter concedi, quàm nunc concedantur: & An facta illa mutatione, inde resultare possit, vt res spiritualis honestè vendatur absq; Simonia.

Duo sensus quæstionis proponuntur.

10. In primo sensu tractatur quæstio, & pro parte negatiua resoluitur.

Prior sensus pertinere potest ad quæstionem de præceptis naturalibus an dispensabilia sint. Et iuxta varias opiniones, quæ in illa generali quæstione inueniuntur, hic erit consequenter loquendum. Ego verò censeo, in nullum præceptum naturale, quod ex intrinseca materia virtutis, vel vitij nascitur, posse cadere propriam dispensationem, quia illa malitia non nascitur ex voluntate extrinseca legislatoris, sed ex natura intrinseca talis materiæ, quæ auferri etiam non potest, vel mutari per solam extrinsecam voluntatem, nisi in materia ipsa, vel conditionibus fiat mutatio. Quia voluntas extrinseca potest tollere obligationem, quæ ab illa, vel ab inferiori voluntate prouenit, etiamsi materiam intrinsecè non mutet: naturæ autem rerum non possunt ita mutari, vt constat. Quæ ratio locum habet tam in naturalibus præceptis, quæ dicuntur esse prima principia, quàm in conclusionibus, siue proximis siue remotis, dummodo per euidentem illationem consequantur. Censeo autem, malitiam Simoniæ, de qua nunc agimus, intrinsecè sequi ex natura talis actus vēdendi, vel emendi, prout versatur circa res spirituales, prout nunc sunt, vel nobis donantur; hoc enim probant omnia dicta in capite præcedenti, aliàs non erit Simonia mala de iure naturali: & ideo censeo per nullam dispensationem fieri posse, vt talis actus non sit malus, nam ille non est malus, quia prohibitus, sed de se talis est, & prohibetur, quia malus, ergo quantúncumque tollatur prohibitio, semper erit malus; sed dispensatio solùm potest tollere prohibitionem, non mutare naturam: ergo non potest à tali actu malitia separari per vllam dispensationem. Quæ ratio ex seq. pūcto magis patebit.

11. 1. Obiectio.

Duo verò hic obiici possunt. Vnum est, quia in hoc peccato habet locum epijkia, stantibus eisdē circunstantiis intrinsecis obiecti, & materiæ & solùm mutatis extrinsecis circunstantiis, quæ possunt inducere excusationem; multò ergo magis poterit cadere in hunc actum diuina dispensatio, quia potentior est diuina voluntas, quàm omnis extrinseca circunstantia. Vnde regula generalis, & vera est; omne præceptum, cuius obligatio potest in particulari cessare per Epiikiam propriam, multò magis posse non obligare per diuinam dispensationem, vt ex materia de Legibus suppono. Et ita nota est consequentia. Antecedens verò haberi potest ex sententia satis communi, quòd in casu necessitatis extremæ potest sine peccato emi baptismus; ibi enim non limitatur materia venditionis, seu emptionis quoad intrinsecas conditiones suas, sed solùm accedit necessitas, quæ extrinseca est. Secundò obiici potest, quia Papa potest dispensare in Simonia, quæ in venditione beneficiorum committitur, etiamsi iuris diuini sit, vt multi Canonistæ docent; ergo multò magis poterit Deus dispensare in quacunque Simonia iuris diuini. Sed hæ obiectiones petunt longas quæstiones infra tractandas, & ideo ne methodum perturbemus, illas nunc remitto. Et ad primum nego, posse in illo casu emi baptismum; An verò alio modo possit tunc licitè pecunia dari, quæ postulatur, infra dicam. Ad secundum dicendum est, vel illam Simoniam esse tantùm de iure positiuo, vel Pontificem non posse in illa dispensare, quid autem horum verius sit, infra dicā.

2. Obiectio.

Respondetur ad primam.

2. Soluitur.

12. In 2. sensu tractatur quæstio, resoluiturque posse Deum ita bona hęc nobis donare, vt licitè vendi possint.

In alio verò sensu quæstionis probabile videtur, posse Deum ita donare hæc spiritualia bona hominibus, vt ex vi talis donationis liceat illis talia bona vendere sine vllo sacrilegio, vel irreligiositate. Primò enim posset dare homini absolutum, & liberum dominum talium rerum; cur enim non poterit, cum sint res creatæ, & ipse sit absolutus dominus earum, & ex hac parte possit eas dare cui voluerit? Et ex parte hominis non est incapacitas, cùm possit habere liberum, & expeditum earum vsum. Deinde etiāsi non tribuat dominium, potest dare facultatem dispensandi illa per venditionem, vel contractum onerosum in vtilitatem vel ipsius dispensatoris, vel alterius, prout dispensator ipse concesserit. Sic enim dispēsator, qui non est dominus, potest vendere rem domini, si facultas ab illo concessa ad hoc extenditur. Hæc autem facultas non est dispensatio in præcepto, sed est mutatio in materia, & est quædam participatio dominij. Præterea potest Deus aliquod huiusmodi donum cum dicta largitate concedere, non vt pertinens ad salutem animæ, vel ad bonum spirituale aliorum, sed solùm ad commoditatem humanam recipientis, vel etiam aliorum: & tunc cessare videtur omnis ratio malitiæ in venditione illius gratiæ quoad effectum eius, vel etiam quoad ipsam potestatem, si Deus daret alicui potestatem transferendi illam in aliū. Vt verbi gratia posset alicui dare gratiam sanitatis, vt ex vsu eius viueret, & temporales diuitias acquireret, & idem est de Prophetia, & similibus. Neque enim in hoc apparet aliquid per se indecens, aut repugnans diuinæ bonitati.

13. Declaratur.

Posito autem tali modo donationis, cessaret omnis ratio intrinsecæ malitiæ, quæ in Simonia nunc inuenitur. Quia tunc non venderetur res aliena, inuito domino, sed vel propria, vel sic dispensabilis ex voluntate domini. Nec tunc fieret irreuerentia Deo, quia ipse est contentus, & iuxta voluntatem eius fit. Nec fit contra naturam talis materiæ, seu gratiæ, quia non est de intrinseca ratione, & quasi naturali essentia eius, vt gratis detur, hæc enim conditio extrinseca est, & pendens ex voluntate eius, qui ius habet, vel potestatem dandi talem rem, ipse enim vni potest gratis dare, alteri non nisi propter opus. Et similiter potest vni gratis dare, & cum dominio, vel facultate, vt ipse non gratis det; sed prout voluerit. Neque etiam tunc donum illud Dei haberetur vt sacrum, vel Religiosum, quia nec ex se, nec ex intentione dantis ordinaretur vel ad specialem Dei cultum, vel proximè ad salutem animæ, nisi eo modo, quo dona naturalia scientiæ,

tiæ, vel prudentiæ ordinantur ad Deum vt vltimum finem, quia in eundem referendus est vsus eorum, & omnis vtilitas ab eis proueniens. Denique nec etiam tunc res spiritualis pecunia æstimaretur, ac si non plus valeret, hoc enim sine dubio videtur continere intrinsecam deordinationem, & quasi practicum mendacium; non est tamen id necessarium ad venditionem, & quæstum temporalem, sed sufficit, vt aliquid determinaretur humano arbitrio, quod licet de se esset inæquale, ex conuentione hominum haberetur sufficiens, posset enim Deus etiam hanc taxandi potestatem homini tribuere.

Hæc præcipuè propono, quia deseruire possunt ad explicandam ampliùs intrinsecam deformitatem illius Simoniæ, quæ de se talis est, & prohibita est, quia mala, & non è contrario. Quanuis enim fortasse hæc malitia pendeat ex modo, & fine, quo Deus confert homini hæc bona, qui modus absolutè loquendo pendet ex libera voluntate Dei: talis enim est ille, quem explicauit Christus cùm dixit: *Gratis accepistis, gratis date*, & Petrus cum dixit: *In alterutrum illam administrantes* (vtique gratis) *sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.* Nihilominus non est malitia illa proueniens ex positiua prohibitione, sed ex ipsa lege naturæ, quia ille modus accipiendi hæc dona à Deo tenet se ex parte materiæ, & obiecti huius obligationis, quæ intrinsecè nascitur ex tali materia sic possessa, & accepta. Sicut quando quis reponit apud alium vestem suam solùm in depositū, & custodiam, depositarius ex iustitia tenetur illã non vendere, quæ obligatio naturalis est, & intrinseca, licèt ex parte materiæ, seu fundamentaliter (vt ita rem explicem) pendeat ex voluntate tradentis vestem: nã si ille voluisset dare illam, non solùm in custodiam, sed simpliciter ad omnes vsus, cessaret illa obligatio ex iustitia. Sic etiam obligatio voti est naturalis, licèt materia eius supponatur ex arbitrio vouentis.

15. Hic modus, quo Deus modo cōfert res supernaturales hominibus, proportionatus est, & cōnaturalis. De potentia ordinaria nō posse à venditione rerū spirit. auferri malitiam.

Addo verò secundo, hunc modum concedendi hominibus vsum supernaturalium donorum adeo esse proportionatum naturæ illorum, vt merito dici possit connaturalis ipsis, ideoque (quicquid sit de miraculis, & extraordinariis prouidentiis) simpliciter loquendo talia dona ex naturali conditione sua secum afferunt obligationem non vendendi, nec procurandi illa per temporales commutationes. Et hoc declarāt rationes adductæ in præcedenti cap. idemque explicatum intelligimus per Christi verba, vt exposuimus. Atque hoc modo dicere possumus saltem de potentia ordinaria, & iuxta prouidentiam consentaneam, naturis rerum non posse à venditione talium rerum separari malitiam, idque satis esse, vt simpliciter dicatur intrinsecè mala.

Vltimò verò addo (esto possit Deus aliter cōferre homini hæc dona, ad diuersū finē, cū maiori potestate, ita vt per mutationē materiæ venditio desinat esse mala) non in omnibus gratiis habere hoc æqualē rationē. Nã in his virtutibus operatiuis, seu gratiis gratis datis, quæ ad corporales actiones, vel tēporalia cōmoda immediatè dātur, vt est gratia sanitatū, donū linguarū, & similia, minor indecentia inuoluitur. Alia verò sunt dona spiritualia, quæ nō nisi indecentissimè ordinarentur ad quæstū, vt est potestas remittendi peccata, concedendi indulgentias, & similia: & in his licèt in rigore non appareat implicatio cōtradictionis, tamen videtur satis alienum à sapientia & excellentia prouidētiæ diuinæ, quod ad illum finem, & cum tanta, seu libera licentia facultate homini concedantur.

CAPVT IIII.

An in peccato Simoniæ sit tantùm malitia contra Religionem, an etiam contra Iustitiam.

Ex dictis in duobus capitibus præcedentibus, & ex rationibus, quibus malitiam Simoniæ declarauimus nascitur occasio præsentis quæstionis, & ideo visa est hoc in loco necessaria. Ratio autem dubitandi est, quia vendere rem alienã, inuito domino, non solū est cōtra Religionē, sed etiã cōtra Iustitiã, sed Simonia est vēditio rei alienæ inuito domino, ergo est contra Iustitiã. Itē, qui vendit pretio, rem non æstimabilem pretio, contra Iustitiam peccat, sed res spiritualis non est pretio æstimabilis, ergo. Denique hac ratione vsura est contra Iustitiã, quia mutuum pretio venditur, cùm ipsum pretio æstimabile non sit, ergo similiter Simonia. Atque ita videtur sentire Soto dicto lib. 9. quæstion. 5. articulo 2. Quem aliqui Moderni secuti sunt. Non est tamen facilè præcipitanda sententia, quia hinc pendet resolutio eorum, quæ de obligatione restituendi Simoniacè accepta, infra tractanda sunt.

Ratio dubitandi.

2. In Simonia datur iniustitia ad Deum, quæ malitia est cōtra Relig.

Distingui ergo debet iniustitia vel respectu Dei, vel respectu hominis, cui res spiritualis venditur. Quod ad Deum attinet, iniustitia cōtra illum committitur: Et hoc probat ad summum prima ratio facta, quia res spiritualis, quã ego vendo, non est hominis, cui illã vendo, sed est Dei, & ideo si aliqua est iniustitia in tali venditione, quatenus est contra voluntatem domini, & vltra facultatem dispensandi talem rem ab ipso datam, solùm est respectu Dei. Hæc verò malitia non est contra aliam virtutem præter Religionem, quia vt supra ostendimus, iustitia ad Deum non est, nisi Religio: nec intra hanc virtutem sunt ibi duæ malitiæ; vna contra venerationem, & æstimationem debitam rebus sacris: & alia contra Deum, seu dominium eius, quia hæc iniustitia non tam est in alienatione, vel destructione rei alienæ, quàm in modo. Vnde iniustitia hæc non consistit in damno illato domino rei, Deus enim non priuatur dominio talis rei; nam cuicunque conferatur, semper illius est, & ipse non vetuit dare illam alteri, sed tantùm dare tali modo, venditione scilicet, vel æquiualenti pacto. Et ita tota hæc iniustitia respectu Dei reducitur ad irreuerentiã, quæ fit Deo, non debito modo vtendo tali re, cui etiam rei derogatur per eundem modum concessionis eius: & ita tota ibi est vna malitia, quæ simul est contra Deum, & rem sacram; seu contra Deum per indebitum vsum rei sacræ.

3. Soluitur 1. argum.

Et hinc fit, vt hic modus iniustitiæ tam ex parte ementis, quàm ex parte vendentis reperiatur, licèt ratio in obiectione facta solùm de vendente in rigore procedat; nam qui potest rem alicuius domini accipere à dispensatore eius, si gratis illam donet, non facit iniuriam domino eiusdem rei, si à dispensatore nolente gratis eam dare, illam emat. Nam potiùs ipse, qui emit, in hoc potest pati iniuriam. Sic solent pauperes, quibus testamento legantur census, quando hæres, vel curator animæ negligens est, vel iniquus, & differt solutionem, vel tergiuersatur, remittere partem, vt aliquid sine difficultate accipiant, quæ remissio emptio quædam est, nulli tamen est iniuriosa, & tales esse possunt circūstantiæ, vt non sit iniqua ex parte pauperū, licèt sit iniusta ex parte dispensatoris.

At in proposito etiam emens rem sacram iniustè agit contra Deum eodem genere iniustitiæ, quia licet non sit contra voluntatem domini talis rei, vt talis persona illam accipiat, & habeat, est tamen contra eius voluntatem, vt accipiat tali modo, scilicet per emptionem, & cum irreuerentia, & vilipendio rei sacræ, tota verò hæc iniustitia, vt dixi, non transcendit rationem sacrilegij tali modo, & in tali specie commissi. Et ita responsum est ad primam rationem.

4. Soluitur 2. argumentũ.

Secunda verò ratio procedit de iniustitia propria, & commutatiua, quæ est respectu hominis. Ad quam in primis dico, malitiam iniustitiæ non semper coniungi, seu inuolui cum malitia Simoniæ. Hoc patet in primis ex parte ementis: ille enim verè, ac perfectè Simoniacus est, & tamen nulli homini facit iniuriam (loquor enim ex sola rei natura, seclusis legibus positiuis, de quibus infra) & sic videtur res per se clara, quia vel ille facit iniuriam alteri, cum quo contrahit, vel alicui tertio? Hoc posterius dici non potest, quia non est necessarium, interuenire tertiam personam, vel damnum eius, & si id contingat, erit per accidens ad rationem Simoniæ. Primum etiam non est verum, quia recipiens ab altero rem spiritualem tali modo non facit illi iniuriam, quia alter voluntariè dat rem illo modo, & est contentus tanto pretio; volenti autem non fit iniuria. Et in hoc potest considerari conuenientia, & differentia inter vsuram, & Simoniam, Nam in vsura qui emit, non est iniustus, nec vocatur vsurarius, nec per se loquendo est iniquus, potest enim nihil peccare soluendo vsuras, quod si interdum peccet cooperando, vel inducendo ad malum, erit contra charitatem, & per accidens. At verò in Simonia emens non peccat quidem contra iustitiam respectu vendentis, in quo conuenit cum vsura; simpliciter tamen, & per se peccat proprio peccato Simoniæ, vnde Simoniacus verè dicitur. Signum ergo est, malitiam iniustitiæ non inuolui necessariò, nec per se cum malitia Simoniæ.

Probatur in Simonia nulli fieri iniuriam ab emente.

5. Idem probatur ex parte vendentis.

Probatur verò vlteriùs assertio etiam ex parte vẽdentis, Quia sæpe dando rẽ spiritualẽ alteri, priuat seipsum cõmodo suo, vel quoad temporalẽ vtilitatẽ vel quoad honorẽ, & dignitatẽ, vel certe quo ad voluptatem, ornatũ, vel quid simile, vt patet in concessione beneficij, officij & cæt. hoc autem incommodum proprium est pretio æstimabile humano modo loquendo; ergo licèt aliàs causa Religionis non liceat recompensationem pecuniæ pro illo incommodo accipere, si tamen fiat, non peccatur contra iustitiam, sed contra Religionem. Itẽ licet interdum corporalis res propter annexionem ad spiritualẽ fiat inuendibilis ex obligatione Religionis, nihilominus illa secundùm se suum valorem retinet, ergo quamuis contra prohibitionem Religionis, secundùm illum valorem vendatur, non peccatur contra iustitiam, quia in re datur res materialis æquiualens pretio per pactũ ex vtraque parte omnino voluntariũ. Atque hæ rationes saltem probant, iniustitiam non esse necessariò coniunctam cum venditione Simoniaca ex sola rei natura. Neque contra hoc procedit secunda ratio dubitandi supra posita, quia licèt res spiritualis secundùm se non sit æstimabilis pretio, ac proinde neque vendibilis; nihilominus eius alienatio potest habere coniunctum aliquid æstimabile pretio, & ratione illius poterit vendi. Sicut in mutuo potest aliquid vltra sortem accipi ratione damni emergentis, vel lucri cessantis. Solùm est differentia, quod in mutuo separari id potest non solùm ab iniustitia, sed etiam ab omni malitia, quia seclusa iniustitia, nulla alia malitia in vsura reperitur. In præsenti verò seclusa iniustitia, manere potest malitia Simoniæ, puta sine iniustitia ad hominem, potest fieri irreuerentia Deo, & rei sacræ.

6. An ex natura rei possit omnis Simonia separari ab iniustitia proximi.

Maior difficultas est, An ex natura rei omnis Simonia possit ab iniustitia proximi separari, quãdo proximus alias non tenetur ex iustitia dare rem spiritualem, quam vult vendere? Nam vbi præcedit obligatio ex iustitia, clarum est aliam exactionem esse iniustam vt si Parochus, qui ex officio tenetur Sacramenta ministrare, velit illa vendere, sic id accidentariũ est, quia non prouenit per se ex venditione rei sacræ vt sic, sed quia agit contra priorem iustitiæ obligationem. Propria ergo dubitatio est, quando aliquis non tenetur ex iustitia spiritualem rem conferre, vel actionem efficere. Et ratio dubitandi esse potest, quia vel illa venditio est iniusta, quia res quæ datur, non est pretio æstimabilis, & ideo est inuendibilis; vel quia vendens non est dominus talis rei, & voluntas domini est, vt talis res gratis donetur, & non vendatur. Neutra autem ratio videtur efficax; ergo. Probatur Minor quoad priorem partem, quia res spiritualis est inæstimabilis temporali pretio, non per defectum, sed per excessum, quia scilicet pluris æstimanda est, quàm pecunia; quando ergo pecunia æstimatur, non fit illi iniuria, cui propter pecuniam datur, quia aliquid maius ei datur, quàm sit eius pecunia, ergo ex hac parte non est inæqualitas respectu illius, sed potiùs respectu dantis. Et quoad hoc non est simile exemplum de vsura; nam vsura est iniqua, quia mutatio pecuniæ est inuendibilis per defectum, quia nihil valet, nisi quantùm valet pecunia, per se autem nullius æstimationis, vel valoris temporalis est. Potest confirmari à simili, nam vt infra dicitur, scientia acquisita etiam Theologiæ pretio vendi potest sine iniustitia, imò sine peccato; & tamen in illa etiam verum habet, quod Sapiens dixit Prou. 3. de sapientia, pretiosiorem esse cunctis opibus, quod non obstat, quominus pretio possit vendi sine iniustitia, ergo similiter in præsentia. Similiter potest aliquis vẽdere famam suã pecunia sine iniustitia, quãuis sit lõgè maioris æstimationis: & virgo vendendo virginitatem suã, licèt sit impudica, non est iniusta, & sic de aliis: ergo ex hoc capite nõ apparet iniustitia. Neq; etiã ex alio: Primò quia illud ad summũ videtur procedere, quando quis tenetur ex officio dare spiritualia, qui verò absolutè non tenetur dare, licèt ratione Religionis teneatur dare gratis, si dare vult, tamen cũ liber sit ad nollendum, & absque iniustitia possit nolle dare talem rem, potest etiam sine iniustitia non concedere talem rem, vel non exercere talẽ actionẽ, nisi pretio. Vt v.g. licet ego, si eligo, tenear eligere digniorẽ, tamen si sum liber ad eligendum, vel non eligendum, non videtur iniustitia (ex natura rei loquimur, & secluso positiuo iure) nolle eligere, nisi pretio accepto. Et præterea voluntas illa Dei non videtur obligare ex iustitia, quia non id prohibuit intuitu commodi temporalis proximi, sed intuitu religionis, & ne res sacræ vilescant, ergo ex illa lege, seu conditione rerum sacrarum non videtur oriri obligatio, vel materia iustitiæ.

Prou. 3.

7. Aliquando dari iniustitiam in Simonia.

Hæc pars sit satis apparens huiusmodi discursu, nihilominus tamen probabilius videtur, non semper venditionem Simoniacam esse immunem ab iniustitia,

ab iniustitia, posseque generalem regulã constitui. Quotiescunq; ratione solius spiritualitatis rei aliquod tẽporale pretiũ accipitur, iniustitiã committi. V.g. si quis vendat calicem consecratum pluris, quàm valeat argentum, opus, seu effectio, & omnis alia tẽporalis expensa in eo consecrando facta, sed solùm ratione consecrationis, venditio non est tantùm Simoniaca, sed etiam iniusta quoad illum excessum. Vnde quia parum aquæ, vel nullo, vel exiguo pretio æstimatur, siquis illam aquã benedictam vendat pretio maiori, & Simoniacus, & iniustus est: & iuxta hanc regulam, & cum proportione ad hæc exempla iudicandum censeo. Ratio autem est, quia ratione solius spiritualitatis res non est pretio æstimabilis, & consequenter nec est magis æstimabilis, quàm ratione materiæ valeat, imò quodammodo videri posset minus æstimabilis, quia ratione spiritualitatis est magis limitata, & coarctata quoad vsum, quia solùm ad vsus sacros assumi potest: Satis verò est, quod saltem non crescit in temporali valore propter solam spiritualem, licèt crescat in quadam veluti dignitate, & reuerentia. Hoc autem probari potest ex communi hominum consensu, & æstimatione, ex qua pretia rerum maximè pendent. Constat enim, hanc esse communem apprehensionem, & æstimationem Christianorum omniũ: præterquã quod leges etiã, per quas solent pretia rerum venalium taxari, non solùm in tali materia illã nõ adhibent, sed omnino prohibent talem æstimationem, seu appretiationem fieri.

Regula generalis.

8. Secundò est optima illa ratio, quòd res spiritualis vt sic inuendibilis est secundùm temporalem æstimationem, siue hoc proueniat ex dignitate talium rerum per se spectata, siue adiuncto modo, & circunstantiis, ac præsertim fine, cum quibus talia bona sunt collata hominibus, & eorum vsui, ac dispẽsationi commissa. Et ideo parũ refert, quòd hæc exemptio, & quasi immunitas talium rerũ ab æstimatione pecuniaria, sit propter excessum dignitatis: nam hoc satis est, vt valor temporalis rei, cui spiritualitas adhæret, nõ crescat ratione solius spiritualitatis, ac subinde vt non possit solo illo titulo, vel exigi pretiũ, vel augeri. Exempla autem, quæ in contrarium adducuntur, vel sunt de rebus, quæ licet digniores videantur, quã pecunia, nihilominus secundum vsum, & apprehensionem hominum pecunia taxari, ac æstimari possunt prudenti arbitrio, vel sunt de rebus, quæ in se revera non venduntur, nec emuntur, sed ratione alicuius actionis pretio æstimabilis, vt infra de scientia dicemus. Et per hæc satis responsum est ad orationem dubitandi in contrarium, cætera enim facilia sunt: & ideo hæc pro nunc sufficiant de hac quæstione, nam in discursu materiæ, & maximè tractãdo de restitutione omnia clariora fient.

CAPVT V.

An Simoniæ vitium sit proprium temporis legis gratiæ, vel etiam in lege veteri committi potuerit.

An in lege veteri Simonia daretur.

QVæstio hæc annexa est præcedẽtibus; si enim hoc peccatum contra ius naturale existit, sequitur, in omni tempore, & sub omni lege esse potuisse, quia lex naturalis in omni tempore obligauit. Consequens autem videtur dubium tam de tempore legis veteris, quàm naturæ; & ideo de priori hic tractabimus, de posteriori in capite sequenti. Quòd ergo in lege veteri hoc vitium non fuerit, ostendi potest, quia Prophetæ munus prophetandi propter pretium exercuisse videntur: talem enim fuisse tunc consuetudinem, ex historia 1. Reg. 9. colligi potest, cum Saul interrogauit puerum, *Quid feremus ad virum Dei*, & puer respondit: *Ecce inuenta est in manu mea quarta pars stateris argenti, demus homini Dei, vt indicet nobis viam nostram.* Et 3. Reg. 14. Ieroboam misit vxorem ad Eliam Prophetam cum muneribus, vt sibi indicaret, quid futurum esset de filio, qui ægrotabat: & 4. Reg. 8. Rex Syriæ misit nuncium ad Elisæum cum magnis muneribus, vt ei prædiceret, an ab infirmitate sanandus esset, necne. Et licèt in his locis Scriptura non dicat, Prophetas illos recepisse pecuniam, vel dona, non tamen dicit ipsos illa non recepisse, nec dicit, illos reprehendisse ferentes ea, & vsus ille videtur ostendere, & tunc fuisse frequens, & non fuisse reputatum illicitum, vel infame, quale est factum Simoniacum, alias non fuissent ausi homines tam facilè inuitare sanctos viros, & insignes ad Simoniam committendam. Daniel etiam postquam somnium, & interpretationem eius Nabuchodonosor aperuit, Præfectura, Principatu, & magnis muneribus donatus est, quæ non repudiauit, sed potiùs magistratum quendam pro sociis postulauit, vt constat Daniel. 2. Illud autem vitium Simoniæ pertinuisset, si tunc malum esset. Et similiter cap. 5. magnam retributionem temporalem accepit Daniel propter alterius somnij interpretationem.

Pars affirmatiua.

1. Reg. 9. 3. Reg. 14. 4. Reg. 8. Dan. 2.

2. Confirmatur. Denique confirmari hoc potest, quia in tota lege veteri nulla fit mentio prohibitionis Simoniæ, seu venditionis, & emptionis spiritualium rerum, signum ergo est, non fuisse tunc prohibitũ. Nec satis est dicere, illam fuisse prohibitam, quia mala est, ideo non oportuisse legem de illa ferri. Nam in lege veteri illa etiam prohibebãtur, quæ per se mala erant, vt patet ex præceptis Decalogi in ea scriptis. Id autem duabus ex causis fiebat, prima, & præcipua, quia obscurata nimiùm erat naturalis ratio, & oportebat per legem illuminari, & instrui: altera ratio erat, vt pœna pro delictis imponeretur. Vtraque autem causa in hoc vitio maximè locum habebat, prima quidem, quia malitia huius vitij minus clara est, quam multorum aliorum, & ideo faciliùs poterat ignorari: secunda verò, quia vt supra dicebamus, natura valde procliuis est ad hoc vitium, & ideo maximè debet pœnis coerceri, Ergo si illo tempore esset prohibitum, debuisset in lege explicari, & puniri, hoc autem non fit, ergo signum est, non fuisse prohibitum.

3. Duobus modis posse hominem esse incapacem Simoniæ. Pro resolutione aduertendum est, duobus modis intelligi posse hominem in aliquo statu huius vitæ mortalis esse incapacem Simoniæ. Primò ex defectu materiæ, nimirum, quia in tali statu non habet dona spiritualia, quæ possit emere, vendere, nam vbi materia vitij deest, etiam deest possibilitas, ideóque meritò dicetur homo incapax Simoniæ in tali statu. Quamuis enim interdum aliquis per desiderium peccet per furtum, verbi gratia, vel fornicationem, qui materiam peccandi non habet, quia neque occurrit aliquid, quod furari possit, nec cum qua possit fornicari: tamen vbi deesset omnino in tota natura, vel in tota aliqua ætate, vel statu hominum materia alicuius vitij, nec cogitatio, nec desiderium talis vitij posset moraliter ascendere in cor hominis, & ideo simpliciter dici potest homo incapax talis vitij in tali statu: Secundo modo in statu alicuius legis incapax huius vitij, si in illo haberet quidem pro-

priam, & veram spiritualem materiam, quam facto posset emere, vel vendere, non tamen esset illi prohibita talis emptio, vel venditio. Hic ergo non tractamus de priori sensu quia nondum egimus distinctè, & ex professo de materia huius vitij, & ideo sensum illum remittimus in cap. 8. In secundo ergo sensu proponitur quæstio. Vnde quod ad legem veterem spectat, supponimus, in illa fuisse materiam aptam ad Simoniam, si prohibitio non deerat; nam erant spiritualia dona, quæ constat esse materiam Simoniæ, etiam ex his, quæ circa definitionem breuiter diximus. Et ita solùm superest quæstio, an fuerit etiam prohibitio in illa lege, vt hoc vitium ibi committi potuerit?

4. In lege veteri fuit prohibita Simonia.

Dico ergo primò Simoniam repugnantem diuino iuri etiam in lege veteri fuisse prohibitam, & ita hoc vitium potuisse illo tempore committi, & de facto fuisse commissum. Hæc assertio communis est. Propria verò eius ratio est, quia in lege veteri fuit sufficiens materia Simoniæ, ergo & vitium esse poterat. Antecedens iam declaratum est, & constat, tum quia multæ gratiæ gratis datæ erant tunc eiusdem rationis cum his, quæ sunt in lege gratiæ, vt Prophetia, interpretatio Scripturarum, &c. Tum etiam quia Pontificatus, sacerdotium, sacrificium, Sacramenta templum, & similia, licèt essent minùs perfecta, erant tamen verè spiritualia, & ad diuinum cultum, & ad spirituale bonum animarum suo modo ordinabantur. Consequentia verò probatur, quia facilè poterant homines tunc vendere, & emere illa spiritualia, quæ in ea lege erant. Et quamuis daremus nunquam fuisse tale peccatum illo in tempore commissum, vel de illo non satis constare ex Scriptura, parum ad causam referret; satis enim est, vt ex hypothesi verum sit, quòd si talis venditio, aut emptio tunc facta est, seu fieret, haberet malitiam eiusdem speciei cum ea, quam nunc Simoniam appellamus, Patet ex ratione in principio tacta, quia talis venditio, & emptio circa talem materiam ex natura sua est sacrilega, & sanctitati talis materiæ contraria, ergo talis etiam tunc fuisset.

5. An in facto Giezi Simonia fuerit data.

Ad maiorem autem rei claritatem, & quia deseruiet ad futuram doctrinam, examinanda sunt aliqua exempla, quæ de hac Simonia afferri solent. Primum, & valde celebre est de Giezi, qui duo talenta argenti à Naaman accepit, postquam à lepra sanatus fuit ab Eliseo 4. Reg. 5. Nam ibi statim fuit punitus Giezi lepra propter peccatum Simoniæ, nam pro spirituali beneficio temporale pretium accepit. Ita sentit de facto Giezi diuus Thomas dicto articulo 1. ad 4. Vnde ait eos, qui actu vendunt spiritualia, licet in intentione imitentur Simonem, in facto imitari Giezi, & ideo nō solùm Simoniacos, sed etiam Giezitas dici posse. Alensis etiam dicta quæstione 169. memb. 1. in principio eandem sententiam confirmans ait, ementes spiritualia propriè esse Simoniacos, vendentes autem esse propriè Giezitas, licèt iam communi vsu omnes Simoniaci dicantur. Idem sentit Hugo Victor. 2. de Sacram. p. 10. cap. 2. & in hoc cōsentiunt cæteri Scholastici, & Summistæ ac Canonistæ. Nam in cap. *Sicut pro certo* de Simoni. de vendentibus spiritualia dicitur: *Omnino damnentur, & cum Simone, & Giezi condemnentur.* Et in capite *Eos* 1. q. 1. hac ratione dicit Tarasias venditionem hāc, & emptionem in Actibus Apostolorum, & in 4. Regum esse damnatam. Et in cap. *Cito.* 16. ead. quæst. in eodem sensu dicitur: *Cito turpem sequitur lepra mercedem*, &c. ex Ambro. lib. 4. in Lucam. Sic etiam dixit Cyril. Hierosol. Catechef. 16. *Cum Eliseus gratis sanasset lepram Naaman, Giezi pretium eius accepit, alieni officij præmium intercipiens.* Et infrà: *Vendidisti curationem leprosi, & hæreditabis illius lepram. Impleui (inquit Eliseus) ego perfectionem illius, qui dicit mihi, Gratis accepistis, gratis date. Tu autem vendidisti hanc gratiam, suscipe ergo & præmium istius venditionis.* Vbi attentè considerandum est, quod Cyril. ait, iam tunc audiuisse Eliseum Christi verba, quia licet non audiuisset ab ipso Christo, rem ipsam audierat per lumen fidei, & rectam rationem ab illo deductam.

4. Reg. 5. — D. Thom. — Alens. — Hugo. Vict. — Ca. Sicut. — Cap. Eos. — Ca. Cito. — Ambr. — Cyril.

6. Obiectio.

Atenim dicet aliquis, licet in facto Giezi statim appareat grauissimum peccatum & turpis auaritiæ, & iniustitiæ ac planè furti, ac latrocinij, non tamen ita apparere malitiam Simoniæ, nec ex Scriptura colligi posse, ob talem malitiam esse punitum. Primum quidem patet quia Giezi nomine Elisei petiit, quod ipse non petebat, nec acceptare voluerat, in quo contra Naaman iniustitiam, & furtum commisit; nam illum decepit, & per deceptionem ab eo rapuit, quod alter dare nolebat illi; vnde re vera nō dedit, neque in illum dominiū transtulit, & consequenter nec ipse Giezi, quod acceperat, iustè poterat retinere. Vnde Chrysostomus Enarrat. in 3. cap. Isaiæ, factum illud vocat *furtum*. Peccauit deinde grauissimè contra Eliseum, nomine illius petendo, quod ipse non petebat, & quantum in se erat, illum infamando in quæ crimina ex turpissimo auaritiæ affectu inciderat. Et ita Chrysost. Hom. in illum locum in fin. 1. tomo vocat sæpius delictum illud perfidiam, & mendacium; *perfidia* (inquit) *attulit pœnam.* At verò Simoniæ macula, aut venditio rei spiritualis non ita ibi apparet: nam in primis gratia iam erat gratis facta, & deinde Giezi non petiit aliquid quasi debitum, vel quasi pretium pro sanitate restituta, sed petiit ex amicitia, & beneuolentia; hoc autem modo petere aliquid ab eo, cui spirituale beneficium factum, vel donatum est, non est vendere gratiam iam factam, nec est Simonia, vt constat, ergo. Minor supponatur nunc infrà enim tractanda est latè. Sumi verò potest ex capite *Quam pio*, & capite *Sicut Episcopum* 1. quæst. 2. Maior autem ex ipsa historia colligitur, nullum enim verbum Giezi protulit, quod exactionem pretij, aut rei debitæ indicaret. Et confirmatur: nam si Eliseus recepisset illa dona à Naaman, quando illa offerebat, in rigore non committeret Simoniam, esto non tam perfectè, & sanctè ageret, sicut fecit, illa respuendo. Probatur ex dictis iuribus, quia gratia iam erat facta sine vllo pacto, vel vmbra illius, & donatio illa erat liberalis gratitudinis, vt ostendunt verba illa: *Obsecro te, vt accipias benedictionem à seruo tuo.* Vnde Chrysost. in loco proximè citato introducit Naaman dicentem: *Accipe munera, quæ offero, non enim pretium curationis est istud, nec sanitatem perceptam isto munere redimo: quippe cum sanitas ista, quam merui, nec pretio poterit redimi, nec vllo munere inueniri.* Ergo nec Giezi postea commisit propriā Simoniam accipiendo, etiamsi alias peccauerit. Patet Consequentia, quia non aliter petiit, quàm veluti acceptando nomine Elisei priorem oblationem sibi factam, & ex noua occasione mutando priorem voluntatem.

Chrysost. — Cap. Quā pio. Ca. Sicut. — Chrysost.

7. Abulensis sententia.

Hanc quæstionem tractat Abulens. 4. Reg 5. quæst. 29. & tertio. Et in summa respondet, Giezi commisisse Simoniam: non conuentionalem, vt constat, quia nullum pactum inter eum, & Naamā præcessit, sed realem cum intentione Simoniaca, quia petiit pecuniā pro sanitate diuinitus collata, & sub

& sub eadem intentione illam recepit. Nec refert (ait) quod sanitas iam esset collata, & non per Giezi, sed per Eliseum, quia Simonia committi potest, si pecunia petatur pro spirituali iam dato, etiamsi priùs gratis datum fuerit; quia veluti retractatur prior liberalis voluntas, & in onerosam, seu vendibilem commutatur, quantum est ex parte sic petentis, quod sufficit ad Simoniam mentalẽ, & realem, etiamsi conuentionalis nõ præcesserit. Quod autem Giezi non dederit sanitatem, sed Eliseus nihil refert, nam petiit nomine Elisei quod perinde est. Veruntamen licèt doctrina, quantum ad ius attinet, sit vera supposita illa intentione, quæ Giezi attribuitur, tamen nec illa intentio probatur, nec ab ipso Giezi fuit expressa nec ex facto satis colligitur; quia etiam potuit Giezi illud postulare solùm, quia videbat Naaman fuisse paratum ad donandum gratis, & liberaliter, non tanquam satisfactionem, & compensationem pro sanitate offerenda, sed supposito beneficio gratis accepto in significationem animi grati, vel ad subueniendum gratis necessitatibus Elisei, vel in Religionem, & obsequium veri Dei, quẽ ex beneficio recepto cognouerat. Sicut ergo in Naaman hæc potiùs intẽtio, quàm alia præsumitur, & ideo excusatur ab omni Simonia, non solùm quando Eliseo obtulit pecuniam, sed etiam quando dedit Giezi, quia & eadem pia intentione dedit, & credidit ab Eliseo, piè etiam, & honestè petiit: ita etiam ex parte Giezi potuit factum illud fieri sine intentione Simoniaca inhærendo, vt dixi, liberalitati Naaman, quæ licèt per occasionem orta sit ex sanitate, non propterea erat mala, nec Simoniaca.

Difficultas.

Dici ergo in primis posset speculatiuè loquendo hoc non repugnare: nihilominus in tali persona, & cùm talibus circunstantiis meritò præsumi Simoniacam intentionem in tali facto. Quia quãdo temporalis pecunia statim post beneficium datũ postulatur, magna præsumptio est, pro illo postulari, & non liberaliter peti, sed exigi, vt quasi necessitate quadam alter dare compellatur. Et hæc præsumptio maior est, quando persona est iniqua, & in facto ipso ostendit immoderatum affectum extorquendi pecuniam, quocunque illicito modo possit. Hac ergo ratione præsumitur Simonia in Giezi, & non in Naaman. Et quod ad rem nostram spectat, hoc satis esse posse. Nam saltem supponũt Doctores omnes factum illud etiam illo tempore, & sub illa lege fuisse prohibitum. Addi vero vlteriùs potest, factum illud fuisse re vera Simoniacũ, quia omnino vitandum erat propter speciem Simoniæ, quam præseferebat. Propter quam causam probabile est, ipsum Eliseum noluisse acceptare illa dona, non solùm ex consilio, sed etiam ex obligatione, ne in factum, quod præseferebat speciem Simoniæ, consentire videretur. Quod significauit Iansen. in c. 55. Concord. Euang. dicens: *Non conueniebat gratuita dona accipere, ne pietas conuerteretur in quæstum, & ne gratia Dei vilesceret.* Et ita plane sentiebat Sanctus Hilar. apud Hiero. in Vita eius, quãdo Orionus nobilis, à quo ipse legionem Dæmoniorum expulerat, *Post nonnullos dies ad ipsum rediit dona offerens. Cui Sanctus: Non legisti, quid Giezi, quid Simon passi sint, quorum alter accepit pretium, alter obtulit, vt ille venderet gratiam Spiritus sancti, hic mercaretur? Cumq́; Orionus flens diceret: Accipe, & da pauperibus, respondit: Tu meliùs potes tua distribuere.* Et subiungit inferiùs: *Noli contristari fili, quod facio, pro me, & pro te facio, si enim hæc accepero, & ego offendam Deum, & ad te legio reuertetur.*

Iansen.

Hilarion. Huron.

9. Examinatur factũ Balaã.

Secundum exemplum affertur de Balaam, qui prophetandi munus vendebat vt ex Num. 22. colligi potest, nam mercede conductus ibat ad maledicendum Israel. Quod notauit Hugo de S. Victor. lib. 2. de Sacram. p. 10. cap. 2. & Adrian. Quodlib. 9. art. 2. vbi ait, aliquos Doctores ob hanc causam vocare Simoniacos Balaamitas. Hoc etiam exemplo vtitur Victoria dicta Relect. num. 11. & ad hoc afferunt verba Petr. 2. Epist. cap. 2. *Derelinquentes rectam viam, errauerunt secuti viam Balaam ex Bosor qui mercedem iniquitatis amauit:* Et illa Iudæ. *Error Balaam mercede effusi sunt.* Veruntamen in illo facto, & in his testimoniis nullum vestigium Simoniæ inuenio. Nam Balaam non fuit vocatus vt propheta Dei, sed vt Ariolus, nec ad veritatem aliquã reuelandam, vel gratiam conferendam, sed ad maledicendum populo Dei, vtendo maleficiis, & inuocatione Dæmonum, qui Dij falso putabantur. Ergo non magis fuit Simoniacus, quam possint nunc Simoniaci dici malefici, qui operas suas ad auguria, vel maleficia facienda turpissimè vendunt. Fuit ergo in Balaam præter idololatriam, & vitium ariolandi, auri, & argenti magna cupiditas, & propter hanc cupiditatem, licet semel esset correptus à Deo, & prohibitus, ne iret ad maledicendum populum, nihilominus iterum ire tentauit, & Deus iratus contra illum, non eum ire permisit. Et fortasse hanc eius cupiditatem Rex Balac prænouerat, & ideo quamuis semel repulsam ab illo passus fuerat, iterum eum inuitauit, & maiora dona promittens tandem eum corrupit. Hæc ergo peccata eius Scriptura clarè indicantur, & reprehenduntur, & notantur ab August. quæst. 48. in Num. & serm. 103. de Tempore, & ab Anast. Nicæn. quæst. 32. De alio autem Simoniæ vitio nullibi inuenio illum reprehensum. Nam verba Petri, & Iudæ valde generalia sunt. Amare enim *mercedem iniquitatis*, de quocumque verè dicitur, qui mercede conductus ad iniqua perpetranda inducitur, nam de Iuda dixit idem Petrus quod *possedit agrum de mercede iniquitatis.* Et eodem modo optimè dicitur *Balaam mercede effusus*, non quia spiritualia vendidit, sed quia summam iniquitatem, & conatum maledicendi per falsas artes vendidit. Ibi ergo nec inuenitur Simonia, nec reprehensio eius. Nec Abulen. Numer. 22. 23. aut 24. illam notauit. Et alibi 4. Regum. 5. quæstione 35. ait, de nullo alio ante Giezi legi, quòd fuerit Simoniacus, sed illum fuisse primum, & ideo fuisse grauiter punitum, cum tamen præcessisset Balaam, in illo ergo tale vitium non agnouit.

Num. 22. Hugo. Vict. Adrian. Victor.

2. Petr. 2.

In eo non fuisse Simoniã resoluitur.

Aug. Anast. Nic.

Abul.

Tertium exemplum adduci solet ex lib. 3. Reg. 13. vbi de Ieroboam dicitur. *Fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsorum, quicunque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum, & propter hanc causam peccauit domus Ieroboam, & deleta est.* Et fortasse propter hunc locum dixit Tarasius in dicto cap. *Eos*, Simoniam esse damnatam in 3. Regum, sicut in 4. Estque valde considerandum, quod illi sacerdotes, quos Ieroboam faciebat, non erant veri sacerdotes sed falsi, sacrilegi, & idololatræ: & tamen ex suppositione falsæ apprehensionis, & conscientiæ erroneæ, venditio illa reprehenditur. Sed in hoc exemplo supponitur Ieroboam vẽdidisse illa sacerdotia; & videtur colligi ex verbis illis; *Qui volebat implebat manum suam.* id est manum Ieroboam implebat pecunia: sicque multos Sanctos exposuisse, refert Abul. ibi quæstion. 41. Ipse verò longè alium putat esse sensum, quia non est sermo de manu Ieroboam, sed de manu sacerdotis, seu eius, qui volebat fieri sacerdos dicitur autem implere manum, non quia pecuniam

10. 3. Reg. 13. Factum Ieroboam expenditur, & resoluitur ibi non fuisse Sim.

Taras. Cap. Eos.

Abul.

acciperet, sed quia consecrabat, & initiabat manum suam applicando illam ad sacrificia, iuxta suos falsos ritus. Qui sensus mihi valde placet. Et videtur apertè declarari 2. Paral. 13. vbi Abia exprobrabat Israelitas dicens: *Eiecistis sacerdotes Domini, & fecistis vobis sacerdotes*, &c. declarans autem modum addit: *Quicunque venerit, & initiauerit manum suam in tauro de bobus, & in arietibus septem, fit sacerdos eorum, qui non sunt Dij.* Hoc ergo exemplum nihil etiam probat.

2. Paral. 13.

11. 2. Mach. 4. Iasonis factū Simonia cum fuit.

Quartum, & certum exemplum sumitur ex 2. Machab. 4. Vbi refertur Iasonem ambiisse summum sacerdotium, & pro illo obtinendo cum aliis facultatibus, & prærogatiuis, obtulisse regi Antiocho multa talēta argēti. Et deinde additur, multa mala inde euenisse, *propter impij, & non sacerdotis Iasonis nefarium, & inauditum scelus.* Et postea refertur Menelaum quendam aucta promissione maioris pretij sacerdotium obtinuisse, eiecto Iasone. Illud autem factum sine dubio ibi narratur vt prauum, & sacrilegum, ac subinde vt habens veram prauitatem Simoniæ, & ab eo tempore creditur hoc vitium percrebuisse inter Iudæos, & vsque ad Christi tempora durasse; indéque ortum esse, vt summum sacerdotium, quod antea perpetuum erat annale esse incœperit, sicut ex Euangelio colligitur: nam Ioan. 11. & 18. Caiphas dicitur, *Pontifex anni illius.* & Luc. 3. dicuntur Annas, & Caiphas principes sacerdotum, quia alternatim per annos pontificatum administrabāt, quem largitionibus à Romanis obtinuerant, vt sentit Abul. 4. Reg. 5. q. 39. vbi ait, Romanos ob maiorem quæstum fecisse, vt summum sacerdotium per annos administraretur. Quod colligi potest ex Ioseph. lib. 18. Antiq. c. 3. aliàs 4. Quanuis enim ibi non faciat expressam mentionem venditionis Pōtificatus, refert tamen frequentem mutationem factam auctoritate Præsidum Gentilium, quā verisimile est, nō fuisse factam sine munerū largitione. Vnde refert Isidor. Pel. li. vlt. Epist. 315. Caiphā emisse Pontificatū. Illæ verò emptiones non sine magno scelere fiebant, quia erant contrariæ legi præcipienti, vt summum sacerdotium in filiis Aaron permaneret iure perpetuo. Quòd autem illud peccatum esset etiam proprium scelus Simoniæ, ex lege naturali probatur, quomodo autem ex lege etiam scripta colligi possit, statim videbimus.

Ioan. 11. & 18. Luc. 3.

Abul.

Ioseph.

Isidor. Pel.

12. Soluuntur obiectiones supra positę. Gratian. C. Iudices. Hieronym.

Ad obiectiones ergò in principio sumptas ex Scripturas, respondet Gratianus in capite *Iudices.* 23. 1. quæstione prima ex Hieronymo Micheæ 3. non sanctos, sed malos prophetas solitos fuisse pretium pro suo munere postulare, illósque valde reprehendi in eadem Scriptura, vt paulo post dicemus. Ad illud verò dictum Saulis, & pueri eius, respondet in primis Hieronymus, licèt inter se ita confabulati fuerint, postea verò ausos non fuisse aliquid offerre Prophetæ. Quin potiùs Samuelem liberaliter illos hospitio excepisse, & non solùm gratis respondisse, sed etiam ad cœnam inuitasse. Deinde addit, etiamsi Prophetæ datum fuisset tale aliquid, quale illi cogitabant, illud non potuisse vt pretium offerri, fuisset enim vile pretium, & indignum tanto propheta; fuisset ergo per modum piæ oblationis pro templo, vt Hieronymus ait, vel per modum stipendij, seu eleemosynæ, sicut nunc datur sacerdoti Missam dicenti. Simili modo respondet ibi Gratianus sub nomine Hieronymi ad factum vxoris Ieroboam, attulisse illa munera non in pretium, sed per modum eleemosynæ ad sustentationem prophetæ. Hæc tamen responsio in Hieronymo non legitur. Quā ille absolutè respondet, Prophetam non accepisse illa munera, sed potius fœminam corripuisse. Et probabiliter coniectat, illam ex praua consuetudine deferendi similia munera ad Augures, & Diuinos, cogitasse etiam sanctum Prophetam illis fuisse mouendum ad reuelandum, quod illa desiderabat.

Gratian.

13. Dan. 5. Daniel nullam Simoniam commisit.

De Daniele nulla est difficultas; num ex cap. 5. satis colligitur, quam liberum haberet animum ab his muneribus, & honoribus humanis; nam Regi Balthasar multa offerenti respondit: *Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ alteri da; Scripturam autem legam tibi Rex, & interpretationem eius ostendam.* Et nihilominus, iubente Rege, post auditam interpretationem, *Indutus est Daniel purpura, & circumdata est torques aurea collo eius, & prædicatum est de eo, quòd haberet potestatem tertius in regno suo.* Aliud est ergo dona recipere quasi in pretium, vel commutationem prophetiæ, quod Daniel non fecit; aliud propter magnam personæ existimationem, & admirationem conceptam ex sapientia, & responsis eius, eleuari quasi per potentiam regiam ad excellentem dignitatis gradum cum muneribus, & honoribus illi conuenientibus, quod Danieli contigit, sicut de Ioseph postea videbimus. Eodem ergò modo accipienda sunt, quæ cap. 2. narrantur: Ibi enim nulla promissio donorum ex parte Regis præcessit, & ideo nec ex parte Danielis potuit refutatio illorum præcedere, ita tamen locutus est, vt nihil sibi attribueret, & consequenter vt nihil etiā sibi appeteret, dicens: *Est Deus in cælo reuelans mysteria, qui indicauit tibi Rex, quæ ventura sunt, &c.* & infra: *Mihi non in sapientia, quæ est in me, plusquam in cunctis viuentibus Sacramentum hoc reuelatum est, sed vt interpretatio regi manifesta fieret.* Quibus verbis satis ostendit ad hoc sibi fuisse datam illam cognitionem, vt eam reuelaret, & nihil aliud in eo facto quæsiisse, nisi diuinam voluntatem implere. Postea verò Rex, non quasi recompensans beneficium, sed ex cognitione veri Dei concepta, & admiratione personæ, Danielem sublimauit, atque ditauit. Quod sicut non fiebat sine speciali Dei prouidentia, ita etiam verisimile est, vel fuisse factum à Rege cum tanto imperio, & potentia, vt Daniel resistere non potuerit, vel certè Danielem ex diuina inspiratione intellexisse, id tunc fuisse conueniens ad Dei gloriam, & sui populi cōsolationem, & eleuamen; & ex eodem principio existimo ortum fuisse, vt Daniel pro tribus sociis apud Regem intercesserit. Quæ omnia consona sunt his, quæ D. Hieronymus ibi contra Porphyrij calumnias commentatus est.

Hieronym.

14. In lege veteri satis hoc vitium fuisse prohibitum.

Ad rationem in primis dicimus vitium hoc sufficienter fuisse in lege prohibitum, cum Exod. 23. dicatur: *Non accipieris munera, quæ excæcant etiam prudentes, & subuertunt verba iustorum.* Deinde cùm Deus in illa lege tā copiosè prouiderit, ac deputauerit bona, ex quibus sacerdotes viuere deberēt, vt decimas, primitias & alias oblationes, & sacrificia, satis per hoc præcepit eis, vt sine pretio, & mercede spiritualia ministrarent: imò virtute illis prohibitum erat, vt nec alia, neque aliter exigerent, quàm per legē institutū erat. Et ideò 1. Reg. 2. grauissimè reprehenduntur filij Heli, quia veniētes ad sacrificandum in templo cogebant carnē crudam dare, vel aliter quàm lex disponebat. Et Christus Matth. 15. reprehendit Scribas, & Pharisæos, eo quòd munera acciperent, & approbarent, per traditionem hominum cōtra legis mandatū. Denique hac de causa grauissimè reprehenditur hoc vitium in illa lege per Prophetas Michææ 3. vbi priùs ad Principes, & Duces populi (sub quibus etiam sine dubio

1. Reg. 2.

Matth. 15.

Mich. 3.

dubio sacerdotes comprehenduntur) dicitur. *Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum desuper excoriauerunt, tunc clamabunt ad Dominũ, & non exaudiet eos, &c.* Quibus verbis exactiones iniquæ iudicum, & sacerdotum reprehenduntur. Quod benè Chaldæus sine figura dixit, *Violenter facultates populi ab eo rapientes, & pecunias eorum tollentes.* Vt ibi Ribera notauit afferẽs similia loca Ezech. 34. Ierem. 23. Zach. 11. Quæ de Sacerdotibus loquuntur: In his ergo reprehensionibus à fortiori Simonia cõprehenditur. Et clarissimè in eodem loco Michææ de Prophetis additur. *Siquis non dederit in ore eorum quidpiam, sanctificant super eum prælium;* & infrà: *Principes eius in mercede docebãt, & Prophetæ eius in pecunia diuinabant.* Ac denique Ezech. 22. Prophetæ reprehenduntur, *eo quòd opes, & pretium acceperunt.* Satis ergò constat, quàm fuerit detestabile hoc vitium in illa lege; & quo minùs expresè in illa lege prohibebatur, eò euidentiùs constat, quàm fuerit diuino, ac naturali iuri contrarium.

Ribera. Ezech. 39. Zach. 11.

Ezech. 22.

CAPVT VI.

An in lege naturæ habuerit etiam locum Simoniæ vitium, fueritq́; prohibitum.

1. Pars negatiua proponitur.

DE illo antiquiori tempore potest esse nonnulla maior dubitandi ratio, quia in eo non videntur fuisse spiritualia dona, de quibus rem facile possit per lumen naturale cognosci, illa vendere, aut emere intrinsecam malitiam continere. Vnde hic etiam non desunt exempla, quæ oppositum suadere videantur. Nam Abraham sepulturam emit Genes. 23. quæ emptio nunc Simoniaca est, & Iacob à suo fratre Esau Sacerdotium emit, Genes. 25. Emit enim primogenituram, cui tunc erat sacerdotium adiunctum, vt est communis traditio. Ioseph etiam Genes. 40. post somnij interpretationem dixit ad pincernam Pharaonis. *Tantùm memento mei, cùm tibi benè fuerit.* Vbi videtur beneficium temporale postulasse pro actu interpretandi, qui propheticus erat, & spiritualis. Et cap. 41. Principatum Ægypti acceptauit Ioseph, quem videtur Pharao illi dedisse propter gratiam interpretandi somnia. Et confirmatur, quia si in lege naturæ fuisset hoc vitium, etiam nunc inter infideles esse posset, quia illi tenentur ad totam legem naturalem: Consequens videtur falsum; quia in illis non sunt gratiæ, nec supernaturalia dona, quomodò ergo possunt Simoniam committere. Et simile argumentum sumi potest de homine creato in puris naturalibus, in quo naturalis ratio suam vim haberet, & ita haberet integram naturalem legem, & tamen in eo non haberet locum Simonia propter eandem rationem, quia non haberet supernaturalia dona.

Gen. 23. Gen. 25. Gen. 40. Gen. 41.

2. Duplex acceptio status legis naturæ.

Priusquam respondeamus, oportet in memoriam reuocare, statum legis naturæ dupliciter accipi, vno modo vt lex naturæ dicit solam rationem naturalem puram, vt per naturale lumen intellectus dictari potest, alio vt dicit rationem ipsam vt eleuatam per fidem, & prout sic eleuata potest dictare de agendis, vel vitandis per dictamina connaturalia ipsi fidei, & lumini supernaturali. Hoc ergo loco statum legis naturalis hoc posteriori modo sumimus; nam supponimus vt claram, in illo fuisse spiritualem materiam, circa quam solet versari Simonia, nam in illo fuerunt etiam gratiæ gratis datæ, vt Prophetia, fuit etiam sacerdotium, & aliquod sacramentum, & sacrificium, oratio, & aliæ spirituales functiones. De statu autem legis naturæ priori modo sumpto, seu puro, paulò inferiùs pauca dicemus.

3. In lege naturæ Simonia potuit committi.

Hoc ergo supposito, dicendum est, vitium Simoniæ committi potuisse in tempore legis naturæ, prout fuit in hominibus fidelibus ante latam legem Moysi, vel etiam post illam, in his, qui non erant de stirpe Abrahæ per Isaac, & Iacob. Nam in illo tempore (vt dixi) etiam erat materia spiritualis de se sufficiens ad hoc vitium, ergo ibi etiam committebatur tale vitium, si venditio, vel emptio circa talem materiam fiebat, quia habebat eandem malitiam, quæ non positiuo iuri, sed Diuino, ac naturali ex vi luminis fidei contraria est. Vnde etiam nonnulla exẽpla Simoniaca illius tẽporis communiter recensentur, quæ breuiter expendenda sunt.

4. Gen 23. D. Thom.

Primum est de Ephron, qui Abrahæ vendidit locum sepulturę Gen. 23. Quod innuit D. Thomas dicta q. 110. art. 4. ad 3. Sed de facto nullũ ibi fuit vestigium Simoniæ ex parte Abrahæ, nec fortè ex parte Ephron. Tum quia non constat, illum agrum fuisse ante deputatũ ad sepulturã: imò verisimilius est, neminem antea fuisse ibi sepultum, ideo enim Abraham locũ illũ elegisse videtur, vt haberet locũ sepulturæ separatum à sepulchris Gentilium, vt ibi notant expositores. Tum etiã quia licet iam ille locus quoad speluncam esset ad sepeliendum destinatus, poterat ager vendi condigno pretio habẽs adiunctam, & quasi annexam talem speluncã. Tùm etiam quia ipsamet spelunca potuisset emi, & vẽdi pro valore ipsius terræ, nulla habita ratione illius deputationis, vel quasi consecrationis. Nam vt infrà dicemus, etiam nunc posset vendi, si per ius canonicum prohibitum non esset, sicut calix vendi potest ratione materiæ. Dicit tamen Hieronymus in quæstion. Hebr. in Gen. ad cap. 23. Ephron, *postquam victus est pretio, vt sepulchrum venderet argento, licet cogente Abraham,* postea vocatum esse Ephran, *significante scriptura non eum fuisse consummatæ perfectæq́; virtutis, qui potuerit memorias vendere mortuorum.* Sed quicquid de hoc sit, non dicit Hieron. ibi interuenisse peccatum. De possibili verò, seu ex hypothesi, addit Diuus Thomas, quòd, quia inter Gentiles loca sepulchrorum religiosa reputabantur, si Ephron intendit accipere pecuniam tanquam pretium pro loco sepulturæ, peccatum commisit, vtique Simoniæ, licèt Abraham non peccauerit emens, vel quia non intendebat dare pretium, nisi pro communi terra, vel quia redimebat suam vexationem, Sed certè si Ephron peccaret, vix posset excusari Abraham, primum quia ibi nulla erat vexatio, poterat enim Abraham alium locum quærere, vbi suum mortuum sepeliret, nec satis erat, emere bona intentione si alter Simoniacè vendebat, non enim licebat cooperari illi, nedum illum inducere. Dicendum ergo videtur, Abraham rectè egisse, & nullam habuisse rationem præsumendi in alio malam intẽtionem, quia solum petebat pretium, quod terra ipsa valebat, nec augebat, pretium propter solum titulum sepulturæ. Vnde licèt inter Gẽtiles locus sepulchri sacer, & Religiosus haberetur, non ideo erat prohibitum vendere locum ipsum materialem iusto pretio, quia neque id ex natura rei malum est, nec est, cur fingatur tunc aliquo iure humano fuisse prohibitum, sed ad summum poterat esse malum augere pretium ex illo solo titulo, quòd esset locus sepulturæ, vel pretio vendere vsum talis loci ad sepeliendum aliquem. Et hoc significat D. Thomas esse contra legem naturalem, quod an ita sit, infrà tractando de materiis Simoniæ videbimus: nam in

Ephron sepulturæ locũ Abrahæ vendens Simoniã non commisit.

Hieronym. D. Thom.

nam in caſu,de quo tractamus,non eſt talis exceſſus commiſſus,quantùm ex textu ſcripturæ colligi poteſt.

5. Gen. 25. D.Thom. An Eſau primogenituram vendẽ Simoniacus fuerit.

Aliud frequens exemplum eſt de Eſau, qui primogenituram vendidit fratri ſuo Iacob,Gene.25. Ita etiam ſentit D.Thomas in dicta ſolut.ad 3.vbi accuſat Eſau tanquam Simoniacum, excuſat autem Iacob, quòd ſuam redemit vexationem nam ius primogenituræ ad ipſum pertinebat donatione diuina. Non ergò acquiſiuit aliquod ſpirituale ius per illam emptionem,ſed abſtulit impedimẽtum,quod frater ſibi obiicere poterat propter anteceſſionem Natiuitatis.Hæc ferè Diuus Thomas, quæ Caietanus latiùs proſequitur, & præſertim dubitat,quomodo poſſit excuſari Iacob a culpa, ſi Eſau Simoniam commiſit,quod certè non paruam habet dubitationem propter quam idem Caiet. Geneſ.25.in dubium vocat totum fundamentum huius quæſtionis, nimirum, quòd primogenitura tunc haberet annexum ſacerdotium, vel aliquid ſpirituale. Et Oleaſter ibi vlterius progreſſus id negare non dubitauit, ſumitque argumentum ex eo, quòd Abel non fuit primogenitus, & tamen erat ſacerdos,ſacrificium enim obtulit. Hoc verò fundamentum parui momenti eſt.Tum quia Hieronymus ſtatim citandus ſignificat, morem illum, quòd primogenitus eſſet ſacerdos ſummus, incœpiſſe poſt diluuium. Tum etiam quia nõ repũgnabat, ſecundò genitum eſſe ſacerdotem, ſed non ſummum.Tum denique quia non conſtat oblationem Abel fuiſſe proprium,& publicum ſacrificiũ, potuit enim eſſe ſimplex oblatio, & priuata,quæ à non ſacerdote fieri poteſt.

Caiet. An primogenitura. Eſau haberet annexũ ſacerdotiũ. Oleaſter. Hieronymus.

6. Affirmatiua pars vera reſoluitur. Hieron. Clem. Aug. D.Thom. Abul. Lippom. Perer. Geneſ.25.

Quapropter non eſt facilè neganda antiqua traditio,quam refert, eique fidem adhibet Hieronymus epiſt.126.ad Euagri.& in Tradit. Hebr. ad ca.14.27.& 49.Geneſ.Præſertim cùm eandem ſignificet Clemens lib.8.Conſtit.cap.5. & Auguſtinus in Pſal.46. quos ferè omnes poſteriores Doctores ſecuti ſunt, vt Diuus Thomas ſupra, & ad Hebr.12.Abul.Geneſ.25.& 27.& ibi Lippom. Et benè Benedictus Per.Geneſ. 25. diſp. 8. qui id conatur probare ex 19.Exod. quia ibi dicitur. *Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum, ſanctificentur.* Ex quo loco rectè probatur, fuiſſe ſacerdotes in populo Dei ante inſtitutum Leuiticum ſacerdotium, ſed non probatur,illos fuiſſe primogenitos.Potuerunt enim aliter eſſe electi à populo, vel deſignati per Moyſen, vt ex cap. 24. Exodi poteſt coniectari. Et (quod caput eſt) inde non habetur,illos fuiſſe ſummos ſacerdotes, ſed communes. Nam ſummus Sacerdos tunc reuera erat Moyſes, vt ex cap.24. & aliis locis ſatis conſtat. Apparentiùs id probat idem Auctor ex Paulo, de quo ſtatim dicetur.

Exod.24.

7. Eſau Simoniam cõmiſiſſe ſtatuitur vt probabile. Hebr.12. Leu.10.

Hoc ergo fundamento poſito, opinio D. Thomæ propoſita ſatis recepta eſt: & confirmari maxime ſolet ex Paulo ad Hebræos 12. Qui appellat Eſau *profanum, qui propter vnam eſcam vendidit primitiua ſua.* Nam profanus idem eſt, quod irreligioſus,& res ſacras non curans, & ideo in Scriptura profanus Sancto contraponitur. Leuit. 10. *Vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum,& profanum, inter pollutum,& mundum.* Vocans ergo Paulus profanum Eſau,in hoc ſatis indicat,ſacram rẽ violaſſe, vendendo primogenituram, ac ſubinde ſimoniacum fuiſſe.Et fauet ibi Chryſ.Homil. 31. Nam Eſau vocat *mundanũ vendentem ſpiritualia*:idẽmque indicauit Aug.in dicta enarrat.Pſalm. 46. dicens, quòd *Eſau per gulam perdidit primogenita ſua,nõ plus amauit, quod corporaliter concupierat, quam quod ſpiritualiter priùs naſcendo meruerat.* Si enim primogenitura tantùm eſſet quid naturale, & temporale, ratione illius non poſſet dici Eſau aliquid ſpiritualiter meruiſſe naſcendo;dum ergo Auguſtinus dicit ſpiritualiter,ſignificat rem illam fuiſſe ſpiritualem,& conſequenter venditionem eius fuiſſe Simoniam.

Chryſoſt. Auguſt.

8. Quo pacto ex vi legis naturalis vẽditio illa Simoniaca fuerit.

Sed licèt hæc ſententia probabilis ſit, tamen quia hic non tam eſt agendum de accuſatione,vel excuſatione perſonæ,quàm de ipſo facto, & iure illius ſecundum ſe,ſic non caret illa ſententia difficultate in explicando,quomodo ex vi legis naturalis venditio illa ſimoniaca fuerit, etiam ſi eo tẽpore primogenituræ eſſet coniunctum ſummum Sacerdotium.Et ratio difficultatis eſt, quia negari non poteſt, quin primogenitura ſecundùm ſe ſit tantùm proprietas quædam naturalis, ſeu naturalis dignitas, vt eam vocat Chryſoſtomus Homil. 51.in Geneſ.Cui coniunctæ erant per ratiocinationem humanam,& quaſi ex iure Gentium multæ commoditates,ſeu prærogatiuæ, & honores,ac vtilitates humanæ, & temporales:plures,vel pauciores iuxta varias conſuetudines, vel leges humanas, vt indicauit Gloſſa in cap. *Quam periculoſum*,7.quæſt.1.Et latè Tiraq. de Iur. primogen. in Præfatione. Vbi ſpecialiter à nume. 12. tractat de Primogenitorum prærogatiuis in illis antiquis Patribus,& inter Iudæos,& nu. 17. & 18. addit munus ſacerdotale,referendo Hieronymum,& alios. Supponebatur ergo primogenitura naturalis, & ciuilis, ſeu humana, vt ſic dicam, & illi coniungebatur ius Sacerdotale, vel ex ordinatione diuina,vel ex traditione populorum fidelium. Negari autem non poteſt, quin ius primogenij ſecundùm ſe ſpectatum, & ſecluſo adiuncto ſpirituali, habeat humanam æſtimationem, ſecundùm quam venale ſit,& commutabile pro alio temporali bono:nam totum illud commodum primogenituræ, licèt in naturali prioritate natiuitatis fundatum ſit,transferri poteſt in alium,quia non eſt neceſſariò coniunctum naturali illa prioritate. Item eſt pretio æſtimabile, quia ſimpliciter eſt temporale bonum, ergo eſt vendibile ſine iniuſtitia, vel alia intrinſeca iniquitate, vt latè etiam oſtendit Tiraquel.ſuprà q.28.& 29.

Ratio dubij. Chryſoſt. Gloſ. Quam. Tiraquel. Hieron. Tiraq.

9. Bene poteſt intelligi vẽditio primogenituræ Eſau,quin vẽderetur ius ſpirituale.

Igitur licet primogenituræ fuerit annexum ſacerdotium,poterat vendi ſine Simonia, ſtando in iure naturali ratione materialis per ſe ſpectati,non habendo rationem ad ſpirituale in computatione, vel æſtimatione pretij. Quod facillimè intelligetur in venditione Eſau, nam pretium fuit tam vile, vt nec ad materiale ſoluendum per ſe ſufficeret, vt ſtatim attingam. Prior illatio infrà eſt generaliter tractanda, nunc breuiter patet, tum ratione, quia materiale non amittit valorem ſuæ commoditatis,& vtilitatis temporalis propter ſpirituale adiunctum,tum exemplis, quia hoc modo ſine Simonia venditur calix ratione materiæ, & venditur villa, ſeu fundus,cui adhæret ius patronatus,& non propterea venditur ipſum ius patronatus, licèt cum fundo transferatur,nec per ſe vẽdi poſſit.Ita ergo rectè intelligitur venditio primogenituræ ſine venditione iuris ſpiritualis. Et hoc exemplo illam declarat Lippoman.Gen.25.& cõſequenter illam à labe Simoniæ excuſat. Idémque habent Archid.Hug.& Laur.in dicto c. *Quam periculoſum.*Et certè Gloſſa idem ſentit (quicquid ibi dicat Turrec.art.5.)nam, licèt referat Gandulfum dicentem Eſau fuiſſe Simoniacum;ipſe ſubdit, *Sed eſt contra eum caput. Qui ſtudet 1. q.1. vbi Giezi dicitur fuiſſe primus Simoniacus.* Ad quod non reſpondet, ſed tran

Lippom. Archid. Hug. Laur. Cap. Quàm periculoſum. Gloſſ. Turrec. Gandal Cap. Qui ſtudet.

sed transit, vnde videtur obiectioni succumbere, & à Gandulfo recedere.

10. *Turrec.* Nec cap. *Qui studet*, contemnendum est; nam licet Turrec. respódeat, Giezi fuisse primum Simoniacum in veteri lege, sed in naturali Esau fuisse primum: Nazian. tamen in dicto cap. non agit de veteri lege tantùm, sed de toto veteri Testamento. Re tamen vera non dicit Giezi fuisse primum, sed solùm probando malitiam Simoniæ ex vtroque Testamento adducit exemplum Giezi, & Simonis: & ita ex illo textu ad summũ colligi potest argumentum negatiuum. Quod autem dicti Canonistæ negant Esau vendidisse ius spirituale, non ideo est, quia negent fuisse coniunctum cum primogenitura (vt Turrecr. eis imponere videtur) cõtrarium enim ex illis constat, & ex aliis multis, quos supra Tiraquel. refert; sed negant, annexionem illius iuris cum primogenitura sufficere, vt vendita primogenitura, censeatur venditum spirituale ius, ad quod Turrecr. non respondet, neque ad rationem factam. Et sic videtur dixisse Chrysostom. supra, Esau vendidisse dignitatem; quam à natura habebat. At sacerdotium non erat à natura, neque illius meminit Chrysost. non quia non esset, sed quia in venditione non venit.

Tiraquel.

Chrysost.

11. Probabilius est in facto Esau nõ fuisse Simoniã.

Iuxta hunc ergo dicendi modum probabiliùs quidem videtur in illo facto secundùm se spectato, & in illo tempore quando iure tantùm naturali regulandum est, & nõ positiuo, per se, & intrinsecè in tali facto non fuisse Simoniam. Atque hoc modo facillimè defenditur, quomodo Iacob non peccauerit petendo à fratre, vt primogenituram venderet, quod aliàs, vt Caietanus dixit Gen. 25. difficilè esset, si venditio illa intrinsecè Simoniaca fuisset. Quia nũquam licet petere ab alio, quod ipse sine peccato præstare non potest, nec talis petitio potest honestari, quando is, à quo petitur vẽditio, moraliter non potest excusare Simoniam, si faciat, quod postulatur. Respondet tamen Caietanus in 2.2.q.100. art. 4. licèt verba Iacob sonarent venditionem, tamen sensum non fuisse petendi veram venditionem, sed traditionem rei, quæ sua erat, offerendo aliquid ad inducendam voluntatem Esau, quia aliter ab illo recuperare non poterat: quam doctrinam ait Caietanus extendi ad omnem redemptionem vexationis in hac materia. Sed de hoc videbimus postea: nunc solùm assero mihi non satisfacere pro præsenti casu. Quia Esau pro tunc non inferebat iniustò vexationem, nam habebat naturalem titulum, & possessionem primogenituræ cum consensu, & voluntate patris; vnde illi non constabat, illam pertinere ad Iacob, & se fuisse obligatum ex iustitia ad transferendam, & quasi restituẽdam illam. Et ideo in tali occasione, & cum talibus circunstantiis Iacob petebat ab Esau rem, quam sine peccato facere non poterat; quia per modum restitutionis, seu cessionis debitæ primogenituram relinquere non poterat; ergo cogebatur illam formaliter, ac propriissimè vendere, ergo inducebatur ad malum, quod vitare non poterat.

Caiet.

12. Sed ait Caiet. quod licèt Esau sciuisset diuinam ordinationem, non cessisset, sed in sua detentione perseuerasset. At hoc diuinare est, & parùm refert, quia illa conditionalis de futuro nihil ponit nunc in esse, nec reddit hic & nunc culpabilem Esau in non restituendo, ergo nec reddit inculpabilem Iacob in petenda venditione, non prius instruendo fratrem de iure suo. Vt si nunc aliquis bona fide haberet meum beneficium, non liceret statim offerre illi pretium, vt restituat, sed oporteret priùs illi ostendere, quomodo beneficium non sit suum sed petentis. Eo vel maximè quod non constat, Iacob eo tempore habuisse iam ius in re, sed ad rem; nam Deus tantùm dixerat; *Maior seruiet minori*, quæ erat promissio de futuro, quæ non dabat ius in re, donec translatio maioratus cum effectu fieret, redemptio autem vexationis non habet locum, donec sit ius in re acquisitum, imò fortasse nec ante possessionem adeptam, de quo postea. At verò si illa venditio non erat Simoniaca intrinsecè, cessat facilè omnis difficultas, siue Iacob præuiderit, non fuisse faciendam ab Esau, sine graui peccato, siue non: nam satis erat, quod fieri posset moraliter sine peccato; nam Iacob vtebatur iure suo, & malitia alterius erat per accidens. Sicut etiã facilè excusatur Iacob vel ab iniustitia, quod tam vili pretio rem tantam emere voluerit, vel à crudelitate, non subueniendo gratis fratri in tanta necessitate constituto; nam ille vtebatur iure suo, & rem sibi debitam postulabat, & vt sine iniustitia illam peteret pro vili pretio, satis erat, quod sibi de iure suo constaret, etiamsi alius ignoraret. Et eadem ratione non tenebatur dare gratis pulmentum. Maximè quia Esau non erat in vera necessitate, sed in intemperantissima cupiditate.

13. Quod verò spectat ad peccatũ Esau, mihi curæ nõ est de illo excusando, potuit enim ex praua intentione esse Simoniacus, volens vendere etiam ipsum spirituale ius, & hoc satis est, vt intelligatur etiam in illo tempore potuisse aliquam Simoniam committi. Contẽdo tamen pactũ illud bona intentione factum, potuisse esse non simoniacũ, & ideo potuisse à Iacob simpliciter peti. Et quod ad generale ius pertinet, contendo venditionem temporalis rei non fieri simoniacam iure naturæ, eo quòd sit antecedenter annexa ad ius aliquod spirituale, si pretium est cõmensuratum rei temporali, & pro illa tantùm detur. Addo etiam nihil esse, quod in rigore cogat dicere Esau commisisse propriam Simoniam. Peccauit quidem per excessum gulæ, vt omnes Sancti tradunt; & maximè Greg. 3. Moral. cap. 27. Aug. 16. de Ciuit. c. 3. Vbi ait excessisse *per immoderantiam cupiditatis*, & in dicto Psal. 46. ait per gulam perdidisse primogenita. Idem Chrys. hom. 31. in ad Hebr. & ibi Theophi. & Diuus Thomas ibi etiam exponit, *profanum*, id est, *gulosum*, non tam proprietatem vocis, quàm causam venditionis considerans. Præterea peccauit Esau vt prodigus, & vilis pro re vilissima nobilissimum naturæ donum, & valde honorificum, victus cupiditate, cõmutans, vt rectè notauit Lippom. adducens alios in Caten. Genes.

Quo pacto peccauerit Esau.

Greg. *Aug.*

Chrysost. *Theophi.* *D. Thom.*

Lippom.

14. Cur Esau profanus appelletur.

Tandem propter proprietatem vocis *profanus*, qua vtitur Paulus, fatemur, peccasse etiam Esau tamquam profanum, carentem Religionis spiritu, & affectu, & contemnentem ius primogenituræ. Itaque licet illud non vendidisset, prout spirituale erat, sicut explicuimus, contempsit tamen, & pro nihilo habuit, & ideo profanus fuit. Quãuis enim ius illud tantùm esset annexum primogenituræ, tamen ratione tantæ dignitatis (licèt non debuerit æstimari vt res digna temporali pretio) debuit haberi in maiori æstimatione spirituali, & consequẽter non ita cõtemni: meritò ergo profanus dicitur, qui ita illud contempsit. Quòd enim illam contempserit, ex verbis Genes. apertè colligitur, dùm ita concluditur. *Abiit parui pendens, quod primogenita vendidisset.* Vbi Lippom. id est, *vili pendit primogenituram*, iuxta septuaginta, & Chaldaicũ, *Et in hoc ait exaggerari peccatum Esau, quòd primogenita nihil faciebat.* Et Theophi. *Hæc, inquit, est profanatio contemptus diuinarum*

Gen. 25

Theophil.

diuinarum rerum. Et de Esau ait *est helluo, vorax, mundanus, spiritualia profanans & conculcans.* Et hoc modo tacite interpretatur verbum *Vendens*, quo Chrysost. vsus fuerat; Et ita etiã recte intelligitur, quod August. dixit, plus amasse corporalem cibũ, quàm spiritualia. Ex his denique etiam præsumi potest, omnia, quæ cum primogenitura coniuncta erant, vendere voluisse, nec inter spiritualia, & temporalia, seu naturalia differentiam fecisse, quod est propriissimè fuisse profanum. Et ita facile possunt cõcordari opiniones, quantùm attinet ad personale factum, dummodò pro regula non sumatur, omnem venditionem similis materiæ necessariò esse simoniacam ex vi naturalis iuris.

Chrysost. *Aug.* Opiones hæ quomodo possint concordari.

15. An possit dari Simonia in homine creato in puris naturalibus.

Ex his ergo satis constat, in lege naturæ potuisse Simoniam committi, quando res spirituales directè, & secundùm se vendebantur, vel pro temporalibus commutabantur. Hinc verò vlteriùs superat dicendum de lege naturali pura, id est, vel qualis esset in homine creato in puris naturalibus, vel qualis nunc intelligi potest in Republica humana inuincibiliter ignorante totum ordinem gratiæ, & colente aliquo modo Deum. Sed hæc quæstio pendet ex maiori declaratione obiecti, seu materiæ, circa quam versatur Simonia: nam hypotheticè, seu sub conditione dicere possumus, quod si in illo statu inueniri poterat materia Simoniæ merè naturalis, vt sic dicam, etiam vitium inueniri posset aliquomodo, quia naturalis ratio haberet suam vim prohibendi negotiationem rerum sacrarum. Si autem è conuerso verum est, vt multi volunt, in illo statu non inueniri materiam Simoniæ, etiam est clarum neque tale vitium potuisse in illo statu locum habere. Quid autem de tali materia sentiendum sit, meliùs in cap. 8. definiemus.

16. Soluũtur rationes, quæ afferebantur in cõtrariũ.

Denique ex dictis solutæ ferè sunt rationes dubitandi in principio positæ. Negamus enim in lege naturali, prout fuit in hominibus fidelibus inuenta non esse supernaturalia dona, quę possent esse materia Simoniæ; nam (vt dixi) tunc etiam erant supernaturalia dona gratiæ, & ministeria, de quibus dubitari non potest, quin sint sufficiens materia Simoniæ. Ad exempla autem de Abraham, & Iacob satis iam responsum est. Ioseph autem sine causa adducitur in exemplum; nam quando petiit misericordiam à Pincerna Pharaonis, nullum contractum cum illo fecit, nec aliquid per modum debiti exegit, sed gratis omnino somnium interpretatus est; deinde verò pium opus ab ipso misericorditer, & beneuolè efflagitauit. Et ita notat ibi Abulens. nihil pro interpretatione postulasse Ioseph. Sed solùm quasi eleemosynã postulasse, sicut illam postulare posset, etiamsi nullum beneficium alteri contulisset. Ille ergo (ait Abul.) non exigebat debitum, quamuis Pincerna teneretur ex gratitudine beneficium beneficio compensare. Aug. verò sermon. 80. de Tempore, indicat, nonnihil defecisse Ioseph à firma in Deum spe, petendo auxilium ab homine impio, in quo illum a culpa veniali non excusat; de vestigio autem Simoniæ illum non accusat, quod nobis satis est. Credo tamen nec per diffidentiam venialiter peccasse, quia non est contra debitam, & perfectam fiduciam in Deum vti mediis humanis moraliter occurrentibus, & accommodatis ad propriam miseriam subleuãdam, seu ad vim, & iniuriam propulsandam, hoc autem in eo facto egit Ioseph. In alio verò loco euidentiùs est, Ioseph nihil temporale postulasse, sed Regem ipsum Pharaonem propria sponte dixisse, *Num inuenire poterimus talem virum, &c?* & ele-

Abul. *Aug.*

A gisse illum ad illud munus non propter acceptam gratiam, sed propter hominis virtutem, & sapiẽtiam. Meritò ergo potuit Ioseph dignitatem acceptare, imò & debuit, quia non ignorabat, illam fuisse Dei voluntatem. Ad vltimam confirmationem de homine in puris naturalibus iam responsum est.

CAPVT VII.

Sitne aliqua Simonia solo humano, seu Ecclesiastico iure prohibita.

1. OMnia, quæ hactenus diximus, pertinent ad prius membrum diuisionis propositæ, quod erat, Simonia contra ius naturale; nunc de altero B membro Simoniæ contra ius positiuum dicendum est: non enim deest circa illud controuersia. Nam Durand. in 4. d. 25. q. 5. numer. 9. contendit, nullam esse Simoniam soli iuri positiuo contrariam. Probat primùm, quia id, quod est tantùm contra præceptum positiuum, solùm habet malitiam inobedientiæ; quia in talibus tota ratio malitiæ est præceptũ, cui sola inobedientia opponitur, ergo si venditio, vel emptio solùm est mala, quia prohibita, erit tantum inobedientia, non Simonia. Maiorem videtur Diuus Thom. docere 2. 2. q. 104. ar. 2. ad 1. Vbi ait, quædam esse quæ ad nullam aliã virtutem nisi obedientiæ pertinẽt, vt patet in his, quæ ideò sunt mala, quia prohibita; & eãdem probat Durand. exemplis, quia qui in die ieiunij pluries comedit, solùm contra obedientiam peccat, & C sic de aliis. Secundò argumẽtatur, quia vel res, quæ vendi prohibetur, est sacra, vel non est sacra: si est sacra, non solùm erit Simonia prohibita, sed ex natura rei talis erit, quia omnes rationes factæ ad probandum dari Simoniam contra ius naturale, probabunt idem de tali Simonia. Si verò res non est sacra, etiam si iure humano vendi prohibeatur, venditio eius non erit vera Simonia, quia prohibitio illa non mutat rerum naturas, & ita nec facit, vt sit res sacra, quæ non erat, nec vt Simonia vera in alia materia versetur, quam in re sacra. Ne autem videatur glossis, & doctrinis Canonistarum contradicere, exponit solere huiusmodi cõtractus prohibitos per Ecclesiam, (quando, licet aliàs de D se mali non sint, nihilominus sub pœnis Simoniæ prohibentur,) Simonias appellari largo modo, & in ordine ad pœnas, non quia re vera prauitatem Simoniæ contineant.

Durand. Pars negatiua proponitur. *D. Thom.*

2. Propriã Simoniã dari posse ecclesiastico iure prohibitam. *Palud.* *Sot.*

Nihilominus dicendum est, non tantùm illo metaphorico modo, sed verè, ac proprie dari posse Simoniam, etiamsi contra ius tantùm Ecclesiasticum, & positiuum sit. Ita sentiunt glossæ, & Canonistæ relati capit. 2. qui hoc defendunt, specialiter contra Durandum, Palud. 4. dist. 25. q. 4. art. 2. Sot. lib. 9. Iust. q. 5. art. 2. Qui auctores solùm quibusdam exemplis declarant, vbi, quando, & quomodo hæc Simonia tantùm positiua inueniatur. Sed exẽpla non sufficiunt; tùm quia ferè omnia possunt E esse dubia; & saltem Durandus dicet, in multis illorum esse Simoniam quoad pœnam, non quoad culpam, tum etiam quia oportet assignare regulam ad cognoscendam materiam huius Simoniæ, & prohibitionis, nam ex tali regula iudicandum est de exemplis, & sine illa, doctrina est incompleta, & insufficiens ad particulares quæstiones definiendas. Vt ergo res breuiter declaretur, & soluantur obiectiones Durandi, aduerto, duobus modis posse intelligi aliquam Simoniam esse de iure humano. Primò, quia res spiritualis, quæ venditur, licet verè sacra, & spiritualis sit, tamen

totam

totam spiritualitatem suam habet ex iure humano, & ecclesiæ institutione, vt sacramentalia omnia sunt spiritualia de iure humano. Secundò, quia immediatè ipsa venditio talis rei, vel commutatio pro alia ex pacto, & obligatione mutua de se non est mala, iure tamen humano prohibita est intuitu Religionis; Vt verbi gratia officium Oeconomi(quod gratia tantùm exempli dictum sit) Ecclesiæ, per se spectatũ non est res sacra, & ideo vendere illud non est de se simoniacum: si autẽ Ecclesia illud vendere prohibuit intuitu reuerentiæ rerum sacrarum, erit venditio simoniaca iure positiuo Ecclesiæ, & non diuino. Multi ergo Doctores videntur priori modo interpretari hanc Simoniã iuris humani. Ita docet satis apertè Mai. in 4. distin. 25. q. 3. ad 47. & suprà Palud. ad 2. Durandi, quem imitatur Turrec. & ita explicare videntur sententiam suam Glos. licèt non satis clarè in dicto capit. *Ex parte*. Idemque significant ibi Felin. num. 1. Dec. num. 7. & alij tùm ibi, tùm in dicto cap. *Latorem* 1. q. 1. & in capit. 1. de Simon.

Mai. Palud. Turrec. Glos. Ca. Ex parte. Felin. Dec. Cap. Latorẽ. 3. Victor.

Impugnatur primus modus explicãdi Simoniã contra solũ ius positiuum.

Hic verò modus explicãdi hanc Simoniam probari non potest, si propriè loquamur, & vis non fiat in verbis, vt rectè notauit Victor. in Relect. de Simonia num. 12. & seq. Nam primò pluris vendere aquam benedictam ratione benedictionis, Simonia est contra ius diuinum; & idem est in similibus rebus sacris, vt infrà videbimus. Et tamen res ipsæ sacræ factæ sunt per institutionem positiuam Ecclesiæ. Secundò hæc duo, videlicet benedicere aquam ad tales effectus spirituales, & prohibere, ne vendatur, valdè distincta sunt, vt per se notum videtur. Ponamus ergò Ecclesiam instituisse benedictionem aquæ, vt fecit, & non prohibuisse in particulari venditionem eius, nec comprehendisse venditionem sub aliqua generali lege sua; hoc posito nihilominus venditio illa Simoniaca erit, si vt aqua benedicta est, vendatur, id est, maiori pretio ratione benedictionis, quàm per se vendi possit: igitur talis Simonia non est de iure humano, sed ex ipsa rei natura. Non est enim tunc mala, quia prohibita iure humano; ponimus enim, nullum esse tale ius prohibens; est ergo prohibita, quia mala, ac subinde iure naturæ prohibita. Tertiò ostendimus supra, tractando de sacrilegio, & de immunitate templorum, sacrilegiũ, quod committitur vtendo profanè vasis sacris, esse contra legem naturæ, & similiter profanationem templi, & similia, licet talium rerum sanctitas sit de iure humano, ergò similiter Simonia, quæ necessariò sequitur ex rei consecratione, est contra ius naturale, licèt ipsa consecratio non sit de iure naturali. Tandem in ipsis Sacramentis simile quid inuenitur, nam institutio eorum est de iure diuino positiuo, sacrilegium autem, quod committitur, indignè illa sumendo, vel conculcando, vel (quod idem est) vendendo, est contra ius Diuinum naturale. Ergò non rectè explicatur membrum dicto modo, nisi de nomine (vt dixi) sit contentio; & dicatur esse de iure positiuo in radice, quod fortasse non negasset Durãdus, quamuis in hoc etiam satis diminutè loquatur. Veruntamen nec modus ille loquendi probandus est, quia re vera non declarat rem, & illa appellatio tantùm in illo sensu declarata nihil ad moralem quæstionem confert, vt in sequentibus videbimus.

4. Quando Simonia aliqua sit solum de iure positiuo.

Dicendum ergò est, tunc Simoniam aliquam esse de iure positiuo, quando immediatè habet talem malitiam ex vi prohibitionis Ecclesiæ vetãtis venditionem, aut pactum onerosum circa talem rem, intuitu religionis, seu reuerentiæ debitæ rebus sacris, ita vt talis actio illam malitiam non haberet, seclusa Ecclesiæ prohibitione, etiãsi res tam spiritualis, vel sacra esset, sicut nũc est. Probatur quia re vera hoc est necessarium, vt actio aliqua dicatur esse mala in aliqua specie vitij ex vi solius prohibitionis Ecclesiæ. Quod in primis declaratur exemplo, sumpto ex Concil. Trid. sess. 24. c. 18. de Refor. vbi de examinatoribus ad beneficia, dicit, *Caueant ne quicquam prorsus, occasione huius examinis, nec antè nec post accipiant.* Quam prohibitionem constat esse positiuam, & etiam subiungit: *Alioqui Simonis vitium tàm ipsi, quàm alij dantes incurrant.* Quæ verba non possunt nisi nimis violenter de sola pœna explicari. Præsertim cùm posteà pœnam subiiciat. A simili etiam potest hoc confirmari. Quia nunc contrahere matrimonium cum consanguineo in tertio gradu, vel quarto, est sacrilegium contra ius naturale, fornicari autem cum illo est incestus contra ius positiuum. Ratio autem discriminis est, quia matrimonium cum consanguineo non tantùm est illicitum, quia immediatè est contra legem Ecclesiæ prohibentem illud, sed etiam est sacrilegium contra legem diuinam naturalem vetantem facere sacramenta irrita, quæ obligatio ex natura rei sequitur, eo ipso quòd personæ factæ sunt inhabiles ad contrahendum, etiãsi hæc inhabilitas iure humano introducta sit. At verò copula illicita cum consanguinea accipit specialem circunstantiam incestus ex lege prohibente immediatè, quia per illam legem immediatè constituitur talis circunstantia vt necessaria ad debitam honestatem inter personas in tali gradu coniunctas. Ita ergo intelligi potest, & debet in materia præsenti: nã si actus fiat simoniacus ex institutione Ecclesiæ, solùm mediatè quatenus res sacratur, vel spiritualis fit ex institutione Ecclesiæ, & inde ex natura rei resultat ratio Simoniæ, tunc Simonia non est mala, quia prohibita, sed prohibita, quia mala, & contra ius naturæ: at verò si contingat immediatè ex sola prohibitione resultare Simoniam, non aliter mutata materia in ratione rei sacræ, vel annexæ rei sacræ, quàm per prohibitionem: illa erit propria Simonia de iure positiuo. Quòd autem hic modus possibilis sit, ostenditur ratione suprà insinuata, quia lex positiua præcipiens aliquem actum in aliqua materia virtutis, intuitu honestatis illius virtutis, habet vim constituendi materiam illam vt necessariam ad honestatem talis virtutis, & è conuerso lex prohibens aliquid intuitu alicuius virtutis, eo ipso constituit actum prohibitum in specie vitij contrarij illi virtuti, quia habet vim constituendi medium, & quasi taxandi illud in materia virtutis, vnde fit, vt actus prohibiti intuitu eiusdem virtutis excedant, vel deficiant à medio necessario talis virtutis, & consequenter habeant malitiam tali virtuti contrariam.

5.

Hoc autem principium supponitur vt manifestum ex materia de Legibus: Et fundamentum eius est, quia qui habet potestatem legislatiuam, habet etiam potestatem dirigendi actus subditorum in vnaquaque materia virtutis iuxta exigentiam eius, quod maximè est vniuersaliter verum in potestate diuina, & suo modo in potestate ecclesiastica, quæ immediatè ad internam animæ salutem ordinatur, & ideo generalius potest præcipere in omni materia virtutis, quàm lex ciuilis. Sic ergo in materia Religionis potest lex ecclesiastica aliquam actionem emendi, aut vendendi rem sacram, aut annexam rei sacræ de se non malam prohibere

NN

hibere intuitu Religionis tantùm, & ob reuerentiam rerum sacrarum, ac subinde constituere immunitatem à tali contractu vt necessariam ad seruandum debitum medium in honestate Religionis, & cultum debitum rei sacræ: Tunc ergo actio illa erit immediatè mala ex prohibitione Ecclesiæ, & illa malitia erit in specie Simoniæ, quia prohibitio fit in materia capaci illius malitiæ, & intuitu sacri cultus, cui malitia Simoniæ opponitur. Sicut in superioribus dicebamus, immunitatem loci sacri à negotiationibus, & forensibus iudiciis, & à violenta extractione delinquentium, qui eius custodiæ se committunt, licèt ex iure ecclesiastico sit, facere, vt actus contrarij sint sacrilegia talis speciei contra locum sacrum, ita ergo in præsenti, prohititio facit, vt talis venditio sit sacrilegium tale, quod est Simonia.

6. Obiectio.

Dices: Quomodo potest fieri talis prohibitio, quæ pertineat ad materiã Simonię, nisi supponatur fieri circa rem sacrã? Si autẽ res supponatur sacra, iam supponitur venditio eius ex se simoniaca absque supperaddita prohibitione positiua; nunquã ergo potest hæc malitia immediatè oriri ex prohibitione positiua. Respondeo, tripliciter posse id intelligi, iuxta tria, quæ in Simonia intercedunt, scilicet res vendita, pretium, & contractus. Potest ergo hæc Simonia intelligi, primò ex parte actionis vendendi, vel emendi, etiam si circa rem verè, & propriè sacra sit. Secundò ex parte rei, quæ vendi prohibetur. Tertiò ex parte pretij. Quãdo fit primo modo, oportet vt contractus, vel datio, & acceptio rei, quæ prohibetur, non sit propria emptio, & vẽditio, & ideo ex solo iure naturæ non sit prohibita etiam circa rem sacram, & nihilominus lex positiua illam prohibeat intuitu Religionis, quia est pactio aliqua habens magnam affinitatem cum emptione, & venditione, & consequenter magnam speciem, seu apparentiam eius, & ideo expedit prohiberi ad maiorem puritatem Religionis, & ad tollendam omnem occasionem, & suspicionem Simoniæ. Tunc ergo actio sic prohibita erit Simonia positiua, quia licèt res, circa quam versatur, sit verè sacra, nihilominus ipsa de se non erat mala, talis tamen erat, vt potuerit prohiberi intuitu Religionis, & (vt ita rem explicem) ad maiorem immunitatem rei sacræ ab omni labe Simoniæ, ideoque talis prohibitio constituit illã materiam in specie talis vitij, quod est Simonia. Exemplum sit; si Ecclesia prohibeat, vt in actuali administratione alicuius sacramenti nihil recipiatur etiam sponte oblatum, agere contra illam prohibitionem esset Simonia positiua. Quia illa acceptio de se nõ erat propria venditio, tamen ab Ecclesia ita prohibetur, ac si esset venditio. Item beneficiorum permutatio propria auctoritate facta, fortasse non est propria venditio sufficiens ad Simoniam ex natura rei; Ecclesiæ tamen prohibitio facit illã Simoniacam: Item compositio litis beneficialis per solam conuentionem partium, & alia similia exempla peti possunt ex c. *Quàm pio*, cap. *Quæsitum*, & cap. *Cùm olim*, de Rer. permut. & c. *Cũ pridem*, c. *Cum clerici*. de Pactis, & c. *Constitutus*, cum aliis de Transact. De quibus infrà ex professo dicemus, nunc enim solùm vt probabilia exempla hæc ponimus ad rem explicandam, quicquid sit de eorum veritate: Generaliter autem manifestum videtur, hunc modum prohibitionis, & Simoniæ esse possibilem.

Responsio.

Tripliciter posse fieri hanc prohibitionem.

Cap. Quãpio. Cap. Quæsitum. Cap. Cùm olim. Cap. Cùm pridem. C. Cùm cler. Cap. Constitutus.

6.

Secundus modus, alio modo fieri potest, vt venditio, quæ prohibetur, vera & propria sit, res autem circa quam prohibetur, non sit ita sacra, vt ex natura rei sit irreligiosa eius venditio, & nihilominus Ecclesia illam prohibeat, non instituendo circa rem talem nouam aliquam consecrationem, aut benedictionem, sed immediatè faciendo talem prohibitionem intuitu solius Religionis, & ob maiorem immunitatem rerum sacrarum ab omni labe Simoniæ, tunc enim etiã illa materia constituetur ex vi legis ecclesiasticæ in materia Religionis, quãtùm ad abstinentiam ab illa actione, & consequenter contrarius actus constituetur in materia Simoniæ. Hic autem modus non potest contingere circa rem in se verè sacram, vt ratio supra facta probat, potest tamen contingere in re annexa aliquomodo rei sacræ, potest enim esse tã remota annexio (vt sic dicã) vt ex natura rei non sufficiat ad materiã Simoniæ, & nihilominus sufficiat, vt per legem positiuam compleatur. Sicut de incestu supra dicebamus, quod licèt coniunctio sanguinis in tertio gradu ex sola rei natura non sufficiat ad incestum, vel ad irritandum matrimonium, est sufficiens fundamentum, vt per legem humanam possit prohiberi intuitu castitatis, seu honestatis inter consanguineos: Ita ergo in præsenti cum proportione. Exemplũ autem esse potest in officio Oeconomi, aut thesaurarij rerum Ecclesiasticarum, habent enim aliquam connexionem, & affinitatem ad res sacras, non verò tantam, vt ex natura rei sit Simonia vendere tale officium; accedente autem Ecclesiæ prohibitione, erit Simonia iuxta cap. *Saluator* 1. q. 3.

Cap. Saluator.

8. 3. modus.

Tertio modo. Vt pro re spirituali nõ detur temporale pretium, sed spirituale, nihilominus permutatio prohibeatur sub hac specie, vt cum dicto exemplo de permutatione beneficiorum, & ex discursu materiæ constabit. Nã discurrendo per singula materias, vel actiones Simoniæ applicabimus hanc veluti regulã ad explicandum, quis modus Simoniæ in vnaquaque reperiatur. Nunc breuis ratio regulæ reddi potest, quia in Simonia, quæ per se talis est, illa tria requiruntur, scilicet materia, quæ est res sacra, pretium temporale, & pactio, seu venditio, quæ est actio sacrilega: ergo vt actio, quæ ex natura sua talis non est, per prohibitionem talis fiat, oportet, vt seruet proportionem, vel in materia, vel in pretio, vel in pacto, ad aliam, quæ per se talis est, vt intuitu eiusdem religiosæ honestatis prohiberi possit, & de facto prohibeatur: omnibus autem modis explicatis potest seruari proportio in prohibitione, si illo intuitu fiat: ergo in ordine ad rectam rationem inducit tale præceptũ honestatem eiusdem rationis intra latitudinem illius virtutis.

9. Fundamenta Durandi eueruantur.

Ex his facile est respondere ad fundamenta Durandi. Ad primum dicitur falsum esse assumptum: nam transgressio legis positiuæ nõ est tantùm inobedientia, imò nec est formaliter inobedientia nisi fiat ex formali intentione, & contemptu præcepti, aut legislatoris; alioqui solùm generali ratione, & quasi materialiter inobedientia est, formaliter verò, & specificè est tale vitium, qualis est materia legis, & modus prohibitionis eius. Quod eisdem exẽplis, quæ Durãdus adducit, probamus. Nam comedere carnes in die prohibito intemperantia, est, & non tantum inobedientia & similiter comedere pluries in die ieiunij, violare etiam immunitatem Ecclesiæ aliquem violenter extrahendo, sacrilegium est, & non tantùm inobedientia, & sic de aliis. Ad Diuus Thom. autem ibi citatum respondet Caiet. in eodem loco, quãdo D. Th. dicit, ea quæ sunt mala, solum quia prohibita, talia esse, vt ad nullam virtutem pertineant

D. Thom. Caiet.

præter

præter obedientiam, intelligendum esse cum addito *secundùm se*. Sic enim, ait, *multa cadunt sub humanum præceptum, quæ secundùm se ad nullam spectant virtutem.* Sed hoc etiam non videtur verum, quia aliud est, non pertinere ad virtutem, aliud non cadere sub obligationem virtutis, vt ex D. Th. in eodem loco constat, vbi dicit non omnia opera virtutũ cadere sub præceptũ, ac subinde multa pertinere ad virtutem, & non ad obligationẽ virtutis. Illa ergo, quæ sunt mala, quia prohibita: talia sunt, vt eorum opposita secundùm se non sint de necessitate, & obligatione alicuius virtutis, vt per se constat, nihilominus etiam secundũ se possunt pertinere ad virtutem aliquã, vt ieiunare ad temperantiam pertinet, etiam quando non præcipitur, & audire Missam, & similia. Imò videtur hoc necessariò esse præsupponendũ ad legem humanã, quia non potest præcipere nisi honesta, nec præcipiendo facit honesta in specie virtutis determinata præter obedientiam, sed supponit esse honesta, & facit necessaria.

10. Interpretatur D. Thō. Caiet.

Quare possemus intrepretari D. Th. cùm ait, ad nullam virtutem talia pertinere, intelligere non pertinere quoad obligationem, & necessitatẽ, non tamen excludere, quin possint pertinere quoad honestatem. Et fortasse Caiet. nõ aliud voluit. Adde verò vlteriùs interdũ posse præcipi id, quod secundùm se ad nullam virtutem pertinet, & per præceptum constitui non solùm in necessitate virtutis, sed etiam in honestate virtutis. Vt Ecclesia prohibet, verbi gratia, ieiunium in die Dominico, & tamen abstinere à ieiunio in illo die secundùm se non pertinebat ad virtutem, sed erat quid indifferens: & hoc satis est ad legem humanam, potest enim actum de se indifferentem præcipere. Et licet semper præcipiat illum propter honestum finem, non tamen cadit sub præceptum finis legislatoris, sed tantùm actus præceptus. Et ita non repugnat, aliquem transgressorem alicuius legis humanæ habere tantùm malitiam inobedientiæ, quando scilicet materia eius ad nullam aliam specialem virtutem pertinet præter obedientiã, quod fortasse voluit indicare D. Thom. At verò quando materia præcepti pertinet ad specialem virtutẽ, vel ex vi præcepti in illa collocatur tanquam necessaria ad honestatẽ illius virtutis; tunc trãsgressio habet specialem malitiam contrariam illi virtuti, & non tantùm obedientiæ: & ita est in præsenti, vt declaratum est.

11. Lex licet nõ posset mutare res in esse physico, potest tamen mutare quoad esse morale.

Ad secundum argumentum Durandi iam est responsum, quod potest esse res sacra, & actio non simoniaca ex sola rei natura, & fieri simoniaca ex vi prohibitionis, potest item esse res annexa rei sacræ, sed non tàm arcto vinculo, vt sufficiat ad naturalem Simoniã, per prohibitionem autem possit fieri. Cùm verò Durandus ait, legem non posse mutare rerum naturas: respondemus, verum esse non mutare illas in esse physico, seu reali, nihilominus tamen mutare illas quoad esse quoddã morale, & quoad necessitatem, vel mediũ virtutis. Sic enim lex iustitiæ taxans pretia rerum, mutat valorem earum, & mutat medium iustitiæ in earum commutatione seruandum: & sic etiam potest præscribere tempus, & locum, & modũ necessariò seruandum in operatione, vt studiosè fiat etiam in proprio genere virtutis: & talis mutatio est, quæ in præsenti fit. Neque satisfacit Durandus intentioni Iurium, & Canonistarum, cum actiones sic prohibitas simoniacas appellant. Tum quia vitium non est simile alteri in ratione, neque in nomine propter similitudinem pœnæ, vt patet de homicidio, & adulterio: & in præsenti alienatio rerum Ecclesiasticarum solet puniri eisdem pœnis, quibus Simonia, & tamen Simonia non est. Tum etiã, quia in ordine ad confessionem multùm interest, vno, vel alio modo loqui de tali actu. Nã si sententia Durandi esset vera, non oporteret, in confessione exprimere Simoniam prohibitam ab Ecclesia, sed sufficeret dicere fuisse quandam inobedientiã in materia graui; quia adiectio pœnarum, vel sola denominatio analoga ob similitudinem pœnarum non sufficit ad obligationem confessionis, vt constat. At certum est, talem Simoniam esse confitendam in specie, & vt Simoniam, vt constat ex consensu, & praxi totius Ecclesiæ. Est ergo illa Simonia non solùm quoad culpam, sed etiam quoad pœnam.

Hæ actiones Simoniacæ non sunt solũ in pœna, sed etiam in culpa.

12. Hanc Simoniam positiuam solùm esse propriã legis gratiæ.

Atque hinc constat, Simoniã hanc, quam positiuam appellare possumus, propriam esse temporis legis gratiæ, nã in statu legis naturæ non constat nobis fuisse huiusmodi prohibitionem positiuam, licet illã fuisse non repugnauerit; quia non deerat potestas legislatiua, & prohibitio poterat esse conueniens. Minùs autẽ erat tunc necessaria, quia non erant tot spiritualia dona, nec etiam tot res temporales spiritualibus annexæ, & ita ibi sufficere poterat ipsa naturalis legis directio. Imò etiam in lege scripta non inuenimus de hoc speciale præceptum, sed tantùm sub communi voce munerũ, & magis ad iudices, quàm ad sacerdotes: licet à fortiori omnes comprehenderit, maximè quia sacerdotes tunc etiam erant iudices in multis, & præcipuis rebus. Illa tamen prohibitio purè moralis videtur fuisse, & naturale ius proponens, ac declarans. Quare etiam in illa lege nulla videtur fuisse propria Simonia positiua.

13. Simoniam positiuam esse mortalem vi suæ materiæ.

Tandem colligitur ex dictis, hoc peccatum Simoniæ, etiam quando est contra legem positiuã, mortale esse ex vi suæ speciei, & materiæ; nã re vera eiusdem speciei est cum Simonia contra legem naturalem, quia diuersitas præceptorum quoad efficientes causas eorum non variat speciem peccati, quando in materia eiusdem rationis versantur, & eandem virtutis honestatem respiciunt; quia species tam præcepti, quàm virtutis ex obiecto, & motiuo sumitur, & consequenter species vitij sumenda est per recessum ab his, seu per carentiam honestatis debitæ, quæ eadem est, etiamsi ex diuersis præceptis debeatur. Est ergo hæc Simonia eiusdem speciei cum Simonia naturali iure prohibita, ac subinde eiusdem est grauitatis substantialis. Ac denique in illam conueniunt omnia, quæ de hac grauitate diximus in capit. 3. his exceptis, quæ pertinent ad intrinsecam connexionem malitiæ cum tali materia, vel actione secundùm se spectata, illa enim in hac Simonia non reperitur, vt satis declaratum est. Et hactenus de hac prima diuisione Simoniæ.

CAPVT VIII.

INCIPIT EXPONI SECVNDA DIVISIO EX PARTE MATERIÆ.

An diuidi possit Simonia in eam, quæ in materia naturali, vel supernaturali versatur, & consequenter, An detur aliqua Simonia in materia merè naturali?

1. Quãdo aliquid dicitur materia Simoniæ, non ex eo dicitur prohiberi omnis mo-

Post explicatum ius prohibens Simoniã, dicendum sequitur de materia eius, nam inde tanquam ex obiecto habet rationem suam. Et quoniã hæc materia multiplex est, per partes explicanda est, & in singulis declarabimus, quo iure prohibeatur emptio, & venditio circa talem materiam. Est autem hic pro tota hac parte supponendum,

dus recipiendi aliquid temporale.

quando dicimus, aliquam esse materiam Simoniæ, non statim improbare omnem modum recipiendi aliquid temporale occasione illius materiæ, sed solũ pretium, vel quod habet rationem pretij. Quid autem nessarium sit, vt aliquid detur vt pretium, vel quando aliter dari intelligatur, in tertia diuisione principali explicandũ est. Hoc supposito cùm materia Simoniæ variis modis diuidi possit ab vniuersalioribus incipiendo, proposita diuisio ante omnia examinanda est. Et quoniam ex dictis suprà circa definitionem Simoniæ manifestum est, dari aliquam materiam supernaturalem Simoniæ, tota præsens quæstio huc reuocatur, An possit dari aliqua Simonia, quæ in materia purè naturali versetur? Voco autem purè naturalem materiam illam, quæ potest esse in homine ex vi luminis, ac rationis naturalis, eiusq; naturali arbitrio subiacet. Hæc autem duplex esse potest, vna merè corporalis, & humana, vt sunt bona corporis, & fortunæ, alia spiritualis aliquo modo, vt scientia, & res sacræ ad naturalem Dei cultum pertinentes. De prioribus rebus nulla est quæstio, notum est non esse materiam Simoniæ, & à fortiori patebit ex dicendis. Circa res ergo posterioris generis est nonnulla dubitatio.

2. An scientias naturales vendere sit Simonia.

Primò quidem propter scientias naturales, quas homo materialiter acquirere potest, & aliis communicare, illas enim pretio vendere, videtur iniquum, quia rationes factæ de Simonia ad talem venditionem possunt applicari. Nam etiã de his scientiis dici potest, quod de sapiẽtia dicitur Prou. 3. *Pretiosior est cunctis opibus, & omnia, quæ desiderantur, huic non valent comparari.* Ergo etiã hæc scientia non potest pretio æstimari, ergo iniquũ est, illam pretio vendere, habetque ex hoc capite eandem malitiã, quàm Simonia. Et ideo Sapiens Prou. 23. generaliter monet, *Noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.* Potest hoc confirmari. Primò, quia omnis veritatis cognitio, atque adeo omnis scientia est ab Spiritu sancto, etsi naturalis sit, teste Aug. libr. de Magist. c. 12. aliàs 13. ergo id satis est, vt sit materia Simoniæ. Cõfirmatur secundò, quia scientia naturalis extenditur ad cognoscendum verum Deũ, ergo saltẽ illa cognitio naturalis Dei, est inuẽdibilis, nam contra reuerentiã Deo debitã est vendere veritatem eius. Aliàs simplices, & idiotæ, qui per se non possunt naturalem cognitionẽ Dei assequi, cogi possent ad illã emendam, & qui pretiũ nõ haberent, cogerentur illa cognitione carere, sine qua beati esse non possunt, quod absurdum est. Vnde tandem cõfirmatur, quia aliàs posset homo beatitudinem suã naturalem pretio cõparare, quod per se statim apparet absurdum. Sequela verò patet, quia beatitudo illa naturalis per industriam hominis potest obtineri, stando in pura natura, vt nunc loquimur.

Prouerb. 3.

Prou. 23.

Aug.

3. An esset simoniacũ vẽdere illa, quibus Deus coleretur ab homine in pura natura creato.

Secundò, ac principaliter est difficultas, quia in pura natura esse posset, & deberet cultus Dei religiosus, vnde posset etiam esse sacrificiũ, & consequenter etiam sacerdotium, cæremoniæ religiosæ, quæ suo modo ad beatitudinem naturalẽ consequendam, vel ad Dei fauorem imperrandum deseruirent. Ergo in his omnibus esset tunc efficiens materia Simoniæ, cũ tamen tota illa materia naturalis sit, vt constat. Probatur consequentia, quia tũc etiam posita humana institutione circa hęc omnia, iniquum, & contra Dei reuerentiã esset sacerdotia, vel sacrificia vendere, & sic de cæteris. Et confirmatur, quia circa talẽ materiam naturalem verum sacrilegium contra naturalem legem cõmitti posset per alias actiones, quibus res illæ sacræ conculcarentur, aut ad communes vsus transferrentur, & indignè tractarentur. Nam sacrilegium Religioni ex natura rei opponitur, ideóque vbi est vera Religio, etiam verum sacrilegiũ esse potest. Ergo etiam esset sacrilegium commutare illas res sacras pro temporali pretio, nam per hoc indignè tractarentur; hoc autem sacrilegium Simoniam vocamus, vt diximus; ergò.

4. Duplicia dona intellectus, & voluntatis in homine intelligi possunt.

In hoc puncto supponendum est, tantùm duplicia dona spiritualia, & naturalia in homine intelligi posse, intellectus scilicet, & voluntatis; ad hæc enim omnia reducuntur, quæ excogitari possunt. Et in eis est considerandum, spiritualia dona, quæ in homine sunt, non posse à possidente secundùm suam substantiam vendi, non solum iure, sed neque etiam facto, ita scilicet vt in alium transeant physicè, vt per se illum perficiant, quia non possunt ab vno ad alium transferri. Sicut enim non possum alteri donare meam propriam animam, nec intellectum, aut voluntatem, ita nec habitus, vel actus, qui in his potentiis sunt. Solum ergo potest in his intelligi venditio, quantùm ad vsum talium donorum, id est, quantùm ad externa opera, quæ ab illis procedunt, & in alterius vtilitatem, vel commodum fieri possunt. Potest autem hæc venditio intelligi, quantùm ad factum spectat, vel tantùm vendendo ipsa opera talium donorum, vel quodammodo vendendo fontem illorum; ad eum mdum, quo venditur homo, quando venditur libertas eius. Ita enim posset artifex, vel philosophus vendere alteri suam artem, non vt illum doceat, nec etiam vt suam perfectionem intellectualem physicè in alium transferat; sed vt ciuile dominium eius alteri tribuat, ita vt qui vendit, teneatur vti arte, vel scientia ad nutum, vel voluntatem alterius, & illi tantùm pro illis fructificare, & lucrifacere. In quo est etiam cõsiderandum duplices effectus, seu dupliciaopera prouenire ex virtutibus intellectus. Quædam enim sunt merè corporalia, siue transeuntia, vt cantus, pulsatio citharæ, & similia; siue permanentia, vt pictura, &c. Alia dicuntur spiritualia, non quia per corpus non fiant (quia inter homines non potest esse communicatio talium donorum, nisi medio corpore) sed quia proximè, & per se ordinatur ad instruendam mentem alterius, vel voluntatem mouendam, aut dirigendam. De prioribus ergo nulla est quæstio, tum quia (vt dixi) non computantur inter spiritualia etiam naturalia. Tum etiam quia per se notum est, vendi posse, & iusto pretio æstimari. Solùm ergo de posterioribus est nonnulla sententiarum diuersitas.

5. Dona intellectus, & voluntatis vẽdere Simoniam esse, quidam dicunt.

Prima opinio docet, nec voluntatis dona, neque intellectus vendi posse licitè, & sic eum, qui vendit scientiam naturalem Simoniam committere. Quam sententiam ex Theologis antiquis tenuit Altisidorensis lib. 3. Summæ tract. 27. cap. 3. quæs. 2. sequitur Alens. par. 2. q. 167. memb. 4. dub. 2. & D. Thom. 4. dist. 25. q. 3. art. 2. q. 2. in corp. & ad 8. quodlib. 8. ar. 11. vbi sic illam explicat. Quia docens scientiam, vel artem humanam, licet possit locare operas suas, si intendat veritatem ipsam vendere, simoniacus est. Et idem sequitur Syluest. verb. *Simonia* q. 20. & verb. *Doctor* q. 9. Ex Canonistis citatur pro hac sententia Glossa in cap. *Non licet* 11. q. 3. & sine dubio multùm fauet, quatenus ait, aduocatum, vel Iurisperitum posse quidem pecuniam accipere pro consilio, vel patrocinio, quando in eo laborat: tamen si sine speciali studio, & labore possit illud dare, teneri gratis dare: non dicit tamen esse Simoniam, si aliter faciat. Referuntur etiam

Altis. *Alens.* D. *Thom.*

Syluest. *Glos.*

Hostiens. etiam Hostiens. & alij in cap. *Quia nonnullis*, de Magist. Sed illi non loquuntur de Simonia, sed disputant. Quādo Magister iustè, vel iniustè aliquid exigat ab auditoribus. Vnde nō video, cur Soto dixerit hanc esse opinionem communem Iuristarū. *Soto.* Quidam verò hanc sententiam limitant dicentes, venditionem talium rerum esse Simoniam lato modo, non proprio. Sicut Glossa in capit. 1. de Magis. verb. *Consuetudinis, quasi Simoniacam* vocat vendere licentiam docendi. *Glos.* Et Richar. 4. distin. 25. art. 3. q. 2. *quasi Simoniam* appellat pretium doctrinæ exigere, quando quis alias recipit iustū stipendium pro legendi munere. *Richard.* Citatur etiam pro hac sententia Anton. Sed re vera illam non docet, licèt in aliis non distinguat Simoniā à turpi lucro 2. 2. part. tit. 1. capit. 5. §. 17. not. 6. *Anton.*

6. Secunda opinio asserēs vendere dona naturalia non esse Simoniam.

Secunda opinio est extremè contraria, nimirū nullum genus Simoniæ posse versari in materia merè naturali, ac subinde in homine in puris naturalibus constituto non posse hoc genus vitij reperiri. Et consequenter neque in homine, qui nunc colit Deum ductus sola ratione naturali sine vlla fidei, vel rerum supernaturalium cognitione: hæc enim omnia se se consequuntur, vt constat. *Ratio.* Ratio verò omnium est, quia materia Simoniæ est res spiritualis & denominatur ab spiritu increato, & non a creato, vt suprà dictum est circa definitioné: huiusmodi autem res spiritualis supernaturalis est, & pertinens ad ordinem gratiæ. Cuius rei fundamentum ex Scriptura sumptum est, in qua solùm de donis Spiritus sancti, & gratiis gratis datis, vel ministeriis spiritualibus sermo est, vbi huius vitij fundamentum, & malitia indicatur, vt patet ex Matt. 10. Act. 8. ergo. *Matth. 10. Act. 8.* Et confirmatur, nam malilitia Simoniæ in hoc consistit, quod non gratis datur id, quod gratis acceptum est, vel quia venditur id, quod non est proprium, aut id, quod vendibile non est: nihil autem eorum conuenit in naturalia opera, quantunuis spiritualia, seu intellectualia, quia illa gratis non accipiūtur, sunt enim naturæ debita. Et quanuis ipsa natura gratis accipiatur ab eius auctore, tamen ipsa non venditur, sed aliquis vsus eius, qui supposita naturæ institutione debitus illi est: vnde quicquid huiusmodi est, proprium est ipsius hominis, nam propria industria, & viribus illud acquirit, suoque arbitrio, subiacet: Denique licèt tale bonum secūdum physicam proportionem non habeat comparationem cum materiali pretio, tamen secundum moralem æstimationem, & in ordine ad vsus humanos potest illam habere, & venditioni exponi, vel pecunia comparari, nec in hoc fiet alicui iniuria, nec aliunde apparet indecentia, aut deordinatio in tali actione: ergo. Atque hanc sententiā tenet Soto, si attente legatur dicta quæstion. 5. art. 1. *Soto.*

7. Dona naturalia in tres classes diuiduntur.

Pro resolutione aduerte, aliud esse quærere, An vendere hæc spiritualia dona naturalia sit Simonia? vel generaliùs quærere, An sit bonum, vel malum? posset enim esse malum, quanuis Simonia non esset. Distingui etiam præterea possunt hæc bona in tres classes; Quædam enim sunt merè intellectualia, & talia voco omnia illa, quæ perficiunt intellectum, siue speculatiuum, siue practicum, & per se non ordinantur ad honestatem moralem. In secundo ordine bono bona, quæ perficiunt tàm intellectum, quàm voluntatum in ordine ad honestos mores virtutum moralium, vt præcise versantur circa obiecta, & personas creatas: In tertio specialiter constituo ea, quæ spectāt ad naturalem cultum, & religionem Dei, vt naturaliter cognosci potest, & coli.

8. Dona intellectualia siue speculatiua siue practica non sunt materia Simoniæ. *D. Thom. Caiet. Rich. Palud. Durand. Angel. Armac. Adrian. Nauar. Vict. Sot.*

Dico primò, Spiritualia dona naturali more intellectualia, siue speculatiua, siue practica eo modo, quo de facto ab homine vendi possunt, nec sunt, nec esse possunt materia Simoniæ. Hanc assertionem sumo ex diuo Thoma 2. 2. quæstione 71. articulo. 4. ad 2. & quæstione 100. articulo 3. ad 3. Caietano dicto artic. 3. & in Sum. verb. *Simonia*: eandem docent in 4. dicta 25. Richar. articulo. 3. quæstione 2. Palud. quæstione 5. Durand. quæstion. 3. Angel. *Simon.* 1. in principio, Armach. libr. 10. capite 8. Adrian. quodlib. 9. Nauarrus, Victor. Soto, & Moderni omnes. Et probatur sufficienter ex fundamento secundæ sententiæ, quia Simonia est peccatum contra religionem, in tali autem venditione nihil agi potest contra religionem, siue infusam, siue merè acquisitam, & naturalem, ergo. Maior supponitur tùm ex dictis, tum ex conceptu omnium loquentium de Simonia; tum etiam quia nisi in hoc conueniamus, non potest esse firma, & (vt ita dicam) vniuoca disputatio, aliàs enim omne vitium commissum in rerum venditione poterit quis vocare Simoniam. Minor autem etiam videtur, per se nota, quia venditio illa nullo modo est contra Religionem, vel cultum Dei, quia materia eius non habet Deum pro obiecto quod, vel cui, vt patet de omnibus artibus humanis, & de scientia iuris humani, mathematicis, philosophia naturali, & cæt. Et licèt contingat scientiam habere Deum pro obiecto, vt Metaphysicam, non refert, quia non respicit illum vt colendum, sed vt speculatiuè cognoscendum. Est ergo manifestum, in hac actione non interuenire irreligiositatem aliquam, ac subinde nec Simoniam. Quod ampliùs explico nam si per impossibile posset quis scientiam alterius destruere, vel per maleficium memoriam eius prorsus auferre, peccaret contra iustitiam, non verò contra religionem ratione nocumenti, sed solùm ratione maleficij, quando interuenerit, quod est per accidens, & est vitium alterius generis, ergo signum est illam non esse materiam religionis, nec vitij contrarij, scilicet sacrilegij, & consequenter nec Simoniæ.

9. Vendere hæc bona naturalia non habet malitiā moralem, & quanuis aliquā habeat, Simonia nō est.

Dico secundò: vendere hæc bona intellectualia eo modo, quo vendi possunt de facto, per se loquendo nullam malitiam moralem continet, & si contingat illam habere, Simonia non erit. Probatur prima pars, quia nemo potest vendere hæc bona, prout illa in se habet, vt transferat in alterum, quia hoc stultum esset, cùm sit impossibile, & ita hoc non potest esse iustum, neque iniustum, nec moraliter consideratur. De facto ergo potest homo vendere illam operam, & laborem, quem ponit in docendo, siue tantùm vnum actū vendat, siue locet operam suam ad multum tempus, siue quodammodò vendat totam suam artem concedendo alteri totū vsum, & fructū eius in perpetuū, seu obligando se in perpetuū ad vtendū, vel lucrandum cum illa ad arbitrium alterius. In toto ergo hoc facto non inuenitur iniquitas per se loquendo, quia nec est contra Religionem, vt declaratum est, nec est contra iustitiam, quia illa omnia possunt arbitrio hominum iusto pretio æstimari, vt constat ex vsu, & communi hominum æstimatione, à qua, pretia rerum temporalium, corporalium, & humanarum accipi solent. Et iuxta hanc considerationem solet res natura sua nobilior minori pretio æstimari, vt æquus, quam seruus, quia in ordine ad humanos vsus

vtilior reputatur. Item ille labor docendi, siue vtendi arte aut liberali, aut mechanica corporalis est, licèt per intellectum dirigatur, est ergo pretio æstimalis, ergo si iusto pretio vendatur, nulla erit iniustitia. Suppono enim ex parte contrahentium concurrere alias conditiones necessarias ad iustitiam, vt facilè fieri potest, quòd si interdum non concurrant, erit per accidens, hic autem per se loquimur. Et eadem ratione nihil in eadem venditione per se committitur contra charitatem, quia nemo tenetur per se loquendo laborem suum, & operam pro alio gratis impendere, quòd autem interdum possit teneri propter necessitatem, est per accidens ad præsentem cõsiderationem. Sic enim etiam potest in hoc peccari contra Religionem, vt si quis habens votum gratis docendi, pretium acciperet, quod, vt constat, extrinsecum est.

10. Soto.

Atq; hinc facilè probatur altera pars, quam probat Soto simul cum prima assertione, quia si vendere doctrinam naturalem esset Simonia, etiã vendere laborem, & operam adiunctam, esset Simonia, sicut de Sacramentis infrà dicemus. Sed responderent alij, vel non vendi laborem, sed locari pro stipendio, quod etiam in spiritualibus licet, vel ex natura rei non esse simoniacum vendere materiale sine formali. Sed profectò etiam vendere formale non est Simonia, vt statim dicam. Propria tamen ratio huius partis est eadem, quæ primæ conclusionis. Quia materia illius actus non est materia Religionis, ergo licèt circa illam peccetur, erit iniustitia, vel immisericordia (vt sic dicam) non Simonia, vel si ratione voti materia fiat Religiosa, esse poterit infidelitas in Deum, quod est vitium longe diuersum à Simonia. Meliùs tamen hæc pars intelligetur per aliquas illationes, quibus possunt ex hoc principio aliqui morales casus definiri.

11. Non est Simoniacus, qui vendit doctrinam etiamsi intẽdat vendere veritatem naturalem.

Ex dictis ergò sequitur primò, non esse Simoniacum illum, qui vendit doctrinam, etiam si intendat directè vendere ipsam veritatem naturalẽ. Probatur, quia illa veritas nec per se supernaturalis est, vt supponitur, nec est res sacra, aut per se ordinata, & instituta ad cultum Dei, ergo non est in materia Simoniæ, ergo licet intentio directè feratur ad illius venditionem, non facit actionem simoniacã. Atque hoc significauit diuus Thomas in dicto articulo 3. mutando loquendi modum, quem in quodlibetis tenuerat, vbi venditionem veritatis naturalis vocat Simoniam. In dicto tamen articulo 3. solùm dicit, grauiter peccare, qui sic vendit veritatem, & eodem modo loquitur in 4.

D. Thom.

12. Cur sit graue peccatum vendere veritatem, & quale sit. S. Thom.

Sed quæres, cur illud sit graue peccatum, & quale sit? Respondeo iuxta ea, quæ S. Thomas significat, tunc aliquem propriè vendere veritatẽ, quando vltra condignum pretium sui laboris, vel operis, quod ponit in docendo, aliquod speciale pretium pro veritate ipsa exigit; tunc enim iniustitiam committit, quia vel bis vendit idem, vel vendit rem non suam; Veritas enim considerari potest duobus, vel tribus modis. Primò vt est in mente docentis; & sic non venditur, quia vt sic non datur alteri, vnde pro illa vt sic, pretium accipere, clara esset iniustitia. Secundò consideratur, vt est in signo, in verbis, vel scriptura docentis, vel quod idem est, vt in illis verbis est obiectiuè respectu addiscentis. Et vt sic non distinguitur ab ipsa doctrina, vnde licet maximè vendibilis esset, non posset vendi pretio distincto ab ipsa doctrina, quia qui tenetur docere, tenetur veritatem docere. Ergò vendere hoc modo veritatem distincto pretiò ab ipsa doctrina, est idem vendere bis. Hoc autem fit, quoties vltra iustum pretium pro labore docendi aliquid accipitur propter ipsam veritatem, quę dicto modo est in doctrina, quia in prima obligatione ad docendum includitur obligatio vera docendi, vnde idem bis venditur. Tertiò potest veritas considerari, vt incipit esse subiectiue in mente discentis; & vt sic iam non computatur inter bona docentis, sed addiscentis, quod bonum ipse sibi acquisiuit suo labore, & industria: ergo non potest Doctor pro illa veritate sic spectata peculiare, seu maius pretium postulare, quia non potest vendere rem non suam: & pro auxilio, quod ipse tribuit discipulo ad acquirendam veritatem illam, iam accepit condignum pretium in suo opere, & labore, nam illa industria non est quid distinctum ab opere, & labore. Sic ergo potest committi peccatum iniustitiæ in venditione veritatis. Non est tamen Simonia propter rationem dictam, quia illa materia, & inæqualitas est alterius ordinis. Si verò ponamus, Magistrum nec velle, nec accipere pretium excedens valorem sui operis, & laboris, licet directè intendat vendere veritatem ipsam, non video in illa intentione grauem malitiam, vel iniquitatem, sed ignorantiam, quia ille nescit adaptare intentionem actioni iustæ, quam facit; vel certè intentio illa ita interpretanda est, vt est, vt ille velit expressè se obligare ad veritatem docendã, & hoc modo directè intendat veram doctrinãm, & solidam, non fucatam, vanam, & falsam; at hoc bonum est.

13. Non peccat, qui auget pretium suæ doctinæ propter aliquã eius excellẽtiã, licet in docẽdo minùs laboret. Soto.

Secundò infero, non peccare aliquem, etiam si augeat pretium suæ doctrinæ, vel propter doctrinæ nobilitatem, vel propter eximiam peritiam personæ, etiam si labor corporalis maior non sit, imò licet sit minor, vel nullus. Hoc attigit Soto argumentando contra primam sententiam, hinc à singulo benè colligens: hanc esse materiam Simoniæ. Nam in materia Simoniæ licet contingat rem materialem subiectam spirituali esse æstimabilem pretio, non potest tamen pretium augeri propter id, quod est spirituale in tali materia: at hic licet augere pretium laboris, & operis propter dignitatem scientiæ, & doctrinæ. Hoc autem ita esse constat ex communi vsu omnium vniuersitatum: nam cæteris paribus, maiori stipendio conducuntur magistri nobiliorum scientiarum, vel artium; & excellentiores, ac famosiores in vnaquaque arte cariùs solent vendere suam doctrinam, quam inferiores in eadem. Ratio autem est, quia doctrina ipsa ex obiecto redditur dignior, & consequenter prout vendibilis est, redditur etiã maioris æstimationis, & valoris. Et similiter ex parte personæ docentis plurimũ augetur doctrinæ æstimatio, nam vt Ambr. dixit: *Primus discendi ardor nobilitas est Magistri.* Vnde etiam ad omnem humanum vsum doctrinæ multùm valet æstimatio, quæ ex auctoritate docentis nascitur. Ergo totum hoc considerari iustè potest ad pretij æqualitatem, ac subinde potest iustè augeri pretium ex his capitibus. Quare non bene dixit Glossa suprà citata, teneri Doctorem ad dandum gratis consilium, quando sine studio, & labore illud dat. Est enim hoc falsum, quia illa actio non solùm ex labore, sed ex se, & ex aliis circunstantiis habet suum valorem. Eo vel maximè quod in compensando tali opere, non est tantùm consideranda facilitas, quam nunc habet operans in illo præstando, sed pensandæ sunt omnes præteritæ expensæ

Ratio.

Ambr.

Glos.

expensæ,ac labores,quibus facilitas illa comparata est;nam omnia illa nunc influunt in hoc opus, redduntque illud maiori valore, & pretio dignum.

14. Licet talis doctrina sine labore sit parta, potest eius vsus vendi.

Addo denique quod licet illa scientia naturalis esset sine vllo labore parta, vel à Deo per accidens infusa, non esset iniustum, neque illicitum per se loquendo illius vsum, seu doctrinam vendere iuxta condignam æstimationem talis operis secundùm se spectati, quia opus eiusdem rationis est, & eiusdem valoris, & æstimationis, etiamsi principium eius miraculosè collatum fuerit, quia etiam tunc principiũ ipsum naturale manet. Sicut si Deus miraculosè alicui restituat manum aridã, non minus potest vendere opera eius, quam si è natiuitate illam haberet. Denique valor rei non B semper attenditur ex modo, quo comparata est, nec ex pretio magno, aut paruo, aut nullo, quo constitit, sed ex intrinseca natura, & valore eius iuxta communem æstimationem.

15. *Altis.*

Vnde obiter constat, quàm sit infirmum argumentum Altissiodorensis probantis scientiam non posse vendi,quia omnis scientia est gratis ab Spiritu sancto: nullius enim valoris est consecutio, tum quia naturalis scientia est ab Spiritusancto gratis, vt ab auctore naturæ,non vt auctore gratiæ; ille autem respectus non reddit rem inuendibilem; aliàs nihil vendi posset. Tum etiam quia, licet esset data supra ordinem naturæ, atque adeo quodammodò magis gratis, quàm naturalia dona,nihilominus opera, quæ ex illa nascuntur, vt C doctrina, artificia, & similia sunt opera naturalia omnino, & eiusdem valoris, & æstimationis cum his,quæ oriuntur à principio naturaliter consecuto. Dixi autem *per se loquendo*,id est, ex vitalis operis, & ex sola rei naturâ, quia si Deus infunderet talem scientiam per modum gratiæ gratis datæ in ordine ad fidei confirmationem,& ad communem vtilitatem spiritualem Ecclesiæ,& ad hunc finem daretur specialis gratia actualis in ipso vsu talis scientiæ,tunc iam reputaretur vt gratia simpliciter supernaturalis,& aliter esset iudicandum de illa iuxta dicenda inferiùs de gratiis gratis datis.Et ita sensit Nauar.cap.23.nu.99.dicit enim ad propriam Simoniam non satis esse donũ esse supernaturaliter datum, nisi sit datum ad salutem animarum.Idémque sentit Sot.d.q.5.verb. *Colligamus ergo* post 2.conclusionem.

Nauar. *Soto.*

16. Qui carius, quã par est, vẽdit doctrinã, iniustus est, non simoniacus.

Tertiò infertur ex dictis;siquis vendat doctrinã suam carius,quàm par est,vel duplicatum pretium accipiat,fore quidem iniustum,non tamen Simoniacum.Exemplũ vulgare est de Magistro, qui cũ habeat ab Ecclesia condignum stipendium, vt publicè omnes aduenientes,doceat,à singulis discipulis aliquid exigit.De quo pũcto videri possunt Doctores Canonistæ in ca. 1.de Magist. & Summistæ ver.*Doctor.*Qui in primis dubitant,An illud liceat, nec ne?Deinde si non liceat,quale peccatũ sit? Sed primũ ad nos non spectat,& breuiter placet,quod Panormitanus ait spectandum esse modum pacti, & conductionis,& leges pacti esse seruãdas. Nam E si cõductus est,vt gratis omnes doceat siue diuites, siue pauperes,siue incolas, siue extraneos, à nullo potest aliquid licitè exigere, quia agit contra obligationẽ. Si verò solùm pro pauperibus docẽdis cõductus sit,vt videtur esse casus illius capitis primi (licet possit habere alium sensum) tunc poterit accipere aliquid à diuitibus, & sic de aliis, semperque supponendum est, quòd stipendium sit sufficiens,nam si sit inæquale, alia erit ratio. Item hoc procedit,quando Magister exigit;si verò spõte of- A feratur non peccat accipiendo. Quod si de modo conuentionis,& pacti non constet,tunc consuetudini standum erit,vt Panor.concludit.

Cap.1. *Panor.*

17. *Angel. Hostiens. Archid. D.Thom.* Magistrum ab Ecclesia pretio cõductũ ad docẽdum nõ esse Simoniacũ si aliud pretium exigat à discipulis.

At verò(quod ad secundum punctum, quod ad nos spectat) quando hoc illicitè fit,aliqui Doctores vocant illud Simoniam,vt Angel.verb. *Magister*,nu.11.citans Hostiensem, Archidiaconum, & alios.Alij vocant quasi Simoniam,vt Richard. suprà.Sed D.Tho.solùm dixit,non licere. Et reuera non est nisi iniustitia,nec habet commercium vllũ cumSimonia.Loquimur enim semper de Doctore conducto ad docendas tantùm naturales scientias, seu liberales artes,nam de sacra doctrina nihil hactenus diximus,nec etiã de speculatiua, seu Scholastica Theologia,quam in tota doctrina huius capitis non comprehendimus, quia specialem difficultatẽ habere potest, eo quòd supernaturalis sit, & ideo illam reseruamus considerandam, cũ aliis supernaturalibus donis. Igitur excessus ille factus à Magistro conducto pro talibus scientiis, contra iustitiam quidem est, vt ex dictis satis patet, non est tamen Simonia,quia materia non est capax, vt dixi.Neque ille peccat contra Religionem magis, quàm si esset præceptor conductus à seculari Republica,seu potestate, & similem excessum committeret. Solùm posset circa hoc dubitari, quando Ecclesia,vel Episcopus contulit alicui beneficium cum onere docendi, tunc enim videtur doctrina esse annexa rei spirituali.Sed de hoc dicemus infrà.

18. Non datur Simonia, quãdo præceptor non vult vacare à legendo nisi accepto pretio a discipulis. *D.Thom.*

Quartò infero,non esse Simoniam,si preceptor nolit vacare à legendo,nisi pretio accepto à discipulis, siue id faciat in die festo, siue in non festo. Quod aduerto,quia D.Thom.dicto art.3. ad 5. dicit eum, qui habet ab Ecclesia stipendium, vt doceat,non posse licitè aliquid recipere, *vt aliqua festa faciat,vel prætermittat.*Vbi non ait,hoc facere esse Simoniam,sed tantum non licere. Alij verò dicunt,esse Simoniam,si vocatio à lectione ordinetur ad festum colendum,vel non colẽdum, & propter illam aliquid accipiatur, secus si tantùm recreationis gratia. Ita Syluester suprà, & Angelus verb. *Magister*,numer.14.Sed dico, hanc non esse materiam Simoniæ simpliciter loquendo. Nam si dies sit festus ex præcepto Ecclesiæ, non pertinet ad debitam obseruantiam eius docere,vel non docere: Nam siquis doceat illo die, non violat festum,& si non doceat,non propterea melius colit illud,sed hoc pendebit ex intentione,& voluntate vacantium. Ergo sicut recipere pretium pro lectione illius diei non est Simonia, ita nec recipere pro vacatione à lectione est Simonia,quia illa materia etiam illo die non est religiosa, sed indifferens,Quòd autem illa vacatio à lectione ordinetur à Discipulis,vel Magistro ad meliùs vacandum Deo, extrinsecum est, nec mutat naturam operis; nec enim priuata auctoritas, aut intentio ad hoc sufficit. Vnde à fortiori sequitur, idem dicendum esse, quando vacatio conceditur in die profesto, quia tunc etiam id,quod venditur,non est religiosum. Quod autem alij velint illa vacatione vti ad cultum religiosum,non satis est, aliàs non liceret vendere candelam, & vinum,&c.quando emitur ad cultum tantum religiosum.An verò illud liceat necne, ex obligatione Magistri pensandum est. Nam si ille ex officio, & stipendio tenetur docere tali die;vel etiam si vacare tenetur, non licet illi pretio vendere vacationem, & in hoc casu loquitur D.Thomas,& tunc peccabit contra iustitiam,vel obedientiam pro ratione obligationis. Si verò res voluntaria sit,non est per se iniquum vẽdere priuationem operis,seu obligationem ad non

Sylueſt. Angel.

operandum aliquid, quod posset sine iniuria alterius facere.

19. Gloss.

Vltimò inferri potest, quid dicendum sit de licentia docendi, de qua tractat Glossa in dicto cap. 1. de Magist. & vocat quasi Simoniam. Et idem sequitur ibi Panormitanus dicens, esse Simoniam largo modo, non stricto. Verũtamen si illa licentia non pendeat ex potestate spirituali, non est, vnde actio illa sit Simonia, vt docent Hostiẽs. ibi, & Angel. ver. *Magister*, num. 15. & alij, quia illa non est materia Simoniæ; si enim actio ipsa docendi nõ est materia Simoniæ, cur erit talis licẽtia? Adde, distinctionẽ illã de larga, & stricta Simonia nullum habere fundamentũ in præsenti, & rem obscuriorẽ reddere, quia non explicatur illo modo, an peccatum illud sit contra Religionem nec ne; & ideo simpliciter negandum est, esse Simoniam, quia reuera non est contra Religionem. Erit autem contra iustitiam, quando Prælatus, vel Magistratus quilibet tenetur ex officio illam licentiam dare, vt v. g quando persona est idonea, & nulla ratio boni communis occurrit, propter quam liceat illam impedire à tali munere. Et in eò casu tenetur, qui pretium recepit, illud reddere ei, qui dedit, quia ille iniuriam passus est. At verò quando persona non est idonea, & superior posset, & deberet negare talem licentiam; tunc respectu dantis non esset iniustitia negare illi licentiam, & ideo nec est propria iniustitia respectu illius, si ei detur propter pretium, sed est turpe lucrum, tum quia est contra ius Ecclesiasticum in toto fere tit. de Magist. Tum quia etiam est contra ius naturale ratione officij debiti; & ex hac parte videtur esse contra iustitiam debitam communitati ratione officij. Et inde videtur probabile satis, quod ait Angelus, tunc restituendum esse pretium non ei, qui dedit, quia non est illi facta iniuria, sed Reipublicæ, cui facta est, fiet autem illi restitutio dando illud pauperibus. Vixi autem, *Si licentia non pendeat à potestate spirituali.* Vtique tanquam actus eius, quia si sit actus potestatis spiritualis, censeri potest propria Simonia, illam vendere, vt ex posteà dicendis constabit.

Panor.

Hostiens. Angel.

Dare licentiam docendi propter pretium nõ est Simonia.

20. Naturalia bona moralia, non sunt materia Simoniæ.

Dico tertiò. Naturalia bona moralia, id est, quæ inter homines tantum versantur, non sunt materia Simoniæ, neque illa vendere est per se loquendo aliquod peccatum, interdum verò esse poterit cõtra charitatem, & iustitiam, nunquam tamen erit vera Simonia. Hãc conclusionem intendunt etiam Doctores supra citati, maximè, qui absolutè negãt, bona mere naturalia, quantumuis illo ordine spiritualia, esse materiã Simoniæ. Nam hæc de quibus tractat hæc assertio mere naturalia sunt. Et ratio cõstat ex dictis, quia hæ actiones, & tota materia, in qua versantur, nõ solùm naturales sunt, sed etiã ad Religionem non pertinent, ergò nullo modo pertinent ad materiam Simoniæ. Consequẽtia patet ex dictis, & antecedens ex terminis ipsius assertionis constat: ideo enim locuti in ea sumus de bonis merè humanis, vt excluderemus, quæ ad Dei cultum dicata sunt, de quibus statim dicemus. Denique declarari hoc potest eodem modo, quo præcedens conclusio, seruata proportione; nã hæc bona moralia spiritualia, esse possunt aut prudẽtia intellectus, sub qua comprehendo omnem sciẽtiam moralem practicam, quatenus iudicare, & consulere potest, quid agere liceat, vel non liceat, aut virtutes morales voluntatis præsertim illæ, quæ ad proximum, seu ad communem societatem hominum ordinantur. Constat autem, hæc bona, vt sunt habitus mentis, in se ipsis vendi non posse nec iu- A re nec facto, quia non potest vnus homo suos prudentiæ, vel virtutis habitus in alium transferre, neque alium habitum illi infundere. Solùm ergo potest in his bonis intercedere venditio ratione operationis talium virtutum moralium, quatenus ab vno fiunt in commodum alterius. Et talis venditio nec est per se mala, quia illæ operationes sunt corporales, & humanæ, & pretio æstimari possunt, & earum homo est dominus. Nec etiam esse possunt materia Simoniæ, etiam si aliàs iniquè vendantur propter rationem declaratam. Atque hæc conclusio ex sequentibus illationibus notior fiet.

21. Non est Simonia pecuniã accipere pro dando consilio.

B Ex hac ergo assertione sequitur primò, non esse Simoniam pretium accipere pro dando consilio morali, quatenus ex principiis lumine naturæ notis pendet, vel à iure aliquo humano scripto, etiam si detur in ordine ad conscientiam naturalem (vt sic dicam) seu ad operandum, & faciendum honestum, & vitandum prauum. Patet, quia tota hæc materia est merè naturalis, & nullo modo sacra. Sed quæres, an tale consilium vendere turpe sit. Respondeo, per se loquendo non esse intrinsecè malum, quia non est iniustum, est enim talis actio pretio æstimabilis, non solùm propter studium, & laborem, sed etiam propter dignitatem, quam in illo genere habet. Neque etiam est contra charitatem, misericordiam, vel aliam similem virtutem per se loquendo, quia nulla est ratio talis cõtrarietatis, vel deordinationis. C Atque ita de consilio humano, seu morali in genere docent omnes Doctores, vt videre licet in Victor. Soto, & aliis suprà. Declarando tamen illud consilium magis loquuntur de consilio politico, vt sic dicam, id est, ordinato ad actionem, & iura ciuilia, & ad vincendas lites, & similia, quàm de consilio dato solùm ad dirigendam operationem quoad honestatem moralem eius. Ad primum autem genus consilij pertinet patrocinium aduocati, & consilium Iurisconsulti, de quo manifestum est posse vendi iuxta sententiam Augustini Epist. 54. ad Macedon. capit. vltim. 14. quæstion. 5. capite *Non licet.* 11. quæstion. 3. & tractat D. Thom. 2. 2. quæst. 71. articulo 4. & ibi Sot. & alij, & Anton. 3. par. tit. 6. capit. 2. §. 4. vbi meritò reiicit limitationem Glossæ in dicto capite *Non licet*, scilicet, id intelligi, quando non sine opera, & labore tale consilium datur, non est enim necessaria limitatio, vt suprà de doctrina dixi, nam est eadem ratio. Et ita simpliciter docent Archidiac. & omnes ibi. Felin. referens Hostiens. & Immol. in capit. *Per tuas* 1. de Simon. numer. 3. latè. Tiraquel. referens plures de Nobilit. cap. 29. nu. 30. & sequentibus Rebuffus in Tract. de Priui. Schol. Priuil. 46.

Victor. Sot.

August. Cap. *Non licet.* D. Thom. Soto. Anton. Glos.

Archid. Felin. Hostiens. Immol. Tiraq.

22. Quando cõsilium datur in foro conscientiæ tãtùm, potest etiam pro illo accipi pretium.

Isti verò auctores non declarant, an hoc procedat, etiam quando consilium datur in foro conscientiæ tantùm. Dico tamen eandem esse rationẽ, quãdo consilium est merè naturale, vt nunc loquimur, & in ordine ad conscientiam naturalem (vt E sic dicam) id est, ad naturalem honestatem. Quia etiam totum illud est bonum naturale tàm in se, quàm ex parte principij, à quo procedit, quàm etiã ex parte termini, ad quem tendit. Dices; Etiam honestas naturalis non potest vendi, quia non potest pretio æstimari, nec comparari cum temporalibus bonis. Respondetur: Licèt honestas secundùm se vendi non possit, tamen industria, & auxilium ad cognoscendum, & operandum honestum vendi potest. Item licet opus honestum non possit pretio æquari, potest tamen quatenus laboriosum est,

Obiectio.

Responsio.

eſt, & delectabile,vel aliàs vtile, humanam æſtimationem recipere, vt mox videbimus; ergo & conſilium,quod de illo datur, poteſt ſimiliter æſtimari. Vnde colligitur,ſi in tali venditione,ſeu pretio excedatur, iniuſtitiam committi,non Simoniã. Quando verò,& quomodo in hoc peccare poſſint vel aduocati,vel ſimiles conſulentes, tractatur in materia de Iuſtitia,dicta q.71.2.2. Et ex Iuriſperitis videri poſſunt citati Auctores, & Moderni,qui plures referunt. Didacus Per.libr.2. Ordin. Caſtel. tit.19.leg.2. Azeued.ad leg. nouæ recopil.eiuſdem regni lib.2.tit.16.leg. 18. & 21. & latè Tiraquel. ſuprà.

Dida.Per. Azeued. Tiraquel.

23. Non eſt Simonia ſtando in pura natura accipere pretiũ pro exhortatione ad virtutẽ moralem.

Secundò ſequitur,non eſſe Simoniam, ſtando in pura natura,accipere pretium pro exhortatione aliqua ad virtutem moralem, & ad vitanda peccata contra naturæ legem,ſiue in publica oratione, & quaſi cõcione fieret, ſiue in priuata admonitione,vel correctione. Vt ſi cõmunitas aliqua induceret philoſophum aliquẽ, vel eloquentẽ oratorẽ,vt populum ad virtutem excitaret. Non enim excedit hoc munus limitationem rationis naturalis, & fortaſſe inter Gentiles, vel alios infideles eſt in vſu. Dicimus ergo, huiuſmodi homines poſſe vendere,& locare ſuas operas,non ſolùm per modum ſuſtentationis, vt nunc fit, & poſtea videbimus, ſed ſimpliciter per modum contractus venditionis, vel æquiualentis illi, compenſando non tantùm laborem corporalem, ſed etiam dignitatem actionis, & maiorem induſtriam,& alias qualitates actionis, & perſonæ. Quia tota illa actio eſt merè naturalis (vt ſic enim de illa loquimur) & nõ ſpectat per ſe ad Religionem, ſed ad bonam politiam,vel,ad ſummum, ad moralem gubernationem Reipublicę. Et confirmatur,quia in Republica Romana verbi gratia patronus alicuius cauſſæ orans publicè in Senatu exhortando iudices ad faciendam iuſtitiam,vel gratiam, poterat vendere ſuũ patrociniũ ſine vlla vmbra Simoniæ, imo ſine vlla iniuſtitia,vel turpitudine,ſi pro iuſtitia pugnaret. Et idẽ intelligi poſſet in bello in Oratore efficaci ad exhortandos milites ad ſtrenuè pugnandum, poſſet enim ſuam actionem, & ſuam induſtriam vendere. Idem ergo eſt in præſenti, quia perinde eſt prouocare ad iuſtitiam, vel fortitudinẽ, & ad alias virtutes morales. Vnde à fortiori cõſtat, idem habere locum in priuata correctione, vel admonitione, vt ſi pater conduceret aliquem qui filium corrigeret, admoneret, & monita honeſtatis daret, quia in his omnibus, & ſimilibus procedit eadem ratio ſæpe repetita,quia tota illa actio,licèt procedat à principio bono moraliter,& ſpirituali ſuo modo,& tendat ad ſimilem terminum, non habet propriam rationem actionis ſacræ, nec excedit naturæ limites, & prout fit per corpus, habet ſuam æſtimationem humanam.

24. Vendere opera miſericordiæ non eſt Simonia, nec per ſe vitioſum.

Tertiò ſequitur, nullo modo pertinere ad Simoniam, vendere opera miſericordiæ,aut ſimilia, nec per ſe vitioſum eſſe, niſi vbi ratio iuſtitiæ, aut charitatis, ſeu miſericordiæ aliud poſtulet. Hoc conſtat quoad priorem partem eadem ratione proximè facta. Quoad omnes verò declaratur exemplis, nam in ſingulis ratio ſtatim apparebit. Nam ſeruire infirmis,opus miſericordiæ eſt, & ſine dubio emi, & vendi poteſt. Dices, Poteſt vendi ratione materialis actionis, non quatenus miſericordia eſt. Reſpondeo, Omni modo, quo poteſt cogitari tale opus vendibile de facto, poſſet etiam iure vendi per ſe loquendo, quia nulla ratio alicuius virtutis obſtat. Vnde in contractum

Obiectio.

Satisfit.

A deduci poſſet cum omnibus conditionibus externis neceſſariis ad virtutẽ, & honeſtatem talis operis, Nam cur non? De honeſtate verò, quæ pendet ex interiori intentione ſecundùm ſe ſpectata, non poſſet fieri pactum, quia illa ſicut non cadit in cognitionem humanam, ita nec venit in humanum commercium: nihil tamen vetat, quin vnus homo poſſit obligari alteri ad operandum tali intentione,vendendo intentionem non ſecundùm ſe, ſed vt cauſam talis operis, ſicut poteſt interdum per legem humanam prohiberi intentio, ſeu interior affectus,vt influens in opus externum. Multò verò magis poſſet in pactum deduci,vt habeatur intentio ſimpliciter neceſſaria ad opus externum tali modo exteriori factum vt contraria intentio exte- B riùs non extendatur.

25.

Præterea,ſi iudex venderet iuſtitiam, ſiue benè, ſiue malè aliàs faceret, non committeret Simoniã in naturalibus, vel politicis,vt D.Thom.& omnes Scholaſtici ſuprà allegati, & Summiſtæ docent. Et Gloſ.in cap. *Vendentes* 1.q.3.ver. *Iuſtitiam*, Turrec. & alij ibi ſequuntur. Idemque omnes hi auctores dicunt de teſtimonio ferendo; nam licet pecunia recipiatur pro veritate dicenda, non erit Simonia. In his verò caſibus poterit committi aliquod peccatum,vel contra charitatem, (ſi quis in caſu, in quo tenetur ex miſericordia gratis iuuare proximum, vel conſolari,vel corripere,aut aliud ſimile beneficium facere, nolit, niſi pretio facere, quod poteſt contingere in graui neceſſitate, & pauper- C tate;) Vel contra iuſtitiam ratione officij obligantis ad tale opus faciendum ſine nouo præmio,quia ipſum officium ſuum affert ſufficiens ſtipendium, ſicut ſuprà de Doctore dictum eſt. Vel quia venditur ſpeciali pretio id, quod non eſt dignum pretio,vt contingit in mutuo, nam mutuare ſine dubio eſt opus miſericordiæ: ſiquis tamen pro tali opere exigeret ſpeciale pretium, diſtinctum à capitali,iniuſtitiam committeret; illa tamen malitia vſura eſſet,non Simonia. Vel denique poteſt eſſe illicitum propter legem prohibentem, vt de iudicibus,& teſtibus ſunt multi Canones 1. q.1.c. *Iubemus*,cum ſequentibus,cap. *Non licet* 11.q. 3. c. *Non ſanè* 14.q.5. Et leges Ciuiles, tum Iuris communis Authent. Vt iudices ſine quoquo ſuffrag. ſi. D Tum huius regni lib.5. Ordin. tit. 59. Tum etiam Caſtellæ lib.5.nouæ recopil.tit.5. Sed hæc ad alia loca ſpectant.

D.Thom.

Gloſ. Prepoſ. Turrec.

Cap. *Iubemus.* Cap. *Non licet.* Cap. *Non ſanè.* *Authent. Ordinat. Luſitan. Caſtel.*

26. Non eſt Simonia dare alteri pecuniam, vt bonũ opus omittat.

Quartò à fortiori colligitur,non eſſe Simoniam dare alteri pecuniã,vt omittat aliquod bonũ opus, vel ne alteri benefaciat; nã hæc, & ſimilia eſſe poterunt contra charitatem,vel iuſtitiã, ad Simoniã autem nihil ſpectant. Et eadem ratione è cõuerſo, ſi aliquis accipiat pretium pro cauẽdo peccato, vt ne alteri malefaciat,vel ne inebrietur, aut ludat,& ſimilia,nulla eſt Simonia. Nã licèt illæ priuationes videantur eſſe quiddam ſpirituale,quatenus honeſtatẽ aliquã habent, tamen omnia continentur in latitudine materiæ naturalis,& merè humanę. Poterit tamen illa eſſe iniuſtitia, ſi cum violenta coa- E ctione tale pretium exigatur. Alioqui obligatio illa,& quaſi priuatio libertatis propriæ æſtimabilis pretio eſt,& ſine iniuſtitia vendi poteſt, imò tales poſſent eſſe circunſtantiæ, vt ſine vlla malitia fieret:& per hæc de aliis ſimilibus iudicari poteſt.

27. Probabile eſt in materia naturalis poſſe dari Simoniam naturalem.

Dico quartò: Non eſt improbabile, in materia Religionis naturalis poſſe dari malitiam naturalis Simoniæ, & hoc modo poſſe intelligi peccatum Simoniæ in homine etiam in puris naturalibus, vel nunc inter Gentiles, vel Paganos, quatenus mera ratione naturali vtuntur. Eſſet tamen illa Simonia

monia distincta specie ab ea, quæ nunc committitur. Ita tenet expresse Victor. in dicta Relect. num. 20. & 21. Eandem necessariò supponunt illi auctores, qui putant, Ieroboam commisisse Simoniã saltem ex intentione, & conscientia erronea (vt sentiunt Adrian. dicto quodlib. 9. art. 2. & Palud. 4. distin. 25. q. 4. num. 25. Et ibi Durand.) quia scilicet vendebat falsa sacerdotia, & ab ipso inuenta, tamen quia ipse credebat, esse sacerdotia, Simoniam committebat. At Ieroboam non existimabat, illud esse sacerdotium supernaturale, nec à Deo institutum, bene enim sciebat, se illud inuenisse, vnde nihil supernaturale in tota illa materia cogitabat: si ergo Simoniam committebat, signum est, non esse necessariam materia supernaturalem omnino ad Simoniam, nam si illa esset necessaria, profectò esset necessaria aut vera, aut saltem putata, ibi autem neutro modo inuenta est: Immò addit Victoria apud idololatras esse veram Simoniam non solùm ex conscientia erronea, sed etiam ex obiecto. Quod sequitur Valent. 3. tom. disp. 6. quæst. 16. punct. 2. dub. 1. addit verò, id procedere de idololatris, qui ante Christũ fuere, non verò postea, quia per Christum omne sacerdotium abrogatum est. Ego verò existimo nunquam inter idololatras, vt tales sunt, vera sacerdotia esse potuisse. Quia sicut idololatræ, vt tales sunt, veram Religionem non habent, ita nec verum sacerdotium, nec aliquid verè sacrum. Nec satis est, quod in illis hominibus, qui sunt idololatræ, sit vera potestas naturalis eligendi veros sacerdotes, (quæ ratio mouit Victoriam; sed non sufficit,) quia illa potestas solùm est ad eligendum sacerdotem pro cultu veri Dei. Vnde omnis creatio sacerdotis falsi Dei, licet ab hominibus fiat, non est ex illa naturali potestate, sed ex vsurpata per prauam voluntatem, & ideo talis actus natura sua irritus est. Semper igitur sacerdotium inter idololatras fuit fictum, & nullum, ideóque inter idololatras non potuit esse Simonia ex obiecto vero, sed solùm existimata ex conscientia erronea.

Victor. *Adrian.* *Palud.* *Durand.* *Victor.* *Valent.*

Idololatræ nihil verè sacrũ habere possunt.

28. Probatur assertio.

Oportet ergo loqui non de idololatris, sed de cultoribus veri Dei per puram rationem naturalem. Sic ergo probatur assertio, quia in pura natura esse posset verum sacerdotium, ergo venditio illius fuisset tunc contra rationem naturalem, & contra Religionem, ergo illud peccatum esset Simonia naturalis. Antecedens supponitur vt certum ex supra dictis, quia sacrificium, & sacerdotium sunt suo modo de lege naturæ, sicut & Religio, & cultus externus Dei, ergo secluso ordine fidei, & gratiæ esset potestas in communitate humana creandi sacerdotes, & constituendi totum ordinem rerum sacrarum, non minùs quàm principatum politicum, & omnia, quæ ad illum pertinent, vt ex materia de Legibus, & de Hierarchia Ecclesiastica suppono, & tractat bene Victor. in Relect. de Potest. Eccles. Prima verò consequentia probatur, quia venditio sacerdotij veri ex iure naturæ est mala, & Religioni contraria. Nunc enim non ideo est prauum vendere sacerdotium, quia à Deo institutum est; sed quia est institutum ad Dei cultum, & ex hoc habet sufficientem dignitatem, vt secundùm rectam rationem vendi non possit, ergo idem haberet cum proportione sacerdotium naturalis ordinis, vt sic dicam, quia est eadem proportionalis ratio. Non enim obstaret, quod illa dignitas inter bona naturalia computaretur, quia nihilominus esset dignitas sacra propter habitudinem ad Deum, & hoc satis esset, vt in maiori æstimatione habenda esset, quàm res, quæ temporaliter venduntur, & emuntur. Nihil ergo repugnat, quod inter naturalia bona sit aliquod inuendibile intuitu Dei, vt colendus est religiose ex vi luminis naturalis.

Victor.

29. Vendere sacerdotiũ etiam in pura natura est contra diuinum cultum.

Declaratur præterea, quia vendere sacerdotium est res valde contraria diuino cultui, etiam stando in pura lege naturali, tùm quia eo ipso vilipenderetur talis dignitas, tum etiam quia per illam occasionem daretur indignis, quod etiam est contra rationem naturalem, & contra debitum cultum Dei. Tum præterea quia consequenter ad illam venditionem omnia pertinentia ad cultum Dei essent venalia, & omnes actus illius muneris, vt oblatio sacrificij, & similia sacra, si quæ essent in tali statu instituta, ergo ipsa ratio naturalis dictat, facta tali institutione non esse venum exponẽda, quia vilesceret totus cultus Dei, ergo malitia talis actionis contra Religionem est, & genus quoddam Simoniæ. Potest etiam hoc exponi per comparationem ad alia officia Reipublicæ, quorum venditio valde prohibita est, quia est multum nociua Reipublicæ; vt constat ex titul. ad leg. Iuli. de Ambit. offic. & ex aliis Iuribus, ergo multò magis venditio sacerdotij stando in lumine naturæ esset detestabilis, & iniqua. Sed est differẽtia, quòd venditio aliorum officiorum temporalium, vt Magistratuum, Iudicum, &c. non est Simonia, sed iniustitia, vel contra commutatiuam, vel saltem cõtra legalem iustitiam, quia materia illa, cùm sit mere temporalis, & humana, non est materia Simoniæ, vt omnes docent cum Glossa ver. *Et iudicem*, in cap. *Saluator* 1. q. 3. ex infra dicendis de officiis temporalibus Ecclesiæ à fortiori patebit. At verò sacerdotium etiam naturale sacra res esset, & ideo posset esse materia Simoniæ.

Gloss. Cap. *Saluator.*

30. Obiectio.

D. Thom. *Caiet.* *Sot.* *Couar.* *Iul. Clar.* Leg. *Barbarius.* Leg. *Vnica.*

Dices: venditio officiorum temporalium Reipublicæ non est intrinsecè mala, licet malè sonet, & digna sit prohiberi, vt sentit D. Thom. ad ducissam Braban. opusc. 21. & videri potest apud Caiet. in Sum. ver. *Venalitas*, Sot. lib. 3. de Iust. quæst. 6. art. 4. Couar. lib. 3. Var. cap. 19. in fine Iul. Clar. lib. 5. §. *Simonia* num 4. & Iurist. communiter in leg. *Barbarius*, ff. de Offic. Prætor. & in leg. vnica ff. ad Leg. Iul. de Ambit. Qui omnes fatentur, hoc quidẽ esse malum, quia prohibitum, non de se, & intrinsecè, ideóque posse licere vel supremo Principi, vel ex iusta eius dispensatione. Ergo idem dici posset, & deberet de sacerdotio, stando in pura lege naturali. Nam in ea fortasse non censeretur, sacerdotium dignius, quam temporalis Magistratus, vt alibi tractatum est. Et hoc ostendit nobis ius Ciuile, nam in L. *Siquis* 11. ff. de Pollicit. sacerdotium in in ordine ad venditionem æquiparatur Magistratui Ciuili, & supponitur vtrumque vendi posse, dum dicitur, *Siquis ob honorem, vel sacerdotium pecuniam promiserit, & antequam honorem, vel Magistratum ineat, decedat, non oportere hæredes eius conueniri.* Supponitur enim ibi, quod si conditio fuisset impleta, possent hæredes conueniri, atque adeo sacerdotium potuisse vendi saltem Principis auctoritate.

Le. *Siquis.*

31. Satisfit.

Venditioné sacerdotij esse intrinsecè malam, etiã in lege naturæ.

Respondeo in primis negãdo consequentiam, quia sacerdotium est res sacra, quod non habent alia temporalia officia. Vnde deformitas, quæ consideratur in venditione officiorum temporaliũ nõ est ex ipsamet materia intrinsecè, sed ex nocumẽtis, quæ inde possunt Reipublicæ prouenire, quæ non sunt adeò intrinseca, quin separari possint per Principis prouidentiam, & ideo non est in illis tam intrinseca prohibitio, quia per legem humanã debeat consummari. At deformitas, quæ cernitur in

tur in venditione sacerdotij naturalis, in ipsamet materia intrinsecũ habet fundamentum, & in Deo ipso, ad cuius cultum proximè tale munus ordinatur, & ideo satis probabile est illam venditionem, etiam tunc futuram fuisse intrinsecè malam. Nec lex Ciuilis debet mouere, nam Iurisconsultus ille idololatra erat, & veram Religionem Dei veri nõ cognoscebat, & ita non habebat condignam æstimationem sacerdotij veri, & naturalis. Gentiles enim idololatræ, licèt haberent suum Religionis, & sacerdotij modum, politicè illud negotium tractabant, & totum Religionis cultum ad politicam vtilitatem, & commoditatem Reipublicæ referebant, & ideo mirum non est, quod eodem modo de sacerdotio, & de aliis Magistratibus censerent in ordine ad venditioné. Dico verò vlteriùs, quòd licèt daremus, venditionem sacerdotij naturalis non esse malam intrinsecè, sed quia prohibita esset nihilominus illa venditio sic prohibita esset Simonia saltem quia prohibita, quod satis esset ad dicẽdum, in pura natura esse posse Simoniam. Assumptum declaratur, quia illa prohibitio haberet vim constituendi materiam illam vt necessariam in materia Religionis, nam quoad hoc eandem efficacitatem haberet potestas legislatiua, quæ esset in Republica humana in pura natura instituta, ergo posita tali lege prohibente, venditio illa esset contra Religionem, ac subinde Simonia.

Venditio sacerdotij, licet intrinsecè mala non sit, sed quia prohibita adhuc esset Simoniaca.

32. Illam Simoniam distinctã esse specie: ab ea, quæ nũc datur.

Addidi verò in fine quartæ assertionis, Simoniã illam fore specie distinctam ab ea, quæ nunc committitur, quia quantum differunt Religio infusa, & acquisita, tantum differret illa Simonia contra puram legem naturæ, ab ea, quæ nunc committitur contra Religionem infusam, & contra supernaturalem Dei cultum. Quia priuatio accipit speciem ab habitu, cui opponitur, vt constat. Vnde fortasse etiam verum est, Simoniam nunc esse magis intrinsecè malã, magisque contra naturam supernaturalium donorũ, quam esse posset in pura natura. Atq; ita possunt facilè intelligi auctores, qui negãt in pura natura esse posse Simoniã, loquuntur enim de Simonia, qualis nunc est. Et sic etiam definimus supra Simoniam, illique pro materia spiritualem rem ordinis supernaturalis assignauimus, eodémque modo de illa in sequentibus loquemur. Et ita per hanc partem satisfit secundæ sententiæ, & fũdamento eius. Nam in venditione sacerdotij, & rerum sacrarum, etiam si in pura natura essent instituta, cernitur indecentia, & irreuerentia in ordine ad cultum Dei. Et hoc etiam suadet secunda ratio dubitandi in principio posita.

33. Soluũtur argumenta. *Prouer. 3.*

Ad primam verò difficultatem, quatenus fauet priori opinioni, & procedit contra priores conclusiones nostras respondendum est. Et primùm, ad locum Prouerb. 3. dicitur, scientiam naturalem esse pretiosioré pecunia, quia simpliciter, & in se nobilior est, & non potest pecunia obtineri, nã si quis nõ valeat ingenio licèt multas pecunias præceptori conferat, non obtinebit illam. Quomodo dixit idem Sapiens Prouerb. 17. *Quid prodest stulto habere diuitias: cum sapientiam emere non possit?* Et nihilominus ipsa scientia, vel ars in ordine ad vsus humanos potest habere æstimationem suam; & industria, seu cooperatio ad illam addiscendam etiam potest pecunia æstimari, vt dictum est. Quod autem ex 23. cap. adducitur, retorqueri potest, nam ibidem prætermittitur; *Veritatem eme.* Ergo hoc Simoniacum non est per se loquendo. Sensus ergo duplex est: *Eme veritatem*, hoc est, sapientiam, doctrinam, & intelligentiam. Vtique non parcendo sumptibus, vt illam acquiras, quærendo præceptores, vel quicquid aliud fuerit necessarium, & pecunia potuerit obtineri; veritatem verò & sapientiam iam comparatam liberaliter communica. In quo sensu neutrum præceptum est, sed consilio, & ita non damnatur ibi venditio, cùm non damnetur emptio, sed inter licitas venditiones, & emptiones emptio præfertur, & consulitur potius, quàm venditio. Alter sensus est, vt non sit sermo de venditione, & emptione propriè, sed per metaphoram, sicut Isai. 55. dicitur. *Venite, emite absque argento.* Et Christus Matth. 13. de mercatore, qui incurrit margaritam regni cœlorum, & dedit omnia sua, & comparauit eam. Ita ergo Sapiens admonet, quærendam esse veritatem, etiam emendo, si oportuerit, id est, contemnendo diuitias, & omnia temporalia propter sapientiam. Sicut etiam dixit Sapiens Sap. 7. sapientiam non esse vendendam, id est, propter nullum esse obliuioni tradendam, aut contemnendam, vel pro nihilo habendam. Ad primam confirmationem iam responsum est, scientiam naturalem esse ab Spiritusancto vt auctore, & gubernatore naturæ, quod non obstat, quominus naturalia bona vendibilia sint, aliàs nihil esset vendibile. Ad secundam confirmationem iam dictum est, non vendi propriè veritatem, sed iuuamen ad intelligendam veritatem. Et quòd hoc vendatur, etiam in cognoscendis virtutibus ad Deum pertinentibus, vel ad bonos mores, nulla est irreuerentia Dei, neque indecentia, quia etiam industria humana in his veritatibus addiscẽdis, ac docendis est pretio æstimabilis, vt dictum est. Aliquando verò esset contra dilectionem proximo debitam hæc gratis non docere, etiam stando in pura natura, quando scilicet proximus indigeret maximè illa cognitione ad honestam vitam instituendam, & non haberet pretium, quo Doctorem, seu Magistrum quæreret. Ad vltimam confirmationem similiter dicitur, beatitudinem naturalem in se ipsa non esse comparabilem pecunia, consistit enim in operatione propria ipsius hominis, quam ipsemet debet efficere, non ab alio emere, nihilominus aliqua humana subsidia ad hanc beatitudinem acquirendam, possent pecunia comparari, neque in hoc est aliqua absurditas.

Prou. 17.

Isai. 55. Matth. 13.

Sapient. 7.

34.

Atque ex decisione huius quæstionis posset breuiter alia resolui, quæ hic tractari solet, An Simonia possit esse in infidelibus? Sed ne debitum ordinem inuertamus, infrà tractando generaliter de personis, quæ possunt Simoniam committere, melius definietur.

CAPVT IX.

An gratia sanctificans, vel dona, & actus eius possint esse materia Simoniæ?

ALTERA DIVISIO SIMONIÆ EX PARTE MATERIÆ.

1. Supernaturalia bona in tria mẽbra diuidũtur.

POtest vlteriùs Simonia, prout nunc in Ecclesia committitur, diuidi ex parte materiæ, in eam, quæ circa propria bona spiritualia supernaturalia versatur, & aliam, quæ cadit in res spiritualibus annexas, de quibus membris sigillatim, & per partes dicendum est. Solent autem priora spiritualia bona in tria membra diuidi, vt videri potest in omnibus Summistis, verb. *Simonia*, præsertim Syluest. & Angel. nu. 1. Tabien. nu. 1. & 7. Anton. 2. part. tit. 1. ca. 5. Paludano & aliis 4. dist. 25. Glos. in Sum. 1. quæstion. 1. & ibi aliis doctoribus, & in Rubr. de Simon. & in capit. *Consulere*; eod. Quanuis ibi Panormitanus cum Ioanne Andr. plura membra distinguat, quæ ad hæc facilè reducuntur. Quædam ergo dicuntur spiritualia in se, seu per

Syluest. Angel. Tabien. Anton. Palud. Glos. Cap. Consulere. Panor. Ioan. Andr.

per essentiam, vt gratia, & virtutes infusæ, & dona Spiritussancti; & hùc etiam spectant gratiæ gratis datæ, quasi in habitu consideratæ, & character, & similia. Alia dicuntur spiritualia ex parte causæ per relationem ad spiritualem effectum, nimirum quia sunt causæ bonorum spiritualium, & supernaturalium prioris modi, & sic Sacramenta sunt spiritualia bona causaliter, quia sunt causæ gratiæ, &c. Et ad hæc reducuntur Sacramentalia omnia, & similia. Alia denique dicuntur supernaturalia, & spiritualia ex parte effectus, seu per relationem ad spiritualem causam supernaturalem, à qua proximè, & principaliter oriuntur, vel efficienter, vel etiam finaliter. Sic actus prophetandi spiritualis est, quia & nascitur ex causa spirituali, & ad salutem, vel fidem Ecclesiæ ordinatur, & sic de aliis. Siquis autem rectè consideret, sæpe hæc omnia possunt in eandem rem conuenire; imo ferè semper coniunguntur. Nam gratia & in se est spiritualis, & est causa multorum bonorum spiritualium, & est effectus proprius Spiritussancti supernaturaliter operantis, quæ est causa maximè spiritualis. Item Sacramenta ipsa non solùm sunt gratiæ, sed etiam effectus meritorū Christi; & institutionis à Christo factæ, quæ spirituale quid est; & in se etiam sunt bona quædam spiritualia, & sancta, vt patet maximè de Eucharistia, & in cæteris suo modo, scilicet quatenus in se aliquo modo continent Christi gratiam, vt Concilium Trident. definit sess. 7. & ita D. Thomas art. 1. ad 6. Sacramenta ponit *inter ea quæ sunt spiritualia secundùm se*, Actus etiam prophetiæ sicut à causa procedit, ita in se supernaturale quid est, & verè spirituale, saltem prout est in mente prophetæ, & spiritualem effectum habet, nimirum fidem, seu cognitionem, quam in aliis generat. Itaque distinctio illa accipienda erit sano modo, & ad doctrinam accommodato, quatenus vnumquodque illorum membrorum denominatur ab eo, quod in ipso præcipuum esse videtur. Hìc ergo de primo membro specialiter dicendum est.

Concil. Trident. D. Thom.

2. An gratia vnionis possit esse materia Simoniæ.

Posset autem in primis quæri, An gratia vnionis, quæ maximè spiritualis, & supernaturalis est, possit esse materia Simoniæ? Et ratio dubitandi esse potest, quia potest esse materia venditionis, & emptionis humanæ, & pro pretio temporali dari. Sic enim Iudas vendendo Christum, vendidit gratiam vnionis. Et idem dici poterit de illo, qui venderet Eucharistiam. Tali enim venditioni conuenit tota definitio Simoniæ, nam ibi interuenit studiosa voluntas vendendi rem maximè spiritualem; ergo illa gratia est materia Simoniæ. Cōfirmatur, quia ob hanc causam Iudas inter Simoniacos connumerari solet. Sic enim videtur Tarasius relatus in capit. *Eos qui* 1. quæstion. 1. *Vt veriùs dicam, Iudæ comparantur, qui Iudæis Christum vendidit*: loquitur autem de Simoniacis. Expressiùs Nazian. ibidem relatus capit. *Qui studet*, prius dicit, *multorum exemplis* se velle ostendere, quàm detestabile vitium sit Simonia, & postea inter exēpla ponit Iudam qui, Christum *omnium redemptorem vendidit*. Item Cyrillus Ierosolym. Catechesi 16. Loquens cum Simone mago ait: *alter tu Iudas argento te gratiam Spiritussancti empturum existimas.* Sentit ergo, Iudam priùs simile vitium commisisse, & Simonem illum imitatum fuisse. Insinuat etiam Basilius Epist. 176. vbi ad Simoniacos ait; *Ne velitis Iudam sectantes quæstus gratia secundò illum prodere.*

Tarasi. Cap. Eos. Nazian. Cyril. Iero. Basil.

3. Pars negatiua vera resoluitur.

Nihilominus dicendum est, gratiam vnionis non posse esse materiam Simoniæ, nec Iudam fuisse verè, ac propriè Simoniacum. Hanc posteriorem partem supponunt omnes communiter, dum Simonem ponunt vt primum Simoniacum noui Testamenti, nisi fortè Iudas numeretur inter homines veteris testamēti, quia ante Christi mortem & peccauit, & mortuus est. Sed quidquid de hoc sit, nobiscum sensisse videtur Sot. d. q. 5. art. 1. in fin. primæ conc. Et rationem indicat, *quia Iudas, licèt Christum auctorem gratiæ vendiderit, non tamen vendidit tanquam donum ementibus vtile, sed vt morte perimendum: & ideo non est ab illo nomen huius sacrilegij tractum.* Vbi non apertè negat, Iudam commisisse hoc crimen, sed non esse ab illo nomen vitij desumptum. Ratio etiam non videtur multum efficax, nam quòd venditio fiat ad peremptionem, non tollit veram rationem venditionis, nec obstaret prauitati Simoniæ, si aliàs materia esset capax. Qui enim nunc venderet infideli oleum sanctum, vt sanctum est, id est, maiori pretio, quàm vt oleum valeat, Simoniacus esset, licèt illud venderet, vt fieret pabulum ignis, vbi perimitur. Et ratio est, quia hic finis est extrinsecus, & potest addere nouam malitiam, non verò tollit illam, quæ ex materia sumi potest. Vnde qui venderet Iudæo Eucharistiam, qui illam igni traditurus est, non solùm esset cooperator ad maleficium, seu sacrilegium Iudæi, sed etiam verè Simoniacus, si sacrum illum panem cariùs venderet, eo quòd sacer est. Alij reddunt rationem, cur venditio Iudæi non fuerit Simoniaca, quia respectu Christi non fuit commutatio voluntaria, sed iniuriosa, & coacta actio. Sed non placet, quia Simonia nunquam est voluntaria actio respectu materiæ, in quam cadit, seu ex parte rei venditæ, sed respectu alterius, cum quo fit cōtractus, quod habuit etiam illa Christi venditio. Quòd autem fuerit simul Christo inuoluntaria, non tollit aliam malitiam, sed auget, est enim illa circunstantia quasi per accidens, quatenus illa materia vendita rationalis erat, & capax voluntarij, & inuoluntarij, vt statim aliis exemplis patebit.

3. Ratio, cur Iudas Simoniacus non fuit vendendo Christū.

Propria ergo ratio, quod ad Iudam spectat, esse videtur, quia ille non vendidit Christum, cogitans aliquid de spiritualitate, quæ in Christo erat, nec eo titulo aliquod pretium sumens, sed solùm ratione humanæ naturæ, quæ erat in Christo quasi res corporalis annexa rei spirituali; in simili autem venditione non continetur intrinsecè Simonia, quando pretium non extenditur ad rei spiritualitatem, sed præcisè datur propter materiale illud, quod est in re, cuius æstimationem pretium non excedit. Dices, quamuis demus, neque Iudam, neque Pharisæos aliquid cogitasse de persona vera, quæ sub illa humanitate latebat, tamen culpabiliter illam ignorasse, & ideo eius iniuriam nihil minùs imputari, quàm si illam cognouissent. Respondeo, imputari quidem quoad rationem iniustitiæ, & irreuerentiæ alterius rationis, non verò quoad malitiam propriam Simoniæ, quia hæc pendet intrinsecè ex cognitione spiritualitatis rei, quæ venditur; alioqui venditio præcisè fit de re materiali, quæ cognoscitur, & in alium transfertur. Potest tamen hic adiungi alia ratio sumpta ex dictis supra de Irreligiositate, & Sacrilegio, quod iniuriæ factæ in Christi personam sunt alterius speciei, & malitiæ quasi alterius ordinis, quàm sint sacrilegia, quæ fiunt contra personas, & res sacras purè creatas; quia sunt contra excellentiam alterius ordinis, & contra adorationem alterius rationis illi debitam. Sic ergo licèt venditio Christi habuerit malitiam contra Religionem, & reuerentiam debitam tantæ personæ,

Obiectio.

Soluitur.

personæ, illa tamen malitia longè altioris ordinis fuit, quam Simonia. Et hæc ratio probat in vniuersum priorem partem conclusionis, quod gratia vnionis non possit esse materia Simoniæ, quia illa gratia est alterius ordinis ab omni re supernaturali purè creata, contra quam versatur propria Simonia. Item applicari potest prior ratio, quia impossibile videtur, vt aliquis cognoscens gratiam vnionis, seu (quod idem est) cognoscens, aliquem hominem esse veram personam Diuinam, tentet, illum vendere temporali pretio: non potest ergo talis venditio contingere, nisi ratione materialis naturæ, quæ ad propriam Simoniam non sufficit.

5. Soluuntur argumenta partis oppositæ.

Neque obstant in contrarium obiecta. Ad rationem enim iam responsum est, negando assumptum; non est enim illa gratia talis res, quæ vendi possit etiam facto, & licet posset, non est ex rebus creatis, & ideo nec venditionis, nec propriæ Simoniæ materia esse potest. Ad verba Tarasij dico, probare contrarium. Nam ibi etiam comparat peccatũ Simonis cũ peccato blasphemantiũ Christum, & tamen constat, esse diuersæ speciei, & eodem modo statim adiungit comparationem cum peccato Iudæ, tanquam cum re diuersa, habente tamen quandã analogiam, seu proportionem ad illã. Et idem dicendum est ad Nazian. comparat enim in effectu, & pœna, non in specie malitiæ. Maximè quia textus ille in Nazianzeno non inuenitur, sed videtur desumptus paucis mutatis ex epistola Tarasij, vt in Decreto Gregoriano notatur, & ideo in eundem sensum trahẽdus est. Cyrillus autẽ, & Basilius apertiùs loquuntur metaphoricè, & secùndum quãdam imitationem grauioris peccati.

6. An gratia sanctificans sit inuendibilis & iure, & facto.

Superest ergo quæstio, An idem dicendum sit de gratia sanctificante, quòd nimirum sit inuẽdibilis non solùm iure, sed etiam facto, & ideo non possit esse materia Simoniæ. Ita enim multi doctores sentire videntur, quia, vt suprà dicebamus nemo potest gratiam, quam in se habet, in alterum transferre; quomodo ergo potest illam vendere etiam facto? Panormitanus igitur in capit. *Consulere*, num. 3. distinguens spiritualia per essentiam in incorporalia, & corporalia, dicit, priora vt sunt gratia, & dona Spiritus sancti, vendi non posse, nec iure, nec facto, & ita non esse materiam Simoniæ. Citat Glos. in cap. 1. 1. quæst. 1. quæ re vera id non dicit. Idem verò asseruit Angel. Simon. 1. numero 1. & Tabien. numer. 7. Idemque sentit Sot. dicto lib. 9. q. 6. art. 1. & alij, quos refert Vgoli statim allegandus. Et sumi potest ex c. *Saluator*, 1. q. 3. ibi. *Nec Apostolus emptionem Spiritus sancti (quam bene fieri non posse nouerat) sed ambitionem: & auaritiam &c. in Simone exhorruit.* Et simile habetur in c. *Iudices*, verb. *Poterat*, 1. q. 1.

Panor. *Glos.* *Angel.* *Tabien.* *Soto.* *Vgoli.* *Ca. Saluator* *Ca. Iudices.*

7. Gratiam posse esse materiã Simoniæ *D. Thom.*

Sed nihilominus dicendum est, hanc etiam gratiam posse esse materiam Simoniæ. Hæc assertio sumi potest ex Diuo Thom. artic. 2. quatenus ait gratiam Sacramentorum non posse vendi sine Simonia, supponens, illam esse materiam Simoniæ, gratia autem Sacramentorum res est spiritualis per essentiam. Palud. etiam 4. distin. 25. quæst. 5. n. 15. apertè dixit, spiritualia per essentiã esse materiam Simoniæ. Eandem opinionem amplectitur Vgoli. de Simon. Tabula 1. ca 35. non rectè autẽ illã defendit, ac persuadet. Fatetur enim, huiusmodi gratiã de facto vendi non posse, & nihilominus posse esse materiam Simoniæ, quia ad Simoniam sufficit animus, & voluntas, seu desideriũ vendendi rem spiritualem. At enim, quia si de facto nunquam posset talis gratia ab hominibus vendi, vel emi, nec super illam acquirendam, vel dãdam possent fieri conuentiones humanæ sub pretio temporali, profectò nullus peccaret per solam voluntatem vel affectum vendendi, vel emendi circa talem materiam. Ergo dicendum potiùs esset, illam non esse materiam Simoniæ, Nam circa materiam simpliciter impossibilem homini, non versatur studiosa voluntas; esto possit intelligi affectus simplex, vel conditionata voluntas vendendi, vel emendi talem gratiam, si esset possibile, hoc enim satis non est, vt dicamus, illam esse materiam Simoniæ. Quis enim dicat Angelum esse materiam Simoniæ, quia potest homo habere affectũ vendẽdi Angelum, si posset. Itaq; licèt malitia Simoniæ mentalis possit committi per solam Voluntatem, tamen Simonia propriè est peccatũ, quod exteriori actione consummatur, & ideo materia illius nõ dicitur nisi illa, circa quam possunt exteriores actiones vendendi, & emendi inter homines fieri.

Palud. *Vgoli.*

8. Gratiam posse vendi, & emi.

Vt ergo probetur assertio, ostẽdendum est ipsãmet gratiam posse vendi, & emi. Probari autẽ hoc potest tum de habitibus gratiæ sanctificantis, tum de actibus. Primò ergo vt gratia habitualis propriè vendi dicatur, non est necesse, vt vendatur in abstracto sumpta, vt sic dicam, sed satis est, quod vendatur in concreto, id est, vt vendatur homo gratus, quà gratus est, sicut venditur artificiosa figura, quãdo venditur artefactũ, quod ratione figuræ, & artis pretiosũ, & æstimabile est, & sicut vẽdũtur res aliæ subsistentes; quatenus per quædã accidentia vel pretio digna, vel certè maiori pretio digna redduntur. Sed gratia vendi potest ab homine hoc modo, ergo id satis est, vt sit propria materia Simoniæ: & cum gratia sit accidens, vt materia venditionis esse dicatur, satis est, vt sit materia illius per modum accidentis, scilicet quatenus afficit subiectum, quia accidentia, sicut aliter non sunt, ita nec sunt aliter vendibilia. Probatur ergo minor: Quia si Christianus captiuus v.g. cariùs redimatur solum quia Christianus est, profectò ex parte vendentis illa est Simonia, vt bene notauit Vgolin. supra c. 36. n. 3. Et ratio est quia tunc venditur illa persona maiori pretio, quã valeat, & solũ ratione spiritualis gratiæ, vel fidei, vel characteris, quem in se habet: hæc enim omnia nunc comprehendo sub habituali gratia. Nã si vendens calicẽ, augens pretium ratione solius consecrationis, est Simoniacus, cur non magis, qui vendit Christianũ, augens pretium solum quia Christianus est? Simili modo siquis venderet sacerdotem in mãcipium, si id faciat intuitu sacerdotij, simoniacus est, quia vendit characterem ipsum sacerdotalem. Dico autem *intuitu sacerdotij*, quia si venderet hominem illum eo modo, quod solent serui vendi in ordine tantùm ad corporalem vsum, & iuxta æstimationem communem seruorum, tunc non esset Simonia, quia merè materialiter se habet ita character (sicut paulò ante de venditione Christi dicebamus) sed esset & iniustitia, & sacrilegium contra canonem: *Siquis suadente*. At verò si specialiter æstimaret illum ratione sacerdotij, augeret illo titulo pretium eius, vel si tota ratio pretij esset illa dignitas, tunc dico vendi intuitu sacerdotij, & committi Simoniam, vt ratio facta probat, quia venditur consecratio talis personæ, & consequenter forma ipsa, & character, per quem consecratur. Simili modo existimo, fore Simoniacum, siquis habens seruum iustum, & sanctum, illum venderet cariori pretio, quàm valeat, vt seruus est, solùm quia factus est, & in gratia esse, ac viuere dicitur. Dices interdũ fieri posse, vt ratione beatis moralis

Qui vendit pluris hominẽ, quia christianus est, Simoniam committit. *Vgoli.*

Qui vendit sacerdotẽ intuitu sacerdotij, simoniacus est.

cap. *Siquis suadente.*

Idẽ dicendũ de vendente seruum plus, quia sanctus est.

Obiectio.

moralis seruus sit fidelior, & aptior ad seruiendum; & hoc titulo illum maiori pretio æstimare, nec Simoniacum esse, nec iniustum. Respondeo,

Responsio.

verum hoc esse, nec de hoc titulo nos loqui, sed de puro titulo spiritualis sanctitatis, quanuis illum non reddat aptiorem ad munus seruiendi, sed solùm quia creditur Deo magis gratus; nã hoc titulo illũ cariùs vendere, sine dubio cõtra rationẽ, & cõtra dignitatẽ gratiæ est, & tunc dicimus, vendi gratiam. Sicut quando dixit Christus, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, ibi intellexit, venerari prophetiæ donum, qui ergo venderet sanctum prophetam, propter excellentiam sanctitatis, & prophetiæ, ingens pretium pro illo postulans, spiritualem illam dignitatem planè venderet, & Simoniam committeret; sunt ergo, vel de se possunt esse hæc materia Simoniæ. Posset etiam hoc ex actibus gratiæ confirmari; quia illi actus etiam sunt in essentia spirituales, & supernaturales. Sed de illis infrà dicendum est.

10. Explicatur aliter assertio.

Alio item modo explicari, ac probari potest assertio; respondendo simul ad difficultatem in principio positam. Quia non solùm venditur res, quam aliquis iam possidet, & in alium transferre potest, vt illum afficiat, vel ab illo possideatur (est enim hic certus quidam venditionis modus, quem fatemur, non habere locum in his donis abstractè consideratis.) Ille tamen modus nec est necessarius, nec vnicus, & ideo consecutio valida non est, tum quia iam ostensum est, quomodo possit vendi gratia cum suo subiecto, & cum illo transferri in possessionem alterius, quasi redigendo illàm in seruitutem alterius, quantùm est ex parte vendentis; tum maximè quia non tantùm solet vendi res, quæ possidetur, transferendo in ementem, sed etiã potest res de nouo fieri, & tradi alteri, quod si hoc fiat, propter pretium res illa vendi dicitur, & emi. Vt pictor vendit imaginem, quam facit, & ideo si fingeremus, posse pictorẽ dare alicui pulchritudinem, pingendo, vel coloribus afficiendo faciem eius, si id faceret propter pretium verè diceretur vendere illi pulchritudinem. Et qui pingit domum alicuius pretio, vendit illi figuras illas, licèt nunquam fuerit illarum dominus, sed tantum actionis, per quam illas fecit. Sic ergo vendi etiam potest gratia, quatenus per vnum hominẽ in alio fieri potest, vt sacerdos vendens absolutionem, verè dicetur vendere gratiam, & ordinãs alium propter pecunias vendit illi characterem ordinis, & gratiam sacramentalem, quãtùm est ex se, nam illam confert pro pretio, si alius non ponat obicem, quod potest contingere, quando ipse ignorat, & bona fide accedit.

11. Quãdo venditur actio, per quã gratia fit, venditur ipsa gratia.

Et hoc modo venditur ipsa gratia non cum subiecto, sed secundùm se, quamuis non vendatur nisi vt terminus actionis, quæ est aliquo modo in potestate, & dominio vendentis. Nihil tamen obstat, quominus simul cum ipsa actione vendatur effectus eius, imo ille principaliter; quia *propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* Tunc autem tota æstimatio, & valor talis actionis ab effectu sumitur, ergo effectus ipse est, qui tunc maximè pretio æstimatur. Et hoc modo dicunt sæpe Sancti, Simonem Magum voluisse ipsum Spiritum sanctum, & gratiam eius vendere, & ideo voluisse donum eius, id est, potestatem conferendi gratiam emere: peccauit ergo volens emere gratiam quasi gratis datam, seu propriam potestatẽ ministerialem, & volens vendere gratiam sanctificantem. Imò Sot. dicta quęstion. 5. artic. 1. in principio dixit, voluisse emere ipsum Spiritũ sanctum,

Soto.

& gratiam eius gratum facientem: propriùs autem id dicitur de volunrate vendendi, quanuis merè potestatem dandi gratiam, quodammodo etiam sit illam emere. Hic autem modus venditionis non tã propriè habet locũ in actibus gratiæ præsertim internis, & spiritualibus, quia non est in hominibus potestas ita efficax horum actuũ in alio, sicut gratiæ habitualis, vel characteris, permanentis. Potest tamen esse altero è duobus modis. Primò si ego venderem meum supernaturalem actum, quatenus potest alteri afferre aliquã vtilitatem spiritualem vel meriti de congruo, vel impetrationis, vel satisfactionis. Nam ita possunt vendi opera, etiam si ipsamet realiter non transeant in alium, vt ab illo possideantur, sed satis est, quod gratia illius fiant, vel ad arbitrium eius; nam hoc ipsum æstimabile pretio esset, si qualitas, & dignitas operis non repugnaret cũ pretio. Alio modo potest id intelligi quatenus vnus homo potest cooperari ad finem, & similes actus alterius saltem plantando, & rigãdo, nã qui hanc cooperationem vendit, merito censetur alteri vẽdere fidẽ, quam concipit, vel similes actus, quia illa cooperatio non censetur æstimari illo pretio, nisi ratione illius termini, seu effectus, sicut in actione pingendi explicauimus.

12. Respõdetur doctoribus, oppositum sentientibus

Ad doctores autem, qui oppositum sentire videntur, duo dici possunt. Vnum est, illos solũ fuisse loquutos de donis habitualibus, vel quæ per modum habitus permanentis dantur, & de illis tantùm voluisse docere non posse de facto vendi vt nudè spectata, & secundùm se, quod verum est, quia semper venduntur vt coniuncta vel subiecto aliqua ex parte materiali, vt homo, vel coniuncta alicui actioni, per quam fiant, quæ ordinariè etiã est materialis, & homini sensibili accommodata. Vel secundò dici potest, illos nihil aliud voluisse, nisi quod insinuatur in Iuribus; quæ allegant. Dicunt autem illa decreta, Spiritum sanctum nec vendi posse, nec emi, non quia homo non possit de facto gratiam eius vendere, cum possit pro pretio illam offerre, & cum effectu dare, non ostante pretio si actionem ritè exerceat, & ex parte recipientis non sit obex, sed quia tunc etiam non datur Spiritus sanctus ex vi venditionis, vel emptionis, nec ex vi voluntatis prauæ, qua venditur, sed ex vi suæ promissionis, & institutionis. Et hoc modo vocatur ibi talis venditio potius simulata, quam vera, scilicet quoad efficaciam, & dominiũ vendentis, quanuis quoad externam conuentionem, & prauam intentionem vera sine dubio sit.

CAPVT X.

Vtrum Sacramenta omnia Ecclesiæ sint propria materia Simoniæ.

1.

POst sanctificantem gratiam proximum locum inter spiritualia, quæ sunt materia Simoniæ, censentur habere Sacramenta, sub quibus sacrificium comprehendi debet (etiam si de illo expressa mentio non semper fiat, vt patet in D. Tho. d. q. 100. art. 2.) tum quia & in sacrificio consistit cultus diuinus formaliùs, ac principaliùs, quam in cæteris actionibus. vt dixit D. Tho. 1. 2. q. 101. art. 4. & in 3. tomo de Sacram. latè diximus, & suprà in 1. tractatu. Tum etiam quia in lege noua sacrificium, & potissimum Sacramentorum in eãdem rem coincidunt, nam Sacramentum Eucharistiæ sacrificando conficitur, & res oblata in illo sacrificio est ipsum Sacramentum consummatum, & (vt vocant) in facto esse. De his ergo Sacramen

D. Thom. Sub Sacramẽtis sacrificium comprehendi.

Sacramentis breuiter explicandum eſt, quomodo ſint materia Simoniæ.

2.

Vt autem poſſit vniformis, & generalis eſſe doctrina, ſeparemus Euchariſtiã, vt eſt propriè Sacramentum, habens eſſe ſuum permanens, à cæteris Sacramentis omnibus, quorum eſſe eſt tranſiens; conſiſtit enim in actione quadam, vel paſſione ſicut etiam conſecratio ipſius Euchariſtiæ eſt actio ſacramentalis trãſiẽs, ſeu ſacrificatio, vt dixi. Et vſus eiuſdem Euchariſtiæ, id eſt, ſacramentalis communio, ſub his tranſeuntibus Sacramentis cõprehenditur, nam eſt diſpenſatio actualis cuiuſdã Sacramenti. Illa ergo omnia Sacramenta, quæ cõſiſtunt in actione tranſeunte, ſicut habent maiorem quandam conuenientiam, & ſimilitudinem B inter ſe, ita etiam faciliùs poſſunt generalibus regulis comprehendi: & ideo operæ pretium viſum eſt priùs de Euchariſtia, vt eſt Sacramentum permanens, veram, & claram doctrinam ſupponere, & poſtea de cæteris dicere.

3. Euchariſtia eſt ſuprema materia Simoniæ.

Igitur de Euchariſtia certiſſimum eſt, non ſolùm eſſe propriam, ſed etiam ſupremam, & maximam materiam Simoniæ, niſi forte venditio ipſius dicenda ſit deteſtabilius vitium, quam Simonia. Probatur, quia hoc Sacramentum eſt Chriſtus ipſe ſub ſacramentalibus ſpeciebus contentus, & vt eſt panis viuus ſacramentalis, vel ſunt ſpecies conſecratæ, vt realiter continentes ipſum Chriſtum, C (nam quod ad præſens attinet, parum refert, vno, vel alio modo loqui) ergo non poteſt vendi hoc Sacramentum, quin Chriſtus ipſe vendatur, ergo talis venditio magnam irreligioſitatem intrinſecè continet. Ac propterea dixi, videri poſſe peccatum hoc maius, quam Simoniam, quia videtur ſimile venditioni Iudæ de qua diximus fuiſſe peccatũ alterius rationis, & grauioris. Aut fortaſſe verius eſt, vtranque malitiam comprehendere, nam quatenus eſt venditio ſacramenti ſenſibilis, & ad vſus humanos accommodati, eſt propria Simonia, & ſumma ex genere ſuo; vt verò tranſit in grauiſſimã irreuerentiam perſonæ Chriſti, eſt irreligioſitas grauioris rationis iuxta dicta de ſacrilegio ſuperiori libr. cap. 3. Imo vt verſatur circa ipſum ſacramentum, vt tale eſt, poteſt interdum duplicem malitiam contra Religionem participare. Quia duobus modis poſſunt vendi ſacræ illæ ſpecies. Primo ad vſum proprium Sacramentalem, ſcilicet ad cõmunicandum, & tunc in venditione illa propriiſſimè Simonia committitur, de qua loquitur textus in capite *Nullus Epiſcopus* 100. 1. quæſtion. 1. & pro ratione redditur ibi, quia tunc gratia Spiritus ſancti venditur. Et addi poſſunt aliæ rationes, quia res maximè ſacra temporali pretio commẽſuratur, & ita tractatur, ac ſi eſſet ſub dominio vendentis, quæ ſunt rationes malitiæ Simoniæ. Nec ibi inuenitur alia malitia per ſe, nam quod ibi coniungatur, vel indigna ſumptio, vel indigna diſpenſatio Euchariſtiæ, eſt per accidens, & in rigore poteſt ſeparari interueniente ignorantia ex parte recipientis. Hic verò occurrebat quæſtio, An interdum liceat emere Euchariſtiam propter vitandam maiorem eius iniuriam? Vt verbi gratia ad vindicandam illam de poteſtate Hæretici, aut Iudæi, vel Idololatræ, qui illam rapuit, & quaſi captiuam retinet, ſed de hoc infra dicam in generali quæſtione de hac re. Secundo modo vendi poteſt Euchariſtia ad prauos, & magicos vſus, ita enim ſolet à mleficis irreuerenter tractari, & tunc duo peccata intelligo committi ex parte vendentis: vnum Simoniæ, quod iam explicatum eſt: aliud horrendi ſacrilegij, quatenus rem

Vide. 3. to. 3. p. D. 42. ſect. 1. & 3.

Cap. Nullus.

A adeo ſacram ad profanos vſus conuertit: Tale enim ſacrilegium committeret, ſi ad eundem vſum gratis illam daret, quamuis ergo vendat, non excuſatur ab illo, nec in aliud illud commutat, ſed vtrumque committit.

4. Materiã remotã Euchariſtiæ vendi poſſe.

Et hæc videtur ſufficere de hoc Sacramento quia in eo nulla occurrit alia difficultas. Nec etiam hic habet difficultatem quæſtio de materia huius Sacramenti, an vendi poſſit. Nam ſi ſit ſermo de materia remota, quæ in hoc Sacramento tranſiens appellatur, clarum eſt, vendi poſſe. Quia nihil aliud eſt, quam panis, & vinum, quæ ſunt res venales. Et licet petantur ad conficiendum ex illis Sacramentum, non propterea gratis neceſſariò dandæ ſunt, quia propter illam ordinationem extrinſecam petentis non efficiuntur res ſacræ, vt de aliis Sacramentis mox dicemus. Et hinc colligit Vgolinus tractatu primo capite 39. numero 7. pro expenſis factis in conficiendis hoſtiis, & cæt. vel illis emendis (publicè enim vendi ſolent) poſſe aliquid exigi. Addit tamen illud eſſe peccatum ratione ſcandali; quod habet locum, ſi talis compenſatio ſtatim peteretur à communicantibus. Imo tunc vix poſſet è ſimonia excuſari, quia magis videtur Sacramentum vẽdi, quàm parua illa materia. At ſi ſeparatim à communitate, & non à ſingulis communicantibus, petantur huiuſmodi expenſæ, non eſt per ſe ſcandaloſum, nec iniquum, erit verò iniuſtum, ſi vel eas petat, qui ex officio, & beneficio obligatur ad illas, vt Parochus, vel ſi vltra æquitatem petat. At verò ſi loquamur de materia proxima, illa nihil aliud eſt, quam ipſæmet ſpecies conſecratæ, de quibus iam dictum eſt, vendi non poſſe. Imo etiam, ſi quis velit ad valorem prioris panis reſpectum habere, poſtquam ſpecies cõſecratæ ſunt, non retinent illum valorem, ſicut non continent antiquam ſubſtantiam. Nec habere poſſunt proprium antiquum vſum merè materialem, ſed nouum, & ſpiritualem: nam licèt corporaliter ſumendæ ſint, non tamen ad naturalem vſum, ſed ad D ſpiritualem. Et licèt corporaliter nutriant, poſtquam ſumptæ ſunt; hoc veluti per accidens eſſe debet ad debitum vſum illius cœleſtis panis, & illud ipſum ſine interuentu ſupernaturalis operis non fit, nam oportet, Deum ibi iterum materiam panis recreare; & ideo quicquid in illo ſancto Sacramento eſt, extra humanam æſtimationem, & ſupra omne pretium eſt.

Materiam proximã nõ poſſe vendi.

5.

Venio ad cætera Sacramenta, in quibus loqui poſſumus vel de ipſo Sacramento, vt includit totum, quod eſt de ratione Sacramenti, vel de materia ipſius. Voco autem nunc materiam, totum illud ſignum ſenſibile, quantùm ad rem totam, quæ ſubſternitur ſignificationi, ſiue ſit elementum, E ſiue verbum. Quod ergo attinet ad Sacramentum ipſum, regula generalis, & certa eſt, Sacramenta vt ſic eſſe propriiſſimam materiam Simoniæ iuri naturali contrariæ. Hæc eſt ſententia communis omnium, quos referemus. Et vix indiget probatione, quia licèt Sacramenta in actionibus quibuſdam, vel paſſionibus circa res materiales conſiſtant, nihilominus vt Sacramenta ſunt diuina, & ſupernaturalia dona ſunt gratis collata nobis à Chriſto eorum auctore, & per reſpectũ ad gratiam, quam conferunt, ſpiritualia ſunt. Imò D. Thom. art. 1. ad 6. illa vocat ſecundùm ſe ſpiritalia, Caietan. verò ver. *Simonia*, ea vocat compoſita ex materiali, & ſpirituali, in quibus ſpirituale præcipuum eſt, & quaſi formale, & ideo ſpiritualium retinent naturam. Nam reuera ſupernaturalia ſunt

Sacramentũ, vt ſic, eſt materia Simoniæ iuri naturali contraria.

D. Thom. Caietan.

& propter spirituale sunt instituta. Ergo eo ipso quòd sunt talia, contra reuerentiam illis debitam, & contra Religionem, & contra verbum Christi, *Gratis accepistis, gratis date*, est illa vendere; est ergo Simonia ex natura sua mala, & ideo prohibita. Habetur autem hæc generalis prohibitio in c. *Cum in Ecclesia*, de Simon. ibi. *seu pro aliis Sacramentis aliud exigatur.* Quod vitium ibi apppellatur *horribile*, quo verbo satis significatur esse contra diuinum ius. Comparatur etiam cum peccato Giezi, quod fuit contra legem, naturalem vt vidimus. Ac denique dicitur, contra hanc prohibitionem nullam posse præualere consuetudinem, quod est etiam signum intrinsecæ deformitatis. Præter hanc verò generalem prohibitionem sunt aliæ particulares de Ordinationibus, de Cõfirmatione, & Baptismo & c. 1. q. 1. c. 2. 4. Et multis sequentib. Et in cap. *Baptizãdis*, 99. cum multis sequentibus in particulari prohibetur Simonia circa Baptismum, Confirmationem, Ordinem, & Communionem: De Pœnitentia habetur in c. *Nemo presbyterorum*, de Simon. & de Oleo sãcto, id est, Extrema vnctione, c. vlt. 1. q. 3

Cap. Cùm in Ecclesia.

Cap. Baptizandis.

cap. Nemo. Cap. vlt.

6. In venditione Sacramẽtorum præter Simoniã dari posse etiam malitiã contra charitatem.

Addo præterea, præter malitiam Simoniæ posse facilè inueniri in Sacramentorum venditione malitiam contra charitatem. Primò quidem quia cum tali actu regulariter est coniuncta malitia scandali, maximè quando Sacramenta communi populo ministrantur. Secundò quia per hunc abusum arceri facile possunt pauperes a perceptione Sacramentorum. Et vtramque rationem tetigit Gelasius Papa in cap. *Baptizandis*, 99. 1. q. 1. dicens: *Et ideo nihil a prædictis prorsus exigere moliantur, quo vel paupertate cogẽte deterriti, vel indignatione reuocati, redemptionis suæ causas adire despiciant.* Et notauit Glos. in c. *Relatum*, 10. q. 3. & Panor in c. *Cum sit*. de Simon. Addo etiam, interdum esse posse iniustitiã, quando scilicet, qui pretium exigit, tenetur ex officio, & iustitia gratis ministrare. Quod indicauit Gregorius Papa in d. cap. *Relatum*, 10. q. 3. admonens animarum Rectores, ne per has exactiones graues sint subditis suis: est enim grauamen illud planè iniustum.

Gelas. Pap. Cap. Baptizandis. Glos.

Panor.

Gregor. Cap. Relatum

7. Opinio asserens Matrimoniũ posse vendi sine Simonia. Glos.

Neque circa generalem hanc regulam inuenio difficultatum, aut opinionum diuersitatem, præter quandam exceptionem, quam nonnulli Canonistæ fecerunt. Dixerunt enim aliqui, excipiendum esse Matrimonium; nam illud vendere licet, & ita non est materia Simoniæ. Ita sensit Glos. in cap. *Cùm in Ecclesia*, de Simonia, quæ fatetur quidem Matrimonium esse Sacramentum, & nihilominus dicit, posse vendi, *quia in eo* (ait) *gratia non confertur*, iuxta cap. *Connubia*. 32. q. 2. & c. *Nuptiarum*, 27. q. 1. Idem tenet Glos. in Summa, & in cap. *Quicquid*, 201. 1. q. 1. & in cap. *Vendentes*, 1. q. 3. Quæ Glossæ allegant d. c. *Quidquid*, fortasse quia in eo dicitur pro his actibus, in quibus gratiæ consolatio inuenitur, nõ posse pretium recipi, vel fortasse quia ibi numerantur actus, qui sunt materia Simoniæ, & inter illos non ponitur Matrimonium. Allegant etiam cap. *Honorantur*, 32. q. 2. solum quia ibi dicit Ambros. *Honorantur parentes Rebeccæ muneribus*: Inde enim infert etiam ibi Glos. *Ergo pro Matrimonio cõtrahendo potest exigi pecunia.* Et infra eandem rationẽ erroneam repetit. Et ab hac sententia non discordat Durandus 4. d. 26. q. 3. Vbi pro illa refert etiam Hostiens. in Sum. tit. de Sacram. non iter. §. *Tertia diuisio.* Et eandem sequitur Alens 2. p. q. 169. nu. 4. art. 1. dub. 1. in fine.

Cap. Cõnubia Cap. Nuptiarum. Cap. Quicquid.

C. Honorantur.

Glos. Amb. lib. 1. de Abrahã, c. vlt. Durand. Hostiens. Alens.

8. Reiicitur proposita sententia.

Nihilominus certum est, non esse talem exceptionem admittendam. Nam secundum fidem Catholicam Matrimonium est verum Sacramentum nouæ legis, & gratiam ex opere operato confert, vt in Concilio Trid. sess. 7. generatim, & sess. 24. Can. 1. in specie de Matrimonio definitum est. Vnde consequenter sequitur, Matrimonium, quatenus Sacramentum est, vendi non posse. Ita docet D. Thom. d. q. 100. art. 6. ad 2. cuius tempore non erat ita certum, Matrimonium esse verum Sacramentum, & dare gratiam, & ideo solum dicit contrariam sententiam non esse vsquequaque veram: iam verò sicut de fide est, Matrimonium dare gratiam, ita etiam est omnino certum, esse materiam Simoniæ, vt Sacramentum est, neque posse vt sic sine Simonia vendi. Et ita docent omnes Theologi cum D. Thom. supra, & in 4. d. 25. Et iuris Interpretes super cit. iur. & omnes Summistæ. Fundamentum autem illarum Glossarum erroneum est, vt dixi, & nunc hæreticum. Et præterea malè inferunt, quia vt Matrimonium non possit vendi, satis est, quod sit Sacramentum, (vt ipsæ fatentur, imo & esse maximum Sacramẽtum, vt dicit Glos. in d. c. *Honorantur*) etiam si gratiam non daret. Sed fortasse Glossæ non intellexerunt, esse Sacramentum propriè institutum à Christo, sed lato modo, sicut fuit in statu innocentiæ, teste Paulo ad Ephes. 5. Et in omni lege fuit aliquo modo Sacramentum quia significauit coniunctionem Christi cum Ecclesia; & nihilominus vendi poterat. Sed licèt in hoc sensu illatio posset sustineri, tamen in antecedente, duplex error includeretur, scilicet & quòd Matrimonium non sit Sacramentum speciale nouæ legis, & quòd gratiam non conferat. Et sanè Glos. in d. c. *quicquid*, potiùs videtur sentire, actiones sacras, quæ gratiam non conferunt, posse sine Simonia vendi, nam ex negatione illius effectus tanquam ex negatione causæ adæquatæ infert, non esse Simoniam vendere Matrimonij Sacramentum. Et è conuerso de benedictione nuptiali, quæ à sacerdote datur, ait dare gratiam, & ideo esse materiam Simoniæ, sentiens, illud esse necessarium fundamentum Simoniæ. Quæ assertio etiam erronea est, quoniam certissimum est, alias actiones spirituales, quæ non dant gratiam, esse materiam Simoniæ, vt infrà videbimus. Et de benedictione Sacerdotis improbabile est dare gratiam ex opere operato, cùm non sit forma Sacramenti, sed Sacramentale quoddam vt suppono, vt eadem Glossa planè fatetur.

Con. Trid.

D. Thom.

Fundamentum illius esse erroneũ

Ephes. 5.

Glos.

Neque alia iura, quæ illæ Glossæ allegant, sunt ad ad rem. Nam in c. *Quicquid*, generalis regula ponitur de omnibus Sacramentis, sub quibus Matrimonium comprehẽditur, etiam si non nominetur in particulari, quia nec ibi numerantur omnia nec erat necessarium. Et ita ibi etiam non excluduntur aliæ actiones, quæ gratiam non conferunt, etiamsi illarum mentio non fiat. In cap. autem *Nuptiarum*, nihil habetur ad præsentem causam pertinens. Capitul. autem *Connubia*, non loquitur de Sacramẽto, aut vinculo Matrimonij, sed de vsu, & actu, quo consummatur. Et deinde quod ibi dicitur, non adesse in illo actu præsentiam spiritus sancti, si intelligatur de præsentia per efficientiam gratiæ ex opere operato, clarum est, si verò intelligatur de præsẽtia Spiritussancti auxiliãtis, vt honestè, & sine peccato fiat, vel etiam remunerantis per gratiæ augmentum, si legitima intentione, ac debita puritate fiat (quod magis videtur significare Origenes: qui est auctor illius textus) non est id vniuersaliter verum, nã sæpe potest fieri ille actus sanctè, & meritoriè, quod non fit sine auxilio, & præsentia Spiritus sancti. Sed quia hoc rarum est etiã in iustis coniugatis, ideo ita locutus est Origenes.

9. Soluuntur obiecta cõtra veram sententiam. C. Quicquid.

Cap. Nuptiarum. Cap. Connubia.

Origen.

Cap. Honorantur.

nes. Cap. autem *Honorantur*, nihil ad rem facit; tùm quia in eo est sermo de coniugio Rebeccæ, quod fatemur non fuisse Sacramentum, tum etiam quia illa donatio non fuit pretium, vt eadem Glossa ibidem fatetur, dicens, *Talis donatio potius dicitur honor, quàm pretium*, fuit enim quidam actus volutatis, & gratitudinis, & amicitiæ, non pretium.

10. Quo pacto detur, & accipiatur dos in Matrimonio sine Simonia.

Sed adhuc superest difficultas circa vsum Ecclesiæ. Videmus enim, in Matrimoniis pecuniam semper dari, & multa pacta interuenire priusquã fiant. In qua difficultate responsio communis est, hoc non esse pretium Matrimonij, sed dotem necessariam ad onera Matrimonij sustentanda. Ita cõmuniter Iurisperiti citatis locis presertim in d.c *Cùm in Ecclesiæ*, vbi Panorm. n. 2. & Thom. de Argen. in 4. d. 25. quæst. 1. artic. 4. dub 2. ad 1. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 5. §. 16. Syluest. Tabien. & alij. Et sumitur ex cap. *Per vestras*, de Donat. inter vir. & vxor. & leg. *Pro oneribus*, C. de iur. dot. Quæ respõsio optimè satisfacit, quãtù m ad dotẽ spectat, nam & Ecclesia, quæ res sacra est, sine dote cõsecrari non debet, iuxta cap. *Cum sicut*, de Consecrat. Eccles. & cap. 1. prima, q. 2. & c. *Nemo*, de Consecr. d. 1. Imò nec ædificari, vt ibi notant Glos. Panor. & alij. Sed difficultas semper superest de aliis contractibus, qui circa Matrimonium, frequenter fiunt, qui non videntur posse excusari à venditione, & emptione Matrimonij. Solet enim, quando personæ non sunt æquales in nobilitate, vel alia similitudine, inæqualitas illa ad quandam æqualitatem reduci per pecuniam, vt constat ex vsu. Tunc non potest dici, id fieri ad sustinenda onera Matrimonij, nam ad hoc sufficeret cõpetens dos, tunc verò fit hæc additio vltra sufficientem, & abundantem dotem. Et interdum fit sub conditione, vt si contingat mori sine filiis coniugem minus nobilem, alter superstes fit necessarius hæres tantæ pecuniæ, vel talium bonorum. Et confirmatur ex c. *De illis*, de Condit. appos. vbi dicitur, validum esse contractum hunc, Ducam te in vxorem, si rem talem mihi donaueris, ibi autem interuenit pactum æquiualens venditioni: nam ille sic contrahens vẽdit Matrimonium ex parte sua pro re, quam postulat. Nec ibi habet locum excusatio de dote, quia conditio ponitur de absoluta donatione præter dotem..

Cap. Cum in. Panor. Thom. de Argen. Anton. Syluest. Tabien. Cap. Per vestras. Leg. Pro oneribus. Cap. Cum sicut. Cap. 1. Cap. Nemo. Glos. Panor. Cap. De illis.

11. Vera responsio.

Videtur ergo dicendum, Matrimonium, quanuis sit Sacramẽtum, simul esse contractum humanum, in quo commutatio materialis, vt sic dicam, id est, rei corporalis pro corporali manifestè interuenit. Nam in Matrimonio coniuges inuicem tradunt, & acceptant corpora sua, vnde vnus tradit se alteri, quia alter tradit se illi, & è contrario. Igitur ex parte huius cõtractus nihil repugnat, quòd in Matrimonio aliquod pretiũ interueniat, quando ad æquitatem contractus necessarium visum fuerit. Et tunc non emitur, aut venditur Sacramentum, nec aliquid spirituale, sed vẽditur vel materialis contractus, vel potiùs quodammodo emitur quasi partialiter corpus ipsum materiale, quod est materia Sacramenti. Nihil enim repugnat, corpus humanũ emi ad vsũ Matrimonij, sicut emitùr ad seruitutem. Nã sicut corpus vnius cõiugis pro corpore alterius commutatur, ita si non sint moraliter æqualia, potest commutari corpus vnius, pro corpore & pecunia alterius, hoc enim nec contra iustitiam est, nec cum Simonia habet commercium.

12. Declaratur aliter.

Potest hoc etiam aliter declarari, quia per huiusmodi pecuniam semper compensatur aliqua conditio temporalis, in qua alter cõtrahentium alterum excedit, & ita semper fit commutatio temporalis pro temporali, non pro spirituali. Vt v. g. quando alter contrahentium est nobilis, & alter diues, sicut corpus pro corpore commutatur, ita nobilitas pro diuitiis, & si vnus est senex diues, alter iuuenis pauper, grauamen illud, & periculum quod suscipit iuuenis, pecũnia compensatur. Et sic de aliis conditionibus pulchritudinis, aut deformitatis, hebetudinis, vel facilitatis ingenij, & similibus iudicãdum est. Et hoc totum videtur comprehendisse D. Thom. d. art 2. ad 6. dicens, *Matrimonium non solùm esse Sacramentum, sed etiam natura officium, & ideo licet pro Sacramento non possit pecunia dari, pro Matrimonio, vt est officium naturæ, licitum esse, pecuniam dare.* Nam sub illa ratione officij naturæ includuntur omnia, quæ ad æqualitatem contractus, vt talis est, necessaria videbuntur, vt benè explicauit Richard. 4. d. 25. art. 3. quæst. 1. ad 4. Et idem sentit Panorm. in cap. *Cum in Ecclesia*, de Simon. num. 3. citans Bart. in l. *Si ita stipulatus*, §. 2. & in l. *Si diuortio*, ff. de ver. oblig. Et idem Guilliel. Redoan. tract. de Simon. p. 1. c. 11. n. 4. Qui tamen in eo cauendus est, quòd non videtur rectè sentire de Matrimonio, vt Sacramentum est, sed in opinionem Glossarum damnatam inclinare sine vlla necessitate ad præsentem resolutionem. Quia licet Matrimonium sit perfectissimum Sacramentum, non abstulit rationem contractus, neque alia, quæ ad æquitatem eius, & ad officium naturæ necessaria sunt. Et hinc etiam est, vt in contrahendo Matrimonio licitum sit pecunia procurare consensum alterius, & dare aliquid vel parentibus puellæ, vt consentiant, vel internunciis, vt illud procurent, quia hæc omnia immediatè ad contractum, & officium naturæ ordinantur.

D. Thom. Richard. Panor. Bart. Guilliel.

CAPVT XI.

Vtrum materiæ Sacramentorum secundùm se spectatæ vendi posint, vel sint materia Simoniæ.

1. An pretium possit exigi pro re, quæ est materia Sacramẽti.

HÆc difficultas nascitur ex his, quæ proximè diximus superiori capit. de Matrimonio. Videtur enim ex dictis sequi, quando fit Sacramentum licitum esse aliquid per modum pretij exigere pro re illa, quæ est materia Sacramenti, seu quæ substernitur illi rationi spirituali, quæ est in Sacramento; scilicet sacræ significationi, & virtuti causandi gratiam, licet secundum hanc formalem rationem non possit vendi, nec pretio æstimari. Probatur autem sequela, quia in Matrimonio corpora contrahentium, & contractus est materia Sacramenti; & præsertim contractus ipse est illud materiale sensibile, quod ad sacram significationem, & effectionem eleuatur, & nihilominus vendi potest hæc materia, non vendito Sacramento, ergo idem poterit in materiis aliorum Sacramentorũ, nam etiã sunt entia materialia natura sua æstimabilia pretio, possũt ergo per sese spectari, & vt sic æstimari, & vendi, vel emi non vendendo Sacramentum. Quod videtur fieri, quoties non pluris venditur illud materiale, eo quòd sit illi adiuncta ratio Sacramenti, quàm per se vẽdi iustè posset. Et confirmatur, quia res aliæ sacræ, vt calix, & similia possunt hoc modo vendi, quoad materiam, vt infrà videbimus, ergo idem dicendũ videtur de materiis Sacramentorum.

2. Materia Sacramenti duplex est, proxima scilicet, & remota.

In hoc puncto aduertendum est, materiam Sacramenti duplicem esse, scilicet remotam & proximam; remota solet esse elementum aliquod, vel aliquid

aliquid proportionale, vt aqua, oleum, chrisma, vinum, panis &c. proxima est actio aliqua, vt lotio, vnctio, & quoad formas, verborum prolatio, (iam enim diximus sub hoc materiali formas etiam in hac disputatione comprehendi.) Quod ergo attinet ad materiam remotam nulla est quæstio, nam illa, vt antecedit actionem sacram, & vt est res quædam permanens, sine dubio vendi potest, vt suprà etiam dixi, quia est res merè materialis. Solum aduerto, hanc materiam interdum esse consecratam, aut benedictam, vt est chrisma, & oleum sanctum, & solet etiam in Baptismo esse aqua benedicta: & tunc eadem est ratio de tali materia, vt benedicta, seu sacrata est, quæ de aliis rebus permanentibus consecratis, de quibus dicturi sumus c. 15. Vendere autem illas ratione solius materiæ, non est Simonia iure naturæ, vbi autem fuerit prohibitio specialis Ecclesiæ, seruanda est.

Materia remota vendi potest.

3. In materia proxima duo spectari posse.

In materia verò proxima, quæ semper consistit in aliqua hominis actione, duo spectari possunt, vnum est actio ipsa corporalis, in qua ratio Sacramenti fundatur, vt est ablutio, signatio, prolatio verborum, & similes, aliud est labor, quem esse contingit in huiusmodi actione, vt defatigatio cōfessoris in audienda confessione, vel in Missa dicenda, & sic de aliis, & huc etiam spectant aliqua incommoda temporalia, quæ intrinsecè comitantur talem occupationem, vt temporis iactura, & cessatio ab aliis lucris, & operibus, & similia. Hæc posterior consideratio cōmunis est ad omnes actiones sacras, quæ per corpus exercentur, & ideo de omnibus simul commodiùs hoc tractabitur in cap. 15. Solùm ergo hìc superest dicendum de actibus ipsis. De quibus indubitanter dicendum est, esse materiam Simoniæ, quæ planè committitur, si vendantur. Ita docet apertè D. Thom. d.q. 100. art. 2. præsertim in solut. argum. vbi Caietan. Sot. & omnes id docent. Anton. 2.p. tit. 1.c. 5.§. 16. Durand. bene 4.d. 15.q. 3. Palud. q. 5. Richard. Argent. Angel. Tabien. Syluest. Caiet. & alij Summistæ ver. *Simonia* Et communiter Canonistæ in cap. *Cùm in Ecclesiæ* de Simon. ex quo textu id sumitur, & ex omnibus, quæ de hac materia habentur 1.q. 1.c. *Baptizandis*, vbi Glossa, & ex similibus. Nam illa non solùm dicunt, esse Simoniam vendere Sacramenta, sed etiam vendere actiones Sacramentorum; vel in vniuersum sacra ministeria, quæ constat consistere in ipsis materialibus, & corporalibus actionibus sic institutis. Nec huiusmodi venditio prohibetur in Iure canonico, vt per talem prohibitionem illicita fiat, sed potiùs reprobatur, & punitur tanquam per se mala, & contraria verbi Christi: *Gratis accepistis, gratis date.* Item hæc est communis Ecclesiæ traditio, & sensus. Vnde contra hanc probitionem nulla consuetudo præualere potest, vt dicitur in eodem c. *Cum in Ecclesiæ.* Est ergo id contra ius diuinum. Denique ab incommodo argumentatur Durandus, quia si actiones ipsas vendere liceret, ridiculum esset, & inutile prohibere venditionem Sacramentorum, quia non aliter possunt vendi, quam vendendo actiones. Sed ad hoc responderi posset, longè aliter vendi, si actiones ipsæ cariùs vendantur propter rationem Sacramenti. Sed nihilominus moraliter rem spectando, ratio est vrgens. Tum quia saltem hoc titulo posset colorari omnis talis Simonia. Tum maximè quia actiones illæ per se spectatæ exiguæ æstimationis sunt, vnde non possent moraliter vendi sine respectu ad sanctitatem, quam habent.

Actus ipsos vendere Simonia est.

D. Thom. Caietan. Sot. Anton. Durand. Palud. Archid. Argent. Angel. Tabien. Syluest. Caiet. Cap. Baptizandis. Gloss.

C. Cum Ecclesiæ. Durand.

4. Ratio à priori.

Ratio verò à priori huius veritatis est, quia tota illa actio, vel passio, quæ est materiale Sacramenti est actus ministerij, & potestatis spiritualis, & supernaturalis, & ideo ipsamet materialis actio gratis etiam conferenda est. Vt v.g. cum Christus dixit: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.* simul & eodem modo præcepit Apostolis, vt circa Baptismum actiones illas corporales, & sensibiles baptizandi, & proferendi formam cum inuocatione Trinitatis facerent super credentes, & vt illas facerent ad salutem eorum & ad lauandas eorum animas, seu (quod idem est) vt eas facerent cum intentione faciendi Sacramentum. Totum ergo illud ad quoddam esse diuinum, & supernaturale eleuatum est, & ita super totum illud cadit præceptum alibi datum: *Gratis accepistis, gratis date.* Et hæc ratio locum habet in omnibus Sacramentorum materiis seu actionibus. Et ideo fortasse dixit D. Thom. dicto art. 1. ad 6. Quòd sicut anima viuit secundùm se ipsam, corpus verò secundùm animam, ita quædam sunt spiritualia secundum se ipsa, inter quæ principaliter ponit Sacramenta, distinguens illa ab aliis, quæ sunt spiritualia quasi extrinsecè, seu vt adhærent spiritualibus, Nam licet actiones Sacramentorum realiter, & physicè materiales sint, tamen secundùm suum esse materiale eleuatæ sunt ad supernaturalem ordinem, nam ipsæmet sunt ministeria sacra, & signa, & causæ gratiæ, & ideo iam sic institutæ, & eleuatæ perinde reputantur, & æstimantur, ac si in suis entitatibus essent spirituales, & supernaturales. Et confirmatur, quia illemet actus Sacramenti, qui in suo esse, materialis, & naturalis esse videtur, factus ad Sacramentum conficiendum supernaturalis est, & spiritualis ex principio, & fine, quia procedit à quadam supernaturali potestate à Christo data, neque aliter fieri potest, & tendit ad dandam spiritualem salutem alteri, ergo impossibile est æstimare illum actum sic factum, vt mere materialem, ergo nullo modo vendi potest. Tandem confirmatur: quia istæ actiones Sacramentales, prout in Sacramentis fiunt, non habent vtilitatem humanam, seu naturalem, & materialem, sed solùm spiritualem, & religiosum cultum Dei; & si hoc nō haberent, essent vanæ, ac inutiles superstitiones, ergo non possunt iam æstimari pretio, vt temporales sunt. Vnde in illis habet locum, quod Pascha. Papa in c. *Siquis*, 7. 1. quæst. 3. significauit, cùm in his materiale sine spirituali nihil proficiat, *Quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum prouenit, neutrum inuenditum derelinquit.*

D. Thom.

Paschal. Papa. C. Si quis.

5. Soluitur instantia de Matrimon.

Ad instantiam verò de Sacramento Matrimonij responderi potest facilè ex supra dictis, nec Sacramentum, nec contractum vendi propriè, cū aliquid temporale in Matrimonio accipitur. Nam si illud temporale sit dos, nullam habet rationem pretij, sed subsidij ad onera Matrimonij sustentanda. Si verò sit per modum recompensationis, sic datur vel pro materia remota Sacramenti Matrimonij, id est, pro corpore alterius contrahentis tanquam partiale pretium eius, corpora enim contrahentium sunt materia remota illius Sacramenti, & nullum est inconueniens, vt materia remota Sacramenti ematur, sicut diximus. Vel certè nec corpus ipsum proprie emitur, sed aliqua eius conditio, vt nobilitas, peritia in aliqua arte, vel quid simile, vel è conuerso recompensatur nocumentum, vel incommoditas quæ alteri contrahentium ex aliquo defectu alterius prouenit.

6. Differentia notanda inter Matrimonium, & alia Sacramenta.

Addo etiam differentiam notandam inter hoc Sacramentum, & alia, quòd in Matrimonio totum

tum id, quod est materia proxima illius Sacramenti, est merè naturale habens suum finem proximum, & vtilitatem moralem, scilicet, mutuam obligationem coniugum, & morale vinculum ordinatum ad honestum finem naturæ, secundùm quam rationem, & à potestate naturali progreditur, & ad finem materialem, & naturalem tendit. Hanc autem materiã Christus integram reliquit, nec illi addidit cæremoniam aliquam essentialem illi Sacramento, sed solùm significationem Sacramentalem, & causalitatem gratiæ. Et ideo illa materia, & contractus eandem vtilitatem, & æstimationem habet, quam antea habebat. Quapropter nullum inconueniens est, quod secundùm se maneat vendibilis, nulla habita ratione ad esse Sacramenti secundùm quod inuendibilis est. In aliis verò Sacramentis tota materialis actio Sacramenti supernaturalis est secundùm institutionem suam, & non habet aliam vtilitatem, nec alium finem, nisi cæremoniæ sacræ, & causæ gratiæ; propter quod fieri ritè non potest, nisi ex supernaturali potestate, & ideo in ea non est separabile materiale à spirituali, nec secundùm se vendibile manet. Et ita ad alteram partem argumenti, nego has actiones Sacramentorum esse æstimabiles pretio secundùm se; tùm quia omnino sunt ex institutione diuina, & supernaturali, tùm etiam quia re vera non habent aliumvsum humanum, propter quem possint pretio æstimari. Et similiter ad confirmationem sumptam ex aliis rebus sacris permanentibus, negatur consequentia; nam est longè diuersa rotio, quia in eis materiale est valde extrinsecum, & habet semper suum valorem, & æstimationem, vt postea videbimus.

CAPVT XII.

Vtrùm in necessitate possit Sacramentum emi ab eo, qui non vult illud, nisi propter pretium, ministrare.

1\. HÆc quæstio de omnibus ferè rebus sacris tractari potest, solet autem specialiter disputari de Baptismo, quia in eo maior necessitas inueniri potest, quàm in aliis, nos autem illam extendimus ad omnia Sacramenta, quia, vt videbimus, etiam in aliis potest locum habere, & ex resolutione data in omnibus Sacramentis facilè poterit doctrina applicari ad similes casus in aliis actionibus, vel rebus sacris occurrentibus. Sunt autem in hoc puncto variæ sententiæ. Prima simpliciter negat, licitum esse in eo casu, dare pecuniam sub vllo colore, vel titulo, vt Sacramentum obtineatur pro quacunque necessitate, etiam si sit spiritualis, & omnino extrema, qualis est in infante morti proximo, qui non potest, nisi per Baptismum saluari. Ponitur ergo casus, in quo sola mater adest, quæ vel non scit baptizare, vel trunca est manibus, vel aquam non habet, nec potest petere Baptismum pro filio, nisi ab vnico ministro, qui solum aquam habet, & illam vendere non vult, nec baptizare paruulum, nisi pretio accepto. Ait ergo hæc sententia, etiam in simili euentu non licere dare pecuniam petenti, vt baptizet. Ita sentit D. Thom. d. q. 100. art. 2. ad 1. & 4. d. 5. quæst. 2. art. 2. quæst. 2. ad 2. & d. 25. quæst. 3. artic. 2. quæst. 2. ad 3. Idem Alens. 2. p. quæst. 169. memb. 3. art. 1. dub. 2. Richar. dicta dist. 25. artic. 3. quæst. 2. ad 8. Potest tamen non immeritò referri pro contraria sententia saltem

Prima opinio negatiua.

D. Thom. Alens. Richard.

A in casu pueri, quia licèt priùs dicat non licere tunc dare pecuniam, postea refert sententiam contrariam, & sensum eius declarat, & non reprobat. Expressiùs idem tenet Palud. 4. d. 5. q. 3. nu. 17. Anton. verò 2. p. tit. 1. cap. 5. § . 16. eodem modo, quo Richard. loquitur. Turrecrem. etiam in cap. *Gratia*, 1. q. 1. idem, quod D. Th. asserit. Tenet Syluest. verb. *Simonia*, quæst. 8. Allegatur etiam pro hac parte Glossa vltima in c. *Baptizandis*. 1. q. 1. licet etiã pro sententia contraria soleat adduci, nec immeritò, quia reuera contradictoria dicit, prius enim absolutè negat, posse licitè fieri, & postea subdit, *Sed ego facerem, & bene; licèt non deberem facere.* Quod valdè inconstanter, & imprudenter dictum est.

Palud. Anton. Turrecr. Syluest. Glos.

B Fundamentum huius opinionis ex duobus principiis sumitur; vnum est esse intrinsecè malum, emere Sacramẽtum, & ideo propter nullũ finem, vel necessitatem licere posse. Quæ illatio manifesta est ex illo Roman. 3. *Non sunt facienda mala, vt inde veniant bona.* Assumptum verò probatur, quia supra ostensum est, Simoniam contra ius Diuinum esse natura sua prohibitam, ac subinde intrinsecè malam, sed Simonia hæc, quæ in Sacramentis committitur, est contra ius diuinum, vt ostensum est, ergo. Et confirmatur; quia venditio Sacramenti est intrinsecè mala, ergo & emptio; nam hæc correlatiua sunt, & non possunt separari, C nec potest reddi maior ratio de vna, quam de alia. Aliud principium est, non posse in eo casu dari pecuniam petenti illam, vt baptizet, nisi emendo Baptismum. Probatur primò, quia si posset alio titulo dari maximè ad redimendam vexationem; at hæc in eo casu non excludit emptionem, ergo non excludit Simoniam, nec honestari potest. Minor probatur, quia illa vexatio consistit tantùm in negatione iniqua Baptismi, ergo ablatio vexationis nihil aliud est, quam collatio Baptismi, ergo redimere vexationem, nihil aliud est, quàm emere Baptismum, vt cesset vexatio. Sicut si Episcopus nollet dare alicui beneficium, quod ex iustitia distributiua dare tenetur (quia suppono, so- D lùm illum esse dignum) vexationem illi faceret, & nihilominus si ille daret Episcopo pecuniam ad redimendam vexationem suam, planè emeret beneficium, quia ibi non tollitur vexatio, nisi dando beneficium. Ita ergo in præsenti. Vnde sumitur confirmatio argumenti ab incommodo, quia aliàs sequitur, quoties simili modo fit vexatio in spiritualibus, negãdo id, quod ex iustitia debetur, posse dari pecuniam, vt reddatur tale debitum, quia redimitur vexatio, quod tamen falsum est, & viam aperit Simoniis, vt infra videbimus. Et ideo in materia de Beneficiis est regula communis, non licere ante acquisitum ius in re redimere vexationem ad obtinendum illud, ab eo, E qui illud collaturus est, etiamsi supponatur ius ad rem; sed ad summum, licitum esse remouere eum, qui potest obesse, vt cesset ab impediendo, vt ad hoc propositum notauit Palud. supra. At in dicto casu licet infans habeat ius ad Baptismum, non tamen habet ius in re, & non agitur de tollendo impedimento, sed de obtinendo ipso Baptismo ab eo, qui collaturus est: ergo non est licita redemptio vexationis, quia re vera est emptio rei spiritualis, per quam emptionem per se, & directè vexatio tollitur, & non alio modo. Denique confirmatur, quia aliàs non solum in illa extrema necessitate liceret vexationem redimere, sed etiam quotiescumque alicui iniustè negaretur Sacramẽtum. Patet sequela, quia quotiescũque mihi negatur iniustè Sacramẽtũ, vexatio fit mihi,

2. Fundamentum huius opinionis.

Rom. 3.

Palud.

mihi, & consequenter ego habeo ius expellendi illã vexationẽ, si possum, ergo dando pecuniã possũ licitè illam expellere, etiamsi non occurrat alia necessitas recipiendi Sacramentum, sed sola spiritualis vtilitas, vel certè licèt necessitas non sit extrema, sed grauis. Probatur hæc vltima consequentia, quia nõ emitur Sacramentum, si autem nõ emitur Sacramentum, licita erit datio pecuniæ etiam extra necessitatem aliam præter ipsam redemptionem vexationis ad tollendam illam; consequens autem non admittitur etiam à dictis auctoribus, ergo.

2. Sententia distinguens inter necessitatem grauem, & extremam.

2. Secunda sententia distinguit inter extremam necessitatem simpliciter in ordine ad vitandam æternam damnationem, & necessitatem grauem, non tamẽ absolutam, & extremam. Prior inuenitur in infante in casu proposito, posterior inueniretur in adulto in simili casu, ille enim non est in absoluta necessitate salutis, quia per contritionem, & Baptismum flaminis saluari potest. In hoc ergo posteriori casu de adulto conuenit hæc sententia cum præcedenti, non licere tunc dare pecuniam vllo modo aut colore, & a fortiori pro obtinendis aliis Sacramentis nunquam esse licitum dare pecuniam ministris petentibus, quia in aliis Sacramentis nunquam est tanta necessitas, quia alia præter pœnitentiam non sunt media necessaria ad salutem, pœnitentiæ autem Sacramentum, cum non detur, nisi adultis, semper potest quoad illam necessitatem suppleri & recipi in voto per contritionem, quod ad vitandam damnationem satis est. At verò in casu de paruulo dissentit hæc opinio à præcedenti, affirmatque in eo posse dari pecuniam petenti, ne paruulus pereat. Ita docuit Glos. in d. c. *Baptizandis*, & idem sentiunt ibi Archid. & Domin. Idem tenet Panorm. in d. c. *Cum in Ecclesiæ*, num. 5. quem ibi alij sequuntur, & Guilliel. Redoa. tract. de Simon. p. 1. c. 6. n. 8. & 3. p. c. 5. n. 16. Et ex Theologis docuit hoc Caiet. d. q. 100. art. 2. Citari possunt pro hac sententia Altissi. lib. 3. Sum. tract. 27. c. 2. quæst. 3. & Bonauent. 4. d. 5. artic. 2 q. 1. ad vlt. vbi dicit, hoc magis consonare pietati, & rationi. Illum videtur sequi Marsil. 4. q. 4. artic. 4. dub. 14. Nam priùs ponit priorem opinionem, quã dicit esse Holkot, & postea subiũgit, Bonauenturam docuisse contrarium, & pertransit. In his autem auctoribus aduerto expresse doceri partem affirmatiuam huius opinionis, nimirum quando baptizandus est infans, licitum esse, dare pecuniam in illo casu, de parte autem negatiua in adulto non ita loquuntur, sed vel tacent, vel potius insinuant se indifferenter loqui, & maxime Bonauentur. quem Marsil. sequitur. Et idem sentit Maior in 4. d. 5. quæst. vnic. ad 3. vbi de paruulo expresse affirmat licere, de adulto verò solùm dicit, *Sufficit ei sua bona voluntas, qua baptizari vult*, non tamen dicit, aliud esse illi prohibitum. Possunt etiam referri pro hac opinione Richar. & Anton. vt suprà notaui. Ex Summistis eam sequitur Angel. *Simonia*, 2. n. 12. Tabien. 29. Et idẽ sentit Nauar. d. cap. 23. n. 102. in fin. licet soleat in contrarium referri, quia ita incipit. *Idem dicendum est, &c.* Et si relatiuum *Idem*, ad proximè præcedentem clausulam referatur, planè affirmat, in eo casu committi Simoniam dando pecuniam. Tamen sine dubio est referendum ad initium totius §. *Vndecimo*, in quo incipit agere de casibus, in quibus nõ committitur Simonia apud Deum, licet exteriùs pecunia detur, & quòd hic sit sensus, constat, quia allegat, & sequitur Panormitan. & quia pro ratione affert, quod in necessitate, etiam ab hæretico licet Baptismum postulare.

(Glos. Archid. Domin. Panorm. Guilliel. Caiet. Altissiod. Bonauent. Marsil. Holkot. Bonauent. Marsil. Maior. Richard. Anton. Angel. Tabien. Nauar.)

4. Hæc sententia, cùm duas habeat partes, vnam negantem de adulto, alteram affirmantem de paruulo: priorem non tam probat, quam supponit ex eo solum, quod adultus non est in extrema necessitate. Vnde totam rationem alterius partis sumunt auctores huius sententiæ ex priuilegiis extremæ necessitatis, vt latè prosequitur Redoan. suprà, non tamen multùm ad causam, quia ferè omnia, quæ adducit in exemplum, sunt ex his, quæ sunt mala, quia prohibita, & non prohibita, quia mala, de quibus facilè intelligitur, ordinariè licere in extrema necessitate. Vnde illa ferè eodem modo procedunt in necessitate adulti sicut paruuli, vt patet in exemplo, quo vsus est Nauar. quod liceat in necessitate sumere Baptismum ab hæretico, nam hoc etiam adulto licet, secluso periculo deceptionis. Tamen re vera exempla nec de adulto, nec de paruulo procedunt, quia sumus in materia per se, & intrinsecè mala, quæ vel nullo modo, vel difficiliùs cessat propter solam necessitatem etiam extremam. Vnde duo exponere oportet in hac sententia. Vnum est, quomodo malitia Simoniæ cesset, quando necessitas est extrema, vt in paruulo, aliud est, cur non cesset, quando non est tanta, licèt sit grauissima, vt est in adulto. Primum non aliter probatur, nisi quia curator paruuli potest dare illam pecuniam non animo emendi, sed tantùm tollendi impedimentum, & satiandi auaritiam alterius, vt remoto isto impedimento, ille velit ministrare. Et ita non emitur Baptismus, & cessat Simonia. Vt autem pecunia possit tunc dari isto modo, necessitas extrema præbet facultatem, seu naturale ius vitandi damnationem pueri, quando sine hoc modo ineuitabilis esset. Et declaratur hæc ratio, quia quando datio pecuniæ potest habere bonum finem necessarium per se, & distinctum ab emptione rei spiritualis, licet pecunia propter illum finem detur, non committitur Simonia expressa, nec interpretatiua; ita verò est in præsenti, ergo. Maior patet, quia intentio formalis non est emendi, vt supponitur; & ita non est Simonia expressa: necessitas autem excusat ab interpretatiua, quia non tenetur quis cum tanto damno proximi vitare illam externam apparentiam Simoniæ, quando re vera, & in animo talis non est. Minor autem iam satis patet ex dictis, quia dare pecuniam illi auaro, vt non tam grauiter noceat proximo, vel vt desistat ab illa praua voluntate non Baptizandi, optimus finis est. Neque obstabit, quod alius accipiendo peccet, quia qui dat, non cooperatur peccato illius, nec petit aliquid, quod sine peccato ipse facere non possit, sed permittit malitiam eius, illaque bene vtitur, sicut de soluente vsuras constat.

(Redoan. Nauar.)

(Probatur 1. pars huius opinionis affirmans ad baptizandũ paruulum in extrema necessitate posse dari pecuniam.)

9. Difficultas vrgetur in adulto.

Veruntamen licèt hic discursus probabiliter procedat quoad hanc partem affirmantem, videtur tamen destruere alteram negantem de adulto. Cur enim non poterit adultus etiam illa intentione dare pecuniam, & ita non committere Simoniam expressam? Cur etiam non excusabitur coram Deo à Simonia præsumpta, seu interpretatiua, cùm etiam sit in grauissima necessitate? Quia difficillimum est habere contritionem, & ita licèt non sit tam certum periculum damnationis, tamen moraliter magnum est, quod in re tanti momenti sufficiens esse debet, vt propter illud vitandum possit etiam contemni exterior illa apparentia Simoniæ. Et accedit, quòd licet habeat quis contritionem, tamen moraliter loquendo integrã remissionem culpæ, & pœnæ non assequetur, nec

volabit

volabit statim ad cælum, quod grauissimum nocumentum reputari debet, ergo pro illo vitando habet ius vtendi illa cautela, seu redimendi vexationem suam. Huc accedunt multæ ex rationibus factis pro prima sententia, quæ planè videntur probare, quòd si in illo casu de paruulo non committitur Simonia, quia re vera non est emptio rei spiritualis, eadem ratione non erit emptio in necessitate adulti, si intentione simili, & ad eundem finem tollendi impedimentum detur pecunia, ac subinde etiam in eo casu non esse peccatum illam dare.

6. Opinio Soti asserens in extrema necessitate posse emi sacramentum.

Quapropter Soto lib. 9. de Iust. quæst. 6. articul. 1. licet cum præcedenti secunda opinione in vtraque parte, & affirmante de paruulo, & negante de adulto conueniat, tamen longè aliam rationem reddit in casu de paruulo, iuxta quam, & tertiam, & nouam opinionem constituit, & nouam rationem differentiæ inter vtrumque casum reddere potest. Ait ergo, ideo licere in eo casu de paruulo pecuniam dare, quia licet tunc Sacramentum emere, quæ emptio nunquam licet, nisi in extrema necessitate. Priorem partem probat primò argumentis suprà factis pro prima opinione, quia redēptio vexationis in præsenti casu esse non potest sine emptione Sacramenti, nam medium vnicum ad redimendam vexationem, est emptio Sacramenti, tunc autem non est mala emptio, quia non propter se fit, nec propter temporalem finem, sed propter spiritualem grauissimã, & extremam necessitatem. Quòd si obiicias, quia actio intrinsecè mala ex obiecto non potest vnquam honestari ex bona intentione finis. Respondet consequenter, emptionem Sacramenti nõn esse intrinsecè malam. Et in hoc constituit differentiam inter emptionem, & venditionem Sacramenti, quòd venditio est intrinsecè mala, non emptio; cuius nullam rationem reddit, sed declarat tantùm exemplo vsuræ, in qua vendere matrimonium, intrinsecè malum est, non verò emere. Deinde verò subiungit, exemplum non esse sumendum in omnibus, nam soluere vsuras licitum est etiam extra extremam necessitatem, in graui, emere autem Sacramentum, nõ licet nisi in extrema necessitate. Et ideo (inquit) non licet adulto in illo casu dare pecuniam. Cuius aliam non reddit rationem, nisi quia in spiritualibus multo maior est adhibenda cautio, & ideo solùm in extrema necessitate permittitur emptio, ne si minor sit necessitas, videatur quis dando pecuniam, alterius iniquitati consentire.

7. Impugnatur opinio Soti dicentis emptionem Sacramenti nõ esse intrinsecè malam. D. Tho. Bonauent. Mag.

Sed hæc non videntur dicta cum fundamento solido, nec cum consequentia doctrinæ. Primum enim assertio illa, quòd emptio Sacramenti non sit intrinsecè mala, expresse est contra D. Tho. & omnes Theologos, & Iuristas, vt constat ex omnibus allegatis in vtraque opinione, & in aliis, quos infra referemus. Vnde Bonauēt. 4. dist. 25. dub. 3. circa liter. vbi Magister ait; *Vtrique eadem sententia percelluntur*, scilicet, ementes, & vendentes, ipse Bonauent. addit. *Quantũ ad genus peccati est vniformitas, quia vterque gratiæ Spiritus sancti facit iniuriã.* Deinde Soto nullam affert rationem, cur venditio Sacramenti sit intrinsecè mala, & non emptio, nam exemplum de vsura nihil probat, quia in vsura non oritur malitia ex aliqua excellentia ipsius mutui, sed potiùs ex eo, quòd nullius pretij est, & consequenter tota malitia eius consistit in iniustitia, quia venditur res, quæ non est digna pretio, quæ iniustitia solùm est ex parte vendentis, non ex parte ementis, seu petentis mutuum, quia ille A non potest sibi facere iniuriam, sed potest cedere iuri suo. Vnde etiam absque graui necessitate, cum communi petat mutuum à parato, nõ peccat. Imò licet sine vlla rationabili causa petat, vel etiam si inducat non paratum, etsi peccet ratione ductionis, & cooperationis ad malum alterius, nunquam propriè peccat in eo, quod est emere mutuum, quia (vt dixi) cedit iuri suo, nec potest sibi facere iniuriam. At malitia Simoniæ oritur ex excellentia rei spiritualis, cui grauis fit irreuerentia, & iniuria, dum pretio temporali comparatur, hæc autem æquè fit emendo, ac vendendo neque emens potest cedere (vt sic dicã) iuri rei spiritualis, magis quàm vendens. Est ergo in vtraque B parte æquè intrinseca malitia.

8. Responsum Soti refellitur.

Præterea hoc declaratur ex facto Simonis, cuius factum vt per se malum, & grauissimum Petrus reprehendit: & tamen ille emere tantum tentauit. Respondet Soto, illum voluisse emere ad vendendum. Sed contra, nam licet hoc verisimile sit, tamen hoc neque est æque certum, cum ex Scriptura non colligatur apertè. Neque à Petro redditum est pro causa, sed tantùm dixit: *Quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.* Ergo hoc sufficiebat ad delictum, quicquid sit de alia intentione: nec indubitatum delictum soli intentioni occultæ tribuendum est. Vnde Chrysostomus

Chrysost.

homil. 13. in Marc. ponderat, Christum non tan- C tùm eiecisse de templo vendentes, sed etiam ementes (quo facto significatos esse Simoniacos ex sententia Patrum supra ostendimus) *Quia non solùm* (inquit) *vendere, malum est, sed etiam emere*; & subiungit: *Denique Simon Magus non quia vendidit, sed quia emere voluit, damnatus est. Infœlix, est, qui vendit, infelix est, qui emit, gratia enim Christi auro, & argento non potest comparari.* Sic etiam Taras. in epist. Adrian. in cap. *Eos, qui*, 21. 1. q. 1. dicit, peccare illum, qui vendit Spiritumsanctum, quia vult illum habere tanquam seruum. *Similiter* (subdit) *& qui emit, Dominus eius volens esse, quod emerit, per pretium pecuniæ illud acquirit:* Vbi non ponit rationem culpæ in hoc, quod Spiritussanctus emitur, vt vendatur, sed in intrinseca ratione emptionis, quæ D per se infert iniuriam Spirituisancto, quia ita tractatur, ac si eius dominium per temporale pretium posset obtineri. Et potest hoc confirmari ex multis aliis Decretis in tota illa quæstion. 1. in quibus vtraque pars æquè damnatur. Item in definitione Simoniæ æquè ponitur, quòd sit voluntas emendi, aut vendendi. Item sicut est intrinsecè malum vendere rem alienam, inuito domino, & ita etiam emere. Item sicut est contra dignitatem rei pretio inæstimabilis illam vendere, ita etiã emere, quia per vtramque partem pecuniæ æquiparatur. Item qui ab aliquo emit rem, facto ipso protestatur, illam esse vendentis, & esse materiam aptam ad talem contractum, & similes rationes E possunt facilè multiplicari, vt in sequentibus etiã dicemus.

Taras. C. Eos, qui

9. Non loqui Sotum consequenter.

Præterea non loquitur Soto consequenter; nam si emptio Sacramenti non est intrinsecè mala, ergo in rigore est de se indifferens, quia si non est intrinsecè mala, de se non habet malitiam, vnde cum nec bonitatem habeat, vt constat, erit indifferens; & ad summum erit vel malè sonans, vel ad malum vrgens, nisi aliunde honestetur. Ergo non solùm in extrema necessitate paruuli, sed etiam in grauissima necessitate adulti poterit licere. Nam ea, quæ non sunt intrinsecè mala, multò faciliùs, & frequentiùs honestari solent ex optimis, & grauissimis, ac moraliter necessariis causis,

etiamsi

etiamsi extrema necessitas non intercedat. Quod A autem respondet Soto, in spiritualibus esse maiorem cautionem adhibendam, ne videatur quis alterius Simoniæ consentire, si extra necessitatem extremam pretium tribuat; valde friuolum apparet, quia non agimus hic de specie culpæ coram hominibus, sed de existẽtia illius coram Deo, apud quem si intentio sit sana, & medium non sit malum, actio non erit suspecta, nec habebit vllam rationẽ cooperationis ad malitiam alterius, quia ille se offert, & nõ solùm est paratus, sed cogit. Ergo tractando de veritate, & non de suspicione, nullo modo ille videri potest peccato alterius consentire, qui suam tantum quærit salutem, & vtitur illo B medio ab alio coactus, solùm ne se in graue periculum damnationis coniiciat, de sua contritione, & dispositione non satis confidens.

10. Adde, quod nec etiam apud homines potest ibi esse suspicio collusionis, vel consensus in peccatum alterius; hæc enim suspicio merito presumitur, quando quis per illud spirituale, quod data pecunia obtinet, aliquod emolumẽtum temporale consequi potest, vt contingit in Simonia, in ordine, in beneficio, in absolutione à censuris, & similibus; at, vbi solùm spirituale propter se queri potest cessat omnis suspicio, ita verò est in præsẽti, nã desiderium Baptismi, & præsertim in articulo mortis non potest esse propter temporale lucrum, sed tantùm propter spiritualem salutem, & ideo sacri C Canones facilius permittunt dare aliquid sponte, & accipere sic oblatum in Baptismo, quam in Ordine, vt infrà videbimus. Ergo ex hac parte nulla est suspicio in emptione baptismi, si alias ipsa per se mala non est, & necessitas mortis vrget in adulto. Quæ enim irreuerentia tunc fit Sacramento? aut enim per emptionem, & hoc non iuxta dictam sententiam, quia non est per se mala, & fit propter altiorem finem, & vrgentissimam causam; aut in venditione, & hæc non imputatur ementi, ad quod satis est, vt propter grauissimam causam, & necessitatem emat, etiam si non sit extrema. Nam cur non, cum vtatur D iure suo, & medio de se non malo? Quin potius addo, ex illa opinione Soti, vt ab ipso traditur, sequi, in minoribus necessitatibus licitum esse, emere spiritualia, quia si actio de se non est mala intrinsece, multo faciliùs honestari potest coram Deo, secluso scandalo, & suspicione mala apud homines.

11. *Declaratur aliter Soti opinio.* Aliter verò posset hæc Soti opinio declarari, confitendo (vt planè videtur necessarium) Simoniam, quæ est in emptione Sacramenti, esse intrinsece malam; & addendo, nihilominus in extrema necessitate desinere esse malam, non quia actio intrinsecè mala solùm propter finem bonum possit licite fieri, (hoc enim repugnat verbis E Pauli suprà inductis, & rationi, quia repugnat esse malum, & licere) sed quia posita extrema necessitate mutantur conditiones ex parte materiæ necessariæ ad illam malitam. Sicut furtum intrinsecè malum est, & nihilominus in extrema necessitate licitum est accipere alienum, inuito domino, quia tunc non est rationabiliter inuitus, vel quia tunc non tam res aliena, quàm communis accipitur. *Explicatur quomodo dici possit non esse Simoniam in extrema necessitate emere Sacramentum.* Sic etiã dicebamus suprà, posse Deũ ita dare alicui spiritualem gratiam, vt det illi licentiam vẽdendi illam, & tunc cessare malitiã Simoniæ in illa actione, non quia talis venditio nunc non sit intrinsecè mala, sed quia iam non esset similis venditio, nec cum eisdem conditionibus. Ita ergo in præsẽti dici potest, malitiam hanc Simoniæ, licèt intrinseca sit, nihilominus ex parte materiæ multùm pendere ex voluntate illius, qui dixit: *Gratis accepistis, gratis date.* Hinc ergo fit vt hæc prohibitio nũquam cessare possit ex parte dantis Sacramentum, si vendendo dare velit, quia nunquam potest hoc facere ex præsumpta voluntate Domini, quia nunquam potest occurrere causa, vel necessitas, quæ talem præsumptionem inducat, nec fingi potest casus, in quo Dominus ipse talem licentiam dedisse credatur. Quia collatio Sacramenti semper pendet ex libera voluntate dantis, & semper potest liberè dare, & ideo semper voluntariè irrogat iniuram Sacramento, si vendat neque potest habere rationem præsumendi, Dominum gratiæ de tali venditione esse contentum. At verò ex parte eius, qui recepturus est Sacramentum, non semper est in voluntate eius habere Sacramentum gratis, & alioqui potest esse in extrema necessitate gratiæ. Tunc ergo meritò præsumitur Dominus dedisse illi facultatem, vt habeat Sacramentum, quomodo potuerit, etiam emendo, si aliter non potest; nam propter hoc maximè instituit Sacramenta, vt indigentes gratia, illam recipiant per Sacramenta, & cupit maximè necessitatibus indigentium prouidere. Et ita ex parte voluntatis eius meritò creditur tunc non fieri contra illam; & ex parte gratiæ, vel Sacramenti etiam cessat irreuerẽtia, quantùm spectat ad ementem, quia non emit ex irreuerentia, nec ex vili gratiæ æstimatione, sed solùm ex necessitate, vt non priuetur tanto bono. Et hoc modo fit mutatio in eo casu ex parte materiæ, quia pro illo censetur datum ex parte Dei Sacramentum cum hac amplitudine, & ita cessat malitia. Et consequenter potest hoc modo reddi apparens differentia inter necessitatem extremam, & minorem, quia illa præsumptio, & mutatio materiæ habet locum in extrema necessitate, & non in minori, sicut malitia furti cessat in extrema necessitate, non verò in alia.

12. *Impugnatur.* Sed neque isto modo censeo, illam sententiam sustinendam esse quoad priorem partem, nec satisfacere quoad posteriorem. Primum patet, quia nõ potest emptio Sacramenti separari ab emptione gratiæ, quia propter illam emitur, & propter quod vnumquodque tale &c. vt suprà etiam dictum est; emptio autem gratiæ nunquã potest separari ab emptione Spiritus sancti, vt dixit Tarasius, *Taras.* quia & ab illo, & cum illo infundi debet, nec dari potest gratia nisi etiã ipse Spiritus sanctus detur, emptio autem Spiritussancti intrinsecã continet iniuriã eius. Vnde nunquam præsumitur Christus dedisse nobis Sacramenta cũ iure emendi illa, si aliter habere non possimus, quia non vult, nos illa recipere cũ Spiritus sancti contemptu, & iniuria. Accedit, quòd re vera nunquã est necessaria emptio magis quàm venditio, nisi fortasse in casu illo, quẽ finxit Soto, in quo cogatur quis iurare se pare pecuniã vt pretium Sacramenti, in quo infrà ostẽdemus, esse omnino prauũ, illã dare. Extra illũ verò nõ esse necessarium Sacramentũ emere etiam in extrema necessitate probatur, quia potest aliter dari pecunia, quã emendo, vt secunda opinio sufficienter declarat, & respondendo ad argumenta ampliùs exponetur, ergo nulla est ratio præsumẽdi, Christũ in hoc negotio aliquid speciale cõcessisse pro necessitate extrema. Et hinc facilè probatur altera pars, quia iã nulla superest differentia quoad hoc inter paruulum, & adultũ. Adde quòd si illa præsumptio, & mutatio ex parte haberet locũ in casu de paruulo, nulla sufficiens ratio reddi posset cur nõ deberet extẽdi ad adultũ, quia Christus

stus non solùm extremis, sed etiam grauibus necessitatibus subueniri voluit, præsertim spiritualibus, & cum tanto periculo æternæ mortis. Vnde etiã necessitas illa adulti potest dici extrema, quia est necessitas mortis cũ grauissimo periculo æternæ salutis, licet non sit necessitas tam desperata (vt sic dicam) sicut est necessitas paruuli.

13. 4. Opinio asserens, posse dari pecuniam nõ ad emendum acramentũ, sed ad remouendum impedimentum. *Albert.*

Est igitur quarta sententia, quæ cum secunda conuenit in asserendo, licitum esse in eo casu dare pecuniam non vt pretium Sacramenti, sed vt remouentem impedimentum prauæ voluntatis, & auaritiæ: differt tamen, quia non solùm in paruulo, sed etiam in adulto affirmat, hoc licere. Hanc opinionem habet expresè Albert. Mag. 4. d. 5. art. 1. ad fin. Vbi vtrumque casum expresè distinguit, & dicit in vtroque posse aliquem redimere vexationem vel pro se, si ipse indiget, vel pro paruulo, si filium, vel alium habet, quem vult baptizari. Eandem sententiam tenet supplementum Gabr. in 4. d. 25. q. 2. art. 7. prop. 7. docet latè, & optimè Adrian. Quodlib. 9. art. 3. ad 2. confirm. tertij argum. Et solet referri Maior, sed in loco cita to non id affirmat de adulto, licet neque neget, in dist. autem 25. Quarti, q. 5. ad 3. videtur magis fauere, quia licet affirmando de paruulo, taceat de adulto, tamen ratio, quam affert, & consequentia doctrinæ videtur vtrumque postulare. Et eodem modo allegari possunt pro hac parte Bonauent. & Mars. vt dixi. Quin potius addit Adrian. in eo casu teneri adultum Baptismum obtinere, etiam oblata pecunia, quia tenetur curam suæ salutis gerere, & baptismum recipere, si potest illum obtinere sine emptione illius, remouendo auaritiam alterius data pecunia: & in hanc partem inclinat Vgolin. Tab. 1. c. 6. n. 7. Continet ergo hæc sententia duas partes, vna est, dare pecuniam iniquo ministro Sacramenti petenti illam, & nolenti aliter Sacramentum ministrare, non semper esse emptionem Sacramenti, sed posse intentione dantis, habentisque ad hoc ius ex necessitate vrgente, separari. Et in hoc conuenit hæc sententia cum secunda. Et est valde pium, potestque sine magna difficultate sustineri, quamuis prior opinio, quæ Diui Thomæ fuisse videtur, probabilitate non careat. Tamen, omnibus pensatis, hæc pars eligenda est, quia nulla ratio sufficiens occurrit, cur illud non sit in hominis potestate, vel cur actus externus dationis pecuniæ imputari homini debeat apud Deum tanquam emptio contra intentionem suam, cum alias habeat tam grauem, tamque honestam causam sic operandi, & permittendi malitiam alterius. Et hoc apertiùs constabit ex solutionibus rationum prioris sententiæ.

Gab. Adrian. *Maior.* *Bonau. Mars* *Vgolin.*

Hæc opinio quoad priorẽ partem de pueris vera iudicatur.

14. Quoad secũda partem de adulto etiam approbatur hæc opinio.

Altera pars huius sententiæ est, hoc non tantùm habere locum in extrema infantis necessitate, sed etiam in grauissima adulti: in qua differt hæc sententia à secunda, & mihi videtur multò magis consequenter loqui: tum quia nulla sufficiens ratio differentiæ redditur, vt supra ostensum est: tum etiam quia illa datio pecuniæ potest per intentionem dantis denudari omnino à ratione emptionis, ergo etiam in adulto indigente Baptismo, & in extremis posito, poterit denudari. Et tunc est honestissima ratio sic operandi, nec interuenit vlla irreuerentia Sacramenti, nec ibi fit aliquid contra rationem gratiæ, vel dignitatem eius, nec contra absolutum dominium Dei in omnibus huiusmodi donis, ergo non minùs tunc licet, quam in casu paruuli. Accedit, quòd maior est obligatio vniuscuiusque ad subueniendum sibi in spiritualibus, quàm proximo: si ergo licet vti hoc medio ad subueniendum proximo extremè indigenti, cur non licebit vnicuique pro se ipso? Potest quidem responderi, quòd non est æqualis necessitas. Sed dico in primis excessum necessitatis in paruulo compensari ex maiori obligatione, & inclinatione charitatis ad curandum de propria salute spirituali: & ideo meritò concedi, vt possit adultus pro se facere, quod potest pro alio, etiamsi necessitas propria minor aliquantulùm sit. Addo deinde necessitatem esse satis magnam, & suo modo extremam, & periculum esse grauissimum in re magni momenti, & hoc satis esse, licet non sit æqualitas omnimoda. Et declaratur, quia illa necessitas peccatoris adulti tanta est, & moraliter Deo æstimatur, vt teneamur ex charitate subuenire proximo sic indigenti, etiam adulto cum periculo vitæ corporalis, vt alibi dictum est, ergo signum est, necessitatem illam spiritualem reputari moraliter extremam, ergo illa sufficit, vt iustè separari possit per intentionem datio pecuniæ ob alios fines honestos, ab emptione, si autem separatur, iam non est Simonia, & ideo actio est licita.

Tomo 4. de Pœnitentia dis. 32. sec. 1. & disp. 44. sect. 3.

15. Quid dicendum si non solũ pecunia petatur, sed etiam in pretium petatur.

Sed quid si improbus homo non solùm pecuniam petat, sed etiam petat, vt detur sibi in pretiũ? Respondeo, si non amplius vrgeat, non cogi eum, qui dat pecuniam, dare iuxta intentionem petentis, sed posse dare in sustentationem, vel eleemosynam, vel ad tollendum impedimentum, vel certè si sit persona ignorans, satis est, si intendit, eo modo dare, quo licitè potest, & non iuxta prauam intentionem petentis. Vlteriùs verò restringi potest casus, in quo iniquus homo velit, vt dans dicat, ac profiteatur, & iuret se dare pecuniam illam in pretium Sacramenti, & non in pretium aquæ, aut laboris, nec tantum ad redimendam vexationem, aut alio simili modo. Et in hoc casu, si ille id faciat in iniuriam, vel irrisionem Sacramenti, vel Religionis Christianæ, etiam Soto fatetur non posse fieri, sed potius esse relinquendum paruulum mori sine Baptismo, quàm ita dare pecuniam, quia tunc inseparabilis est à tali datione pecuniæ iniuria Religionis, talis autem iniuria est intrinsecè mala; vnde fieri non potest etiam pro salute spirituali proximi, vel propria. Tunc autem si agatur de salute adulti, saluari poterit per contritionem, & sperare potest sibi non defuturam ex auxilio Dei necessario ad resistendum illi tentationi, & priuandum se illo remedio, ne Deum offendat.

Si iuramentum petatur, quod pecunia detur in pretium Sacramenti, quid sentiendum.

16.

At verò si intentio petentis non sit tam praua, sed solius auaritiæ, vel odij priuati, vt faciat alium consortem, & participem sui criminis: tunc ait Soto licitum esse dare pecuniam in pretium, & affirmare cum iuramento hac intentione dari; & loquitur consequenter. Tamen est iudicio meo improbabilis assertio, & horrenda, quia sine dubio illa professio est valde iniuriosa rebus diuinis, & Sacramentis, nec est talis iniuria separabilis, etiam si ab iniquo exactore formaliter intendatur. Item fundamentum etiam est omnino falsum, scilicet, quòd emptio Sacramenti non sit intrinsecè mala. In illo ergo casu omittendum est Sacramentum: & hoc saltem conuincunt argumenta primæ sententiæ, quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona. Et ita etiam supponunt omnes auctores etiam secundæ, & quartæ sententiæ: omnes enim ante omnia supponunt, remouendam esse intentionem emendi. Quod si intẽtio haberi nõ potest, etiam non potest exteriùs fingi, nam si cũ iuramẽto fiat, erit periurium, si absque iuramento, erit mendacium perniciosum, & sacrilegiũ cõtra reuerentiam

Soti opinio relicitur.

rentiam debitam Sacramento. Et ita in specie sic vrgendo casum illum docuit Maior. 4. distin. 5. ad 3. & ex Modernis Vgolin. Tab. 1. capit. 6. numer. 5. & 8. Qui addit posse quempiam in eo casu verbis amphibologicis vti accommodando illa ad suam mentem, & non ad mentem petentis, & ita intelligit Sotum. Sed ille longe aliter sensit, vt explicui, cum etiam intentionem emẽdi approbet. Tamen remota hac intentione, si verba possunt proferri in sensu æquiuoco, posset ille etiam à malitia excusari. Casus autem vrgetur, quando quis cogitur expresse iurare, & affirmare, se dare tali intentione emendi, & tradendi pretium, & tunc non est dubium, quin res sit intrinsecè mala. Et opinio Soti singularis est, ideoq; in re tam graui non potest censeri probabilis. Valentia verò punct. 3. negare videtur hunc casum esse possibilem, sed non video qua ratione id possit negari.

Maior. Vgolin.

17. An liceat inflectere pecunia illum, qui ex odio non vult dare baptismũ.

Tandem quæri potest, quid sit dicendum, si ille, qui Baptismum in eo casu dare nõ vult, non petat pecuniam, neque id faciat ex affectu auaritiæ, sed ex odio, vel ex alio prauo affectu: nunquid licebit inuitare illum pecuniis ad vincendam duritiam eius? Videtur enim nullo modo licere, quia illud est inducere ad malum, nam ille in primis non est paratus ad dandum Sacramentum propter pecuniam, vt in casu supponitur, quandoquidem illam non petit nec expresse, nec tacite, vt præsupponendum est; ergo tunc qui petit, non vtitur malitia eius, sed illum inducit. Deinde ille nõ potest licitè dare Sacramentũ accepta pecunia, ergo petitur ab eo id, quod sine peccato præstare non potest, ergo est inductio ad malum formaliter. Hoc attigit ex citatis auctoribus Adrianus, & intrepidè respondet, posse fieri, quia ex parte petentis non committitur Simonia, quia, vt supponimus non offert pecuniam animo emendi, sed tantum auferendi impedimentum, & redimendi vexationem. Nec etiam inducit ad malum, sed ad minus malum, quia minus malum est, accepta pecunia, baptizare extremè indigentem, quam illum sine remedio necessario ad salutem relinquere. Vnde ille, qui sic offert pecuniam, non simpliciter petit ab alio, vt accepta pecunia baptizet, sed quasi sub conditione tacita, vel expressa, si non vult aliter desistere à grauissimo peccato, & nocumento non baptizandi. Confirmat hoc Adrianus, quia possumus licitè minis, & incusso iustè timore talem hominem compellere, vt baptizet, quoniam aliàs deferetur ad iudicem, & pœnas luet, ergo etiam possumus blanditiis, & beneficiis illum inducere, & consequenter etiam data pecunia, quia non est maior ratio, cur liceat inducere per timorem, quam per concupiscentiam, cum supponatur vtraque inductio esse ad bonũ finem, & ad maius malum vitandum. Potest etiam confirmari; nam qui offert pecuniam in illo casu, petit, vt propter pecuniã remittat offensionem, aut odium, vel vindictæ appetitum, quod per se bonum est, & pecunia redimi potest: inde autem consequenter speratur, vt ille deposito furore, baptizet. Vnde non obstante acceptione pecuniæ ex alio titulo, posset Sacramentum gratis ministrare, & ita non petitur ab illo aliquid, quod sine peccato facere non possit. Atque hæc sententia mihi videtur pia, & valde probabilis, nec inuenio nouam rationem, qua possit solidè refutari.

Adrian.

Pars negatiua approbatur.

18. Idem dicendum de cõfessionis Sacramento.

Atque ex dictis sequitur, id quod dictum est de Baptismo, extendi posse, & debere ad Sacramentũ pœnitentiæ, si homo sit in extremis constitutus, & conscientiam habeat peccati mortalis; nam si vnicus adesset sacerdos, & ille nollet audire confessionem, vel absoluere, nisi accepta pecunia, posset illi dari, quia hoc Sacramentum est tantæ necessitatis respectu peccatoris baptizati, sicut Baptismus respectu adulti non baptizati, quod ergo dictum est de Baptismo respectu adulti, dicendum est de pœnitentia in illo casu. Et ita in specie notauit Vgoli. dicto capit. 6. numero 7. capit. 40. §. 1. Vbi addit ad nullum aliud Sacramentum hoc esse extendẽdum, quia non sunt tantæ necessitatis. Sed licet fortasse hoc ita sit per se loquendo, tamen in casu posset esse æqualis necessitas in ordine ad salutem æternam, & tunc idem erit iudicandum. Vt verbi gratia si contingeret hominem subitò amittere loquelam, & sensum, & non posse recipere Sacramentum pœnitentiæ, posse tamen recipere extremam vnctionem, sacerdos autem nollet illam dare, nisi à circunstantibus, vel habentibus curam infirmi pecunia detur; tunc dico eadem probabilitate dici posse licitè dari, non vt pretium, sed vel vt honestum stipendium, vel ad remouendum impedimentum. Idem necessitatis modus posset in Eucharistia accidere, præsertim si nullus esset sacerdos, sed tantùm Diaconus, & ille nollet eam deferre infirmo, non priùs accepta pecunia: est enim eadem ratio necessitatis, quia per quodlibet Sacramentum potest homo fieri ex attrito contritus si bona fide illud recipiat, & ideo in magno periculo constituitur, si in his casibus Sacramentis priuetur: Ad quæ etiam ius habet, & ideo potest facilè vitari emptio Sacramenti, qua sublata, nulla relinquitur probabilis ratio, cur non possit hoc fieri in tali necessitate.

Vgolin.

In aliquibus Sacramentis hoc etiam admittendum.

19. Proponitur eadem quæstio in Eucharistia sumenda per modum viatici.

Quin potiùs non sine causa verti potest in dubium, an necessitas recipiendi Eucharistiam vt viaticum sit ad hoc sufficiens ratio, etiamsi homo sit iam confessus, vel non habeat conscientiã peccati mortalis. Quia probabile est, Eucharistiam esse necessariã ad salutem necessitate medij, quod debet in re adhiberi, quãdo commodè potest procurari sine propria culpa, tunc autem potest procurari sine emptione Sacramenti, vtendo debita intentione, vt explicatum est. Et causa illa videtur honestissima, & sufficiens ad vtendum illo medio & intentione, nam malitia alterius non debet me priuare tanto bono, quando ego habeo ius, & possum vti bene malitia illius sine vlla cooperatione cum illo. Potéstque ita explicari: nam vel Eucharistia est iam consecrata, & in Ecclesia seruata pro infirmis, vel est consecranda de nouo. In priori casu illa hostia cõsecrata, ex dono Dei est mea quoad vsum maximè pro illo articulo, magis quàm panis communis sit meus in extrema necessitate etiamsi aliàs esset sub dominio alterius. Ergo sicut in extrema necessitate possum accidere panem alterius, etiam per vim repellendo vim, si alius obstiterit, ita hic possum exigere ad meum vsum per modum viatici consecratum panem, & remouere omnem vexationem, & vim, quocunque modo possim, siue per vim, siue per pecuniã, quia habeo ius in illa re, & tanquam meam ad illum vsum mihi eam vendico. In posteriori autem casu non tam clarè apparet ius in re, est tamen aliquod vt in solutionibus argumentorum dicam; & ita possum etiam redimere vexationem: vel certè) quod facilius est) possum inuitare sacerdotem ad Missam, oblata pecunia ex parte mea per modum eleemosynæ, vel sustentationis, non curando, qua intentione ipse illam accipiat: nam ego ad illam intentionẽ nõ cooperor, nec teneor illam vitare cum tanto meo incõmodo. Videtur ergo hoc etiam probabile, sed

quia nullus auctor expresse id asseruit, aliis iudicium remitto, tamen si attentè legātur, quæ Adrian. & Albert. in priori puncto scripserunt, non inuenientur alieni ab hac sententia nam rationes, quibus vtuntur, hic habent eandem vim; quia si euitetur emptio Sacramenti, vt facile potest, sicut declaratum est, nulla ratio intrinsecæ malitiæ superest, quod si hæc non obstat, nihil videtur esse, quod obstare possit in tam graui necessitate, quominus quis vtatur iure suo. Item quia tunc posset sacerdos per honestam coactionem, vel communicationem cogi ad dandam Eucharistiam, cur ergo non per aliam inductionem non intrinsecè malam?

Adrian. Albert.

20. Addo deniq; alium casum, quo omnia dicta confirmantur, nimirum si SacrosanctumEucharistiæ Sacramentum quasi captiuum teneatur à tyranno, vel hæretico, vel Iudæo, qui velit illud conculcare, aut comburere, nec possit aliter ab illa iniuria vindicari, nisi pretio dato. Assero enim, tunc posse dari pecuniam, si tyrannus illam petat, & sponte offerri, etiam si non petat, vt cesset ab iniuriis, & Sacramentum fidelibus restituat. Probatur, quia tunc non emitur Sacramentum, nec qui dat pecuniam, hoc intendit, sed redimitur vexatio, quæ fit Sacramento ipsi, & Christo; nam quilibet homo potest redimere vexationem, quæ fit proximo suo, ergo multò magis illam, quæ fit Christo. Redimitur etiam vexatio, quæ fit Ecclesiæ, quæ sola habet ius retinendi, conseruandi, & vtendi Eucharistia. Item redimitur (vt ita dicam) ipse tyrannus à malitia, quam cōmittit, licitum enim est dare alicui pecuniam, vt à peccando desistat; & ex omnium sententia licitum est dare pecuniam alicui, ne Simoniam committat, quam facere volebat, vt infra videbimus. Ergo licitum est illi tyrāno dare pecuniam, vt cesset iniuriam irrogare Sacramento, & consequenter vt illud restituat fidelibus, nam quamdiu apud se retinet, in hoc ipso grauissimè delinquit. Denique consimili ratione licitum est, reliquias Sanctorum pretio redimere ab hæreticis, & infidelibus indignè illas tractantibus, licet alioqui Simonia sit illas vendere, vel emere vt paulo post dicemus, ergo illa redemptio non est emptio rei sacræ, & consequenter nec in Eucharistia erit. Antecedens videtur constare ex vsu omnium piorum, fundari autem debet eisdem rationibus, & in specie asseruit Vgolin. cap. 38. n. 5. Et sumitur ex Anton. d. c. 5. §. 13.

Posse dari pecunia in tyranno, qui Eucharistiæ Sacramentū quasi captiuum habuerit.

Vgolin. Anton.

21. Respōd tur ad fundamētum primæ sententiæ.

Ad fundamentum ergo primæ sententiæ respōdemus posse in illo casu separari datiōné pecuniæ ab emptione Sacramenti, quia si sit sermo de emptione formali, hæc pendet ex intentione operantis, quæ libera est, vnde si non habeatur talis intentio, non erit formalis emptio. Si verò sit sermo de emptione imputata moraliter, seu interpretatiua, hæc nulla sufficienti ratione probatur, vel conuincitur. Nam ego vtor iure meo dando illā pecuniam alia intentione, & ita mihi non imputatur, quicquid inde sequitur. Dices; Quantumuis des proximè, & immediatè ad redimendam vexationem, vel ad tollendum auaritiæ impedimentum, satiando illam, semper hoc totum ordinatur ad hoc, vt ille ministret Sacramentum, & ita per pecuniam intenditur Sacramentum saltem mediatè, & hoc est emere. Respondeo: Etiam quando ego do stipendium, vel eleemosynam sacerdoti, intendo quidem immediatè sustentationem eius, illā tamen non intenderem, nisi etiam intenderem, vt ille faceret sacrum, & ita aliquo modo per pecuniam intendo sacrum, & tamen non ideo emo; nec intendo emere etiam mediatè, quia nunquam intendo dare pecuniam vt pretium Sacrificij, ita ergo est in præsenti. Et ratio est, quia, vt sit emptio non satis est, vt detur pecunia, sed oportet, vt per se ordinetur ad obtentionem rei sacræ tanquam pretium eius. Hic autem nec per se ordinatur, sed per accidens in quantum ordinatur ad remouendum prohibens, nec datur vt pretium Sacramenti, sed vel vt extinguat auaritiam, vel etiam dari posset vt pretium pro depositione odij, iræ, aut appetitus vindictæ, si inde nasceretur illa renitentia in dando Sacramento.

Obiectio.

Solutio.

Et ita patet solutio ad formam argumenti primi, quia tollere vexationem, hic non est tollere immediatè carentiā, seu negationem Sacramenti, sed est tollere illum affectum prauum, ex quo sequebatur denegatio talis Sacramenti. Quando autem, & quomodo hæc redemptio vexationis habeat locū in beneficiis, & quid in hoc sit de iure naturæ, quid verò de iure positiuo infra dicetur. Vnde ad primam confirmationem de iure acquisito, vel acquirendo, respondetur in ordine ad Sacramenta obtinenda, præsertim quæ necessaria sunt ad salutem, fideles habere ius acquisitum ex Christi institutione, & donatione. Deinde, vnumquemque habere ius acquisitum, ne iniustè opprimatur, arg. c. *Dilectus*, de Sim. Et maximè habet ius vnusquisq; ne damnari cogatur. Ad vlt. confirm. respondeo in extrema, & quasi extrema necessitate concedi hanc facultatem redimendi vexationem propter salutē animæ perpetuam, non extendi tamen ad alios casus ordinarios, tum quia non censetur esse tunc propria vexatio: tunm quia potest aliis modis vitari, & habenda est ratio Sacramenti, quia facilè hoc modo daretur occasio irreuerenter illud tractandi, & Simoniam committendi, si hæc licentia extenderetur.

22. Soluitur 1. argumentū.

Cap. *Dilectus*.

CAPVT XIII.

Vtrum omnes actus potestatis ordinis sint materia Simoniæ.

POst Sacramenta occurrebat statim disputatio de Sacramentalibus; quia verò Sacramentalia vel in aliquibus actibus ordinum consistūt, vel per illos conficiuntur, oportet prius hoc fundamentū præmittere. Regula igitur generalis sit: Omnes actus procedentes à potestate ordinis, in quocumque eius gradu, seu ordine, materia sunt Simoniæ, ita vt illos emere, aut vendere Simoniacum sit. Est certa, & cōmunis sententia, quā tradit Diuus Th. d. q. 100. art. 3. Vbi dicit, *Vendere, aut emere id, quod spirituale est, in his actibus esse Simoniam.* In quo loquendi modo insinuat, aliquid esse spirituale, quod vendere non licet, & aliquid materiale, seu tēporale, quod vēdere licet: Et eodē modo loquitur Sot. d. q. 6. ar. 3. conc. 2. quod postea videtur explicare, quandam constituens differentiam inter actus ministrandi Sacramenta, & alios sacri ministerij, de qua postea dicemus. Nunc loquendo præcisè de actibus potestatis ordinis, vt ab illa sunt, simpliciter dicendum est, non posse emi, aut vendi, etiam quoad substantiam talium actuum, id est, quoad totum illud ministerium, quod per hos actus exhibetur sensibiliter, ac visibiliter. Loquor autem nunc de ipsis actibus, non de labore; nam de hoc postea dicā. Et ita exposita assertio est cōmunis in 4. d. 25. Vbi maximè Durand. Palud Richard. Argent. & Mai. quæstionibus sæpè citatis. Item Alens. Altis. Syluest. etiam verb. *Simonia* q. 9. Angel. *Simonia* 1. in principio. Et communiter Iuris Canonici interpretes in cap. *Consulere* de Simon. & aliis locis supra

1. Omnes actus procedentes à potestate ordinis sunt materia Simoniæ.

D. Thom. Soto.

Durand. Palud. Richard. Argent. Mai. Alens. Altis. Syluest. Angel.

supra citatis, in quibus distinguunt tria membra spiritualia rerum, quæ sunt materia Simoniæ, & vnum vocant quoad effectū, vt suprà exposui, & sub hoc collocāt ministeria ordinum, quæ vocant spiritualia quoad effectum, quia procedunt à potētis spirituali, & supernaturali, & ideo simpliciter dicunt esse spirituale, & materiā Simoniæ: Immò addit D. Tho. (quod & nos suprà notauimus cap. 9. in principio) hæc ministeria etiā esse spiritualia quoad causam, quia disponūt aliquo modo ad spiritualem fructū, vel salutem, vel conferunt aliquā consecrationem, vel sanctificationem, quæ suo modo spiritualis est, vt videbimus. Addo denique etiā hos actus censeri posse in se spirituales, non quia physicè immateriales sint, sic enim etiā Sacramenta spiritualia non sunt, sed quia habent quoddā esse morale ex institutione Spiritus sancti, aut immediatè aut mediante Ecclesia, secundùm quod esse ad supernaturalem ordinem pertinent, & hoc totū hic spirituale vocatur, vt suprà dictum est. Et hinc habent, vt ad supernaturalem Dei cultum, & Religionem infusam per se pertineant, & vt simpliciter procedāt à potestate quadam spirituali, & supernaturali, qualis est character ordinis.

D. Thom.

Atque hinc constat ratio conclusionis; nā totus hic ordo actuū supernaturalis est, & ad salutem animæ per se, & proximè ordinatus, est ergo materia Simoniæ. Et eadē ratio cōcludit, totā actionem necessariam ad hoc ministeriū, etiamsi in suo esse materialis videatur, seu corporea, inuendibilē esse tanquā moraliter (vt sic dicā) spirituālē. Quia tota illa tali ritu facta est ex supernaturali, & spirituali institutione, & est à potentia supernaturali, & ita quoad hoc, (seruata proportione) nulla est differentia inter hos actus, & actus Sacramentorum, nisi quod in Sacramentis grauior est Simonia, quia illa sacratiora sunt: in reliquis verò rationes factæ de Sacramentis, de cæteris functionibus ordinum procedūt. Et ita loquuntur Iura Canonica, nā c. *Ad nostram*, de Sim. absolutè loquitur de *ministerio Ecclesiastico*, & prohibet pro illo pecuniā accipere; manifestum autem est, omnes functiones ordinum ad ministerium Ecclesiasticum pertinere. Et in c. *Cum in Ecclesiæ* 9. & in c. *Suam* 29. eod. in particulari est sermo de benedictionibus nubentium, & mortuorum exequiis, vel suffragiis, quæ sunt functiones ordinū. Et similia iura sunt frequentia in illo titulo, & 1. q. 1. cum sequentibus. Et de aliquibus actibus in particulari aliqua statim afferemus.

Capit. *Ad nostram.*

3. Hanc Simoniam nō esse malam, quia prohibetur, sed contrà prohibita est, quia mala.

Aduertendum est autem, hanc Simoniam licèt Iure Canonico prohibeatur, non esse malam quia prohibita est, sed è conuerso prohibitā, quia mala est, quia materia eius verè est sacra, spiritualis, & supernaturalis, & ideo ex natura sua habet, vt vendi non possit, in eaque procedunt rationes omnes, quæ de Simonia contra naturale ius supra adductæ sunt. Et ideo de Simonia etiā in hac materia dicitur in dicto c. *Cum in Ecclesiæ*, non posse per consuetudinem honestari talem venditionē, quia nimirum consuetudo nō præualet contra ius naturæ, quod etiā aduertit Soto dicto art. 2. Deniq; in hac Simonia, etiā prout est contra ius naturale, locum habet regula cap. *Siquis obierit* 1. q. 3. Qui vnum vendit, quod sine altero subsistere nequaquā potest, nihil inuenditum derelinquit: hac enim ratione Simonia cōmittitur, & contra ius diuinū est, non solùm vendere carius hos actus, quia spirituales sunt, quā materialiter sumpti vendi, aut æstimari possent, sed etiā simpliciter ipsos actus vendere quocūq; vero pretio, quia supposita institutione, ac modo, quo fiunt tales actus, omnino efficiuntur Diuini ordinis, & secundū in totum, quod sunt, ab spirituali potestate procedunt, & vt sunt, nec vtilitatem habent, nec æstimationem, nisi in ordine ad spiritualem finē, & ideo omnino inuendibiles sunt. Quæ omnia inter doctores sine cōtrouersia recepta sunt.

Cap. *Cùm in Ecclesiæ.*

Soto.

C. *Siquis.*

Superest verò, vt declaremus, quomodo hæc regula ad singulos actus ordinū Ecclesiasticorū applicanda sit; & quinā sint isti actus, vel quomodo fieri debeāt, vt sint materia Simoniæ, si emātur, aut vendātur. Ad quod breuiter explicandū aduerto, quosdam esse actus tā intrinsece, & essentialiter postulantes potestatē ordinis, vt sine illa nec rectè, seu religiosè, nec ritè, ac validè fieri possint. Alij verò sunt, qui licèt, vt fiāt ex officio, & quasi ex intrinseca potestate ordinē aliquo modo requirāt, tamen alio modo magis priuato fieri possūt sine ordine, vel sine tali ordine. Præterea priores actus subdistingui possunt, sunt enim duplices. Quidā qui ex Diuino iure certū ordinē requirūt, & aliter ritè fieri nō possunt. Et huiusmodi tantū esse videntur Sacramentorū functiones, & actio sacrificādi, nam hæc tantū habēt diuinā institutionē. Et huiusmodi sunt in sacerdote cōsecrare, absoluere, Extremā vnctionem dare, & inter Deū, & populū sacrificium offerendo intercedere in ipso sacrificio vel extra illud pro toto populo, & vice, ac nomine eius orationes publicas fundendo. Quamuis in aliis etiā constitui possint ministri ad publicas orationes fundendas, qui sacerdotes non sint, vt constat ex vsu Ecclesiæ, & infra de horis Canonicis dicemus: nihilominus aliquid peculiare in hoc habet sacerdos, nā est principalis minister in hoc munere, præsertim quādo preces coniunguntur cū sacrificio, & oblatione teste Paulo ad Hebr. 5. & 8. Et ita Isidorus inter sacerdotales fūctiones ponit orationē ad Deū capit. 1. dist. 25. Alia etiā duo Sacramenta scilicet Confirmationis, & Ordinis essentialiter requirūt potestatem Ordinis, nā iure ordinario pertinēt ad Episcopum (cuius consecrationē, ordinem esse supponimus, siue sit distinctus ordo à sacerdotio, siue quoddā illius argumentū, quod ad præsens non refert) per Pontificem verò possunt aliquādo committi simplici sacerdoti, nō verò inferioribus clericis. Et ita hæc etiam duo ministeria essentialiter sunt à potestate Ordinis, vel pontificalis per se, vel sacerdotalis ex cōmissione Summi Pontificis. Reliqua verò duo Sacramenta quoad substantiā suam non requirunt Ordinē, tamen ratione sui semper sunt materia Simoniæ, à quocūque ministrentur vt supra dictum est. Specialiter verò Baptismus, quādo soléniter ministratur, propriū munus est sacerdotis etiā quoad accidētales cæremonias eius. Sicut etiam dicendū inferiùs est de benedictionibus nubentiū; nā substantia Sacramenti Matrimonij nunquā potest à sacerdote fieri propriè loquendo. De his functionibus manifestū est, esse materiam Simoniæ quasi duplici titulo, scilicet, & quia Sacramenta sunt, & quia actus sunt omnino proprij potestatis Ordinis in gradu perfecto, qualis est sacerdotalis, vel pontificalis. Neque de illis occurrit aliquid addendū. Quibus autē titulis, aut modis aliquid in his functionibus, seu pro illis dari possit, aut recipi, vt pro Missa, pro ordinatione, &c. dicemus generaliter circa tertiam diuisionē Simoniæ; vbi de pretio, & quid ad illud requiratur, agendum est.

4. Explicatur quo pacto Simonia detur in his actibus

Hebr. 5. & 8. Isidorus.

Præter has verò sunt quædā aliæ functiones sacræ, habentes, immediatam institutionem suā ab Ecclesia, & non à Diuino iure, vt sunt multarum rerum consecrationes, Calicis, altaris, templi, Chrismatis, & agnorum Dei. Item etiam aliæ simpliciores

5. De aliis actibus, quia immediatam institutionē suam habent ab Ecclesia.

simpliciores benedictiones, vt aquæ benedictæ, vestimentorum, sacrorũ corporaliũ. Et hæ omnes functiones ex instituto Ecclesiæ à nullo fieri possunt infra sacerdotem, & quædam illarum sunt ita propriæ Episcoporum, vt aliis inferioribus non cõmunicentur, vt sunt Calicis, aræ, & templi consecratio, & similes. Aliæ verò sunt, quæ licet iure ordinario pertineant ad Episcopos, tamen ex priuilegio conceduntur interdum aliquibus inferioribus prælatis, vt benedictio corporalium, & vestimentorum, &c. Aliæ denique sunt, quæ iure proprio sacerdotibus etiam competunt, vt sunt benedictiones nubentium, benedictio aquæ, & salis destinati ad sacros vsus, incensi, cerei paschalis, candelarum pro die Purificationis, cinerum pro die primo Quadragesimæ. Et de his omnibus actionibus est etiã res manifesta, quod sint materia Simoniæ. Et constat ex multis decretis, quæ in specie de his loquuntur, præter generalia supra adducta. Vt de benedictionibus Abbatum c. *Sicut pro certo*, de Simon. De consecratione Ecclesiasticæ, c.1.1.q.1.c. *Cum sit Romana*, de Simon. Vbi excipitur id, quod datur pro procuratione, de qua quid sit, & quomodo intelligatur, infra suo loco dicetur. De consecratione altarium, cap. vlt. 1. q.3. Et de benedictionibus nubentium in capit. *Cum in Ecclesia*, & cap. *Suam* de Simon. Et ex his intelligendæ sunt omnes similes, etiam si in Iure non expresse ponantur. Atque ita sumitur ex Diuo Thoma dicta q. 100. artic.2. & ibi Soto in libr.9.de Iust.quæst. 6.art.1.Anton.2.part.tit.1.cap.5.§.16.Syluest.q.9. Tabien.num.33. Nauarr.dicto capit 23.num. 99. Glos. & Doctores in dicto cap.vlt.1.quæst.3. item Glos. in Clement. vlt. de Stat. mon.ver. *Benedici*, Panormitanus & alij super dicta Iura de Simonia. Neque in his esse potest vlla ratio dubitandi, cum omnes rationes factæ in his maximè procedãt. Parum enim refert, quòd hæc sint de institutione Ecclesiæ, nam illa sufficit, vt hæc omnia sint verè sacra, & spiritualia. Item non obstat, quod etiam ex Ecclesiæ ordinatione sint hæ functiones annexæ his ordinibus, nam satis etiam est, quod de facto sint actus solius potestatis Ordinis. Eo vel maximè quod licet Christus non instituit in particulari has actiones, tamen in generali dedit Ecclesiæ potestatem instituendi illas, & ex illarum institutione quasi naturali, ac Diuino iure sequitur, vt earum effectio ad ministros sacros & non profanos pertineat. Ac subinde, eo ipso quod Christus Dominus Episcopos, & sacerdotes instituit, eisq; supremas consecrationes commisit respectiuè, consequenter eodem diuino iure eos fecit idoneos, vt eis tanquam propriis ministris committendæ essent reliquæ benedictiones, vel consecrationes quæ per Ecclesiam instituerentur, quãuis peculiarem modũ assignandi ministros taliũ actionum ipsi etiam Ecclesiæ commiserit, exceptis materiis Sacramentorum, quæ ab ipsomet Christo peculiariter institutæ sunt, vt alibi tractatum est. Sic ergo omnes istæ functiones dici possunt propriè horum ordinum aliquo modo ex Diuino iure: sunt ergo omnes materia Simoniæ.

Ca. Sicut. Capit.1. Ca. Cũ sit. Cap. vlt. Cap. Cum in Ecclesia. Cap. Suam. D. Thom. Soto. Syluest. Tabien. Nauar. Glos. Panor.

6. De aliis actibus, qui non semper ordinem requirunt.

Præter has verò dantur functiones inferiorum ordinum, quæ omnes videntur adeo sacræ, nec semper ordinem requirere, & ideo aliquam maiorem declaratione, vel limitationem postulant. Inter has ergo actiones primum locũ tenent functiones Diaconi, quæ sunt maximè sacræ, proprium enim munus Diaconi, est Episcopo, vel sacerdoti sacra solenniter facienti ministrare, & in illa Missa Euangelium cantare. Quæ munera valde sacra sunt, & spiritualia, & ad illa specialiter Diaconus ordinatur, & ideo non est dubium, quin totum illud ministerium sit materia Simoniæ, vendique non possit, neque emi. Interdum etiã committitur Diacono diuinæ Eucharistiæ dispẽsatio in absentia sacerdotis, & necessitate vrgente, & olim quando sub vtraq; specie dabatur sacra communio, Diaconus sanguinem dispensabat. Et hoc etiã conuenit illi ratione talis ordinis, pertinetq; ad Sacramentorum ministeriũ, vnde nõ est dubium, quin sit materia Simoniæ. Deniq; interdũ etiã committitur Diacono sacra cõcio in absentia sacerdotis, sed de hoc actu infra specialiter dicendum est, quomodo sit materia Simoniæ, est enim maximè propriũ Episcopi, & post illũ sacerdotis. Simili modo iudicandũ est de functionibus Subdiaconi: nam habet etiã ex vi sui ordinis in solemni Missa suum peculiare ministerium, & sacræ Epistolæ lectionẽ, quæ à non ordinato cũ ea solemnitate, & ex officio dici non potest, aliàs fieret irregularis iuxta ea, quæ diximus in 5. tom.disp.42. sect. 4. Est autem in hac actione aduertendũ quod licet solenniter fieri non possit, nisi ex potestate ordinis, tamen extra Missã fit interdum à non ordinato, vt solet cãtari Epistola in choro ab aliquo laico. Et tunc potest dubitari, An illa actio sit materia Simoniæ? Quod attigit Vgolin. Tabien.1. cap.43. §. 5. nu. 4. sed dico in primis, non comprehendi sub regula, quã tractamus, quia re vera ille non est actus ordinis, vt constat, cũ sine ordine legitimè fiat, vt vsus Ecclesiæ probat. Nihilominus addo, probabile esse, non posse talem actionem vendi sine Simonia, quia est valde spiritualis, & aliquo modo est sacrum ministerium, & quasi pars celebrationis Missæ, est ergo ex natura rei inuendibilis actio illa, quia vt sacra, & spiritualis tractari debet. Et licet ex natura rei esse posset aliqua dubitatio; ex iure Ecclesiastico non videtur dubitandum: tum propter communem sensum, & vsum Ecclesiæ, & propter generalem prohibitionem vendendi sacra ministeria; tum quia Ecclesia prohibet vendere officium Oeconomi, & similia, quæ minùs annexa sunt spiritualibus, ergo à fortiori hoc prohibet.

Vgolin. Epistolã in choro laico dictam esse materiam Simoniæ probabile est.

7. De actibus quatuor ordinum inferiorum.

Maior est dubitatio de actibus quatuor inferiorum ordinum, quia nõ sunt admodum spirituales, & sæpe per laicos fiunt ferè eodem exteriori modo. Sed inter hos actus exorcizandi videtur esse maximè spiritualis, & supernaturalis, & in Diuina virtute niti, ordinariquè ad salutẽ spiritualẽ energumeni, vnde non est dubium, quin sit materia Simoniæ, non minus quam actus gratiæ gratis datæ, cui ille simillimus est. De actu verò, seu ministerio Acolythi, si fiat ex officio, & cum solennitate, qua fieri solet, etiam constat, esse materiam Simoniæ, quia etiam est sacrum ministerium, & valde coniunctum cũ Diuino sacrificio. De laico verò ministrante Missæ, priuato, & ordinario modo, quo à pueris, & cõmunibus laicis fieri solet, non immeritò dubitari potest, quia minister ille nõ exercet actum ordinis, nec tenetur illud exhibere gratis, cũ ex officio ad id vocatus non sit, nec specialiter gratiam ad id receperit. Sed nihilominus eo ipso quod voluntariè cooperatur tali ministerio sacro, & suam actionẽ cũ illo coniungit, qui Sacramentum efficit, debet illam cũ debita reuerentia exhibere, & consequenter gratis, & nõ venali modo, licet pro obligatione, vel sustentatione, vel aliis titulis possit aliquid accipere, vt postea generaliter trademus. Idemq; cum proportione dicendum censeo de functione lectoris, quæ est sacram lectionem veteris, & noui Testamenti in Ecclesia

legere, vt in Matutino, in Capitulis horarum, &c. Et magis constabit ex his, quæ de diuino officio, & concione infra in particulari dicemus. Denique Ostiarij munus minus sacrum esse videtur; ad illum enim solum pertinet res, & fores Ecclesiæ custodire, & dum aguntur sacra, excludere eos, qui adesse prohibentur, iuxta capit. 1. d. 21. & ca. 1. d. 25. Nihilominus apud Deũ ministerium hoc sacrum reputatur, & sanctum: Vnde Malach. 1. ait Dominus, *Quis est in vobis, qui claudat ostium, & incendat altare meum gratuito?* Quæ interrogatio intelligi potest, vel quasi reprehensionem continens, quòd Leuitæ hæc ministeria tunc venderent, vel vti Hieronymus indicat, continet querimoniam Dei de ingratitude Sacerdotum, & Leuitarum, nam cum nec minimum ministerium gratis agerent id est, pro quo non acciperent à Deo condignum stipendiũ decimarum, & aliorum spiritualium prouentuum, nihilominus res Diuinas, & Dei cultũ indignè tractabant. In vtroq; autem sensu supponitur ministerium illud spirituale esse. Igitur ministerium illud, quatenus in Ecclesia nunc fieri potest potestate, & auctoritate ordinis spirituale est, ac proinde materia Simoniæ. Si verò aliter fiat, prout laico committi potest, non videtur de se materia Simoniæ.

Cap. 1.

Malach. 1.

Hierony.

8. Prædictos actus esse materiam Simoniæ, siue ab ordinato, siue à laico administrentur.

Ex hoc ergo discursu non solùm constat, actus omnium ordinum prout ab illis procedunt, & cum habitudine ad illos fiunt, materiã esse Simoniæ, sed etiam eosdẽ actus spectatos, quatenus aliquando fieri possunt à laico per Ecclesiæ commissionem, regulariter esse ita spirituales, vt vendi nõ possint, sed sint materia Simoniæ ex Diuino, ac naturali iure. Dico autem *regulariter*, quia interdum potest esse actus tam materialis secundùm se, vt nisi accedat prohibitio Ecclesiæ, non sit materia Simoniæ, si non vt actus ordinis, sed prout à laico fieri potest, exerceatur, vt dictum est de officio Ostiarij, maximè quatenus ad eum spectat res mobiles Ecclesiæ custodire. De officio item cantoris idem dici potest, sed illud non est proprium alicuius ordinis, vt infrà videbimus: De prima verò tonsura nihil dicere necesse est, quia illa nec est ordo iuxta veriorem sententiã, nec habet proprium munus actiuum, sed solũ est quasi potentia passiua, seu dispositio, quæ ad ordines, vel beneficia, vel aliqua ecclesiastica ministeria proximè idoneitatem confert. Hoc tamen satis est, vt ipsa tonsura spirituale aliquid sit, ac subinde materia Simoniæ: nam re vera per collationem eius aliquomodo sanctificatur persona, & specialiter Deo dicatur, & in sortem ministrorũ Dei; seu cleri annumerari incipit, & ita eius collatio quoad hoc comprehenditur sub prohibitione, qua ordinationes emi, & vendi prohibentur, argum. cap. *Cum contingat*, de Ætat. & quali. Vbi tonsura ordo appellatur in lata, & fauorabili significatione. Deniq; quo ad hoc eadem est ratio de hac tonsura, quæ de aliis Sacramentalibus, quæ vendi non possunt, vt videbimus.

Ca. Cùm cõtingat.

CAPVT XIIII.

An omnia Sacramentalia tam in actione, quàm in termino sint propria materia Simoniæ?

1. Quæ Sacramentalia dicantur.

Sacramentalium nomine significari solent vel cæremoniæ quædam institutæ ab Ecclesia ad ornatum Sacramentorũ, vel generalius omnes cæremoniæ, & benedictiones sacræ, quæ in Ecclesia fiunt, vt in 3. to. 3. p. disp. 15. latius tractaui; & hoc posteriori modo nunc de illis loquimur. Potest autem distingui duplex Sacramentalis actio; vna, quę non habet permanentem effectum per consecrationem alicuius rei, vt benedictio nuptialis, exorcismus &c. alia, quæ habet talem effectum, vt benedictio aquæ, olei, calicis consecratio & c. Quã diuisionem attigit Caiet. 2. 2. 88. ar. 11. & ex illo Nauar. in cõment. de Spoli. §. 18. n. 9. & 10. Et hãc posteriorẽ vocant benedictionem constitutiuã vtique rei sacræ; priorem autẽ inuocatiuã, quæ si priuatim fiat, nõ est Sacramentale quid, sed quãdo fit ex publica auctoritate, & institutione Ecclesiæ, vt infra constabit. Nos verò vtranq; benedictionem comprehendimus sub actione Sacramentali, quod vocare possumus Sacramentale transiens: rem autẽ sacram, quæ interdum per benedictionem constituitur, appellare possumus Sacramentale permanens. Et licèt hic præcipuè agamus de actionibus, simul dicemus de terminis; tum propter connexionem; tũ quia per mutuam collationem meliùs, singula intelligentur; tum quia hoc modo fere totam materiam Religiosi cultus comprehendemus, iuxta doctrinam D. Th. 1. 2. q. 101. art. 4.

Caiet. Nauar.

D. Thom.

2. Sacramentalia omnia transeuntia, esse materiã Simoniæ.

Primò ergo dicendũ est, Sacramentalia omnia, etiam quæ sunt in fieri, seu transeuntia, vt appellauimus, esse materiam Simoniæ. Hoc potest explicari in primis benedictionibus solẽmibus Ecclesiæ, quæ sub sacramentalibus comprehenduntur. Proceditque in primis in benedictionibus constitutiuis, quæ vt sunt in fieri, transeuntes sunt, & de illis satis constat ex dictis, vendi non posse sine Simonia, quia sunt ordinum functiones, vt patet de consecratione Ecclesiæ, calicis, benedictione aquæ, vestimenti & cæt. Idemque dicendum est de benedictionibus inuocatiuis, etiam si permanentem effectum circa rei consecrationem non relinquant, vt patet de benedictionibus nuptiarum, & similibus. Aduertendum verò est, benedictiones has inuocatiuas sæpe esse merè priuatas, quæ à laicis etiam conuenienter fiunt, vt benedictio mensæ, benedictio paterna, quam pater dat filio, vel senex iuueni, & potest etiam dari à presbytero: & hæ hic non considerãtur, quia per se non sunt actus ordinum, nec ad Sacramentalia pertinent; sed ad orationem potius priuatã, de qua, an vendi possit, infra attingemus. Aliæ verò sunt benedictiones, quæ licet rem propriè nõ consecrent, nec separent illã à cõmuni bus & profanis vsibus, nihilominus fiũt speciali ritu à ministris & Ecclesiæ, & ex speciali eius institutione, vt habeant specialẽ effectũ, saltẽ per modũ impetrationis in nomine totius Ecclesiæ, & ideo meritò inter Sacramentalia numerantur. Et tales sunt benedictiones nuptiarum, vt cõstat: itẽ benedictio nauis, vel domus, aut aliquorũ ciborum prout in Missali, vel Pontificali habẽtur. Item ad hæc Sacramentalia alia transeuntia pertinent cæremoniæ, quæ in Sacramentis solenniter conferendis fiunt, vt exorcismus, & catechismus in Baptismo, & alia similia, quæ in specie notarunt Soto q. 6. ar. 1. & Nauar. ca. 23. n. 99. & optimè Guiliel. Redoa. de Simon. 3. part. cap. 17. n. 18. & 19. De his ergo omnibus procedit conclusio: & ratio est eadẽ, quia huiusmodi actiones, & benedictiones omnes sunt actus ordinum, nec enim possunt nisi à sacerdotibus fieri, cõprehenduntur ergo sub regula generali in principio cap. superioris constituta. Item sunt actus propriè spirituales, nam & à potestate supernaturali procedunt, & ad spiritualem finem ordinantur. Vnde constat, Simoniam circa res huiusmodi esse contra diuinum, & naturale ius; licèt etiam contineatur in iure Canonico, vel sub generali prohibitione vendendi sacra ministeria, vel sub specialibus prohibitionibus benedictionum

Soto. Nauar. Guilli.

dictionum nuptialium, & similium.

3. Sacramentalia permanẽtia similiter.

Secundo dicendum est, Sacramentalia omnia permanentia, seu res specialiter ab Ecclesia consecratæ, vt tales sunt, materia sunt Simoniæ, quæ committitur etiam contra ius diuinum, quoties res huiusmodi, vt tales sunt, venduntur. Hæc est etiam communis assertio, vt patet ex Theologis, & Summistis locis citatis, & ex doctorib. Canonist. in c. *Cùm in Ecclesiæ*, de Simon. Ex quo textu conclusio probatur, quatenus ibi prohibetur venditio sepulturæ, quæ censetur esse ex his rebus hoc modo sacris. Et meliùs ex ca. *Siquis obierit*, 1. q. 3. vbi generaliter statuitur, res, quæ ex consecratione proueniunt, venales non esse, & exemplũ ponitur in Ecclesia, seu templo, & additur, *aut tale aliquid* &c. & alia statim adducemus. Ratio autem est, quia hæ res sunt verè sacræ, ideoq; si vt tales vendantur, irreuerentia magna committitur, quæ ad Simoniam spectat. Item illud esse, quod habent quatenus sacræ sunt, qualecumq; illud sit, siue physicum, siue morale, supernaturale est, & spirituale, nã ex supernaturali institutione, & potestate procedit, & ad spiritualem finẽ, ac supernaturalem proximè ordinatur, ergo res illæ, quatenus tales sunt, spirituales sunt, & materia Simoniæ. Vnde fit, si carius vendãtur ratione consecrationis, aut benedictionis, quã antea valebant ratione suæ materiæ, vel artis, Simoniam cõmitti, quia tunc iam venduntur quatenus spirituales sunt. Et sequitur hoc consequenter ex dictis; nam benedictio & consecratio talium rerum vendibilis non est, nec pretio æstimabilis, ergo nec pretium rei augeri potest ratione solius consecrationis quasi permanentis in illa. Nã actio, & terminus eius formalis (vt sic dicam) quasi correlatiua sunt, & proportionem seruant. Nam si terminus esset pretio æstimabilis, etiam actio posset pretio æstimari, & è conuerso si actio non potest æstimari pretio, nec terminus. Vt si artificium vt sic non esset pretio æstimabile profectò neque actio artificis æstimanda esset, nũc verò quia actio artificis pretio æstimatur, etiam artefactum crescit in valore ratione formæ artificiatæ. In præsenti ergo cum consecratio non sit pretio digna, nec rem esse consecratam auget valorem eius, illa ergo ratione vendi non potest.

4. An res consecratæ vendi possint ratione materiæ.

Ca. Siquis.

Sed difficultas est, An istæ res consecratæ vendi possint ratione materiæ, nõ obstante consecratione, eo pretio, quo vendi possent ante consecrationẽ? Primũ enim videtur vendi non posse, etiam ratione materiæ ex dicto ca. *Si quis obiecerit*, & ex regula eius, quia qui vendit id, quod sine alio subsistere non potest neutrum inuenditum relinquit, sed consecratio illa esse non potest sine tali re materiali, nec res illa semel consecrata potest iam subsistere sine consecratione, quia manente re, non potest auferri consecratio, etiam per Pontificem, vt notauit Caietanus 2. 2. quæst. 88. artic. 11. & sequitur Nauar. in Tract. de Spoli. §. 18. ergo non potest vendi vnum sine alio, ergo nec res ipsa materialis. Et ita videtur concludi in dicto cap. imo hoc esse videtur intentum eius, cum sic inchoat. *Si quis obiecerit, non consecrationem emi, sed res ipsas, quæ ex consecratione proueniunt, penitus desipere probatur.* Secundo in actionibus ipsis consecrandi, ministrandi, & conficiendi Sacramentum, inuenitur etiam materiale, & formale, nam locutio illa vel motio manus, aut pedis, & similes, quæ in his ministeriis, etiam Sacramentorũ interueniunt, materiales sunt, vt constat, possentq; fieri sine sacra institutione, & vt sic haberent valorem suum temporalem, formale vero est illud esse, quod recipiunt ex institutione, & ex habitudine ad potestatem, & finem spiritualem. Et nihilominus postquã materiale fit vt coniunctum formali vendi non potest, nec pretio æstimari, vt supra dictũ est, ergo idẽ dicendum est de rebus sacris permanentibus. Tertiò postquã res materialis benedicta est, & consecrata, iam non potest transferri ad communes vsus taliũ rerũ; agimus enim de benedictione constitutiua, quę in hoc differt à purè inuocatiua, quod trãsfert rem sic constitutã in aliũ ordinem, & ad alios vsus tantùm sacros, ergo iam nõ potest res illa etiã materialiter sumpta pretio æstimari. Probatur cõsequentia, quia hæ res materiales non æstimantur temporali pretio, nisi propter temporalẽ, & communem vsum. Et hæc ratio saltem videtur probare, rem illam non esse dignam tanto pretio, sicut antea, quia saltem non valet ad totum vsum communẽ, & propter vsum sacrum æstimari pretio nõ potest. Vnde licèt materia illa (vt calicis v. g.) post confractum calicem ad humanos vsus possit transferri, saltem calix vt vas quoddam est artefactum, non poterit pretio vendi, etiam si pondus illud argenti possit pretio æstimari. Quarto denique vel omnes istæ res vendi possunt ratione materiæ, vel aliquæ tantum: neutrum dici potest: ergo potius dicendũ est, nullas posse vendi. Prior pars, scilicet, non posse omnes vendi, sumitur ex d. c. *Cum in Ecclesiæ*, vbi de sepultura id negatur, & ex d. c. *Siquis obiecerit*, vbi id negatur de Ecclesia. Item ex c. *Placuit* 102. cap. *Dictum est*, 105. 1. q. 1. vbi pro Chrismate, & pro balsamo aliquid exigi prohibetur: vbi per Chrisma intelligitur sine dubio Sacramentum confirmationis, per balsamũ autem materia eius, quã oportet esse consecratam, & ideo vendi prohibetur, etiam ratione materiæ. Idẽ ergo erit de oleo sancto, & de aqua benedicta. Vnde facilè probatur altera pars, quia nulla ratio sufficiens reddi potest, cur ex his rebus quædam vendi possint, & nõ aliæ, ergo de omnibus negandum est.

Caiet. Nauar.

Ca Cũ in Ecclesiæ. Ca. Siquis. C. Placuit. Ca. Dictũ est.

5. Sententia Canonistarum.

In hac re cõmunis sententia Canonistarum est, has res semel consecratas, quãdiu consecrationem retinẽt, vendi non posse, sed siquæ sunt, quæ cõfractæ, aut scissæ amittere possunt cõsecrationẽ, prius esse frangendas, & postea illã materiã vendi posse. Vnde inferunt, distinguendũ esse inter res huiusmodi. Quædam enim consecrationẽ recipiunt sub certa forma artificiali, à qua tanquã à subiecto, vel necessaria dispositione subiecti pẽdet consecratio, & de his aiunt materiam esse inuendibilem quãdiu formã, & consecrationẽ retinet, si tamen illa priuetur, iã vendi posse, nec esse materiã Simoniæ. Aliæ verò sunt materiæ, quæ sine respectu ad artificialem formã, quasi in sua substantia consecrantur, vt Chrisma, oleum, aqua, panis, & similia, & de his aiunt, amplius vendi non posse etiam ratione materiæ. Quia in his consecratio ita inest materiæ per confusionem (vt ipsi loquũtur) seu inseparabiliter, vt amplius non sit illa materia conuertibilis ad humanos vsus, ideoque vendibilis iam non est. Et hæc sententia videtur suaderi rationibus à nobis pro dubitatione propositis. Illamque indicat Glossa in d. capit. *Placuit*, 102. Gloss. etiam in cap. *Ea quæ*, c. *Non satis*, ca. *In tantũ*, de Simon. Vbi Doct. qui ex eisdem Iuribus id colligunt, quatenus in eis prohibetur accipi pretium pro Chrismate, quod etiã sumitur ex cap. *Quidquid*, 101. & sequentibus 1. quæstio. 1. In his tamen Iuribus aduertendum est, in nonnullis illorum sermonem esse de collatione Chrismatis, quæ fit per vsum eius in solennitate Baptismi, vel in Sacramento Confirmationis, aut in aliis eius sacris vsibus, de quibus in titul. de Sacra

Glos. Cap. Placuit. Glos. Cap. Ea, quæ. Cap. Nõ satis. ca. In tantũ. Cap. Quidquid.

cra vnctione. Et sic nihil probatur ex illis textibus, quia solùm inde habetur, propter illam actionem vngendi, vel Chrismandi non esse accipiendum pretium, quod fundatur in hoc, quod illa actio est Sacramentalis, de qua est alia ratio, vt supra dictum est. Aliqua verò ex illis Iuribus loquuntur de ipsa materia olei, vel Chrismatis manifeste: & illa videntur hanc sententiam suadere. Et ita sensit Panormit. cum aliis in dicto ca. *Ea quæ*, refertur-que Astens. in Sum. libr. 6. titul. 55. a. 9. & idem sentire videtur Angel. *Simonia*, 2. numer. 23. & 24. nam cum Panormit. sentit, & differentiam constituit inter vasa sacra, & liquorem balsami. Et Tabien. numer. 39. 40. & 43. Nec ab hac sententia discordat Diuus Thomas dicta quæstione 100. articulo 4. ad 1. vbi non aliter putat, posse vendi calicem, nisi prius confringatur, quia postea, inquit, non intelligitur esse vas sacrum, sed purum metallum.

Angel. Panor.

6. Opinio asserentium res sacras vendi posse ratione materiæ. Sot.

Alij nihilominus indifferenter aiunt, has res sacras vendi posse ratione materiæ, siue sint res artificiales, vt vasa, siue naturales, vt oleum, vel simplex, vel mistum balsamo, quod Chrisma dicitur. Ita tenet Soto dicta q. 6. ar. 1. Vbi multa incunctanter approbat, quæ non parua indigent consideratione, vt quod possit calix locari, *nam locatio illa* (inquit) *longè antecedit ad Sacramentum*: Item quod possit vnus, Chrisma emere in vno loco, & vendere in alio: & quod vna Ecclesia possit alteri vendere oleum sanctũ pro iusto valore olei. Addit tamen pro illa particula olei, vel Chrismatis, quæ in sacra vnctione consumitur, non posse pretium postulari, etiam si alias esset tali rei proportionatum. Nam priores contractus sunt antecedentes ad Sacramentum, & ita ad illud accidentaliter se habent, illud autem oleum, quod consumitur in ipsa vnctione Sacramenti, vel Sacramentali, est de intrinseca ratione eius, & ideo non est similis ratio. Et hæc opinio, quod hæ res vendi possint, videtur esse communis: nam illam indicat Diuus Thomas dicto articulo 4. ad 1. 2. & 3. si attentè legatur, & clarius in 4. distin. 25. quæstion. 3. articulo 2. quæstion. 3. Vbi tam de rebus mobilibus, quã de immobilibus sacris dicit, non posse vendi vt sacræ sunt, tamen posse vendi ratione materiæ; & de calice ait, quod etiam integer potest vendi alteri Ecclesiæ. Interdum verò addit limitationem aliquam, quæ non pertinet ad vitandam Simoniam, sed ad debitum modum alienandi res sacras, ita vt nec alienentur ab Ecclesia sine causa, nec ad vsus profanos conuertantur. Consentiũt ibi Durand. Palud. Richard. & idem Richard. Quodlib. 2. quæstione 24. Nauarrus dicto capite 23. numer. 108. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 5. §. 23. Syluest. verb. *Simonia*, quæst. 12. Caiet. verb. *Simonia* regula 1. & fauet in tertia, quanuis hæc rem magis reddat dubiã, vt dicemus. Guillielm. Rodea. 3. part. c. 16. in princ. & c. 17. n. 6. & sequentibus.

D. Thom.

Durand. Palud. Richard. Nauar. Anton. Syluest. Caietan. Guilli.

7.

Hi verò auctores ferè omnes loquuntur de vasis, aut vestibus sacris, non verò de liquoribus, oleo, Chrismate, tamen indifferenter loquuntur, nullam differentiam assignantes inter huiusmodi res, & in hoc fauent huic parti. Item in hoc quod pro generali regula constituunt, hæc omnia, quæ sunt antecedenter annexa spiritualibus, id est, quæ secundum se antecedunt spiritualitatem, vendi posse secundum se spectata: nam tale est oleũ balsamum, aqua, &cæt. ergo in illis etiam procedit regula. Item quia dicunt, vnam Ecclesiam posse alteri vendere sacras vestes, & vasa integra etiamsi ad vsum sacrum vendantur: ergo eadem ratione poterit vendere oleum sanctũ absque Simonia. Item specialiùs fauent dicentes posse emi aquã benedictam, seu consecratam ad baptizãdum, dummodo non benedictio, sed elementũ ematur. Ita Archid. in capite *Baptizandis* 1. quæstione 1. & sequitur Guilliel. Redoa. 3. part. capit. 5. nu. 20. & Tabien. *Baptismus*, 6. num. 4. Est autem eadẽ ratio de aqua, & de oleo, quia etiam in illo non pendet consecratio ex aliqua figura. Ratio denique pro hac sententia esse debet, quia res illa ratione suæ substãtiæ, & naturalis conditionis est æstimabilis pretio, & non amittit valorem ratione consecrationis, licet nouum non acquirat. Quod autem posita consecratione non possit conuerti ad profanos vsus, est accidentarium, pertinétque ad reuerentiã rei sacræ, non tamen propterea res ipsa amittit valorem suum. Ac denique (quod maximè vrget) multa sunt in hoc genere vsu recepta, quæ non possunt aliter honestari, vt soluendo argumenta dicetur melius, simulq; amplius hoc confirmabitur.

Archid. Guilli. Tabien.

8. Duæ limitationes generalis Regulæ à Caiet. positæ.

Duæ verò limitationes ad hanc generalem regulam colligi possunt ex Caietano. In dicta regula 3. verb. *Simonia*, prima est. Nisi alicuius talis rei venditio per Ecclesiam sit prohibita, quæ quidem ex suppositione vera est in suo sensu. Nos tamen hic non agimus de Simonia, quia prohibita, sed ex natura talis rei, illa verò tunc esset solùm quia prohibita. Deinde Caiet. non declarat, an de facto sit aliqua talis prohibitio; non enim adducit exẽpla de rebus sacris, sed de officiis quibusdã, quæ vendi prohibentur, de quibus est longe diuersa ratio, vt infra videbimus. Quidam autem existimant, ad hanc exceptionem pertinere Chrisma, seu balsamum, nam ob specialem prohibitionem Ecclesiæ in Iuribus citatis putant, vendi non posse. Ita sentit Vgolin. Tabien. 1. capite 37. §. 3. sentit tamen illam prohibitionem esse in foro fori, seu externo, non in foro poli, seu conscientiæ. Veruntamen ex illis capitibus non colligitur vniuersalis prohibitio, & ea, quæ colligitur, sine dubio in foro conscientiæ obligat, imò fortasse est fundata in iure naturali, suppositis aliis institutionibus Ecclesiæ, vt infra exponetur. Aliud exemplum esse potest de sepultura, de qua infrà dicetur.

Caiet. Prima.

Vgolin.

9. 2. Limitatio.

Altera limitatio ex Caiet. in 2. reg. est. Nisi in tali re composita ex materiali, & spirituali minus principale sit id, quod se tenet ex parte materiæ: nã tunc id, quod præcipuum est, trahit ad se, quod minus est. Duabus itaque regulis omnes casus in hac materia occurrentes voluit concludere Caietanus. Vna est, quando materiale in re sacra præcipuum est, tunc rem sacrã vendi posse ratione materiæ, vt calicem, templum, &cæt. Quãdo verò materiale est minus principale, tunc non posse vendi etiã ratione materiæ. Sed in primis si rectè res expendantur, nunquã in re composita ex materiali, & spirituali videtur esse principalius materiale, quam spirituale: nã semper spirituale est altioris ordinis, & inæstimabile pretio temporali: cuius etiam signum esse potest, quia quantumuis temporale sit magnæ æstimationis, semper per spirituale transfertur ad altiorem dignitatem, & abstrahitur à communibus vsibus humanis. Secundò difficilius est habere regulam ad discernendum, quando in tali re principale, sit materiale, vel spirituale. Vnde enim talis comparatio metienda est? non enim ex valore materiæ secundum se? aliàs in calice aureo materiale esset præcipuum, & in stagneo esset minus principale. Et in aqua benedicta aqua esset minus principalis, & vendi

Impugnatur vtraque limitatio.

vendi non posset, in Chrismate verò materiale esset præcipuum, & ideo vendi posset; quæ constat dici non posse. Quod si ex qualitate, vel valore materiæ secundùm se illa differentia sumi non possit, non apparet, vnde sumenda sit. Tertiò etiam illa diuisione admissa, non apparet, cur non semper possit res sacra materialis vendi ratione materiæ, eo modo, quo ibi reperitur, scilicet, vel simpliciter si principaliter ibi fuerit, vel secundum quid, si minus principaliter. Vnde Caie. in 2. regula nunquam dixit, quando materiale est minus præcipuum rem non posse vllo modo vendi, sed non posse vendi *absolute* id est, tractando absolutè de tali re, quando venditur: quia sic intelligeretur tractari de re sacra, vt sacra est. *Vnumquodque enim* (ait Caietanus) *cum absolutè tractatur, & iudicatur, censetur tractari, secundum id, quod in eo principale est.* At, ponamus, cum talis res venditur, non simpliciter de illa tractari, sed cum restrictione de materia illius eo modo, quo ibi est, cur ergo sic non poterit vendi? tunc enim non procedit dicta ratio.

10. Aliorum distinctio de materia rei sacræ, quando scilicet est magni, vel parui valoris. *Valen.*

Aliter alij distinguunt, quia vel materia rei sacræ est moraliter magni valoris, & prudenter ita æstimabilis, aut est res exigua, quæ moraliter quasi pro nihilo reputatur. Quando est prioris generis, dicunt vendi posse ratione materiæ, non verò quando est posterioris rationis, quia tunc moraliter censeretur vendi ratione consecrationis. Ita sentit Valen. 3. tom. disp. 6. quæstione 16. p. 2. dub. 5. Et quoad primum membrum ponit exempla de sacris imaginibus, vestibus, calice, &c. De oleo sancto, aut balsamo nihil dicit, quoad secundum verò membrum ponit exempla in iure patronatus, iure præsentandi; & similibus, & quæ certè non sunt exigua, nec paruæ æstimationis, sed de illis nunc non agimus, quia non pertinent ad Sacramentalia, nec ad effectus eorum, seu res consecratas per actiones Sacramentales. infra verò videbimus, An illa sint inuendibilia natura sua, vel ex prohibitione Ecclesiæ. Addit verò alia exempla in illo secundo membro de aqua benedicta, & agnis Dei, quas res dicit nõ posse vendi sine Simonia. Sed de aqua benedicta contrarium communiter docetur, vt vidimus, Agni etiam Dei ratione materiæ sine scrupulo à viris timoratis venduntur, vt sæpe vidimus, etiam Romæ, & viri etiam docti, & timorati illos emunt, neque hoc habet multam difficultatem ex natura rei, de iure autem positiuo videri posset hoc prohibitum per constitutionem secundam Gregorij XIII. quæ incipit. *Omni certè studio.* Vbi prohibet, agnũ Dei *depingi, miniari, aut vendi.* Sed illa constitutione directè videtur prohibita depictio agnorum, & venditio illorum depictorum, quæ occasione picturæ fieri solebat. Et ita est intellecta communiter illa constitutio, & consuetudo illam interpretata est, nam Agni albi postea vendi consueuerunt, non vt sacri, sed ratione materiæ, vel potius laboris, vt paulo post dicemus.

Impugnatur.

Greg.

11. Distinctionẽ positam non bene fundari.

Præterea distinctio non videtur in re fundata, sed in præsumptione, hic autem non de præsumptione agimus, sed de veritate coram Deo. At verò hoc modo si seruetur proportio, eadem est ratio de re magni, vel exigui valoris temporalis; nam licèt vtraque consecretur, vtraque vendi poterit adæquato pretio, illa magno, hæc exiguo. Vt verbi gratia aqua exigua ad communem vsum bibendi, iustè interdum venditur exiguo pretio, asse verbi gratia, vel dipondio. Cur ergo erit Simonia tanti vendere aquam benedictam eiusdem quantitatis? Item licet vnus agnus Dei paruus videatur habere materiam exiguam, tamen centum, vel mille habẽt æstimabilem materiam, ergo ita simul sumpti poterunt vendi pretio proportionato materiæ, ergo licet postea sigillatim distrahantur, poterit pro rata aliquid pro singulis exigi, quia in his eadẽ est ratio totius, & partis, seruata proportione. Nam vbi est eadem ratio totius, & partis, quæ de toto dicuntur, de parte dicta intelliguntur, vt sensit I. C. in Leg. *Quæ de tota*, ff. de Rei vendi. Solùm ergo potest illa consideratio materię deseruire ad præsumendum in rebus exigui momenti, si vendantur, communiter committi Simoniam, quia carius venduntur ratione consecrationis. Quod quidem si ita sit, & talis sit intentio vendentis, clara erit Simonia. Si autem non sit hæc vendentis intentio, sed solum vendere carius materiam illam, quia alius est affectus ad illam, vel quia potest illum decipere, erit quidem sic vendens iniustus: sed de Simonia dubitari potest, quia ille reuera non intendit vendere carius rem ratione spiritualitatis. Nihilominus tamen non videtur excusandus: tum quia de se præbet specimen Simoniæ, quod vitandum est: quia est contra reuerentiam rei sacræ, etiam illo modo illam iniquè vendere. Loquendo ergo de his rebus ex solo iure naturali, & seclusa Ecclesiæ prohibitione, non oportet distinctionibus vti, nec limitationem adhibere, sed simpliciter dicere, has res vendi posse ratione materiæ secundum se spectatæ, & nulla habita ratione consecrationis. Quia quod aliquæ vendi possint tam ex his, quæ requirunt certam formam artificialem, quam ex his, quæ illam non requirunt, dubitari non potest, & nulla conueniens ratio differentiæ inter has, & alias ex sola rei natura reddi potest. Et rationes etiam factæ pro secunda opinione hoc confirmant, & ex solutionibus argumentorum res magis elucescet, & ibi etiã dicemus, An ex iure positiuo aliqua exceptio facienda sit.

L. *Quæ de tota.*

Seclusa prohibitione positiua hæ res possunt vendi ratione materiæ.

12. Soluitur primũ argumẽtum in oppositum factum. *Bonauent. Magist.*

Ad 1. ergo ex capit. *Si quis obiecerit*, Bonauent. in 4. distinct. 25. dub. 5. circa litteram dupliciter exponit textum illum, quem ibi Magister summatim retulit, nunc verò secundam expositionem omittimus, quam infrà resumemus, quia prima sufficit, & maximè seruit intentioni nostræ, si possit textui accommodari. Ait ergo aliud esse loqui de temporali, cui annexum est spirituale, & aliud de temporali, quod est annexum spirituali, priori modo ius patronatus est annexum fundo, posteriori modo præbenda est annexa spirituali muneri. In his ergo posterioribus dicit procedere regulam, vt non possit temporale vendi, quin spirituale vendatur, quia cum ibi temporale sit quasi consequens ad spirituale, & aliter transferri in alium non possit, non potest etiam vendi, quin spirituale vendatur. In prioribus autem non tenet regula, quia fundus vendi potest, non vendito iure patronatus, quia fundus secundùm se est prius. Quæ doctrina verissima est, vt infra tractando de spiritualibus annexis videbimus, & ad nostrum propositum optimè seruit, quia hæ res materiales, de quibus tractamus, non sunt propriè annexæ spiritualibus, sed potius spiritualia annectuntur eis, nam præsupponunt illas, & eis quasi adiacent, & ideo temporalia semper possunt secundum se vendi, licèt cum illis transeant spiritualia sine vllo pretio. Et in idem reddit, quod communiter dicitur, in his rebus temporale esse annexum spirituali antecedenter, & ideo vendi posse.

Temporale cui est annexũ spirituale potest vendi, secus dicendum de temporali, quod est annexũ spirituali.

13. Difficultas proponitur & dissoluitur.

Accommodatio verò huius doctrinæ ad textũ illum habet difficultatẽ, quia inde infert Paschas.

Ecclesiam non posse vendi, at verò Ecclesia est res sacra, in qua spirituale annectitur tẽporali, & non è contra. Hæc verò obiectio facilè excluditur iuxta veram lectionẽ illius textus, quæ ex originali integro adducitur in Gregoriano decreto. Vbi enim Gratianus sic habet. *Nam cum corporalis Ecclesia, aut Episcopus, aut Abbas, aut tale aliquid sine rebus corporalibus in nullo proficiat:* legendum potius est. *Cum corporalis Ecclesiæ Episcopus, vel Abbas sine rebus, &c.* Et sic cessat obiectio, nam ibi non agitur de materiali Ecclesia, An possit vendi necne, sed de dignitate Episcopi, vel Abbatis, & eadem est ratio de officiis Ecclesiasticis spiritualibus, quæ licet spiritualia sint, cũ sint ad gubernandã corporalẽ, & visibilem Ecclesiã, indigent corporalibus vt sibi annexis, & ideo in his verũ est, quod, qui vendit corporale annexum, nihil inuenditum relinquit. Et ita quadrat optimè expositio Bonau. à qua nõ dissentit D. Tho. d. q. 100. art. 1. ad 6. Intelligit enim illum textũ de his temporalibus, quæ censentur spiritualia, quia spiritualibus annexa sunt. Et clarius in 4. d. 25. circa lit. Mag. dicit: *Hoc debere intelligi de illis, quorum vnum, quod venditur, ordinatur ad alterum, quod sub pretio cadere non potest, sicut beneficia Ecclesiastica sunt ordinata ad ministrorum Ecclesiæ sustentationem, & ideo* (ait) *non potest instari de iure patronatus, &c.* Eadẽ autem ratio est de similibus. Et sine dubio dicta lectio illius textus est legitima, & consentanea discursui Pontificis, & illis verbis, quæ in obiectione ponuntur: *Siquis obiecerit, non consecrationem vendi sed res ipsas, quæ ex consecratione proueniunt.* Loquitur ergo de rebus temporalibus, quæ consequuntur ad consecrationem, & illi sunt annexæ, nõ de his, quæ supponuntur absolutè. Nomine autem cõsecrationis intelligit, vel ordinationem sacram, vt Glossa exponit, vel cuiusuis spiritualis dignitatis collationem, vt Episcopatus, Abbatiæ, vt statim exemplis declarat. Siquis autem velit adhærere litteræ Gratiani, dicat, ibi esse sermonem formalem de Ecclesia, vt Ecclesia, sicut est sermo de Episcopo, vt Episcopo, & de Abbate, vt Abbate, quomodo vẽdi non potest, quia vtrumque includit, spirituale scilicet, & materiale.

Pasch. Pa. | Gratian. | D. Thom.

14. 2. Argumẽtũ soluitur.

Ad 2. negatur consequentia, possetque hic pro ratione applicari distinctio Caietani, quia in actibus ipsis sacris spirituale est id, quod præcipuum est, in his verò Sacramentalibus permanentibus materiale est præcipuum, & ideo in prioribus materialis actio inuendibilis est, in posterioribus autem materiale subiectum est vendibile secundùm se. Sed in hoc non quiesco propter obiectiones supra factas, quia sunt membra valde obscura, & præbent occasionem aliis difficultatibus, & obscuritatibus. Melius posset explicari hæc doctrina ex proximè dictis ad primum in actionibus ipsis, materiale non esse antecedens ad spirituale, sed concomitans, & quasi ita intrinsecè permistum cum illo, vt totum fiat quasi intimè, & secũdùm se spirituale. In his verò rebus permanẽtibus materiale supponitur vt subiectum, cui postea annectitur spirituale. Etenim si quando spirituale antecedit, & habet annexum & consequens id, quod temporale est, hoc temporale vendi non potest, quia virtute venderetur illud, quod supponitur, cur non magis id dicemus de temporali intimè in suo fieri, & esse permisto spirituali? Quod tamen non habet locum in rebus sacris, quæ secundum suum esse naturale, vel artificiale supponuntur, & nõ habent tãtam permistionem, vel connexionem cum spiritualitate. Et hanc differentiam indicauit D. Tho. d. q. 100. art. 1. ad 6. cum Sacramẽta vocauit *spiritualia secundum se ipsa*, eadem enim ratio est de Sacramentalibus quoad actiones ipsas. Magis verò hoc mihi explicuit Bonauent. in dicto dub. 5. in secunda expositione, quã supra huc remisi. Dicit enim, tunc materiale non posse vendi, quin vẽdatur spirituale, quando ita est coniunctum cum spirituali, vt ipsummet materiale teneat locum spiritualis, non verò quando res materialis suam temporalitatẽ retinet, etiamsi illi sit annexa aliqua spiritualitas, sicut contingit in fundo, & iure patronatus. Ita ergo in præsenti assero, functiones sacras, licet organis corporalibus fiant, ita esse eleuatas per institutionem, vt locum spiritualium teneant, & ipsæ moraliter consideratæ intimè sint spirituales, nam ipsæmet materiales actiones continent intrinsecum cultum Dei, & impetrationem, ac spiritualem valorem apud Deum, & ideo fiunt omnino inuendibiles. At verò in his rebus sacris materia semper manet secundum se temporalis, & ideo non ita fit inuendibilis, quin secundum se spectata suam retineat temporalem æstimationem.

1. Solutio. | Secunda. | Quãdo materiale non antecedit spirituali, sed est concomitans, vendi non potest. | D. Thom.

15. 3. Argumentum enodatur, resoluiturque vendi calicem, & similia.

Ad tertiũ dico primis, propter illud videri posse non improbabilem opinionem Canonistarum, quatenus ait, vasa sacra (vt Calicem verbi gratia) vendi non posse integra permanentia, & cõsecrationem retinentia. Quod si verum esset, etiam inter ipsas Ecclesias, vel personas ecclesiasticas asserendum esset, quia etiam inter illas non potest Calix deseruire, nisi ad vsus sacros, & ideo si vendatur, videtur vendi vt sacer, & consequenter Simonia committi. Hoc autem est contra communiorem sententiam, ac ferè omnium, & contra communem consuetudinem, ita enim passim fit sine scrupulo. Et merito, quia ibi non venditur consecratio, cum ratione illius vas illud non carius vendatur, nec venditur vsus, quia hic est valde remotus, & qui calicem emit, ex vi emptionis non obligatur ad illum vsum, solum ergo venditur illud, quod est materiale in Calice, aut alia re simili. Quando autẽ Calix venditur laico, dixerunt multi, prius debere frangi, & tunc iam non vendi Calicem, sed argentum. Ita admonet Diuus Thomas supra, Argent. 4. dist. 25. & alij supra relati propter sententiam Ambrosij in cap. *Aurum* 12. q. 2. Et habetur etiam in capite *Ea enim* §. *Hoc ius* 10. quæst. 2. Sed aduertendum est hoc non esse necessarium ad vitandam Simoniam, sed ad vitanda sacrilegia, si res sacræ ad vsus profanos transferantur cõtra regulam Iuris. *Semel dicatum, &c.* Et contra Canones decernentes, vt sacra à laicis non contrectentur in cap. *In sancta*, cap. *Vestimenta*, cum similibus de Consecr. distinct. 1. Vnde si nullum sit talis sacrilegij periculum & constet, laicum emere calicem, vt per sacerdotem in sua capella, vel oratorio, illo ad rem sacram vtatur, etiam poterit illi integer vendi, quia id nec per se malum est, cum omne periculum abusus cesset, nec inuenitur in Iure prohibitum. Et ita docent Palud. Redoan. & alij.

D. Thom. | Argent. | Ambr. | Cap. *Aurũ.* | Ca. *Ea enim.* | Ca. *In sancta.* | Cap. *Vestimẽta.* | Palud. | Redoan.

16. Calix vendi potest, non solùm iuxta argẽti pondus, sed etiã communem artificij æstimationem.

Addo vlterius propter ea, quæ in argumento tanguntur, tunc calicem vendi posse non solũ iuxta argenti (v. g.) pondus, & valorem, sed etiam iuxta communem operis, seu artificij æstimationem, quod obiter attigit Vgolinus Tabien. 1. cap. 44. §. 2. nu. 10. Alij verò auctores licèt expresè non tradant, non tamen id excludunt, sed potius virtute affirmant, dum asserunt, posse vendi iuxta æstimationem ipsius rei secundum se, & prout supponitur consecrationi, solumque cauent, ne propter consecrationem augeatur pretium: at figura, & opus solent communiter conferre ad valorem, & distin

& distinguuntur à consecratione, & ad illam supponuntur, ergo. Item in vestibus sacris hoc maximè necessarium est, quia suum valorem præcipuũ sæpe habent magis ex opere, & artificio, quàm ex materia: & tamen constat vendi etiam postquam benedictæ sunt, secundùm valorem, quem habent opere computato. Itẽ in imaginibus, quatenus res sacræ sunt, id manifestum est: nã si opus excludas, parum valoris habent, &. tamẽ secundũ condignũ valorem picturæ, & perfectionis eius venduntur, cũ tamen etiam in illis obseruandum sit, vt sanctitas non vẽdatur. Non enim carius vẽdi potest imago, eo quod sit sacra, quam profana, id est, eo quod sit personæ sanctæ potius, quam alterius; nec imago Virginis cariùs vendi potest, quam S. Francisci propter maiorem personæ repræsentatæ sanctitatem, hoc enim esset, vendere id quod est sacrum in imagine, & ita in Simoniam vergere. Perfectionẽ autem figuræ, & artis vendere licet, idem ergo est in aliis rebus sacris artefactis. Quin potiùs, quod suprà dicebamus, Agnos Dei vendi solere nõ tam ratione materiæ, quam operis, iustificari potest: materia enim illa ceræ licèt secundum se vendibilis sit, tamen prout est in Ecclesia, non creditur vẽdi posse: quia Pontifex, cum Agnos Dei consecrat, totam illam materiam suis expensis facit, quam postea gratis donat, & consequenter virtute vult, gratis dari. Quando ergo venduntur, solum est ratione alicuius laboris, & operis, quod in reficiẽdis, seu conficiendis Agnis postea ponitur, & ideo cauere debent, qui illos vendunt, ne vltra hanc æstimationem pretium augeant, aliàs à Simonia excusari non poterunt. Opus autem, & industria vendi possunt, idem ergo est in omnibus similibus artefactis. Ratio denique eadem est de opere, quæ de materia ipsa, nam ita est æstimabilis pretio, & ita supponitur ad benedictionem, seu consecrationẽ. Neque contra hoc obstat ratio facta; quia quod res sacra, quandiù in illo esse permanet, non possit nisi ad sacrum vsum assumi, accidentarium est ad valorem rei materialis secundùm se spectatæ, nam hic non consideratur nisi secundum communem rei æstimationem considerando, vel expensas, quæ in tali re fieri solent, vel communem æstimationem, quam habet postquam sic confecta est. Non potest tamen negari, quin materia sacrata, quando ampliùs iam non est conuertibilis ad humanos vsus, minus æstimetur in suo valore materiali, quàm antea, cum erat omnino libera, vt sic dicam. Et eâdem ratione quando rei consecratio pendet ex figura, & artificio, quo confecta est, paruam inde habet æstimationem, sed hoc totum pẽdet ex vsu, & communi æstimatione, res autem ipsa secundùm se pretio æstimabilis est.

17. Respondetur ad 4. argum.

Ad quartum iam dictum est, generalem statuẽdam esse regulam, nec admittendam esse exceptionem, nisi quæ ex iure Ecclesiastico constiterit. Vnde ad primam instantiam de sepultura respondetur breuiter, idem esse de illa dicendum ex natura rei, seruata proportione. Primo enim vendere terram communem ad sepulturam, seu vt ibi sepulchrum constituatur, non est Simonia, vt supra cap. 6. tactum est, & tradit D. Thomas dicta q. 100. art. 4. ad 3. Glossa, Panorm. & alij in capit. *Abolendæ*, de Sepult. Antonin. supra §. 22. & omnes Summistæ ver. *Simonia*, & ver. *Sepultura*. Guil. Redoan. latè 3. p. cap. 16. num. 14. & sequentibus, vbi alios refert. Idémque apertè supponit Amb. in cap. *Aurum*, 12. q. 2. Ratio verò clara est, quia etiam ad Sacramenta conficienda licet vendere materias remotas, vt supra visum est, ergo multo magis ad sepulturam. Item quia terra illa de se pretio æstimabilis est, & res merè temporalis, quod autem emens velit illam ad illum vsum, est per accidens. Vnde etiam ad Ecclesiam ædificandam potest fundus pretio vendi, vt etiam supponit Ambr. in d. c. *Aurum*, & Greg. in c. *Comperimus* 14. q. 6. & clarius constat ex lib. 7. Epist. 54. ad Fantinum.

(D. Thom. Glos. Panor. Anton. Guil. Ambros. Cap. *Aurum* Ambr. Cap. *Comperimus*.)

18. Cœmeteriũ ad sepulturã benedictum nõ potest vẽdi respectu habitio ad benedictionem.

Secundò postquam terra aliqua, vel cœmeterium ad sepulturam fidelium benedictum, vel publicè dicatum est, certum est, non posse vendi respectu habito ad benedictionem. Hoc etiam docent omnes, & constat ex dictis, quia illa benedictio est etiam constitutiua, & locus ille sacra res habetur in Ecclesia, ergo in illa etiam habet locũ regula posita: & hoc etiam docent omnes auctores supra citati. Tertio siquis habet sepulchrum proprium suis sumptibus emptum, vel ędificatum pro se, vel suis, non est materia Simoniæ, si vendatur quoad proprietatẽ iuxta valorem fundi, & respectu habito ad solas expensas in eo ædificando factas. Hoc constat ex dictis de aliis rebus sacris, nã procedit eadem ratio, quia ibi non venditur benedictio, nec proprium ius sepulturæ, sed materiale illud, ad quod alia sequuntur. Et ita sentit Syluest. verb. *Simonia*, q. 12. ver. *Tertiò*: & affert D. Thom. dicentem in d. art. 4. ad 3. terram, vbi fuit Ecclesia, posse in necessitate vendi, sicut potest vendi Calix. Vnde similia loca iure hæreditario transferri solẽt à parentibus ad filios ratione temporalitatis, quæ in eis est; nam in spiritualibus non poterat esse per se successio, ergo eodem modo possunt per venditionem in alium transferri, quatenus temporalia sunt. Neque hoc inuenio specialiter ab Ecclesia prohibitum, vt statim dicam. Quod etiam sensit Vgolinus capit. 44. §. 2. num. 10.

(Syluest. D. Thom. Vgolin.)

19. Quando locus sacer est cõmunis ad fideliũ sepulturas, prohibitum est ab Eccle. sepulturam alicui ibi vendere.

Quartò quando locus aliquis sacer communis est pro sepulturis fidelium, prohibitum est ab Ecclesia sepulturam ibi alicui vendere, vel sine certo pretio, aliquem ibi non admittere ad sepeliẽdum. Hoc cõstat expresè ex d. c. *Abolendæ*, de Sepultur. ibi etiam sic narratur talis consuetudo: *Non prius permittatur effodi sepultura, quàm pro terra, in qua sepeliendi sunt, certum pretium Ecclesiæ persoluatur.* Et statim non solum pro benedictione, sed etiam pro terra id fieri prohibetur. Idem habetur in cap. *Quæsta est*, cum tribus sequentibus 13. q. 2. Et idem sumitur ex capit. *Audiuimus*, de Simon. Vnde non est dubium, quin hoc sit malum, quia prohibitum (quidquid dicat Tabien. ver. *Simonia*, num. 83.) quia hæc iura sine dubio loquuntur de exactione aliqua pro sepulturæ in illa terra absolutè, & simpliciter, siue exigatur pro terra, siue pro benedictione terræ, nihil enim in hoc distinguunt, nec alio modo satis impedirent abusum, quem vitare intendunt.

(Cap. *Abolendæ*. Cap. *Quæsta est*. Cap. *Audiuimus*.)

20. Peccatũ cõtra prohibitionem supra positam Simoniã esse contra Vgolin. resoluitur.

Deinde non dubito, quin peccatum contra illam prohibitionem sit Simonia, saltẽ quia prohibita, in quo mea sententia non loquitur consequẽter Vgol. supra dicens, prohiberi propter auaritiã, vel inhumanitatẽ, & ideo peccatũ illud nõ esse Simoniã; nã in primis illa possunt esse motiua extrinseca præcepti, tamen materia fit Religiosa, & prohibitio directè fit intuitu Religionis, ne loc⁹ sacer negotiationi exponi videatur. Vnde in dicto cap. *Abolẽdæ*, absolutè fit prohibitio, & oppositũ appellatur *peruersitas cõsuetudinis*, quæ exaggeratio magis Simoniæ cõuenit, quã aliis vitiis. Et in dicto c. *Audiuimus*, sub tit. de Simonia, & cũ aliis Simoniæ vitiis hoc numeratur, ideq; fit in dicto c. *Cũ in Ecclesiæ*; clarius in cap. *Ea, quæ*, eod. ibi. *Quia verò hoc Simoniacũ esse cognoscitur, &c.* Et in cap. *In Ecclesiastico*, 13. quæst.

(Cap. *Abolend.* Cap. *Audiuimus*. Cap. *Cum in Ecclesiis*. Cap. *Ea quæ*. Cap. *In Ecclesiastico*.)

13. quæst. 2. in confirmationem adducitur illud: *Gratis accepistis, gratis date.* Igitur prohibitio illa est intuitu Religionis, & ita materia illa materia Simoniæ effecta est.

21. Explicatur præcedens doctrina discurrēdo per personas, quæ sepulturam vendere possunt.

Potest autem hæc prohibitio esse, vel respectu clericorum in ordine ad loca sacra in communi deputata ad sepulturam fidelium. Et hoc modo loquuntur Iura frequentius, & sic videtur Simoniæ ratio habere magnum fundamentum, etiam ex natura rei, quia clerici non sunt domini illius loci, etiam vt quædam terra est, vnde non habent ius vēdendi illam, & ideo cum vsum sepulturæ vēdunt, solū id, quod spirituale est, vendere censentur. Vnde D. Thomas 4. dist. 25. q. 3. art. 2. q. 3. ad 2. dixit, *Sepulturam non posse vendi ratione consecrationis, vt scilicet aliquis pro pecunia ibi sepeliatur.* Intelligit ergo esse Simoniā, quod magis certum est, facta ab Ecclesia prohibitione. Quando verò locus deputatus pro sepultura non est communis, sed proprius alicuius, vt certa capella cum toto loco subterraneo, tunc ex natura rei non videbatur prohibitum patrono, ne posset aliquid accipere pro licentia sepeliendi ibi aliquem extraneum, nec in eo apparet tam clara Simonia ex natura rei; nam videtur illa esse quasi locatio quædam ipsius terræ, quæ non videtur per se mala. Et illa specie dubitari potest, An prohibitio Ecclesiæ ad illum casum extēdatur. Existimo tamen, factam esse cum hac extensione, præsertim in d. cap. *In Ecclesiastico*: nam verba, eius generalissima sunt. *Interdictum sit omnino Christianis, &c.* Faciuntque ad hoc confirmandum, quæ notat Abb. in c. *Quanto*, de Iud. num. 10. Vbi ait, laicum habentem ius sepulturæ in loco sacro, non habere dominium, nec propriam possessionem, sed quandam tolerantiam ex benignitate, & honestate Ecclesiæ. Sed hoc alibi examinandum est, nam est incertum, vt constat ex Glos. & Innoc. ibi. Et videri potest Felin. in c. *Ad audientiam* 2. de Rescrip. nu. 9. Sed ad rem præsentem non refert: nam etiamsi illud ius sit verum, ad firmum, est annexum rei spirituali, & ideo non licet vendere vsum eius, seu facultatem per illud datam, vt aliquis ibi sepeliatur, hoc enim meritò prohibitum est.

22. Simonia est aliquid accipere pro honoratiori loco sepulturę.

Et hinc à fortiori colligitur, esse Simoniā aliquid accipere pro honoratiori loco sepulturæ, vt quod sit intra Ecclesiam, & non in cœmeterio, vel, vt intra Ecclesiam sit propinquior altari, &c. Ita sentiunt Anton. supra §. 22. & Syluest. quæst. 11. Et est res clara, quia ibi tota ratio pretij est sanctitas loci, vel quidam respectus ad maiorem sanctitatem, etiam si fortasse motiuum remotum, sit honor humanus. Non desunt tamen Theologi, qui dicant, hoc esse licitum, quia solùm ibi venditur honor quidam humanus, qui non est spiritualis, sed tantū in hominum apprehensione consistit: vt si quis emat sedere in honoratiore loco, vel quid simile. Sed non est admittenda sententia, quia, vt dixi, licet fortasse hoc sit motiuum ementis, tamen quod venditur, sacrum est, & ille honor est veluti quid annexum consequenter ad talem rem spiritualem, sicut est honor humanus annexus dignitati, aut beneficio. Nam etiam si quis propter illum honorem moueatur ad emendum beneficium Simoniacus est, ita ergo est in præsenti. Vnde cum fundamentum huius honoris sit maior sanctitas loci ex maiori propinquitate ad altare maius, vel ad Domini corpus, videtur etiam ex natura rei Simoniacum esse, vendere locum propter illum respectū; certius verò est esse comprehēsum in ecclesiastica prohibitione. Secus verò erit, siquis velit onerare Ecclesiam, & ita possidere in illa ius sepulturæ in aliquo certo loco illius, vt non possit alius ibi sepeliri. Tunc enim videtur illa obligatio ex parte clericorum posse vendi saltem auctoritate Prælatorum Ecclesiæ, cum circa hoc non inueniatur facta prohibitio, nec contineatur in superiori, quia aliud est vendere sepulturam, quod ibi prohibetur, aliud vendere obligationem non sepeliendi ibi alium, vt per se constat. Vnde neque tunc venditur aliquid spirituale, nec spirituali per se annexum, illa enim obligatio est onus accidentarium, quod æstimabile pecunia est, vt generaliter infrà videbimus.

23. Quid dicendum de emptione balsami Chrismatis.

Aliud exemplum erat de templo, seu Ecclesia ex dicto cap. *Siquis obiecerit*, sed iam ad hoc responsum est, malè textum illum allegari, quia mendosè legitur apud Gratianum, vel certè intelligendum esse de Ecclesia, vt benedictionem includit. Mihi tamen prior responsio eligenda videtur, quia nititur veritati, & alia videri posset aliquantulum coacta littera illa retenta. Tertium exemplum erat de balsamo: in quo breuiter supponimus, illud per se spectatum, vt antecedit confectionem Chrismatis vendi posse, etiam si ad illum finem ematur; hoc enim satis constat ex dictis. Deinde Chrisma iam cōfectum solet ab Episcopo distribui pro suis Ecclesiis, seu parochiis, & locis Religiosis. Et sic ex natura rei non esset Simonia, expensas factas circa materiam Chrismatis simul distribuere, & se indemnē seruare, nec fortasse ex natura rei esset iniustum, hanc tamen exactionem specialiter prohibent Iura Canonica, & facta prohibitione, credo esse Simoniam iure prohibitam, & simul credo esse iniustitiā, quia iam Episcopi tenentur gratis, & suis expensis de illa materia suis Ecclesiis prouidere. Constat autem ex d. capit. *Placuit*, prohibitionem esse factam intuitu Religionis, & ad vitandū specimen, vel periculum venditionis rei sacræ. Et ideo non dubito, quin illa sit respectu Episcopi Simonia, quia prohibita. Denique potest considerari illa quantitas olei, vel balsami, aut Chrismatis, quæ expenditur in ipsamet vnctione Sacramentali, & hæc videtur esse inuendibilis iure diuino, & non ex natura rei, quod etiam sentit Soto, quia vt sic est pars Sacramenti, & materia proxima eius. Quod siquis dicat antecedenter posse peti à fidelibus, vt emant res necessarias ad huiusmodi materias conficiendas, nam hoc Simoniacum non est. Respondetur, iam hoc satis esse prouisum per decimas, & primitias, aliósque ecclesiasticos prouentus, & ita, sublatam esse omnem occasionem palliandi talem Simoniam.

24. Reliquiæ Sāctorum non possunt vendi sine Simonia.

Per hęc ergo satisfactum est difficultatibus omnibus, & ex dictis facilè est iudicare de aliis rebus sacris, quæ sine speciali benedictione, aut consecratione Ecclesiæ sanctæ esse censentur, & inter spiritualia numerantur. Huiusmodi sunt imagines, de quibus aliquid tetigimus. Item reliquiæ Sanctorum quæ etiam sunt res sacræ, & inuendibiles, vt à fortiori constat ex cap. vltim. de Reliq. & vener. Sanctor. & ibi notant Glos. Abbas, & alij, & Syluester verb. *Reliquia.* Prohibetur enim ibi, *ne reliquiæ exponantur venales*, vbi non solùm prohibetur, ne pretio transferantur in alterum, sed etiam ne cum illis fiat venalis quæstus, ostendendo illas propter pretium, respectu habito ad ipsas reliquias (quia nunc non agimus de labore, postea enim de illo generaliter tractabimus.) In reliquiarum autem venditione non potest moraliter distingui materiale à formali, tum quia materiale nō est æstimabile pretio secundum se spectatum, nec per relationem ad sanctam animam æstimari potest.

potest. Tum etiam quia sicut suprà dicebamus de, A actibus Sacramentalibus, ita ipsæ reliquiæ nõ possunt dici antecedenter annexæ rebus spiritualibus, sed secundum se esse suo modo spirituales, quia partes sunt sancti hominis, qui fuit templum viuum Spiritussancti. Quando verò contingit, ipsas reliquias esse ornatas argento, & auro, & ita donantur, clarum est absque Simonia vendi totum illud ornamentum, quia illud materiale est, & extrinsecum valde ipsis reliquiis, & nihilominus cũ proportione obseruare oportet, ne carius illud tabernaculum vendatur propter habitudinem ad rem, quam continet. Sicut non liceret vendere carius Rosarium eo quod per contactum ad varias reliquias videatur quodammodo sanctificatum, quia per hos omnes respectus venditur, quod spirituale est. Denique in hoc ordine poni possunt libri Euangeliorum, Antiphonarum, & similes res, quæ sacræ censentur, quatenus deputatæ sunt specialiter Diuino cultui; nam materialiter vendi possunt, vt per se constat, nunquam tamen augendo pretium propter spiritualem respectum, vt sæpe dictum est.

25. Licentia vẽdendi res sacras ratione materiæ non est extendẽda ad profanas negotiationes.

Denique propter ea, quæ ex Soto retuli, non omittam aduertere, hanc licentiam vendendi has res sacras ratione materiæ, non esse extendendam ad profanas negotiationes, quæ sanctitati talium rerum iniuriosæ sint, nam cum hæc sit præcipua ratio Simoniæ, non poterit ab illius labe talis excessus excusari. Hinc moraliter loquendo censeo, nõ esse licitũ, has res sacras locare, quamuis nõ inueniatur prohibitũ speciali iure positiuo, quia per se loquendo magnam habet indecentiam, & aliqualem similitudinem habet prohibitio vendendi sepulturam in loco sacro, nam illa videtur esse quasi locatio quædam talis loci ad illum vsum. Item aliàs posset parochus aliquid exigere, vt permittat aliquem facere sacrũ in sua parochia quasi locando illam ad eum vsum: id autem turpe profecto esset. Similiter indecentissimum est locare calicem pro pretio ad sacrum faciendum, quia hoc est virtute vendere vsum sacrum illius calicis. Nã locatio venditioni comparatur, quia in ea licèt nõ vendatur res, vendi tamẽ censetur vsus rei: si ergo locatur res sacra, cum nõ possit locari nisi ad vsum sacrum, venditur sacer vsus. Atque ita sentit etiam Vgolin. Tab. 1. cap. 44. §. 1. num. 3. ver. *Quoad 1. casum.* Addit verò limitationem dicens, *habito respectu ad ipsam materiam quæ vsu consumitur, posse aliquid exigi*, quod ad summum esset verum potius per modum reparationis damni prouenientis, quàm per modum locationis. Vt ergo id locum habeat, oportet, vt re vera per talem actum res ipsa materialis, quæ sacra est, deterioretur, & aliquantulum consummatur, alioqui falsus esset titulus exactionis, & fictus. Moraliter autem non contingit tale detrimentum propter vsum calicis, etiam sæpius repetitum, in aliis autem vestibus sacris posset cõtingere si frequens vsus, pro vno autem, vel alio actu considerabile non est.

Vgolin.

26. An sacristæ possint aliquid exigere vt pretiosiora vel mundiora vestimenta præbeant.

Item non censeo approbandum, quod Sacristæ E seu Thesaurarij aliquid exigant, vt pretiosiora, vel mundiora vestimenta vel calices meliores præbeant ad sacrificandum, si illud exigant per modũ pretij vsu rerum sacrarum, secus si pro labore non debito, vel pro expensis, quas in lauandis lineis vestibus faciunt, id petant; & adhuc isto modo procurandum est, vt vitetur, quia semper habet speciẽ mali. Et similiter esse censeo contra sanctitatem talium rerum, ex illis negotiationem facere, emẽdo V.G. ab vna Ecclesia vestes sacras, vt aliò eas portando carius vendantur, & similia, quæ licet non sint apertè Simoniaca, non possunt omnino excusari, quatenus illo modo res sacræ profanantur, & datur moralis occasio ad Simonias committendas. Sæpe etiam in his actionibus poterit committi sacrilegium alterius rationis, etiamsi propriè Simonia nõ sit. Vt si fur surripit ab Ecclesia Chrisma, vel oleum sanctum & illud vendit pretio proportionato ipsi oleo, non erit Simoniacus, erit autem sacrilegus, quia ad hoc sufficit iniustè vendere rem sacram materialiter, licèt non vendatur, vt sacra est, quod propriè ad Simoniam spectat.

CAPVT XV.

B *Vtrùm diuina officia sint propria materia Simoniæ. Vbi de aliis virtutum operibus.*

1. Quæ sint diuina officia & de quibus hic agendũ sit.

Diuina officia, (vt latius explicaui in 5. tom. 3. p. dist. 34. sect. 3.) in generali significatione actus sunt spirituales, & Ecclesiastici, & comprehendere possunt actus præcipuos potestatis ordinis, vt Sacramenta, & maximè Missam. Hic verò solùm loqui intendimus de actibus publicæ orationis, quæ in Ecclesia fit, vel in horis canonicis, vel in exequiis mortuorum, vel in publicis processionibus, litaniis, & siqui sunt alij similes actus. Agimus autem de illis separatim, quia licet hæc officia à clericis propriè fiant, tamen non sunt propriè actus ordinum, nam sine ordinibus fieri possunt, imo & sub obligationem cadere, sicut mo- C niales, Religiosi nondum ordinati, & beneficiati ad horas canonicas recitãdas obligãtur, & in choro sæpe assistunt, qui clerici non sunt. Et ita de his possunt esse speciales dubitandi rationes, & difficultates, quas hic explicare necessarium est.

2. Pars negatiua proponitur.

Videri ergo potest, diuina officia non pertinere ad Simoniæ materiam. Primò quia hæc officia nihil sunt, quam orationes quædam ad Deum: hæ autem orationes natura sua vendibiles sunt, ergo non sunt materia Simoniæ. Maior supponitur ex facto ipso, & ex dictis in materia de Interdicto in d. disp. 34. nam seclusis benedictionibus constitutiuis, seu consecrationibus rerum sacrarum, reliqua siue fiãt per expressas petitiones, siue per modum benedictionum, omnia pertinent ad inuoca- D tionem Dei, vel ad eius laudem, & gratiarum actionem, quæ omnia ad orationem reducũtur. Minor autem patet, quia oratio tantum est quidam actus humanus, cuius homo est dominus, & in quo ponit suum laborem, & operam, ergo natura sua est actus pretio æstimabilis sicut alij actus humani. Et confirmatur primò, quia suffragia mortuorum, & funeralia pertinent ad hæc officia, & orationes publicas, & tamen pro illis dari solent certa pretia, sic enim & testamẽto relinqui solet quãtitas pecuniæ sub onere faciendi hæc, vel illa officia, & cum Religiosis fiũt pacta, vt eant ad funera pro tãta, vel tãta quãtitate, & super fiũt cõuentiones, & exactiones non minùs, quã inter emptorẽ, & venditorem, locatorẽ, & conductorem & idem fieri solet in processionibus publicis, & aliis orationibus communibus. Confirmatur secundò; nam orationes priuatæ vendi possunt, vt videtur esse in vsu, datur enim aliquid homini pauperi, aut deuoto, vt hoc, vel illud recitet, ergo in orationibus publicis idem fieri potest. Confirmatur tertiò, quia aliàs pro nullo actu virtutis, aut misericordiæ exercendo posset pretium exigi, quia non est maior de hoc opere misericordiæ spiritualis, quæ est oratio, & de corporali opere sepeliendi mortuum, quam de omnibus aliis misericordiæ operibus.

operibus.Consequens autẽ est durissimũ,& contra communem vsum Ecclesiæ, & contra rationem, nemo enim cogitur gratis exhibere beneficiũ.Cõfirmatur quartò,quia aliàs nec pro actionibus docendi,cócionandi,& similibus licitum esset,pretiũ accipere,sed omnia hæc essent materia Simoniæ; quod est valde rigorosum,& contra superiùs dicta cap.8.si hic cum proportione applicentur.

3. Resoluitur diuina officia esse materiã Simoniæ.

Nihilominus dicendum generaliter est officia diuina,prout in Ecclesia fiunt ex eius institutione, & per ministros Ecclesiasticos, materiam propriã esse Simoniæ,ita vt illa vendere, vel emere Simonia sit contra Diuinum, & naturale ius. Hæc est sententia communis omnium doctorum in locis sæpe citatis,& præsertim D. Thomæ dicto artic.3. (*D. Thom.*) Et colligitur etiam ex generalibus prohibitionibus Iuris Canonici, ca.*Ad nostram* de Simon. (*Cap. Ad nostram.*) Vbi pro ministerio ecclesiastico aliquid recipi prohibetur;constat autem,hæc Diuina officia ecclesiastica ministeria esse;ergo. Et similes prohibitiones sumi possunt ex cap.*Cum in Ecclesiæ*,cap. *Non satis*, eod.& alias speciales statim afferemus, (*Cap. Cum in Ecclesiæ. Cap. Non satis.*) ex quibus etiam potest vniuersalis colligi, tum quia non maior ratio de quibusdam, quam de aliis,tum etiam quia non prohibentur verbi gratia exequia mortuorum, quia talia sunt,sed propter spiritualitatẽ, quam habent,quæ omnibus Diuinis officiis communis est. Ratio ergo generalis est,quia hæc officia sunt quid spirituale,ferè omnibus modis, quibus spiritualitas potest in materia Simoniæ reperiri,nam in primis fiunt ex principio, ac potestate spirituali supernaturali, nam fiunt nomine Ecclesiæ per potestatem ministerialem ab ea concessam, & quasi delegatam, & ex suo genere requirunt fidem, & gratiam Spiritus sancti,vt rectè fiat. Vnde etiam possunt talia opera dici in se spiritualia;nam licet sensibili voce, vel gestu fiant; informantur fide,ac Religione,& verum,ac supernaturalem Dei cultum in se continent,& inde habent suam æstimationem, & valorem,non temporalem,sed altioris ordinis. Denique etiam sunt suo modo causæ spirituales, quia ordinantur ad satisfaciendum Deo pro peccatis hominum, & impetrandam ab eo gratiam,& alia beneficia, & ad excitandos, ac disponendos animos fidelium ad virtutem. Est ergo hæc materia valde spiritualis, ac subinde natura sua inuẽdibilis, & hoc est esse materiam Simoniæ.

4. Soluuntur argumenta.

Hæc autem veritas magis elucescet descendendo ad particularia, quod fiet discurrendo per ea, quæ in rationibus dubitandi tanguntur. Ad principalem ergo rationem respondemus, illam communem esse & Sacramentis, & Sacramentalibus, quatenus in actionibus humanis consistunt. Nihil ergo obstat,quod actus humani; si spirituales sint, & opera, vel instrumenta Diuinæ gratiæ, inæstimabiles pretio sint, quia eleuantur ad supernaturalem ordinem, & principaliter sunt ab Spiritu sancto, & ad spiritualem effectum ordinantur. Quod verò in illa ratione tangitur de labore,& opera,in cap.21.expendetur.

5. Suffragia mortuorum vendi non possunt.

Ad 1.confirmationem dicendum est, etiam suffragia mortuorum esse officia Diuina, & Ecclesiastica, & in eis habere locum generalem regulam propositam, imo hoc exemplo illam optimè confirmari.Nam hæc suffragia vendi, vel pro eis pretium dari,maximè prohibitum est in c.*Ad Apostolicam*,&c.*Suam*,de Simon.Et colligitur ex cap. penult.de Simon.cum Glos.ibi, & doctoribus communiter tum ibi,tum in d.cap. *Ad Apostolicam*, S. Thom.dicta.q.100.à 3.Anton.d.cap.5.§.22.Sot.d. (*Cap. Ad Apostolicam. Cap. Suam. Cap. penul. Glos. D. Thom. Anton. Soto.*) q.6.art.2.Syluest.Tabien.&c.ver.*Simonia*,Redoan. p.1.c.30.nu.6.& 3.p.c.16.nu.34.ca. 18. à princip. (*Syluest. Tabien. Redoan.*) Ratio est eadẽ,quia hæc suffragia spiritualia sunt, & Ecclesiastica officia. Oportet tamen aduertere,quod in principio cap. 8. admonuimus, nos nunc solum definire hoc officium esse materiam Simoniæ,ita vt pretio illud æstimare Simoniacum sit.At verò aliquid in illo vel pro illo accipere honesto modo,& titulo,per se malum non est.Et hoc modo intelligenda sunt fieri, quæ in obiectione proponuntur.Et si aliter fiant, non licent,vel quia Simoniaca sunt natura sua,si ratio pretij pro orandi officio interueniat, vel quia esse possunt aliàs prohibita,vel iniusta.

6. Pro his stipendium licet accipere nõ verò pretium.

Vnde etiam distinguere necesse est inter stipendium,& pretium;nam illud licet, hoc non licet;vt infra suo loco explicabitur. Item distinguendum est inter id, quod exigitur, vel quod sponte offertur,& inter id, quod ex consuetudine offerendum est, vel quod vltra consuetudinem postulatur. Spontaneæ enim oblationes non prohibentur, sed iniquæ exactiones. Consuetudines etiam piæ obseruari præcipiuntur in dicto capite *Ad Apostolicam*. (*Cap. Ad Apostolicam.*) Modus autem petendi oblationes etiam consuetas præscribitur,vt ab omni specie mali abstineatur. De quibus oblationibus, & de modo illas petendi supra tract.2.lib.1.dictum est. Item distinguere oportet inter parochos, seu Clericos omnes,qui ex officio, vel ratione beneficij tenentur funeralia defuncto exhibere, & alios aduentitios,qui vocantur, cum aliàs ibi inseruire non teneantur. (*Discrimen notandũ inter clericos, qui ex officio tenẽtur, & alios, qui non tenentur.*) Prioribus enim non solùm est prohibitum, pretium postulare,sed etiam nouum stipendium, vel sustentationem,præter consuetas oblationes debito tempore, & modo. Vnde si aliquid aliud exigant,grauiter peccant,& Simoniam committere præsumuntur, quia non habent rationem petendi,& ideo mercedem propriam videntur postulare, & quamuis non intendant formaliter pretium, à malitia Simoniæ non excusantur propter irreuerentiam,quam per illammet exactionem faciunt Diuinis officiis, & quia exterius specimen Simoniæ indebitè præbent, ac denique quia Iura hæc prohibent tanquam Simoniaca. Et præterea peccant contra iustitiam, quia iniustum stipendium ab inuitis exigunt.Alij verò clerici aduentitij,seu voluntarij, licèt pretium exigere non possint,stipendium tamen, vel congruentem sustentationem petere possunt,nec peccant, illam petẽdo antequam ministrent,nec fortasse de illa paciscendo,vt infra dicetur; hæc enim doctrina de omnibus his ministris generalis est.

7. In funere quidã actus sũt spirituales, alij non ita, pro spiritualibus nõ potest accipi pretium, pro aliis potest.

Denique in funeribus distinguere oportet varios actus,quia non omnes spirituales sunt, & pro his,qui spirituales non fuerint, licitum erit, pretium exigere,vt verbi gratia deferre corpus defuncti,non pertinet ad ecclesiasticum officium,nec ad spirituale ministerium. Item corpus ipsum sepulturæ tradere,cooperire, & similia corporalia sunt potius,quàm spiritualia;hæc igitur pretio æstimari possunt.Huc etiam spectãt omnia,quæ ad pompam funeris merè humanam ordinantur, vt tumulum facere,& ornare,mundare, &c.Spiritualia verò sunt omnia,quæ ad orationes,vel ecclesiasticũ officium pertinent,& quæ suffragiorũ ecclesiasticorũ nomine cõprehenduntur, vt sunt psalmodia,litaniæ,lectiones & antiphonæ, ac orationes, &c.Itẽ hùc pertinere videntur omnia,quæ spectãt ad pompam(vt ita dicam)spiritualẽ, vt est processio clericorum,quæ fieri solet à domo defuncti ad Ecclesiam, cum tota illa sit per modum suffragij, & spiri

& spiritualis auxilij: & ideo etiam clerici, & Religiosi non possunt per modum pretij aliquid accipere, secus per modum stipendij, aut etiam pro extraordinario labore iuxta ea, quæ dicemus cap. 21. Et idem cum proportione censeo dicendum de confraternitatibus, quæ comitari solent corpus defuncti, nam licet personæ earum laicæ sint, tamen ad spiritualem actionem ibi concurrunt, & ad auxilium animæ potius, quam ad honorem humanum, & ideo quicquid recipiunt, spirituali modo debent recipere per modum congruæ sustentationis, vel eleemosynæ, non per modum pretij. Iuxta hæc ergo moderanda sunt, quæ in 2. confirmatione obiiciebātur, aliàs licita non erunt.

De cōfraternitatibus, quid dicendum.

8. Processiones habent rationē officij ecclesiastici nec pro illis pretium potest accipi.

Atque idem dicendū est de aliis Ecclesiasticis processionibus, quæ publicè fieri solent, vel ad venerationem festorum, aut Sanctorum, vel ad impetranda à Deo auxilia pro communibus necessitatibus, prout fiunt, vel in ordinariis diebus litaniarum, vel interdum extraordinariè iuxta occurrentes necessitates. Omnes enim illæ processiones habent rationem ecclesiastici officij, & ideo ministri earum suas spirituales actiones vendere non possunt, nec aliquid exigere, si ex officio ad id tenentur; si verò non tenentur, possunt quidem ex altari edere, non tamen aliquid tanquam pretium accipere, propter eandē causam, quia tota illa actio spiritualis est. Idemque dicendum est de omnibus, qui aliquem concursum ad illas actiones habent, siue deferendo crucem, siue thronum, in quo reliquiæ, vel imagines Sanctorum ponuntur, & multo magis si ipsum corpus Dominicum deferatur; quia omnia hæc spiritualiter fiunt, & ad finem spiritualem vel excitandi fideles ad deuotionem, vel honorandi Deum, & Sanctos, & auxilium ab eis impetrandum ordinantur.

9. Quomodo oratio priuata sit materia Simoniæ.

D. Thom.

In secunda confirmatione petebatur, An orationes priuatę sint materia Simoniæ. Ad quod breuiter dicendum est, si oratio consideretur, vt est vel impetratoria, vel satisfactoria, vel meritoria de cōgruo pro eo, pro quo funditur, esse materiā Simoniæ, ita vt si sub ea ratione vendatur, aut pretio ematur, committatur Simonia. Hæc est sententia D. Thomæ art. 3. ad 2. quam omnes recipiunt. Et probatur, quia sub illa consideratione est res mere spiritualis. nam & à Diuina gratia procedit, & in sua vtilitate, efficacia in illa omnino nititur, & ad effectum spiritualem pertinentem ad bonum animæ ordinatur. Habet ergo omnia, quæ in materia Simoniæ omnino propria desiderari possunt. Vnde quoad hoc eadem ratio est de his orationibus, quæ de publicis. Nam licet Iura Canonica de his orationibus priuatis quoad hanc partem nullam faciant mentionem, vel prohibitionem, quia non erat ita necessaria, sicut in publicis ministeriis Ecclesiasticis, nihilominus quod spectat ad ius Diuinum, & naturale, idem omnino in vtrisque inuenitur, vt ratio facta probat. Vnde ad illam confirmationem dicendum est, illam consuetudinem, vt honesta sit, ita esse intelligendam, vt id quod datur, non sit per modum pretij, sed per modum eleemosynæ quæ ad sustentationem orantis aliquid iuuet, vel etiam per modum stipendij, maximè si oratio diuturna sit.

10. An actus virtutū vendi possint.

Simili modo expediendum est, quod in tertia confirmatione petitur, an virtutum actus vendi possint, quatenus ab vno in alterius vtilitatem fiunt. Duobus enim modis possunt actus virtutum fieri in alterius vtilitatem, scilicet vel in vtilitatem spiritualem, vel corporalem: quæ duplex consideratio non habet locum in oratione, & ideo non fuit in illa necessaria. Nam licet oratio possit ordinari ad obtinendam à Deo aliquam temporalem, vel corporalem vtilitatem, nihilominus ipsa oratio non confert ad obtinendum illum effectum, nisi spiritualiter, & vt donum gratuitum, & ideo nec dicitur corporaliter iuuare, nec sub illa ratione pretio æstimari potest. At verò per opera misericordiæ possumus iuuare proximum corporaliter, non impetrando, sed præstādo illi beneficium, seu seruitium corporale: per eadem verò opera, vt sunt apud Deum aliquomodo meritoria, & per opera temperantiæ, vt ieiunij vel per alia opera pœnitentiæ, vt satisfactoria sunt, possumus spiritualiter proximo prodesse. Priori ergo consideratione possunt talia opera pretio æstimari, vt per se notū est, & constat ex vsu, & ratione, quia sunt bona corporalia, & temporalia, aliàs nullæ actiones humanæ pretio essent æstimabiles. Item talia opera vt sic per vires naturæ fiunt, & per easdem conferunt vtilitatem, ob quam pretio æstimātur, vnde nec ex parte principij, nec ex parte termini, nec in suo esse habent spiritualitatem. Quod verò contingat, ab operante fieri in gratia, & ex gratia, ac modo supernaturali ex parte actus interni, est per accidens, nec immutat corporalis operis naturam. Posteriori autem modo talia opera erunt materia Simoniæ, si vendantur, quia vt sic sunt spiritualia, & in eis omnino procedit eodem modo ratio de oratione facta. Alia, quæ in vltima confirmatione tanguntur, infra cap. 18. tractabuntur.

Actus virtutis duas potest habere vtilitates corporalem scilicet, & spiritualem.

Primo modo potest pretio æstimari, posteriori minimè.

CAPVT XVI.

Virùm actus spirituales soli operanti vtiles, vt sic possint esse materia Simoniæ.

QVæstio est valde controuersa inter Doctores, An sit licitum, dare alicui pecuniam, vel quid simile, vt fiat Christianus, vel Religiosus, vel vt Sacramenta frequentet, & similia. In qua quæstione variè loquuntur Canonistæ, vtunturque variis distinctionibus. Hostiensis in cap. *Dilectus*, 2. de Simon. num. 1. & 2. distinguit inter necessaria ad salutem, vt est Baptismus, & alia non necessaria, vt Religio. Et in prioribus dicit, posse aliquid dari, etiam sub conditione, & pacto, vt recipiatur Baptismus, in posterioribus negat. Rationem autem differentiæ nō reddit, nec videtur posse dari. Quia non minus est spiritualis, & supernaturalis actus ad salutem necessarius, quā non necessarius, seu qui est in consilio, si ergo per illam dationem emitur, vel venditur talis actus, in vtroque erit æquè malum, si verò non emitur, nec venditur, in neutro erit malum: Aliter distinguit Abbas in d. cap. *Cum in Ecclesiæ*, numer. 7. Nam si pecunia detur, vel promittatur solum ad remouendum obstaculum conuersionis, licitè datur vel promittitur; si verò detur, vt illud sit motiuum operandi, vel veniendi ad fidem, id non licet. Et hoc sequitur Guil. Redoan. 3. p. c. 5. num. 23.

1. Hostiens. opinio impugnatur.

Abbat. sententia.

Declaratur prius membrum, nam interdum infidelis non suscipit Baptismum, quia timet paupertatem, vt si derelicturus sit patriam, vel quia est Iudæus oneratus vsuris, & timet restitutionem. In his ergo casibus ait Abbas, licitum esse vel remittere vsuras, si quis habeat ad hoc potestatem, vel offerre necessaria ad vitam, etiamsi patriam relinquat, vel auferre pecunias, quibus soluat debita, & sic de aliis impedimentis. Quæ opinio quoad hanc partem mihi valde placet, dummodo non fiat pactum, vt statim dicam, nam in reliquo illud est

2. Declaratur prima pars huius sententiæ, & approbatur.

illud est opus magnæ charitatis, & non habet vmbram Simoniæ, quia nulla est ratio pretij ibi considerata, sed tantum tolluntur impedimenta. Nec etiam est ibi periculum fictæ conuersionis, nam supponitur quis affectus, & dispositus ad conuersionem, sed impediri ab executione propter tale impedimentum, vel certè licet non supponatur, præuideri potest, illam occasionem, & timorem humanum impedire dispositionem, licitum est ergo timorem illum auferre; nam eo ipso quod datur aliquid ad tollendum obstaculum, satis declaratur, illam non esse futuram rationem conuersionis, sed aliam altiorem. Quoad hanc ergo partem verissima est sententia Abbatis, & eam sequũtur ibi Felinus, & Archidiaconus, Turrec. in d. c. *Quã pio*, Angel. Sylu. & omnes citãdi. At verò diuisio Abbatis quoad aliud membrũ nec est adæquata, nec ratio eius pertinet per se ad Simoniam, vt patebit.

Felin. Archid. Turrec. Angel. Syluest.

3. Duo modi quibus aliquid dari potest intuitu conuersionis, expẽduntur.

Dico ergo, duobus modis posse aliquid dari alteri intuitu conuersionis eius, vel vt aliquid pertinens ad suam spiritualem salutem faciat. Primo dando illud cum pacto expresso, vel subintellecto, do, vt facias, ita vt qui recipit, promittat, & se obliget ex vi muneris. Secundò dando simpliciter, vel eleemosynam faciendo, aut signo amicitiæ ostendendo, vt alter paulatim benè affectus reddatur, & ad bonum faciendum facilius inducatur, & inclinetur. Quando fit donatio hoc posteriori modo, licitum est allicere animum proximi ad conuersionem, vel ad quodcumque exercitium virtutis, donis, ac beneficiis. Et hoc expresse docuerunt Glossa in d. cap. *Quam pio*, & in cap. *Debet*, 23. q. 4. & in dicto c. *Dilectus*, 2. de Simon. Quibus in locis consentiunt Doctores, & alij supra citati, & D. Thom. 2. 2. q. 100. artic. 3. ad 4. & ibi Soto & alij; & Medin. C. de Restit. q. 27. ad 4. & alij infra referendi. Et hoc probant Iura in dicto cap. *Debet*, vbi ait August. vnumquemque debere proximum ad Dei cultum adducere non solùm doctrina, & disciplina, sed etiam beneficentiæ consolatione, id est, donis, & beneficiis. Idemque sumitur saltem à simili ex Gregor. in cap. *Qui sincera*, d. 45. & ex aliis infra referendis. Ratio verò est, quia hoc nõ potest esse Simoniacũ, quia ibi nõ interuenit pactũ, nec ratio pretij, vel emptionis, sed liberalis donatio, & acceptio: illa verò intentio dãdi, vt alter inuitetur facilius ad virtutẽ, optima est, nulla ergo malitia per se loquendo hic interuenit.

Glos. Ca. *Quam pio*. C. *Debet*. Cap. *Dilectus*. D. Thom. Soto. Medin. August. Gregor. Cap. *Qui sincera*.

4. Solum est cauendum, ne tantus sit excessus in huiusmodi muneribus, vt tacitè videatur alter ita moueri, vt principaliter trahatur ad fidem, vel confessionem propter respectum humanum, aut ne videatur ingratus benefactori suo, vel ne careat illa commoditate; iam enim tunc per excessum posset in hoc peccari. Sic enim licitum est, precibus aliquem attrahere ad Baptismum, pœnitentiam, vel Religionem, tamen non debent esse preces adeo importunæ, vt moralem vim cogendi habere videantur, quia tunc exponitur alter, qui rogatur, periculo fictionis, aut inconstantiæ, & tunc posset esse actio peccaminosa, etiam si propriè non esset Simoniaca. Atque hinc etiam fit, vt licet is, cui talia munera donantur, intelligat, quo fine, & qua spe dentur ab alio, non peccet, nec sit Simoniacus, illa recipiendo, quia non accipit vt pretium, sed vt liberale donum, licet cum ea spe datum, nam etiam illa spes simoniaca non est, vt benè notauit supra Medin. & similiter si ille, qui recepit donum, postea operetur actum virtutis cũ respectu ad donũ, vt sit alteri gratus, vel vt ei obsequatur, vel certè cum spe doni, si illud nondum recepit, nec est Simoniacus ob eandem rationem, nec peccat, si non excludat proprium motiuum virtutis, sed solùm alio iuuetur.

Medin.

5. An alius modus faciendi donationem cũ pacto expresso illicitus sit, pars affirmãs proponitur.

At verò quando fit donatio, vel promissio priori modo cum pacto, vel conditione expressa, est maior difficultas, & controuersia. Nam tale pactum nunquam licere tradit Bonif. in d. cap. *Quam pio*, vbi prius posita quæstione simili, anxium se, & dubium ostendit, nec videtur ironicè loqui, vt Glossa dicit, sed seriò, vt patet ex illis verbis, *Deum testificor*, & cæt. quia hoc iuramenti genus non benè cadit super locutionem ironicam. Verè ergo affirmabat, se esse anxium, fortasse tamen non propter magnitudinẽ quæstionis, sed quia timebat illos contristare, & ideo de modo respondendi dubitabat. Tandem verò huiusmodi pacta improbat, dicitque se nunquam legisse, Apostolos hoc modo inuitasse homines ad fidem, ac religionem. Quod secũdò roboratur ex generalibus regulis Iuris, quod omnia pacta & exactiones, seu conuentiones in materia spirituali reprobatæ sunt, cap. vltim. de Pactis, capit. *Quæsitum*, de Rer. permut. & in eodem cap. *Quam pio*, Constat autem materiam huius promissionis, aut largitionis spiritualem esse, qualis est receptio Baptismi, vel ingressus Religionis, & eadem ratio est de cæteris operibus virtutum, solùm ea spectando, quatenus spiritualia sunt, & ad salutem proficua, ita enim in casu proposito spectantur. Quod autem emantur in vtilitatem operantis, vel alterius, non videtur referre, quia semper manent æquè spiritualia. Vnde Pontifex in dicto cap. *Quam pio* sic in virtute argumentatur. Talis actus est donum descendens à Patre luminum, ergo qui pro illo munus accipit, donum Spiritus sancti vendit, qui verò largitur munus, donum emit. In qua ratione etiam supponit, ibi interuenire verum, & proprium pactum, & patet, quia est promissio, vel largitio onerosa, & sub conditione, Dabo, si feceris, vel, Do, vt facias.

Bonif. Ca. *Quam pio*. Glos.

Cap. vlt. Cap. *Quæsitum*. Ca. *Quam pio*.

6. Tertiò si liceret hoc modo temporale donũ alicui dare, vt velit baptizari, eadem ratione liceret dare vt vellet baptizare, & ita posset omnis pactio Simoniaca honestari. Sequela patet, quia tam spirituale opus est suscipere Baptismum, sicut dare. Vnde siquis dicat in nostro casu illam non esse emptionem, sed liberalem donationem factam sub ea conditione non ad emendum Baptismum, sed ad inducendam voluntatem, & inuitandam, vt velit baptizari ita in administratione actiua Sacramenti dicam, me non emere Sacramentum, sed donare sub conditione boni operis, inclinando voluntatem alterius ad illud faciendum. Atque hæc promissio posset fieri electori, si eligat Petrum, quem ego existimo esse digniorem, & electo, vt acceptet, si ego existimo præstaturum obsequium Deo acceptando. Et sic de aliis innumeris. Quartò si hic contractus esset licitus, liceret etiam Religioni cum aliquo pacisci, quod si Religionem ingrediatur, dabit illi talia subsidia, vel tales honores, quod videtur expresse damnatum in d. c. *Quam pio*, & præ se fert magnam inordinationem contra spiritualitatem illius status. Similiter posset Episcopus promittere alicui beneficium, si ordinari se permitteret, & similia: quæ planè Simoniaca reputantur. Sequela verò patet, quia in his omnibus dici potest dationem esse liberalem ad inclinandum animum alterius ad opus virtutis, non ad emendum illud.

Ca. *Quam pio*.

Pars negatiua.

In contrarium esse videtur auctoritas ipsiusmet Dei paciscentis cum hominibus, se daturum tempo

temporalia bona, si seruauerint præcepta, tales enim sunt infinitæ promissiones in veteri testamēto. Et honorantibus parentes longæuā vitam promittit Exod. 12. *Vt si longæuus*, quā esse promissionem etiam vitæ præsentis explicuit Paul. 1. Tim. 4. significans. illam promissionem etiā nunc durare. Secundò fit idem argumentum ex cōminationibus pœnarum etiam temporaliū, per quas Deus inducit homines ad opera virtutis, nam pœna, & præmium æquiparantur, & temporalis pœna æstimari potest. Vnde hæc eadem argumenta fieri possunt ex rebus humanis; nam licitum est parenti filium punire, si studiose non viuat, & illum per flagella, & minas inducere, vt operetur virtutem, ergo etiam donis temporalibus, & promissionibus eorum id facere licet. Immò nihil videtur frequentius in bonis parentibus, qui suauiter student inducere filios ad opera virtutis, promittunt enim illis dona, & interdum meliorem hæreditatis partem, si obedientes sint, vel honesti, &c. Sic etiam interdum dominus promittit seruo libertatem, si velit conuerti ad fidem, & non reprehenditur, sed laudatur. Immò auctoritate publica interdum promittitur malefactori infideli vita, si baptizari velit; hunc enim vsum refert, & approbat Med. loco infra citando. Sic etiam infidelis potest promittere infideli, ducturum se illam in matrimonium, si conuertatur ad fidem, quæ conditio approbari videtur in capit. *Non oportet* 28. quæst. 1. Item Gregor. in cap. vlt. 23. quæst. 6. ait seruum infidelem, & obduratum onerandum esse laboribus, vt vexatio det illi intellectum: ergo etiam poterit allici muneribus, ac promissionibus.

8. Ratio à priori.

Tertiò argumentari possumus à priori, quia in huiusmodi pacto, & promissione non est malitia Simoniæ, nec alia cum fundamento affirmari potest, ergo. Minor, licèt ad præsentem causam non referat; vt manifesta supponatur, quia intentio sic promittentis, vel donantis, bona est, vt constat; medium etiam non est malum, quia ex obiecto saltem est indifferens, & ex fine fiat bonum, quia ad illum est vtile, & non est perniciosum; & per illud non inducitur alius, vel vt ficte operetur bonum, vel vt principaliter id faciat propter temporale commodum, neque vt hoc accipiat tanquam pretium virtutis, sed solùm vt hinc aliquo modo alliciatur, & excitetur ad virtutem operandā, prout debet. Probatur ergo maior, quia ibi ex parte dantis, vel promittentis non est emptio, quia ille nihil ab alio recipit, & nemo emit, nisi qui recipit aliquid à vendente; & eadem ratione non est venditio ex parte recipientis, quia nihil tradit danti, sed ipse sibi operatur. Et in hoc sensu videtur dixisse Syluester, non esse hic periculum Simoniæ, quia qui promittit, non accipit fidem, sed infidelis, & eandem rationem latè prosequitur Med. & Cardin. etiā illa vtitur. Aliter potest explicari, hæc ratio, quia promissio, vel donatio facta alteri sub conditione, quæ in solam vtilitatem, & fauorem recipientis cedit, non censetur onerosa, sed merè gratuita, & liberalis; & consequenter non potest esse occasio Simoniæ, hæc enim sine contractu oneroso non committitur, vt dictum est. Antecedens commune axioma est Iuristarum, vt videre licet per Tiraquellum, & quos ipse refert in leg. *Si vnquam*, in Glos. *Donatione largitas*, num. 145. Hipolit. in §. 1. Inst. de Donat. num. 494. Menoch. Cons. 154. num. 7. Et ratio sumitur ex præcedenti, quia quando conditio tota cedit in vtilitatem alterius, cui fit promissio, promittens nihil recipit, & recipiens sibi tantum proficit; ergo non potest dici datio onerosa. Item ex generali ratione liberalitatis id colligi potest, nam liberaliter fit, quod gratia alterius quis facit, & non gratia sui; sed ita est in præsenti, licèt promissio fiat sub conditione, quia conditio ipsa est gratia alterius, non sui, ergo.

9. Auctoribus audientibus defenditur pars quæ negat licere hanc donationem per modū pacti.

In hoc puncto iuxta cōtrarias rationes pro vtraque parte positas ita diuersæ sunt opiniones. Prima simpliciter negat, licere dare aliquid, vel accipere hoc modo per viā pacti, Do, vt facias, vel Promitto sub tali conditione, vt fias Religiosus, & non aliter, &c. Ita tenet diuus Thom. dicto artic. 3. ad 4. Vbi Caiet. tacendo consentire videtur, sicut & Sot. & Aragon. Valen. verò clariùs adhærere videtur (licet in generali) disp. 6. quæst. 16. pun. 2. dub. 3. idem D. Th. 2. 2. q. 189. art. 9. Tenet hoc etiam expresse Panor. cum aliis, quos refert in c. *Dilectus* 2. de Sim. n. 7. Vbi idem sentit Felin. n. 2. referens Anton. & idem tenet Anchar. & alij ibi, Archid. & Turrec. in dicto c. *Quam pio*, Anton. 2. p. tit. 1. c. 5. §. 18. & tit. 12. ca. 2. §. 1. Angel. *Simonia*, 3. numer. 26. Syluest. quæst. 8. dicto 3. Tabien. num. 28. & 61. Armil. nu. 30. & n. 50. Item Syluest. verb. *Religio* 2. q. 2. Et hanc partem amplexus est Bar. imo tanquā certam supponit in leg. *Titia*, ff. de Verb. obligat. nu. 12. Vbi alij Legistæ idem sequuntur. Medi. etiam in C. de Rest. quæst. 27. in fine (licet moueri videatur aliquibus rationibus ex his, quas secundo loco posuimus) non audet contra hanc opinionem proferre sententiam, sed concludit, *Sed quia hæc alterius negotij sunt, & ad materiam de Simonia pertinent, cum his, quæ communiter dicuntur transeamus.*

10. Auctores partis oppositæ.

Contrariam sententiam indicat Glos. in dicto cap. *Quam pio*, verb. *Interuentu* 1. quæst. 2. clarius in capit. *Debet* 23. q. 4. Vbi cōcludit, *Licitè fit pactio, vbi agitur de conuersione alicuius ad fidem*: indicat tamen in ingressu Religionis non licere, quia Religio non est necessitatis, sicut Baptismus, vel fides, per hoc enim respondet ad c. *Quā pio*. Idem sentit quātum ad conuersionem ad fidem Glossa 1. in d. c. *Dilectus*, 2. de Simon. & non negat de Religione, & aliis actibus. Idē sentit Adrian. quodlib. 9. ar. 3. ad 3. principale, saltem de Baptismo, de aliis verò actibus obscurè loquitur, tandem verò idem sentire videtur, citatque Cardin. Alex. in c. 2. d. 4. Item Cardin. in d. c. *Dilectus*, 2. num. 3. similiter Syluest. ver. *Gabella*, 5. quæst. 2. pro conuersione ad fidem admisit, fieri posse pactionem. Id autem retractasse videtur in ver. *Simonia*, vbi eodem modo loquitur de fidei, & status Religiosi susceptione. Refertur etiam pro hac sententia Nauar. in c. *Inter verba*, concl. 5. illat. 1. num. 20. Sed ibi in editione vt latina nihil habet de pacto, sed de simplici datione, vt conuertatur ad fidem. Refertur etiā Angel. in 2. p. in materia de Rest. q. Quis teneatur rest. art. 2. quis à restit. fit liber. diff. 15. vbi ait sicut precibus, ita & pretio aliquem ad bonum allicere, licitum esse, sed nihil de pacto; & nomen pretij impropriè videtur sumptum pro quocunque dono temporali, apertè enim tractat de liberali donatione. Eandem opinionem videtur sequi Molin. Tract. 2. de Iust. disp. 93. concl. 4. vbi expresse approbat inductionem per donationem, vel promissionem etiam sub expressa conditione, *Si hoc feceris, &c.* Si tamen attentè legatur, non recedit à communi sententia, vt statim declarabo. Hāc item sententiam latè, & sine distinctione vlla defendit Sancius lib. 1. de Sponsal. disp. 39. & Leonard. Lessi. lib. 2. c. 35. dub. 12. tractans specialiter de ingressu. Religionis, dicit, non esse Simoniam aliquem

aliquem inducere pecuniis ad Religionem, etiam ſi intendam obligare illum; dicit tamen eſſe illicitum, quia ſcandaloſum, & propter periculum inconſtantiæ, & maximè propter cap. *Quam pio.*

Cap. Quam pio.

11. Iudicium Auctoris.

In tanta varietate difficile eſt ferre iudicium, & mihi quidem in re tam graui durum videtur à communi recedere ſententia, quã præcipui Doctores Theologiæ, Canonum, & Legum ſequuti ſunt; D. Thom. Panor. & Bart. cum multis ſectatoribus, præſertim cum in d. c. *Quam pio*, & in aliis iuribus magnum habeat fundamentum, adeo vt D. Thom. (ſicut notatur in decret. Gregor.) ſola illius cap. auctoritate ſuam ſententiam conſtituerit, & niſi illa ſententia D. Thomæ in aliquo ſenſu verum habeat, vix credo poſſe illi textui reſponderi. Aliundè verò inſolentiſſimum eſſet omnia facta damnare, quæ ex communi praxi afferuntur, & habent quandam huius pacti imaginem, vel ſpeciem, & à piis fidelibus, doctis, & indoctis ſine ſcrupulo fiunt. Præſertim cum multa ex illis vel æquipollentia inueniãtur in iure probata, vt in ſecunda parte argumentorum propoſitum eſt. Mea ergo reſolutio eſt, licitum quidem per ſe loquendo eſſe dare aliquid temporale alteri, vt aliquod bonum efficiat ad ſuam ſpiritualem ſalutem, ſiue ſit opus neceſſitatis, ſiue conſilij, dũmodo talis elargitio non includat veram rationem pacti, mutui, & oneroſi, vt interdum poteſt; nam tunc illicita, & in materia præſenti Simoniaca erit pactio. Hanc reſolutionem aliquibus propoſitionibus explicabo, quæ facilius intelligentur, diſtinguendo inter largitionem de præſenti ſub conditione faciendi in futurum, & promiſſionem poſtea dandi, ſi prius tu feceris hoc, vel illud. Nec diſtinguo inter opus conſilij, vel neceſſitatis, quia, vt dixi, hæc diſtinctio nullum fundamentum habet præſertim in ordine ad Simoniam. Immò (ſi ita loqui licet) honeſtius fit hoc ex parte recipientis in opere conſilij, quam in opere neceſſariò tanquam medio, vel præcepto: Quia in opere conſilij magis liber eſt homo à debito operandi, & ideo plus videtur de ſuo conferre, quãdo vel ſe obligat ad faciendum, vel ſe inclinat, & ideo videtur habere honeſtiorem cauſam recipiendi. Quãuis ex parte dãtis videatur magis ex miſericordia moueri, quãdo neceſſitas proximi maior eſt, & minus cogere illum, quando iam ſupponitur obligatus ad opus. Sed, vt dixi, hæc parum referũt ad committendam, vel vitandam Simoniam, immò nec ad aliud genus peccati committendum, vt ſuprà tactum eſt, & magis ex ſequentibus patebit.

D. Thom. Panorm. Bart.

12. Dare aliquid de præſenti proximo, vt opus ſpirituale faciat, quomodo honeſtũ ſit.

Dico ergo 1. Donare aliquid de præſenti proximo petendo ab illo, vt aliquid ſpirituale faciat in bonum animæ ſuæ, ſiue vitando peccata, ſiue præcepta exequendo, ſiue opus conſilij, vel ſupererogationis faciendo, non eſt malum, ſed eſt ſanctum, & honeſtum, quando donatio fit abſolutè; ita vt, licet ille, qui donum, vel pecuniam recepit, ſtatim rem ipſam acquirat, non ſtatim maneat ſimpliciter obligatus ad Religionem ſuſcipiendã, vel aliud ſimile opus ſpirituale faciendum: erit autem talis donatio ex tunc valida, quia licet apponatur conditio, non eſt propriè conditio, ſed modus, & talis modus, qui non inducat obligatioñé, etiam ſi non impleatur. Ita explicat ſuam ſententiam Molin. vt patet ex vltimis verbis illius diſput. Et in eo caſu eſt concluſio clariſſima, & procedit optime iuxta illam ſecunda ſententia, & non eſt contra primam, quia tunc re vera non eſt pactum, Atque ita poteſt hic applicari ratio facta ſuperius, quòd actio illa non eſt mala ex obiecto, quia eſt donatio liberalis cuiuſdam doni de ſe indifferentis; nec ex fine mala eſt, imò eſt bona, cum ſit honeſtus finis, nec ex modo eſt mala, quia donum illud non datur vt pretium, cum pactum, & obligatio mutua non interueniat: ergo non habet, vnde ſit mala, vel Simoniaca. Et ad hoc iuuare poſſunt rationes ſecundæ ſententiæ, & multa ex exẽplis, quæ ibi adducuntur.

Molin.

Hoc enim modo exiſtimo, dari filio à matre munuſcula quædã, aut veſtes, &c. petendo ab illo, vt confiteatur, vel Miſſam, aut concionem audiat, &c. Et licet interdum dicat ſe dare cum tali conditione, non intendit apponere propriam conditionem, ſed modum, vel potius finem ſuum, & intentionem explicare. Et eodem ſenſu licita erit talis donatio, ſi ordinetur ad inuitandam filiam ad Religionis ingreſſum, vel ad inuitandum infidelem ad fidem: dummodo aliundè vitetur periculũ, ne aliquid horũ fiat ab alio, vel nimis inuoluntariè, ob reuerentiam donantis, vel animo, ficto aut non ſatis Religioſo. Dixi autem *ita vt non maneat ſimpliciter*, id eſt, determinatè obligatus ad Religionem, quia non videtur inconueniens, vt maneat obligatus ſub diſiunctione, vel ad implendam conditionem, vel ad reddendũ, quod accepit, ſi donator ita ſuã voluntatẽ explicuerit. Nam hoc videtur clarè colligi ex c. 2. de Cõdit. appoſitis, quod paulò poſt tractabimus, & rationem reddemus in puncto ſequenti. Poteſt tamen practico caſu explicari, quia licitum eſt alere pauperẽ in ſtudio ad hunc finem, vt ad Religionem ingrediatur, etiam declarando illi conditionem, non tamen abſolutam imponendo obligationem. At ſub conditione, ſeu diſiunctione licitum erit obligare illum, vt vel ingrediatur Religionem, vel expenſas reſtituat. Quanuis enim Med. ſupra videatur in hoc dubitare, mihi tamen non videtur dubium, quia ibi nulla eſt Simonia, neque coactio, ſed liberalitas limitata pro arbitrio donantis, non iniquè, nec iniuſtè, ſed cautè: quod facere poteſt, vt magis patebit ex puncto ſequenti.

13. Mater licitè dat filio munera, vt pia opera exequatur.

Cap. 2

Melin.

Dico 2. Promittere aliquid ſub conditione expreſſa, ſi fidem ſuſceperis, vel ſi fueris Religionem ingreſſus, aut ſi quidpiam ſimile ſpirituale feceris, intendendo ſpirituale bonum operantis, & intendendo ſe obligare ad implendam promiſſionem, adimpleta conditione, & non aliter, licitũ eſt, nullãque habet labem Simoniæ, quando ex parte eius, cui fit promiſſio, nulla oritur obligatio ad ingreſſum Religionis, vel quidpiã ſimile. In hoc etiam approbamus ſecundam ſententiam, & extendimus illã ad opera ſupererogationis, & vt locum habeat, non ſolũ quãdo fit promiſſio illo modo ad tollenda impedimenta, quod magis indubitatum eſt, ſed etiam quando fit per ſe ad inducendam voluntatem: nec putamus, hoc eſſe contra primam ſententiam, quia ibi re vera non intercedit pactum, vt explicabimus. Ratio ergo aſſertionis eſt, quia tota illa promiſſio ſic facta non excedit donationem liberalem ordinatam ad inclinandam voluntatem alterius ad tale opus virtutis; oſtenſum eſt autem talem donationem eſſe licitam, ergo. Probatur maior primò, quia ſupra oſtenſum eſt, licitũ eſſe, aliquid donare hac formali intentione conciliandi affectum alterius, vt ita poſſit facilius inclinari ad ſpirituale opus amplectendum, quod ab illo deſideratur; ergo etiam eſt licitum, hanc intentionem verbis aperire, quia per hoc non mutatur ratio, vel modus donationis, ſed hoc ſolũ fit per illam promiſſionem illo modo explicatam, vt conſtat, ergo. Secundo oſtenſum etiã eſt, quod licet donatarius intelligat

14. Quando licitum ſit promittere aliquid ſub expreſſa cõditione, ſi fides accipiatur, vel quid ſimile fiat.

Ratio aſſertionis.

intelligat intentionem dantis, & spem eius, quam verbis non exprimit, nihilominus licitè accipit, nec ideo Simoniam mentalē cōmittit, ergo licèt verbis exprimatur, vt in casu positæ conclusionis fit, non erit Simonia id accipere, ergo nec dare. Tertiò multa exēpla ex adductis hoc cōfirmāt: & illud maximè, quia iuxta veriorē, & cōmuniorem sententiā validū, & licitū est legatum sub propria conditione, Si Petrus fuerit Religiosus, lego illi centū aureos quotannis in alimentū, vel pro libris, aut quid simile. Idem optimè confirmatur ex c. 2. de Condit. appos. vbi manumissio seruorū facta sub hac conditione, Do eis libertatē, dummodo Monachi fiāt, & in monasterio perseuerent, & non aliter, valida esse declaratur, & seruari præcipitur. At libertas res temporalis est, & pretio æstimabilis, ergo licita est similis promissio sub conditione, etiam ad hunc finem, vt alter Religionem ingrediatur.

Cap. 2.

15. Confirmatur exēplo serui, cui libertas promittitur ea conditione, vt fit Religiosus.

Quartò est optima ratio, quia ibi nec est Simonia, nec coactio, aut obligatio ingrediendi Religionem, vel quid simile, sed est quædam optio, quæ homini gratuito offertur, vt hoc, vel illud eligat pro suo arbitrio, vt in proximo casu de mancipiis, sub illa conditione libertate donatis, eis datur optio, vt vel Religiosi vel serui manere debeant, & inter hæc eligāt. In quo nulla eis fit iniuria, quia serui iam erant, imo fit gratia, cum honesta via euadendi seruitutem illis proponitur, si Religionē eligere velint. Et ita etiam nulla eis infertur vis, quia seruitus iam inerat, & in eorū electione manet tam Religio, & libertas, quàm seruitus. Quod autem ad illa duo membra restringatur electio, nō est vis, sed gratia, quia neq; talis electio illis debebatur, cum essent addicti seruituti. Quòd verò illis non fiat maior gratia, nec detur simpliciter libertas, non est vis, nec iniuria, vt constat. Præterea nec Simoniæ vmbra ibi interuenit, quia nulla venditio fit, nec pactū, quod inducat obligationem ingrediendi Religionem, tam liber enim manet ille ad non ingrediendū, sicut antea erat: vnde non datur libertas in pretium professionis Religionis, sed est quędam liberalis concessio libertatis ad illū finem bonum, & non ad alium, vel sub ea conditione, & non absolutè. Sicut si conditio à domino posita fuisset, Si ego ingressus fuero Religionem, dono tibi libertatem, optima esset conditio, idem ergo est de alia, nā solùm differunt, quod vna conditio pendet ex voluntate eiusdem serui, alia non: quæ differentia non refert, imò iuuat, vt prior manumissio conditionata liberalior sit, & magis posita in potestate serui.

16. Aliis exemplis illustratur assertio.

Atque idem iudicium est de aliis casibus supra insinuatis. Vt quando damnato ad mortem conceditur vita, si velit Religiosus fieri, nō cogitur ad Religionem, nec venditur Religio, sed optio illi datur, vt inter illa duo eligat: in quo fit illi gratia, quia minus malū hoc est, quā cogi ad moriendū. Multò verò facilior est alius casus de contrahendo matrimonio cum infideli si conuertatur. Nā ibi etiā datur infideli libera optio eligendi vel manere in infidelitate sine tali cōiugio, vel ad fidem venire, & matrimonio copulari, & qui sic promittit, habet ius, & obligationem nō aliter consentiendi in tale matrimonium. Postulat ergo iustā conditionem, & quasi idoneitatē personæ necessariā, nulla ergo est ibi vmbra Simoniæ. Sicut etiā si iuuenis ineruditus Religionem postulet, rectè potest ab eo postulari, vt se disponat per doctrinam, & studeat, & sic recipietur, vt dixit Anton. supra, & alij, sic ergo licitum est viro, vel fœminæ fidei ab infideli petere, vt se per Baptismum disponat, nā sic cum illo cōtrahet, & non aliter. Simili modo iustū est, & sine Simoniæ specie, quod supra ex Gregor. referebamus, oneribus affligere seruū infidelem, vt vexatio det illi intellectum, intelligendum enim id est de oneribus iustis, & tunc dominus vtitur iure suo: & quasi optionem tribuit seruo, vt si vult fauorem sentire, suscipiat fidem, non emendo illam, sed eligendo id, quod sibi commodius est. Et ita satis constat, priora argumenta in principio proposita non procedere contra has duas assertiones.

Anton.

Gregor.

17. Dare, vel promittere temporale sub pacto, vt alter obligatus maneat ad fidem, vel aliquid sim.le, Simonia est.

Dico 3. dare, vel promittere temporale sub pacto, & cōditione, vt alter obligatus maneat determinatè ad fidē, vel Religionē, vel Sacramentū aliquod suscipiendū, vel quidpiā simile licitū non est, & Simoniæ vitio non caret. In hoc sensu intelligo priorem sententiā, & sic illā verā esse existimo. Et videtur sufficienter probari argumentis in principio factis. Et magis declarabitur, & persuadebitur, ostendendo posteriora argumenta non habere vim cōtra hāc conclusionem. Et in primis argumentū à promissionibus Dei nullū est; tum quia, vt significauit D. Th. 2. 2. quęst. 122. art. 5. ad 4. promissiones Dei tēporales semper habent spiritualē conditionem adiunctā, si tēporalia bona ad spiritualem salutem futura sunt vtilia, sic enim cadunt etiam sub meritū: tū etiam quia Deus non imponit obligationem ratione promissionis, sed per se potest imponere obligationem præcepti, & liberaliter adiungit promissionem. Et idem est suo modo de comminatione; nam obligatio, quæ est in præcepto non nascitur ex cōminatione, sed supponitur, & alia tantùm est quædā inductio ad vitandū malū; & quoad hoc idem est de cōminationibus, vel pœnis humanis. Præterquā quod illa est quædā optio, quæ datur homini, proponendo illi ignem, & aquam, vt ad quod voluerit, porrigat manum. Alia verò exempla omnia ibi adducta procedunt iuxta præcedentem conclusionem, in nullo tamen eorum intercedit proprium pactum inducens definitam obligationem, vt explicatum est.

D. Thom.

18. Satisfit tertiæ rationi in oppositū adductæ.

Tertia verò ratio principalis, quā multi magni faciunt, mea sententia nō est efficax. Nā in primis si efficax esset, probaret spiritualem actionem propriam, vel receptionē Sacramenti soli operanti, vel recipienti vtilem, esse posse materiā Simoniæ respectu alterius, qui illam fieri vult pretio dato, Cōsequens est falsum, ergo. Sequela patet, quia in illo casu semper procedit illa ratio, quod dās temporale nihil spirituale recipit. Minor autem patet tū ex ipsismet auctoribus secundæ opinionis, ita enim approbant cōditionem illā, vt semper excipiāt, dūmodo temporale non detur in pretium, ergo supponunt, ibi esse posse venditionem & emptionem. Item omnes supponūt ingressum Religionis posse emi ex parte Religionis, vel alicuius tertij, & vendi ex parte ingredientis, quamuis ingrediendo nihil spirituale alteri donet, sed recipiat. Item si frater minor natu à primogenito pretio emat, vt Religiosus fiat, eo fine, vt ipse in hæreditate tēporali succedat, sine dubio esset Simoniacus, & vere emeret rē spirituale, licet illā non recipiat, sed tantum temporalem. Dico ergo ad emptionem nō esse necessarium, vt emens aliquid recipiat ab alio quasi materialiter, sed satis esse, quod emat ab alio voluntatem eius (vt sic dicam) & illius effectum, id est, vt faciat, quod emens vult, siue illud maneat in agente, siue transeat in alium, & siue sit vtile ementi, siue alteri. Possum ergo propriè emere commodum alterius, vt patet respectu tertij; nam possum tertio emere Baptismum, & ero Simoniacus,

Ad emptionem Simoniacam non est opus, vt emens aliquid recipiat ab alio.

eus, licet in me nihil spirituale recipiam. Ita ergo possum emere Baptismum ipsimet recipienti, & ab ipso, quatenus ab illo pendet: nam quod ego intendam meam vtilitatem, vel alterius, vel ipsius vendentis, extrinsecũ est ad rationem emptionis. Et eadẽ ratione etiã ipsemet, qui recipit spirituale vendere potest illud, si pretio faciat, quia vendit suum consensum, & effectum illius, & hoc spirituale quid est. Addo præterea, quod sicut est Simonia vẽdere spirituale pro tẽporali, ita est Simonia emere temporale per spirituale, ille autem qui recipit verbi gratia temporale donũ pro suo ingressu in Religionem quasi emit temporale donum, cõmutando pro illo ingressum Religionis, alter autem vendit temporale donum, quod dat pro re spirituali; licèt id faciat in alterius commoditatem.

19. Vnde ad alterã eiusdẽ rationis declarationẽ in in hoc axiomate fundatã, quod promissio sub conditione apposita intuitu eius, cui fit donatio, vel promissio, nõ est onerosa, sed liberalis, respondeo, hoc esse verũ, quãdo optio relinquitur libera ei, cui fit promissio, si autẽ inducat absolutã, & determinatã obligationẽ ad aliquid difficile, & arduũ etiã si illi proficuũ, & vtile sit, & licèt hæc vtilitas intẽdatur, nihilominus cõtractus erit onerosus, & poterit esse vera cõmutatio spiritualis pro tẽporali, atq; adeo emptio, & venditio. Et licet verũ sit, eũ, qui sic obligat alterũ ad spirituale aliquid faciẽdũ soli operanti vtile, quoad hoc vltimum intendere bonũ alterius spirituale, ex hac parte facere opus liberalitatis, & puræ beneuolẽtiæ spiritualis, nihilominus quatenus dat tẽporale præmiũ illũ cogẽdo, & obligãdo ad tale opus, re vera nõ facit donationem temporalẽ liberalẽ, sed onerosam, & ideo id non obstat quominus illa sit vera Simonia. Ex quibus rationem cõcludo, quia in eo genere conuentionis indignè tractatur res spiritualis, dũ per pretium fit, vt talis res spiritualis in rerũ natura fiat (ita enim me declaro) ergo non potest honestari illa pactio ex eo, quod in huius, vel alterius propriã, vel alienam vtilitatem spiritualem talis conuentio fiat. Si enim dato tẽporali pretio possum aliũ obligare ad orandũ in suam vtilitatẽ, cur non in meã? Nam si illa commutatio secundum se non est mala, ordinare illam ad proprium spirituale commodum, non erit malũ, immò cæteris paribus magis videtur vnicuique concessum suam spiritualem vtilitatem quærere, quam alienam.

20. Obiectio. Dices, tunc non dari pretium pro re spirituali, sed pro obligatione ad actũ spiritualem; obligatio autem vendi potest sine Simonia, licet actus spiritualis vendi non possit. Satisfit. Respondeo, hic non esse separabilem obligationem ab actu quoad emptionem, & venditionem, quia illa obligatio ad nihil aliud tendit, nisi vt actus fiat, nec alia ratione est pretio æstimabilis, nec inducit alia incommoda, vel onera temporalia, & accidentalia, ratione quorum possit pretio æstimari; nam solùm in tali euentu potest obligatio ad spiritualia vendi, vt inferius dicetur. Denique per sese satis notũ esse videtur, esse inordinatum, & contra sanctitatem Religiosi status obligare aliquem pretio, vt teneatur Religionem ingredi, & idem est de Baptismo, & similibus. Et potest retorqueri argumentum, quia si hoc liceret, quia non emitur actus sed obligatio, etiam posset emens in propriam vtilitatem id emere, vt Religio posset emere Religiosum, vel prælatum sibi vtilem, quia diceret se non emere actum, sed obligationem: Consequens autem est expressè contra cap. *Quam pio*, & alias aperitur ianua ad omnem Simoniam; est ergo inanis hic prætextus.

Cap. Quam pio.

CAPVT XVII.

Vtrùm ingressus Religionis ad habitum, vel ad professionem sit materia Simoniæ.

1. Status quæstionis proponitur.

Quæstio hæc annexa est præcedẽti, quoniã ingressus Religionis opus est virtutis, & valde spirituale, & ad perfectionem ipsiusmet personæ operantis principaliter ordinatũ, & ideo solet hoc loco tractari; à nobis autem breuiter expedietur, quoniã alibi de illa disseruimus. In hoc ergo pũcto duæ quæstiones distinguẽdæ sunt. Vna est, cõparãdo ingressum Religionis ad monasteriũ, vt ad vendens, & ad ingredientem vt ad ementem statum illũ: alia est, comparando ingressum, ad monasterium vt ad emens talẽ personã, vt sic dicam, ad ipsam verò personã vt ad vendentẽ se ipsam ad talẽ statum. Ad hunc posteriorẽ sensum videtur pertinere quęstio proposita Bonifacio Papæ in cap. *Quã pio*, Et ita communiter citatur, quia re vera doctrina Pontificis ad hunc etiam casum dirigi videtur. Propria verò quæstio illius textus alia fuisse videtur, quam ibi Glossa in hunc modum proponit; cum quoddam monasterium Prælato careret, & ex alio monasterio illũ postularet, aliud monasterium nolebat illum concedere, nisi facta sibi aliqua recompensatione. Et quidem ex textu benè colligitur tractari de vocanda, & trahenda persona ad prælatiam, seu regimen monasterij, an verò illa persona vocaretur simul ad statum Religiosum ex Ecclesia aliqua seculari, vel ex alio monasterio, vbi iam erat Religiosus, & Prælatus, non constat ex textu, neque an ipsemet peteret subsidium pro se, vel pro Ecclesia sua. Sed hoc non multum videtur referre ad quæstionis decisionem. Claritatis tamen gratia distingui possunt duæ quæstiones. Vna est de prælatione Ecclesiastica, alia de statu ipso Religionis. Inter quas est similitudo in hoc, quod sicut in vna inquiritur de venditione, seu emptione personæ ad statum Religiosum, ita ibi agebatur quasi de emptione personæ ad prælationem spiritualem, seu abbatiam. Aliunde verò potest differentia considerari, quòd monasterium postulans alium in Abbatem, non vocati, sed suam vtilitatem, & commoditatem quærebat, dum autem persona vocatur ad statum Religiosum, ipsius vocati vtilitas quæri solet.

Bonif. Pap. Cap. Quam pio.

Glos.

2. An sit Simonia dare aliquid ad impetrandam personam ad prælaturam alicuius Ecclesiæ?

Hinc poterat esse nonnulla minor ratio dubitandi in casu illius textus, quia cum illa persona postularetur ad prælationem Religiosam, & in vtilitatem spiritualem postulantium, statim apparere poterat intrinseca malitia Simoniæ, quia emere propriam spiritualem vtilitatem temporali munere, seu pecunia, Simoniacum planè est. Aliunde videri poterat licita illa donatio, quia fortasse altera Ecclesia, à qua prælatus postulabatur, ex carẽtia eius magnum detrimentum patiebatur, & sæpe contingit, vt hoc detrimentum sit etiam in temporalibus, quia vnus prælatus solet esse in his rebus vtilior monasterio, quam alius, vel propter maiorem industriam, vel propter maiorem auctoritatem, seu beneuolentiam erga populũ, qui ratione illius largiores eleemosynas monasterio confert. Ergo aliud monasterium absque Simonia poterat aliquam recompensationem postulare, non vendendo spirituale ministerium, vel alia dona spiritualia talis personæ, sed aut eius humanã industriam; vel certè potius se indemnem conseruando,

Resoluitur quæstio pro parte affirmatiua.

conseruando. Nihilominus certum est, in illo casu committi claram Simoniam, si per modum pacti aliquid temporale detur pro impetranda persona ad prælationem Ecclesiæ, siue ipsi detur, siue alteri. Quia in eo casu procedunt omnia dicta in fine superioris capitis. Item quia, qui sic vendit, vel locat suam personam ad tale ministerium, planè vendit ministerium ipsum, vt cap. 20. latius dicemus; at vendere ministerium spirituale, Simonia est. Alia verò consideratio de recompensatione damnorum est per accidens, & haberet quidem locum, si detrimentum esset omnino temporale, & nullo modo proueniens ex concomitantia, seu annexione ad spirituale. De qua re partim in c.20. partim tractando de beneficiis, & prælationibus dicemus.

3. Attrahere ad statum Religiosum per temporalia munera quã do sit Simoniacum.

Simili ergo modo sentit Pontifex in illo textu, esse illicitum, & Simoniacum in alio casu (de quo nunc tractamus) de ingressu Religionis, aliquem ad Religiosum statum attrahere per temporalia munera. Sed intelligenda est responsio iuxta resoluta in præced. cap. Nam si munera dentur simpliciter, & absolutè, vel sub conditione tantum inuitante (vt sic dicam) vel facilitante cõditionem Religiosi status, sic licita est donatio, vel promissio. Si autem sit cum mutuo pacto, & obligatione, sic est Simoniaca. Et hæc est decisio illius textus, & in ea ferè omnes Doctores conueniunt. Præsertim D. Thomas d. art. 3. ad 4. Et Quodlib. 4. art. 23. in fine corporis, & ad 17. Turrecr. in d. cap. *Quam pio*, Panormit. & alij relati cap. præcedenti pro prima opinione. Auctores etiam præcipui secundæ opinionis ibidem relatæ, licet de Baptismo aliter loqui videantur, de statu Religionis non ausi sunt id concedere. Nec refert, quod hic status ordinetur ad vtilitatem recipientis: tum quia in hac ipsa vtilitate spirituali potest intercedere emptio, & venditio, vt supra declaraui; tum etiam quia sæpe persona quæritur, & attrahitur muneribus propter monasterij commoditatem, vel spiritualem, vel tẽporalem, vel propter honorem &c. Et ideo in hoc negotio, etiam sine prædicto pacto, munera sunt valde periculosa, & vitãdã propter cauendũ scãdalum, fictionem, & incõstantiam, & quia illa media non sunt per se accõmodata ad statum tam arduũ, & spiritualem, licèt non sint intrinsecè mala.

D. Thom. Turrecr. Panorm.

Hic ergo præcipuè tractamus quæstionem in priori sensu. In quo est vlterius aduertendum, duplicem esse ingressum Religionis, vnum per susceptionem habitus ad probationem, alium per professionem, seu vota, per quæ verus status Religionis cõstituitur. Qui duo ingressus licèt in multis differant, vt infra tom. 3. videbimus, quod ad præsentem quæstionem attinet, tanquam idem reputantur, tum quia vbi est vnum propter aliud, ibi est vnum tantum, ingressus autem prior totus est propter secundum, tum etiam quia receptio ad habitum solum propter professionem potest habere aliquam æstimationem: & ideo si propter receptionem ad habitum aliquid recipitur, propter professionem accipitur. Tum etiam quia vterque ingressus ordinatur ad salutem animæ, & perfectionem charitatis, & Dei cultum, & per potestatem spiritualem fit, ideoque vterque est quid spirituale. Tum denique quia illa duo se habent, sicut præsentatio, & collatio ad beneficium, & simile. Vnde Iura in hac materia de vtroque ingressu indifferenter loquuntur, vt rectè notauit Nauar. Consil. 86. de Simon. Et patet ex capit. *Nullus* 1. quæst. 2. & in cap. *Non satis*, & capit. *De regularibus*, & capit. *Veniens*, & cap. *Quoniam*, & capit. *Audiuimus*, de Simon. Et in Extrauag. 1. de Simon. Inter Communes. Et in omnibus his locis prohibetur talis receptio ex parte monasterij ex pacto. In hoc vero puncto considerandum est, aliud esse loqui ex sola rei natura, aliud de iure positiuo: & ad vtrumque expendendum consideranda sunt duo in ingressu Religionis, vnum est beneficium spirituale, quod fit Religioso, dum consecratur Deo per professionem, ad quam recipitur; aliud est onus, quod monasterium suscipit alendi, & sustentandi Religiosum.

4. Ingressus Religionis duplex.

Nauar. Cap. Nullus. Cap. Non satis.

Cap. De regularibus. Cap. Veniens. Cap. Quoniã. Cap. Audiuimus. Extrauag. 1.

Igitur ex natura rei, & ex vi iuris Diuini Simonia esset, recipere aliquem in Religiosum, vendendo illi Religiosum statum. Et hoc modo status, seu ingressus Religionis vera, ac propria materia Simoniæ existit, quod est indubitatum apud omnes, ac ferè per se notum, quia res illa maximè spiritualis est, tam ex parte principij, quod sine dubio est Spiritus sanctus, quam ex fine proximo, & per se, qui est cultus Dei perfectus, & spiritualis profectus ingredientis.

5. Ex natura rei est Simonia recipere aliquem in Religiosum vendẽdo illi talem statũ.

Nihilominus tamen ad sustentanda onera temporalia, quæ Religio in se suscipit cum tali persona, non est ex natura rei Simoniacum, aut malum aliquid recipere, vt apertè docet Diuus Thomas supra, & sequuntur omnes, quos statim referam. Et constat, quia ibi non accipitur temporale pro spirituali, sed pro temporali, vt constat ex dictis supra in simili de Matrimonio carnali. Sicut enim Matrimonium & est Sacramentum, & humanus contractus, & sub hac posteriori ratione habet annexa onera temporalia, & incommoda, quæ non possunt sine temporalibus bonis sustentari, & ideo licitum est, vterque coniugum aliquid ad hoc conferat: ita professio Religiosa, & est status quidam spiritualis, & oblatio, quæ fit Deo, & quoddam genus consecrationis talis personæ ad cultum Dei; & præter ea est contractus quidam humanus inter Religionem & Religiosum, nam Religiosus se tradit Religioni, se totum in illam transferendo, & Religio acceptando illum se obligat ad sustentandum illum, & ita in se suscipit omnia onera temporalia, quæ ad sustentationem talis personæ necessaria sunt. Licet ergo ille status priori ratione spectatus spiritualis sit, & ideo vendi non possit, nec temporali pretio cõpensari; tamen sub posteriori ratione onus illud pretio æstimabile est, vel (vt castius loquamur) indiget temporali subsidio, & adiutorio: & ideo non est contrarium, nec alienum à ratione naturali, vt qui Religionem ingreditur, temporale aliquod subsidium secum afferat, quo ad ipsum sustentandum Religio iuuetur. Sic etiam Ecclesia licet pro Sacramento ordinis nihil recipi permittat, nihilominus præcipit, vt nemo ordinetur, qui beneficium non habeat, aut aliunde habeat temporalia bona ad suam sustentationem clericatui decentem sufficientia, quæ postea alienare non possit, donec beneficium Ecclesiasticum sit adeptus, vt patet ex Concilio Tridentin. session. 21. capite 2. de Refor. Sic ergo licet status Religiosus vendi non possit, congruam sustentationem à persona requirere, non est per se malum.

6. Ad sustentãda onera tẽporalia non est Simoniacum ex natura rei, aliquid recipere.

Conc. Trid.

Ex his autem duabus partibus prior, quam de iure Diuino esse diximus, iure etiam Canonico roborata est, & aucta, vt constat ex Iuribus supra citatis. Circa alteram verò partem, quam diximus non esse prohibitam iure Diuino, dubitari solet, An sit prohibita Iure Ecclesiastico? In quo dubio communis sententia est, non esse simpliciter prohibitam iure Ecclesiastico. Ita sentit Diuus Thomas

7. An hoc sit prohibitum iure ecclesiastico.

Pars negatiua. D. Thom.

mis dicto articulo 3. ad 4. nã dicit simpliciter hoc esse licitum, quod non diceret, si crederet, iure positiuo esse prohibitum, aliquid recipere ab ingrediente ad sustentationem. Quod si tempore D. Thomæ non erat talis prohibitio, neque nunc est: nam Iura, quæ videri possunt hoc prohibere, iã eo tempore lata erãt, vt bene aduertit Nauarrus infra citandus. Idem Diuus Thomas expressius in 4. dicta 25. quæstione 3. articulo 3. quæstion. 1. ad argument. vbi Palud. idem sequitur quæst. 5. num. 20. & Caietan. in dicto articul. 3. & in Sum. verb. *Excommunicatio*, capit. 73. Anton. 2. part. titul. 1. capit. 5. §. 18. Syluest. verb. *Simonia*, quæstion. 15. Angel. verb. *Simonia*. 4. per totum: Tabien. nu. 63. cum sequentib. Sot. lib. 6. de Iustit. quæst. 6. artic. 2. Idem sentiunt Glossæ in c. *Non satis*, & in c. *Quoniam*, de Simon. quas ibi Abbas, & alij frequentius sequuntur. Et Turrecrem. 1. q. 2. in principio, & ibidem alter Cardin. Alex. qui plures antiquiores refert. Idẽ Anania in Rubr. de Simon. Allegatur etiam Bartol. in leg. *Titio centum*. §. 1. ff. de Condit. & demonstrat. Sed ibi Bart. potiùs videtur sentire contrariũ, & ibi in quodam scholio varia loca eius inter se contraria referuntur, & Auctor scholij, in hanc partem inclinat, quod nimirum hoc liceat quando monasterium indiget, etiam cum pacto, vt infra dicam, Nauar. tandem idem approbat, licèt dicat, oppositum esse melius in Tract. de Redit. ecclesiast. q. 1. Monit. vlt. num. 2.

(Nauar. — Palud. — Caiet. — Anton. — Syluest. — Angel. — Tabien. — Sot. — Glos. — Abbas. — Turrec. — Card. — Anani. — Bart. — Nauar.)

8. Fundamẽtũ huius opinionis.

Fundamentum huius sentẽtiæ est, vel quia nullum est decretum, quod talem prohibitionem generalem sufficienter ostendat, quod, An ita sit, statim expendemus: vel si est, contraria consuetudine derogatum est; nam cùm esset merè humana prohibitio, potuit contraria consuetudine derogari; constat autem de facto esse, & seruari talem consuetudinem, vt experimento constat, præsertim in Monialibus. Addi etiam potest coniectura, quia moraliter fieri non potest, vt plures personæ in Religionibus recipiantur, nisi possit ab eis recipi vnde sustententur, sed non est verisimile voluisse Ecclesiam præcludere viam tot personis ad statum perfectionis, ergo non est verisimile hoc prohibuisse, sed solùm id, quod contra spiritualem rationem illius status committi potest.

9. Expenditur prima moderatio adhibita auctoribus huius sententiæ: vt scilicet monast. egeat.

Multi autẽ ex auctoribus huius sententiæ quasdam moderationes adhibent, quæ attentè sunt expendẽdæ. Prima est, vt reuera monasterium egeat, ita vt non habeat redditus sufficientes ad sustentãdũ plures Religiosos, quã habeat. Hanc conditionem supponit apertè D. Tho. cum dicit, *licet recipere aliquid pro sustentatione personæ, quæ recipitur, si ad hoc non sufficiant monasterij opes*. Idem tenet, & declarat Caietan. ibi, & fere alij Doctores citati in hoc conueniunt. Solus Sot. quæst. 6. art. 2. negat apertè hanc conditionem esse necessariam, ductus ea ratione, quod ea, quæ recipiuntur ad sustentationem recipi possunt etiam à diuitibus, quia nunquam recipiuntur, vt pretium rei spiritualis, vt patet in clericis diuitibus, qui nihilominus sine Simonia, vel iniustitia de altari sustentantur. Et inclinat in eandem sententiam Syluest. num. 15. ait enim, si monasterium sit diues, esse Simoniam præsumptiuè tantum quoad forum externum, non verò in conscientia, si debita intentione in sustentationem recipiatur. Sed hæc opinio Soti nullo modo probanda est, vt latè dixi tom. 5. de Cens. vbi ad hoc probandum sententias Canonum, & dicta Doctorum ponderaui. Et rationem à priori declaraui, maximè supposita institutione Ecclesiæ. Nam bona monasterij reditus ecclesiastici sunt, ideoque

(D. Thom. — Caiet. — Sot. — Syluest.)

Opinio Sot. reijcitur.

A expendi debent gratis in his operibus, ad quæ sunt ab Ecclesia destinata: Ecclesia autem vult, vt talia bona in Religiosis alendis liberaliter consumantur, & præcipit etiam, vt quælibet persona idonea ad tale institutum, & ad illud à Deo vocata ex eisdem bonis gratis alenda sit, si ad id sufficiant, non obstante Religiosorum numero præexistente, ergo tunc aliquid ad sustentationem exigere est vẽdere, quod gratis dandum est.

10. Subterfugiũ præcluditur.

Dici verò potest, inde solum concludi, illam esse iniustitiam, non verò esse Simoniam. Respondetur 1. fortasse ex natura rei ita esse, & tunc ad summum habere locum, quod Syluest. dicit de Simonia præsumpta, tamen supposita prohibitione Ecclesiæ, etiam esse veram Simoniam. B Quia Ecclesia prohibuit illam receptionem non tantum ratione iniustitiæ, sed maximè intuitu Religionis, & ne status ille adeo spiritualis, & sanctus venundari videretur, nam lex Ecclesiastica prohibẽdo præsumptam Simoniam intuitu Religionis, facit, illam esse veram, vt supra dictum est. Et ita intelligunt multi decisionem textus in capit. *Tua nos*, de Simonia, præsertim quoad illa verba: *Si clerici, qui illum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commodè temporalia perciperent, admissuri*. Exponunt enim Raimun. Cardinal. & alij, illam decretalem loqui, quando Ecclesia, seu monasterium abundat, & tunc dicit committit Simoniam. Addo etiam, posse optime sustineri, ex natura rei hanc esse veram Simoniam, etiam si supponat aliquam Ecclesiasticam institutionem; C sicut supra dicebamus de calice, & aliis rebus habentibus consecrationem ex institutione Ecclesiæ, & infra dicemus de beneficiis Ecclesiasticis. Ita enim hic de institutione Ecclesiæ est, quod Religiosi habeant ius, vt de bonis monasterij gratis sustententur, quod ius spirituale est. Et licet in his, qui iam sunt Religiosi, sit ius in re (vt sic dicam,) in his, qui volunt ingredi legitimè, est aliqua participatio illius iuris quasi ad rem, seu est proxima capacitas acquirendi illud gratis. Ergo petere ab eis aliquid intuitu sustentationis, est vendere illis ius, quod ingrediendo monasterium acquirere possunt, & debent, ad suam sustentationem ex bonis Ecclesiæ: hoc autem est D vera Simonia non solùm quia prohibita, sed per se, & ex natura rei: Sicut si Episcopus nollet ordinare habentem beneficium ad titulum eius, sed ad titulum patrimonij, cogendo illum ad applicandos fructus beneficij, vel patrimonij ad alia opera pia, vel ad sustentandos alios clericos, sine dubio Simoniam committeret. Ita ergo est in præsenti: nam qui vult ingredi monasterium opulentum, habet quasi beneficium ab Ecclesia, vt ad titulum diuitiarum monasterij consecrari debeat Religiosus; ergo exigere ab illo patrimonium, vt bona monasterij ad alios vsus applicentur, vel certè vt ipsamet bona patrimonij in alios vsus expendantur, & tunc qui illa dedit, alatur ex bonis monasterij, Simonia est, & iniustitia. E Hæc ergo conditio nobis valde probatur, & si cõsuetudo illi contraria est, & non potest aliquo iusto titulo reduci ad veram indigentiam monasterij, probanda non est; quia non est consuetudo rationabilis, sed corruptela reprobata in ipsis Iuribus, vt videbimus. Quomodo autem possit hoc saluari ex vero titulo necessitatis, non obstante opulentia monasterij, in citato loco satis explicui.

(Ca. *Tua nos*. — Raimun. Cardin.)

11. 2. Moderatio expẽditur, Quod scilicet pactũ non intercedat.

Alia conditio, quam dicti Auctores, nõ omnes, sed aliqui præsertim Iuristæ, adhibent, est vt pactum

ctum non intercedat. Ita Glossa in dicto capit. *Non satis*, quam ibi Abbas, Mari. Soci. & alij sequuntur. Dicit tamen, posse prælatum monasterij protestari, se paratum esse ad recipiendum gratis petentem habitum, tamen non habere, vnde illum alat; & ideo si velit ingredi, oportere, vt secum afferat, vnde viuat, & tunc illum recipiet gratis, & sine vllo pacto. Idem ferè habet Glossa in dicto ca. *Quoniam*, ibi etiam ab Interpretibus probata. Veruntamen Caietanus, Nauarrus, Soto, ac ferè alij talem conditionem non admittunt, nec Diuus Thomas illam posuit. Et planè videtur destruere positionem ipsam; nam in primis stando in iure naturali, non est illicitum deducere in pactum, quod licitum est ita petere, vt nisi detur; opus non fiat, vt rectè sensit Caietanus, quem alij sequuntur, & infra etiam cap. 20. & de sustentatione clericorum dicetur. Et ratio est, quia si petitio, & acceptio pro sustentatione non est Simoniaca, pactum cadens supra talem rem, vt subsidium sustentationis, non cadit in materiam Simoniæ; ergo non habet, vnde ex natura rei sit prohibitum, cum aliàs constet esse iustum. At verò in præsenti illimet Auctores supponunt, ius Canonicum non prohibere petitionem sustentationis necessariæ, quam ius naturæ non prohibet; ergo nec pactum prohibebit, nec est, cur prohibeat.

Glos. Abbas. Mari. Soci. — Glos. Caiet. Nauar. Sot. D.Thom. — Impugnatur.

12. Videri impossibile cōcedere aliquomodo factū, & prohibere pactum.

Imò videtur impossibile concedere factum eo modo, quo moraliter fieri potest, & prohibere pactum. Quid enim est, quod dicitur non esse prohibitum iure Canonico? Aut enim non prohibetur recipere id, quod merè voluntariè, & sponte offertur à volente ingredi, etiamsi Religio paratam se ostendat ad recipiendum illum, etiamsi nihil temporale secum afferat: & hoc nihil profecto est, quia nemini vnquam venit in mentem, hoc esse prohibitum, vel prohiberi posse: quia hoc esset prohibere opera virtutis, & eleemosynæ, & priuare Religionem piis, & honestissimis subsidiis sine causa. Vnde tantùm abest, vt hoc prohibeatur, vt expresse approbetur in dicta Extrauag. de Simon. & sumitur ex cap. *Tua nos*, & cap. *Dilectus*. 2. de Simon. & ex cap. *Siquis* in fin. 1. quæstion. 2. Aut ius Canonicum non prohibet, quin Religio possit denegare receptionem ad habitum, nisi aliquid temporale detur sufficiens pro sustentatione personæ recipiendæ, quod plane videntur concedere dictæ Glossæ, etiam in illo modo, quo explicant, hanc dotem esse petendam. At verò illud est pactum plusquam implicitum, & ferè explicitum; quid enim aliud fit in petenda dote pro matrimonio carnali? Item ex illo modo petendi sequitur apertè, illum, qui dat, non sponte dare, sed ex quadam necessitate, quia aliàs non recipietur, vnde si non statim dat, saltem obligatur ad dandum, etiā ciuiliter, & per publicum instrumentum, & Religio hac ratione suscipit tale onus, est ergo vera pactio. Si ergo tale factum licet, etiam pactio non est prohibita, est ergo superuacanea illa conditio.

Extrau. Cap. *Tua nos*. Cap. *Dilectus*. Cap. *Siquis*.

13. Sententia asserentiū saltem iure ecclesiast. esse prohibitum omne pactū in ingressu Relig. Innoc.

Propter hanc verò causam alij Doctores fatentur, esse prohibitam talem exactionem saltem de iure Ecclesiastico, quia putant, esse prohibitam omnem pactionem in ingressu Religionis pro sustentatione necessaria, etiam in paupere monasterio. Pro hac sententia citatur Innoc. in cap. *Tua nos*, de Simon. Sed ille licèt referat opinionem, non videtur in illa firmari; nam subiungit: *Alij dicunt, quod talis exceptio est Simoniaca*, argum. cap. *Siquis* 1. q. 2. Et transit, nihilque amplius dicit. Illam verò sententiam probat Archid. 1. q. 2. in principio, & latius eam sequitur Vgolin. Tab. 1. capit. 4. §. 1. nu. 16. qui etiam addit, prohibitionem illam nunc esse in suo vigore, & non esse consuetudine derogatam. Prohibitio autem affertur 1. ex cap. *Nullus* 1. q. 2. sed ibi nō aliter prohibetur pretio vendi, & cum pacto ingressus Religionis, quam ordinatio, & similia. Vnde sufficienter intelligitur, ibi prohiberi id, quod iure Diuino prohibitum est, scilicet venditionem ipsiusmet rei spiritualis. Et similis omnino prohibitio est, quæ habetur in cap. *Non satis*, de Sim. & quæ accipi potest ex capit. *Cum in Ecclesiæ*, & ex capit. *Veniens*, eod. Et clarius habetur in capit. *De regularibus*, eod. in quo supponitur, ingressum fuisse Simoniacum, & de pœna tractatur: non explicatur autem, in quo Simonia posita sit, intelligendum ergo est consistere in venditione ipsius ingressus. Vnde ibidem dicitur, *Cum super hoc*, id est, super detestationem Simoniæ, *auctoritates multæ reperiantur expresse*, quæ non sunt nisi illæ, quæ habentur 1. q. 1. Vt ibi Glossa notat, in illis autem præcipuè damnatur Simonia, quæ mala est de se, non verò fit specialis prohibitio circa hunc ingressum de re, quæ de se mala non sit. Et eodem modo intelligitur optimè caput *Dilectus* 2. eod. Vbi autem Simonia damnatur. In ca. autem *Audiuimus*, eod. prohiberi videntur omnes huiusmodi exactiones, non solum quæ verè sunt malæ, & contra ius Diuinum, sed illæ, quæ habent speciem mali. Sed ibi non agitur de dote, quæ postulatur tantum ad sustentationem eius, qui ingreditur, sed de pitantiis, seu propinis, quæ solent exigi pro singulis Religiosis, & non videtur damnari tam contributio, quàm modus exigendi, quia *difficultates* (inquit Pontifex) *ingerunt, & malitias, ac nec aliquid muneris manus cōtingat eorum*. Qui modus exactionis valde reprobatus est, vt supra disputando de oblationibus diximus, & infra attingemus.

Archid. Vgolin. — Cap. Nullus. — C. Non satis. Cap. Cum in. Ca. Veniens. C. De regularibus. — Glos. — Cap. Dilectus. Cap. Audiuimus.

14. C. Quoniam. Glos.

Magis mouere potest capit. *Quoniam* eod. Quoniam ibi specialiter de monialibus fit prohibitio, ne pecunia pro earum ingressu exigatur, *etiam paupertatis prætextu*. Sed vt ibi Glossa indicauit, & in dicto loco de Censur. notaui, tunc dicitur aliquid verè, ac propriè exigi prætextu paupertatis, quando monasterium reuera pauper non est, & nihilominus illo titulo, & colore aliquid exigit. Et sic ad summum colligitur ex illo textu, quod supra contra Sot. dicebamus, ibi esse prohibitum monasteriis opulentis, ne sub eo colore aliquid recipere valeant. Vel certè potest rectè intelligi, ibi prohiberi venditionem ipsius ingressus, quæ prætextu paupertatis fieri potest à monasteriis etiam verè pauperibus. Nam sub specie recipiendi aliquid ad sustentationem, multo plus exigunt ratione ipsius ingressus. Et ita intelligitur etiam etiam hoc modo ibi esse prohibitum aliquid, quod ex natura rei malum est. Nam vt rectè dixit Nauar. suprà, ex pacto nihil potest recipi, nisi quod alēdæ vni personæ est necessarium, quodque monasterium ob paupertatem non possit tribuere, & si aliquid vltra petatur, illicitè fit, quod etiam ego dixeram in citato loco de Censuris numer. 12. Nam quando plus exigitur, quàm quod ad vnam personam sustentandam commode iuxta exigentiam talis status sufficit, non apparet, qua ratione, aut titulo honestari possit. Nam etiam si fiat prætextu paupertatis, titulus est coloratus, & non verus. Et hoc videtur reprobatum in dicto capit. *Quoniam*.

Nauar.

15. Extrauaga. 1. Vrbanus Papa.

Vltimò hæc prohibitio solet probari ex dictis Extrauag. primæ de Simon. Vbi Vrbanus Papa seuerissimè prohibet sub excōmunicatione ipso facto incurrenda, & Papæ reseruata, ne ab his, qui ad Religionem

Religionem recipiuntur, exigatur aliquid, vel petatur, aut exigatur directè, vel indirectè, nec recipiatur quicquã præter id, quod personæ ipsæ *purè, & sponte, & plena liberalitate, omniq; pactione cessante, dare, vel offerre voluerint.* Et addit, *Sed eas potius cum omnimoda pietate recipiant, ac in victu, & vestitu sicut alias personas suarum Ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, & locorum sincera charitate pertractent.* Ex quibus verbis colligi videtur, voluntatem Pontificis fuisse, vt etiam ad sustentationem gratis admittantur, & consequenter vt etiam titulo sustentationis nihil ab illis exigi possit. Et in principio illius textus reprobatur omnis talis consuetudo illi prohibitioni contraria, & corruptela vocatur, vnde irrationabilis esse significatur.

16. Resoluitur non dari talem prohibitionem. *Nauar. Caiet. Sot.*

His verò non obstantibus, existimo non esse ibi factam talem prohibitionem, supposita conditione veræ paupertatis, & indigentiæ ex parte monasterij. Quod apertè tenet Nauar. supra, & in Manual. ca. 27. num. 106. allegans Caiet. & idem sentit Sot. & multi alij ex allegatis. Et vltra ea, quæ in d. to. 5. de illo textu dixi, nunc expendo nullam nouam prohibitionem ibi fieri, sed tantùm renouari antiquam, & addi censuram. Hoc enim expresse declaratur in ipso textu: tum in principio, cum proponitur factum, vbi dicitur: *Detestabilis & à Canonibus reprobata seruatur abusio.* Proponit ergo puniendam rem iam antea per Canones reprobatam: tum inferius cum Pontifex ait, *Nos igitur huic morbo pestifero cupientes congruam adhibere medelam, & aliis pœnis in talia, præsumentes inflictis à iure in suo robore duraturis, pœnam adiicere grauiorem.* Non ergo aliquid de nouo prohibet, aut punit, quod antea non esset prohibitum, & punitum, sed rei prohibitæ censuram adiungit. Vnde inferius iterum per parenthesim interponit *(quamuis sit à iure inhibitum)* ostensum est autem, antiquiora iura non prohibere sustentationem recipere, vel dare, quando monasterium verè est pauper, ergo nec in illa Extrauag. hoc prohibetur. Deinde ex verbis, quibus factum refertur, & damnatur, magna coniectura fit, non esse sermonem de necessaria sustentatione, nã illius receptio, nec per se adeo detestabilis apparet, nec in Sacris Canonibus reprobata. Igitur ibi solùm prohibentur exactiones illæ, quæ sine vera necessitate fiunt, & onerosum reddunt, & moraliter valde difficilem Religionis ingressum, & occasiones sunt multorũ scandalorũ: quæ omnia in veram, ac necessariam sustentationẽ nõ conueniunt. Hunc autẽ sensum planè indicant illa verba, *Quoscumque pastus, seu prandia, pecunias* (vtique per modum distributionum) *iocalia, aut res alias, etiam ad vsum Ecclesiasticum, seu quemuis pium vsum deputata, vel deputanda, &c.* Id est, munuscula, & dona, quæ pro Sacristia, valetudinario, vel aliis similibus vsibus extorqueri solent. Hæc enim & similia non pertinent ad personæ sustentationem; hæc ergo si necessaria sit, ibi non est prohibita.

17. Obiectio. *Cap. vnica. Conc. Trid.*

Sed obiicitur præterea, quia iura prohibent, ne recipiãtur in monasterio plures personæ, quam ex redditibus monasterij possint sustentari, vt patet ex cap. vnic. §. 1. de Stat. regul. in 6. & in Concil. Trid. sess. 25. c. 3. de Refor. regular. ergo supponunt hæc iura nihil posse recipi pro sustentatione ingrediẽtis, sed deberi ex redditibus monasterij sustentari.

Solutio.

Sed ad hoc respondimus in d. 5. tom. Concil. Trid. vel ampliasse, vel declarasse illam legem, dum addidit, *vel ex redditibus propriis, vel ex consuetis eleemosynis,* nam sub his eleemosynis comprehendi possunt dotes quas secum afferunt moniales, cum recipiuntur. Vnde Nauar. in dicto Monito vlt. definiens esse licitum recipere cum competente dote aliquam in moniale vltra numerum, qui ex redditibus sustẽtari potest, ait, tam ius antiquum, quàm nouum exponendum esse, ne plures recipiantur indotate, cum dotibus tamen recipi possint, ita vt non grauetur monasterium.

Nauar.

18. Nõ est prohibitũ iure aliquid recipere, & de illo pacisci ad sustentationem.

Cõcludo igitur cum cõmuni sententia nõ esset prohibitũ iure Canonico in vero casu necessitatis aliquid recipere, & de illo pacisci, explicando illud esse ad necessariam sustentationẽ. Et licet hoc esse prohibitum Iure Canonico certè consuetudo fuisset sufficiens ad derogandũ illi. Quia illa esset prohibitio merè humana, quę per consuetudinem derogatur. Neque talis consuetudo potest dici corruptela, aut irrationabilis, quam seruandam esse dixit c. *Ad Apostolicam*, de Sim. Est autẽ laudabilis, quia necessitati animarum, & monasteriorum egẽtium per illã subuenitur, aliàs, vel hæc monasteria grauanda essent, vel multæ virgines priuandæ essent remedio, & Religioso statu; & ideo Prælati Ecclesiæ videntes, & tacentes illam consuetudinem approbant tanquam conuenientem, & moraliter necessariam, & nihil contra ius Diuinum obtinentem, & interpretantem potius, quàm derogantem ecclesiasticum ius, vt benè sensit Felin. in dicto ca. *Quoniam* nu. 12. Hæc autem, quæ diximus, non ita facilè applicantur ad prandia, distributiones, seu popinas, & alia dona, quæ à monialibus exiguntur, & quasi vi extorquentur; nam hæc videntur valde reprobata in illis Iuribus, præsertim in cap. *Audiuimus*, cap. *Quoniam*, c. *Tua nos*, & maximè in d. Extrauag. Quapropter in his moderatio adhibenda esset, vt saltem si propter consuetudinem recipiuntur, non negarentur spiritualia, nisi illa darentur, sed seruaretur modus petendi illa præscriptus in d. c. *Ad Apostolicam.* Sed siqui excessus in hoc committuntur, non sunt contra ius Diuinum, & cõsuetudine tolerari possunt, præsertim quia possunt aliquo modo ad necessariam sustentationem reduci, vt in cit. loco tomi 5. dixi.

Cap. Ad Apostolicam.

Felin.

Cap. Audiuimus. Cap. Quoniam. Cap. Tua nos. Extrau. Cap. Ad Apostolicam.

18. Cõfirmatur vera sententia ex Concil. Trident.

Denique potest hæc nostra sententia confirmari ex Concil. Trident. sess. 25. cap. 16. de Regular. Vbi tria circa bona ingrediẽtium Religionem disponit. Primum est, vt non fiat eorum renunciatio nisi ex licentia Episcopi, & duobus mensibus ante professionem, & aliter facta non valeat. Secundũ, vt pro anno probationis possit Religio suscipere de bonis nouitij necessaria ad victum, & vestitum eius. Tertiũ, vt ante professionẽ nihil amplius de his bonis detur monasterio. De prima igitur, & 3. p. huius decreti dicemus infrà tractãdo de statu Religioso. Nunc secunda est, quæ ad nostrum propositum spectat. In qua Concilium permittit aliquid recipere pro sustentatione nouitij pro tempore probationis. Verum est, Concilium non loqui de pacto, nec de modo recipiendi, id est, An possit monasteriũ ita illã sustẽtationem exigere, vt sine illa nolit recipere nouitium? Tamen cum hoc Concilium non prohibeat, per rationem naturalẽ, & alia Iura id regulandum est: at ex vi rationis id nõ est malum, nec per alia Iura est prohibitũ, saltẽ quando monasteriũ eget, ergo etiam illo modo licita est exactio. Quodsi pro sustẽtatione in nouitiatu id liceat, eadem ratione licebit pro sustentatione totius vitæ, si ex parte monasterij eadẽ est cum proportione indigentia. Et ita ibidẽ in 3. p. proposita satis insinuat Conc. posse monasteriũ à tẽpore professionis bona Religiosi accipere, & possidere; quod ego intelligo, vel ipso liberè donante, quãdo monasteriũ diues est, vel monasterio exigẽte saltẽ necessaria ad sustentationem, quãdo verè indiget,

CAPVT

CAPVT XVIII.

An functiones supernaturalis doctrinæ sint materia Simoniæ?

1. Quæ sit doctrina supernaturalis.

DOctrina supernaturalis hoc loco dici potest in primis ipsa fides, ad quam reducuntur gratiæ omnes etiam gratis datæ, quæ vel ad fidē propagandam, vel ad illam stabiliendam, & confirmandam ordinentur. Sub quibus comprehendimus omnia dona spiritualia, quæ conferre solet Deus, vel ad intelligendam scripturam speciali modo, vt habuerunt Apostoli, vel ad non errandū in doctrina fidei, vt eisdem datum est, & in Summo Pontifice, vt talis est, perseuerat. Deinde dici potest sacra, & supernaturalis doctrina scientia Theologiæ, siue positiuæ, siue scholasticæ, vel speculatiuæ, vel moralis.

2. Fides quo pacto sit materia Simoniæ.

Circa primum membrum nulla est difficultas, nam fides, quatenus est habitus, vendi non potest, vt constat. Vt verò est actus internus credentis dupliciter considerari potest, primò vt est perfectio ipsiusmet habentis, & vt sic magis habet rationem disciplinæ, quam doctrinæ, nam qui credit, audit à Patre, & discit, vt dicit Christus Ioan. 6. Sic autem constat, esse donum supernaturale inæstimabile pretio, ac subinde iure inuendibile: vix autem potest etiam facto vendi, si verò aliquo modo vēdatur materia est Simoniæ. Potest autem intelligi dupliciter vendi de facto. Primò si is, qui crediturus est, pretium accipiat, vt credat, iuxta dicta c. 16. & tunc venditur potius vt disciplina, quam vt doctrina, vt si quis in opinione, vel fide humana venderet alicui, quod eius opinionem teneret, ac defenderet, vel quod eius dictis fidem daret. Secundò potest is, qui fidem alteri tradit, seu docet, vendere fidem, vendendo doctrinam fidei, quatenus supernaturalis formaliter est. Censebitur autem vendi formaliter, quatenus supernaturalis est, altero è duobus modis. Primò si vendatur, quatenùs ex supernaturali dono specialiter procedit, vt si Pontifex venderet resolutionem in aliquo puncto fidei tanquam infallibilem: vel si Scriptor Canonicus venderet scripturam suam, eo quod infallibilis veritatis sit; vel si Propheta venderet occultorum reuelationem, vel si prædicator habens vim faciendi miracula ad confirmandam fidem, pretio venderet talem fidei confirmationem, & sic de aliis. Et ratio est clara, quia omnes istæ functiones sunt diuinæ, & spirituales, vt constat ex suprà dictis. Secundo modo potest vēdi doctrina fidei, vt spiritualis, seu supernaturalis, si particulari pretio æstimetur propter excellentiam fidei, quam habet in alio genere. Et hoc vltimum in sequentibus amplius explicabitur, reliqua enim nullam difficultatem, vel obscuritatem habent.

3. An doctrina Theologiæ sit materia Simoniæ?

Præsens ergo quæstio maximè proponitur propter doctrinam Theologiæ, quam addiscimus in scholis deducendo conclusiones, & veritates eius ex principiis fidei, nostra industria, ingenio, & labore discurrendo, & post illam comparatā eadem vtimur ad docendos alios. In hac ergo doctrina quatuor genera functionū distinguere possumus.

4. Theologiæ functiones numerantur.

Vnum est, Theologiam docere ad instruendas mētes audientium in illa doctrina, quæ functio vt sic non ordinatur ad probitatem morum ipsorum audientium, sed solùm ad illuminandum intellectum modo humano, quomodo tota illa actio veluti speculatiua dici potest. Et complectitur tam scholasticam doctrinam, quàm positiuam, quatenus sistit in vera Scripturæ sacræ intelligentia tradēda. Alia functio est, dare consilia ad forum conscientiæ (A) pertinentia, quæ ordinatur ad instruendam mentem eorum, quibus consilia dantur in ordine ad satisfaciendum conscientiæ suæ, vel seruādo præcepta, vel à malis abstinendo, & ita hæc actio magis practica est, quam præcedens. Tertia functio est, concionari, & verbum Dei proponere, vel fideli populo ad cōfirmandum illum in fide, vel excitandum eum ad Dei timorem, & amorem, siue infideli populo ad persuadendā illi fidem, & Christianæ Religionis veritatem, ac pietatem. Quarta functio addi potest (licèt posset ad tertiam reduci) videlicet docere rudimenta fidei populo Christiano, vel cathechizare eos, qui iam habent credendi voluntatem, & baptizari desiderant. De quibus omnibus sigillatim, ac breuiter dicemus.

4. Opinio asserens Simoniā esse pretiū accipere pro docenda Theologia.

(B) Circa primam ergo functionem duplex est opinio: vna non posse pro docenda Theologia pretiū recipi sine Simonia, ac subinde doctrinam Theologiæ, quantum ad hanc functionem esse materiā Simoniæ. Hanc opinionem à fortiori tenent omnes, qui de naturalibus scientiis ita opinātur, quos supra retulimus cap. 8. De Theologia verò specialiter id docuit Palud. 4. distin. 25. q. 5. nu. 20. quem sequitur Anto. dicto cap. 5. §. 7. notab. 6. in fine, idē Syluest. verb. *Simonia* quæst. 10. cum duplici limitatione. Vna, quod quis doceat Theologiam tanquam ex officio vt magister, alia quod doceat ex pacto: sed hæc posterior conditio pertinet ad actum Simoniæ, non ad materiam eius, de qua nunc agimus, & ita etiam supponimus sermonem (C) esse de hac materia in ordine ad venditionem, vel æquiualentem contractum. Prior autem conditio videtur continere peculiarem rationem, & fundamentum huius sententiæ, vt mox explicabimus. Et hanc sententiam videtur sequi Hostiens. in cap. *Quia nonnullis*, de Magistris, licèt obscurè satis loquatur.

Palud. Anton. Syluest. Hostiens.

5. Fundamētū huius sententiæ.

Fundari potest hæc sententia primò, ac præcipuè, quia doctrina Theologiæ supernaturalis est, tum ex parte principij, tum ex parte termini proximi, ad quem per se ordinatur, ergo est propriè spiritualis, prout ad materiam Simoniæ requiritur. Consequentia tenet ex superius dictis circa definitionem Simoniæ. Antecedens autem quoad primam partem declaratur: nam doctrina Theologiæ (D) procedit ex fide, tāquam à proprio principio, fides autem supernaturalis est. Dices, illud esse remotè, seu mediatè, proximè verò procedere à scientia acquisita. Sed contra, nam etiam Theologia vera, & perfecta est in se, & in suo esse supernaturalis, & ab illa saltem procedit Theologica doctrina, ergo. Maior latius probatur in principio primæ partis, & in materia de fide, nunc declaratur breuiter. Quia certitudo Theologica (iuxta veriorem D. Thom. opinionem) certior est quam naturalis sciētiæ, vnde certitudo eius supernaturalis est, sed talem certitudinē necesse est procedere ex supernaturali motiuo, ergo consequenter necessarium est, vt actus scientiæ Theologicæ habeat supernaturalem speciem ab illo motiuo supernaturali. Est (E) ergo talis scientia supernaturalis in se, & ab illa proximè procedit doctrina Theologiæ: ergo est supernaturalis ex parte principij proximi, & ita est supernaturalis quoad effectum, non minus quam actus credendi, vel prophetandi. Altera verò pars de termino patet, quia illa doctrina tendit proximè ad generandam in discipulo scientiam eiusdem rationis cum ea, quæ est in magistro, sed ostensum est illam esse supernaturalem, & spiritualem, ergo ordinatur proximè ad supernaturalem terminum.

D. Thom.

Confir

6. Cõfirmatur. Confirmatur primò, quia officium Doctoris A Theologi non est tantùm deducere conclusionem ex principiis creditis, sed etiam ipsa principia fidei roborare, illustrare, & credibilia facere, & ab hostibus fidei defendere, vt sumitur ex August. 14. de Trinit. cap. 1. At hæc omnia supernaturalia sunt, & de se ad finem valde spiritualem ordinata; imò aliqui volunt talia esse, vt nõ nisi per auxiliũ speciale datum propter Christi meritum fieri possint, ergo sunt materia Simoniæ, si pretio vendantur. Confirmatur secundo, Quia inter ministros ecclesiasticos numerat Paulus Pastores, & Doctores 1. Corinth. 12. & Ephes. 4. At verò supra ostendimus esse Simoniam vendere ecclesiastica ministeria, ergo & in vniuersum vendere sacram doctrinam, quacunque ratione tradatur, Simonia est. Confirmatur tertiò, Quia non possumus satis probabili ratione distinguere inter vnum, & alium modum tradendi hanc doctrinam, vt vnum asseramus esse vendibilem, alium negemus: affirmare autem omnes vendi posse, improbabile est, vt de concione statim dicemus: ergo tutius est omnes in vniuersum negare vẽdi posse. Tandem accedunt rationes Palud. & Syluest. ille enim sic colligit vendere licẽtiam docendi Theologiam Simoniacum est, cap. 1. & 2. de Magist. ergo multò magis vendere ipsam doctrinam. Syluest. autem argumentatur, quia gradus magisterij in Theologia spirituale quid est, ergo docere in virtute illius est etiam spirituale, atque adeo materia Simoniæ. Alij argumentantur, quia onus docẽdi Theologiam interdum annectitur Ecclesiastico beneficio, ergo signum est, esse spirituale munus, ac subinde vendi non posse.

1. Cor. 12. Ephes. 4.

Palud. Syluest.

7. Pars opposita proponitur. *Adrian. Caiet. Victor. Glos. Durand.*

Contraria sententia est hodie cõmunis recepta in scholis. Eã tenet Adrian. Quodlib. 9. art. 1. in fine, Caiet. d. art. 3. Vict. d. Relect. nu. 6. Sot. libr. 6. de Iust. q. 5. art. 1. & q. 6. art. 2. ad 2. Tenuit etiã Glos. in c. *Vendentes* 1. q. 3. ver. Debitam in particulari loquens de Theologo Doctore, nam generalius de omnibus id affirmat in capit. *Qui studet*, 1. q. 1. ver. *Sanitatis*, & in c. *De quibusdam* 37. d. ver. *Magistri*. Et ita etiam loquuntur Durand. & multi ex Doctoribus, qui ita sentiunt de scientiis naturalibus, inter quas solent Theologiã computare. Probari solet primò, Quia non minus Theologiæ lectoribus sua salaria assignantur, quam Doctoribus aliarum facultatum, & interdum beneficium cõfertur propter docendam Theologiam, vt constat ex cap. 1. 2. 4. & vlt. de Magist. & ex Trident. sess. 23. cap. 18. de Refor. Sed hæc probatio non cogit, quia dici potest, hæc dari in congruam sustentationem, non in pretium. Sic etiam pro officio prædicandi designatur præbenda, & interdum salarium certum, quod non est pretium, sed stipendium sustentationis.

Probatur 1.

Cap. 1. 2. 4. & vlt. *Conc. Trid.*

8. Probatur 3. *Victor. Soto.*

Secundò possumus argumentari ex Vict. & Soto à posteriori, quia dare alicui beneficium, quod non habet adiunctum onus docendi, cum pacto, & obligatione docendi Theologiam esset Simonia, ergo signum est docere Theologiam esse quid tẽporale, & pretio æstimabile, nam ideo collatio illa beneficij Simoniaca est, vt dicti auctores tanquam certum sumũt, & docẽt etiam Nauar. in Man. c. 25. nu. 58. & Tab. ver. *Magister*, nu. 9. Verumtamẽ neque hoc cogit, nam dicetur illam pactionem esse Simoniacam, non quia beneficium detur pro temporali, sed quia in datione beneficiorũ omnis pactio prohibita est. Sicut esset Simoniacũ dare beneficium cum onere audiendi confessionem, quando beneficiũ de se simplex est, & nõ habet tale onus annexũ. Sicut autẽ possunt alia onera annecti beneficiis vacantibus, ita etiam munus docẽdi, vt iura prius adducta probant, & vsus habet, vnde videtur potius sumi argumentũ, quod hoc onus spirituale sit. Tertiò argumẽtatur Vict. quia si non liceret vẽdere doctrinam Theologiæ, neque etiã liceret vẽdere labores in docendo hanc scientiã, quia vbi actio vendi nõ potest, nec etiam labor eius, vt infra videbimus. At illud admittere durũ est, cur enim si cantor Ecclesiæ, etiamsi in publica oratione cãtet, potest vẽdere laborẽ suum, & aduocatus similiter etiã in spirituali causa, & Theologus non vẽdet suũ laborem, etiam si annexus sit spirituali doctrinæ? Sed idem argumentum fieri poterit de concionatore. Responderi ergo poterit cantare esse actionẽ maximè corporalem, & laborem illum esse accidentarium ad orationem, patrocinium aduocati B esse merè temporale, licet materia remota (vt sic dicam) sit spiritualis. At verò hic ipsam actionem docendi esse merè spiritualem, & supernaturalem, vt priora argumenta probare videntur, & ideo mirum non esse, quod labor illi intrinsecus vendi nõ possit, neque inde sequi aliquod incommodum, quia per stipendium sustentationis satisfit sufficienter tam iustitiæ titulo, quam necessitati docentis.

Nauar.

Tabien.

9. 1. Opinionẽ defendi posse, secundam tamen in rigore veram esse iudicatur. Fundamẽtũ.

Vnde fateor, sententiam priorem posse & facilè, & pie sustineri, & habere congruitatem in hoc, quod de doctrina sacra decẽtius hoc modo loquimur. Nihilominus in rigore vera est hæc posterior sententia. Fundamentum autem eius esse debet, C quia licet doctrina ipsa Theologiæ in se supernaturalis sit, nihilominus actiones magistri illam docentis naturales sunt, & naturali modo cooperantur ad hoc vt auditores discant, siue in eis generetur naturalis assensus, siue supernaturalis, quia non venditur ipse assensus, sed solum labor, & opus, quod in alio iuuando, & illuminando ponitur. Sic ergo actus docẽdi Theologiam non est propriè supernaturalis ex parte principij. Vnde D. Th. quodl. 3. art. 9. dixit ad docendam etiam Theologiam sine periculo spirituali sufficere peritiam, de qua homo certus esse potest, etiam si nõ habeat charitatẽ. Vnde significat sufficere peritiã naturalẽ; nõ est ergo illa actio per se loquẽdo supernaturalis ex parte principij. Nec etiam est propriè supernaturalis D ex parte termini. Tum quia illa actio docẽdi per se non ordinatur ad spiritualem salutem audientis, sed solum ad manuducendum intelligentiam, sine qua potest esse salus, & cũ qua potest esse carentia salutis. Tum etiam quia illa doctrina per se nõ mouet voluntatem ad aliquem affectum supernaturalem (sine quo affectu nihil supernaturale in discipulo generari potest) sed solum dirigit discursum intellectus, quatenus ab illo naturaliter fieri potest, & per artem, vel per industriam hominis iuuari potest. Ergo munus hoc docendi Theologiam, siue scholasticam, siue interpretationem Scripturæ non est ex illis functionibus spiritualibus, & supernaturalibus, quæ sunt materia Simoniæ. Et hoc magis constabit, respondendo ad argumenta.

D. Thom.

10. Soluitur 1. arg. pro opposita parte adductum.

E Ad primum multi negant, actus Theologiæ, vel habitum, qui ex illis generatur esse supernaturales, vel per se dependẽtes à principiis fidei, vt creditis per veram fidem infusam. Nam possunt manere in hæretico quoad ea omnia, quæ suæ hæresi non repugnant. Quo posito tota argumentatio ruit, quia licèt doctrina Theologiæ quasi obiectiuè sumpta supernaturalis sit, quia nisi per reuelationem haberi non poterit, tamen supposita reuelatione, negotiatio mentis (vt sic dicam) circa illam potest esse merè naturalis, & independens per se ab

ab auxilijs gratiæ supernaturalis, ac subinde quoad materiam Simoniæ manet in eodem ordine cum alijs scientijs naturalibus. Et in hoc sensu videtur dixisse Victoria, doctrinam Theologiæ non magis esse donum Dei, quam philosophicas disciplinas, & ideo non magis esse materiam Simoniæ. Soto verò dixit, quod licet fides, & arcanorum reuelatio donum Dei sit, scientia tamen Theologiæ humano sudore conquiritur.

Victor.

11. Perfectū assensū Theologicū posse esse supernaturalem, hūc tamen nō esse necessariū ad docēdam Theologiā.

Addo verò vlterius duo: vnum est, perfectum assensum Theologicum esse posse vere supernaturalem, propter argumentū factum, quod potest esse certior omni assensu naturali, vt in principio primæ partis tractari solet: & nos in materia de Gratia, & de Fide diximus. Sed hoc ad præsens non refert, tum quia ille modus assentiendi ex voluntate pendet, sicut assensus fidei, quia illa maior certitudo non est ex vi, ac necessitate solius discursus, sed ex voluntate captiuante intellectum in obsequium fidei. Vnde talis assentiendi modus quoad conclusiones Theologicas, non est necessarius ad docendam Theologiam, neque ad discendam illam. Imo nec haberi potest ex vi doctrinæ Theologiæ, quia (vt dicebam) docens Theologiam non excitat voluntatem, sed instruit intellectum in vi solius discursus, suppositis principiis fidei. Ideoque ex vi doctrinæ Theologiæ non generatur in discipulo assensus supernaturalis sed solum assensus naturalis, quantum haberi potest in vi discursus.

12. Hæreticus nō potest habere assensū Theologicū ita certum, vt potest habere Catholicus.

Secundò nihilominus addo, proprium assensum theologicum, qualis in viro Catholico esse potest, ac debet, per se pendere ab assensu supernaturali principiorū fidei, quia talis assensus debet esse certus, & infallibilis ex vi obiecti, hoc autem habere non potest, nisi fundetur in principijs fide Catholica creditis, quia qui in principijs nutat in conclusionibus etiam formidare necesse est. Vnde impossibile est, vt hæreticus habeat assensum theologicum ita firmum ex se, & certum, sicut habet Catholicus, de quo alibi latiùs. Hoc tamen non obstat quominus ille actus Theologiæ certus sit tantùm certitudine naturali, & simpliciter naturalis, & consequenter in ordine ad materiam Simoniæ eadem sit de illo ratio, quæ de alijs scientijs naturalibus. Neque etiam obstabit, quod supponat fidem, & ab illa procedat: tum quia non procedit supernaturali modo, sed solum cooperando discursui naturali, & ita non procedit à fide, vt supernaturalis est, sed solum vt est assensus certe absolutè vel (quod in idem redit) non est ab illa secundum se, sed vt modificata per principium naturale, & sequendo (vt aiunt) debiliorem partem. Et potest hoc confirmari quia si quis habeat donum linguarum infusum, & per illud doceat alios linguarum peritiam, non erit Simoniacus, si doctrinam illā vendat, quia in illo opere virtute naturæ operatur, & donum infusum non aliter ibi concurrit, quam si esset naturale.

13. Respōdetur ad primam confirmationem.

Ad primam confirmationem, dicitur vera esse illa omnia, quæ de Theologia dicuntur, tamen omnia per se loquendo per naturalem discursum fieri possunt, & fiunt, supposita fide. Vnde quoad dependentiam ab auxilio gratiæ sequuntur regulam aliarum doctrinarum naturalium; nam ad efficiendos illos actus singulos sine errore, & deceptione vltra auxilium ad credendum nō requiritur nouum speciale auxilium gratiæ, tamen ad collectionem totius muneris, id est, ad non errandum in aliquo illorum actuum: & ad assequendum perfectè totum id, quod in illo negotio interuenit, necessarium est auxilium gratiæ speciale, vt ex propria materia suppono. Hoc autem non obstat quominus doctrina Theologiæ vendi possit, sicut & philosophiæ, ac metaphysicæ, de quibus idem cum proportione verum est. Et ratio est, quia Doctor ratione pretij non obligatur ad operandum ex hac gratia speciali, nec ad procurandum illam, vt rectè doceat, sed ad studendum, & laborandum, vt ea doceat, quæ fidei principiis consentanea sunt: aliunde vero ad vitanda pericula errorum tenebitur homo auxilium gratiæ procurare, quamuis ex vi pretij ad hoc non teneantur. Ad secundam confirmationem respondetur, Paulum in illis locis eosdem intellexisse per Pastores, & Doctores, nam in primo ad Corinthios solùm Doctores nominat; in Epistola autem ad Ephesios simul coniunxit *Pastores & Doctores*: nam Pastores sunt qui curam habent Dominici gregis, quos etiam Paulus appellat Doctores, ait Diuus Thomas, vt ostendat ad pastores Ecclesiæ pertinere doctrina populum Dei pascere, iuxta illud Ieremiæ tertio, *Dabo vobis pastores secundùm cor meum, & pascent vos scientia, & doctrina.* Hæc ergo doctrina pastoralis ad ministerium Ecclesiasticum pertinet, & illa pertinet ad materiam Simoniæ, si vendatur, vt de Concione statim dicetur; at verò scientia merè doctrinalis non spectat propriè ad spiritualia, & Ecclesiastica ministeria, quæ ibi Paulus distinguit. Quæ sit autem differentia inter officium concionandi, & docendi, quod in 3. confir. petitur, paulò inferius declarabitur.

Ad singulos actus Theologię efficiēdos non est necessarium speciale auxilium gratiæ, secus dicendū de collectione omnium actuū.

2. Confirmatio enodatur.

4. Vēdere licētiam ad docendāTheologiam non est Simonia ex natura rei.

In ratione Palud. petitur, An vendere licentiam ad docendam Theologiam, Simoniacum sit? In quo breuiter dicimus, licentiam docendi, si non sit actus iurisdictionis spiritualis (de quibus actibus infra dicemus) non esse materiam Simoniæ, nec vendere talem licentiam esse Simoniam ex natura rei, & attento iure diuino. Hoc patet, quia per cathedram maximè datur alicui licentia, imo & obligatio docendi, & tamen vendere cathedram etiam Theologiæ non est Simoniacum, alias vendere suum suffragium in oppositione ad cathedram Theologiæ esset Simoniacum, quod nullus hactenus dixit, sed ad summum esse iniustum. Item si Patronus, vel Rex, ad quem pertinet conferre cathedram, illam daret sub onere aliquo à se imposito tali personæ, quidquid sit de iniustitia, non esset Simoniacus, licèt id faceret in cathedra Theologiæ, vt constat etiam ex vsu, & ex communi consensu omnium. Pari ergo ratione licèt Rex vel Rector, qui iurisdictionem habet temporalem, pro licentia docendi etiam Theologiam sine publica cathedra, vel salario, aliquid exigeret, licet esset turpe lucrum, non esset Simonia, quia nec actus, ad quē datur, neque potestas, ex qua datur, spiritualia sunt. Et ita sentiunt Innocent. Panorm. & alij in capite secundo de Magist. Anton. dicto capite quinto, numero decimoseptimo, not. octaua. cum Richard. & aliis, quos refert, idémque habet loco infra citando. Idem Tabien. ver. *Magister.* nu. 10. Prohibitio ergo, quæ habetur in d. cap. 1. & 2. de Magist. facit actum dandi licentiam esse illicitum, & iniustum, non vere esse Simoniacum: nisi in quantum esse potest (vt dixi) actus iurisdictionis spiritualis: & tunc idem erit, etiam si licentia sit ad legendam philosophiam, vel aliam similem doctrinam, & ita inde inferri non potest de doctrina Theologica, quod ipsa sit materia Simoniæ: quia illa licentia non est Simoniaca propter doctrinam, ad quam datur, sed propter abusum spiritualis iurisdictionis. Sicut dispensatio cum clerico, vt vtatur

Innoc. Panor. Anton. Richar. Tabien.

vtatur officio medici, vel aduocati, materia est Simoniæ, quæ committeretur, si pretium pro illa dispensatione daretur, & nihilominus dispensatus potest accipere pretium pro suo patrocinio, vel curatione. Ita ergo in præsenti.

15. Vedere magisterium Theologiæ non est Simonia. *Anton. Tabien.*

In ratione Syluestri postulatur, An ratione magisterij in Theologia doctrina eius fiat specialiter spiritualis, & inuendibilis? Vbi prius quæri potest; An ipsummet magisterium spirituale sit, & ipsum vendere, sit Simonia? Hoc tractat Anton. 3. part. titulo 5. capite 2. §. 6. & ex illo Tabien. verb. *Magister*, numer. 11. & varia referunt, claram autem resolutionem non tradunt. Gradus ergo magisterij in Theologia videri potest spiritualis, quia per potestatem spiritualem institutus est. Item collatio eius spiritualis etiam actus videtur, quia auctoritate Pontificia confertur. Aliunde verò non videtur res propriè spiritualis; tum quia ad actum docendi, qui spiritualis non est, vt dixi, ordinatur, tum etiam quia aliàs etiam doctoratus in Iure Canonico spirituale quid esset, quia etiam pertinet ad Ecclesiasticam institutionem, & auctoritate Pontificia confertur; constat autem non ita esse, cum laicis, & vxoratis conferatur. Præterea isti gradus non sine pretio temporali conferuntur, vt constat ex vsu. Sed dici potest illi, quæ in susceptione huius gradus tribuuntur, non esse pretium gradus, sed stipendia assistentium pro labore. Nihilominus ego probabilius censeo huiusmodi gradus in quacunque dentur facultate, nō esse propriè materiam Simoniæ, nec esse res spirituales. Quia solùm sunt publicæ approbationes ad officium docendi, consulendi, curandi, & similia, cum aliquibus priuilegiis, ac facultatibus, & commoditatibus, vel honoribus omnino temporalibus. Quapropter tota illa moralis qualitas; seu honorificus titulus & quasi ius, vel proxima habilitas ad docendum, quæ nomine gradus, seu magisterij, significatur, æstimabilis pretio est, nec in ea inuenitur aliquid magis spirituale, quàm in ipsa doctrina, in qua fundatur, vel ad quā ordinatur, ideóque Iura, quæ prohibere solent exactiones, & contributiones pro recipiendis personis ad Sedes, vel munera ecclesiastica, vt in cap. *Cum in Ecclesiæ*, de Simon. cum similibus. De his gradibus etiam in Theologia nullam mentionem faciunt, vel prohibitionem. Vnde etiam probabilius videtur, ea, quæ soluuntur in talibus gradibus, habere modum pretij, vel contractus onerosi, qui non posset non esse Simoniacus, si materia capax esset, quia multa in eis exiguntur, quæ non possunt reduci ad stipendium sustentationis essetque nimius excessus, si solùm hic titulus spectaretur. Nec refert, quod collatio, vel institutio huius gradus Pontificia sit, quia etiam potest Pontifex aliqua temporalia instituere, & conferre ad splendorem, vel vtilitatem rerum spiritualium, quæ non eo ipso sunt ita annexa spiritualibus, vt sint materia Simoniæ, nisi speciali iure sit prohibitum illa vendere, quod in his gradibus non inuenitur.

Cap. *Cum in Eccles.*

16. Nihil refert quòd lector sit Magister, aut non sit.

Atque hinc tandem concluditur, parum referre ad quæstionem, quam tractamus, quod lector Theologiæ Magister sit nec ne, vt pro doctrina possit pretium accipere; quandoquidem magisterium etiam ipsum temporale quid est. Imo licet esset aliquo modo spirituale per modum actus seu effectus iurisdictionis, sicut de licentia dicebamus, nihilominus non mutaret naturam actus docendi, propter quem datur, quia semper maneret temporale, & naturale. Nec magisterium est per se principium illius, sed tantum habet vim cuiusdam publicæ approbationis. Vnde parum etiam refert, quod is, qui Theologiam docet, sit laicùs, vel clericus secularis, aut Religiosus, quia per has circunstantias nō mutatur natura talis actus. Tandem ad vltimam rationem aliorum, quod officiū docendi Theologiam potest esse annexum beneficio Ecclesiastico: Respódeo, etiam officium docendi. Canones imo, & Grammaticā, posse esse beneficio annexū, vt constat ex toto titulo de Magistris. Imo & officiū Oeconomi, & Thesaurarij, & similia onera etiā ad temporales actus, vel solicitudines, possunt esse annexa beneficiis Ecclesiasticis, quando annexio fit per eum, qui habet potestatem, quia tunc nulla est ratio Simoniæ, quia fructus præbēdæ possunt applicari, vt stipendium non solùm operis spiritualis ministerij, sed etiam temporalis oneris, & laboris. Et supposita annexione talis oneris ad beneficium, postea beneficium gratis, & liberaliter datur cum suo onere.

Soluitur vltima ratio.

17. An Simoniā cōmittat ille, qui ratione beneficij habet obligationē docēdi Theologiā, si petat aliquid pro doctrina? *Hostiens.*

Sed quæres, An supposita obligatione ad docendam Theologiam ratione beneficij, sit Simonia petere aliquid pro ipsa doctrina. Hostien. enim in c. penult. de Magist. dicit, illam exactionem esse Simoniacam. Imò addit, quod licèt ille pro extraordinaria lectione, ad quam ex vi beneficij non tenetur, pretium accipiat, Simoniam committit. Sed hoc posterius probabile non est, quia id nullo Iure prohibetur, nec est vlla ratio, cur malum sit. Nam in primis non est iniustum, quia ille non tenetur ex officio ad extraordinariam lectionem, ergo ratione illius potest iustè stipendium postulare. Deinde non est Simoniacum, quia actus, pro quo pretium accipitur, materia Simoniæ non est, vt ostendimus. Nam quod illa eadem persona sit obligata ratione beneficij ad similem actum, quid refert? non enim hoc immutat naturam alterius actus, neque ille est aliquo modo annexus ipsi beneficio, non est ergo dubium, quin illud liceat. Circa primum autem dictum si quis exigat pretiū pro opere, quod ex officio tenetur gratis facere pro cōmuni omnium vtilitate, non est dubium, quin sit iniustus, nisi consuetudine, vel aliis titulis iustis excusetur, vt supra ca. 9. dictum generaliter est, nam hic procedit eadem ratio. At verò de Simonia non immeritò dubitari potest. Et quidem ex natura rei non dubito, quin illa Simonia non sit, quia semper accipitur temporale pro tēporali functione, etiamsi illa functio ex iustitia debita sit propter ecclesiasticum stipendium. Item quoad hoc non est maior ratio de doctrina Theologiæ, quam iuris Canonici, vel Grammaticæ, si quælibet illarum beneficio annexa sit, quia vt supponitur, nulla illarum ex natura rei est materia Simoniæ, & obligatio adiuncta ratione beneficij non magis mutat vnius naturam quam alterius. Nihilominus tamen fateor iure ecclesiastico potuisse hoc prohiberi tāquam Simoniacum, prohibendo illam exactionem tanquam extortam pro re annexa rei spirituali tali modo, per Ecclesiam, & ex præcepto eius, sicut infra in aliis annexis declarabimus. Non constat autem mihi, factam esse talem prohibitionem, neque vllam aliam præter eam, quæ ex natura rei sequitur ex lege iustitiæ, & ideo verius censeo illam non esse Simoniam, vt alij auctores frequentius docent.

Pars negatiua eligitur.

18. Secundus actus Theologiæ, qui consistit in consulendo, non est materia Simoniæ, si solùm concernat forū externum.

Sed iam sequitur declarandum, An idem dicendum sit de secundo actu consulendi, quem supra proposuimus? Et quidem si actus consulendi solùm concernat forum externum, & iustitiam in ordine ad illud, non est dubium, quin idē sit de illo dicendum, non est enim materia Simoniæ, sed vendi potest, etiam si à Theologo detur, quia ille actus est merè

est merè naturalis, & conditio, vel scientia personæ accidentaria est, vsus autem doctrinæ Theologiæ in his actibus merè naturalibus, & qui tantum sunt ad instructionem intellectus, vel temporalem vtilitatem, pretio æstimari potest, vt diximus. At verò quando consilium datur ad pacandam conscientiam, & in illius foro, aliqui dicunt, esse materiam spiritualem, & sufficientem ad Simoniam, si tale consilium pretio vendatur. Ratio est, quia ille actus tendit directè ad salutem animæ, est ergo spiritualis. Item ille actus tendit ad immutandum affectum, vnde videtur esse eadem ratio de illo, quæ de actu concionandi, de quo statim dicemus esse materiam spiritualem. Et hanc sententiam insinuat Vict. d. Relect. dicens, pro Theologia posse accipi pretium; *si intentio solum feratur ad tradendam doctrinam, & non per modum consilij spiritualis*. Et hoc sequuntur aliqui moderni.

Victor.

19. Si consilium sit pura instructio intellectus, nō est materia Simoniæ, secus si fiat per modum exhortationis.

Nihilominus assero, si consilium sistat in pura instructione intellectus; non esse materiam Simoniæ, etiam si ab interrogante petatur ad pacandam conscientiam suam, vel ad dirigendam illam; secus verò est, si fiat per modum exhortationis, ita vt æquiualeat veluti priuatæ concioni; nam tunc eadem erit ratio de illo, quæ de concione, de qua statim, quia eadem ratio est publicæ, vel priuatæ concionis, sicut eadem ratio est de concione, quam tres audiunt, vel quæ coram copioso populo fit. Et hoc genus consilij vocari potest spirituale, Aliud verò, de quo prior pars nostræ assertionis loquitur, vocari potest consilium doctrinale. De illo ergo probatur assertio. Primo ex D.Thom. d.art.3. ad.3. dicente. *Licitè potest pretium suæ doctrinæ, seu consilij accipere*. Vbi sicut generaliter loquitur de doctrina, & à Caiet. & aliis intelligitur etiam de doctrina Theologiæ, ita etiam loquitur de consilio. Vnde loquentes de venditione Theologicæ doctrinæ solùm excipiunt concionem, seu prædicationem, vt patet ex Caiet. & Sot. Nauar. etiam cap. 23. numer. 100. eodem modo, quo D. Thomas dicit doctores posse accipere pretium pro sua scientia, & consilio. Vbi nec de doctore, nec cōsilio quicquam distinguit.

D.Thom. *Caiet.* *Sot.* *Nauar.* *D.Thom.*

20. Probatur ratione.

Tertiò probatur ratione, quia consilium doctrinale immediatè ordinatur solùm ad instructionem intellectus in illa materia morali, sed illa instructio non est minus naturalis, quam si daretur in materia speculatiua; nam si consideretur scientia, à qua illud consilium procedit, est parta labore humano, & merè acquisita, si verò consideretur modus tradendi illam cognitionem particularem, est etiam per modum humani magisterij, seu doctrinæ. Quod si spectemus ad proximum effectum, & quasi intrinsecum finem illius consilij, solum est formare intellectum alterius in cognitione talis veritatis. Quod verò ab ipso discente ordinetur ad pacandam suam conscientiam, vel ad alios fines, extrinsecum est, & nō mutat naturam actionis, vt est ab ipso doctore. Confirmatur 1. quia sæpe posset tale responsum dari ex vi solius philosophiæ moralis, & purè acquisitæ. Confirmatur 2. quia sæpe similia responsa dantur à Iuris Canonici peritis, qui eodem modo pretium accipiunt, quo pro aliis cōsiliis sine vllo scrupulo iniustitiæ vel Simoniæ, ergo idem est, licèt detur cōsilium à Theologo, nam actus est eiusdem rationis. Cōfirmatur 3. quia si quis interroget à Theologo: an talis contractus sit vsurarius, solum vt in eo casu doctior fiat, & sit instructus ad confessiones audiendas, vel consulendū aliis, potest Theologus sine Simonia suum responsum illi vendere, quia illud solum habet rationem cuiusdam priuatæ doctrinæ, ergo idem est etiam, si qui interrogat, intendat illo modo consulere conscientiæ suæ. Probatur consequentia, tum quia intētio interrogantis non mutat naturā actionis, nec enim Theologus respondens plus ex sua parte operatur cum vno, quam cum alio: tum etiam quia respondens non tenetur conformare se intentioni alterius, sed potest solùm intendere docere illum veritatem, qua ipse poterit in bonum cōscientiæ suæ, si voluerit. Confirmatur quartò quia hæc eadem doctrina, quæ in particulari consilio datur, publicè etiam docetur, vel voce, vel scripto, nec plus aliquid confert ad pacandam conscientiam, quantum est ex parte docentis data per priuatum consilium, quam per librum, vel publicam lectionem; sed data in publica lectione, vel libro vendi potest, ergo & in priuato consilio. Denique in tradendo huiusmodi cōsilio de se purè doctrinali non operatur Theologus, vt peculiare instrumentum gratiæ Dei, sed solùm vt Magister humanus: neque operatur re vera ad mouendum affectum consulentis, sed tantum ad tollendam ignorantiam eius in re practica, & morali. Imo qui interrogat, sæpe solum intendit scire opinionē eius, quem consulit, vel ab illo scire, quid alij doctores sentiant, vt opinionem probabilem in operando sequatur: nihil ergo apparet in tali responso, cur non possit recompensatio condigna operis, & laboris eius, vel studij tunc, vel antea circa illum casum adhibiti, postulari. Neque est eadem ratio de hoc consilio, & de concione, vt ex proximè dictis facilè intelligi potest, & magis ex puncto sequenti.

21. Consilia spiritualia seu exhortatoria sunt materia Simo.

Prior ergo opinio, vt probabilis sit, non de consilio merè doctrinali intelligenda est, sed de consilio exhortatiuo (vt sic dicā) quod ad animæ reformationem, vel correctionem ordinatur proximè, & ex intentione, & modo consulendi. Vel etiam potest intelligi de consilio, quod magis pendet ex donis Spiritus sancti peculiaribus, quam ex sola doctrina, & studio humano, quod benè Vict. vocauit spirituale consilium. Huiusmodi est consiliū, quod pertinet ad discretionem spirituum, vt cum datur ad iudicandum de aliqua vocatione, an sit à Deo, nec ne; vel de reuelatione aliqua, an sit à bono, vel prauo spiritu, vel de modo orandi, & meditandi, an sit vtilis, vel expediens tali personæ, vel de modo vincendi aliquam tentationem, & similibus, quæ magis pendent ex peculiari directione, & illuminatione diuina, & ex quadam spirituali experientia, quam ex doctrina, quamuis hæc etiam iuuet. Hæc enim consilia vel omnino, vel principaliter spiritualia sunt, & ad gratias gratis datas suo modo pertinent; vel etiam dici possunt fructus gratiæ sanctificantis, & ideò de illis verius est, quod sunt materia Simoniæ, & vendi non possunt. Et hunc sensum confirmat vsus Ecclesiæ, nam pro his spiritualibus consiliis nullus timoratus audet temporalem retributionem recipere; de doctrinalibus autem non ita esse videtur.

Vict.

22. 3. Act⁹ Theologiæ. qui in cōcione cōsistit, est materia Simo.

Tertio loco dicendum est de concionandi actu; & de hoc omnes doctores tam Theologi, quàm Canonistæ fatentur esse materiam Simoniæ, & sine illius labe vendi non posse. Ita D.Thomas dicto articulo 3. ad 2. Caietanus, Soto, Victor. supra. Idem Diuus Thomas Quodlib 2. articulo 12. & in 4. d. 25. quæst. 3. art. 2. q. 2. ad 4. & 5. & ibi Palud. q. 5. Richard. Dur. & Argent. Syluest. q. 9. Angel. *Simonia*. 3. nu. 9 Tab. n. 8. Astens. in Sum. li. 6. tit. 5. Anton. supra. Ratio verò est 1. quia verbum prædicationis est verbum Dei, & prædicator est veluti legatus à Deo missus ad illud munus exercendum, iuxta illud

D.Tho. *Caiet.* *Sot.* *Victor.* *Palud.* *Richar.* *Duran.* *Argent.* *Syluest.* *Angel.* *Tabien.* *Asten.* *Anton.*

Mat. vlt. Mar. vlt. Ad Rom. 10.

Matth. vlt. & Marc. vlt. *Euntes ergo prædicate, &c.* & illud Romanor. 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Verbum autem Dei est maximè spirituale, & prædicatio illius est proprium, ac principale opus ipsius Dei, cuius homo est instrumentum; ergo est materia Simoniæ, ergo vendentes illud Simoniaci sunt, sicut adulterantes illud sacrilegi sunt. Secundò quia per sacram concionem quod proximè, & principaliter intenditur, est inflammare voluntates hominum ad amorem Dei, & pœnitentiam: hoc autem est maximè opus Spiritussancti, quia neque qui plantát, est aliquid, neque qui rigat, nisi Spiritussanctus det fructum: ergo actus concionandi maximè spiritualis est, & supernaturalis, pertinet enim ad gratiam excitantem, & ita tota illius verbi æstimatio pendet ab Spiritusancto, & sumitur ex illo proprio effectu, ad quem ordinatur, ergo.

23. Matt. 10.

Tertiò Matth. 10. dicitur Christus, Dominus misisse Apostolos dicens eis: *Euntes prædicate dicentes, quia appropinquauit regnum cœlorum, infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, Dæmones eiicite, gratis accepistis, gratis date.* Ex quo contextu manifestum videtur, verba illa vltima *gratis date* tam cadere in illa, *Euntes prædicate*, sicut in cætera omnia opera gratiarum, quæ ad confirmandam Diuinam prædicationem gratis dantur: sine vlla enim probabilitate exciperetur ipsa prædicatio, cum eodem tenore de omnibus Christus loquatur. Et non sit minor, imò quodammodo maior ratio de prædicatione ipsa, quia ex parte finis proximi est magis spiritualis, quia immediatius ad salutem animarum ordinatur, & cæteri actus gratiarum sunt propter ipsum Dei verbum vt efficacius, & credibilius fiat. Quartò hoc confirmatur optimè ex verbis Aug. lib. de Pastor. c. 2. quæ referuntur etiam in Glos. ord. 1. Tim. 5. & à D. Tho. supra, *Vnde viuitur, necessitatis est accipere, charitatis est præbere, non tanquam venale sit Euangelium, vt istud sit pretium eius quod sumunt, qui annunciant, vnde viuant si enim sic vendunt, magnam rem vili pretio vendunt. Accipiant sustentationem necessitatis à populo, mercedem dispensationis à Domino.* Vbi & tangit rationem à priori, cur prædicatio vendi non possit, quia scilicet pretiosior res est, quam vt possit vili pretio æstimari, & respondet tacitæ obiectioni, quomodo teneantur prædicatores gratis prædicare, cum sustentatione indigeant: nam sustentationem recipere licet, (c. *Cum voluntate*, §. *Prædicatores*, de sent. excom.) pretium non licet, Quomodo autem hæc duo distinguantur, & an liceat sustentationem in pactum deducere, & taxare, dicemus in 4. diuisione. An verò pro labore aliquid recipere liceat, in cap. 20. explicabimus.

Aug. Glos. D. Tho. Ca. Cum voluntate.

24. An docere pueros & ignorátes doctriná Christianam sit materia Simoniæ. Lessius. Vgolin.

Circa vltimum punctum de fidei rudimentis tradendis populo Christiano, docendo nimirum pueros, vel ignorátes doctrinam Christianam, quidam simpliciter affirmant, hanc esse materiam Simoniæ, ita vt vendi non possit. Sic sentit Lessius lib. 2. c. 35. dub. 13. dum ait, exigere pretium pro simplici catechismo, seu doctrina fidei tradenda, esse Simoniam, quia hęc doctrina non æstimatur, nisi vt disponit ad salutem. Contrarium simpliciter docet Vgolin. Tab. 1. c. 10. §. 3. nu. 3 idque ex eo solùm videtur colligere, quod docere Theologiam ob pretium non est materia Simoniæ, ergo nec docere Christianam doctrinam. Potéstque hoc confirmari, quia hæc actio docendi doctrinam, non videtur supernaturalis, vel spiritualis propriè: tátùm enim ordinatur ad intellectum instruendum, vel potius ad memoriam iuuandam, & excolendam, non ad ipsam fidem generandam. Quocirca distinctione aliqua videtur hæc res definienda. Nam in primis si catechismus fiat solenni ritu, & tanquam actus ordinis, sicut fit in Baptismo, tunc certum est, non posse vendi, quia est ministerium merè ecclesiasticum, & ordinis, quod etiam notauit Sot. q. 6. artic. 1. in fin. Deinde, si doctrina Christiana doceatur modo persuasiuo, vel per modum concionis, etiam erit materia Simoniæ, sicut de concione dictum est. Priori modo potest doceri Christiana doctrina infideli proponendo illi veritatem fidei, & ostendendo credibilitatem eius in hũc finé, vt persuadeatur, & credat: & tũc sine dubio est opus maximè spirituale, cuius fructus ab Spiritusancto expectandus est, & ideo vendi nõ potest. Posteriori modo solet doceri Christiana doctrina fidelibus, ita exercendo memoriam, vt sit etiam excitatio ad cõfirmandos eos in fide, & ad operandum secundum illam: & tunc etiam habet modum, & rationem concionis, & ideo eadem est ratio de illa, quæ de concione. At verò si labor docendi doctrinam, solum assumatur ad iuuandam memoriam alterius, & exercendam illam, in rigore nõ videtur esse materia Simoniæ, nec esse Simoniá, opus illud, & laborem pretio æstimare. Parochus autem, qui ex officio tenetur hunc laboré sumere, non potest licitè pretium pro illo exigere, vt cóstat.

Resolutio quæst.

CAPVT XIX.

Vtrum Actus pertinentes ad iurisdictionem interni fori, seu ad animarum curam, sint materia Simoniæ?

Diximus in superioribus de actibus, qui procedunt à potestate ordinis, quorum occasione de aliis actibus spiritualibus virtutum propter affinitatem, & similitudinem sermonem interposuimus: nunc superest, vt de actibus iurisdictionis spiritualis dicamus: nam hi etiam inter ea spiritualia numerantur, quæ ab effectu, seu ex parte effectus denominantur. Duplex autem est spiritualis iurisdictio: vna pertinens ad forum internum, & animæ; alia spectat ad exterioré Ecclesiæ gubernationem: de priori hic breuiter dicemus, de altera in sequen. capit. Sub priori ergo iurisdictione comprehendimus hoc loco totam illam curam pastoralem, quæ in propriis parochis, & pastoribus veluti proximis animarum necessaria est: habent enim peculiarem iurisdictionem ad ministrandum suis ouibus omnia Sacramenta, & Dei verbum, & suam parochiam in his spiritualibus gubernandam. Quanuis enim spiritualis iurisdictio non in omnibus Sacramentis sit ad eorum valorem necessaria, sed in sola pœnitentia, tamen vt rectè ministrentur, iurisdictio necessaria est, vel aliqua eius participatio. De vsu verò huius iurisdictionis pauca nobis dicéda supersunt: nam cum ille vsus ferè totus consistat in ministerio Sacramentorum, Sacrificiorum, aliorúmque officiorum Diuinorum., & verbi diuini; constat, omnia dicta de his actibus secundùm se spectatis, à fortiori dicenda esse de eisdem, prout à parocho verbi gratia ex officio, & iure proprio exerceri possunt. Omnes ergo dicti actus huius iurisdictionis materia sunt Simoniæ. Maximè verò hoc verum habet, & aliqua maiori explicatione indiget in vsu huius iurisdictionis in Sacramento pœnitentiæ, nam ibi vsus iurisdictionis & est actus ordinis, & est de substantia illius Sacramenti, est enim actus constitutiuus Sacramenti pœnitentiæ: vnde non magis vendi potest, quam Sacramentum, vel actus ordinis. Et ita in hoc conueniunt omnes cum Diuo Thoma dicta quæstione 100. articulo 2. ad 3. &

Iurisdictio duplex est, altera ad forũ internum, altera ad externum spectat.

D. Tho.

Cap. Nemo. Syluest. Redoa. Anton. Sot. Vict. Nauar.

ad 3. & sumitur ex ca. *Nemo*, de Simon. Vbi omnes Interpretes, Syluester verb. *Simonia*, quæstione 8. & alij Summistæ. Guilliel. Redoa. 1. part. cap. 7. nu. 1. & 3. part. cap. 6 num. 6. Anton. dicto capi. 5. §. 16. Soto, Victoria, Nauarrus.

2. Multipliciter potest peccari in iurisdict. ad cõfessionẽ pertin.

Occurrit verò adnotandum, variis modis posse peccari in vsu huius iurisdictionis. Primò si pretium accipiatur absolutè pro audienda confessione, vt constat: quia inde inchoatur Sacramentum, tum etiam quia ipsum audire confessionem per clauem scientiæ, & in tali foro, est actus iurisdictionis supernaturalis. Secundò committetur Simonia, si post auditam confessionem pro absolutione conferenda pecunia extorqueatur, siue pœnitens sit dignus, siue indignus absolutione. Vnde dicitur in dicto capit. *Nemo Nec quenquam pœnitentem, vel minus dignè pœnitentem, gratia vel fauore ad reconciliationem adducat.* Dices, quando absoluitur indignus, absolutio valida non est, ergo non est Sacramentalis, ergo pro illa pretium accipere non est Simonia. Respondeo, licet illa absolutio apud Deum non valeat, quoad effectum Sacramenti, fortasse valere ad Sacramentum conficiendum, vt multi existimant. Deinde licet coram Deo etiam nõ valeat ad Sacramentum constituendum, nihilominus est quidam vsus, vel potius abusus iurisdictionis spiritualis. Et ita dici potest, quod licet ille, qui talem actum vendit, non vendat verum actum spiritualem, quodam modo vendit ipsam potestatem spiritualem, quia, quantum est ex se, illa vti conatur propter pretium, ad absoluendum indignum, satis ergo est, quod quantum est ex se, absoluat. Sed quid, si recipiat pecuniam solùm propter verba absolutionis exterius proferenda sine intentione absoluendi? Respondeo in primis, si Sacerdos contrahat cum pœnitente de danda vera absolutione Sacramentali pro pretio, licet dolosè mentiatur sacerdos, secum cogitans proferre verba sine intentione, non excusat peccatum Simoniæ, tum quia alter reuera emit Sacramentum, quantum in se est, & ita Simoniacus est, cum quo operatur sacerdos: tum etiam quia ipse committit Simoniam conuentionalem circa venditionem Sacramentalis absolutionis, etiam si animo ficto ex parte sua facta sit conuentio. Quinetiam addo, quod licet à principio conuenerint sacerdos, & pœnitens tantum de externa absolutione conferenda, ita vt ab aliis videri, seu audiri possit ad eorum satisfactionem, nihilominus si id pretio fiat, turpe esse lucrum, licet non videatur esse tam propria Simonia, quia non venditur re vera aliquid spirituale. Patet quia illa pactio non fit sine tanti muneris iniuria, nàm quodammodo vilescit, & venale fit, dum venditur saltem ad palliandam absolutionem, quæ malitia videtur posse ad Simoniam reduci, quamuis perfecta non sit.

Cap. Nemo. Obiectio. Satisfit.

Si sacerdos recipiat pretiũ solũ pro verbis absolutionis sine intentione prolatis, Simoniacus est.

3. Cõfessor Simoniã committit, si neget absolutionem pœnitenti propter pecuniã ab alio acceptam.

Tertiò committitur in hac materia Simonia, si post auditam cõfessionem, propter pecuniam, (quæ dari posset à tertia persona) absolutio denegetur, quod in dicto c. significatur his verbis: *Vel quocumque liuore, dignè pœnitentem à confessione remoueat.* Quod videtur pertinere ad quæstionem infrà tractandam, an omissio actuum spiritualium possit esse materia Simoniæ: sed ibi dicemus, quæ generalia sunt: hic verò certum videtur tam esse actum clauium, in hoc foro pœnitentem ligare, sicut soluere iuxta illud: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Ioan. 20. Et ideo licet *retinere* non videatur actus positiuus, nec constitutiuus Sacramenti, tamen quia est actus clauium, quo pœnitẽs virtualiter declaratur indignus absolutione, ideo venditio illius Simonia est. Vnde hoc habet locum, siue iusta sit negatio absolutionis, siue iniusta. Nam si sit iusta, tunc verè, & propriè est actus clauium, & procedit ratio facta; si verò est iniusta, de facto etiam est actus clauium, quia verè denegatur sacramẽtalis remissio peccatorum, & pœnitens illa ratione manet obligatus ad iterum confitenda peccata. Vnde etiam hic vendi videtur ipsa potestas spiritualis clauium ad vsum faciendi pœnitenti magnam iniuriam, & inferendi illi graue nocumentum: est ergo & iniusta, & turpissima Simonia. An verò sit Simonia accipere pecuniam pro non ministrando alicui toto Sacramento pœnitentiæ, infrà videbimus; nam quoad hoc generalis est materia.

Ioan. 20.

4. Potest committi Simonia accipiẽdo pretium pro leui pœnitentia imponenda.

Quartò posset simili modo committi Simonia in vsu istius iurisdictionis quoad tertiam partem Sacramenti pœnitentiæ, nimirum recipiendo pretium pro leui pœnitentia imponenda, vel etiam pro augenda illa, vt facilè potest ex aliis intelligi, ac declarari. In hoc autem aduerto cõtingere interdum, vt confessor imponat pœnitenti in satisfactionem aliquas eleemosynas pro pauperibus, vel pro Missis dicendis, eo animo vt ipse accipiat talem eleemosynam, vel simpliciter, vel vt stipendium Missæ, iuxta intentionẽ dantis. Et hoc dupliciter fieri potest à sacerdote. 1. cogendo pœnitentem, vt sibi tribuat eleemosynam; & hoc est sine dubio simoniacum, quia illa coactio, & obligatio est æstimabilis pretio. Secundò potest imponi talis pœnitentia generaliter, sperando tamen pœnitentem daturũ esse eleemosynas Sacerdoti, vel vt Missas dicat, vel quia nouit, ipsum esse pauperẽ; & tunc licet hoc intuitu pœnitentia iniungatur, non est Simonia, quia re vera nulla ratio pretij sibi interuenit, nec intentio, aut spes eius, sed tantùm eleemosynæ, quod non facit actionem simoniacam, etiam mentaliter, vt infrà generatim dicemus. Imò licet suam necessitatem, vel desiderium dicendi Missas, post datam absolutionem ostenderet, non esset Simonia propter eandem rationem. Cauendum autem est scandalum, & nimius appetitus lucri, & auaritiæ, & ideo talis vsus regulariter vitandus est, meritóque in aliquibus Episcopatibus, & Religionibus prohibetur.

5. Potest fieri Simonia per delegationẽ huius iurisdictionis.

Quintò potest in hoc genere committi Simonia per delegationem huius iurisdictionis, siue ex parte confessoris, siue ex parte pœnitentis fiat. Fit autem ex parte confessoris, quando parochus verbi gratia; cõmittit alicui vices suas pro audiendis confessionibus suorum subditorũ, & tunc si pro hac commissione, vel ab ipso Sacerdote, vel à suis subditis aliquod pretium accipiat, sine dubio Simoniam committit, quia illamet commissio actus spiritualis est, eiusdémque spiritualis iurisdictionis. Item potestas, quæ per illam datur, spiritualis iurisdictio est, ergo si vẽdatur, materia est Simoniæ, venditur autem per illum modum, vt cõstat. Imò addo, quòd licet parochus nõ committat iurisdictionem, sed tantùm det licentiam audiendi confessiones in sua Ecclesia Religioso, v. g. qui iam habet iurisdictionem à Papa, vel Episcopo, si illam licentiam vendat pretio Simoniam committet, quia etiam illa licentia quid spirituale est, & à potestate spirituali procedit, & ad spiritualem fructum proximè ordinatur, quod c. seq. eo generali doctrina magis confirmabitur. Ex parte autem pœnitentis delegatur hæc iurisdictio, quando illi datur licentia eligendi confessorem. Et hæc etiam est materia Simoniæ, quia in ea procedunt eædem rationes: tum quia illamet licentia est actus potestatis spiritualis

ritualis, & ad spiritualem finem, tum etiam quia tandem resoluitur in eandem delegationem spiritualis iurisdictionis, nam cum pœnitens eligit confessorem, illi delegatur iurisdictio ex vi illius facultatis, ergo sit delegatio ex vi pretij. Addo denique etiam in ipso pœnitente habente facultatem eligendi confessorem, esse Simoniam, si propter pretium hunc potiùs, quàm illum eligat, & in sacerdote esse Simoniam, si pretio dato procuret esse electum, vt v.g. siquis pretio emat esse confessorē Regis, Simoniacus est, quia emit, vt sibi delegetur iurisdictio confessoris, quam incipit habere post electionem Regis ex vi facultatis pontificiæ, quam Rex habet ad eligendum confessorem. Quæ tota doctrina communis est, vt videre licet in Anton. d.c.5.§.16. Summistis communiter ver. *Simonia*. Redoan. 1. parte cap. 7. num. 2. & 3. part. cap. 6. num. 8, Vgolin. Tab. 1. c. 36. §. per totum.

Anton. Redoan. Vgolin.

6. Absolutio à censuris est materia Simoniæ.

Sextò potest ad hanc iurisdictionem reduci potestas absoluendi à censuris, quatenus hæc absolutio ante sacramentalem præmitti solet, & sæpe necessaria est, & ad spiritualem animæ vtilitatem pertinet. Nam licet censuras ferre, & tollere ad iurisdictionem fori contentiosi pertineat, vt suo loco diximus, tamen quatenus potestas absoluendi à censuris à iure latis, & non reseruatis communi iure cōcessa est animarum pastoribus, & aliarum etiam absolutio sæpe solet cōcedi vel ex delegatione speciali, vel quatenus ad salutem animæ omnino necessaria est, ideo cum hac iurisdictione in foro interno illam coniungimus. Dicimus ergo etiam vsum iurisdictionis huius, id est, absolutionem à censura esse materiam Simoniæ, quia est actus valde spiritualis tum ex parte principij, procedit enim à potestate merè spirituali: tum ex parte finis, nam ad salutem animæ per se ordinatur. Et ita vēdi prohibetur omnino in c. *Nullus* 124. 1. q. 1. Vbi est sermo de Episcopo, & de absolutione à suspensione vel interdicto, sed est eadem ratio de aliis. De absolutione verò ab excōmunicatione est textus expressus in c. *Ad aures* de Simon. Item sumitur ex generali regula c. *Ad nostram* eod. ibi. *Pro ecclesiastico ministerio*, &c. Quibus locis id notant Glossæ, & doctores, éstque res extra controuersiam.

Ca. Nullus. Ca. Ad aures. Cap. Ad nostram. Glos.

7. An Simonia sit dare pecuniam sacerdoti iniustè nolēti aliter absoluere.

Solum posset hîc tractari, An cum quis vexatur per iniustam censuram, & sacerdos non vult illum absoluere, nisi accepta pecunia, possit alius illam dare ad redimendam vexationem, & nō intentione emendi absolutionem. Et idem cum proportione quæri posset de sacramentali absolutione, si confessor illam iniustè neget post auditam confessionem. Quidam simpliciter negant id esse licitum. Ita Innoc. in d.c. *Ad aures*, de Simon. vbi ait, nunquam licere aliquid dare pro spirituali pœnitentia redimenda ab eo, qui illam daturus est, alteri verò, qui vim infert, aut clerico, ne illam concedat, aut peccatori, ne illam petere possit, concedit posse aliquid dari ad redimendam vexationem. Et hoc posterius extra controuersiam est. Ratio autem prioris resolutionis est, quia tunc redimere vexationem nihil aliud est, quàm absolutionem emere. Item quia redemptio vexationis solùm habet locum, vbi quis habet acquisitum ius in re, iuxta cap. *Dilectus* 1. de Simon. & in ca. *Quæsitum* 1. quæstion. 3. In illo autem casu non habet homo ius acquisitum ante absolutionem obtentam, quia semper manet priuatus diuinis ratione censuræ. Et hanc sententiam indistinctè sequitur Vgolin. Tab. 1. de Simonia, ca. 44. §. nu. 5. & ca. 50. nu. 7. vbi pro illa refert etiam Zabarel. in dicto capit. *Ad aures*.

Innoc. Ca. Dilectus. Cap. Quæsitum. Vgolin. Zabarel.

At verò Ioan. Andr. & Panor. in eodem cap. *Ad aures*, distinctione vtuntur. Nam si ex carentia absolutionis immineat homini aliquod aliud graue detrimentum, vt quod non poterit eligi, vel eligere; tunc dicunt posse dare pecuniam ad vitandum illud incommodum, si verò non imminet periculum, & potest adire superiorem, vel alium, qui absoluat tunc nullo modo esse dandam pecuniam, quia cum vera necessitas non instet, nec sequatur aliud incommodum præter carentiam, seu dilationem absolutionis, nihil est ibi, quod redimatur, nisi ipsamet priuatio absolutionis, & hoc est illam emere. At Glossa in d.c. *Dilectus*, & in cap. *Ad aures*, & in cap. *Quæsitum*, 1. q. 3. absolutè censet licitum esse tunc redimere vexationem, quam sequitur Anton. in ca. *Dilectus*, de Simonia, Redoan. 3. part. de Simon. cap. 21. num. 6. Quia intentio dantis non est de emenda absolutione, sed solum de tollendo prauo appetitu, vel affectu, qui impedit alium, ne gratis velit iustitiam facere. Et hæc opinio in rigore Iuris, & rationis videtur mihi vera, si de propria Simonia loquamur; quia verò omnis species mali, vitanda est, securiùs est sequi distinctionem Panormitan. quæ non solùm in extrema necessitate locum habet, sed etiam in graui, iuxta superius dicta cap. 12. quæ magna ex parte hîc possunt accommodari.

Ioan. And. Panor. Glos. Anton. Redoan. Resoluitur quæstio. *Panor.*

9. Indulgētiarum concessio est mat. Simoniæ.

Septimò ad actus huius iurisdictionis reduco nunc indulgentiarū cōcessionem, quam esse actum spiritualis iurisdictionis, suppono ex his, quæ dixi in tom. 4. d. 49. sect. 3. & tom. 5. dist. 14. sect. 1. Et licèt illa iurisdictio superioris rationis sit, & Pontificia simpliciter, vel Episcopalis, seu quasi Episcopalis quoad aliquam partem, vel delegationem, nihilominùs actus eius est valde spiritualis, & ad internam conscientiæ mundationem spectat, quatenus reatus pœnarum temporalium coram Deo remittit, & ita ad ingressum cœlorum præparat, & à purgatorio liberat, & ideo ad spiritualem, & internam iurisdictionem illum reducimus. Eò vel maximè quòd licet indulgentiæ à Pontifice concedantur, sæpe solent per confessorem applicari; est etiam res facilis, & ideo hic potest breuiter expediri, dicendum est enim, etiam hunc actum esse materiam Simoniæ, neque vlla ratione emi, aut vendi posse. Hoc pro comperto supponunt omnes. Et patet 1. quia est actus supremæ cuiusdam spiritualis, & supernaturalis potestatis à Christo concessæ, & finis eius maximè spiritualis. Secundò quia est administratio quædam spiritualis, seu ecclesiasticum ministerium; & ita continetur sub generali prohibitione c. *Ad nostram*, & ca. *Nemo presbyterorum*, de Sim. Tertiò quia vendere indulgentias, esset vendere satisfactionem Christi, & Sanctorum, quæ per indulgentias applicatur. Quartò quia priuata persona non potest alteri vendere suam impetrationem, vel satisfactionem spiritualem, vt suprà ostensum est, licet videatur suo modo habere dominium eius; multo ergo minùs poterit Ecclesiæ Prælatus, qui solùm est dispensator thesauri Christi, & Ecclesiæ, spirituales eius diuitias vendere. Neque obstat, quòd sæpe ad lucrandam indulgentiam exigatur contributio aliqua temporalis; nam illa non est pretium indulgentiæ, sed est quoddam opus pietatis, quod postulatur, vt dispositio, & proxima ratio concedendi indulgentiam. Et ideo non solet talis pecunia applicari concedenti indulgentiam, sed ad eleemosynas, vel ad alia publica opera pietatis imperari.

Cap. Ad nostram. Cap. Nemo.

10. Simonia est accipere pe-

Atque hinc consequenter constat, non licere pecuniam accipere pro quacunque gratia, vel actibus, qui in ordine ad indulgentiam obtinendam

cuniam pro quocunque actu à confessore facto vt gratiæ Iubilæi pœnitenti concedantur.

dam solent in Iubileis à Pontificibus concedi, vt per confessores fiant, seu applicentur. Vt verbi gratia pro commutatione, seu dispensatione in votis. Sicut enim Pontifex gratis hanc facultatem concedit, & concedere debet, ita multo magis, cui facultas illa delegatur, gratis illa vti debet; & si aliquid directè, vel indirectè extorqueat, Simoniam committit. Itémque est de absolutione à peccatis reseruatis, quæ item solet concedi cum indulgentiis, & est actus maximè spiritualis, & de illa procedunt, quæ de absolutione à peccatis, & à censura diximus. Nam supposita ablatione reseruationis, quæ per illam concessionem fit, tenetur ex officio confessor absolutionem simpliciter præbere. Et eadem ratione constat, nec grana benedicta, nec imagines, cruces, & similia vendi posse ratione indulgentiæ illis per benedictionem concessæ, quia hoc esset vendere indulgentiam ipsam, vt constat. Tunc autem censerentur hæc vendi ratione indulgentiæ, quando eo nomine cariùs venderentur; nam si sint pretio æstimabiles ratione materiæ, vel expensarum, non erit Simonia, quantum ad eam partem illa vendere, quanuis habenda sit ratio vitandi scãdalum, & omne malum, vel turpis lucri specimen.

11. Licentiæ à parocho cõcessæ subditis sunt materia Simon.

Vltimò reuocari possunt ad hanc iurisdictionem internam omnes licentiæ, vel quasi dispensationes, quas parochi dare possunt suis subditis in ordine ad præceptorum obseruationem, vel excusationem, vt verbi gratia, laborandi in die festo propter occurrentem necessitatem, vel comedendi cibum prohibitum in aliquo die, & similia; siue hæc fiant per proprium actum iurisdictionis, siue per authenticam approbationem (vt sic dicam) causæ excusantis; nam quomodocumque fiant, sunt actus spirituales pastoralis officij, & ideo nullo modo vendi possunt. Maximè cùm ad illos parochus ex suo officio teneatur, & ita sub ministerio ecclesiastico comprehendantur, propter quod recipit ab Ecclesia conueniens stipendium, & sustentationem.

12. Parochus Simoniã committit, si nolit assistere matrimonio contrahendo nisi dato pretio.

Vnde etiam potest obiter definiri dubium, quod circa Sacramentum Matrimonij nunc excitari potest. Nam cum præsentia parochi necessaria nunc sit ad valorem Matrimonij dubitari potest, an ille actus assistendi parochi sit nunc materia Simoniæ, ita vt veram Simoniam committat, si nolit assistere, nisi pretio accepto. Videri enim potest non esse, quia ille non est actus iurisdictionis, & ideò validus est, etiamsi ab excommunicato fiat, vt alibi dixi, sed est actus cuiusdam testimonij publici, & authentici, quod primò, & per se requiritur ad valorem contractus, & consequenter ad valorem etiam Sacramenti: ergo non videtur actus spiritualis, nec materia Simoniæ, sicut etiam requiruntur alij duo testes, qui si pretium exigant pro illa assistentia, non erunt Simoniaci. Nihilominùs in parocho videtur mihi talis actus materia Simoniæ, nam licet non sit actus iurisdictionis, est tamen actus sui muneris, & officij spiritualis, & actus ille, vt ab illo exigitur, est spiritualis, saltem vt annexus Sacramento, ex necessitate, supposito Ecclesiæ præcepto. Vnde per se primò requiritur ad Matrimonium, quatenus Sacramentum est. Et in hoc est magna differentia inter parochum, & alios testes, nam in aliis, testimonium eorum propriè requiritur ratione contractus, vt de illo constet, & ideò ad summum tenentur ita se gerere, sicut alij testes in causis ecclesiasticis, de quibus an teneantur gratis ferre testimonium, vel illud etiam, sit materia Simoniæ, infrà dicemus. At verò parochi præsentia propria, & speciali ratione postulata videtur propter sanctitatem illius contractus, seu propter rationem Sacramenti, & ita ille ibi adest, vt minister Ecclesiasticus. Quapropter non immeritò illud potest nuncupari ecclesiasticum ministerium, ac subinde comprehendi sub generali regula cap. *Ad audientiam*, sæpe citati, & cap. *Consulere*, eod. quòd pro nulla ecclesiastica administratione licet pretium accipere. Denique cùm sufficere possit ad Matrimonium alius Sacerdos de licentia parochi, manifestum videtur non posse parochum, vel Episcopum illam licentiam vendere, vt ex dictis constat, & ex dicendis cap. sequent. magis patebit, ergo neque si ipse assistat, potest pro illa assistentia pretium accipere, quia si assistendo per alium non potest actum suum vendere, nec per se poterit. Pro nullo ergo actu huius pastoralis curæ, pretium accipere licitum est.

C. Ad audiẽtiam. Ca. Cõsulere.

CAPVT XX.

Vtrùm actus Ecclesiasticæ iurisdictionis pertinentis ad externum forum, sint materia simoniæ?

1. Nullũ actum iurisd. externi fori posse vendi sine Simonia. *D. Thomas. Anton. Syluest. Gloss. Cardin.*

De hac iurisdictione solet generalis regula cõstitui, nullum illius actum posse sine Simonia vendi, aut emi, ac subinde semper esse materiam Simoniæ. Hæc regula sumi potest ex D. Tho. q. 100. articulo 3. præsertim ad 3. & in 4. d. 25. qu. 3. art. 2. q. 2. præsertim ad 9. & ex aliis Theologis ibi, & Anto. Syluest. & aliis Thomistis locis sæpe citatis, Iuris etiam interpretes idẽ sentire videntur in c. *Videntes*, 1. q. 3. cum Glos. ibi, Cardinal. Alex. nu. 7. & sanct. Sixt. num. 6. Item in c. *Qui rectè*, 11. qu. 3. Verumtamen hæc vniuersalis regula licet fortasse vera sit, non est æquè certa in omnibus actibus huius iurisdictionis; quia licèt omnes, quatenus ab illa sunt, sint aliquo modo spirituales ex parte principij, non tamen omnes sunt æquè spirituales, vel in se spectati, vel in ordine ad proximum finem, ad quem referuntur, quidam enim videntur esse satis materiales, & immediatè ordinati ad finem politicum inter personas Ecclesiasticas, vt lites ciuiles, vel criminales inter eas dirimere, licentiam dare ad aliquem actum merè temporalem, & similia, ideóque non potest esse de omnibus his eadem certitudo. Propter hoc ergo operæ pretium duco magis in particulari de his actibus loqui, eorum varietatem distinguendo.

2. Qui sint actus, quibus iurisdictio confertur.

Primò ergo distinguere possumus actus, quibus ipsa iurisdictio confertur, ab actibus, quibus eadem iurisdictio administratur. Actus enim, quo iurisdictio Ecclesiastica alicui confertur, re vera est actus iurisdictionis. Duobus enim modis confertur hæc iurisdictio, scilicet, vel vt ordinaria, vel vt delegata; & cùm confertur vt ordinaria, semper datur ab aliquo superiori altiorem iurisdictionem habente, in virtute cuius potest aliis dignitatem conferre, cui talis iurisdictio coniuncta est. Sic enim à Summo Pontifice manat hæc iurisdictio ad Episcopos, vel alios Prælatos illam participantes; & interdum ab Episcopo potest alicui inferiori communicari. Potestas autem delegata ab eo conceditur, qui ordinariam habet, & in virtute illius committitur, & ita illa commissio actus ordinariæ iurisdictionis, meritò dici potest, iuxta l. *Imperium*, ff. de iurisd. omnium iudic. Solùm potest à priori membro excipi iurisdictio Summi Põtificis, quæ maximè ordinaria est, & non confertur

Leg. Imperium.

fertur ab alio homine habente iurisdictionem ordinariam, sed immediatè à Deo ipso. Hæc autem exceptio nihil obstat generalitati doctrinæ: tum quia loquimur de iurisdictione, quæ per homines dari potest; homines enim sunt, qui Simoniã committere possunt, non Deus, tum etiam quia in illa dignitate, eiusque iurisdictione electores Pontificis subeunt vicem eius, qui iurisdictionem confert & ita ex parte illorum potest illa iurisdictio esse materia Simoniæ, vt dicemus.

3 Qui sint actus, quibus iurisdictio exercetur.

Actus verò, quibus hæc iurisdictio administratur, sunt illi, qui ab illa prodeunt, & per quos exercetur, ac veluti executioni mandatur, versanturque circa externam gubernationem ecclesiasticam. Vnde distingui possunt in actus pertinentes ad directionem, & actus pertinentes ad executionem; sub prioribus continentur maximè præceptorum, seu legum lationes in ecclesiastico foro; sub posterioribus continentur omnes actus iudiciorum ecclesiasticorum, siue ciuilium, siue criminalium, & cæterorum, qui ad illos reducuntur. Vnde etiam duplices actus huius iurisdictionis distingui solent, quidam vocantur iurisdictionis voluntariæ, quia in eis non intercedit coactio, sed gratia, & ita fiunt, volente illo, cum quo exercentur, vt sunt dispensationes, priuilegia, facultatum concessiones, legitimationes, & similes; alij dicuntur iurisdictionis contentiosæ, vt qui ad iudicia ecclesiastica spectant; & inter hos quidam pertinent ad censuras imponendas, vel tollendas, qui plus habent de commodo animarum, & minus de strepitu iudicij externi, ideoque magis spirituales videntur; alij verò sunt magis externi, & politici, vt actus omnino forenses litium ciuilium, vel criminalium personarum ecclesiasticarum. Denique in his actibus cõsiderare possumus, vel iurisdictionem ipsam, aut facultatem, a qua ipsi actus procedunt (quam spiritualem esse supponimus) vel actus ab illa procedentes, priùs ergo dicemus de actibus, quibus ipsa iurisdictio communicatur, vel comparatur, quia etiam hi actus ad iurisdictionem pertinent, posteà de cæteris actibus.

4 Actus communicandi iurisdictionẽ spiritualem sunt mat. Simon. Ratio.

Dico ergo primò. Actus communicandi iurisdictionem spiritualem natura sua sunt materia Simoniæ, ita vt illos vendere, aut emere Simonia sit iuri diuino contraria. Hæc assertio certa, & cõmunis est, & meliùs patebit descendendo ad aliquos actus in particulari. Ratio verò generalis est, quia si huiusmodi actus vendãtur, vel emantur, venditur ipsa spiritualis iurisdictio, at vendere iurisdictionem ecclesiasticam manifestè est Simonia, nam & ipsa est supernaturalis, & supernaturaliter data, & ad spiritualem, ac supernaturalem finem per se primò ordinata, vt constat ex propria materia, ergo. Maior per se nota est, quia vendere actum, quo res traditur, nihil aliud est, quàm vendere rem traditam, & è conuerso non aliter venditur aliqua res, quàm vendendo elargitionem eius. Item actus, quo res traditur, non alia ratione æstimatur, nisi quia res ipsa æstimabilis est; vnde si vnum pretio æstimatur, ac venditur, etiam aliud. Declaratur præterea ex duplici modo suprà posito communicandi iurisdictionem hanc, vt ordinariam, & vt delegatam. Nam priori modo non datur, nisi conferendo aliquam dignitatem ecclesiasticam talem iurisdictionem habentem, vel si tantùm sit cura pastoralis, datur conferendo beneficium ecclesiasticum curatum habens talem iurisdictionem, seu curam, & solicitudinem, sed vendere has dignitates, ac beneficia Simonia est, vt paulo inferiùs dicemus generaliter de omnibus beneficijs Ecclesiasticis. Nam quoad hanc partem, tota doctrina de Simonia in Ecclesiasticis beneficijs maiorem rationem habet in beneficijs habentibus curam animarum, & Ecclesiasticam iurisdictionem, quàm in simplicibus, vt per se constat, ergo. Posteriori item modo, scilicet, per delegationem immediatè communicatur ipsa iurisdictio non cum aliqua dignitate, aut beneficio, sed proximè, & in se, ergo sicut iurisdictio illa æstimabilis pretio non est, ita neque illius commissio. Et vtraque pars huius rationis expresse traditur in cap. 1. 2. & 3. Ne Prælati vices suas. vbi Glos. & Doctores omnes in his conueniunt, & in cap. *Ad nostram*, de Simon. & in cap. *Licet*, de Pœnis. Et Summist. verb. *Simonia*, Syluest. q. 14. Tabien. n. 44. Angel. *Simonia*, 2. nu. 27. Nauar. d. c. 23. n. 111.

Ca. 1. 2. & 3. Glossa. Cap. *Ad nostram.* Ca. *Licet.* Syluest. Tabien. Angel. Nauar.

5 Episcopi Vicarius, & similes non possunt pretio cõstitui.

Atque hinc colligitur primò. Non posse Episcopi Vicarium pretio constitui, nec aliquem spiritualem iudicem, siue delegatum, siue ordinarium loco Episcopi, aut Capituli, vacante sede, prouideri, nec vicarium alicuius Ecclesiæ, etiam ad nutum amouibilem, nec capellanum, cui parochialis cura delegatur, pretio constitui, siue pretium detur ex parte eius, qui officium, seu iurisdictionem accipit, siue ex parte eius, qui illam communicat: quia quocumque modo id fiat, iurisdictio spiritualis emitur, ac venditur, ideoque Simonia committitur, vt probant allegata Iura, & rationes factæ ostendunt. Et specialiter probatur ex cap. *Ad nostram*, de Simon. ibi. *seu pro vicarijs assignandis. &c.* Est autem semper sermo de pretio, & de venditione, nam stipendium sustentationis numquam excluditur, vt in principio præmisimus. & constat ex vsu, & notant Glos. & Doctores in c. 1. & 2. Ne Prælati vices suas, & infrà circa tertiam diuisionem latiùs dicturi sumus.

Cap. *Ad nostram.*

Gloss.

6 Quo pacto clericatus cameræ, & auditoratius pretio dati possint.

Hic verò occurrebat difficultas ex vsu Romanæ Ecclesiæ, in qua vidimus vendi clericatum Cameræ, & auditoriatum Cameræ, quæ sunt munia constituta ad ecclesiasticam iurisdictionem exercendam vice Pontificis. Respondeo, duo in illis muneribus esse distinguenda, vnum est iurisdictio spiritualis, quæ auditori, vel clerico confertur, aliud est emolumentum temporale, quod ex administratione illius iurisdictionis eis prouenire solet. Primùm etiam ab ipso Pontifice vendi non potest sine Simonia, quia est contra ius diuinum: secundum autem per se, ac nudè spectatum vẽdibile est, vt constat, quia quid temporale est, & sumitur ex capit. vlt. Ne prælati vices suas. Vbi Abbas, & in capit. 1. eodem num. 2. & ibi alij, & Angel. *Simonia* 2. numero 25. Dico autem *per se, ac nudè spectatum*, quia vt coniunctum spirituali iuri, ac iurisdictioni tanquàm consequens ex illa vendi nõn potest, quia sic etiam ipsum spirituale antecedens venderetũr, iuxta caput. *Si quis obiecerit* prima quæstione tertia. Hoc autem posterius verum est de iure Ecclesiastico, non de diuino iure saltem respectu eius, qui potest illa disiungere, & vnum sine altero dare. Talis autem est Summus Pontifex, qui ex iusta causa potest se ab aliqua humana prohibitione eximere, & potest dare ius spirituale reseruando sibi emolumentum temporale, vel partem eius. Hoc ergo in illis officiis fecisse credimus. Nã quia emolumentum temporale magnum erat, partem eius sibi reseruauit, eámque simul à principio redimi voluit, & ita sine Simonia, aut venditione iurisdictionis spiritualis illud emolumentũ exigit in prædictis officiis cõferẽdis. Inferiores verò prælati nõ habẽt tantam potestatẽ, & ideò non extenditur hæc licentia, vt in sequentibus latiùs dicemus.

Cap. vlt. Abbas. Capit. 1. Angel.

C. Si quis.

Secundò

7. Non potest vendi ius eligendi ad dignitates.

Secundò sequitur ex dicta assertione, non posse vendi ius eligendi ad dignitates, aut ecclesiastica beneficia, neque ius confirmandi electionem, aut conferendi talia beneficia, aut instituendi in illis. Hoc certum est apud omnes, quia hoc ius aliquo modo spectat ad potestatem iurisdictionis spiritualis, vnde & tale ius in se spirituale est, & conferre illud, actus est iurisdictionis spiritualis, est ergo materia Simoniæ. Et confirmatur, quia tota ratio æstimationis in hoc iure est dignitas illa, seu beneficium, ad quod ordinatur electio, collatio, vel institutio, ergo si tale ius venditur est propter actum, & actus propter effectum, qui spiritualis est, ergo venditur id, quod spirituale est. Denique declaratur in singulis. Nam de electione id habetur ex c. *Matthæus*, de Simon. Et ibi notat Abbas, n.3. Ratione etiam patet, quia per electionem confertur spirituale ius, vt habetur ex c. vltim. de Transl. t. Episcopi. vbi dicitur vinculum spirituale, quod est inter Episcopum, & eius Ecclesiam, in electione initium sumere: quia nimirum electus incipit statim habere aliquod ius. Quod quidem esse ius in re sensit Glos. in c. *Quanto*, d. 63. quam sequitur Abbas in c. *Sacrosancta*, de elect. num. 4. & in cap. *Quanto*, de Iudic. nu. 6. & in cap. *Nobis*, de Iure patrim. num. 4. Alij autem volunt solùm acquirere ius ad ré non in re, de quo videri possunt multa apud Feli. in c. *Cùm Bertoldus*, de Sen. & re iudic. nu. 2. & 3. Nam ad præsens parum refert: quia qualecumque sit illud ius, spirituale est, & hoc sufficit, vt ius eligendi spirituale sit. Id prætereà euidens est in iure confirmandi, nam per confirmationem certissimum est, acquiri ius in re. Vnde in d. cap. vlt. de Translat. Episcopi, dicitur per confirmationem fore ratum spirituale coniugium Episcopi cum Ecclesia, & ideo (vt Glos. & Abb. locis allegatis dicunt) iam tunc non solùm habet ius quasi in habitu, sed habere etiam potest in vsu, & exercitio, iuxta caput *Transmissam*, de electi on. & ideò confirmatio actus est iurisdictionis spiritualis, & valdè proprius Prælatorum Ecclesiasticorum. Idémque manifestum est de iure conferendi, vel instituendi; nam hæc etiam sunt propria munera Prælatorum Ecclesiæ, nec possunt exerceri sine propriissima spirituali iurisdictione, ergo ius ad huiusmodi actiones propriè spirituale est, & materia Simoniæ. An verò idem sit de iure præsentandi, dicemus infrà tractando de iure patronatus; nam habet specialem rationem, quæ ad illud ius pertinet.

Ca. Matthæus. Abbas. Ratio conclusionis. Cap. vlt. Glossa. Abbas. Felinus. Glossa. Abbas.

8 Omnes actus iurisd. voluntariæ, quatenus ad effectum spiritualem ordinantur, materia sunt Simon. Cap. *Ad nostram*. Ca. *Cõsulere*. Ca. *Nemo*.

Dico secundò. Omnes actus iurisdictionis voluntariæ, quatenus ad effectum spiritualem ordinantur, materia sunt Simoniæ. Assertio est communiter recepta, quæ ita in generali proposita sufficienter probatur ex cap. *Ad nostram*, & capit. *Consulere*, & capit. *Nemo presbyterorum*, de Simonia. Melius tamen ostendetur quasi inductione, descendendo ad particulares actus huius iurisdictionis, quales sunt dispensationes votorum, relaxationes iuramentorum, & dispensationes in legibus Ecclesiasticis, irregularitate, impedimentis matrimonij, & similibus. De quibus constat apud omnes, esse materiam Simoniæ. D. Th. cum aliis in 4. d. 25. Idem D. Tho. d. q. 100. art. 3. ad 3. & ibi Caiet. & alij, Sot. q. 6. art. 2. ad 3. Anton. d. c. 5. §. 17. Angel. *Simonia*, 3. n. 45. Syluest. q. 9. Redoan. 1. part. ca. 21. nu. 12. & cap. 29. nu. 16. §. *Item pro vsu*, notant alij Doctores, in cap. *Nemo*, 2. de Simon. & c. *Cum ab omni*, de vit. & honest. cleric. Sumitúrque ex eisdem Iuribus, & ex aliis sæpè citatis: & c. *Ad nostram*, de Simon. Vel propter generalem prohibitionem accipiendi aliquid pro ecclesiasticis functionibus, inter quas omnes istæ dispensationes meritò computantur; vel à simili, & à fortiori, quia si pro sententiis, absolutionibus, & similibus non est pretium accipiendum, multò minùs pro his dispensationibus. Denique in Concilio Tridentino, sessione 24. cap. 5. de Reform. de dispensationibus in matrimoniis, gratis esse dandas, dicitur, idem de dispensationibus in legibus. Ecclesiasticis dicitur sessione 25. c. 18. de Reform. Ratio verò est, quia hæ dispensationes sunt actus supernaturalis potestatis iurisdictionis, vt constat, nam actus dispensandi actus est iurisdictionis, vt in tractatu de Legibus ostendimus, & infrà in tractat. de Voto: Et cùm eiusdem iurisdictionis sit dispensare, & legem ferre, sicut potestas legislatiua ecclesiastica supernaturalis est, ita etiam potestas dispensandi in talibus legibus. Et idem à fortiori est de potestate dispensandi in his, quæ attingunt aliquo modo ius diuinum, vt in votis, iuramentis, &c. Ergo omnes hi actus supernaturales sunt ex parte principij, nec minùs spirituales sunt ex parte finis, quia tollunt vincula, quæ conscientiam ligant, & soluunt, non solùm in terra, sed etiam in cœlis, ac denique ad spiritualem salutem de se, & quasi intrinsecè ordinantur. Ergo in hoc actus optimè cadit sententia Christi: *Gratis accepistis, gratis date.*

9.

Accedit alia ratio, quia in dispensationibus seruanda est æquitas iustitiæ distributiuæ, vt pro ratione causæ detur, vel negetur dispensatio, qua æquitate sublata, eneruatur, & corrumpitur ecclesiastica disciplina; at si dispensationes vendantur, iustam distributionem nõ seruari morali consecutione necessarium est. Nam eo ipso, quòd per dispensationem lucrum quæritur, ille dispensatur, qui plus confert; ille autem, qui pauper est, indispensatus recedit, etiamsi æqualem, vel forrasse maiorem dispensationis causam habeat. Vnde confirmatur, quia vel dispensatio petitur ex causa legitima, & tunc suo iure debita est; & ita immeritò pretium postulatur: vel non habet legitimam causam; & sic turpiter, & iniustè venditur. Sed hæ rationes procedunt etiam in Legibus ciuilibus earúmque dispensationibus. At ibi solùm ostendunt talem abusum esse contra iustitiam legalem, vel distributiuam, non verò esse Simoniam, vt ex suprà dictis constat. In præsenti verò materia, cùm alioqui sit apta ad Simoniã, vt ostensum est, optimè declarant grauitatem sacrilegij in tali materia, quia cum grauissimo detrimento animarum, & ecclesiasticæ gubernationis coniunctum est. Atque hinc etiam constat, idem dicendum esse de quacumque licentia in materia spirituali, vt sunt litteræ dimissoriæ, pro quibus sine dubio pretium accipere non licet, vt patet ex Concilio Tridentino, sessione vigesima prima, capite primo de Reformatione, vbi etiam sponte oblata accipere prohibet: idémque est de priuilegiis, & similibus fauoribus, & gratiis, quæ vel dispensationes quædam sunt, vel illas virtute continent, vel eandem rationem habent. An verò idem dicendum sit de licentiis, vel facultatibus, quæ licet per spiritualem potestatem dentur, in materia merè politica versantur, paulò inferiùs declarabo.

Conc. Trid.

10. Difficultas circa stylum Romanæ curiæ.

Contrà hanc tamen assertionem obiici solet stylus Romanæ curiæ, & legatorum Pontificis, qui habet, vt ad obtinendas dispensationes necessarium sit, aliquam pecuniam persoluere. Dicunt aliqui, huiusmodi pecuniam non dari pro dispensatione,

ſatione, ſed pro reſcriptis, & teſtimoniis tanquam neceſſaria ſtipendia officialium, qui in his laborant. At hoc non honeſtat actionem, tum quia conſtat ex vſu, præter omnia ſtipendia officialium, maiorem lucri partem cedere in vtilitatem diſpenſantis, tum etiam quia etiam pro chartis, teſtimonialibus litteris, & ſigillo prohibitum eſt aliquid accipere etiam ipſis notariis, & officialibus in cap. 1. de Simon. & in capit. *Sicut Epiſcopum* 1. quæſt. 2. & in Tridentino ſeſſione 21. cap. 1. de Reformatione. Vnde Nauarrus Conſ. 2. de Simon. reprobat in hac parte ſimilem cóſuetudinem Romanam accipiendi vnum aureum pro ſubſcriptione vel regiſtratione Datarij, vel pro ſuſpenſione ſigilli. Et licèt dicta iura, atque etiam Nauarr. loquantur de literis teſtimonialibus, aut bullis in collatione ordinum, aut beneficiorum, tamen eadem ratio eſſe videtur de diſpenſationibus, quæ non minùs gratis conferendæ ſunt, quàm ordines, aut beneficia. Auget præfereà difficultatem, quia quo difficilior eſt diſpenſatio, eo maior pecuniæ quantitas pro ea poſtulatur, vt pro diſpenſatione in ſecundo gradu matrimonij, quàm in quarto, & ſic de aliis, cùm tamen reſcripta in teſtimonium talium diſpenſationum tradenda eiuſdem ſint laboris, & oneris, ergo videtur augeri pretium ſolùm propter reſpectum ad rem ſpiritualem, quod Simoniacum eſt.

Capit. 1. *Ca. Sicut.* *Conc. Trid.* *Nauar.*

11. Enodatur.

Ad hoc reſpondetur primò, quòd licet exigere pretium pro diſpenſatione ſit Simonia contra diuinum ius, in quo non poteſt Pontifex diſpenſare, tamen exigere aliquid in ſuſtentationem, & ad ſuſtinenda onera ſtatus diſpenſantis non eſt contra ius diuinum, vt infra generaliter dicetur, neque in præſenti materia diſpenſationum inuenitur eſſe contra ius eccleſiaſticum. Nam in hac ſpecie nulla talis prohibitio in illo reperitur. Et licet daretur talis prohibitio, Summus Pontifex, qui eſt ſupra tale ius, poſſet ea, quæ ad ſuum ſtatum pertinent ordinare, prout ſibi videbitur expedire. Ita ergo ſi in curia aliquid in diſpenſationum expeditione pro ipſo Pontifice poſtulatur, non eſt venditio gratiæ, ſed ſuſtentatio perſonæ, vel onerum illius ſtatus. Secundò dicimus, meritò potuiſſe Pontifices imponere hoc onus, & quaſi tributum ad ſuam ſuſtentationem neceſſarium potius in diſpenſationibus, quam in aliis gratiis, quia diſpenſationes odioſæ ſunt, & oportet, eas oneroſas reddere petentibus, ne facilitas obtinendi, maiorem licentiam tribuat eas importunè petendi; fiunt autem illis oneroſæ, ſi abſque ſumptibus, & pecunia illas obtinere non poſſint. Et hac ratione fieri etiam potuit, vt quò difficilior eſt diſpenſatio, vt rarior etiam ſit, maius pecuniæ onus habeat annexum.

12.

Tertiò. Sæpè id, quod ſolui præcipitur, non applicatur Pontifici, vel eius officialibus, ſed ad aliquod pium opus: & tunc ratio impoſitionis eſſe poteſt, quia non datur abſoluta diſpenſatio, ſed commutatio vnius operis in aliud. Quod maximè habet locum in votorum diſpenſatione. Item aliquando id imponitur in pœnam alicuius prioris delicti, vt ſi diſpenſatio eſt in irregularitate contracta ex delicto, commutatur in aliam pœnam pecuniariam, quam poteſt etiam Pontifex ſuæ cameræ applicare. Et ſic etiam in diſpenſationibus, in affinitatibus, vel impedimentis contractis per illicitam copulam. Quartò etiam pro officialibus, & expenſis eorum, & laboribus in ſcribendo, expediendo, &c. poteſt licitè aliquid exigi, quia hoc non eſt per ſe malum, vt conſtat, neque in hac ſpecie inuenitur prohibitum. Nam Iura, quæ loquuntur de ordinibus, & beneficijs nō videntur extendenda ad hæc omnia, tum quia non eſt in omnibus illis eadem ratio. Tum etiam quia illa iura ſunt potiùs odioſa, quàm fauorabilia. Præterquam quod licet eſſet talis prohibitio canonica per conſuetudinem Romanam, vidente, & conſentiente Pontifice, eſſet derogata. Vnde etiā in conceſſione indulgentiarum, quæ ſpiritualior eſt (vt ſic dicam) non cenſetur eſſe prohibitum officialibus pro ſuo labore in inſtrumentis conficiendis aliquid accipere.

Dubitari ergo non debet, quin talis conſuetudo per tot Pontifices non ſolùm & timoratos, ſed ſæpe etiam ſanctiſſimos, & doctiſſimos tolerata, & approbata libera ſit ab omni labe Simoniæ, & ab omni crimine, vt latè confirmat, plura ad hoc allegans Redoanus 1. p. de Simon. cap. 21. n. 4. & ſequentibus. Et animaduerti poteſt Concilium Trident. in allegatis locis, & præſertim in ſeſſion. 22. c. 5. de Reform. vbi agens de diſpenſationibus, quæ in Romana curia conceduntur, ait: *Ea verò, quæ gratioſè conceduntur: ſuum non ſortiantur effectum, niſi priùs ab eiſdem* (id eſt ab Epiſcopis) *tanquam delegatis Apoſtolicis ſummariè tantum, & extraiudicialiter cognoſcantur.* In quibus verbis ſupponit, alias eſſe diſpenſationes quæ non gratioſè conceduntur, quas non ſolùm tacitè approbat, ſed etiam permittit, vt ſuum ſtatim ſortiantur effectum. Dicuntur autem non gratioſæ, non quia vendantur, abſit, ſed quia non ſine onere aliquo, vel in commutationem, vel in pœnam, vel in ſubſidium ſuſtentationis conceduntur. Aliæ verò, quæ ſine vllo tali onere conceduntur, (quæ ſunt etiam quamplurimæ) dicuntur gratioſæ. Et fortaſſe quando in aliquibus alijs locis citatis diſponit Concilium, vt aliquæ diſpenſationes gratis concedantur, de hoc modo gratioſo loquitur, qui non tantùm proprium pretium, ſed etiam hoc genus oneris excludat; nam prohibitio pretij tam vniuerſalis eſt, tamque diuina, vt eius particularis admonitio non videretur neceſſaria.

13. Cóſuetudinem Curiæ Romanæ liberam eſſe à Simonia. *Redoan.* *Conc. Trid.*

14. Nō poſſunt Epiſcopi aliquid exigere etiam prædictis titulis. *Nauar.* *Tabien.* *Vgolin.*

Quapropter veriſſimam exiſtimo illorum auctorum ſententiam, qui docent, non poſſe Epiſcopos etiam prædictis titulis aliquid exigere in diſpenſando in his caſibus, qui ad ipſos pertinent; quod tenet Nauar. Conſ. 18. de Pœnit. & remiſ. Tabu. verb. *Simonia*, numer. 49. Vgolin. Tabien. 1. cap. 52. num. 5. in fin. Probant autem, quia id eſt prohibitum iure communi, quatenus ſpiritualia purè, & ſine pacto, & modo, dari præcipiuntur, cap. vlt. de Pact. cum ſimilibus, & quia non poteſt cum onere dari, quod ex iure communi gratis dandum eſt; cui iuri communi Eccleſiaſtico omnes Epiſcopi ſubijciuntur, Pontifice ſolo excepto. Quæ principia, & iura latè Nauar. vrget. Ponderari verò poteſt decretum Concilij Trident. ſeſ. 25. cap. 18 de Reform. Vbi generaliter agens de diſpenſationibus eccleſiaſticis inter alia diſponit, *Vt gratis* ad quoſcunque diſpenſatio pertinebit, præſtetur, aliterque facta diſpenſatio ſubreptitia cenſeatur. Nam vt dicebam, illud *gratis* non videtur tantùm excludere pretium, ſed etiam onus, & grauamen pecuniæ, quocumque titulo fiat. Hoc autem maximè verum habet, quando tale onus imponitur, vt cedat in vtilitatem diſpenſantis titulo ſuſtentationis, nam hoc præcipuè videtur voluiſſe prohibere Concilium. Et eſt valde neceſſarium, ne illo titulo detur occaſio multiplicandi iniuſtas diſpenſationes, quod maximè videntur voluiſſe vitare Concilium, vt ex principio illus cap. conſtat. Item hoc præcipuè habet locum, quando Epiſcopi habent aliunde ſufficientes redditus ad ſuum ſtatum, & eius onera

Cap. vlt.

Conc. Trid.

onera sustentanda, vt sunt maximè in Hispania, & regulariter in alijs Ecclesiæ prouincijs.

15. Hæc onera nō facilè debent imponi pro stipēdiis officialium.

Et ob easdem causas non facilè permitti debet, vt pro salarijs, aut stipendijs officialium talia onera imponantur. Quia Episcopi tenentur suos habere officiales, & illis ex suis redditibus conuenientia stipendia tribuere, vt sentit Sot. dicta q. 6. art. 1. Nam cùm hi Prælati ratione muneris teneantur ad hos actus præstandos, tenentur etiam ad omnia, quæ moraliter ad illos necessaria sunt, vnde propter illa omnia redditus conuenientes recipiunt. Vnde si aliquod lucrum ex dispensationibus illis tribuant officialibus, ipsi virtute accipiunt in suum commodum, & incommoda, quæ Concilium vitare voluit, non euitant. In hoc tamen existimo, multum posse valere consuetudinem, præsertim cum in hoc speciali casu nihil sit in Iure statutum, vt dixi. Addo præterea quod licet hæc vera sint, non est prohibitum Episcopis, quin per modum commutationis possint dispensando, onus alicuius eleemosynæ imponere, maximè quando dispensant in votis, & in obseruatione festi, & similibus, quia non tenentur puram dispensationem dare, sed possunt commutationem miscere, & eadem ratione si dispensatio supponat culpam, possunt illam punire præcipiendo eleemosynam, vt tamen ab omni Simoniæ labe, & illius specie abstineant, non sibi, sed pijs operibus talem pecuniam applicare debent & optimè facient, si eorum liberam dispositionem eisdem cum quibus dispensant, vel si necesse sit, alijs fidelibus ministris committant.

16. Actus iurisd. ecclesiasticæ etiam contētiosæ, sunt materiæ Simoniæ.

Dico 3. Actus iurisdictionis ecclesiasticæ, etiam contentiosæ, & inuoluntariæ, materia sunt Simoniæ, ad quam vitandam gratis exerceri debent. Ita docent omnes auctores allegati in præced. assert. numerantque primò actus visitandi iuxta cap. 1. & 2. de Censi. in 6. & Concil. Trident. sess. 24. capit. 3. de Refor. Quibus locis victualia, seu consuetæ procurationes ad sustentationem permittuntur, de quibus etiam statutum est in cap. *Cum venerabilis*, & cap. *Procurationes*, de Censibus. Secundò numeratur actus ecclesiastici iudicij vsque ad sententiæ prolationem. Ita sumitur ex Diuo Thoma in locis citatis cum Theologis in eisdem locis, præsertim Richardo 4. dicta 25. articulo 2. quæstione 3. ad 5. Anton. dicto §. 17. Syluestro qu. 10. Angel. *Simonia*, 3. numer. 28. Tabien. numer. 47. Nauarro in comment. de Dat. & accept. seu in Extrauag. *Ab ipso* not. 9. numer. 19. *Glossis*, & doctoribus in capit. *Vendentes*, 1. quæstione 3. Idem Hostien. & Abbas in cap. *Tua nos*. de Simon. vbi etiam Felinus numero 4. referens etiam Abb. in c. *Cum ab omni*, de Vit. & honest. Clericorum, Redoanus 2. part. capit. 30. numer. 13. & seq. Et sumitur ex dicto cap. *Cum ab omni*, vt ibi latè per Panor. & ex d.c. *Vendentes*, ibi. *Vendentes in templo sunt, qui hoc, quod quibusdam iure competit, ad præmium largiuntur*, & ex c. *Nemo Presbyterorum*, de Simon. vbi dicitur, Simoniam esse aliquem reconciliare, vel testimonium reconciliationis ei dare non gratis, & ex c. *Ad aures*, eodem, vbi est sermo de absolutione à censura, quæ pars est iudicij. Denique ex generali prohibitione c. *Ad audientiam*, nam iudicia eccles. facere inter ecclesiastica ministeria computatur, nō ergo licet illa vendere, licebit tamen stipendium sustentationis accipere, quo tit. honestari solent aliquæ contributiones quæ dari solent ecclesiasticis iudicibus, & sportulæ vocantur, de quibus videri potest Panor. in d. ca. *Cum ab omni*, n. 9. & 10. Addunt verò prędicti doctores ferè omnes non tantùm iudicem, sed etiam testem Simoniam committere vendendo testimonium suum in spirituali iudicio. Sed hoc examinabimus infrà tractando de his, qui Simoniam committunt. Tertius actus est censura ligare, vel absoluere, quanquam hæc etiam sub iudicijs comprehenduntur. Et de absolutione iam suprà dictum est capit. præced. de censura verò id colligitur ex cap. 2. de Simon. Et ibi à Doctoribus notatur, in vniuersum ligare aliquem per potestatem ecclesiasticam, vel punire, si pretio fiat, Simoniam committi. Ad quod etiam facit d. cap. *Nemo presbyterorum*. Ratio denique vniuersalis est, quia in his omnibus actibus exercetur supernaturalis potestas à Deo gratis data ad gubernandam Ecclesiam suam, ac proinde gratis exerceri debet ex vi suæ institutionis, & naturæ, ergo si pretio vendatur, Simonia committitur, ergo in omnibus his actibus inuenitur Simoniæ materia. Vnde non videtur hæc Simonia tantùm esse, quia prohibita, (licèt re vera per Ecclesiam prohibita sit) sed etiam natura sua, & ex vi talis materiæ.

Cap.1. & 2. Conc. Trid. Cap. Cū venerabilis. Cap. Procuration. D. Thom. Rich. Anton. Syluest. Angel. Tabien. Nauar. Gloss. Host. Abbas. Redo. Cap. Cum ab omni. Panor. Cap. Nemo. Cap. Ad aures. Cap. Ad audientiam. Panor. Cap. 2. Cap. Nemo.

17. An prædicta sint etiam intelligēda de actu procedente à potestate eccle siast. qui tamen versatur circa materiam politicam.

Sed circa hanc, & præcedentem assertionem superest dubium, an locum habeant, etiam quando actus iurisdictionis, licèt ab ecclesiastica potestate procedant, circa materiam politicam, & merè humanam versantur. In quo in primis suppono, sermonem esse de potestate Ecclesiastica formaliter; contingit enim, Prælatos Ecclesiæ habere propriam, & directam iurisdictionem temporalem, vt habet Pontifex in suo temporali territorio, & reguo, & habent multi Episcopi in aliquibus locis, quæ iurisdictio, vt est in illis, potest denominari ecclesiastica, sicut temporalia bona Ecclesiæ spiritualia vocantur. Nihilominùs tamen certum est, actus illius iurisdictionis, etiam vt exercentur per iudicem ecclesiasticum, non esse materiam Simoniæ, quia semper manent merè temporales. Et ita docent communiter Canonistæ in cap. 2. Ne prælati vices suas. Debent ergo assertiones positæ intelligi de actibus procedentibus ab ecclesiastica potestate propria, & spirituali. Deinde hi actus sæpè versantur in materia purè spirituali, vt patet quoad priores actus in dispensationibus votorum, & legum ecclesiasticarum, & similibus; & in posterioribus actibus in censuris ferendis, & tollendis, in beneficialibus causis, & matrimonialibus, vel in his, quæ ad fidem pertinent, & similibus. Et in his nullum est dubium, quia actus sunt omnino spirituales tam ex parte principij, quàm ex parte materiæ, & finis.

18. Expendūtur alij actus, qui proximè versantur in materia temporali.

Possunt autem per spiritualem potestatem exerceri quidam actus, qui videntur merè politici, & humani, quia proximè versantur in materia temporali & humana. Vt in actibus iurisdictionis voluntariæ esse videntur licentia studendi, vel humanis literis, & philosophiæ, vel etiam iuri Canonico, aut Theologiæ, quia hoc studium actus naturalis, & vendibilis est, & proximè ordinatur tantùm ad commoditatem humanam. Idémque censeri potest de licentia docendi. Item legitimatio, verbi gratia; solùm spectata quatenus per eam tollitur quædam inhabilitas ad temporales honores, & commoda, & similia. In actibus verò iurisdictionis non voluntariæ videntur huiusmodi esse causæ merè ciuiles inter clericos de bonis temporalibus vel de criminibus aut iniuriis. De his ergo actibus censent aliqui, natura sua non esse materiam Simoniæ, quia merè humani & politici sunt. Nec sufficere putant, quod à iurisdictione ecclesiastica procedant, quia licèt hæc potestas in se spiritualis sit, simul est eminenter politica, & temporalis, & ideo quando sub hac tantùm ratione operatur,

tatur, non est ex natura rei Simonia vendere actus eius: sed poterit esse Simonia, quia ab Ecclesia prohibita. Et huic sententiæ fauet Innoc. in cap. 2. de Magist. quatenus dicit, non esse Simoniam, sed turpe lucrum vendere licentiam studendi, quo sequitur Angel. ver. *Magister*, n. 15.

Innoc. Angel.

19. Resoluitur omnes illos actus quatenus procedūt à potestate esse materiā Simoniæ. Gloss.

Sed nihilominus probabiliùs videtur, omnes hos actus, quatenus a potestate spirituali procedunt, esse veram materiam Simoniæ ex vi iuris diuini. Quod sentit Glossa prima in cap 2. Ne prælati vices suas, dicens, vbicunque Episcopus gratis facere aliquid debet ratione sui officij Simoniā committere, si aliquid exigat. *Maximè* (inquit) *cum iurisdictio sit spiritualis.* Vbi per illam particulam *Maximè*, non potest fieri comparatio ad actus, qui procedunt à iurisdictione temporali, cum in eis Simonia locum non habeat, vt dictum est proximè, & latiùs suprà capit. 8. Sensus ergo esse videtur, vel ob hāc maximè causam ibi interuenire Simoniam, quòd iurisdictio, à qua illi actus procedunt, est spiritualis; vel tunc maximè committi Simoniā, quando actus ex vi obiecti, & materiæ est spiritualis. Vtroque autem modo infertur assertio posita. Nam si potissima ratio Simoniæ in tali materia est habitudo ad talem iurisdictionem, omnes actus ab illa procedentes erunt materia Simoniæ, quia in omnibus illa potissima ratio inuenitur. Si verò actus spirituales ex obiecto dicuntur maximè esse materia huius Simoniæ, etiam alij actus eiusdem muneris, & potestatis licet non habeant materiam ita spiritualem, erunt materia Simoniæ, etsi non tam grauis, nec tam præcipua. Et hoc posteriori modo intelligunt illic Glossam Abb. Aretin. & alij, qui consequenter in hanc sententiam descendunt. Et eandem supponere videntur Ioann. Andr. Anani. & Cardin. in capite secundo de Magist. & Turrecr. & Præposit. in cap. *De quibusdam*, 37. distinctione, dicentes, esse Simoniam aliquid exigere pro licentia studendi, nam hæc licentia proximè non versatur circa materiam spiritualem.

Abbas. Aretin. Ioan. And. Anani. Cardin. Turrecr.

20. Ratio assertionis.

Ratio verò generalis est, qui vsus iurisdictionis spiritualis formaliter, ac per se spiritualis est. Nec refert, quòd interdum materia proxima actus videatur politica aut temporalis, quia consideranda est, prout cadit sub talem spiritualem potestatem, sic enim non cadit, nisi vt ordinata ad spiritualem finem, & ad illum aliquomodo conducens, & vt sic iam est spiritualis, & ita actus spiritualis efficitur, non solùm ex parte principij, sed etiam ex parte finis. Atque hac ratione quodlibet iudicium inter clericos spirituale censendum est, quia licet sit de crimine communi laicis, & clericis, vel de bonis temporalibus, semper causa illa tractanda est modo ecclesiastico, in quo semper habetur ratio clericalis decentiæ, ac dignitatis. Vbi obiter notandum est, hæc iudicia semper esse à potestate ecclesiastica formaliter, licet conueniant clericis ratione suæ immunitatis, quia hæc immunitas non est ex potestate ciuili, vt hæretici volunt, vel eorum fautores, sed est ex Ecclesiastica potestate, & à diuino iure ducit originem, & ideò semper illi actus sunt à supernaturali potestate elicitiuè (vt sic dicam) & ex relatione ad finem spiritualis boni totius Ecclesiæ, & maximè ecclesiastici status, semper sunt actus spirituales, ac subinde materia Simoniæ.

CAPVT XXI.

Vtrum labor, & defatigatio corporalis in operibus spiritualibus, sit materia Simoniæ, aut vendi possit licitè: idémque de obligatione ad talia opera interrogatur.

1. Quæst. hæc non solùm de Sacramētis, sed etiam de aliis actibus procedit.

QVæstio hæc tractari solet maximè de actibus Sacramentorum, habet tamen eandem rationem in omnibus actibus externis, qui licet ex fine, & principio spirituales sint, nihilominus eorum spiritualitas (vt sic dicam) adhæret operi corporali, quod habet annexum vel laborem, & defatigationem corporis, vel aliquam incommoditatem, quatenus homo pro illo tempore, quo spiritualibus occupatur actionibus, non potest suis lucris, vel corporalibus commodis intendere. De omnibus ergo operibus hactenus tractatis potest cum proportione quæstio hæc ventilari, & ideo in hunc locum illam reseruauimus. Et ita generatim opiniones, & auctores referemus, etiamsi ipsi interdum in particulari de Sacramentis, vel diuinis officiis, aliisve similibus operibus loquantur.

2. 1. Sententia asserens licitum esse pretium accipere. Adrian. Altisi.

Prima ergo sententia est pro huiusmodi labore licitum esse pretium accipere, etiam si actio, cui adiungitur, sit intimè necessaria ad sacrum ministerium. Ita tenet Adrian. Quodlib. 9. articulo 1. in resolut lit. O. Refert Altisiod. 3. p. q. penult. de Simon. alij referunt libro tertio, tractatu 21. capite 2. in Codice autem Parisiensi satis antiquo, quo vtor, tractatus de Simonia est 27. & in eo non inuenio hoc expressè assertum; potest autem sumi à simili ex capite tertio, quæstione secunda, quatenus ibi ait, pro doctrina non posse pretium accipi, posse tamen pro labore, & addit comparationem ad alia spiritualia. Et ita videtur allegari ab Adrian. & eodem modo posset referri Alens. 2. part. quæstione 167. m. 4. articulo 1. quæst. 4. in fine, cùm idem dixisset de scientia, subdit, *Atque idem est pro celebratione Missarum, & similibus.* Expressiùs id tradit Mai. ibi quæstione prima in fine §. *Hactenus.* Inclinat ex parte Richard. articulo 3. qu. 2. ad 1. & 8. licèt non de Sacramentis, sed de consecratione Ecclesiæ, & celebratione Missarum loquatur, sentiens in quæst. 3. contrarium de Sacramentis, quæ vix possunt conciliari. Pro eadem sententia refertur Armach. li. 10. cap. 10. Ex iuris etiam peritis multi hanc sententiam docuerunt, Glos. in capit. *Significatum*, de Præb. ver. *Itaque.* Item Glos. 1. in capit. *Suam*, de Simon. quæ solùm dicit, posse celebrantem Missam accipere aliquid in sustentationem, vel posse locare operas suas; nec plus videtur prior Glossa intendere, licèt dicat, posse recipi aliquid pro labore. Et idem ferè habet Gloss. in cap. vlt. 21. q. 2. & sequitur Panorm. dicto c. *Significatum*, numer. 8. & ibi alij, & Præposit. in cap. *Iudices*, 1. q. 1. Iul. Clar dicens esse communem ver. *Simonia*, n. 2. Angel. ver. *Simonia*, 2. num. 6. & refert pro illa Innoc. & Hostiens. in capit. *Quoniam.* Ne Præla. vit. su.

Alens. Bonauent. Mai. Richard. Armach. Gloss. Panor. Iul. Cla. Angel. Innocent. Hostiens.

3. Fundamentū propositæ sententiæ.

Ratio fundamentalis huius sententiæ esse debet, quia actio illa secundùm se, & labor corporalis, qui ex illa nascitur, vel incōmoditas eundi, & redeūdi, vel ibi assistendi cum mora temporis necessaria, & moraliter, & physicè est pretio æstimabilis, & non amittit suum valorem propter coniunctionem cum re, seu conditione spirituali tali operi adiuncta, ergo illa vt sic spectata non est materia Simoniæ, ac subinde vendere illam præcisè secundùm illum valorem nullo modo augendo pretium intuitu spiritualitatis, nullam habet rationem Simoniæ. Secundò quia illi labori ex natura rei debetur stipendium, seu merces, vnde in Concilio Agathen.

Agathen. capit. 36. dicitur clericis reddenda esse stipendia, *Sanctis laboribus debita secundùm seruitij sui debitum*, cap. vlt. 21. quæst. 2. Non debetur autem stipendium ratione spiritualis ministerij, vt spirituale est, sed vt in eo corpus laborat, & occupatur, ergo hæc duo rectè distingui possunt in tali opere in ordine ad recompensationem : ergo etiam in ordine ad pretiū, & mercedem. Responderi potest, illud stipendium, de quo Concilium loquitur, non dari vt pretium operis, sed in sustentationem debitam, iuxta illud Lucæ 10. *Edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt, dignus est enim operarius mercede sua.*

Cap. vlt.

Luc. 10.

4.

Sed contra hoc argumentor tertiò. Quia hoc stipendiū sustentationis nihil differt à pretio operis, & laboris materialiter spectati; vnde in Scriptura ita appellatur, vt patet ex eisdem verbis Lucæ allegatis, & 1. Timo: 5. *dignus est operarius mercede sua.* Nam merces propriè significat pretium operis. Matt. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Vnde Paul. 1. Corinth. 9. comparat illud stipendio militis, quod re vera pretium est. Denique Numero 18. expressè vocatur *pretium pro ministerio in sanctuario.* Et à signo confirmari potest, quia in eo attenditur proportio, & commensuratio operis, ac laboris cum stipendio. Nam idcirco non datur tantùm stipendium recitanti Missam, vel officium mortuorum, sicut canenti, nec audienti vnam confessionem, sicut audienti per totum diem, nec sicut concionanti, ergo signum est, æstimari laborem, & corporale opus, & cū proportione retribui; hoc autem est esse pretium, vel explicetur, in quo hæc distinguātur. Quartò licitum est simplici sacerdoti locare operas suas pro ministerio spirituali, sed in locatione id, quod datur pro opere, habet veram rationem pretij, vt ex natura illius contractus constat, & ex lege 2. ff. Locati, & Institut. Codice in principio, eo. ergo licitum est, vendere tales operas materialiter spectatas. Maior constat ex vsu communi Ecclesiæ, & ita in ipso Euangelio distinguitur mercenarius à pastore, dicitur autem mercenarius, qui mercede conducitur. Vnde in dicto capit. vlt. 21. quæstion. 2. isti clerici mercenarij *conductitij* appellantur. Dices, In illo contractu non accipi pretium pro operibus, sed pro obligatione seruiendi. Sed hoc non satisfacit, tum quia hæc obligatio in omni pretio pro opere interuenit, solúmque differt, quòd sit ad longum, vel breue tempus, vel ad vnum, aut plures actus, quæ differētia valdè accidentaria est: tum etiā quia ipsa obligatio veluti habet speciem à termino, vnde non est digna pretio, quatenus ordinatur ad ministeriū spirituale, vt spirituale est, sic enim posset vltra omne pretium æstimari, ergo spectatur solū vt obligatio ad opus laboriosum, & corporale, ergo etiam ipsum opus potest immediatè hoc modo spectari, & æstimari condigno pretio.

1. Tim. 5.

Matt. 20.

1. Cor. 9.

Num. 18.

Leg. 2.

Cap. vlt.

Secunda sententia in hoc puncto est, laborem intrinsecè adiunctum sacro ministerio, vel spirituali muneri non posse pretio æstimari, neque vendi, secùs verò esse de accidentario labore, de quo nulla est controuersia, vt infrà videbimus. Pro hac sententia videtur esse D. Thom. in 4. distin. 25. q. 3. art. 2. quæst. 2. in corpore, & ad 4. & 5. Et Quodlib. 8. artic. 11. quatenus his locis ait, absolutè non licere vendere hos actus, nec locare tales operas, quamuis liceat sustentationē accipere. Et quamuis in 2. 2. q. 100. art. 2. solùm dixerit, *crimen Simoniæ esse, accipere pecuniam pro spirituali Sacramentorum gratia*; & art. 3. dixerit, *vendere quod est spirituale in his actibus, Simoniam esse*, nihilominùs in eodem sensu videtur locutus, nam sub illo spirituali cōprehendit totum actum, prout in re ipsa spiritualis est, & ideo solùm excepit id, quod datur per modum sustentationis. Atque ita intelligunt, & sequuntur Caietanus ibi Sotus lib. 9. quæst. 6. articul. 1. Latè idem disputant, & docent Duran. 4. d. 25. q. 3. n. 10. & Palud. q. 5. quamuis Paludano non placeant rationes Durandi, de quo statim. Tenet etiam Gabr. Lect. 28. in Canon. litt. C. & Abulens. 3. Reg. 14 quæst. 9. Syluest. ver. *Simonia*, quæst. 9. ibi Reg. 5. Victor. suprà numer. 29. Et eā sequuntur Innoc. & Hostien. in capit. 3. Ne Prælati vices suas. Idem Hostiens. & Anchard. in dicto cap.. *Significatum.* Idem tenuit Abb. emendans, vel declarans priorem sententiam in c. *Suam*, num. 4. & in capit. *Cum sit Romana*, numer. 2. de Sim. Vbi Zabarel. Annani. Ioan. Andr. & alij.

5. 2. sententia affirmans laborem intrinsecè adiunctum rei spirituali nō posse vendi, secus verò laborem accidentariū. D. Thom.

Caietan. Sot. Durand. Palud.

Gabr. Abul. Syluest. Victor. Hostiens. Anchar. Abbas. Zabar. Anton. Ioan. Andr.

Probat Durandus hanc sententiam, quia labor operis etiam in corporalibus actionibus non venditur, nec emitur, nec est dignus alia æstimatione, quàm ipsum opus, sed in his ministeriis spiritualibus opera ipsa non possunt vendi, nec pretio æstimari, ergo nec labor illis annexus. Maior patet; tum quia ex parte vendentis operas suas, parū refert labor ad valorem operis; nam æque potest illud vendere. Tum quia est æquè vtile ementi, siue cum labore illud faciat, siue sine illo. Sicut suprà dicebamus, aduocatum posse recipere pretium pro consilio, siue illud cum labore det, siue magna cū facilitate. Tum etiam quia ex parte ementis labor etiam non addit æstimationem, quia illi nullā vtilitatem affert, si opus ab ipso emptum æqualiter fiat, parū enim mea interest, quod Scriptor laboret in scribendo, vel summa facilitate præscriptū opus perficiat. Minor autem supponitur vt clara ex supradictis, quia si opera possent vendi, etiam Sacramenta vendi possent. Hæc tamen ratio in superficie spectata videtur falsum assumere; quia corporalis labor sine dubio videtur pretio æstimabilis, nam est aliquid temporale, cuius dominium est in laborāte. Item quia aliàs nec pro labore accidentario ad ministerium Sacramentorum liceret pretium accipere; consequens autem est contra omnes auctores, etiam secundæ sententiæ, vt videbimus. Sed fortasse Durandus non hunc sensum intendit, sed alium, qui explicandus est, quia ad punctum quæstionis intelligendum confert.

6. Probatur hæc opinio ex Durando.

Distinguendū ergo est de labore operis, nā quidam est ex parte ipsius operis secundum se spectati quasi ex obiecto, alius est tantùm ex parte subiecti, nam idem opus laboriosius est personæ debili, vel non assuetæ, quā forti, & exercitatæ, vt patet in itineratione, fossione terræ, & similibus. Labor ergo, qui merè nascitur ex parte subiecti, non auget valorem, vel æstimationem operis, & hoc ad summum probat discursus Durandi. Sicut è cōuerso facilitas operandi proueniens ex perfectione subiecti non minuit valorem operis, cæteris paribus. Imò etiam apud Deum non minuit meritum, nec satisfactionem, cæteris etiam paribus, vt ex propria materia constat. Item merces non possunt cariùs vendi per se loquendo, solùm quia vendens cariùs illas emit, quàm alius, nisi per se spectatæ talem habeant æstimationem. Idem ergo est de labore adiuncto, solùm ex conditione operantis. Et ita fatemur, hunc laborem in præsenti materia non posse vendi. At verò quando labor operis per se illi adiungitur natura sua, quasi ex vi obiecti, & intrinseco modo, qui attendi debet per comparationem ad ordinariam hominum conditionē,

7. Discrimen inter laborē qui datur ex parte operis per se spectati, & illum qui datur ex parte subiecti.

& diſpoſitionem, tunc labor multum facit ad operis æſtimationem; & ideo in operibus corporalibus per ſe loquendo vendi cenſetur, vt ex cõmuni hominũ æſtimatione, & vulgari loquendi modo conſtat. Sic enim idem eſſe cenſetur vendere operas, & vendere laborem. Item in hoc labore comprehenditur diuturnitas operis, & moleſtia, & defatigatio, quàm ſecũ affert, at hæ conditiones conducunt ad æſtimationem operis, licèt nõ ſint adæquata ratio illius. Neque contra hoc probant aliquid conſiderationes Durandi, nam ſi conſideretur labor ex parte locantium operas ſuas, ipſi maximè intendunt vendere laborem ſuum, quia ſine dubio eſt pretio dignus, quando opus ipſum per ſe illud requirit. Quòd ſi interdum minuatur hic labor ex induſtria, vel extraordinaria diſpoſitione laborantis, illud eſt per accidens, & ideo non tenetur operãs minuere pretium, quia non minuitur valor operis; nam hic valor penſatur ex cõmuni æſtimatione, quæ attenditur ſecundũ id, quòd per ſe, ac regulariter cõtingit; ſicut etiam è contrario non augetur pretium etiamſi labor per accidens creſcat ex defectu operantis. Ex parte autẽ ementis in primis parum refert, quòd labor, vt ſic, non afferat illi ſpecialem vtilitatẽ, ſatis enim eſt, quòd opus, cui labor per ſe adiungitur, in eius vtilitatẽ cedat, nam pretium datur pro opere, quod æſtimatur, vt per ſe habet talem conditionem. Deinde ſatis eſt, quòd ille labor de ſe eſt pretio æſtimabilis, & quòd operans non vult illum aſſumere niſi pro pretio, & quòd ita paciſcitur cum emente, nam hoc eſt ſatis, vt emens teneatur ſoluere pretium, ſiue inde reportet vtilitatem, ſiue non, quod etiam in omni opere verum eſt: & ideo multa opera iuſtè venduntur à laborantibus, quæ non ſunt vtilia ementibus, ſed propter alios fines illa emunt.

8. *Duran. ratio confirmatur.*

Ex hac verò generali doctrina morali, quæ ſine dubio vera eſt; cõcludit optimè ratio, quam Durãdus intendit. Nam ex diſcurſu facto concluditur, opus, & laborem dictum non eſſe æſtimabilia duplici pretio, ſed vno, & eodem, vel nullo. Vnde conſequenter fit, in præſenti materia non eſſe diſtinguendum inter opus, quo fit Sacramentum, & laborem per ſe, & intrinſecè illi adiunctum; nam hæc duo etiam in operibus profanis non ſunt æſtimabilia diſtinctis pretiis, ſed totum illud eſt vnum opus talibus conditionibus affectum, quòd omnibus ſpectatis tali pretio cõmuniter æſtimatur. Vnde fit, quòd ſi opus non ſit pretio æſtimabile, nec labor hic per ſe illi adiũctus ſit æſtimabilis pretio; nam labor non æſtimatur per ſe, ſed in ipſo opere, vt ſic dicã, quatenus reddit illud magis, vel minùs æſtimabile. Si autem opus ſit extra ordinem rerũ pretio æſtimabilium, labor etiam illi per ſe coniũctus non poterit illud reddere magis, vel minus æſtimabile, & conſequenter nec labor ipſe per ſe poterit pretio æſtimari, quia per ſe non habet valorem. Quòd ſi Durand. in hoc ſenſu dixit laborẽ non vendi, nec emi ſcilicet per ſe, & ſeparatim ab opere laborioſo, rectè dixit, dummodo non neget, laborem intrinſecum, eſſe conditionem, ex qua magna ex parte ſumitur valor corporalis operis. Sicut proprietas, & virtus alicuius lapidis, aut herbæ reddit illã rem dignam tanto valore, licet non poſſit per ſe æſtimari diſtincto pretio ab ipſo lapide, vel alio ſubiecto, cui inhæret. Vnde ſi contingeret, eſſe lapidem, qui ratione ſuæ ſubſtantiæ eſſet inæſtimabilis pretio, licet haberet talem virtutem, & proprietatem ſibi naturaliter coniunctam, non poſſet pretio æſtimari, quia impoſſibile eſt, æſtimare virtutem ſine lapide. Ita ergo eſt de opere, & labore illi per ſe coniuncto. Eſt autem in ſuperioribus oſtenſum, opus ipſum ſacrum, etiã ſi phyſicè videatur habere aliquid materiale, totũ eſſe inuendibile, quia totum re vera ſpirituale, & à principio ſpirituali procedit, & ad finem ſpiritualem tendit, ergo idem dicendum eſt de labore talis operi.

9. *Qui diſtinguunt in operibus ſacris inter opus, & laborem, aſſerentes opus eſſe inuendibile, laborem verò vendibilem, pugnãtia dicunt.* *Durant. Caiet. Sot.*

Quapropter, qui diſtinguunt in operibus ſacris inter opus, & laborem, & fatentur opus eſſe inuẽdibile, laborem autem vendibilem, repugnantia dicunt, quia labor non eſt vendibilis, niſi cum opere, ſeu ratione operis, nec opus fit vendibile ratione laboris, ſi ratione ſuæ ſubſtantiæ (vt ſic dicam) inuendibile ſit. Et hoc videtur voluiſſe Durandum, quòd mihi maximè probatur, & idem intendit Caietanus, cum ait, laborem, qui in concione, celebratione, & ſimilibus actionibus ſacris per ſe interuenit, partem eſſe ipſiuſmet actionis, & ideo non magis poſſe vendi, quàm ipſam actionem. Et Soto ſimiliter dixit, hunc laborem eſſe de ſubſtantia Sacramenti verbi gratia, vel ſimilis operis, & ideo inuendibilem eſſe. Quoad hãc ergo principalem partẽ veriſſima eſt ſecunda ſententia, & prædicto modo ſufficienter probatur. Eſtque optima confirmatio Durãdi ab incommodo. Nã ſi labor hic ſpiritualis miniſterij vendi poſſet, profecto & ipſum miniſterium vendi poſſet, & ita poſſet honeſtari omnis Simonia in his actionibus; tam vendibilia quæ ferè eſſent hæc opera ſacra, ſicut quælibet alia corporalia; omnia enim ſunt vendibilia maximè ratione laboris. Et ſicut in his vendi non poteſt ſpiritualis vtilitas, ita neq; in aliis miniſteriis vendi poteſt ſpecialis vtilitas, quæ vel ex induſtria conducentis operarios, vel aliunde illi prouenit, ſed ſolùm materiale opus, prout communiter æſtimatur. Denique hic locum habet regula Vrbani, in capit. *Siquis obiecerit* 1. quæſt. 3. *Qui horum alterum vendiderit, ſine quo nec alterum prouenit, neutrum inuenditum derelinquit.* Quam regulam oſtendimus ſupra habere locum in his, quæ vel ita connexa ſunt, vt vel corporale per ſe ſequatur ex ſpirituali, illudque ſupponat, vel ita ſint concomitanter ſe habentia, vt vnum ſit intimè adiunctum alteri in ſuo eſſe origine, & fine; ita verò ſe habet hic labor intrinſecus ad hæc opera, & miniſteria ſacra, vt declaratum eſt. Et ita induci poſſunt omnia Iura, quibus pro his miniſteriis pretiũ accipi prohibetur, omnia enim fruſtra eſſent, ſi prædictum laborem vendere liceret. Quocirca cũ hæ rationes, & Iura vniuerſalia ſint, nõ poſſunt probabili aliqua ratione, vel conſideratione limitari ad Sacramenta (quod Richar. fecit dicta q. 3.) quia licet Sacramenta ſint ſacratiora, & in eis cõmiſſa Simonia grauior ſit, nihilominùs alia etiã miniſteria ſacra ſimpliciter ſunt ſpiritualia, & in hoc æqualia, quod ſimpliciter inuendibilia ſunt, & ideo de omnibus quoad hanc partem eodem modo eſt loquendum.

Vrban. Papa. C. Siquis.

Richar.

Neque contra hanc partem vrgent argumenta primæ ſententiæ. Nã primum de æſtimatione corporalis laboris æquè procedit de ipſomet opere, ac de eius labore, de ipſo autem opere dici non poteſt vendi poſſe, aut pretio æſtimari, vt ſuprà oſtenſum eſt. Dico ergo totum illud opus cum toto ſuo intrinſeco labore, & conditionibus omnibus, quas per ſe habet adiunctas, factũ eſſe inæſtimabile pretio per eleuationem ad ſpiritualem ordinem, & intimam coniunctionẽ cum ratione Sacramenti aut alterius ſacri miniſterij. Vnde cõſequenter dicitur, ſacros miniſtros, eo ipſo quòd ſe ſe talibus

miniſteriis

ministeriis dicarunt, assumpsisse onus ministrandi gratis, & non vendendi tales operas, aut labores. Neq; propterea deterioris conditionis fiunt, tum quia Diuino cultui dicantur, & Deo consecrant operas suas; tum etiam quia non priuantur mercede sua, quæ non sit pretium laboris, sed stipendium personæ, vt bene ibidem ac secundùm rationem responsum est. In tertia verò ratione petitur differentia inter pretium, & stipendium, de qua infra circa quartã diuisionem dicturi sumus ex professo. Nũc satis sit dicere, quòd pretium spectatur per commensurationem ad valorem, & æstimationem, operis, seu laboris, quòd repugnat sanctitati operis, ac ministerij sacri: stipendium autem sustentationis cõsideratur in ordine ad personam, quatenus sustentatione indiget, quam acquirere non potest, dum aliis in spiritualibus inseruit, & ideo ab illis ex iustitia debetur sustentatio ratione talis ministerij, saltem vt cõditionis necessariæ ad talem obligationẽ. Et in hoc sensu vocatur hoc stipendiũ merces in testimoniis ibi allegatis secũdum quandam æquiparationem, vel analogiam, vel certe quia nomen mercedis abstrahit à propria ratione pretij temporalis, & de quolibet præmio ex iustitia debito dicitur, quomodo vita æterna merces appellatur. Et ideo hoc stipendium interdum in Euangelio vocatur cibus, quia datur in sustentationem, interdum merces, quia debetur ex iustitia. Pretiũ autẽ non appellatur in nouo Testamento; in illo autem loco Numerorũ aliqui putãt, legendũ esse mercedẽ non pretium, & ita vertunt Septuaginta, & sequuntur Sanct. Pag. & Oleaster. Et ita posset exponi nomen pretij. Vel etiã dici potest, ibi sermonem esse de Leuitis, quorũ ministerium erat merè corporale, vt excubias facere, custodire, & deferre tabernaculum, & ideo eis magis accõmodatur ratio pretij. Quod significat Abul. ibi q. 30. & 31. Alia verò, quæ in eadẽ, & quarta ratione petuntur, pertinent ad labores, vel conditiones accidentarias sacris ministeriis, de quibus dicendum superest.

Discrimen assignatur inter pretiũ, & stipendiũ.

Num. 18.

Septuag. Sanct. Pag. Oleaster.

Abulens.

11. *An labor accidentarius sit materia Simoniæ.*

Quòd ergo spectat ad alteram partem de labore accidentario, fatentur auctores posterioris sententiæ, illum non esse materiam Simoniæ, sed posse pretio æstimari. Immò multi existimãt, & verisimiliter credi potest, auctores primæ sententiæ nihil aliud intendisse. Vt autem verus sensus, & ratio huius partis intelligatur, aduerto, aliter sumi ab his auctoribus laborem per accidens, quàm à nobis sumptus fuerit in alia simili distinctione præmissa. Vocant enim laborem per accidens, non laborem, qui ex parte subiecti, seu personæ operantis coniungitur cum ipsomet intrinseco opere Sacramenti, sed laborem, qui nascitur ex alio opere, qui per accidens coniungitur cum opere Sacramenti. Qui duo labores accidentarij adeo distinguuntur mea sententia, vt pro priori non magis liceat accipere pretium, quàm pro ipso opere Sacramenti; pro posteriori autem liceat. Declaratur exemplis, nam si sacerdos propter tarditatem suam, vel senectutem nimium fatigatur, dicendo Missam, aut ministrando Sacramentũ, labor talis personæ accidentarius planè est tali ministerio, vt constat, & nihilominùs non potest pro illo exigere pretiũ, quia in nullo opere talis labor est dignus pretio distincto ab opere ipso, vt ostensũ est. Si ergo propter opus ipsum non potest exigi pretium, etiam nec propter laborem huiusmodi accipi poterit: nam si cõsideretur ille labor, vt est à tali opere, non est magis vendibilis, quàm ipsum opus, si verò spectetur, vt est ex dispositione operantis, sic est per accidens, respectu petentis opus, & ideo non potest alias cogi ad emendum, vel soluendum illum, quia non est causa illius. At verò si sacerdos cogatur agere iter vnius leucæ, vel expectare duas horas, vt sacrum faciat, ille labor est accidentarius ministerio sacro, non est coniunctus illi ex parte operantis, sed ratione alterius operis, vel occupationis, aut otij, quod per accidens adiungitur ad ministerium sacrum ex parte petentis sacrum ministerium. Et tunc manifestum est, pro tali labore posse pretium postulari, quia re vera accipitur pro opere distincto à ministerio sacro, & ita in vniuersum verum est, in tantum accipi posse pretium pro hoc labore accidentario, in quantum accipi etiam potest pro illo opere accidentario, cui per se coniungitur.

Sed adhuc superest à nobis explicandum, quis labor sit per se adiũctus ministerio sacro, vt omnis alius, qui præter illum adhibetur, accidentarius iudicandus sit. Aliqui enim videntur exponere laborem per se, tantùm esse illum, qui intrinsecè coniungitur operi sacro, vt est in Sacramentis, quoad substantiam eorum prolatio formæ cum lotione, vnctione, vel alia simili actione intrinseca Sacramento, quoad reliqua Sacramentalia, vel sacra ministeria cum proportione. Omnia verò alia opera antecedentia vel consequentia ad hæc intrinseca putant esse per accidens, & vendi posse, ac pretio æstimari, etiam si alioqui moraliter, & humano modo loquendo, necessaria sint ad tale ministerium. Vt verbi gratia ad concionandum opus est, vt antecedat studium, non est tamen intrinsecum concioni, dicunt ergo posse pretio æstimari. Item post laborem concionis sequitur tanta corporis lassitudo, vt per multas horas laborari non possit in aliis rebus, & commodis humanis; est ergo illud accidentarium incommodum pretio æstimabile. Imò cum exhortatio ipsa spiritualis, quæ per concionem fit, possit lenta actione, & ferè sine labore fieri, totus ille labor & fatigatio corporis, quæ adhibetur in feruore concionis cum magna vocis contentione, dicetur etiam per accidens, & ideo posse in pactum deduci. Sicut cantores Ecclesiæ vendunt suos labores, quia illa vocum contentio, & harmonia non erat per se necessaria ad diuina officia, sed per accidens adiungitur.

12. Quis labor dicatur per se adiunctus ministerio sacro. Aliquorum opinio.

In contrarium autem est, quia si hanc regulam amplectamur, multa pacta in his ministeriis spiritualibus approbanda erunt, quæ contra vsum Ecclesiæ & contra bonos mores esse videntur; nam aperitur via ad vendenda multis modis hæc sacra ministeria. Nam in primis poterit sacerdos, qui Missam canit præter stipendiũ sustẽtationis debitũ ratione Missæ, suum laborem, & fatigationem vendere, quia etiã ille labor est per accidens ad illud ministerium sacrum, sine illo enim fieret. Prætera, poterit etiam pretium exigi pro labore eundi ad Ecclesiam verbi gratia, quia ille antecedit, & non est per se coniunctus cum actione sacra; pro re autem corporali secundum se pretio æstimabili, quæ antecedit ad rem spiritualem, etiam si ad illam moraliter necessaria sit, iustum pretium accipi potest, vt suprà de rebus sacratis dictum est. Et ita quando illud iter est longum, omnes concedunt posse pretio compensari, idem ergo erit, licèt sit breue, quia licet necessarium, non est per se connexum cũ sacro ministerio. Nec refert, quòd breue illud iter paruæ æstimationis sit, tum quia hic loquimur in rigore, & seruata proportione; tum etiam quia licet in vno actu sit

13. Oppugnatur.

paruæ æstimationis, in multis erit magnę, & ita pro multis repetitis actionibus, vt Missis, &c. poterit aliquod pretium consideratione dignum postulari. Atque ad hunc modum possunt multæ circunstantiæ antecedentes, vel consequentes ad opus sacrum considerari, quæ secundum se sunt æstimabiles pretio, & non sunt intrinsecæ ipsi ministerio, licet alioqui ex aliis rationibus humanis necessariæ sint ad tale opus.

14. Vera sententia exponitur, & explicatur, pro quo labore non posset accipi pretium.

Quapropter dicendum videtur, non solas operas, & labores, quibus intrinsecè quasi componitur actus ipse spiritualis, sed etiam quæ per se necessariæ sunt ad tale ministerium sacrum, prout ab hominibus moraliter exerceri potest, non debere, nec posse pretio æstimari. Hoc mihi probāt posteriores rationes, quæ possunt amplius confirmari, Quia alias licet iudex ecclesiasticus non posset pro sententia, vel actu iudiciali pretium sumere, posset pro studio, pro labore videndi processum, audiendi partes extra iudicium, & similia multa, quæ ad illud munus necessaria sunt: & ita possent iustificari omnia dona, & præmia temporalia, quæ isti iudices acciperent. Similiter visitatores Episcoporum pro labore itineris possent pretium accipere, & pro labore studendi, vel legendi, quem sæpè adhibere necessarium est. Et ita de aliis, quæ sunt aliena ab vsu Ecclesiæ; nam pro his ministeriis concedit Ecclesia stipendium sustentationis conueniens, & proportionatū, pensatis omnibus necessariis operibus ad tale ministerium; pretium autem pro actionibus necessariis postulare, alienū est ab vsu Ecclesiæ. Et ratio à priori est, tū quia illa omnia, quatenus per se necessaria sunt ad tale ministerium, veluti componūt vnum opus morale, quod totum sacrum est, & vt tale est tractandū: tùm etiam quia omnes illæ actiones, prout fiunt in Ecclesia, non habent æstimationem, nec vtilitatem, nisi ratione operis spiritualis, seu ministerij ecclesiastici, ad quod ordinantur, & ideo si illa pretio fierent, ministerium ipsum venderetur.

15. Quis labor censendus est esse per accidens.

Illi ergo labores censendi sunt per accidēs adiūctis his ministeriis sacris, qui non ex vi ministerij per se, ac moraliter expetuntur; sed tantùm in casu, ratione circunstantiarum, personarum, aut locorum. Et in his tantùm ponunt exempla Caiet. Sot. & alij auctores, vt sunt agere iter vnius leucæ ad dicendum sacrum, quando id non est coniunctum officio, aut beneficio expectare quotidie per horam, vel aliud tēpus ad celebrandū, vel dicere Missam statis horis, vel in certis locis, & ad hoc obligari, & similia. Huiusmodi ergo extraordinarij labores vendi possunt, seu locari, & de illis intelligenda est secunda pars posterioris sententiæ, quā sequimur, & explicamus. At verò studere pro cōcione non censeo esse laborem accidentariū, nec vendibilem, nisi quis promitteret extraordinariū studium, vel quid simile, studiū autem debitæ præparationis ad concionandum tam sacrum reputādum est, sicut ipsa concio, totum enim ordinatur, vt homo fiat aptum Spiritus sancti instrumentum, ad munus illud. Et maiori ratione labor qui adhibetur in ipso actu concionis, licet magnus videatur, quia est per se coniunctus cū ipsa actione sacra, prout moraliter fit, nec mutat eius naturam, quod in vna persona sit maior, vel minor iuxta diuersos modos concionandi, nā hoc accidentarium est ex parte operantis, non alterius, & ideo nō potest in moralem considerationē, aut æstimationem adduci. Et eadem ratione non censeo sacerdotem canentem Missam posse aliquid vendere de labore illius Missæ, siue sit ratione cantus, siue ratione temporis, aut moræ, quia tota illa actio prout ita fit, est sacra, & totus ille labor est quasi pars illius. Alias Diacono, & Subdiacono ex officio ministranti semper liceret vendere suas operas, quia illud ministerium moraliter non fit sine cantu, & aliis similibus laboribus. Nec in hoc æquiparandi sunt hi sacri ministri cantoribus conductis ad ornandum Diuinum officium suis vocibus, aut aliis musicis instrumentis. Nam illi re vera per se non exercent actionem spiritualem, neque in rigore officium diuinum recitant ex vi illius ministerij, & ideo non solùm pro labore; sed pro tota illa actione pretium accipere possunt. Secus verò est de clericis in Ecclesia præbendatis ad ministerium chori; nam illi pro suo cantu, & opera non possunt pretium accipere, quia spiritualia exercent, quæ intrinsecè illam operam, & laborem requirunt. Et ideo licèt fortasse teneantur multū vigilare, vel media nocte surgere &cæt. non possunt hos labores vendere, licèt stipendia sua possint accipere. In his ergo omnibus laboribus, etiāsi magni, & corporales esse videantur, habet locū stipendium sustentationis, non pretium.

16. An possit accipi pretium pro obligatione exercendi spirit.

Tandē petitur in vltima ratione pro priori sententia facta, An pro obligatione ad hæc spiritualia facienda possit pretium accipi? Communiter enim dici videtur hoc esse licitum, quia obligatio quid distinctum est ab actu spirituali, ad quem fit, & per accidens se habet ad illum; estque æstimabilis pretio, etiamsi actus, ad quem ordinantur, non sit pretio æstimabilis: ergo potest vendi, nec propterea venditur actus spiritualis. Cōfirmatur exēplo vsuræ, nā licet pro mutuo nihil accipi possit, pro obligatione ad mutuandū potest aliquid exigi, quia est pretio æstimabilis, & per accidens ad ipsum mutuum. Confirmatur 2. ex vsu, nam sacerdos locat operas suas ad ministrandū Sacramenta, & alia spiritualia in aliqua Ecclesia, per quam locationem obligatur, & ratione illius obligationis aliquid recipit per proprium pactum. Locatio autem venditioni æquiualet, Instit. de Locat. l. 2. ff. Locat. Et hoc tantum modo videntur honestari legata, & anniuersaria, per quæ obligantur capitula, seu conuentus Ecclesiarum ad certa officia, vel sacrificia singulis annis facienda pro certo pretio, vt infra capit. 38. videbimus.

Instit. de Loca. L. 2.

17. Resolutio quæstionis.

Sed nihilominus dicendum est, pro obligatione ad spiritualia, vt talia sunt, non posse accipi pretium, licet possit accipi subsidium sustentationis, pro obligatione autem ad spiritualia, prout includunt aliqua corporalia onera, quæ sunt per accidens ad ipsa spiritualia secundū se spectata, posse accipi proprium pretiū. Hæc videtur esse mens omnium Auctorum in hac materia, vt aperte explicuit Abbas in capite *Significatum* de Præben. numer. octauo, & Caietanus verb. *Simonia*, regul. 5. vbi ait, non esse licitum locare operas spirituales secundum se, licere tamen ratione corporalium, quæ per accidens adiunguntur; nam idem est locare operas, quod obligare se ad tales operas propter certum pretium. Et eodem modo loquitur Innoc. in d. c. *Significatum*, & in c. 3. Ne Prælati vices suas. Et prima pars declaratur ex ratione supra facta, adiuncta doctrina D. Tho. in d. q. 100. ar. 4. ad 1. vbi ait, temporalia annecti spiritualibus tanquàm fini, & ideo quamuis liceat vendere temporalia, *ordo* (inquit) *ad spiritualia, sed venditione cadere non debet.* Ergo obligatio spectata solùm secundū ordinem ad spirituale ministerium vendi non potest. Item quia si illa obligatio sic spectata

Abbas. *Caiet.* *Innoc.* *D. Thom.*

spectata venderetur, spirituale ministerium venderetur, vel vt res vendita, vel vt ratio venditionis, neutro autem modo vendi potest, aliàs appretiaretur res ex sola spiritualitate, quod est Simoniacū, vt sæpè dictum est. Neque cōtra hoc procedit prima ratio dubitandi, quia obligatio vt præcise respicit spirituale, est illi annexa, & ab illo accipit æstimationem suā, & ideo vt sic vendi nō potest, sed alio altiori modo rependi debet, scilicet per subsidium sustentationis, vt in secunda parte assertionis dicitur, quæ noua probatione non eget.

17. Probatur posterior pars assertionis.

Vltima verò pars de accidentariis oneribus rectè probatur ex vsu, & exemplo mutui, & ex dictis in superioribus. Nam sicut labores, ita & incommoda, & onera accidentaria pretio æstimari possunt, in his autē obligationibus interueniunt multa huiusmodi onera, vt perpetuò manendi in tali loco, expectare talē vel talem horam, priuari aliis commodis, & occupationibus, vt possit quis esse paratus semper ad tale ministerium, obligatio ergo, per quā similia onera inducuntur, compensari potest iusto pretio intuitu illorū, licet non possit pretium augeri, eo quod ad spirituale ministeriū hæc omnia ordinentur. Sed siquid ampliùs necessarium sit, recipiendum est titulo sustentationis, non pretij. Et ita existimo, anniuersaria, & similes dotationes perpetuas multo meliùs honestari hoc titulo sustentationis, quàm locationum operum, etiam pro accidentalibus oneribus, quæ sunt per accidens, in re autem perpetua magis considerandum est id, quod est per se; vt est sustentatio, vt in dicto cap. 38. dicemus.

CAPVT XXII.

Vtrùm omissio spiritualium actuum sit materia Simoniæ?

1. Ratio dubitandi.

RAtio dubitandi est, quia omissio non est aliquid supernaturale, nec per potestatem spiritualem fit, sed per meram voluntatem, vnde dici non potest spiritualis ratione principij, & consequenter nec ratione finis, quia omissio per se nō confert ad spiritualem salutem. Secundò Christus Dominus solùm dixit *Gratis accepistis, gratis date.* Per quæ verba, vt suprà tetigi, in rigore non præcepit dare, sed sub conditione, si detur, vt gratis detur, ergo qui non dat, quocunque modo non det, siue gratis, siue pretio, non facit contra illud præceptum, ergo neque qui omittit propter pretium Simoniam committet, nam ille solùm non dat. Et confirmatur, quia præceptum illud Christi resoluitur in negatiuum, Ne vendatis ea, quæ gratis accepistis, sed per solā omissionem non peccatur contra præceptum negatiuum; nam omissio opponitur tantùm affirmatiuo præcepto, ergo per omissionem non peccatur contra illud verbum Christi, & consequenter nec Simonia committitur. Tertiò si vendere omissionem actus spiritualis, esset Simonia, semper mala, siue actus, pro cuius omissione pecunia datur, futurus esset iustus, siue iniustus. Consequens est falsum: ergo Sequela patet, tum quia Simonia est intrinsecè mala, & ita semper est mala; tum etiam quia vendere actum spiritualem, semper est Simoniacum, & malum, siue actus sit malus, siue bonus, vt in iusta, vel iniusta absolutione, vel electione &c. ergo idem esset in omissione, si illa etiā esset materia Simoniæ. Minor autem, seu falsitas consequentis patet, quia ei, qui indignum electurus est, licitū est, dare pecuniam, vt ab electione abstineat, & ei, qui simoniacè ordinaturus est, ne ordinet, vt communiter doctores in cap. *Cum in Ecclesia*, de Simon. ergo.

2. Pars affirmatiua proponitur. Cap. Nemo.

In contrarium verò est, quia in Iure expressè dicitur, committi Simoniam omittendo, sicut cōmittendo, c. *Nemo presbyterorum*, de Simonia vbi prohibetur, ne pœnitētia detur, vel negetur pretio, & subditur, *Vtrumque enim Simoniacum est.* Dicūt aliqui, ibi latè accipi nomen Simoniæ. Sed contrà; quia non est verisimile, æquè proferri eandem vocem de duobus in eodē Iuris cōtextu, & vni propriè alteri tantū per metaphorā adaptari; nā determinatio cadens in plura, æqualiter ea determinat, argum. L. *Iam hoc iure*, ff. de vulg. & pupill. Præsertim cū verba legis tā absolutè prolata, cum proprietate sint intelligenda; alioqui eodem modo posset quis suo arbitratu interpretari omnia decreta, quæ actiones aliquas vt simoniacas dānant. Secundò, nā suprà dictum est, iustā, ac debitam absolutionem Sacramentalem negare pretio accepto, Simoniacum esse, quia negare absolutionem est actus clauium, quatenus clauis est potestas remittendi, & retinēdi peccata, claudēdi, & aperiēdi, nō enim potest aliter claudere, vel retinere quàm non absoluēdo: ergo idē erit de negatione absolutionis à censuris, & eadem ratione de cæteris similibus omissionibus. Tertiò licèt omissio physicè non sit aliquid reale, tamen est vera priuatio realis, quę proinde ad actionem reducitur, vt sentit Diuus Thom. 1. 2. q. 71. art. 6. explicans definitionem peccati, & potest habere eosdem effectus morales, quos habet actio, sic enim non minùs iniustus est, qui non defendit eum, qui occiditur, si ex officio teneatur, quā illum occidendo, vt sentit idem Diuus Tho. 1.2.q.72.ar. 6. & ideo omissio potest esse causa irregularitatis, sicut commissio, ergo eadem ratione poterit moraliter spiritualis reputari aliqua omissio, & esse Simoniæ materia.

L. Iā hoc iure. D. Thom. D. Thom.

3. 1. opinio negans circa solam omissionem posse committi Simoniam. Adrian. Innocent. Hostiens. Cap. Nemo.

Circa hoc variæ sunt opiniones. Prima absolutè negat circa solam omissionem posse committi veram Simoniam. Ita tenent Adrian. dicto Quodlib. 6. ar. 2. in principio, Innoc. dicto cap. *Nemo*, exponit *Simoniacus*, id est, per modum Simoniaci puniendus; loquitur autem tantùm de illo, qui pro pecunia celat delictum alterius. Et idem sequitur Hostiensis ibi. Fundari potest hæc sententia rationibus priori loco positis, & addi potest, aliqua poni in dicto capit. *Nemo*, quæ non possunt censeri materia propria Simoniæ, vt celare Episcopo peccatum alterius propter pecuniam, vel propter respectum consanguinitatis aut familiaritatis. Itē reconciliare indignum gratia, vel fauore. Item propter liuorem à reconciliatione dignū remouere. Hæc enim omnia non videntur esse propriæ Simoniæ, vel ex defectu materiæ, vt in celando delictum, vel ex defectu pretij, vt in gratia, fauore, liuore, & respectu consanguinitatis, ergo necessariò ille textus exponendus est de Simonia impropriè, ac latè sumpta. Quòd si ille textus non cogit, non est, cur dicamus in sola omisione propriam Simoniam committi.

4. 2. Opinio affirmās omissionem esse propriā materiam Simoniæ. D. Thom. Palud. Gabr. Syluest. Tabien. Angel. Anton. Sot. Glos. Panor. Felin.

Secunda sententia est, omisionem esse posse propriam Simoniæ materiam. Tenet Diuus Thomas 2.2. quæst. 100. articulo 3. ad 3. & in 4. dist. 25. quæst. 3. articulo 2. quæst. 2. ad 6. Palud. ibi q. 5. Supplem. Gabr. q. 2. ar. 1. not. 4. Syluest. verb. *Simonia.* q. 9. dicto 5. & 9. Tab. n. 46. Angel. *Simonia* 3. numer. 4 2. Anton. dicto cap. 5. §. 17. Et indicat etiam Soto d. q. 6. art. 2. ad 3. Et in hāc partem magis inclinat Glos. in d. ca. *Nemo* ver. *Cælent*, & ver. *Vtrumque.* Idem Panormit. ibi nu. 6. Significat Felin. & ibi frequentiùs alij doctores. Sequitur

Vgolin. Tabul. 1. cap. 40. §. 3. Et videtur hæc fuisse sententia Gratia. §. *Qui autem*, post cap. *Nullus Episcopus*. 124. 1. q. 1. vbi Glos. ita exponit, & sequitur. Quam ibi approbant Archid. Præposit. & Turrecer. Qui etiã id confirmant ex cap. *Sunt quidam*. Nã licèt solùm dicat Paschalis Papa, eos, qui sic delinquunt, *esse sacrilegos iudicandos*, tamen cum hoc sacrilegiũ in commutatione temporalis rei pro spirituali consistat, non potest aliud esse quàm Simonia. Posteaq; adducit ibi Gratian. per quinque capita vsque ad finem quæstionis, varias leges ciuiles, in quibus æquali pœna puniuntur similia crimina in iudicibus, vel aliis ministris secularibus quando in iustitia administranda corrumpuntur, siue agendo, siue omittendo delinquant; sumens inde argumentum, delictum esse eiusdem qualitatis, & rationis in materia temporali, & consequenter idem esse dicendum in materia spirituali. Multumque potest ad hoc confirmandũ iuuare regula Iuris Ciuilis 164. ff. de Regul. Iur. *qui non facit, quæ facere debet, videtur facere aduersus ea, quæ non facit.* significat enim, omissionem rei debitæ æquiparari commissioni, quòd etiam habetur in L. *In fraudem*, ff. Quæ in fraudem cred. & in multis aliis, quæ ibi notat Acurs. Nec enim refert, quòd physicè differant tanquàm actio, & carentia. Nam ea, quæ physicè distincta sunt, possunt moraliter æquipollere, & hoc est, quòd ad rationem peccati per se spectat.

Vgoli. Gratian. Glos. Archid. Præposit. Turre. Cap. Sunt quidam. Paschal. Papa. Gratian.

Regul. 154.

L. In fraudem. Acurs.

5. 2. Opinio affirmans vera iudicatur.

In hoc puncto hæc posterior sentẽtia mihi simpliciter vera videtur, quia non affirmat, quamcunque omissionem actus spiritualis esse materiã Simoniæ, sed solùm indefinitè, & generatim in sola omissione posse interdũ reperiri sufficientem materiam Simoniæ. Prior verò opinio, quia id absolutè, & in vniuersum negare videtur, admittẽda non est, licèt verũ sit, multas esse omissiones spiritualium actuum, quæ licèt vendantur, propria Simonia non committetur. Vt ergo explicemus quando hæc sit, vel non sit sufficiens materia Simoniæ, distinguamus in primis, aliud esse pretium dare, ne actus spiritualis indignè fiat; aliud esse dare, ne fiat, etiamsi iustè, & sanctè faciendus sit. Item de actione etiam dignè facienda distinguere oportet: nam interdum non est debita, & ideo licèt omittatur, nullum committetur peccatum per se loquendo, licet fortasse vendere, aut emere talem omissionem, inordinatum sit. Aliquando verò actio non solùm licita, sed etiam debita est, cuius proinde omissionem emere, aut vendere, est peccatum. Præterea inter omissiones has potest considerari alia varietas; nam quædam sunt merè priuationes aliquorum vsuum, virtutum, vel potestatum, quædam verò sunt morales quidam vsus alicuius potestatis spiritualis. Exempla priorum omissionũ sunt non orare, non audire Missam, & similes, posteriorum verò exempla sunt non absoluere pœnitentem dignè confessum, non absoluere à censura eum, qui iustè absolutionem petit, & similes. Inter quas hoc potest discrimen considerari, quod in prioribus non resultat ex illis effectus moralis præter ipsam omissionem, in posterioribus autem resultat aliquis effectus, qualis est perseuerãtia censuræ, vel damnatio alicuius, seu retentio peccatorum. Quòd si quis rectè consideret, solùm in actibus potestatis iurisdictionis spiritualis, seu in priuationibus eorum, inuenitur hoc genus omissionum. Et ratio est, quia potestas iurisdictionis data est ad soluendum, & ligandum; potestas autem ordinis de se tantùm datur ad operandum, cessatio autem ab opere non est propriè ab ipsa, sed à sola voluntate: sicut virtus, vel auxilium gratiæ datur ad actum supernaturalem, vel spiritualem, omissio autem talis actus non est à gratia, sed à sola voluntate: at respectu iurisdictionis ipsa negatio actus esse potest ab ipsa iurisdictione. Item possumus hic distinguere inter Simoniam de iure diuino, vel humano; nam fortasse interdum esse potest vnius modi in hac materia, aliquando verò alterius.

6. 1. Cõcl. Nõ est Simonia dare alicui pecuniã, vt abstineat ab actu spirit. quem iniustè sacrilegè, aut simoniacè facturus est.

Dico ergo primò, Non est Simonia dare alicui pecuniam, vt abstineat ab actu spirituali, quem iniustè, vel sacrilegè, aut Simoniacè facturus est. In hac conclusione videntur omnes conuenire. Et ratio est, quia hoc nec prohibitum inuenitur, nec est per se malum. Prior pars patet, quia in dicto capite *Nemo*, non est sermo de his omissionibus, sed de illis, quæ sunt contra honestatem, & obligationem, vt legenti facile constabit; & ex capite *Sunt quidam*. 125. prima quæstion. prima. Neque inuenitur alius Canon, qui de hac materia tractet, vt ibi Glossa notauit in §. antecedente. Altera verò pars constat, quia, qui dat pecuniam, in eo casu non intendit emere aliquid spirituale, sed solùm impedire, ne peccatum iniustitiæ, sacrilegij, vel Simoniæ fiat; at per se non est malum, immo bonum, impedire peccatum, etiã mediante pecunia, sicut precibus, vel minis. Item quia licitum est pecunia data, inuitare ad bonum, vt suprà dictum est, ergo etiam licet per pecuniam inducere ad non peccandum.

Cap. Nemo. Ca. Sunt quidam. Glos.

7. Opinio Canonistarum asserens in eo casu non dari Simoniam ex parte dantis, cõmitti tamen ex parte recipientis. *Abbas. Redoan. Vgolin.*

Dicunt autem Doctores Canonistæ, in eo casu non committi quidem Simoniam ex parte dantis, de quo procedit ratio facta, committi autẽ ex parte recipientis. Ita refert, & sequitur Abbas in cap. *Cum in Ecclesiæ* de Simon. n. 8. & sequitur Redoan. 1. part. cap. 8. n. 9. Contrarium verò etiam de recipiente tradit Vgolin. Tabula 1. capit. 42. §. agẽs in particulari de illo, qui accipit pecuniam, vt nõ eligat, vel ordinet Simoniace. Et ratio eius est, quia ille non intendit Simoniam committere, sed potiùs vitare, quando pretium accipit pro illa vitanda. Sed ratio non est vniuersalis; quid enim si accipiat pecuniam non pro vitanda actione Simoniaca, sed pro vitanda electione iniusta indigni, vel absolutione peccatoris indispositi, & publici; tunc enim potest abstinere ab vno sacrilegio, & nihilominùs aliunde Simoniam committere. Immo etiam in priori casu non repugnat, velle vnam Simoniam vitare, & aliã committere. Siquis enim pretium accipiat, ne Simoniacè alteri beneficium conferat, nihilominùs Simoniam cõmittit, & dum putat vnam vitare, in aliam relabitur. Eo vel maximè, quoniam ad Simoniam committendam non est necessarium habere formalem intentionem eius, sed satis est voluntariè facere contractum in materia Simoniaca.

8. Sententia Auctoris.

In hoc ergo puncto duo arbitror esse distinguẽda ex parte recipientis pecuniam. Vnum est, si pro pecunia abstineat tantùm à malitia illa, quam cogitabat, non verò ab actione ipsa, cui coniungenda erat malitia, vt si indignũ erat electurus, potest ob pecuniam vitare illam prauam circunstantiã, non tamen omittere electionem. Vel si in peccato erat celebraturus, potest pecunia induci, vt priùs confiteatur, & sic abstineat à sacrilegio, quanuis celebrationem non omittat. In hoc ergo casu formaliter loquimur, & dicimus, non committi Simoniam etiam ex parte recipientis, quicquid sit de iniustitia, vel turpi lucro, de quo aliàs. Probatur, quia tũc non vendit vsum alicuius spiritualis doni,

doni, sed vsum tantùm suæ libertatis. Item quia in aliis casibus, & vniuersaliter loquendo, recipere pecuniam pro aliquo peccato vitando non est Simonia, vt per se constat. Aliunde verò esse potest, si propter pecuniam à tota actione spirituali, & non solùm à praua eius circunstantia desistat: tunc enim de illa omissione iudicandum erit iuxta sequentes propositiones.

9. Potest committi Simonia in vsu negatiuo spirit. iurisdictionis per solam omissionem. Cap. *Nemo*.

Dico secundò. In vsu negatiuo spiritualis iurisdictionis per solam omissionem potest Simonia committi, si talis omissio moraliter censeatur prouenire à tali iurisdictione, & habere effectus morales illi proportionatos. Quoad hãc saltẽ partem censeo verissimam secundam sententiam, & bene probari ex capite *Nemo*, & ex rationibus factis. Et declaratur vlteriùs. Nam in primis quòd aliquæ omissiones possint esse quasi elicitæ moraliter à potestate iurisdictionis, videtur manifestè probari ex iurisdictione fori interni in negatione absolutionis in illo foro, & per auctoritatem iudiciariam. Et simile intelligi potest in iurisdictione fori contentiosi in indigna negatione absolutionis à censura, & similibus. Dices, Quomodo omissio potest esse actus iurisdictionis, cum actus non sit, immo sit nihil, & ens rationis? Respondeo, interrogando, quomodo omissio possit esse infinita Dei offensio, & digna pœna æterna, cum nihil sit, & ens rationis? Sicut ergo ad hoc respondendum est, illam omissionem esse veram, & realem priuationem actus liberi debiti in esse, & vt sic esse quendam moralem vsum voluntatis liberæ offensiuum Dei ratione solius carentiæ, quia per hoc opponitur præcepto eius. Ita in præsenti respondendum est, omissionem illam non esse formaliter ens rationis, aut fictum, sed esse priuationem realem, ac moralem, quæ ratione iurisdictionis, cuius auctoritate talis actus denegatur, habet moralem vim ad plures effectus morales, quod satis est, vt dicatur actus iurisdictionis. Nomine actus comprehendo carentiam actus iuxta morem philosophorum. Addi etiam potest, hanc omissionem non exerceri ab homine sine aliquo actu positiuo, quo ecclesiasticus iudex declarat se nolle absoluere, vel iudicare hunc non esse dignum absolutione, quia moraliter non datur pura omissio, & præsertim in vsu iurisdictionis, quæ inter homines exercetur, & ideo non innotescit, nisi per aliquem actum. Veruntamen licet contingeret, talem vsum fieri per solam cessationem ab actu, nihil referret, & sufficeret responsio data, vt magis ex sequentibus constabit. Et prætereà quando interuenit actus, ratio Simoniæ non consistit in materiali actu positiuo, sed tota sumitur ex omissione, quæ est quasi obiectum illius positiui actus, & veluti exterior actus eius. Vt quando volo non absoluere, omissio exterioris absolutionis est obiectum illius voluntatis, & quasi imperatus actus eius, & ille est, qui per se venditur, & ratione cuius illa voluntas est materia Simoniæ. Et idem est de quolibet actu positiuo simili, qui in huiusmodi omissione possit interuenire.

Difficultas.

Enodatur.

10. Hoc ergo modo dicimus, omissionem hanc esse materiam Simoniæ, manétque probatum ex ipsa declaratione, quia reuera est quidam vsus, & exercitium spiritualis potestatis, quod non magis potest æstimari, quàm ipsa absolutio, quia æquè pertinet ad supernaturalem ordinem, & est quædam participatio diuini iudicij supernaturalis, maximè in foro pœnitentiæ, in quo hæc sententia videtur multo magis indubitata. Et confirmatur, quia, qui vendit illam omissionem, virtute vendit ipsam iurisdictionem spiritualem, quia illa omissio non habet æstimationem, nisi quatenus est aliquomodo ab illa iurisdictione, & ab illa moralem quandam efficaciam habet, ergo tota ratio illius pretij sumitur ex iurisdictione spirituali, & ita illa est, quæ venditur. Confirmatur secundò, quia illa venditio non est sine magna irreuerentia Sacramenti pœnitentiæ, vel ecclesiastici iudicij. Vnde ex hac etiam parte illa est Simonia, quia venditur ibi spirituale iudicium. Nam virtute saltem fertur ibi sententia condemnatoria per spiritualem potestatem: & in foro pœnitentiæ quodammodo fit venale Sacramentum; quatenus illud iudicium, & acta illius venalia fiunt, praue vtendo iurisdictione illa. Dices; Ergo si quis propter pecuniam nolit omnino cõfessionem alicuius audire, erit Simoniacus. Respondeo, negando consequentiam, quia illa omissio non est actus iurisdictionis, nec potestatis spiritualis, vt iam explicabo.

Cõfirmatur.

Obiectio.

Satisfit.

11. Omissio actus spiritualis, si non sit actus iurisd. non est materia Simoniæ, nisi intuitu alicuius boni spirit. vendatur.

Dico tertiò, Omissio actus spiritualis, si non sit actus iurisdictionis spiritualis, non est materia Simoniæ, nisi intuitu alicuius spiritualis boni vendatur, aut pretio, vel maiori pretio æstimetur. Prior pars procedit, quando talis omissio solùm secundùm se spectatur, potéstque in primis exemplis declarari in actibus, qui sunt à mera potestate ordinis, vt si clerico detur pecunia, ne Missam faciat, vel Episcopo, ne ordinet aliquem. Tunc enim nec sacerdos, nec Episcopus committunt Simoniam. Et ratio est, quia illa omissio non est actus potestatis ordinis, sed solius arbitrij, vnde ibi non venditur aliquid spirituale, sed naturalis vsus libertatis. Immo interdum hoc posset sine peccato fieri, si sacerdos vel Episcopus nõ peccaret, nõ celebrando, vel non ordinando alium, & occurreret finis, vel occasio honestans talem omissionem. Secundò possunt exempla afferri ex actibus virtutũ, qui ad potestatẽ ordinis non pertinent, vt si detur alicui pecunia, vt Missam omittat, vel orationem, aut quid simile. Nam de illa omissione, & similibus multo magis procedit ratio facta. Et prætereà dare pecuniam alicui, vt aliquod peccatum committat, non est Simonia, vt constat, ergo nec dare pecuniam; vt omittat actum virtutis. Hæc verò ratio ostendit, hanc partem non solùm procedere, quando actus non est debitus, & omissio potest sine peccato haberi, sed etiam si debitus sit, & omissio sit peccaminosa. Probatur, quia semper omissio illa est vsus, vel abusus puræ voluntatis, & non alicuius potestatis, aut gratiæ spiritualis, & quando actus est debitus, solùm additur omissioni ratio peccati, quæ non facit omissionem esse magis spiritualem, sed solùm esse peiorem, quod non refert ad rationem Simoniæ. Atque ita dare alicui pecuniam, ne ingrediatur Religionem, vel illam accipere sub tali promissione non est Simonia, quia nihil spirituale ibi interuenit. Quod verum est, etiamsi qui vendit negationem ingressus, haberet ex voto obligationem ingrediendi; nã licet in eo aliàs grauissimè peccet, non tamen est Simoniacus, propter rationem dictam.

12. An Simonia sit omittere propter pretium, actum debitum ex officio?

Sed quid, si actus sit debitus ex officio spirituali, vt si parochus, qui ex officio tenetur Missam dicere, propter pretium illam omittat? Item si nolit confessionem subditi audire, quando tenetur; nam tunc etiam videtur sua iurisdictione, & officio abuti. Cur enim negare propter pretium absolutionem in Sacramento debitam, est Simonia, & venditio spiritualis iurisdictionis, & ven-

dere negationem totius confessionis, & absolutionis, non est Simonia, cum illæ omissiones eiusdem speciei esse videantur; vtraque enim est iniustitia quędam contra obligationem ratione officij. Item si negare officium debitum, non est Simoniæ materia, quomodo verùm est, quòd in dicto capite *Nemo* dicitur propter pecuniam non denunciare publicum peccatorem esse Simoniam? Nam illa negatio non est actus iurisdictionis, sed omissio cuiusdam actus debiti ex charitate, vel ad summum ex obedientia, vel iustitia legali. Item si parochus pretio corruptus negat subdito auditionem confessionis, aut aliud Sacramentum, non est Simoniacus: ergo etiam negando illi licentiam eligendi alium confessorem propter pretium, non erit Simoniacus, minùs enim videtur esse hoc, quàm illud. Consequens autem non consonat his, quæ diximus, nam illa negatio licentiæ actus iurisdictionis est. Denique examinatores ecclesiastici, constituti ad examinandas personas in ordine ad beneficia, ordines &c. vel eorum vsus, si pretio corrupti non approbent dignum, sunt Simoniaci, & tamen nō vtuntur iurisdictione, sed solùm quia non exercent spiritualem actum ex officio debitum, ergo non est vniuersaliter vera dicta propositio. Et ita obscurum manet, quæ certa regula possit in hoc assignari.

Cap. Nemo.

13. Resoluitur illā omissionē actus debiti non esse materiā Simoniæ.

Respondeo ad primam interrogationem, illām omissionem in rigore non videri materiam Simoniæ, quia non est actus iurisdictionis, nec ex se habet aliquem effectum moralem ad iurisdictionem pertinentem, sed solùm est voluntarius, non vsus iurisdictionis. Vnde licet illæ omissiones in ratione iniustitiæ conueniant, parum id refert ad rationem Simoniæ, quia vendere iniuriosam actionem, vel omissionem, non est per se materia Simoniæ, sed tunc solùm quando illa iniuria fit in vi, & auctoritate spiritualis iurisdictionis, & per actū, vel negationem actus quasi imperatam, vel elicitam à potestate iurisdictionis, tunc enim per relationem ad tale principium actus est spiritualis, & materia Simoniæ. Et sub hac ratione omissiones illæ differunt specie morali tanquam actus iurisdictionis, & actus priuatus ad iurisdictionem non pertinens.

Obiectio. Vgolin.

Sed obiicit Vgolin. dicto §. 2. & 3. Vbi oppositum videtur vniuersaliter tenere, quia qui propter pecuniam desinit vti suo spirituali munere, vel potestate, commutat spirituale pro temporali, quia pro temporali spirituale negatur. Respondetur, hoc non esse commutare spirituale pro temporali, quia negatio actus spiritualis, si alioqui non sit actus iurisdictionis, nec valorem suum accipiat ex spirituali (de quo statim dicemus) non est aliquid spirituale, sed est voluntarius quidam vsus naturalis libertatis.

Solutio.

14. Nō denūciare publicum peccatorem nō est materia Simonię.

Igitur ad alteram interrogationem de actu non denunciandi publicum peccatorem, concedo, illam omissionem per se spectatam non esse materiam Simoniæ, etiam si sit contra obligationem charitatis, vel obedientiæ, aut cōtra legalem iustitiam, quatenus esse potest contra bonum commune, quia per hoc non habet, quod sit in se aliquid spirituale, nec quod ex aliqua spirituali potestate nascatur, aut titulo eius fiat, seu quasi fiat, sed solum ex praua voluntate. Ad cap. autem *Nemo*, negari potest facilè, ibi affirmari, illā esse Simoniam. Duas enim habet partes textus ille, vnam à principio vsque ad versiculum. *Nec quenquam*, exclusiuè; aliā in toto illo versiculo vsque ad finē. Et in priori prohibetur presbyteris, ne accipiant aliquid tēporale propter celandum publicum peccatorem

Explicatur argum. petitum ex cap. Nemo.

A Episcopo, vel ministris eius. In illa autē prima parte nullum de Simonia verbum est, prohibetur ergo illud tanquàm contrariū bonis moribus, & officio Clericorū, nō tanquam contrariū Religioni, neque vt Simonia. In secunda autem prohibentur clerici reconciliare quempiam, vel reconciliationē alicui negare propter pretiū, & de his ratio redditur, *quia Simoniacū est vtrunq;* quæ verba nō referuntur ad priorem partem capitis, sed tantùm ad hanc posteriorem: nam vox illa *vtrumque* tantùm duas partes complectitur, quæ debēt esse proximè præcedentes, ergo non cadit in eas, quæ remotè præcesserāt, aliàs si Pontifex voluisset omnia præcedentia cōplecti, cum illa sint plusquàm duo non deberet dicere, *quia vtrunque*, sed *quia omnia hæc Simoniaca sunt*, Sed Panor. ibi hunc sensum non probat quia non est maior ratio de prioribus casibus, quàm de posterioribus. Vnde ad rationem factam respondet, illud *vtrumque* referri ad vtramque partem textus, nam casus singularum partiū tanquàm vnus reputantur propter similitudinem. Sed certè duo casus positi in posteriori parte in se spectati sunt adeo dissimiles vt de reconciliatione pœnitentis non sit dubium, quin sit materia Simoniæ, & de alio casu, scilicet negatione reconciliationis magnum sit dubium: sine causa ergo dicitur, tanquam vnum reputari propter similitudinē. Neque ergo signum *vtrumque* ad illas duas partes textus meliùs refertur, nec est verum, non esse maiorem rationem in his casibus posterioris partis, quàm prioris, quia hi posteriores sunt actus iurisdictionis, non verò priores. Et certè Innoc. quando dixit, in eo textu prohiberi Simoniam similitudinariam, de priori parte textus loquitur, seu de omissione denunciationis debitæ. Ita enim concludit, *Non enim dicitur propriè Simoniacus, qui celat per gratiam crimen alterius.* De vlt. verò parte textus nihil dicit. Et Hostiens. etiam licèt vocem, *vtrumque*, referat ad totum textum, tamen improprietatem Simoniæ ponit in casu non denunciandi. Vnde si quis instet. Si vitium prohibitum in prima parte textus non est Simonia, cur ibi ponitur sub titulo de Simonia: Respondebitur, non omnia prohibita sub illo titulo esse propriè simoniaca, sed quædam obiter adiungi propter analogiam aliquam, vt multis aliis exemplis ostendi potest, quæ in sequētibus attingemus.

Panor.

Innoc.

Hostiens.

Nihilominùs Glos. Panormit. & alij, vt dixi, cum particulam *vtrumque* ad totum textum referunt, videntur cognoscere propriam Simoniam in illa omissione denunciationis debitæ; & idem sentit Diuus Thomas suprà, & apertè Anton. Syluest. cum Paludano locis citatis. Et hinc Vgolinus dicto cap. vigesimo quarto §. 3. concludit, esse Simoniacum parochum, qui pro pecunia non denunciat Episcopo subditum suum, qui tempore Quadragesimæ, & Paschatis Sacramenta non suscipit. Neque aliam rationem affert, nisi quia propter pecuniam desinit exercere officium suum, hæc tamen ratio non est sufficiens, vt ex dictis constat. Posset ergo aliter exponi textus ille, vt etiam in priori parte loquatur de presbytero qui exercendo aliquo modo suam iurisdictionem, seu pastoralem curam, delictum subditi celat Episcopo. Non enim ibi dicitur vniuersaliter, omnem hominem, qui debitam denunciationem omittit propter pecuniam, esse Simoniacum; sed specialiter est sermo de presbyteris: intelligendū est ergo de presbyteris, ad quos ex officio pertinet, delicta hæc corrigere, vel deferre ad Episcopum, vt emendentur; ipsi verò abutuntur officio

15. Glos. Panor.

D. Thom. Anton. Syluest. Palud. Vgolin.

Exponitur aliter idem cap. Nemo.

cio suo, ad celados subditos peccatores verbi gratia in casu illo de non suscipiente Eucharistiam in Paschate, si parochus inter eos, qui communicarunt, scribat eum, qui non communicauit, vt ab Episcopo illum occultet, & perinde est, si scribendo eos, qui non communicarunt, vt Episcopo eos denunciet, illum omittat, qui pecuniam dedit, nam tunc abutitur suo munere, & quasi iurisdictione, & quantum in se est, in pœnitentem absoluit, & à censura liberat per talem abusum propter pecuniam. Quæ doctrina in se est valde verisimilis, & probabilis, & licet ex priori parte textus non satis colligatur: tamen in posteriori virtute continetur. Iuxta illam intelligi debet D. Tho. suprà dicta solut. ad tertium cum ait, simoniacum esse pastorem, qui pecuniam accipit, *vt subditum corrigat, vel à corrigendo desistat.* Nimirum in vtroque vtendo aliquo modo sui muneris auctoritate, & cura, seu iurisdictione.

Si parochus ex pretio nō denunciet subditū non suscipientē Eucharistiā probabile est cōmittere Simon.

D. Thom.

16.

Negare subdito iustè petēti actū aliquem spirit. quando sit Simonia, si ex pretio fiat.

Vgolin.

In tertia instantia petebatur, An negare licentiam subdito iustè petenti illam vt alteri confiteatur sit materia Simoniæ, ita vt si negetur propter pretium, Simonia committatur. Videtur enim posse, illam esse meram negationem vsus sui muneris, & ita non magis esse materiam Simoniæ, quàm negationem celebrationis, vel aliam similem. Nihilominùs probabilius videtur, illam esse materiā Simoniæ, quod sentit Vgolinus tit. 1. cap. 36. §. 3. n. 6. solùm verò probat, quia est Simonia accipere pretium pro spirituali non administrādo. Sed quia hoc vniuersè sumptum, & præcisè spectatum non est verum, vt dixi; oportet addere, in illo casu ita non administrari iurisdictionem in vno actu, vt illamet negatio sit vsus iurisdictionis, & ab illa auctoritatem accipiat, & vim quandam habeat ligādi subditum, ne possit actum exercere, quem legitimè postulat. Hæc ergo est pro regula suscipienda, quia de singulis casibus in particulari dicere extra doctrinam est; prudenterque discernendum est ex effectu negationis, An per eam exerceatur moraliter iurisdictio spiritualis, vel solum sit mera negatio, qualis esse potest, quando parochus omittit actionem sui muneris, vel vt venationi intendat, aut ludat, vel dormiat. Nam in hoc posteriori casu non est Simonia vendere negationem actus, etiamsi fortasse actus omissus excellentior, & spiritualior sit: in priori autem casu Simonia committitur, cognoscetur autem ex effectu, vt si iudex ecclesiasticus pecunia corruptus nihil agendo tacitè condonat delictum, vel præcipit, vt contra criminosum non procedatur, aut iniustum, dilationem permittit in damnum alterius, si negat licentiam ex iustitia debitam, & ita virtute ligat subditum, ne ius suum, vel remedium quærere possit. In his enim, & similibus casibus non est tantùm negatio vsus, sed est moralis vsus iurisdictionis spiritualis, & ideo materia est Simoniæ.

Regula generalis.

17.

In vltima verò instantia de examinatoribus ecclesiasticis in ordine ad functiones ecclesiasticas ratio dubitandi specialis est, An examinatores dicendi sint vti potestate iurisdictionis. Sed breuiter dicendum est, quòd licet propriam, & rigorosam iurisdictionem nō habeant, participant nihilominùs aliquo modo potestatem eius, qui vices suas illis commisit. Vnde sine dubio ministerium illud, prout ab illis exercetur, ecclesiasticum est, & spirituale. Quapropter si pro danda approbatione examinator pretium recipiat, Simoniam committit, vt aperte sensit Glossa in capit. 1. de Simon. verb. *Minister*, loquens iuxta textum de examinatore ad ordines suscipiendos; est autem eadem ratio de

Examinator cōmittit Simoniam, si pro danda approbatione pretium accipiat.

Glos.

A examinante ad vsum ordinum susceptorum, vel ad beneficia. Et in illo vendente approbationem est peculiaris ratio, quia cooperatur ad actum spiritualem complendum per Prælatum, & parat viam ad illum, vel potiùs ad illum disponit vice Episcopi, ideoque Simoniam etiam ex hoc capite committit. Sic ergo è contrario dicendum est iuxta regulam dicto capit. *Nemo*, examinatores huiusmodi repellendo dignos, seu, quod idem est, non approbando illos propter pretium, Simoniam committere: quia illa omissio est auctoritatiua (vt sic dicam) & à iurisdictione, seu munere ecclesiastico procedit, habétque vim declarādi examinatum vt indignum, etiāsi per solā omissionē fieri videatur.

Cap. *Nemo.*

18.

B Ex his ergo satis probata, & explicata manet assertio quoad generalem regulam pertinentem ad spiritualem actuum omissionem, quæ ab spirituali potestate non procedit: addita verò est exceptio, seu conditio limitans regulam, quam explicare necesse est. Diximus enim, hanc omissionem non esse materiam Simoniæ, nisi intuitu alicuius boni spiritualis pretio æstimetur. Cuius limitationis ratio clara est ex dictis, quia res spiritualis non solùm vendi non potest tanquam proxima materia venditionis (vt sic dicam) verùm etiam nec vt ratio æstimationis alicuius rei pro pretio temporali, quia tunc etiam res spiritualis est, quæ pretio æstimatur, immò illa maximè, quia propter quod vnumquódque tale, &c. Quod posset aliis exemplis comprobari de calice C consecrato, si ratione consecrationis pluris vendatur, & de labore etiam accidentario, qui ad ministerium spirituale adhibetur, & in vniuersum de omnibus rebus temporalibus, si specialiter propter ordinem ad spiritualia vendantur, vt dixit Diuus Thomas d. quæst. 100. artic. 4. ad 1. Sed declaratur vlteriùs propriis exemplis. Nam, si in oppositione ad beneficium pecunia detur alicui, vt non opponatur, eo intuitu, alterius electio certior, vel probabilior sit, Simonia committitur, argument. capit. *Matthæus*, de Simonia. Ex quo potest aliud exemplum sumi, siquis ante obtentum beneficium det pecuniam alicui, vt non contradicat, de quibus plura dicemus infrà agentes de beneficiis. Et videri potest Maiol. lib. 5. de D Irregular. capit. 45. numer. 3. Aliud exemplum est, siquis propter pretium Missam omittat, quam audire solet, æstimans pretio temporali spirituale lucrum, quod illi cessat ex illa omissione, eoque titulo cariùs vendens illam omissionem: tunc enim omissio illa sic vendita mihi videtur materia Simoniæ, quia dum cessatio lucri spiritualis pretio æstimatur, ipsum etiam spirituale lucrum pretio æstimatur; tantundem enim æstimari solet cessatio lucri, quantum esset, & æstimaretur ipsum lucrum si fieret. Et tunc ad illam æstimationem optimè applicantur verba Christi, *Gratis accepistis, gratis date.* Nam etiam Missam, quam aliquis potest audire, à Deo gratis accepit: & licet illam suam sua voluntate non audiat, E nihilominùs ex parte Dei iam illam accepit, & similiter accepit lucrum, quod posset inde reportare, si vellet. Cum ergo propter pecuniam illud omittit, rem spiritualem gratis à Deo datam pretio vendit, illa se priuando propter pretium, & illam quodammodo alteri dat, non in eum illam transferendo, sed propter eum iacturam illius faciendo. Hoc ergo Simoniacum est. Nam si contingat, hominem honesta ratione se priuare vno spirituali opere, vt alteri inseruiat, licèt suum seruitium vendere possit, quia temporale est, (vt

Limitatio suprà posita explicatur.

D. Thom.

Cap. *Matthæus.*

Maiol.

(vt ſuppono) & conſequenter etiam poſſit vendere materialem (vt ſic dicam) omiſſionem illam, quatenus in illa obſequitur voluntati alterius, iacturam autem ſpiritualem vendere non poteſt, ſed gratis, ac ex charitate eam pati, tunc enim non tẽporali pretio, ſed alio æquiualenti, vel maiori fructu compenſabitur.

19. Soluũtur argumenta 1. ſententiæ.

Atque ex his facilè eſt reſpondere argumentis primæ ſententiæ, quatenus contra noſtram procedere poſſunt. Ad primum enim iam declaratum eſt, quomodo omiſſio, quando ex auctoritate eccleſiaſtica exercetur, habeat rationem actus moralis iuriſdictionis, & ideo poſſit eſſe materia Simoniæ. Item declaratum eſt, quomodo etiam illa omiſſio, quæ non eſt actus iuriſdictionis, ſi ratione ſpiritualis iacturæ pretio æſtimetur, ſit materia Simoniæ, quia non venditur ſpirituale bonum tantummodo illud propriè dando alteri propter pretium, ſed etiam compenſando iacturam eius pretio. Ad ſecundum etiam declaratum eſt, quomodo qui omittit, poſſit dici dare, quia vel dat vſum quendam iuriſdictionis; exercere enim iuriſdictionem eſt quaſi dare illam, nam per actum poſitiuum non aliter datur: vel dare dici poteſt, qui ſe priuat lucro propter alternm; vnde ſi lucrum ſit ſpirituale, & ceſſatio eius pretio æſtimetur, lucrum ipſum ſpirituale non gratis, ſed pretio datur. Ad confirmationem dicitur primum interdum peccari per omiſſionem contra præceptum negatiuum, vt non reſtituendo peccat aliquis contra præceptum non furandi. Verum eſt, tunc ſemper ſupponi aliquid affirmatiuum, quod eſt retentio rei alienæ, ſeu alteri debitæ, quod in his omiſſionibus ſpiritualibus aliquo modo conſiderari poteſt, nam qui non abſoluit, quaſi retinet abſolutionem alteri debitam, & ſic de aliis. Verumtamen clariùs dicitur eſſe æquiuocationem in illo argumento, nam licet in præſenti materia Simoniæ ſit omiſſio tamen peccatum Simoniæ, quod circa illam committitur, non eſt omiſſio, ſed commiſſio, ſcilicet venditio omiſſionis, & ita poteſt optimè eſſe contra præceptum negatiuum Chriſti. Sicut ſi quis ab vno acciperet pretium pro non mutuando alteri, iniuſtus eſſet, & contra præceptum negatiuum non furandi peccaret, & peccatum illud ad vſuram pertineret. Ad tertium denique iam conſtat ex dictis, quando datur alicui pecunia ne indignè eligat, vel Simoniacè ordinet, non dari pecuniam, vt omittat actionem ſpiritualem, ſed vt abſtineat à vitioſa circunſtantia eius, & ita ceſſat obiectio.

20. Omiſſiones actuum ſpirit. non omnes ſunt eiuſdem modi.

Addimus verò, non omnes omiſſiones ſpiritualium actuum eſſe eiuſdẽ modi, & rationis, & ideo non oportere, vt omnes æqualiter ſint materia Simoniæ, quia vel non æquè ſpirituales ſunt, vel nõ accipiuntur ſub ſpirituali reſpectu. Omiſſiones ergo, quæ altero ex illis duobus titulis ſunt materia Simoniæ, ſcilicet, quia vel ſunt actus ſpiritualis poteſtatis, vel ſub reſpectu ſpirituali ſumuntur, ſemper ſunt talis materia, & reddunt actum emendi, & vendendi ita per ſe malum, vt ſemper malus ſit. Aliæ verò omiſſiones, quæ non ſunt huiuſmodi, per ſe non ſunt materia Simoniæ, & ideo contingere poterit, vt venditio earum non ſolum Simonia non ſit, ſed etiam nec vitioſa actio; nam proxima materia eius indifferens eſt, poteſtque ex fine honeſtari. Addo denique licet omiſſio ſpiritualis actionis hoc poſteriori modo ſumpta per ſe non ſit materia Simoniæ, nihilominùs per ius poſitiuum poſſe fieri materiam Simoniæ. Vt v.g. ſi ius poſitiuum abſolutè prohibeat parocho, vt pretium non accipiat pro omittendis actionibus ſui muneris, cuiuſcunque generis ſint, idque eo intuitu, ne munus illud, & actiones eius vileſcant, & indignè tractari cenſeantur: tunc reuera omnis talis venditio eſſet vera Simonia, & in multis omiſſionibus poſſet eſſe mala, quia prohibita, & non è conuerſo. Et fortaſſe poſſet etiam hoc modo exponi cap. *Nemo* ſupra tractatum, præſertim quoad priorem partem. Non enim magis repugnat, dari Simoniã de iure humano in hac materia, quàm in aliis, de quibus infrà dicemus. Immò facilè intelligitur, inueniri proportionẽ, quia omiſſio ſpiritualis actus, licet aliquando per ſe, & in ſe ſpiritualis non ſit, tamen reducitur quodammodo ad ſpiritualem ratione habitudinis, & ob eandem cauſam venditio illius poteſt habere indecẽtiam, vel periculum, & ſpeciem quandam turpitudinis, & ideò meritò poſſet prohiberi intuitu tantùm Religionis per huiuſmodi autem prohibitionem conſtituitur aliqua materia Simoniæ de iure poſitiuo.

21.

Ad argumenta ſecundæ ſententiæ reſpondere non eſt neceſſe, quia probant, omiſſionem in caſibus à nobis declaratis poſſe eſſe materiam Simoniæ. Non tamen probant omnem omiſſionem ſpiritualis actionis abſque alia conſideratione eſſe materiam Simoniæ, vt facilè conſideranti patebit.

CAPVT XXIII.

An id, quod ſpirituale non eſt, niſi quia eſt annexum ſpirituali, ſit materia Simoniæ?

1. Annexio cõſiſtit in aliquo vinculo, quod intercedit inter rem, quæ annectitur, & inter illud, cui annectitur.

HActenus dictum eſt de illa materia Simoniæ, quæ in ſe ſpiritualis eſt aliquo modo, ſiue dicatur per eſſentiam ſpiritualis, ſiue per cauſam, ſiue per effectum: nunc ſupereſt dicendum de materia ſpirituali per connexionem, id eſt, de rebus, quæ cenſentur materia Simoniæ, quia licet in ſe ſpirituales non ſint, ſunt annexæ ſpiritualibus rebus. Nam licet obiter multa de his rebus in ſuperioribus attigerimus, vt de materia ſacrorum vaſorum, & locorum, de corporalibus operibus, laboribus, & ſimilibus, quia ſine illis non poterant benè explicari omnia, quæ ad ſpiritualem materiam explicandam neceſſaria erant, nihilominùs materia hæc propriam, & prolixam diſputationem poſtulat, præſertim quoad ea, quæ dicuntur annexa ſpiritualibus, quia ſpiritualia præſupponunt & ab eis pendent, quæ maximè ſunt eccleſiaſtica beneficia, de quibus hactenus nihil diximus. Vt autem plena notitia habeatur huius materiæ, quæ annexa ſpiritualibus dicitur, & rerum, quas ſub ſe comprehendit aduerto in primis annexionem hanc cõſiſtere in vinculo aliquo, quod inter rem vnã, quæ annectitur, & alteram, cui annectitur, intercedit, vt vox ipſa præ ſe fert. Hoc autem vinculum optimè reducitur ad aliquod cauſalitatis genus, quia connexio dicit aliquam neceſſariam adhæſionem, vel conſecutionem, quæ ſine aliquo cauſalitatis modo inueniri non ſolet: & ita eſſe poteſt vna res cõnexa alteri, vel quia ad illam ordinatur aliquo modo, vel quia in illa eſt, ſicut in materia, vel quia ab illa pendet, ſicut à cauſa efficiente.

2. Tria genera annexorũ diſtinguuntur, antecedẽter ſcilicet, conſequenter, & concomitãter.

Atque hinc diſtingui ſolent tria genera annexorum rebus ſpiritualibus, ſcilicet, antecedenter, conſequenter, & cõcomitanter, quia interdum id, quod dicitur annexum, conſideratur vt cauſa eius, cui dicitur annexum; & tunc dicitur eſſe antecedenter annexum, quia cauſa antecedit effectum. Interdum conſideratur, vt effectus, qui ſe habet conſequenter ad cauſam; interdum vt coniunctum intrinſecè, & quaſi vnitum ad componendum vnum totum, & tunc dicitur eſſe annexum concomitanter.

mitanter. Aliqui verò hoc tertium membrum reiiciunt, & Diuus Thomas illud omittit, ideoque posteà de illo dicemus. Prima verò duo membra ab omnibus admittuntur, vt videre licet in Diuo Thoma, q.100.art.4. Anton.2.par. tit. 1.c.5. §.21. Sot.q.7.art.1. Nauar.c.23.nu.99. Syluest. verb. *Simonia*, q.1. Angel.nu.4. & aliis infra referendis. Ex quibus solus Nauar. illa duo membra ita declarat, vt ea dicantur antecedenter spiritualibus annexa, quæ in habente illa, nihil aliud requirũt, nisi Christianismum, vt ius patronatus, ait, ius sepulturæ, & calix. Illa verò dicuntur esse talia consequenter quæ in habente requirunt aliquem ordinem, vel consecrationem præter Baptismum vt beneficia ecclesiastica, & officia. Sed his terminis non explicatur ratio connexionis, nec in calice, & similibus apparet, quomodo supponunt tantùm Christianismum, nam in vtente sæpè requirunt plus, quàm Christianismum, in ipsa verò materia nihil tale requirunt. Aliqua etiam sunt officia ecclesiastica, quæ non requirunt plus, quàm Christianismum in habente, vt infrà videbimus.

D.Thom. Anton. Sot. Nauar. Syluest. Angel.

3. Quæ dicantur antecedēter annexa, quæ consequenter.

Propriè igitur explicantur illa duo per habitudinem causæ, vt dixi. Et D. Thomas significat, illa dici talia antecedenter, quæ secundùm se tempore possunt præcedere ad spiritualia, illa verò consequenter, quæ omnino supponunt spiritualia, quibus annectuntur. Itaque sub primo mēbro ponit D.Th.d.q.100.art.4. ius patronatus, & vasa sacra. Sed de iure patronatus infrà dicturi sumus: habet enim quæstionem, an sit spirituale; vel tantùm spiritualibus annexum, & licèt sit annexum, An sit tantùm antecedēter, vel etiam aliis modis, sub vasis autem sacris comprehendit D.Thomas omnia, quæ ordinantur ad sacrorum vsum, & ad diuina officia, vt templa, vestes sacras, &c. Addunt etiam aliqui, ad hanc speciem pertinere Sacramentalia, vt sunt Catechismus, Exorcismus, & similia, quæ præcedere solent ad Sacramentũ, & ad illud ordinantur, vt & Religiosiùs fiat, & faciliùs suum consequatur effectum, ablatis impedimentis, quod insinuat Nauar. capit.23. num. 99. vbi omnia Sacramentalia, & omnia Iura, vel munia ab Ecclesia instituta inter hæc annexa spiritualibus ponit. *Quia omnia sunt* (inquit) *addita humanitùs spiritualibus datis diuinitùs*, & ideo rectè illis annexa dicuntur. Sed hoc mihi non placet, nam multa ex his spiritualia sunt, & non propriè spiritualibus annexa, vt statim dicam. Sub altero autem membro ponunt Diuus Thomas, & omnes ecclesiastica beneficia, quæ sunt annexa spiritualibus officiis tanquàm dependentia ab illis, & tanquàm propter illa instituta, quia beneficium datur propter officium. Item quia beneficium supponit aliquem ordinem, & illi quasi annectitur. Addit verò Syluest. ad hæc annexa pertinere functiones verbi gratia sacerdotij, vt celebrare; nam pendent ex ordine, cui propterea annexę sunt. Sed hoc non propriè dicitur, & confusionem parere potest in hac materia.

Nauar.

D.Thom.

Syluest.

4. Connexio causalis non solùm inuenitur inter materiale, & spirituale, sed etiā inter sp ritualia inter se. Quæ dicantur propriè annexa spiritualibus.

Et ideo aduertendum est, connexionem illam causalem, quam explicuimus non solùm inueniri inter materiale, & spirituale, sed etiam inter spiritualia inter se, vt officium Canonicum rectè dicitur annexum ordini sacro, & consecratio Corporis Domini ordini sacerdotali tanquàm pendens ab illo. Et è contrario oblatio panis, & vini, quæ in Missa fit ante consecrationem, dici potest annexa antecedenter cōsecrationi tanquàm ad illam præparans, & ordinata. Propriè ergo annexa spiritualibus dicuntur secundum quandam exclusionem, seu præcisionem, ita vt illa dicantur talia, quæ cum in se materialia sint, & non per se spiritualia, ratione solius connexionis cum illis, spiritualia cēsentur, & materia sunt Simoniæ: nam alia, quæ in se spiritualia sunt, licèt sint connexa cum aliis spiritualibus, simpliciter spiritualia dicuntur, non spiritualibus annexa. Aliàs sola potestas ordinis, & iurisdictionis, & habitus gratiæ dicenda essent spiritualia, nam reliqua omnia spiritualia illis annexa sunt aliquo modo. Vnde fit vt nec functiones ordinum, nec Sacramentalia omnia sint numeranda inter hæc annexa, quia multa ex illis in se spiritualia sunt, & ex spiritualibus principiis manant, & ad spiritualem finem ordinantur. Et ita videntur exponere hæc annexa communiter Iuris interpretes in cap. *Consulere*, de Simon. præsertim Ioan.Andr. & Abb. & in cap. *Quanto* de Iudi. Vbi etiam Anton. de Brut. & Archid. in capit. 1. quæst. 1.

Ioan. Andr. Abbas. Anton. Archid.

5. Non omnia spiritualia, quæ sunt ex sola institutione Ecclesiæ sunt ex his annexis.

Et ex eodem principio sequitur, non omnia spiritualia, quæ sunt ex sola institutione Ecclesiæ, esse ex his annexis, quia multæ benedictiones, & consecrationes sunt ex institutione Ecclesiæ, & tamen non sunt materia Simoniæ tanquàm annexa spiritualibus, sed tanquam functiones in se verè spirituales, vt suprà visum est. Immò ad hoc (vt dixi) parum refert, quod actio sit instituta ab Ecclesia, vel à Christo immediatè, dummodo per institutionem, veram spiritualitatem consequatur. Nam ecclesiastica institutio mediatè saltem ad diuinam reducitur, quatenus per potestatem diuinitùs datam fit, vt prima tonsura, & collatio eius ex Ecclesiæ institutione est, & nihilominùs materia est Simoniæ tanquàm spirituale quid, & non solùm vt annexum, in quo æquiparatur collationi ordinum, licèt secundùm magis, & minùs intra illum differat. Idémque dicendum est de actionibus sacris, quæ in Baptismo verbi gratia fiunt tāquàm accidentales cæremoniæ, & Sacramentalia illius, nam sunt per se, & propriè materia spiritualis Simoniæ, & non tantùm ratione connexionis ad Baptismum, licet illam connexionem habeant in ratione dispositionis quasi eiusdem ordinis.

6. Quo pacto vasa sacra dicātur annexa spiritualibus.

Vnde cum vasa sacra inter hæc annexa numerantur, non est intelligēdum de ipsis vasis, vt sacra sunt, quamuis etiam vt talia sunt, reuera sint annexa Sacramentis, seu sacris vsibus, sed est intelligendum de ipsis vasis ratione materiæ, quæ subest consecrationi. Nam vas ipsum vt sacrum quid spirituale est, & non tantùm annexum, materiale autem ipsum solùm per annexionem sacrum factum est. Cuius etiam argumentum est, quia vas ratione materiæ rectè dicitur antecedenter annexum, quia supponitur consecrationi, vas autem consecratum non tantùm antecedenter, sed vt tale est, iam est in se quid spirituale: dici posset consequenter annexum, quia est effectus spiritualis functionis, & potestatis. Denique est clarum argumentum, quia Diuus Thom. ait hæc annexa antecedenter posse interdum vendi, quod est verum de materia, non de vase, vt consecratum est. Interdum verò hæ res non sunt specialiter benedictæ, aut consecratæ, sed deputatæ tantùm ad cultum Dei, & inde tantùm sacræ censentur, & tunc magis propriè videntur inter ea computari, quæ solùm ratione connexionis spiritualitatem habere censentur. Sic etiam cum beneficium dicitur esse annexum consequenter spiritualibus, intelligendum est de beneficio ratione præbendæ, quæ respicit temporalia emolumenta, non verò ratione officij, cui est annexa præbenda, nam illud spirituale est

le est in se, licet interdum sit ex institutione Ecclesiæ, & annexum spirituali ordini. Consideranda est ergo annexio, non inter spiritualia inter se, sed inter materiale, & spirituale, siue illud spirituale sit ex institutione Ecclesiæ, siue ex diuina, & siue connexio illa sit ab ipso Deo immediatè; siue per Ecclesiam sit facta. Vt frequenter facta esse videtur in his, quæ tantùm antecedenter, & consequenter annexa sunt Spiritualibus, vt patet ex exemplis adductis in illis membris, & ex his, quæ in particulari de multis dicemus, amplius constabit.

7. Quid sentiẽdum de tertio membro annexorũ. D. Thom. Rich. Gabr. Durand. Redoan.

Et ex his constat, quid de tertio membro horum annexorum sentiendum sit, nam licet Diuus Thomas & multi illud non posuerint, alij Scholastici illud posuerunt, vt Richard. in 4. dicta 25. articulo 3. quæstione 3. & ibi Supplementum Gabr. quæstione 2. articulo 1. notab. 1. in fine, Durandus quæstione 3. numer. 10. & Redoan. part. 1. cap. 7. in fin. cap. 27. per totum, & capit. 29. numer. 2. Nec videtur omnino improbandum hoc membrum, quia spiritualia munera per actiones materiales fiunt, quæ actiones, licet supposita institutione sacra, simpliciter spirituales sint, nihilominùs secundùm se spectatæ materiales sunt, & connectuntur intimè, & concomitanter spiritualibus rationibus. Vnde etiam Caietanus dicta quæstione 100. art. 3. & in Summ. verb. *Simonia*, hæc vocat composita ex spirituali, & materiali, cur ergo illud materiale non potest dici annexum illi spirituali concomitãter? At verò Diuus Thomas hoc membrum omisit, quia de toto illo opere iudicandum est in ordine ad Simoniam tanquàm de re simpliciter, & secundùm se spirituali. Et hoc quidem optimè dicitur de actionibus ipsis, in quibus spirituales functiones consistunt, & de eorum labore intrinseco, iuxta ea, quæ de illis suprà diximus; siue sint functiones Sacramentorum, siue Sacramentalium, benedictionum, & consecrationum, siue diuinorum officiorum, in omnibus enim actio ipsa materialis est veluti essentialis pars ipsius functionis spiritualis, & ideo non tam propriè dicitur annexa rei spirituali, quàm spiritualis. Sed non oportet de voce contendere, cum de re constet. Possunt verò intelligi quædam alia accidentaliter concurrentia concomitanter, vt est verbi gratia labor cãtorum in choro canentium, quorum opera, & labor non est spiritualis, videtur tamen esse spiritualibus annexus. Sed hæc non numerantur propriè inter annexa, prout hìc diuiduntur, hìc enim tractamus de his, quæ aliquo modo per se sunt annexa saltem communi iure, illa verò, quæ sunt per accidens, non considerantur; siue enim antecedant, siue sequantur, siue comitentur, simpliciter temporalia sunt, & reputantur, & vt talia æstimari possunt, vt suprà dictum est.

Caiet. D. Thom.

8. 1. Assertio. Non potest vendi annexũ spirituali quatenus tale. D. Thom.

Ex hac ergo terminorum declaratione colligitur propositæ quæstionis resolutio, quæ in quatuor assertionibus consistit. Prima est, Annexum spirituali, quatenus tale est, id est, ratione connexionis, quam habet ad spirituale vendi non potest. Hæc est diui Thomæ dicto articul. 4. ad primum & omnium. Et ratio constat ex suprà dictis, quia spirituale vendi non potest, nec vt res vendita, nec vt ratio venditionis, quia eo ipso pretio æstimaretur. Secunda propositio est, Annexum spirituali concomitanter (admisso illo membro) nullo modo vel respectu, aut ratione vendi posse. Hæc satis probata est, in superioribus, quia illud non tam est annexum, quam verè spirituale tanquàm intrinseca pars spiritualis functionis, vt declaratum est. Tertia propositio est, Annexum antecedenter per se spectatum vendi posse, etiam supposita annexione, licet non ratione illius. Hæc etiam propositio satis in superioribus probata est. Solùm circa illam occurrebat dicendum de iure patronatus, & de iure sepulturæ, & de iure sedendi in certo loco Ecclesiæ, quod Supplem. Gabr. in 4. distin. 25. quæstione 2. in fin. vocat ius stabli; iuxta modum loquendi Iuris in capite *Cum inter*, de Renunciatione. Sed de his dicemus infrà commodiori in loco. Quarta propositio est, Ea, quæ sunt annexa spiritualibus consequenter, vendi non posse sine Simonia. Quia venderetur necessario illud spirituale, quod ad illa præsupponitur, vt dicitur in capite *Siquis obiecerit*. primò quæstione 3. Et hanc differentiam notant diuus Thomas, & omnes Theologi inter tertiam, & quartam assertionem, seu inter annexa antecedenter, vel consequenter; quòd hæc posteriora magis inuendibilia sunt, quàm priora. Quia ea, quæ sunt annexa consequenter, sunt dependentia ab spiritualibus, & illa præsupponunt, nec aliter conferri possunt, & ideo si venderentur, necessario venderetur illud spirituale, quod præsupponunt. At verò illa, quæ sunt annexa antecedenter, de se sunt priora, & ideo, vt talia sunt, vendi possunt. Denique quando temporalia antecedunt, magis videntur spiritualia annexa, & adhærentia temporalibus, quàm è conuerso: alia verò temporalia, quæ se habent consequenter ad spiritualia, propriissimè illis connectuntur, & comparantur ad illa, sicut accessorium ad principale, & ideò magis imitantur naturam illius. Quod magis ex sequentibus elucidabitur. Nam hæc sola vltima assertio nobis declaranda superest; postulat verò copiosam materiam de Simonia circa beneficia, quàm fusiùs prosequi necessarium est.

Secunda. Tertia. Gabr. Quarta. C. Siquis. D. Thom.

CAPVT XXIIII.

An beneficia ecclesiastica sint materia Simoniæ ex diuino, vel ecclesiastico iure?

1. Quid significet hoc nomen beneficium.

QVamuis beneficij nomen in primæua significatione donum, vel opus in alterius commodum beneuolè factum significet; in Iure tamen Canonico accommodatum est ad significandos titulos, seu iura ecclesiastica ordinata ad præstanda munera spiritualia cum iure recipiendi eo titulo fructus annuos de Ecclesiasticis bonis. Et ita sumitur in Concil. Moguntin. in capite primo de Ecclesiis ædific. nec inuenitur illa vox in illa significatione in antiquiori Canone: res autem antiquior est, vt constat ex Dion. in capit. 1. 13. quæstione 1. & ex capit. primo distin. 22. & ex Vrban. primo in capite *Videntes*, 12. quæstion. prima cum similibus, in quibus horum titulorum cum suis prouentibus fit mentio in particulari, vocaturque aut Episcopatus, aut Abbatiæ, Prioratus, Dignitates, Parochiæ, vel Ecclesiæ, aut Altaria; quæ omnia cum multis aliis; quæ discursu temporis instituta sunt, beneficia appellantur. Duo autem in his beneficiis distinguere necesse est, scilicet, ius ministrandi spiritualia, & ius percipiendi emolumenta temporalia, quorum primum propriè vocatur officium, secundum autem dicitur præbenda, vel beneficium, quod propter officium datur, vt dicitur in cap. vlt. de Rescri. in 6. quamuis iam communi vsu totum illud quod ex vtroque iure resultat, & est quasi moraliter vnum, dici soleat ecclesiasticum beneficium.

Concil. Mogunt. Dion. Vrban. In beneficiis duo distinguẽda, officiũ scilicet, & præbẽda. Cap. vlt.

2. Descriptio beneficij.

Et ita per modum vnius describi potest beneficium, esse ius perpetuum ministrandi in Ecclesia, & pro ministerio recipiendi fructus annuos ex ecclesiasticis bonis. Primum autem horum multiplex est, & iuxta illius varietatẽ beneficia etiam ecclesiastica distingui solent, vt videre licet in Rebuffo in Praxi.tit. *Quotuplex sit benefcium*, & Selua de Benef. in princ. Azor in 2. tom.lib. 3. cap. 2. Non enim distinguuntur beneficia ex qualitate, quantitate, aut modo redditùum, nec ex eo, quod sint ex decimis, vel ex oblitionibus, vel ex prædiis, aut aliis Ecclesiasticis bonis: hæc enim varietas quasi materialis est, & accidentaria ad rationem beneficij, & est in re accessoria, & minus principali, & ideo non inde sumitur beneficiorum distinctio, sed ex titulis, propter quos redditus Ecclesiastici tribuuntur. Et ita distinguuntur beneficia in simplicia, & administrationem habentia: item quædam habent iurisdictionem spiritualem, alia non habent: item quædam iurisdictionem habent in foro etiam contentioso, vt Episcopatus, & superiores omnes vsque ad Summi Pontificis dignitatem, & nonnullæ etiam dignitates inferiores, vt Abbatis Prioris Archidiaconi, & similium; alia verò iurisdictionem tantùm habent in foro interiori cum pastorali cura animarum, quæ beneficia parochialia dicuntur, seu curata; alia verò sunt, quæ iurisdictionem nullam habent, sed administrationem aliquam rerum ecclesiasticarum; alia denique solùm ad seruiendum in diuinis officiis instituta sunt. De quibus omnibus in Iure Canonico mentio habetur, vt in cap. *Omnes.* 22. dicto capit. *Nullus.* 9. quæstione 2. & capit. 1. 13. quæstion. 1. & toto titulo de Præbend.lib.3.& 6.

Rebuf. Selua. Azor. Per quid beneficia distinguantur.

Cap. *Omnes.* Cap. *Nullus.* *Cap.* 1.

3. Titulus beneficij semper est spiritualis. Cap. *Dilecto.*

Ex his ergo constat (quod ad materiam præsentem necessarium est) titulum beneficij semper esse spiritualem capit. *Dilecto*, de Præben. & inde maximè æstimandum esse, quia illud est primùm, ac principale in ipso. Et inde etiam est, vt beneficium semper sit annexum alicui ordini, seu gradui clericali (vt primam tonsuram comprehendamus) ex parte personæ, cui conferendum est. Nam cum sit propriè spirituale, non nisi clerico conferri potest, vt colligitur ex capite *Clerici* 1. quæstione 2.& capit. *Quantum sit graue*, de Decim. & cap. *Causam, quæ* de Præscr. & aliis, quæ suprà tractando de Decimis adduximus. At verò præbenda, seu redditus ecclesiastici in se spectati temporales sunt, quatenus verò tali titulo annexi sunt, & solùm ratione illius dantur, ac deberi possunt, quãdam spiritualitatem participant, propter quam solet præbenda interdum vocari spirituale ius, vt notauit Panormit. per textum ibi in capite *Dilecto*, de Præben. Et ita etiam dixit Innocent. in capite *Maioribus*, de Præbend. præbendam esse nomen iuris, quia non significat solam temporalitatem, sed illã vt annexam spirituali iuri, & vt sic censetur quid spirituale, quia quæ Religiosis adhærent Religiosa censentur. vt dixit Iur. C. in L. *Quæ religiosis*, ff. de Rei vend. solet verò etiam nomen præbendæ accipi pro ipso emolumento temporali secundùm se spectato, & sic sine dubio temporale quid est vt constat, & notauit Glossa in capite *Cum Maioribus* de constitut. & Panormitanus, in dicto capite *Maioribus*, de Præben.

Cap. *Clerici.* C. *Quantum.* Ca. *Causam.*

Panor. Innoc.

Leg. *Quæ Religiosis.*

Glos. Panor.

4. Beneficia quoad spirituale ius quod includũt sunt materia Simoniæ cõtrariæ iuri diuino.

His ergo positis duo mihi videntur certa, primum est, Beneficia quoad ipsum spirituale ius, quod includunt, & in quo fundantur, esse materiam Simoniæ iuri diuino contrariæ. In hoc nulla controuersia est inter auctores, satisque in superioribus probatum est, dum ostendimus iura spiritualia, quæ consistunt in potestate aliqua spirituali vendi non posse. Nam titulus beneficij ecclesiastici ius quoddam spirituale est, vt diximus, ergo neque ipsum, neque beneficium ratione ipsius vendi potest. Neque oportet in hoc distinguere inter beneficium simplex, & habens iurisdictionem, vt quidam tentarunt, quia etiamsi beneficium curatum non sit, nec iurisdictionem habeat, semper fundatur in spirituali titulo, per quem ordinatur, vel ad aliquam executionem ordinis, vt ad Missas celebrandas, vel ad diuina officia ministranda, vel recitanda, qui titulus spiritualis est: nec potest dari proprium ecclesiasticum beneficium sine aliquo huiusmodi iure, in quo fundetur. Quòd si contingat, alicui dari ius ad aliquos annuos reditus ex ecclesiasticis bonis, separatum ab omni spirituali titulo, illud non computabitur inter ecclesiastica beneficia, vt nunc supponimus, & ex definitione data constat. An verò aliquid huiusmodi detur, & quid de illo dicendum sit, in sequentibus tractabitur.

5. Vendere beneficiũ quoad hoc ius ita est intrinsecè malum vt neque Pontifici liceat. Obiectio.

Atque hinc colligitur, vendere beneficium quoad hoc ius ità esse intrinsecè malum, vt neque ipsi Pontifici, neque alicui ex dispensatione eius licere valeat. Ita sentiunt omnes Doctores infrà citandi. Et patet; quia Pontifex iuri diuino subiectus est, neque illud immutare, aut, in illo dispensare potest. Neque obstat, si quis obiiciat beneficiorum ecclesiasticorum institutionem, ac titulorum diuisionem esse ex Ecclesiæ institutione, vt constat ex Iuribus suprà allegatis, & est per se notum. Pontificem autem mutare posse ea, quæ instituta sunt ab Ecclesia, & in eis dispensare. Respondemus enim primò, quòd licet aliquid sit spirituale ex Ecclesiæ institutione, nihilominùs postquàm tale est, iure diuino prohibitum est, illud vendere, vt sup.c.8. ostendimus, vt constat de Sacramentalibus omnibus, vasis sacris, vt talia sunt & similibus: ita ergo in præsenti dici potest. Addo verò 2. id, quod est spirituale in beneficiis ecclesiasticis secundùm se, & quoad substantiam suam (vt sic dicam) esse de iure diuino, quia vel est iurisdictio ecclesiastica, vel cura animarum, vel spiritualis aliqua administratio & functio; potestas enim ad hæc omnia ab ipso Christo manauit. Vnde licet soli Pontifici immediatè ab ipso Christo conferatur, nihilominus institutio beneficiorum ecclesiasticorum quoad spirituale, quod in eis est, non est aliud, quã communicatio quædam illius potestatis à Christo datæ, nam per beneficium quædam participatio eius confertur. Ostensum est autem suprà potestatem illã vendi non posse, nec participationem, vel communicationem, aut delegationem eius, quod verum est etiam respectu Pontificis, ergo.

Responsio.

6. Beneficium non potest nunc vendi sine Simonia etiam respectu habito ad temporale commodum quod in eo est.

Secundò certum est, nunc de facto non posse vendi, aut emi beneficia ecclesiastica, etiam respectu habito ad temporale emolumentum, quod est in ipsis, sine vitio Simoniæ, ac subinde beneficia ecclesiastica, etiã sic spectata, esse materiã Simoniæ. Hoc manifestum est ex innumeris Legibus Canonicis prohibẽtibus omnes onerosos contractus in Ecclesiasticis beneficiis, & præcipientibus, vt purè, & simpliciter cõcedãtur, c.vlt. de Pactis. c. *Super eo*, de Trãsact. c. *Querelam*. ca. *Tua nos*, cum similibus de Simon. & cap. vn. vt eccl. benefic. sin. dimin. & 1. q. 3. ferè per totã. Pro integra ergo huius assertionis probatione sufficit Ius Canonicũ, nam de ratione, & origine huius prohibitionis in sequenti puncto dicendum est.

Cap. *vlt.* Cap. *Super eo.* Cap. *Querelam.* Cap. *Tua nos.* Cap. *vn.*

TT His

7. An alia Simonia sit contra ius diuinum, vel solū contra ecclesi.

His ergo suppositis, quæstio grauis est, an vendere beneficia tantùm intuitu, & æstimatione temporalis commodi, quod in eis est, vel incommodi quod alicui prouenit, spoliando se suo beneficio, sit Simonia cōtra ius diuinum; vel tantū contra ecclesiasticum. In quo puncto variæ sunt sententiæ. Prima simpliciter affirmat, esse cōtra ius diuinū naturale, ac subinde esse adeo intrinsecè malū, vt non cadat in illud dispensatio, nec ab ipso Papa sine crimine Simoniæ vendi possit beneficium, etiam ratione temporalis emolumenti. Hæc sententia sumi potest ex D. Thoma d. quæst. 100. art. 4. Vbi negat illud temporale, quod est annexum beneficio, vendi posse, & pro ratione reddit non solū Ecclesiæ prohibitionem, sed quia non potest vēdi, quin spirituale vendatur. In 4. etiam dist. 25. q. 3. art. 2. q. 3. ad 4. id significat. Sed re vera ex D. Thom. nihil clarè habemus in hoc puncto. Durād. autem ibi quæst. 5. ex professo hanc sententiam defendit. Sequitur ibi Palud. quæst. 4. à num. 24. dicens, esse veriorem, & tutiorem sententiam. Et idem sentit Richard. art. 3. q. 3. dum ait ius percipiendi fructus beneficij vendi non posse, licèt possint vendi ipsi prouentus. Et idem sentit Maior. ibi q. 3. ad 4. & Bonauentur. in expositione litteræ dub. 5. vbi ita etiam Magistrum exponit. Idem tenet. Adrian. (licet soleat in contrarium referri.) Quodl. 9 ad 5. princip. vbi in concordiā redigit vtrãque opinionem. Idē Alens. 2. p. q. 167. memb. 3. art. 2. Antonin. d. c. 5. §. 21. Syluest. quæst. 12. Caietan. tom. 2. Opusc. tract. 9. q. 1. Sot. q. 7. ar. 1. Victor. d. Relect. n. 44. Couarru. in Regula *Peccatum*, p. 2. §. 8. n. 8. sub fin. Citatur etiam Nauar. d. c. 23. num. 108. Sed licet in dicto 6. & 7. videatur in fauorem huius sententiæ loqui, statim in 9. constantissimè contrariā sententiam defendit, vt patebit. Pro eadem sententia referri potest Panor. vt infrà dicam; & plures refert Felin. c. 1. de Simon. illosque sequitur, licet alibi contrarium dixerit.

1. Sententia asserens esse contra ius diuinum.

D. Thom. Durand. Palud. Richard. Maior. Bonauen. Magist. Adrian. Alens. Anton. Syluest. Caietan. Sot. Victor. Couar. Nauar. Panor. Felin.

8. Fundamentum huius sentent.

Fundamentum huius sententiæ sic explico, quia vel venduntur fructus beneficij separati à beneficio, & titulo ecclesiastico, vel vt percipiendi ex titulo ecclesiastico. Si vendantur priori modo, verum est, illud non esse per se, & intrinsecè Simoniacum, imò ibi in rigore neque Simoniam contra ius positiuum interuenire. Tunc autem non venditur beneficium, quia beneficiū nō consistit in prouētibus, sed in iure percipiēdi illos, imò nec aliquid annexū rei spirituali tunc venditur: nā eo ipso quod fructus separātur à iure, & titulo beneficij, nō sunt annexi alicui rei spirituali, & ideo mirum non est, quod vendi possint. Vnde hoc modo non solùm fructus vnius anni, sed plurium vendi possent (semota prohibitione Ecclesiæ) & consequenter potest transferri in alium, aliquod ius colligendi tales prouentus per singulos annos, non ex titulo ecclesiastici muneris, sed ex puro titulo emptionis, ita vt ius acquisitum temporale sit, non spirituale, sicut suprà tract. 2. lib. 1. in decimis latiùs exposuimus. Tota ergo hæc pactio, & commutatio extra materiam Simoniæ est, & extra punctum etiam præsentis quæstionis, quia illa non est venditio, neque emptio beneficij, vel præbendæ ecclesiasticæ, vel rei annexæ consequenter rei spirituali, vt declaratum est. At verò si fructus beneficij vendantur posteriori modo, scilicet, vt percipiendi titulo beneficij, sic impossibile est vendere emolumentum illud temporale, non vendito ipso iure spirituali: quia non potest beneficium transferri in alium, nisi transferatur officium, vt colligitur ex Reg. 1. de Reg. Iur. in 6. Et est commune principium receptum à Doctoribus in principio materiæ de Præbendis, & beneficiis, vt videre licet per Rebuffum in Praxi. c. *Quid sit beneficiū*, & Hoged. de Benef. incomp. in Præfat. n. 2. ergo similiter vendi non potest de facto beneficium, nisi vendito spirituali munere, cui adhæret, ergo tam intrinsecè malum est, beneficium vendere, sicut vendere ipsum ius spirituale. Probatur consequentia, quia quando venditur beneficium, re vera non venduntur tantùm temporales redditus, sed venditur ius ad illos, & non aliud ius, nisi quod est in clerico, vt clericus est, ergo necessario venditur id, quod spirituale est.

Reg. 1. Rebuf. Hoged.

9. Responsio ad fundamētum.

Responderi autem potest, cum beneficio duo iura conferri, vnum ad ministerium ecclesiasticum, quod competit ratione beneficij, aliud ad redditus temporales, & primum esse spirituale, secundum verò temporale, nam vnumquodque est proportionatum illi rei, ad quā datur. Quamuis autem hæc iura sint coniuncta, & simul incedant, nihilominùs distincta manent, ergo potest vnum gratis dari, & aliud pretio æstimari. Sicut in calice ita sunt coniuncta vas, & consecratio, vt non possit vnum sine alio trāsferri, & nihilominùs quia semper sunt distincta, potest vendi vnum, & non aliud. Idem ergo posset fieri in beneficio ex natura rei, nisi Ecclesia prohibuisset: sicut è contrario posset Ecclesia prohibere vendere calicem etiam ratione materiæ, & tunc essent inseparabilia illa duo in venditione. Contra hoc verò replicari potest ex Durand. Quia ex illis duobus, quæ sunt in beneficio scilicet spirituale officium, & emolumentum temporale, primum datur à Prælato Ecclesiæ, secundum verò non donatur à Prælato, sed consequenter debetur ex dono fidelium, vel fundatorum, qui prouentus illos obtulerunt pro sustentatione talis ministerij, ergo Prælatus vendendo beneficium non ius temporale vendit, sed spirituale, quod ipse dare potest. Hæc verò replica Durandi parum vrget, tum quia hic non agimus de solo Prælato, sed de quocunque vendente beneficium, vnde non consideramus facultatem, quam vendens habet ex parte sua, sed qualitatem ipsius materiæ, & sic videtur illud ius vendibile esse, quia temporale est, tum etiam quia licet hi redditus beneficiorum originem traxerint à fidelibus, vel per decimas, vel per alias donationes, & legata pia, iam est acquisitum ius Ecclesiæ, & de hoc quærimus, an temporale sit, nam si est temporale, ex parte illius non repugnabit vendi. Et ille qui fuerit dominus beneficij, vel illius iuris, poterit illud vendere, & si aliquis non dominus illud vendiderit erit iniustitia ex natura rei, non tamen erit Simonia, quia ius illud quid temporale est.

Impugnatur ex Durand.

10. Vrgetur melius ex Caietan.

Meliùs ergo vrgetur ratio facta ex Caiet. suprà, quia ibi non sunt duo iura, vnum ad spiritualem functionem, aliud ad emolumentum temporale, sed est vnum, & idem, quod ad vnum terminatur mediante alio, seu ratione alterius. Nam proximum fundamentum illius Iuris ad emolumenta temporalia est functio ipsa spiritualis, ratione cuius dispendium sustentatiōis debetur, sub qua ratione prouentus beneficij conferuntur, ergo ius illud totum hoc includit, scilicet quòd sit ad tales prouentus ratione talis muneris, ergo immediatè versatur circa spirituale, & per illud transit ad temporale, ergo impossibile est vendere ius ad emolumenta temporalia, non vendendo ius spirituale, tum quia est vnum, & idem; tū quia primario est ad spirituale, ad temporale verò tanquam ad acces-

accessorium quod ex illo sequitur; tum etiam quia illudmet temporale semper respicitur, vt comparandum titulo spirituali, vt sic auté quid spirituale est, vt appellatur in dicto capite *Dilecto*, Ex quo textu potest tota hæc ratio,& instantia confirmari. Ac denique declarari potest exemplo Philosophico, quia impossibile est, vendere relationé resultantem ex fundamento, nisi vendendo fundamentum, quia cum necessario sequatur, posito fundamento (supponimus enim, iam esse terminum) & sine eodem fundamento sequi non possit, non potest aliter dari; quam dando fundamentum, & consequenter nec vendi potest, nisi fundamento vendito. Non potest enim aliquis vendere mihi similitudinem imaginis meæ, nisi vendendo figurá illam arte factam, in qua illa relatio similitudinis fundatur. Ita ergo dico in præséti ius ad prouendus temporales, esse veluti relationem quandam, quæ fundatur in officio spirituali, nec posse competere, nisi ratione illius,& ideo & spirituale esse, sicut est ipsum officium,& vendi non posse, nisi vendito officio, sicut nec gratis dari potest, nisi gratis etiam collato spirituali munere, seu iure ad illud.

Cap. Dilecto.

11. confirmatur hæc opinio. cap. Siquis.

Atque hoc modo potest confirmari satis probabiliter hæc opinio ex regula capit. *Siquis obiecerit.* 1. q. 3. *Qui horum alterum vendit, sine quo alterum non prouenit, nihil inuenditum derelinquit.* Vnde infert, non posse vendi Ecclesiam, vel præbendam, non propter Ecclesiæ prohibitionem, sed propter inseparabilitatem, & in capit. *Saluator*, ead. Vrbanus Papa ex verbis Christi: *Gratis accepistis, &c.* colligit *res ecclesiasticas* vendi non posse, per res autem ecclesiasticas planè intelligit beneficiorum prouentus, vt tales sunt: nam pro ratione subdit: *Quæ* (scilicet res ecclesiasticæ) *dona Dei sunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent.* Et statim idem confirmat ex Regula Paschalis proximè relata, quam ipse etiam refert. Similia habet Alexand. 2. in capit. *Ex multis*,& Vrban. in c. *Res Ecclesiæ*, & Gregor. in capit. *Peruenit*, & Innoc. in capit vlt. eiusdem quæst. Item ex capit. *Presbyter.* 3. 1. q. 1. Vbi in hoc æquiparantur vendere *altare, decimas, & Spiritumsanctum.* Fauet etiam capit. *Ex diligenti*, de Simon. Nam loquens de huiusmodi contractibus in beneficiis ait, *Cum hæc diuinis, & humanis legibus contraire noscantur.*

cap. Saluator. Vrban. Papa.

Alex. 2. cap. Ex multis. Vrban. cap. Res Ecclesiæ. Gregor. c. Peruenit. Innoc. cap. vlt. cap. presbyter. cap. Ex diligenti.

12. 2. Sententia asserens hâc Simoniá solú esse côtra ius humanú.

Nihilominùs est secunda principalis sententia dicens, hanc Simoniam tantùm esse contra ius humanum, ideóque vel à Pontifice, vel ab alio ex dispensatione eius posse vendi beneficium sine Simonia, dummodo non intuitu spiritualis iuris, quod in ipso est, sed intuitu temporalitatis vendatur. Hæc est communis sententia Canonistarum, quos refert, & sequitur Felinus cum Decio, & aliis in cap. *Ex parte*, 1. de Offic. delegat. & Anani. cum Cardin. in cap. 1. de Simon. & Cardin. Alex. in c. *Latorem*, 1. quæst 1. à num. 29. Eandem habet Decius consi. 436. n. 10. & Iul. Clar. lib. 5. §. *Simonia* num. 5. dicens, esse magis communem sententiam. Quam etiam sequitur Nauar. c. 23. n. 108. §. *Nono*, nam licet in septimo dixisset cum Theologis, beneficia non posse vendi, in nono subiungit, illud intelligendum esse quoad partem spiritualem, quam habent, nam quoad temporaliam vendi possunt, quod multis rationibus probat, præsertim contra Caietanum, quem ait nimis metaphysicè probare priorem sententiam,& multa sumere quæ non probat. Eandem opinionem tenet Vgolin. Tab. 1. c. 3. §. 5. Qui tamen loquitur semper de iure percipiendi fructus, vt distincto à iure ministrandi spiritualiter, & separabili ab illo;& de illo vt sic separato dicit posse vendi, quod, vt dixi, extra controuersiam est, sed non attigit punctum quæstionis.

Felin. Deci. Anan. Cardin. cardin. Alexand. Iul. clar. Nauar.

Vgolin.

Potest etiam pro hac sententia referri Mai. 4. d. 25. q. 2. ad 2. dum ait, non esse Simoniam (vtique contra ius diuinum) si Episcopus det beneficium alicui cum onere insumendi certam partem fructuum in aliquod pium opus per aliquot annos,& consequenter posse etiam sine Simonia computare simul illos fructus, & valorem illorum petere ab eo, cui confertur beneficium, liberè beneficium præstando (scilicet, quoad spiritualia, & reliquos fructus)& ait, se ita sentire per consultationem habitam cum viris sapientibus: addit tamen, non esse faciendum propter speciem mali, & propter periculum, quod recipiens beneficium moriatur, antequam summam illam ex fructibus beneficij percipiat. At si hoc verum est, multò magis poterit Summus Pontifex beneficia vendere, ratione habita ad sola temporalia. Referri etiam potest Tho. de Argent. ibidem art. 4. in 2. p. illius, quatenus regulam generalem constituit, vendendo annexum spirituali non committi Simoniam, nisi vendatur, quatenus annexum est. Explicat autem tunc védi vt annexum, quando in venditione habetur respectus ad spirituale, propter huiusmodi annexionem cariùs venditur ipsum temporale. Si ergo id, quod est temporale in beneficio, nó vendatur hoc modo, sed secundùm id, quod per se spectatum valet, non vendetur vt annexum nec erit Simonia.

13. Mai.

Argent.

14. Fundamentum secúdæ sententiæ.

Hæc sententia fundari potest primo in hoc, quòd ius ad emolumentum temporale beneficij est diuersum,& distinctæ rationis à iure spirituali, quantúuis cóiuncta sint,& vnú ab alio pédeat. Supposita autem distinctione, etiam si simul dentur,& separari non possint quoad translationem vnius sine alio, nihil vetat, quominus vnum sine alio vendatur. Ex his enim duobus principiis optimè infertur, nó esse intrinsicè malum, vendere ius ad temporale, si ponamus, solú illud vendi sine alio; nam possibili posito in esse, nihil sequitur impossibile. Probatur ergo prima pars, primò ex terminis proximis. Ná vnú ius immediate ordinatur ad spirituale functioné; aliud proximè ad commodum téporale Secundò ex origine quia ius spirituale est aliquo modo ex iure diuino positiuo, vel formaliter, vel radicaliter; nam prouenit à Christo, vel immediatè vt in Pontifice; vel mediante Pontifice, & aliis Prælatis, seu Pastoribus per potestaté illis à Christo datá, aliud autem ius partim fundatur in ratione naturali consequente ad primum ius, quatenus dignus est operarius cibo suo, partim est ex institutione Ecclesiæ, supposita largitione fidelium, vel voluntaria, vel præcepta. Tertiò spirituale ius potiùs est onus, quá cómodum téporale, aliud vero ius solú est temporale commodum. Vnde in aliquibus beneficiis præsertim simplicibus illud priùs non tá videtur esse ius, quá obligatio ad aliquid spirituale faciendú, vt ad assistendum in choro, vel ad officiú diuinú recitandú: aliud vero temporale nó est obligatio, sed quasi præmiú obligationis,& facultas moralis percipiédi tales fructus. Neque huic distinctioni videtur obstare, quòd vnú ius fundetur in alio; quin potiùs hinc colligitur aliqua distinctio, quia idem non fundatur in se ipso. Neque etiá bene colligitur esse vnum, ex eo quòd ius ad prouentus non est nisi ratione officij, ná inde solum habetur quòd ius ad fructus oriatur ex titulo spirituali; vnde potiùs infertur distingui. Quia in

in aliis etiam rebus ius in re aliqua, & titulus diuersa sunt, ius enim est dominium aliquod v.g. titulus autem est ratio fundans illud dominium. Sic ergo hic fatemur, titulum spiritualem esse, nihilominus tamen dicimus, in illo posse fundari ius temporale, quod est quid distinctum, licèt cum illo coniunctum.

15. Probatur posse in vẽditione separari ius ac emolumentũ temporale à iure spirituali.

Alterum verò principium, scilicet, posse hæc separari in venditione, licet non separentur in traditione, concessione, & acceptione, probatur. Primò quia intentio dantis, & accipientis potest facilè illa discernere, dummodo temporale secundum se æstimetur, & non augeatur eius pretiũ ratione tituli spiritualis, cui adiungitur: sic enim potest titulus spiritualis ex intensione vtriusque partis gratis dari, & accipi, & nihilominus pro tẽporali paciſci, cur enim hoc repugnat ex sola rei natura, & seclusa prohibitione positiua? Confirmatur hoc exẽplo iuris patronatus, nã secũdùm se vendi non potest & tamẽ cum fundo, seu cũ vniuersitate vendita transire potest, & tunc etiam non censetur ipsum ius vendi, nam, vt infrà dicam, etiam illud aliquomodo spirituale est, & venditio illius, vt tale est, intrinsecè mala est, sed tamen quia semper est quid distinctum à fundo, licèt illi inseparabiliter adhæreat, & cum illo transeat, non censetur vendi, vendito fundo, quando ex eo capite fundus non pluris æstimatur, ergo ex natura rei idem esset in beneficiis, nisi Ecclesia prohibuisset, est enim eadem ratio. Dicetur, ius patronatus esse annexũ spiritualibus antecedenter, beneficium verò esse annexum officio consequenter. Sed contra primò, quia licet ius patronatus sit antecedens respectu beneficij conferendi per præsentationem factam in vi talis iuris, respectu fundi est tanquam consequens, nam cum illo transit, & ratione illius comparatur, ergo in hoc est similitudo rationis. Imo quodammodo maior, nam in iure patronatus id, quod est spirituale quasi nascitur ex temporali, in beneficio autem temporale nascitur ex spirituali; faciliùs autem videtur vendere fructum, non vendita radice, quam vendere radicem, quæ secum portet fructum, & non vendere fructum. Si ergo hoc non obstat, quominùs vendito fundo non vendatur ius præsentãdi, multo minus obstabit, quominùs vendito temporali fructu, non vendatur spiritualis titulus, qui antecedit.

confirmatur exẽplo iuris patronatus.

Subterfugiũ præoccupatur.

16. Vltrà hoc etiam videtur parum referre, quòd annexum temporale sit consequenter, vel antecedenter, dummodo inseparabilitas, & translatio vnius cum alio interueniat, sicut inuenitur etiam in calice consecrato. Nam magis coniuncta sunt in calice materiale, & spirituale, quam in beneficio. Nam ibi, manente vase integro, non potest per Ecclesiam fieri separatio, hic autem in rigore posset, & nihilominus in calice separantur quoad vẽditionem, & separatio solùm fit intentione quoad mentem, & æstimatione materiæ quoad contractum, id est, vt ratione spiritualitatis non pluris vendatur; ergo ex natura rei idem esse posset in beneficiis. Nam quòd in vno temporale sit antecedens, in alio consequens, non videtur referre, quin potiùs quando antecedit, videtur habere rationem causæ, & secum trahere id, quod spirituale est, & ideo magis quodãmodo vendi effectus in causa, seu cum illa, & nihilominus intentio, & æstimatio ea separat, ergo etiam in temporali, quod se habet vt consequens, & vt effectus, faciliùs poterit fieri separatio.

17. Dicunt verò aliqui, in beneficio temporale esse accessorium, & minùs principale, in calice verò materiã esse principalẽ, & consecrationẽ quasi accessoriũ, & adiacens, in omnibus autem mistis attendendum esse id, quod est præcipuum, accessoriumque sequi ad principale, & non è conuerso; & ideo posse consecrationem transire cum calice, non verò officium cum beneficio. Atque ita quando beneficium venditur non transit officium cum temporali vendito, ergo venditur ipsum, & cum ipso transit temporale. Sed in primis (vt in superioribus notaui) non rectè dici videtur etiam in calice consecrationem esse minus principalem, sicut enim in artificialibus sæpe opus superat materiam, ita in his sacris semper consecratio superat materiam, cui adhæret, neque ideo non venditur consecratio, vendito calice, quia minùs principalis est, sed potiùs quia dignior est, magisque inæstimabilis pretio, ac denique quia de facto non æstimatur. Deinde cõcesso toto eo, quod assumitur, inde nos inferimus contrario modo; nam quia in beneficio, temporale est accessorium ad spirituale; ideo vendito accessorio, non censetur vendi principale, sed in sua natura relinqui, vt gratis donetur. Sicut polluto cœmeterio, non cẽsetur Ecclesia polluta, quia est accessorium. Vnde potius, vendito calice, videri posset vendita consecratio, tãquam accessorium cum principali, tamen re vera non venditur, vel quia principalior est, vel certè (quod caput est) quia intentio contrahentium, & modus contrahendi potest separare accessorium à principali, & principale ab accessorio; sicut vendendo artificiatum, possum æstimare artem, gratis donando materiam; vel è conuerso gratis dare artificium, & materiam vendere, siue tale sit artefactũ, vt in eo opus superet materiam, siue è contrario, semper enim res pẽdet ex voluntate, & æstimatione contrahentium.

consecratio semper superat materiã cui adhæret.

18. Probatur alia ratione.

Vnde tandem concluditur ratio alio modo formata, licet in idem redeat, Quia licet consideremus totum beneficium vt quid vnum constans ex spirituali, & materiali, posset illud vendi, æstimando solam materialem partem, & non spiritualem, ergo hoc non esset intrinsecè malum, nisi esset prohibitum. Antecedens patet quia, illud pendet ex intentione, & modo æstimationis, vt ostensum est; Estque hæc res non valde metaphysica, sed moralis: nam id, quod est spirituale in beneficio, si non haberet temporale commodum, difficiliùs acciperetur gratis, quàm daretur, ordinariè enim cupiunt homines exonerare se illo onere, volunt tamẽ se in tẽporali commodo vel incõmodo indemnes seruare: & ideo optimè possunt velle gratis dare, quod spirituale est, vendere autem, quod est tẽporale. Recipiens verò licet videatur ita recipere onus spirituale, vt sine temporali commodo nõ esset recepturus, nihilominus illa tantùm est quædam conditio sine qua non; non verò accepit pro temporali, tanquam pro pretio. Hic ergo modus vendendi vnum totum ratione vnius partis, & non ratione alterius, siue speculatiuè, nec practicè repugnat. Consequentia vero, scilicet si hoc modo fiat, non inueniri intrinsecè malitiam, patet, quia tũc nõ fit iniuria rei spirituali, quia nec æstimatur pretio, nec est ratio venditionis, aut æstimationis rei venditæ, & consequenter nullo modo venditur.

19. confirmatur ex pensionibus, quæ beneficiis imponuntur. c. *Constitutus*

Et confirmatur: nam in Ecclesia vsitatum est, vt beneficia cum onere alicuius pensionis ab vno in alium transferantur, quod nunc fieri videmus auctoritate Pontificis, & olim videtur potuisse fieri ab Episcopis, vt colligitur ex capite *Constitutus*, de Religios. dom. Et si Episcopis non esset prohibitum, non apparet, cur in suis Episcopatibus

tibus id non esset eis licitum, ergo eadem ratione si prohibitio non esset, posset vnusquisque priuatus beneficium suum cum simili onere alteri tradere, licet institutio esset ab Episcopo facienda: illa autem est quædam virtualis venditio emolumenti temporalis beneficij, quia est datio cum pacto oneroso. Eo vel maximè quòd ea pensio postea potest pretio redimi, ergo etiam à principio potuisset compensari, vt dicebat Maior. Denique suprà diximus, ita facere nunc Pontificem in Auditoratu. & Clericatu Cameræ, & ita dicitur simpliciter hæc officia vendere, quanuis quoad principale spiritualia sint, & temporale sit annexum illis spiritualibus functionibus, & iuri illarũ, non antecedẽter, sed consequenter, ergo &c.

Maior.

20. 3. opinio asserẽs Simoniam esse cõtra ius diuinũ vendere beneficiũ curatum, secus tamen si beneficium sit simplex.

Tertia sententia media, & distinctione vtens referri solet ex Panor. in cap. *Extirpandæ*, in Repit. §. *Qui vero*, de Præben. num. 53. & sequentibus, videlicet vendere beneficium simplex non esse Simoniam contra ius diuinum, vendere autem beneficium curatum, vel maiorem habens iurisdictionum, esse contra ius diuinum. Ita refert sententiam Panormitani Nauar. suprà d. c. 23. numer. 108. in fin. Et Vgolin. d. §. 5. numer. 1. & Couarru. d. Regul. *Peccatum*, 2. part. §. 8. numer. 8. Et pro eadem refert Mai. 4. disti. 25. quæst. 3. Syluester. verb *Simonia*, quæst. 3. & alios Iuristas. Refertur etiam Paul. Burgen. tract. de Irregular. & dispensat. tit. de Simonia, n. 23. Veruntamen Panor. illa distinctione non vtitur, nec Maior, aut Syluester illam referunt, nec est verisimilis, si sermo sit de proprio beneficio, vt mox ostendemus. Caietanus ergo in d. Opusc. aliter refert sententiã Abbatis, neque ait, falsum dixisse, sed fuisse diminutum, quia inter beneficia inuendibilia posuit illa, quæ habent ordinis, vel clauium executionem, & omisit ea, quæ ratione alicuius officij clericalis conferuntur, cùm tamen illa etiam sint annexa rei spirituali: nam officium clericale non spirituali annexum, sed spirituale est, vt suprà ostensum est, & docet Diuus Thomas dicta quæst. 100. artic. 3. & 4. Et quia hoc beneficium, solùm datur ad officium clericale, & non ad vsum ordinis, vel clauium, simplex vocatur, & ideo fortasse priores auctores attribuerunt Panormit. quòd dixerit, beneficia simplicia solùm ex prohibitione Ecclesiæ vendi non posse.

Panor. Nauar. Vgolin. Couar. Mai. Burgens. Syluest. Caie. D. Thom.

21. Defenditur Panormit. à calumnia.

Sed ego in verbis Panormit. neque illum defectum, aut excessum inuenio. Cum enim latè probasset sententiam Theologorum suprà tractatam, quòd beneficium vendi non potest, quia est annexum potestati ordinis ad clauium, subdit inferiùs hæc verba, *Et prædicta puto procedere, quando executio beneficij, vel officij concernit diuina.* Quæ verba sine dubio comprehendunt totum officium clericale; nam illud sine dubio *concernit Diuina.* Addit etiam, *Vt puta altaris administrationem, vel clauium executionem.* At verò sub altaris administratione comprehendit sine dubio totũ clericale officium, quia totum ad altaris ministerium ordinatur aliquo modo, vnde statim declarans, quid excipiat, inquit, *Secus autem si concerneret tantum administrationem temporalem, vt est videre in hospitali.* Solũ ergo excipit, quando præbenda, vel reditus essent annexi alicui officio merè temporali, vt esse possunt, Tunc autem sine, dubio exuitur præbenda omni spiritualitate, & ideo laico dari potest, vt dixit Glos. in c. *Cum M.* de Constit. ver. *Receperunt*, & declarauit idem Panor. in c. *Maioribus*, de Præb. n. 4. Et ita etiam annecti potest præbenda muneri purè temporali, vt v. g. lectioni grammaticæ, quam laicus legere possit. Tunc ergo clarũ est, illam non esse materiam Simoniæ contra ius diuinum, etiam secundùm primam sententiam suprà relatam. Cum ergo Panormit. hanc solam exceptionem faciat, & exceptio firmet regulam in contrarium, planè nullam distictionem facit inter alia beneficia, quæ titulo clericali dantur, quantumuis simplicia sint, & solùm obligent ad officium aliquod clericale, sed omnia illa spiritualia esse intellexit, & ad ministerium altaris pertinere. Vnde idem Panormit. in c. *Consulere*, de Simon. absolutè dixit, Simoniam committi in spirituali beneficio obtinendo, & infrà ait, quicquid competit clerico ratione ordinis, esse ita annexum spirituali, vt vendi non possit.

Glos. Panor.

22. Tertia opinio reiicitur

Non oportet ergo hic tertiam opinionem distinguere, nam Panormitan. plane sentit cum prima sententia. Et illa distinctio de beneficio simplici, vel curato, cuiuscunque fuerit, in præsenti probabilis non est, quia in vtroque est ius spirituale, & temporale emolumentum, & priori ratione neutrum vendi potest, parumque refert, quòd illud ius sit altius, maius, & nobilius in vno beneficio, quàm in alio. Nam etiam si sit minimũ spirituale, materia est Simoniæ iuri diuino contrariæ. Si autem habeatur respectus ad temporalitatem, de vtroque est eadem ratio. Præbẽda autem annexa tem porali muneri non est beneficium, propriè loquendo, vt ex dictis in principio cap. constat, & inferiùs etiam dicetur, & ideo loquendo de beneficiis non oportet aliqua distinctione vti. Solùm igitur superest, vt duas sententias relatas conferamus. Inter eas autem, licet magna sit in verbis contrarietas, fortasse in re tanta non est, quanta apparet. Vt tamẽ rem explicemus, & ex illa colligi possit proprius loquendi modus dicemus priùs quid in hoc genere fieri possit à Summo Pontifice sine vitio Simoniæ, & quo titulo, ac modo: deinde quid possit fieri ab inferioribus, vel nunc dispensatis à Pontifice, vel ex natura rei ablata prohibitione positiua.

23. Põtifex potest præbendã separare ab officio spirituali, & sic eam vendere sine Simon. Nauar.

Primò ergo potest Summus Pontifex fructus beneficij, seu præbendam, vt temporale quid est à titulo clericali, & spirituali officio separare, & sic eam vẽdere sine Simonia, sicut potest illam donare laico, etiam licitè, si iustam causam, & rationem habeat, vt omnes fatentur, & constat ex dictis. Et si quis attentè consideret rationes, quas Nauarrus adducit, plures earum solùm hoc probant scilicet posse Papam sine Simonia vendere præbendam separando illam à Canonica, vel simili titulo; sed hoc re vera non est vendere beneficium, vt ex dictis constat. Vnde etiam infero, posse Pontificem vendere beneficium, quod spirituale hactenus fuit extinguendo spirituale officium, vel obligationem illius, quia tunc nihil spirituale vendit, quia in emptorem nihil spirituale transit, sed merè temporale. Et ita speculatiuè id distinguendo, considerare possumus priùs ibi separari præbendam à titulo spirituali extinguendo illum, & deinde vendi præbendam, ac subinde non vendi beneficium.

24. Potest Pontifex dare beneficium cũ onere soluẽdi quotãnis partem fructuum beneficij.

Secundò, potest Pontifex dare beneficium alicui cũ onere soluendi quotãnis sibi vel alteri partem aliquam fructuum beneficij. Hoc etiam indubitatum est, & constat ex vsu Ecclesiæ. Et ratio est, quia Pontifex est supremus dispensator tẽporalium bonorum Ecclesiæ, & ita potest fructus, qui ex humana institutione erant annexi titulo talis beneficij, ab illo separare, & sub alio, vel sine titulo spirituali conferre, & hoc facit, quando illo

illo modo confert beneficium. Quare neque tunc venditur beneficium, quia illa pars fructuum non habet rationem pretij, quādoquidem nec erat eius, cui beneficium confertur, neque ab ipso pensio illa ex bonis eius exigitur, sed ex bonis Ecclesiæ, vel beneficij vacantis alteri assignatur. Tamen quia non separatur in perpetuum à beneficio, sed ad tēpus seu ad vitam pensionarij imponitur beneficiato onus soluendi illam. Vnde quoad illam partem ille solum fit, tanquam administrator cum tali onere soluendi illam pensionario. Quod totum non fit à Papa, vt à Domino illorum bonorum, & ideo non habet vmbram venditionis, sed fit, vt à supremo dispensatore. Et si applicat sibi pensionem, non accipit pretiū, sed partem suæ congruæ sustentationis ex bonis Ecclesiæ, & sub eadem ratione applicat alteri.

25. probabile est posse Pōtificem æstimare valorē pensionis, quā beneficio imponi & cū simul accipere. *Maior. Adrian.*

Tertiò probabile mihi est, posse Pontificem, quando præbet beneficium cum pensione, æstimare simul temporalem valorem illius pensionis, & illum simul recipere pro se, vel pro alio ab eo, cui beneficium confert. Hoc dixit de Episcopo Maior suprà; sed de Pontifice multò est id verisimilius, vt apertè declarat Adrian. dicta solut. ad nonum dicens, sicut auctoritate Papæ potest prius dari beneficium pro pensione, & postea redimi pensio, ita eius auctoritate posse à principio interuenire pecuniam. Imo ibidem ait, eadem Papæ auctoritate posse permutari beneficium pro officio tēporali ecclesiastico, vt notariatus, nōvnū pro alio cōmutando, sed vtrumque in se suscipiendo (vt sic dicam) & dispensatoria prouidentia distribuendo. Illud etiam de pēsione, & redemptione eius simul facta admittit Soto d.q.7.art.2. ad fin.corp. & licèt Caiet. Opusc. 17. Respon. in 10. videatur contradicere fortasse non intelligit in ordine ad Pontificis potestatem absolutam.

Soto. Caie.

26. Ratio assertionis.

Ratio denique est, quia illa pensio beneficio imposita, vel imponenda, aut est merè tēporalis, quia sine titulo spirituali alicui applicatur, & illa potest redimi ratione temporalitatis, quam habet, vt infrà dicemus. Ergo potest à principio, & imponi, & redimi, quod fit per dictum modum conferendi sub tali onere. Parum enim refert, quod illa duo formaliter intercedant, vel virtute, vel quòd temporibus distinctis, aut simul fiant, quandoquidem moraliter rem spectando, in idem redit. Et confirmatur, quia ibi non potest dici vendi beneficium, quia id quod postulatur, & accipitur à beneficiato, non petitur, vt pretium beneficij, nec quoad partē spirituale, nec etiā quoad partē præbēdæ, quæ ad illā pertinet, sed pro parte fructuū, quæ in pensionē imponi cēsetur, & virtute imponitur.

27. Difficultas proponitur.

Sed contra, quia hic modus conferendi beneficium non videtur prius à venditione illius; quia licet pensio imponi, & voluntate redimi possit, tamē cogere beneficiatū, vt & pensionem acceptet & simul eā redimat, totumque valorē simul cōferat contractū omnino onerosum, & alienum ab omni actu dispensandi bona ecclesiastica, esse videtur. Et declaratur ab incommodo, quod Maior tetigit, nam ille, qui sic recipit beneficium, cogitur exponi periculo perdendi pecuniam, quam præbet, si priùs moriatur, quam ex fructibus beneficij illam recuperet, ergo illud onus est pretio æstimabile, beneficium re vera datur pro aliquo pretio. Denique constat iuxta communem vsum, & sensum curiæ Romanæ, Clericatum cameræ, & Auditoratum vendi à Pontifice, & tamen suprà dicebamus non aliter vendi à Pontifice, quā reseruando sibi partem prouentuū illorum officiorum, & valorem illius computando, & simul exigendo, ergo si quidpiā simile fiat in beneficio, re vera vendetur.

Cōfirmatur ducto exēplo Auditoratus, & clericatus cameræ.

28. Satisfit.

Respondeo hoc ipsum exemplū cogere nos, vt dicamus, hunc modū dandi beneficia cū onere alicuius pecuniæ nō esse intrinsece malū, siue appelletur venditio beneficij, siue quolibet alio modo. Probatur, quia, licet illa officia Cameræ Apostolicæ non dicantur beneficia, quia fortasse emolumenta eorū non sunt ex propriis ecclesiasticis redditibus, ex quibus instituta sunt beneficia, sed ex aliis stipendiis, vel salariis à Pontificibus designatis nihilominus in duobus quæ ad rem præsentem maximè spectāt, cū beneficiis conueniunt. Vnū est, quod fundamentū illorū officiorū spirituale est, nimirū iurisdictio Ecclesiastica, quæ pro illa communicatur; vnde functiones illorum munerum spirituales sunt, vt potè actus iurisdictionis Ecclesiasticæ etiam spiritualis, nam excommunicant, absoluunt, &c. Vnde etiam sunt inuendibiles, vt suprà dictū est. Aliud, in quo cōueniunt cū beneficiis, est, quod emolumenta temporalia illorum officiorum sunt spiritualibus annexa consequenter, quia dantur propter officiū, sicut, de beneficio dicitur c. vlt. de Rescr. in 6. id est propter spirituales functiones officij nascuntur, ergo illi prouentus ex titulo, & actione spirituali, ergo sunt illis annexi cōsequenter, seu dependenter ab illis. Si ergo in illis officiis non est per se malum, nec contrarium iuri diuino illa tradere pro pecunia, illo modo, profecto nec in beneficiis est contra ius diuinum.

cap.vlt.

29. Ratio petita ab Auditoratu & clericatu cameræ vrgetur.

Neque ego inuenio quid possit huic paritati rationis responderi. Nā quòd temporales prouentus sint ex redditibus ecclesiasticis, vel ex aliis stipendiis nihil refert, quia ratio Simoniæ non oritur ex qualitate bonorum temporaliū, sed ex hoc, quod detur pretiū pro titulo, vel officio spirituali, si enim hoc fiat in vtroque officio, aut beneficio Simonia erit: si autem in illis officiis separatur vēditio emolumēti temporalis, à venditione spiritualis tituli nō obstāte annexione consequente, profecto etiā in beneficio separabilis erit. Quod si separetur iā non erit Simonia, etiā si temporale illud emolumētū ex redditibus ecclesiasticis resultet, vt per se notum est. Est ergo æquiparatio euidēs, nisi fortè illa munera aliquid aliud tēporale coniunctum habeāt nō per se, nec cōsequēter, sed per accidēs, & cōcomitanter annexum cum munere spirituali, ratione cuius vendi possint. Vt si fortasse habēt etiam tēporalē iurisdictionem adiunctā in ditione Papæ, vel aliquid simile, de quo mihi non constat, & ideo pro certo habeo, stando præcisè in ratione posita, & in titulo exigendi pretium, seu pecuniam, actionem non esse Simoniacam contra ius diuinū.

31. Soluitur obiectio suprà facta asseren do Illud non esse vendere beneficium, sed imponere onus temporale.

Ad obiectionem ergo respondeo, illam non esse propriā venditionem beneficij, sed esse impositionem cuiusdam oneris temporalis, quā Pontifex in beneficio facere potest, simul cū redēptione eius antecedente, quæ redemptio, licèt venditio sit, non est venditio rei spiritualis, vt constat, nec est venditio rei temporalis annexæ rei spirituali, quia illud onus non est per se annexum titulo beneficij, imò per impositionem talis oneris separaretur pars redituum à titulo beneficij, vt etiam per se notum est. Neque etiam obstaret, quòd Papa nollet dare beneficia, nisi volenti statim redimere pēsionē, quia cùm ibi sint duo, datio, & acceptio beneficij, & virtualis impositio, ac redemptio pensionis, vnum non miscetur cum alio, etiam si simul fiant: & prior datio gratuita manet etiamsi Papa nollet illam gratiam facere, nisi volenti acceptare redemptionem pensionis, Sicut si Petrus nollet mutuare

mutuare Paulo pecuniā, nisi Paulus velit sibi vēdere triticum, non est vsurarius, dum modo non exigat obligationem in futurum, sed tantum actum præsentis venditionis pro iusto, & adæquato pretio, tunc enim non exigit pro mutuo aliquid pretio æstimabile, quia vendere rem iusto pretio non est res æstimabilis nouo, & speciali pretio magis quàm mutuum, sed solùm est concomitantia duorū contractuum, vel actionū, quas potest quis velle simul facere, & non vnam sine alia. Sicut potest quis velle mutuari triticum alteri, si ipse mutuet vinū & non alias, & sic de aliis, iuxta doctrinā D. Th. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 4. Ita ergo in præsenti, licèt officiū nō detur sine redēptione temporalis oneris, nō ideo venditur officium, sed gratis datur, simúlque venditur temporale emolumentum iam quodam modo separatum ab illo officio ex voluntate Pōtificis, qui potest illa separare, & onus imponere.

D. Thom.

31. Respondetur ad confirmationem sumptam ex incommodo.

Ad confirmationem autem sumptā ex incommodo respondetur, illud pertinere ad iustā cōpēsationē faciendā inter commodū, & periculum, vt exactio nimia non sit, quod in omni redemptione pēsionis, vel oneris vitalitij seruādū est, seruata autem æquitate, inde non redūdat aliquod onus respectu spiritualis officij, quominus gratis conferatur. Ad vltimum consequenter censeo dicendum propriè, & simpliciter loquendo re vera non vendi illa officia, sed ipsa gratis conferri cū diminutione emolomēti respectu accipientiū. Quā diminutionē Pōtifex posset facere, vel minuēdo stipendia, vel partem sibi reseruando, ne autem illa diminutio fiat, pretio redimitur ab accipientibus talia officia, illud autem vendibile est, & Pontifex ius habet ad illud vendendū, quia supponimus, posse iustè illam partem emolumentorum, sibi reseruare. Quod si vulgo illa officia vendi dicuntur, est etiā vulgari modo & materialiter rem spectādo, nō secundū veram, & moralē rei proprietatem. Hoc tamen exemplum declarat, quòd licet in hoc modo dandi beneficia exigendo pretium modo explicato in hac tertia assertione nō sit in rigore Simonia: meritò Pontifices nunquā illum vsurparunt in beneficiorum prouisione, quia habet magnā speciem venditionis, quæ, licet in vno, vel alio officio quasi proprio ipsius pontificis possit permitti sine Simonia, vel graui incōmodo, in beneficiis generaret magnū scandalū, & viam ad infinita mala aperiret, ideóque licàt in rigore nō sit illa Simonia contra diuinum ius; omninò vitāda est: & hoc fortasse docere voluit Caiet. suprà, & Soto, ac Mai. id non negant.

Caiet. Soto. Mai.

32. Media aliqua separatione præbendę potest Pōtifex dare beneficiū exhibēdo pecuniam, si non detur separatio non potest.

Quartò hinc cōcludo, media formali, vel virtuali separatione præbendæ, seu fructuum quoad aliquam saltem eorum partem posse pontificem cū exactione alicuius pecuniæ dare beneficium, nulla verò facta separatione non posse, & ita absolutè loquendo non posse vendere beneficium. Sic conciliantur opiniones suprà relatæ iuxta Adria. Nauar. & alios. Nam prior procedit iuxta hanc posteriorem partem, altera verò iuxta primā partem assertionis. Etsi Caietanus attentè legatur in d. q. 100, ar. 4. planè admittit priorē. partē huius assertionis. Quæ quidē satis probata & declarata est ex dictis. Nam de separatione formali procedunt prima, & secunda assertio, virtualis autem separatio declarata est in tertia. Et potest etiā aliis exemplis declarari; nam si pingue beneficium pro tenui commutetur, potest pontifex cōcedere, vt pensione aliqua imposita super beneficium pingue, excessus temporalis compensetur, illius tantùm ratione habita, vt quotidie fit: ergo etiam potest concedere, vt data à principio certa pecuniæ summa pēsioni moraliter æquiualēti cōmutatio fiat, quia sicut potest postea cōcedere, redēptionem pensionis, ita potest vno actu vtrūque concedere, & tunc dicimus fieri virtualem separationem, quod tenent Soto, alij suprà allegati, & quos infrà tractando de permutationibus beneficiorum afferemus, vbi hoc punctū latiùs declarabimus. Denique hanc partē probant omnia adducta pro secunda sententia.

Soto.

33. Ratione probatur.

Et ratio est, quia papa est supremus dispēsator bonorum Ecclesiæ, & ideo sicut re ipsa potest separare reditus ab spirituali, titulo, ita mente, & intētione, & voluntate potest separare tēporale ab spirituali, & ita cōpensare tēporale cū tēporali, & spiritualia, vel gratis, vel pro spiritualib⁹ cōferre. Aliqui etiā hoc declarāt, quia Papa potest separare in re ipsa tēporales reditus ab spirituali titulo, & dare spiritualē titulum sine iure ad temporalia, ergo quādo dat alicui spiritualem titulum potest ab illo exigere sūmā pecuniæ, vt relinquat illos redit⁹ annexos illi titulo, & nō illos separet, vel vt separatos vniat. Sed ego nō tā facilè hoc admitterem, tū quia cū illa cōpetant Pōtifici per supremā potestatē spiritualē, illud planè esset vendere vsū suæ potestatis, quod est contra diuinū ius: tū etiā quia emere à Papa, vt fructus maneāt vniti beneficio, est emere, vt sēper liceat acquirere ius ad illos fructus mediante spirituali ministerio, hoc autē est vendere ministeriū ipsū, vt statim dicem⁹. Denique ipsamet annexio taliū fructū ad spiritualē titulū, spirituale quid est, tā quoad potestatē, à qua manat, quā quoad terminū spiritualē, qui ibi necessariò inuoluitur, quā etiā quoad finē, qui est vt spiritualia cōseruari possint, vt dicitur in d. c. *Siquis obiecerit*, 1. q. 3. ergo pro cōseruanda annexione fructuū, vel restituenda, aut denuo facienda, non potest pretium dari, vel accipi etiam à Papa. Solū ergo potest temporale ipsum separari, & vt sic compensari, & pretio redimi auctoritate Pontificis.

Cap. si quis.

24. Probatur 2. pars conclusionis.

Iam verò probatur altera pars conclusionis. Et in primis in illa procedunt rationes omnes pro cōmuni sentētia Theologorū adductæ. Et deinde explicātur in hūc modū, quia si beneficium nō separatur ab officio spirituali, quādo vēditur beneficiū, pretio emitur facultas obtinēdi illos reditus, & ius ad illos mediāte spirituali ministerio, ergo emitur, & vēditur ipsū spirituale ministerium, saltē, vt mediū necessariū ad tēporalia acquirenda. Declaratur primū in hūc modū, quia ante exhibitū spirituale ministerū nō est acquisitū ius ad tēporales reditus veluti directè, & immediatè in ipsis, sed tātū virtutem ministerio spirituali, quatenus is, qui possidet beneficium habet ius ministrandi, & per spirituale ministerium consequendi proprium, & formale ius ad temporales reditus, ergo vēdere illud ius ad reditus quasi radicale, est vendere ipsum ministeriū spirituale. Atque in hoc cernitur magna differētia inter hæc tēporalia, vt annexa consequenter, vel antecedenter, & soluūtur ferè omnia, quæ pro prima opinione adducta sunt, si cōtra hāc obiiciātur. Deniq; declaratur, quia si Papa nō separet fructus beneficij ab ipso beneficio, sed velit sēper, vt sint stipendiū sustentationis debitæ pro spirituali munere, si hāc ipsāmet sustentationem vendat, cōuincitur, vēdere ipsū spirituale mun⁹, etiāsi ipse dicat, se id nō intēdere. Nā vēdit rē annexā spirituali muneri, vt annexa est, id est, vt est sustentatio debita ratione talis ministerij spiritualis, ergo necesse est, vt venditio aliquo modo attingat rem ipsam spiritualem, & in illam cadat. Et hoc etiam bene confirmat c. *Si quis obiecerit*, quod aliqui interpretātur

tur de annexis tantùm concomitanter: sed apertè loquitur etiam de beneficiis, vt supra vidimus. Alij verò, vt Vgolin.& indicat Nauar.exponunt regulam illam, qui vnum vendit, aliud inuenditum non relinquit, intelligi secundum præsumptionem Iuris, non secundùm veritatem. Sed non placet, quia secundum rei veritatem (& rigorem loqui videtur Papa, cum dicat, *penitus desipere*, qui illud negat, & cùm exemplum adducat, de corpore, quod sine anima viuere non potest, quod non ex præsumptione dicitur, sed ex veritate rei. Loquitur ergo de temporali ita annexo, vt non nisi per spirituale comparari possit, nam qui tale temporale vendit manente annexione, non potest non aliquo modo vendere ipsum spirituale, secus verò est quando fit formalis vel virtualis separatio, vt declaratum est.

Ca.Siquis.
Vgolin.
Nauar.

Quintò ex his à fortiori cõstat inferiores Prælatos non solũ non posse vendere beneficia Ecclesiastica sine Simonia contra diuinum ius, verùm etiam nec posse alijs modis, vel titulis explicatis pecuniam exigere pro beneficio, etiam intuitu temporalis incommodi. Ita docent ferè omnes, & patet breuiter prior pars, quia ostensum est beneficium vt sic, idest, vt annexum spirituali titulo non posse vendi sineSimonia etiam à Papa, ergo multò minùs ab inferioribus. Ratio verò alterius partis est, quia Episcopus non potest disiungere fructus beneficij à beneficio, & consequenter non potest de illis, vt de merè temporalibus disponere, nec facere, vt ius ad illos acquiratur, nisi medio iure, & ministerio spirituali, ergo non potest præbendam, vel partem eius vendere nisi vendendo spirituale. Cõsequentia patet ex dictis, & antecedens probatur, quia Iure cõmuni statutum est, vt beneficia sine diminutione conferantur, in proprio titulo, & in c. *Prohibemus*, de Censib. prohibentur Episcopi partes redituum beneficiorum suis vsibus applicare, aut Ecclesiis noua onera imponere. Idẽ sumitur ex c.vlt. 1.q.3.c, *Maioribus*, &c, *Vacante*, de Præb. Est autem hæc prohibitio de iure positiuo, vt constat. Vnde illa seclusa possent Episcopi in suis diœcesibus separationem facere, & ita etiam possent sine Simonia sibi, vel alteri ex iusta causa applicare temporale emolumentum, & consequẽter illud per se spectatum vendere. Sed hoc meritò prohibitũ est, quia esset in magnã Ecclesiæ perniciem, vt in prædictis Iuribus satis significatur.

35. Prælati inferiores nec possunt vendere beneficium sine Simon. contra ius Diuinũ, nec pecuniã exigere alijs titulis explicatis.

Ca. *Prohibemus*.
Cap. vlt. cap. *Maioribus*. cap. *Vacante*.

Solũ potest interrogari, An nunc, etiam non obstantibus his prohibitionibus iuris positiui, licere possit Episcopo aliquod onus pecuniæ imponere cupiẽti beneficiũ obtinere, eo modo, quo id affirmat Maior supra relatus? Videtur enim id posse fieri aliquãdo licitè: nã multorũ Canonistarũ opinio est, posse Episcopũ imponere tẽporalẽ pensionẽ illi personæ, cui confert beneficium, vt tenet Gigas q.6.de Pension.cum Innoc.Imol.Felin. Anchar.Oldrado, Decio, Anton. & aliis, quos citat. Quod etiã tenet, & latè probat Gambar.de Officio & potestate legati li.6.c.77.& videtur posse probari ex c. *Constitutũ*, de Relig. domib.&c. *Cũ venisset* de restit.spoliat.&c. *Veniens*. c. *De cætero*, de transact. Illud ergo onus personæ impositum in collatione beneficij temporale quid est, & pretio æstimabile. Dices, non esse per modum pretij, nec ex bonis recipientis beneficium, sed esse per applicationem alicuius partis fructuum beneficij ad aliquod pium opus. Sed esto, hoc ita sit, sequitur vlteriùs, posse Episcopum cõputato valore illius annuæ pensionis simul in principio collationis valorem illum exigere à recipiente beneficium, vt Maior concedit.

36. An Episcopus possit modo, non obstãte iure positiuo imponere onus pecuniæ cupienti beneficium.
Maior
Gigas.
Innoc.
Imol.
Felin
Anchar.
Oldrad.
Decio.
Anton.
Gambar.
Cap. Constitutum.
cap. Cùm venissent.
Maior.

Respondeo in primis hoc non videri contra ius diuinum, nec continere veram Simoniam, si purè fiat, & sana intentione, iustaque ex causa, cum sufficiente potestate, vt de Pontifice diximus, estque eadẽ ratio de Episcopo in sua diœcesi in casibus sibi à Iure concessis, vt de transactionibus infrà dicemus. Secundò hic non tractamus nunc, An Episcopi possint imponere pẽsiones in beneficiis attẽto Iure Ecclesiastico? supponimus tamen ordinariè nõ posse propriã pensionem super ipsis beneficiis imponere, quia, non possunt beneficia diminuere, & ita nõ possunt diuidere beneficium, & pensionẽ quasi adhærentem illi imponere, ita vt duret, quandiu pensionarius vixerit, etiamsi beneficiatus moriatur. Hoc enim est prohibitum Episcopis Iure communi, vt patet ex Decretis allegatis, & ex c. *Nisi*, de Præb. in fin. Possunt tamen, quando Ecclesiam sui iuris à sua dignitate separant, aliquid in recognitionẽ antiqui iuris, & superioritatis suę Sedi reseruare, qui est casus dicti capit. *Constitutus*, vt ibi communiter exponitur, & ita ad præsentem casum nihil refert. Aliquando etiam licet Episcopis imponere pensionem personalem (vt sic dicam) in casibus in iure concessis, ac declaratis, vt maximè videntur esse transactiones, & concordiæ licitum; nam in his casibus loquuntur fere Iura citata. Et interdum fortasse possunt reseruare pensionẽ ad vitam renuntiantis propter seniũ, post diuturnũ Ecclesiæ seruitium: de quo aliquid in sequentibus attingemus.

37. Satisfit.

Episcopi non possunt imponere pensiones in benefic. ca *Nisi*. cap. *Constitutus*.

Sextò, ex his facile cõstat, quid dicendum sit de priuatis personis possidentibus beneficia: clarũ enim est ex vi iuris diuini esse illis prohibitum beneficia vẽdere, etiãsi sua esse videantur, quia sunt sua, vel secundũ quid, scilicet quoad ministerium, & vsum fructuũ, vel saltẽ cũ hac limitatione rebus spiritualibus intrinseca, vt vendi non possint, sed gratis dãda, si ea possidens, illa conferre velit. Vnde addere possumus, in his priuatis personis ita esse malam venditionẽ proprij beneficij, vt licet Iura Canonica eã nõ prohiberẽt, illicitũ eis esset vẽdere beneficium, seu præbendã, aut partẽ eius etiã intuitu solius temporalitatis. Quia in priuata persona nulla est potestas faciẽdi separationem vnius ab alio, nec formaliter, nec virtute, neque vllo modo dictum autem est, non facta separatione, non habere locum venditionẽ sine Simonia, ergo.

38. Priuatis personis ex iure diuino prohibitum est vendere beneficia.

Dices, Beneficiarius potest locare fructus sui beneficij ad aliquos annos, & secluso iure humano prohibente, posset locare ad vitam suam, sed locatio est æquiualenter quædam venditio præbendæ pro illis annis, ergo iam licet illis aliquo modo vendere præbendam. Vnde vlteriùs posset beneficiatus, stando in diuino iure, vendere partem fructuum sui beneficij pro toto tempore vitæ suæ, accepto simul pretio, & valore illius, & postea dare beneficium alteri cum sola altera parte fructuum, & consequenter etiam posset ab eodem, cui confert beneficium, priùs exigere, vt emeret partem fructuum totius vitæ suæ, & ita virtute venderet beneficium quoad temporalitatem eius. Respondeo, non posse priuatum beneficiarium, etiam stando in diuino iure, ita locare fructus beneficij, vt illos separet à titulo beneficij, quia ad hanc separationẽ nullã habet potestatem, nam cũ annexio facta sit auctoritate Ecclesiæ, cõtra diuinũ ius est, & contra rationẽ naturalem, vt à priuata persona possint separari sine auctoritate publica, & gubernatiua. Quantumuis ergo locentur fructus, annexi manent beneficio, & ad illum per se primò

39. Difficultas.

Enodatur, resoluiturque nõ posse beneficiũ etiã stãdo in diuino iure ita locare fructus, vt illos separet à titulo beneficij.

primò pertinent, qui titulum habet beneficij, conductor verò tantum vice illius colligit fructus, & ita ex vi contractus illius, soli fructus venduntur in ordine ad illum statum, quem habent, postquam sunt recepti, & sub priuato dominio beneficiati.

40. Quocirca si durante tempore, pro quo fructus sunt locati, prior beneficiarius moriatur, & alius succedat, fructus sequentis temporis ad successorem pertinebunt, & illi tenebitur conductor soluere pretium, & nomine, ac vice illius colligit fructus. Ideoque falsum esse existimo, quod in altero casu supponimus, nam etiam stando in iure diuino non potest priuatus possessor beneficij locare, seu vendere fructus sui beneficij futuros per B multos annos, vel pro toto tempore vitæ suæ, accipiendo simul pretium omnium illorum fructuum, ita vt ex vi huius contractus præiudicet successori, priuando illum tali parte fructuum pro toto illo tempore, etiamsi liberaliter dimittat beneficium post priorem venditionem. Quia priuatus possessor beneficij ex ipsa natura talis rei nullam habet potestatem, aut ius ad talem venditionem faciendam. Probatur, quia ipse ex vi beneficij solùm habet ius percipiédi fructus ratione spiritualis ministerij, ergo solũ mediante hoc titulo, & ministerio consequitur fructus, ergo nõ potest fructus vendere pro illo tempore, pro quo non est C habiturus titulum, vel ministerium spirituale, quia nullum ius habet in illos fructus, nec beneficium illud confert, quia solùm dat ius ad fructus, mediante tali titulo, seu ministerio. Et confirmatur, quia illa præbenda integra est per Ecclesiam deputata, vt sit stipendium sustentationis eius, qui tale beneficium habuerit; ergo non potest priuatus diminuere illud stipendium pro tempore futuro, & pro suo successore.

41. *concluditur Simoniam esse in priuata persona aliquid postulare ab eo cui beneficiũ confert.* Vnde tandem concludo, in priuata persona semper esse Simoniam hoc colore, vel titulo aliquid postulare ab eo, cui beneficium cõferre vult. Itaque vendere alicui futuros fructus illo modo, accepto simul pretio cum animo relinquendi be- D neficium, si per se fiat, id est, non dando beneficium emptori, non est Simonia, sed iniustitia, quia non venditur spirituale, sed temporale, ad quod nullum ius, seu dominium habet. Et ita facit iniuriam vel emptori, si decipiat illum, vel successori, & Ecclesiæ, si per vim faciat, vt successor beneficij illis fructibus priuetur. At verò si beneficium detur alicui, accipiendo pecuniam ab illo sub eo colore, quod vendit fructus futuros, vel quod posset vendere, & non facit, tunc Simonia committitur contra diuinum ius. Probatur, quia vendit fructus, vt postea obtineantur à tali persona titulo beneficij, ergo vendit titulum beneficij, vt supra E ostensum est. Nec excusabitur à vera Simonia, etiam si dicat, se non intendere vendere titulum, sed meros fructus, nam de facto vult vendere fructus vt percipiendos spirituali titulo, nec ipse potest eos separare, aut aliter transferre, ergo, velit, nolit, conuincitur vendere spiritualem titulum. Est ergo semper hæc Simonia propria, & contra ius diuinum in priuatis personis.

42. *Obiectio.* Dices, Beneficiarius priuatus, cum se priuat beneficio, vt alteri tribuat, incommodum, & iacturam patitur in temporalibus, ergo saltem poterit ab aliquo exigere aliquid ratione illius incommodi quod patitur; nã ilud pretio æstimabile est, nam est quoddã temporale detrimentum. *Respondetur. contra ius positiuum* Respondeo, supposito iure positiuo, hoc non habere locũ, quia hæc omnia sunt prohibita, vt constat, meritóque A ordinatúm est, vt siquis vult hanc iacturam non pati, suum beneficium retineat; vel si rationabilem causam habet renunciandi, & non potest sine temporali incommodo, à Prælato habente potestatem remedium postulet, quia aliàs aperiretur via innumeris fraudibus, & Simoniis. At verò stando in solo diuino iure, probabile est, illud nõ esse intrinsecè malum propter rationem factam. *Facit beneficiarius priuatus qui beneficium alteri conferendo aliquid abeo petit, probabile tamen est non esse hoc intrinsece malum.* Et confirmatur alio simili exemplo: nam parochus, verbi gratia, non potest suam iurisdictionem pro pretio delegare, nec licentiã, quã dat alteri clerico ad administranda Sacramenta in sua Ecclesia: si tamen ipse inde iacturam patiatur, & priuetur, multis prouentibus, poterit se indemnem seruare, & conditionem apponere, per quam prouentus sibi reseruet, vel iustam eorum partem, quia tunc non vendit spirituale, sed redimit damnum temporale, vt bene docuit cum Veruec. Syluester verb. *Simonia*, quæst. 8. vers. *Secundum*, Vgol. Tab. 1. c. 36. §. 3. n. 4. *Veruec. Syluest. Vgolin.* Ergo similiter, &c. Nihilominus in beneficijs probabilius videtur ex natura rei hoc etiam non licere, quia in beneficio sunt onus, & commodum: & commodum ex institutione Ecclesiæ est tam annexum oneri, vt ab illo disiungi non possit, nec ius ad illud acquiri, quatenus temporale est, nisi mediante onere spirituali. *Probabilius iudicatur esse hoc intrinsece malum.* Ergo qui vtrumque voluntarie dimittit, non potest pro temporali incommodo aliquid exigere, cum illa iactura sufficienter recompensetur cum oneris, & obligationis carentia, cumque ex illa recompensatione sequatur necessariò diminutio in sustentatione pro ministerio beneficij ab Ecclesia designata. Quare ex natura rei videtur necessarium vt illa recompensatio fiat ipsius Ecclesiæ auctoritate. Nec est simile in altero exemplo de parocho; nam parochus nunquam dimittit suum titulum, licet alteri det licentiam, & ideo semper in illo manet fundamentum illorum prouentuum, seu emolumẽtorum, & ideo meritò potest se indemnem seruare; qui autem beneficio renunciat, nullum titulum retinet, vt possit illam reconpensationem accipere.

CAPVT XXV.

Vtrum Præstimonia sint materia Simoniæ contra ius diuinum, vel humanum?

1. *Ratio dubitandi.* RAtio dubitandi esse potest, quia hæc non sunt ecclesiastica beneficia, quamuis enim per illa conferatur aliquod ius ad portionem aliquam ecclesiasticorum redituum, non tamen pro spirituali titulo; ergo non sunt beneficia, nam (vt diximus) de ratione beneficij ecclesiastici est spiritualis titulus; ergo non sunt hæc materia Simoniæ. Probatur consequentia, qui neque sunt spiritualia in se, vt per se notum est; neque spiritualibus annexa, quia licet fortasse illi reditus interdum fuerint annexi spiritualibus, iã in his separati sunt ab omni spirituali titulo; ergo illa vendere, non est Simonia contra ius diuinum, vt per se etiã patet. Neque etiam contra Ecclesiasticum, quia in generali prohibitione vendendi spiritualia, vel eis annexa, vel beneficia, nõ continentur, vt ex ratione facta colligitur, nec de illis in particulari specialis prohibitio inuenitur. In contrarium verò est commuuis vsus, & sensus Ecclesiæ, nunquam enim hæc vendi consueuerunt.

2. *An præstimonia sint propria beneficia. Ioan. An.* De his præstimoniis controuersia est, An sint propria beneficia, nec ne? Quidam enim negant, vt Ioannes Andr. in cap. vn. de Rerum permut. in 6. cum aliis, quos infrà referam tract. sequent. lib. 4. de Oratione, cap. 21. Alij affirmant simpliciter esse beneficia,

beneficia. Quod tenet Hostiens. in cap. *Postulasti*, de Rescript. numer. 9. & 10. & Oldra. cons. 81. & alios referam citato loco. Nonnulli verò distinctione vtuntur, nam quædam dicunt esse præstimonia, quæ solis clericis, & cum aliquo spirituali titulo, & onere dantur, perpetua sunt, alia verò, quæ dantur etiam laicis solùm ad studium, vel militiam, & de prioribus fatentur esse beneficia, quod est clarum, de posterioribus negant. Ita Hogeda 2. part. de beneficiis incompatib. cap. 8. n. 12. vbi alios refert pro his omnibus opinionibus. Ego verò, ne distinctio hæc confusionem pariat, censeo, non esse vocanda præstimonia illa, quæ laicis dantur mero titulo temporali: nam hæc non solent communi vsu loquendi præstimonia, sed potius pensiones appellari, nam propria præstimonia saltem primam tonsuram postulant, vt persona sit illorum capax, vt omnes fatentur, & vsus probat. Item præstimonia non sunt personalia, aut vitalitia, sed perpetua, quando enim vacant per mortem habentium, non extinguuntur, sed conferri possunt, & debent aliis per Ecclesiasticum Prælatum, hoc autem non opinor inueniri in pensionibus, quæ laicis conceduntur ad militiam, vel studium, & ideo non possunt dici præstimonia, sed pensiones, de illis ergo dicemus in puncto sequēti. Hic ergo tantū vocamus præstimonia, illa quæ sūt perpetua, & clericorum propria. Et de illis adhuc res dubia fuit olim, An sint beneficia, necne? Quia ad rationem beneficij non sufficiunt illæ proprietates, quas attigimus, nisi detur ad aliquam spiritualem functionem, non constat autem hoc de his præstimoniis, vt in citato loco latiùs dicam.

Hostiens. Oldra. Hogeda. Præstimonia non sunt vocāda, quæ laicis dātur. Quæ propriè præstimonia dicātur.

3. Quidā dicūt præstimoniū esse materiā Simoniæ eo ipso, quòd solis clericis dari possit. Ratio.

Aliqui verò in proposito censent, eo ipso quod præstimonium solis clericis dari potest, esse materiam Simoniæ, nec vendi vlla ratione posse, siue sit proprium beneficiū, siue non, id est siue sit institutum propter spiritualem functionem, siue solùm ad alendos pauperes clericos in studio, vt postea possint Ecclesiæ inseruire. Ratio est, quia iam sunt annexa illa bona alicui rei spirituali, scilicet, ordini clericali, saltem primæ tonsuræ quæ etiam spiritualis est. Et videtur fauere D. Thomas dicto art. 4. nam connexionem hanc explicat per hoc, *quod aliquid non competit, nisi habenti officium clericale* Et eodem modo loquitur Caietanus in dicto tract. 9. tom. 2. Opusc. q. 1. Sed re vera si hæc præstimonia nullum haberent annexum alium spiritualem titulum, illud non sufficeret ad materiam Simoniæ constituendam saltem ex vi iuris diuini. Quia tale præstimonium re vera non esset verum beneficium propter illam solam conditionem. Quia licet tonsura esset necessaria ad tales fructus percipiendos ex Ecclesiæ ordinatione, nihilominus fructus non darentur ratione tonsuræ, sed ratione studij, verb. gratia, vel ad studendum. Vnde ex illo solo capite non potest propriè dici temporale esse annexum spirituali consequenter, quia illi fructus non sequuntur ex tonsura, nec ratione illius debentur, sed solùm se habet tonsura tanquam conditio, quam Ius prærequirit, vt subiectum sit aptum ad recipiendum illud temporale, quod non videtur satis ad propriam connexionem. Sicut siquis institueret certas portiones ad alendos clericos pauperes in studio, & non alios, non ideo dicerentur illa bona annexa spiritualibus, si nihil aliud spirituale ab eis exigeret. Addendum ergo est, hæc præstimonia re vera habere titulum spiritualem, cui temporalia illa annexa sunt, nam saltem obligant ad officium Canonicum, quod satis est ex omnium sententia; nam est clericale officium Et ideo D. Thom. non dixit, habenti *clericalem tonsuram*, sed habenti *clericale officium*, & ita etiam exposuit bene Caietan. Et licet olim fuerit dubium de illa obligatione, hodie dubitari non potest, vt citato loco ostendam.

D. Thom. Impugnatur eorum opinio. D. Thom. Caietan.

Sit ergo certa resolutio: Præstimonia, si propriè, & secūdum communem vsum illius vocis loquamur, esse materiam Simoniæ, & vendi non posse, eodem modo, quo cæterea beneficia. Ita docet Hostiens. supra cum aliis relatis, & Sot. lib. 9. de Iust. q. 7. art. 1. Et probatur primò, Quia sunt beneficia ecclesiastica licèt simplicissima; ostensum autem suprà est, quoad hoc esse eandem rationem de beneficiis simplicibus, & cæteris. Secundò ex consuetudine sumitur efficax argumentum, quia cùm magna sit cupiditas obtinendi beneficia, & præsertim ea, quæ simpliciora sunt, nemo audet præstimonia vendere, aut emere, nec Ecclesia id toleraret. Tertiò ex modo, quo conferri solent, constat, collationem eorum spiritualem esse, & vendi non posse, solum enim à Prælatis Ecclesiasticis, & cum solemnitate, qua cætera beneficia, hæc conferuntur, signum ergo est, reputari spiritualia, ac subinde eorum fructus esse spiritualibus annexos. Et ita planè declarauit Pius V. in Motu proprio, quem cap. sequent. referemus, & illum, infrà tractando de horis Canonicis, explicabimus.

4. Præstimonia esse materiā Simoniæ resoluitur. Hostiens. Soto. Pius V.

CAPVT XXVI.

Vtrum Pensiones ecclesiasticæ sint materia Simoniæ.

1. Opinio Canonistarum asserentium pensionem non esse rem spiritualem.

Antiqua opinio Canonistarum fuisse videtur, pensionem absolutè, & indistinctè non esse rem spiritualem, quia potest dari laico, & solùm est portio quædam ex reditibus ecclesiasticis assignata, non cum spirituali titulo, aut onere, sed propter alias causas, vel functiones. Ita sumitur ex Gloss. in capit *Quanuis*, 1. de Præbend. in 6. verb. *In pensione*, Quatenus ibi ait pensionem posse laico conferri, & sine titulo dari. Vnde in illo textu à beneficio distinguitur, quod etiam notat Glossa per textum ibi, in capit. *Ad audientiam*, 31. extra de Rescript. Quibus locis videri possunt interpretes, nam in hanc partem inclinant: præsertim Abb. & Felin. in d. capit. *Ad audientiam*, Anton. de But. & Zabarel. in Clem. vn. de Supplen. neglig. Prælat. & alij, quos videre licet in Gigan. q. 28. de Pensi. in princip. Ludouic. Gomez in Regul. de Annal. pos. q. 21. & Regula de infirmis, q. 16. Rebuff. de Pacif. posses. nu. 132. 133 Couar. c. Cùm in officiis, de Testam. n. 6. Sarmien. de Reddit. Eccles. 2. p. c. 8. n. 13. Hoged. de Benef. incompat. in Præfat. n. 3. Salzed. in Pract. c. 62. num. 10. Idemque sentit Syluest. verb. *Hora* q. 2. dicto 8. quatenus negat, pensionem, etiam datam clerico obligare ad recitandum Canonicum officium. Consentit etiam Sot. lib. 3. de Iust. q. 6. art. 2. in dub. penul.

Gloss. Abbas. Felin. Anton. Zabar. Gigan. Ludouic. Gomez. Rebuf. Couar. Sarmien. Hoged. Salzed. Syluest. Soto.

Ex qua sententia videtur apertè sequi, pensiones non esse materiam Simoniæ, sed vendi posse, & emi, saltem, stando in diuino iure, quia sunt merè temporales, & licet ex spiritualibus manauerint, tamē per concessionē ab eis separatæ sunt, vnde iam non sunt spiritualibus annexæ, ergo nullo modo sunt materia Simoniæ. Atque ita sentiunt multi ex dictis, licèt non omnes, vt dicam. Idémque absolutè tradit Caietanus to. 2. Opusc. tract. vlt. Respons. 10. Et vsus comprobare videtur; nam quotidie hæ pensiones redimuntur. Et quòd id fieri licitè possit, etiam sine licentia Papæ, docet

1. Ex prædicta opinione sequitur pensionē nō esse materiā Simoniæ. Tollet. Caiet.

docet Tolet. in sua Sum. lib. 5. capit. 92.

3. Pius V.

Sed hoc non obstante, multiplici distinctione in hac materia vtendum est, quia illa generalis regula non potest ad omnes pensiones applicari, maximè post Motum proprium Pij V. *Ex proximo*, qui est 138. editusque est anno 1571. Ex quo decreto prima diuisio pensionum sumenda est; nã quædam conferuntur omnibus, quædam verò clericis, vt clerici sunt, ita enim ibi Pōtifex distinguit. Priores sunt, illæ, quæ vel laicis conferuntur, vel indifferenter sine expressione, vel postulatione talis conditionis, vel quæ dantur propter rationem aliquam de se temporalem, & humanam, vel corporalem. Vt si certa pensio assignata sit pro Thesaurario, seu Sacrista, aut pro pulsandis campanis, vel curãdis infirmis. Posteriores autem sunt; quãdo assignantur pro clericis, vt clerici sunt, quod fieri intelligitur, vel quãdo illa conditio expresè postulatur, vel ex modo, & ratione concessionis supponi intelligitur, & in vniuersum, quando propter munus aliquod spirituale conferuntur.

Pensiones sunt in duplici genere quædã enim conferuntur omnibus, aliæ solis clericis.

4. Sententia supra relata procedit de priori genere pensionũ. Sot. Victor. Rebuff. In eo sensu impugnatur

Primò igitur de priori genere pensionum procedit maximè sententia relata, vt declarauit Sotus li. 9. de Iust. quest. 7. artic. 2. ad finem Victor. dicta Relect. num. 54. Veruntamen Rebuf. loco citato num. 34. absolutè negat, etiam has pensiones vendi posse. Probat, quia pensio est annexa beneficio Ecclesiastico, ergo vendi non potest. Patet consequẽtia, tũ ex regula generali, tum exemplo iuris patronatus: tum quia qui adhæret Ecclesiæ, debet regi iure Ecclesiæ, capit. *Damnatus*, de Sum. Trin. Denique ait in tali venditione magnũ esse periculum delinquendi, & ideo ab illa esse abstinendum. Ego verò censeo distinguendum. Nã aut loquimur de hac pensione ex vi solius iuris diuini, & naturalis, quod resultat ex hoc præcisè, quod talis pensio ex bonis Ecclesiasticis, vel super beneficium Ecclesiasticum assignata sit, vel loquimur ex iure positiuo addito vltra hanc institutionem, seu consignationem.

C. Damnatus

5. Resoluitur pensionem priori modo spectatam nõ esse materiã Simoniæ.

Dico ergo, pensionem huiusmodi priori modo spectatam non esse materiam Simoniæ, & sine vlla vmbra illius vendi posse, vt docent citati Auctores, & communis sententia, quia est quid merè temporale. Nec obstat ratio Rebuffi, quia falsum assumit. Talis enim pensio non est annexa rei, vel titulo spirituali; Nam vt argumentabar, quòd fructus pensionis sint assumpti (vt sic dicam) vel consignati ex fructibus beneficij, non sufficit ad annexionem, quin potiùs illa portio eo ipso separata est à titulo illius beneficij, quantũ ad illum, cui confertur; vnde nisi in illo alius sit spiritualis titulus, nulla est annexio illius temporalis ad spirituale. Sicut tertiæ decimarum Regi concessę temporales sine dubio sunt, & vendi possunt, vt quotidie fit; quia illud ius datum Regi circa Ecclesiastica bona non est ius spirituale, sed merè temporale. Eò vel maximè quòd interdum potest ius merè temporale ex spirituali manare sine annexione ad spirituale vt patet de fructibus decimarum, quando iam sunt sub dominio proprio clericorum. Vnde non est simile de iure patronatus, nam illud vel est spirituale, vel certè proximum spirituali, illique valde annexum: nam ordinatur ad collationem beneficij spiritualis media præsentatione, quæ spiritualis est ratione termini, vt infrà dicetur. Pensio autem hæc est ius ad rem merè temporalem, nullo mediante spirituali titulo, materia autem remota (vt sic dicã) ex qua sũpti sunt illi prouentus, & causa effectiua donans pensionẽ, licèt id fecerit per potestatem spiritualem, non fecit rem esse spiritualem, vel annexam illi. Sicut quando Papa facit eleemosynam ex bonis Ecclesiæ, & per potestatem spiritualem, eleemosyna facta merè temporalis manet, & sine vlla annexione. Quid verò dicendum sit de iure positiuo paulo inferiùs dicam.

6. Pensiones clericorum in varia mẽbra diuidũtur.

Secundò dicendum est de pensionibus clericorum, vt clerici sunt. Et has possumus in varia membra distinguere, iuxta varios modos imponendi has pensiones; nam de singulis oportet in particulari dicere. Interdum ergo datur hæc pensio clerico simplici, siue in maiori, siue in minori ordine constituto absolutè, & simpliciter ad suam sustentationẽ, sine respectu ad aliquod beneficium vel spirituale ministerium, aliquando verò cum aliquo speciali respectu, aut titulo. De prioribus pensionibus, vt c. præced. tetigi, aliqui existimant pensionem, eo ipso quòd requirit in persona clericatum, seu primã tonsurã, etiãsi nullum spirituale onus secum afferat, fieri spirituali annexam, ac subinde Simoniæ materiam, & iuuendibilem iure diuino. Ex quo sequitur etiam iure antiquo fuisse omnes has pensiones clericorum inuendibiles. Et hoc videtur sentire Nauar. Cons. 59. 60. 61. 62. & 63. de Simonia, & in Manuali, cap. 23. n. 111. & quod magis est, dicit omnes ita sentire.

Nauarri sententia asserens pensionẽ requirentẽ clericatũ in persona esse inuendibilem iure diuino.

7. Reiicitur hæc sententia stando in iure antiquo.

Sed re vera stando in iure antiquo, & in sola natura talis pensionis, contrarium est communiter receptum, & est verius, neque oppositum potest sufficienter fundari. Quia illa pensio in sola illa ratione spectata non datur propter spiritualem titulum, sed præcisè ad sustentationem; clericatus autem solùm requiritur, vt conditio, vel dispositio ex parte subiecti. Sicut eleemosyna, quæ fit clerico peculiari respectu, quia clericus est, & quasi in honorem clericatus, non ideo fit spiritualis, vel annexa rei spirituali. Et declaratur, quia tunc reditus temporalis dicitur proprie annexus titulo spirituali, quando ius spirituale tale est, vt secum afferat ius ad temporale; at prima tonsura non affert secum hanc pensionem; non habet ergo illam sibi annexam consequenter, sed immediatè datur personæ, noua liberali donatione temporali, licet in illa requirat talem conditionem spiritualem. Aliud verò esset, si in aliquo Episcopatu esset aliquod certum emolumentum ita annexum statui clericali, vel primæ tonsuræ, vt ei statim esset debitum ex vi ordinationis, illud enim diceretur propriè annexum consequenter ordini, & vendi non posset. Sicut nunc priuilegia Clericorum annexa sunt ordini, & vendi non possunt, etiamsi aliqua secundùm se spectata sint temporalia, & pretio æstimabilia. Non inuenietur autem in Ecclesia talis modus annexionis pensionũ ad ordinẽ vt sic, & ideo ex hoc solo capite non fit pensio spiritualis, quòd clerico, vt clericus est, conferatur.

8. Secundùm ius nouum Pij V. hæ pẽsiones sũt spirituales, & inuendibiles

Addimus verò secundum ius nouum Pij V. has pensiones spirituales esse, & inuendibiles. Probatur, quia dantur cum obligatione alicuius spiritualis, ac clericalis muneris; ergo iã sunt annexæ clericali officio, & non tantùm requirunt statum clerici, vt conditionem, sed etiã postulant ministeriũ spirituale, ratione cuius tales reditus fiant debiti, & acquiratur ius ad illos. Antecedens patet, quia Pius V. imposuit his pensionariis obligationem recitandi officium Beatissimæ Virginis, vt in sequent. tractat. lib. 4. videbimus. Supponimusque (vt ibi dicemus) illam legem obligare, & non esse per contrariam consuetudinem abrogatam, saltem in Hispania; quia nec de tali consuetudine

tudine constat, nec de tacito consensu Pontificis in ea toleranda; illa ergo lege supposita, iam illi fructus sunt annexi muneri spirituali. Nam licet adhuc pensiones hæ non sint beneficia in rigore, quia non sunt perpetua, nihilominus sunt quidpiam spirituale constans ex illa obligatione spirituali, & iure ad temporalia sibi annexa. Et quoad hoc procedit optime opinio Nauarri, & stante hoc iure, mihi videtur certa. Et intelligo, hanc Simoniam esse contra ius diuinum, quia licet supponat institutionem Ecclesiæ quoad talem annexionem temporalis ad spirituale, illa supposita, res fit natura sua inuendibilis, sicut de beneficiis explicuimus.

In quo sensu vera sit sententia Nauarri.

9. Licet pensionarius habeat licentiam à Papa transferendi pensioné in alium, simoniacus erit si pro pretio transferat. *Nauar,*

Atque hinc infero, etiamsi pensionarius habeat licentiam à Papa transferendi in alium suam pensionem, non posse sine Simonia illam translationem, seu renunciationem pensionis in alium facere pro alioquo pretio, vt sensit Nauar. Constitut. 66. & 93. de Simonia. Qui loqui videtur ex natura talis pensionis, & seclusa obligatione per Piū V. imposita. Sed in priori statu credo idem esse dicendum de venditione translationis, quod de venditione pensionis, nam si pensio vendi possit, multò magis translatio eius, quia non alia ratione potest esse malum, translationem vendere, nisi quia eo ipso pensio venditur. Et ita tradit late Gigas de Pensionib. quæstione 99. Secus verò est de pensione, quæ iam nunc spiritualis est; nam licet trasferri possit, gratis est transferenda, quia aliàs venderetur aliquid spirituale. Et eadem ratione non potest transferri in alium reseruatis fructibus ipsi transferenti, vel aliqua parte illorum, vt dixit Nauarrus ibi constitutione 65. Et existimo esse verum in eodem sensu. Si tamen is, qui habet licentiam transferendi in alterum totam pensionem, vellet transferre partem, & aliam sibi retinere, retento in se titulo spirituali, posset id facere, quia potest vti licentia in parte, & non in totum, & quia tunc gratis dat id, quod dat, & quia pensio non est indiuisibilis, sicut beneficium, sed diuidi potest. Tunc autem teneretur alter, in quem translata fuit dimidia pensio ad explendam obligationem à Pio V. impositam, quia esset verè pensionarius, vt clericus. Credo etiam posse per se loquendo in alium transferre omnes fructus pensionis pro tota vita sua, retinendo in se titulum, & obligationem pensionis, quia hoc non est transferre pensionem, sed solos fructus. Vnde per mortem transferentis pensio tunc extingueretur, vt constat.

Gigas.

Nauar.

10. An talis pensio possit redimi. *Nauar. Caiet.*

Sed talis pensio saltem redimibilis est. Nauar. suprà, & in Manuali capit. 23. numer. 111. pro constanti habet, non posse redimi sine auctoritate Papæ. Imò idem docet contra Caiet. etiam ante annexionem factam à Pio V. Et probat primò quia pensio non potest constitui sine auctoritate Pontificis, ergo nec destrui seu tolli: nam oppositorum, seu correlatiuorum (vt ipse ait) eadem est ratio, & quia eadem concurrere debent ad destructionem, quæ ad constructionem, capit. 2. de Regul. Iur. Secundò quia pensio emi non potest, vt dictum est: ergo nec redimi: nam contrariorum (ait) eadem est disciplina. Tertiò nunc saltem videtur hoc probari illa ratione, quòd pensio est quid annexum spirituali, ergo sicut emi non potest, ita nec redimi. Sed in hoc dico aliud esse loqui de iure diuino, aliud de positiuo, item aliud ante Pium V. aliud modò. Igitur ante Pium non erat contra ius diuinnm has pensiones redimere. In hoc assentior Caietano, & Toleto cum Anton. de Butr. & aliis suprà citatis. Et patet à fortiori ex dictis, quia tunc non erat pensio inuendibilis natura sua. Addo quòd licet vendi non posset, posset redimi. Probo, quia quando redimitur pensio, non commutatur spirituale pro temporali, sed extinguitur quid temporale: nulla est ergo ibi malitia Simoniæ. Nec contra hoc procedit prima ratio Nauar. negatur enim consequentia, quia quādo id, quod destruitur, tantum est fauor priuatæ personæ, illa potest cedere iuri suo: sic enim priuilegium non potest haberi sine auctoritate Superioris, potest autē destrui voluntate priuata priuilegiati renunciātis. Et patet, quia pēsio potest gratis remitti, & sic destrui sine auctoritate Papæ, vt ipse Nauarrus adimittit, & tradit Ludou. Gomez in Regula de Infirm. q. 16. cum Præposit. in c. *Agathosa.* 63. dist. ergo quicquid sit de æqualitate rationis quoad alia, saltem ex hoc capite non repugnat redimi. Secunda item ratio nihil probat, quia & falsum sumit, & malè colligit, vt ostendi. De tertia verò dicam statim.

Capit. 2.

Ante Piū V. non erat cōtra ius diuinū has pensiones redimere. *Caiet. Tolet. Anton.*

Nauar. Lud. Gomez.

Ex his ergo videtur inferri, etiā nunc non esse intrinsecè malum, pensiones has redimi. Et quidē quòd non sit Simonia contra ius diuinum, videtur posse probari sufficienter, quia ex licentia Pontificis fit, & certum est ritè, & rectè fieri. Dici verò potest, Pontificem tunc non dispensare, sed mutare materiam, & ideo iam non esse Simonia, quæ antea erat, etiamsi antea esset contra ius naturale, quia mutata materia, mutatur etiam, vel potiùs cessat obligatio iuris naturalis. Sed inquiro, quæ sit hæc materiæ mutatio? certè nulla est alia, nisi quòd per redemptioné non trāsfertur in redimentem ius aliquod spirituale, sed tantùm cessat tēporale cōmodum, & extinguitur spirituale onus, quod potest fieri optimè auctoritate Pontificis. At verò hoc ipsum potest fieri sine auctoritate Pontificis ex natura rei loquendo, nam si ex sola conuentione partium pensio redimatur, nullū ius spirituale acquiritur alicui parti, nam qui soluebat pensionem, iam habebat totū ius spirituale beneficij, & redimendo pensionem, nihil spirituale acquirit, sed liberatur ab onere tēporali, in alio verò extinguitur spiritualis obligatio, extincta pēsione.

11. Videtur se qui ex dictis etiā nūc non esse intrinsecè malum redimere pēsiones.

Sed nihilominus verius censeo, supposito Iure Pij V. hanc redemptionem esse prohibitam sine auctoritate Pontificis ex natura rei. Quod ita explico, quia supposito illo Iure, ex vi illius imponitur pensionario onus spirituale authoritate Pontificis, & vult Pontifex, ipsum non habere fructum pensionis, nisi ratione officij diuini illi iniuncti, ita vt iam habeat locum in his pensionibus illud axioma cap. vlt. de Rescrip. *Beneficium datur propter officium*, nam licet pensio non sit beneficium strictè sumptum, est tamen latè quatenus est beneuola subuētio, seu cōmodum, gaudium tribuens capienti, vt dixit Abbas in cap. *Ad audientiam* 2. de Rescript. in principio. Quod commodum iuxta institutionem Pontificis ratione officij datur, id est, ratione actualis recitationis; in hoc ergo conuenit cum rigorosis beneficiis: ita enim intelligenda est sententia illa dicti capit. vlt. vt suprà dictum est. Ergo non potest pensionarius sua auctoritate se eximere hac obligatione, & totum commodū pēsionis recipere, quod facit, quando alter illam redimit, quod si ipse redemptionem acceptare non potest, profectò neque alius illam facere potest. Vnde hoc stante Iura efficaciter videtur applicari prima ratio Nauarri, quia quod auctoritate Prælati constitutum est, nō potest per voluntatem priuatam destrui, illud autē ius spirituale, quod est in pensione, auctoritate Pontificis constitutum est, & per

12. Contraria sententia verior iudicatur.

Cap. vlt.

Abbas.

& per eandem est applicatum huic pensionario cum tali commodo temporali, ergo non potest ipse suo arbitrio illud destruere, accipiendo per redemptionem pensionis totum commodum temporale.

14 Obiectio.

Dices; hac ratione benè probari, illud non licitè fieri, quia est iniustum accipere illud temporale commodum, exonerando se ab officio, per quod esset comparandum: non tamen probatur illud esse Simoniacum, quia nihil spirituale ibi datur, vel accipitur.

Soluitur.

Respondeo primò probabile esse, etiam ibi interuenire Simoniam, saltem in hoc, quòd propter pretium aliquis vendit spiritualem titulum, non dando illum alteri, sed extinguendo illum, nam hoc modo solent interdum emi res temporales, non vt transferantur in emptorem, sed vt extinguantur, vt siquis det pretium alteri, vt scripturam comburat, at hoc etiam est contra excellentiam rei spiritualis. Item qui acceptat redemptionem pensionis vendit annuos fructus, qui sunt stipendia spiritualis muneris, atque ita vendit rem annexam per Pontificem muneri spirituali, ergo de se vendit rem spiritualem, & ipsum titulũ, etiamsi in alium non transferat illum. Secundo addo, vt tollatur omne dubium, stylum curiæ habere, vt habeantur, ac puniantur vt Simoniaca, vt Nauarrus suprà refert dicto Cons.63. stylus autem Curiæ, vel declarat naturalem malitiam, vel Ecclesiæ prohibitionem; habet enim vim obligandi, vt seruetur, vt ibidem ait Nauar. ex cap. *Ex literis*, de Constitut. & ibi notatis.

Nauar.

C. *Ex literis.*

15. Pensio iniusta si sit valida non potest redimi, secus si sit inualida.

Sed quæres, Si pensio sit iniustè imposita, An liceat illam redimere? Respondeo, si ita sit iniusta, seu illicitè imposita vt nihilominus valida, vt facilè esse potest, redimi non posse, vt ex dictis constat, nam iniustitia dispensantis non facit venalem rem spiritualem, quæ re vera collata est. Si tamen tanta fuit iniustitia, vt etiam pensio fuerit inualida, tunc licitum erit soluenti illam, eam redimere, quia non pensionem veram, sed vexationem suam redimit; alter verò qui pretium recipit, vel erit Simoniacus ex conscientia erronea, si putet pensionem esse validam, vel erit iniustus, accipiendo pretium, si cognoscat, fuisse inualidam, vt per se constat.

16. Si stylus Curiæ supra relatus, est antiquior, quã constitutio Pij V. etiam antea nõ dicebat pẽsiones redimere, aut vendere.

Vnde infero primò, si hic stylus Curiæ est antiquior, quàm constitutio Pij V. etiam ante non licuisse absque auctoritate Pontificis pensiones has redimere, & à fortiori nec vendere, & contrarium fuisse Simoniam, saltem quia prohibitum, etiamsi non esset contra ius diuinum, quia ad hoc (vt dixi) sufficit stylus Curiæ siue ratione consuetudinis; siue (quod magis credo) quia sufficienter declarat, & proponit Pontificum voluntatem, & prohibitionem. Et eadem ratione si stylus hoc habuit, & habet non solùm in his spiritualibus pensionibus, sed etiam in temporalibus, in eis etiam procedet opinio Rebuffi, quòd sine Simonia vendi non possunt, saltem ratione iuris positiui: & ita respondemus ad hoc dubium, de illis pensionibus suprà hùc remissum. Quàm verò sit antiquus hic stylus Curiæ, & an modò talis sit, vt extendatur non solùm ad has spirituales pensiones, sed etiam ad temporales, mihi non satis constat. Verisimilius tamen est, illum stylum, & prohibitionem cadere in pensiones clericorum, vt clerici sunt, vel quæ sunt annexæ aliquo modo officiis ecclesiasticis, quæ vendi prohibentur; nam aliæ pensiones omnino temporales, nullo modo videntur iam ad ordinem rerum spiritualium vel ecclesiasticarum pertinere.

Rebuff.

17.

Secundò infero, si pensio spiritualis non ita redimatur, vt omnino extinguatur titulus spiritualis in pensionario, sed ita vt maneat ipse semper obligatus ad pensum spirituale soluendum, & quasi in se retinens titulum talis pensionis, talem redemptionem non esse simoniacam, imò nec videri prohibitam, quia illa re vera non est redemptio pensionis, sed quasi locatio fructuum, seu anticipata venditio fructuum. Vnde in eo casu cessat ratio suprà facta, quia tunc non destruitur quòd Papa construxit, nec vendituryllo modo illud spirituale, quòd est in tali pensione, quia retinetur semper eodem modo, quod antea erat. Nec inuenitur prohibitum pensionarijs, quominus possint fructus locare ad totam vitam per anticipatam solutionem, nisi fortasse stylus Curiæ ad hoc etiam extendatur, ne pauperes clerici alienent fructus suæ sustentationis, quòd non facilè credo, nisi forte in pensionibus, quæ dantur loco alimentorum, vel ad quarum titulum aliqui ordinantur. Sic etiam dixit Nauar. dicto Conf. 62. Quod si per redemptionem non liberetur beneficium ab onere pensionis, sed tantum persona tenens beneficium, licita erit redemptio, quia non est redemptio pensionis, sed oneris personalis, quod est merè temporale, & signum est, quia licet moriatur redemptor pensionis, successor tenebitur soluere pensionem, quia beneficium trãsit cum onere suo. Intelligo tamen nunc ita hoc licere, vt pensionarius, non obstante redemptione, semper teneatur ad spirituale onus pensionis, quia licet acceperit simul æstimationem fructuum pensionis pro tempore vitæ beneficiati, vt supponitur, nihilominus totum illum cumulum accepit vt stipendium sustentationis pro officio, singulis diebus, & toto illo tempore præstando. Quin potiùs addo, quòd licet conueniant inter se partes sine Papa, & redemptionem faciant absolutam, nihilominus in conscientia pensionarius non liberatur ab onere spirituali, quod ratione pensionis tenetur explere, non quidem in pœnam Simoniæ, de qua nondum agimus, sed ex natura rei. Tum quia non potest quis priuata sua voluntate se liberare, & eximere ab onere per Pontificem imposito, reportato eodem stipendio. Tum etiam quia ex iustitia tenetur ad officium, qui accepit fructus beneficij, siue anticipatos illos accipiat, siue annuatim, vt cõstat: ita verò se habet in eo casu pensionarius ille, vt ex dictis notum est.

Si pensio ita redimatur, vt nõ extinguatur in pensionario pensum spirituale, non committitur Simon.

Nauarr.

Pensionarius manet in cõscientia obligatus ad onus spirit. si cum alio sine licentia Pontific. redemptionẽ faciat.

18. Obiectio.

Dices; Ergo nunc non potest clericus etiam liberè, & gratis renunciare pensioni, ita vt à spirituali onere liber maneat: sicut non potest beneficiarius renunciare beneficio sine auctoritate Superioris. Probatur consequẽtia, quia illud onus per Pontificem impositum fuit, ergo licet possit quis renunciare commodo suo temporali, quia potest donare fructus pensionis, non tamen potest sua voluntate exui illo onere. Consequens autem videtur durissimum, & præter morem, quia re vera non est verisimile, fuisse hanc intentionem Pontificis. Tum quia illam non expressit, & non sequitur necessario ex eo quod ad recitandum Virginis officium pensionarios obligauerit. Tum etiam quia illud esset contra commodum beneficiorum, & libertatem ponsionariorum. Respondeo igitur, negando sequelam; nam est valde dissimilis ratio. Quia aliud est, renunciare officio, renunciando etiam cõmodo illius, aliud est, velle accipere temporale commodum, & per illud pretium acceptum, liberari ab spirituali debito. Hoc posterius est per se inordinatũ, & hoc diximus esse malum, & prohibitum. Primum verò fit, quando gratis omnino renunciatur pensio, & ideo illud sine dubio licet. Neque hoc est

Satisfit, & resoluitur posse clericũ liberè renũciare pensioni, ita vt maneat liber ab onere spirit.

est contra institutionem Pontificis, quia ille non præcepit, vt pensionarius semper retineret pensionem, neque vt semper recitaret absolute, sed vt recitaret, quandiu acciperet pensionem: censetur autem semper accipere, quando valorem pensionis pro toto aliquo tempore anticipatè recipit, & ita semper durat vis illius præcepti, quando autem liberè renunciatur pensio tunc tollitur materia illius obligationis, & contra nullum præceptum fit.

19. Pensiones quędā dantur pro munere spirit. vt stipendiū sustentationis, aliæ ratione beneficij.

Superest dicendum de aliis pensionibus clericorum, quæ aliis specialibus titulis, seu rationibus dantur quæ multiplices sunt, possúntque iterū subdistingui; nam quędam dari solent pro aliquo munere spirituali, vt stipendium sustentationis pro tali munere, aliæ verò dantur ratione alicuius beneficij. Prioris generis est pensio, quæ solet dari titulari Episcopo, vt sit adiutor proprij Episcopi in Pontificialibus muneribus: potest etiam dari vicario Episcopi, visitatori, &c. Et hanc possumus vocare stipendiariam pensionem spiritualem, de qua Soto dicto lib. 9. quæstio. 7. artic. 2. generatim, & indistinctè definiuit, talem pensionem, nec vendi, nec redimi posse, quod formaliter, ac propriè loquendo verum esse existimo; potest tamen aliquod dubium continere.

20. Explicatur quo pacto nec vendi, nec redimi possit pensio quæ datur Episcopo titulari.

Vt ergo hoc explicetur: aduerto dupliciter posse hanc pensionem intelligi. Primò vt sit propria pensio imposita, super Episcopatum verbi gratia, vel aliud simile beneficium, vt pro Petro, vt sit vicarius Episcopi, vel vt pro illo concionetur, quæ pensio semper durabit, quandiu Petrus vixerit, etiam si Episcopus moriatur. Vel etiam posset esse perpetuò imposita, & dicata pro tali functione, licet non pro certa persona, vt si super beneficium alicuius parochiæ, esset imposita pensio certa ad sustentandum concionatorem in Quadragesima, vel aliquid simile. In his ergo, & similibus euidens est, non posse vendi, quia venderetur spirituale ministerium, cui sunt annexæ, nec etiā posse redimi, quia obligatio ad tale munus non potest extingui. Vnde si pensionarius retento munere, & obligatione illius, vellet pacisci de tota pensione pro vita Episcopi verbi gratia, & illam vendere: tunc non esset redemptio pensionis, sed locatio fructuum, vt paulò antea dicebamus, & ideo dixi, sententiam Soti formaliter veram esse de pensione vt annexa muneri, nam materialiter ipsa pensio quoad fructus, vendi potest, quod annuatim accipiendum est pro aliqua summa pecuniæ simul accepta, quia tunc soli fructus per se separatim, & sine illa annexione ad spirituale ministerium venduntur. Oportet tamen, vt hæc non misceantur: nam si Episcopus verbi gratia velit alicui dare munus, cui est pensio annexa, cogendo illum à principio, vt secum de tota pensione paciscatur, & redemptionem pensionis acceptet, Simoniam committit, saltem iure Ecclesiastico prohibitam, quia munus illud cum pensione illi annexa, consequenter per modum vnius confertur, & ideo debet purè, & simpliciter dari absque pacto, tunc autē interuenit pactū. Itē quia Episcopus nullū habet omnino ius ad cogendum alterū, vt suam pensionem redimat, vel locet, & ideo dū non vult dare spirituale sine hoc onere, Simoniam cōmittit.

21. Quid dicendū sit de pēsione stipendiaria, cū est tantùm personalis.

Alio autem modo potest intelligi hęc pensio stipendiaria, vt sit tātum personalis, quia non est Episcopatui v.g. imposita, sed Episcopo, vel potiùs ipse Episcopus illam sibi imponit, assignando illam suo vicario, visitatori, aut alteri simili ministranti in spiritualibus pro salario, seu congrua sustentatione. Et in his pensionibus vix habet locum quæstio, quia certum est absque Simonia talem pensionem postulari, & exigi ex parte ministri, qui Ecclesiasticum ministerium assumit, quia non vt pretium, sed in sustentationem illam postulat, & eodem modo licitè promittitur iuxta caput primum cum similibus, ne Prælati vices suas. Potest etiam Prælatus de hac pensione pacisci, & eam minuere quoad possit, aut velit, intra latitudinem congrui, seu iusti stipendij. Si autem officium haberet iam taxatum stipendium, vel certa emolumenta, partem illorum exigere, vel aliquid loco illius, Simonia esset in inferioribus Prælatis, saltem ex prohibitione Iuris, vt benè notat Vgolinus Tab. 1. cap. 48. §. 6. Committeret item Simoniam Episcopus, si aliquid acciperet à Petro v. g. vt ipsum potiùs in vicarium acciperet, quam Paulum, tunc enim iam pecuniam acciperet pro sua potestate deleganda. Et eadem ratione si Petrus offerret pecuniam alicui tertio, vt sibi munus illud obtineret, non minus Simoniam committeret, quàm si pro beneficio obtinendo id faceret. Idémque est quoties istæ pensiones ita venduntur, vt ipsa ministeria consequenter vendantur. Is autem, qui iam habet ministerium, rectè potest pensionem sibi debitam vendere, tanquam de re purè materiali disponendo. Redemptio autem in his, etiam quoad factum locum non habet, si relinquendum sit ministerium, quia eo ipso cessat pensio sine alia redemptione.

Cap. 1. Vgolin.

22. Qui tenetur dare certum stipendium pro Missis, Simoniā nō committit, si ab aliquo sacerdote pretium accipiat, vt illi potiùs, quā alteri det stipendium.

Sed quæri potest circa hoc, an Simoniam committat is, qui, cùm teneatur dare certum stipendium alicui sacerdoti pro multis missis dicendis, pretium accipit ab aliquo sacerdote, vt illi potiùs, quam alteri stipendia tribuat, vel, quòd in idem redit, si cum illo conueniat, vt maiori parte stipendij contentus sit, & aliquam sibi relinquat. Videtur enim illa esse Simonia, quia illa eleemosyna pro Missa est quasi pensio stipendiaria pro ministerio spirituali; ergo illam vendere, obligando ad ministerium, est vendere ministerium: ergo est Simonia. At in illo casu venditur pensio, & eleemosyna illa, quæ obtinenda est per ministerium spirituale: ergo committitur Simonia. Nihilominus dico, ibi posse quidem cōmitti iniustitiam, si ille nullū habeat ius ad illam extorsionem faciendam, Simoniam autem non committi, quia eo modo, quo potest fieri pactum de stipendio Missarum sine Simonia, vt infrà dicemus, potest etiam, qui conducit clericum, procurare, vt paruo stipendio contentus sit absq; Simonia. Quod si in hoc excedat, cogátque clericum pauperem, vt propter necessitatem in æquali stipendio contentus sit, erit iniustus, non autem Simoniacus, quia nihil spirituale emit, aut vendit, sed tantùm de stipendio sustentationis conuentionem facit; hoc autem tantùm fuit in prædicto casu, vt constat, ergo ibi non est Simonia ex natura rei. Nec etiam ex prohibitione Iuris, quia nulla de his priuatis muneribus, vel stipendiis prohibitio facta est.

23. De pēsionibus, quæ pro beneficio dātur, quid sētiendum.

Venio ad pensiones, quæ pro beneficio dantur; in quo genere distingui solet duplex pensio, vna, datur in titulum beneficij, alia, quæ pro beneficio datur. Ita sumitur ex Panormitano in capit. *Conquerente*, de Cleric. non residen. & ex Cardin. & aliis, quos refert, & sequitur Gigas dicta quæstione 54. & in 67. & Gomez etiam locis citatis. Verumtamen illa pensio, quæ in titulum beneficij erecta est, ad præsentem considerationem non spectat, est enim verum beneficium, siue sit ad seruiendum, & iuuandum parochum in officio parochiali, quæ solet Capellania vocari, siue sit ad seruiendum tantùm in choro, vel officiis diuinis,

Panor. Cardin. Gigas. Gomez.

nis, siue sit beneficium simplex, aut proprium præstimonium: omnia enim hæc sunt propria beneficia, vt de Præstimoniis diximus, & de aliis à fortiori constat, quia in eis inuenitur titulus spiritualis cum perpetuitate, institutione canonica, & aliis conditionibus necessariis. Pensio ergo sic instituta in titulum beneficij, licet retinuerit hoc nomen, quia reditus eius super beneficium aliquod impositi fuerunt, tamen post talem institutionem iam non est pensio, prout nunc de illa loquimur. Pensio autem pro beneficio imposita est propria pensio, & non beneficium. Tribus autem modis videtur posse imponi. Primò pro beneficio, cui aliquis renunciat, cum illud pacificè possideret, & commodè posset illi inseruire. Secundò, quando pro beneficio litigioso per transactionem, & arbitrium iudicis, vni datur beneficium, alteri verò pensio super illud. Tertiò quando Parochus senex, qui per plures annos Ecclesiæ inseruiuit, dimittit beneficium, & ei datur pensio ad suam sustentationem.

Tripliciter potest imponi pẽsio pro beneficio.

24. Opinio asserentiũ posse vendi, & redimi has pẽsiones. *Caiet.*

De his ergo omnibus aliqui sentiunt, pensiones has esse temporales omnino, & posse vendi, & redimi. Ita sentit Caietan. dicta Responsio. Nam licet de redemptione directè respondeat, tamen ratio eius æquè de venditione procedit, loquitur autem specialiter de prima pensione, quæ reseruatur pro beneficio resignato, & à fortiori est idem dicendum de reliquis, quia est eadem, vel maior ratio, vt dicemus. Sed Caietanus loquitur iuxta antiquum ius, in quo eadem videtur ratio de his pensionibus, ac de illis, quæ simpliciter dantur Clericis auctoritate Papæ ex beneficiis vacantibus, quia etiam in his non dabantur fructus pensionis ob functionem spiritualem. Nec refert, quòd pensio reseruetur intuitu prioris beneficij, vel præcedentium spiritualium ministeriorum, quia non datur tanquam stipendium illorum, neque vt illis annexa, sed immediatè datur personæ tanquam eleemosyna quædam ex bonis talis beneficij auctoritate Pontificis facta. Quæ eleemosyna postquam facta est, & quasi separata à beneficio, temporale quid est, licet motiuum ad illam faciendam spirituale fuerit. Sicut si fructus certæ possessionis Ecclesiæ ad vitam parochi senis separaretur (quoad vsum fructuum) à beneficio, & applicaretur ad sustentationem eius.

25. Opinio existimantium nec modò vendi posse has pẽsiones neq; vnquã potuisse.

Alij verò existimant, has pensiones vendi non posse, nec potuisse vnquam, vel quia dantur vt annexæ ordini clericali, & intuitu illius, cuius signum est, quia si contingat, pensionarium quocumque ex his modis relinquere omnino statum clericalem ducendo vxorem, eo ipso pensio vacaret, & ille fieret inhabilis ad talem pensionem: vel secundò, quia talis pensio subrogatur loco beneficij, & ideo ita constituitur, vt sapiat naturam beneficij, & spiritualis fiat aliquo modo, saltem per annexionem. Et ita sentiunt Caccilupus de Pensio. quæstion. 30. & Gigas quæstion. 54. Quamuis de hoc formaliter ibi non tractent, sed de alio puncto, scilicet An hæ pensiones per matrimonium vacent? affirmant enim vacare: & Gigas ait, ita obseruare Curiam. Videtur autem inde sequi, has pensiones reputari valde spiritualibus annexas: quamuis in rigore possent alia ratione vacare, scilicet, quia intentio Pontificis fuit eam dare Clerico, vt Clerico, & nõ vt laico, & ita est præsumendum, nisi aliud ex concessione constet, quia & recta ratio, & ordinarium ius id postulat; de quo aliàs. Præterea Victor. in dicta Relect. numer. 49. in tertio casu de parocho sene, inclinat in partem, negantem talem pensionem esse vendibilem, licet

Caccil. Gigas.

Victor.

oppositum non omnino abiiciat. Et idem sentit Soto dicta quæstion. 7. articulo 2. licet sub particula. *Forsitan.* Qui tamen non eodem modo statim loquitur de aliis duobus generibus pensionum, quas redimi, & vendi posse censet. Quod mihi non videtur consequenter dici. Nam potiùs in vltimo casu, quando pensio datur veluti in remunerationem præteriti seruitij, vel in puram sustentationem parochi senis, videtur militare ratio, ob quam illa pensio sit merè temporalis. Quia iam non datur propter spirituale ministerium, per quod reditus illi comparandi sint, & quòd præcedat seruitium spirituale, non refert, vt declaraui. Item Maior 4. distin. 25. quæstion. 5. ad 4. agens in particulari de pensione imposita ad componendam litem, censet, esse spiritualem, ita vt natura sua possit cum beneficio commutari. Et consequenter ait, inducere obligationem spiritualem, saltem orandi pro illis, qui beneficium illud instituerunt, aut dotarunt, aut decimas soluunt, &c.

Sot.

Maior.

26. Auctoris sẽtentia.

Mihi breuiter videtur, secundum ius antiquum eandem esse rationem de his pensionibus, quæ de aliis merè simplicibus (vt sic dicam,) seu quæ sine aliquo ex his respectibus ad præcedẽs beneficium, vel ministerium dantur, quia non video rationem dissimilitudinis. Et ideo ex natura rei non erant inuendibiles, nec irredimibiles. Sed consulendus erat stylus Curiæ, & si ex illo de prohibitione constaret, tunc essent materia Simoniæ, quia prohibitæ: secus verò dicendum esset, vbi de tali stylo non constaret. Nunc autem existimo, has omnes comprehensas fuisse à Pio V. sub pensionibus Clericorum, vt clerici sunt: omnes enim ad illa duo membra reduxit: & non est verisimile, has pensiones comprehendi sub pensionibus laicorum quia re vera dantur intuitu clericatus. Quare non dubito, quia nunc sint spiritualibus annexæ, obligant enim omnes ad aliquod spirituale officium, vt diximus. Et ita de illis iudicandum censeo, nisi ex bulla concessionis aliud de voluntate Pontificis constet.

CAPVT XXVII.

Vtrùm Commendæ, Coadiutoriæ, vel Hospitalia sint materia Simoniæ?

1. Quid sit Cõmenda.

HÆc quæstio, & similes magis pendent ex intelligentia facti, quam ex nouo iure, præsertim si de iure diuino loquamur: nam de ecclesiastico poterit esse specialis aliqua ratio: vtrumque ergo breuiter explicabimus. De Commendis ergo explicandum priùs est, quid hac voce significetur. Commenda enim à verbo commendandi dicta est, interdum enim Ecclesia aliqua, vel beneficium eius, non confertur alicui in titulum, sed commendatur, seu committitur illi cura, vel administratio eius, & ob hanc commendationem fructus beneficij, vel pars eorum illi assignatur, & illa commissio, seu cura cum tali emolumento commenda dicitur. Vnde iuxta propriam, & antiquam rationem Commendæ introductæ sunt in fauorem, & vtilitatem Ecclesiæ, quæ commendatur. Immò in ca. *Nemo.* de Elect. in 6. dicitur, non esse faciendas, nisi ex euidenti Ecclesiæ commendatæ necessitate, vel vtilitate. Quia videlicet si non commendaretur maneret pro aliquo tempore sine ministerio, ac gubernatione necessariis. Et ita ibi præcipitur, vt istæ cõmendæ temporales sint, imo sex mensium tempus illis præfigitur. Sed vt notet Syluest. ver. *Commenda*, illud maximè locum habet in commendis Ecclesiarum parochialium, de quibus textus ex-

Ca. Nemo.

Syluest.

presse loquitur. Solent autem commendari etiam Ecclesiæ curatæ, vel Episcopales in fauorem eorum, quibus commendãtur per modum cuiusdam dispensationis, & in ordine ad titulum postea obtinendum, cuius aliqua exempla infrà ponemus. Denique solent etiam commendari Ecclesiæ non curatæ, magis in subuentionem eorum, quibus commendantur, quàm ipsarum Ecclesiarum, quomodo sunt nunc commendata multa monasteria, & abbatiæ, quarum fructus ad sustentationem personarum Ecclesiasticarum vt Cardinaliũ, vel aliorum applicantur; & istæ Commendæ solent esse perpetuæ. Et interdum applicantur cum spirituali onere administrationis, aut regiminis, interdum verò ad functiones laicas, & temporales, vt ad militiam, & similia.

2. Commendæ aliæ tẽporales, aliæ perpetuæ. *Cap. penul. & vlt.* *Greg.* *C. Nemo.* *Conc. Trid.*

Ex quibus colligere possumus duas distinctiones commẽdarum, quædam enim sunt temporales, aliæ perpetuæ. Priori modo commendatur Ecclesia vacans vel auctoritate Papæ, si sit cathedralis, vt in c. penult. & vlt. 21. q. 1. vbi Greg. huiusmodi Commendatarium vocat Cardinalem sacerdotem: vel, si Ecclesia parochialis sit, auctoritate Episcopi, in quo casu maximè habet locum dictum ca. *Nemo*, & de illo disponit Trid. sess. 24. c. 18. de Refor. Vbi eam vicariam virtute voçat: nam commẽdatarium appellat vicarium cum congrua fructuum portione, qui onera talis Ecclesiæ sustineat, donec de Rectore illi prouideatur. Eadémque ratio est, licèt Ecclesia non vacet, si habeat Rectorem impeditum, vel absentem, &c. tunc enim Ecclesia commendatur alteri tanquam vicario, vt expressè nominatur in ca *Cum ex eo* (vbi de hoc casu mentio fit) de Elect. in 6. Aliæ verò sunt commendæ perpetuæ, quæ fiunt, quando Ecclesiæ in perpetuam administrationem dantur, licet proprius titulus beneficij non conferatur, iuxta c. *Dudum*. 54. de Elect. & c. *Qui plures*, 21. q. 1. vbi Glos. notat Commendatarium non fieri Prælatum, vel proprium Ecclesiæ Rectorem, sed quasi procuratorem, vel gubernatorem, quod etiam affirmat Syluest. ver. *Commenda*, & alij statim referendi. Alia diuisio est, quia commenda interdum datur cũ spirituali administratione, cui temporales fructus annectuntur, vt in omnibus exemplis adductis, interdum verò solũ datur ad temporale ministerium, vel alio titulo merè laico, vt maximè cernitur in commendis militaribus. Priores ergo vt breuiter loqui possimus, vocabimus spirituales, seu clericales; posteriores verò militares.

Ca. Cũ ex eo. Ca. Dudum. Ca. Quis plures. Gloss. Syluest. Quædã commendæ dantur cum spirituali administratione, aliæ solùm ad tẽporale ministeriũ.

3. Commendæ spirituales, siue temporales sint, siue perpetuæ, sunt mat. Simon. contra ius diuinum.

Primò de Commendis clericalibus, seu spiritualibus; siue tẽporales, siue perpetuæ sint; manifestum est, esse materiã Simoniæ iuri diuino contrariẽ. Probatur quia principale in eis est spirituale ministerium, cui temporale cõmodum cõsequenter annexum est; ergo sunt propriissima materia Simoniæ. Consequentia patet ex discursu præcedentium capitum. Et antecedens ex declaratione vocis, & rei, quæ illi subest, clarum etiam est. Confirmatur, quia vel commenda hæc conceditur ad tempus, vel perpetuò. In priori delegatur spiritualis iurisdictio, vt loquitur Greg. in cap. *Obitum*. 16. dicto seu committitur, vt loquitur Innoc. III. in cap. *Cùm nobis*, in fi. de Elect. ergo vendere talem commendam, est vendere iurisdictionem spiritualem, seu delegationem eius. At vendere delegationem, iurisdictionem, vel administrationem spiritualem Simonia est iure diuino prohibita, vt suprà visum est. Vnde in capite *Non satis*, de Simon. expressè prohibetur acceptio pretij pro committenda iurisdictione; & in capite *Ad nostram*, pro vicaria, idémque constat ex cap. 1. & 2. Ne prælati vices suas, & est res indubitata.

Greg. *C. Obitum.* *Innoc. 3.* *C. Cùm nobis.* Ca. Non satis. C. Ad nostrã. Ca. 1. & 2.

A Si autem commenda est perpetua, multò maior ratio est, quia per illam datur cura, vel iurisdictio ordinaria, aut quasi ordinaria. Vnde vel est Ecclesiasticum beneficium, aut illi æquiparatur, vt late tractat Ludou. Gomez. in Regul. de Triennali possessore quæst. 5. Quintil. Mandos. in Regul. de Verisim. not. quæst. 3 Et late probat Rebuff. de Pacifici. possessor. numer. 35. & sequentibus. Et Hoged. de Benef. incompat. 1. part. ca. 14. Vbi de his Commendis copiosè disputat.

Gomez. *Quintil.* *Rebuf.* *Hoged.*

4. An sit Simonia vendere cõmendam, quæ datur cõmendatario, vt eius bonis fruatur seruiẽdo per vicariũ.

Solùm posset quis interrogare, quãdo commenda datur in fauorem commendatarij, & non vt per se illi inseruiat, sed vt bonis eius fruatur, seruiendo per vicarium, an sit Simonia, vendere commendam, dummodo vicarius gratis prouideatur? B Interdum enim Ecclesia commendatur puero, donec habeat ætatem competentem ad titulum recipiendum, qui toto illo tempore nullam iurisdictionem, vel spiritualem administrationem per se habiturus est, sed necessarium est de vicario prouidere Ecclesiæ pro illo tempore; Cur ergo non licebit, commendam illam vendere? Videtur enim res merè temporalis, quia tantùm est ius ad reditus sine vlla spirituali obligatione. Et in illam videtur conuenire, quod Syluest. aliàs dixit, illam potiùs videri comedendam, quam commendam. Vel certè videtur commenda de solo titulo temporali, nam commenda spiritualis necessariò esse debet in vicario, qui pro illo tempore prouidetur. Dico tamen illam esse inuendibilem natura sua, supposita in- C stitutione. Primò, quia sic commendatus est quasi præsentatus ad Ecclesiam, vel plus quàm præsentatus, quia ex vi eiusdem prouisionis obtinebit titulum, expleto ætatis tempore, vel alia conditione, sub qua prouisio facta est, impleta. Vnde meritò dici potest ex tunc acquirere ius saltem ad rem, ad Ecclesiam illam in proprietate obtinendam hoc autem ius spirituale est, & illi iuri sunt ex tunc annexi fructus beneficij. Secundò quia re vera ex vi illius commendationis, ad talem personam per se loquendo pertineret administratio spiritualium in tali Ecclesia si valeret: & vicarius censetur loco illius ministrare, ergo in se habet aliquam spiritualem causam, cui sunt annexi illi fructus; ergo simpliciter vendi non potest. Imo vix potest iuste con- D cedi etiam gratis, quia est valde exorbitans à ratione, & à iure in dicto capite *Cum ex eo*, de Elect. in 6. Et ideo licet aliquando tales cõmendæ fuerint in vsu, vt Hogeda supra refert, iã nullatenus condũtur.

Syluest. Pars affirmatiua vera resoluitur.

5 Coadiutoriæ sunt materia Simoniæ.

Et hinc à fortiori constat, quid dicendum sit de Coadiutorijs, quæ nunc magis sunt in vsu; dicendum enim sine dubio est, esse materiam valde spiritualem neque vendi posse. Probatur, quia Coadiutor, vel est quasi vicarius, cui committit proprietarius vices suas, vel à superiore illi committuntur, & sic procedunt de illo, quæ dicta sunt de commendis temporaneis, vel est datus cum iure succedendi, & cum congrua sustentatione, & sic potest comparari cum commenda, quæ ad tempus E datur in ordine ad obtinendam postea proprietatem Ecclesiæ. Item per illam coadiutoriam datur ius ministrandi, vel celebrandi beneficia loco alterius, est ergo quid spirituale. Et præterea, quod in illa maximè æstimari solet, est ius illud futuræ successionis, quod directè spirituale est. Denique infrà in materia de Oratione ostendemus, huiusmodi coadiutorem teneri ad officium canonicum persoluendum. Est ergo eadẽ ratio de illa, quæ de ecclesiastico beneficio.

6. Commẽdas militares nõ

Secundo loco dicendum est, commendas militares re vera tantùm esse temporalia subsidia, vel stipendia

esse materiã Simoniç per se spectatas.

stipendia pro muneribus temporalibus,& ideo per se spectatas non esse materiam Simoniæ, quia non sunt aliquid spirituale, vel spirituali annexum. Ita de illis sentiunt Vict.in d.Relect.nu.45.& Aragon. d.q.100. art. 4. & communiter viri docti tam regni Castellæ,quã Lusitaniæ, in quibus regnis hæ commendæ frequentiores sunt. Idémque probat vsus, nam dantur pro temporalibus seruitiis, & illarum dispẽsatio,& administratio laicis Principibus commissa est. Nonnulla verò obiici possunt. Primum, quia hæ commendæ nõ dantur,nisi Religiosis professis,vnde vidētur quasi annexæ statui Religionis, qui spiritualis est.Nec refert nunc tractare quæstionem,An isti milites sint verè, ac propriè Religiosi? infrà enim suo in loco discutietur : satis nunc est, quòd eo modo, quo sunt Religiosi, spirituale aliquid habent, & inuendibile, cui videntur annexæ istæ commendæ.Secundum est, quia licet isti milites non obligentur ad officium Canonicum, obligantur saltem ad aliquod pensum orationum, qui titulus etiam spiritualis est. Tertiò,quia habent ius præsentãdi in Ecclesiis sibi commẽdatis regularem aliquem clericum sui ordinis, vt beneficium, seu titulum beneficij in tali Ecclesia obtineat cum onere soluendi decimas commendatario, retenta sola congrua portione sibi assignata, quod totum valde spirituale esse videtur. Quartò, quia licet commendæ dentur his militibus in stipendium militiæ, tamen militia in illis est opus spirituale, & Religionis, quia ex voto, & professione ad illam obligantur.Et ita etiam ex hac parte videntur stipendia annexa muneri spirituali.

Victor. Aragon.

Assertio supropesita Argum. impugnatur. Primum. 2. 3. 4.

7. Soluuntur argumenta.

Sed hæc omnia non declarant veram annexionem harum commẽdarum ad titulum spiritualem. Ad 1. enim dicimus professionem Religionis non esse titulum, ratione cuius debeantur commendæ, sed esse tantùm conditionem,sine qua non,& quasi dispositionem necessariam ex parte personæ, vt sit capax illius commodi temporalis, iuxta voluntatem Pontificis, vt si Pontifex præciperet talia bona temporalia distribui inter solos Religiosos, non ideo essent annexa titulo spirituali, vel sicut suprà dicebamus,pensiones non fieri spirituales,eo quòd supponant primam tonsuram, si nullam secum afferant spiritualem obligationem. Ad 2. respondeo, illam precum obligationem non oriri ex commenda, sed ex professione, & regula, sicut laici aliquarum Religionum obligantur ad priuatas quasdam orationes; vnde fructus commendæ re vera non sunt stipendia pro tali diuino officio. Neque Ecclesia consueuit hæc stipendia designare pro priuatis orationibus, sed pro onere ad aliquod officium diuinum de se publicum, & quod suo modo nomine totius Ecclesiæ fiat. Ad 3. non constat, omnes Commendas habere illud ius annexum. Sed esto, habeant, respondeo, illud se habere ad modum iuris patronatus:quod antecedenter est annexum beneficio talis Ecclesiæ, & quasi inest Cõmendæ temporali tanquam fundamento. Vnde concedo, illud ius vendi non posse, transit tamen cum ipsa commenda, & licet illa venderetur, non venderetur ius illud, sicut in aliis iuribus patronatus constat.

8.

Ad 4. respondetur 1. has Commendas non tam solere dari in stipendium ex iustitia commutatiua comparandum per labores militiæ, quàm in præmium precedentium meritorum,nam præter commendarum expectatiuam, solent hi milites accipere propria stipendia suorum munerum, benè autem potest aliquid temporale dari hoc modo in gratitudinem præcedentium, laborum etiam spiritualium. Secundò dicitur, labores militiæ etiam in his Cruciferis simpliciter esse temporales, & pretio æstimabiles: quia ipsi non vouent directè militare, sed tantùm obedire iuxta suam regulam: & optimè fieri potest, vt opera, quæ iniunguntur per regulam, corporalia tantum sint,vt in Religiosis laicis aliarum Religionum videre licet. Nec refert, quòd ex voto, & institutione Religionis omnia ordinentur ad cultum Dei, nam ille est finis remotus; opera autem ipsa secundùm suam naturam, & proximum obiectum æstimanda sunt. Vnde vlteriùs dicitur, quòd licet hi milites vouerent militiæ opera, non vouent, illa facere gratis, vel suis expensis,vel sine iusta retributione etiam temporali, neque per hoc solum, quòd opus fiat ex voto,fit ita spirituale,vt vendi non possit secundùm se spectatum, iuxta suam temporalem æstimationem, dummodo non æstimetur particularis ille respectus faciendi opus ex voto;ille enim æstimabilis pretio non est, nec in præsenti Commenda datur propter illum respectum, sed simpliciter propter militiæ laborem.

9. An humano iure sit prohibitum has Cõmendas vendere.

Sed quæres, An saltem iure humano prohibitum sit,has Commendas vendere? Aliqui enim ita affirmant;& Victor, suprà solùm dicit, posse vendi auctoritate Pontificis, vbi insinuat; esse prohibitum, illas vendere inferiori auctoritate. Sed mihi non constat de tali præcepto positiuo prohibente venditionem Commendarum, vel simpliciter, vel intuitu Religionis, & rerum spiritualium, & ideo non credo, esse hanc Simoniam, etiam contra ius ecclesiasticum.Addo tamen,ex ipsa rei natura,considerata institutione talium præbendarum,esse illicitum,& iniustum, illas vendere formaliter, & directè, vt sic dicam. Probatur, quia in primis non possunt eas vendere Magistri ordinum, vel Reges, quibus commissa est distributio harum præbendarum. Tum quia non sunt domini, sed dispensatores,& non supremi, sed sub Pontifice, qui illis dedit illam facultatem, non ad vendendum, sed ad iustè distribuendum, propter quod fortasse addidit Victoria illam limitationem. Tum etiam, quia si vendantur, dabuntur indignis, & frustrabitur finis huius institutionis, & profitentes hanc militiam, priuabuntur præmiis sibi publica auctoritate constitutis, ac proinde ex iustitia distributiua debitis. Deinde multò minùs possunt hec vendere particulares commendatarij, quia non sunt absoluti domini ipsarum,sed quasi vsufructuarij, solúmque ad vitam illas recipiunt.

Non est Simoniacũ,est tamen iniustũ vendere has Cõmendas formaliter, & directè. Probatur assertio.

Victor.

10. Non est iniustum eas vendere virtualiter.

Dixi autem, non posse directè, ac formaliter vendi,quia dari possunt cum onere, & obligatione ad aliquid temporale, vt ad eundum in Africam, vel in Indiam, quæ virtualis venditio est, tamen non est illicita, quia non est contra finem institutionis, nec contra iustam distributionem, atque adeo non excedit potestatem dispensatoris, seu conferentis. Item dari potest commenda vni cum onere soluendi pensionem alteri, quod per se non est illicitum, si in assignatione pensionis habeatur ratio iustæ distributionis, seu finis talium præbendarum Item, interueniente iusta causa, posset vendi commenda, applicando pretium ad maius bonum commune eiusdem militiæ, sed ad hoc auctoritas Papæ necessaria erit, siue specialiter obtineatur, siue in generali facultate, Magistro ordinis concessa, comprehensa intelligatur, quod pendet ex illius verbis, quæ consideranda sunt ab his, ad quos hæc dispensatio pertinet. Denique per pecuniam procurare obtentionem commendę,non directè emendo illam,sed fauorem,vel

Non est Simonia procurare commendæ obtentionem per pecuniã.

intercessionem procurando, Simonia non est, cùm non sit pro re spirituali acquirenda, ex alio autem capite poterit actio esse mala, de quo aliàs.

11. An hospitalia sint mat. Simoniæ.

Vltimò, ex dictis haberi potest, quid sit dicendum de hospitalibus, de quibus Canonistæ tractare solent, an sint beneficia, vel nomine beneficiorum veniant, & eadem ratione quæri potest, an sint materia Simoniæ. Nomine autem hospitalis intelligitur Rectoria, seu officium regendi, & gubernandi hospitale. Oportet autem supponere sermonem esse de hospitalibus, quæ Religiosa, seu Ecclesiastica dicuntur, non enim omnia talia censentur, sed illa tantùm, quæ auctoritate Episcopi instituta sunt, & sub eius cura existunt, iuxta cap. *Ad hæc*, de Relig. domi. (Cap. *Ad hæc.*) Nam cætera, quæ priuata voluntate eriguntur, non censentur Ecclesiastica, licèt pia loca dici possint, vt latè per Tiraquel. (*Tiraquel.*) de Priuileg. piæ causæ, in Præfat. nu. 4. 5. & 6. Et ideo de his hospitalibus laicis, quæ per laicum, & priuata voluntate retineri, ac gubernari possunt, nulla est difficultas, quin ad materiam de Simonia non pertineant: nam eorum gubernatio merè temporalis est; & licèt ex charitate, & misericordia suscipi possit, de se pretio æstimabilis est, vt constat. De religiosis ergo hospitalibus adhiberi solet distinctio similis illi, quam de Commendis tradidimus: habere enim possunt spiritualem administrationem, vel tantùm temporalem pertinentem ad gubernationem infirmorum. (Hospitalia quædam habent administrationẽ spirit. alia solùm temporalem.) Quando sunt prioris generis, clarũ est, esse materiam Simoniæ, quod eodem discursu facilè probari potest. (Hospitalia prioris generis sunt mat. Simon.) Nam interdum talis Rectoria hospitalis perpetua est, & titulum habet spiritualem fixum, & permanentem, & conferendum auctoritate Prælati Ecclesiastici, & tunc inter beneficia reputatur, vt tradunt latiùs Silua de Benef. p. 1. q. 3. num. 3. 4. & 28. & p. 2. q. 11. num. 14. Hoged. de Benef. incom. in Præfat. num. 4. Rebuff. in Practic. tit. de Deuolu. nume. 73. (*Silua. Hoged. Rebuff.*) Sicut ergo beneficium est materia Simoniæ, ita & hoc hospitale. Interdum verò possunt hæc hospitalia habere Rectorem cum administratione spirituali simul cum temporali sine titulo, & ad nutum amouibilem, & tunc beneficia quidem non sunt propter carentiam tituli, & perpetuitatis; nihilominus tamen inuendibilia sunt, propter spiritualem administrationem, quæ licet sit tantum delegata, seu per modum Vicariæ, id satis est, vt neque tale officium, nec stipendium illi annexum vendi possit, iuxta principia sæpius repetita, & probata.

12. An hospit. posterioris generis sint mater. Sim?

At verò quando officium gubernandi hospitale, non habet functionem vllam spiritualem, sed tantùm temporale regimen cum tota solicitudine pertinente ad debitam curam infirmorum; tunc dubitari potest. An tale officium sit materia Simoniæ. In quo, sententia cõmmunis esse videtur, illud non esse materiam Simoniæ, siue tale officium ad tempus committatur, siue perpetuò. (Pars negatiua.) Ita tenet Abbas in cap. *Extirpandæ* §. *Quia verò*, in Repet. nu. 55. de Præb. & ca. 1. de Sim. nu 7. vbi Felin. (*Abbas. Felin.*) Et ratio est, quia tale officium merè temporale est, vt colligitur ex Clem. *Quia contingit* § 1. de Religiosis domibus. (Ratio. *Clement. Quia contingit.*) Et patet, quia, vt supponitur, ad nullam spiritualem functionem ordinatur. Quæ ratio rectè quidem procedit ex vi iuris diuini, ac naturalis, & ita verissimum censeo, hospitale huiusmodi non esse materiam talis Simoniæ iuri diuino contrariæ. (Resoluitur non esse mater. Sim. iuri diuino contrariæ.)

15. Est tamẽ Simon. contra ius positiuũ vendere hæc hospit.

Dubitari autem potest, An sit materia Simoniæ, quia prohibita. Et mihi quidem breuiter videtur, esse Simoniam vẽdere hæc officia, comprehensam sub generali prohibitione Concilij Chalcedonensis relatam, & confirmatam per Vrbanum Papam in cap. *Saluator* 1. q. 3. (*Con. Chal. Ca. Saluator.*) de qua prohibitione infrà specialiter dicturi sumus. Nunc breuiter applicatur ad præsentem materiam: nam ibi prohibetur vendi officium procuratoris, defensoris: & Vrbanus explicat nomine *Procuratoris* intelligi *quemlibet Ecclesiasticarum rerum administratorem, vt verbi gratia Præpositum, Oeconomum, Vicedominum.* (*Vrban. Papa.*) Hæc autem hospitalia Religiosa, de quibus loquimur, & eorum bona, Ecclesiastica sunt, vt constat ex Iure citato, & ex omnium sententia; ergo officium Rectoris, Gubernatoris, aut quouis alio nomine appelletur, continetur in illa lege sub nomine *Procuratoris*, seu administratoris rerum ecclesiasticarum. Ergo vendere tale hospitale est Simonia, quia prohibita. Confirmatur, quia sicut templum, seu Ecclesia est res quædam spiritualis, ita & hospitale Religiosum ex peculiari institutione Ecclesiæ, & dedicatione ad cultum Dei, ergo administratio illius meritò dici potest aliquid spiritualibus annexum, maximè accedente ecclesiastica lege, ergo est materia Simoniæ, saltem interueniente ecclesiastica lege. Contra hoc autem sentire videtur Anton. 3. p. tit. 11. capit. 2. §. vlt. Sed quod diximus, priùs iste docuit 2. p. tit. 1. cap. 5. & idem sentiunt Victor. & Soto, & videtur conuinci rationibus factis.

CAPVT XXVIII.

Vtrùm ius Patronatus sit materia Simoniæ, vbi de iure sepeliendi, & similibus?

1. Ius patronatus, aliud ciuile, aliud canonicũ est.

IVs Patronatus, quoddam ciuile est, aliud Canonicum. Ciuile est, quod Iure Ciuili fuit introductum, & conuenit Patrono respectu liberti, seu bonorum eius. Canonicum autem ab Ecclesia fuit institutum in quandam ostensionem gratitudinis, & remunerationis eius, qui aliquam Ecclesiam fundauit, construxit, vel dotauit, ille enim Patronus talis Ecclesiæ dicitur tanquam eius pater, quia illam dotauit, vel quasi genuit, & ideò Pontifices aliquod ius in illam Ecclesiam illi concesserunt, quod ius Patronatus appellatur. Competunt autem Patrono ex vi istius iuris multa, quæ in iure canonico declarantur, propter quæ honorificum, vtile, & onerosum dicitur. (Quid Patrono competat ratione huius iuris.) Honorificum quidem, quia Patrono conuenientia obsequia præstari debent, & præsertim illi conceditur honorificus locus in sua Ecclesia. Dicitur etiam onerosum, quia Patronus licitè potest defendere suam Ecclesiam, ne bona eius dilapidentur, modo præscripto in cap. *Filiis* 16. q. 7. (Ca. *Filiis.*) Dicitur præterea ius vtile, quia si Patronus ad egestatem deueniat, Ecclesia debet ei subuenire maiori cura, & obligatione, quàm aliis pauperibus, cap. *Quicumque* cum sequentibus. (Ca. *Quicumque.*) Et notat ibi Glossa in c. *Piæ mentis*. (*Glos.*) Et communiter Doctores ibi, in Rubr. de Iur. Patr. & in c. *Nobis*. Atque hæc omnia, quatenus declarata sunt, veluti ex natura rei, seu ex naturali gratitudine videntur consequi ex beneficio, quod Patronus Ecclesiæ contulit, vnde hoc ius quoad hæc tria sic declaratũ, non tam videtur ex gratia donatum, quàm debitũ, vt significauit Innocen. in ca. *Præterea* 2. de Iur. Patron. (*Innocen.* Ca. *Præterea.*)

2. Patronus habet ius præsentandi personas ad beneficia suæ Ecclesiæ.

Ob hanc ergo fortasse causam, vt Ecclesia magis alliceret fideles ad hæc opera pietatis, maiorem quandam, & specialem gratiam voluit Patronis conferre, concedendo illis ius præsentandi personas ad beneficia suæ Ecclesiæ. Sic enim nomine *gratiæ*, hoc ius appellauit Concilium Arausicanum 1. ca. 10. & ex Nicolao Papa refert Gratian. in c. 1. 16. q. 5. (*Con. Arau. Nic. Papa. Gratian.*) Hinc dixit Glossa in dicto cap. *Piæ mentis*, iure (*Glos.*)

tis, iure antiquo non fuisse hoc ius concessum Patronis; mouetur autem ex illo textu, & ex ca. *Filiis*, ead. quæst. & capit. *Nouerint*. 10. quæstion. 1. Sed re vera in illis decretis non negatur hoc ius Patrono, sed solùm denegatur tale ius in bona Ecclesiæ, vt illa vsu pare, vel administrare præsumat. De proprio autem iure præsentandi nihil ibi dicitur: hinc verò colligi non potest, eo tempore non fuisse hoc ius institutum. Quin potius verbum illud. *Præter processionis additum*, in dicto capit. *Piæ mentis*, de hoc iure intelligi potest, vt eadem Glossa declarauit. Item in capit. *Quoniam*, de Iur.Patron. loquens Concil. Lateran. de hoc iure, vocat illud *potestatem, in qua Ecclesia huc vsque patronos sustinuit.* Quibus verbis significat, hoc ius antiquissimum esse. Et certè Concilium Arausican. satis antiquum est, & dicto capite *Decernimus*, cum sequentibus satis antiqua etiam sunt, & huius iuris mentionem faciunt, & in nullo fit mentio de illo, tanquam de re tunc primùm instituta, vnde initium illius, vt opinor, ignoratur, quod est signum antiquissimæ traditionis. Quidquid verò sit de initio eius, certissimum est, & iustissimè institutum esse, & Patronis conuenire secundùm conditionem, & modum in iure Canonico expressum, vnde ab auctoribus hoc ius ad honorificum titulum censetur pertinere, vt videre licet in Ioanne Andr. Panormitano, & aliis locis suprà citatis.

C. Filiis. C. Nouerint. C. Piæ mentis. Glos. C. Quoniam. Conc. Lat. C. Decernimus. Ioan. Andr. Panorm.

3. Ius patronatus quoad honorem, defensionem & vtilitatem téporalem non est materia Simoniæ.

Quæstio ergo proposita maximè procedit de iure Patronatus ratione huius vltimi fauoris, & actus eius, nam reliqui magis temporales sunt, & per se non habent annexionem cum re spirituali, nam licèt ex actu Religionis, seu pietatis, qualis est ædificare, vel dotare Ecclesiam, resultent, illa non est annexio ad spirituale, nec repugnat ex spirituali resultare aliquid merè temporale, sicut ex iure decimarum resultat in Parocho dominium decimarum, quod semel acquisitum merè temporale est, & ideò decimæ iam possessæ vendi possunt. Ita ergo ius Patronatus quoad honorem humanum, & quoad defensionem, & vtilitatem temporalem ex beneficio facto Ecclesiæ, quasi iure naturali gratitudinis nascitur, etiamsi iure canonico stabilitum sit, & maiori fortasse obligatione Ecclesiæ impositum. Nihilominus tamen secundùm illos respectus tantùm temporale manet, quia ius etiam Canonicum potest aliquid temporale præcipere, & licet id præcipiat ex motiuo spirituali, seu in ordine ad spiritualia, id non sufficit ad connexionem de qua tractamus, vt constat. Quia ius Patronatus secundùm illos respectus, non est materia Simoniæ, vt sentiunt omnes auctores statim referendi, & colligitur etiam ex Iuribus allegandis. Quamuis alia ratione etiam secundùm illos respectus inuendibile videatur, quia non est transferibile ad alios, nisi iure sanguinis, & quasi intrinseco hæreditario iure, vt notatur & colligitur ex capit. *Nobis*, de Iur. Patronat. iunctis capit. *Quicumque*, & capit. *Filiis* 16. quæstion. septima. Et ratio est, quia illud debitum gratitudinis, est quasi personale, & ideò vendi non potest extraneis, consanguineis autem communicatur, seu ad illos redundat, qui sunt aliquo modo vnum cum fundatore, per vinculum naturale consanguinitatis. At verò ius Patronatus sub vltimo respectu, transferri potest etiam ad extraneos, vt iura concedunt, quia cum Ecclesia eam facultatem Patronis concesserit quasi ex abundantia gratitudinis vltra naturale debitum, voluit illam concedere cum maiori amplitudine, & liberalitate, vt patebit.

C. Nobis. C. Quicũque. C. Filijs.

4. An ius præsentãdi quod in patrono datur sit materia Simo?

Hinc ergo intelligi potest dubitandi ratio, quia licèt hoc ius ab Ecclesia manauerit, tamen in se merè temporale esse videtur, ac subinde non esse materia Simoniæ, sed vendi posse. Assumptum patet primò, quia est ius de se commune laicis, qui non sunt capaces spiritualium iurium. Secundò, quia transfertur ad hæredes iure sanguinis, sicut dictum est de eodem iure, quoad alios respectus: at spiritualia non transeunt iure hæreditario, alias in beneficijs etiam posset esse hæreditas. Tertiò etiam ad extraneos transire potest, nõ solùm per donationem, sed etiam per venditionem, vt ex iure constat, & statim probabitur; ergo simpliciter est quid temporale. Quartò illud ius solùm esse videtur quidam humanus honor, quia nullum spiritualem fructum, vel effectum habet. Nam si aliquem haberet, maximè præsentationem ad rem spiritualem vt ad beneficium; at hoc nihil spirituale est, quia per illam præsẽtationem nullum ius spirituale confertur: sed solùm quasi applicatur materia, circa quam Prælatus Ecclesiæ operetur, quod valde remotum est ad actionem, vel effectum spiritualem.

5. Deciditur quæstio pro parte affirmatiua.

Nihilominus dicendum est primò, ius Patronatus, quatenus est ius præsentandi ad Ecclesiastica beneficia, esse materiam Simoniæ, ac subinde peccatum Simoniæ esse illud vendere. Hoc est certum, saltem de iure ecclesiastico, vt omnes Doctores fatentur, & patet ex capit. *Quia clerici*, vbi aduocatiæ vendi prohibentur, vt autem Glos. ibi Ioan. Andræas, & alij exponunt, aduocatia ibi idem significat, quod ius Patronatus, & quamuis rationem vocis non reddant, ex ratione textus colligitur: Iuxta quam interpretationem non immeritò posset sub nomine *Defensoris*, & *Aduocati* comprehendi Patronus in capit. *Saluator* 1. quæstione 3. Et ita ibidem eandem prohibitionem contineri. Ibi enim refertur caput Concilij Chalcedonẽs. in quo prohibetur vendi officium *Defensoris*; & Vrbanus Papa declarat, *Defensorem* (inter alios) esse *aduocatum*.

Ca. Quia Cl. Ioan. And. C. Saluator. Conc. Chal. Vrb. Papa.

Si ergo ius Patronatus aduocatia appellatur, rectè dicimus, patronum esse aduocatum, quia etiam est defensor, cum ad illum pertineat ius defensionis, vt diximus. Vnde etiam in capit. *Præterea* 2. de Iur. Patron. nomine aduocati Glossa patronum intelligit, & in eodem textu videtur statim ita explicari. Nam hæ voces, Aduocati, Patroni, Vicedomini, &c. tanquam synonyma poni videntur. Quando ergo ius Patronatus vocatur aduocatio, licèt idẽ ius significetur, non tamen sub eodem actu, sed aduocatia dicitur à iure defendedi suam Ecclesiam. Sed non refert, quia non respicitur, vnde vox sumpta sit, sed quid significet, nam hoc ius licet plus habeat actus, idem est, & indiuisibile. Eadem prohibitio habetur expressè in capite *De iure*, eodem & in dicto capite *Præterea*. Ratio, quæ in dicto capit. *De iure*, redditur, est, quia ius Patronatus est spiritualibus annexum, Simonia autem committitur etiam circa spiritualibus annexa, capite *Quæsitum*, de Rerum permutatione, capite primo de Transaction. capite *Querelam*, de Simonia.

Ca. Præterea. Glos. Cap. De iure. Ca. Præterea. Ca. Quæsitũ. Cap. 1. C. Querelam.

6. An Simonia commissa in venditione iuris Patronatus sit, non solum cõtra ius ecclesiast. sed etiã contra diuinum.

Ad explicandam verò magis hanc rationem quæri potest, an Simonia, quæ in venditione iuris Patronatus committitur, sit non solùm contra ius Ecclesiasticum, sed etiam contra diuinum. Nam ex dicta ratione videtur sequi, solùm esse contra prohibitionem Ecclesiæ, quia vendere ea, quæ spiritualibus sunt annexa solum antecedenter, non est per se, & intrinsecè malũ, vt sup. dictũ est, sed ius pa-

tronatus solùm antecedenter est annexum beneficio, vt constat; ergo si solùm ratione annexionis huius inuendibile est, non natura sua, sed sola prohibitione est inuẽdibile; ac subinde Simonia ibi non est contra ius diuinum, sed solùm cõtra humanum. Et confirmatur primò, nam ius patronatus sólùm est ex Ecclesiæ institutione, & non consistit in aliqua consecratione, vel benedictione, per quam res fiat sacra, aut spiritualis; ergo non habet, vnde sit materia Simoniæ contra diuinum ius. Confirmatur secundò, quia Diuus Thomas 2.2. quæstion.100.ar. 4. ius Patronatus ponit inter ea, quæ aliquomodo vendi possunt, non autem in quantum sunt spiritualibus annexa; ergo secluso iure positiuo, posset vendi ius Patronatus secundum se spectatum, licèt formaliter non posset vendi propter annexionem ab beneficium. Confirmatur tertiò, quia ius sepulturæ, & ius habendi in Ecclesia honorificum locum, seu stallum (vt alij loquuntur) vendi possunt, seclusa prohibitione Ecclesiæ; ergo & ius præsentandi. Atque ita videntur sentire Theologi in 4. d. 25. D. Tho. q. 3. ar. 2. q. 3. ad 3. Et ibid. Palu. Richar. Duran. & Mai. Anton. 2. p. tit. 1. c. 5.§. 2. Syluest. ver. *Simonia*, q. 12. & ibi alij Summistæ, Soto lib. 9. q. 7. artic. 1. Nauar. dicto cap. 23. num. 99. & 108.

D.Thom. *D.Tho.* *Palud.* *Richar.* *Duran.* *Maior.* *Anton.* *Syluest.* *Sot.* *Nauar.*

7. Postquã ab Ecclesia ius Patronatus instituitur, illud manet. Simo. manet contra ius diuinum naturale.

Nihilominus dico secundò. Post factam ab Ecclesia institutionem iuris Patronatus, ipsum ex natura rei, & ex diuino naturali iure inuendibile est, & materia proprijssimæ Simoniæ, iuxta istã conclusionem intelligendi sunt dicti auctores; illam enim non negant: & quanuis distinctè illam non explicent, nihilominus illam magis significant, qui dicunt ius Patronatus secundùm se non esse vẽdibile, licet possit transire cum vniuersitate, de quo statim dicetur. At verò Doctores Canonistæ diuisi valdè videntur circa hanc assertionem; quidam enim simpliciter dicunt, ius Patronatus secundùm se spectatum merè temporale esse, & solùm propter annexionẽ reputari tanquã spirituale, quibus fauẽt iura, quæ vocant hoc ius annexum spiritualibus, vt dictum c. *De iure*, cũ similib. Ita Abb. Deci. & alij in rub. & in cap. *Quanto*, de Iudic. & in d. cap. *De iure*, quos multi sequuntur, vt latè tractat Selua 1. par. de Benef. c. 7. n. 78. & seq. Alij vocant partim temporale, partim spirituale, vt Glos. in c. *Piæ mentis*, 16. q. 7. Alij tenent esse simpliciter, & secundum se spirituale; & isti multum fauent nostræ assertioni. Tradidit autem id Anton. de Butr. & Andr. Barb. in d. cap. *Quanto*, & in Rub. de Iud. Et tradit Glos. vlt. in cap. *Præterea*, 1. de Transact. Et idem planè sensisse videtur altera Glos. citata, non enim vocat partim spirituale, partim temporale hoc ius, quia partem, & partem habeat, nam indiuisibile est, sed (vt eadem benè explicat) quia secundum diuersas habitudines videtur cum temporalibus, & spiritualibus rebus, aut iuribus conuenire. De temporalitate ergo solùm illi attribuit, quòd laicis conuenire potest, & quòd transit ad hæredes; spiritualitatẽ autem solùm inde colligit, quòd vendi non potest, vtique per se, & natura sua; & aliàs non bene inferret. Illæ autem duæ conditiones non indicant, esse hoc ius temporale, sed solùm in aliquo conuenire cum illo. Quin potiùs Anton. & Barbat. suprà ex priori conditione colligunt, esse spirituale hoc ius; quia in laicis tanquam in subiecto extraneo, & præter regulam communem talium iurium ex speciali gratia Ecclesiæ (vt loquuntur iura suprà citata) inuenitur. Et eodem modo transit ad hæredes, non formaliter (vt sic dicam) id est, ex vi temporalis iuris hæreditarij) sed ex gratia etiam Ecclesiæ, quæ voluit illum fauorem etiam personis per Patronum vocatis, aut illum repræsentantibus, communicare.

Cap. De iure. *Abbas.* *Deci.* *Selua.* *Glossa.* *Anton.* *Barbat.* *Glossa.* *Anton.* *Barbat.*

8

Hæc ergo sententia mihi valdè placet; nihil enim video in ipso iure Patronatus, quòd meritò dici possit temporale proprie, & in se, multa autem video, propter quæ debeat simpliciter, & intrinsecè, ac in se iudicari spirituale. Primùm enim ab eadem spirituali potestate Ecclesiasticę iurisdictionis, qua beneficia Ecclesiastica instituta, & modus conferendi illa, & aliæ conditiones ab illa requisitæ ordinatæ sunt; ab eadem hoc ius inuentum & creatum est, ergo ab origine spirituale est. Deinde terminus, ad quem tendit, spiritualis est, vt constat, nam est beneficium Ecclesiasticum, & potestas iurisdictionis, vel administrationis Ecclesiasticæ, quæ per illud conferri solet. Actus etiam huius iuris spiritualis est, nam est præsentatio ad beneficium spirituale. Per quam præsentationem non vtcumque applicatur materia, seu subiectum, sed etiam quodammodo fit proximè capax institutionis ad beneficium, adeò vt si persona sit idonea, & digna, necessariò instituenda sit, iuxta caput, *Significasti*, cap. *Suggestum*, cum similibus de iur. Patro. Et si institutio sine præuia præsentatione fiat, irrita fit, iuxta cap. *Illud*, eodem. Ergo præsentatio, licet non conferat proprium ius, vt Iuristæ volunt in ca. *Quanto*, per eundem textum, 63. distinct. & alij apud Gomez. in Regul. de Trienn. possess. quæstione 35. nihilominus confert quasi proximam moralem capacitatem, quæ, vt talis est, spiritualis est, nam ad formam spiritualem, & ex spirituali Ecclesiæ potestate ordinata, & prærequisita est.

Ius Patronatus spirituale debet iudicari propter multa, quæ in eo sunt.

Ca. Significasti. *Ca. Suggestũ.* *C. Illud.* *Gomez.*

9.

Denique ex his concluditur, etiam ius ipsum Patronatus in se spirituale quid esse, quia est veluti potentia moralis ad aliquid agendum, potentia autem ab obiecto, & actu sumit suã speciem, & conditionem, cùm ergo illa potentia ad obiectum spirituale per actum spiritualem tendat, vt ostensum est, ipsa etiam in se spiritualis iudicanda est. Nam licet non sit potentia physica, sed moralis, & pertineat ad iura, quæ incorporalia vocantur, etiam in illo ordine dari potest ius spirituale, vt patet in ipsa spirituali iurisdictione, vel in iure eligendi, ad beneficia, cui proximè accedit ius præsentandi. Vnde confirmatur ratio; nam ius eligendi ad prælationem Ecclesiasticam, etiamsi contingat esse in laico, vt olim fortasse permissum est, iuxta ea, quæ referuntur in Decretis, d. 63. spirituale est, quia illud ius ex origine, obiecto & actu spirituale est, & non mutat naturam propter subiectũ, quia cùm sit quid morale, potest etiam moraliter inesse laico & dispensatione, & concessione Ecclesiæ, ergo idem erit de iure præsentandi. Nec refert, quod etiam dicatur annexum rei spirituali, non enim repugnat, id quod vna ratione spirituale est, si sit omnino respectiuũ, & ordinatum ad aliud spirituale, quod præcipuum est, dici illi annexum; sic enim vasa sacra, etiam vt sacra sunt, dicuntur esse annexa spirituali, scilicet, sacrificio, & Sacramentis, vt D. Thomas, & alij loquuntur; quod nõ obstat, quominus vasa, vt consecrata, sint in se quid spirituale, vt suprà declaratum est. Ita ergo ius patronatus est quidẽ in se quid spirituale, tamen quia totum suum esse est in ordine ad beneficium, ideò per suammet spiritualitatem est annexum alteri spirituali principaliori.

Decret. *D.Thom.*

10. Ex eo quòd ius Patronatus sit in se spirituale,

Ex hoc ergo principio optimè probatur secunda assertio posita. Nam id quod est secundùm se spirituale, & supernaturale, natura sua est inuendibile, & consequenter est materia Simoniæ iuri diuino

monstratur esse materia Simon. iuri diuino contrariæ.

diuino contrariæ, vt sæpè in superioribus ostensum est, sed ius Patronatus secundum se spectatum est quid spirituale, vt ostendimus; ergo est materia proprijssimè Simoniæ. Nec refert, quòd illud ius sit ab Ecclesia inuentum, & institutum, nam etiam prima tonsura est ab Ecclesia instituta, & calicis consecratio, & similia, & nihilominus sunt materia propriæ Simoniæ. Quia si illud, quod instituitur, est spirituale, inde habet, quod sit materia Simoniæ, parúmque refert, quòd sit à Deo immediatè, vel ab homine institutum. Maximè cum homo in hac institutione, potestate diuina sibi concessa vtatur, & ita institutio semper ad Deum vt supernaturalium, & spiritualium principalem auctorem referatur. Nec etiam refert, quòd hoc ius possideatur à laico, quia non ideo mutat naturam suam, character enim Baptismi etiam est in laico, & nihilominus est natura sua inuendibile, & ius eligendi ad beneficia, etiamsi laico communicaretur, inuendibile permaneret. Et confirmatur, quia magis inuendibile est hoc ius, quàm calix, vt calix, vel saltem non minùs; sed calix vt calix est natura sua inuendibilis, & de iure diuino, ergo & hoc ius. Vnde etiam confirmatur, quia sicut calix non potest vendi cariùs ratione consecrationis, ita nec fundus, cui est annexum ius Patronatus, ratione illius, vt omnes fatentur, quia iam venderetur ipsum ius, sicut in priori casu venderetur consecratio, ergo est par vtriusque ratio. Atque hinc etiam sumitur optima ratio, quia ius hoc non habet æstimationem vllam, vel valorem, nisi ratione beneficij, ad quod refertur, vt per se constat: ergo si, vt tale est, vendatur, beneficia virtute venduntur, saltē vt dantia valorem iuri Patronatus, hoc autem est contra diuinum ius, vt suprà ostensum est, ergo. Quò tandem fit, vt, licet hoc ius vocetur annexum beneficio, nihilominus sit ex diuino iure inuendibile, quia illam annexionem habet intrinsecam, & naturalem & inseparabilem à tali iure, quia totum suum esse habet in ordine ad beneficium, & inde accipit totam suam æstimationem, & dignitatem Et licet Ecclesia possit efficere, vel destruere tale ius, tamen quòd sit, & non sit annexum beneficio, fieri per Ecclesiam non potest, non est ergo vendibile, nisi secūdum talem annexionem vendatur, at hoc contra diuinum ius est, ergo.

11. Præsentatio ad beneficiū est materia Simon.

Atque hinc sequitur (quod etiam confirmat præcedentem assertionem) actum istius iuris, scilicet, præsentationem ad beneficium, materiam esse Simoniæ contrariæ iuri diuino. Patet, quia, & est actus spiritualis, vt ostendi, & per illum aliquid spirituale confertur, vt etiam declaraui, & a supernaturali quodam iure, seu potestate procedit, vt etiam satis probatum est, ergo. Confirmatur 1. quia si præsentatio esset pretio vendibilis, profectò ius præsentandi, saltem hoc titulo, esset pretio æstimabile, propter commoditatem temporalem, quam secum afferret. Confirmatur 2. quia si præsentatio esset vendibilis, facilè præsentarentur indigni, & infinita incommoda sequerentur. Et ita declaratur in cap. *Præterea*, 1. de Transact. vbi latè Abb. & alij, quos refert, & sequitur Redoan. p. 3. cap. 13. num. 22. & sequentib. & cap. 14. per totum. Vbi in num. 7. hoc ampliat, vt procedat, vbi sunt plures Patroni, & vnius tantùm vox emitur, etiam si contingat, illam non esse necessariam, vt fiat præsentatio; quod mihi verum videtur, quia illud, est accidentarium, & quod ibi emitur, & venditur semper est quid spirituale. Et in electione videtur id apertè definitum in cap. *Matthæus*, de Simon. Est autem eadem ratio de præsētatione, vt ibi etiam Doctores adnotant, & alij, quos Redoan. refert.

Ca. *Preterea.* *Abbas.* C. *Matthæus.*

12. Licet ius Patronatus nō possit vendi, potest tamē transire cū re vendita, dūmodo res nō ex eo vendatur cariùs. *D. Thomas.* C. *Ex literis.* C. *Cū seculū.* Ratione probatur.

Dico tertiò. Licet ius Patronatus vendi non possit, transire potest cum re vendita, dummodo ratione illius res illa non carius vendatur. Ita docet D. Thom. d. art. 4 ad 3. & cæteri Theologi allegati, & Iuristæ omnes, vt patebit. Habetúrque expresse in cap. *Ex literis*, cap. *Cum seculum.* de iur. Patr. Ex quib. iurib. sumitur ratio, quia sicut ius canonicum potuit conferre laico Patrono hoc ius præsentandi, ita potuit dare illud, non solum pro persona eius, sed etiam pro suis hæredibus, vel successoribus; vel potuit illud dare cum facultate transferendi, sicut interdum datur pensio; vel potuit concedere, vt hoc ius ita connectatur, vel quasi affigatur alicui rei temporali, vt si hæc vendatur, cum illa transeat. Nam hæc omnia non repugnant spiritualitati illius iuris, vt ex ipsa declaratione, & exemplis satis constat. Vendito enim calice, non venditur consecratio, etiamsi cum illo transferatur, quia supponimus, calicem in venditione non fuisse pluris æstimatum ratione cōsecrationis, idem ergo in præsenti dicendum est.

13. In nullo humano cōtractu rei temporalis haberi potest ratio iuris Patronatus.

Atque ita nota etiam est vltima pars assertionis. Ex qua obiter colliges, in nullo humano contractu, vel solutione, aut compensatione rei temporalis haberi posse rationem iuris Patronatus; nam eo ipso venderetur. Vt non licet homini habenti ius Patronatus illud in solutionem temporalis debiti dare, etiam si alia temporalia bona non habeat quia iam venderet illud. Nec potest vnus hæres alteri ius patronatus cedere in compensationem maioris portionis, quam accipit, nec potest dari in feudum, vel alio simili modo in onerosum contractum deduci, vt latè Abb. in cap. *Querimoniam*, & cap. *Ex litteris*, 1. de Iur. Patr. & attigit Innoc. ibi, &c. *Cum seculum*, eodem, plura Tabien. verb. *Ius patronatus*, num. 7 & sequentibus.

Abbas. *Innoc.* C. *Cū seculū.* *Tabien.*

14. *Vgolin.*

Hinc verò vlteriùs intulit Vgolin. Tab. 1. c. 49. §. 2. nu. 5. Simoniam esse in casu litigioso, præsentare aliquem ad beneficium sub conditione, vt suis expensis litiget, & probet ius præsentandi pertinere ad præsentantem; quia tunc præsentatio venditur pro illis expensis. Refertque Nauarrum Const. 12. de Simon. vbi Nauar. videtur magis id supponere, quàm asserere. Itaque in illa specie onerosi pacti videtur id verum, quia plus exigitur sub obligatione à præsentato, quàm ipse facere teneatur. At verò si conditio tantùm sit, vt nisi præsentatus intra tempus à iure statutum suam præsentationem prosequatur, præsentans iure etiam suo vti possit ad præsentandum alium, vel agere quod sibi fuerit opportunum, nulla committeretur Simonia. Et hic est casus, quem Nauar. tractat. Et ratio est, quia tunc nullum onus, nullàve obligatio imponitur præsentato, præter eam, quæ iure inest, vnde non cogitur litigare absolutè, sed sub conditione, si velit suam præsentationem firmam retinere, nec obligatur ad probandum ius præsentantis, nec ad litigandum pro illo, sed pro se, & pro iure suo, si voluerit illud obtinere. Quod verò inde possit indirectè commodum redundare in præsentantem, si præsentatus volens prosequi præsentationem, litem vincat, non facit præsentationem esse simoniacam, cùm id non obstet gratuitæ præsentationi, vt constat.

Nauar. Simoniā esse in beneficio litigioso aliquē præsentare ea conditione, vt suis expensis litiget.

15. Ius Patronatus non potest in aliū trāsferri, nisi modo, & in casibus à iure expressis. *Menoch.*

Tandem ex dicta assertione, & eius probatione inferri potest, ius Patronatus, non posse à Patrono in alium transferri, nisi modo, & in casibus à iure expressis. Quod notauit Menoch. referens alios Cons. 90. n. 79. Et sumitur ex generali regula, quod laici in spiritualibus non possunt, nisi quod eis concessum

cessum est à canonico iure, iuxta Glos. in c. vlt. Innoc. & Abb. in c. *Quanto*, de consuetud. Ratio etiam clara est quia hæc potestas transferendi non competit ex natura rei, quasi separata à iure: tum quia in his rebus non est alia natura, nisi quam ius canonicum eis tribuit; tum etiam quia potiùs ordinaria, & quasi naturalis conditio horum iurium spiritualium est, vt priuata auctoritate non transferantur, sed cum dignitatibus Ecclesiasticis, vel a Prælatis Ecclesiæ conferantur. Ergo solùm conuenit hæc facultas Patrono ex speciali gratia, & concessione iuris positiui. Ergo non potest excedere ipsius iuris dispositionem. Oportet autem breuiter hos modos exponere, quia ad perfectam intelligentiam tertiæ assertionis necessarium est. Tribus ergo modis, seu in tribus casibus hæc facultas Patrono conceditur, vt notat Glos. in ca. *Cum seculum* de Iur. Patro. Primus est iure hæreditario, & extenditur non solùm ad hæredes necessarios, sed etiam ad voluntarios, non solùm consanguineos, sed etiam extraneos, quia Ius absolutè loquitur, & nihil distinguit, vt notat Glos. per text. in Clemen. II. de Iur. Patron. & Ioan. Andr. in dicto cap. *Cum seculum*. Et idem eodem modo sumitur ex cap. *Considerandum*, capit. *Si plures*, 16. quæst. 7.

Glossa. Innoc. Abbas.

Tribus modis hæc facultas Patrono datur. Glossa. Primus est per ius hæreditarium. Glossa.

Ioan. And. cap. *Considerandum*. ca. *Si plures*.

16. 2. Per liberalem donationem. ca. *Cura*. An sit necessaria Episcopi licentia. c. *Vnic.* c. *Illud*. Innoc. Hostiens. ca. *cura*.

Secundus modus est per liberalem donationem, quia vnusquisque potest in alium transferre ius, quod habet, vt dicitur in capit. *Circa*, de Iur. Patron. Dicunt autem Iuristæ donationem hanc factã loco Religioso validam esse, etiam si fiat sine auctoritate Episcopi, vt autem fiat quibuscumque aliis necessarium esse Episcopi consensum. Et prima quidẽ pars expresse habetur in cap. Vnic. de Iur. Patron. in 6. ita explicante: & confirmante caput. *Illud*, extra eod. contra Glos. ibi, vt notant Innoc. & Hostiẽs. ibi, & in cap. *Cura*, eod. Altera verò pars non est tam clara, quia illa conditio consensus Episcopi ad valorem huius donationis, in dicto cap. *Cura*, non postulatur. Nec ego inuenio ius aliquod expressum in quo postuletur. Nam Iura, ad hoc allegantur, scilicet caput *Quod autem*, caput *Nullus*, caput *Cum laici*, de Iur. Patron. cap. *Nemini*, 16. quæstion. 7. hæc (inquam) Iura non loquuntur de ipsomet iure Patronatus, sed de ipsis Ecclesiis, seu beneficiis, quæ sine auctoritate Episcopi Patroni dare non possunt, non solùm aliis priuatis personis, verùm nec locis Religiosis, vt expresse in eisdem Iuribus dicitur. Quod autem ad donandum ipsum ius Patronatus alteri personæ priuatæ, sit necessarius consensus Episcopi nullibi inuenio expresse requisitum. Tamen quia in dicto capit. *Illud*, & dicto capit. Vnic. tanquam speciale cõceditur locis Religiosis, vt donatio iuris Patronatus illis facta sine assensu Episcopi rata sit, ideò si aliis fiat, censetur inualida. Et ita est supponendum ex communi Canonistarum sententia in eisdem locis.

c. *Quod autem*. c. *Nullus*. c. *Cùm laici*. c. *Nemini*.

c. *Illud*. c. *Vnic.*

17. 3. Modus transferendi ius Patronatus est cũ re vendita. c. *Ex literis*. ca. *Cũ seculũ*.

Tertius modus transferendi ius Patronatus est cum re vendita, iuxta cap. *Ex literis*, cap. *Cum seculum*, de Iur. Patronatus. Vt autem tam hic modus (qui ad rem præsentem maximè spectat) quàm priores magis declarentur, aduertere necessarium est, dupliciter posse alicui laico ius Patronatus conuenire, scilicet vel ratione alicuius rei, quam possidet, cui veluti cohæret ius Patronatus, vel immediate ratione suæ personæ, quia ipse fundauit Ecclesiam, vel est successor eius, qui illam fundauit, & ius in ipsum transtulit aliquo ex duobus prioribus modis. Et primum vocare possumus ius Patronatus reale, secundùm personale, vt breuibus terminis vtamur. Quando ergo ius Patronatus inest fũdo, aut villæ, in qua est Ecclesia, tũc rectè intel-

Ius Patronatus vel est reale, vel personale.

A ligitur, vendita terra, aut villa, cui est coniunctum ius Patronatus, cum illa transire sine venditione talis iuris, seruata tertia assertione à nobis posita. Et in hoc casu planè loquuntur Iura in dicto capit. *Ex literis*, & capite *Cum seculum*. Et in eodem sensu dixit Diuus Thomas, *Ius Patronatus per se non venditur, sed transit cum villa, quæ venditur, vel conceditur*. Vbi ponderãda sunt illa duo verba, quia si per venditionem villæ potest transire ad ementem ius Patronatus sine assensu Episcopi, sed ex vi iuris, à fortiori poterit transire, si villa liberè donetur. Et ita limitandum est, quod in secundo modo dictum est de cõsensu Episcopi requisito, intelligitur enim, quando ius Patronatus solùm, & per se donatur: secus verò est, si trãseat cum donatione villæ. Nam B quod venditioni conceditur, multò magis liberali donationi concessum esse credendum est: cùm hæc multò magis aliena sit ab omni apparentia Simoniæ, & alioqui maiori fauore digna sit. Potéstque colligi ex dicto capit. *Cum seculum*, ibi, *Cum ratione feudorum emptorum, aliterve acquisitorum, &c.* Ratio autem generalis est, quia accessoriũ sequitur principale, cui adhæret, tunc autem ius Patronatus se habet sicut accessorium ad villam, quia est quasi accidens illi inhærens; & optimè quoad hoc comparatur cum calicis consecratione.

D. Thom.

ca. *Cũ seculũ*.

Quia verò necessarium est (vt diximus) vt villa, vel fundus eo titulo non vendatur cariùs, solent Iuristæ interrogare, an sit venditio Simoniaca, quan- C do in venditione exprimitur ipsum ius Patronatus. Quidam enim affirmant, eo ipso iudicandam esse venditionem simoniacam; alij simpliciter negant; alij distinctione in verbis vtuntur, nam si dicatur vendi villa, & ius Patronatus, Simonia est, si verò dicatur vendi villa cum iure Patronatus, non est Simonia. Verumtamen, vt bene dixit Syluest. dicta quæstione secunda ad forum cõscientiæ hoc parum refert, quia si bona fuit intentio, & pretium non excessit valorem villæ per se spectatæ, parum refert, quòd his, vel illis verbis fuerit contractus conceptus. Existimóque etiam in foro exteriori præsumendum esse contractum licitum, si ex aliis circunstantiis aliud non colligatur verisi- D militer. Nam illa expressio vtroque illorum modorum facta potest habere sensum, qui culpam excuset, & ideò talis sensus semper præsumendus est, cæteris paribus. Et ad hoc valent multa principia Iuris, & coniecturæ, quas in simili adducit Nauarr. consil. 12. de Simonia. Potéstque non immeritò aliquando exprimi ius Patronatus in illa venditione: tum, vt de illo constet; tum vt non putetur reseruatum, aut separatum à villa. Optima autem forma exprimendi illud accipi potest ex dicto capite, *Ex literis*; ibi, *si vobis constiterit, quòd præfato militi præscripta villa fuerit, non excepto iure Patronatus, ad formam concessa*. Negatiua ergo forma optima erit, vendi villam, non excepto iure Patronatus, quamuis enim eo ipso quod non excipitur, intelligatur E translatum, iuxta illum textum, & iuxta vulgarem regulam, quod accessorium sequitur principale; nihil tamen nocere potest, quod in illa forma exprimatur, quia non plus exigitur, quàm iure conceditur.

18. An venditio sit simoniaca ex eo quòd in ea exprimitur ius Patronatus.

Syluest.

Resoluitur non esse Simoniam.

Nauar.

c. *Ex literis*.

At verò quando ius patronatus non cohæret fundo, aut villæ, sed personæ, meritò dubitari potest, an venditis bonis, cum illis transeat ius Patronatus? Et quidem si Patronus solùm vẽdat vnam, vel alteram partem suorum bonorum, vt domum, aut vineam, certum est, non transire ex vi venditionis, quia nulla est connexio, nec ratio translationis. At verò si venditio fiat omnium bonorum tũc multi

19. Quando ius Patronatus est personale, an venditis bonis trãseat cum illis.

nis. At verò si venditio fiat omnium bonorum tunc multi Iuristæ censent, transferri etiam in emptorem ius Patronatus. Sic enim dicere solent, transire ius Patronatus cum vniuersitate, vtique bonorum, si vendatur. Ita tenent communiter Canonistæ in d. c. *Ex literis*, de Iur. Patr. in c. *Quinto*, de Iudic. Et multi alij, quos refert Couar. Lib. 2. Variar. c. 18. n. 6. & sequent. Sed non video in iure canonico sufficiens fundamentum huius sententiæ, & ideo cōtrariam opinionem veriorem censeo, quam ibidem refert Couar. ex multis auctoribus, quos etiam refert, & sequitur Lamberti. de Iur. Patr. lib. 1. 2. p. q. 5. princ. art. 14. n. 20. & art. 15. n. 8. & 13. Et ratio est, quia si ius patronatus non cohæret rei venditæ, non transfertur ex vi venditionis illius, quia quando res non sunt inter se connexæ, non est, vnde vna secum ferat aliā ex vi translationis vnius tantum. Sicut in motibus physicis vna res mouetur ad motum alterius, nisi propter aliquam vnionem inter illas; & in moralibus per donationem vnius rei non censetur consequenter alia donata, quæ cum priori connexa non est; idem in legatis est manifestum, idem ergo est in venditione. Si ergo ius Patronatus non cohæret vniuersitati, etiamsi hæc vendatur, non transferetur in emptorem ex vi alterius rei venditæ; ergo si transferretur, esset quia reputaretur tanquam pars vniuersitatis, & per se vendita partialiter, sicut aliæ partes, quod esset simoniacum, vt constat.

Partem affirmatiuam qui sequantur.

Couar. Negatiua præfertur. *Lambert.*

20. Obiectio.

Dices: hac ratione probaretur etiam non transire hoc ius cum hæreditate, quia est personale, & non reale, quia cum non cohæreat hæreditati, etiam si illa relinquatur hæredi, ex vi illius non transibit ius Patronatus. Respondetur, negando primam consequentiam, quia licet non transeat ex vi bonorum, quæ hæredi relinquuntur, transit ex vi iuris, & ratione illius ex vi hæreditatis, vt talis est: nam ius canonicum ita disposuit in hærede, non autem in emptore. Neq; ab vno ad aliud potest fieri extensio, seu illatio. Tum quia sunt valde diuersa; hæres enim repræsentat personam defuncti, non autem emptor; & propterea hæres solet succedere in omnibus iuribus, & honoribus, non autem emptor, vt de iure sepulturæ colligitur ex leg. *Quia perinde*, 42. Ad Trebellian. & de Iure Patronatus libertos ex leg. *Si Patron.* 55. eodem, vt statim dicemus. Adde, quòd hæres regulariter esse solet sanguine coniunctus; & hoc titulo dignus est vt Ecclesia illi fecerit hanc gratiam; quando verò instituitur extraneus, indicat in testatore amicitiam erga illum, quæ æquiualere possit sanguini, & ideo illi etiam voluit Ecclesia fauere; in emptore verò non procedit vlla similis ratio, vt constat, & ita, nisi res ipsa vendita quasi necessitate quadam secum ferat ius Patronatus tanquam accessorium, in fauorem emptoris numquam hoc concessum est. Accedit tandem, quod in institutione hæredis tota donatio est merè gratuita, & ideo extendi optimè potuit ad ius Patronatus, etiam si necessarium esset, per se, & directè ex speciali voluntate testatoris transferri. Secus verò est in venditione bonorum, quia voluntas vendendi non potest licitè cadere in ius Patronatus per se spectatum, ideoque si ex vi connexionis cum re ipsa non transferatur, ex vi voluntatis vendentis transferri non potest. Quod si dicas, posse vendentem habere voluntatem transferendi gratis hoc ius, licet alia bona pro pretio vendat. Respōdeo primum id non præsumi in venditore, & ideo non oportuisse vt ius faueret huic volūtati. Deinde quando venditor bonorum habuerit hanc voluntatem erga emptorem, tunc per accidens, & concomitanter coniungentur venditio vnius, & donatio alterius: ideoque; sicut ius Patronatus donari non potest alicui sine approbatione Episcopi, ita nec tunc fieri poterit, nisi locus religiosus sit. Et tunc oporteret certò constare, contractus non misceri, ita vt vnus fiat propter alium, sed ius Patronatus omnino gratis donari, & ita tūc non transferretur in emptorem, vt sic, sed in donatarium.

Respōdetur.

Leg. Quia perinde. Leg. Si Patro.

Sed quæret tandem aliquis, quid dicendum sit quando ius Patronatus, & bona habent inter se connexionem, non tamen ius Patronatus cohæret bonis, sed potiùs bona cohærent iuri Patronatus. Vt verbi gratia, quia Patronus instituit, ac voluit, vt qui esset Patronus semper possideret talia bona, non tam in gratiam, & commodum eius, quam in Ecclesiæ vtilitatem, scilicet vt cum Ecclesia, in qua est ius Patronatus, indiguerit, possit, ac debeat Patronus ex talibus bonis Ecclesiæ succurrere. Dicunt enim aliqui, tunc venditis bonis non transire cum illis ius Patronatus, quia tunc ius Patronatus non est accessorium ad bona, vt sequatur illa, sed potius bona sunt accessoria ad ius Patronatus, quia sunt gratia illius, Argument. legis, *Et si non sunt*, ff. de Aur. & Argent. legat. Sed hoc difficile creditu est, nam inde fieret, talia bona temporalia esse prorsus inuendibilia ex vi talis institutionis, quia nec vendi possunt, transferēdo ius Patronatus, quia cōmitteretur Simonia, nec etiā separari possent ab illo, quia fieret contra voluntatē testatoris Consequēs autē falsum videtur, & incredibile. Quia nec institutio Patroni obligat expresse ad nunquā vendendum illa bona, sed gratis donandum, vt supponimus, nec id necessariò sequitur ex tali institutione, cum possit voluntas Patroni impleri, trāsferendo vtrumque simul in alterum, etiam si bona ipsa iusto pretio vendantur. Nec denique ibi interuenit ratio Simoniæ, quia supponimus, bona non pluris vendi propter coniunctionem ad ius Patronatus, imo fortasse minori pretio vendi propter onus, quod habent adiunctum subueniendi aliquando Ecclesiæ, in qua est ius Patronatus.

21. Quid dicendum quando ius Patronatus non cohæret bonis, sed potiùs bona cohærent iuri Patronatus.

Leg. Et si.

Quocirca distinctione vtendum puto, nam vel illa bona ita sunt annexa iuri Patronatus, vt omnes fructus eorum ex necessitate, & obligatione conuertendi sint in vsus Ecclesiæ, & quasi spirituale seruitium iuris Patronatus, & tunc credo, vendi nō posse transferēdo cum illis ius Patronatus, quia tunc moraliter loquendo non habent æstimationem ratione suorum prouentuum temporalium, cum omnes ad Ecclesiam pertineant; solùm ergo possunt æstimari propter honorem iuris Patronatus & hoc titulo æstimari pretio non possunt, aliàs ipsum ius Patronatus venderetur. Aut illa bona ita comitantur ius Patronatus, vt ordinariè cedant in temporalem commoditatem habētis tale ius Patronatus, licet per occasionem necessitatis Ecclesiæ, debeat aliquando ei prouidere: Et tunc dico, esse pretio æstimabilia, & vendi posse, non obstante connexione cum iure Patronatus, quia suum temporalem vsum, & commoditatem, ob quam pretio æstimentur. Neque propterea venditur ius Patronatus, cùm intuitu illius pretium non augeatur. Neque refert, quod tunc bona temporalia sint accessoria, quia non sunt omnino accessoria, sed per se etiam suam considerationem, & commoditatem habent, vnde si sub hac ratione spectentur, onus succurrendi Ecclesiæ tempore opportuno, est quasi accessorium respectu talium bonorum sic spectatorum. Eò vel maximè quòd consecutio illa, & inseparabilitas bonorum talium à tali iure Patronatus

22. Resolutio quæstionis.

tus non est ex natura rei, sed ex voluntate instituentis. Et ideo ad rationem Simoniæ parum refert illa ratio accessorij, vel principalis, orta ex intẽtione instituentis: sed respiciendum est, an in venditione possit vnum ab alio separari, quod hic optimè fit, etiam si connexio sub illo respectu facta fuerit.

23. An liceat vẽdere ius sepulturæ.

Rationes omnes dubitandi propositæ num. 4. & 6. explicando, & probando nostram sententiam, solutæ sunt, nec de illis addere quippiam necesse est, præter quàm de vltima confirmatione posita in num. 6. in quo duo petuntur. Vnum est de iure sepulturæ, an liceat illud vendere, vel pretio emere, de quo videri possunt suprà dicta cap. 14. ibi enim occasione sepulturæ de iure ad illam, diximus, quatenus laicis conuenire potest. Nam aliud est ius sepulturæ, quod Ecclesiæ ipsi, seu eius clericis competit, quod dicitur ius funerandi, seu sepeliendi. Et primum dici potest quasi passiuum, quia est ius, vt quis sepeliatur, secundum verò actiuum, quia est ad sepeliendum alium, vel celebrandum officium, de quo constat esse magis spirituale, & inuendibile, quia conuenit ratione Ecclesiasticæ administrationis, & potestatis; & officium eius spirituale est, de quo etiam suprà diximus. Et plura de his iuribus videri possunt in Syluest. ver. *Sepultura*, Freder. de Sen. cons. 246. Lapo tractat. de Canoni. porti. n. 72. & 73. Redoan. p. 1 c. 30. num. 1. vsque ad 6. & Supplem. Gabr. 4. d. 25. q. 2. dub. 10. vsque ad finem quæst. Vbi etiam tractat de alio iure, quod in illa confirmatione attingebatur, scilicet de iure stalli, seu sedendi, aut standi in Ecclesia in certo loco: definitque non posse vendi Sed de hoc non inuenio ius positiuum aliquid statuẽs, vel prohibens, iudicandum ergo est ex natura rei, spectata autem natura loci sacri, & vsu eius, vt talis est, profectò vendi non potest; onus autem, & obligatio accidentaria clericorum vendi posset, iuxta suprà dicta: quamuis etiam illud vitandum sit, quia non caret specie auaritiæ, & turpis lucri.

Syluest. Freder. Lapus. Redoan. Gabr.

An ius stalli possit vendi.

CAPVT XXIX.

Vtrum temporalia Officia Ecclesiæ, vel actus eorum sint mat. Simon.

1. Officia hæc, & eorũ actus non sunt mater. Simon. stando solũ in iure diuino.

HÆc sola nobis superest quæstio circa materiã Simoniæ. Duo autem videntur circa illam certa. Primum est, hæc officia, vel actiones eorum ex natura rei, & stando in solo diuino iure naturali non esse materiam Simoniæ. Ita docent communiter Theologi in 4. d. 25. Durand. q. 5. Palud. q. 4. Caiet. & omnes Summistæ verb. *Simonia*. Soto d. lib. 9. q. 5. ar. 2. Victor. d. Relect. à n. 12. Idem sentiunt communiter Iuristæ cum Glos in ca. *Saluator*, 1. q. 3. ver. *Et iudicem*. Vbi Card. vterque & Archid. in cap. 1. ead. causa, & quæst. Innoc. Abb. & alij in c. 1. & 2. Ne Prælati vices suas. Ratio autem clara est, quia hæc munia, vel officia non habent in se aliquid spiritualis, neque ordinantur ad spirituales actiones, sed tantùm ad temporales, vt sunt custodire, vel administrare res Ecclesiæ, & similia, vt videbimus. Dices, hæc officia ordinari ad spiritualia, vt officium Sacristæ ad cultum templi; officium syndici ad defensionem bonorum Ecclesiæ, &c. Ergo hoc satis est, vt vendi non possint ex se, quia sunt annexa spiritualibus. Respondeo, ordinari quidem ad spiritualia tanquam ad finem remotum; proximè verò versari circa opera merè corporalia, & materialia, & sub ea ratione spectari, quando dicuntur temporalia, & ex se vendibilia, quia non est necesse vendi secundùm illum respectum, neque id liceret, sicut de omnibus actibus bonis dixit Diuus Thomas dicto articulo quarto ad 1. Vnde est apertum discrimen inter hæc officia, & Ecclesiastica spiritualia. Nam hæc habent pro materia proxima functiones spirituales, & ideò non tantùm ex fine extrinseco, sed ex propria materia spiritualia sunt, ac subinde natura sua inuendibilia; illa verò sunt ex obiecto, & materia merè temporalia, ordinatio verò ad spiritualem finem extrinseca est, & ideò secundùm se non sunt materia Simoniæ.

Durand. Palud. Caietan. Sot. Victor. Gloss. Cardin. vterque. Innocent. Abbas.

Obiectio.

Soluitur.

D. Thomas.

2. Difficultas, an possit vẽdi collatio horum officiorum.

Dices, Licèt officium ipsum temporale sit, tamen conferre illud est actus spiritualis iurisdictionis, dictum est autem suprà, non posse vendi actum iurisdictionis spiritualis, etiamsi circa temporales causas versetur; ergo etiam hic non poterit vendi collatio talis officij, etiam si circa officium materiale versetur, ergo nec officium ipsum. Dicet fortasse aliquis, conferre illud officium, non esse actum iurisdictionis, sed esse actum cuiusdam eminentis potestatis administrandi res temporales Ecclesiæ, quæ est in Prælato, cuius participationem communicat ministro, quando illud officium temporale illi tribuit. Est autem differentia, quia in Prælato est illa potestas eminentiori modo per ipsammet potestatem spiritualem, quæ eminenter extenditur ad temporalia, in ordine ad spiritualia; ministro autem solùm datur temporalis quædam facultas administrandi res Ecclesiasticas quoad id, quod materiale, & (vt ita dicam) mechanicum in eis est. Potestas enim spiritualis, & eminentior potest instituere, & donare aliquid merè temporale, vt suprà dictum est. Sed non videtur hoc omnino euacuare difficultatem, quia semper ille actus distribuendi hæc officia, est immediatè à potestate spirituali, & re vera dici potest actus iurisdictionis Ecclesiasticæ, vel æquiparatur illi, & ita semper videtur esse de vtroque eadem ratio. Dico ergo actionem illam distribuendi non vendi, nec esse vendibilem, sed terminum eius, vt sic dicam; id est officium ipsum, quatenus in facto esse consideratum, est pretio æstimabile, vt habet temporalem commoditatem non annexam functionibus spiritualibus, sed temporalibus. Et ita cum illud officiũ venditur, non actus iurisdictionis venditur, sed res illa, quæ per iurisdictionem huic, vel illi applicatur, nam sicut iurisdictio est ad distribuendum, ita intelligi potest esse ad vendendum. Nam licèt vendere sit magis actus dominij, quàm iurisdictionis, tamen quando res æstimabilis pretio, non est sub proprio, & priuato dominio, sed sub communi, vel si est sub proprio, est tantùm sub conditione, vt alteri necessariò conferenda sit, tunc potest actus vendendi res communes, proficisci. Sic enim vendere in necessitate vasa sacra, vel res Ecclesiæ potest esse actus iurisdictionis, seu administrationis competentis ex potestate spirituali, & nihilominus per illum actum potest res vendi pro valore, quem secundum se habet.

Responsio.

Impugnatur.

Vera quæstionis resolutio.

3. Hæc officia vendi non possunt sine graui peccato.

Secundum principium certum est, hæc officia vendi non posse sine graui peccato propter Ecclesiæ prohibitionem. In hac etiam assertione videntur conuenire Doctores: sumitur enim ex Concil. Chalced. Canon. secundo. Et refertur in capite *Siquis Episcopus*, 8. 1. quæstione 1. Et confirmatur ab Vrbano Papa in capite *Saluator*. 1. quæstion. 3. Ibi enim vendi prohibentur multa officia Ecclesiastica, etiam temporalia, vt œconomi, &c. idémque habetur in capite *Consuluere*; de Simon. Vnde non est dubium, quin hæc officia vendere,

Concil. Chal. C. Si quis. Vrban. Papa. C. Saluator. C. Consuluere.

dere malum sit, saltem quia prohibitum. Verumtamen Glossa in dicto capite *Saluator*, verb. *Et iudicem*, vltimo loco refert, & sequitur opinionem dicentem, non esse hoc illicitum: nam licet solùm dicat expresse, non esse Simoniacum, tamen dum ait, illam opinionem inhærere consuetudini generali, planè sentit, sicut id non est simoniacum, ita non esse illicitum, quia vel prohibitum non est, vel consuetudo potuit prohibitioni derogare. Maximè verò dicitur esse hæc consuetudo in Curia Romana, vt refert Iason. in Leg. *Illud*. C. de Collat. & cum illa Glossa sentit ibi Præposit. numero sexto & nono. referens Cardin. Ray. & Summã Confessor. Et idem approbat Anton. 3. part. titul. 11. capite secundo §. vltimo. Sed nihilominus censeo, etiam nunc durare, prohibitionem, & venditionem illam esse illicitam, quia de prohibitione constat, de contraria verò consuetudine non constat. Imo contrarium videtur seruari communi consuetudine, saltem extra Romanam Curiam. Dicit tamen Syluester quæstione 13. in fine, quod vbi re vera fuerit contraria consuetudo, prohibitio cessat, argum. capite *Conquestus* 11. quæstione tertia. At verò Guillielmus quem refert Præposit. dixit talem consuetudinem corruptelam esse, nec posse præualere contra legem, quia est irrationabilis consuetudo contra commune bonum, bonosque Ecclesiæ mores. Quod maximè videri potest probabile in inferioribus Prælatis infra Pontificem, quia illi non sunt domini, nec supremi dispensatores, & ideò non possunt de rebus Ecclesiasticis disponere, nisi iuxta modum à iure concessum, vel saltem non possunt modo prohibito, quia non aliter illis data est potestas ad illa vendenda, imò est ablata per prohibitionem; ergo non possunt per prauam consuetudinem contra hanc prohibitionem præualere. De Romana autem Curia, mihi non constat de facto esse ibi talem consuetudinem generalem, sed solùm de certis officiis, de quibus suprà dictum est: de aliis autem vel non est, vel si est, pertinet ad supremam Pontificis potestatem, qui potuit pro se, vel Curia sua in prohibitione positiua dispensare, de quo infrà latiùs dicemus.

Gloss. Iason. Præposit. Cardin. Raymon. Anton. Syluest. C. Cõquestus. Guilliel.

4. An hoc peccatum ad Simoniã spectet, vel ad aliud vitij genus? Innoc. Archid. Turrec. Præposit.

Difficultas verò superest, An peccatum contra hanc prohibitionem commissum Simonia sit, vel aliud genus vitij? Multi enim Canonistæ negant, esse propriam, & veram Simoniam. Ita docet Innocentius in capite primo, Ne Prælat. vices suas. & Archid. in capite 1. 1. quæstione 3. & idem sequitur Turrec. in dicto capite *Saluator*, numero vndecimo, & ibi Præposit. Ratio eorum esse potest, quia per prohibitionem non fiunt hæc officia spiritualia, nec spiritualibus annexa, ergo per prohibitionem non magis fiunt materia Simoniæ, quam antea erant, ergo licet illa vendere, sit turpe lucrum, non tamen est Simonia. Alij distinctione vtuntur; nam si hæc officia consueuerunt dari laicis, vel solis, vel nunc clericis, nunc laicis, vendere illa, non est Simonia: quia nullo modo sunt annexa spiritualibus, & licet interdum dentur clerico, non tamen ratione clericatus. At verò si solis clericis dentur, tunc vendi non possunt sine Simonia, & ita sunt annexa clericatui. Ita refert Turrecrem. suprà numero 11. Et sequitur Syluester verb. *Simonia*, quæstione 13. & Vgolin. Tabul. 1. cap. 48. §. 7. num. 3. & fundari videntur quoad hanc partem, quia iam tũc illud officium est annexum rei spirituali, scilicet clericatui.

Turrec. Syluest. Vgolin.

5. Resoluitur

Probabilius verò dicitur, malitiam illius peccati esse veram Simoniam, supposita prohibitione. Ita sentiunt Theologi citati, præsertim Caietan. verb. *Simonia*, Regul. 3. in fin. Soto libro 9. quæstione 5 articulo secundo ver. *Sed interrogando vrgebis*: paulò autem inferiùs ante solutionem argumentorum videtur dicere, hanc non esse propriam Simoniam, sed quòd Simoniæ pœna vindicatur, in quo reincidit in opinionẽ Durandi, quam impugnat. Fortasse tamen solùm dicere voluit in vltimis verbis, hanc non esse tam propriã Simoniã quoad culpam, quam quoad pœnã, quia non est ita de se mala venditio sacristiæ, sicut beneficij, de his enim ibi loquitur. Sed meliùs loquitur, & rem hanc declarat Victor. dicta Relect. num. 16. In eadẽ sententia sunt Abbas. & Anani. & Felin. in capit. *Consulere*, de Simon. Hostiens. in capit. *Tua nos*, eodem, Anton. 2. part. titulo 1. capite 5. §. 2. Probatur autem in hunc modum, quia vel hæc non est propria Simonia, quia esse non potest propter solam Ecclesiæ prohibitionem, vel quia non est ita prohibita aliquo iure: neutrum dici potest, ergo. Probatur minor quoad priorem partem, quia suprà probatum est contra Durandum, posse dari propriam Simoniam, quia prohibita. Dicetur fortasse, posse quidem dari talem Simoniam, si supponatur materia spiritualis prohibendo pactum circa illam quod de se non erat malum, nec iure naturæ prohibitum; non posse autem id fieri circa materiam nõ spiritualem, quia deest quasi primum fundamentum Simoniæ. Sed contra, Quia licèt hæc officia de se non sint spiritualia, non est tamen dubium, quin sint valdè coniuncta spiritualibus; nam per illa res sacræ contrectantur, valdè propinquè, & familiariter, vt sic dicam; vel Ecclesiastica bona per illa administrantur. Ergo quanuis de se non habeant spiritualitatem, vel connexionem sufficientem natura sua ad materiam Simoniæ, potest per legem positiuam impleri, faciendo annexionem sufficientem ad materiam Simoniæ. Vnde quoad hoc fieri potest æquiparatio inter materiam, & contractum: nam lex Ecclesiastica potest facere per prohibitionem, vt pactum sit simoniacum, quod aliàs non erat; ergo potest facere, vt officium sit annexum rei spirituali, quod aliàs nõ erat. Sic etiam argumentatur Victoria, quia consecratio calicis non facit materiam inuendibilem omnino, & tamen si lex Ecclesiæ prohiberet intuitu Religionis, ne vendatur calix, etiam quoad materiale vas, esset Simonia illud vendere; ergo similiter potuit hoc facere in his officiis. Tandem declaratur, quia si Ecclesia sua lege faciat rem aliquam immunem à venditione solùm intuitu Religionis, talis lex ad virtutem Religionis pertinet, & constituit materiam illam vt necessariam intra talem virtutem, & consequenter transgressio talis legis contra Religionem est, & non in alio genere vitij irreligiosi, nisi Simoniæ: sed potuit hoc modo vetare venditionem horum officiorum; ergo. Probatur minor quia in his officiis est tanta affinitas ad diuinum cultum, vt venditio illorum possit facilè redundare in diminutionem diuini cultus, ergo optimè potest talis venditio prohiberi intuitu Religionis, & cultus Dei, & rerum sacrarum, ergo absolutè possibile fuit in rebus his, hoc genus Simoniæ, quia prohibita.

peccatum illud Simon. ã esse. Caietan. Sot. Victor. Abbas. Anani. Felin. Hostiens. Anton. Probatur assertio. Victor.

6. Probatur Ecclesiã prohibuisse hanc venditionẽ. Concil. Chal. C. Si quis.

Quòd autem hoc modo fuerit ab Ecclesia facta prohibitio, probatur ex tribus decretis suprà adductis. Nam Concilium Chalced. in dicto capite, *Si quis Episcopus*, eodem tenore, eisdem verbis, & sub ratione eiusdem turpitudinis, ac deformitatis prohibet horum officiorum venditionem, ac venditionem ordinum, seu clericatus: ergo tota illa

prohibitio fit intuitu Religionis, licet applicata quibusdam rebus, supponat in illis sufficientem materiam Simoniæ, in aliis verò faciat:& æquè extendit prohibitionem, & pœnam etiam ad interuentores. Vnde Vrban. in d.ca.*Saluator* sic colligit: *Cur sancta synodus Chalcedonensis procuratorem, vel defensorem Ecclesiæ, adeo per pecuniam ordinari prohibet, vt interuentores quoque tanti sceleris anathematizet, nisi quòd eosdem simoniacos iudicet?* Et statim allegat sententiam Paschalis Papæ in cap. *Siquis obiecerit* ead. quæst. vbi de propria Simonia sermo est. Idémque statim auctoritate Augustini confirmat,vendere Spiritumsanctum,qui hæc officia vendit. Quæ omnia certè non possunt exponi de Simonia quoad pœnam, vt Durandus exponit, quia potiùs expressè idem Pontifex ex acerbitate pœnæ colligit malitiam culpæ,& verbis vtitur, quæ manifestè definiunt culpam, vt vendere Spiritumsanctum. Neque aliam quancunque impropriam interpretationem admittunt, vt mox dicam. Aliàs nullam propriam Simoniam possumus ex iure colligere, præsertim in illa, quæ talis est, quia prohibita, & ita illo modo facilè eluderet Durandus omnia arguméta ex Iure desumpta contra suam sententiam. Confirmantur etiam dicta Iura in dicto cap. *Consulere*, de Simon. Vbi de eisdem officiis loquens, ait, *Tam ementes, quàm vendentes cum Simone percelluntur.* Certè non potuit clariùs, nec phrasi magis vsitata in antiquis decretis, declarare speciem illius delicti. Planè etiam ex his locis colligitur, prohibitionem esse factam intuitu Religionis, sicut intuitu Religionis damnatus est Simon, & damnantur omnes, qui Spiritumsanctum, vel dona eius vendunt; hæc enim ratio talis prohibitionis in eisdem Iuribus redditur. Igitur sicut prohibitio Ecclesiastica facit, vt negotiatio in templo sit verum, ac proprium sacrilegium, quia Ecclesia voluit in talis loci reuerentiam, illi concedere immunitatem ab illa actione, & abstinentiam ab illa in tali loco posuit, vt materiam necessariam cultus debiti tali loco, ita prohibitio Ecclesiæ facit, vt venditio, aut negotiatio circa talem materiam sit vera, ac propria Simonia, quia Ecclesia concedere voluit his officiis immunitatem à tali negotiatione circa illa, & abstinentiam ab illa posuit vt materiam necessariam ad debitum cultum rerum sacrarum, circa quas talia munera versantur. Quod descendendo ad aliqua particularia, statim magis explicabitur.

Vrban. Papa. Ca. Saluator. — *Pascha. Papa. C.Siquis obiecerit. Aug. Durand.*

Et ex his rationibus, ac probationibus colligitur, non esse necessariam, neque opportunam distinctionem de officiis,quæ clericis,vel laicis committuntur. Primò quidem quia de Ecclesiasticis officiis tractamus: officia autem Ecclesiastica non debent laicis de iure committi, iuxta cap. *Indicatum est* cum aliis. 89. distin. Vnde si interdum committuntur laicis, siue per iniuriam, siue per occasionem necessariam, aut consuetudinem toleratam, aut priuilegium, non mutat naturam officij neque desinit propterea sub prohibitione comprehendi. Secundò quia vt suprà dixi, quòd in persona requiratur clericatus tonsura ad aliquod munus, vel ad pensionem, non sufficit ad connexionem, nisi aliunde fiat, vel ratione ministerij, vel ratione Canonis; ergo hæc officia non ideo sunt materia Simoniæ,quia per clericos ministranda sunt, quia hoc non sufficeret ad Simoniam, si non facta esset prohibitio, ergo ratio Simoniæ, est prohibitio: sed hæc habet locum, etiamsi hæc officia laicis conferantur; ergo etiam respectu illorum sunt materia Simoniæ, vt scilicet illis vendi non possint.

Nõ est opus distinguere inter officia, quæ Clericis,vel laicis committuntur.

Viteriùs autem dubitari potest, quænam officia Ecclesiastica sint hæc temporalia, quæ sub hac prohibitione comprehenduntur, in dictis enim capitibus variis nominibus appellantur, de quibus exponere oportet, quid propriè in hac materia significent, & an ad alia extendantur? Primò ergo dictum caput, *Siquis Episcopus*, prohibet per pecuniam promouere *dispensatorem*, seu *procuratorem*, vt vertit Vrba. in c. *Saluator*, & exponit, per eum intelligi *quemlibet Ecclesiasticarum rerum administratorem*, Et v. g. *Propositum, Oeconomum, Vicedominum.* Et idem ferè habetur in d. ca. *Consulere*, Hæ autem voces ferè idem significant, vt intelligi potest ex aliquibus Decretis. 89. distin. Nam in c. *Volumus*, ait Gregor. *Volumus, vt frater noster Paschasius & Vicedominum sibi ordinet, & Maiorem domus.* Vbi Glos. cum Hugone exponit Vicedominum, id est, Oeconomum rerum Episcopalium, qui rebus Episcopalibus,& hospitibus superueniẽtibus prouideat. Colligitur ex ca. *Diaconus*, ead. d. Per Maiorem autem domus intelligit Oconomum mẽsæ capitularis,seu rerum Canonicorum. Potéstque hoc colligi ex cap. *Quia* ibid. Et Trid. Conc. ses. 24. cap. 16. de Refor. Oeconomum vocat, qui rerum ecclesiasticarum, & prouentuum curam gerit. Et sumitur etiã ex Leg. *Iubemus nulli*. C. de sacrosanct. Eccles. Rectè ergo generaliter comprehenduntur sub hac voce omnes rerum Ecclesiasticarum administratores, qui vice Prælati, aut Cleri ad Ecclesiastica bona administranda potestatem accipiunt. Aduertunt autem Præposit. & Turrecr. in dicto capit. *Saluator*, cum Hugone, quòd si Episcopus, aut Clerus concederet alicui reditus suos, vel alicuius loci pro certa summa pecuniæ singulis annis præstanda, non esset Simonia, quia illa non est venditio officij, sed locatio talium bonorum:& hoc sine dubio est consuetum,& licitum quia non venditur officium, sed reditus.

8. Quæ officia comprehendantur sub hac prohibitione. Dispensatoris officium vendi prohibetur. *Vrban. Ca. Saluator.* — *C. Consulere.* — *C. Volumus. Gregor. Gloss. Hugo.* — *C. Diaconus.* — *C. Quia. Conc. Trid. L. Iubemus.* — *Præposit. Turrec. Hugo.*

Prohibet præterea dictum cap. *Siquis Episcopus*, pretio constituere Ecclesiæ *Defensorem*. Quis autem hic sit, exponit Vrbanus, *Defensoris nomine* intelligi *Aduocatum; siue Castaldum, aut Iudicem.* Suprà verò diximus, tam nomine defensoris, quàm nomine aduocati posse intelligi Patronum Ecclesiæ, nihílque vetat. Tamen communiter à Doctoribus intelligitur in vulgari significatione, prout significat procuratorẽ quem Ecclesia cõstituit ad causas suas tuendas: quod intelligo, quando ex officio,& cum speciali potestate ab Ecclesia recepta, ad id munus constituitur. Aduocatus autem, qui absque mandato, ad patrocinandum assumitur, allegando de Iure, non pertinet propriè ad officia Ecclesiastica, de quibus hic sermo est; sed ille tantùm, qui speciale habet ab Ecclesia, vel Episcopo mandatum, seu potestatem, alio nomine solet vocari syndicus, de quo est titulus in Decretal. de Syndico,&ex eius cap. vnic. colligitur, illum esse, cui generaliter Ecclesiæ negotia commendantur. Idémque significatur nomine *Castaldi*: Quanuis hæc vox (vt ex Calepino constat) etiam soleat Oeconomum, & rerum administratorem significare: neutro auté modo significat officium ab aliis distinctum.

9. Officiũ Defensoris similiter non potest vẽdi. *C. Siquis. Vrban.* — Capit. vltim.

Nomine autem *Iudicis*, quòd in eodem capit. additur, clarè significatur munus distinctum, nimirum administrandæ iurisdictionis loco Episcopi. Veruntamen si iurisdictio sit spiritualis, iam suprà est ostensum, non posse delegari, seu committi pro pretio absque Simonia contra ius diuinum; videtur ergo ibi esse sermo de iudice temporali,

10. Iudicis officiũ similiter.

rali, quem poteſt conſtituere Epiſcopus, vbi habet temporalem iuriſdictionem, iuxta caput vltim. Ne Cleri. vel Mona. in 6. Et ita videtur intellexiſſe Gloſ. in d. cto cap. *Saluator*, & ibidem Præpoſit. Nec mirum eſt, quòd hæc etiam iudicatura vendi ab Eccleſiaſticis prohibeatur ſub dicto rigore, quia licet non pertineat ad vſum ſpiritualis iuriſdictionis, pertinet ad rerum Eccleſiaſticarum adminiſtrationem, & per quandam annexionem eſt aliquo modo ſpiritualis reſpectiuè, & ob illum reſpectum vendi prohibetur. Additur denique in d.ca. *Si quis Epiſcopus*, nomen *Manſionarij*, quod in cap. *Saluator*, non exponitur, nec refertur; neque etiam à Gloſ. vel expoſitoribus in d.cap. *Si quis Epiſcopus*. Neque in dictionariis Latinis hoc nomen declaratur, quia latinum non eſt. Solum ergo inuenio in Cod Theodoſiano, in L.21. de Decurion. fieri mentionem Præfecti mẽſionum, fortaſſe ergo ſimile Eccleſiaſticum munus nomine Manſionarij ſignificatur, qui præficitur ad clericorum, vel Canonicorum manſiones diſtribuendas, quando Eccleſiaſticæ ſunt, & de domibus Eccleſiæ conferuntur, vel cui cura talium domorum, vel manſionum committitur, & ita hoc munus ad quandam partem œconomiæ pertinebit.

Cap.vlt. Gloſ. Præpoſit.

Cap. Si quis. Manſionarij officiũ quid ſit. Gloſ. Leg.21.

11. Sacriſtæ officium vendi prohibetur.

Dubitari autem poteſt, An officium Sacriſtæ, vel Theſaurarij, ſeu Cuſtodis rerum ſacrarum ſub hac materia comprehendatur. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia ſub illis nominibus non comprehenditur, & prohibitio extendenda non eſt vltra verborum rigorem. Nihilominus omnes fere primo loco ponunt officium hoc inter ea, quæ vendi prohibentur, vt patet ex Soto dicta q. 5. artic. 2. vbi ait, ab Vrbano prohibitum eſſe, ne vendatur officium Sacriſtæ; idem ſignificat nomine Sacrorum Æditui, in quæſt. 7. artic. 1. Idem latiùs Vgolin. dicto §. 7. in principio. Quinimo hic ſignificat, eſſe Simoniam contra ius diuinum, hoc officium vendere, quia eſt officium, quod circa ſpiritualia verſatur, vt ſunt cuſtodire, & contrectare vaſa ſacra, & veſtes altaria præparare, & neceſſaria ad ſacrificium, luminaria accendere, & ſignum ad Eccleſiaſtica officia dare, iuxta ea, quæ tradit Iſidor. in ca.1. diſt.25. in fin. & quæ habentur extra in tit. de officio Sacriſtæ, & de officio Cuſtodis. Ex quibus etiam colligitur, munus hoc ſolis clericis eſſe committendum. Sed non exiſtimo, eſſe hanc materiam Simoniæ contra ius diuinum, quia licet functiones huius muneris habeant pro materia res ſacras, tamen omnes ſiſtunt in materiali parte earum, & ita omnes ſunt actiones mere corporales. Nihilominus tamen non dubito, quin ſub dicta prohibitione Eccleſiæ comprehendantur, vel quia munus Sacriſtæ pertinet re vera ad Eccleſiaſticarum rerum adminiſtrationem, quam generaliter comprehendit Vrbanus: Vnde Sacriſta meritò dici poteſt quidam particularis œconomus, vel quia etiam comprehendi poteſt ſub his, qui ratione ſui officij regulæ Eccleſiaſticæ ſubiiciuntur: nam Sacriſta debet eſſe ſubiectus Archidiacono, vt dicitur in cap. vnic. de Officio Sacriſtæ, omnes autem officiales Eccleſiaſtici, qui ratione muneris ſubiiciuntur regulæ, ſeu correctioni Eccleſiaſticæ, pretio conſtitui prohibentur, vt expreſsè dixit Chalced. Concilium.

Soto. Vrban. Vgolin. Opinio aſſerens eſſe Simoniã contra ius diuinum vẽdere hoc officiũ. Iſidor. Cap. 1. Reiicitur hęc opinio. Vrbanus. Cap. vni. Concil. Chalced.

21. Officiũ Primicerij, iure canonico eſt etiam prohibitum. Cap. 1.

Idem cenſendum eſt de officio Primicerij, de quo fit mentio in d.c. 1. d.25, & extra in proprio tit. de officio eius; cuius officium magis ad ſpiritualè accedit, pertinet enim ad illum gubernatio chori, vnde & Magiſter chori dicitur; vnde aliqui cenſent, habere aliquam iuriſdictionem Eccleſiaſticam, quod ſi verum eſſet, natura ſua eſſet inuendibile, propriè verò non habet, vt ibi notat Panorm. ſed ſolùm quandam Magiſterij auctoritatem ad minores clericos inſtruendos, ad chorum dirigendum, quod per ſe non videtur ſufficiens, vt ex iure diuino ſit materia Simoniæ, magis quàm officium Cantoris. Nihilominus tamen non dubito, quin ſub dicta prohibitione comprehẽdatur, immò & reduci poſſet ad generalem regulam capit. *Ad noſtram*, de Simon. vbi omne miniſterium Eccleſiaſticum vendi prohibetur, hoc enim miniſterium meritò dici poteſt Eccleſiaſticum, nam ad Eccleſiaſticam diſciplinam, & œconomiam quandam magis ſpiritualem pertinet. Dico autem, poſſe reduci, ſaltem poſita illa prohibitione Eccleſiæ, quia in rigore illæ actiones nõ ſunt ſpirituales, nec propria materia Simoniæ ex vi diuini iuris, vt ex dictis ſatis conſtant.

Panor. C. Ad noſtrã.

Sed adhuc poteſt de his muneribus dubitari, An ſicut eſt Simonia prohibita, vendere talia officia, ita etiam ſit Simonia ſimilis vendere functiones, vel opera eorum? Videtur enim eſſe par ratio, vel maior, quia magis propinquè videntur actiones annexæ ſpiritualibus rebus, quàm munia. Si ergo poteſtas, &, ius ad talia munia aliquo modo facta eſt per Eccleſiam ſpiritualis, hoc ipſo, munia illa efficiuntur ſpiritualia, vel ſpiritualibus annexa, vt vendi non poſſint. Nihilominus dicendum eſt, opera illa non eſſe materiam Simoniæ, ſed poſſe in toto rigore iuſto pretio æſtimari, & vendi ſeu locari. Probatur, quia ſunt merè corporalia, vt dictum eſt; ergo ex vi iuris diuini non ſunt materia Simoniæ. Nec etiam vendi prohibentur aliquo Eccleſiaſtico iure: nam præter ſuprà tractata nullum eſt, quod de hac materia loquatur. Et ex illis nihil colligitur: nam loquuntur de ipſis officiis, quæ ſunt ex inſtitutione Eccleſiaſtica, & per poteſtatem Eccleſiaſticæ iuriſdictionis conferuntur, & in quibus oportet conſtituere perſonas iuxta eorum idoneitatem, & non propter pretium. Multum etiam refert, quod hæc munera gratis conferuntur, vt ex emptione illorum non ſumatur poſtea occaſio vexandi Eccleſias, & bona illarum rapiendi. Quæ rationes nõ habent locum in actionibus talium officiorum, pro quibus ſtipendium debetur, poteſtque accipi non ſolùm per modum ſuſtentationis, ſed condignæ recompenſationis. Quia prohibitio non eſt extendenda ad diuerſa, maximè vbi tanta rationis diſſimilitudo interuenit.

13. An ſit Simonia vendere functiones, vel opera horum officiorum.

Pars negatiua eligitur.

Vltimò dubitari poteſt, An in vniuerſum vendere bona Eccleſiæ, vel quaſcumque res Eccleſiaſticas, ſit Simonia, quia prohibita, ſaltem quando venditio illa iniqua eſt, & iniuſta: Simúlque ſoluenda eſt obiectio, quæ contra dicta ſumi poteſt ex d.c. *Saluator*. Nam in eo generaliter dicitur, *vendere Eccleſiaſticam rem ſimoniacum eſſe*. Et ratio ſubiungitur. *Quia donum Dei eſt res ipſi Eccleſiæ oblata*. Vbi apertè videtur eſſe ſermo de ipſis bonis temporalibus Eccleſiæ, nam omnia illa ſunt res à fidelibus oblatæ Eccleſię, & deinde poſt adductũ in exẽplum factum Simonis, & Petri dãnationem, ſic cõcluditur *Quiſquis igitur res Eccleſiaſticas (quæ dona Dei ſunt, quoniam à Deo fidelibus & à fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent) propter ſua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei poſſideri pecunia exiſtimat*. Et in reliqua parte capitis hoc ipſum variis rationibus, & teſtimoniis confirmatur. Poteſtque etiam ſuaderi ex definitione Simoniæ ſuprà poſita; nam illa eſt venditio rei ſacræ, omnia enim bona Eccleſiæ

14. An vendere bona Eccleſiæ ſit Simonia, quia prohibita, ſaltẽ quando venditio eſt iniuſta. C. Saluator.

inter res sacras computantur, & est sacrilega venditio, suppono enim esse iniustam, ergo est sacrilegium commissum per actionem voluntariam, in quo ratio Simoniæ consummatur. In contrarium verò est, quia contra communem sensum auctorum est, dicere committi veram Simoniam, vendendo possessionem Ecclesiæ, vel eius triticum, aut vestes, etiamsi iniustè id fiat, quia res illa, quæ venditur, merè materialis est, & licèt habeat aliquem ordinem ad spiritualia, non sub ea ratione venditur, nec ille ordo est vera connexio, quæ faciat rem aliquo modo spiritualem, sed est tantùm ordo ad finem, qui non facit rem inuendibilem, vt dixit D. Thom. d. art. 4. ad 1. Item si tales res propter iustam causam vendantur ab eo, qui potestatem habet, certum est licitè vendi, vt constat ex toto titulo de Rebus Eccles. alien. vel non, &c. Et ex cap. *Apostolicos* 1. q. 2. Quibus locis etiam forma vendendi præscribitur, ergo signum est, res illas non esse materiam Simoniæ; nam si essent, nec propter bonum finem vendi possent. Denique rapere bona Ecclesiæ, comburere, vel aliter consumere, licet sit sacrilegium, non est Simonia, ergò nec iniustè vendere, nam illa quædam rapina est, vel sacrilegum furtum.

D. Thom.

C. Apostolicos.

15. Opinio quorundam.

Propter hæc quidam fatentur Vrbanum in eo textu loqui de omnibus rebus, seu bonis Ecclesiæ, non tamen loqui de Simonia vera, & propria, nec quoad hanc malitiam conferre venditionẽ illã cum facto Simonis, sed solùm quoad originem eius, quę est auaritia, nam hanc radicem habuit in Simone, vt ibidem Vrbanus dicit, & habetur etiam in c. seq. & sæpè in Iure. Quòd autem hæc fuerit Vrbani mens, patet, quia ad hoc declarat, Simonem per ambitionem quæstus, & auaritiam deliquisse: tum etiam quia solùm damnat eos, qui res Ecclesiæ ad propria lucra vendunt. Hæc verò interpretatio probari nullo modo potest. Primò quia est contra proprietatem verborum Iuris, vt ostendimus. Secundò quia si licentia illa permittatur, nunquam poterit probari ex Iure aliquam esse propriã Simoniã, maximè quando in ipsomet Iure dicitur tale vitiũ propter auaritiam execrabile, quod frequentissimè fit, vt in c. vt. eiusdem q. puniuntur, qui præbendas, & similia vendunt, *Interueniente execrabili ardore auaritiæ*: Et subditur infrà, *Quoniam simoniacum est*. Quis autem dicat, illud vocari simoniacum, quia imitatur factum Simonis in radice, non in malitia Simoniæ? At eodem modo loquitur Vrbanus. Simile argumentum sumitur ex cap. *Ex multis*, ibidem; nam ad damnandam Simoniam, præmittit ibi Alexan. *Ex iniqua concupiscentia fieri concupiscens, &c.* Item ex c. *Quidquid*, 1 0 1. q. 1. ibi. *Pro huiusmodi ambitione.* Melius ex c. 20. eadem caus. & q. Vbi sic ait Greg. *Cùm omnis auaritia idolorum sit seruitus, quisquis hanc, & maximè in dandis Ecclesiasticis honoribus vigilanter non præcauet, infidelitati subiicitur.* Infidelitatem vocat simoniacam hæresim, vt ipse loqui solet. Et similia sunt multa in tit. de Simonia. Quod si absurdũ esset, omnia hæc iura interpretari de imitatione Simonis quoad auaritiam, non quoad prauitatem Simoniæ, non licet decisionem Vrbani sic exponere, cùm nõ aliter, nec minùs expresè loquatur. Eò vel maximè quòd in Canonibus etiam solet distingui Simonia à sordida auaritia, vt specialiter obseruari potest in Trid. sess. 24. c. 14. de Refor. ibi. *Ingressus eos, qui simoniacæ labis, aut sordidæ auaritiæ suspicionem habent, &c.* Vrbanus autem in d. c. non loquitur tantùm de sordida auaritia, sed de illa, quæ in execrabile Simoniæ vitium hominem præcipitat, quam vocauit *execrabilem auaritiæ ardorem*, Innoc. II. in d. ca. vlt.

Vrban.

Reiicitur.

Capit. vltim. C. Ex multis. Alexan. C. Quidquid. Capit. 20. Gregor.

Conc. Trid.

Innoc. II. Cap. vlt.

eiusdem q. Tertiò omnia, quæ allegat Vrbanus in d. cap. *Saluator*, de vera Simonia loqúuntur, & alia etiam iura, quæ cum illo cõcordant, vt suprà ostensum est; ergò.

16. Aliorum sententia asserẽs esse verã simoniam vẽdere iniquè bona Ecclesiæ.

Aliqui ergò ex Canonistis, qui de vera Simonia tantùm intelligunt, fatentur esse Simoniam veram, vendere inique quæcunque bona Ecclesiæ, dicunt tamen, non esse ex natura rei, sed ex alio iure prohibente, & ideò non extendi vltrà prohibitionem, & ob hanc causam venditionem iustam temporalium bonorum Ecclesiasticorũ non esse Simoniam, quia prohibita non est. Et ita facilè soluunt rationes suprà in contrarium obiectas. Ita tenet ibi Pręposit. n. 3. cum Archid. ibidem, quem in hoc sequitur Rebuff. in Compend. alienat. rer. Eccles. nu. 113. Verumtamen hæc sententia singularis videtur, & aliena à communi mẽte Doctorum. Nam communiter in Iure sacrilegium specificè sumptum, & Simonia tanquam diuersa vitia ponuntur, iniusta autem venditio rerum Ecclesiasticarum, sacrilegium dicitur in Iure, non Simonia, vt patet ex ca. *Omnes*, cum aliis, 17. q. 4. ergo. Item fur, qui accepit res Ecclesiæ, & postea illas vendit, nõn committit peccatũ specie distinctũ ab eo, quòd cõmittit furando, sed illud reperit, primum autem non fuit Simonia, sed furtum sacrilegum, cap. *Quid ergo* 23. quæstione 4. ergo.

Præposit. Archid. Rebuff. Impugnatur.

C. Omnes.

C. Quid ergo.

17. Limitatio aliorum exploditur.

Alij ergo limitant textum illum ad res consecratas, seu ita sacras, vt non possint conuerti ad vsus profanos: de quibus videri potest Nauarrus in Cõment. de Spolijs ad caput. *Non liceat* 12. quæst. 2. §. 18. num. 7. & 8. vbi inter alia refert Glossam in capit. *Altare* 1. quæst. 3. quæ dixit, res oblatas ad altare non posse vendi, quia putauit, esse ex rebus ita sacris, vt non possint postea profanari. Quod quidem (vt benè Nauarrus docet) verum non est quoad exemplum, tamen ex illa veluti exceptione rectè colligitur, res sic sacras vendi non posse, alias verò res Ecclesiæ, quæ latiori modo vocantur sacræ, esse vendibiles. De prioribus ergo rebus sacris intellexerunt textum illum antiqui expositores, vt ibi refert Glossa verb. *Ecclesiasticum.* Et videtur sensisse Gratianus, qui in fine illius capitis ait, *Nec circa venditores rerum sacrarum sufficiant*, Glossa enim ibi, verba illa dicit non esse de textu, quòd si de textu sunt, vt fortasse est verius, magis probarent, & ita etiam sentit Archidiaconus ibi. Sed contra hoc est, quia etiam hæres pro materiali possunt vendi sine Simonia; item quòd illã expositio non habet fundamentum in textu.

Nauarr. C. Non liceat. Gloss.

Gloss. Gratian. Gloss.

Archid.

18. Authoris sẽtentia vẽdere bona Ecclesiæ, etiam sacra, si non venduntur vt sacra, nulla Simonia est.

Dico ergo, vendere bona Ecclesiæ mobilia, vel immobilia, etiam sacra, si non vendantur vt sacra, nec ratione spiritualitatis, quam habent, non esse Simoniam, etiam iure Ecclesiastico prohibitam, vt probant omnia adducta, & suprà de hoc satis dictum est. Consequenter igitur assero, Vrbanum in illo textu non loqui de his rebus secundùm se spectatis, sed de Ecclesiasticis administrationibus, & consequenter de his bonis, quatenus possunt esse materia alicuius ecclesiastici officij seu ministerij. De his enim officijs ibi præcipuè agit, & iuxta intentionem suam loquitur de Ecclesiasticis rebus. Nam qui vendit verbi gratia *Oeconomiam* Ecclesiæ, vendit rem Ecclesiasticam, nam illud officium, Ecclesiasticum quid est, & consequenter vendit aliquo modo res illas, quæ illi administrationi subiiciuntur, quatenus pro pretio alicuius potestati, & regimini illas committit. Et sic etiam Glossa ibi textum exponit de Ecclesiastica administratione, & Glossa in capite, *Si quis obiecerit*, eadem quæst. Et hoc magis probant Archid.

Gloss. Archid.

Præposit.

Præposit.& alij,solùm nos addimus, Vrbanum ita fuisse locutum generali modo de rebus Ecclesiæ,& de rebus oblatis,à fidelibus,quia qui administrationem Ecclesiasticam vendit, omnia bona Ecclesiæ quodammodo vendit. Non ergo tractat de venditione bonorum temporaliū Ecclesiæ, quæ per modum dispensationis fieri potest ab habentibus potestatem:nam hæc non est absolutè prohibita,& licèt modus licitus sit à Iure præscriptus,transgressio eius non pertinet ad Simoniam, sed ad indebitam administrationem per iniustitiam, & sacrilegium. Nec etiam tractat de venditione talium rerum per iniquam earum occupationem, quæ ad sacrilegum furtum pertinet, & per se magis est violenta cōtrectatio rei alienæ, quàm voluntaria negotiatio. Sed loquitur de venditione talium rerum in ordine ad earū administrationem,& gubernationem, quæ solùm fit,vendendo ecclesiastica officia,vt dictum est.

CAPVT XXX.

An pretium ad Simoniam necessarium sit temporale, vel possit esse spirituale? & consequenter, An commutare spirituale pro spirituali sit Simonia ex natura rei?

1. Incipit explicari tertia diuisio Simoniæ ex parte pretij.

Diximus de materia Simoniæ,dicēdum est iam de pretio:nam cùm Simonia committatur per contractum onerosum,consistentem in commutatione rei spiritualis per modum venditionis, vel æquiualentis contractus,necesse est,vt ibi pretium interueniat. Et quoniam hoc multiplex esse potest, & in Iure distingui solet in varias species, priusquā ad illas descendamus, necesse est, vt genus ipsum explicemus. Duo autem in hoc pretio considerari possunt. Vnum est res illa materialis,quæ in cōmutationem rei spiritualis datur: Aliud est respectus, sub quo danda est,vt habeat rationem pretij,quam possumus formale pretij appellare. Hæc igitur declaranda sunt,quoniam hinc pendet multorum dubiorū de Simonia decisio; tamen quia formale pretij intelligi nō potest sine ordine ad pactum, in quo ipsa Simonia consummatur, ideo in quarta decisione simul cum ipso pacto melius explicabitur. Hic solùm supponimus, ad rationem pretij non satis esse, quòd pecunia pro actione spirituali detur quocunque modo, etiamsi aliàs non esset danda: multis enim modis potest licitè dari, & accipi, vt videbimus. Oportet ergo, vt detur in commutationem, & quasi appretiationem rei, quæ pro pecunia datur, & hanc vim habet particula *Pro*, quando dicitur, Simoniam committi, quando spirituale pro temporali datur. Quomodo loquitur Diuus Thomas dicta quæst.100.artic.1.& 2.& ibi Soto, & alij, & benè Nauarrus capit.23. numer. 100. ver. 4. Imò & Iura ita loquuntur capit.*Cum in Ecclesia*, capit. *Non satis*, capit. *Sicut* 2. de Simon. capit. *Placuit*, cum aliis 1. q. 2. Vbi videri possunt Archid. in capit. *Ordinationes*, nu. 8. Præposit. numer. 5. qui in re idem dicunt. Hoc ergo posito,in præsenti solùm tractamus de re, quæ ad Simoniam sufficit, si pro illa in omni proprietate,& rigore spiritualis res detur.

[In pretio duo consideranda, materiale scilicet, & formale.]

[Quid requiratur ad rationem pretij?]

[D.Tho. Soto. Nauar. Ca. Cum in Ca. Sicut. Ca. Placuit. Archid. Præposit.]

2. Status quæstionis.

Vt ergo ab vniuersalioribus procedamus, videndum in primis est, An res spiritualis possit habere rationem talis pretij? Sumitur autem hîc res spiritualis eodem modo, quo in definitione Simoniæ, & distinguitur ab omni re temporali, quæ vel est pecunia,vel illa æstimari potest, quia & naturaliter, vel ciuiliter habetur, & ad vsus,& commoditates humanas ordinatur, & vtilitatem habet. Et ita idem est quærere, An spirituale possit esse pretium in Simonia, quod quærere, An commutatio spiritualis pro spirituali simoniaca sit? Quod potest tractari vel ex natura rei,vel ex iure Ecclesiastico. De hoc sensu posteriori dicemus in cap.sequenti: hic in priori loquimur.

3. Opinio asserens cōmitti Simoniam si detur spirituale pro spirituali. *Richard.*

Circa hoc igitur aliqui dixerunt, Simoniam esse, dare spirituale pro spirituali, si ex vero, & proprio pacto oneroso fiat. Ita tenet Richard in 4. distinct. 25. articulo 3. quæstione prima ad primum vbi duas rationes adducit. Prior est *quia emitur* (ait) *res à non domino*, suprà autem ostendimus, vnam ex radicibus Simoniæ esse, quia homo non est dominus rerum spiritualium, quæ ratio æquè videtur procedere, etiam si pro re spirituali illam conferat. Posterior ratio est, quia est contra rationem gratiæ, vt vendatur pro quocumque pretio, etiam spirituali, quia eo ipso non erit gratia. Addit etiam, omnem pactionem in his esse prohibitam in Iure, capite *Tua nos*, de Simonia. Sed hoc in rigore non probat de iure diuino, de iure autem ecclesiastico sequenti capit. dicetur. Idem tenet expressè Palud. ibidem, quæstione secunda numer. 15. Supplem. Gab. quæstion. secunda, art. tertio, dubio quarto in fi. Adrianus Quodlib. 9. circa finem ad 4. confir. 2. argum. & ad 5. quia magnam vim facit in verbo Domini: *Gratis accepistis, gratis date*. Citantur etiam pro hac sententia aliqui Canonistæ; sed illi loquuntur fortasse de iure positiuo, de quo inferiùs. Potest hæc sententia vlterius suaderi. Quia si licet de præsenti commutare vnam rem spiritualem pro alia spirituali, licebit etiam in præsenti dare verbi gratia Missam, dummodo alter obligetur ad dicendum aliam in futurum: consequens est falsum, quia illa obligatio in futurum, est pretio æstimabilis: ergo. Denique licebit alicui dare pretiosa vasa sacra,vt mihi conferat suum beneficium, loquendo ex natura rei seclusa prohibitione positiua: consequens est falsum: ergo. Sequela patet: quia ibi commutatur spirituale pro spirituali. Minor autem patet, quia in tali commutatione necessariò miscetur æstimatio rei spiritualis, non solùm ratione spiritualitatis, sed etiam ratione materiæ.

[Cap. *Tua nos.*]

[*Adrian.*]

4. Stādo in iure diuino pretiū Simoniæ debet esse quid temporale, neque sufficit spirituale. *Actor.8.*

Nihilominus dicendum est primò, pretium Simoniæ,stando in solo diuino iure, debere esse aliquid temporale,nec spirituale sufficere. Hæc assertio est communis Doctorum, quos statim referam. Et sumitur 1.ex Actor.8 *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.* Vbi Simoniæ malitia ponitur in commutatione rei spiritualis pro pecunia; sub pecunia autem comprehenditur, quicquid pecunia æstimatur vt ex Arist. 3. Polit. docuit Diuus Thomas dicta quæstion. 100. articulo 2.& 5. Idémque colligi potest ex verbis Christi Matth. 10. Vbi postquam Christus dixit, *Gratis accepistis, gratis date*, Subiungit. *Nolite possidere aurum, neque argentum, &c.* tacitè declarant, gratuitam dationem excludere pretium auri, & argenti. Et ita exposuit expressè Hieronymus ibi, & Chrysostomus homil. 33. in Matth. ita illa coniunxit, *Nihil possideatis, gratis accepistis, gratis date.* Et Diuus Thomas ibi exponit: *Gratis date, id est, non propter aliquid temporale. Et quia possent dicere* (inquit) *Vnde ergo viuemus, subdit, Nolite possidere*, &cæt. Et eodem modo exponunt cæteri Patres. Præterea probari potest hæc assertio ex capite *Ad quæstiones* de Rerum permutat. Vbi ait Ecclesiam posse pro Ecclesia permutari, & temporalem possessionem pro

[*Arist.* D.Thom. Matth.10.]

[*Hierony.* *Chrysost.* *D.Thom.*]

[Cap. *Ad quæstiones.*]

pro temporali possessione, dummodo contractus non misceantur. Cuius ratio non est alia, nisi quia quando Ecclesia pro Ecclesia datur, nō pro re temporali, datur, sed pro spirituali, quæ non habet rationem pretij: supponit ergo, pretium debere esse rem temporalem. Ratio denique reddi potest, quia indecentia, & malitia in commutatione Simoniaca nascitur ex improportione inter materialem rem, & spiritualem, vt constat ex dictis suprà hoc libr. c. 1. & 2.

5. Commutare rē spirituale cū re spirituali non est Simonia ex vi iuris diuini. D. Thom. Matt. 10. Durand. Maior. Argent. Sot. Victor. Couar.

Dico secundò, Commutare rem verè spiritualem pro re verè spirituali, non est Simonia ex vi iuris diuini, etiam si cum omni proprietate, & pacto vna res spiritualis pro alia detur. Ita sentit D. Thomas in loco cit. ex Matt. 10. & in 4. distinct. 25. quæstion. 3. artic. 3. ad 8. & Durandus ibi quæstione 5. numer. 9. Maior quæstion. 6. Argent. articulo 4. ad 3. Soto lib. 9. quæstion 5. articulo 2. Victoria supra, numer. 17. Licet enim in numer. 8. confusè loquatur, exponendus videtur iuxta ea, quæ postea expresè dicit. Idem sentit, Couarru. lib. 1. Var. capit. 5. numero 4. Et sequitur apertè ex præcedenti assertione. Primò quia talis commutatio non est prohibita per Christi verba, *Gratis date*, vt ex Patrum expositione constat; ergo signum est, non esse contra ius diuinum naturale. Secundò quia vbi non est pretium, non est venditio; neque emptio; sed quando datur spirituale pro spirituali, nullum datur pretium; ergo. Dices: Nonne Isai. 55. dicitur. *Venite, emite absque argento?*

Obiectio. Isai. 55.

Respondeo, ibi potius significari, illam non esse venditionem, nec emptionem humanam, sed aliud genus acquisitionis, in qua licet ab homine aliquid postulatur, non est vera emptio humana. Vnde rectè ibi Hieronymus perinde putat dictum esse, *Emite absque argento*, ac *gratis accipite*, adducens dicta verba Christi, *Gratis accepistis*: & Pauli, *Gratia saluati estis*, Ephes. 2. Et concludit, *Mirum in modum emunt aquas absque pecunia.* Igitur vbi pecunia non interuenit, vel aliquid æquiualens, non est emptio; nec ergo est Simonia. Vnde argumentor 3. Nam per talem commutationem non fit iniuria, vel irreuerentia rei spirituali, sicut non fit iniuria gratiæ, quòd pro gratia detur, iuxta illud Ioan. 1. *Gratiam pro gratia.* Et ita expeditur obiter secunda ratio Richardi, quia non est contra rationem gratiæ, quòd pro gratia detur. Sicut etiam non est contra excellentiam spiritualis procemij, quòd pro spirituali merito detur; sic ergo nulla fit iniuria rei, vel actioni sacræ, si pro alia simili commutetur. Denique vsus Ecclesiæ, & piorum hoc confirmat, nam spirituales satisfactiones, vel deprecationes inter se commutant, & curatus postulat à vicino curato, vt pro se vno, vel alio die parochiæ suæ inseruiat, repensurus alio die seruitium pro illo in eius Ecclesia. Et similes commutationes in sacrificiis, in audiendis confessionibus, quotidie fiunt.

Satisfit. Hierony. Ephes. 2. Ioan. 1. Soluitur 2. argumētum Richar.

6. Respōdetur ad primam rationem Richar.

Neque obstat, quòd non sumus domini spiritualium rerum, quæ erat prima ratio Richardi: tum quia non est hæc completa ratio per se sufficiens ad Simoniam, nisi res spiritualis, vt temporalis æstimetur. Tum etiam quia re vera habemus aliquod dominium (vt c. 2. dicebamus) saltem ratione operum liberorum, quæ in his spiritualibus exercemus, vel ratione materiæ, cui spiritualitas adhæret, vt habere potest homo dominium calicis, rosarij benedicti, aut imaginis. Vnde quoad opera spiritualia, licet non possit homo habere rationem sui laboris, vel operis, & dominij eius, vt illud vendat pretio, quia non est separabile in venditione ab spiritualitate, tamen vt illud commutet pro opere spirituali, potest habere rationem sui dominij commutando opus pro opere, & spiritualitatem pro spiritualitate: in hoc enim non fit permistio, sed totum pro toto commutatur, seruata tamen proportione. Similitérque in rebus sacris potest ita fieri commutatio, vt habeatur ratio ad spirituale, quod in eis est: in quo differt talis commutatio à venditione talis rei: nam in venditione non potest haberi respectus ad benedictionem, in commutatione verò vnius grani benedicti pro alio potest haberi hic respectus, quia possum intendere dare hoc spirituale pro illo spirituali, & pro grano non benedicto non darem. Denique esto, non simus domini, sumus dispensatores horum bonorum, præsertim eorum, quæ ab vnoquoque priuatim possidetur, quorum habemus liberam administrationem in his omnibus, quæ vel eorum reuerentiæ, vel superiorum legibus non repugnant. Et ita possumus ea liberè donare, quantùm est ex hoc capite. Ita ergo possumus illa inter se commutare, quia hæc commutatio horum bonorum quædam dispensatio illorum est, & quādo spirituale pro spirituali commutatur, nulla est indecentia, nec prohibitio ex lege diuina, & ideo nisi intercedat lex humana, nulla est ratio Simoniæ.

7. Soluitur prima confirmatio.

Ad fundamentum Adriani iam responsum est. Ad 1. verò confirmationem à nobis additam respondetur, tribus modis posse fieri hanc commutationem. Primò si intercedat mutua obligatio ad aliquid spirituale pro alio faciendum, & tunc spirituale datur pro spirituali, & obligatio pro obligatione, & sic seruatur proportio. Secundò, si tantùm intercedat reciproca traditio de præsenti rei sacræ pro sacra, seu actionis spiritualis pro actione. Tertiò si vnus statim dat, vel facit, vt alter postea recompenset: & tunc dicunt aliqui, commutationem fieri inter res spirituales, obligationem autem eius, qui statim rem non exhibet non esse pretium rei spiritualis, quam accipit, sed necessariam quandam conditionem, quæ ex dilatione solutionis nascitur. Sed instari potest ex materia de Vsura: nam sequitur, posse exigi ab alio propter mutuum, vt se obliget ad mutuandum in futurum. Sequela patet, quia etiam ibi dicam, mutuum præsens non dari nisi pro mutuo futuro: obligationem autem non esse pretium mutui, sed necessariam conditionem, quæ ex dilatione alterius mutui sequitur. Addendum ergo est in præsenti materia, illam obligationem etiam reputari quid spirituale, & propterea non esse pretio æstimabilem per se loquendo, quia tanquam omnino vnum cum re spirituali tradenda, vel facienda computatur. Sicut quando quis ex mutuo manet obligatus ad soluendum, non est obligatio æstimabilis distincto pretio ab ipso capitali. Quia ergo hic pretium spirituale (vt sic dicam) postea soluendum spirituale est: ideo etiam obligatio, quæ ex commutatione intrinsecè nascitur, tanquam spirituale quid reputanda est, vt in superioribus dixi. Vnde in prædicto casu non posset pretio redimi, aut vendi sine Simonia. Quòd autem interdum possit esse temporaliter onerosa, accidentarium est: sempérque intelligendum est, obligare sine graui incommodo.

Instantia.

8. Commutare beneficiū pro calice Simonia est ex natura rei.

Ad vltimam confirmationem de commutatione beneficij pro calice pretioso respondeo, negando sequelam: est enim talis commutatio simoniaca ex natura rei, quia re vera non spirituale pro spirituali, sed tēporale pro spirituali datur. Vnde oportet in hac commutatione maximè obseruare, an commu

commutatio fiat inter res merè spirituales, vel inter res mistas ex spirituali, & temporali: nam in prioribus nullum est periculum Simoniæ ex parte materiæ, quia licet contingat, vnam esse digniorem alia semper sunt eiusdem ordinis, vt si duo Sacerdotes conueniant: Ego tibi pœnitentiam ministrabo, tu da mihi Eucharistiam, & sic de similibus. In alijs verò mistis aliquid potest esse periculi, ne fortasse excessus in re temporali per spiritualem compensetur, vt siquis rosarium benedictum pretiosæ materiæ tribuat pro vili, qua habet maiores indulgentias, non carebit labe Simoniæ, nam censeretur emere spirituale, & alter vendere. Oportet etiam seruare proportionem, quia temporale potest esse annexum spirituali antecedenter, & consequenter, & quando temporale se habet antecedenter, semper est per se vendibile, non verò quando se habet consequenter, vt suprà dictum est. Hinc ergo fit, vt sacrum pro sacro, si in vtroque temporale est annexum antecedenter, optimè commutetur, vt calix, pro calice; & tunc si in materia sit inæqualitas, potest fieri pecunia recompensatio quia tota materia vendi posset: si verò in spirituali sit inæqualitas (sicut de indulgentijs dicebamus) nulla potest intendi recompensatio, sed gratis condonandus est excessus. At verò si commutarentur spiritualia, quæ habent temporalia annexa consequenter (etiam seclusa prohibitione Ecclesiæ) licet in temporalibus esset inæqualitas: non posset temporali pretio compensari, quia necessariò emeretur spirituale, à quo pendent, iuxta superiùs dicta, quæ etiam latiùs sequenti capite dicemus. Atque hinc fit, vt spirituale, cui antecedenter est annexum temporale, commutari non possit, etiam ex natura rei pro spirituali, cui sunt annexa temporalia consequenter, vt calix pro beneficio. Quia quando temporale antecedenter se habet, id, quod primò, & quasi fundamentaliter datur, est temporale, quod etiam in tali re est vendibile, in alia verò re, in qua temporale est consequens ad spirituale, quod primò, & per se datur, est spirituale; & ita tunc emeretur spirituale vnius pro temporali alterius. Oportet ergo seruare proportionem, ita vt vel spiritualia, quæ commutantur, pura sint, vel si habeant temporale annexum, in vtroque sit antecedenter, vel in vtroque consequenter, & vt non misceatur compensatio temporalis pro spirituali.

9. Vana iudicatur illa quæstio, An possit cum Deo Simonia cōmitti.

Tandem ex dictis intelligi potest, vanam esse quęstionem, An possit cum Deo ipso Simonia committi, offerendo illi aliquod temporale opus ad emendum ab ipso sua dona, vel mirabilia opera, vt sanitatem extraordinario modo restitutam propter eleemosynam, vel aliquid huiusmodi. Certum est enim in his promissionibus, & quasi pactis seu votis conditionatis cum Deo, vel Sanctis nullam esse posse Simoniam. Tum quia id, quod offertur semper est spirituale obsequium; nam licet opus promissum, vel bona materialia, & temporalia videantur, offeruntur semper vt spiritualia obsequia; & ita semper spirituale pro spirituali commutatur. Tum etiam, quia nec ibi esse potest Simonia realis, vel conuentionalis secundùm rem, cum Deus sit Dominus omnium, & possit de omnibus disponere, prout voluerit, nec etiam ex parte hominis potest esse mentalis, vel attentata Simonia; sicut fuit in Simone Mago, quia etiam petit ab omnium Domino, & cum eo negotiatur, & illi offert dona ab ipso accepta, non vt materialia pretia, sed vt spiritualia obsequia; vel etiam potest offerre vt merita, vel vt satisfactiones, aut de congruo, aut de condigno, & obligationem ad illa etiam offerre potest vt specialem cultum Religiosum. Nec potest quis esse tam stolidus (nisi sit infidelis valde rusticus) qui putet aliter posse à Deo emi eius beneficia, vt illi offerat pecuniam, vel aliquid æquiualens in pretium. Quapropter nulla distinctione hic opus est, nec maiori discussione. Nec oppositum dixit Innoc. qui citari solet in c. *Scriptura* de voto: nam licet priùs in contrarium argumentetur, postea veritatem statuit, quam ibi Abbas, & alij sequuntur. Et fortasse in sequenti volumine agentes de voto plura de hoc puncto dicemus.

Innoc. Ca. Scripturæ. Abbas.

CAPVT XXXI.

Vtrùm in spiritualium commutatione, præsertim beneficiorum, possit vera Simonia committi, saltem contra Ecclesiasticum ius.

1. Proponitur pars negatiua.

Videri potest, non esse possibilem talis Simoniæ modum, quia non potest esse Simonia, nisi verum pretium interueniat; sed per ius positiuum fieri non potest, vt res spiritualis habeat veram rationem pretij; ergo nec potest fieri, vt talis commutatio sit simoniaca. Maior patet ex dictis, quia sine pretio non est venditio, nec sine venditione Simonia. Minor etiam patet, quia de ratione pretij est, vt sit res temporalis, & materialis, vt etiam ostensum est. Et declaratur, quia si res illa, pro qua altera spiritualis datur, in se non est pretio æstimabilis, iam non æstimatur pretio res altera, quæ pro illa datur, & consequenter ibi non interuenit deformitas Simoniæ. At Ecclesia per suam prohibitionem non potest facere, vt res spiritualis temporalis fiat, vel pretio æstimabilis, ergo nec potest facere, vt commutatio rerum spiritualium inter se cum proportione facta sit Simonia. Atque hanc partem defendit Durandus; cum quo capite 8. disputatum est.

Durand.

2. Sententia asserens omnem cōmutationem rei spiritualis pro alia simoniacā esse ex iure ecclesiast.

Aliunde verò apparet ex iure ecclesiastico factum esse, vt omnis commutatio rei spiritualis pro alia etiam spirituali simoniaca sit. Probatur, quia in iure omnis pactio in distributione, seu traditione spiritualium rerum prohibetur; ergo etiam pactio de dando spirituali pro spirituali prohibita est, quia ius non distinguit, neque nos distinguere debemus. Antecedens constat ex cap. vlt. de Pactis, & ex c. *Præterea*, 2 de Transact. cap. *Tua nos*, de Simon. cum similibus: in quibus omnis pactio in spiritualibus absolutè, & simpliciter improbatur. Atque hanc sententiam docuerunt aliqui Canonistæ in dicto capite vltimo de pactis, vt Cardinal. Imol. Anton. Tribui etiam solet Nauarro dicto cap. 23. num. 100. ver. 2. Sed re vera illam non docet, vt videbimus.

Cap. vlt. Ca. Præterea. Cap. Tua nos. Cardin. Imol. Anton. Nauar.

3. Non repugnat hanc cōmutationem esse simoniacā solùm quia sit contra prohibitionem Ecclesiæ.

Dico ergo 1. Non repugnat, commutationem spiritualis pro spirituali aliter factam, quàm legibus Ecclesiasticis permissa sit, verè, ac propriè esse simoniacam, solùm quia contra Ecclesiæ prohibitionem sit. Hanc assertionem tradidimus suprà ca. 8. in generali, hic verò ad particulares materias applicanda est. Illam ergo docet Nauar. dicto ver. 2. refertque pro illa Syluestrum verb. *Simonia*, qu. 13. ver. 4. Angel. *Simonia* 3. numer. 3. Idem tenet Syluest. verb. *Permutatio*, 2. q. 4. Et in beneficiis id docent commmuniter Canonistæ in capit. *Quæsitum*, de Rerum permut. & in capit. *Ex parte* 1. de Officio delegat. Et sumitur ex Diuo Thom. dicta qu. 100. artic. 1. ad 5 Tenet Palud. 4. dist. 25. q. 5. Et idem sentiunt Maior, Richard. Argent. & alij, solo Durando excepto. Soto dicta quæst. 5. artic. 2. Victor. dicto num. 17. Qui omnes ferè in beneficiis loquuntur, &ab

Nauar. Syluest. Angel. D. Tho. Palud. Maior. Richar. Argent. Soto. Richar.

& ab illis sumi potest generale argumentum. Nam beneficium Ecclesiasticum simpliciter est quid spirituale, & ideò commutatio vnius pro alio si purè fiat, id est, sine adiectione, vel reseruatione alicuius tempotalitatis, sed simpliciter vnum pro alio conferendo, ex vi solius iuris diuini, Simonia non est, iuxta dicta in cap. præced. Et nihilominus per Ecclesiam facta est simoniaca, si absque auctoritate Prælati per solam pactionem priuatorum beneficiatorum fiat, vt nunc supponimus, & in sequenti assertione ostendemus; ergo.

4. Enodatur dubium circa commutationem beneficiorum.

Sed fortasse aliquis dubitabit in hoc exemplo, quia permutatio beneficiorum priuata auctoritate non tantùm ecclesiastico iure prohibita est, sed etiam diuino, supposita tali beneficiorum institutione, quia beneficium ex natura sua, quam habet à tali institutione, postulat auctoritatem superioris, vt alteri conferri possit. Sed hoc non obstat nam aliud est, considerare impossibilitatem, vt sic dicam, translationis beneficij in alium, & receptionem beneficij alterius priuata auctoritate, aliud verò est considerare pactionem, & permutationem priuatorum inter se. Nam prior actio, vel potius conatus per se, & natura sua illicitus est, & sacrilegus. Tum quia illo spiritualia indignè tractantur, & vsurpantur, ac conferuntur totumque factum irritum est natura sua. Tunc etiam quia est iniustitia vsurpatæ iurisdictionis; nam beneficiorum collatio, & institutio ad solum Prælatum ratione iurisdictionis suæ pertinet. Tamen in eo, vt sic, non est Simonia, quia ibi non cōsideratur ratio venditionis, vel permutationis, sed iniquæ intrusionis. Est ergo illud sacrilegium alterius rationis contra diuinum ius, supposita institutione, quā suo iure postulat beneficiorum finis, & natura. At verò sine hoc sacrilegio posset intelligi cōmutatio vnius beneficij pro alio ex conuentione partium inter se, obtinendo postea collationem, & institutionem à Prælato, nec sciente, neque approbante cōtractum permutationis inter ipsos factū, & in hoc dicimus, non inueniri Simoniā contra ius diuinum, & fatentur omnes Doctores citati, & alij quos referemus, & probant adducta superiori c. Et solet confirmari, quia si illa permutatio esset de se mala, etiam nunc fieri non posset auctoritate Prælati, quod falsum esse constat. Sed quantam vim hoc habeat statim dicemus. Sic ergo exemplum illud rectè probat conclusionem.

Cōmutatio vnius beneficij pro alio ex sola conuentione partium inter se nō est Simonia cōtra ius diuinum.

5. An sit aliqua peculiaris ratio, vt fiat prohibitio in spiritualib⁹, quibus temporalia sunt annexa, & nō in aliis spiritualibus?

Sed vlteriùs considerari potest in hoc exemplo, & similibus, in quibus temporalia sunt spiritualibus connexa, specialem rationem inueniri, ob quam in eis meritò fieri possit prohibitio, quæ non inuenitur in aliis spiritualibus rebus, vnde inferri posse videtur, non esse assertionem extendendam ad materias purè spirituales. Declaratur, quia in beneficiis licèt titulus sit spiritualis, prouentus sunt temporales, & sunt ita spiritualibus functionibus annexi, vt ex illis necessitate quadam dimanent, vnde facilè fieri poterit, vt in commutationibus talium spiritualium rerum maior ratio temporalium, quam spiritualium habeatur. Quod aliquo modo derogat spiritualium dignitati, & cōuenienti administrationi, & saltem habet speciem mali, quæ ab omnibus Christianis cauenda est dicente Paulo 2. Thessal. 5. *Ab omni specie mali abstinete vos*, maximè verò hoc seruandum est Ecclesiasticis personis, & in pertractandis spiritualibus rebus. Atque ideò meritò potuit Ecclesia illam permutationem prohibere intuitu Religionis ad cauendam illam mali speciem, vt dixit Pontifex in cap. *Audiuimus* 4. de Sim. In aliis autem materiis purè spiritualibus non habet locum hæc ratio, neque ex parte vnius rei, pro qua altera datur, potest aliquid temporale considerari, ratione cuius fiat prohibitio, præsertim in ordine ad vitandam Simoniam, vel periculum, aut speciem eius. Et ita in permutatione earum non videtur habere posse locum Simonia, quia prohibita. Ad hoc autem facilè possemus concedere totum, quod infertur. Ideò enim in assertione indefinitè locuti sumus, solumque diximus, non repugnare; nam ad hoc satis est, quod in aliqua materia spirituali possit habere locum talis Simonia, nec est necessarium, vt ad omnem materiam extendatur. Addo verò potestatem Ecclesiasticam ad prohibenda pacta, & commutationes inter spiritualia, de se vniuersalem esse, & in quacumque materia posse illas prohibere, si sufficiens ratio occurrerit ad prohibitionem faciendam; sine tali enim ratione, nec operatur illa potestas, quia lex debet esse rationabilis, nec potestas data est in destructionem, sed in ædificationem. At verò si abusus aliquis introduceretur per commutationem aliquarum functionum purè spiritualium, vt absolutionē pro absolutione præstando, vel quidpiam simile, meritò posset Ecclesia talem commutationem prohibere, vt per se constat. Et fortasse talis prohibitionis transgressio ad Simoniam etiam pertineret, vt paulò inferiùs dicam.

2. Thess. 5.

C. Audiuimus.

Resoluitur.

6. Permutatio beneficiorū propria authoritate facta est vera Simonia, quia prohi. C. Quæsitum. C. Cùm olim. C. Maioribus.

Dico secundò, Permutatio vnius rei spiritualis pro alia spirituali in beneficiis Ecclesiasticis, & in his, quæ illa concernunt, prohibita est per Ecclesiam, si propria auctoritate fiat, & sic facta, veram Simoniam continet, quia prohibita. Prima pars satis ex iure constat, & ita in illa nulla est controuersia: capit. *Quæsitum cùm olim*, de rerum permut. cap. *Maioribus*, de Præbend. Vbi de sola permutatione dignitatum sermo est, verumtamen in aliis Iuribus declaratur, seu extenditur ad omnia beneficia. Et ita etiam intelligitur generalis regula in c. vltim. de Pactis, quòd in his spiritualibus omnis pactio prohibita est, permutatio enim quædam pactio est, vt constat.

7. An permutatio beneficiorum sine interuentu pecuniæ sit Simonia ratione prohibitionis Ecclesiast. Pars negatiua.

Difficultas verò est in posteriori parte assertionis, An talis permutatio beneficiorum simpliciter facta, & sine interuentu pecuniæ, vel alterius temporalis æquiualentis sit vera Simonia ratione Ecclesiasticæ prohibitionis. Quidam enim contendunt, quòd licet sit mala, quia prohibita, non tamen est Simonia. Quod iuxta opinionem Durandi suprà tractatam capite octauo, rectè diceretur, tamen præter illum citantur pro hac sententia Soto libro 9. de Iust. quæst. 7. artic. 2. & Couarruuias libro 1. Var. cap. 5. numero 4. & 5. Sed neuter ibi tractat de hac re, sed de renunciatione beneficij sub conditione, & quia putant non esse simoniacam, putant etiam non esse illicitam, nec prohibitam, vt infrà videbimus. Neminem ergo inuenio hanc opinionem tenentem præter Durandum, & vix potest defendi, nisi iuxta illius sententiam. Nihilominus aliqui viri docti dixerunt, licet possit dari Simonia de iure positiuo, non tamen in hac materia permutationis beneficiorum, quia in ea non datur temporale pro spirituali. Sed ad hoc iam à nobis responsum est, habere temporale admistum, & ratione illius posse esse fundamentum Simoniæ prohibitæ. Contra hoc verò instatur, quia in beneficio, temporale est accessorium, spirituale principale; at in rebus, vel actionibus accessorium in cōsiderationem nō venit, sed sequitur principale, leg. 1. ff. de Auctor. tutor. ergo. Et confirmatur, quia si hæc permutatio esset simoniaca, non posset

Durand. Sot. Couar.

Leg. 1.

possset auctoritate Episcopi fieri, quia non potest ille dispensare in iure communi, quod est ius Superioris; at potest licite fieri Episcopi auctoritate: ergo non est Simonia, quia prohibita.

8. Pars affirmatiua eligitur. Palud. Richard. Mai. Argen. Sot. Victor. Anton. Rebuff. Vgolin. Redoan. C. Cùm olim. C. Quæsitum.

Nihilominus contraria sententia communis est, & omnino vera. Illam enim tenent ex Theologis Paludanus, Richardus, Maior, Argent. Sot. & Victor. locis citatis in prima assertione: & Summistæ omnes, & Canonistæ ibidem allegati, & Anton. 2. part. tit. 1. capit. 5. §. 8. Rebuff. in Pract. 3. part. titulo de Permutatione nu. 52. Vgolin. Tab. 1. capit. 27. Redoan. tit. de Simon. p. 3. capit. 3. & 13. Probaturque primò ex capit. *Cum olim*, de Rerum permut. & clericus in c. *Quæsitum* eod. ibi, *Præsertim pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem semper continet Simoniæ.* Respondent aliqui illud esse verum, quando permutatio fit pactione præmissa. Sed interrogo, de qua pactione sit sermo, An de pactione dādi aliquid temporale vltra beneficium, vel de pactione, & conuentione dandi vnum beneficium pro alio. Primum dici non potest iuxta mentem Pontificis in illo textu, quia nec de hoc erat quæsitum, sed solùm, *An commutationes fieri valeant præbendarum:* nec pro ratione dubitandi afferebatur, quòd dandum erat aliquid temporale, sed solùm quòd in Concilio Turon. capite *Maioribus*. de Præbend. tantùm inter dignitates videbatur prohibita permutatio. Vnde etiam intelligitur, solùm ibi de permutatione mala, quia prohibita, fuisse interrogatum Pontificem. Debet autem responsio esse interrogationi proportionata. Non ergo agitur ibi de alio pacto, in quo temporale detur pro spirituali; nam hæc Simonia contra ius diuinum est, vnde nullum verbum ibi reperitur, quo tale pactum significetur. Ergo pactio illa non est, nisi de pura cōmutatione vnius beneficij pro alio, ergo illa est simoniaca, iuxta illum textum.

Conc. Tur. C. Maioribus.

9. Dubiū circa Pontificis verba.

Dices. Quid ergo vult Pontifex ibi, cum ait, *Generaliter teneas, quòd commutationes præbendarum de Iure fieri non possunt, præsertim pactione præmissa?* nam si pactio tantùm est de pura permutatione, superfluè additur illud, *præsertim* & cæt. quia impossibile est fieri permutationem sine pactione, quia permutatio, contractus quidam est, & omnis contractus est pactio. Respondeo fortasse illud verbum solùm fuisse additum ad explicandum, in quo consistat deformitas illius permutationis factæ sine auctoritate Episcopi, quia fit in vi pacti, vel certè dici potest, permutationem dupliciter posse fieri, primò solo facto dando, & recipiendo sine alia pactione, vel quòd etiam fiat pactio per mutuam obligationem in futurum; & vtraque permutatio est illcita, & simoniaca, sed posterior est magis clara, & deterior quia plures obligationes includit. Quæ distinctio potest intelligi ex lege *Ex placito*. Codice de Rerum permutatione, vbi priùs dicitur, ex placito permutandi, re non secuta, actionem non competere. Et subditur, *Nisi stipulatio subiecta ex verborum obligatione quæsierit partibus actionem.* Si ergo potest esse permutatio sine pacto, & cum illo.

Leg. Ex placito.

10. Aliter confirmatur assertio.

Posset item persuaderi assertio ex dictis suprà contra Durandum, si pro fundamento sumeret contraria sententia, nullam dari Simoniam contra ius positiuū, si autem admittantur aliqua Simonia contra ius positiuum, non video, quo modo possit negari, in hoc facto prohibito reperiri. Nam si pro beneficio, vel alia re spirituali detur res merè temporalis, iam Simonia non esset contra ius humanum, sed contra diuinum. Quando ergo in materia beneficiali potest esse Simonia, quia prohibita? Respondent, quando id, quod datur, est merè temporale, sed modus dandi non esset sufficiens ad Simoniam, nisi prohiberetur. Sed hinc sumo argumentum satis efficax. Nam si lex facit modum sufficientem ad Simoniam, qui de se non erat, cur non poterit etiam facere vt res, quæ de se non erat sufficiens ad pretium ex natura rei, ex prohibitione, & quasi taxatione legis sit sufficiens ad commutationem simoniacam? Certè non potest reddi ratio, quæ satisfaciat.

11. In hac materia non distinguitur illicitū, quia prohibitum, & simoniacum.

Sed præterea ostendo ex principijs suprà positis in hac materia, & in hac actione non distingui illicitum, quia prohibitum, & simoniacum ex eodem capite. Et argumentor in hunc modum: illa permutatio, & pactio est illicita in materiam spirituali contra Religionem solùm ratione voluntariæ pactionis, & commutationis, ergò est Simonia. Antecedens supponitur ex dictis contra Durandum, quia illa transgressio non est formaliter contra obedientiam, nec contra iustitiam, sed sumit speciem ex materia, vnde necessariò est contra Religionem. Quod autem deordinatio non aliunde, quàm ex prohibito pacto oriatur, per se euidens est & ex dictis Iuribus, & ex cap. *Cum vniuersorum* de Rer. permut. Consequentia verò probatur, quia illa est quædam irreligiositas, & non potest ad aliam speciem vitiorum contra Religionem pertinere Suppono enim, resignationem beneficiorum fieri in manibus Prælati; & ab ipso conferri, tamen ex pactione præcedente, de qua nulla mentio facta est, ibi ergo non interuenit iniuria, neque aliqua malitia contra diuinum ius, tota ergò malitia consistit in pacto prohibito per Ecclesiastica iura. Iā ergo probatur consequentia, quia Simonia non est aliud, quam irreligiositas circa res sacras, & spirituales, seu sacrilegium commissum per iniquam negotiationem circa illas. Et discurrendo per alias species irreligiositatis facilè cōstabit in nulla alia specie vitij contra Religionem posse collocari. Et propterea mihi valde probabile est, quod si de facto esset prohibita per Ecclesiam pactio, & commutatio inter aliqua merè spiritualia, ita vt illa esset mala, quia prohibita, necessariò esset quædam Simonia, quia esset peccatum contra Religionem, & contra debitum modum contrectandi res sacras, & non per furtū, nec per alias actiones sacrilegas, sed per negotiationē prohibitā circa illas, vt spirituales sunt. Vnde hoc existimo in rigore sufficere posse ad rationem Simoniæ, saltem de possibili. Ideoque cum communiter dicitur Simoniam non interuenire, nisi cum datur temporale pro spirituali, intelligitur ex natura rei, & stando in diuino iure absolutè verò extendi potest ad omnem commutationem de re spirituali, quæ in reuerentiam eius fieri prohibeatur.

C. Cùm vniuersorum.

Valdè probabile est, si de facto esset prohibita ab Ecclesia commutatio inter merè spiritualia, talem commutatio nem esse simoniacam.

12. Lōgè id certius est, quādo prohibitio fit in rebus spiritualibus ratione temporalitatis, quam inuoluunt.

Sed quicquid de hoc sit (quòd magis potest esse dubium) longè certius id est, quando commutatio est prohibita ad vitandam speciem, & occasionem Simoniæ, quæ esse potest in tali materia ratione temporalitatis, quam inuoluit, vt paulò antea declaraui. Et ampliùs suaderi potest, quia ex parte materiæ Simoniæ, non solùm est sufficiens materia Simoniæ res in se verè spiritualis, sed etiam res temporalis annexa spirituali, quando per legem ecclesiasticam constituta est, vt sic dicam, in illo ordine per prohibitionem, & quasi annexionem positiuam. Ergo & è contrario res spiritualis habens annexam temporalem, potest ratione illius prohiberi in commutationem alterius rei similis adduci, & consequenter cōstitui tanquam sufficiens pretium ad Simoniam constituendam. Atque ita factum est in bene

in beneficiis, vt declaraui. Neque obest quòd temporale in beneficio sit accessorium, quia licet ex natura rei accessorium sequatur principale, si ordo non peruertatur, homines tamen sæpe abutuntur his rebus, & magis amant accessoriũ, quam principale, & ideò morale periculum est, nequando videntur principale pro principali permutare, potius pro accessorio permutent. Meritò ergo lex ecclesiastica potuit huic malo prouidere, & ita prohibere illam permutationem, ac si spiritualia, quæ ibi sunt principalia, pro temporalibus, quæ sunt accessoria, darentur. Et ita in generali loquendo de Simonia de facto prohibita diuino iure, vel humano, dicendum est, pretium, vel quasi pretium, quod in illa interuenit, esse rem temporalem, vel nudam, vel coniunctam rei spirituali, si per Ecclesiam prohibita sit, in talem commutationem adduci.

13. Soluitur cõfirmatio oppositæ sententiæ.

Et per hæc satisfactum est principali motiuo alterius sententiæ. Confirmatio autem nullam habet difficultatem, quia ipsa lex prohibens permutationes has priuatim factas, concedit vt auctoritate Episcopi fieri possint, vt videbimus capite sequenti. Et ideò dum ita fit permutatio, non dispensat Episcopus in lege Pontificia prohibente permutationem, quia lex non prohibuit talem permutationem. Denique vt disputatio hæc non de solo modo loquendo, nec in sola speculatione sistere videatur, quod ad praxim attinet non parum referre potest, vt infrà agendo de pœnis videbimus. Et ideò veriùs censeo in foro saltem ecclesiastico, talem permutationem cum pactione occulta tanquam veram Simoniam Iure censeri. Ita enim loquuntur Iura, & omnia Pontificia rescripta, & Doctores communiter, à quibus vsus vocum in propria arte sumendus est. Et consequenter etiam in ordine ad forum pœnitentiæ lapsus hic tanquam Simoniacus reputandus est. Nam si Simonia circa beneficia esset reseruata, sine dubio hæc etiam comprehenderetur sub tali reseruatione, & sic de aliis ad illud forum pertinentibus. Ac denique in confessione huius peccati clarum est, non posse aliter, quàm vt Simoniam, in confessione declarari, & ita credo esse in vsu omnium.

Permutatio hæc cum pactione occulta, simoniaca censenda est.

14. Simonia est cõtra ius positiuum cõmutationes facere in prouisionibus beneficiorũ.

Et ex his colligitur, esse Simoniam saltem contra ius positiuum commutationes facere in actionibus pertinentibus ad prouisiones beneficiorum, quæ à potestate, vel iure aliquo spirituali procedunt, vt verbi gratia cùm duo electores ita paciscuntur, Tu elige hunc, & ego eligam illum, vel elector cum confirmatore, vel etiam si electio, vel confirmatio pro collatione alicuius beneficij, vel promissione illius fiat iuxta caput *De hoc*, de Simon. Imò etiam si Patronatus præsentationem offerat, si alter sibi renunciet beneficium. Ita sentiunt Doctores citati. Et colligitur apertè ex dictis Iuribus, & ex alijs, quæ in vniuersum prohibent pacta in his materijs capit. *Cum pridem*, & capit. vltim. de Pactis cum similibus. Ratio verò est, quia licet hic videatur spiritualis functio pro spirituali commutari, tamen moraliter loquendo, & præsumptione, vt sic dicam, non æstimatur vt quid spirituale, sed vt via, & medium ad lucrum temporale, & ideo meritò tales commutationes ab Ecclesia prohibitæ sunt. Item Iura prohibent similia pacta intra ea, quæ connexa sunt spiritualibus, sed hæc omnia sunt beneficijs annexa, nam ad illa ordinantur, & ab eis æstimationem habent, est ergo hæc commutatio prohibita, & consequenter est Simonia, quia prohibita, quia ex materia statim resultat hæc malitia, quod eodem modo declarandum, & probandum est, sicut de beneficijs diximus.

C. De hoc.

C. Cũ pridem. cap. vlt.

15. Ita sentiendum de aliis spiritualibus, quæ habent temporalia annexa consequenter, licet beneficia non sint.

Secundò infero, doctrinam hanc extendi ad omnia spiritualia, quæ habent temporalia annexa consequenter, etiam si propriè, & in rigore beneficia non sint, vt quia non sunt perpetua, vt verbi gratia si beneficium pro vicaria etiam amouibili ad nutum permutetur, vel quid simile. Probatur primò, quia est eadem ratio malitiæ, & prohibitionis, vt constat. Secundò quia in dicto cap. *Quæsitum* dicitur, esse prohibita pacta omnia in his etiam, quæ spiritualibus annexa sunt, quòd maximè intelligendum est, vt statim dicam, in his, quæ sunt annexa consequenter, quia habent eandem rationem, idemque fundamentum Simoniæ, si per respectum ad temporalia commutentur.

C. Quæsitum.

16. Simonia est permutare beneficium pro iure quasi inchoato ad aliud benef.

Tertiò infero, etiam esse Simoniam prohibitam permutare beneficium pro iure quasi inchoato ad aliud beneficium, siue per præsentationem, siue per nominationem comparatum sit, vt siquis det vni beneficium, vt cedat præsentationi, quam ad aliud beneficium habet, vel simile. Hoc etiam videtur clarum propter easdem rationes, quia tunc beneficium non confertur purè, nec sine pacto: Tum etiam quia sicut præsentatio actiua non potest pro beneficio permutari, quia est annexa beneficio, ita nec præsentatio passiua, quia etiam est suo modo cõnexa, & ab illo habet æstimationem, quam habere potest. Atque ita sensit Franc. in c. 1. de Rer. per. in 6. ibidem Ioan. Andr. Syluest. ver. *Permutatio*, q. 13. Nauar. in Cons. 43 de Simon. qui aliam rationem adducunt, de qua statim dicetur. Contrarium verò huius illationis sentit Glos. in c. *Ad audientiam* 2. de Rescr. & ibi Panormitanus numero sexto. Loquunturque in eo casu, in quo aliquis renunciat literis Apostolicis de obtinendo beneficio, cum pacto suscipiendi beneficium. Et fundantur in hoc; quod per tales litteras nullum acquiritur spirituale ius. Sed illud esset verum, quando per illud pactum nihil aliud exprimeretur, quàm quod ex vi litterarum fieri deberet. Alioqui si nouum pactum fiat de re, quæ in ipsis litteris non inerat, quod diximus, veriùs est, & magis receptum, vt ibi latè refert Felinus. Nec negari potest, quin litteræ illæ aliquid conferant, siue vocetur ius ad rem, siue actio siue commodum, nam sine dubio est spirituale, per annexionem, originem & proximam habitudinem. Aliàs vendi posset pro temporali pretio, quod absurdum est dicere. Et huic parti magis fauet textus ille, si rectè expendatur.

Franc. Ioan. Andr. Syluest. Nauarr.

Contrariam sententiam qui teneant. Gloss. Panor.

Felin.

17. Simonia etiã est permutare inter se similia iura.

Quartò, consequenter infertur esse Simoniam eiusdem ordinis, permutare inter se similia iura ad beneficia, vt si vnus cedat suæ præsentationi, vt alius sibi conferat aliam expectationem, quam à Pontifice habet, vel quidpiam simile. Hoc sumitur ex Panormitano ex capit. *Cum olim.* de rerum permutatione, numero quarto, & docent Ioann. Andr. Franc. & Freder. Senen. capite primo de Rerum permutatione latè Felinus referens alios in cap. *Ad audientiam* 2. de Rescript. numero vndecimo. Syluest. verb. Permutatio 2. quæst. 7. & quæst. 13. conclusione nona. & Nauarrus suprà, qui alios allegant. Ratio eorum est, quia permutatio solùm est concessa inter beneficia, & quæ sunt propria permutantium, vt patet ex dicto capite primo de Rerum permutatio. in 6. ibi, *Secundùm formam Iuris sua beneficia permutare volentes*: nam illa particula *sua*, requirit ius acquisitum in beneficijs permutandis, qui autem habet tantùm præsentationem, vel expectatiuam, non habet beneficium, vt constat, & sumitur ex cap. *Si tibi absenti*, de Præbend. in 6. Ergo inter

Panorm. Ioann. Andr. Franc. Freder. Felin. Syluest. Nauar.

Ratio assertionis. cap. 1.

C. Si tibi.

pectatiuam, non habet beneficium, vt constat, & sumitur ex cap. *Si tibi absenti*, de præbend. in sexto. Ergo inter illa Iura, quæ tantùm sunt ad rem, non habet locum permutatio. Probari solet hæc illatio, quia permutatio illorum Iurium non est permissa: est ergo prohibita, in capit. *Quam pio* 1. quæstione secunda. Sed ibi non est sermo de commutatione spiritualium inter se, sed spiritualis pro temporali. Iura autem, de quibus agimus, spiritualia sunt, non ergo comprehenduntur sub illo Iure, nec sub aliis quæ generatim loquuntur, quia, vt statim dicam, generales prohibitiones paciscẽdi in spiritualibus, intelliguntur, quando de commutando spirituali pro temporali agitur, nisi vbi est sermo specialis de beneficiis. Vnde posset retorqueri argumentum, quia permutatio spiritualis pro spirituali, quæ non est prohibita, non est simoniaca, sed potiùs licita per se loquendo, sed permutatio horum Iurium non est prohibita, ergo. Probatur minor argumento aliorum, quia permutantes Iura non permutant beneficia, quia habere ius non est habere beneficium, & ideò ex vi talis permutationis non permutantur beneficia. Quamuis autem ille, qui habet ius ad beneficium, non sit dominus beneficij, nihilominus suo modo est dominus illius iuris, quod in se habet qualecumque illud sit, cur ergo non poterit illud permutare?

C. Si tibi. — Ca. Quā pio. — Retorquetur argumẽtum.

18. Ratio ab aliis adducta inefficax iudicatur.

Propter hoc fortasse addunt Panormitanus, & cæteri aliam rationem, videlicet quia hæc iura sunt merè personalia, quæ non possunt in alium transferri. Quæ ratio optima est ad probandum, hæc iura non solùm non posse iure permutari; verùm etiam nec facto, ita vt sit valida, & rata permutatio, quod est manifestum in præsentationibus, expectatiuis, & electionibus, sunt enim hęc personalia tantùm, conditio enim, seu qualitas, vel industria personæ in eis electa est. Et ideò tales concessiones non excedunt casum expressum capit. *Cui de non sacerdotali*, de Præbendis in sexto. Atque ita hæc ratio non solùm probat, talem permutationem fieri non posse auctoritate priuata, sed neque etiam in manibus Episcopi, nam solùm conceditur inter *sua beneficia*. Hoc autem modo explicata ratio non probat hanc permutationem non posse fieri propter vitandam Simoniam, sed quia simpliciter hæc iura non sunt permutabilia, quia sunt tantùm personalia, vt notauit Guilielmus Redoan. tertia parte de Simonia, capite duodecimo in fine. Quocirca si aliunde ponamus, hæc iura esse transferibilia in alium, ex illo capite non apparet Simonia in tali cambio. Vt si præsentatus obtineat à Patrono licentiam transferendi nominationem in alium, & habens expectatiuam à Papa, similem facultatem ab eo obtineret, & inter se postea commutarent, non posset hoc improbari dicta ratione, nec ex dicto capite vnico vt ostensum est.

C. Cui de nō. — Redoan.

19. Probatur assertio rationibus suprà insinuatis.

Probandum ergo videtur rationibus suprà insinuatis, quia in prohibitione permutandi beneficia, & illis annexa prohibitum est, hæc iura inter se commutare, quia, & sunt beneficiis annexa, & ab illis habent suam æstimationem, vnde virtute ibi permutantur beneficia. Et confirmantur: nam licet hoc ius ad beneficium non possit in alium transferri, potest renunciari ad arbitrium habentis, & tamen si id fieret cum simili pacto, Simoniacum esset, vt si quis renunciet expectationi, quàm habet à Papa ad vnum beneficium, dummodo ad aliud præsentetur, vt dictum est, & idem auctores docent: ergo ratio huius Simoniæ, non pendet ex impotentia transferendi tale ius in aliũ, sed ex prohibitione paciscendi in beneficialibus sumẽda est. Vnde etiam concludo, hoc intelligendum esse de permutatione propria auctoritate facta: nam in manibus Prælati fieri posset, vt opinor, si aliàs habentibus talia iura data esset facultas transferendi in alios, ab eo, qui potest eam dare. Verumtamen licet Pontifex faciat facultatem transferendi in aliũ expectatiuam, nisi expresse cõcedat facultatem commutandi, non posset fieri permutatio propria auctoritate, sed translatio facienda esset liberaliter, vt de pensionibus diximus, accedente autem Prælati auctoritate, si commutatio fiat inter iura spiritualia, non videtur prohibitum, vt capite sequenti videbimus.

20. Commutare spirituale pro spirit. extra beneficiorum materiam non est iure prohibitum.

Dico tertiò. Permutare spirituale pro spirituali extra beneficiorum materiam non est specialiter prohibitum iure positiuo. Ita sentit Glos. in cap. *Quam pio*, 1. qu. 2. verb. *Pactio*, quatenus declarat, per illa verba generalia, *Dummodo cesset omnis pactio*, prohiberi inhonestas pactiones, non tamen honestas; per inhonestas autem videtur intelligere illas, quæ sunt inter spiritualem, & temporalem rem, per honestas verò, quæ inter spiritualia versari possunt, & ita exponit, ac sequitur ibi Præposit. n. 2. refertq́ plures antiquos pro eadem sententia, & inter eos Innoc. & Panormit. Et idem sentit Turrec. Item Glos. in capit. vlt. de Paction. verb. *Cessare*. Vbi Abbas, Cardin. & alij, & in c. 2. & c. *Super eo* de Transact. idemq́; supponunt omnes allegati in 1. conclus. Ratio verò est, quia nulla talis prohibitio in Iure inuenitur. Dices, satis contineri in generalibus prohibitionibus, quæ habentur in dicto capit. *Quam pio*, & in dicto capit. *Super eo*, & capite *Cum pridem*, & cap. vlt. de Pact. Sed contrà, quia hæc Iura generatim loquuntur de pactis in quibus temporale pro spirituali datur, vt patet in dicto capit. *Quam pio*, & in d. capit. vlt. de Pact. & alijs, quæ ita loquuntur, vt improbent pacta, in quibus aliquid datur pro spiritualibus obtinendis, dum enim id, quod datur, ab spiritualibus distinguunt, satis significant, loqui de temporali munere dato pro spirituali. Imò etiam multa Iura in materia beneficiali de simili pactione loquuntur, vt in cap. *Tua nos*, de Simon. capit. *Super eo* de Transact. Et optimè in capit. vlt. de Rerum permut. cum Glos. ibi. verb. *Temporalia*. Alia verò, quæ specialiùs loquuntur dãnando pacta in spiritualibus, semper loquuntur in particulari de beneficijs, aut Iuribus, quæ illa concernunt, non verò de alijs materijs spiritualibus.

Præposit. Innoc. Panor. Turrec. Gloss. Abbas. Cardin. — Obiectio. — C. Quam pio. C. Super eo. C. Cùm pridẽ. cap. vlt. — Respõdetur. c. Tua nos. c. Super eo. cap. vlt.

21. Explicatur assertio discurrendo per duo genera rerum spiritualium.

Vnde explicatur hæc assertio, nam spiritualia hæc, de quibus in hac assertione loqui possumus, duplicia sunt. Quædam purè spiritualia, sub quibus comprehendimus functiones omnes sacras, quibus siquid est materiale annexum, est concomitanter, & ita intimè, vt spirituale simpliciter, seu moraliter reputetur. Alia verò sunt spiritualia mista, quæ habent aliquid corporale antecedenter annexum, vt vasa sacra, vestes, & similia. De prioribus inter se commutandis, vel non commutandis nunquam fit in Iure mentio, sed solùm cauetur, ne pretio vendantur capit. *Ad nostram*, cap. *Non satis*; capit. *Cum in Ecclesiæ*, de Simonia, cum alijs suprà allegatis. De posterioribus etiam nullum inuenitur Ius prohibens permutationem vnius pro alio eiusdem ordinis. Imò in capit. *Ad quæstiones*, de Rerum permutatione approbatur permutatio vnius Ecclesiæ pro alia purè facta: vbi Glossa reddit rationem, quia spirituale pro spirituali commutatur. Verum est, Glossam illam postulare auctoritatem Superioris, sed hoc ideo ibi verum est, vel quia simul permutatio

c. Ad nostrã. c. Non satis. — c. Cũ in Eccl. — c. Ad quæst.

tatio beneficiorum, vel quia Ecclesia parochialis non potest alicui conuentuali de nouo vniri sine Prælati auctoritate. At verò si res spirituales sint omninò, sub libera potestate, & dispensatione cómutantium, non erit talis auctoritas necessaria.

22. Richard. Adrian. Gofredus. Præposit. Imol. Adrian.

Contra hanc verò assertionem referri solent Richardus, Adrianus, & Paludanus locis suprà citatis, & ex Canonistis Gofred. quem Præposit. refert in dicto capit. *Quam pio*. Item Imol. & Antoni. capit. vltimo de Pactis. Verumtamen Paludanus, Richardus, & Adrian non loquuntur de Simonia ex prohibitione Ecclesiæ, sed de iure Diuino, & ideo eorum sententia ad præsentem assertionem non spectat, sed in superiori capite tractata est. Alij verò auctores videntur præcipuè locuti in materia beneficiali, de qua nonnulla remanet quæstio, An interdum liceat pactum inter spiritualia saltem per modum transactionis, de qua quæstione infrà dicemus: nunc enim solùm de propria permutatione locuti sumus. Quod si illi auctores plus dicere voluerunt, ostendere non possunt, talem prohibitionem tam vniuersalem esse ab Ecclesia factam, nec fortasse moraliter expediret. Denique (vt supra argumentabar) vsus ipse Ecclesiæ satis docet, non esse factam. Neque hìc superest noua difficultas.

CAPVT XXXII.

An Prælati auctoritas necessaria sit, vt spiritualium permutatio in beneficijs absque Simonia fiat?

1.

CVm hæc Simonia solum sit mala, quia prohibita, solum habet locum (vt diximus) in Ecclesiasticis beneficijs, sub beneficijs comprehendo omnia iura illis annexa, quæ ad illa reuocantur iuxta dicta in præced. capite. Nam in alijs materijs spiritualibus, vbi nec commutatio prohibita est, nec per se mala, nulla conditio positiua (vt sic dicam) necessaria est, vt in eis non committatur Simonia per earum inter se permutationem, sed solùm negatiua, scilicet, vt non misceatur praua intentio, nec alia mala circunstantia quæ destruat puritatem contractus: nam tunc iam non spirituale pro spirituali, sed pro temporali, vel omnino, vel aliqua ex parte daretur, vt in cap. 30 explicatum est. Et ideò alias res spirituales missas facimus, solumq; de beneficijs tractamus. Atque de illis supponimus, non ita esse prohibitam eorũ permutationem, quin aliquando fieri possit sine Simonia. Id enim clarè supponitur in capit. *Inter cætera*, de Præbend. & in cap. vnic. de Rer. permut. in 9. Et sumi potest ex cap. *Quærenti*, & capit. *Cum olim*, & cap. *ad quæstiones*, extra eod. & in præced. etiam capite tactum est. Vt ergo discerni valeat permutatio Simoniaca à non Simoniaca, oportet exponere conditiones necessarias ad puritatem eius, & inde consequenter constabit, cum malum sit ex quocunque defectu, quibus modis possit in hoc Simonia committi. Prima autem, & præcipua est auctoritas Prælati, & ideo in hoc capite de illa dicemus, & postea de reliquis.

Status quæstionis. c. Inter cætera. cap. vnic. c. Quærenti. c. Cùm olim. c. Ad quæst.

2. Auctoritas Superioris necessaria est vt permutatio licitè fiat. c. Cùm vniuersorum.

Sit igitur generalis regula, vt permutatio licitè fiat, necessarium esse, vt auctoritate Superioris fiat. Hæc assertio expresse habetur in proximè citatis Iuribus, & optimè in capit. *Cum vniuersorum*, de Rer. permut. ibi. *Licet ipsi per se de Iure non possint ecclesiastica beneficia commutare.* Et ratio clara est, quia talis permutatio potest esse necessaria, vel vtilis, aut ecclesiæ, aut ipsis beneficiatis, & ideò non debuit omninò prohiberi, fuit autem expediens, vt proprio arbitrio priuatorum non fieret: ideoque meritò Superioris auctoritas postulata est.

3. An fiat permutatio beneficiorum, an solũ personarum?

Ad explicandum autem magis sensum huius concessionis, eiúsque rationem, dubitant Canonistæ, An in tali casu fiat permutatio beneficiorum, vel tantùm personarum mutua translatio. Sunt enim hæc duo diuersa, nam permutatio directè cadit in res, quæ permutatur, & fit per quendam contractum, in quo vnusquisque contrahentium, quantum in se est, confert aliquid alteri propria voluntate, & consensu, vt vicissim aliquid ab alio recipiat, vt constat ex Iure tit. de Rerum permut. & Doctoribus ibi in Rubr. & Summistis verb. *Permutatio*. Translatio autem non res, sed personam, personas immediatè respicit, est enim translatio in præsenti materia personæ ab vno beneficio in aliud, aut ab vna Ecclesia ad aliam mutatio legitimè facta auctoritate Superioris, à cuius voluntate, & auctoritate maximè vires accipit, vt constat ex tit. de Translat. Prælat. & capit. *Scias frater* 7. quæst. 1. Dixerunt ergo aliqui, permutationem beneficiorum nunquam licere etiam Prælati auctoritate, sed solùm translationem personarum ab vna dignitate, vel Ecclesia, seu Ecclesiastica obligatione, & solicitudine in aliam, vtrumque enim videtur dici in dicto capit. *Quærenti*, de rerum permutatione. Nam prius in illo pro generali regula datur, *permutationes beneficiorum de Iure fieri non possunt*. Et postea in fine subditur, *Si autem Episcopus causam inspexerit necessariam, licitè poterit ab vno loco ad alium transferre personas.*

c. Scias frater. c. Quærenti.

4. Auctoritate Prælati est concessa iure beneficiorum permutatio præsumpta.

Nihilominus tamen certum est, permutationem beneficiorum propriè sumptam, & vt distinguitur à translatione personarum, esse Iure concessam auctoritate Prælati. Nam quod illa duo distinguantur, constat ex dictis in principio, & ex diuersis titulis, quæ de illis habentur in Iure, & ex principiis, & causis earum, quia translatio non est contractus, nec fit per modum contractus, vnde per se non requirit, quòd fiat inter duos, & per se respicit vtilitatem Ecclesiæ, non translatorum, vnde originem ducit à prouidentia Prælati, non à voluntate translati, ideóque sine illius consensu fieri potest, & interdum cum maiori onere, & minori temporali commodo, & sæpe fit circa vnum tantùm ad beneficium vacans. Permutatio autem re vera fit per modum contractus, & ideo per se postulat, vt fiat inter duos, & ex consensu eorum, tenditque proximè ad eorum commodum sine Ecclesiæ incommodo, ac denique in ea datur vnum pro alio in recompensationem. Totum ergo hoc permittitur in beneficiis cum auctoritate Prælati, & ideò hoc modo non solùm translatio personarum, sed etiam permutatio beneficiorum in rigore sumpta, licita est cum dicta conditione. Et ita sentiunt omnes Doctores, & apertè Diuus Thomas dicto artic. 1. ad 5. priùs enim dicit, has permutationes fieri non posse priuatim, subdit verò statim. *Potest tamen Prælatus permutationes huiusmodi facere.* Et probatur sufficienter ex dictis Iuribus, & ex Clem. vnic. de Rerum permut. In dicto autem capit. *Quærenti*, Pontifex illum modum loquendi tenuit, vt significaret duo. Vnum est, beneficia secundùm Ius non posse permutari priuata auctoritate, & consensu permutantium, ita enim omnes illam primam generalem regulam intelligunt. Aliud est, hanc permutationem non esse faciendam ab Episcopo sine respectu ad commune bonum Ecclesiarum, & quia hoc ex personis maximè pendet, ideo potius per translationem personarum,

D.Thom. Clemen. vnic. c. Quærenti.

personarum, quàm per beneficiorum permutationem eam Pontifex declarauit. Forte etiam olim maior rigor in hoc obseruabatur, vt non per modum permutationis, sed tantùm per modum translationis hoc fieret, posteà verò maior facultas concessa est, vt constat ex superioribus Iuribus, & in sequenti puncto ampliùs exponetur.

5. An liceat partibus sine licentia Prælati inter se tractare permutationẽ, animo tamẽ petendi prælati consensum? *Glos. Anchar. Innocent. Hostiens.*

Secũdò enim dubitari potest circa hãc assertionem, esto nõ liceat permutationem consummare sine notitia, & consensu Prælati, An saltem liceat partibus inter se prius negotium tractare, & de permutatione facienda tali, vel tali modo conuenire cum ordine ad scientiam, & consensum Prælati? Aliqui enim Canonistæ scrupulosè in hoc locuti sunt, negantes hoc licere. Quod sentit Glos. in cap. *Cum vniuersorum*, de Rer. perm. ver. *Tractare* quam ibi sequitur Anchar. & idem docet Innoc. in dicto cap. *Quæsitum* eod. quem ibi sequuntur aliqui, & Hostiens. dixit, esse tutiùs. Sed non habent fundamentum, quia hoc nullibi est prohibitum, nam solùm prohibetur permutare, vel paciscі; tractare autem neutrum illorum est, quia non dicit actum consummatum, sed præparationem ad illum, vt constat ex vi ipsius vocis, atq; etiam ex Iure colligi potest capit. 1. de Reb. Eccles. non alien. Vnde opposita sententia colligi potest ex capit. *Cum vniuersorum*, de Rerum permut. Vbi cum de tractatu, & permutatione, facta fuisset mentio, tractatus non improbatur, sed solùm dixit Pontifex, ex parte per se non posse permutare. Ratio etiam moralis est euidens, quia prohibere tractatum, moraliter loquendò, esset prohibere permutationem, quia non potest ad illam alia via perueniri. Dices; posse fieri ex licentia Prælati. At hoc valde onerosum est, interdum enim Superior longè distat. Item nisi priùs sit aliqua spes cõcordiæ superflua esset petitio talis licentiæ. Denique quod caput est, nullibi est hoc præceptum. Illi ergo Canonistæ videntur locuti iuxta aliquem antiquum rigorem, quando non tam beneficiorum permutatio, quam translatio personarum fiebat ex officio Prælati, & non ad petitionem priuatorum, nunc autem cum permutationes propriè liceant de petitione beneficiatorum, non potest negari, quin possit præcedere inter eos tractatus.

Cap. 1. Pars affirmatiua eligitur. Cap. Cũ vniuersorum. Obiectioni satisfit.

6. An partes possint inter se non solũ permutationem tractare, sed etiam mutuò se obligare? *Panor. Glos. Ioan. Andr. Glos. Cardin.*

Dixerunt autem alij, esse quidem licitum tractare priùs de permutatione, sed non concludere, aut se mutuò obligare, quia hoc esset pacisci, quod non licet sine consensu Prælati. Ita significat Panormitanus in dicto capite *Quæsitum*, circa finem dicens, posse partes inter se tractare, non tamen concludere permutationem, & adducit Glossam, & Ioã. Andr. in capit. vnic. eodem & sequitur Cardin. in eodem capite *Quæsitum* numero quarto. Et eodem modo loquitur idem Panormitanus in dicto capit. *Cum vniuersorum*, immò ibi difficilius se explicat dicens, quòd clerici dicuntur permutare, quando inter se deliberant de permutando cum deliberato consensu, & ideo malè facere, licet postea vadant ad Superiorem: & hoc putat esse reprehensum in illo textu. Et hoc videtur sequi Anton. 2. part. titul. primo capit. 5. §. Sed meliùs hanc sententiam exposuit Syluester. ver. *Permutatio* 2. quæstione 5.

Anton. Syluest.

7. Resoluitur quæstio pro parte affirmatiua.

Dicendum ergo est, licitum esse volentibus permutare, & tractare de negotio, & concludere, quantum est ex se, præbendo suum mutuum consensum in ordine ad consensum Prælati hoc enim etiam est moraliter necessarium, & apertè colligitur ex dicto cap. vnic. de Rerum permut. in 6. ibi, *Sua beneficia permutare volentes*. Et similia verba habentur in Clement. vnic. eodem, vbi Glossa inde colligit, posse præcedere tractatum vtique vsque ad consensum, nam hoc significat verbum *volentis*. Et ita sentit ibi Cardinal. Zabarel. citans Paul. numer. 7. & Cardin. in dicto capite *Quæsitum*, quæstione 39. numer. 23. Ratio etiam eadem est, quia hoc est medium necessariũ moraliter ad finem permutationis, concesso autem fine, conceduntur media: præsertim adeo intrinseca, & necessaria. Denique hoc etiam nullibi inuenitur prohibitum. Addo verò vlteriùs, etiam posse partes ita consentire, vt se obligent ad standum conuentioni inter se factæ, non simpliciter & absolutè, sed sub conditione, si Prælatus consenserit. Ita hoc declarauit Syluest. Et probat optimè, quia hoc etiam non est prohibitum, sed sola *permutatio præsertim pactione promissa*, vt dicitur in dicto capite *Quæsitum*. Pactio autem tantùm conditionata, si Prælatus consenserit, nec est permutatio, nec simpliciter pactio de permutatione, cum conditionalis suspendat permutationem, & subiiciat Iuri voluntates contrahentium. Item hoc genus obligationis est etiam moraliter necessarium, ne contingat frustra postulari Superioris consensum, si illo præstito, possent partes retrocedere pro suo arbitrio. Vnde in praxi videtur ita seruari, nam postquam Prælatus consentit, non est in potestate permutantium, vel resignantium retrocedere, vt tradit Innocent. in capite *Inter cætera*, de Præbend. Quanuis enim permutantes non acquirant beneficia vsque ad collationem, vt tractat Rebuff. suprà, & Cardinal. Zabar. in dicta Clement. vnic. de rerum permut. numero 19. nihilominus interposita auctoritate Prælati per consensum perfecta est resignatio, & ita non possunt partes retrocedere, ergo signum est, antea consensisse, & se obligasse sub illa conditione. Nec videtur Panormitan. dissentire: nam in capite *Quæsitum*, solùm dicit, non posse *inter se concludere permutationem*, vtique absolutè, in alio autem capite *Cum vniuersorum*, obscuriùs loquitur. Sed debet intelligi iuxta textum; in cuius casu (si attentè legatur) partes ita inter se tractauerant de permutatione, vt quo ad illam consensum Prælati non requirerent pro resignatione facienda in fauorem tertij. Inde enim ortum habuit deceptio, in qua fundatur ille textus, quòd alter resignauit suum beneficium in consanguineum alterius, & alter postea resignare nolebat. Hæc autem deceptio locum non habuisset, si conuentio permutandi Episcopo innotuisset. In hoc ergo sensu ait Panormitan. deliberationem inter partes esse peccaminosam, etiamsi ad Episcopum pro resignatione accedant, & ita etiam intellexit Syluester, & benè Rebuff. in Pract. tit. de Permut. num. 52. & 53.

Clemen. vnic. Glos. Cardin. Zabarel. Paul.

Possunt partes se obligare ad perseuerandum in conuentione, si Prælatus consenserit. *Syluest.* Cap. *Quæsitum.* *Innoc.* Ca. *Inter cætera. Rebuf. Cardin. Zabarel. Clemen. vnic.* *Panor.* *Syluest. Rebuf.*

8. An liceat se se mutuò obligare ad perseuerandum in conuentione, donec præsentetur superiori, & ipse consensum neget. *Rebuf.*

Sed dubitabit aliquis, An liceat, se se mutuò obligare ad perseuerandum in conuentione facta, & ad non reuocandam illam, donec præsentetur Superiori, & ipse suum consensum neget. Aliqui enim hoc negare videntur. Vnde Rebuff. in Pract. titul. de Permut. numer. 4. ait, post conuentionem factam inter volentes permutare, & data procuratione, quando est res integra, posse reuocari, licet non possit reuocari ab altera parte, postquam alia suum beneficium resignauit. Et potest suaderi, quia illa mutua obligatio cum illo rigore facta non est necessaria ad permutationem, vnde non censetur concessa eo ipso, quòd permutatio conceditur: ergo censetur prohibita per generalem prohibitionem faciendi pacta, & con-

YY uentiones

uentiones super beneficia. Nihilominus probabilius videtur, quòd licet tanta obligatio non oriatur ex mutuo consensu permutandi, nisi exprimatur (quod fortasse voluit dicere Rebuffus, nihilominus si fiat, non committi Simoniam, immò validam esse, & inducere obligationem in conscientia. Ita tenet Frederic. Senens. in Tractat. de Permutat. benef. quæstione 58. numer. 64. & 65. & idem sentit Cardin. supra, nec cæteri contradicunt. Ratio verò est, quia etiam hoc pactum non est per se malum, vt constat, nec etiam est prohibitum. Tum quia non est de permutatione beneficiorum, nisi iuxta Iuris concessionem, tale autem pactum non prohibetur, vt ostendimus. Tum etiam quia tota illa pactio consistit in promissione mutua circa perseuerantiam, & stabilitatem in concordia facta; hoc autem bonum est, cum concordia bona, & secundùm Iura esse supponatur.

Resolutio quæstionis. Freder. Cardin.

9. Episcopus est superior cuius auctoritate facienda est permutatio.

Tertiò dubitari potest circa eandem conditionem, quis sit Superior, cuius auctoritate facienda est permutatio, vt absque Simonia fiat? Respódeo, nunc sermonem esse de permutatione, quæ simpliciter fit inter beneficia sine adiectione oneris, vel pensionis ex altera parte (de hoc enim infrà dicemus) & sic dicimus, Superiorem ad quem pertinet auctoritas faciendi permutationem, esse Episcopum. Ita colligitur manifeste ex dicto ca. *Quæsitum*, ibi, *Si autem Episcopus*, &c. & idem sumitur ex dicto c. vnic. de Rerum permut. in 6. ibi, *In manibus tuis ipsa resignant.* Ex quibus Iuribus, & ex ipsa rei natura constat, hoc esse intelligendum respectiue de vno quoque Episcopo pro sua diœcesi, & cum proportione loquendum esse de ipsis Episcopis respectu sui Superioris, vt latè tractant Doctores, præsertim Zabar. & Rebuff. statim referendi.

Ca. Quæsitum. Ca. vnic. Zabar. Rebuff.

10. Quid intelligendum sit sub nomine Episcopi.

Duo verò supersunt exponenda, scilicet, quid nomine Episcopi intelligendum sit, & consequenter An Prælati Episcopis inferiores interdum hoc possint? Multi enim simpliciter negant inferioribus hanc potestatem, & id colligunt ex dicto capite *Quæsitum*, quatenus ibi priùs ponitur generalis regula, quòd hæ permutationes Iure non licent, & postea additur quasi exceptio, nisi Episcopus interuenerit: ergo firmatur regula in contrarium, quod licet fiant, auctoritate cuiuscumque inferioris Prælati, non liceant. Ita tenet Glossa in Clement. vnic. de Rerum permut. quam sequitur Panormitan. dicto capite *Quæsitum*, dicens esse communem sententiam, quam etiam tenent Innocentius Hostien. Cardin. & Frederic. in Tractat. de Benef. permut. quæstione 19. & 22. Rebuff. in Practica, Tractat. de Permut. numer. 2. & sequentibus. Declarant autem hi auctores, qui intelligant nomine Episcopi, & quid excludant, cum dicunt, ad solum illum hoc ius pertinere.

C. Quæsitum. Opinio aliquorum. Gloss. Panor. Innocent. Hostiens. Cardin. Freder.

11. In hac opinione qui Prælati hanc iurisdictioné habeant.

Primò igitur nomine Episcopi intelligunt eum, qui habet iurisdictionem Episcopalem, etiamsi dignitatem Episcopalem non habeat, vt est capitulum, Sede vacante, vt notauit Glos. in d. Clement. vnic. verb. *Concedantur*, & ibi Zabar. quæst. 11. Et idé sentit Rot. decis. 111. & 312. aliàs in tit. de Rerú permut. decis. 5. & 6. in nouis. Item sit sit inferior Prelatus, vt Abbas exercens in aliis omnibus iurisdictionem Episcopalé vt ex eodem Glos. sumitur. expressiùs Panor. suprà. Immò etiam satis erit quòd habeat præscriptam iurisdictionem in hoc actu dandi auctoritaté permutationibus, vt in particulari notauit Rebuffus, quia per præscriptionem acquiritur iurisdictio. Ratio huius partis est, quia fundamentum huius actionis est Episcopalis iurisdictio, vnde si Prælatus hanc habeat, sufficit, & ita D. Thom. non fecit mentionem Episcopi in particulari, sed dixit. *Potest autem Prælatus ex officio suo &c.* Quod verò in d. c. *Quærenti*, nominetur Episcopus, non refert; tum quia demominatio solet sumi ab eo, quod est regulare, & ordinarium, per quod non excluduntur, immò comprehenduntur ea, quæ sunt eiusdem rationis, vt latissime confirmat Tiraquel. lib. 1. de Retract. §. 20. à n. 4. vsque ad 10. Tum etiam quia Episcopus vno modo, & quasi formaliter dicitur ratione iurisdictionis Episcopalis, id est, quoad officium, & curam, licèt non sit talis quoad dignitatem, & consecrationem. Vnde quando actus, de quo est sermo, pertinet purè ad officium, & iurisdictionem ordinariam, etiamsi nominatur Episcopus, intelligitur ratione iurisdictionis. Nam character, vel dignitas nihil ad talem actum operatur. Secus verò est, vbi iurisdictio committitur Episcopis ex speciali delegatione Papæ, vt in multis Decretis Conc. Trid. Tunc enim non extenditur ad inferiores, vt constat: & videri potest per Decium in cap. *Quoniam Abbas*, de Offic. delegat. n. 15. In præsenti autem constat iurisdictionem esse ordinariá, non delegatam, & ideo de hac parte nulla est controuersia.

Gloss. Zabar. Rot. Gloss. Panor. Rebuff. D. Thom. Cap. Quærenti. Conc. Trid. Decius.

12. Qui Prælati excludátur

Qui autem excludantur, cum dicitur, nullum præter Episcopum posse permutationem approbare, declaratur. Quia non id dicitur propter inferiores, qui non habent potestatem conferendi beneficia, nam de illis constat, & per se notum est, non posse permutationem probare; sed dicitur propter aliquos inferiores Prælatos, qui interdum possunt beneficia conferre, de quibus dicti auctores, & fere omnes dicunt non habere potestatem dandi auctoritatem permutationibus beneficiorum, ac subinde non excusari Simoniam, si tantú coram illo prælato, Episcopo prætermisso, permutatio fiat. Quia ille Prælatus non est Episcopus, neque quoad dignitatem, nec quoad iurisdictionem, & ideo nullo modo comprehenditur in dicto capit. *Quærenti*. Aduertút tamen hi auctores, quod licet approbatio permutationis pertineat ad Episcopú, si collatio ad alium pertineat, eius consensum esse necessarium, & idem de Electore, Patrono, & similibus: quod est clarum, quia per dicta decreta non priuantur alij iure suo, neque cum præiudicio eorum sunt exequenda.

Cap. Quærenti.

13. Contraria sententia. Angel. Syluest. Soto.

Contrariam nihilominus sententiam in hoc puncto tenet Angel. ver. *Permutatio*, n. 5. Syluest. eod. 2. q. 2. dicens, Superiorem sufficientem ad permutationem, non esse solùm Episcopum respectu suorum inferiorum, si ad illum talium beneficiorum collatio non pertineat, sed esse posse inferiorem, si ad illum collatio, vel institutio spectet. Et hoc videtur sentire Soto d. lib. 9 q. 5. art. 2. & q. 7. art. 2. qui sub disiunctione loquitur de Episcopo vel eo, ad quem collatio spectat, ipse autem hoc non disputat, sed supponit, Syluest. verò solú probat ex cap. *Ad hæc*, §. vlt. de Offic. Archid. & c. *Super eo*, §. vlt. de Offic. deleg. Veruntamen illa Iura ad summum probant, tunc non esse vsurpandam collationem beneficiorum ab Episcopo, sine consensu eorum, ad quos pertinet, vt etiam fatetur prior communis sententia, non tamen probant, quòd sine auctoritate Episcopi possit fieri permutatio. Apparentiùs induci posset cap. vnic. de Rer. permut. in 6. *Illos tamen, qui secundum formam Iuris sua beneficia in eadem diœcesi ad tuam collationem spectantia permutare volentes &c.* exponendo etenim

Cap. Ad hæc. Cap. Super eo. Ca. vnic.

do etenim particulam illam, *Ad tuam collationem spectantia*, Quia per eam indicantur permutationes beneficiorum non pertinentium ad collationem Episcopi, ad eum non spectare. Et licet Glos. ibi dicat, verba illa non esse Iuris, sed narrationis facti, non satisfacit. Tum quia id non potest satis ex textu colligi, cũ omnia illa verba sint Bonifacij condentis Ius. Tum etiã quia licet demus, sumpta fuisse ex propositione facti, seu quæstionis, nihilominus rectè ex eis colligimus, & Episcopum interrogantem intellexisse ad se non pertinere beneficiorũ permutationem, nisi quorum collationem habet, & Pontificem tacitè illum sensum approbasse. Ratione potest hæc sententia suaderi, quia in permutatione ideo requiritur Superioris auctoritas, quia nec vnius beneficij renunciatio potest esse valida sine Prælati consensu, nec potest nouũ beneficium obtineri sine Prælati collatione: ergo si ad aliquem inferiorem Prælatum pertinet resignatio, & collatio talium beneficiorum, illius auctoritas sufficiet ad concludendã, & exequendam permutationem, nec Episcopus poterit tunc se intromittere, cum ad illum non pertineat institutio, aut destitutio talium beneficiorum. Et confirmatur, quia iam ille inferior Prælatus habet iurisdictionem Episcopalem saltem quoad prouisionem taliũ beneficiorum: (nam talis potestas ordinariè propria est Episcoporũ, c. *Omnes basilicæ*, 19. q. 7.) ergo quoad tales actus rectè comprehendi potest nomine Episcopi. Et ita soluitur fundamentũ cõtrariæ sententiæ, & ampliatur Ius in re fauorabili. Nam frustra (vt inquiunt) fit per plura, quod potest fieri per pauciora; cum ergo collatorum consensus necessarius sit, & ibi Episcopus nihil ferè cooperetur, ad quid sunt onera, & grauamina multiplicanda?

Glos. — Bonif. — Ratione probatur. — Cap. Omnes.

14. Prima sententia in praxi seruanda, quamuis posterior valde sit verisimilis.

Hæc posterior sententia, si vim rationis spectemus, videtur mihi valde verisimilis, quia tamen difficile est in re morali à receptissima sententia recedere, tutiùs censeo admonere, vt in praxi illa seruetur, vbi consuetudo præscripta aliud non habuerit. Nam vbi Prælatus, ad quẽ pertinet collatio, habet consuetudinem approbandi permutationẽ beneficiorum, cõmunis etiam sententia fatetur saltem titulo præscriptionis posse id facere ratione iurisdictionis Episcopalis præscriptione comparatæ ad illum effectum. Vbi autem non fuerit tale ius præscriptione acquisitum, ex vi iuris communis defendi optimè potest, approbationem permutationis ad Episcopum pertinere ratione iurisdictionis Episcopalis. Quod ita potest declarari, distinguendo duo, quæ in hoc negotio interueniunt. Vnum est approbare permutationem, & conuentionem partium, seu consensibus partium auctoritatem dare, & quasi complere conditionem, vt pactio conditionata transeat in absolutam; aliud est exequi permutationem acceptando resignationem, & nouam collationem faciendo. Primum ergo pertinet ad Episcopum, d. cap. *Quærenti*, & non ad inferiorem collatorem, nisi iurisdictionem Episcopalem etiam habeat. Secundum autem pertinebit ad inferiores, quando beneficiorum collatio ad illos, & non ad Episcopum pertinet, & ita fieri non poterit ab Episcopo, nisi de consensu illorũ. (Quid autem facere possit Episcopus, si ipsi nolint consentire, tractant allegati Doctores, in quibus videri potest, quia neque ad nos pertinet, neque ad explicandã Simoniam necessarium est.) Et quia in d. cap. vnic. sermo est de permutatione quoad vtrumque, & præsertim quoad executionẽ, vt patet ex verbis illis, *Et in manibus tuis ipsa resignent*. Ideo in particulari exprimuntur beneficia ad collationem Episcopi pertinentia. Ratio autem reddi potest quia permutatio beneficiorum, licet in rigore sit distincta a translatione personarum, tamen regulariter non fit sine illa, sæpe quoad loca, & fere semper quoad munera, & officia; translatio autem personarum, quia multum interest Ecclesiæ, ad Episcopum spectat, vt sumitur ex cap. *Mutationes*, 7. quæst. 1. & notatur ab allegatis Doctoribus, & ab Innocent. & aliis in cap. *Nisi cum pridem*, de Renunc. Et ratio est, quia ad Episcopum ex suo munere pertinet curã habere vniuersalis boni totius diœcesis. Meritò ergo permutatio quatenus translationem includit, ad Episcopi approbationem pertinet, quia interest Ecclesiæ, & diœcesi, vt cum eius vtilitate, vel saltem sine dispendio, & incommodo illius fiat. Executio verò, ad quem spectat collatio, remittenda est, quia non debet cum illius præiudicio, permutatio fieri. Et hanc rationem tetigit Zabarel. in d. Clem. vnic. q. 8. qui videri potest cum aliis, qui ibi allegantur.

Cap. Quærenti. — Ca. vnic. — Ca. Mutatione. — Cap. Nisi cũ. — Zabarel.

15. An aliquando licitè fieri possit Permutatio sine superioris interuentu. — Ratio dubij. — Innocent. — Ca. Quæsitũ.

Quartò, inquiri potest circa eandem assertionem, An illa generalis regula patiatur aliquam exceptionem, ita vt aliquando possit licitè fieri aliquarum præbendarum permutatio ex priuatorum mutuo consensu sine interuentu Superioris. Ratio autem dubitandi est, quia Innoc. in d. cap. *Quæsitum*, docet, regulam procedere primò in præbendis, quæ in diuersis Ecclesiis sunt; secundò intra eandem Ecclesiam in præbendis, quæ diuerso iure censentur, quia habent diuersa onera, vel munera. At verò si sint præbendæ eiusdem Ecclesiæ, & eiusdẽ rationis, dicit posse sine Simonia priuatim permutari. *Benè potest* (inquit) *vnus Canonicus vnam præbendam cum alio permutare*. Subiungit verò hanc limitationem: *Dummodo collatio præbendæ non pertineat ad inuestituram alicuius, quia tunc videtur, quod eius debeat requiri consensus*. Sequitur Gloss. ibi ver. *Episcopus*, & pro ratione allegat caput *Sanctorũ*, d. 70. quia ibi dicitur, debere clericum perpetuò manere in Ecclesia, ad cuius titulum ordinatus est, significans, quando in permutatione non fit translatio à loco, vel à munere, tunc fieri posse priuata auctoritate. Consentiunt in eandem sententiam Cardin. & Imol. ibidem, sed ita exponunt, vt præbendarum possit fieri permutatio, non titulorum, nam præbendæ per se spectatæ, temporales sunt, & ita in earum cambio non committitur Simonia, nec etiam fit alienatio earum, quia in eadem Ecclesia manent.

Glos. — Cap. Sanctorum. — Cardin. — Imo.

16. Resoluitur nullam dari exceptionẽ in regula posita. — Hostiens. — Panor. — Zabar. — Angel. — Tabien. — Innoc.

Dicendum nihilominus est, nullam esse exceptionem admittendam in regula posita. Ita docent Hostiens. Panor. & alij communiter in d. cap. *Quæsitum*. Zabar. dicta Clem. vnic. nu. 8. Sequitur Angel. verb. *Permutatio*, n. 4. Tabien. verb. *Beneficium*. 3. num. 15. Et fundamentum est, quia prohibitio Iuris, generalis est, & absque vlla exceptione; quomodo ergo possumus nos illam admittere? Maximè quia nullo modo potest opinio Innocen. conuenienter intelligi, aut explicari. Quia si sermo sit de beneficiis quoad titulum, manifestum est, non posse vnquam fieri permutationem illorum, propria auctoritate permutantium, quia nullus potest se ipsum suo titulo priuare, nisi consentiente Prælato renunciationi eius, nec etiã potest nouum beneficium, alicui cõferri sine Prælati collatione, vt est notum in Iure, tit. de Renunciat. & de institut. & de regul. Iuris in 1. Et ita omnis huiusmodi permutatio non solùm de iure, sed etiam de facto impossibilis est stante natura, &

modo institutionis beneficiorum ecclesiasticorum. Si autem aliquod pactũ secretè fiat, & postea executio procuretur, non declarato pacto; erit Simonia contra ius positiuum, vt declaratum est.

Si verò sit sermo de præbendis vt annexis suis titulis, impossibile etiam est, inter illas fieri permutationem auctoritate priuata, quia non possunt à titulis separari auctoritate priuatorum. Quod in hunc modum declaro, quia vnus Canonicus non habet ius ad fructus præbendæ, nisi medio spirituali officio, ad quod tenetur ratione sui tituli, sed semper retinet eundem titulum, ergo ad idem officium tenetur; ergo ratione illius nunquam poterit consequi aliã præbendam, vel alios fructus, nisi illos, qui sunt annexi tali titulo, quia semper sunt illi annexi, & non alteri, ergo impossibilis est etiam de facto talis permutatio præbendarum. Accedit, quod etiam permutatio bonorum annexorum propria auctoritate facta, est in iure prohibita, & ideo de illis etiam vt talia sunt, priuata facere pacta, esset Simoniacum. Tertio verò modo posset intelligi duos Canonicos commutare inter se fructus præsentes, vel futuros præbendarum suarum, vel si habeant certas possessiones suis præbendis annexas, posse illas commutare inter se quoad vsus tantùm, vel vsus fructum personalem, & temporalem, qui ad eos pertinere potest. Et hoc sine dubio fieri potest licite, quia in eo contractu, non præbenda, sed fructus præbendæ commutantur, qui etiam vendi possent, vel locari, quia vt sic mere temporales sunt. Tamen si hoc tantùm voluissent Innoc. aut Cardin. non oporteret distinguere dẽ præbendis eiusdem, vel diuersæ rationis, immò nec in eadem, vel diuersis Ecclesiis, quia fructus sicut pro arbitrio dominorum possunt vendi, vel dispensari, ita & permutari, siue diuerso, siue simili titulo comparentur, & siue in eadem Ecclesia, siue in diuersis. Hæc autem non est limitatio, neq; exceptio à generali prohibitione, vt constat, & ideo nullam hic adhibere necesse est.

CAPVT XXXIII.

An Beneficium ecclesiasticum possit absque Simonia cum pensione permutari?

1. HÆc quæstio propriam difficultatem habent, & ideo in particulari eam tractamus. Supponimus autem, non posse absque Simonia fieri talem permutationem per solam voluntatem permutantium sine auctoritate Prælati competentis, hoc enim euidens est ex dictis in c. 31. & 32. Difficultas ergo est, An saltem in manibus Prælati possit fieri talis permutatio, & quis ille Prælatus esse debeat? Et hoc modo tractarunt hanc quæstionem Canonistæ, qui dubitant, & de capacitate materiæ, An scilicet illa duo sint permutabilia, cum pensio temporale quid sit, beneficium autem spirituale, & consequenter etiam de potestate Prælatorum Ecclesiæ ad talem permutationem faciendam, etiam de Summo Pontifice, quia videtur esse contra diuinum ius, vt videre licet in Paulo Rom. Tractat. de Pension. cap. 7. §. *Venio, &c.* Gigant. eodem Tractat. quæst. 33. Caccialup. eod. Tract. Feder. de Sen. Tractat. de Permut. benef. q. 9. Bellã. eod. Tract. q. 11. n. 4. Qui referunt antiquiores. Sed breuiter supponenda est distinctio de pensione merè temporali, & de spirituali, quam supra explicaui. Item distinguitur à prædictis Canonistis in eam, quæ instituitur, & exigitur in titulum beneficij, vel est merè tẽporalis, nec agnoscunt aliquam mediã. Sed nos diximus suprà, illã pensionem, quæ exigitur in titulum beneficij, præstimoniũ potius dicendã esse, quã pensionẽ. Et illam, quæ retinet esse pensionis, (vt sic dicam) si clericalis sit, esse nunc spiritualem, si verò sit laica, esse temporalem, ita ergo nunc loquimur.

Status quæstionis.

Paul. Gigas. Caccialup. Freder. Bellam.

2. Dico ergo 1. Si pensio in titulũ beneficij erecta sit, permutari potest cũ beneficio etiã in manibus Episcopi, & iuxta Ius cõmune. Ita tenet Ioã. And. c. vnic. de Rer. perm. in 6. & ibi Collectan. quẽ refert Bellã. Idẽ tenet Feder. Senens. in Tract. de Benef. permut. q. 14. Et sumitur ex Cardinal. in Clement. vnic. de Præben. q. 12. Et ratio est clara, quia talis pensio re vera est beneficiũ, sicut de Pręstimoniis suprà diximus. Cõtra hoc verò sentire videtur Bellar. supra citans Guilliel. Sed loquitur, quãdo pensió non est instituta verè in beneficiũ, sed loco beneficij data, de qua mox dicemus. Clarius cõtradicit Paul. Rom. suprà dicens, iure cõmuni nõ posse fieri talem permutationem, referens Zabarel. & Imol. qui apertè loquuntur de pensione, quæ non data est in verum titulũ beneficij. Nec video probabilẽ rationem pro illa sententia vt contraria assertioni positæ, & magis patebit ex dicendis.

Pensio in titulum beneficij erecta potest cum beneficio permutari etiam in manibus Episcopi.

Guiliel. Paul. Zabar. Imol.

3. Dico 2. Pro spirituali pensione permutari potest beneficiũ auctoritate Papæ, nõ verò inferiorũ Prælatorũ. De hac cõclusione pauca dicũt Auctores, quia vix faciũt mentionem talis pensionis, sed omnẽ pensionẽ, quæ non datur in titulũ beneficij, tanquã temporalẽ iudicãt. Supposita tamẽ veritate talis pensionis, eiusq; spiritualitate suprà explicata, videtur clara prior pars assertionis, licet posterior videri posset dubia. Vtraq; verò simul ostẽditur 1. in pensione posita super idẽ beneficiũ, vt si Petrus habeat beneficiũ, de quo soluit pensionẽ Ioanni, posset fieri permutatio, vt Ioãnes accipiat beneficiũ, & pensionẽ Petro soluat. Quia in illa permutatione intercedit resignatio beneficij in fauorẽ tertij, & ex hac parte nõ potest approbari ab Episcopo, deinde intercedit trãslatio pensionis in aliũ, quã non potest Episcopus cõcedere; ergo ex vtroq; capite excedit potestatẽ Episcopi, nõ verò Papæ qui vtrũq; potest cõcedere, vt cõstat, & in superioribus dictũ est. Dices: Ponamus Papã dedisse pensionem Petro super beneficiũ Pauli cũ potestate transferẽdi in quẽcũq; voluerit, ergo tunc potuerũt inter se dicto modo cõmutare in manibus Episcopi, quia licet Paulus resignet beneficiũ in fauorẽ Petri, nõ renũciat simpliciter, sed causa permutationis; hæc autẽ resignatio causa permutationis acceptari potest ab Episcopo ex iure cõmuni, vt patet ex cap. *Quæsitum*, c. vnic. Clem. vnic. de Rer. permut. Respondeo, probabile fortasse hoc esse, præsertim si consuetudo ita habeat; mihi tamẽ videtur nõ posse fieri de rigore Iuris, quia illa non est propria permutatio beneficiorũ, quę sola cõceditur Episcopo, vt cõstat ex d. c. *Quæsiti*, & statim iterũ dicã. Addo etiã, facultatẽ transferendi pensionẽ intelligi purã, & & sine pacto, & ideo nõ extẽdi ad trãslationẽ faciendam ex pacto recipiendi aliquid, etiã spirituale. Quia etiam hoc pactũ est iure cõmuni prohibitum, & approbatio illius non est cõmissa Episcopo in iure. Vnde facile constat, assertionẽ procedere dę quacũq; pensione spirituali super quodcunque beneficium imposita, quia quando illa pro beneficio permutatur, commutatur spirituale pro spirituali, ergo non est prohibita iure diuino talis commutatio; ergo si fiat auctoritate Papæ nulla est Simonia. Et idem erit, si Papa det licentiam, quia iam tunc fit auctoritate illius, nec dare illam licentiam, est per se malum, quia semper conceditur cum ordine ad approbationem alicuius Præ-

Pro spirituali pensione permutari potest benefic. auctoritate Papæ, non vero alterius.

Obiectio.

Ca. Quæsitũ. Capit. vnic. Cle. vni.

Ca. Quæsiti.

ius. Prælati, vel clerici, cui Papa committat vices suas.

4. An Episcopus possit hanc permutationem facere?

Cap. *Postulasti*.

De secunda verò parte assertionis est nonnulla controuersia, An Episcopus possit hanc permutationem iure ordinario facere, & probare. Aliqui enim affirmãt, quia pensio spiritualis licet in rigore beneficium non sit, venit tamen nomine beneficij latè loquendo, & in ordine ad fauores, argum. c. *Postulasti*, vbi is, qui habet ab Ecclesia congruentem sustentationem ex titulo spirituali, scilicet vicariæ perpetuæ, censetur habere beneficium ecclesiasticum; ergo idem dici potest de pensione, ergo sub potestate, quam habet Episcopus ad approbandam permutationem, comprehendi potest hæc permutatio beneficij cũ pensione. Sed nihilominus probabiliorem existimo partem propositã, quam intendit Bellam. supra, & eandem tenet Paul. Rom. suprà referens multos. Affert autem multas rationes, quarũ aliquæ procedunt de pensione merè temporali; aliæ tales sunt, vt etiã pensiones datas in titulum beneficij cõprehendere videantur; aliæ videntur eò tendere, vt etiã Pontifici hæc potestas negetur contra priorem partem nostræ assertionis, ac denique nonnullæ ex illis rationibus magis ad nomen permutationis, quã ad rem pertinere videntur, vt in sequentibus attingã. Ratio ergo vnica huius partis est, quia licet pensio hæc spiritualis sit, non tamen est beneficiũ, nec est perpetua, nec natura sua trãsfertur in aliũ, nec per Canonicam institutionem confertur, inferioribus autem Prælatis tantũ cõcessum est, vt permutationes beneficiorum facere, & tractatus, seu conuentiones permutare volentiũ approbare valeant, eisque auctoritatem dare, ergò non possumus Iura extendere ad permutationẽ beneficij cũ pensione.

Negatiua pars eligitur. Bellam. Paul.

5. Obiectiones contra priorem partem cõclusionis. Paul. Ro.

Sed contra priorẽ partẽ obiici potest ex Romano suprà, quia Papa non potest mutare naturam pensionis, & permutationis; sed natura pensionis est, vt eo ipso quòd pensionariùs illi renunciat, extinguatur, & nihil sit, ad permutandũ autẽ necesse est renunciare pensioni, quæ eo ipso nihil est; ergo nõ potest cũ illa perfici permutatio; nam permutatio debet esse cum re aliqua, nõ cum nihilo. Et licet Papa possit renuncianti beneficiũ aliam pensionem cõferre, nõ verò illammet numero, quæ antea erat, & ita nõ fit permutatio. Confirmat hãc rationem ex aliis multis cõditionibus permutationis quæ nõ possunt in pensionẽ cõuenire, vt quòd sit inter res eiusdem speciei, & in præsenti, quòd fiat per reciprocã renunciationẽ, & collationem; & similia; ergò ex natura talium rerũ repugnat esse inter eas verã permutationem, & ideò mirum non est, quod etiam per Papam fieri non possit.

6. Soluuntur obiectiones.

Sed hæc apud me parũ vrgent, facilè enim possunt expediri; quatenus ad rem spectãt, & de nominibus non est contendendũ. Possunt ergò duo volentes sic permutare ità cõuenire, & consentire inter se, vt si Papa velit facere, vt beneficiũ vnius transferatur in alterũ, & pensio huius in illũ, ipsi consentiant, & hoc modo renunciabunt iuribus suis, & non aliter. In hoc enim nulla est Simonia, cũ totum referatur ad cõsensum Pontificis, & totũ versetur in materia spirituali. Certũ item est, posse Pontificem illas renunciationes illo modo admittere, & effectum præstare, quod ille auctor non videtur negare; & videtur ex se euidens, quia vtraq; pars per se spectata subiacet potestati Pontificis, & in coniunctione earum nihil est contra ius diuinũ, cũ tota materia spiritualis sit ex vtraque parte. Iã ergo disputatio est de nomine, negando, ibi fieri permutationẽ. Addo verò nihil ibi necessario immutari de proprietate permutationis. Quia falsum est, pensionem extingui per illã renunciationem, quia non est absoluta, sed cũ tali conditione, quòd in alterum trãsferatur, & ita si conditio impletur, non extinguitur, & si non impletur, permanet, sicut antea. Falsum item est, pensionem translatam in aliam personam, non esse eandem numero, quia pensio (vt sic dicam) non accipit suam indiuiduationem à persona, cui soluenda est, sed a beneficio, cui inhæret ex vi talis impositionis, & quasi diuisionis priùs factæ in tali præbenda. Et licet prior imposita fuerit pro vita talis pensionarij, & posteà prolongetur, vel in aliam vitam transferatur, non est alia pensio, sed eadem. Denique vera permutatio etiam potest subsistere inter res specie diuersas, vt tradit Decius in Leg. 2. ff. *Si certum petatur*, latè Pinel. Cod. de Rescin. vendi. in Rub. par. 2. cap. 2. num. 9. Et in præsenti, vt talis permutatio vera, & licita sit, sine dubio sufficit, vt vtraque res spiritualis sit, & vicissim conferatur auctoritate Superioris habentis potestatem, siue detur per institutionem, seu collationem Canonicam, siue alio modo, & siue sit perpetua, siue temporalis, dummodo in alterum transferri possit, saltem ex concessione Prælati approbantis permutationem.

Decius. Leg. 2. Pinel.

7. Obiectio contra alteram partem assertionis. Feder. Glos.

Contra alteram partem etiam obiicitur, quia permutatio beneficiorum fauorabilis censetur, vt tradit Feder. de Sen. dicto Tract. q. 18. cum Glos. in capit. vnic. de Rer. Permut. in 6. Glos. 2. & sequentibus vsque ad 6. Ergo debemus verba Iuriũ, quæ ad illam pertinent, amplè interpretari, facultas igitur quæ conceditur Episcopo approbandi permutationem beneficiorum, amplè est intelligenda; ergo comprehendet etiam pensionem spiritualem, quæ largo modo sub beneficio comprehenditur. Respondeo in primis (quidquid sit de antecedenti) negando consequentiam: tum quia ampla significatio ad summum extendi debet intra proprietatem verborum; beneficium autem in propria significatione sua non comprehendit talem pensionem, quia nec definitio, nec proprietates beneficij illi conueniunt, vt constat tum etiam quia siquis consideret verba capit. *Quærenti* (in quo textu maximè cõceditur hæc potestas Episcopis) facilè intelliget, sermonem esse de propriis beneficiis, quæ ad Ecclesiarum vtilitatẽ, vel necessitatẽ instituta sunt, pensiones autẽ huiusmodi nõ sunt. Et similiter in d. c. vni. sermo est de beneficiis, quæ per propriã collationẽ Episcoporũ dari possunt. Et confirmatur, quia aliàs posset etiã Episcopus approbare permutationes, pensionũ inter se si pensio in his Iuribus veniret nomine beneficij: consequens autẽ cõmuniter non admittitur, quia cũ pensionum collatio, seu cõsignatio ad Episcopum nõ pertineat, neq; illarum cõmutatio ad illũ pertinet: sed solus Papa, qui potest illas præstare, & licentiam ad illas transferendas tribuere, potest etiã cõmutationes approbare. Et quamuis det licentiam simpliciter transferendi pensiones, non censetur dare licentiam commutandi, quia hoc est contra ius commune, & ideo si commutatio fiat, cum illius approbatione facienda est.

Satisfit.

Cap. *Quærenti*.

Capit. vnic.

8. Materia permutationũ odiosa potius quam fauorabilis videtur. Glos.

Deinde addo propter antecedens assumptum, materiam permutationum beneficiorum nõ videri mihi simpliciter fauorabilem, sed potiùs odiosam, & ideo extendendam non esse. Glossa citata oppositum dicit, non loquitur enim de permutatione simpliciter, & per se spectata, sed respectu expectatiuarum, & sic dicit esse fauorabilem respectu expectatiuæ, quod per se pertinebat ad textum illum, qui peculiariter conditus fuit, vt effectus per-

mutationum propter expectatiuas non impediretur, maiorem fauorem præbens permutationibus, quàm expectatiuis. Et meritò tum quia permutantes habent proprium quoddam, & quasi intrinsecum ius, expectantes verò valdè extrinsecum, & diminutum; tum etiam quia expectatiuæ sunt simpliciter odiosæ, & ideo per Concil. Trid. sess. 24. c. 19. de Refor. sublatæ sunt, permutationes verò tolerãtur, & non habent tot incommoda, & interdum possunt esse Ecclesiis vtiles. Simpliciter verò, & ex suo genere (vt sic dicam) non sunt fauorabiles, vnde non sunt valdè antiquæ, & ita continent relaxationem quandam antiqui rigoris, & quasi dispensationem communis iuris de vitãdis pactionibus in spiritualibus, & ideo non est facilè admittenda tanta ampliatio Iurium, quæ de illis loquũtur, sed satis est quod ad omnia illa, quæ in proprietate, & rigore, verborũ cõtinentur, extendãtur.

Conc. Trid.

9. Permutare pensionem temporalem cũ beneficio est Simonia contra ius diuinum, nec fieri potest. *Zabar. Imol.* Ratio fundamentalis.

Dico tertiò. Pensio merè temporalis non potest cũ beneficio permutari absque Simonia contra diuinum ius, vndè nec à Summo Pontifice fieri potest per modum permutationis, licet alio modo possit Pontifex eundem effectum efficere. Prima pars communis est omnium Doctorum, quos retuli, & aliorum plurium, quos ipsi allegant. Præsertim Imol. in Clement. 1. §. *eadem* de Supplen. neglig. Prælat. & ibi Zabar. q. 8. Ratio verò vnica est, quia in tali permutatione venditur beneficium pro re temporali, sed hoc est contra ius diuinum, vt suprà vidimus, ergo. Maior patet, quia talis pensio, vt supponitur merè temporalis est, vnde quãtũ est ex se, est pretio æstimabilis, & vẽdibilis ergo habet propriã rationẽ pretij, si pro beneficio permutetur. Aliæ rationes adduntur, videlicet, quòd pensio est tantùm ad vitã pensionarij, vnde si pro beneficio permutaretur, posset contingere eũ qui beneficium dat, & pensionem accipit, priuari omnibus redditibus, si alter priùs moreretur. Sed hæc ratio non cogit, tum quia Papa potest facere, vt pensio transferatur ad vitam permutantis, tum etiam quia inde non colligitur Simonia, sed quædam inæqualitas pertinens ad summum ad iniustitiam, quæ tolleretur, si permutans sciens, & volens se exponeret tali periculo. Et similes sunt aliæ rationes, quas propterea omitto, & quia proposita sufficit. Et eadem probat secundam partem, quia non potest Papa contra ius diuinum agere, nec in eo dispensare. Et hanc partem latissimè prosequitur Romanus suprà, sed vt dixi, aliæ viæ quibus illam probare conatur, mihi non satisfaciunt, & nimiũ probarent, si essent efficaces.

Roman.

10. Quomodo possit Pontifex eundem effectum præstare.

Vltima pars explicanda & probanda est, eodem modo, quo suprà diximus, & declarauimus, quomodo possit Pontifex facere, vt relinquens beneficium aliquam pecuniam accipiat, non dando vnum pro alio, sed relinquendo beneficium in manibus Pontificis, petendo ab illo, vt sua potestate, & pro suo munere, ac pastorali cura ipsi prouideat de aliquo sustentationis subsidio. Hoc ergo modo fieri potest in præsenti tantò faciliùs, quãtò redditus pensionũ ex bonis ecclesiasticis soluũtur, quorum habet Pontifex supremam dispensationem. Potest ergo & vni dare beneficium alterius, & pensionem, quã alter habebat, etiamsi temporalis sit, transferre in alterum, non tanquam pretiũ beneficij, sed tanquam alimentum, quod ipse cõfert sua potestate. Et ita etiam intelligitur, ibi non interuenire propriam permutationem inter partes, quia non possunt re vera dare vnam rem pro alia, sed tantùm se constituere in manu Pontificis, declarando desiderium suum, & necessitatẽ. Quare

A tunc non videtur renunciatio facienda sub illa clausula, *Non aliter, nec alio modo*, sed simpliciter totum negotium constituendo in prouidentia Põtificis, alioqui non video, quomodo possit permutatio à labe Simoniæ purgari; quia necessariò includeret pactum cõmutandi spirituale pro temporali, Posset autem dici, quòd per intentionem posset Simonia separari; quia non intendo per tẽporale emere spirituale, vel è contrario, sed tantũ me indemnẽ seruare, & necessitati meæ prouidere, intuendo ad temporalia tantùm, quæ in vtraque parte inueniuntur, & illa inter se commutando ex consensu Pontificis, & nullo modo dando temporale pro spirituali, licèt illud quasi concomitanter comparetur. Et fortasse potest hoc B probabiliter defendi, vt supra etiam tactum est. Tamen priorem modum iudico securiorem, & seruandum, & ita in eo nulla est difficultas. Quia Papa potest ex officio suo nolle dare beneficium vni, nisi renunciet pensioni, non quia det pro pensione, sed quia non vult illum habere tot redditus ex bonis Ecclesiæ, quod iustissimè facere potest, quod si ille relinquat pensionem, etiam potest Papa illam conferre alteri, vt habeat, vnde viuat. Et tunc haberet locum ratiò suprà facta, quod illa non sit permutatio, quia prior pensio extinguitur, & altera de nouo creatur auctoritate Pontificis. C Et ita permutantes inter se nihil sibi inuicem donant. Et consequenter omnis ratio, & fundamentum Simoniæ tollitur.

11. An commẽda cum beneficio permutari possit. *Victor. Adrian.*

Et iuxta hæc similis quæstio de Commenda definienda est, An possit pro beneficio cõmutari, quã tractat Victor. dicta Relect. num. 46. Et defendit non posse. Et idem dicit de officio temporali, vt notariatu, &c. Reprehenditque sententiã Adriani, qui in d. Quodlib. 9. ad 5. dixit auctoritate Põtificis fieri posse, quia Pontifex potest separare fructus præbendæ à iure spirituali, & ita concedere commutationem inter illos, & commendam. Cõtra quod obiicit Victor. quia est falsa fictio, nam re vera ille, cui datur præbenda, non percipit fructus, nisi in vi spiritualis iuris. Cuius signum est, D quia si non recitet, non faciet fructus suos; & grauiter peccaret ratione beneficij etiam si ordinem sacrum non habeat. Quæ ratio iudicio meo benè probat, non posse fieri propriam commutationem etiam à Papa, vnius rei pro alia, non verò probat, quominus Papa vt Superior Prælatus, & dispensator conferre possit beneficium cum onere dandi alteri sustentationem, vel aliquid loco eius, quod potest esse vel commenda, vel aliquod officium ecclesiasticum. Nec etiam probat, non posse Papã in se suscipere renunciationẽ, & prouisionem illarum rerum, & postea illas destribuere, prout sibi videbitur expedire: in hoc enim nulla emptio, aut venditio inter partes interuenit.

E

CAPVT XXIV.

Vtrùm permutatio inæqualitum Beneficiorum fieri possit, facta temporali recompensatione absque Simonia? Et concluduntur conditiones necessariæ ad puram permutationem.

1. Omnia beneficia, quæ propriè talia sunt, possunt inter se permutari.

SVppono, omnia illa beneficia, quæ propriè talia sunt, posse inter se simpliciter permutari in manibus Superioris sine Simonia, siue simplex pro curato siue curatum pro dignitate, vel Canonicatu, siue tenue pro pingui, siue è cõtrario, & siue vnũ pro vno, siue pro multis permutetur. Iura enim in hoc nihil distinguunt, & ideo nec nos distinguere debemus cum nulla cogat ratio, neque ex natura rei vnum sit magis intrinsecè malum, aut magis nocium

nociuum Ecclesiæ, quam aliud. Et ita in hoc conueniunt Doctores allegati c. præced. Panor. Deci. & alij in c. *Cum venerabilis*, de Exception. Zabar. cum Paulo in d. Clem. vnic. q. 2. nu. 10. Idem Rebuff. in Pract. tit. de Permut. num. 40. & 49. Feder. Senen. in tractat. de Benef. permut. quæst. 12. num. 2. Qui rectè aduertit hanc regulam intelligi, quantum est ex vi permutationis: nam si aliunde requiratur dispensatio ad plura beneficia obtinenda, licet qui ea tenet, sit dispensatus, non poterit permutando vtrumque dare alteri non dispensato, quia non potest dispensationem in alium transferre, sed necessarium erit, vt supponatur in alio dispẽsatio, quod per se satis clarum est. Vt latiùs prosequitur Ægidius de Bellam. in tract. de Perm. benef. 3. part. quæst. 10. à num. 7.

Panor. Deci. Zabar. Paul. Rebuff. Feder.

Bellam.

2. 4. modis beneficia sunt inæqualia.

Ex hac ergo regula colligitur, beneficia, inter quæ fit permutatio, interdum esse posse æqualia in omnibus, scilicet tam in dignitate, & titulo spirituali, quàm in munere, & in præbenda, & redditibus, interdum verò esse inæqualia, quod potest accidere variis modis. Primò vt vnum superet aliud in omnibus, scilicet in spiritualibus, & temporalibus. Secundò vt se habeant, sicut excedens, & excessum, quia scilicet vnum in spirituali, aliud in tẽporali superat. Tertiò quod sint inæqualia in spiritualibus, & æqualia in tẽporalibus. Quartò è contrario vt in spiritualibus æqualia sint, sed in temporalibus aliud sit dignius. Quando ergo beneficia sunt omni ex parte æqualia, nulla est difficultas, quia tunc per se loquendo simpliciter, & sine vlla adiunctione ex alterutra parte cõmutari debent, nam id ratio æquitatis postulat præter Religionis, ac Simoniæ rationem, de qua statim dicetur, & ita videtur in ipso facto, & vsu seruari. Quædam verò difficultas, quæ hic excitari posset, inferiùs expedietur commodiùs.

3. An liceat inæqualitatẽ beneficij, tẽporali dono compensare? Quando excessus est in re spirituali, non licet.

At verò quando beneficia sunt inæqualia, nonnulla dubia oriuntur. Vnum est, An liceat inæqualitatem compensare, data pecunia, vel aliquo dono temporali æquiualente? Aliud est, An saltem hoc liceat, imponendo pensionem super alterum ex beneficiis? Circa primum, vnum est certum, videlicet, quando excessus est in spirituali, non licere, illum supplere, dando pecuniam, vel aliquid æquiualens temporale. Ratio est clara, quia tunc venderetur spirituale pro temporali saltem ex parte. Vnde talis Simonia iam non esset cõtra ius positiuum, sed diuinum, iuxta superiùs dicta de beneficiis, quatenus sunt materia Simoniæ. Et ita hoc est indubitatum apud omnes, quos statim referam. Vnde bene intulit Syluest. in verb. *Permutatio* 2. quæstion. 6. cum Archidiacono etiam cum auctoritate Prælati id non posse fieri, quia cum sit contra ius diuinum, parum prodesse potest Prælati auctoritas. Hinc verò colligunt aliqui, quoties beneficium dignius, & tenuius pro pinguiori, & minus digno commutatur, Simoniam committi, quia excessus dignitatis cum excessu fructuum compensatur. Sed hoc ad præsumptionem tantùm pertinere potest, non necessariò ad veritatem. Nam si recta intentione fiat, poterunt talia beneficia simpliciter, vnum pro alio commutari, sine respectu ad pretium temporale pro re spirituali: & ita nec in foro exteriori præsumetur Simonia, si nudè, & purè fiat permutatio in manibus Prælati, quia ibi per se non est malum aliquod, & ideò potiùs præsumitur bene factũ, quod non probatur malum. Immò etiam in foro interiori licet quis sumat occasionem permutationis ex temporali commodo, & ab illo ita moueatur ad volendum permutare, vt sine illo non esset permutaturus, non ideo est coram Deo Simoniacus, quia nihilominus non intendit emere rem spiritualem, hæc enim duo non repugnant, vt in quarta decisione latiùs dicemus.

Syluest. Archid.

An possit vnum beneficiũ dignius, & tenuius, propinquiori, & minus digno commutari sine Simonia?

4. Quando beneficia sunt inæqualia in fructibus. An liceat per pecuniã inæqualitatem resarcire? Pars affirmatiua. *Caiet. Panor. Syluest. Angel. Tabien.* Fundamentum.

Punctum ergo difficultatis solùm est, quando beneficia sunt inæqualia in fructibus temporalibus, An liceat per numeratem pecuniam illam inæqualitatem reficere, nullo modo intendendo dare pretium pro spirituali titulo, siue dignior sit, siue non sit? In quo puncto fuit multorum opinio, hoc non esse intrinsecè malum, neque prohibitum, si interueniente auctoritate Prælati fiat, & ideo tunc non esse Simoniam. Ita tenet Caietanus dicta quæstione 100. art. 4. Panormitanus pro eadem sententia refertur in capit. *Ad quæstiones*, de Rerum permutatione nume. 3. quem sequitur Syluest. verb. *Permutatio* secundò quæstione 6. Angel. eodem numer. 6. Tabien. Beneficium 3. num. 15. Ratio eorum solùm est, quòd licet ibi sint coniuncta spirituale, & temporale, intentione distingui possunt, & cum proportione spirituale pro spirituali, & temporale pro temporali permutari, licet vno actu, & contractu vtrumque simul fiat; ergo similiter potest per intentionem rectam fieri, vt pecunia detur pro temporali, & non pro spirituali. Confirmatur primò ex dicto capite *Ad quæstiones*, vbi Pontifex dicit, posse Ecclesiam pro Ecclesia permutari, & possessiones vnius Ecclesiæ pro possessionibus alterius, addita pecunia pro supplenda inæqualitate possessionum, dummodo contractus non misceantur. Secundò confirmari potest ex dicto capite *Quæsitum*, eodem. Vbi priùs dicitur, permutationes beneficiorum, præsertim pactione interueniẽte, Iure esse prohibitas; postea verò dicitur, auctoritate Episcopi posse fieri, ergo licet pactio intercedat dãdi pecuniam ad supplendum temporale, non erit prohibita, si auctoritate Superioris fiat.

Ca. *Ad quæst.*

Cap. *Quæsitum.*

5. Pars negatiua. *Adrian.*

Alia verò sententia simpliciter negat, hoc esse licitum. Hanc tenet Adrian. Quodlib. 9. artic. vltim. ad 5. Vbi de Angelo dicit, & grauiter errasse, & Panormitano falsum imposuisse. Et in hoc secundo, videtur meliùs intellexisse Panormitanum. Nam verba eius sunt. *Nota, quòd Ecclesia pinguior non potest permutari cum Ecclesia tenui, interueniente pecunia simpliciter ex ea parte, quia videretur pecunia data pro redditibus spiritualibus, vel pro re spirituali obtinenda.* Vbi ponderanda est vltima causalis propositio, in qua duo distinguit Panormitan. scilicet redditus spirituales, & rem spiritualem: Vbi non potest redditus spirituales vocare, nisi redditus beneficiales (vt sic dicam) qui spirituales vocantur, quia titulo spirituali comparantur, & illi distinguuntur ab ipso titulo tanquam à re spirituali, nec potest intelligi, quo alio modo illa duo distinguantur. Et tamen de vtroque negat Panormitan. posse pecunia redimi, vel compensari, & ita intelligit textum illum. Vnde subiungit. *Debet seruari cautela, quam tradit iste textus, vt pecunia suppleatur, non propter redditus spirituales* (id est, beneficiales, vt declaraui) *sed propter complures redditus temporales alterius Ecclesiæ.* Id est, propter reditus aliarum possessionum Ecclesiæ, quæ patrimoniales dicuntur, quarum reditus non sunt annexi spirituali officio, aut titulo, sed sunt temporalia bona Ecclesiæ ad sustentanda eius onera, & in casu illius textus ad monasteria illa, quæ permutationes faciebant, pertinebant.

Et ita declaratus ille textus nihil facit pro priori opinione. Immò fauet posteriori, pro qua subinde meritò potest Panormitanus allegari. Et ita etiã idem sensit in capite *Ad quæstiones*, de Rerum permutat. numero tertio & in capite *Cum venerabilis*, de Exception. notab. quarto, numero quarto eodem modo exponens textum illum, ibi. *Theodosius Episcopus cum suorum sacerdotum assensu prædictam Ecclesiam Sancti Viti pro quibusdam Ecclesiis, & rebus aliis in cambium, vestro duxit monasterio concedendam.* Nam si illæ res aliæ temporales fuerunt (ait Panorm.) data sunt non pro bonis alterius Ecclesiæ, quæ habebantur in titulum, sed pro aliquibus, quæ habebantur in proprietatem: nam prius dictum fuerat, monasterium illud prætendisse illam Ecclesiam in spiritualibus, & temporalibus ad se pertinere. Atque hoc modo hanc etiam sententiam tenent Cardin. Imol. & Anchar. Item Nauar. d. cap. 23. num. 100. ver. *Tertio*. Vbi eãdem interpretationem cap. *Ad quæstiones*, indicat. Idem Gregor Lopez in Leg. 2. titul. 6. partit. 5. Couarru. libr. 1. Variar. capit. 5. numero 8. & 9. licet male alleget Panormitanum in contrarium. Et idem videtur tenere Sot. dicto lib. 9. quæst. 5. artic. 2. & quæst. 7. artic. 2. quamuis varia dicere videatur. Priùs enim apertè dicit, hoc esse contra ius diuinum, ideoque nec per dispensationem Papæ posse licere. Et tamen in posteriori loco in fine respondendo ad argumenta, videtur planè approbare opinionem Caietani, immò extendere illam; vt infra videbimus. Posset autem in hoc vltimo loco exponi, vt loquatur de pensionibus, non de pecunia numerata, nam argumentum, cui respondet, de pensionibus procedebat, quia diuerso modo de his locutus fuerat, & quia nõ est verisimile in eodem articulo docuisse contraria.

Panorm. — Cardin. Imol. Anchar. Nauar. Gregor. Lopez. Couar. Sot.

7. Fundamentum partis negatiuæ.

Fundamentum huius sententiæ est, primò quia non potest talis compensatio per pecuniam fieri, quin vendatur id, quod est spirituale in beneficio, ergo non potest id fieri sine Simonia contra ius diuinum. Consequentia patet ex suprà dictis: & antecedens probatur, quia ille cõtractus partim permutationis est, partim emptionis, & venditionis. Quamuis enim Iuristæ disputent, An contractus similis sit venditio, vel permutatio (vt videre licet in Panormitano dicto c. *Ad quæstiones* num. 4.) tamen vt tollatur quæstio de nomine, & explicetur res in ordine ad forum conscientiæ, rectè dicemus, ibi esse contractum mistum. Nam quatenus spirituale pro spirituali, & fructus integri beneficij tenuis cum parte æquali fructuum pinguioris beneficij datur, permutatio fit; quatenus verò datur certa pecuniæ summa pro reliquo excessu fructuũ, est emptio illius partis fructuũ, ergo ex illa parte necesse est emi spiritualem titulum. Probatur consequentia, quia illa pars fructuum non emitur nisi vt annexa spirituali titulo, & comparanda per spiritualia munera, quia hanc habet annexionem, nec potest à permutantibus separari, ergo illa parte vẽdita, necesse est, titulum spiritualem vendi, iuxta caput *Si quis obiecerit*. 1. q. 3. & omnia suprà dicta de annexis consequenter ad spiritualia.

Panor. — cap. Si quis.

8. Ratione efficaci cõfirmatur.

Secundò est optima ratio, quia aliàs etiam liceret dare alteri beneficium, non causa permutationis, sed simplicis renunciationis, dando illi gratis titulum spiritualem, & recipiendo ab illo recompensationem fructuum in pecunia numerata, saltem quatenus excederent congruam sustentationem: at hoc esset vendere beneficium, etiam quoad spirituale, solùm propter connexionem; ergo idem est si pro parte fiat similis emptio. Et eadẽ ratione si vnum beneficium nullos haberet fructus, & aliud haberet, possent commutari, dando æquiualentem pecuniam pro fructibus omnibus alterius beneficij. Quam sequelam conatur Caietanus negare assignando differentiam inter partem, & integros fructus. Quia quando vtrumque beneficium (ait) habet fructus, potest fieri inter eos commutatio; & compensatio excessus est quasi quid consequens, & accessorium, quando verò alterum beneficium non habet fructus, non potest fieri permutatio fructuum, sed venditio. At certè hoc nihil ad causam refert, quia si venditio fructuum (etiam si mente, & intentione per se spectentur) est illicita, etiam permutatio eorum cum adiuncta venditione partiali est illicita. Probatur, quia si venditio est illicita, ideò est, quia fructus illi in re ipsa venduntur, vt annexi titulo spirituali consequenter ad illum, & ideo necessariò etiam venditur ipse titulus, sed hæc eadem ratio habet locum in permutatione, quæ habet admistam partem pretij, vt euidenter probatur in dicto cap. *Ad quæstiones*, & ratio conuincit, quia illa est quædam partialis emptio, declaratum est, ergo. Vnde è contrario si fructus cum permutantur possunt ita mẽte separari, vt tanquam res mere temporales tractentur, & in temporalem recompensationem trahantur, profectò etiamsi integri considerentur, poterunt eodem modo separari, ac subinde vendi. Hoc autem fateri videtur valde absurdum, quia sic licitè fiet beneficiorum venditio; ergo. Vltimò præter ius diuinum quod rationes factæ ostendere videntur, videtur ille contractus omninò prohibitus per generalem regulam iuris Ecclesiastici in cap. *Cum pridem*, & cap. vlt. de Pactis; & cap. *Quam pio* 1. q. 2. & c. *Cum olim* & cap. *Cum vniuersorum*, de Rerum permu. cum similibus, in quibus pactiones de temporalibus pro spiritualibus, vel spiritualibus annexis prohibentur.

ca. Ad quæst. — cap. Cũ pridem. cap. vlt. c. Quam pio. cap. Cũ olim. cap. Cum vniuersorum.

9. Secũda sententia vera iudicatur.

Inter has sententias hæc posterior simpliciter, ac moraliter loquendo vera est, & omninò tenenda; prior verò solùm in vno casu extrarordinario posset aliquo modo locum habere. Ad hoc ergo explicandum dico primò. Permutare pingue beneficium pro tenui cum pecunia quocumque modo, & intentione fiat sine auctoritate Superioris, Simonia est non solùm cõntra ius positiuum, sed etiam contra diuinum. Hoc probant clarè rationes factæ pro secunda sententia; & quoad primam partem non negatur ab auctoribus primæ sententiæ; quoad postremam verò pendet ex dictis suprà de materia Simoniæ contra ius diuinum, sub qua ostendimus comprehendi ecclesiastica beneficia, ex quo principio apertè deducitur hæc pars, vt ostensum est. In hoc ergo differt hæc Simonia, seu permutatio ab illa, quæ simpliciter fieri potest priuatim inter beneficia pura, illa enim non est Simonia contra ius diuinum, sed contra humanum, vt dictum est, hæc autem etiam contra diuinum.

Permutare benefi. pingue pro tenui cum pecunia sine auctoritate Prælati est Simonia cõtra positiuũ, & cõtra diuinum.

10. Eadem permutatio si fiat in manibus Prælati, qui non sit Sum. Pontif. Simoniaca est cõtra humanũ & diuinum ius.

Dico secundò. Permutatio beneficiorum inæqualium in fructibus cum adiectione pecuniæ ex parte tenuioris, etiamsi fiat in manibus cuiuscunque Prælati inferioris Summo Pontifice, Simoniaca est, & contra legem Ecclesiæ, & contra diuinam. Hæc assertio de propria permutatione intelligenda est, nam de trãsactione infrà dicetur, habet enim specialem rationem. Hæc autem conclusio quoad primam partem de iure positiuo nõ videtur negari à priori opinione, præsertim à Caietano vt statim dicam; alij enim Summistæ nihil declarant, sed absolutè loquuntur. Hanc etiam partem expressè

Caietan. Glos.

Cap. vlt.

expresſè docuit Gloſ. ibi communiter probata in dicto c. *Cum pridem* de Pact. Probatúrque ſufficienter vlt. argumento facto pro ſecunda ſententia, quia commutatio ſpiritualis rei pro materiali, & maximè pro pecunia, ita eſt in Iure prohibita, vt nullius Superioris auctoritate honeſtari poſſit, vt aperte colligitur ex capit. vlt. de Rerum permut. Vbi pactio facta iudicum arbitrorum auctoritate illicita iudicatur propter interuentum rei pecuniariæ: & in capit. *Cum pridem*, de Pact. pactio rei ſpiritualis pro materiali adeò turpis iudicatur, vt nec Papa ipſe illam ſoleat tolerare, aut admittere. Denique prohibitio ſimilis pacti valde abſoluta eſt in Iure, vt (præter citata Iura) habetur in capit. *Nemini*, 19.q.7. vbi dicitur. *Nemini Regum; aut cuiquam hominum liceat, &c.* Et nullibi inuenitur conceſſa facultas Epiſcopis, vel aliis Prælatis agendi, vel admittendi permutationes contra hanc Apoſtolicam prohibitionem, ergo non poteſt per Epiſcopos in hoc diſpenſari; nam inferior non diſpenſat in lege Superioris in caſibus ſibi non conceſſis, capit. *Cum inferior*, de Maior. & obed. Neque eſt verum, quod in dicto cap. *Quæſitum* detur talis facultas Epiſcopo: tum quia (vt ſuprà oſtendi) in illo textu non eſt ſermo de permutatione ſpiritualis pro temporali, ſed de pura beneficiorum permutatione, tum etiam quia potius ibi videtur limitata poteſtas Epiſcopi ad transferendas perſonas ab vno loco ad alium propter neceſſariam, vel vtilem cauſam, nullo autem modo propter pecuniam. Ergo ad ſummum poteſt extendi eius facultas ad permutationem puram beneficiorum, ſeu ſpiritualium inter ſe, vt ſuprà explicuimus. Ratio autem huius partis magis patebit, probando ſecundam.

Cap. *Cum pridem.*

cap. *Nemini.*

cap. *Cum inferior.* cap. *Quæſitum.*

11. Probatur eſſe cōtra ius diuinum.

Quod ergo tunc Simonia ſit contra ius diuinum probandum eſt ex dictis ſuprà de materia Simoniæ quoad beneficia, quia Epiſcopus non poteſt diſiungere fructus annexos officio à titulo beneficij: immò nec poteſt beneficium cum diminutione conferre, vt ſtatim dicetur. Ergo non poteſt facere, quin pecunia, quæ datur in compenſationem exceſſus fructuum detur pro illis vt annexis ſpirituali titulo, ergo nec poteſt efficere, quin detur pro ipſo titulo, iuxta regulam textus in capit. *Siquis obiecerit* 1.q.2. quòd vbi eſt talis connexio, qui vnum vendit, nihil inuenditum relinquit. Quod maximè, ac neceſſariò procedit in his temporalibus, quæ conſequenter, ac dependenter ſunt annexa ſpiritualibus. At verò dare pecunias pro ſpirituali titulo, eſt contra ius diuinum, ergo licet fiat ex auctoritate Epiſcopi, eandem malitiam retinet.

Cap. *Siquis.*

12. Probabile eſt hoc poſſe fieri ſine Simonia auctoritate Papæ.

Dico tertiò. Nihilominus probabile eſt, hoc poſſe fieri abſque Simonia auctoritate Papæ, non per modum propriæ permutationis, nec per propriam diſpenſationem, quæ in ius diuinum non cadit, ſed permutationem factam ex parte materiæ, & quaſi nouum ius ex parte ipſarum rerum, inſtituendo. Ita videtur explicare mentem ſuam Caiet. vt patet ex ſecunda obiectione, quam facit cum reſponſione, ſupponit enim debere interuenire Papæ auctoritatem. Idem ſupponit in ſecunda reſpōſione ad primam obiectionem, vbi loquitur de illo caſu, in quo beneficium nullos habens redditus pro beneficio illos habente permutatur, recompēſatione facta per pecuniam, cenſet enim, fieri poſſe ex plenitudine poteſtatis Papæ, & non aliàs. Vnde idem ſentit etiam, quando recompēſatio eſt pro parte fructuum, aliàs illo modo non ſatisfaceret obiectioni. Præterea hoc tenet apertè

Caiet.

A Gloſ. in dicto ca. *Cum pridem*, & omnes Canoniſtæ, qui putant, Simoniam in venditione beneficiorū ſolùm eſſe contra ius poſitiuum. Nos autē eo modo, quo ſuprà diximus, licet vendere beneficium formaliter ſit contra ius diuinum, nec Papa poſſit in eo diſpēſare, nihilominus poſſe per Papam fieri, vt pecunia intercedat ſine emptione; ita hic dicimus, fieri non poſſe, vt ſpirituale pro temporali permutetur, neque in hoc cadere diſpenſationem, & nihilominus poſſe mutare materiam illam, ſeparando à pinguiori beneficio partem fructuum, & applicando illos in ſuſtentationem alterius, qui tenue beneficium recipit, & concedendo, vt fructus ſic ſeparati pecunia compenſentur. Vel etiam poteſt permittere, vt alter, qui beneficium pingue B recipit, det aliquid alteri, non in compēſationem, vel permutationē pro fructibus ſpiritualibus, ſed in congruam ſuſtentationem eius, qui tenuius beneficium recipit. Eſt enim in poteſtate Pontificis diſpenſatio, & applicatio talium fructuum, & ad eum pertinet, prouidere modum, quo vterque retineat congruentem ſuſtentationem, vel ſtipendiū proportionatum, & ideo poteſt denudare talem pecuniam à ratione pretij, & illam admittere loco ſtipendij ſuſtentationis. Quo Iure conſtituto per Pontificem, ſi pura ſit intentio, ceſſat Simonia, quia ceſſat venditio. Quia tamen hoc periculoſum eſt, & malam ſpeciem habet, ideo non conſueuerunt Pontifices ordinarie hoc permittere, vt ſuprà dixi, & ex Iuribus proximè citatis conſtat.

Gloſ.

C Ratio ergo prioris ſententiæ ſolùm habet locū, ſuppoſita huiuſmodi conceſſione, & mutatione facta per Pontificem, illa verò ſecluſa, non valet ſola intentione purgare Simoniam, quia non poteſt mutare naturam talis materiæ, nec diſſoluere annexionem fructuum ad talem ſpiritualem titulum, nec nouam facere. Caput autem, *Ad quæſtiones*, vel non eſt ad rem, vel potius probat contrarium. Ibi enim non agebatur de permutationibus beneficiorum, ſed Eccleſiarum, quæ erant vnitæ duobus monaſteriis, & conſequenter ab eis poſſidebantur, non titulum beneficij, ſed in proprietatem ad ſuorum conuentuum ſuſtentationem, vt Couar. & antiquiores ſuprà citati aduertunt. Et in vniuerſum dicunt Iuriſtæ, beneficia perpetuò D vnita monaſterio iam non reputari, vt beneficia, ſed vt bona propria monaſterij, cui vnita ſunt, vt videre licet in Ludou. Gomez in Regul. de Infirmis, quæſtion. 15. & Mand. quæſt. 10. & aliis in Clemen. vnic. de Reſcript. & in Clement. vnic. de Sequeſtrat. poſſeſ. Quia verò Eccleſiæ licet vnitæ habent duplicia bona quædam pertinentia ad ius decimarum, quod ſemper ſpirituale eſt, & propriè pertinet ad Eccleſiam vt talis eſt, alia pertinentia ad poſſeſſiones, quæ ſimpliciter ſunt bona temporalia immobilia, & per ſe non habent annexionem aliam ad titulum ſpiritualem, ſed ſolùm ſunt ſub dominio temporali Eccleſiæ, ideo dixit ibi Pontifex, Eccleſiam pro Eccleſia eſſe ſimpliciter commutandam, in quo noſtræ ſententiæ E fauet, & inter poſſeſſiones, ſi permutentur, poſſe fieri recompenſationem in pecunia, ſi inæquales ſint, quia illæ merè ſunt temporales, quod nihil facit contra ea, quæ diximus. Immò addit Pontifex ita eſſe illam duplicem permutationem faciēdam, vt contractus non miſceantur, vbi non prohibet, quin poſſint ſimul fieri, & vnus non ſine alio, quia non propterea miſcentur, licet concomitanter fiant, & liberum ſit contrahentibus non facere vnum ſine alio; nec prohibet, quin poſſint fieri per modum vnius virtute continentis plura partialia, quia

13. Satisfit rationibus primæ ſententiæ.

Gomez. Mand.

quia hoc non pertinet ad Simoniam, sed prohibet, ne compensatio, quæ datur pro temporali, extendatur ad spiritualia, nec etiam aliquid ampliùs detur hoc titulo; tunc enim propriè miscerentur contractus, & sic nulla est in illo textu difficultas. De capitulo autem *Quærenti*, iam satis diximus.

14. Rationes secundæ sententiæ non officiunt tertiæ assertioni.

Rationes autem sententiæ posterioris probant primas duas assertiones nostras & non procedunt contra tertiam, quia fatemur, iuxta illam non fieri permutationem temporalis pro spirituali, vel annexo spirituali, sed aut fieri pro redẽptione tẽporalis oneris iam separati à titulo spirituali, vel applicari per Pontificem aliquid temporale ad sustẽtationem, & stipendium habentis tenue beneficiũ, eámq; meritò exigi ab eo, qui beneficium pingue ab Ecclesia recipit. Et ita cessant alia incommoda, quæ ibi inferuntur. Illa enim simpliciter non licẽt; interueniẽte autem Pontificia auctoritate, & facta modo debito & non per modum venditionis, aut propriæ commutationis possunt sine inconueniẽti fieri, vt explicatum est, & ex sequentibus illationibus magis constabit.

15. Permutatio beneficiorũ imponendo pensionem propria auctoritate est Simoniaca contra ius positiuum, & diuinum. Sot.

Ex dictis ergo facilè intelligi potest, An permutatio beneficiorum, imponendo pensionem alteri eorum, Simoniaca sit? Dicendum enim est primò, si propria auctoritate fiat, esse apertam Simoniam, etiam si ad permutanda beneficia Prælati auctoritas interueniat, qui de pensione nihil nouit. Hoc est certum apud omnes, quia ibi interuenit pactio euidenter prohibita in Iure, vt visum est. Vnde inferunt aliqui talem Simoniam esse de iure positiuo, vt sentit Sot. Credo tamen esse contra ius diuinum, quia euidenter datur spirituale pro temporali, talis enim pensio propria auctoritate imposita merè temporalis est, & pretio æstimabilis.

16. Idem dicendum si talis permutatio fiat ex auctoritate Prælati inferioris Pap. Sot. Ca vnic. Episcopus non potest facere diuisionẽ in beneficio.

Secundò est idem dicendum, etiamsi talis permutatio, & pactio fiat cum auctoritate Prælati inferioris Papæ, quia illi concessum non est, vt possit permutationem facere, nisi purè, & simpliciter vt paulo antea probatum est. Et tradit Quinti. Mandos. de Signatur. gra. tract. de Permut. in fine, & Sot. dicta quæst. 5. artic. 2. & quæst. 7. art. 2. & colligitur ex capit. vnic. de Rerum permut. in 6. ibi, *Liberè, & sine fraude*. Et ratio est, quia Episcopus non potest facere diuisionem in beneficio iuxta tit. Vt beneficia sine diminutione conferantur. Et caput. *Nisi essent*, de Præb. ibi. *Ne fortè circa prouentus aliqua videatur facta sectio prioratus*. Vnde fit argumentum; nam vel pensio imponitur beneficio, & hoc ordinario iure non cadit sub Episcopi potestatem, vt probant dicta Iura, & est communior sententia, & pràxis, ac stylus Curiæ: vel imponitur personæ beneficiati, & sic est onus merè temporale, quod imponi non potest in commutatione beneficij, vt ostensum est.

Obiectio.

Sed obiiciunt aliqui ex dicto capite *Ad quæstiones*, de Rerum permutat. Nam illud de pensione intelligit Soto, & tamen Papa ibi non constituit pensionem, sed approbat ab Episcopo impositam.

Soluitur.

Sed textus ille non inducitur ad rem; tum quia vt dixi, non est in eo sermo de permutatione beneficiorum; tum etiam quia nulla mentio fit de impositione pensionis, sed de compensanda per pecuniam inæqualitate possessionum; tum etiam quia si ageretur de pensione, non oporteret distinguere contractus, & res permutatas, sicut Pontifex ibi monuit. Patet, quia pẽsio auctoritate Superioris posset super Ecclesiam, & super spiritualia iura imponi, vt statim dicemus. Quocirca illa compensatio pecuniaria, quæ ibi probatur, non pertinet ad potestatem imponendi pensionem in beneficio, sed ad potestatem alienandi possessionem temporalem Ecclesiæ in vtilitatem eius.

17. Permutatio beneficiorũ cum pens. ex auctor. Pap. non est Simonia.

Tertiò, dicendum est, permutationem beneficiorum inæqualium in temporalibus prouentibus factam cũ onere pensionis in pinguiori beneficio, si auctoritate Pontificis fiat, nullam habere labem Simoniæ. Hoc etiam certum est ex sententia omnium. Et constat ex vsu quotidiano. Et ratio est, quia si attendamus Ius canonicum, Pontifex potest secum dispensare, vel certè non obligatur illo, hac maximè in parte, quia prohibitiones latæ in hac parte ad inferiores Prælatos referri videntur, vt colligitur ex capite *Prohibemus*, de Censibus. Si verò attendamus ius diuinum, hic non interuenit respectu Pontificis, vel quia pensio ab eo imposita causa permutationis, spiritualis censenda est, quia datur cum spirituali onere, & ratione illius, & ita semper commutatur spirituale pro spirituali. Vel certè quia, esto imponat illam simpliciter vt temporale quid, potest illam separare à beneficio pinguiori, & illam conferre, vt merè temporale commodum eius, qui renunciat pinguiori beneficio: non tanquam pretium renunciationis, sed dispensatorie illam conferendo in vitæ subsidium. Et ita nullam habet rationem pretij, quia non ex permutantium commutatione, sed ex prouidentia supremi Pastoris confertur. Et in hoc est magna differentia inter Papam, & inferiores Episcopos: nam inferiores non possunt ita dispensare ecclesiasticos redditus ad suum arbitrium etiam prudens, sed solùm iuxta concessiones Canonum, & ideo quando hos limites transgrediuntur, nihil faciunt. Et consequenter admittendo illicita pacta, non solùm peccant contra ius humanum, sed etiam contra diuinum. Sicut dispensando in voto castitatis, non solùm contra ius humanum, sed etiam contra diuinum peccant, quia vsurpant iurisdictionem, quam non habent: Pontifex autem vtendo sua potestate, potest tollere materiam Simoniæ, vel annectendo temporalia spiritualibus, vel illa separando, & alio iusto titulo ea conferendo; qua mutatione facta, nec contra humanum, nec contra diuinum ius peccat. Atque ex hac assertione constat, nihil peccare permutantes, si inter se priùs tractent, & conueniant de pensione imponenda cum ordine ad consensum Pontificis, vt patet ex dictis in capite superiori, quæ hic possunt applicari cum eisdem auctoribus.

18. Si beneficiũ vnum sit dignius in spiritualibus, videtur species Simoniæ, si super id pẽsio fiat.

Sed quid, si vnum beneficium sit dignius alio in spiritualibus, poterit ne Pontifex acceptare permutationem, imponendo pensionem super dignius beneficium? Respondeo, factum hoc magnã præ se ferre speciem Simoniæ, quia qui præbet alteri beneficium dignius, non videtur exigere pensionem, nisi ad compensationem sui beneficij, vnde cum ille excessus spiritualis sit, spirituale pro temporali commutatur, quod ita est contra ius diuinum, vt per potestatem Papę honestari non possit. Neque ibi habet locum mutatio materiæ, quia nec illa maior dignitas spiritualis, potest separari ab vno beneficio, & alteri coniungi, nec temporalis pensio, quantumuis spiritualis fiat, censetur compensare illum excessum, nisi ratione suæ temporalis commoditatis. Aliunde etiam videtur esse illa quædam indebita distributio Ecclesiasticorum reddituum, quia maior dignitas ex se postulat pinguiores fructus, vt modo conuenienti sustentetur, & cum decore; ergo contra rationem est dare alteri beneficium dignius, & illi pensionem imponere solùm propter maiorem dignitatẽ.

Sed

Non tamen hoc semper damnandũ, nec intrinsecè est malum.

Sed nihilominus hoc non apparet intrinsecè malum, nec semper damnandum. Nam in primis si dignius beneficium est etiam pinguius, non erit absurdum, moderatam pensionem illi adiicere, dummodo pro qualitate dignitatis, & oneris sufficientes redditus beneficio relinquantur; tunc enim succurrere potest Pōtifex incommodo temporali alterius sine respectu ad digniorem qualitatem beneficij. Deinde licet in quantitate redditũum non excedat, si aliunde honesta causa intercedat, quæ possit mouere Pontificem, præter excessum in qualitate spirituali beneficij, vt quòd persona, quæ illud dimittit, magis indiget, vel quod aliàs est dignior, & magis de Ecclesia benemerita, vel etiam quòd beneficium aliud non solùm minùs dignum est, sed etiam magis laboriosum, & onerosum, tunc fieri potest, vt non solùm Simonia non intercedat, verum etiam nec sit iniusta distributio, vel illicita dispensatio. Quia vitium Simoniæ purgatur eo ipso, quòd pensio non datur intuitu compensandi spiritualem dignitatē, & pensio fit iusta ex causa honesta.

19. Summa dictorum.

Atque ex dictis in hoc, & præcedentibus capitibus concludere possumus conditiones necessarias, vt permutationes in materia beneficiorũ purè, & absque Simonia fiant. Possunt enim ad quatuor breuissimas reuocari. Prima est vt res ipsæ permutabiles sint natura sua, & quòd iure ecclesiastico prohibitæ non sint permutari, & huc spectat, quod vtraque sit spiritualis, & transferibilis in alium, &c. Secunda est, vt permutatio fiat auctoritate superioris Prælati, ad quem de iure id spectat. Tertia, vt sine auctoritate Pontificis nullum onus imponatur, neque aliqua exactio fiat. Quarta, vt nullum pactum inter partes priuatim fiat, nisi in ordine ad consensum Pōtificis, vel Prælati, qui possit illi auctoritatem dare. Et hùc spectat, vt non fiant pacta, quod vnus soluat omnes expensas, vel expediat suis sumptibus Bullas ad vtrumque permutantium pertinentes, & similia, quæ Simoniaca sunt, nisi Pontifici declarentur, & ipse consentiat. Vide Nauarrum lib. 5. Cons. tit. de Simon. Cons. 50. & 51. De aliis verò conditionibus, quæ ad iniustitiam, vel honestatem integram talis permutationis necessariæ sunt, vt quòd fiat voluntariè sine vi, & fraude, & ex iusta causa, & similibus hic non agimus, quia hic non tractamus per se de beneficiis, & eorum permutatione, sed solùm quatenus in ea cauenda sit Simonia, reliqua in proprium locum remittimus.

Simonia est si vnus tantùm soluat expēsas Bellarum, nisi id Pontifici manifestetur, & ille cō sentiat. *Nauar.*

CAPVT XXXV.

An renunciatio beneficij in fauorem tertij Simoniam contineat?

1. Renũciatio beneficij quid sit.

SIcut proximè de permutatione dicebamus, ita in præsenti non est à nobis tractanda tota materia de resignatione, seu renunciatione beneficiorum, sed solùm quatenus in huiusmodi actione Simonia interuenire potest. Dicitur ergo renunciatio beneficij abdicatio voluntaria, qua quis se liberè spoliat beneficio suo, illúdve dimittit; agimus enim de expressa renũciatione; nam tacita ad præsentem materiam nihil refert. Huiusmodi autem renunciatio interdum fit causa permutationis, de qua in superioribus capitibus dictũ est; aliquando verò per se se gratia sui, vt sic dicam, soletque dici renunciatio simplex, de cuius ratione, vt valida esse posit, etiam est, vt in manibus Prælati fiat, qui eam acceptet, iuxta c. *Admonet*, &c. *Quod in dubiis*, de Renunc. Quatuor autem modis potest hæc renunciatio fieri in manibus Prælati. Primo purè, & absolutè, id est, sine onere pensionis, & sine designatione personæ, cui conferatur: Secundò purè, & non absolutè, sed sub conditione, vt detur Petro beneficium: Tertiò nec absolutè, vt detur tali cum tali pensione: Quartò absolutè, & non purè, sed cum pensione. De primo modo nulla est difficultas, quia nec per se malus, nec prohibitus. Et potest fieri non solùm in manibus Papæ, sed etiam inferiorum Prælatorum, exceptis Episcopatibus, vel similibus. Et licet Pius V. interdum suspenderit omnes has resignationes, & sibi reseruauerit Const. sua 43. in cap. *Officium*, postea abstulit suspensionem cum certis limitationibus, vt infrà videbimus. Itaque hæc renunciatio nihil ad Simoniã pertinet: nisi fortasse quatenus pro illa facienda, pecunia interuenire potest, sic enim materia est Simoniæ, vt suprà dictum est.

Quot modis fiat renũciatio simplex in man. Prælati,

Primus modus, & est licitus.

Pius 5. Cōst. 43. in c. officium.

2. Nec 2. continet Simoniam 2. ius diuinum. *Soto. Couar. Syluest. Anton.*

De secundo modo renunciationis sub conditione certum existimo, non continere Simoniam cōtra ius diuinum. Ita supposuit Soto tanquam clarum in hac materia in d. q. 7. artic. 2. in principio, Couar. latè lib. 1. c. 5. num. 3. & 5. Syluest. verb. *Renunciatio*, q. 6. & ver. *Simonia*, quæst. 13. dict. 6. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 5. §. 11. Ratio verò est, quia in illa renunciatione sub conditione non datur spirituale, pro temporali, immò pro nulla re datur, sed gratis offertur, non tamen cuilibet, sed solum huic certæ personæ, in cuius fauorem resignatur. Hoc autem non est contra, nec præter verba Christi; *Gratis accepistis, gratis date*, nec enim dixit, date omnibus, nec prohibuit dare huic potiùs, quàm illi, sed solùm iniunxit, vt cui daretur gratis daretur. In illa autem renunciatione donatio gratuita est, tamen renuncians, quantum in se est, non vult dare, nisi huic, nec vult spoliari, nisi in gratiam eius. Talis ergo renunciatio ex vi iuris diuini Simoniaca non est, immò nec per se mala, si alias circunstantias honestas habeat, vt quòd fiat in fauorē dignæ personæ, & propter honestum finem, siue Ecclesiæ offensione, vel proximorum. Denique si ipse renuncians per se posset spoliare se beneficio, & transferre illud in Petrum dignum, non male faceret, volendo illud dare Petro, & non alteri, nunc autem quia nec per se potest se spoliare beneficio sine auctoritate Prælati iuxta caput. *Nisi cum pridem*, cum aliis de Renuncia. nec potest conferre beneficium Petro nisi per Prælatum, ideo renunciationem illo modo facit in manibus Prælati, nihil ergo peccat ex natura rei loquendo.

Cap. *Nisi cū pridem.*

3. De iure Eccles. dicitur hoc esse prohibitũ Glos. in c. ex parte. *Abbas. Panor. Archid. Angel. Syluest. Redoan. Anton. Nauar. Rebuff. Vgol.*

De iure autem ecclesiastico communiter dicitur, hoc esse prohibitum, & ita hanc numerant inter Simonias de iure positiuo Glos. in cap. *Ex parte* 1. de Offic. deleg. ver. *Dimittere*, quam ibi sequitur Abbas num. 4. & alij. Idem Glos. 1. in capit. *Dilecto*, de Præbend. Idem sentit Panormitanus in cap. *Non satis* de Simon. Archid. in cap. *Quicumque* 1. q. 1. Præposit. in capit. *Ordinationes* num. 33. ita exponens Glossam ibi, & eodem modo loquitur Angel. ver. *Simonia*. 3. num. 39. & Syluest. ver. *Permutatio* q. 6. dub. 2. Redoan. 1. p. cap. 25. & p. 2. cap. 10. vbi alios refert Anton. 2. p. titul. 1. cap. 5. §. 11. Nauar. cap. 23. num. 107. *Ad decimum*. Rebuffus in Pract. tit. de Renun. condi. num. 1. Vgolin. tab. 1. cap. 28. §. 2. Potest autem probari illa prohibitio ex generalibus regulis Iuris, quod in his spiritualibus non debet interuenire pactio, modus, vel conditio. Negari enim non potest, quin in tali renunciatione interueniat conditio, nam sub illa fit, vt detur huic, & non aliàs, & consequenter interuenit pactum, Facio, vt facias, scilicet, Renuncio, vt nepoti conferas. Præterea ad hæc inducitur textus

textus in cap. vnic. de Rer. permut. in 6. ibi *Secundum formam iuris*, indicat enim, illam esse quandam Iuris permissionem, quæ prohibitionem supponit. Item ibi, *æquitatem præferentes in hac parte rigori.* Quibus verbis significatur, in rigore iuris resignationem factam sub illa conditione posse acceptari ab Episcopo, reiecta conditione tanquam inutili, & contra ius. Et licet ibi sit sermo de resignatione facta ad permutationem, eadẽ ratio est de simplici renunciatione; tum quia ratio illius textus est, quia renuncians non esset suum beneficium resignaturus, nisi gratia talis permutationis; hæc autem ratio locum etiam habet in eo, qui non esset renunciaturus, nisi in gratiam talis personæ; tum quia non est digna maiori fauore renunciatio propter permutationem facta, quam facta propter liberalem beneficentiam. Fauet etiam Clem. vnic. eod. ibi, *Ne concessione iuris vtentibus.* Vbi Gloss. sentit, esse Ius nouum mitigans antiquum rigorem. Affertur etiam pro hac sententia cap. *Dilecto*, de Præben. ibi, *Liberaliter resignauit*, scilicet in manibus Archiepiscopi intendentis nepoti renunciantis prouidere. Vbi ex parte Episcopi supponitur intentio, cui renuncians ponit se conformare. Videtur autem tanquam necessarium supponi, quòd liberaliter renunciauit. Accedit moralis ratio non contemnenda; quia hæ renunciationes in fauorem tertij expositæ sunt multis fraudibus, & deceptionibus, vnde præsumuntur Simoniacæ ex alio capite, nimirum quia non præsumitur aliquis sponte renunciare iuxta capit. *Super hoc*, de Renunc. & multa, quæ congerit Tiraquel. in leg. *Si vnquam*, verb. *Donatione*, num. 206. & sequentibus. Vnde præsumitur non gratis facere, sed cum aliqua pactione illicita, & ideo ad vitanda hæc pericula meritò potuit Ecclesia talem renunciationem in vniuersum prohibere. Accedit, quòd in his renunciationibus solet esse quædam imago hæreditariæ successionis à patruis ad nepotes, quam iura maximè oderunt.

Clement. Glos.

Cap. Dilecto.

Cap. Super hoc.

4\. Hæc iura nõ ostẽdũt omnino vniuersalẽ prohibitionẽ scriptam.

Hæc verò iura non videntur satis ostendere vniuersalem prohibitionem scriptam; nam generalis prohibitio pactionum non extenditur ad hãc renunciationem, quia in illa, per se loquendo non solet interuenire pactum, sed sola declaratio, & limitatio volũtatis resignantis, quæ cùm sit libera, potest limitato modo velle resignationem, quam gratis, & sine vllo pacto facit, vt dixi. In cap. autem vnic. de Rer. permut. in 6. non est sermo de renunciatione simplici, sed de permutatione, quæ magis odiosa videtur, & de illa dicitur *secundum formam iuris*, non permittentis; sed ponentis conditiones in permutatione seruandas, iuxta cap. *Quærenti*, quod ibi Glossa adducit. Illa autem verba *æquitatem præferentes rigori*, non propter renunciationem acceptandam, sed propter excludendas expectatiuas, posita sunt, de illa enim re in illo capit. agebatur. Similiter etiam in d. Clem. vnic. non est sermo de concessione iuris ad renunciandum simpliciter, nullibi enim talis concessio in iure reperitur, vt dixi. Est ergo sermo de concessione permutationum, quæ in iure expressè facta est, & illa fortasse est iuris noui contra antiquum rigorem, inde verò nullum probabile argumentum sumitur ad præsentem causam. In dicto autem cap. *Dilecto*, in verbis allegatis solùm narratur factum, & fortasse per illam vocem *liberaliter*, non excluditur, conditio, seu designatio personæ, sed pactum onerosum quod certum est esse prohibitum, vt dicemus. Ex iure ergo scripto nihil habemus, quin potiùs dictis iuribus opponi posset cap. *Cum vniuersorum*, de Rer. permut. vbi ab vno clerico facta in fauorem nepotis alterius, & non improbatur, qui tamen textus etiam nihil probat in contrarium, quia licèt factum referatur, non approbatur, nec examinatur, quia non pertinebat ad causam.

cap. Quærenti.

cap. Cum vniuersorum.

5\. Vt ergo hanc rem declarem, suppono duplicem sensum habere posse conditionem illi renunciationi oppositam. Vnus est, vt retineat rigorosam naturam conditionis, quæ est suspẽdere actũ, ideoque possumus illam vocare conditionem suspensiuam renunciationis. Quia qui sic renunciat, non absolutè renunciat, nec renunciatio consequitur effectum, donec conditio impleatur. Item talis conditio de se inducit obligationem Prælato, in cuius manibus fit renunciatio, vt non possit dare beneficium alicui, nisi implendo conditionem, quia alias renunciatio non habet effectum, ideoque non potest renuncians priuari beneficio suo. Alius sensus est, vt conditio sit tantùm modus, qui non suspendit effectum actionis, seu renunciationis, sed apponit modum seruandum in prouisione beneficij post factam renunciationem. Qui potest intelligi additus, vel tanquam necessarius, & sub obligatione, vel solùm vt inductiuus Prælati ad illum modum seruandum, quantùm renuncians possit inducere.

6\. Renũciatio sub condit. rigorosa vt huic detur solũ potest fieri in manibus Papæ.

Dico ergo in primis, renunciationem sub conditione rigorosa, & suspensiua (vt declaraui) fieri non posse, nisi in manibus Papæ, ab inferioribus autem Prælatis admittendam non esse. Hoc videtur esse contra Sotum, & ex parte contra Couar. est tamen iuxta communem sententiam. Potest verò probari primò ex generali prohibitione paciscendi in his rebus sacris, quia illa conditio in tanto rigore sumpta, videtur pactum inducere. Sed hæc probatio non est vniuersalis, quia reuera potest fieri sine pacto, quia cum eo, in cuius fauorem fit resignatio, nulla pactio procedit, vt supponimus, agimus enim de pura, & simplici renunciatione. Nec etiam cum Episcopo, quia potest ille non consentire, & absque vlla conuentione procedere. Secundò ergo probatur ex perpetua, Ecclesiæ traditione, & consuetudine, quam omnes dicti Auctores referunt, quæ habet, vt inferiores Prælati tales renunciationes non admittant, vel eis non obligentur, vt etiam Couar. fatetur. Quæ consuetudo declarat, Pontificem sibi reseruasse has renunciationes propter earum periculum. Vnde sicut votum Castitatis v. g. est reseruatum Papæ quoad dispensationem ex vsu non scripto, ita dicere possumus has renunciationes esse Papæ reseruatas, & consequenter non posse ab inferioribus exerceri. Tertiò ita hoc declaro, Quia secundum communem ius non potest beneficium aliquod conferri alicui de nouo, nisi priùs vacet sicut in permutationibus videmus iuxta cap. vnic. & Clem. vnic. de Rer. permut. at in eo casu non vacat beneficium, donec alteri designato beneficium conferatur, quia non priùs impletur conditio, vt benè intellexit Rebuffus suprà, ergo non potest fieri sine auctoritate Papæ. Denique coniecturæ suprà adductæ, propter quas est conuenientissima Ecclesiæ hæc prohibitio, suadent, non defuisse Ecclesiæ hanc prouidentiam, & idem videtur supponere Pius V. in Motu statim citando.

Rebuffus.

Pius V.

7\. Interueniẽte tali pacto, si fiat talis renunciatio in manu Episcopi, est Simoniaca.

Sed quæres, An illud peccatum contra talem prohibitionem commissum sit Simonia, quia prohibita. Respondeo 1. si præcedat pactum cum Episcopo, v. grat. quod ipse acceptabit renunciationem, & conferat beneficium personæ designatæ, sine

Episcopi est Simoniaca.

sine dubio est Simoniaca renunciatio: & in hoc casu videntur posse interpretari Angel. Syluest. & multi ex aliis auctoribus, nam solùm damnant hanc renunciationem factam cum pacto. Quòd verò hoc sit Simonia, saltem quia prohibita, sufficienter probatur ex Iuribus prohibentibus pacta illicita in hac materia. Item illa obligatio ex parte Episcopi videtur esse quasi quoddam onus, vel obsequium pretio æstimabile, & ex hac parte censeri potest illa Simonia contra ius diuinum, supposita institutione humana circa prouisionem beneficiorum. At verò si pactum non præcedat, sed resignâs temerè intentet talem renunciationis modum, licet malè faciat, non videtur propriè Simoniacus, vt probat ratio Soti, & Couarr. quia ibi non est commutatio vnius pro alio, nec realis, nec mentalis, nec expressa, nec tacita, Simonia autem solùm in voluntariis commutationibus, quæ aut venditiones sint, vel imaginem earum habeant, inuenitur. Item ibi nullus est contractus onerosus, sine quo non est vera Simonia. Assumptum patet, quia ibi tantùm est voluntas donandi limitata ad talem personam, & non est onerosa Episcopo, quia potest illam non acceptare, si voluerit.

Sotus. Couar.

8. Obiectio soluitur.

Dices, Immò ibi etiam videtur esse onus pretio æstimabile, quia obligatur Episcopus ad non dandum alteri beneficium, sed tantùm huic. Respondeo simpliciter non obligari, cum possit non acceptare renunciationem, si autem illam acceptet, quando potest, licet coarctetur eius potestas ad istum, id non est ex obligatione illi imposita, sed solùm ex natura, & modo talis resignationis, & ex conditione illi adiuncta. Nam ante renunciationem nulli poterat dare tale beneficium, inuito possessore, & ideo quòd ex voluntate eius possit dare illud huic, & non alteri, non est onus, nec obligatio illi imposita, sed solùm limitatio consensus ex parte habentis beneficium. Vnde etiam in Papa hoc locum habet, vt statim dicetur, & tamẽ nulla obligatio, vel onus Papæ imponitur. Adde totum id non esse pretio æstimabile ex parte Prælati, si persona designata sit digna, quia solùm est vsus quidam legitimus spiritualis potestatis. Dices, In hoc est ille Simoniacus, quia vult disponere de suo beneficio, ac si esset eius absolutus Dominus. Item ille peccat contra Religionem, & non alio genere irreligiositatis. Respondeo, probabiliter posse hoc defendi; tamen in rigore magis videtur illud peccatum genus quoddam iniustitiæ in materia Religionis, quæ sacrilegium includit, quia ille vult vsurpare iurisdictionem, & potestatem dispensandi beneficia ecclesiastica contra dispositionẽ Iuris. Quamuis enim non velit ille conferre beneficium sine auctoritate Prælati, vult tamen restringere, & limitare potestatem eius, & sibi successorem designare contra reuerentiam debitam rebus sacris, & contra Prælati iurisdictionem. Magis ergo videtur illa quædam irreligiositas cum attentata iniustitia, quam propria Simonia. Accedit quod in nullo Canone hæc vocatur Simonia. De pœnis autem Simoniæ, an illas tunc incurrat, infrà videbimus.

9. An Episcopus possit acceptare talẽ renunciationem. *Couar. Soto.*

Sed quæres, An possit Episcopus renunciationem illam acceptare absque Simonia, item quid facere possit, vel debeat, si illam acceptet? Circa primum Couar. supra cum Soto ait, quòd licet Prælatus illam acceptet, nullum aderit vitium saltem Simoniæ. Immò addit, nihil agere contra Iuris prohibitionem, eam acceptando, dummodo conditionem non approbet. Ego verò existimo quidem non fore Simoniacum Prælatum, etiamsi acceptet

Resolutio.

renunciationem, & conferat beneficium personæ nominatæ à renunciante, dummodo id faciat non ex obligatione, aut pacto, sed mera, ac libera voluntate. Probatur ex dictis, quia si renuncians non est Simoniacus, nec Prælatus erit consentiens illi, quia nec consentit Simoniæ, nec cooperatur illi, nec etiam per se nouam Simoniam operatur, quia nihil spirituale cõfert propter temporale, nec ex aliquo oneroso contractu. Nihilominus tamen existimo non bene agere, vt ex secundo patebit.

10. Couar. sententia.

Circa secundum ergo Couar. suprà multa dicit. Primò posse Prælatum licitè, & validè, ac firmiter & sine periculo irritationis, dare beneficium personæ designatæ à renunciante, si aliàs idonea, & digna sit, quia nullo Iure hoc illi est prohibitum, sed solùm vt non det beneficium tanquam obligatus ex conditione resignantis, vel ex alio pacto. Si autem aliàs iudicauerit talem prouisionem beneficij esse congruam, & iustam, nullo Iure prohibetur, illam non facere. Nam eam faceret honestè, si renuncians non errasset in modo renunciationis, cur ergo debet vel ipse priuari libertate sua propter errorem alterius; vel persona illa tertia puniri in eo, quod non deliquit, maximè si delicto renunciantis cooperata non est? Secundò dicit, posse Prælatum (si velit) reijcere conditionem, & acceptare renunciationem, vt absolutam, & puram, & dare beneficium alteri digno, collationemque futuram esse validam. Probat, quia ipse non tenetur acceptare conditionem. Adde, quod hæc conditio habetur pro non adiecta, vt Boer. dixit in Tract. de Dignitate legatorũ q. 2. Qui potest pro hac sententia referri, pro qua etiam Couar. refert Ioan. Staphilæum de Liter. grat. & iust. Tertiò addit licet talis collatio alteri facta ex rigore Iuris rescindi non possit, ex æquitate rescindendam fore à Papa vel iudicibus ab eo designatis, iuxta Clem. vnic. de Rerum permutat. & cap. *Inter cætera* de Præbendis.

Boert. Couar. Ioan. Staphilæus. Cl. vnic.

11. Probabilius est non posse Prælatũ alicui sine Papæ licentia, talem renũciationẽ acceptare.

Nihilominus in hoc puncto probabiliùs videtur non posse Prælatum inferiorem sine licentia Papæ acceptare licitè talem renunciationem, & dare beneficium iuxta conditionem appositam à renunciante, etiam si id non faciat ex vi illius, sed suo arbitrio. Ita videntur supponere omnes Doctores, qui damnant vt illicitas has renunciationes, maximè cum illas damnent vt Simoniacas; nam actus Simoniacus est inualidus, vnde in virtute illius nihil fieri potest. Deinde esto, non sit in rigore Simoniaca renunciatio, est ab Ecclesia prohibita, ne fiat in manibus Prælati Papæ inferioris sine eiusdem Papæ concessione. Vnde consequenter prouisio beneficij secundum talem renunciationem, est Papæ reseruata, ergò malè facit Episcopus vsurpando illam. Præterea illa renunciatio & ex vi prohibitionis est nulla, ita enim communi vsu, & sensu Doctorum illa prohibitio intellecta est, & ex vi conditionis suspendit effectum, ita vt beneficium non vacet, donec cum affectu alteri conferatur; ergo non potest Episcopus conferre tale beneficium, quasi implendo conditionem, vt beneficium vacet & conferri possit, nam hoc excedit potestatem eius, vt dictum est, Et quantumuis dicatur non operari ex conditione apposita renunciationis, negari non potest, quin in effectu id faciat (quicquid sit de intentione eius) vt magis ex sequenti assertione patebit, & sentiunt Auctores in ea citandi.

12. Secunda cõclusio.

Secundo ergo assero, non posse Episcopum acceptare renunciationem illam tanquam absolutam

reiecta conditione, & consequenter nec posse licitè, aut validè dare beneficiũ alteri. Ita tenet contra Boet. Rebuf. in Pract. tit. de Resignat. condit. num. 7. & sequentib. Et probatur primò ex d. Cle. vnic. Quia sicut in permutatione non valet actus, nisi beneficia conferantur permutantibus, ita in resignatione conditionali non valet, nisi impleatur cõditio. Secundò quia actus factus cum aliqua qualitate, & adiectione nõ potest acceptari quoad vnam partem & nõ quoad aliam, quia si diuidatur omnino mutatur, quod ibi latè probat ab auctoritate. In præsenti autem fit renunciatio non simpliciter, sed cum aliqua adiectione per modum vnius vt constat. Fallúmque est illam conditionem haberi pro non adiecta, quia hoc nullo Iure probatur immò quia est adiecta, reprobatur talis renunciatio.

Rebuff. Cle. vnic.

13. Nec Papa potest acceptare renunciationẽ quæ fit in gratiã tertij, nisi donando ei beneficium.

Vnde addit vlteriùs ipse Rebuf. n. 16. neque Papam ipsum posse id efficere; nã potest quidem resignationem reiicere, & nõ acceptare, tamen si illam acceptet non potest iustè dare beneficium, nisi ei, in cuius fauorem facta est resignatio: aliàs priuaret renunciantem inuitum suo beneficio sine iusta causa quæ ex tali actu resultet, cum sic renuncians in manibus Pontificis nihil peccat, quandoquidem Pontifex valet, & solet illam renunciationem acceptare. Nulla ergo iusta ratione potest Papa tunc priuare suo beneficio inuitũ, & innocentem, cum debeat agere vt fidelis dispensator, non vt dominus. Quæ sententia mihi valdè placet, licet cõtrarium doceat Redoan. 2. p. de Sim. num. 8. & seq. sequens Boer. de Potest. Legati, q. 2. qui idem affirmauit de legato Papæ. Sed est etiam falsum, & sine fundamento, vt latè Rebuf. suprà. Nec oportet distinguere, an legatus habeat potestatem acceptandi talem renunciationem, necne; non est enim dubium, quin possit Papa illam facultatem committere, licèt ordinariè non faciat. Vel ergo legatus habet talem potestatẽ, & tunc si acceptet illam debet cõferre beneficium personæ designatæ, quia si Papa ipse non potest aliud iustè facere, neque ipse poterit vice Papæ. Si verò non habet talem potestatem, non magis id potest, quàm Episcopus, vel quilibet alius, vt constat.

Redoan.

Rebuf.

14. Tertiò, hinc colligo propriam rationem, cur id non possit facere Episcopus, esse, quia illud beneficium per talem renũciationem non vacat ante impletam conditionem, quia voluntas renunciantis fuit suspensa, & non fuit voluntas simpliciter, sed secundum quid, & ita non potuit habere effectum. Quo ergo iure potest Episcopus spoliare renũciantem beneficio suo contra voluntatem eius? Dices, fortasse posse id facere in pœnam, & temeritatem suæ renunciationis malè factæ. Sed contrà, quia in primis nullo iure cauetur, vt sic renuncians priuetur beneficio. Deinde multo magis alienum à iure est, vt statim ipso facto, & sine examinatione causæ, absque sententia contra eum lata, beneficio priuetur, cum nullum sit ius talem ferens sententiã contra sic peccantem, vt expressè docuit Nauar. dicto cap. 23. nu. 105. in fine. Poterit ergo Episcopus contra illum procedere, & punire, vel si iudicauerit delictum dignum priuatione beneficij, tunc etiam poterit illam pœnam imponere, vt Nauar. ait, & consequenter poterit prouidere beneficium iam vacans per priuationem pœnalem, non tamen ex vi renunciationis. Et fortasse ita intelligendum est, quod refert Flamin. lib. 1. de Resignat. q. 3. num. 63. esse à Rota decisum, vt si renuncians non ignoret, suam resignationem esse contra stylum Curiæ, ac subinde inualidam, possit acceptari ab Epscopo; reiecta conditione. De quo mihi non constat: tamen si ita est, intelligi debet in pœnam, & consequenter seruato ordine, & cognita causa. Aliàs certè non potest Episcopus talem renunciationem acceptare licitè, vt in priori puncto dicebam. Quia vel acceptaret illam vt absolutam, & ad dandum beneficium, cui voluerit: & hoc excedit potestatem eius, éstque contra iustitiã, vt ostensum est. Vel acceptabit illam vt conditionatam, & ad conditionem implendam, & hoc est cõtra concessionem, ergò omnino debet illam refutare, & prout expedire iudicauerit, sic renunciantem punire.

Flamin.

15. Vltima conclusio.

Vltimò dico: In hoc puncto si conditio addatur non in vi rigorosæ, & suspensiuæ conditionis, sed tanquam modus quasi posterior, & coniunctus renunciationi absolutè factæ iuxta explicationem supra datam, tunc longè aliter esse de tali renũciatione iudicandum. Nam in primis renunciatio illa, si ab Episcopo acceptetur, statim valida est, & habet effectum. Patet, quia absoluta est, & quia modus non suspendit effectum, vt est notum. Vnde fit, vt Episcopus possit talem renunciationem acceptare sine vlla culpa, & animo, vel vtendi modo, si iudicauerit expedire, vel non vtendi, si non fuerit conueniens. In hoc enim nulla apparet deformitas ex natura rei, nec inuenitur aliquo Iure prohibitũ. Deinde in eo casu existimo, posse renunciantem nihil peccare in illo modo renunciandi, stando in Iure communi. Dico autem posse, quia si adiiciendo modum illum, velit obligare Episcopum, vt omnino teneatur dare beneficiũ, cui ipse vult, & stultè errat, & consequenter peccat tentando imponere obligationem, quam non potest, & in re nihil facit. Sicut qui relinquit legatum sub modo, ad cuius executionem obligare non potest, etiamsi intenderet obligare, nihil faceret.

16. At verò si tantùm intẽdat inducere Episcopum, vt tali personæ beneficium cõferat, per se loquendo nihil peccat: suppono enim personam, quam offert, esse dignam; ergo ex natura rei nõ est renuncianti prohibitum illum animũ ostendere, & Prælatum inclinare, quãtum honestè potest, Nec etiam est iure communi prohibitum; nam inter scripta Decreta, & Iuri inserta nullum tale reperitur. Nec consuetudo ad hoc obligat. Nam communior, & verior sententia habet, posse renunciantem, facta renunciatione pura, & absoluta, rogare Prælatum, vt det beneficium tali personæ, vt patet ex Nauar. d. num. 107. Redoan. d. c. 25. qui alios allegant. Immò addunt, non peccare, etiamsi à principio illa spe renunciet, dummodo pactum non faciat, nec rigorosam conditionem adhibeat, sed solam interiorem intentionem habeat, vt Nauar. d. nu. 107 & in cap. *Si quando* de Rescrip. except. 4. docet contra Abbat. Decium, & nonnullos alios in dicto capit. *Ex parte* 1. de Officiis delegatorum. Vbi Glossa, & Doctores frequentiùs opinionem Nauar. docent. Item Glossa in dicto cap. *Ordinationes*, éstque verior sententia, vt in puncto sequenti latiùs dicã. Ergo etiam si in ipsamet renunciatione inferat aliqua verba, quæ hunc animum ostendant, dummodo non sint talia, quæ cõditionem suspensiuam declarent (qualia sunt illa vsitata, *& non aliter, nec alio modo*) non apparet in eo facto graue peccatum, neque vllum per se loquendo.

Potest renũcians, facta absoluta renunciatione rogare Prælatũ vt huic det beneficium. *Nauar. Redoan.*

17. Renũciatione libera facta, potest Prælatus liberè beneficium cõferre.

Vltimò dicendum est, in eo casu posse Episcopum liberè conferre beneficium, acceptata renunciatione, quia iam vacat, vt dixi, & credo posse sine peccato dare illi, qui renunciante postulatur dicto modo, quia cum ille non peccet, neque Episcopus malefaciat, conniuendo, si aliàs collatio in tali persona facta per se iusta est. Nihilominus tamen ad hoc non tenebitur, & potest dare alteri, & in rigore

in rigore collatio valebit, quia alter (vt supponitur) absolutam fecit renunciationem, & non potuit obligare Episcopum, nec est vllum ius vnde obligetur.

18. Ius nouum circa hoc.

Hæc autem dicta sunt iuxta cōmune antiquum Ius: extat enim nouum Ius Pij V. in Motu proprio 58. incipiente *Quanta Ecclesiæ Dei, &c.* Vbi abstulit suspensionem, quam antea fecerat, & ponit casus, & causas, ob quas possunt beneficia simpliciter renunciari in manibus inferiorum Prelatorum, & subiungit hæc verba, *Caueant autem Episcopi, & alij prædicti, itémque omnes electores, præsentatores, & patroni tam Ecclesiastici, quam laici, quicunque sint, ne verbo quidem aut nutu futuri in huiusmodi beneficiis, & officiis successores ab ipsis resignantibus aut aliis eorum significatione, vel hortatu designentur, aut de his assumendis promissio inter eos, aut intentio qualiscunque intercedat.* Et statim *præcipit*, atque *interdicit*, ne collatores talium beneficiorum ea conferant suis, aut resignantium consanguineis, affinibus aut familiaribus. Et quidquid contra hoc fuerit attentatum, irritum decernitur, & inane. Hæc ergò institutio nunc seruanda est, iuxta quam constat, iam esse de iure scripto, quod antea non inueniebatur scriptum, sed traditione quadam habebatur. Solúmque indiget declaratione verbum illud; *aut intentio.* Videtur enim ibi approbari, vel denuo stabiliri opinio Abbatis, & Decij suprà citata, nimirum peccare renunciantem, si resignet beneficium spe, & intentione, vt Petro detur, etiam si dignus sit. Nam Pius V. prohibet ne intentio talis intercedat. Neque obstabit, quod intentio sit actus interior, quam lex humana prohibere non solet: nam licet hoc verum sit directè, tamen interdum prohibet exteriorem actum hac, vel illa intentione factum, vt ex amore, vel odio, Clem. 1. de Hæret. Ergò similiter potest prohiberi resignationem fieri tali intentione, idque videtur fecisse Pius V. Dico tamen per illa verba neque dictam opinionem approbari, nec talem prohibitionē ferri. Quod facile intelligetur considerando Pontificem in omnibus illis verbis relatis, non dirigere sermonem directè ad resignantes, sed ad Prælatos, sic enim habet. *Caueant Episcopi, &c.* Illi autem non possunt cauere ab intentione resignantis merè interna, ergò non loquitur de illa. Item ponderanda sunt illa verba, *Aut de his assumendis promissio inter eos, aut intentio qualiscumque intercedat.* Ex quibus simile concluditur argumētum: nam promissio merè interna non potest esse *inter eos*, loquitur ergo de intentione, quæ aliquo modo exteriùs proditur, & tacitam petitionem offert, hanc ergò solùm voluit prohibere Pontifex, vt fere in simili intellexit Nauarrus dicto capit. 23. num. 110. ver. *Sexto.* Neque in intencione, vel spe merè interna malitia aliqua per se inuenitur in tali facto, cum licitum sit interius desiderare, quod ab alio licitè fieri potest, etiam si aliquando non liceat petere: neque etiam est, cur ex humana præsumat malitiam in tali intentione; quando exteriùs nullo signo prohibito manifestatur.

Obiectio. — Abbas. Deci. — Clemen. 1. — Soluitur. — Nauarr.

18. Renūciationes reciprocæ non habent locum coram ordinariis titulo permutationis.

Ex quibus à fortiori infertur, renunciationes reciprocas non habere locum coram ordinariis titulo, & colore permutationis, vt quòd ego renunciem in fauorem tui nepotis, vel amici, & tu in fauorem mei. Licet enim hæc videatur esse quædam permutatio, tamen non est pura, sed mista cum resignatione in fauorem tertij. Et ideò non intelligitur in Iure nomine permutationis, Episcopis autem non est permissa potestas, nisi ad puras permutationes approbandas, vt suprà ostensum est. Et ideò cum additur illa duplex resignatio in fauorem tertij, excedit potestatem Ordinariorum, seu quorumcumque inferiorum Prælatorum. Item ibi intercedit pactio renunciandi in fauorem tertij pro alia simili; in Iure autem omnis pactio vetita est, etiam in ordine ad Superioris approbationem, præter solam permutationem puram, & in ordine ad ipsos permutantes. Vnde à fortiori idem dicendum est de renunciationibus, quæ inter tres fieri solent, vt si Petrus habet Canonicatum, Paulus beneficium curatum, & Ioannes simplex: Petrus renunciat Canonicatum in fauorem Pauli: Paulus curatum in fauorem Ioannis; & Ioannes simplex in fauorem Petri. Hæc enim nisi in ordine ad Pontificem, fieri non possunt, neque ab alio possunt approbari Nam illæ tres resignationes reducuntur ad duas permutationes quoad effectum: nam idem sequeretur, si priùs Petrus cum Paulo, & postea cum Ioanne permutaret, Tandem modus est longè diuersus, & magis prohibitus, & plura pacta requirit, quæ permissa non sunt cum ordine ad solum inferiorem Prælatum. Immò etiam illæ duæ permutationes, licet sigillatim, & diuisim fieri possint, si tamen fiant cum colligatione earum inter se, & accipiendo vnum beneficium primi permutantis solùm ad permutandum cum alio tertio, & præmissa pactione cum vtroque, non parum auget difficultatem pactionum, & fortasse excedit facultatem ordinarij totam illam negotiationem approbare, quanuis quia in rigore non excedit rationem permutationis, & non inuenitur prohibitum Episcopo, probabile sit, non excedere facultatem eius.

19. Dubij expeditio.

Secundò, ex his potest expediri dubium, quod attigit Rebuffus in Pract. Tit. de Permut. titul. 14. & 15. An liceat permutationem fingere, vt renunciatio beneficij, quod alter in mei gratiam cupit resignare, ab Episcopo acceptetur, tanquam facta causa permutationis, & non simpliciter. Fictio autem erit, si quis dicat renūciare se alteri beneficio, quod re vera non habet: nam Rebuffus suprà docet, renunciationem, & collationem talem esse validam, licet is, qui renunciauit vero beneficio, postea possit agere, vt vel permutatio compleatur, vel sibi suum beneficium restituatur. Quod si velit gratis consentire, tunc nullam patietur iniuriam. Alij dicunt, quod si renuncians vero beneficio, nesciuit fraudem, & bona fide renunciauit, fuit valida renunciatio, & collatio propter bonam fidem, si verò sciuit fraudem, non valere renunciationem, neque collationem, quia facta est per erorem cum mala fide.

Rebuff.

20.

Dico tamen vtramque sentētiam falsam esse, & totam illam actionem esse iniquam & nullam. Probatur primò, Quando is, qui habet beneficiū, vero animo, & bona fide suo beneficio renunciat, putans se illud permutare, tunc enim grauiter decipitur, quod est iniustum: item per errorem renūciat; ergo inuoluntarius est: ergo non est valida renunciatio, & consequenter neque collatio. Secundò probatur quando ex certa scientia vtriusque fictio fit, quia licet tunc neuter patiatur iniuriam ab altero, Ecclesia tamen patitur iniuriam ab vtroque: nam volunt cōtra Canones, & ordinationes Ecclesiæ per deceptionem, & apparentem permutationē, facere veram, & validam, odiosam renūciationem simplicem in fauorē tertij, est ergo illud perniciosum mēdaciū. Atque hinc fit, vt ex parte Prælati acceptatio renunciationis sit per grauē, & substantialem errorem, putat enim se acceptare renunciationē gratia permutionis factam, & re vera acceptat simpli-

cem in fauorem tertij, ergo ex defectu consensus in Prælato est illa renunciatio inualida, & consequenter etiam collatio, quæ valorem resignationis supponit, & ab eo pendet. & quia illa etiam est simpliciter inuoluntaria: est ergo tota illa actio subreptitia, & nulla.

21. De pēsione.

Tertiò, ex his, quæ de pura renunciatione diximus, facilè expediri potest, quod de renunciatione facta cum onere pensionis desiderari potest, & idem intelligendum cum proportione de alio quouis onere regressus, vel reseruationis, vel (vt dici solet) de quacunque renunciatione qualificata, seu onerosa. Potest igitur onus, seu pensio adiungi vel renunciationi factæ in fauorem tertij, vel renunciationi absolutè. Si de priori sermo sit, difficultas additur difficultati; vnde cùm constet ex dictis, talem renunciationem puram non posse fieri, nisi in manibus Pontificis, à fortiori non poterit, si illi addatur conditio pensionis. Est ergo hæc reseruata Pontifici. Ab illo verò concedi potest, quia ipse potest imponere pensionem, vt statim dicam; & potest resignationem in fauorem tertij acceptare, vt etiam dictum est: ergo licèt illæ duæ conditiones simul coniungantur, & ideò reddant difficiliorem acceptationem, tamen non est vnde excedant potestatem Pontificis, vt per se constat. Loquendo verò de renunciatione simpliciter facta cum reseruatione pensionis, certum est, non esse per se malam, si fiat coram habente auctoritatem ad imponendam pensionem simul cū potestate acceptandi renunciationem. Et quoniam iam dictum est, non tantùm Papam, sed etiā inferiores Prælatos habere potestatem acceptandi has renunciationes iuxta secundum Motum Pij V. suprà citatum: solum pendet hæc quæstio ex alia; Quis possit imponere pensiones? quæ in superioribus tacta est, & illius exacta tractatio ad præsentem materiam nō spectat. Suppono ergo iuxta Canones, & iuxta stylum Curiæ Episcopum regulariter non posse has pēsiones imponere, quia non potest beneficia diuidere, Papam autem posse contraria ratione. Addit verò Rebuffus d. tit. de resignat. condit. n. 12. etiam legatum Papæ posse hanc pensionem imponere, sed existimo, hoc pendere ex facto, & ex commissione illi facta: nam quod iure ordinario hoc habeat, mihi non constat. Quando ergo illam habuerit, sub Papa comprehenditur, quia ipse operatur, quando committendo specialiter vices suas, per alium operatur.

Episcopus non potest pensiones imponere. *Rebuff.*

An possit legatus.

22. Est Simonia ca renūciatio cum pēsione facta in manibus Episcopi. *Sotus.*

Hinc ergo dicendum est primò Simoniam committi, si renunciatio beneficij fiat cum reseruatione pensionis in manibus solius Episcopi, etiam si ipse illam approbet, nam in hoc etiam Simoniacus erit. Ita docent omnes, & res est per se clara ex principiis positis, & à fortiori sequitur ex dictis de permutatione cum onere pensionis. Vnde licet Soto suprà dicat, hanc Simoniam esse contra ius positiuum, nihilominus consequenter loquendo dicendum est, esse contra ius diuinum. Quia illa consistit in expressa, & clara commutatione temporalis pro spirituali, nam pensio illa purè temporalis est, quia solùm est quoddam pecuniariū onus absque titulo spirituali, imò facto potiùs iniquo, quàm iure impositum. Item si illud onus fuisset numeratæ pecuniç, Simonia esset contra ius diuinum, vt Soto fatetur; ergo idem dicendum est de pensione, quæ nihil aliud est, quàm pecunia numeranda cum obligatione soluendi illam, quæ pretio etiam æstimabilis est.

23. Honestè tamē fit in manibus pōtif.

Secundò, nihilominus dicendum est, hunc modum renunciationis cum conditione pensionis honestè & licitè fieri in manibus Pōtificis. Hoc etiam docent omnes, vt patet per Felin. in c. *Ad audientiā.* 2. de Rescrip. Redoan. d. 1. p. cap 25. & 2. p. ca. 12. & sequentibus, Nauarr. d. c. 13. nu. 108. Sot. d. quæst. 5. Adrian. dicto Quodlib. 9. & alij Theologi in 4. d. 25. Qui omnes consequenter asserunt, vitari in hoc, & similibus casibus labem Simoniæ inter paciscentes, si omnia referant ad consensum Pontificis, & postea in petitione omnia integrè narrent: nam hic tractatus inter eos necessarius est, vt suprà diximus, & relatus ad consensum Papæ, nihil per eos fit, sed proponitur auctoritate Papæ faciendum. Ratio autem, cur per Papam fieri possit, facilis est ex dictis, nam etiam potest pensionem imponere sub titulo spirituali, & ita tota commutatio fiet inter spiritualia. Et potest Papa auctoritate sua tale onus imponere beneficio priùs, quàm illud conferat, & illud sic oneratum dare personæ, in cuius fauorem facta est renunciatio, vel cui voluerit, si renunciatio simpliciter facta est. Neque in hoc occurrit noua difficultas: solum est cauendum, ne priuatim adiiciantur onera, quæ non sunt inclusa in pensione, nec approbantur à Pontifice, vt si ex pacto antecedente obligetur is, qui accepturus est beneficium, ad dandam cautionem laicam de pensione soluenda, vel ad dandam aliquam anticipatam solutionem: hæc enim, & similia sunt pacta prohibita, & ad minus indicant Simoniam contra ius humanum, nisi Papa illa approbet. Et existimo, non posse approbari ab alio, etiam si aliunde habeat commissionem imponendi pensionem, nisi aliud in ipsa commissione specialiter exprimatur.

Felin. Redoan. Nauarr. Soto. Adrian.

Priuata onera prohibentur.

24. Dubium enodatur.

Vnde facilè expediri potest dubium hic incidēs, An is, qui beneficium habuit litigiosum, & multas facit expensas litigando, & tandem pacificè illud obtinet, possit illud renunciare sub conditione, & pacto, vt prouisus in illo sibi soluat expensas? Quibusdam enim videtur, id fieri posse, quia dans beneficium, non petit lucrum, sed solum se conseruat indemnem, & beneficium gratis tribuit. Dico tamen pactionem illam esse Simoniacam, nisi à Superiori competente approbetur. Ita dixit Flami. libro 14. q 7. n. 1. Ratio est, quia omnis huiusmodi pactio reprobata est in iure, & sæpè allegatum est: & illa videtur esse contra ius diuinum, quia illud onus soluendi tales expensas, non est annexum beneficio, sed est extrinsecum, & accidentarium; & illud non imponitur, nisi quia datur beneficium: ergo exigitur pro beneficio. Dices, Sicut onus illud per accidens est ad beneficium, ita expensæ ipsæ fuerunt per accidens factæ, & ita illud onus non exigitur pro beneficio, nec pro aliquo beneficio annexo, sed pro labore, vel damno accidentario, pro quo licitè pecunia exigitur, vt suprà dictum est.

Flaminius.

Obiectio.

25. Soluitur obiectio.

Sed contra: Nam tunc licet pro accidentario labore exigere aliquid, quando labor ille adiungitur per accidens illi operi spirituali, quod pro alio fit, vt Missæ, vel officio diuino, &c. vt suprà declaratum est. At verò expensæ, de quibus tractamus, non fiunt in renunciando, vel conferendo beneficio ei, cui datur, sed factæ fuerunt in litigando, vnde nullo modo, nec per accidens, nec per se coniūgitur spirituali beneficio, vel collationi eius, quæ nunc præstatur, ergo non potest exigi ab eo, cui spirituale datur. Et explicatur amplius: nam illæ expensæ factæ fuerunt in vtilitatem, & commodum eius, qui tunc litigabat, & habebat beneficium, & ille, cui postea beneficium cōfertur, non fuit causa talium expensarum; ergo nullo iure possunt ab illo exigi; ergo si petuntur, est ratione beneficij.

beneficij. Item si lis fuisset de possessione rei temporalis verbi gratia domo, non posset postea vendi domus illa exigendo expensas litis vltra iustum valorē domus; ergo in præsenti nihil potest propter expensas peti, & ideo si petuntur, pro beneficio petuntur. Denique aliàs, qui absque lite multis laboribus, & expēsis beneficium obtinuit (iuxta c. *Super hoc*, de Renūc.) posset exigere expensas ab eo, in cuius fauorē illud renunciat; cōsequens est apertè falsum, vt ex eodem c. *Super hoc*, constat; ergo. Sequela patet, quia valde extrinsecum, & accidētarium est, quòd expensæ sint factæ in lite, vel in itineribus, aut aliis actionibus.

Ca. Super hoc.

26. Atque ex his infertur clarè, non posse talem pactionem per quemçunque Episcopum, seu inferiorem Prælatum approbari, hoc enim ex generali regula suprà tradita constat, quia Episcopis non est concessum, nisi vt puram permutationem beneficiorum approbare possint, & non alia pacta. Maximè verò approbare nō possunt illa, in quibus temporale pro spirituali datur, vt in illo casu contingit; & quoties nullus alius iustus titulus exigendi temporale allegari potest. De Summo autem Pontifice dubitari potest: nam certè rationes factæ etiam de illo videntur probare, quia talis Simonia videtur esse contra ius diuinum: & quia cogere aliquem ad soluēdas illas expensas factas in vtilitatem alterius, & quarum ipse non fuit causa, est contra iustitiam. Et ita ego existimo hoc titulo non posse fieri etiam Pontifice, si tamen ea occasione indigeret is, qui beneficio renunciat, posset Pontifex aliquo ex modis suprà positis separare pensionem de beneficio in fauorem eius, vel permittere, vt aliquid ei in sustentationem datur eo modo, quo posset id facere, etiamsi expensæ non præcessissent.

Renuncians non potest pensionē imponere ob expensas factas circa beneficiū litigiosum sub hoc titulo, etiā per Sūmum Pontificem.

CAPVT XXXVI.

Quando temporale donum censetur habere rationem pretij rei spiritualis.

1. HActenus explicuimus, quale debeat, vel possit esse donum, quod per modum pretij in Simonia interuenit, vel ex natura rei, vel supposita ecclesiastica lege. Nunc superest declarandū, quando id, quod datur, habeat; vel habere censeatur rationem pretij? Et ratio dubitandi est; quia non sufficit quòd aliquid detur ei, qui spiritualia tribuit, nec etiā satis est, quòd donū sit tēporale vel ex se, vel ex Iuris æstimatione; ergo necesse est, vt aliquo peculiari modo, vel sub aliqua habitudine detur, quæ ad Simoniam sufficiat: illa ergo erit formalitas pretij, vt sic loquamur, & illam inquirimus. Vt autem illam explicare possimus, præmittere oportet, quibus modis possit dari temporale donum ei, qui præbet spirituale, absque Simonia; sunt enim varij modi, sed omnes reducuntur ad duos.

Quibus modo potest dari temporale donum sine Simon.

2. Primus est, Quoties temporale donum gratis datur, non habet locum Simonia saltem ex natura rei. Hoc constat ex ca. *Quam pio*, 1. q. 2. in fine & clariùs in cap. *Sicut Episcopus*, ead. In quibus Iuribus dicitur non esse Simoniam recipere aliquid gratis oblatum, quando gratia, seu spirituale officium, aut donum iam gratis collatum est. Veruntamen licet donum antecedat, si gratis detur, & purè coram Deo non erit Simonia, vt colligitur apertè ex cap. *Et si quæstiones*, de Simonia. Vbi quando donū prius datum gratuitum præsumitur ex occurrentibus circunstantiis, & coniecturis, nihil nocere dicitur. Item etiamsi in ipso actu simul cum spirituali temporale offeratur gratis, recipi posse dicitur in cap. *Placuit*, 2, aliàs 103. 1. quæstione 1. & in cap. *Dilectus*, 2. eod. indifferenter dicitur, *Illud gratanter recipi poterit, quod fuerit sine taxatione gratis oblatum.* Idem in capite *Tua nos*, eod. Vbi Glos. & Doctores & in capit. *Cum M.* de Consti. vbi Innoc. & Panor. nu. 26. Felin. nu. 19. qui alios referunt. Ratio verò est, quia si temporale gratis donatur, non est pretium rei spiritualis: nam pretium, & gratuitum donum contradictorias inuoluunt conditiones, ergo non fit Simonia saltem ex natura rei. Quid verò dicendum sit de iure positiuo, infrà dicam. Item si temporale donum gratis datur, ergo & spirituale etiam gratis datur, quia non venditur, nec datur per onerosum contractum, ergo. Vnde colliges in foro conscientiæ non referre, quòd temporale donum antecedat, vel sequatur, si re vera intentio sit pura, & gratis fiat donatio sine vllo pacto, vel tacita illius intelligentia. Est tamen mala præsumptio, quando temporalia munera præcedunt, & ideo maximè cauenda sunt, præsertim quando iustitia distributiua, vel commutatiua exercenda est, quia solent præcedentia munera multum inclinare animum, vel corrumpere. Et ideo in Scriptura beatus dicitur, qui excutit manus ab omni munere, Isa. 33. quia munera excæcant oculos iudicum, & prudentum; vt dicitur, Exod. 33. & Eccles. 20. Sed nihilominus si recta intentio seruetur, non erit Simonia. Et eàdem ratione licet postea spirituale detur ex gratitudine, non erit Simonia: quia gratitudo non respicit pretium, sed beneficium, nec soluit debitum iustitiæ, sed antidorale, seu morale, quo nō excluditur, quin simpliciter gratis detur, ideóque ad Simoniam non sufficit. Vt benè notauit Nauar. dicto cap. 23. n. 106. *Ad quartum*, Couar. lib. 1. Variar. ca. 20. num. 4. & infrà latiùs dicetur.

Primus modus cū temporale donū gratis omnino datur.
Ca. Quā pio.
C. Sicut Epis.
C. Et si quæstiones.
C. Placuit.
C. Dilectus.
C. Tua nos.
Glos.
Innocent.
Panor.
Felinus.
Isai. 33.
Exod. 33.
Eccles. 20.
Nauar.
Couar.

3. Secundò potest dari temporale ex obligatione, & non vt pretium, si non detur in commutationem rei, sed in sustentationem personæ, tanquam stipendium ex iustitia debitum operario. Hoc certum est ex verbis Christi Matth. 10. Vbi simul dixit: *Gratis accepistis, gratis date*, & *Dignus est operarius cibo suo*: Et idem docet: ac probat Paul. ad Roman. 15. 1. Corint. 9. 1. Timot. 5. Et habetur in capit. *Charitatem*, 12. quæst. 2. cap. *Cùm secundum*, de Præben. Tradit D. Thom. dicta quæst. 100. artic. 2. & omnes, & vsus Ecclesiæ id satis confirmat. Ratio verò est clara, quia ibi non fit commutatio, nec compensatio rei ad rem, & ita spirituale non pretio æstimatur, sed gratis datur: obligatio verò nascitur ex natura rei ad personam. Quia illa indiget sustentatione: vnde ratio postulat, vt detur ab eo, in cuius vtilitate laborat, & occupatur, etiamsi labor, & spiritualis fructus eius spiritualis sit. An verò liceat, hoc stipendium sustentationis taxare, vel de illo pacisci, infrà circa quartam diuisionem dicemus. Et ad hoc genus reuocantur omnes piæ oblationes, etiamsi iam ex pia consuetudine debeantur, quia omnia sic oblata pertinent ad stipendia, & subsidia clericis data ad sustentanda suorum officiorum, & personarum onera. Et eòdem pertinent iustæ leges Ecclesiasticæ, quæ pro certis muneribus aliquid dari disponunt, vt infrà videbimus: omnia enim illa ad stipendia sustentationis pertinent. Denique potest aliquid dari per modum pretij pro aliquo comitāte donum spirituale, & non esse pretium rei spiritualis, quia non pro illa, sed pro labore extraordinario, vel damno accidentario, aut obligatione temporaliter onerosa datur iuxta superiùs dicta. Idem tetigimus suprà, & inferiùs dicetur de eo, quod datur ad redimendam vexationem.

2. Modus si detur in sustētationem personæ, &c.
Matt. 10.
ad Rom. 15.
1. Cor. 9.
1. Tim. 5.
c. Charitatē.
D. Thom.
Varij modi quibus potest temporale donum interuenire.

4. Qua ratione constituatur donū in ratione pretij.

Cum ergo tot modis possit temporale donum interuenire, & non habere rationem pretij respectu rei spiritualis, necessarium est, vt per aliquem peculiarem respectum constituatur in ratione pretij. Respectus autem hic non est alius, nisi vt detur pro ipsa re spirituali, & in cōmutationem eius. Ita sentit Nauar. in c. 23. n. 100. ver. *Quarto*, Cum Archid. in c. *Iudices*, & c, *Ordinationes*, 1. q. 1. vbi etiam Præposit. nu. 5. referens eundem Archid. in cap. *Agatho*, dist. 63. Et ita censent hi Auctores intelligenda esse Iura Canonica vtentia illa particula, *Pro*, ad explicandam labem Simoniæ, vt in capit. *Placuit*. 102. & sequent 1. quæstione. 1. capit. *Non satis* ibi: *Pro earum commissione nullum pretium exigatur*. Capite *Cum in Ecclesia*, ibi *Pro Episcopis, &c.* & capit. *Sicut tuis*, ibi. *Pro facto huiusmodi aliqua pecunia offerretur*, de Simon. Necesse est enim; vt in his, & similibus locis particula illa in ea proprietate accipiatur. Tum quia illā præ se fert in omnibus commutationibus, & legibus, nisi aliunde distrahatur ex circunstantiis. Tum etiam quia per illam explicatur irreuerentia, quæ fit rei sacræ per Simoniam: consistit enim in commutatione, quæ inter illam, & rem temporalem fit; tum etiam quia per illam particulam, *pro*, indicatur talis habitudo, quæ omnino excludat gratuitam donationem rei spiritualis, & inducat onerosum contractum respectu illius; non explicat autem hanc conditionem largitionis, nisi in illa proprietate accipiatur. Vnde confirmatur assertio ex definitione Simoniæ, quæ per emptionem, & venditionem traditur ad declarandum debere esse talem commutationem, quæ gratiæ opponatur, vt sumitur etiam ex ca. *Gratia*, ca. *Gratiam*, ca. *Placuit*, cum similibus, 1. q. 1. Et declarauit Diuus Thomas dicta quæst. 100. artic. 1. Venditio autem, & emptio in proprietate rigorosa dicit commutationem alicuius rei pro pretio, extenditur autem, vt dixit D. Thomas, ad omnem commutationem rei spiritualis pro alia, quæ subeat locum pretij, ergo, constituitur in ratione pretij per habitudinem talem ad rem spiritualem, vt pro illa commutetur. Denique confirmatur, quia discurrendo per alias habitudines, non sufficiunt ad rationem pretij spiritualis rei, quia directè respiciunt alium terminum, & fundantur in alia proportione.

Nauar. Archid. Ca. Placuit. Cap. Cum in Eccles. Ca. Sicut tuis. C. Gratia. Ca. Gratiam. C. Placuit. D. Tho.

5. Obiectio.

Dices: Ergo tota ratio Simoniæ reducitur ad solam interiorem intentionem, nam si quis non intendat dare temporale pro spirituali illo modo, & cum ea proprietate, & rigore, non committet Simoniam, etiam si temporalia tribuat ei, qui daturus est spiritualia: Consequens habet multa incommoda, ergo. Sequela patet, quia sine pretio non fit Simonia, & tota ratio formalis pretij pendet ex intentione dantis, & materialis res non sufficit, vt ostensum est. Minor autem patet; tum quia aperitur via ad acquirendas res spirituales per temporales, vitando Simoniam non intendendo dare pecuniam vt pretium, sed solùm ad conciliandam beneuolentiam, vel similem excusationem illius prætendendo. Vnde nemo poterit rationabiliter iudicari Simoniacus, etiamsi temporalia tribuat, quia de intentione iudicium ferre non licet.

6. Soluitur obiectio.

Respondeo: Aut loquimur in foro interiori, & conscientiæ, aut in foro externo Ecclesiæ. Quoad prius fatemur propriam Simoniæ malitiam maiori ex parte pendere ex intentione operantis, vt ratio probat, & optimè confirmat textus in capit. *Tua nos*, de Simon. ibi. *Si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, &c.* Et fortasse ideo definita est Simonia, vt sit studiosa voluntas, quia ex intentione voluntatis maximè pendet eius malitia. Hæc autem intentio dupliciter haberi potest: vno modo formaliter, vt quando quis directè intendit dare hanc rem temporalem pro illa spirituali, vt ibi gratia pecuniam pro beneficio, id est, vt loco illius, & propter æstimationem eius velit beneficium obtinere, & tunc est formalissima Simonia. Nec enim necesse est, vt formaliter intendat, hanc rem esse pretium illius quasi in actu signato, quia nec ad contractum onerosum, nec ad iniuriam faciendam rei sacræ necessarium est, satis ergo formaliter intendit pretium, qui habet intentionem constitutiuam pretij, vt sic dicam, nam per illam intentionem sufficienter resultat in tali re habitudo moralis supra explicata, per quam constituitur in ratione pretij.

7.

Secundo modo potest haberi hæc intentio virtualiter, & secundum moralem imputationem sufficiētem, per solam voluntatem dandi rem temporalem proximè, & immediatè ad obtinendam spiritualem, sine interuentu alterius motiui veri, & honesti, propter quod temporale detur. Probatur hoc in primis ex generali principio, quòd ad peccatum, & malitiam sufficit voluntas operis, cui est adiūcta deformitas, etiam si deformitas, vel ratio eius formaliter non intendatur, nam ita contingit in præsenti, quia per talem voluntatem dādi, & accipiendi talem rem, acceptatur obiectum tali modo, vt illi insit deformitas Simoniæ, etiamsi formaliter non intendatur. Declaratur præterea ex d. ca. *Tua nos*, vbi loquens de eo, qui donans bona Ecclesiæ suæ rogans admitti ad Canoniam, & permitti habere sua pro præbenda, & de Canonicis illum admittentibus, ait Pontifex. *Si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, vt per temporalia bona, spiritualia valeat adipisci, & clerici, qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri, sine dubio tam isti, quàm ille apud districtum iudicem, culpabiles iudicantur.* In quibus verbis de vera culpa Simoniæ coram Deo sermo est, & ad illam non requirit Pontifex formalem intentionem commutandi vnam rem pro alia, aut emendi, & vendendi, sed sufficere iudicat virtualem inclusam in intentione obtinendi spiritualia per hoc medium, vel dandi illa solùm intuitu illorum. Dixi autem necessarium esse, vt in re ipsa non interueniat alia honesta causa dandi, vel recipiendi temporalia, aut certè quòd ab operante non intendatur, quia seclusa ista conditione, ex illa conditione negatiua, quòd sine commodo temporali non esset quis daturus spiritualem rem, non colligitur sufficienter virtualis intentio Simoniæ; nam Sacerdos ita applicat Missam pro illo, qui stipendium dedit, vel daturus est, vt non esset sic oblaturus, nisi accepturus esset stipendium, & nihilominus non est Simoniacus, quia habet honestam causam intendendi stipendium vt conditionem necessariam, sine qua Missam non diceret, vel illam tali personæ non applicaret. At verò si clericus teneatur Missam pro populo dicere ratione beneficij, & nihilominus nouum stipendium ab illo existat, vt pro illo dicat, aliàs non dicturus, virtualiter vult Missam vendere, quia cum non habeat ius petendi stipendium, moraliter conuincitur exigere vt pretium, seu in commutationem rei spiritualis. Vt notauit Diuus Thomas dicta q. 100. artic. 3. ad 3. Quoties ergo nec ratio stipendij locum habet, nec ratio vexationis sufficientis ad honestam redemptionem eius, nec aliæ extrinsecæ rationes accidentarij laboris, aut obligationis, aut pietatis, vel honestæ amicitiæ, & vrbanitatis,

Non est Simonia accipere stipendiū pro Missa al'as non debita, si sit nomine eleemosynæ.

D. Tho.

tatis, & nihilominus temporalia dantur solo intuitu obtinendi spiritualia, vel è contrario spiritualia dantur solo intuitu recipiendi temporalia, illa intentio sufficit, vt illud temporale habeat veram rationem pretij rei spiritualis. Quod in sequentibus, descendendo ad particularia, magis declarabitur.

8. At verò in ordine ad forum externum primum omnium considerandum est, an datio, & acceptio tali modo, & in tali materia sit prohibita intuitu Religionis, & in reuerētiam rerum sacrarum. Nam tunc qui contra prohibitionem legis voluntariè recipit temporalia, ministrando, vel dando spiritualia, Simoniam committit, saltem in ecclesiastico foro, in quo iam non spectatur alia intentio eius, sed sola voluntas accipiendi temporale pro spirituali contra prohibitionem. Præsumitúrque, ibi interuenire commutationem vnius pro alio eo ipso, quòd contra legem fit. Nam lex ipsa prohibet talem largitionem propter præsumptionem, & occasionem Simoniæ. Ideóque ex vi talis prohibitionis actio illi contraria Simoniaca censetur. An verò in re illud sit semper Simonia, si intentio dantis & accipientis non sit, qualis præsumitur, infrà videbimus. Deinde si largitio non sit specialiter contra legem humanam, considerandum est, an pactum interceſſerit: nam quando intercedit pactum maior est præsumptio Simoniæ, quàm cum simpliciter fit largitio, quia iura multum detestantur pacta in huiusmodi negotio. Nihilominus tamen non sufficit pactum, vt statim damnetur actio, quia possunt esse pacta honesta, vt ad redimendam vexationem, & ad compensandum accidentalem laborem, & ad securitatem stipendij, vt infrà dicemus. Sicut etiam è contrariò licèt non appareat pactum expressum, ex circunstantiis potest præsumi tacitum.

Non semper pacta circa hoc debent damnari.

9. Vlteriùs ergo oportet considerare, an in tali facto possit interuenire aliqua ex causis quæ possunt, & solent honestare largitionem temporalium, nam si possit, non debet præsumi Simonia, nisi aliæ circunstantiæ, & coniecturæ moraliter cogant, si autem non possit, præsumitur. Probatur prior pars, quia tenemur interpretari factum proximi in meliorem partem, & intentionem, si est capax eius, iuxta Regulam secundam, extra de Regul. iur. & cap. vlt de Præsumpt. in vltimis verbis eius, & iuxta communem doctrinam Theologorum cum Diuo Thoma 2.2.q.60.art.4. & Iuristarum in citatis locis; & in leg. *Merito*, ff. Pro socio. Et ratio est, quia vnusquisque habet ius ad famam suam, & bonam opinionem, quandiu factum eius malū non ostenditur. Sed quando largitio rei temporalis potest habere honestam causam, & alienam à Simonia, ex facto ipso non potest sufficienter colligi intentio Simoniaca; ergo si alio modo non manifestatur, præsumi nō debet. E conuerso autem probatur altera pars, quia quando tale est factum, vt non sit capax alterius causæ honestæ, tunc ex ipso facto satis colligitur praua intentio, nisi aliunde ignorantia, & bona fides probetur.

Si in pacto interuenit causa quæ honeste largitionē, non debet præsumi Simo. Cap. vltim.

D. Thomas. Leg. Merito.

10. Denique quando factum potest in vtramque partem interpretari, quia est capax bonæ, ac malæ intentionis, & quia potuit interuenire pactum, & esse occultum, tunc coniecturis vtendum est, non solùm ad iudicandum in foro externo, sed etiam ad sedandas conscientias, iuxta cap. *Et si quæstiones*, de Simonia. Et ideò de his coniecturis pauca breuiter notanda sunt. Et in primis distinctiòne vti oportet inter duos modos honestandi, & iustificandi largitionem, suprà positos. Vnus erat ex ratione gratuitæ donationis, alius ex aliquo titulo iustitiæ, vel obligationis ex lege, vel consuetudine, &c. Quando ergo interuenit probabilis titulus honestus, inducens obligationem, tunc facilis est præsumptio, quod ex tali causa datum sit donum temporale, & non pro spirituali opere, aut beneficio, & ita videtur iudicandum in foro interno, & externo, nisi oppositum planè constet, propter rationes suprà adductas. Dico autem, etiam in interno, quia licet respectu vniuscuiusque operantis in illo foro non agatur coniecturis, nec attēdatur præsumptio, sed rei veritas, nihilominus quia in hoc negotio datio, & acceptio sunt reciprocæ, & ideò potest accipiens dubitare de intentione dantis, & è conuerso, hoc modo dicimus, vtique licere in foro conscientiæ hac regula vti. Similiter accidere potest in Simonia, vt sine culpa recipientis beneficium, fuerit collatio inualida propter culpam à tertio commissam, vt infrà videbimus, quando ergo aliquis incipit dubitare de sua obligatione propter factum alterius, poterit eadem regula vti propter eandem rationem, & idem est obseruandum in similibus.

Non semper pacta circa hoc debent damnari.

In dubio circa pactum, coniecturis est vtēdum.

11. Si verò nullus talis titulus obligationis interueniat, & solùm sit dubium de gratuita donatione, tunc coniecturis vtendum est, quæ interdum possunt inducere præsumptionem liberalitati contrariam, interdum fauorabilem, aliquando dubiam, seu neutram. Prioris generis sunt in primis pactio. Nā si hæc interueniat, & de illa constet, non poterit præsumi gratuita donatio, tum propter Iura prohibentia pactiones de temporalibus in largitione spiritualium, tum etiam quia pactio inducit obligationem repugnantem gratuitæ donationi, vt infrà circa quartam diuisionem latiùs explicabo. Deinde si intercedat taxatio temporalis rei tribuendæ, indicium est onerosi contractus iuxta caput. *Dilectus*, de Simon ibi. *Quod fuerit sine taxatione gratis oblatum.* Vbi Glossa notat, hoc ideo dici, quia taxatio virtualis quædam pactio, & venditio reputatur. Maximè quia non potest illa taxatio fieri sine aliqua conuentione, quæ vniuersè prohibita est capit. *Tua nos*, eod. Item si donum temporale non sit sponte oblatum, sed exactio aliqua interceſſerit, malam speciem habet, & indicium est non gratuitæ donationis, vt significatur in Extrauag 1. de Simon. inter communes, quatenus prohibet, *petere, & exigere*, & permittit, *petere, & sponte oblatum recipere.* Quia petitio, & maximè si antecedat, multum derogare solet spontaneæ donationi, & ideo contra illam etiam videtur esse Iuris præsumptio, ac prohibitio. Hæc igitur videntur esse potissima indicia largitionis non gratuitæ. Quod optimè potest confirmari ex ca. *De Eulogijs* 18. d.

c. Dilectus.

Glos.

c. Tua nos.

Extrauag. 1. de Simonia.

C. De Eulogiis.

12. At verò quando nulla sunt talia indicia, vtendum est in instructione Iuris, quæ habetur in d. c. *Et si quæstiones.* Vbi tria spectanda esse dicuntur, scilicet *Personæ dantis, & accipientis qualitas quantitas muneris; & tempus*, seu occasio largitionis. Nam ad has circunstantias possunt reduci omnes, quæ ab homine ibi cognosci, & ponderari possunt, nam locus valde extrinseca circunstantia est, vt in præsenti possit ab illa coniectura sumi; vel si aliquando quidpiam confert, cum tempore coniungitur, vt explicabimus *Propter quid* est valde interna, & potiùs de illa fit coniectura, & similiter inuestigatur circunstantia, *Quomodo*, id est modus actionis, quatenus ab interna etiam intentione pendet, scilicet, An fuerit gratuita donatio, nec ne? Alius autem modus, de quo exteriùs potest constare, iam supponitur, scilicet, quòd sine exactione, pactione obligatione, aut alio simili modo datio, & receptio

Ca. Et si quæst.

Radices cōiecturarum.

facta sit. Reliquæ autem circunstantiæ in dictis tribus comprehenduntur. Nam sub persona comprehenditur *Quis:* & *Circa quem*. Et in vtroque desiderandum (vt dicitur in alio textu) an sit diues, vel pauper, nam quantitas donationis ex habitudine ad personam pendet, quia non solùm est spectanda quantitas absoluta, sed etiam respectiua, sæpe enim quod parum est respectu diuitis, est multum respectu pauperis, vt per se notum est. Vnde eadem ratione nobilitas personæ considerandа est; nam vt dicitur in 1. capit. de Donat. *Hanc sibi quodammodo nobilitas legem imponit, vt debere se, quod sponte tribuit, existimet. Et nisi in beneficijs suis creuerit, nihil se præstitisse putet.* Vnde respectu ad talem personam quantitas doni maximè augetur, vel minuitur cæteris paribus, & ipsa nobilitas per se est indicium gratuitæ donationis. De quo videri potest Tiraquel. de Nobilit. cap. 29. nu. 37. Ponderari etiam potest vinculum personarum inter se nam si aliàs intercedat inter eos magna amicitia, vel consanguinitas, faciliùs præsumitur liberalis donatio inter ipsos facta, argument. cap. *Requisisti*, de Testament. Deniq; etiam est obseruanda virtus, & integritas personæ, nam si est honestis moribus, timoratæ conscientiæ, & præsertim si est liberalis, vel diuitiarum contemptrix, multum auget bonã præsumptionem. E contrario verò ex contrarijs qualitatibus personæ, cõtraria præsumptio sumitur, nam contrariorum eadem est ratio.

Cap. 1. de Donat.

Doni quantitas sumenda per ordinem ad personam.

Tiraquel.

Considerетur etiam necessitudo personarum.

C. Requisisti.

Consideratur item cõditio personæ.

Deinde spectanda dicitur circunstãtia *Quantum*, quæ solet etiam dici *Circa quod*, nam donum est materia, circa quam hæc actio versatur, & ideo illius qualitas consideranda proponitur in dicto textu. Quod in primis intelligendum est de quantitate absoluta, nam si nimis magna sit, non præsumitur liberalitas, quia nemo præsumitur bona sua prodigere, vt significatur in cap. *Super hoc*, de Renun. & tractat latè Tiraquel in leg. *Si vnquam*, ver. *Donatione*, à nu. 205. Si verò res sit nimis exigua, & vilis, sine alia consideratione quasi nihil reputatur, quia non est verisimile dari pro re tam excellenti, vt est res spiritualis, nec ad mouendum animũ eius, à quo spirituale aliquid desideratur. Quando autem quantitas absolutè spectata, mediocris est, & dubia, tunc est consideranda quantitas respectiua ex relatione ad vtramque personam, vt dictum est. Et præterea addo, etiam posse spectare ex comparatione ad rem spiritualem, nam quò illa fuerit dignior, & excellentior, & quantitas doni temporalis minor, eò magis poterit coniectari, vnum non esse datum in commutationem alterius. Materia insuper temporalis doni cõferre ad hoc potest. Nam si res donata sit numerata pecunia, malam secum affert speciem, etiam si in parua quantitate sit. At verò si res sit pertinens ad cibum, vel potum, & in parua quantitate, quasi nihil æstimari solet, vt in eod. capit. *Et si quæstiones*, significatur: & sumitur etiam ex cap. *Statuitum*, §. *Insuper* de Rescript. in 6. Quando verò sunt res mediæ qualitatis, ex earum æstimatione pensandæ sunt.

13. Consideranda etiam est circunstãtia, circa quod.

C. Super hoc. Tiraquel.

Tandem dicitur considerandum tempus, in quo (vt ibidem significatur) potissimè contemplanda censetur occasio, scilicet quia Prælatus Ecclesiasticus hic, & nunc indigebat, & aliter sibi prouidere non poterat; tunc enim censetur esse subuentio necessitatis, non emptio spiritualis actionis, aut beneficij. Ad hanc item circunstantiam pertinet considerare, An munus detur ante receptam rem spiritualem, vel in ipsa receptione, vel post ipsam. Nam si temporalia donentur post receptionem spiritualium, & præsertim si interuallum temporis intercessit, tunc faciliùs præsumitur esse mera liberalitas & gratitudo, vt supponitur in c. *Quam pio.* in fine, & sumitur ex c. *Sicut Episcopus*. 1. qu. 2. At verò si in continenti detur, maiorem habet speciem recompensationis, si autem præcessit, videtur inducere quandam necessitatem, vel posse mutare animum, & ideò multùm minuitur præsumptio liberalitatis, vt in dictis Iuribus indicatur, & optimè confirmat Concilio Eliberti. in cap. *Emendari*. 104. 1. quæstion. 1. Prohibet enim, *Ne in Baptismo munus in concham mittatur, ne sacerdos, quod gratis accepit, pretio dare videatur.* Et idem sumitur ex ca. *Sicut Episcopus*. 1. q. 2. Et notant his locis Glos. Archid. & alij. Non est autem hæc præsumptio per se sufficiens, nisi prohibitio ecclesiastica interueniat, quia in quolibet tempore potest intentio esse pura, & donatio gratuita, quod solùm voluerunt Gloss. Abb. & alij. in cap. *Tua nos*, de Simon. Innoc. & alij in capite *Cum maior*. de Constit. Qui volunt, solam illam circunstantiam temporis non esse satis, vt præsumatur factum Simoniacum. Non potest tamen negari, quin aliquid iuuet, & ideò expendenda cum aliis sit ad iudicandum, vel coniectandum, An munus datum, pretij rationem habuerit.

14. Itẽ tempus.

C. Quam pio. C. Sicut.

Conc. Elib.

C Sicut. Gloss. Archid.

Abbas. Innoc.

CAPVT XXXVII.

An sufficienter diuidatur pretium Simoniæ in manus à manu, à lingua, & ab obsequio?

HÆc diuisio frequens est in Iure, & ideo à nobis est hoc loco explicanda, quod fecit Diuus Thomas dicto art. 5. & faciunt Doctores omnes in hac materia. Habetur ergo illa diuisio in c. *Sunt nonnulli* 114. 1. q. 1. Vbi Greg. Papa accõmodans ad hæc spiritualia, illud Isaiæ 33. Vbi de viro iusto dicitur, *Excutit manus suas ab omni munere*, subiungit Greg. dixisse *ab omni, quia aliud est munus ab obsequio aliud munus à manu, aliud munus à lingua.* Et hæc definiens subdit. *Munus ab obsequio est indebitæ seruitutis, munus à manu pecunia est, munus à lingua fauor.* Eademque distinctio habetur in cap. *Ordinationes*, & cap. *De ordinationibus*, ead. & in cap. *Saluator*. 1. q. 3. Et ita hac partitione omnes auctores vtuntur.

1. D. Thomas.

Ca. Sunt nonnulli. Greg. papa. Isaias 33. Quæ sint hæc munera.

C. Ordin. C. De ordina. C. Saluator.

Circa hanc verò partitionem duæ dubitationes occurrunt. Prima est, quia non apparet, quomodo munus à lingua, & ab obsequio sint vera pretia Simoniæ, quia preces non habent rationem pretij; nam quod propter preces datur, gratis datur. Et ita nihil frequentiùs est in Ecclesia, quam postulari spiritualia, & propter preces dari, & tamen preces sunt munus à lingua. Similis est difficultas de obsequijs, nam quotidie videmus, Prælatos dare beneficia obsequentibus sibi, & Reges præsentare ad beneficia, & Episcopatus in remuneratioñe seruitiorum. Sed hę difficultates expedientur meliùs in tribus capitibus sequentibus tractando, & declarando singula diuisionis membra. Nunc satis sit dicere, obsequium, & preces in tantum posse habere rationem pretij, in quantum aliquo modo æquiualent muneri à manu, seu pecuniæ. Quando autem talia sint, postea dicetur. Et ideo in titulo huius capitis solùm proposui dicere de sufficientia diuisionis.

2. Dubitatio duplex.

Est ergo difficultas, quia non videtur illa diuisio omnia conprehendere. Primò quia consanguinitas, si sit ratio dandi beneficium, est sufficiens ad Simoniam, iuxta cap. *Nemo*, de Simon. Et tamen non continetur in illa diuisione. Et auget difficultatem cap. *Siquis neque* 115. 1. q. 1. Vbi idem Gregor. repetens

tens illa membra, addit quartum his verbis, *Iniusto cordis amore*, id est, carnali affectu, qui maximè solet esse ad consanguineos: eadem verò ratio erit, si fit ad humanos amicos; vt Gloss. ibi significat. Secundò quia timor est quidpiam distinctum ab illis tribus, & tamen potest esse sufficiens causa Simoniæ, si propter vitandum temporale malum, quod timetur, spirituale aliquid detur, vt communiter sentiunt Doctores. Tertiò humanus honor etiam est quid distinctum ab illis tribus, nam est quid nobilius omnibus illis, & tamen si quis daret alteri beneficium propter honorem ab eo exhibendum, Simoniam committeret. Quartò obiici etiam potest fauor, vel humana gratia, præsertim ad temporalia beneficia. nam apertè distinguitur à munere à manu, & ab obsequio, nec cum precibus conuertitur, nam longè diuersum est aliquid facere ad comparandum fauorem humanum aliud flecti precibus, & tamen dare beneficium propter humanum fauorem obtinendum videtur esse Simonia, iuxta cap. *Nemo* de Simon. ibi. *Gratia, vel fauore*, ergò. Quintò potest in genere aliquid temporale pro spirituali offerri, non determinando, quid, vel quale illud futurum sit, & ita videtur esse posse Simonia ex vi solius generis, non descendendo ad aliquam ex illis speciebus, cum tamen hæc sub illis non contineatur, ergo.

C. Nemo.

4. Sufficiẽs est partitio proposita.

Nihilominus dicendum est, nullum esse pretium ad Simoniam sufficiens, quod ad illa membra conuenienter non referatur, & hoc modo partitionem esse sufficientem. Assumptum declaratur quia omnia bona humana, & temporalia, quæ homines inter sese communicare, seu dare, vel accipere possunt, reducuntur vel ad bona fortunæ, & externa, quæ nomine diuitiarum significantur, vel sunt opera, & actiones humanæ, quæ per membra corporis exhibentur, vel sunt fauores, intercessiones, & similia, quæ per verba fieri solent. Neque facilè poterit excogitari aliquod bonum humanum, & temporale, quod vnus homo possit alteri conferre quod ad hæc non reuocetur. Loquor autem semper de bono communicabili inter homines, quia tale oportet esse pretium: vnde salus, vita, scientia, & alia similia bona non possunt secundum se subire rationem pretij, per actiones autem suas, & labores, ac vigilias suo modo possunt; iam verò sub illa ratione ad obsequia, vel munera linguæ pertinent. Ad hæc etiam tria capita pertinent promissiones, & obligationes eorum: tum quia permissio, & obligatio non variat pretium, sed modum solutionis, quasi differendo illam; tum etiam quia talis promissio includit contractum onerosum, & dat ius ad talem rem, quod ius ad bona eiusdem ordinis pertinet. Et ideo in Iure æquè prohibentur hæc dona promissa pro spiritualibus rebus, ac de præsenti donata, vt constat. Denique ad hæc etiam tria genera bonorum reducuntur mala contraria, vel onera illis repugnantia, quæ aliquis voluntariè patitur, aut in se suscipit ratione alterius, quia eodem modo sunt moraliter æstimabilia, vt in particulari melius declarabitur.

5. An consanguinitas reddat Simoniã.

Magis verò constabit sufficientia huius diuisionis, respondendo ad difficultates propositas. Prima erat de cõsanguinitate. De qua fuit aliquorum sententia, esse Simoniam dare alicui beneficium v.g. solo titulo consanguinitatis. Hanc opinionem tenuit Cãtor Parisiens. vt refert Altisi. cui etiam solet hæc opinio tribui sine causa. Refertur etiam Bonauen. 4. d. 25 dub. 6. circa litteram, sed ipse fatetur, non esse Simoniam propriè, sed generali, & æquiuoca significatione, quatenus Simonia dici

Altisi. Bonau.

potest omnis indigna prouisio, vel acceptio personarum in spiritualibus. Eandem opinionem indicat Gloss. referens Lauren. in c. vnic. vt ecclesiastica beneficia &c. ver. *Carnalitatem.* Quæ allegat d. c. *Siquis neq;* Vbi Glos. in prima expositione hoc sequitur, licet statim aliam subiungat. Citat etiam c. *Nemo*, cap. *Veniens*, c. *Tua* de Simon. Clariùs verò & fusiùs defendit hanc sententiam Maior 4. distin. 25. quæst. 3. ad 1. & fatetur, contrariam esse communem Theologorum, etiam Altissiodor. Vnde apertè loquitur de propria Simonia. Rationes verò, quas adducit, omnes procedunt ex fundamento male intellecto, quòd solæ preces ad Simoniam semper sufficiant. De quo infrà videbimus. Fundamentum ergo esse videtur, quia non minus est temporale bonum consanguinitas, quàm fauor humanus sed dare propter fauorem humanum spirituale beneficium, est Simonia, ergo. Confirmatur, quia dare beneficium alicui cum onere alendi consanguineum, Simonia est, ergo multò magis erit dare beneficium ipsum consanguineo, solùm quia consanguineus est. Denique confirmatur, quia illo modo tractatur res spiritualis vt hæreditaria, & carnalis, seu temporalis, in quo ratio Simoniæ maximè consistit. Vnde ad difficultatem positam fatebatur Cantor. Diuisionem esse insufficientem, & addendum esse illi hoc membrum simul cum alio, de quo infrà.

Gloss.

Fundamentum partis affirm.

6. Pars negat. præfertur. D. Thom. Altissiod. Adrian. Victor. Soto. Couar.

Dicendum verò est, illam non esse Simoniam, & ita membrum illud non fuisse necessarium. Ita respondet D. Thom. dicta q. 100. art. 5. ad 3 Docuit Altissi. li. 3. Sum. tract. 27. c. in princip. Adrian. Quodlib. 6. ad 3. Victor. d. Relect. num. 16. Soto q. 7. ar. 3. ad 2. Couar. li. 1. Var. c. 5. nu. 4. vbi alios refert. Ratio est, quia vel hæc est Simonia contra ius diuinum, vel contra humanum: neutrum dici potest; ergo. Minor quoad priorem partem probatur, quia qui dat consanguineo beneficium, non dat spirituale pro temporali; nihil enim temporale à consanguineo recipit, ergò nulla est ibi Simonia contra ius diuinum. Item talis Simonia non committitur sine pacto, ibi autem nullum interuenit pactum, vt constat. Item donum datum consanguineo, quia consanguineus est, gratuitum nihilominus est, si dans nihil à consanguineo recipiat, vel expectet, quia consanguinitas non datur, nec recipitur propter tale donum, sed supponitur ad illud, nihil ergo impedit liberalem donationem. Aliàs non posset quis esse liberalis cum suis consanguineis, quod planè absurdum est. Item offerre orationes meas, vel satisfactiones pro cõsanguineo, quia cõsanguineus est, non est Simonia, imo per se est bonum opus, & secundum ordinem charitatis, ergò idem est de quocunque dono spirituali. Denique æquiuocatio est magna in particula *pro*, seu *propter*. Nam dare spirituale consanguineo propter consanguinitatem, non est dare pro pretio, vel propter commutationẽ aliquam, sed est dare propter inferiorem quẽdam finem, & motiuum, quod ad Simoniam non spectat. Et idem dicendum est de motiuo amicitiæ humanæ, & de motiuo fauoris antecedentis ad collationem, vt postea explicabimus. Et ita responsum est ad rationem in contrarium. Prima verò confirmatio non benè colligit, quia quando datur onere beneficium cum onere soluendo consanguineo, iam datur spirituale pro temporali, quod non fit, quando simpliciter datur consanguineo. Secunda verò confirmatio ostendit, posse esse illud illicitum, non verò Simoniam.

Respõdetur ad primã cõfirmationẽ.

Altera verò pars de iure positiuo probatur, quia nulla inuenitur in Iure prohibitio, quod facilè patebit

tebit, discurrendo per Iura, quæ allegantur. Primum erat extra, Vt ecclesiastica beneficia, &c. Ibi verò solùm dicitur, reprehensibilem fuisse Episcopum, quia beneficium contulerat ex carnalitate. Et ratio culpæ explicatur his verbis, *Quia non ex affectu carnali, sed discreto iudicio debuisti ecclesiasticum officium, & beneficium in persona magis idonea dispensare.* Culpa ergò acceptionis personarum, non Simoniæ illa fuit. Quòd verò Mai. dicit, omnem electionem digni ad beneficium Ecclesiasticum, prætermisso digniori, esse Simoniacam, vanum est, & improbabile, nam est confundere vitia, & virtutes. Secundò inducebatur dicto capite; *Si quis neque.* Nihil verò ad rem facit, quia ibi coniunguntur omnes modi quærendi, & obtinendi beneficia peccaminosi; & licèt aliqui ad Simoniam pertineant, non tamen omnes: & ita in illo textu nulla mentio fit Simoniæ, sed concluditur eum, qui aliquo ex illis modis ecclesiasticum beneficium accipit, fore damnandum, nisi verè pœniteat. Accedit, quòd illud verbum, *iniusto cordis amore*, non intelligitur ad consanguineos, sed ad seipsum, vt ex textu constat, & Glossa notauit. Vnde possumus retorquere argumentum, quia sequitur, esse simoniacum illum, qui cùm indignus sit, ex nimio sui amore beneficium recipit, etiamsi gratis petat, & accipiat, quod est ridiculum. Sequela verò est euidens, quia etiam illud motiuum est humanum, & carnale. Ex iuribus verò, quæ allegantur sub tit. de Simon. cap. *Veniens*, & cap. *Tua*, nihil omnino ad causam faciunt, & ita nihil ad ea respondere necesse est. Cap. autem *Nemo* videtur habere aliquam difficultatem. Nam priùs dicitur, non esse crimen proximi Episcopo occultandum propter respectum consanguinitatis, & in fine ita concluditur, *Quia simoniacum est vtrumque.* Sed iam suprà cap. 22. ostendimus, hæc vltima verba illius textus non referri ad priorem partem eius, vbi illud de respectu consanguinitatis continetur. Immò Hostiens. & alij, qui verba illa vltima referunt ad totum textum, consequenter dicunt, illa non intelligi de propria Simonia, sed de similitudinaria, & impropria. Vnde addo, fieri non posse per prohibitionem Ecclesiæ, vt talis actio Simoniaca sit, licèt aliò modo possit fieri illicita, quia ibi nec est vera commutatio rei spiritualis pro temporali, nec vmbra, aut specimen eius: & ita non est ibi fundamentum Simoniæ, etiam quia prohibitæ.

Non omnis electio digni prætermisso digniore est Simoniaca.

C. Nemo.

Hostiens.

8. Couarr.

Tandem hinc colligit Couarruuias suprà, dare beneficium consanguineo, aloqui digno simpliciter, vel etiam comparatione aliorum, non esse peccatum vllum, etiamsi illum præferat ratione solius consanguinitatis, quia illa neque est Simonia, vt ostensum est, nec est iniustitia, vt supponitur, quia nullus dignior propterea prætermittitur, nec etiam est ex immoderato affectu carnali, quantum ex vi illius actus, quia nullam habet inordinationem, quæ indicet immoderatum affectum. Quæ sententia vera est, per se loquendo. Sed nihilominus cauendum est scandalum aliorum, quod sæpè nascitur ex huiusmodi prouisionibus consanguineorum; & ideò oportet, vt non omnia beneficia illis conferantur, nec frequentiùs: & vt de eorum sufficientia, & dignitate publicè constet, si prouisio publica est. Cauere etiam debent Prælati scandalum proprium, vt sic dicam, facilè enim duci possunt nimio affectu, vt dignum, vel digniorem iudicent consanguineum, qui re vera non est, & possunt in hoc peccare ex culpabili ignorantia, erit tamen tale peccatũ contra iustitiã distributiuã, vel legalẽ, nõ verò cõtra Religionẽ, nec Simoniam.

Prælati dando cõsanguineis qui non possunt peccare contra iustitiam.

Cauendum tamen propter scandalum.

A In secunda obiectione tangitur difficultas de timore. Aliqui enim existimant, hoc membrum fuisse addendum illi diuisioni, quia sufficit ad Simoniam. Ita dixit cantor Parisiensis, vt refert suprà Altiss. & sequitur Mai. loco citato, dicens, *Non solùm sanguis, sed timor incussus à tyranno, & cætera id genus, quæcumque fuerint, causant Simoniam. Nec de illa diuisione trimembri curandum est, nam plura sunt alia membra.* Hæc ille. Imò Diuus Thomas eadem distinctione 25. quæst. 3. articulo 3. ad 4. idem expressè docet, & reducit hoc motiuum ad preces, quas armatas vocat, & ita tacitè soluit difficultatem à nobis positã. Et sequitur ibi Durandus q. 4. num. 6. citatur etiam Bonauent. in dicto dubio 6.

B circa litter. Sed ille generaliùs loquitur, & in rigore potiùs tenet contrarium, loquendo de propria Simonia. Eandem verò sententiam tenet Adrian. dicto Quodlib. 9. artic. 2. dubio vltim. illius. Fundantur, quia dans beneficium ex metu temporalis nocumenti, dat propter vitandum illud malum, sed vitare illud malum est, quidpiam pretio æstimabile; ergò subit rationem pretij talis timor, ergò sufficit ad Simoniam. Probatur minor (cætera enim clara videntur) tum quia vitare malum temporale est quoddam temporale bonum, sub tali enim ratione appetitur, tum etiam quia sæpè redimitur temporali pretio cum æqualitate rei ad rem, ita vt

C ex hac parte non committatur iniustitia; ergò signum est, ipsum esse quoddam commodum pretio æstimabile.

9. An datio benef. per timorẽ sit timor. Cant. Paris. Altiss. Maior.

D. Thom.

Durand. Bonau.

Adrian. Fundamentũ partis affirmat.

Alij verò distinctionibus vtuntur, vt videre licet in Victor. suprà à numer. 22. & Soto q. 7. art. 2. quas non iudico necessarias, vt ex discursu patebit. Et ideo illis omissis dico primò. Dare beneficium, vel facere aliquid spirituale ex metu imminentis mali, non est Simonia per se, & ex vi talis motiui, nisi quando metus inducit ad dandum aliquid spirituale pro munere ab obsequio, vel simili. Hæc limitatio infrà declarabitur. Ita tenet Victor. supra, qui refert Caietanum in Sum. verb. *Simonia*, apud quem expressè non inuenio, licet sumi possit ex declaratione istius trimembris diuisionis, quam in fine illius verbi tradit. Idem sentit Angel. verb. *Simonia*

D 3. nu. 38. (licet Victor. illum in contrarium alleget) tenet etiam Soto quæst. 7. art. 3. Et idẽ sentit Bonauen. vt dixi. Probatur autem quia ibi nec est Simonia de iure naturali, nec de iure positiuo; ergo. Prior pars probatur primò, Quia operari ex metu, non est operari pro pretio, ergo ex illo solo motiuo, non potest esse Simonia, quia de ratione Simoniæ est pretium, vt sæpè diximus, & maximè habet verum ex vi iuris naturalis. Antecedens probatur ex dictis in præcedenti puncto, quia aliud est operari propter aliquod motiuum, aliud pro aliqua re, quasi in commutationem eius. Qui autem dat rem spiritualem propter metum, quamuis illo motiuo inducatur, non dat pro aliqua re, quæ habet ratio-

E nem pretij, cum qua commutare intendat rem spiritualem. Dices, vitatio damni est ibi intenta, & illa potest habere rationem pretij. Sed contra; nam ex vi metus non ita intenditur, sed solùm intenditur remotio causæ, quæ potest inferre tale malum, hoc autem licitè intendi potest per se loquendo per spirituale medium, etiam si malum vitandum sit temporale.

10. Pars negatiua præfertur.

Victor. Caiet.

Angel.

Soto. Bonau.

Fundamentum.

Obiectio.

Soluitur.

Confirmatur primò, quia inducere ad spirituale opus faciendum per cõminationẽm mali temporalis, nõn est Simonia, nec malũ; imò est à Deo, Ecclesia, & legitimis potestatibus visitatum: ergo è conuerso opus spirituale facere ad vitandum comminatum malum, non est Simonia. Quod si hoc verum

verum est in malis comminatis per legem, idem erit in malis comminatis per hominem, siue iustè, siue iniustè: item idem erit, siue malum comminatum sit vitæ, corporis, famæ, vel honoris, siue sit in bonis fortunæ. Nam ratio facta eodem modo procedit, & comminationes legum de his omnibus fieri solent, & nulla sufficiens ratio differentiæ reddi potest. Nam quòd quidam dicunt, vitam, & famam esse bona superioris ordinis, & inæstimabilia pretio, inferiora verò pretio æstimari, parum ad rem facit. Tum quia in præsenti nulla bona ex illis intenduntur vt pretium, vt discursus facti generaliter probant. Tum etiam quia falsum assumitur, nam homo æstimatur pretio, & fama potest vendi, aut emi de facto, & si hic intenderetur vt pretium, esset vera Simonia, vt mox dicemus. Atque eadem ratione idem est, si timor sit de damno emergente in bonis possessis, siue de carentia lucri denuo comparandi, & siue iniustum sit damnum, siue non, quia in nullo istorum cogitur operans ex metu intendere aliquid vt pretium, vt ex discursu facto constat, & ideo dixi distinctiones has, vel similes non esse necessarias.

12. Et confirmatur secundò, quia dare aliquid spirituale ex motiuo amicitiæ, quæ iam habetur, non est Simonia, ergo nec dare illud ex motiuo acquirendi amicitiam, vel beneuolentiam alterius, est Simonia: ergo nec dare id ad placandam iram alicuius, & vt deponat odium & voluntatem inferendi malum, est Simonia; at hoc solùm intenditur ex vi metus, ergo. Primum antecedens commune est, & patet ex dictis de cõsanguinitate, procedunt enim in vinculo amicitiæ rationes omnes, quæ de consanguinitate factæ sunt, vt ibidem adnotauimus. Prima verò consequentia patet; tum quia eiusdem rationis est conseruare, vel fouere amicitiam, & generare illam, tum etiam quia illa amicitia non intenditur, vt pretium nec ibi interuenit pactum, nec intentio eius, sed solùm effectus, qui veluti ex natura rei sequi solet ex beneficentia, qui est beneuolentia, & amor: vnde hæc intentio etiam in muneribus, & obsequiis haberi potest, vt cap. sequenti videbimus, & ita reliquæ consequentiæ per se notæ sunt.

12. Probatur iam altera pars de iure positiuo, quia nullum tale ius inuenitur, quod inter pretia Simoniæ metũ ponat. Immò inde sumi potest argumentum ad confirmandam vtramque partem; nam si talis actio est Simoniaca de se, aliquando prohiberetur in toto iure Canonico, ita enim detestatur Ius hoc vitium, vt nullum modum committendi illud absque prohibitione prætermittere videatur; si autem actio illa esset Simoniaca, quia prohibita, multò magis deberet expresse prohiberi. Confirmatur, quia Iura canonica, quæ attingunt similes actiones, vel collationes rerum spiritualium factas ex metu, non improbant illas vt Simoniacas, sed potiùs fauent, & defendunt eos, qui ex iniusto metu sic operari coacti sunt. Assumptum patet ex capit. *Ad audientiam*, de iis, quæ vi, &c. Vbi Innocent. 3. declarat, resignationem beneficij factam ex grauissimo metu à rege immisso, & cadente in constantem virum, irritari debere, & beneficium resignanti restitui, quod non præcepisset, si actionem illam resignandi reputasset Simoniacam, ideóque talis criminis nulla ibi mentio fit. Similiter in capit. *Ad aures*, eodem. Clemens 3. dicit renunciationem electionis metu factam nõ obstare, quominus electus ius suum obtinere debeat. Idem respondet Alexand. in 3. cap. *Abbas*, eodem, de renunciatione beneficij facta metu amittendi patrimonium. Vnde constat verè dictum esse, non solùm hoc non esse Simoniacum in timore vitæ, aut infamiæ, sed etiam in metu amittendi bona fortunæ seu externa.

C. *Ad audiẽtiam.* — C. *Ad aures.* — *Alex. Abbas.*

14. *An sit licitũ dare beneficiũ inimico ne officiat.*

Sed superest difficultas: Nam sequitur, esse licitum dare beneficium inimico, si se obliget ad non gerendã inimicitiam mecum, nec malum inferendum: consequens est falsum, ergo. Minor patet, quia ibi directe includitur pactum, Do, vt facias, vel, vt non facias, quod est maximè in spiritualibus prohibitum. Probatur autem sequela, quia perinde est, comminanti mortem, Nisi beneficium dederis, illud dare ad euitandam mortem, ac obligare malefactorem, ne mihi noceat, dato beneficio; quia sicut in hoc secundo interuenit pactum ita in illo primo; nam do spirituale cum pacto, & sub conditione, ne mihi noceas. Respondeo in primis aliud esse loqui de obligatione non inferendi malum, aliud de sola cessatione in præsenti ab actu imminenti, id est, ab alicuius nocumenti illatione. Nam quæ hactenus diximus, procedunt in posteriori sensu, scilicet quando sine alio pacto, & obligatione datur res spiritualis malefactori, vel comminanti malum, ea intentione, vt cesset, & beneuolus reddatur. Et quidem si hoc fiat sola intentione interna, res est clarissima ex dictis quia tunc nec est Simonia conuentionalis, vt supponitur, nec etiam est mentalis, quia illa intentio non est de pretio, sed de beneuolentia concilianda illo medio, vt declaratum est. Imò hoc per se non est malum, nisi alias res spiritualis, vt Sacramentum, aut beneficium detur indigno, & tunc erit aliud genus sacrilegij vel iniustitiæ, non verò Simonia. Addo verò quòd licet hæc intentio verbis exprimatur, si alioqui iusta sit, non erit Simonia. Potest autem duobus modis verbis exprimi, primo incipiendo (vt sic dicam) ab ipso hoste, seu malefactore, vt quãdo comminatur mortem, nisi beneficio renunciaueris, vel illud dederis, &c. Et tunc res etiam est clara ex dictis, & ex Iuribus allegatis, & ex similibus comminationibus, quæ interdum iustè fiunt. Item quia euasio mali non intenditur vt pretium, sed vt effectus consequens ex meo actu spirituali tanquam ea necessaria conditione, vel ad implendum præceptum, vel ad cor alterius moliendum & beneuolum ac mansuetum reddendum. Item quando comminatio est iniusta, directe immissa ad extorquendum spirituale munus, vel opus, est bona ratio, quia tunc alter non tam moraliter donat, quam permittit ab alio surripi, nec censetur aliquid tunc recipere, quia licèt non pati malum sit bonum, tamen non est bonum collatum ab eo, qui cessat iniuriam inferre, nec æstimabile pretio respectu illius.

Si nõ sit pactũ internũ sed tantùm cõditio mentalis, non est Simon.

Imò si intẽtio verbis exprimatur, si alioqui iusta sit, nõ est Simon.

Ob euitandũ graue intentum malum dare benef. non est Simon.

15. Alio modo potest verbis exprimi illa intentio, incipiendo ab eo, qui patitur metum, ita vt ipse inuitet alium, & offerat aliquid spirituale, rogando illum, vt cesset, & tunc nonnulla maior est dubitandi ratio; tum quia videtur illa esse inductio ad malum: tum etiam quia videtur ibi esse expressior pactio. Sed nihilominus si malum iniustè inferatur, & pactum proprium non intercedat dandi vnam rem pro alia, sed solùm fiat largitio rei spiritualis, rogando, vt cesset ab iniuria inferenda, & in amicitiam reconcilietur, in rigore non est Simonia, sed est quædam ablatio vexationis temporalis per medium spirituale, quæ non, fit vẽdendo rem spiritualẽ, sed gratis illã dando, & offerẽdo, vel promittẽdo vt alter ita inducatur amicabiliter ad cessandum à vexatione. Vnde nec per se malum hoc videtur, etiam alio genere malitiæ, si aliàs spiritualia non dentur indignis, aut profano modo tractentur, quia

quia non est malum vti spiritualibus ad temporalia mala auertenda, quando aliunde malitia non miscetur, sicut vtimur orationibus, & sacrificiis ad famem, vel ad pestem auertendam.

16. Si intercedat pactum non inferendi malum, tunc erit Simon. *Victor.*

At verò si in his casibus homo non tantùm operetur, sed etiam pactum faciat cum alio, obligando illum in futurum, & nouo modo ex vi pacti ad non inferendum malum, & ea ratione beneficium conferat, Simoniam committet. Ita sentit Victor. suprà Conclusione tertia, numero 25. Et hoc modo posset explicari prior sententia. Et de iure positiuo videtur res clara, præsertim in materia beneficiorum, in qua omnes pactiones prohibitæ sunt. Sed ad hoc dici posset, prohibitionem illam, vt positiua est, non obligare, vrgente metu cadente in constantem virum, argument. d. c. *Ad audientiam*, cum similibus. Sed contra hoc instari potest, quia licèt talis metus excuset in his, quæ necessaria sunt ad euitandum malum, quod imminet, non verò in his, quæ necessaria non sunt, obligatio autem in futurum non est necessaria, nec pactum aliud præter actualem cessationem à malo inferendo, ergo non obstante metu, obligat prohibitio ecclesiastica de pactione in spiritualibus facienda. Vnde etiam potest idem probari, stando in iure diuino, quia obligatio illa æstimabilis est pretio. Item quia ibi non tantùm intenditur vitatio mali præsentis, sed etiam quædam securitas in futurum per obligationem alterius, illa autem securitas est temporale bonum pretio æstimabile, ergo. Dices: Etiam quando in præsenti datur spirituale, ne malum inferatur, intercedit ibi quædam mutua obligatio. Respondeo 1. negando assumptum, sed intercedit quædam reciproca actio, seu omissio actionis per se debita, & non æstimabilis pretio. 2. dicitur, quando exactio est præsentanea, non æstimari obligationem vt quid distinctum ab actu, secus quando est in futurum, vt constat in mutuo, licet enim non mutuare vnam rem, nisi mutues aliam: non tamen licet mutuum dare exigendo obligationem mutuandi in futurum, vt tradit Diuus Thomas 2. 2. quæstione 78. articulo secundo, ad 4. Ita ergo in præsenti.

Responsio. Refutatur. Instantia. Soluitur. Licet mutuũ dare cũ obligatione reciprocæ mutationis in præsens, non in futurum.

17. An liceat dare beneficiũ ad petitionẽ principis. Soto. Victor. Resolutio.

Atque ex his expediuntur nonnulli casus in particulari, ex quibus doctrina data magis clarescet. Vnus est de Episcopo, qui dat beneficium alicui ad petitionem Principis, ne illum offendat, & ideo non possit ascendere ad pinguiorem Episcopatum. Nam Soto absolutè damnat illam collationem, vt Simoniacam. Imò indicat, timorem damni emergentis non inducere Simoniam, timorem autem solius lucri cessantis semper illam inducere, quia tunc non est timor de malo, sed de non acquirendo lucro, quod perinde est, ac operari pro lucro temporali. Victoria vero licet prius dicat se hoc credere, statim subdit, non esse certum, maximè si iste finis sit mediatus. Existimo igitur, totum hoc pendere ex modo, & ex intentione: nam si pactum interuenit, quo alius obligetur, vt lucrum alteri non cesset, clara est Simonia, neque tunc prouenit propriè ex metu, sed ex promissione lucri, quæ ibi inuoluitur; si verò nullum interueniat pactũ, & intentio non sit de obtinendo lucro pro hac re spirituali, sed immediatè tantùm de vitanda offensione, vel indignatione talis personæ, à qua spero vel temporalia commoda, vel augmentum dignitatis, non erit Simonia, sed poterit esse aliud peccatum, vel nullum iuxta circunstantias varias, quæ possunt esse in tali actione. Et vtrumque facilè probari potest ex dictis, & videtur hoc intendisse Victor. Quare inter damnum imminens, & lucrum cessans hæc sola differentia notari potest, quòd cessatio damni iniusti expresè postulari potest, & in præsenti sub conditione peti, quia nihil petitur pretio æstimabile, nec quod alter facere non tenetur ex iustitia; at verò non potest postulari hoc modo, vt lucrum non cesset, quia hoc est postulare, vt detur, & ita petitur aliquid pretio æstimabile, & quod alter facere non tenetur. Et quoad hoc procedit, quod Soto docuit.

Differentia inter damnũ imminens, & lucrum cessans ad hoc.

18. Vtrum sit Simon. cõferre beneficiũ debitori ex timore amittẽdi debitũ? *Angel.*

Alter casus est, si Episcopus beneficium conferat debitori ex timore amittendi debita: aliqui enim damnãt hoc, vt Simoniacum, quia resoluitur in lucrum temporale comparandi pecuniã sibi debitam, hoc enim pretio æstimabile est. Angel. verò suprà negat, hanc esse Simoniam, argumento sumpto ex c. 1. de Vsur. Vbi dicitur, non esse vsurã mutuare sub conditione, vt aliàs debita soluantur. Sed argumẽtum sumptum à simili ab vsura in hac materia non est semper efficax, vt capit. seq. dicam. Igitur media sententia vera est, quia in nostro casu si nullum pactum intercedat cũ noua obligatione in futurum non erit Simonia, quia talis Episcopus non intendit lucrum, sed quod suum est, ergo illa intentio non obstat, quominus gratis det, & alioqui non imponit nouam obligationem; ergo. Item ponamus, debitorem non esse soluendo propter paupertatem, & Episcopum dare illi beneficium, vt habeat, vnde viuat, & soluat debita sua, certè nulla est Simonia, vt constabit apertè, si ponamus, non ipsum Episcopum, sed alios esse creditores, ergo idem erit, licet ipse sit creditor, quia non debet esse peioris conditionis. At verò si beneficium daretur cum nouo pacto, & obligatione soluendi, esset Simonia ad minimum contra ius ecclesiasticum, & contra diuinum, si noua aliqua obligatio, vel securitas in futurum adderetur, nam illud est onus æstimabile pretio. Et quoad hoc non procedit omnino exemplum de vsura, tum quia ibi non est prohibitio positiua, tum quia purior esse debet spiritualis donatio, quàm mutuum, vt cap. sequent. dicam.

Resolutio.

Quapropter etiam de præsenti non approbarem hunc modum dandi beneficium debitori sub conditione vt priùs, vel statim soluat debitum, quia videtur aliqua irreuerentia vti dono spirituali ad recuperandum temporale, etiam proprium. Posset tamen excusari, si alter faceret vim, vel claram iniustitiam non soluendo, & differendo solutionem esset euidens periculum eiusdem vexationis, nam tunc posset dari spirituale non pro pretio, sed ad inducendum illum ad bonum, & ad iustitiam faciendam, & ita vexationem tollendam.

19. Vtrũ timor iustæ punitionis faciat Simon?

Tandem proponi potest casus, quando timor non est ex violentia, vel iniuria, sed ex iusta punitione, quæ imminet, An sit Simonia, dare spirituale, vt v. g. præsentare ad beneficium filium iudicis, vt reum absoluat, vel mitiget pœnã plusquam iustè potest; De quo facto non est dubium, quin sit iniquũ, & iniustũ, & sacrilegum, quia inducit alium ad iniustitiam interuentu rei spiritualis, sed An sit Simonia? Videtur enim posse excusari illo prætextu, quod non datur spirituale pro illa omissione, vel actione temporali tanquam pro pretio, sed solùm ad captandã beneuolentiam &c. Sed dico esse Simoniam, si interueniat pactum, vel promissio rei spiritualis sub tali conditione, nam illa conditio æstimabilis est pretio, & sæpe vendi solet licet iniquè, & ita ibi venditur pro re spirituali, vel è conuerso per illam emitur res spiritualis. Item si quis daret creditori beneficiũ sub cõditione, vt nõ petat debitum,

Resoluitur esse Simoniam si interuenit pactum, &c.

debitum, clara est Simonia; ergo similiter qui dat iudici, vel Prælato, vt pœnam debitam non exigat. At verò si tantùm mente concipiatur intentio, magis potest esse dubium de Simonia mentali: nam potest quis intendere solùm amicitiam alterius, ordinando illam ad iniquam actionem. Et tunc licet actio esset sacrilega, non videtur fore Simonia. Atque ex his omnibus satis declarata manet assertio, & limitatio in illa posita, scilicet quòd metus interdum inducit ad actionem Simoniacam: tunc autem non metum ipsum habere rationem pretij, sed obsequium aliquod vel obligationem, vt explicatum est, & ideò ex hoc capite non oportuit speciale membrum addere in dicta diuisione: nam illa tria membra cõferri possunt tam ex metu, quàm ex concupiscentia, vt benè Bonauent. suprà notauit.

20. Respõdetur obiectioni-bus de honore, & fauore, & promissionibus. Vgolin.

Alia tria in principio obiecta difficultatem non habent. Nam honor, & fauor humanus, quæ tertio & quarto loco proponebantur, ad munus ab obsequio, & à lingua pertinent, vel reducuntur, vt in capitibus sequentibus exponemus. Quintum verò de generali promissione petit in primis, An id sufficiat ad Simoniam, quod benè attigit Vgolin. Tabul. 1. c. 54 §. 1. Et meritò affirmat sufficere, quia est verè cõtractus onerosus de temporali dando pro spirituali, & hoc satis est ad Simoniam, etiamsi determinatio rei temporalis soluendæ relinquatur arbitrio alterius contrahentis. Quia hoc licet fortasse in ordine ad ciuile forum, seu Ius tollat rigorosam rationem emptionis, & venditionis iuxta L. *Quod sæpe*, §. 1. ff. de Contrahend. empt. tamen negari non potest, illum esse aliquem contractum onerosum, quod ad præsens sufficit, quia etiam illo modo spiritualis res nõ gratis datur, & vili pretio æstimatur. Ad difficultatem verò positam respõdetur, sub illo confuso pretio disiunctim contineri illa tria membra, & ideò non augeri partitionem, sed explicari quendam peculiarem modum paciscendi de illis pretiis, sicut etiam posset promitti, vel pecunia, vel tale obsequium. Dici etiam potest, per illa confusa verba: *Aliquid tibi dabo*, regulariter solere intelligi aliquod munus à manu.

L. *Quod sæpe.*

CAPVT XXXVIII.

Quid per munus à manu intelligatur.

1. Primo loco ponitur pecunia.

NOn inquirimus, quando munus à manu inducat rationem pretij, hoc enim ex dictis in cap. 36. petendum est; sed quid, vel quale esse oporteat, vt si pro spirituali reddatur, possit habere rationem pretij ad Simoniam sufficientis. Primum ergo locum inter munera à manu tenet pecunia: Nam ipsa est, quæ in emptione propriissimè rationem pretij habet, iuxta §. *Item pretium*, Instit. de empt. & vend. Vbi pretium in pecunia numerata consistere dicitur, non tamen semper requiritur numerata, quia promissa, & condicta in rigore sufficit, §. 1. Institut. eod. Sic ergo in præsenti materia pecunia est primum (vt ita dicam) & detestabilius munus à manu, quod in Simonia interuenire potest, iuxta verbum Petri, *Pecunia tua tecum sit in perditionem*, & cap. *Si quis prebendas*. 1. q. 3. & cap. 2. cum similibus de Simon. Nec requiritur semper numerata, sed promissa sufficit iuxta c. *Nobis* (vt ibi omnes notant) de Simon. & cap. *De hoc*, cap. *Cùm essent*, cap. *Tua nos*, & similibus. Vbi omnis pactio, & conditio pecuniæ, ad Simoniam sufficere dicitur, & est res per se clara, an verò pecunia numerata sit necessaria ad realem Simoniam infrà dicetur.

Institut. C. *Si quis prebend.* C. *Nobis.* C. *De hoc.* Ca. *Cùm essent.* C. *Tua nos.*

2.

Secundò addendum est, pecuniam in quacunque quantitate, etiam minima sufficere ad rationem pretij Simoniaci, si pro re spirituali detur. Hoc suprà etiam diximus agentes de grauitate peccati Simoniæ, vbi ostendimus, non solùm non impediri malitiam Simoniæ, verum etiam neque desinere esse grauem, & moralem propter pretij paruitatem. Quam sententiam docuit expresse Maior 4. distinctione 25. quæstione 3. conclusione 7. & ibi Durandus quæst. 4. numero 6. Palud. qu. 5. numero 23. Glos. vlt. in cap. *Plerique*, 14. quæst. 3. Item Gloss. in cap. *Ex tua*, de Simon. vbi etiam Panorm. Felin. & alij, & Anton. secunda parte, titulo primo, cap. 5. Idem sentit Nauarr. in Manual. cap. 23 numero 101. & Concil. 52. de Simon. Quamuis enim interdum dubitare videatur, an hoc peccatum sit veniale ex paruitate pretij, tamen contrariam partem apertè probat: & distinctio, qua ibi vtitur quoad excommunicationem habere posset locum, quando aliquis per ignorantiam inuincibilem putaret, non esse mortale peccatum, sed veniale paruam quantitatem dare; tunc enim posset per ignorantiam excusari à culpa mortali, tamen verè, & secundùm se quælibet quantitas sufficit ad grauem Simoniam. Quod non parum confirmat dictum caput, *Ex tua*, vbi clericus, qui sex tantùm solidos pro sua præsentatione ad ordines dedit perpetuò deponendus ab ordine, & in monasterium recludendum dicitur; quæ quantitas satis parua videtur, vt expositores ibi notant. Facit etiam capit. *Placuit*, 102. 1 quæstione prima ibi. *Quia singuli tremissem exigere solent*. Item facit exemplum ex facto Esau: Nam omnes supponunt tanquam certum, ex parte pretij fuisse sufficiens ad grauem Simoniam, cùm tamen satis vile fuerit. Idem supponit Hieronymus Malach. 13. (& habetur in capit. *Indices*, 1. quæstione prima.) de quarta parte sicli inuenta in manu pueri Saulis, quòd illa fuerit sufficiens quantitas ad Simoniam committendam, & ideò Samuelem defendit, quòd vel illam non acceperit, vel non vt pretium, sed vt oblationem Sanctuarij. Ratio verò est, quam suprà tetigimus, & tradit Nauarrus, quia licet pecunia sit parua, irreuerentia est magna; nam res spiritualis venalis efficitur, immò quò minori pretio datur, eò viliùs æstimatur. Obiici verò contra hoc solet caput, *Et si quæstiones*, de Simonia. Sed illud suprà est à nobis explicatum. Non enim dicitur ibi, paruam pecuniam non sufficere ad Simoniam, si pro pretio detur, sed dicitur, quando datur, paruum munus, & non constat datum esse pro pretio, tunc non præsumi tali intentione datum, præsertim quando aliæ circunstantiæ non iuuant ad præsumptionem: loquitur ergo quoad præsumptionem in foro externo; hic verò de veritate, & de foro conscientiæ tractamus, & ita notarunt Glossæ allegatæ.

Pecunia quæcunque sufficit ad Simoniam.

Durand. Palud. Glossa. Nauarr.

C. *Placuit.*

D. *Hier.*

Nauar.

3. Sub munere à manu comprehendun-tur quæuis res tẽp. pretio æstimabiles. D. *Aug.*

Tertiò, dicendum est, sub hoc munere à manu comprehendi omnes res temporales pretio æstimabiles, cuiuscunque generis sint, id est, siue sint, bona mobilia inanimata, siue se mouentia, siue immobilia corporalia, siue incorporalia iura, seu census. Totum hoc constat ex Iure: nam in cap. *Totum*, 6. 1. quæstione prima, sic ait Augustinus: *Totum, quicquid homines possident in terra, omnia, quorum Domini sunt, pecunia vocatur, seruus sit, vas, ager, arbor, pecus, quicquid horum est, pecunia dicitur.* Idémque supponitur in variis Decretis de Sim. cap. *Et si quæstiones*. capit. *Tua nos*. capit. *In tantum* vbi de equo, de vacca, déque omnibus bonis sermo est: & in vsura constat, si aliquid huiusmodi vltra sortem exigatur, vt dixit Ambros. libro de Tobia, & habetur

C. *Etsi quæst.* C. *Tua nos.*

habetur in cap. penult. 14. q. 3. Ratio verò est, quia secundum moralem æstimationem eadem deordinatio est in commutãda re spirituali pro re temporali pecunia æstimabili, quæ est in rigorosa venditione pro pecunia. Dices, quando benegcium verbi gratia datur pro fundo, vinea, aut re alia immobili, cur magis res temporalis est pretium rei spiritualis, quàm è conuerso? Hoc enim argumento vtitur Imperator in illo §. *Item pretium* instit. de emptione & venditione vt probet, permutationem vnius rei pro alia, non esse venditionem, quia nihil ibi interuenit, quod habeat rationem pretij, aliàs vtraque res esset alterius pretium, quod ibi reputatur absurdum. Sed hoc, quantum ad præsens spectat, nihil refert ad mores, & ad quæstionem de nomine pertinere potest. Parum enim refert, siue dicatur res spiritualis dari pro re temporali tanquam pro pretio, siue è contrario dari rem spiritualem vt pretium ad emendam rem temporalem, nam in idem redit, & malitiam eiusdem rationis continet. Et similiter nihil interest; siue contractus ille venditio, & emptio appelletur, siue permutatio, nam moraliter, & in re ipsa eandem deordinationem habent, & contractus etiam inter res temporales eandem vim habent, si partes consentiant: nam vt dicitur in leg. *Pretij*, C. de Rescind. vend. *Pretij causa non pecunia numerata, sed pro ea pecoribus in solutum consentienti datis, contractus non constituitur irritus.* Quia nimirum in idem reuoluitur.

Obiectio.

Soluitur.

L. Pretij.

Quartò, hinc à fortiori constat, ad munus à manu pertinere, siquis pro re spirituali obtinenda debitum remittat, aut se remissurum promittat. Nam sine dubio id sufficit ad Simoniam, vt clarè supponitur in cap. *Veniens*, 10. de Testib. & ibi notant Glossa, Panorm. & alij Doctores. Idémque sumitur ex cap. *Talia*, 8. q. 3. vbi id notat etiam Glossa. Et ratio est clara, quia qui remittit debitum, moraliter donat rem, vel pecuniam debitam, & cui remittitur, accipit vt dicitur in leg. 2. ff. de Calumniator. & in l. *Si mulier*, ff. de Condiction. caus. dat. Item manifestum est, eum, qui dat propter remissionem debiti, non dare gratis, sed ex oneroso contractu, & commutando rem spiritualem cum temporali; ergo. Vnde non solùm quando aliquis remittit rem iam sibi debitam, sed etiam quando illam remittit priùs quàm debeatur, vel promittit remittere pro eo tempore, in quo posset deberi, quia censetur moraliter illam dare, vel promittere; vnde totum id sub munere à manu continetur, talis enim est casus in d. cap. *Veniens*, nuper citato. Et est casus expressus in capi. penultim. de Simon. vbi qui ordinat, vel ad ordinem præsentat aliquem, promissionem ab illo recipiens, quòd nihil ab eo postulauit, vtique in debitam sustentationem, tanquam Simoniacus suspenditur, tam ordinans, & præsentans; quàm ordinatus, vtique propter Simoniam commissam in remissione futuri debiti, ex tunc promissa. Quale autem sit hoc debitum in Episcopo ordinante, vel in præsentante, non est huius loci exponere, sed supponendum est, Episcopum si aliquem ordinet sine titulo, teneri ad alendum illum cap. *Cum secundum*, de Præb. Præsentans verò ibidem dicitur, qui ordinando titulum constituit, vel consentit ordinari ad titulum alicuius beneficij, iuxta cap. *Per tuas*, 3. de Simon. Et in his casibus promissio nihil petendi Simoniaca est iuxta illa Iura.

4. Debitum remissum huc spectat.

Cap. Veniens, Gloss. Panor.

Ité promissio remittendi.

Ca. Cum secundum.

Cap. Per tuas.

Et idem est, quoties aliquis ex suis donis alteri constituit titulum, ad quem ordinetur ab illo recipiens promissionem, quòd nihil postulabit; non enim tunc solum committitur peccatum indebitæ ordinationis per falsum titulum, sed etiam Simonia, quia illa est præsentatio ad ordinem, & consequenter spirituali annexa, non minùs quàm ius patronatus; ideoque illa pactio Simoniaca est, sicut esset in Patrono præsentatio ad beneficium sub promissione non petendi redditus. Et ita sentit Nauar. cap. 27. num. 158. & dixi in 5. tom. disp. 31. sect. 4. à num. 23. & disp. 63. sect. 4. in principio. Præterea est simile, siquis prætendens eligi in Canonicum, promitteret Canonicis electoribus, se remissurum dimidiam partem præbendæ, aut si volens fieri parochus, promitteret se remissurum decimas nominantibus ipsum, vel procurantibus, &c. Nam totum hoc est quædam virtualis donatio, & iniqua pactio. Immò non solùm, qui propria debita, sed etiam qui debita Ecclesiæ, vel rapinas remittere promittit, si fiat Episcopus, Simoniacus est: hic enim est casus d. cap. *Talia*, & est manifestum, quia ibi etiam est illicita pactio dandi rem temporalem pro spirituali. Et licet tunc non videatur quis sua condonare, sed aliena, tamen virtute censetur illa rapere ad donandum, & ita munus à manu confert, licèt de re aliena. Potest autem hic quæri, An solùm concedere dilationem in solutione debiti, ad Simoniam sufficiat? Item An dare spirituale pro recuperanda pecunia aliàs debita, vel, vt anticipetur eius solutio, sit sufficiens munus à manu pro crimine Simoniæ? Sed in his videtur eadem ratio, quæ in mutuo, & ideo simul expediẽtur.

5. Titulus ité sine re facit Simon.

C. Talia.

Quintò, ad munus à manu pertinet mutuare pecuniam pro accipiendo beneficio, vel simili re spirituali, vel è conuerso dare beneficium sub conditione pecuniæ mutuandæ tantùm. In quo puncto videri potest dubium, an hoc sufficiat ad Simoniam, communiter enim Doctores dicunt, pretium necessarium ad Simoniam, esse pecuniam, aut aliquid pecunia æstimabile, vt patet ex Diuo Thoma d. q. 100. art. 2. & 5. & ibi Soto, & aliis, & Summistis communiter verb. *Simonia*, at qui mutuum tantùm petit pro re spirituali, non pecuniam petit pro re spirituali, sed pro equali pecunia, quam postea soluturus est, solam ergo mutuationem petit; quæ non est aliquid æstimabile pecunia, ergo non sufficit ad Simoniam. Et confirmatur, quia mutuum non sufficit ad vsuram, nam qui non vult mutuare pecuniam, nisi sub conditione accipiendi mutuatum triticum, per se loquendo non committit vsuram, vt suprà ex D. Thoma retuli. Et ratio est, quia nihil pretio æstimabile vltra sortem petit: ergo similiter in præsenti id non est sufficiens pretium ad Simoniam.

6. Mutuatio pecuniæ pro accipiendo benef. vtrum sit Simon.

D. Thom. Soto.

Nihilominus dicendum est, mutuum ex se esse sufficiens munus à manu ad committendam Simoniam dando spirituale principaliter pro illo, seu in recompensationem, & commutationem eius. Hæc videtur esse communis Doctorum sententia, quam magis videntur vt notam supponere, quàm disputare. Illam planè supponit Nauarrus in d. capit. 23. numer. 101. in fine, dum ait, non incurrere Simoniam, qui Episcopo indigenti pecuniam mutuat principaliter, vt ei subueniat, eúmque beneuolum habeat, licet mediatè, & remotè speret se postea aliquod spirituale beneficium ab eo esse accepturum: quod esset verum, etiam si omnino donasset eadem intentione, vt ipse ibi docet, & constat ex dictis suprà capit. 36. & in sequentibus etiam dicemus. Supponit ergo Nauar. vt indubitatum, quòd si ille mutuum daret principaliter pro re spirituali, & cum pacto, vel tacita promissione eius, esset Simoniacus. Et idem repetit Nauar.

7. Resolutio affirmat.

Nauarr.

Nauar.conſ.14.nu.6.de Simon. & in conſ.23. num. 2. Vbi etiam addit, non eſſe Simoniam, petere mutuum ab eo, cum quo beneficium permutatur, ad expediendas Bullas, quando nullum pactum præceſſit, ſed gratis poſtea fit, ſentiens, fore Simoniam, ſi de mutuo pactum præceſſiſſet. Idem ſentit Vgolin. Tab. 1. capit. 9. §. 5. num. 2. & clariùs affirmat Leonard. Leſſius libr. 2. capit. 20. dub 9. Et quidem ſtando in iure Eccleſiaſtico, eſt res clara, quia eſt prohibita omnis pactio in permutatione rerũ ſpiritualium pro temporalibus: non poteſt autem negari, quin mutuum pecuniæ, vel rei æquiualentis ſit quoddam temporale commodum, etiamſi pretio æſtimabile non ſit. Et hinc ſumitur ratio, etiam ſtando in iure naturali, quia non minor iniuria fit rei ſacræ, commutando illam cum re materiali pretio non æſtimabili, quàm cum æſtimabili, imò quodammodo maior, vt ſuprà dicebam de vili pretio, quia quò res datur pro alia minoris, vel nullius æſtimationis, eò vilior reputari videtur. Et confirmatur, nam quod datur cum pacto, vel ſub conditione mutui, non gratis omnino datur, ſed ex pacto oneroſo, ergo id ſatis eſt ad rationem Simoniæ. Antecedens videtur per ſe manifeſtum, quia onus mutuandi temporale eſt, & interdum reputatur graue. Poteſtque hoc optimè confirmari ex leg. *Quiſquis*, C. ſi certum petatur. Vbi qui mutuat iudici, exilio punitur, *quaſi emptor legum, atque prouinciæ*. Itaque propter ſolum mutuum emptor reputatur, ergo multò magis in præſenti. Et inde ſumitur alia ratio optima, quia mutuum tale reputatur moraliter, vt ſufficiat ad corrumpendum iudicis animum, in hoc enim lex illa fundatur. Vt ibi notat Bal. & in l. 1. ff. de Calumniat. rationem reddit, quia illa eſt vtilitas temporalis, ſic ergo in præſenti licet mutuum non ſit æſtimabile pecunia, tamen eſt moraliter, & humano modo multum appetibile propter vtilitatem temporalem, ergo id ſatis eſt, vt in materia Simoniæ habeat rationem pretij, nam & ſufficit ad corrumpendos animos eorum, qui ſpiritualia diſpenſant, & res ſpiritualis vileſcit, cum pro vtilitate temporali commutatur.

Vgolin. Leſſius. L. Quiſquis. Baldus.

8. Ad rationem ergo dubitandi reſpondetur, quòd licet in mutuo pecunia detur, integrè poſtea ſoluenda, & ita illa vt ſic non detur gratis, quia re vera non donatur, nihilominus vtilitas illa, quæ eſt in præſenti vſu pecuniæ, aliquid eſt temporaliter vtile, & illud ſi ſpectetur vt pretium rei ſpiritualis, ſufficit ad Simoniam, licet id non ſit peculiari pretio æſtimabile, ſed eodem, quo ipſa pecunia, quia ad inordinationem Simoniæ ſufficit, vt dixi, illa commutatio vtilitatis temporalis cum re ſpirituali. Nec in omnibus comparanda eſt vſura cum Simonia: nam multæ conuentiones, & permutationes licent in vſura, quæ non licent in Simonia, quia non tanta puritas, & gratia requiritur in mutuo præſtando, quanta in ſpiritualibus diſpenſandis, quia in mutuo non attenditur aliqua ſpecialis dignitas, vel ſanctitas talis operis, ſed ſolùm quod non eſt dignum peculiari pretio æſtimabili pecunia vltra ſortem, & ideo ſi nihil exigatur æſtimabile pretio: etiamſi alia commoda eiuſdem ordinis, & pretio non æſtimabilia petantur, non eſt vſura, vt apertè colligitur ex cap. 1. de Vſur. In largitione autem ſpiritualium rerum conſideratur præcipuè dignitas doni ſpiritualis, quod eſt ſupra omnem temporalem æſtimationem, & ideo cum nullo commodo temporali permutari poteſt, ſiue illud æſtimabile ſit pretio, ſiue non.

A Atque hinc facilè eſt reſpondere ad alias interrogationes ſuprà factas. Ad 1. dico, non licere pacto petere dilationem ſolutionis debiti pro re ſpirituali, illudque reduci ad munus à manu. Probatur, quia illud eſt quoddam mutuum; ſuppono enim, me teneri ad ſoluendum hodie debitum, & ratione ſpiritualis beneficij mihi concedi, vt non tenear ſoluere per annum, ergo ex vi illius contractus mihi mutuò datur illa pecunia pro illo tempore. Item illa conceſſio dilationis quoddam temporale commodum eſt, & de ſe ſufficiens ad corrumpendum debitorem, ſi ſit iudex, ergo ſufficit ad Simoniam. Ad aliam vero interrogationem de B recuperando debito, media donatione aliqua ſpirituali, diſtinguendum eſt. Nam ſi detur ſpirituale pro anticipata ſolutione debiti, ſine dubio procedit eadem ratio, quia illa anticipatio vel eſt quædam virtualis mutuatio, vel illi æquiualet, & in ea procedunt rationes factæ, quia eſt vtilitas temporalis, & quæ multum ſolet mouere homines, etiamſi ſpeciali pretio æſtimabilis non ſit per ſe loquendo. Si verò non ſit anticipatio, ſed rigoroſa ſolutio rei debitæ pro tempore, in quo iam ex obligatione iuſtitiæ ſoluenda eſt, vel quia eſt reſtitutio rei iniuſtè ſublatæ, quæ ſtatim ſoluenda eſt, ibi certè minor ratio Simoniæ interuenit, vt cum Angelo dixi cap. præced. Quia ibi nec res petitur, nec mutuatio eius formalis, vel virtualis, ſed ſolùm ceſſatio C ab iniuria inferenda, & ita non imponitur noua obligatio, ſed ea, quæ inerat, quod ſæpe licitum eſt, vt infra dicemus, in illo ergo caſu ſeruãda ſunt, quæ ſuperiori cap. diximus.

9. Reſpõſio ad interrogationes ſuprà factas.

Sextò: Pertinet ad munus à manu penſio impoſita ei, cui datur beneficium, vel collatori, præſentanti, renuncianti, vel aliter procuranti ſoluenda, ſiue ex ipſo beneficio, ſiue aliundè, quia illa eſt pecunia æſtimabilis, imò eſt promiſſio certæ pecuniæ ſoluendæ, quæ eſt manifeſta Simonia. Et ad hanc ſpeciem ſpectat caſus, quando Epiſcopus dat beneficium, reſeruans ſibi, vel conſanguineo, &c. penſionem, ſeu partem fructuum, exigens priùs cõſenſum, & acceptationem ab eo, cui beneficium D præbet. De quo videri poteſt textus in c. Vnic. Vt beneficia Eccleſ. vbi Pontifex diſtinguit, an Epiſcopus, qui dat beneficium, fructus eius ante donationem percipiat, vel non: Et ſi antea non percipiebat, & dando beneficium pro conditione ponit, vt ſibi donentur fructus: *Non eſt dubium* (inquit) *intercedere Simoniacam prauitatem*. Et hoc membrum ſpectat ad præſentẽ caſum. Addit verò ibi, quòd ſi Epiſcopus percipiebat prouentus beneficij, antequam illud donaret, poterit quidem id licitè facere, vtendo ſua poteſtate, & ſine vlla pactione, conſtituendo ad tempus penſionem, vel reſeruando fructus ad tempus pro cauſa iuſta, & neceſſaria, & tunc conferre beneficium ſic oneratum ſine vllo pacto: non licere tamen ex conuentione cum eo, qui accepturus eſt E beneficium, vel cum aliquo mediatore illam impoſitionem, vel reſeruationem facere. Quia cum conſenſus eius, cui dandum eſt beneficium, nihil poſſit ad legitimam reſeruationem operari, præſumitur intercedere iniqua pactio, quando poſtulatur, vt Gloſſa ibi, & Doctores ſentiunt. Itaque aliud eſt, reſeruare fructus beneficij vacantis, vel partem eorum, aliud cum alio paciſci, vt penſionem ſoluat, ſolùm pro collatione beneficij. Et hoc poſterius dicimus pertinere ad munus à manu, prius autem nullo modo, ſuppoſita legitima poteſtate reſeruandi fructus, quam (vt ſuprà diximus) regulariter ſolus Papa habet, interdum verò licere Epiſcopis ad tempus in illo cap. definitur: Et ibi communi

10. Pẽſio quam ſibi vel conſanguineo reſeruat dans beneficium eſt Simon.

C. Si propter. Glossa. Clem. 2.

muniter traditur, & in cap. *Si propter*, de Rescript. in 6. vbi Gloss. verb. *Conceditur*, Et in Clement. 2. de Reb. Eccles. non alien. vbi Glossa verb. *Defensor*. Ad hunc etiam Simoniæ modum pertinent varij casus, quos tractat Nauarrus in variis Consiliis de Simonia, vt in 47. de illo beneficij prætensore, qui cum aliquo Curiali conuenit, vt sibi auxilium ferat ad beneficium obtinendum sub conditione soluendi illi pensionem: & in 57. de alio. qui cum Aulico paciscitur, vt sibi de vacantibus beneficiis statim notitiam præbeat, promittens se consensurum pensioni imponendæ in fauorem eius. Nam tunc pensio illa, vel quod perinde est, obligatio ad illam, est pretium, & licet videatur dari pro quodam temporali obsequio, tamen quatenus per illud paratur via ad beneficium, pro ipso beneficio dari censetur. Et similes casus legi possunt in eodem. Cons. 59. & sequentibus, & in manuali, cap. 23. num. 107 §. *Ad septimum*.

Nauarr.

Huc spectat promissio pensionis ad mittendæ.

11.

Vltimò, addere possumus, sub munere à manu contineri omne donum, quod iure positiuo prohibitum est, dari pro re spirituali, consistens in iure aliquo habente emolumentum temporale, quod dici potest munus temporale æstimatione iuris, etiam si in se aliquid spirituale sit habens temporale annexum. Vt est beneficium datum pro altero beneficio, & similia. Hoc satis constat ex dictis in superioribus de permutationibus prohibitis rerum spiritualium; nam in eis interuenit etiam aliquid per modum pretij, quod non consistit in obsequio, vel officio linguæ, vt constat. Ergo si velimus in hac partitione comprehẽdere omnem Simoniam, etiam de iure positiuo, rectè reuocabimus hoc pretium ad munus à manu Et confirmatur; nam illa bona seruant proportionem cum externis bonis fortunæ, seu temporalibus, præsertim cum iuribus, quæ incorporalia dicuntur, quæ propriè sub munere à manu comprehenduntur.

CAPVT XXXIX.

Quid sub munere ab obsequio comprehendatur?

1. Duplex obsequium.

DVplex obsequium distingui solet in præsenti puncto, temporale scilicet, & spirituale, nec immeritò, quoniam diuersam habent naturam, & æstimationem, & ideò etiam in præsenti puncto diuersum esse debet de illis iudicium. Obsequium enim temporale dicitur omne opus hominis, quod ad vsus, & commoditates hominis, siue corporis, siue animi in sua tantùm naturali perfectione spectatæ, ordinatur. Spirituale autem obsequium est omnis functio spiritualis, prout à nobis explicata est inter materiam Simoniæ pertractandam. Inter quæ duo genera tanta est differentia, vt primum pretio sit æstimabile, & vendi possit pro pecunia sine vlla malitia; secundum autem sit omnino inuendibile, & inæstimabile pretio, vtrumque enim horum ex dictis de materia Simoniæ satis probatum relinquitur.

Obsequium temporale.

Differentia inter hoc, & spirituale.

2. Obsequiũm tẽporale de se est sufficiens ad Simon.

Hinc ergo manifestum est primò obsequiũ temporale, quantum est ex se, sufficiens pretium Simoniæ esse posse, si in modo faciendi illud pro re spirituali, vel è conuerso, si in modo dandi rem spiritualem pro tali obsequio formalis habitudo pretij suprà explicata saluetur. Patet, quia sicut omnis res permanens pecunia æstimabilis ex se est sufficiens ad pretium iuxta dicta cap. præcedenti, ita omnis actio pretio æstimabilis, si pro re alia tribuatur, & secundùm condignam æstimationem cum illa commutetur, habebit rationem pretij, sicut è contrario si huiusmodi actiones pro pecunia vendantur, habent rationem mercium & ita per locationem & conductionem suo modo venduntur, & emuntur, vt supra dictum est. Sic ergo dubium non est quin tale obsequium possit veram rationem pretij subire, si pro re spirituali obtinenda per se fiat, & offeratur, vel è cõuerso poterit habere rationem rei venditæ pro re spirituali subeunte rationem pretij, si pro obtinendo tali obsequio res spiritualis tradatur. Nam hæc denominationes pretij & mercis inter res, quæ permutantur, quando propria pecunia non interuenit, reciprocæ esse possunt, vt dixi, & ex intentione contrahentium pendere potest vnius, vel alterius applicatio ad rem vnam potius quam ad aliam. Vnde etiam dubium non est, quin dare spirituale donum propter obsequium temporale sub hac formalitate spectatum sit Simonia, quia hoc clamant omnia Iura suprà allegata, & ratio naturalis, quæ ex dictis oritur, id conuincit, suppositis principiis statutis de malitia Simoniæ, nam illa est vera venditio, seu conditio, seu commutatio rei temporalis pro spirituali. De hoc ergo nulla est controuersia, sed propter vsum, & casus morales oportet exponere, quãdo & quomodo possint obsequia hæc fieri, & spiritualia obsequentibus præstari sine labe Simoniæ.

3. Non ita spirituale.

Secundo, de obsequio spirituali est etiam certum, illud secundùm se spectatum, & ex natura sua non posse esse pretium rei spiritualis ad Simoniam sufficiens, quia suprà ostensum est, in commutatione rei spiritualis pro alia spirituali non committi Simoniam, ac subinde rem spiritualem datam pro altera spirituali, vt sic ex se non esse pretium simoniacum. Obsequium autem spirituale eandem conditionem, & dignitatem quoad hoc habet, qua aliæ res spirituales, & ideò natura sua non est æstimabile pretio, ideóque suprà dictum est, sine Simonia vendi non posse pro re temporali. Ergo è conuerso in præsenti, quamuis pro alia re spirituali fiat, vel aliquid spirituale donetur, vt tale obsequium fiat, & pro illo, etiam sub expressa conditione, & pacto, non est Simonia ex natura rei, ergo nec tale obsequium ex se habere potest rationem pretij simoniaci respectu alterius rei spiritualis. Et in hoc etiam nulla est controuersia. Quia verò iure ecclesiastico multæ commutationes inter spiritualia prohibitæ sunt vt simoniacæ, ideò necessarium est exponere, quando, & quomodo committi possit Simonia propter obsequium spirituale impositum, vel solutum per retributionem aliquam spiritualem: nam tunc illud obsequium habebit rationem pretij ad Simoniam sufficientis saltem ex iure positiuo. Hæc ergo duo à nobis exponenda sunt.

5. 1. Conclusio.

Vlteriùs verò aduertendum est, duobus modis posse beneficium (de hoc enim semper loquimur; quia frequentiùs accidit, cum proportione verò idem est de reliquis spiritualibus donis) dari propter obsequia: primò propter præcedẽtia obsequia; secundò propter sequentia, seu imponendo onus alicuius obsequij in futurum. Potéstque rursus tale opus adiungi ipsi beneficio, vel potius beneficium annecti oneri tanquam officio propter quod datur, vt propter legendam Grammaticam, vel Theologiam, vel ad concionandum. Vel potest imponi ipsi personæ, dando illi beneficium cũ onere, & obligatione faciẽdi tale obsequium, ad quod ipsum officium non obligat, vt ad docendum, vel concionandum, &c.

Dico iam primò: Dare & accipere beneficium spirituale propter obsequia, & beneficia tẽporalia iam

iam facta in eorum recompésationem, & quasi solutionem debiti, & obligationis ex iustitia ad condignam mercedem tribuendam, Simonia est, moueri autem ex huiusmodi seruitiis ad dandum beneficium gratis, & vltra omne debitum, non est Simonia. Est communis, & clara ex D. Thom. d. q. 160. art. 5. Soto lib. 9. qu. 7. art. 3. Vict. supra num. 36. Adrian. d. Quodlib. 9 art. 2. & aliis Theologis. 4. d. 25. Glos. in ca. *Cum essent.* de Simon. quam ibi Panorm. & alij approbant. Item Glos. in ca. *Sunt nonnulli*, 1. 4. 1. q. 1. ibidem probata ab aliis. Patétque prima pars, quia tunc datur beneficium in solutionem cuiusdam debiti temporalis, diximus autem præced. capit. esse Simoniam dare beneficium pro remissione debiti pecuniarij, ergo idem est in præsenti, parum enim refert, quòd tale debitum resultet ex obsequio, nam tandem in pecuniarium resoluitur. Vnde colligitur obiter nihil referre, quòd talia obsequia fuerint honesta, vel turpia, sed pensandum esse, an ex illis orta fuerit vera obligatio iustitiæ ad cõdignam compensationem temporalem, quia tunc proximè datur beneficium ad extinguendum temporale debitum, & ideo impertinens est, quòd ex honesta, vel turpi radice duxerit originem. Vnde obiter addo, idem esse dicendum, licèt obsequium, à quo orta est obligatio, fuerit spirituale, si debitum inde resultans est de dando competenti stipendio sustentationis, vt V. G. Episcopus habet vicarium ad spiritualis iurisdictionis vsum, cui tenetur dare singulis annis competens salarium, nihil tamen confert per aliquot annos, & postea dando illi beneficium, vult liberari omni debito. Planè Simoniam committit, quia debitum illud, licet ortum fuerit ex ministerio spirituali, iam est merè temporale, & pro illius remissione datur beneficium.

D. Thom. Soto. Victor. Adrian. Glos.

Secunda verò pars probatur ex dictis capit. 36. de consanguinitate: nam tunc obsequia non habent rationem pretij sed solùm conciliant beneuolentiam, à qua procedit gratuita beneficij collatio ergo. Declaratur: Nam Episcopus conferens hoc modo beneficium famulo nihil recipit ab ipso pro beneficio, si enim aliquid reciperet, maximè obsequium, sed hoc non, quia vt supponitur, vel nihil ratione illius debet famulo, quia illi conuenientem sustentationem, & stipendium dedit, vel si aliquid debet, non intendit liberari ab illo debito per collationem beneficij, alioqui non intenderet gratis, & ex beneuolentia dare, vt in casu supponitur. Quapropter vt hic modus conferendi beneficium propter obsequia, locum habeat, moraliter loquendo necessarium est, vt talis famulus habeat à Patrono iustam recompensationem temporalem suo seruitio proportionatam: tunc enim sine vllo scrupulo Simoniæ datur beneficium famulo, quia datur vltra omne debitum iustitiæ, ac subinde gratis: nam licet gratitudo aliqua, vel amicitia, seu beneuolentia ex seruitio familiari conciliata intercedat, non tollit rationem gratuitæ donationis. Vnde etiam infero, non oportere hìc distinguere de turpi, vel honesto obsequio, vel in priuatam, vel publicam vtilitatem, aut in corporale, vel spirituale commodum. Ita docet expresse Soto d. q. 9. art. 2. & sentit Victor. num. 36. 37. & Caiet. d. art. 5. Alij verò Auctores interdum his distinctionibus vtuntur, vt patet ex D. Thom. dicto art. 5. ad 1. & Anton. 2. part. tit. 1. capit. 4. §. 2. & c. 5. §. 5. & Glossis, & Canonistis citatis, Syluest. verb. *Simonia*, quæst. 16. §. *Quartum*, Tabien. num. 12. Sed re vera si loquamur de Simonia propria, non refert, quòd obsequium sit ad bonum, vel malum finem iustum, vel iniustum; nam si respiciatur in ratione pretij, semper facit Simoniam, vt in superiori puncto dixi. Si verò non sit pretium, sed tantùm moueat dicto modo ex quadam gratitudine licèt humana, & indiscreta, non faciet propriam Simoniam, quia non obstat, quominus beneficium gratis tribuatur. Poterit autem illa distinctio conferre, vt prouisio sit iusta, vel iniusta, & personarum acceptio, aut infidelis dispensatio, aut turpis etiam carnalis affectio, iuxta varias enim circunstantias possint varia vitia committi; & hoc intendunt dicti Auctores, & latè vtuntur nomine Simoniæ pro quacunque indigna, & carnali prouisione beneficij, maximè quia præsumptio esse potest de illo, qui sic confert, quòd etiam Simoniacè conferat.

Soto. Victor. Caiet. D. Tho. D. Ant. Syluest. Tabien.

Sed contra, Quia frequens est consuetudo, quòd multi præstant varia obsequia & comitatus Ecclesiasticis Prælatis sine vlla mercede, vel recompensatione temporali, sed tantùm spe beneficij alicuius, vel fauoris ad illud obtinendum, & postea Prælatus conferendo beneficium satisfacit suæ obligationi sine vllo scrupulo Simoniæ, ergo non semper est necessarium ad vitandam Simoniam, vt obsequia condigno stipendio temporali præmientur. Imò temporales Principes habentes ius præsentandi, solent habere magnam familiam seruientium, ferè pro nihilo, & præsentando ad beneficia remunerant seruitia absque alia temporali satisfactione. Respondeo, dupliciter fieri posse illa obsequia, vel seruitia ex parte obsequentium; primò sine vllo pacto expresso, vel tacito inter Prælatum, seu Principem, & seruientem, seu obsequentem, ita vt ex obsequio nulla obligatio iustitiæ oriatur in Prælato ad tribuendam sustentationem, vel mercedem; & tunc ex vtraque parte potest fieri obsequium, & beneficij collatio, vel præsentatio, aut procuratio sine Simonia, quia vtrumque fit simpliciter gratis, licèt cum aliquo respectu gratitudinis. Quod etiam in munere à manu locum habet, nam conferre antecedenter aliqua munera sine vllo pacto solùm ad conciliandam beneuolentiam, licet fiat spe gratitudinis, Simoniacum non est, vt capite 36. diximus, & consequenter dare beneficium ex intentione gratitudinis sine alio respectu pretij, Simonia non est, vt infrà dicam, idem ergo est in prædictis obsequiis. Alio verò modo contingit seruire Principi, aut Prælato in officio, vel seruitio necessario, vbi necesse est, intercedat pactum saltem implicitum: nam tales famuli ex officio seruiunt, & ex ipso seruitio voluntario acceptato nascitur intrinsecè obligatio iustitiæ ad reddendam mercedem operariis. De hoc ergo genere obsequij procedit conclusio posita. Neque video, quomodo possint excusari à Simonia, qui volunt ab his famulis seruiri, & ministrari, sola, vel ferè sola spe spiritualis remunerationis, cum solo futuro commodo temporali annexo spirituali, quia necesse est, vt temporale obsequium, & debitum per donum spirituale persoluant. Necesse est ergo, vt hi Principes, vel Prælati tribuant iustum stipendium, saltem minimum in ea latitudine, tunc enim habere poterunt locum aliæ gratuitæ remunerationes, & non aliàs.

7. Obiectio de obsequenti- bus Prælatis & Principibus.

Responsio.

Dico secundò: Si beneficium detur cum onere, & sub conditione exhibendi aliquod obsequium temporale non annexum beneficio, Simonia est, & tunc obsequium respicitur vt pretium, saltem promissum. Hæc assertio sequitur ex præcedenti: nam eadem ratio est promissionis in futurum, &

8. 2. Cõclusio.

solutionis præexistentis debiti, & ita Iura, quæ vnum prohibent, aliud etiam consequenter vetant. Probatur ergo assertio ex capite *Cum essent*, de Simonia, vbi promissio cuidam facta de beneficio illi præstando, si negotium quoddam promittentis in Romana Curia promoueret, simoniaca censetur: quia beneficium dãdum erat pro munere ab obsequio, ergo si daretur antea sub illa conditione, & obligatione, vel si post exhibitum obsequiũ, impleta fuisset promissio, collatio fuisset simoniaca; nam hæc omnia eiusdem sunt rationis. Et ita notant ibi Glos. & Doctores. Atque sic dixit Vict. d. Relect. nu. 6. Quòd si quis daret beneficium, vt doceretur sibi Geometria, esset Simoniacus, quia labor ille docendi Geometriam temporalis est, & vendibilis, & non est annexus beneficio, & idem sentit de doctrina Theologiæ. Et à fortiori de qualibet alia simili actione, vt expressiùs declarauit Soto quæstion. 5. articulo 1. verb. *Ex his*. Hæc autem, & tota conclusio intelligenda sunt cum proportione ad assertionem præcedentem. Nam si Episcopus det beneficium alicui homini docto, vel industrio gratis, & sine vllo pacto cum intentione habendi illum beneuolum, & familiarem, & cum spe, quòd postea ab eo docebitur, vel iuuabitur ex sola gratitudine, & amicitia, nõ erit Simoniacus mentalis dans beneficium cum hac intentione, nec realis, postea accipiens obsequia gratuita, & eadem intentione collata. Est enim quoad hoc spiritualium donorum, & temporalium eadem ratio; nam etiam spiritualia dari possunt cum spe gratitudinis, quia hoc non tollit, quin gratis dentur, sicut de mutuo dixit D. Thom. 2. 2. quæst. 78. art. 2. ad 2.

Ca. Cum essent. — *Victor.* — *Soto.* — *D. Thom.*

9. 3. Cõclusio.

Dico tertiò: Quando obsequium temporale est annexum rei spirituali, vt beneficio, licitum est, illud dare cum obligatione talis oneris. Vnde dum beneficium vacat, licitum etiam est, illi de nouo annectere aliquod obsequium Ecclesiæ etiam temporale, & sic dare beneficium acceptanti tale onus, & non aliàs, nec erit Simonia, dummodo annexio facta sit ab eo, qui habet potestatem. Tota conclusio est certissima ex vsu Ecclesiæ, & ex Iure cap. 1. & 4. de Magist. vbi præcipitur dare beneficium ad legẽdam Grammaticam, & Theologiam. Et idem statuitur, & confirmatur in Trid. sess. 5. ca. 5. de Reformat. & sess. 23. ca. 18. Constat autem ex suprà dictis munus docendi temporale esse, & vendibile. Et eadem ratione solent dari beneficia cum onere cantandi, aut ministrandi in officio Sacristæ, aut Thesaurarij, & similibus obsequijs, quæ temporalia sunt. Ratio verò est, quia redditus Ecclesiastici non solùm sunt ad spiritualia ministeria, sed etiam ad temporalia necessaria Ecclesiæ, & ideo sicut potest præbenda, quatenus temporalis est, annecti spirituali muneri, ita etiam quantum est de se, dari potest propter obsequium temporale. Vnde etiam potest vna & eadẽ præbenda cõferri propter vtrumque ministeriũ temporale, & spirituale, quia potest habere redditus vtrique ministerio proportionatos, & ipsa ministeria possunt inter se esse cõpatibilia, & diuersis tẽporibus fieri. Sic ergo beneficium habens annexum ministeriũ temporale, potest conferri sub expressa illius oneris conditione, quia illud non est pretium, sed est opus pro quo simul cum spirituali ministerio datur stipendiũ. Vnde licet illa conditio in ipsa collatione exprimatur, non officit, quia in ipso beneficio inest. Atque ita etiam constat, quòd licet beneficium antea nõ habeat tale onus annexum; potest dum vacat, ei adiungi, si ad bonum Ecclesiæ ita expediat, vt ex Concil. Triden. suprà apertè constat. Quia institutio beneficij ad hoc, vel illud ministerium, humana est, & per Ecclesiæ Pastores mutari potest; nam ad illos pertinet dispensatio talium bonorum. Facta ergò illa annexione, clarum est, posse beneficium sub tali onere cõferri, etiam sub expressa conditione, quia nihilominus gratis beneficium confertur secundum id, quod est, & per conditionem expressam, nihil additur, nec exigitur pro beneficij collatione.

Concil. Tridẽ.

10. Ex dictis verò non obscurè colligi potest, hoc genus annexionis, & quasi impositionis non habere locum, nisi vbi res spiritualis, quæ principaliter confertur, habet annexa temporalia commoda, quibus temporale obsequium proportionatum sit. Nam dare aliquid purè spirituale, adiungendo illi temporale obsequium, planè esset dare spirituale pro temporali, tanquam pro pretio. Quia obsequium onerosum non potest habere rationem stipendij sustentationis, nam potius ipsum meretur tale stipendium: ergò datur ipsum spirituale bonum tanquam in satisfactionem pro temporali obsequio, quod simoniacum est. Exemplo res declaratur, quia ius eligendi, verbi gratia est purè spirituale, & ius præsentandi suo modo, quæ iura nullos habent redditus annexos vt supponimus: si ergò alicui daretur ius eligendi sub conditione gerendi negotia Ecclesiæ temporalia gratis, & sine vllo stipendio, certè venderetur spirituale ius pro temporali obsequio, secus verò est in beneficio, quod habet fructus. Declaratur etiam optimè ea pecuniaria pensione, nam imponere illam super ius, vel spirituale officium, vel ministerium, nullos habentia temporales redditus, planè esset Simoniacum, ergò idem est in temporali obsequio, nam æquiualent, vt dixi. Quis autem possit facere hanc annexionem, non spectat ad hunc locum, certum est autem, posse fieri à Papa vniuersaliter: ab Episcopis autem in casibus sibi à Iure, vel consuetudine concessis. Certum item est, non posse Episcopum regulariter loquendo sua auctoritate facere hanc annexionem in suam peculiarem commoditatem, applicando beneficiorum redditus ad priuata obsequia domus, vel familiæ suæ, quia ad hoc habet redditus sui Episcopatus, nec potest talia onera beneficiis imponere, vt patet ex cap. *Prohibemus* de Censib. & argument. c. vlt. 1. q. 3. Quæ regula generalis est, licet in casu possit habere exceptionem modo præscripto in cap. vnic. Vt ecclesiastica benef. &c. in fine; & vt sumitur ex capit. *Constitutus* de Religiosis dom. Secus est de Pontifice, qui vniuersalẽ habet administrationẽ, & potest nouum ius concedere, & ad proprios vsus redditus applicare, dummodo id faciat vt fidelis dispensator, & prudens. Et hæc de temporali obsequio.

Ad quẽ spectet hæc annexio. — *Ca. Prohibemus.* — *Capit. vnic. Ca. Constitutus.*

11. 4. Cõclusio.

Dico quartò; Obsequium spirituale iam exhibitum non potest habere rationem pretij ad Simoniam sufficientis, nisi in aliquid temporale resoluatur, vel præcesserit pactum per Ecclesiam prohibitum. Prior pars declaratur ex suprà dictis. Primò quia commutatio inter spiritualia, vt talia sunt, non est Simoniaca de iure naturæ, nec in hac specie, de qua nunc tractamus, inuenitur prohibita, vt supponitur ergo. Declaratur ampliùs, & probatur posterior pars: nam si obsequium spirituale iam supponitur exhibitum, vel fuit merè voluntariè factũ, sine vllo pacto, vel conuentione, & tunc iam non potest habere rationem pretij, quia nihil potest pro illo ex iustitia exigi, vt cõstat, vel factum est ex aliqua cõuentione pro alia re spirituali, & sic siue res promissa exhibeatur, siue alia æquiualens etiã spiritualis semper manet cõmutatio inter spiritualia

tualia, & sic non interuenit propria ratio pretij, seclusa prohibitione. Potest autem contingere, vt spirituale obsequium sit priùs exhibitum cum conditione, naturali iure ibi contenta recipiendi stipendium sustentationis iustum, & proportionatum. Siquis ergò tunc vellet per spirituale beneficium exhibitum satisfacere priori obliganti, & libera à debito stipendij, iam daretur spirituale pro temporali: quia præcedens obsequium, licet spirituale fuerit, peperit obligationem de re temporali, vt in præcedenti puncto declaraui; & sentiunt Victor. & Sot. locis citatis, & in sequenti assertione exempla eorum adhibebimus. Nam quoad hoc eadem est ratio de pacto in futurum, & de solutione præcedentis obsequij, quia necesse est fieri ex tacito pacto, vel conuentione partium. Addidi etiam, *Nisi præcesserit pactum prohibitum*, quia ex hoc capite potest interuenire Simonia, vt suprà dictum est, & in sequenti etiam puncto dicetur.

12. 5. Cóclusio.

Dico ergò quintò obligari ex pacto ad obsequiũ spirituale pro spirituali beneficio, licet non sit iure naturæ prohibitum, tamen Simonia est contra ius ecclesiasticum, & ita dare beneficium, imponendo personæ tale onus obsequij spiritualis, quod non est beneficio coniunctum, Simonia est, saltem contra Ecclesiasticum ius. Prima pars de iure naturæ supponitur ex principio sæpè repetito, nam eadem est ratio de permutatione rerum, aut iurium spiritualium inter se, & de permutatione spiritualis iuris pro spirituali obsequio. Exempla sunt si Episcopus vicario suo promittat beneficium, si priùs per aliquot annos in spiritualibus sibi ministret, & similia, talia enim pacta non sunt contra ius naturæ iuxta supra dicta. Dico tamen, nunc esse contra ius ecclesiasticum. Simile esset, si daret Episcopus vicario beneficium cum onere ministrandi in spiritualibus, (quæ ad beneficium non pertineant) solùm ratione beneficij, & sic de aliis. Hoc ergò modo obsequium illud, licèt spirituale, subit rationem pretij. Assertio hæc sic declarata sumitur ex communi sententia Canonistarum dicentium absolutè spiritualia non posse conferri sub modo, id est, sub obligatione personali, vt sic dicam, & non reali, quæ talibus spiritualibus annexa non sit. Ita Glos. in ca. *Tua nos*, de Sim. ver. *Conuentio*, & in cap. vnic. Vt Ecclesiast. benef. &c. ver. *Sub modo*: item in c. *Ex parte* de Offic. deleg. Redoan. 2.p. cap. 6. Rebuff in Pract. tit. de Requisit. ad collat. benef. num. 2. Isti tamen auctores loquuntur in generali de modo, & conditione.

13.

In particulari verò etiam de modo spiritualis obsequij videtur loqui Pan. in cap. *Significatum* de Præb. numero 7. in fine, & alij ibi, expressiùs idem Abb. in cap. *Cùm essent* de Simon. numero 5. Anton. 2.p. tit. 1. c. 4 §. 2. & ca. 5. §. 5. Syluest. dicta q. 16. Melius Victor. dicta Relect. num. 36. vbi non probat pacta, quæ aliqui Episcopi facere solent cum vicariis, vel ministris suis, Dabo tibi salarium quinquaginta aureorum, donec dedero, vel nisi intra tale tempus dedero tibi beneficium centum aureorum. Quod priùs docuit Maior 4. d. 25. q. 3. conclus. 6. contra Hostiens. in dicto capite. *Cùm essent*, de Simon. num. 1. 2. & 3. Nauarr. autem in Manual. cap. 25. num. 113. dicit, Maiorem consentire Hostiensi existimantem se contradicere illi, exponitque dictum Hostiensis esse intelligendum, modo nullum pactum intercedat de gratis seruiendo post beneficium collatum. Et à fortiori nec de remittenda pensione debita pro seruitio facto ante receptum beneficium. Sed neque Hostiens. satis hoc explicat, neque communis sensus illorum verborum videtur talis esse, aliàs superfluè adderetur illa conditio, sed non oportet de facto contendere, quando de Iure constat. Probatur ergo assertio prima exemplis; nã si Patronus beneficij præsentaret aliquem, sub onere dicendi tot Missas pro se, vel sua intentione, ad quas beneficium non obligat, sine dubio peccaret grauiter. Item si quis daret beneficium alicui sub conditione recitandi quotidie litaniam pro se, vel quidpiam simile. Ne obiiciatur consuetudo Episcoporum, qui illis, quibus ordines conferunt, certas Missas, vel precationes imponunt, quia non dant ordinem sub tali conditione, vel modo, sed vel illa petunt quasi ex gratitudine, vel vt Ecclesiæ Pastores habent ex consuetudine iurisdictionem ad imponendum illud onus, vel præceptum, quod censeri potest iam esse quasi consuetudine annexum ordinationi. Præterea, hùc spectant multa exempla suprà insinuata, tractando de permutatione spiritualium inter se: nam si Patronus præsentet, imponendo alteri onus eligendi, illud dici potest esse munus ab obsequio spirituali, & tamen simoniacum est. Idem est si duo, vel tres electores inter se conueniant, vt sibi inuicem obsequantur, nunc vnius amicum eligendo, postea amicum alterius, & sic de cæteris: hæc enim, & similia simoniaca sunt, saltem quia prohibita, vt suprà diximus, & reducuntur ad hoc munus ab obsequio.

Non licet electoribus inuicem pro amicis ex cõuentione assentiri.

14. Promissio beneficij pro electione dã natur.

Et hoc modo est de hac re textus expressus in c. *De hoc*, de Simon. vbi promittere beneficium pro electione ad Episcopatum, Simoniam esse declaratur. In qua si consideretur beneficium vt pretium datum pro electione, est Simonia à munere à manu; si verò consideretur vox electionis vt data pro beneficio, est munus ab obsequio, & tamen sicut beneficium spirituale est, ita etiam vox electionis, vt notauit Panormitanus in cap. *Matthæus* eod. Hùc accedunt omnia Iura, quæ prohibent pacta, conuentiones, & modos in spiritualibus, præsertim in his, quæ ad beneficia ecclesiastica spectant, sub quibus comprehenduntur omnia obsequia, seu ministeria ecclesiastica ad eorum prouisionem ordinata, vt supra videmus. Ergo dare ex pacto aliquid spirituale pro his obsequijs, vel obsequia ipsa præstare pro beneficio, vel alia simili re obtinenda sub his prohibitionibus continetur. Accedit, quòd ordinariè talia obsequia habent annexum aliquid temporale, vel debitum eius, saltem per modum stipendij sustentationis, & sic cum talia obsequia præstantur pro re spirituali: remittendo temporale annexum, virtute datur temporale pro spirituali, & tunc iam Simonia esset contra ius naturale, si hoc esset principaliter intentum. Denique in his pactis semper interuenit obligatio cum magno onere temporali, & pretio æstimabili, ergò illam assumere ex promissione beneficij. Simonia est.

Panor.

15.

Et ideò dixi in assertione, *obligari ex pacto*, quia si nulla interueniat conuentio, & aliquis ministret Prælato in spiritualibus animo gratuito, licet speret promotionem ab illo gratis etiam faciendam, nulla est Simonia, vt à fortiori sequitur ex pactis de obsequio temporali. Semper autem videtur necessarium, vt si ex officio ministrat, alatur ab Episcopo, sufficientemque sustentationem recipiat, aliàs censeretur Episcopus pro beneficio, quod illi confert, recipere, quicquid in bonis suis lucratur, nullum conferendo salarium seruienti, etiam in spiritualibus. Sicut etiam Simoniam committeret examinator, vel vicarius Episcopi, qui habens curatum beneficium, à quo abest, curam suæ Ecclesiæ commit

committeret alicui clerico, tacitè, vel expresè illi promittens obtentionem alterius beneficij, vt ipse sine salario sustentationis inseruiat. Hæc enim, & similia expresse sunt contra ius ecclesiasticum, & quatenus resoluuntur in temporalia commoda, proximè accedunt ad Simoniam contra ius diuinum.

16. 6. Coclusio. Dico sextò. Si obsequium spirituale annexum sit beneficio, aut dignitati spirituali, non potest habere rationem pretij, nec erit Simonia conferre beneficium sub tali onere, & conditione expressa. Quod verum habet, siue annexio illa sit antiqua ab institutione beneficij, siue denuo facta sit, beneficio vacanti, ab eo, qui legitimam potestatem habet. Prima pars est per se euidens ex ipsa natura talium rerum, & quia ibi nullū interuenit pactum, sed transit res cum suo onere, vel si pactum exprimatur, nihil per illud additur, sed explicatur id, quod inest, quod non nocet, & potest prodesse ad tollendam omnem ignorantiam, & tergiuersationem. Denique ex posteriori parte à fortiori concluditur prior, illa antē posterior pars expresè traditur in cap. *Significatum* de præbendis, vbi Glossa. Panormit. & omnes id notant. Item Abbas in cap. *Iacobus* n. 3. de Sim. Innocent in c. 3. Ne Prælat. vic. suas. & diuus Thomas ita etiam exposuit textum illum in 4. distin. 25. quæst. 3. artic. 3. q. 1. ad 5. Et potest optimè, & facilè ita intelligi.

C. Significatū. Panor. Abbas. Innoc. D. Thom.

17. Si tamen textus ille attente consideretur, non videtur onus illud *dicendi quotidie Missam de sancta Maria*, fuisse annexum præexistenti beneficio habenti alia spiritualia onera, sed potius præbendam quandam fuisse ab aliis spiritualibus functionibus, & fortasse à numero Canonicorum separatam, & applicatam ad illud obsequium Missæ quotidianæ, & ita fuisse quasi nouum beneficium institutum, cuius præbenda annexa fuit illi officio Missæ quotidianæ, quod significant verba illa Papæ. *Quam siquidem institutionem eatenus confirmamus.* Et ita manifestum est, institutionem fuisse sanctam, & puram (supposita potestate instituentium) quia illo modo sunt omnia beneficia ecclesiastica instituta, & hæc est natura eorum, orta ex illo principio, *Dignus est operarius mercede sua.* Et sic etiam in rigore nullum fuit ibi necessarium pactum, sed quia noua erat institutio, illam explicare oportebat, & hunc sensum videtur ibi amplecti Panormit. nu. 7. Decius & alij. Verumtamen etiam si ibi non fuisset proprium beneficium institutum, sed præbenda illa applicata pro illo ministerio, optima fuisset cōditio, quia non dabatur præbenda in pretium Missarum, sed partim in stipendium sustentationis, partim propter obligationem tam grauem quotidie dicendi talem Missam, & nunquam dimittendi illam Ecclesiam sine consensu Præpositi, & capituli eius. Et hac ratione licèt ibi pactum interuenisset, nulla esset Simonia, vt suprà dictum est. Et hoc vltimo modo videtur intellexisse textum illum, Maior 4. distinct. 25 quæst. 6. ad 1. in fine: & omnia sunt vera, quicquid sit de intentione textus, quæ magis fuisse videtur, quam secundo loco posui. Ex illa tamen optimè colligitur, etiam potuisse onus illud spirituale adiungi priori beneficio, habenti alia spiritualia onera, si aliàs secundum prudentem æstimationem nimia non sint, in quo esse posset aliqua imprudentia, vel iniustitia, non tamen Simonia, si alioqui annexio fit ab habente potestatem, quia non est maior ratio de additione, quàm de noua institutione, & ita semper ille textus probat hanc veritatem. Quam à fortiori etiam confirmant omnia, quæ de temporali obsequio in tertia assertione dicta sunt. Potest autem hic etiam inquiri, Quis habeat hanc potestatem addendi beneficiis noua spiritualia onera. Sed hoc ad materiam de beneficiis spectat, ordinariè autem ad Episcopum hoc spectat, vel Prælatos habentes iurisdictionem Episcopalem, vel solos, vel cum capitulo, iuxta dictum capitulum *Significatum*, & alia, quæ habentur decimo, quæstione prima. Et fauet Trident. sessione 24. capite 10. de Reformatione.

18. Vlt. dubium. Sed quæri tandem hìc potest, An spirituale obsequium possit etiam annecti rei temporali, vel res temporalis Ecclesiæ relinqui sub conditione, vel modo, præstandi aliquod obsequium spirituale. Innocentius in capite tertio. Ne Prælat. vices suas negat, posse id fieri sine Simonia, quia iam obsequium illud venderetur, & in pactum reduceretur pro re temporali, quod & per se malum est, & Iure prohibitum. Quam sententiam sequuntur alij Canonistæ, vt Anan & Anchar. in dicto capit. tertio. Panormitanus d. c. *Significatum*, numero 7. Et iuxta hanc sententiam dixit Richard. in 4. distinct. 25. artic. 3. q. 2. ad 2. non licere dare pecuniam Ecclesiæ cum pacto de anniuersario celebrando, sed debere simpliciter dari, & tunc Ecclesiam teneri quasi ingratitudinem. Sed in hoc nullam video difficultatem, sed solùm in verbis posse esse dissensionem. Dico ergo sine dubio licitum esse, temporale aliquid dare Ecclesiæ cum onere alicuius obsequij spiritualis, obligando ad illud non tantùm ex gratitudine, sed etiam ex iustitia, imò adhibendo expressam conditionem, vt aliàs non detur, vel quòd si Ecclesia non adimpleuerit conditionem, seu modum, priuetur tali re temporali, seu legato. Totum hoc est tam clarum ex vsu Ecclesiæ, vt non possit in controuersiam adduci. Exempla sunt, si fundus donetur Ecclesiæ, vt ibi sacellum ædificetur, & non aliàs, vel si legetur annuus census, vt tale anniuersarium fiat, vel si non fiat, detur pauperibus, vel hæredibus, & sic de similibus, nam in his nulla interuenit Simoniæ vmbra.

Innoc. Anchar. Panor. Richard. Resolutio.

19. Probatur: Quia nec est Simonia contra ius diuinum, nec contra ecclesiasticum, ergo nulla. Prior pars probatur, quia ibi non emitur spirituale per temporale oblatum, sed relinquitur, seu donatur temporale ad certum vsum spiritualem, quem licitè, & sanctè habere potest. Cum ergò vnusquisque possit sua temporalia bona relinquere, & donare cum quacunque conditione, vel modo aliàs honesto pro suo arbitrio, etiam omnes illæ dispositiones licitæ sunt, & sine vlla vmbra Simoniæ. Assumptum patet, quia res temporalis sanctè consecratur ad spiritualem vsum; ergò licitum est habenti argentum, illud donare Ecclesiæ, vt ex illo fiat calix, & dicetur Diuino cultui, & non aliàs, & fundus, vt in Ecclesiam dicetur, & non aliàs. Item licitum est vineam, aut villam deputare, vt fiant Ecclesiastica bona, ex quibus alantur clerici, ergo licitū est sub illo modo relinquere talia bona Ecclesiæ, & non aliàs. Denique dare stipendium in eleemosynam, vt Missæ dicantur, obligando ex iustitia clericum, qui potentiam recipit, vt Missam faciat, non est Simonia, vt infrà dicetur, sed hic est legitimus sensus illarum dispositionum (vt benè aduertit Anton. corrigens tacitè, vel declarans dictum Richard. 2. part. tit. 1. capit. 5. §. 16. ver. *Pro celebratione*) ergo nulla ibi interuenit Simonia. Erit autem de nomine quæstio, An tunc dicenda sint obsequia spiritualia annecti rebus temporalibus, quod videntur Canonistæ horruisse, vel potius dicendum sit tunc temporalia relinqui, vt sint annexa, & per Præla

Prælatos Ecclesiæ annectantur spiritualibus, seu vt talia acceptentur,& non alias. Et hic posterior modus loquendi castior est, & omnem tollit difficultatem.

20. Altera verò pars de iure Ecclesiastico probatur, quia nullum est tale ius prohibens, imò sunt multa quæ huiusmodi facta approbant, vel licita esse supponunt, Nam in capit. *Olim* de Restitut. spoliat. iusta censetur fuisse concessio domus sub conditione instituendi in illa Oratorium, & alijs conditionibus quæ ibi narrantur, & in cap. *Verum* de conditionibus apposit. Supponitur posse aliqua donari Ecclesiæ sub conditione, & seruandum esse conditionem si tamen non impleatur, non posse reuocari donationem, nisi id sit expressum in donatione. Loquitur autem sine dubio de conditionibus consuetis in Ecclesia, quæ esse solent de his spiritualibus oneribus. Et in capit. vltim. de Testamentis non solùm approbantur similia legata, sed etiam tanquam pia ab onere quartæ funeralis eximuntur. Et idem habetur in cap. *Ex parte* 3. ver. Sign. Et eadem legata approbantur in Clemen. *Dudum* de sepul. licet illa exemptio à quarta limitetur quoad mendicantes, quod ad præsens non spectat. Atque ita hæc sententia communis est, quam tenet aperte Maio. dicta quæst. 6. ad 1. & 2. Gabr. Lect. 28. in Canone lit. L. & sequentibus referens Scot. Quodl. 20. D. Thom. etiam d. q. 100. art. 3. ad 2. hæc omnia approbat, & declarat intelligendo esse in sensu suprà dicto, quòd dantur talia in stipendium non in pretium.

Maior. Gabriel. Scotus. D. Thom.

21. Addit verò D. Tho. obscurum verbum, *Si autem huiusmodi pacto interueniente, fiant, vel intentione emptionis, & venditionis*, committi Simoniam. Vnde Syluest. ver. *Simonia*, q. 9. ver. *Tertium*, & *Septimum*, & latiùs in Ros. aur. casu 58. ait, licet ex natura rei hæc non sit Simonia, tamen interueniente pacto, esse contra ius Ecclesiasticum. Sed hoc posterius falsum est, vt dixi. Nec existimo illum fuisse sensum D. Tho. sed priora eius verba intelligenda esse iuxta posteriora, vtiq; de pacto emptionis, & venditionis. Explicuit enim, quomodo possit ibi committi Simonia conuentionalis vel mentalis; vnde sicut mentalis non est, nisi venditio, & pretium intendatur, ita nec conuentionalis erit propter quodcunque pactum, sed propter contractum emptionis, vel alium illicitum, qui in ipsamet conditione, seu donatione tali modo facta intrinsecè non insit, hoc enim separare impossibile est, & ita verbum illud D. Tho. aliter intellectum destrueret positionem. Denique infrà ostendemus, pactum de stipendio non esse per se illicitum neque prohibitum: hoc autem pactum, quod hic interuenire potest, eiusdem rationis est, vt constat. Et ita omnes Auctores, quos ibi referemus in hanc sententiam consentiunt, & ex ibi dicendis ampliùs explicabitur, & confirmabitur.

Syluest.

CAPVT XL.

Quid sub munere à lingua comprehendatur?

HOc loco non oportet distinguere de spirituali, & temporali munere à lingua: nam licet etiam lingua suum habeat spirituale munus, illudq; honestissimum, vt voce orare, cantare, & laudare Deum tamen illud ad obsequia spiritualia pertinet, quæ Deo exhiberi possunt, & Ecclesiæ, & quæ vnus fidelis potest in aliorum vtilitatem spiritualem præstare: hoc ergo munus spirituale sub munere ab obsequio conprehensum à nobis est. Munus ergo à A lingua quod nunc consideramus, temporale est, & vt propriè loquamur, mere humanum, complectens humanas preces, supplicationes, & intercessiones, laudes, adulationes, &c. Vt tamen distinctius procedamus, de precibus loquemur, & posteà facilè ad omnia linguæ obsequia, resolutionem applicabimus. De precibus ergo duæ possunt referri opiniones. Prima simpliciter affirmat, dare beneficium propter preces, ita vt formale motiuum, & ratio dandi sint preces, esse Simoniam. Ita sentit Adrian. dicto Quodli. 9. art. 2. dub. 1. & dicit esse opinionem Theologorum, illam enim tenent in 4. d. 25. Durand. q. 4. dicens, esse Simoniam, etiam si digno detur beneficium, si detur propter preces B principaliter, & incurri pœnas Simoniacorum, idem Palud. quæst. 5. & Mai. quæst. 3. Imò idem sentire videtur ibi Diuus Thomas q. 3. art. 3. & 22. quæst. 100. artic. 5. ad 3. & sequitur Syluest. verb. *Simonia*, quæst. 16. §. *Tertium*: Citatur etiam Armacha. lib. 10. artic. 18. Idemque sensit Glos. ex cap. *Ordinationes*, 113. 1. quæst. 1. Addit verò limitationem, dicens si preces fiant pro indigno, vel pro se, & tunc, propter illas dare ordines, esse Simoniam, alias non. Sed est distinctio valde materialis, & impertinens, vt ex dicendis patebit. Fundamentū huius sententiæ esse potest distinctio trimembris posita in ca. 36. & Iura, ex quibus sumitur, na illa probant hoc munus à lingua esse sufficiens ad Simoniam. Ratio reddi potest, quia preces quasi intrinsecè afferunt promissionem fauoris temporalis, & humanæ amicitiæ, C quæ sunt æstimabilia pretio.

Vtrum dare beneficium propter preces sit Sim. 1. Opinio affirmat simpliciter. Adrian. Durand. Palud. Maior. D. Thom. Syluest. Glos.

Fundamentum.

Secunda sententia simpliciter negat, preces sufficere ad Simoniam, etiamsi propter illas detur beneficiū, vel aliud spirituale, Hanc tenent Canonistæ communiter, in cap. *Tuam*, de ætat. & qualit. Glos. Innocent. Hostiens. Cardinal. & latè Abbas num. 3. Item Glos. in cap. *Filius* § *Non itaque*, verb. *Ordinandi*. 1. quæst. 1. Et idem sentiunt Tabien. verb. *Simonia*, n. 11. Supplem. Gabriel, 4. d. 25. artic. 3. dub. 4. præsertim not. 2. Et in eandem sententiam inclinat Redoan. p. 1. cap. 26. præcipuè in fin. Maximè verò docuit hāc sententiam Caietan. verb. *Simonia*, versus finem, verb. *Quintò nota*, quem sequuntur Victor. d. Relect. à num. 36. & Soto d. q. 7. D artic. 3. & Nauar. cap. 23. numer. 102. verb. *Decimo*, & numer. 107. in princip. Qui distinguunt de precibus permanentibus in propria natura, vel transeuntibus in rationem pretij. Et priori modo aiunt, non sufficere ad Simoniam, posteriori autem modo sufficere. Quæ resolutio vera est. Sed oportet duas expedire difficultates. Vna est, quomodo distinguantur illa duo membra. Alia est, quomodo munus à lingua distinguatur à munere ab obsequio, quando transit in rationem pretij. Vt ergo rem per se facilem, & à multis auctoribus prolixè, & confusè tractatam breuiter, & dilucidè explicemus, supponamus sermonem esse de solis precibus, quæ non includunt promissionem alterius extrin- E seci boni pertinentis ad munus à manu, vel ab obsequio, nec etiam comminationem: Nam si habeāt promissionem adiunctam expressam, vel tacitam de alio munere, iam tunc motiuum dandi non sunt preces vt preces, sed est munus à manu, vel ab obsequio, & per ea, quæ de his diximus, regulandæ sunt, si verò contineant comminationem alicuius mali extrinseci ad preces, redundant in metum, & ex his, quæ de illo diximus, iudicandæ sunt. Preces autem simplices adhuc possunt distingui duplices, quædā oblatæ Prælato, verbi gratia, collatori beneficio ad obtinēdum ab illo, vt conferat beneficium, vel ipsi petenti, si pro se petat, vel alteri si pro alio petat:

2. 2. Sententia negat simpliciter. c. Tuam. Gloss. Innoc. Hostiens. Abbas. Tabien. Gabriel. Redoan. Caietan. Victoria.

Duplex difficultas.

peta: aliæ verò esse possunt postulatæ ab ipso Prælato in suam vtilitatem, vel suorum consanguineorum, vel amicorum.

3. 1. Conclusio.

Dico ergo 1. Postulare ab aliquo Prælato (& idem est de aliis) vt conferat alicui beneficium sine promissione alia, vel pacto, nunquam est sufficiens ad Simoniam, nec illæ preces habent rationem pretij, nec Prælatus propter illas principaliter conferens beneficium, Simoniam committet, licèt aliàs peccare possit. Hæc est nunc communis, & recepta sententia cum auctoribus posterioris sententiæ, cui fortasse in hoc non cõtradicunt priores, vt videbimus. Probatur autem ratione, qua vti solemus. Quia vel illa Simonia esset contra ius diuinum, vel contra ius ecclesiasticum: Neutrum dici potest: ergo nulla est. Probatur prior pars minoris. Primò quia dare propter preces, non est vendere, nec recedit à gratuita donatione, ergo nec petere, & precibus obtinere est emere, vel per onerosum contractum rem obtinere: ergo ex natura rei ibi non est Simonia. Posterior illatio nota est ex fundamento Simoniæ, præsertim contra ius naturale. Prior etiam per se nota, quia illa duo correlatiua sunt. Antecedens verò probatur, primò ex Iure ciuili, in quo longè diuersum est, precibus aliquid obtinere, quod precarium appellatur, aut emere aliquid, quod requirit proprium pretium, vt constat ex titulo de Emptione & venditione, & de Precario. Item ex Iure canonico, in quo etiam in præsenti materia tanquam distincta ponuntur, vendere ordines, aut precibus illos conferre vt in cap. *Pueri* 120. ait Gregor. *Nulla sit in ordinatione venalitas, potentia, vel supplicatio personarum.* Et infrà, *Si ex fauore, aut ex venalitate.* Vbi planè hæc duo vt distincta ponuntur: fauor autem respondet precibus, vel est idem. De electione etiam est optimum Decretum eiusdem Greg. in cap. 1. 8. q. 2. Vbi sic dicitur. *Illud quidem præ omnibus tibi curæ sit vt, in hac electione, nec datio quibuscunque modis intercedat præmiorum, nec quarumlibet personarum potentium patrocinia conualescant:* Aliud est ergo donare, aliud precibus intercedere: quia illud prius longè deterius est, manifestámque habet Simoniæ prauitatem, nullam de priori membro rationem adiungit Gregorius, de posteriori autem quandam addit, quæ pro causa præsenti ponderanda est. *Nam si quorundam patrocinio (inquit) fuerit quisquam electus, voluntatibus eorum, cum fuerit ordinatus, obedire, reuerentia exigente, compellitur, sicque fit, vt & res illius minuantur Ecclesiæ, & ordo ecclesiasticus non seruetur.* Non ergo propter Simoniæ malitiam, illud prohibebat, sed propter incommoda alia; quæ inde Ecclesiæ proueniunt.

Tit. de emp.

C. Pueri, Gregor.

4.

Atque hinc probatur altera pars de iure positiuo, tum quia nullibi inuenitur talis prohibitio, tum etiam quia potius inuenitur expressa approbatio in capit. *Tua nos*, de Simon. ibi *Rogans humiliter: vt in Canonicum admittatur.* Et infrà concluditur. *Fieri poterit absque scrupulo simoniacæ prauitatis.* Deinde facit cap. *Latorem*, & ca. *Filium* 121. & 122. 1. q. 1. Vbi Gregorius ipse fatetur, se precibus fuisse inductum ad quosdam ordinandos. Vbi Gratianus inde concludit, ordinationem precibus factam non semper malefieri, si preces iustæ sint, quod non haberet locum, si preces, vt tales sunt, Simoniam inducerent. Potest etiam hoc declarari ex eisdem capitibus, in quibus inter pretia Simoniæ ponitur munus à lingua, nam preces porrectæ simpliciter ipsi ordinatori, vel collatori, non habent rationem muneris, non sunt ergo illæ munus à lingua, ergo non sufficiunt ad Simoniam. Antecedens patet, nam

C. Tua nos.

C. Filium. Greg. Gratian.

qui petit ab alio homine, non donat illi aliquid; quando enim à Deo petemus, non donamus illi, sed donari nobis cupimus. Et licet orando Deum, præstemus illi obsequium, & cultum Religiosum, in petitione ad homines non habet locum hęc consideratio, quia petitio ad hominem non fit ad honorandum illum, cui petitio offertur, sed tantum ad vtilitatem petentis, vel eius, pro quo intercedit, per se loquendo: Igitur petitio ad hominem ex ratione sua non habet rationem muneris. Præterea confirmatur, quia quod datur ex solis precibus, gratis simpliciter datur, & qui recipit, obligatus manet ex gratitudine, seu antidotali obligatione, vt constat ex communi sensu omnium hominum, ergo non est venditio: nam qui emit, non manet ex gratitudine obligatus, nec censetur recipere beneficium per se loquendo, quia est contractus onerosus; nam quod ex tali contractu datur, non datur gratis. Deniq; confirmatur, quia petere alia spiritualia, vt Missas, orationes suffragia, & à Pontifice precibus indulgentias obtinere, & priuilegia, vel propter preces hæc conferre, nulla est Simonia, nihilque est in Ecclesia magis vsitatum: ergo idem est ex vi precum in quocunq; alio spirituali dono. Item mutuare propter preces, non est vsura, quia gratis nihilominus mutuatur, ergo similiter, &c.

5.

Sequitur primò hoc verum esse, non solùm quando preces pro alio efferuntur, sed etiam quando aliquis pro se postulat dignitatem, vel beneficium, aut aliam rem spiritualem. Hoc inferimus propter Glos. quæ in hoc sine causa distinguit in d. c. *Ordinationes*, quam Syluest. supra sequi videtur. Et refertur etiam Hugo antiquus Canonista à Glos. in d. c. *Tuam* de Ætat. & qualit. Et patet, quia rationes factę tam vrgent in petitione pro se facta, quàm pro alio. Item vel tales preces habent rationem pretij, vel non habent. Si non habent etiam pro se oblatæ non reddent obtentionem Simoniacam: si habent etiam pro alio habebunt, sicut munus à manu, vel ab obsequio tam pro alio, quam pro se facit actionem simoniacam. Item exempla de alijs rebus spiritualibus hoc conuincunt: nam petere indulgentiam pro me, vel spirituale priuilegium, aut dispensationem, non est simoniacum, cum tamen hæc mihi emere Simoniacum sit, ergò idem erit etiam de beneficio, & quacunque re alia. Sed aiunt, qui pro se petit, præsumptuosus est, & ambitiosus, ergo Simoniam committit. Profectò quicquid sit de antecedenti, illatio frigida est, nam est à diuersis, seu disparatis. Sunt enim hæc diuersissima vitia, nec ex vno sequitur aliud, aliàs Simoniacus esset, qui cum sit indoctus; vel malus, acceptat beneficium, gratis oblatum, & non petitum, quia etiam illus est præsumptuosum, & iniustum, & potest esse ex auaritia, vel vanitate. Vnde D. Thomas 22. quæst. 100. artic. 5. ad 3. licet dicat, non esse licitum, pro se petere beneficium, curam animarum habens, vel Episcopatum, propter præsumptionem, si se reputet dignum, vel propter iniustitiam, si se reputet indignum non tamen dicit, esse Simoniam, quod illi falso imponit Syluest.

Obiectio exponitur.

D. Thom.

6.

Vlterius verò assero, etiam de antecedenti posse satis dubitari, & esse opiniones controuersas: sed non spectat ad hunc locum, sed ad materiam de beneficijs, & de statu Episcoporum, quam in 6. tomum 3. partis (qui erit, Deo dante, de toto ordine Ecclesiastico) reseruamus. Nunc breuiter assero. Siquis sit indignus, peccat, pro se petens beneficium, quia petit re, quæ nonpotest iustè fieri, sed

Indignus peccat pro se petens beneficium.

sed hoc modo etiam est simile peccatum pro alio indigno petere. Item si quis sit dignus, & simplex beneficium petat, non peccat, quia nec est per se malum, nec prohibitum. Aliqui verò præter dignitatem requirunt, vt egeat: nam si non egeat, non putant, licitè postulare, & hoc significat Diuus Thomas in illa solut. ad 3. dicens, *si sit indigens.* Sed hoc verum puto ad summum, quando vt clericus non indiget, id est, quando habet sufficientes redditus ecclesiasticos, si verò temporaliter diues, non credo, esse peccatum, per se loquendo, petere ab Ecclesia beneficium, quo sufficienter sustentari possit, si velit esse clericus, quia hoc nec est intrinsecè malum, cùm aliæ diuitiæ accidentariæ sint, nec inuenitur ab Ecclesia prohibitum, imò valdè toleratū, nec facile debemus damnare communia facta tolerata, & permissa sine cogente ratione. Imò in priori casu quando quis non eget vt clericus, tota ratio malitiæ orietur ex prohibita pluralitate beneficiorum, nam si quis procuret simplex beneficium pinguius, dimisso tenui, non videtur per se malum, nec prohibitum. Hæc ergo, & similia ex obiecto indifferentia sunt, & licet ordinariè non fiant sine aliquo excessu, vel culpa, simpliciter pendent ex intentione operantis, & aliis circumstantiis.

D.Thom.

Verùm sit necessarium egere ad petitionem benef.

7.

Propter quæ vlteriùs dico nō esse absolutè peccatum, petere pro se curatum beneficium, siquis moraliter, & sine temeritate se reputet dignum, quia video, in vniuersa Ecclesia id fieri, & tolerari, imò aut vix, aut nunquam aliter conferri hęc beneficia, imò Concil. Trident. sess. 24. cap. 18. de Reformat. dum ordinat, hæc beneficia per concursum prouideri, tacitè vult, inuitari homines, vt se offerant, & opponant ad hæc beneficia, quod est, illa petere. Et ratio est eadem, quia hoc non est prohibitum, nec est per se malum, potestque bona intentione fieri, & sine præsumptione, quia potest quis non solo iudicio suo, sed aliorum etiam consilio duci, & quia non oportet, vt se præferat omnibus aliis simpliciter, sed solùm illis, quibus in tali loco, & tempore potest tale beneficium conferri. Imò nec illis omnibus necesse est, vt se præferat positiuè, sed satis est, quòd se reputet dignum, & non habeat principia sufficientia, vt alium iudicet digniorem. In Episcopatu verò maior est difficultas, & ideò sine maiori discussione nihil dicendum de illo existimo vsque ad designatum locum.

Concil.Trid.

8.

Gloss.

D.Thom.

Secundò inferò, idem dicendum esse, siue preces pro digno, siue pro indigno fiant, inter quos etiam distinxit Glossa suprà citata, imò etiam D. Tho. videtur ita distinguere in d. solut. ad 3. Probatur verò illatio, quia de petitione pro digno omnes concedunt, nec petitionem, nec collationem esse simoniacam, quod etiam ex assertione posita, & rationibus eius manifestum est, imò etiam potest facilè probari, per se non esse illicitum, quia est petitio de re iusta, in qua exaudire petentem, & velle ibi beneficium præstare, malum non est, imò per se est bonum. Hoc etiam conuincunt d. capite, *Tua nos*, & d. cap. *Latorem.* Inde verò idem concluditur de petitione pro indigno; nam licet illa sit iniqua, & sacrilega, nō est tamen simoniaca, quia preces non sunt pretium, vt ostensum est. Item procurare beneficium alteri per munus à manu, Simonia semper est, siue ille sit dignus, siue indignus, pauper, aut diues, quia malitia Simoniæ non oritur ex qualitate personæ, cui beneficium procuratur, sed ex modo emendi, si ergo obtinere beneficium precibus esset modus simoniacus, etiam pro digno es-

A

set, vel si pro illo non est, nec pro indigno est. D. Thom. autem dixit, esse factum simoniacum, dare beneficium indigno pro precibus, non quia semper ita sit, sed quia quantum est ex qualitate facti ita præsumitur. Nam cùm collator non moueatur ex dignitate personæ, cui prouidet beneficium, indicium est, moueri aliquo interesse, quod possit habere rationem pretij, modò infrà explicando. Et eadē ratione inferre possumus, non esse Simoniam, etiamsi preces fundantur pro consanguineo, vel amico, aut alio quocunque simili, quia rationes factæ eodem modo procedunt. Et istæ qualitates, vel coniunctiones, si aliàs persona sit digna, nihil obstabunt, quominus precatio esset posset omni ex

B

parte licita, quia illæ circunstantiæ per se malę non sunt, nec prohibitæ. Si verò sit indigna persona coniuncta, tunc erit precatio aliàs iniusta, & sacrilega, non tamen simoniaca, si rationem simplicium precum non excedat. Et ideò non refert ad propositum distinctio Glossarum de precibus spiritualibus, aut carnalibus: nam hæc esset accommodata distinctio, si ageremus de iusta, vel iniusta collatione beneficij; non autem de hac agimus, sed dę simoniaca, & hanc nō faciunt etiā preces carnales, si tantùm preces sunt, vt patebit facilè applicando discursum factum.

9.

Tertiò, colligitur ex dictis non esse Simoniam, precibus inducere potentem virum, aut familiarem

C

Papæ, vel Episcopi, vt mihi ab illo impetret beneficium, cùm tamen certum sit, & infra dicemus, Simoniam esse, pecunia aliquem conducere, vt preces pro me fundat ad beneficium obtinendum. Et hoc exemplum optimè declarat differentiam inter pecuniam & preces. Prior ergo pars indubitata est ex dictis; nam si pro beneficio non faciunt Simoniam, multò minus efficient preces precum. Item vsus ipse hoc satis confirmat; omnes enim, etiam docti, & timorati hoc faciunt sine vllo scrupulo. Posterior verò pars hic supponitur, & ratio eius est quia tunc emitur beneficium, saltem in causa morali, quæ licèt non semper sit efficax, est tamen in suo ordine sufficiens, & si contingat esse efficacē, iam tunc cum effectu emitur beneficiū. Nec etiam

D

obstat quod beneficium liberaliter cōferatur à Papa, vel Prælato, quia id est ratione ignorantiæ, vnde licet ipse non vendat, alter emit. Nec ibi deest venditor, nam qui vendit preces, virtute vendidit beneficium quantū est in se, sed de hoc plurà infrà.

10.

Obiectiones.

C.Nemo.

Obijci verò potest cap. *Nemo presbyterorum*, de Simonia, vbi presbyteri prohibentur, *Ne quemquam pœnitentem, vel minus dignè pœnitentem gratia, vel fauore ad reconciliationem adducat:* & concluditur. *Simoniacum enim est vtrumque.* Per gratiam autem, & fauorem intelliguntur ibi preces, quia preces in fauore, & gratia niti solent. Et in dicto cap. *Ordinationes 1. quæst. Ordinationes factæ precibus falsæ dicuntur sicut factæ pecunia.* Item, qui petit aliquid spirituale,

C.Ordin.

E

præsertim si petat beneficium pro indigno, vult, vt propter preces omnino detur, preces autem sunt temporale quid, ergo vult dari spirituale pro temporali, quod est Simonia. Vnde saltem quando in obiecto non est alia ratio dandi, necesse est vt collator beneficij det illud tantum intuitu precum, ergo saltem erit Simoniacus mentalis, si pactum non præcessit.

11.

Respōsio ad obiectiones.

Ad primum c. multi Canonistæ respondent ibi esse sermonem de Simonia late sumpta, vt suprà vidimus, sed quia nos suprà diximus saltem in posteriori parte capitis (in qua sunt illa verba) sermonem esse de propria Simonia, respondemus per gratiam, & fauorem ibi intelligi, non gratiam quam

facit

facit ille, qui exaudit preces, sed quam prætendit, nec fauorem quem exhibet, sed quem sperat, & tunc preces transeunt in rationem promissionis, iuxta dicenda in secunda assertione, iuxta quam intelligendus est ille textus. Et eodem modo potest intelligi capi. *Ordinationes*, quamuis in illo non sit sermo de Simonia in specie, sed in genere de illicitis modis conferendi ordines. Ad rationem respondetur, qui petit, ex vi precum, velle quidem, vt res postulata detur propter preces, sed non propter illas, vt pro pretio, sed tantùm pro quodam motiuo beneuolentiæ, & gratiæ præstandæ ab alio, ad quem fit petitio, & eodem modo potest hic dare intuitu precum, non tamen vt pretij, sed vt sufficientis motiui ad ostendendam oratori beneuolentiam. Hoc autem modo dare spirituale intendendo ad aliquid temporale non sufficit ad Simoniam, vt suprà dictum est. Et constat, quando datur beneficium in ostensionem gratitudinis, etiam propter obsequia temporalia, & aliam quamcumq; obligationem antydoralem, vt in sequentibus latiùs dicemus. Quocirca cauenda est æquiuocatio, quæ sæpè ab auctoribus committitur in particula *propter*, ex illa quocumque modo sumpta inferendo Simoniam vel externam, vel saltem mentalem, si intentio cadat in temporalem respectum, quæ tamen collectio bona non est, quia necessarium est, vt intentio feratur ad pretium, & hoc significatur per particulam *pro*, rigorosè sumptam, vt explicatum in superioribus est. Hìc autem preces non possunt habere hunc respectum, nisi transcendant rationem precum, vel nisi contractum aliquem expressum, vel tacitum supponant, vt in sequenti conclusione explicamus.

12. 2. Cóclusio.

Dico secundò. Si per collationem beneficij, vel alterius rei spiritualis collator intendat obligare alium ad preces pro se fundendas, tunc propriè recipit munus à lingua: vnde si recipiat sub pacto expresso, vel tacito, Simoniam committit, idemq; est quoties preces, & intercessiones præcesserunt sub pacto, vel promissione beneficij, si fierent. Hæc assertio communis est, & iuxta illam posset procedere prima sententia, imò illam maximè explicant Caiet. & Victor. Et probatur præsertim quoad priorem partem primò ex Iuribus canonicis ponentibus inter hæc pretia munus à lingua, quia oportet in aliquo vero sensu intelligi; nullus autem alius apparet probabilis, hic autem est proprius. Nam, vt suprè ponderabam, munus à lingua debet esse munus respectu eius, qui Simoniam censetur committere ratione illius; sicut contingit etiam in munere à manu, & ab obsequio, & ratio est, quia aliàs ipse non emeret. Preces autem tunc sunt munus conferentis rem spiritualem, quando pro illo offeruntur, non quando illi offeruntur, ergò de illis propriè loquuntur dicta Iura. Et pôderari possunt verba c. *Sunt nonnulli* 1. q. 1. *Sunt* (inquit) *nonnulli, qui munerum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur.* Quia nimirum sperant sibi fore conciliandam gratiam precibus. & intercessione eorum, quos ordinât. Vnde subditur infrà. *Hi nimirum, quod gratis acceptum est, gratis non tribuunt, quia de impenso officio sanctitatis, munus expetunt fauoris.* Ordinant ergo preces ad se, & ad suum lucrum. Et infra. *Munus a lingua fauor*, non certè quem ordinans facit, sed quem recipere sperat, vt constat: sic ergo intelligendæ sunt etiam preces. Secundò sic intellectis precibus, facilè potest reddi ratio huius Simoniæ, etiam stando in iure diuino. Quia preces huiusmodi sunt quid temporale, & æstimabile pretio, & fiunt in gratiam, & lucrum eius, qui propter illas spirituale præbet, ergò re vera sunt quoddam obsequium pretio æstimabile, ergò si pro illo vt sic spirituale detur, est clara Simonia. Vt autem hæc ratio pretij interueniat, necesse est, vt promissio, vel pactum intercedat, nam si absq; obligatione tales preces antecedant, & sequatur beneficij collatio ex sola gratitudine; vel è conuerso præcedat spirituale donum, & sequatur intercessio pro donatore ex sola gratitudine, non est Simonia, quod totum explicandum est, sicut de obsequio, quia est omninò eadem ratio.

23.

Et hinc facile declaratur posterior pars assertionis. Nã si Episcopus petat ab aliquo, vt apud Principem pro se intercedat, promittens beneficium, si id faciat, clara est Simonia conuentionalis, & realis, & postea executioni mandetur; tunc autem temporale, quod confertur, est munus à lingua consistens in precibus pro illo collatore factis. Contingere itaque potest, vt Episcopus nolit conferre beneficium, nisi à tali persona rogatus, vt habeat occasionem illam obligandi, & tunc si ita paciscatur. Fac, vt ille petat, & ego dabo, censeo esse Simoniam, tum quia inuoluit pactum prohibitum iure saltem Ecclesiastico, tum etiam quia per promissionem beneficij ille negotiatur fauorẽ temporalem alterius, vel amicitiam humanam cum illo, & ad eam comparandam obligat illum, cui beneficium promittit, vt ab alio obtineat precationem, & intercessionem pro se. Quæ negotiatio èx parte desiderantis beneficium, est pretio æstimabilis, & reducitur in quandam intercessionem pro ipsomet Prælato, quatenus procurat, vt alter illi se submittat, & obnoxium, ac obligatum reddat, ergo quoties tales preces, vel præcedunt, vel sequuntur ex vi pacti, aut promissionis, tunc sunt pretium, & munus à lingua, quo Simonia committitur, si verò tales non sint, nunquam ad hoc sufficiunt.

Collatio beneficij, dummodo à certa persona petatur, est Simonia.

14.

Præterea ex dictis facilè est applicare doctrinam ad alia genera verborum, intercessionum, adulationum, laudum, signorum beneuolentiæ, & honorum vel potius fictionum, vel si aliqua alia cogitari possunt. Nam intercessiones omnes, preces quædam sunt, & ideò per duas regulas, seu assertiones positas iudicandæ sunt. Nam si ex pacto, vel promissione cum collatore, & in fauorem, seu vtilitatem eius, vel alterius ex consensu, & tacita exactione eius, fiant munus à lingua sunt, & ad Simoniam sufficiunt, siue pro digno, siue pro indigno fiant, quia hæc non variant rationem Simoniæ, vt dixi. Si verò intercessio simpliciter fiat sine vllo pacto, obligatione, nunquam inducit Simoniam, licet multa alia peccata possit habere adiuncta. Laudes item, si exigantur ex pacto, & obligatione, munus sunt à lingua, quamuis Victoria dubitet, sed nullum est dubium, quando ex tacita conuentione fiunt: & idem est de signis alijs honoris, & beneuolentiæ, nam hæc omnia sunt pretio æstimabilia, & multò magis obligatio ad illa. Itaque si ista exigant vt coram alijs fiant ad acquirendam famam, vel beneuolentiam apud illos, & sic tacitè, vel expressè promittam alicui beneficium, vel spirituale donum vt hoc officium pro me sumat, clara est Simonia: si autem voluntate assumas officium laudandi Prælatum apud alios, vt ipsum beneuolum tibi reddas, sperans inde beneficium sine pacto, licet sit munus à lingua, tamen non habet rationem pretij ex defectu conuentionis, & ideò non sufficit ad Simoniam, sicut de alijs muneribus dixi. Potest item laus fieri coram ipso, qui laudatur, & tunc habet rationem adulationis, maximè si falsa sit, & tunc regulariter non fit ex conuentione tamen si fieret, etiam esse pretium sufficiens, vt constat.

Summa dictorum.

Caiet. Victor.

Denique

Dans beneficium vt nobilis reputetur. Simon. committit.

Denique etiam possunt excogitari humanæ fictiones, & mendacia, vt si Episcopus daret viro illustri beneficium, tacitè paciscens cũ illo, vt se profiteretur, & recognosceret consanguineum suum, vt ipse etiam illustris reputaretur, Simonia esset, pertinens ad hoc munus à lingua: & sic de aliis iudicandum est.

5. Tandem iuxta hæc expedienda est difficultas suprà insinuata, quia iuxta hanc interpretationem non videtur munus à lingua distingui a munere ab obsequio, quia re vera munus à lingua sic explicatum, nihil aliud est, quàm obsequiũ quoddam. Dicendum enim est, posse quidem hoc munus vocari obsequium quoddam, sicut cantare suauiter munus à lingua dici potest, & est quoddam obsequiũ, & officium scurræ, obsequium est, quod lingua exercetur, & vtrumque sufficere posset ad Simoniã muneris ab obsequio, imò & munus docendi inter obsequia computatur. Tamen specialiter distinctum est munus à lingua, propter ea munera linguæ, quæ non per modum seruilis obsequij, aut ministerij fieri solent, nec vendi solent, aut locari, regulariter loquendo, & ideo non tantùm à seruis, & ministris, sed etiam à dominis, nobilibus, & Principibus exerceri solent, ideoque magis occultã habere videntur rationem pretij. Hac ergò ratione meritò fuit hoc munus à lingua separatim ab aliis numeratum. Et hactenus de tota hac diuisione dictum sit.

Distinctio muneris à lingua, ab obsequio.

CAPVT XLI.

Vtrùm Simonia conuenienter, ac sufficienter diuidatur in mentalem, conuentionalem, & realem?

1. 1. Quarta diuisio incipit declarari.

TRia diximus in Simonia interuenire, quæ in omni emptione, ac vẽditione, seu cõtractu illi proportionato necessaria sunt, scilicet pretium, res vendita, & cõtractus, qui est veluti proxima materia, seu subiectũ malitiæ Simoniæ, sicut ergò ex primis duobus capitibus Simonia multiplex est, ita est ex tertio; & ideò explicatis partitionibus, quæ ex illis nascuntur, de variis modis Simoniæ qui ex modis contrahendi nascuntur, dicendum superest. Quamuis enim in superioribus multa de hoc attigimus, vel quia sine illis non poterant materia, & pretium Simoniæ declarari, vel quia coniunctissima erant cum his, quæ tractabantur, hic tamen tanquam in proprio loco materia hæc explicanda est, vbi occurrerint iam dicta illa remittemus. Quarta ergò magistralis diuisio Simoniæ, & prima in hoc loco est in titulo proposita, qua diuiditur Simonia in mentalem, conuentionalem, & realem. Quæ habet fundamentum in Iure; nam omnia illa membra in illo inueniuntur. De mentali est optimum caput vlt. de Simon. ibi. *Quæ nullo pacto, sed affectu animi præcedente vtrinque taliter acquiruntur.* Et in eisdem verbis indicatur realis per locum à contrario, scilicet quando ex pacto vtrinque acquiritur. Eadem etiam mentalis indicatur in capit. *Tua nos* eod. in §. *Licet autem taliter duximus respondendum, quia nobis datum est de manifestis tantummodo iudicare, si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, &c.* Et ita Simonia cõuentionalis in eodem textu in principio eius explicatur. Et de illa loquitur etiam cap. *Cùm essent*, eod. & cap. *Cum pridem*, de Pactis. De reali verò loquuntur, regulariter loquendo cætera Iura, quæ Simoniam puniunt, vt patebit infrà, tractando de pœnis. Duo ergo circa diuisionem hanc breuiter explicanda sunt: primum, An sit conuenienter data, & quomodo illa membra distinguantur? secũdum, An sit sufficiens, vel addendum sit quartum membrum Simoniæ fictæ, vel confidentialis?

Cap. vlt.

Cap. *Tua nos.*

Ca. *Cũ essent.*

2. Circa primum, multi solùm per duo membra solent hanc diuisionem tradere in Simoniã mentalem, seu interiorem, & conuentionalem, seu externam. Ita significat Archid. in capit. 1. 1. q. 1. & alij, quos refert Redoan. 1. p. capit. 2. nu. 11. Frequentius tamen vtuntur Theologi ac diuisione, vt sumitur ex Caietano in Sum. ver. *Simonia* in 2. & 3. memb. Syluest. q. 20. Sot. dicto lib. 9. q. 8. art. 1. Victor. in 2. p. Relect. num. 1. Et potest sumi ex Extrauag. 2. inter communes de Simon. ibi. *Affectantes, vt horum pestiferum vitium, non ex vsu solùm, sed etiam ex mentibus hominum saltem propter pœnarum metum penitus euellatur.* Ratio esse potest, quia omne peccatum est, aut internum, aut externum; illa enim duo membra contradictoriè opponuntur, vnde non videntur habere medium, idem ergò erit de Simonia. At verò Canonistæ faciunt hanc diuisionem trimembrem. Potestque referri Abbas in cap. *Nemo*, de Simon. num. 6. Nam expressè dicit, triplicem esse Simoniam: postea verò solùm mentalem, & conuentionalẽ declarat. Expressiùs, & latiùs tradit illam diuisionem Redoan. suprà numer. 12. & iuxta illam tres primas partes sui tractatus distinguit. Eandem habet Gomez. in Regul. de Triennal. possessio. q. 12. §. *Cum igitur* Nauar. dicto cap. 23. num. 103. & sequentibus. Et in Comment. capit. *Mandato*, de Simon. n. 7. Adrian. autem dicto Quodlib. 9. art. 2. quatuor membra enumerat, sed si attentè legatur, non recedit à priori diuisione trimembri, sed mentalem diuidit in duas, quas statim exponemus, & conuentionalem in alias duas, implicitam, & explicitam, quæ nos cum cæteris omnibus non distinguimus, quia solũ materialiter differunt. Vnde prior etiam dissensio parui momenti est, quia non est de re, sed de modo loquendi. Nam in re constat, posse reduci omnem Simoniã ad illa duo mẽbra mentalis, & conuentionalis Simoniæ. Certum item est, conuentionalem Simoniam posse esse magis, & minùs completam, & secundũ has diuersas rationes posse subdistingui in duo membra, & consequenter totam latitudinem Simoniæ illa tria membra complecti, quæ posterior opinio distinguit. Vnde quia hæc diuisio potissimùm ordinatur ad explicanda Iura, præsertim pœnalia, quæ de Simonia loquũtur, ideo trimẽbris partitio aptior nobis est, & illa vtemur. Vt autem res ipsa constet, oportet exactè declarare illas voces, & quid vnaquæq; significet, & sub se complectatur, vnde cõstabit, quomodo inter se distinguantur.

Archid. Redoan. Caiet. Syluest. Soto. Victor. Extraua. Abbas. Redoan. Gomez. Nauar. Adrian.

3. Mentalis Simoniæ duplex acceptio.

Mentalis ergò Simonia duobus modis accipi potest. Primò pro nudo proposito, seu desiderio interno committendi Simoniam, etiam si in nullum actum exteriorem prodeat, quomodo in omni genere vitij, etiam ex his, quæ exteriùs consumantur, datur mentale vitium, seu peccatum, vt mentalis fornicatio, homicidium &cæt. Non tamen sumitur in præsenti hoc modo Simonia mentalis, vt omnes supponunt, & præsertim declarant Redoan. & Nauar. Tum quia cum Simonia sit vitium de se externum, seu quod exterius consummatur, explicato ipso peccato externo, nihil peculiare habet propositum eius, præter ea, quæ generalia sunt mentalibus vitiis. Tum etiam quia hæc distinctio, vt dixi, potissime datur ad explicãda Iura, & pœnas Simoniæ: hæc autem in hanc Simoniam merè mentalem cadere non possunt, quia Ecclesia de occultis non iudicat. Igitur in illa

Redoan. Nauar.

Simonia verè mentalis quæ.

diuisione diuisum esse debet Simonia aliquomodo externa, habens aliquem effectum, vel actum sensibilem, & humanum circa alterum, nam cōsistere debet in aliquo genere contractus, & dationis, ac receptionis. Hæc autem Simonia mentalis dicitur, quando actus exterior, qui in illa interuenit, talis est, vt in illo non statim appareat malitia Simoniæ, nec ex his, quæ circunstant actum, probari possit, fit autem praua, & Simoniaca intentione, cuius est capax. Et tunc dicitur mentalis, quia licet externum actum, vel effectū habeat; malitia tamen ipsa non exterius se prodit, sed in mente manet, sicut tactus externus de se indifferens, factus impudica intentione, dici potest mentalis impudicitia, quamuis re vera externum actum habeat. Et hæc explicatio sumitur ex dicto capite *Tua nos*, & vlt. de Simon. Vnde fit, vt hæc Simonia mentalis sæpe contingere possit ex parte alterius extremi, seu personæ, aliquando verò ex vtraque parte, quod cum accidit, veluti casu, & contingenter accidit, non ex conuentione contrahentium. Nam cum hæc Simonia non prodeat in actum exteriorem conuentionis mutuæ nec expressæ, nec tacitæ, non intercedit in illa mutua inductio ad prauam intentionem, seu ad voluntatem, & consensum vendendi, vel emendi rem spiritualem, sed sola traditio rei temporalis ex vna parte, & spiritualis ex altera, gratuitum animum ex vtraque parte ostendens: intentio verò praua animo retinetur, & ideo potest talis intentio esse in vno tantùm, vel in alio; aliquando verò in vtroque, quia contingit vtrunque esse prauum, vel mentem alterius diuinare, aut suspicari, & cum illa conformari.

Cap. Tua nos.

4. Conuentionalis Simon. quæ sit.

Conuentionalis Simonia dicitur illa, in qua fit pactum dandi spirituale pro temporali, & è conuerso, nondum tamen ad executionem perducta est per traditionem aliquam: vt citati auctores definiunt. Estq; necessarium, vt distinguatur ab aliis duobus membris, à mentali per additionem exterioris contractus, à reali per carentiam traditionis. Quare Caietan. in Summ. hanc vocauit mentalē. *Quoties* (inquit) *per pœnitentiam, impotentiam, vel quamuis aliam causam receditur à contractu, ita vt vel nulla res, vel saltem spiritualis non tradatur.* Quia ita loquitur, quia duo tantùm membra distinguit, & ideo sub mentali vult, conuentionalem comprehendi: tamen cum de exteriori contractu constare possit & illum possit Ecclesia punire, non dicitur propriè mentalis in ordine ad forum Ecclesiæ vt ex citatis Iuribus apertè colligitur. Et hæc etiam dicitur exterior Simonia quodammodo imperfecta, quia nondum est consummata per rei traditionem: tamen quoad contractum de se perfecta est, licèt quoad effectum, vel vsum nondum fuerit consummata, sicut de emptione, & venditione dicitur Instit. in princ. illius titul. vel sicut matrimonium ratum perfectum est quoad contractum, licet nondum fuerit consummatum. Consummatio ergo huius Simoniæ est traditio rerum, de quibus facta est conuentio; An verò requiratur vtriusque traditio, vel alterius sufficiat, dicetur in puncto sequenti.

Caiet.

5. Realis Simonia quæ.

Realis ergo Simonia addit vltra conuentionalem traditionem rei, vel rerum, de quibus conuentio facta est, Hæc autem traditio potest esse triplex; scilicet, vel ex parte pretij tantùm, vel ex parte rei spiritualis tantùm, vel ex parte vtriusque vt per se constat. Quando ergo ex vtraque parte facta est traditio, certum est illam esse Simoniam, maximè realem, seu conuentionalem, maximè consummatam: hæc enim duo idem sunt, Nam realis Simonia conuentionalem includit. Propter quod dicunt aliqui, non rectè distingui hæc membra, quia non distinguuntur specie. Sed si ratio esset valida, etiam non esset distinguenda Simonia mentalis à conuētionali, quia non differunt specie, sicut peccata cordis, oris, & operis non distinguuntur specie iuxta doctrinam diui Thomæ 12. quæstione 72. articul. 7. ita enim comparantur inter se Simonia mentalis, & conuentionalis, vt rectè dixit Nauarrus in dicto Comment. numer. 7. & Maior in 4. d. 25. quæstion. 7. in fin. Et est per se clarum, quia tota malitia exterioris Simoniæ ab interiori, & mentali prouenit. Sicut ergo illa duo rectè distinguuntur, vel propter maiorem, vel minorem consummationem peccati, vel in ordine ad varios effectus morales, ita etiam propter easdem rationes rectè distinguuntur conuentionalis, & realis Simonia, licèt non distinguantur specie, imo potius se habeant, vt includens, & inclusum; sicut distingui solet matrimonium ratum, & consummatum, & similia. Atque ita sunt intelligendi aliqui auctores, cum has vocant tres species Simoniæ, vt interdum loquitur Nauar. suprà; vocantur enim quasi species accidentaliter distinctæ, & in ordine ad morales effectus, vt postea videbimus.

Vgolin Tabien. 1. c. 62. §. 1.

D. Thom. Nauar.

6. An alterius tantū rei traditio sit Simon realis

Veruntamen de aliis duobus membris, scilicet quando conuentionalis Simonia per traditionem alterius rei tantùm, est consummata, dubitari potest, An sit dicenda conuentionalis, vel realis, & certè vocari posset semirealis: tamen quia auctores non ita loquuntur, ideo oportet reducere hos modos Simoniæ ad aliquod, vel aliqua ex dictis tribus membris, præsertim cum hæc distinctio tota ordinetur ad pœnas Simoniæ explicandas. Quando ergo post conuentionalem Simoniam sola traditio pecuniæ facta est, omnes auctores videntur in hoc conuenire, quòd illa Simonia vocanda sit tantum conuentionalis, & non realis, vt constat ex Caietano, & ex Nauarro suprà, & ex aliis, quos referemus infrà capit. 55. & 56. Vbi ostendemus, per hanc Simoniam non incurri pœnas ipso Iure latas, quæ incurruntur per Simoniam realem. Propter hoc ergo meritò hæc censetur intra limites conuentionalis Simoniæ contineri. Et ratio etiam reddi potest, quia quandiu res, quæ venditur, non est tradita, non censetur venditio plenè consummata, quoad effectum, quia adhuc manet sub dominio venditoris, vt Iura docent. Sic ergo in præsenti venditio rei spiritualis non censetur realiter consummata, quandiu res ipsa spiritualis tradita non est. Et similiter iniuria illa, quæ fit rei sacræ per venditionem eius, non est etiam consummata, quandiu res ipsa spiritualis cum effectu non est data vel accepta, vel (vt sic dicam) Simoniacè contractata. Et ideo Iura, vt infra videbimus, maximè explicant Simoniam perfectam per dationem, vel acceptionem Simoniacam rei spiritualis.

Traditio pecuniæ tantū conuentionalis Simon

Caiet. Nauar.

7. Traditio rei spiritualis solū dicitur Simo. realis simpliciter.

Propter hāc ergo causam graues auctores contrario modo sentiunt de Simonia, quæ post pactū processit ad traditionem rei spiritualis sub promissione pretij, ante traditionē eius, putant enim, esse Simoniam simpliciter realem, & consummatam. Quod tenent Caietan. in Summa, & in Opusculo de Simon. & Soto dicto libr. 9. quæstione 8. articulo primo. Et hoc videntur sequi multi antiqui Canonistæ, quos dicto capit. 56. referam. Vnde definire solent Simoniam realem esse receptionem, vel largitionem rei spiritualis, præcedente

Caiet. Soti.

Solita definitio Simoniæ realis.

Hostiens. Archid. Redoan.

cedēte pacto promissionis cuiusuis temporalitatis; vt videre licet in Hostiensi, in Summ. titul. de Simon. §. Archidiac. in capit. *Quicunque* 1. quæstione prima Redoan. 3. part. capit. 1. in princ. vbi plures alios refert. Sentiunt ergo ad Simoniam realem, necessariam esse rei spiritualis traditionē, & illam sufficere, si promissio præcedat. Ratio autem reddi potest primo ex natura contractus venditionis: nam perficitur simul atque contrahentes de pretio conuenerint, quamuis nondum pretium numeratum sit, leg. 2. ff. de contrahen. empt. & §. primo Instit. de empt. & vendit. Quæ tamen non censetur ita consummata, quamdiu res vendita tradita non est.

Leg. 2.

8\. Et ratio reddi potest, quia propria materia illius contractus, videtur esse res venalis, & quod per se ibi intenditur, est trãslatio illius rei ab vno in aliū, pretium autem est quasi instrumentum ad illam mutationem faciendam, & ideo quamdiu illa facta non est, non censetur venditio perducta ad effectū: Quando verò res, quæ venditur, tradita est, censetur plenè consummata vnditio, etiamsi pretium non sit traditum, si de illo sufficiens promissio facta sit. Ergo applicando hanc rationem ad Simoniam, si traditio rei spiritualis cum promissione temporalis facta est, plenè consummata est venditio: Item plenè consummata est irreligiosa contrectatio rei sacræ, ergo. Secundò, ipsamet promissio est quid temporale, & quando fit, suo modo traditur, quantum potest, vel saltem datur alteri ius quoddam temporale: est ergo completa Simonia realis. Et hoc modo dicunt multi, promissionem pecuniæ, & pecuniam pro eodem reputari quoad rationem pretij, vt videre licet in Redoano 4. p. cap. 9. in princ. & quos ipse allegat. Tertiò & maximè, videntur huic sententiæ fauere. Iura, quæ explicant hanc Simoniam ex traditione, vel acceptione rei spiritualis pro temporali quocunque modo detur, vel promittatur, qui sufficiat ad reddendam largitionem doni spiritualis non gratuitam, vt in cit. loco videbimus.

9\. Nauar. Vgolin. Alia opinio negat præcedentem distinctionē.

Nihilominus Nauar. in dicto comment. & d. c. 23. nu. 103. & sequētibus, quem sequitur Vgolin. Tab. 3. c. 5. & alij infrà citandi censent, non esse in hoc faciendam distinctionem inter traditionē rei temporalis vel spiritualis. Nam licet spiritualis data sit, si pretium non sit numeratum saltem ex parte, non putant sufficere ad Simoniam realem, sed omnem hanc comprehendunt sub conuentionali. Ratio reddi potest, quia nulla differentia sufficiens assignatur: Nam sicut datur venditio credita pecunia, ita etiam dari solet pecunia anticipata, & vtraque est consummata quoad substantiam contractus, & similiter vtraque est mutila, seu imperfecta quoad executionē in alterutra parte: est ergo eadē ratio. Imò in c. *In tantum,* de Simon. dicitur expressiùs exprimere venditionis speciem, qui priùs pretium accipit, quam rem conferat preciosam, ergo magis videtur compleri Simonia, quando pretium antea tradtur, quam cū priùs datur res spiritualis. Denique quamuis res spiritualis data sit, augetur sine dubio eius irreuerentia, quādo postea pretium accipitur, ergo non est plenè consummata simonia prauitas, donec ex vtraque parte traditio facta sit, ergo sola illa est propria Simonia realis.

Cap. *In tantum.*

10\. Deciditur quæstio.

Hæc dissensio, si solum respiciamus ad delictū, & ad consummationem eius, videtur esse tantum de modo loquendi, si autem respiciamus ad pœnas ipso Iure Simoniæ inflictas, ita vt per nomen Simoniæ realis, illa significetur, per quam illæ pœnæ incurruntur, sic erit quæstio de re satis graui. Quod ergo ad primum spectat non est multū de vocibus contendendum, & facile defendi potest sententia Nauar. Non videtur tamen posse negari quin per traditionem rei spiritualis sub promissione, sit magis completa Simonia, quam per solam anticipatam pretij solutionem, vt videntur conuincere rationes, priori loco factæ. Neque contra hoc bene inducitur dictum c. *In tantum,* quia in eo non fit cōparatio inter traditionē anticipatā pecuniæ solius & traditione solā anticipatā rei spiritualis, de qua cōparatione nunc loquimur, sed fit cōparatio inter vēditionē chrismatis, de qua ibi est sermo, quæ fit, recipiendo priùs pecuniam, vel postea; Et hoc modo rectè dicitur, magis exprimi venditionem, exigendo priùs pretium, quàm expectando postea dādum. Quòd verò attinet ad secundū punctum, nōn possumus hic rem definire vsque ad tractatum de Pœnis, vbi eam definiemus. Et ibi etiam dicemus de Simonia in permutationibus beneficiorum, quę ex altera tantùm parte completa est.

Cap. *In tantum.*

CAPVT XLII.
De Simonia ficta.

1\. Simonia ficta quæ.

Diximus de distinctione inter membra præcedentis diuisionis, nunc oportet circa eius sufficientiam duas difficultates expedire, quæ ex Simonia ficta, & confidentiali oriri possunt; Et de priori dicemus in præsenti cap. de posteriori verò in sequenti. Dicitur autem Simonia ficta, quando fit exteriùs promissio rei temporalis pro spirituali, vel spiritualis pro temporali sine intentione implendi promissum, aut se obligandi: hæc enim fictio intercedere potest in quolibet contrahentium, vel in vtroque. De hac ergo Simonia quæri potest, sub quo illorum membrorum comprehendatur. Potéstque esse duplex modus dicendi.

2\. Vnus est, sub nullo illorum comprehendi, nec propterea diuisionem esse diminutam. Ratio est, quia illa non est Simonia, sicut fictum aurum non est aurum, licèt appareat, vel sicut prolatio hæresis sine mente hæretica non est propriū peccatū hæresis, sed alterius rationis, diuisum autē in illa diuisione est vera Simonia. Et confirmatur, quia non est Simonia mentalis, quia deest intentio vendendi vel emendi, cùm desit intentio pretij soluendi, ergo nec potest esse conuentionalis, quia hæc intrinsecè supponit mentalem, & consequenter nec realis erit, quia hæc supponit cæteras. Deniq; nullus cōtractus factus sine intētione, & consensu interno verus cōtractus est, neque in genere, neque in sua specie, vt patet de matrimonio facto sine cōsēsu; & de voto, aut professione, facta sine intentione vouendi. Ergo similiter in præsenti cū illa fictione non fit verus contractus, & consequenter nec vera Simonia. Quæ ratio probat ad hāc fictionem sufficere quòd ex alterutra parte intercedat fictio, vt in matrimonio sufficit defectus cōsensus in vno coniuge, vt totum matrimonium fictum, & nullum sit, quia pendet ab vtroq; & à singulis, & ideo licèt qui bona fide contrahit, possit dici in affectu suo non fictè contrahere, quia putat, se consentire in verum matrimonium, tamen in re ipsa non consentit, nisi in fictum: ita ergo cum proportione in præsenti licèt alter paciscentium Simoniacè, si habeat intentionem implēdi promissum, veram culpam Simoniæ committat quoad affectum, & mentem, tamen in re non exequitur veram Simoniam externam, de qua tractamus, sed tantùm apparentem, & putatam. Hæc est opinio Caiet. to. 2. Opusc. tract. 9. q. 2. quem sequuntur Soto lib. 9. q. 8. art. 1.

Caiet. Soto.

Tolet. Petrus. Nauar.

Tolet. in Instruct. lib. 5. c. 90. num. 4. Petrus Nauar. li. 2. de Restit. c. n. 411. Qui consequenter aiunt, per hanc Simoniã non incurri pœnas contra Simoniam latas ipso Iure, quia non cadunt, nisi in verum delictum talis speciei, sicut adorans idola exteriùs sine intentione colendi, non incurrit pœnas hæreticorum.

Dici potest Simonia ficta esse vera Simonia iuxta sententiam Nauar.

Secundus modus dicendi est, illam esse veram Simoniam, & comprehendi in illa diuisione sub Simonia conuentionali. Ita tenet Nauarrus in Comment. ad caput vltim. de Simon. num. 10. dicto capit. 23. numer. 106. §. *Ad tertium.* Ratio eius est, quia licet promissio fuerit ficto animo facta, nihilominus commutatio rei spiritualis pro temporali fuit vera: & quamuis circa vnum pretium (vt si dicam) intercesserit fictio, & ideo respectu illius sit tantum ficta emptio, & venditio, nihilominus considerari ibi potest aliud pretium, seu aliquid temporale datum pro re spirituali, ratione cuius intercedit ibi vera Simonia. Declaratur hoc vltimum, quia illa actio promittendi, etiã si facta sit, est vera actio realis, & temporale quid, & potest censeri pretio æstimabilis: nam re vera qui sic promittit etiã fictè, aliquid facit valde onerosum, & non paucis periculis expositum, sub qua ratione æstimabile pretio est; per hoc autem temporale intendit consequi beneficium, quod ad Simoniam veram sufficit, ergo est illa vera Simonia: nam licet ex vna parte intercedat fictio, ex alia intercedit veritas, & realitas, vt sic dicam, Et potest confirmari hæc Nauarri sententia. Nam siquis promitteret centum aureos pro beneficio, intentione tradendi illos fictos ex aurichalco, veram Simoniam conuentionalem committeret, & si re ipsa solueret illos fictos aureos, consummaretur Simonia realis, quia re vera datur, & recipitur aliquid temporale pro spirituali, etiamsi temporale nõ sit tale, quale à recipiẽte putatur; hoc enim necessariũ nõ est ad veram Simoniã, nam in quocunque vili pretio cõmittitur, vt suprà dictũ est, ergo similiter qui confert verba promissoria per instrumentum promissionis animo non implendi, aliquid temporale confert pro spirituali, quod satis est ad veram Simoniam. Et confirmatur secundò; Nam illa largitio, vel acceptio rei spiritualis non est gratuita, sed sub onere promittendi, quod licèt exteriùs tantum fiat, onerosum est, vt dicebam, & si vnus ab alio peteret, vt pro se exteriùs obligaret licèt fictè, posset sine iniustitia pro tali exteriori facto, & obligatione pecunia postulari; sed datio, & acceptio rei spiritualis non gratuita est vera Simonia; ergo. Tandem confirmatur, quia qui per fictas laudes, vel alia falsa signa honoris tanquam per pretium obtinet beneficium, veram Simoniam committit, vt suprà dictum est, ergo idem est in præsenti: nam videtur eadem proportio. Addit nihilominus Nauarrus, hanc Simoniam non sufficere ad pœnas ipso iure latas incurrendas, ex alio principio, quod illæ non incurruntur, nisi per realem Simoniam ex vtraque parte completam; hæc autem non completur ex vtraque parte, cum pecunia non tradatur.

Cõfirmatur.

Confirmatur 2.

3. Resolutio.

Non est hæc in rigore Simonia cum se habet ex parte dãtis spirituale.

In hac re duo videntur mihi certa, & tertium esse aliquo modo dubitabile. Primò ergo quando fictio interuenit ex parte eius, qui daturus est rem spiritualem, sine dubio nulla committitur vera Simonia externa, sed tantùm fictio, & mendacium illius. Probatur, quia ille, qui sic promittit fictè rem spiritualem, nullo modo intendit dare rem spiritualem pro temporali, neque ad id se obligare, & consequenter neque habet animum faciendi verum pactum, ergo neque in mente committit veram Simoniam, neque exteriùs veram conuentionem simoniacam: Et hoc euidenter cõuincunt argumenta facta pro opinione Caiet. Ille ergo tantùm peccat mendacio pernicioso, scandaloso, & sacrilego, quia iniuriã facit rebus sacris ita illis abutendo. Poterit etiam iniustitiam, & rapinam committere, si intendat illo medio pecuniam ab altero rapere, promissionem ex parte sua non implere. Ex parte verò alterius, qui tunc promittit temporale verò animo implendi, inuenitur quidem vera Simonia interior, ac purè mentalis fundata in falsa existimatione de simili intentione alterius, tamen actio exterior, vt ab illo fit, etiam non est vera Simonia conuentionalis, sed tantùm putata quia vera conuentio non potest esse ex vna parte tantùm, vt etiam probant rationes factæ circa primam opinionem. Hinc secundò etiam est certum, quando fictio intercedit ex vtraque parte, nullam veram Simoniam committit, quia si defectus intentionis in vno contrahentium sufficit ad impediendam Simoniam, multò magis in vtroque. Item quia tunc in nullo illorum contrahentium est vera Simonia mentalis, nisi fortasse ex conscientia erronea, & per modũ scandali, quatenus vterque existimat decipere aliũ, & inducere illum ad verã Simoniã committendã, tamen directè neuter intendit facere veram Simoniam, ergo neque actus exterior potest esse vera Simonia conuentionalis, aut realis.

Cum fictio est ex vtraque parte, non datur vera Simo.

5. Si fictio fit tantùm ex parte promittentis pecuniã nõ erit etiam vera Simon.

Dico tertiò: licet opinio Nauarri non careat omni specie probabilitatis, nihilominus vera sententia est, quamuis fictio intercedat tantùm ex parte promittentis pecuniã, illam non fore Simoniã conuentionalẽ, nec per illam fuisse incurrendas pœnas ipso iure latas, etiamsi contra Simoniã conuentionalem, vel ex altera tantùm parte completã, latæ essent, vt de facto est multorum opinio. Probatur ratione facta, quia ibi non interuenit vera contentio, neque emptio, aut venditio. Nec satisfacit, quod Nauar. respondet, distinguendo inter emptionẽ, & venditionẽ, & largitionẽ spiritualis pro tẽporali, hæc enim duo in præsenti materia videntur conuerti, vel potiùs se habere tanquam definitio, & definitum, vt constat ex dictis suprà in definitione Simoniæ: si ergo ibi non interuenit emptio ex defectu intentionis, nec vera commutatio, aut pactio dandi spirituale pro temporali interuenire potest. Et explicatur, nam licet ille deceptor intendat, mediante illa promissione falsa, obtinere beneficium, non tamen intendit dare ipsammet promissionem vt pretium beneficij, sed solùm fictè offerre id, quod alter putat, esse futurum pretium. Vnde etiam alter non intendit dare beneficium pro promissione, sed pro re promissa, & promissio tunc se habet tanquam conditio conferens certitudinem de pretio: ergo licet illa promissio aliquid temporale sit, non satis est ad Simoniam veram, nam etiam preces sunt aliquid temporale, non sufficiunt ad Simoniam, quia non offerũtur vt pretiũ, ita ergo illa promissio nõ offertur in pretiũ. Et cõfirmatur ad hominẽ contra Nauarrũ, nam quãdo promissio est vera, nõ potest illa promissio dici pars pretij, alioqui eo ipso quòd daretur beneficiũ in virtute promissionis, esset Simonia realis ex vtraq; parte cõpleta, quia iã esset soluta pars pretij quod sufficit ad cõplementũ Simoniæ realis, vt ipse Nauarrus aliàs fatetur, cum tamen neget, promissionem etiam veram sufficere; non ergo pars pretij secundum illũ, ergo multò minùs

minùs promissio ficta potest dici pretium, aut pars pretij, ergo non datur beneficium pro illa tanquam prò pretio, ergo non committitur vera Simonia, etiam siquis vtatur illo medio tanquam via (vt sic dicam) seu praua industria ad obtinendum beneficium, quia hoc non pertinet ad commutationem vnius pro alio. Est ergo illud graue peccatum iniustæ deceptionis, scandali, vel cooperationis ad Simoniam mentalem alterius, & in foro exteriori puniri poterit per iudicem, & propter dictas malitias, & propter præsumptam Simoniam; directè autem, & propriè non est vera Simonia.

6. Rationes pro Nauarro soluuntur.

Fundamentum ergo Nauarri ex dictis solutum est. Exemplum autem adductum in prima confirmatione, non est simile, quia in illo interuenit vera intentio soluendi saltem aliquid pretij, quod licet sit quid minimum, & vile respectu pretij commissi, sufficit ad veram Simoniam. Ad secundam verò confirmationem respondetur, collationem beneficij ex parte recipientis accipi re vera vt gratuitam, quia non habet animum aliquid soluendi pro beneficio, ex parte verò dantis non est gratuita ex vi intentionis eius, procedit tamen ex falsa existimatione, & ideo in re ipsa non constituit veram conuentionalem actionem, nec largitionem ex illa procedentem, sed tantum existimatam. Vltima verò confirmatio ex dictis expedita est.

CAPVT XLIII.

De Simonia confidentiali.

1.

HÆc est secunda difficultas circa superiorem diuisionem; nam hæc Simonia, quæ confidentialis dicitur, vera Simonia est, vt omnes doctores supponunt, & constat ex Constitutionibus Pij Quarti, Pij Quinti, & Sixti Quinti contra illam; & tamen sub illa diuisione non comprehenditur, vt videtur etiam clarum, quia numeratur vt specialis, & proprios habet, ac peculiares effectus, vt infrà videbimus. Hæc verò difficultas facilè expedietur, declarando terminos, & qualis sit hæc Simonia, & quibus modis committatur; ad hunc enim finem difficultatem hanc proponimus: est enim necessarium hæc præmittere, vt ad pœnas, vel obligationes, quæ Simoniam consequuntur, explicandas via sit expedita.

2. Vbi hæc Simonia reperiatur.

Simonia ergo confidentialis specialiter inuenitur in renunciationibus, aut collationibus beneficiorum: estque iure humano introducta, vt patebit. Committitur ergò hæc Simonia vel à priuatis renunciantibus vel à prouidentibus aliquo modo beneficia, & ab illis, qui tali modo illa recipiũt. A priuato habente beneficium, committitur; quando renunciat beneficium in fauorem alterius cum certa confidentia, quòd ille postea renunciabit illud conuenienti tempore, vel eidem renuncianti, vel in fauorem alterius tertij, vt nepotis, aut filij primi renunciantis, quando renuncians intendit, vt ad se redeat beneficium, solet vocari confidentia regressus, quia facta resignatione beneficij, retinetur quasi ius quoddam regrediendi ad illud. Ingressus autem vocatur, quando habens beneficium sibi iam collatum & nondum possessum illud alteri renunciat, reseruando per similem confidenriam simile ius ingrediendi postea in possessionem eius, facta sibi alio renunciante in certa condicta occasione, vel conditione.

Confidentia regressus. Confidentia ingressus.

3.

A prouisoribus autem beneficiorum, vel ab his, qui ad prouisionem aliquo modo concurrunt, vt præsentando, nominando, eligendo, conferendo, commendando &cæt. committitur hæc Simonia, quando aliquam ex his actionibus faciunt cum eàdem confidentia, quod ille, quem eligunt, præsentant, confirmant, instituunt, vel cui conferunt, aut commendant, postea illud renunciabit, aut dimittet aliquomodo in alterius fauorem, vel fructus eius, aut partem eorum illi persoluet. Et quia sæpè fieri solebat hæc simoniaca confidentia: vt Prælatorum consanguinei, (qui fortasse propter defectum ætatis, vel aliud simile erant incapaces beneficij eo tempore, quo vacabat, vel conferendum erat) obtinere tandem illud possent per accessum (vt vocant) ad beneficium; ideo specialiter in dictis Bullis damnantur isti accessus, idest, collationes beneficiorum sub hac confidentia factæ, vt postquam alij peruenerint ad congruam ætatem, ad talia beneficia quasi iure suo accedant, & alij illa dimittant: hoc enim prohibitum est fieri, nisi Pontificis Summi auctoritate, & si aliter fiat, Simonia est ex vi iuris communis prohibẽtis omnia pacta, conditiones, & modos huiusmodi in beneficiis conferendis, & specialiter est Simonia confidentialis per dicta iura Piorum. Hæ namque confidentiæ censentur Ecclesiæ valdè nociuæ propter imaginem hæreditariæ successionis, quam præ se ferunt, vt dicitur in Concil. Triden. sess. 25 c. 7. de Reform. & ideo meritò prohibentur fieri, & si per Simoniam fiant, specialiter puniuntur.

Concil. Trid.

4. Materia huius Simon.

Ex his intelligitur 1. materiam huius Simoniç esse tantùm beneficia Ecclesiastica, quæ in Bullis vocantur, *Ecclesiæ, Monasteria, & alia huiusmodi Ecclesiastica beneficia.* Vt significetur, omnia beneficia, cuiuscunque ordinis sint, simplicia, aut curata, maiora, aut minora, regularia, aut secularia sub hac materia comprehẽdi. Dubitari verò potest de pensionibus, an possint esse materia huius Simoniæ. Videtur enim posse in eo casu, in quo habens pẽsionem cum facultate illam transferendi in alium, id facit, confidendo, quòd fructus eius, vel partem eorum sibi semper donabit. Hæc enim Simonia est, quia, vt suprà dixi etiam pensio est materia Simoniæ, & ibi cum pacto illicito datur sub cõfidentia, est ergo cõfidentialis. Dico tamen, non dici Simoniam confidentialem omnem illam, quæ per confidentiam illicitam fit, sed illam, quæ specialiter punitur in illis Bullis, & sic assero, pensionem non esse materiam Simoniæ confidentialis: Tum quia in dictis Bullis non nominantur sub hac materia in particulari pensiones, nec sub generalibus verbis beneficiorum comprehenduntur, præsertim in materia odiosa: Tum etiam quia pensiones natura sua non renunciantur in fauorem alterius, nec per collationem, aut canonicam institutionem cõferuntur, de quibus actionibus tantùm ibi sermo est, quòd autem interdum ex priuilegio possit pensio transferri in alium, singulare est, & extraordinarium, & ad finem illarum legum parum referebat, & ideo hæc materia non est ibi comprehensa, neque illius habita est ratio. Vnde à fortiori constat, alias res, vel actiones spirituales non esse comprehensas sub hac materia etiam si possint sub aliqua illicita, vel simoniaca confidentia tribui, quia non continentur in illis iuribus Denique hinc etiam obiter colligatur, quòd supra dicebam, hanc Simoniam, vt talis est, de iure positiuo esse, quia solùm denominatur talis, quatenus per tales leges sub talibus pœnis prohibita est, vt verò Simonia est, regulariter est cõtra commune ius canonicum, quatenus prohibet omnia pacta in beneficialibus, etiam inter spiritualia, si autem confidentia extendatur ad commutationem spiritualis pro re merè

An pẽsiones sint materia huius Simoniæ.

Resoluitur negatiuè.

Hæc Simonia spectat ad ius positiuum.

merè temporali, erit contra diuinum ius, vt constat.

5. Quale pretium possit hic interuenire.

Secundò, intelligitur ex dictis, quale sit quasi pretium, quod in hac Simonia interuenire potest, & debet, vt talis sit. Duplex enim tantùm esse potest: Vnum & idem beneficium, quod renunciatur, vel confertur vt eidem renuncianti, vel conferenti, vel alteri reddendum, & quasi restituendum: Aliud est fructus eiusdem beneficij, vel pensio, seu pars eorum, eisdem conferenda, quando enim de his confidentia interuenit, est propria Simonia confidentialis, si verò de aliis rebus etiam merè temporalibus, vel spiritualibus reddendis, vel renunciandis confidentia illicita interueniat, non erit Simonia confidentialis etiam si alias Simonia sit. Ratio non est alia, nisi quia pœnæ illorum iurium non imponuntur, nisi in hoc genere confidentiæ, & quasi pretij, vnde licèt aliquis renũciet in alium, beneficium suum, confidens illum daturum alteri tertio beneficium aliud, quod ipse possidet, erit quædam Simoniaca permutatio reciproca, vel triangularis, non tamen erit confidentialis. Et differentiæ ratio videtur consistere in hoc, quòd Simonia cõfidentialis specialiter prohibetur, propter renunciationes beneficiorum, vt veræ, integræ, ac perpetuæ sint, ad euitandas infinitas fraudes, & imaginem successionis hæreditariæ, quę per illas introducebantur, quasi transmittendo beneficium per vnum ad alios, vel cognatos, vel inhabiles, vel defraudando cameram apostolicam, vel retinẽdo fructus beneficij in statu inhabili ad ipsum beneficiũ, & similia, quæ in dictis Bullis latè explicantur. Hæc autem incommoda non sequuntur, quando renunciatio beneficij verè, integrè, ac perpetuò fit sine confidentia, quæ circa ipsummet beneficiũ, vel fructus eius versetur; & ideo confidentia aliarũ rerum, vel donorum, ad hanc particularem Simoniam non spectat. Vnde obiter noto, rectè quidem dixisse Nauarrum d c.23.nu.109.in fin.per Bullas Piorum non esse prohibitas, nisi confidentias illicitas, & Simoniacas: sed potuisset etiam addere non omnes Simoniacas confidentias, sed illas, quæ circa talem materiam, & sub tali quasi pretio fierent, vt ex puncto sequenti patebit, etiam ex sententia eiusdem Nauarri.

Nauar.

6. Dubiũ circa pensiones.

Sed circa pensionem, seu fructus, occurrit speciale dubium, quia solet constitui differentia inter ipsum beneficium & pensionem: quod in beneficio sufficit ad confidentialem Simoniam, quòd ius recuperandi illud tibi, vel alteri reserues. De pensione verò secus censetur, nam si alteri reserues, illo modo erit Simonia confidentialis, si verò tibi renuncianti, vel conferenti beneficium, soluenda sit pensio, erit quidem Simonia, sed non confidentialis. Differentia hæc fundatur in verbis Pij V. nam de beneficio dicit, *Eidem dimittenti, vel alteri*; de pensionibus verò ait, *alij, vel aliis concedantur.* Ex qua mutatione verborum colligi videtur, quòd si pensio soluenda sit eidem dimittenti, non sit Simonia confidentialis, sed solùm quando alij, vel aliis designatur; quia verba legis rigorosæ non sunt extendenda, & quia non sine causa facta est illa mutatio locutionis. Atque ita sensit Nauar. Conf.33.num.4.& Conf.76.de Simonia, nu.6. quem sequitur Vgolin. Tab.1.ca.22.§.1.nu.8.

Nauar. Vgolin.

7. Resolutio.

Nihilominus, contrarium censeo verum. Primò, quia vt idem Nauarrus docet in Man.d.cap.23. num.119. Pius V. de eadem omnino confidentia disponit, de qua Pius IV. vt tam ex proœmio, quàm ex contextu colligitur, non ergo coarctat illam; at Pius IV. loquitur clarè de pensionibus eidem reseruatis, ibi: *Ac sibi pensiones annuas, ac fructus,* &c. Secundò quia Pius V. post illa verba sic habet, *Siue vt de eo prouisus fructus illius vel partem ad vtilitatem, vel libitum conferentis, vel cedentis, aut alterius relinquat, & remittat, seu pensionem illi, vel illis, quem, vel quos idem collator, aut cedens, vel alius, &c. iusserit.* Tertiò quia priora verba, *alij, vel aliis,* non debent intelligi respectu conferentis, vel renunciantis, sed respectu accipientis, beneficium cum confidentiali onere soluendi pensionem alij, vel aliis; renuncians autem etiam est alius ab accipiente beneficium; ergo etiam comprehenditur sub illo relatiuo, imo singulare videtur pro illo positum, & plurale pro aliis. Et ita in re non est mutatio in sermone, sed ne repeterentur illa verba longiora, *Eidem dimittenti, vel alteri,* breuiùs dictum est, *alij, vel aliis.* Assumptum constat ex contextu: sic enim habet. *Statuimus, vt siquis quacunque auctoritate, &c. Ex resignatione, vel cessione cuiuscunque personæ, &c. receperit, vt illa, &c. vel eorum fructus, aut pars alij, vel aliis.* Loquitur ergo de accipiente, & aliis ab ipso; renunciantem autem esse alium, nemo negabit.

8.

Quartò, quia nulla probabilis ratio reddi potest alterius dispositionis, aut varietatis maximè cum frequẽtius sit facere reseruationem fructuum confidentialem pro ipsismet resignantibus, quàm pro aliis; & ideo magis perniciosum sit illud tolerare. Sed ait Nauarrus, quòd *Dare, vel promittere eidem renuncianti fructus, aut pensionem arguit Simoniam, sed non confidentiam, sicut dare, vel promittere fructus alij, vel aliis. Quia hoc arguit, quòd resignans confidit resignatario, & conuenit cum eo, vt daret illis.* Hoc autem non video, qua ratione dictum sit. Cur enim dare, vel promittere alteri, arguit, quòd resignans conuenit cum resignatario, vt daret illi, & si det ipsi resignanti, non arguit, quòd ipsemet conuenit cum resignatario, vt daret sibi? Profectò non video, nec etiam video, cur in hoc posteriori casu magis indicet Simoniam, quam confidentiam, imò non video, quomodo possit arguere Simoniam, nisi arguat confidentiam. Nisi forte sensus prioris partis sit, quòd non arguit Simoniam illa lege prohibitam; & hoc est petere principium, stando in ratione, nam ex verbis legis ostensum est, id non colligi. Et ita idem Nauar. Constitut. 78. fatetur ex simili solutione pensionis facta idem cedenti, præsumi talem confidentiam, & ibidem, & constitutio. 75. docet, contineri sub prohibitione Pij V. Et licet in scholio dicatur, varietatem hanc in resolutione Nauarri ortam fuisse ex varia lectione verborum Pij V. Nihilominus hæc posterior resolutio mihi verior videtur, etiam stantibus verbis prout nunc leguntur. Et hoc intelligo in rigore illius Iuris; si autem consuetudine aliud receptum est (vt ferunt, mihi enim non constat) potuit contra humanam legem præualere, vel ita illam interpretari.

9.

Tertiò, intelligitur ex dictis, in quibus actionibus hæc confidentia committi possit, nimirum in renunciationibus, & prouisionibus beneficiorum factis, & in acceptionibus beneficiorum, quæ per illas dantur cum aliquo pacto tacito, vel expresso, quod illam confidentiam includat. Primum patet ex eisdem Iuribus, nam de his tãtum actionibus loquuntur, & sub prouisionibus numerant præsentationes, collationes, & similes actiones, & addunt verba vniuersalia, quæ omnes alias comprehẽdunt. Quòd verò pactum requiratur, ex generali ratione Simoniæ supponitur, quia ibi (vt Nauar. notauit, ex ver

ex verbis Pij Quarti constat) non fit noua probatio, sed antiqua qualificatur, vt sic dixerim: antea verò in tantum erat in hoc aliqua prohibitio, in quantū omnis pactio, modus, & conditio in hac materia prohibita erat; & ita etiam expressit Pius V. in verbis statim referendis.

10. Dubiū subo-ritur.

Dubitari verò potest, An similes confidentia cōmissa in permutationibus beneficiorum constituat Simoniam confidentialem. Videtur enim committi quia Pontifices loquuntur verbis valdè generalibus *De beneficijs in suum fauorem resignatis, cessis, vel aliàs dimissis.* Sed in permutatione includitur duplex renunciatio in fauorem permutantium, & possunt eodem modo pacisci de dissoluenda iterum permutatione, & regrediendi ad priora beneficia, si hæc, vel illa occasio occurrat, vel de resignandis iterum beneficijs in fauorem nepotum, vel aliorum, vel de reseruandis fructibus, aut partem eorum, sibi, vel alijs; ergò & verba illorum Decretorum propriè cadunt in talem confidentiam, & in ea reperitur eadem ratio prohibitionis, & punitionis.

11. Soluitur dubium.

Nihilominus probabilius iudico non comprehendi. Quia lex est pœnalis, & non est extendenda, in illa autem tota nulla fit mentio de permutationibus, sed Pius IIII. semper loquitur de accipientibus beneficia sub huiusmodi confidentia à collatoribus, vel renunciantibus, & Pius V. Expresse loquitur *de accipientibus ex resignatione, vel cessione, &c.* aut. *Si Ordinarius, vel alius collator contulerit, vel conferat beneficium quouis modo vacans, ea conditione tacita, vel expressa, &c.* Nomine autem *resignationis*, aut *cessionis* non intelligitur permutatio iuxta communem modum loquendi Iurium, & Iuristarum, quia licet in permutatione resignentur beneficia, non tamen simpliciter, sed per aliud genus contractus. Et præterea illæ resignationes simplices in fauorem tertij, multò magis odiosæ sunt, vt ex suprà dictis patet, incommoda etiam, quæ ex his confidētijs sequuntur, & mouerunt prædictos Pontifices, non ita habent locum in permutationibus, sicut in alijs resignationibus, & cessionibus beneficiorum, & ideo nō est illa prohibitio extendenda. Quod etiam sensit Nauarr. conf. 77. de Simon. Hoc autem intelligo quoad permutantes inter se, si per aliquam cōuentionem similis confidentiæ delinquant, quia non credo incurrere in illos Canones: & hoc modo dico, non committere confidentialem Simoniam, sed communem. Secus verò censeo de Episcopo, seu collatore talium beneficiorum: nam si ille cum aliquo ex permutantibus, vel cum vtroque conueniret sub confidentia, de fructibus, vel parte eorum sibi, vel alteri reddenda propter admissam permutationem, vel collationem factam, crediderim, committi Simoniam confidentialem, quia verba Pij V. quoad collatores sunt valdè vniuersalia de beneficiis quouis modo vacantibus, eorumq; collatione, per permutationem autem re vera vacant beneficia, & conferuntur de nouo, ergo etiam illa collatio ibi comprehenditur.

12. Simonia cōfidentialis nō facit quartum membrum in generali Simonia.

Quartò, intelligitur ex dictis propter hanc veluti speciem Simoniæ (sic enim illam appellat Pius IIII) non augeri trimembrem diuisionem suprà positam, sed omnes illos tres modos Simoniæ hìc posse reperiri, & ita illam esse generalem diuisionem, quæ in singulis speciebus, seu materiis Simoniæ inueniri potest. Declaratur autem breuiter in præsenti: quia si nulla pactio tacita, vel expressa intercedat exteriùs inter resignantem, & resignatarium, vel collatorem; interiùs verò fit praua intentio, poterit committi Simonia tantùm mentalis in A hac specie. Vt autem intentio sit praua in hac specie non est satis, quod resignans speret, resignatarium fore gratum subueniendo consanguineis resignantis, vel per partem fructuum, vel per beneficium; nam si hoc tantùm intercedat, & speret vt beneficium gratuitum, & sine obligatione, quam intendat imponere, vel nullum erit peccatum si intentio sit de re per se non mala, vel si sit de re iniusta, vt de dando beneficio indigno, erit aliàs illicita, non tamen simoniaca, nec in illis Iuribus comprehensa, vt benè Nauarrus dicto capite vigesimo tertio notauit, & sequitur Vgolinus supra. Et est clarum ex generali regula Simoniæ suprà declarata, quæ quoad hanc partem non extenditur in illis Bullis, quia tantùm prohibent aliàs illicita, & simoniaca, vt cum Nauarro etiam diximus. Tunc ergo erit mentalis talis Simonia, quando confidentia interna fuerit cum intentione imponendi alteri obligationem, & quòd ipse illam intelligat ex vi beneficij in eum collati absque exteriori significatione. Hæc tamen non dicetur propriè confidentialis Simonia, quia non damnatur specialiter, nec punitur in prædictis Bullis. Erit autem conuentionalis tantum hæc Simonia, quando pactum confidentiæ expressum, vel tacitum exteriùs est sufficienter significatum, nondum verò executio facta est. Hoc per se constat, & sumitur ex Nauarr. cons. 31. & 32. de Sim. Realis autē erit hęc Simonia, quando pactum expressum, vel tacitum fuerit ex vtraq; parte cōpletum; si verò solùm cœptum fuerit compleri, quia nimirū iam renunciatio beneficij facta est, & beneficium in confidentiam receptum, nondum verò effectus confidentiæ ad executionem peruenit, tunc eadem quæstio est in hac Simonia, quæ in alijs, An conuentionalis tantùm, vel realis, aut semirealis dicenda sit.

Nauar. Vgolin

Nauarr.

13. Pœnæ Simoniæ confidētialis.

Verumtamen hoc est singulare in hac Simonia, vt in ordine ad eius pœnas nihil referat hæc dissensio. Et ideo breuiter hìc adnotabimus eius pœnas, vt possimus postea generaliter loqui, & ad hanc Simoniam, vel exceptionem non amplius reuerti. Igitur Pius Quartus quoad Episcopos, & omnes Superiores Prælatos pœnam interdicti ab ingressu Ecclesiæ posuit; quoad inferiores verò pœnam ponit excommunicationis latæ sententiæ Pontifici reseruatam. Secundò resignationem, & collationem beneficij, in quo commissa est talis Simonia, annullat, & inhabilitatem inducit ad idem beneficium, & ad omnia inde secuta. Tertiò priuat omnibus beneficijs, & pensionibus antea obtentis, & inhabilitatem inducit ad quæcumque alia obtinenda. Quartò, talia beneficia, in quibus hæc Simonia committitur, reseruantur Sedi Apostolicæ, ita vt ab inferioribus validè conferri non possint, & similiter fructus eorum malè percepti Cameræ Apostolicæ applicantur. Circa quas pœnas nihil specialiter occurrit annotādum; nam omnes incurruntur ipso facto, & eodem modo, quantum apparet, ex rigore verborum: nihilominus tamen pœna priuationis beneficiorum prius legitimè obtentorum non censetur ita incurri ipso facto, vt teneatur quis se ipsum spoliare suis beneficijs, donec condemnetur, saltem per sententiam declaratoriam criminis, nam iuxta regulam generalem, & communiter receptam quando aliquis per pœnam priuatur re sua, non obligatur ad executionem ante sententiam, aliæ verò pœnæ censurarum, aut inhabilitatum statim incipiunt habere effectum suum. Nam licet idem fortasse sit verbum legis dicentis *ipso iure*, vel, *ipso facto*, accommodatur

pœnæ secundùm capacitatem eius.

14. Ad incurrẽdum has pœnas nõ opus est Simonia vtrinque cõpleta. *Nauarr.*

In hac ergo Simonia certum est, ad incurrendas has pœnas non esse necessarium, Simoniam esse ex vtraque parte completam, sed eo ipso quòd beneficium ab vno est datum, & ab alio receptum in confidentiam, ab vtroque incurri prædictas pœnas. Et hoc sensu dixit Nauarrus dicto capite 23. numero 110. ver. *Secundò nota.* Simoniam conuentionalem confidentiæ esse peiorem (vtique quoad pœnas) quam omnem aliam, & ideò dixi, in hac Simonia parum referre illam sic inchoatam quoad executionem vocare realem, vel conuentionalem. Et fortasse meliùs vocabitur realis, ne quis putet, per hanc Simoniam confidentialem, & purè conuentionalem pœnas incurri, quod verum non est, quia nullibi declaratũ est, imò ex Bulla colligitur necessarium esse, vt beneficium sit in confidentiam acceptũ; oportet ergò, vt sit aliquo modo realis. Nec mirandum est, Simoniam hanc, licèt fortasse non sit omnium grauissima, nihilominus grauioribus pœnis, & modo magis rigoroso, latis affici; nam id fieri potuit, vel propter maiorem corruptelam in hoc genere Simoniæ, vel quia latẽtiori modo committitur, & ideò difficiliùs potest per iudices puniri. Et hoc est animaduertendum, ne ex his quæ sunt singularia in hac Simonia sumãtur argumẽta ad alia, quæ per alias leges, vel generales, vel proprias, regulanda sunt, vt posteà videbimus.

15. Nauarrus explicatur.

Ex quibus tandem colligo, quomodo accipiendum sit, quod Nauarrus d. n 110. §. *Addo nouem*, circa hanc Simoniam adiungit, scilicet, *quod mediator confidentiæ vetitæ à præfatis Pijs ipso facto est excommunicatus.* Hæc enim extensio non habetur in prædictis Bullis, neque ex vi illarum fieri posset. Non est ergo illa excommunicatio lata à Pio IV. Oportet ergò, vt intelligatur de excommunicatione lata à Paulo II. in Extrauag. 2. de Sim. Vbi excõmunicat mediatores Simoniæ in beneficio; quia ergo Simonia confidentialiter prohibita à Pio, Simonia est beneficialis, ideo mediator eius contra legẽ Pauli delinquit, eiúsque excommunicationem incurrit, ita enim colligit expresse Nauarr. In qua collectione supponit, Simoniam, quæ talis est, solùm ex prohibitione Ecclesiæ, si sit circa beneficium, sufficere ad censuram illius Extrauagantis incurrendam, quod non omnes admittunt, ego autẽ verum esse existimo, vt infrà tractabo: & ita etiam veram esse censeo hanc sententiam Nauarri. Aduerto tamen, illam censuram Pauli non incurri, nisi per Simoniam realem vtrinque completam, & ideò mediatores in cõfidentiali etiam, non incurrent illam, donec confidentia vtrinque compleatur, quia vt dixi, non puniuntur per leges Piorũ, sed per legem Pauli, & in illa non sunt peioris conditionis mediatores, quàm contrahentes, vt per se constat.

CAPVT XLIIII.

An sufficiat ad mentalem Simoniam principaliter intendere temporale, medio spirituali, vel quæ intentio necessaria sit?

1.

EXplicata trimembri diuisione, eiúsque sufficientia, de singulis mẽbris aliqua dicenda sunt, quibus, & illa magis explicentur, & nonnullæ graues quæstiones expediantur: Circa mentalem ergo, quoniam præcipuè in actu interiori consistit, vt imperante aliquem exteriorem, oportet exponere, quodnam internum propositum requiratur ad hãc Simoniam, & quod obiectum habeat, & maximè declarare necesse est, sub qua ratione debeat in illud tendere, vt propositum simoniacum sit, ac subinde Simoniam mentalem contineat. Nam incipiendo à materiali obiecto, clarum est, debere esse donationem aliquam rei spiritualis, vel operationem spiritualem cum aliqua habitudine ad acquirendam aliquam rem temporalem, mediante illa, vel è conuerso largitionem aliquam temporalem vt relatam ad aliquid spirituale obtinendum. Loquor autem semper de spirituali, & temporali, vel secundùm naturam rei in Simonia contra ius diuinum, vel secundùm æstimationem, & prohibitionem Ecclesiæ in Simonia contra ius humanum. Sic ergo constat, necessarium esse vt in obiecto Simoniæ mentalis, illa duo intercedant cum aliqua habitudine inter se, quoniam aliàs non intercederet ibi materia Simoniæ, vt ex dictis manifestum est. Ex quo etiam colligitur, necessariam esse intentionem accipiendi spirituale, medio temporali; vel è conuerso, quia verò talis intentio non semper sufficit ad Simoniam, vt ex dictis in capit. 39. constare potest, & ex dicendis clariùs fiet, ideò explicandum proponimus, qualis debeat esse hæc intentio, vel qualis habitudo intenta inter illas duas res, vt mentalis Simonia committatur.

Dubiũ mentalis Simo.

In quo consistat mentalis Simonia.

Ratio autem dubitandi est, quia sæpissimè legimus apud auctores tam Theologos, quàm Canonistas, Simoniam mentalem committi, quoties per spiritualem actionem, vel dationem principaliter intenditur acquisitio alicuius commodi temporalis, vel è conuerso, quando temporale datur principali intentione ad acquirendum aliquid spirituale, mediante illo. Ita tenet Glossa in capite vnico de Cler. non residen. in 6. ver. *Receperit*, & loquitur in particulari de canonicis, qui principali intentione ad chorum eunt propter distributionem, & idem est de quocunque recitante officium, vel dicente Missam, principali intentione propter stipendium. Sumpsit illam opinionem Glossa, & Hostiens. in capit. *Olim*, de verborum significat. numero 2. & eam secuti sunt alij Canonistæ in cap. *Suam*, de Simonia. Vbi Panormitanus, Felinus, & reliqui, & etiã Glossa in capit. *Cum essent*, eodem, loquens de illo, qui seruit Episcopo, vel gerit negotium temporale alterius intendens principaliter aliquid spirituale. Item Glossa in capit. *Cum ad nostram* de electione. ver. *Nullam spem*, agens de illo, qui fit monachus principali intentione sperans Abbatiam. Item Panormitanus in cap. *Significatum*, de Præbend. in in cap. *Ex parte* 1. de Officiis delegatorum, & in ca. *Consuluisti*, de celebratione Missarum. Et eam declarat, & sequitur Nauarrus in capit. *Fratres*, de Pœnit. distinct. 5. numero 56. & Couar. lib. 1. Varro capit. 20. num. 2. & 5. Non explicarunt tamen priores Canonistæ, quid intelligerent per intentionem principalem. Nauarrus autem in citato loco breuiter dicit, non esse principalem finem omnem illum, sine quo non esset homo aliquid facturus, sed illum, qui apud aliquem est præcipuus, & in maiori æstimatione. In hac autem principalitate, & maiori æstimatione explicanda, multùm laborauit in Comment. de Orat. cap. seu notab. 6. num 12. & sequentibus, & in capit. *Inter verba*, conclus. 5. præsertim à num. 22. & in Comment. de finib. human. actio. num. 7. & in Man. cap. 19. num. 19. & cap. 23. n. 100. quæ hic necessaria nobis non sunt: ex illis tamen colligo duo, quæ ad rem præsentem referunt. Vnum est ad Simoniam mentalem non sufficere, vt temporale sit ita intentum, quòd sine illo spirituale non fieret, aut non daretur, quod mihi est certissimum, & à fortiori patebit ex dicendis. Et ex vsu est manifestum; alioqui omnes Canonici, & benefi

Glos. *Hostiens.* *Nauar.* *Couar.*

Duo notanda.

beneficiati essent Simoniaci: nam ita intēdunt stipendium, eundo ad chorum, quòd nisi haberent emolumentum temporale, reuera non irent. Aliud est sufficere ad Simoniam, quod tēporale sit principaliter intentum, propter spirituale tanquam finis principalis.

3. D.Thom. Caiet.

Ex Theologis videtur docuisse eandem sententiam D.Th.Quodlib.8.art.11.Et clariùs Caiet. in Sum.§.*Circa tertium caput.* Vbi Simoniam mentalem committi dicit, *quandocunque quis intendit pro spiritualibus temporalia habere, aut è contrario, ita vt ly pro, pretium denotet, & similiter quandocunque principalis intentio ad temporale habendū ex collatione spiritualis, aut è contrario tendit.* Vbi illos duos modos intentionis ponit tanquam distinctos, vnum intendendi pretium, alium intendendi finem principalem. Eandem sententiam tenet expressè Maior 4. dist. 15.q.29.ad 5.& distinct.25.q.2.ad 2. Indicat Durand.4.distin.25.q.4.num.7.in fine, cum enim dixisset, Simoniam committi dando spirituale habendo respectum ad temporalia, subdit. *Habètur autem respectus ad hoc, quando sine his non esset aliàs collaturus.* (quod valde rigorosum est) Significat etiam Bonauent. art.1.quæst.2.ad argum. licet solùm dicat, intendere principaliter temporalem, non esse iustitiam, sed malitiam, & auaritiam, Alensf. 4. p. memb.3.art.2. Altisiod.3.p.tract. 27. cap. 2. q.2. tenet Adrian.dicto Quodlib.9.art.2.ad fin. Anton. d.c 5.§.17. Cordub.lib.1.q. 32. art. 1.in fin. Fauet Gerson.tract.de intent.ac fin.action. regul. 3. & 7. Alphab.30. Et Summistæ frequenter videntur eodem modo loqui. Fundamentum esse potest, quia is, qui principaliter intendit temporale obtinere per spirituale, intendit commutare vnum pro alio, sed hoc est Simoniacum, ergo intentio illa Simoniaca est, ac subinde ad Simoniam mentalem sufficiens. Confirmatur, quia pretium est finis principalis venditionis, seu venditoris in tali actione, quia per illam maximè intendit acquisitionem pretij, propter hoc enim dat rem, quam vendit, ergo similiter, qui facit opus spirituale propter captandum lucrum proximè, & principaliter, necesse est, vt intendat temporale commodum tanquam pretium sui operis, quia non potest aliter ratio pretij declarari. Et idem argumentum potest è cōtrario fieri, si temporale detur solo animo comparandi spirituale immediatè; nā illa intentio resoluitur in voluntatem emendi rem spiritualem per temporale pretium. Fauent denique huic sentētiæ c.*Tua nos*, c.*Non satis*, de Simon. caput *Quam pio*, 1.quæst.2.cum similibus.

4. Explicatur magis obiectum mētalis Simoniæ.

Sed hæc sententia, vt notauit Soto, si non rectè explicetur, potest scrupulos iniicere, & ideo oportet distinctiùs explicare proprium obiectum, & rationem Simoniæ mentalis. Oportet ergo cauere, ne fundantur ratio pretij, & ratio finis principalis, quamuis enim hæ duæ rationes possint interdum in eadem actione, seu proposito coniungi, quia vendens rem, potest per suam venditionem principaliter intendere pretium, non tamen conuertuntur, imò possunt ad inuicem separari. Quod patet primò exemplis, nam qui sumit potionem amaram principaliter propter sanitatem, non dicetur respicere sanitatem vt pretium sumptionis, licèt illam respiciat vt finem proximum primum principalem. Item qui operatur aliquid propter honorem vt principalem finem suæ intentionis, non respicit honorem vt pretium, sed vt præmiū altioris ordinis, & vt finem accommodatum tali medio: Item, qui eleemosynā petit, habet pro fine principali suæ petitionis, & proximo pecu-

Discrimē inter finem, & pretium.

A niam, quā separat, accipere, vt constat, & tamen nō intuetur illam vt pretium suæ actionis, vt videtur etiam per se notum. E contrario verò is, qui vēdit rem aliquam licèt habeat respectum ad pretiū, vt pretium, sine quo suam rem non daret, nihilominus potest non vendere rem propter pretium tanquam propter finem principalē, sed ex charitate, vt si quis vendat triticum indigēti, & tēpore famis principaliter vt illius necessitati subueniat illo modo, & seruando se indemnē. Potest hoc optimè declarari in præmio, & merito, nam meritum est quasi pretiū præmij, & seruat cum illo habitudinē rei ad rē, sicut pretium ad merces, & nihilominus necesse nō est, vt Deus, qui dat præmium propter meritū, & nō aliàs intendat vt finem principalem B ipsum meritum sed gloriam suam, imò etiam loquendo de fine, quem potest Deus proximè ex se intendere, principaliùs intendit in eo opere beatitudinem, & bonum hominis recipientis præmiū, quàm meritum eius. Sicut ergo ibi est longè diuersa habitudo meriti, & finis, ita hîc habitudo pretij, & principalis finis.

5.

Vnde vlteriùs declaratur ratione hæc diuersitas, nam finis dicit tantum respectum ad appetitum, & ad media, ad appetitū, vt bonum propter se expetendum, si propriè finis sit, ad media, vt bonum, propter quod alia appetuntur, vt ex philosophia cōstat. Hic autem finis potest dici principalis multis modis. Primò simpliciter, & in omni genere: & hoc modo solus finis vltimus est principalis: & de C illo videtur loqui Mai. locis cit. vnde, vt talis finis sit honestus, debet esse solus Deus, nā amare creaturā vt finē vltimū, turpissimū est. Censetur autem amari vt finis vltimus, quando propter creatum finem Deus deseritur, peccādo mortaliter, vel quādo homo est in tali animi præparatione ex vi amoris creaturæ. Aliter verò potest finis principalis esse tantùm proximus, & hic interdum potest esse principalis finis respectu operis, & non respectu operantis, quia licet opus natura sua tendat proximè, ac præcipuè in talem finem, operans nihilominus ab illo non mouetur. Vt docere de se habet pro fine præcipuo illuminare auditorem, docens autē potest nō inde moueri, sed ex suo cōmodo honoris, vel lucri. Vnde fit etiā è contrario vt aliquādo D finis fit principalis operantis, & non operis, vt eisdem exemplis constat. Et ratio est, quia finis operis est intrinsecus, & quasi cōnaturalis: finis verò operātis variari potest ad arbitriū eius: vterq; autē finis principalis isto modo potest esse subordinatus vltimo fini, vel ex se, si non habeat repugnantiam cum illo, vel ex intentione operantis, qui potest etiam respectum hunc intendere, quia de se non repugnant, cum possint duæ causæ eiusdem generis esse principales respectu eiusdem effectus, vna vt proxima, alia vt vniuersalis, seu prima.

6.

Denique etiā ex parte operantis contingit multis modis aliquem esse finem proximum principalem respectu intentionis eius. Primò totaliter quia E solus ille immediatè propter se appetitur, & alia appetuntur propter ipsum, vt est sanitas respectu totius curationis, vel esse potest scientia respectu totius laboris in studio, & sic de aliis. Secundò principaliter ex æquo, vt si quis comedendo, æque delectationem, & vitæ conseruationem intendat, vel dando eleemosynam æquè intendat subleuare miseriā pauperis, & satisfacere Deo pro peccato. Tertiò potest etiam esse partialiter, non tamen ex æquo, partialiter quidem, quia finis proximè intētus non est talis res sola, sed simul cum alia etiam propter se intenta, & per tale medium, nō tamē ex

æquo,

æquo, quia vna magis amatur, & desideratur per tale mediũ, quæ sine dubio bene dici potest principalis finis comparatiuè, seu intensiuè respectu alterius boni intenti: Simpliciter verò, & absolutè nõ est principalis; nam principalior finis est ipsum totum, seu aggregatum ex vtroque fine, qui dici potest adæquatus. Omnibus autem his modis finis principalis de se abstrahit à ratione pretij, etiamsi res ipsa, quæ intenditur vt finis, sit temporalis, & intenta per actionem temporalem, vel spiritualem, vt exemplis declaratum est, & amplius constabit ex dicendis.

7. Pretium nõ semper intẽditur propter se.

At verò ratio pretij in primis non postulat, vt intendatur tanquã bonũ propter se amabile, imò si honestè intendatur non debet ita intendi, quia potissima ratio pretij in pecunia inuenitur, quæ non debet propter se intendi, sed potiùs vt instrumentũ vtile ad alia bona. Deinde, non est de ratione pretij, vt aliquid propter ipsum intendatur tanquã propter finem principalẽ, quia licèt in cõmutatione rei pro pretio, necessariò pretium intendatur vt habens æquiualentiam cum tali re, & vt dandum loco illius, tamẽ hoc totum potest esse materialiter volitum, & non vt principalis finis; sicut in exẽplo vẽditionis tritici suprà declaratum est. Et in mutuo honestissimè facto intelligi etiam potest, nam qui mutuat, intendit reuera, iterũ recuperare rem, quã mutuat; illa verò recuperatio, seu pecunia recuperanda, non potest dici finis principalis mutuandi, sed hic potest esse ratio misericordiæ, vel amicitię, vel alia similis. Igitur ratio pretij non est cum ratione finis confundenda. Sed ratio pretij (illam explicando accommodatè ad præsentem materiam) consistit in hoc, quod res temporalis detur pro re spirituali in commutationem, & permutationem eius cum habitudine rei ad rem, quam iustitia cõmutatiua respicit: Et consequenter inuoluit hæc ratio pretij, vt per illud soluatur obligatio orta ex re accepta, vel ex opere præstito, respiciẽdo ad valorem, & æstimationem eius, vel è conuerso vt per datum pretium oriatur in alio obligatio dandi rem, vel opus spirituale sub proportionali habitudine rei, vel operis sufficienter æstimati, & recompensati propter tale pretium. Hæc descriptio sufficienter constare potest; tum ex ipsa verborum declaratione, & vsu communi tam Iurium, & Legum, quæ de pretio loquuntur, quàm omnium vendentium, & ementium: tum etiam ex dictis suprà capit. 36. vbi hanc ipsam rem latiùs declarauimus absolutè, nunc verò necessarium fuit, illam resumere ad conferendam illam cum ratione finis propter explicandam communem illam auctorum locutionem.

Ratio pretij in quo consistat ad Simoniam.

8. 1. Cõclusio.

Dico ergo primò; Simonia mentalis externa cõstituitur per internam voluntatem, & propositum dandi rem temporalẽ, vt pretium rei spiritualis, & tanquam ex contractu oneroso, & inducente obligationem, cum opere subsecuto, accipiendi videlicet eodem animo rem spiritualem pro temporali, siue res temporalis intendatur vt finis principalis operantis, siue non. Hanc assertionem sumo ex Vict. d. Relect. num. 33. & 34. & latè illam probat Valentia, & distinctiùs quam cæteri, explicuit Sot. lib. 9. de Iust. q. 2. art. 2. §. *Postremũ dubium*. Vnde ob eandem causam q. 8. art. 1. volens præscribere regulam ad mentalem Simoniam declarandam, sic inquit. *Lubrica fallaxq́; est illa regula, quòd principaliter intendatur pretium, aut minùs principaliter, sed est philosophico more ex obiecto res perpendenda. Nimirum vt illa præcisè Simonia mentalis censeatur, cuius obiectum est Simonia realis, scilicet intentio dandi, recipiendive spirituale quid pro pretio temporali.* In quibus verbis, quod dicit de Simonia reali, sano modo intelligẽdum est; nam Simonia realis, vt pactum, vel cõuentionem ordinariè supponit, non est de ratione Simoniæ mentalis, etiam tanquam obiectum eius; nam qui mentaliter Simoniacus est, non intendit facere pactũ, sed intendit dare, & accipere eo modo, quo solet fieri per pactum, & sub eadẽ habitudine: & in hoc sensu dicitur habere Simoniã realẽ pro obiecto.

Victor. Valent. Soto.

Obiectio.

Dices; Qui fieri potest, vt nullo interueniente inter partes exteriori pacto, nec conuentione expressa, vel tacita habeat quis intentionem dandi, vel accipiendi sub eadem habitudine pretij, vel obligationis, cum hæc quasi essentialiter à pacto pendeat?

Soluitur obiectio.

Respondeo, licet obligatio personalis pendeat ex pacto, tamen interdum cogitari, aut æstimari posse tanquam ortam ex re ipsa: & ita posse intendere aliquem ab alio accipere rem spiritualẽ tanquam debitã sibi ratione rei, vel obsequij temporalis à se exhibiti, & ita posse intendere vnum accipere pro alio, & in compensationem eius, & ita posse intendere vt pretium, seu vt rem pretio emptam, & ratione illius debitam, etiam si pactum non præcesserit. Vel etiam potest contingere, vt licet inter dantem, & accipientem rẽ tẽporalem nulla pactio exteriùs significetur, vnus de alio credat, vel suspicetur dare vnam rem pro alia cõpensando illam, & pro illa satisfaciendo, & ita alter etiam vicissim velit, & intendat eodem modo accipere spirituale pro temporali: his ergo modis potest talis intentio concipi, & ex vi illius exterior datio, vel acceptio imperari.

9. Probatur cõclusio. *D. Thom. Syluest. Anton. Caiet.*

Supposita ergo tali intentione, facilè probatur conclusio posita; nam quòd illa sufficiat ad Simoniam mentalem, omnes fatentur, expressè D. Thomas in dicto quodlibet. Et Syluester eum sequens, verbo, *Simonia*, quæstione 9. Anton. suprà, Caietanus, & omnes. Et probatur, quia illo modo Simoniæ prauitas est animo concepta, & intenta, ergo est Simonia mentalis. Consequentia clara est & antecedens patet, quia prauitas, Simoniæ exterioris, consistit in commutatione rei spiritualis pro pretio temporali, hoc autem est obiectum talis intentionis, ergo. Et hinc vlteriùs facile probatur, hunc modum intentionis esse quasi formale constitutiuum Simoniæ mentalis, quæ externa fit, quando ex tali intentione, & proposito imperatur externa datio, & receptio, at subinde talem intentionem necessariam esse ad Simoniam mentalem, quia Simonia mentalis quoad internam malitiam, & veram rationem peccati, eiusdem speciei est coram Deo cum Simonia reali, ergo debet habere idem obiectum, in quo fundatur malitia Simoniæ, sed tota ratio prauitatis in obiecto Simoniæ est, quòd res spiritualis pro temporali pretio datur, ergo intentio pretij est de necessitate Simoniæ mentalis.

10. Non est de ratione Simoniæ vt pretiũ principaliter intendatur.

Vnde tandem probatur vltima pars, quia ad rationem pretij, per accidens est ratio finis principalis, aut secundarij, seu accessorij quoad intentionẽ operantis. Nam licet is qui spiritualiter ministrat, non intenderet temporalem mercedem vt principalem finem, sed vt secundarium, vel (vt alij aiunt) vt causam tantùm impulsiuam, seu excitatiuam, nihilominus si intenderet vt pretium esset Simoniacus, quia quacumque ratione intendatur id, quod malum est, sufficit ad contrahendam in mente malitiam ex tali obiecto. Nec repugnant illa duo, scilicet intendi vt pretium, & secundariò, nam miles potest principaliter militare propter defensionẽ patriæ, & minùs principaliter propter stipendium

stipendium vt pretium suarum operarum. Et idem cum proportione est in eo, qui inseruit hospitali propter pretium, quia potest nihilominus principaliter intendere benefacere infirmis, & isti nihil peccarent. Si tamen sacerdos intenderet stipendiũ Missæ vt pretium, licet non in eo poneret principalem finem suum, Simoniacus esset; ergo intentio pretij vt principalis finis non est de necessitate Simoniæ mentalis.

11. 2. Cõclusio. Ex his ergo infero, & dico 2. Quamuis temporale commodum sit principaliter intentum per ministerium spirituale, vt finis operantis, si non intendatur vt pretium, sed sub alia ratione stipendij vera, & possibilis, non est Simonia, etiamsi aliquod aliud peccatum per illam intentionem committi possit. Prior pars sequitur necessariò ex dictis, quia vbi non est intentio pretij, non est Simonia mentalis, vt ostensum est, & docent omnes, quotiescumque de munere ab obsequio, & à lingua loquuntur, & de stipendio, & similibus. Vt maximè videre licet in Victoria suprà, Syluestro, quæstione 3. Regul. 3. Caietano, verbo, Simonia, circa finem, & in Nauarro dicto capit. 23. numer. 100. vers. *Quarto*, & numer. 101. vers. *Nono*, & *Decimo*; ergo qualiscumque sit intentio rei temporalis, etiam principalis, si non attingit rationem pretij, non erit Simonia. Quòd autem hæc duo sint separabilia, declaratur primò exemplis. Nam sacerdos potest intendere per ministerium Missæ aliquid temporale, vt stipendium suæ sustentationis, ergo etiam potest hunc finem principaliter intendere, quia hoc pendet ex libertate eius, potest per hoc medium hîc, & nunc nolle aliud bonum consequi, etiamsi semper velit illud vt stipendium, non vt pretium, ergo potest optimè separari intentio principalis à pretio. At in illo casu non committit Clericus ille Simoniam, quia non habet voluntatem emendi, nec vendendi, nec habet pro obiecto venalitatem (vt sic dicam) rei sacræ, in quo malitia Simoniæ posita est. Et reuera sacerdos, qui est in peccato mortali, vel non ieiunus, & nihilominus vult facere sacrum, ne stipendium perdat, illud videtur principaliter intendere; Nam si intenderet principaliùs Dei cultum, & honorem, potius abstineret; Nemo autem dicet, huiusmodi sacerdotem, & omnes similes esse Simoniacos. Idem argumentum est de Concionatore, qui habet pro principali fine suæ concionis dignitatem, quam ambit, vel famam, & vanam gloriam, quam aucupatur; nihil enim repugnat, hunc esse finem principalem operantis, & vtinam non sæpe esset, ille ergo per se spirituale ministerium principaliter intendit temporale cõmodum, & nihilominus non est Simoniacus, vt probant discursus facti, & omnes fatentur, ergo. Denique probatur à contrario: Nam qui dat sacerdoti temporale stipendium, reuera principaliter intendit, vt sacrum faciat; intendit ergo principaliter spirituale per illud temporale, sed tamẽ quia illud non dat vt pretium Missæ, sed ad sustentationem personæ, illa intentio non facit actionem simoniacam, imo nec malam, ergo idem potest esse è contrario.

Victor. Syluest. Caiet. Nauar.

12. Altera verò pars de malitia illius intentionis ita declaratur. Nam si finis ille sit ita principalis, vt sit vltimus, mortale sacrilegium in tali actione committitur, dum actio sacra ad mortiferum finem ordinatur, vt in illo exemplo de sacerdote in peccato sacrificante ex affectu ad stipẽdium, ille peccat speciali peccato sacrilegij, non solùm quia in peccato sacrificat, sed etiam quia ordinat tantùm sacrificium ad finem temporalem inordinatè æstimatum, & delictum; nam reuera ille tunc cõstituit vltimum finem in illo lucro, non per Simoniã, sed per immoderatam auaritiam. Idẽ esset de Concionatore, si vltimum finẽ poneret, in honore per cõcionem acquirendo; censeretur autem vltimum finẽ in illo constituere, quãdo esset paratus ad quærendum illum, etiam grauiter transgrediendo præceptum Dei. At verò si temporalis finis non sit vltimus, sed tantum proximus, & nõ sit de re intrinsecè mala, sed indifferẽte, vt est honor, familiaritas cum Principe, bona existimatio apud alios, licet esset hic finis proximus principalis, non ordinatus ab operante ad alium honestum, nõn esset peccatum mortale facere opus spirituale propter hunc finem, esset tamen veniale. Ratio est, quia licet ordinare rem spiritualem ad temporalem, sistẽdo in illa, sit deordinatio, & culpa; si tamen illa res temporalis non habet intrinsecam malitiam grauem, nec ponitur in illa affectus vt in vltimo fine, nõ est grauis deordinatio, nec materia peccati mortalis. Aliàs multa peccata mortalia committerentur ab hominibus vanis, qui ex vana gloria dicto modo multa operantur, de quibus dixit Christus Dominus, *Receperunt mercedem suam*, non tamen dixit, in æternum damnabuntur. Nec ibi est ratio Simoniæ mentalis, quia non interuenit vlla intentio pretij, vt explicatum est. Quocirca quod aliqui dicũt, vt Tabiena num. 18. Concionari ad cõsequendam laudem, vel honorem humanum principali intentione esse Simoniam mentalem, non proprriè, sed latè, & metaphoricè intelligendum est, vt loquitur etiam Beda citatis in c. *Non solum*. 1. q. 3. Quin potius addo, quòd si intentio rei temporalis non sit mala, sed ordinata ad finem honestum, tunc non erit malum ordinare spiritualem actionem ad finẽ temporalem, & humanum proximè, quia res superioris ordinis potest honestè ordinari ad finem inferiorem, dummodo non in illo sistatur, sed per illum ad finem alium honestum tendatur, vt Nauarrus etiam suprà fatetur, licet Gerson suprà oppositum sentiat, sed de hoc latiùs in prima secũdæ.

Quando cẽseatur vltimus finis poni in opere.

Concionari ad consequẽdam laudem an sit mortale.

Nauar. Gerson.

13. *Distinctio inter causas impulsiuam & finalẽ, nõ habet locum hic.*

Vnde obiter infero, sine causa laborare in præsenti aliquos ex dictis auctoribus, distinguẽtes inter causas finalem, & impulsiuam, negantesque impulsiuã esse finalem, licet sit motiua. Vt ita declarent, intendere temporale vt causam impulsiuam, vel potius moueri ex illa, non esse Simoniã, secus verò si sit causa finalis, illa enim distinctio, licet aliàs sit satis vsitata à Iurisperitis, & ab aliquibus Theologis in hac materia, & de Vsuris, & videre licet in Nauar. & Couar. suprà, Couarruuias etiam in lib. 1. Var. cap. 20. numer. 4. Aragon. 22. q. 100. art. 2. reuera non est necessaria, nec in se satis constat, nisi sano modo declaretur. Nam causa impulsiua morali, de qua tractamus, non potest esse nisi respectu intellectus, vel respectu voluntatis. Et priori modo est tantùm causa consulens, persuadens, imperans, & rogans, quæ causalitas ad efficientem reducitur, vt Arist. dixit. At verò respectu voluntatis non potest esse impulsiua, nisi per modum finis, quia nihil mouet, seu impellit voluntatem, nisi medio intellectu; intellectus autem non impellit voluntatem, nisi proponendo obiectum, & tota persuasio, vel motio, quæ in intellectu præcedit, eò tendit, vt proponat voluntati in tali obiecto plures, & maiores rationes conuenientiæ, & amabilitatis; quod autem proximè mouet voluntatem, est obiectum ipsum, sic propositum, vt tale iudicatum est. Ideoque causa impulsiua respectu voluntatis, de qua nunc loquimur, non potest non esse aliquo modo finalis, vel

Nauar. Couar. Aragon.

Arist.

prima

primaria, vel secundaria. Hæc autem distinctio ex parte finis operantis, & non spectata ratione pretij, non refert ad rationem Simoniæ, quia (vt dixi) etiamsi temporale sit in illo sensu causa tãtum impulsiua, si moueat in ratione pretij, erit Simonia: si verò non moueat in ratione pretij, sed in ratione stipendij, aut gratuiti beneficij ex gratitudine conferendi, licet sit principalis finis, non erit Simonia vt in seq. etiam capitulis magis constabit.

14. Obiectio.

Dices: Quid ergo voluerunt tot auctores, (& præsertim diuus Thomas) loquentes de fine principali, & per illum explicantes mentalem Simoniam? Respondetur, fortasse illos non fuisse locutos de sola propria, & rigorosa Simonia, sed sub illa comprehendisse omne sacrilegium, quod potest committi, dando, vel accipiendo rem spiritualem intuitu temporalis, vel è conuerso, dando rem, vel obsequium temporale cum intentione obtinendi, illa via, rem spiritualem. Et ideo sub distinctione interdum loquuntur de intentione pretij, vel de intentione principalis finis: nam prior constituit propriam Simoniam mentalem; posterior verò constituit Simoniam latè, id est, sacrilegium conueniens aliquo modo cum Simonia in materiali actione: Quamquam hoc etiam posterius non sit vniuersaliter intelligendum, sed quando talis est intentio, vt sistat in temporali propter se appetendo, & in hoc sensu sumatur intentio principalis. Et hoc responsum indicat Soto dicto articulo secundo.

Occurritur obiectioni.

Sot.

15. Occurritur secundò. D. Thom.

Secundò, potest alia responsio colligi ex verbis Diui Thomæ, quæ sic habent. *Simoniam committit, qui huiusmodi actus* (vtique celebrandi) *vendere intendit. In qualibet enim venditione pretium accipitur quasi finis: & ideo in prædicto casu distinguendum est. Si enim huiusmodi distributiones recipit, quasi finem sui operis principaliter intentum, Simoniam committit, & ita mortaliter peccat: Si autem habet principalem finem Deum in tali actu, ad huiusmodi autem distributiones respicit secundario, non quasi in finem, sed sicut in id: quod est necessarium ad suam sustentationem, constat, quod non vendit actum spiritualem, & ita Simoniam non committit, nec peccat.* Primum ergo omnium requirit D. Thomas intentionem vendendi, quam nos contendimus, semper esse necessariam, & sufficere. Deinde verò explicat hanc intentionem finis, indicans, vnam conuerti cum alia. Sed expendo illa verba, *Si recepit, quasi finem sui operis*, & ex illis colligo, non loqui de quocumque fine, etiam principali operantis, sed de illo, qui intenditur, quasi proportionatus operi, & commensuratus illi; sic enim dici potest pretium, finis proprius laboris corporalis, & quasi fructus ex illo natus, & commensuratus illi. De hoc ergo fine rectè intelligitur dictum, quòd intendere temporales distributiones, tanquam fructum proprium, & commensuratum spirituali ministerio, virtute est intendere, vendere illud, & consequenter est intendere illum finem vt pretium. De hoc ergo fine principali possunt exponi aliqui auctores ex suprà citatis. Præsertim id explicuit Gerson, Alph. 24. lit. P. vbi sic exponit intentionem: *Faciens opus spirituale, inde expectans temporalem mercedem, aut è contra, quasi vnum sit rationabile pretium alterius.* Et subdit, licitum esse, intendere sustentationem, cauendum autem esse, ne ibi statuatur principalis finis, *sed subordinatus Deo aut non contra Deum.* Et eodem ferè modo explicat rem hanc Gregor. de Valen. 3. tom. disput. 6., quæstion. 16. punct. 3. quæstio. secunda. Omnes autem auctores non possunt in hunc sensum adduci, nam aliqui apertè distinguunt finem principalem à pretio, & putant sufficere. Quod potest sustineri in priori sensu, non enim omnes in rigore loquuntur, nos autem propriam, & rigorosam rationem Simoniæ mentalis explicamus. Et loquimur de fine principali respectu intentionis operantis, qui vtitur opere spirituali, tanquam medio ad illum finem, non quia illum respicit vt proprium, & commensuratum finem operis, sed quia est id, quod tunc principaliter ipsum mouet, etiamsi improportionatum sit, & hoc diximus, non sufficere ad veram Simoniam, etiamsi ad aliud genus vitij pertinere possit: quamuis neque hoc semper necessarium sit, quia ille finis operantis non semper est malus, & non excludit finem proprium intrinsecum, & obiectiuum ipsius operis, vt est in oratione, laus, seu cultus Dei, sed coniungit alium finem, qui tunc plus mouet operantem, de quo Aristot. dixit, *Qui furatur propter mæchiam, magis est mæchus, quàm fur.*

Gerson.

Valent.

Aristot.

16. Simonia mẽtalis vbi cõmittatur. Glos.

Tandem ex his obiter colligo, hanc Simoniam mentalem non solùm posse committi in Simonia prohibita, quia talis est, sed etiam in illa, quæ est talis, quia prohibita. In quo non rectè sensit Glossa in cap. *Ex parte*. 2. de offic. deleg. ver. *Dimittere*, vbi Simoniam quia prohibitam negat, contrahi etiam mentaliter per intentionem prauam, sed solam illam Simoniã, quæ de se mala est, & in vtroque Testamẽto fuit prohibita. Moueri fortasse potuit, quia lex ecclesiastica non cadit in actus interiores. Et pro hac parte refert multa dicta Doctorum Canonistarum Caccialup. de Pension. q. 19. à n. 7. vsque ad 13. Ex quibus vix potest colligi, quid clare sentiant, nam hinc inde citantur. Sed sine dubio dicendum est, posse veram culpam Simoniæ mentalis committi in his, quæ sunt talia, quia prohibita. Ita sentire videtur idem Caccialup. cum aliis relatis ab ipso, & Gigas quæst. 4. de Pension. num. 3. qui etiam alios refert. Clarius licet breuius Adrian. d. Quodlib. 9 artic. 2. explicando definitionem Simoniæ, quòd est studiosa volũtas, &c. Quæ in vtramque Simoniam conuenit. Et optimam rationem reddit: Quia non refert (ait) an loquamur de prohibito, quia Simoniacum, vel de Simoniaco quia prohibitum, quia voluntas faciendi, quod Ecclesia prohibet, mala est, & malitiam continet, licet non progrediatur in opus.

Adrian.

17. Soluitur fũdamentum cõtrarium.

Et ita soluitur fundamentum contrarium, nam licet lex Ecclesiæ non cadat directè in actum internum, tamen prohibendo externum, mutat obiectum voluntatis internæ, ratione cuius ipsa est mala. Et ita velle furari in Ecclesia, sacrilegium est mentale: ita est ergo de Simonia. Et patet in Simonia mentali pura: nam habere propositum emendi ecclesiasticum officium prohibitum, vel permutandi beneficia sine auctoritate Superioris Simonia mentalis est pura, quia est peccatum, & non alterius speciei, ergo si ex illa intentione impetretur actus externus sine pacto externo, erit Simonia mentalis externa. Glossa verò, & Canonistæ exponi possent de Simonia, quam punit Ecclesia: Sed hæc expositio difficilè accommodatur ad distinctionem Glossæ: nam etiam Simonia mentalis contra ius diuinum, non punitur ab Ecclesia. Aliter dici potest, sententiam Canonistarum habere locum, quando Ecclesia solùm prohibet facere aliquid cum pacto, vel sub conditione exteriùs intimata, vt prohibet renunciare beneficium in fauorem tertij sub conditione. Tunc enim licet fiat renunciatio cum desiderio, vt detur beneficium

beneficium tali personæ, non est Simonia mentalis, quia intentio non opponitur præcepto, quod verum est, vt etiam suprà dixi, & idem erit in omni simili casu. Nihilominus tamen sæpe intentio opponitur præcepto Ecclesiæ, vt in permutatione beneficiorum, & similibus, & hoc satis est, vt detur Simonia mentalis, quia prohibita.

CAPVT XLV.

Vtrùm intentio remunerandi dono spirituali antidoralem obligationem, ortam ex temporali, faciat Simoniam mentalem; & an liceat talem obligationem in pactum deducere.

1\. Diximus, intentionem retributionis quasi debitæ ratione rei acceptæ, & sub ratione pretij, constituere Simoniam mentalem; videndum consequenter est, an intentio remunerationis ex pura gratitudine ad eandem Simoniam sufficiat. Vt v.g. an sit Simoniacus Episcopus dans famulo, aut benefactori suo beneficium, vt obsequia, aut alia officia temporalia ex gratitudine rependat; vel è cōtrario an famulus seruiens cum ea intentione obligandi alium ex mera gratitudine, & sperandi ex eadem spirituale beneficium, sit mente Simoniacus. Consequenter verò etiā exponemus, an deducere hoc gratitudinis officiū in pactum, ad cōuentionalem Simoniam pertineat; hæc enim duo ita sunt cōiuncta, vt separari non debeant.

2\. *Pars affirmatiua probatur primò.* Videtur ergo illa intētio inuoluere mentalem Simoniam, 1. quia quod datur ex obligatione antidorali, non gratis datur, ergo mens illa est contra Christi verba: *Gratis accepistis, gratis date.* Antecedens patet, tū quia repugnat, dari ex obligatione, & dari gratis; tum etiam quia dona Dei non tantùm sunt gratuita, excludendo debitū iustitiæ, sed etiā excludendo debitum antidorale, vt in materia de Gratia ostenditur. Hac enim ratione nō potest gratia prima cadere sub meritū, etiam de congruo, quia iam esset debita, saltē obligatione antidorali, & sic *gratia non esset gratia*, vt argumentatur Paulus. Et in eodem sensu subiungit: (*Rom. 11.*) *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Sed Christus voluit nos ita dare gratis spiritualia dona, sicut illa recipimus, ergo sicut illa recipimus nō d ebita, etiā antidorali obligatione, ita dare debemus sine intuitu illius. Alioqui contra Christi præceptū, & cōtra naturam gratiæ agimus; in quo tota ratio Simoniæ consistit. *Secundò.* Secundò si esset licitū, hanc obligationem intendere, aut retributionem eius, esset etiam licitum illā procurare, immò & in pactū deducere; consequens falsum est, ergò. Sequela patet; tum quia quod licet intendere, & desiderare, licet etiam petere, & procurare, hac enim ratione licet petere stipendium, quia illud licet intendere; immò hac etiam ratione infrà ostēdemus, posse in pactū deduci, ita ergo hîc licebit exigere promissionē de gratitudine seruanda, ipsammet promissionem non ex iustitia, sed ex gratitudine postulando; nam sicut opus fieri potest ex sola gratitudine, ita etiam promissio: Tum etiam quia si ex donis temporalibus potest oriri obligatio gratitudinis ad spiritualia beneficia præstanda, ergo licitum erit, obligationē illam in pactum deducere; nam iuxta cōmunem sententiam Doctorū, pactum in quo tantùm exprimitur id, quod de iure inest, nō est simoniacum, vt patet ex Gloss. in ca. *Ad audientiam*, 2. de Rescript. verb. *Renunciantes*, & ibi Panor, nu. 6. Felin. à nu. 8. Et in additione ad Panor. ibi plures aliæ Gloss. & Doctores ad idem citantur, quæ refert etiam, & sequitur Nauar. in cap. *Accepta*, de Restit. Spoli. oppos. 7. nu. 41. & in Cons. 12. de Simon. & sæpè in illis Con- (*Gloss. Panor. Felin. Nauar.*)

A silijs: Redoan. 2. p. de Simon. cap. 22. à num. 5. Angel. *Simonia*, 2. num. 18. & colligi potest ex cap. *Ex insinuatione*, de Simon. vbi conditio illa obtinendi vltimum locum in choro, & in aliis non reddit electionem simoniacam, quia erat de re, quæ per se inerat. Idem probat cap. *Olim*, 1. de Restit. spol. iuxta quandam Gloss. ibi, & Panor. nu. 6. Sumitur etiam eodem modo ex ca. *Significatum*, de Præbend. vt ibidem etiā notatur. Si ergò obligatio hæc antidoralis inest de se, etiam poterit in pactum deduci; consequens autem falsum est, sic enim facile esset, omnem Simoniam honestare. (*Redoan. Angel. Cap. Olim. Panor. Cap. Significatum.*)

3\. *1. Opinio simpliciter negans.* In hac re duæ possunt esse extremæ opiniones, B prior simpliciter negat, licere spirituale beneficium benefactori conferre titulo gratitudinis, & vt dans illo modo exoneretur obligatione antidorali, qua illi obnoxius erat. Ita sentit Innoc. in cap. *Tuam*, de Ætat. & qualit. dicit enim, esse Simoniam velle obligari alteri, aut exonerari ab obligatione ex seruitio recepto. Et idem refert, & sequitur Syluest. (ex Director.) verb. *Simonia*, quæst. 16. circa finem. Possent autem hæc intelligi de obligatione iustitiæ. Obstat verò, quia Innocent. videtur explicare etiam de obligatione ad antidora, dicens: *Idem enim reputo remittere, quod dare, & bene est, remittere, cum remittit obligationem naturalem, quæ est ad antidora, Argum. ff. de Calumniat. l. 2. in princip. & l. 3. in princip. & ff. de Petit. hæred. l. Sed si quis, §. Consuluit, & 1. quæst. 1. cap. Si quis neque.* C Quibus verbis, & priora verba videtur exponere de obligatione antidorali, & rationem reddere suę sententiæ, quia talis obligatio, & eius remissio aliquid temporale est, & pretio æstimabile. Et hanc sententiam, alios referens, tenet Iason, in l. *Ex hoc iure*, ff. de iust. & iur. num. 58. Alia sententia extremè contraria est, non solùm non esse Simoniam intendere obligationem antidoralem, vel remissionem eius, sed etiam licitum esse, talem obligationem in pactum deducere. Ita tenet Couarr. lib. 1. Var. cap. 20. num. 4. Et probat, quia in mutuo licitum est mutuare intuitu accipiendi mutuum in alia occasione à mutuatario, vel aliud beneficium ex pura gratitudi- D ne, & talem obligationem ad antidora in pactum deducere, & exprimere, quod etiam tenuit Maior. 4. d. 15. quæst. 29. ad 2. & Couar. refert plures alios, dicitque esse communem sententiam, ergo idem licet in hac materia, nam si ibi non committitur vsura, ideò est, quia per totam illam obligationem, siue in ipso actu naturaliter existentem, siue in pacto expressam, nihil æstimabile pretio datur propter mutuum, ergo etiam si totum illud detur: non est ergo Simonia. (*Innocent. Siluest. Iason. Alia sententia extremè contraria. Couar. Maior.*)

4\. *Prima conclusio.* Dico primò. Dare quodcumque donum, vel obsequium cum spe gratitudinis, & intuitu remunerationis per spirituale donum, ex pura gratitudine obtinendum, & ex hac intentione concepta externum E obsequium, vel munus imperare, sine vlla alia obligatione exteriori, nec simoniacum est, nec (per se loquendo) illicitum. Hæc est trita, & communis sententia omnium tam in materia de vsura, quàm in hac de Simonia, vt in superioribus sæpè notatum est, præsertim cap. 30. tractando de pretio in genere, & in sequentibus, tractando de munere ab obsequio, & à lingua, & ibi citauimus auctores, & statim alios referemus. Et in vsura id docuit expressè D. Thomas, 2. 2. quæst. 78. artic. 2. ad 2. & 3. Ratio verò est, quia hæc obligatio gratitudinis non est (vt ita dicam) voluntaria recipienti beneficium, sed necessaria, ideo enim naturalis vocatur ab omnibus Iuristis, & Theologis, vnde facere beneficium, & obligare recipientem ad gratitudinem, non sunt duo, moraliter loquendo, quia vnū ex alio necessariò (*D. Thom. Fundamentum.*)

ſequitur ergo, qui intendit obligare alium beneficio, non intendit ſua voluntate nouam obligationem, vel onus illi imponere, ſed quod ipſi beneficio innatum eſt; ergò nõ peccat generatim, ac per ſe loquendo, ergò nec in præſenti materia eſt Simoniacus. Antecedens per ſe notum eſt, quia obligatio gratitudinis intrinſecè ſequitur ex vi beneficij, ſicut obligatio pietatis ad parentes naturaliter ſequitur ex origine naturali, vt eleganter deducit D. Thom. 2. 2. quæſt. 106. art. 3. Prima verò conſequentia etiam eſt per ſe clara, quia intentio expreſſa de obligatione, quæ ineſt, non mutat naturam obligationis, vt ſi pater intendat generare filium, qui ſibi ſit gratus, & ſe ex pietate iuuet, non imponit propterea filio obligationem quaſi poſitiuam diſtinctam à naturali, quæ ineſt ex vi originis. Secunda item conſequentia probatur, quia obiectum illius intentionis non eſt malum, quia eſt quaſi proprietas naturalis beneficij, vnde ſi beneficium, vel obſequium eſt honeſtum, etiam gratitudo ex illo erit honeſta, ergò intentio illius per ſe non eſt mala.

5. Obiectio ſoluitur.

Dices: In hoc videtur inordinata illa intentio, quia per ſe, & directè intenditur id, quod ſolùm debet eſſe conſequens, & quaſi reſultans ex beneficio. Reſpondetur, hoc non eſſe inordinatum, ſi ex honeſto motiuo intendatur; nam Deus intendit nobis benefacere, vt ſimus illi grati, & directè intendit nos obligare per beneficia, & ſæpè directè intẽditur proprietas, vel paſſio, quæ ad eſſentiam conſequitur, & ſæpe magis ipſa expetitur, quam rei ſubſtantia per ſe ſpectata. Vnde etiam conſtat vltima conſequentia, quia quod non eſt peccatũ de ſe, non poteſt eſſe Simonia: item per illam intentionem non fit venalis res ſacra, quia remunerare beneficium ex gratitudine non eſt vendere beneficium ex gratitudine collatum. Denique illa nõ eſt intentio pretij, nec eſt intentio emendi aliquid, vnde natura ſua nõ eſt pretio æſtimabilis. Ad quod expendi poteſt lex *Sed etſi*, §. *Conſuluit*. ff. de Petit. hæred. vbi poſſeſſor bonæ fidei donans fructus liberaliter, licet alios antidoraliter ſibi obligarit, non cenſetur ditior factus, nec propterea ad aliquam reſtitutionem teneri, quia illa obligatio non computatur in bonis temporalibus eius, ſed eſt in bono affectu eius, qui recipit beneficium, intendere ergò hanc obligationem non eſt intendere aliquod bonum temporale pretio æſtimabile.

L. Sed etſi.

6. Secunda cõcluſio.

Dico 2. Dare beneficium eccleſiaſticum, ſeu ſpirituale donum benefactori temporali ex gratitudine, & ad ſatisfaciendum obligationi antidorali inde ortæ, non eſt Simonia, nec per ſe malum, ſi in aliis ſeruetur iuſtitia, & reuerentia rei ſpirituali debita. Hæc etiam eſt cõmunis: illam verò in ſpecie tradit Nauar. in d. cap. 23. nu. 106. ad 4. & ex illo Vgolin. Tabien. 1. cap. 58. §. 4. & ſumitur ex Caietan. ver. *Simonia*, vt benè explicuit Sot. lib. 9. q. 7. art. 1. & 3. Vbi pro regula ſtatuit, dare ſpirituale ad referendam, vel ineundam gratiam, non eſſe intentionem ſimoniacam, dummodo liberale ſit donum. Ratio in primis ſumitur ex præced. aſſert. Quia ſicut eadem ratio eſt de emente, & de vendente rem ſpiritualem quoad malitiam Simoniæ, ita eadem eſt ratio de intendente obtentionem rei ſpiritualis media obligatione antidorali ex temporali dono contracta, & de acceptante talem obligationem, & volente illam explere, ergò ſicut primum ſimoniacum nõ eſt, ita nec ſecundum, quia ſicut primum non eſt emere, aut emptionem intendere, ita ſecundum non eſt vendere, nec venditionem intendere, immò minus videtur, ſpirituale donum dare ad gratitudinis obligationem implendam, quàm ad inducendam, ſi ergò primum licet, à fortiori etiam ſecundum. Secundò declaratur, quia in tali modo donandi rem ſpiritualem non interuenit, nec intenditur habitudo ad pretium, ergo non eſt Simonia. Conſequentia patet ex dictis, & antecedens probatur, quia nec beneficium habuit rationem pretij (non enim hac intentione factum, vel receptum eſt, vt ſupponitur,) nec ſimilem obligationem induxit, quam pretium ſolet inducere; nec etiam remiſſio illa, vel potius extinctio antidoralis obligationis poteſt habere rationem pretij, immò nec ipſa eſt pretio æſtimabilis, quia ſicut obligatio antidoralis non aſſumitur voluntariè, diſtincta voluntate ab acceptatione beneficij, ita nec extinguitur ſpeciali remiſſione, & voluntate recipientis munus liberale ex gratitudine ortum, ſed naturaliter ceſſat, ergo illa remiſſio nõ eſt pretio æſtimabilis, ſed potius eſt ipſa acceptatio muneris ex gratitudine profecti. Tertiò donatio antidoralis gratuita ſimpliciter eſt, licèt non ſit omnibus modis liberalis, id tamen ſatis eſt, vt quod ſic datur, gratis datur, ergo.

Nauar. Vgolin. Caietan. Sot.

7. Obiectio.

Dicet verò aliquis, gratitudinem ipſam, licet de ſe honeſta, & ſimpliciter gratuita ſit, tamen debere eſſe ordinatã, ita vt quod datur in remunerationem, ſit proportionatum beneficio recepto: at verò dare ſpirituale donũ pro temporali obſequio, etiam titulo gratitudinis, videri inordinatũ, quia eſt conferre ſpiritualia cum temporalibus, & quaſi adæquare illa; nam licet obligatio non ſit tanta, ſicut in iuſtitia, tamẽ modus æqualitatis, & proportionis eſt idem, ſcilicet rei ad rem, mercedis ad opus, beneficij remuneratiui ad beneficium præcedens. Reſpondeo in primis, obiectionem non procedere, quando ex liberali dono ſpirituali ſperatur gratitudo in ſimilibus bonis, quia tunc omnis illa proportio ſeruatur, & habebit locum etiam in eccleſiaſticis beneficiis, quia ad hæc non extenditur Eccleſiæ prohibitio, cum pactum non intercedat, vt ſupponitur. Deinde dico, inordinatum quidem videri per dona, vel obſequia temporalia, velle obligare alium immediatè, & definitè, ac in particulari ad beneficia ſpiritualia, quia re vera tale beneficium, per ſe, & natura ſua ad hoc non obligat, & non poteſt maior obligatio intendi, quàm naturaliter inſit, vt dictum eſt. Debet ergò generatim intendi, habere alium beneuolum, & ſimpliciter antidoraliter obligatum, ex circunſtantiis autem perſonarum, & negotiorum poteſt determinari intentio ad talem rem, non quia obligatio de ſe ad illam limitetur, ſed quia vel hic, & nunc non poteſt alia retributio à tali perſona ſperari, vel quia mihi licet deſiderare hoc donum potius, quàm aliud, etiamſi non poſſim alteri imponere talem obligationẽ ſpecialem. Vnde vlteriùs addo ex parte gratificantis beneficiũ, non eſſe inordinatũ, per ſe loquendo, pro temporalibus obſequiis, aut donis, quæ obligationem ex iuſtitia non induxerunt, velle ex gratitudine dare munus ſpirituale; ſic enim pauper orat pro dante temporalem eleemoſynam, & nihil magis eſt vſitatum inter pios, & ſanctos viros, & à Prælatis Eccleſiæ. Et ratio eſt, quia gratitudo nõ tam reſpicit datum, quàm affectum, vt rectè dixit D. Thom. d. q. 78. art. 2. ad 2. & q. 106. art. 5. ad 6. & ideo poteſt per gratitudinem multò nobilius munus, quam fuerit receptũ, ſine iniuria, aut vilipẽdio talis muneris, cõferri. Et eadem ratione poteſt præcedere ſpirituale beneficium, ſperãdo gratuitum obſequiũ temporale, quia nõ ſperatur vt cõmenſuratum beneficio, ſed affectui, vel facultati eius, qui donũ ſpirituale recepit. Addo præterea, quòd licet interdũ in hac obligatione gratitudinis perſoluẽda per ſpirituale donũ poſſit interuenire aliqua deordinatio, illa nõ pertinebit ad Simoniã (vt in ſuperiorib. tetigi) ſed ad perſonarũ acceptionẽ, vel aliud ſimile vitij genus. Vt ſiquis velit remunerare turpia obſe-

Reſpõdetur obiectioni.

D. Thom.

obsequia per ecclesiasticum beneficium, de quo satis suprà dictum est. Sicut è contrario in gratificando obsequio temporali, respicere ad opus virtutis, quod in tali obsequio reluxit, & ad conditionem personæ, quæ per tale obsequium dignior facta est beneficio ecclesiastico, specialem congruentiam, & honestatem habet, vt ex Gregor. notauit D. Thom. d. q. 100. art. 5. ad 1. Illa tamen vt sic non pertinet ad solam gratitudinem, sed maximè ad iustitiam distributiuam, seu fidelem dispensationem.

D. Thom.

8. Tertia conclusio.

Dico 3. Quando aliquid gratis donatur ante receptum spirituale donum, aut ecclesiasticũ beneficium, non est intrinsecè malum, nec Simoniacũ per se loquendo, petere animum gratũ in recipiente donum, vel obsequium, vel suæ obligationis naturalis recognitionem ab eo postulare, cauendũ tamẽ est propter periculũ, & specimen pactionis, maximè quando spiritualia, quæ petuntur, habent vtilitatẽ temporalem annexam. Priorem partem huius assert. videntur præcipuè intendere Mai. & Couar. Et si ampliùs velint, eorũ sententia probabilis non est, vt statim dicam. Sic autem intellecta difficultatem non habet. Prior ergò pars assertionis probari potest 1. ex. D. Thom. d. q. 78. art. 2. ad 3. vbi agens de vsura, inquit: *Si munus ab obsequio, vel à lingua non quasi ex obligatione rei exhibetur, sed ex beneuolentia, quæ sub æstimatione pecuniæ non cadit, licet hoc accipere, & exigere, & expetere.* Et loquitur de beneuolẽtia, per quam debitum gratitudinis, & amicitiæ persoluitur, vt ex argumento, & ex solut. ad 2. constat. Sicut ergò in materia vsuræ licet hoc debitũ exigere, nec per hoc petitur aliquid vltra sortem, ita in materia Simoniæ potest hoc peti sine vllo vitio. Secundò in donis merè spiritualibus expetendis nihil est frequentius inter pios, & timoratos viros: Damus enim eleemosynam pauperi, aut Religioso, postolantes ab illo, vt orando pro nobis gratitudinem exhibeat; sæpe etiam qui hæc temporalia beneficia recipiunt, promittunt, se fore gratos in orationibus, & suffragiis suis, per quam promissionem non intendunt, nouam obligationem sibi imponere, sed naturalem obligationẽ gratitudinis recognoscere. Quanquam si voluntariè, & merè gratis maiorem faciant promissionem, nihil peccabunt, immò rectè facient, si hoc totum ex gratitudine faciant. Tertiò est optima ratio facta, quia licitũ est petere ab alio id, quod ipse tenetur ex naturali obligatione facere, neq; hoc est, pretium exigere, vel aliquam obligationem addere. Addidimus verò cautionem in vltima parte conconclusionis, quia licet in rebus merè spiritualibus hoc simpliciùs fieri possit, & soleat; in his, quæ habent temporalitatem annexam, moralis, & ordinaria fragilitas hominum est, vt temporalem vtilitatem in his beneficiis potissimùm quærant, & ideo scandalum aliquod præberi potest per huiusmodi petitionem, vel recordationem gratitudinis, maximè quando in particulari beneficium ecclesiasticum postulatur, quasi debitum etiam gratitudine, quia facilè potest misceri alia intentio, vel suspicio eius præberi. Et præsertim in exteriori foro potest hoc inducere aliquam præsumptionem propter ecclesiasticas leges prohibentes omnem pactionem in huiusmodi materia.

Maior. Couar. D. Thom.

9. 4. Assertio.

Hinc dico quartò, nõ esse licitum deducere in pactum antydoralem obligationem cum speciali promissione implendi illam, vel non exhibendo donum, aut obsequium temporale, nisi sub cõditione, & modo implendi talem obligationem. Hoc modo intelligunt aliqui sententiam Innocent. vt ibi in quodam scholio notatur. Et in materia mutui id supponit D. Thom. d. q. 78. art. 2. ad 2, & 3. quem ibi Caiet. & Sot. sequuntur. Et benè Gabriel. in 4. d. 15. q. 11. art. 1. not. 1. Hostiens. in Sum. tit. de Vsur. §. *Quæ pœna*, &c. Felin. in cap. *Ad audientiam* 2. de Rescript. nu. 10. Vbi ex sententia plurium Doctorum, ait esse Simoniam, *Deducere in pactũ obligatorium obligationem antydoralem, secus* (inquit) *vbi sola obligatio naturalis deducitur in pactũ eo modo, quo debitor est obligatus, quia nõ videtur illicitum.* Sed hoc posterius pactum non videtur esse posse aliud, nisi quod superiori assertione explicatum est, quia re vera non est pactum nouum, sed commemoratio, & recognitio obligationis, quam beneficium ipsum affert. Prior ergò pars intelligitur de verò pacto quod nouã aliquam obligationem adiiciat præter naturalem, quam possumus appellare positiuam ex voluntate contrahentium. Et ita explicat suam sententiam Couar. ideóque D. Thom. & alios in suũ fauorem adducit. Sic ergò probatur conclusio prima: Quia si loquamur de spiritualibus pertinentibus ad ecclesiastica beneficia, in quibus maximum periculum huius materiæ versatur, in illis omnis pactio, conditio, & modus additus eorum collationi, seu donationi est prohibitus iure ecclesiastico, vt sæpè allegatum est; sed hoc pactum est additum, & non inest ex natura rei, vt constat ex declaratione facta, ergò. Et hæc ratio probat etiam ex natura rei hoc non licere, nam pactum inducens nouam obligationem positiuam vltra naturalem, est de re, quæ non inest, & est onerosa, & pretio æstimabilis: ergò est conditio simoniaca. Antecedens patet, quia (vt D. Thom. dixit) ex beneficentia non sequitur obligatio ciuilis, sed antydoralis tantùm; ex vi autem talis pacti additur ciuilis obligatio, etiam in foro exteriori, si per sufficientem scripturam, aut alium modum Legibus præscriptum de tali noua obligatione constet. Et quamuis non possit ad forum externum deduci, & cogi, satis est, quòd in conscientia talem obligationem adiiciat; immò licet non esset propria obligatio ex iustitia, sed ex promissione obligante in conscientia ratione fidelitatis, & obligante (vt sic dicam) nouo modo humano, esset graue onus, & pretio æstimabile: tum quia hoc vinculum magis obligat in cõscientia, & fortasse etiam grauiùs, quàm sola gratitudo: tum etiam quia inter homines saltem ratione honoris, & famæ magis premit verbi, & promissionis obligatio, quàm solius gratitudinis.

Innocent. D. Thom. Caietan. Sot. Gabriel. Hostiens. Felin. Couar. D. Thom.

10. Duæ euasiones.

Duæ tamen euasiones excogitatæ sunt ab aliquibus, qui in contrariam sententiam inclinant. Prior est communis Simoniæ, & vsuræ, nimirum, hanc rationem procedere, quãdo talis promissio de antydorali obligatione seruanda, tanquã ex iustitia debita ratione beneficij accepti postulatur, vt ratione mutui, vel ratione doni spiritualis, tunc enim clara est iniustitia; secus verò esse, quando solùm postulatur ex beneuolentia. Nam potest promissio etiam gratis fieri vt per se constat: licet ergò illam postulare, non tanquam debitam, sed ex beneuolentia tantùm conferendam. Nam si ego beneficium de præsenti alteri facio, vel mutuando, vel aliud donum liberale exhibendo, cur non potero petere, vt vicissim alius mihi liberalem promissionem faciat, ita vt si ipse nolit facere, ego etiam profitear, me non esse tale beneficium in eum collaturum? Respondeo in duobus modis posse hoc beneficium promissionis in præsenti materia, vel in mutuo postulari. Vno modo post factum liberaliter, & absolutè beneficium mutui, vel alterius obsequij purè, & sine vlla conditione, & modo. Et tunc verum est ex vi obiecti, & seclusa iniqua palliata intentione, non esse vsurarium, vel Simoniacum talem pomissionem postulare; nam sicut postulari potest aliud donum ex liberalitate conferendum, ita promissio ipsa potest vt donum quoddam liberale postulari. Posset item peti vt debita ex gratitudine, si iudicio

Occurritur primæ.

iudicio prudentum tales occurrerent circunſtantiæ, cum quibus gratitudo obligaret ad talem promiſſionem faciendã, propter aliquam ſpecialem neceſſitatem benefactoris, vel aliã ſimilem cauſam. Ordinariè verò nõ ſolet gratitudo obligare ad talẽ promiſſionẽ faciendam, quia gratitudo de ſe nõ obligat pro ſemper, nec ad omnia officia, quę benefactor reputat ſibi vtilia; & iſtæ promiſſiones poſſent eſſe oneroſæ valdè, & in materia ſpirituali, præſertim beneficiali periculoſæ, & ideo ordinariè nõ cadunt ſub obligationem etiam gratitudinis, & conſequenter neque poſſunt licitè ita poſtulari, ſi tamẽ petantur vt beneficia liberalia & apta ad oſtendendũ animũ gratum; eſto, non ſint neceſſaria etiam ex vi gratitudinis, non apparet ibi malitia intrinſeca per ſe loquendo.

11. Nõ licita eſt hæc conditio, do liberaliter, vt des liberaliter.

Alio verò modo poteſt illa promiſſio poſtulari ante præſtitum obſequium, vel mutuum, & vt conditio neceſſaria, ſine qua non fiet, addendo ſemper ſolùm liberaliter poſtulari, tamen ſi non concedatur, etiam non eſſe mutuum, vel beneficiũ præſtandum. Et hanc dico eſſe non palliatam, ſed manifeſtam Simoniã, vel vſuram; & contrarium aperire viam, & ianuam latiſſimam vſuris, & Simoniis. Probatur, quia illa eſt rigoroſa exactio, & pactio. Faciam, ſi feceris, & mutuabo, ſi promiſeris, non ſeruiam, niſi beneficiũ promiſeris. Quo enim modo poteſt contractus expreſſiùs fieri? Vnde quando additur; niſi facias liberaliter, nõ faciam liberaliter, propoſitio (vt ita dicam) eſt ſe falſificans; nam eo ipſo, quòd ſic facis, & exigis; nec liberaliter agis, nec liberale donum exigis. Confirmatur, quia aliàs hoc modo poſſet Epiſcopus dicere; ego liberaliter tibi dono beneficium, ſed peto amicè, vt liberaliter tu mihi dones centum aureos; quod ſi tu nolueris hanc liberalitatem mecũ facere, ego etiã à liberali beneficentia abſtinebo, & idem de mutuãte. Si autem hoc licet, omnis vſura, & Simonia licet. Sequela patet, quia idem eſt, petere illo modo rem æſtimabilem pecunia, & petere pecuniam ipſam, vt per ſe patet, ſed promiſſio eſt pecunia æſtimabilis, ergò ſi licet illo modo extorquere promiſſionem ſub titulo, vt liberaliter fiat, licebit etiam pecuniam, vel quamcumq; rem aliã petere. Vnde ſiquis à me peteret; vt librum donarem liberaliter, & ego reſponderem, donabo quidem, ſed tu mihi ſimili liberalitate dona tale vas, aliàs neq; ego donabo, profectò verbis dicerẽ, me velle donare, re tamen vera permutare, & vendere, & tunc licet fortaſſe nulla eſſet iniuſtitia, quia vtraq; res eſt pretio æſtimabilis, & poſſunt eſſe æquales, tamen nulla eſſet ibi vera liberalis donatio. Idem ergò eſt, ſi pro donatione rei petatur promiſſio ſub ratione liberalis doni, ſine quo aliud non eſt donandũ. Et ideo in mutuo ſi id fiat, eſt iniuſtitia; in preſenti verò materia eſt Simonia; quia promiſſio illa pretio æſtimabilis re ipſa extorquetur pro ſpirituali beneficio, vel è cõtrario per obſequiũ temporale extorquetur promiſſio beneficij, quòd eſt emere ipſum beneficiũ. Et hæc ratio probat etiã de iure naturæ, nã de iure eccleſiaſtico manifeſtum eſt talem modũ exactionis eſſe prohibitum in eccleſiaſticis beneficiis.

12. Alia euaſio.

Alia euaſio eſt, quia ratio facta ad Summum procedit, quando in particulari exigitur promiſſio beneficij eccleſiaſtici, vel alterius rei ſpiritualis, etiam ex gratitudine exhibendæ, hoc enim non licet propter rationem factam. Et præterea quia (vt dicebam) gratitudo nõ obligat determinatè ad dandũ beneficium ſpirituale, ſed in cõmuni ad benefaciendum, quando, & quomodo oportuerit, & ideo limitare obligationem ad beneficium eccleſiaſticum v. g. media promiſſione, iam eſſet Simoniacum. At verò non ita erit, ſi tantum exigatur promiſſio perſoluendi obligationem antidotalem generatim, & indifferenter, tunc enim non petitur pro temporali aliquid ſpirituale, nam promiſſio illa de ſe indifferens eſt, & poteſt per temporalem retributionem impleri. Sed hoc in primis moraliter loquendo non excuſat, quia licet talis promiſſio nõ ſit expreſsè determinata ad gratificandum in tali genere bonorum, nihilominus tacitè, & ex circunſtãtiis ſatis determinata intelligitur, & ideo eiuſdem eſt malitiæ, totúmque pertinet ad palliationem Simoniæ, & ad pacta prohibita. Preterea eſt hoc manifeſtum, quando beneficium eccleſiaſticum præcedere debet, & antequam detur, ſeu ad illud dandũ exigitur promiſſio gratitudinis, nam tunc ſiue promiſſio intelligatur eſſe de temporali obſequio, ſiue de alio beneficio ſpirituali, datio beneficij eſt ſimoniaca, ex vno capite contra ius naturæ, & ex altero contra eccleſiaſticum. Denique quando è contrario temporale donum, vel obſequium præcedere debet, & ad illud exhibendum exigitur illa promiſſio, eo ipſo (vt dicebam) extrahitur debitum à præciſa ratione gratitudinis, & additur obligatio promiſſionis oneroſæ, & ſub tali cõditione, & comparatione rei ad rem, quæ eſt obligatio iuſtitiæ. Et ideo vel limitanda eſt ad retributionem temporalem pro temperali beneficio, & ita erit extra præſentem materiam; vel ſi ſit indifferenter ad retributionem per donũ temporale ob beneficium eccleſiaſticum vel è conuerſo, non excuſatur Simonia, quia veluti ſub diſiunctione obligatur quis ad dandum ſpirituale, vel temporale in retributionem temporalis obſequij, quod Simoniacum eſt, vt ſuprà vidimus: & eſt manifeſtum, quia in ea æſtimatione æquè offertur ſpirituale, ac temporale in remunerationem non gratuitam, ſed oneroſam obſequij temporalis. Denique facta tali promiſſione, iam non datur poſtea beneficium ex ſola gratitudine, ſed etiam ex obligatione iuſtitiæ, aut fidelitatis, atque adeo ex vi pacti, quod licet determinatè non obligaret ad talem rem, per illam ſufficienter impletur, hoc autem ſatis eſt, vt beneficium iam non donetur purè, & ſine conditione, ac gratis, ergò non ſatis id eſt ad purgandam Simoniam.

Occurritur euaſioni.

13. Vltima concluſio.

Vltimò dico. Poſt receptum purè, & ſine conditione obſequium, vel donum, ex quo nata eſt obligatio antidotalis, non eſt Simonia, dare ſpirituale, vel eccleſiaſticum beneficium, non ſolùm intentione explendi talem obligationem, ſed etiam verbis explicando illam intentionem, immò etiam ab alio poſtulando, vt talem obligationem remittat, quando prudenter exiſtimatur beneficium ſufficiens pro ratione obligationis, & perſonæ. Hanc aſſertionem ſpecialiter docuit Nauar. d. n. 106. & credit, eſſe contra Innocent. ſed veram. Et eandem à fortiori tenent Maior Couar. & Vgolin. & alij non contradicunt. Immò neceſſariò ſequitur ex illo principio generaliter recepto, quòd exprimere ea, quæ inſunt, non facit Simoniam, in caſu enim propoſito ſolùm exprimitur id, quod ineſt. Probatur, quia ſicut ex beneficio naturaliter ſequitur antidotalis obligatio, ita per donum ſufficiens, & intentione datum extinguitur illa obligatio, ergò licet hic effectus, & intentio eius exprimatur, nihil additur, & licet ab alio exigatur remiſſio, nihil petitur æſtimabile pretio, quia re vera nihil noui ab eo petitur, ſed ſolùm vt recognoſcat effectũ, qui in re ipſa ineſt, ergò nullum pretio æſtimabile, neque pactum prohibitum ibi interuenit.

Nauar. Maior. Couar. Vgolin.

14. Reſpõdetur rationib' dubitandi ſuprà poſitis ad primam.

Prima igitur ratio dubitandi probare poteſt concluſionem quartam, cõtra cæteras verò nõ procedit, falſum enim eſt, non gratis dari, quod ex ſola gratitudine datur, etiamſi tanta ſit obligatio gratitudinis, vt inducat præcepti obligationem ad illã virtutem pertinentis, vt contingere poteſt, quia etiam ingratitudo poteſt eſſe peccatum, vt tradit D. Thom. 2. 2. q. 107.

D. Thom.

q. 107. Nam eleemosyna sub obligatione, & nihilominus gratis datur. Igitur gratuitum donum non excludit omnem obligationem, sed debitum iustitiæ, & in præsenti maximè excludit illam obligationem, quæ oriri solet ex valore rei acceptæ, gratitudinis autem obligatio non est huiusmodi, sed respicit magis bonũ affectum, cui alter similis debetur. Neq; oportet, vt eodem modo homines inter se gratis sibi cõmunicent spiritualia dona, quo Deus nobis donat gratiam suam primam: quia non est eadem inter illos cõparatio, Deus enim non potest ab hominibus vllo modo obligari, nisi in virtute gratiæ, & promissionis suæ, & ideò necesse est, vt aliqua prima gratia antecedat omninò gratis data ante omnem retributionem antidotalem ex parte Dei, vel meritum ex parte hominis: homines verò suis beneficiis possunt se inuicem onerare, & obligationem ad antidora inducere ante omnem gratiam ab alio receptam, & ideo ex hac parte non repugnat, vt præcedat talis obligatio ante doni spiritualis retributionem; supposita autem illa obligatione, non est contra rationem doni spiritualis, vt possit illius intuitu dari, sicut Deus supposito vno dono gratiæ, alia confert ex aliqua simili obligatione. Ad secundum latè responsum est: duo enim in illo deducebantur, vnũ, quòd liceat procurare talem retributionẽ gratuitam, aliud, quòd liceat in pactum deducere. Primum concedimus post factũ purè beneficiũ, seu obsequium; & hoc solùm probat ratio ibi facta. Secundum autem negamus, quia per pactum extrahitur obligatio à gratitudine, & ad iustitiam, & rerum commutationem transfertur, vt declaratũ est. Et ita non habet locum principium illud, licere exprimere; quod de iure inest; intelligitur enim, quando per expressionem non additur noua obligatio naturali obligationi existenti, vt auctores omnes ibi citati declarãt, præsertim Felinus, qui varias glossas, & Doctores allegat, & ex capitibus ibi citatis manifestum est; hîc autem adderetur, & extorqueretur noua obligatio, vt declaratum est. Petebatur autem ibi specialis difficultas de stipendio sustentationis, quam in capite sequenti expediemus.

Ad secundum. *Felinus.*

CAPVT XLVI.

An sit Simonia conuentionalis deducere in pactum stipendium sustentationis pro spirituali functione, quæ ex officio non incumbit.

1\. HÆc quæstio pertinet ad explicationem secundi membri diuisionis datæ. Circa quod supponimus, quoties fit conuentio de re temporali pro spirituali sub ratione pretij, tunc esse propriissimam Simoniam conuentionalem contra ius diuinum, & humanum. Et ideo circa hoc nulla mouetur quæstio, sed difficultas tota est, quando sit pactum de temporali pro spirituali tribuendo, & non sub ratione pretij, sed sub ratione stipendij. In qua quæstione supponimus primò, stipendium sustentationis licitè dari ministrantibus spiritualia, & ab eis licitè accipi. Hoc est de fide Matth. 10. Luc. 10. 1. Corinth. 9. Et constat ex vsu Ecclesiæ in iure canonizato, 1. q. 1. 2. & 3. 12. q. 2. 16. q. 1. in tit. de Præbend. per multa capita; & ex ipsa institutione decimarum, & præbendarum Ecclesiæ, id manifestum est. Et ratio naturalis id docet, quia *dignus est operarius cibo suo*, vt Christus dixit; & quia *nemo militat suis stipendiis*, vt dixit Paulus. Secundò suppono, hoc stipendium nihil obstare, quominus spiritualia gratis ministrentur: Christus enim vtrumque coniunxit, gratis date, & cibum sumite. Et ratio etiam suprà tacta est, quia hoc stipendium non datur (vt ita dicam) ratione rei, sed ratione subiecti, id est, non datur vt pretium commensurandum, vel commensurabile ministerio, vel labori operantis, sed conditioni personę indigenti sua, & familiæ sibi proportionatæ congrua sustentatione, vt satis per se clarum est.

Stipendium sustentationis licitè accipitur, & datur. *Matth. 10. Luc. 10. 1. Corint. 9.*

2\. Ex his ergò nascitur ratio dubitandi circa quæstionem propositam, quia si clerici ita recipiunt stipendium, vt nihilominus gratis ministrent, etiam laici ita recipiunt hæc spiritualia, vt nihilominus gratis dent stipendium sustentationis; nam hæc sunt quasi correlatiua, & ideo pariformitatem inter se seruant, ergo non potest absque Simonia tale stipendium in pactum deduci. Probatur consequentia, tum quia ex vi pacti destruitur illud gratis, quia quod ex pacto fit, iam non gratis fit, nam quod gratis fit, non fit ex debito iustitiæ, quod autem fit ex pacto, eo ipso fit ex debito iustitiæ, tum etiam quia in his spiritualibus non est licitum deducere in pactum id, quod non inest, vt præcedenti cap. dictum est, sed hoc peculiare debitum, quod oritur ex promissione, vel pacto, non inest ex vi ministerij spiritualis, vt constat, nec ratio sustentationis illam obligationem includit, ergò non licet illam addere, nam additur aliquid pretio æstimabile, & consequenter Simonia committitur. Vnde ad hoc confirmandum valent Iura vulgaria prohibentia omnia pacta in his spiritualibus, cap. vlt. de Pact. cap. *Quam pio*, 1. quæ. 2. Tertiò valent Iura, quæ permittunt hæc stipendia recipere sponte oblata, nõ tamen exigere cap. *Quicquid* 101. cum seq. 1. q. 1. cap. *Placuit*, cap. *Sicut Episcopus*. 1. q. 2. & facit cap. *De Eulogiis* distinct. 18. Item valent Iura, quæ dicunt ratione pacti non licere, quod sine illo licet, ca. *Cum essent*, de Simon. & præsertim induci possunt d. cap. *Sicut Episcopus* 1. qu. 2. & cap. *Tua nos*, de Simon. in quibus significatur, non fieri gratis, quod ex pacto fit. Denique in hoc pacto videtur esse species mali, quæ cauenda est in Simonia iuxta cap. *Audiuimus* eod. In contrarium verò est vsus Ecclesiæ non reprobatus, sed toleratus ab ipsa.

Ratio dubitandi. *Cap. Quam pio.* *Cap. Quicquid.* *Ca. Placuit.* *Cap Sicut.* *Cap. De Eulogiis.* *Cap. Cum essent.*

3\. In hac quæstione tres inuenio sentẽtias. Prima simpliciter negat, posse fieri hoc pactum sine Simonia conuentionali, quæ in realem transibit, si pactũ executioni mãdetur. Ita videtur sentire D. Tho. d. q. 100. art. 3. ad 2. Nam post declaratam doctrinã de stipendio sustentationis subdit. *Si autem hæc, pacto interueniẽte fiant, aut etiam cum intentione emptionis, & venditionis, Simonia esset*. Et ita intelligit, & sequitur Anton. dicto cap. 5. §. 3. 14. & sæpè in aliis, Siluest. ver. *Simonia* quæ. 9. §. 3. & 7. & quæst. 3. regul. 3. & in Ros. aur. casu. 58. dicit esse communem Theologorum Richard. distinct. 25. art. 3. quæst. 2. ad 2. Viguer. de institutio. ca. 5. §. 9. ver. 9. Ex Canonistis potest pro hac sententia referri Hostiens. in cap. *Significatum* de Præbend. nu. 3. & 4. Quamuis ille in re pactum admittat, & verbis tantùm neget, & ad eum modum alij loquuntur ibi, & in cap. *Suam* de Simonia. Clariùs id affirmat Cardin. in cap. *Tua nos*, de Simonia num. 2. Secunda opinio distinguit inter pauperes clericos, & diuites, nam pauperes possunt sine Simonia pacisci de stipendio sustentationis, non autem diuites. Ita sentit Glossa in d. ca. *Suam* ver. *Pro exequiis*. Idem Innocentius in cap. *Quoniam*. Ne Prælat. vic. suas. & in cap. *Significatum*, de Præbend. Et in idem inclinat Host. ibi, & Caietan. ver. *Simonia* regul. 4. saltem ex iure positiuo. Fundamentum huius Simoniæ esse debet, quia clericus diues non habet ius recipiendi aliquid pro spiritualibus, etiam sub ratione stipẽdij, nec potest illud recipere, ergò si de illo pactum faciat, re vera nõ paciscitur de subsidio sustentationis, sed de pretio laboris, ac subinde Simoniacus est. Tertia senten

1. Opinio. *D. Thom.* *Anton.* *Siluest.* *Richard.* *Viguer.* *Hostiens.* *2. Opinio.* *Gloss.* *Innocent.* *Hostiens.* *Caietan.* *Tertia sententia.*

sententia est, pacisci de stipendio sustentationis per se,& salua recta intentione, non esse Simoniacum, nec illicitum;siue clericus indigeat, siue non, dummodo aliàs non teneatur ex officio ministrare: nam tunc poterit contra iustitiam peccare. Et hæc sententia vera est,quam in particulari tractaui de stipendiis Missarũ in 3.tom.3.p.disp.87.hic verò generaliùs,& sub diuersa ratione tractabitur, sempérque remittemus ea,quæ ibi dicta fuerint,quoad fieri possit.

4. Prima assertio.

Dico ergo primò:Exigere stipendium sustentationis,etiam præmisso pacto non est Simonia. Hæc est nunc communiter recepta sententia. Illam tradit Gloss. in cap. *Significatum*, de Præbend. & ibi Panor. num.8. & in dicto cap. *Suam* num. 12. Et ibi Anan. num.8.Item Gloss.in cap. vlt.21.q.2. per textum ibi, quæ supponit, clericos posse conduci ad spiritualia ministranda, quamuis ordinaria animarum cura non sit eis committenda. Eandem sententiam tenent Caiet.dicto art.3.Sot.q.6.art.2.Victor.2.part.nu.20. Nauarr.dicto cap.23.Redoan.part.2.ca.27. vbi alios refert. Et probatur solito discursu: quia talis receptio, vel pretio stipendij sub pacto, nec est Simonia contra diuinum ius, nec contra humanum,ergo non est vlla Simonia vera. Probatur prima pars antecedentis primò;quia supponimus,pactum ipsum cadere supra stipendium formaliter, vt est ad sustentationem personæ, non vt pretium, ergo non obstante pacto,retinet suam rationem stipendij, & nõ fit pretium, ergo ex vi talis pacti nõ venditur spirituale pro temporali,nec intentio stipendij sic debiti est intentio pretij,ac subinde non est simoniaca.Et cõsequenter conuentio illa non facit Simoniam conuentionalem,quia non procedit à Simonia mentali, nec inducit venditionem, nec obligationem repugnantem cum gratuita ministratione spiritualium,quia stipendium vt sic, quantumuis sit debitum non excludit, quin spiritualia gratis dentur,vt declaratum est. Secunda ratio optima est,quia per hoc pactum non additur aliquid, sed exprimitur, quod inest ex natura rei, sed tale pactum non inducit Simoniam, vt cap. præced.dictũ est,ergò.Maior patet,quia stipendium sustentationis debetur ex naturali iustitia, vt discretè probat Paulus cit. loco; & tractando de Decimis latè diximus. Pactum verò non auget intensiuè (vt sic dicam)hanc obligationem,sed quia quantitas stipendij iusti non est ex natura rei determinata, nec semper est lege taxata, ideo per pactum, & conuentionem partium determinatur, quod per se non est malum,sed interdũ,ac sæpe est necessarium, quamuis iuxta qualitatem materiæ obseruãdum sit, vt decenter fiat, & sine vlla specie mali, & nimiæ auaritiæ,vt infrà dicam,

5. Altera verò pars de iure positiuo probatur primò, quia nulla specifica prohibitio iuris canonici circa hoc reperitur;neq; etiam generalis sufficit; tum quia consuetudo est optima legum interpres, & consuetudo ipsa declarauit, non esse hoc ex pactis prohibitis: tum etiam quia solùm prohibentur pacta inhonesta,id est, quæ repugnant cum gratuita donatione spiritualium, & per quæ spiritualia pro temporalibus commutantur, vt exposuit Gloss. in cap. vlt. de Pact.verb.*Cessare*,& in cap. *Quam pio*,q.2. Quam ibi sequuntur Doctores,& in cap.2.de Transact. At verò in præsenti pactum de sustentatione non repugnat cum gratuita spiritualium administratione, vt declaratum est, nec etiam pactũ cadit supra aliquam permutationem spiritualis pro temporali, immò nec circa rem temporalem ita versatur,vt maiorem obligationem ad illam exhibendam inducat, quàm ratio stipendij sustentationis ex natura rei secum afferat; sed versatur pactum circa determinationem stipendij, & quasi actuale exercitium operis,vt ita dicam. Vnde confirmatur, & declaratur hæc pars, quia vix potest humano modo inter homines fieri hæc datio spiritualium per modum ministerij,& datio temporalium per modum stipendij, nisi conuentio virtualis,seu(vt sic dicam)in actu exercito intercedat; ergo etiamsi fiat explicitè,& clarè, non variat honestatem actus. Antecedens patet ex ipso vsu, nam si quis det Sacerdoti decem aureos in stipendium Missarum, necesse est, vt illud explicet tali modo,vt recipiens maneat obligatus ex iustitia ad illas dicendas, aliàs cogitare poterit, esse donationem absolutam, vel è contrario siquis petat à Sacerdote, vt decem dicat Missas, daturus postea stipendium, necesse est,illis verbis vti,quib. Sacerdos intelligat, illũ manere simpliciter, & ex iustitia obligatum ad dandũ postea stipendiũ, aliàs nec dicere auderet,nec deberet,moraliter loquendo. Hic est ergo modus necessarius,& quasi naturalis, in quo virtualis cõuentio interuenit, magis,aut minùs expressa iuxta cõditionẽ personarũ, & varias consuetudines,ergo licet clarè exprimatur, non potest esse Simonia: nam expressio eorum, quæ insunt à iure,vel ex natura rei,non mutat naturam actionis, nec facit Simoniam, vt suprà ostensum est, nec variare solet dispositionem, vt sumitur ex l.3.ff. de leg.1.Et meritò, quia obscurior,vel clarior locutio parum refert, si per vtramque eadem intentio explicatur.

6. Obiectio.

Dices, per pactum plus exprimi, quàm insit in re ex sola rei natura. Patet,quia ex natura rei solùm generatim sequitur obligatio stipendij ex ministerio spirituali, per pactum verò determinatur ad tantum, vel tantum stipendium, ergò aliquid additur, ergo non licet: Taxatio enim hæc prohibita in spiritualibus est,cap.*Dilectus*,2.de Simonia, ibi. *Sine taxatione*.

Cap. Dilectus. Respondetur obiectioni.

Respondeo, immò hinc magis probari necessitatem conuentionis claræ, vbi à lege non est taxatum stipendium,quia quando laicus petit à clerico spirituale ministerium, pro quo debet stipendium reddere, si de modo, vel quantitate stipendij non constet ex cõsuetudine,vel lege,necesse est,vt saltem ex conuenientia inter partes determinetur, alioqui maneret totum in arbitrio dantis, quod sæpe non expedit. Neque hoc est vlla lege prohibitum in his rebus, quæ ex debito dantur per modum stipendij, secus in his, quæ tantùm per liberalem donationem conferri possunt,de quibus loquitur dictum cap.*Dilectus*.

7. Secunda assertio.

Dico secundò. Prædicta regula generaliter vera est non solùm in pauperibus Sacerdotibus,sed etiam in diuitibus,tam ex temporalibus bonis, quàm etiam ecclesiasticis, quando ratione illorum ad tale ministerium non tenentur ex officio. Ita sentiunt omnes auctores in præcedenti assertione allegati. Et sumitur ex D.Thom.Quodlib.6.art.10. Et probatur,quia licet clericus paciscens de stipendio diues sit, non petit illud vt pretium,ergo non est Simoniacus, quia non vendit ministerium. Dicunt verò aliqui, quòd licet non sit Simoniacus,nihilominus peccat.Ita sentit Richard.in 5.dist.45.art.3.q.1.ad 2. qui dicit, esse illicitum sacerdoti diuiti recipere stipendium,etiam sine pacto, nam cum pacto etiam de paupere negat in q.2.vt allegaui. Et eodem modo videtur procedere Siluest.d.q 9.Angel.etiam *Simonia* 2.num.6.absolutè dicit,non licere, si clericus aliunde habet necessariam sustentationem, quia est turpe lucrum, vel auaritia,licet non sit Simonia. Consentit Caiet.d.q. 100.art.3. dub. 2. Significans, etiam mendacium ibi interuenire, quia talis sacerdos se pauperem fingit. Sed hæc sententia vera non est,nec habet fundamentum solidum, quia hoc ex natura rei malum non est, nec etiam inuenitur prohibitum.Primum patet,quia nemo

Marginalia: Gloss. Panor. Caietan. Sot. Victor. Nauar. Redoan. Gloss. D.Thom. Limitatio nonnullorũ. Richard. Siluest. Angel. Caietan. Reiicitur hæc limitatio.

nemo suis stipendiis militare tenetur, etiamsi diues sit, ergo licet sit diues, non peccat accipiendo stipendium. Item ille non peccat contra Religionem, quia non est Simoniacus, vt Angel. & Caiet. fatentur, & probatum est neque alio modo irrogat iniuriam rebus sacris, nec etiam peccat contra iustitiam, quia, vt dixi, nemo tenetur suis stipendiis militare, vnde seruat æquitatem ministrando, & recipiendo sustentationem. Nam quòd possit aliunde habere, est per accidens. Nec etiam peccat contra veritatem, aut mentitur, quia petendo stipendium, non profitetur, se esse pauperem, sed velle ex altari viuere, & alia bona, quæ habet, sua voluntate dispensare. Nec in hoc etiam est necessariò auarus, vel aliàs iniquus, quia potest bono fine id facere. Aliàs omnes Canonici, qui vltra pingues præbendas, quibus sufficientissimè sustentari possent, recipiunt distributiones quotidianas, & anniuersaria, & similia, essent auari, & iniqui quod dicendum non est. Vnde non video, quo fundamento aliqui hoc vocent turpe lucrum in clericis diuitibus, nam licet fortè non sit perfectius, nec ordinariè magis consulendum, non potest tamen dici turpe, cum vitiosum non sit, nec in vitioso actu fundetur.

8. Altera verò pars de iure positiuo satis probatur ex vsu, & quia nulla est lex ecclesiastica, quæ hoc prohibeat. Immò in Concil. Agath. c. 36. & habetur capit. vlt. 1. q. 2. vniuersaliter, & sine restrictione dicitur. *Clerici omnes, qui Ecclesiæ vigilanter deseruiunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum seruitij sui meritum, secundum ordinationē Canonum à sacerdotibus consequātur.* Vndè licet 1. q. 2. c. *Clericos*, c. *Pastor*, & sequ. & 12. q. 1. c. *Illa autem*, & c. *Si priuatim*, & 16. q. 1. c. vlt. dici videatur, non licere clericis habentibus propria, de bonis Ecclesiæ sustentari; illæ tamen in primis nō sunt ecclesiasticæ leges, sed dicta quædam Hieronymi, Augustini, & Prosperi, quæ legem positiuam non faciunt, sed declarant ea, quæ magis decent statum clericalem. Et licèt interdum vtantur verbis significantibus grauem culpam, non ideo ita loquuntur, quia id per se malum sit, sed quia in tali statu facilè committi potest, si clerici magis ad congregandas diuitias, quam ad subueniendum pauperibus, Ecclesiasticis reditibus vtantur. Vnde illæ sententiæ magis habent locum in ipsis ecclesiasticis beneficiis, & eorum reditibus, quàm priuatis stipendiis: & videntur fuisse scriptæ iuxta morē antiquum, quando ecclesiastici reditus in communi possidebantur, & inter ministros Ecclesiæ non tam iuxta eorum laborem, quam pro singulorum indigentia, distribuebantur. Nunc autem videmus beneficia æquè dari diuitibus, ac pauperibus, si aliàs æquè digni sint, & sua ministeria exerceant. Et ita intelligunt sententias illas Glos. & Doctores eisdem locis, & alij Doctores supra citati, Præsertim verò Innoc. & Host. & latiùs Panor. in c. *Episcopus*, de Præb. & in lib. Variarum Quæst. q. 4. à n. 12. Quapropter nunc dubiū non est, quin diuites licitè stipendia accipiant & petant, & consequenter de illis conueniant, quando ex vi legis consuetudinis seu beneficij definita non sunt. Et ad hoc parum refert, quòd clericus sit locuplex ex patrimonialibus bonis, vel ex reditibus beneficij, ratione cuius non tenetur ministrare, vt in d. 3. tomo disp. 86. sect. 3. dixi, quia etiam ille non tenetur ex iustitia aliud ministerium exhibere, & ideo non cogitur sine stipendio ministrare, neque de illo pactum faciens magis paciscitur de pretio, quàm si beneficium non haberet, sed tantùm de stipēdio, & ideo nulla est ibi ratio Simoniæ, nec alia intrinseca malitia, aut prohibitio.

Concil. Agat.

9. Secus verò est, vt in tertia parte assertionis indicaui, quando Parochus, aut alius Pastor Ecclesiæ ex vi sui officij, & beneficij tenetur Sacramenta ministrare, concionari, sacrificium offerre, visitare, & similia opera facere, ratione quorum recipit fructus beneficij, & alios prouentus ratione officij sibi debitos: nam tunc pro illis pacisci de nouo stipendio iniquum est, quia repugnat saltē iustitiæ. Quomodo autem hoc intelligendum sit, & quale peccatum in in hoc committatur in cap. sequenti dicemus commodiùs. Dubitari autem potest, an Simoniacum sit; videtur enim non esse, quia etiam tunc non accipitur vt pretium, sed vt stipendium, vt supponitur, & ita non interuenit ibi Simonia mentalis, vnde nec conuentionalis, aut realis interuenire potest. Respōdeo in primis, ad minus illam esse Simoniam præsumptam, vt optimè docuit diuus Thomas d. quæst. 100. artic. 3. ad 2. vbi de his, qui ex officio tenentur ad hæc ministeria, & pro illis habent statuta stipendia ex reditibus Ecclesiæ, si aliquid exigant, ait: *Non intelliguntur locare operas suas, sed vendere vsum spiritualis potestatis.* Deinde dico, solere in his exactionibus committi Simoniam veram propter Ecclesiæ prohibitiones, quæ de nonnullis exactionibus solent esse speciales, & intuitu vitandi Simoniam. De quibus nonnulla exempla in sequenti cap. subijciemus.

Stipendium pro muneribus debitis vtrum licitū sit.

Resolutio dubij. D. Tho.

10. Ad rationē dubitandi in principio positam respōdetur, concedendo, quòd sicut ministri Ecclesiæ gratis ministrant, ita fideles gratis illi præbent stipendiū sustentationis, quia sicut illi non vendunt suá ministeria, ita nec isti illa emunt, quia nec isti dant pretium pro re spirituali, nec illi recipiunt. Itaque per comparationem rei ad rem gratis vterque dat, & recipit, quia non dat rem vnam pro alia: Nihilominus tamen vterque ex debito iustitiæ, quod sui muneris est, exhibet; nam ipsa æquitas iustitiæ postulat, vt si vnus ex officio, vel conuentione, aut ratione stipendij obligatur ex iustitia ad ministrandum; alius teneatur ex eodem iustitiæ debito ad alendum sibi ministrantem. Certum est autem, ministros Ecclesiæ teneri ex iustitia ad implenda sua munera, pro quibus ab Ecclesia aluntur: ergo etiam fideles tenentur ex iustitia dare stipendia. Et in hoc fundantur decimæ Ecclesiasticæ, & oblationes, & alia similia, quoad iustitiæ obligationem, vt suprà visum est. Et ita supponit apertè diuus Thomas d. Quodlib. 10. art. 6. & docuit Scot. Quodlib. 20. Corduba referens alios lib. 1. Quæst. q. 4. dub. 2. & omnes scribentes in hac materia. Errantque valde, qui existimant, hæc stipendia solum ex gratitudine deberi, tunc enim re verā pactum non haberet locum, vt in cap. præced. dictum est: illud tamen fundamentum falsum est, vt probat ratio facta, & à posteriori patet, quia aliàs non tenerentur fideles restituere decimas, vel alia stipendia, quæ iniquè retinent, quod apertè falsum est. Intercedit ergo ibi debitum iustitiæ, quod non excludit, quominus stipendium gratis detur in sensu explicato, id est, vt subsidium personæ, non vt pretium ministerij. Hac ergo ratione non obstat pactum, quominus largitio, & acceptio temporalium purè fiat. Et sic etiam per pactum non additur noua obligatio, sed explicatur, & declaratur, quæ inest, vt explicatum est.

Respōdetur argumentis initio positis.

D. Tho. Scot. Cordub.

11. Ad iura primo loco adducta quidam respondent, hoc pactum fuisse prohibitum ex vi illorum iurium, tamen per contrariam consuetudinem esse derogatum illud ius. Tamen, vt dixi in d. loco tomi tertij, non est vera hæc sententia, quia illæ generales prohibitiones non extenduntur ad iusta stipendia, vt hîc etiam declaraui. Vbi autem inuenta fuerit specialis prohibitio, qualis est in iuribus secundo loco citatis, eo ipso Ecclesia declarauit illa, quæ gratis oblata

recipi possunt, & non extorqueri, non esse stipendia debita, quia sine illis habent ministri Sacramentorũ sufficientes reditus Ecclesiæ ex decimis, & beneficiis. Et ita etiam illa regula, quæ tertio loco ponitur, quòd pactum facit illicitum, quod sine illo esset licitum, habet locum in pacto de pretio, vt est manifestum in casu cap. *Tua nos*, & in c. *Sicut Episcopum*, in 1.p.illius, vel etiam de exactione improba,& contra iustitiam, quæ per pactum fit de aliqua re, quæ de iustitia non debebatur etiam vt stipendium,& gratis oblata recipi posset, de qua loquitur d.c. *Sicut Episcopum*, in 2.part.illius, & dictum, c. *Placuit*, vel intelligitur etiam de pacto dandi rem spiritualem quasi in pretium, vel stipendium obsequij temporalis, quod est clara Simonia, de qua loquitur apertè caput, *Cum essent*. Ad vlt. verò de specie mali, respondetur, in accipiendo, vel petendo stipendio spiritualis ministerij, nec malum esse, nec speciem mali, cùm sit fundatum in Euangelio,& in ratione naturali. Vnde fit, vt neque in pacto esse possit species mali per se loquendo, cum hoc in ipsa ratione stipendij aliquo modo contineatur, vt explicaui, cumque consuetudine receptum hoc sit, quæ sufficit ad omnem similem vmbram tollendam, nisi nimia imprudentia, & auaritia intercedat. Ex quibus sæpè interuenire potest species mali, vel propter inordinata verba, vel propter inordinatum modum. Vnde quantum ad verba obseruandum est, ne absolutè dicatur dari pecunia pro Missa, vel pro exequiis, funere,&c. Nam hæc verba in rigore sonant venditioné, & licèt possint habere alium sensum commodum apud intelligentes, vt latè declarat Vgolinus Tab. 1. c. 44.§.11. nu.9.cum Siluest.q.5.de Simonia, & Nauar.c. 23.n. 100.ver. *Quartò*. Nihilominus ad cauendam speciem mali optimum est exprimere talem pecuniam offerri, vel relinqui ad sustentationem ministrorum, vt admonuit Innoc. quem imitatur Panor.in c. *Significatũ*, de Præb. Quantùm ad modum autem obseruare oportet, vt res simpliciter, & purè transigatur sine contentione nimia, ne res spirituales pro mercatione exponi videantur.

(Ca. *Tua nos.* — Cap. *Sicut Episcopum.* Cap. *Placuit.* — Ca. *Cum essent.* — *Vgolius. Siluest. Nauar.* — *Innoc. Panor.*)

12. An stipendium hoc possit lege taxari.

Ex hac resolutione expeditur alia quæstio huic annexa, videlicet, An stipendium hoc possit lege taxari. Quam quæstionem tractaui tom. 3.disput. 87. sect. 2. Et ideo breuiter concludo ex dictis, posse quantitatem stipendij lege definiri. Probatur, quia si potest ex pacto priuato, multò magis ex lege: item potest etiam definiri consuetudine, nam licèt hoc stipendium non sit pretium, seruari tamen debet in eo æquitas secundum proportionem ad sustentationem competentem, quæ optimè iudicatur iuxta communem æstimationem, quam consuetudo declarat, seclusa lege, ergo & per legem fieri poterit. Vnde per statuta Episcopalia ita fieri solet, & ex iure communi possunt aliqua exempla sumi, quæ infrà insinuabimus. Ratio verò est, quia iurisdictio nó deest in Prælatis Ecclesiæ, & in ipsa actione nihil mali est ex obiecto, & alioqui potest esse vel necessaria, vel conueniens ad pacem, & Religiosum modum seruandum in his exactionibus, & ad subueniendum etiam necessitatibus clericorũ, præsertim pauperum, & mercenariorum.

13. Dupliciter potest fieri hæc taxatio,

Vt verò citato loco notaui, duobus modis potest hæc taxatio fieri, vno modo quoad augmentum, vt scilicet possit exigi vsque ad tantam quantitaté, vel summam, & non maiorem, alio modo quoad diminutionem, vt non minus detur, vel accipiatur. Certum est ergo, priori modo stipendia hæc conuenientissimè taxari, quia in ea taxatione præcisè spectata sola negatio maioris quantitatis rei temporalis præscribitur, in qua limitatione minuitur fomentũ auaritiæ, & per eam fit, vt spiritualia cum minori onere temporali recipientium ministrentur. Et ita hic modus videtur esse magis vsitatus in iure. De posteriori autem modo taxationis solet esse cótrouersia: nam diuus Thomas dicto art. 3. ad 2. videtur improbare statuta, in quibus ità taxantur stipendia funerum verbi gratia, vt cum minoribus non admittantur. Et Vgolinus Tab. 1.c.44.§.1.num. 7. certum esse putat, tale statutum esse nullum,& continere Simoniam,& refert Siluest.ver. *Simonia*, quæstion. 12. ver. *Quintò*, Tabien. num. 18. ver. *Decimo septimo*, Angel. *Simonia* 3.num.10. Et rationem adhibet, quia per talem taxationem fit venalis Missa, vel suffragium, quia propriũ pretij est, sic esse taxatum, §.1.de Instit.de Emptione, & venditione.

(*D. Tho.* — *Vgolin. Tabien.* — *Angel.*)

14.

Sed nihilominus veram omninò esse existimo sententiam, quam in eodem loco tradidi, statutum taxans pretium quoad quantitatem minimam, scilicet vt non minor sit, si respiciat dantes, & non accipientes, & illis præcipiat facere iustitiam,& his non prohibeat gratiam, nec simoniacum esse, nec illicitum, sed posse esse honestum, & conueniens. Vt rectè docuit Corduba lib. 1. Quæst.q.4. dub.4. Et in primis non interuenire ibi Simoniam probatur, quia per tale statutum nihil præcipitur dari tanquam pretium, sed solùm in eo agitur de stipendio sustentationis, vt tale est, quatenus illud esse potest minus, quàm par sit, & quàm necessarium sit, vt sacerdotibus decenter subueniatur. Probatur præterea, nam per pactum, in quo de stipendio conuenitur inter partes, illo modo fit taxatio, vt tantum dandum sit, & non minus, idque fit sine Simonia, vt vidimus, ergo licet fiat per legem, non erit Simonia. Atque hæc ratio probat simpliciter hoc non esse per se illicitum; quia si per pactum non est, nec per legem erit, quia obiectum est eiusdem rationis, & sicut in particulari facto possunt concurrere rationes sufficientes, ob quas id sit necessarium, vel conueniens, ita in aliqua communitate, vel diœcesi, possunt similes rationes cum proportione inueniri. Potest enim sæpè id esse necessarium ad honestatem,& decentiam sacerdotum. Respectu verò vniuersalis Ecclesiæ non intercedit ordinariè hæc necessitas, vel conuenientia, tamen eo modo, quo in legibus vniuersalibus esse potest, non deest, neque illius exempla. Nam lex decimarum taxat quotam, vt à fidelibus minor dari non possit in sustentationem ministrorum, quantum est ex vi illius Iuris. Item Canones sub titulo de Censibus non solùm prohibent, ne procurationes vltra certam quantitatem accipiantur, sed etiam statuunt, quid dari debeat,& ex vi illorum Iurium possunt cogi subditi à Prælatis, vt integrè, & sine diminutione illud tribuant: licèt ipsi Prælati moderari id possint, & debeant quando oportuerit, vt in eisdem Iuribus admonentur. Præterea, statuunt iura Canonica, vt clerici non ordinentur, nisi habeant, vnde sustententur congruenter. Et Concilium Tridentinum sæpè prouidet, vt vicariis tam perpetuis, quàm conductitiis congrua fructuum portio semper assignetur, vt videre licet sessione 6.capit.2. de Reformatione sessione 7.cap.5.& 7.& sæpè alibi. Vnde Summi Pontifices in vnionibus beneficiorum, quando illas concedunt, taxare solent stipendium dandũ vicario, vt non sit infra certam quantitatem. Denique consuetudine sæpè ita introducitur hæc taxa, vt non censeatur iustum stipendium Missæ, si minus sit, & infra vsitatam quantitatem, ergo idem fieri poterit per statutum: hæc enim regulariter æquiparantur in his, quæ contra commune ius non sunt.

(*Cordub.* — *Concil. Trident.*)

15.

Dixi autem, debere statutum quoad hanc partem dirigi ad dantes, quia ad illos pertinet congruam sustentatio

stentationem dare ministro spirituali pro ratione sui muneris, & status, & hanc congruam sustentationẽ potest statutum arbitrari, & determinare, & tunc imponit necessitatem dantibus, vt tantùm stipendiũ tribuant, & alias æquitatẽ, & iustitiam seruare non censeantur. Si enim iudex potest hoc arbitrari, & cogere ad soluendum post ministerium factum, vt re vera potest, cur non poterit lex, anticipata taxatione, ad tollendas extorsiones laicorum, vel alia scandala? Cum ipsis autem ministris non est, quòd talis lex loquatur, per se, ac regulariter loquendo, quia illi possunt cedere iuri suo, & gratis ministrare, si velint, & consequenter etiam possunt partem taxati stipendij remittere, neque esset rationabile, hoc eis prohibere, quia esset (vt diuus Thom. dixit) præcludere viam *gratis officium pietatis impendendi*. Et ita diuus Thomas solùm de hoc vltimo puncto locutus est, & non fundat illud in ratione Simoniæ, quia re vera in hoc nulla esset, sed in irrationabili prohibitione, & contra charitatem, vt patet ex verbis citatis, nec alij auctores aliud intendunt, nisi quod diuus Thomas dixit, vt patet ex Siluest. quæstion. 11. ver. *Quintum*, vbi prius incautè Simoniam vocat, in fine verò concludit, quod si recta sit intentio in statuentibus, non erit Simonia. Tabiena etiam solum transcripsit verba Diui Thomæ num. 16. §. *Nunc dicendũ*, & idem habet Angelus loco citato. Et idem est de aliis auctoribus, vt citato loco dixi. Vbi etiam addidi, hoc vltimum non esse ita intrinsecè malum, quin aliquando in communitate aliqua possit esse conueniens, immò & vsitatum, vt ibi declaraui, & confirmat etiam Corduba citato loco.

D. Tho. D. Tho. D. Tho. Siluest. Tabien. D. Tho.

16. Ad argumenta ergo in contrarium negatur per huiusmodi taxationem fieri venale spirituale ministerium, quia non omne, quod taxatur, pretium est, quamuis enim de ratione pretij sit, vt sit taxatum, id est, definitum, & certum, vel ex conuentione partium, quod solùm dicitur in illa lege ciuili, non tamen è conuerso quicquid taxatur, pretium est, nam etiam congrua stipendia taxari possunt, quia in illis debet etiam seruari certa æquitas, quæ aliqua certa mensura indiget. Taxatio ergo solet esse indicium pretij, quando non subest alius titulus honestus, & rationabilis iuxta cap. *Dilectus* 2. de Simonia, quando autem subest titulus, & interuenit vel publica consuetudo, vel auctoritas Prælati statuentis ex rationabili causa, cessat non solùm vera ratio pretij, verùm etiam omnis præsumptio illius.

CAPVT XLVII.

Vtrùm exigere stipendium pro functione spirituali debita ex officio, vel beneficio, ad veram Simoniam conuentionalem pertineat?

1. Diximus obiter in capite præcedenti non esse licitum, pacisci de nouo stipendio, quando ministerium spirituale ex officio debitum est, quod officium habet annexum beneficium, nihilominus tamẽ solent in hoc fieri exactiones aliquæ, quæ vim habent pactionum, & conuentionum, quia vt fiat ministerium, aliquid temporale exigitur, ita vt vel expresè, vel tacitè interueniat conditio: faciam, si dederis, vel non faciam, nisi daturus sis, quæ vim habent pacti, vt constat, & ideò declarandum est, quando huiusmodi exactiones Simoniam conuentionalem inuoluant. Exempla sunt multa in iure, quando pro Baptismo, benedictionibus, & aliis Sacramentis, vel Sacramentalibus aliquid temporale exigitur: item in ingressũ beneficij, vel Canonicatus, &c. solet aliqua exactiò fieri, vt ex vsu constat, & ex Iuribus referendis. Quamuis autem ex superioribus constet, hoc nõ posse pretio vendi, defendi nihilominus solent huiusmodi exactiones titulo stipendij, vel alio simili, quod necessariò ad hoc reducendum est, vt infrà dicam. Et ideo exponere necesse est, quando hæc ratio exactionis ab iniustitia, vel Simonia excuset. Pro cuius resolutione aduerto; interdum id, quod sic exigitur, esse Iure Ecclesiastico permissum, vel cõcessum, aliquando verò esse prohibitum: aut tertiò potest esse, vel considerari secundum se vt non concessum positiuè, nec prohibitum iure positiuo.

2. 1. Assertio. Dico ergo: temporalia commoda, quæ iure Ecclesiastico concessa sunt ministrantibus spiritualia ex officio, iustè, & absque Simonia exigi possunt. Ratio est, quia Ecclesia habet ius, & potestatem ad statuendum, quid suis ministris dandum sit ad conuenientem sustentationem, cuius iudicium ad ipsam pertinet, non ad subditos, quibus ministri Ecclesiastici inseruiunt: & ad hoc ius, & potestatem Ecclesiæ, spectant præcepta decimarum, & primitiarum, ergo quoties aliquid simile per Ecclesiasticam legem constitutum est, iustè exigitur tanquam debitum. Quam rationem attigit D. Thom. dicta quæst. 100. art. 3. ad 3. Duobus autẽ modis inuenimus hoc statutum ab Ecclesia vltra decimas, & primitias. Vnus est non tam præueniendo fideles per præceptum, quàm acceptando eorum spontaneas voluntates, & secundùm illas ius constituendo. Et tale est ius oblationũ statutum in cap. *Ad Apostolicam*, de Simon. Nam supposita voluntaria consuetudine fidelium offerendi pias oblationes, Ecclesia vult laudabilem consuetudinem obseruari, & consequenter confert ius ministris suis ad petendas illas: in modo tamen exigendi honestam adhibet moderationem, vt non extorqueantur priuata auctoritate, sed per Prælatos, vbi negatæ fuerint, vt suprà tract. 2. lib. 1. notauimus cum D.Th. 22. q. 86. ar. 1. Si autem in hoc modo exigendi excedatur, non videtur pertinere ad Simoniam, nisi ratione scandali, vel præsumptionis, sed propriè videtur pertinere ad vsurpatam iurisdictionem, vt sentit Caiet. verb. *Simonia*, circa 2. cap. ver. *Quartò nota*. Nec de his oblationibus plura hîc dicenda sunt, cum in superioribus sint dicta.

D. Tho. Cap. Ad Apost. D. Tho. Caiet.

3. Alius modus imperandi hæc temporalia onera, est absolutus, & independens à voluntaria oblatione fidelium, sed per se ex potestate Ecclesiæ. Et de hoc modo inueniuntur nonnulla exempla in Iure, licèt pauca. Vnum est de quodam quasi tributo, quod in Iure præcipitur solui Episcopis, & *Cathedraticum*, appellatur, quia in honorem cathedræ datur, vt latè exponitur 10. q. 3. per totam, & *Synodaticum*, etiam dicitur, quia pro Synodo cogenda præscribi solebat, vt sumitur ex c. *Conquerente*, de Offic. Ordi. Vbi inter Episcopalia iura hoc numeratur, & ad duos solidos taxatur, quos à singulis Ecclesiis possit Episcopus accipere vltra alios prouentus. Sed in hoc iam seruãdæ sunt consuetudines, vt Innoc. Abb. & alij Doctores ibi notant, & Archid. c. 1. de Præb. in 6. Aliud exemplum est de procurationibus, seu certis stipendiis, quæ visitantibus Prælatis dari præcipiuntur in d. cap. *Conquerente*, & ferè per totum titulum, extra de Censib. præsertim cap. *Cum Apostolus*, c. *Cum venerabilis*, c. *Procurationes* & in lib. 6. c. 1. §. 1. & penult. & caput *Relatum*, cum aliis 10. q. 3. Quamuis enim intentio horũ Iurium præcipuè dirigatur ad moderandas huiusmodi procurationes, ne visitantes Prælati nimium sint suis subditis graues, & onerosi, nihilominus in eis supponitur aliquid consuetum, vel moderatum visitantibus dandum esse, quod nomine procurationum significatur.

Tributum cathedraticum. Ca. Conquerente. Innoc. Abbas. Archid. Ca. Cum Apost. Ca. Cum venerabi. Ca. Procurationes. Ca. Relatum.

significatur. Et ex eisdem Iuribus constat has procurationes ad sustentationem Prælatorum dari, & ita stipendij titulo honestè recipi, ac præcipi, & consequenter ab ipsis Prælatis exigi posse.

4. Obiectio. Sed obiici potest, quia decimarum solutio videtur sufficiens stipédium pro omnibus ordinariis ministeriis, quæ ex officio conueniunt Ecclesiæ Pastoribus, ergo non possunt iure communi pro priuatis aliquibus functionibus speciales præstationes imponi. Vt, si in particulari loquamur de procurationibus, Episcopi non minus tenentur visitare diœcesim ex officio, quàm alia Pontificalia exercere, vt signare, seu confirmare infantes, ordinare, iudicare, & similia, & pro toto suo munere præstando recipiunt pingues reditus Episcopatus, ergo titulus sustentationis in exigendis procurationibus fictus est, & consequenter insufficiens ad purgandam labem Simoniæ. Soto. Propter hoc Soto quæst. 7. art. 2. ad 3. putat, Episcopos diuites non posse tuta conscientia petere procurationes sibi à Iure concessas, sed immeritò in hoc iniicit scrupulũ. Nam iura nihil distinguunt, vnde nec nos distinguere debemus, nam si Iura voluissent solùm pro pauperibus Episcopis illas procurationes concedere, omninò debuissent id indicare. Accedit, Concil. Trident. quòd Concil. Trident. session. 24. capit. 3. de Reformatione cum non ignoraret, plures Prælatos habere pingues reditus, & in rigore sufficientes ad suam sustentationem, nihilominus eis permittit accipere victualia procurationum loco, dum visitant, saltem vbi hoc habet consuetudo, hæc ergo constitutio ab omnibus indifferenter seruari potest. Ad difficultatem verò respondemus, hoc stipendium sustentationis non consistere in indiuisibili, nec limitari ad solas decimas, alias vbi decimæ essent copiosæ, non liceret recipere alias oblationes, nec prædiorum Ecclesiasticorum reditus, & alios similes fructus. Et ideo vltra decimarum prouentus interdum imperantur alia stipendia specialia, vbi speciales rationes occurrunt, & specialiter in visitationibus hoc factum videtur propter accidẽtales, & extraordinarias expensas, quas in illis facere necesse est, item vt Episcopi non excusentur, sed promptiores sint ad illas faciendas, & fortasse in principio id factum est, quia Episcopatus erant tenuiores, licèt autem postea creuerint, ius non mutatur, sicut de aliis prouentibus constat, sed ipsi Episcopi obligantur magis ad pia opera, & ad subueniendum pauperibus, quò plura habent suæ sustentationis subsidia.

5. 2. Assertio. Dico secundò. Quando iure communi prohibentur aliæ exactiones pro ministeriis, vel actionibus spiritualibus, graue peccatum est, temporalia stipendia petere pro huiusmodi actionibus, quandiu tale ius derogatum non est. Vtraque pars est per se satis clara: nam illa prohibitio non excedit potestatem legislatiuam Ecclesiæ, & ratio prohibitionis est honestissima, & consentanea iustitiæ, & Religioni, ergo obligat in conscientia sub graui culpa, oportet autem, vt tale ius in sua vi conseruetur, nam si derogatum sit, iam non est ius, quomodo autem derogari possit infrà dicemus. Sunt autem multa exempla huius prohibitionis, præsertim sub titul. de Simonia c. *Non satis*, ibi autem fit prohibitio sub nomine pretij, & ideo non multum probat. Tamen in capit. *Cũ in Ecclesiæ*, districtius fit prohibitio, *Ne aliquid exigatur* pro benedicendis nubentibus, seu aliis Sacramentis conferendis, seu collatis: & in ca. *Sicut pro certo*, damnantur extorsiones, & exactiones turpes, & prauæ, & taxationes de his, quæ danda sunt pro consecrationibus Episcoporum, Abbatum benedictionibus, & clericorum ordinationibus, & prohibetur, *ne quocumque prætextu hæc fiant*. Vnde etiam sub titulo sustentationis prohibentur. Et in cap. *Iacobus*, prohibetur exactio prandij in receptione noui Canonici. Et in c. *In tantum*, in fine, reprobatur consuetudo, *exigendi marcham argenti in Archidiaconi inuestitura*, vel aliam rem temporalem, aut pecuniæ quantitatem minorem in minoribus præbendis. Similes prohibitiones inuenientur in ca. *Quicquid* 101. cum sequentibus 1. quæst. 1. & in cap. *Ex multis*, cum aliis 1. quæst. 3. Si quis enim attentè consideret omnia dicta Iura, quando prohibent exigere, vel petere aliquid pro ministerio Ecclesiastico, loquuntur de Prælatis, vel aliis clericis, qui ex officio tenentur Ecclesiæ ministrare, & ad hoc sufficientes reditus, & præbendas recipiunt, & ideo meritò prohibentur exigere quidpiam aliud, quia petere aliud stipẽdium iniustum est, & alius titulus non superest, nisi pretij, qui est Simoniacus. Vbi autem non proprium ministerium spirituale exercetur, sed sola admissio ad possessionem beneficij, aut dignitatis, vel præbendæ, ibi vix ratio stipendij iusti interuenit, & ideo exactiones illæ non habent iustum titulum, & pro ipsis beneficiis spiritualibus fieri censentur, & sub ea ratione prohibentur.

(Margin: Ca. Non satis. Ca. Cum in Ecclesia. Cap. Sicut pro certo. Cap. Iacobus. Ca. In tantum. Ca. Quicquid. Ca. Ex multis.)

6. An peccatũ contra has prohibitiones sit Simonia. Sed quæri circa hoc potest. An peccatum contra has prohibitiones commissum, sit propria Simonia, supponendo, has leges derogatas non esse, sed obligare. Videri enim potest, non esse Simonia, quia illæ exactiones non fiunt sub ratione pretij, & de hoc constat dantibus, & petentibus, sed vel ratione consuetudinis, quæ potuit augere stipendia, etiam si alij darentur reditus, vel ratione extraordinarij laboris, vel certè interdum ad quandam amicabilem communicationem, vt in prandiis pro admissione Canonici, vel denique ad aliquod pium opus, vel pro fabrica, aut supellectilibus Ecclesiæ, ergo in rigore non est Simonia, quicquid sit de alio genere culpæ. Respódetur quæstioni. Respondeo, seclusa consuetudine, de qua statim, ex natura rei videri iniustitiam quando exigitur aliquid vt debitum, quia nulla interuenit ibi iusta ratio faciendi tales exactiones, vt constat ex declaratione dicta. Vnde ex natura rei est etiam ibi præsumpta Simonia, vt superiori cap. dixi. Imò est valdè probabile, esse etiam Simoniam veram ex natura rei, quoties per exactionem extorquetur temporale, denegando spirituale debitum, nisi temporale detur, quia tunc licèt quis dicat, se non habere intentionem vendendi, sed gratis recipiendi, in ipso vsu, & exercitio contrarium profitetur, quod satis est ad Simoniam, sicut supra dicebam de exigente obligationem dandi aliquid colore gratitudinis, & in aliis similibus. Addo verò, certius multò esse positis illis legibus, esse veram, & propriam Simoniam, per earum violationem extorquendo temporalia pro spiritualibus, modis ibi prohibitis. Ratio est in superioribus sæpè repetita, quia prohibitio illa fit intuitu Religionis, & vitandi Simonias in tali materia, vnde constituit illam materiam in tali genere virtutis, ac vitij, etiamsi antea de se non esset, quam rationẽ in capite sequente magis prosequemur.

7. An consuetudo possit hoc honestare. Resolutio. Secundò, quæri potest circa eandem partem, An hæc, quæ sic sunt prohibita iure communi, possint honestari per statuta Episcopatuum particularium, aut Prouinciarum, sine antecedente consuetudine, nam de hoc statim dicemus. De hoc puncto latè disputant Canonistæ in capit. *Cum Maioribus*, de Cõstitutione. Et in capit. *Iacobus*, de Simonia. Sed breuiter assero, stante iure communi, talia statuta, si sint ei contraria, iniqua esse, & nullam vim habere in virtute statutorum (vt à consuetudine nunc abstineam) siue exactio sit ad pios vsus, siue ad alios humanos sumptus, vel vtilitates accipientium. Probatur, quia inferior

inferior non potest statuere contra ius Superioris, alioqui nullum est statutum, sed talia statuta sunt contra jus commune, ergo. Respondent aliqui, ius commune loqui de propriis exactionibus, in quibus aliquid vt pretium accipitur, & per modum venditionum fiunt. Re tamen vera, si Iura attentè legantur, non recipiunt hanc interpretationem, quia generaliter prohibent omnem turpem extorsionem, & exactionem, & quocumque prætextu. Et hæc assertio communis est Doctorum in dictis locis, & videri præsertim possunt Host. Abbas, & Felinus dicto cap. *Iacobus*, Abbas in dicto cap. *Cum maioribus*, nu. 16. & 25. Deci. nu. 28.

8. Dixi autem, si sint iuri communi contraria, nam si tantùm sint diuersa, vel in alia forma ferantur, poterunt esse honesta, & valere iuxta ea, quæ statim dicemus de consuetudine, nam quoad hoc eadem est ratio. Sic ergò limitant assertionem Innocentij, & alij Doctores, vt procedat, quando statutum ipsum præcipit exactionem facere, non verò, si tantùm præscribat, quid recipiendum sit, si alter sponte dare id velit sine exactione, vel vi aliqua denegando illi spiritualia, vel aliter illi molestiam inferendo. Quæ limitatio mihi vera videtur, quia posita illa, iam statutum non erit contra ius commune, quia dicta Iura, vt vidimus, tantùm prohibent exactiones. Sed obijci potest cap. *Dilectus* 2. de Simon. quatenus in eo permittitur, aliquid gratis oblatum recipi, dummodo sine taxatione oblatum sit, vbi autem statutum interuenit, iam taxa præcedit. Respondeo in primis caput illud loqui solùm de ingressu Religionis, & nō oportere extendi ad alia, cum re vera non sint in omnibus similia. Deinde dico, si statutum non ordinat exigendum, sed quasi proponat quid acceptari possit, si sponte detur: tunc non propriè taxare, quid dandum sit, sed potius quid non dandum sit, id est, vt alia, vel maiora non petantur, seu proponantur. Nam cum illud ipsum, de quo statutum disponit, possit minui, sicut & negari ab eo, à quo sic petitur, non potest dici propriè, & in rigore esse taxatum. Itaque in hoc statuto non video malitiam, nec contrarietatem cum iure communi, si rigorosam exactionem non imponat. Tunc autem sine dubio ad minus est contra Ecclesiasticum ius. Posset autem quæri, an hæc prohibitio sit purè Ecclesiastica, & an possit per contrariam consuetudinem abrogari, sed hæc dicentur meliùs capite sequenti.

Obiectio.

Soluitur.

9. *3. Assertio.* Dico tertiò, vbi nec approbatur, nec prohibetur iure communi, huiusmodi exactio temporalis muneris in administratione spiritualium, ab his, qui ex officio tenentur illa ministrare, nisi fiat ex iusta causa publica auctoritate probata, illicita est, & iniusta, & Simonia saltem præsumpta. Hæc assertio est communis Doctorum. Et sumitur ex diuo Thoma dicta quæstione 100. art. 3. ad 3. & ibi Sot. & aliis. Et hoc etiam probant Iura supra allegata, damnant enim hanc exactionem tanquam per se improbam, vt sequenti capite latiùs dicam. Ratio verò est suprà facta: quia ministrantes spiritualia ex officio, habent ab Ecclesia consignatos reditus suæ sustentationis, ergo non possunt licitè extorquere aliquid aliud per modum stipendij, alioqui manifestam iniustitiam cōmittunt, nec verò habent alium iustum titulum exigendi, ergo illicitè, & Simoniacè exigunt, quia cum non habent iustum titulum, conuincuntur illud exigere pro ipso spirituali ministerio, seu beneficio, & ex illo, ac per illud temporalem quæstum facere, quod vel est própria Simonia, vel saltem præsumitur, & tale sacrilegium est, vt ad Simoniam meritò reducatur.

D. Tho. Sot.

10. Dices: Possunt hoc postulare non ad propriam vtilitatem, sed ad pium aliquod opus. Respondeo primùm hoc non excusare iniustitiam, quia non habet minister Ecclesiasticus ius cogendi aliū, vt suis sumptibus opus pium faciat, supponimus enim, alias non teneri, sed propter solam receptionem spiritualium ad hoc cogi, & hoc planè est iniustum, vt cap. seq. latiùs dicemus. Deinde dico, non omninò purgari suspicionem Simoniæ illó titulo quia ordinariè non procurant Prælati, vel alij ministri spiritualium hæc pia opera per talia media, nisi vt se exonerent ab aliqua obligatione faciendi suis sumptibus talia opera, vel vt alienis sumptibus videantur, vel Ecclesias ornare, vel subuenire pauperibus, & ita semper opus refunditur in aliquam propriam vtilitatem, quamuis autem non redundaret, & intentio esset bona, medium est iniustum, vt dixi.

Obiectio. Expenditur.

11. Dices: Contingere potest, vt reditus Episcopatus, præbendæ, aut beneficij sint tenues, & non sufficiant ad sustentanda onera personæ, status, & officij, ergo tunc licitum erit, aliquid exigere hoc titulo. Respōdeo, propter hanc solam exceptionem additum à nobis esse in assertione, *Nisi fiat ex iusta causa.* Nam hæc sine dubio iusta causa est. Addidimus autem oportere, vt talis causa auctoritate publica probata sit, quia inordinatū esset, vniuscuiusque priuati parochi arbitrio hoc relinquere, alias vnusquisque causari posset indigentiam, & insufficientiam sui beneficij ad suam sustentationem. Oportet ergo, vt aliqua lege, vel statuto, aut consuetudine id declaratum sit iuxta dicenda in capit. sequenti, vel certè vt Prælati auctoritas interueniat. Vnde licet Glos. in capite *Suam*, de Simon. absolutè dicat, in simili casu posse sacerdotem aliquid exigere, si ei sumptus desint, vel intelligenda est de sacerdote, qui ex officio ministrare non tenetur, vel certè addendum est, posse id facere, causa approbata à Prælato, ad quem spéctat prouidere, vt inferiores pastores populorum ab eisdem alantur sufficienter, vt in eodem capit. Panormitanus notauit num. 10. Et idem habet Felin. ibi num. 3. allegans alios, & dicens esse communem sententiam. Attingitque rationem traditam, *quia sequitur* (inquit) *absurdum, quod iudicaret in facto proprio.* At verò si indigentia similis in ipsomet Prælato, seu Episcopo fuerit, crediderim, ipsum posse statuere modum, quo sibi sufficienter per oblationes fidelium vel similia subsidia prouideatur. Ita enim in simili notatur à Doctoribus in c. vnic. Vt beneficia sine diminutione conferantur, per textum, & in cap. *Conquerente*, de offic. ordin. & in cap. *Cum Apostolus*, §. *Prohibemus*, de censib. vbi specialiter id notat Cardinal. Requiritur tamen iuxta illum textum, vt causa rationabilis manifesta sit, alioqui si sit dubia, probanda erit per superiorem, vt ibi notat Glossa. Denique iuuat Concilium Trident. *sess.* 24. cap. 14. de Refor. quatenus Episcopis committit, vt examinent statuta permittentia huiusmodi exactiones, & si iusta esse cognouerint, illa sustineant. Est ergo in Episcopis potestas ad probandam iustam causam talium exactionum. Et tunc non censentur contraria iuri communi, quod loquitur de ministris habentibus ab Ecclesia sufficientem sustentationem, vt omnes intelligunt. In modo autem exigendi, oportet seruare regulas à Iure statutas, vt in sequenti capite dicemus.

Alia obiectio expeditur.

Glos.

Panor. Felin.

Ca. Conquerente. Ca. Cum Apostolus. §. Prohibemus. Cardin. Glos. Concil. Trid.

CAPVT XLVIII.

An exactiones temporalium pro spiritualibus, consuetudine possint honestari, ita vt propter solam illam à labe Simoniæ conuentionalis excusentur?

Vt in

1. Explicatur difficultas.

VT intelligatur, quid in hoc puncto possit habere difficultatem, suppono primò nulla consuetudine introduci posse, vt licitum sit, dare temporale pro spirituale per modum pretij. Hoc per se est euidens, quia illud est intrinsecè malum, & contra ius diuinum, ergo nulla consuetudo potest contrarium inducere, aut honestare. Et hoc confirmant à fortiori multa Iura, quæ similes consuetudines, vel etiam minùs mala reprobant tanquam corruptelas, quæ Iura paulo inferiùs indicabimus. Suppono secūdò, ita esse licitum accipere aliquid temporale pro spirituali per modum stipendij sustentationis, vt ad honestandam talem receptionem, vel petitionem, nulla consuetudo necessaria sit, nec ab illa pendeat. Quia ius ipsum diuinum non solum hoc approbat, sed etiam præcipit, ergo in hoc nihil potest operari consuetudo, sed ad summum poterit deseruire vel ad tollendam omnem suspicionem, quia consuetudo declarat illud peti vt stipendium iustum, & non vt pretium, vel ad derogandum alicui prohibitioni merè positiuæ, si in modo exigendi stipendium lata sit. Sicut aliqui dixerunt de his clericis, qui absque obligatione officij ministrant quoad faciendum pactum de stipendio. Licèt enim exemplum in re verum non sit, vt suprà vidimus, non repugnat tamen ita fieri. Quocirca proposita quæstio non habet locū in his simplicibus ministris, quia illi, quod ad ius attinet, nihil plus possunt ratione consuetudinis, quàm iure naturæ possint: sed quod spectat ad factum poterunt ratione consuetudinis plus, vel minus exigere, & in modo exigendi poterunt etiam toleratam consuetudinem sequi, quia in his nihil circa illos, ius commune disposuit.

2. Versatur ergo quæstio de his, qui ex officio spiritualia ministrant, de quibus suppono tertiò, posse per laudabilem consuetudinem acquirere ius ad aliquas oblationes fidelium extraordinarias, id est, non pertinentes ad iura decimarum, vel alios stabiles reditus Ecclesiarum, aut beneficiorum. Id constat ex capit. *Ad Apostolicam*, de Simonia. In earum tamen exactione seruanda est forma præscripta, vt tetigi capit. præced. & latiùs in superioribus. Vnde hoc modo clarum est, consuetudine honestari petitionem aliquam temporalis doni pro administratione spiritualium, quæ sine consuetudine honestè non fieret, & labem, vel suspicionem Simoniæ haberet, hoc autem non fit per talem consuetudinem mutando ius diuinum, vel humanum, sed solùm mutando materiam iuris, quia nimirum per consuetudinem fit debitum stipendium, quod absque consuetudine non fuisset. Habet autem locum hæc consuetudo citra omnem controuersiam in oblationibus voluntariis, quæ ad diuinum cultum fiunt, vel immediatè, & directè, vt in his, quæ ad altare offeruntur, vel ex relatione offerentium mediatè, vt in his, quæ ad sustentationem ministrorum, vel sumptus templorum à fidelibus sponte offeruntur. Quæ omnia per se satis constant ex dicto capite, *Ad Apostolicam*, & ex suprà dictis de his oblationibus.

Ca. *Ad Apostolicam.*

3. Dubiū principale.

Difficultas ergo tantùm superest, An aliæ exactiones temporalium pro spiritualibus actibus, possint consuetudine honestari, non quidem mutando ius diuinum, vel in illo dispensando, quod fieri non poterit, sed vel mutando obiectum illius iuris, & faciendo, vt sit stipendium debitum id, quod non erat, vel certè derogando in ea parte iuri humano, si in aliquo obstiterit. Ratio autem difficultatis est primò, Quia per consuetudinem possunt abrogari humanæ leges, illa ergo omnia, quæ in hac materia tantùm sunt prohibita iure humano, possunt per contrariam cōsuetudinem licita fieri. In quo est magna differentia inter consuetudinem, & statutum, etiamsi vtrunq; sit vnius prouinciæ tātùm, vel Episcopatus, quod per statutum non potest derogari iuri communi, per consuetudinem verò potest. Et ratio differentiæ est, quia statutum fit sola inferioris potestate, & ideò non potest præualere contra legem Superioris, consuetudo verò supponitur nota Superiori, & per illū approbata, saltem tacitè, & ideo in tali loco potest derogare illius legi. Vnde si statutum particulare esset approbatum per Pontificem, tunc esset æquiparatio. Secundò Piæ cōsuetudines in hac materia obseruādæ sunt iuxta caput *Ad Apostolicam*, de Simon. sed non repugnat, has exactiones temporalium munerum pro spiritualibus ministeriis esse pias, quia possunt peti non in pretium, sed in subsidium, ergo si piæ fuerint, seruandæ erunt. Tertiò hoc maximè confirmat Concil. Trident. sess. 24. cap. 14. nam supponit aliquas consuetudines huiusmodi esse prauas, & alias pias. Et ideo præcipit examinari, & discerni, vt piæ retineantur, aliæ auferantur: ergo sunt aliquæ consuetudines, quæ possunt hanc exactionem honestare.

Discrimen inter cōsuetudinem, & statutum.

Concil. Trident.

4. In contrarium verò est, quia consuetudo reprobata per legem, non potest vires resumere, nec dare ius, nec præualere cōtra legem, vt latè docet Couar. plures referens lib. 3. Var. cap. 13. num. 4. Greg. Lop. in Leg. 3. titul. 2. part. prima Glos. 6. & Nauarrus in Cōment. de spoli. §. 14. num. 8. Et ratio est, quia tunc consuetudo dicitur reprobata per legem, quando non solùm simpliciter prohibetur, sed etiam prohibetur, quia ipsa est per se iniqua, & bonis moribus contraria, sed in præsenti materia leges Canonicæ ita prohibent has exactiones, vt consuetudines illarū omninò reprobent vt malas, ergo non possunt præualere, aut dare ius. Minor patet ex capite, *Non satis*, ibi, *Nec sub obtentu cuiusquam consuetudinis*. Et additur ratio: *Quia diuturnitas temporis non diminuit peccatum, sed auget*. Quæ ratio supponit, consuetudinem esse de re per se mala, aliàs potuisset consuetudine purgari. Idem in capite, *Cum in Ecclesiæ*, & in capite, *In tantùm*, ibi, *Prauam illam consuetudinem*, & cæt. Et clariùs in capite, *Sicut pro certo*, ibi. *Tantùm abolere volentes abusum, consuetudinem huiusmodi (quæ magis dicenda est corruptela) penitus reprobantes*. Et confirmantur hæc valde ex capit. vltim. de Confiriet. Vbi his modis explicatur, quando consuetudo per se mala sit, & Iuri diuino contraria. Videnturque hæc Iura in hoc fundari, quòd talis exactio est iniusta, cùm Ecclesia deputauerit sufficientes reditus pro sustentandis his ministris, omnibusque oneribus eorum: & ideo non caret vitio, aut vehementi suspicione Simoniæ.

Couar. Greg. Lop. Nauar.

Ca. *Non satis.*

Ca. *Cum in Ecclesia.* Ca. *In tantum.* Cap. *Sicut pro certo.*

5. In hoc puncto Doctores cōueniunt, non omnem consuetudinē in hac parte reprobandam esse, quamuis sæpè iniqua esse possit, & suspicionem habere possit Simoniæ, saltem in Ecclesiastico foro, nisi ex circunstantiis, & adiunctis præsumptio purgetur. Hanc sententiam communiter docent Auctores statim referendi. Et videtur conuinci rationibus pro vtraque parte factis: & maximè auctoritate Concilij Trident. Ratione etiam declarari potest, quia materia talium consuetudinum non est intrinsecè mala, quia in illa nihil aliud est intrinsecè malum, nisi vel accipere temporale vt pretium rei spiritualis, quod est Simonia, vel exigere non debitum tanquam debitum, quod est iniustitiæ: sed neutrum est intrinsecè connexum cum tali actione, non est ergo intrinsecè mala. Minor quoad priorem partem probatur, quia potest temporale peti non vt pretium, sed vt subsidium sustentationis, vel interdum pro expensis, quas fieri contingit. Et similiter probatur quoad alteram partem, quia vtroque titulo accidere potest, vt illud

In quo Doctores conueniant.

vt illud quasi tributum imponatur iustè ab habente potestatem. Hinc ergo fit, vt talis consuetudo sæpè possit esse iniqua, saltem ex iniustitia, & ex turpi auaritia (quæ in Ecclesiasticis personis maximè detestanda est) & consequenter propter speciem Simoniæ, & vehementem suspicionem, quam illæ radices inducunt. Et augetur valde ex repugnantia Iurium, quando contingit, consuetudinem versari in eisdem rebus, seu actionibus, de quibus prohibitiones Iurium loquuntur. Nihilominus tamen non repugnat, tales occurrere circunstantias, quæ ostendant, consuetudinem iusto titulo, & ratione esse fundatam, & consequenter omni Simoniæ suspicione carere. Cui etiam fauet, quòd similes consuetudines non introducuntur, nec conseruantur sine auctoritate Prælatorum Ecclesiæ, de quibus rectè semper est præsumendum, nisi contrarium constet; ergò non possunt in vniuersum damnari tales consuetudines, argumento capitis, *Mos antiquus*, cum aliis. 65. distinct.

6. *Quæ cõsuetudo in hac materia probanda sit.* *Vgolin.*

Difficultas verò est in explicando, quæ consuetudo in præsenti materia pia, & honesta iudicanda sit, quæ verò reprobanda. Ad hoc respondet Vgolin. Tabien. primo cap. 9. §. 11. num. secundo illam consuetudinem esse laudabilem, quæ Simoniam non inducit, nec Simoniam sapit, intelligit etiam nec sordidam auaritiam, aut iniustitiam. Verumtamen hoc est, quod inquirimus; quando consuetudo censeri poterit immunis ab his sordibus, & qualiter discerni poterit. Ad hoc ponit idem Auctor alia duo signa in §. 10. num. octauo: Vnum est, tunc consuetudinem aliquid accipiendi esse liberam à suspicione Simoniæ, quando sine consuetudine posset absque Simoniæ vitio, vel suspicione idem dari in eadem occasione, seu pro eodem ministerio, & accipi recta intentione. Verumtamen hæc regula esset optima ad discernendas consuetudines laudabiles, quæ introductæ censentur ex spontanea voluntate offerentium, de quibus iam diximus: hîc autem de illis agimus, quæ per viam tributi impositi, & exactionis semper, & ab initio impositæ fuerunt. Et ideo non potest etiam ad hunc casum aptari secundum signum, quo etiam frequenter Canonistæ vtuntur, distinguentes laudabiles consuetudines à non laudabilibus, ex eo, quòd priores à pia, & Religiosa dantium liberalitate originem ducunt, posteriores verò ab exactione, & necessitate. Vt tradunt Glossa, Hostiensis, Abbas, Felin. Socin. & alii in cap. *Ad Apostolicam*, & cap. *Suam*, de Simon. & in capit. *Cum Mai.* de Constit. & fauet etiam D. Thom. dicta quæst. 100. art. 3. Soto quæstione nona articulo 2. Anton. dicto cap. 5. §. 22. Siluester quæst. 11. Hæc enim distinctio optimè accommodatur ad eas consuetudines, quæ sunt de oblationibus piis, & sacris, & directè ad diuinum cultum ordinatis: quæ quidem habere debent spontaneam originem, vt docuit D. Thomas quæst. 86. art. 1. & supponitur in dicto cap. *Ad Apostolicam*, & regulariter præsumuntur illam habere, nisi certis indiciis oppositum constet. Nunc verò non de his consuetudinibus agimus, sed de illis, quæ meram exactionem præ se ferunt, & eandem habuisse originem dignoscuntur. De his enim loquitur apertè Concilium Trident. Nam quæ solui solent in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, & collatione, & similibus, de quibus Concilium loquitur, non solent solui spontaneè, nec præ se ferunt tale initium: & tamen de eisdem iubet Episcopis, *Vt de consuetudinibus super prædictis cognoscant.* Et inter eas supponit, esse posse aliquas laudabiles, quæ excipiendæ sint, aliis reprobatis.

Duo signa. *Aliud signũ.* *Gloss. Hostiens. Felin. D. Thom. Sot. Anton. Siluest.*

7. Aliter etiam videntur iidem Canonistæ inter has consuetudines ex fine illarum sumere distinctionem. Nam interdum tales exactiones fiunt ad pios vsus, vt ad subuentionem pauperum, ad ornatum Ecclesiæ, vel similes: interdum ad solam vtilitatem extorquentium: priores censent esse pias consuetudines, posteriores prauas, & detestandas. Et ideo priores non reprobari, & posse præualere contra ipsum Ius; posteriores autem minimè, sed potius esse reprobatas ipso Iure. Ita ferè Panormitanus, Felin. & alij in dicto cap. *Iacobus*, & in dicto cap. *Cum Maior.* & Proposit. in dicto cap. *Ex multis*, primo, quæstione secunda, & idem sentit Siluester quæst. 13. verb. *Quintum*: nam sequitur Panormitanum. Et quamuis tandem non videatur probare distinctionem, intelligit quoad statutum, non quoad consuetudinem. Ita enim Panormitanus distinxit. Et illam distinctionem esse communiter probatam docet Nauarrus dicto cap. 23. num. 102. verb. *Vndecimo.* Vbi etiam sentit, Concilium approbasse illum modum distinguendi inter laudabiles, & reprehensibiles consuetudines. Et idem habet Constit. 18. de Pœnitent. & remis. num. 5. & Vgolin. suprà, & colligitur ex illis verbis, *Vt quæcumque huiusmodi in pios vsus non conuertuntur*, & ratio reddi potest, quia si temporale petitur ad pias causas, eo ipso spirituale fit, & ita tollitur labes Simoniæ; nam spirituale pro spirituali commutatur: si autem petatur ad propriam vtilitatem, manet purè temporale. Nihilominus distinctioni, si ei aliquid addatur, non videtur satisfacere. Primò, quia dicta Iura indistinctè loquuntur, & damnant omnem exactionem, & in ea ponunt rationem improbitatis, & non tantùm in fine, ad quem petuntur temporalia, quia illa exactio præ se fert Simoniam, vel speciem eius, quæ cauenda dicitur in dicto cap. *In tantum*, & cap. *Audiuimus*. Secundò, quia in dicto cap. *Ex multis*, in particulari reprobantur exactiones etiam ad pios vsus. Tertiò, addi potest ratio, quia vt sit licita exactio, quæ tanquam debita, & necessariò soluenda postulatur, non satis est, quod ad pium vsum postuletur, sed oportet supponere iustum titulum petendi, vt probat apertè dictum caput *Ex multis*, Vnde licet Concil. Trident. iudicet exactiones ad pios vsus facilius posse præsumi iustas; non tamen dicit id sufficere. Et ratio reddi potest, quia nemo potest iustè cogi ad expendendum in pios vsus, quæ non tenetur; nec consuetudo sola sine alio titulo potest hoc iustificare, quia est contra ius naturale, & contra iustitiam. E contrario etiam quòd petitio fiat ad propriam vtilitatem petentium, non videtur esse sufficiens signum consuetudinis ita prauæ, vt reprobanda statim sit, tanquam corruptela, quia potest illa vtilitas esse rationabilis, vt si consuetudo introducta sit propter necessitatem ministrorum, vel propter aliquem extraordinarium laborem, vel per modum cuiusdam distributionis, vt in tali actu assistant, & ad illum libentiùs inuitentur.

Panor. Felin. *Siluest.* *Nauar.*

8. *Conclusio.*

Dico ergò, consuetudinem hanc vt Iuri cõtrariam nunquam posse honestari, nec contra illud præualere ad derogandum ipsum: posse tamen tot circunstantiis, & conditionibus vestiri, vt non sit Iuri contraria, sed honesta, ideóque retineri possit, non quia deroget Iuri Ecclesiastico, sed quia non est contra illud. Hæc resolutio sequitur ex priori assertione, communi sententia probata. Et prior pars ostenditur sufficienter rationibus priori loco suprà positis. Et declaratur in hunc modum, nam Iura suprà citata non prohibent in hac parte, nisi vel id, quod per se malum est, vel quod magnam habet mali speciem & suspicionem. Quandiu ergò consuetudo fuerit de re per se mala, siue ratione Simoniæ, siue ratione iniusti

iniustitiæ, clarum est, non posse præualere. Idem autem est, quandiu habuerit mali suspicionem, & speciem Simoniæ, vel turpis auaritiæ in materia sacra, & spirituali: nam meritò ecclesiasticum Ius talem cõsuetudinem simpliciter, & absolutè reprobat tam in præteritum, quàm in futurum, quia licèt non videatur tam intrinsecè mala ratione iniustitiæ, vel Simoniæ, nihilominus tamen ratione scandali, & mali exempli, & cuiusdam irreligiositatis habet quandam intrinsecam deformitatem, ratione cuius potest absolutè, & omninò prohiberi, & constitui in ratione sacrilegij, & Simoniæ ita prohibitæ, vt nunquam possit honestari, si eandem suspicionem, & speciem mali secundùm se retineat. Hoc ergò modo verissimum est, consuetudinem illam vt Iuri contrariam, nunquam posse præualere.

9. Atque hinc concluditur, ad honestandam consuetudinem, vel materiam eius, necessarium esse, vt tales conditiones, ac circunstantiæ occurrant, quæ non solùm veram malitiam ex obiecto auferant, sed etiam speciem, & suspicionem mali sufficienter purgent. Si enim consuetudo has duas proprietates habuerit, iam non erit reprobata per legem, quia non est, cur reprobetur, vt priora etiam argumenta ostendunt: si autem aliqua illarum caruerit, & malitiam, vel speciem eius retinuerit, semper erit reprobata, vt posteriora etiam argumenta conuincunt. Et apertè sensit Concil. Trid, dicto cap. 14. ibi. *Ingressus eos, qui Simoniacæ labis, aut sordidæ auaritiæ suspicionem habent, fieri nõ permittant.* Suponit ergo sufficere talem suspicionem, vt talis consuetudo reprobanda sit. Et è conuerso cum hæc ponatur veluti adæquata causa reprobationis, cessante illa, non erit consuetudo ex reprobatis à Concil. & consequenter neq; à iure communi, quod ipsummet Concilium paulò inferiùs renouat. Quod etiam confirmant verba eiusdem Concilij, nam facta exceptione laudabilium consuetudinum, subiungit. *Reliquas vt prauas, ac scandalosas reiiciant, & aboleant.* Ergò excipit illas consuetudines, quæ nec prauæ sunt, nec scandalosæ: tales autem sunt, quæ non sunt per se malæ, nec suspicionem mali habent; ergò quando has duas conditiones habuerint, retineri poterunt. Vt autem has duas cõditiones habeant, vel habere præsumantur, tria videntur necessaria. Primum, vt petitio iustè reduci possit ad stipendium sustentationis debitum, non ratione solius consuetudinis, sed etiam ratione suæ originis, quia nimirum à principio propter indigentiam ministrorum cœpit tale onus imponi: nam præter hunc, nullum alium inuenio iustum titulum, quo talis exactio ab iniustitia, & à Simonia saltem præsumpta (etiam seclusa positiua prohibitione) excusari possit. Nam exactio ad pium opus, nisi credatur esse onus reale beneficio impositum, (vt esse aliquando potest, vt in superioribus dixi) non potest iustè imponi personæ, nisi reducatur ad leuamen, & subsidium ministrorum, quibus cura talium operum incumbit, nam aliter non est iusta, & consequenter non caret specie Simoniæ. Loquor autem semper de exactione, quia in oblatione pia, quæ spontaneam habeat originem, secus est, vt dixi.

Consil. Trid.

Quid requiritur ad bonitatem cõsuetudinum circa hoc.

10. Dices: Quomodo poterit cognosci talis origo post inueteratam consuetudinem? Respondeo, in primis ex materia subiecta posse satis verisimiliter cõiectari, nam ordinariè non solent homines talia munera sponte offerre, sed aliqua necessitate coacti. Deinde adhibent Canonistę distinctionem aliam inter clericos, & laicos, nam laici solẽt sponte facere pias oblationes clericis; & ideo quando consuetudo est laicorum in ordine ad clericos, præsumitur habere spontaneum initium; clerici autem non solent has oblationes voluntarias facere aliis clericis, nec in Ecclesiis, & ideo quando aliquid temporale pro spirituali conferunt ex consuetudine, signum est, nec esse, nec fuisse vnquam illã contributionem spontaneam, sed impositam. Quę coniectura formaliter intellecta probabilis est, licèt non sit vniuersalis. Dico autem formaliter, quia interdũ clericus offerre potest more laicorum vt in funeribus. Dico etiam, non esse vniuersalem, quia etiam in Baptismo, & aliis Sacramentis, quæ conferuntur laicis, solent fieri interdum similes violentæ exactiones, quæ in Iure prohibentur, vt patet ex ca. *Placuit*, 2. & cap. *Emendari*. 1. q. 1. Et interdum etiam clerici solent clericis aliquid sponte offerre, vt sumitur ex cap. *De Eulogiis*. 18. dist. Maximè ergo spectanda est materia, & occasio muneris cum aliis circunstantiis locorum, & personarum; ex quibus etiam coniectandum est, an iustus titulus ad talem exactionem subesse potuerit, quod si probabiliter potuit interuenire, præsumendus est iuxta rectam rationem, & communes regulas.

Interrogatio expeditur.

Ca. *Placuit*. Cap. *Emendari*. Cap. *De Eulogiis*.

11. Præterea, necessarium est, vt talis impositio sufficienti auctoritate, & potestate facta sit; quia non possunt priuatæ personæ, etiamsi indigeant, imponere huiusmodi onera his, qui spiritualia recipiunt, vt in cap. præced. dictum est, & ex natura rei constat. Difficile autem est hanc etiam conditionem in ipsa origine agnoscere, tamen si res ipsa rationabilis appareat ex parte materiæ, & aliarum circunstantiarum, ipsa consuetudo esse potest sufficiens testis huius conditionis. Et præsumi debet, nisi aliud obstet. Vt sensit Nauarrus Conf. tertio de Simon. & notat latè Felin. alios referens in cap. *Ex parte*, primo de officio deleg. Maximè verò poterit obstare indebitus modus exigendi. Et hæc est tertia conditio in primis necessaria ad honestandam cõsuetudinem, nimirum vt exactio non sit consueta fieri modo specialiter prohibitio in Iure, qualis est extorquere temporalia, negando spiritualia, nisi priùs temporalia dentur, vel (quod idem est, quicquid aliqui dicant) certa cautio eorum; hunc enim modum maximè Iura detestantur, quia speciem habet mali, vt dicitur in cap. *Audiuimus*, & imaginem venditionis in ca. *In tantum*. ideóque prauæ exactiones dicuntur in ca. *Ad Apostolicam*. Et ita si quis rectè consideret allegata Iura, semper inueniet aliquem ex his defectibus in exactionibus ibi prohibitis. Quando ergò has conditiones habet, consuetudo tolerari poterit, debet autem priùs examinari ab Episcopo, & permitti iuxta decretum Cõcilij Tridentini. Non omittant etiam aduertere, in hac materia maius esse periculum in exigentibus, quam in soluentibus, quia qui soluere coguntur ab iniustitia, immunes sunt, nam siqua interuenit, illam patiuntur, non faciunt; à Simonia autem sola recta intentione liberari facilè possunt, quia non intendunt dare pretium, sed onus vel rei impositum, vel sibi imperatum ab eo, qui potest, & cuius factum ipsi examinare non tenentur. Et ideo facile excusari poterunt à prohibitione positiua, siqua fuerit, quia bona fide credunt, consuetudinem non esse Simoniacam, & quia ordinariè Iura prohibentia has exactiones magis loquuntur cum exigentibus, quam cum soluentibus.

Nauar. Felin.

Cardin. in c. Iacobus & c. Ad Apostolicam de Simon.

12. Ex quibus tandem colligitur, in hac materia ferè æquiparari statutum consuetudini. Quod sentit Ludou. Gomez. in regul. de Triennali possess. q. 12. Vbi alios allegat. Et iuxta dicta est intelligendum. Quia licèt differentia superiùs assignata inter arguendum, vera sit, hîc non rectè applicatur, quia non admittimus consuetudinem, quasi derogantem iuri communi ex tacita approbatione Pontificum per scientiam, & patiẽtiam: quia re vera nulla interuenit talis deroga

In hac materia ferè æquiparatur statutũ consuetudini.

derogatio, nec Iura citata illam permittunt; solùm ergo toleratur consuetudo, quando talis est, vt ex parte materiæ, & modi non sit communi iuri contraria. At verò hoc modo etiam statutum erit validum, si non sit contra ius commune, sicut esse potest, si in illo concurrant conditiones propositæ, ergo æquiparantur. Atque hoc etiam sumi potest ex Concil. Trident. dicto cap. 14. nam pariformiter loquitur de consuetudinibus, & statutis. Quod notauit etiam Nauar. cap. 23. num. 102. verb. *Vndecimo*. Et Vgolin. d. cap. 9. §. 11. Dixi autem ferè, quia licet consuetudo in hoc conueniat cum statuto, quòd debet versari circa materiam iustam, & à suspicione Simoniæ alienam; superat tamen in hoc, quòd pluribus titulis honestari potest ex parte materiæ; potest enim esse indicium realis oneris, & non personalis, cum tamen reale onus non possit fortasse per particulare statutum beneficio imponi; per cõsuetudinem, etiam potest præsumi auctoritas Papæ, si necessaria sit, vt in d. const. 3. Nauar. attigit, per statutum autem minimè, nisi de expressa confirmatione constet.

Concil. Trid. *Nauar.* *Vgolin.* *Nauarr.*

CAPVT XLIX.

Vtrùm vera Simonia, saltem prohibita committi poßit per gratuitam largitionem sine conuentione tacita; vel expressa, vel eius intentione; & consequenter an poßit esse Simonia realis sine conuentionali.

1\. QVæ hactenus diximus de Simonia conuentionali, communia esse possunt Simoniæ reali; nam omnis Simonia conuentionalis, sicut includit mentalem, ita si ad effectum perducatur per traditionem, & acceptionem rerum, in realem transit. Præsens autẽ quæstio propria esse videtur Simoniæ realis; nam virtute inquirit, an possit interdum cõmitti vera Simonia realis sine propria conuentionali. Quæ sanè quæstio non videtur habere difficultatem, nec rationem dubitandi, si ex sola rei natura, & seclusa Ecclesiæ prohibitione, pertractetur. Quia pars negans videtur manifesta. Nam temporale donum gratis datum non habet rationem pretij, vt suprà declaratum est; sine temporali autem dono habente rationem pretij rei spiritualis non committitur Simonia cõtra ius naturale; ergo ex natura rei non potest cõmitti Simonia, vbi largitio rei temporalis est merè gratuita. Ergò nec potest esse Simonia realis sine cõuentionali saltem tacita, & intenta. Probatur hæc vltima consequentia, quia vbi nulla est conuentio, seu pactio, nulla est commutatio vnius rei pro alia, nec etiam est onerosa datio, vel acceptio, ergò tantùm est gratuita donatio, ergo seclusa omni conuentione intelligi non potest, quòd realis largitio Simoniaca sit. Quod etiam in cap. 36. latè probauimus.

2\. *An gratuita largitio possit prohiberi.* Hoc ergò naturali iure supposito, difficultas est, an per prohibitionem iuris ecclesiastici fieri possit, vt aliqua largitio, & acceptio temporalis muneris, facta occasione spiritualis ministerij, & non pro illo, nec ex vllo pacto, aut intentione eius, sit vera Simonia quia prohibita. *Pars affirmatiua.* Pars enim affirmans videtur probari ex Iure in cap. 1. de Simon. Vbi prohibetur omninò aliquid dari ab eo, qui ordinatur, vbi etiam gratuita donatio videtur prohiberi: sed illa prohibitio magis declarata est in cap. *Sicut Episcopum*. 1. q. 2. *Cap. Sicut Episcopum.* vbi non prohibetur ordinato, quin possit aliquid dare sponte oblatum, & non postulatum, sed tantùm Episcopi, & ministri eius petere prohibentur. Et inde etiam sumitur argumentum, quia petitio per se non excludit gratuitum donum, & nihilominus si petatur, & detur etiam gratis, supposita prohibitione, erit Simonia. Tamen illa prohibitio renouata, declarata, & aucta est in Trident. sess. 21. ca. 1. de Reformat. ibi. *Etiam sponte oblatum*. Secũdò videtur fieri similis prohibitio in ca. 1. §. Penult. de Censib. in 6. vbi de Prælato visitante suam diœcesim dicitur: *Caueat, ne ipse, vel quisque suorum aliquod munus, quodcũque sit, & qualitercumque offeratur, præsumat recipere*. Prohibetur ergo acceptare etiam gratuitam donationem, ergò si recipiat illam, Simoniam committit. Et ita declaratur illa prohibitio, eíque pœna interdicti, vel suspensionis adiicitur in cap. 2. eiusdem tit. Et similis prohibitio habetur in cap. *Statutum*. §. *Insuper*, de Rescript. in 6. Vbi ponderandum est verbum *qualitercumque*. Tertiò sunt multa iura, quæ prohibent antecedentem receptionem rei temporalis ante spiritualem datam, vel etiam concomitantem, non autem consequentem, vt in cap. *Quàm pio*, & in cap. *Sicut Episcopum*, 1. quæst. 2. Et tamen etiam antecedens largitio potest esse gratuita, si verò prohibita sit, erit Simoniaca. Item in cap. *Renouari*. 1. q. 1. Videtur prohiberi etiam spontanea oblatio in Baptismo facta. Ac denique in Trident. sess. 24. cap. 18. de Refor. Videtur etiam gratuita largitio, & acceptio prohiberi: & additur, *Alioquin Simoniæ vitium incurrant*.

Cap. Quàm pio. *Cap. Sicut Episcopum.* *Cap. Renouari.* *Concil. Trid.*

3\. *Pars negatiua.* In contrarium verò est, quia tam intrinsecè repugnat rationi Simoniæ per solam gratuitam donationem, & receptionem committi, vt non videatur esse sub potestate legis humanæ facere, vt talis modus Simoniæ reperiatur, quia de ratione Simoniæ est contractus onerosus tacitus, vel expressus, quo spirituale pro temporali commutetur, vt patet ex definitione suprà data, & ex Glos. 1. in cap. vlt. de Pact. Item Glos. in cap. 1. de Simon. ver. *Vendere*, ibi communiter probatæ. Et sumitur ex cap. *Gratia*, ca. *Gratiam*, cum similibus 1. q. 1. Declaratur à simili, quia vbi mutuum nõ intercedit, non potest facere humana prohibitio, vt vitium vsuræ committatur in receptione alicuius rei, nam licet possit illam receptionem prohibere, & facere, vt sit iniqua, vel aliàs iniusta, tamẽ quòd sit vsura, facere non potest, si mutuum nõ supponitur, quia deficit fundamentum vsuræ, quod est mutuum: nam si mutuum non est, nec vendi potest, ergò nec committi vsura, quæ consistit in venditione mutui. Ergo simili modo in præsenti absque onerosa præstatione non potest facere prohibitio humana, vt insurgat Simonia per solam gratuitã largitionem, vel acceptionem, etiam si possit facere, vt illa sit aliàs mala, vel iniusta ratione prohibitionis. Et ratio proportionalis est; quia etiam deficit fundamentum Simoniæ, quod est venditio, seu commutatio rei spiritualis pro temporali; nam qui gratis donat, non vult commutare, nec potest facere prohibitio, vt gratuita donatio non sit gratuita, licet possit facere, vt sit mala, ergò non potest facere, vt sit Simoniaca, quia illa duo simul esse repugnant. Nam si temporale est gratuitum, etiam spirituale erit gratuitum, & consequenter nullo modo venditum; tollitur ergò Simoniæ fundamentum.

Gloss.

4\. In hoc puncto dicendum est priùs de possibilitate huius Simoniæ quia prohibitæ, & deinde de facto an sit aliqua talis, & quando possit ex prohibitione Canonum colligi. In priori enim puncto aliqui existimant, in hac specie non posse veram Simoniam intercedere, etiam ex vi Ecclesiasticæ prohibitionis, non quia in vniuersum nulla sit vera Simonia cõtra ius positiuum, vt dixit Durandus, sed quia licet aliis modis, vel in aliis largitionibus dari possit, non tamen in hac speciali materia propter rationem factam. Alij verò per contrarium extremum opinari possũt, quoties Ius Canonicũ prohibet aliquid gratis recipere pro aliquibus functionibus, aut rebus,

cõstitutere actum prohibitum intra proprium vitium Simoniæ. Quia nõ videtur posse negari hæc potestas Canonicæ prohibitioni, semel autem data potestate, & stante prohibitione, nõ potest cum fundamẽto fieri discretio inter peccata commissa contra huiusmodi prohibitionem, & ideo generaliter dicendum erit, malitiam illam esse Simoniam. Sed media via tenenda est.

5. 1. Assertio. Dico ergo primò, posse per legem Canonicam prohiberi gratuitam largitionem, & receptionem ratione spiritualis beneficij, aut ministerij, seu intuitu illius factam, constituendo contrarium actum in vera specie Simoniæ, etiamsi dans, quantum in se est, re vera non intendat, nisi ex liberalitate, vel gratitudine donare. Hanc assertionem probant multa ex Iuribus citatis: & sumitur etiam ex interpretibus illorum, & ex Doctoribus suprà allegatis contra Durandum, nam inter alias Simonias contra ius humanum, hanc ponunt, & alios statim commemorabimus. Potéstque suaderi ex dictis de materia, & de pretio Simoniæ: nam ex illis capitibus potest dari Simonia quia prohibita, ergo etiam ex parte venditionis, nam est eadem ratio, sicut enim ibi per prohibitionẽ aliquid constituitur in ratione materiæ Simoniæ, quod natura sua non erat, & aliquid in ratione pretij, quod non erat tale ex natura rei: ita aliquam commutationem, vel pactionem, seu largitionẽ temporalem cum ordine ad spiritualem receptionem, potest prohibitio efficere proximam materiam Simoniæ, quæ de se talis non erat: nulla enim sufficiens ratio dissimilitudinis reddi potest. Quòd si aliqua talis actio, vel cõpositio inter spirituale, & materiale de se non Simoniaca, potest per legem Canonicã prohiberi vt Simoniaca, profectò etiam gratuita donatio facta ratione rei spiritualis tali, vel tali modo licet de se iniqua nõ sit, potest ex vi prohibitionis fieri Simoniaca. Probatur consequentia, quia potest interuenire eadem ratio prohibitionis in eadem materia Religionis, & eodem intuitu. Et hoc etiam cõfirmant dicta in præcedenti cap. Nam lex Ecclesiastica prohibet aliquas exactiones temporaliũ rerum pro spiritualibus, etiãsi non petantur vt pretia, sed vt stipendia, vel pia opera, si habeant suspicionem Simoniæ, vel turpis auaritiæ: qua prohibitione stante, actio est vera Simonia, etiamsi intentio non dirigatur ad pretium, nec largitiones illæ sint extra latitudinem gratuitarum remunerationum; ergo stante simili causa, & ratione, poterit talis prohibitio extendi ad dona gratuita non extorta, sed omninò oblata.

6. Declaratur autem hæc ratio, & simul contraria soluitur. Nam licet gratuita donatio vt sic, non sit contractus onerosus, nec permutatio vnius rei pro alia, tamen quando res non donatur, nisi aliqua alia recipiatur, ita vt vel ex modo & occasione donationis constet, vel saltem verisimiliter appareat, donationem illam nõ fieri sine respectu, & ordine ad aliã: tunc licet fortè in re ipsa, & coram Deo talis donatio gratuita sit, corã hominibus habet quãdam vmbram, & suspicionem permutationis, ergo meritò potest lex ecclesiastica propter reuerentiam rerũ sacrarum, & ad vitanda pericula Simoniæ, illam dationem tanquam Simoniacam prohibere. Patet consequentia, quia stante prohibitione, sub illo intuitu actio illa est contra Religionem, & iniuriosa rei, vel actioni sacræ per modum cuiusdam commutationis, saltem apparentis, & ea ratione prohibitæ, ergo habet malitiam contra Religionem, quæ ad aliud vitium eius non spectat, nisi ad Simoniam. Vnde licet illa non sit vera venditio, potest esse vera Simonia, quia satis est, quod sit apparens vẽditio, seu prẹsumpta, aut suspecta venditio rei spiritualis, & quod eo titulo sit lege prohibita. Et ita est intelligenda Simoniæ definitio, sicut de aliis particulis diximus, scilicet vt sit venditio, aut vera quoad Simoniam contra ius diuinum, aut reputata per legem quoad Simoniam prohibitam. Dices; erit ergò talis Simonia non vera, sed putata, vel præsumpta. Respondetur, negando consequentiam, quia præsumptionem, & apparentiam habebat talis actio de se, & ante prohibitionem Ecclesiæ; per prohibitionem autem constituitur in ratione veræ Simonię, quia iam est actio verè prohibita sub tali ratione, & ita imago illa venditionis supponitur ad prohibitionem, & est quasi motiuum eius; malitia autem Simoniæ sequitur ex prohibitione. Vnde licet quantum ad materialem actionem possit Simonia quia prohibita, dici impropria, & non vera respectu venditionis rei spiritualis, quæ verè talis est, & per se mala: nihilominus quoad malitiam, vera Simonia est, & fortasse eiusdem rationis.

7. 2. Assertio. Dico secundò. Nõ omnis prohibitio gratuitæ donationis facit actionem Simoniacam, sed illa tãtùm, quæ fit intuitu Religionis in tali materia, quæ aliquo modo spectat ad commutationes voluntarias sacrarum rerum, vt tales sunt, cum temporalibus, cum vilipendio, & iniuria rerum sacrarum. Hæc assertio constat ex dictis, quia talis prohibitio sufficit ad constituendam actionem Simoniacam, vt ostensum est; aliæ verò, quæ sub aliis rationibus fieri possunt, non sufficient, quia in eis cessat prædicta ratio, & ita semper constituent actus in alio vitiorum genere. Et vtraque pars declarabitur magis, discurrendo per Iura in prioribus rationibus dubitãdi allegata. Nam in primo argumento afferebatur cap. *Sicut Episcopum.* (Cap. *Sicut Episcopum.*) Per quod illa petitio, & exactio sine dubio prohibita est vt Simoniaca, & consequenter etiam datio, *quæ ex ambientis petitione procedit.* Vt ibi dicitur, nam illa non caret macula, vt ibi significatur, vtique Simoniæ, nam de hac tantùm ibi sermo erat, & hoc intuitu fit illa prohibitio, ne ordinatio vendi videatur. Vnde ab illo capite sumptum est caput primum sub titulo de Simonia collocatum, quod proinde veram Simoniam prohibet, & in eodem sensu accipiendum est, vt prohibeat non absolutè omnem donationem gratis oblatam, sed petitam, & exactionem eius. In Concil. autem Triden. vt notaui, augetur prohibitio (*Concil. Trid.*) etiam ad sponte oblata, ibi tamen non ita clarè explicatur Simoniæ ratio; solùm enim dicitur. *Quoniã ab ecclesiastico ordine omnis auaritiæ suspicio abesse debet.* Tamen infra vocat contrarios *abusus & corruptelas Simoniacæ prauitati fauentes.* Vnde verisimile est, etiam spontaneas oblationes, seu donationes ex vi illius iuris esse prohibitas vt Simoniacas, vnde eisdem pœnis Iuris illas subiicit, iuxta cap. *Placuit vt de* 22. 1. q. 1. (Ca. *Placuit.*) vbi de Simonia sermo est. Et hanc partem cõfirmant etiam Iura in tertio loco citata; nam sine dubio in illis est sermo de Simonia, & maximè id expressit Cõcil. Trid. Et idem dicendum est de omnibus iuribus, in quibus materia ipsa, & verba legum id postulant, vt sunt multa sub titulo de transactionibus, quæ postea tractabimus: & maximè iuuant, quæ sub titulo de Simonia inuenta fuerint.

8. At verò Iura, quæ secundo loco afferebantur, alteram conclusionis partem declarant, & suadent. Nam prohibitio facta in cap. 1. de Censib. in 6. non videtur ad Simoniam pertinere, quia nec illa prohibitio continetur sub titulo Simoniæ, nec materia, vel ratio eius, nec verba legis id postulant. Prohibet enim visitatoribus Ecclesiasticis, & eius familiaribus, ne aliquid vltra debitas procurationes recipiãt. Et pro ratione reddit, *vt non quæ sua sunt, videantur quærere, sed quæ Iesu Christi.* Quæ ratio ad Simoniam non spectat, nec ibi inuenitur aliud verbum, quod illam indicet.

Pertinet

Pertinet ergo illa prohibitio ad iustitiam, & ad vitandam auaritiam, ac turpem quæstum. Idem censeo de ca. *Statutum* de Rescript. Quamuis enim in principio illius §. *Insuper* dicatur: *vt gratis, & cum omni puritate iudiciũ coram ipso procedat*: per quæ verba videri potest prohibitio fieri intuitu vitandi Simoniam: nihilominus receptio contra illam prohibitionem non videtur esse Simoniaca, sed iniusta, ac turpis quęstus. Nam illa prohibitio pertinet ad iudices a Sede Apostolica deputatos, & per illam non intenditur cultus Religionis, aut rerum sacrarum, sed integritas, & puritas iudicij, & vt acceptiones personarum, & corruptiones iudicum, & omnia onera litigantium euitentur, & ideo prohibitio illa alterius rationis existit. Idem ergò dicendum est de omnibus similibus prohibitionibus, in quibus ratio Simoniæ sufficienter non exprimitur. Et ratio moralis est, quia per gratuitam donationem, non incurritur Simonia ex natura rei, vt dixi, ergo si non inuenitur prohibitio satis expressa, non erit aliqua Simonia, esto, sit aliud vitium. Eò vel maximè quod Simonia est grauissimum vitiũ, magísque pœnis expositum, & ideo non debent de illo intelligi Iura, nisi vel materia cogat, vel verbis legis satis declaretur, quia in dubio benignior interpretatio adhibenda est iuxta vulgares regulas Iuris.

CAPVT L.

An pactio, & traditio rei temporalis ad obtinendam spiritualem excusetur à Simonia reali, & conuentionali propter intentam redemptionem vexationis?

1\. EXplicuimus in superioribus nonnullos modos, quibus pactio, & conuentio, atque etiam traditio rei temporalis pro spirituali obtenta, vel obtinenda licitè, & absque Simonia fieri possit, quia non pretium, sed stipendium, aut gratuitum donum alias debitum honesto modo, & sine repugnantia legis accipitur, nunc supersunt duo alij tituli, quibus hæ pactiones, & largitiones fieri solent, nõ directè ad rem spiritualem obtinendam, sed quasi per accidens ad remouenda impedimenta, quæ per vexationem, vel per litem occurrere solent. Et de priori dicemus in hoc cap. de posteriori in sequenti. Attigimus autem hanc materiam de redemptione vexationis supra capit. 12. de vexatione circa receptionem Sacramentorum, & ex natura rei magis, quàm ex iure positiuo diximus: hîc verò potissimè tractanda est in materia beneficiorum, & magis iuxta Canonicum Ius, quàm ex solo naturali, quamuis neutrum sit prætermittendum. Sunt autem in hac materia duæ magistrales regulæ, quas D. Thom. posuit d. quæst. 100. art. 2. ad 5. & communiter receptæ sunt, quas explicando materiam hanc expediemus.

D. Th. duas regulas assignauit circa hanc rem.

2\. Prima regula est, post ius acquisitum, seu obtentum beneficium, aut aliud spirituale donum, non est Simonia, redimere vexationem, quæ pro iure tollendo iniustè infertur, vel probabiliter timetur. Ita D. Thom. suprà, concordántque ibi Caietan. Sot. & alij expositores. Et Palud. Maior. & alij. 4. d. 25. cum multis, quos retuli d. cap. 12. Idem docet Gloss. in capit. *Nullus Episcopus*, 1 24. 1. quæst. 1. verb. *Restituat*, & in cap. *Quæsitum*, 1. 1. quæst. 3. verb. *Redemptione*, & Glos. 1. in cap. *Decimas*, 3. 16. quæst. 7. Item Gloss. 1. & 2. in cap. *Dilectus*, 1. de Simon. vbi est hæc communis sententia Innocent. Panorm. & aliorum, Præposit. 1. q. 1. in princip. num. 27. Turrecr. in d. cap. *Quæsitum*, & cap. *Altaria*, 1. quæ. 3. Paul. Burgens de Irregular. tit. de Simon. num. 58. Nauar. d. cap. 23. num. 102. verb. *Octauo*. Siluest. verb. *Simonia*, quæst. 3. Regul. 3. & qu. 13. in principio Angel. ver. 2. num. 13. Anton. d. cap. 5. §. 13. Redoan. 2. p. cap. 31. num. 48. & 3. p. cap. 2. nu. 5. Rebuff. in praxi, tit. de Simon. in renun. à num. 18. & omnes Summistæ. Probatúrque satis clarè in cap. *Dilectus*, 1. de Simon. vbi Præpositus quidam alteri pecuniam dedit sub promissione non inferendi sibi iniusta grauamina, & non censetur Simoniacus, immò Papa censuit, seruandam fuisse promissionem. Item probatur ex d. cap. *Quæsitum*. Vbi quidam Religiosi redimentes vexationes, quas patiebantur in Ecclesiis, quas possidebant, nihil peccasse supponuntur, vt omnes notant. Ratio verò est, quia ille, qui sic redimit vexationem sibi illatam, non dat illam pro aliqua re spirituali, sed pro vitanda iniuria, nec etiam per illam pecuniam aliquid spirituale acquirit, nam supponitur iam habere, & nihil de nouo acquirere. Vt autem hæc assertio, & ratio declarentur, nonnulla obiicienda sunt.

D. Thom. Caietan. Sot. Palud. Maior. Gloss. Innocent. Panor. Turrecr. Paulus Burgens. Nauar. Siluest. Angel. D. Anton. Redoan. Rebuff. Cap. Dilectus. Cap. Quæsitum.

3\. Primò obiici potest cap. *Matthæus*, de Simon. Vbi quidam legitimè electus à maiori parte eligentium, qui pecuniam dedit paucis, qui in electionem non cõsenserant, ne se vexarent. Simoniacus censetur, & tamen habebat ius acquisitum per electionem, ergo. Secundò, si ratio facta esset valida, sequeretur licitũ esse possidenti beneficium dare pecuniam ad redimendam vexationem etiam iustam, vt v. g. ne priuetur beneficio à Prælato, qui iustè potest eum priuare, vel ne accusetur de crimine digno priuatione. Consequens est falsum, vt ab omnibus supponitur, ergo. Sequela probatur, quia etiam tunc nihil spirituale acquirit, sed solùm remouet impedimenta, parúmque ad Simoniam videtur referre, quòd vexatio sit iusta, vel iniusta, nam semper sola vexatio venditur, & redimitur, & per hoc nihil spirituale acquiritur. Tertiò, à fortiori sequitur, non esse Simoniam, dare alteri pecuniam, ne mihi litem moueat circa beneficium, quod possideo pacificè, & bona fide, quia tunc vel vexor non iustè, vel saltem dubiè. Consequens est falsum, quia post litem motam non licet pecuniam dare, vt alter desistat, vt cap. sequent. videbimus, ergo nec antea licet dare, ne illam moueat.

Obiectio prima. Secunda obiectio. Tertia obiectio.

4\. Ad 1. variis modis responderi potest, primò, illam non fuisse vexationem omninò iniustam, quia fortasse licet electio esset à pluribus facta, poterat in dubium reuocari, vel propter aliquam incapacitatem electi, vel propter defectum aliquem eligentium, vel in modo eligendi commissum. Ita respondet Gloss. ibi ver. *Paucis*. Quæ doctrinam veram supponit, scilicet, vt locum habeat redemptio vexationis in iure acquisito, oportere ius esse indubitatum, & certum, & vexationem esse manifestè iniquam, quod verum est, vt statim dicam, tamen non videtur applicari ad illum textum cum fundamẽto in illo, quia ibi potiùs significatur, vexationem fuisse iniustam, vt patet ex illis verbis: *Ei, qui magister discordiæ videbatur, certæ quantitatis munus soluit: & sic contradictio conquieuit*. Nõ enim diceretur magister discordiæ, si iure suo vteretur, cessatio etiam tam facilis à cõtradicendo propter munus receptum, indicat fuisse iniustam contradictionem. Verumtamen non sunt hæc verba adeò euidentia, vt omninò cogant, quia non est necesse, illum magistrum discordiæ ita vocari, quia iniustam faceret contradictionem, sed quia erat caput illius, qualiscumque illa esset. Vel saltem dubium videri potuit, an esset clarè iniusta, vel cum aliquo fundamento probabili, tale enim dubium indicat scrupulus, & dubiũ ipsiusmet electi, qui, nullo accusante, dubium conscientiæ suæ fecit Pontifici proponi, quia fortè dubitabat, qualis fuisset contradictio. Et ideo Põtifex eligendo in dubio tutiorem partem, consulit illi, vt renunciet beneficio. Potest ergo hæc

Occurritur primæ.

expoſitio textui ſatisfacere, licet communiter non admittatur.

5. Reſpõdetur ſecur. Secundò reſponderi poteſt, quod licet vexatio eſſet planè iniuſta, redemptio vexationis non erat neceſſaria, & ideò non fuit licita. Primum patet, quia poterat contradictio per acceſſum ad Superiorem, ſeu competentem iudicem ſedari, & tolli, quando autem facilè poteſt vexatio repelli alia via, non poteſt licitè pecunia redimi, argument. cap. *Ad aures*, eodem vbi Ioan. Andr. & docet Rebuffus ſupra nu. 20. & 21. referens Abba. in dicto ca. *Dilectus* 1. n. 4. & Felin. num. 3. & ibidem habet Redoan. 3. p. cap. 2. nu. 17. Verumtamen hæc reſponſio ſupponit doctrinam dubiam, & non ſatis probatam, & illam ſine fundamento ad textum accommodat.

Cap. *Ad aures*. *Rebuff.* *Abbas.* *Felin.* *Redoan.*

6. Primum declaratur, quia ſupponitur in illa expoſitione, redemptionem vexationis non eſſe licitam etiam in tuenda re iam acquiſita, niſi vbi tanta eſt potentia vexantis, vt ſine magno diſcrimine, vel ſtipendio non poſſit eius moleſtia, & inquietudo remoueri. Hæc autem conditio valde onerosa, & ſcrupuloſa eſt & D. Thom. ac Theologi illam non ſignificant, nec in ratione, aut Iure fundamentum habet, ſine quo non ſunt onerandæ, nec illaqueandæ conſcientiæ. Declaratur aſſumptum, quia nec eſt neceſſaria de iure naturali, nec de iure poſitiuo; ergo. Probatur prima pars, quia licet quis poſſit. Superiorem adire, vt eius auctoritate ſe defendat; ſi facilius, & minùs moleſtum ſibi eſſe exiſtimet, pecunia redimere vexationem, re vera nõ erit Simoniacus, ſtando in ſolo iure diuino, quia non comparat per pecuniã aliquid ſpirituale, vt patet ex dictis; nec etiam eſt iniuſtus, nam potiùs ipſe patitur, nec poteſt dici ſcandaloſus, aut inducens alium ad malum, ſed potiùs ad minus malum, quia alter maiorem iniuriam inferebat, & inducitur, vt ſit contentus minori, qualis eſt accipere pecuniam, & fortaſſe litigando iniuſtè maiora peccata, & longiori tempore ille committeret.

7. Secunda pars probatur, quia in iure Canonico nulla eſt talis prohibitio, nam in cap. *Ad aures*, nihil tale dicitur; immò Gloſſ. ibi oppoſitum ſentit; præterquam quòd in caſu illius textus res ſpiritualis (ſcilicet abſolutio à cenſura, de qua ibi eſt ſermo) nondum erat comparata, & ideo non eſt ſimile dictum Ioan. Andr. Et alij etiam Auctores loquuntur in diuerſa ſpecie; requirunt enim hanc conditionem, quando ius non eſt omninò acquiſitum, & vexatio redimenda eſt ab eodem, qui ius eſt collaturus, vel completurus, de quo infrà videbimus. Quando autem ius eſt acquiſitum, & certum, & vexatio eſt planè iniuſta, non requirunt impotentiam moralem reſiſtendi alia via, vt redemptio ſit licita; nec mihi videtur talis conditio neceſſaria; ſed ſatis eſſe exiſtimo, vt redimens vexationem minus diſpendij, aut incommodi ſentiat in illo modo repellendi vexationẽ, quàm in aliis. Vnde tandem oſtenditur altera pars quia ex d. ca. *Matthæus* non poteſt colligi magiſtrum illum diſcordiæ non fuiſſe adeo potentem, aut induſtrium, vt non poſſet multò maiorem moleſtiam inferre, quàm eſſet, donum, aut pecuniam accipere; nec de hoc aliquid affirmare quis poteſt, niſi diuinando. Adde quòd licet illa conditio eſſet neceſſaria propter debitum ordinem ſeruandum, vel propter vitandum ſcandalũ, vel alias cauſas, nunquam eſſet Simonia, illam non ſeruare, & redimere vexationem, quia re vera non eſſet emptio rei ſpiritualis: ergo non poſſet illo modo habere locum reſponſio illius textus etiam admiſſa illa conditione, eiúſque tranſgreſſione in caſu eiuſdem textus.

Cap. *Matthæus.*

8. Reſpõdetur tertiò. Tertia, & communis expoſitio eſt, illum redemptorem ſuæ vexationis ideo fuiſſe iudicatum Simoniacum, quia erat tantùm electus, & non confirmatus, & ita nondum habebat plenum ius. Ita ſignificat ibi Innocent. qui ſentit, ante confirmationem non licere redimere vexationem, etiam iniuſtam, & hoc ſequuntur ibi Panorm. Cardinalis, & alij. Sed hæc ſententia continet difficilem doctrinam; niſi ſano modo intelligatur: Nam ritè electus, & non confirmatus dupliciter poteſt vexari. Primò in ipſa electione, procurando iníquè caſſare illam, & defectum, quem non habuit, calumniari, &c. Secundò in proſecutione, ſeu in confirmatione. Si vexatio ſit priori modo, & ſit clarè iniuſta, ſine dubio poteſt redimi ſine culpa, quia etiam tunc per talem redemptionem nihil ſpirituale acquiritur, ſed ius illud acquiſitum, qualecumque illud ſit, conſeruatur. Et ita dixit Belamera, quem refert Præpoſit. ſupra num. 3. Et licet ipſe dubitare videatur, tandem conſentit. Et ſequitur apertè ex declaratione, quam priùs num. 27. poſuerat, ſcilicet cum dicitur non habens plenum ius non poſſe redimere vexationem ſuam ab aliquo, intelligit, *Quoad illa, quæ reſtant, vel quoad iam facta, quæ iuſte poterant impugnari.* De qua declaratione infrà videbimus quoad id, quod directè continet; nunc ex illa per argumentum à contrario colligimus, electum ritè, ſi impugnetur iniuſtè in ipſamet electione iam facta, poſſe redimere vexationem ſuam. Item electus, & confirmatus, & inſtitutus in beneficio, licet non ſit poſſeſſionem adeptus, & fortaſſe non poſſit vexationem circa poſſeſſionem redimere, de quo infra, nihilominus ſi vexetur circa ius acquiſitum per inſtitutionem, vel confirmationem, redimere vexationem poterit ſecundùm omnes, quia non vltra progreditur, ſed quod habet, tuetur, ergò idem eſt in electo. Immò idem eſt in quocunque iure, quod iam habetur, ſiue ſit in re, ſiue ad rem, ſiue proximum, ſiue remotum, nam pro illo tuendo licitè redimitur vexatio, vt ſiquis violenter detineatur, ne intra terminum præfixum poſſit beneficio opponi, poteſt redimere vexationem, quia non emit beneficium vllo modo, ſed libertatem redimit, in qua habet ius. Item ſi legitimè præſentatus in ipſa præſentatione vexetur, impugnando iniuſtè illam, &c. & ſic in cæteris. Ratio clara eſt, quia eadem eſt proportio defenſionis cuiuſcunq; iuris ad illam, ſi ius illud ſolùm conſideretur vt quid poſſeſſum, & habitum, ſicut re vera eſt; tunc enim idem ius procedit, ſi redemptio ſiſtat in defenſione talis iuris.

Innocent. *Panor.* *Cardin.*

9. Non poteſt ergo ca. *Matthæus*, intelligi de redemptione vexationis in ipſa electione. Debet ergò intelligi in proſecutione illius, & in hoc ſenſu rectè procedit ſententia Innoc. & communis, vt mox dicemus. Et quamuis in textu nõ expreſsè habeatur, fuiſſe hunc vexationis modum, tamen & à ſufficienti enumeratione poteſt veriſimiliùs colligi & ex materia, & ex verbo illo, *Voluntate turbata*, nam cum electio ſupponeretur facta à maiori parte, & pauci eſſent, qui contradicerent, veriſimilius eſt, iam nõ electionem, ſed confirmationem impugnare voluiſſe, & ideo electum multùm timuiſſe, id enim ſignificat verbum illud, *Voluntate turbata*, ac ſubinde voluiſſe redimere vexationem, ne progreſſus electionis ſuæ ad confirmationem impediretur, & ita ille textus nihil facit contra ſuperiorem regulam.

10. Occurritur ſecundę obiectioni ſuprà poſitæ. Et ex his facilis eſt reſponſio ad alias obiectiones. Ad 2. enim de vexatione iuſta reſpondetur, negando ſequelam, & ſimilitudinem rationis. Omnes enim Doctores conſtituunt diſcrimen in hoc inter vexationem iuſtam, & iniuſtam, vt hanc liceat redimere, non illam. Ita Panor. Felin. & alij ſupra citati, & hoc ſupponit vt certum Gloſ. citata in d. ca. *Matthæus*, quę quoad hoc ab omnibus approbatur. Idem Nauarr. conſ.

Panor. *Felin.* *Gloſſ.* *Nauar.*

Redoan. conſ. 41. de Simon. num. 2. & Redoan. 3. p. c. 22. n. vltimo. Qui rationem reddit, quia iuſta vexatio, nõ eſt vexatio, ſed correctio, & ideo illam vendere, aut emere non licet. Quæ tamen ratio non eſt vniuerſalis, quia poſſunt eſſe aliæ iuſtæ vexationes, quæ non ſint correctiones, vt ſi quis vexare velit, impetrando beneficium, vel quid ſimile. Et præterea, illa ratio probat, rem eſſe illicitam ex alio capite, ſcilicet quia emitur perſeuerantia in culpa, vel impunitas in peccando, non tamen videtur probare Simoniam. Ideo alij probant hãc Simoniam ex c. *Nemo*, de Simon. vbi Simonia cenſetur, deſiſtere à correctione propter pecuniam. *C. Nemo.* Sed illa eſt alia ſpecies Simoniæ, quæ committitur in emptione omiſſionis ſpiritualis functionis, de qua non eſt certum, eſſe propriam Simoniam, licèt nos id concedamus, vt ſuprà tractatũ eſt: non tamen probat illa ratio, nec textus ille de Simonia circa ipſum beneficium, de quo hîc tractamus, & de qua procedit ſecunda difficultas ſuprà poſita. Ratio ergo eſſe videtur, quia quando quis iuſtè vexatur circa beneficium, vel quodcumque ius ſpirituale iam habitum, eo ipſo ius illud non eſt omnino firmum, ſed iuſtè irritabile, vel auferibile, qui ergo redimit talem vexationẽ, aliquid ſpirituale emit, quia per pecuniam comparare vult conſeruationem beneficij, ſeu firmitatem infirmi iuris, & ideo Simoniam committit. Et ita ad ſecundam obiectionem negatur ſequela: ad probationem autem negatur aſſumptum, nam quãdo vexatio erat iuſta, per redemptionem eius paratur via ad firmandum ius, & conſeruandum, quod vel à principio facit infirmum, vel ſucceſſu temporis factum eſt, vt in caſu illo de volente impetrare beneficium, non enim poſſet eſſe impetratio iuſta, niſi vel collatio à principio habuiſſet defectum, vel poſtea per delictum, vel alio modo fuiſſet ius infirmatum, & idem inuenietur in omnibus ſimilibus.

11. Reſpõdetur tertiæ obiectioni.

Vnde etiam facilè patet ſolutio ad 3. de remotione litis futuræ, præueniendo per pecuniam. Aut enim lis, quæ timetur futura, eſt euidenter iniuſta, vel iuſta, aut dubia: in priori caſu licitum eſt, vexationem redimere, ſeu data pecunia litem impedire, ne moueatur. Ita docent omnes citati, & Gloſſa in cap. *Cum pridem*, de Pact. & ibi Abbas nu. 9. & patebit à fortiori ex dicendis c. ſeq. Ratio verò eſt, quia illa eſt iniuſta vexatio, & de facto, non de iure, & circa rem acquiſitam, vt ſupponitur, parumque refert, quòd vexatio fiat per vim priuatam, vel per iudicem: imò etiam ſi fieret ab ipſo iudice, vel Prælato, liceret illam redimere, vt rectè notauit Præpoſitus ſuprà, *Prepoſit.* ergo idem eſt, etiamſi futura ſit à priuato, vtẽdo iudice vt inſtrumẽto quocumque modo. At in ſecundo caſu quando lis eſt iuſta, non eſt locus redemptioni, vt per ſe euidens eſt. Neque etiam in tertio, quando res eſt dubia, tum quia eo ipſo lis eſt iuſta, ſi dubium ſit probabile, tum etiam quia ſi lis eſt dubia, etiam titulus, vel ius ſpirituale dubium eſt, ergo non licet illud pecunia firmare, vt diximus.

12. Cõditiones neceſſariæ, vt redẽptio vexationis probetur. Prima conditio.

Tandem ex his colligere licet conditiones neceſſarias, vt redemptio vexationis illatæ in iure acquiſito ſit licita. Prima eſt, vt ius ſit certum, & indubitatum, alias nondum ſimpliciter habetur, vt notauit Panor. in d. c. *Cum pridem*, de Pact. n. 9. Felin. d. c. *Dilectus*, n. 3. Rebuffus d. tit. de Simon. n. 18. *Panor. Felin. Rebuff. Redoan.* Qui declarat, tunc dici poſſe, aliquem habere ius certum, quando ei à peritis conſultum fuerit, ius ſuum eſſe præcipuum. Et illum ſequitur Redoan. 3. p. c. 2. nu. 16. qui etiam refert Nicol. de Mil. verb. *Simonia*. Intelligendũ autem hoc eſſe videtur, quando in tali ſcientia periti communiter iudicant, eſſe certum, quòd tale ius ſit præcipuum, nam tunc in dubio debetur habẽti illud. Addo etiam circa hanc conditionem, in tantum eſſe neceſſariam, in quantum ad iniuſtam vexationem neceſſaria eſt. Nã ſi quis habeat ius acquiſitũ, quod vna via, & titulo infirmari poſſet, & in dubium vocari, & alius non illo modo, ſed per aliam iniuſtam vexationem tentet illud auferre, & moleſtare, certè licitum eſſet, redimere vexationem, quia tunc iniuſtè vexatur in eo, quod verè habet, & comparatione facta ad talẽ vexationem ius illud poteſt dici certum. Idemque eſſet, ſi cum ius ſit dubium, vt vnũ (vt ſic dicam) alius per vexationẽ velit illud reddere dubium vt decem, per falſas calumnias, aut impoſturas, & ſic de aliis: nam in his omnibus eadem ratio cum proportione locum habet.

13. 2. Conditio. 3. Conditio. 4. Conditio.

Secunda conditio aſſignari ſolet, vt ius ſit plenũ, quæ intelligenda eſt modo ſuprà explicato, & de illa dicentur plura in regula ſequenti. Tertia eſt, vt vexatio ſit iniuſta, quæ iam etiam declarata eſt. Quarta, vt vexatio ſit de facto, & non de iure, ita enim loquũtur dicti auctores. Hæc tamen conditio cum præcedenti coincidit: nõ enim eſt ſenſus, neceſſarium eſſe, vt vexatio ſit per violentiã facti, vt comminando mortem, inimicitias gerendo, & non per viam iudicij, & litis, quia, vt dixi, ſi lis ſit planè iniuſta, vexatio redimibilis eſt, & de facto eſſe cenſetur, non de iure. Tunc ergo ſolùm dicitur eſſe de iure, quando iniuſta non eſt, & ita eadem eſt conditio hæc cum præcedenti. Vltima aditur ab aliquibus, ſcilicet, quòd vexationis redemptio ſit moraliter neceſſaria, ita vt aliud remedium ſine magno diſpendio adhiberi non poſſit. Sed hæc conditio non eſt neceſſaria, vt explicaui, ſatis enim eſt, quòd redemptio ſit facilior, & expeditior via, ſecluſo ſemper ſcandalo. Aliam conditionem ſtatim explicabo.

14. An ſit Simoniacus qui recipit pecuniam vt deſiſtat à vexatione inferenda. Præpoſitus. Reſolutio.

Vltimò interrogari poteſt circa hanc regulã, quid dicendum ſit de recipiente pecuniam, vt à vexando ceſſet? an Simoniacus ſit, vel quomodo peccet? In hoc Præpoſ. ſupra n. 30. ſimpliciter dicit, hunc eſſe Simoniacum, & dicit, eſſe communem ſententiam in d. c. *Dilectus*, ſed neque Gloſ. neque Panor. neque Felin. vel alij ibi vocant illum Simoniacum, ſed iniuſtũ, vel iniquum. Vnde aſſero in primis, ex vi acceptionis pecuniæ illo titulo, Simoniam non committere, niſi materia vexationis ſpiritualis ſit. Declaratur prior pars, quia ex vi redemptionis vexationis nihil ſpirituale vendit, qui pecuniam accipit, ſed ſolam omiſſionem vexationis iniquæ, quæ temporale quid eſt. Et ideò oportet, vt non cedat alicui iuri ſpirituali, nam tunc vtrinque eſſet Simonia, quia non redimeretur vexatio facti, ſed iuris, ergo quãdo vexatio tantùm eſt facti, non vẽditur ſpirituale, recipiẽdo pecuniam. Item, alter nihil ſpirituale emit, vt oſtendimus: ergo ipſe nihil ſpirituale vendit. Vnde obiter colliges, quòd ſi patiens vexationem talem, non temporale quid, ſed ſpirituale aliquid daret pro redimẽda vexatione, Simoniacus eſſet. Vt ſi is, qui vexatur in pingui beneficio, quod poſſidet, offerat vexãti aliud tenue beneficium, quod habet, vel facere illum vicarium ſuum, vel procurare illi aliud beneficium, vt à vexando deſiſtat, Simoniam cõmittet. Patet: tum quia dat ſpirituale pro temporali, nimirum, vt à vexatione temporali liberetur: tum quia ille, qui vexat, tunc Simoniacus eſt, non quia vendit vexationis ceſſationẽ, ſed quia pro re ſpirituali illam vendit, ſeu potiùs quia rem ſpiritualem per illam emit, tum denique quia tunc beneficiũ non purè datur, nec accipitur, ſed cum pacto, & cõditione iniqua. Exẽplum eſſe poteſt in ca. *Euphemium, & Thomam*, 2. q. 3. *Ca. Euphemium.* Vbi illi duo vt Simoniaci puniũtur, quia pro relinquenda Epiſcopi accuſatione ordines receperãt. Verum eſt, illam non fuiſſe redemptionẽ vexationis, quia accuſatio iuſta erat, vt cõſtat ex Gregor. *Gregor.*

lib. 4. Epist. 50. alias cap 94. Tamen si attendatur ratio Gregorij, non minus fuisset Simonia, etiamsi accusatio fuisset iniusta. *Nam nimis indignum* (ait) *& contra regulas Ecclesiasticæ disciplinæ est, vt honore, quem non ex meritis, sed pro sceleris præmio perceperunt, fungantur.*

15. Vltima conditio.

Atque hinc intelligitur alia conditio (quàm suprà hûc remisi) necessaria ad licitam redemptionem vexationis, scilicet vt res, quæ datur pro tollenda vexatione, sit res temporalis, & in commutationem, & pactum humanum licitè trahi possit, alioqui Simonia committetur, non ex parte iuris spiritualis, quod à vexatione liberatur, sed ex parte pretij, vt sic dicam, quo vexatio redimitur. Et hinc tandem facilè patet altera pars huius resolutionis, nam potest vexatio fieri per materiam spiritualem, vt negando alicui absolutionem à censura, aut aliud spirituale ius. Tunc ergo qui recipit pecuniam, vt à vexando desistat, Simoniacus est, & id docent Glos. & doctores in dicto cap. *Dilectus*, & ita in tali casu videtur loqui Præposit. suprà. Ratio verò est, quia tunc pro re spirituali pecuniam accipit, nimirum pro absoluendo, vel conferendo spirituali iure. An verò tunc redimens vexationem sit Simoniacus, dicemus in sequent. puncto.

16.

Addendum tandem est, eum, qui pro desistendo à vexatione iniusta pecuniam recipit, semper esse iniustum, & ad restitutionem teneri. Probatur, quia per iniuriam extorquet pecuniam, & ita sine vllo iusto titulo illam recipit, neque alius voluntariè illam dat, sed per iniuriam coactus, ideoque illam semper repetere potest, vt cum Glossa in dicto capite *Dilectus*, omnes notant. Quamquam ex illo textu nonnulla difficultas circa hoc oriatur; nam de illo, qui pecuniam receperat, vt cessaret à vexando, sub conditione, & promissione non amplius vexandi, ait Pontifex, compellendum esse ad illam restituendam, *Si contra promissionem venisse constiterit.* Ex hac enim adiecta conditione videtur subintelligere Pontifex, quòd si seruasset promissionem, non teneretur ad restituendum. Propter hoc Hostiensis, & nonnulli alij ibi putant, illam non fuisse redemptionem vexationis, sed transactionem cum auctoritate Superioris. Sed non placet, quia non habet fundamentum in textu, immò repugnat verbis eius, & destruit textum illum, in quo maximè probari videtur hæc redẽptio vexationis. Et ideo Felin. cum Cardin. ait, non esse hunc sanum intellectũ ipse verò solùm ait, non posse inde sumi argumentum à contrario, propter absurdum, quod sequitur. At verò Glos. ibi dicit subintelligendum, vel addendum esse, *maximè*, quod non displicet Panormit. Ego autem breuiter dicerem, Pontificem ibi solùm respondisse ad ea, quæ interrogata, & proposita erant. Querela autem solùm erat de non seruata promissione, & ideo solùm respondit, vt si constaret, non seruasse promissionem, ad restitutionem compelleretur. Nam si promissionem seruasset ex vi illius petitionis, & processus, compelli non posset, sed oporteret examinare, qualis fuisset vexatio præcedens, & an ex parte vexantis posset aliquo modo defendi, & honestari.

Host. Felin. Cardin. Glos. Panor.

17. Obiectio expeditur.

Dices: Ergo iam vertitur in dubium, an fuerit iusta, vel iniusta vexatio. Respondeo in primis, non propriè verti in dubium, sed solum dici, non fuisse petitionem in hoc fundatam, & consequenter nec fuisse probatum, licèt obiter dictum, & suppositum fuerit. Deinde licèt verteretur in dubium, responsio Põtificis fuisset solida, quia siuè iusta, siuè iniusta fuisset vexatio, non impleta conditione, pecunia erat restituenda. Et ita etiam supponitur, potuisse pactum esse licitum ex parte redimentis, vt si fuit pura redemptio vexationis iniustæ, quod tunc allegatum dirEctè non est, quia difficiliorem fortasse habebat probationẽ, & plus moræ, ac periculi. Accedit, quòd illa conditio meritò addi potuit, quia non constabat, an nouæ lites motæ ab illo Archidiacono essent iniustæ, nec ne: nam si iustæ fuissent, non essent contra promissionem, & ideo meritò addita est conditio, quæ virtute continebat, examinanda fuisse noua grauamina, an essent contraria promissioni, id est, an essent iniusta, nec ne: nam si essent iusta, non essent cõtraria, & ita non habuisset locum petitio facta illo titulo violatæ promissionis, quicquid esset de alio titulo iniustæ extorsionis, de quo tunc non agebatur. Hinc verò cõfirmatur, quòd diximus, non fuisse illam transactionem, sed redemptionẽ vexationis, nam si fuisset transactio facta super beneficia auctoritate Superioris, nulla lis posset de nouo moueri, vel admitti super transacta, nec in dubium vocari, an nouum grauamen iustum fuisset, vel iniustum, nam eo ipso, quòd esset contrarium transactioni, fuisset iniustum.

18. 2. Regula.

Secunda regula principalis est, nondum acquisito iure, non licere, pecunia redimere vexationem, quæ impedit ius acquirendum, sed Simoniam committi, si talis redemptio fiat. In hac regula cõueniunt diuus Thomas, & omnes Theologi suprà citati, Glossa, Innocentius, Panormitanus, & alij in dicto capite *Dilectus*, & dicto capite *Matthæus*, & Summistæ, ac denique omnes suprà relati. Videturque apertè probari ex dicto capite *Matthæus*, iuxta sensum à nobis explicatum. Quia in casu illius textus videtur commissa Simonia propter redemptam vexationem, & non propter vexationem circa ius acquisitum vt sic, vt declarauimus iuxta priorem regulam, ergo propter ius acquirendum. Ratio autem est, quia non habet ius spirituale, quod acquirere intendit, licet redimendo vexationem pecunia, immediatè non det pecuniam pro re spirituali, tamen mediatè vult acquirere ius, mediãte pecunia, hoc autem est, emere illud, & ideo Simonia committitur. Quæ ratio efficax est, quando impedimentum per pecuniam sublatum nõ erat iniustum, at verò si erat cum iniuria, & iniustitia, res non caret difficultate. Itaque distinguere etiã hîc possumus de vexatione iusta, vel iniusta. Prior non meretur nomen vexationis, vt supra dixi, sed est iusta causa, vel iustum obstaculum, quod potest impedire acquisitionem rei spiritualis. Et tunc clarum est, esse Simoniam tale impedimentum pecunia tollere: nam dictum est, redimere vexationem iustam etiam circa rem iam acquisitam, esse Simoniam, ergo multò magis circa rem acquirendam. Deinde, est optima ratio facta, quia illud non est redimere vexationem, sed per pecuniam planiorem viam facere ad spirituale acquirendum. Exempla sunt, si quis concurrenti ad oppositionem beneficij, pecuniam tribuat, aut pensionem promittat, ne se opponat. Item, si quis illegitimus, vel alias irregularis, vel inhabilis ad beneficium, vel ordinem, pecuniã det alicui, ne denunciet illum defectum. Item si quis habens defectum ætatis, pecunia corrumpat testes, qui impedimentum testimonio falso remoueant, vt ita ordines, vel beneficium obtineat, Simoniam committit, & sic de aliis. Vide Nauar. in cons. 39. de Simon. & sequẽtibus. At verò quando vexatio est iniusta, & proximè quis intendit repellere iniuriã, res non caret difficultate.

D. Tho. Glos. Innoc. Panor. Nauar.

19.

Argumentor ergo 1. contra regulam sic intellectã de iniusta vexatione, quia vel illa regula fundatur in solo iure diuino, & naturali, vel in iure Canonico: neutro autem modo sufficienter probatur, ergo. Probatur minor quoad priorem partem, quia ex natura rei redẽptio vexationis iniustæ licita est, & ita in temporalibus etiam pro acquirendo iure licitè fit, leg. 1 & 4. ff.

& 4.ff.de Condict.ob tur.cau. Sed in his spiritualibus non habet specialem rationem intrinsecæ malitiæ,ergò.Probatur minor,quia redemptio vexationis ex se non est emptio rei acquirendæ, quæ per vexationem impeditur,sed sola emptio liberationis à tali violentia,vel iniuria,seu cessationis ab illo affectu, à quo manat talis violētia,vel iniuria; sed in emptione talis cessationis nō continetur virtualiter, & intrinsecè emptio rei spiritualis acquirendæ,vel potiùs acquisibilis(vt sic dicam)nec etiam necessarium est, vt intentio redimentis ad hoc extendatur,sed solùm ad dandum temporale vt pretium illius cessationis, seu ad tollendum affectum illum,qui est radix eius; ergo ex natura rei non est illa emptio rei spiritualis,& cōsequenter nec Simonia.Atque hæc ratio confirmatur maximè ex his,quæ cap.12.diximus de redemptione vexationis in materia Baptismi,vel Sacramentorum, vbi hunc discursum latè prosecuti sumus.

20. Et certè videtur habere eandem formalem vim in materia quacunque etiam beneficiali, & respectu actuum futurorū circa illam. Deinde potest cōfirmari exemplis:& primū sit de ipso iure spirituali acquisito,quando enim illius vexatio redimitur, negari non potest,quin redimentis affectus sit, conseruare illud ius quietum,& pacificū, quod totum spirituale quid est;& nihilominus non emitur ipsum spirituale,quia intentio dantis temporale, ad hoc non extenditur, nec illud per se cōtinetur in tali redēptione, sed hæc tantùm se habet,sicut remouens impedimentum; ita verò est etiam respectū iuris acquirendi,nam immediatè solùm per illam tollitur remotio iniuriæ, nec aliud intenditur ex vi pretij;alia autem acquisitio solùm sequi potest, vt effectus per accidēs ex remotione impedimenti, vnde non continetur virtute in tali obiecto.Et declaratur hoc ampliùs, quia semper tale ius potest reduci ad ius acquisitum, quia ego habeo ius acquisitum, vt mihi non fiat vis, aut iniuria, vel habeo ius,vt me opponam beneficio,vel quid simile,quod ius cupio conseruari liberum, & expeditum,& ad hoc præcisè do pecuniam,vnde nihil aliud emo, quàm immunitatem huius iuris, quòd autem postea sequitur, est accidentarium, & merè contingens,per se loquendo, & pendens ex libera, & gratuita voluntate collatoris, vt constat, ergo ex natura rei non magis est in hoc Simonia, quam in tuenda electione facta,vel institutione,& similibus,iuxta ea, quæ in superiori puncto dicta sunt. Denique ad hoc spectant alia exempla,nam siquis violenter me domi detineat,ne opponar beneficio, possum illam vexationem redimere,nec censeor emere beneficium,vel oppositionem.Item,siquis falsò calumnietur,& velit me denunciare,& probare, esse irregularem, vel ex genere Iudæorum, cum re vera non sim, possum illam vexationem redimere,nec propterea emo beneficium,vel capacitatem,aut idoneitatem ad illud. In his enim exemplis ferè omnes conueniunt (vt videbimus)propter dictas rationes, & tamē eandem vim videntur habere ex natura rei in tota hac materia.

21. Altera verò pars de iure positiuo probatur. Quia nullum ius affertur, in quo hæc generalis prohibitio feratur;solùm enim adduci solet d.ca.*Matthæus*,quod tamen obscurius esse videtur, quàm vt sufficiat ad generalem legem prohibentem constituendam.Probatur hoc, quia fortasse illa vexatio tam clarè iniusta non erat,vt redimi posset,etiam circa ius acquisitum, vt suprà ex Glossa retulimus,& non esse improbabile diximus,nec textui manifestè contrarium. Eò vel maximè,quòd Pontifex non fert legem constitutiuā, sed quasi declaratiuam; supponit enim in illo facto, vel malitiam,quæ ex rei natura, vel ex prohibitionibus antiquioribus inesse poterat, vel saltem illius malitiæ dubium, & ideo tutiorem partem consulit, vt patet ex illis verbis.*Multùm tibi consulis,&c.* Ergò ex illo textu non potest colligi specialis prohibitio. Præterea, quòd nulla sit talis prohibitio generalis, patet,quia iuxta probabilem, & satis cōmunem sententiam Iuristarum, in multis casibus licita est talis redemptio vexationis, quo etiam argumento probatur,regulam illam non esse generalem,& difficile est discernere,in quibus casibus acceptanda sit. Assumptum patet in casu cap. *Ad aures*, de Simon. iuncta Glos.ibi.Quidam enim excōmunicatus, qui iam paruerat, & se sufficiēter ad absolutionem obtinendam parauerat,illam impetrare non potuit,nisi pecuniam quandam iudici petenti daret,dubitat ergò ibi Glos. an sine Simonia dare posset, & respondet potuisse ad redimendam vexationem, & tamen ibi agebatur de spirituali acquirendo,& non de acquisito, neque aliam rationem reddit, nisi quia illa vexatio iniusta est,quæ ratio in omni vexatione, dè qua tractamus, locum habet. Idem exemplum admittit Gloss. in d. cap.*Dilectus*.1.de Simon.Et addit alia,scilicet, *De officio, vel beneficio iniustè interdicto, & excommunicatione iniusta,scilicet, quòd non committit Simoniam, qui dat pro sua restitutione officij,vel beneficij,vel absolutione excommunicationis,vel interdicti*.Hæc Gloss.conatur tamen,hæc omnia reducere ad defensionem iuris acquisiti, sed re vera ordinantur ad aliquid spirituale acquirendū, vt patet de absolutione à censura,de reparatione iuris ablati,& similibus, sed quia hæc non emuntur in illis casibus,non censetur Simonia, & sicut illa fundantur in aliquo iure acquisito,ita omnis redemptio vexationis reduci potest,vt in argumentis priori loco positis videre licet.

Cap. Matthæus. *Cap. Ad aures. Gloss.* *Ca.Dilectus.*

22. Hæc argumenta videntur conuincere,illam regulam ita vniuersaliter sumptam sine aliqua moderatione non esse certam, nec posse ita indifferenter ad casus morales applicari. Nam loquēdo ex natura rei, hoc probat casus de Baptismo,& similes. In iure autem positiuo non inuenitur sufficiens fundamentum ad damnādam illam redemptionem cum tanta vniuersalitate. Censetur autem hæc redemptio vexationis ex natura rei habere magnā speciem mali, & Simoniæ,vt dixit Glos.1.in cap.*Cum ab omni*, de vit.& honest.cler.Maximè verò in materia beneficiali, vel quæ illam concernit,& ideo Ecclesiastico iure videtur prohibita in ordine ad acquirēdum spirituale ius præbendarum,maximè quando ab illo redimitur vexatio,qui non solùm potest nō obesse,sed etiam prodesse. In aliis verò materiis non potest certa regula constitui, sed iuxta materiam, & circunstantias occurrētes iudicandum est.Vt ergo hanc resolutionem clariùs, & magis in particulari declaremus,præmittenda est vulgaris distinctio,quæ in secunda assertione insinuatur; nam vexatio interdum prouenire potest ab eo, qui impedire potest, non tamen potest iuuare;vel si potest,non est per se necessarium eius adiutorium,seu concursus in conferendo spirituali,nec pecunia ei datur, vt aliquid iuuet, vel conferat, sed solùm vt non vexet,nec male faciat: Aliquando verò prouenit vexatio ab eodem, qui collaturus est illud spirituale, quod speratur, & procuratur,vt in dicto casu de iudice nolente absoluere,vel de electore volente eligere indignum.

Gloss. *Vexationis distinctio.*

23. De illo ergò, qui vexat iniustè, & impedit, non verò potest conferre, crediderim, posse generalem regulam constitui; non esse Simoniam, vexationem iniustam ab illo redimere,etiam ante ius acquisitum. Hæc est communis sententia recensiorum Theologorum, & illam approbat Soto in aliquibus exemplis quæst. 6.art.1.ad 5.& quæst.7.art.1.in cor.dubit. vlt. Vgolin.Tab.1.cap.9.§.8.num.3. Probatur autem apertè,

Quomodo potest vexatio redimi ab eo qui potest vexare & non iuuare. *Sot.* *Vgolin*

apertè, quia hoc non est intrinsecè malum, nec est emere rem spiritualem, vt probat discursus suprà factus. Item nullum est ius Ecclesiasticum, quod hoc prohibeat, nam in d. c. *Matthæus*, sermo est de pecunia data electoribus, qui per se loquendo prodesse possunt, & electione facta, possunt habere ius impediendi confirmationem, & possunt etiam ad illam iuuare, desistendo à contradictione, nam eo ipso maiores quasdam vires, maioremve certitudinem præbent electioni, hîc autem est sermo de his, ad quos nullo modo pertinet beneficij prouisio, vel rei spiritualis collatio, de quibus nullum ius loquitur, vel quippiam prohibet, quod ego viderim. Casus autem sunt suprà positi de illo, qui violenter detinet oppositorem beneficij, ne tempore habili accedat, & de illo qui iniustè infamat, quos Soto dicta quæst. 6. art. 1. ad 5. admittit. Et probat apertè ratio suprà facta: item quia oblatio illius impedimẽti est rei valdè remota, & pertinens magis ad habilitatem personæ, quàm ad acquisitionem rei spiritualis, procurare autem interuentu pecuniæ, illam personæ habilitatem, quæ & iusta est, & pretio comparari potest, honestũ est, sic enim scientia suo modo emitur, quando præceptori pretium datur, & gradus Doctoratus suo modo emitur, iuxta suprà dicta; & interdum est necessaria conditio ad proximam idoneitatem beneficij. Et licèt illa intentione ematur, non est Simonia. Multò ergò minus erit Simonia, tueri propriam famam, & libertatẽ ab eo, qui iniustè in his vexat, proximè enim tuetur quis tunc, quod suum est: ordo autem ad futurum spirituale bonum solùm cõseruatur per modum cuiusdam capacitatis.

Sot.

24. An liceat subornatorẽ subornare, vt desistat. *Soto.*

Alius autem casus esse potest, si quis pretio, aut importunis precibus corrumpat electores, cum ipse elector non sit, sed subornator, An liceat illi dare pecuniam, vt desistat? In quo casu Soto dicta solut. ad 5. existimat, non licere, pecunia redimere illam vexationem: nullam verò rationem adducit, sed quia per solum ambitum non infertur vis, putat non esse sufficientem vexationẽ pecunia redemibilem. Adde, quòd nec illa est iniustitia propria contra commutatiuam: ergo non est iniusta vexatio, ergò nec potest pecunia redimi sine Simonia cum per illã pecuniam paretur via ad beneficium. Hanc etiam sententiam docere videtur Turrecr. in c. *Quæsitum* 1. q. 3. n. 3. vbi ait, quod si aliquis laico nullum ius habenti in electione, sed malitiosè impedienti det aliquid, vt cesset à tali impedimento, Simoniam committi solùm, quia nondum erat ius acquisitum. Idem Archid. ibi cum Raimund. licet sub dubio. Citant etiam c. *De hoc*, de Simonia. Sed ibi sermo est, quando datur aliquid iis, qui habent ius eligendi.

Turrec. *Archid.*

25. Contraria ergo sententia placet modernis Theologis, quos Valent. tertio tomo disput. 6 quæstione 16. Punct. 3. & Lessius lib. secundo cap. 35. dub. 18. secuti sunt. Et sine dubio si redemptio sistat in illa negatione, scilicet non corrumpendi electorem, seu non mihi inferendi detrimẽtum per iniquam subornationem, nulla ibi interuenit Simonia, quia quod proximè emitur, temporale est, & non habet per se connexionem cum spirituali, neque in illo continetur, aut ex illo per se sequitur. Itẽ ex vi illius redemptionis, elector non corrumpitur, nec voluntas eius inclinatur, nec spiritualia malè administrantur, nec denique inuenitur de hoc aliqua prohibitio, ergo nulla est ibi Simonia. Nec refert, quòd illa vexatio facta illo modo, non contineat iniustitiam. Tum quia si eò tendat, vt minus dignus eligatur, continet iniustitiam, saltem contra iustitiam distributiuam, quod satis est: Tum etiam quia licet non esset absolutè iniusta, est iniqua & mihi valdè nociua, & bono cõmuni, & hoc satis est, vt licitè impediri possit per munera, cum per ea non ematur res spiritualis, vt ostensum est.

26. Dixi autem, si redemptio sistat in illa negatione, quia si vlterius eò tẽdat, vt intercessor ille, vel subornator non solùm cesset, sed etiam in cõtrarium officium inducatur, inclinãdo nimirum electorem in fauorem dantis pecuniam, iam non est sola redemptio, sed emptio electionis, ideoque nullo modo licet. Et hoc fortasse voluit Soto. Simili ratione nõ censeo esse licitum, sed Simoniacũ, per subornationem subornationi resistere, id est, emendo cõtrariam subornationẽ, redimere vexationem, quæ per oppositam fit, vt verbi gratia, si sint plures electores, & quidam illorũ inducantur precibus, vel muneribus ab vno oppositore, vel fautoribus suis, vt apud alios electores pro se intercedant, vel vt eosdem vehementiùs inducant, & immutẽt. Quia hoc non esset, vexationem redimere, sed electionem emere, & virtute esset emere rem spiritualem, vt infrà de his intercessoribus latiùs declarabimus. Neque hîc habet locũ axioma illud, vim vi repellere licet, quia hæc non est vis: neque etiam si esset, posset simili modo repelli. Nam licet vnus eligendorum per amicos moralem vim inferat vni electori, non licet contrario prætensori, per suos fautores similem vim inferre alteri electorum. Melius ergo hîc applicatur illud principium, non sunt facienda mala, vt caueantur nocumenta.

Nõ licet subornationẽ subornatione auertere.

27. Superest, vt dicamus de illo, qui potest non solùm à vexatione cessare, sed etiam prodesse, eligendo, cõfirmando, vel aliud spirituale conferendo. Aliqui enim volunt, vt de illo intelligenda sit secunda regula suprà posita: sed adhuc hoc modo non potest esse vniuersalis, sed distinguẽdæ sunt materiæ, casus, & iura. Dico ergo 1. in beneficiis, & officiis Ecclesiasticis acquirendis, non licet vexationem redimere ab eo, qui potest prodesse, id est, ad quem spectat dare illud spirituale, quod acquirendum est. Vt verb. gratia: si sciam, electorem me vexaturum, eligendo indignum, non licet talem vexationem ab illo redimere. Item si sum præsentatus ad beneficium, & Prælatus per iniuriam claram non vult me instituere, non licet redimere, & sic de aliis. In hoc conueniunt omnes auctores suprà relati. Probari solet, quia tunc per pecuniam paratur via ad obtinendum beneficium directè, & proximè, ac per se, & non tantùm remotè, ac remouendo prohibens, item quia tunc remouere impedimentum, nihil aliud est, quam spirituale conferre, nam vexatio consistebat in non cõferendo institutionem, vel debitam electionem, & hæc vexatio non tollitur, nisi per contrarium actum. Sed responderi potest, negãdo assumptum, quia directè solùm intenditur, tollere prauum affectum electoris, vel Prælati, vel satiare auaritiam eius, vt cesset ab iniuriis, nam si in casu de Baptismo similis respõsio locum habet, & acceptatur, cur non hîc? Propter, quod alij fatentur, hanc non necessariò esse Simoniam veram in re, & coram Deo, sed ab Ecclesia præsumi propter malam speciem, quam habet. Ita sentit Adrian. Quod. 9. & indicat Nauar. d. c. 23. n. 102. Et sequitur Valent. supra. Et re vera ex sola natura rei ita esse videtur, vt patebit statim in speciali casu.

Prima assertio respectu illius qui potest nocere, & iuuare.

Responsio.

Adrian. *Nauar.* *Valent.*

28. Occurritur responsioni.

Nihilominus tamen simpliciter censeo, esse Simoniam saltem contra ius positiuum: quia propter illam prauam speciem, & ad vitanda multa scãdala, & occasiones Simoniæ, quæ in hac materia beneficiali facilè interuenire possent propter vtilitatem temporalem annexam, quã habet, meritò; potuit Ecclesia prohibere talem redemptionem vexationis. Et id fecisse colligitur ex d. c. *Matthæus*, quod licet per se spectatũ omnino non conuincat, tamen & in rigore litteræ magis

magis fauet, & communis sententia doctorum magis ad hoc inducit. Idem videtur probare c. *Sicut tuis*, de Simon. vbi cum Episcopus vexaret quẽdam ritè electum, nolens illum confirmare, & instituere, vt extorqueret pecuniam, Simonia censetur, illam dedisse, vt expressè dicitur in fine c. & in toto discursu eius supponitur. Idem etiam videtur probari quoad electionem ex c. *De hoc*, de Simon. Maximè verò cogit consuetudo, quæ est optima legũ interpres, quæ ita textũ illum interpretata est. Et quãdo ius scriptum deesset, stylus Curiæ, & communis vsus, & sensus totius Ecclesiæ sufficeret ad inducẽdum hoc ius; non est enim dubium, quin talis redemptio vexationis ab vniuersa Ecclesia Simoniaca iudicetur. Intelligendã verò censeo hãc assertionem (quod benè notauit Lessius) formaliter (vt sic dicam) de illo, qui potest prodesse, si quatenus habet talem potestatem, per illam vexet, vt elector in non eligendo, collator in non conferendo, & sic de aliis: ita enim loquuntur auctores, & procedunt rationes factæ. At verò si eadẽ persona electoris noceat, & vexet infamando, aut malè inducendo alios electores, denique illis modis, quibus priuata tertia persona posset id facere, sic non erit corã Deo, & per se loquendo Simonia, vexationem ab illo redimere, vt cesset ab illa vexatione, secundùm quam potest, & debet non obesse. Quia per talem redemptionem non emitur electio, & cõsequenter nec beneficium: vnde eadem est ratio de illa vexatione, ac si fieret à persona distincta, nam quòd in eandem personam incidat, materiale est, & per accidẽs, & intentio distinguit actiones, sicut maleficia. Quod si recipiens pecuniam, ex sua malitia illam recipiat vt pretiũ electionis, vel postea ex illa moueatur ad eligendum, est per accidens, & hoc periculum, aut talis metus non impedit alium, quin possit vti iure suo.

Cap. Sicut tuis. *Ca. De hoc.* *Lessius.* Aduertẽtia.

29. Duo puncta explicantur.

Duo verò supersunt explicanda circa hanc assertionem; Vnum est, quantum extendatur hæc regula in beneficialibus. Tria enim per ordinem considerari possunt, Primum est electio, seu presentatio, nominatio, aut postulatio: Secundum est cõfirmatio, institutio, aut collatio: tertium est possessio. De primo nulla est controuersia: nam in illo maximè procedit regula, quia ante illud nullum ius proprium supponitur, sed ad summum dignitas, vel idoneitas personæ, & licèt hæc interdum sufficiat ad habendũ ius quoddam ad rem, pertinens ad iustitiam distributiuam, tamen illud non est proprium ius, sed est quædam proportio personæ cum tali munere, ad quam seruãdam obligat iustitia distributiua. Et licèt in hoc fiat aliqua iniuria, non potest repelli per pecuniam, quia illud primum ius, quod per electionem, verbi gratia, confertur, quid spirituale est, & non potest pecunia cõparari. In secundo item est etiam magna consensio inter auctores, quia etiam collatio, vel institutio, in beneficio est quid spirituale, quod cõfertur post electionem, vel præsentationem. De confirmatione verò aliqui dubitant, vt Maior. 4. dist. 25. q. 5. ad 2. vbi ait, fortè non esse improbabile, quod in foro animæ pecunia dari possit pro vexatione tollenda circa cõfirmationem. Sed licèt stando in solo iure naturali, hoc possit procedere, nunc simpliciter stãte Iure Canonico admittendum non est, quia etiam confirmatio est quid spirituale, sicut electio, nã firmat, & quodammodo auget, & solidat ius acquisitũ per electionẽ, & sæpè habet vim collationis, & de illa maximè procedit d. c. *Matthæus*, vt ibi Innoc. & omnes notãt & est expressior de illa textus in dicto c. *Sicut tuis*.

Maior. *Ca. Matthæus.*

30. An possessio iniustè impedita possit redimi?

De possessione verò inueniuntur cõtrariæ sententiæ, si post collationem, vel cõfirmationem impediatur iniustè, An possit vexatio redimi etiam ab iis, qui possunt prodesse? Aliqui negant, vt Soto suprà, licet sub dubio. Firmiùs id tenet Glossa in c. *Decimas* 2. 16. q. 7. Abbas in c. *Ad aures*, de Simon. n. 6. cum Innoc. ibi, idem in c. *Dilectus*, 1. in fine vbi etiam Felinus n. 3. Tenet etiam Redoan. p. 3. c. 22. n. 2. Præposit. 1. q. 1. in principio n. 28. & 29. Vgol. d. §. 8. n. 5. Qui ad hoc adducit in c. *Intantum*, de Sim. Sed nihil iuuat, quia in fine illius solũ reprobatur consuetudo exigendi marcham argenti, de qua suprà dictum est, nihil verò ibi dicitur, An is, qui vexatur per talem exactionem peccet, dando illam non vt pretiũ, sed ad redimẽdam vexationem suam? Ratio ergo propria huius sententiæ est, quia possessio est aliquid spirituale, vel spirituali annexum: sed ad acquirendum, quod huiusmodi est, non licet vexationem redimere, ergo. Maior patet, quia per possessionem assequitur quis exercitiũ spiritualium, & ratione spiritualis tituli confertur. Et cõfirmari potest ex c. *Decimas*, 2. 16. q. 7. vbi prohibentur Episcopi, ne decimas à suis subditis redimãt, etiamsi ab eis vexentur, & aliter eas soluere nolint, quæ prohibitio videtur in hoc fundari, quod decimæ sunt spiritualibus annexæ.

Soto. Glos. Abb. Innoc. Felin. Redoan. Præposit. Vgolin. *Ca. Decimas.*

31. Nihilominus contrariam sententiam insinuat D. Th. d. solut. ad 5. quatenus nullam mentionem facit possessionis, sed absolutè ait, acquisito iure per collationem, licitum esse impedimenta remouere, vtiquè acquirendæ possessionis. Nauar. etiam d. n. 102. ver. *Octauo*, sentit in cõscientia licitum esse, redimere vexationẽ circa possessionem post plenum ius acquisitũ in beneficiũ quoad proprietatem. Idem clariùs tenet Cardin. dicens, esse cõmunem opinionem in d. c. *Ad aures*, quando vexatio est tantum de facto, quem sequitur Alex. de Neapol. in addit. ad Ab. in d. ca. *Dilectus*, ita exponens Innoc. & Ab. & re vera Ab. & Felin. ibi non contradicunt, addunt tamen limitationem, de qua statim dicam. Tenet etiam Mai. 4. d. 25. q. 5. ad 2. & Sum. Pisana ver. *Simonia* 1. Fundamentum huius sententiæ est, quia possessio secundùm se spectata nõ est ius aliquod spirituale, sed tantùm quoddam factũ corporale, solùm ergo est spirituali annexa; quatenus ex titulo spirituali pẽdet: Postquam ergò titulus spiritualis plenè acquisitus est, iam possessio non prætenditur vt consequenda tanquam annexa rei spirituali, sed per se, vt quid corporale est, & immediatè, ac per se debitum, ergò non est Simonia redimere vexationem, quæ circa illam fit, quia solùm redimitur factum, non ius. Vnde secus esset, si ius ipsum in dubium vocaretur, & ideo non daretur possessio, tunc enim iam non per se sola possessio redimeretur, sed vt annexa iuri, & per se iam ius ipsum redimeretur, & tunc ad superiores regulas recurrendum esset. Est simile, si habenti, & possidenti beneficium, denegarentur fructus, nã si negarentur, per solam vexationẽ facti non esset Simonia, illos redimere, quia licèt sint annexi spirituali titulo, tunc non redimũtur, vt annexi, sed secũdùm se, vt latè tractat Turrec. in c. *Altaria*, 1. q. 3. ar. 3. & in d. c. *Decimas*. Secus verò esset, si negarentur, reuocando in dubium probabile ius ipsum beneficij, seu proprietatem eius, tunc enim non magis liceret redimere decimas, quàm ius ad illas.

D. Tho. *Nauar.* *Cardin.* *Alex. Neapol.* *Maior.*

32. Limitatio.

Addũt verò Panor. Felin. Alex. & alij limitationẽ, scilicet vt hæc redemptio vexationis circa possessionem locum habeat, quãdo sine magno incommodo, periculo, aut mora non potest Superior cõueniri, qui auctoritate sua vexationem auferat, & possessionem conferat, nam si detur locus adeundi Superiorẽ sine magno dispendio, non licebit per pecuniã possessionẽ obtinere, cum qua limitatione in eãdem sententiã descendunt Anan. in d. c. *Dilectus*, & Prep. d. n. 29. Redoan. Vgoli. & Rebuf. d. tit. de Sim. n. 20. & 24. Sed qui cũ hac limitatione sententiã hanc admittunt, necesse est, vt supponãt, præfationem illam pecuniæ secundùm

Anan. Præpos. Redoan. Vgolin. Rebuff.

cundùm se spectatam, non esse Simoniacam, nam si esset Simonia, non posset fieri licita propter solã difficultatem adeundi Superiorem, aut propter aliquod detrimentum temporale, sicut non liceret, redimere vexationem circa futuram electionem, vel confirmationem propter similẽ occasionem. Vnde infero, limitationem illam esse quidem optimã in foro exteriori ad vitandam præsumptionem Simoniæ simpliciter tamen in foro cõscientiæ non esse necessariam, quia nullibi inuenitur à Iure Canonico introducta, & ex natura rei non est per se necessaria, cũ illa actio secundùm se non sit Simoniaca, sed iusta redemptio vexationis circa rem quandam, quæ licèt sit annexa titulo spirituali, nõ redimitur secundùm annexionẽ, quam habet, quia iam supponitur titulus ratione cuius debetur, sed tantùm redimitur secũdùm se, prout est quid facti.

33\. Et ita responsum est ad fundamentum contrariæ sententiæ, quia possessio tunc non redimitur tanquam quid spirituale, & ad c. *Decimas*, respondetur nullam prohibitionem ibi fieri Episcopis, sed potiùs dici ab eis esse prohibendum, ne id fiat, nimirum, *ne decimæ, quas populus dare non vult, nisi quolibet munere ab eo redimantur*. Potest autem hoc duobus modis prohiberi. Primò prohibendo laicis, ne illã extorsionem faciant, & cogendo illos, & est satis accommodatus sensus, iuxta quem textus ille nihil facit ad causam. Secundò fieri potest prohibitio clericis, ne in tali casu redimãt decimas à laicis, obstinatè detinentibus illas. Quòd si in hoc sensu facta est tunc prohibitio, non fuit quia illa redẽptio esset Simoniaca, nã re vera non fuisset, vt rectè ibi notãt Hugo, & Turrec. Sed vel ne detur occasio laicis faciẽdi Ecclesiæ similes iniurias spe talis lucri, vel propter vitanda alia maiora incommoda animarũ, & Ecclesiæ. Denique sicut ipsis Episcopis, non fit prohibitio, ita licèt ipsi inferioribus clericis prohibeant, ne sua auctoritate, & arbitrio talem redemptionem faciant, per hoc non impediuntur, quominus ipsi sua superiori potestate possint talem redemptionem, vel compositionem facere, vt cõstat.

Hugo. Turrec.

34\. *Possessor potest redimere iniustã expulsionẽ.* Et hinc à fortiori sequitur, si quis habens verum, & certum ius beneficij, quod possidet, per vim, & fraudẽ illius possessione priuetur, posse sine Simonia redimere vexationem suam, vt restituatur, licèt contrarium dicat Vgolin. suprà nu. 6. Sed hoc sequitur apertè ex præcedenti, & certius est, quia sicut turpiùs eiicitur, quam non admittitur hospes, ita maiori ratione potest quis redimere vexationem circa possessionem, quam semel habuit, quam circa debitam, & nunquam obtentam. Et ita plures auctores, qui primum negare videntur, hoc posterius affirmãt, & expresè Glos. in d. c. *Dilectus* 1. dum ait, *Non cõmittit Simoniam, qui dat pro sua restitutione officij, vel beneficij*. Vbi Felin. referens Sum. Pisanam indicat in fin. limit. 2. ibi *licèt videatur loqui in possessione semel habita*. Supponẽs, in eo casu rem esse certiorem. Sic etiam Præpos. supra n. 30. in fin. dicit, non peccare, qui dat pecuniam, vt restituatur, quia non acquirit ius nouum, sed recuperat antiquum. Et idem ob eandem rationem tenet Turrec. in c. *Nullus*, 1. q. 1. cum Hug. ibi & in c. *Decimas*, 16. q. 7. Ratio autem vera est, quia per iniustam deturbationem à possessione non fuit ablatum, nec diminutum integrum ius spirituale in re, & ita nihil spirituale propriè recuperatur, sed sola executio proprii iuris. Et ex dicendis in vltima assertione hoc magis confirmabitur.

Vgol. n. Glos. Felin. Præposit. Turrec.

35\. *2. Punctum.* Alterum punctum explicandũ circa positam regulam est, An patiatur exceptionem in aliquo iure nondum acquisito. Et communis casus est, si in electione Summi Pontificis vexatio fiat, vt indignus, vel euidenter minus dignus eligatur, An liceat, illam vexationem pecunia redimere, vt electio iustè fiat? Quam quæstionem latè tractauit Caiet. to. 2. Opusc. tract. 9. q. 3. & postea Sot. & alij. In quo primũ supponitur ab omnibus, non supposita vexatione, numquam esse licitũ, præuenire pecunia, vel muneribus eo colore, vt eligatur dignus, vel dignior, quia tale mediũ de se nõ est conueniens, neque aptum, imò est periculis plenum, & scandalis expositum, & ideo per se loquendo iniquum est. Supponẽda ergo est vexatio & necessitas. Qua supposita, conueniunt, non esse Simoniã, in eo casu dare pecuniam alicui electori, vt non eligat indignũ, quia tunc non datur pro aliqua re spirituali, nec pro vsu spiritualis potestatis, nec pro nõ vsu simpliciter, sed pro desistendo ab iniquitate, quod iustũ est, sicut suprà diximus, non esse Simoniam, pecuniam alicui donare, vt auertatur à Simoniaca ordinatione, vel alia simili prauitate. Ex quo etiam cõsequens est, licere in eodem casu pecunia redimere vexationem, vt non eligatur minùs dignus. Est enim eadem ratio, quia etiam est peccatũ eligere minus dignum, vnde possumus procurare, hoc peccatum vitare, etiam illo medio, quando vexatio, & iniquitas electoris cogit. Itẽ per talem largitionẽ non emitur Põtificatus, nec per se loquẽdo paratur via ad obtinẽdũ illum, sed relinquitur elector in eadẽ libertate, quã iuxta diuinã legẽ, & iustitiã habere debet, & potest, ergo nulla est ibi Simonia, nec per se loquendo iniquitas. Tandem Ecclesia habet ius, non solũ, vt nõ eligatur indignus, sed etiã vt nõ eligatur min⁹ dignus, ergò in quocũq; istorũ vexationẽ patiatur, licitũ vnicuiq; est Ecclesię ius redimere, & cõmune illius bonũ procurare auferẽdo impedimenta, vt magis ex sequentibus patebit.

Caiet. Sot.

36\. *An liceat dare pecuniam vt eligatur in cõmuni dignus.* Dices: Ergo erit licitum, dare pecuniã vt eligatur dignus, vel dignior, in communi. Quidam formidant hoc concedere, quia esset dare pecuniam pro munere spirituali, quod etiam in communi non licet, vt pro Missa, vel pro aliquo beneficio, sed nihil est, quod timeatur diuersa locutio, si res est eadem, idem autem est, (iuxta materiam subiectam) non eligere indignũ, quod dignũ eligere, nam supponimus, electores esse determinatos ad eligendũ aliquem, & ita non datur pecunia pro exercitio spiritualis muneris (vt sic dicã) sed solùm pro determinatione quoad specificationẽ, quæ consurgit ex hoc, quod voluntas eligentis abstrahitur ab obiectis indignis, vel minus dignis, hanc autem exclusionem redimere licet, ergo specificationẽ illam, solùm quatenus ex hac exclusione sequitur, & ita verba illa in idem redeunt, & quæ obiiciuntur, nõ sunt similia. Concedendum est ergo, licitum esse intendere, & dare pecuniam, vt eligatur dignus saltem in communi, vt expresè concedunt Caiet. & Sot. & ante illos Mai. 4. d. 25. q. 5. ad 2. Addo præterea, quod si aliquis electorum vexaret Ecclesiam, impediendo absolutè, ne electio fieret, vel si omnes electores iniquè differrent nimium electionem cum magno Ecclesiæ dispendio, nec possent nisi muneribus induci ad faciendam electionẽ etiam quoad exercitium, nõ esse intrinsecè malum, talia munera dare in eũ finem per modum redemptionis vexationis vniuersalis Ecclesiæ in quadam grauissima illius necessitate. Nam si hoc licet pro salute vnius in casu suprà tractato de Baptismo, multò magis licebit pro bono totius Ecclesiæ. Item illa non est Simonia contra ius diuinum, quia non interuenit intentio pretij, & datur alius titulus honestus dandi rem temporalem pro redimenda vexatione. Nec etiam est contra ius Ecclesiasticũ, quia vel nõ est, vel non obligat in casu tam singulari, & cum tanto discrimine Ecclesiæ, ergo est licitum.

Caiet. Sot. Maior.

37\. *Vtrũ liceat subornare vt dignior eligatur.* Sed vrgebis tãdem, hinc fieri, etiam esse posse licitum, dare pecuniã, vt talis persona eligatur, si supponatur esse publicum, & indubitatum, illam personam solùm

solùm esse dignam, vel solam esse digniorem cæteris omnibus. Ad hoc Soto d. solut. ad 5. dist. quadam respondet: nam vel vnus tantùm est dignus, & alius, seu alij omnes indigni: vel sunt plures digni, in priori casu concedit, licitum esse, dare pecuniam, vt talis in particulari eligatur: imò inquit, tunc licitū esse emere ipsam electionem, & consequenter Pontificarum pro tali persona: loquitur enim consequenter ad doctrinam, quam de infante baptizãdo tradiderat, emptionem rei spiritualis non esse intrinsecè malam, sed honestari in casu extremæ necessitatis, & talem esse putat in eo casu Ecclesiæ necessitatem. Vnde consequenter in posteriori casu ait, non licere dare pecuniam pro dignissimo eligendo, quia non credit, esse illam extremam necessitatem Ecclesiæ, quandoquidem per electionem digni sufficienter ei prouidetur; & alioqui non putat, posse ibi separari redemptionem vexationis ab emptione rei spiritualis, ac subinde in eo casu non honestari si ad digniorem terminetur.

Soto.

38. Resolutio.

Sed in primis assero, hîc necessariò esse distinguẽdam redemptionem vexationis ab emptione rei spiritualis, vel Pontificatus, quia hæc re vera nũquam licet, satísque distingui potest à redemptione vexationis, vt tã in casu de Baptismo, quàm in toto hoc cap. explicatum est. Deinde, si multi sint æquè digni; certum est, non licere determinatè pro vnius electione pecuniam dare. Ita Caiet. & omnes, ac meritò, quia eligere alium, non esset vexatio, ergò iam non datur pecunia pro redemptione vexationis, sed pro dignitate, & in fauorem talis personæ, & directè inducendo electoré, media pecunia, ad illam eligendam, quæ manifesta est Simonia. Tertiò, si inter dignos duo, vel tres sint digniores cæteris, & inter se censentur æquales, licitum est, dare vt non eligatur minùs dignus, seu quod idem est, vt dignissimus negatiuè, id est, quo nullus sit dignior, eligatur. Probatur, quia tunc etiam sistitur in redemptione vexationis, & in sola negatione non faciendi iniuriam Ecclesiæ, vel eligendis; etiam contrã distributiuam iustitiam, hic autem finis optimus est, & separabilis ab emptione rei spiritualis, & multùm pertinens ad commune bonum Ecclesiæ, ergò per se licita est actio. Item, per illam pecuniam non determinatur voluntas eligentis magis, quàm secundùm rectam rationem determinari debeat, sed tantùm à malo remouetur, & inducitur ad bonum, non emendo ab illa suffragium, sed remouendo prauum affectum eius: vt libera maneat ad iustam electionem; ergò habet locum ibi redemptio vexationis, & causa illius honestissima est, scilicet commune bonum Ecclesiæ, ergò.

Caietan.

39.

Addo quartò. Etiamsi inter omnes eligibiles vnus tantùm sit dignus, licitum est vexationem redimere, ne eligatur indignus, vel vt eligatur dignus (quod idẽ est, vt dixi) si dignus tantùm formaliter sub ratione digni, & non materialiter sub ratione Petri, vel Pauli proponatur. De hac vltima parte dicam statim; reliquæ suquuntur manifestè ex dictis, & eas intendit Soto, & consentit Nau. n. 102. ver. *Octauo*, in fine, nec refragatur Caiet. quia non restringit casum, sed videtur loqui semper, supponẽdo plures esse dignos. Probatur autem, quia illa negatio eadem est, & idem est ius; quod in eo casu habet Ecclesia, vt non eligatur indignus, & eadem necessitas, eadémq; intentio, redimendi vexationem. Vnde etiam affirmatio digni, quæ ex illa sequitur, formaliter est eadem, & de se est communis, & indifferens. Quòd autem per accidens contingat in vna tantùm persona verificari, materiale est, & non variat honestatem actionis, & intentio potest illa duo distinguere, & per verba ipsa potest commodè talis intentio explicari: ergò nulla est ibi malitia, per se loquendo.

Soto. Nauar. Caiet.

40.

Vnde adiungo quintò. Quòd licèt plures sint digni, & inter eos vnus tantùm sit dignior cæteris, licitum est redimere vexationem, ne eligatur minùs dignus, & simpliciter procurare, vt eligatur dignissimus formaliter etiam in illo sistendo. Probatur, quia eadẽ est ratio, & proportio, semper enim distingui potest redemptio vexationis ab emptione rei spiritualis, & causa honestans, & moraliter inducens videtur sufficientissima: nam licèt non sit tam graue malum Ecclesiæ prouidere illi pastorem minùs dignum, sicut indignum, nihilominùs est grauissimum nocumentum, quia est in bono vniuersali, & supremi ordinis. Vnde quod Soto ait, quando speratur eligendus dignus, prætermisso digniori, non ingruere Ecclesiæ extremam necessitatem, quæ sola sufficit honestare hanc actionem, fundatur in illo falso principio, quòd hîc honestatur emptio rei spiritualis, & ideò postulat extremam necessitatem, cum tamen re vera etiã extrema necessitas illam emptionem non possit honestare. Supponendo autem, non esse emptionem rei spiritualis, sed redemptionem vexationis, falsum est, solam extremam necessitatem illam honestare, quia sufficit grauissima necessitas, vt suprà ostensum est. Sed obiici potest, quia tunc non patitur Ecclesia vexationem in iure acquisito, quia non habet ius ad dignissimum, sed illius iuri in rigore satis fit, eligendo dignum. Respondeo, esto, non habeat Ecclesia ius iustitiæ commutatiuæ ad digniorem (cuius oppositum multi probabiliter censent) satis esse, quòd illi sit debitum quocumque titulo, vel iustitiæ distributiuæ, vel legalis, vel fidelis dispensationis, & quòd violatio huius debiti cedat in magnum detrimentum vniuersale, vt sit licitum, talem vexationem redimere, sicut suprà de subornatione dicebamus: Eò vel maximè, quòd hîc directè agitur de auertenda iniqua electione, & contraria bono communi, & ad hoc semper habet Ecclesia iùs acquisitum, ita vt possit cogere ad illud seruandum, si voluerit.

Obiectio.

Respõdetur.

41. Vltima assertio.

Vltimò verò addo, nũquam licere moraliter loquẽdo, redimere hanc vexationẽ, vt determinatè, & quasi materialiter inducatur elector per pecuniam ad eligendam hanc personam, hoc colore, quòd illa sola est digna, vel dignior. Hoc præcipuè videtur intendere Caiet. Et mihi videtur verissimum, & necessarium ad vitandam Simoniam, vel palliationem & vehementem suspicionem eius. Ratio verò est, quia licèt in re ipsa cõtingat, solùm Petrum esse dignum, vel digniorem, nihilominùs longè aliud est, dignum, vel Petrum postulare. Nam in primò sistit petitio in qualitate personæ eligendæ, & in eo, quod ex natura rei necessarium est ad cauendam iniustitiam; in secũdò autẽ transit petitio ad applicationem illius qualitatis ad talem personam, & consequenter per pecuniam petitur ab alio, vt hanc personam eligat, vt solam dignam, vel digniorem cæteris; hoc autem est non solùm remouere malum, sed etiam directè inducere per pecuniam ad electionem, & quasi determinare voluntatem eligentis etiam ad talem personã, quod non videtur posse ab inordinatione, & Simonia purgari. Et confirmatur: nam vel constat euidenter, talem personam esse digniorem, seu solam dignam, & tunc necessarium non est ad Ecclesiæ bonum ad illam directè, & determinatè inducere, & consequenter non licet propter rationem factam, & propter scandalum, & malam speciem: vel non est ita euidẽs; & multò minùs licet, muneribus id persuadere: semper ergò cauendum hoc est, vt benè admonuit Maior vbi suprà, & idem intendit Caiet.

Maior. Caiet.

42. An liceat

Sed quæres, An liceat, doctrinam hanc ad aliàs electiones spiritualium præbendarum, Canonicatuum, vel

vel etiam Episcopatuũ applicare: Nam Caiet. solùm loquitur in Summo Pontificatu, & ferè eodem modo loquitur Sot. Nauar. paulò generaliùs loqui videtur; Valentia autem, & magis clarè Lessius de omnibus electionibus ecclesiasticis loquuntur. Dubitari tamen non potest, quin de electione ad Summum Pontificatũ sit valdè specialis ratio; tùm propter supremã illius dignitatis potestatem, quæ eminentiam magnam charitatis, & prudentiæ, & magnam animi moderationem requirit, vt dignè; & vtiliter administretur: tum propter necessitatem totiùs Ecclesię vniuersalis, quæ longè maior est; tum etiam quia error semel commissus in illa electione circa personam, emendari non potest per homines, quia Pontifex semel electus non habet superiorẽ in terris; in aliis verò electionibus si errores graues committantur, possunt per Superiores Prælatos, vel per ipsum Pontificem emendari. Et hinc fit, vt illa electio non possit semper arctari ad generales terminos iuris cõmunis, sed ad eos tantùm, qui circa illam specialiter à Pontificibus ordinati sunt. Et in aliis regulanda sit secundùm rectam rationẽ, & diuinam legem, ita vt omnia, quæ intrinsecè mala sunt, vitentur; & in reliquis, quæ specialiter prohibita non sunt, ea liceant, quæ ad dignam, & puram electionem faciendam, & ad meliùs Ecclesiæ prouidendum conducant. At verò in aliis electionibus præter ea, quæ sunt de iure diuino, seruanda sunt, quæ per leges Ecclesiasticas sunt statuta, & cauenda, quæ prohibẽtur. Et ideò non omnia, quæ diximus, possunt ad aliàs electiones applicari. Et in primis si possit esse recursus ad Superiorem, nunquã licet vti medio redemptionis, vt à fortiori sumitur ex communi doctrina Canonistarum suprà tradita. Deinde frequentiùs erit nulla electio propter pactionem, vel interuentionem pecuniæ, quæ ex parte electoris Simoniaca est, licèt ex parte dantis pecuniam excusetur titulo redimendi vexationem; procurare autem electionem, quæ futura est nulla, regulariter non licet, etiam si fiat spe obtinendi remedium à Põtifice, nisi tanta sit necessitas vitandi aliquod grauissimum damnum alicuius Ecclesiæ, vt excuset: sed hoc rarum est: Et ideò pro regula statuendum est, hoc nõ licere. Tanta verò esse posset necessitas, tantáq; difficultas accedendi ad Superiorem, qui illam impediat, vt permitti possit in conscientia talis redemptio, etiam in inferioribus electionibus, maximè vbi solùm de euitanda indigni electione tractatur.

hanc doctrinam ad alia extendere? Sot. Nauar. Valentia. Lessius.

43. Vltimò, dicendum est in hac materia, in aliis actibus non beneficialibus, seu merè spiritualibus non esse prohibitam semper redẽptionẽ vexationis, quando cum spirituali detrimento vexatio fit, priuando aliquem iniustè actione, aut remedio spirituali sibi debito. Hæc assertio præter suprà dicta de Sacramẽtis, maximè locum habet in absolutione ab excõmunicatione, & aliis censuris, quando iniustè inferuntur, vel earum absolutio per iniuriã negatur, vel per potentiam, & vim impeditur: & eodem modo applicari potest ad similia. Et ita docuit illã Gloss. suprà citata in d.c. *Ad aures*, & c. *Dilectus*, & ibi etiam docuit Ioã. And. cum illa limitatione, scilicet quando per potẽtiam aduersarij non speratur remedium per Superiorem sine magno dispendio. Et eodem modo id sequuntur ibi Panor. Felin. & alij, & Præpos. 1. q. 1. in princ. n. 28. & sequentibus: Host. sine vlla restrictione in Sum. tit. de Simon. Turr. cum Hugo. in c. *Nullus Episcopus*, 1. q. 1. vbi Gloss. idem sequitur: & idem tenet Maior, vbi suprà, & idem generaliùs tenet Suplem. Gabr. ibi. q. 2. art. 2. prop. 7. qui reducit hæc ad ius acquisitum, quia in illis semper supponitur verum ius proprium ad talem absolutionem, vel alium similem actum: stante autem tali iure, non solùm licet, re- A dimere vexationem ab eo, qui ius ipsum tollere conatur, sed etiam ab eo qui iniustè impedit, ne tali iure vti possim, & ita etiam dixit Gloss. in Reg mor. c. de Auar. Alphab. 29. lit. R. Et ratio constat ex dictis, quia hoc non est intrinsecè malum, nec inuenitur in Iure prohibitum, & subest honesta causa, & sufficiẽs necessitas talis redemptionis, ergò. Contrariam sententiam tenuit de absolutione à censura Innoc. in d. c. *Ad aures*, & sequitur Vgol. Tab. 1. c. 44. §. 1. n. 5. Sed illi supponunt, non separari in his redemptionem vexationis ab emptione rei spiritualis, quod verum non est, & ita non habent solidum fundamentum. Nec cap. *Ad aures*, quod allegant, quicquam probat, vt legenti facilè constabit.

In aliis actibus extra electionẽ nõ semper prohibetur redemptio vexationis.

Gloss. Ioan. Andr.

Panor. Felin. Præpos. Hostiens. Turrecr. Hug. Maior. Gabr.

Innocent. Vgol.

B

CAPVT LI.

An transactio, seu pactio onerosa ad terminandam litem habeat locum in spiritualibus absque Simonia.

1. DE hoc puncto pauca dixerunt Theologi; à Iurisperitis autem latissimè disputatur in variis cap. de Transact. & in ca. vlt. de Rerum permut. & in cap. *Nisi*, de Præb. & aliis locis: nos verò breuissimè attingemus, quæ ad conscientiæ forum videbuntur necessaria. Supponimus autem primò, aliud esse compositionem, aliud transactionem: Omnis enim transactio compositio quædam est, non verò omnis compositio est transactio. Compositio enim habet locum C in remissione gratuita, & in iure certo; ac indubitato, & extra omnem litem: transactio verò propriè dicitur pactio non gratuita in dubia, & sub incerta lite constituta, vt constat ex leg. 1. ff. & L. 2. Eod. de Transact. Vnde remissiones, & condonationes, quas interdum facit Pontifex de fructibus beneficiorum malè partis, vel de rebus restitutioni obnoxiis incertis creditoribus, licèt compositiones communiter appellentur, non sunt transactiones: tum quia ibi nec est ordo ad litem, nec dubium in re debita, vel in obligatione restituendi: Tùm etiam quia remissio, quæ ibi fit, non est propriè onerosa, sed gratuita. Nam licèt talis remissio fiat sub conditione faciendi talem eleemosynam, vel subuentionem ad tale opus pium, nihilominùs gratis, & absolutè remittitur reliquum debitum totum, & pars illa, quæ solui præcipitur, non D denuò imponitur, debita enim erat, sed solùm ad tale, vel tale opus applicatur. Sic etiam si creditor conueniat cum eo, qui centum sibi debet, vt soluat octoginta, & remittit reliquum debitum, etiam si nec esset in illo dubium, nec timor litis, non facit transactionem, sed compositionem liberalem. Item, si litigantes inter se conueniant, vt alter omninò cedat actioni, vel rei, de qua litigabatur, sine vlla recompensatione, vel diuisione, sed omninò gratis; dicetur illa amicabilis compositio, non transactio. Ad transactionem ergò tria requiruntur: Primum est, vt ius, vel res, super quam transigitur, sit incerta, seu dubia, saltem probabili existimatione vtriusque partis, aliàs ab altera parte fieret clara iniustitia, & compositio E facta ab altera parte esset potiùs redemptio vexationis, quàm transactio. Secundum est, vt conuentio sit cum aliquo onere vtriúsque partis, aliàs non esset propria transactio, sed donatio. Tertium, vt sit in ordine ad litem componendam, vel dirimendam, siue lis intenta sit, siue controuersia tantùm mota sit, & lis intentari possit, iuxta leg. *Eleganter*, §. *Siquis post* ff. de Condict. indeb. leg. 2. C. de Transact. Ratio autem horum omnium maximè consistit in vsu vocũ, qui ex Iuribus tam Ciuilibus, quàm Canonicis, & interpretibus eorum sumendus est.

Compositio, & transactio in quo differant.

Leg. 1.

Ad trãsactionem tria requiruntur.

Leg. Eleganter.

2. Ex hac ergò vocum interpretatione facilè intelligi potest

potest & occasio præsentis quæstionis, & quid in ea certum sit, vel de quo possit esse nonnulla difficultas. Constat enim, posse esse inter homines controuersiam, & litem circa materiam spiritualem, vt circa beneficia, iurisdictionem Ecclesiasticam, & similia, & consequenter etiam est clarum, posse similem controuersiam finiri per voluntariam partium compositionem, seu concordiam, imò etiam constat, frequentiùs expedire ita fieri ad tollendas discordias, & litiũ molestias, & expensas. Vnde non est etiam dubium, quin possit aliquo modo licitè fieri, quia cum pax, & concordia maximè consentanea sit spiritualibus rebus, deesse nõ potest aliquis modus honestus faciendi compositionem in controuersia mota circa spiritualia bona, ita vt in tali compositione Simonia non interueniat, hunc ergo modum hîc inquirimus. Vt autem hæc compositio locum habeat, in primis supponendum est verum, & legitimum fundamentum illius controuersiæ, quæ componenda sit: fundamentum autem est illud primum, quod proposuimus, scilicet, vt ius circa rem spiritualem, de qua tractatur, sit aliquo modo incertum, vel dubium, saltem probabili existimatione in vtroque cõtendente. Nam si vnus habeat ius certum, & indubitatum, & alius per fraudem, & potentiam controuersiam moueat, & litem intentet, vel minetur, vt aliquid extorqueat: tunc quidem compositio etiam fieri potest, sed vt dixi, illa non erit transactio, sed redemptio vexationis, etiamsi fiat post litem iam motam, quia hoc non variat speciem pacti, nec honestatem eius. Et ita de hoc casu nihil tractamus hîc, sed per doctrinam præced capit. iudicium in illo ferendum est.

3. Variis modis potest esse compositio de re spirituali.

Præterea supponendum est, variis modis posse de facto fieri compositionem super huiusmodi controuersiam de re spirituali. Primò, vt alter contendentium liberè, & gratis omnino cedat iuri suo in gratiã alterius absque aliqua diuisione rei, vel iuris, de quo tractatur, vel recompensatione ex parte alterius. Secundò, si res, de qua tractatur, diuisibilis sit, & prudenti arbitrio compositio fiat per diuisionem eius, vel emolumentorum eius inter cõtendentes. Tertiò, vt tota res vni applicetur, ipse verò de aliis rebus, seu bonis suis aliquam recompensationem alteri faciat. De primo ergo modo nulla est controuersia, quin ibi Simonia non interueniat, quia non interuenit pactio onerosa, & is, qui cedit, si aliquid iuris ibi habebat, gratis illud condonat alteri, ergo nulla ibi est vmbra Simoniæ. Et ita ille modus compositionis maximè laudabilis est, non est autem transactio (vt dixi) sed vocari solet amicabilis compositio, de qua multa Iura loquuntur, & specialiter illam approbat caput. *Super eo*, de Transaction. Fit autem hæc cõpositio, vel quando altera pars liberaliter cedit iuri suo, & litem deserit, vel quando litigantes amicabiliter promittunt stare arbitrio aliquorum prudẽtum, vt ille omnino gratis causam dimittat, quem minus probabile ius habere censuerint. Et tunc non est necessaria Prælati auctoritas ex vi compositionis, secus ratione nouæ institutionis, aut renunciationis, si facienda esset post datum arbitrium: nam ad illam necessaria est Prælati auctoritas, vt notat Panor. d. ca. *Super eo*. De hac ergo amicabili compositione nulla est controuersia, sed tota versatur circa secundum, & tertium modum compositionis: in vtroque enim saluatur propria ratio transactionis, quia in vtroque verè intercedit pactio onerosa, seu non gratuita, & de re dubia spirituali, ac lite incerta, quia per talem cõuentionem vterque renunciat aliqua ex parte iuri, quod prætendebat, & non omninò gratis, sed aliquid etiam lucrando, & obtinendo, siue de re ipsa, de qua erat lis, siue de alia, hoc enim nihil refert, quominus pactio gratuita non sit, quando quidem semper commutatur ius dubium circa rem totam pro aliquo iure, vel dono certo.

1. Resolutio.

Panor.

4. Difficultatis articulus.

Difficultas ergo est, An hæc transactio in spiritualibus semper reprobetur vt Simoniaca. Et ratio difficultatis oritur primò ex dictis, quia omnis pactio in spiritualibus Simoniaca est, iuxta caput vlt. de Pact. & caput *Quam pio*, cum similibus, primo quæstione secunda, sed quòd pactio fiat ad finem concordiæ, & pacis, non tollit intrinsecam malitiam talis pactionis, quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona. ergo. Secundò videtur hoc apertè definitum ob hanc eandem rationem in dicto capite *Super eo*, & capite *Praeterea*. 1. & 2. c. vltim. de Rerum permut. In contrarium autem est, quia hîc modus pacti, & transactionis in spiritualibus videtur & consuetudine, & iure probatus, præsertim si Prælati auctoritas, & consensus accedat, vt patet ex c. 1. & 2. c. *Veniens*, de Transact. ergo signum est, in se non continere Simoniacam prauitatem, alias non posset Prælati auctoritate robur accipere. Imò etiam sine Prælati interuentu censetur valere quoad personas transigentiũ inter se, quamuis successores obligare non possit, non propter Simoniã (alias neque inter transigentes valeret) sed quia priuata conuentio non potuit successores obligare, vt dicitur in dicto capite *Veniens*, ergo.

Ca. Quam pio.

Ca. Super eo. Ca. Praeterea.

5. Distinctiones necessariæ.

In hoc puncto distinguendum est tam de materia transactionis, quàm de re, quæ in compensationem datur. De materia enim supponimus, debere esse aliquo modo spiritualem: alias transactio ad Simoniam pertinere non posset. Potest autem esse, aut res merè spiritualis, nullum temporale habens annexum, aut potest esse ius spirituale, habens annexam rem temporalem consequenter, quam materiã vocamus beneficium, siue proprium beneficiũ sit, siue illud imitetur in prædicto modo spiritualitatis, vel potest esse spirituale quid quasi adiacens rei temporali, seu habens temporale annexum antecedenter, quod perinde est, vel potest esse temporale spirituali annexum vt sic, id est, retinens annexionem per Ecclesiam factam: vel denique potest esse temporale, quod licèt fuerit annexum rei spirituali, possidetur, & habetur vt disiũctum, & separatum à iure spirituali, sicut decimæ possidentur à laicis, vel commendæ. Similiter id, quod datur in compensationem potest esse vel aliquid spirituale eiusdem rationis, & ordinis, vel aliquid spirituali annexum, vel aliquid merè temporale. Ad iudicandum ergo de transactione oportet considerare, quid pro quo commutetur, & applicanda sunt generalia principia de Simonia. Et in hoc sensu dixit Siluester, verb. *Transactio*, vers. *Secundum*, in fin. transactionem licere, vbi non interuenit Simonia, non licere autem, vbi interuenit. Quia verò hoc ipsum est, quod inquirimus, quando scilicet, interueniat, vel non interueniat Simonia, addit, hoc per applicationem definitionis Simoniæ iudicandum esse. Quod per sequentes propositiones breuiter fieri potest.

Regula ad hoc iudicãdum.

Siluest.

6. 1. Cõclusio.

Dico primò: Transactio, in qua ius spirituale pro aliquo temporali remittitur, vel retinetur, est mala, & Simoniaca. Est certa, & communis sententia: tenet Glos. 1. in c. 2. & in c. *Super eo*, de Transact. & ibi Innocen. Panor. & alij, Maior. in d. 25. q. 5. ad 4. Siluest. Angel. Tabien. & alij Summistæ, ver. *Transactio*. Et habetur expressè hæc decisio in c. *Cum pridem*, de Pact. & c. 2. de Arbitris, cap. *Praeterea*, primo & 2. de Transact. & cap. vlt. de Rer. permut. Ratio verò est clara, quæ in principio facta est, nam in transactione re vera fit quædam permutatio, quæ sub venditione comprehenditur, quando pretium interuenit, ergo si transactio fit remittendo spirituale pro temporali,

Glos. Innoc. Panor. Maior. Siluest. Angel. Tab.

 vendi

venditur spirituale ab eo, qui illud remittit, & è cōuerso si retinetur, & quasi firmatur spirituale, dato temporali, emitur aliquid spirituale: Declaratur ex dictis de redemptione vexationis, diximus enim debere esse ius certum, vt redemptio vexationis locum habeat, quia si sit dubium, non vexatio redimitur, sed ipsum spirituale per pecuniam quasi confirmatur, & retinetur, sed in transactione supponitur ius spirituale dubium, alias non esset transactio, vt diximus, ergo nullo modo licet, ius illud pecunia redimere, quod fieret per illam transactionem. Atque hæc regula formaliter applicata habet locum in omni genere spiritualium, si suam spiritualitatem retineant, saltem per annexionem, nam si hanc amiserint, iam non sunt propriè spiritualia, & quid de illis dicendū sit, infrà videbimus.

7. Non licet in transactione spiritualium dare pecuniam.

Igitur si spiritualis iurisdictio in litem vocetur, nō licet transigere, dando pecuniam, nam est clara Simonia, de qua in d.c. *Præterea*, 2. Item si beneficium sit litigiosum, non licet componere litem, vel dando pecuniam actori, vt desistat, vel recipiendo ab illo pecuniam iuxta d.c. *Constitutus*, & relinquendo illi beneficium. Quomodo autem liceat, acceptando pensionem, transigere, infrà dicemus. Item si de iure præsentandi quęstio sit suborta, non licet transigere, dando pecuniam alteri, vt desistat, vt in d.c. *Præterea*, 1. Item si de rebus sacris, ver. grat. de reliquiis controuersia oriatur, non licebit transigere, data vel accepta pecunia, quia eadem ratio Simoniæ interuenit, idemque cum proportione esset de aliis rebus sacris, in quibus temporale est annexum antecedēter spiritualitati, si ratione spiritualitatis magis æstimarentur ad transactionem faciēdam altiori pretio, nam si solùm materiale in eis consideretur, sicut vendi possunt, ita etiam super eas transigi poterit, vt cōstat. Denique si de officio Ecclesiastico, quod per Ecclesiam ita est annexum spiritualibus, vt ex prohibitione eius vendi non possit, lis oriatur, non poterit pecunia componi, quia illa etiam est quædam Simonia contra ius positiuum, nisi dispensatio Prælati intercedat.

Ca. Præterea

8. 2. Cōclusio.

Dico 2. Transactionem in materia spirituali non beneficiali cū aliqua compensatione per largitionē, vel cessionem alterius rei, vel iuris spiritualis proportionati, non esse Simoniacam, & ideo fieri posse de consensu partiū absque auctoritate Prælati, quantum est ex vi transactionis. Hāc assertionem sumo ex Abbate in d.c. 2. & c. *Super eo*, de Trāsact. cum Innoc. & aliis ibi. Probatur autem ratione, quia huiusmodi transactio neque est intrinsecè mala tanquam Simonia contra diuinum ius, nec etiam est iure Ecclesiastico prohibita, ergo. Prior pars antecedentis probatur, quia datio, & acceptio spiritualis pro spirituali non est Simonia contra diuinum ius, vt suprà probatum est, sed in hoc modo transactionis nihil aliud fit, ergo. Et similiter probatur posterior pars, quia similis permutatio propria auctoritate facta non est prohibita iure Ecclesiastico extra materiam beneficiorum, & ea, quæ illam concernunt, vt suprà etiam ostensum est, ergo idē est de transactione, præsertim quia nulla potest assignari talis prohibitio specialis.

Abbas. Innoc.

9. Potestque hæc regula applicari ferè ad omnia exempla proximè data, nam si contentio sit de iurisdictione spirituali, posset fieri transactio, vt alternis visitent, aut eligant, aut præsentent, si de his iuribus lis oriatur, vel si Episcopi contendant de iure in aliquam Ecclesiam, possent conuenire, vt vnus iurisdictionem, alius prouisionem beneficiorum in illa habeat. Similiter si de rebus sacris lis esset, vt de reliquiis, possent litigantes per transactionem illas inter se diuidere, vel si non expediret diuidere, posset res, quæ in litem adducitur, vni applicari sub conditione, vt aliam reliquiam alteri parti donaret. Non tamen posset tunc compensari per rem sacram pretiosam ex parte materiæ, quia censeretur potius dari ratione materiæ, ratione cuius vendibilis est, & ideo diximus, in hac transactione seruandam esse proportionem. Item in rebus annexis ad spiritualia maximè locum habet hæc transactio, vt in decimis, quando de illis est lis, & fit contentio, vt vnus partem quandam habeat, alius aliam, vel si monasterium cum Episcopo, vel alio monasterio litiget de fructibus alicuius Ecclesiæ sibi vnitæ, potest compositio fieri, vel partem fructuum relinquendo alteri, vel alterius Ecclesiæ fructus, & sic de aliis, quæ communia sunt apud Auctores, quia in illis omnibus non inuenitur commutatio spiritualis pro temporali, sed spiritualis pro spirituali, & annexi pro annexo cum proportione. Quæ non est prohibita in Iure, imò ex multis Iuribus vel apertè, vel per æquiualentiam sumi potest. Vt ex c. *Ad quæstiones*. de Rer. permut. c. *Cum venerabilis*, de Censib. ca. *Constitutus*, de Relig. dom. ca. *Ex multis lici*, de Decim.

Ca. Ad quæstion. Ca. Cum venerab. Ca. Constitutus.

10. Solet autem interdum in his transactionibus auctoritas Prælati postulari, vt in cap. 2. de Transact. Et ad hoc insinuandum, & exceptionem aliquam faciendam addidi in assertione, *quantum est ex vi transactionis*, nam illa de se, vt careat vitio Simoniæ, non requirit auctoritatem Prælati, tamen vt valeat, poterit aliunde illa indigere. Primò si res spiritualis, quæ in recompensationem datur, in dubium non vocetur, sed extra litem sit, & ad illam conferendam alteri sit necessaria auctoritas Prælati. Et ideo Prælatus ipse interdum potest ius aliquod spirituale certum alteri dare, vt recedat à lite super alio spirituali iure, inferior autem hoc facere non poterit sine consensu sui Prælati, vt in vltima parte assertionis insinuaui. Postulatur autem hæc Prælati auctoritas, vt talis transactio possit esse perpetua, nam vt valeat inter personas, non est necessaria, vt constat ex c. *De cætero*, eod. Continet enim interdum hæc transactio quandam alienationem bonorum Ecclesiasticorum, & ideo, vt firma sit, auctoritas Prælati necessaria est. imò & aliæ conditiones ad talem alienationem necessariæ postulantur, de quibus alibi. Quando autem cum laicis fit transactio super decimas, ex speciali iuris dispositione, Pōtificis confirmatio necessaria est, iuxta c. *Veniēs*, de Transact. & c. *Venerabiles*, de Con. vtil. vel inutil. & c. *Decimas, quas* 16. q. 7. de quo aliquid attigimus cap. præced. & videri possunt dicta suprà tract. 2. lib. 1. cap. 15.

Ca. Veniens. Ca. Venerabiles. Ca. Decimas quas.

11. 3. Cōclusio.

Dico 3. In materia beneficiali non est licita transactio, etiam si in ea spirituale pro spirituali transigatur, quando illa propria auctoritate litigantium fit, vel ad arbitrium priuatum virorum prudentum, auctoritate autem Prælati poterit honestari. Prior pars communis est Innocent. Panorm. & aliorum in cap. *Constitutus*, & d.c. *Super eo*, qui ita intelligunt illa Iura, quatenus simpliciter damnant omnem transactionem in spiritualibus, nam in beneficialibus potissimū loquuntur. Idem Glos. in ca. *Si quando*, de offic. deleg. Glos. in c. *Ea quæ*, 1. q. 3. Idem Præpos. in c. *Quam pio*, 1. q. 2. nu. 2. Deci. Consl. 436. nu. 18. Rebuff. in Pract. Cancellar. Apostol. versus finem, Lamber. de Iure Patron. lib. 3. q. 9. art. 6. Fundamentum huius assertionis non est sumendum ex solo iure naturali, nam ex vi illius permutatio spiritualis pro spirituali non est Simoniaca, vt suprà dictum est, eadem autem ratio est de transactione, vt constat, & statim etiam dicetur. Quapropter non mihi probatur ratio, qua in hoc vtitur Siluest. nimirum, transactionem in beneficiis inuoluere Simoniam, quia beneficium non est purè spirituale

Glos. Præpos. Rebuff. Lambert.

Siluest.

rituale, sed habet annexum temporale, vnde si fiat A transactio, semper dabitur temporale pro spirituali, vel è contrario. Hæc (inquam) ratio mihi non placet vt per se sufficiẽs ex sola rei natura, quia permutatio beneficiorum ex natura rei non esset Simoniaca, si non esset prohibita, vt omnes pro comperto habent, & tamen ibi etiam interuenit temporale annexum spirituali, ergo idem est in transactione, ex natura rei loquendo, quia transactio in beneficiis, dando spirituale pro spirituali, nihil aliud est, quàm quædam permutatio facta ad conciliandam pacem, vt exemplis statim declarabimus. Et ratio est, quia licèt in beneficio sit temporale, vel non consideratur vt tale, quia accessorium sequitur naturam principalis, vel certè potest seruari proportio, vt spirituale intelligatur dari pro spirituali, & temporale pro temporali, nec oportet, ea miscere, aut commutationem inuertere, iuxta c. *Ad quæstiones*, de Rer. per. Igitur ex vi solius diuini iuris hæc transactio non est Simoniaca, nec aliter mala, si debito modo fiat.

12. Fundamentũ assertionis.

Fundamentum ergo sumendum est ex iure positiuo, quo talis transactio prohibita est, facta sine auctoritate Episcopi. Quod in primis colligi potest ex ca. *Constitutus*. Vbi de trãsactione in beneficio sermo est, & dicitur habere speciem Simoniæ. Et quamuis in casu ibi proposito non explicetur, qualis fuerit transactio, sed absolutè dicatur, *hinc inde fide præstita*: nihilominus cum Pontifex respõdens nihil distinguat, nec nos distinguere possumus, aut limitare responsionem ad transactionem, in qua temporale datur pro beneficio, sed absolutè de quocumque pacto oneroso intelligenda est. Et hoc confirmat c. *Super eo*, ibi. *Alias, si gratis, & amicabiliter inter se litigantes componant*. Hæc enim exceptio firmat regulam in contrarium, omnis ergo compositio, quæ huiusmodi non est, prohibita est in hac materia; sed non potest dici compositio gratuita, quæ fit cum onere dandi, & recipiendi aliud beneficium, aut quid simile, ergo. Habet tamen ille textus aliam difficultatem, quam infrà attingam. Confirmari etiam hoc potest ex c. 2. de Transact. ibi, *De assensu Episcopi, vel Archiepiscopi sui*, vbi hæc ponitur vt conditio necessaria, & (vt ita dicam) pertinens ad validitatem, & quasi ad formam transactionis, ergo vbi deest illa conditio, transactio est prohibita. Est autem ibi sermo de transactione super decimas, multò ergo magis habet locum illa decisio in transactione super beneficia. Denique hoc videtur sufficienter probari ex generalibus regulis, quòd in beneficiis aliquo modo acquirendis omnis pactio, & conuentio, omnisque permutatio etiamsi sit de spirituali ad spirituale prohibita est, sed transactio inter hæc pacta onerosa continetur, vt constat, & per illam acquiritur beneficium aliquo modo, vel quia cum ius sit dubium, fieri potest, vt in re sit nullum, & per illam pactionem obtineatur, vel si in re est verum, erat infirmum, & dubium, & ita aliquo etiam modo acquiritur, dum fit certum per tale pactum.

13. Tripliciter potest fieri hæc transactio. 1. Modus.

Vt autem hæc conclusio magis explicetur, vtile erit, proponere tres modos, quibus hæc transactio fieri potest. Vnus est, quando contenditur de vno beneficio tantùm, & tunc non potest dari spirituale pro transigendo, ex re ipsa circa quam litigatur, quia beneficium diuisibile non est. Quod si pensio imponatur ex conuentione partium, merè temporale quid erit (quidquid dicat Maior dicta quæstione 5.) & ita fiet transactio, dando temporale pro spirituali, quod non licet. Posset autem dari aliquid spirituale, quod sit extra materiam litis, vt si litigans pro beneficio pingui det collitiganti aliud beneficium, quod pacificè ipse possidet, vt sibi pacificum relinquat pingue beneficium, & talis transactio æquiualet permutationi vnius beneficij pro alio, & ideo prohibita est sine auctoritate Superioris. Vel si nõ sit propria permutatio, erit renunciatio beneficij in fauorem tertij, non gratuita, sed ex pacto, quæ ex illo duplici capite prohibita est. Aliter verò posset super vnum beneficium intelligi hæc transactio, si possidens promitteret alteri, pro dimissione litis, accipere illum in vicarium, si beneficium sit curatum, vel in coadiutorem, si sit Canonicatus, vel si promitteret, prouidere illũ de beneficio, aut vicaria, si sit dignitas habens similes prouisiones annexas, aut præsentare illum in alio beneficio, si sit patronus, vel procurare illi aliquid huiusmodi. Et in his omnibus interueniunt pacta prohibita, & magna ex parte reduci possunt ad commutationem spiritualis pro temporali, & posset aliqua ex parte applicari ratio Siluestri suprà facta. Nam pro obtinendo beneficio cum suis reditibus, venditur præsentatio, aut vicaria, &c. Et è contrario promissiones interdum possunt esse pretio æstimabiles. Ita ergo nullus modus occurrit, quo possit fieri transactio circa vnum litigiosum, dando, vel promittendo pro illo aliquid spirituale.

Maior

2. Modus

14.

Aliquando verò potest lis esse super plura beneficia simul, & tunc potest intelligi transactio, si inter se partes conueniant, vt vnum beneficium vni detur, & aliud alteri, quod vnusquisque pacificè possideat, renunciãdo alij, vel aliis. Et in hoc modo videtur esse C minor ratio Simoniæ, quia fit minor permutatio beneficiorum, & videntur pauciora pacta intercedere. Sed nihilominus ratione conuentionis non gratuitæ, non potest propria auctoritate fieri. Eò vel maximè, quòd cum ius vtriusque partis dubium sit, non potest per voluntatem transigentium dari, vel renunciari in alium, si fortasse illud non habet, & ideo necessaria est Prælati auctoritas.

15. 3. Modus.

Denique potest transactio hæc tertio modo excogitari, nimirum, si litigantes inuicem sint actores, & rei, vt esse poterunt, si vterque proprium beneficium possidet, & vterque vicissim alteri moueat litẽ super beneficium suum: possunt autem transigere, vel ita vt conueniant de permutandis beneficiis simpliciter, vt D lites cessent, vel certè si vnusquisque contentus suo beneficio, liti cedat, dũmodo alter cedat. Prior modus sine dubio non licet sine Prelati auctoritate, quia ipsa permutatio illam postulat, & quòd beneficia sint dubia, non minuit necessitatẽ, sed potiùs auget, quia sola Prælati auctoritas potest reddere ius certum. Idemq; dicendum censeo, si non petatur beneficium ex vtraque parte, sed alter petat beneficium alterius, iste verò ab alio postulet aliud spirituale ius iurisdictionis, vel simile. Quia etiam permutatio beneficij pro tali iure, vel renunciatio sub tali conditione, est eodem modo prohibita, quia non est pura, sed sub modo, & cõditione. Posterior autem modus videtur licitus, & sine specie Simoniæ prohibitæ, quia ibi nõ E tam fit compositio super beneficium, quàm super litem, & licèt non sit omnino gratuita, non tamen fit dato pretio tẽporali, sed aliquo spirituali proportionato, quale est prætẽsum ius ad beneficium, seu illius absoluta renunciatio pro alia simili, quæ non videtur contenta in prohibitione iuris, cum ibi nulla permutatio beneficiorum, nec noua acquisitio, aut renunciatio intercedat. Nec etiam antiquum ius in se melius fit, sed solùm cessatur ab impugnatione ipsius, & tunc vnusquisque transigentium tenebitur consulere conscientiæ suæ, & examinare, quale sit ius, quod in suum beneficium habet, ad quod etiã teneretur ante litem motã, si dubitatio aliter orta fuisset. Manet ergo res de se in eodem statu, in quo ante litẽ erat, quantũ ad spiritualia iura, nihil ergo spirituale acquisitũ est, vel

vel datum, aut acceptum per illam transactionem, & ita nec est Simonia, nec repugnat conclusioni positæ, quia propriè non est transactio super beneficia, sed super obligationem non litigandi mutuam, & reciprocã, quæ nullo Iure prohibita est in tali materia.

16. Superest, vt ostendamus, hanc transactionem fieri posse auctoritate Episcopi. De quo nulla est dubitatio inter auctores, & ex d.c.2. de Transaction. satis colligi potest. Et clariùs ex generali regula supra tradita de rerum permutatione. Nam permutatio beneficiorum ex causa honesta fieri potest in manibus Prælati, sed causa transactionis est satis honesta, ergo similis permutatio, vel quæcumque cõpensatio spiritualis, facta alteri parti pro beneficio dubio, vel iure ad illud, cui renunciat, si in manibus Prælati fiat, valida erit, & libera ab omni Simonia. Quia nec per se talis est, vt constat, nec inuenitur prohibita, facta illo modo, neque vllam habet speciem mali, cum spirituale pro spirituali detur, & Prælati auctoritas interueniat.

17. *Dubitatio prima circa hoc.* Sed quæres 1. An possit Episcopus in eo casu ordinare, vt vnus retineat beneficium, quod in litem adducit, & de illo soluat pẽsionem alteri parti. Videtur enim nõ posse, quia ibi fit cõpensatio iuris spiritualis pro temporali onere, quod non licet, vt ex c.2. de Arbitris, & ex cap. vltim. de Rer. per. patet. Antecedens constat, quia pensio est quid merè temporale. *Resoluitur.* Respondeo, duobus modis posse hanc pensionem imponi: vno ex mero arbitrio, & prouidentia Prælati, qui ex conuentione partium arbiter constituitur ad transactionem componendam, quæ nihil prius inter se de pensione tractant, sed rem totam Prælati arbitrio componendam relinquunt, ipse verò suo arbitrio modum illum compositionis constituit. Alio modo fieri potest, vt partes priùs inter se de tali modo cõpositionis conueniant per ordinem ad consensum, & approbationẽ Prælati, sicut suprà diximus fieri posse in permutatione beneficiorum. De priori modo nulla esse potest controuersia, quin sit licitus, expressè enim approbatur in c. *Nisi*, de Præbend. vt constat ex illis verbis: *Quod autem ordinatum est circa reliquum, vt ipse viginti libras de reditibus capituli, & quadraginta de prouentibus prioratus percipiat annuatim, hoc secundum prouidentiam intelligitur esse præceptum ex arbitraria potestate.* Et ita docent ibi Hostiens. Panor. & alij, & Gigas referens alios q.6. de Pension. n.3. & 4. Maior. in 4. d. 25. q. 5. ad 4. Vbi ad argumentum factum respondet, negando pensionem esse aliquid merè temporale, sed esse aliquid spirituale. Quæ responsio licèt nunc verum fundamentum assumat, tamen ante Pium V. fortasse non ita erat, vt suprà vidimus, & ita ex vi Iuris illud fundamentum necessarium non est. Vnde dici etiam posset, illam transactionem non fieri ad compensandum spirituale per temporale, sed Episcopum posse auctoritate sua separare portionẽ illam à fructibus beneficij, & illam iustis de causis alteri applicare, vt statim generalius explicabimus.

Ca. Nisi. Hostiens. Panor. Maior.

18. *Quæstiuncula suboritur.* Quæri autem solet, An talis pensio imponi possit ad vitam eius, cui assignatur, vel solùm ad vitam personæ, vel etiam vt onus beneficij? Dissensio est inter auctores, nam in dicto cap. *Nisi*, insinuatur, solùm posse imponi vt onus personæ, nam cum hac limitatione approbatur in fine textus: & ratio redditur. *Ne fortè circa prouentus aliqua videatur facta sectio prioratus.* Quæ ratio in omnibus beneficiis militat: & ita sentiunt ibi aliqui interpretes, & potest confirmari in cap. *Veniens*, de Transact. ibi. *Nisi præfati Monachi transactionem præscriptam auctoritate Apostolica confirmatam esse, docuerint.* Vbi auctoritas Papæ videtur postulari ad similem impositionem. Et hanc partem sequitur Azor. tom. 2. lib. 8. cap. 6. contrarium autem videtur colligi ex c. *De cætero*, de Transact. per argumentum à contrario. Dicitur enim ibi, pensionem impositam per transactionem iuridicam sine Episcopi auctoritate, non excedere vitam eius, qui pensionem soluit, ergo, interueniente Episcopi auctoritate, potest excedere vitam beneficiarij, ac subinde super beneficium ipsum imponi. Et ita notant ibi expressè Panormitanus, Cardinalis, & alij, quos refert, & sequitur Gigas dicta quæst. 6. Caccilupus quæst. 5. Gambar. lib. 6. de Offic. & potest legati à num. 77. Atque hæc posterior sententia videtur Iuri conformior propter dictum caput, *De cætero*, cui consonat caput. 3. de Collusion. detegen. Vbi apertè supponitur, per viam transactionis, quæ arbitrio Episcopi fieri solet, posse ita pensionem super beneficium imponi, vt pensionario soluenda, sit, etiamsi beneficiarius moriatur. Et ita videtur vsus declarasse hæc Iura. Quocirca licet Episcopus ordinariè non possit pensionem super beneficium imponere iuxta commune ius, vt beneficia sine diminutione conferantur, nihilominus regula illa patitur exceptiones aliquas, quando ex iure, vel consuetudine sufficienter colliguntur, & vna illarum hæc est. Nec obstat dictum caput *Nisi*, quia ibi non fuerat pensio imposita auctoritate Episcopi, sed aliorum arbitrio, & ita concordat cum dicto cap. *De cætero*. Et ita in hoc præfertur auctoritas Episcopi auctoritati aliorum iudicum extraordinariorum, qui in arbitros eliguntur, etiamsi illi sint Sedis Apostolicæ delegati. Caput autem *Veniens*, non facit ad causam, quia ibi non est sermo de transactione super beneficium, nec de pensione ad vitam pensionarij, sed de transactione super obligationem decimandi; & remissione, seu diminutione perpetuò duratura, quæ sine Papæ auctoritate fieri non potest.

Ca. Veniens. Azor. Ca. De cætero. Panor. Cardin. Gigas. Caccilup. Ca. Nisi. Ca. Veniens.

19. Iam verò superest dubium, An possit hæc pensio imponi secundo modo explicato ex cõuentione partium antecedente, & Episcopo proposita, vt illam approbet, & transactionem consummet? Videtur enim hoc etiam esse licitum, quia quod potest fieri Episcopi auctoritate, & arbitrio, potest etiam ab ipso peti, vt fiat, non potest autem peti, nisi priùs partes inter se in eo conueniant; ergo non erit Simonia, hoc prius inter se tractare in ordine ad confirmationem Episcopi. Et potest hoc suaderi omnibus rationibus, quibus supra ostendimus hunc tractatum licitum esse in beneficiorũ permutationibus. In contrarium verò est, quia talis conuentio inter partes esset de dãdo temporali pro cessione iuris spiritualis, seu pro retinendo spirituali, hæc autem pactio expressè reprobatur in dicto c. *Constitutus*, & c. *Præterea*, 1. & 2. de Transactione. Imò similis pactio Pontifici Alexandro III. proposita vt ab eo confirmaretur, ab eo reiecta est, quoniam videbatur illicitæ pactionis speciem continere, vt refertur in capite *Cum pridem*, de Pactis. Denique communiter Canonistæ ad hoc genus transactionis, in qua temporalis pensio vni datur, & alteri beneficium adiudicatur, requirunt vt conditionem necessariam, quod id fiat iudicis arbitrio, & non ex præuia conuentione, & petitione partium, quia in dicto cap. *Nisi*, expressè honestatur talis transactio ex eo, quòd ex prouidentia iudicis facta est, & in aliis textibus præsertim in dicto cap. *Cum pridem*, improbatur, quia à partibus incœpit. Atque ita sentiunt Hostiens. Panormitanus, & alij ibi, & in dicto capite *Nisi*, & in cap. vltimo de Rerum permutatione, & cap. 2. de Arbitrio.

Ca. Præterea. Ca. Cum pridem. Hostiens. Panor.

20. Quamuis autem hæc doctrina rectè explicata, vera sit, possumus nunc distinctione vti de pẽsione, aut spiritualis est aut merè temporalis, diximus enim suprà, pensiones, quæ dantur clericis, vt clerici sunt, non

non conferre nunc ius merè temporale ad fructus penſionis,ſed illos etiam eſſe annexos alicui officio, ac titulo ſpirituali: & has vocamus ſpirituales penſiones:merè autem temporales ſunt, quæ dãtur ſine vllo ſpirituali titulo ad effectum temporalem, quæ poſſunt etiam à laicis poſſideri. Quando ergo tranſactio fit cum onere ſpiritualis penſionis, crediderim, non vitiari, nec Simoniacè fieri, eo quòd fiat prius conuentio inter partes,quantũ eſt ex parte illarum cum ſubordinatione ad Prælatum, & ſub cõditione,ſi ipſe approbauerit; & confirmauerit tranſactionem.Ratio eſt,quia tunc non datur,vel accipitur temporalis compenſatio pro ſpirituali beneficio,vel iure ad illud,ſed ſpirituale quid,nam penſio illa ſpiritualis eſt.Et licèt habeat temporale annexum,non obſtat, vt diximus, quia temporale eſt acceſſoriũ, & ſequitur naturam principalis, & quia idem in ipſo beneficio inuenitur.In hoc autem modo tranſactionis dandi ſpirituale pro ſpirituali, nullum inuenitur ius Canonicum, quod ſpecialiter, & abſolutè illum prohibeat, fieri per partium cõuentionem abſolutè, & ſimpliciter,ſed inueniuntur tantũ generales prohibitiones permutationum, & pactionũ in materia beneficiali, quæ non extenduntur ad eas, quæ in ordine ad conſenſum Prælati fiunt.Et quamuis renunciatio,vel permutatio beneficij cum penſione regulariter non poſſit fieri niſi à Papa, tamẽ propter bonum pacis,& cauſa trãſactionis poteſt per Epiſcopũ fieri,vt diximus;& ideo etiam fieri poteſt ad petitionem partium,quia nullum eſt ius hoc prohibens. Et idem cenſeo de quacumque tranſactione ſuper litigioſum beneficium,in qua ius aliquod, vel miniſterium ſpirituale datur in recompenſationẽ, iuxta varia exempla ſuperiùs poſita: eſt enim eadem ratio in omnibus, vt licèt ſola voluntate partium cõſummari non poſſit tranſactio,poſſit tamen tractari & mutuus conſenſus præſtari cum ordine ad Prælatum, cuius arbitrio conſummetur.

21\. At verò quando penſio eſt merè temporalis, tunc imponi non poteſt ad requiſitionem partis, nec inter litigantes poteſt antecedere talis cõuentio,quòd ſi antecedat, eo ipſo eſt à Prælato reprobanda, Ita colligitur ex dicto c.*Cum pridem.* Ipſe autem Prælatus arbiter ex officio ſuo,& prouidentia ſi iudicauerit expedire,poterit talem penſionẽ imponere, iuxta dictum c.*Niſi*, ſic ab omnibus intellectum. Nam ex principio illius colligitur, penſionem ibi impoſitam fuiſſe merè temporalem,alias non eſſet,cur Pontifex diceret, niſi arbitri fuiſſent viri prouidi, & honeſti, potuiſſe tranſactionem videri ſuſpectã,propter perniciem exempli,nam ſi penſio fuiſſet ſpiritualis,nulla eſſet vmbra mali exempli, ſupponit ergo, fuiſſe temporalem,& nihilominus eam approbat, quia ex prouidentia iudicum, non ex partium conuentione impoſita eſt.Ratio autem differentiæ eſt, quia ſi cõuentio incipiat à partibus ſpeciẽ prauam habet,quia cum in illa ſpirituale,ac temporale interueniant,magnum periculum eſt, vt vnum pro alio detur, quia partes non ſolent intendere,niſi vtilitati propriæ, & maximè temporali, iudex autem & ratione officij præſumitur habere intentionem rectam, & cum in ea cauſa conſtituatur tanquam communis diſtributor,ei cõceſſum eſt,vt poſſit prouidere vtrique parti, etiam de fructibus beneficij, prout ſibi magis expedire viſum fuerit.

Cap. *Cum pridem.*

Cap. *Niſi.*

22\. Dices: Quo titulo poteſt Prælatus in eo caſu applicare aliquid temporale parti cedẽti iuri ſuo, cum illud ius ſpirituale ſit,licèt dubium:nam pro ipſo met iure non poteſt dari,nec tanquam pretium illius renunciationis:hoc enim contra ius diuinum eſt, vt in prima aſſertione diximus. Ad hoc ſolet communiter reſponderi,temporale illud dari ex prouidentia iudicis propter bonum pacis: nam hanc cauſam aſſignat Pontifex in d.cap *Niſi*, Sed vrgeo vlterius, quia hoc bonum pacis in tali caſu non eſt aliud, niſi quod lis ceſſet, & diſſenſio, non autem ceſſat, niſi quatenus vtraque pars renunciat iuri ſuo,ergo in effectu dare temporale pro bono pacis, eſt dare illud pro renunciatione iuris,per quam talis pax ex illa parte perficitur.Item ipſum bonum pacis videtur eſſe quid ſpirituale,nam eſt proprius effectus charitatis,vt D.Tho. tradit.Reſpondeo primum bonum pacis non ſolum eſſe ſpirituale bonũ, ſed etiam eſſe commodum tẽporale,& magnã vtilitatem temporalem ſecũ afferre:& ideo poſſe pecunia æſtimari:& ideo in illo textu non ſolum dicitur, *pro bono pacis*, ſed additur, *& vtilitatis*, quod ego de temporali vtilitate intelligo: nam ſicut lites magnas afferunt incõmoditates temporales,ita pax temporales etiam vtilitates adducit, & vt ſic pecunia æſtimabilis eſt. Nec obſtabit, quod ad illã pacem perueniatur, renunciando iuri,& præſentationi ſpirituali, nam illud per accidens eſt, & ad talem compenſationem non conſideratur, ſed ſolum ipſum bonum, & vtilitas pacis. Secundò addo,in hac impoſitione temporalis oneris poſſe conſiderari ab arbitrariis rationem aliquam miniſtriæ, ob quam meritò poſſit beneficio, aut beneficiario onus imponi, vel licet non attingat rigorem iuſtitiæ,quem arbitrator non ſemper ſeruare tenetur; vt amicabiliter pacem componat, poteſt habere magnam æquitatem: talis autem cauſa eſſe poteſt neceſſitas alimentorum, ad quæ recipienda ex tali beneficio poteſt clericus habere iuſtam cauſam, ratione iuris ſaltem dubij, quod ad illas habet, vel etiam adiungi poſſunt labores,expenſæ,& aliæ incõmoditates,quas in proſecutione cauſæ paſſus eſt, quæ rationes tẽporales ſunt,& poſſent ab arbitris conſiderari,vt aliquid tẽporale alteri litigantiũ applicent.

Quæſtiuncula ſuboritur.

Reſpõdetur quæſtiunculæ.

23\. Sed adhuc poſſunt obiici c.2. de Arbitris, & vlt. de Rerum permut. Nam in illis reprobari videntur ſimiles trãſactiones cum aliqua præſtatione tẽporali in commodũ alterius partis iuri ſuo renũciãtis. Reſpondeo, de intellectu horũ iurium multa ab interpretibus tradi,ſed quia ad nos non ſpectant,breuiter dico,in d.c.2.nõ omninò reprobari arbitriũ,propter ſolã præſtationẽ tẽporalem, nã in fine illius dicitur. *Si arbitriũ ipſum videris æquitate ſubnixũ, ad obſeruantiã illius vtrãque partẽ cõpellas.*Poterat ergo,vt Panor.notat,eſſe æquũ,non obſtãte pecuniæ largitione,& acceptione,ac impoſitione.Tamen iuxta narrationẽ facti,ſtatim illud arbitriũ apparebat iniquũ, & conſequẽter magnã ſpeciẽ habere Simoniæ: nã & à dolo, & fraude acceperat initiũ, & ex fauore ad alteram partẽ latũ fuerat,vnde veriſimile erat,ad inſtantiam eius fuiſſe latum:& præterea oblata pecunia,coactus eſt renũciare beneficio ille, qui certũ ius in illo habere videbatur,& per vim illo fuerat ſpoliatus quod ſi ita erat,non dabatur pecunia pro bono pacis, ſed pro renũciatione beneficij,quod Simoniacũ eſt. Ac denique, cũ clericus ille multo tẽpore priuatus fuiſſet iniuſtè poſſeſſione,& fructibus beneficij, & exulare coactus,pro ſolis quinque marchis argenti iubebatur renunciare non ſolũ beneficio, ſed etiam toti quæſtioni,quod non ſolum Simoniacũ, ſed etiã iniuſtiſſimum erat. Ex illo ergo textu nullũ argumẽtũ ad præſentẽ materiam ſumi poteſt. In c.vltẽ vlt. de Rer.per. per arbitrium iudicum non tã habita tranſactio,quam verdictio perpetua iuris decimandi:vnde fit veriſimile, & ortum fuiſſe arbitrium ex cõcordia partium, vt ex ipſa facti narratione facile intelligi poteſt. & conſtat etiam arbitrium non fuiſſe fundatum in bono pacis, ſed in cõpenſanda.& permutãda

Obiectio.

Solvitur.

Panor.

vna te pro alia, quod non licebat etiã ex arbitrorum prouidentia, & hoc apertè supponit Pontifex, cum decernit irritum illud arbitrium, quia *permutatio de spiritualibus ad temporalia improbatur.*

41. Alia quæstio.

Quæri tandem in hoc puncto potest, An trãsactio hæc in materia beneficiorum fieri possit absque specie Simoniæ, absque interuentu Prelati, ad arbitrium aliorum priuatorum iudicum, aut clericorum, ex cõsensu litigantium? Loquimur autem de transactione propria, nam de amicabili cõpositione purè gratuita iam suprà dictum est, posse fieri ex solo consensu partium, vel cũ arbitris, vel sine illis. Sed difficultas est, quando partes amicabiliter conueniunt, vt compositio inter ipsas fiat per arbitratores, sine interuentu Prælati, An illi possint cõpositionem facere per modum transactionis absque Simoniæ specie. In quo in primis supponimus, tale arbitrium non posse nisi in clericos compromitti, quia materia, & personæ Ecclesiasticæ sunt. Deinde est certum, posse partes, si velint compromittere in iudicem, vel iudices causæ, vt non solùm vt iudices, sed etiam vt arbitratores rem componant, vt cõstat apertè ex d.c. *Nisi*, de Præben. &c, *De cætero*, de transact. Et tunc est certum, posse tales iudices arbitros per modũ transactionis rem cõponere, adiudicando semper beneficium, ei qui verũ titulum habet, aut habere magis præsumitur, & probatur; & imponendo beneficiario onus aliquod temporale, si ad bonum pacis oportuerit, quamquam nõ possint super beneficium onus pensionis imponere sine consensu Prælati. Primum sumitur ab omnibus Doctoribus ex d.c.2. de Arbitris. Et ratio est, quia esset clara iniustitia, priuare beneficio eum, qui ius habet in illud, & si id fieret data pecunia, haberet magnam speciem Simoniæ. Secundum autem sumitur ex aliis Iuribus, & explicatum iam est.

Ca. Nisi. Ca. De cætero.

43.

Præterea potest hoc arbitrium committi ex consensu partium, alicui, qui non sit Prælatus partium, nec Ordinarius, aut delegatus iudex causæ, quia hoc non est prohibitum in iure, & ita omnes Doctores tradunt, posse per huiusmodi arbitrum fieri amicabilem compositionem. Tunc verò difficultas est, An talis arbitrator possit imponere simile onus temporale beneficiario, nam in Iure non inuenitur casus similis, in quo talis transactio, seu onerosa cõpositio approbetur: nam in dicto c. *Nisi*, & in dicto c. *De cætero*, arbitri fuerunt ipsi iudices delegati. Vnde Anton. in dicto c. *Nisi*, n.6. concludit, huiusmodi arbitros non posse præcipere dare pecuniam. Sed contrariũ credo verius, & videtur mihi id apertè supponi in dicto ca. 2. de arbitris, vt suprà põderaui cum Panor. ibi n.10. qui apertè hoc sentit, nam arbitri ibi constituti non fuerant iudices, sed tantùm quidam clerici, & tamen in illo textu supponitur, eorum arbitriũ potuisse esse æquum, & seruandum. Deinde, licèt arbitri electi essent iudices, postea ad componendum possunt vti sola potestate arbitratorum ergo per eandem possent id facere, etiamsi non essent iudices, quia materiale illud est, & nullum est ius, quod statuat, esse necessariam in tali arbitrio talem personæ qualitatem.

Panor.

CAPVT LII.

An vitium Simoniæ cadere possit in Pontificem, vel eius Curiam.

1. De causis Simoniæ.

Causarum distinctio.

EXplicauimus hactenus Simoniæ vitium secundũ se, attingẽdo omnes species eius, seu modos, quibus committi potest, superest dicendum de causis, & effectibus eius. Causæ autem quædam sunt intrinsecæ, vt materia, & forma, aliæ extrinsecæ, vt finis, & efficiens: Priores eo modo, quo in actu humano inueniri possunt, satis sunt cum ipso actu, seu vitio explicatæ, diximus enim de materia eius, & de pretio, ex quibus coalescit quodammodo proxima materia, quæ est contractus, circa quæ studiosa voluntas versatur, quæ dici potest quasi forma Simoniæ. Quòd si in ipsa voluntate materiã, & formam distinguere velimus, actus ipse realis volũtatis materia est, prauitas autẽ eius est quasi forma, vel potiùs deformitas eius. Vnde fit vt de finali causa nihil etiam dicendum sit: nam si actus ille consideretur, vt deformis, non habet finem, sed potiùs defectum debiti finis, si verò spectetur, vt realis actus est, pro fine habet suum obiectum intrinsecum, qui est vẽdere rem spiritualem, & pro illa pretium recipere, vel è conuerso emere spiritualem rem, dato pro illa pretio: de quo fine satis à nobis dictum est. Alij autem fines extrinseci, qui ab operante adhiberi possunt, non cadũt sub scientiam, nec ad illam spectant, quia per accidens sunt, & in infinitũ variari possunt, vt etiam in superioribus tactũ est. Solùm ergo de efficienti causa aliquid desiderari potest, id est, de personis, quæ hoc vitium cõmittere possunt: hoc enim ad complementum materiæ moralis, & ad explicandos effectus, seu pœnas Simoniæ necessarium esse potest.

2.

Primò ergo, ac præcipuè tractari solet hæc quæstio de Summo Pontifice, an possit vitiũ Simoniæ cõmittere: Quam attigit D. Tho. in art.1. huius materiæ ad 7. & ibi Caiet. Sot. & alij expositores, & alij Theologi in 4.d.25. Summistæ omnes ver. *Simonia*. Canonistæ in c.1. de Simon. vbi Panor. n.6. Felin. & alij. Idem Panor. in Repet. c. *Extirpandæ*. §. *Qui verò*, de Præben. n.53. & 54. Redoan. p.1. c.20. Iul. Clar. li.1. §. *Simonia*, n.5. Couar. in Regul. *Peccatum*, p.2. c.8. n.8. ad finem, qui alios refert. Nauar. d. cap.23. num.108. est autem considerandum inter hos auctores interdum inueniri dissensionem quasi materialem, quia circa rem, quæ venditur, dubitant, an sit materia Simoniæ, nec ne, vel an sit talis materia de iure diuino, vel tantùm de humano: formalis autem nulla videtur esse dissensio, & hæc est à nobis consideranda: & ideo breuiter potest hæc res expediri, nam materialis resolutio singularum quæstionum ex doctrina in superioribus data petenda est, vt hîc breuiter indicabo. Suppono autem, non esse quæstionem hîc de potestate committendi hoc peccatum ex parte liberę voluntatis, vel alicuius priuilegij in hac parte concessi Sũmo Pontifici, sicut quæri solet, an Pontifex vt priuata persona, possit esse hæreticus, nam quia Simonia solet vocari hæresis, cogitari posset, in illo sensu tractari quæstionem hanc: non verò ita est, sed mouetur ex parte materiæ, seu legis Simoniæ, an habere locũ possit in persona Põtificis, eamque obligare, nam ex parte voluntatis suæ certum est, defectibilẽ esse, nec habere contra hoc vitium, specialem in bono confirmationem, magis quam contra alia, quamuis moraliter loquendo, vix habere possit occasionem ad hoc vitium committendum, vt explicabimus.

D. Thom. Caiet. Soto. Panor. Felin. Redoan. Iul. Clar. Couar. Nauar.

3. 1. Assertio.

Dico ergo primò, in omni materia, in qua Simonia committitur contra ius diuinum, etiam Pontifex peccabit eodem genere peccati, si illã pro temporali vendat. In hac assertione omnes conueniunt: Et patet, quia Pontifex subditus est iuri diuino. Item, quia illa actio intrinsecè mala est. Potestq; fieri inductio. 1. in Sacramentis, si Papa illa vendat pro pretio tẽporali: in reliquiis sacris: Item, in doctrina fidei, si Papa illã, vel illius definitionem vendere vellet, imò & in ipsamet dignitate Pontificia, si pro regno tẽporali v. g. tanquã pro pretio illam renũciaret. Idẽ deniq; est in omni simili materia, quæ de se, & natura sua, seu diuina institutione spiritualis est. Addo verò, idẽ esse de rebus sacris, quæ ex institutione Ecclesiæ sacræ sunt,

sunt, vt si Pontifex vénderet Agnos Dei, vel grana benedicta maiori pretio, quam valeant ratione materię, solùm propter consecrationem, vel benedictionem, quam ipse adiunxit, sine dubio nō minùs esset Simoniacus, quam quilibet alius id committens: quia (vt suprà dictum est) licèt illa spiritualitas sit ex positiua institutione, tamen, hac supposita, Simon. quæ in illa committitur, contra ius diuinum est. Circa beneficia autem Ecclesiastica, sicut sunt opiniones, an illa vendere, sit Simonia contra ius diuinum, vel humanum, ita etiam sunt de actu Pōtificis. Veritas nihilominus est, quòd si spirituale ius beneficij à Pontifice vendatur, Simonia committetur. Iuxta hanc ergo conclusionē locutus est D. Th. in illa solut. ad. 7. qui ampliat illam, siue Pontifex accipiat pro re spirituali pecuniam, vel bona temporalia ex fructibus beneficiorū, vel reditibus Ecclesiarum, siue ex bonis laicorum. Quod verissimum est, si pecuniam illam accipiat vt pretium rei spiritualis, quia tunc alia differentia materialis, & accidentaria est. Veruntamen hoc habet singulare Pōtifex, quod potest multis iustis titulis, & modis pecuniā accipere, vel aliis applicare, cum alicui dat beneficium, sine venditione illius, & sine intentione pretij, & consequenter etiam sine Simonia. Et ideo dixi, vix posse Pontificem habere occasionem committendi hoc vitium, quia sine venditione potest ferè omnes effectus efficere ex pastorali prouidentia suprema, qui moraliter illi occurrere possunt: alij vero possibiles, qui excogitari possunt, moraliter non occurrunt, vt ex inductione facta, & ex dictis in superioribus facilè constare potest. Et in hoc fundati sunt, qui prudenter dixerunt, in Romanū Pontificem vix aut nullo modo cadere posse suspicionem Simoniæ, vt videre licet in Redoan. & Iul. Clar. locis citatis, & aliis.

4. *Assertio secunda.* Dico secundò, Pontificem Summum posse facile vitare Simoniæ vitium, etiam si venditiones, vel cōtractus faciat circa res spirituales, qui iure tantùm Ecclesiastico Simoniaci effecti sunt. Hæc etiā assertio est cōmunis: Potest autem explicari duobus modis. Primò si dicamus, iura prohibentia Simoniā, quę de se talis non est, non obligare Pontificem: nam hoc supposito, euidens est, non solùm posse Pontificem illos actus efficere, vitando Simoniam, sed etiam non posse illam cōmittere, quia non potest peccare contra illas leges, cum illis non obligetur. Illud autem fundamentum non debet niti in alio generali principio, quòd Princeps supremus non possit suis legibus obligari, hoc enim verū non est, vt ex materia de Legibus supponimus, sed specialiter debet fundari in hoc, quòd materia talium legū non spectat ad Pontificem: constat autem, quòd licèt Princeps possit sua lege obligari, quando materia eius vniformiter ad ipsum pertinet, non tamen obligatur, quādo materia non est vniformis, sed ex peculiari ratione, & habitudine pertinet ad inferiores, vt tales sunt, vt benè notauit Soto. libr. primo de Iust. quæst. 6. art. 7. *Soto.*

5. Quòd ergo talis sit materia illarum legum ecclesiasticarum, quæ positiuam Simoniam prohibent, inductione quadā ostendi potest. Primò enim inter eas leges illæ præcipuæ censentur, quæ per mutationes beneficiorum, vel renunciationes sub conditione, & modo, vel cùm pensione aliqua fieri prohibent: at omnes istæ leges includunt conditionem, nisi in ordine ad Pontificis cōsensum, & auctoritatem, vel nisi in manibus eius, & similes, ergo ex ipsa forma legum cōstat, non obligare Pontificem. Vnde si fortè sine rationabili causa, vel contra bonum Ecclesiæ Pontifex admitteret aliquam permutationē, seu renunciationē huiusmodi, vel imponeret pensionem iniustam, licèt peccaret contra iustam, vel fidelem dispensationem, non tamen Simoniā committeret cōtra leges prohibentes tales contractus, nā prohibent illos inferioribus, non tamen Papæ, à quo non fiunt per modū cōtractuum, sed per modum pastoralis prouidentiæ, ac dispēsationis. Idemq; iudiciū est de illis legibus, quæ prohibent confidentialē Simoniam, nam hæc in Pōtifice locū non habet. Idem est de legibus prohibentibus exactionē stipendiorum pro muneribus spiritualibus, alias debitis, quia illæ, vt prohibent iniustitiam, naturalem legē continent, & ita obligant Pōtificem, sed non pertinent ad pręsens, vt verò prohibēt imaginem, & suspicionem Simoniæ, non spectant ad Pontificē, qui nulla habet certa stipēdia pro suis muneribus, nisi quæ ipse definit, & præscribit. Idē est de legibus prohibētibus aliquas largitiones, etiam gratuitas, nam ferè omnes illæ diriguntur ad Episcopos, & Prælatos Ordinarios, vt videre licet in Tridentino sess. 21. ca. 1. de Refor. sub quibus non solet Summus Pontifex comprehendi. *Concil. Trident.*

6. Hic ergo modus dicēdi valde probabilis mihi videtur: & certè in omnibus legibus adductis verus apparet, & rationi cōformis, quia omnes illæ leges fundantur vel in tollendis priuatis pactionibus, & negotiationibus circa res spirituales: vel in cauenda omni suspicione Simoniæ: prior verò ratio per ipsammet Pōtificis auctoritatē cessat, posterior autem vix in illū cadit (vt dixi) propter eminētiam sui status, & dignitatis: non videntur ergo leges illæ Pontificem comprehēdere. Solùm posset instari de legibus prohibentibus vēditiones officiorum quorundam temporaliū Ecclesiæ. De illa verò prohibitione & est valde dubium, an pertineat ad Simoniā, & probabile est, non esse receptā à Pōtificibus pro sua Curia, vt suprà dixi. Imò ex forma verborū legis videtur non cōprehēdere Pontificē: Illa enim prohibitio maximè habetur in Cōc. Chalced. c. 2. quod citat, & probat Vrban. Papa, c. *Saluator*, 1. q. 3. & tamē in eo generaliter dicitur, *Siquis Episcopus*, &c. sub qua generalitate nō solet cōprehendi Pōtifex. Et materia ipsa talis legis hoc postulat, quia nullus Rex, vel supremus Princ. Reip. prohibetur vendere officia vendibilia suæ Reipublicæ: Imò illi soli hoc solet licere, dummodo naturalē iustitiā in eo seruet, & rationem habeat cōmunis boni, ergo in Repub. Christia. nō debuit hoc prohiberi supremo Principi, sed eius dispositioni, & prudētiæ relinqui. Et ita videtur sentire specialiter de illa lege Anto. d. c. 5. §. 2. ver. *Quod autē de Papa*, citans Host. & Anton. de Butr. & sequitur Tab. Verb. *Simonia* n. 4. Itaque ex vi materiæ talium legum, & ex verbis, & rationibus earum est mihi valde verisimile, non posse Pontificem Simoniam positiuam committere. *Quæstiuncula soluitur. Concil. Chalced. Vrban. Pap. D. Anton. Tab.*

7. *Secūdus modus defendēdi conclusionem.* Secūdo tamen modo defendi solet cōmuniter hęc sententia, quia licèt Pōtifex obligetur his legibus, potest secum facilè dispensare, & ita non cōmittere Simoniam contra tales leges. Ita vidētur sentire Panor. Felin. & alij Canonistæ in d. c. 1. de Simon. & in c. *Ex parte*. 1. de offic. de leg. Siluest. verb. *Simonia*, q. 4. Soto li. 9. q. 5. ar. 2. ad 2. Ratio verò est, quia per dispēsationem tollitur obligatio legis, & consequenter vitatur culpa. Sed obiici potest primò, quia fieri potest, vt Pōtifex non habeat animū dispensandi secum, sed parui pendat obligationem legis. Respondetur primò, ideo in conclusione dictū non esse, Papam non posse hanc Simoniam cōmittere, sed posse illā non cōmittere, in illo ergo casu Simoniā cōmitteret ex pura voluntate, non quia nō posset id facere sine tali culpa. Vnde addimus, illum casum esse moraliter impossibilem, quia nisi directa, & expressa volūtate dicat Pōtifex, se nolle secū dispēsare, sed velle trāsgredi legē, quantumuis obliget, eo ipso quòd vult sic operari, sciens se posse dispēsare in lege, cēsebitur secū dispensare, illę autem alius *Panor. Felin. Siluest. Soto. Obiectio. Solutur.*

alius modus operandi tam est inordinatus & voluntarius, vt cadere non possit, nisi in deprauatissimam voluntatem, quæ velit frangere legem, solùm vt frangat illam, & ideò moraliter loquendo, potest dici impossibilis ille peccandi modus.

8. Alia obiectio. Victoriæ responsio.

Potest tamen secundò obiici, quia licèt hoc rectè procedat, quando Papa secum ex causa rationabili dispensat; non verò si absq; causa rationabili velit secũ dispensare: nã in hoc ipso grauiter peccat, tunc ergò etiã peccabit peccato Simoniæ. Ad hoc Vict. Vtrũq; concedit, & probat à simili: nam si comederet carnes in die Veneris, secum sine causa dispensando, esset intemperatus. Sed eadem est difficultas. Videtur ergò supponere Victoria dispensationẽ legis positiuæ sine causa datã esse inualidam, & non tollere obligationem legis. Hoc autẽ in vniuersum verum non est, vt suppono ex materia de Legibus. Posset autem dici non improbabiliter, quòd licèt respectu inferiorum sit valida dispensatio, quia respectu illorũ legis obligatio omninò pẽdet ex voluntate Principis, respectu ipsius Principis est inualida, quia nõ tam propria voluntate, quam ex vi naturalis legis suæ legi subiicitur, & ideò vel non potest absque causa secum validè dispensare, vel certè nec dispensare secum potest, sed declarare, se non obligari lege, existẽte tali causa. Neque mirum est, quòd in hoc sit quodãmodo strictior eius obligatio, quia etiã necessitas, & ratio maior est.

Responsio aliorum.

Alij verò dicunt, peccare tunc Principem, sic secum dispensando, contra iustitiam distributiuam, & bonã gubernationem, stante verò dispensatione, iam non cõmittere Simoniam, quia dispensatio valida fuit, & abstulit obligationem, qua sublata, illa non est materia Simoniæ. Imò addunt aliqui, tunc non peccare mortaliter, sed venialiter, secluso scandalo, & iniustitia, quia solùm peccat, non se conformando toti corpori in obseruatione talis legis. Sed hoc vltimum nõ credo, quia grauiter peccat secum dispensando sine causa, & eam dispensationem quasi cõseruando, alias parui momenti esset obligatio Principis ad suam legem seruandam. Hoc autem supposito, non est magni momenti illa opinionũ diuersitas, & vtraque opinio est probabilis. Quia verò pendet ex fundamento illo generali pertinente ad materiam de Legibus, ibi dicemus, generaliter, quid nobis videatur probabilius.

Resolutio vera.

9. Assertio tertia.

Dicò tertiò Põtificem Summum non incidere in pœnas contra Simoniacos latas, etiamsi Simoniam, vel contra diuinum ius, vel contra humanum cõmittat. Conclusio est communis omnium, quos retuli, & cæterorum scribentium, quos in re clara referre, necessariũ non est. Fundamentum autẽ est. quia hæ pœnæ iure tantùm ecclesiastico sunt latæ (nam de pœna debita in foro Dei non agimus) Princeps autem supremus quoad vim coactiuam non subiicitur suis legibus, vt D. Tho. tradit 1.2. qu. 96. & ibi latiùs disputatur, & breuiter attigimus tom. quinto de Censur. disp. 5. sect. 1. nu. 27. Vnde à fortiori constat, in causa Simoniæ nõ posse Papam ab aliquo iudicari, etiam si Simonia lato modo hæresis appelletur. Quod attigit Panor. in c. *Cum venissent*, de iudic. n. 7. vbi in additione, verb. *De delicto Simoniæ*, multa referuntur. Sed hæc in materia de Pontifice tractanda sunt, quamquam per se sint notissima. Consequenter verò solet hîc quæri, quoniam Simonia cum alio committitur, si cõtingat, Pontificem facere contractum Simoniacum, an eo ipso eximat illum à pœna Simoniæ: & similiter quæri posset, si talis Simonia sit contra ius humanum, an contrahendo cum alio, censeatur dispensare cum illo in prohibitione humana? Sed de his dicemus meliùs in c. vlt. huius libri.

D. Thom. Panor.

10. Circa Romanam Curiam deciditur quæstionis pars.

Vltimò, quærunt circa hoc Canonistæ, an in Romana Curia committi possit Simonia? Sed vix est locus quæstioni, etiam si opiniones variæ referantur. Conueniunt itaque omnes contra diuinum ius, non minus in Romana Curia, quàm vbique gẽtium posse Simoniam committi. Hoc probare non est necesse, imò fortasse ibi sunt plures occasiones illam cõmittendi, propter frequentiorẽ vsum dandi, & accipiendi spiritualia, præsertim beneficialia, circa quæ etiam committitur Simonia contra ius diuinum, vt supra visum est. Eadem item committitur circa dispensationem indulgentiarum, & aliarum gratiarum, & circa reliquias Sanctorum, & res sacras, quæ omnia in Curia frequentiùs procurantur, & ideo possunt ibi frequentiùs prauis mediis, quæ labem Simoniæ contineant, procurari. Nam licèt cum ipsomet Pontifice non committatur, potest ab ipsis appetentibus spiritualia, & de illis contrahentibus, vel etiam à ministris, & intercessoribus committi, vt in c. seq. generaliter explicabimus. Vnde vlterius certum est, posse ibi committi Simoniam contra ius Ecclesiasticum, inscio, & ignorante Pontifice. In hoc etiam omnes conueniunt, & eodem ferè discursu declarari potest: Imò quædam sunt Simoniæ species quasi propriæ illius loci, maximè verò Simonia confidentialis, vt colligitur ex Bullis Pij. 4. & Pij. 5. contra illam. Possumus autem aduertere, dupliciter posse Simoniam committi in Curia: vno modo quasi materialiter, quia contingit eos, qui pacta Simoniaca faciunt, ibi commorari, & ita nulla est difficultas, nec de illa Curia potest esse specialis quæstio. Alio ergo modo potest committi in Curia formaliter, & quatenus talis est, id est, ab officialibus & cum officialibus, qui quodammodo talem Curiam cõstituunt: & sic intelligenda sunt, quæ in hac materia dicuntur. Sunt ergo iura quædam positiua, prohibentia Simoniam, quæ principaliter feruntur pro Curia, vt illa de Simonia cõfidentiali, de quibus non est dubium, quin ibi maximè violẽtur per Simoniam prohibitam, præsertim non interueniente tacita, vel expressa dispensatione, aut conniuentia Pontificis. Alia verò sunt iura generalia, de quibus magis posset dubitari: Veruntamen etiam hæc sine dubio obligãt in Curia Romana, nisi constet, contraria consuetudine esse derogata: & ita contra illa etiã poterit in illa Curia Simonia cõmitti, quãdo tacitus consensus Pontificis non interuenit.

11.

Auctores ergo, qui ita loquũtur, vt negent, Simoniam solo iure positiuo prohibitam, habere locum in Curia; maximè loqui videntur, quãdo, sciente, & dissimulante Pontifice, exercetur, quia tunc videtur tacitè dispensare. Ita sensit. Ioan. de Lignan. in c. 1. de Sim. vt refert, & sequitur Siluest. d. c. 4. Quia in Curia Principis non habet locum lex Iulia de ambitu, de qua sentẽtia videri possunt multa per Abba. cum additione ad illum in c. 1. de Simon. n. 5. & 6. & ibi. Felin. Sed illi auctores videntur loqui de Simoniis cõmissis in Curia cum ipsomet Papa, seu cooperãte ipso, nam ita cum proportione loquitur lex de ambitu: Atque ita dicti octores expressè loquuntur de Simon. in beneficiis, vnde magis quoad excusationem pœnæ, quam culpæ loqui videntur, quam quæstionẽ infrà tractandã remisi. Loquendo autem de culpa Simoniæ, etiam cõtra legem Ecclesiasticam vniuersalẽ, non est sufficiens signum dispensationis, quòd Papa sciat contrarium fieri in Curia, & toleret, quia potest tolerare quoad non inferendam pœnam, quia fortasse non denunciatur, vel quia non semper expedit, omnes pœnas exequi, vel certè quia in hoc potest esse aliqua negligentia, & non propterea factum approbari. Igitur nisi talis sit scientia, & patientia Pontificis, talisque consuetudo, vt communi iudicio prudentum censeatur lex ibi abrogata, sine dubio committetur etiam ibi Simonia in talis

Ioan. de Lignan. Siluest. Abb. Felin.

Non quæuis tolerantia Põtificis Simoniã tollit.

talis legis transgressione; quia de obligatione legis constat, & de abrogatione non constat.

CAPVT LIII.

An, & quomodo inferiores Prælati, vel eorum officiales, familiares, aut intercessores apud illos Simoniam committant.

1\. QVòd ab his omnibus personis vitium hoc committi possit, certiùs est, quàm vt probatione indigeat; nullus enim est personarũ status in Ecclesia, qui ab hac labe immunis sit; quod Iura omnia contra Simoniacos lata testantur: singulariter verò Extrauagans 2. de Simonia inter communes, vbi nominat Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, &c. Et ratio est clara, quia illi possunt dare, & accipere spiritualia; & sunt homines, qui auaritia, ambitione, & similibus affectibus vinci possunt, & ad committendam Simoniam induci.

Extrauag. 2.

2\. Secundò hinc facilè intelligitur, omnes prædictas personas posse Simoniam committere, & contra ius diuinum, vt per se constat, & contra humanum, quia illi subiectæ sunt; & regulariter Iura prohibentia Simoniã, etiam positiuã, ita loquuntur, vt omnes personas Ecclesiasticas cõprehendant vsq; ad Cardinales, nisi ex verbis alia limitatio colligatur. De quo videri possunt, quæ in simili congerit Nau. de Datis, & promis. n. 11. §. *Sexto noto*. Vnde etiã sequitur, hæc procedere non solùm de Simonia quoad culpam, sed etiã quoad omnes pœnas, quia omnes hæ personæ, quantumuis sacræ, & eminentis status esse videantur, subiiciuntur Ecclesiasticis legibus, non solùm quoad vim directiuam, sed etiam quoad coactiuam, quia sunt plenè, & perfectè subditæ, & constitutionibus Ecclesiæ omnes obligantur, ac ligantur iuxta cap. 1. & vlt. de Constit. Quomodo autem pœnæ Simoniacorum ad singulos applicandæ sint, infrà videbimus.

Nauar.

3\. Tertiò addendum est, non solùm inferiores Prælatos, sed etiã eorum ministros, seu officiales posse Simoniã cõmittere, vel cooperando Prælatis ipsis, vel per se illã committendo. Quod ita declaro: Nã duobus modis potest ab his personis cõmitti Simonia, scilicet, dando, & recipiendo spiritualia. Posteriori modo non cõmittitur ab eis, vt Prælati sunt, id est, vt potestatem aliquam exercent, sed vt homines sunt capaces spiritualium bonorum, aut dignitatũ, & ideò de hoc nihil speciale hîc adnotandum occurrit, vel circa principaliter delinquentes, vel circa cooperantes; nam ad vtrósque applicandæ sunt generales doctrinæ, vel in superioribus traditæ de Simonia in particulari, vel quæ dari solent in generali de cooperantibus ad aliena peccata. Et in particulari pro legibus prohibentibus vel punientibus Simoniam, ponderãda sunt verba legum, ex quibus colligendum est, an pœnæ ad cooperatores extendantur. Priori modo, scilicet, ministrando spiritualia, committitur Simonia propriè, ac principaliter à Prælatis, vt Prælati sunt, nam licet alij clerici possint, etiam ministrando spiritualia, Simoniam committere, nunc solùm de Episcopali ministerio tractamus. Sic ergò dicimus, etiã à Prælatorum ministris, seu officialibus posse committi: Quòd patet, quia etiam ipsi suo modo ministrant, & consequenter possunt contra diuinum ius peccare, pretium pro ministerio, vel participatione eius recipiendo; vel etiam contra ius Ecclesiasticum transgrediendo prohibitiones ad ipsos pertinentes, vt ex discursu totius materiæ constat.

4\. Vt autem nonnulla breuia dubia circa hoc occurrentia explicemus; tria, vel quatuor ministeria principalia Episcoporum distinguere possumus, Sacramẽta Pontificalia, & præcipuè ordines tribuere, spirituales, seu Ecclesiasticas causas dicere, ac iudicare: dispẽsationes, & alias gratias voluntariæ iurisdictionis exercere; & beneficia Ecclesiastica cõferre. In quibus omnibus potest ius diuinũ intercedere, & humanũ. Et de diuino nihil addendum occurrit, sed applicandum est iuxta regulas superiùs traditas, & ab vno quoque est seruandum quoad eam partem, quæ iuxta suum ministerium recta ratione pensatum, ad illum pertinuerit. Circa humanum verò ius aliqua notanda occurrunt circa nonnulla ex membris numeratis.

Ministeria Episcopalia quæ.

5\. Et primò circa ministeriũ Ordinum extat Ius Canonicũ in c. 1. de Simon. quod sic habet. *Sicut non debet Episcopus manum, quam imponit, ita nec minister, vel Notarius in ordinatione eius vocem, vel calamum vendere. Pro ordinatione igitur, vel vsu pallij, seu chartis, atque pastellis eum, qui ordinatur, omninò aliquid dare, prohibemus.* Habetúrque ferè idem ius in cap. *Nullus Abbas*, & cap. *Sicut Episcopum*, 1. q. 2. In quibus locis explicatur, nomine ministri intelligi eum, qui Euangelium in ordinatione legit, vnde vocem vendere idem est, quod vendere sacram lectionem Euangelij: atque ita exposuit Goffre. vt refert Panormitan. & ipse fatetur, esse magis consentaneum antiquæ lectioni. Addit verò, etiam posse intelligi de illa voce, qua Archidiaconus vocat promouendos, vel de illa voce, qua respondet in scrutinio, testimonium præbendo, dignum esse promouendum, iuxta cap. vnd. de Scrutinio. Gloss. verò intelligit de Archidiacono, ad quem pertinet examinare ordinandos, & approbatos præsentare Episcopo, iuxta cap. *Ad hæc*, verb. *In quadam*, de offic. Archid. Idémque est de quocumque alio, qui officium examinatoris exercet, vt in superioribus tactum est. Et quamuis Gregorius sine dubio de voce Euangelicæ lectionis loquatur, vt ex Originali constat lib. 4. epist. 44. Nihilominùs illa omnia, quæ declarata sunt, imò quodcúmq; ministerium sacrum ibi exhibitum sub eadem regula comprehenduntur, quia prohibitio illa quoad hanc partem est de re per se mala, nam totum illud ministerium spirituale est, quod vendi non potest; vt etiam Panor. notauit. Et hoc magis declaratum est in Cõc. Trid. sess. 21. c. 1. vbi sic dicitur: *Nihil pro collatione quorumcúmque ordinum, nec pro litteris dimissoriis, aut testimonialibus, nec alia quacumque de causa, etiam sponte oblatum Episcopi, & alij Ordinum collatores, aut eorum ministri, quouis prætextu accipiant.* Nam per verba illa: *Quacumque de causa*, & illa, *aut eorum ministri*, quamcumque vocem, vel actionem ministrantium collationi ordinum comprehendit. Et consonat cap. *Sicut pro certo*, de Simonia.

Circa ordines prohibitio.

Cap. Nullus Abbas. Cap. Sicut. Episcopum.

Panor. Concil. Trid.

6\. De Notario verò solet dubitari, an Simoniam cõmittat legem illam transgrediendo. Multi enim censent, illum non fore Simoniacum, quia nihil spirituale confert, sed temporalem operam, quæ de se posset pretio æstimari; prohibetur autem vendi propter tollendam speciem mali; vel quia erat turpe lucrum, cum Notarij habeant proprium sui muneris stipendium. Et confirmatur hæc sententia, quia Conci. Tri. sess. 21. c. 1. limitauit illam prohibitionem, permittendo, vt Notarij decimam partem aurei pro litteris accipere possint, cum tribus conditionibus, vna, vt solùm hoc liceat, vbi non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi; alia, vt Notarius non habeat stipendium pro officio exercendo; tertia, vt nihil ex illo lucro ad Episcopum redundet, aliàs decernit notarium teneri, gratis suas operas præstare.

De Notariis.

Concil. Trid.

7\. Sed priùs videndum est, an peccet, deinde quo genere peccati. Quoad 1. communis distinctio est, quòd si habet salarium pro officio suo, non potest aliquid acipere, si verò non habet, potest. Ita Panor. ibi, Siluest. q. 8. & alij referendi. Ratio prioris partis est,

Panor. Siluest.

est;tum quia est contra iustitiam vendere id,quod ratione stipendij tenetur ex officio gratis facere; tum etiam quia saltem tunc procedunt Iura prædict. Ratio verò alteriùs partis est, quia Notarius non tenetur gratis ministrare. Dices: Tenetur Episcopus salarium dare, & hoc videntur intendisse dicta Iura ad tollendos abusus, vnde Suppl. Gabr.4.d.25.q.2.art.3.dub.6.etiam in eo casu negat, posse Notarium aliquid recipere. Sed nimis rigorosum hoc est,& contra communem sententiam. Dico ergò quòd licèt Episcopus debeat dare stipendium,tamen si de facto nō det,Notarius non peccat, illud accipiendo ab eo,cui seruit. Deinde fortasse Episcopatus est tenuis,& Episcopus non potest commodum stipendium dare, & ita præsumendum est. Ac denique in his multùm valet consuetudo, nec damnandi sunt Episcopi,qui nō consueuerunt salarium dare Notariis. Et ita videtur rem hanc declarasse Trident. loco nuper citato, permittens,vt Notarij decimam partem aurei pro litteris accipiant,vbi nec salarium habent,nec est contraria consuetudo.

Gabr.

8. Quādo Notarius sit Simoniacus.

Ad alteram partem, quando gratis tenetur ministrare, & aliquid recipit, videtur certè contra iustitiam peccare,non verò Simoniam committere, propter rationem suprà factam. Nihilominùs dico, si intendat Notarius vendere suas operas, pretium earū accipiendo, Simoniam committere. Ita sentit Siluest. suprà,& Durand.4.d.25.q.3.& Sot.d.lib.9.q.6.art.1. Ratio est,quia illa actio,licet temporalis videatur,est annexa spirituali muneri quasi consequenter,scilicet ordini suscepto, cui testimonium illud debetur, vt commodè exerceri possit. Vnde ab illo etiam habet totam æstimationem suam, testimonium enim illud pro nihilo æstimaretur, nisi ordo ipse, qui per illud probandus est,in sua æstimatione haberetur,vnde sicut ordo non debet pretio æstimari, ita nec litteræ testimoniales. Quando ergò Concilium permittit aliquid recipi cum illis conditionibus, intelligit per modum stipendij,non per modum pretij. Vnde vlteriùs addo, quod si Notarius aliquid recipiat contra prædictam prohibitionem,licet dicat,se non accipere vt pretium, sed vt stipendium, non solùm peccat contra iustitiā, sed etiam contra Religionem, cuius intuitu illa prohibitio facta est, vt constat ex verbis Iuriū,& ideò licet illa in rigore non sit ex se,nisi præsumpta Simonia,supposita prohibitione, valdè probabile est,esse Simoniā vt in similibus sæpè dictū est.

Siluest. Durand. Soto.

9. Circa aliud munus Episcoporum exercendi iurisdictionem tam voluntariam,quàm inuoluntariam,nihil inuenio specialiter dispositum iure positiuo, quod peculiariter pertineat ad eos, qui ministrant, vel aliquo modo cooperantur Prælatis, vel iudicibus Ecclesiasticis in his causis. Dubitari autem solet de Aduocato, & teste in causa spirituali, An Simoniam cōmittant,vendendo operas suas. Sed de Aduocato certum est, posse vendere suum patrocinium, etiamsi causa spiritualis sit. Quia hoc nec est Simonia ex natura rei, nec est prohibitum iure Ecclesiastico. Primùm patet, quia officium Aduocati tantùm est, vel illuminare, & informare, vel factum aperiendo, vel ius ostendendo, & informando intellectum iudicis: hoc autem totum etiam in materia spirituali vendibile est. Vel si sit procurator ad eum spectabit, solicitare negotium,qui labor merè temporalis est,& quasi per accidens, & antecedenter est annexus causæ spirituali. Secundùm etiam patet,quia nullum est Ius Canonicum hoc prohibens; imò sententia Augustini, licere Aduocato, patrocinium suum vendere, relata in cap. *Non sanè* 14. q. 5. indifferenter de patrocinio in quacumque causa intelligitur. Et ita habet totiùs Ecclesiæ consuetudo; nec de hoc est vlla controuersia inter auctores.

De Aduocato.

Ca. Nō sanè.

10. De testibus. De testibus verò in causa spirituali communis ferè sententia est, Simoniam committere, si pretiū pro testimonio accipiunt. Ita tenet Richa.4.d.25.art.3.q.2.ad 5.Ant.d.c.5.§.17.notab.1.Idem Panor.in c. *Tua nos*,n.6.de Simon.vbi cum Host.æquiparat testem iudici quoad hoc,quòd qui corrumpit illum pecunia in causa spirituali, est Simoniacus, propter quandam connexionem cum rebus spiritualibus. Addit verò, *vel quasi Simoniacus*. Idem Fel.ibi,n.4. referens Gloss. in c. *Vendentes*,1.q.3 ver. *Iustitiam*, quæ de solo iudice loquitur. Tabiena verò nu.47. absolutè sequitur doctrinam Panor. Potéstque ita suaderi, quia qui corrumpit iudicem in causa spirituali, dando ei pecuniam,est Simoniacus,vt suprà visum est, sed qui corrumpit testem, mediatè corrumpit iudicem quoad effectum, licet non quoad culpam, quia tenetur secundùm allegata,& probata iudicare, ergò. Confirmatur, quia qui daret intercessori pecuniam, vt à iudice sententiam obtineret,esset Simoniacus,sed hoc idem facit,qui per pecuniam testem corrumpit, licet diuerso modo,ergò. Est ergò hæc sententia valdè probabilis, maximè quando per pecuniam corrumpitur testis in causa spirituali.

Richard. D. Anton. Panor. Hostiens. Felin. Tabien.

11. Quando verò non corrumpitur,sed ad veritatem dicendam inducitur; quia non vult aliter testificari, non erit Simonia ex parte dantis,sed redemptio vexationis,quam facit testis,negando testimonium suū, nisi detur ei pecunia. Et hoc est aliud exemplum, in quo licitum est,redimere vexationem propter ius ad testimonium,licet nondum sit quasi possessum,quod exēplum admittit Vgol.Tab.1.c.53.§.1.n.2. Ex parte autē recipiētis tunc est iniustitia iuxta doctrinā Aug. in d.c. *Non sanè*,14.q.5.& D.Th 22.q.71 art.4.ad 3. quam omnes Theologi sequuntur;& Iurisperiti in c.1.& c. *Sicut nobis*,de Testibus,& Tur .in ca. *Qui rectè*. 11.q.3. An verò committat etiam Simoniam pecuniā recipiendo in causa spirituali, dicendum videtur, si directè accipiat illam vt pretium,& ad promouendā causam spiritualem, tunc Simoniam committere, quia est clara connexio, & æstimatio sumitur à re spirituali;si autem accipiat vt stipendium, vel etiam vt pretium sui laboris,non apparere Simoniam,quia nec ex natura rei talis est,neque in hoc inuenitur specialis prohibitio. Imò potest excusari ab iniustitia, si non pro veritate dicenda,nec vt faueat vni parti,sed præcisè pro labore,vel alio incommodo compensando mercedem accipiat.

Vgol. Tab. Ca. Nō sanè. D. Thom. Turrecr.

12. Officiales. Tandem circa ministros,qui intercedunt in collationibus beneficiorum eadem quæri possunt, quæ in collationibus ordinum, & cum proportione est respondendum: Aduertendo solùm, de Notariis,& similibus non inueniri specialem prohibitionem in collationibus beneficiorum. Et ideò in illis solùm cauendum est, ne talia ministeria cariùs vendant ratione spiritualis materiæ, circa quam versantur; quia si hoc obseruent,non erunt Simoniaci,poterunt autem esse iniusti, si ratione muneris, vel salarij teneantur gratis litteras dare,vel si excedant statuta,vel consuetudinem, vel alias extorsiones faciant.

13. Intercessores. Maximè verò in his dubitari solet,an sit Simonia, dare pecuniam familiaribus,vel priuatis amicis Prælatorum,vt ab eis beneficium danti obtineant,& idē cum proportione est, si detur ad obtinendam dispēsationem, vel aliam similem gratiam, vel iustitiam. Videri enim potest, nullam in hoc committi Simoniam,nam supponimus,intercessorem illum nihil daturum esse Prælato,sed solam gratiam, & amicitiam ab illo postulaturum, faciendam non sibi, sed alteri gratia sui. Tunc enim Episcopus concedens beneficium, vel gratiam, non est Simoniacus, vt ex suprà dictis

dictis constat; ergo nec intercessor, illam postulando, ergo nec vendendo illam postulationem, seu intercessionem, committit Simoniam; quia vendit laborem suum, vel actionem, & fauorem humanum pretio æstimabilem; ergo nec qui dat pecuniam, cõmittit Simoniam, quia licet intẽdat per illam viam consequi beneficium, non tamen emendo illud, sed gratis obtinendo; emendo autem aliquid temporale, quod potest conducere valde remotè, & nõ per modum pretij ipsius beneficij, sed solùm per modum amicitiæ, & beneuolentiæ. Sicut potest quis pecunia emere aliquid, quod donet Episcopo, vel suis sumptibus illi seruire spe beneficij, non tamen cum intentione pretij, vel obligationis, sed solùm vt eum beneuolum sibi reddat: ita ergo emit intercessionem alterius, qua illi sibi beneuolum reddat, non est ergo hæc Simonia.

14. *D.Bona.*

Nihilominus communiter Doctores hanc negotiationem vt Simoniacam damnãt. In hoc enim sensu videtur dixisse Bonauẽt. in 4.d.25. circa litter. dub. vlt. Simoniam committi, *Dando collateralibus, licet non detur Episcopo.* Quod magis explicauit Maior. q.3. ad 2. Supplem. Gabr. qu.2. art.3. dub.4. circa finem, Arm. lib.10. de Quæst. Arm. c.18. Syluest. ver. *Simonia*, q.6. Tab. nu.8. Angel. *Simonia*, 3. nu.25. & reliqui Summistæ. Latius quam cæteri Nauar. d.c.23. nu.106. verb. *Ad quintam*, vbi refert Innoc. Anton. Panorm. & Felin. in c. *Tuam*, de Ætat. & qualit. & in c. *Tanta*, de Simon. Idem Nauar. in Comment. de Datis, & promis. not.32. n.45. & cons.56. & 57. de Simon. Sot. d. lib.9. q.7. art.3. Et sumi potest hæc sententia ex D.Tho. d. q.100. ar.2. ad 5. vbi docet ante ius acquisitum in beneficiũ, Simoniam esse, per pecuniam sternere viam ad illud obtinendum, tollendo impedimenta. Ergo à fortiori directè procurando, & influendo. Potest autem hæc resolutio intelligi vel de iure Diuino, vel de iure positiuo, & vtroque modo videtur affirmari à dictis auctoribus, & meritò.

Maior. Gabriel. Syluest. Tabien. Angel. Nauar. Soto. D.Thom.

15. Probatur intercessores pretium nõ posse accipere absq; Simon.

Probatur ergo 1. ratione, quam indicat Innocen. quia perinde est, per pecuniã beneficium immediatè à collatore obtinere, vel medio intercessore, quia vtroque modo per pecuniã obtineo, & consequenter emo beneficium. Et declaratur, nã quando in effectu datur beneficium, nõ à solo collatore, sed ab intercessore etiam quodammodo datur, quia causa inducens est vera causa moralis, ergo saltẽ emitur collatio, vt manat moraliter ab intercessore. Secundò argumentatur Soto, quia non solum dare, sed etiam recipere beneficium pro pecunia Simoniacum est, sed licet tunc Prælatus non conferat beneficium pro pecunia, alter pro pecunia recipit, ergo est Simoniacus. Hæc verò ratio supponit præcedentem, quia nemo recipit pro pecunia, nisi aliquis det pro pecunia, saltem in Simonia reali, & completa, qualis hęc est: ideo ergo iste recipit pro pecunia, quia ex parte dantis cõsideratur etiam intercessor, qui per pecuniam suo modo dat. Tertiò ex Nauar. 2. loco suprà cit. Quia hæc intercessio virtualiter est quidpiã spirituale, quia non emitur nisi vt virtute continens collationem beneficij, nec alia ratione in æstimatione haberetur. Et declaratur tãdem, quia siquis intercessori promittat decem pro precibus, non simpliciter, & absolutè, sed sub conditione, si fuerint efficaces, id est, si cum effectu obtinuerint dispensationem, aut beneficium, tunc clarissima est Simonia, vt omnes fatentur, & specialius declarauit Supplem. Gabr. quia euidenter tunc emuntur preces, vt habentes effectum spiritualem, & non aliter, atque adeo ratione illius & ipse principalius. Ergo idem est, si emantur vt sufficientes ad obtinendum eundem effectum, quia similem connexionem habent, licet non omnino eandem.

16. Cap. *Statuimus.*

Denique ex Iure Canonico probari potest hæc sententia ex cap. *Statuimus*. 2.1.q.1. Vbi Nicolaus Papa numerat tres species Simoniacè ordinatorum, & vna est, quando *Simoniaci à non Simoniacis, Simoniacè ordinantur.* Qui modus Simoniæ tunc videtur cõmitti, quando ordinanti nihil datur, sed mediatoribus, vt Turrecrem. ibi, & alij notarunt. Item quoad Simoniã ab ordine apertè probatur ex cap. *Præsentium*. 1. quæst. 5. vbi Vrbanus Papa agnoscit Simoniam commissam per pecuniam, *non Episcopo, sed cuidam principum eius datam*. Per quæ iura magis videtur declarari naturale ius, quàm nouum statui, quando verò illud esset obscurius, de Ecclesiastico iure dubitari non potest. Et confirmari potest congruentia, ex necessitate talis prohibitionis; quia per hunc modum emendi ordines, aut beneficia, maxima mala Ecclesiæ proueniũt; nam promouentur indigni, si pecuniis abundent, & digni relinquuntur; & ita non minus fiunt venalia beneficia, & alia similia, quàm si ab ipsis Prælatis emerentur. Præsertim quia interdum tantum valent apud Patronos hi rogatores, vt moraliter perinde sit, ab eis emere, quòd ab eorum Patronis. Ratio autem dubitandi ex dictis soluta relinquitur.

Turrecr. Cap. Præsentium.

17. Aduertendum.

Aduertunt autem omnes, quòd si familiaris intercessionem non interponeret, sed tantum aperiret ianuam, aut facilem aditum tribueret, vt ipse orator posset petere à Prælato, licet hac de causa daretur pecunia, non committeretur Simonia, quidquid sit de turpi lucro, vel iniustitia ex parte accipiẽtis, quam interdum committere posset, si nimium vexaret; secus si oblatam acciperet, vel si aliquid faceret vltra id, quod teneretur. Ita ferè Adrian. supra, & Palud. q.5. Addit etiam Nauar. d.n.106. non esse Simoniam, si aliquid detur pro labore suscepto, eundo, & redeundo ad collatorem, vel in recompensationem alicuius damni, quod ea de causa patitur, aut alterius lucri, quod amittit. Quòd in rigore verum est, quia hæc accidentalia etiam in spiritualibus actionibus compensari possunt, sed cauendum est, ne sub hoc colore aliquid accipiatur vltra æstimationẽ talis valoris, vel damni secundum se spectati; aliàs Simonia non euitabitur. Addit denique Adrianus, si mediator ille solùm assumat curam informandi Prælatum de meritis talis personæ, licet pro illo labore pecuniam accipiat, non fore Simoniacum. Quod mihi videtur speculatiuè verum, practicè autem periculosum, nisi magna cautela, & recta intentione fiat. Ratio prioris partis est, quia ille non se gerit vt intercessor propriè, sed vt aduocatus docens, & instruens iudicem de meritis causæ, seu partis suæ in tali causa; ita ergo potest mediator informare electorem, vel collatorem de partibus, & dignitate talis personæ, quod officium merè temporale est, & dignum mercede: Eritque securius, si per modum stipendij potius, quàm pretij accipiat. Periculum verò est quia mediator iste sæpe excedit officium informantis, & assumit officium exhortantis, & inducẽtis plusquam obiectum ipsum per se posset inclinare; tunc autem iam exercebit officium intercessoris, & incidet in Simoniam, ratione iam dicta. Debet ergo & in actione seruare modum, vt puram informationem tribuat sine laudatione, & exaggeratione; & in intentione, vt non intendat per se inducere, sed tantùm tollere ignorantiam obiecti, vt ipsum per se moueat, quod iustum est.

Adrian. Palud. Nauar.

Secundum aduertendũ.

CAPVT LIV.

Vtrùm omnes homines cuiuscumque status, & conditionis, etiam infimæ possint vitium Simoniæ committere.

1.

IN hoc capite nulla ferè occurrit difficultas alicuius momenti, sed ad complementum materiæ illud propono; & vt summatim colligamus modos omnes, quibus à singulis hominibus vitiũ hoc committi possit. Suppono autem, dupliciter hoc vitium committi, scilicet, dando spiritualia pro tẽporalibus; vel dando temporalia ad recipiendum spiritualia: & ordinariè qui priori modo peccat, dicitur vendere spiritualia, posteriori autem modo emere.

2.
1. Conclusio circa clericos.

Dico ergo primo. Clerici omnes, in quocumque gradu sint à sacerdotio vsque ad primam tonsuram (nam de Pontificibus iam diximus) committere possunt Simoniam, obtinendo simoniacè, seu emendo spiritualia, & ministrando illa, seu vendẽdo. Loquor formaliter de clericis, vt clerici sunt, quia si materialiter spectentur tales personæ, illis erunt communia omnia, quæ de laicis dicemus. Et hoc modo intellecta assertio, non satis probatur ex infinitis iuribus, in quibus clerici omnium graduum vt Simoniaci puniuntur, vt patet ex titulo de Simonia extra, & in Extrauagantibus: Probabitur autem ex illis, adiuncta ratione. Quoad priorem quidem partem, quia clerici, vt clerici sunt, multa spiritualia recipiunt, quæ ad laicos non spectant, vnde si illa emant, proprium clericorum peccatum committunt. Et in primis hoc apparet in ipsis ordinibus recipiendis: nam etiam de recipiente primam tonsuram per pecuniam certum est committere Simoniam, vt supra est ostẽsum. Dubitari autem potest, an tale peccatum potius sit laici, quàm clerici, quia ille, qui Simoniacè tonsuratur, prius est Simoniacus, quàm clericus. Sed non est curandum de modo loquendi satis enim est, quòd ille in eodem instanti, in quo consummat suũ peccatum, est clericus, vt pœnam propriam clericorũ incurrat; nam ad hoc sufficit, quod peccatum illud dicatur esse in clerico, vt clericus est. Deinde, possunt clerici peccare, emendo sibi beneficia, quia per se sunt capaces eorum, idémque est de ecclesiasticis officiis, & omnia, quæ ad hęc obtinenda ordinantur, vt electiones, præsentationes, &c. vt ex suprà dictis satis constat. Dico autem, *emendo sibi*, quia emendo aliis beneficia, etiam laici possunt Simoniam committere, vt per se etiam est clarum, tamen emendo sibi, seu recipiendo beneficia per pretium, clerici propriè peccãt, vt clerici sunt. Altera verò pars de Simonia, quæ in ministrando committitur, petenda est ex suprà dictis de functionibus clericorum; nam secundum illas est hic modus committẽdi Simoniam proprius clericorum. Quod si quis obiiciat, clericũ solius primæ tonsuræ non posse hoc modo delinquere. Respondeo, licet non possit quoad functiones potestatis ordinis, posse quoad functiones potestatis iurisdictionis spiritualis, cuius ipse capax est, & non laicus. Item, potest etiam vendere beneficia, quorum est capax, & non laicus, quamuis hoc peccatum suo modo committi possit etiam à laicis, vt statim dicemus.

3.
2. Cõclusio circa Religiosos.

Dico 2. Religiosi, vt Religiosi sunt, propriis, & peculiaribus modis possunt in hoc crimen Simoniæ incidere. Declaratur breuiter, nam Religiosus tribus modis considerari potest, vt homo, vt clericus, & vt Religiosus. Secundum primum respectũ potest hoc vitium committere eo modo, quo alij quicumque fideles, de quibus statim dicemus, quia in omni spirituali materia, in qua possunt alij prauè negotiari, possunt etiam religiosi, quãtum ad factum attinet, licet in aliquibus materiis pauciores occasiones habeant, vt constat. Secundo autem modo spectati Religiosi, possunt peccare eo modo, quo alij clerici, seruata proportione. Nam quoad functiones ordinis, eadem est omnino ratio, vnde nec vendere possunt confessiones, nec emere licentiam, vel potestatem illas audiendi, nec approbationem Episcopi, nec præsentationẽ sui Prælati, vel similia, quæ & spiritualia sunt, & ad spiritualia ordinantur. Idem est omnino de Concione, de sepultura, seu funere, & similibus. Item de potestate iurisdictionis spiritualis: & de beneficiis, eo modo, quo religiosus capax esse potest beneficij regularis, aut vicarię, nam in omnibus his est eadem ratio de Religioso clerico, ac de non religioso. Cũ proportione verò idẽ est quoad officia Ordinis, quatenus vel iurisdictionẽ spiritualem habẽt, vt Prælationes, Abbatiæ, Prioratus, de quibus interdum fit in Iure expressa mẽtio, vt in c. *Non satis*, & c. *Mandato*, de Simon. & in c. 2. §. *Prioratus*, de Statu Monach. & in c. *Quam pio*, 1. q. 2. Vel etiã quatenus aliquo modo Ecclesiastica sunt, vt Sacristæ, Procuratoris ordinis, & de similibus: nã in his etiam procedit prohibitio. c. *Saluator*. 1. q. 3. cũ generalis sit. Itaque quoad has materias nulla est specialis cõsideratio de Religiosis.

Cap. Nõ *satis.*
Cap. *Mandato.*
Cap. *Quam pio.*

4.
Ipse Religionis ingressus quãdo sit Simoniacus.

Solùm ergo in his, quæ spectant ad professionem religiosam, vel habitus susceptionem, quatenus hæc vendi, vel emi Simoniacè possunt, potest dici hoc peccatum pertinere specialiter ad religiosos, vt religiosi sunt, vel fiunt, hoc enim vltimum addere oportet propter eos, qui emunt ingressum religiosum, priusquam religiosi sint, de quibus eodẽ modo proportionali loquẽdum est, sicut supra diximus de clerico emente primam tonsuram. Possunt ergo in hoc peccare religiosi, vel dando, vel recipiendo id, quod spirituale est, pro tẽporali pretio. Dando propriè peccãt, qui pro pretio religiosum recipiunt, nã licet personam recipiant, conferunt habitũ, vel professionem. Et hoc modo peccãt omnes, qui aliquo modo ad professionem talem dandam cõcurrunt, siue suffragium dando pro pecunia, siue ad professionẽ admittendo. Quoniam autem hic modus peccati solet committi à Capitulo, quæri potest, quomodo à singulis de Capitulo participetur, sed de hoc dicam in assertione sequenti. Religiosus autem, qui religionem suscipit, Simoniam committit, recipiendo, nam licet ipse se ipsum det, & tradat religioni, tamẽ ipse solus est, qui spiritualia recipit, scilicet statum, & professionem religiosam, nihilominus tamẽ vtraque pars potest peccare, vendendo, & emendo spirituale, interdũ enim conuentus vendit ingredienti statũ ipsum, & professionem, & ipse emit, dando, vel promittendo temporalia, vt recipiatur. Aliquando verò è cõtrario religio emit, & recipiendus vẽdit, quia pretium aliquod, vel munus, aut promissionem eius recipit, vt religiosus fiat. Et tunc videri potest non cõmitti Simonia, quia religiosi dantes nõ emunt spirituale aliquid, sed personam illam, quæ secundum se pretio æstimabilis, & solũ antecedenter est annexa, vel annectenda rei spirituali, scilicet professioni, vndę illam emere non videtur Simoniacũ, sicut qui emit calicem, vt illũ consecret, Simoniam non committit. Vnde nec recipiẽs pecuniam, vt fiat Monachus videbitur Simoniã committere, quia non vendit aliquam rem spiritualẽ, sed potius illam acquirit, nõ solum gratis, sed etiam pretio sibi dato pro persona sua. Sed nihilominus certũ est, ex vtraque parte committi illo modo Simoniam, vt expressè habetur in d. c. *Quam pio*. Et ratio est, quia solum emitur persona, vt de se faciat spiritualem sui traditionem, & vt consentiat in spirituale vinculum cum religione, quæ spiritualia sunt, & ideo tã ex parte ingredientis Simonia est vendere hanc traditionem, & consensum, quam ex parte religionis illam emere. Sed de hoc genere peccati, quando, & quomodo committatur, vel excusetur, supra satis dictum est; de pœnis autem propriis eius infra dicemus.

5.
3. Cõclusio circa laicos.

Dico tertiò. Etiam homines laici, & in vniuersum omnes homines, etiam infideles possunt Simoniam commit-

committere. Hoc non indiget speciali probatione, sed declaratione. Vnusquisque enim, quatenus capax est recipiendi spiritualia ab aliis hominibus, vel illa eis tradendi, eatenus esse potest capax Simoniæ, quia libertatem habet ad vtrumque faciendum pro pretio, & non gratis: Loquimur enim de adultis, & seclusis impedimentis, & ita res est per se nota. Possunt autem laici dare spiritualia aliquo modo, vt Baptismum sine solennitate; præsentationem ad beneficium, si sit patronus: Notarius etiã laicus potest dare spiritualibus annexa, vt antea vidimus. Sic ergo possunt committere Simoniam, dando, & vendendo aliqua spiritualia. Possunt etiam illam committere, vendendo sua bona opera, quatenus spiritualia sunt, & vim habent impetrandi, vel satisfaciendi, vt supra declaratum est. Item vendendo res sacras cariùs ratione spiritualitatis, vt constat. Denique, recipiendo spiritualia pro pretio, frequentiùs possunt hoc delictum cõmittere, vt ex hactenus tractatis manifestum est. Omnes ergo fideles laici, cuiuscumque conditionis sint, in hoc vitium cadere possunt, atque ita supponitur clarè in d. Extrauag. 2. de Simon. & in tit. de Simon. & 1. quæst. 1. 2. & 3. per multa capita.

Extrauag.

6. Ad hunc etiam modum committendi Simoniam laicis communem spectat, vendere cooperationem ad functiones spirituales, vt tales sunt, sicut de priuato ministro sacrificij Missæ. cap. 13. dictum est. Et simile quid notat Vgolin. Tab. 1. cap. 37. §. 4. de Patronis, qui in solenni administratione Baptismi, & in Cõfirmatione interueniunt, & aliquam cooperationem habent; dicens, Simoniam esse, pro exercendo illo munere pretium dare, vel accipere: quod mihi valde verisimile videtur, quia munus illud aliquo modo spirituale est, vt colligi potest ex obligatione instruendi susceptos in rudimentis fidei, quæ ex illo nascitur per se loquendo, & quantum est ex vi muneris, vt ex dictis in 3. tom. circa illa Sacramenta suppono: Item ex effectu cognationis spiritualis, quæ in quodam vinculo spirituali fundatur. Nec refert, quòd hæc sint per Ecclesiam instituta; nam supposita institutione spiritualia sunt, quod ad Simoniã sufficit.

Vgolin.

7. Alio etiam modo possunt laici omnes committere Simoniam omnibus hominibus communi, & in qualibet materia etiã aliena (vt sic dicam) ab eorum statu, scilicet, cooperando aliorum peccatis, vel consentiendo, aut non resistendo, quando possunt, & tenentur; hic enim peccandi modus sicut in aliis vitiis locum habet, ita & in hoc. Vnde Hormisda Papa in epist. 1. ad Episcopos Hispaniæ, cap. 2. damnans ordinationes pretio factas, inquit: *Nec ille se à culpa æstimet alienum, qui, & si ipse quidem à redemptione liber, initiauerit benedictione mystica Sacerdotem, tamen ad alterius redempti voluntatem, vel sponte in hoc, vel necessitate consenserit. Quid prodest illi, suo errore non pollui, qui consensum præstat erranti?* Hic ergo modus peccandi licet maximè locum habeat in clericis, laicis etiam communis est; nam eadem ratio in illis locum habet. Sic ergo peccare potest laicus consulendo clerico emptionem beneficij, vel vendendo intercessionem ad beneficium consequendum; nam tunc est cooperator ad Simoniacam obtentionem: Itẽ, sciens quis ab alio dari pecuniam, vt sibi tribuatur ius patronatus, & tacitè, vel expresè consentiens, Simoniam committere censetur, argum. cap. *Matthæus*, & cap. *Sicut tuis*, de Simon. Nam in his, & similibus eadem est ratio de Clericis, & laicis, si ex parte concursus, & cooperationis idem moralis influxus intercedat, siue fiat consulendo, siue mandando, siue ratum habendo iam factum suo nomine, iuxta cap. *Sicut tuis*, vbi Panorm. & alij de Simon. & iuxta cap. pen. vbi Glossa, & Doctores extra de Election.

Hormisd. Papa.

Cap. Matthæus. Cap. Sicut tuis.

Panorm.

8. *Circa Infideles.* Tandem hinc intelligitur, quod in vltima parte assertionis dixi, etiam in infidelibus posse hoc vitium reperiri, non enim agimus de modo, quo ipsi in propria materia, vel ex conscientia erronea possunt Simoniam quodammodo participare, de hoc enim satis in superioribus dictum est, sed de modo, quo in vera, & spirituali materia, quæ solum intra Ecclesiam repetitur, propriam Simoniam possunt committere: Nam etiam hoc modo possunt delinquere, nõ tamen inter se, sed cum fidelibus contrahendo, vel eorum peccatis communicando. Sic posset gentilis peccare emendo Baptismum, quamquam si emeret sibi, peccatum illud vt cõsummatum, iam esset Simonia hominis Christiani, posset tamen emere non sibi, sed filio, sic etiam Princeps infidelis (v.g. nunc in Iappone) posset emere Episcopatum pro amico fideli, verámq; committeret Simoniam, per se loquẽdo, licet posset per ignorantiam excusari. In hoc autem genere peccati nihil est, quòd immoremur, quia de his, qui foris sunt, nihil ad nos. Et hac ratione ordinarię pœnæ Ecclesiasticæ ad eos non pertinent, ipsa autẽ facta, quatenus circa res Ecclesię versantur, possunt ab Ecclesia prohiberi, & irritari iuxta materiæ capacitatẽ, & ita fit de facto, vt videbimus. Et si tales infideles essent Ecclesiæ subiecti temporaliter, possent ratione talis delicti puniri, imo & in non subditis posset puniri talis iniuria facta Ecclesiæ, & sacris rebus, si cõmodè, & sine maiori perturbatione Ecclesiæ fieri posset.

9. *Vltima cõclusio de Capitulis, seu Collegiis.* Dico vlt. Non solùm singulæ personæ, sed etiam Capitula, seu Collegia, quæ personæ mistæ dicũtur, seu mystica corpora, possunt Simoniam committere. Res est clara, quia talis communitas delinquere potest, vnde & censuræ capax est, vt alibi diximus; ergo etiam delinquere potest in Simonia, quia & potest vendere, & emere, vt est per se notum, & popotest habere materiam spiritualem, circa quam hos contractus prauè exerceat; nam potest iurisdictionem spiritualem exercere, & ius præsentandi ad beneficia habere, & beneficia dare, vel recipere, eligere, & similia, quæ communia sunt Capitulis secularium clericorum, & regularium. Conuentus autem regulares tam virorum, quàm mulierum peculiariter peccare possunt in receptione Simoniaca ad religionem, vt paulo antea dictum est. Et ideo ipsa Capitula regularia speciali pœna pro tali crimine puniũtur in Extrauag. 1. de Simonia, vt in sequentibus videbimus. Tunc autem censetur Capitulum vt Capitulum hoc vitio delinquere, quando actio illa, quæ Simoniacè fit, à solo Capitulo exerceri potest, & pretium pro illa à toto Capitulo, vt tale est, acceptatur. Quia nisi ita pactio fiat, licet fortè multi, vel omnes de Capitulo per se, ac sigillatim suffragium suũ vendant, non delinquit Capitulum: tunc autem censetur Capitulum vt Capitulum rem peragere, ac delictum committere, quando, communicato consilio, & conuocatis omnibus, ac consueto modo congregatis, contractum, vel aliquid simile efficiunt, vt latè tractant Abbas, Felin. & alij in cap. *Dilectus*, 2. de Simon. Syluest. verb. *Excommunicatio*, 7. num. 47. Iul. Clar. lib. 5. §. vlt. q. 16. num. 8.

Abbas. Felin. Syluest. Iulius Clar.

10. *Obiectio.* Dices: Capitulum vt Capitulum non est capax Simoniæ, nisi ratione singulorum, quia Simonia est studiosa voluntas, & Capitulum non habet voluntatem, nisi quatenus singuli habent; ergo si singuli sunt Simoniaci, Capitulũ est Simoniacum, & licet maior pars Capituli, vel Collegij consentiat Simoniæ, qui resistunt, non sunt Simoniaci, licet non præualeant. *Responetur.* Respondeo, Capitulum nõ committere Simoniam, vel aliud delictum, nisi quatenus actio praua voluntariè prouenit à Capitulo per modum vnius, & licet totum Capitulum verè non habeat vnã voluntatem,

oportet tamen, vt per modum vnius concurrant, atq; adeo quòd ex multis voluntatibus vna moraliter fiat. Quando autem singuli per se consentiunt, aut pecuniam recipiunt, non operantur per modum vnius voluntatis, & ideo non delinquit Capitulum, nec pœna in illud lata tunc comprehendit illud. Et ita ad argumentum respondetur, distinguendo antecedens: Capitulum non committit Simoniã, nisi ratione singulorum per se, & separatim spectatorum, negatur antecedens, ratione singulorum vt per commune consiliũ inter se vnitorum, sic conceditur antecedens. Et tunc negatur consequentia quoad priorẽ partem cõsequentis, nisi cum proportione sumatur. Circa 2. autem partem aduertendũ est, aliud esse, loqui de peccato coram Deo, aut quoad quandã imputationẽ in ordine ad pœnas Ecclesiasticas. Priori modo verũ est, non esse Simoniacos singulos non consentientes, sed resistentes, quoad possunt; quod nõ obstat, quominus totum delinquat ratione maioris partis. At verò posteriori modo solent Innocentes participare delictum totius corporis quoad pœnam propter coniunctionem cum illo. Quomodo autem hoc sit applicãdum ad pœnas Simoniæ in sequentibus dicemus.

CAPVT LV.

Pro quibus Simoniis nullæ pœnæ impositæ sint.

1. De effectibus Simon.

QVamuis omnis Simonia in diuino iudicio puniatur; (de quo iudicio, & pœnis eius agere, ad hunc locum non spectat) non tamen omnes puniuntur Ecclesiastico Iure, cuius pœnas, quæ sunt veluti effectus Simoniæ, nunc explicare aggredimur: & ideo in hoc capite excludemus prius omnes modos committendi Simonias, quæ pœnis non subiiciuntur, vt vt expeditior sit doctrina de cæteris pœnis, quæ pro aliquibus Simoniis latæ inueniuntur. Quoniam ergò Simoniæ distinctæ sunt à nobis & ex parte legis, & ex parte materiæ, & ex parte modi, seu imperfectionis actus, & ex parte pretij, seu permutationis, ideo de singulis dicendum est. Quia verò circa Simoniam cõtra ius diuinum nulla est difficultas, ideò primum membrum cum aliis coniungemus, & de aliis tribus sigillatim dicemus. Suppono autem sermonem præcipuè esse de pœnis ipso Iure latis; nam illæ sunt, quæ ad forum conscientiæ maximè pertinent, aliæ verò, quæ per sententiam imponendę sunt, à Iuristis maximè considerantur. Et ideò de prioribus ex professo loquemur, aliàs verò attingemus saltem vt ab aliis eas distinguamus.

De quibus pœnis sit agendum.

2. Primò ergò ex parte materiæ dubitari potest, An pro Simonia, in quacumque materia cõ missa aliqua pœna incurratur. In quo dubio certum est, nullo Iure antiquo, (scilicet, quod præcesserit, ante Paulum secundũ, qui ferè ad te centum quinquaginta annos pręfuit,) fuisse latam ipso Iure pœnam aliquam contra omnes Simoniacos. Et omissis pro nunc Simonia in ordine, & beneficio, de cæteris certum hoc est, quia nec in tota causa prima Decreti, neq; in tit. de Simon. talis pœna inuenitur. Pœna autem ipso facto non incurritur nisi vbi expressis, vel sufficientibus verbis in lege ita declaratur, vt suppono ex dictis in materia de Censur. & de Legib. neq; in his admittendum est argumentum à simili per æquiualentiam, vel excessum delicti, quia in pœnalibus non habet locum extensio iuxta vulgata iura, c. *Statutum*, de elect. in 6. ca. *Pœna* de Pœni. d. 1. c. *Odia*, de Reg. iur. in 6. & in eisdem locis allegatis tractatur. Et in specie tradidit Gloss. in Clement. vnic. de Consang. & affin. ver. *Eos.* Pœnæ autem per sententiam ferendæ sæpè imponuntur in Iure tam contra Clericos, quàm contra laicos, vt videre licet in cap. *Reperiuntur*, & ca. *Quidquid*,

Ca. *Statutũ*, Cap. *Pœna*.

Ca *Reperiũtur.* C *Quidquid.*

cum aliis 1. q. 1. cap. *Sicut Simoniaca*, cap. *De hoc*, cap. *Veniens* cum similibus, de Simonia.

Cap. *Sicut Simoniaca.*

3. Dubitatio circa hanc regulam positam.

Solùm video, dubitari posse circa hanc regulam, quia licet in Simonia occulta certa sit, in publica videtur deficere, semper enim publicus Simoniacus, in quacũq; materia talis esset, eo ipso fuit suspensus, & quoad se, & quoad alios, ita vt nec illi celebrare, nec aliis eius sacris officiis interesse, vel cum illo communicare licuerit; ergo hæc pœna semper fuit ipso Iure imposita Clericis saltem stante illa conditione de publicitate delicti. Assumptum patet ex verbis Vrbani II. & Gregorij VII. quæ refert Gratianus distinct. 32. §. *Verum*, ibi. *Officium Simoniacorum* &c. absolutè enim dicit *Simoniacorum*, non determinando ad hanc, vel illam materiam. Intelligendum autem id esse de Simoniacis (quidquid ibi Gloss. dicat) verius est, vt Hugo, Turrecr. & alij exposuerunt. Et constat, quia eodem modo est ibi sermo de Concubinario, & Simoniaco. Ad hoc in primis dicitur, quod licet illam sententiam admittamus, quam tenet Turrecrem. in dict. cap. *Præte.*, referens alios, nihilominus illa non est pœna Simoniacorum propria, sed est generalis quorundam enormium peccatorum publicorum. Deinde addimus, illam pœnam nec fuisse propriam suspensionem, vel irregularitatem, nec aliam similem inhabilitatem Canonicam, nec etiam nunc incurri ipso facto, donec sententiam iudicis intercedat, vt in quinto tomo disput. 31. sect. 4. à num. 4. latè tractatum est. Igitur de illo antiquo tempore hac sufficiunt.

Vrban. 2. Greg. 7. Gratian.

Hugo. Turr.

Respõdetur dubitationi.

4. An nunc Simoniæ pœnę ipsofacto incurrãtur.

At verò post Extrauagantem secundam de Simonia, inter communes, censent aliqui per Simoniam in quacumque materia consummatam incurri pœnã aliquam saltem alicuius censuræ. Quod dupliciter ex illo textu colligi potest. Primò ex principio eius, in quo confirmãtur, & innouantur omnes, & singulæ excommunicationis, suspensionis, priuationis, & interdicti sententiæ, censuræ, & pœnæ à Summis Pontificibus contra Simoniacos quomodolibet latæ, & extenduntur ad omnes Simoniacos, cuiuscumque status, aut eminentiæ fuerint, tam publicos, quàm occultos, & additur. *Quas ipso facto eos incurrere volumus.* Hinc ergò concluditur ratio, quia pœnæ ferendæ pro delicto Simoniæ, latæ sunt in Iure antiquo Pontificio in omni materia Simoniæ, sed omnes illæ nunc incurruntur ipso facto ex vi prædictæ Extrauagantis, vt ex vltimis verbis constat, ergò. Consequentia cum minori patet: maior autem haberi potest ex multis Iuribus 1. quæst. 1. Nam in cap. *Erga* 110. 1. q. 1. de Simoniacis absolutè dicitur, *Eos omninò damnamus, ac deponendos esse, Apostolica auctoritate sancimus.* Et in cap. *Quidquid* 101. Excommunicatio ferenda imponitur clericis vidẽtibus Baptismum, Chrismatis collationem, seu consignationem & promotionem clericorum: ex Concil. Tolet. 11. & in c. *Nullus Episcopus*, de vendente communionem dicitur. *Deponatur*, ex 6. Synodo, & in c. *Baptizandis* 99. dicit Gel. Papa de his, qui Baptismum vendunt, *Certum habentes, &c. quod periculum subituri propriu sint honoris.* Et in cap. vlt. 1. quæst. 3. Innocent. II. contra committentem Simoniam in beneficiis commissam, & in Sacramentis Chrismatis, & sancti olei, & in consecrationibus, *honore* (inquit) *acquisito careat, & emptor, atque venditor nota infamiæ percellantur.* Et aliæ similes comminationes, vel ferendarum pœnarum impositiones in antiquo Iure inueniuntur. Omnes ergò illæ nũnc ipso facto propter Simoniam in quacumque materia incurruntur. Secundò de excommunicatione in particulari idem colligitur ex eadem Extrauag. §. *Statuentes*, sic enim habet; *Vniuersi, & singuli, qui quomodolibet dando, vel recipiendo,*

Cap. *Erga*

C. *Quidquid.*

Conci. Tolet. Cap. *Nullus Episcopus.* 6. Synod. Cap. *Baptizandis.* Gelas. Papa.

Simoniam, commiserint, aut quòd illa fiat, mediatores extiterint, seu procurauerint, sententiam excommunicationis incurrant. Et statim Summo Pontifici reseruatur. Propter quæ verba Soto dicto lib. 9. quæst. 8. artic. 2. dicit, per omnem prorsus Simoniam incurri hanc Papalem excommunicationem, & magnam vim facit in verbo, *Quomodolibet*, propter quod, inquit, *Nullius prorsus Simoniaci conscientiam paccare auderem, antequam Summum Pontificem, vel eius vicarium adierit.* Et pro hac sententia citatur Redoan. 4. p. ca. 9. num. 19. sed oppositum docet, refertur etiam Paulus Burg. de Irregul. tit. de Simonia, num. 92.

Soto.

Redoan. Paulus. Burg.

5. Vera sententia negat incurri ipso facto Simoniæ pœnas, exceptis tribus.

Nihilominus vera, & secura sententia est, pro nulla Simonia incurri pœnam ipso Iure ex parte materiæ; nisi in tribus, scilicet ordine, beneficio Ecclesiastico, & ingressu Religionis. Hæc est cõmunis sententia eorum, qui post dictam Extrauag. scripserunt, Angel. verb. *Simonia* 16. num. 9. Siluest. quæst. 19. Redoan. transcribens verba Angeli loco citato Caietanus in Summa verb. *Excommunicatio* cap. 72. Tabien. num. 72. Nauarrus dicto cap. 23. num. 111. vers. *Sexto, & Septimo*, Graffis in decisionibus, lib. 2. cap. 97. num. 3. licet in num. 2. videatur cum Soto sentire, Armil. verb. *Excommunicatio*, in 59. & 60. excommunicatione, & verb. *Simonia*, num. 56. Idem Vgolin. Tab. 1. cap. 12. & Tab. 4. cap. 3. in princ. &, si attentè legatur, idem sequitur Felin. in cap. *De Simoniacè*, de Simon. in fin. Et quidem quod ad exceptionem, seu affirmantem partem exclusiuè pertinet, res est certa, & patebit cap. seq. solum aduerto, multos ex dictis auctoribus solum excipere Simoniam in ordine, & beneficio, vt Angel. Siluester, & Nauarr. alij verò, quod in vno loco omittunt, in alio addunt, vt Armil. Vgol. & Graffis. Vnde vel ingressum Religionis sub beneficio comprehendunt, quia Religiosus spirituale officium, & suam præbendam lato modo habere dicitur; vel certè loquuntur specialiter de extrauag. Pauli secundi, & aliam reseruant in suum locum, vt Caiet. supra aduertit, vel fortasse aliqui eorum indicant, quoad ingressum Religionis reuocatas esse pœnas, quod postea videbimus, nunc commodius, & securius illa tria membra excipimus, quæ postea exponemus, declarando, quid sub singulis comprehendatur.

Angel. Siluest. Redoan. Caiet. Tabien. Nauar. Armil. Vgolin.

Felin.

6. Pars negans probatur.

Quoad partem autem negantem de omnibus aliis materiis Simoniæ, nõ aliter eam probamus, nisi quia ante dictam Extrauagantem nulla pœna ipso facto incurrenda inuenitur, lata pro Simonia in vniuersum in Iure communi; vt omnes supponunt, & constat ex allegatis textibus, sed in illa Extrauag. lata non est, ergo nullibi. Vt hæc consequentia sit solida, oportet aduertere, plures alias referri Extrauagantes, vel constitutiones Pontificias: nam Angelus suprà, & Felinus referunt duas Martini V. Vna habetur in Concil. Constantiensi, session. 43. Et incipit, *Martinus*, &c. *Multæ.* Sed illa tractat solum de Simonia in ordine, beneficiis & officiis Ecclesiasticis, & ita nihil refert ad causam præsentem. Alia fuit ab eodem postea edita Mantuæ, & incipit, *Damnabilem*, & habebat clausulam generalem similem priori, quam ex Paulo II. retulimus, vt referunt, ipsam enim videre non potui, nec extat; & fuisse reuocatam ab eodem, refert Felin. supra ex Antonino. Alia similiter refertur ex Eugenio quarto incipiens: *Cum detestabile*, Sed illa est eadem, quæ sub nomine Pauli secundi legitur inter Extrauagantes communes, vt notat Redoan. & quædam additio ad Felinum, & ita per aliquem errorem, vel æquiuocationem attribuitur Eugenio. Aliam etiam Extrauag. refert Felinus ex Vrbano 4. & postea videtur referre aliam (nisi error sit in numero propter inuersum litterarum ordinem) sed est tantum vna, quæ est 1. de Simon. inter communes, & non generaliter, sed specialiter loquitur de Simonia in ingressu religionis commissa. Ergo quoad hanc partem nulla ratio habenda est Extrauagantium, quæ præcesserunt ante illam Pauli II. Post illam verò, aliam constitutionem edidit Pius V. quæ incipit. *Cum primum*, & est quinta inter eius constitutiones in Bullario; sed in ea nihil habet, quod ad præsentem rem faciat, nisi quòd præcipit, Extrauagantem Pauli II. inuiolabiliter seruari; postea verò de Simonia in ordine, & beneficiis specialiter loquitur.

Extrauagãtes variè recensentur.

1. Concil. Constantiense.

2.

3.

Pius V.

7. Superest ergo probãda minor rationis factæ, quæ probanda est, explicando dictam Extrauagantem quoad duo puncta tacta in fundamento contrariæ sententiæ, quæ tractaui in 5. tom. disput. 22. sect. 5. à num. 22. Et de priori puncto dixi, non esse verisimile ex vi illorum verborum. *Quas ipso facto eos incurrere, volumus*, nunc incurri ipso facto omnes pœnas ante illam Extrauagãtem in Iure antiquo impositas, vt ferendas per sententiã hominis. Quæ interpretatio aliquibus difficilis videtur, quia iuxta illam videtur verba illa superflua esse, & nullum habere effectũ, nam si antiquæ pœnæ non magis nunc incurruntur de facto, quàm antea, quid est, quod voluit Papa, cum dixit: *Volumus, eas incurrere ipso facto?* aut quem effectum habuit illa voluntas? Non enim est inefficax, cum potestas Pontifici non desit. Item Martinus V. in 2. Extrauag. ita confirmauit antiquas Simoniacorum excommunicationes, suspensiones, &c. vt voluerit, *eas incurrere ipso facto omnem Simoniacum occultum, vel manifestum, vbicumque Simoniam commiserit.* Ita refert Angelus sentiens, hac intentione fuisse illa verba addita, & in eodem sensu putat, similia verba posita esse in d. Extrauag. 2. seu, *Cum detestabile.* Et eodem modo loquuntur Syluest. & Redoan. Propter quod aliqui viri docti sentiunt ex vi illorum verborum omnes pœnas antiquas Simoniacorum, quæ tantum erant ferendæ, hodie esse latæ sententiæ.

Martin. V.

Angel.

Siluest. Redoan

8. Sed hoc mihi incredibile est, & contra omnem vsum, & omnes auctores, aliàs omnes Simoniaci in ordine essent nunc depositi ipso facto, & omnes Simoniaci in beneficio essent priuati ipso iure omnib. beneficiis, & sic de aliis, quæ incredibilia sunt, & contra communem sententiam Doctorum, etiã qui post illam Extrauagantẽ scripserunt, vt ex allegatis patet, & ex dicendis amplius constabit. Vnde si verba illa cogerent, dicendum potius esset, non esse in illo rigore communi vsu recepta, aut ita intellecta, quod satis est, vt non habuerint suum effectũ, vel quia consuetudo illis derogauit, vel quia est optima legum interpres. Addo verò ex Felin. supra, per illam Extrauagantem solum esse factam ampliationẽ pœnarum ad Simoniacos occultos, nam immediatè præcedunt hæc verba: *Et eorum quemlibet tam manifestum, quam occultum.* & ideo subiungitur: *Quas ipso facto eos incurrere volumus.* Olim enim licet aliquæ pœnæ essent latæ ipso facto, non tamẽ nisi pro publicis Simoniacis, vt erat communior opinio. Voluit ergo Pontifex extensionem facere ad occultos Simoniacos. Non ergo voluit, vt nunc essent censuræ, vel priuationes latæ sententiæ omnes, quæ antea erant tantũ ferendæ, sed voluit, vt quæ erant latæ sententiæ pro solis publicis Simoniacis, nunc etiam ipso facto comprehenderent occultos. Et idem sensus optimè quadrat ad verba Martini, qui etiam videtur aliam ampliationem fecisse: nam quia aliquæ pœnæ latæ inueniebãtur contra committentes Romæ Simoniam, ille ampliauit eas ad omnia loca, sed illa constitutio, vt diximus, reuocata est. Atque hic sensus confirmatur, quia est sufficiẽs ad proprietatem verborum, & satis explicat effectum eorum, & est mitior; est ergo præferendus

Felin.

in constitutione adeo rigorosa,& pœnali:Et hic addi possunt coniecturæ, quas in citato loco adduxi.

9. Ad 2.punctum respondetur,verba illius §. *Statuentes*,intelligenda esse iuxta subiectam materiam,& inde limitari,etiamsi formalem limitationem non contineant, quia principalis intentio Pontificis ibi fuit, punire hæc duo genera Simoniæ, in ordine,scilicet, & beneficio, vt patet ex clausulis præcedentibus, & ex sequẽti: in quo notandũ est verbum *huiusmodi*,bis in eo additum,scilicet, *& vt huiusmodi labes cõtagio*.& infrà: *Quos Simoniam huiusmodi cõmisisse,vel procurasse*. Nam in his vltimis verbis euidens est,limitari Simoniam ad illam tãtum,quæ est in ordine,& beneficio, quia non potest aliud significare, & quia præceptum ibi positum de reuelandis Simoniacis nunquam est de aliis intellectũ;ergo in eodem sensu additur priori loco,cum dicitur:*Et vt huiusmodi labes contagio, &c.* Ergò signum est etiam in præcedenti, eodem modo sumi Simoniam,& eandem limitationem esse subintelligendam,etiamsi expresſè addita non fuerit;nam per verba prædicta refertur vitiũ, de quo immediatè sermo præcesserat.Quod etiam optimè confirmatur,(vt in allegato loco notaui) ex eodẽ Paulo II. in Extrauag.*Et si Dominici*.1.de Pœnit.& remis. vbi solam Simoniam in ordine,& beneficio ponit inter casus peculiariter sibi reseruatos, quod postea etiã declarauit Sixtus IV.in alia Extrauag.*Et si Dominici*,eod. tit. Ergò signum est, excommunicationes reseruatas latas à Paulo in d. Extrauag. 2. Solum fuisse contra Simoniacos in illis materiis. Tandem expendere possumus,quod Pius V.in d. Constit. post illa verba: *Vt Simoniacæ prauitatis labes prorsus aboleatur, constitutiones omnes nostrorum antecessorum contra Simoniacos editas,& præsertim Pauli II.inuiolabiliter obseruari,mandamus*,immediatè subiungit:*Et delinquentes tam in Sacrorum ordinum,quàm in beneficiorum assecutione statutis etiã inferius pœnis affici volumus*. In quibus verbis satis significatur, intentionẽ Pontificum fuisse semper grauiùs has Simonias,quàm cæteras punire,propter maius detrimentum, quod in vniuersali bono Ecclesiæ ex illis nascitur.

Paulus 2. Sixtus 4. Pius 5. Paulus 2.

10. Circa tria quæ excipiebantur.

Circa secundum membrum de modo Simoniæ præcipuè consideranda est distinctio in mentalem, conuentionalem,& realem,applicando illam ad illas tres materias ordinis,beneficij,& religionis:nam reliquæ omes iam exclusæ sunt.Supponendum deinde est, sermonem esse de vera Simonia; nam ficta sicut Simonia non est,ita nec pœnis Simoniæ subiecta est, vt rectè dixit Caiet.q.2.de Simon. Nec Nauarr.contradicit, licet ex alio principio, vt supra visum est. Præterea de mentali si sit purè interna, ita vt nullum opus externum sit ex illa subsecutum,certum est,non comprehendi sub pœnis Ecclesiasticis,immò nec esse capacem illarum, quia iurisdictio humana, etiam Ecclesiastica non extenditur directè ad actus purè internos, vt nunc supponimus. Si verò mentalis Simonia in externum actum prodiit, dando, vel recipiendo aliquid mente Simoniaca sine vllo pacto tacito,vel expresso, licet valde probabile sit,posse tale factum per Ecclesiam puniri, de facto tamen non punitur,vt constat ex cap.vlt. de Simon.iuxta verum sensum eius infra tractandum.

Caiet. Nauar. De Simonia mẽtali parte interna.

11. DeSimonia conuentionali.

At verò de Simonia conuentionali pura dubitari potest,an illa puniatur Ecclesiasticis pœnis. Et ratio est, quia illa est sufficiens materia pœnæ Ecclesiasticæ,vt patet, quia est actus externus, & grauissimum peccatum Simoniæ, ergo de facto punitur per eas leges, quæ puniunt Simoniam circa talem,vel talem materiam. Probatur consequentia, quia verba legis in omni proprietate, & rigore sumpta comprehendunt talem actionem, & personas illam committentes.Nam si lex punit Simoniam;ille contractus essentialiter, & perfectè Simonia est, nam contractus in conuentione ipsa essentialiter consummatur, vt constat Instit.de Emption.& vendit.in princi.vnde,cum Simonia sit emptio,& venditio,illa conuentio Simonia est: & consequenter sic contrahentes sunt Simoniaci,ac subinde si lex puniat Simoniacos,illos etiam punit.Atq; ita sensisse refertur Tancred.in Glos. cap. *Tua nos*,de Sim.verb.*Culpabiles*,à qua ipsa non dissentit.Et hanc sententiam sequi videtur Redoan.4.p.ca. 9.nu.2.& sequentibus, ex quo multa argumenta pro illa depromi possunt; vnde illam satis rationabilem appellauit Caiet.tom.2. Opusc.tract.9.q.2. Et contrariam dicit,sola auctoritate fuisse introductam.

Tancred. Redoan. Caiet.

12. Non incurritur ipso facto.

Nihilominus dicendum est, Simoniam purè conuentionalem non puniri pœnis iuris ipso facto latis cõtra Simoniacos, ac propterea per hanc Simoniam conuentionalem non incurri censuras, inhabilitates, vel priuationes, si quæ sunt ipso iure latæ contra Simoniacos.Hæc est cõmunis sententia Theologorum, & Iuristarum, quos infra in puncto controuerso de Simonia reali referemus; nam hîc in re clara non est necesse.Videturque mihi non solum fundata auctoritate scribentium, sed etiam auctoritate Iuris,& ratione.Vtrumque ostendo in hunc modum; quia iura punientia Simoniam non vtuntur verbis significantibus conuentiones Simoniacas solas, sed dationes, vel receptiones ex talibus cõuentionibus procedentes;seu regulariter non vtuntur verbis indicantibus solum Simoniæ vitium, sed actionem Simoniacam; ergo ex vi talium iurium non incurruntur pœnæ illorum per Simoniam merè conuentionalem. Antecedens declaratur optimè in Extrauag.2.de Simon. qui textus,vt videbimus,est præcipuus inter omnes, qui de pœnis Simoniacorum loquuntur. In illo ergo punitur Simonia in ordine hoc modo; *Qui Simoniacè ordinati fuerint, &c.* qui autem fecit conuentionem de recipienda ordinatione Simoniacè, quandiu non ordinatus est,non deliquit formaliter, & completè cõtra illam legem.Simili modo punitur Simonia in beneficio,directè exprimendo actionem. *Per electionem, postulatiomem,confirmationem,&c.* Et infrà de vtraque. *Qui quomodolibet dando, vel recipiendo Simoniam commiserint,&c.* Et similiter in Extrauag. 1.circa ingressum religionis prius prohibentur actiones exigendi, vel petendi aliquid pro ingressu,& subditur. *Sed eas potius cum omni pietate recipiat*, & postea, *qui secus egerit*; donec ergo intercedat receptio non gratuita, non fit formaliter,& completè contra illam legem.

Extrauag.2. Extrauag.1

13. Cap.Presbyter. Cap. Quisquis. Ca.Quos cõstiterit. Cap. Reperiuntur.

Similiter loquuntur antiqua iura 1.q.1. cap. *Presbyter si per pecuniam Ecclesiam obtinuerit*,& cap.*Quisquis per pecuniam ordinatur*:& cap. *Quos constiterit, &c. Sacram mercatos esse pretio dignitatem*. In cap.autem *Reperiuntur*, cum dictum esset, multos velle mercari gratiam Spiritus S. ita statim explicatur: *Dum vile pretiũ donant,vt Pontificalis ordinis sublime culmen accipiant*,& infrà: *Quicunque propter accipiendam Sacerdotij dignitatem* (vtique quam de facto habet) *quodlibet præmium fuerit detectus obtulisse*. Quod magis infra declaratur, dum dicitur: *Ille,qui hunc ordinem munerum fuerit datione lucratus*.& cap.sequent. *Si quis Episcopus per pecuniam ordinationem fecerit*, & infrà: *Aut promoueri per pecuniam,dispensatorem,aut defensorem, &c.* & cap.100. *Nullus Episcopus,aut presbyter, aut diaconus,qui sacram dispensat communionem*:& infrà:*Si quis ab eo, qui Sacram communionem dispensat,aliquod pretium exegerit,&c.* Et multa similia sunt in Decretis sequent.& 1.q. 2. per totam,& in q.etiam 3.præsertim cap.1. *Qui sub munerum datione,vel acceptione Dei Ecclesias, vel earum sibi beneficia vsurpãt*. & cap.*Salutator*.*Qui easdem res ad propria lucra largitur,vel adipiscitur*,& cap. *Ex multis*. *Hoc malum*

C. Salutator. Ca. Ex multis.

malum inualuiſſe cognouimus, vt nulli beneficium eccleſiaſticum concederetur, niſi ei, qui profano pecuniæ munere illud emere ſtuduiſſet. Neque aliter loquuntur Iura Decretalium de Simonia. Licet enim interdum vtantur verbo vendendi, attentandi, vel ſimilibus; quando veniunt ad pœnas imponendas etiam per ſententiam, vtuntur his, vel ſimilibus verbis: *Tam ille, qui dederit, quàm ille, qui receperit.* cap. *Non ſatis*, vel, *ſi qui fuerint, quos in prædictis Eccleſiis publicum, ac notorium ſit, Simoniacè intraſſe*, vt dicitur in cap. *Inſinuatum.* Et in alio dicitur: *De Simoniaco ordinatis* §. De Simon. Et ſimilia multa ſumi poſſunt ex aliis, ex quibus ſatis conſtat, Ius punire directè actiones ipſas Simoniacas, non puros contractus, per quæ Iura explicanda ſunt alia, ſi aliis verbis loquantur.

Cap. Non ſatis.
Ca. Inſinuatum.

14. Prima verò conſequentia probatur, quia pœna per legem impoſita non incurritur, donec actio mala eo modo, quo per legem exprimitur, & punitur, cómittatur, & compleatur, ſed actio prohibita, & punita per hæc Iura, non completur in ſola conuentione, ergo per illam ſolùm non incurruntur pœnæ Simoniacorum. Et hæc ipſa eſt ratio à priori concluſionis, quia leges pœnales ſunt ſtricti iuris, & ideo in eis, vt pœna incurratur, non attenditur ſola culpa, vel malitia apud Deum, ſed etiam actio ipſa materialis peccati, quatenus per verba legis ſignificatur, immò ſi verba ſignificant actionem cum effectu conſummato, non intelligitur pœna incurri, donec effectus ſubſequatur; ergo etiam in præſenti materia leges pænales ita interpretandæ ſunt, nam eſt eadem ratio: Oſtenſum eſt autem, verba legum non tantum ſignificare culpam Simoniæ, ſed poſtulare etiam determinatas actiones, quæ vltra conuétionem dicunt executionem; ergo ſola conuentio Simoniaca non eſt materia talium pænarum. Conſequentiæ ſunt claræ. Primum verò antecedens in ſe includit probationé, ſcilicet, quia hæ leges ſunt odioſæ, ideoque reſtringendæ. Et quoad pænas, quæ ipſo iure incurruntur, vt ſunt Cenſuræ, Irregularitates, & ſimiles, in tom. 5. de Cenſuris oſtenſum eſt; eſtque quaſi commune axioma ab omnibus receptum: Hac enim ratione non fit irregularis, qui ex parte ſua vulnus ad mortem ſufficiens intulit, donec effectus re ipſa ſequatur, & ſic de aliis.

15. *Soluitur fũdamentum contrarium.*

Atque ita facilè ſolutum eſt fundamentum prioris ſententiæ: Verum enim eſt, Simoniam conuentionalem poſſe ab Eccleſia puniri, dicimus tamen, hactenus non eſſe punitam ſaltem per pænas ipſo facto incurrendas, quia verba legum non loquuntur de Simonia, aut peccato Simoniæ vtcumque, ſed ſub verbis ſignificantibus executionem Simoniacam, vt oſtenſum eſt. Quoad pænas verò per iudicem imponendas (licet hoc ad nos non pertineat) non eſt dubium, quin poſſit index Eccleſiaſticus conuentionem Simoniacam, ſi publica ſit, vel ad eum deferatur, & probetur prius, quam executioni mandetur, aliquo iuſto modo punire, quia illud eſt graue delictum, & contrarium moribus honeſtis Eccleſiæ, & ſcandaloſum, & ideo per Eccleſiaſticum iudicem corripi, & puniri poteſt, iuxta cap. 1. de offic. ordin. Tamen non poterit pro illo imponi ordinaria pæna Simoniacorum, ſed arbitraria iuxta qualitatem, & circunſtantiam delicti, quia illud delictum non eſt conſummatum in ratione Simoniæ Eccleſiaſticæ (vt ſic dicam) ſed quaſi attentatum, ſeu inchoatum, pro delictis autem huiuſmodi non debet imponi ordinaria pæna, niſi vbi lex id exprimit, vt conſtat.

16. *Non ſufficit datum pretiũ ad pœnas incurrendas ipſo facto.*

Immò vlterius ex dictis infero, quòd licet Simonia conuentionalis ad executionem proceſſerit ex parte ementis, & non ex parte vendentis rem ſpiritualem, id eſt, licet datum ſit pretium, ſi res ſpiritualis non eſt data, vel accepta, nondum eſt ſufficiens ad pænas Simoniæ ipſo facto incurrendas. Ita etiam docent Caiet. Sot. Nauar. & plures alij infra referendi, neque in hoc eſt iam controuerſia. Poteſtque ex dictis probari, quia talis Simonia ſimpliciter cenſetur tantum conuentionalis, vt ſupra vidimus, ſed per conuentionalem Simoniam non incurruntur pænæ, vt proximè diximus, ergo. Secundo videtur probari efficaciter ex dictis iuribus, ſemper enim requirunt traditionem rei ſpiritualis, vt patet ex illis verbis: *Qui ordinati Simoniacè fuerint, qui pretio Eccleſiam obtinuerint*, & ſimilia: vnde quoties dicitur, *dantes*, vel *accipientes*, intelligitur maximè de dantibus, vel recipientibus ſpiritualia, vt ex contextu conſtat, & ex directa intentione iurium, quæ eſt, impedire hanc ſacrilegam acquiſitionem rerum ſpiritualium, eamque punire. Et ratio etiam poteſt ex ſupra dictis reddi; quia donec res ſpiritualis contrectetur (vt ſic dicam) non eſt ſatis completa irreuerentia, quæ contra illam fit. Sicut in percuſſione clerici, licet actio ad percuſſionem tendat, vel iaculatio in eum directa ſit, ſi cum effectu illum non attigit, licet ſit ſacrilega, non ſufficit ad pænas Canonis; ita ergo eſt cum proportione in præſenti.

Caiet. Soto. Nauar.

17. *Vtrũ rei ſpiritualis datio aute pretij acceptioné ſufficiat ad Simoniã.*

Maior verò difficultas eſt, quando è contrario Simonia eſt conſummata ex parte vendentis, ſeu ex parte rei ſacræ, non verò ex parte pretij, quia nimirũ ordo, aut beneficium collatum eſt ſub pacto, & promiſſione rei temporalis, pretium autem nondum eſt ſolutum. Nam ſi ex vtraque parte ſit conſummata, extra omnem controuerſiam eſt, illam eſſe propriam Simoniam punibilem, ſeu cum effectu punitam ab Eccleſia, quia nihil amplius iam deſiderari poteſt. Et quia tunc verba legis integrè, & ſecundùm completam, & rigoroſam ſignificationem applicãtur, & executioni mandantur. Immò addit Nauarr. & omnes, qui ex vtroq; capite complementum poſtulant, ſufficere, quancumque partem pretij eſſe ſolutam ad complementum Simoniæ punibilis, etiamſi nondum totũ pretium ſolutum ſit. Et ratio reddi poteſt: Quia ad actionem completè Simoniacam ſatis eſt, quòd pro pretio fiat, ſiue paruo, ſiue magno, quòd enim ſpiritualis res cariùs, aut viliùs vendatur, vt non variat rationem eius, maximè in ordine ad Eccleſiaſticas pœnas, quando autem pretium cœptum eſt ſolui, etiã pro minima parte, & res ſpiritualis eſt tradita, iam vendita eſt pro aliquo reali pretio accepto, conſummata ergò eſt ex vtraqua parte Simonia, non minùs quàm ſi à principio conuentum eſſet de ſola illa minima quantitate pecuniæ, & ſoluta eſſet tanquam integrum pretium. Sicut è contrario ſi pactio eſſet facta de conferendis ſeptem ordinibus pro centum aureis, & illis ſolutis, inciperet ordinatio fieri, ſtatim in primo gradu eſſet conſummata Simonia, & pœnæ incurſæ, non minus, quam ſi pro illo ſolo totum illud pretium eſſet receptum. Igitur Simoniam realem ex vtraque parte conſummatam quoad totam materiam, vel quoad quancumque eius quantitatem ex vtraque parte, certum eſt ſufficere ad pœnas, quæ ipſo facto imponuntur. Tota ergò difficultas quoad hoc punctũ verſatur circa Simoniam realem ex parte ſolius rei ſpiritualis, quæ tradita eſt, pretium autem nó eſt numeratum cum effectu, ſed promiſſum. Hæc verò difficultas maximè pendet ex verbis legum Eccleſiaſticarum, & ex vſu Eccleſiæ, & ideo non poteſt commodè tractari, niſi deſcendendo ad particulares pœnas; quod in ſequentibus capitibus faciemus, ibique rem totam meliùs explicabimus.

Sufficit quęcunque particula pretij accepta.

18. *An Simonia contra prohibitio-*

In tertio puncto de Simonia ex parte pretij, ſeu permutationis potiſſima dubitatio occurrit, An Simonia, quę in permutatione beneficiorum committi poteſt,

nem Ecclesiæ ipso facto incurrat pœnas. Pars negatiua.

Nauar. *Couuar.*

Mai.4 d.25 qu.2.Parasi. lib 4.Const. 29.& 30.

potest,& in vniuersum omnis illa,quę solum est contra prohibitionem Ecclesiæ, subiiciatur pœnis contra Simoniacos latis. Aliqui enim Doctores negantem partem defendunt, maximè quoad pœnas ipso Iure latas. Citantur pro hac sententia Casador. decis.5.de Constit. Nauar.in cap.*Si quando*,de Rescrip. Except.4.& in Manual.c.23.n.105.in fine. Et Couar. lib.5.Var.c.5.n.3.in fine, & n.5. Sed omnes hi malè citantur. Quia Casador. solùm ibi defendit, pœnas non incurri ipso facto,nisi per Simoniam realem. An verò necesse sit,illam Simoniam committi per largitionem rei temporalis, vel sufficiat permutatio spiritualis pro spirituali prohibita,non tractat.Couar. autem ibi nõ agit de pœnis,sed solum obiter dicit, per renunciationem sub cõditione, vel in fauorem consanguinei non committi veram Simoniam, quod alterius quæstionis est,vt supra vidimus c. 35. & infra de pœna illius nonnihil dicam. Nauar.autem apertè docet cõtrarium,vt statim ostendam. Sequuntur ergo hanc partem Aragon.citans dictos Auctores, 22. q.100.art.6.dub.penult.Petr. Nauar.lib.2.de Restit. c.2.n.436. Et probabilem reputant aliqui moderni, licet fateantur esse contra communem Doctorũ.Dicunt ergo hi auctores,non esse excommunicatos,aut priuatos beneficiis ipso Iure permutantes beneficia sine licentia Superioris, etiam secuta traditione ex vtraque parte.Imò addit Petr.Nauar.idem esse de reseruantibus sibi pensionem sine Papæ auctoritate. Fundamentum eorum est, quia verba legis pœnalis restringenda sunt ad significationem omninò propriam,& rigorosam, sed dictæ permutationes beneficiorum, & similes lapsus contra ius positiuum non sunt Simonia in omni proprietate,& rigore,ergo.

Aragon. *Petr. Nauar.*

19. Reiicitur pars negatiua.

Hæc verò sententia mihi non videtur probanda. Non potest enim pro generali statui: Pœnas generatim latas iure contra Simoniam, siue sint ferẽdæ,siue latæ sententiæ, non comprehendere Simonias ipso iure prohibitas.Immò contrarium censeo pro regula statuendum,& addendam esse exceptionem, nisi ex verbis legis aliud cõstare possit:sicut è cõuerso, cum generalis regula sit,pœnas maximè cadere in Simoniam contra ius diuinum,nihilominus talia esse possunt verba legis,vt puniant aliquam Simoniam contra ius humanũ,vel impropriam, & ad alias propriissimas non extendantur. Probo singula: Et in primis regulam illam tradit Glos. cõmuniter ibi probata in cap.*Ex parte*.1.de offic. de leg. loquens in particulari de renunciatione Simoniaca. Et in pœna irritationis collationis Simoniacæ hæc est communis sententia Doctorum,vt infra videbimus.Et de pœna excõmunicationis apertè id docet Redoan.referens plures 3.p.c.8.Denique sententiam hanc clarè supponit Nauar.in d.c.*Si quando*, except. 4. nam ius principio illius proponit factum Simoniacum contra ius tantum Ecclesiasticum,nimirum,pactum cõsentiendi in regressum factum in fauorem vnius sub obligatione consentiendi in similem regressum alterius præbendæ in fauorem alterius personæ, quam constat esse permutationem beneficiorum cum admixtione renunciationum in fauorem tertij,quæ omnia sunt tãtum contra ius humanum. Et tamen n.2.concludit, talem Simoniam puniri in Extrauag.2. Pauli II.& in nu.3.addit doctrinam, quòd illæ pœnæ non habent locum in conuentionali Simonia non completa ex vtraque parte.Et explicat n.5. excusationem non cadere in factum,de quo tractat, *quia deuentum fuit* (inquit) *ad dationem promissorum,quia cum effectu data sunt beneficia*. Et in n.6.obiicit ferè fundamẽtum cõtrariæ sententiæ, quia ibi non est datum temporale pretiũ, sine quo non est Simonia realis,& respondet,negando minorem, nam quando Simonia est per illicitam

Gloss.

Redoan.

Nauar.

A permutationem spiritualium,per traditionem vtriusque partis fit realis,& capax pœnarũ. Et addit(quod notandum est) *Et hoc iure sacræ pœnitentiariæ prætorium vtitur*.In alio item loco cap.23.num.105. nihil dicit repugnans: imò generalem doctrinam tradit omnes has Simonias comprehendentem, & similiter de illis generaliter ait,in d.Extrauag. Et specialiter dicit, renunciationem non valere ex vi dictæ Extrauag. At renunciatio solo iure ecclesiastico prohibita est, vt supra vidimus; ergo sentit, Extrauagantem extendi ad ea,quæ sunt prohibita iure ecclesiastico:idq; multis exemplis euidentissimè declarat nu.107.§. *Ad tertium*,& sequentibus.Reliqui etiam Doctores vel in-B distinctè loquuntur de Simonia reali, quãdo dicunt, per Iura, & potissimè per illam Extrauagantem puniri,vel supponunt,illam Simoniam, quæ est in permutatione beneficiorum,& similes esse veras Simonias,vt supra vidimus.

20.

Potest igitur suaderi hæc sententia ex Iure antiquo, quatenus in eo simpliciter damnãtur hæc pacta vt *continentia labem Simoniæ*,ca. *Cum olim* ca.*Quæsitum*, de Rerum permutatione. Item non parum vrget ca. *De hoc* de Simonia. Vbi perpetua depositione punitur Simonia commissa per promissionem beneficij pro suffragio in electione ad Episcopatum, tanquam *grauissimum scelus*, vtique Simoniæ, & tamen illa Simonia est,quia prohibita. Et licet in his antiquis Iu-C ribus hæc Simonia non puniretur censura lata ipso Iure,tamen rectè ostendunt, de qua censura loquantur nouiora Iura,quæ illam imponunt. Vnde probatur ex d.Extrauag.2.de Simonia,quæ sic incipit. *Cum detestabile scelus Simoniæ tam Diuinorum,quàm sacrorum Canonũ auctoritas abhorreat, atque damnet*. Loqui ergo intendit ibi Pontifex de Simonia non solum diuino iuri,sed etiam sacris Canonibus cõtraria.Deinde statim confirmat omnes pœnas à Romanis Pontificibus contra Simoniacos *quomodolibet latas*.Sacri autem Canones indifferenter puniunt Simonias contra ius diuinum, & humanum, vt patet ex capitibus allegatis,& aliis,quæ habentur 1. qu.3. Et aduerbium illud *quomodolibet*,multum ampliat. Denique,eisdem ver-D bis vtitur,ferendo pœnas,ait enim. *Qui quomodolibet, dando,vel recipiendo, Simoniam commiserint*, item, *Quas contigerit Simoniaca labe fieri*. His enim verbis vtuntur alia Iura ad explicandam hanc Simoniam: ergo ex vi verborum comprehenditur sub pœnali lege,sed nec consuetudo,nec stylus Curiæ, nec antiqui Doctores talem exceptionẽ fecerunt,ergo non est admittenda.

Cap. *Cum olim.* Cap. *Quæsitum.* Cap. *De hoc*

Extrauag.2.

21.

Ratione deinde confirmatur primò,quia licet Simonia sit contra solum ius Ecclesiasticum, nihilominus est vera Simonia,& simpliciter talis,ergo in omni rigore comprehenditur sub generali lege puniente Simoniam in tali materia,quantum est ex parte vocis Simoniæ, si aliunde non colligatur limitatio. Sicut lex lata generaliter contra committentes sacrilegiũ E in loco sacro, non minùs comprehenderet committentes sacrilegiũ contra legem ecclesiasticam solam, quàm contra diuinam. Secundò siue speculatiuè illæ Simoniæ distinguantur specie,siue nõ, & siue vna sit magis propria,quàm alia, tamen ad intelligendas leges magis est attẽdendus vsus Iurium, quàm illa speculatio, at verò Iura Canonica indifferenter vtuntur illa voce, & eisdem verbis detestantur,& exaggerãt contractus Simoniacos contra ius ecclesiasticum, & contra ius diuinum, vt ex sæpè allegatis cõstat;ergo. Tertiò etiam Durandus,qui negat Simoniam contra ius ecclesiasticum veram quoad culpam,dicit ita vocari, quia subiicitur pœnis veræ Simoniæ. Denique sub opinione est, An pecuniam exigere pro ecclesiastico beneficio sit Simonia contra ius diuinum, vel humanum, & nihilominus certum est, illam esse in

Iure

Iure propriam Simoniam, & maximè puniri, ergò non potest cum fundamento illa regula constitui, sed quòd pœnæ latæ contra Simoniam generatim, non cõprehendant Simoniã prohibitam sed cõtraria potiùs regula statuenda est, contra quam nihil obstat fundamentum contrariæ sententiæ, vt ex dictis patet.

22. Exceptio in assertione posita declatur.

Addidi verò exceptionẽ, nisi ex verbis aliqua talis restrictio colligatur: nam tunc clarum erit, legislatores non voluisse, talẽ Simoniam comprehendere vt v. g. in lege puniente Simoniam in beneficiis rectè dicimus, non extendi pœnam ad venditionem pensionis, non quia illa venditio sit contra ius positiuũ, hæc enim ratio non sufficeret, sed quia pensio non est strictè beneficium, nec propriè, & lex pœnalis restringenda est ad proprietatem vocis, & ita illa exceptio fit ex parte materiæ, non ex qualitate Simoniæ contra ius diuinũ, vel humanũ. Qui modus exceptionis non habet locũ in permutatione beneficiorum, vt constat, multóq; improbabiliùs est, excipere Simoniã, quæ committitur, dando beneficium pro pensione ex pacto priuato, quia illa Simonia & est in beneficio, & contra ius diuinum, quia reuera datur beneficium pro pecunia, vt sæpè dictum est. Similiter in lege puniente Simoniam in officiis Ecclesiasticis, est probabile, non comprehendi officia temporalia, vt Oeconomi, Aduocati, quia non videntur esse officia Ecclesiastica rigorosè, & propriè, quamuis res sit dubia. Certius exemplum esset de iure patronatus, quod sub tali lege non comprehenditur, non quia sit Simonia contra ius Ecclesiasticum, illud vendere, sed quia non est officium Ecclesiasticum. Simili modo potuisset dubitari de lege puniente Simoniam in Ordine, An comprehenderet primam tonsuram, etiamsi talis Simonia sit contra ius diuinum, quia tonsura in rigore non est Ordo, de quo infrà.

23. Tandem addidi ad maiorem explicationem, etiam posse è contrario contingere, puniri per legem Simoniam contra ius humanum, & non contra diuinũ, vt constat in excommunicatione lata contra Simoniam confidentialem, quæ tota contra ius humanum est, vt suprà est declaratum, & tamen illa pœna non extenditur extra illam materiam. Idem est de censura lata à Pio V. contra renunciantes beneficia aliter, quàm ab ipso præscriptum fuit, & sic de aliis. Et ratio est, quia interdum Iura puniunt grauiùs quædam delicta contra ius humanum, quàm alia contra diuinum, quia frequentius committuntur, vel perniciosiora sunt communitati. Concludimus ergò, non esse distinguendam Simoniam punibilem, vel punitam ex parte pretij, seu doni, pro quo spirituale commutatur, si prohibita est commutatio, nec ex parte Iuris, quo prohibetur, sed ex actu prohibito, & materia circa quam versatur Simonia, consideratis verbis legis pœnam ferentis. Et hæc videntur in generali sufficere, iam ad particularia descendamus.

CAPVT LVI.

De censuris, vel Canonicis impedimentis, quæ, propter peccatum Simoniæ ipso Iure incurruntur.

1. OMnes Simoniacorum pœnas, licet variæ numerari soleant, ad duo capita reuocamus, sub quibus omnes comprehendemus, quas in particulari numerabimus. Primum caput est censurarũ, ad quas reuocamus alia impedimenta Canonica, vt sunt irregularitas, infamia, & siqua alia sunt huiusmodi. Secũdum caput est priuatio omnium bonorum, siue spiritualium, siue temporaliũ per Simoniam acquisitorum, sub quo etiam complectimur priuationem aliorum beneficiorum, si fortasse hæc per aliquam Simoniã incurritur. Nec verò nunc affirmamus, omnes has

A pœnas per aliquam Simoniam induci, id enim in discursu examinandũ est, sed dicimus, omnes pœnas Simoniæ, de quibus inquirere oportet, sub his capitibus contineri, nam aliæ, quæ per sententiam iudicum imponi possunt, ad nos non spectant, & ordinariè arbitrariæ sunt, si fuerint verò in Iure positæ, eas non omninò prætermittemus. In hoc ergò capite de Cẽsuris, in sequentibus de aliis priuationibus dicemus.

2. 1. Assertio.

Primò ergò dicendũ est, per Simoniam in ordine, in beneficio, & in ingressu Religionis incurri excommunicationem maiorem Papæ reseruatam. Probantur singulæ partes. Et primùm de Simonia in ordine dubitari potest, An in Iure antiquo lata sit hæc excommunicatio. Aliqui enim affirmant: Primo ex ca.

Cap. Reperiuntur.

B *Reperiuntur* 7. 1. q. 1. Vbi contra ordinatum Simoniacè dicitur *Ex eodẽ tempore se nouerit anathematis opprobrio condemnatum*. Sed in primis ius illud non est Pontificium, sed ex Ambrosio ibi refertur, habetur autem in Conc. Tol. 8. c. 3. Præterea, in eo non de omni ordine, sed de solo Episcopatu videtur esse sermo. Nam in principio sic dicitur, *Vile pretium donant, vt Pontificalis ordinis sublime culmen accipiant*. Infrà verò dicitur. *Quicumq; deinceps propter accipiendam Sacerdotij dignitatem os.* Videntur autem hæc verba iuxta priora esse intelligenda, rectè enim Pontificatus Sacerdotij dignitas appellatur. Ex illo ergo textu non colligitur vniuersaliter hæc censura. Deinde Gloss. ibi dubitat, C An ibi nomen anathematis propriè sumatur pro excommunicatione, aut pro solã *remotione à participatione corporis, & sanguinis Domini*: nam hæc ferè verba in textu adduntur ad explicandam illam pœnam, quã Glossa vocat *separationem à corpore, & sanguine Christi*. Propositus autem suspensionem vocat, & ita dicit, illum esse Canonem latæ sententiæ, contra Simoniacos, quantum ad suspensionem, non quantum ad excommunicationem, & præterea, illam etiam suspensionẽ ait, non incurri, donec delictum publicum sit, propter illa verba textus. *Ex quo constet, execrabile Christo præparasse flagitium.* Et eandem sententiam sequitur ibi Turrec. num, 3. referens Hugonem Raymũd. & Vlricum. *Et concordant* (addit) *alij Doctores*. Ex hoc ergò D textu parum probatur.

Conc. Tolet.

Turrecrem.

3. Cap. Quicũque sacros.

Potest tamen illa censura tam pro ordinante, quàm pro ordinato saltem quoad sacros ordines, sumi ex c. *Quicumq; sacros* 12. 1. q. 1. Quod creditur esse Gregorij, aut Paschalis, & in eodem dicitur. *Scriptum est, anathema danti; anathema accipienti, hoc est Simoniaca hæresis.* Sed vt verba ipsa præ se ferunt, & omnes exponunt, rectè intelligitur anathema ferendum, vt idem sit, *anathema danti*, ac si diceretur, *anathematizetur dãs*, idémq; de accipiente. Præterquam quòd citati Doctores per anathema intelligunt separationem à clericali munere, seu ab officio altaris. Et eodem modo intelligitur c. *Placuit* 1. aliàs 22. eadem causa, & q. Ex Concil. Brachar. 2. capit. 3. quod est antiquius Gregorio, & Paschali, & tamen in eo etiam antiqua Patrum definitio allegatur, quæ ita statuit, *anathema sit* E *danti, & accipienti*: Vbi Turrecremata dicit, Patres illos fuisse Concilij Niceni, sed locum non designat. Ego solum reperio in Canon. 80. illius Concilij ex Arabico translatis in 49. Sic haberi, *Vt nullus audeat ordinare Episcopum, aut Sacerdotem, aut diaconũ, pro quauis re data, siue ante ordinationem, siue post, & qui secus fecerit, deponatur, & quicumque contradixerit, Synodus eum excommunicat*. Et hic Canon censetur allegari in cap. *Peruenit* 1. quæst. 3. & 16. quæst. 7. Vbi contra Episcopos, qui beneficia, seu iura decimarum, & oblationum laicis conferunt, dicitur. *Sicut Nicena synodus de Simoniacis censuit, & qui dat Episcopus, & qui recipiunt ab eo laici siue pretio, siue beneficio æterni incendij ignibus deputentur.* Ex quibus vltimis

Ca. Placuit. Conc. Brach.

Conc. Nicen.

C. Peruenit.

Synod. Nic.

vltimis verbis clarè constat, nullam excommunicationem pro illa ferri. In prioribus autem verbum, *Deponatur*, clarè significat pœnam ferendam, illud verò, *synodus eum excommunicat*, magis videtur continere sententiam latam: sed expendo, non ferri contra sic ordinantem, sed contra eum, *qui contradixerit*, quo verbo significari videtur, qui per hæresim, vel schisma damnationi illius criminis contradixerit. Præterquam quòd ille Canon vsu receptus non est: immò non est omninò certus. Concludo igitur, ex solo Iure antiquo non satis probari hanc excommunicationem ipso Iure latã, & ideo in tomo de Censuris inter excommunicationes in Decreto latas hanc non posuimus, secuti Nauar. Caiet. Siluest. & alios. Et ita etiam docuerunt expresè Præpos. & Turre. cum aliis suprà citatis, & sentit Innoc. in cap. *Tanta*, de Simon.

Præposit. Turrec. Innoc.

4. Extrauag. Pauli 2.

Probáda est ergo hæc assertionis pars ex Iure nouo, quod habetur in Extraua. Pauli II. *Cum detestabile*, de Simonia inter communes. Vbi, postquam de Simonia in ordine mentionem fecerat, subdit censuram excommunicationis latæ sententiæ, & Papæ reseruatæ contra omnes, *Qui quomodolibet dando, vel recipiendo Simoniam commiserint, aut quod illa fiat, mediatores extiterint, seu procurauerint.* Quæ verba iuxta communem interpretationem cadunt in vtramque materiam præcedentem, vt latiùs diximus in 5. tomo disp. 22. sect. 5. nùm. 25. Et optimè confirmatur ex dictis, & allegatis in cap. præced. solùm potest hic inquiri, quid nomine Ordinis in hac materia intelligatur. In quo solum de prima tonsura potest esse dubium, quia de septem Ordinibus nullum est, nec de Episcopatu esse debet: tum quia probabilius forte est, esse verum ordinem: tum etiã quia Iura maximè de illo loquuntur, cum de Simonia tractant, vt ex citatis constat, & in eodem sensu loquuntur nouiora Iura: tum etiam ratio huius prohibitionis non minùs, immò quodammodo magis vrget in consecratione Episcopi, quàm in aliis ordinationibus.

5. An prima tonsura spectet ad Simoniam. *Less. Vgolin.*

De Tonsura verò prima videtur esse posse dubiũ, quia non est verus ordo, & pœnæ sunt restringendæ. Et ita videtur sentire Lessius d. ca. 35. dub. 23. Contrarium verò sine vlla probatione, vel allegatione affirmat Vgolinus, Tab. 4. cap. 3. nu. 2. & cap. 4. nu. 1. Et mihi videtur verum, quia per primam tonsuram simpliciter constituitur aliquis in ordine clericorum, & hoc solet intelligi in Iure nomine ordinationis, & in hoc sensu tonsura est ordo. Item quia Simonia in ordine quoad alias pœnas comprehendit Simoniam in collatione, vel acceptione tonsuræ, vt statim videbimus. Denique quia verba illius Extrauagantis valdè generalia sunt, quomodolibet dantes, & accipientes. Addit verò Vgolin. extensionem ad Notarium, vel ministrum, qui pro litteris dimissoriis, vel sigillo aliquid accipit, quam sumpsit ex Salzedo id additione ad pract. Bernard. cap. 91. ver. *Quinto.* Qui dicit, ita esse dispositum in Concil. Trident. sess. 21. cap. 1. Sed Concilium ibi nullam talem extensionem ponit, sed concludit. *Qui secus fecerint tam dantes, quam accipientes vltra diuinam vltionem pœnas à Iure inflictas ipso facto incurrant* Vbi non imponit pœnam nouam, sed confirmat pœnas à Iure inflictas, vt benè expendit Lessius suprà dub. 24. Non est ergo verisimile, incurrere hanc censuram, qui absque Simonia ordinem suscepit, etiamsi postea det aliquid pro titulo, cum ex vi dictæ Extrauagantis illam non incurrat, quia non potest dici ordinem Simoniacè suscepisse, nec pro illo aliquid dedisse, & idem censeo de Notario, & similibus. Immò si Episcopus purè ordinem dedit, licet postea aliquid gratis oblatum accipiat, & peccet cõtra Concilij preceptum, non tamen hanc excommunicationem incurret, quia à Iure inflicta non est pro illo crimine. Et si Concil. voluisset de nouo illam imponere, certè clarius expressisset, cum sit grauissima pœna, & valde dura pro tali delicto.

Less.

6. 2. Pars conclusionis circa beneficia Extrauag. 2. *Pius 5.*

Secunda pars assertionis, quæ est de Simonia in beneficio facilis est, nam licet pro illo crimine, antiquo Iure non fuerit imposita excõmunicatio ipso facto, in nouo prædictæ Extrauag. 2. de Simonia expresè lata est, & confirmata per dictam Const. 5. Pij V & nõ indiget noua declaratione, præter traditam in materia de Censuris. Solùm posset interrogari, quid nomine beneficij in illa materia intelligendum sit, sed hoc explicabimus ca. seq. tractando de nullitate collationis. Nunc solam hanc generalem regulam statuimus, per illam Simoniam in beneficio excommunicationem illam per se incurri, quæ sufficit ad irritandam beneficij acquisitionem, nam vtraque pœna in eandem materiam cadit, vt ex contextu cõstat, & ibi ampliùs explicabimus. Dico autem per se, quia sine peccato nõ incurritur excommunicatio, & ideo si ignorantia excuset à culpa, excusabit ab excommunicatione, esto, non faciat, collationem esse validam, vt videbimus. Denique quoad personas extenditur illa censura ad quoscunque conferentes, & acquirentes, atque etiam ad mediatores: sicut etiam extenditur in Simonia in ordine, vt ex textu constat, & notauit Caiet. in Summa ver. *Excommunicatio* cap. 72. Addunt præterea Siluest. & Anton. extensionem huius censuræ ad scientes, & non reuelantes, sed hæc extensio nõ habetur in illa Extrauag. sed solum præceptum, de quo in 5. tom. latiùs dixi. Proponit item Nauar. Cons. 52. de Simonia, nonam quæstionem (vt ait ipse) An hæc excommunicatio incurratur per Simoniam, quæ videtur esse parua ex parte pretij? Sed nobis non videtur dubium, quin incurratur, quia illa simpliciter est peccatum mortale, vt suprà definitum est, & ideo est causa sufficiens talis censuræ, vt ipse etiam resoluit.

Caiet. Siluest. Anton.

Nauar.

7. De ingressu Religion. Extrauag. 1.

Tertia pars assertionis erat de Simonia in Religione, quæ probatur ex Extrauag. 1. inter cõmunes de Simonia, quam latè explicui in d. 5. to. disp. 22. sect. 5. n. 5. & hic ferè nihil addẽdum occurrit. Præsertim quia quoad moniales, & cõuentus earum reuocata est illa pœna, vt ibi notaui: In Religionibus autem virorum rarò hæc Simonia cõmittitur, & pro casibus, in quibus cõmitti potest, sufficiunt, quæ ibi sunt adnotata. Solùm aduerto, ibi solum ferri hanc censuram, quando Monasterium aliquid exigit ab ingressuro: non verò, quando ipse sponte illud offert, vt expresè ibi declaratur: Et meritò, quia tunc non est Simonia. Neque etiam incurritur, quando è conuerso ingrediens aliquid exigit à Monasterio, vt ingrediatur, etiam si in hoc Simoniam committi contingat, quia de hoc modo Simoniæ nulla ibi mentio fit, & lex pœnalis non extenditur vltra casum expressum. Notari etiam potest, censuram hanc incurri, non solum si tempore professionis Simonia committatur, sed etiam in ipso ingressu, & receptione ad habitum, quia textus absolutè loquitur de volentibus ingredi. Probabile autem est, licet culpa Simoniæ etiam in receptione ad habitum pro pretio committatur, vt supra diximus; nihilominus, quia receptio ad Religiosum statum, & traditio rei spiritualis, quæ ibi præcipuè emitur, non consummatur vsque ad professionem, non incurri hanc censuram vsque ad professionem, ita vt licèt receptio ad habitum fuerit Simoniaca, si postea factum retractetur, & pecunia vel non recipiatur, vel reddatur, & professio merè gratis admittatur, non incurratur hæc excommunicatio. E conuerso autem licet receptio ad habitum gratis facta fuerit, si tempore professionis aliquid exigatur, illud sufficiet quia ibi actus plenè consummatur.

De

De suspensione.

8. Secundò dicendum est, suspensionem aliquam ipso Iure imponi propter Simoniam in tribus dictis materiis cōmissam. Et primò (quia breuius expediri potest) in eadem Extrauag. 1. de Simon. suspēsio imponitur cōuentui consentienti in talem Simoniā, circa quam ponderari possunt omnia, quæ de excōmunicatione diximus, & non indiget noua expositione, vt etiam dixi in cit. loco 5. tom. sect. 6. in vltimis verbis. Solùm videri potest obscurum, quia nō declaratur in illo textu, à quo fiat talis suspensio, sed simpliciter dicitur: *Suspensionis sententiis eo ipso decernimus subiacere.* Sed hoc declarandum est iuxta generales regulas suspensionū traditas in d. tom. 5. disp. 25. à sect. 2. nu. 7. & disp. 26. sect. 1. per totam. Ex quibus probabilius videtur suspendi ibi Capitulum ab omni actu, seu officio capitulari, quod iurisdictionem, vel administrationem Ecclesiasticam requirat; nam illud subiectum non est capax alterius suspensionis, & tota illa in rigore cōprehenditur sub absoluta sententia suspensionis. Dicere verò posset aliquis apparenter limitari illam suspēsionem ex materia, de qua lex illa fertur, ita vt censeatur suspendi capitulū à sola receptione Religiosorū, quod esset probabile, si in textu daretur aliquod indicium huius limitationis, vel relationis pœnæ ad talem materiam. Quia verò textus nimis absolutè loquitur, & suspensionem illam imponit Capitulo, loco excommunicationis maioris, cuius Capitulum non est capax, ideo priori expositioni omninò standum videtur.

9. Secundò imponitur hæc censura suspensionis ipso Iure recipientib. ordines Simoniacè, vt expresse habetur in d. Extrauag. 2. de Simon. De qua re sufficiūt dicta in d. 5. to. disp. 35. sect. 4. à nu. 31. Vbi etiam explicui, quando ordinatus maneat suspensus recipiendo ordines à Simoniaco Episcopo, etiamsi ordinatio ipsa Simoniaca non sit. Item, declaraui, hanc suspensionem requirere culpam ex parte ordinati, & nō incurri ab eo, qui bona fide ordinatus est, interueniēte pretio per aliquem tertiū, ipso inuincibiliter ignorāte, quia hęc suspensio est pœnalis, & ideo non incurritur, cessante culpa: nec ex Iure aliud colligitur, vt ibi ostendi. Nec videtur probabile, quod quidam dicūt, verba illa dictæ Extrauag. *Qui Simoniacè ordinati fuerint*, &c. intelligenda esse scienter, siue ignoranter, quia si in ipsa ordinatione Simonia cōmittitur ab ordinante, re ipsa alius simoniacè ordinatur, licet ignoret. Hæc, inquam, ampla interpretatio probabilis nō est: tum quia est contra generalem regulam interpretandi leges odiosas, & pœnales; tum etiā quia manifesta intentio Pōtificis per illa verba fuit punire culpā ordinati: tum deniq; quia falsum subsumit, & malè colligit; nam simoniacè ordinari est ordinati, committendo Simoniam, & ideo non sequitur, si collator simoniacè ordinat, alterum simoniacè ordinati.

10. Quia verò in illo loco hanc suspensionem solùm exposuimus, quatenus in corpore iuris continetur, hîc addere oportet, quæ extra corpus iuris circa illam sunt à Pontificibus addita. Primò ergo Pius V. in d. Const. 5. circa ordinatum simoniacè sic statuit. *Quicumque detestabile vitium Simoniacæ prauitatis conuictus fuerit commisisse in consequendis ordinibus, eo ipso ab illorum executione per decennium sine spe dispensationis sit suspensus, & per annum carceribus mancipetur.* Vbi est notandum, suspensionem hanc ex vi iuris antiquioris perpetuam esse, nisi absolutio eius à Pontifice Summo obtineatur; non fuit ergo mens Pij, illam reducere ad solum decennium, non enim voluit, pœnam lenire, sed augere, vt ex verbis eius constat. Addidit ergo hoc grauamen, vt pro decennio

Pius 5.

A careat sic suspensus spe dispensationis, ita vt ordinario iure seruato, non sit ei danda licentia, vt tali suspensione absolui valeat. Hoc autem grauamen non incurritur, nisi post sententiam declaratoriam iudicis, vt ex ipsis verbis constat. Vnde si aliquis non est conuictus, nec condemnatus, poterit ante illud tempus absolutionem impetrare; postquam verò conuictus est, non est dispensandus per decennium, & illo transacto, incipiet quidem habere spem dispensationis, seu absolutionis, non tamen statim manebit liber à censura, sed indigebit absolutione, Pontificis auctoritate conferenda; tum ex vi antiqui iuris, vt dixi, tum ex vi posterioris à Sixto V. lati in Bulla contra malè promotos, quæ incipit, *Sanctum, & salutare*, In qua extendit omnes pœnas ibi latas contra

Sixtus 5.

B clericos aliis modis malè promotos ad promotos per Simoniam: Pœna autem suspensionis ibi fertur his verbis: *Clericos posthac malè promotos ab executione, ministerio, & exercitio ordinum susceptorum, & ab omni spe, & facultate ascendendi ad alios superiores perpetuo suspensos declaramus.* Per quæ verba non augetur in se hæc pœna vltra id, quod ex iure communi habet, sed exaggeratur difficultas obtinendi dispensationem eius, præsertim ad ascendendum ad superiores ordines. Et quamuis pœnæ illæ fuerint per Clementem octauum moderatæ, & ad ius commune reuocatæ quoad alios defectus, non verò quoad Simoniæ vitium, vt in ea continetur. Et hæc quoad ordinatos.

Clem. 8.

C 11. Superest, vt dicamus de conferentibus ordines, de quibus quidam dicunt, per Iura antiquiora, quàm dicta Extrauagans non incurri suspensionem ipso iure, si fuit Simonia occulta, donec per notorietatem rei, vel per confessionem in iudicio, aut iudicis sententiam crimen sit publicum. Et in hoc constituunt differentiam inter ordinatos, & ordinantes, quòd illi statim manent suspensi ex vi ordinationis vitiosæ, quam Canones *Irritam*, hoc sensu vocant, quia non dat vsum, seu executionem ordinum, & ideo ordinatus suspensus manet, siue occultus, siue publicus sit: ordinans verò minimè, donec sit publicus Simoniacus. Quæ differentia colligi potest ex cap. *Siquis Episcopus* primo quæstione prima. Vbi de ordinatore dicitur. *Proprij gradus periculo subiacebit.* De ordinato verò. *Nihil ex hac ordinatione pro-*

Circa conferentes ordines.

Cap. Siquis Episcopus.

D *ficiat:* Sic etiam in cap. *Ordinationes*, 113. ordinationes falsæ dicuntur, & capit. *Siquis* 108. tales ordines scienter suscepti à Simoniaco dicuntur irriti. Et similia sunt multa iura, quæ de ordinatis tantum loquuntur, & ad ordinantes extendi non debent, quia nec est omninò similis ratio, nec si esset, in tali materia haberet locum extensio. Et in hanc sententiam videtur inclinare D. Thom. d. q. 100. art. 6. ad 1. vt sequitur ibi Sot. q. 8. art. 1. ad 1. dum distinguunt inter ordinatum, & ordinantem, & primum dicunt esse suspensum quoad se & quoad alios, secundum verò tantum quoad se, donec publicum sit crimen. Qua distinctione vsi sunt etiam aliqui ex Canonistis, vt

Cap. Ordinationes. Cap. Siquis.

D. Thom.

E Præpositus in cap. *Statuimus*, 2. 1. q. 1. nu. 4. & indicat Innoc. in cap. Penult. de Simon. sequitur Siluest. ver. *suspensio*. q. 7. & sentit etiam procedere post Extrauag. Paul. 2. quod etiam sentit Soto.

Prepposit. Innoc. Syluest.

12. Dico tamen, nunc non posse admitti distinctionem hanc: Possunt autem distingui tria tempora: Primum antiquius illorum Iurium, quæ habentur in Decreto; & pro eo tempore est probabilis illa distinction licèt dubia. Vt sentit Gloss. per textum ibi cap. *Reperiuntur*. in 1. quæst. 1. Nam cap. *Quicumque sacros*, ibidem æque dicitur: *Qui sacros ordines vendunt, aut emunt, sacerdotes esse non possunt*, vendunt autem ordināntes pro pretio, emunt ordinati. Et in c. *Quibusdam*. 117. sicut

Triplex tēpus distinguitur.

Cap. Quicūque sacros.

Cap. Quibusdam.

117. ſicut de ordinatis dicitur. *Cum ſacerdotalis ordo in his cecidit* (id eſt, in ipſa receptione) *Foras quoque* (id eſt, in vſu) *diu ſtare non poterit*, ita infra de ordinantibus dicitur. *Qui in templo Dei columbas vendere præſumpſerunt, eorum Deo iudice Cathedræ ceciderunt.* Vbi Gloſſa dicit, ipſos etiam occultos eſſe ipſo Iure ſuſpenſos.

13. 2. Tempus. Secundum tempus eſt iurium, quæ habentur in Decretalibus, & de illo tempore non dubito, quin hæc ſuſpenſio iure ipſo incurratur, tam in ordinante, quàm in ordinato. Nam id expreſsè probatur ex ca. penult. de Simon. Ibi enim ordinator dicitur manere ſuſpenſus, & nihil diſtinguitur inter occultum, & publicum, vt in dicto loco 5. tomo latius expendi. Et ita ſimpliciter docuerunt ibi Innoc. Panor. & alij. Item Abb. Anani. & Felin. in cap. *Per tuas*, eod. Præpoſit. cum Gloſſ. in cap. *Siqui à Simoniacis*. 1. quæ. 1. & Gloſſa expreſsè in cap. *Præter*. §. *verum* verb. *Officium*, 32. diſtin. Nauar. in dicto cap. 23. num. 111. verb. *Secundò*, idem ſentir, quatenus indiſtinctè loquitur de Simonia in ordine, & adducit cap. *Tanta*, & alij citant cap. *Per tuas*, de Simon. quæ non tam clarè mihi probant, ſicut d. cap. penult. Propter quod in cit. loco cenſui, ex vi Decretalium ſuſpenſionem hanc, quæ ab ordinante ipſo iure incurritur, tantum eſſe triennalem, quia in d. cap. vlt. non ponitur diuturnior, & in alio non videtur ſatis clarè imponi ſimpliciter, & ipſo iure, etiamſi Innoc. & Panor. aliter ſentiant. Dicunt verò aliqui, illam ſuſpenſionem eſſe ſpecialem in caſu illius textus, & nõ eſſe extendendam ad alios. Sed non placet, quia lex illa non nititur in illo caſu materiali (vt ſic dicam) ſed in Simonia in Ordine, quę leuior in illo caſu apparet. Vnde potius Canoniſtæ ibi frequenter dicunt, in illo caſu ſuſpenſionem fuiſſe triennalem, propter diminutam rationem Simoniæ, alioqui verò eſſe perpetuam. Quod etiam nobis non placuit cit. loco, quia non ſunt pœnæ augendæ ſine maiori fundamento.

Innoc. Panor. Abbas. Anan. Felin. Præpoſit. Gloſſ. Nauar.

14. 3. Tempus. Tertium tempus eſt à tempore Pauli ſecundi, & de hoc cenſent aliqui, hanc ſuſpenſionem ſimpliciter, & ſine limitatione temporis eſſe impoſitam ordinantibus æquè, ac ordinatis Simoniacè. Sed obſtat, quod in d. Extrauag. ſolum dicitur. *Declaramus, quòd omnes illi, qui Simoniacè ordinati fuerint, à ſuorum ſint ordinum executione ſuſpenſi.* Reſpondent aliqui, verba illa *qui Simoniacè ordinati ſunt*, nõ paſſiuè tantũ, ſed etiam actiuè eſſe intelligenda. Sed non eſt veriſimile, quia eſt contra proprietatem verborum, vt per ſe patet, & contra rationem legis pœnalis, quæ reſtringenda potius eſt. Apparentius poſſet hoc colligi ex illis prioribus verbis generalibus, in quibus confirmãtur pœnæ antiquæ. Et additur. *Tam manifeſtum, quam occultũ, quas ipſo facto incurrere volumus.* Sed iam ſupra dixi, per hæc verba non eſſe factum, vt cenſuræ Simoniacorum, quæ antea erant tantum ferendæ, nunc ſint latæ ſententiæ. Qui autem dicunt, ſecundũ Ius antiquius ordinantẽ occultũ non manere ſuſpenſum ipſo Iure, vel dicunt, ſolum per ſententiam fuiſſe ſuſpendendum, vt dicit Soto, vel certè licèt dicant, quando delictum eſt publicum, fuiſſe ſuſpenſum quoad alios, non intelligunt de ſpeciali cenſura propria Simoniæ, ſed de impedimento, quod olim naſcebatur ex quouis enormi delicto publico, quod non erat propria cenſura, vel ſuſpenſio, vt ca. præced. tactum eſt. Ergo ex vi illorum generalium verborum nulla ſuſpenſio ipſo Iure inducitur. Accedit, quòd ſi hoc factũ eſſet per illa verba, cur paulò poſt potius de ordinatis, quã de ordinantibus lata eſſet ſuſpenſio ab vſu ordinum ſimpliciter, & ipſo iure incurrenda? Vnde vel probabilius eſt, ex vi illius Extrauag. non eſſe auctam, nec mutatam prædictã ſuſpenſionem quoad ordinantes, vel ſaltem valde dubium. Pius etiam V. in d. Conſt. 5. licet ſuſpenſioni ordinatorum Simoniacè aliquid addiderit, de ordinantibus nihil dixit.

15. At verò Sixtus V. in dicto Motu proprio valde illam auxit, Declarat enim ibi, ordinantem in illo caſu manere *eo ipſo ſuſpenſum à collatione quorumcunque ordinum, atque adeo ipſius tonſuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium.* Vbi tres ſunt partes, quarum prima eſt eadem cum communi Iure præter perpetuitatem, vt viſum eſt. Secunda poteſt eſſe declaratio eiuſdem cõmunis Iuris: nam ſatis probabile eſt, abſolutam ſuſpenſionem à collatione ordinũ includere etiam primam tonſuram, nam vt ſupra dixi, ſub hac conſideratione ſolet ſub ordinibus comprehendi. Tamen quia hoc poterat eſſe dubium ex illo principio, quòd pœnę ſunt reſtringendæ, ideo Sixtus id declarauit, vel etiam addidit. Tertia verò continet ſatis rigoroſam, & amplã additionem pœnæ; nam ſuſpenditur collator ab omni conſecratione, Sacramenti Cõfirmationis collatione, omnique ſolenni, & Pontificali benedictione, & ſimilibus, quæ Epiſcopi propria ſunt ordinaria poteſtate, vt videri poteſt in Gloſ. vlt. in cap. *Tranſmiſſum* de Elect. & in Iuribus, quæ allegat, & in cap. primo diſt. 25. & has pœnas etiam nõ reuocauit Clemens VIII. in Bulla anni. 1595. In qua pœnas à Sixto latas in præd. Conſtit. abſtulit; nam expreſsè addidit Clemens. *Præterquam contra ſimoniacè ordinantes, & ordinatos inflictas.* Ex quo obiter notari poteſt, pœnam latam contra mediatores Simoniæ in ordine in dicto ca. pen. de Simon. ſcilicet ſuſpenſionem ab executione ſuorum ordinum per triennium, non eſſe auctã per hæc noua Iura, de qua videri poſſunt, quæ dixi in dicto quinto tomo vbi ſupra.

Gloſ. vlt. Clem. 8.

16. Aduertendum. Deniq; poteſt hic etiam obiter aduerti, ex eodem Motu Sixti colligi ſpecialem caſum, in quo propter Simoniacam ordinationem incurritur cenſura interdicti non ſimpliciter, ſed ab ingreſſu Eccleſiæ, quæ etiam ſic limitata diſtincta eſt à ſuſpenſione, vt declaraui in dicto 5. tom. diſp. 35. ſect. 4. vbi latè de hac cenſura diſſerui. Hanc ergo addit ibi Sixtus reſpectu ordinantis, non verò reſpectu ordinati. Et in nullo alio caſu incurritur hæc cenſura propter aliquam Simoniacam actionem, quia in nullo alio, quòd ego ſciam, inuenitur in Iure impoſita, & non incurritur, niſi in caſib. in Iure expreſſis, vt cõſtat. Supererat etiã hic dicendum, an propter Simoniacam collationem, vel receptionem beneficij aliqua ſuſpẽſio ab officio, vel beneficio incurratur: tamen hoc etiam tractaui ſufficienter in dicta ſect. 4. à nu. 42. vbi oſtendi, nullam ſuſpenſionem ipſo Iure latam, nec ab ordine, nec ab aliquo beneficio incurri per hoc genus Simoniæ, quia in nullo Iure inuenitur, vt tradit etiam Nauar. dict. cap. 25. nu. 111. verb. *Tertio*, Cum Innoc. in cap. *Tanta*, de Simon. quem ibi Abbas, Ananias, & alij ſequuntur. An verò collatio Simoniaca beneficij valeat, & an ex illa ſequatur priuatio aliorum beneficiorum, infra dicetur.

Nauar. Innoc. Abbas.

17. An per Sim. in ordine incurratur ſuſpenſio. Quæri verò poteſt vlterius, an per Simoniam in Ordine incurratur ſuſpenſio à beneficio, aut ab alio officio iuriſdictionis, aut Eccleſiaſticæ adminiſtrationis, vel à Simoniacè ordinante, vel ab ordinato, ſi tale beneficiũ habeat? Quidam enim viri docti dixerunt, etiam incurri ipſo facto per hanc Simoniam ſuſpenſionem ab officio, & beneficio, quæ ampliſſima eſt, & ſuſpendit ab omni vſu iuriſdictionis, & à perceptione fructuum, vt ſuo loco diximus. Fundamentum eorum eſt, quia licèt hæc ſuſpenſio nõ fuerit ipſo Iure impoſita per antiqua Iura, fertur tamen vt imponenda per iudicis ſententiã, vt ſtatim ex Iure allegabimus. At verò Extrauagans Pauli per illa verba generalia, *Quas ipſo facto incurrere volumus*, omnes anti

antiquas ferendas fecit esse latas, ergo. Sed hæc sententia singularis est, & noua, & præter cōmunem sensum, & consuetudinem Ecclesiæ, & ex illa sequuntur multa absurda, vt de depositione, infamia, & aliis statim videbimus: sequitur etiam, sic ordinatum non facere suos fructus beneficij, nec posse illos retinere tuta conscientia, quantumuis crimen occultum sit, quia hic est effectus suspensionis à beneficio, vt ex propria materia suppono. Consequens verò est contra ipsam Extrauagantem, vt in simili statim dicam.

18. 1. Assertio.

Dico ergo; solam suspensionem ab executione suorum ordinum incurrere illum, qui Simoniacè ordinatur; nam expresse ita limitatur hæc suspensio in dicta Extrauagante. Et certè si per priora verba incurreret sic ordinatus suspensionem ab officio, & beneficio; & superfluè, & non sine magna obscuritate, & specie contradictionis illa posteriora verba addita fuissent. Item, Sixtus V. non imponit aliam suspensionem sic ordinatis: sed addit, vt si sic suspensi ministrauerint, fiant irregulares, & priuati beneficiis, quoad seculares, quoad religiosos verò, vt sint priuati voce actiua, & passiua, ergo signum est, ex vi solius ordinationis Simoniacæ non esse suspensos ab officio, vel beneficio; alias nec eligere possent, nec fructus beneficiorum facere suos. De ordinantibus autem addidit quidem (vt dixi) suspensionem ab omni functione Pontificali, non tamen à iurisdictione, quæ Pontificalem ordinationem, seu consecrationem non requirit, neque ab administratione Ecclesiæ propter eandem rationem, nec etiam à beneficio. Vnde postea subdit: *Quod si in præmissis se ingesserint, spreta suspensione, & interdicto, suspensionem incurrant à regimine, & administratione suæ Ecclesiæ, & perceptione fructuum.* Ergo euidens est, per solam ordinationem Simoniacam non incurrere has posteriores suspensiones.

19. An per Simoniam in beneficio aliqua suspensio incurratur.

Similiter expediendum est aliud dubium hic occurrens, an propter Simoniam in beneficio aliqua suspensio incurratur. Nam moderni, qui modo suprà dicto opinantur de Simonia in ordine, idem dicunt de Simonia in beneficio, non propter antiqua iura, sed propter eandem Extrauagantem in eisdem verbis generalibus, quæ hic etiam eodem modo applicantur, quia Iura antiqua ponunt has pœnas ferendas propter Simoniam in beneficio, vt colligitur ex cap. 2. de Confessis, cum aliis statim referendis, ergo nunc incurruntur ipso facto ex vi prædictorum verborum. Sed hoc etiam nouum, & improbabile est. Quoad suspensionem ergo ab ordine certum est, non incurri per Simoniam in beneficio, quia nullibi lata inuenitur, & verba illius Extrauagantis non habent hanc vim, vt sæpe dixi: nec ita recepta sunt communi consuetudine, quæ est optima legum interpres. Quoad suspensionem verò à beneficio, de conferente Simoniacè beneficium nullibi inuenitur talis pœna ipso iure illi imposita, & ideo illam non incurrit. Idemque in rigore verum est de recipiente beneficium. Sed in illo distinguendum est, aliud esse, non consequi beneficium, vel illo priuari, aliud, suspendi ab illo: nam suspensio supponit proprietatem, & verum titulum beneficij, & priuat vsu, & vsu fructu. Item, distinguendum est de beneficio simoniacè obtento, vel de aliis, quæ contingit licitè habere illum, qui in vnius receptione sic delinquit. Quoad beneficium ergo Simoniacè obtentum verum est, per talem receptionem beneficij non acquiri ius in illud, nec percipi validè fructus eius, vt expresse dicitur in d. Extrauag. & in seq. capite latius videbimus. Illa verò non est suspensio, sed pœna alterius rationis, quæ tollit radicem (vt sic dicam) & non relinquit locum suspensioni, vt dixi. Quoad alia verò beneficia de suspensione ab illis nulla est mentio in iure, & in d. Extrauag. solum dicitur, illum non facere suos fructus beneficij simoniacè acquisiti, & ideo verius est in aliis non incurri suspensionem, vt latius dixi d. tom. 5. disp. 31. sect. 4. à n. 42. An verò priuatio aliorum beneficiorum inde incurratur, infra in proprio cap. videbimus. Præter dictas ergo cēsuras nulla incurritur lata propter dicta crimina Simoniæ.

20.

Superest autem breuiter explicandum, an incurrantur aliæ pœnæ Canonicæ, nam de aliis pœnis quasi temporalibus postea dicemus. Et quantum colligere possum ex auctoribus, qui has pœnas recensent, de tribus potest tractari, de Irregularitate, Infamia canonica, & Depositione, vt videre licet in Hostiens. in Sum. tit. de Simon. & Præposit. in d. cap. *Statuimus*, n. 3. & 4. & in cap. *Presbyter*, 1. q. 1. & Redoan. 4. p. c. 9. n. 9. & sequentibus, & Bernardo Diaz in Pract. cap. 9. Syluest. d. q. 19. Primùm ergo de Irregularitate dicendum est, non incurri per crimen Simoniæ immediatè, & per se. Quod addo, quia, mediante infamia, ratione illius poterit incurri irregularitas, vt statim dicam; vel etiam si sic ordinatus, aut ordinans ministret contra suspensionem, fiet irregularis, tum ex iure communi; tum per dictam Bullam Sixti, vbi alias etiam pœnas inhabilitatum, & priuationum in sic celebrantes congerit. Quòd autem immediatè non incurratur irregularitas, probatur; quia irregularitas non incurritur, nisi in casibus à iure expressis; hic autem expressum non est, vt latè probaui in 5. tom. disp. 43. sect. 4. & docet Turrec. in cap. *Præter*, d. 32. ar. 1. n. 4. in fin. cum Glossa in cap. *Nullus*, ead. dist. Nam licet loquantur de publico concubinario, illi censent æquiparari Simoniacum. Neque contra hoc inuenio textum habētem difficultatem aliquam, vt in loco cit. latius sum prosecutus. Dicit tamen Nauar. Consil. 97. de Simon. num. 10. quem sequitur Vgolin. Tab. 4. cap. 4. ordinatum simoniacè fieri irregularem statim, quia recipit ordines excommunicatus. Sed non rectè, quia prius recipit ordines, quàm sit excommunicatus, ideo enim excommunicatur, quia simoniacè ordinatur, & prius debet compleri Simonia realis, quàm censura incurratur; ergo non potest inde subsequi irregularitas. Vt sæpe in simili dixi in tom. de Censur. & eodem vitio laborat exemplum, quo vtitur Nauar. de illo, qui furtiuè suscipit ordines contra prohibitionem sub censura latæ excommunicationis, de quo etiam dixi in d. tom. Neque etiam quicquam probat ratio Nauar. scilicet, quòd eodem momento, & per eundem actum potest quis fieri excommunicatus, & irregularis, nam est hoc verum, si pro eodem crimine sit lata vtraque pœna; hic autem non ita est, sed distinguenda sunt duo crimina, vnum Simoniæ, propter quod incurritur excommunicatio, aliud celebrandi, vel recipiendi ordinem ligatum excommunicatione, propter quod irregularitas esset incurrenda: hoc autem delictum re vera non committitur in illa ordinatione, quia iam ordo receptus est, quando excommunicatio incurritur.

Hostiens. Præpos. Redoan. Bernard. Diaz. Syluest. De irregularitate. Turrec. Gloss. Nauar. Vgolin.

21. De infamia.

Infamia, inter Simoniæ pœnas ponitur à dictis auctoribus, Præposit. Redoan. Syluest. Bernar. Diaz, & Angel. *Simonia*, 6. n. 8. Glos. in cap. *Ex diligenti*, de Simon. verb. *Infamia*, vbi Panor. à num. 6. & alij Doctores. & in cap. *De simoniacè*, eod. Potestque colligi ex cap. *Sanè*, 15. q. 3. vbi solùm est sermo de Simonia commissa in obtinenda se de Episcopali, & in conferendis ordinibus, & in eligendo; quæ solùm pertinent ad Simoniam in ordine, & beneficio, non tamen ad omnem modum vtriusque Simoniæ. Citatur etiam ad hoc cap. *Inquisitionis*, de Accus. quod parum probat. Expressius,

Præposit. Redoan. Syluest. Bernard. Diaz. Angel. Glos. Panor. Ca. Sanè.

sius, & generalius id probat cap. vlt. 2. q. 3. vbi non tantum de Simonia in ordine, aut beneficio, sed de multis aliis sermo est. Verba autem sunt. *Emptor, venditor, & interuentor nota infamiæ percellantur.* Ex quibus verbis, & ex dicto c. *Sanè*, & ex sententia omnium Doctorum constat, pœnam hanc non incurri ipso facto, sed per solam iudicis condemnationem. Imò in d. cap. *Sanè*, dicitur, debere accusationem præcedere, & subsequi condemnationem. Hæc ergo pœna non pertinet ad eas, quæ in conscientia incurruntur, nec nouum affert impedimentum ante sententiam, quia licet ante illam infamia facti possit interuenire, illa non est pœna Ecclesiastica, sed effectus, qui ex facto ipso, præsertim aliis noto nascitur: infamia autem, quæ est pœna, est infamia iuris, & illa est, quę impedimentum canonicum inducit, vnde post sententiam talis infamiæ inducit irregularitatem, quæ tandiu durat, quandiu durat infamia, de qua latè disputatum est in d. 5. tom. disp. 49. & de hac pœna probabile est, pro quacumque graui Simonia in quacumque materia potuisse semper ferri; sicut de suspensione, & excommunicatione colligitur ex citatis iurib⁹, & de depositione dicere aggredimur.

22. De depositione.

De depositione igitur multa sunt iura, quæ illam ad puniendos Simoniacos designant, vt de Simonia in beneficio est textus clarus in c. 2. de Confessis. vbi explicatur depositio ab omni officio, & beneficio, quæ videtur esse maxima. In cap. autem *De hoc*, de Simon. pro quadam Simonia in beneficio imponitur depositio perpetua solum ab altaris ministerio, sed Glos. ibi eandem esse reputat, de quo aliàs. In cap. autem *Per tuas*, 1. eod. sermo est de depositione ab ordine, & absolutè de Simoniaca prauitate. At verò in cap. *Erga Simoniacos*, 110. 1. q. 1. absolutè dicitur: *Erga Simoniacos nullam misericordiam in dignitate seruanda habendam esse, decernimus*, & infrà: *Deponendos esse, apostolica auctoritate sancimus.* Non est ergo dubium, quin hæc pœna Simoniacis imponenda sit. Similiter autem certum est, ex vi illorum iurium non incurri ipso iure, sed per sententiam imponendam esse, vt ex verbis citatis constat, & omnes auctores docent. Nec verò per Extrauag. 2. de Simon. hæc pœna incurritur ipso facto; id enim nullus Doctorum ausus est dicere; & qui de aliis pœnis hoc dicere tentauerunt, hanc censent excipiendam, ex benigna interpretatione propter eius grauitatem. Quid autem sit hæc depositio, & an sit idem, quòd generalis suspensio perpetua, tractauimus latè in 5. to. disp. 30. An verò semper sit imponenda à iudice, siue via inquisitionis, siue via accusationis procedatur, & an ęqualiter in omni materia Simoniæ, vel quæ circunstantiæ obseruandæ sint, tractatur ab Hostiens. & aliis Canonistis locis citat. Et videri potest Abbas in d. c. *Inquisitionis*, & Redoan. d. c. 9. à n. 25. Item ad hanc pœnam solent reuocare similem aliam, quę imponitur propter Simoniam in ingressu religionis commissam, in ca. *Quoniam*, de Simon. de qua dicemus commodius cap. seq. Præter has ergo nullæ spirituales pœnæ latæ sententiæ, vel ferendę circa Simoniam occurrunt.

(Marg.: Cap De hoc. Glos. Cap. Erga Simoni. Hostiens. Abb. Redoan. Ca. Quoniā)

23. Quando incurrantur hæ pœnæ.

Vnum verò superest dubium circa dictas censuras excommunicationis, & suspensionis, quando incurrantur; nam licet sit certum, incurri statim, ac consummatur delictum, siue occultum, siue publicum; tamen hoc ipsum inquirimus, quando consummetur delictum, quod per has censuras punitur. Quod est quærere, per quam Simoniam realem incurrantur; nam quòd per mentalem, vel purè conuentionalem non incurrantur, supponimus ex cap. præced. Et ex eodem certum esse credo, non incurri per realem inchoatam per solutionem pretij, si ordo, aut beneficium collatum non est. Id enim euidenter probari potest ex verbis d. Extrauag. & aliorum Iurium, quæ satis in præced. cap. ponderata sunt. Et de pœna suspensionis euidens est, non posse incurri ab eo, qui ordinandus est Simoniacè, donec ordinetur, licèt prius soluerit pecuniam, quia donec aliquis habeat potentiam ad actum, non potest suspendi ab actu, quia suspensio supponit potentiam, vt constat. Solùm potest pro illo tempore intelligi quædam dispositio ad suspensionem, quia siquis in tali dispositione recipiat ordines, eo ipso manebit suspensus, quod est clarum, quia tunc est consummata Simonia quoad vtramque partem. Idemque censeo de suspensione ex parte ordinantis, quia semper fertur in ordinantem, vt patet ex cap. vlt. de Simonia, quod incipit: *Si quis ordinauerit*, & infrà: *Ordinator, &c.* vtique actualis, id est, qui ordines contulit: & similiter loquitur Sixtus V. donec ergo ordines contulerit, suspensus non est. De præsentante verò, seu mediatore ad ordinationem Simoniacam, posset nonnihil dubitari, quia in d. cap. vlt. sub disiunctione dicitur: *Si quis ordinauerit, vel ad ordines præsentauerit:* Ergo qui recepta pecunia aliquem ad ordines præsentauit, eo ipso suspensus manet, etiam antequam ordinatio sit subsecuta, quia quoad illam personam actus prohibitus, & punitus est ex vtraque parte completus. Nihilominus censeo, non incurrere suspensionem, donec cum effectu sequatur ordinatio. Quia non censetur præsentatio consummata perfectè, donec effectum consecuta sit; debet enim esse (vt ita rem declarem) præsentatio ad actualem ordinationem. Item quia textus ille apertè hoc supponit, & connectit præsentantem cum ordinato.

(Marg.: Sixtus V.)

24.

De excommunicatione etiam certum esse existimo, non incurri, donec cum effectu Simoniaca collatio, vel receptio rei spiritualis, id est, ordinis, beneficij, aut officij Ecclesiastici secuta sit: quia etiam rigorosa significatio, & proprietas verborum illius Extrauag. hoc postulat, ait enim, *Qui quomodolibet dando, vel recipiendo*, (vtique ordines, aut beneficia, vel officia, de quibus Pontifex locutus fuerat) *Simoniam commiserint.* Non committitur autem Simonia dando, & recipiendo, nisi per actualem ordinationem, vel collationem beneficij, aut electionem, vel quid simile: Illa ergo excommunicatio non est imposita, nisi propter talem modum committendi Simoniam; non ergo incurritur, donec datio, vel acceptio intercedat. Et inde etiam clarè constat, mediatores non incurrere eandem excommunicationem, donec traditio spiritualis materiæ facta sit; nam de illis subditur: *Aut, quod illa fiat, mediatores extiterint. Illa*, scilicet, quę per acceptionem, & dationem descripta fuerat. Ante hanc ergo traditionem non incurritur censura. At verò si traditio pecunię præcessit, & sequatur datio, vel acceptio, in vtraque censura, & in quolibet casu eius, certum est incurri statim, ac spirituale datur, quia tunc est Simonia maximè realis, & completa secundum omnē rigorem verborū legis.

25. Vtrùm nondum numerata pecunia possit incurri censura? 1 Opinio. Nauar. Couar. Vgolin. Salzed. Casad.

Difficultas ergo est, quādo nō præcessit pecunia numerata, sed promissa, & subsecuta est ordinatio, vel beneficij collatio, An statim incurratur censura, vel quādo incurratur. Prima opinio est, nō incurri statim. Ita tenet Nauarr. in d. c. 23. n. 103. c. 25. n. 68. Couar. in Reg. *Peccatū* 2. p. §. 8. n. 7. & 8. Vgol. Tab. 3. c. 5. Salzed. in Pract. Bern. c. 91. §. *Sexto.* Et pro hac parte citantur Gomez, & Casad. de quibus infra dicā. Citatur etiam Glos. in cap. *Emendari* 1. q. 1. quia dicit, interdū cōmitti Simoniā, quādo pecunia datur ante spirituale functionē vel in ipsa, quæ non committeretur, si pecunia post rē spiritualem acceptā daretur. Sed nō est ad rē, quia nec de culpa vera, nec de pœna Simonię loquitur,

tur, sed de præsumptione, quando non constat pa- A ctum præcessisse, nam si pactum intercessit, vt in nostro casu supponimus, & pecunia datur in executionem illius, non est dubium, quin datio sit Simoniaca, siue anteà, siue posteà detur. Potissimum ergo solet hæc opinio probari ex vsu: nam ita dicitur seruari in Romana Curia vt Nauar. refert. Potest verò secundò confirmari ex d. Extrauag. quæ dicit, *dando, vel recipiendo*, hęc enim verba restringenda videntur, cum lex sit pœnalis, ergo intelliguntur, de dando, vel recipiendo tam rem spiritualem, quàm pecuniam: quod potest roborari ex c. *De hoc*, de Sim. ibi *si manifestum est, &c. promissa recepisse.* Pręterea tertiò potest confirmari à paritate rationis, quia non est perfectior venditio, in qua fit traditio rei anticipata pro pecunia credita, quàm quę fit, anticipata pecunia cum o- B bligatione tradendi rem post aliquod tempus, ergo si hæc posterior non sufficit ad censuras Simoniæ, nec prior sufficiet. Denique addi quartò potest generalis ratio: quia pœnæ, quando iniunguntur pro aliquis actibus, intelliguntur de actibus plenè, & ex omni parte consummatis cum effectu, vt de Irregularitatibus, & Censuris, suis in locis diximus, ergo hæc regula est hic etiam applicanda. At non est Simonia plenè consummata donec realis sit dicto modo. Propterea enim vt supra indicaui isti auctores non vocant Simoniam realem, nisi quæ ex vtroque capite consummata est, & omnem aliam vocant conuentionalem, quę ad pœnas non sufficit. Ergo.

26. 2. Opinio.

His non obstantibus, est secunda sententia affirmans, de rigore Iuris sufficere traditionem rei spiri- C tualis sub promissione, ad incurrendas pœnas, & dictas censuras, licet nondum pretium solutum sit, nec aliqua pars eius. Hæc sententia ex Theologis, & Canonistis sumi potest. Primum ex D. Tho. dicta q. 100. art. 5. & 6. in solutione argumentorum, si attentè legantur, & inter se conferantur; nam in ar. 5. dicit, esse Simoniacam ordinationem, vel collationem beneficij, quæ fit cum promissione dandi aliquid ex fructibus beneficij, vel exhibendi aliquod obsequium, in art. autem 6. dicit, per ordinationem Simoniacam incurri suspensionem, & in solut. ad 6. solum excipit mentalem Simoniam. Eandem tenet Caiet. d. ar. 6. & in sum. ver. *Simonia*, & opusc. de Simon. q. 2. So. li. 9. q. 8. ar. 1. Idem sentiunt in 4. d. 25. Richar. ar. 3. q. 3. in fin. Supplem. Gabr. q. 3. Palud. q. 5. D Conc. 2. quatenus ab his pœnis solum excipiunt, Simoniam mentalem, in qua pactum tacitum, vel expressum non præcessit, extendunt autem illas ad Simoniam, quam pactionalem vocant, quando scilicèt ex vi præcedentis pacti, & promissionis res spiritualis data, vel accepta est: Sumitur etiam ex Abbat. in c. *Cum ad nostram*, de Elect. n. 4. licèt enim hi auctores loquantur de aliis pœnis, seu priuationibus, de quibus postea; tamen de censuris est eadem ratio. Idem videtur sensisse Glossa in dicto capit. *De hoc*, Vbi ad verbum illud, *Si Constiterit, promissa recepisse*: addit, *maximè*, sentiens promissionem suffecisse; tamen si impleta fuit, augeri causam pœnæ, præsertim vt per sententiam possit ad perpetuam depositionem procedi, vt in textu dicitur. Præterea in eàdem E sententiam inclinat Anani. in c. *Nobis*, de Simon. quatenus dicit, ita reprobari electionem, quando promissio pecuniæ præcessit, sicut quando præcessit solutio, & datio, quod etiam sentit ibi Abbas, & in capite *Veniens*, de Simonia, loquens de Simonia in ingressu Religionis, & in ordine ad pœnas notat ex textu, ex sola conuentione dandi spirituale pro temporali *Simoniam committi, spirituali recepto, licet non tradatur temporale promissum.* Et multa in hanc sententiam congerit Redoa. dicto 4. punct. capit. 9.

D. Thom. *Caietan.* *Soto.* *Richar.* *Palud.* *Abbas.* *Glos.* *Ananias.*

Probatur opinio.

Potest autem hæc sententia probari duobus modis, textibus scilicet, & rationibus. Et prior modus est efficacior, quia simpliciter loquendo potuit Ecclesia has censuras ferre eo modo, quo Nauar. asserit, quia modus ille nec repugnantiam, nec indecentiam claram inuoluit, & ex voluntate legislatoris pendet. Quod ergo non ita factum sit, non potest ratione sola conuinci; præcipuè ergo petendum est ex verbis Iuris, & addi poterunt congruentiæ. Primò ergo probatur ex verbis dictę Extrau. Nam de suspensione sic habet; *Apostolica auctoritate declaramus, quod omnes illi, qui Simoniacè ordinati fuerint, à suorum sint ordinum executione suspensi.* Sed omnes, qui sub pacto, & promissione dandi aliquid temporale, ordinati sunt, sunt Simoniacè ordinati; ergo ex vi illius declarationis statim sunt suspensi, siue soluerint pretium, siue non. Consequentia probatur, quia pœna legis extenditur ad omne delictum, quod sub verbis legis in omni proprietate, & rigore intellectis comprehenditur. Minor autem probatur primò, quia illi non sunt gratis ordinati, ergo Simoniacè sunt ordinati. Patet consequentia, & totum argumentum ex ca. *Gratis* 1. 1. q. 1. Vbi inter alia dicitur, *Qui non gratis accipiunt gratiam, quæ maximè in ecclesiasticis ordinibus operatur, illam non accipere, nec illam dare posse*, quia nimirum vsum non recipiunt, & in cap. *Gratiam* 15. *Gratiam* (dicitur ibi) *cum ordinareris, non suscepisti, quia gratuitò eam non meruisti.* Facit etiam cap. *Siquis neque* 115. ibi. *Vel sordidis precibus oris*, illę enim preces sordidæ dicuntur, quæ promissionem temporalem, & pecuniariam clarè, vel rectè continent, & hæc dicuntur sufficere ad ingressum Simoniacum. Et similia licet colligere ex discursu illius quæst. & sequentium. Vnde Gratian. in fine q. 6. §. *Si autem*, pro eodem reputat, *pecuniam esse promissam, vel solutam.*

C. Gratis.

Gratian.

28.

Hoc ipsum potest ex Decretalibus suaderi ex capit. penult. de Simonia ibi: *Promissionem, vel iuramentum ab illo recipiens.* Et tamen subditur id sufficere, vt tam ordinans, quàm ordinatus, eo ipso suspensionem incurrant. Nec eleuat efficaciam huius textus, quod aliqui Iuristæ dicunt, illam non fuisse propriam Simoniam, sed secundum quid, quia non fuit promissio dandi aliquid, sed tantùm non petendi prouisionem, seu alimentum ab ordinante, vel præsentante: nam præterquam quòd mihi falsum videatur (vt in tom. 5. dixi, quia ad veram Simoniam sufficit remissio debiti etiam futuri, vt in sequentibus declaraui) licèt id admittatur, potiùs auget vim illius textus. Nam illa non dicitur à Iuristis impropria Simonia ratione promissionis, sed ratione rei promissæ, quæ non videtur fuisse proprium donum, si ergo remissio illa tantùm promissa, fuit sufficiens ad Simoniacum ingressum dignum suspensione ipso facto, à fortiori promissio pecuniæ, vel alterius proprij doni erit sufficiens. Et in cap. *Nobis*, eodem dicitur, electionem factam sub quadam promissione, etiam ignorante electo, fuisse reprobandam propter simoniacam prauitatem præsumptam, nisi constitisset fuisse malitiosè factum. Supponitur ergo, promissionem cum opere subsecuto ex parte rei spiritualis, sufficere ad simoniacam prauitatem, quam Ius punit, vel per se ipsum, vel per sententiam pro ratione pœnæ. Et idem colligitur ex cap. *Ex diligenti*, & expressiùs ex c. 2. de Confess. ibi. *Quingentorum Saracenorum obligationem receperat.* Vbi Glossa notat solam obligationem sufficere ad Simoniam, licet non sit secuta receptio: oportet autem intelligi de Simonia, quæ per Canones punitur, nam ibi depositio ab officio, & beneficio pro illo crimine imposita est, ergo à fortiori sufficit ad incurrendam pœnam suspensionis ipso facto.

C. Nobis.

Atque hæc omnia, quæ de suspensione adduximus, applicari possunt ad excommunicationem, nam est eadem ratio. Sed ponderanda etiam sunt verba Extrauagantis, in qua primum lata est talis excommunicationis pœna, priùs enim locutus fuerat Pontifex de ordine simoniacè recepto, & de prouisionibus, quas simoniaca labe fieri contigerit, & postea subdit; *Statuentes, quod vniuersi, & singuli, qui quomodolibet dando, vel recipiendo Simoniam commiserint, sententiam excommunicationis incurrant.* Ergo, quam Simoniam voluerat esse sufficientem ad suspensionem ordinum, vel ad irritationem prouisionum, voluit etiam esse sufficientem ad excommunicationem ipso facto incurrendam, nam eodem tenore verborum loquitur, & vt suprà dixi, illa excommunicatio ex præcedentibus clausulis, & materia determinatur, denique est eadem ratio. Ad verba autem, quæ in Extrauaganti habentur, & Nauar. sepè vrget, *dando, vel accipiendo*, quæ intelligenda esse censet ex vtraque parte, cum non sit maior ratio de vna, quam de alia. Responderi potest, quod illa distinctio non cadit, nisi in rem spiritualem, & posita est ad comprehendendum tam ordinantem, quàm ordinatum, conferentem, & recipientem beneficium. Et ideo qui dat, vel accipit aliquid huiusmodi per Simoniam excommunicatur. Vnde ex parte pretij nulla alia datio, vel receptio postulatur, nisi illa, quæ sufficeret ad reddendam Simoniacam dationem, vel acceptionem rei spiritualis. Declarari hoc potest ex his, quæ Gomez. tradit in Regul. de Trien. possess. quæst. 12. Vbi illa verba Regulæ Cancel. *absque simoniaco ingressu*, dicit, intelligenda esse tam de Simonia reali, quàm etiam de conuentionali, ergo idem dicendum est cum proportione de dicta Extrauag. Nam verba æquè fauent, vt ponderauimus, & rationes sunt eædem, vt legenti constabit. Imò ideo illa regula sic extenditur, quia Simoniacus tam vno, quàm alio modo non habet coloratum titulum beneficij, vt ipse ibi prosequitur, ergo signum est, vtroque modo incurrisse pœnas.

Gomez.

30. Caput 2 de Confessis.

His accedunt coniecturę: primam sumo ex ratione textus in dicto cap. 2. de Confessis. ibi: *Quoniam vitium huiusmodi persequi volumus, & debemus.* Vnde sic argumentor: nam Iura intendunt persequi, & impedire ordinationem, prouisionem Simoniacam, non solùm quando in eis præcedit pecuniæ datio, sed etiam quando præcedit promissio, ergo quando imponunt censuram ipso facto incurrendam, intendunt statim, in ipsamet origine (vt sic dicam) factum illud irritare, & delere, ac punire, quantum per tales pœnas possunt, non expectata solutione pretij. Secundò quia probabilissimum est, hanc Simoniam verè, & simpliciter esse realem, vt supra capit. 41. tractatum est, quia est datio rei spiritualis non gratuita: nam in eo, quod dicitur datio rei spiritualis, satis ostenditur esse realis ex parte materiæ propriæ Simoniæ, in quo differt multùm à datione solius pretij, cum verò additur, non gratuita, completur substantia, & iniquitas Simoniæ. Vnde parum videtur referre, quod ciuili, vel humano modo loquendo emptio, & venditio non sit omninò completa quoad executionem ex vtraque parte, quia ad completam rationem Simoniæ hoc non est necessarium, sed quòd sit datio rei spiritualis non gratuita. Tertiò quia omnes fatentur, non esse necessarium ad incurrendas has pœnas, vt totum pretium pro spirituali re promissum sit solutum, sed sufficere, quòd sit ex parte solutum: nam tunc iam aliquid ex vtraque parte traditur, vt in d. c. 41. declaraui, sed qui promittit rem temporalem, eo ipso dat aliquam rem temporalem, & alius acceptando aliquid etiam moraliter recipit aliquid temporale, scilicet eius ad talem rem, ergò.

31. Instātia Nauarri.

Sed instat Nauarrus in Commentariis capit. vltim. de Simonia, numer. 29. in fine quod talis promissio est irrita, & nullius momenti, & ideo nihil dare videtur, etiam si per publicum instrumentum illam faciat. Sed contra, quia si ratio hæc esset alicuius momenti, nec Simonia vera illa esset, quia nihil æstimabile datur, vel promittitur, quia non validè promittitur. Item idem argumentum fieri potest de datione pecuniæ, quia etiam illa est irrita, vt infrà videbimus. Ergo in omni sententia necessariò dicendum est, ibi dari verè temporale, & validè, quantum est ex parte dantis, quòd autem Ius irritet actum, non tollit malitiam Simoniæ, nec rationem onerosi contractus, & dationis non gratuitæ. Denique confirmatur, quia multæ sunt obligationes Simoniacæ, quæ licet ex iure positiuo sint nullæ, sufficiunt ad veram Simoniam, vt obligatio ad gerendum negotium Episcopi ordinantis, vel dantis beneficium, obligatio non petendi alimenti necessaria eo casu, quo Episcopus dare tenebatur, vel obligatio non petendi debitum. Et præterea in his vix potest assignari tempus, in quo completur Simonia realis, quæ punitur, si in ipsa datione rei spiritualis sub tali obligatione non consummatur. Quando enim obligationis actus est negatiuus, vt non petendi alimenta, quando illa negatio sufficit? Idem est, si est de non petendo debito quod si dicatur, ibi statim fieri remissionem, & ideo statim sequi pœnam, instabimus ad hominem, quia illa remissio fuit nulla, & irrita, ergo nihil per illam datum est. Denique etiam quando est actus positiuus, videtur incredibile, quòd recipiens beneficium sub obligatione famulatus, non maneat excommunicatus, & seruiendo per diem, vel vnum opus seruitij inchoādo, iam sit excōmunicatus.

Expeditur.

32.

In hac controuersia quid sentiendum sit quoad priuationem beneficiorum, vel nullitatem collationis simoniacę, in cap. sequēti dicam, nunc enim solùm de censuris agimus. In illis verò aliter de suspensione, aliter de excommunicatione censendum arbitror.

1. Assertio.

Dico ergo primùm suspensio de ordine de rigore Iuris incurritur ipso facto in ipsamet ordinatione, etiamsi datio pecuniæ non præcesserit, sed tantùm promissio. Hanc assertionem quantum ad suspensionem de Iure antiquo mihi probat sufficienter caput penult. de Simonia. Quoad nouum verò Ius videtur efficaciter probari verbis ponderatis in dicta Extrauag. adiunctis aliis antiquis Iuribus, & doctrinis, quid autem nunc sentiendum sit statim dicam.

33. 2. Assertio.

Dico secundò quoad pœnam excommunicationis licèt dubia videantur verba dictæ Extrauag. & possint facilè in vtramque partem trahi, nihilominus verisimilius est, ex vi etiam verborum non incurri excommunicationem illam, donec vtraque ex parte completa sit Simonia. Hæc assertio quoad priorem partem ex relatione dictarum opinionum constat. Vltima verò pars suaderi potest ex his, quæ tractat Casador. decis. 5. de Consti. Vbi de pœna priuationis beneficij ex professo disputat, refertque multa argumenta cuiusdam Aduocati consistorialis pro secunda sententia quoad illam pœnam, & nihilominus tam ipse, quàm Aduocatus & (vt indicat) etiam Rota, vt manifestum supponebant, excommunicationem illam non incurri vsque ad pecuniæ traditionem, supponentes, verba illa, *dando, vel accipiendo*, in pretium cadere. Et sic etiam Gomez in Regul. de Trien. q. 12. refert, absolutè voluisse Rotam, Extrauag. illam solum habere locum in Simonia reali, per quam intelligit vtrinque completam, nam aliam conuentionalem ibi vocat. Cum ergo illa

Casad.

Gomez.

interpretatio non sit aliena à verborum proprietate, & sit mitior, & magis euitet animarum pericula, præferenda est. Accedit, quòd vt Casad. præcipuè testatur, Romę vsu receptum est, vt tota illa Extrauag. solam Simoniam vtrinque realem puniat, quod creditur esse receptum, vidente, & consentiente Pontifice, quod sufficeret ad derogandum etiam rigori Iuris, si oporteret, quia stylus Curię vim habet Iuris. Vnde licet, quod diximus, de suspensione, sit verum ex vi verborum, nihilominus consuetudo videtur ampliasse illam derogationem, seu limitationem, non credo tamen restrinxisse Ius commune antiquum, quoad suspensionem in ipso latam.

34. Vltimò verò est aduertendum, posita hac interpretatione, & moderatione, nihilominus Nauar. suprà adiungere, quando Simonia priùs incompleta per traditionem rei spiritualis, posteà completur per traditionem pecuniæ, incurri censuras, non solùm ab illo tempore, sed etiam à die commissi criminis, per traditionem rei spiritualis sub promissione, ita vt censura retrotrahatur. Et ideo dicere solent aliqui auctores in traditione solius rei spiritualis, nec fuisse censuram incursam, nec omninò non fuisse, sed fuisse quasi suspensam, vt exunc incurreretur, si posteà realis Simonia compleretur. Sed in primis hæc retrotractio non habet in Extrauag. fundamentum: nam si illa loquitur de Simonia reali vtrinque completa, profectò non infert censuram vsque ad complementum delicti cum effectu, & extunc inducit illam, & non anteà. Sicut irregularitas ex homicidio tunc contrahitur, quando mors consummatur, & non retrotrahitur ad tempus inflicti vulneris mortiferi. Quare si talis retrotractio vera est, nouo aliquo Iure, vel stylo Curiæ introducta est, de quo mihi etiam non satis constat: nec Gomez, aut Casadorus de illo expresè loquuntur, maximè pro censuris.

Ex quo tempore incurratur cẽsura.

35. Secundò sentio, illam retrotractionem non cadere verè, & propriè in censuram, neque in illos effectus, qui ab ipsa censura verè, & realiter contracta essentialiter pendent, sed ad summum posse pertinere ad quosdam effectus, qui sine censura possent incurri, qui in præsenti vix possunt inueniri. Prima pars clara est, quia si censura hæc non imponitur nisi propter Simoniam vtrinque realem, quandiù ordinatus, vel beneficiatus Simoniacè non soluit pretium, in re ipsa, & coram Deo non fuit suspensus, vel excommunicatus, vt Nauar. & omnes fatentur, & est euidens, posita hypothesi, quia in toto illo tempore non erat completum delictum, pro quo erat censura lata: ergo impossibile est, vt pro illo tempore censura vnquam incurratur, quia ad præteritum non est potentia.

36. Secunda pars declaratur inductione; nam ille sic ordinatus, vel beneficiatus celebrans toto illo tempore irregularis non fit, vt Nauar. etiam fatetur, & benè confirmat. Item, si ordinatus ille absoluat sacramentaliter, valida est absolutio, semperque erit: item si beneficiatus ille iurisdictionem exerceat, actus sunt validi, neque vnquam retractantur, ergo quoad hos effectus non retrotrahitur censura. Ratio verò est, quia hæc retro tractio ad summum est secundum quandam fictionem Iuris, illi autem effectus requirunt realem existentiam censuræ, vt irregularitas ex celebratione non oritur, nisi supposita vera, & reali censura, & ex peccato violandi illam, vt constat, quod peccatum non est, quando absque censura celebratum est, ergo nec irregularitas, ergo nec postea pullulare poterit, cum delictum, quod est adæquata eius causa non præcesserit. Similiter nullitas sententiæ, vel absolutionis oritur adæquatè in hoc casu ex reali suspensione, seu ablatione iurisdictionis, hæc autem facta non fuit toto illo tempore Simoniæ realis non completæ. Nec verò illi effectus priùs validi possunt postea annullari propter complementum Simoniæ additum, quia nec Sacramentum semel validum est irritabile, nec sententia iustè, & validè lata debet annullari, hęc enim iam non esset pœna Simoniaci, sed aliorum innocentium. Eademque ratio est de similibus effectibus.

37. Tertia verò pars in suspensione ab Ordine est clara, nullus enim effectus in ea cogitari potest, qui per illam retrotractionem fingi possit pro tempore antecedente. In excommunicatione verò inuenitur priuatio fructuum beneficij v. g. vel inhabilitas ad beneficia acquirenda, &c. Et quoad hos effectus potest retro trahi pœna, quando consummatur Simonia per traditionem pecuniæ: tamen hoc ipsum fieri posset sine censura, vt constat, & ideo nullam retrotractionem quoad hoc fingere necesse est in censura, sed solùm in priuatione beneficij, de qua posteà dicemus. Vnde licet Nauar. multis exemplis declarare conetur, habere locum hanc retrotractionem in excommunicatione, in illis non immoror, tum quia licet sit possibilis, in præsenti non est necessaria, tum etiam quia si quando videtur fieri hæc retrotractio, re vera non est in censura, sed in aliquo extrinseco, vel temporali effectu, qui potest induci per legem, vel sententiam sine censura, vel loco illius. Supponendo ergo in praxi, hanc sententiam posteriorem obseruandam esse, non oportet, fingere retrotractionem pro censuris, nec rem obscuriorem reddere, sed simpliciter fateri, non incurri censuram, donec pretium ex parte aliqua soluatur, & extunc tantùm incipere: de aliis autem priuationibus posteà dicemus. Vnde etiam concedendum est, esse in potestate Simoniaci accipere Simoniacè ordinem, vel beneficium, & nunquam incurrere censuram, non soluendo pretium. Neque hoc est inconueniens, quia est in manu eius, non consummare peccatum omnino. Quod siquis dicat, per hoc dari licentiam hominibus liberiùs committendi Simonias conuentionales vsque ad obtentionem spiritualium. Respondetur, licentiam non dari, sed non tam rigorosè vindicari delictum, quod potuit aliis rationibus conuenire.

CAPVT LVII.

Vtrùm actio sacra, vel collatio beneficij simoniacè facta, sit valida, & quo Iure?

1. PRæter censuras, altera pœna ipso iure lata, & potissima in Simonia, est irritatio actus, seu contractus simoniaci, & obligatio, quæ ex illa nascitur, vel ad non retinendam rem simoniacè comparatam, vel ad pretium restituendum, ideoque de his dicere aggredimur: & priùs dicemus de re spirituali, postea de pretio. Possunt autem hi effectus intelligi vel ex natura rei, vel solùm per modum pœnæ, vtrumque tractandum est. Atque hinc fit, vt licet suprà diximus, pœnas Simonię solum habere locum in Ordine, & Religione, & beneficio, seu officio Ecclesiastico, nihilominus de hac irritatione vt ex natura rei esse potest absque pœna, dubitari possit, an habeat locum ex natura rei in aliis spiritualibus rebus, vel actionibus, quæ per Simoniam conferuntur, aut fiunt? Vt ergo generales regulas de omnibus proponere possim, aduerto, omnes res, quæ possunt esse materia Simonię, ad duo capita reduci posse. Primũ est actionum, seu functionum spiritualium, quæ interdum relinquunt post se effectum

Prenotanda.

per illas denuo factum, & post illas permanentem physicè, vel moraliter, vt sunt ordinatio sacerdotum, consecratio Episcoporum; benedictio Abbatum, aut aliarum rerum sacrarum: Et in hoc Ordine numerari possunt actiones Sacramentorum, & professio Religiosa. Interdum verò nullum relinquunt effectum proprium, præter impetrationem aliquam apud Deũ, vt benedictio nubentium, vel ciborum, aut oratio, & similes. Secundum caput est rerum permanentium sacrarum, seu spiritualium, quæ non de nouo fiũt, sed ab vno in alium trãsferuntur, vel alicui de nouo conferuntur cum antea vacarent. Nam per vacationem non destruuntur, vt postea fiant denouo, sed manent in se, seu in bonis Ecclesiæ, & per collationem tali personæ applicantur; & ad hunc ordinem reduci possunt omnes res sacræ, etiam corporales, & permanentes, quatenus aliquomodo spirituales sunt, vt Reliquiæ, Calix &c.

2. 1. Cõclusio.

Dico ergo primò, Actiones, & functiones sacræ ratæ, & validæ sunt, etiam si facta sint Simoniacè, suosque habent effectus, nisi vel irritabiles sint per Ecclesiam, & lata sit lex irritans illas, vel talem habeant effectum, qui per prauam dispositionem, seu obicem operantis impediri possit. Probatur, quia sola culpa Simoniæ non potest sola vi, & natura sua irritare actiones sacras, vel impedire effectus earũ, plusquam alia peccata mortalia grauissima, quia nulla est maior ratio Simoniæ, quàm aliorum peccatorum; sed peccata per se, & vi sua non irritant actiones sacras peccaminosè factas, si alioqui omnia, quæ sunt de substantia earum adhibeantur, maximè si non sint irritabiles per Ecclesiam. Vel etiam si sint irritabiles, si de facto non est lata lex iritans: nec etiam possunt impedire omnes effectus earum, sed solùm illos, qui ex dispositione, vel obice operantis pendent, quia aliàs ratio culpæ, seu concomitantia eius per accidens se habet ad talem effectum; Ergo idem est de Simonia sentiendum. Hæc tamen generalis regula melius intelligetur ad particularia descendendo, & illam applicando.

3. Ordinatio simoniacè facta valida est.

Sequitur ergo primo ordinationem Simoniacè factam ratam, & validam esse quoad substantiam suam, & quoad effectum characteris. Probatur, quia, non obstante culpa Simoniæ, intercedunt omnia, quæ sunt de substantia, & valore talis actionis, & effectus. Nec talis actio quoad hoc est irritabilis per Ecclesiam, nec ille effectus pendet ex culpa recipientis, vel ministrantis ordines. Vnde quoties iura dicunt ordinationes Simoniacas esse irritas, Doctores exponunt quoad vsum, & executionem ordinum, seu quantum per Ecclesiam irritari possunt, quod idem est, ac ipso facto suspendi, vt supra dictum est.

4. Idem dicendum de Sacramentis.

Secundò sequitur, hoc extendi posse ad omnia Sacramenta, quia omnia per se sunt valida, licèt Simoniacè conferantur. Vt de Baptismo, & Confirmatione est euidens: imprimunt enim suum characterem. Consecratio item Eucharistiæ ritè facta licet pro pretio, sine dubio valida est, & quamuis sumatur Simoniacè Eucharistia, verè recipitur realiter, & Sacramẽtaliter Christus; non enim recedit Christus propter peccatum suscipientis, vt ex Fide constat; & satis clarè docuit Paul. 1. Corint. 11. Idem est suo modo de extrema vnctione, licet non imprimat characterem; non enim iteranda est propter simoniacam receptionem, vel collationem, sed agenda est pœnitentia peccati. Vnde cauendus est lapsus (qui calami fortasse fuit potius, quam mentis) apud Vgolin. Tab. 1. capit. 17. §. 1. numer. 4. Vbi ait, extremam vnctionem receptam à Simoniaco non esse validam, quia Sacramentum datum perseueranti in peccato mortali nullum est, quia gratiam non confert, in qua tota vis eius posita est, & ideo illa ablata, nullum est Sacramentum, quia, ablato fundamento, reliqua adesse non possunt. Certum verò est, valorem Sacramenti non pendere ex effectu, & gratiam non esse fundamentum Sacramenti, sed effectum, ideoque Sacramentum verè recipi à peccatore, licèt non recipiatur effectus, imò pium, & probabile est, posse illud Sacramentum postea habere effectum, recedente fictione. Denique etiam matrimonium, licèt emeretur in ratione Sacramenti, validum esset, vt constat. De his enim omnibus manifestum est, non esse irritabilia per Ecclesiam, nec ratione indispositionis, si substantia illorum adhibeatur. Idemque est suo modo in confessione, & absolutione pœnitentiæ. Sed in hoc Sacramento sunt duo specialia: Vnum est, quòd substantialis materia pendet aliquo modo ex dispositione pœnitentis, & ex hac parte erit irritum, si actu committendo Simoniam recipiatur: sed hoc commune est quicumque actuali peccato mortali, & ita hoc accidentarium est ad rationem Simoniæ. Vnde si ponamus, à pœnitente ipso non committi Simoniam, sed à tertio, qui pecuniam dedit, ignorante alio, tunc ex parte recipientis validum erit Sacramentum. Aliud est proprium huius Sacramenti, quòd potest irritari per Ecclesiam, auferendo à ministro iurisdictionem, veruntamen propter peccatum vendendi absolutionem non est talis pœna inflicta ab Ecclesia, & ideo ex hoc capite nulla etiam est irritatio. Igitur absolutè Sacramentorum collatio licet simoniacè fiat, valida est, & illos habent effectus, qui ex gratia sanctificante non pendent; gratiam autem non conferent propter obicem peccati; quod per ipsam Simoniam maximè apponitur. Si tamen ponamus, recipientem Sacramentum excusari à culpa propter ignorantiam, vel licet prius peccauerit, tunc sufficienter pœnitere, habebit Sacramentum totum suum effectum, quia nihil est, quod impediat.

1. Cor. 11.

Vgolin.

Circa pœnitentiam aduertendum.

5. 3. Illatio.

Tertiò infero, idem dicendum esse de consecratione Ecclesiæ, vel Calicis, ac denique de omnibus functionibus ordinum cum proportione, & de omnibus benedictionibus Sacramentalibus, quia in omnibus est eadem ratio: nam hæc omnia vel non sunt irritabilia per Ecclesiam, stante tali institutione, vel nullibi inueniuntur irritata propter Simoniã in eis commissam, cum nulla pœna ipso Iure afficiantur, vt dictum est: imò etiam si præcessisset suspensio ab Ordine, vel à muneribus Pontificalibus propter aliud crimen Simoniæ, per suspensionem non irritarentur tales actiones, vt ex materia de Censuris suppono, & quia nihil tale in iure inuenitur expressum. Obijci potest c. *Ecclesia.* 1. q. 4. vbi sic dicitur. *Ecclesia, quæ per pactionem consecrata fuerit, potius execrata, quam consecrata dici debet.* Est ergo irrita talis consecratio. Glos. ibi dupliciter respondet: 1. consecrationem illam non fuisse factam iuxta formam Ecclesiæ, & ideo reprobari. Sed hoc dicitur sine fundamento in textu, imò contra illum, quia ratio execrationis non ponitur nisi in pacto, & alioqui dicitur consecrata Ecclesia. 2. ergo respondet, illud esse dictum in odium, & detestationem criminis. Sed non explicat, quomodo verè dicatur. Debet ergo intelligi, quantum est ex parte sic consecrantis: consecratio enim ex potestate, & auctoritate Ecclesiæ, cuius officium exercetur, valida est, quia verò consecrans, quantum est ex se, polluit Ecclesiam, & vt profanum locum illam contrectat, ideo ex parte sua execrare illam dicitur.

Ca. Ecclesia.

Glos.

6. 4. Illatio.

Quartò infertur, Actus ecclesiasticæ iurisdictionis per Simoniam factos non fieri inualidos ipso facto ratione Simoniæ, extra prouisiones beneficiorum, de quibus postea. Ratio est eadem, quia nullibi inuenitur facta ipso iure talis irritatio. Dixi autem,

autem, ratione Simoniæ, quia de illa tantum nobis sermo est. Alia enim quæstio est de generali ratione venditionis, An sentẽtia venalis, id est, ob pretium facta inualida sit, non ratione Simoniæ, sed venditionis in quacunque materia, etiam temporali, quæ ad præsentem considerationem non spectat? Viderique potest Vgolinus Tab. 1. cap. 16.

7. 5. Illatio. Nauar. Cõment. 4. de Regul. n. 25. So. q 8. ar. 2. Vgolin. Tab. 1. c. 4. §. 2.

Quintò infero, professionem Religionis per Simoniam factam esse validam, vt omnes pro indubitato habent, & in Iure clarè supponitur, vt statim videbimus. Et ratio est quia licet hæc professio potuerit per Ecclesiam irritari, factum non est, nec inuenitur, nec fuisset expediens. Et hic effectus talis est vt non pendeat ex gratia, vel dispositione operantis, si intentionem profitendi habeat. Est tamen aduertendum, quòd licet Ecclesia non irritauerit talem professionẽ, vetuit nihilominus, Religiosum permanere in eo monasterio, in quo professus est, aut habere in illo ius ad suam sustentationem, quam aliqui vocant religiosam præbendam. Et olim quidem præcipiebatur trãsferri in alium locum religiosum, & arctiorẽ; sic enim dicitur in capit. *De Regularibus*, de Simon. *Respondemus vt locum, quem taliter adepti sunt, omnino dimittant, & solitudines, vel alia strictiora Monasteria adeant.* Et additur, quòd licèt, ignorante Religioso, fuerit Simonia commissa in eius ingressu, nihilominus cogatur Religiosus loco renunciare, & postea auctoritate Prælati, vel illùc reduci, si absque scandalo fieri possit, vel in alio Monasterio eiusdem ordinis collocari. Item in c. *Quoniam*, eod. de Monialibus dicitur; *tam recipiens quam recepta* (vtique Simoniacè) *sine spe restitutionis de suo Monasterio expellantur, & in locum arctioris regulæ* & cæt. *collocentur.* Et extenditur in futurum ad omnes Religiosos. Denique in capite *Veniens*, eod. solùm dicitur, præcipiendum esse tali Religioso, vt in alio Monasterio studeat in habitu monastico Domino deseruire; & additur, illi esse restituendam pecuniam, non quidem sibi retinẽdam, sed alteri Monasterio tradendam, de quo textu plura inferius. Ex his ergo iuribus satis apertè constat, professionem talem esse validam, pœnam verò illam quasi relegationis à monasterio à iure humano esse impositam. Et ita sentiunt ibi communiter Doctores, Innocen. Abb. & alij, quamuis nonnulli in re clara dubitationem mouere voluerint.

Cap. Quoniam. Cap Veniens. Innoc Abbas.

8. An illa pœna sit latæ sententiæ. Cap. Veniens. Ca. De regularibus.

De illa verò pœna dubitari potest an sit latæ sententiæ, vel ferendæ. Nam in c. *Veniens*, & *Quoniam*, solum est ferendæ, quia manifestè postulatur actus hominis, scilicet præceptum, vel sententia, at verò in capite. *De regularibus*, indicatur, ipsum Religiosum teneri in conscientia recedere; id enim significare videntur verba illla. *Locum omnino dimittant.* Et fauet Extrauagans prima de Simonia Vbi dicitur, necessariam esse dispensationem, vt sic receptus possit in Monasterio eodem manere. Sed nihilominus dicendum est, hanc pœnam non obligare in conscientia, donec per Superiorem legitime imponatur, quia priora Iura apertè loquuntur, & posteriora non declarant aliud sufficienter: nam sub illis verbis; *Locum omnino dimittant*, rectè subintelligitur, quando illis præceptum fuerit, vel si conuicti, & condemnati fuerint. Dispensatio autem vel necessaria esse potest post condemnationem, vel antea erit vtilis, vt hominem liberet à periculo illius pœnæ, & condemnationis. Et ita tenent Vgolin. supra §. 4. Leonar. Les. d. cap. 35. dub. 23.

Extrauag. 1. Respõdetur negatiuè. Vgolin. Les.

9. Nauarri opinio.

Contrarium tamen indicat Nauarr. d. n. 25. distinguit enim duo in Religioso: Vnum est substantia status Religiosi, aliud est ius ad Religiosam sustentationem, & locum in domo, in choro, & in Capitulo, cum voce actiua, & passiua. Et ait, licèt Religiosus acquirat primum per Simoniacam professionem, non tamen secũdum, quia est quoddam Ecclesiasticum beneficium, vt ibi ex multis refert, & ita non potest illud retinere, vel illo vti, aut frui, nisi dispensationem obtineat: At si non acquirit illud ius, profectò tenetur in conscientia ante sententiam illud dimittere. Sed nihilominus priorem sententiam censeo veram, tum quia monachatus non est propriè beneficium ecclesiasticum, sed largo modo, & per quandam imitationem, vnde sine dubio non est irritum illud ius ex vi Decretorum irritantium collationes beneficiorum Simoniacè factas; vel acquisitas, quia neque vox illa beneficiorum extendenda est in lege pœnali, neque talia Decreta de professione religiosa loquuntur, vt patebit. Neque etiam est irritum illud ius per propria Decreta punientia Simoniam in Religione, quia nullum verbum continent sufficienter irritans, vel inhabilitans personam ad tale ius acquirendum. Alioqui incurreretur illa pœna, & obligatio etiam per delictum occultum, & cogeretur quis in se ipso exequi pœnam relegationis, & discessionis à suo Monasterio, nullo cogente, vel manendo in illo, non posset tuta conscientia frui commodis, & iuribus professorum, cum excusare non possit onera eorum, quæ durissima sunt, & non imponenda sine expressis, & ineuitabilibus verbis legis.

Reijcitur.

10. 6 Illatio.

Sextò possumus è cõtrariò inferre: Omnem actionem iurisdictionis, vel administrationis, seu iuris Ecclesiastici, quæ ordinatur ad conferendum officium, vel beneficium Ecclesiasticum, irritam esse ipso facto, nullumque ius, vel effectum conferre. Hoc constat de iure Ecclesiastico in d. Extrauag. 2. vbi in particulari nominantur electiones, postulationes, confirmationes, prouisiones, seu quæuis aliæ dispositiones, & additur vt viribus omnino careant. Vnde non est dubium, quin ipso Iure sint irritæ. Sed quia hæc irritatio eadem est cum priuatione beneficij Simoniacè acquisiti, ideo simul cum sequenti regula hæc pars explicabitur.

Extrauag 2.

11. 2. Assertio.

Dico ergo secundò. Acquisitio spiritualium rerum, bonorum, aut beneficiorum seu officiorum ecclesiasticorum simoniacè facta ex natura rei valida est, suumque habet effectum, nisi per Ius ecclesiasticum irrita facta sit, vt in ecclesiasticis beneficiis & officiis factum est. Ratio regulæ est, qui effectus huius acquisitionis est, vt ex vi talis actionis, qui rem spiritualem tradit, dominio, aut iure, quod in illam habet, se spoliet, & illam in alium transferat quantum in se est, & ita alius illam, & ius in illam acquirat, acceptando largitionem alterius, & hoc ipsum est, acquisitionem esse validam: Sed totum hoc habet locum ex natura rei, non obstante Simonia, ergo. Probatur minor, quia illa abdicatio, & acquisitio fit per voluntarium consensum contrahentium, sed hic consensus interuenit, vt supponimus, non obstante Simonia, ergo Simonia vt sic non potest impedire talem valorem, & effectum. Dices: Hoc ad summum habere locum in rebus omnino propriis, de quibus potest quis priuata voluntate disponere, non verò in Ecclesiasticis beneficiis, quæ nisi per Canonicam institutionem dari, vel acquiri non possunt. Sed hoc non obstat, tum quia poterit committi Simonia cum ipso collatore, cuius voluntas de se efficax est ad conferendum, voluntas autem Simoniaca voluntas est, ergo ex natura rei eundem habebit effectũ: tum etiam quia licet inter priuatos intercedat pactio Simoniaca, vt qui possidet beneficium pro pecunia præstet consensum, vel renunciet nihilominus collatio fieri posset per Prælatum: tunc ergo valida esset collatio, si ius Ecclesiasticum non interueniret, quia consensus renunciantis validus est, & voluntas collatoris sufficeret, nec tunc censeretur surreptitia, aut inuoluntaria,

Obiectio. Expeditur.

inuoluntaria, si ius non irritaret, quia censetur conferens secundum ius conferre. Atque hæc etiam regula ad particularia descendendo comprehendetur.

12. Sequela ex hac doctrina.

Ex illa ergo sequitur 1. si res sacræ permanentes simoniacè acquirantur, validè acquiri; ita vt non teneatur in conscientia ille, qui sic eas acquisiuit, à se abdicare, vel dimittere, aut restituere. Exempla si quis emat grana benedicta, vt talia sunt, augendo pretium eorum propter indulgentiam, quam habent, idem est de calice consecrato, & illo titulo carius empto, vel de reliquiis Sanctorum, & similibus. Ista enim, & similia validè acquiruntur, licèt turpiter, & Simoniacè acquirantur. Ratio est, quia nullum est ius Ecclesiasticum irritans talem acquisitionem, irritatio enim illa esset pœna quædam ipso Iure lata; Simoniæ autem in his materiis commissæ non puniuntur ab B Ecclesia talibus pœnis, vt cap. 54. positum est, non est ergo talis irritatio in Iure. Nec etiam est ex sola rei natura, quia illa acquisitio non est cum iniustitia alteri facta, qui talem rem vendit, imò ex parte eius intercedit sufficiens causa translationis dominij, quæ est voluntas eius; quia supponimus dispositionem talium rerum subesse liberæ voluntati eius, & potuisse illas liberè donare, si vellet, ergo ex hac parte datur sufficiens causa translationis dominij, vel quasi dominij talis rei. Nec est aliqua causa, quæ illam impediat; si enim esset aliqua, maximè voluntas Dei: hæc autem non; quia licèt prohibeat illum modum acquirendi tales res, non tamen prohibet acquisitionem simpliciter, & ideo non irritat factum, vt paulò inferius, soluendo quandam obiectionem, magis de- C clarabimus; ergo nullo ex capite est irrita talis acquisitio. Et consequenter ex illa non nascitur in conscientia obligatio restituendi, vel dimittendi talem rem, nunquam enim res acquisita est per se, & quasi ab intrinseco obnoxia restitutioni, nisi quando per talem acquisitionem non comparatur ius in ipsa re. Denique vbi non intercedit iniustitia, licèt interueniat turpitudo, non nascitur intrinseca obligatio restituendi, quia restitutio est actus iustitiæ commutatiuæ, vt suppono ex propria materia, sed in hoc casu talis res sine iniustitia acquiritur, vt constat, ergo.

13. 2. Sequela.

Secundò inferò, eum, qui acquirit ius patronatus Simoniacè, speciali pretio soluendo illud, nihilominus vere illud acquirere, nec teneri in conscientia ad D dimittendum illud. Ita sentiunt communiter Doctores infra citandi. Et ratio est, quia talis acquisitio non est irrita ex vi iuris naturæ propter rationem factam, quæ eodem modo in quacunque materia simili procedit. Nec inuenitur ipso iure irritata per Ecclesiam, ergo est valida; & consequenter non obnoxia de se restitutioni. Minor constat ex supradictis, quia ius patronatus non est ex materiis spiritualibus, quarum Simoniacas translationes Ecclesia pro iure punit, quia non est officium Ecclesiasticum. Atque idem eodem modo, & ratione dicendum est de pensione acquisita simoniacè interuentu pecuniæ, siue detur pecunia Prælato imponenti pensionem, siue beneficiato, vt in illam consentiat, siue tertiæ personæ, vt pro illa obtinenda intercedat. Et idem pro- E cedit, quamuis pensio clericalis sit, quia in rigore non est beneficium ecclesiasticum, & ita non comprehenditur sub lege ecclesiastica irritante, & ex natura re non datur talis irritatio. Idem est de Vicaria, quæ ad tempus, seu ad nutum conceditur sine titulo beneficij propter eandem rationem, quia licet sit quid spirituale, non est beneficium, & ita in illa procedit ratio proximè facta.

14. 3. Sequela.

Tertiò idem dicendum videtur de officiis ecclesiasticis merè temporalibus, quæ ex natura rei ven- A di possent, & iure ecclesiastico prohibentur in c. *Saluator*, & capit. *Ex multis* 1. quæst. 3. Nam horum acquisitio per pecuniam non est irrita ex natura rei, vt constat: nec etiam est irrita ex vi illius prohibitionis Ecclesiasticæ, qua simpliciter vendi prohibentur, quia multa fieri prohibentur, quæ facta tenent quando scilicet lex prohibens non habet verba irritantia actum, talis autem est lex prohibens, vendi hæc officia, vt ex citatis capitibus constat. Item, non habet maiorem vim ad irritandam illam acquisitionem prohibitio illa iuris ecclesiastici simpliciter facta, quàm habeat lex naturalis prohibens Simoniam per se malam in aliis materiis, sed ad summum facit, vt cum proportione illa sit Simonia, quia prohibita, ergo ex vi illius solius prohibitionis non impeditur acquisitio. Nec etiam ex vi dictæ Extrauag. Ergo ex nullo alio iure ecclesiastico, quia nullum adduci potest, vt constat. Minor probatur ab aliquibus, quia venditio illorum officiorum tantum est Simonia quia prohibita, & valde impropria, & ideo non comprehenditur sub illa lege pœnali. Sed hæc ratio nobis non placet: nam cap. præced. ostendimus, pœnas illius Extrauagantis extendi ad Simoniam contra leges Ecclesiasticas, idem paulò post ostendemus. Et in contrarium potest obiici cap. *Consulere*, de Simon. vbi hæc Simonia vt vera reprobatur, & grauiter punitur. Nihilominus tamen censeo, non comprehendi in illa Extrauaganti, quia loquitur tantum de officiis ecclesiasticis, quæ sunt beneficia, & consequenter habent aliquam spiritualem administrationem, functionem, vel iurisdictionem, vt cum Nauarro, & aliis paulò post explicabimus.

Ca. Saluator. Ca. Ex multis.

Cap. Consulere.

15. 4. Sequela.

Quartò principaliter infertur ex dicta regula, beneficia Ecclesiastica acquisita per Simoniam, secluso iure ecclesiastico, & stando in puro iure diuino, ac naturali, validè acquiri, & tuta conscientia retineri potuisse, sine obligatione in conscientia dimittendi illa, vel restituendi fructus vsque ad iudicis condemnationem. Hanc assertionem tractat Soto d. quæst. 8. artic. 1. in principio corporis, & ad 6. Et miratur non tractari in specie à Doctoribus quæstionem hāc, an acquisitio simoniaca beneficij sit nulla ex vi iuris diuini. Et ipse in vtramque partem ponit argumēta, & dubius est, magis tamen in hanc assertionem inclinat. Eodem fere modo procedit Couar. in Regul. *Peccatum*. p. 2. §. 8. num. 7. vbi oppositum attribuit D. Thomæ, de quo statim dicam. Contra hanc verò assertionem tenent clarè Henr. Quodl. 6. quæst. 26. & Adrian. Quodlib. 9. art. 3. imo Armach. lib. 10. de Quest. Armen. cap. 13. & 25. dixit, obtentionem beneficij per quodlibet peccatum esse nullam ipso facto ex vi iuris diuini. Ioan. 10. *Qui non intrat per ostium ille est, & latro.* Sed est erronea sententia contra communem sensum Ecclesiæ; acceditque ad errorem VVicheph, qui dixit, Prælatum existentem in peccato mortali non esse Prælatum: item est contra omnem rationem, vt à fortiori patebit ex dicendis. Nec verba Ioannis quicquam efficiunt; tum quia non afferuntur in sensu intento per parabolam, tum etiam quia potest quis per ostium intrare, & non sine peccato intrare; per ostium enim intrat ad beneficium, qui à Prælato illud recipit, licèt non pura mente, vel conscientia illud recipiat.

Soto.

Couar. Henric. Adrian.

Ioan 10.

16. Palud. Syluest. Caietan. Victor. Redoan. Rebuff. D Thom. August. Chrysost.

Assertio igitur posita vera est, & conformis communi sententiæ Doctorum, qui fere illam non disputant, quia tanquam claram suponunt. Tenet in specie Palud. 4. d. 15. quæst. 5. num. 9. Syluest. verb. *Simonia*, quæst. 20. Caietan. eod. Victor. 2. p. Relect. de Simon. num. 4. & 5. Redoan. p. 3. cap. 8. num. 4. Rebuff. in Praxi tit. de Simonia in resignatione, num. 14. Probari potest 1. & à priori ex regula posita, quia propter

propter peccatum Simoniæ non fit persona incapax beneficij ex vi iuris diuini, nec etiam conferens fit imponens ad conferendum, sed ex parte conferentis vt supponimus) concurrit voluntas vera, & absoluta conferendi, & ex parte recipientis intercedit etiã voluntatis consensus, ergo tenet datio, & acceptio, si ius humanum illi non obstet. Maior videtur euidens, quia Simonia nec ex natura rei habet illum effectum, eo quod peccatum mortale sit; hoc enim damnatum est ab Ecclesia in VVicleпho, nec etiam quia tale peccatum est, quia non habet maiorem repugnantiam ex natura sua cum capacitate beneficij, vel potestate conferendi illud, quam alia peccata. Minor verò supponitur ex facto.

17. Responsio. Sed responderi potest, Simoniam ex peculiari ratione opponi valori collationis, quia excludit gratuitam donationem, ad quam solam data est à Christo potestas, qui dixit: *Gratis accepistis, gratis date.* Et ita si proprie loquamur, Simonia non aufert potestatem conferendi beneficium, sed supponit in Prælato impotentiam ad sic conferendum, quia solùm potest conferre modo sibi commisso à principali Domino tanquam dispensator eius. Et similiter in recipiente non ponit nouam incapacitatem quasi in pœnam delicti, sed supponit, ex vi Diuini iuris neminem esse capacem ad talem modum recipiendi, quia solum data est facultas hominibus ad recipienda hæc gratis, non verò ad emenda illa. Et ideo talis emptio ex natura rei inualida est, vt potè contraria voluntati principalis Domini, ergo per illam nihil acquiri potest. Quæ ratio si valida est, in vniuersum probat de omni acquisitione simoniaca rei spiritualis, siue sit beneficium, siue quodcunque aliud spirituale donum, quod permanenter (vt sic dicam) acquiri possit. Et huic rationi vires adijcit auctoritas D. Thomæ in d. art. 6. Nam illa ratione præcipuè probat in corpore ea, quæ acquiruntur per Simoniam, dimittenda esse, & loquitur maximè de spiritualibus, vnde videtur sentire, de iure Diuino esse dimittenda, vt Couar. voluit esse de mente D. Thomæ.

D. Thom. *Couar.*

18. Refutatur responsio. Sed contra hoc est 1. quia lex illa, vel Christi, vel naturalis, *Gratis date*, non prohibet substantiam dationis, sed præscribit modum, vt ex forma verborum constat, non fuit enim voluntas Christi, vt spiritualia non darentur, sed vt non darentur tali modo; sed naturalis lex concedens actionem, & prohibens modum non essentialem, non irritat substantiam actionis, licet modus illi desit, ergo ex vi illius legis non irritatur largitio, nec impeditur acquisitio rei spiritualis sic comparatæ, etiamsi in modo committatur defectus. Maior per se nota est ex verbis legis. Minor autem etiam est nota in materia de Legibus. Et explicatur breuiter, quia lex prohibens non irritat actũ nisi vel expressis verbis id declaret (quod nec in illis verbis Christi fit, nec in lege pure naturali locum habet) vel ex materia legis, & ex natura rei constet, modum esse de substantia, & essentia actus, vt est in matrimonio, quòd traditio sit perpetua, vel aliquid simile; nam si modus sit accidentalis, non est, cur defectus illius irritet actum, quando lex specialiter non exprimit. In præsenti autem modus ille gratis dandi postulatur non propter substantiam actionis dandi, & acquirendi talem rem; nam hæc re vera posita est in voluntaria largitione, & acceptione, sed propter decentiam, sanctitatem rei, vt dignè tractetur; ergo talis defectus non est irritans acquisitionem rei spiritualis ex natura rei.

19. Confirmatur 1. quia etiam lex naturalis dictat, gratis esse mutuandum, & tamen licet quis emat mutuum soluendo vsuras, nihilominus verè acquirit pecuniam mutuatam, & potest illa vti eodem modo, ac si fuisset gratis mutuo data, quia ille modus non est contra substantiam mutui vt sic, licèt sit contra substantiam venditionis ipsius mutui, de qua est alia ratio. Potest etiam id declarari, quia lex illa gratis mutuandi est in fauorem mutuatarij, & non debet conuerti in detrimentum eius; magnum autem esset detrimentum, si emendo beneficium mutui, impediretur acquisitio pecuniæ mutuatæ, & ideo valet mutatio quoad hanc partem, licet non valeat quoad aliam, ergo similiter in presẽti. Simile est aliud exemplum, quod adducit Soto: nam si hæres, qui tenetur gratis pia legata implere, nolit id facere, nisi pretio accepto, & ideo pauperes, vel Ecclesia emant ab ipso talia legata, vere acquirunt illa, & quoad illam partem tenet contractus, & largitio, ergo similiter in præsenti. Et in propria materia sunt multa exempla: nam Baptismus simoniace collatus, & Ordo validus est, licet detur contra illud, *Gratis date.* Et electio digni prætermisso digniore, valida est, licèt in modo sit contra ius naturale.

Soto

20. Præterea confirmatur, quia alias etiam Simoniacus mentalis teneretur resignare beneficium sic adeptum, contra capit. vltim. de Simonia. Sequela patet, quia obligatio naturalis cadit in occulta; & interna delicta, si iniusta sunt, & habent eundem effectum. Item confirmatur, quia aliàs etiam obtinens rem spiritualem, data pecunia ad redimendam vexationem, & absque Simonia ex parte sua, non consequeretur illam ex natura rei, quia alter Simoniacè dedit: consequens est planè absurdum, ergo. Sequela patet, quia etiam ille non dat iuxta commissionem Domini, & ita non vtitur potestate ab illo concessa (vt illa sententia falso assumit:) ideo autem hoc non sequitur, quia licet ille malè vtatur potestate, illa tamen vtitur: ita ergo est in præsenti. Simile argumentum fieri potest, quia siquis bona fide recipiat beneficium Simoniacè collatum, quia alius dedit pecuniam collatori, vel in odium alterius, vel ipso contradicente, valida est collatio, & non tenetur resignare, cap. *Nobis*, & cap. *Sicut*, de Simon. Et tamen collator tunc non gratis dedit, vt constat, ergo signum est, ratione illius modi non fieri irritam collationem ex vi solius iuris Diuini. Idem argumentum sumi potest ex electione Papæ, quæ valida est, etiamsi fiat Simoniacè, vt infra dicetur, non posset autem esse valida iuxta contrariam sententiam, quia non gratis fit.

Cap. Nobis. Cap. Sicut.

21. Denique incredibile est, quòd siquis emat grana benedicta vt talia, vel reliquias, &c. & similia, non possit illa retinere, sed teneatur à se abdicare, nulla enim ratione hoc fulcitur. Quia ille nullam iniustitiam fecit contra commutatiuam, sed tantum irreuerentiam rebus sacris: non enim fecit iniuriam ei, a quo illa emit, vt videtur per se notum, quia ille voluntariè contraxit, & vendidit, imò si aliquis passus est iniuriam, fuit ille, qui pretium dare coactus est, vt cap. 59. dicemus. Nec etiam Deo fecit propriam iniuriam, quia non inuito Deo accepit (vt sic dicam) quoad acceptionem, sed solum quoad modum irreligiosum, & ideo peccatum illud re vera non est contra iustitiam, vnde non habet, vnde ex natura rei ad dimissionem rei obliget. Nec etiam designari potest, cui esset reddenda, quia non debetur illi, qui dedit, seu primo possessori, & non est, cur alteri debeatur ex aliqua lege naturali. Nec etiam est, cur dimitti deberet in in manibus Prælati, si esset beneficium: nam si collatio Simoniaca non esset valida ex natura rei, etiam resignatio Simoniaca non fuisset valida, vnde maneret beneficium apud renunciantem, eique esset reddendum, quod dici non potest, vt ostensum est. Contra hanc verò assertionem inducuntur aliqua iura, quibus in sequenti puncto satisfaciemus, simulque

22. que ad diui Thomam respondebimus.

4. Sequela. Quartò principaliter infertur, acquisitionem beneficij ecclesiastici simoniacam, ex iure ecclesiastio nullam esse, nullumque ius, aut verum titulum acquirenti conferre. Sententia est D. Thom. d. artic. 3. ad 3. vbi Vbi omnes, & in 4. distin. 15. & 25. Paludanus, & alij relati præcedenti assertione Medin. Codice de Restit. quęst. 20. ad 3. Eadem est communis Iuristarum, & videri potest Felinus capit. *In nostra*, de Rescription. numer. 13. & alij infra citandi. Rebuffus, & Redoanus supra illam probant, quia committens Simoniam in beneficio est excommunicatus, collatio autem beneficij facta excommunicato nulla est. Sed hæc ratio parum probat, quia priùs fit collatio beneficij, ergo non annullatur collatio à tali excommunicatione. Ratio ergo propria est, quia expresè annullatur in Iure: maximè in dicta Extrauagant. de Simonia. Vbi in distinctis clausulis hæ pœnæ feruntur, & priùs irritantur collationes, prouisiones, electiones, &c. Et postea fertur generalioribus verbis excommunicatio, tanquam quid etiam posterius. Et hanc pœnam confirmat Pius Quintus in sua quinta constitutione distinctè illam explicans in dignitatibus, & beneficiis. Ratio est optima, quia meritò quis punitur in eo, in quo deliquit, & punitur ipso iure, quia pœna est in acquirendis, non in acquisitis, & delictum est grauissimum.

Palud. Medin. Felin. Rebuf. Redoan. Pius V.

23. An hæc pœna sit antiquioris Iuris Canonici? Quæri verò potest, An hæc pœna sit antiquioris Iuris canonici. In quo sententia communis affirmat. Probarique solet ex cap. 1. & capit. *Gratiam* 1. quæst. 1. Vbi fit hæc illatio. Gratis non accepisti, ergo gratiam non accepisti: quæ videtur fauere opinioni dicentium, hoc esse de iure Diuino: sed ibi est sermo de Simonia in Ordine: vel supponitur suspensio iam tunc lata ab Ecclesia, vel solùm inde concluditur, ordinem sic acceptum non dare gratiam & sanctitatem, vt Ordines sanctè administrentur. Meliùs probatur ex cap. *Si quis Episcopus*, cad. ibid. *Nihil ex hac ordinatione, vel promotione, quæ est per negotiationem facta, proficiat, sed sit alienus à dignitate.* Sed hæc etiam verba possent in rigore exponi de depositione, vel priuatione facienda, vt expresè præcipitur in cap. *Presbyter*, & in capit. *Erga*, eadem. At verò capit. *Si quis neque*, non videtur pati expositionem, nam in eo dicitur, quod si tali modo dignitatem acceperit, *& in vita sua non sponte reliquerit, &c. in æternum peribit.* Sed nihilominus non probat, tum quia videtur loqui non tantùm de Simoniæ vitio, sed etiam de qualibet indigna acquisitione Ecclesiasticæ dignitatis; tum quia posset intelligi, illum periturum si manens ita indignus, retineat dignitatem, non propter pœnam priuationis, sed quia est in malo statu, cum sit indignus. Vnde nisi vel indignitatem tollat, vel dignitatem relinquat, & ita impœnitens moriatur, (vt dicitur in fine textus) damnabitur. Tum etiam quia clarè loquitur de Simonia in Ordine, vnde ad summum probat suspensionem ipso facto propter Simoniam in Ordine, vt ibi Glossa exponit, quod an sit verum, supra dictum est. Adducitur etiam caput *Si quis dator.* prima quæstione tertia. Vbi de hoc Simoniaco ait Gregorian. *Beneficio accepto frustratur: Rationis ergo vigore cogitur, quod iniustè receperit, restituere.* Sed expendenda sunt antecedentia verba. *Perpetua mulctetur damnatione.* Eodem ergo modo frustratur beneficio, & cogitur illud, vel pecuniam (vt Glossa vult restituere. Quod verò dicitur *Rationis vigore*, non ideo dicitur, quia hæc pœna ex vi solius rationis incurratur, sed quia iustissima rationis imponitur.

Sētētia communis affirmat. Cap. Si quis Episcop. Cap Presbyter. Cap. Erga. Glos. Cap. Si quis. Gregor.

24. Meliùs probatur hæc sententia ex cap. *Matthæus*, de Simon. Vbi clarè dicitur, illum, qui ingressum Simoniacum habuit ad beneficium etiam occultum, teneri in conscientia consulere animæ suæ, dimittendo illud. Et licet Pontifex videatur dare consilium, cum dicit, *Consilium petisti*, non est quia non iudicet, id esse necessarium ad salutem, sed quia non imponit ipse nouum præceptum, cum res esset occulta, sed tantum declarat obligationem, quæ in re ipsa inerat, vt ibi notat Glos. Optimè etiam probatur ex illius iuribus, quæ disponunt, etiam illum, qui bona fide recepit beneficium Simoniace collatum, non posse illud retinere, nisi in certis casibus, vt statim dicetur: nam illa iura clarè supponunt, talem collationem irritam esse saltem ex ordinatione Ecclesiæ. Videtur ergo dicendum in antiquioribus iuribus Decretorum non esse hanc pœnam ipso facto satis expressam: tamen in Decretalibus satis clarè contineri, vt sentiunt Canonistæ citatis locis, & in capit. vltimo de Simonia, ex quo textu per argumentum à contrario id colligitur: nam in Simonia mentali vt specialе dicitur, non oriri obligationem resignandi, ergo supponitur in reali oriri. Et ita docent ibi Abb. Antonius, & alij in cap. *Quod in dubiis*, de Renunciatione. Et videri possunt Redoanus 2. par. cap. 10. numer. 33. Burgas, de Irregularitate titul. de Simonia num. 74. Est ergo hæc pœna insinuata in antiquioribus Decretis, posteà verò in Decretalibus quasi completa est, in dicta autem Extrauagant. expressiùs proposita, & declarata est.

Cap. Matthæus. Glos. Resolutio. Abbas. Anton. Redoan.

25. Ad quid teneatur talis Simoniacus? Ampliatur autem, & declaratur hæc pœna multis modis. Primus est, quia tenetur is, qui sic beneficium accipit; ad relinquendum illud cum omnibus fructibus ab illo perceptis, vel sua culpa non perceptis sponte, & in conscientia ante omnem condemnationem, deductis expensis factis in vtilitatem Ecclesię, vel beneficij, vel in colligendis fructibus, iuxta generales regulas restitutionum. Vt notauit D. Thom. d. art. 6. ad 3. dicunt omnes, & benè explicat Cassad. decis. 6. de Præben. Nauarrus Consil. 9. de Simonia. Et ratio prioris partis est clara, quia ille non acquirit ius aliquod in beneficium, vt expresè dicitur in illa Extrauagante, nullus autem potest retinere in conscientia rem alienam, in qua nullum habet ius, ergo. Et inde ex natura rei sequitur altera pars, quia contra iustitiam est percipere fructus rei non suæ. Et præterea, id est expresè declaratum in d. Extrauagan. Quocirca licet hæc priuatio, seu irritatio sit de iure Ecclesiastico, tamen illa supposita, obligatio relinquendi beneficium cum omnibus suis fructibus est de iure Diuino naturali, quia nascitur ex naturali præcepto restituendi alienum.

D. Thom. Cassad. Nauar.

26. Declaratio traditæ doctrinæ. Solùm est aduertendum, sermonem esse de fructibus beneficij, qui sunt omnes illi qui competunt ratione tituli, licèt mediante ministerio aliquo competant. Solent autem habenti beneficium prouenire alia emolumenta occasione illius, vt stipendia Missarum, quæ tali personæ commendantur, vel quæ extraordinariè dantur pro suffragiis, & hæc non veniunt restituenda, quia non sunt fructus beneficij, sed stipendia personalium laborum, vt benè Cassadorus, & Nauarrus supra. Qui idem dicunt de distributionibus quotidianis, quod est probabile, & benignum, quia videntur competere ratione personalis laboris, non caret tamen scrupulo, quia non respondent illi labori vtcumque, sed vt fundato in tali titulo, cur enim non debentur intruso, qui sine titulo vult choro adesse, & cantare, sicut alij, & cum eadem remuneratione? Certè hoc videtur in rigore veriùs: maximè quia etiam distributiones suo modo inter fructus beneficij computantur de quo aliàs. Addendum est, quòd quia Summus Pontifex supremus dispensator tam beneficiorum, quàm fructuum, licitum est compositionem

De distributionibus.

positionem à Summo Pontifice obtinere, qua obtenta, sine surreptione, & fraude tutus erit in conscientia. Si autem compositio non fiat cum Pontifice, fructus restituendi sunt Ecclesiæ beneficij, iuxta commune ius: quia in illa semper manet ius ad illos De quo Syluest. *Restitutio*.4.quæst.1. Nauarrus capit. 17.numer.18.& Consl. 72.de Simonia, & tractatu de Spoliis §.12.numer.4. Vi addit, posse etiam restitui hos fructus proximè succedenti in beneficio. Sed intelligendum hoc puto, vbi fuerit consuetudo, vt fructus beneficij vacantis reseruentur successori, alioqui successor nullum habet ius, sed Ecclesiæ, vel illi, ad quem pertinerent, si vacaret beneficium, sunt reddendi. Alij dicunt ex consuetudine restitui Curiæ Apostolicæ: quæ seruanda est, vbi de illa constiterit.

Nisi compositio fiat fructus restituendi sunt Ecclesiæ. *Syluest.* *Nauar.*

21. Hæc pœna locū habet tam in publica, quam in occulta Simonia. *Couar.* Cap. *Matthæus.*

Secunda ampliatio est, hanc pœnam habere locum non solùm in publica Simonia, sed etiam in occulta. In quo, vt Conarru. suprà notat, verb. *Apud veteres*, antiqui Doctores solebant distinctione constituere: sed re vera immeritò. Nam dict. capit. *Matthæus*, apertè loquitur de occulta Simonia, & in Iure nulla fit talis distinctio. Sed per nouum Ius Extrauagantis ablatum est omne dubium, nam in ea dicitur. *Et eorum quemlibet, tam manifestum, quàm occultum.* Nam licèt hæc verba sint in principio, & cadant immediatè in generalem renouationem, & ampliationem antiquarū pœnarum, tamen à fortiori cadunt in pœnas particulares in illa met lege specialiter declaratas. Denique licèt nulla esset de hoc specialis declaratio, ex ipsa natura talis pœnæ sequitur intrinsecè, ac necessariò hic effectus. Quia irritatio collationis efficaciter fit per legem, & lex est absolutè, ac sine distinctione irritans, ergo siue occultè, siue publicè fiat Simonia, semper collatio est irrita. Sed obligatio dimittendi, & restituendi, quæ ex collatione irrita nascitur, intrinsecè etiam sequitur ex natura rei, ex nullitate acquisitionis, ergo ad illam nihil refert, quod delictum sit occultum, magis quàm publicum. Quod siquis obiiciat, contra naturam esse obligare aliquem vt se prodat. Respondemus non obligari huiusmodi Simoniacum ad suum delictum prodendum, nec ad infamandum, sed ad renunciandum beneficio, quod potest facere aliquo honesto colore, non declarando suum delictum, & ad restituendos fructus, quod potest facere occultè.

Non cogitur Simoniacus se prodere cū cogatur restituere.

51. Tertia ampliatio assertionis.

Tertiò ampliatur assertio, vt locum habeat, non solùm quando Simonia commissa est ab eodem, qui sic consecutus est beneficium, sed etiamsi per tertium interuentorem commissa sit. Quod potest contingere variis modis, scilicet vel sciente prouiso, seu prouidendo de beneficio, vel ignorante. Et rursus vterque modus subdistinguendus est, nam esse potest, vel repugnante, & contradicente electo, vel tacente, & non repugnante, nec etiam positiuè concurrente. Primò si alius dederit pecuniam, sciente illo, cui electio vel beneficium procurabatur, & non contradicente, tunc est certum, collationem esse inualidam, quia ille sciens Simoniacam intentionem, deberet resistere; vnde non resistendo, tacitè consentit. Item à fortiori hoc constabit ex dicendis: nam etiam respectu ignorantis, qui nullam præmisit contradictionem, collatio est infirma, vt dicemus, ergo multò magis si sciuit, & non contradixit, quia ille non fuit particeps culpæ, iste verò non potest excusari, quia tacens, & non resistens, cum posset, & deberet, consentire censetur. Et ita sentit Glossa in cap. *Sicut tuis* ver. *Præbere* tradunt Vgolin. Burgas. & alij citati.

Varij interuentionis modi pro tertio

1 Modus.

Secundò si prouisus sciuit Simoniam, quæ committebatur, & contradixerit, ac declarauit, se illi non consentire, dicunt aliqui, illi non nocere quo minus validè consequatur beneficium. Ita sentit citata Glos. & Burgas. suprà. & Vgol. Tab. 4. capit. 6. num. 3. & videtur posse colligi ex dicto capit. *Sicut tuis*. Quatenus priùs videtur supponere scientiam ibi. *Cum hæc fieri pro extorquenda pecunia comperisses, &c.* Et postea subdit, aliud esse non consentire, aliud contradicere, & qui contradicit, non debere pati ob peccatum alterius, ergo ex mente Pontificis non obest scientia delicti, si contradicat eligendus. Contra hoc verò obstat idemmet textus, qui duas illas conditiones coniungit, *contra prohibitionem, & voluntatem tuam, & te penitus ignorante.* Et ita videtur illas requirere, vt delictum non imputetur, nec pœna. Et ratione declaratur: nam si quis sciat, Simoniam esse commissam, quantumuis ipso contradicente, commissa fuerit, nihilominus voluntariè suscipit beneficium per collationem, quam scit Simoniacè fieri, ergo non consequitur validè beneficium, sicut nec obtineret executionem ordinum, si ita Simoniacè ordinaretur. Distinguendum ergo mihi videtur de scientia: nam potest quis scire, electorem, vel prouisorem beneficij affectare pecuniam, & habere prauam intentionem, ignorare tamen quod aliquis eam dederit, & tunc si prohibitio, & contradictio eius intercedat, & postea bona fide nesciens, largitionem fuisse factam, beneficium acquirat, validè acquirit. Et hic est casus dicto capit. *Sicut tuis*. Aliter verò accidere potest, vt sciat non obstante sua contradictione, largitionem esse factam, & ita collationem Simoniacè fieri, & tunc credo, non excusari, recipiendo beneficium à sic conferente, vt probant rationes posteriori loco factæ, quia ille re vera Simoniacè recipit, non ignorans, sed sciens, & cooperans aliquo modo Simoniæ saltem quoad executionem eius.

2 Modus. *Glos.* *Vgolin.* *Burg.*

Distinctio ad rei intelligentiam.

40. 3 Modus.

Ex his ergo constat tertiò quando ex parte recipientis beneficium, non interuenit scientia delicti, & præcedit contradictio, & repugnantia ex parte eius, quia licèt non præscierit delictum, potuit illud timere, vel suspicari, & ideo, quantum in ipso fuit, illi contradixit, tunc collationem esse validam, & firmam, ita vt nihil vnquam possit nocere sic prouiso aliorum peccatum, si ipse nunquam illi consenserit. Hæc enim est expressa definitio dicti cap. *Sicut tuis*. Vbi ratio redditur, quia aliàs contingeret, quod vnius factum fortasse inimici, & insidias parantis alteri, ei noceret, cui penitus displiceret, & sic aliquis de fraude sua commodum reportaret. Quamuis autem in hac ratione fiat mentio inimici parantis insidias, id factum esse credendum est, vt clariori exemplo vis rationis intelligeretur: idem autem dicendum est, etiamsi mediator ille, qui pecuniam dedit, ex humano, & indiscreto affectu, & amicitia id fecerit, nam ita factum fuerat in casu illius textus, vt ex narratione facti apertè colligitur in illis verbis. *Sed quidam de fratribus, te in consulto, & ignorante.* Et tamen in illo etiam casu non potuit aliorum delictum innocenti, & contradicenti nocere, quia motiuum aliorum odij, vel amoris parum refert, quia fundamentum illius decisionis non est, nisi innocentia, & contradictio ex parte alterius. Quamuis quoad præsumptionem exteriorem faciliùs credatur non consensisse, vel repugnasse, quando pecunia datur ab extraneo, quàm si detur à consanguineo: & ideo in illo textu imponuntur illa verba. *Præsertim cum nulla sit tibi consanguinitate coniunctus*: non quia id pertineat ad veritatem rei, sed ad præsumptionem.

Adduntur verò in illo textu hec verba. *A qua postmodum non recessisti*, scilicet à voluntate contradicendi, & iterum, *nisi postea consenseris, pecuniam soluendo promissam*,

promissam, aut reddendo solutam. Circa quæ considerandum est, posse mutationem hanc accidere, vel ante obtentum beneficium, vel post. Quando præcedit, manifestum est, per eam reuocari priorem contradictionem, & præberi consensum, & influxum, ac cooperationem ad Simoniam, ac subinde reddere inualidam collationem, non minùs, quam si contradictio non præcessisset. Et propter hoc videntur addita illa verba priora. *A qua post modum non recessisti*, & tunc constat, eandem culpam, & pœnam incurri. At verò quando consensus subsequitur; quærunt in primis Glossa ibi, & Abbas, An illa sit propria Simonia, nec ne? Et resoluunt cum Tancred. non esse, quia ille soluens pecuniam non emit beneficium, sed consentit venditioni iam factæ. Nec ibi habet locum retrotractio, quia priùs delictum non fuit factum nomine, & auctoritate consentientis posteà, sed absolutè peractum fuit: Sed distinguendum est, nam vel ille soluit pecuniam amico, verbi gratia, qui pro se dedit, non intendens approbare factum eius interius, vel exterius, sed solum liberali animo, ne sua causa detrimentum illud patiatur, & tunc clarum est, non committere Simoniam, vt in simili ferè dixit Nauar. Consil. 10. de Simonia, vel soluit quasi approbando, & gratificando factum & tunc planè inuoluitur vitio Simoniæ, quia quoad intentionem illud habet pro obiecto, & ex illa intentione imperat talem solutionem pecuniæ. Quamuis ergo non possit dici propria causa illius Simoniæ, in quo sensu asseritur, non habere ibi locum ratihabitionem, est tamen approbator Simoniæ, quod ad malitiam illius speciei sufficit. Et ad vtrumque optimè induci potest cap. *Cum quis*, de sententia excommunicationis in 6.

Glos. Abbas. Tancred. Nauar. Cap. Cum quis.

32. Dubium suboritur & resoluitur.

Tunc verò oritur optimum dubium circa pœnam illius delicti, An ille sic consentiens priuetur ipso facto beneficio acquisito. In quo licet possint esse opiniones, mihi quidem videtur, non incurrere talem pœnam ipso facto. Primò argumen. d. cap. *Cum quis*. Vbi in simili casu dicitur, non incurri pœnam excommunicationis, & ita credo, neque hic incurri. Secundò, quia ille consensus subsequens iam supponit collationem validam, vt constat, quia bona fide & cum contradictione perseuerante receptum est beneficium, ideoque non existimo, per subsequens peccatum amitti ipso Iure beneficium, nec collationem fuisse dependentem ex futuro euentu, vt incipiat esse inualida eo ipso, quòd peccatum committitur, quia nullum est fundamentum ad tantum rigorem præsumendum. Illa ergo verba secundo loco posita ad denotandam nouam culpam postea commissam, addita sunt, quæ in tali facto præsumitur, nisi oppositum clarè probetur, vt sentit Nauarrus suprà. Et ideo probabile est, propter illud delictum posteà commissum posse per iudicem irritari priorem electionem, aut priuari illum beneficio, quia nouum illud delictum tali pœna dignum est. Quòd verò hæc pœna ipso facto incurratur, ex illo textu colligi non potest: tùm quia proximè ante illa verba dictum fuerat: *Nihil debet tibi ad pœnam, vel culpam imputari.* Et posteà subiungitur exceptio, *Nisi posteà consenseris, &c.* Vnde in rigore solùm concluditur, tunc imputari ad culpam, vel pœnam, non verò quod ad vtrumque simul imputetur. Tum etiam quia licet demus, imputandum esse ad pœnam non tamen ad eandem eodem modo incurrendam, cum delictum sit longè diuersum, & status causæ, & materiæ etiam variatus sit. Et hæc fuit opinio Tancredi, vt refert Glossa in dicto capit. *Sicut*, à qua ipsa non recedit. Clariùs tenet Adrianus dicto Quodlib. 9. artic. 3. Panor. etiam in d. cap. *Sicut* in fin. solùm sub distinctione dicit, quod iste tenetur dimittere beneficium, vel potest priuari. D. Thom. autem d. quæstio. 100. artic. 6. ad 3. absolutè dixit. *Non tenetur ad renunciandum, nisi post modum pacto consenserit, soluendo, quod fuit promissum.* Sed intelligendum videtur cum limitatione dicta, si per sententiam ad hoc obligetur.

Nauar. Tancred. Glos. Adrian. Panor. D. Thom.

Tandem contingit, vt Simonia committatur prorsus ignorante illo, qui consequitur beneficium, & non contradicente, qui nullam occasionem, vel suspicionem habuit ad contradicendū. Et tunc etiam distinctione vtitur D. Thomas suprà, quia vel illa pecunia data est in odium talis personæ, vt quando datur ab inimico solùm ad impediendum, ne ille consequatur beneficium. Tunc enim ratio postulat, vt Ecclesia non patiatur, innocentem iniustè pati, ne detur occasio pessimis hominibus iniurias inferendi innocentibus, & dignis, & impediendi promotiones alioqui ritè faciendas. Quæ ratio habetur in dicto capit. *Sicut tuis*, vt supra retuli, & ita hæc pars satis in illo insinuatur: & expressiùs habetur illa exceptio in cap. *Nobis*, eodem, quibus locis Glos. & omnes illam admittunt. Vel pecunia illa data fuit in fauorem, & beneficentiam personæ prouisæ, ipsa ignorante, & non contradicente: & tunc ait D. Thomas teneri prouisum statim, ac fuerit de Simonia conscius, relinquere beneficium, & fructus receptos restituere, his exceptis, quos bona fide perceperit. Quam sententiam referunt Couar. & Nauarrus. Et non audent illi contradicere, tamen quia in fundamento eius non conueniunt, non satis consequenter loquuntur in aliis, vt iam dicam.

33. Vlt. modus. D. Thom. Cap. Sicut tuis. Cap. Nobis. D. Thom. Couar. Nauar.

Dubitari ergo potest, An collatio beneficij per Simoniam facta sic ignoranti, valida sit? Nauar. Consil. 95. de Simonia hoc ex professo disputans dicit, non esse irritam ipso facto, seu irritandam; eumque sequitur Vgolinus, Tab. 4. cap. 7. Fundantur, quia non explicatur hæc pœna in Iure per verba, quæ denotent, ipso facto, vel ipso Iure incurri, sed per verba de futuro, quæ solent postulare condemnationem. Assumptum patet ex capit. *Nobis* de Simon. Vbi de hac collatione dicitur, *Est penitus reprobanda*, id est, irritanda: & in capit. penult. de Electione. Idem probatur ibi. *Si contigerit reprobari*, quia non reprobatur, nisi quod aliquomodo subsistit, malè tamen factum est. *Post liberam resignationem*, quia non resignatur, nisi quod habetur. Denique in Extrauagant. 2. de Simonia solùm irritantur collationes, præsentationes, &c. *dando vel recipiendo* factæ, ac subinde à scientibus receptæ, non ab ignorantibus. Couarruuias etiam in Regul. *Peccatum* 2. part. §. 8. numer. 7. & 8. Fatetur ex iure positiuo non haberi talem irritationem ipso facto. Tamen quia credit iuxta doctrinam Diui Thomæ necessarium esse fateri, talem collationem esse irritam ipso facto, ideo recurrit ad ius diuinum, dicens, talem collationem ex vi iuris Diuini non tenere. Sed hoc iam ostensum est, esse falsum in re ipsa. Vnde non credimus etiam, fuisse hanc intentionem Diui Thomæ: sed supposuisse ius Ecclesiasticum, quod adducit in argum. *Sed contra.* & in corpore reddidisse congruentem rationem illius iuris, non quia per se sufficiens esset ad inducendam irritationem, nisi accessisset Ecclesiasticum ius, vt iterum in fine corporis concludit, & iuxta hanc mentem procedit in solutionibus argument. In quibus vtitur distinctionibus sumptis ex Iure Ecclesiastico, vt si ignorans contradixit, vel non contradixit; si pecuniæ largitio facta est in odium, vel fauorem prouisi, quæ certè non possunt in solo Diuino iure fundari, loquitur ergo secundum ius humanum.

34. An collatio simoniaca sit valida ignoranti? Nauar. Vgolin. Cap. Nobis.

Dico

35. Conclusio. D. Thom. Abbas. Cassador. Ludou. Gomez. Nauar. Qui scit collationem sibi factā fuisse Simoniacè tenetur statim se habere pro nō habente. D. Thom. Caietan. Soto. Couar. Nauar. Vgolin. C. Ex insinuatione. Glos. Abbas. Ca. Sicut tuis. Ca. Quicunque.

Dico ergo, collationem factam sic ignoranti esse ipso facto nullam, & consequenter habere hoc ex iure positiuo. Ita sentiunt, mea sententia, reliqui Theologi cum D. Thom. & sumitur etiam ex Canonistis super Iura citata, quæ nunc amplius ponderabimus, præsertim ex Abb. in c. Penult. de Elect. Cassador. & Ludou. Gomez. apud Nauar. supra. Probatur ergo assertio ex tribus effectibus ab omnibus receptis. Primus est, quia iste ignorans, cum primum sciuerit vitium suę collationis, tenetur in conscientia statim relinquere beneficium, nulla expectata condemnatione, vel sententia, seu ad Superiorem legitimum recurrere, vt de remedio prouideat. Hoc docet D. Tho. clarè; sequuntur Caiet. So. & alij, & Couar. non audet negare, nec Nauar. qui expressè hoc docet Cons. 97. de Simon. in principio, & idem sensit in Cens. 95. Fatetur etiam Vgolin. d. c. 7. §. 1. Et colligitur clarè ex c. *Ex insinuatione*, de Simon. Vbi id notant Glos. verb. *Resignasti*, Abb. & alij. Et expressiùs ex d. c. *Sicut tuis*, sic dicente. *Quamuis secundum sacrorum Canonum instituta etiam paruuli, qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere teneantur.* Et habetur in c. *Quicunque*. 1. q. 5. ibi. *Postquam illas omnino dimiserint*. Tenentur ergo eas dimittere in conscientia, etiamsi non cogantur exterius. Hic autem effectus non aliunde prouenit, nisi quia rem alienam, inuito domino, retinere non possunt, vt etiam Nauar. & Vgol. expresse fatentur, ergo beneficia sic accepta non fiunt recipientis, quia non sunt sua, sed aliena, ideo enim tenetur ea dimittere, ergo collatio fuit nulla: tunc enim dicitur nulla, quando per eam non fit beneficium recipientis. Quæ ratio videtur mihi demonstratio moralis: Nam siquis dicat, beneficia fuisse verè sic possidentis, quandiu durauit ignorantia, statim verò, ac cognouit vitium, amisisse illa (quod insinuare videtur Nauar. d. Cons. 95. n. ver. *Tertiò*, in vltimis eius verbis) hoc profecto nulla probabilitate dicitur, tum quia multò difficilius quis beneficio semel obtento validè, & quod verè fuit suum, quam impediatur eius acquisitio. Tum etiam quia nullum est ius declarans magis illam nullitatem ab illo tempore, quàm antea, tum etiam quia noua scientia non attulit per se maiorem culpam, vel rationem priuationis beneficij, quam antea fuisset, sed ostendit defectum, qui inerat, & obligationem, quæ ignorabatur. Nec enim dici potest, interueniente scientia, illum fieri dignum priuatione, quia non dimittit, quia vt hęc sit culpa, oportet supponere, quòd ante commissam talem culpam, ipse teneatur dimittere, & quòd adueniens scientia statim ostendit talem obligationem, aliàs non peccaret non dimittens: ergo scientia ostendit, beneficium non esse suum, non facit, ergo à principio non fuit suum.

Responsio. Refutatur.

36. Non solùm beneficium, sed fructus est restituendus.

Secundus effectus, ex quo id euidentius ostenditur, est quia tenetur iste talis restituere fructus omnes, non solùm à die vitij cogniti, sed etiam à principio obtentionis beneficij, cum hac differentia, quòd fructus prioris temporis tenetur restituere tanquam bonę fidei possessor, & ideo non tenetur restituere, quos bona fide consumpsit, nec quos recepit tanquam condignum stipendium sui operis, ac ministerij, etiamsi mediante titulo beneficij obtineantur, vt sunt distributiones quotidianæ, aut personales, quia bona fides totum hoc indubiè operatur, estq; maximè consentaneum rationi, & iustitiæ: tenetur tamen restituere fructus alios extantes, vt D. Thom. dixit. At verò fructus posterioris temporis, seu perceptos à scientia vitiosi ingressus, & à mora culpabili in dimittendo beneficio, tenetur restituere tanquam malæ fidei possessor, vel sicut diximus de illo, qui scienter acquisiuit Simoniacè beneficium, in qua doctrina omnes etiam cum D. Tho. conueniunt, Couar. supra, Nauar. d. Cons. 90. 95. & 97. Cassador. d. decis. 6. Vgolin. dicto capit. 7. §. 2. Hæc autem obligatio restituendi antiquiores fructus, non potest fundari, nisi in hoc, quòd licèt possidens naturaliter beneficium, illos receperit bona fide, tamen re vera recepit ex re non sua, & ideo non fecit illos suos, ac subinde nec retinere illos potest, ergo signum clarum est, collationem à principio non fuisse validam. Nam si fuit valida, ergo recipiens verè possidebat beneficium suum, ergo faciébat suos omnes fructus eius, quo ergo iure obligatur postea partem eorum extantem restituere, vel potius à se abdicare (cum sit sua) nullo cogente. Quin potius nec per sententiam posset illis iustè priuari, si statim dimisit beneficium, quia puniretur in re verè sua sine culpa, & sine vllo iure. Nullum enim ius speciale est positiuum, quod de tali restitutione, vel ablatione horum fructuum disponat, vt fatetur Nauarrus dicto cons. 95. numero 3. §. *Quartò*, Vbi videtur negare, esse necessariam hanc restitutionem, cum nihil de hoc disponatur. Cum verò postea, & sæpe aliis locis fateatur esse necessarium cum communi, & certa sententia, videtur ibi intelligere, non esse necessariam ex speciali dispositione Iuris; est ergo necessaria ex necessaria illatione alterius iuris, quod non potest esse aliud nisi annullans collationem, vt ostensum est. Tunc autem restitutio facienda est Ecclesiæ iuxta supra dicta. Sed retorquet argumentum Nauarrus. Nam si collatio beneficij à principio fuisset inualida, non tantum extantes fructus, sed omnes simpliciter essent restituendi; quia nulla (inquit) ratione excusari posset ab aliqua parte, si collatio non valuisset. Sed hoc nullius momenti est, nam quando obligatio restituendi non ex acceptione, sed ex re accepta oritur, illa non extante, & bona fide consumpta, ita vt ex illa non sit aliquis factus ditior, excusatur restitutio, vt est vulgare, & satis per se notum.

D. Thom. Couar. Nauar. Cassador. Vgolin. Nauar.

37. Accipiens beneficium simoniacè, licèt ignoranter, manet inhabilis ad illud.

Tertius effectus est, quia non obstante ignorantia, recipiens beneficium Simoniacè, manet inhabilis ad illud idem beneficium obtinendum, indiget enim dispensatione, vel Papali in dignitatibus, & curatis beneficiis, vel saltem Episcopali in simplicibus, vt dicitur in cap. Penult. de Elect. in 6. ergo signum manifestum est, relictum fuisse impedimentum ad tale beneficium obtinendum, etiam de nouo; aliàs cur dispensatio, & cum tanto rigore, ac distinctione postularetur? Ergo multò magis erat inhabilis talis persona ad obtinendum validè à principio tale beneficium tali modo, scilicet per Simoniacum ingressum, etiam à se ignoratum. Probatur consequentia, quia longè minus videtur iterum recipere beneficium liberè dimissum statim post cognitum defectum ab eo, qui aliàs potest illud conferre gratis, & sine vllo nouo vitio, quàm obtinere illud validè per vitiosum ingressum etiam ignoratum: sed ille ingressus (non obstante bona fide) reliquit impedimentum ad subsequentem collationem validè obtinendam, quantumuis aliàs honestam, & legitimam, ergo multò magis impediuit, ne prior valida extiterit.

Neque obstant motiua contraria, imò ex eis hoc ipsum confirmari poterit. Nego enim, hoc non esse satis expressum in Iure. Primò quia sæpe hæ pœnæ per effectus explicantur; sicut dicemus in-

 frà

Cap. De hoc. Cap. Nobis.

frà de pretio ex c. *De hoc*, de Simon. Secundo verbum *reprobandi* magis indicat declarationem nullitatis, quàm irritationem nouam, pręsertim cum in ipsam electionem cadat: in dicto cap. *Nobis*, Et cum additur: *penitus reprobanda*, satis indicatur, ab ipsa origine reprobandam esse, ac subinde declarandam esse nullam. Ex verbis autem *resignationis*, aut *renunciationis* malè colligitur, validam fuisse collationem; nam executionem, & factum significant sæpissimè, etiam in materia Simoniæ, vt patet ex cap. vlt. de Simon. vnde alia Iura vtuntur verbo *dimittendi*, cum dicunt, *teneri ad dimittendum* &c. Denique circa Extrauag. *Cum detestabile*, primum nihil referret, quòd in ea non contineretur hęc annullatio, quia ex antiquiori Iure prouenit, quod per illam saltem non est sublatum, vt constat, imo confirmatum, & auctum per generalem clausulam primam. Deinde etiam hæc annullatio videtur sufficienter comprehensa in illis verbis, *Per electiones* &c. *quas contigerit simoniaca labe fieri.* Nam collatio hęc, de qua tractamus, Simoniaca labe facta est, vt constat. Et infrà dicitur. *Vt per eas, cuiquam ius nullatenus acquiratur,* Vbi non distinguit inter ignorantem, & scientem, sed absolutè dicit, *cuiquam*, nihil ergo excipi potest, nisi quod aliàs Iure est exceptum, scilicet, de contradicente, vel per iniuriam circumuento. Quod verò postea dicitur de *dante*, & *recipiente*, ponitur in alia clausula pertinente ad excommunicationem, quam constat ab ignorante non posse incurri, & ibi non dicitur, ad alios effectus necessarium esse, vt ipse, qui recipit spirituale beneficium, det pecuniam, sed sufficit, vt Simonia dando, & recipiendo perfectè completa sit. Ille ergo textus potius confirmat positam ampliationem, quam verissimam censeo.

39. Differentia inter ignorantem, & cōscium Simoniæ.

Est tamen differentia notanda inter hunc ignorantem, & alium, qui scienter Simoniacè accepit beneficium: Quod ille prior, si bona fide illud possideat per triennium, non potest contra illum admitti actio, nec lis super beneficium, iuxta regulam Cancellariæ de Triēnali possessore, quamuis res dubia sit, an veram præscriptionem in conscientia acquirat. At verò posterior, qui scienter est Simoniacè ingressus, non gaudet fauore illius regulæ, vt in ea expresse declaratur & extenditur iuxta probabiliorem sententiam ad Simoniam conuentionalem ex parte pretij non soluti, vt latè videri potest in Ludou. Gomez. q. 12. in eandem regulam, & in Vgolin. Tab. 4. c. 6. §. 9.

Ludou. Gomez. Vgolin

40. De Simonia cum ignorātia collatoris.

Sed quid si collatio sit Simoniaca, ignorante ipsomet collatore, quia nimirum cum mediatore intercessit, ignorante collatore. Respondeo breuiter, sine dubio etiam esse nullam; & in primis si recipiens beneficium, illam non ignorauit, sed expresse, vel tacitè consensit, res est clara, quia tunc ille Simoniacè acquirit. Veruntamen etiamsi ipse ignoret, dummodo non contra dixerit, nec in odium eius facta sit, idem est dicendum: quia irritatio directè fertur in omnem prouisionem, quam contingit Simoniaca labe fieri, & nihil dicitur de culpa conferentis, scientia, vel ignorantia; illa autem acquisitio simpliciter fit per Simoniacam labem, ergo nullas habet vires, nec ius aliquod confert.

41. 5. Assertionis ampliatio.

Quintò principaliter ampliatur assertio, vt locum habeat tam in Simonia contra ius Ecclesiasticum, quam contra Diuinum. De hac posteriori parte nemo dubitat. De priori verò aliqui dixerunt, vt supra retuli, pœnas à Iure latas non habere locum in Simonia quia prohibita, hæc autem nullitas acquisitionis vna est ex pœnis, illa ergo non incurritur. Et specialiter refertur pro hac sententia Paris. lib. 4. Cons. 29. & 30. dicens, non esse nullam acquisitionem

Paris.

A beneficij factam per pactionem, vel permutationem Simoniacam inter spiritualia, quæ solùm est mala, quia prohibita. Fundamentum est, quia in pœnis benignior interpretatio facienda est, & ideo sunt coarctandæ ad delictum maximè proprium, ac naturale. Item quia Iura nunquam annullant in specie, & in particulari acquisitionem beneficiorum per simoniacam permutationem, aut aliàs similes pactiones. Tandem ponderatur caput *Constitutus*, de Transact. Vbi propter Simoniam in transactione commissam non fit priuatio beneficiorum, quia erat Simonia tantum in hac specie, & contra ius humanum, vt ibi Innocentius exponit, & sequuntur Hostiensis, Abbas, & alij.

Cap. Constitutus. Innoc. Host. Abbas.

42. Cap. Cum vniuersorum. Abbas. Præposit. Rebuff. Redoan.

B Nihilominus ampliatio posita conformis est communi sententiæ Doctorum in cap. *Cum vniuersorum.* de Rer. per. vbi Abb. expresse n. 6. Idem Præposit. in c. *Ordinationes.* 1. q. 1. n. 34. & sequentib. Vbi plures alios referr. Rebuf. in Praxi, Tit. de Simon. in resignat. nu. 14. Redoan. 3. p. c. 8. referens plures. Et potest ex iure antiquo confirmari hæc sententia ex cap. *Cum olim*, de Rerum permut. Vbi quidam spoliantur beneficiis propter Simoniacam permutationem. Nec est mihi verisimile, quod quidam dicunt, illos fuisse sic punitos, non propter solam Simoniam, sed etiam quia sine Canonica institutione permutationem consummarunt, beneficia permutata recipiendo: Hoc enim nullum in textu habet fundamētum, sed oppositum potius colligitur, Tum quia pro ratione pœnæ solum redditur, quia de vno constabat, suum præstitisse permutationi consensum, licèt ipse id negaret, & alter id confessus fuerat, de alio verò delicto in intrusione propria auctoritate nihil dicitur: Tum etiam quia si tale delictum commisissent occupando beneficia propria auctoritate, & sine institutione, posset de illo euidentissimè constare, oppositum autem colligitur ex textu: nam potius pars quædam allegabat resignationem simpliciter factam, & Canonicam receptionem, quæ non reijciuntur, nisi tantum quoad negationem pacti Simoniaci. Et ita egregiè intellexit ibi Panor. n. 4. Verum est tamen, ibi non dici fuisse priuatos beneficiis ipso iure, sed *Curauimus* (inquit Pontifex) *spoliare*, sed tamen ibi non excluditur, quin illa fuerit declaratiua sententia criminis, & executio pœnæ, quam ius imponit. Nobis verò satis est. Quod in Iure illa punitur vt vera, & propria Simonia, comprehensa sub iuribus punientibus Simoniam. Tunc enim necessariò succedit Ius Extrauag. 2. annullantis omnes collationes, & prouisiones Simoniaca labe confectas, vt latius supra expendimus.

Cap. Cum olim.

C

Panorm.

D

Extrauagant. 2.

43.

Ad fundamentum contrariæ sententiæ ibidem responsum est, benignam interpretationem habere locum, salua verborum proprietate, maximè iuxta vsum iurium. Vnde ad secundum dicitur, non oportere, vt iura in particulari exprimant Simoniam contra ius positiuum, sed satis est, quòd puniant tali modo Simoniam in beneficiis commissam, quia qui omnia punit, nihil excludit, quod sub genere illo E propria comprehenditur. Aliàs verti posset in dubium, an collatio beneficij, pecunia recepta, facta, valida sit: quia sub opinione est, an talis Simonia sit contra ius Diuinum, vel humanum tantùm. Ad tertium ego facilè dicerem in illo capit. *Constitutus.* Simoniam fuisse tantum conuentionalem, & non processisse ad realem, vt ex casu constat; Nam post transactionem pars quædam retrocesserat, & ideo non merebatur ordinariam pœnam. Item, ibi non fuerat aliquod beneficium ex vi illius transactionis acquisitum, sed solùm fuerat lis sopita, & ideo nō poterāt litigātes spoliari beneficiis vt Simoniacè acqui-

sitis, sed oportebat spoliari beneficiis legitimè acquisitis, quæ pœna grauior est, & non imponitur propter quamcunque imperfectam Simoniam, imo in Iure expressa non inuenitur, vt infra dicam, & pœna depositionis excedebat grauitatem illus delicti. Et in hoc sensu loquuntur ibi Innocentius, & Abbas, & fortasse non aliud sensit Parisius in dictis Consiliis.

44. Sexta ampliatio.

Sextò ampliatur simul, & restringitur prædicta regula, vt locum habeat in omnibus beneficiis Ecclesiasticis, & in illis solis. Prior pars manifestè constat ex dicta Extrauagante. Vbi priùs in specie numerantur Ecclesiæ, Monasteria, dignitates, personatus, & officia ecclesiastica: & postea additur generalis clausula: *Et quibuslibet beneficiis*, nihil ergo licet excipere, quod propriè beneficium sit. Ex contextu autem, & materia constat, ibi esse sermonem de beneficiis infra Summum Pontificatum de quo statim dicemus. Infra illum ergo omnia beneficia etiam simplicissima, & infima, & summa comprehenduntur: & à quocumque dentur, vel recipiantur, etiamsi sint Cardinales, Patriarchæ & cæt. Vt ibidem dicitur: Et patet, quia ius illud est supra omnes illos. Declaratur etiam ibidem, id extendi ad omnes actiones ordinatas per se ad collationes beneficiorum, vt sunt præsentationes, nominationes, &c.

45.

Posterior verò pars posita est ad excludenda iura, vel munera Ecclesiastica, etiam spiritualia, quæ non sunt propriè beneficia. Et ratio generalis est, quia verba legis pœnalis strictè intelligenda sunt. Vnde excluduntur primò pensiones, quæ in titulum beneficij erectæ non sunt: nam illæ iam sunt beneficia, vt sæpe dixi, & eadem ratione non excluduntur præstimonia, quia sunt verè beneficia, excluduntur ergo propriæ pensiones. Et de temporalibus, seu laicalibus non est dubium. De spiritualibus autem aliqui oppositum sentiunt, quia sunt simillimæ beneficiis, maximè post Motum Pij. Sed cum omnes doceant, per Simoniam commissam circa pensionem non incurri excommunicationem, quia pensio non est beneficium, eadem ratione dicendum est, acquisitionem eius non irritari ex vi illius Extrauagant. propter eandem rationem. Non est enim pensio censenda beneficium quoad vnam clausulam pœnalem, & non quoad aliam; maximè cum generalius quoad verba feratur excommunicatio, quàm irritatio, vt ex textu constat. Et ita docuit Nauarrus absolutè loquendo de pensionibus, etiam post Motum Pij dicto capit. 23. numero 111. & Cons. 60. & 63. de Simonia, Vgolinus Tab. 4. capit. 5. & Salzed. suprà. Qui idem asserunt de omni commissione Ecclesiasticæ functionis ad tempus facta, vel sine titulo beneficij, vt est in vicario ad tempus, vel ad nutum amouibili siue Episcopi, siue Parochi, ex eodem principio, quòd non est beneficium.

Nauarr. Pij Motum. Vgolin. Salzed.

46. Difficultas suboritur.

Sed in hoc specialis difficultas occurrit, quia in dicta Extrauagante non irritantur solum prouisiones beneficiorum, sed etiam officiorum Ecclesiasticorum, hæc autem videntur esse officia spiritualia, licèt non sint beneficia, vt patet ex titulis de officio Vicarij, legati, &c. In quo puncto Nauar. d. n. 111. verb. *Septimò*, dicit, verba illa, *In officiis Ecclesiasticis*, intelligenda esse de officiis, quæ sunt beneficia; quod nulla ratione probat: sed allegantur in margine cap. *Cum accessissent*, de Constit. & cap. *De multa*, de Præb. Sed in hoc capite posteriori nulla fit de officiis mentio, sed de dignitatibus, personalibus, & beneficiis: in priori autem Primiceriatus dicitur dignitas, personatus, & officium; ex quo aliqui colligunt, illas voces esse synonymas: vnde in hoc sensu videntur à Nauarro allegari: sentit ergo, in illa Extrauag. officium, & beneficium tanquam synonyma accipienda esse. Et hanc sententiam alij multi Moderni secuti sunt, Salzedo ad Bern. Diaz in Pract. cap. 91. §. *Quartò*, Vgoli. Tab. 4. c. 5. n. 2. Lessius d. c. 35. dub. 25. Fundamentum esse potest illud vulgare, quòd lex pœnalis restringenda est, quantum verba permiserint; verba autem illa optime admittunt dictam restrictionem, cum sæpe soleant officium, & beneficium Ecclesiasticum pro eodem sumi, vt in d. c. *Cum accessissent*, & in c. *De multa*, Panor. & Doctores notant, ergo.

Nauar. C. Cum accessissent. Salzedo Vgolin. Lessius. Panorm.

47.

Hæc verò sententia non caret dubitatione, & aliqua explicatione indiget. Nam in primis certissimum est, spiritualia officia religionum, vt Prioris, Abbatis, Guardiani, Prouincialis, Generalis, & similia, quæ habent iurisdictionem spiritualem ordinariam, comprehendi sub illa Extrauagante, quoad hanc nullitatem, & consequenter etiam quoad excommunicationem, iuxta regulam supra positam. Ratio est, quia hæc sunt proprijssimè officia ecclesiastica. Item quia illa verba Extrauag. *Electiones, Postulationes, Prouisiones, &c.* Item *in Ecclesiis, Monasteriis, &c.* manifestè comprehendunt hęc officia. Et ita dixit Caiet. exponens illam Extrauagantem quoad excommunicationem, in Summ. ver. *Excommunicatio*, cap. 72. & Armil. cap. 59. Et re vera ratio prohibitionis est eadem, quia hæc officia sunt maximè spiritualia & ex eorum venditione non minora detrimenta Ecclesiæ sequuntur. Neque existimo, hoc voluisse negare Nauarrum, sed hæc officia comprehendisse sub officiis, quæ sunt beneficia, quia hæc etiam habent suum modum præbendæ: sic enim etiam status religiosus solet à multis beneficium appellari.

Caietan. Armil.

48. Officia ecclesiastica quæ non sũt beneficia.

Deinde, sunt quædam officia Ecclesiastica spiritualem iurisdictionem habentia, quæ non sunt re vera beneficia secundum loquendi morem, & secundum propriam rationem beneficij, quia non habent propriam præbendam annexam, vt supra dicebamus de Auditoratu, vel Clericatu Cameræ Apostolicæ. Simile censeri potest officium Inquisitoris; nam Ecclesiasticum est, & valde spirituale; & quamuis censeatur habere iurisdictionem delegatam potius quàm ordinariam, vt dixit Eymeri. in 3. p. Director. q. 4. cuius sententia communis est, vt ibi latè refert Penna, Comm. 53. nihilominus, (vt ipse paulò post subiungit) parum ab ordinaria distare videtur, quia Inquisitores in sua materia valde vniuersalem habent iurisdictionem, & satis permanentem, & ita vt illam committere possint; videtur ergo illud esse propriè officium Ecclesiasticum: imo etiam officium Legati, Delegati, & Vicarij simpliciter in iure vocantur Ecclesiastica officia, licet non sint beneficia, in his ergo acquirendis certum est, posse Simoniam committi, siue habeant iurisdictionem ordinariam, siue delegatam, vt ex supra dictis constat. Meritò ergo dubitari potest, an Simonia talis sub hac clausula derogatoria comprehendatur. Quia simpliciter sunt spiritualia officia; & Extrauagans non sine causa distinctè de officiis, & beneficiis loquitur. Nec est verum, voces illas Officij, & Beneficij esse synonymas secundum proprias significationes; licet enim aliquando lato modo pro eodem sumantur, vt notant Panorm. & alij supra, tamen officium de se latius patet, quàm beneficium, vt exempla adducta ostendunt; beneficium autem dici potest includere officium, quatenus beneficium propter officium datur. Solet etiam officium Ecclesiasticum dici, quod habet aliquam iurisdictionem, vel administrationem Ecclesiasticam, & sic beneficium simplex non tam propriè dicitur officium. Est ergo vtraque vox accipienda in illa Extrauagante in tota sua latitudine,

Penna

Etiam in his acquirendis interueniet Simonia.

& proprietate, ideo enim coniunctæ videntur, vt omnia includerentur.

49. *Nauar.* Quod nõ incurratur.

Nihilominus Nauarrus d. nu. 111. §. *Ad decimum tertium*, generaliter loquens de quærente per pecuniam temporalem vicariam, & quamuis iurisdictionem, vel potestatem spiritualem, etiam ad tempus Episcopi, Parochi, vel cuiuscumque alterius beneficiarij, sentit, non incurrere in pœnam illius Extrauag. dicit enim, non manere excommunicatum, quia illa non est Simonia in beneficio. Et hoc sequuntur auctores supra citati: & videntur supponere antiquiores, qui absolutè dicunt, illas pœnas tantum incurri in Simonia in ordine, & beneficio, vt Syluester, Caietanus, Soto, & alij, quos supra retuli. Quæ sententia practicè sequenda est, nam est benignior in materia pœnali, & quia considerando verba dictæ Extrauagantis, semper videtur loqui de officiis ordinariis Ecclesiarum, & Monasteriorum, quæ per Canonicam electionem, aut collationem prouideri solent. Et post illa officia, addita sunt illa verba. *Quibuscis beneficiis*, ad comprehendenda omnia beneficia, etiam simplicia, & quæcumque alia, etiam minima, quæ non solent officia appellari. Illa ergo officia, quę solùm sunt commissiones pendentes ex arbitrio delegantis, non censentur ibi comprehensa, etiam si sit vicaria Episcopi, & similia. Solum de officio Inquisitoris mihi superest aliquis scrupulus, quia videtur iam habere quasi ordinariam institutionem, & prouisionem; sed nihilominus cum tantùm sit delegatio quædam, & non sit beneficium, non oportet sine maiori ratione, vel auctoritate exceptionem facere. Secus verò est dè vicaria perpetua, quia illa est beneficium, vt omnes aduertunt.

Syluest. Caietan. Soto.

50. Notabile.

Addit verò Nauar. supra vnum valde notandum, scilicet, vicariam etiam temporalem sic emptam re vera non acquiri, & teneri quemlibet ad illam relinquendam, vt iustè possit pœnitere, quia *contractus* (inquit) *est nullus*. Sed hoc mihi non videtur consequenter dictum, quia si vicaria illa temporalis non comprehenditur sub illa Extrauagante, quoad excommunicationem, ergo neque quoad annullationem acquisitionis eius; ergo etiam non comprehenditur sub iuribus antiquioribus, nam etiam loquuntur de beneficiis, vt visum est. Dices, id sequi ex eo, quòd contractus est nullus, iuxta cap. vlt. de Pact. Sed contra; nam ex nullitate contractus ad summum sequitur, non inducere obligationem ad perseuerandum in contractu, non verò sequitur, quòd voluntas Episcopi, verb. grat. committentis suam iurisdictionem tali modo irritetur, vt non habeat effectum, nec verè committat vires suas. Nec etiam sequitur ex vi illius nullitatis, quòd partes teneantur rescindere contractum, si velint in illo permanere; sicut infra tractantes de pretio iterum dicemus. Existimo ergo, talem commissionem, seu delegationem non esse nullam ipso iure, quamuis teneatur delegans illam reuocare, si ratione pretij illam conseruare, & continuare intelligatur, etiamsi necesse sit, vel pretium totum, vel partem eius restituere, nulla interueniente sententia, sed rescindendo pactum iniquum. Sicut etiam licentia verb. grat. data à Parocho suo subdito ad eligendum confessorem, non est irrita ipso facto, etiamsi propter pecuniam data sit, quia nullo iure facta est talis irritatio, licèt quandam delegationem iurisdictionis contineat. Idem ergo censeo, etiamsi delegatio fiat directè ex parte sacerdotis.

Euasio clauditur.

De licentia eligendi cõfessorem data pro pretio.

51. Septima ampliatio.

Septimò ab aliquibus ampliatur hæc pœna ad Simoniam conuentionalem, & semirealem ex parte beneficij consecuti, etiamsi non sit completè realis, quoad traditionem pretij, vt scilicet, etiam tunc collatio sit ipso iure nulla. Ita sentiunt Caiet. Sot. & alij supra relati. Tamen iuxta superiùs dicta consequenter asserendum est, collationem illam tenere, & esse validam, si pretium re ipsa non soluatur, licèt fuerit promissum. Ita Nauar. & alij allegati cap. præced. in simili puncto de excommunicatione. Et fundamentum est idem, scilicet, stylus Curiæ & consuetudo: nam in rigore iuris aliud dicendum videretur, vt ibi tractaui. Tunc autem insurgit difficultas suprà etiam cum proportione tacta, quid dicendum sit, quando post aliquod tempus pecunia soluitur ab habente beneficium, an ex tunc maneat ipso facto priuatus beneficio; & an irritatio retrotrahatur: & si retrotrahitur, qualis fuerit collatio toto illo tempore antecedenti. In quo puncto Nauar. d. c. 23. n. 104. & in Comment. cap. fin. de Simon. n. 31. quem alij Moderni sequuntur, dixit, collationem Simoniacam factam ante pretium solutum, nec validam esse, nec inualidam, sed pendentem ex futuro euentu: nã si pretium nunquam soluatur, manebit valida, si verò soluatur erit inualida à die factæ collationis. Fũdamẽtũ est, quia ita habet stylus Curiæ, qui habet vim legis, & potuit derogare regulæ Iuris communis, quæ habet, collationẽ beneficij non debere esse pendentẽ ex futuro effectu, sed statim, ac fit, aut esse validam, vel inualidam iuxta cap. 2. de Elect. in 6. Neque reputant, hoc esse inconueniens, quia per leges humanas multa similia fiunt, vt variis exemplis declarat Cassadorus decis. 3. & 4. de Locato, & Nauarrus suprà, & Vgolinus Tab. 4. cap. 6. §. 3.

Caietan. Soto.

Nauar.

Cassador. Nauar. Vgolin.

52. Valida probatur collatio ante pretij solutionem.

Sed contra hanc doctrinam obijcere possumus speculatiuè, quia ex duabus contradictoriis necessarium est, alteram esse veram; ergo in instanti, in quo fit illa collatio, aut est valida, aut non est valida; non enim potest cogitari medium, alioqui darentur contradictoria simul falsa. Deinde, cum collatio pendere dicitur, interrogo, an suspensa maneat, quasi pendens ex futuri euentus conditione; & sic verum est dicere, nunc collationem non esse factam, & consequenter adhuc esse inualidam; sicut matrimonium factum per conditionatum consensum, pendente conditione inualidum est, id est, non factum. Si verò solùm pendere dicitur, quia semper est obnoxia nullitati, si realis Simonia compleatur, tunc dicendum erit, fuisse validam à principio, infirmam tamen, & retractabilem ipso facto, etiam à die, quo facta fuit per retrotractionem nullitatis: non ergo dici potest à principio ita pendens, vt nec valida fuerit, nec inualida. Tandem, aliàs nunquam illa collatio poterit esse valida, quod videtur absurdum: Probatur sequela, quia solùm dicitur futura valida, si non soluatur pretium promissum; at hæc conditio semper pendens est, nam semper solui potest, etiamsi per annum, vel duos, aut plures non fuerit solutum, & ita etiam collatio semper est pendens. Denique, moraliter magis rem inquirendo, ostendo, illam collationem à principio fuisse validam; quia ille, quia sic est consecutus beneficium, sciens, & videns, tuta conscientia, illud retinet; ergo verè possidet tanquam suum, quia rem non suam non potest, tuta conscientia, retinere; ergo collatio fuit valida, quia non facit quis beneficium suum, nisi per collationem validam. Item, ille etiam verè facit fructus suos, & tuta conscientia illos expendit cum proposito nunquam soluendi pretium Simoniæ; hoc autem etiam videtur apertum signum collationis validæ. Item, ille potest renunciare gratis tale beneficium in fauorem alterius in manibus Põtificis, & valebit renunciatio, & collatio alteri facta; at renũciatio vera supponit validã obtẽtionẽ beneficij, ergo.

53. Prima suppositio.

In hoc pũcto nõ est de nominibus contẽdendum, sed

ſed in primis attendendum, quid intendatur per illum modum loquendi, & quos veros effectus habeat illa pœna ſic explicata. Primò ergo ſupponitur, eum, qui ex promiſſione Simoniaca beneficium accepit, quandiu promiſſionem non implet, nec realem Simoniam conſummat, non teneri in conſcientia relinquere beneficium, vel fructus eius, donec condemnetur, quia eadem ratio eſt de hac pœna, & de excommunicatione, & ideò hoc ſuppoſitum eodem modo credendum eſt, quo ſupra diximus idem de excommunicatione. Secundò hoc non obſtante, quamprimùm talis beneficiarius ſoluit pretium, incipit obligari in conſcientia, & ipſo facto, ad relinquendum beneficium, nulla expectata condemnatione. Ratio eſt, quia tunc eſt Simonia realis completa, & ideo incipit habere effectum lex irritans in d. Extrauag. Vnde fit, vt extunc mala conſcientia, recipiat fructus beneficij, & vt teneatur illos reſtituere tanquam perceptos de re non ſua; quod eſt clarum ex dicta hypotheſi. Tertiò verò addunt dicti auctores, illum non ſolùm teneri ad reſtituendos fructus perceptos à tempore ſolutionis pretij, ſed etiam à tempore collationis, ſeu receptionis beneficij, & in hoc ſenſu dicunt, retrotrahi hanc pœnam vſque ad diem collationis. Hoc autem ſupponunt ex ſtylo Curiæ, & ita hoc ex fide illorum credendum eſt; nec alia eſt expectanda lex, vel ratio: nam ſtylus valet pro lege. Quartò addunt alium effectum, quia ſi intra illud tempus acquiratur aliud beneficium modo legitimo, & poſtea compleatur prior Simonia, irritabitur collatio alterius beneficij tanquam facta excommunicato, & inhabili, quia etiam quoad hos effectus retrò trahitur pœna, & ita etiam illa acquiſitio alterius beneficij non fuit omninò valida, & firma. Quod etiam ex ſtylo, & vſu ſupponitur.

54. His ergo in re ſuppoſitis ſolùm ſupereſt quæſtio de nomine, quomodo ſit vocanda collatio prima, An valida, vel inualida, vel pendens; & videtur quæſtio ſimilis illi de hæretico, An amittat dominium bonorum quoad proprietatem à die commiſſi criminis, licet non perdat poſſeſſionem, & vſum. Et certè non videtur poſſe negari, quin illa prima collatio valida fuerit aliquo modo, vt rationes factæ probant. Poteſt ergo dici valida, ſed infirma, ſicut aliqui dicunt dominium hæretici non amitti ſimpliciter, ſed infirmari à die criminis, item dici poteſt collatio valida pro tunc, non tamen abſolutè, ſed dependenter à futuro euentu ſolutionis, ita vt illo poſito deſtruatur: hic enim effectus non eſt impoſſibilis, nec ſuperat efficaciam legis humanæ, quam ita explicuit, vel induxit ſtylus Curiæ. Neque eſt inconueniens, quod illa collatio ſemper maneat ita pendens, ſeu infirma, quandiu effectus non impletur, & nihilominus habere poſſit ſemper omnes effectus, quos habet vera, & firma collatio, ſi realis Simonia non impletur, nec conuentionalis facta in iudicium deducitur. Et hic videtur mihi clarior modus explicandi hanc pœnam.

55. *Dubia circa traditam doctrinam.* Semper tamen relinquitur ſcrupulus, quia videtur iſte Simoniacus propter aſtutiam, vel humanam infidelitatem fieri melioris conditionis. Nam conceditur illi, vt poſſit retinere beneficium, illoque frui, & non ſubire onus ſoluendi pecuniam, in quo ditior fit, & melioris conditionis. Item, quia vel ille, qui accepit beneficium, tenetur ſoluere pecuniam promiſſam, vel non tenetur: ſi tenetur, peccat non reddendo, & ita eſt perplexus, quia ſi reddat, Simoniacus eſt, ſi verò non ſoluat contra obligationem facit. Si verò non tenetur (vt re vera non poteſt) tenebitur dimittere beneficium, quia iniuſtum videtur, quòd vtrumque retineat, vel ſaltem ab omni ratione alienum. Ad hoc in primis dico, ſimile incommodum inferri poſſe, quando aliquis fictè promiſit, & ſine animo ſoluendi, & cum effectu conſequitur beneficium: nam tunc valida eſt collatio extra omnem controuerſiam, & non tenetur implere promiſſionem, nec damnum alterius reparare, quia res accepta non poteſt temporali dono reſtitui. Concedo igitur, illum non teneri ad ſoluendum pretium, quia non poteſt teneri ad faciendam rem illicitam; nec etiam poteſt dici, quòd teneatur ad abdicandum à ſe illam pecuniam, & dandam pauperibus, verbi gratia, vel quid ſimile; quia hoc nullo Iure fundari poteſt, & ſine poſitiua lege illa obligatio ex natura rei non ſequitur. Quod autem is, qui dedit beneficium, vtroque maneat priuatus, nullum eſt inconueniens, quia ſua culpa contraxit, & meruit: Quòd verò alius temporale commodum, aut lucrum conſequi videatur, per accidens eſt: nec poſſunt leges morales ſingulis incommodis occurrere, ſatiſque reputatur, quòd ille pœnis maneat obnoxius, ſi in iudicium deferatur.

Qui Simoniacè pretiũ promiſit non tenetur ſoluere, vt neque qui fictè.

56. *An ante ſolutionem pretij non ſunt fructus reſtituendi iuxta aliquos. Nauar.* Imò graues Moderni auctores cenſent hunc Simoniacum conuentionalem, quamuis ſoluat pretium, non teneri in conſcientia ad reſtituendos fructus ante ſolutionem pretij perceptos; nec ad relinquenda beneficia in illo tempore intermedio aliàs benè obtenta, donec condemnetur. Quod ſumi poteſt ex Nauar. d. nu. 104. ver. *Non ignoro.* Ait enim, ibi facilius eſſe dicere, nullitatem tituli incipere à tempore Simoniæ ex vtraque parte perfectæ *Niſi cõtrarium ſeruaret* (inquit) *ſtylus antiquus, cui ſtandum eſt.* At verò ſtylus non eſt de interiori foro, ſed de exteriori, ergo ſentit, in illo tantum obligare. Et ita ſequitur Leſſius d. c. 35. dub. 27. in fin. Et ſumitur in ſimili ex Henri. lib. de excommun. c. 19. Vgolin. autem d. c. 6. in fine vult, illam retrotractionem in vtroque foro obligare. *Quia fictio hæc* (inquit) *in vtroque foro locum ſibi vendicat, nam à lege fit, quæ ius hoc habet faciendi.* Et ſumit argumentum à præſcriptione, quæ in conſcientia habet effectum. Sed hoc illi probandum erat, nimirum, fictionem illam hoc ſenſu eſſe introductam per legem, vt re ipſa auferat dominium talium fructuum ante ſententiam, hoc enim ex ſolo ſtylo non videtur ſatis colligi poſſe: nec etiam habemus legem ſcriptam, vnde id colligamus. Nam Extrauag. 2. (vt ſupponitur) non operatur ſuum effectum toto illo tempore, quia non eſt completum delictum, quod ipſa punit, & ideo non inducit excommunicationem, nec verò ipſamet poſtea operatur, retrotrahendo ſuum effectum (quia hoc non eſt in illa expreſſum) ſed ſolum effectum irritandi collationem ſtatim, ac Simonia realis completa eſt, ergo nullo iure conſtare poteſt illa obligatio in conſcientia, donec per ſententiam imponatur.

Leſſius. Henric. Vgolin.

57. *Vltima ampliatio. Ca. Si quis pecunia.* Vltimò ampliari poſſet prædicta regula etiam ad electionem Summi Pontificis, vt ipſa etiam Simoniacè facta nulla ipſo Iure ſit, iuxta cap. *Si quis pecunia.* 79. diſtin. Vbi de inthronizato per pecuniam dicitur: *Non Apoſtolicus, ſed apoſtaticus habeatur.* Sed ſiquis rectè conſideret, non ſola pecuniæ largitio ibi ſufficere dicitur, ſed additur. *Sine concordi, & Canonica electione Cardinalium, &c.* Itaque ex illo textu non ſatis probatur, propter ſolam Simoniam electionem illam eſſe irritam. Verumtamen id poſtea expreſsè ſtatuit Iulius Secundus, anno milleſimo quingenteſimo tertio, Conſtitutione ſecunda, *Cum tam diuino.* Vbi & irritat electionem, & concedit, vt contra electum opponi poſſit de Simonia, ſicut de hæreſi; & plures alias pœnas imponit

Iulius 2.

Ca. Licet de euitanda, de electiõ.

C. *Vbi periculum*, eod. in 6. Cle. *Ne Romani*. eod.

imponit tam electo, quàm eligentibus. Verumtamen Iure communi statutum est propter vitandum maius periculum schismatis, vt contra illam electionem Canonicè factam nulla exceptio admittatur; quod est speciale in ipsa, vt ibidem dicitur, quia Pontifex nullum habet in terra Superiorem, per quem emendari possit error in eius electione commissus. Et hoc Ius nunc suam vim retinet, non obstante Constitutione Iulij Secundi, quæ nunquam videtur fuisse recepta, & per Constitutionem octnagesimam quintam Pij Quarti derogata intelligitur. Et ita hæc potiùs debet esse restrictio, seu exceptio à generali regula.

Pius 4.

CAPVT LVIII.

An recipiens beneficium, vel ordinem simoniacè, priuetur ipso facto beneficijs priùs ritè obtentis, & fiat inhabilis ad futura?

1. Dispositio Iuris antiq. C. *Presbyter*. C. *Erga*. Cap. *De cætero*. C. *Sicut*. C. *De hoc*

MVlta Iura antiqua disponunt, vt committens Simoniam, beneficiis priuetur, præsertim Iura illa, quæ Simoniacum deponendum esse tradunt, vt suprà citatum est, & habetur in cap. *Presbyter*, cap. *Erga*, cap. *De cætero*, 1. quæst. 1. & cap. 2. de Confessis, & cap. *Sicut*, & cap. *De hoc*, cum aliis de Simonia, in quibus interdum est sermo generalis de Simonia, interdum etiam in particulari de Simonia in acquisitione beneficij, & ordinis, depositio autem ab homine lata solet includere priuationem à beneficiis, vel illam habere coniunctam, iuxta varias opiniones, de quibus diximus in 5. tom. disp. 30. sect. 1. num. 13. & sequentibus. Hìc verò, vt sæpè dixi, non tractamus de pœnis ferendis per sententiam cōdemnatoriam, quia ad hoc forum cōscientiæ parum spectat. Difficultas ergo est, an hæc pœna incurratur ipso facto.

2. Opinio affirmans amitti.

Aliqui Canonistæ id affirmarunt, citatur Gloss. 1. in capit. *Presbyter*. 1. quæst. 1. sed malè; nam expressè loquitur de priuatione per iudicem, & requirit vt talis Simoniacus sit accusatus, & conuictus, citatur etiam Felinus in capit. *In nostra*, de Rescriptione Corol. 2. numer. 13. solùm tamen videtur loqui de beneficiis Simoniacè acquisitis, quia solùm loquitur iuxta Extrauagan. Pauli Secundi. Illam tamen opinionem tenet Rebuffus de pacificis possessoribus, numero 265. & in practica beneficiali, titul. de modis amittendi beneficia numero 33. & sequentibus. Tenet etiam Bernardus Diaz in Practica cap. 131. qui alios referunt. Hæc verò sententia imprimis non potest intelligi de priuatione ipso facto, ad quam exequendam in se ipso aliquis obligetur ante sententiam saltem declaratoriam criminis: tum quia pœna, quæ priuat bonis acquisitis, & legitimè possessis, non solet cum tantò rigore per legem ferri; tum etiam quia ad summum potest Simonia in hoc hæresi comparari, vt Rebuffus vult; sed hæreticus non priuatur illo modo suis bonis ante sententiam declaratoriam, licet illa postea data retrotrahatur iuxta cap. *Cum secundùm leges*, de hæreticis in 6. ergo multò minus id potest affirmari in vitio Simoniæ.

Felin. *Rebuff.* *Bernard. Diaz.* Hæc opinio non potest intelligi ipso facto.

3. Reijcitur vlteriùs tradita opinio, nisi certis casibus.

Addo verò vlteriùs, etiam isto modo non esse talem pœnam ipso facto incurrendam latam per aliquam Ecclesiasticam legem. Hoc pro regula generali accipiendum est, vt excludamus casus speciales, vt est suprà tractatum de Simonia confidentiali: Item posset esse exceptio de Simonia commissa in electione Papæ iuxta Bullam Iulij II. in vltim. Concil. Lateran. sess. 5. sed illa vel non est in vsu, vel reuocata est, vt suprà dixi. Alia exceptio est in Concil. Trident. sess. 24. cap. 18. de Reformat. de examinatoribus ad beneficia, Simoniam in examine committentibus; nam priuantur beneficiis, quæ quomodocunque antea obtinebant, ita vt absolui nequeant, nisi illis dimissis, & ad futura inhabiles fiunt. Extra hos verò casus non incurritur dicta priuationis pœna etiam per sententiam declaratoriam criminis: Imo quamuis illa prolata sit, si in ea nulla sit mentio de priuatione beneficiorum, non manet illis priuatus ille, qui punitur.

Iulius 2. Concil. Lateran. Concil. Trident.

4. *Abb. Felin. Præposit. Rebuf. Vgolin.*

Hæc est sententia communis Canonistarum, vt patet ex Abb. in cap. *Cum clerici*, de Pactis num. 2. Felin. in cap. *Insinuatum*, de Simon. Anton. in capit. *Nisi cum pridem*, de Renunciat. n. 6. & Præposit. in d. ca. *Presbyter*, num. 6. Rebuf. in Practica cap. de Simonia in resignat. num. 13. & alij, quos refert, & sequitur Vgolin. Tab. 1. cap. 19. Et ratio euidens est, quia nullum inuenitur decretum in quo talis pœna feratur, addito ver. *Ipso iure*, vel *Ipso facto*, aut alio æquiualenti, sine quo nulla pœna censetur lata, nisi in ordine ad sententiam condemnatoriam, vt est regula receptissima omnium Theologorum, & Iuristarum, vt ex materia de Legibus constat, & videri potest latè per Tiraquellum in leg. *Si vnquam* verbo *reuertatur* à num. 206. Afferri tamen posset cap. *Inquisitionis*, de accusation. Vbi de Simonia in adeptione beneficij dicitur, impedire retentionem beneficij, etiam post peractam pœnitentiam; imò etiam videtur idem dici de Simonia in ordine suscepto. Et videtur intelligendum ipso iure, quandoquidem beneficium retineri non potest post peractam pœnitentiam. Sed hic textus nihil probat, quia etiamsi intelligeretur de priuatione ipso facto, sufficienter exponeretur de beneficio simoniacè recepto, sicut ibidem dicitur de Simonia in ordine, impedire executionem ordinis, vtique Simoniacè recepti, quantum est ex vi illius iuris. Et ita illæ duæ pœnæ suspensionis, & priuationis non sunt simul applicandæ ad singulas Simonias, sed cum partitione accommoda, vt rectè Panorm. notauit. Vel certè posset intelligi de priuatione beneficiorum per sententiam facienda, nam ibi fit æquiparatio cum homicidio, per quòd non incurritur ipso facto talis priuatio, vt statim dicemus. Sed dici vlteriùs potest, virtute contineri hanc pœnam in alia, quæ imponitur ipso iure propter Simoniam, scilicet in suspensione perpetua ab officio, seu ab altari iuxta cap. *Tanta*, de Simon. Sed respondetur; & falsum esse, propter Simoniam in beneficio incurri suspensionem ab ordine, vel ab officio, vt suprà visum est, & falsum etiam esse, suspensionem ab ordine etiam perpetuam includere priuationem à beneficiis, cum neque irregularitas illam includat, vt in 5. to. suis locis ostensum est.

Tiraq. C. Inquisitionis. *Panorm.* *C. Tanta.*

5. De æquiparatione Simoniæ cum hæresi.

Neque etiam obstat æquiparatio illa Simoniæ cum hæresi; tum quia quoad culpam re vera non æquiparantur quoad æqualitatem; multò enim grauior est hæresis, sed æquiparantur vel secundum quandam imitationem, vel secundum originem Simoniæ vt in principio huius materiæ diximus. Tum etiam quia æquipararatio in pœnis non habet locum, nisi vel in particulari, vel saltem per clausulam generalem sit expressa in iure, neutro autem modo inuenitur in iure facta talis æquiparatio; nam licet quoad aliquas circunstantias speciales interdum æquiparentur in modo procedendi circa punitionem vtriusq; delicti, iuxta c. *Tanta*, de Simon. & c. 1. de Testib. in 6. non licet tamen inde extensionem facere ad æquiparationem in omnibus pœnis. Possumusque huic æquiparationi aliam opponere; nam Simonia etiam solet æquiparari homicidio, sed homicida non priuatur ipso iure beneficiis, vt est magis

recepta

Ca. Clericis.

recepta ſententia,& ſumitur ex cap. *Clericis*, Ne Clerici, vel Monachi, ibi, *honore priuetur* (de quo alibi latius) ergo.

6.
Aliquorum placitum.

Dicunt verò aliqui licet hæc ſint vera de iure antiquo, nihilominus de iure nouo hanc pœnam incurri ipſo facto per Extrauag. 2. de Simon. quatenus renouat omnes pœnas Simoniæ antiquorum Canonum, & diſponit, vt ipſo facto incurrantur. Nam hæc pœna erat ferenda ex vi Canonum antiquorum, ergo nunc eſt latæ ſententiæ ex vi illius nouæ diſpoſitionis. Sed ſimilem illationem ſæpius negauimus,& improbauimus in ſuperioribus,& in præſenti maiori ratione admittenda non eſt. Tum quia pœna priuationis ipſo facto beneficiorum legitime obtentorum eſt vna ex grauiſſimis pœnis iuris, vnde non eſt veriſimile, fuiſſe de nouo impoſitam ſine ampliori explicatione. Tum etiam quia illa pœna formaliter, & expreſsè non inuenitur impoſita iure antiquo, etiam vt ferenda, ſed quatenus in pœna depoſitionis perpetuæ vel formaliter, vel radicaliter includitur, ſed pœna depoſitionis non incurritur ipſo facto propter ſola illa verba generalia dictæ Extrauagant. vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, & iidem Doctores fatentur ſaltem ex benigna interpretatione iuris, ergo multò minus ſufficiunt illa verba, vt priuatio beneficiorum ipſo facto incurratur. Accedit præterea, quod in eadem Extrauagant. ſpecialiter declaratur, incurri priuationem beneficiorum Simoniacè acquiſitorum, & Pius V. in diſp. Conſtitutio. 5. ponens priuationem, prius reſtringit illam ad beneficia Simoniacè acquiſita, & poſtea ſpecialiter extendit ad beneficia in poſterum acquirenda, vt mox dicemus, ergo ſatis indicat circa beneficia prius legitimè acquiſita nihil eſſe innouatum. Ac tandem vſus ipſe ſatis hoc confirmat,& dictam Extrauag. interpretatur. Nemo enim dubitat, qui Simoniacus in beneficio, priuſquam de illo crimine condemnetur, poſſit priora beneficia, quæ legitimè habebat, reſignare, & adminiſtrare tanquam verum ius in illa retinens. Et ita expreſsè tenet Nauarr. conſil. 92. de Simon. & Vgolin. Tab. 4. cap. 6. §. 6. num. 3.

Pius V.

Nauar.
Vgolin.

7.
Per ſequentem actionẽ Simoniacã non annullatur prior recta.

Vnde obiter colligo eodem modo, ac ſeruata proportione iudicandum eſſe de actionibus ordinatis ad perfectam eiuſdem beneficij obtentionem, & inter ſe ſubordinatis, vt ſunt Electio, Confirmatio, Collatio. Nam licèt quælibet illarum Simoniacè facta nulla ſit, iuxta dictam Extrauag. 2. tamen ſi prior. v. g. electio ritè facta ſit,& confirmatio Simoniacè fiat, nihilominus ſola confirmatio erit nulla, & electio rata manebit, donec per iudicem annulletur. Quamuis contrarium ſentire videtur Vgol. Tab. 4. cap. 6. numer. 4. §. *At quid*, citans Felinum, & alios in cap. *Sicut tuis*, de Simon. quos intelligendos exiſtimo de irritatione per condemnationem Iudicis, nam in pœnam Simoniæ commiſſæ in Confirmatione, meritò poteſt electio aliàs valida irritari. De irritatione autem ipſo facto non credo, id eſſe verum, quia nullo iure eſt expreſſum, & alioqui ex natura rei poteſt electio eſſe valida, etiamſi confirmatio ſit irrita iuxta cap. *Si confirmationem*, de elect. in 6. quia prius non pendet ex poſteriori. Item quia per electionem acquiſitum eſt aliquod ius, ſubſequens autem Simonia non priuat ipſo facto iuribus prius ritè acquiſitis, ſicut non priuat prioribus beneficiis, nam eſt eadem ratio. Secus verò eſt è contrario, ſi Simonia præcedat in actu priori, vt in electione; tunc enim confirmatio nulla erit, etiamſi abſque Simonia fiat. Et idem reſpectu confirmationis. Ratio eſt, tum quia deeſt fundamentum, ſine quo non poteſt eſſe validus ſubſequens actus: Tum etiam quia per priorem Simoniam manet quis inhabilis ad nouas ob-

Vgolin.
Felin.

Cap. Si confirmationem.

Secus ſi Simonia ſit in actu priori.

A tentiones beneficiorum, vt ſtatim dicemus.

8.
Simoniacus in vno beneficio non tenetur reſtituere fructus alterius perceptos.

Secundò colligo ex dictis non teneri Simoniacum in vno beneficio reſtituere fructus, quos ex beneficiis antea legitimè obtentis percepit, ſiue illi extent, ſiue conſumpti ſint quocumque modo, quia cum retinuerit ius in ſua beneficia etiam fecit fructus ſuos, quia vt ſuprà dixi, Simonia in beneficio non inducit ſuſpenſionem in prioribus beneficiis, ergo Simonai ſubſequens non impedit quominus is faciat illos fructus ſuos, ergo nec eſt, vnde obligatio reſtituendi illos oriatur. Quærunt autem Iuriſperiti, an per ſententiam poſſit priuari Simoniacus illis fructibus etiam antea perceptis, quaſi retrotrahendo priuationem beneficij, de quo videri poſſunt Bernardus Diaz, & Rebuff. vbi ſuprà, & quos ipſi allegant. B Ego (quia res eſt aliena) dico breuiter, ex vi ſententiæ, qua quis declaratur Simoniacus in beneficio, non priuari illis fructibus; hoc enim apertè ſequitur ex dictis. Item etiamſi per ſententiam expreſsè condemnetur in priuatione priorum beneficiorum, ſi de fructibus prius perceptis nulla fiat mentio, non teneri ad reſtituendum illos, nec ſub tali condemnatione illos comprehendi. Ratio eſt, quia illæ ſunt pœnæ valde diſtinctæ,& ideo talis extenſio eſſet cõtra omnem rationem pœnæ, vt per ſe conſtat. At verò ſi condemnatio iudicis expreſsè extẽdatur ad priuationem talium fructuum, non poſſumus dicere talem condemnationem ſemper eſſe iniuſtam, quia tanta poteſt eſſe grauitas delicti, vt omnem illam pœnam mereatur, cum etiam ad pœnas corporales procedi C poſſit, vt Pius V. in dicta conſtit. expreſsè ſtatuit, ergo multo magis poterit imponi pœnam priuatio illorum fructuum. Si tamen res attentè conſideretur, illa ſolùm eſt tanquam noua quædam pœna pecuniaria, quæ in bonis, etiam quocumque alio modo acquiſitis iuſto arbitrio iudici, imponi poſſet. Per ſe tamen loquendo,& ſolùm ex eo titulo, quod illi fructus percepti ſunt ex beneficiis poſt commiſſum delictum cõſecutis, non exiſtimo poſſe, vel debere quempiam illis fructibus priuari, quod in generali copioſè tractat Felin. in cap. *De quarta*, de præſcript. numer. 32.& 33.

An per ſententiam poſſit illis priuari.
Bernard. Diaz.
Rebuff.

Reſolutio.

Pius V.

Felin.

9.
De inhabilitate per Simoniam.

Vltimò addendum eſt, Simoniacum in beneficio fieri inhabilem ad obtinenda beneficia. Hoc quidem indubitatum eſt de ipſomet beneficio Simoniacè ob- D tento; nullo enim modo poteſt illud retinere, etiam per nouam conceſſionem, vel collationem ſine ſpeciali diſpenſatione. Vt colligitur clarè ex cap. penult. de electione, vbi id notant Panorm. & alij expoſitores, & in cap. *De Simoniacè*, de Simonia. De aliis autem beneficiis Nauarr. conſil. 91. de Simonia num. 5.& conſil. 93. num. etiam 5. ex profeſſo probat hanc inhabilitatem ad futura beneficia non incurri ipſo iure, donec aliquis condemnetur. Et conatur in hunc ſenſum adducere conſtitutionem Pij V. Sed aliquantulum confusè loquitur, nihil diſtinguendo inter beneficium Simoniacè acquiſitum, & alia. Et ideo Vgolin. Tab. 4. ca. 6. §. 6. reprehendit Nauarrum, ac ſi dixerit Simoniacum in beneficio non manere inhabilem etiam ad illud beneficium obtinendum, & E quaſi ſenſerit, Pium V. in hoc derogaſſe iuri communi; quod merito ipſo impugnat, cum in conſtitutione Pij V. nullum ſit verbum reuocans antiqua Iura, imo confirmans, vt expreſsè conſtat ex verbis eius, quæ etiam oſtendunt potius intentionem augendi pœnas, quam minuendi: Non exiſtimo tamen Nauarrum docuiſſe contrarium, ſed ſolùm ex vi Motus Pij V. non induci nouam inhabilitatem ipſo iure, quod videndum ſupereſt, quo ſenſu verum eſſe poſſit.

Panorm.

Nauar.

Vgolin.

10.

Quòd ergo attinet ad alia beneficia, difficultatem ingerit; quia Pius expreſsè dicit tam de acquirente

dignitates, quam beneficia Simoniacè, *Illis sit ipso iure priuatus, & perpetuo sit inhabilis ad ea, & quæcunque alia beneficia Ecclesiastica obtinenda.* Cum ergo expresse dicat *ipso iure*, necesse est, vt particula illa aliquem effectum habeat. Et ideo certum existimo, & hanc pœnam esse impositam per illam legem, & incurri ante sententiam condemnatoriam: aliàs illa particula nullum haberet effectum. Sed dubitari potest, an incurratur etiam ante sententiam declaratoriam. Nam Vgol. suprà affirmat ante omnem sententiam incurri. Tum quia inhabilitas talis pœna est, vt sine actione hominis per ipsam legem immediatè inferri possit; nam est veluti quædam irregularitas, quæ incurritur ex vi legis. Tum etiam quia eodem modo dicit Pius V. *Ipso iure sit inhabilis ad illa & alia beneficia acquirenda.* Constat autem ad illa beneficia, quæ Simoniacè obtenta sunt, inhabilitatem incurri, ipso facto, absque vlla sententia, ergo etiam ad alia. Contrariam nihilominus sententiam tenet Nauarrus d. consil. 92. quam præcipuè fundat in illo verbo eiusdem Constitutionis; *Quicunque detestabile crimen Simoniacæ prauitatis commisisse conuictus fuerit in conferendis ordinibus:* Nam hæc verba manifestè requirunt præuium iudicium. Quod si respondeas, illa verba tantum esse posita in Simonia in ordine: Contra hoc obiicit, quod cum ibi sint tres clausulæ, scilicet, de ordine, dignitate, & beneficio limitatio in vna posita, intelligitur posita in aliis, quia clausula posita in vna parte dispositionis intelligitur extendi ad totam dispositionem, quando est eadem ratio.

An inhabilitas incurratur ante sententiam declaratoriam.

Nauar.

11.

Sed certè in rigore illius iuris videtur probabilior prior opinio, nam potius ipsa mutatio verborum, & diuersus modus puniendi vnam, vel aliã Simoniam, indicat, verba illa non generaliter pro tota dispositione, sed specialiter pro Simonia in ordine fuisse posita in prima clausula: nam in ea adducitur pœna incarcerationis per annum, quæ manifestè requirit executionem per hominem, quæ pœna non ponitur pro Simonia in dignitate, vel beneficio, & ideo illa limitatio ibi omittitur, & factum ipsum immediatè punitur ipso iure priuationibus, & inhabilitatibus, ad quas non requiritur factum hominis. Et de priuatione beneficij, & dignitatis Simoniacè acquisitæ & inhabilitate ad illa, certum est, incurri ante omnem sententiam; ergo signum est, priorem limitationem non cadere in posteriores clausulas. Denique in quarta clausula, quia contra illos, qui sæpius committunt hoc crimen voluit Pontifex eandem limitationem habere locum, illam repetiuit, ergo signum est, non posuisse illam in principio pro tota dispositione. Dixi autem, *in rigore illius iuris*, quia Nauarrus ait, illam pœnam quoad hunc effectum non esse vsu receptam, quod mihi etiam ex his, quæ intelligere potui, est valde verisimile, quo posito, non incurretur illa pœna saltem ante sententiam declaratoriam, etiamsi aliæ incurrantur, quia potest consuetudo derogare vni parti legis, & non aliis: Eò vel maximè quòd aliæ pœnæ nituntur etiam Iure antiquiori, quod derogatum non est, vt dixi. Inhabilitas autem ad omnia alia beneficia in futurum acquirenda, omninò noua est, & ideo vbi clarè non constiterit Constitutionem Pij Quinti esse receptam in priori rigoroso sensu; existimo posse in praxi seruari tuta conscientia opinionem Nauarri, & non esse necessariam dispensationem ad alia beneficia, quando delictum non est ad forum contentiosum deductum, & in eo declaratum.

* * *

CAPVT LIX.

Vtrùm pretium simoniacè obtentum ex iure Diuino, & naturali restituendum sit?

VLtima pœna Simoniæ esse potest, vt accipiens temporale pretium pro re spirituali non possit pretium retinere, sed illud restituere obligetur: quia verò hic effectus interdum consequitur ad actionem ex naturali obligatione absque ratione pœnæ, ideo priusquam de illo sub ratione pœnæ dicamus, videndum est an sequatur ex Simonia, naturali obligatione. Hæc autem quæstio non habet locum, nisi in Simonia reali ex vtraque parte, quia si pretium nõ est solutum, clarum est, non posse obligari eum, qui rem spiritualem ex Simoniaco pacto tradidit, ad aliquid restituendum, quia nihil temporale accepit; tenebitur tamen illud non recipere, vel ex iustitia, vel saltem ex Religione, ne Simoniacam actionem perficiat, & consummet, & ne in censuras incidat, iuxta superius dicta. Si vero pretium anticipatum accepit, & rem spiritualem non tradidit, certum est apud omnes obligari ex iure naturali ad pretium illud restituendum, quia nec potest dare beneficium, quia semper tenetur non complere Simoniam, & multò magis ex parte rei spiritualis, nec etiam potest, retento suo beneficio, retinere etiam pretium, quia nullum habet iustum titulum retinendi. Quia qui illud dedit non absolutè, vel liberaliter donauit, sed ex pacto oneroso, & sub conditione, vt sibi daretur beneficium, quæ conditio, licet turpis sit, dum non impletur, sufficit, vt voluntas non habeat absolutum effectum transferendi pecuniam in dominium alterius, sed tantum sub conditione, & sub onere restituendi, si conditio non impleatur: & hoc tanquam indubitatum supponunt Doctores omnes.

1.

Qui dedit sacrum tenetur non recipere pretium. Pretium anceptum est restituendum.

Ex quo est consequenter inferendum in eo casu, & in eo genere Simoniæ restitutionem pecuniæ esse faciendam eidem, qui illam contulit, & non pauperibus, vel Ecclesiæ. Ita Caietan. in Sum. ver. Simonia. Victor. 2. part. Relect. num. 6. Soto quæstio. 8. artic. 5. Et idem sentit Nauarrus num. 104. Et est res clara stando in iure naturali. Probatur, quia semper in illo mansit ius ad tale pretium recuperandum, si res promissa ei non daretur. Hoc enim ius ex vi dominij, quod habebat in illam pecuniam ei conuenit, & nunquam illud à se abdicauit, quia voluntas dandi, quam habuit ad hoc non fuit efficax, vt explicatum est. Præterea ex vi solius iuris naturalis, aut diuini pecunia illa non debetur Ecclesiæ, vel pauperibus. Vbi enim est, vel vnde colligi potest tale ius? Certè non nisi gratis confingi potest, vt in sequentibus etiam dicemus, ergo cùm non possit retineri à recipiente, vt ostensum est, restituenda est danti, ex vi iuris naturalis. Sed nec per ecclesiasticum ius est ille, qui dedit tale pretium, priuatus iure suo ad talem rem recuperandam: quia vt suprà ostensum est, per hanc Simoniam conuentionalem completam tantùm ex parte pretij, nulla pœna ecclesiastica ipso Iure incurritur, illa autem priuatio esset pœna, non ergo incurritur ipso Iure.

2. Cui sit restitutio facienda. *Caietan. Victor. Soto. Nauar.*

Potest verò contra hoc obiici, quia illa datio pecuniæ fuit turpis ex vtraque parte tam dantis, quàm accipientis, ergo non est restituenda danti, iuxta quandam communem doctrinam Iuristarum; quod turpe lucrum, si restituendum sit, non est reddendum danti, quando ille turpiter dedit, iuxta leg. 1. 2. & 3. & leg. *Si ob turpem* ff. de Condict. ob turpem causam. Et lege 2. Codice eodem. Sed de intellectu

3. Obiectio.

tellectu huius regulæ latè disputatur in materia de Restitutione, & videri potest Couarruuias Regula *Peccatum*. 2. parte. §. 2. numer. 7. Medin. Codice de Restitutione quæstion. 19. & 20. Soto. libr. 4. de Iustitia quæstion. 7. articul. 1. Nauarrus in Manual. capit. 17. numer. 30. & sequentibus. Nunc breuiter dico, illam regulam ad summum procedere post sententiam iudicis, quia non potest fundari in sola rei natura, sed in pœnali lege, quæ inducat talem priuationem, quæ ordinariè non obligat ipso facto, sed post sententiam, & in præsenti est certum ex dictis. Per sententiam autem ille, qui sic dedit pecuniam, posset quidem puniri, & consequenter priuari sua pecunia, & præcipi etiam posset vt daretur pauperibus, sed hoc nihil ad rem præsentem spectat, solum ergo superest quæstio de Simonia reali.

Couar. Medin. Soto. Nauar.

4. 1. Opinio asserens vēdentem Simoniacè teneri ad restit. pretij. D. Thom.

In qua prima opinio absolutè, & vniuersaliter affirmat, vendentem Simoniacè rem spiritualem, teneri ex iure naturali ad restituendum pretium. Hæc sententia solet attribui D. Thomæ dicta quæstio. 100. articul. 6. quatenus in corpore probat, obligationem restituendi oriri ex diuino iure, quia contra voluntatem domini videtur res spiritualis, & ideo quod pro illa accipitur, retineri non potest: Et ita illam acriter defendit Soto tanquam D. Thomæ sententiam dicta quæstio. 8. artic. 1. & videtur consentire Caietan. in illo artic. 6. saltem quad Simoniam realem, nam respondendo ad obiectionem primam videtur in hoc constituere differentiam inter Simoniam mentalem, & conuentionalem. Absolutè tenet illam Adrian. quodlib. 9. artic. 3. Item Henric. quod lib. 8. quæstio. 26. qui excipit Simoniam quia prohibitam, quando mentalis tantum est; de qua statim. In hac sententia videtur esse Medina, Cod. de Rest. quæstio. 2. quatenus ait, obligationem restituendi oriri ex eo, quod pretium accipitur pro spiritualibus, quæ nullam æstimationem habent. Quod etiam approbant Nauarr. capit. 17, num. 32. Couarru. in Regul. *Peccatum*, 2. part. §. 2. numer. 7. & in eam propendet Panormitan. in capit. vltim. de Simon. in vltimis verbis.

Soto. Caiet. Adrian. Henr. Medina. Nauar. Couar. Panorm.

5. Fundamētū.

Fundamentum huius sententiæ est, quia illud pretium iniustè accipitur, & ideo ex natura rei est restitutioni obnoxium, consequentia clara est ex materia de iustitia. Antecedens probatur primò, Quia contractus ille venditionis est iniustus; nam Simoniacus vendit rem non suam contra voluntatem Domini, qui gratis dare præcepit, ergo committit iniustitiā vendendo, ergo & accipiendo pretium. Secundò ille, qui sic vendit, accipit pretium pro re, quæ non est pretio æstimabilis, sed hoc est contra æqualitatem iustitiæ; vt constat, ergo. Tertiò ideo in vsura obligatio restituendi nascitur ex intrinseca rei natura, absque alia pœna, quia venditur in ea aliquid, quod proprio pretio æstimabile non est, sed hoc inuenitur in Simonia, ergo. Quartò, quia alias licet quis exigeret centum aureos pro Missa dicenda, vel conferendo Baptismate, non teneretur ex natura rei aliquid restituere: Probatur, quia si non tenetur propter pretium, ideo est, quia res, quam dat, alicuius æstimationis est, & ideo non censetur facere contra iustitiam, vendendo illam, ergo nec propter quantitatem pretij tenebitur, quia etiam non facit iniustitiam in illo. Quod probatur, quia res illa maioris æstimationis est, quam totum illud pretium, Quod si dicas, in æstimatione humana actionem illam non ita æstimari, eadem ratione, nec pro vllo pretio potest iustè dari.

6. Secunda opinio contraria negat.

Secunda opinio extremè contraria negat in vniuersum, sequi ex natura rei obligationem restituendi ex venditione Simoniaca. Hæc est sententia communis Canonistarum in cap. vltim. de Simon. vt affirmat, & sequitur Nauarrus, d. cap. 23. num. 103. & latius in Comment. eiusdem cap. num. 12. Tenet Victor. 2. part. Relect. num. 4. Syluest. verb. *Simonia*, quæstio. 20. distin. 1. Armil. num. 58. Caietan. eod. ver. circa finem. Sumitur ex Diuo Thoma, disp. quæst. 100. artic. 6. ad 6. vt videbimus. Probatur primò: Quia Simonia mentalis; etiam opere subsecuto non obligat ad restituendum, ergo nec Simonia realis obligat ex vi iuris diuini. Antecedens habetur in cap. vlt. de Simon. Consequentia probatur, quia si ex reali Simonia oritur illa obligatio ex natura rei, oportet vt sequatur ex vi ipsius actionis secundum se, & ex iniustitia in illa inuenta, sed eadem est actio, & iniustitia in opere subsecuto ex Simonia mentali, & solum differunt in modo, quia in vna Simonia intercedit pactum explicitum, vel implicitum, & non in alia, quod parum refert ad restitutionem, si iniquitas est eadem. Et confirmatur, nam hac ratione vsura mentalis cum opere subsecuto obligat ad restitutionem iuxta capit. *Consuluit*, de Vsur. quia habet eandem malitiam, quam vsura realis, ergo idem est in præsenti.

Nauar. Victoria. Syluest. Armil. Caiet. D. Thom. Primum argumentum

7. Secundū argumentum.

Secundò probatur, quia pretium Simoniæ ex natura rei non est restituendum ei, qui illud dedit, ergo nulli, ergo nec restituendum est. Secunda consequentia est euidens, quia restitutio est actus iustitiæ, quæ est ad alterum, vnde si non datur alter, cui tale pretium debeatur, signum est non esse restitutioni obnoxium. Prima item consequentia probatur, quia naturalis obligatio restitutionis, seclusa lege positiua, per se tendit ad illum, qui est, vel fuit, & esse debet dominus rei restituendę, & si illi nō debetur, nemini debetur ex vi iustitię, quia nō est vnde oriatur talis obligatio: in præsenti autem dominus pretij fuit, qui illud dedit, & non alius, ergo si illi non debetur, nemini debetur ex natura rei. Probatur ergo antecedens, quia ille voluntatē sua abdicauit à se dominium talis rei, & transtulit in alium, ergo iam non debetur illi ex iustitia. Dices inuoluntariè dedisse, quia non potuit aliter habere spiritualem rem. Sed contra, nam hoc modo omnis, qui emit inuoluntariè dat pretium, quia non potest aliter obtinere merces, nam si posset, mallet certe eas sine pretio habere, ergo hoc inuoluntarium non impedit translationem dominij.

Responsio refutatur.

8. Tertium argumentum.

Vnde argumentor 3. Nam alter, qui vendit, factus est dominus illius pretij, ex natura rei loquendo, idque ex voluntate prioris domini absolutè largientis illud, vt numquam reddendum, dummodò causa largitionis impleatur, ergo qui recipit, non tenetur illud restituere, quia nec ratione acceptionis, quoniam à vero domino voluntariè largiente accepit, nec ratione rei acceptę, quia est sua. Antecedens probatur, quia recipiens est capax talis dominij, per nullā enim legē inhabilis factus est, vt supponitur, & acceptat illud ab eo, qui dare potest, quid ergo impedire potuit dominij acquisitionem? Vltimò (in quo solo est punctum difficultatis) accipiens pretium, nullam fecit iniuriam danti, ergo non tenetur restituere. Consequentia supponitur vt clara. Antecedens probatur, tum quia Simonia vt sic non est iniustitia, sed irreligiositas: tum quia ibi nulla vis, aut deceptio interuenit, sed voluntaria commutatio. Dices in hoc esse iniustitiam, quod res pretio non æstimabilis pro pretio datur, talis enim est iniustitia vsuræ. Sed contra, quia res spiritualis non ideo dicitur pretio inæstimabilis, quia nihil valeat; sicut est mutuum in vsura, sed quia est maioris æstimationis, & valoris, quam sit omne temporale pretium.

Vltimum.

9. Tertia opinio distinctione vtitur inter Simoniam intrinsecè

3. Opinio respondet cum distinctione. *Angel.*

intrinsecè talem, vel solùm quia prohibitam, & de A priori affirmat esse de iure diuino restitutionem, de posteriori verò minimè. Hæc distinctio sumitur ex Angelo verb. *Simonia* 7. numer. 1. quatenus dicit, Simoniam mentalem contra ius diuinum obligare ad restitutionem; non verò contra ius humanum. Rationem differentiæ hanc significat, quia ius humanum in dicto cap. vltim. de *Simonia* noluit obligare ad restitutionem in Simonia mentali, quando est tantùm mala, quia prohibita, ergo signum est, restitutionem in illa materia solùm oriri iuxta id, quod perscriptum est de iure positiuo. Quod autem in alia materia non pendeat restitutio ex positiuo iure, non tam probat, quam supponit, fortasse ex fundamentis primæ sententiæ. Pro hac sententia citat Panormitan. in dicto capit. final. Sed ille non adhæret firmiter illi sententiæ sed in primam magis inclinat, vt suprà dixi. Tenuit autem hanc sententiam Hostiens. ibi, & sequuntur Antonius, & Calderus, & Syluester tribuit illam Innocentio, quod tamen Nauarrus negat. Veruntamen Innoc. in cap. *Tua nos*, de Simonia contra ius Diuinum solam voluntatem facere Siniacum, non verò in Simonia quia prohibita, quod intelligi non potest absolutè de culpa, esset enim intollerabilis error, intelligit ergo de Simonia obligante ad restitutionem, seu punita ab Ecclesia. In cap. autem vltim. ergo non inuenio expositionem, quam Nauarr. allegat. Eodem autem modo, quo de Inno. diximus, potest pro hac sententia allegari Glos. in c. *Ex parte* 1. de Offic. deleg. ver. *Dimittere*. Ac denique Henric. in dicto Quodlib. videtur idem sentire. Hæc verò sententia communiter reiicitur, tanquam improbabilis, sed fortasse magna ex parte veritatem cõtinet, licet non integrè.

Panor. *Hostiens.* *D. Ant.* *Calder.* *Syluest.* *Innoc.*

10. Supposit. 1. ad resolut.

Pro resolutione suppono, illam pendere ex vnico principio videlicet, An Simonia contineat iniuriam contra iustitiam commutatiuam ex parte vendentis respectu ementis. Nam si illam continet, sine dubio obligat ad restitutionem ex diuino iure naturali: Si verò talem iniustitiam non cõtinet, talem obligationem nõ inducit, & vtraque pars tam in Simonia naturali, quam prohibita locum habet. Quia restitutionis obligatio non oritur, nisi ex iustitia commutatiua, vnde supponit inæqualitatem factam contra eandem iustitiam, ergo in præsenti regula restitutionis, seclusa lege positiua, sumenda est ex iniustitia commissa. Suppono autem vlteriùs ex dictis suprà c. quamuis ratio Simoniæ formaliter opponatur Religioni, & ideo malitiam hanc formaliter, & inseparabiliter habeat; Nihilominus habere posse frequenter malitiam iniustitiæ adiunctam, quamuis non semper, nec necessario illam habeat, vt illo loco declaraui.

2. Suppositio.

11. 1. Cõclusio.

Iuxta hæc ergo principia duabus regulis propositam quæstionem definiendam censeo. Dico ergo primò: Quoties Simoniacus iniustè agit, rem spiritualem vendendo; ex diuino, ac naturali iure tenetur restituere pretium pro tali re acceptum; non formaliter ratione Simoniæ, sed ratione iniustitiæ. Hæc assertio data hypothesi, scilicet, quod venditio hęc fiat cum iniustitia, est euidens ex principiis positis: suppono enim, semper esse sermonem de iniustitia cõtra commutatiuam iustitiam. Ex tali enim iniustitia semper nascitur obligatio restituendi, per se loquendo. Et declaratur, nam si ille peccat contra iustitiam, vendendo, ergo exigendo pretium, iniustè agit, ergo & retinendo; quia eadem est vtriusque ratio. Qui autem non potest iustè rem tenere, tenetur illam restituere, vt per se constat, ergo. Solùm superest, vt in particulari explicemus, modos, casus, & rationes huius iniustitiæ, sic enim & regula, & ratio eius notior fiet.

12. Primus modus iniustitiæ.

Primò ergo committit quis hanc iniustitiam Simoniacam (vt sic dicam) quando pro functione spirituali, ad quam præstandam ex iustitia tenetur, pretium exigit. Vt si parochus qui ratione sui officij, & præbendæ tenetur ex iustitia confessionem audire suorum subditorum, vel Missam facere, & similia, ipsamet ministeria suis subditis vendat, & sic de aliis. Tunc ergo clara est obligatio restitutionis, quia clara est iniustitia. Addo præterea, in tali casu non solum ex vera Simonia contra ius diuinum, sed etiam ex præsumpta, vel vera contra ius ecclesiasticum, oriri obligationem restituendi. Nam si ille nõ exigat nouũ illud emolumentum, vt pretium spiritualis ministerij, sed vt stipendium, formaliter & ex vi intentionis non committit veram Simoniam, sed vel præsum- B ptam, vel cõtra Ecclesiæ prohibitionem & nihilominus quia iniustus est, tenetur restituere, quod sic extorquet. Vt si miles, vel famulus, qui accepit integrum, & sufficiens stipendium pro malitia, vel seruitio, nolit postea militare, vel seruire, nisi nouum stipendium accipiat, non erit Simoniacus, sed iniustus, & retinere non poterit, quod sic extorquet: ita ergo erit in præsenti, etiamsi per modum stipendij duplicati, vt sic dicam, illud extorqueatur. Ergo à fortiori quando exigitur per modum pretij, eadem nascetur obligatio; nam adiectio malitiæ Simoniæ non potest excusare obligationem ex iniustitia ortam, vt per se constat. Et hæc assertio procedit in Prælatis petentibus aliquid pro dispensationibus, consecrationibus, & similibus, quæ ex vi sui muneris, & of- C ficij præstare tenentur, tam est eadem ratio. Neque oberit, quod fortasse dans pecuniam, etiam Simoniam committat, quia deberet potius carere spirituali ministerio, quam illud emere, quia in hoc non peccat contra iustitiam, sed contra religionem, & alioqui iniuriam patitur, & qui illam facit, non fit melioris conditionis propter peccatum alterius; ergo illud nihil obstat, quominus exigens tale pretium, ad restitutionem maneat obligatus.

13. 2. Modus.

Secundò sequitur, Prælatum Ecclesiæ, qui vendit beneficia; vel officia Ecclesiæ, quorum non est Dominus, sed dispensator, vel distributor, teneri ex diuino, ac naturali iure restituere pretium Simoniacè acceptum. Probatur, quia ille non tantum contra Religionem, sed etiam contra iustitiam peccat. Proba- D tur, quia ille non est Dominus beneficij, vel officij, neque habet ius aliquod in illis, sed qui vendit rem non suam, peccat contra iustitiam, ergo. Item œconomus, qui à Patre familias haberet potestatem gratis conferendi officia domus suæ, peccaret contra iustitiam, illa vendendo, & teneretur ad restituendum pretium: Similiter hæres, qui ex voluntate testatoris teneretur distribuere dotes Virginum, vel alia legata pia, prudenti arbitrio suo, contra iustitiam peccaret, aliquid exigendo à talibus personis, solùm pro eligendis illis, ad implendam hæredis voluntatem, sed ita se habent Prælati Ecclesiæ in hac distributione, nam sunt meri dispensatores, & nullum habent ius in illis beneficiis, vel officiis, nec ad præoccupandum aliquo modo fructus illorum. Imo hic etiam habet E locum ratio facta in præcedenti puncto, quia ex vi sui muneris, & officij tenentur hæc omnia gratis dispensare.

14.

Atque hæc ratio concludit, non solùm oriri hanc obligationem ex venditione beneficiorum, aut officiorum spiritualium, sed etiam ex venditione officiorum temporalium, quæ communi iure vendi prohibentur, siue in illorum venditione committatur Simonia vera, siue impropria, quia satis est, quod committatur iniustitia, vt re vera committitur. Quia Prælati nullum habent ius ad vendendum talia officia, vnde

vnde pretium illorum iniustè accipiunt,& per quandam anticipatam extorsionem, priuant recipientes illa officia vtilitate, & stipendio integro ipsis debito, iuxta talem Ecclesiæ institutionem, pro muneribus, & functionibus eorundem officiorum. Et eadem ratione electores ad beneficia, quando ratione alicuius muneris tenentur ad eligendum,ad restitutionem tenentur, si quid accipiunt pro eligendo digno,& non indigno, quia ad illud ex iustitia commutatiua tenentur. Aliqui verò censent,non esse idem, quando aliquis accipit pecuniam, vt eligat digniorem, prætermisso digno, quia ad id non tenetur ex iustitia commutatiua, sed ex sola distributiua, cuius sola violatio non obligat ad restitutionem. Quod quidem ex hoc capite probabile est; tamen oportet considerare, illum ex officio teneri ad iustam electionem faciendam, & ideo ex eo capite, quòd munus ex officio debitum vendit, contra iustitiam commutatiuam peccare videtur, & ideo probabilius censeo, tunc etiam ad restitutionem teneri.

15. 2. Modus.

Tertiò infertur eum,qui vendit functionem spiritualem, ad quam ex officio, vel iustitia non tenetur, nihilominus si vendat illam, vt talis est, seu propter effectum spiritualem, quem habere potest,teneri ad restituendum pretium pro illa acceptum ex vi iustitiæ, & naturalis legis. Hæc assertio in primis declaratur, quia hæ functiones, prout inter homines commutari possunt, nunquam sunt adeo spirituales, quin inuoluant aliquam actionem materialem, seu corporalem, ac merè humanam, quæ secundum se considerata esset pretio æstimabilis, si non esset eleuata ad esse supernaturale, seu spirituale, ratione cuius Simonia est, illam vendere, vt suprà dictum est. Nihilominus tamen existimo, quod si de facto vendatur talis actio, non tamen pluris, quam ratione sui laboris, vel operis valere posset, si tantum esset quoddam corporale seruitium, licet venditio sit simoniaca,nihilominus ex illa non oritur obligatio restituendi,quia in effectu, & in re ipsa interuenit æqualitas inter actionem illam materialiter spectatam, & pretium, quod pro illa datur. Nam licèt coniunctio spiritualis cum illa functione materiali efficiat, vt secundum rectam rationem, illa materialis actio iam non debeat pretio æstimari, quia est sacra effecta: nihilominus non potest efficere, quin illa materialis actio suam materialitatem, vt ita dicam, retineat, & consequenter suam æstimabilitatem intra latitudinem iustitiæ; esto illa non possit exerceri sine sacrilegio,seu Simonia. Hinc ergo fit, vt si in pretio non excedatur vltra illam materialem æstimationem, non fiat iniustitia, & consequenter nec obligatio restituendi oriatur.

Aduertendum primò.

16. Aduertendum secundò.

Deinde aduerto ex superioribus,pro his functionibus posse aliquid accipi per modum stipendij, licet non per modum pretij,si ergo ponamus,aliquem postulasse pretiũ sub ratione pretij,non tamen in quantitate, quæ excederet iustum stipendium,dico,illum, quanuis Simoniam commiserit in rigore non teneri ad restituendum,sed tantùm ad mutandam intentionem, & posse retinere illud idem emolumentum per modum stipendij, & eum, qui dedit, non posse esse in hoc rationabiliter inuoluntarium, quia in re ipsa non fuit facta inæqualitas inter dantem, & recipientem,sed error fuit in intentione,& modo,ex quo non oritur obligatio restituendi,vt constat.

17. In quibus verfetur quæstio.

Procedit ergo assertio,quando in pretio exceditur vltra valorem materialis actionis præcisè, & secundum se spectatæ, & vltra omnem considerationem iusti stipendij. Et sic probatur assertio, quia in tali actione nulla relinquitur iusta ratio exigendi tale pretium;ergo est iniusta exactio;ergo ex illa oritur ex natura rei obligatio restituendi. Antecedens patet,quia sola spiritualitas actionis non facit illam æstimabilem maiori pretio materiali, & humano:sed nullus alius titulus augendi pretium ibi interuenit,vt constat;ergo sine iusto titulo fit talis exactio. Maior patet duplici ratione sæpe tacta. Vna est, quia illa spiritualitas est res alterius ordinis ab omni humano commercio, & consequenter ab omni collatione, & cõparatione cum temporali pretio, vt in ea possit seruari iustitiæ æqualitas. Vnde nec per legem taxari posset pretium pro tali re,ita vt esset iustum, neque per prudentem hominis æstimationem, quod est signum materiam illam esse prorsus incapacem talis æstimationis, ac subinde esse inuindibilem, non solùm ratione Religionis, sed etiam ratione iustitiæ. Quod potest confirmari exemplo vsuræ, ideo enim ex illa oritur obligatio naturalis restituendi, quidquid vltra capitale exigitur,quia capitale non plus valet ratione solius mutuationis, eo quod mutuatio secundum rectam,& prudentem rationem, non est proprio pretio æstimabilis.

18. Responsio.

Sed responderi potest, esto spiritualitas illa non habeat certam æstimationem per legem,vel communem vsum, nihilominus ex conuentione partium contrahentium posse pretium constitui,ac designari mutuo consensu, nec fiet iniuria ementi, quia res, quæ illi datur, re vera est magnæ æstimationis, quæ licet sit in valore alterius ordinis, ex conuentione partium ad humanam æstimationem reducitur. Nec erit simile de vsura, quia ibi mutuatio præcisè spectata,non est aliquid pretio æstimabile,nec res alicuius valoris proprij,quia non est aliquid distinctum ab ipsa pecunia,quæ mutuò datur, hic verò spiritualis actio, vt talis est,aliquid est magni momenti, & æstimationis, quæ licet tanta sit vt non debeat pecunia comparari, nihilominus si comparetur, non videtur fieri iniuria ei, cui propter pecuniam datur. Vt si Deus daret homini licentiam vendendi has functiones,vel gratias gratis datas, sicut fieri posse in superioribus diximus:tunc certè non faceret ille homo iniuriam aliis,petendo pecuniam, & conuentionem cum illis faciendo de certo pretio, non obstante excellentia rei venditæ.

19.

Propter hanc replicam addendum vlteriùs censeo, hæc officia spiritualia vt talia sunt,non esse sub dominio humano, sed ad solum Deum, vt ad verum dominum pertinere,ipsum autem solùm dedisse hominibus potestatẽ illa gratis dispensandi, & transferendi, & ideò vendentes tales functiones ratione spiritualitatis iniustè agere contra diuinum, & naturale ius. Sicut peccat contra idem ius dispensator,aut eleemosynarius Episcopi, aut hæres, qui pia legata, aut eleemosynas,quas Dominus,seu Prælatus misericorditer fieri iubet, vendit, & tenetur ex iustitia totum pretium receptum restituere,vt est in confesso apud omnes;est enim in præsenti omninò eadem ratio. Declaratur hæc consecutio, quia Christus Dominus ita instituit has spirituales functiones,vt Sacramenta, sacrificium, & similia, vt omnibus concesserit ius ad illa gratis obtinenda,solúmque illis imposuit onus alendi ministros, & ipsis ministris non concessit ius nisi ad stidendium sustentationis postulandum,iuxta modum ab Ecclesia præscriptum,vel præscribendum, & ipsa Ecclesia eodem modo instituit alias actiones sacras,quę ex illius proxima institutione aliquam vtilitatem spiritualem habent,ergo si aliud pretium exigant, hi qui hæc spiritualia administrant, iniuriam faciunt fidelibus,quia & excedunt ius sibi datum, & priuant fideles iure sibi à Christo concesso, ergo tenentur ad restitutionem talis pretij ex vi iustitię,quia sine

ſine iuſto titulo, imò contra iuſtitiam illud exigunt. Vnde obiter conſiderari poteſt magna differentia inter dantem ſpiritualem functionem, & dantem pretium, quod dans ſpirituale, exigendo pretium, facit iniuſtitiam, qui autem recipit ſpirituale petendo illud gratis dandum, non facit iniuſtitiam. Item qui pretio emit, non facit contra ſubſtantiam (vt ſic dicam) voluntatis Domini rei ſpiritualis, ſic recipiendo illam, qui autem illam vendit, agit contra ſubſtantiam voluntatis Domini, qui non dedit talem facultatem, ſed potiùs vetuit acceptionem pretij. Hoc ergo eſt præcipuum fundamentum reſtitutionis ex natura rei in talibus rebus, ſeu actionibus.

20. Euaſio.

Dices, hoc ad ſummum procedere in illis miniſtris, qui ex officio tenentur miniſtrare hæc ſpiritualia, nam alij cum ex iuſtitia non teneantur illa miniſtrare, non faciunt iniuſtitiam, pro illis exigendo pretium conueniens, licet peccẽt contra Religionem, ac ſubinde non tenebuntur reſtituere.

Reſpõdetur

Reſpondeo, rationem factam vniuerſalem eſſe. Nam omnes hi miniſtri tenentur ex officio, & ex iuſtitia gratis miniſtrare, ſed diuerſo modo, nam præbendati, ſeu ſtipendiati ab Eccleſia ad tale munus, tenentur ex iuſtitia ad exercitium actus, & ad ſeruiendum gratis; non ſolùm prout gratis opponitur pretio, ſed etiam vt excludit nouum ſtipendium. Alij verò, qui non ſic habent ab Eccleſia ſtipendium, non obligantur ex iuſtitia ſimpliciter ad exercitium actus, id eſt, ad miniſtrandum, obligantur verò ex iuſtitia quaſi ad ſpecificationem actus, id eſt, vt ſi miniſtrare voluerint, gratis id faciant, nec poſſunt exigere niſi iuſtum ſtipendium. Nam veluti ſub hac conditione eſt illis conceſſa poteſtas miniſtrandi, & ita non habent ius aliquod ampliùs exigẽdi. Sicut ſi Reſpublica crearet tabelliones, vel iudices arbitros, & illos non obligaret ex iuſtitia ad ſuum officium exercendum, conſtitueret tamen illis, & præſcriberet, quid deberent exigere, & recipere, quando illud exercere vellent, contra iuſtitiam peccarent, ſi plus exigerent, etiamſi abſolutè poſſent officium non exercere: ſic autem Chriſtus omnibus ſuis miniſtris ſiue neceſſariis, ſiue voluntariis præſcripſit, vt ſuſtentationem poſſent recipere, & non aliud, vtrique ergo contra iuſtitiam peccant, ſi plus exigant. Et hoc etiam confirmari poteſt ex ſenſu, & vſu Eccleſię, nam ſine dubio iniuſtus cenſeretur ſacerdos, qui ad ſuum arbitrium peteret exceſſiuum ſtipendium pro vna Miſſa, vel pro vno Baptiſmo, vel ſimili fortaſſe propter inopiam ſacerdotum, vel aliam ſimilem cauſam, cenſereturque vexationem iniuſtam facere, ergo multò magis ſi vltra ſtipendium peteret pretium.

21. Vtrùm hæc doctrina locum habeat in rebus ſacris permanentibus? Reſpõdetur affirmatiuè.

Sed quæres, An hoc etiam habeat locum in rebus ſacris, ſeu, ſpiritualibus permanentibus, quæ non habent annexam conſequẽter aliquam temporalitatem, ſed tantum antecedenter, vt ſunt vaſa ſacra, grana benedicta, agnus Dei, & ſimilia? Reſpondeo maximè habere in illis locum, proportione ſeruata. Nam ſi ratione ſpiritualitatis (vt ſic dicam) cariùs vendantur, quàm alias valeant, non ſolùm Simonia, ſed iniuſtitia committitur, & ideo ille exceſſus iure naturæ reſtituendus eſt. Ratio eſt eadem cum proportione applicata, quia conſecratio, vel quid ſimile ſpirituale non auget valorem rei temporalem, ſeu pecunia æſtimabilem. Tum quia hæc eſt prudens æſtimatio omnium hominum prudentum, à qua ſolet valor rerum ſumi, maximè quando lex illam non taxat. Tum etiam quia ſpiritualitas illa non cadit per ſe ſub dominium hominis, vt ab eo vendi poſſit, ſed ſolùm ratione materię, cui veluti affixa, & ideo ſolùm poſſunt tales res iuſtè vendi ratione materię. Dices: ergo reliquię v.g. quę

De reliquiis

ratione materiæ nihil valent, pro nullo omninò pretio vendi poterunt ſine iniuſtitia quod videtur incõueniens, quia non tenetur quis gratis illas dare, cum verè ſint ſuæ. Ad hoc aliqui fatentur, illam eſſe Simoniam, non iniuſtitiam, ſed certe ſi Religio obligat ad dandum illas gratis, ſi dentur, quamuis abſolute non obliget ad dandum, non video cur non ſit idem dicendum de iuſtitia, ſi illæ res non ſunt in ſe dignæ pretio. Sicut iuſtitia non obligat ad mutuãdum, obligat tamen ad gratis mutuandum, ſi quis mutuare velit. Reſpondeo ergo concedẽdo ſequelam, ſi verè ſupponitur, illas res materialiter ſpectatas non habere vllum valorem temporalem; hoc tamen non videtur ſemper ita eſſe: nam ſub aliqua ratione poſſunt ſine iniuſtitia aliquo pretio æſtimari, vt declarabitur ſtatim.

22. De illo qui dat ad redimẽdam vexationem.

Vltimò conſtat à fortiori ex dictis quoties Simonia committitur per vexationem, quia nimirum is, qui dat pecuniam, ſolùm dat ad redimendam vexationem, ſiue det, quando licite poteſt dare, ſiue illicitè contra Religionem, alium teneri ad reſtitutionem, quia iniuſtè extorquet, & ab inuito recipit. Atquè tota hæc doctrina huius aſſertionis, & omniũ, quę ex illa intulimus, eſt conſentanea mẽti Diui Thomę 2.2. quæſt. 32. art. 7. Vbi apertè ſentit, hanc obligationem reſtituendi in hac materia eſſe ex natura rei, & ex iuſtitia diuinæ legis, vbi etiam Caiet. id latè docet, & idem ſentiunt id nimirum auctores primæ ſententiæ, quorum rationes illam etiam ſuadent, & confirmant. Difficile autẽ eſt, quod in dicto loco Dinus Thomas ſubiungit, tunc non debere reſtitutionem fieri ei, qui dedit, ſed debere in eleemoſynas erogari: nam ſtando in ſola lege diuina non videtur hoc poſſe ſubſiſtere, quia dans pretium eſto peccet contra Religionem, non facit iniuriam alteri, cui dat, ſed potius eam patitur ab illo, vt explicaui, ergo ex vi ſolius rationis naturalis non poteſt iniuſte priuari re ſua.

D. Thom. Caiet.

23. Reſtitutio ei facienda eſt, qui pretium dedit. Soto. Bannez. Nauar.

Quartò ergo infero ex dictis, quoties reſtitutio Simoniaci pretij eſt facienda ex obligatione mera legis diuinæ, ac naturalis ei, qui dedit illud; faciendam eſſe, non aliis. Ita aſſeruit Soto ſuprà, & rectè loquendo, & ſequitur Bannez 2.2. quæſt. 32. artic. 7. Fauet etiam Nauarr. in Man. cap. 17. n. 30. quatenus generaliter docet, id, quod ratione iniuſtæ acceptionis reſtituendum eſt, & à quo ſumptum eſt, eſſe reſtituendum per ſe, & ex vi legis naturalis. Et probatur ſufficienter ratione proxime facta, quia ille qui dedit pecuniam, paſſus eſt iniuriam, ergo illi facienda eſt reſtitutio, item quia pauperes, vel Eccleſia non habent vllum ius ad illud pretium, neque vnquam eſt obligatio reſtituendi illis, niſi vel ratione legis poſitiuæ applicanti illis talem pecuniam, (quod non fit niſi per modum pœnæ, & ita non habet locum in pura lege naturæ, vt nunc loquimur) vel in locum veri domini, quando ille haberi non poteſt, vt illi fiat reſtitutio (quod eſt per accidens, & ex interpretatiua voluntate eius) ergo per ſe loquendo priori domino, qui pecuniam dedit reſtitutio facienda eſt, & non alteri, niſi quatenus eius perſonam gerit. Et confirmatur, quia reſtitutio eſt actus iuſtitiæ quoad æqualitatem reducitur inæqualitas priùs facta, ſed reſpectu pauperum, vel Eccleſiæ nulla eſt facta inæqualitas, ergo ex vi iuſtitiæ illis nihil debetur, ergo vel nulli debetur, vel debetur ei, à quo extorta eſt. Reſtitutio ergo vt ſic propriè, & per ſe non fit pauperibus ex præcepto iuſtitiæ, vt dixi, *Sed illis donat vnusquisque quæ ſunt ſua, quæ autem rapuit, reſtituit à quo accepit*, vt dixit Auguſtinus, Epiſtola 54. ad Macedoni. & habetur capit. vltim. 14. quæſtion. 5.

Auguſt.

Sed

24. Obiectio prima. Sed obiici contra hoc solet in primis cap. *Cum sit*, de Iudæis. Vbi bona turpiter acquisita, præcipiuntur restitui pauperibus, quia illi etiam, qui dederant turpiter dederant, ergo similiter in præsenti dicendum est. Secunda. Secundò, quia is, qui dedit pecuniam pro re spirituali, voluntariè dedit, & habuit intentionem verè dandi, & abdicandi à se dominium talis rei, & transferendi in alium; ergo alius acquisiuit verè dominium illius rei, ergo non est restituenda danti, quia iam non est dominus, & quia, vt supponimus, impleta est causa, propter quam dedit, nam rem spiritualem consecutus est. Tertia. Tertiò eadem est ratio de dante pretium pro re spirituali, & de dante iudici pro iudicio iusto, vel testi pro veritate dicenda, sed iudex, vel testis recipiens tali titulo pecuniam, non tenetur illam restituere danti, sed (vt sentit August. loco proximè citato) *Si conuertatur ad meliorem vitam, illam pecuniam dat pauperibus*, vt suam, & ex consilio, non ex præcepto, vt sentit August. ergo idem in præsenti. Quarta. Quartò ille, qui pecuniam dedit, turpiter dedit, vt constat, ergo indignus est, vt illi reddatur quod dedit, sic enim D. Thom. suprà colligit, quem multi Doctores imitantur, ergo non est illi restitutio facienda. D. Thom. Quinta. Quintò, qui rem spiritualem accepit, data pecunia non tenetur illam restituere iuxta dicta in cap. 57. ergo nec qui accepit pecuniam tenetur illam restituere. Probatur consequentia, quia videtur esse contra rationem, vt restitutio pretij fiat danti, & ipse nihilominus retineat rem spiritualem, quam accepit; tum quia aliàs commodum ex iniquitate reportaret, turpiter enim egit, emendo rem spiritualem, recuperando autem pretium, & illud, & rem emptam retinebit. Tum etiam quia, vel cótractus fuit validus, stando in lege naturæ, vel non: si fuit validus, certè non tenetur emptor pretium restituere: si non fuit validus, sicut venditor non comparauit temporale pretium, ita nec emptor acquisiuit rem spiritualem, & consequenter tenebitur illam dimittere, quod est cótra suprà dicta. Vnde possumus sextò argumentari, quia qui dedit rem spiritualem non voluit dare, nisi ob talem causam, scilicet, vt ipse fieret pecuniæ dominus, ergo si hæc causa non habuit effectum, nec datio rei spiritualis valuit. Cum enim aliquid datur ob causam, quæ de iure non potest habere effectum, non censetur voluntariè, ac subinde validè datum, argument. cap. *Et si necesse*, de donatio. inter vir. & vxor. & leg. 1. de condict. ob caus. ergo vel pretium restituendum non est danti, vel ipse rem spiritualem retinere non potest ex iure naturæ.

25. Respódetur ad primam obiectioné. Ad primum respondetur, textum illum non esse ad rem, quia ibi non præcipitur restitutio propter iniustitiam actionis, nec propter naturalem obligationem restituendi, sed est pœna quædam, & onus impositum Iudæis subditis Christianis exercentibus publica officia cum potestate, vel iurisdictione supra ipsos Christianos. Præcipiuntur enim conuertere in vsus pauperum Christianorum omnia lucra talium officiorum, etiamsi aliàs iusta fuerint, nam si aliqua fuissent iniusta, & constasset à quibus accepta fuissent, illis sine dubio essent restituenda, quia tamen ordinariè sunt incerta, possent etiam restitui pauperibus, vt ibi Glossa, & Doctores notant, hîc verò non agimus de pœnali lege, sed de naturali iustitiæ obligatione.

26. Ad secundam [illegible]. Ad secundum dico in primis, diuersam esse quæstionem, An rei dominium acquiratur, vel an res sit obnoxia restitutioni: nam in vsu Scot. & alij multi tenent vsurarium acquirere dominium, & nihilominus teneri ad restitutionem, quia licet dominium acquisierit ex voluntate dantis, nihilominus per iniuriam obtinuit illud, & ratione iniuriæ manet res illa restitutioni obnoxia, & aliter, qui dedit semper retinuit ius iustitiæ ad illam, cui iuri non cessit quando rem dedit. Sic ergo dici posset de Simonia, perinde enim in vtraque esse quoad hoc iudicandum censuit Glos. in cap. *Si quis vsuram* 14. quæst. 4. Glos. Secundè, sicut in vsura verior opinio habet vsurarium non acquirere dominium, ita hîc dicimus de Simoniaco iniusto. Et ratio est, quia ille, qui dedit, non voluit donare, sed dare quãtum iustitiæ ratio postularet, nec plus voluit à se abdicare, quàm ex iustitia deberet, & quia pretium illud, nec ex iustitia debebatur, nec iustè exigi poterat, ideo voluntas illa dandi non habuit effectum, & hîc meliùs applicantur illa iura, quæ dicunt, vbi causa dandi non subsistit, nec dationem subsistere. Cum autem instatur, quia causa est impleta, quandoquidem emens consecutus est rem spiritualem; respondeo, causam dandi non fuisse illam, quasi materialiter tantum sumptam, sed illam vt tali pecunia æstimabilem, & vt sufficientem ad iustificandam exactionem talis pretij, saltem intra rationem iustitiæ. Hæc enim est vera causa, ob quam vsurarius non acquirit dominium vsurarum, & eadem habet hic locum, & eadem applicari potest ad omnem iniustam extorsionem.

27. Ad tertium. Ad tertium respondetur æquiparationem illam inter Simoniacum, & iudicem vendentem iustum iudicium, seu testem vendentem verum testimoniũ, esse cum proportione faciendam: nam fieri potest vt iudex contra iustitiam peccet, talem extorsionem faciendo, & tunc procedit æquiparatio; & dico, tunc etiam iudicem teneri ad restituendum ei, qui dedit. Aliquando verò fieri potest, vt licèt iudex turpiter accipiat, non tamen iniustè, quia sponte oblatum accipit, quando, vel quomodo non deberet accipere secundum honestatem legalem, & tunc non obligatur ad restituendum munus acceptum ei, qui dedit, nec etiam pauperibus ex præcepto, sed tantùm ex consilio, & in hoc casu locutus est Augustinus: & in hoc non comparabitur iudex cum Simoniaco iniusto, sed cum alio, qui sine iniuria Simoniam facit, vt statim dicetur. Ad quartum. Ad quartum respondetur, Simoniacum emptorem esse quidem ita indignum recuperatione sui pretij, vt illo priuari mereatur in pœnam sui delicti; tamen hæc indignitas neque illum obligat ad exequendum in se hanc pœnam, prius quàm per iudicem puniatur, stando in solo iure naturali, nec etiam dat facultatem ei, qui tale pretium recipit ad puniendum illum sua authoritate, quia punire est actus iurisdictionis, quam ipse non habet in alium, & ideo non potest sua authoritate illum priuare re sua nec illam dare pauperibus, sed eidem, à quo illam extorsit.

28. Ad quintũ. Ad quintum respondetur, non esse eandem rationem de accipiente rem spiritualem, vel pretium, nam prior non peccat contra iustitiam; posterior autem iniustitiam committit, & ideo nihil mirum, quod prior non teneatur restituere, licèt teneatur secundus. Item vendens agit contra absolutionem Christi non recipiendi pretium, hæc enim negatio includitur in verbo illo: *Gratis date*: emens autem non agit contra prohibitionem absolutam Christi circa acceptionem rei spiritualis, sed solùm contra prohibitionem in modo accipiendi, & ideo receptio pretij est in se inualida, non autem receptio rei spiritualis. Negatur ergo consequentia argumenti, & ad primam probationem respondetur, illud non esse inconueniens, sed potiùs per illam restitutionem reuocari rem ad statum, in quo futura erat secundum voluntatem Christi, qui est supremus Dominus rerum spiritualium,

ritualium, quæ voluntas eſt, vt hæc bona ſpiritualia gratis habeantur, & donentur. Vnde, inquam, non eſt inconueniens, quod non obſtante reſtitutione pretij retineatur, quia tunc incipiet haberi gratis. Neque hoc commodum reportatur ex priori iniquitate, ſed ex liberali voluntate principalis Domini, quæ voluntas poteſt ad effectum perduci, non obſtante priori culpa ementis, quandiu per eccleſiaſticam legem non impeditur, vel perſona fit inhabilis ad illud bonum retinendum in odium talis criminis. Ad ſecundam autem probationem reſpondetur contractum fuiſſe validum, quoad id, quod debuit gratis donari, non verò quoad pretij exactionem, vel collationem, quia in primo nulla inuenitur iniuria, ſicut in ſecundo. Explicatur exemplo adducto de hærede, qui pro dãda dote virgini pauperi pretium extorquet cum ex voluntate teſtatoris deberet illud dare gratis, quia ille tenetur reſtituere, quod accepit, & nihilominus datio dotis valida permanet, quia in datione dotis nulla eſt iniuſtitia, imò per illam voluntas teſtatoris impletur: iniuſtitia verò fuit in modo, & vt ille reuocetur, & tollatur, pecunia reſtituenda eſt. Et hoc magis declarabitur in ſequenti reſponſione.

29. Ad ſextum reſpondetur primo.

Ad ſextum ergo reſponderi poſſet, negando antecedens, quia dans, vel miniſtrans rem ſpiritualem abſolutè vult illam dare, vel miniſtrare, etiamſi ad volendum moueatur ſpe pretij, & licet fortaſſe non eſſet moliturus, ſi talem ſpem non haberet: quod patet apertè, quando pecunia non actu datur, ſed promittitur, quæ promiſſio ſine dubio non obligat in conſcientia etiam ex vi iuris naturæ, quia eſt de re turpi, & nihilominus ordo ſimoniacè collatus validus eſt, ergo ſignum eſt voluntatem dandi ordinem abſolutam fuiſſe, & non dependentem à valore conditionis, quæ non eſt propriè cõditio, ſed modus, ſeu motiuum. Idem ergo eſt etiamſi tradatur pecunia, & traditio ex natura ſua, vel valida non ſit, vel obnoxia reſtitutioni.

30. Secundò.

Secundò (quidquid ſit de antecedenti) negatur conſequentia, quia conditio illa turpis eſt, & iniuſta, & ideo habetur pro non adiecta, ideóque illa non obſtante tenet datio rei ſpiritualis, non verò acceptio pretij, quia eſt iniuſta. Iura autem illa, quæ ſignificant donationem ob certam cauſam non tenere, cauſa nõ ſubſiſtente, intelliguntur, quando cauſa eſt honeſta, vel ſaltem non iniuſta. Vt eſt cauſa matrimonij, de qua loquitur dictum caput, *Etſi neceſſe*, nam licet in caſu illius textus matrimonium eſſet contractum inter conſanguineos, & ideo turpis cauſa, ſcilicet ſtuprum videri poſſet: tamẽ fortaſſe cõtrahentes ignorabant impedimentum, (vt Gloſſa ibi inter alia reſpondet) vel licet non ignorarent, nihilominus ratio dandi non fuit tale matrimonium vitioſum, ſed matrimonium ſecundum ſe, vt honeſtum, & validum eſſe poteſt. Et ſimiliter de matrimonio loquitur lex illa codicis, & plures aliæ ibi, & ff. eodem. Confirmatúrque hæc reſponſio optimè ex lege vlt. ff. de condict. ob turpem cauſam quatenus habet, pretium datum pro recuperanda re propria, & alteri commodata, quæ gratis eſſet reddenda, cõdictione repeti poſſe. *Quamuis enim* (inquit) *propter rem datum ſit, & cauſa ſecuta ſit, tamen turpiter datum eſt.* Sic ergo in præſenti dicimus, pretium rei ſpiritualis iniuſtè receptum reſtituendum eſſe, etiamſi cauſa ſit ſecuta, & è contrario acceptionem rei ſpiritualis validam manere poſſe, etiamſi acquiſitio pretij valida non fuerit, quia turpiter, & iniuſtè poſtulatum eſt.

31. Diſcrimen inter dantẽ, & accipientem ſimoniacè.

Vnde ad hoc magis declarandum conſidero, licet vterque ſimoniacus emens, & vendens rem ſpiritualem turpiter agat, & velit dare pro cauſa inuoluente turpitudinem, longè tamen diuerſo modo. Nam qui dat pretium, vt rem ſpiritualem habeat, non dat pro cauſa ſecundum ſe mala, ſed ſolum modum habendi reddit malum per ipſammet dationem pretij; ipſe autem per ſe potiùs vellet, rem illam gratis habere, ſed ab alio quodam modo cogitur ad volendam rem turpem, ſcilicet conſecutionem illam per modum venditionis, & non per modum gratuitæ largitionis. Et ideo licet illa datio, & acceptio non teneat in ratione emptionis & venditionis, tenet in ratione dationis & acceptionis. At verò qui dat rem ſpiritualem cauſa pretij, dat pro cauſa per ſe turpi & iniuſta, & ideo nec datio, nec acceptio pretij valida, aut firma in conſcientia eſſe poteſt. Cuius ſignum eſt, quia ſi venditor rei ſpiritualis poſſet alio titulo accipere rem temporalem, vtique ſub ratione ſtipendij, tunc mutata intentione (vt dixi) poſſet temporale illud retinere, & ita illius acceptio permaneret valida ſub honeſta ratione, licet non fuiſſet valida ſub ratione pretij. Denique conſidero, hæc ſpiritualia bona, licet per miniſtros Chriſti conferantur, magis pendere ex voluntate, & diſpoſitione eius, quàm ex priuata intentione miniſtrorum, ſi ſit intentioni Chriſti contraria, Chriſtus autem voluit, vt hæc bona gratis darentur fidelibus, & ideo licet miniſtri illa vendere intendant, ipſe ratam habet largitionem, quantum ad ſubſtantiam eius (vt ſic dicam) venditionem autem vt ſic relinquit inualidam, quia natura ſua talis eſt tanquam iniuſta, ſine voluntate Domini, & ſine poteſtate miniſtri vendentis facta. Vt facilè intelligi poteſt exemplo hæredis ſuprà poſito, illud cum proportione applicando.

32. Applicatur hæc doctrina variis materiis.

Declaratur præterea applicando prædictam doctrinam ad varias materias ſimoniæ, poſſunt enim eſſe aut functiones ſacræ, aut res ſacræ permanentes, aut beneficia: de his vltimis nunc non loquimur, quia magis pertinent ad regulam ſequentem. Functiones autem ſacræ, cum ſolùm habeant eſſe tranſiens, poſtquam factæ ſint, infectæ eſſe non poſſunt: oſtendimus autem ſimoniam miniſtri operantis per ſe, & ex natura rei nihil obſtare, quominus tales actiones validæ ſint, & apud Deum ſuos effectus ſpirituales habeant, qui ex merito, ſeu ſanctitate operantis, vel recipientis non pendent, vnde ſi ſint Sacramenta, valida ſunt, & firma. In his ergo non habet locum reſtitutio, nec reciſio contractus ex parte eius, qui rem ſpiritualem accepit, etiamſi is, qui talia opera fecit, & contulit propter pretium, ad reſtitutionem eius teneatur. Et in his conſtat, quòd licèt intentio conferendi Sacramentum, vel faciendi opus ſacrum, ſit neceſſaria in miniſtro ad valorem operis, non tamen refert, quòd illa intentio ſit de vendendo Sacramento, & quod habeat pro cauſa acquiſitionem pretij, quæ in re ipſa non ſubſiſtat, quia Deus, qui eſt principalis author talium operum illa intentione miniſtri contentus eſt, quia quoad opus faciendum abſoluta eſt, etiamſi ex relatione ad pretium habeat cauſam iniuſtam.

33. Difficultas circa res ſacras permanentes.

At verò in rebus ſacris permanentibus poteſt eſſe nonnulla maior difficultas, quia & poſſunt eſſe magis ſub proprio dominio, vel iure vendentis illas, & poteſt quoad illas reſcindi contractus, quia cum permaneant, poſſunt vendenti reddi, quando ille pretium reſtituit, nec videtur ille obligandus aliter ad pretium reſtituendum, cum non teneatur gratis rem illam donare. Sed in his etiam rebus conſidero ſpiritualitatem earum ſemper eſſe quaſi adiacentem alicui rei materiali, quæ dicitur annexa antecedenter rei ſpirituali, & ideo iuſto pretio vendi poſſe; erit autem iuſtum, ſi non creſcat ratione ſpiritualitatis, vt dixi.

dixi. Dico ergo ex natura rei loquendo, contractum manere validum ex hac parte, nec posse compelli, qui rem sacram cariùs, & simoniacè emit, vt rescindat contractum, quoad emptionem illius materialitatis, vt sic dicam, empta autem re illa materiali, spiritualitas cum illa transit, tanquam affixa illi, & necesse est, vt transeat gratis, quia vendibilis non est, & licèt vendens cogatur restituere pretium, quod pro spiritualitate accepit, non potest exigere rem sacram, sed solùm retinere pretium, quod pro illa materiali re non potest iustè accipere. Contingit autem materialem illam rem, vel tam paruæ esse æstimationis, vt quasi pro nihilo reputetur, vt granum benedictum, vel reliquia alicuius Sancti, ac subinde moraliter loquendo nihil posse de pretio retineri propter illam considerationem: sed hoc per accidens est, quia natura, seu conditio illius spiritualitatis est, vt cum tali re transeat sine vlla pretij consideratione, quia vt sic magis pertinet ad bona propria Dei, quam ad temporalia bona. Et certè si res ipsa materialis vilis est, & ferè pro nihilo æstimatur, nullum est inconueniens, vt pretium pro illa acceptum sit restituendum, etiamsi res data non recuperetur. Interdum verò res sacra, licet ratione materiæ non videatur æstimabilis temporali pretio secundum se spectata, propter aliquos respectus humanos potest æstimari, & hac ratione posset aliquid temporalis pretij pro illa retineri, quod maximè videtur habere locum in reliquiis Sanctorum, quæ ad vsus humanos parum valent, tamen propter aliquos effectus temporales, quos possunt habere annexos, vt honoris, salutis, &c. Possunt sine iniustitia æstimari, quamuis non sine irreuerentia, & simonia, vt in sequenti regula declarabitur.

34. Addi etiam potest limitatio, seu distinctio vt hæc procedant, quando aliquis sciens rei qualitatem, & se non posse iustè illo titulo eam vendere, nihilominus voluit illam vendere sub tali ratione. Nam tunc virtute videtur voluisse vendere duo, & materiam, & formam, & tenet contractus quoad id, quod vendere potuit, & non quoad alind, quia vtile per inutile non vitiatur, sicut qui mutuat sub vsuris, & verè mutuat; & validè, tamen quatenus vendit ipsum mutuandi beneficium, contractum facit nullum, & tenet primus sine secundo. Et ideo in dicto casu amittit spirituale, quia reuocabile non est sine materiali. At verò quando venditor ignorabat conditionem illius qualitatis, & ideo credidit illum fuisse iustum valorem illius rei; tunc probabile est, rescindendum esse contractum, quia inuoluntariè fuit factus, ac subinde ita illum teneri ad restituendum pretium, vt illi sit res sacra reddenda, si extet, & possit reddi.

35. 2. Regula. Secunda regula principalis sit, aliquando posse simoniam committi sine propria iniuria, vel iniustitia commissa contra commutatiuam inter vendentem, & ementem, & tunc ex natura rei non oriri obligationem restituendi pretium. Quoad hanc partem sequimur secundam sententiam. Ratio autem est clara stante hypothesi in ipsamet regula posita, quia obligatio restituendi, præsertim in cõtractu mutuo consensu facto, non potest oriri nisi ex iniustitia commissa in eodem contractu, quia nulla alia malitia, vel deformitas obligat ad restitutionem: ergo si iniustitia non committitur, nec obligatio restituendi relinquitur. Quòd autem possit esse simonia sine iniustitia ex parte vendentis suprà cap. 4. ostensum est, & descendendo ad particularia exempla, & corollaria clariùs constabit: possunt autem exempla facilè inueniri in simonia tantum quia prohibita: tamen etiam inueniuntur in illa, quæ est prohibita quia mala, & in aliqua, quę potest esse dubia, quatenus vtriusque materia potest habere aliquam temporalitatem annexam consequenter.

36. 1 Corollarium. Primò ergo sequitur, illum, qui habet officium temporale Ecclesiæ tanquam proprium, cui est annexum temporale commodum, licet simoniam committat vendendo illud, non obligari ad restitutionem pretij. Probatur, quia officium illud secundum se est æstimabile pretio, & qui illo se spoliat, temporalem incommoditatem sustinet ob eam causam, alter verò illam acquirit: ergo licet ratione prohibitionis ecclesiasticæ peccent contra religionem, & simoniam committant, qui illud officium vendidit, non tenetur pretium restituere. Locutus sum autem de illo, qui habet tale officium tanquam proprium, & illo se spoliat propter alium: quia si Episcopus, vel Prælatus Ecclesiæ illud vendat, puto committere iniustitiam, & teneri ad restituendum pretium ex natura rei, & consequenter esse restituendum illi, qui dedit, nisi aliàs per iustum iudicium illo priuetur in pœnam. Ratio est, quia Episcopus non est Dominus illius officij, nec habet ius peculiare in illud, nec potest temporale emolumentum ex ministerio eius accipere, & ita non habet illum iustum titulum exigendi pretium pro illo illo, quem priuatus possessor habet.

37. 2 Corolarium. Secundò infero, Simoniam, quam committere potest beneficiarius vendendo suum beneficium, ex sola lege naturæ non obligare illum ad restituendum pretium, si in illo seruata fuit debita moderatio, comparatione facta ad emolumentum temporale beneficij. Hæc assertio probari potest satis probabiliter est cap. vlt. de simon. Vt statim patebit. Probatur deinde ratione, quia emolumentum illud temporale, quod in beneneficio est annexum spirituali officio, secundum se spectatum pretio æstimabile est; ergo licet æstimari nõ debeat, ne illa occasione vendatur spirituale officium, nihilominus licet vendatur, non venditur aliquid inuendibile, seu inæstimabile pretio, sed simonia contra ius diuinum ibi consistit in hoc, quod simul cum temporali venditur spirituale, vel potius quia ad vendendũ temporale venditur priùs spirituale. Tamen quia in effectu vtrumque simul spirituale & temporale non pluris venditur, quàm temporale valere posset, si per se esset, vel si esset annexum temporali officio, ideo in tali venditione non committitur propria iniustitia, & consequenter nec est obligatio restituendi pretium ex sola rei natura: Nam de statuto Ecclesiæ cap. seq. dicemus. Et ideo apposui conditionem, & limitationem, vt seruari debeat moderatio in pretio, quia aliàs committeretur iniustitia. Hæc verò moderatio prudenti arbitrio præscribenda est, pensata temporali commoditate accipientis, & incommoditate dantis beneficium, & pensato etiam onere; labore, & obligatione, quaam vnus suscipit, & alius relinquit. Quæ consideratio licet nunc speculatiua videatur in ordine ad simoniam realem, quia leges ecclesiasticæ circa illam aliud disposuerunt, vt videbimus; nihilominus in ordine ad simoniam mentalem poterit esse necessaria, quia obligatio restituendi in illa locum non habet, vt dicemus.

38. Episcopi nõ possunt pretium accipere pro collatione. Locutus etiam sum in hac illatione de beneficiario, qui est suo modo dominus beneficij, quia ille est, qui habet proprium ius in illud, & qui sentit incommodum, relinquendo illud, iuxta dicta in præced. corollario. Et eadem ratione existimo, non habere hoc locum in Prælatis conferentibus beneficia, quia nullum habent ius proprium in illis, nec patiuntur temporale incommodum, dando illa, nec possunt alteri vendere commoditatem, quam gratis dare tenentur.

[illegible] anis rebus spiritualibus) linentur. Nam (vt di[illegible] dare huic potiùs,quàm illi,tamen [illegible]cet non ten[illegible] tenentur ex iustitia dare gratis. Nec cui d[illegible]atione ipsa possunt aliquid exigere, quia per suas præbendas sufficiens stipendium accipiunt pro toto suo ministerio, & illa collatio,ac distributio est pars quædam sui ministerij. Nec ab hac regula excipio Summum Pōtificem, quia licet ab aliquibus Canonistis dominus beneficiorum vocetur,re vera non est dominus,sed dispēsator,& ideo in rigore illa vendere non potest iustè,aliquid accipiendo per modum pretij. Posset tamen in alio sensu fieri exceptio, quatenus ille potest partem fructuum beneficiorum ad suum emolumentum per modum stipendij applicare,& in recompensationem illius emolumenti,quod posset accipere,aliquid posset exigere, sed illud non esset vendere beneficium,vt sæpe dictum est.

Nec Sūmus Pontifex.

39. *Instantia.*

Dices:Beneficiarius etiam non est dominus beneficij,nec potest illud transferre in alium; ergo non potest iustè vendere illud,etiam ratione emolumenti temporalis, quia vt venditio sit iusta, non satis est, quod res tanti valeat,sed etiam necesse est,vt qui illam vendit, dominium, aut ius habeat ad vendendum illam. Respondetur,non deesse plures auctores, qui censeāt, clericos beneficiarios esse dominos suorum beneficiorum quia licet non habeant omnino liberam,& absolutam potestatem vtendi illis, vel disponēdi de illis suo arbitrio, habent tamē ius in illis, & specialem potestatē vtendi illis.Sed nō est hærendum in vocabulo,vocētur enim(si placet) vsufructuarij,vel administratores perpetui:satis ergo est, quòd ad illos pertinet temporale emolumentum beneficij, vt priuare se illo sit ex natura rei pretio æstimabile, si per se, ac præcisè spectetur: ex hoc ergo cap. cessat iniustitia. Quod verò non possit transferre immediatè beneficium in alium, non obstat, quia ipsa renunciatio proprij commodi temporalis in fauorem alterius, seu incommoditas temporalis quæ inde renuncianti resultat, æstimabilis pretio est. Eo, vel maximè quod is,qui emit,non plus exigit à venditore, quàm ipse possit conferre, & secundum talem rei qualitatem debet etiam pretium esse moderatum.

Soluitur.

40.

Sed instari potest, quia ille, qui emit beneficium, nunc non acquirit cum effectu ipsum beneficium, ergo iniustè ab illo exigitur pretium pro emolumento, quod ille re vera non consequitur. Propter hoc aliqui distingūt,an emens beneficium sciat, collationem esse nullam nécne: Nam si sciat,voluntariè emit illud solum,quod de facto fieri potest,siue iure teneat,siue non teneat:& hoc videtur clarum. Si autem ignoret vitium collationis, dicunt,restituendum esse illi pretium attenta rei natura, quia tunc inuoluntariè dat,quia non esset daturus, si sciret, se non posse consequi beneficium. Ita sentit Vgolin. Tab.4. cap.2.§.1.in fine. Et potest sumi ex Glossa,& Doctoribus, iuncto textu, in l.vlti.ff.de condictionibus ob turpiss. causam. Sed nihilominus in præsenti materia non placet distinctio,quia principalis causa accipiendi pretium in præsenti materia est incommoditas,quam patitur, qui beneficium relinquit, & licet alterius acquisitio non sit valida, dimissio de facto valida est, & ita verè subsistit causa accipiendi pretium, quam alter ignorare non potuit, vel non debuit,& licet omnino ignorauerit,sibi imputet, nam alter iustè posset se conseruare indemnem, si solum naturale ius inspiciamus.

41. *3. Corollarium.*

Tertiò, principaliter infero, monasterium recipiens simoniacè aliquem ad religionem, non teneri ex natura rei ad restituendum pretium. Hoc probatur ex d.cap.vlt. de simonia,vbi declaratur, talem simoniacam receptionem,si mentalis sit,non obligare ad restitutionem, quod ideo est, quia restitutio illa non debetur ex iure naturæ. Ratio verò est,quia illa receptio, licet spiritualis sit, habet adiunctum temporale onus æstimabile pretio, scilicet sustentationem corporalem Religiosi, ergo hac ratione non fit iniustitia, licet aliàs fiat simonia, siue illa sit ex natura rei, siue quia prohibita, iuxta varias opiniones. Declaratur etiam, quia si is, qui dedit pretium, est ipse Religiosus, præter alias rationes interuenit illa, quod omne ius eius transit in religionem, si verò sit tertia persona,vel ipse Religiosus ante professionem reliquit bona sua, & iura in alium transtulit per testamentum, nihilominus monasterium potest illud pretium,non vt pretium,sed vt stipendium sustentationis recipere, ergo non tenetur restituere, sed ad summum intentionem mutare. Subintelligenda verò hic est moderatio æquitatis, vt pretium non sit excessiuum, vltra æquam æstimationem temporalis oneris,seu alimentorum, nam tunc excessus esset restituendus,quia pro re spirituali,& sine alio iusto titulo extorqueretur,iuxta dicta in priori regula.

41. *4. Corollarium.*

Quartò infertur,qui vendit fundum habens coniunctum ius patronatus,& eo titulo cariùs vendatur, respectu habito ad temporales commoditates, quas secum afferre solet tale ius,& quibus priuatur, qui illud in alium transfert, non teneri ad restituendum pretium ex vi naturalis iustitiæ.Probatur eisdem rationibus,quia illa etiam incommoditas,vel commoditas est secundum se pretio æstimabilis, licet propter annexionem æstimari non debeat ex virtute religionis, quæ ad restitutionem non obligat. Idem censeo dicendum de quacunque re sacra, quæ antecedenter habet annexam rem materialem æstimabilem pretio,& vendi non potest, etiam ratione matēriæ sine simonia, propter positiuam prohibitionem. Nam si de facto vendatur, & committatur simonia, dummodo non excedatur in valore materiæ, non oritur obligatio restituendi, vt in Chrismate, vel oleo sancto, si supponamus, prohibitam esse venditionem etiam materiæ. Idem censeo dicendum de quacunque re sacra etiam vt sacra est, si possessio eius habeat temporalem commoditatem adiūctam, siue illa commoditas consistat in lucro,vt solet esse in miraculosa imagine; siue consistat in aliquo speciali honore humano,vel voluptate peculiari, quam aliquis capit ex aliquo vsu, vel possessione talis rei. Nam si pro donatione talis rei aliquid exigat intuitu illius commoditatis,qua se priuat propter alium,esto sit simonia, non erit iniustitia, nec obligatio restituendi orietur, propter eandem rationem cum proportione applicatam.

42. *An pretium accipi possit pro incommoditate carendi reliquia v g.*

Maius mihi dubium est, An pro sola incommoditate spirituali,quam quis patitur priuando se reliquia, verbi gratia, vel grano benedicto, possit sine iniustitia aliquam recompensationem postulare,esto non possit sine simonia; & consequenter ad restitutionem non teneatur, si illam acceperit? Aliquibus enim videtur,non esse iniustitiam,quia incommoditas illa est aliquid distinctum à re spirituali, & videtur esse compensabilis pretio. Declaratur; Nam si ego habeam plura grana benedicta eiusdem rationis,vel plures agnos.licèt multa ex illis donem,non patior incommodum,& ideo nec pro re,nec pro incommodo possum aliquid accipere, si autem vnum tantum habeo, & à me petatur, patior incommodum, si me illo spoliem,ergo hoc titulo possum aliquid postulare sine iniustitia, licet non pro re ipsa, nec inde sequetur, quod possim sine simonia aliquid petere

petere pro illo incommodo, quia propter annexionem non licet, cedit enim in irreuerentiam rei sacræ. Nihilominus oppositum censeo securiùs, & veriùs, quia si incommoditas purè spiritualis est, natura sua non est pretio æstimabilis, alioqui non esset iniustitia, Missam vendere, distincto pretio ab stipendio, propter incommoditatem, quam patior, priuando me illo fructu, quem alteri applico. Et satisfactiones propriæ de se essent vendibiles sine iniustitia, quod non videtur probandum. Vnde etiam censeo, non posse aliquem, si per vim, vel furtum reliquiæ, grana benedicta, vel alia huiusmodi sibi surripiuntur, temporalem compensationem pro illis exigere, vel occultè facere, si alia via non possit, quia esset simonia, & non careret iniustitia, quia illa esset virtualis quædam venditio.

An fieri possit compensatio tẽporalis pro furto sacrorũ?

43. An simonia mentalis obliget ad restitutionẽ? Maior. Henr. Adrian. Soto. Ioan. Medin. D. Thom. Caiet. Nauar. Couar. Victor. Redoan. Petrus. Nauar.

Vltimò ex dictis resoluitur facilè illa quæstio valde controuersa, an simonia mentalis obliget ad restitutionem? In qua Maior. Henr. Adrianus, & Sot. indistinctè affirmant. Et ad illos accedunt Ioann. Med. C. de restitut. Tract. de vsur. quæst. 4. §. *Iam ad rationem*, & Barth. Med. in Sum. cap. 14. §. 21. Contrarium autem docet diuus Thomas dist. artic. 6. ad 6. & ibi Caiet. & in Summ. verbo, *Simonia*. Vbi alij Summistæ, præsertim Syluester. Item Nauarrus, Couarruuias, & Victoria cum multis Canonistis locis suprà citatis in 2. opin. & Redoan. 1. par. cap. 3. Petrus Nauarra lib. 2. de restit. cap. 2. difficult. 11. à num. 390. Fundamenta verò vtriusque sententiæ in his continentur, quæ in principio pro duabus sententiis relatis adduximus: & ideo necessarium non est, illa repetere.

44. 1. Assertio

Nos autem breuiter sub distinctione data respondendum esse, censemus. Primò enim dicimus; Quando pretium simoniæ sine iniustitia accipitur, mentalis simonia non obligat ad restitutionem pretij. Probatur clarè, quia talis simonia etiamsi realis sit, non obligat ad restitutionem ex vi legis naturalis, vt ostensum est; ergo multò minus obligabit, si sit tantùm mentalis. Vnde etiam obiter addere possumus, talem simoniam simpliciter, & absolutè, nullo iure obligare ad restitutionem. Probatur, quia non obligat ex vi iuris naturalis, vt ostensum est, nec etiam ex vi iuris ecclesiastici, quia vbi ius Ecclesiæ imponit hanc obligationem vltra naturalem obligationem, id non facit nisi per modum pœnæ, at verò pœnæ ecclesiasticæ, contra simoniam non cadunt in simoniam mentalem, vt suprà ostensum est; ergo. Atque hæc ratio probat vlteriùs, simoniam, in quacunque materia sit, & siue iniustitiam inuoluat, siue non, si tantùm mentalis sit cum opere subsecuto, non obligare ad restitutionem ex vi iuris ecclesiastici, quidquid sit de alio iure. Et simili modo si contingat, ex alio iure habere obligationem, illam non immutari, nec alterari per leges ecclesiasticas, vt verbi gratia, quod huic potiùs, quam illi fiat restitutio, vel aliquid simile. Totum hoc patet, quia omnes dispositiones pœnales circa simoniam, quæ sunt de iure ecclesiastico, non cadunt in simoniam mentalem, vt suprà ostensum est, omnes autem hæ dispositiones pœnales sunt, vt constat: ergo totum hoc. Et ad minimum probat cap. vlt. de simon. de quo statim plura. Idémque sumitur ex cap. *Tua nos*, eod. vbi de dantibus, & recipientibus intentione simoniaca dicitur. *Sine dubio apud districtum iudicem (qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum) culpabiles iudicantur*. Et prius dictum fuerat. *Nobis datum est de manifestis tantummodo iudicare*. Idem sumitur ex cap. *Sicut tuis*. Eod. in fin. ibi. *Si excessus esset Ecclesiæ manifestus, quæ non iudicat de occultis, pœna essent canonica feriendi.*

Cap. Tua nos.

45. 2. Assertio.

Dico secundò. Quando simonia includit iniustitiam, etiamsi mentalis sit cum opere subsecuto (vt loquimur) obligat ad restitutionem ex lege naturali, licet non obliget ex lege ecclesiastica. Probatur primò, quia omnis acceptio exterior de se iniusta, & procedens ex intentione iniusta, obligat ad restitutionem, sed talis est illa simonia etiamsi mentalis sit, quia procedit ex intentione iniqua proportionata materiæ, & consequenter, ex iniusta intentione, & in re exequitur actionem iniustam, & infert nocumentum, accipiendo pecuniam contra iustitiam; ergo obligat ad restitutionẽ. Secundò probatur exemplo vsuræ mentalis, quæ ad restitutionem obligat in conscientia, & ex iure naturali, vt definitur in cap. *Consuluit*, de vsur. Vbi Vrbanus III. satis declarat, se loqui in foro conscientiæ, dicens: *In animarum iudicio*. Ergo idem est in simonia, de qua loquimur. Probatur consequentia: Quia ratio cur vsura obligat, est propter iniustitiam, sed hæc locum habet in tali simonia, ergo. Ad quam rationem aliter Canonistæ, aliter Caiet. Nauar. & Couar. respondent, sed omnes solutiones, & differentiæ, quæ assignantur necessariò supponunt, receptionem simoniacam nõ esse iniustam, etiamsi aliàs turpis sit, receptionem autem vsurarum esse iniustam. Supposito autem cõtrario fundamento ex parte simoniæ, vt nos supponimus, nulla differentia assignari potest.

Vrban.

Caiet. Nauar. Couar.

46. Nonnullorũ opinio. Soto. Richar. Couar.

Scio aliquos Theologos tentasse negare, vsuram mentalem obligare ad restitutionem, vt Scot. 4. dist. 15. quæst. 2. artic. 2. Conc. 4. & ibi Richard. artic. 5. quæst. 5. & alij, qui videri possunt apud Couarr. in Regul. *Peccatum*, 2. par. in princip. num. 4. & sequentibus. Sed hi Auctores intelligendi sunt, quando vsura ita est mentalis, vt exterius nulla probabilis suspicio appareat, quod aliquid detur pro mutuo; sed vel mutuans ex conscientia erronea putat sibi dari pro mutuo, & nihilominus vult accipere, vel certè, licet sciat, sibi liberaliter dari, ita est affectus, quod si non daretur etiam pro mutuo, non mutuaret, tunc enim vsura est purè mentalis, & re vera non habet opus externum, & ideo in re non obligat ad restitutionem, sed in priori casu obligabit ex conscientia erronea, donec deponatur conscientia; in posteriori autem casu simpliciter non obligabit: & idem est cum proportione in simonia. Nos autem non de hac vsura, vel simonia mentali loquimur, sed de illa, quæ imperat actum externum, quia nimirum probabiliter aliquis credens dari pecuniam vt pretium iniustum mutui, vel rei sacræ illud accipit. Et de hac dubitari non potest, quin vsura mentalis obliget ad restitutionem, id enim conuincit, & textus allegatus, & ratio facta. Et in hoc dicimus, eandem esse rationem de mentali simonia iniusta.

47.

Et hinc obiter intelligitur, hanc obligationem habere locum in pretio, non in acceptione rei spiritualis; & ideo fortasse auctores quæstionem hanc mouerunt in pretio, & non in re spirituali, quia acceptio rei spiritualis, etiamsi simoniaca sit, nunquam est iniusta in accipiente respectu dantis, vt diximus, deberet enim gratis recipere; & ideo non facit iniustitiam, recipiendo pro pretio, sed potius illam patitur. Et ideo nunquam tenetur ad restitutionem ex vi simoniæ realis, ne dum mentalis, sed tenetur, interdum rem dimittere, ex iure positiuo, quod non obligat in simonia mentali; qui autem recipit pretium, iniustitiam committit, & ideo obligatur ex natura rei ad restitutionem; ac subinde talis obligatio cadit etiam in mentalem simoniam, qualem explicuimus.

48. Expl.catur textus cap vlt.de simo.

Solùm poteſt contra hanc reſolutionem applicari cap.vltim.de ſimon. quia in eo abſolutè, & ſine diſtinctione negatur, ſimoniam mentalem obligare ad reſtitutionem. Ad quem textum variè reſpondent Auctores. Primò reſpondent Adrian. & Soto, potiùs ex illo textu colligi, ex mentali ſimonia oriri obligationem reſtituendi, imo & reſignandi ſpirituale acceptum ſimoniacè, quia ibi dicitur, *mandatum diſpenſandi extendi ad Abbates, & ad reſignationes ſpiritualium & temporalium, quæ nullo pacto, ſed affectu animi vtrinque acquiruntur.* Ita enim dicti Auctores conſtruunt literam textus, imo Soto intelligit, illam extenſionem *ad Abbates* actiuè, id eſt, vt ipſi diſpenſare poſſint, non paſſiuè; ſcilicet, vt cum eis diſpenſari poſſit.

Adrian.

49. Sed totum hoc repugnat cum verbis, & ſerie textus. Conſultatio enim facta Pontifici videtur fuiſſe, an mandatum legato commiſſum, vt cum monachis diſpenſaret in ingreſſu ſimoniaco, extenderetur ad Abbates; & de qua ſimonia eſſet intelligendum? Et reſpondet Pontifex in duabus clauſulis: & in priori ait, extendi ad Abbates, non vt ipſi diſpenſent, non enim illis mittebatur mandatum, ſed vt cum eis diſpenſaretur, erant enim participes criminis: in ſecunda verò declarat, pro ſimonia mentali eos ad reſignandum ſpiritualia, vel temporalia non teneri. Vnde non poſſunt illæ duæ clauſulæ in vnam confundi; nec verbum *extendi*, referri ad ſequentia verba, ſcilicet, *& ad reſignationes*, quia alias vltima verba textus, ſcilicet, *eos pro ſimonia huiuſmodi non teneri*, ſuperflua eſſent, nec poſſent cum ſuperioribus conſtrui. Igitur illæ ſunt duæ declarationes, quæ diuerſis verbis explicantur: Prior eſt, mandatum extendi ad diſpenſandum cum Abbatibus: Alia eſt pro ſimonia ſine pacto commiſſa non teneri, &c. Et hoc conuincit ratio, quæ per parentheſim interponitur, *In quo caſu delinquentibus ſufficit per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere creatori.* Ad quæ verba reſpondet Adrianus excluſiuam, *ſolam*, non excludere reſtitutionem, ſed mutationem loci, & ordinationis, quam fieri oportet iuxta Decretum Concil. Lateranenſ. ſed repugnat contextui, & deſtruit rationem, quia expreſsè in textu dicitur, in eo caſu non teneri ad reſignationem, & pro ratione redditur, quia ſola pœnitentia ſufficit; ergo ſi ly *ſola*, non excludit reſignationes, inepta eſt ratio: illæ ergo potiſſimum excluduntur.

Conc. Later.

50. Barthol. Medin.

Hinc Barthol. Medina, ſuprà dixit, breuiùs reſponderi dicendo, Pontificem ſecutum eſſe opinionem probabilem, ſed probabiliorem eſſe contrariam. Breuior quidem, ſed non prudentior expoſitio, quæ profectò à temeritate excuſari non poteſt. Tum quia eſt contra torrentem omnium Doctorum, qui in omni opinione ſemper ſtuduerunt, definitionem illam ſuſtinere. Tum etiam quia ibi Pontifex reſpondet vt Pontifex, & de re morali pertinente ad ſalutem animarum, ergo nullo modo poteſt dici falſum reſpondiſſe. Apparentius profectò alter Medin. reſpondet, Pontificem ibi locutum eſſe in ordine ad forum externum. Et ponderat differentiam inter illum textum, & caput *Conſuluit*, de vſur. Nam in cap. *Conſuluit*, fuit conſultus Pontifex *in iudicio animarum*, id eſt, in foro conſcientiæ, in dicto autem cap. vltim. fuit conſultus in foro Eccleſiæ, ſcilicet, in ordine ad diſpenſationem eccleſiaſticam: Et ita in priori reſpondit Pontifex declarando obligationem in conſcientia, in poſteriori ſolùm declarat, quãdo ſimonia fuit ſine pacto in ſolo affectu, etiamſi opus fuerit ſubſequutum non indigere delinquentes diſpenſatione, ſed ſola pœnitentia. Quæ expoſitio ſi neceſſaria eſſet, non careret probabilitate: Ve-

Medin.

Cap Conſuluit.

rumtamen neceſſaria non eſt, & aliquam vim facit textui, quia ſimpliciter dicit ad reſignationem non teneri; vnde per ſolam pœnitentiam videtur excludere omnem reſtitutionem. Maiorem verò vim infert textui Maior. ſuprà; nam in ſumma exponit Pontificem loqui de illo, qui prius habuit affectum emendi rem ſpiritualem, & poſtea mutauit mentem, & licitè illam conſecutus eſt. Quæ reſponſio & facit ridiculam deciſionem, & eſt contra vim illorum verborum: *Nullo pacto, ſed affectu animi præcedente vtrinque acquiruntur:* quæ apertè intelliguntur de acquiſitione ex illo affectu proueniente. Item, ad quid eſſet neceſſaria pœnitentia de tali acquiſitione, ſi abſque culpa facta eſſet?

Maior.

51. Hoſtienſ.

Hoſtienſis ergo, quem aliqui ſecuti ſunt, reſpondet, illam deciſionem habere locum in mentali ſimonia contra ius humanum, non verò in ea, quæ eſt contra ius diuinum. Contra quam expoſitionem obiiciunt Caiet. & alij, quia textus ille loquitur in ſimonia commiſſa in ingreſſu monaſterij, quæ eſt contra ius diuinum. Sed hæc impugnatio non vrget, quia licet ſimonia commiſſa in emptione, aut venditione ipſius profeſſionis, aut ſtatus Religioſi, ſit contra ius diuinum, tamen aliquid recipere in illo ingreſſu prætextu paupertatis non eſt contra ius diuinum, & prohibitio contraria eſt de iure eccleſiaſtico, & de ſimonia, ſeu acceptione illi iuri contraria, loquitur apertè Gregor. IX. in dicto cap. vlti. vt patet ex illis verbis: *Secundum conſtitutionem generalis Concilij diſpenſares:* Igitur ex hac parte non eſt reiicienda illa expoſitio. Imo in rigore (vt etiam Maior fatetur) ſufficeret, illam deciſionem veram eſſe in materia, de qua loquitur, quia non dicit Pontifex idem eſſe in omnibus aliis, nec de aliis fuerat conſultus. Nihilominus tamen verum credo, quod Hoſtienſ. ait, in omni ſimonia mentali in materia, quæ ſolum eſt mala, quia prohibita, habere verum illam deciſionem, quia ſola prohibitio titulo religionis non facit, actionem eſſe iniuſtam, quæ de ſe talis non erat, vt ſupponitur. Poſſet tamen fieri iniuſta, ſi lex eccleſiaſtica non ſolùm prohiberet actum, ſed etiam annullaret receptionem: tamen hoc etiam in præſenti non obſtaret, quia hæc annullatio nõ comprehendit ſimoniam mentalem, vt ſuprà oſtenſum eſt, & ideo vniuerſaliter eſt verum ſimoniam mentalem in materia ſolum mala, quia prohibita, non obligare ad reſtitutionem. Quòd autem omnis ſimonia mentalis contra ius diuinum ad reſtitutionem obliget, non credo eſſe vniuerſaliter verum, quia poteſt interdum committi ſine iniuſtitia, vt in materia beneficiali. Vnde etiam de ſimonia reali in tali materia diximus, non obligare ſemper ad reſtitutionem ex ſolo iure naturali, ſed ad ſummum ex eccleſiaſtico, vt dicemus capite ſequenti, ergo mentalis in eadem materia nullo modo obligabit, quia non ex iure naturali, eadem, ſeu maiori ratione, nec eccleſiaſtico, quia non punit ſimoniam mentalem, vt ſæpe dictum eſt.

Caiet.

Gregor.

52. Oportet ergo reſpondere, deciſionem illam habere locum, & in materia, in qua data fuit reſponſio, & in quacunque alia, in qua fuerit ſimilis ratio, non autem vbi fuerit diſſimilis. In ingreſſu ergo religionis licèt ſimonia committatur, non tamen habet neceſſariò iniuſtitiam annexam, & ideo ſi mentalis ſit, nullo modo obligat ad reſtitutionem, etiam ſuppoſitis legibus Eccleſiæ, quod in illa deciſione maximè intenditur. Idem ergo erit in omni ſimonia non inferente iniuriam ei, à quo pecunia recipitur, ſiue ſit contra ius humanum tantum, ſiue etiam contra diuinum. Vbi autem fuerit receptio pretij non

tantum

tantum simoniaca, sed etiam iniusta, licèt mentalis simonia sit, orietur obligatio restituendi, non ex lege ecclesiastica (quod in illo cap. & in aliis negari potuit) sed ex naturali iure, quod nullibi negatur. Vel aliter (& in idem reddit) in illo casu de simonia in religione, etiamsi intentio fuerit praua retineri potest pecunia, quia non deest titulus iustus ad retinendum, scilicet, & ad alendum Religiosum, & ad sustentanda onera status illius, & ideo mutata intentione tollitur prauitas, & ita per solam pœnitentiam potest venia delicti comparari. Idem ergo erit in omni simonia mentali, quæ similis rationis fuerit, vt re vera est, quoties receptio pecuniæ non est iniusta. Erítque talis simonia simpliciter immunis à restitutione, non obstantibus etiam legibus Ecclesiasticis. Hoc enim est semper addendum, & præ oculis habendum, tum vt aliquid speciale dicatur de simonia mentali, quod non sit commune reali, tum etiam vt intentioni illius capitis vltimi satisfiat. At verò quando simonia est iniusta, nullus superest titulus iustus ad retinendam pecuniam, & ideo obligat ad restitutionem, & ad illam non extenditur decisio illius cap.vlt. nisi quoad hoc, quod illa etiam sub legibus ecclesiasticis punientibus non comprehenditur, sed per ius naturale metienda est.

CAPVT LX.

An pretium simoniacè comparatum ex iure ecclesiastico sit in conscientia restituendum ante sententiam, & cui?

1. HÆc quæstio solùm habet locum in illis casibus, in quibus diximus pretium hoc non esse obnoxium restitutioni ex vi solius naturalis iuris, quia vbi ius naturale obligat ad restituendum, clarum est, non esse expectandam sententiam iudicis; nam ipsa conscientia satis eam profert. Vnde neque est necessaria lex ecclesiastica id præcipiens, quia naturalis obligatio satis, supérque est, cum sit diuina. Atque hinc colligo, solum habere locum præsentem quæstionem in simonia in ordine, beneficio, aut ingressu religionis, nam si hæc obligatio restituendi interdum nascitur ex solo Iure ecclesiastico, solùm est per modum cuiusdam pœnæ per illud ius impositæ, vt per se constat; dictum est autem suprà, ecclesiasticas pœnas, quæ ipso facto, & ante sententiam incurruntur propter simoniam, solum habere locum in illis tribus materiis, ergo idem dicendum est de hac restitutione. Vnde licet aliqui dicere voluerint, hanc obligationem restituendi pretium, inductam esse per Ecclesiam in omni reali simonia in quacuncunque materia, nullo Iure probare id possunt, & ex dicendis à fortiori constabit, non ita esse. In aliis ergo materiis supponimus vt veram partem negantem, & de cæteris inquirimus, & primò ac præcipuè dicemus de materia beneficiali, & inde facilè constabit de reliquis.

2. *Prima opinio absolutè negat. D. Anton.* Est igitur prima opinio absolutè negans venditorem simoniacum beneficij teneri in conscientia ad restituendum pretium acceptum, donec per iudicem priuetur. Pro hac sententia refertur diuus Anton. 2. par. tit. 2. cap. 5. quia ibi generaliter dicit, turpiter acquisita non esse necessariò restituenda, sed tantum ex consilio, quando non sunt per iniustitiam accepta. *Nauar.* Quod etiam asseruit Nauar. in Manual. cap. 17. num. 30. cum aliis, quos allegat, sed immeritò adducitur Anton. nam expresse addit exceptionem, *nisi in casibus à Iure expressis*, & adiungit, *vt in simonia*. Et idem sensit Nauarr. & alij ab ipso relati, vt videbimus.

Quocirca opinio hæc destituta est auctoribus, quantum enim reperire potui, solus Vgol. illam defendit *Vgolin.* sub quibusdam distinctionibus (de quibus infra) Tab. 4. cap. 2. §. 1. in fin. & suadetur primò, quia nullum est ius ecclesiasticum obligans ipso facto ad hãc restitutionem, ergo non obligat in conscientia ante iudicis condemnationem. Probatur consequentia ex generali principio, quod lex pœnalis non obligat ad pœnam ante iudicis condemnationem, nisi expresse declaret; hæc autem lex, si datur, pœnalis est quoad hanc partem, vt constat ex dictis capit. præcedenti. Antecedens autem probatur, quia tria iura adducuntur pro illis tribus materiis, quæ non videntur satis probare. Primum est cap. *De hoc*, de simon. Vbi Papa dicit, Principes, vel patronos, qui pecuniam acceperant, non potuisse illam retinere tuta conscientia, id autem non probat, quia illud dictum non videtur fundatum in culpa simoniæ, sed in hoc quod bona illa fuerant data de bonis Ecclesiæ ab illo, qui Episcopatum eius ambierat, vt ex textu colligitur. Et similiter non probat cap. *Veniens* eod. nam ibi præcipitur *Cap. Veniens.* restitui pecunia ei, qui dederat, quod non præciperetur, si ille verè simoniam commisisset; præcipitur ergo illi restitui, quia per deceptionem, & potentiam fuerat extorta. Denique non probat cap. vlt. eod. nam ex illo ad summum sumitur argumentum à *Cap vlt. eodem.* contrario sensu, quod non est efficax præsertim ad inducendam tam grauem pœnam ante sententiam, cum etiam possit textus ille commodè intelligi de obligatione mediante sententia. Secundò argumentor, quia non apparet cui facienda sit illa restitutio ex sola conscientiæ obligatione, quia non debet fieri ei, qui dedit, vt omnes fatentur. Et ratio est, quia ille, qui dedit, quantum est in se, voluntate sua abdicauit à se dominium talis pecuniæ; ergo nisi impediatur per aliquam legem, voluntas illa habuit suum effectum, quandoquidem (vt supponitur) impleta fuit causa, propter quam dare voluit illam pecuniam, & alter voluntariè illam acceptauit. Lex autem ecclesiastica non impedit quominus voluntas largientis sit efficax quoad hunc effectum abdicandi à se dominium, quia hoc cederet in fauorem simoniaci, quem Ecclesia non præstat, nec intendit, vt per se constat. Ergo cum ille voluntariè abdicauerit à se dominium, non potest manere obligatio ex iustitia ad restitutionem illi faciendam; ergo neque ad restituendum alicui alteri, vt Ecclesiæ, vel pauperibus, &c. quia neque alij habent ius ad talem pecuniam; neque obligatio ad restituendum alteri solet oriri nisi in casibus, in quibus res erat restituenda priori domino, & illi fieri non potest, vel quia ignoratur, vel propter aliud legitimum impedimẽtum, vt suprà dictum est.

3. *1. Assertio.* Nihilominus dicendum est primò, pecuniam acceptam pro venditione beneficij, seu electionis, aut præsentationis, & cap. in foro conscientiæ restituendam esse ante omnem sententiam: Vnde cum hæc obligatio non sit ex vi solius iuris naturalis, concluditur esse ex institutione, seu lege ecclesiastica. Hæc assertio sumitur ex diuo Thoma d. artic. 6. ad quartũ. *D Thom.* vbi eodem modo loquitur de pecunia, sicut de fructibus simoniacè acceptis, & principalem partem fundamentalem eius supponunt omnes citati in cap. præced. pro vtraque sententia: nam omnes admittunt hanc obligationem, vnde qui negant esse de iure naturali, necessariò sentiunt esse de iure positiuo, & expresse id docet Anton. suprà & titu. 1. cap. 5. §. 7. *D Anton. Syluest. Nauar. Palud. Medin. Burg Redoan.* Et Syluester verbo, *Simonia*, quæst. 20. & Nauarr. d. cap. 17. num. 32. Palud. d. quæst. 5. Medin. Cod. de restitut. quæst. 20. ad 3. Burg. tract. de irregular. sexta parte titu. de simonia num. 91. Redoan. 1. par. cap. 3.

 & 4.

Glos. Cap De hoc

& 4.& 4.par.cap.8.Glos.& Doctores in d.c. *De hoc*, & d.cap. *Veniens*. Probari autem solet hæc sententia ex illo generali principio, quod turpiter recepta à dante etiam ob turpem causam, non debent manere apud recipientem; sed talia sunt accepta per simoniam, ergo qui recipit pecuniam, non potest illam retinere; debet ergo illam restituere. Maior sumitur ex Iure ciuili in leg.3.& leg. *Si ob turpem*. ff. de condiction.ob turpem causam, & in leg.2. Cod.eod.& in l. *In hæredem*, in princip.ff.de calumniator. Quod ciuile Ius non contradicit canonico, imo cedit in fauorem eius, & ideo etiam in simonia locum habet. Hæc autem ratio licet optime probet, iustè posse puniri simoniacum in amissione pecuniæ, quam accepit, imo in dupla quantitate vt dicitur in cap. *Audiuimus*, de simonia, non tamen probat, ipso facto, esse illa priuatum propter solam turpitudinem receptionis: nam in illis legibus solum dicitur esse ab illo extorquendam, vtique per fiscum seu iudicium iuxta leg. *Fiscus*.ff.de iure fisci, nunquam verò illi imponitur onus illam offerendi, seu sponte à se abdicandi. Vnde hæc pœna in omni simonia locum habet; signum ergo est, ex hoc titulo tantùm esse sententiæ ferendæ, non latæ per legem.

Lex 3. Lex. In hæredem. Cap. Audiuimus. L. Fiscus.

4. Secundò probari potest ex cap.vlt.de pactis, quatenus ibi dicitur pactiones, & conuentiones omnes in spiritualibus nullius omninò esse momenti, hinc enim fit, vt contractus simoniacus, quatenus est emptio quædam, & venditio nullius momenti sit. Ergo ex vi illius non potest transferre dominium pretij in venditorem, sicut non potest ipse transferre dominium beneficij in emptorem, ergo qui accipit pretium, tenetur in conscientia, illud restituere, quia non potest apud se retinere rem alienam, cuius non est factus dominus. Quæ ratio si efficax esset in omni materia simoniæ locum haberet, quia cap. illud vlt. absolutè loquitur de pactione in spiritualibus; quod verum esse non credimus, nec ex illo textu probari. Imo existimo, Decretum illud, si respiciat obligationem pacti in futurum, non continere legem inducentem irritationem iure positiuo, sed declarationem pacti irriti ex natura sua, vt pote existentis de re turpi, & illicita; quod patet: tum quia pactiones de rebus spiritualibus pro temporalibus conferendis huiusmodi sunt: Tum etiam quia statim subiungitur, idem esse de aliis conuentionibus dicendum, *quæ obseruatæ vergunt in animæ detrimentum*; & ita videntur intelligere ibi Glos.& Doctores. Est enim obseruandum aliud esse loqui de actionibus, vel traditionibus factis ex pacto simoniaco, vel de pactionibus ipsis: sunt enim hæc valde diuersa; nam pactio consistit in mutua obligatione, & quia nemo potest obligari ad actum turpem, ideo tales pactiones ex natura rei inualidæ sunt: at verò executio obligationis consistit in traditione rei, vel pretij, quæ potest esse valida, & habere suum effectum, etiamsi turpiter fiat; vt constat in mercede meretricis. Et in præsenti materia licet pactio de vendendo baptismate nulla sit, nihilominus baptismus traditus etiam simoniacè validus est, ita ergo poterit esse valida traditio pecuniæ, etiamsi conuentio fuerit nulla quoad inducendam obligationem.

5. Cap De hoc.

Tertiò ergo specialiter probatur assertio ex d.cap. *De hoc*, vbi in fine eius dicitur, temporalia sic recepta pro dando assensu electioni ecclesiasticæ, non posse sine graui salutis periculo retineri: Quod planè intelligitur ex vi conscientiæ, etiamsi nulla coactio, vel sententia iudicis intercedat, quamuis oppositum indicet Vgol.dist.§.1.num.1. Nam quod dixi ex ipsis verbis, & contextu manifestum est. Et ideo

Vgolin.

A Pontifex in illa postrema parte textus nullam distinctionem facit, sicut fecerat in priori, de delicto publico vel occulto, probato, vel non probato, sed simpliciter dicit, Regem, & Principes monendos fuisse, obligatos esse in conscientia ad restituendum, si quid receperant: & ita sentiunt Glos. Hostiens. Anton. Abbas, & alij communiter ibi. Dicere autem, obligationem, de qua ibi Pontifex loquitur, non fuisse ortam ex receptione simoniaca, sed ex receptione iniusta, quia fuerat de bonis Ecclesiæ, omnino voluntarium, & improbabile mihi videtur. Primò quia nullum fundamentum habet in textu: Secundò quia est contra absoluta verba textus, *vt si qua receperunt*, non enim dicit, *vt si qua bona Ecclesiæ*, nec de illis mentio præcesserat, vt referri videantur per particulam, *si qua* ergo voluntariè limitantur, & contra generalem regulam, quod vbi ius non distinguit, neque nos distinguere debemus. Tertiò, quia non habet verisimilitudinem, nam ille Episcopus dederat Regi, & Principibus aliquid, vt eius electioni præstarent assensum, dedit ergo antequam esset Episcopus; non est ergo verisimile dedisse de bonis Ecclesiæ. Vnde notari potest differentia inter priorem, & posteriorem partem illius textus; nam in priori tantùm promissio spiritualium præcesserat, quæ promissio optimè fieri poterat à nondum Episcopo sub spe, & conditione futuræ electionis, in posteriori verò nõ promissio, sed traditio temporalium interuenisse dicitur, & ideo (vt dixi) præsumi non potest, eum, qui nondum Episcopus erat, de bonis eiusdem Ecclesiæ, ad quam eligi optabat, largitiones illas fecisse.

Glos. Hostiens. D.Anton. Abbas.

6. Atque ita est intellecta decisio illius textus à iurisperitis, & Theologis, & conuicit illos, vt pro certo haberent, pretium simoniacum saltem iure ecclesiastico tuta conscientia retineri non posse. Quia ius ipsum impedit acquisitionem dominij talis pretij, quod optimè facere potuit in pœnam tam grauis delicti, sicut de acquisitione beneficij diximus. Quia verò textus ille in sola materia beneficiali loquitur, ideo de sola illa videtur nobis probare, quia in his pœnis non habet locum extensio ab vna materia ad alias, vt ex hactenus dictis constat, quia iura ipsa non eodem modo puniunt simoniam in beneficio, vel in ordine, &c.

7. Cui sit restituenda talis pecunia. Soto.

D Sed explicandum superest, cui tunc facienda sit restitutio, nam Soto dist. quæst.8. artic.1. dicit, esse restituendam pecuniam ei, qui illam dedit ante sententiam, & sequitur Banhes 3.2.2.quæst.32. artic.7. dub.2. saltem quoad hoc, vt liceat pretium reddere ei, qui dedit, quamuis etiam sufficiat, illud dare Ecclesiæ, vel pauperibus. Fundantur in hoc, quia putant dominium pretij semper manere apud dantem ex natura rei, & per legem pœnalem non priuari illo ante sententiam. Sed existimo fundamentum esse falsum, quia ille contractus ex natura sua sufficiebat ad transferendum dominium in alium, & consequenter ad se spoliandum illo. Consecutio etiam non est necessaria; tum quia lex pœnalis potest per se ipsam priuare tali dominio, quando id sufficienter exprimit, & maximè quando aliquis contra legem E se ipsum spoliat possessione pretij, tum etiam quia potuit lex præcipere recipienti pecuniam, vt ampliùs illam non reddat largienti, sed in pios vsus expendat.

8. Decisio. D.Thom. Caiet. Victor. Syluest. Nauar. Couar. Cap De hoc.

Dicendum ergo est, pretium illud restituendum esse Ecclesiæ. Ita D.Thom.2.2.quæst.62.artic.5.ad 2. Caiet.verbo, *Simonia*, Victor.p.2.num.6. Syluest.dist. quæst.20.Nauar.cap.17.num.36.& plures alij, quos refert Couar.Reg. *Peccatum*, 2.p.§.2.num.6.& communiter Doctores in d.cap. *De hoc*, vbi hoc videtur expresse

expressè definitum, dicitur enim ibi restitutionem esse Ecclesiæ faciendam. Rationem argumentando suprà posuimus, estque optima, & eandem indicat D. Thom. quia dans voluntatem habuit, & habere debuit ex vi contractus abdicandi à se illam pecuniam, & transferendi illam in alium, secuta causa: Ecclesia autem licet consecutionem dominij in recipiente impediuerit, non restitit abdicationi alterius, sed potiùs acceptauit illam in pœnam eius, & applicauit ius illius pecuniæ Ecclesiæ, quæ passa est iniuriam, & ideo illi dicitur facienda restitutio in prædicto textu. Ergo de iure communi cum proportione facienda est restitutio illi Ecclesiæ, in qua est beneficium, circa quod simonia commissa est, & ita etiam docuit diuus Thomas dicta quæst. 100. artic. 6. ad 3. Vbi solùm addit, de arbitrio Superioris ex causa iusta posse interdum fieri pauperibus, & idem docent communiter Doctores ibi, & in cap. *Veniens*, cap. *Consulere*, de simon. Syluester, & Summistę eod. verb. Dicunt verò aliqui, consuetudine receptum esse, vt pauperibus dari possit, & multi ex Doctoribus allegatis, præsertim à Couarr. hanc licentiam præbere videntur, & fauet diuus Thomas 2.2. quæst. 32. art. 7. ad 2. Sed ibi generaliter loquitur de simonia, vt suprà dixi. In illa verò, quæ committitur in beneficio, ex rigore iuris seruandum est, quod diximus: consuetudo autem consulenda est, essetque magis tolerabilis, si pauperibus eiusdem Ecclesiæ eleemosyna fieret; nam bona Ecclesiæ quodammodo ad illos pertinent; tamen vt ordinatè fiat, per Prælatum Ecclesiæ dispensanda est, vt rectè diuus Thomas dixit. Alij etiam dicunt, ex cõsuetudine applicari cameræ Apostolicæ, vt attigit Soto dicta quæst. 8. artic. 1. ad 4. & Vgolin. referens Quintilianum Mandosium, Tab. 4. cap. 2. §. 1. num. 7. Quod credo intelligi, quando applicatio fit per compositionem, vel per condemnationem ipsiusmet Pontificis, aut ministrorum eius, vel etiam si quis velit propria sponte restitutionem facere Cameræ Põtificiæ; nam sine dubio satisfaciet, non credo tamen ad hoc teneri, sed satisfacere in foro conscientiæ, restituendo propriæ Ecclesiæ, & à propriis Prælatis posse ad hoc cogi in foro exteriori, quando compositio cum Pontifice non præcessit.

Cap. Veniẽs. Cap. Consulere. Syluest. Couarr. D. Thom.

Soto. Vgolin.

9. 2. Assertio.

Dico secundò; In simonia commissa in ingressu religionis non est obligatio in conscientia restituendi pretium, priùs quàm per sententiam religiosus simoniacè receptus à monasterio excludatur. Ratio huius assertionis est, quia nihil aliud inuenimus in iure expressum. Declaratur autem ex suprà dictis in hunc modum. Quia dupliciter potest hæc simonia committi. Primò, si pecunia detur ingressuro, vt velit monachari. Secundò, si ipse det pecuniam monasterio, vt illum recipiat. In priori modo simoniæ nihil inuenio in iure dispositum, & ideo causa subsecuta, censeo, illum, qui pecuniam recepit, non teneri ad restituendam illam: quia ex iure naturæ non tenetur iuxta d. cap. præced. & nullum est ius, quod illum impediat, ne dominium illius pecuniæ acquirat. Igitur vel accepit pecuniam illam à monasterio, vel ab alio. Si ab alio: clarum est non esse illi faciendam restitutionem. Neque est cur fiat pauperibus, quia nullo iure cauetur, nec ex ratione naturali sequitur. Vnde si ante ingressum monasterij pecuniam illam consumpsit, vel donauit, nihil in hoc peccauit, & donatio rata manebit: Si verò permanet in bonis eius, cum persona ipsius poterit ad monasterium redire, non titulo restitutionis, sed iure consecutionis; nam bona sequuntur personam. Idemque cum proportione erit quando pecunia à monasterio accepta est. Quia per hoc, monasterium non est impeditum quominus ius in talem personam, & in bona eius acquirere possit validè, etiamsi fortasse ipsummet monasterium talem simoniam commisisset, quia illud impedimentum non inuenitur iure introductum in tali specie simoniæ, vt dixi, & per extensionem, vel similitudinem extendendum non est, quia in pœnis hoc locum non habet, præsertim vbi non est identitas rationis, vt in præsenti re vera non est, quia hæc simonia, & est rarior, & minus deformis, & in iure minus prohibita, solúmque per generales regulas damnatur.

De altero modo simoniæ in religione habemus expressam decisionem textus in cap. *Veniens*, de simo. vbi in simili facto ita decernitur, *Abbatem, & monachos ad restituendam pecuniam præfato F. tam indignè acceptam compellas.* Vbi hoc est singulare, quòd pecunia simoniaca eidem, qui illam dedit, restitui mandatur; de cuius ratione, & sensu multum à Doctoribus dubitatum est. Breuiter tamen duobus modis potest ille textus intelligi. Primò vt ille F. presbyter ante factam professionem, Pontificem consuluerit de conuentione cum monasterio facta, quod (vt suprà dixi) inde aliqui colligunt, quod ei mandatur pecunia tribui, cuius non fuisset capax, si professus fuisset. Hoc ergo supposito, mandatur illi pecunia restitui, quia deceptus à monachis bona fide illam dederat, vt notauit Couarr. suprà nume. 8. & potest colligi ex illis verbis: *Asserentes hoc esse de consuetudine monasterij.* Nam quod à religiosis asserebatur bona fide credi poterat, & existimari honestum, quod ab eisdem in consuetudine habebatur. Et iuxta hunc sensum nihil potest ex illo textu colligi ad rem præsentem, quia dici potest pecuniam illam ex iustitia fuisse restituendam illi presbytero tanquam vero domino, quia & deceptus fuit, & causa non fuit impleta, vt supponitur.

Couar.

11.

Sed nihilominus vt suprà tetigi, sensus hic cum fine textus non bene quadrat; nam præcipitur illi, vt in alio monasterio in habitu monastico viuat, quod non præciperetur, nisi esset religiosus. Nam quod quidam dicunt, illud fuisse consilium, nõ præceptum, repugnat proprietati verbi, *Præcipias*, quo vtitur Pontifex, vt Glossa notauit, quam omnes approbant. Et ideo veriùs existimo, illum presbyterum factum esse religiosum, & propter ingressum simoniacum, siue bona, siue mala fide ab ipso factum, compelli transire ad aliud monasterium, & ideo præcipi pecuniam illi reddi, non in gratiam eius, sed monasterij, ad quod transfertur; quæ est communis intelligentia. Iuxta quam, si illa dicenda est restitutio (& non potiùs subuentio rationabilis alterius monasterij) illa non fit propriè illi, qui dedit pecuniam, sed religioni; atque ita fit Ecclesiæ, proportione seruata. In hoc tamen considerandum est, quod suprà diximus, monachum simoniacè ingressum non teneri ad relinquendum monasterium, donec per sententiam in aliud transferatur. Sic ergo dicendum censeo, quandiu ibi Religiosus permanet non teneri monasterium ad restituendam pecuniam, quam accepit, quia cum restitutio illa ordinetur ad expulsionem Religiosi sic ingressi, & ad subsidium alterius monasterij, in quod transfertur, quandiu hæc translatio executioni non mandatur, cessat ratio restitutionis imo non est illi locus. Nam restitutio debet fieri danti iuxta illũ textum, ipse autem non est capax proprietatis in se ipso, sed datum illi transferetur in monasterium; ergo perseuerante ibi persona, potest etiam monasterium retinere quod accepit. Et ita Vrbanus IV. in Extrauag. 1. de simonia, concedendo dispensationem circa aliquas Religiosas personas sic receptas in monasteriis, conse

Quandiu Religiosus permanet non tenetur restitui pecunia simoniaca ob ingressum.

Vrban 4.

consequenter concessit, vt monasteria possent retinere, quæ receperant, dummodo ad cõmunem vsum applicata fuerint. Ita ergo fieri posse dicimus in foro conscientiæ, quandiu persona à monasterio nõ amouetur. Et ita cõstat ratio, & probatio assertionis, quia ex vi illius cap. *Veniens*, non oritur obligatio ante sententiam, sed ex alio iure non oritur, ergo.

Cap. Veniẽs.

12. Sed quid si religiosus ipse simoniacè ingressus sponte, & absque vlla coactione sententiæ vellet locum relinquere; & canones exequi, transeundo ad aliud, nunquid tenebitur monasterium restituere illi pecuniam? Diximus enim non teneri ante sententiã, ibi autem non interuenit sententia; ergo non tenetur. Respondeo sine dubio teneri, primùm quia illud est quasi alimẽtum talis personæ, & ille iure suo vtitur, & honestè facit transeundo; vnde aliud monasterium haberet actionem repetendi ex vero, & iusto titulo, ergo prius monasterium habet obligationem dandi: denique prior contractus fuit nullus quoad temporalem conuentionem, ergo religiosus habet ius irritandi illum, ergo etiam potest repetere in conscientia id, quod dedit, quãdoquidem ipse etiam tollit à monasterio onus alendi ipsum, ratione cuius dedit. Atque ita hæc obligatio in eo casu magis oritur ex natura rei, quam per modum pœnæ. Conclusio autem intelligitur in rigore pœnæ.

13. 3. Cõclusio. Dico tertiò: Pretium receptum in aliis materiis simoniæ etiam in ordine non est obnoxium restitutioni in conscientia ipso facto, ex vi ecclesiastici iuris, donec per sententiam restitui præcipiatur. Probatur prior pars, quia nullum ius tale inuenitur; nam præter iura citata nullum adducitur. Et cap. vlt. de simonia non probat sufficienter hanc generalem obligationem in omni simonia reali, nam solùm dicit in mentali non esse talem obligationem, de aliis autem supponit quidem esse posse; an verò sit in aliquibus, vel in omnibus, vel qualiter, aut quomodo sit, non declarat. In cap. autem *Audiuimus*, præcipitur duplicata restitutio, sed illa pœna est, quæ non obligat donec per iudicem exigatur, vt ibidem etiam significatur, ibi, *Exacta duplicata restituat*, & nullum habet verbum quod indicet obligationem ipso facto, vt ibi Abbas notauit, quem alij sequuntur. Aliqui verò ex illo textu colligunt, pretium simoniæ semper esse restituendum Ecclesiæ, quia ibi dicitur pecuniam illam duplicatam conuertendam esse, *in vtilitatem locorum, in quorum fuerint soluta dispendium*. Sed oportet aduertere, ibi non de simonia in omni materia, sed in institutionibus Parochorum, & ingressu religionis, & in sepultura apud religiosos, sermonem esse, & similiter non de quocunque modo simoniæ, sed de speciali exactione, & extorsione iniusta Episcoporũ in illo triplici genere rerum, tractari. Quia ergo illæ exactiones fiebant in iniuriam Ecclesiarum, & locorum Religiosorũ, ideo specialiter præcipitur, vt pœna eisdem locis applicetur. Inde autem non licet colligere, pecuniam acceptam pro ingressu religionis semper esse restituendam ipsi monasterio; nam si ab ipsomet monasterio recepta sit, seruanda est regula cap. *Veniens*, suprà explicata. De aliis verò simoniis nihil inuenio in iure statutum, sed arbitrio iudicis poterit applicari pœna vel Ecclesiæ, vel pauperibus, ante condemnationem verò non videtur esse obligatio, nisi in casibus in quibus ex natura rei nascitur, vt dictum est.

Cap. Audiuimus. Abbas. Cap. Veniẽs.

CAPVT LXI.

De dispensatione circa Simoniam.

1. Dvobus modis intelligi potest, quod dispensatio cadat in simoniam, scilicet, vel quoad culpam, vel quoad pœnam. De priori genere dispensationis nihil fere dicere necesse est; nam si sit sermo de simonia contra ius naturale, manifestum est, non esse capacem dispensationis humanæ; nam de diuina alia speculatio est, quam in superioribus sufficienter tetigimus. Si verò sit sermo de simonia lege tantùm ecclesiastica prohibita, duo breuiter dicenda sunt. Vnum est nullum Prælatum Ecclesiæ infra Summum Pontificem posse in illa dispensare, quia omnis simonia huiusmodi per ipsos Pontifices prohibita est: nullus autem inferior potest in lege Superioris dispensare, nisi fortè ex commissione eiusdem Superioris vel expressa, quæ in hac materia data non legitur; vel tacita, seu interpretatiua, quæ ex graui aliqua necessitate oriri solet; nam hæc etiam in præsenti materia locum habere non potest, nam est valde odiosa, & vix potest cogitari vtilitas talis dispensationis, nedum necessitas, vt in sequenti assertione magis declarabitur.

1. Assertio.

2. 2. Assertio. Secundò dico; Pontificem Summum in rigore posse in hoc genere simoniæ dispensare, nunquam tamen id facere moraliter loquendo. Prior pars probatur; quia Pontifex potest dispensare in ecclesiasticis legibus; ergo potest dispensare in hac prohibitione, ergo potest dispensare in hac simonia quoad culpam. Non quidem faciendo, vt maneat simonia, & non sit culpa; hoc enim repugnat, quia simonia ex proprio conceptu significat rem inordinatam, & malam, sed faciendo vt emptio, vel venditio, quæ obligante lege esset simoniaca, ablata obligatione non sit. Vnde hic etiam habet locum generalis regula de legibus humanis, quia licet talis dispensatio concederetur, sine rationabili causa, & fortasse cum culpa dispensantis, nihilominus esset valida, & sufficiens ad excusandam culpam simoniæ, quidquid de alia sit. Addidi verò in posteriori parte assertionis, Pontifices non solere has dispensationes facere; quia sibi non sunt necessariæ, & aliis, vel Ecclesiæ non possunt esse vtiles, seu conuenientes. Dico autem illis non esse necessarias, quia quando expedit dare, vel accipere temporalia pro spiritualibus, non est necesse id fieri per modum pretij, nec vnum pro alio commutando, sed alio superiori prouidentiæ genere, vnum auferre, & aliud dare ad sustentationem personæ, vel ex alia simili causa. Quando verò necesse est, permutationes inter spiritualia facere, vel permittere, id ex ordinaria potestate fieri potest à Pontifice sine vlla dispensatione; ergo ad nullum effectum est Pontifici necessaria talis dispensatio. Quòd verò moraliter loquendo aliis non sit vtilis, nec Ecclesiæ: probatur, quia expedire non potest, vt res ecclesiasticæ venales fiant, neque vt priuata auctoritate liceat aliquibus beneficia permutare, aut similes negotiationes facere: & ita non constat nobis, tales dispensationes fieri, quamuis interdũ contingat, renunciationes aliquas, vel permutationes quæ ordinario iure fieri non possunt, nisi in manibus Pontificis committi inferioribus Prælatis, vt ab eis approbari possint, quæ non est propriè dispensatio, sed delegatio Pontificiæ iurisdictionis, quæ multis in casibus potest esse expediens.

3. De dispensatione quo ad pœnam. Præcipuè verò hic agimus de posteriori modo dispensationis, scilicet quoad pœnam, de qua supponendum est ex suprà dictis, solum habere locum in simonia commissa in ordine, beneficio, aut ingressu religionis; quia dispensatio in pœna solùm habet locum, supposita pœna, sed in illis tantùm tribus materiis inter

riis interuenit pœna, ergo & dispensatio. Quapropter immeritò dixit Armil. verbo, *Simonia* nume. 53. Episcopum dispensare cum simoniaco circa officia mortuorum, benedictiones nubentiũ, sepulturas, Chrysma, & similia post peractam pœnitentiam referens hoc ex Hostiens. Et hoc dixit, esse tutius præpos. in cap. *Statuimus vt sicut* 1. quæst. 1. in fin. & latiùs 1. q. 5. in princip. num. 5. Vbi refert Raymun. Gofred. Hostiens. & Archidiac. Sed hi authores vel supponunt falsum, scilicet, per has simonias incurri censuram, vel aliam pœnam ipso facto, vel intelligendi sunt de pœna ferenda, in qua fortasse poterit dispensare Episcopus ex iusta causa saltem vt mitior sit. Quod ad nos non spectat. Solùm ergo agimus de pœna ipso iure lata, & in ea distinguendum est inter absolutionem, & dispensationem, hæc enim duo distincta sunt. Absolutio enim propriè cadit in censuras, dispensatio verò in alias inhabilitates, seu priuationes, aut similes pœnas.

Armil. Hostiens. Præposit.

4. Primò ergo de absolutione breuiter dicendum est, contra vitium simoniæ omnes tres censuras latas inueniri in diuersis casibus, vt ex discursu præced. cap. constat. Nam excommunicatio fertur tam in simoniam in ordine, quam in beneficio, & in religione quoad singulares personas dantes, vel accipientes pecuniam, & tam in dantes, quàm in recipientes ordinem, aut beneficium, & cum reseruatione ad Summum Pontificem, vt constat ex d. Extrauag. 1. & 2. de simon. Et idem in excommunicatione lata pro simonia conuentionali, vt suprà visum est. Imò idem inuenitur in excommunicatione lata contra committentes simoniam in Curia datis, vel promissis pro gratia, vel iustitia, de qua videri potest latè Nauar. in Commentar. de hac re ad Bullam Gregor. XIII. quæ incipit, *Ab ipso*, & Vgolin. Tab. 1. cap. 21. per totum, & videri potest etiam Abb. in cap. *Cum essent*, de simon. num. 3. & Ioan. Andr. in cap. *Nemo* eod. & Felin. in cap. *De cætero*, de re iudicata, qui eiusdem excommunicationis meminerunt iuxta antiquam Extrauag.. Bonifacij VIII. Est autem illa censura non propria simoniæ, sed generalior, & ideò plura de illa dicere in præsenti non est necesse, & aliquid de illa attigimus in 5. tom. disput. 22. sect. 5. num. 36. Quamuis autem absolutio cuiuscunque excommunicationis propter simoniam incursæ iure ordinario à solo Pontifice auferri possit, eius absolutio intelligitur cõmissa per illas Bullas, aut priuilegia, in quibus conceduntur casus Pontifici reseruati, nisi in particulari excipiatur, quia non censetur habere singularem aliquam rationem, ob quam sub generali concessione non comprehendatur. Est ergo de illa iudicandum per generales regulas cẽsurarum reseruatarum Pontifici, de quibus in 4. & 5. tom. dictum est.

Extrauag. 1. & 2. Nauar. Vgolin. Abbas. Ioan. And. Felin.

5. Notabile. Secundò fertur suspensio ab ordine specialiter propter simoniam in ordine commissam: circa cuius absolutionem, & dispensationem notandum est, in d. Extrauag. 2. de simon. nullam addi rationem, sed simpliciter dici, *vt simoniacè ordinati à suorum sint ordinum executione suspensi*, & ideo dubitari posse an inferiores Prælati ex vi iuris communis possint illam suspensionem auferre. Et ratio dubij sumitur ex cap. *Nuper*, de sententia excommunicationis. *Vbi conditor canonis absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.* Sed dici potest, hanc reseruationem factam esse in iure antiquiori in cap. penult. de simon. & ideo non fuisse à Paulo 2. repetitam. Sed contra hoc est, quia in d. cap. solùm est sermo de suspensione ab ordine simoniacè recepto: & quoad hanc partem certum est, hanc dispensationem esse Pontifici reseruatam, vt ibi Glossa, & Doctores notarunt, & in c. *De simoniacè*, de simon. & in cap. *Per translationem*, de renunciat. Vnde fit, neminem præter Pontificem, posse cum sic ordinato dispensare, vt ad superiores ordines ascendat, quia non potest ascendere, nisi priùs à suspensione in inferiori ordine absoluatur. Imò existimo, in præsenti hanc esse vnam dispensationem, quia vnum est tantùm vinculum per se impediens vsum ordinum, & consequenter ascensum. Solus ergo Romanus Pontifex in hoc vinculo dispensat, imò difficilè solet in hac pœna dispensare, vt Ab. & alij in cit. locis dicunt. Quin etiam referunt, quosdam dixisse, nõ posse Pontificem in hoc impedimento dispensare, quia character à principio fuit vitiosus, & mutari non potest. Sed hoc ridiculum est, nam character sicut semel impressus, immutabilis est, & indelebilis, ita etiã à principio integer, ac perfectus imprimitur, & fortasse in se indiuisibilis est, & non potest diminutus fieri, & longè certius est, de facto non imprimi diminutum propter hominis peccatum, vel Ecclesiæ censuram. Illud ergo vitium non fuit aliud à principio nisi morale impedimentum per Ecclesiæ censuram impositum, quod sicut à iure positiuo manauit, ita indubitatum est, posse per Pontificem auferri.

Gloss. Abbas.

6. Dubium. Adhuc verò superest dubium de ista suspensione, quatenus aucta est per dictam Extrauag. quoad vsum inferiorum ordinum prius legitimè receptorũ, nam antiqua reseruatio non potest ad hunc effectum extendi. Tum quia in pœnis non habet locum similis extensio. Tum etiam quia non est similis ratio, nam quoad ordines priùs receptos multò facilior est dispensatio, vt constat, quia per illam restituitur homo ad statum, quem legitimè acquisierat, per hanc verò conceditur illi, quod vel non acquisierat, vel non bene. Cum ergo hæc suspẽsio quoad hunc effectum in illa Extrauag. reseruata non sit, videtur inferioribus Prælatis eius facultas concessa. Nihil enim impedit, eandem censuram, vel pœnam esse reseruatam quoad vnum effectum, & non quoad alium, maximè quando illi effectus ordinario iure separabiles sunt.

Resoluitur. Hoc dubium pendet ex quodam principio generali, An suspensio simpliciter lata pro delicto commisso, eo ipso sit reseruata auctori Canonis, etiamsi specialiter non reseruetur. In quo puncto probabilius censeo, si constet, suspensionem esse puram pœnam vindicatiuam (vt sic dicam) non posse tolli, nisi ab illo, qui eam posuit, vt dixi in 5. tom. disputat. 29. sect. 1. num. 18. & sequentibus. In præsenti autem, & ex verbis, & ex intentione prædictæ Extrauagantis videtur valdè verisimile, illam suspensionem esse puram pœnam pro peccato commisso, ideóque solum Pontificem posse in illa dispensare. Hanc verò resolutionem certiorem reddit Sixtus V. in constitutione sua contra malè promotos, vbi vult, hanc suspensionem esse perpetuam, & sine spe ascendendi ad superiores ordines, & postea absolutionem sibi reseruat etiam in foro conscientiæ, & cum tanto rigore, vt facultas absoluendi in hoc casu non possit censeri comprehensa sub quocunque generali indulto. Quæ reseruatio hodie perseuerat quoad simoniam, quia Clemens VIII. non reuocauit constitutionem illam quoad hanc partem, sed potiùs confirmauit. Aliqui addunt limitationem ad hanc regulam, vt procedat in eo, qui scienter sic ordinatur, nam cum eo, qui vitium simoniæ ignorauit, dicunt posse Episcopum dispensare. Sed veriùs est, illum qui bona fide ordinatur non indigere dispensatione, vt dixi in 5. tom. disp. 31. sect. 4. nume. 40. & ita nulla limitatio, vel declaratio necessaria est, quia loquimur de suspensione, quando verè incurritur.

Sixtus V. Clemen.

Atque

7. De suspensione incursa ab ordinantibus simoniacè.

Atque hinc constat, quid dicendum sit de suspensione, quam incurrunt ordinantes Simoniacè. Nam loquendo de iure communi in d.cap.penult.de simo. illa suspensio vt ego opinor, erat præcisè triennalis, ac subinde pura pœna propter delictum cõmissum, & consequenter ex vi eiusdem Canonis auferri non poterat, nisi ab eius auctore, iuxta generalia principia de suspensione. Et idem cum proportione dicendum de suspensione ibidem lata pro mediatore, seu præsentatore ad talem ordinationem, circa quam nihil est innouatum. At verò circa ordinantem aucta est suspensio, vt suprà dictum est, & cum eadem reseruatione ad Summum Pontificem, & ideo quoad hoc eadem est ratio de ordinante, & de ordinato. Tandem de suspensione imposita Capitulo, vel Conuentui regulari propter simoniacam receptionem, constat etiam esse reseruatam, ita vt auferri nequeat absque sedis Apostolicæ licentia, vt dicitur in Extrauag. 1. de Simon. solus ergo Papa potest in ea dispensare. De pœna autem, quæ Religioso Simoniacè ingresso imponitur, expulsionis ab illo monasterio, cum dictum sit, non incurri ipso facto, non erit necessaria dispensatio ante condemnationem, post illam verò solus Papa poterit dispensare, nisi in casu ignorantiæ, iuxta formam præscriptam in cap. *De regularibus*, de simonia, vel in casu necessitatis iuxta cap. *Quoniam* eodẽ.

Extrauag. 1. De ingresso monasteriũ simoniacè.

8. De interdictis.

Tertiò de interdicto in duobus tantum casibus simoniæ inuenitur positum ipso iure, & in vtroque est tantum interdictum personale ab ingressu Ecclesiæ, vt ex suprà dictis constat. In primò fertur cum reseruatione in constitutione Sixti V. sæpè citata; Estque contra ordinantes simoniacè, & reseruatio fertur cum eodem tenore, quo de suspensione dictum est, & ita nihil de illa superest addendum. Alter casus interdicti est in simonia cõfidentiali, fertúrque in Bulla Pij IV. contra Cardinales, & Episcopos, ac similes Prælatos recipientes beneficia quæcunque, vel pensiones, & similia in cõfidentiam, reseruatúrque Summo Pontifici simpliciter, & sine vlla additione. Et ita licet iure ordinario non possit ab inferioribus relaxari, sequitur tamen quoad Iubilea, & Indulta, generalem regulam casuum reseruatorum.

9. De pœnis pro collatione, vel obtentione beneficij.

Vltimò dicendum superest de dispensatione in aliis pœnis ipso iure latis, quarum prima est irritatio collationis, seu obtentionis beneficij. Et in hanc propriè non cadit dispensatio, nisi fortasse cogitetur antecedenter (vt sic dicam.) Nam stante lege, & efficacia eius, necessarium est vt collatio, vel electio sic facta sit inualida: si autem semel nulla est, per nullam dispensationem fieri potest, vt valida sit, aut fuerit, quia sicut habet regula iuris; *Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit*: ita dicere possumus, nõ firmari dispensatione, quod à principio nullum fuit, licèt possit iterum conferri, vt statim dicemus. Antecedenter autem posset dispensatione concedi, vt beneficia validè obtineantur, etiamsi interueniat simonia. Sed hoc magis potest cogitari, quam fieri: nam adeò est iniqua, & indecens talis dispensatio, vt timendum non sit, posse aliquando cum effectu concedi, quamuis potestas non desit.

10. De inhabilitate ad beneficium.

Secunda pœna numerari potest inhabilitas ad obtinendum idem beneficium, quod fuerat per simoniã obtentum. Et in hac pœna solus Papa potest dispensare, si is, qui beneficiũ recipit, Simoniam non ignorauit, & ad illam cooperatus est, vel expresse, aut tacitè consensit. Hæc reseruatio colligitur ex c. penult. de electione, vt statim declarabitur. Sequitur etiam ex natura talis pœnæ, quæ ipso facto per legem Pontificiam imponitur, & non est censura. Nam in his pœnis non possunt inferiores Prælati dispensare nisi in casibus sibi concessis, hic autem casus non legitur concessus Episcopis, ergo est papalis. Dixi autem, si recipiens beneficium simoniacè sit particeps criminis: nam si per ignorantiam bona fide illud recipiat, distinctione vtendum est iuxta d. cap. penult. de electione. Nam si beneficium sit simplex, post liberam eius resignationem, potest Episcopus dispensare cum tali persona; & iterum illud beneficium eidem conferre. At verò si beneficium sit maius, non poterit Episcopus pro illa vice cum illo dispensare. Ita enim intelligo priorem partem illius capituli: nam licet de prælatione tantum loquatur, inter quam, & beneficium simplex sunt alia beneficia, quasi mediæ conditionis (vt sic dicam) nihilominus quia solum beneficium simplex excipit, quoad reliqua omnia regulam firmare videtur. Atque ita sentiunt Doctores ibi, & in cap. *De simoniacè*, de simon. Est autem ponderanda illa particula *illa vice*: nam ex illa colligitur, quod si beneficium illud semel alteri detur, & posteà iterum vacet, tunc poterit Episcopus dispensare cum priori, qui per ignorantiam simoniacè illud receperat, vt ad illud eligatur, vel in illo prouideatur: nam hoc sufficienter significatur per illam limitationem, vt omnes intelligunt. Atque ita etiam constat, extra casus ibi concessos Episcopo, solum Papam posse in hac inhabilitate dispensare, vel per argumentum ab speciali, vel à contrario sensu; vtrumque enim est efficax in tali materia, in qua lex ipsa veluti ex natura sua secum affert talem reseruationem, vt dixi.

Cap. De simon.

11. De inhabilitate ad alia beneficia.

Tertia pœna est inhabilitas ad alia beneficia, de qua tractant Doctores in cap. *De simoniacè*. de simon. vbi Abb. Felin. & alij dicunt, quando simoniacus in beneficio voluntariè renunciat beneficio malè acquisito ante condemnationem, Episcopum posse dispensare cum illo ad alia beneficia obtinenda. Secùs verò si antequam renunciet, de simonia condemnetur, & ideò beneficio priuetur; nam tunc aiunt non posse Episcopum dispensare ad alia beneficia obtinenda, & hoc sequitur Vgol. Tab. 4. cap. 6. §. 7. num. 2. Verumtamen hi auctores supponunt, hunc simoniacum ante condemnationem indigere dispensatione, ad noua beneficia obtinenda, & consequenter supponunt, esse inhabilem, ipso facto, ad obtinenda noua beneficia, quod non censeo verum, stando in iure communi, quia nullibi inuenitur talis pœna lata ipso iure, vt suprà visum est. Habere autem posset id locum iuxta Constit. 5. Pij V. quia per eam imposita est talis pœna, vt suprà dixi. Et tunc illa supposita, non crederem posse Episcopum in illa dispensare, quia est pura pœna Papalis, & præcisè imposita propter delictum commissum, & cum illa adiectione: *Sit perpetuo inhabilis*: maximè, quia in iure communi Episcopo non est concessa talis facultas. Quia verò suprà cum Nauar. diximus, hanc pœnam non esse vsu receptam, ideo in rigore non credimus esse necessariam hanc dispensationem, vt receptio aliorum beneficiorum valida sit. Esse tamen poterit vtilis, vt postea non possit quis per sententiam illis priuari propter simoniam in alio commissam: & ad hoc meritò exigitur, vt beneficium priùs malè acquisitum sponte reliquerit, argum. c. *Quicunque* 1. quæst. 1. ibi, *Postquàm eas omninò dimiserit*, & ibi, *Cum eas, quæ emerunt, dimiserint*. Quapropter si per sententiam priùs deponantur, & inhabiles reddantur, meritò dicitur, non posse Episcopum cum eis dispensare argu. cap. *Nobis*, de simon. & aliorum, quæ dicti authores allegant. Circa has verò pœnas, seu censuras, in quibus diximus non posse Episcopũ dispensare, addenda est limitatio de casibus occultis, & ad forum contentiosum non deductis, iuxta facultatem datam Episcopis in Trid.

Abbas. Felin.

Vgolin.

Pius V

Cap. Quicunque.

Cap. Nobis.

in Trident.sess.24 cap.6. quæ extenditur ad excommunicationem, & ad quamcumque suspensionem occultam, quæ propter Simoniam incurritur, quia eo ipso quod non excipitur, sub generali includitur, vt dictum est. Dubitari etiam potest an extendatur ad inhabilitatem ad beneficia, quæ ipso Iure per Simoniam incurritur; nam videtur esse irregularitas quædam, vel saltē partialis quidam effectus irregularitatis. Sed veriùs est; non extendi facultatem illam ad hanc inhabilitatē, quia illa non est irregularitas, sed peculiaris pœna: Concilium autem non dat facultatem generalem dispensandi in omnibus pœnis occultis Papæ reseruatis, & ita de hac pœna in particulari declaratum est à Cardinalibus in congregatione Romana. Duas autem declarationes in hoc inuenio. vna sic habet; *Non potest Episcopus habilitare ad beneficia in posterum obtinenda, quæ per Simoniam occultam quis obtinuit.* Alia sic, *Non tamen ad beneficia, quibus pro Simonia priuatus fuisset, nec ad obtinenda.* Quod vltimum verbum absolutè probatum videtur extendi ad omnia beneficia, & non tantùm ad acquisita Simoniacè. Quod verum esse censeo, si supponatur, Motum Pij V. inducentem hanc pœnam obseruari: tum quia etiam illa inhabilitas non est verè irregularitas: tum quia etiam illa pœna fuit introducta post Concilium, & illa facultas, non extenditur ad casus noua lege Pontificia reseruatos post Concilium, iuxta quandam declarationem Gregorij XIII. audita prædicta congregatione, quæ inter responsa eius refertur.

Conci.Triden.

Gregor. XIII.

12. Tria dubia.

Tria verò dubia supersunt explicanda. Primum est, An in restitutione pretij Simoniacè accepti possit Papa dispensare? In quo distinguendum est, aut enim restitutio illa debita est ex naturali iure, vt in casibus suprà tractatis; aut est tantum debita ex lege Ecclesiastica. In priori casu dicendum est, per se loquendo non posse Pontificem dispensare. Ratio est, quia tunc restitutio debetur certæ, & determinatæ personæ, non ratione pœnæ, sed ratione iniuriæ, ergo non potest illa obligatio per dispensationem auferri: tum quia est de iure naturali, tùm etiam quia nō potest alter priuari iure suo sine causa. Dixi autem per se, quia si is, qui pecuniam dedit, Simoniam commisit, etiamsi non fuerit ex illis, quæ habent illam pœnam ipso Iure annexam, posset per Pontificem priuari illa pecunia, in pœnam sui delicti, & mediante hac pœna posset Pontifex cum alio dispensare, ne illam solueret; oporteret tamen, vt præcederet sufficiens probatio, & condemnatio delicti. At verò quando restitutio solùm debetur, vt ecclesiastica pœna, tunc facilè potest Pontifex in illa dispensare, vel compensationem facere: tum quia potest dispensare in iure positiuo, tum etiam quia illa pecunia iam pertinet ad Ecclesiastica bona, nam Ecclesiæ adiudicata est.

Primum.

13. 2. Dubium.

Secundum dubium pertinet ad modum, quo potest, aut solet hæc dispensatio cōferri, An in ea præstanda debeat certa forma seruari? In quo breuiter distinguendum est inter Pontificem, & inferiores Prælatos. Et de inferioribus dicendum est, quamuis non habeant perscriptam formam verborum ad dispensationem cōcedendam, necessarium nihilominus esse, vt expressis verbis sufficienter declarent voluntatem dispensandi, & vt post causam cognitam id faciant, quia dispensant in lege Superioris, & ideo si absque iusta causa dispensent, non est valida dispensatio. Atque hinc inferunt authores statim referendi: Episcopum conferendo beneficium Simoniaco, etiamsi scienter id faciat, non propterea dispensare, licèt aliàs possit dispensare ordinato modo; sicut alibi diximus, Episcopum communicando cum excommunicato, non absoluere illum, etiamsi velit in tom. 5. disp. 7. sect. 9. numer. 13.

14.

De Summo verò Pontifice dubitari solet an conferendo beneficium ei, quem scit, fuisse Simoniacum in eodem beneficio, cēseatur cum illo dispensare, etiamsi id non declaret: nam si exprimat, se velle dispensare, non est dubium quin dispensatio teneat, quia siue data sit sine causa, siue cum illa est valida, & Pontifex non obligatur ad certam formam in ea seruandam, quod à fortiori probari potest ex Clem. vnic. de senten. Excommun. Ex eodem verò textu oritur difficultas quando Pontifex talem voluntatem non exprimit: nam ibi dicitur, Pontificem scienter communicando cum excommunicato non censeri absoluere illum, nisi id exprimat; ergo similiter conferendo beneficium Simoniaco, non censetur dispensare. Et eadem quæstio esse potest de quocunque inhabili. Sed nihilominus probabiliùs censeo, tunc eo ipso dispensare per tale factū, quantum necesse est ad validitatem eius. Ita Panor. in c. *Cum in cunctis* §. *Inferiora*, de Elect. nu. 8. & Felin. in c. *Præterea* de testibus cogendis num. 7. Vbi alios plures authores refert, & in additione alij allegantur, & idem sentiunt authores statim referendi. Ratio est, quia non censetur Princeps supremus frustra beneficium conferre, frustra autem daret ei, quem nouit inhabilem, nisi simul vellet, illum habilem reddere, maximè quia decet, vt concessum à Principe beneficium, semper sit mansurum, vt habet Regula Iuris 16. nu 6. Ad dictam autem Clement. respondeo, quod licèt Pontifex nō absoluat excommunicatum communicando cum illo, & nihil ampliùs exprimendo, nihilominus si scienter conferat illi beneficium, dispensare quantum necesse est ad valorem illius effectus, idem ergo in præsenti dicimus, ex vno facto non inferri dispensationem simpliciter, & in omni pœna, inferri tamen quoad habilitatem necessariam ad valorem illius concessionis.

Clem. vn.

Panor. Felin.

15. An Papa vēdens beneficium censeatur dispēsare cum emptore.

Et iuxta hæc expedienda est alia interrogatio, quæ hic fieri solet, An Romanus Pontifex vendens alicui beneficium, & committens cum illo Simoniam, censeatur cum illo dispensare, saltem quoad pœnas Iuris? Nam quidam ita negant, vt dicant illum manere excommunicatum, & incurrere cæteras pœnas. Ita sensit Adrianus Quodlib. 9. art. 3. ad 4. Panor. non satis sibi constans in cap. 1. de Simon. nu. 8. Vbi refert Ioannem Andr. & in additione citantur idem Abb. in ca. *Extirpandæ*, de Præbend. Felin. in ca. *De cætero* de re iudicata, & alij. Tenuit etiam Maior. in 4. d 25. q 3 ad 4. Fundatúrque in dicta Clement. & inclinat. Caiet. d. q. 100. art. 6. Contraria verò est communis sententia, quam tenet Palud. d. dist. 25. q. 4. & Sot. li. 9. de Iust. q 5. art. 2. & q 8. art. 2. Syluest. ver. *Simonia* q. 4. & 19. Turrecr. in c. *Latorem* 1. q. 1. nu. 4. Couar. in regula *Peccatum* 2. p. §. 8. nu. 9. vbi plures alios refert. Et videtur sententia magis rationi consentanea. Et in primis quoad pœnam nullitatis talis collationis, id est manifestum ex dictis in præcedenti puncto. Deinde quoad pœnam excommunicationis, certè non potest dici contumax contra legem Papæ, qui cum ipso committit actum per legem prohibitum, & sine contumacia non incurritur excommunicatio. Præterea non est verisimile, Principem velle punire opus, quod ipse simul efficit, vel fortasse ad illud inuitat. Denique si Simonia esset contra ius tantùm positiuum, etiam quoad culpam censeretur dispensare cum illo, & subditus ipse ita deberet existimare, quia non deberet præsumere, velle Pa-

Adrian. Panor. Abbas. Ioan. An. Felin. Maior. Caiet. Palud. Soto. Syluest. Turrecr. Couar.

pam Simoniam committere. Et ita ſenſit Felin. in d. ca. *De cætero* num. 18. Immò licet Simonia aliàs videretur contra ius diuinum, ſi tamen excuſari poſſet in Papa per mutationem materiæ (iuxta ſupra dicta) ita etiam deberet ſubditus præſumere, & bona fide vitare culpam. Quando autem talis eſſet Simonia, vt Papa illam vitare non poſſet inuoluetur quidem ſubditus cum ipſo in crimine, cum eodem tamen à culpa excuſaretur.

Felin.

26. Vltimũ dubium.

Vltimum dubium eſſe poteſt, An per conſuetudinem poſſit induci diſpenſatio in Simonia? Sed nulla ferè indiget noua expoſitione: nam per conſuetudinem propriè hìc non introducitur diſpenſatio, ſed interdum ſolet conſuetudo abrogare legem humanam, vel in totum, vel ex parte. Et interdum poteſt illam abrogare, etiam quoad vim directiuam, & conſequenter tollere rationem culpæ quæ ex ſola prohibitione naſcebatur, aliquando verò poteſt abrogare legem ſolum quoad pœnam. Quod poteſt contingere, etiamſi delictum, quod per eam punitur, contra ius diuinum ſit, quia pœna ſolùm naſcitur ex lege humana, quam conſuetudo abrogare poteſt. De conſuetudine ergo, quæ in hac materia poteſt interdum excuſare culpam ſuprà cap. 48. ſufficienter dictum eſt. De illa verò quatenus in hac materia poteſt leges pœnales abrogare, vel mitigare, nihil peculiare adnotandum occurrit, ſed conſulendæ ſunt generales regulæ de conſuetudine, & de conditionibus neceſſariis, vt contra legem præſcribat: nam eædem ad hanc materiam applicandæ ſunt. Et quoad vſum obſeruare oportet, vt de facto ipſo ſufficienter conſtet, talem pœnam non eſſe vſu receptam, vt tuta conſcientia poſſit quis ab illa hoc titulo excuſari: conſtare autem poterit, vel communi ſenſu Doctorum, vel ex praxi Prælatorum, & prudentum Confeſſorum, maximéque ex vſu Romanæ Curiæ, & ideò tam de hoc dubio, quàm de tota materia Simoniæ hactenus dixiſſe ſufficiat.

Finis huius tractatus, & primi voluminis.

INDEX

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVÆ IN HOC VOLVMINE EXPLICANTVR.

Prior numerus capita, posterior numeros designat.

INDEX CAPITVLORVM IVRIS CANONICI QVAE IN HOC VOLVMINE PRÆCIPVE EXPLICANTVR.

Ex Decreto.

Decretales.

Ex lib.6.

Ex Clementinis.

Extrauagantes.

Motus proprij.

Ex Concilio Tridentino.

Auth.

INDEX RERVM QVAE IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Prior numerus paginam, secundus columnam, tertius §. indicat.

ANNE

C.

D.

23. Conue

3. Quarum

Quæ perſonæ gaudeant hac immunit.

Quibus criminibus valeat.

37. Vtrum

ELECTIO.

ELISEVS.

EPIPHANIA.

EPHRON.

EPISCOPVS.

ESAV.

EVCHARISTIA.

EXACTIO.

EXAMINATOR.

F.

FERIÆ.

FESTI DIES.

FESTO DIE QVÆ LICEANT, vel non liceant.

FESTI DIEI LABOREM quæ excusent.

FEVDVM.

FINIS.

FIDES.

FOR

18. Pensio

S.

SABATHVM.

SACERDOS, VIDE parochum.

SACERDOTIVM.

SACRAMENTVM.

SACRAMENTALIA.

SACRIFICIVM.

SACRILEGIVM.

SACRILEGIVM CONTRA personas.

SACRILEGIVM CONTRA LOCA, & alias res sacras.

SAMVEL.

SANCTI.

SANCTORVM FESTA.

6. Sancti

SIMONIA CONVENTIONALIS.

SIMONIA CONFIDENTIALIS.

SIMONIA FICTA.

SIMONIA MENTALIS.

10.Ad

In qua.

Venialis nũquam.

32. Dele

30.Pre

4.Ad

T.

FINIS.